

~~146 IZB~~

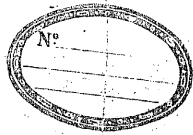
26-a-7-2

"Hoteles" Universitaria	
CANADA	
№	8
№	35
№	
№	11

BIBLIOTECA	AL REAL
№	A
Salv.	45
Ester	56
Numero	

2 800 40 **Galina**
MADE IN SPAIN

Handwritten scribbles and markings, including a large '3' and some illegible characters.

31-20

i 0677524x

Del Collegio della Comp. de Jesus de granada. B. R. 5766

DE PROBATA
SANCTORVM
HISTORIIS. PARTIM
EX TOMIS ALOYSII LIPOMA-
NI, DOCTISSIMI EPISCOPI, PARTIM ETIAM
EX EGREGIIS MANVSRIPTIS CODICIBVS, QVARVM
permultæ antehac nunquam in lucem prodiere, optima fide collectis per
F. LAURENTIUM SVRIVM Carthusianum domûs Coloniensis,
& nunc recens recognitis atque aliquot Vitarum accessione
auctis per F. IACOBVM MOSANDRVM eiusdem
Carthusiæ monachum,

TOMVS QVINTVS,
COMPLECTENS SANCTOS MENSIVM
SEPTEMBRIS ET OCTOBRIS.

COLONIAE AGRIPPINAE,
Apud Gerinum Calenium & heredes Quentelios, Anno M.D. LXXX.
Cum priuilegio PII V. Pontificis Maximi, & CAESARAE
Maiestatis in decennium.

PIVS PAPA V.
DILECTO FILIO F. LAVRENTIO
CARTHVSIANO.

DILECTE fili, salutem & Apostolicam benedictionem. Librum, sanctorum Patrum vitas continentem, à te nuper editum, atq; ad nos missum, libentissimè accepimus: qui quidè eo etiam gratior nobis fuit, quòd opus in se còtinet à nobis semper desideratum, & ad refellenda hereticorum in eisdem sanctorum Patrum historias maledicta, aptissimum. Laudamus vehementer pium hunc laborem tuum, teque, quòd coram Domino vacuus apparere nolueris, sed in eius Domum, pro facultate tibi ab eo concessa, quicquid potueris, vltro obtuleris, debitis in Domino laudibus commendamus: cuius tamen laudabilis laboris tui gloriam in primis ei tribuendam esse memento, à quo accepisti & velle & perficere: quod & à nobis, & ab omnibus pijs & Catholicæ religionis studiosis merito laudaretur. Hortamur autem te, vt huiusmodi opere prosequendo, & de Ecclesia Dei benè mereri, & tibi apud omnipotentem Deum merita augere nè desistas, securus, te à Redemptore nostro laborum tuorum centuplum esse fructum percepturum. Datum Romæ apud sanctum Petrum sub annulo piscatoris, die 2. Iunii, M. D. LXX. Pontificatus nostri Anno Quinto.

T. Aldobrandinus.

PIVS PAPA V. DILECTO
FILIO GERVINO
CALENIO TYPOGRAPHO
COLONIEN.

DILECTE Fili Salutem & Apostolicam benedictionem. Cum tu, sicut accepimus, nonnullos de probatis Sanctorum historijs à dilecto filio Laurentio Surio optima fide collectis, necnon alios Tomos seu libros dilecti filij Petri Canisij presbyteri seu religiosi Societatis IESV, de doctrina sue Institutione Christiana inscriptos, vna cum certis Annotationibus, nondum impressos, tua impensa imprimi facere desideres: Nos tibi, quem in excudendis huiusmodi Tomis seu libris graues impensas subire necesse est, nè ex beneficio omnibus Christi fidelibus collato detrimentum aliquod sentias, opportunè providere, ac te in tuo laudabili & Reipub. Christianæ perutili proposito confouere volentes, & à quibusuis Excommunicationis, suspensionis & interdicti, alijsq; Ecclesiasticis sententijs, censuris & pœnis à iure vel ab homine quauis occasione vel causa latis, si quibus quomodolibet innodatus existis, ad effectum presentium duntaxat consequendum, harum serie absoluentes & absolutum fore censentes: Motu proprio nõ ad tuam vel alicuius pro te nobis super hoc oblatæ petitionis instantiam, sed ex certa scientia & mera deliberatione nostris tibi Tomos seu libros prefatos per te vel alium seu alios imprimendi, & impressos vendendi licentiam & facultatem plenam & liberam Apostolica auctoritate per presentes concedimus: Necnon omnibus & singulis impressoribus, librarijs, & mercatoribus tam in Italia quàm extra Italiã constitutis, in virtute sanctæ obedientiæ & sub Excommunicationis sententiæ, necnon in terris sanctæ Romanæ Ecclesiæ mediatè vel immediatè subiectis, sub amissionis Tomorum seu librorum huiusmodi, ac mille ducatorum auri de Camera, pro vna Camera Apostolica, & altera medietatibus tibi, tuisq; heredibus & successoribus irremissibiliter loco damnorum applicandorum pœnis, per alios absq; tua & heredum vel successorum tuorum expresso mandato aut licentia habita excudentes, seu imprimentes, aut vendentes, toties quoties id fecerint, eo ipso incurrendis, nè eosdem Tomos seu libros infra decemium proximè futurum ab illorum impressione computandum, in quibusuis literarum characteribus, aut parua, mediocri, seu magna, vel alia quacumq; forma alicubi imprimere, neq; per alios impressos vendere absq; expressatum vel heredum & successorum prefatorum licentia vel consensu audeant vel presumant, & ita per quoscumq; iudices & commissarios quauis auctoritate fungentes, sublata eis & eorum cuilibet quauis aliter iudicandi, interpretandi facultate & auctoritate, iudicari & diffiniri debere: Ac quicquid secus super his à quoquam quauis auctoritate scienter vel ignoranter attentari contigerit, irritum & inane decernimus: Mandantes nihilominus Motu simili sub interdicti Ecclesiastici & ingressus ecclesiarum Venerabilibus Fratribus nostris Colonienf. & quorumuis aliorum civitatum & locorum Archiepiscopis, Episcopis, ac dilectis filijs illorum vicarijs seu officialibus, legatis, vel Vicelegatis, ac sub primò diebus pœnis, Gubernatoribus, Potestatibus, & alijs quibusuis Iudicibus quibuscunq; auctoritate & officio fungentibus, quatenus quoties pro parte tua, & successorum tuorum, vel alicuius eorum huiusmodi fuerint requisiti in premissis, efficacis defensionis presidio assistentes, faciant auctoritate nostra inhibitionem prefatam inuiolabiliter obseruari: ac te, tuosque heredes & successores prefatos huiusmodi, illorumque singulos concessione pacifice frui & gaudere: Ac impres-

PRIVILEGIUM APOSTOLICUM.

impressores, librarios, mercatores, factores, scientes & non reuelantes, quos inhibitioni prefatæ contravenisse eis confiterit, excommunicationis & alias sententias, censuras & pœnas huiusmodi incurrisse declarent, ac pro talibus publicè nunciari mandent, & faciant contradictores quoslibet & rebelles per easdem censuras & pœnas, appellatione postposita, compescendo: inuocato etiam ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachij secularis: Non obstantibus Constitutionibus & Ordinationibus Apostolicis, Privilegijs quoque, Indultis, & literis Apostolicis super imprimendorum Tomorum facultate quibusuis personis cuiuscunque dignitatis & præeminentie existentibus etiam motu & scientia similibus, ac sub quibusuis tenoribus & formis, necnon clausulis & decretis concessis: Quibus omnibus etiam si de illis, eorumque totis tenoribus specialis, specifica, expressa, & indiuidua non autem per clausulas generales idem importantes mentio, seu quæuis alia expressio habenda, aut aliqua alia exquisita forma ad hoc seruanda foret, illorum tenores, ac si de verbo ad verbum infererentur, presentibus pro expressis habentes, illis aliàs in suo robore permanfuris, hac vice duntaxat specialiter & expressè derogamus: Aut si impressoribus, librarijs, & mercatoribus prefatis vel quibusuis alijs, communitè vel diuisim ab Apostolica sit Sede indultum, quòd interdici, suspendi, vel excommunicari non possint per literas Apostolicas non facientes plenam & expressam, ac de verbo ad verbu de indulto huiusmodi mentionem. Volumus autem & eadem auctoritate decernimus presentium literarum transcripta in ipsis Tomis impressa in iudicio & extra sufficere, & plenam fidem facere, regula contraria non obstante. Datum Romæ apud S. Petrum sub Annulo Piscatoris die XXIII. Septembris, M. D. LXIX. Pontificatus nostri anno quarto.

Cæ. Glorierius.

ILLV

ILLVSTRISSIMO ET

REVERENDISSIMO IN CHRISTO PATRI ET DOMINO, D. FRANCISCO ALCIATO MEDIOLANENSI, S. ROMANÆ ECCLESIAE CARDINALI, AC ORDINIS Carthusiensis Protectori & fautori fidsimo, Domino ac Patrono suo multa obseruantia colendo, S. P. D.

INFINITI prò dolor hac nostra tam infelici tempestate, Reuerendissime Cardinalis, exurgunt homines mente corrupti, reprobi circa fidem, loquentes peruersa, errantes & in errorem mittentes, vt abducant discipulos post se, qui nihil aliud sibi studio habent, quàm vt omnem veteris & orthodoxæ Ecclesiæ disciplinam labefactent, sanctas cæremonias conuellant, catholicamque religionem peruertant. Neque hac tam detestabili malitia & rebellionecõtenti, instar gigantum ^{θεομαχιαν} aggrediuntur, ab humanarum rerum violatione, ad ipsius Dei maiestatem, sanctissimorumque spirituum iam in felici illa beatitudine cum Christo triumphantium venerationem & cultum polluendum & abolendum plusquam fatanica audacia progrediuntur. Hoc nimirum est quod spiritu prophético iam olim præuidit ille diuinorum secretorum conscius Diuus Iohannes Apostolus & Euangelista, dum in Apocalypsi sua scribit in hunc modu: Et aperuit, inquit, bestia os suum in blasphemias ad Deum, blasphemare nomen eius, & tabernaculum eius, & eos qui in celo habitant. Et S. Iudas in Epistola sua canonica ait: In nouissimis diebus venient illufores, secundum desideria sua ambulantes in impietatibus. Hi sunt qui segregant femetipsos, animales, spiritum non habentes. Hi sunt nubes sine aqua que à ventis circumferuntur, arbores autumnales, infructuose, bis mortue, eradicatæ, fluctus feri maris, despumantes suas confusiones, sydera errantia, quibus procella tenebrarum seruata est in æternum. Veniet autem Dominus in sanctis millibus suis, facere iudiciu contra omnes, & arguere omnes impios de omnibus operibus impietatis eorum quibus impiè egerunt, & de omnibus duris quæ locuti sunt contra Deum peccatores impij. Et Iohannes in sua Apocalypsi, Omnibus, inquit, mendacibus, pars illorum erit in stagno ardentis igne & sulphure, quæ est mors secunda. Eccè hæc est merces illorum sacrilegorum hominum, qui non verentur os suum aperire ad blasphemias, blasphemare nomen Dei, & tabernaculum eius, & eos qui in celis habitant. Iulianus ille apostata non veritus est blasphemare Deum & Christum eius, ideoque malè perijt. In ipso etiam infelici interitu suo victum se agnoscens: cum miser quidem sed impœnitens & obtruncatus proclamaret, Vicisti Galilæe, vicisti. Arrius eiusdem impietatis, Christi quoque maiestatem ac diuinitatem oppugnare aggressus est: verum & ille penè instar Iudæ proditoris vnà cum fœda ingluuie omnia viscera subitaneo casu abrupta profudit. Impius ille Nestorius, Christi Domini tabernaculum oppugnauit, nempe sacratissimam Virginem matrem: Deum, inquit, ex Christi para virgine prodijisse, ex diuina scriptura sumus edocti: Deum verò ex ipsa genitum nusquam edocti sumus. Cyrillus verò concessit quidem Nestorio, Mariam

2. Timoth. 3.

Apo. 17.

Apo. 19.

Ex codice Nestorij, vt in concilio Ephesino refertur.

P R A E F A T I O.

Iesu matrem, non Dei matrem in Euangelio nuncupari: attamen ob Patrū doctrinam & auctoritatem, Dei matrem rectè & catholicè asseri, & ab eo dicendi more, quem & veteres obseruāssent, nemini discedendum esse. Pertinax porrò Nestorius excommunicatus est, ac sacerdotali honore exutus, deniquè in exilium eiectus: ac tandem cum nec modum nec finem poneret blasphemijs, ipse filius Dei matris honorem insigniter vindicauit: confestim enim horrendi vermes ebullientes, blasphemam Nestorij linguam, quam toties in sacratissimam Dei matrem impiè laxauerat, horribiliter corrodunt ac dilacerant. Sed neque terra ipsa hunc execrabilem alumnum suum diutius ferre potuit: corpus enim eius humo coopertum & absorptum fuisse scribunt, nimirum vt scelestus & impius in Virginem matrem rectè detruderetur ad inferos, sempiternas temulentissimæ suæ insanix & impietatis poenas ibidem luiturus in æternum: cuiusmodi vindictam etiam expertos legimus Core, Dathan & Abyron.

Diuinitas
corripitur
Nestorius
hæreticus.

Num. 26.

Nostro quoquè seculo cateruatim ex inferis prodiērun iam olim sepulcrè hereses, Deum, & tabernaculum eius, & eos qui in cælo habitant, blasphemantes, ex quarum sectatoribus plurimi horrendè puniti sunt. De Martino Lutero, quàm repentina morte absorptus sit, in confesso est. Qui cum pridie ventri & genio gnauiter indulisset, quò delata sit anima, ipsi dæmones, qui in comitatu fuerant, prodiderunt. Est enim pagus haud ignobilis in Ducatu Brabantix, quam Ghelam vulgò vocant, vbi sanctissimæ virginis ac martyris Dympnæ filix Regis Hyberniæ requiescit corpus, ad cuius sepulcrum adducti homines energumeni ac dæmoniacy eiusdem virginis interuenientibus meritis liberantur. Accidit autem, vt eo tempore quo Lutherus mortuus est, complures energumeni in collegiata eius ecclesia liberationem præstolarentur: qui omnes priusquam exorcizarentur, à tetrīs suis hospitiibus ad horam relicti sunt: post verò rursùm obsessi. Qui dum ab exorcista adiurati interrogarentur, vbi tunc delituisse relicti ad tempus suis vasis, responderunt dæmones, Martinum Lutherum tunc fuisse extinctum, principemque dæmoniorum mandasse, vt vniuersi ad exequias Lutero præstandas conuolarent: quo negotio apud inferos peracto, sese ad pristinaremeasse. Rideant & exhibent istud homines Lutheranis erroribus & hæresibus excæcati: nos autem nouimus non illud duntaxat, sed & complura alia istiusmodi, hoc nostro seculo contigisse, Deo proculdubio misericorditer sic dispensante ac permittente, si fortè conuertantur & sanentur. Cuiusmodi illud est, quod tot testibus etiam nūm viuentibus cognitum & assertum, nulla tergiuersatione inficiari possunt aduersarij, quod ante annos plus minus quinque cōtigit in Cliuia prope ciuitatem Embricam. Vbi cum iconomachi demoliti essent altaria & statuas sanctorum in monasterio Franciscanorum in suburbanis Embricensibus: quidam hæreticorū omnibus iam fractis & destructis superuenit, qui ibidem relictam ac fortè oblitam statuam sancti Antonij Abbatis, hæretico quodam cestro & liuore erga sanctum percitus in terram collisit, pedibus conculcauit & in partes comminuit. Adstabat fortè mulier quæ hominem subponebat cur vsque ad eò sæuiret in imaginem, quæ ipsum nulla læsione affecisset, protinus ille exclamat: Quid tu mihi obloqueris? Si Diuus Antonius aliquam habet vim, se ipsum defendat, & suam in me potestatem exercent. Quid multis? Vix blasphemam

Huius virginis
martyrium descriptum
in Romano 3. die 15.
Maij.

P R A E F A T I O.

blasphemam in sanctum Dei linguam resoluerat, & ecce euelligio corripitur igne sacro, quem vulgò ignem sancti Antonij vocant: ac toto triduo cælesti vindicta excarnificatus, in felicem exhalauit animam. Negent & hoc hæretici, si audent? cur autem non audeat, cum inter ipsos tam multi inuenti sunt, qui ex vna hæresi in aliam prolapsi, tandem eò impietatis ac dementiæ deuenerunt, vt & Deum negarent & Sanctos eius, neque vitam vllam post hanc superesse crederent? Quocircà, amplissime Cardinalis, cum tanta sit nostro hoc æuo hæreticorum impietas vt omnes velut agmine facto in blasphemias prouant: euellant ac destruant, Christi que tunicam in sexcentas partes lacerent, suos, quàm maximè possunt, à veterum lectione auocent, ac Palæstinorum in morem, salutare puteos nobis obstruere conentur: an non illi qui in vinea Domini laborare, plantare & ædificare, atque eum qui filios Dei dispersos in vnum congregauit, imitari student, Dei & Sanctorum eius honorem, impiè ab istis pollutum & contraminatum, omni studio & conatu vindicabunt? virtutes illorum in lucem proferre, vitæ sanctimoniam sequi & amplecti, res ab illis sanctè fortiterque gestas literis exarare, ac populo legendas imitandasque proponere studebunt? Theologis que materiam subministrabunt, qua, tum ad propellendos aduersariorum impetus, tum ad alstruendam veram & Romanam fidem, vti possint? Nonne illi quam nos profiteamur fidem tenuere? nunquid in illa extincti sunt? tenuerunt vti que. Et hæc qualis fuerit, mille proloquantur miraculorum myriades. Quis enim hæreticorum ac infidelium, mortuos suscitauit? leprofos mundauit? dæmones effugauit? Scimus autem (ait scriptura) quia peccatores Deus non exaudit, sed si quis Dei cultor est & voluntatem eius facit, hunc exaudit. Ceterum omnes illi sancti qui sub Constantino Copronymo pro venerabilium imaginum defensione passi sunt (ex quibus sancti Andreæ in Crisi, præsentis, reliquorum verò historiæ suis & tomis & locis habentur) gloriosa sua morte, & signis, Iconomachorum falsam doctrinam damnant, eamque ostendunt non Christi & Ecclesiæ Catholicæ esse, sed illius qui zizania superseminat in medio tritici. Ab illo enim omnis mendacij parente, omnis falsa doctrina proficiscitur. Hinc est quòd obscuretur intellectus eorum qui sanam doctrinam non recipiunt, nec Christum eiusque Sanctos in suis imaginibus venerari credunt. Atque vtinam esset illis cura maior cognoscendi res à Sanctis præclare gestas, conferrentque inter se eorum historias, viderent proculdubio se diabolicis præstigijs illusos esse. Incredibile nanque dictu est, quantū lucis tam ad veram & orthodoxam fidem cognoscendam, quàm ad vitam rectè instituendam, Sanctorum exempla subministrant, vt, sicuti monet Apostolus, illorum qui potentes opere, & sermone locuti sunt nobis verbum Dei, intuentes exitum conuersationis, imitemur fidem. Rideant nos aduersarij, subsannent schismatici, ringatur rumpaturque satanas, mingant ad patrios cineres (vt poëta loquitur) hæretici, nos & Sanctos ipsos irrideat semen Chanaan, imitetur patrem suum Cham qui proprium patrem, magnum illum iustitiæ præconem proteruè irridebat. Nos huiusmodi sannas didicimus contemnere, pro nihilo habentes vt ab illis dijudicemur, aut ab humano die: nec pluris illorum calumnias, sycophantias, & conuicia facientes, quàm si vel asinus quispiam calce feriat, vel canis allatret. Sufficit nobis, si lectori catholico,

Iohan. 9.

fol. 928.

Matth. 23.

Heb. 11.

ac

P R A E F A T I O.

ac illustrissimæ tuæ celsitudini, amplissime Cardinalis, Patrone colendissime, labor iste noster fuerit gratus, cuius fidelissimæ protectionis columna vniuersus ordo noster Carthusiensis fulcitur firmissimè. Proindè rem tum à vocatione mea non alienam, tum vniuersis ordinis nostri Patribus gratam atque iucundam facturum me esse credidi, si Tomum hunc & cognitum diligenter, & locupletatù, illustrissimo tuo nomini consecrarem. tua enim rara virtus & ab omnibus celebrata integritas hoc certè meretur. Quocircà munus hoc ab addictissimo tibi cliente profectum vt læto suscipias animo, summoperè rogo & supplex obtestor. Dominus Deus illustrissimam tuam Dominationem, ad Ecclesiæ suæ & instituti nostri vtilitatem quàm diu-tissimè incolumem feruet. Ex Carthusia Agrippinensi Idibus Ianuarijs, Anno M.D. LXXX.

T. I. C. obsequentissimus cliens

F. Iacobus Mosander Carthusianus.

PIO ET CANDIDO
LECTORI S.

lib. 8. ca. 6.

s. Macha.

Heb. at.

Quod plus moueant, fortiusque ad Christianam pietatem extimulent exempla quàm verba, pleniusque sit opere docere, vt inquit Magnus ille Leo Pontifex, quàm verbo, testantur tam multi sancti & eruditissimi Patres, qui Sanctorum vtriusque sexus hominum Vitas describendas sibi sumserunt, & cum ineffabili fructu ad posteritatis notitiam transferunt. Notum est ex D. Augustini Confessionibus, quantum illi adhuc vacillanti contulerit audita vita beatissimi Antonij Eremitæ: nec dubium, quin innumeris alijs idem euenerit. Nostri instituti primus auctor & patriarcha Dominicus, Patrum exemplis summoperè delectatus, ad supremam vitæ spiritualis & religiose perfectionem peruenit. D. Thomas Aquinas, sui patris Dominici vestigijs instans, eiusmodi lectione haud vulgariter afficiebatur: nec id sanè absque ingenti fructu. Quod si verò his solidiora petimus, non desunt nobis ne ipsius quidem scripturæ diuinæ testimonia. Iesus Syrach à capite 44. vsque ad quinquagesimum primum in suo Ecclesiastico quid aliud, quàm Sanctorum, qui in hac vita Deo placuerunt, exempla commemorat, eaque nobis ob oculos spectanda & imitanda proponit? Matathias ille legis excelsus zelator cum ab hac vita esset abiturus, filios suos nulla re alia magis, quàm recitandis Patrum gestis, ad agendum fortiter pro Deo eiusque sanctissimis legibus exhortatur & confirmat. Sed & in nouo Testamento D. Paulus prolixus est in præcedentium sanctorum Patrum celebranda fide. Possent huius generis per multa alia adduci: sed res per se adeo illustris & perspicua est, vt superuacaneum videri possit illi docendæ rationes & argumenta adhibere. Itaque non possum non approbare, atque etiam commendare tam pium studium R. Patris D. Laurentij Surijs Carthusiani, qui nõ paruo labore has Sanctorum Vitæ ex diuersis authoribus & egregijs manuscriptis exemplaribus collegit, & tanquàm rarum quendam thesaurum Catholice Ecclesiæ hominibus contulit: quàm spectabilis viri D. Geruini Licentiatii vtriusque Iuris diligentiam & sedulitatem, tum in ponenda sua in MS. exemplaribus conquirendis opera, tum in excudendo opere tam pio & Ecclesiæ salutari. Tu itaque bis frue-re, Lector amice, nihil ambigens, quin eorum lectio non solum detrimentum nullum aut perniciem, sed ingentes potius & vberimos tibi sit fructus allatura. Vale.

F. Theodoricus Buscoduensis, fratrum
Dominicanorũ intra Coloniam Prior
& Apostolicus Inquisitor.

INDEX

INDEX GENERALIS VI-
TARVM IN TOMO HOC QVINTO
COMPRAHENSARVM.

SEPTEMBER.

I.	De S. Lupo Senonenſi episcopo. Folio 1.	206.	XII.	De S. Guidone confessore.	208.
	De duodecim fratribus martyri- bus 5.			De S. Autonomo martyre.	211.
II.	De S. Iusto Lugdunēſi episcopo. 21			De SS. Syro & Iuencio Ticinensibus episcopis.	213.
	De SS. Aniceto & Photino mar- tyribus. 23		XIII.	De S. Cornelio Centurione.	221.
III.	De S. Aigulpho & socijs martyri- bus. 24.			De S. Maurilio Andegauenſi epi- scopo.	226.
	De S. Seraphia virgine & marty- re. 30.			De S. Amato abbate.	234.
	De S. Remacio episcopo. 32.			De S. Amato Senonenſi episcopo.	238.
III.	De S. Moysē propheta. 54.		XIII.	De Exaltatione S. Crucis.	239.
	De S. Marcello martyre. 100.			De S. Cornelio Papa & martyre.	249.
	De S. Ida vidua. 101.			De S. Cypriano episcopo & mar- tyre.	251.
V.	De SS. Eudoxio, Romulo, Zeno- ne & Macario martyribus. 111.		XV.	De S. Nicera martyre.	261.
	De S. Victorino episcopo & mar- tyre. 115.			De S. Aichadro abbate.	263.
	De S. Bertino abbate. 116.		XVI.	De S. Euphemia virgine & mar- tyre.	280.
VI.	De S. Eleutherio. 118.			De SS. Lucia & Geminiano mar- tyribus.	286.
	De S. Humberto confessore. 119.			De S. Editha virgine.	287.
VII.	De S. Sozonte martyre. 121.		XVII.	De S. Lamberto Tungrēſi Episco- po & martyre.	289.
	De S. Euortio Aurelianenſi epi- scopo. 123.			De S. Hildegarde abbatissa.	301.
	De S. Stephano Diēſi episc. 128.		XVIII.	De S. Ferreolo Tribano & mar- tyre.	325.
VIII.	De Natiuitate genitricis Dei Ma- riæ. 133.			De S. Saryro confessore.	326.
	De S. Adriano & socijs martyri- bus. 147.		XIX.	De SS. Trophimo, Sabbatio, & Dorymedote, martyribus.	337.
	De S. Corbiniano Frisingenſi epi- scopo. 155.			De S. Goërico Metenſi episcopo.	342.
IX.	De SS. Dorotheo & Gorgonio ac socijs martyribus. 168.			De S. Theodoro Cantuariēſi epi- scopo.	343.
	De S. Seueriano martyre. 170.		XXI.	De S. Matthæo Apostolo & Eu- angelista.	351.
	De S. Audomaro Morinenſi epi- scopo. 174.		XXII.	De S. Mauricio & socijs martyri- bus.	356.
X.	De SS. Nemesiano, Felice, Lucio, Liteo, Poliano, Victore, Iade- ric, Datio & c. episcopis & mar- tyribus. 179.			De S. Phoca martyre.	363.
	De SS. Menodora, Metrodora, & Nymphodora virginibus & martyribus. 181.			De S. Iohanne abbate.	365.
	De S. Saluio Albigēſi episcopo. 185		XXIII.	De S. Heimerammo Ratifponenſi episcopo.	367.
	De S. Theodardo episcopo & martyre. 187.			De S. Lurude virgine.	378.
	De S. Nicolao Tollentino. 193.			De S. Sofio Leuita & socijs mar- tyribus.	379.
XI.	De S. Theodora Alexandrina. 199.			De S. Tecla virgine.	389.
	De S. Patiente Lugdunēſi episco- po.		XIII.	De S. Constantio mansonario ec- clesiæ S. Stephani.	390.
				De S. Gerardo episcopo & mar- tyre.	

	tyre	391.		De S. Vuenceslao martyre.	444.
XXVI.	De SS. Cypriano & Iustina martyribus.	394.	XXIX.	De S. Michael Archangelo.	453.
XXVII.	De SS. Cosma & Damiano.	403.		De S. Quirico anachoreta.	474.
	De S. Callistrato & socijs martyribus.	407.	XXX.	De S. Gregorio martyre Armeniæ.	480.
	De S. Elzeario Comite confessore.	412.		De S. Hieronymo Ecclesiæ Doctore.	495.
XXVIII.	De S. Charitone confessore.	428.		De S. Honorio episcopo.	517.
	De S. Lioba abbatissa.	433.		De SS. Vrfo & Victore & socijs martyribus.	519.

OCTOBER

I.	De S. Anania martyre.	521.		scopo.	759.
	De S. Nicetio Treuirensi episcopo.	523.		De S. Paulino Eboracensi episcopo.	760.
	De S. Bauone confessore.	527.		De S. Iohanne Canonico regulari.	769.
	De S. Reinigio Rhemorum episcopo.	538.	XI.	De S. Gummaro confessore.	779.
II.	De S. Leodegario episcopo & martyre.	545.		De S. Brunone Coloniensi episcopo.	785.
	De S. Thoma Herefordiensi episcopo.	553.		De S. Iacobo Alemanno Domini- cano.	806.
III.	De SS. Euualdis martyribus.	554.	XII.	De SS. Taracho, Probo & Andronico, martyribus.	775.
	De S. Gerardo abbate Broniensis.	556.		De S. Vuilfrido Eboracensi episcopo.	813.
III.	De S. Petronio Bononiensi episcopo.	574.	XIII.	De S. Venantio abbate.	817.
	De S. Francisco confessore.	576.		De S. Colmano martyre.	819.
	De S. Magdaluceo Virdunensi episcopo.	635.		De septem Franciscanis martyribus.	820.
V.	De S. Thyrfio & socijs martyribus.	636.	XIII.	De S. Calixto Papa, & socijs eius.	822.
	De S. Placido & socijs martyribus.	637.		De S. Fortunato Tudertino episcopo.	825.
	De S. Charitine virgine & martyre.	665.		De S. Burchardo Herbipolensi episcopo.	827.
	De S. Meinulpho Diacono & confessore.	667.		De S. Donatiano Rhemensi episcopo.	846.
VI.	De S. Brunone Carthusianorum patriarcha.	671.		De S. Dominico Loricato eremita.	849.
VII.	De SS. Sergio & Baccho martyribus.	689.	XV.	De S. Osualdo Vuigorniensis episcopo.	855.
	De S. Osiha virgine & martyre.	698.		De S. Hedunige Ducissa Poloniae.	860.
VIII.	De S. Demetrio martyre.	701.	XVI.	De S. Eliphio martyre.	884.
	De S. Pelagia poenitente.	706.		De S. Deogratias Carthaginensi Episcopo, & Martiniano, Saturniano, Maxima, Valeriano, Armogaste, Mascula, & Saturo martyribus.	890.
IX.	De S. Dionysio Areopagita, & socijs martyribus.	711.		De S. Gallo abbate & confessore.	894.
	De S. Dominico milite, & socijs martyribus.	744.		De S. Lullo Mogutino episcopo.	926.
	De S. Gifleno confessore.	746.		De S. Berchardo abbate & martyre.	927.
X.	De SS. Eulapio & Eulampia martyribus.	751.			De
	De S. Gereone, & socijs martyribus.	755.			
	De S. Carbonio Populoniensi episcopo.				

XVII.	De S. Andrea in Crisi martyre.	928.		De S. Aretha & socijs martyribus.	1033.
XVIII.	De S. Luca Euangelista.	933.		De S. Senoch Abbate.	1044.
	De S. Iusto siue Iustino martyre.	941.	XXV.	De SS. Chrysantho & Daria martyribus.	1047.
	De S. Monone martyre.	944.		De SS. Marciano & Martyrio martyribus.	1053.
XIX.	De SS. Ptolemæo & Lucio martyribus.	947.		De S. Miniato milite & martyre.	1055.
	De S. Varo & socijs martyribus.	948.		De SS. Crispino & Crispiniano martyribus.	1057.
	De S. Aquilino Ebroicensi episcopo.	953.	XXVI.	De SS. Rogatiano & Felicissimo, alijsque martyribus.	1059.
	De S. Amabili presbytero & confessore.	960.	XXVIII.	De S. Anastasia virgine & martyre.	1061.
XX.	De S. Ethbino abbate.	964.		De S. Fideli martyre.	1065.
	De SS. Caprasio & Fide martyribus.	966.		De S. Ferrutio martyre.	1068.
XXI.	De S. Artemio martyre.	969.		De S. Farone Meldensi episcopo.	1074.
	De S. Hilarione abbate.	984.		De S. Ludonico Morbiolo.	1076.
	De S. Malcho monacho captiuo.	995.	XXIX.	De S. Narciso Hierosolymitano episcopo.	1077.
	De S. Vrfula & sociabus martyribus.	998.		De S. Ermelende virgine.	1078.
XXII.	De S. Vuolfo laico.	1006.	XXX.	De S. Marcello Ceturione & martyre.	1080.
	De S. Abercio Hierapolitano episcopo.	1008.		De SS. Zenobio & Zenobia martyribus.	1081.
XXIII.	De S. Senerino Coloniensi episcopo.	1018.	XXXI.	De S. Epimacho martyre.	1084.
XXIII.	De S. Felice Africano episcopo.	1026.		De S. Quintino martyre.	1086.
	De S. Euergislo Coloniensi episcopo.	1027.		De S. Vuolfango Ratisponensi episcopo.	1095.
	De S. Maglorio Dolensi episcopo.	1029.		De S. Noitburge virgine.	1110.

INDEX COPIOSVS IN QVINTVM HVNC, DE SANCTORVM VITIS, REBVS GESTIS AC MARTYRIIS TO- mum, qui recens ex diuersis authoribus ac bibliothecis colle- ctus, duos menses Septembrem & Octo- brem complectitur.

Restituantur in ipso exemplari suis locis numeri sequentes hi : 299. 420. 859. 1052.

Abbas Claræuallis Bernardus 303. a
abbas Godefridus 301. a
abbas Rigomir^o S. Aigulphi successor 29.
abbas Hilduinus passionem S. Dionysij
descripsit 33. a
abbas Hilduinus monasterij S. Dionysij 716. b
abbas Floriacensis Mummolus 25. a
abbatis munus recusat S. Gerardus 567. b
abbatiarum omnium Flandriæ cura S. Gerardo de-
mandatur 571. b
abbo Floriacensis egregius monachus 857. b
abel propter sacrificium gloriam consecutus 474. a
abdala impijssimus Christi infector & hostis 655. a
S. Abercij episcopi Hierapolitani vita 1008. a. mira-
cula 1010. a b
S. Abercius æqualis Apostolis vocatur 1017. a
abercius S. Abercio in episcopatu succedens 1018. a
abortiuos edit fetus mulier 197. b
abraham obedientia 457. a b
abraham gentium parens propter fidem 474. a
absolutionem, à Priore, peccatorum cupit S. Nico-
laus moriturus 198. b
absolutio peccatorum cuius effectus 30. a
abstinentia S. Ioh^{is} 103. a. S. Goerici 342. b. S. Placidi
654. a. Dominici Loricati 849. b. S. Vuolfi quanta
fuerit 1006. b. S. Amabilis carnem domuit 961. a
abstinentia mira S. Hilariionis 985. b
abstinentiæ exempla 195. b. 196. a. 202. a. 203. b. 233. a.
475. a. 553. b. 771. a. 1045. a. 1076. b. 1079. b
Adam quid significet 135. b
adelbero Treuirensis Archiepiscopus 303. a
B. Adelinus apparet S. Remaco 36. b
admonitiones abiectionum haud aspernandæ 49. b
adolescencia lubrica 497. a. pudoris periculo obno-
xia 128. b
adolphus Eboracensis Archiepiscopus 859. b
adoptatur Moyses à filia Pharaonis 55. a
adorare pro venerari, apud theologos frequentissi-
mum 209. b
S. Adriani martyrium 147. b
adrianus abbas Episcopatum recusat 343. b
adrianus à martyribus confirmatur, supplicium adi-
turus 151. b
adrianus verberatur, & viscera effunduntur 152. a
adroaldum nobilem conuertit S. Audomarus 176. a
aduersis atque prosperis minimè mouendum 313. a
adulterium vt punitum 375. b
adulterium vt abominatum S. Lambertus 299. a
Aegarum in mari Ionico insulæ descriptio, quali-
umq; martirum patria 1081. a
ægarum seu Ciliciæ episcopus qualis fuerit Zeno-
bius 1081. b
S. Aegidius eximius D. Francisci socius 583. b
ægroci sanctorum meritis restituti 847. b
ægroci nuncupat votum & reualefcit 914. b
ægroci cur diuersis locis curentur per sanctorum me-
rita 921. b
ægrotorum cura quanta B. Hedwigæ Ducissæ Po-
loniæ 876. b
ægyptus quid Epimacho martyri debeat 1084. b
ægyptij multi ad Syriæ ciuitates deducuntur 97. a

submerguntur in mari ibid. b. spoliati 60. a. pu-
niti tenebris defissimis 63. b. ab imbribus immu-
nes 93. a. inprimis Mathesi student 56. a. quid terræ
tribuant 93. a
ægyptiorum plagæ decem 61. b. primogeniti omnes
necantur 65. b
ægyptiorum lamentatio ob suorum primogenito-
rum mortem 64. b
ægyptios vexant ranæ 62. a
ægyptijs bos sacratissimus 90. b
ægypti fertilitas 54. b
ægyptus cur hyemem non habeat 62. b
ægyptum coacti Iudæi relinquunt 64. b
æneum serpenē cur in altum exulit Moyses 244. a
æterno Episcopo Ebroicēsi succedit S. Aquilin^o 957. a
ætherea atq; spherica corpora nostra in resurrectio-
ne excitanda esse Origenista affirmant 467. b
in Aethiopia predicat S. Matheus & baptizat 352. b
Afflictio afflictio haud addenda 52. b
afflictiones temporales alijs nocere, alijs verd pro-
desse 51. a
Agapetus Papa 795. b
agaunum oppidum 757. a
ageno ciuitas 966. a
agilbertus Parisiensis Episcopus 345. a
agilulphus Longobardorum rex 899. b
aglaidas Scholasticus Iustinum impuro amore pro-
sequitur 395. b. vim ei adferre tentans, repellitur
395. b
aglethrudis filia S. Bauonis 528. a
in agone per Christum victoria datur 1067. a
agrum ad templi extructionem oblatum gratis ve-
retur accipere Dionysius 734. b
Aicharius Episcopus Nouiomenis 174. b
S. Aichadri vita 264. a
B. Aichadro apparuit B. Anfoaldus & Philibertus
269. a
aistulphus Archiepiscopus 442. b
aistulphus Longobardorum rex premit Ecclesiā 740. b
Alaterna vrbs 640. b
albanus abbas S. Martini Colonia Agrippinē 884. b
alboinus Episcopus 926. b
aldegundis cœnobium Malbodiensē extruit, & in eo
Christo seruit 750. a
aldegundis inuifit S. Humbertum 120. b
aleg vsus interdicitur 419. a
alexandri Halesij de S. Bonauentura iudicium 576. b
alexandri cōmentarios vertit D. Hieronymus 497. a
alimenta vt medicamenta sumenda 868. a
alleluia cantari quandò ceptum 505. a
alphonfus secundus Siciliæ rex, sepulcrum S. Do-
minici Bononiæ inuifit 809. b
altare à S. Dionysio per visum iubetur extrui 717. a
altare tabernaculi Moysis 86. a & seq.
altare & reliqua ad sacrificandum necessaria, conse-
cranda 89. b
altaris linteo abutentis pœna diuina 47. a
altaris consecratio in honorem B. Petri & Pauli di-
uinitus mandatur 741. a
altaria in honorem sanctorum erecta 473. a
altaribus sanctis mundi & casti tantum debent ad-
stare

I N D E X.

stare 51. a
altimannia 894. b
altiuillariense cœnobium 928. a
S. Amabilis vita 960. patria ibid. mors 962. b. cur ita
dictus ibid.
amandus Burdegalenfis episcopus 1023. a
amandus dux tumultus Gallici 756. b
S. Amati abbas vita 234. a. obitum prædicit 236. b
apparet fratribus 237. b
S. Amati Episcopi Senonensis vita 238. a
ambitio quid non excogitet 91. b
ambitiones seculi spernit B. Cyprianus 251. b
amicitia vera quæ sit 758. b
amygdali mysterium 92. a. b
amoris mutui argumentum 238. b. erga Deum effi-
cacia 281. a
Anac Parthus transfugam se simulans, regem Arme-
niæ occidit 482. a. perit cum suis ibid.
anachoretarum vitæ descriptio D. Hieronymus 1. a
anacletus Græcus, Pontifex Maximus 743. a
S. Ananias Apolloni martyrium 521. a
S. Ananias B. Paulum conuertit 521. b
anastasia dux 1061. a
S. Anastasia martyrium 1061. a
anastasi Imp. cur pietatem simularet 212. b
anastasi Romanus passionem B. Dionysij Latine
conuertit 743. b. eius epistola aduersus eos qui af-
ferunt, B. Dionysium Parisiorum primum Epi-
scopum, non esse Areopagitam ibid.
anatholius & Olympius fratres atque sacerdotes
474. b
S. Andrea, qui est in Crisi, vita ac martyrium 928. b
SS. Andrea, Luca & Timothei reliquæ 936. b. 937. a.
971. b
B. Andrea Apostoli festum, à S. Syluiano obserua-
tum 225. b
andernacum 318. b
S. Andronici martyrium 775. a
angelus conceptionem B. Mariæ annunciat 134. a. fa-
rificanti adest, eiq; ministrat 859. a. S. Philiber-
ti prædicit obitum 278. b. orantem aduersus dia-
boli iniurias confirmat 809. b. apparet S. Maglo-
rio 1032. b. oranti coram imagine Crucifixi appa-
ret in humana effigie 130. a. columbæ speciem appa-
rens, mandat templum extrui 781. b. visus à Bala-
am ariolo 74. b. consolatur S. Aichadrum 278. a
apparet sanctis, eos confirmas 693. a. 698. b. 703. a
Corbiniano apparet, furtum indicat 156. b
angelus vnicuique à Deo datus 451. a. 456. b
angelus in visione S. Bauoni apparet 535. a. apparet
Goerico, monens vt inuifit S. Stephanum Metis
342. a. S. Mononi in somnis apparet 945. a
angelum custodem, quemlibet fidelem proprium
habere 456. b
angeli in iustitia nostra lætantur 457. a. iniquè verd
agentes deplorant, ibid.
angeli non essentia, sed dignitate, differunt 457. a
angeli cur creati 451. a
angeli comites S. Benedicti 640. b
angeli & sancti cur stent 466. a
angelorum ordines quot 462. a
angelos vt honorat B. Franciscus 602. b
angelorum singularis erga nos beneuolentia 248. a
eorum numerus inestimabilis visus à B. Carpo
732. a
angelorum chori 455. a
angelos in celis cantantes (Sanctus) audit B. Venan-
tius 818. b
angelos curam hominum gerere 451. a
angelos pro nobis pugnare, vincere, gaudere & flere
467. b. dissoluere vincula martyrum 15. b
in angelis habitat Deus 138. a

angelico ministerio S. Ermelendis sepulta 1079. b
angelica visione S. Trudo confirmatus 36. b
angelica inter orandum fruiatur præsentia S. Stepha-
nus episcopus 130. a
angelicæ cantiones auditæ 4. b. 198. a
angelicæ salutationis mysteria 138. b
angelica suffragia 34. a
angli à B. Gregorio papa conuerfi 827. b. iterum
conuertuntur 344. a
angli quandò & cui Archipræsuli primò manus de-
dere 345. b. quandò cantandi modum Ecclesiæ di-
dicerint 345. b
anglorum Orientalium reges vndè Vulfingæ appel-
lantur 766. b
anglorum error circa celebrationem festi paschalis
corrigitur 817. b
anianus Episcopus Aurelianensis 127. b
anglorum reges de constituendo Archiepiscopo piè
consultant 345. b
S. Amiceti martyrium 23. b
anima S. Bauonis apparet S. Gertrudi 536. a
anima Deum sitiens, prius timore, post amore com-
pungitur 119. a
anima hominis immortalis 339. b
animam mundam templum & sedem Dei esse 30. b
animarum saluti nihil præferendum 602. b
animarum vitia plerumq; corporales morbos gene-
rare 431. b
animas sanctorum post mortem recipi in celo 18. b
animalis Ezechielis expositio 466. b. & seq.
animalia fera manifestantur 341. a. b
animalium interitus, futuram hominum perniciem
designat 64. a
animalibus abiectionibus cur potius Deus castiget
62. b
animus religiosus S. Vuenceslai 447. b
animi Deum amantis pietas, vera est victima 86. b
animi elatio turpe vitium 432. b
animi cura, priusquam corpus reficiatur, habenda
989. b
animi forma 89. a
animi candoris exemplum 202. b
animi motus, bonorum malorumq; causa 56. a
animorum affectiones natura liberæ 57. a
B. Anna prolem per votum impetrat 134. a
annæ nomen quid sonet 134. a
S. Anno Colonienfis Archiepiscopus, & eiusdem li-
teræ de translatione SS. Eualdorum martyrum
555. b
annonæ caritas qui per quem leuata 1104. b
angifus Trecafinus Episcopus 798. a
anfoaldus Pictauorum Episcopus 266. b. 268. a
antheimus Prior primariæ Carthufiæ, post Episco-
pus Bellicensis 129. a
antheimus episcopus Antiochenus 397. b
de Antichristo atque extremis temporibus S. Elzea-
rius cum sponsa sua confert 425. b
antiochena Ecclesia tempore Arrianismi tres simul
sustinet Episcopos 591. a
antiochiæ templa Christianorum præfide Apostata
clausa 973. a
antiocheni Apollinis natalem colunt 337. a
antiochus dux crudelissimus 692. a
antiochus Episcopus Lugdunensis, successor Iusti
23. a
antipape & Episcopi schismatici 536. b
S. Antonij domicilium 991. a
S. Antonij obitum diuinitus discit beatus Hilariion
990. b
antoninus Episcopus 743. a
antonini duo, tempore Dionysij Areopagitæ 742. b
antoninus ad vitam reuocatur 743. a

IN TOMVM QVINTVM SEQVENTEM

antuerpia à Nortmannis succensa 785.a
 Apellianus Idolorum sacerdos & Sophista insignis 280.a
 aphrica quondam probatorum virorum ferax 6.a
 apollinarius Laodicenus 502.a
 apollinis Daphnai imago qualis fuerit 979.b
 apollinis natalena colunt Antiocheni 337.a
 apollinis nomen Soli, Diang, Lung attribuit ethnici 977.a
 apostata Ebroinus monachus 267.b
 apostata monachus sæpè frustra aufugere conatur 921.a
 apostatis nihil tribuendum, si detrahant Catholicis 250.b
 apostatas Deum non recipere 273.a
 apostoli adfunt migranti à corpore sanctissimæ virgini 712.a
 apostoli duodecim præfigurati 138.b
 apostolorum historia à quibusdam deprauata 722.a
 SS. Apostolorum templum Coloniae 805.b
 apostolorum traditiones obseruandæ 343.b
 apostolos cur vocauerit Christus 351.a
 apostolus totius Galliarum S. Dionysius 721.b
 apostolus Petrus reprehensibilis iudicatus à B. Paulo 744.a
 aqua benedicta demonum insultus impediri 272.a
 ædes conspurgatæ ibid. eius vis 317.b 468.b 827.a
 aqua cælitus manans, curat morbos 473.b
 aqua è filice excitatur 70.b 598.a
 aqua in vinum mutata, mediante Crucis signo 867.b
 591.a in oleum mutata 390.a
 aqua pecunias amissas euomit ad imperium S. Iuentij 219.b
 aqua qua abluerat se B. Franciscus, pestem abigit 615.a
 aqua reliquijs lauandis adhibita, cæcos, surdos, claudos, & quocunque morbo impeditos, sanat 670.b 859.b 883.b
 aquæ in substantiam sanguinis mutatio 60.b
 aquæ miranda in oleum mutatio 107.b
 aquæ quantum tribuant Aegyptij 61.b
 aquam è petra excitat S. Chariton 432.a
 aquæ mutantur in sanguinem 60.b 61.b
 super aquas ambulat S. Charitine 666.a
 S. Aquilini episcopi Ebroicensis vita 953. b mors 959.a
 aquisgrani, Caroli regis palatium 415.a
 aquitania 1022.a
 ex Aquitania B. Seuerini episcopi reliquiæ Coloniae transferantur 1025.a
 aquitanæ situs & magnitudo 34.b
 Ara B. virginis à Gerardo episcopo extructa 391.b
 arbitri officium 331.b
 arbitrium animi liberum 777.b
 arborea castrum 897.b
 arbor præcisa, precibus restituitur suo loco 781.b
 arboris bonæ, fructus boni 128.a
 arca Noë 83.b
 arca fixea spontè è sepulchro sursùm exurgit 109.b
 arcadius prodit sanctum Aigulphum 27.a
 archiepiscopus Romæ ordinatur Theodorus monachus insignis 345.a
 arderna sylua 699.
 arduenna sylua 38.b 945.a 946.b
 aredius abbas, discipulus S. Nicetij 523.a
 arelatis ciuitas 734.a
 areopagus locus Athenis 711.b
 S. Arethæ & sociorum martyrium 1033. a constantia 1035.b
 S. Arethæ prophetia 1038.b
 arifton episcopus IIII. Frisingensis 155.a 166.b

aries cur immolatus 89.b
 arista Diaconissa ecclesiarum Antiochensium colligit reliquias S. Artemij 983.b
 aristarchus Græcorum Chronographus 719.a
 aristotelem, denique philosophos, omnesque poetas perlégit D. Hieronymus 497.a
 arma aduersus vitia 432. b contra dæmonem quæ 312.a
 armeni ad Christum conuersi 492.a
 armogastis confessoris præclara confessio 893.a
 arnoldus Moguntinus archiepiscopus 304.b
 arnulphus Imperator 670.a
 arnulphus Flandriæ Comes 570.a
 arnulphus Metensium episcopus 187.b
 aróstanes filius S. Gregorij episcopi & martyris, viuit sanctè 494.a
 arrij impia hæresis 969.a
 arriano dogmate Ecclesie pax turbatur 1053.b
 arrianorum inuidia 891.a impius conatus 892.b hæresis tempore B. Seuerini episcopi Colonienfis 1019.b
 ab arrianis eueris ecclesiarum, à B. Petronio instaurantur 575.b
 arrogancia quam execrabile vitium 456.b
 arrogancia viro sancto imponit 1045.b
 arfacides Parthorum Imperator 480.a
 artabanes rex coniugi reginæ visionem communicans, à pedessequa proditur 480. a vxorem interfici iubens, à proprio seruo oppugnatur 481.a in bello perire mauult, quam seruo cedere ibid. ab Artasira telo peremptus ibid.
 artaducta mulier regis secreta vt reuelauit 480. a b
 artemius martyr 888.b
 S. Artemij martyrium 969.a
 artemius fit Dux Aegypti 972. a tyrannum reprehendit 975. b atque ridet 981. b iubente tyranno malè muldatur 976. a & atrocissimis cruciatibus subijcitur 979. a 982. a
 archasiras Persa configit cum Parthis 480. b 482. b
 Asinus ad tibiam 122. b
 asperitas vite quanta in B. Heduuige 866.b
 aspides quam noxiæ 62. b
 asser, S. Galli precibus diuinitus fit longior 908. b
 idem dentium doloribus medetur 908. b
 assyrija Gregorio martyre multi conuersi 493. b
 Athanarichus Christianorum persecutor 261. a
 athanasius Troadensium episcopus 225. b
 athanasius impius quidam Deum tentans, seipsum exurit 401. a
 athens metropolis 721. b Mineruæ sacratæ 725. b
 omnium ciuitatum primè in condendis legibus 725. b situs amoenissimus, & mira omnium rerum copia 728. a
 athens quinque regionibus distinctæ 725. b
 athenarum conditor 725. b laus & descriptio 725. b
 ad Christum conuersio 727. b
 athenis primò simulacrorum cultus inuentus 725. b
 Auaritia omnium malorum radix 333. b
 in auarum creditorem vltio diuina 219. a
 S. Audouenus Ebroini instinctu innoxium Philibertum abbatem in carcerem conijcit 268. a
 S. Audomari episcopi Morinensis vita, patria & parentes 174. a
 S. Audomarus conuertit Tarnanenses 175. a
 audubaldi regis ad fidem conuersio 761. b
 aues B. Francisci obediunt 600. b 611. a
 augiensis in Germania cœnobij commendatio, & num schola fuerit 1095. b
 augusta Veromanduorum, à quo martyre nomen aliud etiam hodiè obtineat 1091. a
 augustinus quantum Hieronymo detulerit 513. a
 B. Au-

INDEX

B. Augustini sermo de B. Cypriano 259. a
 aulici, fomites erroris suis principibus 1053. b
 aulici viri sancti 34. b
 S. Aureliæ dedicatum oratorium 898. a
 aurelianus Imperator quo tempore factus 797. b
 aureliani Imperatoris crudelitas 428. b
 auri præstantia 137. b
 austrasiam regnum 42. b
 auctbertus episcopus Cameracensis 748. a eiusdem mors 749. a
 autoritas sedis Apostolicæ 734. a
 S. Autonomi martyrium 211. a
 Axonafium 1058. b
B abylæ episcopi Antiochiæ constantia & martyrium 980. a
 S. Bacchi mors 694. b
 baculus sancti Petri Coloniarum Agrippinæ, & à quo ed perlatus 796. b
 baculus S. Columbani Gallo abbati missus in signum abolitionis 908. a
 baduradus secundus Episcopus Paderbornensis 667. b
 bagaudarum tumultus 357. a
 baiocensis ciuitas, patria sancti Aquilini episcopi 955. a
 baalamariolus insignis 74. a b postea propheta 75. a
 balaamariolus videt angelum 74. b
 baldricus episcopus Traiectensis 787. a
 balduinus Ferruus Flandriæ Marchio 846. a 847. a
 baptisimatis fontem benedicere & exigere fidem, vsus Ecclesie antiquissimus 823. a
 baptisimatis omnia peccata dilui 542. b
 baptisimi immersio terna, præfigurata per vasis ternam demissionem è celo 222. a
 baptisimi innocentiam beatus Satyrus obseruat 335. a
 baptisimo inuitantur multi gentiles & Iudæi 430. b
 431. b
 per baptismum æger curatur 824. b
 baptizat S. Petrus Apostolus Cornelium Centurionem 222. b
 Cornelius verò Demetrium cum multis 224. a
 S. Calixtus domum Felicis & Simplicij 824. a
 S. Abercius viros quingentos 1010. b
 baptizat S. Geminianus 286. b item Adroaldus à S. Audomaro, ecclesiarum omnia bona contribuit 176. a
 Palmarius, eiusque tota domus, & facultatem suam pauperibus distribuit 823. a
 baptizantur permulti in flumine 766. a 767. a
 baptizantur vndecim myriades populorum 493. a
 item quadraginta myriades 493. b
 baptizati nomen mutatum 132. b
 baptizatorum septem millia propter miraculum factum sub sacrificio Missæ 126. b
 barbatus Pontifex deorum gentilium 223. b
 barbatus cur Dux Henricus dictus 863. b
 barbatus prima literarum elementa feliciter addiscit 560. b
 basilei multi Christiani religionis causa in aquis demergi iubentur 942. a
 basiliscum precibus necat sanctus Iohannes Abbas 367. a
 bauari adhuc neophyti 369. a
 S. Bauonis confessoris vita 527. a
 S. Bauo fit Clericus, & tondetur 530. a
 speculum & exemplar multarum virtutum 527. b
 Beda suam de Dionysio sententiam corrigit 720. b
 beduinus Anglorum Episcopus 700. a
 belli causa 77. a
 belli tumultus Britanniarum sedati ab episcopo Cantuariensi 350. a

bello futurus idoneus, quibus se extricere debeat 59. a
 bellum in testinum Gotthorum 261. a
 bellum voluntarium gerentes pro Dei honore, premio afficit Moyses 91. b 99. a
 bellua immanis sancti viri præcepto patet 901. a
 benè dicere, & malè viuere, est suo se ense iugulare 953. b
 benedicendi cibum mos antiquus 164. a
 S. Benedicti institutum 42. a
 felix obitus 664. a
 benedictio Apostolica 741. a 945. a
 benedictione episcopali accepta, S. Humbertus ite carpit 120. a
 benedictione episcopali infirma curatur 132. b
 159. b
 benedictio S. Pontificis 161. b 678. b 679. b 748. b
 benedictio signo Crucis facta à sancto Lamberto 293. b
 benedictio vino hausto sanat infirmus 117. a
 beneficio in ingratum collato nihil facilius mercere 692. b
 beneuentanus Grammaticus 496. a
 benignitas Dei 731. a b
 benignitas Dei in homines 456. b
 benignitatis erga miseròs exemplum 252. b
 benignitas S. Brunonis 805. b
 benignitas S. Elzearij in damnatos, captiuos & pauperes 423. a
 benignitas S. Iohannis abbatis in pauperes 396. b
 benignitas S. Patientis episcopi 206. a
 benignitas S. Saluij episcopi in pauperes & captiuos 186. b
 benignitas S. Venceslai 447. a
 S. Benignus martyr 961. a
 S. Bercharij abbatis & martyris vita 927. a
 mors à proprio monacho illata 928. a
 berengarius Comes 557. a
 D. Bernardus Abbas Clarguallis 303. a
 Cantica canticorum exposuit 129. a
 bernardus primus ordinis socius diuini Francisci 583. b
 S. Bernini Abbatis vita 116. a
 mors 117. a
 bertgerus presbyter qualis fuerit 103. b 104. a
 bertinus Abbas Sithienfis 177. a
 S. Bertini monasterium 572. b
 bertholdus Marchio Morauia, & comes Tyrolensis, pater Heduuigis Ducissæ Poloniæ 461. a
 bertoldus Aquileiensis Patriarcha 861. b
 bertranda Carmara Carpenteractensis 418. b
 bertuualdus Archiepiscopus 817. a
 bernuelphus successor Megingaudi episcopi Heribipolensis 843. b 844. b
 bestia affectus seu reuerentia in Diuam virginem 600. a
 bestia fera S. Theodora comitata 202. b
 bestijs obiecta sancta Euphemia martyr 285. a
 bestijs obiecti, immunes redduntur 778. a
 Biblia Græcè conuertuntur 81. b
 biblia à 70. interpretibus conuersa in insula Pharo 81. b
 bibliothecam insignem cur secum in solitudinem tulerit D. Hieronymus 499. b
 bingenfe oppidum & monasterium 304. b
 biso Paderbornensis episcopus 670. a
 biturigum 818. a
 Blandimenta iudicium contemnenda 183. b
 blandiniense monasterium à quo fundatum Gandani 571. b
 blasphemiam in Deum, immanis culpa 93. b
 blasphemus lapidibus obruitur 93. b
 blasphemus in D. Franciscum, diuinitus punitur 622. b

IN TOMVM QVINTVM SEQVENTEM

622. b 633. a
 Bobium monasterium sancti Columbani 908. a
 boleslaus matri fat 447. b
 boleslai sicarij crudelitas 449. a
 boleslaui obitio 449. a
 bona Deo dicata vsurpantes, puniuntur 289. b
 bona fortuitò contingentia delectabiliora 68. b
 bona iniquè parta, in pauperes, non in ecclesias, distribuuntur 430. b
 bona multa monachis olim oblata perpetuo iure possidenda 642. a b
 bona quæ quibus non vsurpanda 1100. a
 S. Bonauentura Cardinalis & episcopus Albanensis scripsit vitam B. Francisci 576. b
 S. Bonauentura laus 576. b
 S. Bonauentura à morte seruat S. Franciscus 577. b
 S. Bonifacius Archiepiscopus Moguntinus prædicat Christum Germanis 437. a 829. b 926. b
 S. Bonifacius episcopus Moguntinensis 1073. b
 S. Bonifacij corpus Fuldam translatum, honorificè sepelitur 441. b
 bonifacij Pontificis literæ ad Eduinum regem Anglorum 761. a eiusdem ad Edelburgam Eduini uxorem 762. b
 bonorum & malorum hominum discrimen 957. b
 bonorum vita cõscientiæ testimonio contenta 790. b
 bonofus D. Hieronymo in studijs comes 497. a
 bonofus nobilis adolescens fit eremita 499. a
 bos à Iudæis adoratur 90. b
 bos Aegyptijs sacratissimus 90. b
 botri prægrandes in terra sancta 72. a
 Brabantia Brachbantus dicta 747. a
 brachijs in modum crucis extensis diuissimè oratur 852. b
 briconius eadem euadit 29. a
 bridlingtonense monasterium 769. a
 brigantinus vel Potamicus lacus 895. a
 britanniæ olim tempora felicissima 345. b
 britones in feni Anglis 768. b
 broniensem ecclesiam dotat S. Gerardus 558. b
 bronij oratorium à Pipino conditum 557. b
 bronienfis Abbatij priuilegium 572. b
 bronij, amotis Clericis, monachi introducuntur 568. a
 B. Brunonis Archiepiscopi Colonienfis vita 785. b
 B. Bruno archiepiscopus qui in literis excelluerit 788. a
 B. Bruno in Episcopum Coloniensem eligitur 789. b
 reformatur Clerum Coloniensem 803. b contrahit monasterium S. Pantaleonis Colonie 805. b eiusdem episcopi laus 566. a
 B. Brunonis Archiepiscopi innumere res præclare gestæ 785. b
 S. Brunonis corpus vbi conditum 806. a
 S. Brunonis ordinis Carthusiani institutoris vita 671. a
 S. Bruno Parisijs studet 671. b Oratio eius ad socios de vita corrigenda 674. b eius laus 676. a cum seq. maximè verò numero 682. a cum seq. mors 681. b
 S. Brunonis patria, Colonia 671. a
 bruta animantia quando hominum imperio pareant 640. a 747. b
 brunuilerensis Abbatis epistola ad S. Hildegardem 320. a 321. b
 Budicense monasterium extruitur 669. a
 buoso vel Boso Constantienfis episcopus sacrum B. Galli corpus sepulcro ab hostibus extractum reponit 912. b & seq.
 S. Burchardi episcopi primi Herbipolenfis vita 827. b
 S. Burchardi virtutes & dotes 834. a mors 842. b
 Burdegalenses partem sacri corporis S. Seu erini re-

seruant sibi 1025. a
 Byzantium, mutato nomine in Constantinopolim, regia fit ciuitas 969. b
Cæca à natiuitate, ante altare S. Galli illuminatur 924. a
 cæcus à natiuitate illuminatur 218. b
 cæcus SS. meritis restitutus 847. b
 cæremonia tabernaculi Moysis, & quid significant 85. & seq.
 cæremoniarum ecclesiarum cura D. Hieronymo 505. a
 calices ænei sacrificijs deputati 904. b
 caligis S. Galli indutus ægrotus, sanatur 910. b
 calix D. Hieronymi Romæ referatur 505. a
 S. Calixtus fame cruciatur & fustibus caditur 824. a
 præcipitatur & submergitur 824. b
 S. Calixti Papæ martyrium 822. a
 S. Callistrati & sociorum martyrium 407. a
 camelus voce humana loquitur 405. b
 camelus à demone exagitatus, curatur 989. a
 campana conuocandi Clericos ad persoluendas matutinas laudes, mos antiquus 4. a
 campanæ sonus septimo milliari auditus 4. a
 campanæ tinnitus miraculosè amissus, restituitur 4. a
 campanæ sonum edunt ad sanctorum reliquias, impulsa cælesti vi 50. a
 campanarum vsus antiquissimus 740. b
 cancer morbus curatur 670. b 859. b
 cancerosa qui per martyrem Zenobium curata 1082. a
 candela cælitus ardet 925. b
 canones sacros vt obseruauit sanctus Theodardus 299. a
 canones decem SS. Patrum Synodi Britannicæ 347. a
 eorundem violatores vt puniti 347. b
 canonum iura ecclesiasticaq. caller S. Lioba 438. a
 canonicæ horæ à S. Nicolao Tollentino persoluntur 196. a
 canonicas horas vt persoluerit S. Franciscus 606. a
 canonicarum secularium ordo instituitur 669. b
 canonicus fit S. Nicolaus Tollentinus 194. a post amplectitur institutum Augustinianorum ibid. b
 canonizatio B. Francisci 619. b item S. Brunonis 689. a
 cantandi mos ecclesie, Anglis traditus 345. b
 cantandi modum monachi Britannie discunt 349. b
 cantig vastatio 348. a
 cantio, Salue regina misericordie, cantari diuinitus iubetur ad euitandum periculum 629. b
 canusia Apulig vrbs 648. b
 capilli rasi, diuinitus restituntur 665. b
 ex capillis suspensio grauissimè supplicium 754. a
 capitolium Maximiani in ecclesia conuersum 636. b
 capitulum generale ordinis Francisci ab ipso Francisco coactum 588. a
 capraria insula multos habet monachos 28. b
 S. Caprasij martyrium 966. a
 capsur Maurorum rex 892. a
 captiuos redimit Deo gratias episcopus 890. b
 caput amputatum sibi, proprijs manibus gestat S. Eliphius 890. a & SS. Virfus & Victor 520. b
 caput B. Iustini amputatum, loquitur 944. a
 carceratus martyr quis, quomodo Petri instar liberatus 1089. a
 carceratos inuifit B. Hedunigis Polonie Ducissa 876. b
 in carcerem iniectus Cornelius centurio, ab Angelo liberatur 224. a
 carduella rex Britonum 768. a
 carduella & Pendæ tyrannis 768. a
 carini Cæsaris cedes 380. a
 carmen tumularium de S. Patiente 207. b
 carnifices impij vt puniti 373. a

carni-

I N D E X.

carnifices corpora martyrum in ignem conijciunt, diuinitus puniuntur 154. a
 carnificum piorum exempla vide 371. a 373. a
 carnibus vesci non vult S. Nicolaus Tollentinus, ægrotus licet, ac medico suadente 195. b
 carnis abstinentia sexta feria 160. b 161. b
 carnis petulantia quibus medijs refrenanda 194. b
 in carne præter carnem viuere, angelicum esse, non humanum 862. b
 carnes ex obedientia sumptæ ab infirmo 196. a
 carniem vsu sibi interdicit adolescens 128. b
 carnes respuens infirmus, sanatur à Christo 196. a
 carnibus perpetuò abstinet S. Hedunigis 866. b
 carolomannus Pipini frater fit monachus 915. b
 carolus Imperator Egbertum in infirmitate visitat 102. a daci illi multas terras pro dote nuptiali 102. b
 caroli Calui encomion 743. b
 caroli Magni laus 442. a
 caroli Martelli regis Fræcorum deuotio erga S. Dionysium 717. a
 carolus II. Ierusalem & Sicilia rex 413. a
 carolus tertius quo tempore vixerit 48. b
 carpophorus presbyter sacras literas S. Chrysantho interpretatur 1048. a
 carpualdus Anglorum rex 766. b
 carthago vt miraculo mota 106. a
 carthusia Confluentina, cuius sanctæ virginis potitur reliquijs 111. a
 carthusiana vitæ instituentia occasio 671. b
 carthusia descriptio 674. b
 carthusia eremus à S. Brunone & socijs inhabitatur 675. a
 carthusiani ordinis B. Bruno primus author 671. a
 tribus diebus hebdomadæ solo pane, aqua & fale victitant 129. b
 carthusianorum ordo præ cæteris suum decorem retinet 676. b exercitia 675. b primorū vita 676. a
 carthusianorum ordo ab Vrbanò secundo Papa, primo approbatur 678. b
 carthusianorum institutum 129. a b
 carthusia Portarum Prior Bernardus 129. a
 carthusia Prior Lauduinus primus post Brunonem 672. b
 carthusia Colonienfis 688. b Calabria amplectitur institutum Cisterciense 687. b
 carthusiani cuiusdam mirabilis abstinentia & deuotio 129. b
 S. Casij martyrium 757. a
 casinum castrum 640. a
 casinense monasterium 25. b
 castitas propria virtute seruari nequit 1048. b
 castitas matrimonialis eximia S. Theodoræ 199. b
 castitas vitæ quibus conferretur medijs 194. b
 castitatis amator S. Cyprianus 260. a
 castitatis conferuandæ causa in aquam congelatam semergit D. Franciscus. 589. b
 castitatis amor 589. a b
 castitatis coniugalis exemplum 415. b
 castitatis exemplum 553. b
 casti & mundi sacris altaribus tantum debent adstrare 51. a
 castorina D. Hieronymi matertera 495. b
 castra quomodo à Moyse ordinata 74. a
 catalogo sanctorum Gregorius IX. pōtifex S. Franciscum ascribit 619. b
 catechizatus Sigebertus rex à S. Amando 188. a
 catena S. Petri quibus locis referretur 796. b
 catena S. Amatus constringit corpus 239. a
 catenis ac nexibus qualibus martyr Quintinus circumdatus 1091. a
 catenulis ferreis vltro castigat se S. Elzearius 420. a
 catholica & Apostolica Ecclesia Romana 343. a

catholica Ecclesie imago 490. b
 catholici soli in Oriente Athanasius & Paulinus tempore Arrianorum & Eunomianorum 508. a
 catholicorum mores in Anglorum ecclesijs quando primum inuecti 345. b
 catholicorum in Anglia consensus 348. b
 catholicorum persecutio facta per Constantinū Cōpronium 929. b
 catholicorum persecutio sub Constantio 1053. b
 catulla pietas in reliquijs martyrum 716. a
 Ceadualla rex obit Romæ 348. a
 celerinus Prætor Rom. 1051. a 1053. a
 cerberum infernalem in Ecclesiam Dei trino perfectionis latratu defæuire 889. b
 cera furto ablata & ad offerendum in templo præparata, in lapidem vertitur 914. b 924. b
 cera reliquijs sanctorum offerri iubetur 845. b
 cereus offertur ad reliquias S. Meinulphi 670. b
 cerei accensi ad funus Cornelij centurionis 224. b & ad funus S. Amabilis 963. a b & in translatione reliquiarum S. Idæ 110. b
 cerei accensi non deficiunt 911. b
 cereorum vsus in Ecclesia Dei 910. b
 cereos duos martyri offerens, post consumptionem reualefcit 564. b
 cereis & varijs donarijs Sancti olim honorati 664. a
 cereolum accendens sancto, visum recipit 46. a
 S. Cerbonij episcopi Populoniensis breuis historia 759. a
 Chalcedonense concilium contra Eutychem & Nestorium 349. a
 chaldaei astrologi 480. a
 charitas operando se exerit 1068. b
 charitas quid efficiat 1020. b
 charitatis vis 532. a
 charitatis feruor quantus in beato Francisco 602. a 614. a
 charitatis fraternæ exemplum 327. a
 charitatis officia erga proximos 196. b
 S. Charitines virginis & martyris vita 665. b
 S. Charitonis confessoris vita 428. a
 cherubin paradisi custos 456. b
 chichenfis ecclesia 700. b
 chilbertus de Clara Glouerniæ comes, ecclesie iura violans, punitur 554. b
 childericus Francorum rex, & eius mors 119. b 43. a
 childerici Francorum regis amor erga S. Lambertū 292. b
 childericus rex eligitur 546. b
 chilleni Scoti miraculum 1075. a
 chlamyde Demetrii multa miracula perpetrantur 706. a
 cholericus, ad iram natura procliuus 771. b
 chorda, qua cingebatur S. Franciscus, multos curat 613. a 629. a
 chosroës rex Persarum, eiusque votū 697. b 698. a
 christus propter suam Ecclesiam passus 332. b cur omnem suum sanguinem effuderit, cum vna gutta ad redimendum mundum sufficiat 246. a noui testamenti author & Ecclesie sponfus 266. a
 christus Deus vbiq. præfens maiestate 543. b
 christus filius Dei sacerdos & sacrificium: redemptor & precium 142. b
 christus quiuis pius homo dici potest 136. a
 christus cur semetipsum potius, quam aliud genus animalis, obtulerit 142. a quomodo sit cum beata Maria 138. a
 christus leprosi specie tētat fideles seruos suos 964. b
 christus rex & sacerdos 355. b cur pro omnibus mortuus 326. b
 christus apparet S. Abercio 1013. b 1016. b 1017. b
 christus apparet S. Bauoni in crucis specie 535. a & ali-

IN TOMVM QVINTVM SEQVENTEM

aliquot sanctis in specie leprosi 964.a
 christi affectus erga peccatores 706.a 714.a 732.a
 in nos charitas 351.a 416.a liberalitas quanta in
 sui cultores futura sit 707.a
 christi charitas erga humanum genus 1071.a
 christi incarnatio quomodo intelligenda sit 135.b
 christi p̄sepe & incunabula in Bethleem adorat D.
 Hieronymus 503.a
 christo dedicatam, homini nubere non posse 891.b
 christu in vtero quandiu gesserit beata Maria 134.a
 christum sine dolore peperit B. Maria 134.a
 christum annunciat Gallis S. Dionysius 712.b
 christum editum per latus Marię, fabulam esse 134.b
 christum, vt beatus Paulus, imitari non omnes pos-
 sunt 327.b vt sequi deceat 247.a b
 christum per patrem, & nos per Christum viuere
 544.b
 christum perpetuo in ore haber Demetrius 702.a
 christianum nomen vbi & quandō exortum 213.b
 christianus Christianum etiā mortis proposito dif-
 crimine prodere apud barbaros non debet 943.b
 christiani Angli Ethnicismum amplexi, post rursus
 ad fidem reuertuntur 344.a
 christiani noui Israelitę 457.a
 christiani apud Alexandrum Imperatorem a Palma-
 tio consule quare accusati 822.b
 christiani dirisimis afficiuntur supplicijs 658.b
 christiani nouelli omnes capite plectuntur 824.a
 christiani cur cum paganis matrimonium contra-
 here non debeant 760.a
 christiani veri qui sine 736.b
 christiani a Iuliano Hierosolymis expulsii 981.a
 christiani capti, in ediam octo dierum passii 948.a
 christianorum afflictio magna 1034.a persecutio
 saua 280.a
 christianorum persecutio saua tempore Diocletia-
 ni 169.a 286.a item sub Maximiano 147.b 148.a
 christianorum militum XI. millia in Armeniam re-
 legata 111.b
 christianorum sancta vita in magno precio apud
 Ethnicos 168.b
 christianorum dux S. Euphemia 280.b
 christianorum saua persecutio 217.a
 christianos comprehendere volentes, diuinitis ex-
 ceantur 822.b
 christianismus apud Homeritas instauratur 1044.a
 chromatius Aquileiensis episcopus 499.a
 chrysanthus & Daria sub Numeriano Imper. passii
 1053.a
 SS. Chrysanthi & Dariae martyrium conscripserunt
 Varius & Armenius 1052.b
 SS. Chrysanthi & Dariae historia 1047.a
 Cibus S. Bauonis 531.a 533.b
 cibus diuinitis augetur 603.a
 cibi benedictio 164.a
 cibum pluit quotidie quadraginta annis 98.a
 sine cibo puella integro anno viuuit 377.a
 cibi qui maxime hominibus necessarij 95.a
 cicada B. Franciscus morem gerit 601.a
 ciceronem legit D. Hieronymus 499.b 500.a
 cilicij vsus 420.a 581.b 710.a 869.b 985.b
 cilicij vsus apud Carthufianos 129.a
 cilicio corpus affligit S. Editha 287.b & S. Amabilis
 962.b & S. Maglorius 1831.b item S. Theodora
 202.a
 cilicino fratu vsus S. Aichadrus abbas 274.a
 cilicino sacco vsus S. Lambertus 296.a
 cineris aspersio, penitentię symbolum 398.a
 cithara pulsatur diuinitis B. Franciscus ægrotanti
 591.b
 ciuilis vitę ratio in quibus versetur 58.a
 ciuitates quę felices censendę 79.b

S. Clara conuersio vnde initium habuerit 588.b
 claromontensis ciuitas 961.a
 clauatis calcis induitur S. Sozon 122.b
 clauu diuinitis B. Frãncisco impressi, in pedibus ex-
 crescent 616.b
 clauos crucis Christi defodiunt Iudei, item lanceam
 & titulum 241.a
 claudius tribunus 1051.a cum militibus suis credit
 in Christum 1052.a
 clematius consularis crebris visionibus admonitus,
 SS. vndecim millium virginum ecclesiam Colo-
 nię Agrippinę restituit 1004.b
 clemens cum sua auctoritate ablegat B. Dionysium
 in Gallias 734.a
 clementis de B. Dionysio testimonium 734.a
 clementi sedes pontificia concredita a B. Petro 712.b
 clementia Dei in penitentibus 543.a
 clementia S. Placidi 654.a
 cleopatra corpus S. Vari transfert in Palaestina 951.a
 cleopatra matronę e Palaestina, eximia pietas 951.
 a b & seq.
 cleri negligentia quantum mali Reipub. adferat 189.b
 clerum & monachos hodie persequentes, quos se-
 quantur duces 1035.a
 in clerum liberalitas S. Heduuigis Ducissę Poloniae
 879.b
 clericus tondetur S. Bauo 530.a
 clerici ob dignam in se reprehensionem D. Hiero-
 nymi famę detraxerunt 506.a
 clericorum incontinentia coactio concilio generali
 Anglię coercetur 857.a
 clericorum peccatum prudenter impeditur 4.b
 pro clericis malis Monachi substituuntur 568.a
 clodoueus rex 955.b
 clotarius rex & Childericus fratres regnant 42.b
 mors, cuius monarchia ad Childericum deuolu-
 ta est ibid.
 clotarij regis potentia 34.b
 clotarium regem excommunicat S. Nicetius episco-
 pus 524.b
 clotarius rex Francorum pacis studiosus 187.a
 clotarius Theodorici Burgundię regis successor 2.b
 clotarius & Dagobertus reges propagant Christia-
 nismum 34.b
 Ctenobijs quibusque sua qui vel sinenda, vel resti-
 tuenda 1101.a
 coeuntes illegitimę, interfecti 77.a
 cogitationes libidinis quomodo arcendę 26.a
 cogitationes hominis impij cognoscit S. Syrus 216.b
 cogitationes malę a Deo nos separant 138.a
 cogitationum malarum ocium sentina 590.a
 coisi pontifex idolorum 765.a b
 S. Colmanni Scoti martyrium 819.b
 colmannus episcopus Scotię Euangelium varijs in
 locis diffeminat 346.a
 colonię Agrippinę encomium 798.b
 colonię Agrippinę baculus S. Petri & catena 796.b
 SS. Apostolorum templum 805.b ecclesia S. Ge-
 reonis ab Helena condita 757.b & seq.
 colonię martyrium subijt S. Gereon cũ socijs 757.a
 coloniā martyres aliquot translati ab Episcopis
 796.a b
 coloniensis Carthusia 688.b
 coloniensis clerus reformatur & instituitur 803.b
 coloniensis dicecesis a Nortmannis deuastata, B. Se-
 uerini ecclesiam incolamem sibi miraculosę ser-
 uat 1025.b
 coloniensis dicecesis per triennium siccitate afflicta,
 miraculosę liberatur 1024.a
 coloniensis primus episcopus S. Maternus 758.a
 coloniensis ecclesię fides inuoluta 758.b
 coloniensis plebis constantia 589.b pietas 795.b

colo-

I N D E X

colonienses canōnici D. Andrea 799.b
 colonenses in Gallias profecti pro corpore sui pa-
 troni Seuerini 1024.b
 colonięsum pia consuetudo in visitandis B. Setteri-
 ni reliquijs 1025.b
 colonienium studium erga humanda sanctorū vir-
 ginum corpora 1002.b
 columba e celo descendens, futuri monasterij locū
 designat 927.b
 S. Columba virgo & martyr 2.a
 S. Colubanus 896.a eius eximia sanctitas & obiur-
 gatio in regem Theodoricum de vitando concubi-
 natu 897.a
 cometa tribus mensibus appārens 813.a
 cometa appārens tanquam columna flammę 348.b
 comędias & tragędias vt legerit Bruno 788.b
 completorij preces a Monachis perfolutę 52.b
 compunctio generata multa 119.a
 coenredus Merciorum rex fit monachus 814.a
 concilium in Britannia habitum 346.b 347.b
 concilium ad Anglorum fidem examinandam habi-
 tum 348.b generale Anglię contra incontinentes
 clericos 87.a Claromontense 679.a Martini Pa-
 pę cur institutum 350.a Rhemense vniuersale
 303.a Romapum sub Zacharia Pontifice 832.a
 Constantinopolitanum tempore Gregorij Na-
 zian. 503.a episcopale conuocatur 549.a
 concilia V. generalia, & eorundem patres 349.a
 concilij Niceni primi doctrinam sustinuit Theo-
 philus Gothorum episcopus 261.a
 concilium, vide etiam Synodus
 concionatur quotidie S. Mathæus 353.a
 concionatores quinam plangendi 598.b
 concionatorum vita 598.b
 concupiscentiam carnis quantis afflictionibus S.
 Dominicus calcārit 853.a
 confessio sacramentalis 43.b
 confessio salutis spes 542.b
 confessio etiam de cogitationibus habita 158.a & in
 eadem manūs impositio 162.b
 confessio generalis S. Iacobi Alemanni sub mortem
 810.b
 confessio pura meretricis 708.b
 confessio regum vtilis ad subditorum pietatē pro-
 mouendam 492.a
 confessio S. Trophimi insignis 337.a
 confessionis sacramentum quanti fecerit S. Elzeari-
 us 418.b
 confessionis tria genera 804.a
 confessionem sacramentalem ordinandus clericus
 pręteriens, punitur diuinitus 52.b
 confessione & penitentię conscientię expiādę 273.a
 item earundem vis 271.a
 non confitetur pœna 630.b
 confessores lilij comparati 960.a
 confirmationis sacramentalis vis quanta 1075.b
 coniugij amor sæpē noxius 481.a
 coniugium illegitimum reprehenditur ab episco-
 po 163.a b
 coniunx repulsa propter adulterium, non est alteri
 copulanda 347.b
 coniugium continētia laudatur 861.b votum de per-
 petua conseruanda continentia 861.b 956.a sin-
 gulare vitę exemplum 956.b
 coniuratio subditorum aduersus Moysen 91.b 99.a
 conradus Cirensum Dux 866.a
 conscientia sincera magnum solatium 2.b
 conscientię scrupulus, valetudinis cōseruandę cau-
 sa B. Heduuigi iniicitur 870.a
 consensus in necē S. Heimerammi, vt punitus 373.b
 consecratio sacrarum virginum 378.a
 consilium leniferum impiorum hominum 217.b

consilia saniora haudquaquam respicienda 864.a
 constantia S. Saturi 894.a
 constantia animi, proximi incitamentū ad virtutem
 29.a
 constantia egregia in S. Anania 522.a martyris Gre-
 gorij 484.a S. Caprasij 967.b
 constantia mira virginum 30.b 32.a 183.a
 constantia insignis Christianorum 148.a 151.a 152.a
 constantię præclarum exemplum 1062.b
 constantię exempla 101.a 122.a 163.a 170.b & seq.
 257.b 338.a 408.a b 411.a 675.a 694.a 695.a 700.a
 702.b 515.a 656.a 658.a 764.b 930.b 1091.b
 constantij laus 936.b qui postea tamen arrianizat
 937.a
 constantis Constantini Magni filij imperio, cedit Oc-
 cidens 970.a occidit ibi d.
 constantini Copronymi editum de sacris imagini-
 bus non honorandis 929.b
 constantinus Cōstantij & Helenę filius, cur Magnus
 appellatus 969.a
 constantinus Magnus Romanorum Imperator in-
 signis 212.a 494.b cur occiderit fratres suos 978.a
 aduersus Iulianum apostatam defenditur 978.a
 constantini Magni decreta de extruendis & restauran-
 dis templis Christianorū 969.a liberalitas in tem-
 pli extruentionē 125.b
 constantius & Constantinus eius filius Imperatores
 757.b
 constantius Imperator baptizatur & moritur 972.a
 conuocat Episcopos Niceam ad secundam syno-
 dum ibid.
 constantius Imp. arrianizat 1053.b
 constantij Mātionarij ecclesię S. Stephani, vita 390.a
 constantinopolim ab heresi Arrianorum repurgat
 Gregorius Nazianzenus 503.a
 constantinopolitana sede Paulus ab Arrianis pulsus
 1054.a eidem Macedonium præficere voluit ibid.
 constantinopolitanus Patriarcha Tharadius 721.b
 constantinopolitanum concilium primum contra
 Macedonium quandō celebratum 503.a aduersus
 Macedonium & Eudoxium 349.a contra Theo-
 dorum & Theodoretum & Ibe epistolę 349.a
 consuetudinis vis 43.b 853.a
 consultatio in rebus manifeste iustis non est haben-
 da 260.a
 contemnendę res caducę 252.a
 contemplatio sancti Elzearij in medijs seculi gaudi-
 js 423.a
 contemptus sui 592.a 593.b 772.a
 continens nemo nisi Dei dono 1048.b
 continentię exemplum 251.b 333.b
 continentię vtiendę modus 424.a
 continentissimę vixisse S. Hieronymum post bapti-
 smum 497.b
 contumeliā modestissimę ferentis exemplum 771.b
 corbeia 446.a
 S. Corbiniani episcopi Frisingensis I. vita 155.b
 cordium arcana nouit beatus Franciscus 608.b
 cum seq.
 S. Cordula sola ex vndecim millibus virginum re-
 liqua, perimitur 1003.a b
 S. Cornelius Papa moriturus, omnia ecclesię bona
 Stephano Archidiacono tradit 249.b
 S. Cornelij Papę & martyris historia 249.a immā-
 ne supplicium ibid.
 cornelius Centurio ad pedes beati Petri prola-
 psus 222.a
 S. Cornelij centurionis res gestę 221.b
 cornelij centurionis effigies in templo depicta 226.a
 cornelius episcopus Italię 221.b
 corona gloriofior, vbi sexus est infirmior 1071.b
 corpus exanime B. Francisci, futurę glorię speci-

c 2 ena

IN TOMVM QVINTVM SEQVENTEM

em præ ferre 618. a
 corpus exanime S. Galli, loco moueri diuinitus prohibetur 90. a
 corpus in aquis feruatur triduo incolume 666. b
 corpus S. Quintini 55. annis in flumine manet illa- sum 1092. a
 corpus B. Hilariionis mortuum, post decem men- ses integrum & odoribus fragrans conspicitur 994. b
 corpus S. Ludmillæ post triennium apparet incor- ruptum 446. b Vuenceslai post triennium incor- ruptum 449. b S. Hüberti post 153. annos incorru- ptum 121. a
 corpus S. Hildegardis quasi in clybano decoctū 312. a
 corpus præ nimio contemplationis studio in aëra sustollitur 372. b
 corpus suum, fratrem a finum compellat B. Franci- scus 590. a
 corpus sancti viri ex contactu hominem curat 810. b
 corporis pulchritudo 89. b
 in corpore S. Quintini fides ferreæ adhuc repertæ infixæ 1093. b
 SS. corporum translatio 838. a 845. a
 cosmas & Damianus per visum apparent languen- tibus 406. b gratis curationes egris adhibet 403. a
 in cruce suspensi lapidantur 405. b
 cosmæ & Damiani eorumq; fratrum martyriū 403. a
 patria & mater ibid. sepultura 406. a
 Creaturas ceteras Deum propter hominem condi- disse 416. a
 creaturas quantunlibet abiectas, fratres vel soro- res B. Franciscus appellat 599. b
 in creaturis Deum contemplans, exultat D. Franci- scus 602. a
 cretæ laus 928. b
 criminatores falsi diuinitus puniti 1078. a
 crispinus præses compellit ad sacrificandum Chri- stianos 325. a
 crispini & Crispiniani martyrium 1057. a
 sutrinam exercuerunt ibid.
 crocodilus sæuit in homines atque bestias, post mi- raculosè perit 202. a
 S. Crucem adorantes, quid attendere debeant 244. b
 crucis Christi varia nomina 242. a 245. a virtus 227. a b 321. b 591. a 703. a encomia 240. a b 241. a b
 crucis figura 244. b
 crucis sanctæ vis 644. b 1056. b
 crucem Christi gestat regina Persarum 698. a S. Edi- tha ubique præfert 287. b
 in cruce Christi omne B. Francisci studium 620. a
 crucis figura conspecta quid præstet 239. b
 S. Crucis exaltationis festum celebre 239. a 243. a
 Romæ celebrari Heraclius Imperator edicit 187. b
 de sanctæ Crucis exaltatione sermo B. Petri Damia- ni 245. b
 S. Crucis exaltatio, quomodo præfigurata 244. a b
 S. Crucis Imper. Heraclius recuperator 34. b
 S. Crucis inuentionis celebritas 126. a
 S. Crucem Iudæi confodiunt 241. a
 S. Crucis inuentrix S. Helena 243. b
 crucis in modū stipulas humi iacentes genibus fle- xis adorat, suoq; loco reponit B. Heduuigis 874. a
 crucis signo S. Euphemia se præmunit 281. b 282. a
 283. b & S. Fides cum ad Daciani tribunal sisteba- tur 966. a
 cruce muniunt se martyres 401. a B. Franciscus 580. b
 moriturus episcopus 165. b S. Eulampius 751. b
 752. b frons consignatur 39. b 288. a frons & cor 703. b 966. a
 crucis signo S. Michael mira operatur 471. b
 crucis signo fœminæ sanantur 198. b cæca restituitur 879. a capiti impresso equus sanatur 826. a demon

pellitur 525. a 810. a 856. a à demonum incurfu lo- cus vindicatur 39. a egrotus restituitur 608. a 612. a
 645. a cum seq. 783. a feræ mitescunt 737. a cum seq. & occiduntur 1056. b fluctus compefcit S. Ni- cetius 526. a hostes profligantur 261. a 445. b pel- litur tempestas 132. a 228. b sanatur dæmoniacus 650. b 524. b cæci illuminantur 644. a sanatur pa- raliticus 644. b mortuus suscitatur ibid. multæ curationes fiunt 645. a b & seq.
 S. Crucis mystica interpretatio 246. b
 crucis signum dæmonibus intolerandum 397. a
 crucis signum in cælo apparet 886. b item Constan- tino apparet 978. a inter cornua cerui 668. b
 crucibus tribus depictis, mare tumidum in semet- ipsum relabatur 993. a
 crucis signi vsus in fronte atque pectore, & eiusdem miraculum 158. b
 crucis thesaurus Christus 243. a
 crucis vexilla supplicationis tempore circunlata 178. b & in reliquiarum translatione 110. b
 crucis vexillo elato cum Litanijs, sacre virginis monasterium circumeunt 439. b
 crucis signum quantum valeat 920. a
 per crucis signum quot miracula operata 647. a
 crucis Christi virtute cecidit dæmonis supercilium 976. a
 S. Crucis septē apparitiones S. Francisci ostēta 616. a
 crucis signum in fronte S. Huberti 120. b
 per crucem quanta bona nobis obuenerint 241. b
 mundus redemptus 762. a fides ubique diffemi- nata 245. a
 in crucem cur Christus extollatur 240. a
 crux Christi coniungit cælum & terram 246. b no- stra victoria : mors, vita, & salus nostra 1071. b
 crux, virga virtutis dicitur 245. b
 crux à columba cælitus emissa, in caput Geminiani consignatur 286. b
 crux Christi adoranda 242. b recepta à Persis 187. b
 potentia & brachium dista 245. a morienti S. Ni- colao Tollenino propofita 198. b
 crux, Dei passio & trophæum 240. a Ecclesiæ orna- mentum 243. b
 S. crux in veteri testamento præfigurata 242. a b
 S. Crux per viuerum orbem exaltata 241. a
 crux propria vt ferenda 248. a b
 S. Crux quadrifariam quatuor mundi climata com- præhendit 246. a
 crux splendidissima Hierosolymis apparet 970. b
 crux terræ infixæ ab episcopo 225. a credentibus pro- posita 241. a
 crudelitatis insignis exemplum 338. b
 crucifixus Christus gentibus stultitia 691. a
 crucifixus Christus vt cogitandus 246. b
 crucifixi imago loquitur 864. b
 crucifixi vires inexpugnabiles, & dæmonibus hor- rori 400. a
 qui crucifigant Christum spiritaliter 248. a
 Cultus regularis quàm gratus fit Deo 45. b
 S. Cunibertus episcopus Colonienfis, tutor Sigeber- ti regis Francorum 298. b
 cura S. Brunonis ad tuédam rempub. 801. a Agatho- nis Papæ de Ecclesiâ, Dei 350. a
 curationes varias S. Placidus facit 644. a b & seqq. 650. b & seq.
 curatus filum argenteum offerre iussus 848. b
 cufaro Armenia rex, & frater Artabanis vt vexarit Persas 481. a
 currus & equi Elifsei quid designent 545. a
 custodes S. Quirinum custodientes, quo miraculo conuersi 1089. b
 Cyniphe qualia animalia 62. a b vexant Aegypti- os ibid.

INDEX.

cynomyia animalis genus quale 64. a punit Aegy- ptios ibid.
 cyprianus Carthagenensis episcopus 8. b
 B. Cypriani Episcopi Carthagenensis vita & marty- rium 251. a
 S. Cypriani vita & martyrium 394. a
 cyprianus magus & Philosophus 396. a eius libri magici comburuntur, mutaturq; repente 398. a
 cyprianus baptizatus sacris initiatur 398. b
 cyprianus exulat 399. b atrociter punitur 400. b
 SS. Cypriani & Iustinae martyrum reliquiæ Romam transferuntur 402. b
 B. Cypriani doctoris & martyris de rebaptizatione reiecta sententia 744. a
 cyrillus martyr 1064. b
Dæmon imponenter iactat facinora sua 396. b mali author 26. b Angeli forma apparet 856. a vasculo includitur 4. a
 cur pios magis infestet 272. b quæ re- formidet 39. b sublimiora studia vt impedire studeat 272. b grauioribus delictis cur magis ablandiatur 272. b quibus armis impe- ditur 39. b sub honesti specie homines tentat 995. b
 verberibus petit S. Nicolaum Tolleninum 196. b
 fœminam se simulat 397. a puellam se simulans, decipit B. Victorinum 115. a quod malus sit, id non ex natura, sed ex sua voluntate prouenit 455. a si non voluptate, saltem vana gloria hominem vin- cere studet 199. b quomodo in hominem intret 319. b etiam iumenta & res alias occupare & per- dere solitus 989. a non potuit ferre Eleutherij presentiam 118. a
 dæmonis inuidia erga SS. cultum 564. a infestatio- nes 605. a imbecillitas irridetur 988. a arres 429. b artes mille nocendi, etiam per muscas 39. b terri- culamenta 898. b tentatio 311. a & seq. 678. b 709. a
 festum qui celebrantur 211. b vexatio, virtutis in- citamentum 39. b 234. b sanum diuinitus concre- matum 226. b insidiæ variæ ad impediendum san- ctum matrimonium 199. b cum seq. aperta cum monacho conflictatio 809. b fallacia 589. b 596. a
 inuidia in homines 351. a 456. b officium & insultatio procax 272. a imperium in bonos 457. a
 594. b ad aspectu horrendo expurgati morientes 275. b insidiæ 115. a insidijs vt resistendum 272. b & seq. malignitas 1013. a procacitas 1015. b
 dæmones eijcendi mirabile consilium 321. a signo Crucis fugati 227. b 232. a in tentando homine astutia 52. b quàm sint terribiles coacti se populo ostendere quæ deceperat 131. b cur patribus visibi- les aliquando apparuerint, nobis non item 772. a
 dæmones S. Hildegardi multas inferunt pœnas 311. b
 dæmonum diuersa genera 321. a superbissimorum imbecillitas 400. a legio ab homine pellitur 987. b
 ludibria 985. b varia malignitas aduersus marty- res 928. b
 dæmoniacus ad corpus S. Fidelis curatur 1067. a cu- ratur virtute cruoris S. Nazarij 215. b item multi cæci & ægri ibid.
 dæmoniaci curati 106. b 10. b 218. b 366. b 539. a
 dæmoniaca consistetur Christum 822. b
 dæmoniaca curata 321. b 322. a b 323. b 406. b 539. a
 dagobertus Francorum rex 174. b benedictionem à Monacho accipit 747. b cui multa largitur 748. b
 regnū Austrasiæ trāsferit in filiū Sigebertum 298. b
 à purgatorij pœnis per sanctos ereptus 717. a
 dalmimus Lugdunensis episcopus 815. a
 damnatio ad metalla 180. a
 damnatus esse quid sit 673. a
 danie rex per visum iubetur S. Vuceslao templum extruere 451. a
 dani populantur agros 700. a profligati 49. a

danorum feritas 700. a potestas 787. a in Galliâ ex- cursus, Arduenna syluæ depopulatio 48. b
 daphne Antiochiæ suburbanum describitur 979. a
 daria, vide Chrysanthus.
 daria Mineræ virgo ad S. Chrysanthum, ad eius animum tentandum, à patre missa 1049. a ab ipso ad fidem conuersa 1051. a
 dauid propheta, rex & mysterij parens 474. a
 Decbertus rex 768. b
 decimæ & oblationes vt sint persoluendæ 834. a
 decij persecutio 1055. a
 decreta sanctorum Patrum obseruanda 347. a
 decumbentem inuifunt angeli 774. b
 dedicatio templi 748. b
 defendi non sunt, quos cernimus ex hoc seculo ne- quam liberatos 334. b
 defunctus loquitur 669. b clamat se accusatū 671. b
 clamat se iudicatum 672. a
 defunctum filium mater Cleopatra luget 952. a
 defunctis officia persoluit S. Maurilius 232. b
 defunctis quantum profint viuorum preces 435. a b
 pro defunctis oratio 902. a Missarū celebratio 908. a
 910. a
 pro defunctis sacrificium Missæ per visionem decla- ratur 194. b
 deierationes calumniōsæ quas diuinitus merite pœ- nas 1077. b 1078. a
 deipara vt sit B. virgo, & cur non dicatur Christipa- ra 136. a
 deiparam virginem in singularem patronam delegit S. Elzearius 417. b
 deliciarum labentium spreto S. Placidus 637. b
 demetrius, eius vxor, & filius credunt in Christum 223. b 224. a baptizatur cum omni domo sua 224. a
 S. Demetrii martyris certamen 701. b patria, genus, pueritia, virilis etas 701. b eiusdem mors 704. b
 demetrius Præfectus, philosophus insignis 224. b & Christianorum persecutor ibid.
 demophilus Atheniensis, monachus & minister S. Dionysij 713. a 731. a
 deogratias episcopi Carthagenensis vita 890. b
 deonotus Britannia rex, pater S. Vrsulæ 998. b 1005. b
 deorum nomina quemadmodum philosophi inter- preterentur 1050. a
 deos gentium sacrilegos fuisse homines 20. a
 de dijs gentilium disputatio, eorum flagitia propo- nens 1049. b & seq.
 desinianus episcopus Aurelianensis 123. a
 desponsationis lex 133. b
 desponsatio B. virginis, custodia virginitatis 134. a
 deirahere seruis Dei, turpe est 250. b
 deuotionis antiquæ exemplum 178. a
 deuotionis seruor quantum possit 869. a quantum in B. Heduuige 871. a b
 deus Abraham, Deus Isaac, Deus Iacob, quid 60. a
 deus rebus creatis inest quatuor modis 138. a quo- modo sit in impijs ibid. cur homo factus 409. b
 facilis ad ignoscendum 24. b hominum causa sin- gula suppeditat 474. a
 deus sapientiæ largitor 173. a
 deus in hoc seculo electos suos semper deprimi sinit 143. b cur homo factus 135. b cur sedeat 466. b
 ne Deus quidem à calumnijs liber 722. b
 dei filius per omnia nobis similis factus est 136. b
 dei opera per sanctos manifestari 377. b iudiciū ad- mirabile 317. b inexplicabilis laus 96. a essentia omnium suprema 454. b maiestas quanta 305. b
 benignitas in errantes 731. b prouidentia 454. b in- finita bonitas 454. b permiffi, non voluntate, per- ire malos 34. a potestas duplex : effectrix & mo- deratrix 86. a natiuitas 328. a
 dei nomen tetragrammaton 87. a

IN TOMVM QVINTVM SEQVENTEM

Deum timere magis quam homines, decet 607. b
 deum operari in sanctis 818. a
 in Deo persona tres & vna substantia 290. b
 deorum ethnicorum responsa de Christo 978. a
 Dignitatem quales 715. b & eorum cultores 762. a
 diabolus quem vicerat, ab eodem victus est 1071. a
 diabolus latro 245. b per obsessos diuerso vitur idi-
 omate 988. b cur Dei nomen sibi ascribat 429. a
 aliquando vnus angelici ordinis princeps 455. b
 diaboli malicia 13. b 14. a inuidia 320. a versura ad de-
 capiendum hominem quanta 406. b
 diabolus quod fuit, in Christo quæsiuit 543. b
 diabolicis & humanis infestationibus S. Hildegar-
 dis vexatur 311. a
 diaconus, inde Archidiaconus creatur S. Leodegar-
 rius 546. a
 diaconum ordinat S. Autonomus Cornelium 211. b
 diaconus ordinatur S. Senoch ab Euphronio Episco-
 po 1045. a
 diaconi constituti à S. Mattheo 352. b
 diaconus ordinatur S. Euerigius à B. Seuerino Episco-
 po 1028. a
 diaconus fit Iustus 21. b
 dialecticæ officium quod 290. a
 dialogus martyris centurionis cum præfide lepidif-
 simus 1080. b
 dicul monachus Scotus 813. b
 diddo Episcopus dat poenas suæ in S. Leodegario
 crudelitatis 549. a
 didymi laus 510. a
 dies septima mundi natalis 94. a
 diffidentia punita 72. b
 digitus Dei, spiritus sanctus 217. a
 dignitas B. Mariæ virginis 138. a
 dignitates recusat S. Editha 287. b in suis fratribus
 non admittit B. Franciscus 592. a
 dignitates sibi arrogantes, viui absorbentur 99. b
 dignitatem homines fuisse sceleratissimi 1050. a per-
 petuo igni exuruntur 659. a
 quibus dijs olim immolauerit gentilitas 726. a
 dilectio salutis spes 542. b
 diocletiani in Christianos seuitia 23. b
 diocletiani & Maximiani persecutio in Christianos
 519. b
 diocletiani & Maximiani persecutio martyres 1057. b
 diocletiani persecutio 1061. b
 diocletiani persecutio Præfex Probus 1061. b
 diocletiani & Maximiani crudelitas 211. b 407. a b
 755. b & seq. 380. a
 S. Dionysij Areopagite & sociorum eius martyrium
 711. a patria & parentes ibid. passionis, altera de-
 scriptio 725. a
 Dionysius in Aegyptu studij causa proficiscitur 726. a
 Philosophus quantus: ite quanta eius authoritas
 apud Athenienses 726. a Atheniensi fit episcopus 712. a
 721. b 727. b cur Areopagita & Theophilus appel-
 latus 726. b cur etiã Macari 733. a qua occasio ad
 Christu conuersus 730. b multis locis Christu pdi-
 cat 733. a cū socijs cur virgins cæsus, & obtusus secu-
 rib. decollatus fit 723. a laudat Deu in poenis 737. a
 cum socijs Rustico & Eleutherio capite punitur
 715. b caput suum iam amputatū, ad alium locum
 defert 715. b 738. b
 S. Dionysij epistola ad Demophilum monachum
 731. b eiusdem epistola ad Apolliphaneum 719. b
 meritis xix. miracula vna nocte fiunt 719. b
 Dionysij testimoniu de Christo in cruce pēdēte 726. b
 Dionysij Areopagite opera à Michaele Imp. missa Lu-
 douico Pio 719. b
 S. Dionysij opa edita 728. a cū seq. Latine versa 717. b
 S. Dionysij Areopagita beneficia in Ludouicum Pi-
 um 717. b

S. Dionysium Atheniensem fuisse episcopum, ad-
 uersus quosdam disputatur, & defenditur 720. b
 cum seq. eundem & in Gallijs fuisse demonstra-
 tur 721. b 722. b
 Dionysius Corinthiorum episcopus 720. b
 Dionysij Corinthiorum episcopi, de Dionysio Areo-
 pagita testimonium 720. b
 dioscoria, festa fallorum deorum 340. a
 disciplina scoparum ictibus exercetur 850. a 870. b
 discretio virtutum auriga 590. b 868. a
 S. Disibodi templum 304. b
 disputatio S. Pauli cum Dionysio Areopagita 727. a
 diuinæ maiestatis proprietates 455. a
 diuinitas Saluatoris nube carnis obtecta 147. a
 diuinitas veræ, nihil possidere 432. b
 diuinitas omnes temporales S. Natalia reliquit pro-
 pter Christum 154. b
 diuitiarum contemptus 774. a
 docere & scis viuere, est suo se ense iugulare 993. b
 docere haud omnibus datum 327. b
 docendi genus optimum, exemplis doctrinam con-
 firmare 188. b 368. a
 docto & erudito homini viuere, esse cogitare 43. a
 doctores licet quandoque errores suis scriptis admi-
 scuerint, remunerationis tamen dono minime à
 Deo priuari 744. a
 dodo episcopus Mimigarfordensis 110. a
 dodo cur infidiat S. Lamberto episcopo 297. a
 cū seq. viscera propria putrefacta euomit 300. a
 dolor pēns pteritæ voluptatis memoriã tollit 68. a
 dolores temporarij fortiter ferendi 1047. a
 dolor vniuersalis haud perpeuus esse potest 327. a
 dominicæ diei prophanatio 131. b
 dominico die laborantis poena 360. a 879. b
 S. Domini Loricati vita 849. a
 domitianus secundam in Christianos persecutio-
 nem exercet 735. b
 dona Deus distribuit in multas generationes 664. a
 S. Donatiani Rhemenfis episcopi corpus Brugas
 transfertur 846. a
 S. Donatiani basilica Brugis conditur 846. b
 donatus, S. Hieronymi præceptor 496. a
 donèc, quam significationem interdum habeat 135. a
 donum S. Gallo offerendum, ab incendio miraculo-
 sè seruatum 914. a
 S. Dorothei & sodalium virtutes eximie 169. b
 dorothei honos amplissimus 168. b
 S. Dorymedontis martyrium 337. b
 dorymedon Senator pijsimus 340. a
 Draco Moyfis absorbet serpentes Magorum 61. a
 draconum genus mirabile 993. a
 dracontius episcopus confessor 991. a
 dracontius index, cur sic vocatus 381. b
 drahomira terre hiatu absorpta 448. a
 drahomira in Christianos persecutio 444. a
 S. Dulcitijs episcopus 968. b
 Dunaan Hebræus obfider Nagran odio Christianæ
 religionis 1033. b perit cum exercitu 1043. b
 S. Dumitani Archiepiscopi Cantuariensis 857. a
 S. Dumstanni obitum S. Edithæ prænuunciat 288. a
 ducis seu principis officium 65. b 71. a b
 ducis filia, repudiatis nuptijs regis, sacrum velamen
 rege assentiente accipit 905. b
E Bo Rhemenfis Archiepiscopus 846. a
 eboris præstantia 137. b
 ebrietatis incommoda 90. b
 Ebroinus efficitur monachus 546. b multis
 se sceleribus obstringit à Theodorico re-
 stitutus 547. b cur S. Leodegarius persecutus fit
 267. b iussu eius S. Leodegarius capitur & lumini-
 bus orbatur 548. a mors eiusdem Ebroini 550. b
 Ecana ciuitas 19. a

ecca

I N D E X.

ecca Anglorum Episcopus 700. a
 ecclesia in bello rosas, in pace habet lilia 1056. a
 ecclesia Christi corpus 354. a
 ecclesiæ persecutio magna à Gallo & Rioldo fratri-
 bus 297. b cum seq.
 ecclesiæ Dei persecutiones horrendæ 428. b
 ecclesiæ nocet securitas aliquando 189. b
 ecclesiæ vniuersalis columnæ quæ 354. a
 ecclesiam premit Longobardoru Aistulphus 740. b
 ecclesiæ statum labefactum restituere, quàm inco-
 lumem conseruare, laudabilis 1020. a
 ecclesiæ Herbipolensis quid S. Bonifacius largitus sit
 832. a quid S. Burchardus eiusdem Episcopus 836. b
 ecclesiam Mediolanensem frequenter visitat S. Iuen-
 tius 221. a
 ecclesijs pastores quales præferret B. Bruno Episco-
 pus 801. b
 ecclesijs multa largitur Guntrannus rex 361. a
 ecclesia condit S. Lambertus in Taxandria 296. b
 ecclesiæ floribus & arboru ramis à S. Guidone con-
 firmata 210. a
 ecclesia Gandau in honorem B. Petri Apostoli con-
 secrata 529. a
 ecclesia S. Simeonij 50. a
 ecclesiam Lugduni extruit S. Patiens episcopus 207. b
 ad ecclesiam confugit homicida 22. a
 ecclesiæ penè totius orbis perlustrat S. Guido annis
 septem 209. a b
 ecclesiastica bona per vim aut furto inuadentes vel
 subrahentes, diuinitus puniuntur 918. a
 ecclesiastica iura violantis poena 554. a
 ecclesiastes quid 137. a
 ecclesiasticam historiam se scripturam promittit S.
 Hieronymus 995. a
 ecbertus rex Anglorum 343. a
 ecclipsis solis horribilis, Christo in cruce pendente
 730. b
 eccliam orans patitur 872. b
 Edelfridus rex cum filio interficitur 764. b
 edicto Moyfis paret populus Leuiticus 91. a
 edictum Imp. ad deturbanda templa 169. a item, vt
 Episcopi in carceres conijcerentur ibid.
 edictum impium Traiani Imp. 111. a Aureliani Imper-
 atoris 428. b Maximiani imperatoris 744. b Ale-
 xandri imperatoris 822. b Diocletiani & Maxi-
 miani imperatorum 1026. a
 edictum impium manu auellens vir illustis, mar-
 tyr efficitur 169. b
 S. Editha virginis vita 287. a
 S. Editha Abbatisse munus recusat 287. b
 S. Editha apparuit matri xxx. die ab obitu 288. a
 edilredus Merciorum rex ecclesiæ & monasteria
 deuastat 348. a
 ediluach rex Saxonum in Anglia 814. a
 eduardi regis cædes 287. b
 eduinus rex deliberat cum suis de complectendo
 Christianismo 765. a tandem credit 765. b occidi-
 tur à paganis 766. a 768. a
 edui regis potètia 760. a structæ eidè infidie 760. b
 egebertus præfectus Caroli Magni 102. a petit S. Idam
 sibi dari in vxorem 102. a b
 egeberti mors 103. a
 egebertus Treuerensis episcopus 1007. b
 egiluardus Herbipolensis Episcopus 844. b
 ego sum, qui sum, nomen Dei 60. a
 Egiil Abbas 442. b
 Elebertus Babenbergensis Episcopus, frater B. Hed-
 unigis Ducis Poloniæ 861. b
 electorum probatio 320. a
 elemosyna quid fit aut signet 1104. b
 elemosynam nunquam roganti denegauit S. El-
 zearius 421. a

elemosynarū largus distributor S. Remigius Episco-
 pus 538. b
 elementorum vsus quos fructus pariat 89. b
 elsticus Abbas prius, post Cantuariensis Archiepi-
 scopus 857. a
 elementa Moyfi parent 66. a
 elefantia Saraceni conuertuntur 989. b
 S. Eleutherij vita 118. a
 elesbaan rex Aethiopum Christianus 1033. a
 eligius Noniomenfis Episcopus 187. b sub Dago-
 berto multa condit monasteria 188. a
 S. Eligij encomion 35. a
 eliphus martyr Coloniam per Episcopum Brunonem
 transfertur 796. b
 S. Eliphij martyris vita 884. b corpus vbi asseruetur
 884. b
 elizabeth Turingiæ Langrauiæ corpus, Marpurgi
 quiescit 861. b
 S. Elzearij Comitiss Ariani, vita 412. a laus 422. a
 mors & miracula 427. b
 Encratus pictor diuinitus cur punitus 226. a
 enoch cur honoratus 474. a
 Ephesina prima Synodus 575. a
 ephesinum concilium contra Nestorium 349. a
 epimachus quomodo ex eremita martyr euaserit
 1084. a b & seq.
 epimachus martyr quantoperè Christo in poenis
 conformari optarit, 1086. a & qui demum ton-
 summat 1086. a
 epimachi martyris patria, educatio aut conuersatio
 1084. a virtus, ardor & constantia 1084. b 1085. a
 S. Epiphanius Salaminæ Cypri Episc. 502. a 984. a
 episcopum Atheniensem creat B. Paulus S. Diony-
 sium Areopagita m 727. b
 episcopus, coluba diuinitus missa, designatur 124. a
 episcopus creatur S. Gerardus 391. b item Corbinianus
 à Gregorio Papa 157. b eligitur Cyprianus
 adhuc neophytus 252. b confirmatur Diensis Ste-
 phanus Carthusianus 130. b illegitimè creatus vt
 reprehenditur ab Episcopo Cantuariensi 346. a
 episcopus extra Ecclesiã ordinatus, pphanus 250. a
 episcopus Ephesiorum Timotheus, Dionysij Areo-
 pagita condiscipulus 727. b
 episcopus ignotus inter monachos humilimè viuuit 22. b
 episcopus S. Lambertus sede sua pulsus ad monaste-
 riu Stabulense fugit 42. a ite alius pulsus, restituitur
 802. a Vuilfridus cur à sede pulsus 348. b
 episcopus, manus impositione multos sanat 128. b
 & seq.
 episcopus, martyris cultu impedire cupiens, diuini-
 tus punitur 564. b item res monasterij iniuste sibi
 vendicans, punitur 918. a sancti sepulcrum con-
 culcans punitur 5. a
 episcopus, se viuente, successore sibi substituit 36. b
 926. b item alius viuenti subrogatur 841. b & alium
 sibi subrogat S. Dionysius 733. b
 episcopus Remachus monasticam vitam suscipit 40. a
 episcopi electio legitima 249. b per sorte 127. b in ar-
 bitrium præcessoris collata 841. b nimia seueritas
 in monachos punitur 918. a
 episcopi officium 131. a ordinatio à tribus archiepi-
 scopis 131. a
 episcopi electio, Dei, non hominum, est 123. b
 episcopi sola hominis fama quatum effecerit 795. a
 successor futurus diuinitus designatur 1. b singu-
 lare humilitatis exemplū 676. b 707. a 786. b verè
 piè viuents exemplum 796. a verè de se humiliter
 sentientis oratio 707. b
 episcopi viuents sedem præripiens, punitur 3. a
 ad episcopi pedes rex se abijcit 3. b
 ob episcopi electionem triduanum ieiunium inditei-
 tur 123. b

episcopo

IN TOMVM QVINTVM SEQVENTEM

episcopo ab exilio reuocato reuerentia quanta exhibita 3.b
 episcopo verbera minantis diuina ultio 1014.b
 episcopo viuenti, num liceat alium subrogare 40.b
 episcopis derogare, quantum malum 826.a
 episcopis non iniuria rerum secularium administrationem committi 794.a
 episcopum perdere volentes, malè perire 165.a
 episcopum vt rex veneretur 161.a b
 episcopi à B. Remigio ordinati 540.b
 episcoporum quorundam de ambitu & auaritia notatio 1100.a
 episcopalis benedictio 37.b eam exoptat S. Gerardus 560.a
 episcopatu abdicato fit monachus S. Remaclus 188.b
 episcopatus clam ab Episcopo derelictus 22.b
 ab episcopatu vt pulsus S. Lambertus 293.a
 episcopatum oblatum recusantes 904. b 907. a item recusat Adrianus abbas 344. b Stephanus Carthufianus 130. b B. Cyprianus 252. b S. Corbinianus 261. b
 episcopatum inuitus suscipit S. Cornelius 249. b S. Lambertus 292. a S. Remaclus 35. b S. Maurilius 229. a b S. Remigius 538. b
 epistola S. Cypriani exulis ad episcopos & martyres 179. b S. Dionysij ad Demophilum Monachum 713. b eiusdem ad Apolloniam 719. a item ad Iohannem euangelistam 732. b
 epistola Hincmari Rhemensis Archiepiscopi de S. Dionysio Areopagita 741. b D. Ignatij ad Romanos 778. b Ludouici Imp. de rebus & scriptis S. Dionysij 716. b Notgeri episcopi Leodiensis ad Vuerinfridum Abbatem 32. b
 epitaphium S. Theodori Episcopi Cantuariensis 350. b item S. Amati 237. a
 epularum incommoda 231. b
 Equi indomiti sacrum viri corpus ad sepulturam locum magno miraculo deferunt 911. a
 equus ob recuperandam sanitatem vouetur 914. a
 Erconbert Cantuariorum rex 344. b
 eremitica vita quæ 676. b
 eremita insignes, S. Iohannes Baptista, Moyse, Elias, Elifeus & Abraham 41. b
 eremita qui quàm piè & fructuosè eremum reliquerint 1084. b
 eremi utilitas & fructus 679. b
 eremum petit S. Victorinus 115. a inhabitat S. Bauo confessor 531. a
 eremum intrans D. Hieronymus, quâtas tentationes perpeffus fit 500. a b 501. a idem Hieron. eremo eijcitur ab hereticis 501. b
 S. Ermelendis vita 1078. parentes ibid. obitus 1079. b
 Esau primogeniti ius repetit 73. a
 S. Ethbini Abbatis vita 964. a miracula 965. a mors 965. b
 etheluoldus Vuintonienfis Episcopus 857. a
 Euagrius D. Hieronymi in solitudine inuifit 498. b
 eugenius martyr 1057. b
 SS. Euualdorum martyriū 554. b corpora à Pipino Francorum Duce honorificè Colonie Agrippinæ sepeliuntur 554. b eorundem translatio 556. a
 euangelium Iohannis, Canones monasticos omnes excellere 772. b
 euangelium Matthæus vt exorsus 352. a
 euangelium Marci autoritate S. Petri confirmatum 213. b
 euangelium primus scripsit S. Matthæus Hebraicè 352. a
 euangelij prædicandi causa S. Dionysius ad Gallos tranfit 712. b
 euangelistæ vt per animalium figuras distinguantur 355. a
 euangelistarum eadem auctoritas 354. b
 euangelistarum ordo quis in scribendo 355. a
 euantia vxor Demetrii cum filio obruitur 223. a intercessione Cornelij liberatur 224. a
 eucharistia à moriente expetitur 625. b sumitur 751. a
 1107. b à decubente Episcopo percepta 44. b 962. b
 177. a sumpta à Childerico rege Francorum 547. a
 à pecude honoratur 600. a Satyrum liberat ex naufragio 332. a
 eucharistia viaticum 44. b
 eucharistia sacramentum quanti fecerit S. Elzearius 418. b quanti fecerint martyres primæque ecclesie 949. a
 eucharistia susceptionem vnire cum Christo 544. a
 eucharistiam frequenter percipit S. Elzearius 420. a
 digne sumentis fructus 545. a b volens mala intentione fumere diuinitus punitur 216. a
 eucharistiam sumptura, vt se compararit, B. Heduuigis 873. b
 erga Eucharistiam ingens amor & studium D. Francisci 602. a
 in Eucharistia Christus realiter præsens 544. a
 eucharistia Episcopus & martyr 885. a
 eucherij epistola ad Syluium Episcopum 356. a
 S. Eudoxij martyrium 111. a & eiusdem vxoris martyrij desiderium 114. a
 euercharus Leodiensis Episcopus 798. a
 S. Euergisus Colonienfis episcopus curatur in ecclesia S. Gereonis ex puluere 758. a eiusdem corpus Coloniam transfertur 797. a
 S. Euergisli episcopi Colonienfis historia 1027. a
 eugenius & Macarius martyres à Iuliano tormentis affecti, in exilium relegantur, cædunturque capite 975. a b
 Eugenius Papa Treueris approbat S. Hildegardis scripta 308. a
 eugenius presbyter institutor S. Lutrudis 378. a
 SS. Eulampij & Eulampie martyrium 751. a
 eulampij patria, genus & pietas 751. a
 eulampia foror S. Eulampij 753. a
 S. Euortij Episcopi Aurelianensis vita 123. a miracula 126. b
 S. Euphemia diuinitus à rotis soluitur 282. a
 B. Euphemiam torquentes, visione ad Deum conuersi, aliqui verò igne absorpti 282. b eiusdem martyrium 280. a
 euphrata pseudoepiscopus, dogmatis Arriani defensor 1027. b
 euphrata pseudoepiscopus Colonienfis deponitur 1019. a
 europæ pars maxima quandò ad Christum conuersa 367. b
 eusebius S. Hieronymi pater 495. b
 eusebius patriarcha Hierosolymitanus 635. b
 eustachius Abbas 174. b 235. b 927. b obitus 908. b
 eustorgius vir insignis 474. b
 eutholmij Comitris epistola ad Claudium Imperatorem 401. b
 eutycheus heresis vt perturbaret Ecclesiam 348. b
 euxenianus Poplion 1011. a
 Excommunicat S. Nicetius Clotarium regem 524. b
 excubiæ ad reliquias S. Galli 915. b
 exemplorum vis quanta 603. a
 exequiarum vfus antiquus in Ecclesia 517. a 963. a
 exercitia D. Francisci in locis desertis 605. a S. Aquilini 953. a
 exhereditatio stupri causa 370. a
 exilium æquo animo ferunt sancti 3. a voluntarium ab episcopo susceptum 22. b pijs patria dulcissima 254. b
 ex marito fit Episcopus S. Aquilinus 955. a
 exploratores locorum missi à Moyse 71. b

exulat

I N D E X.

exulat S. Amatus episcopus 238. b. B. Cyprianus 179. b
 exul S. Lambertus vbi vixerit 293. b
 exuperij militis oratio præclara, &c. 358. b
 Ezras scripturæ sacræ instaurator 718. b
Facies Moisi clara vt sol 84. a
 facta prouocare ad imitationem 43. b
 falco vt amicitiaæ fœdere B. Francisco iungitur 601. a
 fame cur Dei permissione ad tempus Hebraei laborauerint 69. b
 familia vt tractanda 780. a
 familiæ pia reformatio & institutio 418. b 419. b
 faræ virginis monita quòd fratrem persuaserint 1075. b
 S. Faronis vita 1074. a
 faronis episcopi miracula qualia, & quanta in episcopatu longæuitas 1075. b & seq.
 faustus Buronicanus Episcopus 892. b
 Febricitans benedictio pane sanatur 858. b
 febrim quartanam curat S. Maurilius 227. b
 felix archiepiscopus Treuirensis 636. b
 SS. Feliciani & Primi martyrium 968. a
 felix Bononiæ Episcopus 574. b
 felix episcopus multos Anglos conuertit 766. b
 felicitas vtriusque, episcoporum martyrium 179. b
 S. Felicitis episcopi Africani martyrium 1026. a
 feria sexta carnis vesci recusantibus, grandis pietatis diuinitus offertur 160. b 161. a
 SS. ferias celebrare quid fit 954. b
 S. Ferreoli martyrium 325. a
 ferrei cadentis ardor nulli sentit B. Fraciscus 591. a
 ferrum quod quomodò nararit 928. a
 festum S. Seuerini 1022. b S. Fidelis martyris 1065. b
 festum S. Michaelis celebrantibus quæ conferantur dona 453. b
 festa sanctorum colenda 1020. b
 festa que vnde qui celebrata, aut celebrari iussa 169. a
 391. b 392. a 606. b 614. a 688. a B. Francisci non obseruantis, pœna 629. b 632. b & seq. S. Lamberti vt olim celebratum 289. b eiusdem officium à quo compositum 290. a
 festi Paschæ prophætores diuinitus puniuntur 117. b 231. a
 festis diebus martyrum memoriam celebrare quid conferat 1069. a
 Fides dictis præstanda 331. b
 fides incorrupta, iustitia foror 43. b
 fides quæ tenenda 217. b 586. a
 fides S. Amati quanta fuerit 237. a
 fides & constantia insignis xxij. martyrum 148. b
 fidei Christianæ summa 1034. a
 fidei examen in Britannia habitum 350. a confessio præclara 114. b
 S. Fidei martyrium 966. a parentes & patria ibid. fenilis maturitas 966. a
 pro fide Catholica quorundam zelus 382. a
 filius xxxiij. annis seruus 465. a
 filij Dei triplex fessio 465. a
 filius accusat matrem S. Luciam 286. a arbiter inter parentes 264. b 266. b
 filius magni cuiusdam principis, hortatu Angeli eremitam agit 1021. a
 filios pater, vt Deo inferuiant, monasterio offert 848. a
 fificiensis cœnobium 682. a
 Flagellatur S. Dionysius cum socijs Rustico & Eleutherio 737. a affatur ibid.
 flandria à Normannis & Danis tertio deuastatur 846. a
 S. Flauia pedibus in altum erectis suspensa grauitate torquetur 658. a
 S. Flauiam stuprare volentes diuinitus puniuntur 660. a

fiere in oratione, magnæ virtutis est 336. b
 abique fletu non potuit meminisse fratris sui S. Ambrosius 336. a
 florentia martyrum sanguine tincta 1055. b
 S. Florentij & aliorum martyrium 757. a
 Fœmina in diuinis scripturis exercitata 29. a
 fœmina deceptu facilis 486. a res grauis 481. a
 fœmine cuiusdam virilis animus declaratus 149. b
 item eximia pietas erga maritum 150. b 152. b
 fœminarum virtutes admirabiles 1036. a colloquium quàm sit periculosum 708. a adfectus & colloquia vitanda 590. a
 fœminarum virilis constantia 1060. b 1071. b
 fœtus insolitus 109. a
 Folcmarus Archiepiscopus 785. b
 fons è loco martyrij erumpit 555. b & ad preces S. Benedicti in montis vertice 639. b & ad tactum manns S. Caprafij 967. b
 formicarum mira industria 997. a
 formido iusta 253. b
 fornax ardens supplicij genus 754. b 1056. a
 in fornacem ardentem martyres proiecti 383. a
 fornicaria castigatur 439. b
 fornicationis crimen S. Theodoræ falsò impositum 203. b
 fortitudo martyris eximia 338. b
 fortitudo insignis martyris Gregorij Armeniæ 483. a
 484. a
 fortitudinis exemplum 171. b
 fortis & constantis animi exemplum 604. b
 S. Fortunati Tudertini Episcopi vita 825. a
 foffense cœnobium à Foillano fundatum 188. a
 Franci Galliam subiugant 895. a Britanniam vastant 965. a
 francia Germaniæ 988. b
 francorū regnū à suo exordio semp inuictum 34. b
 francisci Maronis Theologi laus 425. b
 B. Fracisci vita 576. b eximia laus 577. a b 618. a conuersatio in habitu seculari 578. b mors 617. b
 D. Francisci habitus vnde causam sumpserit 583. a
 ordo in quo loco cœperit 582. b
 S. Fracisci vita omnis Cruci Christi dedicata 614. b
 B. Franciscus mergit se sæpè in aquam congelatam 589. a durissimè castigat corpus suum 589. a multos prædicatione conuertit 586. b tria templa restaurat 582. a propheticò dono claret 607. a à Saracenis capitur & malè tractatur 604. a mittit suos fratres vt prædicent 584. a cuidam apprensus, sanat eum moribundum 625. b
 B. Fracisci meritis, mortis periculo multi liberantur 623. b cum seq. item vinculis & carceribus 627. b & seq. cæci etiam illuminantur 629. b & seq. & intercessione eius à diuersis infirmitatibus multi liberantur 631. a
 B. Francisco, Christus apparet, imprimunturque ei quinque vulnera 614. a ei vnde scripturarum cognitio 607. a
 franciscani cur Minores dicti 593. a
 franciscanorum septem martyrium 820. b
 francorum reges Pharamundus, Clodio, Meroueus 1072. b
 fratricidæ pœna 367. b
 fratris defuncti vxorem ducēs Grimoaldus, repræhenditur 162. a b
 fratrum duodenum vita & agonia 5. b patria & parentes 6. b mors & sepultura 18. b 21. a studium & labor in conuertendo populo 8. a 10. a 11. a b 12. a b 20. a
 freni contactus, mulierem mortis periculo liberat 613. a
 fridericus Moguntinus Archiepiscopus 801. b
 frumentum diuinitus præbetur S. Elzeario 421. a augetur diuinitus 774. a

d Fulden-

IN TOMVM QVINTVM SEQVENTEM

Fuldense monasterium 442.a à S. Bonifacio extru-
ctum 441.a
fulgurum aut fulminum terribilis vis 1107.a
funus cereis & cantu honoratur 224.b
fur sacrilegus diuinitus punitus 550.b
fur quidam diuinitus cogitur restituere ablatas fe-
cures 366.a
furi pauperi quomodo p. que patrocium 1104.b
furtum ab Angelo pro palatum 156.a diuinitus pu-
nitum 162.a.b indicatur diuinitus 922.a caelesti
vindicta plectitur 919.b 922.b
furti exemplum laudabile 739.b
S. Fulcianus martyr 174.b
fustibus casti SS. martyres 180.a
GAbriel Archangelus & B. Iohanes Euange-
lista, B. Mariae custodes constituti 138.b
S. Gabrielis apparitiones 462.b
gaiana insignis sanctimonialis cum dua-
bus dire cruciata virginibus 488.a
S. Gairinus frater Leodegarij lapidibus opprimitur
548.b
galilaei qui Iuliano Apostatae 886.a
gallia à barbaris vastatur 498.a
gallia in Missa morem Romanum sequi quandò cœ-
perit 720.a
gallie tumultus contra Romanum Imperium 756.a
galliarum vastationes 1072.b
gallis Christum annunciat S. Dionysius 712.b
gallus Aruernorum episcopus 963.a
gallus & Rioldus impij. simi amuli S. Lamberti oc-
ciduntur 299.a
S. Galli Abbatis & confessoris vita 894.a miracula
908.b 910.b 911.a.b
S. Galli cenobium monastico instituto accommo-
datur 915.b
gallus à Constantio Cæsar constituitur 970.b info-
lescit 970.b & seq. interficitur 971.a
gandaum S. Bauonis corpore nobilitatur 536.b
gandaenses Landoaldus ad Christum conuertit 529.a
garganus mons à quo & vnde dicitur 472.a
garfenda Alphanti, nobilis & pia matrona 412.b
417.b audit Christum sibi loquentem ibid.
gaudentij Episcopi Constantiensis obitus 902.a
gaudium iustorum post resurrectionem assumpto
corpore erit perfectius 541.b
gazeses idololatras 937.b à Iuliano Apostata impe-
trant copiam perdendi S. Hilarionem 992.a
genealogia beatae virginis Mariae 133.b
genealogiam Christi cur Matthaeus descendendo,
Lucas ascendendo contexerint 940.a
genealogias mulierum contexere in sacris literis &
apud Hebræos insolitum 133.b
à generatione Moyse & Matthaeus Euangelista scri-
bendi initium sumunt 353.b
S. Geminiani martyrium 286.a
gemma caelitum lapsa in calicem consecrantis 4.a
gentes credituras prohetæ omnes prædicere 342.b
gentilium Imperatorum erga Christianos humani-
tas 168.a
genu flexionis locus 1017.b
S. Gerardus episcopus prophetizat 393.a
S. Gerardi Abbatis vita 556.a
S. Gerardi Episcopi Canadensis historia 391.a
S. Gereon cum socijs martyrii Coloniae subit 757.a
S. Gereonis collegium olim monasterium Coloniae
757.b
S. Gereonis ecclesiam Coloniae condit Helena Con-
stantini mater 758.a
germania niue plerumque hyeme abundat 372.b per
quos ad Christum adducta 844.a
germaniam monachi conuertunt 831.a
germanie Christum prædicat S. Bonifacius 437.a

S. Germanus Caspianus episcopus 643.b
gertrudis Abbatissa filia S. Heduigis Ducissæ Polo-
niae 862.b
SS. Geruasius & Protasius in vincula coniecti 215.a
Gigantes 72.a
gislebertus Lotaringæ Dux 565.b eius erga S. Gisle-
ni monasterium liberalitas 569.a
S. Gislenus apparet Duci Gisleberto 566.b item S.
Gerardo 568.b
S. Gisleni oratorium 567.a
S. Gisleni monachi insituti B. Basilij vita 746.a
Gloria humana vt aqua præterfluit 692.a
gloria mundi vana 691.b detestanda 431.a
gloria Patri, Romæ quandò sub finem psalmorum
cantari coepit 505.a
gloriae contemptus 773.a 1107.a
gloriam fugientem sequi 676.a
Godefridi Ducis Lotaringæ laus 803.a
S. Goërici episcopi Metensis vita 342.
gonterus Broniensis Abbas 556.a
gorgonij celebris fama 168.b
gotthi Danubij accolæ 260.b vastant agros Roma-
norum 482.b
gotthorum Dux à Teridate vt victus 482.b
gradus sex, ad caelum tendentes 138.a
græca lingua vberissima 82.a
grandis, Gallie ciuitas 887.b
grando punit Aegyptios 63.a
quibus gratificemur libentius, quibus non 1016.b
gratiam Dei omnibus patere 415.b
gratiam duplicem sibi donari Moyse à Deo ex-
optat 58.a
gratitudinis virtus 332.b
S. Gregorius Armenie martyr à Teridate rege cruci-
atur mirè 483.a extrahitur de lacu 489.a
S. Gregorij magna Armeniae vita & martyrii 480.a
gregorius martyr Coloniam ab Episcopo Brunone
transfertur 797.a
gregorius Nazanzenus Episc. Constantinopolita-
nus D. Hieronymi præceptor 593.a b 517.a
gregorius septimus Pontifex Maximus, sub quo vi-
xit B. Bruno 671.b
gregorius IX. Pontifex antea Hostiensis dictus 593.a
catalogo SS. B. Franciscum asseribit 619.b
gregorius Turonensis episcopus 722.a iudicium de
eiusdem historijs ibid.
grimoaldus filius Ducis Theodonis 159.b
grimoaldus interficitur 110.b
Guatiniense monasterium à quo extructum 848.a
S. Guidonis confessoris vita 208.a
Gumberti viri illustri conuersio 839.b
gummar dux Longobardorum 759.b
S. Gumhari confessoris vita 779.a eius miracula
781.b & seq. mors 784.a
guntrannus rex multa largitur ecclesijs 361.a
gutta sanguinis ex carnibus Epimachi martyris in
aerem sparsis, quid miri fecerit 1086.a
HAbitus vilis in S. Heduige 864.a D.
Francisci vnde initium habeat 583.a
hadamarus Abbas Fuldenis 795.b
hadriani discipuli S. Hilarionis, furtum
& pœna 992.a
heredem Aichadrus sibi Christum constituit 266.a
de hereditatum successione lex à Moyse lata 96.b
in hereditatum successione mares cur præferantur
96.a
heresis difficilè reprimi potest 468.a
heresis Eutycheus Ecclesias perturbat Anglicanas
348.b
hereseos macula difficilè eradicatur 512.b
in heresis suspicione trahitur D. Hieronymus 512.b
heretici sancto Hieronymo insidiantur 501. vt
D. Hieron.

INDEX.

D. Hieronymum ad se alliciant, Romanam Eccle-
siam se profiteri fingunt 501.a mendacis D. Hiero-
nymum affpergentes, eum quoque eremo eij-
ciant 501.b
heretici nostri in qbus Saracenis nō dissimiles 661.b
hereticorum mores & artificia quàm fraudulenta
467.b
hereticos Photinianos conuertit S. Patiens Episco-
pus 207.a
hereticos prefectos monachi à se repellunt 478.a
haroldus Danorum rex, cum multis Danis in Chri-
stum credit 802.b
hatumarius primus Episcopus Paderbornensis 667.a
Hebdomadarum inedia 500.b
hebraicam linguam in eremo addidit D. Hierony-
mus 499.b
hebraei mare transeunt 68.a
hebræorum dux Moyses 64.b
S. Heduigis inter sanctos à Clemente Pontifice re-
fertur 884.a
S. Heduigis Ducissæ Poloniae vita 860.b
S. Heimerammi Episcopi Ratisponensis vita 367.b
S. Heimerammus Episcopus sine lingua loquitur
371.b
helba insula 759.b
helena Constantini mater 757.b condit ecclesiam
sancti Gereonis Coloniae Agrip. 758.a Crucem
Domini inuenit 243.b
helendradæ sanctitas 1004.a
helendradæ apparet sancta Cordula 1003.b
heliodorus D. Hieronymo in studijs comes 497.a
D. Hieronymi condiscipulus ibid.
henricus Dux Barbarus cur ita dictus 863.b
henricus frater Othonis Imperatoris, Dux Bauariæ
& Marchio 791.a
henricus Moguntini Archipræsul 304.b
henricus rex, Othonis Ducis Saxonum filius quo
pacto admirandam lanceam Constantini Magni
obtinuerit 565.b
henricus Roberti Archiepiscopi Treuirensis succe-
sor 801.b
henricus Silesiæ & Poloniae Dux 861.b eius filius
aduersus Tartaros pugnavit occumbit 862.a
henricus Treuirensis Archiepiscopus 801.b
heraclius Imp. victis Persis, Crucem Christi recipit,
diemq. exaltationis sanctæ Crucis celebrare iubet
187.b Crucis recuperator 34.b
herbipolensis Diocesis limites constituuntur à S.
Bonifacio 834.a episcopus summo Pontifici p-
positus 832.a impetratur confirmatur 832.b ec-
clesiæ primus Episcopus S. Burchardus 832.b epi-
scopus quo tempore instituitur 834.a
de Herbipoli prophetia sancti Bonifacii 833.b
herbipolensium affectus & studium erga veram re-
ligionem 833.a b 836.a
herbipolensium Episcoporum catalogus 844.b
herbis victat fenex in deserto 431.b
herculana vrbs 640.b
hercules vt perierit 1050.a
herculus templum à Gregorio martyre euersum
493.a statua & sanum ciuitatis oratione euerit
23.b
heresfeldense cenobium à quo extructum 926.b
S. Hermagora S. Marci discipulus 213.b
Hiberniæ descriptio 895.a
hierapolite viperam pro deo colunt 488.b
D. Hieronymus sub Constantio filio Constantini na-
tus 495.b gratulatur sibi quod mundus ipsum
odit 507.a Romæ baptizatus 497.b
S. Hieronymus multa passus à pseudochristianis 501.b
falsò à Rufino tanquam Origenista diffamatus
512.b

S. Hieronymi Stridonensis, Ecclesiæ doctoris, vita
495.b eremitica vita qualis 500. b liber de Syno-
dis, Treuiris ab ipso describitur 497.b reliquiae
vnà cum præsepio Christi Bethlehem Romam
transferuntur 515.a
hieronymi vox quid significet 495.b
de S. Hieronymo sanctorum Patrum testimonia
516.b
hierosolymitana peregrinatio 574.b
hierusalem succensa, Crux Christi abspertatur à
Persis 187.b
S. Hilarionis Abbatis vita 984.a miracula 986.a b
mors 994.b
S. Hildegardis Abbatis vita 301.a visiones 306.b.
miracula 317.a mors 324.a
hildericus Episcopus 742.a
hilduinus abbas passionem S. Dionysij scripsit 33.a
eiusdem epistola responsoria ad Ludouicum Pi-
um Imperatorem 718.a eiusdem altera epistola ad
Catholicos 723.b
hinemarum Rhemenis Archiepiscopus 741.b eius-
dem epistola de S. Dionysio Areopagita ibid.
hirundinibus inditum, & obseruatum ab iisdem,
silentium 611.a & seq.
historia Apostolorum deprauata aliquandò 722.a
quomodo à Gregorio Turonensi Episcopo scri-
pta sint 722.a
historiarum sacrarum utilitas 24.b
in historia scribenda curiositas vitatur 755.a
historiographis vt fides adhibenda 523.a
homo cur creatus 13.b refarciendæ angelicæ ruinæ
subrogatus 465.b seductione diaboli peccat 13.b
homo proponit, Deus autem disponit 740.b vmbra
& puluis 44.a
hominis causa singulari creata 417.a
hominis excellentia 691.b
hominis reparatio 14.a
hominis alæ sex 467. & seq.
hominem Dei imaginem in se portare 467.b
hominem quis docuerit adorare simulacra 14.a
hominem Deus cur castiget 313.b
homines ad quid creati 247.b
hominum futuram perniciem animalium interitus
designat 64.b innumera frequentia ad reliquias
563.a
honestum per se, haud eget commendatione 58.b
honesti filere non minus peccatum, quàm impia de-
tegere 211.a
honores molestiam adferre 426.b
honorius Archiepiscopus Cantiae 815.a 767.a b
S. Honorij Dorouernensis Episcopi vita 517.b
honorij Papæ epistola ad Honorium Archiepisco-
pum 518.a literæ ad Eduinum regem 767.b
horam precandi Nonam à S. Abercio semper obser-
uatam 1014.b
horarum preces B. Mariae virginis, à Concilio institu-
untur 679.a & legendæ diuinitus proponuntur
678.b 679.a
horarum Canoniarum vsus 201.a 205.a 419.b
hospitalitas & humilitas S. Hieronymi 515.a
hospitalitatis exemplum 438.b meritum 630.b
hostes in fugam coacti precibus 2.b
hostem occidens, etiam laesit, non omnino cul-
pa vacat 78.a
hostia viua, martyrum mors 180. a b
hostiæ eleuatio sub sacrificio Missæ 126.b effectus
86.b
S. Hubertus S. Lamberti successor 300.b
hucbertus Princeps 165.b
hugo Carthusianus & Lincolniensis Episcopus
130.b
S. Hugo Gratianopolitanus Episcopus 678.b

IN TOMVM QVINTVM SEQVENTEM

hugo Lugdunensis Archiepiscopus 678.b
 humanitas S. Idæ 102.a S. Phocæ in suos occisores
 364.a
 humanitatis ratæ exemplū in pauperes 865.a 877.b
 878.a item in miseris 420.b
 humbertus Herbipolensis Episcopus 844.b
 S. Humberti vita 119.b patria, parentes & educatio
 ibid.
 humiliantis oratio nubes penetrat 419.b
 humilitas eximia B. Francisci & obedientia 592.a
 610.b absque obedientia qualis 831.a ex contume-
 lia illata maximè cernitur 390.b omnium virtu-
 tum custos & decor 592.a humilitas singularis
 episcopi 132.a
 humilitas S. Iohannis Abbatis 365.b S. Constantij
 390.b S. Bauonis 532.a
 humilitas profundissima S. Elzearij 415.a
 humilitatis exempla 161.b 197.b 252.b 392.a 426.b
 438.b 581.b 592.a 594.a 676.b 771.a 780.b 863.a
 864.a
 humilitatis vis 595.a
 humilitatem Christus suis commendat 593.b
 hungari quàm reuerenter Dei matrè coluerint 392.a
 hungari vastant Gallias 794.b egregiè domantur
 800.b
 hunni diuinitus territi, discedunt Colonia 1002.b
 Gallias, Germaniã & Italiam vastat 1001.b 1024.a
 sanctarum vndecim millia virginum cruciant
 1001.b
 hunnorum sciticia 514.a
 hunnis euangelizat S. Gregorius 494.a
 Hymni ad funus Cornelij Cent. decantati 224.b
 nocturni à B. Carpo celebrati 731.b
 hymni horè Nonæ 1012.a
 hymnos haberi solitum apud morientes 224.b
 ad hymnos virgo labra in igne mouit 283.a
 hypostafis quid 501.a
Iacob & Heli vterini fratres 133.b
 Iacob liberatus per Michaëlem Archangelum
 457.b
 B. Jacobi Alemāni Dominicanij vita 806.a mors
 810.b
 S. Ianuarius Beneuentanus episcopus 380.b
 SS. Ianuarius & Sosius charitate & spiritali sancto ple-
 ni 381.a
 Iarumannus episcopus apostatas Anglos reducit ad
 fidem 344.a
 Iconomachorum argumenta vt confutata 931.a
 S. Ida nubis Egberto principi 102.b quàm fuerit soli-
 taria 103.b
 S. Idæ vita 101.b grauitas 103.a mors & sepultura
 103.b 104.b
 idida quid significet 137.a
 idola adorare recusat S. Cornelius Episcopus 249.b
 idolorum sacerdos Apellianus 280.a
 idolis victimas immolari iubent Imperatores 169.a
 idolis vt sacrificent, sanctis demandatur 30.b 32.a
 idololatraz occidi iubentur à Moyse 91.a 99.a
 idololatriam blanditijs & muneribus suadere cona-
 tur preses 429.b
 Ieiunium à puero strictè obseruatum 265.a xv. die-
 rum in carcere passus S. Artemius 979.a triginta
 dierum Armenig regi iniunctum 493.b quadra-
 ginta dierum Moylis 84.a quadraginta dierum
 ob honorem SS. Angelorum 602.b item ob ho-
 norem B. Petri & Pauli 602.b sexaginta dierum
 populo vniuerso cur indictum 489.b triduanum
 ad expianda peccata Religiosis indictum 276.a b
 triduanum ægrotanti Comiti indicitur 570.b
 triduanū indicitur ob episcopi electionem 123.b
 triduanum pro Synodo peragenda 167.a tridua-
 num sancti sibi indicunt 235.a

ieiunium ad vesperas protrahi solitum 52.b obser-
 uatum etiam à carceratis 27.b
 ieiunium antè baptismum 823.a
 ieiunium infantis sextis ferijs 128.a regis Teridatis
 insigne 495.a quadriduanum 276.b
 ieiunij effectus 867.b laus 81.a
 ieiunij & orationis efficacia 431.a vis 231.b
 ieiunium promittens, à presenti periculo liberatur
 630.b
 ieiunio triduo se afficit S. Gallus 902.a
 sine ieiunio nullū opus arduum inchoasse sanctos
 489.b
 ieiunia & alia virtutū exercitia S. Hieronymi 509.a
 515.a
 ieiuniorum insignium exempla 602.b
 iesus nominis vis 985.a
 iesus Christus ex carnibus & sanguinibus Mariæ in-
 carnatus 134.a
 iesu Christi duæ natiuitates 136.a
 Ignis phantasticus ex damonis præstigijs 641.a
 ignis terrestris transitorius, infernalis verò perpe-
 tuus 282.a
 ab igne, plumbo liquefacto, & in thermis ardenti-
 bus non læduntur martyres 24.a 282.b 405.a
 S. Ilherus 848.a
 Imago crucifixi loquitur 580.b D. Virginis, ægrotos
 curat 874.a
 imaginis iniuriam, in ipsū quem designat, redun-
 dare 931.a
 imaginem Christi & sanctæ Mariæ pinxit D. Lucas
 Euangelista 935.b
 ex imagine S. Michaelis vnguentum emanat 461.a
 imagines quæ venerandæ, & quæ non 929.a
 imagines sacras in ecclesia effingi curat S. Petronius
 575.b
 imaginum vsus in Ecclesia antiquissimus 226.a cul-
 tus 874.a veneratio 580.b
 imaginum veneratos dirè cruciantur 930.a
 in imaginibus id spectandum quod referunt 1049.b
 imberbes cur difficile admisit in monasterium
 S. Euthymius 474.b
 ab imbribus immunes Aegyptij 93.a
 immuna sacra virgo, nepis Gosherti ducis 827.a
 sanctissimè viuunt in monasterio 837.b moritur
 838.a
 imperator perfectissimus, quibus instructus esse de-
 beat 79.b 80.a 92.b
 imperatores vt olim ad bella se pararint 800.b
 impp. Archadius, Honorius, Theodosius iunior
 1072.b
 improborum conatus diuinitus retardantur 28.a
 poena, bonorum gratia suspensa ibid.
 Incredulus grauis & periculosa defectio 99.b
 indi, in Oriente Peris finitimi 480.a
 indulgentia plenaria D. Hieronymi sepulcrum ad-
 euntibus concessa 517.a
 indulgentiæ 576.b
 infans, nūcupato à parentibus voto, renouiscit 811.b
 infantis effusio 104.b
 infantis mira benignitas erga pauperes 411.b
 infantulus à matre recenter editus, in stagnum pro-
 iicitur 439.a
 infantuli in belli confusione præseruati 482.a
 inferorum poenæ 673.a
 ingeniorum præclarorum industria 55.b
 ingratitude vitium immane 332.a
 inimicis benefacere virtus quanta sit 247.b
 iniquitas improborum supplicium 52.a
 iniuria sanctis viris illata, diuinitus punitur 903.a
 iniuriam præstat accipere, quàm facere 43.b
 iniurias Christi & poenæ cogitando, equanimiter
 sustinet aduersa S. Elzearius 422.b

innocen-

INDEX

innocentia & munditia Iohannis Canonici qualis
 fuerit 774.b
 innocentia & puritas præclara S. Satyri 329.a
 innocentia vim passa, iustam expetit vindictam
 29.b
 innocentia solus triumphus, non peccare, cum pos-
 sis 43.b
 innocentijs III. Pontifex Regulam D. Francisci
 approbat 585.b
 inobedientia vt punita 236.b 304.b 670.b
 inobedientie poena vt Presbytero ab Heimerammo
 Episcopo prædicta 371.b
 inobedientie periculum quantum 301.a 323.a 677.b
 propter inobedientiam Vuinfridus episcopus de-
 positus 348.a
 inobedientis adolescentis poena 175.a
 inobedientem diabolus constructum habet 609.b
 insidiarum quantæ Theodoræ instructæ 202.a b & seqq.
 structæ sanctis 26.b
 institutio pia subditorum 38.a
 integritatis exemplum 424.b
 interpretes lxx. Biblia vertunt 81.b
 inuidia Boleslai in cadaver 449.b Iohannis episco-
 pi Hierosolymitani in Epiphanium & Hieronymum
 512.a Drahomiræ in S. Ludmillam 444.b
 Florentij presbyteri 639.b
 inuidia & malevolentia Religiosorum 202.b mali
 quantum pariat 263.b
 inuidia effectus 44.a
 inuocatio sanctorum 157.a 809.a
 inuocatio S. Placidi 663.b
 Iohannes Abbas haresum inquisitor 550.a
 S. Iohannes Abbatis ætas grandis 367.b
 Iohannes Agnus Tungrensis episcopus 945.a
 Iohannes Baptista martyr 25.a
 Iohannes Baptista solennitas 675.b
 S. Iohannis Canonici regularis vita 769.a miracula
 773.a b iustitiam moris 774.b
 Iohannes Constantiensis Episcopus 907.a
 Iohannis Damasceni sermo de B. Maria virgine 133.a
 135.a
 S. Iohannes Euangelista conuertit Ephesos 468.b
 B. Iohannes Euangelista in Patrum insulam Euan-
 gelij causa relegatus 732.b
 S. Iohannem Euangelistam, diuinitatis mysteria cui-
 dentius præ cæteris cognouisse 772.b
 Iohannes Hierosolymitanus episcopus Ecclesiam
 scindit 512.a
 Iohannes Iulianus Franciscanus 412.b
 Iohannes de S. Paulo Cardinalis & Episcopus Sabi-
 nensis, Regulam D. Francisci approbandam cen-
 set 585.b
 S. Iohannis Reomaensis abbatis vita 365.b patria &
 parentes ibid.
 Iob patientiæ imago 474.a
 Iordanis quid designet 544.b
 Iordanis, riuus iudicij dicitur 542.b
 Iordanis aquarum percussio quid designet 545.a
 Ioseph temperantiæ imago 474.a
 Iouis flagitia 1049.b
 Ioui & Apollini sacrificare recusat Cornelius 223.a
 Iraz principum sedandæ mirum ac singulare exem-
 plum 1074.b
 irasci propter iustitiam, magna virtus est 98.b
 irascitur nunquam ob iniurias sibi illatas, nec quæ-
 rit vitionem de inimicis sanctus Elzearius 421.b
 422.a
 irreuerentia sacro loco exhibitæ, punitur 825.a
 Isaac monachus interpret Antonij 991.a
 isauria quorundam martyrum parens 1081.b
 israel quid significet 457.a
 israel Scotus Episcopus 788.b

Ithamar Episcopus Rhofensis, B. Paulini successor
 769.a
 Iudas proditor cur Dominum secutus sit 314.a
 iudaus volens mala intentione corpus Domini sus-
 cipere, diuinitus punitur 216.a
 iudæi Aegyptum coacti relinquunt 64.b Aegy-
 ptiorum illecebris seducti 90.b cur Moyse ob-
 murmurent 67.a 68.a 69.a Deum negantes, idolis
 impiè adherent 887.a b cur simulacra nunc non
 adorent 887.b
 iudæi coacti, confitentur crucifixū esse Deum 886.b
 iudæi multi baptizari 216.b
 iudgorum templum sibi instaurantium conatus dis-
 sipantur 886.b
 iudæos fouet Iulianus Apostata odio Christi 886.b
 iudex impius diuinitus cū suis punitur 184.b 854.b
 iudicium euidentem inter bonos & malos diuinitus
 declaratum 65.a
 iudicij diuini seueritas 672.b
 iudicij extremi signa tempestates & tonitrua 873.b
 S. Iuenticus fugit nē fiat episcopus 219.a
 S. Iuenticus resistentes, diuinitus castigantur 219.b
 Iulianus Apostata 885.a qui etiam transgressor ap-
 pellatus & cur 969.b à quo seductus 979.a cur
 initio minus fauerit 885.a falsos deos prædicat,
 Iudæos contra Christianos instituit 886.b simu-
 lator & admodum Christianis infestus 885.b
 Iulianus, Casar creatur 971.b arripit Imperatoris
 nomen viuente Constantio 972.a solus imperat
 972.b
 Iulianus differt bellum Perficum, vt persequatur
 Christianos 882.a
 Iuliani Apostata pertinacia 982.a in Christianos in-
 uidia 1016.b impium facinus 786.b
 Iuliani, auunculi Iuliani Apostata, impietas 885.b
 Iuliani Imp. decretum de Idolorum cultu restau-
 rando 972.b
 iuramenta quæ qualibus poenis luenda 1077.b
 1078.
 iurare per solem, Apostata Iuliano familiare 978.b
 Ius Pontificium & Civile callæ sanctus Leodegari-
 us 546.a
 S. Iustina vita & martyrium 394.a
 Iustiniani Imperatoris studium erga sacras reli-
 quas 937.a
 B. Iustinus præcisum sibi caput manibus apprehen-
 dit, aliosq; alloquitur 944.a
 iustitia Dei in obliuiscit 731.b
 iustitia immobilis 78.b
 iustitiæ officium 334.a summa quæ ibid. species
 334.a
 iustitiæ zelus egregius S. Nicetij 524.b in B. Elzeario
 422.b
 iustus Archiepiscopus 760.b
 S. Iustus Episcopus facinus alienum cur sibi impu-
 tet 22.a
 S. Iusti siue Iustini, nouem annorum pueri, marty-
 rium 941.b
 iusti cur in hac vita castigantur 410.b
 iuuenis immorgeri poena 175.a
 iuuentinus martyr 888.a
 iuuentus insignis exemplum 128.a 155.b
Kilianus martyr 832.a
 S. Kiliani reliquæ & sociorum in montem
 transferuntur 838.a
 Abores à præpositis impositi tolerandi sunt
 43.b
Labores etiam dueros, contentione fieri to-
 lerabiles 43.b
 labores qui fugit, bona fugit 873.a
 Iacus terribilis in vrbe Artaxat 485.a
 S. Ladislaus Hungariæ rex 393.b

IN TOMVM QVINTVM SEQVENTEM

lactitiam eriam lachrymae insunt 327.b
 S. Lambertus Episcopi Tungrensis vita & martyrium
 291.a corpus Traiecti ad Mosam in templo B. Pe-
 tri sepulchrum 298.a 299.b
 S. Lambertus sede sua pulsus, ad monasterium Sta-
 bulense fugit 42.a
 S. Lambertum interfectus, acriter puniti 300.a
 lampas ad sepulchrum sancti, diuinitus accenditur
 177.b
 in lampade declaratum miraculum 921.a 923.b
 lampasum in templis ardentium usus antiquissi-
 mus 390.b
 lampadibus vsta S. Metrodora 183.a item martyris
 latera exuruntur 340.b
 lancea: Dominicae virtute hostes fugantur 566.a
 landoaldus praceptor S. Lamberti 291.a
 landoaldi laus 298.b
 landoaldus Traiectensem Episcopatum administrat
 529.a
 Lambertus princeps, vt in Heimerammum Episco-
 pum insultarit 370.b in exilio decedit, & omnis
 posteritas eius perit 373.a
 lapidibus acutis quis martyrum qui casus 1086.a
 larandus quos martyres exercuerit 1082.a
 Iarcia nobilis matrona Parisiensis, in Christum cre-
 dit 739.a interfectur ibid.
 lasciuia punitur diuinitus 30.b
 lasciuiam minimè decere principem 424.b
 latronum spelunca in Dei templum conuersa
 430.b
 laudiuinus, primus post Brunonem Prior Carthusiæ
 672.b
 laura Suca 475.b
 S. Laurentius 1055.a
 lausanensis ciuitas 317.b
 Lebes bulliens ad torquendum martyres adornatur
 753.b fitq; frigidus 754.a
 lectio assidua S. Liobæ Abbatisse 438.a
 lectiois sacrae utilitas 43.b
 lector in ecclesia 22.b Corinthiorum Ecclesia S. Qui-
 riacus 474.a
 lectus Bauonis 533.b
 legatorum libertas 74.a
 legata relicta ecclesiae à rege Sigoberto 42.b
 legentes Deus alloquitur 499.b
 legionem demonum à foemina expellit S. Fortuna-
 rus 825.b
 leonis vocabulum, mysticè quid aut quàm diuer-
 sa noter 1095.b
 lex carnis, à Christo haud recusat 326.b
 lex de hereditatum successione à Moyse lata 96.b
 lex vetus ad saluandum hominem in idonca 141.a
 legis antiquae seueritas 93.b
 legis inuolabilis auctoritas 335.a proprium quid
 79.b 80.b & cur scitu regi necessaria ibid.
 lege naturæ filijs parentum bona deferri, non con-
 tra 96.b
 leges à Moyse latae 80.b Chaldaica lingua conscri-
 ptæ primò 81.a & earum auctoritas quanta 80.b
 & seq.
 leges peregrinorum 595.b
 leges quam eueriant 80.a
 legislator Moyse 73.a 93.b & cur dicatur 79.b &
 seq.
 legislatoris officium 79.b
 legia flumen Belgiae 528.b
 leodijencomion 300.b
 leodienfium episcoporum res gestæ à Notgero epi-
 scopo descriptæ 33.a
 S. Leodegarij Episcopi Augustodunensis vita & mar-
 tyrium 545.b
 S. Leodegarius à quo interfectus 267.b

leontius praefectus Illyrici, S. Demetrii meritis li-
 beratur à morbo 705.a
 leopedes S. Teclæ lingit 390.a
 leprosi curantur 232.b
 leprosi horridi deosculati sanantur 420.b
 leproforum curandorum eximia virtus D. Fran-
 cisci 632.a
 leprosis officiosissimè seruit beatus Franciscus 582.a
 leprosis oscula humilitatis causa exhibita 579.b
 580.a 582.a
 letia fluuius 946.b
 leuca apud Gallos quid 42.b
 leuci qui dicti 885.a
 leuitica tribus afficitur ad sacrorum ministerium
 90.b
 Liberi cur parentes proprio nomine non compell-
 lent 94.a
 liberi vt à parentibus instituendi 327.a
 liberorum pia educatio 806.b
 liberalitatis exempla 2.a 681.a in Christi templa
 580.a 582.a 697.b 698.a item Teridatis regis
 in Christi templa 493.b Episcopus cuiusdam
 tempore famis 207.a in leprosis 580.a 876.b
 in monachos 42.a in monasteria 876.a item Te-
 rebonis 475.a & cuiusdam ducis in monasteria
 569.a in pauperes 251.b 334.a 420.b 1045.a 599.a
 item beati Francisci in pauperes 578.b 579.b
 580.a
 libertatis estimatio 65.a
 liberum arbitrium hominis 274.b 428.a 141.a 777.b
 456.ab
 liberum arbitrium quid praestet homini 1012.b
 libido & ira vitiorum nutrimenta 333.b
 libido fera quædam immanis 1048.b
 libido vt punita 488.b
 libidinis ardorem precibus extingui 4.b
 libidinis ardorem qua arte Diuus Franciscus re-
 stinguat 589.b item beatus Hilarion puer 985.a
 libidinis effectus 77.a b
 libidinis fructus 299.a
 librorum conseruandorum studium 787.b
 licentia omnes deteriores 168.b
 licinius exercitissimus miles 482.b
 limagus fluuius 897.b
 lingua Aniceti praefata 23.b
 in lingua hominis vita ac mors 590.b
 S. Liobæ virginis & Abbatisse vita 433.b
 lisbius Parisiensis vir nobilissimus 734.b accusatur
 ab vxore 737.a trucidatur ibid.
 litaniarum usus 53.b 124.a b pro defunctis 435.a
 439.b in recipiendis reliquijs 167.b
 literarum profectus maximus in puero 264.b
 literis addiscendis pietatem adiunxit S. Hierony-
 mus 496.b
 literati, desides ad bene agendum, carpuntur 779.a
 literatorum cum illiteratis collatio 779.a
 Locus genuflexionis quis 1017.b
 loca sacra orandi causa frequentare solitus S. Seueri-
 nus 1020.b
 locustæ Aegyptios vexant 63.b
 lodouicus Imperator, Caroli Magni filius 668.b
 longobardi perturbant Italiam 187.b omnia deo-
 pulantur 759.b monasterium Cassinense deua-
 stant 25.b
 loresham monasterium 789.a
 lorica ferrea ad carnem induitur sanctus Domini-
 cus 850.b
 Lot euadit penas Pentapolis 83.a
 lotaringia B. Bruno praest 802.a
 lotarius Imperator 48.b
 S. Luca: Euangelistæ vita 934.a scripta, ibid. mors
 936.a

S. Lu-

I N D E X.

S. Lucas medicus insignis 934. b credit, omnia re-
 linquens ibid. fit comes D. Pauli 935.a item Epi-
 scopus 936.a à beato Paulo apostolo quid didice-
 rit 938.b vituli cur imaginem praetendat 940.b
 in profertendis parabolis ceteris copiosior 935.b
 lucas quid Latine significet 940.a
 ad S. Lucæ reliquias miraculum 937.a
 de S. Luca Euangelista sermo beati Petri Damiani
 937. a
 S. Luciae martyrium 286.a
 S. Lucia à filio proprio accusatur 286.a illaesa manet
 in feruenti plumbo 286.a
 Iucianus martyr 1057.b
 Iucianus presbyter ad praedicandum Euangelium
 à sancto Dionysio ablegatur 712.b
 Iucifer ob superbiam factus est tenebrae 455.a ante
 creationem primi hominis cecidit 455.b
 Iuciferi castus 455. b 13. b
 S. Lucij martyrium 947.b
 Lucilla Antonini Imperatoris filia, à dæmone ob-
 sessa 1013. b per Abercrom Episcopum sanatur
 1016.a
 Iustus ex propinquorum obitu 95.b
 Iudolphus Othonis Imperatoris filius, aduersus
 patrem conspirat 791.b Bonnam venit 801.a
 S. Iudouici Morbioli vita 1076.b
 Iugdunum Galliarum vrbs 128.a
 Iugduni persecutio in Christianos 100.a
 Iugdunenses tumultuantes, in concordiam redeunt
 798.a
 Iugdunensium pietas erga sacrum Episcopi corpus
 23. a
 Iugdunensis ecclesiae mirabilis structura 207.b
 Iugentes Iudæi Pascha celebrare prohibentur 95.b
 Iuligrigus Herbipolensis episcopus 844.b
 Iullus S. Bonifacij successor, S. Ferrutij reliquias
 transfert 1073.b ecclesias, monasteria extruit
 ibid.
 S. Iulli archiepiscopi Moguntini vita 926.b Obi-
 tus & corporis incorruptio 927.a Miracula ibid.
 Iularium in templis vsus quàm sit antiquus, nō
 recens 105.a 1077.b
 Iupambulus Latine quid sibi velit, aut sonet Ger-
 manicè 1056.b
 Iuporum varia, bona etiam, in scripturis acceptio
 1095.b
 Iurecia, vide Parisios 734.b
 S. Iutrudis virginis sanctimonialis vita 378.a à quo
 ipsa consecrata ibid.
 Lux instat circuli caeli descendit in S. Leodegari-
 um 549.b
 luxouium monasterium 174.a
 Luxouienfium cœnobij initia 896.b
 Lyffia Ducis crudelitas 170.b
 M Abina à Simana matrona 418.a
 B. Macarij martyrium 111.a praefata fi-
 dei confessio 114.b
 madianitis occisis, nemo ex Iudeis in-
 terijt 77.b
 magdalucei Viridunensis episcopi vita, parentes, obi-
 tus, & eleuatio 635.b
 magicam episcopus excratur 164.b 165.b
 magica arte sanctum matrimonium violatur 200.a
 magicis artibus diuina virtus attributa 284.a
 S. Maglorius leprosum comitem sanat 1031.a Sam-
 sonis episcopi est successor 1030.a
 S. Maglorij episcopi Dolensis vita 1030.a
 magna sine paruis perfici nequeunt 59.a
 magnentius tyrannus 887.b
 magni martyris reliquiae vbi referuntur 839.b
 mago presbyter & monachus 434.a
 malbodiense cœnobium à quo extructum 750.a

malchi monachi captiui vita 995.a
 in maledicentes Deo, lata lex à Moyse 93.b
 malgarius Comes monachus eremita 748.b & seq.
 mali occasio vitanda 673.b
 mali semper infestant bonos 1070.a
 mali vt puniantur, orat Moyse 58.a
 malmandarium monasterium, & cur sic appellatū
 39.a
 malorum exortentium in terris & in aquis causa
 320.a
 per malos Deum etiam bona operari 51.a
 malorum odium approbat Deus 58.a
 mamucha tyrannus ad Italiam & Siciliam missus ad
 persequendos Christianos 655.a
 manna pluit de caelo 59.b non potuit conferuari in
 alteram diem excepto Sabbato 69.b
 manufactio Moylis 73.a
 manūs dextræ impositio datur Eduino pro signo
 emissi voti 764.a
 per manūs impositionem, oratione praemissa, obfes-
 sa à dæmone liberatur 904.a
 manus arida restaurata 105. 167. b 262. b
 manuum impositione & solo verbo agri curati
 1082.a
 per manuum impositionem languidus sanatus 644.a
 marcellina soror S. Ambrosij 328.b valde dolere
 obitum fratris Satyri 336.a
 B. Marcellus post beatum Petrum xxviij. Pontifex
 756.a
 S. Marcellus palam Christum confessus 1080.b
 marcelli Tingitani martyris lepidus cum iudice di-
 alogus 1080.b
 marcelli Tingitani ex centurione martyris, quantus
 erga Iesum affectus 1080.b
 marcellus & Valerianus, ruptis diuinitus carceri-
 bus, aufugiunt 100.b
 S. Marcellini martyrium 100.a
 marci & Martyrij martyrium 1053.b
 S. Marcus & Lucas, B. Petri & Pauli relatione edo-
 cti 354.b
 marci Antonini & Lucij Veri Imp. de Sacrificiorū
 oblatione decretum 1008.a
 mares, referuatis foeminis, interfici iubet Pharaon
 54. b
 S. Maria Dei templum 140.a Ezechielis porta 145.a
 cur virga Iesse dicatur ibid. item lilium inter spi-
 nas 145.b auro diuinitatis vestita 138.a omnium
 creaturarum Domina 134.a contra tempestatem
 inuocata 440.b
 B. Maria apparet Philippo Franciscano 418.a cur gra-
 ria plena dicatur 145.b patrona Carthusianorum
 679.a
 S. Mariae assumptio gloriae infinita 138.a
 S. Mariae humilitas quam fuerit 146.b 147.a
 B. Mariae immensa dignitas 144.a inuocatio 440.b
 intercessione mortuus reuiuiscit 669.b natalis
 dies celebris in ecclesia Dei 140.a natiuitas cur ne-
 cessaria fuerit 139.b
 maria memoria dulcis hominibus 136.b
 maria nomen quid significet 134.a
 maria optima pars que sit 675.b
 S. Mariae partum, miracula omnia antecellere 853.a
 S. Mariae virginitas cur rectè ebori comparetur 137.b
 cur thronus grandis dicatur ibid.
 in maria manibus thesaurus miserationum Domi-
 ni 139.a
 S. Mariam verè & propriè Dei genitricem vocari
 134.b Dei matrem dicendam esse 135.a
 mariam Dei genitricem dicere quid declaret 136.a
 D. Mariam cur Christiparam non dicamus 136.a
 B. Maria Stephanus rex piè veneratur 392.b vt Hurri-
 gari coluerint 392.a

IN TOMVM QVINTVM SEQVENTEM

in D. Mariam affectus singularis B. Francisci 602. b
per Mariam beatitudo angelicæ dignitatis augetur
144. b benedictio terræ redditur 145. b
mariam & Sanctos frequenter inuocauit S. Iacobus
Alemannus 809. a
B. Mariæ Magdalena festum 423. b
maria Pfaltina eremita admirabilis 479. a defuncta
sepelitur in propria spelunca ibid.
marmor insigne fractum, vnde qui mirè instaura-
tum 1075. a
maritas iuuenis ad quindecim frumenti modios
portandos valet plurimum 987. a
martianus Beneuenti episcopus 648. a
martinus inuitit Agaunensis martyres 361. b
S. Martini obitu diuinitus dicit S. Severinus 1020. b
S. Martiniani martyrium 891. a
marcionis hæresis 1017. a
martyr apparet militi in somnis 212. b
martyr ab Angelo confirmatus 1057. a
martyr spiritualis S. Gallus 911. a
martyris corpus incorruptum per multos annos 213. a
supplicia immania 483. a b 484. a b
martyri bestia feræ vt auxilietur 283. b 384. a Chri-
stus apparet, eum confirmat 979. a
in martyrem plumbum liquefactum infusum 485. a
martyrem vox è caelo confirmat 983. a
martyres qui sint 25. a
martyres affectu supplicij, lætantur 281. a Christi
bonus odor 799. a
martyres duo è Tungrensium episcopis 193. a
martyres egregie intruuntur 1060. a
martyres immanes cruciatus fortiter perferunt
1056. b 1057. a
martyres quæ cur in hoc mundo despiciant 1085. b
martyres martyrij desiderio ipsos Præfides prouo-
cant 1063. a
martyres etiam, licet non ob fidem Christi 25. a
martyres fidei bellatores 725. a ecclesiæ exemplo
sunt 725. a neruis boum caeli 976. b patroni nostri
758. b 944. b sine linguis loquuntur 28. a 549. a
660. a sua sponte se morti offerentes, defenduntur
450. b varijs suppliciorum generibus affecti 337. a b
338. a b 339. a b 340. a b 341. a b
martyres promiscui sexus & ætatis 181. a
martyres virgines caeli & igne torri 520. a 820. a à besti-
is deorandi expositi 778. a rotis comparati 960. a
martyrum aliquot martyrium 179. a & seq. capta so-
lenniter translata 491. b constantia 752. a b con-
stantia nunc blanditijs, nunc tormētis tentata 111. b
112. a b 122. b 147. a 522. a 752. b 821. a 932. a 966. a
977. a corpora igni iniecta, diuinitus præseruan-
tur 154. b 967. a horrendum supplicium 778. a
memorable ad præfidem responsum 949. a 655. b
950. a 966. b 967. b 975. a patrocinia 491. b vide
etiam, Sanctorum.
SS. martyrum exemplis multi accenduntur 755. b
967. b vincula exofculatur S. Natalia 150. a vultus
cæditur loris 281. b
martyrum constantia blanditijs primùm, deinde
tormentis tentata 1062. b
martyrum certamina prædicare, esse præconia Chri-
sto dicere 1086. b
martyrum immania tormenta 381. b 382. b 383. a b
655. b 656. a b & seq. 658. a b 966. b 1063. b 1064. a
martyrum tormenta 404. a b 405. a b varijs crucia-
tus 24. a b
SS. martyribus gloria non eadem omnibus tributa
363. a pro passione varia præmia designantur 363. a
quid addiderit animum 1047. a
martyres examinans Adrianus, ab ijsdem conuertit-
tur 149. a 151. a & seq.
martyribus suis dat Christus omnem loquendi li-

bertatem 171. a
martyrium Deo gratissimum sacrificium 193. a non
vult aufugere S. Cyprianus 256. a fitit S. Elzearius
416. b
martyrium ecclesiæ in pace 1069. b
martyrium quid 777. b
martyrium trium virginum 181. b
martyrij desiderio vt afficitur B. Franciscus 603. a
cum seq.
martyrium non sola sanguinis effusione, sed etiam
contemptu corporis subiri 21. b varijs modis ob-
iri 21. b
martyrium non sola facit sanguinis effusio 1073. a
martyrium fitit beatus Dionysius 733. b 734. b
ad martyrium exhortatio 1062. a
ad martyrium præclara admonitio 180. b
ad martyrium sese animantes socij 636. a
martyrio digni mores qui 179. b
martis festum celebre apud Chalcedonenses 280. a
eiufdem templum ibid.
martius mensis Dyfros à Græcis dicitur 169. a à Mo-
yse cur primus positus 95. a
mafculini confessoris constantia 893. b
massagetæ populi 480. a
S. Massus, tertius à B. Dionysio, Parisiorum episco-
pus 739. a
mater accusata à filio 286. a
S. Maternus Coloniensis primus episcopus 758. a
1019. a
mathematicæ facultati maximè studet Aegyptij 56. a
matricularij canonici qui 567. a
matrimonium causa procreandæ sobolis assumptum
528. b sanctum magica arte violatum 200. a vt à
diabolo infestatum 199. b & seq.
matrimonij finis non voluptas, sed liberorum pro-
creatio 367. b
matrimonio Christianum cur minùs pagano iun-
gere liceat 760. a
matrimonio iuncti, continentiam vouent 423. b
matrimonium violatum vt doleat S. Theodora 200. a
201. b & seqq.
matrimonium simulantes sancti Chrysanthus &
Daria virginitatem seruant 1051. a
matronæ ad meliorem vitam propositum cõuerse à D.
Hieronymo 506. a
S. Mattheus & Iohannes Euangelistæ à Deo euange-
lium didicerunt 354. b
S. Mattheus miraculis coruscet 352. b Publicanorum
princeps subitò conuertitur 351. a
S. Matthei Apostoli & Euangelistæ commemoratio
351. a obitus 352. b
de S. Mattheo Apostolo sermo B. Petri Damiani 353.
matutinum crepusculum quam studiosè obserua-
uerit B. Bruno 788. b
matutinæ laudes à monachis persolutæ 4. b
matutinæ preces 297. a laudes 164. b
mauri 350. religionis causa occiduntur 757. b
S. Mauricij insignis oratio ad socios suos 358. a
S. Mauricij cõ socijs religionis causa cæditur 359. a
S. Maurilius inuitus Andegauenfem episcopatum sus-
cipit 229. a edit varia miracula 229. a cum seq.
mauricius Londoniensis episcopus 700. b
S. Maurilij episcopi Andegauenfem vita 226. b
B. Mauricij & sociorum eius martyrium 356. a
S. Maximæ martyrium seu confessio 891. b
maximianus Cæsar aptus bellis, & pronus ad vitia
357. a strangulatus perit 360. a
maximianus Christianos occidi edicto præcipit 744.
maximianus Ciliciæ præfes 121. b
maximianus Romanorum Imp. 182. a 636. a
maximiani imperatoris Tyranni crudelitas 689. b
701. b læuitia in militem 358. a & seqq.

maxi-

I N D E X.

maximi Præfides superstitio & crudelitas 775. b
maximinensis apud Treuiros cœnobij commendatio
1100. b
maximus martyr 888. b
Mechlinia à Nortmannis deuastata 785. a
medegifilus monachus 2. b
medicus temerarius diuinitus punitur 462. a
medici excellentes explar ac specimen inigne 1081. b
medmedung eremus prope Gandauum 531. a
medos multos conuertit sanctus Gregorius 494. a
megingaudus secundus Herbipolensium Episco-
pus professione monachus 841. b moritur 843. b
S. Meinulphus baptizatur 667. b
meinulphi Diaconi vita 667. a mors 669. b
melchisedech sacerdos Deo acceptus 474. a
meldum Gallia ciuitas 816. b
meldensis episcopus 1017. a
meldensium episcopus post S. Dionysium decimus
nonus, quis 1074. b
melodia caelestes auditæ 164. b 1028. a ad tumulum
S. Lamberti auditæ 298. a
mendicatio turpe vitium 268. a
mendicando obtinetur, quod pecunia non potuit
597. b
S. Menodora virginis martyrium 181. a
mercatura studet S. Guido 209. a quæ periculo ple-
runquè obnoxia ibid.
mercurius Describitur 1050. a
mercurius Trismegistus cur ita dicitur, & quis fue-
rit 974. a
mercurium deum Galli habent 727. a
meretrix vt baptizanda 708. b
meretricis se emendantis insigne exemplum 708. a
& seq.
meriti inæqualitas 540. a
merita S. Remigij flammæ globos extinguit 539. a
meritis S. Cornelij Euanthia cum filio seruat il-
læsa 223. b
meritis S. Sofij marini flammæ sedati 388. a
meritis sanctorum Fratrum damoniacus liberatus 11. b
meritis sanctorum agrori restituntur 856. b
merouingi Francorum reges vnde dicit 835. b
messana Sicilia vrbs 650. a ob aduentum S. Placidi
valde lætata ibid.
methodius episcopus Constantinopolitanus 744. b
scripsit historiam B. Dionysij 744. b
metis vrbs dolo inuaditur 794. b
S. Michaël Angelorum omnium & Ecclesiæ princeps
457. a maximus patronus noster 453. a princeps
supercaelestis ordinis 454. a primum inter Ange-
los locum obtinet 451. b quæ beneficia hominibus
præferat 453. b summè venerandus 451. b suprema
lampas diuinitatis 452. b vt sit à nobis inuocan-
dus 464. a desertores spiritus è caelo eijcit 456. a
apparet episcopo Sipontino 473. a
michael quid significet 452. a
S. Michael ordinis Angelici dux 456. a Christiano-
rum custos 457. a
S. Michael magnus ductor ordinum Dei 458. b ap-
paret Iesu filio Naue 458. b
S. Michael & Gabriel diuinitatis duæ lucernæ 463. a
S. Michaelis auxilium tres pueri in fornace ardenti præ-
feruntur 460. a encomium 451. a festum & tem-
plum 453. b 454. a miracula 454. a 468. b inuo-
catio 454. a patrocinium 454. b.
S. Michaelis cum diabolo altercatio 458. b
S. Michaelis obsequio Daniel à leonibus non lædi-
tur 460. b
militis singulare integritatis exemplum 807. a
milites multi martyrium constanti animo amplexi
358. a b 359. a ob fidei professionem membratim
conscinduntur 411. b

militum magna constantia 411. a mos prædandi
tempore belli 807. a pietatis zelus & constantia
111. b 113. a
militiam Christi à suis ipsius victoria sumere initium
579. a
mineruæ simulacrum Athenis 502. a
S. Miniatii martyrium 1055. a
ministerium quotidie offerendum iubet Michael
Archangelus 456. b
ministorum templi apud Hebræos duplex ordo 99. a
ministros cur sui ordinis prælatos vocent Franci-
scani 593. a
miraculū insigne 462. a 469. b 489. a 573. a stupen-
dum 520. b 982. a per Crucem confectum 175. b
sub sacrificio Missæ 126. a
miraculum contemnentis, diuinitus puniuntur 61. b
miracula à quibus exigenda 1019. b ad sanctorum se-
pultura 5. a 442. b 550. b 543. a 746. a 758. b 963. a
968. b 1004. a 819. a 834. a 839. a 847. a b & seq.
911. b 914. a ad sacras reliquias 962. a S. Bauonis
537. a S. Bertini 117. b S. Cornelij Cætarionis 225. a
S. Guidonis 210. b S. Nicetij Episcopi 525. a 526. b
Vuonedulphi 210. a
miracula in S. Quintini inuentione qualia 1094. b
miracula S. Demetrii 705. a cū seq. B. Francisci 582. a
595. a 597. b 598. a 612. a cum seq. 615. a 620. a Moy-
sis 61. a S. Remacli 45. a b cum seq. S. Theodora
202. a 205. a
miracula S. Hildegardis 317. a b 318. a b 319. a
miracula multa S. Ida non mandata literis 108. b
miracula ad sanctorum sepultura 635. b
miracula cur nonnunquam cessent 687. b
miracula non temerè alijs aperienda 605. b per san-
ctos Deum operari 439. b 441. a quare fiant 687. b
miracula spiritalia 1019. b
miracula Christiana magiæ tribuunt ethnici 1051. b
1057. a 1053. a item suis dijs 17. b
miraculorum commemoratio quid conferat 926. a
miraculis coruscet corpus S. Corbiniani 165. b & seq.
miraculis quantis inuentio S. Quintini in aquas
proiecti illustrata 1092. b & seq.
miraculose curationes ad martyrum sepultura 1052. a
miserate oppidulum 385. a
misericordiæ opera S. Anastasia diligenter exercet
1061. a
missa celebrari solet in Synodis 167. a frequenter ab
episcopo celebrata 131. a quando in Gallia more
Romano celebrari cœpta est 720. a sacrificium
Dominicæ passionis 728. b
missa in eleuatione corporis S. Sofij celebrata 387. b
missa celebratio à beato Carpo habita 713. b 731. b
missa sacrificium 180. b
missa sacrificiū dignè oblatum, quam fit Deo gra-
tum 126. a quantum profit animabus in Purga-
torio detentis 194. b in primitiua Ecclesia cum
omni plebe celebratum 220. a
missa sacrificium incruentum 212. a 493. a ad lectum
infirmi quotidie celebratum 427. b eiulatu spiri-
tus, pro defunctorum animabus exigitur 194. b
missam audire familia cogitur quotidie 418. b
missam celebrat S. Euortius 126. a
missam in carcere celebrat beatus Dionysius 737. b
S. Gerardus episcopus & martyr 393. b quotidie
solenniter persoluit S. Heimerammus episcopus
371. b
missam celebrat S. Hieronymus 505. a quotidie ce-
lebrat S. Nicolans Tollentinus 194. b celebrat
flens S. Thomas Episcopus 533. b
missam celebrare episcopo per visionem iubet san-
ctus Michael Archangelus 473. a b celebranti Di-
onysio Christus cum multitudine Angelorum ap-
paret 737. b

sub

IN TOMVM QVINTVM SEQVENTEM

sub Missa cæca mulier videt Christi & corpus ador-
rat 606. b 630. a
missarum solènia à beato Francisco tractantur 606. b
propter excommunicatos suspenduntur 524. b
missas quàm auidè audiat beata Hedwigis 874. b
& seq. quotidie celebrant SS. Ewaldi 555. a
missales libri antiquissimi 720. a
modus in omnibus adhibendus 43. b
moduenna Abbatissa 699. a
moguntia ab Imperatore Othone obsidetur 790. b
moguntiacum ciuitas capta atque subuersa 498. a
Mogunt. episc. Bonifacius, Lullus 1073. b Richolfus,
Hailolfus, Rabanus, ibid.
monachismus à puero susceptus 391. a
monachus fit Audomarus cum patre 174. b S. Nice-
tius 523. b S. Placidus 638. b 662. a Gordianus 643. a
monachus irreligiosus lepra percutitur 51. a irruen-
ter in templo versans, diuinitus punitur ibid.
negligens erga sacras reliquias, per visionem ca-
stigatur 563. b pecuniosus, planè leprosus est 571. a
monachus Romaricus vir illustris 236. a
monachi boni exemplum 909. a humilitas præcla-
ra 808. a præclara obedientia 808. b & seq.
monachi vnius peruersitas quantum pariat mali 26. b
& seq.
monacho in propria sententia non permanendum
peruaciter 864. a
monachum non decet passim per secularium aedes
vagari 650. b
monachum sanctum de belli euentu consulit rex
Aethiopiū 1042. b
monachi apostatae puniti 921. a facti reges 814. a b
817. a
monachi bona immobilia fidelium largitione con-
cessa acceptarunt olim & possederunt 642. a b
monachi mali Arcadius & Columbus 26. b
monachi pecuniosi spirituales leprosi 571. a
monachi qui cur summe optandi & honorandi 1100. b
in Hibernia manuum labore viuentes 346. a mul-
ti in Capraria insula 28. b multi sub S. Remaclo
fiunt 41. b nongenti in cenobio Gimensensi 274. b
sunt tempore S. Dionysij 713. a
monachorum antiquorum studium & institutum
non difforme à nostris 654. a
monachorum æstimatio quanta apud Sigebertum
regem 38. b conentiones vt dissipatae 346. a
monachorum, etsi separatim viuentium, vita quarè
maximè commendanda 675. b
monachorum numerus multum crescit sub Hiero-
nymo 511. b
monachorum omnia communia 561. b varia exerci-
tia 201. a victus panis, sal & aqua 431. a victus pre-
scribitur à S. Charitone 431. a
monachis etiã sanctis carnis stimulos immittit dæ-
mon 396. b euitanda ijs maximè scurrilitas 523. b
non immeritò decerni ecclesiastica officia 844. b
propinquorum consilia subinde obesse 195. a
monachos Britannia Iohannes Abbas cantandi mo-
dum edocuit 349. b
monachos nouitios probandi cõsuetudo vetus 25. a
erga monachos regis Sigeberti liberalitas 42. a anti-
quorum liberalitas 642. a b
demonachis Gregorij & Bonifacij SS. Pontificum
decretum 844. b
monasterium Auganense 235. b Bingenfè 304. b Bi-
schoffsheim 438. a extruendum diuinitus reue-
latur 674. b Fossenfè fundatur 188. b Loresham
789. a Luxouium 174. a 235. b 547. b Martianen-
fè 239. a Nitridianum 344. b S. Petri in Britannia
349. b Rothomagenfè 268. a S. Sebastiani 640. b
Sithienfè conditur 177. a Vualciolorum 945. a
monasterium Stabulense, & eius nominis etymolo-

gia 39. b Stabulense incendio conflatur 49. a
Trebincienfè 862. b 875. b
monasterium optatissimum salutis portus 746. b
monasterium S. Placidi solotenus euertitur 661. a re-
stauratur 662. b
monasterium vulgò, Vetus Templum dictum, con-
struitur 176. a
monasterij res diripit Mummulus 28. a bona vsur-
pans diuinitus punitur 45. a stabula succendens
diuinitus punitur 919. a
monasterio præter alia mille personarum expensæ
conferuntur 875. b prouentus largissimi confe-
runtur 875. b
monasterium condit Anfoaldus episcopus 268. b S.
Maurilius 227. b Romæ Stephanus Põtifex 741. b
S. Humbertus 120. b
monasterium, virili sumpto habitu, S. Theodora in-
greditur 200. b
ad monasterium Blidèstæt reliquias S. Ferrutij tran-
slatae 1074. b
in monasterium S. Galli homines pij multa confe-
runt 915. b
monasterio, iniuria affecta, pellitur S. Theodora
203. b
à monasterio virginum viri arcentur 435. a
in monasterio S. Aichadri, obedientia, humilitas &
charitas regnabant 274. b
monasteria cum consensu episcopi erigenda 266. b
extruens rex, episcopus cõsiliit 38. b multa extru-
it Colmanus episcopus 346. a duodecim condit
Sigebertus rex 188. b tria S. Benedictus 639. b itè
vnum 641. a S. Remaculus 36. b
erga monasteria liberalitas 43. a
monasteria quid conferant 437. b
monasteriorum in Syria primus fundator S. Hilari-
on 986. b curam gerit S. Gerardus 572. a opes vn-
dè creuerunt 917. a defensores eorum cur potius
ecclesiastici cõstituendi 304. b Stabulensis & Mal-
mundariensis primi Abbates qui 44. b
monasterijs prædia collata pietatis ergò 26. a
monasteria sua deserentes quantis periculis expo-
nantur 996. b
à monasterijs virorum prohibentur feminae 49. b
monastica vita prastantior quam canonica 1101. b
monastica vitæ singulare exemplum 770. a 771. b
monasticam vitam Aethiopiū rex amplexus 1044. b
nobiles virgines suscipiunt 303. a b
monastica res an episcopis tanquam propria vsur-
panda 110. a
monasticus habitus, abstinentia, vigiliae, & oratio-
nes 655. a
monasticum institutum ac regula etiam à carceratis
obseruatur 27. b
moniales quingentæ in vno monasterio 436. a
monialium ordo S. Iohannis Baptistæ 686. b
S. Mononis martyrium 944. b patria 945. a obitus
946. a
morborem corporaliū plerunquè causa 431. b
mores deprauati quàm perniciosi 169. a qui ad mar-
tyrium prouehunt 179. b
mori velle prius vel tardius, quàm Deus ipse vult,
quàm sit Deo ingratum 277. b
moriens B. Elzearius, Eucharistiam & extremam vn-
ctionem sumit 427. b & sanctus Nicolaus à fra-
tribus sibi remitti cupit 198. b sacramentis vitur
Ecclesiæ ibid.
morientis adhortatio pia 233. b
morientis monachi admonitio erga fratres 43. b
morienti crux proponitur 198. b
morienti episcopo Ecclesiæ sacramè exhibita 132. b
mors Christi, nostrum solatium 32. b
mors S. Satyri dolor publicus 330. a

mors

INDEX

mors commune debitum & iuueni & seni 1039. a
mors forti viro sceda, immatura sapienti, misera
prouidenti accidere nullo modo potest 43. a
mors piorum, vsum non perdit, sed solum mutat
327. a vitam, non naturam, admittit 335. a
mors vltima linea rerum 44. a
mortis imago formus 335. b
mortis præparatio insignis 259. a 276. b
mortè dolet Marcellina sancti Satyri germani 336. a
nihil reformidat S. Elzearius 426. a se euasisse do-
lent quidam Religiosi sibi exoptantes, à S.
Aichadro repræhensi ibid.
mortuus iam sepeliendus, ad Noiburgis iam sepe-
liendæ feretrum suscitatus 1111. a
mortuus S. Saluius reuiscit 185. b alius, vt confite-
atur, reuiscit 622. a
mortui, B. Francisci meritis & intercessione ad vitam
redeunt 622. a b cum seq.
mortui spectaculum horrendum 671. b
mortuum excitat precibus S. Bauo 531. b S. Eleuther-
ius 118. a S. Maglorius 1032. a S. Maurilius 228. a
S. Petronius 576. a S. Syrus 214. a S. Remigius
539. b
mortui vt desendi 328. a
mortuos desere cur minus deceat 334. b & seq.
morus primi cohibendi, nè peccatum nascatur 56. a
moyses tribus mensibus clam à parentibus enutri-
tus 55. a cur moneat ac roget potius quàm imper-
rer 82. b
moyses cur rex, legislator, sacerdos & propheta di-
catur 79. b familiariter cum Deo agit 90. b in-
fans exponitur, & cur 55. a vxorem ducit filiam
sacerdotis ibid.
moyses corpus cur absconditum 458. b fuga in Ara-
biam 58. a patria, genus 54. b & successus præcla-
ri in litoris 55. b item adolefcentia 56. a
moyses & S. Matthæi Euangelistæ collatio 353. a
moyses nomen cur minus celebre 54. a
Mulier flagrat desiderio martyrij 114. b
mulier & Orogenaria lactis copiam è corpore suo di-
uinitus exprimit ad lactandum puerum 634. a
mulieris iniqua mens iniqua 164. a 165. a
mulieris obiurgantis præsidem audacia summa 30. a
parturientis votum 264. a
mulieris peruersæ consilium execrabile 200. a
mulieris pietas erga maritum 150. b 152. b 153. a pius
zelus 319. a
mulieres, affumpto virili habitu, martyres visitant
153. a b
mulierum cõstantia insignis 286. a 670. b 753. b fal-
lacia 76. b
mulierum atque puerorum conuersatio pijs ado-
lescentibus vitanda 194. a forma quantum mali
sæpè conciliet 487. a
mulierum genus in scriptura recenseri non solere
133. b
mummolus Abbas Floriacensis 25. b
mummulus diripit res monasterij 28. a
mundus quo die creatus 70. a
mundi cõtemptus 143. a 159. a 414. a 579. b 581. a 819. a
1021. b
mundi tenebræ densissimæ atque laquei varij 181. b
ad mundum contemendum institutio pia 749. a
munera quæ quibus non fungenda 100. b
munerum oblatorum contempts 604. a
Mytheria caelestia reuelans, caelesti odore priuatur
186. b

N Abuchodonofor adorat Deū victus mi-
raculo 460. a
narcissi Hierosolymitani episcopi hi-
storiola, ætas quanta, & peregrina-
tio 1077. 1078.

S. Natalia rogauit Dominum, nè permisseret possi-
torum S. Adriani viri sui 154. b
S. Natalie facinus 150. b admonitiones præclara 151. a
natha fluuius 303. b
nationum diuersarum diuersæ leges & mores 86. a
natupha discipulus S. Quiriaci 476. a
nauigant miraculosè sine vëto & remige sancti 176. b
nautarum patronus S. Phocas, & eorundem lex de
S. Phoca 364. b
natura duplex hominis 314. b
natura nil agit frustra 63. a quibus contenta 44. a
naturæ & meritorum finis diuersus 334. b
S. Nazarius in mare pfectus, incolumis euasit 217. a
cum Celso capite plectitur ibid.
Neapolitani diuina virtute in fugam cõpalsi 472. b
S. Nemesiani martyrium 179. b
neocorus Christum patientem vidit 407. a
neronis Imperatoris sæuitia & impietas 733. b per-
secutio 215. a
neruis boum durissimè cæditur B. Andreas martyr
931. b item S. Chariton 429. b
neruis crudis caditur Seuerianus martyr 170. b
nestoriani ab Ecclesia eiekti 1041. b
nestorij impietas 1035. b
nestorij commentum 136. a hæresis 574. b 1035. a b
nestoris martyrium 704. b
nestoris congressus cum Lyæo barbaro 704. a
neta fluuius 781. a 782. a
Niceas subdiaconus Aquileiæ, D. Hieronymi ami-
cus 499. a
nicenum concilium aduersus Arrium 347. a
niceni concilij patres 347. a
S. Nicetas capitur ab hostibus 261. b
S. Nicetæ martyrium 260. b
S. Nicetij Freimorum episcopi vita 523. a
S. Nicetius ab ipso ortus tempore clericus designa-
tur 523. b
S. Nicolai Tollentini vita & ortus 193. a
S. Nicolaus apparet matrimonio iunctis 193. b
S. Niuardus Rhemorum episcopus 927. b
Nobiles apud Arabes gregum armatorumq; curam
gerunt 58. a
nobiles virgines monasticam vitam suscipiunt 303. b
noè condit arcam 83. a & omnia genera animanti-
um in eam congregat 83. b ex ea egreditur 83. b
noè propter iustitiam præseruatus 474. a
noè noui generis hominum dux & pater 84. a
noiburgis virgo defuncta, quibus miraculis à Deo
honorabilis reddita 1111. a
nominis impositio mysterium 21. b
nomina bestiarū quæ quid sibi velint mysticè 1095. b
non abstinent à cibis vetitis dæmon occupat 920. b
non videri, sed esse studet Moyses 58. a
nonnus episcopus 706. b
nonnus Origenista multos euertit 467. b
Nordam Humborum gens in Anglia 760. a in fide
à S. Paulino instituitur ibid. & 766. a 767. a
normani ad piratica latrocinia exercitatissimi 802. a
normanni Belgium populantur 785. a
nothus blasphemus 93. a lapidibus obruitur 93. b
nouatus hæreticus 249. a
nox in diem versa 123. a
Numerianus à focco suo occisus 380. a
numerianus Imperator Christianorum templum à
S. Babyla ingredi prohibetur 980. a
numerianus Imp. sæuit in Christianos 1052. a
numerianus Imp. Polenium S. Chrysancti patrem
honoribus auget 1048. b
numerus quinarus quid mysticè significet 85. a
numerus quinquagenarius sacratissimus 85. a
nuptias celebrandi mos olim 376. a
S. Nymphodoræ virginis martyrium, 181. b

Obedi

IN TOMVM QVINTVM SEQVENTEM

Obedientia Abrahæ 457.b
 obedientia Moysis erga Deum 60.a b
 obedientia insignis S. Theodoræ miraculo confirmata 202.a
 obedientia S. Mathæi prompta 351.b
 obedientia magni meriti 882.a
 obedientia illustri miraculo probatur 927.b
 obedientia fructus 305.a 592.a
 obediens verè quis sit 593.a
 obitus Cornelio Centurioni reuelatur 225.a
 oblationes in pauperes collatae 155.b
 obsessus à dæmone, per contactum sepulcri D. Francisci liberatur 631.b
 obsessus ducentos sanat S. Hilarion 993.b
 obfisione vrbs liberatur miraculosè 697.a
 obreftationis vitium quàm detestabile 599.a
 obreftationes contemnendæ 2.b
 obreftatores multos patitur Romæ D. Hieronymus 506.b
 obreftatorum impietas quanta 599.a
 Occidentis maxima pars ad Christum quando conuerfa 367.b
 occifores S. Lamberti diuinitus puniti 300.a
 oculum summoperè vitandum 590.a malarum cogitationum sentina 590.a
 ociosum, fratrem muscam compellat S. Franciscus 590.a
 oculorum lumine, vt petierat, à Deo oibatus Aquilinus episcopus 958.b
 Odenca villa 1079.a
 odonis Cantuariensis episcopi laus 855.b
 odor suauissimus è tumulis SS. erumpens 836.a mirificus 884.a suauissimus ex ore defunctæ maronæ 883.b
 Offa rex fit monachus 814.a
 offerre Deo ouem spiritualem, quid sit 537.b
 officium hora. ù B. Virginis, vr. à S. Gerardo Episcopo perfolutum 391.b & seq.
 officia diuina S. Nicolaus Tollentinus diligentissimè soluit 196.a
 sub officijs diuinis mutuis colloquijs abstinendù, nisi rationabilis causa concurrat 872.b
 Olei benedicti vis 991.b 1007.a
 olei ad luminandum in templis vsus, quàm sit celebris ac vetus 1077.b
 oleum ex faxo fluit 558. a manat de sepulcro Bercharij 928.b
 oleo in figuram Crucis S. Michael Archangelus caput Marciani inungit 461.b daemoniacus sanatur 476.a benedictio manus læsa sanatur 1046.b lampadis è templo, restituitur periculosè laborans 924.a
 Onagri obediunt S. Antonio 991.a
 Operum bonorum merces, beatitudo 44.b
 operum bonorum merita 180.b
 operibus bonis pascitur Christus 143.b
 operibus misericordiae, contemplationibus & orationibus S. Ida vacauit 103. a b
 operibus iustitiæ S. Palmatus à baptismo vacauit 823.b
 in operibus bonis persistendum vsque ad finem 273.b
 Oraculorum diuinorum modi quatuor per interrogationem & responsum 93.a
 oraculum Moysis 67.b
 oraculo sibi significari Moyses rogat Deum, vtrum lugentes ad sacrificandum sint admittendi 95.b admonetur Moyses 91.a
 orandi mos pro mortuis antiquissimus 162.a
 orandi modus leuatis manibus 71.a
 orando & legendo quid consequamur 499.b
 orantem interurbans, punitur 606.a
 orans, caelesti lumine perfunditur 809.b

orans, mentis excessum patitur 415.b
 orans Cornelius, genu versùs Orientem flectit 223.a
 orantes, cum Deo agimus, similesq. Angelis efficiuntur 610. b caelesti luce perfunduntur 872.a
 orantes, cum Deo loqui 499.b cur non semper exaudiat Deus 334.b
 orare suos fratres docet B. Franciscus 586.a
 orat instanter persecutionis tempore S. Lambertus 297.a
 orat B. Petrus Apostolus 222.a
 oratio insignis Euphemiae dum martyrium subiret 283.b S. Domini ad socios 745.a S. Galli ad Dominum pro liberatione obsessæ 904.a S. Brunonis de meliori vita inlicita ad socios suos 673.a S. Corbiniani ad tumulù S. Valerini 162.b S. Brunonis sub mortem ad subditos 804.b Arethæ sub mortem 1040.a
 oratio egregia morientis ad fratres 432.b
 oratio versùs Orientem 297.a
 oratio pro defunctis 852.b 809.a 858.a 336.a 1008.a
 oratio ad tumulos martyrum 125.b
 oratio præcipuè expetenda religiosis 605.a
 oratio nocturna 155.b 156.a 158.b
 oratio funebris S. Ambrosij de S. Satyro 326.a S. Burcharidi ad populù de subrogando episcopo in eius locum 841.a
 oratio sine intermissione B. Francisci 604.b
 oratio ante somnum 414.b
 oratio pro proximis habita 294.b
 oratio, quæ B. Maria inuocatur 139.a
 oratio stratum rigat 327.b
 oratio salutis spes 542.b
 oratio S. Benedicti ad discipulos 640.a 663.a
 oratio S. Callistrati 408.a S. Iuentij pro salute inimicorum 220.b S. Eliphij pro suis interfectores 889.a S. Ianuarij pro conuersione populi 384.b S. Placidi sub mortem 661.a
 oratio cum manu erectione 648.b 657.b
 oratio Ezechiae regis quanti ponderis fuerit apud Deum 459.b
 orationis communis vis, & quàm grata sit Deo 118.b
 orationis Dominicae laus 809.b
 orationis maximus hostis Sathan 196.b
 orationis virtus 2. b 3. b 4. b 125.a 156.a 164.b 62.a 195.a 132.a 606.a 598.a 669.a 699.b 773.b 774.a 781.b 810.a 817.a 827.b
 orationis mira virtus 4. b 10. a 17. b 23. b 57.a 104.b 641.b 644.b 645.a b 646.a 1007.a
 orationis cum fletu, virtus maxima 336.a 1008.a
 orationis utilitas 604.b
 orationis virtute captiui liberantur 228.a
 orationi, an potius concionibus, vacandum sit, latè discutitur, diuinitusq. magis concionibus adhaerendum esse significatur 610.a
 oratione ara & templum Herculis euersum 493.a tempestates fugat 631.b
 oratione basilicum necat sanctus Iohannes Abbas 367.a
 oratione fons impetratur 164.b
 oratione Danielis prophetae fuit Israëlitis restituta patria 453.a
 orationes assidue habitæ 196.a b
 oratorium S. Idæ à paganis concremari non potuit 104.b
 oratorium S. Trudonis 37.b
 ordinis gradus semper in Ecclesia seruatos fuisse 957.a
 ordines sacros indignè fuscipientes, diuinitus puniti 52.a
 ordinis fratrum de Pœnitentia, initium 586.b
 origenitarum hæreticorum error 477.a
 orthanes filius S. Gregorij 494.b

orthuini-

INDEX.

orthuini sua crudelitas 912.a
 S. Ofthæ virginis & martyris vita 699.a parentes ibid. eiusdem mors & miracula 704.b cum seq.
 Oskecilus Eboracensis Archiepiscopus 856.b
 ostentatio improbitatem comitem habet 711.a
 S. Ofualdi Vuirgorniensis episcopi vita 855.b
 ofui Anglorum rex 343.a
 Ora Theodonis filia vt violata 369.a
 othmarus Abbas 916.a in carcere decedit 917.b
 otho Imperator Coloniam venit 801.a
 otho Imperator Germanorum primus 445.b
 othonis Cæsaris victoria contra Hunnos 448.b
 othonis Magni Imperat. encomion 566.a victoria de fratre 566.b laus 787.b 788.a b
 otho secundus vngitur rex 802.b
 othoni Imperatori secundo quid cur debeat Ratifpona 1099.b
 Ouium vocabulo mysticè quàm diuersa notentur 1095.b
 ouium pastor Moyses 59.a
 Oxoniensis schola 769.b
Pacis reconciliator S. Theodorus 350.a
 paci omnium Ecclesiarum vt S. Bruno studuerit 793.b
 ad pacem reformandam S. Maurilij studium 231.b
 pax reddita Ecclesie post decimam persecutionem 756.a
 pax summa Britanniae sub rege Eduino 767.a
 paderbornensis episcopus a quo & quando institutus & confirmatus sit 667.a
 pagani sacra celebrantes, diuinitus puniuntur 231.b
 palæstina innumera habet monasteria 989.a
 palla ex parte exusta, miraculosè restituitur 913.a
 pallium Heliae figura corporis Christi 544.b 545.a
 pallij antiquus vsus 518.a
 palliorum episcopis transmittendorum vsus apud Romanos pontifices 767.b 768.a 795.b 945.b
 palmarborum præstantissima 68.b
 palmarum dies 475.a
 palmas victorias ve martyrum, in Christum redundare 1086.b
 palmatus consul cum vndecim principibus & tota ferè ciuitate Treuerensi occiditur 636.b
 pammachus D. Hieronymi in studijs comes 497.a
 pannoniae regnum quidam per vim vsurpat 393.a
 S. Pantaleonis martyris reliquiae Coloniam deferuntur 795.b 797.a
 S. Pantaleonis Abbatis primi nomen, Christianus 796.a
 pantoleonis Diaconi encomium in B. Michaelem 451.a eiusdem narratio miraculorum B. Michaelis 454.a
 papia Ticinensium ciuitas 213.a in primaeva Ecclesia fidem recepit 213.b
 papolenus monachus præficitur cenobio Malmudariensi 42.a
 paralyticus, surdus & cæcus, caelesti visione sanatur 917.a
 parentem contemnere, Deum offendere est 791.b
 parentum officium erga liberos 6.b
 parentum sollicitudo in prolem 264.a
 parifensibus annunciat euangeliù S. Dionysius 712.b
 parthorum encomion & descriptio 734.b
 parthorum amplissimum Imperium 480.a
 partus virginis Mariæ dolore caruit 134.b
 partus felices mulieri propheticè prædicat S. Nicolaus 197.b
 pascha Chaldaica vox, Latine trāsitus 95.a quo tempore celebratur ibid.
 pascha quando celebrandum 518.a
 paschæ obseruatio à Scotis violata 518.b diem vio-

lancis poena 231.a
 paschæ die Missa celebratur 28.b
 pascha celebrare prohibentur lugentes Iudæi 95.a
 passio B. Cypriani 257.b
 passionis dilationem sibi dari cur petat B. Cyprianus 255.a
 pastoris absentia quantum sæpè noceat populo 90.b
 pastoris boni officium 835.a optima disciplina 185.b
 vigilantia ad præseruandas puellas 258.a b 259.b
 pastorum malorum vita detegitur 958.a
 pastoribus quando liceat à suis recedere 211.a
 patientia humilitatis comes & amica 865.b miseria- rum portus 43.b
 patientia S. Hildegardis 312.a
 patientiæ exempla 122.b 293.a 371.a 421.b 865.b
 S. Patientis episcopi Lugdunensis encomion 206.b
 patroclus martyr Coloniam per episcopum Brunonem transfertur 796.b 798.b
 S. Patrocli corpus Colonia Susatù trāsfertur 798.b
 pauimèto nudo, lecti vice, vitur S. Aquilinus 958.a
 paulinianus S. Hieronymi frater 495.b
 S. Paulini episcopi Eboracensis, & post Rhofensis vita & actus 760.a mors 768.b
 S. Paulus Cōstantinopolitanus episcop. sede expulsus 1054.a
 S. Paulus Dionysium Areopagitam Episcopū Atheniensem creat 727.b cæcum illuminat 727.b
 S. Pauli Apostoli prædicatio Athenis habita 711.a & seq. eiusdem disputatio cum Dionysio Areopagita 727.a
 pauli locus, Primus Adam de terra terrenus, & c. explicatur 135.b
 pauper quis 44.a
 in paupere quid contemplandum 599.a
 pauperum patrociniū suscipit sanctus Elzearius 425.a pedes lauat & osculatur S. Heduuigis Ducissa Poloniae 865.a
 pauperibus gratis frumentum administrat S. Elzearius 421.b
 pauperibus subuenientes in nomine Christi quam mercedem recipiant 965.a
 paupertas euangelica 115.a
 paupertas regina virtutum 595.a
 paupertas spontanea à S. Bauone assumpta 529.b
 paupertatis encomion 587.a
 paupertatis studiù 583.a 587.a admirabile D. Francisci 595.a 596.b votum quanti fecerit B. Franciscus 595.b
 paupertatis susceptræ exèplo Saracenus in summam paupertatem rapitur 587.a
 Peccando factus est homo miser ex beato 692.a
 peccantibus dies crastinus incertus 673.a
 peccati remedia 1010.b
 peccatum alienum pietatis ergò in se suscipit B. Iustus 22.a à se non cōmissum S. Theodora sibi passa est imputari 203.a b
 in speccatum relabentis poena 608.a
 peccata, etiamsi manifesta, à priuatis tamen nõ puniendia 94.b
 peccata minima etiam euitanda 270.b
 peccata quibus exercitijs expianda 543.b
 peccata delinquentibus dimittere, quanta sit virtutis 433.a
 peccatorum expiationes quæ 433.a
 peccata populi seuerè coercet S. Nicetius 524.a dolet Moyses 91.a
 propter peccata homo sæpius in corpore flagellatur, 921.b
 pro peccatis populi oratio Moysis 91.a
 peccatores conuertere, plùs est quàm mortuum excitare 1019.b
 pecunia malè collecta, in pauperes & Eremitas dif-

tri-

tribuitur 430.b
 pecuniæ accipitres qui sint 335.b incommodum 65.a
 contemptus 580.b
 pecuniæ contemptus 1016.b
 pecuniarum contemptus mirabilis 235.a
 pedibus nudis etiam in ipsis hybernis frigoribus
 incedit B.Heduuigis 868.a
 S.Pelagiae vita 706.a mors 710.b
 pelagia, scortum quale 706.b respicit 708.a.
 pelagiana hæresis in Scotia 518.b
 pellex execrabilis 299.b 300.a
 pelæus mons, cuius martyris incolatu insignis
 1084.b
 pentapolis euerfio 83.a
 pentecosten summa cum gloria Colonia agit Ot-
 tho Imperator 803.a
 peregrinatio ad sanctorum reliquias 193.b 179.a Hie-
 rosolymitana 710.a Romana 120.a b 945.a 961.b
 peregrinationis perpetuæ studiū amplexus B. Bur-
 chardus 829.a
 peregrinationes habitæ à S. Guidone 209.a b
 peregrinationes religionis ergo, antiquas esse, non
 hesternas 1078.a
 perfectio Euangelica grauitèr defenditur 585.a
 perfectorum vita 41.a
 periturij vltio diuina 178.a b
 periturus diuinitus punitur 920.a
 perituri poena 903.a
 perfa cæsi à Parthis atque dñi diuexati 481.a
 perfa Euangelij prædicat Gregorius martyr 493.b
 à Persis Heraclius Imperator Crucem Christi reci-
 pit 187.b
 perfica regio vt à Teridate populata 485.b
 persecutio horrenda in Christianos 253.b in Aegy-
 pto 948.a Lugduni 100.a Diocleriani 169.a
 persecutio in Christianos ad decem annos extendit-
 tur 756.a b
 persecuciones aduersum Christianos, diabolo au-
 thore, concitatae 1071.b
 persecuciones quæ cui quàm sint vtilis 1086.b
 ecclesiâ persecutionibus crescere, non minui 1087.a
 pestilentia mirè seuit 253.b
 pestilentiam, animalium interitus antecedere solet
 64.a
 pestis immanis per orationes & reliquias pellitur
 860.a meritis S. Remacii pellitur 49.a
 petenti non ignoscens, diuinitus punitur 847.b
 B. Petri Apostoli laus 222.a eiusdem baculus Colo-
 niam à quo perlatus 796.b
 petrus Apostolus Cornelium & gentes ad Euange-
 lium admittere iussus 222.a Lydda sanat paraly-
 ticum, & in Ioppe Tabitham resuscitat 221.b Ro-
 mam venit 505.a Romæ sub Nerone occiditur
 vnâ cum D. Paulo 733.b
 petrus Curtius Brugarum primus episcopus 846.b
 B. Petri martyris horrendi cruciatus 169.b
 B. Petri Damiani sermones de Natiuitate B. Mariæ
 virginis 136.a 139.b 144.a
 S. Petronij Bononiensis episcopi laus 574.a
 Phagedæna quàm sit incurabilis, qui tamen per quæ
 curata 1082.b
 pharao crudelis Israëliticos persequens, à mari ab-
 sumitur 97.a b
 pharaonis crudelitas 54.b 57.a
 pharamundus Traiectensem Episcopatum vt inua-
 serit 293.a ecclesiæ sacramenta temerè ibid.
 pharus insula propter translata biblia celebris 82.a
 philiberti abbatis virtus & sanctitas 267.a
 S. Philibertus munera impij præfulis spernit 268.b
 S. Philippus crucifigitur 469.a
 philippus à Rhegio, nobilis & Franciscanus 418.a
 philostorgius episcopus Scepfaorum 225.b
 philo episcopus confessor 991.a
 philosophi cuiusdam conuersio 313.a
 philosophandi mos Iudæorum 94.b
 philosophia vera ex tribus contexta 94.a
 philosophia summa, est mundi contemptus 848.b
 philosophiæ studiosus Moyfes 58.a
 S. Phocas nauarum patronus insignis 364.b
 S. Phocam martyrem Romani, tanquàm Apostolos
 Petrum & Paulum colunt 364.b
 S. Phocæ martyris historia, eiusdem veneranda ædes
 & sacra capla 363.a
 S. Phorini martyrium 23.b
 photiniani hæretici à S. Patiente conuersi 207.a
 phritigernes apud Gothos belli dux, per Crucem
 Christi vincit 261.a
 plurygella illustri matrona, impetrato oculorum lu-
 mine, dimidium bonorum in pauperes confert
 1011.b
 Pictauiensis vrbs Aquitania vbertas summa 264.a
 pietas feruens aliquando stertum excitat 327.b bo-
 norum caput 691.b
 pietas S. Lamberti erga præceptorem 291.a pueri at-
 que eximia seruitus in ecclesiâ 208.b vnde meti-
 da 751.b
 pietas S. Vueneslai 444.b
 pietatis affectus quantus in B. Francisco 598.a enco-
 mion 65.a b 333.b exemplum erga Deum 36.b vis
 600.a b 601.a b
 pietatem literis coniungit D. Hieronymus 496.b
 pij vt in hac vita se gerant 732.b
 pios alijs se accommodare, non singulares esse, debe-
 re 605.b
 pigros frustra Deum implorare 43.b
 pilgrino Patauenf episcopo cur quid debeat Ra-
 tispone 1099.a
 pinnofa virgo eximia & vna inter vndecim sancta-
 rum millia virginum 1000.a
 pipini liberalitas in monasteria 43.a & tēpla 946.b
 pipini Francorum regis pietas erga S. Lambertum
 295.a 299.a tutor Sigeberti regis 298.b
 pipinus Maior Domus, Alemanniam deuastat 913.a
 pipinus Caroli Martelli filius, & Caroli Magni pa-
 ter, creatur Francorum rex 836.a vngitur in regē
 Francorum 717.a 946.b
 piscis ex aqua spontè profiliens casus mirabilis
 748.b
 Plagæ decem Aegypti 61.b
 S. Placidus primus martyr S. Benedicti 662.a vitam
 angelicam egit 643.a missus est in Siciliam ibid.
 S. Placidi vita & passio 637.a pater, fratres & foro-
 res 638, encomion 653.a variæ curationes 651.b
 & seqq.
 S. Placidi os lapide confringitur 659.b
 pluit tringinta diebus & noctibus 165.b
 plumbum feruens in aures martyrum infusum 1057.
 plumbum liquefacto martyres immerfi 1058.b
 pluuie insignè miraculum 759.b xl. dierum 374.a
 Pœninae alpes 895.a
 pœnæ inferorum 673.a
 pœnis durissimis affecti martyres 148.a b 149.a
 151.a b 152.a
 pœnitentia confessis iniuncta 163.a grauis volunta-
 riè assumpta 115.b centum annorum miro modo
 considerata 850.b iter caeleste 142.a
 pœnitentia S. Theodoræ 201.a Bauonis ob venditū
 osum seruum noxiū 532.a
 pœnitentiæ agenda tempus collatum, haud transf-
 eundum 44.a
 pœnitentiæ baptismo omnia peccata dilui 542.b
 pœnitentiæ digni fructus faciendi 544.a
 pœnitentiæ exemplum 163.b vis 601.b
 pœnitentiam nulla ætas excludit 674.a

pœni-

pœnitentis animi exemplum 415.a
 ad pœnitentiam quid S. Brunonè permouerit 672.b
 in pœnitentis misericordis Dei clementia 543.a
 Polycarpus Smyrnæorum episcopus 719.a
 pompeius episcopus Ticinensis 217.a 219.a
 pontificiæ sedes post S. Cornelium quandiu vacarit
 249.b
 pontificis auctoritas quanta 677.a
 pontificis pedibus se prosternendi mos 161.b
 pontificem Rom. consulit D. Hieronymus in rebus
 dubijs 501.b
 pontius Diaconus S. Cypriani 251.a
 populonienfis episcopus 759.a
 porphyrius vrbs Romæ præfectus vexatur à dæ-
 monio, volens cum suis satellitibus S. Iuentium
 inuadere 220.a cõfiteretur Iesum Christū & bap-
 tizatur cum satellitibus, & feliciter obit 220. b
 porphyrij flagogus legit D. Hieronymus 497.a
 portenta quæ Moyfi obuenerunt 60.b
 potentium personas S. Lambertus nō respicit 295.b
 potileuienfē cœnobium 687.a
 in Præceptorem pietas S. Lamberti 291.a
 præda hostium Deo consecratur 73.b 78.a
 præfecturam monasterij recusat S. Iohannes Cano-
 nicus regularis 770.a
 in prælato Deus, non homo considerandus 593.a
 præmium æternum in futuro 643.a
 præficiacus collis idolorum 227.b
 præsepe Domini Romæ afferuari 517.a
 præsumptio vana & instantia semper caueda 1060.b
 Precandi horam nonā vt diligenter obseruet S. Aber-
 cius episcopus 1012.a 1014.b
 preces & vigilie prolixæ S. Heduuigis 870.b 871.a
 872.b 874.b 875.a
 preces nocturnæ S. Lamberti 297.a
 precibus ignis sopitus 3.b 125.a 104. b & fons in ver-
 ticem montis impetratus 639.b
 precibus suis impetrat Abercius fontes aquarū cali-
 darum 1013.a pluuia S. Hilarion 991.b
 presbyter Bertgerus mulierem omnem à sua domo
 excludit 104.a
 presbyter Cornelius ab Autonomo ordinatus 211.b
 presbyteros constituit S. Mattheus 352.b ordinat S.
 Lambertus in Texandria 296.b
 presbyteros suos nō vult S. Cyprian' detegere 258.a
 primitiæ omnium fructuum Deo offeruntur 73.b
 primitiarū loco vrbes ab hoste capte, Deo offerun-
 tur 73.b 74.a
 primogeniti Aegyptiorum omnes necantur 64.b
 primogeniti ius Elsau repetit 73.a
 princeps legitimus, pater subditorum 96.a
 principis boni exemplum 164.a
 principis clementia, cum iusticia coniuncta esse de-
 bet 422.b
 priuatus martyr Coloniam ab Episcopo Brunone
 transfertur 796.b
 probus Romanorum Imperator 337.a
 S. Probi martyrium 775.a
 processio miraculo illustrata 225.b
 in processione crucis vexillum circumfertur 179.a
 processiones priuatae, à B. Gerardo Episcopo habitæ
 392.a
 pro copia castimonialis 126.b
 proditoribus ignoscit S. Elzearius 422.a
 promissis & nimis tētat martyres, nō deficiūt 821.a
 prophetarū pessimorū vaticinia aliquadò bona 76.a
 propheta S. Nicetij 525.a
 propheta dono claruit S. Nicolaus 197.b
 propheticus spiritu multa prædicit S. Hildegardis
 396. b
 prouidentia diuina ad gubernandum regnū quàm
 nēcessaria 79.b

prouidentia diuina admirabile exemplum 230.b
 infinitum pelagus 454.b
 prudentiæ definitio 332.a
 prudentis officium ibid.
 prudentij poëtæ laus 787.b
 psalmino nocturnals decantati 225.a 655.b
 psalterium extensis brachijs totum absoluitur à vir-
 ginibus sacris 439.b
 psalteria xij. cõcinerent S. Dominicus absoluit, vir-
 gis intermisfæ cadens 852.a nouè intra xxiiiij. ho-
 rarum spatij absoluitur, adhibita interim sco-
 parum disciplina 851.b
 pseudoChristiani, hæretici 490.b
 SS. Ptolemæi & Lucij martyrium 947.a
 ptolemæi Philadelphi regis encomion 81.a biblia
 Græcè conuertit curat ibid.
 publicus Atheniensium episcopus, & martyr 721.a
 pudicitia nunquàm captiua 998.a
 pudicitia studium quantum in B. Virgilia, & cæteris
 virginibus 1001.b seruadæ causa mortem sibi in-
 ferre tētat Malchus 996.b insignè exemplū 906.a
 pudicitiam non minis verbis quàm corpore decla-
 rare decet 333.a
 pudica coniunx ab adultero accusatur 947.a
 puella per integrum annum abstinet cibo 377.b in
 puteum lapsa, diuinitus præferuatur 179.a
 puella lasciuia diuinitus vta 166.a
 puellam se simulat diabolus 115.a
 puellas custodiri mandat S. Cyprianus 258.a 259.b
 puer cæcus qui & vnde per sacramentum confirma-
 tionis etiam corporaliter illuminatus 1075.a
 puer quinquennis cum matre spontè subit martyri-
 um 1041.a
 pueri ab Herode cæsi reliquie Bronij afferuuntur
 562.a
 pueri cuiusdam pietas 190.b 553.b
 pueri virtutes 264.a abstinentia insignis, & studium
 virtutis 470.a 1027.a b
 puerorum constantia 1060.b
 puerorum trium fratrum martyrium 980.a
 pueritiæ insignis exemplum 155.b
 in pueritiâ qualis fuerit S. Ermelendis 1078.b
 pupillæ oculorum ad torquendum martyrem præ-
 scinduntur 754.a
 purgatorium 542.a
 purgatorij poena 435.a
 è purgatorio anima defuncti oratione eripitur 858.a
 putta Roffensis episcopus 346.a
 Pythagoras sectæ Italicæ author 974.b
 pyrauitora vrbs Noricorum 971.a
 Vadragesimam ad honorem S. Micha-
 elis S. Franciscus ieiunat 613.b
 quadragesimæ antiquitas 1045.b vide
 etiam ieiunium.
 quadragesimæ obseruatio cur institu-
 ta 393.a
 quadratus Atheniensium Episcopus 721.a
 qualitates corporeæ à quibus consistit 61.b
 quanto quis maior, tanto submissior erit 146.b
 Quinarius numerus quid mysticè significet 85.a
 quintilianum legit D. Hieronymus 499.b
 S. Quintinus martyr 174.b 1057.b
 quintinus martyr cuius, miraculæque eius qualia
 1037.a
 quintinus quid dum flagellaretur, Deo gratias egerit,
 confortatusque ab eo fit 1088.a
 quintinus per Angelum ex carcere liberatus, Chri-
 stum publicè annunciat 1089.a
 quintinus martyr qualibus & quàm diuersis excru-
 ciatibus pœnis 1090.a b
 quintinus martyr cui oppido suum ac nouum in-
 diderit nomen 1091.

quintini martyris corpus, postquam annis lv. submersum fuit, qui inuentum 1092. a
 quintinus quomodo postmodum per Eligium episcopum inuentus 1094. b
 quintini ex carcere ad iudicem ducti præclarum responsum & professio 1088. a
 quintini corpus submersum, quibus miraculis ex aqua emerferit 1092. b
 S. Quiriacus xvii. annos natus, Hierosolymâ proficiscitur 474. b hæreticos Origenistas oppugnat 477. a per visionem agnouit hæresim Origenistarum 477. b iram nullo pacto admittit 475. b
 S. Quiriaci ætas grandis admodum 479. a
 S. Quiriaci Anachoretæ vita 474. a
 S. Quiriacum Petrus episcopus Corinthiorum ecclesiæ lectorem constituit 474. a
 Abanas abbas 434. a
Radislai cuiusdam malitia 445. a
 Radulphus Rhemenis Ecclesiæ episcopus 679. b
 Raguel dat Tobie Sarâ filiam suam uxorem 463. b
 ranæ innumeræ vexant Aegyptios 62. a
 raphaël Tobie apparuit specie humana 463. a
 S. Raphaelis medicina reparati oculi Tobie 464. a
 ratherus Veronenis episcopus à sua sede eiectus, Leodiensis fit episcopus 802. a
 ratio humanæ naturæ imitatrix & veritatis studiosissima esse debet 88. a
 rationi naturæ duplex virtus attributa 88. a
 rationes duæ in homine 88. a
 ratifpona quid quibus ob suum debeat Vuolfgangum 1099. b
 ratifponæ amicus situs 368. b
 rauennatum vrbs 822. b
 Redualdus rex vt Christû & dæmones colit 766. b
 regis religiosi præclarum exemplum 906. a officium 79. b eximia humilitas 3. a
 reges futuri cur olim greges pascebant 59. a populorum pastores cur dicti ibid.
 reges monasticam vitam amplexi 814. a b 817. a
 regum deuotio erga sanctos 716. b 717. a
 regium Calabriae ciuitas 649. a
 regna terræ, imperij Dei pars despectissima 96. b
 regula D. Facili 584. a eiusdem approbatio 584. b
 cõpeditio redditorum 588. b eadẽ cõfirmatur ibid.
 religionis exordium, vnde sumendum 595. b
 religiosi multi sunt exẽplo S. Bauonis permoti 685. b
 religiosorum cum sœmina colloquium quale 590. a
 religiosos vt execratur B. Franciscus male viuentes 598. b
 reliquia S. Amabilis ab angefo oblata 961. b
 reliquia S. Babylæ dæmones alioqui respondere solitos, silentio premunt 980. a
 reliquia capitis S. Bauonis diuina 688. b
 reliquia cum thesauro clam à præfecto monasterij ablata 475. b
 reliquia S. Gummari, patriæ salus 782. a vi vlla aut arte loco moueri nequeunt 784. b
 reliquia martyrum à nondum in Christo renatis non tractandæ 491. a
 reliquia S. Othæ translata 700. b à martyre reuelantur 212. b
 reliquia sacra, thesaurus incorruptus 983. b
 reliquia sacri sanguinis 358. a
 reliquia sanctorum diuinitus ab ignis iniuria afferuantur 778. b
 reliquia sanctorum quo in precio apud veteres fuerint 215. b
 reliquia virtute diuina translata 594. a
 reliq̃ S. Vuolfi nec ab igne, nec à pluuia læsæ 1007. b
 reliquiarum seruandam studium 914. a 951. a

reliquiarum cultus antiquissimus 739. b 740. a
 reliquiarum cultus 43. a 126. a 153. b 210. b 224. b 491. a 594. 688. a 697. a 700. b 778. b 848. a 951. a
 reliquiarum SS. Geruasi & Protasij virtute multa signa facit Syrus episcopus 216. a
 reliquiarum sacrarum abusus 173. a veneratio 187. b 151. a 154. a translatio ibid.
 reliquiarum virtute sanantur ægroti 628. b 631. a
 reliquiarum S. Arnulphi translatio 342. b S. Babylæ translatio 980. b duodecim fratrum translatio 6. a S. Heimerami translatio 374. b S. Idæ translatio 110. a b Iusti episcopi Lugdunensis translatio 23. a S. Leodegarij translatio 551. a S. Ludmille translatio 446. b S. Noitburgæ virginis translatio 111. b S. Ludouici Morbioli translatio 1077. a SS. Petri & Pauli translatio 249. a S. Quirini translatio 1108. a S. Sofij eleuatio & translatio 387. a b viginti trium martyrum translatio 154. a S. Viti translatio 446. a S. Vuenceslai translatio 449. b S. Vuolfi translatio 1007. b
 reliquias sanctorum quid tribuat S. Martinus 361. a
 reliquias solenniter obuiam proceditur 552. b
 reliquias in consecrationibus temporum adhiberi solitum 262. a S. Benedicti Aigulphus in Galias transfert 25. b
 reliquias S. Martini S. Vuolfus cum suo abbate visitat 1006. a
 reliquias S. Nicetæ non ausus fuit diuidere terrore percussus 262. a
 reliquias S. Remacii cælitus defendit lux 48. b
 reliquias sacras martyrum visitantes, etiam martyrio affecti 487. b
 reliq̃as sacras temerè attingēs, punitur diuinitus 262. a
 reliq̃as sanctas vt afferret, Româ it S. Latrudis 378. a
 reliquias sanctorum pia deuotione populus profertur 388. a 1059. a 1065. a
 reliquias sanctorum templa illustrare 1006. a
 reliquias sui mariti adhuc viuentis honorat S. Natalia 152. b
 reliquias vt veneret B. Ambrosius 323. b
 ad reliquias innumera hominum frequentia 563. a
 ad reliquias sanctorum miraculum 1059. b
 ad reliquias sanctorum miracula edita 29. b vide etiam miracula, sepulcra, & tumulus
 erga reliquias sacras S. Eligij deuotio 1094. a
 erga reliquias sacras olim pietas 262. a b
 erga SS. reliquias sanctorum studium 551. b 563. a & deuotio olim 126. a 344. a
 in reliquias martyrum Cattulæ pietas 716. a
 ob reliquias indomiti equi mitescunt 911. a
 reliquias tempestas pellitur 361. a
 ex reliquijs S. Thomæ episcopi sanguis multus emanat 554. b
 in reliquijs sanctorum colligendis studium quantum 796. b 961. b
 in reliquijs sanctorum recondendis antiquorū patrum cura 386. b
 in reliquijs transferendis miraculum 1065. a
 S. Remigius fidelis apud Dominum pro nobis intercessor 543. a
 S. Remigij Rhemorum Episcopi vita 538. a
 reprobi dolent morituri: dolent iusti suam vitam prolongari 784. a
 cur reprobi iustos, & iusti reprobos in suis pœnis inueneri concessum fit 542. a
 res eadem eodem in loco alios punit, alios verò immunes relinquit 65. a
 res secundæ vt plerosque insunt 56. b
 rerum omnium vicissitudo 56. b
 responso humilis auertit iram 711. b
 responsum præclarum martyris ad Præsidẽ 112. b 382. b
 rex, lex animata 79. b

rex

rex qualis esse debeat 1038. b
 Rhemense concilium vniuersale 303. a vide etiam Synodus
 in Rhenum proiecta SS. Euualdorum corpora 555. b
 rhodanus S. Innocentij membra eiecit 360. a
 Rictio uarus impius se in ignem præcipitat 1058. b
 riptime sanctimonialis virgo, ne oscula quidem regis admittit 487. a
 rictio uarus seu Rictio uarus, qualis quorū tyrannorum præfectus 1087. a
 S. Roberti collis seu mons 303. b
 robertus Cantuariensis Archiepiscopus 553. b
 robertus rex 423. a
 rogatianus presbyter & Felicissimus à Cypriano laudati 1061. a
 rogationum dies celebrati deuotè 178. b prophans punitur diuinitus 53. b
 roma caput orbis 6. a
 roma deperditur 513. b à Vandalis capitur 890. b
 roma sanguine Apostolorum Petri & Pauli consecrata 806. b
 romæ operam literis dedit D. Hieronymus 496. b
 romana Catholica & Apostolica Ecclesia 343. a
 romanæ Ecclesiæ autoritas 332. b primatus 831. b
 romanum Imperium in tres partes à Constantini Magni filijs diuisum 969. b
 rom. Pontifex Stephanus martyr Chrysanthi & Daræ consecrari mandauit 1053. a
 romani Pontificis autoritas 816. b 130. b
 romanum Pontificem in negotio fidei consulit D. Hieronymus 501. b
 romani vt punierint nobiles aduersus Senatū quicquam tentantes 723. a
 romanorum Pontifex de extruenda Basilica vt consilatur 473. a
 ad Romanos D. Ignatij epistola 778. b
 romulus Præfectus aulæ Traiani 111. b capite plectitur, ibid.
 S. Romuli martyrium 111. a
 Ruba solitudo 475. a
 rubus quid 59. a ardet, nec comburitur ibid.
 ruffinus martyr 1057. b
 S. Rumoldi encomium 783. b eiusdem colloquium cum S. Gummario, ibid.
 rurales presbyteri quomodo per Vuolfgangum explorati 1104. a
 rufficus & Eleutherius socij in diuinis officijs S. Dionysio 712. b cum quo vnâ capiuntur 736. a
Sabbati ferie cur institutæ 70. a 94. a
 sabbati sancti ieiunium 118. b obseruatio 81. a
 S. Sabæ patris Lauræ 477. a
 sabæi quando conuertit ad Christum 1033. b
 saccus vestis 470. a
 sacco inclusus & in mare missus S. Callistratus, à delphinis duobus ad litus incolumis defertur 408. b
 sacerdos Hierarcha 728. b
 sacerdos malè viuens, diuinitus admonetur 318. b
 sacerdotis munus 2. b
 sacerdotem contemnentis pœna 632. b
 sacerdotes à quibus abstinere debeant 84. a decet castitas 52. a
 sacerdotes idolorum & aruspices non valent eijcere dæmonem 1014. a
 sacerdotes veteris testamenti sacra facturi, cur pedes manusq̃ prius abluerint 89. b constitutos consensu totius populi mouent oracula 89. a
 sacerdotum castitas 89. b reuerentia 580. b 586. a 873. b dignitas 731. a
 sacerdotum necessitati & inopia succurritur 580. a
 sacerdotum principis vestes 87. a
 in sacerdotes Boleslai implacabile odium 447. a &

sauitia 448. a
 sacerdotali habitu mundus vniuersus exprimitur 88. b
 sacerdotium Moyfis 84. a Aaronis & filiorum 89. a
 sacerdotij dignitas data est Phinees hereditaria 77. a
 sacerdotio initiatur B. Cyprianus 252. a
 sacerdotio nullum bonum præstantius 84. a
 sacra loca vt à sanctis frequententur 4. a
 sacram scripturam è Græca lingua in Gothicâ vertit Vrpphilus 261. a
 sacra res non temerandæ 46. b 47. a
 sacrarū historiarū notitia quid conferat 718. b 724. a
 in sacramento Eucharistiæ Christum nobiscum esse familiarem 416. b
 sacramenta infirmo impartita, sanitati restituitur 476. a
 sacramentis Ecclesiæ moriens S. Burchardus se muniat 842. b item alius 132. a b
 sacri loci violatoras diuinitus puniuntur 913. a
 sacrificantis feruor eximius 873. a
 sacrificare dijs iusti Christiani 111. b 112. b
 sacrificium igne cælitus lapsu absumitur 90. a
 sacrificium incruentum offert D. Hieronymus 505. a
 sacrificium pro viuis & defunctis 964. a
 sacrificij tempus tremendum 789. a
 sacrificio in festo paschalis qui abstinere debeat 95. b
 sacrificia veteris legis 141. b
 sacrificiorum & precum vis 195. a
 sacrilegus anathemate plexus 51. b
 sacrilegus punitur diuinitus 47. b 51. b 52. a diuinitus cruciatur, atque rursus curatur 178. b anathemate plexus 51. b
 sacrilegi diuinitus puniuntur 912. b item reges duo 785. a
 sacrilegij pœna 701. a
 sacro loco irreuerentia exhibita, punitur 825. a
 sacrorum ministri in sacerdotes contingunt 91. b 99. a
 sacris initiatur S. Trudo 37. b
 sacris ministrantium ordo discretus 91. b
 sauitia gratis in Christianos 100. a vide etiam, Persecutiones.
 sagitta mirabiliter reuersa in eum qui iecerat 472. a
 sagmaria quid sint 120. a
 sal benedicitur 440. a
 salomon quid 137. a
 salomonis tria nomina Christo applicantur ibid.
 S. Saluij episcopi vita 185. b
 salutationis Angelicæ vsus 417. b
 samso Dolensis Episcopus 964. a
 S. Samso fit episcopus 1029. b
 sanctinus primò Cantuariensis, indè Meldensis episcopus 742. b
 sanctimonialis, ad tuendam virginitatem, exempla sanctorum sibi proponit 486. b & seq.
 sanctimonialis immodica seueritas taxatur 435. a
 sanctimoniales labore manuum victum acquirentes 486. a vt Deum laudent 236. b
 sanctimoniales ob contrahendas nuptias fugiunt 486. a virgines stupri causa miserè diffamatæ 439. a famæ diuinitus restituntur 439. b
 sanctimonialium consecratio 378. b
 sanctitas vt celata à virgine 287. b
 sanctum irridentes puniuntur 210. b
 sancti ad passionem imperterriti festinant 256. a
 sancti cur aliquando relictis proprijs ecclesijs, ad alias transferunt 41. a b
 sancti cur in veneratione habendi 867. b
 sancti exacerbati nostris maleficijs, nos accusant 52. a cur laudandi 556. b cur Tyrannis principibus aliquando militarint 756. a b
 sancti quid nos doceant 1018. a suos in terra visitat. apparent luculenti, vt sunt in cælis 50. b

sancti in quibus imitandi 1065.b
 sancti quidquid operantur, in Deo fit 915.a quomodo omnia videant 542.a in vita quid profint patriæ 1020.b
 sancti vt miracula edant 715.b
 sanctorum adhuc in terris versantiu inuocatio, periculo quodam liberat 773.a vitas vberiorē audiētibz præbere fructū, quā miracula 853.a corporum translatio 44.b inuocatio 153.b 157.b 684.a b intercessio 193.b cult' 716.b 717.ab 601.a 602.a b suffragia 52.a 961.b & quædā valeat 47.b 920 a 944.a patrocinia 34.b 1004.a 1025.a 923.a 1073.b
 sanctorum animas statim post separationem à corporibus recipi in cælo 1068.a
 sanctorum constantia blanditijs & promissionibus tentatur 17.b 152.a 280.a 429.b 522.a item muneribus 660.b 1035.b 1054.a 1090. vide Martyrium animæ ab Angelis in cælum reportatæ 475.a corpora translata 29.a
 sanctorum corpora solenniter sepulta 167.a
 sanctorum corpora vbi latitent, diuinitus reuelatur 858.a virtute & præsentia vincti soluuntur 3.b
 sanctorum cultus redundat in gloriâ Christi 741.b meritis eduntur miracula 740.a multi curantur 811.b exempla quid conferant 954.b
 sanctorum gloria ad quæ nos animare, & malorum pœna arceat debeat 542.b
 sanctorum inuocacionis exemplū 11.b 106.b 1073.b
 sanctorum limina Romæ visitant bis S. Adelheidis 868.a item S. Humbertus 120.a b Pipinus Francorum rex S. Mononem, multaq; dona eius Ecclesiæ confert 946.b
 sanctorū loca frequentantur deuotionis ergo 683.b diabolus cruciant 322.a festa diligentius colere, ardentioris & syncerioris erga Deum amoris indicium est 1019.b
 sanctorum multa millia hominum cognitioni subtrahuntur 1019.b
 sanctorum oratio expetita 16.b 153.a
 sanctorū oratio et si persecutores æterna pœna liberet, temporariam tamen prorsus non auertit 29.b inuocacione sanata varia morborū genera 58.a b
 sanctorum pro nobis intercessio 1069.b quid præster 1071. & seq.
 sanctorum res gestæ, exemplo Raphaëlis Archangeli & D. Hieronymi, commemorantur. 1.a idq; pium & vile esse 468.b & cur annotentur 301.a
 sanctorum res gestas celare, impium 211.a
 sanctorum vitæ accuratè inuestigandæ 818.a
 sanctorum vitis falsi quid affingere, quantum malum 849.a
 sanctorum vitas in eorū festis enarrare populo Ecclesiam antiquitatis consueuiffe 1065.b
 ad sanctorum limina infirmi curantur 45.a b 46.a b 49.b 50.a sepulcra miracula 5.a 662.a 946.a 1055.a 1080.a corpora populi reuerentia 23.a
 in sanctorum cultum possessiones oblata 38.a impediendum diuina vltio 564.b
 ob sanctorum merita varia beneficia cõcessa 269.a
 pro sanctorum negligentia æditus correptus 108.b
 sanctis honor habitus redundat in Christū 1069.a
 sanctos cū Deo viuere 663.a b & p nobis orare 665.a
 sanctos in cælis pro nobis viuētibz orare 542.a
 sanctos inuocantes, exaudiuntur 577.b 621.a & seq. 622.a 623.ab 624.ab 626.a 627.a 628.b 629.a 697.b 698.ab 700.b 740.a 920.a 925.a
 sanctos non ignorare res nostras 634.b 952.b
 sanctos pro nobis intercedere 555.b
 sanguis Christi in quatuor partibus crucis cur copiose defluxerit 246.a
 sanguis S. Stephani in templo eius pullulat apud
 Metenses 1020.b
 sapiens, cuius mundi 66.a ne sui quidem ipsius dominus 66.a
 sapientia mundi, stultitia apud Deum 527.b
 sapiētis officium 78.b vitæ cõmentatio mortis 43.a
 sapientium est aduersarijs non facillè credere 1039.a
 saraceni cuiusdam erga fratres B. Francisci humanitas 587.a
 saraceni in mari submersi 661.b
 in sartagine accensam missi martyres præseruantur 401.a
 saturnus filios deuorauit 1049.b
 satiri confessoris præclara virtus 893.b
 S. Saturni martyrium 891.a
 S. Satorius totius Africæ decus 330.a
 S. Satorius vt mortem euaserit 326.a
 S. Satorius nocturna apparitio 335.b mors quàm grauis plebi fuerit 326.b 330.a
 sauianus Canusæ episcopus 648.b
 saxones quibus olim paruierint 555.a in Anglia ad fidem conuertuntur 813.b
 Scaldia flumen Belgicæ 588.b
 scelerata noua, nouis legibus cõcercenda 93.b
 sceleratè viuētium pœnæ 83.a
 schismaticorum fides qualis 332.b
 scholæ in Armenia inssu Gregorij martyris constituuntur 493.b
 schonersheim monasteriū 442.b vide monasteria.
 scortum inssigne Pelagii 706.b
 scoti peregrinationi admodum dediti 925.b
 scripta S. Hildegardis à Pontifice approbata 308.a
 scripturæ sacræ interpretem S. Chrysanthum perquiri 1048.a
 scripturam sacram diuinitus, nullo adiutus interprete, intelligit B. Franciscus 607.a
 in scripturam factam S. Chrysanthum incidens, prophanas literas tanquā tenebras respuit. 1047.b
 scutica se mirè flagellat S. Dominicus 853.a
 Secundinus patricius cur diuinitus castigatus 366.b
 seditio inter monasteria vt exorta 475.b
 S. Senoch Abbatis vita 1044.b
 sensus custodiendi 590.a exteriores, interioris mentis ministri 799.b
 sensuum caput mens 85.a
 seon rex cum suis à Moyse cæditur 74.a
 sepeliēdi mos cum cereis & lapidibus 536.a 963.a b
 sepeliri Episcopos sacris vestibus indutos 165.b
 sepulcrum S. Heimerami auro atque argento à principibus exornatum 375.a
 sepulcrum sancti non reuerentes, diuinitus puniuntur 210.b sancti conculcantis, pœna 5.a
 ad sepulcrum S. Benigni orare nolentis, pœna 963.b
 ad sepulcrum S. Galli quotidianæ excubiæ 915.b angelī duo conspecti 913.b
 sepulcro lapis imposit' instar crucis dissipatur 670.a
 è sepulcro odor suauissimus erumpit 670.a 386.b
 sepulcra martyrum in quanta reuerentia olim habitata 863.b
 sepulcra sanctorum, non sunt cœnois sordibus profananda 108.b
 SS. sepulcra visitantium exempla 811.b 812.ab
 è sepulcris sanctorū mira odoris suauitas 47.a 110.b
 sepultura miraculosa S. Galli abbatis 911.b
 sepultura sancti Sergij permagnifica 696.b
 sepulturæ S. Ermelandis angelico ministerio facta, reuelatio 1080.a
 sepulturæ locus cælitus lumine perfunditur 916.b
 sepulturæ solennitas 4.b 285.b
 sepulturam curauit S. Maurilius sibi præparari ante mortem 233.b
 sepeliuit matrem suam S. Eliphius 886.a
 sepelitur S. Euphemia à proprijs parentibus 285.b
 ad se.

ad sepeliendum sanctorum martyrum corpora S. Iuuentius Mediolanum missus 215.a
 sepeliuntur clam à fidelibus martyrum corpora in plateis relicta 968.a
 seraphia virgo Sabinam conuertit 30.a
 seraphin Angelorum chorus 456.a
 SS. Sergij & Bacchi martyrium 689.b patria ibid.
 serpentes ob præsentiam S. Galli solitudinem relinquunt 901.b Magorū absorbet Moyfis draco 61.a
 seruitutis debitum officium suauiter persoluendum 392.b
 serui venditi pœnitentiam agit S. Bauo 532.a
 sermarus fluuius 38.a
 S. Seueriani martyrium & virtutes 170.a & seq.
 seuerianus Alexandriæ præfectus tēpla dedicat 212.b
 S. Seuerinus & Victorinus fratres, vendunt res suas, & pauperibus erogant 115.a
 S. Seuerinus fit Episcopus Coloniensis 1019.a
 S. Seuerini Episcopi Coloniensis obitus 1022.b miracula post obitum ibid. translatio 1023.a
 de B. Seuerino Coloniensi Episcopo historicus sermo 1018.b
 seueritas Demophili monachi 713.a
 seuerus Sulpitius S. Hieronymum inuifit 513.b
 Siberti regis encomium 766.b
 sicarijs Vuenceslai diuinitus inflicta pœna, & eorum posteris 445.a
 sidonius Episcopus Constantiensis, monasterij bona sibi vendicans iniuste, punitur 917.b 918.a
 sigebertus rex multa condit cenobia 38.a
 sigeberti regis encomium 189.b in monachos liberalitas 42.b tutores qui 298.b
 signifundus Burgundiarum rex 446.a
 signa non facere sanctū, sed innocētē vitam 190.b
 signacula B. Francisci diuinitus impressa, testes plurimos habent 615.b 618.b 621.a b
 silentium inmodicum reprehēditur 609.a diuturnum à monachis obseruatum 849.b Euangelicum 590.a
 silentium S. Placidi 654.a
 simonis & Iudæ Apostolorum festiuitas 854.a
 simplices & indocti spiritus sancti eruditione illustres 610.a
 simplicitas quid 333.a
 simplicitas S. Satorij magna 333.a
 simulacra culta à Sceptis 222.b 224.b dæmonum terremotu euerfa 222.a euerfa à Christianis 211.b
 à simulacrorum cultura multos reuocauerunt duodecim fratres 7.a
 spontina vrbs vbi sita 472.a
 silinius præfectus Domitiani exequitur demandatam sibi Christianorum persecutionem 735.b
 silinius Regij episcopus 649.a
 sithin monasterium 117.a
 S. Sixtus Pont. martyrio coronatus 1055.a
 Sobrietatis exemplum 333.b
 sodalium malum quantum noceat 792.a
 solitariam vitam experientes præclare fouet B. Bruno Episcopus 799.b
 solitudinem quærendæ ratio laudabilis 673.b commoda ibid.
 solitudinem relinquens, ad habitandum in ciuitatem se confert Eulapius 751.b
 in solitudine Deo vacare, est optima Mariæ pars 675.b
 somnium Cælestini Papæ 575.a
 somnus Bauonis 533.b
 somno adempto, legendi sensus adimitur 438.a
 sorte electus Episcopus 127.a b
 S. Sotus Misernatæ ciuitatis diaconus 380.b
 SS. Sofij & Iannarij martyrium 379.a
 S. Sozontis martyrium 121.b

species rerum facillè ex animo diffuunt 72.a
 spectaculū horrendum, & quod Carthusianis vitæ instituendæ occasionem præbuit 671.b
 speculum bonorum morum S. Bruno 797.a
 speculorum vsus tempore Moyfis 89.a
 spiritalis vitæ incipit, mundi contemptus 579.b
 spiritalium incapax homo animalis 50.b
 spiritalibus studijs quædam admiscēda leuamentata 679.b
 spiritus duplex Elisei quid designet 544.b
 spiritus sancti processio ex patre & filio 349.a
 spurius Moyfes 93.a
 stabulense monasteriū incendio conflagratum 49.a
 S. Stanislaus Episcopus & martyr 881.a
 statua Saluatoris antiquissima 981.a
 stella ad tumulum S. Nicolai quorannis visa 197.b
 stephani primò Carthusiani, indè Episcopi Diensis, vita 128.a
 stephanus Carthusianus Viennæ à tribus Archiepiscopis creatur Episcopus 131.a
 stephanus Pontifex Romæ condit monasterium S. Dionysij 741.b
 S. Stephanus rex Pannoniam ad Christum conuertit 392.b
 stephanus Tungrensis Episcopus 560.b
 stridon patria D. Hieronymi, à Gothis eueritur 496.a
 studium seu affectio inquirendi martyrum reliquias olim quanta 1093.b
 stylus simplex, curioſo cur præferendus 578.a
 subditus vt prælato subest 593.a
 subditi mali quando descendendi 40.b
 subditi principum mores imitantur 66.b
 subditorum obedientia & submissio 43.b
 subulci visio 919.a vide, visio.
 successione causa, circa hereditatem Moyfi proponitur 96.a
 in successione parentum, filij naturæ lege admittuntur, non contrā 96.b
 successus properi etiam sapientum animos fatigant 44.a
 S. Suuithuni Episcopi, fratris verò Burchardi Episcopi Herbipolensis, historia breuis 828.b
 sulchani edictum crudele in Christianos 603.b
 superbia execranda 1044.b pniciosa monacho 772.a
 malorum omnium origo, inobedientiam prolepti habens 594.b
 superbiæ malum quantum 43.b
 supplicij genera in sanctos horrēda 101.a 170.b 171.b 172.a b 281.a b 282.a 183.b 982.a
 susatum Saxoniarum locus 798.b
 susceptor in baptismo 2.b 165.a
 suspenſus, incolumis præseruatus 158.b
 S. Syluani martyris ecclesia 965.a
 syluano Episcopo Troadis, apparet in somno S. Cornelius centurio 224.b
 S. Syluestri mons Soraçi 473.a
 syluinus Abbas 818.a
 symmachus pater S. Satorij 330.b
 synodica literæ Angliæ Episcoporum 349.a
 synodus de traslatione reliquiarū habita 166.a 167.a
 synodus Nicea secūda cõuocata à Constantio 972.a
 synodis quæ præcedant solennia 166.b
 synodus, vide concilium
 S. Syrus apparuit S. Iuuentio ante mortem 221.a
 Syrus & Iuuentius S. Hermagoræ auditores 213.b Papiam euangelizatum ab illo missi 214.a
 SS. Syri & Iuentij Ticinensium episcoporum vita 213.a
TAbernaculum Moyfes edificat 84.b eiusdem tabernaculi figura ibid.
 SS. Tarachi, Probi & Andronici martyrium 775.a

IN TOMVM QVINTVM SEQVENTEM

tartarorum in Silefiam imperus 880.b
 taruanenses à S. Andomaro conuerſi 175.a
 tauracum monaſterium 964.a
 Tecla virgo matrimonium recuſans, accuſata à matre 389.a 390.a igni & feris expoſita, immunis preſeruatur 389.b 390.a
 S. Teclæ virginis hiftoria 389.a
 tello Curienſis Epiſcopus 918.a
 temeritas diuinitus vltia 51.a
 tempeſtas cur orta ſit S. Fidele decollato 1067.a
 tempeſtas horrida oratione ſedata 440.a
 tempeſtates & tonitrua iudicij extremi ſigna 873.b
 templum à S. Lamberto extructum 300.a
 templum extruendum & conſecrandum per viſionem declaratur 747.a 781.b. 782.a b 945.b
 templum Iouis terræ motu dirutum 286.a ab idolis purgatum, diuino cultui ſolemniter conſecratur 898.b
 templum S. Mariæ extructum à S. Maurilio 231.b
 templum S. Nicetæ 262.a
 templum S. Phocæ magnificum, præclara ibidem miracula 364.a Iudæorum extruentium conatus diſſipatur 981.b
 templi & altarij dedicationis antiſſimus vfus 216.a
 templi ſupplicatio habita 225.b reſtauratio ex collocatione plebis 125.a conſecratio 37.b 39.b 654.b 951.b dedicatio 111.a 126.a quæ celebriori cultu quotannis celebranda 266.b mimulorum apud Hebræos duplex ordo 99.a
 in templi extruentionem pecuniam confert Conſtantine Imp. 125.a
 templo B. Mariæ virginis Frifingæ quid dederit Dux Grimoaldus 103.b
 templum conſtruere S. Vuenceslao, rex Daniæ in ſomnis monetur 448.a
 templum extruit S. Maurilius Epiſcopus 226.b & S. Vuolfius 1006.a
 templum extruentes, theſaurum inueniunt 125.a extrui mandat Angelus, ſpecie columbæ apparens 781.b & ſeq.
 templum in honorem S. Iohannis Baptiſtæ Placidus extruxit 650.b
 templum B. Virginis extruit in Sithiu S. Audomarus 176.a
 templum, vide etiam eccleſia
 templa & altaria in ſanctorum honorem iam olim extructa 641.a
 templa in honorem SS. extructa 102.b 632.b 696.b 698.b 705.b 706.a 716.a 212.b 216.a 225.a 411.b 446.a 636.b 640.b 650.b 782.b 757.b 740.a 946.a 951.b 961.a 968.b 1055.a magno ſtudio condit atque exornat S. Patiens epiſcopus 207.a
 templa quid ſint 94.b
 templis attributi redditus à Conſtantino & Conſtancio, Idolorum cultui à Iuliano accommodantur 972.b & ſeq.
 templis reliquijsq; ſanctorum ſumma reuerentia habenda 51.b
 templa adire ad ingreſſum exterarum nationū, mos Chriſtianorum eſt 123.b
 templa depingi iubet epiſcopus 225.b diuerſis floribus & arborum comis adumbrata 505.a multa condit S. Gerardus Epiſcopus, eaſq; dotalijs muneribus exornat 391.b
 templa & monaſteria B. Bruno condit 799.a in Armenia condita à Gregorio martyre 494.b
 templa ornauit & ſæpius viſitauit S. Heduuigis 874.a
 in templis extruendis, magnates primū manus apponere ſolent 266.b
 temporalia omnia duodecim fratres ſpreuere propter Chriſtum 74.a

tempus vt à B. Franciſco diſtribuitur 613.b
 temporis fuga 44.a
 temporis precioſitas 44.a
 tenebris denſiſſimis interdiū puniti Aegyptij 63.b
 tentantur maximè diaboli inſidijs, citra repræhenſionem viuere cupientes 199.b
 tentatio, Dei auxilio ſuperatur 1048.b
 tentatio diaboli promouet atq; confirmat ſepè 39.b
 tentationum ſaluberrima remedia 279.a
 tentationes ad pietatem contendentes ingerit Satanas 1061.b
 terebon Agareus ab Euthymio baptizatus 475.b
 teridates egrè fert Gregorium Chriſtianam fidem tenere 482.b ſit Armeniæ rex 483.a
 teridates diuinitus punitur, proprias arrodit carnes, atque in porcum mutatur 488.b debellat Perſas & Aſſyrios 485.b dijs Ioui, Dianæ & Herculi belli victoriam aſſeribit 485.b
 teridatis egregium facinus 482.b
 terremotus totius orbis poſt mortem Iuliani 993.a
 terræ motu horribili ſimulacra dæmonum euerſa 223.a
 terræ quid tribuant Aegyptij 93.a
 terram ſanctā viſitat S. Magdalenus epiſcopus 635.b
 tertullianum vocat Cyprianus magiſtrum 498.a
 tertullus Patricius S. Benedicte inuiſit 641.b
 teſtamentum nouum legi in eccleſia ſoluitur, corrigi d. Hieronymus 505.b
 teſtamentum condit Epiſcopus Bruno 803.b
 teſtamentum facere cur recuſarūt S. Satyrus 334.a
 terra foror regis Britannia, Abbaſſiſſa 434.b 437.b
 Tharafius Patriarcha Conſtantinopolitanus 721.b
 thebæi martyres 755.a
 thebæi martyres diuerſis locis occiſi 755.a
 SS. Thebæorum corpora vt reuelata 360.a
 thebæorum legio valiſſima 357.a militum fidei conſtantia inſignis 357.b
 theodofius indignè martyrum cædem ferens, trucidatur 402.b
 S. Theodardi Epiſcopi Traiectenſis & martyris vita 187.a
 theodardus Epiſcopus Traiectenſis 188.b
 theodebertus Auſtraliſium rex 1074.a
 theodo Bauariæ Dux 368.b eiufdè liberalitas in Sacerdotes 159.b
 S. Theodora apud monachos in virili habitu viuere ignota 201.a pòt agnoſcitur 205.b conſeruatur diuinitus nè à feris lædatur 200.b
 S. Theodoræ Alexandrinæ vita 199.b
 theodori Archiepiſcopi Cantuarienſis vita 343.a
 theodorici duo Abbaſes 301.a
 theodofius epiſcopus vir ſanctiſſimus 382.a
 theophilus epiſcopus Gothorum Concilio primo Niceno interſuit 261.a
 S. Thomæ Herefordenſis in Anglia Epiſcopi vita 553.a mors & miracula 554.b
 thronus Chriſti, & eiufdè myſtica explicatio 137.a b 138.a b 139.a
 thuribuli in templis vſus 110.b 698.a
 thymiama perpetuum in eccleſia 391.b
 S. Thyriſus cum ſocijs venit Romam 636.a
 S. Thyriſi martyrium 636.a
 Tiedo Cameracenſis Epiſcopus 567.b
 ad Tile portum appellit S. Vrſula cum ſuis 1001.a
 timor amore prior 119.a
 tinnotheus Epiſcopus, Dionyſij Areopagite condifcipulus 727.b
 tintinnabili miraculum 670.b
 Tobia in ſepeliendis mortuis induſtria 463.a
 toloſa vrbs meritis S. Exuperij conſeruatur 498.a
 tonitrua Gothorum regis crudele facinus 759.a
 Traditiones Apoſtolorum obſeruanda 343.b
 traiani

I N D E X.

traiani Imperatoris impietas 111.b
 traiectenſium Epiſcopus S. Lambertus 292.a
 translatio corporis B. Franciſci 619.b 631.a
 trebucienſe monaſterium conſtruitur 862.b 875.b
 de Trinitate viſio admiranda 416.a
 triptolemus ob ſpicas repertas celebris apud Græcos 207.a
 trophimus apoſtata ad Eccleſiæ fidem reuerſus 205.b
 S. Trophimi martyrium 337.a
 Tuſa vexilli genus apud Romanos 767.b
 tumuli puluere S. Galli oleo permixto ægrotus curatur 924.a
 è tumulo ſancti Patrocli ſuauiſſimus odor erumpit 798.a
 tumulus ob reliquiarum præſentiam ſedatus 848.a
 tungrenſis eccleſiæ poſſeſſiones ab improbis occupatæ 189.b
 è Tungrenſium Epiſcopis duo martyres 193.a
 turholum monaſterium 846.b
 turicinus lacus 897.b
 turrenſis eremus 679.b & ſeq.
Valerius martyr 1057.b
 S. Valeriani Epiſcopi Abenſis exilium 892.b
 S. Vari & ſociorum martyrium 948.a
 vas æneum ſiue labrum è ſpeculo 88.b
 vas vacuum diuinitus aqua impletur 626.b
 vaticinium S. Ianuarij 380.b
 vaticinium Moysi 97.a 98.a 99.b 100.a
 Vbera S. Anathaliæ exciſa 1064.a
 Velum ſanctimonialium 378.a religioſæ feminae imponitur ab Epiſcopo 749.b
 velum exultum, precibus reſtituitur 669.a
 velo virginitatis inſignitur S. Daria 1051.a
 S. Venantij Abbaſis vita 817.b
 venantius Lunenſis Epiſcopus 759.b
 venerem colunt Saraceni 689.b
 verbum Dei, manibus prædicari 675.b 676.a
 verborum prolatio ni cautela adhibenda 854.b
 verecundia S. Satyri magna 333.a
 veritas quò magis exagrat, eo magis ſplendefcit 742.a
 veritatis vis 949.b
 veribus aur ſudibus qualibus quis martyr tranſiit 1091.b
 veſpaſiani Cæſaris ſæuitia 220.a
 veſpertinae preces à monachis perſolutæ 53.a
 veſtes S. Bauonis 531.a 533.b
 veſtes in ſepulcro ad longiſſimum tempus incorruptæ conſeruatae 667.b
 veſtium aſperitate delectatur B. Franciſcus 589.a
 veſtium mollities quibus conueniat 589.a mollitie ad tentandum magis armari dæmonem 589.a
 veſtium ſacerdotalium tactu cæcus illuminatus 231.a
 veſtium vilitate delectatus S. Trudo 638.a
 veſtibus tabernaculi Moysi 86.a
 vetus Templum cœnobium, à quibus extructum 176.a
 vexatio dat intellectum 47.b 579.a
 Via vitiorum inuisa 89.a
 victima vera quæ 86.b
 victima pro quibus, & cur immolentur 88.b 90.b
 Victor Carthagenenſis tribunus mittitur vt comprehendat duodecim fratres 11.b miratur, deos ſupplicibus dare reſponſa 13.a credit cum ſuis militibus in Chriſtum 14.b fugit media nocte aſſumptis ſecum ſanctis fratribus 16.a periclitatur de vita 16.b poſcit ſanctorum ſuffragia 16.b promittit ſe crediturum Chriſto, ſi per ſanctorum preces poſſit à periculo liberari 17.a ipſius impius conatus 17.b
 victor Curienſium comes 915.b punitur diuinitus,

cum ſacras reliquias auferre conatur 916.b
 victor Epiſcopus Vitenſis 890.b
 victor & Soſthenes conuerſi exemplo B. Euphemie 283.a
 S. Victorius martyr 174.b
 victorinus profeſſor Rhetorices Romæ 496.a quif falſo Hieronymi præceptor cognominatur ibid.
 S. Victorini Epiſcopi vrbs Ammternina & martyris, vita 115.a
 S. Victoris & ſociorum martyrium 757.b
 victoris veterani cuiuſdam militis egregia confefſio 359.b idem capite truncatur 360.a
 victorij ſuperbi Ducis nolentis orare ad ſepulcrum S. Benigni, poena 963.b
 vidua S. Lucia annis xxxvj. 286.a
 viduarum & pupillarum defenſor S. Iuuentius 219.a
 viduitas matrimonio præferenda 1037.a
 vigiliae S. Bauonis 533.b
 vigilia nocturnæ Monachorum 435.b
 vigiliarum vſus ſanctorum antiquus 671.b
 vinum augetur diuinitus 116.b item frumentum 774.a
 vinum optimum cur ad conſecrandum ſumere deccat 392.a
 vino diuinitus vaſa redundant 552.a
 virga Aaronis fructus profert 92.a Moysi mare ſecat 67.b mutatur in ſerpentem 60.a 61.a & contra 62.b
 virgæ aride repente viſcunt 784.a
 virgæ paſtorales quales olim fuerunt 835.a
 virgo S. Elzearius cum coniuge permanet 413.b
 virgo violanda lætius adoleſcentibus tradita, præſeruatur diuinitus 30.b
 B. Virginis imago, conſumpto S. Heduuigis corpore, incorrupta inuenitur 884.a
 D. Virgini reuerentia à pecude exhibetur 600.b à corpore migranti adſunt Apoſtoli 712.a
 virgines clarent miraculis 182.a pulchræ hominum conſuetudines pietatis ergo, deuitant 181.b
 virginum verecundia 96.a
 in virgines ſuperbas & diſſolutas excuſus 145.b
 virginitas duplex 497.a perfectæ quæ ſit 146.a
 virginitas theſaurus incomparabilis 413.b virtutibus carens, inanis 146.a
 virginitatis cultus vigilantiffimus ſanctus Elzearius 414.b
 virginitatis præſtantia & virtus 390.a hoſtis diabolus 439.b præclarum exemplum 417.b
 virginitatem ſuam rogauit conſeruari S. Elzearius 413.b
 virginitatem mente perire 146.a
 virginitate perpetua S. Vuenceslaus celebris 447.b
 virtus Chriſti quanta 401.b
 virtus eximia S. Cornelij 250.a
 virtus in infirmitate perſicitur 311.a 312.a ignauos reſpuit 43.b
 virtus paucorum, multorum obſcuratur ignauia 72.b
 virtus, vitium fugere eſt 43.b præmium ſuſcipiſus 52.a
 virtutis encomion 52.b
 virtuti propoſita præmia in cælis 399.a
 virtutes S. Amati 235.b S. Bauonis 530.a S. Corbini-ani 157.b S. Dorothei & ſodalium 169.b S. Edithæ virginis inſignes 287.a S. Remachi 36.a 42.a S. Thomæ epiſcopi 554.a S. Gerardi 561.a S. Placidi 638.b S. Satyri 329.b eiufdem fidelis adminiſtratio domus B. Ambroſij fratris 329.a
 virtutes charitatis & continentie commendauit ſugfamilie S. Elzearius 419.b
 virtutes Dei maleficis artibus adſcripte 31.a
 virtutes omnes habere, qui vnā habet 79.b
 virtutes quibus inſunt 92.a

virtutum

IN TOMVM QVINTVM SEQVENTEM

virtutum catalogus Lamberti 295. b S. Remigij 538. b
S. Mononis 945. b S. Amabilis 962. a
virtutum cognatio quæ 334. a
visbius oculatus testis martyrij sancti Dionysij
720. a eiusdem scriptum de Dionysio Areopagita
ibid.
visio admiranda 186. a 187. a 305. a terribilis 29. b S.
Aichadri 274. a 269. a S. Liobæ 436. a S. Nataliæ
154. b S. Nicolai Tollentini 197. a Vurachildis
784. b S. Ianuarij 380. b S. Idæ 102. b Iohannis Dia-
coni 387. a Marciniani 461. b Esaiæ prophete 465. a
Laodicei cuiusdam 469. b Cularoductæ 488. b
Innocentij tertij 584. b S. Francisci 588. a S. Placidi
639. a S. Carpi 714. a S. Aldegundis 750. b S. Ca-
prasi 967. a S. Abercij 1008. a
visio S. Petro quid significarit 222. a
visio quæ sit vera 669. b
visionis celatæ pœna 309. a item pœna dissimulatæ
670. a
visionis S. Cypriani interpretatio 255. a 257. b
visione Angelica S. Trudo confirmatur 36. b mo-
nasterio ædificando locus assignatur 668. a tem-
plum sancti Heimerammi visitare vt iussus senex
376. b
visiones S. Hildegardis in tenera ætate 302. a & pro-
fecta 310. b 323. b Religiosorum fratrum expostitæ
276. a nocturnæ Confessarijs aperiuntur 414. b
417. b
visitatio spiritus non prætereunda 605. a
visus, sensuum princeps 63. b
vita duplex, actiua & contemplatiua, & quàm vtra-
que sit necessaria 782. b
vita secularis pia, monasticæ præfertur 419. b
vitæ incertus exitus 673. b asperitas immoderata vi-
tanda 690. b
vitam haud reculare licet 277. b & bonam, bonum
finem sequi oportet 273. a
vitam hæc præsentem cur martyres despiciant 1085. b
vitaliani Papæ literæ ad Ofuui regem 343. a
vitis, seu ramus ex vite, quale fuerit olim militare
gestamen 1080. b
vitrum, seu poculum vitreum fractum, quî vndè
miraculosè redintegratum 1075. b
vitulus cur immolatus 89. b
vituli cultores interficiuntur 91. a
S. Vitus Patronus Pragensis 450. b
vivere quem liber rectè, si institutioni pareat 43. b
Vlceribus Aegyptij torquentur 64. a
vlma Germaniæ ciuitas 806. a
Vnctio frontium in baptismo & confirmatione in
primitiua Ecclesia 253. b
vnctionis extremæ sacramentum rogat sibi admini-
strari adhuc sana S. Heduuigis 881. b
vnctionem extremam morituris veluti arma esse
aduersus diabolum 881. b
vnctione extrema vius S. Elzearius 427. b
vngulis ferreis Christi martyr discerpitur 950. a
1085. b
Voces virorum & mulierum coniunctæ, cur suavis-
simam edant sonum 97. b
voluntas malorum hominum inconstans 97. a
voluntatis abrenunciatio, hereditatis veræ recupe-
ratio 247. b
voluntatis renunciatio duos habet hostes 247. a
voluntati Dei qui resistunt, quantæ contrarietates
occurrant 314. b
voluntatem propriam frangentem, Dei matrem &
fratrem & sororem esse 143. a
voluntate Dei nemo perit, sed eius permisso 34. a
voluptas fera quædam improba 1048. b
voluptatum contemptus in Moyse 56. a
votum Chofrois regis Persarum 697. b Coniugis in

seruanda continentia 955. b
votum continentia coniugum 424. a S. Trudonis
quale 36. b
votum Eduini regis 764. a
votum parturientis 264. b
votum S. Trudonis quàm gratum fuerit Deo 36. b
voti sanctis nuncupati efficacia 812. b
voti vsus 628. b cum seq. a b 631. a b. 632. b
votum reddere S. Eduinus monetur dextræ manûs
impositione 764. b
per votû furdus & mutus simul restituntur 630. b
631. a
voto nuncupato, ægrotus incolumis redditur 914. b
voto nuncupato, steriles prolem impetrant 193. a
202. a captiuus liberatur 627. b
vota Deo reddendi vsus antiquissimus 73. b
vota Moyses persoluit 71. a
vota non perfoluentium pœna 46. a
votifragus castigatur 914. b punitur diuinitus
701. a
votifragus, Victor præfectus Carthaginensis 17. b
vouendæ continentie modus 424. a
vouendo mulier sanatur 631. b item alij 632. a b
mulier vitæ restitutionem filio impetrat 623. b
item alius, ibid.
vouis S. Ermelendis Deo virginitatem 1079. a
vouent nauæ, & mox exaudiuntur 626. b
Vrbani secundi Pontificis commendatio 677. a
vrbes ab hoste captæ, primitiarum loco offeruntur
Deo 73. b 74. a
vrphilus inuenit figuras literarum, & fonos Gotthi-
cg voci conuenientes 261. a
vrfa mandato hominis paret 747. b item vrfsus 120. a
mansuecit 759. a
Vrsula Coloniam, Basileam & Romam cum suis
venit 1001. a b in vxorem à filio regis petitur 999. a
impetratille, certis tamen nuptiarum conditio-
nibus 999. b sagitta transfuerberata, occumbit
1002. a
S. Vrsulæ virginis & vndecim millium virginum
martyrium 998. b parentes, indoles, formæ pul-
chritudo 998. b visiones 999. b 1001. a
vrfsus immanis mansuecit, lambitq; pedes Episcopi
759. b
SS. Vrsi & Victoris martyrium 519. a
vrsum syluestrem compellit Corbinianus ferre far-
cinam 160. a
Vrta fluuius 946. b
Vulfrudis mater Edithæ, monialis facta 287. a
Vxor accusat virum 608. b
vxorem defuncti fratris, ducit Grimoldus 163. a
vxorem ducere senex religiosus impellitur, & eg-
lebs perseuerat 376. b
vxorem nè ducat, & domû & parentes fugit S. Mal-
chus 995. b
Alafridus Strabo Abbas Augienfis
894. a
vualbertus, quotus Meldenfii post
S. Dionysium episcopus 1074. b
vualdetrudis monasticam vitam am-
plectitur 894. a
vualbertus Comes 116. a hausto vino benedicto sa-
natur 116. b
vuarinus & Ruadhardus Comites, Ecclesiarum bo-
na per vim occupare conantur 917. b
S. Vuenceslai Boëmorum Ducis & martyris histo-
ria 444. a parentes & educatio ibid.
S. Vuenceslaus à fratre in templo trucidatus 448. a
vuestphalia à Carolo Magno bello subacta 667. a
vuestphalorum primores baptizantur 667. a
Vuicfridus archiepiscopus Colonienfis 789. b
vuigfridus Episc. 803. b cur à sede sua pulsus 348. a b
S. Vuil-

INDEX.

S. Vuilfridi Episcopi Eboracensis historia 813. a
vuihelmus Archiepiscopus Moguntinus 801. b
vuihlebrordus cum socijs Euangelij causa in Frisi-
am mittitur 554. b
vuihbalduis Eistetenfis Episcopus 843. b
vuihmarus presbyter S. Columbanum cum socijs
suis humaniter excipit 897. b
vuiuebaudus Abbas 3. a
vuiufridi episcopi depositio 348. a
B. Vuinuualocus pro viuus & defunctis sacrificium
offert 964. a Christum sub forma leprosi curare
nititur 964. b
Vuolfgangus quo studio & industria monasterijs
collapsis subuenerit 1101. a
vuolfgangi vocabulum quid sonet 1905. a
vuolfgangi episcopi Ratisponensis patria & paren-
tela 1095. a eius adhuc adolescentis acrimonia &
dexteritas 1096. b adhuc monachi qualis ad
uertendos sua prædicatione infideles zelus 1098. b
miracula aliquot insignia 1106. 1107. agon & mors
1107. b 1109. a zelus in res diuinas, & apophthegma
1100. b affectus erga res monasticas, & conciones
eius ad populum quales 1102. a ad Ratisponensem
episcopatum promotio 1099. b eius ad tumbam
qui vndè curati 1109.
vuolfgerus Herbiopolitanis Episcopus 844. b
S. Vuolfi vita 1006. a
vulneratur cælitus de B. Francisci stigmatibus dubia
rans 621. b
vurachildis visio 784. b
Anchis S. Victor cum socijs cæditur
797. b
xanthense oppidum vndè sic appella-
tunt 757. b
Xenodochium à S. Editha institutum
288. a
Xisti Pontificis martyrium 256. a
Acharias Romanus Pötifex 833. b 946. b
Zecas & Carenas nuncium expedien-
tes, vt à rege Artabano excepti 480. b
zelus Abercij episcopi 1008. a
zelus fidei insignis in puero 413. a
zelus pius S. Nataliæ 430. b
zelus quorundam pro vnde Catholica 382. a
zenobius martyr cuius, & quàm insignis fuerit me-
dicus 1081. a
zenobij & Zenobiæ martyrum in tormentis con-
stantia 1083. a
zeno Roman. Imp. 199. b 212. b
S. Zenonis martyrium 111. a prædictum ab Eudoxio
114. a
Zofimus & Iohannes discipuli Cyrilli 477. a

ALPHABETICVS ORDO TOMI HVIVS SVRIANI DE
SANCTIS quinti, nomenclatura mensium, SEPTEM-
BER & OCTOBER, appellati.

a, b, c, d, e. A, B, C, D, E, F, G, H, I, K, L, M, N, O, P, Q, R, S, T, V,
X, Y, Z. Aa, Bb, Cc, Dd, Ee, Ff, Gg, Hh, Ii, Kk, Ll, Mm, Nn, Oo, Pp,
Qq, Rr, Ss, Tt, Vv, Xx, Yy, Zz. Aaa, Bbb, Ccc, Ddd, Eee, Fff, Ggg,
Hhh, Iii, Kkk, Lll, Mmm, Nnn, Ooo, Ppp, Qqq, Rrr, Sss, Ttt, Vvv,
Xxx, Yyy, Zzz. Aaaa, Bbbb, Cccc, Dddd, Eeee, Ffff, Gggg, Hhhh,
Iiii, Kkkk, Llll, Mmmm, Nnnn, Oooo, Pppp, Qqqq, Rrrr, Ssss, Tttt,
Vvvv, Xxxx, Yyyy, Zzzz. Aaaaa. Singulæque connexiones sunt aut signant
terniones seu trifolia, exceptis bifolijs quatuor videlicet, a, b, c, Aaaaa.

IN IMA-

IN IMAGINEM REVERENDI PATRIS
LAURENTII SVRII CARHVSIANI,
OPTIME DE CHRISTIANA REP. MERITI.

Effigiem SVRII dum cernis, candide Lector,
Quin capiat tanti fructus amor h viri?
Qui lucrum duxit, mundo latuisse superbo:
Delicias, casta mente vacasse Deo.
Ecce recedentis sequitur nunc gloria tutam
Virtutem, nullis sat celebranda typis.
Clara LVBECA neci genuit, sed carior illi,
Qua patet ad vitam, sedula cura fuit.
Huius ob eximium quo conflagrabat amorem,
Salusficio trivuit commoda vana iugo.
At licet obscuro, sed sacro recessu,
Non potuit soli lux micuisse sibi.
Nanque domi fratres virtutum lampade lustrans,
Edocuit summo reddere vota patri,
Quando erat in SVRIO sacri spectasse laboris
Exemplar, placidam mente referre facem.
Omnibus vr, Pauli iuxta decreta, salutis
Ansa foret, cunctos, omnia factus, obit.
Nec generosa domi Virtus se passa recludi,
Proculit oppleto munera larga sinu.
Quot docet argue monet Strogiam vitare paludem?
Quare pio mollit pectora dura foco?

Quot dedit afflictis rebus patriæq; ruine
Fulcra? quot hereseon monstræ nefanda domat?
Dum sermone colens Latio monumenta piorum,
Eximias sanè suppedita vitæ opes.
Sanctorum præclara quid est certamina magnis
Sex celebrata Tomis quod dedit una manus?
Septimus adiungi dum ceptus, turba beata
Cælicolum studijs premia digna parans,
Sat Superis factum, dixit, donec vr Olympo,
Emeritû nostris infere CHRISTE choris.
Nec mora, præsilis SVRIO mors prompta sedenti,
Intrepidum ad Superos cuspide pandit iter:
Liber abi, dicens, celebratis iungere Divis,
Et cape nunc meritis ferta dicata tuis.

IN IMAGINEM ET
LIBROS SVRII.

EST aliquid SVRII spectare in imagine vultus,
Quos spatio exiguo scalpæ tabella refert.
At SVRII Libros, magna quos texuit arte,
Qui legit, ingenium cum pietate videt.

OBIIT ANNO DOMINI M. D. LXXVIII. DIE XXIII. MAII.

SEPTEM.

SEPTEMBER

VITA S. LVPI SENONEN- SIS EPISCOPI, MUTATO

STYLO EX PERVETVSTO MS. CO-
DICE PER F. LAVR. SVRIVM DE-
scripta. *Authoris nomen non extat,
sed est fide digna.*

ANCTORVM res præclare gestas literis cõmenda-
re, Raphaël Archangelus nos docet, dicens ad Tobia:
Sacramentum regis abscondere, bonum est: opera au-
tem Dei reuclare & confiteri, honorificum est. Prouocat
etiam nos ad hoc lucerna mundi Hieronymus ex-
emplo suo: qui præter interpretationem noui & veteris
Testamenti, vitas anachoritarum Pauli, Hilarionis,
Malchi & aliorum, florentissimo exaratas stylo, ad
posteritatis notitiam transmisi. Etsi autem humanis en-
comijs non indigent sancti, quos Christi præsentia illu-
strat, & aula paradisi Angelicæque societas obtinet: at
fidei tamen propagantur incrementa, cum Christus
per fideles seruos suos magna populis miracula declarasse
docetur. E quibus etiam S. Lupi
est Lupus beatissimus, cuius vitam commemorare instituimus:
qui in clytis parentibus & quadam ex parte genus suum
ad reges referentibus ortus est in territorio Aurelianensi,
ad Ligerim flumen sito. Pater eius Berro, mater Austregildis
dicta est, cui ab auunculo Aigæ cognomen tum accessit.

Cumque ex diuina reuelatione cognouissent, quod proles
ex ipsis nascitura, quandoque in dignum Deo pontificem euaderet,
mox editum in hanc lucem paruulum, mater lactis alimonia
enuitriuit. Cunarum autem exacto tempore, studijs literarum
ad mouendum curarunt: ubi tum breuè in illo lampas cælestis
gratiæ adeo se declarauit, vt omnes suos condiscipulos anteiret,
& tum splendore sapientiæ, tum facundia vbertate longè
superaret. Erant verò matri eius fratres duo; Austrenus &
Aunarius, venerandi antistites, ille Aurelianensis, hic
Antisiodorensis, qui etiam virtutum signis clarus exiit.
Ij cernentes puerum Lupum sacræ religioni addictum,
& erga Christi iussa exequenda studiosum, in Clerum eum
cooptarunt. Itaque ætate in crescente cepit diuina officia
accuratè persolvere, ore mellifluis sacras cantiones depromere,
multa abstinentia rebellem carnem edomare, assiduis
precibus sanctorum martyrum sepulcra frequentare,
afflictorum dolere inopia, sectari hospitalitatem,
charitate feruere, in elemosynas incumbere, mundum
aspèrnari, ac toto pectore ad cælestem illum paradysum
aspirare.

Crescente interim fama sanctitatis illius, & longè lateque
peruagante, boni omnes magno eius amore afficiebantur.
Mox igitur, vt Arthemius Senonum Episcopus desit esse in
humanis, Clerus & populus eius vrbs egit apud Regem, vt
S. Lupus ei successor institueretur. Ità ergò nutu diuino in
ea sede collocatus, virtutibus egregiè pollere, & miraculis
coruscare visus est. Quamobrè omnes agebant gratias
clementissimo Deo, quod Senones talem accepissent
antistitem, virtutibus insignem, Clero populoque charum,
iustitia conspicuum, virginitate venerabilem, ieiunijs
deditum, elemosynis largum, vigiliarum patientissimum,
doctrina sancta copiosum, denique corpore quidem
degentè in terris, sed iam meritis inter Angelos versantem.

Accidit autem nocte quadam, vt peruigil in precibus
staret ad limina basilicæ beati Aniani. Fores enim
diligentia custodum templi firmiter obserate, eum ab
ingressu arcebant. Prostratus igitur in ipso limine,
pias Domini aures pulsar precibus attentissimis:
& ecce derepentè calitatis amotis repagulis,
patefcunt valua, custodes ex-
citati,

A

citati,

Septēbris 1.
Cap. 1.
Tob. 12.

Hierony-
mus, lucer-
na mundi.

S. Lupi ge-
nus.
Parentes.

Cap. 2.

Quidam,
haud scio,
quàm bene,
volunt hos
ipsum S. Lu-
pi fuisse fra-
tres.

Cap. 3.
S. Lupus
creatur Sen-
onum Epi-
scopus.

Virtutes
eius.

Cap. 4.
Istius Ania-
nivia habe-
tur 17. No-
uēbris.

citati, vident intrantem sanctum virum vultu roseo, oculis claritate superna radiantibus.

Cum ecclesie pradia in Aurelianorum territorio perlustraret, (Erat enim magna illi erga Sanctorum titulos dilectio, precipue vero S. Columbæ, quæ duplicem à Christo obtinuit coronam, virginitatis & martyrii) animi sui beneuolentiam non solum in amicos, sed in ipsos etiam hostes egregie declarabat: & quia Apostolus verissimè dixit, Omnes, qui volunt pie viuere in Christo, persecutionem patiuntur: quoscunque comperisset inuidencia stimulante obreclationis feroces dentes in ipsum acuerè & desigere, illis singulari quadam humanitate consulere volens, optima quæque fercula & pocula illis curabat apponi, vilioribus sibi retentis, vt se pacis studiosum ostenderet, Christi Saluatoris iussis obtemperans, precipientis discipulis suis, vt inimicos diligerent.

2 Tim. 3.
Benignitas
eius in ob-
reclatores.

Matth. 5.

Cap. 4.

Matth. 6.

Cap. 5.

Matth. 5.

Contemnit
hominum
obreclati-
ones.

Galat. 1.

Cap. 6.

Precibus su-
gar hostes.

Exod. 17.

Act. 5.

Principes
sacerdoti-
bus deserre
debent.

Inuitat at quandoque permultos ad conuiuium: sed cum vinum omne in vsus pauperum distribuisset, non nisi vnus vini modius supererat. Inter bibendum igitur, quod frequentes essent conuiuæ, didicit ex pincerna vinum exhaustum, Tum ille multa fiducia fretus, ait coram omnibus: Credo equidem, quod Dominus meus Iesus Christus, qui nos in sancto Euangelio iubet considerare volatilia celi, quod neque ferant, neque congregent in horrea, & tamen pascantur à Deo, vt nostram possimus complere charitatem, citius nòs consolabitur. Vix ea locutus erat, cum ecce nuncius à matre eius adest, dicens ei ad ciuitatis portas adeste viginti plaustra, quæ quingentos vini modios aduehant, à matre ipsius missos. Itaque fide confirmatus, non sine lachrymis & animi compunctione horratur conuiuas, vt discant benè sperare in Domino: simulque iubet vinum recumbentibus inferri.

Per id tempus Theodoricus Rex cum Bgunichilde auia, Burgundiæ regnum administrabat. Ex eius aula venit ad sanctum Episcopum Fulcarius vir illustis & Aurelianorum Comes, ea causa beato viro precipue additus, quod pater eius Berto ipsum è sacro fonte suscepisset: indicauitque illi, quod in palatio audisset quosdam de illo sinistrè loquentes, tanquam qui ancillam Dei Verosiam, antecessoris eius Arthemij filiam, immoderatiùs amare videretur. Cui vir sanctus aduersum illa obreclationum tela, Evangelici sermonis scutum opposuit, commemorans illam sententiam Saluatoris: Beati eritis, cum maledixerint vobis homines, & dixerint omne malum aduersum vos, mentientes. Gaudete & exultate: quoniam merces vestra copiosa est in celis: moxque inspectante Comite illo, eandem Christi ancillam defoculans: Nihil, inquit, nocent homini dicta aliorum, quem propria non maculat conscientia. Ego verò, qui Regis æterni amore istam ex animo diligo, terrenum principem ea causa mihi haudquaquam puto formidandum. Cum enim vir sanctus non ignoraret Christi eam virginem Dominum feruenter amare, mente castissima coram oculis Dei diligebat eam. Nec voluit propterea hominibus placere, cui summopere curæ erat, vt intrinsecus Domino placeret, sciens ab Apostolo dictum: Si adhuc hominibus placerem, Christi seruus non essem. Nec poterat pudore affici aut erubescere, quem inuolate conscientie testis defendebat.

Mortuo autem Theodorico principe, Rex Clotarius in Burgundiam veniens, hostili manu armatum Blidebodem ducem misit in Senones. Illo ergo tela atrociter in oppidum vibrante, sanctus Episcopus in Domino fidens, ad protomartyris Stephani ad eum se contulit: cumque ad conuocandum populum signum ecclesie tangeret, viribus hostes destituti, tantoque sunt terrore correpti, vt nullam sibi salutis spem superesse putarent, nisi fuga sibi consulerent. Ità vir sanctissimus, dum instar Moysi ad caelum tollit manus, hostes proffigat. Tua sunt hæc opera, Domine Iesu, cuius in sanctis omnibus est prædicanda virtus & potentia, qui in te sperantes, absque clypeo & hasta feruas clementia tua. Postquam verò Clotarius Burgundiæ regnum obtinuit, Farulphum virum multa seculi dignitate pollentem, ob regia negocia curanda eò ablegauit. Is à Regis latere digressus, eius iussu quamprimum executurus, vbi prope Senones venit, multa animi indignatione coepit permoueri, quod sanctus antistes ei cum muneribus obuiam non procederet. Deinde intrà urbem susceptus, toruo vultu beatorum virum intuebatur: sed audiuit ab eo: Oportet semper obedire magis Deo, quam hominibus. Sacerdotis est, plebem regere, & principes seculi diuina præcepta docere. Itaque par est, illos ad eum potius accedere. Farulphus ira & furore percussus, multa ad Regem de sancto viro falsa retulit, adiutus etiam opera hominis nequissimi Medegisili,

gisili, qui in S. Remigij suburbio monasterium tenens, sancti Episcopi locum occupare conabatur. Ijs ergo nefarijs viris regias aures incantantibus, Clotarius Rex commotus, beatum antistitem iubet exulare Vinemagi, qui est Neustriae pagus. Traditus autem est Duci pagano Bosoni Landegisilo, qui eum relegauit in villam Andefaginam ad flumem Auciam, vbi erant templa prophana, quæ à decurionibus colebantur.

Ad eum locum vbi peruenit vir Dei, fruebatur in ea peregrinatione solatijs patriarcharum, eorum exempla commemorans, specialiter sancti Ioseph, cuius manus in cophino seruièrunt. Gauderat igitur in Domino, sentiens se à Deo missum ad populum incredulum rectè instituendum. Cum enim cæcum quendam illic illuminasset, superbum illum, quem diximus, Ducem sanctæ Crucis signo subdidit, vndisque salutaribus expiauit: permultos quoque è Francorum exercitu, qui etiamnum gentilissimi erroribus tenebantur, sacro baptismo illuminauit.

Interea temporis, diuina dextera id agente, ciues Senonenses zelo Dei permoti, dolentes impia crudelitate sibi ablatum pastorem suum, in basilica S. Remigij supra dictum Medegisilum, ludæ sectatorem in magistri prodicione, acerba morte affecerunt. Atque ità infelix ille, poenitendi nullo spatio relicto, ad inferos demigravit. Ea tempestate in Tricassina ciuitate florebat sanctus Vuinebaudus, in basilica antiqui præfatis Lupi, apud eandem urbem quiescentis, Abbatis fungens ministerio sanctitate mirabili. Porro Senonica ecclesie Archidiaconus Ragnegisilus, populi precibus, immò verò Christi amore incitatus, à sancto Vuinebaudo precibus contendit, vt à Rege Clotario peteret, sancto Lupo ab exilio reuocari vt liceret, adque sedem reuertere suam, nè plebs pastore orbata, luporum faucibus exposita videretur. Fecit Vuinebaudus, vt rogatus erat: Rex eius precibus flectitur, mutat odium in beneuolentiam, mittit à latere suo virum Dei Vuinebaudum, qui sanctum Episcopum reducat. Vbi in mutuos venere conspectus Lupus & Vuinebaudus, præ gaudio pariter fleuerunt. Vuinebaudus doluit ea sancti antistitis calamitate, eumque dolore inter mutua colloquia testabatur: audiuit verò rursus ab eo illud ex Apostolo: Non sunt condignæ passionibus huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis: itemque illud: Qui volunt pie viuere in Christo, persecutionem patientur.

Deinde simul se dant itineri, & beatus Vuinebaudus sanctissimum præfulem lætus Regis obtutibus repræsentat. Lætatur Rex, & proceres omnes gratulantur tanti antistitis præsentia: contemplatusque eum Rex, pietate flexus, ad pedes eius humi proster nitur, veniamque ab illo deprecatur. Cernens verò eum afflicto, corpus eius macie confectum, caput intonsum, barbamque minimè rasam ob cumulandum abstinentiæ rigorem: tremens & euilans Rex, cum multo gemitu eius miseriæ se reum fatetur, & sancti viri delatoribus dira imprecatur: iubetque eum honorificè tractari, comamque & barbam tonderi. Postquam autem suus ei decor redditus est, eius Clerum voluit Rex conuiuio interesse. Ibi tum, Christo agente, repentina conuersione cernere erat Regem ex persecutore factum ministrum beati viri, & suis manibus ei cibum porrigentem, qui antea illi penuriam attulerat. Rursus verò petens sui facinoris veniam, à sancto Episcopo leuatur è puluere, multaque ei offert munera, ecclesie vsibus profutura: atque ità demum iubet eum ad suam urbem se recipere. Quauis autem beatus vir Senones se conferret, at tamen Andefaginam, eius exilij locum, Christus ob eius merita, virtutum gratia crebro illustrauit: ità vt etiam illo iam paradysum obtinente, etiamnum virtus diuina illic operetur.

Porro autem inclyti sacerdotes Lupus & Vuinebaudus, Regi & proceribus eius valedicentes, sanctitatis inter se coniuncti nexibus, Lutetiam pertranseunt: & ecce multa reorum turba vinculis constricta, aut carceribus inclusa, eorum virtute soluitur, cisque obuiam progreditur. At postquam ad sua redijt beatus antistes, in castro Mileduno opportuna se illi mansio obtulit: sed repente horreum, usque ad summum plenum, immanis flamma corripuit, nec potuit quisquam vllum tanto malo asserere remedium. Tum vir Dei in orationem proster nitur, fulmen in flammam illas vibrari cernitur, mox sopitur incendium, horreum nihil accipit detrimenti, Christus in pontifice laudatur, sacerdotis meritum agnoscitur. Obuiam deinde beatis viris Lupo & Vuinebaudo plebs Senonica egreditur cum hymnis & canticis, permultis præ gaudio stentibus, & in suas ædes sanctus Episcopus introducit.

Erat vir beatus in familiari colloquio iucundus, in obiurgatione seuerus, ad exhortandum efficax, prudens & moderatus in omnibus. Condolebat mœrenti, fouebat

Vir sanctus
cogitur ex-
ulare.

Cap. 7.

Psal. 80.

Multos cõ-
uerit.

Cap. 8.

S. Vuinebau-
dus Abbas.

Rom. 8.

2. Tim. 3.

Cap. 9.

Restituitur
ecclesie sug
S. Lupus.

Rex ad pe-
des eius se
abiecit &c.

Andefagina
virtutum si-
gnis illu-
stratur.

Cap. 10.

Vincti sol-
uuntur di-
uinitus.

Ignem pre-
cibus pellit.

Cap. 11.

**Bardone*
Gemma cœlitus labitur in eius calicem.
 inopem, confirmabat iustum, inuisebat ægrotum, subleuabat miserum, denique titulum ab opere. Dei vacuum sibi tempus abire sinebat. Quodam Dominico die in *Obordone prædio Eucharistiæ mysterium illo consecrante, coram sacerdotibus & Leuitis gemma cœlitus labebatur in calicem inter manus illius, corporis & sanguinis Domini commixtionem celebrantis. Quæ gemma radio micante pulcherrima, diu apud Senones conseruata, Rege iubente, inter reliqua sanctorum pignora in eius palatio reposita est. Apparet hinc, quam Christus cum charum habuerit, inter cuius manus præclarissimum edidit miraculum.

Cap. 12.
Nora de câpana, stupendum miraculum.
 Clotarius Rex vbi comperit signum vel campanam S. Stephani sonum edere gratissimum, iussit eam Parisios transferri, vt eius rinitu sæpius oblectaretur. Displicuit ea res beato Episcopo. Itaque mox vt ablata est, à Senonibus, omnem soni gratiam amisit. Id Rex intelligens, ocyùs iubet suo illam loco restitui. Vbi autem ad pontem *Syriacum ventum est, redijt illi pristinus sonus, & ob sancti viri merita septimo miliario auditus est. Illic vir beatus in vrbe residens, se dat itineri, progrediensque in occursum eius cum psallentium choris, quam dolens amiserat, cum gaudio excipit, gratias agens Deo.

Cap. 13.
Dæmonem pudesfacit.
 Nocte quadam cum vir sanctus vigilans psalleret, antiquus hostis adfuit, multa que eum siti afflixit. Iubet ergo ministro aquam frigidam adferre, & inimici dolos sentiens, signatum puluinar suum stricim applicat ad os vasculi, & dæmonem includit. Is verò tota nocte, donèc sol radians clara se lampade terris infudit, varijs vlulans vocibus, quis esset, ostendit: & qui tentare venerat, confusus abcessit.

Cap. 14.
Vide, vt tantus vir sacra inuisat loca.
 Habebat à Deo vir sanctus, vt esset vigiliarum patientissimus. Itaque ex more, vno comite contentus, basilicas visitabat, & penè singulis noctibus, non solum intrâ vrbis muros, sed etiam extra ciuitatem vicina sanctorum adibat loca. Id verò ea animi alacritate & strenuitate faciebat, vt ea hora, qua Clero incumberebat matutina peragere solennia, ipse suis manibus signum vel campanam ecclesiæ pulsaret. Cum autem quadam nocte à basilica sancti Remigij ad domum ecclesiæ tenderet, duos inter se Clericos corrixantes audivit, idque ea causa, quòd cum fœminis rem habere constitissent. Etsi autem præsens adesset, ea tamen hora ostendere se illis noluit, nè ipso absente, ad conceptum facinus redirent. Consultius autem ei visum est, vt sanctis precibus eorum casum subleuaret. Festinus igitur abijt ad ecclesiâ, fundit pro eis breuiter preces: mox S. Stephani signum manu tangit, quo Clerus ad matutinas laudes celebrandas conuocetur. Rem dicimus admiratione dignam: simulatque signum eorum aures attigit, omnis ille sæuæ libidinis ardor extinctus est. Properant cum alijs ad ecclesiâ, debita persoluunt officia: expleta psalmodia, ab eo repræhensi, veniam perunt, rectoris vitæ propositum concipiunt. Ità virtus diuina per beati viri patientiam iam ruituros seruaui à fouea inimici.

Cap. 15.
Audit Angelicas canones.
 Vir nobilis Herlefridus ad Cicio cum villam inuitauit beatum antistitem, vt cum ipso pranderet Dominico die. Ille vero oblato sacrificio, cum ad vicum abiret, equo insidens, audito cœli quodam fragore vel sonitu, diu fixus vno in loco substitit. Intèrim cœlo intentus, inter Angelicos choros decantari audivit orationem Dominicam. Merito enim illi patebant arcana cœlorum, cuius mens perpetuò cœlestibus affixa erat. Tum verò sufficere ille sibi putans, quòd in Christi præsentia laudes supernas audivisset, noluit cœpro pergere itinere.

Cap. 16.
Claret miraculis.
 Sedente illo aliquando in vrbe Senonica ad prandium, per spiritum sanctum cognouit virum Dei Vuinebaudum in ecclesiâ S. Stephani ingressum. Surgit ergo à mensa, relicto prandio, alacer ei pergat obuiam, quem nemo ej aduenientem nunciauerat, eum inter ecclesiâ beatissimæ Mariæ & S. Stephani euntem, absoluta oratione pacis osculo excipit, & ad suum prandium secum abducit. Multa alia ab eo perpetrata sunt, dum viueret, quæ nimis longum sit singularim enarrare. Multos curauit languidos, cæcis lumen restituit, surdis auditum.

Cap. 17.
Eius felix obitus.
 Tandem sentiens adesse tempus dissolutionis suæ, in prædio Briennonensi aduersa correptus valetudine, sacerdotibus ad se accitis, sanctis eos sermonibus exhortatur, cunctisque qui aderant lachrymas fundentibus, sanctum Domino spiritum reddit. Mox adest virtus diuina, & ad demonstrandam pontificis gloriam, suauissimos excitat odores, qui ab illius corpore haud secus fundebantur, quam si multis esset aromatibus conditum. Indè corpus impositum feretro, diuinis canticis cingitur, sequitur plangentium magna caterua, & vt ipse iusserat, in stillicidio basilicæ ad pedes S. Columbæ

lumbæ traditur sepultura. Non enim ausi erant secus, atque ille iusserat, facere. Ibi verò manus Domini virtutum signa cumulatè edidit.

Mulier quædam triginta annorum cæcitate mulctata, cum eò aduenisset, deterfa caligine, ex fide abscisit videns. Contracta recepit membrorum vsu & incolumitatem. Betzela mulier nobilis, integra hebdomada neque comedens, neque dormiens, nimio dentium dolore eam mirè discruciante, ex puluere sepulcri eius, sputo permixto, locum doloris perunxit, & illic se sensit liberatam. Lector eius ecclesiæ, à medicis desperatus, quòd morbi importunitate vexatus, septem diebus nihil alimonie sumpsisset: in grabato allatus ad sancti sepulcrum, vt cum fide aduenerat, ita medicinam ex puluere percepit. Mulier quædam in somnis, diabolo eam instigante, multos sibijpsi colaphos infrungebat, direque se verberabat: ea statim vt adspexit sanctum sepulcrum, turpissimè hostem euomuit. Improbis quidam Episcopus, beati viri sepulcrum proteruè conculcans, mox contractis nervis, caduco morbo se sensit grauissimè torqueri. Petiit igitur humiliter à sancto remedium, & impetrat: ostenditque in eo virtus diuina geminam potentiam, tum vindictæ, tum veniæ.

Mulier quædam à primo ortu tota paralyti dissoluta, à parentibus apportatur ad beati antistitis monumentum, & simulatque illud conspicatur, membra inculta vident, & dissoluta solidantur. Repentè igitur sanata per Dominum, suis pedibus repetit domum suam. Sacerdos quidam ad S. Vuinebaudi sepulcrum seruiens, è scala ruens, & per eius gradus asperos admodum contritus, ad beati Lupi monumentum adductus est, & sanitati restitutus. Multa alia illic miracula ex fide petentibus Christi benignitate exhibentur.

O verè inclytum sacerdotem, qui in corpore degenens, Christo accuratè seruiuit: & nunc in cælum receptus, & reque fruens in aula semper vernantis paradisi, ob duplicata talenta ingressus est in gaudium Domini sui, & Angelicis iunctus carminibus, victor ex hoste triumphat: sociatusque martyrum purpuratis agminibus, & à Domino coronatus, regnat in gloria, expectans diem Domini sanctamque resurrectionem, suscitandus ab Agno, id est, Domino nostro Iesu Christo: qui coronis laudibusque afficit sanctos suos, & instar radiantis crystalli, splendore admirabili odoreque incomparabili beatissimi confessoris sui Lupi triumphos muneratur: Cui est honor & gloria cum patre & spiritu paracleto in Trinitate perfecta & vnitate perenni, in cuncta secula seculorum, Amen.

VITA ET AGON SANCTORVM DVODECIM FRATRVM MARTYRVVM, PER D. ALPHANUM Archiepiscopum Salernitanum versu hexametro edita.

EPISTOLA AVTHORIS AD ROFRIDVM.

VNDE nimis studuit tua nos reuocare voluntas,
 Res leuis hæc, Roffride, fuit contenta meoque,
 Et paucorum iudicio, quos nostra iocoso
 Sæpè leuare solent multumque poemata risu:
 In quibus esse quidem valet omnis idoneus author,
 Et facili poterit quod dicere conuenit arte.

At quod ferre iubes, non est tolerabile pondus,
 Viribus & nostris æquum: nam si dabit ausum
 Improbitas tua, mox facundia nostra videbis
 Quod cadat in vitium, tibi nec fortasè placebit,
 Quod tanto studio desiderioque requiris.

Præcipis historiam duodenum scribere fratrum
 Versibus herois veterem, sint vndè creati,
 Et generis titulos, Fideique celebra facta:
 Indè tyrannorum cum quo fortissima bella
 Conseruère, quibusque locis, quo tempore palmam
 Martyrij, dignas & suscepère coronas:

Cap. 18.
Miracula ad cunctis eius.

Pœna Episcopi, eius sepulcrum conculcantis.

Cap. 19.
Paralytica sanatur.

Sacerdos quidam à læsura curatur.

Matth. 25.

Postque quod Arethis magnus Princeps Beneventum
 Corpora diuersis sparsimque iacentia terris
 Transtulerit, nunc & qua sunt, sepeliuerit æde.
 Hæc magni repetis, quam si mihi creditor es
 Aeris, & es certè, tibi nos debere negamus
 Nunquam: sed vellem non his parere rogatis,
 Si possèm. Nonis tamen es, qui cœpta relinquas,
 Teque sinas vinci. Parebo: iussio tanta
 Excusabit opus, vel si non distet ab illis
 Vni quæ tantum Cicero vult esse legenda.
 Tu prece continua multò studiosius insta,
 Vt qui martyribus fuerat dux spiritus, idem
 Horum me faciat tandem pro laude disertum.

VITAE HISTORIA.

Septemb. 1.
 Africa
 quondam
 probatorum
 virorum fe-
 rax.

AFRICA post Latium terrarum maxima quondam
 Egregios habuisse viros virtute probatos,
 Viribus & summis præclaros pace vel armis,
 Artibus insignes, terraque marique potentes,
 Fertur, quos in Cannensi certamine victi
 Romani sensere duces, quod mundus iniquum
 Extimuit facinus. Iuxta, propiusque perennem
 Tum fuit & miseram caput orbis Roma ruinam.
 Hæc regio, postquam Deus immortalis ab alto
 Virginis in gremium descenderat, vnde salutem
 Humani generis decreuit fumere carnem,

Sacra Redemptoris seruantem iura cohortem
 Occultabat ob immites sine fine tyrannos.

Hic vrbs extabat Drummentum nomine dicta,
 In qua magnus & illustris cum coniuge Tecla
 Vir Bonifacius à Fescenninis erat armis
 Indutus fidei, simplex & iustus vterque.

His tot erant nati numero, quos habent duo iustra
 Annos, adiunctis annis super illa duobus.

Dictus Donatus prior est, Felixque secundus,
 Tertius (vt perhibent) Arontius est vocitatus,
 Quartus Honoratus, quintus Fortunatianus.

Hic, & de reliquis duo sunt, quos posse venire
 Lex pedis in carmen prohibet: nam tertia quintum
 Primaque postremum, sic hunc, qui septimus extat,
 Syllaba de versûs pellit statione secunda.

Hæc tamen his pedibus decurrere nomina fas sit,
 Et liceat solitum ius soluere carminis huius:

Non erit hoc vitium. Sextus quoque Sabinianus,
 *Septimius septimus, octauus Ianuari,
 Et nonus Felix, decimus Vitalis habetur,
 Vndecimus Satorus, Repositus duodenus.

Hos simul assidue sanctam docuere parentes
 Obseruare fidem, nec eos nisi quod didicerunt,

Scire volebant te natum de lumine, Christe,
 Iustitiæ, vel virtutis quem semper amare

Est: cui sæpè parens hac voce locutus vterque
 Accipitur: Iesu bone, qui sine labe vocaris

Agnus, qui que nouo reparasti lumine mundum
 Affectum tenebris, scelerum sub nube iacentem,

Fac sis natorum solita pietate miserus,
 Quos monui seruire tibi, propriosque dicaui:
 Effice nè pereant, nec quenquam scire deorum

Patria & pa-
 rentes san-
 ctorum duo-
 decim fra-
 trum.

* al. Fortu-
 natianus

* al. Sautin-
 ianus
 * al. Septimi-
 mus
 * Ianuarius
 * al. Satorius

In fide Ca-
 tholica à
 sanctis pa-
 rentibus in-
 struuntur.

Fas

Fas sit eis præter te, qui super omnia regnas.
 Iamque probis aras pueriles actibus annos
 Sanctorum superare suo pro posse parabat.
 Seminibus patrijs erat illis fertile pectus,
 Frugibus vt segetum campus solet ingeniosus.
 Instabat suprema dies, fundique larisque,
 Spernere quæque placet, quibus in præcordia Christus
 Spem dederat, quam sit mundus potiora ferendi.
 Non socij, non cognati, non ille parentum
 Qui solet affectus naturæ lege valere,
 Plus reliquis retinere valent, Primumque fideli
 Multos Pœnorum cœtus munimine verbi
 A simulacrorum defendunt ignibus atris.

Indè velut totidem præclara micantibus horis
 Illa dies, quam tunc nitidissimus exhibet annus,
 Cum sol octipedis sub tempore solstitiali
 Prima tenet cancri vestigia, noctis opacas
 Summis auxilijs radiorum summouet umbras,
 Sic statuunt proprijs à ciuibus exitialem
 Pellere culturam celeri ratione, vel omni
 Signorum virtute: Iouem nam quisque prophanus,
 Et simul Alcidem vesana mente colebat,
 Pontifices & eis solenni iure litabant,
 Thure, quod Euphrates mandarat naue, Sabæo,
 Omne domicilium fumabat dæmonis. Huc se
 Proripiunt fratres: Cæco quid pectora, dicunt,
 Turbine vestra nimis miseri confunditis vsque?
 Num Deus Alcides natus Ioue? surdus vterque
 Non habet, orantes qua vos exaudiat, aurem.
 Disce creatori, non te factura creatis
 Subdere, supremoque Deo persolvere vota,
 Quæ tantis studijs das infernalibus umbris.

Non valet opprobrium tantum sufferre sacerdos
 Herculis, in medium veniens Florentius ira
 Valdè commotus, magna comitante caterua
 Pontificum, dixit: Cuius vos religionis,
 Edite, vel quibus estis vos natalibus orti?
 Cæterus ad hæc fratrum: Nostrum cultumque genusque
 Vera fides Christi decorat. Florentius inquit:
 Ergone venistis cultus reprobare deorum?
 Nota nec Herculei sunt vobis Maximiani,
 Alcidae atque Ioui quæ perdunt iussa rebelles?
 Hunc, quem constanter fertis vos credere, Christum
 Innumerabilibus pœnis perire professi.

Talia dicentem fratrum sic turba refellit:
 Nulla fides, & nulla salus est prorsus in orbe
 Præter quam colimus. * Quis nam Tiryntius iste,
 Et Iouis hic vobis poterit prestare salutem?
 Quos etiam baratri Stygialis pœna tenebit,
 Feruida Plutonis comburet flamma perusti
 Victima Vulcani fabricantis fulmina. Vester
 Hic erit Augustus, quem Minos, vel Radamanthus
 Omni iudicio condemnat. Vana quidem hæc est
 Fabula vestrorum nugis comperta deorum:
 At peiora satis vestros artus, animasque
 Debita nequitijs tantis tormenta manebunt,
 Quorum nullus erit post omnia secula finis:
 Quosque puratis vt insanos vincique, morique

Omnia tē-
 poralia sper-
 nūt propter
 Christum.

Multos re-
 tuocant à si-
 mulacrorū
 cultura.

Docent nō
 esse sacris-
 candum dē-
 monijs.

* quædam

Iohan. 5.

Sap. 8.

Apoc. 7.

Multi cre-
dūt in Chri-
stum & ba-
ptizantur.S. Cyprian⁹
Carthagi-
nensis Epi-
scopus ad
martyrum
eos animat.

Tormentis actos, caelestis curia scertis
Vique coronabit non deficientibus vnquam:
Hos Deus in mundo, velut in fornacibus aurum
Artifices docti, probat: horum spectat agones,
Et vincentibus his habitis meliora rependet,
Pro terra caelum, modico pro tempore vitæ
Viucere perpetuum, pro natis cuncta polorum
Agmina, pro rebus paradisi gaudia summa:
Non sitient, non esurient, non percutientur
Sole, vel aestu, clamor, luctus, non dolor vilis
Amplius ex illis quenquam turbare valebit:
Cumque dies totum concusserit vltimus orbem,
Censores mundi Christo cum principe fient.
Maxima pars plebis, sanctis dicentibus ista,
Grande sacramentum fidei baptisma recepit.
Dic agè, Florenti, dat donatiua ministris
Alcides proprijs, tantis æquanda triumphis?
Qui sibi, nec tibi defunctus valet auxiliari,
Vtique suis verbis vtar, qui dura Leonis
Contriuerat facili, dum viueret, ora labore,
Perculit & Cacum proflantem fortius Aetna,
Atque renascentem toties prostrauerat Hydram,
Fregerat Anthæum procū à tellure retentum,
Quisque suis omnem subiecit viribus orbem,
Non potuit vestis Centauri sanguine tinctæ,
Pellucis inuectæ, quam Deianira furore
Texuerat, solita virtute leuare dolorem.
Sic ait: O varios, validos & passè labores,
Non te Centauri, non Cerberus atque gigantes,
Non, quæ fudisti, mouerunt monstra, sed arte
Fœmineaque manu moretis, furialis amictus
Viscera dilacerat, statum pulmonibus haurit.
Iuppiter, in me nunc fulmen iace quæso coruscum,
Pascere, Iuno, meis, quas condis, cladibus: Hæc sunt
Quæ nimis inuiso decuit donare nouercam:
Eripe me vitæ, corpusque laboribus aptum
Confice, non tibi iam de me sperare licebit.
Intercæ Rhetor præclarus, philosophusque,
Post martyr Cyprianus fungebatur honore
Pontificatus Ecclesiæ Carthaginensis.
Hic vbi rot fratrum sensit mirabile factum,
Orantem direxit eos ad se properare
Quanto cyūs, patrio quos sic animauit amore:
Si respondendum vobis certantibus esset
Humana re, non etiam si cuncta darentur
Quæ sunt in mundo, morientes illa iuuarent.
Muneribus quis enim post mortem à talibus vsūm
Expetat? Hæc quauis se plus vtentibus ipsa
Durent, intereunt tamen omnia: gloria vestra
Christus erit, lesus merces, Deus ipse corona,
Quem iam confessi primordia religiosa
Fecistis: Constanter & hoc, quod restat, inite
Certamen: Corpus, crucis est quod morte redemptum,
Non timeat fustes: Quod si mortalia membra
Stringuntur nexu non spiritus ille ligatur,
Qui caelum scandit, carnis statione relicta.
Pœna breuis, gladius si guttur fregerit, omnes
Mœroris curas in gaudia longa remutat.

Vos

Vos dignæ proles, dignisque parentibus ortæ
Estis, sicut in exemplo perpenditur almo,
Fructus nanque bonos bona semper germinat arbor.

Postquam sic dixit, cunctis ætate priorem
Presbyterum fecit Donatum. Nec mora Felix
Hyppodiamus est factus: quos intrepidanter
Vt tribuant agris animis consulta salutis,
Accumulans fidei cultum cum pace suprema
Dimisit. Fratrum mox concio docta fidelis
Cunctorum morbos expellere cœpit ab vrbe,
Non medicinali ferro, nec melle, nec herbis,
Vndè fit antidotum: Sed eis medicina probata
Christi nomen erat. Vim verbi non feret huius
Languor: ad hoc teter tenuit quos spiritus artus
Effugit obsessos, sanctisque dicata potestas
Se quoque pellendi quod sit sermone, fatetur.
Hoc probat euentus. Quædam matrona senatrix
Nomine Restituta, domo plus, tristia multo
Signa ferens erat in vidua: spes vnica cuius
Filius immanes motusque ferebat acerbos
Dæmonis. Hic pueri clamabat ab ore furentis:
Huc nisi Donatus, Felix, & cætera fratrum
Concilio conueniat, non hoc à vase recedam.

Est ad eos missum: nam supplicium tolerare
Nati non poterat mater. Carthagine nondum
Exierant missi, subito cum stare gregatim
Inueniunt sanctos: dicunt mandata precanter,
Vt placeat pueri tormenta videre, parentem
Solari propè casuram de limine vitæ.
Dat pietatis amor legatos esse sequendos.
Conuenere domos fiducia maxima fratres,
Ducentes secum pellentes dæmona curas.

Restituta suis complens clamoribus æthra,
Ante pedes horum lachrymando corruit, orat
Donatum, potius quem nomine prodit iniquus,
Felicemque sibi misereri, reddere natum,
Hostis quem vesanus habet, quem nocte dieque
Afficit, & lacerat, suffocat, territat, ardet.
Cui sancti dixere: Deos quid posse putatis
Vestros? Cur non subueniunt pueroque tibi que?
Nonne Iouem decuit succurrere casibus istis?
Cur hoc tale malum nec Apollinis arte leuatur?
Pauca Deodatus respondit ad ista Tribunus
Pacifidis dictis: Vtinam medicamina vestra
Prodesse, vt magnificè donis preciosis
Donatos hodiè vos vrbs Carthago videret.
Sancta cohors risum tunc significando modestum
Talia spondentem sic est affata Tribunum:
Omnia quæ tellus, quæ pontus præstat, vt aër,
Vilia sunt valdè, nobis inhonesta putamus,
Et cunctis mortalibus: est hoc munere maius
Scilicet id, quo vera Dei titulatur imago:
Hic fuit eius natura, quò viuere semper
Deberet felix, ea sed vitata prioris
Fecerat hunc miserum vitio natura parentis:
Quod fuit, est & idem, solumque manere beatè
Desijt, & meritò pœnas hinc & cruciatus
Sustinet æternos tandem mens, carne relicta:

Cui

Matth. 7.

Donatum
presbyterū,
Felicē hy-
podiamū
creat.Clarēt mul-
tis miracu-
lis sancti
martyres.Quædā ma-
trona rogat
sanctos fra-
tres vt ei-
ciāt dæmo-
nem ab ob-
fesso filio.

Cui nisi morte sua mundi spes vnica Christus,
Amisſam nullus potuit reparare ſalutem,
Ad quam credentes ducit, reliquosque perenni
Concremat igne. Parum ne videtur, ab exitiali
Hos reuocare via? Ne nos certamus in iſta,
Hic labor incumbit, plus omni munere nobis
Iſta placent, pluris facimus, quam corpora, mentes.
Vos hac, quæ cinis eſt, tantum de carne timetis,
Eſt quæ gemma, nihil pueri de mente doletis.
Spondeat hunc mater ſimulacra nefanda relictum
Ire, creatori ſeruiturumque, videbis
Quod dæmon fugiat, puerum nec torqueat vltra.

Mater ſic, potuit quàm feſtiniùs, inquit:
Ex vobis quoniam pendet mea vita, ſalusque,
Spondeo facturam me iam quodcunque iuberis:
Conſiteor Chriſtum veſtrum, quod protinùs omnis
Noſtra domus faciet, tantum mihi filius eſto
Sanus. Nonne fati paucis dixiſſe videtur?
Itur ad auxilium pueri, precibusque ſeorsum
Atque diutiùs inflatur. Promiſſa manentes
Intenti ſunt conciuēs hinc, indè clientēs,
Mater & illa ſui nati conſecta ruinis,
Sat tempeſtiuam ſeram putat eſſe medelam.

Surgit Donatus, ſit lecto proximus ægri,
Et dicit: O Deus æternorum Chriſte creator,
Qui prolem Chananæ pœnis eripuisti
Talibus, iſtius miſeræ miſerere dolores,
A te ſolamen, quod puro corde requirit,
Annue: progeniem proprium columenque decusque
Dæmonis à laqueo terri diſſolue maligno.
Finierat. Subitò rugiens ſerus exilit hoſtis,
Indiciumque ſui nullum fugiendo relinquit.
Inſonuit lætata domus clamoribus: illuc
Vndique concurrum fuerat: memorabile factum
Sanctorum populi tollunt ad ſydera plures,
Tale nihil quenquam dicunt feciſſe deorum.
Sanatus terræ proſtratus ſemina vitæ
Poſtulat æternæ, quæ mox data ſuſcipit ipſe.
Tunc mater Chriſto (Quid enim dubitaret?) adhæſit,
Et quod promiſit, compleuit mente ſideli.
Tum magnam populi diuina potentia partem
Traxit ad immenſum patriæ cæleſtis amorem.
Hincque ſuam fratrum repedit conuentus ad Urbem,
Robore quaſſatas mentes firmare virili,
Néve labent, fidei fortes opponere muros.

Auribus hoc iam Roma ſuis, quibus omnia, ſentit,
Et ſcelus approbat, atque neſas contemnere ſacra
Tarpeij Iouis, & magni ius Cæſaris ipſum:
Hoſtilis animo motus, & iurgia captat
Non odij veteris, non cædis, non aliquantum
Abſtinet irarum, tanquam Barchina propago
Pullulet, & porta modò ſit cernenda Latina:
Diſponit gladios, ſanctorum viſcera ferro
Præcipitem præceps ſcrutatam Valerianum
Dirigit: implent vt Carthaginis omnia plauſu
Mœnia, tympana cum citharis, & barbitus, Urbis
Præſectum veniſſe docent. Iſ triftis ad ædes
It Reſtitutæ, nam lineæ ſanguinis alti

Regibus

Spondet se
erecturos, si
ea credere
velit.

Eccē orati-
onis virtus.

Expellitur
dæmon ab
obſeſſo.

Mater cum
filio credit.

Valerianus
venit Car-
thaginē ad
inquirendū
ſanctos mar-
tyres.

Regibus ex atatis inerat communis vtrique.
Clauſerat illa domum ſonitu concuſſa ſenatrix,
Officiumque Deo gratum, præconia laudis
Chriſticolis coniuncta choris, immenſa ferebat.

Hanc ita Præſectus verbis affatur ineptis:
Ni conſanguinitas, qua iungimur, ipſa vetaret,
Sacriligam noſter gladius te iure feriret,
Et fieres canibus, truncato verrice, paſtus:
Euacuas leges, quibus eſt & ſubditus idem
Terrarum dominus Cæſar: libamina ſpernis,
Quæ teretem ſtabili conſeruant fœdere mundum.
Quis tua vipereo cordis penetralia virus
Inſecit? Quis & illuſtrem natalibus, atque
Forma, diuitijs, & ſenſu præcipitauit
Crimen in obſcœnum? Veneris plus luce coruſca
Ora quis obduxit tenebris? Vbi veſtis & illa,
Quæ ſolet aurato plumata nitere cocco?
Quòve laborabas, vbi ſunt geſtamina cultus?
Non video digitos ſolito radiare hyacintho,
Vlla nec in flauos rutilantia ſerta capillos:
Te tam deicctam, tam vilem, tam tenebroſam
Numina fecerunt, hæc numina ſpreta rependunt.

Dixerat. Illa refert: Horas Præſecte fuiſſe
Me patris atque viri cum diuitijs opulentam
Exoticarum rerum, tum fundis, domibusque:
Omnia penè dedi pro dulci prole tuenda,
Atrox quam dæmon vexabat. Non ego Ianum,
Qui nunc Cluſius eſt, nunc ipſe Parultius idem,
Ridendum numen, donauit cum ſale farre?
Et caricis Ariſteum, boue culta Priapum?
Herbiferique rudi ſeruantem ruris aſello?
Semicaprum capro Faunum? Titanaque tauro?
Alciden raptis? cauſis immanibus orcum?
Mille Iouem vitulis? totidem te calcifer agnis?
Nonne racemiſero feci ſolennia Baccho?
Multotiès etiam Veneri, Cererique litauit:
Sed mihi poſcenti non affuit vllus eorum.

Proh pudor à quibus auxilium decepta petebam,
Quorum pars ſupris, pars cladibus antè vacabat,
Et ſurtis: alios Regno terrisque repulſos,
Exuſtos alios, omnes & morte retentos
Noſtimus. Eſt ſed vera ſalus medicinaque Chriſtus,
Qui me ſeruauit, natum ſaluauit, auerni
Faucibus abſtraxit, meritis precibusque ſuorum
Sanctorum, dæmon quos peſſimus omnibus horis
Nomine clamabat, quos & virtute ferebat
Præcipuos. His auditis, Præſectus iniquus
Inquit: Dic vbi ſunt hi, quæve morentur in vrbe.
Cui ſic illa refert: Drummentinis potiuntur
Hoſpitijs. Victorem mox accire Tribunal
Præſectus iubet, & Drummentum dirigit, iſta
Mandans: Perge celer ſtipatus milite, sæuos
Et fratres blaſphemantes decreta deorum
Omnimodis inquire, repertos colla catenis
Nexos, ſac noſtrum præſentes ante tribunal,
Victor ad hoc animo faciendum tendit coedem
Quo directus erat: ſed talibus excidit auſis
Aethrea virtute repreſſus, repperit omnes

Reſtituta
matrona
Valeriani
cognata.

Ea docet,
Chriſtū fili-
um ſuū libe-
rāſſe à dæ-
monio per
merita ſan-
ctorum fra-
trū, deos ve-
rò gentium
nihil poſſe.

Victor tri-
bun⁹ mitti-
tur vt com-
prehendat
martyres.

Oran-

Orantes, vultum quibus intulit ipse minacem,
 Hæc referens: O turba deis iniuisa supremis,
 Vos hominum crimen, quo certius omne piatur,
 Spernere libamen populos suadendo docetis.
 Donatus respondit: Auarum spero putares
 Plenum diuitijs, si nil conferret egenis:
 Rebus abundamus, quas vos & habere deceret:
 Hæc sunt caelestes, damus has cupientibus omnes,
 Spontè Deo viuo qui colla tumentia flectunt.

Victor ad hæc: Post ergo Iouem qui credat & acrem
 Non erit Alciden, si cuncti credimus istum
 Esse Deum solum, quem dicitis. Indè beatus
 Donatus dixit: Ratione probabimus apta,
 Hos, Victor, non esse Deos. Hominum prior ætas
 Antè pererrato quàm cæli filius orbe
 Saturnus nauis Tuscum venisset in amnem,
 Montibus & syluis vitam ducebat agrestem,
 Moribus & tectis, potuque ciboque ferarum.
 Hic docuit tam dispersos & legibus uti,
 Et ratione frui, Latium meritoque vocari
 Italiam, cuius tutus lauisset in oris.

Indè rudis Regem diuino cœpit honore
 Laudibus & summis extollere concio, vel quòd
 Struxerat huic animos humanis cultibus ipse,
 Vel quòd adulanti sibi præmia grata ferebat.
 Denique sic charus proprijs cum ciuibus esset,
 Mortuus effigie quò donaretur acerna,
 Est visum populo, quæ testaretur amorem,
 Imperiumque suum: quem posteritas coluisse
 Dicitur, ut cupidos faceret de more sequentes
 Ad benè regnandum. Sic India maxima Bacchum,
 Creta Iouem, Venerem Cyprus, plebs Delphica Phœbum,
 Nobilis atque Samus Iunonem, Troiaque Martem,
 Alciden Lindus, sacrauit Roma Quirinum.
 Ut reliquos taceam, Saturnum pectore sano
 Esse Deum censet, qui nati cesserat ira,
 Qui pulsus Regno fugit, latuitque tot annis?
 Quòve modo credis non vim mortemque timere,
 Qui fugit, ut lateat? qui nullam sperat habere,
 Ad pelagi fluctus nisi confugiendo, salutem?
 Quis Deus hic erat? Hinc sequitur, quòd celsa potestas
 Natorum non sit, cum non fuit vlla parentis.
 Ergò nec Alcides Deus est, nec Iuppiter ipse.

At verè Deus est, cui nulla superflua, nulla
 Imperfecta valent, aut extera, prorsus inesse.
 Hic de materia nulla, nec pondere quouis
 Mundanam molem tam mira condidit arte,
 Casibus addictam nullis, sed creditur eius
 Perpetua ratione regi, virtute tueri.
 Hunc homines infelices cognoscere nolunt,
 In simulacrorum dum corda superstitione
 Deponunt, & sublimem, quem conditor idem
 His dederat vultum, quo possent cernere cælum,
 In terram flectunt potius, quæruntque deorsum,
 Quod debent sursum. Quantum sit mente minutus,
 Dicere quis poterit, statuas qui poscit, & orat?
 Atque die toto suspirat, supplicat, adstat?
 Assidet illis, siue stipem iacit, aut litat? Et cum

Suspi-

S. Donatus
 probat Iouem
 & caeteros,
 falsos esse deos.

Ostendit hinc
 esse Deum,
 qui tectis
 illi & terræ.

Suspiciat tanto studio, qui fecerat illas,
 Contemnit fabricum? Quæ res peruersior ista,
 Si statuarius eijcitur, statua venerantur,
 Quique deos fecit, votis non poscitur vllis?
 Quam ve potestatem, quam vim retinere valebunt,
 Cum qui fecerit, haud habeat? Sed nec faber illis
 Quos habuit sensus, audire, videre, aliosque
 Ferre quidem potuit. Viuum, qui viuere quærat,
 Esse Deum credat: Moriatur nanque necesse est,
 Qui se defunctis adiudicat. Est tibi, Victor,
 De Ioue, vel reliquis dubitatio qualibet? Vna,
 Victor ait, tantum: cur effigies dare possunt
 Supplicibus responsa suis? Nam quòd deitatis
 Nil habeant penitus, facili ratione probasti.

Donatus dixit: Res, de qua consulis, hæc est
 Humani generis deceptio, perniciesque,
 Vnde quod emergat, rationem si cupis, edam.
 Has prius in species quàm pontus, terra, polusque
 Extarent, opifex rerum Deus arte suprema
 Composuit Cherubin, Seraphin, necnon aliorum
 Agmina spirituum: quos inter condecorauit
 Sic mirabilius, sic & preciosius vnum,
 Eius ad ornatum reliqui quasi vestis vt essent,
 Quo preciosa nimis tantorum gloria longè
 Præcipuum faceret, cui non æquabilis esset.
 Qui cum sic inter sociorum castra niteret
 Perspicuè, stellas velut inter Luna minores,
 Mox maiestati diuinæ, qua fuerat tunc
 Inferior tantum, similem se posse putauit
 Atque parem fieri. Sed quid latet Omnipotentem?
 Dum cupit hæc, cecidit, secum deiectus & ordo
 Nequitia: fuit eiusdem: genus vnde creator
 Protinus humanum finxit tellure madenti,
 Cui patriam, decus, & lucem præberet eorum:
 Id quoque militiæ bonitatis amore ligatæ
 Aequandum numero decreuit prole futura.
 Principioque virum cum coniuge protulit orbi,
 Et posuit medijs paradisi in fructibus, illi
 Mandans, Ex omni paradisi vescere ligno,
 De ligno verò nè mande bonique mali que,
 In quo consistit nocitura scientia vitæ,
 Mortis & intentans pœnam, si fortè fuisset
 Hæc transgressus homo. Sed apostata spiritus ille
 Vidit, & inuidit, doluitque, quòd vnde superbus
 Decidit, humano generi locus ille daretur.

Tunc oculis Euxæ dirum se vertit in anguem,
 Arboris & vetitæ ieiunia soluere fructu,
 (Res erat hæc etenim pulcherrima) suavit, & illa
 Decepit decepta virum: mox deliciarum
 Cum consorte loco caruit, vitamque perennem
 Qui fruiturus erat felix, nisi culpa fuisset,
 Præcepti, pœnæ, vel muneris immemor idem
 Perdidit, & mundo regioni mortis adhæsit.

Hoc ita confuso, lamentum, mœror, & angor,
 Et dolor, obrectatio, desperatio, luctus,
 Aerumna, angor, sollicitudo, molestia, languor,
 Et metus, atque pudor, pauor, exanimatio, terror,
 Ira, libido, odium, discordia, si qua vel huius

B

Sun

Miratur Victor,
 deos supplicibus
 dare respõ-
 sã.

Luciferi ca-
 sus cum suis
 adherenti-
 bus.

Homo crea-
 tur, vt pos-
 sedit dia-
 boli locum.
 Gen. 2.

Peccat ho-
 mo seducti-
 one diaboli.
 Gen. 3.

Sunt generis, genus omne suum cepere: priusque
 Post protoplasti delictum pestifer egit
 Angelus immensum facinus liuoris iniqui,
 Perderet ut frater fratrem. Scelus inde, nefasque
 Crimen, & omne malum Domino caeli que soli que
 Inuisum docuit populos, tantum que subegit
 Hos, ut adorarent, spreto factore, creata,
 Aera scilicet, & terram, pontum que, polum que,
 Ignem, sydera, stellas, fontes, flumina, ventos,
 Et nemora, & lapides, immania monstra ferarum,
 Vel quicquid solui poterat: statuasque deorum,
 Per quas deceptis responsa nocua referret,
 Instituit, iussit que coli, sic impulit illos
 In barathrum mortis, quo se miser excruciantum
 Nouerat aeternum. Fuit hoc miserabile cunctis
 Ius mortalibus impositum, dum cunctipotentis
 Filius, humanae summa pietate ruinae
 Compatiens, mirabiliter de Virgine carnem
 Sumpsit, & effuso precioso sanguine priscum
 Soluit delictum, culmen credentibus atque
 Praebuit, vnde prius primi cecidere parentes.
 Hinc est, quod Sathanas doctissimus arte nocendi,
 Nam nec momento desistit perditus vno
 Exercere nefas: regesque, ducesque, tribunos
 Christum confectis multos facit esse tyrannos,
 Ut pereat secura fides, quam saepe doloris
 Interitusque sui causam videt esse secundi.
 Hic tuus, o Victor, Iouis est, Saturnus, Apollo,
 Hic Cyrrhæa quidem secreta rexit, & iste
 Anseris horrenda Capitolia voce tuentis
 Ignauum numen peiores ut potè cunctis
 Gentibus edocuit dominos seruire Quirites.
 Nunc age, nè cæcus furor hic te perdat & error
 Tantis supplicij, ex toto corde fatere
 Esse Deum Christum, sacroque renascere fonte.
 Victor ut à cuncto fratrum pia dicta senatu
 Hæc sensit, cum militibus diuina salutis
 Perpetuæ lætus suscepit munera. Longo
 Cumque moram vitam fecissent tempore, plures
 Qui caperent illos Praefectus misit, & omnes
 Compedibus nexos Carthaginis arce retrusit.
 Iamque dies alius comitantes ocia somnos
 Expulerat, roseis solaris stella quadrigis
 Ibat in excelsum, sibi cum iubet ante tribunal
 Adduci sanctos acer Praefectus, eosque
 Increpat his verbis: Summosque, hominesque, deosque
 Iure quidem rebar studijs huc vsque colendos
 Omnibus, irrita nec digitis incendere thura,
 Vana nec orantem me soluere vota putabam.
 Vos (ut comperimus) nixu quocunque valetis,
 Exhibitos superis tot religionis honores
 Temporibus cunctis, contemnitis, esseque nusquam,
 Nescio quo pacto tamen, hos impunè probatis.
 O quoties quoties esset mihi cultus inanis
 Victima perniciem, sed non latura salutem.
 Talibus ipse fidem forsitan nugis adhiberem,
 Ni Iouis auxilijs mundus consideret omnis,
 Illius & nutu Romana potentia semper

Mitte-

Demon ho-
 minem do-
 cuit adora-
 re simula-
 cra per quæ
 responsa ei
 dedit.

Lapsus ho-
 minis per
 Christum re-
 paratur.

Credit Vi-
 ctorem suis
 militibus in
 Christum.

Sancti mar-
 tyres ad tri-
 bunal Prae-
 fecti situn-
 tur.

Mitteret indomitas sub fortia foedera gentes.
 Sed vos obtestor per caeli numina, qui nunc
 Orbis ad exitium scelus hoc defenditis, vnde
 Improbata tam dirum primum mens ista venenum
 Hausit, & Herculei foedum plus sanguine monstri?
 O pietas innata deis, quæ sola furentes
 Blasphemosque reos non mortis damna ferendo
 Perdit, sed patria tantum bonitate monendo
 Suffert: nam merito vos iam palus illa teneret,
 Quæ negat ascensus inferna petentibus vmbis,
 Si quenquam superis hæc ob maledicta placeret
 Perdere. Denique nos, quibus est iniuria nulla
 Auribus iraris non admittenda deorum,
 Dignos supplicij decernimus omnibus illos,
 Qui contra patrias leges pia sacra refutant,
 Sacrificate deis, cesset vesania vestra
 Vltra diuinos animis audacibus, auxit
 Quos dominus Cæsar terrarum, soluere cultus.
 Sin aliter, per Cæsaream tormenta salutem
 Praecipites acerrima vos sub tartara mergent.
 Maximus hic furor est, infania maxima, crimen
 Grande, scelusque nouum, caelestia numina cuidam
 In cruce crudeli postponere morte perempto.
 Finierat. Retulit Donatus verba quieto
 Pectore, corde pio, facie vultuque sereno,
 Fratribus adnitentibus: O Praefecte, refelli
 Quam facile possis, conflictus hic ipse docebit.
 Sacra deis vestris nunquam facimus, neque thura
 His incendimus: hunc proprijs infundat amorem
 Supplicibus, quibus auxilium Tarpeius opemque
 Fert Iouis ille suam, solito qui fulmine rupem
 Terret: non odium nobis valet eius obesse,
 Non amor ipse quidem, non trux valet ira timorem
 Addere: si qua tibi vis est, licet experiaris
 Vtrum demonibus possit plebs cedere Christi.
 Sed volumus te nosse, quod hoc certamine cuncti
 Possimus occidi, vinci non possumus, & quod
 Defunctus nostrum fuerit quicumque, superstes
 Fortior apparebit, erit victoria nostra,
 Virtus nostra, vigor noster, nostrumque trophaum
 Crux Christi, quod polluto scelus ore vocasti.
 Infremuit Praefectus ad hæc: Tunc mandat in omnes
 Fustibus hos animaduerti. Constanter ad ictus
 Corpora multiplices tenduntur sacra, curisque
 Scinditur, atteritur caro, sanguis defluit, ossa
 Franguntur, nudantur viscera, spesque, fidesque,
 Et dilectio sola manent, quæ tam cruciatus
 Immanes superant: tantum sunt dulcia Christi
 Præmia militibus. Post ista pericula tetra
 Carceris & diro sancti religantur in antro,
 Ut Regi, si res sinat, omnes Maximiano
 Represententur: media cum nocte repente
 Caestri fulsit custodia lumine, quod non
 Lumina custodum valuerunt ferre, sed vnus
 Ex his dum studiosius intendit, proficitur
 Amisisse suum: factumque stupentibus ipsis,
 Angelus in tantis fulgens splendoribus inquit:
 Misit me Dominus dissolueret vincula vestra.

B 2

Dixe-

Egregij S.
 Donati ad
 iudicem re-
 sponsum.

Fustibus cae-
 duntur SS.
 martyres.

In carcerē
 decruduntur.

Angelus Do-
 mini dissol-
 uit eorum
 vincula.

Dixerat, & subito, quibus arctabantur eorum
Colla, manusque, pedes, ruptæ cecidère catenæ.

His mirabilibus Carthago superba mouetur,
Exultat populus, collaudat & omnipotentis
Christi virtutem, sanctos veneratur: iniquum,
Immanem, sæuum, violentum, carnificemque
Dicit Præfectum, cuius furor impietatum
Transcendit metas, humanæ rupit & ipsa
Foedera naturæ, quem mentis non pudor vllus
A scelerum tanto valuit reuocare reatu.

Senserat attonitus populari voce tyrannus
Ciuibus execrabile factum displicuisse,
Mœnibus atque viris illustrem fortibus urbem
Coniurare timet, vel, quod solet ipsa, rebellis
Nè fiat, nè plus noceat, ne denique contra
Arma furor reparat, timido tum pectore curas
Colligit ingentes: & secum mente volutat,
Quid sit opus facto, nec eum suffragia possunt
Villa, fugam præter, causa quacunq; tueri.

Noctis ad ingressum nauem de littore solui
Secretò iubet, & truciùs dubium variumque
Carpit iter pelagi, nocturna silentia rixæ
Eripuere metus, & cuius luce potiri
Non potuit, tandem tenebroso tempore sumpsit
Noctis amicus opem: nullum formidinis vltra
Stare locum reputauit amens, sed perdere sacra
Intrepidus sæuis deuouit corpora pœnis.

Prospera gauisi, sicut rebantur, in altum
Vela dabant nautæ, procul & Carthaginis altæ
Mœnibus abducti gratam tribuere quietem
Corporibus fessis; subito cum turbidus Ausfer
Aëra concutiens rutilantia luce serena
Sydera condensis & nubibus addidit atris,
Flatibus horrifonis vasti maris vnda procellis
Intumuit. Trepidæ nauis tunc rector in omnes
Clamat, vt cui gilent, pelagique proteruia, monstrat,
Quanta paret, totumque polum Zephyrisque nothisque,
Et mare confusum, nescit qua parte carinam
Obuertat: ferit hanc contrarius vndique ventus.
Ensisfer Orion sydus trepidabile nautis
Solutus habet cælum, dux quæ solet esse viarum
Congrua temonis non luere stella minoris:
Omnibus efficitur momentis sæuior ira
Ponti: puppe, simul prora dextraque sinistra
Intrat parte fretum, desperat quisque salutis
Auxilium. Iam Præfectum suprema minantem
Pœnitent aufugij, superos, Acherontaque poscit,
Voraque decernit non perficientia quicquam.

Vertitur ad sanctos, si forte iuamina ferre
Possent in tanto casu: tandem vocat omnes
Nominibus fratres, rogat hos, oratque superna,
Quam profitebantur, virtute fugare procellas.
Cui mox arcano sic reddunt pectore voces
Donatus, Felixque sacras: Præfecte, nocentem
Si te numinibus, quæ cunctis excolis horis,
Omne scelus faceret, non plus irata nocere
Deberent meritò tibi, quam tot mortibus vltra:
Nec dici fas est, vt iusti quidlibet in se

Obti-

Tota ciui-
tas hoc mo-
uerur mira-
culo.

Fugit Præ-
fectus no-
cte media,
assumptis
secu sanctis
fratribus.

Periclitatur
de vita, agi-
ratus mari-
nis fluctibus.

Poscit san-
ctorum sus-
fragia.

Obrineant, operantibus illis si modò credas
Euenisse nefas tantum: sed credere quenquam
Mente quidem sanum nequaquam posse putamus,
Vt bona, vel mala, quæ non sunt, tua numina præstent.

Ergò superstitiosa nimis cultura recedat
Prorsus, & à solito læsum libamine pectus
Fac cures, Christumque colas, simulacra refutes,
Vt quod te pudeat quæ dæmonis arte maligna
Feceris, hinc certè maris indignatio cesset.
Et Præfectus ad hæc: Mihi res hæc iusta videtur,
Numen adorari, quod tanta pericula soluit:
Nec tam praua mihi mens est, nec dira voluntas,
Vt cuius fuero liber virtutibus, illi
Ingratus fiam: tantum nè corpora nostra
In tumulis tumulare suis mare possit iniquum,
Scilicet horrendo nè belua quælibet ore
Sorbeat, efficit precibus. Sic fatur: at illi
Protinus incipiunt aures pulsare tonantis
Vocibus his: Elementorum dominator & author
Christe Deus, cui tam pelagi, quam cætera rerum
Inclinat natura caput, quæ proderet nunquam
Præter te potuit, proprias nec condere vires,
Has ponti depelle minas, non iusta tyrannum
Vltio, tot miseros non insipientia mergat,
Quauis hoc meruisse suo pro crimine certum
Sit, tamen his emptis precio maiore cruoris
Vt faucas instare licet, tu fons pietatis,
Spes solaminis, auxilij fiducia, vitæ
Subsidium, portus requiei, semita pacis,
Irradia miseris, pereuntibus auxiliare,
Erige labentes, mergentes excipe, sicut
Quondam discipulos his casibus interituros!

Talibus in dictis condentia nubila cælum
Discedunt, vltra nec tangere fluctibus audet
Aequoris ira ratem: leni componitur aura
Tunc facies pelagi, tumidi maris vnda paludis
Efficitur stagnum. Iam fletus omnis amarus
Nauita compescit, gaudetque timore fugato,
Se nimis horrendæ mortis fugisse ruinam
Sanctorum meritis, multique repente secuti
Sunt Christum: solus mendaci clamitat ore
Præfectus, virtute Iouis pacata videri
Aequora, seque Iouis tantum munimine tutum,
Atque reseruarum patriæ, concitibus, aris.

Acta ratis velo, iuuentum validisque lacertis,
Felici cursu Siculis allabatur oris:
Præcipitis memores fluctibus, mirabile ducunt
Hesperia tetigisse solum, littusque tenentes
Optata potiuntur humo, spatiantur arena.
Indè venenatis tentat configere telis
Alloquij Præfectus amens penetralia casta
Sanctorum, stabili promittens foedere, tantum
Sacrificare Ioui placeat, fore semper amicos
Cæsaribus, auctos diuitijs, & honoribus illis,
Quos nouit patribus Romanis ferre senatus.
Nil agis, ô Præfecte, putas corrumpere verbis,
Quos nôris pœnis nullis potuisse moueri.
Inconculsa fides non excutietur ab illis

B 3

Ver-

Promittit
se crediturū
Christo, si p
sanctorum
orationes
possit libe-
rari à peri-
culo.

Videmurū
orationis
effectū, qua
fugāt mari-
nas pcellas

Adscribit
votifragus
Præfectus
hoc mira-
culum Ioui.

Nititur blā
ditijs eos
reuocare
ad idolorū
culturam.

Verborum phaleris, quam nec mucro remouebit,
Cum ceruicibus infiterit vibratus eorum.

Viribus hinc iterum nauæ pro tempore sumptis,
Altius æquoreas trepidantes ire per vndas
Proponunt, littus remis pulsare sinistrum,
Perque Syracusios portus, Catinosque meando,
Messanos tandem, ventis spirantibus, intrant.
Hincque renascenti tenebris Phaëthonte repulsis,
Regia Lucanis vrbs nobilitata colonis
Hos recipit: nec iam Præfecto, credere ponto
Seque suosque, placet: via quaeritur altera nulli
Cognita nauigio, tunc Imbritiamque Locrosque,
Quaque Cusentinus suaues ager efflat odores,
Linguunt præcipiti cursu Scyllatia rura,
Et mare Tyrrenum, Calabrosque notantia fines
Sanctorum sensere pedes, sensere catenas
Colla recurvantes gemmis meliora vel auro.

Extimuitque duces Aphrorum nomine prisco
Drumentina phalanx, fortesque potentia vidit
Atque triumphantes distinguens Apula rura
A Calabris & Lucanis. Vbi verba Tyrannus
In fasto recitanda die, reticenda nefasto,
Sede tribunali dicturus, quatuor ex his
Officio citare iubet, qui sic vocitati
Sunt, Arontius, Honoratus, Sabinianus,
Et Fortunatianus, quos conuenit amicis
Dictis: O quotiens monui vos cultibus vri,
Quos, sua post superos qui dat moderamina mundo,
Magnus amat Cæsar: si non infania vestram
Confundit mentem, vel nunc parete supremis
Thura cremando deis. Cui sic Arontius inquit:
Ut dijs sacrificet nostrum quem torseris, optat
Pro Christo plecti, quam viuere pro simulacris.

Vix bene desierat, reliqui cum torua minanti
Præfecto referunt: Aliud nil dicimus vltra,
Nec facimus, quam quod fratris vox sacra probauit.
Indignatus ad hæc vesana mente Tyrannus,
Hos iubet occidi quintæ sub luce diei
Ante Kalendas Septembris. Post in Venusinam
Vrbem, alia redeunte die, venit: hic quoque fratres
Hi, Septiminius, Felix, Ianuariusque,
Consolidata sibi fidei documenta tenentes,
Et manifestantes virtutum præmia Christi,
Cæduntur gladio sub eadem luce. Recedens
Indè Tyrannus Velimanum tendit, ibique
Plenus quæsitis epulis terraque marique,
Et vino, quod gemma capax aurumque ferebat,
Plus sed adhuc sitiens humani sanguinis haustum,
Ante recumbentes allatos decapitari
Iussit Vitalem, Satorum, Repositumque,
Virgine sub quarto solem referente Kalendas.

Vltima lux magno finem positura labori,
Magnanimos summosque duces, & robora belli,
Ad quæ sita diu poscebat præmia, cæli
Regia signiferi reliquos exceperat omnes.
Congaudete polo celebres, quos celsa triumphis
Curia supremis inter sua sceptrâ locauit,
Patritios fecit, Dictatoresque creauit,

Non,

Quatuor
fratres citat
ad iudici
tribunal.

Gladio cæ
duntur præ
nominati
quatuor.

Itæ alij sex,
diuersis ra
men tēpo
ribus.

Vides san
ctorū ani
mas post
mortē reci
pi in cælo?

Non, Capitolina velut est in rupe statutum,
Semestri spatio, sed tempore perpetuali.
Nam neque diuinis humana potentia rebus,
Nec honor æterno breuis est æquandus honori.

Consulis ad culmen tendentem cura senatus,
Plebis & assensus magnis maioribus indè
Erigit officijs, intercurrentibus annis,
Et maiestati tantæ sic præbet honorem,
Ut tamen hic solo non amplius imperet anno.
Egregius Christi miles semel omnia sumit,
Omnia semper habet, prætorâ iura, curules
Sedes, & summos apices: non temporis illi,
Non alius casus, non ius, non vlla potestas
Auferet imperium. tanti sunt quippe vigoris
Præmia perpetuis non deficientia gazis.

Euolat interea Præfectus versus Ecanam
Vrbem, quam vulgus mutato nomine Troiam
Dicit, & in fundo quodam remoratur eundo.
Huius erat fundi per paucis auribus vsa
Fama prius, sed martyrio præstante decorem,
Terrarum, quæ gesta sonant, Sentianus vbi quæ
Fertur, & est multis monumentum Religionis.
Hic Donatus & alter Felix sistere iussi,
Hostiles bello confringere vindice vires,
Atque coronari, sed non nisi sanguine fuso,
Exoptant: non terret eos crudele Tyranni
Iudicium, non & Phalaris miserabilis illa
Pœna, nec vngula discerpens pœntralia, sed nec
Anceps in iugulum gladius condendus: inane
Ducunt certamen, si sese corpore nudo
Hostibus obiecent: orbem quam vincere, plus est
His in agone mori: norunt ita nanque coronas
Germanos meruisse suas. His in clytra fratrum
Portio, quæ superest, Dominum firmata precatur:

Iustitiæ Deus omnipotens & amator & author,
Conscie votorum, pariles attende, labores
Fraterni placere tibi, placeant quoque nostri,
Nec patiare tuo sumpti pro nomine belli
Victores non esse: duces, te remige, fratres
Quod gratæ portum primi subiere quietis,
Innumeras tibi nos agimus grates & habemus.
Hoc solum pietate tua concede, rogamus,
Ut quos vna fides, affectus, sanguis & vnus
Germanos fecit, meritum non separet vllum.

Hæc inter Præfectus eos accersit, & ante
Armatas acies sic increpat ore minaci:
An ne duces scelerum vos estis, sollicitantes
Fraternos animos mortem præferre salutis?
Ergo ne tam dirum putat improba vestra voluntas
Tot populos seruire deis? censetis & esse
Cælicolis libare nefas, quod Regna, quod vrbes
Innumera faciunt? Iam nunc primordio vestra
Quæ fuerint, res ipsa docet: peiora probabit
Infeliciores euentus: mutate malignam
Mentem, peruersum simul & reprobabile scite
Præferri polluta sacris: desistite captis,
Pœnitentque negasse deos, dum tempus habetis
Mutandi votum: sacros celebrate penates,

B 4

(Si

Venit Eca
nam tyran
nus cū duo
bus fratribus
superstitei
bus.

Oratio san
ctorum Do
nati & Fel
cis ad Do
minum.

Accersit eos
impius ty
rannus ac
publicè in
crepat.

S E P T E M B E R .

(Si dici fas est) quos Cæsar & orbis adorat,
 Esse sacros : aliter sententia vos capitalis,
 Ut reliquos, feriet. Sic fato fatur vterque,
 Fatus nulla sibi contraria posse nocere :
 A nobis moniti fratres felicibus armis
 Perfidiam vicere tuam : nos turpe putamus
 Cedere, qui semper socios instruximus hostem
 Vincere : pro nihilo tua ducimus omnia dicta,
 Teque tuosque deos contemnimus, esse retrusos
 Quos scimus barathro, non cæli sede locatos.
 Cæca tibi rabies obtutus cordis ademit,
 Nec verum spectare finit : mendacia tantum,
 Quæ semel admisit tunc in puerilibus annis,
 Seruat adhuc pectus, quem non fortuna saporem,
 Non valet ingenium, non immutare senectus.
 Sed tamen hoc animi studio quod iura tuæ
 In præfecturæ commissio munere, posses
 Vel modicè tecum reputare, scelestæ deorum
 Gesta quid exhibeant : An non ibi furta leguntur ?
 Non & adulterijs maculata cubilia ? scorta,
 Iurgia, conflictus, periuria, damna, rapinæ,
 Incestus, rixæ ? pelleæ ibi filia matris ?
 Et pater est natæ coniux, fraterque sororis ?
 Hi possent habitare polum, quos vilis inopsque
 Vrbs excluderet ? Adde domicilium quibus ipsum
 Dicuntur decorasse modis immanibus, omnis
 Atque feris plenus beluis ostenditur æther.

O decus occultum Tarpeium, qua ratione
 Monstrorum sedes diuina putabitur ædes ?
 Quis pecudis vellus, quis taurum parte latentem
 Dimidia, quis Tyndaridas, Cancrumque, Leonem,
 Virginis & thalamum, Chelas, & Scorpion atrum,
 Arcum non vnquam vacuum stridente sagitta,
 Illic imposuit ? Capricornus, Aquarius, atque
 Pisces sunt ibi : Serpens cum geminis micat Arctis :
 Pegasus, Eridanus, Centaurus, & Hydrus, & Argo
 Illustrant cælum. sunt hæc credenda peritis,
 Et dominis Terræ ? Non vos fidei pudet huius ?
 Cornigeros tua Roma deos fallens, fecus vndam
 Fontis Auentini, quos nunc religauit, adorat :
 Semicanemque virum colit, & phantasmata cælo
 Credit & esse docet, nolentes credere multis
 Supplicijs lacerat : quàm perdita, quàm furiosa
 Sit, Præfæcte, patet. Cur non reminiscitur eius,
 Qui mare, qui terras sibi contulit atque subegit,
 Arbitrio curanda suo, qui principiorum
 Est ortus sine fine manens, qui protegit omnes
 Inuisa virtute suos, qui fortibus aulam
 Cælestem confert, nox non ibi lumina condit,
 Non Sol iste diem facit : at sua omnia plena
 Luce creatoris, cuius recreantur odore,
 Affectu gaudent, pascuntur amore fideles.

Tunc Præfæctus eos, feruenti concitus ira,
 Suspendi manibus iussit post terga ligatis,
 Torquerique diu clamantes : Sint tibi grates
 O Iesu pie, qui nobis tormenta ferendi
 Virtutem præbes. Instanti tempore noctis
 Distulit immitis poenis certare tyrannus,

Semi-

Docet san-
 cti, gæcium
 deos sacri-
 legos fuisse
 homines.

Gratiter
 torquetur.

DĒ S. LVSTO LVGDVNENSI EPISCOPO.

21

Semineces nox vna leuat. Redeunte diei
 Luce, cruenta dies libamina ferre iubentur.
 Nolunt, nolentes desleant colla, minaci
 Truncantur gladio, corpus mortale repellunt,
 Mercedem sumunt æternam. Taliter ambo
 Septembris primo, cum sole ruente, ruerunt,
 Victuri cum Rege Deo, cum sole perenni.

Tunc Marcus præsul venerabilis vrbs Ecanæ,
 Cum clero veniens, sanctorum corpora nocti
 Detulit, & precij fundens opobalsama magni,
 Atque peregrino peregrinis rebus odori
 Permixtis studio, solennibus & celebratis
 Exequijs, eadem veluti res tanta petebat,
 Mœnibus in proprijs summo tumulauit honore.

Capite ple-
 ctuntur.

Honorificè
 sepeliuntur.

VITA S. IUSTI LVGDVNENSIS EPISCOPI,
 VT HABETVR IN ANTIQVIS MS. EXEMPLARI-
 bus, quibus vetustissima Martyrologia adstipulantur.
 Stylum hincindè modicè eliminamus.

VITAM beati Iusti Lugdunensis Episcopi cogimur aditi-
 rati vel breuiter exponere : qui Lugdunensis quondam
 vrbs sacerdos, nunc eius apud Christum patronus est. Cu-
 ius cum mecum reputo inexpugnabilem in operibus
 fidem, præcipuum in victu rigorem & parsimoniam, diu-
 turnam in solitudine habitationem, eò sanè adducor, vt
 incunctanter affirmare non dubitem, eum, licet pro Chri-
 sto martyrium non obièrit, tamen complèssè martyrium.
 Non enim martyrium perficit sola sanguinis effusio, nec
 sola confert fidei palmam illa exustio flammarum, aut fu-
 nestæ manus carnificum : nec occasu duntaxat & inter-
 necione, sed contemptu quoque corporis venit ad coronam : & (quod citra vllam
 beatorum martyrum, qui in persecutionibus sunt defuncti, iniuriam dictum volu-
 mus) carnem afflixisse, de mundo triumphasse, diabolum prostruissè, martyrium est.
 Vt enim hæc ipsa rerum comparatione altrinsecus inter se conferamus, martyr vin-
 cit subitum tortoris ignem : beatissimus Iustus edomuit flammæ quotidianas. Mar-
 tyr breuem suscipit cum persecutore conflictum : beatus Iustus longum habuit ad-
 uersus vitia carnis certamen. Martyr in strenua & virili collustatione, Iustus in dia-
 bolica infestatione conseruauit patientiam. Martyr pro Christo patitur, quia pati
 desiderat : voluit verò etiam beatus Iustus pati. Martyr abnegans idola, verum Deum
 confitetur : Iustus vt præclariùs Christum confiteretur, seipsum abnegauit sibi. Po-
 stemò, martyris certamen omne, mors illata consummat : beati verò Iusti auctum
 est certamen, dum mors negatur. Audi Apostolum dicentem : Milii mundus cruci-
 fixus est, & ego mundo.

Ac primùm quidem, vt de nomine beati antistitis pauca dicamus, vñtatam est in
 sacris literis, vt ipsa nominum impositio siue enunciatio, quædam sit annunciatio
 futurorum. Ità ergò & Iusti nostri subsequenti vita gratiam iam indè ab incunabulis
 impositum nomen expressit, dum instinctu diuino præ se ferens id, quod futurum
 erat, proprium accipit vocabulum à testimonio meritorum. Vndè etiam factum ar-
 bitror, vt ille sanctus adolescens, tam virtutis, quàm itineris eius particeps futurus,
 nomen Viatoris acciperet. Porrò Iustus, Viennensis primùm Diaconus, postea ve-
 rò Lugdunensis ecclesiæ antistes consecratus est. Quam ille ecclesiæ tanta purita-
 te, integritate, modestia, pietate, patientia per multos rexit annos, tanta quoque
 pauperum cura, tanta diuinorum mandatorum obseruatione, vt etiam magnificos
 & præstantes Domini sacerdotes omni virtutum gratia anteiret.

Sed cum irà intentus functioni suæ & plebis profectui, illi ecclesiæ præsideret, ad
 eum

Martyrium
 obitur mul-
 tis modis,
 & pferim
 recte Grego-
 rio per pa-
 tientiam.

Galat. 6.

Viator mi-
 nister & di-
 scipulus S.
 Iusti.

S. Iust. Epi-
 scopus Lug-
 dunensis.

eum expellendum frementis diaboli exarsit inuidia. Nam cum in ea vrbe quidam subito mentis furore correptus, in publicum se proripiens, obuios ignarosque confodisset, ac pro atrocitate rei excitato tumultu, hinc atque inde premeretur ab infesta multitudine, eodem, quo in scelere usus erat, telo se defendens, in ecclesiam, non nihil iam sibi restitutus, confugit: obseratisque sacratarum arduum valuis, diu reuerentia loci infanientis populi furorem a se amouit. Sed cum seditio increfcens, iam etiam templo Domini ignes minaretur, beatus Iustus Episcopus, necessitate compulsus, accepta a quodam viro primario sacramenti fide, quod nihil homini illi periculi intentarent, sed tantisper duntaxat in custodia asseruarent, donec populo esset satisfactum, reum extra ecclesiam claustra dimisit. Eum vero turba, quae in tumultu nihil alicuius pensi habet, pedibus colligatum trahens, ultimo mortis supplicio affecit. Tum ille vir Dei, sanctitate memorabilis, admissum facinus adscribit sibi, alienum crimen sibi imputat, tam seuerus vltor culpa, vt putabat, sua, quam pius dissimulator alienae. Cum enim fraus fauientis diaboli, suo sceleri populi furentis administram manum adhibuisset, totum illud facinus beatissimus antistes in se retorfit, omnes alios absoluens, sibi vni non ignoscens. Sed quid mirum, si iustus in primordio sermonis, accusator est sui? O quam venerabilis est sanctitatis & pietatis confessio. Cum impudentia in alios soleat culpam conferre suam, hic vir beatus alienum crimen ceu proprium confitetur. Peccauit incondita plebs, & quidem Sarana instinctu peccauit: Iustus autem quid fecit? Confidebat ille in Domino, & dicebatur animae eius, Transmigra in montem sicut passer. Terenderat antiquus ille peccator arcum nequitiae suae, vt sagittaret in occultis immaculatum arte calliditatis suae: sed quia manus Domini auxiliabatur ei, nihil profecit inimicus in eo.

Nam Iustus ille, qui fuerat magnus sacerdotio, factus est maior voluntario exilio. Officio enim sacerdotali se statuit abdicare, & loca peregrina animo latitandi expectare. Reuersus igitur ex quadam Italiae Synodo, ad quam fuerat euocatus, quod vix sine lachrymis commemorari potest, non Lugdunum venit, ne totius plebis amore obstrictus, liberam non haberet discedendi facultatem: sed apud Torrontem residens, si qui amici ad valedicendum ipsi eum excurrere vellent, sustinuit. Multis vero lachrymantium turbis eum accurrentibus, veritus ne multitudine oppressus retineretur, clam solus & praeter omnem expectationem recessit: nec quisquam ei se adiunxit comitem, praeter vnum Viatorum, cuius supra mentio facta est, egregiae sane indolis puerum, qui tum in ecclesia Lectoris munere fungebatur. Is solus, inquam, beatissimi senis latere cupientis vestigijs inhaesit, & iam Arelate & Massiliae agenti, nauemque conscendere volenti non sine admiratione se ei obtulit. Illo ergo in peregrinationis solatium recepto, eremum sitiens, in Aegyptum nauigauit, soli ac vni illi adherens, qui est spes omnium finium terrae, & in mari longè. Et cum a facie furoris satanici instar Eliae, Iezabelis minus fugientis, se subducere veller, in deserta secessit, Aegyptijs illi alimoniam suppeditantibus: immo, vt planius dicam, coruis illi, vt Eliae eicas ministrantibus. Quoties enim per manus peccatorum sanctis victus affertur, toties suos Dominus eorum opera pascit, quorum sane atrum colorem iniqui non immerito a suis virijs induunt.

Postquam autem Episcopus, & nomine & meritis Iustus, eum peruenerit, inter sanctos illos eremitas degens, diu se celauit, vt tum nomine, tum dignitate suppressa, summe humilitatis opus exercere posset, non iam clericis duntaxat, sed etiam monachis & laicis se inferiorem exhibens. Cumque non breui tempore ita reclusus latuisset, accidit aliquando, vt in praecipuo monachorum sanctorum conuentu a quodam fratre, qui ex hac prouincia eum peregrinus aduenerat, agnosceretur: isque ad eius genua prouolutus, cunctis stupentibus, & quid id rei esset sciscitantibus, sanctum Episcopum Iustum, illum esse confiteretur. Quod ubi cognitum est ab illis, omnes tantae humilitatis virum admirantes, culpantesque ignorantiae suae temeritatem, quod pontifici sese quantum nescij praeposuisent, superiorem erga illum negligentiam recenti honoris exhibitione compensarunt. Horum itaque vitae particeps Iustus noster, noctes atque dies precibus & ieiunijs transigens, in conspectu Domini perpetuus erat pro suis Lugdunensibus deprecator. Nam tamen corpore ab illis aberat, at precibus aderat: neque illos reliquisset censendus est, ad quos suas preces referebat. Expetierat lachrymis opportuna loca, vt soli Deo vacans, quae pro illis peteret, efficacius impetraret.

Eo

Eo autem tempore, quo sanctus Episcopus in eremo morabatur, sanctus Antiochus, tunc presbyter Lugdunensis, pio incitatus officio, ad visendum praesulem suum peregrum proficisci deliberabat, vir sane vitae seueritate praecipuus, & qui non immerito postea in ea sede beato Iusto successerit. Cum igitur tanti praesulis desiderio terras ac maria transmitteret, beatus Iustus aduentum eius adeo praenunciasset fertur, vt etiam, quibus diebus quae loca adiret, exprimeret, ita dicens: Charissimus Antiochus noster hodie illic moratur. Immo vero illum ipsum diem, quo venturus esset ad eum, indicauit. Porro cum annis aliquot in eremo Angelis proximam egisset vitam, & tantorum laborum dignum adesset finis, regna caelorum scandenti, & in extremis agenti, flens & animo consternatus dixit Viator: Cui me domine relinquis? Beatus Iustus respondit: Ne turberis filii, tanquam solatio destitutus. non ita diu post tu me sequeris. Quam eius praedictionem, a diuina reuelatione manantem, veram fuisse sanctissimi iuuenis obitus declarauit.

Hoc sane loco silentio premere nolim Lugdunensium ciuium erga sanctissimum antistitem suum, studium & amorem, vt qui ob absportandum sacrum eius corpusculum in Aegyptum usque profecti sint, atque illic penè inaccessas praeardibus scrutati solitudines, ab ipso solis occasu in Orienti vicina loca profecti, totum ferè orbem pietatis suae testem effecere: quantumque se abdiderat atque remouerat verecundissimi senis fuga, tantum se illorum praecleara studia intenderunt eius reducendi causa. Nouerant illum eius fugae cupidum fuisse, nec quod ipsos deseruisset, ei imputare voluerunt. Neque enim discesserat ab eis aliquo illorum contemptu, sed compunctione animi, ob eam, quam supra diximus, culpam suscepta. Et certè ostenderunt Lugdunenses se tam praeclearo non indignos antistite, cum gratiae eius magnitudinem officij gloria equipararunt: cum egregij sacerdotis & sancti senis ossa reuerenda fidelissima plebs a longinquis regionibus cum multa alacritate & religione reduxit, & cum lachrymis praegaudio fuis ea exceperunt: dederuntque operam, vt qui spiritu cum ipsis erat, esset & corpore, in honore Domini nostri Iesu Christi: cui est potestas & gloria cum patre & spiritu sancto in secula seculorum, Amen.

MARTYRIVM SANCTORVM ANICETI COMITIS, ET PHOTINI FRATRIS EIVS

cum socijs, vt habetur in antiquissimo

MS. codice.

VM Diocletianus in ciuitate Nicomedia coram multitudine populorum Christianis diuersa genera tormentorum minaretur, si idolis non sacrificaret: quidam Comes nomine Anicetus, vir optimus, moribus & nobilitate generis praeclearus, hoc modo Imperatori respondit: Minae tuae, Imperator, quas aduersus Christianos proponis, nullum nobis timorem faciunt, & omnia tormenta tua quasi pro nihilo ducimus, nec ad cultum idolorum inclinamus. Quod audiens Diocletianus, & constantiam verborum suorum non ferens, iussit ei linguam praecidi, & postea neruis taurinis tam diu caedi, donec eius viscera nudarentur. Inter haec tormenta martyr Christi vultum tranquillum portabat, & in conspectu populi Christum voce magna praedicabat. Tunc Imperator furore repletus, iussit eum in theatrum portari, & ad eum fortissimum leonem mitti, qui currens ad sanctum virum, guttas quas facies eius distillabat suis pedibus leniter extergebat. Tunc sanctus Anicetus exclamans, dixit: Gratias tibi ago Domine Iesu Christe, qui me a dentibus huius bestiae liberasti: deprecor te, vt in reliquo certamine auxilium dexterae tuae mihi porrigas, quod possim sanctitatem tyranni vincere, & a te coronam accipere. Hac autem oratione fusa, terrae motus magnus factus est, in quo statua Herculis cecidit, & sanum ciuitatis corruens, plurimam multitudinem occidit. Quod audiens Imperator, iussit eum decollari. Sed spiculator volens eum decollare, in terram corruit, & immobilis stetit. Videns hoc Diocletianus, dixit: Preparate rotam, & ignem substernentes, eum desuper alligate, vt velociter spiritum exhalet. Quo facto, sanctus Anicetus dixit:

Domine

Peccatum
alieni sibi
adhibuit.

Prou. 8.

Psal. 10.

Vir sanctus
clam desecit
episcopatu,
& fugit in
Aegyptum.

Psal. 64.

3 Reg. 19.

1. Reg. 7.

Agnosceretur
a monachis.

Precibus de-
pascit reli-
ctas oues.

Antiochus
Iusti facit
for.

S. Iusti ebi-
cus.

Itemque
Viatoris.

Nota findi-
um Lugda-
nensium erga
eius sacrum
corpus.

Trā. fertur
eius corpus
Lugdunum

Septemb. 2.
Sicut in
Christianos
Diocletianus
Imperator.

Praeciditur
lingua S.
Aniceti, &
is neruis va-
pular.

Obicitur
leoni, nec
laeditur.

Oratione
statua Her-
culis & san-
ciuitatis
euerit.

Ab igne & liquefacto plumbo non laeditur.

Spiculato-
ris interitus

Varijs tor-
mentis cru-
ciatur sancti
martyres.

In thermis
ardentibus
non laeditur.

Camino
ignis expo-
siti Deo ani-
mas reddunt

Domine Iesu Christe solue me de vinculo isto propter circumstantes, ne terroribus deficiant, sed confortati contra tyrannum, victoriae coronam a te percipiant. Ad hanc orationem vincula destructa sunt, & ignis extinctus est. Post haec iussit ollam plumbo repleti & igne succendi, & illuc sanctum Anicetum projici. Quo facto, visus est Angelus cum martyre in ollam descendere, ad cuius aduentum frigida facta est.

Eodem tempore frater sancti Aniceti, nomine Phorinus, cernens potentiam Christi circa fratrem suum, timore omni deposito & paratus pro Christi nomine pati, de turba, ut fratrem suum deoscularetur, cucurrit, & Imperatori dixit: Erubescite idolorum defensor, dii tui nihil sunt, paratus sum quoque ipse pugnam ingredi, ut simul victoriae coronam cum fratre meo a Christo consequi merear. Audiens haec tyrannus, dixit: Percutiat hic gladio. Spiculator autem cum festinaret, ut eum percuteret, conuertens in se gladium, genua sibi praescidit, & in terram corruens expirauit. Imperator dixit: Mittantur in carcerem, donec excogitem qua morte eos perdam. Igitur post tres dies Diocletianus martyribus sibi praesentatis dixit: Nunc mihi consentite. Si enim mihi consenseritis, honoribus & diuitijs vos ampliabo. Cui sancti responderunt: Honores tui ac diuitiae sunt tibi in perditionem. Tunc fures iussit candelas ad eorum latera poni & postea lapidari. Adhuc impius saeuens iussit eos ad equos indomitos ligari, & sic per diuersa loca trahi. Cumque traherentur, se inuicem confortabant. Dei autem potentia equi temperati sunt, pedes sanctorum soluti, & ad confusionem inimici quasi in carruco sancti portarentur Deum glorificabant. Post haec iussit carnes eorum sale condiri & in custodiam mitti. Triennio autem expectato, iussit publicas thermas per tres dies incendi, & illic sanctos mitti. Post dies vero duos custodes aperientes thermas, viderunt martyres sine vlla lesione ambulantes. Diocletiano venienti ad thermas sancti dixerunt: Nos in omni certamine victores sumus. Tu autem confusus, in Dei famulos poenas excogita nouas. Tunc iussit magnum caminum fieri quo posset multam turbam Christianorum colligere. Quo praeparato, Christiani multi cum vxoribus & pueris ad martyrium currentes, clamabant: Vnum Deum colimus, Christiani sumus. In caminum igitur aestuantem praecipitati, manus ad caelum leuantes, dixerunt: Gratias tibi agimus omnipotens Deus, qui nos per vniuersum mundum ad istud martyrium congregasti. Extende quaesumus manum tuam & suscipe animas nostras in aeternam requiem, quam confessoribus praeparasti. Et haec dicentes, animas Domino tradiderunt. Passi sunt autem sancti martyres Anicetus & Phorinus cum alijs multis quarto Nonas Septembris.

VITA ET MARTYRIUM S. AIGVLPHI ABBATIS LIRINENSIS ET SOCIORVM EIVS. HABETVR IN

MS. exemplaribus, sed F. Laur. Surius, mutato stylo, reddidit aliquanto

succinctius, adiectis ad marginem capitibus.

Estque historia lectu digna.

PROLOGVS AVTHORIS.

Sacrarum
historiaru
vilitas.

Lucidissimorum Christi militum praecleara certamina, quibus e diabolo & mundo triumpharunt, literarum monumentis ad futurorum notitiam transmittere, nemo dubitat esse officij haud vulgaris. Talibus enim & rudimenta tyronum Christi, fideique initia roborantur: qui vero iam progressi sunt in pieratis studijs, spei fiducia animantur, & perfecti charitatis suauitate perfunduntur. His Christi athletae, ne succumbant, quasi oleo quodam perunguntur, & si sint detrahi, ceu medicamento quodam pristinae illorum instaurantur vires. Tum vero per haec illecti & inuitati, sanctorum societati, quos iam tenet beatitudinis sinus, nobis adhuc praclusus, crebro adiungimur & intersumus: quippe quos nobis charos efficiunt, non tam externa corporum lineamenta, quam ornamenta & praerogatiuae meritorum. Ex horum collegio nos vnus Aigulphi vitam & agonem scripto comprehendimus, eius charitate nos impellente, cuius amore ille sic & vixit, & passus est. Erunt autem fortassis, qui nobis obijciant, nos hic ceu martyrem proponere & praedicare, quem tamen ob fidem Christi nemo iugularit: antiquitus fuisse martyres, hodie non item. Sed de his non debet idem esse iudicium, quod de vinis, quae quo sunt inta-

antiquiora, eod praestantiora. Etsi enim Aigulphum nostrum persecutor ob Christi nomine non interfecit, non sit tamen inde consequens, non posse eum martyrem dici: nisi quis forsitan etiam beatissimum Christi baptisam Iohannem martyrij gloria spoliare velit: quem utique impius Rex non propter Christum occidit, sed quod eius libidini aduersaretur, & veritatem, quae Deus est, constanter ei proponeret.

Martyres
sunt qui p-
pter iustitia
occiduntur.

V I T A.

VIDEMVS hoc & apud veteres & modernos scriptores Septembris 3. ita vsu comparatu, ut cuius res gestas scribere instituant, Cap. 1. eius prius & genus & patriam explicant. Quem morem nos haudquaquam respuentes, beati Aigulphi patriam & parentes indicabimus. Blesense castrum ad montis cuiusdam latus situm est, quem Liger fluius praeterfluit, eo loco sane piscosus inprimis, & magnam illi adferens vini atque frumenti, caterarumque rerum, homini nutriendo necessaria, fertilitate. Huius pagi & castri incolae fuisse beati Aigulphi parentes, certissima relatione didicimus, non quidem superbo stemmate valde insignes, nec opibus affluentes, sed tanta prole beatos. Poterat enim & de Aigulpho dici: Infirma mundi & contemptibilia, & ea quae non sunt, elegit Deus. Ut vero pueritiae annos exegerit, difficile possit enarrari: puta, quam sedulo ecclesiae limina triuerit, sacerdotibus officiose seruerit, vigilijs operam dederit, pauperes pro viribus adiuuerit, totumque se quotidie Deo hostiam sanctam & placentem in ara sui pectoris immolaret.

Postquam autem ad adolefcentiae annos pertigit, coepit ei molesta & inuisa esse vita Cap. 2. secularis, immo & habitus ipse. Versabat igitur animo, quoniam pacto ruptis seculi nexibus, in Christi suaves compedes suos posset pedes iniicere. Cumque haec multa apud se maturitate deliberaret, Mummoli Abbatis Floriacensis fama celebris ad eum perlata est: moxque ad eum profectus, animi sui aestum ei aperit: rogat obnixè, velit ipsum in eorum numerum, quos in schola Christi instituebat, admittere. Audiens id beatus Mummolus, cum prius laudatissimo disciplinae regularis more cum probasset, in sanctae sodalitates suae contubernium tanquam bene idoneum admisit. Tum ille, sancti spiritus gratia in eo operante, re ipsa coepit ostendere animal se mundum esse. Magna in eo renitebat nouae cuiusdam innocentiae puritas, magna in proprii corporis membra auctoritas & potestas, inuisa aduersum daemones fortitudo, simplicitas columbina, mentis & corporis mundissima castitas. Nouerat in lege Mosaica illud animal mundum censerit, quod vngulam funderet, & ruminaret. Studebat igitur obtinere discretionem boni & mali, & eorum, quae sunt hominis interioris: ruminabatque & meditabatur assidue in lege Domini, non inmemor etiam illius sententiae Saluatoris: Oportet semper orare, & non deficere: itemque eius in Psalmo: Benedicam Dominum in omni tempore: semper laus eius in ore meo. Denique omniuaria virtutum gratia instructus videbatur, eiusque tuenda & conseruande gratia, quod de beato viro scribitur, meditabatur die ac nocte in lege Domini: in cuius sane exercitatione usque adeo profecit, ut non solum eius prouinciae hominibus, sed etiam exteris doctrina eius admirationi esset.

Voluit autem Deus, quam ei gratus esset, euidenter demonstrare. Iam pridem vir Cap. 3. sanctissimus & toto orbe celebrandus Benedictus, in Cassinensi coenobio vita functus & sepultus erat: & ut ipse praedixerat, diu postea a Longobardis illud coenobium in solitudinem est redactum. Volens autem Deus sacras beatissimi Benedicti reliquias eo, quo par erat, honore affici, & Gallias earum aduentu consolari, per visum praecipit beato Mummolo Abbati, ut Aigulphum Cassinum mittat, sanctissimi Benedicti ossa inde deportaturum. Facit ira Abbas, & Aigulphus, diuina ope fretus admirabiliter, Cassinum peruenit: quod quaerebat, nullo negotio reperit, & ad patrem Mummolum laetissimus adducit. Extat hac de re libellus conscriptus. Hinc vero, licet nihil ille tale curaret, magna apud Regem & aulicos sanctitatis opinio beato Aigulpho comparata fuit. Cumque ea fama increbresceret, & dignus videretur, qui super candelabrum poneretur, monachi Lirinenses eod adueniunt, spiritalem patrem sibi dari postulantes. Nam tametsi illud Lirinense monasterium multa floruit antiquitate celebri-

celebritate, ita vt eius magisterio permulta sint instituta cœnobia: at tamen ea tempestate, malo dæmone discordiam illic excitante, res eius miserè vacillabant. Vbi autem ad Regem & proceres illorum monachorum est relata petitio, Rexq; suos confuleret, quid faciendum putarent, vna omnium vox fuit, beatum Aigulphum vel maximè idoneum, qui Lirinensibus fratribus Abbas daretur, qui sine dubio & collapsa erigere, & neglecta in antiquum statum reuocare posset.

Cap. 4. Fir Abbas Lirinensis.

Rom. 13.

Docet cogitationes libidinis arcendas, nã perit teste Hieronymo mente virginitas.

Psal. 72. Renocat apostatas & multos excipit monachos.

Cap. 5. Sap. 2.

Arcadius & Columbus pseudomachi perfectus S. Aigulphus.

Math. 11. Ior. 1.

Cap. 6.

Multas aduersus eum moluntur insidias.

Iraq; beatus Aigulphus, licet multum oblectans, coram adducitur, Lirinensis cœnobij cura ei demandatur, latante Rege & proceribus eius, quod talem suo gregi pastorem Dominus adhiberet. Etsi verò sanctus vir longè magis silentio delectaretur & quiete, tamen sciens illud Apostoli, omnem animam potestatis sublimioribus subditam esse debere, æquo animo patitur illud sibi onus imponi, & ad fratres Lirinenses proficiscitur: qui sanè, quod eum fama iam nôssent, amanter eum excepere. Deindè sæpè eos hortatur vitia profligare, virtutes colere, oculos interiores repurgare, quod mundissimus Deus non nisi mundo corde possit videri: iram atque odium extirpare, libidinem nõ solum à corpore, sed etiam ab ipsis cogitationibus prorsus arcere. non enim posse habitare spiritum sanctum in pectore spurcitie dedito, immò verò procul ab illo recedere: mundum & omnia, quæ mundi sunt, ab animo penitus excludere: nihil in corde, vbi est Dei sedes & domicilium, nisi quod ille velit, id est, Dei & proximi amorè integerrimum retinere. Si quis enim, inquit, aliò velit conferre amorem suum, non effugiet illam Prophetæ sententiam: Perdidisti omnes, qui fornicantur abs te. His & id genus alijs sermonibus tanquam peritus medicus non solum præsentibus medebatur malis, sed etiam futuris occurrere nitēbatur. Aderat autem Dominus eius conatibus, tantamq; eius verbis vim & efficaciam præstitit, vt non modò præsentēs eum cupidè audirent, sed illi etiam, qui à monasterio recesserant, magno cum desiderio redirent. Excipiebantur tum à sancto viro, quotquot se aut monachos esse, aut fieri velle declararent. Porro multi seculares sua prædia donabant beato viro, pro spiritalibus, quæ illis seminabat, sua carnalia refundentes.

Sed his mirè torquebatur ille tortuosus serpens, cuius invidia mors introiuit in orbem terrarum. Videbat & tabescebat, excludi se ab illis, quos dudum sibi habuerat obsequentes. Itaque ad suas veterator artes sese conuertit, explorat, num quis inter illos sit suarum partium, num quis lupus inter agnos delitescat, ceu inter Apostolos Iudas. Et ecce reperit illic duos, egregios suæ nequitie administratos, Arcadium & Columbum, quorum opera se rebat inter fratres discordiæ pestifera femina, totusque in id incumbēbat, vt beatus Aigulphus è monasterio extruderetur: vt pastore sublato, liberius posset sæuire in oues. Celabant autem diu Arcadius & Columbus consilia sua, atque interim quos poterant, clam ad suas partes adiungebant. Tandem verò, cum iam & numero confiderent, & sui pectoris rabiem diutius celare non possent, instar flammæ diu pressæ, subito erumpunt, & agrè quidem à sancti viri & eorum, qui illi adhærebant, cæde manus abstinent. Id vbi animaduertunt illi, quibus periculum creabatur, ad ecclesiã S. Iohannis confugiunt, Deo sua corpora & animas commendantes. At beatus Aigulphus, pro singulari mansuetudine & patientia sua, accedit ad eos, & blandissimis verbis eos volens emollire, Quid est, inquit, charissimi fratres, quod ita in patrem & fratres vestros incurritis, omnis humanitatis oblititi? An nescitis satanam ob superbiam & discordiæ studia è cælis deturbatum? Facessant ergò similitates, & audiamus eum, qui dicit in Euangelio: Discite à me, quia mitis sum & humilis corde. Quod si propter me hæc fiunt, dico vobis Ionæ verbis: Tollite me, & mittite in mare. Satius enim mihi est, à vobis corpore separari, quam vestra dissensione apud vos disruciari.

Hac ille oratione visus quidem est ad tēpus illorū turbulentos animi motus compressisse, & sedasse furorē, aded vt culpam suam faterentur, & satisfactionē offerrent: sed hoc dolo tegebant nequitiam suã. Interim toto anno in latebris pectorū illorū sub ea simplicitatis simulatione serpens antiquus delitescēbat, nec potuit quantum crebris sancti viri adhortationibus inde extrahi, illis perpetuò machinātibus, vt quod animo conceperant, id ad effectum perducerent. Etiam per multorum ora isthuc volitabat, & ad regias vsque aures peruēnit, ita vt non parum formidarent eius conspirationis authores, nē Regis seueritas in ipsos animaduertēret. Itaque egērunt inter se, vt alter ipsorum, nempe Arcadius, è monasterio exiens, se ad ciuitatis Clērum & populū adiungeret: alter verò, id est, Columbus intrā monasterium residens, eos qui à sancto viro desci-

ro descuerant, in suscepta perfidia confirmaret, & si quos posset alios, ad se adduceret. At verò sanctus Aigulphus semper doctrinæ insistebat, proponens eis illud ex facris literis, Dominus vnanimis habitare facit in domo: arque inde concludens, eos, qui vnanimis hostes sint, alienos esse ab habitatione domūs Dei, & in partes satanæ concessisse. Quamobrēm, inquit, charitatis inter nos vinculis connectamur, nec vllis scissionibus disiungamur.

Illo hæc dicente, & hunc in modum sese gerente, Arcadius redit ad monasterium, fictis verbis & simulata humilitate pollicetur se correcturum perperam hæcētis admissã, oratq; sibi licere degere in monasterio. At vir Dei pestilentē hominis animum sentiens, fratribus annitentibus, non modò non annuit perenti, sed etiam è cœnobio illum expulit. Id ille ferre non sustinens, ad quendam se confert Nuceriæ ciuitatis principem, Mummolum nomine: hortatur eum, vt se ad monasteriū conferat, multas illic pecunias reperiturus. Ille cupiditatis flamma incensus, incunctanter capeffit iter, venitq; ad virum Dei Aigulphum: qui, quod sæpè cum illo de rebus animæ salutaribus colloqui consueuisset, nihil veritus, eū lauto conuiuio excipit, tametsi ex Audoëno Episcopo iam cognouerat insidias, quæ ipsi parabatur. Mummolo igitur cum conspirationis socijs prandente, subito Arcadius instar Iudæ turbis stipatus aduolat, beatum virum compræhendi, ligari, fustibus cædi iubet. Id cum fieret, vir sanctus Dominicam passionem commemorans, omnia tranquillo animo perferebat, dicens Dominum Iesum non suã, sed nostra causa etiam maiora perpessum; multaq; cum fiducia cantabat: Quid retribuam Domino, pro omnibus quæ retribuit mihi? Calicem salutaris accipiam, & nomen Domini inuocabo. Itã ergò laceratus, & vincus atq; ludibrio habitus est, donèc sol occumberet. Tum verò ministri satanæ eos, quos sancto viro familiaris adhæsisse nouerant, extra monasterij claustrã educūt ad eum, tanquam pariter cum illo audiendos, immò verò cum illo perimendos. Nolebat enim Dominus solum pastore pati, sed cum illo vnã gregem quoq; illius passus est interfici. Et illi quidem sancti viri, spiritus sancti virtute firmati, tanquam confestim ensibus iugulos daturi, iniuicem vltimum sibi vale dicunt: ruentesq; in mutuos amplexus, Domino se commendant, cum ingenti fiducia dicentes: Propter te, Domine, morte afficimur tota die: estimati sumus sicut oues occisionis. Atq; his & id genus alijs verbis tum noctis tenebras, tum suas solabantur ærumnas, seq; vicissim confirmabant, nē quis infirmior animo frangeretur, illud ex Apostolo referentes: Non sunt condignæ passionēs huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Interim præ mœrore, vt se habet humanæ naturæ imbecillitas, & vincit, & custodes, arctiori somno corripiuntur. Vnus verò è custodibus misericordia permotus, tectum carceris aperit, eosq; ad fugam capeffendam hortatur. At sanctus Aigulphus gratias quidem agit eius humanitati, sed minime paret consilio, itã dicens: Siue viuimus, Domino viuimus: siue morimur, Domino morimur: cuius providentiæ cum semel nos permiserimus, eius voluntati haudquaquam reluctabimur. Fiat de nobis, quod vult ille.

His dictis, Arcadius totius mali huius caput, aduenit, blandis verbis sanctorum doctorum lenire volens. At vnus ex illis, Trucharius nomine, iusto dolore comotus, quod suggerebat animus, in faciem ei objicit: Doleo, inquit, te imitatione filium esse satanæ, qui cum in exitium omnes impellat, etiam consolator vult videri. Doleo te fratrem esse Iudæ proditoris, qui instar illius pro ficto osculo sermones profers, blãditijs quidem mellitos, sed succis venenatis refertos. Sed perfricta frons, cum animi crudelitate coniuncta, obiurgatione non retunditur, sed importunè perstat in sententia, se consolatorem simulans. Vtq; magis etiam fidem faceret, se non fecisse, quæ fecerat, ad horam tertiam sanctis viris cibos & pocula offert, & tãquam illorum dolores miserans, hortatur vt se reficiant. At illi licet extrinsecus angerentur, non tamen propofiti & regularis consuetudinis obliuiscuntur: respondent sibi fas non esse venire contra regularia instituta, quæ hoc tempore iuberent in horam vsq; nonam ieiunia prodici. Itaque amotis escis, ad canonicam horam dilata refectio est. Quæ cum aduenisset, pariter orant pro Arcadio, & sic ab eo oblatum capiunt cibum.

Porro Mummolus, quem diximus, simulans se illis, quæ fiebant, offensum, à monasterio iam recesserat: sed tertia die rediens, instantissimè à singulis coepit pecunias extorquere. Respondent illi, nunquam sibi sub Aigulpho licuisse habere aliquid proprii, ne ipsa quidem propria vri voluntate: sed esse ipsis omnia communia. Cernens ille ab spe se excidisse sua, aliò se vertit: & cum priuatim nihil posset obtinere à singulis,

Cap. 7.

S. Aigulphus capus verberatur.

Psal. 117.

Reliqui machi cum suo Abbate incarcerantur.

Psal. 43.

Rom. 8.

Rom. 14.

Cap. 8. Arcadij simulatio.

Noluit sancti viri ita à se angere ieiunia.

Cap. 9.

Mimolus diripit res monasterij.

Act. 14.

Nota ut diuinitus retardatur conatus impiorum.

Cap. 10.

Sanctorum linguarum praeciduntur.

Sine linguis loquuntur.

Oculis orbantur.

Pfal. 122.

Appellunt Caprariam insulam, ubi humaniter a fratribus excipiuntur.

Eccē osculū Iudaicum.

Cap. II.

* Amaritinā

Capite caeduntur.

gulis, ad publica se transfert, nec quicquam omninò reliqui facit ex omnibus, quæ erant in monasterio. quæ cupiditas horraretur vt raperet. Postquam autem discessit, beatus Aigulphus & cæteri pro voluntate Arcadij & Columbi custodiebantur in ergastulo, vbi ad decem dies eorum corpora conficiebantur: sed scripturæ sacræ sententijs se consolabantur, quòd per multas tribulationes oporteat nos introire in regnum Dei. Deindè diaboli satellites Arcadius & Columbus eos nauim imponunt, & cum illis mari se credunt. Iam verò certissimè comperientes sancti viri se neci destinatos, mutuò sese cohortabantur, nè quis vel amore presentis vitæ, vel timore mortis, hostibus cederet. Proponebant sibi æterna supplicia impiorum, & sempiternam felicitatem iustorum, constanter vsq; ad mortem Domino fidè conseruantium. Atq; his & alijs consimilibus communiebant sese athlèta Christi aduersus tatanæ insidias & eius furiosos ministros. Vbi autem nauis in altum processit, existunt venti cōtrarij, coguntq; nauim aliò tendere, quàm vellent homines maligni. Atque hunc in modum, quod dictu quoque mirum sit, ad dies quadraginta iactabantur in mari, toto illo freto oberantes, ita vt nec ipsi litus attingere, nec nauis mergi possent: credo equidem, fati indicante Deo, quid impij illi mererentur. Sed nè pro meritis paterentur fontes, in fontes impedimento erant, vt ipsa quoque elementa propemodùm clamare viderentur: Par erat, furciferos istos repentinis absorberi fluctibus, n̄ mixti illis essent, qui id non merentur.

Videns igitur Columbus mare sibi negare exitum, simulque metuens, si terram apprehendant, & sanctorum innocentiam, & suam crudelitatem parafactum iri, illorum linguas iubet præcidi. Sed illi præcis linguis non minùs, quàm integris psallunt, Domine labia mea aperies, & os meum annuntiabit laudem tuam. At miser Columbus nihil tanto motus miraculo, instar Pharaonis obdurefcit, præcipitque linguas eorum radicitus excindi. Nihil efficit, nihil proficit sæua crudelitas. Edunt verba sancti sine linguis perfectissimè. Audiens id Columbus, addit scelus sceleri, & eorum oculos iubet effodi, illis interim nihil à laudibus Dei cessantibus. Orbati luminibus corporis, interioris hominis oculos, quibus Deus videtur, sanos habentes, fidenter cantabant: Ad te Domine leuauimus oculos nostros, qui habitas in caelis. Atqui immanitas Columbi & Arcadij nec sic reprimitur. Iubent eos nudari vestibus suis, & alijs fordidis atque vilissimis indui: non attēdentes miseri, qui Christum indutus sit, eum externo, licet fordido, habitu minimè deturpari. Cùm sic autem per multos dies iactati essent, tandem ad insulam Caprariam in die Coenæ Dominicæ appellunt, in qua erat ingens numerus monachorum, qui eos humanissimè, & vt par erat monachos à monachis, exceperunt: & cum didicissent, quas essent maris molestias perpeffi, quibus poterant modis, eos recrearunt. In ipso autem sacratissimo Paschatis die, sub Missæ sacrificio infelicitissimus & mortalium omnium flagitiosissimus Columbus, Diaconi sanctus est ministerio, & cum ad id loci ventum esset, quo corporis & sanguinis Christi sacramenta percepturi, inuicem se osculantur, ille impurus non dubitauit tam crudeliter à se mulctatis oscula præbere. At beatus Aigulphus & eius socij cum summa exultatione Deo gratias agebant, quòd tam benignè à fratribus eius loci haberentur.

Expleta solennitate Paschali, Columbus Ephesum proficiscitur, homo seculi secularibus negocijs operam daturus: iubetq; Aigulphum & socios eius suum in monasterio illo reditum oppetiri. Eo absente, tantam beato Aigulpho Dominus verbi gratiam contulit, vt auditores & expleret abundè, & tamen ad audiendum auidos & alacres dimitteret. Qui enim gratiam ei dederat, vt sine lingua posset loqui, etiam addidit gratiam, vt gratius audiretur. Reuersus autem Columbus ab Epheso, sanctos viros à monasterio abstractos, rursus nauim imponit: & cum sustulissent à portu, & aliquoulsque progressi essent, obuiam habuere nauim, ab Africa venientem, cui sanctos martyres imposuit, mandauitque satellitibus suis, vt ad insulam * Amaritinā, quæ est inter Corsicam & Sardiniam, venientes, sanctos iugularent. Vbi eò peruentum est, carnifices parant se ad eadem, sancti orant, paulisper vt precari ipsis liceat: post preces, quibus Domino animas suas prolixè commendarunt, surgunt, & cum omni fiducia & alacritate inter verba orationis & Domini laudes capite cæsi, spiritum reddunt tertio Nonas Septembris. Appareet sanè, malignissimum dæmonem id molitum esse, vt sancti viri sic interimerentur, vt eorum esset ignota passio, nec haberent homines è propinquo exempla, quibus ad patientiæ capefcendas coronas animarentur.

Ingens enim ad virtutem incitamentum est, sodalium & proximorum cognoscere inuictam animi constantiam: pudetque apparere degeneres, dum cernitur paris conditionis homo per labores & certamina ad caelestia præmia contendisse. Inuidebat etiam hominibus nequissimus serpens beneficia, ab eorum reliquijs diuinitus profectura. Sed quàm verè de illo dicatur, Draco iste, quem formasti ad illud edum ei, hic Psal. 103. licuit animaduerti.

Cùm enim truces illi carnifices in sanctorum nece occuparentur, vnus ex sanctis illis, Briconius nomine, scapham nactus, indè se subducit. Eum sanè in id diuinitus reseruat credimus, nè sanctorum perpeffio occulta maneret. Eius enim relatu & modo perpeffionis eorum in notitiam fidelium peruénit, & corpora ad nostram consolationem reuelata sunt, atq; ad fines nostros reducta. Fas autem est credere, non eum priuari fraterna gloria, quem non timor à martyrio retraxit, sed Deus ob tantam utilitatem seruauit. Vbi autem Briconius ad monasterium redijt, iam beato Aigulpho substitutum reperit virum venerandæ vitæ Rigomirum, cui nuncijs tam atrocis cædis, itemque fratribus magnum attulit luctum & mœrorem. Sed licet carni condolerent, at spiritibus congratulabantur, non ambigentes eos, positus luteis tabernaculis, in domum æternam non manufactam, & in ciuitatem illam, cuius rex & conditor est Deus, ingressos. Simul autem eius rei certiore faciūt Abbatissam Angarissam, quæ in vicino monasterio præerat sanctimonialibus, à viro sancto, ab ineunte ætate, tam in scripturis diuinis, quàm disciplina monastica, benè institutam. Itaque communis consilio & openaues parant, mittuntque homines, qui sanctorum corpora aduehant ad monasterium. Abeunt illi secundo vento, perueniuntque ad locum, in quo martyrum præclaræ iacebant exuuie, hominum quidem custodia destituta, sed diuinitus conseruata. Alacriter igitur & reuerenter eas in naues important, propeque ad suos redire contendunt. Iam verò ad Lirinense monasterium accedentibus, & sacra corpora eò inferre volētibus occurrit ea, quam diximus, Abbatissa obnixè orans, vt corpus beati viri & magistris sui liceat intrā suum monasterium sepelire. Sed cùm incomparabili eius apud se retinendi desiderio flagrarent fratres, extitit inter Abbatissam & illos amicabile quædam contentio, quam tamen charitas facile diremit. Tandem enim id effectum est, vt Abbatissa contra esset capite & brachio dextro sancti viri, & reliquum corpus cum aliorum fratrum reliquijs monachi intrā suum monasterium sepulturæ mandarent.

Nec verò sanctæ Abbatissæ deuotio caruit fructu suo. Erat enim in monasterio eius foror quædam, cuius oculos palpebræ cōprefferant, & omni videnti facultate priuata. Ea plena fide cum alijs ad sacras reliquias tota nocte in precibus & laudibus diuinis perierat, manè sentit redditam sibi lucem, iucundoq; animo videt orbem solis radijs illustratum. Quo miraculo omnium cernentium ita exhilarata sunt pectora, vt iam non dolerent se corpore amississe patrem, què per miracula adeò sibi presentem esse cōperirent. Nec modò deuotis sibi & diuina per ipsum beneficia poscentibus pater beatus aderat, sed ipsi etiam persecutori suo opem tulit. Columbus enim, author cædis eius, cùm ea nocte, quæ diem martyrij eius sequitur, in lectulo se quietis causa reposuisset, mox ei adstetit vir Dei, cur immeritum se tantis affecisset malis, & innoxiorum sanguinem sudisset, cum obiurgatione inquisiuit: atq; ijs dictis, guttam fusi sanguinis tulit, eaq; in pectore & dorso eius circulum pinxit. Tum miser ille tremebundus corruit ad pedes eius, rogauitq; inuictam & solitam mansuetudinem & pietatem eius, nè ipsum tanto sceleri obnoxium, diuino iudicio seruaret. Eius precibus flexus vir beatus, alterum expunxit circulum, alterum abolere noluit, dicens id fieri non posse, donèc apud Clodouicum Regem & Ebroinum maiorem domus, publicumq; Francorum iudicium, ei remediū afferretur, quod etiā factum est. Nam iussu Regis quaesitus & comprehensus, in vincula coniectus est, lataque in eum sententia, diris poenis affectus, & tandem interfectus est. Possumus autè haud obicure per sanguinem martyrum fufum intelligere, innocentiam, vim passam, iustam expetere vltionem: Effigiem circuli sanguine expressam, inuitabilem diuini iudicij animaduersionem: Geminum circulum pectoris & dorsi, presens & futurum supplicium: Alterius circuli abolitionem, æternæ poenæ remissionem, sancti viri precibus ei impetratam: Alterius per mansionem, necem temporariā, qua affectus est. Etsi enim sancti impetrant persecutoribus suis, nè æternum puniantur: at nolunt tamen prorsus impune abire, quod vel in Deum, vel in proximos sceleratè admisere. Peccauit Dauid sanctus Rex, atq; à propheta

Cap. 12. Briconius euadit cædem.

Rigomirus Abbas S. Aigulphi iucessor.

Hebr. 11.

Sanctorum corpora reducta ad monasteriū Lirinense.

Cap. 13.

Cæca monialis lumē recipit.

Viso terribilis Colūbo offertur.

Columbus dat poenas atrocitatis suæ.

2. Reg. 12. pheta eo nomine repræhensus, Peccavi, inquit, Domino: moxq; audire meruit: Dominus trātulit peccatum tuum. & tamen quot ille modis postea propter illud peccatum afflicus & vexatus sit, nōrunt, qui sacras literas nō ignorant. Hoc eō facit, vt nos quoque, tametsi per sacerdotes simus à peccatis absoluri, haudquaquam pœnas nos euasuros sentiamus, nisi ita vt par est, Deo & hominibus, qui à nobis lesi sint, satisficiamus. Deus enim ait de seruis suis: Qui tangit vos, tangit pupillam oculi mei. Immo verò etiam honore afficiamus eos, in quibus per fidem & bonorū operum exercitia Christū habitare cognoscimus, vt quandoq; audiamus ex eo: Venite benedicti patris mei: cum quo & spiritu sancto regnum & imperium obtinet sempiternum, Amen.

Zach. 2.

Matth. 25.

MARTYRIVM S. SERAPHIÆ VIRGINIS, EX VETVSTO MS. CODICE, PER F. LAURENTIVM Surium, mutato hincindè stylo descriptum. Consentiant antiqui. Martyrologia.

Septēbris 5. hic: passio sic 29. Iulij.

Seraphia Sabinam conuertit.

Trahitur ad tribunal Berylli Præsides.

Sabina Præsidem oburgat.

Constantia S. Seraphiæ.

Anima munda templum & sedes Dei est.

1. Cor. 3.

Ibidem. Traditur duobus iuuenibus depuranda.

Act. 33.

V M terribilis persecutionis dies Christianis innotuisset, multi etiam per orbem terrarum pro Christo cæderentur, sancta virgo Seraphia apud oppidum Vindinense in domo illustrissimæ Sabine morabatur, cum esset ciuis Antiochena. Effecit autē hortationibus suis, vt Sabina crederet in Dominum Iesum, cresceretque in fide & sancta conuersatione. Misit autem ad eam Beryllus Præsides, qui sanctam Dei virginem Seraphiam raperent ad ipsius tribunal. Sed cum eise comitem adiunxisset S. Sabina, Præsides eam reueritus, dimisit vnā cum illa etiam S. Seraphiam. Primò quidē, nē à militibus raperetur Seraphia, impedire conata fuit Sabina, sed paulò post ait ad eam Seraphia: Domina mater, patere me abire cum istis: tu tantum ora Deum, & confide Domino Iesu Christo. Credo enim, licet indigna & peccatrix sim, præstiturum mihi Dominum Iesum, vt efficiar ancilla ipsius. Cum ergò sic domum reuertissent, post triduum Præsides trans pontem iubet apparari tribunal supra arcum Albin, vbi solebant iudicia exerceri: præcipitq; officio, vt Seraphia adducatur. Eam igitur rapiunt officiales, & pedibus suis sequitur illam S. Sabina. Sed cum cerneret se illam eripere non posse, exclamans ait ad Præsidentem: Canis rabide Asiaticæ, noli in tuam perniciem sanctam Dei virginem & dominam tuam iniurijs afficere. Propè est enim Christus Deus noster, qui te & Imperatores tuos afficiet pœnis sempiternis propter maleficia tam multa, quæ excogitasti in eos, qui seruiunt Deo viuo. His dictis, abiit lachrymans in domum suam.

Tum verò Præsides ait ad Seraphiam: Sacrifica dijs immortalibus, quibus sacrificat domini Imperatores. S. Seraphia dixit: Ego timeo & colo omnipotentem Deum, qui fecit cælum & terram, & omnia quæ in eis sunt. Quos tu verò adorare me inbes, ij non sunt dij, sed dæmones, quos mihi adorare nō licet, cum sim Christiana. Præsides ait: Accede igitur, & sacrifica Christo tuo. Seraphia respondit: Ego illi quotidie offero sacrificia, adorans illum & deprecans die ac nocte. Præsides ait: Vbi est templum Christi tui, & quod nā illi offers sacrificium? Seraphia dixit: Hoc est illud sacrificium, vt meisam mundam illi exhibeam studio castitatis, vt per eius misericordiam alios ad eam professionem adducam. Præsides ait: Hocine ergò est templum & sacrificium Christi tui? Illa respondit: Nihil est præstabilius, quàm verum nōsse Deum, & piè viuendo illi seruire. Præsides dixit: Tu ipsa igitur, vt ais, templum es Dei tui. Seraphia respondit: Si eius freta auxilio mundam me cōseruauero, illius vtiq; templum ego sum, cum dicat scriptura: Vos estis templum Dei viui, & spiritus Dei habitat in vobis. Præsides ait: Si ergò violata fueris, desines esse templum Dei tui? Seraphia respōdit: Si quis templum Dei violauerit, disperdet illum Deus. At Præsides id non intelligens, iussit eam duobus lasciuis Aegyptijs iuuenibus tradi, vt ea tota nocte abuterentur. Accipiunt ergò illam impuri iuuenes, abducuntq; in cubiculum valdè obscurum. Illa verò in cubiculo stans, sic orabat Dominū: Te inuoco Domine Iesu Christe, qui es verus custos & conseruator: te inuoco Domine Iesu Christe, qui es lumen & gaudiū sempiternū, qui sanctos Apostolos tuos in custodia detētos, clausis ianuis visitasti & corroborasti: adesto mihi, ob-

obsecro, & miserere peregrinæ ancillæ tuæ Seraphiæ, & libera me ab impuro desiderio iuuenum istorum. Obscurentur, quæso, oculi eorum, vt non possint attingere ancillam tuam in te confidentem, nec contaminent corpus meum, tua consecratione consignatum. Pudeat eorum impudentia, nec me sinas coquinari: sed potius iubeas me venire ad te. Adis autem Sabine ancillæ tuæ, confirmes eam tua virtute bone Iesu, nē gaudeat de illa terribimus hostis diabolus. multa enim sustinuit mea causa propter nomē sanctū tuum. Domine Iesu Christe, exaudi me, qui es benedictus & gloriosus & superlaudabilis cum patre & spiritu sancto in secula seculorū, Amen.

Eccè autem iuuenibus illis, sub primam noctis horam contra propositum sanctæ virginis ad eam accedentibus, subito magnus factus est sonus & terribilis tremor, ita vt toto oppido sentiretur: caduntque iuuenes illi penè exanimis in terram, membris omnibus dissolutis. Cernens autem virgo castissima diuinum adesse auxilium, extensis manibus Domino gratias agit, noctē illam in precibus exigens. Summo mane adiunt missi à Præside, qui sciscitentur ex iuuenibus, num suam expleuerint libidinem. At illi ingressi, conspiciunt sanctam virginem orantem, iuuenes verò prostratos humi ceu mortuos, quibus nullæ suppetere vires vel exurgendi, vel etiam loquēdi, solis oculis apertis. Fit igitur magnus hominum concursus, & Præsides, vt audiuit, iubet parari tribunal, & coram se sisti ancillam Dei, cui ita dixit: Quid est, Seraphia? Satisne factum est desiderio tuo, an adhuc ferues libidine? S. Seraphia respondit: Tu quidem pro peruersitate mentis tuæ, quam occupat diabolus, irridens hæc loqueris: ego verò eos, quos tu dicis, iuuenes nec sensi, nec apud me fuisse scio. Præsides ait: Itane hac illi nocte apud te non fuere? Seraphia respondit: Mecum ille fuit, cuius ego sum, & qui me sibi vendicat. Præsides dixit: Quisnam est ille? Seraphia respondit: Custos & conseruator meus Dominus Iesus Christus. Præsides ait: Quid adeò per multa vagaris? Dic mihi, quibus maleficis artibus iuuenes eneruasti? Seraphia dixit: Nobis Christianis non est artes magicas exercere. Quos autem vos per maleficia vestra interficitis, eos noster & omnium Dominus Christus Iesus inuocatus vitæ restituit. Præsides ait: Si ergò Christus tuus maleficas artes omnes superat, inuoca illum, vt his iuuenibus pristinas reddat vires: ex quibus tum discere poterimus, quid tota nocte egerint apud te. Ego verò certissimè sic sentio, idcirco quibusdā malis artibus te illos dementasse, nē tuam turpitudinem proderent. Seraphia dixit: Deus, cuius ego ancilla sum, omnipotēs est, nec quicquam ei est impossibile. Præsides ait: Fac igitur, vt iuuenes ad se redeant, & loquantur. Seraphia dixit: Tu quidem suspicaris magam me esse: sed ego artem magicam ignoro: preces autem offero Deo meo, propter quas nō mihi soli præstat quod peto, sed etiam omnibus toto corde eum inuocantibus. Præsides ait: Vt vt visum tibi erit, facito: tantum da operam, vt loquantur iuuenes: & ita cernemus integritatem tuam. Seraphia respondit: Iam tibi dixi, artium maleficarum me imperitā esse: orare autem me Deum, vt annuat. Præsides dixit: Abi igitur ad locum, vbi sunt iuuenes, & precare pro illis Deum tuum. Seraphia respondit: Nē alij vel miraculo fraudentur, vel malè sentiat, vt tu, nihil attinet eō me accedere. Tu potius iubeto eos huc perferri.

Iussit ergò Præsides adduci iuuenes ad tribunal, qui sic erāt constituti, ac si nunquam habuissent linguas, neque pedes, neque manus: adeò erant membris omnibus dissoluti. Cunctis verò admirantibus, Præsides ait: Seraphia, precare nunc Deum tuum pro horum salute. Tum illa in cælū extensis manibus, ita dixit: Domine Deus omnipotēs, qui fecisti cælum & terram, mare & omnia, quæ in eis sunt: qui per sanctos Apostolos tuos mortuos excitasti, leprosos mūdasti, mutis loquelā reformasti, & surdis auditum: exaudi me ancillam tuam in te confidentem, nec dissimules propter hunc infelicem & incredulum: sed sana iuuenes istos sub horum omnium id expectantiū conspectu, vt erubescat amens iste, qui in insania percitus, vexat in te credentes. Accelera Domine, vt cognoscant isti, quia tu es Deus solus, qui facis mirabilia, & non est alius præter te. His dictis, accessit & tetigit iuuenes, atque ad illos: In nomine Domini nostri Iesu Christi surgite in pedes vestros. Illi repente exilientes, constiterunt & locuti sunt. Populo id non immeritò admirare, Præsides dixit: Vidistis non potuisse eam explere artem magicam, nisi eos manibus atrectaret? deinde ad iuuenes ait: Quonam pacto hæc foemina & mentis & membrorū officio vos priuauit? Illi responderunt: Domine Præsides, nos, vt eramus iussi à celsitudine tua, simulatque ad eam ingressi sumus, iuuenis quidā aduenit, præstati corporis forma, & instar solis totus radians, isq; inter puellam hæc & nos se interposuit mediū: nos verò præ nimio eius splendore tremor & caligo &

Lasciu iuuenes diuinitus puniuntur.

Præsides virtutes Dei maleficis artibus ascribit.

Preces S. Seraphiæ.

Sanat iuuenes pessimè mulctatos.

defectio apprehendit, atque ex eo tempore vsque in praesens mentis compotes non fuimus. Noueris igitur, eam aut magam esse, aut Deum eius reuera magnum esse. Praeses ad Seraphiam ait: Dic mihi Seraphia, quibus artibus isthuc effeceris, & quamprimum te dimittam. Seraphia respondit: Ego malas artes odi: immo Christiani omnes, Christi expresso nomine, incantationes omnes profligabunt, nec quicquam eis officient. Praeses dixit: Vel nunc cognoscam, si qua sit vis incantamentorum tuorum: si non sacrificaueris, caput tuum auferam. Seraphia respondit: Fac ut lubet, ego daemones non sacrifico, nec facio voluntatem patris tui satanae: quia Christiana sum.

Contemnit
minas Prae-
sidis.

Lampades
ei admota
extinguun-
tur.
Psal. 69.

Iussit ergo Praeses duas ei ardentis lampades admoueri: sed mox extinctae sunt, & qui eas applicabant, cecidere supini in terram. Sancta vero Seraphia, sublati ad caelum oculis: Domine Iesu Christe, inquit, erubescant & conturbentur omnes inimici mei: auertantur retrorsum, & confundantur valde velociter. Praeses dixit: Sacrifica dijs, ne moriaris. Seraphia respondit: Ego vero ea causa non sacrifico daemones vestris, ne moriar. Praeses dixit: Audi malefica & biothanata praecipuum Imperatorum, & sacrificans dijs immortalibus, libera te a supplicijs & interitu. Seraphia respondit: Biothanati & malefici vos estis, qui negatis Deum viuum & verum, & daemones adoratis, cum ipsis pariter perituri. Ego autem Deo immortalis meipsam offero sacrificium, si tamen me dignatur suscipere, etsi peccatricem, at certe Christianam.

Caeditur fu-
stibus.

Tum Praeses iussit eam fustibus caedi. Quod cum fieret, subito extitit ingens terrae motus, & fragimentum quoddam e fuste, quo caedebatur sancta virgo, insiliit in dextrum Praesidis oculum, & triduo post eius lumine orbatus est. Tum ille furore correptus, hanc in eam tulit sententiam: Seraphiam non solum praecipua Imperialia contemnentem, verumetiam in tantis depraesens maleficijs, gladio percuti iubemus. Atque ita capite caesa est trans arcum Faustini, iuxta aream Viniciani, quarto Calendas Augusti. Porro illustrissima Sabina colligens sanctae virginis reliquias, pro more venerabiles celebrauit exequias, & ut thesaurum sempiternum vel preciosam margaritam reposuit in monumento suo, quod ipsa sibi magno studio parauerat.

Capite pu-
nitur.

VITA S. REMACLI EPISCOPI TRAI-
CTENSIS, (QUI EPISCOPATUS POSTEA LEODIUM
translatus est) auctore Notgero Leodiensi Episcopo, viro sane doctissimo:
*cuius tamen difficilem & durissimum stylum in gratiam lectoris
ferè mutauit F. Laur. Surius: dempta epistola ad Ab-
batem Vuerinfridum, in qua nihil mutatum
est. Claruit Notgerus anno
salutis 850.*

NOTGERI EPISCOPI LEODIENSIS AD VVERIN-
FRIDUM ABBAEM Epistola nuncupatoria.

Dan. 12.

NOTGERVS, quem, etsi indignum sanctae Mariae sanctique Lamberti mancipium, praedicant tamen Episcopum: Vuerinfrido venerabili in Christo patri & confaerdori, salutis aeternae subsidium. Omnis antiquitas, ut ait Oratorum maximus, quo propius aberat ab ortu & diuina progenie, hoc melius ea fortasse, quae erant vera, cernebat. Verum, Angelo Danieli narrante, nouimus, quia pertransibunt plurimi, & multiplex erit scientia: In antiquis utique viget ratione, veritatis indagatrice, & perspicacia futurorum: in modernis vero fide credulitatis quamprimum pollente, cum plurima scientia praeteritorum. Illis diuturnitas vitae vetustatis obducens callum, cognitionem praestitit omnium rerum: nobis contra, quos calidus sanguis, quos rerum incertitudo versat, utinam non auolet ob breuiem vitam & curam sollicitudinum, antiquorum memorare inuenta virorum. Vixere fortes ante Agamemona multi: sed omnes illachrymabiles ignotique, virgetur longa nocte, carent quia vate sacro. Haec, ut credo, perpendens Abbatum reuerentissime, & quia

necessè

necessè est, quanto iuniores, tanto esse perspicaciores: obtulisti libellum de vita tam nostri, quam vestri specialis patroni, domini scilicet Remacii, conquestus propter incuriam tamen praedecessorum vestrorum breuius, quam ut res exposularer, pro magnitudine gestorum eius esse eruditam. Simulque visus es, ut ne dicam precari, sed potius exhortari, ut eam non modo exemplari, verum aliquanto lepidius mandarem poliri: tum quod gestorum illius aliunde sumptorum suppetat copia: tum quod temporum, quorum diuersitas nunc maxime scitu opus est, ex chartulario vestro non desit notitia. Sed ad haec dum te cum tuis omnium artium praesulem esse constaret, illudque Pierium animo occurreret, In syluam ne ligna feras: & In mare quid pisces, quid aquas in flumina mittis? suspensam interea librare silentia mentem coeperant, cum ecce memoriam offendebar, quia vires, quas imperitia denegar, charitas ministrat, & quia incepto tantum opus est, caetera res expedit. Igitur adorsus sum, & ut verbis cuiusdam sapientis vtar, & ex illo, quantum res poscit, aceruo tollam, exhortatione tua, quae & praesentis honestate propositi, & futurae aetatis utilitate coniuncta est, nihil antiquius existimaui, & ne auctoritatem diffugere viderer, ei muneri libentius acquieui. Praesenti enim auctoritatis datur, cum credit praestari posse, quod petitur: & parere scire, aequalis est gloria cum imperante.

Fecerant hoc idem iam dudum aetate venerabiles viri Hilduinus Abbas in passione S. Dionysij: Hincmarus Archiepiscopus in vita S. Remigij: & alij quamplurimi in non paucorum compilandis gestis sanctorum: quibus auctoribus obtinere possumus optimis, quod in omnibus causis & solet & debet valere plurimum. Nam nunquam ita quisquam bene subducta ratione ad vitam fuit, quin res, aetas, usus semper aliquid apportet noui. Et ne hic labor, qui te adhortante susceptus est, infertaciter fiat, non eius modo cuius meminimus, sancti scilicet Remacii: verum caeterorum nostrae Sedis Pontificum tempora & gesta, quae vndecunquè potuere corradi, ad nostra vsque tempora collegi, & cuius potissimum anhelabas desiderio, vitam inde exceptam votis tuis porrexi. Longè quidem mea sententia ab oratoris primi excellentia me ratus differre, qui plurima paucis absolueret, pauca plurimis protelare, vel magna extenuare, maxima e minimis efficere, lata angustè, angusta latè, vulgata decenter, decencia intellectualiter, noua vtilitè, vtilitè nouè, & id genus plurima valeat delibare. Cui & a poeta praecipitur: Aut famam sequere, aut sibi conuenientia finge. Nec ut scholares posito themate, quibus verbis uti potuit, qui iniuriam passus est: vel ille, qui intulit, aliquid finimus friuolum: immo nec creperum. Quod etsi eloquentissimum quendam dicentem, Quod si haec, inquit, vterque non dixit, tamè in voto habuit, & in actu ostendit, sectari contenderem, nullius utique iudicium extimefcerem. Verum haec aliàs. Misi, inquam, charitati tuae munus, quod minus quidem efficientiae securitate, maxime autem susceptum est amicitiae praesumptione. Magnas etenim in difficilimi operis cursu vires, amicitiae contemplatio supplet, & placere cupientibus multa saepe rerum copia suppeditat. Vnde licet verear, ne dum imperato muneri par esse nequam, deficientis culpa in adhortantis cedat iniuriam: tamè cum tuam specto beneuolentiam, sit omne pronum & facile, & (ut ita dicam) voluntarium, quod in tua iucunditatis impenditur praescriptum. Hoc autem munere impenso, sollicitum te reddere cupio: quia si quid operum tuorum quandoquè exposulauero, iniurius mihi fueris, si negabis. Quisquis magna dedit, voluit sibi magna remitti. Sed non arroganter magna, quippe tuis meritis & nostris votis imparia. Quapropter oblatrantis morsus timeo inuidiae, quia in difficili re facile solet liuor praediciu importare. Denique non omnes eadem mirantur, amantque. Ergo non isthic obliquo oculo mea famina, quisquam limet, non odio obscuro morsuque venenet. Sed tu pater beatissime, mei laboris tuaeque adhortationis asertor, caueas securum me peractum reddat officium, cum tibi pudor amici dignius possit conuenire, si displicet. Vale.

*Quod nec vota pati, nec fingere somnia possunt,
Gaudens semper habe: gaudent pro nomine molles
Auriculae: tibi me virtus tua fecit amicum. Iterum vale.*

PRAE-

PRAEFATIO AVTHORIS.

Rom. 9.

Luc. 11.

Nemo volū-
tate Dei,
sed pmissu
ei⁹ perit, iu-
sto id eius
exigēte iu-
dicio.

Iohan. 14.

Nota de san-
ctorum pa-
trocinij.

Mnipotens Dominus, qui diues est in misericordia, cuius naturā bonitas, cuius voluntas potentia, cuius opus misericordia est, sustinuit vasa irā, apta in interitum, in multa patientia: Tandem verò, sicut à reatu primæ præuaricationis nullum liberum reperit, ita liberandis omnibus venit, diuitias bonitatis & lōganimitatis omnibus prærogauit, voluntatis omnipotentiam in ingratos & eius gratiæ respectu indignos, efficacissimè exercuit, quando opus saluatoris misericordiæ, vt reparari posset, clemētissimè antè procurauit. Forti illi armato arma, in quibus confidebat, abstulit: vasa, quæ possidebat, distribuit: vt, sicut prius propter peccata, irā vasa, ita per eius gratiam fierent vasa misericordiæ. Vt enim non est credendum, ad salutem aliquem pertingere, nisi Deo intuitante: sic nec intuitatum quidem operari salutem suam, nisi Deo auxiliante: nullum voluntate Dei perire, sed permissu, pro arbitrij electione: nè facultatis libertas & ingenuitas semel homini attributa, ad seruilem quandam necessitatem redigatur. Itā ergò initium salutis nostræ Deo miserante habemus. Vt autem salutaris inspiracionis acquiescamus, nostri est arbitrij. Porro vt adipiscamur id, quod monitioni diuinæ acquiescentes appetimus, diuini est muneris. Vt labamur, nostræ est potestatis & ignauia. Vt non labamur salutis munere adepto, nostræ quidem quōdam modo est sollicitudinis, sed omni modo adiutorij caelestis. Atque ei spei fortissimè innitentes, beatos esse re ipsa comperimus: qui cum Christum in carne tanta efficientem non viderint, audita constanter credere non dubitarunt: è quibus etiam multos fecisse opera, quæ ille fecit, & iuxta eius promissionem maiora quoque fecisse, non solum vicini continentur, sed illi etiam prædicant, qui sunt ultra Sauromatas, & glaciale attingunt mare, & insulas habitant Fortunatas. Libenter igitur tanto bono subditi sumus, delectetque tanto seruire Domino: qui non modò fautor & adiutor est eorum, qui proficiunt: sed etiam remedia prouidet lapsis: dum & Angelica nobis præstat suffragia non deesse, & sanctorum confert patrocinia, quos pro nostris culpis intercessores implorare non dubitemus. Quos licet passim diuersis largitus sit prouincijs, generatim & communiter honorandos: at tamen singulis quibusque locis speciales quosdam attribuit, etiam specialiter amplectendos & propensius exorandos. E quibus nobis beatum Remaclum adhibuit: cuius vt suffragijs plurimum innitimur, ita eius vitam & gesta pro capto virium narrare aggredimur.

VITAE HISTORIA.

Septēbris 3.
Cap. 1.

Clotari⁹ &
Dagobert⁹
reges propa-
gant Chri-
stianismū.

Aquitaniae
flus & ma-
gnitudo.

RANCORVM regnum ab ipso suo exordio semper iniudum, tum vel maximè præ ceteris ei vicinis regnis florere visum est, cum iugo Dominicæ fidei colla suppositus, & quod prius adorarat, extulit: quod exusserat, adorauit. Ingens autem accepit incrementum, & sub eo firmum Ecclesia Dei statum, cum Clotarius Rex legitima successione quartus, trium regnorū factus est monarcha, & eum principatus sui annum agebat quadragesimum, quem Heraclius sanctæ Crucis recuperator imperij decimumquartum. Is Clotarius nullum ex vicinis Regibus passus est suæ ditioni arma inferre, sed omnes Hispaniæ, Galliæ & Germaniæ Reges & populos suos habenis studuit coercere. Porro inclytum filium suum Dagobertum Austrasias præfecit, ei que etiam Germaniæ ditiones voluit esse subiectas. Eorum temporibus felicissimis vsque adeo Christianismus excreuit, vt penè nulla hodiè aut rara intra limites regni ipsorum ecclesia inueniatur, quæ non alicuius eius tempestatis sancti patrocinij illustretur. Atque vt innumeros prætermittamus, Eligius & Audoenus viri sancti, palatij ministerijs fungebantur, beatus Arnulphus & Romaricus regijs consilijs adhibebantur, sanctus Amandus & beatissimus Remaclus, sanctusque Goar Aquitaniam ortu suo illustrabant. Eam Aquitaniam quidam volunt ferè tertiam esse Galliarum partem, & ab obliquis Ligeris aquis, qui maxima ex parte eam alluit, ac penè in orbem circundat, ita nuncupatam. A Circio habet Oceanum, qui Aquitanicus sinus dicitur: ab occasu Hispanias: à septentrione & oriente Lugdunensem prouinciam: ab Euro & meridie Narbonensem.

Riuulis

Riuulis & fluminibus piscosis, solo fecundissimo, pasuis pecorum vberissimis, vineis necesseis, nemoribus copiosis, magna fructuum abundantia celebris, auri, argenti, aliorumque metallorum ferax, vedigalium prouentu opulenta, sed præ alijs prouincijs voluptatum omnium luxuriæ dedita, denique viris fortibus, bellicosus & ferocibus instructa. Habet ea, præter castra & loca munita, vrbes quatuordecim prægrandes, easque populosas & celeberrimas: è quibus duæ sunt metropoles, vna Burdegalensis, magnis semper viris conspicua: altera Bituricensis, cuius tum Archiepiscopus fuit sanctus Austregisilus, & beatus Sulpitius Archidiaconus, Austregisili in episcopatu successor. In quorum parocia per id tempus Remaclus in hanc lucem editus est, patre Albutio, Matrime matre: qui ambo pro seculi dignitate, & opibus & generis nobilitate pollebant. Testatur id magnæ possessiones eius, tam nostræ ecclesiæ, quam vestro monasterio, siue ab ipso, siue à Maioribus eius, vel etiam à regia sublimitate donatæ: quemadmodum doceri potest ex literis, quæ etiamnum in vtriusque ecclesiæ archiuis asseruantur.

S. Remacii
parria & pa-
rentes.

Educatus verò est bonæ indolis puer Remaclus sub beato Sulpitio, in cuius honorem constat ab eodem sancto viro postea permultas in nostra diocesi ecclesias dicatas. Vbi autem adoleuit, & prout ea ferebat ætas, totius integritatis & probitatis fructus protulit, beato Eligio cōmendatus est, viro inter eius ætatis homines meritorum gratia facillè primo. Is verò in Solenniensi monasterio, quod ipse in suo fundo construebat, eum sacris monasticæ disciplinæ institutionibus exactè imbuit. Instantum autem pius adolescens eius monitis obtemperauit, vt, diuina in eo gratia exuberante, omnibus in eo monasterio Christo militantibus, religiosæ conuersationis de se exempla præberet. Erat in vigilijs assiduus, in precibus pernox, in abstinentia præcipuus, in vniuersa morum integritate præclarus. Cernens id beatus Eligius, cui traditus erat à parentibus, eius profectui animi quadam alacritate congratulans, curam gregis sibi commissi in eum transtulit, suas ei vices demandans, eumque sibi substituens. Compellebatur enim redire ad palatium Regis, & suam ei operam nauare. Postea verò longè lateque sparsa est fama sanctitatis vitæ eius, & ad ipsos etiam aulae proceres peruēnit. Itaque, diuina id agente prouidentia, non potuit lucerna, diuinæ gratiæ accensa ignibus, sub propriæ considerationis medio latere: sed vt desides in fidei proposito ab ea lux acciperent, candelabro imposita est. In aula Regis promulgatur, tantum virum Regis præsentia deesse non debere, vt eius prudentia regni negocia disponantur, cuius tam illustria meritorum insignia cernerentur. Euocatur ergò, vt par erat, honorificè, atque in Regis palatium introducitur, magno deinceps, vt rei post euentus docuit, omnibus solatio futurus.

Cap. 2.
Instituitur
à S. Sulpitio
Cōmenda-
tur S. Eligio

Præficitur
monasterio

March 5.
Luc. 11.

Cogitur in
regis aula
versari.

Per idem fermè tempus beatus Iohannes Tungrensium vel Traiectensium ecclesiam feliciter gubernans, hominem exiit. Porro inclytus Rex Dagobertus, qui patri Clotario in monarchia successit, beatum Amandum, qui ad prædicandum, vt tum moris erat, factus fuerat Episcopus, ad se accerserat: & quia cum iniuria eum expulerat, ab illo ob quedam facinora reprehensus, nitēbatur arctius illum deuincire sibi per Sigeberti filij sui baptismum, atque in Traiectensi eum cathedra collocare. Et ille quidem vir sanctus per triennium vicos & castra perlustrans, verbum vitæ disseminauit: sed nihil se proficere cernens, immò verò etiam ipsos sacerdotes & Leuitas sibi insultare animaduertens, puluerem pedum, quemadmodum Dominus iubet, in illos excussit, atque ad loca alia, vt prius fecerat, sese prædicandi causā cōtulit. Incompertum verò est, quanto tempore plebs Traiectensis tum sine pastore permanserit, donè Sigebertum pater Regem Austrasias dedit, & in Mediomatricum vrbe sedē habere voluit. Ei verò Traiectenses ex communi sacerdotum electione, magnatum multa frequentia, & omnium ordinū postulatione, eiusmodi preces offerunt, neminè ipsis, nisi beatum Remaclum, Episcopum præfici debere: qui sit & Deo & hominibus charus, nulli eius ætatis sanctitate secundus, Angelicis spiritibus gratus, cunctis mortalibus suspiciendus & reuerendus. Eius se multa expertos beneficia, crebrò & apud Regem & proceres multum ipsis eius profuisse suffragia cōmemorant. Nec eius obscurā esse prudentiam, qui non rarò regijs consilijs adhibitus sit. Suppetere ei scientiam scripturarum, vnde possit & vetera & noua proferre. Denique nihil ei carum rerum deesse, quibus Apostolus Episcopum instructū esse velit. Ijs sermonibus Rex comiter & pro- penso animi fauore assentiens, eorumque studijs obsecundans, statuit præstare, quod rogabatur. Accersit igitur ad se beatum Remaclum, & ea de re cum eo confert sermonem:

Cap. 3.

S. Amandus
fit Episcop⁹
Traiectēsis.

Luc. 9.

Math. 13.
1. Tim. 3.

monem: & certè dici vix queat, quanta orationis suauitate ad ei persuadendum vsus sit, quamque illi modis omnibus vir sanctus oblectatus sit. At Rex sacerdotum & procerum fretus consilio, ab intentione sua non desinit. Tandem vir Dei veritus, nè diuinæ resisteret voluntati, inuitus quidem septimus & vicesimus Tungrensi vel Traiectensi ecclesiæ antistes datur: vt verbi diuini semina, quæ hæcenus apud se celauerat, pluribus impertiret.

Qua verò religione, qua integritate illud munus executus sit, nos explicare nequimus, cum mox in ipso ordinationis eius initio tantam ei verbi gratiam Christus largitus sit, vt omnes promptissimos sese ad obtemperandum exhiberent, nemo esset, qui non ex animo eum diligeret: vnusquisque ad eius se doctrinam conformare pro viribus niteretur. Nulla in eius moribus arrogantia, sed totum illum sibi sancta humilitas vendicabat. Superbi eum reuerbantur, vt superiorem: humiles amplectebantur, vt fratrem. Erga omnes communi erat animi beneuolentia & amore. In terris degens corpore, habitu & moribus caelestem se declarabat. Adspectu Angelicus, incessu compositus, actione sanctus, integerrimus corpore, solertissimus animo, in opere circumspectus, ingenio excellens, magnus consilio, fide Catholicus, spe patientissimus, charitate diffusus. Cuius apud Deum meriti esset, facta eius testabantur. Mira in eo cernebatur morum suauitas & facilitas, atque inter diuites & pauperes ea nouerat moderatione se gerere, vt pauperes eum suæ sortis, locupletes verò sui ordinis arbitrentur. Non ille personas potentum, sed morum elegantiam pensabat, tanto quenque propensius honorans, quanto eum didicisset sanctius viuere. Quod ore dicebat & adstruebat, nunquam actione vel opere destruxit: sed factis ostendit, quid voce doceri oporteret. Quod ei diuina gratia contulit, id in posteros deriuauit. Vnde illud consecutum est, vt non eius modò gesta nobis hodieque proficiant: sed etiam discipulorum eius, & qui ab eo fideliter educati sunt: quorum actus & opera nobis exemplo sunt, & ad imitandum nos inuitant.

Multorum ille cœnobiorum & fundator & rector fuit, in quibus vsque in hunc diem Christo seruientium agmina crescunt. Discipulorum complurium pater fuit & institutor: quorum vt ille Christo lucratus est animas, sic & ipsi, & eorum successores, multorum animas ad Christum adduxere: quorum sanè meritum in illum redundant.

In ijs fuit beatus Theodardus, ab eo proculdubio disciplinis ecclesiasticis informatus, quippe quem sibi successorem designauit: qui ad extremum martyr abcessit è vita. Itemque sanctus Lambertus, qui iridem sua tempestate martyrem egregium se exhibuit. Beatus quoque Adelinus, in Aquitania natus, & peregrinationis eius, vt fertur, comes: qui ei quadoque in loco secreto digna Deo studia & opera exercit per visum apparuit, vultu venustus, capillis reuerendus, statura reliqua præstantissimus, futuræque conuersationis & perpetuæ quietis locum, fontemque humanis vsibus opportunum indicauit. Quæ res hodieque omnibus minimè obscura est, quando in eodem loco corpore quiescit, & spiritu præsens, innumera illic quotidie credentibus beneficia præstare non cessat.

Porrò autem in sancti Trudonis electione non difficulter potest animaduerti, qua intentione sanctus vir caulis & custodiae Dominici gregis inuigilauerit, quam ei non defuerit prophetiæ spiritus, quam denique in illo magno Christi amore flagrante, cupiditates omnes extinctæ fuerint. Pastoralis ille sollicitudine parochiam suam pro more visitabat, & quos poterat, è luporum faucibus extrahebat, summoque pastori lucrifacere conabatur. Bonis adminiculo erat, vt fierent meliores: desides atque torpentes, vt ad meliorem se frugem reciperent, hortabatur. Interea sanctus Trudo etiamnum

puer, primò iam virtutis fructus proferebat. Cumque is superbi sanguinis multa generositate polleret, maior tamen ei diuini amoris & virtutum ardor atque studium inerat, adeò vt quandoque voto se obligaret, si Christo opitulante sacras didicisset literas, se in fundo suo ecclesiam exedificaturum, illic Domino perpetuò seruiaturum, & quos posset, ad Dei cultum & ministerium sibi socios aggregaturum. Atque eo flagrans desiderio, nocturna visione afficitur, & Angelica consolatione hunc in modum confirmatur: Noueris frater, inquit Angelus, ea vota, quæ Christo puer nunc cupisti, illi esse grata, precesque illum admisisse tuas: nec dubites, quin quod præueniens tibi adspirauit, etiam adiuvando sit profecturus, & affectum perducaturus in effectum. Ille, inquam, sapientia sua imbuet cor tuum, & erudiet te præceptis suis, & legem suam inscribet pectori tuo. Porrò autem etiam ad Ecclesiasticæ dignitatis munia eue-

heris,

heris, multosque Christo & Ecclesiæ eius filios tuis verbis & exemplis generabis. Atque vt de his certior efficiaris, beatum Remaclum adito, qui non procul hinc abest. Illi Deus reuelauit, quid tibi faciendum sit. Ille diriget eò gressus tuos, quò tu tantoperè adspiras.

Surgit ocyus beatus Trudo, nihil de Angelica visione hæsitans, eoque, quò iussus fuerat, ire contendit. Sanctus Remaclus tum occupatus erat pascendis & curandis ouibus suis, & cum propius beatus Trudo accederet, ille diuina reuelatione edoctus, Surgite, inquit, properè, & viro Dei, qui nos inuisere venit, obuiam itote: reuerentè illum excipite, & cum honore ad me introduce. En propè est: occurrere illi celeriter. Faciunt illi, vt erant iussi, & sanctum Trudonem ad beatum Remaclum, domi cum suis manentem, adducunt. Cernens illum pius pater, surgit, & præ gaudio flens, in eius oscula ruit: volentem ad ipsius pedes se abijcere, retinet, moxque erigit, & ab intimo pectore gratias agens Deo: Sit tibi, inquit, Iesu bone per spiritum sanctum cum æterno patre visitator animarum, gloria, laus & iubilatio, qui voluisti nos hac die consolari aduentu huius famuli tui, in quo tu habitas. addiditque: Et tu fili mi, sis benedictus à Domino, qui te dignatus est mittere ad nos, & desiderium animi tui occulta inspiratione nobis significare. Scito igitur deinceps te mihi charitatis iure filium fore, meque semper tibi patris spiritalis officia præstiturum. Mihi enim seruo suo reuelauit Dominus, quid pro animæ tuæ salute faciendum tibi sit, & ex me discas, quem admodum possis compos effici voti tui. Cognoui, Domino me docente, in pueritia te vouisse, si tibi sacrarum cognitio literarum quandoque obtingeret, ecclesiam in fundo tuo te constructuram, atque illic Domino, dum vixeris, famulaturum. Istud autem hoc ordine te noueris complerum. Sancto protomartyri Stephano apud urbem Metensem tuas possessiones offeres, & ab eius loci habitatoribus scripta diuina doceberis. Id ubi consecutus fueris, ad me redibis, & ecclesiam quo voles loco, vt es pollicitus, ædificabis.

Deinde cum ei benè precatus esset, dedit ei literas suas ad Metensis urbis Episcopum, qui eum, vt diuinitus ipsi reuelatum erat, institueret ac erudiret. Præerat tum Metensi ecclesiæ Clodolphus, beati Arnulphi, vt carne filius, ita virtutum meritis in Pontificatu successor dignissimus. Is humanissimè beatum Trudonem excipiens, non solum eius ipsius causa, sed etiam propter sancti Remaculi egregiam commendationem, causis aduentus eius cognitis, sacris eum literis & diuina lege erudiendum curauit, & quas obtulit sancto Stephano possessiones, suscepit. Multis verò annis illic moras trahentem benè habuit, diligenterque instructum & sacerdotio initiatum, sancto patri Remaclo remisit. Is percontans ex eo, quid Dominus ipsi præstitisset, & num prospero itinere vltro citroque vsus esset, ubi comperit eum in sacris literis benè eruditum, immensas Deo gratias agit, ita dicens: Laus tibi pater, Domine cæli & terræ, quòd complere dignatus es ea, quæ mihi de tuo famulo reuelaras, eumque ad me, tuis præceptis tuæque legis eruditione instructum & ornatum, in columem reuocasti. Permisit autem beato Trudoni, in sua diocesi prædicare verbum Dei, Missas in quibus vellet ecclesijs celebrare, denique oratorium, vt promiserat, in proprio fundo extruere. Permanit igitur aliquandiu apud eum, vitens sanctissimè, ac tandem Episcopali percepta benedictione, natale reuisit solum, & quod iam pridem animo conceperat, re ipsa effecit, oratorium extruens in prædio suo, ubi multos Deo seruituros collegit, atque ad extremum à beato Remaclo eius oratorij consecrationem & petijt, & imperrauit: In quo etiã post multiarios huius vitæ labores tumulatus est, & permulta illic perpetrans miracula, vsque in hodiernum diem commoda illic efficit habitacula monachorum.

Libet hinc paucis considerare, quam in beato Remaclo, vt diximus, cupiditatum omnium ignis consopitus fuerit, quam ille omnium nostræ ætatis sacerdotum merita excesserit, omnes nostri temporis Episcopos sui comparatione damnarit: quibus si fortè is casus offerretur, qui beatissimo viro oblatu fuit, secus proculdubio facturi videntur: non solum non hortaturi homines pios, vt facultates suas nõ suæ, sed alteri ecclesiæ donent: sed etiam, si qui vltro id facere velint, eos dehortaturi potius, atque vt sibi eas largiantur, persuasuri, non sine fraude aliorum, quod pace eorum dixerim. Quod sanè quanto in nobis est culpandum magis, tanto meritum beati Remaculi, id planè recusantis, maiori est laude & prædicatione efferendum. Et hæc quidem de sancto Trudone aliquanto fusiùs commemorare volumus, vt etiam prophetiæ donum beato

D

beato

Traiectensem sedem inuitus obriuet S. Remaclus.

Cap. 4.

Catalogus virtutis eius

Quod ore docebat, factis ostendit.

Cap. 5.

Multa cœnobiorum condidit.

Theodardus eius successor.

Item S. Lambertus &c.

Cap. 6.

S. Trudonis pietas.

Eius votum quæ fuerit grati Deo.

Angelica visione confirmatur S. Trudo.

Cap. 7.

S. Trudo veniat ad S. Remaclum.

S. Remaclo fuerat prædicitur.

Cap. 8.

Clodolphus Metensis Episcopus.

S. Trudo aliquandiu degit apud S. Remaclum.

Cap. 9.

Attēde ve-
stium vili-
tatē in viro
Dei.

Cap. 10.
Optimē si-
os instituit
S. Remaclus

Sigebertus
Rex multa
condit cœ-
nobia.

Cap. 11.

Rogat Re-
gem vt mo-
nasteria cō-
struat in Ar-
duenna.

Cunibertus
Coloniens.
Episcopus.

Vide quid
olim de mo-
nachis etiā
Reges sen-
serint.

Cap. 12.

beato Rema clo non defuisse ostenderemus. Cū enim Trudo ab ipso primūm re-
cederet, Metim petiturus, propter viliorem habitum eius, domestici beati Remacli
illum contempnentes, molestē ferebant, quōd hominem tam malē vestitum, apud se
collegisset Episcopus. Id verō ille ex diuina reuelatione cognoscens, seuerissimē eos
obiurgauit: sed cū eos pœniteret id fecisse, in gratiam illos recepit, admonens vt
deinceps cautiore essent. Sed de his aliās.

Quā verō post hęc sanctē & religiosē beatus Remaclus vixerit, quis satis cōme-
morare queat? Quis eius erga commissum ipsi gregem sollicitudinem explicet? Mo-
nebat omnes, vt à blandientis mundi lenocinijs sibi cauerent, à curis mundi huius se
subducerent, fraternæ paci & concordiæ studerent, viam mandatorum Dei inoffenso
pede tererent, mundum & eius cupiditates fastidirent, & ceu fœni florem breui ex-
arescentem promptis animis calcarent, caelestia mente & actione consecrarentur &
appeterent. Cūq; in his versaretur, maiori cœpit ardere desiderio liberius vacandi
Deo, vt possēt, quā suaui sit Dominus, gustare. Optabat verō aliquam sibi rationem
ostendi, qua facilius id obrineret. Per id rēpus Sigebertus Rex loca diuino cultui man-
cipanda, in quibus non erant locis, cum ingenti animi deuotione condebat: condita
vel à se, vel superiorum temporum Regibus, benignissima largitate & opibus susten-
tabat, atque nē debitus Deo cultus illic negligeret, tam beati Remacli, quā cæte-
rorum sacerdotum vigilantia curabat.

In eo loco, quem Casæcondidunum vocant, ad Sesmarum fluuium, idem Rex
procerum consilio in honorem Apostolorum Petri & Pauli atque Iohannis cœno-
bium condidit, quōd aptus videretur is locus monachorum habitationi & insitute:
idque sua liberalitate ditauit, egregios Dei seruos in illud adduxit, quorum beatorum
Remaclum voluit esse prouisorum, atque etiam magistrum & institutorem, vt ex eo
discerent conuenienter sanctorum patrum traditioni viuere. Extat hodieque locus
orationis, eius opera in rupe excisus, in quo etiam nūm malē habentibus præstantur
beneficia curationum. Illic enim vir sanctissimus Deo sese hostiam, ieiunijs & vigilijs
maceratam, aliquandiu obtulerat, & Christo familiaris coniunctus, diuinæ con-
templationi se dederat, atque salutaris doctrinæ pluuijs subditorum pectora irriga-
rat. Ad eius tandē loci pertasum, incertum quam ob causam, nisi quōd fama spar-
sit, locum illum multas perferuisse molestias à potentioribus, qui circuncircā mora-
bantur: cumque non haberet Rex in propinquo, vnde posset is locus dilatarī, bea-
tum virum accessisse Regem, eiq; dixisse: Celsitudinem tuam, in clype princeps, ad-
monendam censui, quōd cum multa passim tua munificentia, Dei & sanctorum eius
cultui dicata sint monasteria, sola Arduenna, in arduis sita montibus, nulla adhuc
cœnobia obtinet. Iubeat igitur serenitas tua etiam illic nonnulla ædificari: aderit
volenti ex Dei benignitate facultas, & nostræ Sedis vicinitas non deerit. Nec verō
difficile erit ea augere & instruere rebus necessarijs, cū loca omnia illi adiacentia,
tuæ ditioni subesse dubium non sit. Ad hæc ita Rex respondit: Tuum est, pater be-
atissime, nobis hac in re consilium dare: nostrum erit, tuo consilio accommodare
consensum, & maturē illud exequi. Tu igitur huius rei curam suscipe, & in opus in-
cumbe: nos loca opportuna, quæ tu elegeris, & impensas tibi non negabimus. De-
indē conuocauit Rex fideles viros, sanctum Cunibertum Episcopum, Aretlanum,
Theodesidum & Gislochardum Episcopos: optimates quoque suos Grimoaldum
maiores domūs, Folcoaldum, Bobonem: itemque domesticos suos Clodulphum,
Ansigisilum & Berselanum: ijsque dixit: Ex voluntate Dei, & vestro cæterorumque
nobis fidelium consensu, duo statuimus condere monasteria intrā fines Arduennæ,
in quibus degant viri religiosi, monasticæ vitæ cultores, qui pro nostra & successō-
rum nostrorum incolumitate, & totius regni stabilitate & tranquillitate, atque eorum,
qui curis regni distinentur, conseruatione, Deum omnipotentem deprecantur. Eius
verō rei procuratorem & hortatorem Remaclum Episcopum, ipsi operi præesse vo-
lumus.

Itaque regia autoritate & necessarijs comitibus munitus sanctus Episcopus, Ar-
duennam sylvam, paludibus & montibus impeditam, petiit: Vuarchinnam riuulum
accedit: inuenit illic certa indicia, loca illa quondam idololatriæ fuisse mancipata.
erant illic lapides, Dianæ & id genus portentosis nominibus inscripti, vel effigies eo-
rum habentes: fontes etiam, hominum quidem vsibus apti, sed gentilissimi erroribus
polluti, atque ob id etiam dæmonum infestationi obnoxij. Igitur adhibita ad-
iuratione

iuratione per Christi nomen, & S. Crucis signo expresso, locum illum à dæmonum
incurfatione vindicauit & expiauit, moxque aqua ab ipso suo meatu guttatim dilap-
sa euauit. Videns autem vir sanctus locum illum tum piscosis aquis, tum pascuis vber-
rimis commodam præbere habitationem, prolixē super fontem precatu, eum bene-
dixit, lapidi signum Crucis insculpsit, plumbum in foramina infundens. Et ecce sub-
itō erumpunt aquæ largissima, quæ vsque in præsens dictis nostris fidem faciunt eas
cernentibus. Et quia locum illum à malorum spirituum infestatione mundauerat,
Malmundarium, quasi à malo mundatum, placuit eum appellare. Extruxit autem
illic oratorium, itemque habitacula in vsus seruorum Dei, auxitque ea, quæ ad Dei
cultum spèctarent.

Sed cū is locus in Agrippinensi parochia situs esset, cœnobium suscepit constru-
endum, quod suę diocesis limitibus cōtineretur. Procedens igitur indē quasi ad duo
milliaria versus Occidētem, Callam riuulum, qui parochijs conterminus est, transiit,
& ad Amblauam fluuium in cuiusdam montis cōfinio substitit: atque ibi aliquandiu
commoratus, multa de sanctæ cōuersationis exempla dedit, quæmadmodum pos-
sunt, qui volunt, nōsse ab incolis id referentibus. Etsi autem locus ille multos haberet
fontes, tamen quōd angustus esset, nec officinis necessarijs sufficeret, ad Orientem
refleat gressus, parumperque procedens, videt locum spatiosorem, futuroq; operi
accommodatiorem. Ibi ergo labori cœpit instare attentius, aderatque illi, vt in tali-
bus solet, diuina virtus, qua factum est, vt voluntatem effectus sequeretur. Porro quōd
feræ eō vndique ceu ad stabulum vel potūs, vel pastūs causā confluerent, antiquitus
ille locus Stabulus dictus fuit. Quod nomen vir sanctus minimē censuit immutan-
dum, sed & dici & esse voluit stabulum fidelium animarum, eō tanquā ad æternæ vitæ
pascua deinceps prouideretur. Porro fratribus, quos illi vir Dei ad præsens con-
gregauerat, non paruū sapē terrorem attulit strepitus ferarum, eō cateruatim ac-
currentium: ita vt cum horrore quodam ad beatum Remaclum illi operi insistentem
confluerent, quidque sibi aduersum eas diaboli machinas præsidij capiendum esset,
inquirent. Quos ille benignē consolans & confirmans: Credite, inquit, in Domino
filioli fideliter: eius mandata se etiam inuiolabiliter: mentem à cogitationibus, quæ
sunt sine intellectu, seruare liberam: animas vestras castificantes, Domino puram im-
pendite seruitutem: sine intermissione orate: vespere, mane & meridie psallite: le-
ctioni sapissimē vacate: frontes vestras Crucis communite signo, eius virtutē vestris
imprimite animis: & confestim insidiæ & machinamenta tetri hostis in nihilum re-
digentur, & ferarum, per quas putat se ad vos oppugnandos inuenisse aditum, hor-
ror omnis facelet. His enim modis etiam ante nos infestabat Aegypti, Thebaidis &
Nitriæ eremos incolentes, quorum vitā nos vel qualescunque possimus inueniri
sectatores. Haber ille mille nocendi artes, nec desunt ei innumeræ fallendi viæ. Sed
nos non ignoramus dolos & fraudes eius, qui etiam per muscas quandoque nos im-
pugnat. Nos verō Christi serui, quo illius incurfatione crebrius premimur, eo magis
assurgimus, fortiter illi resistentes. Expertus sathanas, pertimescit initia recte vitæ in-
stituentium, vigilias, orationes, ieiunia, mansuetudinem, patientiam, voluntatiā pau-
peratē, vanæ gloriæ cōtemptum, humilitatem, misericordiam, & præcipuē purum
erga Christum amorem. Quamobrē vt leo in spelunca insidiatur ab occulto, vos
vt à proposito deterreat. His & eius generis alijs verbis eorum animos ad Dei cultum
promptiores effecit, & aduersum tentationes omnes confirmauit.

Postea institutis operum præfectis, quid agerent, exposuit, atque ita Tungrōs vel
Traiectum se recipiens, ad pastoralis officij curas animum intendit. Non multo post
Rex ea didicit constructa monasteria, & immensas omnipotenti Deo gratias egit: &
quia ecclesiæ recens ædificatæ, Episcopali benedictione indigebant, beatum Rema-
clum accersiens, tam eam, quæ erat Coloniensis parocciæ, annuente venerabili Cu-
niberto Episcopo, quā illam, quæ nostræ diocesis est, ab eo voluit solenniter con-
secrari: vt cuius dispositione & ingenti studio conditæ erant, eius etiam opera poi-
ntificali benedictione afficerentur. Nec verō ad has res vir sanctus vllas moras attulit:
qui sanè & Regi, & proceribus ad eō charus erat, tantæque apud eos existimationis,
vt nihil, quod magni esset momenti, absque eius consilio fieret. Atque ea causā, Mi-
sarum peractis solennijs, vrunque monasterium Grimoaldus maior domūs, illius
tradidit solertiæ & industriæ gubernandum: simul indicans ei, si qua essent monachis
necessaria, ea Regem suppeditaturum, vbi per ipsum de ijs certior esset factus. Itā

Quarū Re-
gis iussu in
Arduenna,
loca mona-
sterijs con-
stituendis
congrua.

Malmūda-
rium cur sic
appellatū,
eiusque o-
ri-
gō.

Cap. 13.

Stabulensē
monasteriū
conditū, &
eius nomi-
nis etymo-
logia.

Attēde quo-
modo pa-
tres nostri
frontē cru-
ce signānt
quem vsurū
heretici ir-
rident.

Diabolus
quæ refor-
midet.

Psal. 9.

Cap. 14.

Vtrunque
monasteriū
iussu regio-
is à sancto Re-
ma clo con-
secratur.

S. Remaclo
monastica
sectatus
vita, Theo-
dardum sibi
petit substi-
tuit.

Cap. 13.

Episcopo
viri num
liceat aliu
subrogare.

Nolite sub-
diti sui di-
mittere Epi-
scopum.

Cap. 16.

Matth. 10.

Mali subdi-
ti quando
deferendi.

Ionæ 4.

nimirum sanctus sacerdos remotioris vitæ sectandæ & captandæ solitudinis, vti semper optarat, Deo annuente, occasionem adeptus est : & licet summa cum difficultate, impetrauit tandem à Rege, vt alius ipsi successor daretur, ipse verò diu expectatam possit eremum adire, vbi remotus à curis secularibus, liberius rebus diuinis & caelestibus inhiaret. Proposuit Regi & optimatibus S. Theodardum, cuius erat vita probata, orauitque vt is suas expleret vices, & sibi subrogaretur antistes. Tum verò, dici vix queat, quantus ob eius recessum luctus extiterit, quàm mœstos & afflictos reliquerit, quibus vitæ semina præbuerat : cum viderent illi se tali patre, tantoq; doctore orbari. Omnis ætas, vterque sexus dolorem animi testabatur lachrymis, & cum abeuntem deducētes, magnis vocibus dicebāt : Heu miseros nos, quidnam acturi sumus, qui tanto pastore destituimur ? Vnde nobis suppetet consolatio illo amisso, qui miseriarum nostrarū fuit præcipuum leuamentum ? Quis porro nobis medebitur, quandò ille nos deserit, qui doloribus nostris præcipuè nouit facere medicinam ? Quæ nobis salutis spes reliqua est, tanti patris præsentia carituris ?

Eorum verò lachrymis & querimonijs permotus vir Dei, his ferè verbis eos consolabatur : Nolite, quæso, filioli animi mei propositum vestris lamentis retardare. Habetis Deum pastorem & patrem intrà vos, qui benignissimè consolabitur vos in rebus duris & aduersis. Nè quid autem etiam extrinsecus desideretis, prouidimus vobis filium nostrum Theodardum, in omnibus probatum, qui diligentissimè salutem vestræ inuigilabit, & tritici mensuram vobis summa fide dispensabit. Cuius prudentiam cum vobis non dubitem sufficere, cupio optatæ me dare solitudini, & in præsentia illius maiestatis omnia contemplantis habitare mecum. Ad hæc responderunt, qui inter eos erant prudentiores : Vide etiam atque etiam, pater beatissime, quid agas : attende, qua nos ignominia afficias. Gregem, quem semel pascendum suscepas, vt habent sanctorum Patrum statuta, nisi infirmitate cogēte, & nisi sponte tua id facias, relinquere tibi non licet. Nam dum Episcopus viuūt, quem ab officio suo valetudinis imbecillitas, non crimen, reuocat, alium illi subrogari, nisi ipse prius recuset, & petitionem scripto probet, nulla ratio permittit. Etiam mente capto, si aegritudo suam habeat per interualla remissionem, non debet alius substitui, nisi ipse annuat. Quòd si nunquam fit mentis compos, persona fidelis ac probatæ vitæ eligenda est, quæ, dum ille vixerit, vices eius impleat, & defuncto tandem succedat. Hanc patrū viam si quis tenere nolit, is & vxorem dimissam mœchari facit, & ei, qui sic dimissam duxerit, adulterij notam inuret. Hac igitur ratione vide pater sanctissime, quantum grauetur iudicium tuum, quidve nostra fama accipiat detrimenti. Crimen tibi nullum intenditur, ob quod, si conuictus sis, deponaris. Morbus te non premit, cuius causam tantquam repudium exhibens, à tuo ministerio suspendaris. Itaque petitionem tuam, qua cupis tibi functionem hanc abrogari, licet scripto confirmes, rejicimus : alium, qui tuas gerat vices, prius non admittimus : tantum abest, vt alium tibi viuenti succedere patiamur. Pater tu nobis datus est legitima successione : nos non adulterini, sed legitimi filij & dici & esse percipimus.

Aduertisti iam, vbi prægrauetur iudicium tuum : accipe, quæsumus, vnde existimationi nostræ ignominia nota inuratur. Vt nos rectè atque ordine deseras, nullæ tibi causæ suppetunt : Primum, quòd minimè sumus adulterini, vt iurè nos relinquant. In Catholice matris gremio à te sumus excepti : nunquam credulas aures peruerso dogmati adhibuimus. Et si fortassis etiam ea in parte peccassimus, tu nobis mederi debueras. Deinde vt aliò te conferas, nulla te nostra persecutio compellit. Quòd si verò Dominus permittit fugere, dum scuit persecutor, certè infirmorū, nec satis perfectorum est ea consolatio. Multi sancti patienter tolerarunt malorū improbitatem, & sua patientia illos curarunt. Postremò tum fugiendi, non æquo animo ferendi sunt mali, cum nulli adsunt boni, quibus prodesse queas. Sed heu miseros nos, qui dum tua hominis perfectissimi præsentia destituimur, in eam infamie suspicionē vocamur, te non modò studiorum nostrorū pertæsum esse, sed etiam prauis actionibus nostris expelli, tuo tanti viri recessu haud obscure significante, nullū apud nos bonū superesse. Nihil iam reliquum est, nisi vt calumniētur obreclatores, augurentur maledici, successores tuos non modò eijciendos, sed etiam morte afficiendos, quandò & tu te à nobis subducis, & beatus Amandus, decessor tuus, puluerē pedum in nos excutiens, à nobis recessit. Verum Deus omnipotēs, facilis ad ignoscendum, cum obiurgauit Prophetam ob eaderā subito arescentem malè contentū, satis declarauit se longè ægrius latuerunt, si per-

si per-

Vitæ astrictæ
potius re-
nunciandum
est, quàm de-
serere con-
templatiuā.

Exod. 17.

Insignes
eremite,
S. Iohannes
Baptista,
Moyses,
Elias,
Eliseus,
Abraham.

Matth. 4.

Cap. 18.

Multi sunt
monachi
sub S. Re-
maclo.

si peccat creatura ipsius, sequē malle poenitentiam peccatorum, quàm mortem. His verbis commotus vir Dei, tacitus apud se cogitans aliquandiu, tandem in hæc verba prorupit : Nolite fratres mei, id genus verbis me perfringere. Equidem non molestè fero deplorare vos apud me dispendia vestra : sed ferre non possum, quòd tantquam iniuria affecti, mecum expostulare vultis. Non ego vos adulterinos haberi volo, & quòd ea causa discesserim à vobis : nec tam malè sentio de vobis, vt existimem me nullum apud vos fructum posse proferre, atque idcirco aliò me transferam, vbi fructus maior spes affulgeat. Sed neque mihi id tribuo, perfectum me esse : tantum abest, vt perfectissimus videri velim. Nec meo iudicio perfectorum est, à cœptis non discedere, & se extendere in anteriora : actiuos vitæ cum Martha insistere, ad contemplatiuam verò cum Maria feruenter nō aspirare : & si se offerat occasio, actiuos vitæ potius renuciare, quàm contemplationi non cupidissimè incumbere. Domino me adiuuante, vos mihi commissos, vt potui, gubernavi : vt labor meus in vobis fructuosus esset, magna instantia rogavi. Nec me rædio afficiunt studia vestra, nec offendit prauitas, quæ nulla est, actionum vestrarum. Hoc vnum superest, vt talentum, quod in vobis gaudeo cumulatam, aliò conferam magis magisque cumulandum, vt vestra abundantia illorum inopiam suppleat. Fecerunt hoc ante nos etiam sancti homines, quorū vti nām nos vel extrema merita æquare possumus : è quibus plerique maioris vtilitatis causa, ad alias ecclesias se transferri passi sunt : nonnulli spe vberioris meriti vtrò commigrarunt. Postea verò, si se sentirent vel parum proficere, vel suam operam non admodum necessariam, sese subduxere, & ad maiores labores suscipiendos obtulere : quippe qui vt fortissimi pugiles Christi, intrà quietis claustra teneri nollent, sed in apertum certaminis campum vtrò proflirent : non desertores pugne spiritualis effecti, nec instar mercenariorum ad luporum conspectum fugientes, sed fortiter congressuri, eò spontè sese ingerentes, vbi aut rarior esset aduersus hostes certantium numerus, aut ipsi hostes acrius & propius imminerent. Nec tamē ego, filioli, horum mihi virtutem arrego : non me illorum meritis parem temerè asseuero. Quòd si verò successoris nomen ferre non potestis, sit sanè cooperatores meus. Neque me putetis vobis absentem fore, qui tametsi ad alios instituēdos proficiscor, non tamen extra hanc dicecesim excessurus sum. Non longè à vobis abero : si quis casus euenerit, licebit consilij causa ad me accedere : vbi & pro peccatis vestris intercessorem, & omnium, quæ vobis necessaria sint, quæque vos angant, tanto sollicitius memorem habebitis, quanto ero à curis popularibus remotior, & propterea ad diuina contemplananda expeditior & studiosior. Olim Moyses in monte stabat, & Israël cum Amalechitis pugnante, non armis, sed precibus certabat, efficiebatque, vt tanto esset in conspectu Israëliticus populus superior, quanto ipse Deo in oratione propinquior, & à strepitu præliantium remotior. Et mihi, charissimi, deliberatum est illic diuine cōtemplationi attentius inharere, vbi me seculares tumultus minimè inturbent. Ad hanc rem me incitat beatus Iohannes Baptista, qui etiam in tenera ætate māluit inter feras degere, & earum cibo vesci, quàm apud suos manere ciues, nè vel ocioso sermone se contaminaret. Habeo etiam ad hanc vitam egregium ducem Moysen, cui optatius fuit in vasta eremo diuinis frui colloquijs, quàm Aegyptiorū opibus & delicijs enervari. Elias quoque & Eliseus, caterique Prophetæ, studio contemplationis insignes, etiam Reges domuerunt. Abraham, omnium pater credentium fide effectus, huc me inuitat, cuius iam antea secutus exemplum, contempto natali solo, res facultatesque omnes abiici. Denique ipse Domini Saluatoris exemplo prouocor, qui cum tetero hoste conflicturus, solitarius ad eremum abcessit. Cuius misericordia & benignitate vti nām fiat, vt & ego illic improbi hostis fraudes proterere, de illic instituēdis lucra cumulare, & vestræ salutis meis precibus aliqd vtilitatis adferre queā. Ità beatus Remaclo dolores suorū leniuit, & querimonias sedauit, ac deinde suo prexit itinere. Postquam autem ea res innotuit, tum propè, tum procul degentibus religiosis viris, quorum Deus animos permouit, cœperunt vndique ad eum cenapes ad aluearia confluere, nonnulli se omnipotentis Dei seruituti addicere, & leui Saluatoris iugo colla supponere : quidam liberos suos liberalibus, immò verò monasticis imbuedos disciplinis, atque illic Christo perpetim seruituros offerre : multi de suis facultatibus & redditibus, sanctis necessaria ministrare. Inter quos etiam dominus & pater Papolenus ad eum inuisendi quidem causa venit, sed eius inharere magisterio, quàm domum redire, māluit. Susceptus est à beato Remaclo officiosissimè, & vixit apud eum

sine offensione: quiq̄ue instruendus eò venerat, complures suis exemplis ad virtutis studium incitavit. Cernens id beatus Remaclus, secumque cogitans ea causa missum eum fortassis à Domino, rogavit eum, ne ab ipso discederet: tum prater eò ob fratres in disciplina continendos, Malmundariensi cœnobio, cuius monachi S. Benedicti instituto vivebant, salva in omnibus autoritate sua, eum præfecit. Atque inde Stabulans reuerfus, ad maiora virtutum opera se accinxit, suisq̄ue exemplis permultos ad sui imitationem pertraxit.

Papolenus præfector cœnobio Malmundariensi.

Cap. 19.

Quis apud illum tristitiam non mutavit in gaudium? Quis iram animi tranquillitate & pace non depulit? Quis orbitatis luctum, ad eius conspectum non cohibuit? Quis non paupertate pressus, eius sermonibus ita subleuatus est, ut & diuitum opes despiceret, & sua inopia lætaretur? Quis laborum onere prægrauatus, eius non est adhortatione erectus? Quis adolescens sæuientis libidinis igne succensus, non confestim ad eius admonitionem saluberrimã, pudicitia cultor extitit? Curabat vexatos à dæmonio: illicitis cogitationibus æstuantes, ab opere malo retrahebat, docens eas ad petram Christum allidere. Nouerat quo quiq̄ue laboraret morbo, & ex vitæ meritis singulos existimans, pro ratione morborum, adhibebat reprehensiones. Interea crescebat illi diuini amoris studium & ardor, monasticaq̄ue disciplina rigor inflexibilis. Quam verò in cæteris eius monasterij officinis omnis fuerit peccãdi interdicta facultas, testis est vel solus dormitorij locus. Testis est & sanctus Lambertus, qui è sua pulsus sede, eò potissimum confugit, quòd non esset necius, illic vel maximè sanctæ religionis vigere cultum. Testis quoque est Crux lapidea, ad quam ob strepitum labentis calcei, quo fratrum quies fuit interrupta, ire iussus nocte media, vique in crepusculum sub illa stetit, psalmodiaq̄ue & precibus vacans, atque frigus contemnens, & niues calcans, sanctitatis suæ certa indicia dedit. Sed de his aliis.

Multos curat spiritaliter laborantes.

S. Lambertus confugit ad Stabulense monasterium De hoc exemplo legitur vitam eius.

Cap. 20.

Porro autem crescente religione, crenere etiã ecclesiæ illius prouentus. Vbi enim Rex Sigebertus eum audiuit fratrum feruorem erga Christi cultum, beatum Remaclum euocans, præter ea, quæ prius dederat, & vir illustrissimus Grimoaldus obtinuerat, vnde etiam hæcenus fratres vixerant, ex consensu fidelium suorum, tam Episcoporum, quam procerum supra dictorum, in honore Dei & cultum sanctorum Petri & Pauli Apostolorum & beati Martini, quibus ea loca dicata erant, permisit beato Remaclo, ut in vsus seruorum Dei, quò deinceps quietius viuerent, & absque vicinorum impressione soli Deo liberius vacaret, per vtriusque monasterij circuitum duo decim leucæ designarentur, intrã quarum limites quicquid haberetur, ab solis vtriusque cœnobij colonis excoleretur. Dicitur autem leuca apud Gallos, spatium mille quingentorum passuum, id est, duodecim stadiorum. Eam donationem testamento confirmatam, & annuli regij impressione consignatam, sanctus vir libenter accepit, & reuerenter conseruauit. Deinde anno decimoquarto regni sui idem Rex testamento legauit beato Remaclo quædam in Aquitania, puta telonium in portu Verraria ad fluuios Taunacum & Irtam: itemque portum Sellis, & Vogatium ad flumen Ligerim, cum omnibus ad eum attinentibus. Quod quidem testatur scriptum, eius manu subsignatum: Sancta, inquit, ac venerabilia monasteria, Stabulans siue Malmundariũ cognominata, ubi vir venerabilis Remaclus Episcopus & Abba, Christo auspice, præesse videntur, quæ vir illustris Grimoaldus maior domus in honore sancti Petri, ac sancti Pauli, vel sancti Martini, seu cæterorum sanctorum suo opere in vasta eremi Ardennensis construxit, quemadmodum nos loca ipsa ad ipsa monasteria ædificanda pro nostra preceptione ex foreste nostra concessimus: quæ licet gratia Christi sint ditata, mundanam tamen substantiã cernuntur parumpèr habere. Ideò diuina inspiratione commoti, decreuimus aliquantulum de fisco nostro ad ipsa monasteria respicere & cõsolari: & cætera, quæ in eodẽ scripto (author vocat præceptum) sequuntur. Denique ex fisco, quæ monasterijs illis adiacent, decimas illi dedit, quas etiamnum ea monasteria obtinent.

Sigeberti Regis liberalitas.

Leuca Gallicis quid sit.

In hoc scripto nihil de stylo mutatum est.

Cap. 21.

Post hæc Rex ille, cum Austrasiæ regnũ præclare rexisset, diem clausit extremũ. Porro Grimoaldus maior domus, siue pfectus palatii, vel, ut alij volũt, magister equitum, sub pretextu munerum accipiendorum, à Clodoueo fratre Sigeberti Parisios euocatus, illic retentus est, quòd filium domini sui Sigeberti, quẽ in suam fidem susceperat, ut eum patri in regno substitueret, Clericum effecisset siue rotundisset, suum filium Regem volens cõstituere. Clodoueo quoque defuncto, Clotarius filius eius in Occidente, frater Clotarij Childericus in Austrasia regnauerunt. Hic ergò beatus Remaclus adiit, & quod patruus ipsi donasset, ut confirmaret, petijt. Rex libens annuit, & ut vir Dei petierat,

Confirmat testamentũ sui patris Childericus Rex.

petierat, eius successorẽ Theodardum & Odonem domesticũ, iussit eiusdem mensura solum remetri: cuius partẽ dimidiam sibi Rex seruauit, reliquam vsibus seruorum Dei testamento addixit & confirmauit. Quod quidẽ virum Dei prudenter admodum fecisse constat, ut si fortassis successores eius aliquandò minùs possent, minori negotio, quòd minus esset, sine inuidia & infestatione vicinorũ, liberius sibi vendicarent. Obijt verò etiã Clotarius Rex, & ad Childericũ monarchia deuoluta est. At ille postea propter morum insolentiã interfectus, fratrem Theodoricũ habuit in occiduis regni partibus successorem, cui magister equitum fuit Ebroinus. Horum tyrannidẽ auersati Austrasiani, Pipino principi studebant & parebant. Is vbi didicit, in supra dictis monasterijs cultum religionis augeri, duas ex fisco suis villas in vsus mense seruorum Dei, vnam in Hasbanio, alteram in Arduena, pro Dei & S. Remaclo amore, attribuit. Sub horum tempore ferunt eum Romã profectum, sancti Petri aliorumq̄ sanctorũ suffragia imploraturum, atq; illic tandiũ in preces & ieiunia incubuisse, donèc diuina & Angelica consolatione fretus, quandã reliquiarum eiusdẽ beatissimi Apostoli partẽ meruit obtinere: quæ quidẽ apud nos auro gemmisq; ornate, præcipuo cũ honore afferuntur. Quòd licet quibusdam fortasse incredibile videatur, nos, qui in comparabilẽ illum veneramus thesaurum, multa in earum præsentia diuinitus vidimus beneficia præstari: quæ poterit, qui volet, in libro virtutum siue miraculorum eius, lætare.

Pipino duas villas largitur monasterijs S. Remaclo.

Cap. 22.

Iam verò senior beatus Remaclus, sed moribus tamen, quàm annis maturior, diem vocationis suæ sentiens imminere, tempusq; aduentare, quo compensaret honor in cælis, quòd labor triuisset in terris, subditos suos ad se accersit, & tũ ipsius obitu, tum sua defolatione mœreres, ita consolatus est: Ecce patres sanctissimi, ecce fratres charissimi, quos habeo affixos intimis visceribus meis, pars dimidia animæ meæ: ego viam vniuersæ carnis ingredior, nec ad vos deinceps rediturus sum. Vestra itaque, quos defero, solitudo me habet sollicitũ, non mea abitio, qui Deo me consolante confirmor. Non me terret conditio communis mortalium omnium, quandò etiam tora sapientis vita, quædam debet esse mortis commensuratio. Non potest foeda mors accidere viro forti, non immatura sapienti, non misera eam prouidenti. Vestra me teneritudo, quos adhuc expediret solidioribus informari disciplinis, non parum mouet: vobis prorsus timeo, ne, si lupi rapaces incurrant, nemo sit, qui eos repellat. Equidẽ hæc monasteria Deo & sanctis eius dicaui, vestrisq; vsibus accommodaui, vestra in hoc vsus opera forti & fideli. Quid autem in posterum euenturũ sit, incõpertum est mihi. Videtis sanè, quo loco res nostræ sint, & quã sit hic mûdus in maligno positus. Si quid igitur potest apud vos oratio mea, curate, obsecro, ne ab ea integritate, quam in vobis efficere volui, vilo vnq; errore abducamini: sed sitis semper in Christo coniuncti & vnanimis, quæ admodum & patrũ traditione, & scripturarum sanctarũ lectione, & mea sollicita adhortatione accepistis. Ex vestris manibus nunq; deponatur sacra lectio, sed in ea sit vobis iugis meditatio. Ut enim ager, quantum fertilis, sine cultura non potest esse fructuosus: ita nec sine doctrina animus. Nõstis illud, docto & erudito homini viuere, esse cogitare. Orationi frequenter incubite: pro culpis humana fragilitate admissis, Deũ deprecamini: nec solum precemini, ne alias deinceps admittatis, sed etiam accuratè, ne id fiat, inuigiletis. Si quis enim se cordiẽ & ignauie se dedat, frustra ille Deũ implorauerit. Vobis virtus sit, vitium fugere: & sapientia prima, stultitia caruisse. Pudor, iustitiq; soror incorrupta fides, nudaq; veritas, vestris in cordibus sibi domiciliũ vdicet: ut qui facta vestra conspiciunt, ad imitationẽ prouocentur. Verã peccatorum cõfessionem faciatis Deo & prælati vestris: tẽtationum impressiones in ipso primo aditu detegatis. Stultorũ enim præposterus pudor, dum celat vlcera, illis maiores subministrat vires. Obedientiã maioribus exhibere. eorũ institutionibus animos accommodare. Tũ enim quisq; rectè viuit, si curat id esse, quòd audit. Ab omnibus, quæ ira suggerit, vobis tẽperate. solus enim est triũphus innocentiæ, nõ peccare cum possis. In optimis quoq; temperantiã quandã adhibere. Est enim modus in rebus, sunt certi deniq; fines, quos vltra citraq; nequit cõsistere rectũ: & metiri se quisq; suo pede, suoq; modulo debet. Nemo alteri iniurius sit: accipere enim, quã facere, præstat, iniuriã. Patientiam, quæ miserarũ portus est, amplectimini. nemo enim adeò barbarus est, ut nõ possit mitescere, modò culture patientẽ cõmodet aurẽ. A nullo labore, qui sit à præfectis vestris vobis impositus, absterreamini: quia oēs etiam duri labores, cõtentione fiunt tolerabiles, & vsus siue cõsuetudo laborũ, etiã dolores facit magis patibiles. Segnitie præstus fugite. nõ enim ignauas mœres facillè comitatur virtus. Superbiã vel maximè re-

Vita sapientis, commensuratio mortis.

Sacra lectio, onis vtilitas.

Pudor, iustitia, Veritas, Peccatorũ confessio.

Obedientiã.

Tẽperantiã siue Modus.

Patientiã.

Labores à præpositis impositi tolerandi sunt.

spuite, vt vera possitis libertate potiri. Nō enim ille liber cēsendus est, cuius animum superbia occupat. Castitatē sectamini. omnis nanq; ponderatio, vt ait scriptura diuina, non est digna continentis animæ. Prosperi successus, qui etiam sapientum animos fatigant, non vos delectent. nam qui plus nimio delectatur rebus secundis, in diuersas mutatis quatiatur. Ante omnia pacem & concordiam seruandam admonco, vt sicut in duobus estis monasterijs congregati, ita gemina in vobis ferueat dilectio, Dei & proximi: cumq; sit vnus vobis pastor præfectus, nullo vnquam scandalo aut schismate vos diuidi patiamini. Non vos ossa consumens vastet inuidia. nanque inuidus alterius rebus macrescit opimis, & inuidia Siculi non inuenēre tyranni maius tormentum. Si minores fortasse adsint facultates, nolite conqueri. Pauper enim non est, cui rerum suppetit vsus: & ipsa nos natura quotidie admonet, quā paucis, quā vilibus, quā paruus egeat. Non opibus mentes hominum curaque leuantur.

Cap. 23. Hæc sunt, charissimi, quorū vos admonitos volui, tanquam vltimum vale vobis dicens, iam iamq; è vita abiturus. Vos curate, vt tanto arctius vestris inhareant peccatoribus, quanto maiorem ex meo recessu molestiam capitis. Quæ si apud vos fructum aliquem effecerint, maximo me gaudio afficietis. Simul autem cogitatis, vos quoq; morituros, & ita tempus poenitentiæ agendæ collatum, nē, quæso, inaniter labi patiamini. Veniet, veniet ille dies, cum frustra desiderabitis vel vnus horæ vsurā. Dum ergo tempus est, operamini bonū ad omnes. Labuntur enim anni fugaces, dieq; truditur dies. Iam mortalia non speranda monent annus, & album quæ rapit hora diem. Mors vltima linea rerum est. Perpetuus nulli datur vsus, & hæres hæredem alterius velut vnda superuenit vnda. Puluis & umbra sumus: omnes vna manet mors, & calcanda semel via leti. In bonis autem operibus & rectè factis si hinc decesserimus, beati erimus, vnā cum corporibus etiam omni cupiditate & æmulatione absoluti.

Cap. 24. His suauissimis, ijsq; extremis sermonibus mœrorē illorum leniuit. Deindè modica correptus febre, cum se sacrosancti corporis & sanguinis Domini viatico confirmasset, inter charissimorum filiorum manus animā reddidit creatori, post diurnā Christo exhibitam seruitutem. Verus Israëlita, egressus ex Aegypto, spoliato vicino, aucta talenta reportauit. Corpus eius honorificè curatum, cum multa psalmodiarum & hymnorum melodia in beati Martini oratorio, quod ipse extruxerat, humatū est: vbi etiam aliquādiū iacuit, miraculis interim testatum efficiens, se apud Dominum viuere. Successit illi dominus Papolenus, vir Apostolicus, cuius supra fecimus mentionē: Papoleno Sigolinus, beati papæ iudicio æquè approbatus: Sigolino Goduinus, annis & morum maturitate grandæuus, qui sancti viri corpus trāstulit, & in ecclesia beati Petri reposuit, lectumque illius auro & argento ornandum curauit. Vbi per eius merita multa vsq; in præsens Dominus miraculorum signa efficit, quæ illic cōscripta habentur in laudem & gloriam præpotentis Dei, qui est benedictus in secula, Amen.

LIBER PRIMVS DE MIRACVLIS BEATI REMACLI,
eodem Notgero authore: sed ob lectoris vitandum tedium, multa F. Laurentius Surius in compendium rededit.

PROLOGVS AVTHORIS.

Dost gloriosissimi agonis omnibus seculis laudabilem triumphum, quo deposito carnali indumento, immarcescibile gloriæ idem natus est coronam, ad comprobandum quanti meriti, quantæq; sanctitatis beatus vir iste fuerit, noluit pius Dominus occultū manere, quod apud illum nō latebat: sed fieret hominibus quoque clarum, quāta gloria ille polleat in caelis, cui tanta miracula, quæ nostris ad spectibus concessa sunt videre, præstat agere in terris. Non enim audemus silere, quæ nouimus, nē quasi desides & tardi ad opera Christi enarrantanda vel miranda, dijudicemur. Nec alia, nisi ea, quæ relatu veracium hominum didicimus, vel ipsi oculis perspeximus, dicere volumus, nē culpa mendacij arguamur.

Et tēpore, quo ecclesiæ nostræ altare cōstruebatur, adsuit illic Ioseph quidam adeo cōtractus, vt in genua pressō capite, nō posset cælū suspicere, nec tamen caput vno in loco diū retinere. Id mali tū sibi accidisse referebat, cum in agro vicini sui gramina ipsius equus iniuste carperet. Tū enim fulgure percussus,

sensisse se tantam adustionem, vt mox deposito capite cōtraheretur. Quadam autem Dominicæ nocte, fratribus diuinū officium persoluentibus, ille in pavementum templi proruens, magnis clamoribus complet templum, adeo vt præ horrore illi, qui vigilijs illis intererant, fugerent, & in altaris locum irreuerenter irrumperent. Monachi verò suo more matutinos hymnos sublimiter depromētes, abeunt ad hominem clamantem, videntq; cum integerrimè sanitati restitutum. Percontantur, quid id factum sit: ille respondet vidisse se ceu faculam ardētem à lecto beatissimi Remacii vibratam, ipsum subito irradiare, & malum omne à corpore depellere. Ibi tum cernere mirum erat, quicquid fulguris ignis adusserat, simul atq; abstersum esset, non solum simile esse carni reliquæ, sed candidius etiam atq; vegetius. Monachi solennes laudes offerunt Deo & sancto patrono. Seruantur autem lignea instrumenta, quibus tum ille, tum alij, qui illic sanantur, vsi fuere, & ad templi fores suspenduntur, vt sint monimēta virtutum Christi, & ea videntes, enarrent magnalia eius.

Alius quidam ferro vincus, vbi cancellos attigit, mox sentit dirumpi vincula, seque liberatum. Mirantur omnes, qui aderant: & ille gratias agens Deo, domum lætus reuertitur.

Cæca quædam, cum diū luminibus orbata fuisset, per visum nocte admoneretur, vt aquam è sancti viri fonte haustam bibat, eaque oculos abluat. Paret illa, & repente fit sana.

Amulgerus quidam tempore messis Dominico die, nō dans honorem Deo, plaustra onusta cum sua coniuge domum adducebat. Et ecce festuca eius oculo infixā, luscum reddit hominem: atq; ex eo dolore, etiam alterius oculi lumē amittit. Tandem de misericordia Dei concepta fiducia, alterius ductu permulta obit sanctorum loca, eorum suffragia implorās. Interim quadam nocte audit, si velit effici in columis, vt ad memoriam beatissimi confessoris Remacii propere. Larus surgit è lecto, multisque peragratis locis, tandem sabbato venit eò, quò iussus erat. Noctē sequenti fratribus vespertinos hymnos concinentibus, ille clamoribus implet ecclesiam. Fratres sentientes virtutem adesse diuinam, magna vocum contentione laudant Deum. Absolutis precibus, veniunt ad hominem iam clarè videntem, audiuntque ex eo, à mausoleo beati viri instar radiatorum solis lucernam coruscantem, omne ipsius caput concussisse, lumenque ipsi redisse.

Non diū post res gesta innotuit Ludouico inuictissimo principi & proceribus eius. Perductusq; ad eum cæcus, narravit ei ordine rem omnem. Imperator immensas Deo gratias agens, multumq; exultans, ipsius temporibus tanta fieri miracula, lumina cæco diuinitus restituta deosculatus est.

In eo loco, quem incolæ Deruum vocant, Abbas noster, qui per id tempus vtrique loco præerat, summoperè connitebatur, vt regularis augetur cultus. nam hæc tunc instar Canonicorum illic vixerant. Itaque è nobis seniores fratres ibi commorari voluit, qui hortarentur eos ad regularis siue monasticæ vitæ studium. Iam aduentabat festus dies pijsissimi doctoris nostri Remacii, & illi à nostris de eius rebus gestis edocui, statuerunt noctem illam vigilijs celebrare. Eccè autem opportunè adest quidam membris omnibus contractus, cuius plantæ femori adiunctæ viscebantur. Is ait, diuinitus sibi dictum, monachos beati Remacii illic ad futuros, & ea nocte vigilijs celebraturos, seque illic sanatum iri. Permissum est illi in templo permanere: porro simulatque omnes quieti se dederunt, ille repentinis clamoribus eorum quietem inturbat. Surgunt ergo, & ad celebrandum diuinum noctis officium properant. Eo absoluto, accedunt hominem, eumq; saluum conspiciunt. Laudatur magnis vocibus Deus, quod etiam ipsi pro eum degentibus sancti memoria non desit. Deindè percōtantur ex eo, quo pacto curatus sit: respondet, vidisse se pontificē, vultu Angelico & splendida specie, in templum ingredientem, ipsiq; manum porrigentem: moxq; membra omnia suis locis & officijs restituta.

Rodlindis scœmina, ab ipso ortu prorsus muta, peruigil erat in templo, cum apud hos dies festus sanctissimi Remacii ageretur. Vbi fratres omnes ad nocturnum cum multa deuotione, magno studio & contentis vocibus persolendum officium conuenēre, vt Dominus illorum confirmaret fidem & actus pios, illa misera, quam immundus spiritus à natiuitate adeo mutam reddiderat, vt nec verbum posset eloqui, subito tam perfecte sanata est, nobis id coram cernentibus, vt nullus nostram restituitur. Verba formare posset.

Homo

Castitas.
Eccli. 26.

Concordia.

Paupertas.

Cap. 23.

Temporis
preciositas.
Gal. 6.

Gen. 3.

Cap. 24.
Felix beati
viri obitus.

Primi Abba
res Strabulæ
fes & Mal-
mundarien.

Cap. 2.
Vincula cu-
iusdam cum
pau cur.
Cap. 3.
Cæca videt.

Cap. 4.

Item cæc.

Cap. 5.

Cap. 6.

Quæ gratis
si Deo regu-
laris cultus,
sequenti
ostenditur
miraculo.

Contractus
sanatur.

Cap. 7.

Muta loquitur.

Cap. 8. Homo quidam improbus ausus fuit beati viri terram sibi vindicare. Admonetur a nostris blandis verbis, non decere illum, ut per vim usurpet res tanti patris. Ille nihil cunctatus, cum suae partis defensoribus venit ad locum illum: adducit falsos testes, qui sancte iurare non dubitant, eam terram eius ditionis potius esse, quam ecclesiae nostrae. Ille vero etiam hunc in modum sibi ipsi imprecatur: Ita mihi adsit in afflictis rebus meis sancti huius meritum, & sic in capite & barba mea pili manent, quemadmodum ego recte asseuero terram hanc me iure obtinere. Eadem nocte acerba premitur corporis valitudine, vnguesque & pili eius a capite & barba prorsus auelluntur. Territus tam dira omnipotentis Dei castigatione, non solum quod abstulerat reddit, sed duplo plus etiam addit de suo. at tamen quoad vixit, nec capillos, nec barbam recuperavit.

Cap. 9. Alius quidam arietem vouerat sancto viro, iamque eum ducebat ad eius ecclesiam. Vbi autem in monasterij conspectum venit, tentante cum satana, mutat sententiam, machatoque ariete, ea nocte egregie epulatur, rotamque pecudem cum suis deuorat. Sed non dormitat caelestis vindicta. Nam misero illi os & vultus ferè ad aures retorquentur, talisque deformitate affectus, clamat se voti reum; sicque discedens, non prius eo vitio caruit, quam vita.

Cap. 10. Ermenrada ad tres menses caeca, in somnis monetur, ut votum aliquod nuncupet beato Remaclo, nec dubitet se lumen recuperaturam. Illa rebus pauper, fide integra, cum nihil haberet aliud, cereolum iubet ad sepulcrum beati viri accendi, donec consumptus sit. Ardet cereus, illoque absumpto, lux reddita est mulieri.

Cap. 11. Ante hoc biennium Lungulfus quidam rogatus a coniuge sua grauissime decumbente, ut fibulas argenteas ad beatissimi antistitis locum deferret, & pro animae ipsius salute precaretur: promisit quidem se facturum, quod peteret: sed post eius obitum promissi immemor, diuino timore & amore posthabito, argentum in suos conuertit viciis. Eam temeritatem non ferens occultorum cognitor Deus, perfidum illum sex mensium cecitate damnauit. Sciscitantibus cognatis, vnde illi tam repentina accidisset caecitas, confessus est ob argentum fraude retentum, eam sibi euenisse. Hortantur ergo eum, ut praeter, quod uxori promiserat. Pareat ille, & properè ad monasterium abiens, fateatur culpam suam, & coniugis iussa exequatur. Deinde nocte tota orans ad sepulcrum beati viri, sub auroram sentit lumen sibi restitutum.

Cap. 12. Nuper quidam ex familia nostra Gothus, daemone vexatione per somnium surdus effectus, per visum iussus est adire limina sacra beati Remacii. Ille dubius animi, tamen coepit proficisci, adferens certam farris mensuram, quam monasterio debebat. Cumque non longè abesset a monasterio, bos illius vel ob nimiam lassitudinem, vel ob aliam aliquam molestiam, immotus substitit. Ea causa afflicus homo, mansit illic ea nocte. Post noctis medium in somnis vidit senem quendam ad se venientem sanè splendidum, virgamque manu gestantem, caputque & aures ipsius ea cadentem, & inde abeuntem. Itaque expergefactus, comperit se rectè valere, ac paulò post etiam bouem, penè moribundum, iam prorsus restitutum.

Cap. 13. Eiusdem familiae Theodrasus terram aratro proscindens, hora sexta vidit senem sub clerici forma ad se venientem, rogantemque, ut ipsum ad monasterium perduceret, summopere illum ire cupientem. Negat ille se posse coeptum opus intermittere. Sapiens ita roganti ille semper negat assensum. Nocte adueniente, cum se sopori dedisset, rursus eadem forma senex ei apparet, idem orans, quod iam crebrò antea. Illo prorsus renuente, percussit eum manu in faciem, eumque idem mox surditas secuta est. Post dies paucos abijt humiliter ad sacratissimum sancti viri tumulum, & pernox orat apud eum. Et ecce, sicut ipse nobis narrare solebat, cernit lucem ab altari procedere, eundemque senem lucernam manu tenentem, signum Crucis ipsi imprimere, moxque membra affecta sanare.

Cap. 14. In villa pagi Fulminensis, quam Marram vocant, quaeque in ecclesiae monasterij nostri dotem cessit, nuper indigenae oratorium condere instituerunt. Habuit ea structura celerè progressum. erat enim lignea. Deinde rogant antistitem, ut consecraret eam, cum prius è monasterio reliquias S. Remacii, ut eius nomini templum dicaretur, petijissent & accepissent, quas etiam Episcopus reuerenter opportuno loco reposuit. Expletis autem vigilijs & caeteris dedicationi congruentibus, vbi ventum est ad altare tegendum, Grimuara matrona venerabilis, linteam offert antistiti, quo altare operiretur, idque sub testificatione, nè vnquam nisi lotionis causa inde amoueretur: cuius lotionis ministerium sibi relictum voluit, credens sibi profuturum, si quid officij praestitisset sancto confessor.

Non

Non diu post sanctimonialis, quae illic se seruituram deuouerat, oblita propositi sui, eapalla vel linteo ab altari sublato caput tegit, & abijt, diabolico instinctui satisfactura. Sed confestim adest vltio. nanque domum reuersa, daemone eam exagitante, aquam calidam parat, eaque caput abluens, praedicto linteo se tergit. Eodem momento adeo capilli omnes a capite desuunt, ut nec vestigium eorum vllum appareret. Ita quae alienum sibi praeter fas velamen usurparat, naturale capitis tegumentum perdidit. Huc accessit totius capitis pruritus, & magna pediculorum vis. Tandem a fratribus monasterij oratum est pro illa, facinus suum agnoscente & accusante, & capilli renati sunt. Potest hoc disci exemplo, res sacras minimè temerandas. Huius vero rei tot sunt testes, quot eius praedij tum fuere habitatores.

Vitium est, aliquando fratribus, quaedam circa venerabile beati viri sepulcrum emendari oportere. Aduocantur artifices, indicant illi, quid fieri debeat: deinde ad certum diem adfunt cum rastris & malleis, humum sepulcri effodiunt, foribus obseratis: in fodiendo magnam sentiunt difficultatem ob soli tenacitatem. Vbi autem superior terra non nihil amota fuit, tanta ex sepulcro manauit odoris suauitas, ac si aromata omnia illic cremarentur. Terrentur artifices, fugamque capessunt. At templi custos, diuinam intelligens adesse virtutem, confirmat eos, dicens certò inde liquere, adesse presentem beatum virum, ipsumque labori fauere. Pergunt igitur, ut coeperant, fodere: porro odor ille foras erumpens, locum omnem complet, ita ut ad omnium notitiam perueniret, quod fratres celatum volebant.

Calculus villa monasterij nostri, ad Mosam sita est: in qua, ob piscandi comoditatem, monachus, de cuius fide & conuersatione nihil dubitaretur, constitui solebat, ut captos pisces certo tempore in monasterium inferret. Fuit hoc muneris quandoque demandarum Leutfrido grandaeco fratri: qui diuina benedictione fretus, ut plurimum magnam piscium copiam in monasterium adducebat. Interim adest festus beati Remacii dies. Leutfridus sedulo dat operam, ut possit fratribus gratificari. Itur ad Mosam, trahuntur retia, nullum piscandi genus omittitur, nec tamè quicquam capitur. Tum senex ille contristatus, nescit quid agat. Trahit amor, ut nè desit solennitati: retrahit pudor, nè vacuus veniens ad monasterium, pateat contemptui. Vincit tandem amor, & nauis conscensa, abijt ad coenobium. Inter nauigandum autem ita secum tacitus cogitat: Placene tibi beate confessor, ut ex tam multo labore nullum mecum ad fratres fructum apportem? Quod facinus meum, ob quod omnis piscandi industria elusa est? Mallè equidem in his petire aquis, quam ut fratres ex me vllum capiant detrimentum. Haccillo intra se dicente, subito ex aquis in nauim irruentibus magnus piscis exiit: quem vnus è nautis ad litus tradidit fratribus deferendum. Latatur senex frater, & ad monasterium veniens, alijs rem totam exponit. Prudenti deinde consilio decretum est, ut singulis fratribus singulae ex eo pisce portiones apponerentur, ut sciret sibi nunquam defutura beati Remacii suffragia, si ipsi eius seruitio non desissent.

In pagi Mosaliacensis praedio Maranco quidam hydropisi vexatus, atque omnimodorum opera nihil adiutus, nocte in somnis admonitus fuit, ut ad tumulum beati Remacii preces fundat. Ille mox indicat cognatis visionem, petit summopere eò se adduci, promittitque se quandam vineae partem sancto daturum, si salus amissa redeat. Parent amici, & cum cereis ducunt hominem ad locum optatum: adeunt tumulum reuerenter, incendunt cereos, orant diutissime, & morbo se sentit homo liberatum. Vineam, uti pollicitus erat, tradit monasterio, & redit ad sua. Sed paulò post iam securus de salute corporis, dolet se vineam beato Remaclo dedisse, nec dubitat eam rursus vindicare sibi, & vinum ex ea collectum, in sua cella condere. Sed ecce redit ad miserum hydrops pristinus, adeoque eum exagitat, ut vitam spem omnem abijceret. Dat igitur vexatio intellectum auditui, & sacerdoti atque cognatis exponens temeritatem suam, ducitur ab eis infelix vnà cum vino illo ad tumulum beati viri, multum trepidantibus illis, nè etiam ipsi eius sceleris poenas luerent. Rogantur inde fratres monasterij, ut orent pro illo, iubet eum fratres ad ecclesiae fores expectare sancti confessoris virtutem, orantesque pro eo nocte illa, manè vident hominem sanatum. Huius rei testes sunt plurimi.

Quidam à mattis vtero surdus & mutus, à parètibz commendatus est homini, qui eum ad sanctorum memorias circunduceret. Iam multum temporis illi confecerat diuersis adeundis locis, cum tandem ad nostrum monasterium perueniunt. Excepti à nobis, in xenodochio ad dies octo humanitatis studio sustentantur. Dominico autè die, qui

Vltio diuina in usurpant bono monasterij.

Item in vitragum.

Cap. 10. Caeca illuminatur.

Punitur fraus cuiusdam.

Surdus audit.

Item alius.

Vide vltionem celestem in abutentè altaris linteo.

Cap. 15.

Mira odoris suauitas è sepulcro S. Remacii.

Cap. 6.

Piscis magno miraculo fratribus praebetur.

Cap. 17.

Hydropicè curatur.

Caecitas vindicta in facilegum.

Cap. 18.

qui tum erat ante Christi natiuitatem octauus, pulsabantur signa ad preces vespertinas, & populo ad ecclesiam confluente, miser ille excitatur, & licet, quid ageretur, nescius esset, tamen intrat cum ceteris in templum, & in quendam se addit angulum. Nobis diuinum officium reuerenter exequentibus, vbi ventum est ad Antiphonam, O sapientia, ille humi collabatur, sanguineque ex auribus & gutture manante, instar furiosi vociferatur, non vulgum duntaxat, sed nos etiam rei adhuc ignares perturbans. Laudibus Dei absolutis, imus ad eum, totum pauimentum cruore infectum, & miserum propè exanimem conspiciamus. Tum verò agnita patroni nostri virtute, à terra eleuatum & aqua lotum, ad sacrum tumulum perferendum curamus: cunctisque pulsatis signis, Te Deum laudamus, cōcīnimus. Indè ille sumpto cibo, ad eò confirmatus est viribus, vt ad quoduis opus nemo illo promptior esset. Porro instar infantis didicit formare verba, non aliud proferre valens, quàm quod antè ab alio pronunciatum esset. Vndè satis constat, eum hactenus nec audiuisse, nec locutum esse. Vbi ea res ad Regē allata est, cum apud nos esset, iussit eum ad se adduci, sibiq; prandenti assistere: adeoque in eo veneratus est sancti Remacii virtutem, vt hominis illius & os, & oculos, & aures exofcularetur.

Surdus & mutus restituitur.

Cap. 19.

Quodam tempore annonam ad nos aduehentibus quibusdam è famulis nostris, pro consuetudine certa illis in poculo quodam potus mensura apponebatur. Vbi ad vltimum ventum est, cernens ille abesse ministrum, qui potum offerebat, poculum in suam sarcinam conijcit, secum ablaturus. Itaq; iungit quatuor bouum paria ad plaustrum suum, cupiens cum socijs abire domum. Ecce autem loco illi plaustrum adeò affigitur, bouesque tanto rigore constringuntur, vt prorsus moueri non possent. Rogant socij, quid ipsi acciderit: fatetur furtum suum, & summo cum dolore reddit poculum. Mox abcedunt boues gressu liberrimo. Poculum illud siue vasculum post diligentius seruatum est, donèc huius rei fama allata est ad Airicum Abbatem * Indè monasterij: qui magnis precibus id à nobis impetratū, in beati Remacii memoriam, auro includi & catenis argenteis ad sanctissimi Hermetis martyris monumentum suspendi iussit. Eius enim præclari martyris sacras reliquias per Lotarium Imperatorem à Romanæ Ecclesiæ partibus impetrarāt, & summo honore prosequerentur. Cum autem cognouisset nostra incuria penè in obliuionem abiisse beati Remacii miracula, obiurgauit nos, quòd ea in scripta non essent redacta, dicens cum aliorum iniuria id fieri, quos ea laterent. Me verò precibus & autoritate sua eò adiegit, vt ea conscriberem. Ità ego obedientia fretus, feci vt potui. Lector dabit veniam imperitiæ, si minus cultus sermo videbitur. Pauca autem volui annotare ex pluribus, nè nimietas dictis fidem abroget.

Pœna furis.

Itius Hermetis martyrii describitur in vita S. Alexandri tertii Maij.

LIBER II. DE CERTISSIMIS MIRACVLIS S. REMACII EPI- scopi, quæ F. Laurentius Surius itidem ob vitandam prolixitatem contraxit.

Cap. 1. Dani Gallias populantur.

Lux calitūs descendit in sacras B. Remacii reliquias.

Cap. 2.

Arolo tertio Imperatore, Anno salutis octingentesimo octogesimo tertio, inuisa gens Danorum, magna instructa classe, in Gallias de improviso irruit, ijsque peruagatis, cædibus, incendijs & direptione omnia vastauit. Indè trāsmissa. Mosæ flumine, Arduennā syluā mirè populantur, euertunt villas, incendunt oppida, regias arces & monasteria destruant. Ventum est etiam ad nostrum cœnobium, cuius sitū clam noctū explorantes, ità nos includere constitunt, vt nemo possit euadere. Sed diuino nutu & patroni nostri meritis eorum consilia nobis quidam fuga elapsus patefecit. Nos metu percussis, sublatis beati Remacii reliquijs, licet serò, fugæ nos mandamus. Nocte intempesta montè ascendimus, & illic respirandi causa subsistimus. Tum verò immensum lumen igneæ columnæ effigie videmus descendere in loculum, sacra ossa retinentem. Lux illa longè fuit lunari splendore illustrior. Erat tum frigus ingens: at nos ità suauis quodam calore afficiebamur, vt vernum tēpus agi videretur. Interim nos inuicem respectantes, stamus attoniti, nihil loquentes, & tanræ rei finem expectantes: cum post vnius ferme horæ spatium lux illa cælos repetijt. Nos ergò ire pergitimus, atque ità illa si à patrono illo nostro in tam præsentis hostilis persecutionis periculo conseruati sumus, vt nullus ferè barbarorum ense iugulatus sit.

At durate illa procella, coacti sumus aliò commigrare. Itaq; in villa beati Remacii, quam

quam Bouiniacum vocant, vbi tum ab hostibus nonnulla quies dari videbatur, cum sacro eius corpore confestim, donèc ab Imperatore profligatis barbaris, patriæ nostræ pacem redditam didicimus. Interim in villa illa precibus sancti patroni nostri, semper omnia nobis abundè subministrabantur. Pace autem reddita, iam nihil morati, domum contendebamus: & ecce perfertur ad nos tristissimus nuncius, totum monasterium nostrum voracibus flammis absumptum. Ea res nos valdè cōsternauit: tandè visum est adire prædiolum Calcum, quod penè solum in ea vastatione nobis relictum erat. Sed illicita grassabatur lues, vt humanis vix superstites sufficerent cadaueribus, & quod dictu quoque fœdum est, plerunquè duo vel tres in vno sepulcro conderentur. Ea res fratrum animos in diuersa rapuit, alijs dicentibus exilium tam præsentis exitio antefereðum: alijs contra asserentibus, nullum mortè euasurum, qui eà peste ex Dei voluntate sit periturus: fidendum virtuti beati confessoris, & incunctanter ad locum destinatum eundem: quorum sententia obtinuit, itumque est & breui peruentum ad prædiolum. Mira dicturus sum, sed fidem adhibeat, qui credit nihil impossibile Deo. Ad introitum nostrū omnis illa pestis, sancti Remacii meritis adeò extincta est, vt qui ea nondum laborassent, nihil ab ea mali paterentur: ex ijs autem, qui correpti ea erant, permulti sanarentur, cum hactenus quisquis eam sensisset, certam sibi mortem impendere non dubitaret. In eodem loco erat puella paralytica, quam ab ineunte ætate morbus lecto perpetuò affixerat. Ea nullo prorsus cibo, nisi lacte duntaxat & paucis fructibus, utebatur, solius aquæ & dulcis potionis, quam rustici bracisam vocant, & in primis vindemijs recentis musti potu contenta. Iam viginti & duobus ferè annis ità victitarat. Nobis verò indè recedentibus ad monasterium nostrum, cuius iam quædam tecta à nobis instaurata erant, illa mansit paralytica: sed paulò post monetur quidam per visum, vt dicat matri puellæ, vt eam benè lotam apportet ad tumulum S. Remacii. Ille se illudum putans, negligit iussa. Iterum iterumque admonitus, tandè facit, vt erat iussus. Mater verò puellæ eum confluxisse hæc existimans, nihil se mouet. Tandè puella ipsa per visum iubetur ocyus petere oratorium S. Remacii. Illa mox multo clamore matrem excitat, dumque eius opera conatur è lecto surgere, ilicè sanam se comperit, suisq; pedibus intrat ecclesiam, gratias actura. Mater autem accensis cereis, signa pulsat, plebs concurrat, ingens omnes occupat stupor & gaudium, Deus laudatur & benedicatur ab omnibus: Benedictus es, inquit, Domine, & benedicta opera tua, qui erigis elisos, & sanas contritos: qui mirabiliter sanctos glorificas tuos, mirabilius ipse eorum virtute glorificaris: Qui viuus & regnas trinus & vnus in seculū seculorum. Eodem die puella citra vllam nauicam panem, carnes, vinum & quicquid ei appositum esset, edit & bibit, & suis pedibus, licet paululum nutante gressu, ambulabat quocunquè vellet. Viuit illa vique in præsentem diem.

Stabulense monasterij conseruatum.

Pestis depellitur.

Paralytica reualefcit.

Psalm. 145. & 146.

Cap. 3.

Alio tempore rursus barbaris illis incurfantibus, è monasterio egressi, sumpto nobiscum omnium laborum solatio beati Remacii corpusculo, ad castrum Lonniam profecti sumus. Eò mulier mente capta, totoque colligata corpore, adducta est. Mirè illa conuicijs, moribus, ictibus quos poterat, vexabat. Orantibus autem pro illa, qui eam adduxerāt, ad fores ædis, in qua beati pontificis corpus repositum erat, post triduum ferè perfecte citrata est.

Infana redit ad sanitatem.

Cap. 4.

Per idem tempus à Capræ montis castello, quòd nos vt conferremus, Nortmannica rabies compulerat, ad monasterium propter imminentem patroni nostri solennitatem redire properabamus. Vbi paululum extra pagum Solomanniam processimus, multa nos hominum turba prosequente, cerei, qui ante loculum, quo beati Remacii corpus asseruabatur, ferebantur, paulò antè vi ventorum extincti, rursus accensi sunt diuinitus. Nolebat id credere agrestis turba, sed nunquam extinctos cereos affirmabat. Nos rei indignitate cōmoti, cereos extingui iubemus, beatoq; Remaclo supplices preces offerimus. Mox adest manus præpotentis Dei, & calitūs lapsò lumine, denuò cerei accenduntur. Adeò verò lux illa totū illustrabat locū, vt nemo posset ambigere cælestem eam esse. Tum omnes pariter prorumpimus in laudes Dei, mittitur nuncij ad ecclesiam, qui nobis interim psallentibus pulsant signa: & ecce totum oratorium vident illi diuinis completum splendoribus, qui nobis abeuntibus pariter disparuere. Mulier pauperula non ità pridem miserè contracta, ire non poterat. Monetur per visum petere sepulcrum beatissimi Remacii. Pijs quibusdam eam adiuuantibus, venit ad monasterium vehiculo: & quia non facile apud nos, nisi certa ex causa, fœ-

Cerei diuinitus accesserunt.

Cap. 5.

E minæ

minæ admittuntur, ante fores cœnobij deponitur: rogat custodes, vt liceat ipsi in basilicam venire. Tandem monasterij Præfectis annuentibus, manibus reptans venit in templum, prostermit se coram tumulo, diuinam imploratura clementiam. Exacto ferè triduo, nobis publicè Missam celebrantibus, pijissimi confessoris sedulis pulsata precibus adest virtus. Erigit se mulier, & primùm innitens baculo, ingredi tentat: paulò post integram est sanitatem adeptæ.

Contracta erigitur.

Cap. 6.

Fiscus Ledernaus nostro monasterio addictus est. In eo ecclesia est, sancti Simeonij & aliorum virtutibus illustis. Digressi nos à castello Longia, quod æquè nostræ ditionis est, ad eum fiscum diuertimus. Habebamus apud nos preciosum corpus patroni nostri, quod in S. Simeonij ecclesia ea nocte volumus cõseruari. Vigilabat tum illic frater quidam, isque ante gallorum cantum vidit è cælo lucem descendere, & per fenestras templi penetrans, feretro, quo sacrum corpus vehebatur, incumbere: simulque tenebras dispelli omnes, feretrum commoueri, campanas cælesti vi impulsas sonum edere. Fratres & vicini expergiscuntur, re insolita obstupescunt, & licet molestum esset præter morem surgere, at tamen surgunt ad nocturnas persolendas preces. Vbi ad ecclesiam ventum est, & compertum quid accidisset, animaduertunt sancto corpori non deesse diuina officia atque ministeria. Iraque laudibus celebrant Christum, qui tam mirabilis est in sanctis suis. Frater autem ille, qui hæc viderat, præ nimio timore, penè extra sese fuit. Quod idcirco illi accidisse suspicor, quòd fortassis vitiorum suorum formis & imaginibus reuerberaretur. Animalis enim homo non percipit ea, quæ sunt spiritus Dei. Cum ergo interdum humana mens supra se ducitur ad aliquid videndum, necesse est, vt vas fictile, corpus, inquam, ferre tantum pondus non sustinens, infirmeretur. Possumus autem nos ex hac visione colligere, quòd ea nocte coniunctis inter se S. Simeonij & beati Remacii reliquijs, etiam spiritu se reuelare voluerint. Sancti enim cum suis in terris ciues inuisunt, luculentè apparent, vt sunt in cælis. Ait enim S. Gregorius: Debent ea quæ ministrant, ad eius similitudinè tendere, cui ministrant: vt quæ inuisibili seruiunt, esse inuisibilia non dubitentur. Hæc autem quæ esse credimus, nisi sanctos angelos & spiritus iustorum?

Psal. 67.

1. Cor. 2.

Cap. 7.

Longobardus quidam filiam habuit, cuius plantæ cum suris ita corpori superiori adhærescebant, vt penitus ingredi non valeret. Iraque ducebant eam ad multa sanctorum patrocinij celebra loca, etiam in exterarum regiones, sed nihil impetrabat. Nec tamen abijcere spem voluit, sed audiens apud nos magna diuinitus præstari beneficia, de sancti patroni nostri benignitate concepta fiducia, venit ad nos, & filiolam suam cum cunis posuit in templo. Quodam autem Dominico die puella vagitu suo ad eum molesta fuit sub Missæ sacrificio, vt extra templum eam efferre porteret. Latebat tunc nos & etiam patrè eius, quid diuina in ea virtus operaretur. Pater ergo ducit eam ad hospitium, & cum nihil de vagitu remitteret, ille quadam molestia affectus, volens certius nosse, quid haberet, pannos, quibus inuoluta erat, dissoluit, eosque videns sanguinolentos, palpat loca ea, quæ diximus, sentitque eius membra redintegrari, iam tibijs prorsus extensis. Laudat ergo omnipotentem Deum, & patronum nostrum sanctum Remacium. Idem nos facimus, postquam ab eo didicimus, quid actum esset.

Contracta infancula sanatur.

Cap. 8.

Erat apud nos monachus, ecclesiæ nostræ custos: qui cum carnis abominandis vitijs esset addictus, non dubitabat id officij exercere: & licet sese non corrigeret, tamen impudenter & obstinato animo apud sanctorum pignora & Deo sacratas aras versabatur impurus. Non attēdebat, quid accidisset filijs Eli sacerdotis, quid filijs Aaronis, ignem alienum offerentibus: vnde tamen facile animaduertere potuisset, si illa veteres cæremonie neglectæ, tam diris supplicijs addixere eos, quos diximus, sobriè & iuste ac religiosè & salubri cum terrore Christi sacramentis inseruiendum. Voluit autem sanctus patronus noster eum à detestandis facinoribus reuocare. Sanctorum enim animæ omnipotentis Dei claritatem intuentes, quæ foris aguntur, cælesti beneficio agnoscunt. Apparet igitur rustico cuidam, mœstus ei exponit monachi temeritatem, iubet eum accedere, & suis verbis eum deterrere. Tum quoque monet, vt iubeatur monachus perscrutari conscientiam suam, vt hac ratione ad se reuersus, corrigat sese, nè diuinitus puniatur. Rusticus facit, quod erat imperatum, venit ad monachum, ducit eum seorsum, humi coram illo se abijcit, orat, vt quod reuelatione didicit, secum perpendere velit. At ille postquam audiuit rustici sermones, non se erigit contra se, non in seipsum descendit, sed instar fanatici verborum fulminibus verberat miserum, ait phantasmatibus ipsum delatum, præ nimia miseria incidisse in insaniam. Rusticus abscedit,

Sancti norunt res hominum.

1. Reg. 4. Leuit. 10.

abscedit, & miser monachus contempto illo, tanquam indigno, cui aliquid diuinitus reueletur, pergit more suo licentia effrenata. Non cogitat sapè abiectos & viles homines etiam ad potentes mitti, nec despici ab eis contemplatione illius, à quo missi sunt. Non venit ei in mentem, olim prophetasse Balaam pessimum, prophetasse Sautem tum, cum sanctum David persequeretur, denique etiam Caipham acerrimum Christi hostem, futura prædixisse: vnde colligere debebat, spiritum Domini & animas iustorum non per bonos tantum, sed etiam per malos efficere, quæ multorum salutis profint. Dum ergo non vult agere poenitentiam, totum corpus eius lepra sibi vendicat, & prurigo, vnde tantus exhalabat fetor, vt etiam amicis toto animo subuenire ei cupientibus, intolerabilis redderetur. Ducitur ergo in domicilium quoddam extra cœnobium, & illic res necessariae affatim ei suppeditantur. Sed fetor incredibilis omnem fratrum accessum ab eo excludit, cogiturque is, qui cibum ei apportabat, escas in scamno apud ostium deponere, & velocissimè abire, quòd fetor tolerari nullo pacto posset. Ea miseria diu vehementer afflictus, è vita abiit, nec cuiquam adhuc compertum est, num poena illa temporaria, peccati castigatio fuerit, vel initium sempiternæ. Scimus ex scripturis, duplici contritione conteri peccatores, & temporales afflictiones prodesse alijs, alijs obesse. Ex hoc verò & id genus alijs miraculis discimus, quam graue sibi iudicium pareat, qui vitæ integritate & castimonia posthabita, non ea, qua par est, in Deo dicatis oratorijs reuerentia versatur.

In fisco, quem Brattin vocant, cuiusdam domini seruus familiam ecclesiæ nostræ multis vexabat modis, nec ab ea amentia & importunitate vllius admonitione poterat reuocari. Interim aduentante celebritate patroni nostri, in ipsis eius ferijs, pro more multi vtriusque sexus & diuersorum ordinum homines, pia deuotione conflunt: adest etiam seruus nequam, quem diximus, nihil etiam nunc correctus, sed in sua malitia perseuerans: intrat in templum, cum alijs beneficia petiturus ab eo, quem in eius familia lædebat. Sed breuè apparuit, quàm perniciofa sit temeraria confidentia & incauta securitas. Cum enim inter alios staret intrepidus, repente corruit, amentia corripitur, & membra eius miserandum in modum coram omni populo contrahuntur. Tum nos accersiti, cum Odilone Abbate nostro eò accedimus, & postquam multorum relatu, qualis fuisset, compertimus, citra vllam ambiguitatē diuinitus eum castigatum animaduertimus, præsertim cum non ignoraremus plerisque; alijs id genus temeratoribus similia accidisse. At tamen curamus eum ad caput sancti Remacii deportari: vt, num sit malum immedicabile, quamprimùm experiremur. Cumque illi condonassemus, quod in nos sceleratè admiserat, & pro eo precati effemus, inde recessimus. Post paucas horas custos ecclesiæ alacer ad nos aduolat, hominè sanatum indicat. Nos eo nuncio non mediocriter exhilarati, celeriter ad eum redimus. Videns autem Abbas eum tam præsentis Dei virtute obstupescit, confestim in pedes erigit illum. Sentiens verò quodam adhuc languore teneri eum, quærit num sibi velit potum porrigi. Illo annuente, deponitur calix beati confessoris, qui supra altare pendebat, & vino repletus ei offertur. Eo hausto, & vires recepit, & quod est præstantius, mores mutauit. Multi eius subita castigatione permoti, ad meliorem se frugem recepere, & à beati viri domesticis vexandis, aut contumeliosè exagitandis, sibi deinceps temperarunt. Eius autem serui dominus noluit posthac eius vt ministerio, sed ad altare beati confessoris eum obtulit, monasterio perpetuè seruiturum.

Collegit quandoque Abbas argētum, quo volebat cuiusdam aræ tabulam ingentem pro decore domus Dei vestiri. Redigitur argentum in laminas, laminæ inaurantur, exculpuntur, & effinguntur vario opere in ijs imagines, custodiq̄ue seruandæ traduntur. Is alia re impeditus, ponit eas super reuerendum altare beatissimæ Virginis, paulò post tutiori loco repositurus. Erat tum in monasterio nostro clericus quidam sanè officiosus, nobisque haud vulgariter charus. Cernens ille laminas tam malè asseruatas, cupiditate inflammatus, vnam ex eis aufert. Vbi animaduersum est deesse laminam, fit quidem diligens inquisitio, sed nihil certi deprehenditur. Tandem anathemate percellitur, qui id sacrilegium perpetrasset: multumque sudatur, vt possit ad rem certā perueniri. Ille manet in scelere obstinatus, nec adducitur vlla re, vt prodat crimen suum. Sed vltio diuina prodit sacrilegum. Arreptus enim à dæmone, passim ab illo raptatur, atque interim crebrius reperito clamore, testatur se laminam subdixisse. Cum sic autem diu à nequam spiritu exagitatus, viribus corporis destitueretur, in lecto reponitur, & ex ipso languore, mira Dei dispensatione, in terrorem aliorum

Num. 23. 1. Reg. 19. Iohan. 16.

Percutitur lepra monachus irreligiōsus.

1. Reg. 17. Mūdi & cæsti, sanctis tantum debet ad stare altatibus.

Cap. 9.

Homo temerarius diuinitus castigatur.

Curatur in vitroque hemic.

Cap. 10.

Sacrilegi terribilis castigatio.

ad horam fit rursus compos mentis, & suum facinus confitetur, ita dicens ad amicos & cognatos, qui lectum eius circumstantes, eum consolabantur: Meritò tam seuerum ultorem experior sanctum Remaclum, quandoquidem ex eius aere argentum miser, iamdiu anathemate plexus, abstuli. Multa mihi in eius monasterio praestita erant beneficia, quae me facile, nè id facerem, retrahere potuissent. Sed quia pro illis omnibus etiam tantum maleficium reddere volui, verbera verberibus cumulavi, atque in animae & corporis me summum conieci discrimen. His dictis, iterum mente captus, furere perrexit, & postea sine fructu poenitentiae in ea furia excessit à vita. Hæc quisquis legit, caueat, nè simili se scelere obstringat. Perpendat animo, quo in cœno iniquitas volutetur, quæ virtutis & probitatis lux sit: vt virtus ipsa præmium quoddam sit sui studiosorum, & iniquitas improborum supplicium. Quid verò clerici huius horrendum iudicium, aliud nobis innuit, nisi vt sanctos locum hunc incolentes reueremur? Sicut enim illi ante Dominum assistentes, pro culpis nostris benignè intercedunt: ita interdum, nostris maleficijs exacerbati, nos accusant.

Cap. II.

Fuit apud nos alius quidam clericus, à puero educatus, monasterio nostro ad multa utilis & accommodus. Is in nostro contubernio vivebat nobiscum familiariter, & nobis erat impensè charus. Contigit interim Comitissam quãdam venerabilem pro salute sua non parui precij fibulam auream ad cœnobiũ nostrum (ita enim vouerat) mittere. Indè malignus dæmon, qui diligenter hominum animos explorat, in quæ vitia procliuiora sint, occasione arrepta, clericum huius mentem perterrat. Ille verò nequissimam suggestionem non grauitatis consilio, nec virtutis constantia respuens, oculos ad fibulam adijcit, eamque clam suffuratur. Non diu post Abbas noster Rauegerus dum quosdam è nobis ad sacros ordines vult promoueri, ad Episcopũ nos mittit, adiuncto nobis etiam clerico, de quo nunc agimus. Erat tum Quadragesima. Etsi autem ille tanti sacrilegij sibi esset conscius, nulla tamen id neque confessione, neque poenitentia expiauit, sed confidenter nobiscum proficiscens, Diaconus ordinatus est, non attendens, quod scriptum est: Mundamini, qui fertis vasa Domini: cum vtiq̃e eos, qui corporis & sanguinis Domini vasis tractandis adhibentur, mundos & probatis moribus esse oporteat. Absoluto deinde sacrificio & precibus vespertinis, nos ad hospitium imus, eousque producta ieiunia soluturi. Ibi inter edendum ille confrater noster cadit, frendet dentibus, mirè ac miserè se collidit, nosque admirabiliter obstupefactos, cogit laboranti sibi adesse. Mox à mensa surgimus, per multa remedia summa beneuolentia adhibemus: sed frustra omnia, diuino iudicio in eum ius sibi diabolo vendicante. Tota nocte discruciamur animis, & valdè afflictamur. Tandem benignus Deus, nolens apud externos tam foedum casum nobis cedere ad ignominiam, profligato dæmone, praestitit vt nobiscum incolumis rediret. Et integra tum hebdomada nullam sensit maligni illius infestationem: qua Dei benignitate ille abusus, noluit facinus suum confiteri: eaque incuria hostem reddidit valentiorum. Nam cum Completorij preces Dominico die persolueremus, acrius à dæmone arripitur, neciam succurrebat nobis, quo pacto ei opitulareremur, quod incerti essemus, num fatane vexatio illa esset. At tamen præ fraterna commiseratione noctibus vicissim

Esa. 42.

Item alterius sacrilegij horrenda poena.

I. Reg. 16.

Iohan 12. & 13.

apud eum vigilabamus, visusque est nobis crebrius, quam olim Saul, exagitari. Interim brachium dextrum, quo rapuerat aurum, penitus exarescit. Nobis dubitantibus, an casu id acciderit, vel diuina animaduersione, Abbas noster rem altius perpendens, nequaquam censuit casui tribuendum, sed hominem dixit diaboli laqueis cõstrictum teneri. Mouebat eum, quod statim à sacris acceptis ordinibus diuinitus punitus esset, & vnde animæ remedium capiendum erat, id ei versum esset in perniciem. Nouerat scriptum, grauius eum condemnari, qui indignus suscipit, quod non meretur. Sicut ergo in Iudam temerè percipientem corpus Domini satanas intrauit, quem constat furem fuisse: ita colligebat Abbas etiam hunc fortassis aliquo sacrilegio contaminatum, quod ea ferè hora atrocius cruciaretur à dæmone, qua fuisset sacris initiatus: hortabaturque fratres, vt cum se illa vexatio remitteret, cautè ab eo expiscarentur, num quid eius conscientiam grauet. Fratres Abbatis iussa capebant, clanculò ex eo sciscitantur, si quid habeat, quod animum angat. Ille ad voces eorum modò rubore, modò pallore suffunditur: tandemque licet pudibundus, suam culpam & agnoscit & purè confitetur, orans vt apud Abbatem pro ipso velint intercedere. Fratres referunt omnia ad Abbatem, Abbas iustitiam misericordia temperat, nec vult addere afflictionem afflicto: prohibet etiam, nè eius crimen in publicum proferatur: in dicit fratribus,

fratribus, vt pro illo ieiunijs & precibus & Missarum celebrationi incumbant. Quid multa? Reualescit frater, restituitur brachium, dæmon ab eo prorsus eliminatur: non sterque moeror multiplex, multa consolatione permutatur.

Est hodieque apud nos frater quidam faber ferrarius. Is cum in itinere duos comites suos ex leui causa ad summam contentionem ex largioribus poculis peruenisse cerneret, ita vt iam ad arma proflirent, non sine ingenti periculo se medium interponit, cupiens eos inter se cõciliare. Tum alter ex eis, omisso aduersario suo, in hunc furibundus incurrit, multisque eum vulneribus conficit, vt penè exanimis videretur. Ea re nos valdè commoti, maximè quod fida eius opera sæpè vti essemus, statim medicos ei adhibemus. Curantur facile vulnera omnia, dempto illo, quod in brachij iuncturam illatum erat, in quo curando chirurgi errauit industria. Et tamen egit ille, vt extrinsecus vulnus sanatum videretur, cum intus maneret morbus. Accipit ergo pactam mercedem, & tanquam suo officio probè perfunctus, abscedit. Fabrum rursus inuadit dolor, nihil potest illo brachio exercere operis, immò nec manum ad os ducere. Vbi nihil proficit humana medicina, ad huius loci sanctos confugit. Accidit verò, vt tum nos cuiusdam afflictionis causa cum crucibus & sanctorum reliquijs Malmundarium peteremus, sanctorum eius loci merita imploraturi, multa nos hominum, vt moris est, turba comitante, in quibus & faber ille fuit, qui etiam iter nostrum anteuertit. Cumque procul nos aduentantes cerneret, oculis in cælum sublatis, & genibus flexis, rogat Deum, vt per sanctorum illorum merita sibi opituletur. Ità orans, subito quasi mentis quendam stuporem patitur, moxque se in pedes erigere volens, nutante vestigio, in cubitum relabatur, sicque brachij illa pars, quæ perniciosè suo loco mota erat, indè resiliens, in pristinum statum reuocatur, & homo totus fit sanus, vsque in praesens nobis vtiliter seruans.

Vide quid praestet sanctorum inuocatio.

Cap. 13.

In villa proxima, nobis cernentibus, paruulus quidam fuit manibus ab ipsa natiuitate planè contractis. Dolebant summoperè parentes, & eorum vicem miserabantur vicini, hortabanturque eos, vt cum paruulo eant ad nostrum monasterium, nec dubitent se non frustra id facturos: quod ob illustrandum sanctum suum, permulta illic Deus miracula operetur. Non surdus auditor pueri pater, facit quod admonent. Erat tum solennitas natiuitatis beati Iohannis, vidimusque eum offerentem munus ad altare sancti patroni nostri. Iam enim preces Vespertinas absolueramus, & propter nimiam populi aduentantis impressionem, mansimus in choro. Interim audimus puerum clamitatem, miramur insolitum vulgi strepitum, cupimus scire quid re sit, subitoque puer ad nos affertur iam planè curatus. Laudamus omnes vno ore Christum, confessorem eius praedicamus, ad cuius sepulcrum id genus quotidianis consolationibus recreamur.

Contractus puer restituitur.

Cap. 14.

Inter magnam malè habentium turbam, qui ad nos confluebant, venit cæcus quidam, qui iam multa sanctorum loca adierat frustra. Domino eius curationem differente, vt sancti nostri merita magis innotescerent. Sub ipsis autem Missarum solennijs in nostram ecclesiam introductus, apud altare nobis cernentibus se prosternit, atque postea eleuatus, perspicue videt, Deumque in sancto eius, ita vt par erat, mirificè laudat & praedicat, nos quoque compellens exultare in Domino, & gratias agere.

Cæcus lumè recipit.

Cap. 15.

Villa Vuademias nobis subiecta est, nec à monasterio nostro longè abest. In ea rusticus quidam adhuc superstes degit, qui primo Rogationum die, cum deberet diuino cultui vacare, contra fas abiit ad syluam, & ligna cecidit in vsus domus suæ. Galliarum ecclesiam ex praescripto beati Mamerti Episcopi Viennensis, triduo illo litanias concelebrant, ieiunijs se macerant, pio affectu à mundi illecebris abstinent, animarum potius quam corporum alimoniam student. Ea consuetudo hodieque perseuerans ob multas auertendas clades, non debet ob frivolas quasdam occasiones violari. Sed id rusticus negligens, dieique sanctificationis reuerentiam non exhibens, diuinam sensit ultionem. Fascem enim lignorum humeris impositum domum absportat, baculo se sustentans: dumque onus deponit, manus curuatis digitis adhæret baculo, nec ab illo potuit amoueri. Aduocantur vicini, mirantur omnes: rogant, vt quid egerit, exponat. Ille non dissimulat, fatetur peccatum suum: orat, vt baculum oblongum ex vtraque parte amputent, nè eius onere pragrauetur. Deinde admonitus ab illis, sedulo inuisit diuersa sanctorum templa, diu noctuque, eorum suffragia implorans. Ità accidit, vt veniret etiam ad nos, qui tam insolita perspecta ultione, putabamus hominem aut periurij, aut sacrilegij dare poenas. Cum autem secretò eum examinarem,

Dies Rogationum.

Ultio castis in violatorum diebus Rogationum.

Misericorditer curatur prædicti violator.

minaremus, negavit se vnquam vel factilegum, vel periurum fuisse. Et nobis sanè visus est vera dicere. Iussimus autem, vt apud aram sancti Remacii se prosterneret. Postea verò nobis Missam solenniter celebrantibus, cum Euangelium legeretur, ille vociferatur, & surgit à pauimento. Tum verò nobis & per multis alijs adspectantibus, lignum è manu eius elabatur: rursusque ille tanquam mentis stuporem patiens, quod nobis maximæ admirationi fuit, humi collabatur, suisque clamoribus efficit, vt Euangelium audire non possemus. Nec diù post sanatus est. Nos verò lignum illud iussimus suspendi ad fores monasterij nostri.

Pauca alia miracula omisimus, nè fastidiosi lectores habeant vndè conquerantur.

S. MOYSIS VITA, A PHILONE HEBRÆO TRIBVS LIBRIS CONSCRIPTA, PETRO FRANCISCO

Zino Veronensi interprete. Extat in eius operibus Græcè scriptis. Nos singulis libris capitula adiecimus, ad marginem annotata.

LIBER I.

4. Septēbris Cap. 1.

Nomē Mo- sis cur mi- nus celebrè apud exte- ros.

OSIS apud Iudæos legislatoris, vt quidam volunt, vel, vt alij censent, sacrarum legum interpretis, viri in rebus omnibus summi, atque hominis planè perfecti absolutique vitam, nè ignoretur ab ijs, qui eius cognitione sunt digni, scribere cōstitimus. Nam legum quidem, quas reliquit, gloria per vniuersum orbè peruagata, ad extremos vsque terrarum fines peruénit: Ipse autem quinam verè fuerit, haud ita multis est notum. Etenim qui ciuitatibus leges condiderunt, propter inuidiam fortasè, & quòd ipse non paucis in rebus ab institutis ipsorum dissentiret, noluerunt, vt inter eos, qui apud Græcos celebres erāt, numeraretur.

Quorum plerique, quam ex literarum studijs adepti erant facultatem, monumentis tum carmine, tum soluta oratione conscriptis dedecorauerunt, peruulgatas comœdiæ Sybariticæque nequitia turpitudines componentes. Quos exercere ingenia in virorum præstantiū vitis explicandis oportebat, vt nec præclarū quicquam, quod illustrari posset, silentio prætermisum, obliuione deleretur: nec ipsi, potioribus omisissis argumentis, cognitione indigna prætulisse viderentur, cum accuratè scelera ad flagitiosorum hominum gloriam promulgarent. At ego, neglecta istorum inuidia, quæ de hoc viro vel ex sacris libris, quos ipse tanquam admiranda sapietiæ suæ reliquit monumenta, vel ex gentis senioribus didici, memoriæ tradam. Semper enim auditis lecta coniunxi atque contextui: Quo factum est, vt diligentius, quam cæteri, quæ ad vitam eius pertinet, videar persecutus. Exordiar autè, vndè principium ducendū est necessariū.

Cap. 2. Moyses gen⁹ & patria.

Aegypti fertilitas.

Moses genere quidè Hebræus fuit, sed in Aegypto genitus, & educatus. Illuc enim maiores eius, cum Babylon & loca finitima diuturna fame premerentur, victus quæredendi gratia vniuersi cōmigrauerant. Ea quippè regio campestris & plana, & cum rerum omnium, quibus indiget humana vita, tum frumenti potissimum feracissima. Nam huius flumen vigete æstate, quo tempore non torrètes solùm, sed perennes fluij minuuntur, exundat, atque agros fecundos reddit: qui cum imbre non egeant, magnam omnium fructuum copiam quotannis afferunt, nisi propter redūdantem incolarum impietatem iratus Deus eos intercipiat. Parentes sui ordinis optimos habuit, qui licet tribules essent, concordie tamen vinculo magis, quam generis necessitudine, deuincti erant. Septima ætate fuit hic post illum primum, qui cum esset aduena, totius Iudæorum gentis dux extitit. Regia autem educatione nutritus est ob hanc causam:

Cap. 3.

Pharaonis crudelitas.

Aegypti Rex, cum huiusce gentis hominum multitudo vehementer cresceret, veritus nè aduenæ numero indigenas superantes, validiore manu cum illis de imperio contenderent, robur ipsorum tollere nefarijs consilijs machinabatur. Permittens igitur, vt scæminas, quæ nascerentur, suscipi atque educari liceret, (siquidem scæminum genus, propter naturæ imbecillitatem, ineptum est ad bellum gerendum) iussit vt interficerentur mares, nè per ciuitates propagarentur & crescerent. Nam virorum pro-

propugnaculum haud facile capi eueritque potest. Natus itaque puer, angustiorè, quam pro priuato homine, indolem præ se tulit. Quare parentes, quoad fieri potuit, edicta Tyranni negligentes, cum clam domi tribus mensibus nutrierunt. Verum, quoniam in regnis non desunt, qui illa etià, quæ in penerralibus geruntur, diligenter explorent, vt noui semper aliquid ad Regem afferant, veriti, nè, dum vnus saluti conantur consulere, vnà cum illo perirèt, lachrymantes filium propter fluminis ripam exposuerunt, gementesque recefferunt, miserantes tum vicem suam, qui proprijs manibus filium cogere tur occidere, tum iniquissimum ipsius interitum. Deindè tanquam in alieno negotio se, vt maioris calamitatis authores, incusabant. Cur enim eum (aiebant) non simul ac in lucem est editus, exposuimus? Quandoquidem qui non peruenit eò, vt mansuetioris victus particeps esset, eum multi ne hominem quidem existimant. Nos autem superuacaneam adhibentes curam, tres menses illum enutriuimus, atque ita vberiore tum nobis molestiam, tum ipsi acerbiter exhibuimus: quippè qui ad ea, quæ iucunda molestæ sunt, diutiùs toleranda iam idoneus, acerbiorè malorum sensu perimitur. Ac illi quidem futuri euentus ignari, miserabili dolore affecti discesserunt: Soror autem infantis expositi, fraterna affectione ducta, paulò longiùs, quid euenturum esset, obseruabat. Quæ mihi videntur omninò prouidentia Dei, cui puer curæ erat, accidisse.

Moses tribus mensibus clam à patribus enutritur.

Moses infantem exponitur flumini.

Maria soror eius rei euentu obseruat.

Cap. 4. Filia Pharaonis cur Moysen adoptauit.

Regionis Rex charam & vnicam habebat filiam. Hæc, vt fertur, cum iam diù nupta esset, nunquam conceperat, quare prolis præsertim masculæ, quæ opulētam paternæ felicitatis ac principatūs hæreditatem caperet, erat admodum cupida, nè deficiente sobole, ad alienos perueniret. Quamobrè eo die quammaximè tristis atque sollicita, licet domi manere, nec porta pedem efferre solita esset, tamen curarum onere fatigata, se cum ancillis ad flumen contulit: cumque balneo vsura esset, in carecto densissimo puerum conspicua, vt ad se afferretur, imperauit: eumque à vertice ad pedes vsque contemplans, pulchram habitudinem & formam commendauit: cumque lachrymantem cerneret, non aliter, ac si proprius fuisset filius, materna affectione miserata est. Sciens autem illum esse filium Hebræorum, Regis edictum metuentiū, quomodò tolli educarique posset, consulebat. Neque enim tutum existimabat, eum statim in regiam ferri. Adhuc igitur ambigenti, soror pueri, quæ tanquam è specula dubitationem ipsius consiciebat, accurrit, & rogat, an eum à mulieribus Hebræis laclari velit: illaque annuente, suam & infantis matrem tanquam alienam, adduxit, quò promptius libentique animo occasionem arriperet, seque illum mercede nutrituram polliceretur, Deo sic prouidente, vt prima alimenta puer germana perciperet. Tum ipsum verè Moysen appellauerunt, quòd ex aqua sublatum esset. Aquam enim Aegyptij Mos vocant.

Moses à sua matre nutritur.

Cum autem maiora continenter incremēta, quam pro ratione temporis, acciperet, citius à mamma depulsus est, & à matre eademque nutrice, cum non egeret amplius lacte, redditus ei, quæ ipsum lactandum tradiderat. Erat autem generosa liberalique forma præditus. Itaque videns eum perfectiorem, quam ætas pateretur, ex ipsoque ad spectu magis, quam antea diligens & charum habens, adoptat sibi, cum prius artificiotumorem ventris simulasset, quòd verus, non autè supposititijs, esse putaretur. Omnia autem quæ Deus vult, quantumvis difficilima sint, facilia reddit. Regio igitur cultu atque institutis educatus, non vt planè puer rebus ridiculis & leuibus oblectabatur, licet ijs, quorum fidei & curæ commissus erat, permitterent, vt animum relaxaret, & nihil ei triste aut seuerum ostenderent: sed pudorem ac grauitatem præ se ferens, ijs audientis & spectandis vacabat, quæ animo erant profutura.

Cap. 5.

Filia Pharaonis simulat se matrem Moysis.

Iam præceptores vndique conuenerant, partim è locis propinquis, Aegyptique præfecturis sponte sua, partim è Græcia magnis præmijs accersiti: quorum ille facultates haud ita longo tempore, ingenij præstantia doctrinam & præcepta ipsorum anteuertens, adeò superauit, vt reminisci, non discere, videretur. Quin etiam, quæ cognitu difficilima erāt, ipsemet excogitabat. præclara enim ingenia per se multa noua reperiunt. Ac quemadmodum athletarum magistris solitudine liberant ea corpora, quæ rectè valent, & omnibus partibus benè compacta, & agilia sunt, quippè quæ nihil aut parum eis curæ præbeant: atque item agricolas felices generosæque arbores, quæ sponte sua meliores fiunt: sic egregius animus præripiens, quæ dicuntur, per se ipse potius, quam Doctorum opera, iuuatur. Arrepto nanque aliquo scientiæ principio, tanquam equus, vt aiunt, per campum excurrit. Numerandi igitur dimetiendique

Cap. 6. Moyses mirè proficit in literis.

scilicet in omni scientia & philosophia ratio.

rationem, orationisq; numeros, concentum & modos, vniuersamque musicam, quæ vel instrumentorum vsu, vel vocibus continetur, & philosophiam, quæ per comparationes & coniecturas in literis, quas sacras vocant, ostenditur, ex commendatione animalium, quibus diuinos honores tribuunt, & quæ artibus ac doctrinis his leuioribus comprehenduntur, ex Aegyptiorum sermonibus didicit. Græci autem aliam disciplinarum seriem tradiderunt. At illi, qui è locis finitimis venerant, tum Assyrias literas, tum Chaldaicam de rebus celestibus scientiam docuerunt. Hanc tamen ab Aegyptijs etiam accepit. Mathematicæ enim facultatis in primis studiosi sunt. Diligenter igitur ab vtrisque didicit, & in quibus inter se vel conuenirent, vel discrepant. Sine contentione autem lites & controuersias præteriens, veritatem inquirebat. Natura enim ipsius nihil falsi poterat admittere: cui vitio sunt affines, quicunq; pro partibus pugnant, & propositi, quæcunque fuerit, defensores, vtrum probabile sit, necne, nihil explorantes: similes patronis operam suam mercede vendentibus, qui nihil curant, an causæ, quas suscipiunt, iustæ sint.

Aegyptij in primis studebant mathesi

Cap. 7. Moyses summa in adolescentia.

Primi motus sunt cohibendi, ne peccatum nascatur.

Contemptus voluptatum in Moys.

Cap. 8. Ressecit ut plerique insens.

Moyses hæres regni Aegyptij.

Cum autem è pueritiæ terminis excederet, prudentior euadebat: nec, ut quidam solent, adolescentiæ cupiditatibus indulgebat: licet innumerabilibus illecebris accenderetur ex occasionibus, quas regna cumulatè suppeditant: sed ipsas continentia ac temperantia, tanquam quibusdã habentis coercens, earum imperum cohibebat. Nam reliquas ægritudines animi, quæ ad iram mœrorumve commouent, natura mitigans & leniens moderabatur. Quod si quicquam animus tantummodò percussus & afflictus esset, rationis castigatio grauiorem adhibebat animaduersionem. Ac primos omnino animi motus atq; impetus, ut ferocem & indomitum equum obseruabat, veritus, ne ratione, quæ aurigæ munere fungi debet, præcurrentes omnia perturbarent. Sunt enim bonorum malorumq; causæ: bonorum quidem, cum parent rationis imperio: malorum autem, cum contumaces sunt, nec ei volūt obtemperare. Quibus ex rebus fiebat, ut & qui cum illo versabantur, & reliqui omnes, meritò noui spectaculi admiratione affecti, dubitarent, vtrum illustis illa, quæ corpus eius incolebat, mens diuina esset, an humana, an ex vtroque composita. Animaduertebant enim aliarum non esse similem, sed eminere, & ad magnificentius quiddam extolli. Venti enim, præter necessarium tributum, quod natura præscripserat, nihil impertiebat. Voluptatum autem, quæ sub ventre sunt, ne meminerat quidem, nisi quandiu liberis operam daret. Parsimoniam verò præcipuè studiosus erat. A molli enim delicataq; viuendi ratione, ut si quis alius, abhorrebat: quippe qui animo tantum viuere cupiebat, non corpore. Philosophiæ præcepta ex quotidianis actionibus ostendebat, sic loquens, ut sentiebat: ita se gerens, ut ad orationis vitæq; concentum dictis facta congruerent, ut qualis sermo, talis vita: & qualis vita, talis sermo reperiretur: vicissimque sibi, tanquam in instrumento musico concinentes, responderent.

Iam cum multi, si prosper aliquis fortunæ status eos paulisper prouexerit, inflati magnos spiritus tollant, & humiliores despiciant, eosque quisquiliis, sordes, incommoda, inutilia terræ pondera, & alijs id genus nominibus appellent, non aliter, ac si commutabilem ipsi fortunæ conditionem apud se in tuto stabiliq; loco conclusam ob signatamque contineant, cum ne postmodum quidem eodem fortasse futuri sint statu, (Quid enim fortuna mutabilis, quæ humana cuncta sursum deorsum versans, vno eodemque die sæpè excelsio loco positum deprimit, abiectumque sublimem tollit?) Hæc isti cum semper fieri videant, planeque intelligant, domesticos tamen atque amicos contemnunt, legesque, secundum quas geniti educatiq; sunt, violant, & mores atque instituta patria, quæ meritò reprehendi non possunt, mouent atque dissolunt, rerumque præsentium studio, nullius veterum memoriam retinent. Ille verò felicitatis humanæ fastigium assecutus, cum tanti Regis nepos, atque regni sic, ut nullus vnquam filius magis, hæres omnium spe existimaretur, atque adèd Rex iuuenis vocaretur: disciplinam tamen, in qua natus erat, à Maioribus traditam studiosè coluit, eorum, qui se adoptauerant, bona, licet temporibus splendidiora essent, aliena tamen adulterinaque putans, eorum verò, à quibus fuerat procreatus, quantum exiguum ad tempus obscuriora forent, propria tamen germanaq; iudicans, tanquam incorruptus quidam iudex, vtrorunque, hos amore benevolentiaq; promptè prosequeretur, illos ut de se bene meritos, grata voluntate remunerabat: idque perpetuò præstitisset, nisi nouum & nefarium à Rege scelus, in ea regione patratum adspexisset.

Hospites

Hospites enim erant Iudæi. (Nam maiores, vnde genus ducebant, ut antea diximus, ex Babylone atque alijs regnis penuria victus in Aegyptum demigrauerant, & supplices quodammodo ad Regis fidem indigenarumque misericordiam, tanquam ad iacrum asylum confugerant. Hospites enim apud eos, à quibus suscipiuntur, meo quidem iudicio supplices sunt. Nec supplices solum erant & amici, sed incolam iam ad parem cum vrbis honorem aspirantes, ac propè ciues, ab ipsis indigenis partim differebant) Hos, qui proprijs sedibus relicis, in Aegyptum tanquam in alteram patriam concesserant, regionis princeps non secus, ac si eos aut bello cepisset, aut emisisset à dominis, quorum in ædibus vernæ nati essent, seruitute opprimebat: eosque vt mancipia tractabat, qui non solum liberi erant, sed hospites, & supplices, & incolæ, & Deum liberis, hospitibus, supplicibus, familiaribus præsentem, taliumque, facinorum inspectorem ac vindicem nihil veritus aut reformidans. Ad hæc eos nouis quotidie laboribus premens, maiora, quam sustineri possent, onera imponebat. Ea si quis propter imbecillitatem detrectaret, ferrum præstò erat. Operibus homines immitissimos ac sæuissimos, nemini que ignoscentes præfecerat, qui ex ipsa re operum exactores appellabantur. Lutum alij conflandis lateribus conficiebant: alij paleas vndique comportabant: Laterum enim vincula, sunt paleæ: alij domos, muros, vrbes extruebant: alij excidebant lapides, materiam ipsi die noctuque, nullis succedentibus, exportantes. Nulla dabatur quies, adèd, vt ne somnum quidem capere liceret. Omnia & opificum & ministrorum munera obire cogebantur. Itaque breui prius animi concidebant, tum corpora defatigabantur: atque ita tanquam pestilenti lue correpti, alij post alios interiebant. Hos in sepultos extra fines abijciebant, & tam miserabiliter defunctis propinquos aut amicos non solum puluerem iniicere, sed ne illachrymare quidem permittebant: vt animi etiam affectionibus, quas propè rerum omnium solas natura liberam esse voluit, seruitutem intolerabili grauioris necessitatis onere affligentes impij minitarentur.

Hæc ille ferens iniquo animo, vehementerque dolens, cum nec iniurios vlcisci, nec læsis opitulari posset, oratione, quantum poterat, adiuuabat, præfectos monens, vt moderatè se gererent, & mandatorum acerbiter mitigarent atq; remitterent: operarios autem cohortans, vt præsentem fortunam fortiter ferrent, seque viros præstarent: nec, si corpora fatigarentur, animis deficerent, sed post aduersam prosperam expectarent. Rerum enim, quæ in mundo sunt, omnium esse vicissitudinem. Cæli perturbationem in serenitatem conuerti: ventorum violentiam, in placidum aëris statum: turbulentam maris tempestatem, in quietam tranquillitatem: res item humanas sic agi, atque eo magis, quo sunt mutabiliores. Hisce rationibus se grauissimos eorum morbos vt bonus medicus lenire, ac leuiore reddere existimabat. At illi paulisper mitigati, rursùm irruiebant, & ex respirandi interuallo nouum ali-quod omnino & grauius malum afferebant. Erant enim ex præfectis quidam planè implacabiles, atque ita rabidi, vt à venenatis carnemque vorantibus bestijs crudelitate nihil differrent, feræ sub humana figura, quæ corporis formam ad mansuetudinis speciem venandi decipiendique causa gestabant, ferro adamanteq; duriores. Horum vnum immaniissimum, cum admonitionibus non mitior, sed asperior fieret, iussaque tanta diligentia ac manuum celeritate facientes, vt ne spatium quidem haberet respirandi, ad necem vsque contumeliosè flagris caderet, de medio sustulit: æquum esse iudicans, vt qui pernicie atque interitu hominum pascebatur, ipse perderetur ac interiret.

Hoc audito, Rex indignatus est, & grauius tulit: non quòd vnus iustè, an iniustè necatus occidisset, sed quòd è filia natus, à se dissentiens, non eodèdem, quos ipse, inimicos atque amicos iudicaret: sed odisset, quos ipse diligeret: diligeret, quibus ipse insensus esset, in eosque se mitem misericordemque præberet, quos summo ipse odio prosequeretur ac sempiterno. Hanc magistratus semel occasionem nacti, cum scirent adolescentem scelera ipsorum esse memorem, eaque opportunè vindicaturum suspicerentur, innumerabiles hincindè calumnias in apertas aui aures intulerunt, vt etiam amittendi regni timorem iniicerent. Id molietur, dicebant. nihil enim humile sapit, semper aliquid machinatur, ante tempus affectat regnum. Quosdam blanditijs allicit, alios deterret minis, alios necat indicta causa: quos tibi charissimos animaduertit, aspernatur. Quid iam cunctaris? an expectas, vt cogitata perficiat? Magni momèti est apud eos, qui insidias struunt, eorum cunctatio, qui petuntur insidij.

Istorum

Cap. 9.

Pharaonis in hospites Iudæos facit.

Cap. 10.

Moyses consolatur Iudæos afflictos.

Præfecti operum crudelissimi.

Ex ijs vnum occidit Moyses.

Cap. 11.

Magistratus inflammant animam Pharaonis in Moysen.

Cap. 12. Mosés fugit in Arabiâ.

Istorum criminationibus in Arabiam finitimam secessit: ubi tutò commorabatur, Deum obsecrâs, vt miseris è difficilimis incommodis liberaret: eos autem, à quibus nihil in ipsis discruciandis omittebatur, meritis supplicij afficeret, sibiq; duplicatam hanc gratiam concederet, vt vtrunq; posset inueniri. Hoc eius bonorum studium, & malorum odium diligens Deus, ipsius audiit vota, nec eorum, quæ illic patrabantur, in longum, vt ipsum decebat, iudicium distulit. Interim se in stadio virtutis Mosés exercebat, ciuiliq; ratione magistra, optima vitæ genera, quæ tum in cõtemplatione, tum in actione versantur, cum laude colens vtebatur: & philosophiæ decreta versans, studiosèq; animo repetens, ità memoriæ commendabat, vt nunquàm obliuisceretur: eaq; statim factis exprimens, laudem inueniebat apud omnes. Quanquàm non videri, sed esse laudabilis studebat. Sibi enim tanquàm signum proposuerat rectam naturæ rationem ac legē, quæ sola virtutum est & principium & fons. Alius ergò implacabilem in expiabilemq; Regis iram fugiens, ac tum primùm in alienam regionem profectus, incolarum mores ignorans, nec planè sciens, quibus rebus delectarentur, aut à quibus abhorrent, etsi quieram & vulgo incognitam vitam agens, latere potius voluisset, quàm in publicum sese conferre: eos tamen, qui potentia atque opibus plurimùm possent, officiorum assiduitate rationibus suis studuisset adiungere, vnde subsidium & opem expectaret, si qui vim aduenientes sibi conarentur inferre. Ille verò diuersam à cõmuni sententia viam ingrediebatur, saniora animi consilia sequens, nec supplantari se, aut decipi patiebatur. Quamobrem maiores nōnunquàm viribus animos tollebat, iustitiam satis per se firmam atque expectandam existimans: eaq; incitatus, imbecillioribus vltro ferebat auxilium. Quæ autem eo etiam tempore gesserit, dicam. Licet enim parua videri queant, non à parua tamen sapientia profecta sunt.

Studet non videri, sed esse laudabilis.

Cap. 13. Apud Arabes pascunt greges etia illustres virgines & Pueri.

Apud Arabes mos est, vt armenta gregesque pascant, non viri solùm, sed foeminae: nec pueri tantùm, sed virgines: non modò obscuris, sed illustribus ortæ parētibus. Septem igitur puellæ sacerdotis filia gregem duxerāt ad quandam fontem, vrnasq; surnibus vinctas vna ab alia, quo labor in singulas ex æquo dispertiretur, ordine excipientes, alacriter ad modum canales in propinquo sitos implebant. Accedentes autem alij pastores, contempta virginū imbecillitate, eas vnà cum grege conabantur expellere, gregesque suos ad paratum potum adducentes, alieni percipiebant laboris fructum. Quod intuens Mosés, qui non procul aberat, sed propè stans, morem & institutum illud antè considerabat: Ab iniuria, inquit, non temperabitis? Avaritiæ ne vestre suffragari solitudinem existimatis? Nōne erubescitis, quia brachia & vlnas inertes alitis? Vos setæ profundæ, ac ventres estis, non homines. Illæ quidem virgines animos viriles gerunt, quæ nihil eorum, quæ agenda sunt, negligunt. Vos autem iuuenes delicijs muliebribus vacatis. Faceffite hinc, atque illis cedere, quæ priores aduenerunt. Vos ne, quos equius erat illis aquè copiam haurire, haustam ab eis, vultis intercipere? At per cælum iustitiæ oculus, ea, quæ vel in maximis geruntur solitudinibus, perspicentem, non auferetis. Me nanque præbuit adiutorem, qui istud non expectem, sed illis iniuria affectis opem feram cum magna manu, quam auaros adspicere nefas est. Sentietis autem eam ex occulto vos vulnerantem, nisi sententiam mutatis.

Cap. 14. Defendit puellas à pastorū importunitate.

Hæc illo dicente, veriti, nè vaticinaretur, & oracula funderet, (siquidem numine afflatus, & in prophetæ speciem mutatus videbatur) ab incepto desistunt, ac parent, & virginum gregem, suis posthabitis, priorem ad canales ducunt. Illæ verò vehementer lætæ, domum reuenterunt, & quæ præter spem acciderant, sic enarrarunt, vt magno hospitis desiderio patrem affecerint. Repræhendebat autem eas, quòd ingrata fuissent: Cur, inquit, quem dimisistis, quem oportebat statim adducere, & resistentè obsecrare? Ecquid inhumanitatis in me depræhendistis? Nullos vobis amplius iniuriam facturos speratis? Defensorum præsidio necessè est beneficiorum immemores indigere. Verùm, quando peccatum adhuc corrigi potest, recurrite festinantes, & hominem, cui gratia debetur, aduocate, vt hospitio susceptum remuneremus. Properant virgines, & cum non procul à fonte reperiunt: mandatūq; patris exponentes, persuadent, vt domum veniat. Cuius adspèctum ille statim, & paulò post sapientiam admiratus, (egregia enim ingenia perspicua sunt, nec ad ea cognoscenda longum tempus est necessarium) ei filiarum pulcherrimam in matrimonium dat, ex vnico officio in illo esse coniiciens omnium virtutum decus. Honestū enim per se amabile est, nec alterius eget commendatione, sed proprijs insignibus splendet.

Ducit vxorem filia sacerdotis.

Post

Cap. 15.

Post nuptias autem acceptos pascebat greges, atque ità ad gerendum imperium erudiebatur. Præstaturus enim mansuetissimo hominum gregi, pastorali cura ad regnum administrandum antè instituitur & exercetur, vt illi, qui natura bellicosi sunt, venatorijs artibus. In his enim exercitiū duces futuri præmeditantur, quæ sint agenda, exercitationisq; materiam ex animalibus ratione vacantibus sumunt: vt prædiscant, quæ vtroque imperij tempore, tum belli, tum pacis, præstare oporteat. Nam agrestium inter venadum insectatio, est hostium persequendorum institutio. Cicurum autem cura & gubernatio, est regia subditis imperandi disciplina. Quamobrem non contumeliæ, sed insignis honoris causa, populorum pastores Reges appellantur: mihiq; non ex vulgi opinione, sed ex sententia eorum, qui rem ad veritatem explorant. (videat, qui velit) solus ille viderur Rex perfectus futurus, qui scientiæ pastoralis peritus, in deterioribus animalibus didicerit, quæ pertinent ad præstantiora. Magna enim perfici nequeunt ante parua.

Reges cur vocetur pastores.

Cap. 16.

Cum igitur pastorum, qui tunc erant, optimus euassisset, idoneusque ad ea ministranda, quæ pecori sunt vtilia: quoniam nullum laborem refugiebat, sponteque sua libens & præsens munere suo cum lætitia sinceraq; fide fungebatur: sic greges auxit, vt illi iam reliqui pastores inuiderent, cum gregibus suis nihil simile viderent contingere, quibuscum satis præclare agebatur, si in eodem statu permanerent: at illius greges, nisi quotidie auergerentur, videbantur imminui propter magna incrementa, quæ suscipere cõsueuerant, tum pulchritudinis ex magnitudine & pinguedine, tum multitudinis ex foecunditate & salubritate. Ducebat autem greges in locum irriguum & herbosum, vbi magna pabuli copia superebat. Profectus igitur in quoddam nemus, spectaculum vidit admirabile. Rubus (est autem rubus planta quædam spinosa atque humilis) repente, cum nullus ignem intulisset, multa tanquàm ex aliquo fonte manante flamma, totus à radice ad summum circumfusus exardebat, & manebat tamen incolumis, nec comburebatur, perindè quasi res esset, quæ lædi non posset, nec pabulum ignis ipse foret, sed igne nutrireretur. In medio autem flammæ cernebatur forma omnium pulcherrima, quæ nullius similitudinem præferbat, imago planè diuina ac singularis, lux clariore igne splendorem emittens, quam coniecisset quispiam esse effigiem Dei. Vocetur autem Angelus, quoniam adspèctū magnifico futura denunciabat, silentio propè clariùs, quàm voce. Rubus etenim ardens significabat eos, qui afficiebantur iniuria: ignis verò vrens, illos, qui iniuriam inferebant. Quòd autem ardens non combureretur, indicium erat, iniuria affectos, ab inferentibus non deletum iri: sed horum quidem vim atque imperum, inanem ac vanum fore, illis autem insidias non obfuturas. Nam Angelus ipse prouidentiam Dei, res graues & formidolosas præter omnium spem in lenes ac placidas commutantis, indicabat. Sed imaginem hanc diligentius expendamus.

Mosés egregius ouium pascitor.

Rubus quid sit.

Rubus ardet, nec combuitur.

Conspicit formā quædam pulcherrimam Mosés in medio flammæ.

Cap. 17.

Exponit quid rubus ardens significauit.

Rubus, planta, vt dictū est, maximè imbecillis, sed aculeis tamen ità munita, vt solo tactu vulneret, ab igne, qui exurendi vim habet, non consumebatur: sed contra potius seruabatur ab eo, talisque manens, qualis erat antè, quàm incenderetur, ac nihil prorsus abijciens, lucem acquirerebat. Quibus omnibus ea describitur consolatio, quæ tunc in calamitate constitutos sustentabat, hanc tantummodò vocem non edens: Nolite animos despondere. Imbecillitas vestra vis est, quæ feriet & vulnerabit innumerales: ab illis, qui vos euertere cupiunt, muniemini potius, quàm adolebimini: mala vobis obesse nō poterunt. Quinetiam cum quis vos penitus oppressos existimabit, tum gloriam vestram maximè illustratā adspiciet. Ignis rursùm, qui corrupedi vim habet, crudeles arguit, ac monet, nè proprijs viribus elati, confidant: sed robur imbelles redditum atque sublatum conspicientes respiciant. Vis enim in flamma comburedi, vt lignum accenditur: Quòd autem in ligno naturam habet vt comburatur, perspicuè tanquàm ignis accendit. Hoc mirifico portento velut euidentissima admonitione Mosi futura præmōstrat Deus, & oraculis incipit adhortari, vt populi curam defensionemque suscipiat: quippe qui non solùm libertatis eius minister, sed etiam demigrationis ex eo loco dux haud ità multò post sit futurus: polliceturque, se in omnibus præstò futurum. Afflictorum enim & intolerabiles iam diu cõtumelias tolerantium, nullo homine nec subleuante, nec miserante, Ego, inquit, misertus sum. Etenim, cum & priuatim singuli, & vniuersi vno consensu precantes & supplices ad me confugerint, à me decet auxilium expectare. Sum autem natura mitis, & veris supplicibus misericors. Ad regionis Regem proficiscere, nihil omninò reformidans.

Verba Dei ad Mosén de medio ubi.

Prior

Prior enim, à quo insidiarum metu aufugeras, defunctus est: qui autem nunc rerum potitur, nihil succenset tibi. Seniores ergo, qui sunt in populo, tecum adducens, dic, cum oraculo à me euocatum esse, vt ex patrio more atque instituto, trium dierum itinere inde progressus sacrificet.

Cap. 18.

Moses autem non ignorans, sibi nec suos, nec alios fidem habituros: Si me, inquit, interrogauerint, ecquod sit nomen illius, qui miserit me, ego autem id expedire nequiuero, nonne videbor eos decipere? Primum, inquit, illis respondeto, me esse illum, qui est: vt cum intellexerint discrimen, quod est inter Esse atque Non esse, simul etiam discant, nullum reperiri nomen, quod propriè cõgruat mihi, cui soli adest ipsum Esse. Quod si ingenij imbecillitate percipere non valebunt, & requirent, quomodo appeller, dicito, Me nõ solum esse Deum, sed trium virtute insignium virorum Deum, nempe Deum Abraham, & Deum Isaac, & Deum Iacob. Quorum primus sapientia, quæ doctrina traditur: alter illius, quæ natura percipitur: tertius eius, quæ exercitatione comparatur, exemplar est. Quod si nondum crediderint, tribus portentis, quæ nemo prius nec adspexit, nec audiuit, edocti cedent. Portenta autem illa erant eiusmodi:

Cap. 19.

Virga mutatur in serpente, & postea serpens in virgam.

Virgam, quam habebat, iubet in solum proijcere. Quæ confestim animata, repēbat, ac inter serpentes excellens, ingētis magnitudinis draco fit absolutissimus, à quo celeriter recedens Moses, seque præ timore vertens in fugam, reuocatur, iussuque Dei fidutiam & animum subministrantis, cauda draconē apprehendit. At ille, qui adhuc conuoluebatur, ad tactum stetit, & in longitudinem sese concinnè componens, statim in ipsam virgam reuersus est. Vtraque profectò commutatio admiratione digna: vtra verò mirabilior fuerit, iudicari non potest, cum animi cogitatio ad vtranque pariter obstupescat. Ac portentum quidem hoc, primum fuit. Alterum autē haud multo post subsecutum est. Præcipit, vt manum condat in sinu, eamque proferat paulo post. Quo iussa faciēte, manus è vestigio niue candidior apparet. Rursum autem eam in sinu condenti, rursumque proferenti, in suum se colorem conuertit, & formam propriam recipit. Hæc solus à solo docebatur, vt domesticus apud præceptorem, secum habens portentorum instrumenta manum & virgam, quibus instructus erat. Tertium porrò, non minorem habiturum admirationem, nec edi, nec prædoceri accessit. In Aegypto enim illud oportuit inchoari. Erat autem tale: Quantum, inquit, aquæ ex flumine haustum, in terram fuderis, sanguis nigerrimus euadet: sic aurem nec colore solum, verum natura & vi commutabitur. Hoc sanè credibile videbatur non modò propter dicentis, qui non mentitur, auctoritatem: sed etiam propter illa, quæ tum in manu, tum in virga mirabiliter iam fuerant demonstrata.

Manus repente mutatur.

Aqua mutatur in substantiam sanguinis.

Cap. 20.

Recusat Moses ex humilitate iniustum obire munus.

Quantis igitur crederet Moses, munus tamen recusabat, se tenuitate vocis, & lingua tarditate, atque orationis inopia laborare dicens, præsertim ex quo Deum loquentem audierat. Hominis enim in dicendo facultatem cum veritate comparans, infantiam existimabat. Præterea cum ad homines superbos ac tumidos modestus & verecundus ipse mitteretur, onus id grauius esse ducebat, quam vt ei sustinendo par esse posset. Precabatur igitur, vt alium eligeret, qui ad singula mandata perficienda foret idoneus. At ille pudorem ac modestiam eius commendans: Si ignoras, inquit, quis homini os tribuerit, & linguam arteriamque, atque omnia humana vocis instrumenta fabricatus sit, is ego sum. Quamobrè nihil metuas, Ad nutum enim meum cuncta reddentur concinna, & mutabuntur in melius: nec quicquam impedit, quo minus verborum fluxus, atque orationis copia, tanquam ex puro fonte, facilis lenisque decurrat. Quod si opus erit interprete, os fratris tibi subseruiet: vt ille quidem, quæ ex te audierit, multitudini nunciet: tu autem illi, quæ à me acciperis.

Cap. 21. Moses redit in Aegyptum.

Aaron ei occurrit.

Loquitur Regi de di-

His auditis, quoniam perpetuò contradicere, nec tutum erat, nec periculo vacabat, discedens, in Aegyptum cum vxore & liberis proficiscitur, occurrentique sibi itinere fratri exponit responsa Dei, seque vt sequatur, persuadet. Huic autem animus ad parendum ex diuino consilio sic affectus fuerat, vt nihil hæsitans ea collaudaret, promptusque sequeretur. Cum igitur vna sententia atque vno animo in Aegyptum peruenissent, maioribus natu ex populo secretum in locum coactis, oracula nunciant & declarant, Deum misericordia commotum, velle salutem ipsorum cõsultare, eosque inde ad meliora loca transferre. Ad ea autem Moses illis se ducem proficitur. His ita constitutis, Regem non verentur conuenire, vt populum sacrificaturum extra

extra fines dimittat. Oportere enim se à maioribus instituta facere sacrificia, non cõmuni aliorum hominum ritu, sed singulari quodam more & lege à reliquis abhorrente. At ille, qui iam inde ab ipsis incunabulis maiorum superbia suum animum inquinauerat, nec vllum Deum præter eos, qui cernerentur, esse censebat, renuit: contumelioseque respondens, Ecquis est, inquit, iste, cui me parere necesse sit? Ignoro nouum istum, quem dicitis, Dominum. Nec populum, per celebritatis & sacrificiorum simulationem à me deficere cogitantem, dimittam. Tum, vt erat difficilis, iracundus & inexorabilis, iubet Præfectos operum castigari, quòd remissionem ociumque concederent. solutoris enim ociosisque animi esse, de celebritatibus & sacrificijs cogitare, quæ ne in mentem quidem veniant ijs, qui necessarijs laboribus sunt occupati: sed illis, qui in voluptate deliciisque versantur.

mittendo populo.

Grauioribus ergo, quàm antè, calamitatibus oppressi, cum & Mosis nuncijs vt deceptoribus, succenserent, & partim clam, partim aperte maledicta conijcerent, atque impietatem eorum accusarent, quòd viderentur Deum mendacem cõstituerent: præstare incipit Moses portenta, quæ didicerat, existimans eos, qui illa conspexissent, abiecta incredulitate, in qua versabantur, fidem ijs, quæ dicerentur, habituros. Demonstrata autem portenta sunt, diligenter tum Rege, tum magistratibus Aegyptiorum spectantibus. Etenim cum omnes in regiam confluxissent, Mosis frater arreptam virgam admodum manifestè concutiens, in solum proijcit, eaque draco protinus efficitur. At illi, qui circum spectabant & admirabantur, præ metu recedentes aufugiebāt. Sapientes autem & magi, qui aderant: Quid, inquirunt, admiramini? nec nos talium rerum ignari sumus: sed earum effectricem artem callemus. Tum proicctis, quæ quæ tenebat, virgis, serpentes totidem apparuerunt, qui circa primum illum vnum obuoluebantur. Ille verò cum diu oberrasset, se sublimem excitat, dilatat pectora, fauces aperit, attractusque spiritus atque impetu vehementissimo cunctos tanquam piscium iactum vndique colligit, collectosque deuorat & absorbet, atque in pristinam virgæ naturam redit.

Cap. 22. Durius premuntur icibri. Miracula edicit Moses.

Mosis draco absorbet serpentes magorum.

Iam magnifico victi spectaculo magorum animi, coarguebantur suspicari, hæc non esse hominum figmenta, nec artes ad fallendum excogitatas: sed diuina virtute fieri, cui omnia factu facilia sunt. Verum cum perspicuo rerum euentu sic cogeret confiteri, nec tamè minùs audacter in sua inhumanitate atque impietate, tanquam in maximo aliquo bono perstarent, nec iniusta seruitute oppressos miserarentur, nec quæ verbis mandabantur, efficerent: cum voluntarem suam Deus portentis & signis clariùs iam, quàm per oracula, declarasset, grauioribus remedijs vt necesse fuit, & plagis, quibus solis stulti, qui oratione doceri non possunt, emendantur. Decem autem regioni illatæ sunt plagæ, vt qui absolute peccauerant, absoluto item afficerentur peccatorum numero. Quæ quidem animaduersio inuitata fuit ac noua. Totius enim orbis elementa, quibus ipse mundus compactus & perfectus est, iudicante Deo, ad impiorum regionem euertendam atque vastandam incumbunt: vt eius imperij potestas ostēdatur, qui, quæ salubriter ad rerum omnium procreationem fecit, eadem, quando vult, ad impiorum conuertit interitum. Sic autē supplicia diuidit, vt terna ex crafioribus elementis, terra & aqua, vnde corporeæ etiam qualitates confectæ sunt, Mosis fratri permittat: Terna rursum ex purioribus, animorumque, semina continentibus, Mosis tantum assignet. Vnum vtrique commune septimum tribuat. Terna reliqua, ad cum numerum conficiendum, referret sibi.

Cap. 23.

Decem plagæ Aegypti, e quibus tres Aaron, tres Mosis, vna vtrique, tres vltimæ Deo adscribuntur.

Iam aquæ supplicia primum aggreditur, vt quam Aegyptij rerum omnium ortus principium existimant, ideoque summo in honore ac precio habent, in ea primò puniantur, admirationemque, atque admonitionem percipiant. Cum igitur diuino mandato Mosis frater fluuium virga percussisset, ille dictum ac factum ab Aethiopia vsque ad mare in sanguinem vertitur, paludesque, simul & fossæ, & fontes, & putei, quicquid denique in Aegypto ex aqua constabat, naturam sanguinis subit. Quamobrè penuria potus obstructis puteis, qui apud ripas erant, alios effodiebant: sed incisæ venæ non aliter, quàm in sanguinis missione, torrentium more fluenta sanguinis iaculabantur, cum nulla aquæ lucidæ eliceretur stilla. Interibant igitur omnia piscium genera, cum id, quod vitam eis suppeditabat, exitium & perniciem afferret. Itaque frequenti corruptionum corporum multitudine palisim cuncta foetebant, magnusque hominum numerus sibi moriebat. Iacebat in triuijs cadauerum cumuli, cum propinqui non possent in sepulcra defunctos inferre. Septem enim dies calamitas saeuit, donec & Mo-

Cap. 24. Aquæ quæ tribuantur Aegyptij, c. Plaga. Aquæ mutantur in sanguinem.

Pisces moriuntur.

Itemque homines.

fem Aegyptij, & Deum Moses obsecrauit, vt pereuntium misereretur. Is autem natura benignus ac mitis, sanguinem in dulcem aquam conuertit, fluminiq; pristina pura ac salubria fluenta reddidit. At illi paulisper recreati, ad eandem seuitiam & iniquitatem reuerterunt, nō aliter, quā si aut iustitia penitus ex hominibus sublata esset, aut qui vno supplicio affecti essent, non solerent iterum verberari. Quapropter, vt puero- rum insipientium mos est, vapulando didicerunt non esse contumaces. Poena enim, quę ponē sequens, & cunctantium inherens vestigijs tardior est, ad flagitia properantes accurrens consequitur & apprehendit.

Cap. 25.
2. Plaga.
Ranae ex-
istunt innu-
mera.

Frater igitur Mosi iterum iussus est virgam super riuos, & stagna, & paludes exten- dere, ad eiusque extensionem tanta ranarum exilijt multitudo, vt non solum fora, & quę sub dio sunt loca: sed villas, & domos, & templa, & quicquid denique priuatum ac publicum erat, complerent: Tanquam si genus vnum bestiarum aquatiliū natura in aduersariorum regionem quasi coloniā deducere cogitasset. terra enim aduer- satura aqua. Quamobrem cum nec domo egredi possent, (quoniam angiportus obsi- debantur) nec domi manere, (quia iam ad summa vsque fastigia intima quęque erāt occupata) in maximis molestijs & salutis desperatione versabantur. Quare rursus ad eosdem confugiunt, pollicente Rege, se permitturum, vt exeant Hebraei. Precibus igitur eorum placato Deo atque annuente, ranae partim in fluuiū recesserunt, partim interiēerunt statim, earumque cumuli erant in triuijs, quos augebant, alias ex ædibus efferentes. Quare foetor intolerabilis proficiscebatur ex cadaveribus earum, quę eti- am dum essent viuę, magnam sensibus molestiam afferebant.

Cap. 26.

3. Plaga.
Cyniphes
vexant Ae-
gyptios.

Ceterum cum à supplicio parump̄ respirassent, quemadmodum in certaminibus athletę colligunt vires, vt fortius pugnent, malorum, quę antè perpessi fuerant, obli- ti, ad solitam malitiam reuersi sunt. Deus autem omissis pœnis, quas inferebat ex aquis, eas, quas illaturus erat ex terra, aggressus est, adhibito eodē punitorē, à quo, vt iubebatur, virga percussum solum effudit cyniphum copiam, quę diffusa veluti nebu- la, vniuersam Aegyptum occupauit. Hoc autem animallicet minimum sit, est tamen molestissimum. Neque enim summam tantummodo cutem lædit, & vellicans inci- tat, quod molestē acerbeque pruriat: sed in nares & aures penitus ingreditur, & in oculorum etiam pupillas inuolat, nisi custodias. Quę verò aduersus impetum eius possit esse custodia, præsertim si Deus puniat? Quærat fortasse quispiam, cur tam ab- iectis animalibus regionem vastari, cum vrsis, leonibus, pardis, & alijs eiusdem gene- ris feris indomitis & immanibus, quę humana carne vescuntur, vti poterit, aut cer- tē Aegyptijs aspidibus, quarum morsus sine mora necare solent. Hic igitur illud pri- mum, si verē nescit, discat, regionis incolas Deum admonere potius, quā interime- re, voluisse. Nam si eos funditus perdere decreuisset, non animalium opera ad eam rem vsus esset, sed supplicijs solitis, fame & pestilentia. Deinde documentū illud per- cipiat, quod in omnem vitam necessarium est: homines cum bellum gerunt, sibi vali- dissimum quodque præsidium exquirere, quod imbecillitatem suam admirabilem reddat. Deum verò, qui summa & maxima potentia est, si ad irroganda supplicia velit quibusdam tanquam instrumentis vtī, non fortissima & amplissima, quorum ipse robur minimè curat, sed tenuia paruaque deligere, quibus inexpugnabiles & inuidas opes euertens, sceleratos puniat atque vlciscatur. Id quod tūc etiam egit. Quid enim cyniphe vilius aut abiectius? Quo tamen tota Aegyptus exclamare & confiteri coa- cta est, id esse digitum Dei. Nam Dei manum ne vniuersa quidem terra, quā longē lateque patet, immò verò ne totus quidem orbis sustinere queat. Atque hæc quidem per fratrem Mosi supplicia fuerunt illata. Quę autem ipse, & ex quibus naturę parti- bus irrogarit, deinceps considerabimus.

Exod. 8.

Cap. 27.

Aegyptus
hyemem
non habet.

Aër igitur & cælum, purissimæ partes vniuersi, aqua & terræ in Aegypto, cuius ar- biter constitutus erat Mosès, castiganda succedunt. Cœpit autem prius aërem per- mouere. Aegyptus enim sola præter morem regionum, quę ad Austrū vergunt, vnam ex anni tempestatibus hyemalem nō suscipit, ob eam fortasse causam, quod, vt ferūt, à cingulo, qui semper ardore torretur, non procul abest: vnde calor continuo fluit, & omnia, quę sunt in circuitu, calefacit: aut fortē, quia cum ad æstiuas solis conuersio- nes flumen augeatur, omnes nebulas attrahit atque consumit. Aestatis enim princi- pio incipit crescere, & desinit ad eius finem. Quo tempore contra ora Nili Etesie per- flant, à quibus prohibitus in mare, quod ea ventorum vi intumescit, ingentesque flu- ctus tanquam muros opponit, defluere, intus voluitur: cumque & vndæ occurrat ipsi fursum

fursum à fontibus decurrenti, & cum per ostia egredi debeat, propter impedimenta reuertenti, nec vtrinque, cōercentibus ripis dilatari queat, vt par est, tollitur in sublime. Ac fortē hyemem in Aegypto fieri superuacaneum esset. Flumē enim stagnans idem commodum affert, quod ex imbrum copia solet proficisci, vt annui fructus proue- niant. Natura autem nihil frustra molitur: quod eueniret, si pluuiam terrā non egen- ti suppeditaret: & multiplici variaque operum scientia delectatur, quippe quę vniuersi concentum ex contrarijs effecerit. Itaque pluuię commoda tum fursum è cælo, tum deorsum ex fontibus fluminibusque subministrat. Cum igitur Aegyptus ita constitu- ta sit, & hybernis temporibus ver agat, atque illa duntaxat partes, quę mari proximæ sunt, tenuibus guttis pinguescant: quę verò supra Memphim Aegypti Regiam sunt posita, nunquam omnino niue conspersæ fuerint, repente sic immutatus est aër, vt quę difficilima hyemis tempora solent afferre, cuncta simul ingruerint, imbrum co- pia, grauis ac multa grandinis vis, ventorum inter se decertantium & collidentium impetus, quo nubes effringebantur, fulgura tonitruaque sibi vicissim respondentia, perpetua fulmina, quę spectaculum maximè formidandum præbebant, per grandi- nem enim, quę pugnacem naturam obtinet, curstantia, nec eam liquefaciebāt, nec ab ipsa restinguebantur, sed oberrando, grandinem conferuabant. Quorum omni- um cum immensa copia, tum insolentia, in summam desperationem habitatores ad- ducebat. Suspiciabantur enim, id quod res erat, ea, quę contingebant, immitti ab ira diuina, quę noua & post hominum memoriam inaudita ratione ad arborum fructu- umque, interitum & exitum aërem immutaret. Simul etiam non pauca animalia par- tim frigore, partim grandinis ad lapidum similitudinem ingruentis pondere obruta, quędam ab igne vel combusta, vel semiusta, vulnere à fulminibus illatorum notas, ad inspectantium monitionem præferebant.

Verum cum calamitas paululum cessasset, Pharaoque rursus eiusque familiares superbè se gererent, iubente Deo, Mosès in aërem virgam tollit: statimque ventus violentissimus Auster exortus est, totamque diem ac noctem perflans, vehementius intendebatur: qui cum magno per se detrimento esset, (exiccat enim, caput lædit, au- res obtundit, molestiasque & dolores affert, præsertim in Aegypto ad Australes par- tes exposita, per quas cum versentur stellæ, quę lucem ferunt, sit, vt excitato solis ar- dore, ipsæ quoque simul excitentur) tum innumerabilem locustarum multitudinem imporravit: quę quidem animalia difficilia plantisque, perniciofa, fluminis instar à ful- minibus grandineque relictas arbores obliguri erunt, vt nullum in tanta regione ger- men cerneretur. Tum demum magistratus, grauiore domesticorum incōmodorum solitudine commoti, ad Regem accedunt: & Quousque, inquiunt, exitum homini- bus differs? An nondum ex ijs, quę contigerunt, Aegyptum perditam & vastatam in- telligis? Quibus ille, quod videretur indulgere, cuncta, si calamitas auferretur, pollice- batur. Quare precare Mose, ventus exortus è mari, locustas disiecit ac dissipauit. Quo tamen factō cum Rex de populo dimittendo nihil lenius cōsuleret, ecce tibi malum, quod præterita mala magnitudine superabat.

Repente cum dies clarus eluceret, offunduntur tenebrę solito obscuriores, vel quod si ipse deficeret, vel quod nubes continua & densissima, inter se coacta con- iunctaque, radios eius interciperent, vt dies à nocte nihil discreparet: quę tamen nox longissima, trium dierum rotidemque noctium spatium exæquaret. Tunc quidem, aiunt, Aegyptios in lectulis proiectos, non ausos esse cōsurgere: aut si qua naturę ne- cessitas cōgisset, parictibus, aut alij cuiuspiam adnitentes rei, veluti cæcos vix potuisse progredi. Nam utilis ignis splendor aut vi tempestatis extinctus erat, aut tenebrarum densitate vincebatur. Quamobrem maximè necessarius videndi sensus, aliorumque sensuum princeps, defecerat: cumque homines videre non possent, nec reliquis sen- sibus vti poterant, qui tanquam mortuo duce erant profligati. Nec enim loqui, nec audire, nec cibum capere quisquam valebat: sed omni sensuum carentes vsu, calami- tateque correpti, silentio & inedia cuncti vitam produxerunt, quoad misertus eorum Mosès, orauit Deum: qui pro tenebris lucem, & pro nocte diem clarum serenumque reddidit.

His plagis Aegyptios à Mose solo afflictos dicunt fuisse, grandine ac fulminibus, lo- custis & tenebris, quę nullam lucis speciem reliquerunt. Vnam autem intulit simul cum fratre, quam statim explicabo. Dei iussu manibus è camino cinerem sumunt, cumque Mosès in aërem spargit. Tum ex improviso puluis sublatus, hominibus atque anima-

Tanti pro-
dest frugib⁹
Aegypti Nili
inundatio,
quę frequētes
Pluuię.

4. Plaga.
Imbres, grā
do, vti, ful-
gura, toni-
trua, puniūt
Aegyptios.

Cap. 28.

5. Plaga.
Locustę va-
stant Aegy-
ptum.

Cap. 29.
6. Plaga.
Tenebrę
densissimæ.

Vitus sensu-
um priu-
cep̄s.

Cap. 30.

7. Plaga.
Vlcera in
corporibus
Aegyptiorū

animalibus ratione carentibus inhærens, totam ipsorum cutim & pellem molestè ac turpiter exulcerat, corporaque confectum efflorescentibus purulentis papulis scatebant, quas occultè intus accensas coniecisset aliquis ebullire. Quapropter doloribus & molestijs ex vlcerebus illis affecti excruciatique, non minus animis, quàm corporibus laborabant. Vnum enim à vertice ad calcem perpetuum vlcus vidisset, cum sparsa pustulæ in vnam & eandem formam coalescerent: donec legislatoris precibus, quas pro laborantibus fudit, morbo subleuati sunt. Hæc animaduersione cōuenienter vtrique commissa fuit, fratri quidem propter puluerem, qui sublatu adhæserat: quoniam ipse eorum, quæ ex terra cōtingebant, procurationem sortitus fuerat: Mosis verò propter aërem, ad affligendos incolas commutatum: quia plagarum, quæ ex aëre & cælo fiebant, ipse erat minister. Reliqua tria supplicia sponte sua, neutro administrante, contigerunt, quæ singulatim pro viribus exponam.

Cap. 31.
8. Plaga.
Cynomyia
affligit Aegyptios.

Cynomyia
describitur.

Primum autem ex his fuit ab animali, omnium, quæ natura tulerit, audacissimo cynomyia. sic enim aptè sapientes, à quibus nomina rebus imposita sunt, illud appellarunt, ex duobus impudētissimis animalibus vocabulum componentes, musca nimirum & cane, altero ex ferarum, altero ex volucrum genere. volit enim musca, cursitat canis sine timore, & quauis repellantur, pertinacissimè contendunt, donec sese hic carne, illa sanguine saturauerit. Cynomyia autem, seu musca canina, audaciam ab vtroque mutuata est. Est enim mordax & insidiosum animal. Nā è longinquo tanquam sagitta stridens cum strepitu irruit, & magno cum impetu superueniens sese applicat. Tunc autem diuinitus immissa, grauius damnum inferebat, cum non solum à natura instructa, sed etiam à diuina prouidentia, quæ ferocitatem illius ad incolarum cruciatum excitauerat, armata, conduplicatis viribus vteretur.

Cap. 32.
9. Plaga.
Animalia
moriuntur.

10. Plaga.
Aegypti primogenitorū interitus.

Post muscam caninam, secutum est alterum sine opera humana supplicium, nempe animalium internecio. Siquidem ouium caprarumque greges, & omnia iumentorum armentorumque genera vno die, tanquam vna sententia passim occiderunt. Quæ quidem significatione interitus hominum, qui paulò post erat futurus, portendebatur, id quod in pestilentia fieri consuevit. Antequam enim lues ac morbi pestilentes in homines sæuiant, improuisi brutorum interitus accidit. Decimum postea, postremumque, atque omnium, quæ præcesserant, grauissimū iudicium fuit cædes Aegyptiorum, non omnium quidem, (neque enim regionem penitus euertere, & in solitudinem redigere decreuerat Deus, sed admonere) nec vniuscuiusque, etatis virorum & foeminarum. Nam reliquos permittens viuere, solos primogenitos morte multauit, initium faciens à natu maximo filiorum Regis, finem autem in filio obscurissimæ mulierculæ, quæ molèbat in pistrino.

Cap. 33.

Etenim circa mediam noctem, qui primùm patres & matres appellauerant, quique vicissim ab eis filij vocati fuerant, cum integra ac firma valetudine essent, omnes cuiuscunque ætatis, nulla id exigente causa, improuisè vitam amiserunt: nullamque domum calamitatis expertem fuisse dicunt. Cum autem dilucesceret, videntes singuli præter expectationē defunctos charissimos filios, quibuscum ad vesperam vsque simul eundem capientes cibum, ad eandem mensam discubuerat, omnia luctu complerunt. Ex quo factum est, vt in cōmuni calamitate simul omnibus vna voce exclamantibus, quàm longè lateque regio habitabatur, vnica lamentatio resonaret. Ac quandiu singuli in suis cōtibus constiterunt, vicinorum malum ignorantes, suam tantum modò vicem lugebant: cum verò egressi, cognoscerent idem cæteris accidisse, duplici mœrore sunt affecti. ad priuatum enim & leniorem publicus & grauior accedebat, quo spes etiam consolationis auferebatur. Nam quis alium consolaretur, qui egeret ipse consolatione? Cum igitur præsentia, quod in eiusmodi rebus fieri solet grauiorū initium esse dubitarent, viuentibusque metuerent, ad regiā lachrymantem concurrerunt, scissisque vestibus contra Regem vociferabatur, quod ipse malorum omnium author extitisset. Nam si cum primùm Moses, aiebant, eum conuenit, exire populum permittisset, nihil eorū omnino, quæ pertulimus, experti essemus. Cæterum Rege solita per uicacia concedente, vt importunæ contentionis præmia celeriter caperent: Hebræos, alium alius, omni studio cohortabantur, vt ex omni regione confestim recederent: in eorum enim vnus diei, immò verò vnus horæ mora, damnum incredibile formidabant. At illi expulsi vexatique, nobilitatis suæ cogitationem susceperunt. Itaque facinus aggressi sunt, liberis hominibus, & qui non essent immemores eorum, quæ iniuste pertulerant, dignum. Ingentem enim prædam tum sibi, tum iumentis impositam, exportarunt:

Iudei cogit
tur exire ex
Aegypto.

portarunt: non auaritia ducti, nec, vt iniquior aliquis diceret, quod aliena vilo modo concupiscerent: sed primùm quidem, vt necessariam totius temporis, quo seruièrant, mercedem ferrent: deinde, vt quæ seruitute oppressi iniurias acceperat, non pari, sed leuiori, ratione vlciscerentur. Quid enim simile habet pecuniæ detrimentum & iactura libertatis, pro qua non facultates solum, sed vitam ipsam profundere sapientes non dubitant? Vtraque igitur ob causam rectè fecerunt, vel vt in pace mercedem reciperent, quam diu ab inuitis extorquere non potuerant: vel vt in bello res hostium auferrent, atque vterentur iure Victorum. Nam illi quidem iniquo dominatu hospites & supplices, vt antè diximus, in seruitute tanquam mancipia derinuerant: ipsi verò, data occasione, dupliciterque sibi in apparatu bellico, iustitia opem atque auxilium ferente, se vindicauerunt.

Tot plagis atque supplicijs Aegyptus castigata & commonita fuit: quorum nullum attigit Hebræos, licet in eisdem vrbibus, & vicis, & ædibus versarentur, insecantibus eos terra, aqua, aëre, igne, partibus naturæ, quæ vitari non potest. Quod profectò fuit maximè admirandum, vt eadem res iisdem in locis & temporibus alios euertent, alios conseruaret. Fluuius in sanguinem vertebatur, sed non Hebræis. Cum enim ipsi volebant haurire, aquam potui idoneam præbebat. Ranæ, quæ de flumine exilientes, plateas, stabula, domos implebant, à solis Hebræorum ædibus recedebant, tanquam diiudicare scirent, quos punire, quos non, oporteret. Cyniphes, musca canina, locusta, quæ fruges, & fructus, & bestias, & homines magnis afficiebant detrimētis, ad Hebræos non accedebant. Imbrium; grandinis, fulminum perpetui impetus ad Hebræos non appropinquabant. Vlcera, quæ grauissimas afferebant molestias, Hebræi ne in somnis quidem patiebantur. Cum densissimæ reliquis tenebræ essent circumfusæ, his in luce pura versantibus, dies splendebat. Sublatis Aegyptiorū primogenitis, Hebræis nullus interijt: & meritò quidem, quando nec cæterorum animantium interitus vllum perdidit gregem Hebræorum. Quamobrè si cui fortè contingebat interesse ijs, quæ gerebantur, is, opinor, Hebræos nihil aliud, quàm malorum, quæ alij perferebant, existimabat esse spectatores. Ex quo religionem ac pietatem, qua nulla disciplina pulchrior est aut vtilior, edocebantur. Nunquam enim tam euidentis iudicium in bonos & malos factum est, vt, quemadmodum eo tempore, perniciem malis, bonis salutem afferret.

Sexcenta hominum millia, qui ætate firma virilique erant, & eo amplius emigrarunt. Reliqua senum, puerorum, foeminarumque multitudo hand facillè numerari possent. Accessit aduenarum seruorumque colluuius, quæ tanquam adulterina turba germanam sequebatur. Erant autem hi ex mulieribus Aegyptijs geniti, & si qui peregrini admiratione & studio diuini cultus tenebantur, & qui frequētium suppliciorum multitudine & magnitudine respuerant, ad melioremque frugem sese receperant. Quorum omnium dux & imperator communi cōsensu Moses delectus est, non eorum more, qui principatus armis & fraudibus, & equitum ac peditum copijs, & classibus per vim sibi vindicant: sed virtute, probitate & beneuolentia in omnes, quam perpetuò conseruauit, & nutu Dei, qui virtuti honestatque, fauens, meritum ei munus honoremque tribuit. Etenim cum Aegypti dominatum sceleribus, quæ in ea regione cōmittebantur, offensus, reliquisset, quod eius, qui tunc regnabat, nepos esset, multamque salutem, animi nobilitate & magnitudine, naturalique vitiorum adductus odio, dixisset spei, quæ proponebatur: visum est ei, qui cuncta moderatur & regit, eum remunerare, Regemque constituere gentis, tum hominum numero, tum virtute præstantioris, quam sibi ex omnibus gentibus electurus erat, quæ pro genere humano preces assidue funderet, calamitates auerteret, res secundas ac prosperas impetraret.

Adeptus autem imperium, non in eam curam incubuit, vt plerique solent, vt familiam suam locupletaret, aut filios (habebat enim duos) ad potentiam atque opum amplitudinem proueheret, vt eos & viuens imperij participes faceret, & decedens relinquere successores. Omnibus enim in rebus & paruis & magnis, candido sinceroque animo sese gerens, naturalem in filios propensionem beneuolentiamque vincebat, & tanquam bonus iudex in corrupta ratione vtebatur. Nam finem illum maximè necessarium sibi proposuerat, vt de subditis benè mereretur, omniaque tum facta tum dicta ad eorum vtilitatem referret, nec vllam omitteret occasionem, qua communibus commodis consulere. Hic post hominum memoriam solus inter principes fuit, qui nec aurum, nec argentum cumulauit, nec exegit tributa, nec domos, nec prædia,

Cur Aegyptios ipsi à rint.

Cap. 34.
Iudei non
sensere Aegypti plagas.

Similiter
nec eorum,
greges iumentorum.

Cap. 35.
Sexcenta
millia Hebræorū fortium.

Dux Hebræorū Moses.

Cap. 36.

Exemplum
boni principis.

Nota fingit
Iudei
principatū.

greges, armentave, aut feruos domesticos, aut preciosam supellestem, aut facultates vllas possedit, cum tamen posset omnibus copijs abundare. Pusilli enim & egentis animi existimabat, caducas istas diuitias admirari. Quamobrem eas vt obscuras & cæcas aspernabatur: illustrium verò ac cernentium naturæ diuitiarum, vt si quis alius, studiosissimus erat & cupidissimus. In vestitu & victu, & reliquo cultu nihil magnificentius aut arrogantius ostendebat, sed priuati hominis frugalitatem simplicitatemque sequebatur. In ijs autem, in quibus decebat principem antecellere, magnificentiam verè regiam præ se ferebat. Cuiusmodi sunt, quæ continentiam, prudentiam, fortitudinem, modestiam, solertiam, laborem, tolerantiam, voluptatum despicientiam, iustitiam, cohortationem ad optima, reprehensiones legitimas, tum in malos animaduersiones & supplicia, tum in bonos laudes & præmia requirunt.

Cap. 37.

Nuncium igitur auaritiæ & superbis apud homines diuitijs remittenti, maximas perfectissimasque diuitias largitus est Deus, parem nimirum potestatem & imperium in vniuersam terram, & mare, & flumina, & quæcunque ex alijs elementis concreta sunt. Nam cum vellet eum ditioris suæ participem declarare, totum orbem vt hæredi congruentem possessionem commisit. Quamobrem elementa singulam vim, quam habebant, commutantia, ei tanquam domino parebant, & mandatis eius obtemperabant. Quod fortè mirandum non est. Etenim si omnia, vt in prouerbio est, amicorum communia sunt: propheta autem Dei amicus fuit, consentaneum est, vt rerum eius, quantum opus erat, participes esset. Deus enim nullius cogens, omnia possidet. Vir autem sapiens nullius rei, ne sui quidem ipsius dominus est: diuinis tamen muneribus, quoad fieri potest, vtitur, sed nunquam iure suo. Mundi enim ciuis est. Qua de causa nulli vni ascribi debet orbis ciuitati. Siquidem non alicuius partis, sed vniuersi orbis hæreditatem obtinet. Quinetiam, quod maius est, ipso Deo rerum omnium parente authoreque fruatur, eodem effectus etiam dignus nomine. Nam totius gentis appellatus est Deus & Rex, & in eam nebulam, in qua erat Deus, ingressus esse dicitur, hoc est, in rerum vniuersitatis exemplar, quod corporis expers, oculis videri cernique non potest. Quæ autem perspicuntur, natura caduca & mortalia esse considerans, se vitamque suam, veluti pulchrè depictam tabulam, in medium afferens, præclarum ac diuinum opus omnibus ad imitandum tanquam exemplum proposuit. Beati autem, quicunque similitudinem eius in animis suis expresserunt, aut exprimere studuerunt. Ferat igitur mens perfectam virtutis imaginem: aut si non habet, firmo saltem ac certo illius obtinendæ teneatur desiderio. Iam illud fieri quis ignorat, vt subditi obscurique homines principes & illustres viros imitentur, & ad ea, quibus eos viderint delectari, omnem suam curam studiamque conuertant? Ex quo fit, vt si princeps mollissimam viuendi rationem amplexus, cœperit voluptatibus indulgere, populus, etsi nulla necessitas vrgeat, ventris, & eorum, quæ sub ventre sunt, cupiditatibus vniuersus inuoluatur, nisi qui naturæ animo non inimico, sed beneuolo & propitio præditi sint. Sin grauius aut durius vitæ genus secutus fuerit, etiam illi, qui sunt delicatiores, vel metu, vel pudore ad illud se accommodant, & temperantiam complectuntur, vt videantur esse similia sectatores. Nunquam enim deteriores meliorum instituta, ne infanientes quidem, improbabunt. Fortè etiam, quia legislator erat futurus, multò antè factus est ipse lex animata, rationisque compos, diuina prouidentia, quæ ipsum nec opinantem legislatorem constituit.

Exod. 24.

Posteaquam igitur ita Deo decernente atque annuente, totius populi consensu ac studio delatum suscepit imperium, coloniam deduxit in Phœniciam, & Syriam, quæ Coele dicitur, & Palæstinam, quæ tunc Chananæorum dicebatur, cuius fines trium dierum itinere ab Aegypto distabant. Ducebatur autem eos non breuiore itinere, vel quòd verebatur, nè si habitatores occurrerent, metuentes, nè suis è sedibus expellerentur, contraque arma ferrent, rursùm eadem via ab hostibus nouis ad veteres in Aegyptum redirent, atque ita derisui ac ludibrio forent, & prioribus grauiora acerbioraque paterentur: vel vt experiretur, quomodo per longam solitudinem ducti se gererent, imperioque obtemperarent, cum non abundè suppetere, sed paulatim deficerent res necessariae. Diuertens igitur à recto itinere, & viam obliquam nactus, ad mare rubrum vsque tendere constituens, cœpit proficisci. Aiunt autem rem admirandam, nec post hominū memoriā prius auditam contigisse. Nubes enim, ad ingentis columnæ similitudinem conformata, die quidem Solis splendorem, nocte autem

Cap. 38.

flammam ignis emittens, populum antecedebat, nè aberrarent in via, sed sine vllò errore sequerentur itineris ducem. Erat autem fortasse ex principibus magni Regis Angelus aliquis, qui nullis corporeis oculis conspicuus, in ea nube latitans viam præmonstrabat.

Cap. 39.

At Aegypti Rex, cum vidisset eos itinere deuio, per loca aspera, deserta, in cultaque proficisci, errore ipsorum lætabatur, existimans conclusos esse, nec exitum reperire. Post autem illos dimisisse poenituit. Itaque conatus est insequi, sperans se vel timore multitudinem reducturum, redacturumque iterum in seruitutem, vel, vt à se prorsus descendentem, deleturum. Coacto igitur omni equitatu, & funditoribus ac sagittarijs, leuique armatura, attribuensque sexcentos falcibus instructos currus ijs, qui in magistratu erant, vt in exercitu cum dignitate militarent, egressus est: omnemque celeritatē adhibuit, vt ex improviso imprudentes opprimeret. Nam & malum, quod præter spem accidit, grauius est, quam id, quod expectatur: & quæ negligenter custodiuntur, facilius inuadi possunt, quam ea, quæ cum sollicitudine seruantur. Sic animatus ille persequebatur, existimans eos à se cum clamore statim circumuentum iri. Ipsi verò castris in litore positus cibum erant capturi, cum primū ingentem tot hominum iumentorumque properè aduentantium strepitum audire, tum pro castris effusi, quinam accederent, circumspicere & auscultare, paulopost intueri sublimem hostium globum, & aciem instructam ad prælium. Quamobrem repentino terrore consternati, cum nec ad repugnandum essent idonei propter exiguam armorum copiam, (quippe qui non ad bellum, sed in coloniam deducebantur) nec saluti possent fuga consulere, quòd à tergo pelagus esset, à fronte hostis instaret, ab vtroque latere profunda atque inuisa solitudo protenderetur, malorum magnitudine conturbati, inopesque consilij, Ducem, quod in eiusmodi calamitatibus fieri solet, incusabant: Quoniam in Aegypto (dicebant) non erant sepulcra, quibus mortui conregeremur, ideò nos adduxisti, vt contrucidatos in hac solitudine sepelires? Nonne quænis seruitus morte leuior est? Libertatis spe tanquam esca captos, in grauisimum vitæ discrimen induxisti. Nostram simplicitatem, an Aegyptiorum acerbiteriam & odium ignoras? Nonne malorum, quæ vitari non possunt, magnitudinem cernis? Quid agendum est? pugnabimus ne cum armatis inermes? an capiemus fugam, vndeque tanquam retibus circumclusi ab hostibus immanissimis, vastis solitudinibus, pelago, quod nauigari non potest? atque etiam si posset, quæ nauium nobis ad traiciendum copia?

Cap. 40.

Hæc ille audiens, tum ipsis ignoscebat, tum oraculorum recordabatur. Itaque mentem orationemque diuidens, eodem tempore mente quidem secretò Deum orabat, vt calamitatem auerteret, quæ humano consilio vitari non posset: oratione verò vociferans confirmabat & consolabatur, Nolite, inquiens, animos despondere. Non eodem modo, quo homines, visciscitur Deus. Cur verisimilibus & probabilibus tantum rationibus confiditis? nullo opus est apparatu. Deus enim adiutor est, cuius proprium est, è summis difficultatibus exitum facilimum exhibere: cui, quæ superant vires humanas, perquam facilia sunt. Hæc adhuc sibi ipse constans protenebatur: paululum autem sermonem intermittens, numine afflatur, & solito spiritu plenus, oraculum edit eiusmodi: Quem cernitis instructum exercitum, nunquam amplius videbitis contra vos arma ferre. funditus enim concidet vniuersus, & submersus ita delebitur, vt nullæ eius in terra conspiciantur reliquæ: idque fiet non longo temporis spatio, sed nocte proxima. Sic ille vaticinabatur, cum Nothus statim occidente Sole vehementissimus flare cœpit, eiusque impetu pelagus, quod turgere consueuerat, recedebat, & quo magis compellebatur ad litora, eo magis tanquam in voraginem & charybdim aliquam subtrahebatur. Densæ præterea atræque nubes totum cælum obtegebant, & nox erat obscurissima ad perterrefaciendos hostes, qui insequerentur. Moses autem ita iussus, mare virga percussit, atque illud in duas partes diuisum est: quarum altera in sublime sublata, & instar muri compacta, firmaque quieuit & constitit: Altera cohibita ac refrenata, quasi habenis quibusdam, quæ non cernerentur, coërcebat. Medium verò spatium, vbi facta erat confractio, exiccatum, latam amplamque viam præbuit. Quod Moses intuens & admirans, lætabatur.

Cap. 41.

Gaudio igitur plenus, cohortabatur suos, vt mouerent castra. Quod quidem cum essent facturi, signum admirabilius ostensum est. Nubes enim, quæ dux antea præcesserat,

flammam ignis emittens, populum antecedebat, nè aberrarent in via, sed sine vllò errore sequerentur itineris ducem. Erat autem fortasse ex principibus magni Regis Angelus aliquis, qui nullis corporeis oculis conspicuus, in ea nube latitans viam præmonstrabat.

At Aegypti Rex, cum vidisset eos itinere deuio, per loca aspera, deserta, in cultaque proficisci, errore ipsorum lætabatur, existimans conclusos esse, nec exitum reperire. Post autem illos dimisisse poenituit. Itaque conatus est insequi, sperans se vel timore multitudinem reducturum, redacturumque iterum in seruitutem, vel, vt à se prorsus descendentem, deleturum. Coacto igitur omni equitatu, & funditoribus ac sagittarijs, leuique armatura, attribuensque sexcentos falcibus instructos currus ijs, qui in magistratu erant, vt in exercitu cum dignitate militarent, egressus est: omnemque celeritatē adhibuit, vt ex improviso imprudentes opprimeret. Nam & malum, quod præter spem accidit, grauius est, quam id, quod expectatur: & quæ negligenter custodiuntur, facilius inuadi possunt, quam ea, quæ cum sollicitudine seruantur. Sic animatus ille persequebatur, existimans eos à se cum clamore statim circumuentum iri. Ipsi verò castris in litore positus cibum erant capturi, cum primū ingentem tot hominum iumentorumque properè aduentantium strepitum audire, tum pro castris effusi, quinam accederent, circumspicere & auscultare, paulopost intueri sublimem hostium globum, & aciem instructam ad prælium. Quamobrem repentino terrore consternati, cum nec ad repugnandum essent idonei propter exiguam armorum copiam, (quippe qui non ad bellum, sed in coloniam deducebantur) nec saluti possent fuga consulere, quòd à tergo pelagus esset, à fronte hostis instaret, ab vtroque latere profunda atque inuisa solitudo protenderetur, malorum magnitudine conturbati, inopesque consilij, Ducem, quod in eiusmodi calamitatibus fieri solet, incusabant: Quoniam in Aegypto (dicebant) non erant sepulcra, quibus mortui conregeremur, ideò nos adduxisti, vt contrucidatos in hac solitudine sepelires? Nonne quænis seruitus morte leuior est? Libertatis spe tanquam esca captos, in grauisimum vitæ discrimen induxisti. Nostram simplicitatem, an Aegyptiorum acerbiteriam & odium ignoras? Nonne malorum, quæ vitari non possunt, magnitudinem cernis? Quid agendum est? pugnabimus ne cum armatis inermes? an capiemus fugam, vndeque tanquam retibus circumclusi ab hostibus immanissimis, vastis solitudinibus, pelago, quod nauigari non potest? atque etiam si posset, quæ nauium nobis ad traiciendum copia?

Hæc ille audiens, tum ipsis ignoscebat, tum oraculorum recordabatur. Itaque mentem orationemque diuidens, eodem tempore mente quidem secretò Deum orabat, vt calamitatem auerteret, quæ humano consilio vitari non posset: oratione verò vociferans confirmabat & consolabatur, Nolite, inquiens, animos despondere. Non eodem modo, quo homines, visciscitur Deus. Cur verisimilibus & probabilibus tantum rationibus confiditis? nullo opus est apparatu. Deus enim adiutor est, cuius proprium est, è summis difficultatibus exitum facilimum exhibere: cui, quæ superant vires humanas, perquam facilia sunt. Hæc adhuc sibi ipse constans protenebatur: paululum autem sermonem intermittens, numine afflatur, & solito spiritu plenus, oraculum edit eiusmodi: Quem cernitis instructum exercitum, nunquam amplius videbitis contra vos arma ferre. funditus enim concidet vniuersus, & submersus ita delebitur, vt nullæ eius in terra conspiciantur reliquæ: idque fiet non longo temporis spatio, sed nocte proxima. Sic ille vaticinabatur, cum Nothus statim occidente Sole vehementissimus flare cœpit, eiusque impetu pelagus, quod turgere consueuerat, recedebat, & quo magis compellebatur ad litora, eo magis tanquam in voraginem & charybdim aliquam subtrahebatur. Densæ præterea atræque nubes totum cælum obtegebant, & nox erat obscurissima ad perterrefaciendos hostes, qui insequerentur. Moses autem ita iussus, mare virga percussit, atque illud in duas partes diuisum est: quarum altera in sublime sublata, & instar muri compacta, firmaque quieuit & constitit: Altera cohibita ac refrenata, quasi habenis quibusdam, quæ non cernerentur, coërcebat. Medium verò spatium, vbi facta erat confractio, exiccatum, latam amplamque viam præbuit. Quod Moses intuens & admirans, lætabatur.

Gaudio igitur plenus, cohortabatur suos, vt mouerent castra. Quod quidem cum essent facturi, signum admirabilius ostensum est. Nubes enim, quæ dux antea præcesserat,

rat, post extremum multitudinis agmen concessit, ut inter vtrunque exercitum interiecta, oppugnatos tanquam auriga dirigens, saluos incolumesque præmitteret: oppugnantes autem atque irruentes, propelleret & arceret. Quibus rebus exterriti Aegypti, tumultu cuncta perturbare, ordines præ timore confundere, sese mutuo implicare, & fugam incassum querere. Hebræi enim summo diluculo per siccam semitam cum mulieribus & liberis adhuc infantibus traicerunt: illos vero dissectæ pelagi fluctus maximos excitabat, vna cum curribus & equis sic inuoluerunt ac demerserunt, ut qui repentinæ calamitatis nuncium in Aegyptum ferret, nullus relictus fuerit. Magnum hoc opus admirantes Hebræi, præter spem victoriam incruentam reportarunt. Sed cum improvisum hostium interitum momento temporis conspexissent, duobus choris, vno virorum, altero foeminarum, in litore constitutis, Deo gratias agentes, laudes ipsius decantarunt, cum Moses viris, & soror eius foeminis præesset. Fuerunt enim hi chororum duces.

Cap. 42.

Motis autem castris, aliquantulum à mari progressi sunt, nihil amplius terrores aduersariorum formidantes. Verum cum tribus diebus potu caruissent, rursùm in mœrore propter sitim versabantur. Itaque perindè quasi nullum antè beneficium accepissent, cœperunt iterùm conqueri. Semper enim præsentium malorum dolor, præteritæ bonorum voluptatis memoriam tollit. Conspectis autem fontibus, læti ad hauriendam aquam accurrerunt. Verum ignorantes eas esse amaras, cum degustassent, re inopinata offensi fractique, & corporibus & animis conciderunt, non tam suam, quam filiorum dolentes vicem, quos potum flagitantes intueri non poterant.

Rursus mirantur Iudæi.

Quidam etiam eorum petulantiores, nec irâ benè in religione confirmati, præterita calumniabantur, tanquam accidissent, non vt beneficio, sed grauioribus afficerentur calamitatibus: Satius fuisset, dicebant, manibus hostium non semel, sed ter occidi, quam fame interimi. Celeritas enim discessus è vita sine molestia, apud eos, qui sapiunt, idem est, ac si non occideres. Ea verè mors est, cum mori sine diuturno dolore non potes. Nihil enim in morte formidolosum est, sed in eo, cum tibi ad ipsam accedere videare. Sic illis conquerentibus, Moses ad Deum supplex redit: oratque vt cum sciat animalium omnium, sed hominum in primis, imbecillitatem ex alimentis pendere, corporaque necessario difficilium dominarum famis & sitis imperio seruire, afflictis ignoscat, & omnium inopiæ non longo temporis spatio, sed diuino præsentique munere medeatur. Naturalem enim mortalium negligentiam remedij celeritatem postulare. At ille benigna potentia sua anteuertens, vigilis supplicantis oculos aperuit, lignumque demonstrauit, ac iussit, vt illud in fontes conijceret. quo quidem, vt iussum erat, coniecto, siue à natura haberet eam vim, sed incognitam: siue tum primum ad illum usum eam accepisset, aquæ adèò dulces, & ad potandum idoneæ è fontibus effluerunt, vt nunquam amaræ fuisse viderentur. nullam enim ad pristini saporis amari indicium guttam stillamve retinuerunt.

Cap. 43.

Extinguentes igitur sitim duplici cum voluptate, (magis enim delectant bona, quæ præter spem eueniunt) repletos etiam vites, tanquam è conuiuio atque hilari epulo absportauerunt, ebrii non ebrietate illa, quæ vino excitatur, sed qua prægestas aquas à pietatis præfecto imperatoreque suo sumentes affecti fuerant. Secundis castris in Elem perueniunt, locum irriguum ac nemorosum, vbi duo decim fontes defluebant, iuxta quos erant teneræ palmarum plantæ, numero septuaginta pulcherrimæ. Quæ mentis aciem intendentibus bona, quæ ad gentem pertinebant, argumentis signisque perspicuis demonstrabant. Gentis enim sunt tribus duodecim, quarum singulæ religiosi fontis, perennes pietatis aquas, atque honestas perpetuasque actiones suppeditantis, rationem obtinent. Generis autem septuaginta propagatores, palmæ arborum præstantissimæ iurè comparantur, quæ & ad spectum pulcherrima est, & fructuosissima. Habet autem vitalem vim, non, quemadmodum reliquæ arbores, in radicibus defossam, sed fursùm insitam, & cordis instar in medio ramorum, à quibus tanquam verè dux vndique stipatur, constitutam. Talem & mens eorum, qui pietatem gustarunt, naturam habet. Superiora suspicere verfareque didicit, cælestia contemplatur, diuinorumque pulchritudinem inuestigans, humana contemnit & pro nihilo ducit: hæc ludicra adumbrataque bona, illa solida veraque iudicat.

Cap. 44.

Verum non multò post, deficiente annona, fame laborabant, tanquam à necessitatibus

Hebræi mare trāsleunt.

Aegyptij in mari pereunt.

Aquæ amaræ dulcescunt.

Exod. 15.

Palma, arborum præstantissima.

tibus inter se mutuo succedentibus oppugnarentur. Graues enim molestæque dolimæ, fames & sitis, dispersitis affligendi muneribus vicissim irruerant. Quapropter accidit, vt cum altera leuati essent, altera eos adoriretur. Quod quidem erat afflictis maximè intolerabile. Etenim cum paulò antè siti liberati viderentur, in malas famis insidias inciderunt. Non solum autem præsentem penuriam, sed rerum necessariorum in futurum desperatione premebantur. Mœrebant enim vehemèter, cum profundam illam & vastam & infrugiferam solitudinem cernerent, in qua nihil aliud erat, nisi aut asperæ præruptæque rupes, aut falsa planities, aut montes lapidosi, aut arenæ profundæ in summam tendentes altitudinem: nullus fluuius, nullus torrens, nullus fons: non herba, non arbor vlla, vel domestica, vel syluestris, nullum animal nec volatile, nec terrenum, nisi quæ ad perniciem hominum venenata serpunt, vt angues & scorpiones. Tum Aegypti fertilitatem vbertatemque in memoriam reuocantes, & rerum omnium copiam, quæ illic erat, cum præsentem omnium inopia comparantes, ægrè ferebant, atque inter se talia obloquebantur. Qui libertatis spe adducti iter suscepimus, nec viuendi quidem liberam habemus potestatem. Qui promissis Imperatoris eramus beati, factis omnium sumus hominum infelicissimi. Ecquis erit istius ram longæ immensæque viæ finis? Omnibus, qui vel mari, vel terra iter suscipiunt, terminus aliquis propositus est: alijs mercatus & portus, alijs oppidum aut regio aliqua: nobis autem inuia solitudo, itineris difficultas, acerbæque desperatio. Progreredientibus enim tanquam apertum & profundum, ad nauigandumque difficilium, pelagus ostenditur, atque in dies singulos dilatatur. Extulit inflauitque nos oratione magnifica, & aures nostras impleuit inani spe, qui ne victui quidem necessaria subministrat. Deducendæ coloniarum nomine tantam decepit multitudinem: ex celebri cultaque regione, in desertam incultamque duxit, hinc ad inferos, quæ vitæ via vltima est, præmissurus.

Rursus mirantur populus cõterat Mosem.

Eiusmodi contumelijs affectus, non tam criminibus in se collatis, quam mentis eorum imperitia mouebatur. Innumerabilibus enim rebus admirandis, inuitatisque edocti, nulla debebant amplius ratione probabili, aut verisimili commoueri: sed illi fidem habere, quem nulla in re mendacem tot euidentissimis argumentis cognouissent. Verum cum ei veniret in mentem inopiæ & famis, quo nullum hominibus maius est malum, ignoscebat: præsertim cum sciret multitudinem esse natura inconstantem, & rebus præsentibus, quæ præteritarum obliuionem iniiciunt, ad quas desperatio quoque futurarum accederet, commoueri. Cum igitur omnes in maximis angustijs versarentur, & extremam calamitatem, quam imminere, & iamiamque adesse putabant, expectarent, Deus vel naturali clementia & amore, quo prosequitur homines, adductus, vel vt quem constituerat ducem, honoraret, & magis adhuc institueret, vt in rebus certis & incertis religionem pietatemque retineret, miseratus est, & eam repulit calamitatem. Noua autem beneficia excogitauit, vt clarioribus iam testimonijs erubescerent, non patienter ferre, si quid ex eorum sententia non continuo succederet, æquoque & constanti animo meliora in posterum sperarent.

Cap. 45.

Cur Deus ad tempus permisit eos laborare fame.

Quid igitur accidit? Postridie ex oriente aurora, magna roris copia circa vniuersum exercitum apparuit, quam tacite pluuiam insolitam & commutatam demiserat Deus. Etenim nec aqua, nec grando, nec nix, nec glacies erat, quæ hybernis tempestatibus, nubium mutationibus fiunt: sed minutissimum quoddam, vt milij granum, & candidissimum: quo passim decidente, cumuli ante tentoria coacti erant, spectaculum incredibile: quod admirati, Ducem interrogabant, quamnam esset ea pluuiæ, nulli hominum antea visa, & quam ob causam decidisset. Ille verò spiritus concitatus, diuinoque afflatus numine, vaticinans irâ respondebat: Mortalibus terra profunda proposita est, quam findunt in sulcos, arant, & serunt, & reliqua agriculturæ opera faciunt, vt fructus ad vsus necessarios ferant: Deo autem non vna mundi pars, sed mundus vniuersus subiectus est, & eius partes illi, ad quencunque velit vsum, inseruiunt. Quapropter nunc ei placuit, vt aquæ loco nutrimentum aër præberet. Quandoquidem & terra sæpè pluuiam attulit. Nam quod in Aegypto est flumen, cum singulis annis excrefcens atque exundans, agros oblimat & laticat: quid aliud est, quam pluuiæ deorsum veniens? Hoc per se quidem erat admirabile, sed alijs rationibus factum est admirabilius. Afferentes enim, alius aliunde, vasa complebant, & iumentis aut humeris absportabant, eo consilio, vt in longum tempus sibi necessaria conderent, quæ tamen condi seruarique non poterant. Deus enim noua quotidie

Cap. 46.

Deus pluit manna è celo.

Manna non poterat conseruari in alteram diem: excepto fabo.

quotidiè munera volebat elargiri. Itaque cum labant illi quidem cum voluptate, quæ præfenti vñ ac necessitati fatis eñent: sed nihil eorum, quæ in posterum diem relinquebantur, integrum reperiebant. Commutata enim ac fœtida scatebant eiusmodi animalibus, qualia ex putri corruptione generari solent: Quamobrèm illis abiectionis, alios inueniebant paratos cibos, qui cum rore quotidie defluebant. Eximium verò sacræ dici septimæ munus erat. Etenim quoniam ea die nihil fieri licebat, sed iussum erat, vt ab omnibus tam paruis, quàm magnis operibus abstineretur, quia tunc nefas erat cibos colligere, eos pridie duplicabat Deus, inebatque colligi, quantum duorum dierum spatio fatis eñset futurum. Collecti autem, integri remanebant, ac nihil omnino, vt antè, corrumpebatur.

Sabbati feriæ.

Cap. 47.

Quo die dicitur fit mundus.

Dicam autem, quod hoc erit etiam admirabilis: Annis quadraginta (quo quidem longo temporis intervallo peregrinati sunt) commeatus, quo diximus ordine, suppeditauit non secus, ac si ab aliquo annonæ præfecto dimensus vniciuique distribueretur. Præterea diem optatissimum didicerunt, qui dies mundo natalis fuit, in quo rerum vniuersitas absoluta est: quem cum ex patribus & maioribus exquisiuisent, nec vnquam intellexissent, vix tandem potuerunt percipere, non oraculis solum edocti, sed argumento perspicuo. Nam cum id, quod cæteris diebus supererat, vt dictum est, corrumperetur, quod die septimum diem antecedente defluebat, non modo manebat integrum, sed etiam altero tanto plus erat. Vñus autem ipsius erat huiusmodi: Summo manè delapsum colligebant, molebantque, aut terebant. Deinde cocto vescebantur, vt suauis & ex melle confecto cibo. Nec verò dapibus exquisitis indigebant. Quandoquidem haud ita multo post ijs etiam, quæ delicatiori vitæ conueniunt, abundarunt, non aliter, quàm si in celebri copiosaque regione versarentur. Volebat enim Deus, vt in ea solitudine abundè cuncta suppetere. Quamobrèm cum aduerseretur, coturnices è mari conuolantes, præ multitudine totis castris tenebras offundebant, volatuque proximè se demittebant, vt facillè comprehenderentur. Captas igitur, vt cuique placebat, condientes, carne suauissima vescebantur, seque in conuiujs oblectabant obsonio necessario. Atque his quidem copijs nunquam deficientibus abundabant.

Coturnices aduolant in castra Iudeorum.

Cap. 48.

Cæterum grauis eos aquæ penuria rursùm inuasit. Quare cum de salute iam desperarent, Moses sumpta sacræ illa virga, qua signa in Aegypto præstiterat, diuino impulsu duram silicem percussit. At ipsa siue opportunè, cum prius fons subesset, incisa vena: siue tum primùm obscuris cauernis in eam statim aqua conflueret, abundeque emanarit, torrentis instar aquas effudit: vt non præfenti tantum siti mederetur, verum etiam diu copiosum tot hominum millibus potum præberet. Nam vt antè ex fontibus, qui cum amari eñent, diuina prouidentia dulces effecti sunt, omnia vasa repleuerunt. Hæc autem si quis non credit, is Deum nec nouit, nec quæsiuit vnquam. Hæc enim quæ mirabilia videntur & rationem exuperantia, ludum eñe Deo protinus intelligeret, certoque cognosceret, si ad ea, quæ verè magna ac studio digna sunt, oculos conuertisset, cæli ortum, errantium inerrantiumque stellarum choreas, lucis splendorem diurnum à sole, nocturnum à luna proficiscentem, terræ firmitatem in medio mundi loco constitutæ, eminentes continentis insularumque moles, innumerabilia animalium & plantarum genera, marium æstus, fluminum atque torrentium imperus, perennium fluuenta fontium, quorum alij frigidæ, alij calidæ effundunt aquas, annuas distinctasque temporum varietates, & alia tam multa pulcherrima, vt non modo singulatum omnia recensenti, sed absolutiorem aliquam mundi partem explicanti tempus sit defuturum, licet ei vita omnium longissima contigerit. Nos autem hæc verè admiranda, quoniam in promptu sunt, negligimus: quæ verò non nisi raro fiunt, rerum nouarum studio peregrinis opinionibus augentes admiramur.

Cap. 49.

Israel pugnat contra Amalech. Exod. 17.

Multum iam deterrimæ viæ confecerant, cum termini quidam & habitæ regionis suburbia apparuerunt. Hæc à Phœnicibus incoluntur. Illuc igitur contendebant, sperantes se vitam quietam tranquillamque traducturos: quæ quidem spes eos scelsit. Nam Rex, qui illic rerum potiebat, veritus vastationem, euocata è ciuitaribus iuuentute illis occurrit, eo quidem potissimum cõsilio, vt à finibus suis ipsos arceret: sin conarentur vim inferre, copijs vlcisceretur, & nullo labore profligaret, vt homines tunc primùm bellum gerentes, & itinere penuriaque victus & potus fatigatos, quibus ipse singulis eñset instructissimus. Moses autem cum hostium exercitum è specu-

speculatoribus haud procul eñe didicisset, delectis ijs, qui vigeabant ætate, ijsque Iosue, vno ex legatis, duce constituto, ad maius ipse auxilium festinauit. Solitis enim purgationibus adpersus, celeriter in proximum collem conscendens, Deo supplicabat, vt subsidium, vires, victoriamque largiretur Hebræis, quos grauioribus è bellis, alijsque difficultatibus liberasset, cum ab eis non solum impendentes ab hominibus calamitates auerteret, verum etiam quas elementorum immutatio nouas in Aegypto, quasque acerbissima in itinere sitis & fames afferebant. Iam manus erant coniecturi, cum admirabilis quædam affectio manibus eius accidit. Vicissim enim fiebant modo leuissimæ, modo grauissimæ. Quando igitur leues in sublime tollebantur, confirmabantur milites sui, strenueque se gerentes, superiores erant. Quando autem graues deorsum ferebantur, vincebant aduersarij. Quo quidem signo demonstrabat Deus, horum hereditatem eñe terram, atque infimas partes: Illorum autem, sacratissimas ætheris sedes: & quemadmodum in mundo terræ cælum præstat & antecellit, sic Hebræorum gentem aduersarijs suis fore superiorem. Quando igitur manus veluti lances nunc leues, nunc graues fuerunt, tandiù anceps quoque certamen fuit. At vbi repente sine pondere digitis tanquam pennis vtentes, atque vt animalia, quæ naturalibus alis instructa in aère versantur, excelsæ sublimesque perstiterunt, nullus hostium resistere potuit. Quamobrèm Hebræi, contra quàm æquum eñe videbatur, nulli parcetes ætati, (iustas enim repetebant pœnas) omnibus occisione occisis, victoriam sunt assecuti. Tum & Moses extructa ara, quam ab euentu Dei Refugium appellauit, victimas immolauit, gratias egit, vota que persoluit.

Iudei modo vincunt, modo vincuntur ab hostibus.

Eccè quantum valeat oratio iusti.

Post hanc pugnam censuit regionem, in quam populum deducebat, iustrari oportere. Alter autem annus instabat, ex quo iter susceperant. Nè igitur locorum ignaros, vt fieri solet, intulisse bellum pœniteret, voluit ea prius explorare, vt illis perspectis & cognitissimis possent, quid sibi faciendum eñset, iudicare. Quare duodecim probatissimos viros singulos ex singulis tribubus legatos eligit, vt nulla pars plus, minusve ferens præstaret, omnesque ex præfectis suis, si vera vellent referre, quæ ad incolas pertineret, ex æquo possent intelligere. Hos ergò delectos sic allocutus est: Certaminum & pericalorum, quæ ad hanc vsque diem subiimus atque pertulimus, præmia proposita sunt, loca à nobis occupanda, sorteque diuidenda: qua quidem spe maximam hanc hominum multitudinem, quam in colonias deducimus, falli nequaquam velim. Est autem locorum, & hominum, & rerum cognitio maximè utilis, contraque multum obest ignoratio. Quamobrèm vos elegimus, vt opera vestra hæc perspecta & cognita haberemus. Tot hominum millium vos oculi atresque estis ad ea, quæ necessariò perspicenda discendaque nobis existimamus. Quæ verò scire cupimus, tria sunt. Primum, quanta sit habitantium multitudo & robur. Deinde situs oppidorum, naturæ aut manu munita sint, an contra. Postremò, qualis sit ipsa regio, agrine pingues & fœcundi, & ad omnia frugum fructuumque genera ferenda apti: an exiles, maligni, & minimè fructuosi: Vt incolentiù numero & robori pares copias instruamus: Munitis autem oppidis expugnandis machinas comparemus. Nam & quod ad regionem ipsam pertinet, scire necesse est, vtrum placeat, necne. Pro sterili enim vltro se periculis offerre, dementis est. Cæterum arma, machinæ & omnis nostra vis, in ea sola re sita sunt, vt Deo credamus, & spem in eo nostram collochemus. Hoc enim muniti præsidio, nihil erit tam formidandum, cui succumbamus. Hoc viribus, robore, audacia, scientia, multitudine præstantes, inuictosque, longo intervallo superabimus. Hoc nobis in vasta solitudine rerum omnium, quibus ciuitates abundant, copiam subministravit. Tempus autè ad regionis vim cognoscendam est admodum opportunum. Ver enim appetit: quo tempore quæ fata sunt, fruges fundunt, arboresque gignere incipiunt. Nec alienum erit, ad ætatem vsque summam illic manere, vt fructus tanquam felicitis regionis indicia perferatis.

Cap. 50.

Mittuntur duodecim exploratores.

Num. 13.

Omnis spes nostra in Deo collocanda.

Cap. 51.

Exploratores circumlustrant regionem.

His acceptis mandatis, ad speculandum profecti sunt, vniuersa multitudine deducente, verenteque, nè capti perirent, duoque inde grauissima in commoda sequerentur, nempe cædes virorum, qui erant singularum tribuum lumina: & ignoratio rerum, quæ ad insidiantes hostes pertinerent, quarum utilis foret cognitio. Accipiunt igitur itineris exploratores & duces, eosque sequuntur, & veniunt ad loca propinqua: conscensoque monte altissimo, obeunt regionem circumlustrant. Erat planities magna, hordei ac tritici ferax, & herbosa. Montes vitibus & alijs plantis confiti: rota verò syluis nemoribusque conferta, & aquis tum ex fluminibus, tum ex fontibus, quibus

quibus distinguebatur, exuberans: ut omnes montium partes, à radicibus ad summos vertices, opacis essent arboribus contextæ, sed colles inprimis, & quæ natura erant demissiora. Ad hæc cernebant oppida duplici ratione, tum locorum opportunitate, tum operibus, cõmunita. Incolas autem considerantes, animaduertebant esse multitudinem innumerabiles, statura proceros, gigantes, aut ad gigantum magnitudinem proximè accedentes, & corporum non minus robore, quàm mole, præstantes. His cognitis, ut certiora possent referre, diutiùs morati sunt. Species enim rerum facillè ex animo desluunt, & tempore vix infiguntur & conseruantur. Præterea cupiebant fructus non tum primùm editos, sed planè iam maturos, & qui non facillè corrumperentur, vniuersæ multitudini ostendendos abspõrare. Inprimis autem vitis fructum admirati sunt. prægrandes enim erant racemi, & quod quidem spectaculum est incredibile, malleolos ac palmites magnitudine superabant. Vnum igitur decerperunt, ingentique fuste medium suspendentes, ita gestârunt, ut eum vtrinque bini sustinerent, & quoniam pondus erat grauissimum, sibi vicissim recètes prioribus fessis succederent. De rebus autem necessarijs dissentiebant, multæque inter eos fuerunt pugnae, & in itinere, antequàm reuerterentur, leuiiores tamen, nè si formidinem præ se ferrent, & alia alij nunciarent, seditionem in populo commouerent: grauiiores autem, posteaquam reuersi sunt. Alij enim vrbium munitiones, & singularum frequentiam commemorantes, & verbis amplificantes omnia, timorem audientibus injiciebant. Alij singula extenuantes cohortabantur, nè dubitarent ad occupandas sedes proficisci: extemplò enim victores fore, nec vllam vrbem tot copiarum repente irruentium impetum posse sustinere, quin tanta mole oppressa cadat. Addebant autem auditorum animis, ut ipsi affecti erant, vel metum, si ignaui: vel audaciam & spem, si fortes & strenui. Sed hi quinque partibus pauciores erant timidus & aufugientibus: illi contra quinque partibus plures generosis atque magnanimis.

Pregrandes
botri in ter-
ra sancta.

Iosue & Ca-
leph horra-
tur populū
ad debellā-
dam terrā.
Num. 14.

Cap. 52.

Paucorum
virtus mul-
torum obsu-
ratur igna-
uia.

Vltio diui-
na in explo-
ratores &
populum.

Iosue & Ca-
leph ceterum
ingrediuntur
terram
pmissionis.

Cap. 53.

Esaü & Ia-
cob ex isa-
& Rebecca.
ca.
Gen. 25.

Verùm paucorum virtus, multorum obscuratur ignauia. Quod tunc etiam ferunt accidisse. Etenim cum duo tantum optima proponerent, decem autem contra sentirent, hi tanto superiores extiterunt, ut in sententiã suam adduxerint multitudinem vniuersam, eamque sibi à duobus illis abalienatam adiunxerint. De regione verò ipsa, eadem omnes retulerunt, campestris, montosæque pulchritudinem explicantes. Quid nobis, exclamârunt, aliena profunt bona, tam strenua præfertim defensa manu, ut auferri non possint? factoque in duos impetu, eos propemodum lapidibus obruerunt, antepones auriū voluptatem vtilitati, veritati que mendacium. Quibus rebus imperator indignabatur, simulque metuebat, nè calamitatem aliquam immitteret Deus in eos, qui ad eò timide diuinis responsis diffiderent. Quod & factum est. Ex speculatoribus enim decem ignaui cum illis omnibus, qui ex multitudine spem abiecerant, pestilenti morbo sublati sunt, & illi duo tantum seruari, qui ut ad occupandas sedes audacter accederent, adhortabantur. Hoc enim fidei, quam oraculis habuerant, singulare præmium acceperunt, ut vnã cum reliquis non interierint. Hæc fuit causa, ut in eam terram, in quam deducebantur, tam serò peruenirent. Etenim cum altero anno post discessum ex Aegypto possent Syriæ ciuitatum hereditatem inter se diuidere, omiſsa compendiaris, quæ rectã illuc ducebat, via, difficilia & longa & denia itinera, alia post alia reperientes, immensisque tum animorum, tum corporum laboribus necessarias impietatis luentes pœnas, octoque & triginta annos præter id tempus ætatis, quod antè quisque transegerat, sursum deorsum oberrantes, vastasque solitudines dimetientes, vix quadragesimo tandem anno ad ipsius regionis fines, ad quos prius etiam venerant, appropinquârunt.

Habitabant hæc & alij populi, quibus cum sanguine coniuncti erant, quos item bello persequi in animo habebant, & eorum sedes occupare, nisi sic armis abstinerent, ut neutri parti ferrent auxilium: tunc enim ab eis temperaturos. Hebræus enim populus, & qui loca illa finitima incolebant, ab eisdem Maioribus ducebant genus. Fratres duo fuerant eodem patre, eadem matre, eodemque partu geniti. quorum familia, cum filijs ac nepotibus plurimis abundarent, sic auctæ sunt, ut magnum vtraque populū celebremque perfecerit. Sed altera sibi domicilium illis in locis constituit, altera fame compulsa, ut antè dictum est, in Aegyptum concessit, & longo post tempore reuersa est. At quauis diu seiuncta fuisset, beneuolentiam tamen in consanguineos, licet nec mores, nec instituta patria retinuisſent, sed planè viuendi rationem peruertissent, conseruabat. Quamobrè æquum esse censebat, ut in homines natura mansuetos

mansuetos necessitudinis gratia leniorem se commodioremque præberet. Illi verò moribus, sermone, consilijs, factisque inimicis & hostilibus omnia amicitia iura violantes, paternas inimicitias persequebantur. Author enim generis ipsorum, cum ius primogeniti fratri vendidisset, paulopost à pactione recedens, id vnde cesserat, repetebat, eique mortem, nisi redderet, minabatur. Veteres has inimicitia causas, tot iam transactis seculis, gens altera renouabat.

Cæterum Hebræorum Imperator Moses, cum posset eos statim opprimere atque delere, propter generis, quam antè diximus, necessitudinẽ noluit. Postulabat tantummodò, ut sibi per eorum regionem liceret iter facere, amicè se transiturum promittens, non vastaturum agros, pecora non abacturum, non acturum prædam: aquam, & si quid aliud opus esset, empturum precio. At illi pacificis consilijs aduersari, minari bellum, si agros ingrederentur, aut tantum attingerent: & post acerba responsa, ad vltionem iam & arma spectare. Quibus ipse è loco, vnde exaudiri poterat: Iustas, inquit, ô viri, succensendi causas habemus, qui cum in istos beneuolentiæ atque humanitatis signa prætulerimus, tam à nobis alienos & feros eorū animos experti sumus. Verùm licet illi sint digni, qui crudelitatis dent pœnas, non tamen ob propinquitatem conuenit, ut nos eas persequamur. Sed hæc item in re nos bonos ab improbis differre declaremus, dum consideramus, non solum puniendine sint, verumetiã vtrum à nobis puniri debeant. Tunc inde diuertens, per aliam viam populū duxit. Sciebat enim, ab illis omnia regionis itinera præsidijs interclusa teneri, non quòd vllam iniuriam accepissent, sed quòd breuiore via se progredi nolent: quo quidẽ argumento clarissimo dolorem indicabant, quo propter populū libertatẽ afficiebantur, lætitiãque, quam capiebant, dum is in Aegypto acerba detineretur oppressus seruitute. Nam qui dolent rebus secundis propinquorum, eorum aduersis, licet id fateri nolint, gaudeant necesse est. Eis autem, ut amicis atque idem consulentibus, quæ sibi aduersa iucundaque conigerant, aperuerant: ignorantes eos vltro tantum maleuolentiæ atque odij concepisse, ut molestiam ex commodis suis, voluptatem autem ex incommodis essent accepturi. Patefacta verò eorum maleuolentia, ab Imperatore suo prohibiti sunt manus cum illis conferere. Qua quidẽ re duo pulcherrima præstitit, prudentiam & humanitatem. Prudentiẽ fuit, prouidere, nè quid inferretur detrimenti: in consanguineos autem non sœuire, humanitatis. Illorum igitur oppida transgressus est.

At Rex quidã regionis finitima, quæ Chananea appellatur, cum ex speculatoribus accepisset, exercitum haud procul iter facientem abesse, existimans illū passim vagari, nulloque negotio, si à se prius inuaderetur, oppressum iri, cum benè instructa domesticorum iuuenum manu excurrere, quos primùm offendit, ut ad inessum prælium imparatos, in fugam vertit & cepit: prosperoque successu inflatus, progrediebatur, sperans se omnes in potestatem suam redacturum. Ipsi verò præcedentium iactura minimè fracti, sed magis quàm antea confirmati, cupientesque partes eorum explere, acri animo festinantes, sese mutuò cohortabantur, nè labori succumberent: Excitemur, aiebant: nunc regionem inuadamus: sine metu cum audaci præsidio manus conferamus: Initijs extrema sæpe iudicantur. Cum simus in eorum finibus, incolas perterrefaciamus: interceptisque fructibus, rerum necessariarum penuriam, quam ex solitudine attulimus, inferamus. His verbis concitati, Regis vrbes, earumque ciues; primitias deuouerunt Deo: qui votis annuens, Hebræis animos & vires addidit, ut hostium exercitum profligarent. Quo superato, vota persoluerunt, nihil in proprios usus ex præda conuertentes, sed oppida & ciues & opes dicantes Deo. Ab ipso autem euentu, totum regnum anathema vocauerunt. Quemadmodum enim homines pij ex fructibus annuis, quos ex prædijs suis colligunt, primitias offerunt: sic populus vniuersus magnæ regionis, in quam commigrabat, magnam partem, nempe regnum primò captum, veluti coloniarum primitias consecrauit. Neque enim fas esse ducebat, aut terram diuidere, aut ciuitates incolere prius, quàm primitias nuncuparent.

Paulopost autem vberimum fontem inuenerunt, qui vniuerso populo potum abundè præbuit. Erat autem in puteo fons, & in ipsius regionis finibus. Quare quasi merum ex eo, non aquam, hauissent, recreati sunt, & præ lætitiã & gaudio choros circa puteum statuentes, Deo sedium largitori coloniarumque Principi, nouum canticum celebrârunt, egeruntque gratias, quòd ex solitudine primùm in locum celebrem atque habitatum, quæ possessuri essent, egressi, reperissent aquarum copiam: nec sine aliquo monumento & testimonio fontem sibi transeundum existimârunt. Etenim non priuato-

G rum,

Esaü repe-
turus pri-
mogeniti.

Cap. 54.

Eccè qua
mitate
vltus sit Mo-
ses feruus
Dei.

Moses non
sinit popu-
lum bellum
inferre Idu-
mæis.

Cap. 55.
Is est rex
Arad, vt ha-
bes Nũ. 21.

Eccè anti-
quissimum
vltus red-
dendi Deo
vota, quæ
haereticis ir-
rident.

Puteus, re-
gum opera
extructus.

rum, sed Regum manibus excisus fuerat : qui sibi honori cupiebant esse, non solum quod fontem inuenissent, verum etiam quod puteum extruxissent : id, quod ex operis impensa conijci poterat. erat enim planè regum, auctoresque principes & magnificos indicabat. Læus igitur Moses rebus, quæ perpetuè prosperè succedebant, hoc ordine castra mouit, ut iuuenum robore in primum extremamque agmen distributo, senes, & mulieres, & pueros in medio collocaret, ut eorum præsidio, seu antè, seu retrò manus hostium inuaderet, vtrinque tuti forent.

Cap. 57.

Paucis autem post diebus, cum in Amorrhæorum regionem ingressus esset, legatos ad Regem, qui Seon vocabatur, misit, idem ei suadens, quod consanguineo antè suaserat. Quibus ille non solum contumeliosè respondit, sed, nisi obstitisset ius superiorum, illos occidisset. Coactis igitur omnibus copijs processit, sperans se prælio superiore fore : quo tamen inuito, facile sensit, sibi non cum imparatis aut inexercitatis certamen esse : sed cum pugnatoribus bello prorsus inuictis, qui paulo antè multa præclaraque facinora edidissent, tum viribus, tum scientia, tum virtute præstantes : quibus eos, qui sibi obstitissent, superantes, ex præda nihil attigissent, sed prima belli præmia Deo consecrassent. Et tunc igitur instructi, fortiter occurrerunt, cum consilijs suis apparatusque confisi, tum inexpugnabili iustitiæ præsidio confirmati, quo se clariore & promptiore in pugna præstiterunt. Id ex eo facile intelligi potuit, quod altero prælio non opus fuit. Primo enim & solo cuncti aduersarij fusi, fugati, penitusque deleti sunt. Ciuitates autem vno eodemque tempore vacuæ, plenæque apparuerunt : Vacuæ veteribus incolis, victoribus plenæ. Villæ itidem & agri, antiquis spoliari dominis & colonis, viros omnibus partibus meliores acceperunt.

Cap. 58.

Hoc bellum cum omnibus Asiæ gentibus, tum præcipuè finitimis, quod damna celerius expectabant, magnum terrorem iniecit. Vnus autem è vicinis regibus Balaces nomine, qui amplam frequentemque Orientis partem, antequam manus confereret, obtinebat, quum armis occurendum illis non censeret, quod vastationem ex aperto bello metueret, ad auguria & vaticinia confugiendum existimauit, sperans se inuictam Hebræorum potentiam execrationibus quibusdam euerfurum. Ariolus quidam ea tempestate celeberrimus erat in Mesopotamia, qui omnes quidem diuinandi artes callebat, sed in augurandi facultate potissimum probatus, & mirabilis putabatur, quod multis & sæpè res incredibiles & magnas ostendisset. Alijs vigente æstate pluuias, alijs in media hyeme calores ardioresque prædixerat : alijs in vbertate inopiam, aut contrà in penuria & fame copiam & abundantiam : quibusdam exundationes, exiccationesve fluminum, & pestilentium curationes morborum, aliaque id genus innumerabilia : quæ singula cum ita prænucciaret, ut edere oracula videretur, longius in dies fama peruagante, magnam erat gloriam affecturus. Ad hunc ex socijs quosdam misit, ad se veniret, rogans muneribusque partim missis, partim promissis, causam, quamobrem accerferetur, explicauit. Ille verò, ut qui non generoso constantique animo esset, & plerumque astutè se gereret, tanquam ex probatis prophetis genus duceret, ac sine diuinis responsis nihil omnino facere consueuisset, recusauit, asserens se à diuino numine prohiberi. Quamobrem ad Regem, infecta re, qui missi fuerant, reuersi sunt. Alij rursus eandem ob causam probatioris nuncios deliguntur, qui & pecuniæ plus afferant, & maiora polliceantur munera. Et presentium questu, & futurorum spe captus, & accersentium veritus dignitatem, causa iterum in numen, falsò tamen, collata, cessit : reiectoque, in diem posterum abitu, visa sibi in quiete narravit : quibus manifestò perterritus, manere amplius non posset, sed cogeretur nuncios sequi.

Cap. 59.

Iam igitur iter ingressus, perspicuo portento comonetur in via, causam, propter quam proficisceretur, turpem & iniquam esse. Iumentum enim, quo fortè insidens rectè vehebatur ipse, repente primum consistere : deinde, tanquam vi ab aliquo repelleretur, aut prohiberetur, procumbere : rursumque, dextrorsum ac sinistrorsum ferri, atque huc & illuc oberrans, non posse quiescere, quasi vino ebrium debaccharetur : adeoque, verbera negligere, dum vapularer, ut insidentem propè deiceret, vicissimque, læderet. Erant in propinquo sepes & dum, quibus iumento se collidere, domini afflictis oppressisque genua, & suræ, & pedes dilacerabantur. Erat autem, ut verisimile est, diuina aliqua species, cuius irruentis presentiam dudum animal extimescebat. Eam homo, quo suam inscitiam ac stuporem agnosceret, non videbat, vincebaturque, ab animali rationis expertis, qui se non modò mundum, sed mundi opificem cernere iactabat. At aliquando tandem Angelum conspicatus, non quòd tali spectaculo dignus esset, sed ut se nullius

Angelum videt Balaam.

Vocatur ad Regem Balaam Ariolus.

Ariolus celeberrimus Balaam.

Seon rex cui suis ceditur. Num. 21.

lius precij esse cognosceret, supplex ad preces confugit, sibi que non spontè, sed per imprudentiam peccanti, ut ignosceret, orauit. Verum cum redire tunc oporteret, rogauit angelum, domum se sibi reuertendū esset. Ipse verò simulatione eius perspecta, indignatus, (Quid enim percontatione opus erat in re adeò per se manifesta, ut verborum testimonio non indigeret nisi fortè maior auribus, quam oculis, aut dictis, quam factis fides haberi debet) Perge, inquit, quò cupis ire. nihil enim proficies. Ego enim præter sententiam tuam dicenda suggeram, & vocis instrumenta, quæ æquum & vtile erit, conuertam. Ego te imprudente, singula vaticinabor ex ore tuo.

Rex autem, cum audiisset eum appropinquare, ei satellitibus stipatus obuiam processit : in ipsoque congressu primum, ut sit, amanter salutauit, benigneque complexus est : tum subaccusauit tarditatem, & quòd non venisset animo promptiore. Post hæc lautissimum preciosis dapibus celebratur conuiuium, & omnia, quæ hospitibus honorificè accipiendis parari solent, ambitione regia magnificentius & cumulatius instruantur. Postridie autem benè manè Balaces vatem adduxit, ubi dæmonis cuiusdam simulacrum erat, quod in colæ adorabant. Hinc pars exercitus Hebræorum despiciebatur, & tanquam è specula ostendebatur mago. Quam illè intuitus, Tu, inquit, ô Rex, septem aras ædifica, & ad earum singulas immola singulos vitulos, & singulos arietes : ego autem secedens, exquiram à Deo, quæ dicenda sunt. Digressus igitur, numine statim afflatur, diuino adueniente spiritu, qui ex animo eius omnem ariolandi artem expulit. Neque enim simul inesse possunt sacratissimum numen, & præfigiæ magicæ. Deinde reuersus, & victimas cernens, atque ardentis aras, velut interpretis alterius suggerentis, hæc edidit oracula :

Ex Mesopotamia Balaces accersuit me, ut longo confecto itinere, diris execrationibus Hebræos deuouerem ac perderem. Ego verò quomodo execrabor eos, qui Deo non sunt execrabiles ? Ipsos equidè oculis despiciam ex altis montibus, cogitationeque comprahendam : populo tamen obesse non potero, qui habitabit ab aliorum populorum numero separatus, non locorum & regionis hereditate & portione attributa, sed præstantium gentium proprietate, quæ patrijs institutis & viuendi ratione cum alijs non commiscetur. Quis accuratè primam eorum generis originem inuenit ? Corpora quidem illorum ex humano semine coaluerunt : animi verò diuinitus conflati sunt. Itaque Deo sunt affines. E vita corporea decedat animus meus, ut iustorum animorum numero ascribatur, quales horum sunt animi. Hæc audiens Balaces, agebatur. Fine autè facto, dolorem ferre non valens : Cum ad execrandos hostes, inquit, aduocatus sis, illis fausta precari non erubescis ? Te mihi amicum existimans, profecto deceptus sum, nesciens te cum hostibus occultè coniunctum esse. Id quod res ipsa declarat. Idcirco differere aduentum tuum, quòd ad illorum auxilium animus tuus propensus erat : à me autem & à meis, alienus. Perspicuis enim (ut vetus habet prouerbium) significantur obscura. At ille, qui non amplius à numine detinebatur : Inuictissimum, respondit, in me crimen conijcitur. falsò enim accusor, quippe qui, nisi Deo suggerente, nihil loquor. Quod neque ego nunc primum dixi, neque tu audiisti : sed & antea, cum nuncios misisti, quibus eadem respondi.

Cum igitur Rex opinaretur, aut vatem fallere, aut Deum mutari, & locorum mutationibus mentis constantiam verti, in alterum locum ipsum adduxit, eique, ex præcelso montis fastigio partem quandam exercitus aduersariorum demonstrauit, constructisque rursum septem aris, factisque, ut antea, totidem sacrificijs, illum ad agenda auguria, faustaque responsa accipienda dimisit. Qui, ut solus fuit, exemplo correptus numine, & tanquam amota ratione nihil intelligens, ea, quæ subijciuntur, protulit, vaticinans ad hunc modum : Surge Rex, & hæc arrectis auribus accipe : Deus, quemadmodum homines, falli non potest : neque, ut filij hominum, immutatur, aut non præstat, quæ semel locutus est. Nihil omnino loquetur, quod non ratum ac firmum futurum sit. Verba enim ipsius, sunt opera. Ad benedicendum ego, non ad maledicendum, adductus sum. Nullus erit Hebræis labor, nulla molestia. Deum enim suum habet propugnatorem, qui calamitatum Aegypti confrecto discussoque, impetu, tot hominum millia, ut hominem unum, eduxit : auguria negligunt, omnemque spernunt diuinandi facultatem, vno mundi principe ac duce confisi. Populum ut leonis catulū exurgentem, ut leonem exultantem adspicio. Saturabitur feris, & vulneratorum sanguinem bibet : expletusque somno non opprimetur, sed præconiū canet. Periniquo ferens animo Rex, quòd sibi contrà, quam sperabat, vaticinia cederent, Et dira, inquit, ô vir, & fausta precari omit-

Cap. 60.

Balaces accipit Balaam regis conuiuio.

Balaam magus.

Cap. 61. Prophetia Balaam.

Cap. 62. Nuncitur Balaces vatem subuertere, sed non est consiliū aut sapientia contra Dominum.

tas. Satius est enim silere, quam iniucunda loqui. Cum hæc dixisset, tanquam eorum que dixerat, oblitus ob mentis inconstantiam, in alium locum abduxit vatem: ex eoque vti partem Hebræorum exercitus detestaretur, adhorrabatur. At ille suafore deterior, cum illata crimina vera defensione refelleret, quod nihil propriū diceret, sed ab altero subiecta, correptus & afflatus numine interpretaretur, ideoque Regem non amplius sequi, sed domum reuerti deberet: alacrius quam ille, qui accerserat, antecurrit, tum quod ingentium malorum metu premebatur, tum quod licet lingua execrationes explicare non posset, cogitatione tamen cupiebat execrari.

Malignitas
Balaam.

Cap. 63.

Conscendens igitur in montem prioribus sublimiorem, celeriter iubet idē sacrificium instaurari, constructisque rursū septem aris, quatuordecim victimas mactari, binis ad singulas vitulis & arietibus immolatis. Ipse verò non iam, ut erat solitus, ad responsa & auguria confugit, sed artem ipsam vituperans, quod tempore, ut lex abrogata, exoleuisset, hebetiorque facta non posset certa conijcere: nec considerans propositum Regis, à quo mercede conductus fuerat, à Dei consilio discrepare, ad solitudinem oculos conuertit, videtque Hebræorum castra per tribus disposita. Tunc non ut exercitus, sed ciuitatis multitudinem & ordinem admiratus, afflatusque, talia locutus est: Dicit homo, qui vera cernit, qui mentis oculis non dormientibus manifestum Dei visum in quiete perspexit: Quā pulchræ sunt domus tuæ, exercitus Hebræorum: rētorā tua sicut valles vmbrosæ, sicut viridaria propter flumē, sicut cedri iuxta aquas.

Nescit nisi
fausta pro-
cari populo
Dei ariolus
iste.

Cap. 64.

Egredietur olim vir è vobis, & multis gentibus imperabit, eiusque regnū in dies magis propagabitur, atque extolletur in sublime. Hic populus ab Aegypto discedēs, Deum semper habuit itineris ducem, qui in vno cornu multitudinē duxit. Multas hostium gentes comedit, earumque pinguedinē ad medullas usque percipiet. Sagittis perdet aduersarios, requiescet dormiēs ut leo, ut leonis catulus securē admodum, ac neminem timēs, sed alijs timorem iniiciēs. Infelix quicumque commotum excitauerit. Qui fausta precantur tibi, faustis precationibus digni sunt: qui detestantur autē, sunt detestabiles.

His vehementer indignatus Rex, Ad execrādos, inquit, hostes accersitus, benē illis ter iam precaris? Fuge hinc quā citissimē, nē, quoniā ira præceps est perturbatio, cogar in te nouū aliquod exemplum edere. Quanta pecunia, quāntis muneribus, quanta gloria te ipsum, homo stultissime ac mente capte, spoliasti? peregrē reuertēris, nec aliud domū, nisi magnā ignominiam & dedecus afferes. Ars enim ista, qua prius aliquid esse videbaris, irridēbitur & contemnetur. Tum ille: Que, inquit, hætenus contigerunt omnia, responsa sunt & oracula: Quæ autē dicentur, ea ipse coniectura præ-nunciabo. Et dextera Regis apprehensa, solus cum solo consultabat, quibus rationibus hostiū exercitus adduci posset, ut nefario & maximo scelere admissio læderetur. Quid tu, inquiet aliquis, ex te respondes, & ea consulis, quæ sunt oraculis contraria? nisi fortē consilia tua maiorē vim habent, quā diuina responsa? Sed agē præclaras istius admonitiones, quæ certam eorū, qui semper victores sunt, stragem moluntur, perpendamus. Cum sciret Hebræos nullo pacto, nisi violaret leges, offendi posse, per magnum libidinis & incontinentiæ flagitiū ad maius impietatis scelus, voluptatis esca proposita, allicere studuit. Sunt in his locis, inquit, o Rex, foemina forma omnium præstantissime. Homines autem nulla re facilius, quā foeminarū pulchritudine, capiuntur. Quamobrē si permiseris, ut formosissimæ quæstum faciāt, pudicitiamque publicē prostituant, iuuenturem aduersariorum inescabunt. Ipsi tamen cauendum erit, nē statim cuilibet corporis sui copiam faciāt. vrbānitas enim cupiditates quasi titillans, magis amores accendit atque inflammabit. At illi cupiditatibus elati, audebūt omnia & facere & pati. Amatori autē sic affecto aliqua earum, quæ ad hanc venationem instructæ fuerint, Non licet, inquiet, mea frui consuetudine prius, quā relicta patrijs institutis, ad nostra transeas, & ea colas, quæ ego. Quod abs te factum esse planē perspiciam, si libationum & sacrificiorum particeps esse volueris, quæ nos imaginibus, & statuis, & reliquis simulacris facimus. Ipse verò multis mirum rētibz circundatus, pulchritudine, blandis illecebris ac suasionibus, nihil repugnabit: sed deuicta ratione, miser faciet imperata, & cupiditatis feruus asscribetur. Itā consulebat ariolus: Rex autē ea, quæ dicebantur, minimē absurda iudicans, abrogata lege de adulterijs, atque illis, quibus incesta & stupra interdicebantur, itā sublati, ut si nunquam fuissent scripta, edixit, ut mulieribus liceret cum quibuslibet habere consuetudinem.

Cap. 65.
Populus
fornicatur

Impunitate concessa, multitudinem adolescentium allexerunt, eorumque animos prius decipientes, ad impietatem compulerunt, donec principis sacerdotū filius, rei grauius

grauius indignitate permotus, quod eodē tēpore & corpora & animos traderet in seruitutem, corpora quidē voluptatibus, animos autem impietate corrumpentes, præclarū adolefcēs & nobiliac probo viro dignū facinus confecit. conspicatus enim quendam è genere ad scortū ingredientem, nec oculos præ pudore defigentem humi, nec operam dātem, ut lateret multitudinē, nec, ut fieri solet, ingressum occultantem, quin etiam impudenter audacterque turpitudinem ostendentem, ac re foeditissima tanquam honesta gloriantē, valdē concitatus, iustaque ira plenus accurrit: amatorem que ac meretricē in lectulo adhuc iacentes ambos confodit, & genitales partes amputauit, quod nefandæ rei operam dabant. Hoc exemplū intuentes quidam eorum, qui continentię pietatisque studio tenebantur, iubente Mose, imitati sunt, & omnibus, qui simulacris immolauerant, propinquis atque amicis omnium ætatum contrucidatis, sumptoque supplicio populum expiārent, seruantes eos, qui manifesta defensione religionem & innocentiam suam ostendebant: damnatorum autē ignoscentes nemini, nec eorum crimina misericordia prætereuntes, eosque puros existimantes, qui suis illos manibus interfecissent. Ex quo fiebat, ut nullum daretur effugium, cum ea res afferret ipis interfectoibus verissimam laudem. Occisa fuisse ferūt vno die quatuor & viginti hominum millia. Atque itā sublatum est scelus, quod exercitum coinquinauerat.

Phinees in-
terfexit duos
pariter con-
cumbentes.

44000. ex-
sa vno die.

Peracta iam expiatione, vlcerebat Moses dignis præmijs afficere sacerdotū principis filium, qui primus ad vlciscendum aggressus fuerat: sed oraculo Deus anteuertit, & largitus est pacem munus amplissimū, quod mortalium nullus præbere potest, & omnē sacerdotij dignitatem dedit ipsi & posteris eius hæreditariam. Cum autē intestini mali nihil amplius reliquū esset, omnibus, qui transfugæ aut proditores videbantur, interfecit, Mōsi visum est tempus opporū, ut Balacæ bellū indiceret, homini, qui plurima detrimenta tum inferre conatus esset, tum etiam intulisset. conatus quidem erat inferre per Ariolum, cuius execrationibus Hebræorū potentiam deletum iri sperabat: intulerat autem per incontinentiam & impudicitiam foeminarum, quæ rem secum habentium corpora libidinibus, animos autem impietate corruerant. Omnibus tamen copijs gerendum bellū non cēssit. Videbat enim nimiam multitudinem sibipsum esse impedimento. Præterea vile iudicabat, sociorum relinqui subsidium, quod fessis opitaretur. Duodecim igitur fortissimorum iuuenum millia (tot enim sunt tribus, ex singulis mille) delegit, Phineesque, qui iam militaris audaciæ specimen dederat, ducem constituit. Hos armis instructos dimittens, sic allocutus est:

Non de imperio præsens certamē est, neque ut opes alienas adipiscamini, quæ vel sole, vel præcipue solent esse bellorū cause: sed pro religione & pietate estis pugnaturi, à quibus cōsanguineos & amicos vestros auerterūt aduersarij, atque itā interitus eorum authores extiterunt. Absurdū igitur esset, vos, qui domesticos à legibus recedētes interfecistis, ab hostibus, qui grauius peccauerunt, temperare: sustulissetque illos, qui peccare discebant, & eis ignoscere, qui se ad peccandū impulsores & magistros præbuerunt, & malorum omnium, quæ ab illis admissa perlataque sunt, fuerunt authores. His cohortationibus confirmati, & quicquid roboris in animis suis ingenitū erat excitantes, tanquam explorata victoria, ad bellum inuicti contenderunt. Conserentesque manus, tanto superiores & virtute & viribus extiterūt, ut cūctis aduersarijs cæsis, ipsi omnes incolumes, ne vno quidem suorum vulnerato, nedum occiso, redierint. Quamobrē si quis rem ignorans, eos redeuntes adspexisset, non ex acie, aut prælio, sed ex spectaculo, aut belli simulacro redire arbitratus esset. Solent enim eiusmodi in pace ludi celebrari, ut exercitationis gratia inter amicos vera geri prælia videantur. Vrbes igitur aut euertentes, aut incendentes itā deleuerunt, ut nullum earū vestigium relictum sit, quo illic vnquam fuisse cognosci possent. Ex incredibili captiuorum numero tam viros, quā foeminas occidendas iudicauerunt: Viros, quod struxissent infidias, prioresque lacerassent: Foeminas, quod Hebræorum iuuenturem præstigijs corrupissent, eorumque nequitia & impietatis, & mortis causam attulissent. Pueris & virginibus, ætatis habita ratione, pepercerunt. Grandem admodum prædam tum ex regijs, tum ex priuatis ædibus, tum ex villis, (neque enim in agris, quā in vrbibus, minor erat) omnesque hostium diuitias in castra comportarunt.

Cap. 67.
Oratio Mo-
sis ad eos,
quos mitte-
bat contra
Madianitas

Occisus Ma-
dianitis ne-
mo ex Iu-
deis interijt

Cum Mōses & Ducem & milites collaudasset, tum quod strenuē se fortiterque gessissent, tum quod proprijs cōmodis consulētes, in rem suam non studuissent prædam conuertere, sed in mediū contulissent, ut ij quoque, qui in castris mansissent, eius participes fierent: iussit eos extra castra dies aliquot commorari, expiarique à cæde per

magnum sacerdotem. Licet enim hostes legitime occidantur, is tamen, qui interficit hominem, quantum iure, & se defendens, & lacessitus id faciat, tamen propter summam & communem hominum inter se coniunctionem, non videtur penitus innoxius. Quapropter interfectores expiatione ab ea culpa, cuius videbantur affines, existimavit indigere. Postea vero ita diuisit praedam, ut illis, qui bellum confecerant, partem dimidiam tribueret: (erant autem numero pauci) alteram illis, qui in castris manserant. Aequum enim putabat, ut etiam ipsi essent utilitatis participes, qui, si minus corporibus, animis certe pugnassent. Milites enim, qui in praesidijs manent, non virtute aut certandi cupiditate, sed tempore tantum & forte vincuntur.

Cap. 69. Cum igitur illi pauci, qui pericula subierant, plus accepissent, plures autem, qui in castris manserant, minus: visum est necessarium, ut totius praedae primitiae dicarentur. Obtrulerunt autem quinquagesimam partem, qui permanerant in castris: illi vero, qui bellum gesserant, quingentesimam. Atque horum quidem primitiae, magno sacerdoti sunt attributae: priorum autem, ministris, qui Leuitae appellantur. At tribuni & centuriones, manipulorumque & reliquorum ordinum ductores, pro sua sociorumque salute, praeclearaque parta victoria, sponte sua singulares primitias obtrulerunt, & quae quisque ornamenta aurea, vasaque preciosa in praeda reperit. Quae ex auro constabant, Moses accepit, collaudataque offerentium religione, reposuit in sacro tabernaculo, ut pie gratiaeque ipsorum voluntatis monumentum essent. Egregia fuit haec primitiarum distributio: primitias eorum, qui virtutis dimidium, nempe promptum animum ostenderant, non autem facta, sacerdotibus assignauit: Illorum autem, qui & corporibus & animis se periculis obiecerant, perfectam fortitudinem exhibentes, sacerdotum antistiti, magno sacerdoti: praefectorum vero munera, ut a ducibus & principibus profecta, omnium duci & principi Deo. Omnes isti deuicti sunt aduersarii prius, quam Iordanem regionis fluuium traiecissent ad incolas felices foecundaque terrae, in qua planities erat, frumenti pabuli que pro pecoribus feracissima.

Cap. 70. Hanc regionem cum adspexissent duae tribus, id est, sexta exercitus pars, quae pecudibus abundabant, rogauerunt Moysen, ut sibi permitteret illic hereditatis partem capere iam pridem constitutam. Loca enim illa esse gregibus & armentis aptissima, quippe quae & irrigua essent, & herbae copiam sponte ferret. At ille, putans eorum postulara eos spectare, ut vel partem suam praemiaque, ante tempus accipientes, honore praestarent, vel bellorum, quae instabant, laborem subterfugerent, cum plures adhuc Reges imminerent, qui intra fluminis regionem incolabant, valde indignatus atque aere ferens: Vos igitur, inquit, hic turpiter otiosi inertesque confidebitis, dum propinquos & amicos vestros reliqui hostes diuexabunt, vobisque, solis ut optime meritis praemia tribuantur, alij vero praedia, labores, molestias, summasque, pericula sustinebunt: minimè equum est, ut vos pace, pacisque commodis perfruamini, ceteri vero in bello & innumerabilibus periculis versentur. Nec conuenit, ut totum pro partibus, sed contra potius, ut partes pro toto hereditatem exquirant. Omnes vos estis aequales, eodem genere, iisdem orti parentibus: vna domus, iisdem mores, eadem leges, & alia innumerabilia, quorum vos singula deuinciunt, & ad benevolentiam compellunt. Cur igitur, cum in rebus maximis maximeque, necessarijs pares sitis, in diuisionibus non eritis pares, sed tanquam principes subditos, aut domini seruos contemnetis? Oportebat vos quidem alienis verberibus erudiri: Sapientis est enim, non expectare dum ad se damna perueniant. Num autem cum domestica exempla habeatis, patres nimirum, qui regionem hanc speculati sunt, calamitatesque, tum ipsorum, tum aliorum omnium, qui simul cum illis desipuerant, cum, duobus exceptis, omnes interierint, ideoque, cauere debeatis, ne in villo simili timore deprehendimini: eos, o stulti, tanquam non facilius capiendi sitis, emulamini, atque, illorum, qui se viros fortes ac strenuos praestare decreuerunt, alacritatem frangitis, animosque, promptos dissoluitis? Atqui ad peccandum properantes, ad supplicia simul festinabitis. Iustitia enim vix moueri solet: at cum semel mouetur, sic accelerat, ut fugientes facile consequatur. Quando, cum hostibus delictis, nullum amplius bellum imminet, socij autem ita se gesserint, ut nec ordines, nec exercitum deseruisse, nec quicquam aliud, ut ignaui aut victi, fecisse reprehendi possint: sed animis corporibusque, a principio belli ad exitum usque permanerint, & regio vacua erit ijs, a quibus obtinebatur, tum distribuentur munera, tunc virtutis praemia tribuuntur ex aequo diuidentur.

Cap. 71. Admonitionem hanc illi, ut a patre admodum beneuole proficiscerent, tanquam ingenui filij, aequis animis pertulerunt. Sciebant enim illi non esse imperij potestatem,

Nota.

Praedae ex Madianitis captae distributio.

Primitiae à singulis offeruntur Deo & Sacerdotibus.

Moses obiurgat eos, qui volunt sibi tradere regionem cis Iordanem.

Cap. 71.

te, sed omnium curam & rationem habere, iustitiaeque & aequitatis amantem esse, nec ignauiam iactari, ut ignominia quinquam afficeret, sed ut ijs, qui meliores fieri possent, excitati resipiscerent, & ad bonam frugem sese reciperent. Itaque sic ei responderunt: Tu quidem merito indignaris, si nos tales existimas, qui socios deserentes, velimus ante tempus vacatione donari. Verum haud ita res habet. Nihil enim cum virtute coniunctum adeo laboriosum est, ut id formidemus. Virtutum autem opus existimamus, & tibi tali Imperatori parere, & in laboribus subeundis nemini cedere, probarique in omnibus futuris bellis, donec res felicem exitum consequantur. Omnibus, ut antea, armis instructi, traiciemus Iordanem, nec ulli militum mandandi occasione dabimus. Filij tantum infantes, & filiae, & uxores. & greges armentaque, si permiseris, relinquuntur. Instruamus autem filijs & vxoribus domos, & pecoribus stabula, ne, si in locis non communitis sine praesidio maneant, ex incurfionibus patiantur aliquid aduersi. Ipse vero benigno vultu humanaque oratione: Vobis, inquit, vera dicentibus certa manebunt praemia, quae postulastis. Relinquitte igitur, ut dixistis, foeminas, & pueros, & pecudes: vos autem in agmine cum reliquis iter facite, sic instructi, ut statim, si opus fuerit, praesidium ineatis. Vbi autem omnes hostes victi delictique fuerint, & parta pace victores regionem diuident, vos item ad domesticos vestros reuertemini, ut conuenientibus bonis & parte, quam elegistis, perfruamini.

Haec cum dixisset ac pollicitus esset, laetitia gaudioque pleni, domesticos suos & pecora in locis tutis & inexpugnabilibus, quorum plurima communita erant opera & manu, reliquerunt: Ipsi vero sumptis armis, alacrius, quam reliqui socij, excurrerant, tanquam aut soli, aut in primis bellum essent gesturi. Nam qui munus aliquod prius accepit, ad ferendum auxilium promptior est: se enim non dare, sed reddere beneficium putat: quod quidem officium est necessarium. Haec tamen, quae in imperio gesta sunt a Mose, commemorauimus: quae autem idem in administrando sacerdotio, quaeque in ferendis legibus afferit, quas item, ut imperio maxime congruentes, facultates obtinuerit, deinceps exponemus.

LIBER II.

Superiore libro Moysi ortum, educationem, disciplinam & imperium, quod non modo sine reprehensione, sed magna cum laude administravit, explicauimus. Praeterea quae vel in Aegypto, vel in itineribus, vel in rubro mari, vel in solitudine omnem dicendi vim superata gesserit, quosque labores praeclearè sustinuerit, & quomodo militum parti sedes assignaret, persecuti sumus. Nunc autem, quae ordine sequuntur, adiungemus.

Minimè aberrant, qui tum demum ciuitates felices asserunt, cum aut Reges philosophantur, aut philosophi regnant. Constat autem, Moysen non modo regia & philosophica facultate, sed etiam tribus alijs, quarum vna in legibus constituendis, altera in administrando sacerdotio, postrema in prophetia vaticinioque versatur, praestitisse, de quibus mihi nunc necessario dicendum existimaui. Etenim cum ipsi putem omnia congruere, quod diuina prouidentia fuerit & Rex, & legislator, & sacerdos, & propheta, declarandum est, cur haec illi omnia conueniant.

Regis est praecipere, quae recta sunt, prohibere contraria. Legis autem proprium est, ut quae agenda, fugiendaue sint, praescribat. Ex quo fit, ut & Rex lex animata, & lex Rex iustus esse videatur. Regi porro & legislatori non humana solum, verum etiam diuina contemplanda sunt. Nam sine diuina prouidentia nec Regum, nec populorum res bene gubernantur. Quamobrem illi & primo opus est sacerdotio, ut perfectis sacrificijs absolutaque diuina cultus scientia, tam sibi, quam subditis, tum malorum depulsionem, tum largitionem bonorum impetret a Deo, qui propitius est, & votis ac precibus annuit. Quomodo enim quae rogantur, non tribuat ille, qui natura benignus est, & eos, a quibus verè sincereque colitur, praecipue amat? Ceterum quoniam ipsi & Regi, & legislatori, & sacerdoti plurima vel humana vel diuina sunt incognita: (quantum enim tot tantisque dotibus excellat, genitus tamen, moriturusque est) idcirco prophetiae quoque tenet facultatem, ut quae ratione humana non potest assequi, diuina consequatur. Etenim quae mens non capit, prophetia comprehendit. Eximia vero valdeque concinna est harum quatuor facultatum coniunctio. Inter se enim copulatae connexaeque, chorum conficiunt, mutuaeque sibi vicissim commoda subministrantes, virgines Gratias imitantur, quae immutabili naturae lege se iungi nequeunt. De quibus merito dici potest id, quod de virtutibus dicitur, omnes habere, qui

Egregium eorum responsum ad Moysen.

Moses ascendit, ut dicitur, duae tribus id, quod petebant.

Cap. 72.

Alacritas duarum tribuum in expugnandis hostibus.

Cap. 1. Ciuitates quae sunt felices tenentur.

Moses rex, legislator, sacerdos, propheta.

Cap. 2.

Non bene gubernatur regnum sine diuina prouidentia.

Nota.

Virtutes omnes habet, qui vnam habet.

Cap. 3.

qui vnam habeat. Primum autē de legum custodiendarum potestate dicendum est. Non ignoramus eum, qui sit optimus legislator futurus, perfectis & absolutis virtutibus omnibus vti oportere. Verum quemadmodum in familijs, licet alij genere coniunctissimi sint, alij non ita cōiuncti, omnes tamen inter se cognati sunt: Sic etiam in virtutibus, cum alijs rebus aliā magis minūve cohæreant, legum ferendarum facultati tāquā sorores, & summa necessitudine deinctæ sunt hæ quatuor: Humanitas, Iustitia, Honestatis amor, & Improbitalis odiū. His enim excitatur, quicumque teneretur legum cōdendarum studio, cum & humanitas doceat, vt quæ sentit Reipub. profutura, in medium afferat: & iustitia, vt æquabilitatem colat, tribuatque præmia cuique pro dignitate: & honestatis amor, vt quæ natura honesta sunt, complectatur, & ad vsum omnium, qui digni sunt, patefaciat, abundeque præbeat: & odium improbitatis, vt eos, qui virtutem despiciunt, negligat, & tanquā communes generis humani hostes infectetur. Horum, quæ dicta sunt, si quis vnū aliquod habet, magnus est: qui verò simul omnia est consecutus, ille nimirum admirandus.

Cap. 4.

Huc autem Moses solus videtur peruenisse, vt virtutes, quas diximus, in rebus à se gestis & constitutis expresserit. Quod quidem perspicuum est illis, qui sacros libros perlegerunt: quos ille, nisi talis fuisset, nunquam conscripsisset dictate Deo, nec tradidisset ijs, qui digni sunt vti, rem pulcherrimam, & eorum, quæ in animo sunt, exempla illustra continentem, quorum effigies & imago sunt leges, quæ commemoratas virtutes apertissimè declarant. Quod autem ipse legislatorum, qui post hominum memoriam vel apud Græcos, vel apud Barbaros extiterunt, fuerit omnium optimus, illud est argumentum clarissimum, quod si quis aliorum leges consideret, inueniet eas vel bello, vel seruitute, vel alijs de causis, quæ fortunæ vicissitudine inuehantur, commutatas. Nimia etiam sæpenumerò delicia, & abundantia, & copiæ leges euertunt, cum fortunam valdè secundam multi ferre non possent, sed fatietate pecculantes contumeliosique fierent: quod quidem vitium legi contrarium est. Mosis autem leges, ex quo scriptæ sunt, ad hunc vsque diem, firmæ, ratæ, stabiles, tanquā signo naturæ ipsius ob signatæ permanserunt, & in posterum, spes est, permanuras seculis omnibus immortales, quoad sol, luna, vniuersumque cælum erit, atque orbis terrarum. Gens quidem ipsa quum tam multis rerū & prosperis & aduersis commutationibus vsa sit, nihil vnquam omnino ab earū præscripto recessit, cum omnes grauitatem ipsarum colerent, & obseruarent. Quas igitur nec fames, nec pestis, nec bellum, nec Reges, nec tyranni, nec animi, aut corporis, aut perturbationum, aut vitiorum impetus, aut aliæ, quæ vel à Deo, vel ab homine proueniunt, calamitates dissoluere potuerunt, nonne eæ maximè expetendæ sint, præstantioresque iudicandæ, quàm vlla oratione dici queat?

Cap. 5.

Verum ne id quidem admirandum, ac per se verè magnum putandum est, quod omni tempore firmæ ratæque manserint. Id potius admiratione dignū videri potest, quod non Iudæi solum, verum etiam alij propè omnes, inprimisque illi, apud quos virtus in maiore precio est, eas excoluerunt & commendârunt. Hæc enim est illarū præcipua laus, cuius nullæ aliæ leges participes sunt. Atque hoc quidem ex eo colligi potest, quod nulla, vt ita dicam, nec Græcorum, nec Barbarorum ciuitas est, quæ alterius ciuitatis leges obseruet & instituta: immò verò quæ sua ipsius perpetuò tueatur, ac non ea pro temporum & rerum varietate commutet. Athenienses Lacedæmoniorum mores institutaque despiciunt, Lacedæmonij rursus Atheniensem. Idem à Barbaris fit. Neque enim Aegyptij Scytharum obseruant, nec Scythæ Aegyptiorū, nec (vt breuiter omnia complectar) qui Asiam incolunt, eorum, qui Europā, aut contrā: sed omnes, quæ sunt ab oriente ad occidentem solem, regiones, gentes, ciuitates, à peregrinis legibus abhorrent, seque legum suarum auctoritatem & existimationem, si reliquas despexerint, aucturos putant. Nostræ verò haud ita se habent: sed Barbaros, Græcos, in continenti, in insulis habitantes, omnes denique gentes ad ortū, occasumve, Europam, Asiam, totumque ad extremos vsque terminos orbem terrarum incolentes, ad se alliciunt atque conuerrunt.

Cap. 6. Septim^o dies ab omnibus colitur.

Quis enim sacram illam diem septimam non colit, requiem & ocium sibi suisque, non liberis solum, sed seruis ac iumentis etiam tribuens? Hæc enim vacatio, & tanquā induciæ, ad omne etiam animalium genus perueniunt, quæ ad hominis vsum genita sunt, vt ei tanquā naturali domino seruiant: immò verò pertingunt etiā ad omnia arborū plantarūque genera. Etenim nec germen, nec ramum, nec foliū licet excin-

Delicia, abundantia, & copiæ leges euertunt: Lex verò Domini per Mosen data firma & stabilis.

Diuersæ leges & mores apud diuerfas nationes.

excindere, aut fructum vllum decerpere. Sed ea die nemine edictum publicum violante, rebus omnibus indulgetur, ac permittitur quodammodo libertate frui. Quis ieiunium (sic enim dicitur) non admiratur ac suspicit, illud præsertim, quod statis anni temporibus agitur grauiori feueriorique ratione, quàm iij, qui celebrantur singulis mensibus, festi dies? In his enim & multum merum, & mensæ magnificæ, & omnes denique ad edendum bibendumque suppetunt copiæ: quibus auctæ insatiabiles ventris voluptates, excitant etiam cupiditates, quæ sub ventre sunt. In illo autem nec cibum, nec potū afferri licet. Quare cum nullæ corporeæ perturbationes, quales ex ingluuie proueniunt, puras mentes impediunt, ita celebrant festos dies, vt conuenientibus votis & precibus placent parentem vniuersi, veterumque veniam peccatorum, & variam bonorum recentium copiam possulent. Quod autem sacrum legum harum decus nō modò apud Iudæos, sed apud alios omnes fuerit admirationi, cum ex ijs, quæ dicta sunt, tum ex ijs, quæ dicturi sumus, perspicuum est.

Ieiunium omnes mirantur: sed hæretici illud explodunt.

Cap. 7.

Principio leges hæ Chaldaica lingua conscriptæ sunt, in eaque sola tandiu permanserunt, quoad retexerunt alijs hominibus pulchritudinē suam: quæ simul atque animaduersa est, earumque gloria longè lateque percrebuit, (licet enim egregia res propter inuidiam paulisper premanetur, obscuraque iaceant, opportuno tamē tempore propter naturæ benevolentiam emergunt, ac splendent) quidam indignam rem existimantes, quod apud dimidiam hominum, eorumque Barbarorum partem vigerent leges, earumque Græci semper expertes forent, ad eas Græcè interpretandas animos appulerunt. Quam quidem prouinciam, quoniā magna erat, & ad communem vtilitatem spectabat, non homines priuati, nec principes, quorum magnus est numerus: sed Reges, atque adeo Regum probatissimus cepit. Ptolemæus hic fuit, cognomento Philadelphus, tertius ordine inter eos, qui ab Alexandro Aegyptum acceperunt: virtutibus autem & imperio non sui temporis solum, sed omnium, qui antè fuerant, præstantissimus. Cuius gloria nunc etiam post tot secula celebris est. Ea nanque magnificentia exempla monumentaque per ciuitates ac regiones reliquit, vt in prouerbij consuetudinem venerit, vt egregia opera magnique apparatus, ab illo appellentur Adelphæi. Familia quidem Ptolemæorum regnis alijs antecellit: inter Ptolemæos autē præstitit Philadelphus. Tam multa enim ipse præclarè gestit, quot vix à reliquis omnibus gesta sunt; fuitque quodammodo Regum caput, quæ pars in animali obtinet principatum.

Ptolemæus Philadelphus regū præstantissimus.

Cap. 8. Is curat Biblia Græcè conuerti. Iste sacerdos fuit Eleazarus.

Hic igitur talis ac tantus Rex, legum nostrarum cupiditate ac desiderio incensus, sibi faciendum putauit, vt eas ex Chaldaica in Græcam linguam vertendas curaret. Itaque statim ad Iudææ sacerdotem ac Regem (vnus enim tunc, atque idem erat) legatos misit, consilium aperiens suum, & rogans, vt optimos viros eligeret, qui leges interpretarentur. At ille merito lætus, existimansque non sine diuina prouidentia Regem id tam vehementer expetere, dispicit quinam apud se Hebræi sint probatissimi, qui patriæ disciplinæ Græcam adiunxerint, eosque libenter mittit. Cum igitur ad hospitium venissent inuitati, urbano sapientique orationis conuiuio ipsi vicissim hospitem acceperunt, Rex enim non vsitatas, sed nouas quæstiones proponens, singulorum sapientiam explorabat. At illi rectè sciteque, cum tempus pluribus verbis vti non permetteret, eas breuiter dissoluebant. Probati autem, cōfessum pulchro legationis munere fungi coeperunt. Porro secum ipsi considerantes, quantum negotium esset, diuinitus datas leges ita religiosè interpretari, vt nihil adimas, nihil addas, nihil immutes: sed germanam ipsarum formam, & figuram conserues, purissimum in regionis locum extra ciuitatem inuestigabant. Quæ enim moenibus includebantur loca, vt diuersis animantibus plena, propter morbos, & obitus, & valentiū actiones haud ita sanctas, suspecta erant. Obiecta est Alexandria Pharus insula, cuius dorsum subligatum ad ciuitatem versus protenditur, marique non admodum profundo, sed ferè vadoso, decliue alluitur. Hunc ex omnibus locis finitimis iudicauerunt aptissimum, in quo tranquillè quiescerent, & animis vacuis in leges solas incumbere.

In Pharus insula, quæ incipere videtur: Biblia.

Hic igitur manserunt, sumptisque libris sacris, vnà cum ipsis sustulerunt manus in cælum, Deo supplicantes, ne se à proposito signo aberrare permitteret. Votis eorum annuit Deus, vt plurimis, atque adeo vniuersis hominibus prodesset, qui ad rectam vitæ institutionem sapientissimis ac pulcherrimis præceptis essent vsuri. In secreto igitur loco confidentes, nullo præsentē, præter terram & aquam & aërem & cælum, quorum procreationem primum erant demonstraturi, (Legum enim principium mundi

Miro modo transfe-
runt Biblia.

mundi fabricam complectitur: tanquam numine afflata, non aliud alij diuinarent, sed easdem voces, eademque omnes verba, non aliter, ac si interpres occultè singulis illa suggessisset, protulerunt. Quis autem nescit, omnem linguam, & Græcam in primis, vocabulis abundare, & fieri posse, vt eandem sententiam idem interpres sæpe numero aliter atque aliter varijs dicendi rationibus describat atque explicet? Quod tamen in his tradunt non accidisse, sed in idem ita collata fuisse propria cum proprijs nominibus, Græca cum Chaldaicis, vt verba rebus explicatis maximè congruerent. Quemadmodum enim, quæ de Geometria & Dialectica conscripta sunt, variam interpretationem non suscipiunt, sed vt à principio composita fuerunt, manent incommutabilia: sic hi verba rebus quadrantia inuenerunt, quæ res quam significatis simè essent explicatura. Cuius rei certissimum argumentum est, quod si quis Chaldæus linguam Græcam teneat, aut Græcus Chaldaicam, & vtranque scripturam in manus sumat, & Chaldaicè scriptam, & Græcè versam, tanquam sorores, immò verò vt vnâ eandemque in rebus ac vöcibus, admiratur & colit: nec eos interpretes vocat, sed prophetas & vates, quibus contigerit vera germanaque oratione cum purissimo Mosis spiritu conuenire. Idcirco nunc etiam mos est, vt singulis annis in insula Pharo celebrentur festi dies, eoque non ludæi solùm, sed alij quamplurimi nauigent, vt & locum ipsum honorent, in quo primùm eluxit interpretatio: & Deo propter vetus beneficium, cuius memoria semper esse recens, gratias agant. Post preces autem & gratiarum actiones, alij quidem in litore figentes tabernacula, alij in arena litoris accubantes, sub dio cum domesticis & amicis cõiuiua celebrant, eoque tempore regijs apparatus litus esse magnificèius arbitratur. Ex quo tam priuati, quam principes, se legum studiosos certatim ostendunt, licet cum ipsa gente longo iam tempore haud præclare agatur. Quòd si rebus non ita prosperè succedentibus, nullo modo leges sunt obscuratæ, quantam, si ad splendidiorem fortunam aliqua detur occasio, accessorem futuram credimus? Equidem leges proprias omnes relictuos, multamque salutem patrijs institutis dicturos, seque ad has solas excolendas conuersuros arbitror. Gentis enim felicitate leges effulgentes, alias, vt sol exoriens stellas, obscurarent. Ac magna quidem, ex ijs quæ dicta sunt, legislatoris laus apparet: sed multo maior est illa, quam sacri complectuntur libri: ad quos iam sermonem conuertimus, vt scriptoris virtutem demonstreremus.

Festi dies in Pharo insula in memoriam 70 interpretum.

Cap. 10. Libri festi p̄ura diuinae quid tractent.

Horum igitur alij quidem res gestas continent, alij præcepta atque interdicta, de quibus postea dicemus, cum ordinè præcedentia prius explicauerimus. Qui complectuntur historiam, partim mundi procreationem persequuntur, partim hominũ genera & origines. atque hinc quidem rursus de supplicijs impiõrum, tum de iustorum tractatur præmijs. Quam autem ob causam hinc scribendi principiu duxerit, & posteriore loco præcepta interdictaque collocarit, dicendum est. Neque enim, vt historicus aliquis, studuit rerum præcarum memoriam literis consignatam posteris relinquere, vt eorum animos inutili delectatione oblectaret: sed iam inde ab ipso procreati mundi principio exorsus, vt duo declararet in primis necessaria, nempe eundem esse parentem, effectoremque mundi, ac veritatis legislatorem, & eum, qui legibus vsurus esset, ex naturæ vniuersique ordine sic vitam instituturum, vt ex verborum cum factis, factorumque cum verbis conuenientia, concentus & harmonia proueniret. Aliorũ igitur legislatorum quidam statim, quæ facienda vitandæ essent, præcipientes, poenas constituerunt in eos, qui à præscripto suo recessissent: quidã verò, qui meliores videntur, non inde sumpserunt initium, sed ciuitatem prius oratione construxerunt & exedificarunt, tum aptissimam ei viuendi rationẽ, latis legibus, accommodarunt. Moyses autem & priorum institutum hominibus, non vt liberis, sed seruis imperandi sine vlla cohortatione, putans ad tyrannos dominosque spectare: & posteriorũ quauis accuratũ, non tamen absolutũ, nec omnibus suffragijs comprobandum: vtrisque se rectius & præclarius gessit. Nam in præceptis interdictisque magis monet & hortatur, quam iubet, dum & in principijs, & in conclusionibus plurima & maximè necessaria studet exponere, vt persuadeat potius, quam cogat. Et scriptio- nis initio ciuitatem manufactam cõstituere, rem nimis abiectam atque humilem existimans, nec legum dignitati conuenire, quarum magnitudinem pulchritudinemque acutissima mentis acie præstantiorem ac diuiniorem esse cernebat, quam vt ijs præstitus aliquis in terra locus congrueret: magnæ ciuitatis fabricam enarrauit, existimans leges simillimam mundi administrationis imaginem continere.

Moses cur inõneat ac roget potius quam imperet.

Si

Si quis igitur singulatim præceptorum vim & potentiam volet expendere, inueniet eam mundi concentũ imitari, & sempiternæ naturæ rationi congruere. Quamobrèm qui digni sunt, affluunt bonorũ copijs, quæ vel ad valetudinem, vel ad opes, vel ad gloriam, & reliqua spectat externa commoda. At qui virtute neglecta, nec vlla impellente necessitate, sed spontè fraude, iniustitia & reliquis vitijs se obstringunt, pro magna vtilitate in maximum detrimentum incurrunt. Eos enim non vt hominũ, sed vniuersi cæli terræque hostes supplicijs affici dicunt, non ijs, quæ sunt in vsu, sed nouis & inusitatis, quæ à iustitia sceleris inimica, Deoque proximè assidente irrogantur, aqua & igne, elementorum efficacissimis sic eos inuadentibus, vt temporũ conuersionibus partim eluione demersi pereant, partim combustione deleantur. Nam & ciuitates in planitie sitas inflata & tumescencia maria, fluijque & torrentes obruerunt, & in montibus exedificatas imbrum die nocteque perpetuò ingruentium impetus euerterunt. Postea verò cum ex ijs, qui relictĩ fuerant, genus hominũ auctũ propagatumque numero fuisset, nec maiorum calamitate commoiti posteri respicerent, sed intemperantiæ dediti, flagitiosa eorum instituta imitarentur, eos Deus igne perdere constituit. Tunc igitur, vt indicant sacra volumina, fulmina è cælo demissa, impios & ciuitates eorum combusserunt. Cuius quidẽ calamitatis certa nunc etiam in Syria demonstrantur indicia, ruina, & cinis, & sulphur, & fumus, & obscura flamma, tanquam ardentis ignis. Ac eodem quidẽ tempore & nefarij homines poenis, quas diximus, affecti sunt, & boni merita virtutis præmia acceperunt. Etenim cum fulminis incendio tota regio cum incolis deflagraret, vnus vir aduena solus diuina prouidentia conseruatus, qui incolarum flagitia vitauerat, licet incolumitatis causa colere soleant aduena ciuium instituta. Ab illis enim sine periculo abhorre non possunt. Tali autem munere ille dignus est habitus, non propter naturæ perfectionem, vt qui ad sapientiæ fastigium peruenisset: sed ob id solùm, quòd populo, qui mollissimam vitam complexus, voluptates ac libidines omnes delicijs, tanquam sulphure materiaque flammis adiecta, incendebat, non conseruaret. Carterum magnæ eluionis tempore, cum propemodum omne genus hominum abolitum videretur, familiam vnâ ab omni malo immunem fuisse, proditum est: quoniam ipsius familiæ natu maximus & princeps nullo se volũtario crimine obstrinxerat. Modum autem quo salutem consuluit, & sacri libri commemorant, & ego propter rei magnitudinem dignum puto, qui literarum monumentis commendetur.

Cap. 11.

Prenæ cordi qui scel. r. te viuunt.

Fuerit P. tapolis.

Gen. 19.

Lot euadit poenas P. tapolis.

Gen. 7.

Cap. 12. Noè dicit.

Arca fabricatur à Noè.

Noè cõgregat omnia genera animantium in arcam.

Noè egreditur ex arca.

Cap. 13. maxima

Hic igitur idoneus iudicatus, qui non modò communis calamitatis expers esset, verum etiam alterius hominum prolis origo atque principium foret, diuinis mandatis, quibus oracula declarabantur, ligneum ædificium fabricatus est, cuius longitudo erat trecentorum cubitorum, latitudo quinquaginta, triginta autem altitudo. Continua intus cubicalia inferiora superioraque, triplicia, quadrupliciaque construxit, & comparatis cibarijs, ex omni genere animantium tam terrestrium, quam volatiliũ, marem ac foeminam intulit, vt semina venturis seculis instaurandis conseruaret. Sciebat enim Deum natura benignum esse. Etsi animalia singula corrumperentur, genera tamen incorrupta mansura, tum propter similitudinem cum Deo, tum quia nihil eorum, quæ consilio nata essent, solutũ vnquam fuisset. Omnes igitur animantes parebant ei, & quæ antea immanes feraeque fuerant, cicures fiebant, illumque vt pastorem gregisque principem mansuefactæ sequebantur. Si quis autem post omniũ ingressum, plenum illud domicilium adspiciens, terræ totius æmulum appellauisset, neutiquam aberrasset. Gestabat enim animalium genera, quorum numerum infinitum vniuersa terra iam tulerat, rursumque erat latuta. Quæ antè ille coniecerat, non multo post tempore euenerunt. Nam & affectio leuabatur, & eluionis corruptio in dies singulos imminuebatur, cum & imbres cohiberentur, & quæ per vniuersam terram refusa fuerat aqua, partim solis ardore consumeretur, partim in alueos & valles, & alias terræ cauitates rediret. Omnis enim natura, tanquam Deo iubente, quasi æs alienum, vt erat opus, suscipiebat: mare, & fontes, & flumina. Fluenta enim ad sua quæque loca reuertebantur. Verum post eorum, quæ sunt infra lunam, expurgationem, abluta renouataque terra, atque in eum statũ, in quo erat initio, quando cum vniuerso creata fuit, restituta, ex ligneo ædificio ipse cum vxore, & liberis, & ipsorum coniugibus, totaque familia egreditur, & gregatim quæcunque simul ingressa fuerat animalium genera, ad sua similia gignenda procreandaque exeunt.

Hæc sunt bonorum virorum præmia ac beneficia, quibus nõ solùm ipsi cum suis

Noe noui
generis ho-
minum dux
& pater.

maxima pericula, quæ ex elementorū renouatione cunctis vbiq̄ue creabantur, declinantes, salutem sunt affecturi: verum etiam noui generis duces, alteriusq̄ue circuitus principes extiterunt, relictī tanquā femina optimi animalium generis hominum. Homo enim eorum, quæ versantur in terra, semel principatū obtinuit, estq̄ue Dei potestatis imitator, imago conspicua & genita illius naturæ, quæ non cernitur, & est sempiterna.

LIBER III.

Cap. 1.

DVabus vitæ Mosis partibus, quarum altera pertinet ad regnum, ad legum sanctionem altera, iam absolutis: tertiā, quæ ad sacerdotium spectat, adiungemus. Hic igitur, quod amplissimum est, sacerdotumq̄ue principi maximè necessarium. pietatem ac religionem in primis coluit. Felici erat ingenio præditus, quod tanquā bonum agrum philosophia susceptum, præceptis ac disciplinis suis excoluit, & longè felicius reddidit, nec prius dimisit, quā perfectos virtutis fructus tum verbis tum factis gigneret. Quamobrē cum paucis alijs Dei amantissimus, Deoq̄; charissimus fuit. Cælesti enim amore inflammatus, mundi Principem singulariter honorauit, & ab eo ipse honoratus est. Honor autem ille sapienti conuenit, vt id, quod verè est, colat. Sacerdotium verò tradidit cultum Dei. Hoc munere, quo nullū maius bonum reperitur, donatus est, & oraculis edoctus singula, quæ ad sacrificia sacraque ministeria pertinent. Verū oportebat prius, vt animum corpusq̄ue lustraret, seque nullis perturbationibus obnoxium redderet, sed ab omnibus illis affectionibus vacuum & purū, quibus obstricta est natura mortalis, vt cibo & potu, & cum fœminis consuetudine. Quanquā hanc quidem iam pridem neglexerat, & ferè ex quo primū diuinare vaticinariq̄ue cœpit. æquum enim censebat, vt se ad diuina responsa semper paratum exhiberet. Cibus verò & potum ad quadraginta continuos dies spreuit, meliores nimirū ex contemplationibus escas habens: quibus sursū afflatus è cælo, mentem primū meliorem reddidit: deindè etiam corpus, quod per animum & robore & valetudinē sic confirmauit, vt intuentibus postea incredibile videretur. Etenim cum in mōtem illius regionis altissimū sacratissimūq̄ue, qui tam iniuus erat, vt superari vix posset, ascendisset mandato Dei, secumq̄ue nihil victui necessarium attulisset, & quadraginta dies, vt dictum est, ibi mansisset, aspectu pulchrior multò descendit, quā erat, cum ascendere. Itaque conspiciētes eum, obtusecebant & admirabantur, nec diutiū in illum poterāt aciem oculorum intendere, quoniam tanquā fulgenti solis splendore præstringebatur.

Exod. 19.
Mosi facies
clara vt sol.

Cap. 2.

Dum autem adhuc sursū commoraretur, in omnibus ad munus pontificium pertinentibus erudiebatur, ac primū in ijs, quæ ordine prima erāt, quæque ad templum & apparatus eius spectabant. Templum enim in ea regione, in quam commigrabant, quamq̄ue iam ceperant, ædificari oportebat in loco purissimo, & preciosis lapidibus exornari, magnosq̄ue circum muros extrui, & complures sacerdotibus domos, qui sanè locus sacra ciuitas appellaretur. Verū cum adhuc in solitudine vagarentur, nec firmas constituissent sedes, templum, quod gestaretur, extruxit: vt in itineribus & castris victimas immolarent, & nihil, quod ad sacrificia pertineret, præmitterent, nec vilius rei expertes essent, quæ in ciuitatibus habitantes præstarent. Tabernaculum igitur opus sacratissimum, cuius formam in monte per diuina responsa Moses didicerat, ædificare visum est, cum eorum corporum, quæ fabricanda erant, species incorporeas contemplaretur, quas veluti depicta exemplaria, & formas mente conceptas oportebat imitari in ijs operibus fabricandis, quæ sensibus percipi possent. Decebat enim, vt verè sacerdotum principi apparatus templi committeretur, quò multò antè apta conuentientiaque muneribus publicis sacrificia faceret. Quamobrē exempli species in animo Prophetæ sine vlla materia spectabili occultè descripta insculptaque fuit. Opus autem ad exemplar effectū est, cum opifex in apta materia singula effingeret. Atq; apparatus quidē erat eiusmodi:

Cap. 3.
Figura ta-
bernaculi.

Octo & quadraginta columnæ ex cedro non putrescente, magnis è plantis excisæ, profundo auro obuoluebantur, earumq̄ue singulis bases argenteæ binæ, & caput argenteum aptabatur. Quadraginta igitur in longitudinem ita disposuerat artifex, vt vtrinque viginti essent: in medio autem nullum relictum erat spatium, sed perpetua serie coniunctæ ita cohærebant, vt muri speciem præberent. Intrinsicus autem reliquas octo, sex quidem in medio loco, duas autē vtrinque in angulis, vnā dextrorsum, alteram sinistrorsum. Ad introitum verò quatuor alias ijs, quæ ex aduerso pos-

sitæ

sitæ erant, similes, nisi quòd pro duabus basibus vnā habebant, post quas extrinsecus aliz quinque, solis basibus differentes. erant enim ex ære. Quapropter omnes tabernaculi columnæ præter duas illas, quæ non videbantur, erant quinque & quadraginta perspicuæ, ab vnitate vsque ad decadem, perfectionis numerum absoluentes. Si quis autem velit illas quinque seiuungere, quæ sub dio collocatæ erant in atrio, quod vestibulum vocauit, relinquente quinqueaginta: quo quidem numero sacratissimo continetur vis triânguli orthogonij, qui rerum omnium ortus principium est. Expletur autem ex columnis, quæ intus erant, quadraginta quidem in vtroque latere ita dispositis, vt vtrinque viginti essent, sex autem in medio præter illas, quæ iuxta angulos occultabantur, & quatuor ex aduerso, super quibus velum expandebatur. Cur autem quinque cum quinqueaginta coniungam & separem, declarabo.

Numerus
quinqueage-
narius sa-
cratissimus.

Quinarius numerus, est numerus sensuum, qui sanè sensus partim ad externa respiciunt, partim ad mentem, cuius ministri sunt, naturæ lege reflectuntur. Quamobrē & regionem mediam quinque illis tribuit, quæ tum intrò spectant, tum ad tabernaculi penetralia versæ sunt: & significant ea, quæ animo percipiuntur, quemadmodum ex ijs, quæ sub dio sunt, & contra vestibulum, sensibus obnoxia declarantur. Quocirca & basibus differunt. Sunt enim æneæ. Sensuum autem, qui in nobis sunt, caput & princeps est mens. Extrema verò, & tanquā bases, sunt ea, quæ sensibus comprehenduntur: & idcirco hæc æri dicuntur similia, mens autem auro. Porro mensura columnarum hæc est: Decem cubitorū longitudo, quinque autem cum dimidio latitudo, vt tabernaculum omnibus partibus æquale videatur. Pulcherrimis verò & varijs telis ex hyacintho, & coccino, & purpura, & bysso contextis ipsum ornauit. Decem enim cortinas (sic eas vocat in sacra scriptura) ex hisce, quæ modò

Cap. 4.
Numerus
quinarius.

Sensu ca-
pit, mens.

Exod. 26.

diximus, generibus confecit. Harum singulis longitudo erat octo & viginti cubitorum, latitudo ad quatuor cubitos extendebatur, vt & denarium haberent numerū, quo perfectio continetur, & quaternarium, quo denarius ipse conficitur, & octonarium, ac vicenarium perfectum, suis partibus æqualem, & quadragenarium maximè vitalem, quo in naturæ officina formari hominem tradunt. Octo autē & viginti cubiti cortinarum ita distribuuntur, vt decem fastigium tegant, (tanta enim est tabernaculi latitudo) reliqui latera: noueni vtrinque ita columnas operiant, vt vnus cubiti spatio distent à solo, nè pulchra sacraque textura laceretur. Quadraginta verò connumerantur ex decem cortinarum latitudine. Quorum triginta recipit longitudo, (tanta enim est & tabernaculo) nouem posterior pars: reliquū id, quod est iuxta vestibulū, vt totius operimenti vinculum sit. In vestibulo autem velum: sunt autem vela cortinæ quodammodo, non solum quia fastigium & parietes tegunt, verum etiam quia ex eisdem generibus, nempe hyacintho, purpura, coccino & bysso, velum, & id, quod operimentum dicitur, contexta sunt: hoc quidem intus ad quatuor columnas, vt adytum tegat: illud autem foris iuxta quinque, vt nullus eorum, qui non sunt initiati, ex specula possit sancta conspiceret. Porro materiam, quam optimam indicauit, ex innumerabilibus delegit, numero parem elementis, ex quibus constat vniuersum, id est, terra, aqua, aere & igne, rationeque singulis respondentem. Byssus enim respondet terræ: purpura aquæ: hyacinthus aëri, quippè qui natura niger est: coccinum igni, quoniam vtrinque puniceū. Oportebat enim, vt qui mundi parenti ac principi templum fabricabant, earum rerum similes caperent, quibus ipse mundum construxerat.

Byssus.
Purpura.
Hyacinth.
Coccinum.

Hac igitur ratione tabernaculum, vt sacrum templum, ædificatum est. In eius autem ambitu delubrum extructum erat longitudinis centum cubitorum, latitudinis quinqueaginta, quod columnas habebat sexaginta, æquo quinque cubitorum interuallo distantes inter se, atque ita collocatas, vt per longitudinem quadraginta essent, per latitudinem viginti, vtrinque nimirū dimidia pars. Earum materia intrinsicus erat è cedro, extrinsicus autem ex argento. Omnium bases æneæ, altitudo æqualis quinque cubitorum. Visum enim est aptum artificio, toto dimidio contrahere altitudinem atrij, vt duplo sublimius tabernaculum videretur. Tenues autem cortinæ columnis per longitudinem & latitudinem cohærebant, velis similes, vt nullus profanus introiret. At situs erat eiusmodi: In medio tabernaculum longum triginta cubitis, latum decem cum profunditate columnarum. Ab atrio autem tribus partibus, æquis interuallis distabat, hoc est, ab vtroque latere, & à parte posteriore: interuallū autem erat viginti cubitorum. Contra vestibulum verò maius erat interuallum, id

Cap. 5.
Delubri
sanctissimi
extructio.

H

est,

est, quinquaginta cubitorum, & merito quidem propter ingredientium multitudinem. Atque ita centum explebantur, cum viginti posterioris partis, & triginta tabernaculi, cum his ingressuum quinquaginta coniungerentur. Vestibula enim tabernaculi medium veluti terminum obtinebant, cum quinquageni vtrinque essent tam ab Oriente, ubi erant introitus, quam ab Occidente, ubi longitudo tabernaculi, & posterior ambitus.

Cap. 6.
Vestibulum
pulcherrimum.

Altare.
Arca.

Exod. 25.
Propitiatorium.

Cherubim.

Cap. 7.
Anteremplum.
Thuribulum.

Candelabrum.

Mensa.

Altare quod
sub dio est,
cur thysia-
sterium vo-
citur.

Vera victi-
ma.

Sed aliud pulcherrimum maximumque vestibulum erat exadificatum in principio ingressus ad atrium per quatuor columnas, in quibus velum varium extendebatur, eodem pacto, ex eademque materia confectum, qua illa, qua in atrio erant, constabant. Simul etiam aderant sacra vasa, arca, lucernæ, mensa, thuribulum, altare. Atque altare quidem adificabatur sub dio, è regione ingressus tabernaculi, tanto distans intervallo, quanto sacerdotibus opus erat ad faciendâ quotidiana sacrificia. Arca verò in loco abdito, quò adiri non poterat, intrâ vela, magnificè intus & foris inaurata, cui quoddam veluti operculum imponebatur, quod in sacris libris dicitur propitiatorium. Huius longitudo latitudoque indicatur, sed nulla profunditas ad geometricæ superficiei similitudinem: quod quidem naturali nota significat propitiam Dei potestatem: morali autem, propitiam rursus Dei mentem, quæ opinionem elatam ac tumidam modestiæ amore deprimeret, scientiaque expurgare dignatur. Sed arca est legum receptaculum, in hac enim reponuntur oracula. Cæterum operculum illud, quod propitiatoriū appellatur, est basis duorum alituum, qui patria quidem lingua dicuntur Cherubin, Græcè autem cognitio & scientia multa vocarentur. Hos autè, quoniam ex aduerso sese vicissim cõtuentur, quidam vtriusque hemisphærij, tum illius, quod est sub terra, tum eius quod est supra terram, dicunt esse notas. volucres enim est vniuersum cælum. Ego verò dicerem significari duas antiquissimas & maximas Dei potestates, effectricem, & moderatricem. Quarū altera, effectrice nimirum, qua constituit, & perfecit, & ornauit vniuersum, appellatur Deus: moderatrice verò, qua res factas perpetua iustitia gubernat, & regit, & tuetur, Dominus vocatur. Solus enim ipse, qui verè est, sine mendacio & effector est: quandoquidem ab eo res omnes habent, vt sint: & natura Rex, quoniam rebus procreatis nullus procreatore iustus imperat.

Iam in eo spatio, quod inter quatuor & quinque columnas intercedebat, & Anteremplum vocari potest, duobusque velis vno intrinsecus, altero extrinsecus tegebatur, tria reliqua ex vasis, quæ antè diximus, ita collocabatur, vt thuribulum locum medium obtineret: Significaret autem terram, & aquam, & quas gratias agere debemus pro ijs, quæ in vtraque genita sunt. Mediam enim mundi regionem hæc duo elementa sortita sunt. Candelabrum autem ad Austrum, per quod indicatur lucentium stellarum motus. sol enim, & luna, & reliquæ multum à septentrione distantes, australes conuersiones efficiunt. Quarè sex radij ex medio ducti candelabro, septenarium numerum reddunt: super omnibus autem lumina & lucernæ sunt septem, quæ septem illas stellas, à naturalibus Errantes nuncupatas, indicat. Sol enim in medio constitutus, quartum locum tenet, & tam superioribus, quam inferioribus lucè affert, æquè accommodatum, vt musicum, planeque diuinum instrumentum. Mensa verò ad septentrionem locatur, ubi panis & fal. Boreas enim indè stat, qui ventorum omnium maximè ad gignendum conducit: & quoniam è cælo & terra fruges proueniunt. Siquidem & cælum demittit pluias, & terra pluiiarum irrigationibus semina fecunda reddit. Cæli autem & terræ ad sunt, vt dictum est, notæ: Cæli quidè, candelabrum: terræ verò, vnde sunt exhalationes, thuribulum, quod ex re ipsa Græcè dicitur thymiamaterij. Altare itidem, quod sub dio est, à Græcis idè thysiasterium vocatur, quod seruet & custodiat sacrificia, quæ consumuntur. Significat autem non membra aut partes hostiarum, quæ igne confici consueverunt: sed propositum & voluntatem offerentis, cuius hostiæ, si ingratus iniustusque sit, inuisæ sunt, & sacrificia execrabilia, & preces derestabiles, quæ prorsus abolentur. Etenim quando videtur fieri, non peccatorum solutionem ac veniam impetrant, sed memoriam renouant: si pius & iustus, sacrificium firmum atque integrum manet, etiam si carnes consumantur: immò verò licet nullam adducat victimam. Nam vera victima, est animi Deum amantis pietas, cuius gratissima affectio immortalitate donatur, monumentisque norata apud Deum, cum sole & luna, atque vniuerso mundo permanet ad omnem æternitatem.

Vesti-

Vestimenta deinceps pulcherrimâ maximeque variam texturam habentia, conficit artifex ei, qui futurus erat princeps sacerdotum. Erant autem duplicia, nempe tunica, & quod superhumeralè appellatur. Tunicæ forma simplicior erat, quippe quæ tota ex hyacintho constabat, præter infimas atque extremas oras, quæ malis Punicis aureis, & tintinnabulis, & textura florida distinguebantur. Superhumeralè verò, præclarissimum opus & artificiosissimum, perfectissima scientia fiebat ex generibus commemoratis, hyacintho, & purpura, & bysso, & coccino, auroque intertexto. Lamina enim in tenuissimos veluti crines diuidebatur, & cum reliquis filis contextebatur. Humeris autem summis preciosi lapides aptabantur, smaragdi duo lucidissimi, quibus duodecim præfectorum tribuum nomina, sena singulis, erant insculpta. Er super pectus alij lapides preciosi, coloribus differentes, sigillisque similes, & terni in ordines quatuor distributi, quibus id, quod Rationale dicitur, exornabatur. Rationale autem quadrangulum duplex efficiebatur, tanquam basis, vt duarum virtutum Declarationis & Veritatis imagines generet. Totum verò duabus catenulis aureis superhumerali suspendebatur, nè decideret. At lamina aurea, in coronæ speciem efficta, quatuor nominis sculpturas continebat: quod quidem nomen nec audire, nec legere cuiquam omnino in sanctis licebat, nisi qui aures & linguam expurgatas habebat. Tetragrammaton, hoc est, literis quatuor comprehensum, illud appellat Theologus, vt fortassis sint primorum numerorum notæ, vnitaris, binarij, ternarij, & quaternarij. In quaternario enim omnia continentur, punctum, & linea, & superficies, & corpus, quæ sunt rerum omnium mensuræ: & qui sunt in musica concentus optimi, tum per quatuor in sesquitercia proportione, tum per quinque in sesquialtera, tum per omnia in duplo, tum per omnia in quadruplo. Verum & alias habet virtutes innumerabiles quaternarium, quarum plurimas in libro de numeris persecuti sumus. Cæterum mitra erat sub ipso, nè lamina caput attingeret. Cidaris item parata est, quam Reges in Oriente pro diademate gestare soliti sunt. Talis erat amictus summi Pontificis. Quid autem & totus, & singulæ partes significant, silentio prætereundum non est. Totus igitur, est imago & effigies mundi: partes, singularum mundi partium similitudinem præferunt.

Cap. 8.
Veites principis sacerdotum.
Tunica.
Superhumeralè.

Rationale.

Lamina aurea.

Nomen Dei tetragrammaton.

Quaternaria virtutes.

Mitra.
Cidaris.

Exordium autem est à tunica: quæ quidem vestis tota hyacinthina, aërem refert. Natura enim niger est aër, qualis est quodammodo & ipsa tunica. Aër ab ipsa, quæ post lunam est, regione ad terræ terminos vsque passim diffunditur. Quapropter & tunica à pectore ad pedes vsque per totum corpus diffusa est. Quòd autem in eius fimbrijs sunt flores, & mala Punica, & crepitacula: Flores quidem indicant terram, ex qua florent, & pullulant omnia. Mala Punica, propter humorem designant aquam. Crepitacula verò, vtriusque concentum & harmoniam. Etenim nec terra sine aqua, nec aqua sine terræ materia ad gignendum est idonea: sed vtriusque coniunctio atque concretio est necessaria. Quinetiam locus ipse, testis est huiusce rei locupletissimus. Quemadmodum enim in extremis oris tunicæ sunt mala Punica, & flores, & tintinnabula: sic etiam aqua & terra, quarum notas illa præferunt, infimam in mundo regionem sortitæ sunt, vniuersique harmoniæ congruentes, certis temporum conuersionibus & conuenientibus tempestatibus, vires ostendunt suas. Trium igitur elementorum, ex quibus & in quibus omnia mortalia caducaque genera consistunt, aëris, aquæ, terræ significationem habere tunicam cum illis, quæ ex ipsa suspensa pendunt, demonstrauimus. Quemadmodum enim vna est tunica, sic & dicta elementa vnius generis sunt: quandoquidem omnia luna inferiora, mutationibus & inuersionibus sunt obnoxia. Et quemadmodum ex tunica pendent mala Punica & flores, sic ex aëre quodammodo pendet aqua & terra. Harum enim vehiculum est aër.

Cap. 9.
Quid significet Tunica.

Flores.
Mala Punica.
Crepitacula.

Superhumeralè verò cælum indicare, probabilibus vtentes coniecturis declarauimus. Primum quidem duo rotundi lapides ex smaragdo, significant, vt quidam putant, inter stellas diei noctisque principes solem & lunam: vel, vt quis ad veritatem propius accedens diceret, duo hemisphæria, quæ, vt ipsi lapides, & æqualia inter se sunt, tam illud quod infra terram est, quam illud, quod est supra terram: & neutrum illorum, vt luna, minuitur aut augetur. Hoc etiam visus ipse confirmat. Cæli nanque species smaragdo videtur similis. Necessariò autè in vtroque lapide sena insculptur nomina: quoniam & vtrunque hemisphærium in duas partes signiferum secans, sena recipit signa. Præterea duodecim lapides pectori apposti, coloribus inter se dissimiles, & quadrifariam in ternos distributi, quid aliud significant, quam signiferi

Cap. 10.
Superhumeralè.

Duo smaragdi.

12. Nomina.

12. Gemmarum coloribus inter se dissimiles.

H 2

circu-

circulum : qui quatuor in partes, terna signa (singulas continentes, diuisus, quatuor anni tempora conficit, ver, æstatem, autumnum, & hyemem) quatuor cōuerfiones, quarum vniufcuiusque terminus terna signa agnoscit, solis motu ex certa & fixa, vereque diuina ratione numerorum? Quam obrēm illi etiam aptantur, quod conuenienti nomine vocatur Rationale. præfinita enim constantique ratione conuerfiones & anni horæ confiftunt, & quod maximè mirandum est, opportuna commutatione statum suum indicant sempiternum. Benè etiam ac præclare quadrat, quòd duodecim lapides coloribus inter se discrepant, nec vllus alteri similis est, quandò singula quæquè in signifero proprium quendam tum in aère, terra, aqua, ipsorumque affectionibus, tum in omnibus animalium plantarumque generibus colorem efficiunt. Nec ab re duplex est Rationale. Duplex enim est ratio, tum in vniuerso, tum in hominis natura. In vniuerso quidem altera in corporearū exemplariumque formarum, ex quibus mundus intelligibilis compactus est, altera visibilium, quæ illarum imagines ac similitudines sunt, & ex quibus mundus hic sensibilis est confectus. In homine verò vna quidem intima, ex qua tanquam ex fonte altera fluens emanat. atque illa quidem in regione sua confiftens, principatū obtinet: hæc autem emittitur, & ad enunciandum, linguam & os, & reliqua omnia proposita habet vocis instrumenta.

Rationale

Duæ in homine rationes.

Cap. 11. figura quadrangularis, cur rationa si adiungatur.

Humerali cur adiungitur Rationale.

Cap. 12. Cidaribus.

Aurea lamina.

Mundus vniuersus exprimitur habitu sacerdotali.

Cap. 13. Vas æneum, siue labrum è speculis.

Figuram Rationali quadrangularem adiunxit artifex, scitè admodum innuens, & naturæ & hominis rationem quacunquè incedere, nec vsquam concuti aut dimoueri. Quocirca duas etiam illi virtutes tribuit, Declarationē, & Veritatem. Nam & naturæ ratio vera est, & cuncta declarat: & illius imitatrix humana ratio atque oratio, meritò debet ab omni mendacio prorsus abhorre, ac veritatis esse studiosissima, & inuidia nihil obtegere, aut obscurare, quorū declaratio prodesse discipulis queat. Duabus item rationibus, quæ in nobis singulis sunt, e inimirum, quæ per orationem effertur, & illi, quæ intrinsecus manet, duas virtutes proprias, priori quidem in eloquendo, declarationem, alteri autem in cogitando, veritatem assignauit. Oportet enim, vt nihil falsi cogitatio suscipiat, & interpretatio nihil impediatur, quo minus omnia diligentissimè declarentur. Rationis autem honesta præclaraque grauitate explicantis nulla vtilitas est, nisi facta consequantur orationi consentanea. Quam obrēm Humerali suspendit Rationale, ne laberetur: abluendum esse iudicans, si verba à factis seiuicta essent. Humerum enim, actionis effectioisque notam constituit. Quæ igitur per sacrum amictum significantur, hæc sunt.

Cidarim verò loco diadematis imponit, indicans, Deo sacrificantē, quandiu quidem sacrificat. cūctis præstare: nec solū priuatis hominibus, verum etiam Regibus. Verum aurea lamina supraponitur, in qua literæ quatuor incisæ sunt, quibus eū, Qui est, indicari tradunt, quoniam fieri nequeat, vt sine Dei inuocatione quicquam consistat. Ab eius enim bonitate, propitiaque potentia rerum omnium harmonia dependet. Sic exornatus sacerdotum princeps ad sacrificandum accedit, vt quandò supplicaturus, & hostias immolaturus ingreditur, simul cum ipso ingrediatur mundus vniuersus, cuius partium singularum similitudines secum affert: aeris quidem, tunicam: aquæ verò, málum Punicum: terræ, florem: ignis, coccinum: cæli, superhumeralia: duorum hemisphæriorum, duos in summis humeris smaragdos, tenas sculpturas singulos continentes: signiferi, duodecim lapides ordinibus quatuor, singulis ternos comprehensos: rationis, vniuersum complectentis & gubernantis, Rationale. Necessarium enim erat, vt qui mundi parenti sacrificaret, ad peccatorum veniam, affluentemque rerum omnium abundantiam & copiam impetrãdam, aduocatam virtute perfectissimum filium adhiberet. Illud etiam fortassè præmonetur minister Dei, vt, si mundi opifce non potest, mundo saltem pro viribus continenter dignum se præbeat. Etenim cum eius imaginem induat, debet etiam animo statim illius exemplum gestare, & in mundi naturam quodammodò ex hominis natura sese contere, atque ita, si fas est dicere, (cur autem nefas sit, de veritate disseret non mentiri?) exiguus mundus euadere.

Extra vestibula, iuxta introitus erat vas æneum, quod artifex non ex rudi materia, vt fieri solet, confrauerat, sed ex vasis ad alium vsus accuratè confectis, quæ studiosè prompreque obtulerat mulieres, de pietate cum viris contententes. Honestū enim religionis certamen cum illis suscipere cogitauerant, & quoad fieri poterat, operam dare, ne in eo ab ipsis vincerentur. Specula igitur, quibus ad se commendas & ornandas vti erant solitæ, nullius mādaro, sed sponte sua, & continentia, castæque colendi matri-

matrimonij studio, (quippe quæ honestissimas animi pulchritudinis primitias sacrauerant) obtulerunt. Hæc artifex cum accepisset, constanda existimauit, & nihil ex ijs conficiendum, nisi labrum, quo sacerdotes, in sacrum templum ad constituta sacrificia facienda ingressuri, pedibus & manibus abluendis vterentur: eoque signo commoti, animi innocentiam præstarent, vitamque purè honestis officijs & actionibus instituerent, nec per asperam, vel, vt veriùs dicam, intuiam vitiorum, sed planam & publicam virtutis viam incederent. Meminerit, inquit, qui abluendus est, specula huiusce vasis materiam fuisse, vt ipse quoque mentem, atque animum suum tanquam in speculo contempletur, & si qua macula ex perturbatione rationi contraria apparuerit, quòd aut voluptate præter naturam inflatus efferatur, aut contrà dolore contractus deprimatur, aut metu à recta via declinans aberret, aut cupiditate ad ea, quæ non habet, appetenda incitetur & compellatur, eam abstergat ac deleat, veramque & germanam acquirat pulchritudinem. Corporis enim pulchritudo, quæ in apta membrorum compositione, & coloris quadam suauitate consistit, exiguum ad tempus floret: At animi forma, quæ in opinionum harmonia, virtutumque concentu sita est, non marcescit longitudine temporis: sed assiduè renouatur ac viget, resulgetque ornata colore veritatis, & consensu factorum cum dictis, dictorumque cum factis, & consiliorum cum vrisque.

Inuia vitiorum via.

Pulchritudo corporis.

Cap. 14.

Aarō & filij eius sūt sacerdotes. Exod. 28.

Verum ei, qui exempla sacri tabernaculi didicerat, docueratque eos, qui mentis acie & naturæ bonitate præditi valebāt perspicere perfectionem operum, quæ templi constructi decori conuenientia fieri oportebat, sacerdotes idonei cooptandi, erudiendi que erāt, quonam modo victimas adduci atque immolari conueniret. Itaque fratrem ex omnibus optimum iudicauit, qui sacerdotum princeps crearetur, & filios eius sacerdotes constituit. Nec generis necessitudine adductus est, vt eis munus illud tribueret, sed religione & pietate, quibus illos insignes intuebatur. Id eo argumento perspicuè confirmari potest, quòd neutrum filiorum suorum (duos enim habebat) ei muneri præfecit, vtrunque necessaridò cooptaturus, si quicquam in ea re propinquitati tribuisset. Constituit autem illos ex consensu totius populi, vt monebant oracula, inusitata ac noua quadam ratione, & digna quæ monumentis literarum commenderetur.

Lauat eos primùm aqua fontis purissima & viuua. Deindè sacra omnia induit vestimenta, fratri quidem tunicam & superhumeralia, tanquam thoracem, opus maximè varium, & simulacrum vniuersi. Fratris autem filijs amictus lineos, & cingulos, & feminalia. Cingulos quidem, vt amictuum defluentium restrictis sinibus, expediti promptique essent ad sacra ministranda. Feminalia verò, vt nullæ corporis partes, quæ honestè latent, aperirentur ascendentibus illis super altare, aut descendētibz, seduloque omnia, & cum celeritate peragentibus. Quod nisi propter incertos euentus, & assiduam in sacrificijs velocitatem, prouisum esset, eas denudassent, nec munditiam rebus sacris conuenientem seruare potuissent. Verum cum eos induisset vestimentis, vnguentum odoratissimū vnguentarij arte confectum sumēs, ea primùm, quæ sub dio erant, altare & labrum, adpersit septiès. Deindè tabernaculū, & singula vasa, arcam, & candelabrum, & thuribulum, & mensam, & libationis pocula, & phialas, & quæcunque sacrificijs sunt necessaria, aut vtilia. Postremò fratrem adduxit, & oleo multo vnxit caput eius. His sanctè confectis, vitulum & duos arietes adduci iubet. Vitulum quidem, vt immolaret pro venia peccatorum, ea re significans, nihil procreatum esse ram bonum, cui non vel ex eo, quòd genitū est, propensio ad peccandum insita sit: ideoque precibus & sacrificijs Deum illi placandum esse, ne ad vlciscendum conciteretur. Arietum verò vnum in holocaustum, ad agendas gratias pro rerum omnium gubernatione, cuius pro congrua cuique portione participes, fructus percipimus ex elementis: ex terra quidem habitationem & cibum: ex aqua potum, abluionem, & nauigationem: ex aère respirationē, & sensum vsus, (omnium enim instrumentum est aër) & annua tempora: Ex igne vel quo vtimur, coquendi, calefaciendi que commoditates: vel cælesti splendorem, videndi que ea, quæ cerni possunt, facultatem. Alterum autem ad perfectionem castæ expurgationis eorum, qui sacrabantur, quem propriè consecrationis arietem appellauit. Eo nanque ceremoniæ consecrandis sacerdotibus & ministris Dei conuenientes fieri debebant. Huius sanguinem partim fudit in altaris circuitu, partim excepit phiala, eoque tres corporis partes inuictis sacerdotibus vnxit, summam aurem, summam manum, &

Cap. 15.

Cinguli, Feminalia.

Vnguntur altare, labrum &c.

Itè Aaron.

Ex elementis quos fructus capiamus.

Leuit. 8.

summum pedem: dextra tamen hæc singula, vt indicaret, initiatum & verbis, & factis, & tota vita purum esse oportere. Auris enim verba, manus facta, pes totius vite progressum significat. Nam quod extremæ dextræque partes inunguntur, in his singulis cumulum & incrementum declarat. Dextrum enim & summum, felicitatis & finis sunt notæ, quò festinare & actiones omnes dirigere necessarium est, & quemadmodum in iaculando signum, sic vitæ propositum finem intueri.

Cap. 16.
Ibidem.

Cùm igitur puro vnus victimæ, quæ consecratio appellata est, sanguine tres, quas diximus, sacerdotibus partes iam vnisset, rursùm ex eo, quod erat apud altare sumens, & ex omnibus constabat, & ex immolatis, & ex dicto vnguento, quod fecerant vnguentarij, miscensque oleum sanguini mixturæ, sacerdotibus & vestimentis ipsorum inperfit, volens eos non solum foris, & sub dio, verùm etiam in adytis esse participes sanctitatis. Siquidem & intus erant sacrificaturi. omnia autem intus oleo illita fuerant. Sed post priores victimas cùm aliæ fuissent oblatae, tum à sacerdotibus pro se, tum à senatu pro vniuersa multitudine, Moses in tabernaculum ingreditur, & fratrem secum adducit. Octaua erat, extremaque consecrationis dies. Septem enim prioribus diebus sacrificans, etiam fratris filios initiauerat. Ingressus igitur, vt bonus interpres, docilem domesticum erudiebat, qua ratione sacerdotum principem intus sacrificare oporteret. Deinde egressi ambo, extensis manibus ante caput, pura piaque mente preces populo convenientes effundunt. Illis autem adhuc precantibus, res accidit maxime admirabilis. Ex adytis enim siue particula purissimi ætheris, siue repentina flamma, aëre naturali elementorum mutatione in ignem conuerso, statim exiit, celerique impetu fertur ad altare, & quæ super ipso erant, cuncta consumit, vt nihil sine diuino consilio, quemadmodum puto, fieri constaret. Munus enim eximium par erat sanctis tribui, cuius quidem non homines ministri essent, sed purissimus naturæ ignis: nec ignis, qui apud nos in vsu est, vt potè cædibus innumerabilibus inquinatus, altare contingeret. Attingit enim non solum animalia rationis expertia, dum ad iniquam miseris ventris expletionem assantur, aut elixantur: verum etiam homines, qui per insidias interimuntur, non tres, aut quatuor, sed frequentes coetus. Nam & magnæ iam classes coniectis iaculis ardentibus combustæ sunt, & totæ ciuitates deflagauerunt: quæ funditis euerisæ, in cineremque redactæ, ita deletæ sunt, vt ne vestigium quidem earum vllum relictum sit. Hæc ego de causâ communem hinc nostrum ignem, vt contaminatū, à sacratissimo altari fuisse reiectum arbitror, æthereumque ignem è cælo pluuisse, vt à sanctis prophana, & humana à diuinis distinguerentur. Decebat enim, vt sacrificijs incorruptior natura ignis tribueretur, quam illa, quæ vitæ vsui & commodis seruit.

Ignis cælestis lapsus absumit sacrificium.

Ignis ille alius fuit ab eo quo vimur quotidiè.

Cap. 17.

Verùm cùm multæ quotidie victimæ necessariæ, præsertim diebus festis & celebribus, immolarentur, & priuatim pro singulis, & publicè pro vniuersis, vt innumerabiles & variæ in maximo populo religionique dedito causæ contingunt, maiore sacerdotum numero rebus sacris administrandis opus erat. Itaque noua insolitaque ratione delectus est institutus. Moses enim vnâ ex duodecim tribubus, quam optimam censuit, cooptrauit, egregio & pio illius facinori tribuens id munus. Facinus autem fuit eiusmodi: Cùm Moses in montem propinquum ascendisset, multosque dies priuatim versaretur cum Deo, illi qui natura instabiles erant, nacti ex absentia ipsius occasionem, & tanquam nullus adesset princeps, soluti ac liberi ad impietatem animos conuerterunt, obliuiscuntque pietatis erga Deum, imitati sunt Aegyptiorum signa. Aureum enim taurum fabricarunt, simulacrum animalis, quod in ea regione sacratissimum putabatur: & hostias impias immolarunt, & choros execrabiles constituerunt, cantusque cecinerunt, nihil à lamentationibus differentes: meritoque obruti, & duplici tum ex vino, tum ex insipientia ebrietate correpti sunt, atque integras noctes in lasciuis saltationibus consumentes, nullaque rerum futurarum sollicitudine affecti, in perniciosi voluptatibus versabantur. Iustitia enim in insidijs posita, se non intuentes cernebat, & quibus digni supplicij essent, considerabat. Sed cùm frequentes coetus celebrantium clamores assidui tam longè progredierentur, vt ad montis vsque verticem strepitus perueniret, percussus Moses, quidnam ageret, hæsitabat. Etenim, vt Dei simul & hominum studiosus, nec institutum cum Deo sermonem volebat omittere, (familiariter enim solus cum solo loquebatur) nec multitudinem negligere, quæ imperio destituta, sese flagitijs obstringebat. Tumultum enim agnoscebat, quippe qui ex incerta confusaque voce obscuras & incognitas alijs animorum affectiones

Bos Aegyptijs sacrificium, adorat à ludæis.

Tribus Leuitica affecti fuerunt ad sacerdotum ministerium.

nes conijcere poterat, atque intelligere perturbationem illam ex violentia proficisci, cùm satietas ex intemperantia orta esset, & ex satietate contumelia.

Cùm igitur vtrinque traheretur, & modò huc, modò illuc inclinaret, & dubius in ancipiti pendere, oraculum audit eiusmodi: Vade celeriter, & hinc discede. Populus ad iniquitatem festinauit. Manufactum, taurique formam habentem, & à se conflatum deum, non Deum, adorant & colunt, omnium, quæ viderunt & audierunt, ad religionem pertinentium obliuiscunt. Commotus ergò, coactusque credere ijs, quæ videbantur incredibilia, vt internuncius & conciliator, non protinus discessit, sed prius pro populo supplex orauit Deum, vt peccatis eius ignosceret. Placato autem Deo, gaudens simul & dolens reuertebatur. Gaudebat enim, quòd ille propitius esset: dolebat autem & angebatur propter populi iniquitatem. In castrorum autem medio constitutus, repentinaque multitudinis defectionem admiratus, quæ tantam pietatem tanto mendacio commutasset, cùm videret morbum non omnes inuasisse, sed quosdam esse sanos, & ab illo alienissimos, velletque cognoscere, qui perditis desperatique essent, & quos admissi facinoris poeniteret, edictum proponit, quo tanquam Lydio lapide mentes omnium explorarentur, vtrum à pietate starent, an contra. Si quis, inquit, Domini est, ad me veniat. Breue quidem edictum, sed magna illius vis. Significabat enim: Si quis nec manufacta, nec procreata, deos purat, sed vnum esse rerum omnium Deum, ad me accedat. Cùm igitur alij, Aegyptiaca superbia tumidi, imperium detrectarent, edictumque negligerent, alij fortasse supplicij metu non auderent accedere, veriti Mosis animaduersionem, aut imperum multitudinis, quæ secum non consentientes semper oppugnat, ex omnibus tribubus vna illa, quæ dicitur Leui, promptum paratumque incitati animi ad pietatem studium pedum celeritate declarans, tanquam signo dato, accurrunt. Hanc intuitus Moses: Vtrum corporibus solum, inquit, an mentibus etiam sitis concitati, id statim res ipsa comprobabit. Vnusquisque vestrum educto gladio eos, qui millies morte digna commiserunt, quique relicto Deo vero, falsos sibi confinxerunt, rebusque caducis & procreatis immortalis & ingeniti nomen attribuerunt, licet propinqui amicive sint, interficiat, & solam bonorum virorum pietatem, amicitiam ac propinquitatem existimet. At illi cohortationem alacritate superantes, quippe qui ab alienatis animis erant, ex quo viderant ipsos à legibus defecisse, ad tria millia eorum, quos paulò antè charissimos habebant, promiscue trucidarunt. Iacentibus autem in medio foro cadaueribus, multitudo quidem misericordia commouebatur, sed præsentis interficientium animos, ardentisque adhuc & ira plenos conspiciens, metu respuit. Moses verò illorum virtute collaudata, præmium illis dignum & perpetuum tribuit. Decebat enim, vt qui pro Dei honore bellum susceperant voluntarium, sacerdotij munus ad eum excolendum obtinerent.

Cæterum quia non vnus erat sacratorum ordo, sed alijs quidem mandatum fuerat, vt supplicationibus & hostijs, cæterisque præessent sacrificijs, & vsque ad adyta accederent: alijs verò, quos ministros quidam appellat, nihil eiusmodi, sed vt templum tantum modò, & quæ in templo erant, die noctuque curarent & custodirent, quæ multis plerumque multorum malorum causâ esse solet, inter eos exorta est de principatu contentio. Ministri enim in sacerdotes conuergentes, munus eorum sibi vendicare conabantur, idque, quoniam præstabant numero, facile successurum sperabant. Ac, nè viderentur rerum nouarum studio commoti, spontè rem ipsam tentare, sibi duodecim tribuum antiquissimam adiungunt, quam plerique è vulgo sequebantur, vt principatus dignitatem assequi possent. Coniurationem illam contra se fieri Moses non ignorabat. Fratrem enim, oraculis adductus, sacerdotum principem creauerat. Obijciebatur autem, quòd ementitus oracula, eum propter sanguinis coniunctionem & fraternam benevolentiam cooptasset. Quamobrèm dolens fidem suam tot argumentis approbatam, in dubium vocari, præsertim in rebus, quæ ad diuinum honorem spectarent, in quibus solus, etsi in alijs solitus esset mentiri, vera dicere oportuisset. (veritas enim Dei ministra est) sibi faciendum non putauit, vt cooptationem à se ritè factam fuisse comprobaret. videbat enim vix fieri posse, vt de sententia, in qua obstinate persistant, oratione deducerentur: sed ad Deum supplex confugit atque orauit, vt manifestis indicijs declararet, nihil à se in eo cooptando fraudis admissum esse.

Cap. 18.

Orat Moses Deum, vt ignoscat populo pro peccato suo.

Attende prudentiam illius Iudicis Israelitici Moses.

Tribus Leui percussit vituli cultores.

Legendum est 23. millia hominum, vt habeatur Exod. 32.

Cap. 19. Discreti ordines sacri ministerium.

Eccè quid excogitet excrandam ambitionem.

Ille duodecim virgas pro numero tribuum sumi iubet, & aliorum, qui principes tribuum erant, nomina vndecim virgis inscribi, vni verò fratris sacerdotumque principis nomen, easque in templum vsque ad adyta inferri. Quod ille cum fecisset, euentum expectabat. Postridiè autem oraculo admonitus, adstante vniuerso populo, ingreditur, & virgas profert, alias quidem tales omninò, quales illatæ fuerant: eam verò, in qua nomen fratris inscriptum erat, mirabiliter immutatam. Etenim, vt foecunda planta, tota recens germinauerat, & onusta erat fructuum copia. Fructus autem erant amygdala, quæ diuersam à reliquis fructibus naturam habent. In ple-
Virga Aa-
ronis admi-
rabiliter fru-
ctus protu-
lit. Num. 17.
 risque enim, vt vua, olea, & malo, differunt semina ab eo quod comeditur. Nam quod comeditur, foris est: semen autem intus continetur. Amygdali verò & semen, & quod editur, idem est, cum vnâ vtrunque formam sortitum sit, vt vnum locum intimum duplici putamine, tanquam vallo, communitum, altero quidem profundo, altero autem nihil à ligno differente. Quo perfecta virtus indicatur. Quemadmodum enim in amygdalo idem est principium & finis: principium enim est semen, finis autem fructus: sic etiam in virtutibus sit, vt singulæ sint & principium, & finis: principium, quia non ex alia facultate, sed ex semetipsis proficiuntur: finis, quoniam ad ipsas vita conuenienter naturæ instituta contendit. Ac vna quidem causa hæc est, qua tamen altera significantior traditur.

Amygdali putamen exterius, amarum est: quod autem interius, vt ligneum circumiicitur, austerum ac durum. At fructus in vtroque conclusus non facile eruitur. His animus, qui in virtutis studio se exercet, significat, eumque sic ad ipsam virtutem existimat incitandum. Labores enim prius subeundi sunt necessariò. Amarum autem, & resistens, atque asper est labor, qui bonum parit. Quare desidia atque inertiæ non est incumbendum. Nam qui labores fugit, bona fugit. Qui autem forti strenuoque animo aspera & difficilia subit ac sustinet, ad beatitudinem properat. Virtus enim cum mollibus, qui quotidianis & immensis delicijs animo & corpore effoeminati corruptique sunt, non commoratur: sed ab ijs malè accepta vexataque, confurgit, vt ad principem rationem rectam confugiat. Quod si vera dicenda sunt, augustissimus prudentiæ, temperantiæ, fortitudinis & iustitiæ chorus ad studiosos currit, qui que asperam ac duram viuendi rationem colunt, & continentiam ac tolerantiam amplectuntur cum frugalitate, & rerum paucarum desiderio. His enim regina omnium, quæ in nobis sunt, ratio valetudinem integram acquirit, & robur suum ac vires auget, grauemque corporis imperum & oppugnationem repellit, cui opulatur & fauet ebrietas, edacitas, libido, aliæque inexplebiles cupiditates, quæ solertiæ inimicam obesitatem pariunt. Porro quod amygdalus arborum, verno tempore germinantium, prima florere, fructuum prouentus nuncia, postremaque folijs destitui, atque annuam prosperæ senectutis viriditatem longissimè producere conferuareque dicitur, vtrunque tribum sacratissimam indicat, quæ vniuersi hominum generis prima, atque vltima florebit, quandiu quidem videbitur Deo, vernis conuersionibus vitam nostram similem reddere, sublato pernicioso pestilentiæque malorum fonte auaritia.

Imperator perfectissimus quibus instructus esse debeat.

Quoniam igitur perfectissimo Imperatori diximus adesse quatuor oportere, regnum, condendarum legum facultatem, sacerdotium, & prophetiam: vt legibus quidem, quæ agenda fugiendæ sint, præscribat: sacerdotio autem non humana solum, sed diuina etiam exequatur: prophetia verò prouideat, quæ humana ratione comprehendi non possunt: & tribus partibus explicatis, Mosè optimum fuisse tum Regem, tum Legislatorem, tum sacerdotem, ostendimus: reliquum est, vt præstantissimum etiam prophetam fuisse demonstremus. Etsi non ignoro, esse diuina responsa & oracula, quæcunque in sacris libris continentur: dicam tamen ea, quæ magis propria sunt: si prius illud exposuero, omnia diuina oracula vel ex Dei persona dici, interprete diuino propheta: vel per interrogationem & responsionem pronuntiari, vel ex persona Mosè efferi, à seipso vaticinantis. Prima igitur omninò sunt diuinarum virtutum indicia misericordiæ beneficentiæque: quibus cum omnes homines, tum præcipue populum suū cultorem, ad virtutem & honestatem inuitat atque erudit, viamque ad benè beateque viuendum ducentem, fruit. Quæ autem secundo loco posita sunt, permixtam & communem vim habent. Interrogat enim propheta, de quibus dubitat: Deus autem respondet, ac docet. Vltima tribuuntur legislatori, cui Deus elargitur diuinandi potestatem, qua futura prænunciat.

nunciat. Prima prætereamus: maiora enim sunt, quam vt ab vilo homine laudari possint, eorumque commendationem vix cælum ipsum, & terra, atque omnes naturæ partes capiunt. Quamquam dicuntur etiam quasi per interpretem. Interpretatio verò & prophetia differunt. De secundis autem statim dicam, & illis adiungam tertium genus, quo loquentis animus afflatus apparet, eoque potissimum & propriè nominatur propheta. Verum, vt promissa persoluamus, sic exordium est:

Quatuor sunt modi per interrogationem & responsionem oraculis assignati, qui mixtam habent potestatem. Nam & propheta afflatus interrogat, & pater vaticinatur, verba responsaque suggerens. Primum autem, quod non Mosè solum, sed omnium, qui vnquam fuerint, sanctissimum virum, sed quenuis aliquo modo pietatis studiosum commouisset atque irritasset, fuit homo quidam spurius, ex parentibus dissimilibus genitus, patre quidem Aegypto, matre verò Iudæa: sed maternæ gentis neglectis moribus atque institutis, ad patris impietatem declinauit. Aegyptij ferè populorum omnium soli, cælo terram anteponunt. Etenim cum hanc diuinis honoribus dignam putent, illi nullum eximium munus tribuunt, tanquam oporteat regijs præcellisquæ sedibus abiectissimas atque infimas anteferre. In mundo enim cælum est regia: terra verò sordidum & humile domicilium. Hæc per se considerata, non videtur aspernanda: at si cum æthere comparetur, tantum ab eo differt, quantum à luce tenebræ, nox à die, caduca res ab æternis, à diuinis mortales. Cum igitur Agyptus, non, quemadmodum reliquæ regiones, imbribus irrigetur, sed fluminis exundationibus quotannis obliuiscitur ac foecunda reddatur, fingunt Aegyptij diuinum esse Nilum, cælique æmulum, & de regione sua gloriantur. Norhus ergo ille cuidam ex genere sacro peritoque indignatus, atque iræ impotens, & falsæ religionis Aegyptiacæ studio concitatus, à terra in cælum impietatem contorsit, impioque & nefario atque inquinato animo & lingua, & omni vocis instrumento grauisissima maledicta cõiecit in eum, cuius laudes non ab omnibus celebrari fas est, sed ab optimis tantum viris, qui initiati sunt & expurgati. Incredibilem istius furorem & audaciam admiratus, & generoso quodam animi impetu concitatus Mosès, manibus suis hominem suspendere cupiebat: sed veritus est, nè leuius de ipso supplicium sumeretur. Quamquam quod tantæ impietati par supplicium ab homine possit excogitari? Etenim si qui Deum non colit, is nec parentes, nec patriam, nec de se benè meritos colit: qui non modò non colit, sed audet eum inculcare, quoniam is vel immanissimo scelere non obstringetur? Sed inculcare leuius est, quam execrari. Vbi verò lingua petulans, & os effrenatum, cogitationibus impijs inseruiunt, nouum omninò ac nefarium facinus admittitur. Execratur quis aliquem deum, vocat ne alium deum ad execrationem confirmandam, an eundem deum contra semetipsum? Procul absint prophana atque impia cogitationes. Abluere expiareque oportet infelicem animum, qui voce illa coinquinatus est, cæco aurium sensu ministro adhibito. Nec lingua detestabile maledictum proferentis impedita fuit, nec aures eorum, qui erant audituri, oclusæ sunt: ita fortè iustitia prouidente, quæ nec excellentia bona, nec mala insignia celari permittit, vt virtus & vitium clarè pateant, meritaque illi præmia, huic supplicia tribuantur. Idcirco Mosès illum in carcerem trudi, & vinculis adstringi iubet: Deum autem obsecrat, vt sensuum necessitatibus ignoscat, quibus qui de impio peregrinoque quæstionem habet, vt detestabile atque execrandum scelus depræhendat, videre cogitur, quæ adspicere nefas est, & intelligere, quæ audire non licet. Tum lapidibus obrui sceleratum imperauit, vt conuenienti nimirum supplicio afficeretur, qui cor durum lapideumque gestabat, punireturque ab omnibus, qui ex illa gente erant, quos rem grauius tulisse, & inferendæ cædis cupidos animaduertebat. Solum autem eiusmodi supplicium poterat à tot hominum millibus irrogari.

Homine impio pestiferoque sublato, lex noua, quæ nunquam præscripta fuerat, lata est. Noua enim scelera nouis legibus reprimenda cohibendaque sunt. Itaque statim huiuscemodi edictum proponitur: Quicumque maledixerit Deo, peccati reus esto. At quicumque nomen Domini nominauerit, morte mulctetur. O vir sapientissime, qui solus synceram & solidam sapientiam assecutus es, grauius existimasti esse nominare, quam maledicere, vt in eū, qui grauissimè peccasset, lenior esses ac mitior: illum verò, qui se leuiori peccato obstrinxisset, summo supplicio mortis afficeres?

Cap. 23.
Quatuor modi diuinarum oraculorum per interrogationem & responsionem.

Aegyptij quid terræ tribuant.

In Aegypto nunquam pluit.

Nochus quidam multa maledicta coniecit in Deum.

Blasphemia in Deum fit inhumanis culpa.

Blasphemia lapidibus opprimitur.

Cap. 24.

Leuit. 24.

Eccè legis antiquæ sententiam.

afficeret? An edictum hoc non principem illum authorem rerum omnium Deum significat, sed falsos gentium deos, à pictoribus statuarijsque confectos? statui enim, & eiusmodi simulacris plenus est orbis terrarum: à maledictis etiam in hos, abstinere necessarium est, nè quis familiarium Mosis assuecat omnino Dei nomen negligere. Est enim augustissimum, maximeque venerandum. Si quis autem in hominum deorumque Dominum non dico maledicta congeserit, sed ausus fuerit temerè nomen ipsius appellare, capite plectatur. Neque enim filij, quibus parentum honor curæ est, nomina propria eorum, à quibus procreati sunt, licet mortales sint, usurpant: sed sua in eos pietate illa reticentes, naturæ vocabulis patres & matres appellant, quibus vocibus maxima illorum in se beneficia statim declarant. Ad hoc usque tempus impunè licuerit, sanctissimum ac diuinum nomen imperu linguæ in sermonibus protulisse.

Cap. 25.

Post rerum omnium conditoris honorem, in sacra die septima obseruanda se grauius gessit propheta. Nam eximium decus ipsius in cælo atque vniuerso orbe descriptum & obsignatum, acutioribus mentis oculis intuebatur. Reperiebat enim eam primum sine matre genitam, non à foemina, sed à patre solo sine semine procreatam, & sine partu editam. Deindè videbat, eam non modò pulcherrimam, & sine matre, sed semper virginem: nec ex matre susceptam, nec matrem esse, nec ex corruptione, nec corruptum iri. Postremò diligenter considerans, animaduertebat esse mundi natalem diem, celebrarique & à cælo, & à terra, gaudentibus & lætantibus absolutissimo illius concentu. His de causis Mosis, omnibus in rebus magnus, æquum esse censuit, vt sacra Reipub. adscripti ciues, naturæ sequerentur instituta, & cum animi voluptate diem septimam celebrantes, abstinere ab omni opere & negotio, quod vel ad quæstum, vel ad parandum victum pertineret: factisque in diuicijs, & laboribus ac sollicitudinibus intermissis, vacarent, non, vt quidam, iocis & ludis, aut mimorum saltatorumque spectaculis, quibus digladiantes immoriuntur, qui theatri studiosi sunt, mentemque natura reginam, principibus sensuum visui & auditui seruam efficiunt: sed philosophiæ, non quam Rhetores sophistiæque tradunt, dum dicendi viuendique præcepta non aliter, ac res, quæ in foro venales sunt, vendunt, & philosophia contra philosophiam (ò tempora, ò mores) perpetuò abuti non erubescunt: sed veræ philosophiæ, quæ ex tribus in vnum redactis, & ad benè beateque viuendum ducentibus contexta est, consilij, verbis, & factis. Edictum hoc quidam aspernatus, cum etiam oracula illa personarent, quæ sine propheta Deus ipse de sacra die septima, voce (quod in primis admirandum est) ad spectabili, & oculis magis, quàm aures excitante, protulerat, ad colligenda ligna per media castra egressus est, cum omnes videret in tabernaculis quiescentes. Sed in ipso crimine depræhensus est: latere enim non potuit. Etenim cum extra castra in solitudinem progressi quidam essent, vt in loco purissimo & tranquillissimo præcarentur, ligna gestantem conspicati, indignati que, ipsum interfecissent, nisi impetum iræ cohibuissent, nè viderentur, cum priuati homines essent, in aliquem, præsertim indicta causa, prius, quàm ipsi magistratus, animaduertere, licet peccatum esset manifestum, nè illius, qui diem sacra violauerat, cede quauis iustissima se coinquinarent. Compræhensum igitur adducunt ad principem, cui sacerdotes assidebant, & vniuersus populus ad audiendum adstabat. Mos enim erat, & quoties dabatur occasio, & præcipue septima quaque die, vt antè diximus, ita philosophari, vt Princeps quidem ipse differeret, & facienda dicendaque præciperet: populus autem audiendo proficeret, moribusque & vita melior euaderet. Patrium hoc philosophandi institutum nunc etiam retinent Iudæi, vt tempus illud in rerum naturæ scientia contemplationeque consumant. Quid enim aliud sunt templa per ciuitates constructa, nisi gymnasia prudentiæ, fortitudinis, temperantiæ, iustitiæ, pietatis, sanctitatis, omniumque virtutum, quibus diuina atque humana rectè administrantur? Tunc igitur scelestus ille in carcerem truditur. Hæsitans autem Mosis, quonam pacto puniendus esset, (sciebat enim mortem esse commeritum, sed dubitabat, quod mortis genus conueniret) mentis arcano ad arcanum tribunal accedit, & rogat eum, qui antequàm audiat, intelligit omnia, quidnam decernendum sit. Ostendit ille & morte multandum hominem, & lapidatione id fieri debere: quandoquidem & is, quem admodum prior, animum in surdum lapidè conuertisset, eo perpetrato, quo reliqua ferè omnia inuehuntur, quibus propter diei septimæ celebritatē est interdictum. Quid ita? Quia artes non

Septima dies, mundi natalis.

Sabbati feriaz cur instituta.

Vera philosophia ex tribus contexta.

Quidam scelestus ligna colligit in die Sabbati.

Templa quid sint.

Num. 15. Poena in violatorem diei Sabbati.

non solum sordide, sed alia quoque, atque in primis illa, quæ sunt quæstuosæ, quæque ad victum parandū pertinent, aut per ignem, aut non sine igne tractantur. Quare diebus septem ignē accendi sæpius vetat, quod eo nulla sit potior causa, aut opus antiquius: atque illo quiescentē verisimile sit, etiā reliqua singulatim conquiescere. Ligna porro sunt ignis materia. Quamobrēm qui ligna colligit, & qui ignem accendit, fraterna & affinia peccata committunt. Prior autem dupliciter peccat, quoniam & fert, cum indicta sit quies: & ea fert, quæ sunt ignis artium authoris materia.

Quæ igitur commemorauimus, impiorum supplicium complectentia, per interrogationem & responsonem sanciantur. Sunt autem alia duo non eiusdem generis, sed diuersa: quorum vnum ad hæreditatis successionem pertinet, alterum ad sacrificium, quod præter tempus videtur fieri, de quo prius dicendum est. Aequinoctij vernalis principium Moses in anno constituendo primum mensem ponit, non tempori magis, vt quidam, quàm naturæ in homines beneficijs primas tribuens. Tunc enim & sata fruges victui necessarias edunt, & pubescentes arbores concipiunt fructus, qui secundum sortiti locum, serò geniti dicuntur. Semper enim, quæ natura non sunt valde necessaria, posteriora sunt ijs, quæ magis necessaria sunt. Vehementer autem necessarium est triticum, & hordeum, & omnia ciborum genera, sine quibus vita traduci non possit. Oleum autem, & vinum, & arborum fructus non sunt necessarij: quando sine his ad longissimam usque senectutem, & multorum annorum spatium, homines viuunt. Ad quartumdecimum igitur huius mensis diem, cum luna suum orbem implente, futurum est plenilunium, Transitus, quod Chaldaica lingua Pascha dicitur, publica solennisque celebritas agitur, in qua priuati non adducunt hostias ad altare, vt eas immolent sacerdotes: sed legis mandato populus vniuersus sacrificat, cum suam vnusquisque victimam adducat atque immolet. Populus igitur gaudebat & lætabatur, cum singuli sacerdotij munere fungerentur. Sed quidam ob recentem propinquorum obitum in luctu & squalore versabantur, duplicique mœrore affecti erant, quod & domesticorum desiderio torquebantur, & sacrificij lætitia atque honore se priuatos videbant: quia luctu, quo impediabantur, nondum absoluto, expurgari & expiari non poterant. Hi mœrore tristitiaque pleni, ad principem accesserunt: & quæ sibi acciderant, enarrarunt, hoc est, recentem domesticorum obitum & luctum, in quo versantes necessariò, Transitus celebritatis & sacrificij non potuissent esse participes. Deindè rogabant, nè pateretur se deteriore esse conditione, quàm cæteros, nè calamitatem, quæ sibi ex propinquorum obitu contigisset, in criminis loco numerari, & pro misericordia supplicium afferre permetteret. Arbitrari enim se grauiora, quàm ipsos defunctos, pati. Nam illis nullum esse sensum calamitatum: se verò viuentes visum iri, mortem sensu minimè carentem appetisse.

Hæc audiens ille, nec orationem eorum absurdam, & excusationem, quod antea non sacrificassent, legitimam & commiseratione dignam esse cognoscebat, animo tamèn ancipiti & tanquam in trutina pendenti, quod altera ex parte misericordia & iustitia premeret: ex altera, lex Transitus celebritatis, qua primi mensis quartadecima dies ad sacrificandum præscribebatur, vrgeret: dubitans, vtrum negaret, an concederet, quod postulabant, obsecrat Deum, vt iudicet, atque oraculo sententiam ferat. Audiens ergò respondit, non solum ad ea, quæ contigerant, sed quæ in posterum erant euentura, si qui vel eisdem, vel alijs etiam causis impediti, simul cum ipso populo sacrificare non possent. Quæ verò fuerint ipsa responsa, declarandum est. Naturalis, inquit, luctus in propinquorum obitu necessarius est, nec adscribendus est crimini: Quandiu igitur luctus erit in mora, à sacris muris arceto, quos non solum à voluntaria, verum etiam ab omni labe, quæ præter sententiam euenit, expiare oportet. At vbi dies luctus expleti fuerint, ad parem sacrificiorū honorem admittantur, nè defunctorum numerum viuentes augeant. Eant igitur posteriores quartadecima die mensis secundi, eodemque modo atque eadem lege, qua priores, sacrificent. Idem etiam concedatur illis, qui non luctu, sed longa peregrinatione prohibiti, simul cum vniuerso populo sacra facere non potuerunt. Qu enim peregrinantur, aut alijs in locis habitant, non peccant, vt æquo & pari honore priuari debeant, præsertim cum vna regio totam gentem non capiat præ multitudinem, & multis in locis coloniæ fuerint constitutæ.

Hactenus de illis, qui legitimas ob causas impediti, cum Transitus sacrificia vnâ

Cap. 26.

Martium mensis cur Mosis primum posuerit.

Pascha, transitum sonat.

Num. 9.

Cap. 27.

Ibidem.

Peregrinantes, & suos lugentes mortuos, differere poterant suū Phasem in mensis sequentem.

Cap. 28.

vnà cum populo celebrare nequiverint, licet serò, necessariò tamen studuerunt officio prætermisso satisfacere. Nunc extremum illud, quod ad hæreditatum successiõnem spectat, aggredior: est autè mixtum hoc quoque, & ex interrogatiõne responsioneque constat. Erat quidam nomine Salphaat, vir probus & ex tribu minimè obscura. Hic filium nullum, filias quinque genuerat: quæ post obitum patris dubitantes, se bonis parennis spoliatarum iri, quòd hæreditas ad mares tantummodò perueniret, verècundè, quemadmodum virgines decet, non vt diuitias venarentur, sed vt patris nomen & dignitatem conseruarent, ad Principem accedunt: & Pater, inquit, noster defunctus est, qui in nulla fuit illarum seditionum, in quibus contigit innumerabiles interire. Vitam priuatam & quietam egit: nisi fortè crimini vertendum est illi, quòd filium mare nullum procreauit. Nos certè ab illo genitæ sumus: quæ tametsi parente videmur orbatæ, patrem tamen reuerà te, Princeps, habebimus. Princeps enim legitimus, subditis suis coniunctior est pater, quàm ille ipse, qui genuit. Virginum ille prudentiam, & pietatem earum erga patrem admiratus, se tamen à respondendo sustinuit, quoniam cogitabat hæreditates à viris adeundas, quippè qui militiæ & bellorum, quæ gessissent, præmium essent accepturi. Naturam autem, quæ mulieribus eiusmodi certaminum immunitatem dedisset, eorundem itè præmia non elargiri. Quamobrè cum mens eius dubia & anceps, mericò diuersas in partes distraheretur, quæstionem ipsam ad Deum retulit, quem solum controuersias non falsis nec erratibus iudicijs distinguere, & pro veritate iustitiæque dirimere non ignorabat. Ipse verò rerum omnium effectus, mundique pater, qui terram, & cælum, & aquam, & aërem, atque omnia ex his concreta continet & moderatur, qui deorum & hominum Dominus est, virginibus orbis respondere non recusauit. Respondens autem, plus, quàm à iudice postularetur, tribuit ipse benignus & clemens, qui beneficentia potestateque sua cuncta prorsus impleuit. Virgines enim collaudauit. (O Domine, quis laudes efferet tuas? quo ore, qua lingua, quo vocis instrumento, qua animi parte præstantissima? Astrorùm ne chorus eas pro dignitate celebrabit? cælum ne vniuersum vocem emittens, tuarum virtutum partem vllam poterit explicare?) Rectè, inquit, locuta sunt filiæ Salphaat. Hæc laus testimonio Dei comprobata, quanta sit, quis non videt?

Adeste nunc, homines superbi, qui rebus secundis elati, supra naturam cernicem tollitis, & supercilium contrahitis, apud quos foeminarum viduitas, risus est, misericordia malum, & quod miserabilius est, pupillarum solitudo deluditur. Videte eos, qui humiles calamitosique indicantur, non negligi aut despici à Deo, cuius imperij pars despectibilissima, sunt omnia regna orbis terrarum. Torus enim ambitus terræ, operum ipsius infimum est: & necessariò tandè respiscite. Attamen cum postulata virginum laudasset, nec sine munere dimisit, nec parem cum viris propugnatoribus honorem habuit. His enim hæreditates, vt laboribus eorum digna præmia tribuit: illis verò non præmium, sed gratiam & benignitatem impertiuit. Quod ex ipsius verbis intelligitur apertissimè, cum dicit, donum & munus, non autem merces & præmium. Hæc enim accipientium, illa sunt largientium propria. Cæterum cum ad ea, quæ rogauerant virgines, respondisset, communem de hæreditatum successione legem tulit, filios primùm vocans ad hæreditatem. Quòd si filij desint, filias: quibus ait hæreditatem adiungi, vt ornamentum extrinsecus, non vt propriam possessionem. Quòd enim adiungitur, cum eo, quod ornatur, nullam habet necessitudinis coniunctionem, sed ab illo seiunctum & alienum est. Tertio loco post filias, fratres vocat. Patruos ordine quartos constituit. Ex quo significat, parentes quoque filiorum hæredes esse. Stultum enim esset, existimare eum, qui filij fratris hæreditatem tribuit fratri patris propter necessitudinem, quam habet ille cum patre, à successione patrem ipsum excludere. Verùm quoniam naturæ lege filij parentibus succedunt, non contra, quòd infaustum erat, reticuit, nè pater & mater ex acerbo liberorum obitu viderentur non consolabilem dolorem percipere: tacitè autem ipsos vocauit, dum patruos vocat, vt vtrunque complecteretur, nè vel contra decus fieret, vel bona ad aliorum manus peruenirent. Quinto loco vocat eos, qui genere proximi sunt, quorum primis semper hæreditatem adiudicat. Hæc de oraculis, quæ mixta sunt, necessariò percurramus: nunc ea, quæ per prophetam afflatum edita sunt, explicabimus. Sic enim me facturum promisi.

Idem Mofi diuini afflatus, & populo felicitatis initium fuit. Etenim cum plurima homi-

Num. 27.

Filiæ Salphaat ad verècundè de proponunt Mofi causam suam.

Princeps subditorum parens.

Datur virginibus istis possessio inter cognatos patris sui.

Num. 27.

Cap. 29.

Omnia regna terræ, pars despectibilissima imperij Dei.

Lex de hæreditatum successione.

Cap. 30.

hominum millia ex Aegypto ad Syriæ ciuitates in coloniam deduceret, iamque & viri & foeminae, inuia longaque solitudine superata, ad mare, quod rubrum appellant, peruenissent, in magnis difficultatibus versabantur, cum nec trajcere possent ob nauium inopiam, nec per eandem viam regredi tutum existimarent. Grauius ad hæc malum afflictis addebatur. Nam Aegyptiorum Rex egressus, cum non cõtemnenda equitum & peditum manu properè sequebatur, vt exitum, quem manifestis oraculis adductus concefferat, vlcisceretur. Inconstans enim improborum hominum voluntas, tanquam in trutina collocata, paruo occasionum momento in contraria declinat. Inter hostes igitur & mare conclusi, de salute sua ita desperabant, vt alij satius esse ducerent, manibus hostium interfici, alij mortem obire voluntariam mällent, quàm hostibus ludibrio esse. itaque se in mare deijcere cogitabant, & oneribus quibusdam comportatis in litore confidebant, vt simul ac hostes appropinquantes adspexissent, desilientes celerius in profundum demergerentur. Sic igitur difficultate necessitatis exterriti, torquebantur. Sed propheta cernens, præ stupore populum vniuersum, vt piscium iactum congregatum, non ampliùs apud se consistens, sed numine correptus, vaticinatur in hunc modum: Timor quidem necessarius, & terror propinquus, atque ingens periculum est. Ex aduerso enim immensum pelagus, nulla ad fugiendum via, nulla nauium copia: à tergo insidiæ, & hostium acies celerimè persequentium. Quoniam te vertas? quòd te subducas? omnia vndique repente irruunt: terra, mare, homines, elementa naturæ. Vos tamen confidite, nec animos despondete, nec deterremini, sed inuictum à Deo auxilium expectate: spontè iam aderit: ex occulto, quemadmodum sapienter experti estis, pro vobis pugnabit. Cerno manum, quæ vobis opitulatura est, aduersariorum ceruicibus laqueos iniicientem. Detrahit eos in mare: instar plumbi collabuntur in profundum. Vos quidem illos viuentes animaduertitis: ego verò iam mortuos perspicio. Hæc ille spem omnem superantia vaticinabatur: ipsi verò re ipsa vaticinij veritatem experti sunt. Nam quæ fabulis videbantur magis incredibilia, diuina potentia cõtigerunt. Maris contractio, vtriusque sectionis disunctio, vndarum per totum profundum ad partem fractam confirmatio, vt magnifica via sectio esset pro muro validissimo. His enim congelatis, sublime patebat iter multitudini, tutò per mare, non secus ac per siccam semitam & solum lapideum, incedèti. Arena enim exiccata, in naturam solidam coaluerat, cum hostes velocissimè persequentibus, ad proprium exitum festinarent. Extremum agmen, tanquam auriga, nubes dirigebat, in qua diuina quadam erat facies, ignis splendorem emittens. Pelagi fluctus, qui compressi seiunctique fuerant, refluebant, partibus non ampliùs exiccatis, sed colliquefcentibus: ex quo repentina exundatio, & hostium interitus, quos muri iam congelati corruentes, & maris ætus, in ipsam viam tanquam in vallem delati, obruerunt.

Erant indicium exitij cadauera supernatantia, quæ maris superficiem constrauerant, & vehemens procella, quæ aceruatim illa in aduersum litus ciecit. Spectaculum necessarium populo conseruato, qui non modò periculum euaserat, sed etiam videbat aduersarios, non humana, sed diuina vi grauiùs punitos, quàm vlla ratione dici queat. Quamobrè Dei laudes, à quo tantum beneficium acceperant, iurè celebrantes, ei gratias egerunt. Moses enim populo in duos choros distributo, vni, qui ex viris constabat, ipse dux erat: alteri autem, qui ex mulieribus, sororem præfecit, vt patrem & tanti beneficij authorem collaudarent, mutuis harmonijs concinentes, cum & animi, & voces ipsæ conuenirent: animi, quoniam ad eandem gratiarum actionem tendebant: voces, quoniam ex grauiissimo & acutissimo sono constabant. Virorum enim vox grauis, foeminarum acuta. Quapropter si rectè componantur, suauissimus ex illis & iucundissimus cantus efficitur. Tot autem hominum millia rebus incredilibus & admirandis, quas commemorauimus, adducta sunt, vt idem sentirent atque concinerent. Letabatur enim Moses, & perspecto multitudinis gaudio, voluptatem cohibere non poterat. Iraque canticum inchoauit, chori autem audita retinebant. Hoc est principium & exordium prophetiæ Mosis, per afflatum numinis editæ.

Deindè vaticinatus est de primo & maximè necessario cibo, quem terra nõ edidit, sterilis nimirum & infœcunda: sed cælum demisit, non semel, sed annis quadraginta quotidie summo manè, fructum æthereum, minutissimo rori persimilem. Hunc Moses intuitus colligi iubet, & Deum obtestatus, ait, Eos, qui diuinam benignitatem in rebus fidè superantibus experti essent, ipsi Deo credere oportere. Quarè cibaria hæc, inquit,

Inconstans malorum hominum voluntas. Exod. 14.

Vaticinatur Moses suo populo Aegyptiorum interitum.

Aegyptij submerguntur in mari.

Cap. 31.

Exod. 15.

Canit Israel. el Deo laudes, pro suis beneficijs.

Cap. 32.

Exod. 16.

Huber Mo-
ses ipse
propheta
no afferuari
mana in
die alteri.

inquit, ne condantur, aut reponantur. Nullam eorum partem in crastinum diem quispiam conseruet. His auditis, quidam in religione non ita confirmati, existimantes forsasè ea non esse oracula, sed principis monita, relinquunt aliquid in posterum diem: quod quidem corruptum, foetore primum impleuit totum exercitum: deinde in vermes, qui ex corruptione nascuntur, conuersum est. Quæ perspicuus Moyses, in credulis merito succensuit. Quis enim non succenseret hominibus imperitissimis, qui cum tantaq; vidissent facile confecta esse diuina prouidentia, quæ nulla ratione quisquam fieri posse existimaret. non solum dubitarent, sed omnino non crederent? At ipse pater duobus euidentissimis signis prophetæ vaticiniû comprobauit. Quorum vnum statim ostendit, cum id, quod condiderant, corrumpere, foeret, & in vermes animalia abiectissima conuerteretur. Alterum autem postridiè demonstrauit. Semper enim, quod supererat, posteaquam necessarium abspertauerat multitudo, solis radijs liquefiebat, & liquefactum consumebatur. Secundum haud ita multo post vaticinans oraculum edit de sacra die septima: quæ quidem dies quam prerogatiuam haberet, non solum ex quo mundus conditus est, verumetiam antequam cõderetur, homines ignorabant, ob eam forsasè causam, quod propter continuas euerfiones, quæ tum ex aqua, tum ex igne contigerant, non potuissent à maioribus suis accipere monumenta rerum, quæ certa temporum serie atque ordine essent consecuta. Arcanum id Moyses vaticinans aperuit oraculo, quod signo perspicuo rem testabatur. Signum illud fuit eiusmodi:

Cap. 33.
Sexto die
bidui anno
nam piuit.

Prioribus diebus ex aëre minor copia defluebat: sexta autem die, duplo maior. Ac prioribus quidem diebus si quid seruabatur, ita liquefiebat, vt in humorem omnino redigeretur. Tunc autem nullam cõmurationem accipiens, in eodem statu permanebat. Hæc admiratus Moyses, non magis coniecit, quam, diuino numine afflatus, vaticinatus est septimam diem. Quamquam eiusmodi cõiectura prophetiæ propinque sunt. Neque enim mens tam rectè rem ipsam attingeret, nisi diuinus spiritus eam perduceret ad veritatem. Res autè admirabilis apparebat non solum ex eo, quod cibus duplicabatur, aut quod præter morem integer permanebat: verumetiam ex eo, quod sexta die vtrunque contingebat, quam quidè diem sacratissimum septimæ diei numerus sequebatur. Quæ si quis expendisset, reperisset eodem ordine caelestem cibum impeditari, quo mundus ipse fuisset genitus. Primo enim ex sex diebus & mundus conditus, & cibus ille demitti cœpit. Est autem apposita & congruens similitudo. Nam vt absolutissimum mundi opus ex nihilo fecit, sic in solitudine copiam præbuit, elementis ex præfenti vsu cõmutatis, vt aër pro terra sine vlllo labore aut molestia cibos abundè subministraret illis, qui eos sibi per ocium parere non poterant. Tum edidit tertium oraculum imprimis admirabile: Septima, inquit, die solitum cibum aër non exhibebit, nec quicquam vel exiguum in terram ex more deferetur. Id quod res ipsa comprobauit. Pridiè enim hæc pronunciauerat, cum Hebræorum quidam, vt consueuerant, ad colligendum profecti sunt, sed spe sua falsi, & re infecta redierunt, se, qui non credidissent, accusantes, vatemq; & diuinum, & qui solus obscura incertaque perspiceret, appellantes prophetam. Hæc sunt, que numine afflatus de caelesti cibo vaticinatus est.

Exod. 16.
Aërem non
darunt mā-
na die septi-
ma, Mole-
vaticinatur.

Cap. 34.

Exod. 31.

Alia necessaria, licet admonitionibus magis, quam oraculis similia videantur, ordine prosequamur. ex quibus & illud est, quod aduersus eos, qui instituta patria violauerant, gessit, de quo & antea diximus, cum taurum aureum ad superbiam Aegyptiacæ imitatione fabricari, choros constituerunt, & aras edificarunt, & victimas immolarunt, Dei veritatem oblitæ, & Maiorum nobilitatem, quæ religione sanctitateque creuerat, abolentes. Quamobrè Moyses incredibili affectus dolore, primum quod populus vniuersus, qui semper antea omnium acutissimè perspexerat, cæcus euasisset: deinde quod falsum & cõmentitium simulacrum potuisset extinguere veritatis lucem, quam nec sol ipse deficiens, nec totus astrorum chorus obscuraret. fulget enim proprio suo diuino & incorporeo splendore, cui hæc, quæ sensibus percipiuntur, cõparara, idem esse videantur, ac si cum die nox comparetur. Et facie igitur, & mente commutata, Moyses, quasi ipse non esset, diuino furore correptus: Si quis, inquit, errore non est deceptus, nec externo flagitio religionem violauit, me sequatur. Cum autem vna tribus non minus animo, quam corpore ad eum accessisset, quæ pridem contra nefarios & inipios incitata, ducè & Imperatorem cupiebat inuenire, qui iustū vliscendi tempus rationemque præscriberet, eamque Moyses indignatâ & gementem, animoque promptam & paratam adspexisset, magis adhuc inflammatus, Vnusquisque vestram, inquit, stricto

Ita sci pro-
per initia
magna vir-
tus est hinc
dicunt: Ira
scimni &
nolite pec-
care. Pal. 4.

stricto gladio per medium exercitum ruat: nec alienos solum, sed amicos & sanguine coaiunctissimos passim interficiat, & facinus hoc pro veritate diuinoque honore susceptum, pro quibus pugnare & decertare leuissimum est labor, sanctissimum putet. At illi cum clamore * tria hominum millia statim interficiunt, inprimisque illos, qui fuerant impietatis authores. Nec solum defensi sunt, quod scelus non attigisset: sed etiam optimorum generosissimorum numero adscripti, munus rebus à se gestis dignum, nempe sacerdotium, acceperunt. Aequum enim erat, eos religionis custodes efficere, qui pro religione pugnantes, se fortissimè gesserant.

Habeo dicere oraculum adhuc admirabilius, de quo prius etiam verba feci, cum loquerer de prophetæ sacerdotij principatu, quod, cum ab ipso item numine afflato pronunciatum fuisset, non longo post tempore, sed confestim euentu confirmatum fuit. Eorum, qui templi res tuentur & curant, duo sunt ordines: Vnus sacerdotum, qui præstantior est: alter ministrorum, qui est inferior. Erant autem eo tempore tres sacerdotes: ministrorum verò multa millia. Hi, quod numero multitudineque præstant, elati sacerdotum paucitatem aspernabantur, eaque re se duplici peccato obstringebant. Nam & dignitate superiores deprimebant, & extollebant inferiores, vt si subditi inuaderent principes, ob cõfusionem ordinis populo charissimi. Tum facta conspiratione, contra prophetam vociferabantur, quod cognatione propinquitatē adductus, fratri, fratrisque filijs sacerdotum tribuisset, & eorum cooptationem ementius esset, tanquam diuina prouidentia non esset constituta, vt ipse loquebatur. Hæc ille periniquo animo ferens, magnoque dolore affectus, licet mitissimus esset & mansuetissimus, tamen ob sceleratorum odium iustissima ira sic exarsit, vt supplicauerit Deo, vt ipsorum sacrificium auerteret: non quod impiorum sacrificia iustissimus iudex esset suscepturus, sed quod etiam Deum amantis animus, quantum ad se attinet, non tacet, sed sollicitus est, ne impijs res prosperè cedant, sed eos semper sua frustretur spes. Adhuc igitur ardens, legitimaque indignatione accensus, numine afflatur, & in prophetam conuersus, vaticinatur ad hunc modum:

Gravis & periculosa defectio est incredulis, quos solos non verba, sed facta eruditunt. Isti vapulantes, me non esse ementitum intelligent, quando discentes intelligere noluerunt. Exitus ipsorum est vita, planum hoc faciet. Nam si morte solita naturali peribunt, ego sum ementitus oracula: sin noua atque insolita morte auferentur, me vera dixisse constabit. Profundissimam terræ dehiscens voraginem cerno, frequentesque cognationes percuntes, & familias, que sibi dignitatis successionem arrogant, detrahas & absorptas, viuosque homines in tartara descendentes. Vbi tacuit, terra motu concussa dehiscit, in ea potissimum parte, in qua impiorum erant tabernacula, quæ protinus è medio sublata sunt. Partes enim terræ, quæ secesserant, re perfecta, quamobrè disunctæ fuerant, rursus coniunctæ sunt. Ducentos autem & quinquaginta defectiois authores fulmina immissa statim omnes sustulerunt, nulla parte cadaverum relicta, que posset affici sepultura. Insignis hæc & celebris suppliciorum successio, & magnitudo, prophetæ religionem declarauit, comprobante Deo veritatem ipsius, qua in pronunciandis oraculis vtebatur. Nec illud consideratione indignum est, quod à terra & cælum, præcipue mundi partes, supplicia sceleratis intulerunt. Scelus enim ipsorum in terra radices egerat, & in sublime sic efferebatur, vt ad cælum vsque conscenderet. Quamobrè ab vtroque elemento sic vindicatum est, vt terra quidem patefacta atque dehiscens, eos, vt grauia sibi tunc pondera, corripere atque absorberet: cælum autem nouo ignis imbre demisso, nefarios combureret, in nihilumque redigeret. Idem verò, & absorptis à terra, & à fulmine deletis, exitus fuit. Neutri enim vllum vestigium reliquerunt. Illi enim terra obruti sunt, hiatu ad exaquandum solum concludente: Hi fulminum igne deleri penitus, atque consumpti.

Cæterum cum hinc in cælum esset migraturus, relictaque vita mortali, immortalitatem adepturus, euocatus à patre, qui ipsum à se ex duobus, corpore nimirum animoque compactum, in naturam vnam redacturus erat, totumque prorsus in mentem, vt solem, lucidissimam translaturus, tunc afflatus numine, non iam in vniuersum toti populo vaticinari videbatur, sed vnicuique tribui singulatim, quæ tum ipsis, tum posteris erant euentura. Quæ partim iam contigerunt, partim expectantur. Quapropter exijs, quæ facta sunt, futurorum fides confirmatur. Eos enim, qui & paterno, & materno præfatum genere, & consilijs, & vitæ institutis, & alijs rebus innumerabilibus differabant, ita deuinxit & conciliauit, vt tanquam vnus hæreditatis diuisio, rationibus

* Viginti
tria millia
interficiuntur
eorum qui
fuerunt ido-
lolatryæ au-
thores. Exo.
32.

Cap. 35.
Ministrorum
templi apud
Hebræos
duplex or-
do.
Num. 16.

Murmur mi-
nistrorum
templi aduer-
sus Moysen,

Cap. 36.
Vaticinium
Moyses de m-
teritione
Chore cum
250. mini-
stris.
Num. 16.

Cap. 37.
Non tū mi-
grauit Mo-
ses in cælū,
sed cū Chri-
sto migraturus
erat.
Deut. 33.

Moriturus
Moses sin-
gulis tribu-
bus auentur-
a, puunciat

nibus oraculisque conueniens inueniretur. Admiranda quidem sunt hæc, sed admirabilius multo extremum illud sacrarum literarum, quod totius legislationis est, veluti caput in animali. Iam enim sese colligens, & tanquam è carceribus cursum dirigens, in cælum euolaturus, numine afflatur, & de se, viues adhuc, vaticinatur vti defuncto, quod mortuus esset, cum nondum esset mortuus, quod sepultus nullo presente, non mortalibus nimirum manibus, sed immortalibus potestatibus, quod non in Maiorum sepulcro conditus, nempe monumentum præstantius consecutus, à nullo mortaliu perspectum: quod integrum mensum populus ipsum lachrymans defleuerit, proprium communemque luctum ostendens ob perpetuam eius tum in singulos, tum in vniuersos beneuolentiam & studium. Moses & Regis, & legislatoris, & sacerdotum principis, & prophetæ talem fuisse vitam, tum obitum, sacrarum literarum monumenta commemorant.

**MARTYRIVM S. MARCELLI, QVI APVD
CABILONEM PRO CHRISTO PEREMPTVS EST. HA-
betur in antiquis MS. codicibus, & vetustissima Martyrologia consen-
tiunt. Stylum passim nonnihil correximus.**

4. Septēbris

Sancitia in
Christianos

Matth. 10.

Marcellus
hospitem
sui repræ-
hendit, &
ad Christi
conuertit.Obiurgat
Præfeci Præ-
sidē, & con-
uicias eius
ob suā ido-
latriam.

V M sub Antonino Imperatore per omnes prouincias & ciuitates aduersum Christianos impiæ persecutionis edicta pendērent, ea prouinciaru præfecti & iudices non tam obtemperandi studio, quam veræ religionis odio, tanta contentione exequi videbantur, vt vbiuis locorum vltra humanam crudelitatem in Christianorum sanguinē belluina quadā immanitate sauirent. Per id tempus Lugduni vehementer persecutionis feruebat rabies, vt cum ex populi sauiensis arbitrio vterque sexus & omnis ætas atque conditio raperetur ad pœnam, quinquaginta viri sacræ religionis cultui dediti, diuersis suppliciorum generibus excrucianti, iussu præsidis in ergastulis detinerentur. E quibus primarij fuere beatissimi Marcellus & Valerianus, qui patefacto diuinitus carcere, vt habet doctrina Evangelica, ad aliam ciuitatem clam aufugerunt. Quod quidem diuina prouidentia ita factum nemo ambigit, vt ad illa loca properarent, vbi erant pro Christo passuri: & gentiles ab illis ad Dominum conuertendi, exemplis martyrij eorum corroborarentur. Porro cum sic persecutionis turbinem declinarent, non mente, sed flumine: non fide, sed itinere separati sunt. Valerianus enim Augustudunum petijt, Marcellus Sequanæ territorium: vt vtriusque ripæ accolæ ad verum Dei cultum diuinis sermonibus conuerterent: vt non solum proprii sanguinis effusione, sed etiam multorum ad Christianam religionem traductione, de diabolo triumpharent.

Cumque sanctus Marcellus latendi studio viâ occulti itineris conficeret, Dominus noster Iesus Christus confessorem suum diutius latere passus non est. Quidam enim Lationus abimprovisò eum hospitio accepit, qui statuâ Martis equestrem, Mercurij etiam & Mineruæ simulacra, ex quodam metallo fabrefacta, in ipso vestibulo collocata, peculiari cultu prosequabatur. Cuius prophana superstitionis errorem cum sanctus Dei non sine multo animi dolore vidisset, admonet hospitem, vt ab hac miserabili superstitione discedat: asserens, saxa sensu carētia non posse cuiquam opitulari, sed illos aut brutis pecudibus comparandos, aut non multum à saxis distare, qui deos crederent, quos humana manus ad demonum similitudinem effinxisset. Ea obiurgatio tantam apud Lationum vim habuisse fertur, vt breui tempore tota eius domus, contempto errore, ad fidem Christi conuersa sit. Cum autem non irritò labore aliquādiu illic Marcellus hæssisset, audit feruere locis omnibus persecutionis procellam. Itaque relicta vrbe Cabilonensi, Argentomagēsis aggeris vicum petit, vbi in Priscum Præsidem, solenni epularum apparatu, profana sacrificia numinibus suis immolâtem incurrit, & ab illo hospitalitatis studio ad conuiuium inuitatur. Sed sanctus Dei martyr ab illis epulis abhorrens, conuiuias obiurgandos potius censuit, quam vitandos. Ea verò repræhensione vt Christianum se esse declarauit, omnium ea sententia fuit, nouis eum supplicijs excruciadum, & ad arboris ramos naturâ diffusos, toto corpore duris restibus alligandum, atq; ita vi adductis ramis, & postea laxatis, mēbris omnibus discer-

discerendum. Sed sancto martyre fidei constantia in confessionis suæ proposito fortissimè perdurante, cruento persecutori nequissimæ crudelitatis consilio illud atrocius visum est, vt sub populi conspectu diuersis pœnarum generibus conficeretur. Iubet itaque eum ad Saturni statuum duci, quæ Araris ripæ imminēbat, & ad Solis simulacrum, quod ab alia fluminis parte colebatur: quibus si nolit sacrificiū offerre, gladio caput eius amputari. At fides martyris, cælesti virtute confirmata, frangi non potuit: sic verò quotiēs esset interrogatus, respondit: Quisquis Deum viuum totis animi viribus & perfecta cordis fide complexus est, insensibilibus idolis nunquam sacrificabit: quæ cum sint ex ære & saxis cōfecta, nefas planè est, animam cælitus datam, vitæ suæ authore neglecto, ea colere: quod quidem diabolus in humani generis certissimam perniciem hortatur. Se verò nunquam eò adductum iri, vt tam prophanis sacrificijs contaminetur, vtpotè qui Christo quotidiè hostiam syncerâ offerat: potius verò præcedentium sciorum exempla secuturum, cum quibus se speret æternæ beatitudinis præmia adepturum. Cernens igitur Præfes eum nec minas, nec supplicia reformidantē, furentis iracundiæ stimulis incitatus, inaudito crudelitatis genere defodi-
eum cingulotenus & rectum stare iubet: vt sepultura viuo esset ad pœnam, quæ vita functis impenditur ad requiem. Atque in hunc modum inuictus Dei martyr, secundo à Cabilone milliario, viuens in Christo, sepelitur, & in tertium diem in Dei amore & laudibus perseuerans, impollutum Domino reddit spiritum, sancti corporis exuuias nobis ad patrocinium derelinquens.

Inuicta S.
Marcelli cō-
stantia.Nota info-
rens imma-
nis suppli-
cij genus.

**VITA SANCTISSIMÆ IDÆ CONSCRIPTA AB
VFFINGO MONACHO VVERTINENSI S. LVDGERI.**

PROLOGVS AVTHORIS.

DIVS humanæ salutis prouisor Iesus Christus, qui operarios suos adhuc in vineam suam mittere nō desinit, diuersis ab initio Ecclesiam suam sublimauit honoribus: dum innumera quoque gentili-um voluit sanctoru suorum florere patrocinia, nec vllam terrarum partem donorum cælestium esse expertem, de quo scriptum est: Reipsa comperio, quod nō sit personarum respectus apud Deum, sed in quauis gente, qui timet ipsum, & operatur iustitiam, is accipiet. Quod vtrique iam vespere mūdi in beatissima Dei famula Ida completum esse comperimus: Cuius (si Deus annuerit) sanctitatis indicia signorum stipulatione subnixâ, prout possumus, enucleare gestimus. Quæ videlicet veneranda Christi ancilla, summo inter suos loco nata, tempore magni Regis Caroli claruisse refertur. Ex regali scilicet indole sanctarum virginum Odiliæ, & Gertrudis filiæ sancti Pipini, quarum, si quis sanitatis indigus, salutiferas lipsanas frequentat, testem se protinus recuperat sentiet sospitatis. Hæc itaque, vt in sequentibus dicemus, licet cōiugali lege constructa, nihil tamen cælestis sponsi prætulit amori, & idè non solum nullū pudicitia & castitatis damnū pertulit: immò centesimū fructum supernæ mercedis, cum primæ horæ conductoribus, vitorum vidrix, percipere meruit. Huius permulta miracula vel antiquitate temporu, vel scriptorum inopia oblitterata, nobis manēt incognita: illa verò quæ à personis idoneis diuulgata didicimus, modernis tēporibus visu simul & auditu propalata, quanuis obtuso ingenio & imperito sermone, veraci tamen & simplici relatione, beatæ Idæ comite interuentu, conabimur explicare. Illorum nanq; in veteri testamēto non refutatur oblatio, qui post aurea & argentea, quæ à diuitibus in domo Dei offerebantur donaria, pelles etiam rubricatas & pilos caprarum deuota mente in thesauros Dei ad vsus legitimos trāsmiserunt. Ob hoc, summoperè huius codicilli lectorem obsecramus, nē si quid in hoc opusculo incompositiū in doctius gram-matico incedit tramite, temeritatis notam nobis opponat, qui fortiora nobis aggressi, de ignauia nostræ nidulo saltē ad lucem respirare audeamus. Cæterum degener stylus lineam historicæ prosequitur veritatis, cuius hinc felix sortemur initium.

Act. 10.

Ephes. 6.

Iste Pipinus
fuit Maior
domūs Frā-
cis, vr habe-
tur in eius
vita 21. Fe-
bruarij.
Matth. 13.
& 20.

Exod. 35.

Succincta de præfecti Egberti morbo narratio. Cap. 1.

Septēbris 4.

Egbertus
præfectus
Caroli Ma-
gni grauiissi-
mè infirma-
tur.Humanissi-
mè à sancta
Ida tracta-
tur.

O tempore quo victoriosissimus Imperator Carolus Saxonum & Francorum scepra, multarumq; gentium frena feliciter gubernabat, expeditio exercitus, propter Galliarum seditionem, in Occidentē dirigitur: vbi tunc inter alios Oriēris proceres, præfectus quidam Egbertus nomine aduenisse dicitur, qui grauiissimam ibi incurrit ægritudinem. Cū autem inualecente morbo penitus se ab hac præfectura subtraheret, Imperator illum cui-dam de suis summis ipsius loci primatibus procurādum diligentissimè commendauit. Erat enim prædicto Aug-usto, præ inuidiæ constantiæ & prudentiæ præconijs, non mediocriter acceptus. Perlato ergo ad hospitium magna humanitate seruitur, quia & hanc eius infirmitatem, non ad vitæ perniciem, sed ad rerum sequentium consummationem, ex diuina (vt liquet) prædestinatione credimus euenisse. Erat præfato Comiti, apud quem hospitabatur, vnica filia, vnice sibi dilecta, venusta fronte & egregia forma, quæ intantum ægotanti est compassa, vt per seipsam aliquoties illi obsequendo, quantum suam personam decuit, & eius hulcera oppalparet & con-grua doloribus exhiberet fomenta, cuius ipse solatio valdè delectabatur.

Derecupatione sanitatis domini Egberti. Cap. 2.

Carolus Im-
perator eū
visitat.Egbertus pe-
nitentiā
Idam sibi
dari vxorē.Carolus Ma-
gnus dat il-
li multas
terras pro
dote nupti-
ali.S. Ida nubit
Egberto
p̄ncipi.

Interea Imperator rebus in tutum compositis, victor reuersus, præcellentissimi sui comitis haud immemor eandem, qua illum pridem reliquerat, ciuitatem visitandi adiit gratia. Eumque iam per Dei saluantis gratiam & clementiam valentiorē, auraque animatum aëria, reperit. Dumque mutuo aliquandū colloquio fruerentur, inter sermocinandum illustris vir Egbertus, de præfata virginis nuptijs, principi suggestit: vt eius consilio, immò Dei auxilio, huius consequeretur effectum. Princeps verò de eius recuperatione, simul & postulatione multum gauisus, & suum ad hoc assensum & parentum adeptus est fauorem, deditque illi in eisdem partibus multas possessiones de publico, quatenus viciniori potentia foceris acceptior factus, non minori apud illos quam in genitili solo præcelleret dignitate. Insuper etiam cunctis Saxonibus, qui inter Rhenum & Vuisurgim maxima flumina inhabitant, ducem præfecit. Post hæc sponsam suam Christianissimam, ipse admodum religiosus, cum Dei timore suscepit, & ab omni illa parentela honorificè dimissus, ad sua commigra-re decreuit, semper ad mentem reuocans, quantos cælitus successus in illa peregrinatione sit adeptus, multasque saluatori Deo gratiarum reddidit actiones.

De hoc quòd in somnis Angelum audiuit de
situ loci. Cap. 3.Viso sancto
Idæ.Cōstruitur
ecclesia in
honorē Ma-
riæ virginis
& S. Germa-
ni.

Quadam die dum adhuc itineri insisterent, venerunt ad locum quendam iuxta Lupiam flumen, qui Saxonica lingua Hirutfeldt nuncupatur, amœnis nemoribus constitum, ibique inuenta non magna planitie, vespertino iam incumbente crepusculo, tentoria fixerunt, lassisque ex profectioe somnos dabat herba salubres. Omnibus itaque alto sopore depressis, venerabili matronæ Idæ Angelum suum in somnis Dominus mittere dignatus est, qui post multa, quibus eam instruxit, moni-ta, oratorium ibidem ex suis sumptibus construendum prædixit, vbi Domino quan-doque liberius deseruiret, postque huius vitæ cursum consummatum illic ei Do-minus remunerationis æternæ locum quietudinis vnà cum viro suo præfaga voce promisit. Illa mox diuina tacta compunctioe, dum primum manè illuxit, Domino suo, quæ angelico relatu didicerat, plenissimè exposuit, à quo statim, qualiter ista animo eius viderentur, gratulabunda sciscitatur. Qui dum verbis fidem ad omnia accommodaret, beata Ida solotenus inclinata Domino, vt felicia cœpra ad calcem vsque perfecti operis perduceret, submissa voce rogabat. Non multò pòst in loco su-pradicto, vbi quondam densissima syluarum obductione astra ipsa occultebantur, la-pidea Basilica, opere polito construitur, ac in sanctæ Mariæ genitricis Dei honore, sanctique Germani Episcopi consecrata est.

Quando

Quando in prouinciam Dreni peruenit. Cap. 4.

Nullum nanq; dicatum locū, qui est in pago Dreni in Lupiæ fluminis ripa, non-ulla illustri viri Egberti prædia respiciebant, vbi Deo dilecta matrona Ida fre-quentius commorari & semper recentibus in Dei cultu laboribus intentissimè con-sueuerat insudare. Studebat nihilominus ex occasione copulæ carnalis Deo, quæ Dei erant, reddere, sic forinsecum amorem temperare, vt nullius leuitatis neque rigorem animi eius potuisset obfuscare. Si enim, vt apostolicus sermo sonat, sanctificatur vir infidelis in muliere fidei: quanto magis vasa paria sanctitatis, alterutris emicant sus-fulta virtutum instructionibus? Quid super hoc conuenientius profertur, quam duo-bus in carne vna, vnam inesse spiritus sancti indiscissam operationem, quæ illos defo-ris connubiali iure connexos, ardentiori cælestium intus inflammauit amore.

De obitu domini Egberti. Cap. 5.

Non paucis post hæc annis elapsis, militiæ suæ penso expleto, dominus Egbertus vir in Christo honorandus, humanis rebus excipitur, cuius spiritus mox cælo-rum palatinas sedes beatus hospes promeruit obtinere. Post cutus migrationem beata Ida quam districtè tenerum corpus arctauerit, difficile dictū est: Quippè quæ totum spatium quod residuum fuit huic incolatui, incredibili & paucis imitabili du-xit abstinentia, nunquam mentis propositum à Dei cultu relaxans. Secundum Apo-stoli dictum, mortificauit membra sua super terram ab omni illicito appetitu ven-tris & linguæ, omnemque eximiam pompam gloriæ, qua delicatissimè fuerat educa-ta, ad nanciscenda laborum suorum emolumenta feliciter immutauit. Quæque verò de redditibus in matrimonio eius annuatim reseruauit, ea ad pauperum vsum in cælestes apothecas repositum, metuens ne parcè seminans, parcè & meteret: pro-precè seminauit in benedictione, quod in posterum centenis manipulis in area vni-uersalis messiois lætabunda tritruauit. Et vt supernorum meditatione arctius oc-cuparetur, in præfata ecclesiæ plaga meridiana, contiguam eius parieti porticum construxit, in qua remorius orare & à vulgari strepitu immunis conuersari posset, vbi dominus Egbertus laudandæ memoriæ conditus pausat.

Quantis profectibus sancta Ida vitam suam ornauerit. Cap. 6.

Matmoreum sibi sarcophagum longè ante obitum iussit præparari ob incerti temporis momentum, quem duabus quoridiè vicibus, quandū superuixit, di-uerfis alimentorum aliarumve rerum impensis summotenus impleuit, & victu ca-rentibus hilariter distribuit. Verè beata, quæ intellexit super egenum & pauperem, & fregit ei panem suum, vt in die mala liberet eam Dominus. Excubiarum & oratio-num priuata studia, quæ satis dignè textus descriptio delineabit? Sufficiat tantum hu-manæ curiositati, de his quæ foris gessit mirari. Ea verò quæ sub obtentu exteriorum in solius Domini prospectu clandestinis sudoribus peregit, cuius vrbana suffi-ciat enarrare facundia? Theoricæ quippè intenta disciplinæ, nunquam extra ianu-am quam incoluit cellæ, pedem fertur amouisse: saluo eo dum inopum stipendijs de-seruiret, semper factis imitans quod scriptum est: Redemptio animæ, propriæ diu-itæ. Talibus virtutum prærogatiuis sacrosanctum suum adornauit velamen. Nec-non inter agendum cautissimè studuit popularem vitare fauorem, firmissimam in cælis spei anchoram figens, fragosa seculi obstacula fidei thorace, quasi tuta carina tranauit, vt ad plenam perfectionis (quæ Deus est) pertingeret charitatem.

Quomodo de hac vita transmigravit. Cap. 7.

His ad desiderabilem finem perductis, cum remunerator omnium Deus turtu-rem suam ad altiora volare disponderet, vt post tristia lethi, in arduis cæli excel-lentijs nidificaret, molesta vitalium valetudine acriter pulsata, horam præsenfit vlti-mam. Et accito presbytero suo nomine Bertgero, sibi iustis ex causis fidissimo, pluri-busque seruis Dei, preces eorum exposulat, vt que in ipso pausa suæ articulo duca-tum viæ ad Dominum illi impetrent, profusis lachrymis precatur. Factū est, oratum est, de cælis auditū est, quod iā olim prædestinatū est. Hac reuerēda orationis clausula carnali fasce laxata, spiritū amatori suo Christo trāsmisit, beata perennitate cū cælicis agmini-

I 4

agminibus in æthere fructurum. O inexhausta saluatoris largitio, quàm magna super omnia eius miseratio, sine cuius nutu nec foliũ arboris incassum defluit, cuius immis- sione tam sublimium natalium propago, cunctis quæ illicita essent reiectis, verè viti in hæsit, vt in regno Dei multorum palmitum vindemias carpere mereretur. Positum est autem sacrosanctum corpus cum pijs laudibus in arcam saxeam, quam supra retu- limus, & in ipsa porticu, qua se diuino cultui mancipauit, honorificè tumulatur, vbi attestantibus medelis, qualiter apud Deum habeatur, lucidissimè eatenus compro- batur.

Honorificè
sepelitur.

Bergerus
presbyter
qualis fue-
rit.

Omnè mu-
liercm à sua
domo ex-
clusit.

Feliciter
obit, ac pro-
pe S. Idam
sepelitur.

De Bergero presbytero & obitu eius. Cap. 8.

ERat autem præfatus Bergerus ex illorum contubernio, quos beata Ida primùm de Gallijs secum aduexerat, vir religiosæ conuersationis & probatæ castitatis: Quippè eorum disciplinis informatus, qui in lege Dei sui sine querela incesserant, qui etiam ipsam ecclesiã & sacra mausolea, aliquot annis strenuissimè diuinis humanisq; obsequijs excoluit, honorauit, & venustauit. De quo & illud per fidelium ora diffama- tum est, quia inter cætera grauitatis eius insignia nunquam in suis tectis muliebrem personã aut cõmorari aut domesticis vsibus inferuire consensit: ideoq; contra æmu- lum dimicans castitatis, omnè occasionis aditum non solum præcauere, sed & radici- tũ extirpare curauit. Cui etiam ob tantam cordis innocentiam à Deo collatum esse fertur, extremam vitæ horam præscire, quod eo magis liquet, quia ipso quo obiturus erat die, Missarum ex more sacramenta consummauit, ac mox Dominico consignatus viatico, in ipsius vestibus sacerdotibus ante sanctum altare animam reddidit cre- atori, & prope sanctæ Idæ tumbam dignè humatus est. Vt enim tam medicabilis gle- bæ consortium obtinuerit, magnum quoddam fortasè, quod cum commèdaret, iu- stitiæ meritum præcessit.

De effossione infantis. Cap. 9.

Post hæc autem cum ipse locus ab alijs hereditaria successione possideretur, & ob præfidentium incuriam vilitatibus obsolescere cõpisset, cõtinuè benignus Do- minus sanctæ famulæ suæ merita Idæ, ad castigationem improborum, terribili patefecit euentu. Nam præclari comitis Ludolphi amabilis soboles, dum adhuc in albis ab hac luce raperetur, ad eandem ecclesiam deferunt. Et quia sanctæ Dei opinio necdum in aperto emicuit, penès eam pusionem sepelierunt, qui die sequenti de tumulo ex- tractus, ante ianuã vestibuli inuenitur in quo erat inclusus. Stupefacti, quibus res erat commissã, corpusculum denudè pristino loco abdidit, quod nihilominus inuisibili- terum violentia eminè proiecitur repererunt. Obstinatis ergò animis incassum la- borem præstigijs imputantes, tertiam vicem audenter auxerunt. Sed inuanum vires expenderunt: quia quod hesternò labore fuerat oppilatum, tunc in extremo atrij an- gulo viderunt euulsum. Quo demùm pãdore mulctati, ibidem terræ commiserunt. Hoc prorsus formidabili portèto claruit, quãta prouectione beata Ida in cælis vtatur, cuius sepulcrũ Deus nullo carnalis corruptelæ foetore in terris zelatus esse maculari.

Quãta san-
ctitatis hæc
matrona
extiterit, ef-
fossio istius
pueri pro-
testatur.

Oratorium beatæ Idæ à paganis non potuit concremari. Cap. 10.

EA tempestate, qua Hungariorum gens detestanda cuncta incendio absumpsit, præfate quoq; sanctæ Idæ oratoriũ nefanda legio adiit, cruces, capsulas, & omnè ornatum ecclesiasticum depredati sunt. Deindè in altiora scan- dentes, focos nonnul- los in laquearibus construxerunt: sed virtute Dei carbo sopitus, nulla flammæ in- cremènta haurire valuit, excepto quòd raras quasque tabulas insidendo peredit, per quas sine mora in inferiora dilapsus est. Huic operi frustrà incumbentes peruicaci co- natu nolarium aggressi sunt, campanas saltem deposituri: sed ad has inuanum cucur- rerunt, quia eas nullis argumentis enodare potuerunt. Hi nanq; (vt legitur) ignorant iusto, sed semper viuere rapto, omnia sub fraude deducunt tẽpora vitæ. Tandem victæ pertinaciæ & virium elumbes effecti, aliquid ibi esse diuinitatis suspicati sunt: ac mox solius fugæ cupidi, pedibus talaria necunt. Quæ autem vi diripuerunt, post illorum fugam in castris reperta sunt, & suo loco incolis omnia restituta. Tunc omnium ora in laudes summi protectoris generaliter prorumpunt, dum tam euidenti indicio san- ctæ Idæ præsidia præsentialiter cernunt.

Precibus S.
Idæ, ignis
exinguitur
& hostes fu-
gantur.

De muliere quæ vestem clam surripuit. Cap. 11.

DVm igitur radios sanctitatis eius latius fauorabilis sereret rumor, multiq; ob ex- periciendæ salutis votum, ad sepulcrũ illius confluxissent, fortè accidit aduenien- tibus

tibus viatoribus sarcinulas suas foris porticũ deponere, vt quid quisq; ex suo deferen- dum haberet, liquidius perspecto, post expeditior ad procedendum fieret. Quædam aut ex illis muliercula dum sua marsupia euacuare cõpisset, stimulis cupiditatis agi- rata, comiti suæ furata est camisã: & aliter eam occultare nescia, sub propria obstituit veste, seq; simulata religionis specie orantibus miscuit. Illa verò quæ damnatum accepit, cuncta oculis peruagando, hostilem faciem citius deprehendit, ipsamq; ream sce- leris coram omnibus impetere cõcepit. Tunc infelix foemina amenti similima, quò se verteret æstuat anceps, fugãq; confidere, tutissimum rata est esse consilium. Fit viro- rum constipatio, vbi talis auditur acclamatio. Iamq; illa miserrima (spatio euadendi adempto) sepem, qua cõmeteriũ ecclesiæ ambiebatur, moribunda insiluit, quæ mox acutissima sude trãsecta, intestinis omnibus euiscerata, ibidem patrati sacrilegij pœ- nas luit, cunctis hominibus horredum præbens exemplum. Dispari quippè vice tale commissum expiari crederetur, si non scelus solum modò, sed & dehonorationem loci cælestis seueritas zelaret. Sicut enim vberior ex hinc animis ratione iunctis com- punctio, ita ediuersò in certibus & temerarijs maior confusio & horror incussus est.

Restitutio aride manus mulieris. Cap. 12.

IN prouincia Dreni, mulier fuit Eggua vocitata, cui dextera manus in volam plicata ac penè fuerat arefacta, & ob huiusmodi incommodum multos annos feriata, cui quadam nocte in somnis dictum est, vt instar feminiuæ manum ceream formãdo ex- primeret, & ad sanctæ Idæ tumulum deferret, ibiq; orationum continuaret instantiã. Quæ ilicò intellecta veritatis serie, iter optatum maturare haud segniter cõcepit, plan- tis agilitatem voti auditas ministrat, æstuatq; currendo longos breuiare calles. Quo dum festinatò veniens, luctuosus singultibus opem medicaminis flagitasset, & lumi- naria ob sanctorum reuerentiam, propter quos & ad quos venerat supplicatura, ac- cendisset, salubriori vã consilio, ibidem pernoctandi permissum impetrauit, ac mox solitum manus vigorem secundum præfagam sponsonem per Dei auxilium ex inte- gro recepit. Sentiens verò postmodum sese maiore quotidie inedia premi, eò quòd pridem sub mendicitatis obtentu, non stipem tantum, sed & quæstum adipisci cõsue- sceret: diabolicis tendiculis irretita, finitima rura deserit, & vbi facilè dignosci nequi- uerat, nefaria simulatione manum mentitur vnquam. Nec talis vltorè mali Dominum latere doli, cuius iusto examine vltronea fraus haud impunè præteritur: nam mox recenti dono frustrata, in pristinum deformitatis statum, vt prius, suaptè sic tunc redi- gitur coactè. Aequa vtiq; vice tanta libratur peruicacia, vt quæ dono Dei paupe- rior fieri verebatur, geminum postea experiretur.

Sacrilega
sui criminis
pœnas luit.

Eccè pium
vsum in ec-
clesia lumi-
naria accen-
dendi.
Sanatur ma-
nus arida
mulieris
cuiusdam.

Redit infir-
mitas.

De curatione hydropicæ. Cap. 13.

ADducta est etiam ad eundem locum alia mulier hydropica valetudine horribi- liter affecta, quæ tantum distento tumuit ventre, vt vix per vllũ ostium præpedi- ente mole corporis potuerit efferri. Magna ergò difficultate sacrã ædem intrãtes qui illam eò euexerant, nocturnas ibi excubias cum ipsa & pro ipsa celebrant, lachrymis sepulcrũ, precibusq; æthera pulsant. Necdum postera illuxit aurora, & totus lethalis humor de illa foetidissima lacuna effluxit, & omne pauimẽtum, ac si de grandi tumba aqua euerteretur, ex cussa perfudir alluuiens. Quæ statim laxata cute & ventre vacuato ita leuis est effecta, veluti nunquam tam enormis sarcinæ fastidia pertulisset. Ad sua de- indè plũs solitò gratulabunda redijt, quæ olim hæc exosa lucem iam in extrema pen- debat margine lethi, nec vltà per sanctæ Idæ merita istiusmodi infestabatur passione.

Sanatur
hydropica.

De sanitate quam monialis quædam ibi consequuta est. Cap. 14.

Viculus est non grandis in Nordegoa Seudinon vocatus, vbi quædam sanctimo- nialis Vuerensuidis nomine, honesta inter suos opinionis habebatur. Hæc arti- cularium compaginum destitutione per quinquennium anxie torquebatur, & quo- cunque necessitas viarũ medendi causa appulit, aut sago vel alio gestatorio portari consueuerat. Cui etiam Angelico oraculo in visione præcipitur, salutifera venerabilis Idæ limina petere, & nullam reformandæ sospitatis diffidentiam sive comitante ha- bere. Hac reuelatione multum exhilarata, fratrem ilicò suum omnesq; quos poterat consanguineos accersit, quale sibi consilium, diuinum contulerit vaticinium, ala- criter explicat, & vt cupito itineri ocyus subuenirent, æstuanter precatur. Fauent cuncti eius suggestionibus, ad fertilem signorum deducta est locum, & diem illum ac noctem in orationis studio peruigiles expenderunt. Cum verò iam dies albescere videre.

Sanaturalia
quædam con-
tracta.

videretur, coepit pristina virtus sensim reuiuiscere per venas, fibrarum connexio dif-
fociatos conglutinat artus, totaque compositio membrorum iterato reuertitur.
Missarum deinde precibus inchoatis, tantum roboris accepit, vt per seipsam oblati-
ones presbytero reddere, & psalterium proprijs potuisset manibus retinere. Prodiit
mox in publicum tam stupendum miraculum: ab vtroque sexu mixtum concentus at-
tollitur, tantoque propensius, quanto magis sanctae Idae Dei ancillae suffragia visibiliter
agnouerunt. Remeat mulier infueto gressu ad currum suum, (erat enim de nobilibus)
& paruo post momento perfecte recuperata conualuit.

De eo qui auditum perditum recepit. Cap. 15.

Visio surdi
cuiusdam.

IN pago Pedargoa homo quidam cephalargiae concussione nimis vexabatur, ex cu-
ius intolerabili infestatione per totum decennijs spatium auditus priuatus fuerat vsu.
Quem in somnis (vt ipsi videbatur) venustae formae & niuci amictus foemina copellat,
quae cum Crucem ligneam moliri, in qua capitis sui imago figeretur, clementer edo-
cuit, quam ad saepe dictum oratorium cum amicissimis sibi fidelibus pro sui deferret
restauracione. Expergefactus de somno, iussa perficere non distulit, & fido comitatu,
quod fama sanitarum proditrix persuaserat, cursum flectere coepit. Iam vero median-
tis viae terminum transgressi, sinistrae quidem auris obturatio reseratur, altera adhuc
prisco stupore conclusa, & per hoc mirabile indicium meliora ausi sperare, residuum
viae, Kyrielesion cantando, peregerunt. Ad atrium interim psallentium turba perue-
nit, dum ecce dextera auris subito crepuit, veluti fametum torridum subito frange-
retur, ita vt euicino adstantes stupore hebetati, hunc ibidem coniectarent supremo
vita periculo citius occisurum: a quo crepitu mox tabisus de aure humor coepit
emanare, totaque discessit sanies, donec venenoso liquore penitus egesto, rediuiuio
rursus auditu donatur, veris euertibus somnij assertione in seipso expertus. Hoc certe
miraculum non rarus quilibet inspector, sed omnis penes plebecula, quae ad ecclesiam
solenniter cursitauit, ad declarationem meritorum beatae Idae cognouit ostensum.

Surdo red-
ditur audi-
tus.

De caeca illuminata. Cap. 16.

Congruit superioribus miraculis illud quoque, quod sub praescripti oratori reli-
giolo presbytero Bilone ad nostram notitiam per multorum ora volitauit. Tem-
pore quodam cum plurimi ad eandem dicatas reliquias cateruatim confluisent,
mulier capta oculis etiam interfuit, quae eo magis praeter ceteris intentius orauit, quo
visibilem rerum maiori affligebatur dispedio. Cum vero Missarum celebratio circa
horam tertiam ageretur, coepit illa magnis precibus circumstantes exposcere, vt pre-
sbyterum ad se facerent venire: quo praesentato, sic eum mulier percontatur: Est ne
(vt reor, aut visus me fecerit) quod d alba & stola nunc sis indutus? Ille ita vt dixerat ve-
raciter esse affirmavit. At illa, Et ego, inquit, nec talem vestis candorem, nec vllum
omnino colorem per viginti annorum curricula merui videre, sed nunc per sancto-
rum istorum patrocinia clare praesentem hinc populum cernere possum. Dum haec illa
retexeret, intenti omnes ora tenebant. Et ecce sanguineae lachrymae per genas gutta-
tim effluentes, totam faciem cruentabant, nouamque lucem degeneris albugo oculi
aufugit. Tali ergo ordine acutissimis luminibus potita, vniuersos qui aderant, & beatae
Idae sanctitatis, & propriae sanitatis reddidit testes.

Mulier cae-
ca videt.

De demoniaco curato. Cap. 17.

Cum festum Pentecostes celebratur maior frequentia hominum quam alijs tem-
poribus ad locum hunc annuatim confluit. Quo tempore dum ad Missam sanctam
recitaretur Euangelium, daemon atrocissimus vnus e turba ephorum infesto
ausu violenter inuasit, & in conspectu omnium horrendis agitationibus & grunitibus
vexauit. Quem mox non parua iuuenum constipatio, donec Missae preces finirentur,
magna difficultate detinuit, eumque, licet totis conatibus reluctantem, ad memora-
tum traxerunt medicabile sepulcrum. Tunc presbyter populum ad vota confugere,
subsidia ac sanctae Idae fidele patrocinium admonuit implorare. Fit mox iugis in-
stantia precum, ferit aethera clamor, nec ante ab incepto cessatum est opere, quam
spurcissimus praedo mancipium Christi deseruit, seque garriendo vacuas recepit in
vmbas. Quae enim (vt scriptum est) societas luci cum tenebris? quae vero familiaritas
vasi iniquitatis cum loco sanctitatis? Hinc fidelium cordata sagacitas perpendat,
quantae dignitatis eminentia eius spiritus apud superos sit praeditus, cuius cineres dia-
bolicam peruicaciam suis sedibus potenter eliminant.

Liberatur
demoniacus.
2. Cor. 6.

Qualiter

Qualiter foemina curua subito sit erecta. Cap. 18.

ALio quoque tempore, ad easdem reliquias mulier quaedam, nomine Vuerinhild,
in carruca transfuehitur, quae ita neruis contractis & inclinis erat, vt pectus geni-
bus videretur inherere. Pedes quoque deformi specie habebat in posteriora transfuer-
fos, vnde dolendum cernentibus praebuit spectaculum. Vbi dum effoetas corporis vires
intentissime supplicando fatigasset, succedente aurora, cum iam Phoebae lampade
nemorum cacumina rutilare coepissent, repente in genua sursum erigitur, & integer-
rimè restituta est sanitati. Miratur foemina peregrina vestigia, nouis incedens plan-
tis: ibique naeta occasione mansitandi, non paruum tempus in sanctae Idae famulatu
resedit.

Mulier cur-
ua erigitur.

De mulieris foespitate restituta. Cap. 19.

Cuitas est in Saxonica quae Solatium appellatur, commanentium populorum fre-
quentia nobilis, vbi etiam mulier de Sclauorum gente oriunda fertur comorari,
quae toto triennio tantam debilitatem a genibus vsque deorsum pertulit, vt steriles
artus ob diurnam infirmitatem iam frigescere viderentur. Trahebat misera per ter-
ram inutile pondus, ac proprijs priuata incessibus, duorum baculorum sustentatione
pedum vice utebatur. Quae dum beatissimae Christi famulae praecordia ceu solis radios
longe lateque dilatari & omnigenis necessitatibus profutura perdisceret, restitutionis
suae sanitatis ipsa etiam cupida, assumptis secum cereis, ad destinatum locum non sine
maximo labore peruenit. Oblatis ergo suis munusculis, coepit reptando manibus sa-
cratam glebam appetere, crebris euulsiuibus anhelum trahere & deuote tundere pe-
ctus. Cuius protinus votis diuina medicina adfuit secundandis, & quid ab electa sua
vemula miseranda foeminae affectio extorqueret, propitia Deus aure suscepit. Surgens
nanque ab oratione, solidatis substitit talis, & naturalis calor renascentem cutem re-
tulit, ac pristino omnia latentur robore membra. Hoc operatio modo desiderij sui
compos effecta, dignas liberatori suo Christo retulit grates, cuius citissima ope, cura-
tionis suae efficaciam, beatae Idae medentibus meritis, consequuta est. Baculos vero,
quibus olim innitebatur, ob monumentum rei posteris diffamandae, ad fores ecclesiae
suspendit, & ad sua gaudens recurrit.

Debiles pe-
des mulie-
ris cuiusda
solidantur.

De eo qui omnibus membris erat contractus. Cap. 20.

Nec illud silentio tegendum esse miraculum suspicamus, quod ad nos vsque, fama
diuulgante, rata fidelium assertio transmisit. Non multorum post haec interie-
cto dierum spatio, homo miser & miserabilis ad supra memoratum absportatur capa-
cem signorum tumultum, cuius facies ad genua vsque, quadrupedum more, prona ad
terram vergebat, reliquis nullo vsui habilibus membris. Huius dedecoris damnum
per nonnullos pertulit inglorios annos, mortalibus horrendum visu portentum osten-
tatus. Is etiam medicanti tumbae appositus ore (quod solum potuit) & sensu, ibidem
status sui orbitatem luctuose conquestus est, & eos, quibus infractionis suae angor
propter Deum mentes permulserat, vt ita facerent, cohortatur. Mouet intuentes eius
lugubris exoratio, & tam dira corporis eneruati dehonestatio: fundit generatim pre-
ces eo quisque fructuosior, quo corde compunctior, sicque pro vno, vnum omnis in-
terpellat Deum. Istiusmodi autem oratiunculis praebatis, non distulit foecunda Do-
mini clementia per sanctam suam tyrunculam destituto homini medelam impende-
re, quae Dominicus iussis, quoad viueret, sua nunquam destitit colla mancipare. Expli-
cito nanque deprecandi studio, dum singuli se subrigere coepissent a paupere, vitali
quodam intrinsecus perfusione corpus eius, vt ipse assererat, concauit, & petita solus
leniter per membra cucurrit. Hac incognita cunctis delibutione repete cataplasma
tis vires resumpsit infuetas, & humana effigie flexilis artuum compago deco-
ratur, donec Domino fauente sensim se erigere caelumque videre coe-
pit, simul & erectos ad sidera tendere vultus. Magnis ergo
gratiarum laudibus saluatori Deo persolutis, ad
propria incolumis remeavit
magalia.

Contractus
foespitate &
integritati
restituitur.

LIBER

Quod signis S. Idæ nulla scripta sufficiant. Cap. 1.

HVIVS itaque benedictæ Dei matronæ diuersa diuersis temporibus enituere miracula, veridicorum testium annotatione suffultra, quæ tanto liquidius auditoribus seu etiam lectoribus credenda patent, quanto continuis vicibus visibiles sanitates, hæc attentius commendant. Nec enim pristinis temporibus ab afflictorum releuationibus eam feriatam esse confidimus, licet plurima nostræ notitiæ sint subtracta, quæ illorum, vt supra memorauimus, presbyterorum videlicet insolentia silendo præterijt, qui non locum, sed quid loco conferretur, audissimè intendebant: Et quippè vsq; adeo quorundam ineptia inoleuit, vt sacra pulueris ædiculam floccipendentes, suis potius insitueret repositorium vsuris, ac omni penè honestatis cultu derogato, quisq; rebus proprijs consulens, animum ad alia vagari permisit. Aliquorum tamen proteruiam detestandam digna audiuius talione mulctatâ. Sed quia vicinis requieci suæ annis ista increuerit negligentia, nullus qui virtutû eius æmulus videtur, fidelis ambigere potest. Ex quo enim preciosus inibi thesaurus recondabatur, vsq; ad venerandi nostri patris Hogeri tempora, sub Rege Arnulpho, locus ille iuri fuit addictus excellentissimi ducis Ottonis, qui huius serenissimi Augusti Ottonis exitit proauus, à quo idem venerabilis Abbas ipsam regiam curtem, alijs repensis possessionibus iuxta legalem cambiebat ritum, ac deinceps in nostri conuentûs proprietate, id est S. Ludgeri perpetuò vsque in præsens cernitur perdurare. Exindè nostrorum solertia, sancta studiosis latibula incoluit, & prioris ignauix squalore defecato angustis curauit addere rebus honorem. Tum quoque intercepra pridem sanitatum exhibitio, optato plurimjs redijt omine, & quotquot huius muneris rumor adsciuerat, Domino secundante reduci certanim abiêrunt indè meatu. Omnia autem ea velle differere, quæ eò loci beatæ Idæ opitulamina patrata audiuius, non nostræ opis est, eloquij, sensûs, aut sermonis aptè exarare. numerum enim excedunt. Pauca siquidem ex multis huic opusculo inseruimus, imperitiæ nostræ tantum sufficientia, qui prorsus Rhetoricorum ornamentorû ignari sumus, insipidâ saltè rusticitatis agrestis edulio vix pacisci meremur. Sed quantum in nobis est, illius vtiquè datum est à quo inchoat esse omne, quod tendit ad non esse. Cuius gratia adiuti, residua adhuc miracula, prout quimus & in veritate sentimus, petere studebimus.

Antiquorû patri, magna silentij insolentia.

Multa S. Idæ miracula non exarata licet.

Qualiter ædituus pro negligentia sanctorum sit correptus. Cap. 2.

REs quam explicare conamur, illis diebus accidisse refertur, quandò prædictus Bilò nondum in presbyterum promotus est, sed apud Hertzfeldienses officium custodis administravit, quem in eiusdè gremio loci quandiu vixerat, deuotis nouimus insudasse obsequijs. Magno enim illic à primæua etate delectabatur amore, ac pro virium suarum modulo, si quid potuit, ibi honestatis impendit. Sabbatis quoq; & ceterarum festiuitatum præcipuis vigilijs ecclesiam verrere, altaria obuelare, cereos accendere, ac beneolentibus herbis spargere humum consueuerat. Quem huiusmodi obedientiæ sedulo insistentem quadâ nocte incognitæ personæ species in somno his verbis seueriter affatur: Benè quidem te & vtiliter hac in re egisse approbo, qua ecclesiasticis cultibus componendis magnoperè deseruis, sed valdè in hoc tuâ redarguenda est stolidi temeritas, quia egestos quisquiliarum & purgamentorum ab ecclesia æceruos ad sanctorum tumulos effundis & salutarè humum cœnosis sordibus profanare præsumis. Caue ergò, si salutis tuæ consulere velis, nè vlla ibi ulterius dehonoriatio loci fiat. Huius scilicet piaculi se notabilem & ipse publicè professus est, & talibus elogijs reprehensum, cum iuramento affirmauit. Ille postea cautè interdicta vitauit, seq; ad comminantis monita emendatiorem in posterum dedit. Hinc beneuolus lector diligenter animaduertat, qui sacra monumenta destinaro animo profanare præsumit, quanta seueritatis cœsura sit plectendus, si & ipsi culpa impingitur, qui per ignauiam & non per malitiam (quantum nobis conijcere licet) contigua illis loca improuidè attrectauit? Idèò perspiciuum efficitur, quia Dominus custodit omnia ossa sanctorum, dum ea & in terris manent semper, & in Dei regno sine lethi pauore eorum nomina laudesque manebunt.

Sanctorum sepulcra, non sicut cœnosis sordibus profananda.

Psal. 33.

Quomodo

Quomodo infantulus ad tumulum eius perducitur, & quid de eo gestum sit. Cap. 3.

MVlier quædam de Saxonia miserandæ prolis erat genitrix, cuius facies à primo natiuitatis ortu ad scapulas reflexa incouertibili fringebatur rigiditate, monstri cuiusdam potius quam hominis prætendens effigiem. Hæc portentosa deformitas anxie matri luctuosa admodum cõtulit suspiria, & tolerabilius arbitrabatur malum, si nunquam puerperium pertulisset, quam semper succrescentibus curis vixisset. Audita autem curationum gratia, quas per sanctam Idam languentibus Dominus clementer impartitur, dominam suam festinanter adijt, & illi infortunij sui euentum exposuit, atq; vt eius adminiculo cupitum perageret iter, gemebunda poposcit. Paruit illa quò postulantis & quò æstuantis optio compulit, secum mulierem cum trãuersâ sobole adduxit, ac oratione præmissa, domina per se infantulum super altare locauit, hæc subitò obortus lachrymis inquiring: Si tua apud Deum interuentio, ô beata Ida, huius pusilli reformationem obtinere dignatur, tuo illum famulatu mancipandum protinus perpetuo iure condono. Hanc ilicò sponzionem oratio, & orationem exauditio comitabatur. Nam sub horulæ ipsius interstitio, cunctis intuentibus infantis ceruicula repentina ratione reflectitur, vultusq; in suum compactus statum, decenter ornatur, nulla ex hinc prioris damni stigmata monstrans. Minor mox in explendis votis non fuit acceleratio, quam in agendis Deo laudibus acclamatio, ac lætis successibus domum se conferentes, Dei circumquaquè magnalia disseminare gaudebant.

Parit quædam ferua insolitè feru.

Offert domina suscipula prole beatæ Idæ.

Infans reflectitur integritati.

De eo qui pedem cum tibia habebat ad posteriora retortum. Cap. 4.

Accidit quoq; tempore quodam adolescèntulum alium huc adduci, cui dextrum crus cum pede ita ad posteriora erat resupinatum, vt illud nullatenus ad terram valuisset deponere. Ad huius miseræ cumulum sinistri lateris vexationem nò modicam patiebatur, ac per hoc omni penè sanitatis spe destitutus, non solum modò debilitatem, sed etiam inutilis membri pondus pro subsidio gestabat. Iste etiam pia parentum sollicitudine coram venerabili transpositus vrna, generali omnium consilio, voto se obligauit, vt si ambulandi potestate beatæ Idæ intercessione vtique, donaretur, eius famulatio semetipsum perpetuo iure offerre non differret. erat enim ex libera progenie natus. His conditionibus prælibatis postquam diu fuit oratum, impressus alieno loco pes paulatim videbatur dilabi: ossis quoq; diutina ligatura laxatur, totaque lateralis compago vitali calore delibura in pristinum vigorem animatur. Qui deindè processu temporis sanitate crescente, adeò conualuit, vt licet claudicâte adhuc pede per se gressum figere potuisset, ac non multò post sine baculi sustentaculo ab eo quem prius portabat, ipse coepit portari & portatorem suum benigno attrectatit intuitu. Promissi autem sui non immemor, pro resumpta sospitate in eodem loco sanctis seruiturus libera colla submitit, ac totum vitæ æuum in beatæ Idæ obsequio expendere decreuit.

Offert se quidam claudus S. Idæ.

Curatur à sua claudicatione.

Sanctæ Idæ gloriam, neminem perfectè numerare posse. Cap. 5.

Stupenda summi largitoris magnalia, quibus electos suos in terris mirificauit, ad dignè conscribendum valdè perplexa videntur, & quantû humana capacitas sensu apprehendit, ab omni indagationis calculo in prima admirationis fronte resiliunt. Si enim humana sapientia (etiamsi omnes suos nervos intendat) temporariam illam claritatem non sufficit de verbo ad verbum suis coloribus depingere, quanto minus ipsam æternam perfectionem delineare poterit? Humanam quippè refugit notitiam, quam magna multitudo dulcedinis cœlestis his præparatur, qui Deum diligunt & colunt in veritate. Interim innumera quoq; sanctorum millia, quæ per orbem quadrifidum orthodoxa veneratur religio, multo numerosior eorum æstimatur frequentia, qui mortalium cognitioni subtrahuntur & solius remuneratoris sui obtutibus irradiantur, nec tamen minimus eorum capillus despectui habetur: quannis enim alij ab alijs propter obscuritatem famæ impariter impari perfruatur honore, omnes tamen pariter pari æternitate sublimantur in astris. Hinc & vernulam suam beatam Idam Dominus subtelluris aggere non passus est occultari, sed latitantè sub modio lucernam gratissimum multis speculum facere decreuit, vt eminentiori loco posita vastiores etiam sanitatis radios eminens dilataret: Saxeæ scilicet arca, in qua veneranda eximie mullieris ossa recondita, terræq; fuerunt commendata, inuisibili quadam mobilitate sursum coepit emergere, & quasi violentiam terrenæ molis dedignata, contra premensum se intrinsecus lucubatur, sicq; per nonnullos annos sensim erumpendo, sese quæ liquidò

Psal. 30. Multa sanctorum millia quæ hominibus cogniti non subtrahuntur.

Saxeæ arcæ eius, spontè se sepulcro sursum exurgit.

K

liquidò intuentibus ostendit, donèc funditus ab humo sequestrata, in superficie paui-
menti integra resedit. Tanto quippè deposito idoneum terra nō inuenit hospitium,
vndè & eius non præualuit sufficere consortium. Quòd si quenquam huius rei quasi
ficta (quod absit) emulatio tacita angit, testem inuitamus Deum, nos plurimos in hac
luce vidisse, qui supremum non amplius operculi verticem in sua pueritia apparuisse,
& postmodum in id, quod nunc cernitur, exuberasse testantur. Si verò huic ad stipula-
tioni nec sic fidem accommodauerit, ecce in promptu habentur ex gratia Dei, quæ
dicuntur: si aures illum refellunt, oculorum hæc indicio probet, & probando credu-
lus fieri discat. Miramur ergò, & indubitanter veneremur, non fortuitam sed semper
essentialem misericordiã Domini, ex cuius præuentione tam frugifera apud nos pul-
lulauit oliua. aliorum enim ista & his similia non interpretantur, nisi qui animã tuã
detrimenta sectatur.

Quomodo fama beatæ Idæ etiam Episcopum Dodonem non latuit. Cap. 6.

Aliquanta ex parte commemoratis miraculis, per quæ beatæ Idæ sanctitas vicinis
populis saluberrima innotuit: non incongruè suspicamur de translatione sancta-
rum reliquiarum aliquid huic nostræ historiæ strictim inserere: vt vndè beati funeri
promotio certior, inde auditoribus maior religio accrescat. Nec enim scientiæ ne stræ
gracilissima scintilla, laudum illius erit exors, quã ad multorum tuitionem de occiduis
mundi partibus in has terras superna perduxit clementia. Cuius etiã inexhausta lar-
gitati iure imputatur, quòd Saxonici in aruis talis margarita reperta est, ac tam hu-
mitem situ planitiem preciosissimis dignatur dirare pignoribus. Huiusmodi miracu-
lum rumusculis dum plurimorum animos permulisset, ad Reuerendissimum quoque
Mimigarfordensis Ecclesiæ præfulè Dodonem, huius rei notitia peruenit. Tantis ille
congratulus bonis, quòd vel suis tēporibus, aut in loco suæ prouinciæ subiecto, hæc
maximè euenire debuerant: opifici omnium Deo immensas referebat gratias. Vndè
cum famosior quotidie de his relatio increbresceret, visum est seniori nostro Ludol-
pho eundem præclarum Episcopum precibus conuenire, quatenus beatæ Idæ ossa de
tumulo in ecclesiam transferre, ac eius basilicæ consecrationè peragere dignaretur.
Huius exhortationis efficaciam, fratris nihilominus nostri Hugij beneuola inuuit indu-
stria, cui id temporis illis in partibus nostrarum procuratio rerum fuserat iniuncta, qui
& eandem ecclesiam non modica restauratione nobiliter ampliavit. Cùm verò hu-
ius nunciij veritas primitus parochianis innotuisset, videlicet quòd electa Dei tyrun-
cula ad suum oratorium esset deportanda, acruatim illuc confluentes, reuerendis
optabant interesse exequijs.

Aduentus Episcopi & translatio reliquiarum hic describitur. Cap. 7.

Tunc memoratus præful petitis benignè annuens, die statuto superuenit, & sacro-
sanctum reuisit sepulcrum: ibiq; oratione fusa, quod initiadum proposuerat, in-
tentissimè summo delegauit consiliario Christo. Pontificalibus dein dè ornatus infu-
lis sacratam aggreditur tumbam, comitante secum inferioris ordinis agmine deal-
bato, vbi primùm seniore nostrum omnesq; simul adstantes admonuit, totius boni-
tatis originem generaliter in clamare Deum, vt suæ voluntatis effectum in huius fa-
cti inchoatione monstrare dignaretur. Licet enim de sanctæ Dei meritis nullo modo
hæsitarer, solita tamen prudentia vsus, nil per se inconsultè aut inordinatè agere
voluit. Hac supplicatione præmissa, pari omnium consensu & voto operculum mar-
moris amoueri præcepit. Quibus iussa maturantibus, suauissima mox fragrantia de
monumento eructans, odorifera adstantes iucunditate resperisit, vt liquidò omnes
sentirent ob innotificanda beatæ Idæ merita illam cælitis esse destinatam. Quo facto,
Episcopus sacris exuuijs osculum præbet, & cum omni honore de sarcophago suble-
uat, ne non & in scrinio illorum receptui aptato diligenter reponit: monachis inter-
rim ac clericis psalmos & litaniam instanter psallentibus. Deinde præcedētibus cru-
cibus, vexillis, cereis atq; thuribus, cum dulci modulatiuum cantilena, benignus pon-
tifex cum nostro seniore sanctum gestatorium portandum suscipit, & in ecclesia he-
norificè super altare collocat. Ibi queq; aliqua gesta de beatæ Idæ sanctimonia popu-
lo succinctè recitat, ac mox ipso, Te Deum laudamus, incipiente, cuncti laudis suc-
centu omnia concrepant. Vt autem sacrorum pignori veneratio celebrior alicubi
haberetur, memoratus pontifex aliquas ex eis secum tulit particulas, quasdam domi-
nus Abbas ad nostrum transfuxit monasterium, quas etiam omnes sacris vestibus in-
duti, ad Calendas Decembris magno honore & apparatu officiosissimè suscepimus.

Beata

Dodo Epi-
scopus Mi-
migatfor-
densis, aliat
Monasterii
ensis.

Ad instanti-
am Ludol-
phi & Hugij
monachoru
S. Idæ corp⁹
translatum
est.

Ex sepulcro
S. Idæ sua-
uissimus
odor ema-
nat.

Eccè anti-
quū & lau-
dabile ecclē-
siarum &
vsum cereo-
rū, vexillo-
rum, &c.

Beata Idæ & consecrationis ecclesiæ indicta festiuitas. Cap. 8.

His ita peractis, venerandus antistes australem ecclesiæ structuram, id est, turrim in
honorè sanctæ Dei genitricis Mariæ ac sub beatæ Idæ nomine consecrat, cun-
ctisq; in vicino degētibus diem translationis & dedicationis annuali semper recurſu
solenniter feriandum & celebrandum iubet. Tanta rerum congruentia dum strenuè
cuncta perpetravit, populum benedictione Dei munitū ad propria ire permisit, ipse
quoq; cum suis inde discessit. Facta sunt hæc anno Dominicæ incarnationis nongen-
tesimo octuagesimo, 6. Calendarū Decembrium die, Feria 4. Indictione octaua, Im-
perante victoriosissimo Cæsare Ottone, Anno ex quo cum felicis memoriæ seniore
Augusto genitore suo regnare cœpit vigesimo, ex quo augustalem Monarchiam so-
lus obtinuit anno octauo. Super omnia regnante æterno principe Domino nostro
Iesu Christo: Cuius imperij authoritas totius orbis frena solo moderatur arbitrio, &
à cunctis creatis per omnia celebratur, laudatur, adoratur, & spes & omnis fiducia
nostra in illum tanquam redemptorem, saluatorem, protectorem nostrum colloca-
tur, ipsi soli honor & gloria in secula seculorum, Amen.

Dedicatur
ecclesia Ma-
riæ Virgini
& S. Idæ.

Otto II.
hic fuit.

MARTYRIVM SANCTORVM MARTYRVM

EVDOXII, ROMVLI, ZENONIS ET MACARII, AV-

thore Simeone Metaphraste. Capitula margini adiecimus.

TRAIANO impio Imperatore in execrandum errorem
simulacrorum magnum quidem studium cōferente, val-
dè autem & atrociter spirante aduersus pios: & alij sacri-
ficare demonibus, & ante omnes cogebantur milites. Li-
teræ enim Imperatoricæ mittebantur in omnes partes, vt
gentes ad impietatem, & Christianos cogentes vel sacri-
ficare, vel varijs subijci supplicijs. Quæ quidem postquam
venerunt ad exercitum, qui erat in Oriente, illi quidem
eo tempore ea comparantes, quæ ad bellum pertinebāt,
continuisq; & grauibus se exercentes militia meditationi-
bus, alioqui autem religionem amplectentes, nihil cu-
rabant literas illas Imperatorias. Qui, cùm magna pugna eis esset exorta, præclaram
aduersus inimicos obtinēt victoriam. Hoc fuit relatum ad Imperatorem Traianum.
Ille autem proprecè, quòd sua edicta despexerant, ne communis quidem omnium
boni, nempe victoria, vllam ducit rationem: sed eos, qui Imperatorias contempserāt
constituciones, (erant autè numero vndecim millia) relegat in Armeniã Melitenam,
& loca, quæ circa eam sita sunt. Reliqui verò exercitus erat in metu propter eorum
relegationem, ne dolore affecti, molirentur res nouas, & eis aliquid mali afferrent, vt
qui nec Christianismi, neq; propter Christum susceptæ relegationis fuissent eis socij.
Verùm illi nihil tale fecerunt, aut cogitarunt: sed vt qui erant discipuli eius, qui est
verè mitis, fuerunt etiam imitatores mansuetudinis & lenitatis magistrj, & placidè fe-
rebant exilium, & minimè agrè ferebant contumeliam.

5. Septēbris.
Cap. 1.

Impiū edi-
ctū Traiani
Impatoris.

11. millia
Christiano-
rū militum
relegantur
in Armeniã.

Romulus autem, aula Imperatoriæ tunc Præpositus apud Traianum Imperato-
rem, neque ei, neque ciuitati omninò dicebat expedire ea, quæ facta fuerant. Ille au-
tem, cùm oporteret Romulo agere gratias, vt qui beneuolè esset in eum affectus,
stultè & ingrattè se gerens, eum potius maledicis insectabatur, & ei irascebatur,
& tanquam crimen obijciebat, pietatem. Romulus verò verba illius ne tantil-
lum quidem curans, gloriabatur potius contumelijs propter Christum susceptis: &
ardentissimo eius zelo in animo accensus, liberè quidem & effusè illius deos probris
insectatur: Christum autem apertè cōstetur, & pietatem audacter profitetur. Magis
itaque iritatus Traianus, iubet eum extendi, & virgis cædi. Romulus autem magno &
forti animo plagas accipiens: Nunc scias me maximo affici beneficio, exclama-
bat ad Traianum. Corpus enim, quod hoc rubro mihi sanguine circumfluit, abluir
sordes, quas contraxi ex nidore simulacrorum: & induitur anima munda tunica in-
corruptionis. Non tulit hæc Traianus, sed maiori ira percitus, ei celerem comparat
liberationem, & breue efficit martyrium: & decernit, vt caput Romuli amputetur.

Cap. 2.

Romuli pfe-
cti Palanij
egregia vir-
tus.

Pfectior
capite.

K z

Atque

Atque ille quidem iuberet ense adspexit propter Christum, & iucundissimè subijit stadium martyrij.

Cap. 3.
Diocletiani
immaritas.

Cùm multum autem intercessisset temporis, Diocletianus quidè sanguine intestino & tyrannide inuadit imperium: contendit autem eos, qui præcesserant, Tyrannos crudelitate superare & impietate, & ostendere illorum sequitiam fuisse humanitatem. Vnde etiam ad eos, qui illius parebant imperio, edicta veniebant sic quæta, vt omnes vel cum eo communionem impietatis susciperent, vel mors esset eis pœna inobedientia. Christiani itaque propter se uam & immanem illius iram, alij quidem malebāt cum feris habitare in solitudinibus, quàm simul cum hominibus: Alij autem nō dōtes, & speluncas, & quæcunque celare poterant, subeuntes, studebāt, quoad eius fieri poterat, vel ipsum Solem latere. Eo tempore defertur quidā vir pius, & planè indignus, qui lateret. Ei nomen erat Eudoxius, aut Marianus: erat enim vtrunque ei nomē proprium. A dignitate autem primiceriatūs expulsus propter amorem Christi, descenderat ad inferiorem Comitum dignitatem: quam quidem etiam si non fuisset consecutus, satis tamen habuisset eum solum sequi, quem desiderabat. Defertur autem ad eum, qui tunc erat Præses Melitene. Qui cùm de eo singula intellexisset, qui ipsum adducturi essent, emittit protinus. Hoc autem cùm non latuisset Eudoxium, viliori veste indutus, nē esset manifestum quisnam esset, se ostendit ijs, qui missi fuerant. Cùm eum ergo conuenissent, & nondum eum illum esse putassent, vbinam versaretur Comes

Eudoxius
primò Pri-
miceri, in-
dè Comes.

Inuitat suos
hostes ad
conuiuium.

Cap. 4.
Scipsum
indicat, quò
sit.

Eudoxius, eum rogāunt. Ille autem: Si meum teclum subire volueritis, eis dixit benignissimè, & à labore itineris vos parūm recreare, mensæque & salis mecum esse participes, ego ostendam vobis eum, quem quæritis. Cùm ergo parasset conuiuium, eos excipit liberaliter. Illis autem mensa satis exhibita, & promissum inde exigentibus, & rogantibus, vt eum ostenderet, quem quærebant, ille continuo eum, qui erat intus, aperit Eudoxium, dicens: Ego sum, quem quæritis. Hoc gladio vehementius illorū percussit animum. Et respondentes, dixerūt: Non te prodemus, qui nos accepisti conuiuio, neque pro hospitalitate iam malè referemus gratiam. Sed hoc ad nostram sufficiet excusationem, quod cùm in quærendo multum laborauerimus, non potuimus tamen inuenire Eudoxium. Illi quidem pro hospitio has Eudoxio retulere gratias: ille autē, qui & sciebat latere, cùm opus esset, & rursus non latere, quandò huius rei esset tempus, (diuina enim quæ aderat gratia, & docebat athletam, iussit vt eos sequeretur) cùm uxorem vocasset Basilissam, aut si velis Mandanem: nam ea quoque duplici nomine vocabatur: ei mandat, quæ spectant ad familiam. Et cùm omnia eius curæ commisisset, hoc quoque postremū & germanum ei dat mandatum, nē eius defleat decessum, neque propter mortem eius lamentetur: sed lampadibus & alia lætitia potius illum diem honoret. Statim ergo tuam quidem cognationem despicit Eudoxius: obliuiscitur autem propter Christum sui amoris in filios, validi & inuitabilis vinculi parentibus. Vt enim illum lucrifaciat, omnia damnum existimat & stercora, & vadit ad Præsidem.

Omnia re-
linquit, p-
pter Chri-
stum.

Cap. 5.

Eius præ-
clara vox.

Is autem cùm ipsum vidisset: Salue, inquit, Comes Eudoxi. Ille autem ei vicissim reddit salutem, dicens: Tu quoque salue, Præses. Præses autem rursus: Tuam, inquit, accersimus claritatem, vt iustis parens Imperatoris, & dijs, vt par est, offeras sacrificium, & maximè patri omnium deorum magno Ioui, & Phœbo Apollini, & charæ virginis Dianæ. Martyr autem: Mihi vnum est, inquit, sacrificium, sacrificium veri Dei, qui hoc produxit vniuersum: & ei sacrificabo sacrificium laudis, qui est Deus in Trinitate personarum: vitæ autem suppeditator, & veræ salutis dispensator. Quos autem deos nominas, ligna eos video & lapides, nihil differentes penitus à quauis alia inanimata materia. Ad hæc ille non valens intueri, (Quomodo enim, qui dormiebat oppressus profunda crapula impietatis?) Ego te, inquit, sum hortatus, vt exquereris iussa Imperatoris, & dijs faceres ea, quæ solent fieri: Sed tu, vt video, & deos despicias, & Imperatorem, vt qui, quos ille quidem colit deos, tam impudenter probris affeceris & contumelijs: nouam autem præter hanc introducas religionem, & vt eam suscipiant, (vt ad meas aures peruenit) multis persuadeas. Hæc dicebat Præses, multis militibus circumstantibus. Quos ille interim toruè & ferociter intuitus: Quicunque ex vobis, inquit, iussa regia non sequimini, vos militaribus tunicis exuentes, cognoscite esse auidos ab insignibus dignitatis. Cur hoc autem dicebat ille improbus? Vt si qui propter militiæ societatem benè vellent Eudoxio, & essent in eadem, in qua ipse, sententia, erubescerent ipsi soli deficientes in tanta multitudine. existimabat enim eos omnino esse pau-
cos:

cos: & simul quidem volens pudore afficere Eudoxium, qui sic videretur sentire diuersa à toto exercitu: & si solum eum inuenisset, de eo faceret quod vellet. Sed qui apprehendit sapientes in astutia eorum, id, quod excogitauerat, conuertit in eius caput. Nondum enim totam absoluerat orationem, & egregius ille Eudoxius (Tunc enim erat indutus insigni magistratus) zona statim ablata, eam proiecit in faciem Præsidis. Hoc autem visum est alijs adhortatio & zelus: & torus, qui circumstabat, numerus, qui erant mille, centum & quatuor, bono exemplo protinus vrentes Eudoxio, ij quoque proiecerunt zonas in faciem illius.

Dubitans autem Præses de multitudine, rem defert ad Diocletianum. Ille autem auctores quidem tantæ audaciæ iubet grauissimis affici supplicijs: sententiam autem de alijs ferendam, relinqui senatui. Hanc cùm ille accepisset potestatem ab Imperatoris amentia, generosum Eudoxium sistendum curans pro suo tribunali: Stultas, inquit, quæstiones, & linguæ mittens contradictiones, tua sponte dijs sacrificia. Nam alioqui, vt id inuitus facias, omnino coget acerbis suppliciorum. Et statim enumerauit vincula, & plagas, & carcerē, & ignem, & quæcunq; vel solo auditu sunt grauissima. Caligatis vos quoque, sat scio, hæc audientes, & anxij estis de narratione eorum, quæ deinceps sequuntur, num scilicet ea oratio conturbaret athletam. Sed estote bono animo. Maiorem enim ei flammam accendit pro pietate, quod putaret se sic longè præclariorem esse consecuturum coronam victoriæ. Ei itaque dicit martyr: Ludis, Præses. Hæc ego existimo puerorum terculamenta, adspiciens ad eas, quæ sunt illinc remunerationes, & pendens à sola munifica dextera mei Agonothetæ Christi. Nam me terret ille ignis, qui sopiri non potest, & stridor dentium, & quæcunque alia acerbissima sunt parata ijs, qui Deum aspernantur, & ei non obediunt. Hæc autem tua, sunt mihi planè ludus: & ignis, quem mihi minaris, est vel ipsa aqua frigidior. Ensis autem me afficiet beneficio: me enim mittet ad ea, quæ desidero: & pro hoc quidem Sole, qui occidit, & citò absconditur, reddet mihi Luciferum illum, qui nunquam occidit, & suauem radium emittit & ineffabilē: & pro hac mundana, & quæ paulò post non erit, visione, ea quæ sunt firma ac stabilia, & perpetuò permanent: deos autem existimare, lignum & lapidem, & aurum, & argentum, quod manus formauit, & ars polij, oculosque & manus, & reliqua membra eis inculpatis, quomodo non est magnæ amentia?

Excipiens autē Præses: Videtur, inquit, tanta mea lenitas & mansuetudo te ad tantam adducere stultitiam & audaciam. Sed tuam quidem in nos contumeliam, quod ad nos quidem attinet, tolerabimus: ipsos autem deos, & Imperatorem pati à te contumelia affici, planè est stultum, & non multum abest ab amentia. Deinde martyr: Immo verò, inquit, sunt hæc grata ijs, qui sapiunt, & non sunt emotæ mentis. Hoc maiori furore concitat Præsidem: & statim iubet athletā extensum, à quatuor hominibus recentibus locis verberari crudeliter. Cùm autem iamdiu cæsus, in corpoream ostenderet philosophiam in mortali corpore, & se primū turpiter irrisum vidisset Tyrannus, martyrem quidem relaxauit à plagis, conijcit verò in carcerem. Cùm autem aliquot dies moratus fuisset in carcere, rursus eum iubet sisti, & Num te, inquit Præses, aliqua subijt pœnitentia, & respicisti ab illa rabie & insania? Ille autem generosus: Nondum, inquit, vt video, intellexisti res nostras: sed benè scio, fore vt intelligas, & eas, licet tardè, discas, quādò magis fueris periclitatus, & me acerbioribus subieceris supplicijs. Hanc non ferens Præses irrisionem, sed longè acriore percitus insania, ferreis globis conterit ceruicem, & eius emouet articulos, quod quidem est omnibus mortibus acerbis. Adhibita est ergo hæc noua & insolita athletæ machinatio. Ille autem stabat tanquàm turris, quæ non potest expugnari, ne tantillum quidem labefactus illius insultibus. Præses itaq; cùm nō ferret se tam turpiter ab eo superari, eum morte condemnat. Satis enim ducebat, si vel sic ab eo liberaretur.

Cùm eum ergo accepisset multitudine liatorum, postquam peruenerunt ad locum supplicij, martyr manus & oculos simul tollens ad cælos: Domine Deus, inquit, qui Abelis suscepisti sacrificium, Abrahæ oblationes: eorum, qui fuerunt à seculo, martyrum & iustorum sanguinem, longosq; labores, & admirabilem tolerantiā: tu quoque nunc benignis oculis meum vide sacrificium, & nē despicias Domine hunc paucum propter te effundendum sanguinem, qui seruentissimo animo tibi sacrificatur. Ecce enim, vt vides, animā propter te hodie depono. Deinde rursus adiciens: Consequantur, inquit, benigne Domine, à te auxilium, qui propter me tuum sanctum nomen in-
uocant.

uocant. Memēto hāreditatis tuā, quā acquisiisti, & nē eis deficiat, Domine, tua misericordia. Hāc cū Deo dixisset, illinc cōuersus videt coniugem: & cū quā ei prius iusserat, reuocāisset in memoriam, & fidem ab ea accepisset se omnia rectē executuram, hoc postremō ei mādat, vt ei fossam fodiat in loco, qui dicitur Amimna, & in eo corpus sepeliat.

Cap. 9.

Prædicit Zenonis martyrium.

Cū autem eum non parua circumsisteret multitudo, videt quendam in medio stantem, nomine Zenonem, ei valdē amicum & familiārem, illius mortem plangentem. Cui ille, o chare Zeno, tu quidem, inquit, scio, nostram fles separationem: sed Deus, cui ego seruo, & in quem confido, non nos à nobis inuicē se iunget, quos vehemens amicitia, & ardens in ipsum amor cōiunxit: sed perindē ac in vna scapha nos vitam transmittemus. His Zeno corde accensus & inflammatus, sumpsit audaciam, & continuō omnibus videntibus & audientibus, se statim esse martyrem est protulit. Interim autem dum sic clamabat liberē, eum comprehendentes lictores, vt eis iusserat Tyrannus, caput illi adimunt. Itaque Eudoxij prædictio tam citō effectum est sortita, & ipse amicum Zenonem statim videt cōsummatum martyrio. Cū sic amico prouidisset, quoniam eum quoquē vox quādam euestigiō vocabat: ipse verō tanquā conuiuium quoddam mortem poscebat, beato suo capite ensi dato, moritur post amicum. Eius autem coniunx non solum corpore, sed etiam anirao, cū vidisset maritum propter Christum interfectum, neque eum neglexit, neque illiberale aut effœminatum aliquid est locuta: sed quamprimū accurrens, in lanā quidem vellere suscipit athletæ sanguinem: hoc enim ei mandārat maritus. Cū autem sustulisset corpus, id honorificē sepelit, vbi iussa fuerat, nec alia quidem illius mandata negligens, non quod eum amisisset, sed quod non vnā cum eo excessisset, reputans viduitatem.

Zeno decollatur.

Irem Eudoxius.

Vndē etiam ad Tyrannum accersita, statim à se ipsa accedens, irridebat illius deos, & habebat ludibrio, ne ipsum quidem dimittens immunem à cōtumelia, qui eos sustineret honorare. Sed tu quidem, inquit Tyrannus, hāc facis volens à me interfici, & studens venire ad maritum: vt aliquod nomen assequaris apud hos impios Galilæos: Ego autem nequaquam tibi mortem afferam, etsi sis digna pluribus mortibus: nē existimes fore, vt id à me assequaris. Illa autem: Cor meum, inquit, videt meus Dominus, & mentem accipit ante facta. Non ergō frustrata sum coronis, quod à te non fuerim interfecta: sed quod prompto animi studio me ipsam sacrificauī, ero cum marito particeps eorundem præmiorum, & paribus fruar remunerationibus. Eam, cū hāc dixisset, expellit è tribunali.

Cap. 10.

Eius vxor flagrat de dieo martyrij.

Nondū autem transfērant septem dies, cū gloriosus martyr Eudoxius in somnis appārens cōiugi, iubet vt mittat ad prætorium Macarium, suum familiarem & amicum. Ea autem cū renunciāset Macario visionem, ille quamprimū venit in prætorium. Et cū satellites, quosdam esset, cognouissent, eum statim cōprehendunt, & ducunt ad Præsidentem. Ille autem statim eum interrogauit, quānam eius esset religio, & quod genus. Is verō: Sum, respondit, Christianus: deos autem gentium, & profundam eorum deceptionem, iam olim didici contemnere, cū me hoc admirandus docuisset Eudoxius. Hinc fit, vt ego contendam me ipsum sacrificare hostiam vero Deo, per quod potero citō ad dominum meum peruenire Eudoxium. Præsēs autem postquā nomen audiuit Eudoxij, & hunc cognouit esse illius discipulum, ille mirandum in modum animi dubius, (sciebat enim se nihil ampliū effecturum in discipulo, quā fecisset in magistro) Huic quoquē, inquit, infelici Macario sceleratum caput ensē quamprimū amputetur. Lictores autem protinūs fecerunt, quā iussa fuerant. Sicquē Macarius fit re vera Macarius, quod est beatus. Et hi generosi viri tale trophæum erexerunt aduersus communem hostem naturā, in ipso Christo Deo, & patre principij experte, & sancto & bono spiritu: Quoniam eum decet gloria & potentia, honor & adoratio nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Cap. 11.

Macarij præclara confessio.

Macarij præclara confessio.

Cædes Macarij.

Cædes Macarij.

VITA S. VICTORINI EPISCOPI VRBIS
AMINTERNINAE ET MARTYRIS, EX
Martyrologio Adonis Episcopi Tre-
uirensis.

N suburbano Romæ natale beati Victorini martyris. Septēbris 5. Fuerunt autem duo fratres, Victorinus & Seuerinus. Hi post vtriusque parentis obitum se inuicē pedagogantes, pari custodia se mutuis obsequijs æmulantes, germanitatis vinculo probabiles, Deo se ipsos hostiam viuam obtulerunt. Cumquē intantum excipissent, vt sua omnia perfectionis intuitu relinquerent, & vendentes res suas, vendunt res suas. censum earum pauperibus erogāssent, Deo expeditius seruituri, nudi facultatibus omnibus remanserunt. Alter itaque seruiens alteri, mutua vice & æmula charitate seruebat. Imperium, libertas. Nihil deerat illis, cū nihil haberent.

haberent.

Igitur Victorinus spirans altiūs, & id ipsum, quod sibi parebant, imperfectum computans, nec satis sibi factum, si alteri liceret in altero, aut alter alteri seruitium exhiberet: eremum ingreditur, seditque in specu excelſæ rupis, quam subterfluentis aquæ geminum sinuārat abruptum, vni tantum hospitium viro, vt sedens somnum caperet: vel si reciperet alterum, stans oraret. Texerat ostium vimine: assiduus in lectione & oratione manebat. Cernit interim inuidus omnis boni, profectum viri, & ferre non valens, simulat se puellam, & ante fores viri gementia verba ingeminat: Vide in gē- as diaboli. Heu, inquit, me miseram, syluis, errore, & tenebris vagam. Locus non agnoscitur, iter quaeritur. Quisquis es loci huius incola, cælum vndiquē & syluæ famam virtutum tuarum, opusque ferent: cripe me à frendentibus apris, cripe à fauentibus lupis, & à rictibus vrsorum. Quod victura sum, tuum erit: si moriar, tuum. Satis superque sufficiat operiri limine tuo. Non longum quaero habitaculum: vnus tantum noctis hospes ero.

Referat Victorinus cellam, & hostem, dum miseretur, secum includit. Vix horæ spatium intercesserat, dum inter molimina & assiduum corporis motum, protenso pede tetigit hominem Dei, & velut compungens vulnere, noxio calore succendit. Addit igniculū dulcedo sermonis: vrget facinus solitudo. Quid moror? Facit casum columna arboris, alta radice quæ diū fundata steterat. Furtiuus amor scelus perficit. Exclamat iam victor Victorini diabolus: Quid agis, inquit, vir perfectissime, cui etiam frater grauis fuit? Iam iungeris alteri, qui recessisti à tuo? Quid agis, qui nouum dogma syluis constituens, suadebas scopulis castitatem? Hæc iactans, ex oculis decepti velut fumus euanuit. At is, qui ceciderat, velut exanguis iacuit. In se autem aliquandō reuerſus, syluas deseruit, ad fratrem Seuerinum repedauit: pudore diū vocem suppressens, tandē causam facti exposuit, ipse pœnam sibi statuens.

Findens nanque arborem, manusque per fissuram inferens, præduratam cuneis & Agit egre- pestulo cicatricem arboris claudit. Sed mox Seuerinus factum pœnamquē fratris Episcopi suum nunciat. Ille veniens, primū eum soluere tentat: sed vt repugnantem vidit, orat, benedicit, consolatur, discedit. Vir autem Domini, qui se grauissima pœnitentia damnauerat, Dominica tantum die modicum panis & aquæ coactus à fratre percipiebat: qui etiam se simili cibo & ieiunio macerabat. Igitur in huiusmodi conſtrictione triennium voluit: cumque iam omnes penē mouisset eius in Christo imitanda humilitas, Episcopus ciuitatis rediens, vix agere potuit, vt sese à pœna, qua ille memor tremendi iudicij se dānauerat, absumptis penē carnibus, permitteret resolui.

Quantæ autem sanctitatis postea fuerit, quamque potens in miraculis, non facile lingua alicuius explicabit. Electus deinde ab vniuerso populo, * Aminterninæ vrbis Aminterninæ sacerdotium adipiscitur. Indē postmodum sub Imperatore Nerua, cum alijs Dei seru- Creatur nis Eutyche & Marone, ab Aureliano iudice primō relegatus in sexagesimo milliario Episcopus, ab Vrbe via Salaria: Deinde apud eum locum, qui Cotilias appellatur, vbi putentes aquæ manant & sulphuræ, in ipsis capite deorsum per horas tres suspensum teneri, Dirē cruci- ab impio iudice iustum est. Quod cū per triduum pro Christi nomine passus fuisset, arur. gloriosē coronatus, migrauit ad Dominum. Cumque vna die, iussu Aureliani, corpus Decedit eius

eius inhumatum iacuisse, venerunt Aminternenses populi Christiani, & sapientes, in suum territorium transfulerunt, & honorifica sepultura condiderunt Nonis Septembris.

VITA S. BERTINI ABBATIS, EX QVODAM EGREGIO MS. CODICE, PAVLO LATINIORI ET *preſtiori ſtylo per F. Laurentium Surium deſcripta. Sunt, qui putent à Folchardo Bertinenſi conſcriptam.*

Septēbris 9. Audomarus ille Episcopus fuit Morinensis.

Luc. 12.

Matth. 5.

1. Cor. 9.

Comes Vualbertus magnus S. Bertini amicus.

Prædicat vir Dei Vualberti Comitis casum.

Summum Vualberti periculum.

Pfal. 9. Psal. 144.

ANCTVS Abbas Bertinus post beati Audomari obitum multos in Dei seruitute duravit annos, cœtumque monachorum ipsi à Domino creditum, diligens pastor multa animi sollicitudine sub districto sacrae regulæ iugo conferuabat, sciens scriptum esse, cui plus commissum sit, plus etiam ab illo exigendum. Proponebat illis quotidie Dominica & Apostolica præcepta, ijsq; in seuera viuendi ratione proficientibus, religiosis actibus suis præclara de te præbebat exempla, conuenienter illi sententiæ Saluatoris: Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum, qui in cælis est: nè, quemadmodum Apostolus ait, alijs prædicās, ipse reprobus efficeretur. Cernens autem benignissimus honorum operum compensator Deus, indefessam militis sui aduersus diaboli tētationes pugnam & certamen, tum etiam erga gregem ipsi commendatum curam egregiam, admirandis eum signis & virtutibus illustrauit, è quibus nos pauca duntaxat annotabimus.

Fuit quidam spectabilis Comes Vualbertus, cuius vxor Rogentrudis dicebatur. Horum vtrique à sacris confessionibus erat beatus Bertinus, immò verò etiam compater, vt vocant, ex laudabili Christianorū more, quo inter se fraterni amoris foedera quædam ineunt. Vtrique vir Dei sæpè prædicabat verbum Dei: qua causa vir pius Vualbertus crebrò ad eum ventitabat, vt ex eo diuina præcepta cognosceret, & post corporis & sanguinis Dominici communionem, sacri oris eius benedictione potiretur. Quodam autem die veniens ad ecclesiam, in qua beatus Audomarus quiescit, cum preces absoluisset, quadam re necessaria urgente, ad beatum Bertinum non accessit, sed incautus domum abiit. Id vbi animaduertit viri Dei discipulus Dodo, ait ad eum: Equidem valde, venerabilis pater, admiror, quid sit, quòd tuus in Christo fidelis amicus Vualbertus ad beati Audomari basilicam venit, & tamen te insalutato, absque benedictione tua recessit. Beatus Bertinus plenus prophético spiritu, respondit: Fili, crede mihi, priusquam ille domum redeat, quòd nunc magna cōtentione festinat, multum dolebit se sine nostra benedictione reuertisse. Et ecce eodem die, cum iam Sol occubuisset, nuncius velox à Vualberto venit ad hominē Dei, eiusque vestigijs aduolutus, tremula voce ait: Dominus Vualbertus singularis amicus tuus, mi domine, cum ipsa iam ferè morte colluctans, obnixè rogat, vt pro se Deum depreceris, quòd possit tam presens discrimen euadere. Cum enim hodie à basilica sancti Audomari properè abscederet, in medio itinere subitò ex equo collabens, in petrosam humum decidit, multisque quassatis membris, & femore penitus contracto, se confestim putat moriturum, nisi precibus tuis, quòd fore sperat, diuinitus liberetur. Agnoscit autem idcirco in hoc se coniectum discrimen, quòd callidi hostis machinatione ob rem necessariam hinc, non munitus benedictione tua, abiērit. Cuius etiam delicti veniam petit, oratque vt potum, tuo ore & manibus benedictum & consignatum, ad eum mittere nè graueris.

His auditis, venerabilis senex commotus tam acerbo casu amici, præcipit Dodoni discipulo, vt vinum in sacrario repositum proferat, laboranti Vualberto ocyus mittendum. Ille verò respondit: Mensis totus, vt reor, pater beatissime, iam intercessit, ex quo in eo vasculo vix parum vini relictū est. At vir beatus, fide perfectus & charitate feruens, ait ad eum: Abi fili mi ad vasculum illud: credo enim Deum, cui nihil impossibile est, qui adest adiutor opportunitatibus, & propè est omnibus inuocantibus eum, nostro tam malè affecto amico salutarem indè potum præbiturum. Pater Dodo, & veniens in sacrarium, cernit vas plenum optimo vino, & eius odore admirabiliter totam domum

domum sentit completam. Eo nuncio accepto, sanctus Christi confessor immensas agit gratias omnipotenti Deo, dicitque ad ministrū Vualberti Comitis: Ex hoc vino perfer celeriter ad herum tuum. Ille nihil moratus, eadem nocte lætissimus redit ad dominum suum: narrat ei quid gestū sit, vinumque illi bibendum offert. Posteaquam ille bibit è vino sacrato, eadem hora sanatur, & mirificè laudans Deum aurorem salutis suæ, bonam possessionum suarum partē Deo & beato Bertino largitur: vt qui pro Christi amore patriam parentesque reliquerat, possit etiam in hoc seculo centuplum recepisse videri.

Vualbertus haurit vino benedictio sanatur.

At postquam vir sanctissimus totum vitæ suæ tempus in Dei timore exegit, perfectus in operibus bonis & plenus spiritu sancto, Nonis Septembris migravit ad Dominum, & cum multo monachorum luctu sepultus est in monasterio Sithin, quod ipse construxerat in honorē beatissimæ matris Dei & sancti Petri principis Apostolorum. Ad eius tumulum orantibus quotidie præstantur à Domino immensa beneficia. Sed hic Lectorem admonitum volumus, permulta eius miracula, quæ, cum adhuc esset in corpore, perpetravit, antecessorum nostrorum negligentia non esse scripto comprehensa: & quantum ex ijs nonnulla ex illustribus viris, qui hodieque supersunt, discere possemus, at tamen ea reticere malumus, quam res dubias proferre. Non enim ille eget incertis testimonijs, cum eum Dominus præclaris operibus continenter illustret: è quibus vnum adscribemus, quod nos ab illis accepimus, qui se vidisse testati sunt.

S. Bertini obitus.

Tres industrij piscatores apud monasterium beati Mauricij martyris, cuius erant serui, Dominicæ resurrectionis nocte in Rhodanum, conscensa nauis, retia iactarunt. Tum verò non vti consueuerant, sed ingentem piscium multitudinem ceperunt, ita vt pluribus annis neque tam magnos, neque tam multos pisces illic se cepisse fateantur. Læti ergò, nauim appellant eo loco, quo soliti erant, sed ex ea exire non possunt. Duo enim ex ipsis manuum & pedum officio priuati, toto corpore contriti sunt. Tertius verò & claudus & sardus effectus est: diuina in eos vltione animaduertente, quòd Dominicæ resurrectionis noctem violassent. Porrò is, qui & audiendi, & gradiendi vim omnem perdiderat, duobus se sustentans scipionibus, & aliorum etiam opera adiutus, sanctorum loca visitat, & apud venerabilia seruorum Dei sepulcra diuinam implorat misericordiam, vt eorum præclaris meritis possit amissam recuperare sanitatem. Cum iam aurem multa peragrasset loca, venit etiam ad beati Bertini monasterium Sithin, vbi corpus eius quiescit: & fratribus eius loci nocte Dominicæ resurrectionis in ecclesia vigilias celebrantibus, ille acerrimo correptus morbo, à socijs precandi causa in ecclesiam introducit: atque illic cum multis lachrymis salutem à Domino per beati Bertini merita petens, cum sacrosanctum Euangelium recitaret, videt apud se quædam ardere lumina, & ita sensim morbo recedente, subitò se curatum sentit coram fratribus. Post synaxim autè gratias immensas agens Deo & sancto Bertino, latus indè digressus est.

Nora celestem vitionem in phanatoris sacratissimo noctis.

Sunt complures alij apud beati viri sepulcrum restituti, quemadmodum testantur vsque in presens pendencia ad ecclesiæ aditum diuersorum morborum instrumenta vel symbola: sed cum Maiores nostri, quod diximus, non annotarint ea miracula, nos certam de illis historiam texere non possumus. Ex his verò indicijs perspicuum fit nobis, quam magna & ineffabilis sit in regis æterni conspectu Sanctorum gloria. Illorum enim animæ inter innumeras cælestium spirituum fulgent cateruas: illorum veneranda corpora inter homines quiescentia, ab Angelis visitantur, & admirandis signis & virtutibus in multorum populorum notitiam se inferentes, magno honore afficiuntur. Omnia prætereunt. Gloria Sanctorum manet in Christo sine fine, Amen.

Curatior fuit dus & claudus.

De hoc beato viro inueniet Lector nonnulla in Vita S. Audomari Episcopi, quæ habetur infra 9. Septembris.

VITA

VITA ELEVTHERII SERVI DEI, PER D. GREGORIVM PAPAM SCRIPTA,

Lib. 3. Dialogorum, Cap. 33.

Septēbris 6.

Eleutherius mortuum excitat.

Quidā puer grauius à dæmonio vexatur.

Nō fert dē mon Dei p̄sentiam.

Vide vim orationis communis, & q̄ grāa fit Deo.

Nota de ieiunio sabbati sancti.

Precū sancti viri mira virtus.

LEVTHERIVS pater monasterij beati Evangelistæ Marci, quod in Spoletanæ vr̄bis pomœrijs situm est, diū mecum est in hac vr̄be in meo monasterio conuersatus, ibique defunctus est. Quem sui discipuli referebant plorando mortuum suscitasse. Vir autem tantæ simplicitatis erat & compunctionis, vt dubium non esset, quod illæ lachrymæ ex ea humili simpliciq̄ mente editæ, apud omnipotētem Deum multa obtinere potuissent. Huius ergo aliquod miraculum narrabo, quod inquisitus mihi simpliciter & ipse fatebatur.

Quadam nanque die dum iter carperet, facto vespere cum ad secedendum locus deesset, in monasterium virginū deuenit: in quo quidam puer paruulus, quem malignus spiritus omni nocte vexare consueuerat. Sed sanctimoniales scēminæ vt virum Dei susceperunt, eum rogauerunt, dicentes: Tecum, pater, hac nocte puer iste maneat. Quem ipse benignè suscepit, secumq̄ eum nocte eadem iacere permisit. Facto autem manē, cœperunt sanctimoniales scēminæ eundem patrem vigilanter inquirere, si quid ei puer, quem dederant, nocte eadē fecisset. Qui miratus cur ita requirerent, respondit, Nihil. Tunc illæ eiusdem pueri innotuerunt causam, & quod malignus spiritus nulla ab eo nocte recederet, indicauerunt, summoperè postulantes, vt hūc secum ad monasteriū tollerent, quia iam vexationem illius videre ipsæ non possent. Consensit senex: puerum ad monasterium duxit. Qui cum multo tempore in monasterio fuisset, atque ad hunc antiquus hostis accedere minimè præsumpisset, eiusdem senis animus de salute pueri immoderatiùs perlatiriam tactus est. Nam coram positis fratribus dixit: Fratres, diabolus sibi cum illis tororibus iocabatur: at verò vbi ad seruos Dei ventum est, ad hunc puerum accedere non præsumpsit. Postquam vocem emisit, hora eadem ac momento idem puer coram cunctis fratribus, diabolo se inuadente, vexatus est. Quo viso, senex se protinùs in lamentum dedit. Quem dum lugentem diū fratres consolari voluissent, respondit, dicens: Credite mihi, quia in nullius vestrum ore hodiè panis ingreditur, nisi puer iste à dæmonio fuerit ereptus. Tunc se in orationem cum cunctis fratribus strauit, & eoque oratum est, quousq̄ puer à vexatione sanaretur. Qui tam perfectè sanatus est, vt ad hunc malignus spiritus accedendi ausum vltèrius non haberet.

Petrus. Credo, quod ei elatio parua surrepserat: sed eius discipulos omnipotens Deus facti illius esse voluit adiutores.

Gregorius. Irà est. Nam quia pondus miraculi solus portare nō potuit, diuisit hoc cum fratribus, & portauit.

Huius viri oratio quantæ virtutis esset, in memetipso expertus sum. Nam cum quodam tempore in monasterio positus, incisionem vitalium paterer, crebrisq̄ angustijs per horarum momenta ad exitum propinquarem, quam medici molestiam Grego eloquio syncopin vocant: & nisi me frequenter fratres cibo reficerent, vitalis mihi spiritus funditus intercidi videretur, Paschalis superuenit dies. Et cum sacratissimo sabbato, in quo omnes & paruuli pueri ieiunant, ego ieiunare non possem, cœpi plus in ore, quam infirmitate, deficere. Sed tristis animus consilium citius inuenit, vt eundem virum Dei secretò in oratorium ducerem, eumq̄ peterem, quatenus mihi, vt die illo virtus ad ieiunandum daretur, suis apud omnipotentem Dominum precibus obtineret. quod & factum est. Nam mox vt oratorium ingressi sumus, humiliter sese cum lachrymis in orationem dedit, & post paululum completa oratione exijt, & ad vocem benedictionis illius, virtutem tantam meus stomachus accepit, vt mihi funditus à memoria tolleretur cibus & ægritudo. Cœpi mirari quis esset, quis fuerim: quia & cum ad animum redibat infirmitas, nihil in me ex his quæ memineram, recognoscebam. Cumq̄ in dispositione monasterij mens occupata fuisset, obliuiscabar funditus ægritudinis meæ. Si verò (vt prædixi) rediret ægritudo ad memoriā, cum tam fortè me esse sentirem, mirabar si non comedissem. Qui ad vesperam veniens, tantæ me fortitudinis inueni, vt si voluissem, ieiunium vsq; ad diem alterum transferre

transferre potuissem. Sicq̄ factum est, vt in me probarem ea etiam de illo vera esse, quibus ipse minimè interfuissem.

Petrus. Quia eundem virum magnæ compunctionis fuisse dixisti, ipsam lachrymarum vim largiùs addiscere cupio. Vnde quaeso, vt quot sunt genera compunctionis, mihi edifferas.

Gregorius. In multas species compunctio diuiditur, quandò singulæ quæque à penitentibus culpæ planguntur, vnde ex voce quoq̄ penitentium Hieremias ait: Diuisiones aquarum deduxit oculus meus. Principaliter verò compunctionis genera duo sunt: quia Deum sitiens anima priùs timore compungitur, post amore. Prius enim sese in lachrymis afficit: quia dum malorum suorum recolit, pro his perpeti æterna supplicia pertimescit. At verò cum longa mœroris anxietate fuerit formido consumpta, quedam iam de presumptione veniē securitas nascitur, & in amore celestium gaudiorum animus inflamatur: & qui priùs flebat, nē duceretur ad supplicium: postmodum amarissimè flere incipit, quia differtur à regno. Contemplatur etenim mens, qui sint illi Angelorum chori, quæ ipsa societas beatorum spirituum, quæ maiestas æternæ visionis Dei: & amplius plangit, quia à bonis perennibus deest, quam fleuit priùs, cum mala æterna metuebat. Sicq̄ fit, vt perfecta compunctio formidinis, tradat animum compunctioni dilectionis.

Multa com-punctio-nis genera. Thien. 3.

Quod benè sacra veraciq̄ historia figurata narratione describitur, quæ ait, quòd Axasilia Caleph sedens super asinum suspirauit. Cui dixit pater suus: Quid habes? At illa respondit: Da mihi benedictionem: terram Australem & arentem dedisti mihi: iunge & irriguam. Deditq̄ ei pater suus irriguū superius, & irriguum inferius. Axas quippè super asinum sedet, cum irrationabilibus carnis suæ moribus anima præsidet. Quæ suspirans, à patre terram irriguam petit: quia à creatore nostro cum magno gemitu quaerenda est lachrymarum gratia. Sunt nanque nonnulli, qui iam in dono perceperunt liberè pro iustitia loqui, oppressos tueri, indigentibus possessa tribuere, ardorem fidei habere: sed adhuc gratiam lachrymarum non habent. Hi nimirum terram Australem & arētem habent, sed adhuc irrigua indigent: quia in bonis operibus positi, in quibus magni atque feruentes sunt, oportet nimirum vt aut timore supplicij, aut amore regni celestis mala etiam, quæ antea perpetrauerunt, deplorent. Sed quia (vt dixi) duo sunt compunctionis genera, dedit ei pater suus irriguam superius, & irriguum inferius. Irriguam quippè superius accipit anima, cum sese in lachrymis celestis regni desiderio affligit. Irriguam verò inferius accipit, cum inferni supplicia flendo pertimescit. At quidem priùs inferius, ac post irriguum superius datur. Sed quia compunctio amoris, dignitate præeminet: necesse fuit, vt priùs irriguum superius, & post irriguum inferius commemorari debuisset.

Judic. 14.

Irriguū superius & inferius mysticè.

Petrus. Placet, quod dicis.

VITA S. HVMBERTI CONFESSORIS, IN HANNONIA QUIESCENTIS: EX PERVETVSTO MS.

codice. Natalis eius incidit in Annuntiationis Dominicæ diem: Eleuatio verò in sextum Septembris, quo die Cameracensis Ecclesia eius festum celebrat.

TEMPORIBVS Childerici Regis Francorum floruit Septēbris 6. sanctus Domini Humbertus de Macerijs villa, ex beato Eurardo patre, & Popita matre, claris Francorum proceribus. Qui ab ipsiis puerilibus annis egregia futuræ sanctitatis dedit indicia: præsentia scilicet fastidire, nihil in mūdo appetere, sola quæ fructum beatitudinis veræ pariunt, ambire. Ob hoc parentes eius aduertentes puerum superna illustratione visitatum, Lauduni viris peritissimis commendarunt sacris literis imbuendum. Vbi proficiens ætate & gratia, in monasterio recluditur, & vsque ad sacerdotium vitæ merito promouetur. In præfata autem vr̄bis ecclesia supra cœuos & senes sanctitate tanta pollebat, vt multi eius exemplo animati,

Patria & patres S. Humberti.

Traditur li. teris imbuendus & sacerdotio initiatur.

Adiungit se S. Amando cum solo comite Nicasio Romam tunc.

Sagmaria, equi vel mulæ sunt.

Imperat vrsos, vt sarcinas suas Romam vique ferat.

Visitat sancta loca Romæ.

In presentibus locis postea fuerunt extructa monasteria.

De hoc signo S. Crucis in fratre S. Humberti lege vitam S. Amandi & S. Aldegundi de scripta, 6. Februarii Constructum monasteria

Canes non audet inuadere ceruicem sub pallio viri Dei latrantem.

S. Aldegundis eum inuicit.

animati, viuere beatius eligerent. Euoluto autem aliquanto tempore, accepto ab Episcopo benedictione, ad possessiones sibi relictas à parentibus perrexit, vt eas Dominice familie condonaret. Cum autem ad quendam locum ditionis suæ peruenisset, superuenit ibi sanctus Amandus Episcopus cum venerabili viro Nicasio, qui peregrinationis gratia ad Apostolorum limina pergebant. Cum ergo à beato Humberto hospitio recepti & consolati fuissent, ipse sanctus Humbertus eadem deuotionis gratia peregrinationem cum ipsis accepit.

Illis ergo iter agentibus, dum quadam die fatigati ex itinere residerent: ecce subitò ex sylua, quæ fortè contigua erat, miræ magnitudinis vrsus profiliens, apprehendit vnum ex sagmaris eorum, quem in terram prosternens suffocauit. Intenti beati viri familiare damnum ignorabant. Parantibus iter repetere, cum non adesset equus ad subuehendum sarcinulas, vnum è famulis beatus mittit Amandus ad educendum equum, quem gramina carpentem æstimabat. Parens puer, properauit ad locum vbi cadauer equi bestia corrodebat. Cum autem famulus perterritus moraretur, currens beatus Humbertus inuenit equum euisceratum, & iuxta eum vrsus sanguine cruentatum. Quem cum magna apprehendens securitate, Quia tu, inquit, quod nobis in solatium itineris Deus dederat, necasti iumentum, oportet vt nobis illud hucusquè obsequium suppleas, & sarcinulas nostras toto peregrinationis nostræ itinere feras. Videres horribilem bestiam statim mansuescere, & quæ feritate bestiis & hominibus fuerat infesta, iam velut familiare mæcipium stat obedire parata. Vocata citius accedit, membra componit, onus patienter suscipit, cum procedentibus procedit, cum stantibus ipsa quoquè subsistit. Illis coenatibus, illa modesta adstabat atque portionis suæ stipendia de manu porrigentis humiliter sumebat. Dehinc ad sarcinas rediens, eas, dum sancti viri quiescerent, seruabat. Verùm iter illis agentibus, nimia per vrbes erat admiratio, stupentibus cunctis ferum animal humanis vrbibus famulari. Sed nè sancti fortè iactantiæ vitio tentarentur, ipsis Romæ appropinquantibus, eiusdem sedis Episcopum admonuit Dominus per Angelum, dicens, ab occiduis finibus homines aduenisse meritis sublimes, quibus ad obsequium fera comitatur agrestis. Mitte ergo in occursum eis, nè cum ostensione tali vrbes introeant, sed bestiam ad latebras ire permittant, nè tumultuosæ plebis in se admirationem excitent. Quæ Pontificis iussione audita, sancti viri, quod mandabatur, deuotè fecerunt.

Visitatis igitur sanctis locis, sanctus Amandus cum beato Nicasio Helnonense territorium expetiuit: sanctus verò Humbertus se Maricolis inuexit. Verùm elapso aliquanto tempore, beatus Humbertus eandem peregrinationem secundò solus arripuit, vbi cum in oratorio beati Petri orationi diu incumberet: ecce Angelus ei de cælo adstitit, & super verticem illius signum Dominicæ Crucis expressit, multis fidelibus hoc cernentibus. Cum verò visendi desiderio beatum Amandum ad Gallias properaret, Angelus Domini eidem sancto Amando assistens, dixit: Dilectum Domini Humbertum noueris te visitatum aduenire, cui tu occurrens, contemplare cuius signum gestat in capite, & illius hostiam fore scias. Nec mora beatus Dei sacerdos procedens in occursum beati Humberti, vidit super caput illius radiantem Dominicæ Crucis speciem incredibili fulgore coruscare, & præmissa oratione corruit ad genua eius, eum colligens hospitio cum gaudio spiritali. Post hæc ædificauit sanctus Humbertus monasterium super alueum Helpræ Maricolis nominatum, in quo monachos constituit. Aliud quoquè non procul cœnobium extruxit, in quo clericos vtriusque conditionis & gradus triginta constituit. Venatoris cuiusdam canes, ceruum inter syluam insequébatur, fortè vir Dei agrum excolebat, vt fratrum habitacula construeret. Quod vt expeditius ageret, pallium procul abiecerat. At venatores rubis perstreptentibus feram cursu & clamore vrgebant, iamque victa fera, cum nulum ei patuisset refugium, inter morsus saltu dedit, & sese sub ipso pallio anhela composuit. Quid vltra? Canibus circumlatrantibus accedere propius fas non erat. Agitantibus venatoribus, retrò potius timidi agebantur, tanquam vultum minantis fugerent. Ipsi etiam venatores in dissolutionem versi, obrigente mole corporum, tela deponebant. Quidam eorum beatum virum conspiciens, protinus ab equo desiliuit, & meritum sancti percipiens, patrimonium suum ad vsus fratrum beato Humberto obtulit. Ex quibus sanctus solummodò vnam sui iuris villam illius benigna importunitate suscepit: quam Liniatas dicunt, & stipendiariam in vsus fratrum delegauit.

Prouulgata longè lateque fama sancti, beata Aldegundis eum visere aggreditur, vbi

vbi per aliquot dies ab eo spiritualibus epulis est refecta. Cum autè situm monasterij & circuniacentia arua colloquendo lustrarent quodam die æstiuo, contigit beatam Aldegundem intolerabilem sitim incurere. Progredientibus paululum, virgo acrius vrgebatur, donèc violentia sitis euicta deficere se clamat. Eius molestiam vir sanctus non ferens, orationi incubuit donèc expleto vnus horæ spatio sensim ab areni solo & arenoso scarentis aquæ vena profiliens, largum ex se fontem excitauit. Sed dum sanctus virginis aduentui hoc præstitum fuisse diceret, & illa meritis eius potius ascriberet, ambo munus cælestè gustauerunt. Pareat vsque in hodiernum diem: nec deficit fons ille suaui ad gustum, vtilis ad vsum.

Sitienti Aldegundi in arenoso loco fontem precibus excitat.

Adueniente tempore obitus sui, ipse sanctus misit ad beatam Aldegundem, vt vestes in vsus exequiarum sibi mitteret, vt linteis virgineis manibus textis, virgineos artus componeret. Missus itaque nuncius cum iter medium explicuisset, ecce à beata virgine alter missus occurrit, ferens secum linteamina, quibus obuolui deberet corpus defuncti. Hi inter se causas & tempus itineris mutuo sermone discutientes, aduerterunt vnam eademque horam fuisse, qua vterque executionis mandata suscepit. Quod non absque diuino nutu contigit, vt longè posita virgo, nec fama nec nuncio præmonita, funus sancti viri curaret. Cuius corpus in oratorium, quod ipse construxerat, discipuli sepelièrunt in magna gloria, vbi innumerabilia postmodum contigerunt miracula.

Vicinè morti mittit, ad Aldegundem pro linteamine ad inuoluendum corpus suum.

Translatio eiusdem.

Centesimo quinquagesimotertio anno post mortem S. Humberti, monente Angelo, ab Abbate Rodino leuatum est de tumulo sancti viri corpus. Admirari autem nemo sufficit, quanta miri odoris suauitate perfusi sunt qui aderant. Et quod magis stupendum, sacrum corpus ita illæsum & incorruptum inuentum est, ac si eadem die spiritum emisisset: vt si lectulum compositum videres, dormire hominem existimares. Verùm linteamina, quibus ipse inuolutus fuerat, nihil in se corruptionis habebant. Sed & herbæ, quæ sepulturæ eius die appositæ fuerant, quas nullas pro temporis antiquitate putares, adèc virides sunt repertæ, ac si terræ radicibus inhærentes, irriguis aquis virescerent.

Corpus eius post 155. annos incorruptum apparet.

MARTYRIUM SANCTI MARTYRIS SOZONTIS, AVTHORE SIMEONE METAPHRASTE.

V M Maximianus esset Præses Ciliciæ, & impietatem au- gere & extollere, conuenienter edicto Imperatorum, magno studio contenderet, venisset autem in ipsam quodam adolefcentem, patriam habens Lycaoniam, & ab ortu quidem Tarasius, in diuino autem baptismo Sozon denominatus, cum priore vita amisso quoquè nomine, cum esset pastor ouium, fit etiam nihilominus pastor hominum. Nam in quibus locis degebat in passione, illic omnes excipiebat conuiuio verbi pietatis, & introducebat in Dei mandram. Hic vir cum esset moribus quidem hilaris & mitis, in lege autem Domini haberet voluntatem, & in ea noctes & dies meditaretur, ea ratione nec prophetica frustratur beatitudine.

7. Septembris.

Patria sancti Sozontis.

Sozon, pastor ouium.

Psal. i.

Cum autem fuisset aliquandò Sozon in quodam loco, qui habebat fontem, & fonte herbaque, quæ nata erat iuxta fontem, gregem pasceret, cum valdè opportunus & suaui somnus inuasit, & diuina quædam ad eum accedit visio. Visio autem eum magis confirmat, & ei animum addit ad pietatem. Deindè etiam reuelat gratiam, quæ ad locum erat desuper deuolutura. Erit enim, inquit, hic præsens locus multis vtilis, & apud ipsum salutem inuenient, & glorificabunt Trinitatem. Cum illic autem surrexisset egregius ille pastor, venit Pompeiopolim, & cum in ea quidem vidisset florere imperatorem, contemptas autem esse res Christianorum, & summè neglectas,

Visio eius.

Vaticiniu.

L

neglectas,

Egregius zelus.

neglectas, non potuit id ferre placide: sed cor illius repente inuasit impetus, & cum venisset ad templum, in quo stabat aurea statua, confringit manum eius dexteram: & cum eam vendidisset, succurrit multis, qui illic erant, egentibus. Non latuit hoc audituos: sed propterea quod nescirent quis fecisset, multi statim comprehendebantur miseri, qui nihil tale fecerant, & accusabantur sacrilegij, reputati maleficorum omnium sceleratissimi, ut qui suffurati essent dei imaginem. Nemo autem eis opem ferebat: sed qui erant prius amici, eos auersabantur: & custodes carceris (ita enim existimabant se dijs esse gratificaturos) grauius affligebant eos, qui capti fuerant.

Magna animi fortitudo.

Generosus autem Sozon liberè volens profiteri pietatem, & eos liberare, qui nihil sciebant ex ijs, quæ facta fuerant: seipsum desert, veniens ad audituos, & dicens se eum esse, qui maleficium admisit in imaginem. Postquam autem hoc dixit, abductus protinus fuit ad Maximianum. Ipse verò in alto sedens tribunali, cum eum curasset sistendum, & cum quanto potuit fastu apparuisset, primum quidem nomen, deinde religionem, & postremò patriam, quæ eum tulisset, rogauit. Ille autem: Patria quidem mihi est Lycaonia: ea enim me tulit: Parentes verò ab ortu mihi nomen imposuerunt, Tarasius: Sozontem autem in diuino me vocarunt baptisate. Sum enim Christianus, Christum solum verum Deum adorans, qui creauit cælum & terram, Cuiusnam autem rei vsus, inquit Maximianus, te huc adduxit? Præsum, inquit Sozon, gregi ouium: & quæ mihi loca florida, & aqua abundantia, & ad pacendum herbida anni tempora ostenderunt, ad ea ago oues. Deinde, Quomoddò autem, inquit Maximianus, eò processisti audacia, ut dei dexteram abstuleris?

Irridet eò mentitum deum.

Excipiens verò Sozon: Quòd non audacis quidem cœpti sit, quod factum est, neque id peccato debeat imputari, tuus quoquè, ut mihi quidem videtur, deus testatur. Neque enim agrè fert, nec tanquam iniuria affectus, asperè quicquam loquitur. Quòd si vox quoquè ei aliqua adesset, videtur mihi potius vos esse accusaturus, & apertè repræhensurus, quòd relicto omnium opifice, inanimam suspiciatis materiam, & eam Deum esse existimetis, vos in benefactorem ostendentes ingratos & immemores. Sed si vis, inquit Præses, non solum consequi veniam, sed aliquam etiam remunerationem, missis his nugis, serua te ipsum Sozon, & accedens dijs sacrificia. Et quomoddò, inquit, non essem vel ipso vestro deo minus sensu præditus, si eum statucrem colere, qui nec si ei aliquid fiat, se potest defendere, neque vocem aliquam emittere, neque vocare eos, qui sint opem laturi, neque, quod est omnium miserimum, qualia patiat, protestari? Est itaque in tua potestate, qui hæc collis, deos quotidie fingere, & alios rursus refingere, cum in arte manuum ponas deorum fabricationem.

Immanissimè laniatur.

Maximianus, cum his ei efferbuisset animus, tradit martyrem grauibus & acerbis cruciatibus. Et primum quidem ferreis eum laniat vnguibus. Quoniam autem Sozon, etsi tormentum quidem ad ipsa vsque ossa peruadebat, Dei tamen inuocans auxilium, ita ferebat leuiter, ut videretur habere corpus ex ferro compositum: conuertitur rursus ad alia Maximianus, & calceis acutis clauis confixis induit athletam, & cum ipsis eum cogit ambulare. Ille autem currebat, tanquam super rofas incedens: & videns riuos sanguinis descendentes ex pedibus, videbatur suauibus rebus circumfluere: Tyrannique & eorum, qui circumstabant, irrisiones ducebat esse laudationem: & eare magis gloriabatur athleta, quam ille chlamyde dignitatis. Deinde eum illudens Maximianus: Tibia, inquit, canc Sozon, cràs magna procedente dea: & per illam ipsam iuro, quòd ab omni examinatione & cruciaru statim liberaberis. Martyr autem: Tu me, inquit, irridens hæc loqueris, ea maligno dæmone in nos tibi suggerente. Ego autem & prius quidem tibia in agro rectè cecini, congregans & reuocans meas oues: & nunc quoquè cano Domino meo canticum nouum, eius salutare omnibus annuncians. Tua autem dea fuerit omnino, ut est in pro- uerbio, afinus ad tibiam, ut quæ sit planè inanima, & nullo sensu prædita.

Horrendis afficitur pœnis.

His Maximianus magis in eum iritatur, & prioribus vehementiores ei plagas imponit: ut sic quidem ei mouerentur articuli, & dissoluerentur compages, & intestina, tanquam aqua, diffluerent. Deinde cum ignem etiã accendisset, si quod reliquum esset membrum, id quoquè se minabatur combusturum, ut nec quidem omnium communem assequeretur sepulturam. Sic ergò se parabat Maximianus, & sic faciebat: & martyri quidem carnes plagis laniabantur, & interna aperiebantur viscera: Ille

Mira patientia.

Ille autem tanquam in herbido prato versans, & vernos flores decerpens, erat affectus, & lætus Deo reddi animam.

Reddit Deo animam.

Cum autem iam flamma in altum esset sublata, terribile & horrendum tonitru resonans, multumque imbrem & grandinem simul deiciens, liqores quidem depulit & disperfit: Amici autem martyrum, & maximè ij, qui erant diligentiores, securè colligebant martyris reliquias. Interim autem cum nox quoquè aduenisset, non fuit retardatum illorum promptum & alacre studium. Neque enim erat nox ampliùs: sed lux clarissima protinus illucescens, ea reddebat manifesta, quæ non oportebat latere, & præstabat ut ea facillè tollerentur, & colligerentur à pijs. Quæ quidem omnia sanctè collecta septimo Septembris, præclaram & magnificam allecuta sunt sepulturam. Lux enim illa etiam vsque ad ipsum venit sepulcrum, & permanfit in sepultura reliquiarum. Deinde reuersa est nox ad suam naturam: & vbique fuit Sozon prædicatus victor præclarus: Ad gloriam Dei patris, & Domini nostri IESV Christi: Quem decet honor, gloria & potentia in secula seculorum, Amen.

Nox in die vertitur, præter eius sepulturam.

VITA SANCTI EVORTII EPISCOPI AVRELIANENSIS, EX PERVETVSTO MS. CODICE, MVtato passim stylo, per F. Laur. Surium descripta. Ad stipulantur antiquis Martyrologia.

OSTEA QUAM vir beatissimus Desinianus Aurelianensis antistes, ministerium ipsi diuinitus demandatum strenuè absoluit, & pro humanæ conditionis necessitate è vita abscessit, ob eligendum successorem in vrbe illa diffusiones enatæ sunt: ita ut non solum vulgus ignotum studia in contraria scinderetur, sed proceres quoquè, & authoritate ac potestate præditi. Inde verò id consecutum est, ut non ad Dei voluntatem & instinctum, sed pro affectu duo à diuersis partibus eligerentur: quorum ambitio multo tempore adeò tumultuatum est in populo, ut etiam sanguis fusus sit, & horror vbique & luctus & plurima mortis imago cerneretur. Cumque ea cades & seditiones Constantinum Imperatorem latere non possent, ille subditis populis consulere volens, Porphyrium quandam Præfectum, qui eos tumultus comprimeret, eò misit. Is cognitis rebus omnibus, sapienti consilio Episcopos Galliarum ad illud Dei negocium pertractandum sibi adsciuit. Episcopi accersiti, in vrbe Aurelianensem adueniunt, & comperita populi discordia, aiunt, Episcopi electionem non hominum esse, sed Dei. Deinde communi omnium sententia indicunt triduanum vniuersæ plebi ieiunium, non quæ sua sunt querentes, sed quæ Dei: scire cupientes, quem velit Dominus habere eius loci Episcopum: quod etiam certis quibusdam signis sibi declarari precabantur.

7. Septembris. Desinianus Episcopus Aurelianensis. Cap. 4.

Triduanum ieiunium indicitur ob Episcopi electionem.

Cum sic ergò triduo illo omnes in ecclesia conuenirent, precibusque & ieiunijs vacarent pueri, senes, viri, foemina, sexus vterque & omnis ætas, Deus, qui & Imperatoris & Episcoporum permouerat animos, vas electum perseverantis gratiæ suæ ad illos misit Euortium, qui captiuorum perquirendorum causa ab vrbe Roma egressus, altero indicti ieiunij die Aureliam venit habitu non valdè superbo. Cumque more Christianorum, eorum præsertim, qui in Clero numerantur, Dominum in ecclesia orasset, egressus substitit, paululum circumspiciens, num quis ipsum hospitio recipere dignaretur. Videns id ecclesiæ ostiarius, ait ad eum: Dic, quæso te, serue Dei, quonam honore præditus sis, vnde veneris, & quò iter intendas. Respondit Euortius Subdiaconus: Equidem sanctæ Romanæ Ecclesiæ Clericus sum, & has prouincias peragro, cupiens peruenire ad eos, quos mihi hostis vi abstulit. Ostiarius ait: Si velis illorum edicere nomina, fortassis poteris ex nobis de ijs certior fieri. Euortius Subdiaconus respondit: Quos ego requiro, fratres mei sunt: & alter quidem Euomorphius, alter verò Cassius appellatur. Ostiarius dixit: Veni, oro, in cellulam meam, & mane apud me hodiè: cràs proficisceris. Ingresso illo in tugurium ostiarij, pro religiosa consuetudine mox ostiarius parat aquam, lauat eius pedes & tergit, & eo

Cap. 2.

Nota more Christianorum.

Excipit hospitio Euortium Ostiarius.

humanitatis officio perfoluto, simul tenui victu reficiuntur. Altera luce Euortius valedicit ostiario, & abscedit. At ostiarius, Domino eum permouente, clamat post tergum eius: Amice Dei, reuertere ad me: est, quod tibi indicatum velim. Rediit Euortius, & ostiarius ad eum: Nostine, inquit, quid his diebus in hac vrbe gestum sit? Illo se id scire negante, pergunt ostiarius: Beatissimus Desinianus Episcopus noster ante hoc biennium defunctus est. Ciues autem nostri suis affectibus indulgentes, non minimas excitauerunt turbas, in quibus etiam cædes perpetratae sunt: resque ad Imperatoris aures peruenerunt, qui mox à suo latere misit virum, qui turbas compescat, & antistitem Deo gratum instituendum curet. Aiunt eum Vrbs esse Praefectum. Is verò sola auctoritate sua minimè contentus, Episcopos ad se acciuit, qui prudenti consilio per preces & ieiunia constituerunt de instituendo successore Desiniani, Domini explorare voluntatem. Et ecce hodiè tertius est dies, ex quo litanias celebrant. Itaque sustine parumpèr, mi frater. forsitan indicabit Deus voluntatem suam. Ità enim poteris tu rem tantam, quocunquè perueneris, explicare. Beatissimus Euortius respondit: Benè tu quidem admones, sed mihi interim moræ injiciuntur. At tamen ut fiat quod vis, ad ecclesiam eamus.

Cap. 3.

Vbi eò ventum est, Euortius tanquam ignotus stat iuxta ostiarium. Paulò post iu-
bent Episcopi obserariformes, & ipsi humili prostrati, cum multo gemitu & lachrymis
rogant Deum, ut indicet, quem velit ordinari Episcopum. Coniungebat verò etiam
suos gemitus populus vniuersus, iurgiorum finem petens à Domino, & expectans
quid dicturi essent Episcopi. Illis ergò sic orantibus & plangentibus, columba diu-
nitus missa, per fenestram mirabili splendore radiat: atque in ecclesiam inuolans,
cum alarum strepitu totam ferè ædem peruagatur, tanquam inuestigans quippiam.
Cernens autem beatum Euortium ianuæ inhærentem, in eius capite residet. Ille ve-
rò manibus eam abigit. Eo signo valdè permotus populus, tanto instantius orabat
Dominum, ut illum spiritum mitteret, qui in columbæ specie in Christum baptiza-
tum descendit. Columba autem, ut se suo sanctam ministerio ostenderet, per osti-
um, quo ingressa erat, rursus auolauit. Tum verò perstrepsens populus, lætitia effertur:
Episcopi verò & Ordines omnes accuratè perquirunt, quisnam ille sit, in cuius
capite columba federit. Ibi rursus quædam extitit & sermorum & hominum dif-
crepantia, alijs dicentibus, ostiarium esse: alijs verò, non ostiarium, sed eius similem
quendam. Iterum ergò ad preces redeunt sacerdotes, rogantque Dominum, ut in-
beat redire denuò columbam. Non spernit Deus illorum preces: columba rediit,
per omnem ferè ecclesiam circunuolitat, & tandem in caput beati Euortij aduolat.
Illerici nouitate perterritus, rursus eam repellit, eaque repulsa, exit è templo. Ex-
oritur populi strepitus, iubent Episcopi hominem, in quo tantum miraculum vi-
sum esset, ad se accedere, rogant ab eo, quibus ex locis eò venerit, aut quò profici-
sci velit. Respondet ille, quemadmodum iam antè responderat ostiario. Illi igitur
se exauditos à Domino sentientes, gratias ei agunt, quòd ex ea Vrbe ad ipsos pasto-
rem miserit, ex qua prisca temporibus religionis propagandæ causâ pijsimos prædi-
catores misisset.

Cap. 4.

Deindè præcipiunt beatissimo Euortio, ut cum ipsis ad orationem se submittat, &
in altare caput immittat: orantque Dominum, ut tertio miraculo ostendere velit,
num ille sit, quem elegit ad ecclesiam illam tuendam ac fouendam. Nondum finie-
rant preces, & ecce columba plausu ingenti alas concutiens, ad locum, in quo prius
vir Dei steterat, se confert, & eum non inueniens, tanquam inquirens vbi sit, coram
omnibus circunuolitat. Erant tum ibi non pauci Episcopi, qui dicerent acciri debe-
re etiam eos, quorum electio ecclesiam illam vulnerasset, ut viderent, num illis præ-
sentibus ad Euortium columba se reciperet. Acciti sunt igitur, & cum starent cum
Euortio inter Episcopos, columba circunuolitans, sensim ferebatur in sublime, tan-
demque se submittens, in vnius Euortij capite requieuit. Tum omnes acclamauerunt,
dignum illum esse sacerdotio, quippè quem ipse Dominus eligeret. Episcopi autem
silentium indicentes, vota cuiusque gradus & ordinis inquirunt, omnibusque in
Euortium sua suffragia conferentibus, pro illius ciuitatis more eunt cuncti ad bea-
tissimi Marci basilicam, & Euortius Leuita ordinatur. Indè ducitur ad ciuitatem cum
hymnis & canticis spiritualibus. Deniquè sacerdos & Episcopus cælis gratulantibus
consecratur.

Cap. 5.

Porrò Deus, qui tot signis cum sacerdotio dignum declararat, maiora per eum
cepit

Permoit
Deus Ostia-
rium ad re-
uocandum
suum hospi-
tem.

Columba in
capite S. E
uortij resi-
det, sed ab
eo repelli-
tur.
Math. 3.

Rursus ei
capiti infi-
det colum-
ba.

Tertio in
eius capite
quiescit co-
lumba.

Ordinatur
sacerdos &
Episcopus.

cepit operari in populo, curare morbos, & varijs pressos calamitatibus, infinitis af-
ficere beneficijs. Sed ijs sanitarum & virtutum signis prætermisiss, quæ per eum ille
efficiebat spiritus, cui soli cognita sunt, illa referamus, quæ vniuerso penè mundo in-
notuerunt. Post anniuersarium ordinationis eius diem, casu quodam tota vrbs Au-
relianensis flammis correpta est. Id conspicati ciues omnes, currunt ad beatissi-
mum Episcopum, clamant voce magna: Vir Dei, vir Dei, succurre vrbi cum ignibus
colluctati. Episcopus id audiens, properat ad ecclesiam, prostrernit se in preces, & di-
cit: Domine Deus Israël, qui tres sanctos pueros tuos in fornace ardenti illesos seruasti:
tu hanc ciuitatem ex his sæuientium flammularum globis eripere digneris. Necdum
ille compleuerat preces, & incendium omne sopitum est. Erat tum angusta adhuc
ecclesia, in qua cum populo Dominum deprecabatur. Ait ergò ad illos: Ecce Do-
minus liberauit nos pro sua misericordia à voracibus flammis. Spontè ergò vos ves-
stras conferte pecunias, ut ecclesiæ huius spatia augeantur. Omnes vno animo re-
sponderunt: Fiat voluntas Dei. egressique è templo, pro suarum modulo faculta-
rum præparauerunt sese ad structuram illam prouehendam. Vbi autem aduenit dies,
qui erat operi indictus, pro quarundam prouinciarum consuetudine beatus Episco-
pus arrepto sarculo, & signo Crucis edito, fodere cepit. Iam penè ad tres pedes fo-
derat, & ecce cernit ollam clausam atque bituminatam, Dei prouidentia illi structu-
ræ absoluendæ seruata. Aperta olla, videt multos nummos, Neronis pulcherri-
mum signum impressum habentes. Gratias agit Deo, vocansque Archidiaconum
suum, dicit ei: Accipe frater thesaurum hunc, & perfer ad Imperatorem. Non enim
debet nos, qui populo præfati sumus, eum celare. Archidiaconus iussa eius capes-
sens, Romam proficiscitur. Postquam eò peruenerit, petit ad Imperatorem introduci.
Imperator iubet eum quamprimùm ad se accedere, quærîtque ex eo, qua causâ eò
venerit. Archidiaconus primò literas ei offert sui sacerdotis, deindè thesaurum: si-
mulque commemorat, quæ sint Aureliæ gesta, & ut thesaurus ille eo loco repertus
sit, qui construendæ ecclesiæ designatus erat. Mox per regiones ista Romanis annun-
ciantur: gratias illi agunt omnium bonorum largitori Deo, precesque offerunt ei,
qui adest omnibus in se sperantibus.

Altera die Imperator iubet adesse Mansuetum Archidiaconum, qui thesaurum
attulerat, aitque ei: Quicquid huc attulisti, refer ad sacerdotem tuum, & cum bona pa-
ce abito. Sed dic mihi, obsecro, quot cubitorum erit ecclesia, quam condere institui-
stis? Ille respondet: Nos ea in re tantum præstabimus, quantum ferent paupertas eccle-
siæ nostræ & ciuium facultates. Nouerit autem maiestas tua, eius loci habitatores
penè omnes pauperes esse. Tum Imperator accito ad se Anatolio Præfecto, dicit:
Restitue huic Archidiacono, quicquid huc apportauit. Dei enim præparatio est, non
Imperij nostri. Volumus autem his duplo maiorem adiungi pecuniam, quæ fabri-
candæ ecclesiæ sufficiat. Ipsam verò ecclesiam iubemus in longum extendi ad cubi-
tos centum septuaginta septem: in latum, ad quadraginta duos, & ad Crucis figuram,
eam exædificari. Ea autem causâ tam amplam eam esse volumus, quòd in dies Chri-
stiana religio propagatur, ut ad Dei habitaculū frequens fiat concursus populorum.
Volumus etiam, ut tria in ea sint altaria: è quibus illud, quod amplissimum videbi-
tur, sanctissime Crucis lignum habeat, per quod mundo vniuerso salus parta est. Por-
rò ad ipsius ecclesiæ ministerium offerimus lances auri purissimi septem, & calices
eiusdem metalli septem: in quibus dum diuinum peragitur ministerium, nostri quo-
què memoria habeatur. Tum quoque omnibus, qui sunt eius territorij, remitti volu-
mus censum facultatum suarum triennid, ut possint cum sacerdotibus & nobiscum
Deum continuis placare precibus, & ad structuræ complementum de rebus suis im-
pertiri. Postremò illud etiam nostræ serenitati placet, ut sex habeat arcus, tres à dex-
tris, totidemque à sinistris: quorum inter se coniunctione, vna existat ecclesia. His ità
ab Imperatore demandatis, & pecunia numerata, summaque eius sacris literis com-
præhensa, Archidiaconus cum ingenti lætitia domum abiit.

Libet his etiam illud adiungere, beatissimum Euortium fratres suos, quos quære-
re instituerat, post annos quadraginta inuenisse. Nam Deo instigante, Sueffionensis
Episcopus quandoque ad tumulos beatissimorum martyrum Crispini & Crispiniani
orandi causâ profectus est: cumque se in preces profrauisset, audit voces eiuscemodi:
Testes Christi & amici, præstate nobis ante diem obitus nostri fratrem nostrum
Euortium subdiaconum non solum cernere, sed etiam amplecti. Iterum autem ca-
pium.

Cap. 7.

Orare ad
tumulos
martyrum
quàm sic
pium.

Clarè mul-
tis miracu-
lis

Precibus ex-
tinguitur
vrbs in cen-
dium.

Inuenit mul-
tam pecuni-
am, constru-
endæ eccle-
siæ asserua-
tam.

Cap. 6.

Imperator
Constanti-
nus mittit
pecuniam,
qua ecclesia
extruatur
Aurelia.

dem voces repetuntur, & Episcopus sublati oculis, videt viros religioso habitu indutos, & sacros tumulos ambientes. Vocat igitur illos ad se, & qui sint percontatur. Respondent ciues Romanos se esse: tres fuisse fratres: ipsos duos in praedam cessisse hostibus, tertium fratrem mansisse in Vrbe. Eius videndi summo se desiderio teneri. Agere autem se iam in seruitio religiosae viduae Iubianae. Haec autem omnia lachrymabundi Episcopo referebant, ita vt ipse quoque fletet perinde, ac si eadem captiuitate premeretur. Scripsit autem haec per Leonem Archidiaconum suum. Ita ergo casu quodam beatus Euortius didicit ex his literis de captiuis fratribus suis: atque vno die diuinitus illi praestitum est, vt gemino quodam gaudio afficeretur, quando & Mansuerus Archidiaconus eas, quas diximus, Imperatoris literas, & Leo aequè Archidiaconus, de inuentis eius fratribus nuncium apportarunt. Illud verò gaudium mox ad omnes diffunditur, fitque publicum, quod fuerat singulare. Concurrunt Aurelianenses omnes ad Episcopum suum, cupiunt videre qua Imperator miserit, & cognoscere de captiuis Episcopi fratribus. Mittitur ilicò precium redemptionis, extrahuntur è iugo seruitutis, pristina libertate donati. Quis verò fuit ille dies, quo post annos quadraginta fratres illi sibi sunt representati? qua ille lachryma, ab immenso animi gaudio expressa, cum in mutuos venere complexus?

S. Euortius recipit captiuos fratres suos. Cap. 8.

Celebritas inuentionis S. Crucis.

Eccè antiquorum patrum deuotionem erga sanctas reliquias.

Missa sacrificiū dignè oblatum, quam sit gratū Deo.

Procopia castimonialis.

Matth. 18.

Luc. 1.

7000. baptizantur.

Cap. 9. Multa efficit miracula S. Euortius.

Porro autem aedificata ecclesia est pro principis Constantini deuotione, opusque illud tanta celeritate confectum est, vt euolutis annis tribus, quinto Nonas Maias eius dedicatio acta sit, eo ipso scilicet die, quo ligni Crucis inuenti certis partibus habetur celebritas generalis. Post dedicationem autem missi sunt in loca diuersa, qui sacras reliquias afferrent: alij Hierosolimam pro sancta Cruce, alij Romam pro beatissimi Apostolorum Petri & Pauli & sanctorum martyrum reliquijs adducendis. Omnes autem voto potiti suo, Aurcliam reuersi sunt, gratias agentes Deo. At verò beatus Euortius, conuocatis Episcopis, cum tremore & exultatione eas reliquias in ecclesiam intulit: cumque offerendi sacrificij hora venisset, quo peracto solent condi reliquias, inuitati Episcopi deprecantur sanctum Euortium, vt ipse in primo altari sacrificium faciat tum senectutis, tum ordinationis causa. Diu autem illo recusante, & tandem illorum voluntati cedente, ecce ipsa hora confectionis panis caelestis, cum ex more sacerdotali hostiam eleuatis manibus tertio Deo benedicendam offerret, tanquam nubes splendida apparuit super caput eius, & manus porrectis digitis tertio oblatam benedicens. Ritè autem peracto sacrificio, dixit vir sanctus ad eos, qui aderant, incipiens ab Episcopis vsque ad extremum è plebe: Dicite, quaso, beatissimi fratres, num quod miraculum sub sacrificio videritis. Illis negantibus, subdiaconus Baudilius, cuius tum erant ministerij vices, Vidi ego, inquit, sed praetimore vix ausus sum eloqui. Videbatur mihi, te eleuante hostiam, manus de nube, quae operuerat caput tuum, tertio benedicere Deo oblatam. Episcopus ait: Beatus es, frater charissime, cui tanta sunt mysteria ostensa. E populo quoque duo reperti sunt, tantae visionis participes: Eleusinus poenitens, & Procopia castimonialis: quibus Episcopus dixit: Beati estis etiam vos: quia non caro & sanguis haec reuelauit vobis, sed Deus, qui in caelis est. His verò compertis, omnis ecclesia clamauit: Gratias tibi agimus Domine Deus noster, qui abscondisti haec à sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis, quorum Angeli te semper vident in caelis sedentem: & fecisti nobiscum mirabilia, sicut locutus es per os sanctorum tuorum prophetarum, qui à seculo sunt. Hac benedictione completa, reliquias sacratissimae Crucis, in laudibus Domini tripudiantes, in altari medio collocarunt: in dextera parte, propter reditum fratrum, sinceræ venerationis cultu, Crispini & Crispiniani martyrum: à sinistris verò beatissimorum Petri & Pauli Apostolorum. Visionis autem supradictae miraculum longè lateque diffusum est, & eius odore pagani illecti, ad Dei gratiam percipiendam aduolabant, ita vt intra triduum septem ferè millia baptismum ceperint. Non debet autem monere lectorum, quòd vir sanctissimus de miraculo viso inquirere voluit. Non enim ille hoc arrogantia fecit, neque suam, sed Christi gloriam spectans.

Ecclesiae structura omni absoluta, & sacris reliquijs depositis, populus ad beatum Episcopum pro suis vtilitatibus confluebat: alij Dei gratiam adipisci cupientes, alij contagijs nequissimis carere cupientes. Atque ita quotidianis horis vel momentis, Christi gloria per eum de sanitaris beneficij splendentem, reueriebantur suo potiti optatae salutis desiderio. Surdis auditum, caecis visum, mutis loquendi officium

cium, claudis gressum, paralyticis curationem membrorum, denique omnibus omnia, per os & impositionem manus Episcopi, septiformis spiritus largiebatur. Cumque id genus multa ille perpetrasset, & omne penè genus hominum gratias ageret Deo, quòd tantum ecclesiae suae praefecisset sacerdotem, * vicissim ordinationis eius elapsus est annus: quos annos omnes in charitate, sanctitate & puritate mentis in eo populo exegerat. Quodam autem die diluculo ad concinendos in ecclesia psalmos confurgens, statuit apud se fratribus indicare diem obitus sui, quem ipsi Dominus reuelarat. Completis igitur matutinis mysterijs, in secretarium est ingressus, & conuocans vniuersam fraternitatem, quosdam etiam ex laicis, exposuit sibi diuinitus factam reuelationem, aitque se Dominica die migraturum à corpore. Deinde subiecit: Precor vos, vt exhortationem meam sereno animo accipiat. Vereor enim, & perperna me habet sollicitudo, nè rursus, me defuncto, dissensio existat de substituendo successore. Scitis autem vos, quæ in hac vrbe ante meum aduentum gesta sint. Itaque nè similia fiant in populo Christiano, suadeo vobis, vt post decessum meum, fratrem & compresbyterum atque Abbatem Anianum, cuius vita per multa experimenta vobis notissima est, vobis Episcopum deligatis: idque, si fieri potest, me necdum sepulto, nè dilatio fomes sit altercationum.

Mibi prosum mendu esse videtur in hoc annorum numero.

Prædicat obitū suum.

Cap. 10.

Per id tempus in ciuitate Aurelianensi magna erat nobilium copia tam in Clero, quam in populo: & dum plerique suis vel propinquis vel amicis cuperent gratificari, sicut praesaga mens Episcopi praedixerat, iterum dissensionis semina ob eligendum antistitem pullularunt. Cumque haec inter presbyteros natalium splendore inflatos, & laicos eodem morbo laborantes agerentur, ad beatissimi Episcopi Euortij aures quidam pertulerunt. Rursus igitur conuocat eos, quos supra diximus, aitque ad illos peramanter: Charissimi & vnanimis fratres, vosque excellentissimi filij, iam pridem antè prospiciens ego, quid euenturum esset, admonui vos de Aniano eligendo. Neque id feci humano erga illum ductus affectu, sed Dei timore perurgente. Si qui igitur praecipis, immò verò admonitionibus meis parere nolint, aliud quippiam patētissimè cogitemus, vnde possit omnibus satisfieri. Tres, vt audio, sunt, propter quos noui tumultus in populo extitere. Sed cum fas non sit tres vnus vrbs esse Episcopos, consulamus hac de re Dominum, nocte hac vnanimiter congregati, & in hymnis ac lectionibus vigilantes: tribusque chartulis horum trium nomina inscribamur, & ex maneant in altari tota nocte: peractisque cras legitimo tempore Missis, puerulū innocentem adducamus, qui eas chartulas ex intimo altari extrahat: & si nec id sufficiat, proponantur Psalterium & Euangelia: & si tria haec inter se consentiant, ille, quem designauerint, ordinetur Episcopus. Placuit cunctis sermo prudentiae eius: celebrantur vigiliae, Missa peraguntur, innocens puer adducitur, per quem Dei voluntas monstratur: is ad trahendas chartulas dexteram extendens, vnā digiris comprehensam profert, & tanquam prophetans, exclamat: Anianus, Anianus, Anianus, solus dignus est huius vrbs Episcopatu. Completum ibi est, quod Psalmus habet: Ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem. Aperitur deinde Psalterium, & statim offert se versus ille: Beatus quem elegisti & assumpsisti Domine: inhabitabit in tabernaculo tuo. Denique in Euangelij hic textus occurrit: Tu es Petrus, & super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam.

Iterum exoritur dissensio pro electione noui Antistitis.

S. Euortius Anianū diuinitus electū sibi substatuit.

Psal. 8.

Psal. 64.

Matth. 16.

Cap. 11.

His ergo euidentissimis admoniti documentis, beatum Anianum designant Episcopum, aiuntque ad S. Euortium: Nobis semper compertum est, dicta beatitudinis tuae diuinitus esse planè consentanea. Tum vir beatissimus de diuina dispositione laetus, cunctis valesciens, & successorem suum Clero ac plebi commendans, domum hilari vultu se recepit. Inde correptus febribus, die illo, qui diuinitus ei indicatus fuerat, corpus terrae, animam caelo reddidit. Obijt septimo Idus Septembris, spiritali eius doctrina in mundo florente atque vigente. Quo autem tempore Aurelianensis Episcopus creatus est, beatus Syluester praesul Apostolicae sedis fuit. Post obitum sepultus est in conspectu ciuium suorum à Tetradio viro praefectorio in agro ipsius ad Orientem sito. Condidit verò idem Tetradius super sepulcrum eius cellulam exiguam, non paupertate, sed necessitate, quòd gentiles per omnem Galliam grassarentur, nec cuiquam libera esset viuendi facultas. In eo autem sepulturae eius loco diuersa sunt, eaque creberrima, miracula, operante Iesu Christo Dei filio, qui viuit & regnat per omnia secula seculorum, Amen.

Migrat à corpore sanctus Episcopus.

VITA STEPHANI PRIMO CARTHUSIANI
INDE EPISCOPI DIENSIS. EAM VITAM CVM

*rhythmicè quidam scripſiſſet, & idcirco obſcurè, alijs proſa reddidit, cuius no-
men me latet. Eſt autem hiſtoria lectu digna. Stylum ubi viſum
eſt, nonnihil expoliuit Fr. Laur. Surius, adiecto ad*

marginem capitum numero.

7. Septēbris.
Cap. 1.
Patria Ste-
phani.
Parentes
nobiles.

Sextis ferijs
infans abſti-
net ab vbe-
ribus.

Luc. 1.

Mirè profi-
cit in literis
& pietate.

Cap. 2.

1. Cor. 6.
Abſtinet à
carnibus.

Thren. 3.

Incumbit
operibus
miſericor-
dia.

Cap. 3.

VGDVNI, quæ eſt Galliarum vrbs præclara & celebris, Stephanus ortus eſt. Cuius pater dominus de Caſtello-
ne, & ſanguinis & religionis nobilitate fuit inſignis, quem-
admodum & vxor eius. Itaque tales & tam boni paren-
tes, talem nobis filium procreârunt. Solet enim arbor bo-
na ſuauioribus proferre fructus. Porro ab ipſis incunabulis
ſignis quibuſdam oſtenſum eſt, qualis quandoquæ Dei
ſeruus eſſet futurus: quæ non abſurdum fuerit paucis an-
notare. Prius enim cepit cum Chriſto crucifigi, quàm
quicquam poſſet eloqui. Eſt autem fortaiſis incredibile
videatur, tamen conſtat eum adhuc infantem, cum nu-
tricijs lacte aleretur, ſextis ferijs prorsus eam alimoniam recusâſſe, ijsque diebus ie-
iunium permanniſſe. Quod ubi parentes & noti didicere, & ſuis quoque oculis con-
ſpexere, manum Domini iam in eo operari cernentes, quod olim de beatiffimo Do-
mini Baptiſta dictum fuit, cogebantur etiam ipſi dicere: Quid putas puer iſte erit? In-
de verò abſtractus ab vberibus, in ipſa pueritia à parentibus perdiſcendis literis eſt ad-
motus. Ibi beatus puer & gratia plenus, & ingenio pollens naturali, in ſcholis nõ ſo-
lum ſupra ætatem præcœtaneis ſuis magnos habebat in ſtudijs progreſſus, verum-
etiam mirum in modum docilem, modeſtum, humilem & amabilem omnibus ſe
exhibens, vitæ futuræ perfectionem quaſi naturaliter inchoare videbatur. Bibe-
bat quotidie aquas ſapientiæ ſalutaris, & in dies ſeiſpo fiebat prudentior. Annis puer,
moribus ſenex & moratus, omnis laſciuie puerilis ignarus. In ipſa autem moriſ diſci-
plina & virtutum proſectu, docente eum & imbuente ſua vnctiõne Spiritu ſancto,
etiam eos omnes, à quibus docebatur, excelluit.

Postquam verò à pueritia migravit ad adoleſcentiam, manifeſtiſſis apparere cœpit,
quid eſſet in eo, & gratia Dei in illo vacua non videri. Cum enim rei ipſa comperiret
religioſus & nobilis adoleſcens, in maligno & quodam vitiorum præcipitio mundū
hunc poſitum eſſe: illud quoque Apoſtoli perpenderet, Eſcã ventri, & ventrem eſcã,
Deum autem & hunc & hanc deſtructorum: prorsus ſibi eſu carniū voluit eſſe in-
terdiſtum. Stupebant omnes, raram admirabantur virtutem, eoque magis, quo illa
minus eſſet inter ſeculares, præcipue nobiles & diuites, viſitata. Videre tum licebat
multorum cordium reuelari cogitationes. Alij enim, ijsque ſanum ſapientes, adole-
ſcentis abſtinentiam & animi conſtantiam ſuſpiciebant. Plerique, quæ carnis ſunt, ſa-
pientes, ab animi leuitate illud inſtitutū proſciſci ſuſpicabatur. Verum ille ſine con-
ſilio nihil agebat. Conſultorem habebat prophetam, ita dicentem: Bonum eſt vi-
ro, cum portauerit iugum ab adoleſcentia ſua. Quod enim multis prohdolor acci-
dere ſolet in illa ſerueſcente ætate, vt mentem blandæ ſuggeſtionis vento pulſante,
pudoris naufragium faciant: id ille pauidus anteuertit, iam pridem caſtitalis amore
medullitū concepto, vt pectus virtutibus munitum, nulla turpi cogitatione conta-
minaretur. Addebat verò virtutes virtutibus, & cõtinenter turrim ædificabat, cuius
in ipſis cunis iam fundamenta collocauerat. Creſcebat virtutum fructus, quos in
eius pectore Chriſti gratia plantauerat, & fructus ſerebant in vitam ſempiternam.
Ieiunabat propenſus & orabat, & quantum licebat, in miſericordiæ opera & officia
incumbebat. Interim verò tametsi benè viuendi formam in ſeiſpo oſtenderet, non
tamen ſeiſpum oſtentabat. Morum grauitas etiam in ipſo vultu relucebat: animi
ſummiſſionem & modeſtiam in ceſſu & habitu fatebatur.

Iam verò contemplationis deſiderio & amore flagrabat, quippe qui ſemper bo-
nis meliora, potioribus optima adijcere conaretur. Quasi obiter iã guſtauerat, quo-
niam ſuauiſſis eſt Dominus, & totis animi medullis vni Deo vacare cupiebat: vt ſuaui-
tatem illam non iam delibaret, ſed pleno mentis gutture hauriret. Adoleſcẽtia igitur in

in iuuentutem abeunte, Davidis inſtar cum tartareo Golia ſingulare certamen inire
cupiens, locumque ei certamini opportunū inquirens, prius tẽtare cœpit, poſſet ne
Saulis, id eſt, mundanæ nobilitatis, armis indutus incedere. Cernens autem ea arma
magis oneri ſibi eſſe, quàm adiuumento, (Non enim eorum habebat vſum aut con-
ſuetudinem) & locum & arma mutauit. Animaduertens ſe iam annos natum ſex &
viginti, animoque & corpore virilem, cum Dauide quinque lapides è torrente in ſua
pera repoſuit, id eſt, ſtigmata Domini Ieſu cum Apoſtolo in corde & corpore tulit,
baculumque paſtoralem, id eſt, moderationem ſue diſcretionẽ, qua & vitia cõrrec-
ret, & ſeiſpum prudenter regeret, fundamque manu tenens, id eſt, ſcripta diuina re
& opere exequi volens, ad palęſtræ campum properauit. Audiẽs autem Carthuſiam
Portarum huic certamini aptam, (Iam enim plerique alij eo in loco Goliã ſtraue-
rant) eò ſe contulit, exploraturus num verus ad ipſum rumor allatus eſſet. Compe-
rit autem famam re ipſa inferiorem, mirificeque exhilaratus, maiores animo vires
concepit. Inter ceteros enim didicit ibi duos fuiſſe athletas fortiffimos, eõſdemque
eius loci Priores ſue Præfectos, qui de Golia illuſtribus aucti victorijs, ſempiternæ
felicitatis ampliffima præmia reportâſſent. Ex ijs alter fuit Bernardus, cuius hortatu
beatus Bernardus Abbas Claraualleniſis expoſuit Cantica canticorum: quique poſt
ſuum obitum in ea Carthuſia ſepultus, multis claruit miraculis: Alter verò non im-
paris meriti ſanctus fuit Anthelmus, qui primò primariæ Carthuſiæ Prior cum fuiſ-
ſet, inde factus eſt Portarū Carthuſiæ Prior, poſtea verò Epicoſopus Belliceniſis: cuius
vitæ ſanctitatem multa & viuẽtis & defuncti miracula teſtantur. Atque horum du-
orum præcipue exemplis animatus Stephanus, non difficilem ſibi de antiquo hoſte
diabolo victoriam pollicebatur. Aperit igitur eius loci Priori & fratribus propoſitū
ſuum: magna inſtantia orat ab ipſis recipi in monachum & ſeruum omnium pro-
pter Deum. Illi verò propenſis animis aſſentiuntur, & pacis oſculo, vt habet eius in-
ſtituti conſuetudo, peramanter acceptum, hortantur vt ſi quas habeat cum aliquo
controuerſias, prius eas expediat, de rebus ſuis conſtituat & ordinet, certumque ex-
promat diem, ad quem rursus ad eſſe velit, & monaſticum habitum induere. Sed
cui ille quicquam deberet vel obnoxius eſſet, qui ſine querelis ſemper vixerat? Bre-
uem igitur præſigat terminum, vt interim veſtes & alia neceſſaria præparentur.

Deinde tempore illo euoluto, a deſt pugil fortiffimus, cominus cum hoſte terri-
mo præliaturus: ſtatimque habitum monaſticum induens, cum ingenti feruore id
vitæ genus auſpicatur: ita vt breui eius inſtituti regularibus diſciplinis & exercitijs in-
ſtructus, de ſeiſpo cunctis viuendi ſpecimen præberet. Nam tametsi complures illic
inuenit miræ ſanctitatis & pœnitentiæ viros: at tamen breui per multa ſanctitatis ope-
ra ſeiſpum exhibuit religionis exemplum: ſequẽ totum offerens Deo in holocaustū,
ſtudebat mundo emori, vt Chriſtus in ipſo viueret. Domabat corpus ſuum vigilijs,
ieiunijs, flagellis, & pro more Carthuſiani inſtituti, veſte cilicina, potuque aquæ & ſum-
pane arido. Nihil de monaſtica diſciplinæ auſteritate omittebat, quàm cõmunis Re-
gula vel Maiorum exempla admitterent. Cum enim ſingulis hebdomadibus ex Ca-
nonis ſui præſcripto Carthuſiani tribus diebus ſolo pane, aqua & fale viſitẽt, ille præ
ceteris Ordinis inſtituta cum vſura quadam exequi cupiẽs, pro maiori temporis par-
te ad menſam ſuam vix quicquam præter panem & aquam admittit. Et panis quidem
ab vna parte ponebatur, ab altera codex: dumque viciffim ad ea oculi diſtraheren-
tur, vtrique homini alimonia præbebatur. Aderat verò etiam ſcutella cum aqua, quæ
potum & ſaliſlaginem miniſtraret. Eiuſmodi epulis ſeruus Dei contentus, vix quic-
quam vnquam prætereà menſæ ſuæ inferebat.

Porro erga venerabile altaris ſacramentum tanta ei deuotio & attentio inerat, vt
totus lachrymis madens, cum ipſo Chriſto ad crucem affixus videretur. Sanè omnis
eius vita, ingẽs quoddam miraculum fuit. Propriam volũtatem modis omnibus ſtu-
diuit proterere, ocium animæ inimicũ & exitioſum vitare, orationi, meditationi, con-
templationi, ſacrorum pſalmorum perſcrutationi diu noctuque vacare, labori ma-
nuario & corporalibus exercitijs horis ab Ordine ſtatutis incumbere: denique nul-
lum omnino prætermittere tempus, quo non vt bonus agricola in Dominico agro
laboraret. Inde verò in dies augebatur eius amor & feruor erga Deũ, opinioque ſan-
ctitatis eius inter fratres, & celebre nomen intus & foris, ſed ita tamen, vt fama eſſet
veritate & re ipſa minor. Omnes Stephanum Chriſti militem prædicabant, omnes
laudibus efferebant, omnes de eo loquebantur, omnes eum ſuſpiciebant & admi-
rabantur.

1. Reg. 17.

Ibidem.

Gal. 6.

Bernardus
Prior Car-
thuſiani.

Anthelmus
Prior pri-
marie Car-
thuſiæ.

Cap. 4.

Induit Ste-
phanus mo-
naſticũ Car-
thuſianorũ
habitum.

Aſſiggit cor-
pus ſuum.

Eius abſti-
nencia.

Cap. 5.

Magna eius
deuotio er-
ga Euchari-
ſtiam.

rabantur. Et ut de interiori eius homine taceamus, cuius pulchritudinem, puritatem, constantiam, & fortitudinem satis indicabant mores & vita: semper exteriorem hominem tanta modestia, tamque decenter componebat, ut nil prorsus in eo appareret, quod posset intuentium animos offendere. Quis verò nisi coram Deo & Angelis eum crederet conuersari? Et ut dictis fidem conciliemus, vnum è multis non admirandum duntaxat, sed etiam imitandum commemoremus. nam omnia eius præclare & sanctè gesta numerari vix queant. Orabat quandoque coram Crucifixi imagine, & contemplationi inherebat: & ecce subito Angelus Domini in humana effigie, quæ solet à sanctis hominibus conspici, assistit ei, operibus & studijs eius delectatus. Testes eius rei sunt, qui suis oculis videre, homines profectò religiosi valde & fide dignissimi, qui Deo disponente, ut testimonium perhiberent de homine, casu eò aduenerant. Est autem verisimile, crebrò illi eiusmodi obtigisse: sed celabat talia accuratè, nè humanæ laudis aura subreperet.

Angelica inter orandum fruitus præsentia.

Cap. 6.

Præficitur Carthusiæ Portarum.

Multos suis monitis ad viam salutis reducit.

Cap. 7.

Eligitur in Episcopum Diensem.

Confirmatur à summo Pontifice.

Recusat Episcopatum.

Istius Hugonis vita habetur 17. Nouemb.

Cùm iam verò multis annis vixisset solitarius in cella, & hostem tartareum egregiè debellasset, dignus & idoneus visus est, qui alijs regendis præficeretur. Nam defuncto vel absoluto Carthusiæ illius pastore, ab omnibus, licet inuitus & repugnans, electus est in Præfectum eius cœnobij. Qua verò prudentia & strenuitate, quam sollicitè & zelosè atque ad monastici canonis normam, illam Dei domum gubernauit, vitia extirpando, virtutes serendo, non facile quis possit explicare. Non enim verbis tantum, sed etiam exemplis pugnando cum hoste importunissimo, non immeritò dux populi Israëlitiçi videbatur effectus. Haud secus enim, ac propriam salutem, suorum in omnibus profectum & pacem sitiebat & procurabat. Ab ipsius doctrina & magisterio cunctis eius loci habitatoribus perfectæ religionis exempla promebantur, ita ut omnes inde sanas institutiones & piæ deuotionis incitamenta haurirent. Quæ re factum est, ut repenti, non solum per eam regionem, tam sancti pastoris suavis odor spargeretur, sed eius etiam limites excederet. Nec verò subditis duntaxat suis, sed & multis alijs prodesse conatus est. Aduentantibus enim hospitibus, animarum salutem expetentibus, quorum erat ad illam domum frequens concursus, cibum vitæ porrigebat: vnde non pauci eius monitis ad viam salutis reducti sunt.

Interim Deus volens lucernam tantam super candelabrum poni, ad altiora eum prouehi curauit, ut luceret omnibus, qui erant in Ecclesia Dei. Accidit tum, vt ecclesia Diensis suo pastore destitueretur, & collegium eius ecclesiæ de successore tractaret. Erant varia Canonicoꝝ vota, & nunc hunc, nunc illum, pro suo quisque iudicio, statuant eligendum. Quidam inter eos moderatores, sed ij pauci, in magnum illum Carthusianum Stephanum sua suffragia conferunt, commendant mirificè eius sanctitatem, prudentiam siue discretionem, affabilitatem, religionem. Quid multis? Omnes illis assentiunt, omnes latantur, etiam illi, qui propensiores erant erga alios eligendos. Quæ igitur ex omni æternitate Deus ad hoc munus elegerat, illum etiam homines eligunt tempore diuinitus præstituto. Sed quòd non ignorarent, sine multa vi eum ab eremo auelli non posse, ad summum Pontificem pro obtinenda confirmatione properant, ipso interim in sua Carthusia latitante, & quid de ipso alij machinantur, prorsus ignorante. Vbi autem Romanus Pontifex audiuit quem elegissent, impensè lætatur: ait eos tali pastore beatos fore, atque eius eligendi consiliū à Deo manasse. Iam enim sanctitas vitæ eius apud omnes erat peruulgata, & ad ipsius quoque Pontificis aures peruenisse videtur. Mox igitur electio à Pontifice autoritate Apostolica confirmatur, & Stephano præcipitur atque mandatur, vt ecclesiæ Diensis, cui, Domino disponente, esset destinatus, regimen nulla occasione suscipere cunctetur. Aduolant cum ijs mandatis Canonici Dienses, ostendunt Stephano literas Apostolicæ confirmationis: eum totius ecclesiæ Diensis nomine rogant, vt electioni assentiatur. Ille, perlectis Pontificis literis, & verbis Canonicoꝝ auditis, sic eos compellat: Miror viros sapientes in hominem idiotam & incultum eremi cultorem; rerum politicarum vel secularium prorsus imperitum, tanti oneris sarcinam conijcere voluisse. Cessate, quaeso, cessate. neque enim hac in re poteritis vnquam voto potiri. Illis ediuersò instantibus, rogantibus ac postulantis, vt suo assensu ipsos consoletur, tandem verbis beati Hugonis, quondam monachi Carthusiani & Lincolnienſis Episcopi, sic eos fertur allocutus: (Is enim beatus Hugo iam ferè biennio antè decesserat è vita, multis miraculoꝝ signis coruscans) Certū habetote, nō esse in meo situ arbitrio, vt fiat id quod vultis. Nouistis me esse monachū, & alterius voluntati subiectum,

nem-

nempe Prioris Carthusiæ, cui ad mortem vsque obediendi mihi incumbat necessitas. Tum verò ratio non admittit, vt domus huius cura abiecta, alteram ecclesiam suscipiam gubernandam.

Carthusiam primariam intellige.

Hoc illi responso accepto, cùm viderent se nihil apud illum posse proficere, alijs literis Pontificis impetratis, quibus mandabatur Priori Carthusiæ, vt eum compelleret obepire, Carthusiam adeunt. Id ubi beatus Stephanus rescituit, cernens nullam sibi tanti oneris euadendi viam superesse, fugæ præsidium captat. Alidua enim contemplatione Deo inhaerens, nullo modo ferre poterat à tantis animi delicijs se auocari. Postquam autem literæ Pontificis domino Iacelino Priori Carthusiæ sunt oblatae, ille mox vt vir prudentissimus & magnæ virtutis, Pontificis mandatum exequi studuit. Quæsitus igitur Stephanus & repertus, à Priori Iacelino precibus & præce-
 pro cogitur electioni consentire. Deductus verò à Canonicis illis cum multo gaudio & honore Viennam, illic à tribus Archiepiscopis solenniter est consecratus anno gratiæ millesimo ducentesimo octauo. Redditus inde sponsæ suæ ecclesiæ Diensis, & cum multa celebritate & exultatione in Episcopi cathedra collocatus, monastica instituta, morum grauitatem, virtutis constantiam, aliaque suæ religionis exercitia non solum non omisit, sed etiam aliquid ad ea adijcere studuit. Solus autè Deus, qui ei præstitit, & ipse, qui accepit, compertum habent, quam ab eo tẽpore præuentus sit in benedictionibus dulcedinis diuinæ, quam sit gratia electionis repletus, quantum inebriatus ab vbertate domus Dei.

Cap. 8.

Cogitur à superioribus Episcopis acceptare S. Stephanus.

Ab ipso autem Episcopi ministerio suscepto, diuinum officium nō in sacello suo, vel loco secreto, sed in summa æde cum Canonicis suis deuotissimè persoluebat: & quotidie ferè salutarem Deo hostiam offerens, multa deuotione affectus, magnos la-
 chrymarum imbres fundebat. Mirabantur omnes hominem contra humanæ consuetudinis vsum, ex humili monasterio repenti ad summa prouectum, plus humilitate quam dignitate, plus religione quam dominatione creuisse. Ille verò nihil tale de se sentiens vel cogitans, ad cordis sui custodiam & melioris propositi constantiam tuendam, hoc semper apud se tacitus versabat: Stephane, Stephane, ad quid venisti? Vide & accuratè perpende, quam sis de tam illustris sponsæ coniunctione Deo rationem redditurus, si eo, quo par est, honore, studio, labore & diligentia illam non fueris amplexatus. Et quem admodum de Domino Salvatore legitur, quòd coepit facere & docere: à primo die illius despersionis suæ, illa in seipso agere curauit, quæ erat alios docturus. Cùm autem iam concionando, exhortando, visitando coepisset exercere munus suum, & totius populi cum multo zelo studere salutem, inuenit gentem illam miseram, & execrabili consuetudine cæcam, non honorare diem Dominicum: immò verò contra Dei præceptum diabolo illum dedicare, quòd illo solo die exercerentur nundinæ, tabernæ, choreæ, ludj, luxus, & perniciosâ spectacula. Quamobrèm ad populum concionatus, blandis & mellitissimis rationibus ostendit eis peccati illius enormitatem, diuinæque maiestatis offensionem & contemptum. Sed gens belluina & cæca, non solum non admisit sermones eius, sed etiam per contemptum eos audire recusauit. Dolens autem seruus Dei tam proteruos illos ad corrigendos mores, ad ritus impios tam planè barbaros, tam erga religionem Christianam insolentes, tam vita prophanos, acrius insistendum existimauit. Itaque intelligens se non mercenarium esse, sed pastorem, constituit opportunè, importunè prædicationi incumbere, si fortassis possent respicere à diaboli laqueis, à quo captiui renebantur. At surdas illorum aures sermo diuinus minimè penetrabat. Tum verò magno animi dolore concepto, Apostolicum virum referens, & sui Apostolatus signa euidenter ostendens, præcepit demonibus, qui ad ea, quæ diximus, facinora illos incitabant, & quorum voluntati parebant, vt sine vlla cuiusquam læsione palàm se eis visendos exhiberent. Mox parent illi demones, quem homines pernicaces audire nolebant. Videre tum licebat horrendum & terribile spectaculum, demones procera & immani statura, nigerrimos, cornutos, foetorem & flammam spirantes, ad viri imperium apparere cunctis, rursumque recedere, nec quenquam lædere posse. Coepit ergò occacata gens aperire oculos, vitam & mores corrigere. Sed quid mirum, si tam mira effecit vir admirabilis? immò verò non ipse, sed Deus in illo? Alioqui, Tu es Deus, inquit, qui facis mirabilia.

Cap. 9. Diuinum officium cum Canonicis suis persoluit.

Act. 1.

Prophanatio Dominice diei.

Cogit demones se visibiles exhibere populo, quem deceperat.

Psal. 76.

Cap. 10.

Ad Portarum Carthusiam, vnde assumptus fuerat, pro spiritali recreatione crebrò se conferebat, & instar aliorum debebat in cella solus, orationi & contemplationi

Vide humilitatem. tioni attentissimè vacans. Nihil ibi de Episcopi maiestate præ se tulit, sed humilè monachum subiectione exhibuit. Vestibus & lectuli operimentis non alijs, quàm ceteri, utebatur, cilicio semper nudum corpus atterente. Deniquè solo pontificis annulo excepto, ab aliorum consuetudine in nullo discrepabat. Sæpius etiam inuisebat loca religiosa ipsi familiaria, conuocatisque fratribus, mellifluis sermonibus eos exhortabatur & instituebat, ab eisque recedens, illorum precibus humiliter se commendabat.

Cap. 11. Quàm erga peccatores humanus, benignus, & misericors fuerit, vno exemplo, cæteris prætermisissis, satis sit declarasse. Quidam ex subditis eius ægrotans, diabolo illum possidente, vultu, voce, alijsque signis se desperare significans, & peccata sua confiteri renuens, à nemine voluit audire verbum Dei. Vbi id cognouit vir Dei, dolens miseri hominis vicem, ad eum accedit, hortatur ad faciendam confessionem, Dei misericordiam & clementiam pollicetur: sed diabolo tenaciùs pectus illud occupante, emollire eum non potest. Videns igitur alijs vtendum armis, ad solitas preces cum lachrymis se conuertit. Et ecce æger homo demone purgatus, ad virum Dei se vertens, peccata sua integrè confitetur, absolutionem impetrat, expetit sacrosanctam Eucharistiam & Extremam unctionem: & vtraque percepta, mox spiritum exhalat. O oliuam fructiferam in domo Dei. O oleum iucunditatis, vngens & lucens: quãdò & orationis vi expulit diabolum, & suauitate beneficii vnxit infirmum, eique mox morituro salubriter confitendi & communicandi obtinuit facultatem. Alium quendam ægrotum, diuturno morbo oppressum, manûs suæ contactu statim integræ restituit sanitati.

Hominem desperantē reuocat ad salutem.

Psal. 51.

Ægrum sanat.

Cap. 12.

Signo Crucis pellit tempestatē.

Excitat mortuam.

Cap. 13.

Iob 31.

S. Stephanus pacis conciliator.

Cap. 14.

Sanat benedictione sua ægrotam.

Cap. 15.

Feliciter abire e corpore.

Orta quandoquē immani grandinis tempestate, ita vt regio illa in præsens discrimen conijci videretur, signum Crucis contra illam edidit: & confestim reddita est tranquillitas. Quædam mulier diocesis eius ob sua, vt videtur, maleficia à diabolo præfocata, subito expirauit. Eius rei peruenit rumor ad virum Dei, qui tum non longè indè aberat. Is miseratus casum tam acerbum infaustæ mulieris, venit ad locum, vbi iacebat exanimis. Assistunt multi, narrant repentinum foeminae interitum, condolent omnes, petunt ab illo suffragium. Ille verò summa pietate commotus, magnam fundit lachrymarum vim: orat pro ea Dominum, implorat eius misericordiam. Postea illa velut à graui somno euigilans, surgit: narrat Christi erga se misericordiam ob merita viri Dei, sibi que restituta, exiliens & exultans, laudat Deum. Id populus conspicatus, stupore & ecstasi repletur.

Nec minor eius fuit erga viuos, quàm defunctos misericordia. Quis enim inopes, miseros, afflictos, calamitosos homines tam benignū se exhibuit? Exemplo sancti Iob, foris non mansit peregrinus: ostium eius cum liberali manu patuit indigentibus. Præter victum enim moderatū, quo ipse cum suis sustentabatur, omnia in pauperes erogabat. Eodem tempore, quo excessit è vita, pacem populo suo conciliauit à quibusdam eius aduersarijs, qui multis modis eum affligebant.

Imminente autem vitæ huius termino, quo Dominus eum à labore ad requiem perducturus erat, in morbum incidit, & extrema gaudij Diensis ecclesiæ luctus occupauit. Videres tum ecclesiæ suæ filios cursitantes cum multis & religiosis & popularibus, humanitatis studio ei sua officia exhibentes, sui quisque profectus gratiā promereri cupientes, circa frequens ministerium sollicitos, pharmaca cõparantes &imenta: sed seruo Dei nihil horū curæ erat: quippè qui sciret adesse migrationis tempus. Vrgentibus autem ecclesiæ suæ filijs, vt testamentum faceret, Nō est, inquit, necesse, cum omnia sint sponsæ meæ, quam gubernandam suscepi. Benedictionem & consilium petentibus non negabat: de mutua charitate & concordia omnes pariter admonebat. Porro quædam ægrota mulier, quæ nulla medicorū arte poterat curari, vt audiuit virum Dei decumbere, pro recuperanda salute, eius benedictione summo perè expetiit. Tandem ad illum intromissa benedicitur, & sana recedit. Ità ille vir sanctus, cuius memoria in benedictione est, dum corporis aduersa valetudine contabescit, alijs sanitatem impetrat.

Videns autem adesse supremum vitæ diem, confitetur peccata sua, petit Ecclesiastica sibi porrigi sacramenta, cunctisque ritè atque ordine confectis, inter verba orationis migrat ad Dominum Septembris die septimo, anno salutis millesimo ducentesimo tertio decimo, ætatis suæ quinquagesimo octauo, Episcopatûs sexto. Conditus est in ecclesia beatissimæ Mariæ sponsæ suæ, quæ admodum ipse iusserat: regnan-

te

te Domino nostro Iesu Christo, cui est cum patre & spiritu sancto eadē laus, honor, virtus & potestas in infinita secula, Amen.

Postquàm autem ex huius vitæ tenebris ad illam lucem profectus est sempiternā, Dominus multis miraculorum signis illum voluit illustrare. Postridiè enim eius diei, quo sanctissimum corpus eius humatum est, cum beatissimæ Mariæ virginis natiuitas in ea ecclesia solènter celebraretur, filia Lamberti hominis Diensis, quæ ad tres menses luminibus orbata fuerat, ad sepulcrum eius adducta, mox visum recepit. Eodem die filia Martini cuiusdam, quæ diuturnis vexata febribus, vnus lateris sanitatem amiserat, ab amicis ad idem apportata sepulcrum, post suas preces & febribus liberata est, & lateris obtinuit pristinas vires: recessitque pedibus suis gaudens, quæ paulò antè aliorum manibus cum dolore apportata fuerat.

Cap. 16. Miracula post obitū eius.

DE SANCTÆ VIRGINIS DEIPARÆ GENEALOGIA, DE QUÆ EIUS LAVDIBVS ET COMMENDATIONE, Sermo beati Iohannis Damasceni, ex 4. lib. de Orthodoxa

fide, cap. 15. D. Iacobo Billio Abbate interprete.

VONIAM de sancta atque omni laude sublimiore semperq; Virgine ac Dei genitrice Maria superius vt cunquē differuimus, idque quod præcipui momenti erat, ostendimus, nempe eam propriè ac verè Dei genitricē & esse, & appellari: nūc, quæ reliqua sunt, explicamus. Ipsa enim æuo omni antiquiore ac præsciente Dei cõsilio prædestinata, varijsque Prophetarum imaginibus ac sermonibus per Spiritum sanctum adumbrata, atque antè prædicata, certo tandem atque præfinito tempore ex Dauidica radice, quemadmodum ipsi promissum fuerat, orta est. Iurauit enim, inquit, Dominus Dauid veritatem, & nō frustrabitur eum: De fructu ventris tui ponam super sedem tuam. Ac rursus: Semel iuravi in sancto meo, si Dauid mentiar: semen eius in æternum manebit. Et thronus eius sicut sol in conspectu meo: & sicut luna perfecta in æternum, & testis in celo fidelis. Et Esaias: Orietur virga ex Iesse, & flos de radice eius ascendet. Enimuerò quòd Ioseph ex Dauidica tribu originem duxerit, sanctissimi Euangelistæ Matthæus & Lucas liquidò demonstrarunt. Verum hoc inter eos discriminis est, quòd Matthæus ex Dauidè per Salomonem Iosephum deducit: Lucas autem per Nathan. At verò sanctæ Virginis ortum vterque silètio præterijt. Quocirca scire operæ precium est, nec apud Hebræos, nec apud Scripturam sacram, hoc in more positum fuisse, vt mulierum genus recenseretur. Verum hoc demum lege cautum erat, nè tribus vlla vxores ex altera tribu accerferet. Ac proindè Ioseph, qui ex tribu Dauidica ortum trahebat, iustitiam que colebat, (hanc enim laudem ei tribuit diuinum Euangelium) sanctā Virginem haudquaquam præter legis præscriptum despondisset, nisi ex eodem sceptro genus duxisset. Ob idque satis habuit Euangelista demonstrasse vnde Ioseph ortum traxerit.

Septembris 8. Cap. 1.

Psal. 134.

Psal. 88.

Esa. 11.

Matth. 1.

Luc. 3.

Mulierum

genus in scriptura recense-

ri non so-

let.

Num. 36.

Matth. 1.

Deut. 25.

Quin illud quoque sciendum est, quòd Lege sancitum erat, vt si quispiam sine liberis è vita decessisset, ipsius frater vxorem mortui in matrimonium acciperet, ac fratri semen excitarer. Ità, quòd in lucem edebatur, naturā quidem secundi erat, hoc est eius qui genuerat: si autem Legem spectes, eius qui mortem obierat. Igitur ex stirpe Nathan, filij Dauid, Leui genuit Melchi & Pantherem. Panther autem genuit Barpantherem, (nam ita vocabatur) Barpanther rursus genuit Ioachim, Ioachim denique genuit sanctam Dei genitricem. Rursus ex stirpe Salomonis filij Dauid, Mathan ex vxore sua genuit Iacob: Mortuo autem Mathan, Melchi ex tribu Nathan, filius Leui, ac frater Pantheris, vxorem ipsius Mathan, quæ etiam Iacobi mater erat, matrimonio sibi copulauit, atque ex ea genuit Heli. Ità vterini fratres erant Iacob & Heli, ille nimirum ex tribu Salomonis, hic ex tribu Nathan oriundus. Porro Heli, qui ex tribu Nathan erat, nullis liberis susceptis è vita migravit: eaq; de causa Iacob ipsius frater, qui ex tribu Salomonis fluxerat, ipsius vxorem accepit, fratrique suo semen excitauit, ac Iosephum progenuit. Ioseph itaque naturā quidem filius Iacob erat, à Salomone oriundus: Legis autem ratione, patrem habebat Heli, ex Nathan oriundum.

M

dum.

1. Reg. 1. dum. Quæ cum ita sint, Ioachim electissimam illam ac summis laudibus dignam mulierem Annam matrimonio sibi copulauit. Verum quemadmodum prius illa Anna cum sterilitatis morbo laboraret, per orationem ac promissionem Samuelem procreauit: eodem modo hæc etiam per obsecrationem & promissionem, Dei genitricem à Deo accepit, vt ne hic quoque cuiquam ex illustribus marionis cederet.

S. Maria omni creatura. r. u. Do. nina. r. sal. 91. Itaque gratia (nam hoc sonat Annæ vocabulum) Dominam parit (id enim Mariæ nomine significatur.) Verè etenim rerum omnium conditarum domina facta est, cum Creatoris mater extitit. In lucem autem editur in domo Probaticæ Ioachim, atque ad templum adducitur. A deinde in domo Dei plantata atque per Spiritum saginata, instar oliuæ frugiferæ virtutum omnium domiciliam efficitur, vt quæ videlicet ab omni huiusce vitæ & carnis concupiscentia mentem abstraxisset, atque ita virginem vnâ cum corpore animam conseruasset, vt eam decebat, quæ Deum sinu suo exceptura erat. Sanctus enim ipse cum sit, in sanctis requiescit. Ad hunc igitur modum sanctitatem conseruatur, sanctumque & admirabile, ac summo Deo dignum templum existit. Quoniam autem ob illud Esaiæ vaticinium, Ecce virgo concipiet & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emanuel: (quod si interpreteris, id est quod, nobiscum Deus) hostis ille salutis nostræ sedulo virgines obseruabat, idcirco, vt is qui sapientes in versutia sua compræhedit, eum qui sapientiæ nomine sese semper effert, in fraudem impelleret, puella Iosepho à sacerdotibus desponderetur, nouus videlicet liber literas scienti. Hac porrò desponsatione id agebatur, vt & Virgini custos præstò esset, & ei, qui virgines obseruabat, impostura freret.

Esa. 7. 1. Cor. 3. Iob 3. Eccl. 29. Iohan. 1. Cum autem venit plenitudo temporis, Angelus Domini ad eam missus est, vt Domini conceptionem ipsi nunciaret. Atque ita Filium Dei, ac veram & subsistentem Patris potentiam, non ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, hoc est ex congaestu ac semine, verum ex Patris benigna voluntate, Spiritusque sancti cooperatione concepit. Atque & Creatori, vt crearetur, & fidenti vt effingeretur, & Dei Filio ac Deo, vt ex puris & immaculatis ipsius carnibus & sanguinibus incarnaretur, atque homo efficeretur, subministravit, primæ videlicet parentis debitum exoluens.

Iesus Christus ex carnibus & sanguinibus Mariæ virginis incarnatus. Quemadmodum enim illa citra Venereum complexum ex Adamo efficta est: ita etiam hæc nouum Adamum peperit: sic nimirum, vt consueto more pareret, ceterum supra naturam morem gigeret. Siquidem is qui Patris ratione matris expers erat, patris expers ex muliere procreatur. Et quidem quatenus ex muliere ortus est, vsitato pariendi more editus est: quatenus autem sine patre, generationis legem superauit. Acrursus, quatenus consueto tempore (non enim menses expleuerat, ac decimum iam ingressus erat, cum in lucem prolatus esset) sua partui lex constitit: quatenus autem sine vilo sensus dolore, hoc supra generationis legem fuit. Quam enim voluptas non anteuuit, ne dolor quidem in partu secutus est. Quod spectat illud Prophetæ: Antequam parturiret, peperit. Et illud rursus: Antequam pariendi tempus venisset, effugit, ac masculum peperit.

Virginis partus dolore caruit. Esa. 66. Ex ea itaque incarnatus filius Dei natus est, non inquam homo *θεοπέγος*, id est Deifer, sed Deus incarnatus: neque Prophetæ in morem diuina operatione atque afflatu infectus ac delibutus, verum totius vngētis præsentia: ita vt & id quod vnxit, homo factum sit, & id quod vnctum est, Deus, non per naturam mutationem, sed per hypostaticam vnionem. Idem enim ipse & vngens erat, & vnctus, vt Deus nimirum seipsum, velut hominem, vngens. Quid igitur afferri potest, quin Dei genitrix sit, quæ Deum incarnatum ex se genuit? Sanè propriè ac verè Dei genitrix est, & Domina, atque omnium rerum conditarum hera, vt quæ simul & ancilla & mater summi illius Opificis extiterit. Quemadmodum autem ipse conceptus, eam, à qua conceptus fuerat, virginem conseruauit: sic etiam in lucem editus, virginitatem ipsius incolumem custodiuit, vt qui duntaxat per eam transierit, clausamque ipsam tutatus sit. Ac conceptio quidem per aurem contigit: procreatio autem per eam partem, qua foetus in lucem exire consueuerunt: (tamen si non desint, qui eum per Dei genitricis latus fluxisse fabulentur) Neque enim impossibile hoc ipsi erat, vt & per portam transiret,

S. Maria vere & propriè Deigenitrix vocatur. Ezech. 44. & illius tamen signacula minimè labefactaret.

Matth. 1. Mansit ergò etiam à partu virgo, illa semper Virgo, vt quæ ad extremum vsque spiritum nunquam cum viro consuetudinem habuerit. Quauis enim scripturæ sacræ monumentis ita proditum sit, Et non cognouit eam, donèc peperit filium suum primogenitum: sciendum tamen est, primogenitum eum esse, qui primus sit genitus,

rus, etiam si alioqui vnigenitus sit. Etenim primogeniti vox, primum quidem aliquem genitum esse declarat, non tamen necessariò alios quoque postea genitos esse indicat. Atque hæc particula, Donèc, ita præscripti temporis terminum significat, vt rami sequens tempus haudquaquam excludat. Ait enim Dominus: Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem seculi: non quòd post seculi consummationem sese abstracturus sit, ait quippè Apostolus, Et sic semper cum Domino erimus, hoc est post communem resurrectionem. Quoniam enim modo ea, quæ Deum genuerat, atque ex eorum, quæ postea secuta erant, experimento miraculum cognouerat, viri complexum admisisset? Absit hæc opinio. Neque enim cordati animi est hæc cogitare, nedum perpetrare. Verum ipsa beata atque eiusmodi beneficijs, quæ naturæ captum excedebant, affecta, quos in partu dolores effugerat, passionis tempore sustinuit, vt quæ pro materno suo affectu viscera sibi lacerari senserit, & dum eum, quem Deum gignendo nòrat, vt fontem ac facinorosum morte affici conspiceret, intimis, cogitationibus, tanquam gladio, discerperetur. Atque ita intelligendum est illud, Et tuam ipsius animam doloris gladius pertransibit. Verum resurrectionis gaudium moerorem hunc excepit, Deum videlicet prædicans eum, qui carne mortem obièrat.

Quæ significatiōem interdum habet. Do. nec. March. 22. 1. The. 4.

Luc. 1.

DE SANCTA VIRGINE MARIA DEI GENITRICE SERMO BEATI IOHANNIS DAMASCENI, EX lib. 3. de Orthodoxa fide, cap. 12. eodem Billio interprete.

EI autem genitricem propriè ac verè sanctam Virginem prædicamus. Quemadmodum enim verus Deus est, qui ex ipsa natus est: ita vera Dei mater, quæ verum Deum ex se incarnatum genuit. Deum porrò ex ea natum esse dicimus, non quòd Verbi diuinitas existendi principium ex ea traxerit, sed quia Verbum ipsum, quod ante secula citra vllum temporis spatium ex Patre genitum est, ac sine principio & sempiternè vnâ cum Patre & Spiritu sancto existit, in extremis diebus salutis nostræ causa in ipsius ventre domicilium habuit, atque ex ea sine vlla mutatione incarnatum & genitum est. Neque enim sancta Virgo purum hominem genuit, sed Deum verum, non nudum, sed carne conuestitum: nec ita, vt corpus è celo deuexerit, ac per eam, non secus ac per canalem, transierit, sed carnem eiusdem nobiscum essentia ex ipsa assumpserit, atque in seipso, vt subsisteret, effecerit. Nam si corpus è celo allatum, ac non ex natura nostra acceptum est, quid tandem commodi assumpta humanitas afferbat? Etenim Verbi Dei incarnatio ob eam causam extitit, vt hæc ipsa natura, quæ peccatum admiserat, & ceciderat, & corrupta erat, tyrannum, à quo in fraudè impulsæ fuerat, vinceret, sicque à corruptione vindicaretur, quemadmodum ait diuinus Apostolus: Quoniam per hominem mors, & per hominem resurrectio mortuorum. Si prius illud verè extitit, sanè & secundum. Quanquam autem his quoque verbis vtitur, Primus Adam de terra terrenus, secundus Adam de celo cælestis: non tamè his verbis hoc vult, corpus eius è celo fluxisse: sed eum haudquaquam nudum hominem esse ostendit. Etenim, vt vides, & Adamum, & Dominum appellauit, vtrunque nimirum simul indicans. Adamus quippè, si interpreteris, terrigenam sonat. Liquet autem terrigenam esse hominis naturam, vt quæ ex terra efficta sit. Domini autem vocabulum diuinam naturam ostendit.

Mariæ Dei matrem dicendâ esse.

Cur Deus homo factus.

1. Cor. 15.

Explicatur Pauli locus.

Ac rursus ita loquitur Apostolus: Misit Deus Filium suum vnigenitum, factum ex muliere. Non dixit, per mulierem, sed, ex muliere. Quibus verbis hoc significauit, eum ipsum esse vnigenitum Dei filium, ac Deum, qui homo ex Virgine ortus est: atque item eum ipsum ex Virgine genitum esse, qui Dei Filius ac Deus est: genitum porrò corporeo modo, quo scilicet homo extitit: & quidem ita, vt non in antè condito homine, tanquam in Propheta habitârit, verum ipse essentialiter ac verè homo effectus sit, hoc est in hypostasi sua carnem anima rationali atque intelligente præditam condiderit. Hanc enim significationem illud habet, Factum ex muliere. Nam quo tandem pacto Dei Verbum sub lege factum esset, nisi homo eiusdem nobiscum

Quomodo Christi incarnatio intelligenda sit.

Dei genitricem appellamus. Hoc enim nomen totum humanitatis assumptæ mysterium adstruit. Nam si Dei mater est ea quæ genuit, profectò Deus est, qui ex ipsa genitus est: profectò etiam homo. Nam qui fieri potuisset, ut Deus, qui auum omne antecedit, ex muliere nasceretur, nisi homo extitisset? Qui enim hominis filius est, homo etiam ipse sit, necesse est. Quòd si ille ipse, qui ex muliere natus est, Deus est, vnus nimirum atque idem est, qui, quantum ad diuinam principijque expertem essentiam attinet, ex Deo Patre genitus est, & qui extremis temporibus secundum eam substantiam, quæ initium habuit, temporique subiecta est, hoc est humanam, ex Virgine natus est. Hoc verò vnam Domini nostri Iesu Christi personam, & duas naturas, ac duas generationes significat.

Dux Iesu Christi naturas.

Cur Christi param dicimus.

Nestorij commentum

Quis pius homo Christus dici potest.

Iohan. x.

Dei filius per omnia nobis similis factus est

8. Septembris.

Dulcis hominibus De genitricis memoria.

substantiæ extitisset? Ac proinde merito ac verè sanctam Mariam Dei genitricem appellamus. Hoc enim nomen totum humanitatis assumptæ mysterium adstruit. Nam si Dei mater est ea quæ genuit, profectò Deus est, qui ex ipsa genitus est: profectò etiam homo. Nam qui fieri potuisset, ut Deus, qui auum omne antecedit, ex muliere nasceretur, nisi homo extitisset? Qui enim hominis filius est, homo etiam ipse sit, necesse est. Quòd si ille ipse, qui ex muliere natus est, Deus est, vnus nimirum atque idem est, qui, quantum ad diuinam principijque expertem essentiam attinet, ex Deo Patre genitus est, & qui extremis temporibus secundum eam substantiam, quæ initium habuit, temporique subiecta est, hoc est humanam, ex Virgine natus est. Hoc verò vnam Domini nostri Iesu Christi personam, & duas naturas, ac duas generationes significat.

At Christi param sanctam Virginem ne utiquam dicimus, propterea quòd ad tollendum Deiparæ vocabulum nefarius ille & execrandus, & cum Iudæis sentiens Nestorius, illud inquam ignominie vas, in contemptum solius verè supra res omnes conditas honoratæ Dei genitricis (distumpatur ille licet, vnà cum patre suo sathana) hoc nomen excogitauit. Nam & Rex Dauid, Christus dicitur, & Aaron Pontifex, (Reges enim & Sacerdotes ij erant, quibus vnctio adhibebatur) ac quis homo pius Dei que numine afflatus, Christus dici potest: ac non item naturà Deus, quemadmodum vesanus Nestorius, qua audacia erat, eum, qui ex Virgine natus est, θεοτόκον, hoc est diuinum, dicere non dubitauit. At nos, absit, ut θεοτόκον eum dicamus, vel cogitemus, sed Deum incarnatum. Ipsum enim Verbum caro factum est, vtero quidem à Virgine gestatum, Deus autem prodiens vnà cum assumpta natura iam illa quidem eam ab eo diuina effecta, protinus ut in ortum producta est: ita ut simul hæc tria extiterint, nimirum quòd assumpta sit, quòd extiterit, quòd diuina reddita à Verbo fuerit. Atque ita sancta Virgo Dei genitrix tum intelligitur, tum dicitur, non modo propter Verbi naturam, verum etiam quia humana natura diuina effecta est. Quorū simul & conceptio, & existentia, mirabili modo facta est, conceptio nimirum Verbi, carnis autem in ipso Verbo existentia: sic nempe, ut ipsa Dei genitrix mirum quendam in modum ac naturam superantem, hoc rerum omnium fictori subministraret, ut ipse fingeretur, ac Deo vniuersitatis huiusce parenti & architecto, ut homo fieret, assumptæ humanitati diuinitatem afferens: cum interim vnio, ea quæ vnita sunt, talia seruariet, qualia vnita sunt, hoc est, non diuinitatem solam, sed etiam Christi humanitatem, nec solum quod supra nos, sed etiam quod instar nostri. Non enim cum prius instar nostri extitisset, postea supra nos extitit: sed semper à primo ortu vtrunque extitit: quoniam iam indè à primo cōceptionis momento in ipso Verbo existentiam habuit. Quocirca id quod assumptum est, inapte quidem naturà humanam est: Dei autem ac diuinum modo quodam singulari, ac naturam superante. Quin animatæ quoque carnis proprietates habuit. Eas enim dispensationis ratione Verbum suscepit, naturalis motus ordine verè ac naturaliter existentes.

BEATI PETRI DAMIANI SERMO PRIMVS DE NATIVITATE BEATISSIME VIRGINIS Mariæ: ut habetur in Tomis Alosij.

De gaudijs properamus ad gaudia, & feruentem styllum gloriosa materia facit feruentiorem. De Virgine venimus ad Virginem, & de Maria ad Mariam recurrimus. Bonum est nos hinc esse, melius immorari, optimum permanere. Felices Angelici spiritus, qui beatæ Virginis habent præsentiam. Nos inreram memoriam abundantie suauitatis suæ erucltanus. Illi præsentiam, nos memoriam. Si sic dulcis est memoria, quid est præsentia? Et illi quidem abundantiori rore diuinitatis infusi, genitum & genitricem visione mirabili conuenerunt, Regis & Regine gloria cumulati. Nos verò, quos carcerariæ mortalitatis aranina contorquet, memoria pascimur, scripturis releuamur: & quod illi vident, nos legimus. Vtinam veniat, qui nos in lucem reponat, dies, vbi non legere liceat,

liceat, sed videre. Interim consolemur nos suauitate memoriæ, donè dulcedine præsentie satiémur. Hodie nata est illa, per quam omnes renascimur, cuius speciem concupituit omnipotens, & in qua Deus posuit thronum suum. Ipsa est thronus ille mirabilis, de quo in Regnorum historia legitur in hæc verba: Fecit Rex Salomon thronum de ebore grandem, & vestiuit eum auro fuluo nimis. Per sex gradus ascendebatur ad eum. Rotundus erat in posterioribus. Duodecim leunculi stabant super gradus, respicientes ad thronum. Porrò duæ manus tenebāt hinc & indè sedile. Duo leones stabant iuxta brachiola. Non est factum simile opus in vniuersis regnis. Sed iam verba proposita producamus in lucem, & aquam cliciamus de petra, ipsa loquente in nobis, de qua loqui vobis proponimus.

Fecit, inquit scriptura, Salomon Rex thronum de ebore grandem. Tribus nominibus in scripturis Salomonem vocatum legimus, & vbiq̄ regio nomine titulatū, videlicet Salomonem, Ecclesiasten, Ididam. Filius Regis, immò & Rex: nec solum filius Dei, sed etiam Deus: Salomon, id est, pacificus, est nobis in hoc exilio: Ecclesiastes, id est, concionator, erit in iudicio: Idida, id est, gloriosus, erit in regno: in exilio amabilis, in iudicio terribilis, in regno admirabilis. In exilio pius, in iudicio iustus, in regno gloriosus. Vide autem, si non vbiq̄ Rex. In exilio rector morum, in iudicio discretor meritorum, in regno præmiorum distributor: simulque consideranda, quia non Ecclesiastes, nō Idida, sed Salomon tam gloriosum opus facere prænotatur. Auerte oculos tuos ab illius terreni Regis delicijs: qui licet fuerit sapientia singularis, sublimis gloria, rebus affluens, pace securus, non tamen tale opus facere poterit, quale factum non sit in vniuersis regnis. Nunquid sacræ scriptor historia omnia opera mundi, & gloriam eorum intuitu diligenti prospexerat, ut hoc statim tota deliberatione, non vni, sed omnibus anteferet? Inania sunt hæc, si non recurramus ad intimos cælestis disciplinæ recessus, si non deuitemus à via literariæ qualitatjs. Salomon noster non solum sapiens, sed & sapientia Patris: non solum pacificus, sed & pax nostra, qui fecit vtraque vnum, fecit thronum, vtrumque videlicet inremeratæ Virginis, in quo sedit illa maiestas, quæ nutu concutit orbem. Hanc sessionem filij & probauit, & cognouit Pater, ipso dicente: Tu cognouisti sessionem meam: & Thronus tuus Deus in seculum seculi: & Thronus iste sicut Sol in conspectu tuo. Sedes, inquit scriptura, super thronum, qui iudicas æquitatem. Quid enim iustius, quàm vilem & transfugam seruum, & conferui sui sedulum deceptorem, perpetuis ignibus assignare, & illum, quem sefellerat, suo resignare principio? Air ille alter filius Virginis: Et vox de throno exiit, dicens: Laudè dicite Deo nostro omnes sancti eius. Et ex hoc throno laus Angelorum prorumpit, & hominum: quia dum hic restituitur, & ille resarcitur, vtrique gratiarum debent deuotionem. Nōsti quidnam dicat, qui sedet in throno? Ecce, inquit, noua facio omnia. Felix thronus, in quo sedet dominator Dominus, in quo, & per quem non solum omnes, sed omnia renouantur. Parco verbis, quia quoidam vestrū sentio præuolare, & currentis styli præuenire pauperiem. Meritò ergò tale opus non eloquenti, non glorioso, sed pacifico scribitur assignatum: quia venit Iesus instaurare & quæ in cælis, & quæ in terris, pacemque & concordiam inter homines & Angelos, mediante Virgine, reformare.

De ebore, inquit. Quid est, quòd aurum, & argentū, & lapides preciosi, & omnis denique preciosioris materiæ prætermittitur gloria? Sola eboris substantia capax est tantæ compositionis, & fabricatur in ea, quod omnibus operibus præferatur. Ebur enim & mirabili candore relucet, & multa præminet fortitudine, frigidiorisque nature fortitur auspiciem. Et quid candidius illa virginitate, quæ singularis adipectus sui gratia supercælestem curiam allicit ad videndum? Quid fortius illa fortitudine, per quam Domini fortitudo vasa diripuit fortioris? Quid frigidius illa substantia, quam obumbravit virtus Altissimi, & ab æstu peccati defendit superuenientis spiritus plenitudo? Ex hoc ebore (nisi fallor) fiunt illæ domus eburneæ, de quibus dicit Psal mista: Myrrha, & gutta, & castia à vestimentis tuis, à domibus eburneis.

Sequitur, Grandem. Quid grandius virgine Maria, quæ magnitudinē summæ Diuinitatis intrā sui ventris conclusit arcanum? Attende Seraphin, & in illius superioris nature superuola dignitatem, & videbis quicquid maius est, minus Virgine, solūque opificem opus istud supergredi.

Et vestiuit eum auro fuluo nimis. Aurum omnibus metallis preciosius, intelli-

ge Diuinitatem Dei, omni praeinentem mundo, omnia gubernantem. Hac vestita est, immò superuectita mater Altissimi, totamque Virginem tota illa indiuisibilis natura largiori gratia superfudit. Quid est autem, quòd dicit, Fuluo nimis? Hic aliquid requirèdum reliquit nobis Spiritus ille multiplex: & vrinàm possim explicare quod sentio. Quatuor modis inest Deus omnibus creaturis. Primo modo essentialiter tam bonis, quàm malis, nihilque intercludit Deitatis essentiam, per quam esse omnia acceperunt. Indè est, quòd nusquam, & in omni loco esse legitur, cum omnibus praesentialiter assistat, & à nullo comprehendatur. Habent etiam & mali Dei praesentiam, sed non gaudent, cum inanimata qualibet hoc possint priuilegio gloriari. Secundo modo inest bonis operatione: agit enim in eis virtus operatiua, vt operentur opera Dei: nec ociosè creati sunt inter creaturas, sicut & mali, qui elegerunt arescere, vt sempiternis ignibus alimenta ministrèt. Inest & plerisque bonis illuminatione, quos de futurorum cognitione nobilitat, & participes suorum efficit secretorum. Quarto modo inest vni creaturæ, videlicet Mariæ Virgini identitate, quia idem est, quod illa. Hic taceat & contremiscat omnis creatura, & vix audeat adpicere tantæ dignitatis & dignationis immensitatem. Dominus tecum, inquit Archangelus. Habitat in Angelis Deus, sed non cum Angelis: quia cum illis eiusdem non est essentia. Habitat Deus in Virgine, habitat cum illa, cum qua vnus naturæ habet idèntitatem. Hoc est ergò aurum fuluum nimis, quo thronus est vestitus: quia tali modo Deus Virginem induit, & in Virgine indutus est, vt meliori non possit.

Sequitur: Per sex gradus ascendebatur ad eum. Elige meditari quæ sancta sunt: quia peruersæ cogitationes separant à Deo: & primum gradum ascendisti. Insuper linguam tuam benè loqui, & subsilisti ad secundum. Iustè, quod iustum est, operare, & tertium ascendere meruisti. Doce iniquos vias Domini, & consolare omnes lugentes, & ad quartum sublimitatem raptus es. Relinque mūdum, & ea, quæ in mundo sunt, & ad quintum cacumen euolasti. Teneat te persecerantia in motu, persecerantiam non relinquant, & sextum gradum viriliter attigisti. Ex hoc subsilire licet in cælum, & ad illam gloriam aspirare, in qua Regina gloriosior Angelicam reuerberat dignitatem.

Sequitur: Rotundus erat in posterioribus. Posteriora Virginis, Assumptionem eius intellige, in qua finem vitæ mortalis accepit, quæ vitam reddidit orbi. Et nota cum quanto sacramento transitum Virginis scriptura comparet rotunditati. In rotundo nec principium, nec finem poteris inuenire. Ità & gloria, quæ eam de hoc mundo transeuntem excepit, principium ignorat, nescit finem: de qua nil aliud possumus dicere, nisi quia gloriosa dicta sunt de te, gloria Dei. Sequitur: Duodecim leuiculi stabant super gradus. Duodecim leuiculi, duodecim Apostoli sunt, qui præfixis gradibus validius insistentes, Reginam cæli non sine maximo stupore demirantur, & dicunt: Quæ est ista, quæ ascendit sicut aurora confurgens, pulchra vt Luna, electa vt Sol, terribilis vt castrorum acies ordinata? Porro duæ manus, quæ tenebant hinc & indè sedile, actiuam & contemplatiuam vitam significant, quæ matrem Virginem propensiori diligentia ambièrunt, adeò vt nec actio contemplationem minueret, & contemplatio non desereret actionem. Recordare, quia non erat ei locus in diuersorio, quomodo filium suum proprijs vberibus lactauerit, & omnes denique vagientis paruuli sustinuerit actiones: & tunc intelliges, quia plurimum ministravit. Considera quia ipsa est, quæ in contemplatiuæ dignitatis superuecta dulcedinem, in ipsius Dei substantiam lucidiores infixit obrutus. Læua, inquit, eius sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me.

Duo leones stabant iuxta brachiola. Duo leones sunt Gabriel Archangelus, & Iohannes Euangelista: quorum alter dexteræ Virginis, alter sinistræ custos deputatus est. Gabriel enim mentem, Iohannes carnem peruigili sollicitudine seruauerunt. Qui benè leones dicuntur propter rugitum altisonæ vocis: duo enim verba nunciauerunt orbi terræ, qualia nec dicta sunt, nec dicentur, & in quorum comparatione omnia muta debeant apparere. Aue Maria, gratia plena, Dominus tecum: ait Archangelus. Audis ne in hoc verbo incarnationem Dei, redèptionem hominum, renouationem mundi? In principio erat Verbum, dixit Euangelista. Animaduertis hic Verbi diuinitatem, Ecclesiæ fidem, hæreticorum silentium, locum quietis, secretum solitudinis, luminis arcanum, habitaculum pacis? Ob hanc fortassis causam vocauit Iacobus & Iohannem Boanerges, id est, filios tonitru.

Nota hanc inueniam S. Mariæ dignitatem.

Sap. 1. Sex gradus, quibus cælum scanditur.

Gloria in finitæ S. Mariæ assumptione.

Psal. 86.

Cant. 6.

Luc. 2.

Cant. 2.

Gabriel angelus & Iohannes Euangelista duo leuiculi.

Luc. 1.

Iohan. 1.

Mar. 3.

Non

Non est factum simile opus in vniuersis regnis. Nihil verius, nihil sublimius, nihil dulcius miseræ mortalitati, & mortali miseræ. Nam etsi multa magna facta sunt in creaturis mundi, nihil tamen tam excellens, tam magnificum fecerunt opera digitorum Dei. Virgo Dei genitrix, cuius pulchritudinem Sol & Luna mirantur. Subueni Domina, clamantibus ad te iugiter. Reuertere, reuertere Sunamitis, reuertere, reuertere, vt intueamur te. Tu benedicta, & superbenedicta, reuertere primò per naturam. Nunquid quia ita Deificata, ideò nostræ humanitatis oblita es? Nequaquam, Domina. Scis in quo discrimine nos reliqueris, vbi iaceant, quantum delinquant serui tui: non enim conuenit tantæ misericordiæ, tantam miseriam obliuisci: quia etsi subtrahit gloria, reuocat natura: non enim ita memoraris iustitiæ Dei solus, vt misericordiam non habeas: neque ita es impassibilis, vt sis incompassibilis. Naturam nostram habes, non aliam: & iustum est, vt de rore tantæ pietatis diffusius infundamur. Reuertere secundò per potentiam. Fecit in te magna, qui potens est, & data est tibi omnis potestas in cælo & in terra. Quid tibi negabitur, cui negatum non est, Theophilum de ipsis perditionis faucibus reuocare? Infelicem animulam, totum illud, quod in te factum est, proprio charactere denegante, de luto facis & miseræ subleuasti. Nil tibi impossibile, cui possibile est desperatos in spem beatitudinis releuare. Quomodo enim illa potestas tuæ potentia poterit obuiare, quæ de carne tua carnis suscepit originem? Accedis enim ante illud aureum humanæ reconciliationis altare, non solum rogans, sed imperans: Domina, non ancilla. Moueat te natura, potentia moueat: quia quanto potentior, tanto misericordior esse debebis: potestati enim cedit ad gloriam, iniurias vicisci nolle, cum possit. Reuertere tertio per amorem. Scio, Domina, quia benignissima es, & amas nos amore inuincibili, quos in te, & per te, filius tuus & Deus tuus summa dilectione dilexit. Quis scit, quoties refrigeras iram Iudicis, cum iustitiæ virtus à præsentia Deitatis egreditur? Reuertere quarto per singularitatem. In manibus tuis sunt thesauri miserationum Domini, & sola electa es, cui gratia tanta conceditur. Absit vt cesset manus tua, cum occasionem quaras saluandi miseros, & misericordiam effundendi: neque enim tua gloria minuitur, sed augetur, cum poenitentes ad veniam, iustificati ad gloriam assumuntur. Reuertere ergò Sunamitis, id est, despecta, cuius animam pertransiit gladius, quæ fabri vxor appellata fuisti. Ad quid? Vt intueamur te. Summa gloria est, post Deum te videre, adhærere tibi, & in tuæ protectionis munimine demorari. Audi nos: nam & Filius nihil negans honorat te: Qui est Deus benedictus in secula seculorum, Amen.

Cant. 6.

De hoc vi. de Tomo 5. Februarij 4. die.

Theauri miserationum Domini in manib' Mariæ.

Luc. 2.

Rom. 9.

EIVSDEM BEATI PETRI DAMIANI SERMO
SECUNDVS IN NATIVITATE IPSIVS BEATISSIMÆ Virginis: vt habetur in Tomis Aloysij.

NATIVITAS beatissimæ & intemeratæ genitricis Dei, Septembris 8. fratres charissimi, meritò præcipuum & singulare præber hominibus gaudium, quæ totius extitit humana salutaris exordium. Sicut enim omnipotens Deus ineffabili prouidentia suæ intuitu, antequàm homo fieret, hominem periturum diabolica machinatione præuidit: sic etiam redemptionis humanæ consilium ante secula in immensæ pietatis suæ visceribus habuit. Et non solum qualiter redimeret, modum & ordinem in profundissima sapientia suæ ratione constituit: verumetiam, quando redimeret, certum temporis articulum præfinit. Sicut ergò impossibile erat, vt humani generis redemptio fieret, nisi Dei filius de Virgine nasceretur: ita etiam necessarium fuerat, vt Virgo, ex qua Verbum caro fieret, nasceretur. Oportebat quippè prius edificari domum, in quam descendens cælestis Rex habere dignaretur hospitium, illam videlicet, de qua per Salomonem dicitur: Sapientia edificauit sibi domum, excidit columnas septem. Septem itaq; Virginalis hæc domus suffulta columnis extitit: quia venerabilis mater Domini septem Spiritus sancti donis, id est, sapientiæ & intellectus, consilij & fortitudinis, scientiæ & pietatis, atque timoris Dei dotata fuit. Quam utique æterna sapientia, quæ attingit à fine vsque

Proucr. 9.

Esa. 11.

Sap. 8.

M 4 ad

ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter, talem construxit, quæ dignificaretur illum suscipere, & de intemeratæ carnis suæ visceribus procreare. Necessè erat prius erigi thalamum, qui venientem ad nuptias sanctæ Ecclesiæ susciperet sponsum. Cui Dauid exultans in spiritu epithalamium canit, dicens: Tanquam sponsus Dominus procedens de thalamo suo.

Merito ergò hodiè profusis gaudijs totus vbiquè terrarum orbis exultat, merito vniuersa sancta Ecclesia, nascente sponsi sui genitricis, (vt ita præ gaudio dixerim) Fecennini carminis laudes alternat. Exultemus, inquam, in hac die præcipua, & totis visceribus in Domino delectemur, in qua dum redemptoris nostri recolimus matrem, reliquarum festiuitatum celebramus originem. Quæ enim cunctis solennitatibus est antiquior tempore, nequaquam esse debet inferior dignitate. Nam si Salomon cum Israëlítico populo in dedicatione templi ex lapidibus facti, tam copiosum & magnificum sacrificium solenniter celebrauit, quale quantumque gaudium beatæ Mariæ natiuitas populo Christiano debet afferre, in cuius vterum, velut reuerà sacratissimum templum, Deus ipse descendens, & humanam naturam ex ea suscipere, & cum hominibus dignatus est visibiliter habitare? Licet enim & in illud Salomonis templum Deus descendisse credendus sit, in hoc tamen rationabili sanctuario, hoc est, in beatissimæ Virginis vtero, multo mirabilius, multoque felicius dignatus est manere pro nobis, in quo Verbum caro factum est, & habitauit in nobis. De illo quippe, antiquo videlicet templo, scriptum est: Factum est, cum existens sacerdotes de sanctuario, impleuit nebula domum Domini, & non poterant sacerdotes stare propter nebulam. Impleuerat enim gloria Domini domum Domini. Quæ omnia (sicut egregius Prædicator dixit) in figura contingebant illis. Gloria quippè Domini intelligitur Christus, cuius fide repletus est mundus. De qua gloria, cum pro obdurato Iudæo deprecaretur Dominum Moyses, vt parceret populo peccatori, respondit Dominus: Propitius ero illi. Veruntamen viuo ego, & viuut nomen meum, quia implebitur gloria mea omnis terra. Et Psalmista: Implebitur, inquit, gloria eius omnis terra. Quòd autem nebula impleuit domum Dei, & non poterant sacerdotes ministrare propter nebulam, hæc sententia superbos Iudæorum pontifices ac doctores insinuat, qui dum incarnationis Christi sacramenta inuestigare despiciunt, debitum fidei suæ ministerium per erroris nebulam perdunt. Ità enim eorum mentes infidelitatis caligo repleuit, vt proprijs exigentibus meritis, non agnoscant debitum credulitatis. Ad illud ergò templum Dominus in nebula descendit, vt cæcam Iudaicæ infidelitatis caliginem designaret: in hoc (sicut scriptum est) in Sole posuit tabernaculum suum, vt sedentes in tenebris & vmbra mortis illuminaret. Illi denique templo Deus omnipotens gloriam quidem sui aduentus contulit, sed nihil ex eo in sua natura suscepit: in beatissimæ autem Virginis vterum non solum dignatus est descendere, sed ex eo etiam perfectam sibi substantiam nostræ mortalitatis vnire.

Quanto igitur nostri templi maior est dignitas, tâto gloriosior debet esse solennitas. Sed quo pacto eius solennitatem dignè celebrare valet infirmitas hominum, quæ gaudium parere meruit Angelorum? Qualiter eam laudare poterit mortale hominis transitorium verbum, quæ illud de se protulit Verbum, quod manet in æternum? Quæ lingua in eius laude inuenitur idonea, quæ illum genuit, cui omnia benedicunt, & cum tremore obediunt elementa? Nam dum cuiuslibet martyris fortia facta extollere cupimus, dum virtutis eius insignia ad redemptoris gloriam prædicamus, etiamsi ad cogitandum tardior sensus impediatur, vel ad loquendum balbutiens lingua non suppetat, verborum tamen copiam ipsius rei materia subministrat. Cum verò genitricis Dei laudes scribere volumus, quia noua & inaudita sunt, quæ tractanda suscipimus, nulla inuenimus verba, quibus ad hæc dignè exprimenda sufficere valeamus. Tollit enim facultatem sermonis materia singularis. Quæ enim lingua explicare sufficiat, vel quæ ratio humana non obstupescat, cum cogitare cœperit, quia creator oritur ex creatura, factor fit ex factura? Quòd in Virginea puellæ matrice concipitur, qui vastissima totius mundi amplitudine non tenetur? Quòd iacet intrà materna viscera paruulus, qui cum coæterno Patre rerum omnium iura gubernat immensus? O beata vbera, quæ dum tenue lac puerilibus labris infundunt, Angelorum cibum & hominum pascunt. Exiguum exprimunt liquorem, & mundi rescium creatorem. Qui suæ virtutis imperio mariam procellas mitigat, qui fluminibus indeficientem aquarum impetum subministrat,

Nota quanto studio Ecclesia Dei colat natalis S. Mariæ. 3. Reg. 8.

S. Maria Dei templum.

Ibidem.

1. Cor. 10.

Num. 14.

Psal. 71.

Psal. 18.

Quis isthuc hæreticus persequatur?

nistrat, qui aridam terram innumeris vbiquè fontibus irrigat, raras de virgineo pectore guttas lactis expectat. Manat liquor ex vberibus Virginis, & in carnem vertitur Saluatoris.

Hic, dilectissimi fratres, hinc, rogo, perpendite, quàm debitores sumus huic beatissimæ Dei genitrici, quantasque illi post Dominum de nostra salute gratias agere debemus. Illud siquidem corpus Christi, quod beatissima Virgo genuit, quod in gremio fouit, quod fascijs cinxit, quod materna cura nutriuit: illud, inquam, absque vlla dubietate, non aliud, nunc de sacro altari percipimus, & eius sanguinem in sacramentum nostræ redemptionis haurimus. Hoc catholica fides habet, hoc sancta Ecclesia docet. Nullus ergò humanus sermo in laude eius inuenitur idoneus, de qua Mediator Dei & hominum cognoscitur incarnatus. Impar est illi omne humanæ linguæ præconium, quæ de intemeratæ carnis suæ visceribus cibum nobis protulit animarum, illum videlicet, qui de semetipso perhibet, dicens: Ego sum panis viuus, qui de cælo descendi: si quis ex hoc pane manducauerit, viuet in æternum. Per cibum nanque à paradisi sumus amoenitate deiecti, per cibum quoque ad paradisi gaudia reparati. Cibum comedit Eua, per quem nos æterni ieiunij fame mulcauit: cibum Maria edidit, qui nobis cælestis conuiuij aditum patefecit.

Hic etiam, obsecro dilectissimi fratres, hinc lineam nostræ redemptionis attendite, & quàm circa nos diuinæ pietatis viscera fuerint intenta, cordis aure pensate. Fecit Deus hominem, vt ita dixerim, mortaliter immortalem, videlicet vt si custodire vellet præceptum obedientiæ, in æternum viueret: si verò contemneret, mortis mox imperio subiaceret. Quid plura? Peccauit homo, diabolo suadente, & tota humani generis arbor venenata est in radice. Cecidit infelix pater per gulam, & eius progenies rea facta est per naturam, dicente Apostolo: Eramus natura filij iræ, sicut & cæteri. Factus est itaque Adam fermentum, & vniuersam corripuit multitudinem filiorum: quia dum ille pestifero serpentis vitiatur afflatu, tota in illo humani generis massa corrumpitur. Vnde mediante iam nouæ gratiæ splendore, per egregium nobis Prædicatorem dicitur: Expurgate vetus fermentum, vt sitis noua conuersio. Sed pius & misericors Deus noluit omnimodò perire creaturam suam, quam formauerat ad imaginem & similitudinem suam. Ex omni itaque multitudine nationum vnus sibi elegit, Israëlítico videlicet populum, cui & legem dedit, & sacrificia sibi diuersorum animalium offerre præcepit. Sed lex illa, vt homo per eam perfectè saluaretur, nequaquam erat idonea. Sicut enim per Paulum dicitur, Nihil ad perfectum adduxit lex. Quia enim rudis adhuc ille populus, superbus & rigidus erat, ad portandum perfectæ legis iugum ceruicem cordis humiliare non poterat. De quo nimirum populo ad Moysen Dominus dicit: Cerno, quòd populus iste duræ ceruicis sit. Danda ergò illi fuerat huiusmodi lex, quæ nec omninò à diuinis obsequijs liberum ire permitteret, nec tamen præcipiendo summa & graua, deterreret. Sacrificia autem, quæ tunc offerebantur, ad emundationem carnis aliquatenus prodesse poterant: ad conferendum verò animabus salutem, sufficere non valebant, dicente Apostolo: Si enim sanguis taurorum, aut vitulorum, aut cinis vitulæ adpersus inquinatos sanctificat ad emundationem carnis: quanto magis sanguis Christi, qui per spiritum sanctum se obtulit immaculatum Deo, emundabit conscientias nostras ad seruandum Deo viuenti? Cum enim ad emundationem carnis sacrificia illa prodesse denunciatur, purgationem animabus conferre nequaquam potuisse designat. Neque enim irrationalis creatura ad sanctificandam rationalem esse poterat valida. Sed nec ipsi sacerdotes sanctificare populum poterant: quia & ipsi pro suis reatibus offerre hostias indigebant. Neque delictis obnoxij delictorum valebant vincula soluere, vel peccatores peccatorem iustificare. Necessè ergò erat, vt talis sacerdos inueniretur, qui dum in alijs peccatorum sordes ablueret, ipse in se abluendum aliquid non sentiret: & dum alieni reatus contagia tergeret, in semetipso aliquam lepræ maculam non haberet. Sed huiusmodi homo in humano genere inueniri non poterat: quia vnusquisque cum Propheta hunc versiculum veraciter decantabat: Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, & in delictis peperit me mater mea: & sicut per Apostolum dicitur, Omnes peccauerunt, & egent gloria Dei.

Obsecro, dilectissimi fratres mei, hanc vestræ, immò nostræ salutis historiam diligenter attendite, & humanæ restaurationis ordinem etiã in vestris cordibus ordinate. Corda vigilent, oculi non dormitent. Cum igitur huiusmodi homo in humano genere

Nota hæc de veritate corporis Christi in Eucharistia.

Iohan. 6.

Gen. 5.

Ephes. 2.

1. Cor. 5.

Vetus lex ad saluandum hominem inuoluitur. Nihil ad perfectum.

Heb. 7.

Exod. 32.

Heb. 9.

Sanguis Christi emundat nos ab operibus mortuis, id est peccatis.

Psal. 50.

Rom. 3.

nere inueniri non posset, nè in peccato suo periret homo, creator hominum de beatissima Virgine carnem sumens, sine peccato factus est homo, sine peccato conceptus in Virginis utero, sine peccato est conuersatus in mundo. Eia, fratres, intendite. Intendite, inquam, & ineffabile redemptionis nostræ mysterium vigilanter audite. Ecce iam sacerdos, fratres, nulla ipse habens peccata: & idcirco dignus & potens, ut sacrificium offerens, aliena mundaret peccata. Ille videlicet, cui per Prophetam dicitur: Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech. Sed, sicut per Paulum dicitur, necesse est sacerdotem aliquid habere, quod offerat. Veruntamen (sicut superius dictum est) impossibile erat, ut brutorum carnes animalium sanctificarent animas hominum, & irrationalis hostia ratione vrentium sufficeret abolere peccata. Vnde ex persona Filij ad Patrem per Psalmistam dicitur: Sacrificium & oblationem noluisti: Holocausta etiam pro delicto non postulasti. tunc dixi: Ecce venio. Opertebat ergo, ut rationalis hostia fieret, quæ creaturam rationabilem expiaret. Sed peccator aliquis homo, sicut indignus erat ut sacrificium offerret, sic etiã nihilominus, ut ipse sacrificium fieret. Quid ergo sacerdos noster faceret? Quod se verteret? Quod redemptionis nostræ consilium inueniret? Vnde Mediator Dei & hominum placationis hostiam sumeret, qua pacem inter Deum & hominem reformaret? Omnis quippè terrena creatura, si rationalis erat, peccati virus de primi parentis radice contraxerat: si irrationalis, rationalem iustificare non poterat. Quid ergo faceret Mediator pacis, & pax ipsa? Ipse est enim pax nostra, qui fecit vtraque vnum, & medium parietem mæritæ soluens, inimicitias in carne sua, legem mandatorum decretis euacuans, ut duos conderet in semetipso in vnum nouum hominem, faciens pacem, ut reconciliaret ambos in vno corpore Deo per Crucem, interficiens inimicitias in semetipso, & veniens euangelizauit pacem his, qui longè, & pacem his, qui propè. Quid, inquam, faceret? Considerate, fratres mei, diligenter, considerate ineffabilis viscera pietatis, perpendite immensum & inestimabile pòdus diuinæ charitatis. Quia enim in rebus inueniri non poterat precium nostræ redemptionis, redemptor noster semetipsum obtulit patri pro nobis hostiam in odorem suauitatis. Sic ipse factus est sacerdos & sacrificium: ipse redemptor & precium. Vnde rectè per Paulum dicitur: Talis enim decebat, ut nobis esset pontifex, sanctus, innocens, impollutus, segregatus à peccatoribus, & excelsior cælis factus, qui non habet quotidie necessitatem, quemadmodum sacerdotes, prius pro suis delictis hostias offerre, deinde pro populo. Hoc enim fecit semel se offerendo Dominus noster Iesus Christus.

Psal. 109.
Heb. 8.

Psal. 39.

Ephes. 2.

Christus filius Dei sacerdos & sacrificium: redemptor & precium.
Heb. 7.

Iter ad carnalium pernitentiam.

1. Pet. 2.

Ephes. 5.

Psal. 119.

1. Pet. 1.

Rom. 8.

Audistis itaque nunc, dilectissimi, breuiter reparationis nostræ mirabile sacramentum, audite etiam salutis nostræ opportunum valde consilium. Tradidit semetipsum pro nobis Christus ad mortem: mortificemus & nos pro eius amore omnem in nobis terrenam concupiscentiam voluptatem. Quod enim subire Crucis patibulum voluit, viam nobis, qua redire valeamus ad patriam, strauit: ut qui voluptatibus delectati discessimus, fletibus amaricari redeamus: & qui per illicita defluendo cecidimus, etiam à licitis nosmetipsos adstringendo surgamus: & quod deiecerat elatio superbiæ, erigat dilectio humilis vitæ. Vnde & Pastor Ecclesiæ clamat, dicens: Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, ut sequamini vestigia eius. Et paulus: Imitatores, inquit, Dei estote, & ambulate in dilectione, sicut & Christus dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis oblationem & hostiam Deo in odorem suauitatis.

Degustemus ergo nunc, dilectissimi, cum Christo temporalem momentaneam mortis amaritudinem, ut ad æternam postmodum resurrectionis eius mereamur peruenire dulcedinem. Quod enim fecit pro nobis, hoc etiam fieri quærit à nobis, testante Propheta, qui dicit: Quid retribuam Domino pro omnibus, quæ retribuit mihi? Calicem salutaris accipiam, & nomen Domini inuocabo. Pro nostra etenim redemptione non aurum dedit, non argentum appendit, non pecuniam numerauit: sed semetipsum tradidit, preciosum sui corporis sanguinem fudit, propriam pro nobis animam posuit. Vnde & Petrus ait: Non corruptibilibus argento & auro redempti estis de vana vestra conuersatione paternæ traditionis, sed precioso sanguine quasi agni immaculati & incontaminati Christi.

Expediit ergo, ut redemptori suo semetipsum offerat, quicumque ad eius confortium peruenire festinat. Illius vestigia imitetur in via, qui cum eo gaudere anhelat in patria. Illum sibi duces faciat in itinere, qui ei particeps esse desiderat in peruentione. Si enim compatimur, & conglorificabimur: si commorimur, & cõnuemur. Et

Et iterum idem dicit Apostolus: Si complantati facti sumus similitudini mortis eius, simul & resurrectionis erimus. Nemo se, fratres mei, inaniter seducat: nemo se vanæ spei securitate decipiat. Non enim possumus hinc gaudere de seculo, & illic regnare cum Christo. Ecce intemerata & gloriosa Virgo Maria, cuius hodiè splendidissima natiuitate vniuersa per orbem sancta illustratur Ecclesia, in lege præfigurata, in Patriarcharum & Prophetarum oraculis prænunciata, ab Angelo singulari honorificentia priuilegio salutata, thronus Dei, solium diuinitatis, palatium Regis æterni, gazophylacium thesauri, quo sumus de cruenti prædonis seruitio comparati, nobis proponitur.

Hæc tam singularis, tam incomparabilis Virgo, si non sequeretur humilitatem Christi, nunquam pertingeret ad celsitudinem Christi: si iniuncta mandata contemneret, ad promissa præmia nullatenus perueniret. Nam dum prædicare eo, quædam mulier extolleret vocem de turba, dicens: Beatus venter, qui te portauit, & vbera, quæ suxisti: respondit: Quinimmo, beati qui audiunt verbum Dei, & custodiunt illud. Alibi etiam cum quidam sibi propinquos secundum carnem adesse nunciaret, dicens: Ecce mater tua & fratres tui foris stant, quærentes te: respondit: Quæ est mater mea, & qui sunt fratres mei? & extendens manus in discipulos suos, dixit: Ecce mater mea, & fratres mei. Quicumque enim fecerit voluntatem patris mei, qui in cælis est, ipse meus frater, soror, & mater est. Notate, fratres, notate dignitatem vestram, si adimplentes legem Dei, frangitis voluntatem vestram. Ecce beata & venerabilis Virgo Maria, secundum carnem quidem mater Christi fuit, frater non fuit, soror non fuit. Nam quicumque aliquid horum secundum carnalis iura propinquitatis extiterit, aliud sibi esse omnino non valebit, ut nimirum si mater fuerit, frater, vel soror esse non possit: si verò frater extiterit, mater non sit. Nos autem hæc simul omnia Christo per spiritum sumus, si voluntatem Christi, quæ illi semper cum patre communis est, adimplere satagimus. Sed quod natum est ex carne, caro est: & quod natum est ex spiritu, spiritus est: quia Deus spiritus est. Ex illa ergo parte, qua redemptor noster Deus est, propinqui sibi tam multipliciter sumus, quantum illi beata Virgo, ex qua nasci dignatus est, secundum carnem esse non potuit. Proprium & singulare fuit illi beatissimæ Virgini, Christum in utero concipere: commune verò & vniuersale est omnibus electis, in cordis eum deuotione portare. Felix illa, & nimium beata foemina, quæ illum nouem mēibus gestauit in ventre. Felices etiam nos, si illum assidue portare studeamus in mente. Mirabile quidē fuit, Christum concipi in utero carnis: sed non est inferius, si deferatur in ergastulo pectoris. Vnde & per Iohannem testatur, dicens: Ego sto ad ostium, & pulso: si quis aperuerit mihi, intrabo ad illum, & cenabo cum illo, & ipse mecum. Notandum verò, quia prius se cœnaturum narrat: deinde cenam daturum, grata vice pronunciat: quia cuius nunc bonis operibus pascitur, cum eo simul postmodum in æterni conuiuij dapibus epulatur. Hic etiã, dilectissimi, considerandum est, quanta sit dignitas nostra, quantaque nobis sit proportio cum Maria. Concepit Maria Christum in matrice carnis: deferimus & nos in visceribus mentis. Resciebat Maria Christum, cum teneris labris lac exprimeret vberum: resicimus & nos varijs bonorum delicijs operum.

Luc. 11.

Matth. 23.

Qui frangit propriam voluntatem, Dei mater, & frater, & soror est.

Iohan. 3.

Apoc. 3.

Christus bonis hominum operibus pascitur.

Deus in hoc seculo electos suos semper deprimi sinit.

Luc. 2.

Ibidem.

Liber autem nunc, dilectissimi, pro edificatione nostra in regula diuinæ iustitiæ præcipuum quippè parturientis indicat, quia diuersorium, in quo pareret, non habebat. Solent autem homines nascentibus pueris futuri successus læta promittere, & ex eorum auspicijs prospera matribus nunciare. Beata verò Maria, cum filium ad templum deferret, & hunc Simeon in vlnis acciperet, audiuit: Et tuam ipsius animam pertransibit gladius: ac si aperte diceret: Dum filius tuus senserit passionem Crucis in corpore, te etiam transfiget gladius compassionis in mente.

Studeamus & nos, dilectissimi, seculi huius blandimenta despicerere, rerum terrenarum affluentiam deuitare, carnis incentiua reprimere, Crucem Christi assidue in mente portare: quatenus dum nunc gladio Mariæ transfigimur, cum ipsa postmodum de æternæ

æternæ felicitatis dulcedine satiemur. Quod ipse præstare dignetur, qui ex Patre ante secula genitus, ex ipsa nasci dignatus est in fine seculorum, Amen.

EIVSDEM BEATI PETRI DAMIANI SERMO TERTIVS DE NATIVITATE IPSIVS BEATISSIMÆ Virginis Mariæ: vt habetur in Tomis Aloysij.

Septēbris 8. Match. 1.

NATIVUM sancti Evangelij secundum Matthæum: Liber generationis IESV Christi, filij David, filij Abraham. Et reliqua.

Homilia lectionis eiusdem.

Audistis, fratres charissimi, Dominicæ incarnationis ineffabile sacramentum. Audistis in genealogia beatissimæ genitricis Dei, reparationis humanæ mysterium. Audistis, quia creator Angelorum dignatus est propagare stirpem mortalium. Audistis, quia proavos habere est dignatus in terris, qui fons & origo omnium rerum iura gubernat in cælis. Ait enim beatus Euangelista: Liber generationis Iesu Christi, filij David, filij Abraham.

Desiderantur nonnulla.

Hinc, fratres, hinc, rogo, perpendite, quibus laudibus digna sit beata & gloriosa Virgo Maria, quæ illum nobis de castissimis suis visceribus genuit, qui nos de ram profundo gutture auidissimi draconis eripuit. Ad eius nanque efferenda præconia non rhetoricorum diserta facundia, non dialecticorum subtilia argumenta, non acutissima philosophorum apta reperiuntur ingenia. Et quid mirum, si hæc ineffabilis Virgo in suis laudibus modum humanæ vocis exuperat, cum & ipsam humani generis naturam, excellentium meritorum dignitate transcendat? Non denique excellentissimus ille Patriarcharum chorus, non prouidus Prophetarum numerus, non iudex Apostolorum senatus, non Martyrum victor exercitus, non aliquis antiquorum, non quisquam sequentium patrum, huic beatissimæ Virgini poterit comparari. Quid enim sanctitatis, quid iustitiæ, quid religionis, quid perfectionis singulari huic Virgini deesse potuit, quæ totius diuinæ gratiæ charismate plena fuit? Sic nanque ab Angelo, dum salutareretur, audiuit: Ave gratia plena, Dominus tecum. Quid, rogo, vitij in eius mente vel corpore vendicare sibi potuit locum, quæ ad instar cæli, plenitudini totius diuinitatis meruit esse sacrarium? In Christo enim, sicut per Paulum dicitur, habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter. Nec mirum, si cunctorum merita transcendat mortalium, quæ & ipsam superexcedit celsitudinem Angelorum. Per hanc enim beatissimam Virginem non solum amissa olim vita hominibus redditur, sed etiam beatitudo Angelicæ sublimitatis augetur: quia dum homo ad superna reducitur, illorum numerus, qui diminutus fuerat, reparatur. Hoc nempe Angelorum multitudo illa signauerat, quæ pastoribus audientibus in redemptoris nostri natiuitate clamabat: Gloria in excelsis &c. Cum enim prius dicitur, Gloriam esse Deo in excelsis: deinde additur, Et in terra, patenter ostenditur, quia ineffabilis intemerata Virginis partus, non solum terris, sed & ipsi nihilominus generabat gaudium cælis. Hoc etiam illa beatorum puerorum indoles assererat, qui, veniente ad passionem Domino, concordi voce cantabant: Osanna in excelsis; benedictus qui venit in nomine Domini.

Nemo potest pro dignitate laudare matrem Dei.

Luc. 1.

Colosa.

Per Mariam beatitudo angelicæ dignitatis augetur.

Luc. 2.

Matth. 21.

Psal. 86.

O mirabiliter fecunda virginitas, quæ nouo & inaudito miraculo & Mater dici possit, & Virgo. Qui toto mundo non capit, puellæ in nuptæ membris infunditur. Sentiebat quidem pondera ventris, quæ pudorem non amiserat castitatis. Mirabatur partus insignia, quæ nulla nouerat viri contagia. Erat spes in partu, cum non fuisset voluptas in coitu. Immensum concepit, æternum genuit, genitum ante secula parturiuit, qui sibi & munus fecunditatis attulit conceptus, & decus virginitatis non abstulit natus: qui antequam nasceretur, talem creauit eam, vt ipse dignè nasci posset ex ea. De qua Propheta David multò antè prædixerat: Mater Sion, dicet homo, & homo natus est in ea, & ipse fundauit eam Altissimus. Creatus est ex ea, quam creauit: portatus est manibus, quas formauit: suxit vbera, quæ repleuit. Puellæ confouebatur in gremio, quem vastissima cæli non recipit latitudo. Puerilibus fascijs cingebatur, qui

qui immensitatem orbis terræ pugillo complectitur. Matris parebat arbitrio, qui omnium rerum iura suo gubernat imperio. Vagiebat in cunabulis, qui Angelorum gaudium est in cælis. Vilibus tegebatur crepundijs, qui electos suos stola induit immortalitatis. Imperabat illi puella, cui cuncta obtemperant & obediunt elementa. Sic nanque in Euangelio scriptum est: Quia venit cum parentibus Nazareth, & erat subditus illis. Merito itaque beata Maria dicitur parens parentis, fons fontis viui, origo principij: quia illè ex ea prodijt per materiam carnis, qui caput est & initium omnium rerum per essentiam Deitatis.

Hæc est porta illa, de qua Ezechiel testatur, dicens: Conuertere me ad viam portæ sanctuarij exterioris, quæ respiciebat ad Orientem, & hæc erat clausa: & dixit Dominus ad me: Porta hæc, quam vides, clausa erit, & non aperietur, & vir non transibit per eam, & semper erit clausa. Verè semper clausa, quia semper incorrupta. Incorrupta ante partum, incorrupta post partum: concipiens virum, nesciens virum, sicut per Ieremiam dicitur: Faciet Dominus nouum super terram, & ecce mulier circumdabit virum. Gaudeamus itaque, dilectissimi, & exultemus in natiuitate Virginis Dei genitricis, quæ nouum mundo nunciavit gaudium, & totius extitit humanæ salutis exordium. Exultemus, inquam, & sicut gaudere solemus in natiuitate Christi, ita etiam gaudeamus in natiuitate matris Christi.

Ezech. 44. S. Maria Ezechielis porta.

Ierem. 31.

Hodiè nata est Regina mundi, fenestra cæli, ianua paradisi, tabernaculum Dei, stella maris, scala cælestis, per quam supernus Rex humiliatus ad ima descendit, & homo, qui prostratus iacebat, ad superna exaltatus ascendit. Hodiè apparuit stella mundo, per quam Sol iustitiæ illuxit mundo, illa videlicet, de qua per Prophetam dicitur: Orietur stella ex Jacob, & exurget homo de Israël. Hodiè nata est splendida illa Virgo, ex qua processit speciosus forma præ filijs hominum, tanquam sponsus de thalamo suo. Hodiè prodijt ex utero matris, quæ templum fieri meruit diuinitatis. Hodiè impleta est prophetia illa, quam eximius prophetarum ille Esaias, quasi præco factus ad aduentum Reginæ mudi, magna voce clamabat, dicens: Egredietur virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet. Et benè hæc incomparabilis Virgo virga dicitur, quæ per intensionem desiderij ad superna emicuit, non per siccitatem boni operis distortæ nodositatis vitium incurrit. De qua virga redemptor noster, quasi flos ascendit, qui martyribus & confessoribus suis totius orbis campos, velut ros & lilij decorauit. Singularis nanque flos sanctæ Ecclesiæ ipse est, sicut de semetipso in Canticis canticorum loquitur, dicens: Ego flos campi, & lilium conuallium. Hoc lilium non in montibus, sed in conuallibus nascitur: quia superbis Deus resistens, in humilium cordibus inuenitur. Lilium vocatur Christus, lilium dicitur & mater Christi, sicut in eodem Canticò subinfertur: Sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias. Sicut lilium inter spinas, sic beatissima Virgo Maria enituit inter filias, quæ de spinosa propagine Iudæorum nata, candescebat munditia virginæ castitatis in corpore, flammescebat autem ardore geminæ charitatis in mente, fragrabat passim odore boni operis, tendebat ad sublimia intentione continua cordis.

Num. 24.

Psal. 44.

Esa. 11.

Cur S. Maria virga Iesse dicatur.

Cant. 2.

Ibidem.

Inter lilium & spinas.

Deest aliquid.

Aue, inquit Angelus, gratia plena, Dominus tecum: benedicta tu in mulieribus. O dulce, o admirabile nuncium. O nouum & inauditum Angelicæ salutationis obsequium. Plenam appellat gratia, quia ipse in eam descendebat, per quem omnimundo collata est gratia. Dominus, inquit, tecum: quia ille in te est, qui talem fecit te, vt & ipse fieret ex te. Benedicta tu in mulieribus. Per mulierem infusa est maledictio terræ, per mulierem redditur benedictio terræ. Per cuius manus potus mortis amaræ porrigitur, per eam quoque dulcis vitæ poculum exhibetur. Largissimum benedictionis nouæ fluentum, torum detersit maledictionis antiquæ contagium. Sed quid ad hæc Maria? Nunquid delato sibi cælitus nuncio, in immoderate se lartitiæ risum soluit? Nunquid in superbiæ fastum ceruicem mentis erexit? Nunquid non, antequam responderet, ipsum Angelicæ salutationis pondus librata mentis lance pensauit? Ait enim Euangelista: Quæ cum audisset, turbata est in sermone eius, & cogitabat, qualis esset ista saluatio. Vbi sunt illæ, quæ dicunt: Ego sum virgo, Ego sum virgo: ventosa, contentiosa, suspiciosa, deliciosa, veste composita, moribus dissipata? Ego sum virgo. Nescio enim virum, ignoro coniugium. O virgo, quam felix esses, si quod habes in carne, seruares in mente, custodires in actione. Quid enim prodest, solius carnis integritatem seruare, & malignorum spirituum stupris

Per Mariam benedictio redditur terræ.

Ibidem: In virgines superbas & dissolutas.

N

146
Perit mēte
virginitas. mentis interiora corrumpere? Quid iuuat virginem esse, & exigentibus actionum meritis, nequaquam ad virginalē primum peruenire? Virgo carne, non animo, virginitatis primum non potitur. Aliud enim est, tentationum fortiter illecebris contraire: aliud, eisdem blandē irrepentibus, et si non corpore, mente tamen eneruiter cedere.

Non ergo cuiquam sufficit ad capeſſenda pramia solus pudor virgineus, nisi & alijs fuerit ditata virtutibus. Iohanni quippē in Apocalypsi per Angelum dicitur: Hi sunt, qui cum mulieribus coinquinati non sunt: sequuntur Agnum, quocumque ierit. Agnus enim noster, ille videlicet, qui tollit peccata mundi, charitatem habuit: quia profalitate hominum proprium sanguinem fudit. Gratia humilitatis emicuit: quia humiliavit semetipsum vsque ad mortem, mortem autem Crucis. Patientiam seruauit, quia cum malediceretur, non maledicebat: cum pateretur, non comminabatur. Mundanae dignitatis altitudinem spreuit: quia, sicut per Iohannem dicitur, cum vellent illum Regem constituere, montis latibulum petijt. Inimicos dilexit, pro quibus & in cruce positus exorauit, dicens: Pater, ignosce illis, &c. Ille itaque Agnum, quocumque ierit, sequitur, qui non sola virginitate eius vestigia, sed per omnes quoque virtutum semitas, in quantum praualet, imitatur. Ille Agnum sequitur in perueniens requie, qui illum imitari studuerit in itineris aduersitate.

Sed plerumque conuerſatione coniugarum, vita confunditur virginum, cum illi ultra habitum assumunt opera. & isti iuxta ordinem proprium non excitant corda, Vnde & per Prophetam dicitur: Erubescit Sidon, ait mare. Quasi enim per vocem maris ad verecundiam Sidon adducitur, quando per comparationem viri secularium, atque in hoc mundo fluctuantium, eius, qui munitus & quasi stabilis cernitur, vita reprobatur. Sape enim nonnulli ad Dominum post carnis peccata redeunt, tanto se ardentius in bonis operibus exhibent, quanto damnabiliores de malis videntur. Et saepe quidam in carnis integritate perdurantes, dum minus se respiciunt habere quod desicant, plene sibi sufficere vitae suae innocentiam putant, atque ad feruorem spiritus nullis se ardoris stimulis inflammant. Et fit plerumque Deo gratior amore ardens vita post culpam, quam securitate torpens virginis innocentia. Vnde & voce Iudicis dicitur: Remittitur ei peccata multa, quia dilexit multum. Et iterum: Gaudium est Angelis Dei super vno peccatore poenitentiam agente, quam super nonaginta nouem iustis, qui non indigent poenitentia.

Nota. Illa ergo virginitas perfecta est, quae reliquis virtutibus cingitur, quae vera mentis humilitate conditur, quae non solum illibatam se seruat in carne, sed etiam pudicam custodit in ore. Vnde & beata virgo Maria, audito Angelicae legationis mysterio, solitum modesti silentij rigorem tenuit: & licet ipsa intra se discutere non posset, qualis esset illa saluatio, verbis tamen inquirere superfluum deputauit. Sed mox tacendo audire meruit, quod inquirere non praesumpsit. Ait enim Angelus ei: Ne timeas, Maria: inuenisti enim gratiam apud Dominum. Ecce concipies, & paries filium, & vocabis nomen eius Iesum. Quod Propheta multo ante venturum praedixit, hoc praesens adesse eisdem verbis Angelus nunciauit. Dicit enim, ut praemissum est, Elias: Ecce Virgo in vtero concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emmanuel. Illic Iesus, qui Saluator dicitur: hic Emmanuel, qui, Nobiscum Deus, interpretatur.

Qua laetitia, quo tripudio, fratres mei, Mariae mens inpleta esse potuerat, quando haec prophetica & Angelica verba intra se inuicem conferebat? Maria enim, inquit Euangelista, conseruabat omnia verba haec, conferens in corde suo. In quanta se excellentia super humanum genus sublimari conspexerat, quae se creatoris sui matrem fieri audiebat? Sed quae tanto apud Deum fastigio crescere meruit, quanta se apud se ipsam humilitatis deiectione subtrauit? Ait enim: Ecce ancilla Domini: fiat mihi secundum verbum tuum. Dei mater ab Angelo dicebatur, & ipsa se ancillam Domini fatebatur. Et verè Mater simul & ancilla. Ancilla siquidem per communem conditionis humanae naturam: Mater verò, per ineffabilem diuini muneris gratiam. Mater in eo, quod genuit: ancilla in eo, quod genita fuit. Nondum Euangelium scriptum erat, & iam Euangelica praeccepta seruabat. Praecipit enim Dominus: Quanto maior es, humilia te in omnibus. Quid enim maius matre Domini? Quid humilior ancilla Domini? Ecce ancilla Domini: fiat mihi secundum verbum tuum.

Aliquid desideratur.

Eccè,

Eccè, inquit Propheta, Dominus ascendit super nubem leuem. Sol quippè cum nube tegitur, ab humanis visibus occultatur. Sic nimirum, sic Saluator noster, sumpta ex Virgine se carne vestiuit, in qua diuinitas latens, humano intuitu videri non potuit. Quae nubes idcirco leuis dicitur: quia beatissima Virgo nullo viri semine grauida, sola sancti Spiritus gratia foecundatur. Quae & dignitatem genitricis obtinuit, & virginalē pudicitiam non amisit. Quae sine contaminatione concepit, & sine dolore filium procreauit. Non secutus est dolor partum, quia non praecessit libido conceptum. Dicitur namque fuerat Euae: In dolore paries filios. Quae sententia in alijs matribus vigit, in Maria verò modum sui iuris amisit. In mulieribus fixa perstitit, in Virgine prauales non potuit. Quae enim Virgo permanſit concipiendo, dolorem sentire non potuit pariendo. Ille quippè, qui ex ea ineffabiliter prodijt, claustrum virginalis pudicitiae non corrupit. Virginem denique veniens introiuit, virginem nihilominus extens dereliquit. Haec enim est horrus conclusus, fons signatus: quae & fructum foecunditatis edidit, & virginitatis meritum non imminuit.

O mirabilis, o singulariter nobilis caro beatissimae Virginis, in qua mulieribus natura mutatur, humana conditio non tenetur. Per coitum quidem est genita, sed non per efficaciam coitus enixa. Edita communi nascentium iure, edidit singularis gratiae nouitate. In humano denique genere ille nobilis dicitur, qui claris Maiorum titulis insignitur: Beata verò Maria, licet de generosa sit patrum stirpe progenita, ab illo tamen trahit excellentissimae nobilitatis genus, qui de illa est nouo nascendi genere procreatus, & per clarissimam sobolem, omnem humani stemmatis excedit nobilitatem. Clara proauorum titulis, sed incomparabiliter clarior generositate prolis. Filia siquidem Regum, sed mater Regis Regum.

Gloriosa dicta sunt de te, ciuitas Dei. Sed quicquid de te à mortali homine dicitur, celsitudinis tuae meritis non aequatur. Quam enim excellens gratia super Angelos eleuat, ad eius dignè efferenda praeconia humana fragilitas non adspirat. Rogamus te, clementissima ipsius pietatis & misericordiae Mater, ut qui tuae laudis insignia frequentare gaudemus in terris, tuae intercessionis auxilia habere mereamur in caelis, quatenus sicut per te Dei filius dignatus est ad nostra descendere, ita & nos per te ad eius valeamus consortium peruenire, qui cum patre & spiritu sancto viuit & gloriatur per infinita secula seculorum, Amen.

ILLVSTRE MARTYRIVM SANCTI ADRIANI
ET ALIORVM XXIII. VT HABETVR IN ANTIQVIS MS.
codicibus, quibus vetustissima Martyrologia adſtipulantur. Stylum paſſim
nonnihil expoliuit F. Laur. Surius, adiectis ad
marginem capitibus.

IN diebus illis cum tyrannus Maximianus ingrederetur Septembris 8.
Nicomedia, Christianos perditurus, misit persecutores Cap. 1.
per loca singula, ut interficerent in Christum credentes.
Intrans autem urbem, properè abiit ad templum, & pro-
cidens in faciem, adorauit deos suos, statimque eis iussit
sacrificium offerri. Vbi id populus cognouit, festini offe-
rebant alij tauros, alij vitulos, plerique oves & arietes, &
hircos, & volatilia. Erat enim plena idolis ciuitas, adeo-
que per omnes eius regiones sacrificabant, ut omnia sa-
crificiorum nidoribus complerentur. Aderant etiam
praecones, qui voce magna clamarent, ut praesens essent
omnes ad offerendas dijs suis hostias: siqui verò id contemnerent, ij tormentis ex-
cruciarentur. Quod si quispiam Christianus reperiretur, ignibus combureretur. Qui
etiam designati sunt, qui omnem illam ciuitatem accuratè inquireret, & si quos
vel viros, vel foeminas in Christum credentes, deprehenderent, cautè eos ad iudicem
perducerent: quibus etiam varia supplicia & flammis atrocissimas minabantur, si
quem occultarent: porro praemia à tyranno promittebantur, si eos proderent & in-
dicarent. Tum verò vicini vicinos, amici amicos, propinqui propinquos, partim pra-
mij illecti, partim poenarum metu tradere coeperunt. Poenae enim terribiles consti-
turae erant in eos, qui celassent Christianos.

Cap. 2.

Accedebant interim ij, qui Christianis inuestigandis præpositi erant, ad militiæ principem, dixeruntque ei: Quidam Christiani latitant in spelæo, quos nos nocturnis vigilijs pfallentes audiuius. Id vbi audiuerunt, qui erant in palatio, cum magna militum manu specum vallarunt, comprehensosque eos, qui intus erant, per omne corpus ferro victos adduxerunt in ciuitatem, in qua erat Rex. Cùm autem procederet Rex ad adorandos deos suos, & hostias immolandas, obrulerunt eos illi, atque dixerunt: Ecce, Rex, omnem nos perlustrantes urbem, inuenimus omnes cultores magnorum deorum, & iussis tuis obtemperantes. At hi soli reperti sunt tua iussa contemnentis, & deos tuos irridentes. Mox ille iubet stare currum, & Christianis propius accedentibus ait: Vndè estis? Respondent illi: Nos quidem hinc nati sumus, at religione Christiani sumus. Rex dicit ad eos: Non audistis, quæ supplicia constituta

Contemnant
eius impia
edicta.
Ephes. 2.

Cæduntur
neruis.

Cap. 3.

Maximianus tyrannus dicit ad eos: Infelicissimi mortaliū omnium, iam ego iubeo præcidi vobis ceruices, & vos coronas expectatis? Abiurate hanc vanam doctrinam vestram, nec frustra perdati vos ipsos. Martyres respondent: Perdet te Deus, qui sine causa affligis seruos eius, nulli culpæ affines. Maximianus ait: Lapidibus rotundis eorum contundite ora. Quæstionarij, arreptis lapidibus, eorum maxillas verberarunt. Martyres dicunt: Quia vidisti nos rectè agentes, idcirco sine misericordia nos inbes ita torqueri. Sed Angelus Domini percutiet te, & omnem impijssimam domū tuam. Præuaricator & inimice Dei, necdum satiatus es pœnis nostris, quibus affecistinos, nec exhorruisti tot horis nequissimè scuire in nos? Sed certè maiora te manent supplicia, quàm sint nobis abs te illata. Neque cum animo tuo reputare voluisti, corpore circumdatos nos esse, quemadmodum & tu es: quanquam corpus tuum pro tua voluntate prophanum est & impium. Acutissimi lapides tui non potuerunt conterere maxillas nostras. Agnosce, fili diaboli, & vide omnia sic se habere, vt loquimur. His auditis, Tyrannus immodico furore percitus, ait ad eos: Per magnos deos iuro, iussurum me, vt excindantur linguæ vestrae, vt ex vobis discant mortales non contradicere dominis suis. Christi martyres dixerunt: Audi nequissime tyranne: Si tu eos, qui seculares dominos suos cõtenuunt, odio habes & subdis tormentis: qua tandem ratione cogis nos venire contra Dominum Deum nostrum, vt iam meritò pariamur ea, quæ tibi parata sunt, tormenta? Maximianus respondit: Quæ verò mihi sunt parata supplicia? Martyres dixerunt: Quæ præparauit Deus diabolo, & angelis eius, & vasis eius, quæ estis vos impijssimi: id est, ignis inextinguibilis, & vermis immortalis, tormenta nunquam desitura, pœnæ sempiternæ, locus perditionis, exteriores tenebræ, vbi est fletus oculorum & stridor dentium, pluraque alia. Maximianus ait: Iam verò faciam excindi linguas vestras. Martyres dixerunt: Stulte, etiamsi organum præcideris, quo laudamus Deum, melius ascendit ad Deum gemitus cordis nostri, meliusque ad Deum clamabit cor nostrum. Immo & sanguis noster, quem temerè effundis, habet os vocis ingentis, præ tuba clamantis ad Dominum, quod iniuste hæc patimur.

Esa. 66.
Matth. 8. 13.
22. 24. 25.

Insignis eo-
rum fides &
constantia.

Cap. 4.

His verbis immaniter exacerbatus Maximianus, ait: Annotate singulorū responsa, ferroque per omne corpus constrictos, abducite in custodiam, & omni ex parte affligite eos, vt sicut opto, pœnis eos conficiam. Non enim solo gladio puniendi sunt, sed eorum exemplis omnem hanc regionem corrigi oportebit. Porro Adrianus, qui erat primus in officio, videns eorum constantiam & vnanimitatem aduersus tormenta, dixit ad eos: Adiuro vos per Deum vestrum, pro quo hæc patimini, vt dicatis mihi veritatem, & quæ sit remuneratio vel gloria, quam pro his cruciamentis expectatis. Videntur enim mihi magna quædam & admiranda esse, quæ expectatis. Sancti martyres dixerunt: Nec dici potest, nec os nostrū exprimere potest, nec aures capiunt ea, quæ nos recepturos speramus. Adrianus ait: Itane nihil de his didicistis neque

neque ex lege, neque ex prophetis, neque ex alijs scripturis? Sancti martyres responderunt: Nec ipsi prophetæ hæc perfecte cognouerunt. Homines enim erant, similiter Deum colentes, & quæcunque à spiritu sancto acceperunt, ea locuti sunt. De illa autem gloria sic scriptum est: Nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit Deus diligentibus se. Hæc vt audiuit Adrianus, statim exiliens, stetit in medio eorum, & dixit exceptoribus: Annotate etiam meam confessionem cum his sanctis & athletis Dei. sum enim & ego Christianus. Confestim exceptores hæc in palatio renunciant Regi. Vbi autem eos vidit Rex, suspicabatur aliquam accusationem scripsisse Adrianum aduersus sanctos martyres, aitque: Legatur quamprimùm relatio, quam misit ad nos charissimus noster Adrianus. Exceptores dixerunt: Non poret pietas tua illum accusare eos: sed ipse quoque se Christianum profitetur. Rogauit autem nos, vt nomen eius in damnatorum numerum referremus.

Esa. 64.
1. Cor. 2.
Adrianus
cedit in
Christum.

Cap. 5.

Id audiens Maximianus, iratus est valdè, iussitque cum celeriter ad se adduci. Postquam autem aduenit, dixit ei: Infans Adriane? Num & tu vis vitam tuam malè perdere? Adrianus respondit: Non infans, Rex, sed à multa infania reuersus sum ad sanam mentem. Maximianus dixit: Quid multa loqueris? Pete à me veniam, & dic sub omnium conspectu, subrepisse tibi, vt ita loquereris, & expunge quæ dictasti exceptoribus, vt nomen tuum cum damnatis annotarent. Adrianus respondit: Equidem deinceps à Deo petam veniam malefactorum meorum, & superioris vitæ errorum. Maximianus hæc audiens, furore inflammatus, iussit cum ferro victum pertrahi ad carcerem cum sanctis martyribus, certum præfigens diem, quo & illum & sanctos martyres audire vellet. Vnus verò è seruis Adriani properè domum abiens, nunciavit Nataliæ uxori eius, Adrianum dominū suum ferro victum, ductum in carcerem. Illa hoc audiens, scidit vestem suam, & eiulans ait ad seruum: Quid culpæ admisit dominus meus, vt carceri traderetur? Respondit seruus: Quosdam vidi torqueri propter nomen eius, qui dicitur Christus, & illis non acquiescētibz, vt sacrificarent dijs, aut Regis præceptis obedirent, etiam ille dixit ad exceptores, vt scriberent ipsum cum eis, libentissimè cum illis moriturum. Natalia dixit: Scis ne, qua causa illi pœnis affecti sint? Respondit seruus: Dixi iam tibi, ea causa eos excruciatos, quod nolent sacrificare. Id audiens Natalia, valdè exhilarata est, vesteque mutata, quam lacerauerat, celerimè se contulit ad carcerem. Erat ipsa parentibus nata Christiana, & filia sanctorum: & antea quidem non se ausa fuerat declarare, quod esset Christiana, propter persecutionis immanem acerbiteratem. Cùm autem venisset in carcerem, præciciens ad pedes viri sui, osculabatur vincula eius, & ait: Beatus es mi domine Adriane: siquidem inuenisti opes, quas tibi non reliquerūt parentes tui. Sic verò benedicetur, qui timet Dominum. Verè, mi domine, congregasti tibi diuitias in iuuentute tua, quas alioqui non inuenisses in senectute tua. Reuerà nunc securus pergis ad illud seculum, recondens tibi thesauros, quos inuenies necessitatis tempore: quibus tunc certè carebunt illi, qui nunc amplas possident facultates: & abundabunt, qui modò pauperes sunt: quando non erit amplius foenerandi tempus, nec mutuū accipiendi: cum iam nemo poterit liberare à supplicijs gehennæ, nec adiuuare aliquem: non pater filium, non filiam mater: nec opes frustra coaceruatae sui possessorem: non seruus herum, non amicū amicū. Vnusquisque enim suum onus portabit. Tua verò omnia, Gal. 6. mi domine, tecum proficiantur ad Christum, vt ab eo percipias promissā, quæ nec Eisa. 64. oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascēderunt, quæ præparauit Deus diligentibus se. Itaque securus perge ad illum, nihil timens mala futura, vt accipias iustam à Domino mercedem. Iam enim superasti ignem inextinguibilem & alia tormenta. Peto autem abs te, mi domine, vt permanceas in hac vocatione, qua vocatus es, nè pulchritudo tua te reuocet, neque affines, neque parentes, non diuitiæ, non possessiones, non pueri, non puellæ, nec quicquam omnino terrenum. Omnia enim hæc veterascunt & corrumpuntur. Ea sola nunc tuos versentur ob oculos, quæ sunt æterna, nec respicias ad ista caduca breuique peritura: non te dissoluant amicorum adulationes, nec tibi fidem suffurentur tuam sua blandiloquentia. Immo verò detestare illorum blandimenta: contemne impia & nefanda consilia. Ad eos solos attende, qui tecum sunt, sanctos: eorum imitare constantiam, sectare patientiam. Nec te frangat furor tyranni, non varia tormentorum genera reformides: non te perturbet hic ignis, non flamma perterreat.

Ducitur cū
alijs in cu-
stodiam.
Nunciatur
Nataliæ
uxori eius
Christianū
cū esset.

Vide femi-
næ virilem
animum.

Psal. 127.

Gal. 6.

Eisa. 64.
1. Cor. 2.

Cap. 6.

Martyrum vincula osculatur S. Natalia.

Adoravit, pro, venerata est.

Cap. 7. Venit ad vxorem suam S. Adrianus.

Pijissima femina mire dolet, dum purat maritum suum a Christo deiecit.

Cap. 8.

Ecce pius zelum S. Natalia.

Hæc cum Natalia dixisset, obtulit. iam enim hora erat vespertina. Ait autem ad eam Adrianus: Abi nunc domum, soror mea, & cibo te refocilla. Vbi cognouero nos vocari ad quæstionem, mittam qui te vocet, vt cognoscas finem nostrum. Tum illa surgens à pedibus eius, omnes sanctos accedebat, & illorum vincula osculabatur. (Erant autem omnes vigintitres:) dicebatque eis: Rogo vos, serui Christi, confirmate hanc ouem Christi: præbere ei patentiæ consilia: proponite illi præmia parata illis, qui in fide permanent. Vos enim ipsum sanguinem vestrum obtulistis sacrificium in afflictione vestra. Hic est fructus tormentorum vestrorum: hi dolores vobis salutem parient sempiternam. Itaque & huius animam lucrmini cum animabus vestris, vt Christum vobis debitorem efficiatis: sitisque vos ei parentes loco illorum, quos secundum carnem habuit impijissimos. Confirmate animam eius monitis sanctissimis, vt futura credens, compleat agonem. His dictis, abiecit se ad pedes illorum, & adoravit vincula, quibus stringebantur, rursusque se contulit ad Adrianum, in interiori custodia manentem, & ad lignum extensum, aitque ad eum: Vide, mi domine, nè te moueat elegans forma corporis tui, neque decor iuuentutis tuæ. Hæc enim omnia esca vermium sunt. Non tibi imponat aurum & argentum, non vestes preciosæ, non possessiones, & id genus alia impedimenta. Nihil enim hæc proderunt in illo tremendo iudicij die. omnia enim hæc remanent. Nec quisquam ibi vel dabit munera pro anima sua, vel ea oblata recipiet. Sola animarum sanctarum munera suscipiet Deus. Hæc cum locuta esset, valedicens ei, abiit in domum suam.

Post dies aliquot audiens Adrianus ad tribunal se cum alijs vocatum iri, ait ad sanctos martyres: Si licet mihi cum bona venia vestra, domini mei, ibo domum, & adducam ancillam vestram, sororem meam, vt adsit agoni nostro. Promisi enim ei cum iuramento, quod hora passionis nostræ ipsam accersirem. Sanctis martyribus assentientibus, dedit munera eis, qui custodiæ præerant, & abscessit, pro se fideiullos relinquens eosdem martyres. Cumque iam esset in itinere, vidit eum quidam è ciuibus, moxque præcurrit ad Nataliam vxorem eius, dixitque ei absolutum esse Adrianum, & iam aduentare. Illa id audiens, nolebat credere. Quis enim, inquit, poruit illum à vinculis absoluere? Mihi verò non contingat, vt absoluant eum, & separetur à sanctis. Hæc illa loquente, domesticus puer eius adueniens, dicit ei: Noueris dominum meum dimissum: & ecce venit. Tum illa suspicata fugisse eum martyrium, incredibili affecta dolore est, & fleuit amarissimè. Cumque eum conspexisset, surgens proiecit è manibus, quæ tenebat, & clauso ostio, exclamauit: Facebat hinc procul à me, qui defecit à Domino, & mentitus est Deo suo. Non mihi contingat loqui ori illi, quo Dominum suum abnegauit: nec audiam verba linguæ fallacis, quæ dolosè egit in conspectu Dei sui. vertensque se ad illum, ait: O sine Deo, mortalium omnium miserissime. Quis te coëgit aggredi opus, quod perficere nequires? Quis te separauit à sanctis illis? Quis te seduxit, vt recederes à conuentu pacis & quietis? Dic mihi, quæ te res in fugam compulit, necdum in intro certamine? Quid ita abiecasti arma, necdum hoste conspecto? Quomodo vulneratus es, nulla adhuc missa sagitta? Mirabar ego, te ex gente, quæ est sine Deo, & è ciuitate impiorum quippiam boni Deo posset offerri. Et quoniam fieri possit, vt ex gente homicida hostia munda Deo consecreretur? Neque enim ex impurissimis, & qui delectantur fundendo sanguine, purum thymiam potuit offerri Deo. Quid igitur faciam infelicissima, quæ cõiuncta sum huic ex impijs impio? Non mihi cõcessum est vnus horæ spatium, vt dicerer vxor martyris potius, quam transgressoris. Breuis fuit exultatio mea, sed per secula durabit opprobrium meum. Ad horam lætata sum inter mulieres: at nunc cum ignominia versabor inter illas.

Interim beatissimus Adrianus his eius sermonibus valde delectabatur, immò & cõfirmabatur, ita vt ardentius cuperet implere, quod promiserat. Mirabatur autem ex eius foeminæ ore illa verba proficisci, quæ & iuuenis, & nupèr nupta esset. Nam intra menses tredecim illi fuerat coniuncta. Cernens autem eam immodicè cruciari & vehementer affligi, ait ad eam: Aperi mihi, domina mea Natalia. Non enim, vt tu putas, martyrium subterfugi: absit hoc ab animo meo: sed veni, vt mecum eas, & præsens interfis certamini nostro, quemadmodum promiseram tibi. Illa non credens, respondit: En vt me in fraudem vult impellere transgressor: en vt mentitur alter Iudas. Recede à me: alioqui me ipsam interficiam, vt vel sic fatieris. Sed cum nollet aperire, dixit ad eam Adrianus: Aperi ocyus. ego enim recedo, vltra te non visurus. Postea verò lugebis, quod non videris me ante decessum meum. Fide-

sufferunt pro me sancti martyres, & si ego inuentus non fuero à custodia præfectis, cum suis pariter & meas luent pœnas, nec ferre poterunt, cum sint iam penè illatis à tyranno supplicij exanimati. Hæc audiens Natalia, statim reseravit fores, & mutuo sibi prostrati sunt. Ait autem ad eam Adrianus: Beata es inter mulieres, quoniam tu sola cognouisti Deum, vt saluum faceres maritum tuum. Verè tu sola palam apparuisti in terra amans virum tuum. Benedicta corona tua, quæ es fructus victoriæ, & martyrum confors, etiamsi non patiaris tormenta. Deinde assumpta illa, abiit. Inter eundem autem dixit ad eam: Dic, quæso, soror mea, quid cõstitueris de facultatibus tuis. Illa respondit: Noli, domine mi, noli meminisse eorum, quæ sunt mundi huius, nè animam tuam illiciant. Id solum cogita, ad quod vocaris. Excidant ab animo tuo omnia mundi huius corruptioni obnoxia: ad ea sola videnda festines, quæ non deficiunt, quæ sunt reposita tibi & sanctis illis, cum quibus ambulas in via Domini.

Vbi ad carcerem ventum est, Natalia ancilla Dei properè se prostravit ad pedes sanctorum, & adoravit vincula eorum. Videbat enim corpora eorum iam à supplicij putrefacta, ita vt vermes ex eorum vulneribus exciderent: inclinansque sese, putredinem omnem abstergebat. Misit verò etiam puellas suas, quæ adferrent ei lintæ eius & multa & valde preciosa. Erat enim prima inter clarissimas foeminas, & tam suorum, quam mariti sui parentum natalibus insignis. Allata autem à puellis lintea accipiens, exterisit suis manibus plagas sanctorum, alligabatque manus & pedes eorum, (Erant enim illorum dissoluti artus pondere vinculorum ferreorum) mansitque cum eis in carcere diebus septem, studiosè sanctorum martyrum vulnera curans. Vbi autem aduenit dies, illis audiendis præstitutus, Maximianus iussit eos coram se exhiberi. Mox aduolant ministri ad carcerem, iubentque eos exire. Cum autem viderent eos pœnis dissolutos, instar pecudum portant eos, ingredi non valentes. Omnes enim vigintitres vna erant cõstrikti catena. Porro Adrianus athleta Christi sequebatur eos, vincis à tergo manibus. Cumque ad tribunal appropinquassent, is, qui negocijs præfectus erat, eos conspicatus, nunciauit Maximiano, adesse condemnatos illos. Tyrannus verò dixit: Subligaculis ad verenda præcincti, introducantur omnes pariter, vt suos inuicem videant cruciatus. Commentariensis dixit ad Regem: Illi, qui prius cruciati sunt, non possunt nunc ad quæstionem vocari: sed Adrianus introducat, qui cum sit etiam nunc recens, potest quæstionem omnem perferre. Aliorum autem putrefacta sunt corpora, ita vt costæ eorum appareant: & si rursus quæstio inter illos exerceatur, mox animas reddent, nec durare poterunt ad supplicia eis præparata. Nos enim nolumus, vt quodam pœnarum compendio finem vitæ accipiant, tanquam qui nihil peccarint. Sed habeant inducias quasdam paucorum dierum, & tum dignas dent facinorum suorum pœnas. Si ergò iubes, introducat nunc Adrianus, qui ad omnem perferendam quæstionem adhuc satis habet roboris. Maximianus dixit: Tectum subligaculo, introduce eum. Expoliant ergò eum vestibus, & ferentem suis manibus eculeum, eum sistunt coram tyranno. Eunti autem illi dixere sancti martyres: Ecce Adriane, dignus effectus es, vt tollas crucem tuam, & sequaris Christum. Vide ergò, nè frangaris timore, & abeas retrorsum, mercesque tua euaneat, & thesaurum tuum diabolus suffuretur. Non te perterreant ea, quæ videtur, tormenta, sed contemplare animo ea, quæ expectas: & fidenter accedens, pudore affice tyrannum. Non sunt condignæ passionis huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis.

Porro Natalia dicebat ei: Vide, mi domine, vt in solò Deo desigas mentem tuam, nec cor tuum ad vllam rem expanseat aut trepidet, vbi videris tormenta tibi intèta. Labor exiguus est, sed manebit te laus sempiterna. Breuis est afflictio, sed quies erit perpetua. Ad breue tēpus feres dolores, at paulò post cum Angelis exultabis. Quod si terreno Regi militans, propter exigua stipendia vapulabas: multò iam constantiori animo ferre debebis, quicquid tibi pœnarum illatum erit, propter regna caelorum. Vbi autem introductus fuit Adrianus, cum eum vidisset tyrannus, ait ad eum: Adhuc permanes in insaniam, & vis malè exire ab hac vita? Adrianus respondit: Iam tibi dixi me ab amentia recessisse: & idèò paratus sum hanc vitam profundere. Maximianus ait: Non ergò sacrificas, nec adoras deos, sicut ego & cæteri omnes? Adrianus respondit: Cum tu in errore verferis, cur alios in errorem inducis, & tum te ipsum perdis, tum omnem huc populum, cui persuades, vt adoret eos, qui sine anima sunt, relinquantque Deum, qui fecit cælum & terram, mare & omnia, quæ in eis sunt? Maxi-

Sanctissime admonitiones Natalia.

Cap. 9. Nota pœnas martyrum.

Ita Natalia erga illos sedulitate.

Martyres confirmant Adrianum euntem ad supplicia. Rom. 8.

Cap. 10. Natalia suū consolatur maritum.

Psal. 143.

Adrianus
lignis tun-
ditur.

mianus dixit: Itane exigui tibi videntur dii nostri, qui magni sunt? Adrianus respondit: Ego vero nec exiguos, nec magnos eos dico, cum sint plane nihil. Audiens id tyrannus, iratus iubet eum lignis contundi. Vbi autem cognouit beatissima Natalia, quod coepissent eum caedere, continuo sanctis martyribus indicans, ait: Ecce dominus meus iam inchoauit martyrium. Illi vero sese prosternentes, pro eo Dominum deprecabantur. Tyrannus autem dixit ad eos, qui illum caedebant: Dicite ei: Noli blasphemare deos. Adrianus ait: Si ego sic crucior, dum blasphemo eos, qui non sunt dii: quae tibi ferenda erunt cruciamenta, qui Deum viuum & verum blasphemas? Maximianus dixit: Haec verba ab illis impostoribus didicisti. Adrianus ait: Cur tu illos impostores vocas, qui duces nobis sunt ad vitam aeternam? Vos potius estis seductores, qui homines in perditionis laqueos inducitis.

Cap. 11.
Magnis fustibus caeditur.

Tyrannus bladis adulationibus nititur eum reuocare ad impietatem.

Eius venter verberatur, & viscera effunduntur.

Cap. 12.
Reducitur in carcerem.

S. Natalia adhuc viuens matris honorat reliquias.

Tum vero Maximianus furore percitus, iubet eum a quatuor caedi licitoribus magnis fustibus: dicit autem ad eum Adrianus: Quanto tu mihi, tyranne, numerosiora adhibes supplicia, tanto mihi plures conficis coronas. Omnia vero, quae aut tyrannus interrogasset, aut Adrianus respondisset, beatissima Natalia sanctis martyribus renunciabat. Maximianus tyrannus dixit: Vel nunc confitere deos, & parce tibi atque iuuentuti tuae. Quid ita temere te ipsum perdis? Iuro tibi per magnos deos, non sine commiseratione adspicere me pulchritudinem tuam. Adrianus respondit: Equidem parco mihi ipsi, ne totus peream. Maximianus ait: Ergo confitere deos, ut tibi sint propitij, teque honoratum restituant in locum pristinum. Non enim comparandus es cum illis, qui tecum victi sunt. Tu enim bene nati & honesti viri filius es, & licet iuuenis sis, tamen magnis honoribus dignus es. Caeteri pauperes sunt, atque rusticis & malefianis prognati. Adrianus respondit: Noste te patriam & genus atque auos meos non dubito. Verum si scires bene illorum sanctorum genus, opes & patriam, quam expectant, quam primum abijceres te ad illorum pedes, rogaresque, ut pro te deprecarentur: quin & manibus tuis confringeres deos tuos. Ad has voces ira immensa inflammatus Maximianus, iubet a quatuor viris fortissimis eius ventrem verberari. Cumque videret effundi viscera eius, iussit parci illi. Erat enim beatus Adrianus iuuenis & corpore tener, annos natus plus minus viginti octo: dixitque ei saeuissimus tyrannus: Animaduertis, quantum tibi parcam. Si ergo sola voce inuocaris deos, mox iubebo accersiri medicos, ut curent vulnera tua, & hodie tecum eris in palatio meo. Adrianus respondit: Tametsi tu mihi promittis & operam medicorum, & honores, & tuam in palatio familiaritatem, diceisque deos tuos se mihi propitios fore polliceri: at velim tamen, ut ipsi mihi dicant ore suo, quid mihi praestituri, quo me beneficio affecturi sint. Ita enim fiet, ut ego eis hostias offeram, eosque adorem, quemadmodum tu vis. Maximianus ait: Non possunt isti loqui. Adrianus respondit: Quid ergo eis sacrificas, impiissime, qui loqui non possunt?

Valde commotus tyrannus, iussit eum cum caeteris sanctis ferro constrictum, mitti in carcerem, diem praefiniens, quo omnes simul ad tribunal producerentur. Itaque milites eos in custodiam abduxerunt: & alios quidem trahebant: alios vero, quos poenae dissoluerant, portabant. At Natalia beatissima sollicitè confortabat Adrianum, & missa ad ceruicem eius manu, eumque palpans, ait: Beatus es, domine mi, quandoquidem sanctorum consortio dignus effectus es. Beatus es, lumen meum, qui pateris eius causa, qui pro te passus es. Proficiscere nunc dilectissime ad videndam gloriam eius. Qui enim communicauerit passioni eius, etiam gloriae eius particeps erit. Deinde in carcere inclusi sunt. Porro sancti martyres, qui cum eo victi erant, accedentes ad eum, salutabant eum, ingenti laetitia perfusi. Qui autem humi iacebant, nec pedibus ingredi poterant, reptantes manibus, festinabant offerre ei osculum pacis. Beata autem Natalia extergebat sanguinem eius, & eo perungebat corpus suum. Cumque oscularentur eum sancti martyres, dicebant ei: Laetare in Domino, dilectissime: quoniam nomen tuum inter perfectos Dei seruos annotatum est. Adrianus respondit: Vos gaudete. vestra enim corona, est labor vester. Pro me vero potius orate, ut nihil aduersum me possit diabolus. multum enim iam corpore defeci. Sancti martyres dixerunt ad eum: Confide in Domino. non enim preualebit aduersum te satan. Procul illum repellat patientia tua. Nos equidem timebamus tibi, cum adhuc esses homo. At nunc, quando naturam humanam excessisti, non poterit deinceps tibi praeualere inimicus. Nihil ergo formides. Christus enim

enim est victoria tua. Interim Diaconissa, & aliae mulieres pia & Deo notae, permabant in carcere, curantes vulnera sanctorum: & aliae quidem medebantur vulneribus, aliae vero suis stolis, quibus indutaerant, abstergebant putredinem a vulneribus: partiebanturque inter se sanctos, ut scirent singula, quibus suam operam & curam impenderent.

Ut autem rescivit tyrannus multas etiam valde honestas matronas ad eos confluere, magno dolore affectus, vetuit, ne cuiquam illarum pateret aditus in carcerem. Cernens hoc sancta Natalia, non licere foeminis ministrare eis, rotundit capillos suos, & sumpto viri habitu, ingressa est in carcerem, & omnium vulnera fouebat sola. Et cum erga omnes suum explisset ministerium, veniebat ad Adrianum, sedensque ad pedes eius, ait ad eum: Obsecro te, mi domine, sis memor coniunctionis nostrae, & quomodo ego in hoc martyrio tibi adstiterim, teque in hoc agone confirmarim, hasque tibi coronas praeparauerim. Deprecare igitur Dominum nostrum Iesum Christum, ut me tecum accipiat: ut quemadmodum comunicauimus in hac vita misera & plena peccatis, ita simul esse possimus in illa beatissima vita, quae est omnis doloris exers. Oro te, mi domine, ut has primas preces offeras Deo. Scio enim praestitutum tibi Deum, quicquid ab eo petieris. Amat enim & gratum habet, si quid ab ipso petas. Nosti peruersitatem ciuium vrbs huius, & Regis impietatem: ne forte quandoque ab aliquo suggeratur tyranno illi, ut me homini impio coniungat, & polluat ab eo torus tuus & sancta coniunctio nostra. Quasero, serua coniugem tuam, sicut ab Apostolo didicisti. Dona mihi hanc mercedem continentiae, ut permaneam tecum, & discant ex me omnes mulieres obtemperare viris suis, comperta erga me cura & solitudine tua. His dictis, surrexit, & prout cuiusque necessitas postulabat, singulis curam adhibebat martyribus. Proponebat eis simplices, eosque delicatos cibos. Erant enim intolerandis affecti doloribus, quod vulnera iam inciperent redire ad sanitatem. Vbi autem aliae foeminae perceperunt Nataliam praecisis capillis in veste virili feruere martyribus, amputarunt etiam illae sibi pilos capitis, & virili se habitu tegentes, ingressae in carcerem ministrabant sanctis.

Quod posteaquam Maximianus comperit, tum etiam, quod iam deficerent viribus martyres, iussit incudem adferri, & eorum pedibus supponi, & veste ferreo manus ac tibias illorum confringi, ita dicens: Dabo operam, ut non instar aliorum hominum communi morte finiant hanc vitam. Fecerunt lictores, ut erant iussi, vasaque & incudem cum veste ferreo attulerunt in carcerem. Id ut vidit beata Natalia, occurrit eis, rogauitque ut ab Adriano inciperent, ne poena atrocissima sanctis illata terreretur. Obtemperarunt ei carnifices, & cum imposuissent Adriani tibiam super incudem, beata Natalia pedem eius apprehendens, extendit super incudem. Carnifices vero multa vi cadentes, amputarunt pedes eius, & crura confrugerunt. Porro beata Natalia ait ad eum: Precor te, mi domine, serue Christi, dum adhuc in te haeret spiritus, extende etiam manum, ut amputent eam, ut sanctis martyribus similis efficiaris per omnia. Maiora enim illi tormenta perpessi sunt, quam tu. Excedit ergo manum beatissimus Adrianus, & porrexit eam Natalia. Illa vero imposuit eam incudi, & carnifices amputarunt. Deinde amouent ab illo incudem, & mox spiritum reddidit.

Ad alios porro martyres euntes illi cum incude & veste ferreo, crura eorum confrugerunt, illis suos pedes extendentibus etiam ante aduentum carnificum, sicque dicentibus: Domine Iesu, accipe spiritum nostrum: & sub his verbis sanctas Domino animas reddidere. Maximianus autem iussit corpora eorum flammis exuri, dicens, Ne forte veniant Galilaei, & tollant ea. At beatissima Natalia abscondit manum sancti Adriani in sinu suo, ne ignibus absumeretur. Itaque carnifices ad tyranni voluntatem absportabant corpora martyrum, ut ea concremarent in fornace ardenti, quae iam parata erat. Sequebatur autem eos beata Natalia, excipiens stillantem a martyrum corporibus sanguinem, atque eo suum corpus liniens. Sequebantur etiam aliae mulieres religiose, & honesto loco natae, martyrum sanguinem in linteamina & purpuram suscipientes: atque aliae in sinu suo sanguinem illum abscondebant. Ipsas quoque carnificum vestes, quae sanctorum martyrum sanguine infusae erant, clarissimae foeminae multo auro & gemmis preciosisque ornamentis sibi compararunt. Vbi ad fornacem ventum est, per eius os superius iactarunt carnifices corpora martyrum in ignem, foeminis illis cum lachrymis ita clamantibus: Memento te nostri, domini,

Religiosae matronae sollicitè curant martyres.

Cap. 13.

Vide Nataliam facinus sanctissimum.

Exorat pro se mariti sui suffragia apud Deum.

Aliae matrone imitantur Nataliam martyribus ministrantem.

Excedit e vita beatissimus Adrianus.

Cap. 14.

Itaque alij martyres.

Nota hinc, quanti fecerint antiquas reliquias sanctorum.

domini, in requie vestra. Porro Natalia, facto impetu cum magna voce, volebat se ipsam conijcere in ignem. Sed cum martyrum corpora in fornacem iniecta essent, repente extitere tonitrua magna, & pluuia, & grandines, & fulgura, atque terramotus, ita vt haud secus atque in diluuiο nataret ciuitas, & loca omnia aquis replerentur, ipsaque fornax vi imbrium & tempestat̃is extingueretur. Eam Dei iram terribilem cernentes carnifices, aufugerunt: alij cadentes in facies suas, expirarunt. Qui autem illic aderant homines fideles, cum Natalia & alijs religiosiſ foeminis sanctorum martyrum rapuerunt reliquias, ad eod̃ prorsus nihil ab igne laesas, vt ne capilli quidem combusti essent.

Sanctorum corpora ab igne non leguntur.

Cap. 16.

At verò homo quidam religiosus loci illius, cum coniuge sua pròcidens ad vestigia Nataliae & fratrum, qui aderant, ita dicebat: Ecce nos apud urbem hanc manebamus in loco secreto, abominantes eorum impietatem & sanguinis profusionem, quam in hac ciuitate exercuit impius Rex. At nunc recessuri sumus Byzantium, odio habentes haec loca nostra. Date igitur nobis corpora sanctorum martyrum, & ea imposta in nauiculam nobiscum absportabimus, atque apud nos recondemus, donec moriatur hic impiissimus tyrannus. Tum verò huc ea transferemus, vt ab omnibus adorentur. Quod si ea hic relicta fuerint, Rex impius ea tollet, & rursus cocremabit, & inueniemur nos proditores eorum corporum, quae Deus ab igne seruauit per tonitrua, terræmotus & tempestat̃es. Placuit is sermo omnibus, & intulerunt corpora in nauim, quae ea vexit Byzantium, flante vento in puppim.

Adorare, & venerari, si quis est in sacris historijs & patribus. Transferunt corpora Byzantium.

Cap. 17.

Natalia autem mansit in domo sua, habens apud se manum beatissimi Adriani martyris: quam purpura obtolutam & myrrha perfusam, reposuit ad caput lecti sui, nemine id sciente. Post dies aliquot tribunus ciuitatis venit ad palatium, orauitque Regem, vt eam sibi coniugem acciperet. Erat enim Natalia opulenta valde, & facile prima etiam inter clarissimas foeminas, formaque corporis elegantissima. Misit autem ad eam tribunus honestas matronas, vt de coniugio eam sollicitarent. Quibus beata Natalia respondit: Multum ego laetor hoc nuncio. Quis enim mihi praestitisset, vt coniungerer tali viro? Hoc vnum peto, vt dentur mihi triidui induciae, vt interim me praeparem. non enim putaram me ab aliquo ad nuptias vocandam. Haec illa dicebat quidem, sed animo fugam meditabatur, habitare volens apud corpora sanctorum martyrum: atque hac ratione sefellit mulieres, ad ipsam missas a tribuno. Illis ergò recedentibus, abiit in cubiculum suum, vbi erat manus sancti Adriani, pròcidensque in facie suam, sic precata est cum lachrymis: Domine Deus noster, Deus afflictorum, qui iuxta es ijs, qui tribulato sunt corde, respice me ancillam tuam, & ne sinas inquinari torum Adriani martyris tui. Rogo Domine, ne obliuiscaris eorum, quae pro te passus est ille seruus tuus. Miserere Domine, miserere: ne sis immemor vinculorum eius, quae pertulit propter sanctum nomen tuum. Misericors Domine, memineris amputatorum pedum & praecisae manus eius, nec patiaris inania fieri tormenta eius & miserias, quas viderunt serui tui, qui excruciat̃i sunt propter te. Adspice Domine, & libera me. Memor esto Domine famuli tui Adriani, & eripe me à confortio inimicorum tuorum, ne multiuarius hostis polluat torum Adriani serui tui. Tu Domine, qui liberasti sanctos martyres tuos ab illo igne, libera me ab expectatione impij hominis.

Petit Natalia Tribunus ciuitatis in coniugem.

Psal. 33.

Rogatur Domine in Natalia, ne permittat pollui torum S. Adriani viui sui.

Cap. 18.

Viso S. Nataliae.

Haec cum precata esset, pra multo mœrore obdormiuit, & ecce vnus è sanctis martyribus illis adstitit ei, dicens: Pax tibi Natalia, ancilla Christi. Confide: non te despexit Deus, neque nos oblit̃i sumus laborum, quos suscepisti propter nos. Mox autem vt peruénimus ad conspectum Christi, rogauimus eum, vt cito venias ad nos. Beata Natalia respondit: Dic mihi sancte martyr, num vobiscum coram Christo apparuit sanctus Adrianus dominus meus. Martyr ait: Immo verò ante nos ille peruénit ad Christum. Sed exurge iam, & conscensa naui, proficiscere ad locum, in quo habentur corpora nostra. Ibi enim visitabit te Deus, & perducet ad nos. Expergesceta Natalia, vbi ad se redijt, relictis omnibus suis, solam Adriani manum tulit secum, & profecta est Byzantium. Conscensa autem naui, inuenit illic multos vtriusque sexus, fugientes à conspectu tyranni. Postquam autem tribunus de eius abitione cognouit, petijt à Maximiano militarem manum, & aliam ingressus nauim, persequebatur eam. Sed cum iam ad mille stadia progressus esset, ventus contrarius copulijt eum cum suis retrocedere. Quidam autem ex eis, mortui sunt & fluctibus obruti. Porro nocte media nequam spiritus apparuit nauigantibus cum beata Natalia in naui quadam, in qua etiam

Relinquit omnes temporales diuitias propter Christum.

etiam epibata esse viderentur, dixitque eis tanquam naucleri voce: Vnde venitis, aut quò ire pergitis? Illis respondentibus, se Nicomedia Byzantium proficisci, rursus ait mendax ille: Erratis planè, in partem sinistram dirigite nauim. Hoc verò dicebat, vt eos in pelagus pertractos perderet. At illi persuasum habentes nauas eos esse orientales, aliorum pandebant vela, ituri, quò iussi erant. Confestim autem apparuit eis beatus Adrianus, magna voce dicens ad eos: Pergite, vt coepistis, nec audiat̃ istum, qui vobis interitum afferre molitur. Repente disparuit impostor ille spiritus. Exurgens autem Natalia, vt vidit antecedentem ipsos sanctum Adrianum, mirè exhilarata est. Ventus quoque secundus existens, perduxit eos Byzantium antequam dilucesceret. Egressi verò è naui, properè se contulerunt ad eas aedes, in quibus afferebantur corpora sanctorum martyrum, qui pro Christi amore tormenta omnia perpessi erant.

Veni Byzantium.

Cap. 19.

Porro beata Natalia manum sancti Adriani posuit super corpus eius, & flexis genibus orauit. Postea surgens ab oratione, in interior cubiculum se recepit, & fratres sororesque omnes salutans, rogauit, vt pro ipsa orarent. Illic enim multi fideles conuenerant, qui rogauerunt eam, vt parumpèr quier̃ se daret. Valdè enim ex nauigatione defatigata erat.

S. Natalia in pace reddidit spiritum.

Quiescenti autem mox apparuit beatus Adrianus, dicens ei: Benè huc aduenisti in pace ancilla Christi & filia martyrum. Veni ad nos in requiem tuam. Veni, & percipe ea, quae tibi debentur. Illa euigilans, visionem indicat fratribus: rursusque obdormiens, reddit spiritum. Volentes autem eam excitare fideles, comperiunt vitam sanctam. Surgentes igitur orant, ac deinde ponunt eam apud corpora sanctorum martyrum: & precibus post eam depositionem absolutis, domum illam obsignarunt, in qua multi vtriusque sexus commorabantur, qui contemptis & repudiatis omnibus, quae sunt huius mundi, Domino seruebant: Cui est honor & gloria in secula seculorum, Amen.

VITA S. CORBINIANI, PRIMI EPISCOPI FRISINGENSIS, EDITA AB ARIBONE, QUARTO Frisingensi Episcopo, Capitibus ad marginem adiectis per F. Laurentium Surium.

PRAEFATIONCVLA AVTHORIS.

Vm cupimus ad aedificationem audientium, vitam beati Corbiniani stylo breuissimo explicare, virtutesque, quas per eum fecit Dominus: primò necesse est sancti spiritus implorare suffragium, quatenus eius adiuuante gratia, dignè possimus tanti viri Dei & vtiliter miracula enarrare.

HISTORIA.

VNERANDVS igitur Dei famulus Corbinianus, ortus fuit ex regione Melitonensi, natus in vico, qui dicitur Castrus, ex patre Vualdekiso, & matre Corbiniana. Quò nondum nato, genitor eius languore correptus, rebus excessit humanis. Eo itaque post obitum patris nato, mater eius, genitoris sui nomine ex sacro eum fonte fecit ablutum appellari: at postea illius amore compuncta, nomen eius mutauit, eumque vocauit Corbinianum. Qui dum bonae indolis puer excreuisset, diuina inspiratione compunctus, sacrae religionis officium viriliter diligebat, coepitque diuinæ scripturae sagacissimus indagator existere, psalmodiam diligere, ieiunium amare, vigilijs & orationibus sanctis infestare, pauperes, quantum potuit, recteare, hospitalitatem sectari, & in boni operis cultu studiosè persistere. Ad hoc quoque diuino est perductus amore, vt omnem mundi concupiscentiam ab ipso iuuentutis relinqueret flore, & sanctae continentiae sanctaeque castitatis solertissimus custos existeret. Porro ad beati confessoris Christi Germani

8. Septembris. Cap. I. patria & parentes S. Corbiniani

Virtutes pueri.

Germani ecclesiam, in eodem castro constructam, deuotissime se contulit, atque iuxta eam paruum sibi construxit ergastulū, tantum solitudine delectatus, vt nihil aliud possideret, nisi tantum ministros, qui sibi exterioris necessitatis solatium exhiberent. Quos quotidie sacris studuit disciplinis instruere, vt suā imitatores existerent vita. Multa quoque cepit ad illum credentium populique turba confluere, & sacra eius monita diligēter excipere. Quicquid autem ex oblatione fidelium suscepisset, exopto victu necessario, pauperibus erogabat.

Cap. 2. Vindemiarum quoque tempore, cum quidam ei vindemiarum primitias afferret, ministri eius in cellario vas indē non modicum impleuerunt. Contigit autem cuiusdam noctis silentio, vt musto vehemēter intumescēte, magni feruoris vim vas suscipere nequiret, spinamque tam fortiter reijceret vt eius sonitus in cellula ad aures viri Dei perueniret. Qui statim intelligens quod gestum fuerat, sese in orationem fixis in terra genibus proiecit, silentium suum vt seruaret, ministris hoc indicare distulit, sic pernoctans in orando, vsque dum matutinas Deo laudes persolueret. His peractis, et more tintinnabuli signo ministros conuocans, suspicionem, quam de vino habuit, eis indicauit. Tunc ergo frater, qui cellario praeerat, nomine Anfericus, arrepta clauē festinē cellarium reserauit, & in introitu spinam pede inuenit, & in manus tulit, ad vas accessit: res mira apparuit, quia tam in colume mustum inuentum est, vt nec gutta quidem foras exiret. Quod dum viro Dei nunciauit, omni cautela iussit silere miraculum.

Cap. 3. Quadam verò die fur quidam, instigante diabolo, mulam viri Dei foris reperient abstulit, eamque ascendens, propinqui saltus se immergebat latibulis. Ministri verò viri Dei, vespera appropinquante, mulam quarentes, inuicere non poterant, lucilucque quarendo discurrētes per latera montium, & ima conuallium, sylvarumque latibula, necnon & ea loca perstrutantes, vbi prius mula solita erat pasci, vique dum eis nox ita tenebresceret, vt coacti vacuēque domum reuerterentur, & damnum de mula viro Dei referrent. Ipse autem leniter consolatos dimisit, seque in oratione prostrauit: sicque orando permansit, vsque dum matutinarum solennijs debitas Deo laudes impleuit. Ac deinde cum ad refocillationem lassī corporis paululum quiesceret, Angelus Domini in ipso matutinali crepusculo ei per visum apparuit, furemque cum mula aduenturum praedixit. Ille autem à somno excitatus, grates Deo retulit & laudes, atque etiam beato Germano, in cuius ecclesiae foribus tunc ipse manebat. Apertaque fenestra cellulae, signo ex more tintinnabuli suos ad se conuocat ministros. Quibus adstantibus praecipit, vt venientem furem cum mula, minimē legerent. Sed hoc nequaquam appetitu vanae gloriae ministris praedixit, sed vt eorum mentis insaniam mitigaret, ne furore coacti, Dei virtutem in suam mutarent insaniam, aut vt rei sanguinis in eius persecutione non fierent. Vix verba praecipiendo complenerat, & ecce ostium cellulae, vbi vir sanctus cum discipulis loquebatur, mula ingressa, super se sedentem obtulit furem rigidum, & quasi exanimem, dorso illius adhaerentem perinde ac si ligatus super eam esset, ita vt si vellet, descendere nequitiisset. Qui dum viri Dei iussione depositus, & humili esset proiectus, instar ligni vel lapidis, amens & sine sensu iacebat. Coepit autem eum vir Dei tam increpatione, quam admonitione, à sua nequitia quasi à graui somno suscitare. Qui cum ceu dormiens expergestus esset, timorem dimisit animi, & confitendo atque pauendo malum, quod viro Dei fecerat, professus est se amplius non peccaturum, etiamsi praesentia periturus sit. Eo ergo sic prostrato iacente, & promittente vitae mutationem, eum vir Dei de humo iussit surgere. Mox ille tam celeriter surrexit, quasi rigidus atque contractus minimē fuisset: & sic suae miseriae referebat historiam, quomodo in dorso mularum pernoctasset, tot montium summitates atque ima conuallium, sylvarum atque veprium densitates perambulasset, & quasi à mula vincus fuisset. Quibus dictis fidem vulnerata facies conciliabat. Denique ab irrationali animali adductum se inscientem ad virum Dei fuisse professus est, & quod intempesta noctis silentio viam euadendi vel latendireperire minimē potuisset. Sed quid mirum, quod orationes iustorum, Deo largiente, valeant vincula reprobis iniicere, & à mentis eos renouare industria, cum tantam Deus electis suis praestet gratiam, vt cum rerum necessitas exposcit, mira quoque aliquando ex prece faciant, aliquando verò ex potestate, cum Iohānes dicat: Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri? Quia ergo filij Dei ex potestate fieri possunt, quid mirum, si signa facere ex potestate valent? Et quid mirum,

Viso Angelica. Magno miraculo vini in vase conseruat.

Prædicit futura. Nota vim precij eius.

Nota historiam mirabilem. Ita ferē Gregorius Papa lib. 2. Dialog. cap. 30.

Multos horatur ad vitam melioris institutum.

rum, si signa per orationes facere valent, cum Dominus suis fidelibus promiserit, dicens: Omnia quaecumque orantes petitis, credite quia accipietis, & fient vobis? Oratio nis nanque virtute semper sunt signa ostensa, mirabilia demonstrata. Nam Moyses per orationem Pharaonem superbum Regem in mare rubrum demersit, Aegyptios deleuit, & Dei populum liberauit. Iosue occidentem Solem tandiu orando stare fecit, donec hostes pugnando deleuit. Elias tribus annis caelum & mensibus sex ab imbre coercuit, & cum voluit, orando pluuiam tribuit. Iste itaque vir sanctus oratione alligauit reum; vt à nequitia suae animae solueretur, & ad poenitentiam reuerteretur: eique tres argenteos dedit, atque admonuit, vt nec coactus furtum faceret. Et ille accepto munere, laetus recessit.

Coepit itaque longè lateque fama sanctitatis eius crescere, & fidelium ad eum, nobilium & ignobilium, vtriusque sexus turba confluere, aeterna vitae ex ore illius verbalibenter audire. Tantumque excellentia vitae illius percubuerat, vt ad summum maiorem domus Pipinum rumor sanctitatis eius perueniret. Is verò vnum ex charissimis sibi optimatibus ad viri Dei cellulam transmisit, seque humilimē eius precibus commendauit. Multique ad eum senes & nobiles concurrentes, vt pro ipsis oraret, rogabant. Alij autem sua ei munuscula orationis causa mittebant. Tunc vir Dei crebris aduenientium colloquijs occupabatur, sed mens eius magno indē radio affecta, magnis fletibus atque lamentis se abstrahere nitentibus: tactusque dolore cordis intrinsecus, suspirijs & gemitibus crebris deplorabat, quod tranquillitatem, quam quieserat, & solitudinem, quam desiderauerat, se amisisse perspiceret, & paupertatem, quam amauerat, sibi deesse valde pertimesceret, & adesse sibi diuitias, quas noluerat, orationis studium se ultra consuetudinem amittere, responsis aduenientium, & acceptione dantium, & dispensatione egentium occupatum. His verò tribulationibus fatigatus, quartumdecimum in sua cellula impleuerat annum. Tunc demum iniens consilium, ad limina sacratissima beatorum Apostolorum Petri & Pauli orationis causa ire decreuit, & ibi se Apostolici viri doctrinae & orationibus commendare, & si fieri posset, impetrare ab eo sibi & suis qui cum eo venirent, in quodam angulo latitandi facultatem, vt ad sanctorum Apostolorum patrocinia posset secretius peruenire, & ibi sub sanctae conuersationis regula liceret ipsi vitam ducere.

Mouit autem vir sanctus comitatum suum cum vniuersis suppellectilibus, & in colunim coeptum perfecit iter. Oratione autem facta in confessione beatissimi Apostolorum principis Petri, ad beatae memoriae Gregorij Papae pedes se prostrauit, eique secretum animi sui diligentissimē explicauit, & quibus necessitatibus coactus, suam amisisset secretum, & quomodo tranquillum per humanos fauores perdidisset portum, & quibus rerum secularium tumultibus quasi nauis in medio mari iactaretur fluctibus, vt vix solitudinis marginem recolendo prospiceret. Et plura etiam formidanda adiecit, quia temporalia à multis sibi concessa munera, sibi potius ad perditionis cumulum euenire posse timeret, quam ad praesentis vitae solatia. Veniens autem Papa Gregorius audiens viri Dei verba, intellexit zelum animi eius, qualiter & quam magnam in Dei opere haberet animi puritatem. Erat enim vir Dei valde facundus, & humanitate praecipuus, conuersatione inter omnes praeclearus, contra vitia ad irascendum facilis, velox ad ignoscendum conuersus, non piger in bona operatione, deditus orationi, studiosus psalmodiae, praeclearus in vigilijs, frequens in ieiunijs, largus in eleemosynis, ad omne bonum semper promptissimus, vir mitis atque modestus, nulli pietate secundus. Sed quid de eo dicendum est, quem omnibus benevolentibus, simulque indigentibus, omnis boni adiumentum, quantum potuit, fuisse non dubium est? Itaque vir Dei spiritu sancto repletus, vnicuique congruens erat sexui vel aetati, vt per sanctae conuersationis studium posset vnicuique sanctorum exempla virtutum ostendere. Sed haec beatissimus Papa Gregorius intuens, coepit cum suis inire consilium; ne tanti luminis fulgor absconderetur sub modio, sed vt, secundum dicta veritatis, supra candelabrum posito illo, multi ab eo illuminarentur: cogitauitque, vt ex autoritate beati Petri Apostoli sacerdotalem ei honorem conferret. Itaque in viro Dei, quae consultando tractauerat, opere perficiens, per singulos gradus ad summum usque pontificalem eum prouexit honorem.

Vir itaque sanctus, quantum coactus, tamen dono Dei & diuini muneris largitori consentiens, Psalmistae non immemor, timens ne tali fraudaretur honore, dicens, Quia

Marc. 11.

Exod. 14.

Ios. 10.

1. Reg. 17.

& 18.

Cap. 4.

Pipinus ma-

gister equi-

tum eū ve-

neratur.

Aspiratur

hominum

lauoribus.

Cap. 5.

It Romam.

Is fuit Gre-

gorius secu-

dus.

Catalogus

virtutum

eius.

Marth. 5.

Ordinatur

à Papa Epi-

scopus.

Cap. 6.

Pfal. 108. Quia noluit benedictionem, elongabitur ab eo? quauis honorem fugiendo hilitatem continere voluisset, obeditionem tamen maiorem iudicauit, ne patrem resistendo contristaret, vel diuinæ voluntati contraire videretur. Coactus ergo, sacerdotalem suscepit benedictionem, accepto etiam pallio cum benedictione & adiutorio beati Petri Apostoli, vt vbiq̄ prædicationis officium exercere in toto orbe posset, & tanti patris concessu potestatem haberet. Tanto autem accepto honore & priuilegio, in Galliam reuersus est: cœpitq̄ diuinum largiter ex ore eius emanare verbum, & melliflua instar viui fontis in aures audientium effundi prædicatione: atque per vniuersam Galliam verbum doctrinæ illius in virorum ac mulierum sanctis creuit moribus, & tam in sacrarum virginum ac viduarum, quàm & monachorum & clericorum pectoribus diffusum est. Ipse verò verbum Dei administrans, ceu prudens dispensator ecclesiæ Christi, vnicuique mensuram tritici hilari vultu largitus est.

Cap. 7. Interea contigit, vt maior domus in Gallia, qui erat Pipinus, virum Dei ad se accerseret. Illo verò ad palatium proficiscente, in via quidam reus ad damnationis ultimæ suspendium ducebatur propter latrocinium, nomine Adalbertus, manibus post tergum vincis, & restis in collo illius pendeat. Et hi qui funem tenebant, iam eum trahere ad damnationem conabantur. Cœpit autem vir Dei totis viribus festinare, & sub testificatione diuina alta voce clamare, vt eius expectarent aduentum. Cùm autem appropinquaret, statim ex equo prosiliens, ad reum ipsum cucurrit, & principes huius operis qui essent, omnibus modis inquisit: eosq̄ inueniens, cœpit humilimè postulare fixo in terram capite, vt sibi reum donare dignarentur, vel pœnas differre, vsquedum ad Maiorem domus citissimè peruenire posset. His minimè petitioni illius obtemperantibus, dicentibusq̄ publicam se functionem nullo modo audere prætermittere, nè fortè illius punirentur pœna, qui tanta & talia commisisset crimina, nè regales ad suæ damnationis exitium commouerentur aures: vir Dei reum admonere studuit, assistentesq̄ longius amouit, vt omnem ei putredinem & vulnus animæ suæ confessione purissima aperiret, tam in factis, quàm in locutionibus atque cogitationibus prauis: eumq̄ arripiens, vt omnis malitiæ suæ poenitentiam puriter ageret, admonere curauit. Ipse autem reus promisit se vitam & mores correcturum, seculum relicurum, admissa deploraturum, futura euitaturum. Tunc vir Dei signo Crucis æternæque salutis, caput illius & pectus munivit, lachrymabili vultu reuersus, equum ascendens, sub omni festinatione cœptum carpebat iter. Quod cùm eodem die perficere minimè posset, secundum diem ad perfectionem ipsius itineris complens, tandem ad solis occasum ad palatium peruénit, & ex caballo ocyus descendens, summiq̄ se principis pedibus aduolens, humilima prece poposcit, vt qualitercunq̄ de suspensio illo actum sit, corpus eius sibi donare non dedignaretur: simul etiam quomodo ministros eius pro eo rogasset, & ijs negantibus quanto indè cum mœrore abiisset, pleniter exposuit.

Cap. 8. His dictis, princeps præfatus compassus est, & eum, quem viuentem tantus pontifex à ministris obtinere non potuerat, quemq̄ ultimo supplicio affectum nemo non mortuum crederet, Episcopo præcepit reddi. Nuncij vtrorunq̄ directi, domini venerandi Pipini & beati Corbiniani Episcopi epistolam deferebant. Qua accepta, tandem die tertia vesperecente (O inauditam & valde incredibilem rem) ita viuens inuentus est latro pendens in patibulo, vt eum venerabilis vir Corbinianus muniuerat signo Crucis sanctissimo. Sed quid mirum, si sanctus vir Dei, eius vitam à Domino impetrauit oratione & lachrymis ad gloriam Dei, vt nec corporis pondere collum eius dissolueretur, nec restium compressio guttur eius suffocaret? Qui vtrum fidelis vel infidelis fuerit, ignoratur. Quid mirum, si iste vir Dei in virili sexu exaudiebatur, quando in fragili sexu foemineo beatam Christi virginem Scholasticam, à Deo ita exauditam legimus, vt ea, quæ à sanctissimo fratre Benedicto Abbate petijt, & obtinere non potuit, diuina ei virtus poscenti ministraret? Volens nanque ipsa virgo castissima, vt frater eius cum ea pernoctaret in oratione, quod ab eo minimè potuit obtinere, petijt à Domino, & tantam vim ventorum & imbrium impetrauit, vt ex eodem tecto, in quo loquendo confederat, nullus omnino egredi valeret: & ita qui ibi rogatus noluit manere, mansit inuitus. Si ergo à tam fragili sexu sanctus vir Dei Benedictus orando potuit retineri, quid mirum, si beatus Corbinianus infideles, aut etiam fideles

Vfus antiquus pallij.

Prædicat in Gallijs.

Luc. 12.

Cap. 7.

Nota de confessione sacramentali.

Suspensum in patibulo conseruat incolumem.

Hoc miraculū habetur in vita S. Benedicti 21. Martij circa finem.

fideles orando potuit saluare, qui se à diuino tramite nunquàm abstraheret? Sicque factum est, vt de pœnis depositus Adalbertus, non tantum viuus, sed etiam illæsus inuentus sit, & ad palatium ab his, qui missi fuerant, deductus. Ad cuius intuitum quasi ad ingens spectaculum multitudo nimia confluebat, & non modò incolumem, sed etiam valentem contemplantur, & à multis habebatur insignè. Tunc idem Adalbertus, quasi passer ereptus à laqueo pœnarum, habitum mutauit, & in sanctæ conuersationis vita sub magisterio viri Dei post multa temporum spatia finem viuendi fecit.

Ex eo tempore vir Dei Corbinianus venerabatur ab omnibus: maximè verò à domesticis fidei. At ille gloriam seculi pertimescere, honoris ambitionem expauescere, tranquillitatem secreti, quod perdidit, multipliciter lamentari, diuitias sibi locupletatas, haud secus ac auari amissas, deslere. Ad pristinum ergo redijt ergastulum in foribus beati Germani ecclesiæ, ibique sub protectione eius proprium quæsiuit secretum, turbas hominum deuittauit, paucosq̄ secum clericos retentauit, quos admonendo & docendo deserere non valebat. Quibus sub operationis suæ cura victum suppeditauit, & verbi Dei semina quotidie eorum pectoribus infudit. Ibiq̄ continuè septem annis permanens, eò aduenientibus secumq̄ commorantibus verbum Dei sedulo ministravit. Sed quanto secretius se in ima loca contulit, eo amplius fama eius sanctissima altius eminebat in publicum, & quotidie superuenientium turbas sustentare non valens, & quasi concussam cellulam, & conquassatam medij maris fluctibus nauiculam deslens, ad pristinum se contulit orationis auxilium, iterumq̄ Romam pergere disponebat, & à tanti patris munimine absolutionem percipere, & secreta monasterij petere, atque alterius magisterio se commendare pertractans, si eum summus Papa sub patrocinio, vt prius poscebat, beati Petri militare sub manuum suarum cœcessisset sudore. Qui non iam publicum à Gallorum partibus arripens callem, sed secretiorem eligens viam, in Alemaniam peruénit, deindè in Germaniam: & sic in Noricum veniens, ibi aliquandiu demoratus, vbi diuini seminavit doctrinam, & nonnullorum sacra verba penetrabant, gratia Dei, corda in augmentum fidei Christi. Quæ gens adhuc rudis erat, & nupèr ad Christum conuersa.

Eo nanque tempore erat ibi deuotissimus Theodo Dux, insignis potentia, & virilis virtute, filijs ornatus, & nobilium virorum alacritate præcipuus. Cuius cùm longè lateq̄ felix fama increuisset, prouinciam ipsam sibi & liberis in quatuor partes diuisit, charique ibi habebantur sacerdotes, vt solet apud nouitios. Qui dum virum Dei Corbinianum aduenisse cognouit, ad se inuitauit, eumq̄ humilima supplicatione flectere conabatur, vt ab ipso honores sibi debitos acciperet. Sed obtinere non potuit: quòd vir Dei mallet paupertatem tranquillam sectari, quàm diuitijs frui perituris. Itaque multa ei munera largitus Dux, permisit abire. Illo autem relicto, in partes filij eius, nomine Grimoaldi, venit: qui eum honorificè recepit, & de tanti pontificis gratulabatur aduentu: nec tantum ipse, sed etiam vniuersa turba, quæ erat in ditione eius. Cùm autem gustasset dulcedinem doctrinæ illius, cœpit multis blanditijs ei supplicare, & nimijs insistere precibus, vt eum nequaquam desereret. pollicebatur enim eum comparticipem facere filiorum suorum. Sed vir Dei ad eius promissionem ab statu suæ mentis minimè declinavit, sed immobilis ad explendum iter arreptum permanit, & se nequaquam recedere ab huius tramitis perfectione professus est. Idem verò Grimoaldus munera illi non modica largitus, fecit ei copiam abeundi, direxitq̄ ministros, qui eum cum summo honore deducerent à finibus Noricensibus vsque in Italiæ partes. Qui iussa complentes, sub debito honore benedictionem petentes, reuersi sunt. Sed silenter, ignorante quidem viro Dei, iubente autem eodem principe, actoribus vel habitatoribus Alpium mandauerunt, tam Venusticæ vallis, quàm alijs circumquaque, vt si quando eum reuerti in illas partes contingeret, eum à finibus Baiouariorum nequaquam pateretur abire, nisi ad iam dictum principem perueniret.

In ipso autem itinere Romam pergendo, cùm Breones perueniret, iuxta syluam quandam in castris manebat. Sed dum custodes equorum incautè obdormirent, ita vt nullus vigilaret, vsus è sylua egrediens, sagmarium viri Dei discerpens comedit. Manè autem factò, dum expergitcebantur custodes, inuenerunt eundem vsu super ipsum sagmarium iacentem, & comedentem illum. Quòd dum Anfericus prædictus

Cap. 9. Vir sanctus fugit mundi applausus.

Iterum vadit Romam.

In Norico prædicat verbum Dei.

Cap. 10. Theodo Bauiaræ insignis Dux.

Grimoaldus filius Theodonis.

Cap. 11.

dictus viri Dei minister agnouit, beato Corbiniano dixit. At vir Dei patienter ferens, dixit eidem Anserico: Tolle flagellum istud, & vade ad eum, & fortiter illum verbera, & castiga pro delicto suo, quo nobis nocuit. Quod dum ille agere formidaret, dixit ei vir Dei: Vade, & noli timere eum: sed, vt dixi tibi, fac, ac postea mitte super eum fellam sagmariam, & sterne illum, & sagma super illum impone, & duc cum alijs caballis in viam nostram. Ipse verò Ansericus fecit, sicut preceperat ei vir Dei. Porro inpositam sibi sagram ipse versus quasi domesticus equus Romam vsque perduxit, ibique a viro Dei dimissus, abiit viam suam.

Vrsuni co-
git ferre sar-
cinas Romam
vsque.
Cap. 12.

Honorifice
accipitur à
Longobardorū
Rege.

Cum autem ad Tridentinum castrum vir Dei peruenit, vbi tunc à Longobardorum Rege comes nuper erat positus, nomine Husingus: is cum viri Dei emissarium valde decorum forma vidisset, emere concupiuit. Sed cum vendere noller, furto clam tollere iussit. Cuius rei vindictam caelestem ad tempus narrationis & ordinem referuamus. Igitur vir Dei sanctus Papiam veniens, à præcellentissimo Longobardorum Rege & Deo deuoto cum omni veneratione susceptus est, & septem tibi diebus propter sacram prædicationem verbi Dei, quæ ex ore illius inundabat, reuertens est. Eius se orationibus humiliter idem Rex commendauit, munera largitus non modica, & vale dicentem abire permisit, atque in eius comitatum cuiusdam ciuitatis præfectum ire iussit, & vsque ad portum amnis Padi deducere, & virum Dei cum omni comitatu suo diligenter transponere: & inde vsque ad Romanos fines alios cum eo pergere fecit, vt darentur ei per viam totius necessitatis solaria. Cum autem peruenisset ad portum Padi fluminis, is, qui cum eo missus fuerat, videns elegantem equum viri Dei, animo hærens, emere concupiuit. Sed vir Dei minimè se daturum prædixit, summo Romanæ vrbs Pontifici ducendum insinuans. Ille verò antiqui hostis pernicacia accensus, ad suæ damnationis cumulum, ad vltimum transuentibus amnis portum referuare suis silenter equum præcepit, Dei quoque viro transposito, subito se equo imponens, cursu velocissimo in vicinam syluam se immergens cum suis, huc illucque discurrens, simulabat latronem se querere. Tunc demum vacuus reuertens, raptorem se non nosse testatus est. Viri quoque Dei prouolulus vestigijs poposcit, vt pro negligentia sua ad regales aures eum minimè accusaret. At vir sanctissimus patientiæ suæ custos, hilari vultu ei valefaciens, à se dimisit, diuinæ vindictæ non ignarus. Cuius rei finem diuino adiutorio ad posterum narrandi ordinem referuamus. Nam vir sanctus tramite arrepto, cœptum carpebat iter.

Equo ani-
mo fert
fraudē cu-
iusdam.

Cap. 13.

Cum autem quadam die ad Tusciæ partes peruenisset sexta feria ieiunij, in qua abstinere oportebat ab esu carniū, videntes hi, qui præerant itineri, quòd hora gustandi tardius protraheretur, & quòd caballi calorem toto diei spatio subponere nequirent sustinere, dixerunt vt vel paululum repausarent. His dictis, is, qui alimenta ad mensam pontificis ministrabat, dixit se ad esum Episcopi nihil præter carnem habere, quam eo die non comesturum Episcopum nouerat. Hoc eo dicente, vir Dei sursum adspiciens, vidit aquilam in aëris altitudine volantem, & ait: Ecce auis, per quam nobis Dominus misericordiæ suæ largitate daturus est alimenta. His dictis, ab intuentium oculis longius aquila recessit, & de tanta altitudine oculorum acie piscem in maris fluctibus videns, submissis alis, arreptum ad litus perduxit. Illis ergò pergentibus, quidam cocus pontificis more itinerantium hoc videns, ad litus cucurrit, inuenit aquilam in piscis adhuc vivi capite sedentem, piscemque palpitantem. Qui cum aduenisset, aquila piscem dimisit, & auolauit. At cocus arreptum piscem obrulit pontifici, & factum aquilæ enarravit. Magnitudo verò piscis tanta erat, vt non solum pontifici sufficeret, sed etiam cunctis, qui apud illum comederunt. Res mira & valde inaudita, excepto antiquo miraculo, quo Paulo & Antonio coruus ministravit escam. Tanta enim diuinæ pietatis est largitas, vt nusquam suos seruos permittat inopia confici, dicente Psalmista: quia Inquirentes Dominum non deficient omni bono. Magna autem erat eodem loco amœnitas, magnaque herbarum copia, & fons largus. Quid ergò ibi aliud datur intelligi, nisi quòd omnipotens Deus, qui suum dignatus est pascere seruum, subiectioni eius necessariam præbuit alimoniam? Sed nequaquam aliud eius miraculum prætereundum esse videtur.

Nolsei sex-
ta feria ve-
sci carniū
diuinitus
grandis pi-
cis offer-
tur.

Psal. 33.

Cap. 14.

Octauo nanque die ab eo, quem diximus, similiter sexta feria quidam ex conuictoribus ad litus maris cucurrit. Est enim delectabilis callis iuxta mare euntibus vi-

darum.

darum molibus depressus. Is dum iret per litus, vidit secus litus natantem piscem non modicæ magnitudinis, quasi pedum vndecim. Quem dum deambulando intueretur, clamore valido auribus viri Dei indicauit. Iraque cuncti, relicto calle, ad litus quasi ad ingens spectaculum cursitabant. Vir autem Dei, cum natantem conspexit, intrà semetipsum tacite cogitans, nè fortassis sibi in esum, vt erat, à Deo transmissus esset, quendam suum ministrum, nomine Ansericum, cuius longè iam superius mentionem fecimus, ex nomine vocat, sciens eum peritiam habere natandi. Ei præfenti exui indumentis, nihil diffidentie in animo habere, pugionem in manus sumere præcipit. Ipse verò verbis eius confusus, vestimentis exurus, imperterritus quasi per humum mare ingrediens, (erat enim viribus strenuus, alacer ingenio) in mare missus, in interiora se contulit, sinistra manu pernatans, dexteram super vndas eleuans, ferro summis nisibus piscem tam fortiter percussit, vt ferrum sequeretur capulus. Pisce verò statim ad altiora maris se torquente, ipse summitatem tenens, ferrum secutus est. Cumque diu per mare natando piscis se fatigasset, & nihilominus persequendo eum percussor torqueret, ad litus eum conuerrere nitentur. His ita decertantibus, iam longius eductus fluctibus, ita vt vix iam litus adspiceret, confusus tamen verbis viri Dei, sumebat fiduciam. Quod dum piscatores quidam intuerentur, ex latere reuera releuantes, his relictis, certatim ad periclitantis ad nauigauerunt spectaculum. Qui dum vulneratum piscem intuerentur, totis viribus festinabant, atque ab æquore eum in nauim voluerunt attrahere. Sed dum idem viri Dei minister brachium in summitatem puppis immitteret, cœperunt piscatores pugnis & percussionibus reuerberare, vt ex tanta præda reuenteretur vacuus ad litora. Sed cum alacer pedem puppi immitteret, ad flagella intrepidus, viriliter se erigens, arrepto vnus ex manibus remo, cœpit percussores suos cadere. Qui illic timore percussis per orationes viri Dei, illius pedibus se submittentibus, nauim vsque ad litus traxerunt cum præda. Tunc vir Dei, & qui cum eo erant, immensas Deo referebant laudes, locaque ad applicandum aptissima perspicentes, castra illic metati sunt. Cumque tantæ esset abundantia gratia, vt piscem eundem nequaquam cunctis comitatus illius consumere possent, residua salientes, in vasa condiderunt. Refectis autem omnibus, hi qui aliena rapere conabantur, dignis sunt verberibus castigati, atque à viro Dei admoniti, nè vltimis principis Apostolorum beati Petri peregrinis nocere vilo modo auderent. Duos etiam eis tresses dare præcipiens, nè de operatione diei vacui recederent, abire illos permisit.

Anserici ma-
gna fiducia
de sanctita-
te beati viri

Ingres pilis is
magno ma-
raculo capi
tati sexta fe-
ria, qua no-
licebat car-
nibus vesci.

Ipse verò iter persequens, Romam vsque peruenit, & oratione facta ad vtraque beatòrum apostolorum Petri & Pauli limina, ad summi pontificis beati Gregorij presentiam veniens, ad eius se stravit vestigia. At ille surgere illi imperans, sedemque iuxta se poni faciens, sedere præcepit. Qui cum sedisset, non modica dona tanto Deo viro obtulit, & cuncta sibi de sua conuersatione displicentia enarravit, quomodo videlicet & quibus quasi immensis fluctibus quateretur huius mundi honoribus, & quomodo ei nec mitorum claustra tranquillitatem præstare potuissent, & quantum huius mundi formidaret diuitias, quippe qui nec vnum vellet habere colonum: Secretum ergò petens, vt ei omnes perturbationes animi sui atque angustias liberè posset referre, lachrymis fuis, flebili voce deplorat, vt suum secretum imposito honore perdidit, in pristina petitione persistens, vt ad cœnobium ipsum ire permitteret, vel in quadam cellulam includeret, vel in aliqua secreta sylua ad operationem ipsi concederet agellum. His auditis, tantam humilitatem eius miratus est summus Papa: eoque à se dimisso, ad secreta necessaria synodum congregauit, & in eo conuentu ista recitauit. Quibus illi auditis, vna voce omnes eum reuerti debere proclamabant, multis testimonijs scripturarum id confirmantes. His ita dicentibus, virum Dei in medium venire iussit. Quorum verbis se victum considerans, vt iniunctum sibi à tanto patre officium nullo modo omitteret, & à lucro vacuus rediret ad aream, cum summo ibi aliquantum temporis retentus honore, benedictione accepta, valefaciens omnibus, tristis recessit.

Peritâ Pon-
tificis viri
Dei ab Epi-
scopatu ab-
solutione.

Dolet se nō
impenitente
abolutio-
nem.
Cap. 16.

Cumque reuertendo Papiam peruenisset, ad portam vrbs fetetro impositum cuiusdam mortui corpus efferebatur, quem vniversus sequebatur vrbs magistratus. Qui mox vt virum Dei conspexere, subtiliter de persona eius atque vocabulo sciscitabantur. Erat autem cadauer eius viri, qui caballum illius antea rapere ausus fuerat. Eos autem omnes pauor ingens inuasit, quia ille desperatus à medicis, facinus suum

O 3

noti

non abscondit, sed publicè confessus est. Tunc quoque vir sanctus cum omni humanitatis reuerentia à Rege receptus, regalem deducebatur in aulam: quia nequaquam principem latebant diuinæ virtutis miracula, quæ per viarum spatia ab eo & per eum fuerant gesta: & propterea miles Christi ampliore ab omnibus recipiebat honorem, quamuis ille ea omnia libentissimè vóluisset silentio premi. Sedente autem Rege, & cum eo viro Dei, mulier ipsius tunc defuncti orbata viro & viduata, flebili vultu vestigijs viri Dei prouoluta est, adducens viri Dei caballum, à viro suo machinis diabolicis & nefandis raprum insidijs, forma & specie decorum quasi de obitu viri sui mortis reum: insupèr ducentos solidos viro Dei obtulit, dicens virum suum eadem die percussum fuisse, qua illecebrosis machinis viro Dei impedire præsumpsit, & vt ab eadem percussione languor quotidie dolori fomitem ministrasset, & vt iam à medicis desperatus sibi præcepisset, vt omni diligentia ipsum custodiret caballum, & viro Dei, si Deo donante, eò reuersus esset, omninò redderet, & eius facinus illi confiteretur, & insupèr debitæ impensionis ei aurum afferret, vt pro eius anima sanctissimus deprecari diuinam clementiam dignaretur. Quibus dictis, compassus eminentissimus Rex, & dolore ac tremore compunctus, statim ex throno prosiliens, genibus prouolutus est Episcopi, rogans nè hoc sperneret, quod mulier obtulit, & insupèr suum reciperet, quod amisit. Vir autem Dei, nè totam eminentiæ eius familiam contristaret, quam ob mortem tanti viri silentem conspexit, & in magna esse desperatione animæ illius, vniuersis petentibus ad suscipienda, quæ mulier obtulerat, tandem coactus consensit: Regem, vt surgeret, petijt, leniterque eum consolari cœpit, eumque rogauit, nè aliam quis pro ipso reatu vltionem reciperet, dicens, quia non vindicat Dominus bis in idipsum. suisque illum orationibus, vt valeret, adiuturum professus est. Fide recepta ex viri Dei verbis, viduata mulier recessit. Non longè post pontifex, cum summo ibi detentus honore & reuerentia, nec modicis ditatus muneribus, à Rege dimissus est, & rebus necessarijs abundè instructus, ad Tridentinos peruenit fines.

Nota vltionem diuinam in eum, qui abstulit equum viri Dei.

Nota regis erga eum reuerentiã.

Nahum 1.

Cap. 17.

Cum autem non longè à castro venisset in prata quæ appellabantur Rumanniana, quidam ex comitibus eius emissarium, quem ibi viro Dei fraudulento consilio ipsius principis, qui tunc ibi erat, ministri abstulerant, conspiciens quoddam iumentum sequentem, & multa macie deformem, ita vt vix cognosceretur, viroque Dei indicare curauit. Qui eum se dissimulans agnoscere, suis omninò indè silere præcepit. Cum autem vrbis portæ appropinquaret, ecce iam antea dictus comes Hulingus et obuiam veniens, pedibus illius aduolutus, commissum à se facinus non abscondit: sed humiliter confitebatur damnum, quod ei fecerat ex caballo, & illecebrose machinationis furtum per ordinem confessus est, qualiter propter decoram nobilitatem eius suis iumentis ad propagationem eum immittere concupiuisset, & in posterum referuare: asserens, quod hoc facto, diuina consecuta illum sit vindicta, ita vt febre quadraginta duo ex ipsis iumentis elephantino morbo perierint, excepto vno superstitite, quod tunc sequebatur. Et cum hæc confiteretur, duos, quos optimos habuit, caballos viro Dei obtulit, & insupèr ducentos solidos auri, humili voto deposcens, vt vir Dei pro emundatione delicti in ipsum admissi accipere non sperneret, & sibi delictum remitteret. Quibus auditis, vir Dei arrisit & ob satisfactionem illius condonauit ei. Ille autem cum magno honore per ministros suos eum vsque ad fines Baiariorum deducendum curauit.

Cap. 18.

Cum autem Magiensè castrum intrasset, à custodibus captus est, sicut longè superius diximus à Grimoaldo duce præceptum esse: nec vltius eum abire sinebant, nisi ad eorum principem seiturum promitteret. Ibi que nolens & coactus tamdiu detentus est, vsquedum ab eis missus Grimoaldo hoc nuncios reuertetur. Quæ vir Dei impedimenta viæ suæ diligenter pertractans, consideraui diuinæ virtutis gratia vacua non fuisse. Tunc enim ad beati Valentini confessoris Christi sepulcrum, situm in eodem castro, sanctæ orationis causa se contulit. sollicito animo vniuersam montanam regionem, vrbis illi confinem circuiuit, viditque terram fructiferam & syluosam. Inuenit etiam inter duos riuulos locum secretum & purum absque habitatoris tramite, qui appellabatur visitato nomine Camina. Intellexit ergò non sine diuino nutu & voluntate ibi se esse detentum: consideransque locum secretum, & ad sanctæ religionis cultum valdè commodum, eum magno amauit affectu: cogitauitque sibi secretum ibi hospitium construere, si eum condigno posset precio comparare

Orat ad sepulcrum S. Valentini.

parare. Perquisiuit ergò diligenter, cuius vel quorum is esset proprius, vt accedente opportunitate temporis, propter vicinitatem sancti Valentini ecclesiæ, sibi ad secretum hospitium eum vindicaret. Interea illi, qui ad Grimoaldum ducem pro annuncianando aduentu eius missi fuerant, reuertebantur, cum summa eum, veneratione rogantes, vt ad eum venire non dedignaretur. Adiecerunt etiam, vt si spontè venire nollet, datum sibi esse præceptum, vt inuitum eum deducere deberent. Intellexit vir Dei illorum insidias, & in prædicto castro relictis sarcinis suis, ad dictum principem moestus perrexit.

Cum autem ad palatium prædicti principis peruenit, per quendam dilectum eius cubicularium eidem principi demandauit, nequaquam se faciem illius videre velle, antequam lasciuam coniugem à se expelleret, quam sibi tunc copulauerat post obitum fratris sui Theodoaldi, viduam. Quæ quidem secundum huius carnis putredinem pulchra videbatur & decorâ, nomine Pilidrud, & genere præclara, ex Galliarum partibus genitricem secuta, istas peruenerat in partes. Sed cum Episcopi dictis consentire nolent, ipse in sua perseverauit sententia, eisque egregij prædicatoris Pauli ea verba demandauit inter cætera, Quia neque adulteri, neque fornicatores regnum Dei possidebunt. Illa autem funestè Herodiadis sequens exemplum, de morte viri Dei cum maleuolis quibusdam tractare cœpit. At vit Dei pro tali crimine meminere Iohannem increpasse Herodem & Herodiadem, quam tulerat fratri suo viuenti uxorem, atque ob hoc ab Herode interemptum esse: ideoque nullatenus in tantum facinus se consentire prædixit, antè se esse potius moriturum. Sic ergò quadraginta diebus ab eorum se subtraxit obtutibus, eosque per suos iugiter admonere non desistit, vt tam execrabile coniugium relinquere: congruisque temporibus, iam quidem, si conuerterentur ad pœnitentiam, blandis sermonibus Dei regnum promissit: porro si permanerent in malitia, terrorem magni iudicij Dei, æternumque eis citò venturum minabatur supplicium. Tandemque Dei omnipotentis consolante clementia, perduxit eos ad promissionem separationis suæ. Tunc vir sanctus in Domini Christi Iesu confisus gratia, eos fecit ad suam venire presentiam. Qui venientes, humi se prostrauerunt ambo, & extensis ad pedes eius brachijs, se grauitèr peccasse, se nimium reos esse confessi sunt: & ita pura confessione ad pœnitentiæ confugerunt remedia. Quorum capitibus vir Dei manus imponens, signo æternæ salutis eos munire curauit, ex humo eos erigens, tam grauitèr lapsis pœnitentiæ designauit, viam eis salutis ostendit, remediorum solatia eleemosynarum largitate, ieiuniorum & orationum frequentia adipiscenda monstrauit, & vt amplius peccare cauerent, sollicitè præmonuit. Sicque domum ingressi, communiter sumpserunt cibum. Sicut autem à mensa principis vir Dei alimoniam corporis sumpsit, ita illis alimoniam animarum, prædicando verbum Domini, ministravit.

Cap. 16. Grimoaldus ducit uxorem defuncti fratris sui.

1. Cor. 6.

Math. 14.

Vide sancti viri zelum.

Eccè insignè exemplum pœnitentiæ.

Cap. 20.

Tunc quoque vir sanctus locum aucenum in confinio Magiensis, cuius superius mentionem fecimus. Grimoaldo principi à possessoribus iusto precio emere persuasit, vt haberet iusto labore adeptum, vnde animæ suæ remedium acquirere posset. Ei verò princeps libenti animo obediuit, eoque cum beato Corbiniano veniens, conuocauit ad se possessores loci illius, qui vulgò adhuc dicitur Camina, inter duos riuulos Timonè & Finalem: & dato iusto precio, emit à viris nobilibus tam agros, quam prata & vineas cum parte Alpium. Illi verò venditores cum testimonijs & testibus hoc illi confirmauerunt, sicut mos est, in proprietatem. Quo facto, ex consilio fidelium & Deo deuotarum personarum tradidit hoc ipsum per manus beati Corbiniani Deo & sanctæ Dei genitrici Mariæ ad ecclesiam eius, sitam in castro Frisingensi super fluminiem Isaram, & coram testibus eidem perpetuo iure seruiturum firmavit. Tunc quoque vir Domini Corbinianus habitaculum sibi construere illic festinauit: basilicam ædificauit, & sancti Valentini atque beati Zenonis in ea patrocinia collocauit, & in eorum dedicauit honorem, vineasque ibi plantans pomiferis ornauit arboribus, & alimoniam pauperibus præparauit. Cœpitque fama sanctitatis eius spargi latè per orbem, à cuius ore laus Dei iugiter emanabat.

Ecclesiæ S. Mariæ Frisingæ quid dederit dux Grimoaldus.

Cap. 21.

Fuitque indè non longè manens quædam vidua, nomine Fausta, cū duabus filiabus bonam habens substantiã. Quæ Fausta diuidens cum filiabus possessionem, portionem suam Grimoaldo principi eo pacto tradidit, vt vsque dum illa viueret, eam tueretur & custodiret, & post eius decessum eam sibi haberet propriã in loco, qui dicitur Chorices, cum omnibus rebus eò pertinentibus. Post eius verò obitum beatus Corbinianus

S. Corbinianus Episcopus Frisingensis.

Cap. 22.

Nota antiquum more cibos appofitos benedicendi.

dedit Grimoaldo principi nongentos auri solidos, quos ei dudum Pipinus maior domus Francorumque princeps, pro elemosyna largitus erat, & comparauit hoc ipsum in Chories: & ambo pariter postea, beatus Corbinianus Episcopus & Grimoaldus princeps, tradiderunt hoc Deo & S. Mariae ad praedictam ecclesiam in castro Frisingas, ubi tunc beatus Corbinianus cathedram tenuit pontificalem.

Quadam vero die vir Dei beatus Corbinianus cum praefato principe recumbens ad prandium, apposita mensa, salutifero crucis Christi signo cum laude superpositam consignauit alimoniam. Praedictus vero princeps ex mensa dilecto sibi cani panem per incuriam proiecit. Quod ubi vir Dei conspexit, dextro pede tripodii calcem impexit, & mensam euertit, ita ut argentea vascula per pavementum huc illucque spargerentur: & ex scamno prosiliens, aiebat cum tanta benedictione indignum, quam cani non veritus esset proijcere: domumque illius egressus, dixit se ab eius cura omnino se abstrahere, & nequaquam cum eo ulterius panem communem sumere velle. Tum vero mulier de morte viri Dei coepit tractare, inuidiae facibus succensa, eod quod a viri sui illicito concubitu per verba eius separata esset, incessanterque in aures viri sui inuidiae & odij fomitem ingessit contra virum Dei, dixitque in principis ignominiam hoc egisse Episcopum, ideoque mortis esse reum. At rem ipsam princeps idem diligenter perpendens, patientiae seruans custodiam, aditum claudi iussit, ne tantus a se vir Dei recederet ira permotus. Ipseque cum primatibus suis palatium egressus, viri Dei prouoluebatur vestigijs, satisfactionem spondit, magnisque precibus atque blanditijs, necnon & muneribus motum mitigauit Episcopum, & tandem agre pacis osculum a beato promeruit Episcopo: & sic iterum pariter communem sumperunt cibum. Coeperuntque viro Dei diuitiae, quas non amabat, quotidie accrescere, & loca auferere.

Cap. 23.

Audiuntur melodie ceteros apud templum.

Cum quadam die in episcopo Frisinge sederet, molestia corporis correptus, more solito in vicinum montem ad oratorium beati Stephani martyris venire nequiuit ad matutinas Deo persolueudas laudes. Clerum itaque excitans, illuc ire praecipit. Illisque ascendentes, vox psallentium in ecclesia obuiam illis venit: tantaque concordia modulaminis magis ac magis in aures audientium se intulit, quanto ad ecclesiam propinquius accedebant. Ex fenestris quoque & tecto tanta vis clari luminis radiabat per latera eiusdem montis, ut claritatem diei superaret. Illis ergo festinantibus, & ecclesiae ianuam ingressis, tantus claritatis fulgor emanauit: odor tamen incredibili suavitate ibi triduo permansit. Clerici quoque nimio timore perterriti, & velut mortui corruerunt in terram, alij ante fores, alij limina ecclesiae ingressi. Vbi tandem vires reciperent, domum cucurrerunt, & omnia viro Dei indicauerunt. His ille auditis, se illuc deferri praecipiens, ibi ad manendum domum sibi construi iussit exigentiam.

Cap. 24.

Fontem precibus largifinum impetrat.

Nota rem miram.

Cum quadam die vir sanctus vespertina hora ad ecclesiam beatae Mariae in castro Frisingensi ad persolueudas Deo laudes veniret, ecce quadam mulier rustica cum muneribus ei obuiam perrexit, quae de maleficij suspitione iam antea viro Dei fuerat delata. Ibant cum ea onusti carnibus viri, & animal viuum secum ducebant. Quod vir Dei cernens, subtiliter inquisiuit, quoniam esset illius aduentus. Ad haec mulier dolosa quandam in iuuentutis flore principis sobolem quibusdam illusionibus demonum assererat fuisse commotam, seque suo carmine suisque artibus ad salutem perduxisse gloriabatur: & inde haec xenia apportare. Quibus auditis, vir Dei vehementer expauit, & ex equo prosiliens, tanto commouebatur zelo, ut ipse eam proprijs non parceret manibus cadere, & cuncta, quae cum ea portabatur, xenia ad portam ciuitatis, domum

En quae exaratur arte magicam.

domum reuertens, pauperibus distribuens, perfidiam principis non cessaret deslere. Socia vero antiqui hostis, ut serpens in paradiso, sparsis crinibus, receptis viribus, crucentata facie, principis se offerbat obtutibus. Quam cum ita flentem incesta vxor principis videret, diabolico instinctu furore incensa, vultu mutato, vim veneni, quam in corde ferebat, adspicientibus demonstrauit, vitam Episcopo auferre volens. Quod tamen viro indicare distulit: sed clam ei insidias in suam perniciem preparare non distulit, cuidam secretario suo, nomine Nino, occulte praecipiens, ut cum ab eadem villa recessisset Episcopus, collectis famulis, eum interimeret.

Cumque ad aliam pergere vir Dei disponderet villam, quidam Deum timens, per fratrem ipsius Episcopi beatae memoriae Erimbertum ei demandare curauit, quod in eadem nocte nequissimo mulieris consilio occideretur, nisi se mutatione loci studiosè seruaret. His dictis fidem Episcopus adhibuit, & intempestae noctis silentio occultè se ad aliam contulit villam. Inde sequente crepusculo ecce Ninus ille collectis famulis domum viri Dei circumcinxit, & eum diligentissime inquirentes, ut interficerent: sed minime reperientes, cunctis aedificijs euersis, vacui & confusi reuersi sunt. Episcopus autem, sumpto secum clero, locum reliquit, ad Magiense castrum perrexit, per quandam ex suis principi demandauit, quod sub omni celeritate ipsa maligna mulier in foueam, quam ipsi parauerat, corrueret, & ipse citò vitam finiret. Eas insidias suae coniugis ubi Grimoaldus cognouit, & abscissum viri Dei, misit & humiliter eum, ut rediret, rogauit. Ille autem minime assensit, sed Iezabelis pessima mulieris insidias oportere caeuere dixit. Quae vero tales insidias fuerit secuta vindicta, silentio non est prementum.

Cap. 26.

Necem sibi fluctam euadit.

Praedicti Ducti sunt interitum.

Filius eius, quem nefando carmine, ut diximus, machinis diaboli mulier incantauerat, rebus excessit humanis. Eoque mortuo, Grimoaldus ab insidiatoribus interfectus est. Praedictus vero Ninus, qui necem Episcopo afferre voluit, probrofa morte vitam finiuit. Cum enim ventem purgaret, lancea percussus interijt. Ad vltimum vero Piltrud Carolum in Gallias sequens, pro meritis suis ab eo repudiata, omnem honorem & gloriam perdidit, proprijsque exuta substantijs, nouissimè nihil nisi vnum asclum ad subiectionem possidens, in Italia vitam finiuit. Natiqque eius, qui ex illius prodierant vtero, cum multa tribulatione regno priuati, vitalem amiserunt flatum.

Cap. 27.

Grimoaldi principis interitus.

Item aliorum, qui viri Dei perdere voluerunt.

Hucbertus autem cum regnare coepisset, humanissime & summo cum honore virum Dei ad se reuocauit, eumque tanto venerabatur studio, ut sanctis eius meritis dignum erat: atque etiam sacro fontis lauacro eum sibi sociauit.

Cap. 28.

Hucbertus princeps.

Cumque exitus viri Dei appropinquaret, temporis obitus sui non ignarus, fratrem suum Erimbertum in Italiam ad Longobardorum direxit principem, postulans firmitatem suae possessionis iuxta Magias, quam sanctae Mariae tradiderat, ne inde auferretur, & ut suum corpusculum ad sepeliendum ibidem recipi iuberet, quod illic beato Valentino commendauit viuus: In eo enim castro dominabantur ea tempestate Longobardi. Hoc igitur octauo ante obitum suum die mandare curauit, & horam egressionis suae praedicens, alium ex discipulis suis ad Hucbertum principem direxit, suum obitum ei nunciaturum: postcens, ut cadauer illius deferri iuberet, ubi viuus promiserat.

Cap. 29.

Mortem suam pronunciat.

Veniente autem iam exitus sui die, balneum sibi praeparari iussit, & ex more ablatus corpus, capillos sibi tonderi fecit, caput & barbam radi: sicque vestibus sacris indutus, Deo sacrificium obtulit, & viaticum proprijs manibus recepit. Missarum solennitate completa, domum ingressus, post perceptionem corporis & sanguinis Christi, vinum sibi adduci iussit, modicumque degustans, nihil doloris praese ferens, signum crucis Christi capiti impressit, & Deo spiritum reddidit, atque a ministris in beatae Dei genitricis Mariae ecclesia traditus est sepulturae.

Cap. 30.

Nota ut sub mortem se gesserit vir sanctus.

Felix eius obitus.

Sed tanta mox pluuia secuta est atque procella triginta diebus & noctibus, ut nec vna hora vnquam cessaret. Vbi aperte monstrabatur, quod ibi requiem corporis sui habere nollet: sed in loco, ubi poposcerat viuus. Missi vero, a principe Hucberto reuersi attulerunt mandatum, ut beatissimi viri corpus Magias apportaretur, sicut ipse viuus fieri disposuerat, ut ibi in ecclesia sancti Valentini sepeliretur.

Cap. 31.

Itaque tricesimo obitus sui die de humo eleuatus, rali repertus est forma, ut viuus esse a multis putaretur, & quasi rectè valens dormiret. Confluebat nanque ibidem magna multitudo virorum ac mulierum, quasi ad ingens spectaculum, qui tanti pontificis lamentabantur decessum.

Cap. 32.

Nota de eius corpore.

Cumque

Cap. 33. Quidā ob lasciuum sermone diuinitū caligatur. Cumque corpus eius plastro imponerent, in ea hominum multitudine quædam puella, nomine Magata, non longè indè secretè cum socia stabat. Cumque ex illa socia inquireret, quid de Episcopo ageretur, nefandum valdè protulit sermonem, suę lasciuie atque immunditię sociū illum fuisse. Quod idè tam improuidè dixit, quòd sociam suam deludere vellet. At statim diuinę virtutis est vindicta secuta. Nam femur eius dextrum ita incuruatum est, vt vsque ad pedes obrigesceret. Atque in ea claudicatione permansit, vsque dum vixit, & binis sustentabatur baculis, vnus pedis vtebatur gressu, tametsi in luctu & pœnitentia & iugi confessione peccatorum suorum, atque sanctę orationis studio vitam multis duxisset annis.

Cap. 34. Ex ei iam pridem defuncto corpore manat calidus sanguis. Pergentibus itaque illis, atque deportantibus corpus Episcopi, cœpit de naribus eius emanare sanguis tam calidus, vt de corpore viuo solet effluere. Quem colligentes in vasculum fictile, deportauerunt vsque ad castra: vbi cum sancto corpore vigilando illa nocte manserunt, & vas plenum ipsius sanguinis in eodem loco infuderunt in terram, & cooperuerunt.

Cap. 35. Quidā Romanus ad eius corpus à febris sanatur. Cum autem aduenissent in partes Vallenensium cum sancto corpore eius, quidam nobilis Romanus, nomine Dominicus, Veronensis ciuis, magnis vexabatur febribus. Is ad viri Dei corpus cum venisset, de meritis sancti viri sanitatem se recipere posse confidens, subter corpus eius se submisit altero quidem latere, surrexitque pristinę sanitati restitutus tam valenter, vt in proprium insiliens equum, Dei omnipotentis virtutem & beati viri merita collaudans, domum sanus reuerteretur. Ministri verò viri Dei cum ad castrum Magiense cum eius corpore venissent, ab ipsa porta vrbis à custodibus Longobardorum repulsi sunt, dicentibus, quòd hoc nequaquam viri Dei corpus esset, sed machinari ipsos insidias, vt urbem capere possent. His ita dicentibus, literę Longobardorum Regis à Papia eò peruenerunt, quę tanti viri corpus precipiebant cum summo honore recipi. Eo suscepto, vasculum aperuerunt, vt experimento discerent veritatem.

Cap. 36. Rursus calidus fuit sanguis ex naribus diuinitū. Cumque pallium super corpus eius expansum, & sudarium, quod fuerat super caput eius, abstulissent, iterum sanguis ex naribus viri Dei egrediebatur calidus, qui inter tot montium spatia fuerat adportatus, & pulchritudo faciei illius tali inueniebatur colore, vt prius fuerat illo viuente. Tunc omnes vna voce magnificabant Deum in sanctis eius, & sanctum corpus eius in ecclesia sancti Valentini confessoris Christi, vt ipse disposuerat, sepulturę tradiderunt.

Cap. 37. Cerei diuinitū ardentes. Post sepulturam verò, tertia nocte media magni luminis cerei ardentes visi sunt in eadem ecclesia, ita vt diei vincerent fulgorem, & candorem superarent niuis: magnusque ibidè & optimus secutus est odor, qui illic permansit vsque ad matutinarum solennia.

Cap. 38. Insigne miraculum. Quadam verò die puer paruulus in nocte ipsius viri Dei solennitatis secus muros ciuitatis incautè cucurrit, & pede lapsus, in præcipitium decedit. Erat autem ibi tantę altitudinis spatium, vt intuentes magnus pauor inuaderet: atque ad ima montis ipsius, Passaris amnis magnis intumuerat fluctibus. Quis verò aliud de illo expectaret puerum, nisi mortuum esse, & inter saxorum scopulos ingentes disruptum? Et quantis ad ima montis peruenisset, nequaquam fluium euadere potuisset. Cum autem irent ad cadaver quærendum, amne per pontem transgresso, contemplabantur puerum saxo cuidam inhaerentem. Qui arreptis funibus, per saxorum ascendeabant cauernas, vsque dum ad iacentem puerum peruenirent. Qui ob merita viri Dei non tantum viuus, sed etiam illæsus repertus est: qui diuinę largitatis munere, illi postea episcopatu multis diebus præfuit.

Cap. 39. Arabo Episcopus Frisingensium historia scriptor. Interea verò, dum à Longobardorum gente corpus beati Valentini confessoris Christi de eodem castrò ablatum fuisset, & in Tridentinam urbem deportatum, ac postea à venerando Thassilone Duce in Patauium ciuitatem, cum summo reuocatum honore: cœpi ego Arabo, hæres licèt indignus, ipsius Frisingensis sedis Episcopus, cogitare, quid de tanti patris corpore agerem, qui sine debito honore & absque sancto illic iacebat officio: atque ea causa debitus ei honor præstari non poterat. Ad diuinum itaque me contuli consilium, atque cum cœpiscopis meis, & ceteris approbatis ecclesiasticis viris tractare cœpi, vt ad suam sedem, vbi Episcopus fuerat, ad gloriam Dei translatus, sibi debito afficeretur honore. Sanctorum autem virorum corroboratus consilio, generali synodo congregata, cogitationes vel consilium beatorum virorum

virorum in medium protuli, visum illis esse, vt sanctum corpus viri Dei ad suum locum reduceretur. Pariterque tractabamus, nè sanctus vir curę nostrę sublatu, sine sancto officio, & nobis ob tantam absentiam sine lumine remaneret: & quòd beati Valentini corpus indè ductū fuisset, ob quem iste vir Dei suum corpus eò adduci voluerat. Inito ergò generali concilio, triduanum ieiunium decreuimus per totam diocesim illam celebrandum, psalmodiamque sine intermissione ab omnibus generaliter agendam, atque per Missarum celebrationes quotidie diuinam clementiã ab omnibus vnanimiter cum summa deuotione & humilitate inuocandã, vt per suam misericordiam alicui suam indè aliquo modo dignaretur Christus ostendere voluntatem: vt rüm ad pristinum locum deberet adduci, vel illic expedare vltimi & magni diei resurrectionem, nè improuidè contra diuinum veniremus cõsiliu. Triduanò denique peracto ieiunio, antequam abinuicem corporali secederemus præsentia, septẽ viris ex nostris diuinę largitatis gratia in somnis est reuelatum, sicut tractauimus, ita perfici debere, vt ad suum locum viri Dei corpus reduceretur. Omnesque ergò nos humilimè collaudauimus clementiam Dei, & vale dicentes, abinuicem recessimus.

Tunc quoque cum consilio omnium cœpiscoporum nostrorum, cæterorumque ecclesiasticorum, & ipsius venerandi principis Thassilonis, ad repetendum viri Dei corpus probos atque prudentes ecclesiasticos viros cum alis direximus.

Cap. 40. Ingens sonus diuinitū excitatur in ecclesia. Cumque ad prædictam urbem Magiensem venissent, & orationes suppliciter implēssent, die declinante in vesperam, inito consilio, quosdam in ecclesia dimiserunt: alij verò ad percipiendam alimoniam domum ingressi sunt. Et ecce subito in ecclesia sonus factus est magnus, ita vt validi conitru vim superare videretur, & vniuersam non solum ecclesiam, sed etiam urbem commoueret. Tanta verò dici fuerat serenitas, vt nubes minimè apparere videretur. Tantus ergò omnes, qui in ecclesia erant, timor inuasit, vt nimium perterriti, in terrã corruerent, & quasi exanimis iacerent. At post paululum viribus receptis, ostium ecclesię conati sunt egredi. Et ecce hi, qui erant in domo, obuiam illis aduenerunt: & sic omnes cum ingenti pauore ecclesiam ingressi, cum omni reuerentia pernoctauerunt in vigilijs vsque in crastinum. Sed quid mirum, si tali sonitu viri Dei voluit ostendere, suam in reuocando ipsius corpore fieri voluntatem, quando etiam Israëlítico populo ad mouenda castra conuocando, diuino iussu prolixius perstrepebat buccina?

Manè autem factò, magna cum supplicatione accedentes, & tumultum aperientes, inuenerunt sancti viri corpus tam pulchrum, eaque elegancia coloris, vt leniter dormiens putaretur. Eleuatusque de eodem loco cum omni gloria & honore, & feretro impositus, cum magna pedestrium virorum religiosorum adducebatur celeritate, ita vt equites vix eos sequi possent. Superatis autem transalpinis iugis, cum ad portum Oeni fluminis cum tãtis reliquijs viri religiosi peruenissent: magna turba clericorum & laicorum vtriusque sexus ibidè obuiam sancto viri Dei corpori facta est, & cum multa litaniarum sedulitate illud excepit.

Cap. 41. Manus arida cuiusdam restauratur. Cumque indè in quendam opportunum campum venissent, & illic quiescerent, quidam vir manu arida à teneris annis, eò accessit, atque sub feretrum sacri corporis se submittens, de Dei misericordia & beati viri meritis confidens, eam manum ita re-

Cap. 42. Res mira in sancti viri corpore diuinitū. Eadem nocte quidam eò venit à demonio arreptus, tanta infania exagitatus, vt vix à fortissimis viris posset retineri, magnisque & perturbatis perstrepens vocibus, clamabat immaniter. Cumque à fidelibus viris subter feretrum corporis beati viri immissus esset, ita suffragante gratia Dei & intercessionibus sancti viri, immundus spiritus ex eo profigatus est, vt nunquam deinceps illi nocere potuerit.

Cap. 43. Dæmoniacus curatur. Contigit autem, vt apportando sancto corpore ad eum venirent locum, vbi iam olim è Frisinga cum eodem corpore pergentes substulerant, & collectum eius sanguinem, vt supra dictum est, in vase fictili, imposita illi tabula, defoderant. Ibi verò sanctę crucis baiulus super ipsum vasculum imprudens & insciens crucem defixit, inuentusque est sanguis viri Dei eò colore ac decore, acsi eodem die ex viuente corpore effluxisset. Itaque hymnos, laudes & grates Deo lætantibus animis omnes depromentes, & iterum eundem illic sanguinem honorificè reponentes, cum multa festinatione ecclesiam ibi condiderunt: vbi innumera Dei omnipotentis clementia ad honorem & gloriam sancti nominis sui dignata est multarum sanitarum operari miracula, per merita & intercessionem beatissimi viri.

Indè

Cap. 46.
Eius corpus
in ecclesia
S. Mariæ
Virginis re-
conditur.

Indè autem moto sacro corpori omnis cœtus pontificum & ecclesiasticorum turba immensa, vnà cum Thassilone Principè obuiam occurrentes, cum omni ecclesiastico obsequio, cum hymnis & canticis spiritualibus, cum multa omnium laude & prædicatione, in ecclesia sanctæ Mariæ, vbi primò fuerat humatus, ad honorè & gloriam nominis Christi, & ad totius spem Christianæ plebis, eius suffragia postulantis, est honorificè exaltatus. Atque per eius merita & preces magnas ibi virtutes diuina potentia quotidie efficere dignatur, & multis in Deum verè credentibus & fideliter petentibus sanitates iugiter illic cõferuntur: Præstante & miserante Domino Iesu Christo: qui cum Deo patre & spiritu sancto viuunt & regnat Deus per omnia secula seculorum, Amen.

DE SS. DOROTHEO ET GORGONIO AC SOCIIS MARTYRIBVS, EX HISTORIAE ECCLESIASTICAE Eusebii Casarensis, lib. 8. interprete Iohanne Christophoro Angliæ Episcopo.

9. Septembris
Ex cap. 1.

Imperatorum gentium erga Christianos humanitas.

Dorothei amplissimum honos.

Item Gorgonii.

Nota, quò in precio apud ethnicos fuerint Christiani, cum sancte se gererent.

VANTVM splendoris doctrina veræ pietatis in Deum omnium rerum gubernatorem, mundo per Christum patefacta, apud omnes homines, Græcos simul ac Barbaros, ante istam persecutionis tempestatem, quæ nostra ingruit memoria, obtinuerit, & quàm liberè inter eos prædicata fuerit, maius quiddam est, quàm quod nos nostra in dicendo tenuitate satis pro dignitate explicare possumus. Cuius rei argumento esse poterit singularis Imperatorum humanitas, qua nostros tam benignè exceperunt, quibus quidem tum prouinciarum præfecturas gratiò impertièrunt: tum propter incredibilem beneuolentiã, quam erga nostræ religionis professionem habebant, omni afflictatione & molestia, quam pro Dei amore homines Christiani solènt perpeti, eos penitus liberârunt. Quid de his attinet dicere, qui sunt in Imperatorum palatio magnam dignitatem adepti: de quæ ipsi Imperatoribus, qui domesticis suis pro sermone diuino propagando, & pia vitæ ratione degenda, ipsi velut inspectantes, copiã fecerunt liberè & ingenuè dicendi: atque ad eò suis ipsorum vxoribus, liberis & seruis, quas palàm de mira fidei libertate gloriandi exultandi quæ potestatem permiserunt? Quos certè chariores habuerunt, & magis eximie dilectos, quàm reliquorum feruorum turbam: vt Dorotheum illum, qui præter ceteros erga illos & beneuolentiã summam ostendit, & fidem non minorem: ac propterea præ alijs, qui magistratus & præfecturas in Imperio gerebant, amplissimum honoris gradum adeptus est: vt Gorgonium, qui non dissimili fama & celebritate enituit: vt alios non paucos, qui propter Dei verbum sunt parem cum illis dignitatem consecuti.

Aut quid commemorem, qua humanitate, cultu & beneuolentia, non illa quidem vulgari & contemnenda, prouinciarum præfecti & rectores, ecclesiarum præfides & Episcopi, vt manifestò cernere licebat, amplexati fuerint? Aut quomodo quisquam conuentus illos, infirma hominum turba frequentatos, multitudines in singulis ciuitatibus coactas, illustres hominum in templis concursus, poterit oratione explicare? Vnde cum in antiquis illis ædificijs non satis loci haberent, ampliores ecclesias in vniuersis vrbibus, fundamentis earum ad maiorem laxitatem dilatatis, crexerunt. Et quandiu diuina ac cælestis Dei manus populum suum, vt potè auxilium eius promerentem, obrexit, suoque muniuit præsidio: tandiu neque vlla hominum inuidia, quò minus istæ res vnà cum tempore in dies maiores progressiones facerent, in clementiæ & magnitudine aufererent, omninò potuit obistere: neque vesanus ille & perditus dæmon, vel suo ipsius conatu eas in inuidiam rapere, vel hominum insidijs vlla ex parte impedire.

Verum cum nos præ nimia quadam licentia, in mollitiem delicatam & dissolutam segnitiam effemus prolapsi: cumque alij alijs inuidere, maledictis insectari, & prope nos ipsi inter nos petulantibus linguis, tanquam mutuis armis, oppugnare, & casu aliquando verborum contumelias velut hastas vnus in alium intorquere, & præfides eccle-

ecclesiarum alter alterius vires infringere, & populus in populum seditionem concitare occiperet: cumque ficta & adumbrata sanctitatis species, quæ oratione nequit exprimi, & simulatio fronte occultata ad immensam quandam prauitatem serpsisset, diuina vltio, dum permagna adhuc Christianorum vbi quæ versabatur frequentia, parcius, aliquandò remissius & moderatius, vt solet, primò persecutione ex fratribus, qui militiam exercebant, inchoata, cœpit in nos animaduertere. Sed vbi, veluti sensibus orbat, & præstridit mente, nulla cura aut cogitatione incubuimus, vt diuinum Numen in nos incensum, beneuolum & placatum efficeremus: sed tanquam impij, nostras res à Deo, nec curari, nec animaduerti arbitrati, alia vitia alijs acruatim adiecimus: & pastores nostri, depulsa repudiataque pietatis regula, dissidio & contentione inter se exarserunt: quin etiam nullas alias res, præterquam discordias, minas, æmulationem, inimicitias & odium, inter ipsos mutuo adaugere studuerunt: & animis ambitionis æstu incensis, tyrannorum more principatum obtinere laborârunt: tunc demum, iuxta illam Ieremiæ sententiam, obscurauit in ira sua Dominus filiam Sion, & deiecit de cælo gloriam Israël: non recordatus est scabelli pedum eius in die iræ suæ: sed demersit Dominus omnem decorem Israël, & demolitus est omnes sepes eius, &c.

Anno decimonono Imperij Diocletiani, mense Dystro, qui à Romanis Martius nominatur, cum salutaris passionis Dominicæ festum iam pro foribus esset, omnibus in locis per Imperatoris literas palàm edictum fuit, vt tum deturbarentur ecclesiæ, soloque æquarentur: tum scripturæ absumerentur igni: tum qui honorem fuissent adepti, de gradu turpiter deponerentur: tum priuati, si modò in professione Christiana perstarent, libertate penitus priuarentur. Ac primum edictum contra eos editum, tale fuit. Non longo tempore post, alijs literis exeuntibus mandatum est, vt omnes ecclesiarum præfides vbi quæ gentium primum conijcerentur in vincula: deinde omnibus machinis adhibitis, idolis victimas immolare cogerentur.

Simul atque edictum, contra ecclesias Christi editum, in Nicomedia propositum erat, vir quidam non obscurus & ignobilis, sed, vt hominum fert opinio, longè illustrissimus, incredibili amore erga Deum & ardenti fide incitatus, ocyus prodit in medium, & illud in aperto & publico affixum, tanquam profanum & maximè impium, manu auellens dilacerat: idque, cum duo ex Imperatoribus in ciuitate adessent: quorum alter atate præ cæteris prouecta, primum Imperij gradum, alter quartum ab eo obrinuit. Atque iste primus martyr, qui tum occubuerunt, ad hunc modum eximie nobilitatus, taliaque cruciamenta perpeffus, qualia erat verisimile eum, qui fuisset in eiusmodi facinore depræhensus, subiturum, tum constanti & virili animo, tum pacato & tranquillo, ad extremum vsque spiritum constitit.

Ex omnibus, qui vnquam vel apud Græcos, vel apud Barbaros propter animi magnitudinem illustres, & hominum sermone celebrati sunt, nullus cum diuinis & eximij nostri temporis martyribus Dorotheo & suis sodalibus, Imperatorum ministris, comparari potest. Qui quidem cum summum honorem apud dominos adepti fuissent, & amore essent apud illos liberis proprijs & ingenuis non inferiores, probra & afflictationes pro pietate corporibus impositas, nona & multiplicia mortis genera contra ipsos excogitata, splendidiore reuerè existimârunt diuitias, quàm gloriã, quàm delicias, quibus hominum vita soleat diffuere. Mortem igitur vnus ex illorum numero, qualis fuerit, commemorare placet, eamque lectoribus spectandam relinquere: vt indè, quæ reliquis etiam eius sodalibus contigerint, animaduerti possit. Quidam illorum in ciuitate supra commemorata coram Imperatoribus, quos diximus, in medium adducitur. Qui cum iussus idolis immolare, omninò recusaret, mandârunt nudum in sublime tolli, ac flagellis eoque toto corpore dilaniari, quoad supplicio euictus, etiam animo inuito, quod erat imperatum, præstaret. Sed vbi ista perpeffus, constans & immutabilis persisteret, de reliquo ossibus eius iam carne denudatis, acetum sale permistum in corporis membra, cruciatu attenuata & propè contabefacta, infuderunt. Atque vt istos dolores protrierat, & veluti pedibus conculcârât, indè craticula & ignis vnà in medium trahuntur, & reliquæ eius corporis, tanquam carnes ad comedendum paratæ, ignis incendio non raptrm, vt breuè è vita decedens, omni dolore liberaretur, sed paulatim absumptæ fuerunt. Neque qui eum imposuerant in rogam, etiam post tot tamque graua cruciamenta ei vllum respirandi locum dare in animo habebant, nisi prius ipsorum imperata facturum annue-

Itèni quid mores deprauari fecerint.

Thren. 2.

Ex cap. 3.

Impium decretum Imperatorum cõtra Christianos.

Itèni aliud contra Episcopos.

Ex cap. 5.

Eccè plium zelum Christiani cuiusdam, nominè Iohannis.

Ex cap. 8.

Eximia virtus S. Dorothei &c.

Horrendi cruciatus Petri martyris.

ret. Sed ille proposito suo mordicus adhærescens, victor in tormentis animam effla- nit. Tale vnus regionum famulorum martyrium extitit, appellatione sua (Petrus enim nominatus fuit) reuerà dignum. Cæterorum autem sociorum eius martyria, quæ non inferiora sunt, quò orationis terminemus modum, missa in præsentia facie- mus. Tantùm autem exponemus, quo pacto Dorotheus & Gorgonius vnà, alijque non pauci ex Imperatoris familia, post varia certaminum genera, laqueo vita deposti- ta, diuina victoriæ præmia reportârunt.

MARTYRIUM SANCTI ET MAGNI MARTY- RIS SEVERIANI, AVTHORE SIMEONE META- phraste. Caput numerum ad marginem adiecimus.

9. Septem- bris. Cap. 1.

Seueriani præclara virtus.

Quadragin- ta martyrii historia habetur nono Martij.

Cap. 2. Lysie Ducis crudelitas.

Seueriani constantia.

Philip. 1.

Cap. 5.

Cæditur neruis crudis.

Psalm.

ICINIO impio imperante, Lysias, qui tunc erat Dux, properabat è Cæsarea venire Sebasten. Eum enim voca- bat tempus martyrum Christi: illorum, inquam, victoria insignium quadraginta. Postquam autem illis ad finem peruénit martyrium, Seuerianus quoque ad Ducem de- fertur. Fuit autem hic vir insignis virtute. Nunciabatur verò, quòd hic Seuerianus non solum Christianam tene- ret religionem, & cultum gentium probris ac contume- lijs apertè afficeret: sed etiam multos ex gentibus deci- piens, ad suum Deum adduceret. Præter hæc etiam alias intentabant ei criminationes, nempe quòd quadraginta illorum, qui paulo antè viriliter decertauerant, & neque tormentorum experientia, neque bonorum promissis cessissent, sed eundem statum vsque ad mortem præ se tu- lissent, Seuerianus fuerit, præcipua causa eorum tolerantia: & quòd cum multas haberet facultates, nullum sineret egere ex ijs, qui erant eiusdem sententiæ: Quinetiam eos, qui includebantur in custodijs, propterea quòd mutârint religionem, non sine- ret, propter rerum necessarium indigentiam, meliorem suscipere sententiam: sed affatim eis suppeditans, redderet impudentiores. Et hæc quidem inuidia, ex veritate sumens occasiones.

Quæ verò nunciabantur, Dux audiit, partim quidem lætus, partim autem ad iram protinus incitatus. Nam lætabatur quidem, quòd mox esset puniturus, quod pro- pter summam crudelitatem erat ei iucundissimum: Ira autem concitabatur, quòd intelligeret omninò esse aliquem, qui auderet despiciere tantam eius insaniam. Vo- lebat enim vel sola fama auditionis eos, qui Christum adorabant, ipsum formidare, & in extremis latere penetralibus & latibulis. Nè autem temerè appellaretur Lysias, (Erat enim vehementi rabie percitus aduersus Christianos) mittit quosdam cum iussu terribili, qui Seuerianum mox arriperent, & ad se adducerent. Quid autem Christi miles? Ne expectauit quidem eos, qui missi fuerant: sed eorum aduentum anticipans, accessit ad Ducem, & reputans esse tempus loquendi liberè: O Lysia, inquit, non sufficit tibi solum perire, & in te ipsum enssem impellere: sed nostras vis quoque perdere animas, & eas tanquam lucrum aliquod tuis præbere demonibus? Sed scias nunc te incidisse in viros fortes, & qui non sunt pusilli & abiecti animi. Mihi enim (vt ait meus doctor Paulus) viuere est Christus, & propter illum mori, lucrum est maximum.

His athleta amentia arcem statim labefactauit huius cacodæmonis, partim qui- dem, quòd præter spem omnem, ne expectauit quidem vt vocaretur: partim autem, quòd dum comparuit, incredibili vsus est audacia. Siluit itaque aliquantulum, planè animi dubius & perplexus. Deindè eos, qui aderant, horribiliter intuens, & manu martyrem ostendens: Crudis, inquit, neruis quamprimùm laceretur, vt sciat, quid- nam conciliet liberè loqui non in tempore. Atque ille quidem, dum sic verbera- batur, lætabatur tormentis, quæ sustinebat propter Christum, & illud Psalmicum, tanquam salutare remedium, afferens carmen, cantabat ad vulnera: Supra dorsum meum, dicens, fabricauerunt peccatores, prolongauerunt iniquitatem suam: & plagas ducebat esse inciramentum ad Christi dilectionem. Tyrannus autem cum videret eos quidem esse festos, qui flagris cædebant: martyrem verò esse vultu ala- criorem

criorem lucè spiritus, iubet cum relaxari à verberibus. Deindè cum traductus esset ad prætorium: Non es, inquit Dux, miles ignauus, quantum potest intelligi ex prima experientia, sed fortis & strenuus, & qui potes audacter adire pericula. Potes autem scire ex præsentibus, quòd nullam lætitiã, neque prosperam aliquam fortunam tibi Christus conciliet. Martyr autem animo magis confirmatus, & vt qui rerum aspe- rarum perpeffione linguam magis acuisset: Si oculi, inquit, animæ tuæ non essent he- betati tenebris impietatis, ostendissem tibi, quàm multa bonã mihi conciliasset id, quod mihi intulisti supplicium. Nunc autem quid agam cæco præluceus, & surdo ca- nis? Si enim non sic affectus esses, ô Iudex, intellexisses Christi gratiam & virtutem, quæ me confirmat. Num enim putas sine ea tam facilè affectum iri erga tormenta carnem & sanguinem? Si ergò sic sentis, si ea, quæ sunt præ pedibus, non potes intue- ri, quomodo non sunt omnia tua surda, & cæca, & dijs tuis similia?

Egrepiè res- ponder ty- ranno.

Dux autem valdè ridens, etsi martyr nondùm cessasset dicere: Tantum abest, in- quit, vt te rectè sentire existimem, & credam ijs, quæ à te dicuntur, vt futuris tormen- tis sim effecturus, vt modestior reddaris & sapientior. Rursus autem dicit martyr: Hæc verba te magnæ arguunt amentia: sed quoniam confidis in tormentis, & cre- dis fieri posse, vt his me persuadeas, ego quidem sum propè: manus autem licito- rum non sunt procùl. Liberè ergò loquar in necessitate spiritus mei, & vt ait diui- nus Iob, aperiam os meum, quod amaritudine animæ coarctatur: & videbis me qua- nus statua solidiorem, & patibili natura superiorem. Apud Deum enim meum est virtus & potentia mea, & in ipso est spes mea & auxilium. Cum hæc verba accepisset Lysias: Es, inquit, audax concionator, & in nos fluens magna dicendi copia, & ad- uersus deos glorians te iactas. Tuãme mentem fugit, te alloqui Præsidentem, qui tuæ vitæ habet potestatem, cum sis vnus ex multis, & relatus sis in numerum militum? Ille verò: Non ignoro, inquit, sed in Christum pietas dat mihi tantam audaciam, & loquendi libertatem. Angor autem animo, quòd non sit aliquis sine affectione, simul & sapienter iudicaturus. Fortè enim, ô Lysia, Dei omnium effectoris agno- uisses virtutem, & deos falsos contempsisses. Sed cur studium nostrum nihili fecisti? In quonam autem ipse tibi places, & præclare de te sentis? Es enim Præses, & ex sub- limibus: non id negauerim: nihil tamen à nostra differs communi natura. Nam tu quoque es homo, in quem mors cadit & interitus. In nos autem absolutam non ha- bes potestatem, præterquam in solum corpus. Ipsa autem me docent diuina elo- quia, non timere eos, qui corpus occidunt, animam autem non possunt occidere: Mattha. 10. sed illum potius extimescere, qui corpus & animam potest gehenna condemnare: quæ te accipiet, licet nunc immodicè gloriantem, cum ipsis dijs tuis & dæmonibus in æternum puniendum.

Christus dat suis mar- tyrib' omnè loquendi li- bertatem.

His magis ad iram concitatus Lysias, iubet martyrem trahi appensum ferreis la- niari vngulis. Postquam autem martyr sensit tormentum grauius, (Quomodo enim esset coronæ, nisi exciperent labores & dolores?) Iesu Christe, exclamauit, qui solus facis à seculo mirabilia, qui suspensus fuisti in Cruce, & sic superbum deieci- sti: qui in hodiernum vsque diem magnis & extolleris propter opera tua mira- bilia: veni ad me seruandum: & brachium quidem peccatoris & maligni contere, meorum autem membrorum articulos dissolutos colliga & vni, ô bone: & conce- de mihi, vt possim peragere hoc certamen martyrij. Solue autem etiam eam, quæ tuo gregi imminet, caliginem. Vides quàm sit in altum elata, & quemadmodum omnia ferè compræhendit. Atque sic quidem precabatur martyr suspensus. Tyrannus autem alios post alios mittebat lictores, grauiores ex hoc dolores machinans. Postquam autem vidit sanctum immutabili & constanti vultu ferentem ea, quæ in- tentabantur, animi dubius, iubet eum quidem relaxari à vinculis, conijci autem in carcerem. Martyr ergò dum abducebatur, & gloriabatur quodammodo plagis, per- mediam clamabat ciuitatem: Qui athletarum Christi videtis vulnera, eorum remun- derationes cogitate & præmia. Neque enim mente compræhendi, neque verbis ex- primi possunt bona, quæ Rex immortalis, & nunc dat ijs, qui pro ipso patiuntur, & in cælis reseruantur in posterum. Quinetiam ipsum quoque pro ipso pati, est iucun- dum: propter ipsum autem mori, est iucundius. Eum autem multi sequebantur, & maior affuebat turba, quæ ab eo docebatur ea, quæ sunt salutaria, donè ascendit in custodiam, & ipsam est ingressus.

Magna ani- mi fortitu- do.

Ducitur in custodiam.

Quintus dies præterierat, ex quo coniectus fuerat in custodiam, & athletam rur- sus

Versucia
Iudicis.

sus adducendum Lyssias : & impudenter se mitem esse simulans, sic eum moliebatur traducere à pietate : & Sciant omnes dij, dicebat, Seueriane, valde miror, repurans quod vir quidem adeo forma elegans, & quod videri potest, fortis, & qui rerum tantam nactus es experientiam, aperta morte à suavi hac luce dicebas. Laudo tuam stabilitatem & constantiam, si ea vsus esses aduersus hostes. Cum ferro autem, igne, bestijs & lapidibus decertare, est planè stultum, & nonnihil affine infaniae. An non vides si nihil aliud, robur quidem tuum esse fractum & dissolutum : ipsum autè corpus iam diffuere & perire ? His Lyssias callidè conabatur eius eneruare constantiam, Ille autem : Nè consideres, inquit, carnes consumptas flagellis : quas si tu non consumpseris, at mors adueniens minimè omninò eis parceret. Sed est mihi libera animi voluntas, quam neque minax terrebunt, neque tormentum attinget : contra autem, eam magis omninò pro Christo confirmant, promptioremque efficiunt & alacriorem. Quocirca non solum flagris caede, suspende & lacera : sed etiam obrue lapidibus, & iace in ignem, & quicquid, quod vis & potes facere, in me nè cuncteris intentare. Nam tu eris citius defessus puniendo, quam ego mihi parcam propter Christum. Quisnam autem te mihi grauior futurus sit inimicus, non possum perspicere : qui non solum eminens iacularis, ac telum in corpus immittis : sed studeas ipsam spoliare animam, & eam omninò nudare armis pietatis, & seruam abducere & captiuam.

Cap. 7.
Os lapidi-
bus eius co-
tesitur.

Hac cum Dux audisset, continuò personam & scenam abijcit, & rursus erat Lyssias cum solita crudelitate & immanitate, & iubet lapidibus conteri os martyris, & deinde etiam ei dicitari : Noli Christum crucifixum in lingua circumferre, neque illum commemorando esse molestus Ducis auribus. Sed strenuus athleta etiam decertans cum tali supplicio, tamen responsionem quoque adiecit : Miser, dicens, qui tuam animam semel fecisti daemone habitaculum, meritò ne solo quidem auditu potes ferre Christi mei nomen. Adhac rursus Dux : Ego, o Seueriane, existimans te factum esse moderatiorem tormentis praecedentibus, & sermonem impertij, & quae opus sunt, quod ad me quidem attinet, suasi. Quoniam autem ipse magis contendis vincere priora secundis, & quae praecesserunt perpeffiones, exuperatione delere posteriorum : vt aliquam referas gloriam à Christianis, qui aequè actum sunt stulti, te omninò docebo experientia, quod te tuus Christus ne tantillum quidem inuenerit. Tunc Seuerianus, qui ipse quoque, sicut diuinus Paulus, erat plenus diuino spiritu : Nos, inquit, non ea, quae videntur, o Index, sed ea etiam, quae non videntur, consideramus. Veniet autem, qui liberat, & sanctus è caelo visitabit : & quae à te in me intentantur supplicia, omnia efficiet inania, vt sunt re vera. Hac cum martyr respondisset, Dux conuersus ad circumstantes : Quoniam, inquit, Seuerianus praesentium malorum expectat remunerationes, interim pendeat sublimis in ligno : & huius latera vngulae ferreae consumant. Sint autem etiam circa eum satellites, vehementius lanietur, & nobis aliquas fortasse agat gratias, qui sic etiam authores sumus plurium bonorum.

Cap. 8.
Lateracius
immaniter
lacerantur.

Hac ille quidem dixit, veluti subsannans : multitudo autem licetorum statim circumstans, & eum sublimè tollens, latera lacerabat crudeliter. Ille autem : Vnam hanc, dicebat, plagam grauem existimo, quae me à Christo disungit. Sunt verò haec omnes mihi potius voluptati. Me enim ab ijs, quae sunt in terra, separantes, soli Christo coniungunt. Interim autem Dux quidem dicebat : Dijs sacrificia, Seueriane, & liberare à supplicijs. Ille verò ipsius verba ne tantillum quidem curans, neque eum aliqua dignans responsione, apud se tacitè loquebatur : Non sunt dignae passionēs huius temporis, quae conferantur cum gloria reuelanda. Dux itaque martyris silentium, contemptum, sicut erat, arbitratus, grauiora in eum excogitabat : & cum eum de ligno deposuisset, deducit ad murum : cumque duos lapides maximos & grauissimos, vnum quidem collo, alterum autem alligasset pedibus, & martyrem sine cinxisset, demittit è muro sublimè pendentem : vt lapidum pondere membris ei diuulsis, violenter abrumpat animam. Sed reuera in te sperauit, Domine, & non est affectus pudore. Nam membrorum quidem forma à sua compage diuellebatur, & ossa nudabantur carnibus : Voluntas autem & liberum animi institutum erat omninò impatibile. Eum autem ex alto ludificans Lyssias : Sustine, dicebat, Seueriane, fortasse enim sic apud Christum erit tibi maior merces. Martyr autem cum iam deficeret, & extremum ageret spiritum : Si scires, Tyranne, dicebat, quoniam pro his mihi

Rom. 8.

Horredum
supplicium.

michi concilies, ipse quoque desiderares pati eadem : quid aliud hinc significas, quam quod maiora cupiebat propter Christum ? Admirans itaque Lyssias tantam eius tolerantiam & fortitudinem, & maximè quod tam opportunè, etiamsi talibus esset malis implicatus, respondisset : Existimabam, o Seueriane, inquit, te esse hominem rudem, & ignarum literarum, vt qui sis miles, & in bello te semper exercueris : sed, vt video, es facundus, & summa vi dicendi praeditus. Ad haec respondens sanctus : Deus, inquit, cui ego serui, qui potest facere, vt omnia consistent, cum sit omnipotens, si virum rudem acceperit, eum reddit sapientem : si mutum, tardaque & impeditioris linguæ, eum efficit disertum & elegantem oratorem. Hac dixit, & cum manus paululum extendisset : Ago tibi, inquit, gratias Domine Deus, quod me confirmasti, & posuisti arcum aeneum brachia mea, & eripuisti animam meam ab impia rhomphea, ab inimicis manus tuae, & ab ijs, qui insurgebant aduersus me, extulisti me. Et nunc in atrijs tuis, Domine, in bonis domus tuae colloca me. Quoniam latantibus omnibus habitatio est in te. Cum has preces edidisset Domino, simul etiam ei reddit spiritum nona mensis Septembris.

Sequenti autem die quidam ex pijs, quibus martyr viuis suam mandarat sepulturam, simul conuenientes, cum martyricum illud corpus magnificè composuissent, & super id hymnos cecinissent, & quaecunque solent Christiani, peregrissent, desiderantibus simul & colentibus manibus elatum, media nocte tulerunt in patriam martyris. Cum autem venissent in quandam locum, illinc quidem patriae significatur aduentus reliquiarum. Cogitabat verò vnusquisque eis ire obuiam : & omnes simul egressi sunt, neque fuit vllus, qui non venerit, non senex, non puer, non infirmus, non natura tardus : sed existimabat vnusquisque se praerepturum esse benedictionem, si modò prius occurrisset reliquijs. Sic ergo omnibus alacriter festinantibus, mortui serui coniunx sola relicta fuerat, (Decefferat enim eo tempore quidam ex seruis martyris) erantque vxori acerba omnia, mariti damnum, & eius, qui eam consolaretur, solitudo : & quod nesciret quoniam modo posset ire obuiam martyri. Sola ergo inuis relicta, quoniam quassata, qui eam consolaretur, & non fuit, & qui simul doleret, & non inuenit : mortui coniugis corpore appposito, plangebat, gemebat, lamentabatur, mortuum perindè ac viuum alloquebatur, Surge, o marite, surge, dicens, eamus obuiam domino nostro, nè videamur soli pigri & desides, neque quippiam nos negligentiae accuset in nostrum dominum. Sensim autem & tangebatur tunicam, & lachrymas cum voce emittebat. Hac postquam breui tempore suggestit, & dixit coniugi, etiam corpus martyris mox erat aduenturum, repente (o miraculum) viuus cernitur, qui erat mortuus, & ijs abiectis, quae erant ei imposita, cum se protinus cinxisset, ipse quoque vadit obuiam martyri. Quod insigne miraculum, & tulit athletae testimonium de maiore eius fiducia ad Dominum, & ad maius desiderium accendit omnium animos. Non enim quod factum fuerat, erat eiusmodi, vt posset rejici, neque de eo poterat esse vlla dubitatio : sed quos decessus habuit spectatores, & qui curam gesserant funeris, fuerunt ij quoque testes resurrectionis.

Cum longo autem tempore assedisset famulus sepulcro martyris, decimo quinto anno ab illo tempore, & paulò plus, ipse quoque excessit è vita. Atque tunc quidem considerantibus omnibus, qui ad hoc congregati fuerant, vbinam ab eis martyricum corpus deponeretur, quoniam dubitationis non dabatur solutio, meliori & diuiniore prouidentia id statuendum reliquerunt, & coronam ex floribus contextam imponunt reliquijs. Protinus autem tanquam ab aliquo missa, desuper aduolans aquila, accepit coronam, & sensim mouit pennas, & eas minus pernices habuit ad volandum. Sed illam quidem statim sequebatur populus. Ipsa autem quodam modo eum ducebat, tantum ante eos volans, vt non esset multum remota ab oculis. Et cum venisset ad propinquam syluam, & deinde coronam ex alto demississet in pulchro loco montis, & volare coepit celerius, & profecta est ad suam habitatioem. Hoc illi conijcentes diuinam esse indicationem, cum voluptate & magno studio concurrentes, sacrum illud & diuinum corpus illic sanctè & diuinè deponunt. Quo in loco in hodiernum vsque diem sanctus illic frequentes operatur curationes, & multa miracula, cuiuslibet roganti benignè apparens, & eius curam gerens, in

Christo Iesu Domino nostro : Cui gloria & potentia cum patre & sancto spiritu, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

VITA S. AVDOMARI EPISCOPI MORINENSIS. NOMEN AVTHORIS ANTIQVVS MS. CODEX

non habet. Est grauitate scripta, sed stylum passim mutauit F. Lauren.

Surius. Videtur ab eodem scripta esse, à quo etiam vita

S. Bertini Abbatis edita est, nempe à Folchardo Bertiniensi.

9. Septembris. Cap. 1. Patria & patres S. Audomari.

BEATVS Audomarus antistes, ex nobilibus & secundum seculi dignitatem inclytis, atque in fide catholica eruditus, ortus est parentibus haud ita procul à Constanria, in loco, qui Aurea Vallis nuncupatur. Pater eius Friulphus, inter suos clarus fuit: mater verò Domira est appellata. Verò religiosi parentes Audomarum puerum, pro Christianæ religionis ritu & consuetudine, diuina suffragante gratia, ab ipsis incunabulis, catholicis enutriere discipulis. Erat enim illis vnicus filius. Porro Friulphus post obitum Domiræ coniugis suæ, puero iam & ætate crescente, & gratia, suauis iugo Christi & læui sarcinæ collum suppo-

Cap. 2. Match. 19.

suit, hortante ad id & corroborante eum filio Audomaro. Ambo igitur, & Friulphus parēs, & Audomarus egregie indolis puer, accuratè implent, quod Saluator ait: Vade, & vende omnia quæ habes, & da pauperibus: & veni, sequere me. Atque ita mundo mortui, Deo viuentes, à rebus caducis inopes, caelestibus locupletes, Deo subditi, maligni demonis hostes, ætate dispares, animo pares, ad Christi militum illud celeberrimum sese contulere monasterium, quod Luxouium vocant, à sanctæ memoriæ beato Columbano Abbate, in Burgundionum regione in Christi honorem ædificatum.

Cap. 3.

Præerat tum illius cœnobij sanctæ multitudini beatus Eustachius, cui vnanimiter sua religiosa ac pia indicârunt vora, accommodantes se illi diuinæ scripturæ sententiæ: Interroga patrem tuum, & annuntiabit tibi: maiores tuos, & dicent tibi. Cernens autem sanctus Abbas Eustachius eos diuino flagrare amore, atque in beati Audomari tum vultu, tum sermone caelestem gratiam animaduertens, salutem atque perfectum ex sacræ scripturæ sententijs eis consilium præbuit, modò vtrosque simul, modò separatim singulos adhortans, vt sub disciplina monastica siue regulari, cum ipso in Dei seruitio perseverarent. Ambo igitur diuino inflammati amore, spiritualis patris Eustachij consilium sequentes, sanctæ regulæ iugum mente deuota susceperunt. Inde verò beatus Eustachius immenso repletus gaudio, eos in sanctorum monachorum sodalitate admisit.

Deut. 32. S. Eustachij vita habetur 29. Martij.

Audomarus cum patre suo sit monachus.

Cap. 4.

Porro Audomarus spiritali gratia plenus, ætate tener, fide robustus, monastici canonis rigorem complexus, in illo beato monachorum cœtu institutus, omnibus Dei seruis, Christo illic militatibus, diuina id efficiente gratia, charus & amabilis fuit. Erat enim mente & corpore castus, obedientia atque humilitate præcipuus, diuina scientia refertus, charitate & mansuetudine conspicuus, parsimonia seuerus, ieiunijs deditus & prolixis noctium vigilijs, animo commemorans illud ex Euangelio, Beati sunt serui illi, quos, cum venerit, Dominus inuenerit vigilantes.

Luc. 12.

Cap. 5. Match. 5.

Interea fama eius longè lateque diffusa, vsque ad Dagoberti Francorum Regis notitiam peruēnit. non enim potest abscondi ciuitas supra montem posita. Multis inde labentibus annis, ab eodem Rege & omni populo vocatus & electus, sancto Aichario Nouiomeni agente Episcopo, ad instituendum & gubernandum Taruanensis vrbs populū, cum multa animi humilitate Episcopi sedem & dignitatem suscepit. Tum verò diuini verbi semina in credentium pectora deiiciens, animarum & corporum languores sanans, captiuos & victos redimens, viduarum ac inopum vel maximè curam gerens, plebem sibi à Domino commissam, ad æterna promerenda præmia incitabat.

S. Audomarus sit Episcopus.

Cap. 6. Fuscianus & Victorius prædi.

Igitur plebs Taruanensis, licet longè ante eius aduentum, à beatissimi martyris Dionysij socijs Fusciano & Victorico, verbum Dei accepisset eo tempore, quo egregius Christi martyr Quintinus apud Ambianenses prædicabat: at multa tamen Tar-

Taruanensium turba etiamnum idolorum cultum conseruabat. Cum enim Fuscianus & Victorius à Taruanensibus profecti, in Ambianensi territorio martyrium obijissent, mox Taruanenses ad demonum cultum relapsi fuere: nec ij duntaxat, qui nomen Domini antea recipere noluerant: sed illi etiam, qui à sanctis martyribus baptizati fuerant, pari errore implicati, idola colebant.

Cap. 7. S. Audomarus conuertit Taruanenses.

Itaque Christi antistes Audomarus in eam urbem ingressus, salutifera scripturæ caelestis præcepta stolidis paganorum pectoribus instillabat, mentesque horridis ignorantia tenebris occæcatas, illustri sermonis Euangelici lumine collustrauit, simulacra euerfa igni tradidit, sacrilegum eorum cultum ab ea vrbe funditus exturbauit, ac salutaribus baptismi vndis eius populū expiauit.

Cap. 8. Claret spiritu prophético.

Cum autem die quodam in oppido, quod Bononiam (alij Boloniam) vocant, præsens adefset, post nocturnas vigilias more suo diluculo exurgens, ad ecclesiam se contulit, vt diuina animum cõtemplatione reficeret, lachrymisque & precibus vacaret. Postquam autem sacrosancta Missarum celebravit solennia, sub meridiem defessos artus in lectulo collocauit, aliquantæ quietis captandæ causa. Accessit autem quidam ad eum iuuenis ex adstantibus, petens copiam eundi ad litora mari propinqua, & ludo illic sese exercendi. Respondit autem ei vir sanctus ore prophetico: Non expediet tibi, fili mi, sine me quoquam abire. Itaque nulla tibi datur à me facultas excedi, donec me videris à somno surgere. Præuidit enim pronidus sui gregis custos, erranti iuueni quiippiam mali euenturum. Dormiuit igitur iam lassus venerabilis senex: at iuuenis patroni sui iussa contemnens, vt solet iuuentus negligere præcepta maiorum, celeri cursu ad mare se proripit.

Cap. 9. Pena im-morigeri iuuenis.

Cernens autem nauiculam ad litus consistentem, qua solebant incolæ paruum transmittere flumen, quod Elnam appellant, stultè ac temerè, amore inepti ludi dementatus, in eam se recipit, volens in vicinis litoribus ludo operam dare. Ecce autem ludentem illum mox ab improuisò ventus vehemens protrudit in mare, & serua tempestas ab alto existit pelago, nauisque nimum tumescens quassata vndis, simulque & gubernatore destituta & remige, errabunda huc illucque vagatur. Talibus ergò ille miser implicatus periculis, tandem acerbè deplorat sancti patris se monita contempsisse, & iam nec propriæ, nec alienæ regionis litora conspiciens, vltima mortis discrimina pertimescit. At verò diuina misericordia audiens illum merita sancti Audomari implorantem, nauim ad Saxonum regionem appulit. Sed metuens ille, nè fieret præda raptorum, seque ob almi patris cõtemptrum reum agnoscens, pectusque crebro tundens, ad nauiculam ocyus se recipit. Et ecce benignissima Domini misericordia, & beati Audomari meritis adiutus, prospero cursu pelagus emetitur, donec ad eum rediret portum, vnde illum valida venti vis extruserat, vbi Elna fluuiolus in mare euoluitur. Multum proinde exhilaratus se in natiuo consistere solo, immensas Domino gratias agit, & ad oppidum properans, reperit sanctum præsulem eo loco, quo illum reliquerat. Toto ergò corpore prostratus, temerarios ausus suos illi confitetur, & vt miserandum in modum iactatus sit in pelago, atque ipsius meritis tandem liberatus. Eum verò reprehendens vir sanctus, benignè respõdit: Nonne ego prohibueram, fili, nè aliquid te conferres? Sed tu verba patris paruipendenda putasti. At nunc quando diuina misericordia è tantis periculis te extraxit, præcipio tibi, nè cuiquam isthuc reueles, donec ego superstes ero. Et siluit quidem adolescens, quandiu vir sanctus superuixit: sed postquam ille cælos petijt, res sub modio absconsa, vbique celebris euasit.

Cap. 10. Effigies Crucis inbet vir sanctus fieri.

Est aliud miraculum, quo Dominus voluit omnibus testatum efficere, quantis ornatus sit meritis antistes beatissimus Audomarus: Abiens quandoque ad propinqua vbi visitanda loca diocesis suæ, circa horam diei sextam sub patulæ arboris tegmine dedit se sopori haud procul à villa, quæ Iormacus dicitur. Inde post breuem quietem surgens, iubet ex ligno fieri Crucis effigiem, eamque sub eadem arbore desigi. Proxima nocte eo in loco resulsit lux immensa. quo factum est, vt ab eo tempore vsque in præsens locum illum seu sacrum venerentur, & multi hodieque illic homines moribidi optata salute potiantur.

Cap. 11. Mummo, Bertramus & Bertinus.

Per idem tempus tres venerabiles viri, & in Christo pia animorum conspiratione fundati, Mummolinus, Bertramus & Bertinus ex territorio Constantiensi ad sanctum venere Audomarum, cupientes cum beato præsule verbo vitæ perfrui, & pro sanctæ Trinitatis amore, contempto paterno solo & cunctis vitæ oblectamentis, nudi se discipuli.

nudi sanctæ regulæ institutum amplecti. Eos vir beatus, & in illis Christum cum multa animi exultatione & erga Deum gratiarum actione suscepit, Deum laudans, quòd tales ipsi misisset adiutores, qui subditis ei populis æternæ salutis sacramenta declararent. Erant enim eruditione præclari, & in catholica fide benè maturi. Tum quoque feruebat in illis charitas Christi, qui eos, quos visitat, omni virtute confirmat & munit.

Cap. 12.

Adroaldum virum nobilem conuertit S. Audomar.

Cùm sic ergò præful sanctissimus Morinensem ecclesiam gubernaret, & scediffimum paganismum cælesti doctrina extirparet, Adroaldus quidam rebus locuples stemmate mundanæ nobilitatis clarus, beato Audomaro in diuinis laborante triumphis, catholicæ fidei doctrinæ aures mentemque accommodat, planè detrectas ceruicem deinceps dæmonum inclinare simulacris. Eum vir sanctus baptismo expiavit, æternæ salutis immensas opes, & horrendas inferorum tenebras ei inculcans.

Cap. 13.

Adroaldus hæredem omnium bonorum suorum Christum facit.

Iraque Adroaldus admixtus iam turmis fidelium, ecclesiæ limen, quod antea valde erat detestatus, religiosè frequentat, Christumque veneratur & adorat. Hinc amoris diuini studio, ad cælestes opes inhians, omnes facultates suas & villam Sithiu Christo & sancto Audomaro transcribit. O te præclarum Christi opibus Adroaldum, qui dum terrenis facultatibus te hæredem fecisti, cælestis paradisi hæres es institutus. Natura quidem te veri fructu priuauit, vt dum nulla tibi superesset in sobole posteritas, ipse Christus tuæ hæres fieret hæreditatis.

Cap. 14.

Extruit templum in Sithiu S. Audomarus.

Porrò sanctus Audomarus, dum extirpatis spinis & vepribus, mundat Christi messem, etiam horrea præparare volens, egregium templum in Sithiu magnis sumptibus extruit in sanctissimæ Dei genitricis & perpetuæ Virginis honorem, sanctorum patrocinij illud muniens. At sancti illi diuinæ religionis cultores, Mummolinus, Bertramnus & Bertinus, in Domino conspirantes, cœnobium condunt, quod Vetus Templum dicitur. Atque illic fraterna concordia Angelicam instituit monachorum vitam, & cælestem adunauit in Christi laudibus sodalitatem.

Cap. 15.

Sine remige & ventis nauigat sancti viri.

Sed cùm animaduertent locum illum monasticæ quieti minùs accommodum, explorare instituunt, habeantne vicina loca monasticæ disciplinæ situm opportuniorem. Est verò illic stagnum, marinos æstus imitans, cùm fiat Eurus vehementior. Eò se conferunt tres illi milites Christi: nauim intrant sine remige, vt eò tendant, quòd sit visum spiritui sancto. Excipit eos nauis in stagni gurgite, nullo neque remigio, neque remigis arte instructa, non ventorum acta flatibus, nullas neque merces, neque commearum ferens, sed solos habens electos Christi ministros, fidei feruore adeò communitos, vt nulla corporei victus habita ratione, nequaquam se in terram exituros affirmarent, donèc aspirante ipsis Spiritu sancto, tum demùm natis ad litus diuina virtute & gubernatione ad eum pertingeret locum, quem Christus ipsis daturus esset, cùm ipsi psallendi ordine in Dauidico Psalterio ad eum versum peruenissent: Hæc requies mea in seculum seculi: hæc habitabo, quoniam elegi eam. Quid multa? Nauicula errabundo radit iter tramite, eamque mira fidei vis regit per vndas. Sancti benè sperant, & confidunt Deo: orant, vigilant, cælo intenti psallunt.

Psalm.

Cap. 16.

Vide miraculum.

Cùm autem iam psalmodia recto ordine ad eum perduceretur versum, Hæc requies mea, ad litus nauicula mira celeritate appellitur, Angelico, vt credimus, ducta moderamine. Ità vno eodemque tēporis puncto, quod est dictu admirabile, & versus psalmi & litus attingitur. Tum verò sancti viri hymnum Deo promentes, & gratias toto pectore agentes, ab hospita excipiuntur tellure.

Cap. 17.

* Aginoum

Conditur monasterium Sithienf.

Exeuntes autem è cymba in terram, diuino ipsis munere datam, Angelicos ciues hospita terra miratur, sancto propediem monachorum cœtu ornanda. Illi verò magno pectoris feruore sese accommodant ad extruendum illic monasterium. Congratulatur illis Apostolicus Christi antistes Audomarus, fauet eorum studijs, vrgetq; conatus. Multi confluunt artifices, templum cõditur ad * Aginoum fluiuium. Necdum operi suprema erat imposita manus, & iam monastico structa apparatu, fortissima castra religiosorum virorum implet multitudo. Iraque sacerdos Domini Audomarus in his omnibus Dominum benedicens, Mummolinum illi cœnobio præficit. Is verò pastoris munus adeptus, cælestis doctrinæ semina discipulis depromit, dæmonum virus linguæ fulminibus profligat.

Cap. 18.

Et iam Deo plenus, instar cedri Libani, virtutum suarum longè lateque diffundit odorem suauissimum. Vndè factum est, Domino id agente, vt post decessum Aicharij,

Aicharij, ipse illi in Nouiomenfis ecclesiæ cathedra successerit: in quo pontificatu & viginti annis strenuè se gerens, iam vltima ætate, deposito fragilis carnis pondere, Angelicis ciuibus adiunctus est.

Mummolinus creatur Episcopus Nouiomenfis. Cap. 19. S. Bertinus fit Abbas Sithienfis.

Porrò in Episcopum electo Mummolino, sanctus Audomarus pastorem curam Sithienfis monasterii beato Bertino demandauit: qui illo ministerio probè fungens, talem se omnibus exhibuit, vt à cunctis amari posset potius, quàm timeri. Itaque in eius venerandi patris amorem conspirant illa Dei agmina, & magna concordia tam egregio duci adherēt, quem in cunctis moribus suis serpentis prudentiam, cum columbæ simplicitate coniunctam, consecrari viderent.

Cap. 20.

S. Audomarus fit cæcus.

At ferax Euangelicæ vitis palmes sacer Audomarus, cùm iam eos virtutum ferret fructus, vt per eum lex vitæ omnem illam regionem sanctificaret, fides intemerata sceptrum sibi vendicaret, mortis iura abolerentur lauacri diluio, cœpit corpore debilitari, & vt pia mens diuinis propinquior fieret, vtroque oculorum lumine orbatus est. Iraque prouidus ille speculator inter Christicolas versatur corpore cæcus, sed lucis præclara de se exempla præbet. Porrò autem mente perlustrans illam sempiternæ lucis arcem, miratur Angelicos Ordines: paradisum quoque illuminatis cordis oculis contemplans, nectareo ligni vitalis fructu se fatiat. Felix sanè ea corporeæ lucis amissio, quæ menti cælestis luminis adfert copiam maiorem, quo Christus Iesus conspicitur, cæli ostia referantur.

Cap. 21.

Obitus S. Audomari.

Postquam autem Morinenfis siue Taruanensis cathedra triginta annorum spatio tanto esset potita præfule, columna illa Dei corporeis destituta viribus, acri cœpit febre pulsari, concuti, atque disruciari. Tandem victa membra lecto affiguntur, sed mens inuicta pristinum conseruat fidei tenorem. Denique quinto Idus Septembris rumpit vincula corporis, cum Christo victura in secula seculorum.

Cap. 22.

Sub mortè accipit Domini coram Deo sacramentum.

Sub mortem autem pastor Apostolicus ad limina matris ecclesiæ debilis progreditur, suscipiunt lugentia mœnia patrem. Deinde diuina sumpturus sacramenta beatus senex accedit, lachrymæ ab imo pectore erumpunt, offert Deo fragrantia precum thura, animo ad cælestia suspensus, corpore humi prostratus. Sacrosancto igitur corporis & sanguinis Christi sacramento pectus suam communit, & abituræ animæ diuinum præbet viaticum. Adstat ipse sacris altaribus hostia viua, sancta, Deo accepta, atque hunc in modum precatur: Agnè Dei, per istas æterni panis delicias, suscipe pro tua pietate vota supplicantis. Ecce ad te venio, relinquo eos, quos mihi commisit: miserere signenti tui: me iam cælestis excipiat gratia, & tuos tua seruet miseratio: vt te in paterno solio regnantem videamus, nec vnquam de membris tuis hostis triumphet.

Cap. 23.

Ijs verò omnibus peractis, rursùm lecto excipitur, æterni panis suauitate refectus. Et ecce cælesti melodia euocatur anima è corpore, digna quæ diuinis conspectibus presentetur. In eius egressu quæ illic fuerit odoris fragrantia, quis pro dignitate explicet? Vincebat ea aromata omnia, omnes balsami & thuris odores.

Cap. 24.

Sepelitur in monasterio Sithienf.

Non latebant hæc beatus Bertinum: sed de ijs diuinitus edoctus, absque mora venit ad ædes, in quibus iacebat funus, discipulorum caterua stipatus: tollitque illud corpus nulla vnquam libidine pollutum, & absportat ad monasterium perpetuæ Virginis & matris Domini, quod beatus Audomarus in Sithiu primò condiderat, ipsique Bertino & omni ecclesiæ Sithienfi mandauerat, vt illic corpus suum humarent, quod & factum est.

Cap. 25.

Miracula ad eius sacrum corpus.

Ità sanctus Pontifex, cælestia scandens regna, in sinibus Abrahæ requiescit: eius sacra exuuiæ terreni corporis multis virtutibus coruscant. Lampas apud eius sepulcrum suspensa, cælitus accensa est, & benedictio Christi oleum illi suppeditauit, quo longo arsit tempore. Aptè sanè ipsas signorum primitias dedicauit cæleste oleum, pacis symbolum vel luminis, vt beatus Audomarus ab his euocatus tenebris, lucidissimis Angelorum ordinibus credatur insertus. Ab eo enim tempore ex illo venerando beati antistitis loculo morborum omnium multiuaria est curatio profecta, & quibuslibet corporum infirmitatibus sancti præfulis pietas medicatur.

Cap. 26.

Post eius felicem obitum casu quodam duo inter se conuenere, alter simplici & aperto, alter vafro & versuto ingenio. Rogat fraudulentus simplicem, vt argenti solidum mutuo sibi det: iureiurando affirmat, se bona fide redditurum. Homo simplex pietate ductus, facit quod ille perit, cùm spondidisset ad certum diem se persolaturum. Iam dies aderat: commonefacit hominem, vt reddat debitum. Ille tanquam præter

præterius fasque reddere iussus, quod non deberet, stomachatur: bonum virum tor-
nis oculis intuetur, & multa comminiscens, ait se nescire quid velit: se ne teruncium
quidem ab illo vnquam accepisse. Respondet alter: Eamus ergo ad venerandū Au-
domari patris sepulcrum, & si per eum nostræ regionis procuratorem, non dubita-
ueris iurare verum esse, quod nequiter fingis, immunis eris à solidi persolutione. Est
pariter ad sacrum beati Audomari corpus, & cum non longè abessent, dicit creditor
debitori: Cur ipsum quiescentis patris turbabimus loculum? Deus iustus iudex vbi-
quæ est, & solus implet omnia, nec virtus beati Audomari intrâ sepulcrum inclusa est.
Hoc ergo in loco, quo nunc sumus, illius sancti patris nomen testificare, & mihi erit
satisfactum. Ille miser semper æstuantis auaritiæ cæcatus libidine, verso ad sacri tem-
plum vultu, & ad cælum sublatis manibus, dum vult commotis labris perituro se
obstringere, confestim corrui & ad extrema perducitur. Oculi crepantes suis mo-
uentur locis, nerui membrorum omnium dissoluntur, spiritus per immentos ex-
tortus cruciatus, tertio die excedit è corpore.

Vlcio cele-
stis in peie-
rare volen-
tem.

Cap. 17.
Vinctus, di-
uinitus sol-
uitur.

Ezech. 18.

Quidam ob perpetrata facinora proscripius, & catena ad collum vinctus, mani-
cisque ferreis constrictus, cum iuxta beati Audomari fores traheretur, mox vincu-
lis omnibus absolutus, celeri cursu solus ad eius sacrum tumulum se recipit, multum
ibi lachrymarum imbrem fundens. Sanctus verò pontifex magistri sui vestigijs infi-
stens, qui se dicit nolle mortem peccatoris, sed vt conuertatur & viuat: clementissi-
mum se illis exhibet, quem permulta flagitia damnabant. Ingens verò stupor obtinet
torrores, captiuque vestigia sequentes, vident eum beati Audomari sepulcro inhæ-
rere: nec ausi viterius torquere hominem, tam præsentis sancti antistitis virtute liber-
rarum, faciunt ei copiam liberè, quò velit, recedendi.

Cap. 28.
Nota anti-
quâ deuoti-
onem.

Iam verò potentes seculi cateruatim ad limina tanti patris venerabundi aduolât,
& quia inter primos in cælesti aula eum residere, & profusa benignitate prælargum
illum non dubitant, sancta cum illo commercia instituunt: donant & offerunt Deo
atque beato Audomaro pro maximis exigua, pro cælestibus terrena, vineas & agros
plurimos pro semper vernatis paradisi campis & hortis amoenissimis. Eiusmodi san-
ctis desiderijs flagrantibus & finitimi & longinqui, cum sibi pariter patronum concili-
ant. In quibus Franci non pauci, diuina gratia permoti, cum tam pijs seruerent desi-
derijs, vinea sua in ius beati Audomari transfudère, additis etiam agris & alijs rebus,
& donationes suas dignis testimonijs confirmârunt.

Cap. 19.

Per id tempus, cum iam vineæ maturos, eosque copiosos, ferrent botros, Hekki-
nus quidam in beati Audomari vineam ingressus, abstulit inde uvas non paucas: fur-
tuoque lætus onere ad socios redijt pascendis pecoribus occupatos. Rogant illi,
vt è spolijs nonnihil ipsis impertiatur. Mox annuit infelix: sed dum immissa in sinum
dextra, quem sinistra pandebat, vult proferre botros, subitò eius brachia obrigescunt,
vt moueri non possent, & os retrò contortum, omnem amittit loquendi facultatē.
Id focij eius conspicati, miseratione quadam affecti, hominem diuinitus percussum,
mox ad herum eius adducunt, causamque omnem eius mali exponunt. Ille verò fa-
muli vicem miseratus, toto animo cælestem ei studet conciliare medicinam. Itaque
ferens secum vini optimi certam mensuram, & munuscula, quæ tum ad manû erant,
puerum percussum secum ducit ad basilicam pagi, quem Gebuualdesdorp vocant,
& illic munera sacræ aræ imponens, vnâ cum puero totus humi prosternitur, tacitisq;
lachrymis & precibus Dominum & sanctum Audomarum interpellans, orat vt agri
membra sanentur. Ibi pius sacerdos ad eum precibus annuit, vt mox incolumis sur-
geret tam malè mulctatus seruus. Cui herus congratulans, deuota mente nomen
Christi benedicit, & annua ei vouet munera, quæ etiam quoad superuixit, religiosè
persoluit. Omnes verò eo miraculo adeò sunt perterrefacti, vt nullus deinceps ausus
fuerit lædere patrem venerandum, & non modò non ingredi quisquam conatus sit
in vineas eius septis munitas, sed ne gramina quidem agrorum eius contingere vo-
luerit, nisi id fratres permisissent. Gloria tibi, Christe, qui sic percutis aduersos, &
misereris respicientium.

Cap. 30.
Nota anti-
quam deuo-
tionem in
diebus Ro-
gationum.

Eodem serè tempore sub festum Dominicæ Ascensionis, cum more recepto tri-
duana fiunt Supplicationes siue Rogationes, & sacrosanctæ Crucis vexilla totius Ec-
clesiæ proles deuoto pectore sequitur, nudis pedibus incedens: vbi maxima populû
multitudo decora processione, peractis officijs, ad sanctam reuersa fuit ædem, in qua
beatissimi Audomari sacra ossa quiescunt, quædam mulier cum filiabus duabus adfuit:
è qui-

è quibus minor natu, intolerabili sitis ardore vexata, cum lachymis id indicat foro-
ri, vt solet ætas puerilis. Illa verò dolens vicem eius, ducit eam ad puteum S. Audomari,
qui in eius crypta est, altitudine pedum sexaginta. Sed cum restis deesset, qua
hauriret aquam, puella tandiù siti cruciata, hærebat ad os putei, seque genibus vol-
lutans, suaue ducebatur vel vidisse diu concupitam aquam. Interim præceps ruit in pu-
teum. Id cernens eius soror, magno clamore & eiularu totum populi cœrû eò per-
trahit. Inquirunt omnes, quæ tantarum sit causa lachrymarum. Respondet illa: Huc
ego accessi cum sorore mea & matre. At soror siti æstiuans, malecauta in medias la-
bitur aquas, & nunc sitibunda mortem bibit sub aquis. Tractant inter se omnes, qua
possint ratione cadauer extrahere è puteo, & mandare sepultura. Immittitur restis, si
caque puer illigatur, qui è profundo educat puellam, & puteum à cadaueris futura
putredine seruet, quem beati Audomari præclara virtus sanctificet. Sed cum fons
ille morbis omnibus salutarem adferret medicinam, nullis sordibus inquinari potuit.
Denique inuenta est puella viua instar anseris natæ super aquas. Eam puer secum
attulit, capillis quidem eius prorsus ab aqua intactis, sed limbis vestis nonnihil ma-
defactis. Tanto igitur miraculo conspecto, summam & sacrosanctam Trinitatem in
beati Audomari meritis plebs vniuersa benedixit.

Insigni mi-
raculo ille-
seruatur
puella in pu-
teum lapsa.

Hæc nos pauca ex innumeris sanctissimi Audomari miraculis & virtutibus con-
scripsimus, qui sanè etiam præcipuis sanctis æquiparandus videtur pietate, signis, vir-
tutibus & meritis. Ad eius tumulum cunctis ritè venerandum omnis generis saluta-
ris medicina exhibetur: cæcis lumen, surdis auditus, mutis loquendi facultas restitu-
itur, nerui contracti laxantur, dæmones pelluntur, ad laudem & gloriam omnium
Creatoris & Redemptoris Domini nostri Iesu Christi: cui est cum æterno patre & spi-
ritu sancto æqualis honor & eadem gloria per immortalia secula seculorum, Amen.

Cap. 31.

Miracula
ad tumulû
S. Audomari.

DE SANCTIS EPISCOPIS ET MARTY-

RIBVS, NEMESIANO, FELICE, LVCIO, ITEM ALTE-
ro Felice, Litteo, Poliano, Victore, Iadere, Datino &c. Epistola 77.

beati Cypriani Episcopi Carthaginensis: vel, vt alij ha-
bent, libri tertij Epistola 25.

Cyprianus Nemesiano, Felici, Lucio, alteri Felici, Litteo, Poliano, Victori, Iadere, Datino coepiscopis: item compresbyteris & Diaconibus, & cæteris fra-
tribus in metallo constitutis, Martyribus Dei patris omnipotentis, & Iesu Chri-
sti Domini & Dei conseruatoris nostri, æternam salutem.

LORIA quidè vestra poscebat, beatissimi ac dilectissimi
mi fratres, vt ad conspectum atque ad complexum vestrū
venire ipse deberem, nisi me quoque ob confessionem
hominis relegatū, præfiniti loci termini coercerent. Sed
quomodo possum, represento me vobis, & ad vos, eti-
amsi corpore & gressu venire nō datur, dilectione tamen
& spiritu venio, exprimens literis animum meum, quo in
istis virtutibus & laudibus vestris lætus exulto, participē
me computans vobis, etsi non passione corporis, con-
fortio charitatis. An ego possim tacere, & vocem meam
silentio premere, cum de charissimis meis tam multa &
gloriosa cognoscam, quibus vos diuina dignatio honorauit: vt ex vobis pars iam
martyrij sui consummatione præcesserit, meritorum suorum coronam de Domi-
no receptura: pars adhuc in carcerum claustris, siue in metallis & vinculis de-
moretur, exhibens per ipsas suppliciorum moras corroborandis fratribus & ar-
mandis maiora documenta: ad meritorum titulos ampliores tormentorum tar-
ditate proficiens, habitura tot mercedes in cælestibus præmijs, quot nūc dies nume-
rantur in poenis? Quæ quidem vobis, fortissimi ac beatissimi fratres, pro merito re-
ligionis ac fidei vestræ accidisse non miror, vt vos sic Dominus ad gloriarum subli-
lime fastigium clarificationis suæ honore prouexerit, qui semper in Ecclesia eius
custodito fidei tenore vigistis, conseruantes firmiter Dominica mandata, in
simplicitate innocentiam, in charitate concordiam, modestiam in humilitate,
dili-

10. Septem-
bris.

S. Cyprianus
exul pro-
pter Chri-
stianum.

Nota qui
mores pro-
uehant ad
martyrij
gloriam.

diligentiam in administratione, vigilantiam in adiuuandis laborantibus, misericordiam in fouendis pauperibus, in defendenda veritate constantiam, in disciplinae seu- ritate censuram.

Ac ne aliquid ad exemplum bonorum factorum deesset in vobis, etiam nunc in confessione vocis & passione corporis fratrum mentes ad diuina martyria prouocatis, duces vos exhibendo virtutis: vt dum grex pastores suos sequitur, & quod fieri a prepositis cernit, imitatur, paribus obsequiorum meritis a Domino coronetur. Quod autem fustibus caesi prius grauitur & afflicti, per eiusmodi poenas iniunctas confessionis vestrae religiosa primordia, execranda nobis ista res non est. Neque enim ad fustes Christianum corpus expauit, cuius est spes omnis in ligno. Sacramentum salutis suae Christi seruus agnouit: redemptus ligno ad vitam aeternam, ligno prouectus est ad coronam. Quid vero mirum, si vasa aurea & argentea in metallum, id est, auri & argenti domicilium dati estis, nisi quod nunc metallorum natura conuersa est, locaque, quae aurum & argentum dare ante consueuerant, accipere coeperunt? Imposuerunt quoque compedes pedibus vestris, & membra felicia ac Dei templa infamibus vinculis ligauerunt: quasi cum corpore ligeretur & spiritus, aut aurum vestri ferri contagione maculetur. Dicatis Deo hominibus, & fidem suam religiosa virtute testantibus, ornamenta sunt ista, non vincula: nec Christianorum pedes ad infamiam copulant, sed clarificant ad coronam. O pedes feliciter vinciti, qui non a fabro, sed a Domino resoluuntur. O pedes feliciter vinciti, qui itinere salutari ad paradysum diriguntur. O pedes in seculo ad praesens ligati, vt sint semper apud Dominum liberi. O pedes compedibus & transfuersarijs interim cunctabundi, sed celeriter ad Christum glorioso itinere cursuri. Quantum vult hic vel inuida crudelitas, vel maligna, nexibus vos suis & vinculis teneat: cito a terris & poenis istis ad caelorum regna venietis. Non fouetur in metallis lecto & culcitris corpus, sed refrigerio & solatio Christi fouetur. Humi iacent fessa laboribus viscera: sed poena non est, cum Christo iacere. Squalent sine balneis membra, situ & sordē deformia: sed spiritaliter intus abluuntur, quod foris carnaliter sordidatur. Panis illic exiguus: at non in solo pane viuunt homo, sed in sermone Dei. Vestis argentea deest: sed qui Christum induit, & vestitus abundanter & cultus est. Semitonisi capitis capillus horrescit: sed cum sit caput vni Christi, qualecunque illud caput deceat necesse est, quod ob Domini nomen insignitum est. Omnis ista deformitas, detestabilis & tetra gentilibus, quali splendore persabitur? Secularis haec & breuis poena, quam clari & aeterni honoris mercede mutabitur, cum secundum beati Apostoli vocem, transformauerit Dominus corpus humilitatis nostrae, conformatum corpori claritatis suae?

Sed nec in illo, fratres dilectissimi, aliqua potest aut religionis, aut fidei iactura sentiri, quod illic nunc sacerdotibus Dei facultas non datur offerendi & celebrandi sacrificia diuina. Celebratis, immo offertis sacrificium Deo & preciosum pariter & gloriosum, & plurimum vobis ad retributionem praemiorum caelestium profuturum, cum scriptura diuina loquatur & dicat: Sacrificium Deo spiritus contribulatus, contritum & humiliatum Deus non despiciat. Hoc vos sacrificium Deo offertis, hoc sacrificium sine intermissione die ac nocte celebratis, hostiae facti Deo, & vosmetipsos sanctas atque immaculatas victimas exhibentes, sicut Apostolus adhortatur & dicit: Oro ergo vos fratres per misericordiam Dei, vt constituatis corpora vestra hostiam viuam, sanctam, placentem Deo: nec configuremini seculo huic, sed transformamini in renouatione sensus, ad probandum quae sit voluntas Dei bona, & placens, & perfecta. Hoc est enim, quod praecipue Deo placeat: hoc est, in quo maioribus meritis ad promerendam voluntatem Dei, opera nostra proueniant: hoc est, quod solum Domino de beneficijs eius grandibus & salutaribus fidei ac deuotionis nostrae obsequia retribuunt, praedicante in Psalmis & contestante Spiritu sancto: Quid retribuam, inquit, Domino pro omnibus, quae tribuit mihi? Calicem salutaris accipiam, & nomen Domini inuocabo. Preciosa in conspectu Domini mors iustorum eius. Quis non libenter & prompte calicem salutis accipiat? quis non apperet gaudibundus & laetus, in quo aliquid & ipse Domino suo retribuatur? quis non preciosam in conspectu Domini mortem fortiter & constanter excipiat, placiturus eius oculis, qui nos in congressione nominis sui desuper spectans, volentes comprobatur, adiuuat dimicantes, vincentes coronatur, retributione bonitatis ac pietatis paternae remunerans in nobis, quicquid ipse praestitit, & honorans quod ipse perfecit? Ipsius enim esse, quod vincimus,

Sancti martyres fustibus caesi.

2. Tim. 2. Damna ad metalla.

Vincti compedibus.

Deut. 8.

1. Cor. 11.

Philip. 3.

Nota de Missa sacrificio.

Psalm. 50.

Rom. 12.

Merita operum.

Psalm. 115.

imus, & quod ad maximi certaminis palmam subactō aduersario peruenimus, declarat & docet Dominus, in Euangelio suo dicens: Cum autem vos tradiderint, nolite cogitare quomodo aut quid loquamini. Dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini. Non enim vos estis, qui loquimini, sed spiritus patris vestri, qui loquitur in vobis. & iterum: Ponite in cordibus vestris non praemeditari excusare. Ego enim dabo vobis os & sapientiam, cui non poterunt resistere aduersarij vestri. In quo quidem & credentium magna fiducia est, & culpa grauissima perfidorum, non credere ei, qui se opem suam daturum consentibus pollicetur: nec rursus eundem timere, qui aeternam poenam negantibus comminatur.

Quae vos omnia, fortissimi ac fidelissimi milites Christi, insinuatis fratribus nostris, implentes factis, quod verbis ante docuistis, futuri maximi in regno caelorum, pollicente Domino & dicente: Qui fecerit, & sic docuerit, maximus vocabitur in regno caelorum. Denique exemplum vestrum secuta multiplex plebis portio, confessā est vobiscum pariter, & pariter coronata est: conexa vobis vinculo fortissimae charitatis, & a prepositis suis nec carcere, nec metallo separata. Cuius numero nec virgines de sunt, quibus ad sexagenarium fructum centenus accessit, quasque ad caelestem coronam gloria geminata prouexit. In pueris quoque virtus maior aetate, annos suos confessionis laude transcendit, vt martyrij vestri beatum gregem & sexus & aetas omnis ornaret. Qui nunc vobis, dilectissimi fratres, conscientiae victricis vigor? quae sublimitas animi? quae in sensu exultantia? qui triumphus in pectore? vnumquenque vestrum stare ad promissum Dei praemium? de iudicij die esse securum? ambulare in metallo, captiuo quidem corpore, sed corde regnante? scire Christum secum esse praesentem, gaudentem tolerantia seruatorum suorum, per vestigia & vias suas ad regna aeterna gradientium? Expectatis quotidie lati perfectionis vestrae salutarem diem, & iam iamque de seculo recessuri, ad martyrum munera & domicilia diuina properatis: post has mundi tenebras visuri caedidissimam lucem, & accepturi maiorem passionibus omnibus & consistationibus claritatem, Apostolo contestante & dicente: Non sunt condignae Rom. 8. passiones huius temporis ad superuenturam claritatem, quae reuelabitur in nobis. Plane quia nunc vobis in precibus efficacior sermo est, & ad impetrandum quod in pressuris petitur, facilius oratio est: Petite impensius & rogare, vt confessionem omnium nostrum dignatio diuina consummet, vt de istis tenebris & laqueis mundi nos quoque vobiscum integros & gloriosos Deus liberet: vt qui hic charitatis & pacis vinculo copulati, contra haereticorum iniurias & pressuras gentium simul stetimus, pariter in regnis caelestibus gaudeamus. Opto vos, beatissimi ac dilectissimi fratres, in Domino bene valere, & nostrum semper & vbique meminisse. Valete.

Math. 10.

Luc. 21.

Math. 5.

Multi martyres promissum seculi & aetatis.

Rom. 8.

Fenebrae & laquei huius mundi. Nota.

MARTYRIUM SANCTARVM VIRGINVM, MENODORAE, METRODORAE, ET NYMPHODORAE, auctore Simeone Metaphraste.

EC mulieribus quidem, nec puellis clausum est stadium martyrij: sed & ea mortem contempnunt, & decessum habent pro ludo: immo vero ipsum honorant & amplectuntur, ex eo pulchras sibi merces comparantes, nempe regnum caelorum. Propterea admirabilis quoque trinitas sanctae virginum, Menodora, inquam, & Nymphodora & Metrodora, quae vere erant dona virginitatis, prompto & alacri animo ad hoc venerunt, & cum voluptate mortem susceperunt fortissime, non quae ad inferos deducit, vt mors solet impiorum: sed ad aeternos thalamos & sacros porticus, & ad ipsum iucundum sponsum Christum transmittit alacriter.

Atque modestè quidem & liberaliter fuerunt educatae in Bithynia, (ea enim tantam generosos aliquot ramos has tulit virgines) & eas circunvolarunt gratiae virginitatis: simul autem exortus est etiam flos in vultu, & rubor in genis. Nam & iucundissimum exhibebant spectaculum, & per speciem corporis animae nobilitas sensim in eis relucebat: & erant pulchrae citra curiositatem. Paulatim autem eis exercebat aetas, & amantes virginitatem, fugiebant hominum consuetudinem, & desiderabant solitu-

10. Septembris. Cap. 1.

Sanctae virginis Menodora, Nymphodora & Metrodora.

Cap. 2.

Fugit hominum consuetudinem.

Q

solitudinem. Propter Christum ergo relicta, quæ eas tulerat, patria, veniunt in quendam tumulum non procul à Pythijs thermis, & temperanter in eo vivebant, & in omni alia virtutis exercitatione studiosæ erant & diligentes. Cùm autem procedente tempore admisisset omnem gratiam divini spiritus, bonis respicebant operibus & miraculis, & copia gratiarum erant reuera civitas sita supra montem. Et idè cito euadunt manifestæ, & multi ad eas confluebant: qui non solum liberabantur à morbis & à malis spiritibus, sed fiebant etiam diuites luce animæ & salute. Hæc pertenuit etiam ad aures Frontonis, cuius fidei commissa fuerat regionis illius administratio, Maximiano tenente Romanorum imperium: & continuo mittit Fronto suum assessorem cum multis ministris & satellitibus, iubens vt quæreret virgines.

Cap. 3.

Cùm autem inuenta fuissent: Vndenam, dicebat Iudex, tanta est vobis audacia, vt mitto cætera, Deum colatis, quem neque ipse magnus Maximianus, neque nos honorantes in hodiernum vsque diem conspecti sumus? Nequaquam autem perturbata, sed in eodem animæ statu manentes virgines? Nos, ô Iudex, dixerunt, non humano decrero Deum nôsse didicimus: sed cum vtique, qui semper est, & vniuersum inuenerit, confitemur: qui etiam hunc continet ordinem vniuersorum, & potestate, nõ essentia, mente comprehenditur: qui manda vita delectatur, & virtute, & ijs qui sic ex virtute vitam agunt, suæ bonitatis gratia solet apparere: & sub quo Reges imperant, & Tyranni terram sua obtinent ditone. Virgines hæc valde constanter & concinnè respondentes Præses intuens, & modestiam valde est admiratus, & responso sapientiam. Diu itaque tacens, & hæc ducens pro miraculo, vix tandem secundam intulit interrogationem, rogans quanam essent earum nomina, & quæ patria. Ille autem: Primum quidem, à Christo vocata sumus, dixerunt. Quod si etiam nomen à baptismo impositum oporteat addere, vna quidem Menodora, altera autem Metrodora, deinde tertia Nymphodora, dicimur. Patria autem nobis est Bithynia. Ex eodem verò semine productæ sumus, & ab eadem matre sumus educatæ, & ab eisdem parentibus dilectæ sumus, & eandem matrem, & eundem patrem appellauimus. Eandem quoque viræ rationem secutæ sumus, & eandem adhuc tenemus sententiam.

Cap. 4.
Primum
callidè agit
iudex.

Mortum itaque & verborum liberalitatem ille silentio admiratus, curiosè admòdum & callidè vaser ille conatus est protinus virgines seducere: Nè ergò, dicens, quæ dii ad concordiam bona dederunt, vos, ô charæ puellæ, reddatis vana & inania: sed super hæc etiam alia ædificate, & mihi parentes, dijs quoque communiter sacrificate, & tanquam sorores in benevolentia erga eos consentite protinus, nec sustineat altera alteram sororem videre, turpissima, ô dii, & acerbissima patientem, & florem pulchritudinis probris & cõtumelijs miserabiliter affici. Hæc ergò, vt qui, quæ oportet, dicam & vobis vtilia, à me accipite, & mihi parate, tanquam patri, in vos paternam seruanti affectionem. Sic enim Imperatoris benevolentiam assequemini & gloriam, & vos excipiet affluentia & mare bonorum, & meritò felices semper existimabimini, & memoriæ mandabimini. Sin minùs, immane & crudele supplicium consumet pulchram vestram & teneram speciem. Ad hæc excipiens Menodora: At nobis, inquit, ô Iudex, nec quæ tu promittis, videntur esse magna: nec quæ tu rursus minaris, possunt vllum terrorem incutere. Nam siui quidem diuitijs, & delicijs, & gloria, & alijs iucundis, quo maiorem habet ad tempus voluptatem, eo stabilius ac diuturnius illic habet supplicium. Supplicia autem, & huius, in quod cadit interitus, corporis afflictio, nos quidem hic fortassè molestia afficiunt, & efficiunt, vt dolor aliquis sentiat: lætitiæ autem conciliabunt, quæ nunquam est desitura. Nam malum quidem, quod à te infertur, est ad tempus: & bonum, quod confertur, præterit: nostri autem Domini & id, quod affert molestiam, est æternũ: & id quod lætitiæ afficit, semper manet. Sic & magis videbimur sorores, & sorores animis potius, quam corporibus, si sicut nos venter vnus peperit, ita etiam mors consummet pro pietate, & idem suscipiat thalamus. Sic non dissoluetur nobis amicitia, neque à nobis inuicem separabimur: sed perpetuam seruabimus nobis fraternitatem & cõiunctionem, si ei, qui nos finxit sorores, exhibeamus etiam sororias voluntates. Sed te non negabimus, sponse Christe, coram hominibus. Nec tu ergò nos neges coram patre nostro, qui est in celis. Castiga itaque, ô Iudex, hũc tibi pulchrũ florem corporis, & consume flagellis. Nullum enim ornamentum pulcherrimum, neque aurum, neque tegumentum vllum magnificũ & varium, ita ornauerit corpus, vt tuæ plagæ, tua flagella, quæ nos iam diu sitimus propter Christum, & quæ adhuc magis desideramus.

Hæc

Hæc non moderatè tulit Iudex, sed omnem iram in hanc immisit virginem: & statim iubet, alijs duabus abductis, exutam Menodoram cædi à quatuor licitoribus, & sic exclamare præconem: Deos cole: bonis verbis & laudibus prosequere Imperatorem: latas leges noli iniuria afficere. Illa autem, cùm duabus horis caderetur, nullum sensit dolorem. Nam propter insignem generositatem ne plagis quidem ingemiscebat. Vultus autem rubor nihil omninò expalluit: toto enim oculo adspiciebat ad futura, speque suspensus & erectus erat eius animus. Stultus autem Iudex, qui hæc perspicere non poterat, (occæcatus enim habebat oculos animæ) existimabat se propter tormenta molliorem habiturum martyrem, & ad ea, ad quæ prius, eam hortabatur, & iubeat rursus sacrificare. Illa verò, Et quodnam, inquit, aliud, præter hoc, opus à me factum est? An non vides, quòd me totà Deo meo sacrificauit? Quænam enim est meo sanguini vtilitas, dum descendo in interitũ, si non eum prius meo sponso sacrificauero? Hæc cùm veluti quædã scintilla cecidissent in animũ assessoris, eum magis accenderunt, & eius furorẽ vehementiùs inflammârunt, & armauerunt contra sacram illam animam. Et virgis ossa conterebantur, & confringebantur genæ rosæ martyri, quæ non mouebatur omninò, nec concidebat. Erat enim omni ex parte alligata valido ac firmo Christi desiderio. Deindè spõso suum aduentũ significat. Et cùm magna voce clamasset, Domine Iesũ Christe, mea exultatio, meus amor, ad te spem meam confugio, accipe in pace meam animam: & ipsum emisit spiritum, & præclare ascendit ad sponsum, quem diligebat, pro ipso susceptis stigmatibus & vulnerum cicatricibus exornata, & quouis flore speciosius & iucundiùs variata.

Post quartum autem diem cùm apud se cõsultasset assessor, nè ab alijs quoque eius sororibus vinceretur, & animum versasset in omnem partem, & mentis quodammodo intima explicasset penetralia, Metrodoram quidem & Nymphodoram ducit ad tribunal. Eas autem ille quidem miser sub suum producit conspectum, & ponit ante pedes virginales pulchrum illud corpus sororis, quod non habebat amictum, non integumentum, torum tumidum & confectum vibicibus, apertaque flagrorũ & plagarum vestigia ferens in omni membro, & quasi sentibus oblitum vulneribus, mirabile quoddam spectaculum, & nec ipsis quidem oculis credibile. Sic enim existimabat fore, vt eas obstupesceret, & metum eis afferret, timentibus, nè eis tale aliquid eueniret. Sed illius quidem corpus sic fuit propositum, & omnes qui circumstantebant, animo perturbabantur, & manifestas effundebant lachrymas, & eo spectaculo mouebantur ad misericordiam, præter factam & immanem animam Iudicis. Eum enim non misericordia, sed ira potius subibat & indignatio. Illæ autem trahebantur quidè à proprijs visceribus ad lachrymandũ, sed id eis nequaquam permisit cõscientia. Sciebant enim & martyre esse sorore, & ipsas quoque hoc postea futuras, & ad ipsam mox esse vêturas per consummationẽ. Itaque sic fuerunt affectæ, perindè ac si venissent ad thalamos sororis: erantque valde lætæ & plenæ voluptate, vt quæ eam deducerent ad thalamos, in quos non cadit interitus, & vt nec ipsæ ab ijs essent remoræ, properarent. Sed Iudex etiam si tam forti & tam excelso fuisset animo ad conspectũ sororis, non desperauit tamen se eas esse persuasurum: sed (vt est in proverbio) omnẽ mouit lapidẽ, partim quidem minis tormentorum tentas earum labefactare animum: partim autem bonorũ promissis illicere: &, Si sacrificaueritis, inquit, scribam statim ad Imperatorem. Ille autem pecunijs & opibus multis vos donabit, vosque viris genere & dignitate clarissimis coniunget matrimonio, & inuenietis sponso dignos vestra pulchritudine.

Et is quidem hæc: illæ autem, Quousquẽ, dicebant, non cessabis miser, non nostro solum scopo, sed etiam tibi ipsi dicere cõtraria? & nunc quidem nos vocare sorores huius beatæ, nunc autem nos aggredi, tanquam alienas, & quæ facillè possunt vinci? Si nos ergò credidisti esse sorores genere, hanc etiam pro pietate constantiam, & nihil abiectum & illiberale, neque tali sorore, neque illa, ex qua tres rami orti sumus, radice indignum inuenturum existima. Sin autem vis scire, qualis sit nostra constantia, ex ea quæ præcessit, accuratè intellige. Si enim ea, cùm nullum haberet exemplar propositum, tantam ostendit virtutem: quidnam fecerimus nos, tale exemplar, nempe sororem, adspicientes? An non vides, quemadmodum illa vel iacens nos adhortatur, & cognitionem reuocat in memoriam, & ad talem zelum nobis addit animũ, seipsam præbens pulchrum exemplar decertationis? A qua certò scias nos non esse discessuras, neque illius nobilitatẽ habituras contempnui. Non fallemus parentes, illius solius

folius parentes esse persuadentes, si in periculum veniamus de pietate. Valeant diuitia, valeat gloria, & hæc, quæ sunt à terra, & rursus in terram reuertuntur. Valeant proci, in quos cadit interitus. Habemus nos Christum nostrum sponsum, quem valde amamus, & cui cum dotem solum dederimus, eam, quam pro ipso subimus, mortem, sacros immortales & æternos accipiemus thalamos, & præclare apud ipsum regnabimus.

Cap. 8.

Metrodora
lâpadibus
victur.Ferreis ve-
stibus con-
reitur, &
abit ad ip-
sum suum.Nympho-
dora sitti-
tur iudici.

Cap. 9.

Nympho-
dora indi-
cem pude-
facit.

Psal. 13.

Ferreis vn-
gulis discer-
pitur.Vestib⁹ fer-
reis conte-
ritur, & mi-
grat in car-
nos.

Cap. 10.

Vltio diui-
na in impij
iudicē &c.

Ex his intelligens Iudex se nihil quidem effecturum, feruenti tamen iræ indulgens, secundam sororem seorsum dat secundo loco torquendam. Et sublimè quidem in ligno pendet mulierum fortissima Metrodora, lampades autem ignis eam vrebant ex omni parte: & cum spatio duarum horarum hoc graui premeretur supplicio, solum suum clamabat amatorem, & eius inuocabat auxilium. Sed neque idolorum negligebat deceptionem, sed & eam subannabat, & id quod erat reuera, turpè ostendebat & ridiculam. Deinceps autem generosam quidem illam virginem illinc deducit, ferreis verò vestibus subijcit, & vniuersum eius corpus premit & confringit. Illa autem defatigatam iam sentiens naturam, sponsum dilectum alloquitur, ut quæ per mortem ei appropinquaret, & sibi parat thalamum. Deindè animam suam credit manibus Angelorum, & tota ad ipsum excedit. Iniquus autè ille Iudex spem omnem abiciens, & nõ valens ferre summum dedecus, sibi tamen quandã relinquebat consolationem, nempe tertiam sororem. Et cum producendam curasset Nymphodora, manufactudinem & hilaritatem impudenter simulauit, & ei dixit: Mihi morem gere, ò pulchra adolescētula, quam ego plus, quam alias (deorum amicæ id sciunt gratia) & admiror propter pulchritudinem, & ætatis misereor. Morem mihi gere, qui non minus, quam germanæ filia tuo incendor amore: & accedens (quidnam est hoc graue?) deos solum adora, & statim maximam quidem tibi gratiam habebit Imperator: dabit autem pecunias & honores, & quod est longè maximum, apud ipsum fiditiam. Sin minus, heu mihi, tu quoquè ipsa malè peribis: neque hæc mors acerba tibi quicquam omninò proderit, quomodo nec tuis profuit sororibus.

Cum sic dixisset Iudex, postremò autem eam & prudentem & cæteris vocasset sapientiore, illa alia eius verba nõ magis curans, quam nugas, id autem solum, quod eam vocabat prudentem, excipiens: Non te pudet, inquit, nec erubescis, nunc quidem nominare prudentem, nunc autem verum Deum relinquentem, iubere ad tuos accedere demones? Et quonam modo, inquit, extremam non fuerit hoc insanie, & mentis planè emota, à communi Domino & vniuersorum opifice deficientem sequi manuum opera, quæ carent sensu & intelligentia, & ea colere, tanquam deos? Quanam ex eis possim sperare, & quanam lucrifacere, dic mihi, & accipio. Ostende mihi, quid boni sis consecutus ex tua in illos spe, & parebo. Sed nihil potes dicere. Reuera enim simulacra gentium, argentum & aurum, opera manuum hominum, Similes illis fiant, qui colunt ea. Et idè nõ parcas ea, quæ velis, facere. En tibi carnes paratæ pati propter Christum, & magis, quam tu nos punire. Tunc ignorans sceleratus, quid ageret, & quamnam spem apprehenderet, (per omnia enim fuerat repulsus) hanc quoquè sublimem in ligno extollit, & ferreis eam discepit vngulis. Sed illa ad hoc nullam neque vocem, neque gemitum emittebat: apertè autem ostendebat, se cum Deo colloqui. Et hoc docebant & labra, quæ mouebantur, & oculi, quos ad cælum extollebat. Ille autem stolidus rursus quoquè verbis eam est aggressus, nõ citra violentiam, & per præconem iussit eam sacrificare, & liberari à tormentis. Illa verò dicebat: Me Domino meo sacrificauit, propter quem vel pati est voluptas, & mori lucrum. Illud autem iniusto iudici maiorem accendit furorem. Deindè autem eam quoquè ferreis contriuit & confregit vestibus. Sed huius quoquè omninò curam similiter gerebat Deus vt sororum, & efficiebat, vt immane vinceret supplicij, & aduersus ipsam fortis staret naturam. Deindè eam quoquè ad se accersit, & virgo libenter deponit animam in sinu amatoris.

Impius autem Iudex iræ vtens auxilio, etiam in ipsa mortua corpora bellum gerit: & cum accendisset fornacem, eamque aluisset multa & apta materia, in ipsam iaculatur corpora martyrica. Deus autem amator animarum, nec corpora quidem neglexit: sed magna vis repente erumpens tonitruum & fulgurum, præuenit ignem fornacis, & ipsum iudicem, & quæ ei seruiebat, multitudinem in fauillam redigit & fuliginem. Et hoc inuenerunt proœmium gehennæ, quæ nunquam desinit, qui erant illa sola reuera digni. Vehemens autem repente erumpens pluuia, extinguit fornacem: &

& cum statim audis manibus virginum corpora pij sustulissent, magnificèque ornassent & composuissent, foderunt eis sepulcrum in loco earum consummationis: Deo hoc quoquè prouidete admirabiliter, vt quas vnus pepererat vterus, eis quoquè vnū daretur sepulcrum: & quarum animæ vnū & eundem sunt thalamum consecutæ, earum ne furdus quidem cinis separaretur: sed sorores in vita, sorores in cælis, sorores etiam in terra ostenderentur. Templum autem in hodiernum vsque diem positum est in earum sepulcro, instar cuiusdam fluij intus effundens miracula.

Innumera
miracula ad
sepulcrum
harum mar-
tyrum.

Hæc audiant sorores, & vniuersæ mulieres, tam virgines, quam quæ sunt coniunctæ matrimonio. Et illæ quidem sic se inuicem diligant: hæc autem suam non condemnent naturam. Nam foeminis quoquè aperta est ianua martyrij. Omnes autem similiter & mortem & omnia contemnant, vt similia quoquè consequantur ab eius bonitate & benignitate. Quæ detur nobis omnibus consequi gratia & benignitate Domini nostri Iesu Christi: cum quo patri simul cum sancto spiritu gloria, honor & potentia, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

DE S. SALVIO EPISCOPO, EX HISTORIÆ FRANCORVM GREGORII TVRONEN.

Lib. 7. Cap. 1.

ICET sit studium historiam prosequi, quam priorum librorum ordo reliquit: tamen prius aliqua de beati Salvij Episcopi obitu exposcit loqui deuotio, qui hoc anno obiisse probatur. Hic diu, vt ipse referre erat solitus, in habitu seculari commoratus, cum iudicibus seculi mundiales causas est executus: nunquam tamen se in his concupiscentijs obligans, quibus adolescentum animus solitus est implicari. Iam cum diuini spiramenti odor interna viscerum attigisset, relicta seculari militia, monasterium expetiuit, intellexitque vir iam tunc diuinitati deditus, melius esse paupertatem cum Dei timore, quam seculi prætereuntis lucra scædari. In quo monasterio diu sub regula à patribus instituta versatus est. Iam verò cum in robore maiori tam intellectus, quam ætatis euectus esset, defuncto Abbate, qui huic monasterio præerat, alendi gregis suscipit officium: & qui se magis fratribus publicum pro correctione reddere debuerat, fit assumpto honore remotior. Ilicè nanque sibi secretiorem cellulam quærit. In priore verò, vt ipse asserbat, amplius quam nouem vicibus, nimia excessus abstinentia, pellem corporis demutauit.

to. Septem-
bris.S. Saluius fit
monachus.Indè Ab-
bas.Degit in-
clulus.

Denique accepto honore, cum solita parsimonia orationi & lectioni vacaret, illud plerunquè reuoluebat, melius sibi fieri, si esset inter monachos occultus, quam accepto nomine Abbatis, in populis. Quid plura? Includitur valedicens fratribus, si bique ipsis valedicentibus. In qua inclusione in omni abstinentia magis, quam prius egerat, commoratur, studens pro charitatis obsequio, vt cum quique venisset extraneus, & oratione tribueret, & eulogias gratia plenissima ministraret, quæ multis infirmis plerunquè salutem integram detulerunt.

Quodam autem tempore, febre nimia exhaustus, anhelus iacebat in lectulo. Et ecce subito magno lumine cellula clarificata contremuit. At ille extensis ad cælum manibus, cum gratiarum actione spiritum exhalauit. Mixto igitur vlulatu monachi cum ipsius genitrice corpus defuncti extrahunt, aqua abluunt, vestimentis induunt, & feretro superponunt, atque in psallentio fletuque labentem exigunt notam. Manè autem factò, funeris officio preparato, corpus moueri coepit in feretro. Et ecce malis rubescētibus, vir quasi de graui somno suscitatus excutitur, apertisque oculis, & manibus eleuatis, ait: O Domine misericors, quid fecisti mihi, vt me in hunc tenebrosam mundanæ habitationis locum redire permitteres, cum mihi melior esset in cælo tua misericordia, quam istius mundi vita nequissima? Stupentibus autem suis & interrogatibus, quid fuerit tale prodigium, nihil eis respondit. Surgens autem de feretro, nihilque mali sentiens de incommodo, quo laborauerat, triduo absque cibi ac poculi perstitit alimento. Die autem tertio conuocatis monachis & matre, ait: Audite, ò dilectissimi, & intelligite, quia nihil est, quod cernitis in hoc mundo, sed iuxta id, quod Salomon propheta cecinit, omnia vanitas. Felix verò est ille, qui ea

Abit è vita.

Reuiuiscit.

Eccles. 1.

agere potest in seculo, vt gloriam Dei cernere mereatur in caelo. Et cum hac diceret, dubitare coepit, vtrum loqueretur amplius, an siceret. Quo tacente, coactus fratris precibus, vt quid vidisset exponeret, ait:

Mirabilis eius visio.

Cum me ante hos quatuor dies, cõremiscente cellula, exanimem vidistis, apprehensus à duobus Angelis, in caelorum excelsa sublatus sum, ita vt nõ solum hoc spualidum seculum, verum etiam nubes, lunam, solem & sidera sub pedibus habere putarem. Deinde per portam luce ista clariorem, introductus sum in illud habitaculum, in quo omne pauimentum erat quasi aurum argentumque renitens, lux ineffabilis, amplitudo incnarrabilis: quam ita multitudo promiscui sexus obtexerat, vt longitudo ac latitudo cateruae prorsus peruideri nõ possent. Cumque nobis via inter comprimentes ab his, qui praecedebant, Angelis pararetur, peruenimus ad locum, quem iam de longinquo contemplantur, eique superpendebat nubes omni lucidior, in qua non sol, non luna, non astrum cerni poterat, sed super his omnibus quiddam naturali luce splendidius effulgebat. Et vox procedebat de nube, quasi vox aquarum multarum. Ibi etiam me peccatorem humiliter salutabant viri in veste sacerdotali, ac seculari, eosque mihi, qui praecedebant, enarrauerunt esse martyres, ac confessores, quos hic summo excolimus famulatu.

Nota, Summo excolimus famulatu martyres &c.

Stans igitur in loco, in quo iussus sum, operuit me odor nimiae suauitatis, ita vt ab hac suauitate refectus, nullum adhuc cibum potumque desiderem. Et audiui vocem dicentem: Reuertatur hic in seculum, quoniam necessarius est Ecclesijs nostris. Vox autem solum audiebatur: nam qui loqueretur, penitus cerni non poterat. Et ego prostratus super pauimentum, cum fletu dicebam: Eheu, Domine, cur mihi hac ostendisti, si ab his frustrandus eram? Ecce hodie eijcis me à facie tua, vt reuertar ad seculum fragile, & huc vltra redire non valeam. Ne, quaeso, Domine, auferas misericordiam tuam à me, sed deprecor, vt permittas me hic habitare, ne illuc decedens peream. Et ait vox, qua loquebatur mihi: Vade in pace: ego enim sum custos tuus, donec reducam te in hunc locum. Tunc relictus à comitibus meis, descendens cum fletu per portam, qua ingressus fueram, huc sum regressus.

Recedit ab eo caelestis odor, quod secreta carnis reuelant.

Hac eo loquente, stupentibus cunctis, qui aderant, coepit iterum sanctus Dei cum lachrymis dicere: Vae mihi, quia tale mysterium ausus sum reuelare. Ecce enim odor suauitatis, quam de loco sancto hauseram, & in quo per hoc triduum sine vilo cibo potuque sustentatus sum, recessit à me. Sed & lingua mea grauibus est operata vuneribus, & ita tumefacta, vt omne os meum videatur implere. Et scio, quia non fuit beneplacitum Domino Deo meo, vt hac arcana vulgarentur. Sed tu nõsti, Domine, quia in simplicitate cordis hac feci, non in iactantia mentis. Sed quaeso indulgeas, & non me derelinquas iuxta pollicitationem tuam. Et hac dicens, siluit, & accepit cibum ac potum.

Ego verò hac scribens, vereor ne alicui legenti sint incredibilia, iuxta id, quod Salustius historiam scribens ait, vbi de virtute atque gloria bonorum tractat: Quae sibi quisque facilia factu putat, a quo animo accipit: supra ea veluti ficta pro falsis ducit. Nam testor Deum omnipotentem, quia ab ipso ore omnia, quae retuli, audita cognoui. Post multum verò tempus ipse vir beatus cellula sua extractus, ad Episcopatum electus, & inuitus est ordinatus. In quo, vt opinor, decimum annum cum ageret, inualecente apud Albigensem urbem inguinario morbo, & maxima iam parte de populo illo defuncta, cum iam pauci de ciuibus remanerent, vir beatus tanquam bonus pastor, nunquam ab illis recedere voluit, sed semper hortabatur eos, qui relictis erant, orationi incumbere, ac vigilijs instanter insistere, & bona semper tam in operibus, quam in cogitatione versare, dicens: Hac agite, vt si vos Deus de hoc mundo migrare voluerit, non in iudicium, sed in requiem introire possitis.

Nota bona boni patris doctrina

Abit in caelos.

Cum autem, vt credo, iam reuelante Domino, tempus suae vocationis agnosceret, ipse sibi sarcophagum composuit, corpus abluit, vestem induit, & sic intentum semper caelo beatum spiritum exhalauit. Fuit autem magnae sanctitatis, minimaque cupiditatis, aurum nunquam habere volens. Quod si forte coactus accepisset, protinus pauperibus erogabat. Huius tempore cum Mumolus patritius multos captiuos ab ea vrbe duxisset, profecurus ille, omnes redemit. Tantamque ei Dominus gratiam cum populo illo tribuit, vt ipsi etiam, qui captiuos duxerant, & de precio ei concederent, & iniquum minuerent. Sicque patriae suae captiuos libertati pristinae restaurauit. Multa alia de hoc viro bona audiui, sed dum ad historiae coeptum reuerti cupio, plurima praetermitto.

Benignitas eius in pauperes & captiuos.

Ex

Ex eiusdem Historiae lib. 5. cap. 50.

Et licet de beati Saluij Episcopi colloctione superius memorare debueram: sed quia mentem excessit, esse sacrilegum non arbitror, si in posterum scribatur. Igitur cum vale post synodum memoratam Regi iam dicto, ad propria redire vellemus, non ante discedere placuit, nisi hunc virum libatis osculis linqueremus. Quem quaesitum, in atrio Brinnacensis domus reperi. Cui dixi, quod iam eram ad propria rediturus. Tunc remoti paululum, dum hinc inde sermocinaremur, ait mihi: Vidēsne super hoc tectum, quae ego suspicio? Cui ego: Video enim super tegulum, quod nuper Rex poni praecipit. Et ille: Aliud, inquit, non adspicis? Cui ego: Nil, inquam, aliud video. suspicabar autem aliquid ioculariter loqueretur: & adieci: Si tu aliquid magis cernis, enarra. At ille attrahens suspiria, ait: Video ego euaginatam irae diuinæ gladium, super domum hanc dependentem. Veruntamen non fessellit dictio sacerdotem. Nam post dies viginti, duo filij Regis, quos superius mortuos scripsimus, obiērunt.

Visio sancti viri.

VITA SANCTI THEODARDI EPISCOPI TRAIECTENSIS ET MARTYRIS, AVTHORE, NIFALLOR, Sigeberto Gemblacensi. Is enim testatur se eius vitam vrbaniore stylo meliorasse: sed codex MS. nomen eius non habebat. Nos capitula adiecimus margini.

BEATVS Theodardus natus in Gallia, clarebat pro nobili parentum prosapia, regni decus & Ecclesiae gloria futurus. Eo tempore regnum Francorum regebat Chilperici filius Clotarius, nomine & fortitudine referens auum suum Clotarium, filium * Ludouici, qui gentem Francorum, secum à beato Remigio baptizatam, fecit adscribi ad aeterni Regis militiam. Igitur sub Clotario secundo Theodardus à pueritia vsque ad biuium adolescentiae prouectus, contempsit latam viam, in qua multos vocatos, sinistrorsum euagari videbat: & elegit arctam viam, per quam pauci electi ad vitam dextrorsum tendunt. Ex deuotione quippe parentum suorum mancipatus monasteriali disciplinae, voluntarie portabat leue iugum Christi. Et quia iuxta vocem Dominicam, non poterat arbor bona fructus malos facere, ostendebat in flore crescentis aetatis, quam suauem & quam vberem fructum daret in tempore suo. Nempe gratia Dei, quae cum praeuenerat, vt bona vellet: subsequerebatur etiam, vt perficere posset. Sicut enim aridente tempore, bona aëris temperie, vberius terra fructificat: ita tempore Regis Clotarij, aridente rerum tranquillitate, sancta Ecclesia in sanctis Dei vberius fructificabat, quos exterius nulla aut rara rerum procella inquietabat. Nam feruentibus bellis per totum penè orbem terrarum, Longobardis Italiam vexantibus, quam recenti tempore inualerant: Asiam verò & Africam modò Persis, modò Saracenis incurfantibus, solae, quas Franci incolebant, Galliae firma pace gaudebant, & caeteris gentibus pro salute pugnantibus, Franci pro gloria pugnantibus.

10. Septembris. Cap. 1.

Is etiam Clodouicus dicitur.

S. Theodardus efficitur monachus.

Marth. 7.

Longobardi vexant Italiam.

Cap. 2.

Heraclius Imperator Crucis Christi recipit à Persis.

Num. 17.

Sed hoc non tantum humanae virtuti, quantum diuinæ pietati est adscribendum, quae tunc temporis proceres regni & Ecclesiae armauerat prudentia & fortitudine, sanctitate & sapientia, vt per eos longè lateque prosperaretur regnum & Ecclesia. Quos quanti fecerit Deus, totus penè mundus sensit, in hoc maximè, quod eo tempore Heraclius Imperator Romanorum, victis Persis, Crucem Christi, quam Persae, in censa Hierusalem, absportatam, annos quindecim tenuerant, reuexit in Hierusalem, & diem Exaltationis eius celebrari edixit. Vt sciamus autem, qui fuerint illi, quorum exemplo vel instituto Theodardus meliora charismata æmulabatur, à paucis multis, à vicinis longinquos, à notis colligamus ignotos. In ijs præminebat Arnulphus, ex Maiore domus, Merensium Episcopus: Eligius, ex aurifice post Nouiomensis Episcopus: Iohannes, etiam Tungrensis ex laico in Episcopum eodem signo, quo primus Aaron, à Deo electus, dum huius quoque virga, quam manu gestabat, in terram iussu Angeli de-

Q 4

fixa,

fixa, reuirit, frondit, floruit, fructificauit. Tales Theodardus imitando, gemina scientia proficiebat: horum lateri adhærens, Palatinis principibus notus & charus erat.

Cap. 3.

Iam fama de nomine eius ascenderat ad folium Dagoberti, post patrem Clotarium regnantis, & post famam veritas rei ad animū quoque Regis illum admittebat. Iamque Deus, qui potens erat, vt in seruo suo Theodardo omnem gratiam abundare faceret, parabat causam, vt inter multi nominis viros, hunc quoque multo nomine dignum faceret. Siquidem sub Dagoberto, pro feliciore temporis illius successu, multo plures accendebat gratia Spiritus sancti, vt pro lucrands Deo animabus, operam darent in fundandis monasterijs. Primus horum occurrit nobis Landolinus: qui ex prædione in præconem fidei alteratus, Lobienfe cœnobium fecit esse fundamentum suæ deuotionis. Aldegundis thalamum suæ virginittatis sponso suo Christo in Malbodiensi cœnobio locauit. Soror eius Vualdetrudis, sexagesimum continentie fructum in monasterio Castrilocenfi seminauit, cuius sponfus Vincentius Dux, triumphato mundo, vexillum Deo in Alto monte erexit. Ecquid verò opus est prædicare nobilitatem Gertrudis Niuellensis, cuius nominis gloria est diffusior, quam tota Gallia: His cultoribus fidei Dominum messis rogantibus, vt in multam messem multos operarios mitteret, peregrinos operarios direxit à transmarinis partibus, Bertulnum, Ertonem, & alios, Foillanum cum fratribus suis Vltano & Furseo: ex quibus Foillanus Fossense cœnobium fundauit, & martyrio suo sacrauit.

Sub Dagoberto multa conduntur monasteria.

S. Aldegundis & Vualdetrudis moniales.

Istius Gertrudis vita habetur 17. Martij.

Cap. 4.

Præuidit verò diuinæ dispensationis oculus, nè inter tot & tales viros dilecto suo Theodardo deesset locus, in quo & ipse, erecto fornice triumphali, victorias suas depingeret, & spolia de hostibus capta affigeret. Sigebertus post patrem suum Dagobertum regnans in Austria, potentiam regalem honorificabat affectu diuinæ religionis, vt probaret non esse ociosum, quod Deus de eo ostenderat, miraculum. Nam cum sanctus Amandus catechizaret eum, vix quadraginta dies à natiuitate habentem, finita oratione, cum nemo circumstantium responderet, Amen: aperuit Deus os eius, & cunctis audientibus, clara voce respondit, Amen. Hic Deum adoptans sibi rerum suarum hæredem, duodecim constituit monasteria: sed in fundando Stabulensi cœnobio impensius instabat, cooperante sibi Maiore domus Grimoaldo in ædificando monasterio in loco, qui dicitur Malmundarium. Hi communicato consilio cum Remaclo Tungrensi Episcopo, & Cuniberto Colonienfi Episcopo, ad quorum dioceses loca illa appendebant, nullum magis Theodardo idoneum inuennerunt, quem locis illis præficeret, vt superponeret spirituale fundamentum in summo angulari lapide Christo Iesu.

Austrasia

Sigebertus Rex duodecim condidit monasteria.

Theodardus fit Abbas.

Cap. 5.

Theodardus verò sciens, quòd onus, non honor, imponitur præesse nescienti, malebat esse, quam vocari Abbas, vt omnia omnibus factus, omnes lucrificeret. Postremo ralem se exhibuit, vt à regno & ab Ecclesia merito diceretur ei: Maior est sapientia tua, & maiora opera tua, quam rumor, quem de te audiuius. Remaclo interim pro regimine Tungrensis Episcopatus paterna quidē solitudine laborabat, sed hoc eum malè habebat, quòd malè sibi responderent prouentus fructuum. Vndè pertæsus laborum, recurrebat animo ad portum solitariae vitæ, vndè à Rege Dagoberto extractus, nauim ecclesiæ susceperat regendam. Itaque Regem Sigebertum adit, & impossibilitatis suæ causas prætedens, missionē sibi dari, & ecclesiæ canonica autoritate pastorem substitui petit. Res à palatio ad Ecclesiæ iudicium defertur, Ecclesia palatio assentitur. Remaclo onere Episcopalis sarcinæ expeditus, & de naufragio mundi se enatasse letatus, portum Stabulensis cœnobij expetijt, & contemplationi vacans, habitauit secum. De Episcopo substituendo in cōmune facta deliberatione, ad Theodardum recurritur, & ex omnibus solus placet, qui dignè omnibus præesse debeat. Quia enim, secundum Apostolū, benè ministrauerat, bonū gradū sibi aquisierat. Pari ergò consensu Ecclesiæ & palatij, & vnanimi applausu Cleri & populi Theodardus electus, & à Cuniberto Episcopo in Episcopum consecratus, præfedit ecclesiæ Traiectensi, vicesimus octauus à Materno, primo Tungrensi Episcopo. Et quoniam vt de virtute in virtutem ibat, ita de honore ad honorem promotus fuit, pro speculo proponebat sibi in animo Paulum Apostolum: qui qualis debeat esse Episcopus, vna adhuc voce eloquitur. Hoc magisterio, quia se omnibus conformabat, omnium in se affectus transferabat: & quantum omnes gloria anteiret, omnibus tamen charus erat. Porro etiā potens erat exhortari in doctrina sana, & contradicentes redarguere: quia quod docebat verbo, ostendebat exemplo. Præcepto enim & exemplo Domini Iesu,

Remaclo abdicato Episcopatu, confertur se ad Stabulensem monasterium. 1. Tim. 3. Theodardus creatur Episcopus.

1. Tim. 3.

Optima dendi ratio.

Iesu, quia maior erat omnium, erat omnium seruus & minister: ante omnia indutus armaturam Dei, succinctus lumbos suos in veritate, indutus lorica iustitia, calceatus pedes in præparatione Euangelij pacis: galea salutis, & scuto fidei, & gladio spiritus, quod est verbum Dei, munitus, confortabatur in Domino, & in potentia virtutis eius, vt posset stare aduersus insidias diaboli, & debellare spiritualia nequitia in caelestibus.

Cumque vrgeret eum instantia sua quotidiana, sollicitudo scilicet omnium ecclesiarum, nihil remissi patiebatur, nullum locum dabat desidia, sed nocte ac die salutem suam operabatur. Attendens etiam, quòd Deus per Ezechielem prophetam comminetur pastoribus, qui semetipsos & non gregem Dei pascunt: pascebat gregem Dei secundum Deum, non turpis luci gratia, sed voluntariè: non dominans in Clero, sed forma factus gregis ex animo: vt cum veniret princeps pastorum, perciperet immarcescibilem gloriae coronam.

Lambertus bonæ indolis hoc tempore in bonam spem adolefcebat, quem pater eius vir illustrissimus Aper commiserat viro Dei Landoaldo, Amandi Episcopi Archipresbytero: vt eius pueriles annos disciplina regulari & doctrina liberali imbueret. Pater gaudens filium rudimentis vtriusque scientiæ à Landoaldo ad votum suum esse initiatum, commisit eum etiam Theodardi magisterio: vt quo amplius de multorum hauriret scientia, eo ampliori proficeret gratia. Vt verò argentum tum fit melius, cum ab aurifabro inauratur: ita Lambertus naturalis ingenij argento resplendens, dum ex addito Theodardi magisterio melioratur, quasi ex superposita auri materia amplius decoratur. Theodardus porrò in seipso expertus, quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, gaudebat omnia sibi prosperè cedere, & laborem suum bonus prouentuum fructus alleuiabat. Cum ergò multa per Dei gratiam & suam industriam restauraret, hæc cura cum remordebat acrius, quòd possessiones ecclesiæ suæ à domesticis hostibus & iniquis raptoribus direptas nouerat, & multo iam tempore ab ecclesiæ alienatas iure, in ius iniquorum cessisse. Hoc accidisse dolebat ex nota temporum, & Maiorum suorum negligentia. Ex nota temporum, quia securitas ex longo pacis odio contracta, multos à respectu diuini timoris auertebat, & ex rerum affluentia irrepererat bonorum morum negligentia, & cessantibus externis bellis, intestinis animorum bellis periclitabantur. Indè passim contra Ecclesiam Dei dominante iniustitia, quæ semper primos imperus crexit contra bonorum innocentiam, non opitulabatur Ecclesiæ Dei alicuius iustitia, nulla ei principum patrocinabatur potentia. Hic dolor non paruus Theodardo præsulii incumbibat, Traiectensem ecclesiam magna possessionum suarum quantitate esse mutilatam, & per triginta circiter annos, nullum pro Ecclesiæ Dei iure repugnante, vel saltem reclamante.

Amandus enim, cuius sanctitas paucis laudari non debet, pro eo quòd Regem Sigebertum baptizauit, & de fonte suscepit, coactus est Dagoberti Regis precibus, vt Ioanne Episcopo defuncto, Episcopatum Traiectensem susciperet. Sed irruentibus vndique in Ecclesiæ nauim tempestatum procellis, cogitans quod ait Apostolus, quia nemo militans Deo, implicat se negocijs secularibus: post triennium Episcopatu relicto, in portum optatæ quietis se recepit. Cuius vices Landoaldus Archipresbyter eius, opportunè per nouem annos executus, pro Ecclesia stare non potuit, quia nihil Pontificalis iuris habebat. Ea verò omnia raptoribus opportuna erant. De Remaclo, quòd non potuerat brachia tendere contra torrentem inundantiū malorum, Theodardus suis oculis & auribus credebat. Ipse suscepto Dominicæ nauis gubernaculo, inconstantia notam timebat, si periculis impulsus, loco cederet. Nè ergò diutina iniustitiæ impunitas amplius inolefceret, accinxit se viriliter, & stans pro castris Ecclesiæ, clamare non cessabat: quasi tuba exaltans vocem suam, annunciabat populo scelera eorum, & raptoribus peccata eorum. Quasi aquila stans super domum Dei, acuminis oculorum versutias iniquorum præuidebat, & vnguibus se defendebat. Et quia erat ei integritas vitæ, & verbum sanum & irreprehensibile, is, qui ex aduerso erat, reuerabatur eum, nihil habens mali de eo dicere. Turbatur etiam eum contra omnes fauor Sigeberti Regis, qui amator diuinæ religionis, oculos habebat columbinæ simplicitatis. Quo defuncto, regnum Austrasiæ, quod tenuerat, dedit frater Clodoueus filio suo Childerico. Tum verò omnis malitia & iniustitia in regno præualuit, & contra Ecclesiam grauis domesticæ tempestatis turbo intonuit.

Theo-

Cap. 9. Theodardus autem, quia mercenarius non erat, non fugit à facie luporum, sed pro ouibus suis constantius exaduersò stetit. Et quia pastor essentialiter bonus dixerat, Maiorem charitatem nemo habet, quam ut animam suam ponat quis pro amicis suis: nec in hoc sùrdus auditor fuit, paratus pro ouibus animam ponere. Sed nè quid inexpertum relinqueret, deliberat Regem Childericum adire, & ante eum super iniurijs ecclesiæ illatis, legaliter exposulare, si forrè per censuram regalem ecclesia possessiones suas reciperet: atque diuinitus edoctus à mentis suæ oraculo, imminere sibi tempus passionis, disposuit domui suæ, & omnibus vltimum vale dicens, ouesque suas illi commendans, qui sibi illas commendauit, duce mentis constantia, cum paucis iter arripuit. Porrò filij Belial, qui præ duritia impœnitentis cordis thesaurizabant sibi iram, nullo modo potuerunt adduci ad aliquam respiscendiam. Qui scientes, quia in nullo sibi responderet iustitia, si de præsumptis rebus Ecclesiæ coram Palatinis ageretur controuersia, mala malis accumulans, & ex desperationis periculo de morte innocentis præsulis tractant, & iter eius diligenter explorant. At vir sanctus iusti propositi tenax, quem armabat viuus & efficax sermo Dei dicentis, Nolite timere eos, qui occidunt solum corpus, iam diocesis suæ terminos longè excefferat, & in pago, quem Alifatiam vulgò dicunt, bonis adhuc prouentibus gradum fixerat. Et ecce cuneus inimicorum Dei, de insidijs emergens, arreclis lanceis, in necem innocentis proruit. Ille munitus tuto patientiæ clypeo, eos ad pacis bonum inuitare volebat. Sed quia non erant filij pacis, pax non inueniuntur in eis ubi requiesceret, ad amicum pacis reuersa est. Tum verò ut lupi agnum, impij circumstabant pium, illumque oculos ad cælum tollentem, & pro eis orantem exemplo Iesu in Cruce pendentis, contumelijs afficiunt, humi prosternunt. Et quia nequit iram explere potestas, caput sancto oleo perunctum in frusta secant, corpus sanctum membratim dilaniant.

Cap. 10. Terra quidem sic data est in manus impiorum: spiritus autem ab omni terra rudere excoctus per ignem passionis, & ut aurum in fornace probatus, redijt ad Dominum, qui fecit illum. Fides nimirum, quæ protomartyri Stephano aperuit cælos, ut videret Iesum stantem ad auxiliandum sibi: hæc quoque Theodardo martyri cælos aperuit, eumque ferentem stigmata I E S V, in albo vitæ cum martyribus ascribi fecit. Deus, qui notauit incredulitatem Iudæorum, quando dixit, Nisi signa & prodigia videritis, non creditis: notat nostram quoque incredulitatem, qui merita Deo placentium non æstimamus, ex virtute operum, sed ex ostensione signorum. Signa enim non faciunt hominem beatum, sed eum beatæ vitæ ostendunt, & ex nouitate rerum nos ad venerationem sanctorum adducunt. Ecce Theodardus, qui fuit organum spiritus sancti, ab impijs interfectus, iacebat quasi vilis & despectus, & quasi percussus à Deo & humiliatus. Sed diuina pietas eorum de eo scandalum hominibus abstulit, dum ad testimonium sanctitatis eius euidentia signa ostendit.

Cap. 11. Puer è famulatio sancti præsulis, qui solus, cæteris in fugam versis, excubabat ad corpus exanime, dolens esse disiecta à se beati corporis membra, nitebatur ut ea quoquo modo vniret: & membrum quidem membro, aut partem parti coaptans, nõ habebat, vnde ea colligaret. nempe inimici iustitiæ, scelere perpetrato, omnes etiam sarcinas diripuerant. Quod igitur potuit puer, fecit, & quotquot membra vnire potuit, inflitis suis colligabat. Sed cum ei suæ non sufficerent institiæ, coepit animo deficere: & multa secum reuoluens, ex consilio animi sui villam, quæ proxima erat, petijt, sperans Dei auxilium sibi non defuturum. nec spes eum fefellit. Nam inter eundem offendit mulierculam, in cura pascendarum ouium occupatam, & nendo diducentem de colo fila. Mulierem compellat, & sibi fila dari supplex postulat, & cur postulet, causam dicit, remque omnem ordine pandit. Audiens illa execrandi sceleris acerbiter, primò horrescens stupuit. Deindè humanitatis affectu penè ad lachrymas adducta: Quod petis, inquit, o puer, libens darem, sed est certa causa, ut denegem. Matrifamiliàs quippè, cui ancillor, diurnū pensum debeo: quod si fuerit minoratum, non impunè feram, nec damnum effugiam. Dixit, & tamen animi compassionem præponens timori, dedit voluntariè fila petenti. Compos voti puer, repedabat quanto citius: & nè eum pigeret laboris, maiorem voto consolationem accepit diuinitus. Inuenit namque duo luminaria, ad caput & pedes martyris altrinsecus lucentia. Quis non miretur tua Christe magnalia? Quia Theodardus lux in Domino fuerat, &

Duo luminaria diuinitus posita.

& ut filius lucis ambulauerat, tu lux vera, omnem hominem illuminans, obsequium luminis per Angelicum ministerium procurasti exequijs illius, quem de mundi tenebris ad veram æternamque lucem vocaueras.

Hoc miraculum maiori miraculo virtus diuina confirmat, ut citius & diffusius nomen & meritum martyris innotescat. Mulier, quæ pensum suum pro obsequio illius minorauit, vesperè reuocatis ad caulas ouibus, pensum diurnum dominæ reddidit. Quod quia minoratum sensit domina, fraudis ancillam arguens, caput illius graui ictu percussit. Sed Dei pietas ancillam fraudis excusat. Domina enim subita oculorum cæcitate percussa, exclamat cum eiulatu ad familiam, exclamabat & familia, suam miserando dominam. Res publicatur per familiam: fama rei totam villam facit attonitam. Ancilla coram cunctis causam cæcitatis illatæ exponit, & ut culpa hæc fiat venialis, hortatur, ut præfulem sibi reconciliet, ut lumen, quod offensa sibi abstulerat, impetrata à Deo venia restitueret. Cogit dominam angustia, ut verbis ancillæ credula, consular suæ miseræ. Duce ancilla, venit domina ad locum, ubi iacebat corpus venerabile, quod ita videre disiectum, erat cunctis miserabile. Domina pro causa ancilla culpam fatetur, & ut mereatur impetrare veniam, votis & donis placat sancti martyris gratiam. Quando verò fuit Deo difficile exaudire preces miserorum, fideliter ad se clamantium? Mulier, impetrata venia, gaudet rediuiuo lumine: & videns membra sancti corporis suis filis colligata, agnoscit tandem quantum peccauerit, quæ ancillam innocentem, & martyri sancto deuotam, percussit. Fletur ab omnibus præ læticia, Deo laudes, Deo gratias clamantibus cunctis: crescit debita martyri reuerentia, fama volat per totā viciniam, discurrit longius per totam quoque prouinciam. Quaquauersum oculos flecteres, concurrentium turbas cerneres. Materfamilias, quæ causa & testis erat tanti miraculi, totam se reijciebat in gratiam sancti martyris, verbo & exemplo inuitans omnes ad obsequium celebrandi funeris. Docebat rerum vicissitudo dolere pro extraneo, ac insita homini naturæ pietas, eliciebat & lachrymas. Quis enim posset videre sine lachrymis, quòd etiam sepultura egeret vir tantæ quondam apud seculum nobilitatis, tantæ in Ecclesia dignitatis, tantæ apud Deum sanctitatis?

Instatur, ergò ab omnibus, ut decenter iusta sepulturæ expleantur. Isti vulnera mollibus pannis exiccant, isti vestes sanguine sancto infectas ad sui patrociniū referunt, membra satis defæta in gestatorio ponunt, & preciosā velamina superponunt. Materfamilias locum sepulturæ condicit, & iuxta suum conditum in loco, qui dicitur Nec, tumbam disponi facit. Levato corporis loculo, nunc isti, nunc illi gaudent succedere vicissim oneri corporis ferendi. Alij verò præcedendo, planas vias baiulis ostendunt. Cum tanta omnis ordinis & ætatis & promiscui sexus frequentia, cum tali humanitatis & deuotionis reuerentia celebrantur sancti martyris exequiæ, & corpus honorificè tumularur. Iam lachrymas omnium & causa repressit, quòd gaudendum sibi esse credebant se tanti apud Deum haberi, quòd insperatò eis patronum tanti meriti misisset, qui sibi contra omnia aduersa præsidio vel remedio esset. Coeunt vndique infirmorum agmina, per merita noui martyris sperantium consequi à Deo morborum medicamina. Quot ibi pietatis opera, quot sanitarum beneficiæ, quam frequentes cæcorum illuminationes, quot febricitantium curationes ibi prouenerint per Theodardi patrociniæ, testantur multa paralyticorum & claudorum subsellia, & plurima rerum monumenta, quæ pendent ibi ab incolis affixa: ut per hæc recenseat memoria posterorum, quanta ibi per nomen Theodardi claruerit gratia Dei. Fama longè lateque euagando, subintrat Vangionum urbem, quæ nunc Vuormatia nuncupatur: & postquam popularium aures & linguas multo impleuit susurrio, ad ipsum quoque vrbis præfulem viam sibi fecit. Præsul excessu beati patris audito, post longa ab imo pectore ducta suspiria, diuersis sibi agitabatur. nanque tristabatur & lætabatur. Tristabatur propter perpetratum intrà suam diocesis immahescelus: porrò lætabatur propter collatam cælitus diocesi suæ patrociniū noui martyris. Progressa vltèrius fama, attigit urbem Spiram, quam antiquitas Nemetum appellabat: nec subtraxit pedem ab vrbe Argentina, quam Strasburg nominat Teutonica lingua. Totam regionem, quam alluit Rhenus, perlabitur fama vento velocius, nec celerius aut longius defluit vnda Rheni, quam decurrit fama huius rei: nec citioris ripæ spatio contenta vagari, Germaniæ terminos vtrinque attigit.

Vangionum præsul præ cunctis super hac re suspensus, inuitat ad se vicinarum vrbium

ta ad exanimè corpus S. Theodardi, Cap. 12.

Carca mulier ad corpus S. Theodardi recepit vltimè.

Cap. 13. Nota quæ fuerit prioris Christianorum erga sacras reliquias deuotio.

Innumera miracula ad tumulum eius.

Cap. 14.

bium

Traçatur
de eius tras-
lacione à vi-
cinis Episco-
pis.

Prou. 21.

Nō patitur
Deus moueri
loco cor-
pus S. Theo-
dardi.

Esa. 40.
Rom. 11.

Cap. 15.

S. Lamber-
tus profici-
fecit, vt re-
cipiat cor-
pus S. Theo-
dardi.

Non potest
obtinere.

Cap. 16.

Denuò re-
uersus, im-
petrat sacri
corpus.

Legia, ho-
die Leo-
dium.

biūm præfules, conuocat totius prouinciæ primates & optimates: quid faciendum sibi sit super hoc verbo, quod Dominus fecit & ostendit eis, eorum consilio committit, liceat ne sibi corpus sancti præfules amouere ab indigniori loco, & ad maiorem ecclesiam transportare. Facile est eò transferre consilium, vbi in vnum transpirat voluntas omnium. A communi consilio vnum concipit assensum deuotio omnium, ad maiorem martyris gloriam corpus eius esse inde transferendum. Dic ad hoc conditio ab omnibus concurratur, & numerus confluentis populi non erat certior numero stellarum cæli. Iam se accingebant operi, iam tumulus sancti martyris debebat aptari. Sed non est ratio, non est consilium contra Dominum: quia natura rerum, militans pro Domino rerum, obstitit ipsi obstitentibus. Cælum subito inhorruit, & horrore suo terram tremefecit: prænunciant tempestatem præcurrentia ventorum murmura: præstringit oculos præfens fulgurum coruscatio: aures & animos omnium exterrent tonitrua solito grauiora: proruit tam procellosa nimborum inundatio, vt si fuisset diutina, posset sufficere faciendo diluuium. Tot rebus præsentem mortem intentantibus, diffugerunt omnes: desistunt ab incepto, quod de corde suo faciebant: super quo quia os Domini non interrogauerant, se contra Deum sensisse intellexerunt. Quis vnquam consiliarius Dei fuit? Vt hoc quoque miraculo longè lateque claresceret Theodardi gloria, de longè & latè tot populorum millia in vnum contraxerat: vt dum omnes vnus merita prædicarent, per nomen eius benediceretur ab omnibus.

Traiectenses interim certificati de nece sui antistitis, ostendebant ex quantitate sui doloris, quo amore erga eum feruerent. Insidebat enim altius in corde cunctorum pia eius paternitas: recurrebat ad eos magna patris pro ecclesiastica vtilitate sedulitas, pro qua vsque ad sanguinem restiterat inimicis. Sua cuique causa aderat, pro qua de morte præfules singulariter plangere habebat. At Lambertus, qui viuente Theodardo erat spes altera Traiectensis ecclesiæ, ex prouentu bonæ indolis eò peruenerat, vt defuncto præfule suo, tota ecclesia in eum reclinata incumberet. Hic plus omnibus mortem magistri desolebat: quia plus omnibus magister eum amauerat. Sed post vulnus doloris infictum cordi, assumens scutum constantiæ, totus ad hoc ferebatur, vt saltem corpus magistri reciperet. Longam viam celeri voluntatis volatu emensus, venit ad locum, vbi corpus defuncti patris peregrinabatur. Vbi postquam soluit lachrymas, quas debebat filius patri, pandit incolis terræ causam sui aduentus, & petit ne quis eorum suo desiderio contradicat de referendo corpore patris. Vno omnium ore contradicitur Lambertus. Conclamabant enim omnes, esse suum iure Theodardum, quem sibi pro patrono Deus vltro miserit, quibus per eum tot miracula ostenderit, & magno rerum miraculo vetuerit, ne ab Episcopis prouinciæ corpus sanctum aliò transportaretur.

Ita Lambertus impos voti, Traiectum redit, vt cum Clero & populo ea de re agat. Clerus verò & populus totius pondus rei Lambertus imponit. Lambertus alia via vincere aggressus, multos sumptus & comæatus viæ apparat, multum auri & argenti & aliarum specierum congregat: & iactans spem in Domino, optatum locum repetit. Itaque indigenæ pro tam celeri eius reditu suspensæ, excipiunt eum fauorabili affectu, & ex vultu & habitu eius attendentes, quæ reuerentia deberetur ei, officiosè illi adherent. Lambertus verò eos pietatis affectu sibi conciliat, causamque viæ eis ingeminans, addit preces, vt corpus patris sui non vltra sibi denegent: dicens abscedendum esse, patrem filijs & Episcopum ciuibus denegari: sufficere eis, quòd terram eorum sanguine suo consecrauerit: non defaturum ipsis sancti patris patrocinium, quem tanti habuerint, vt honorificè tumularent. Iam rigor eorum flecebat: quia vir Angelicus suo mellifluo ore eos mollierat. Quos vt amplius ad animum suum attraheret, aperto suæ largitatis sinu, singulos eorum honorat donis competentibus: nec ab inualida plebe manum suam retrahit: & senibus & pueris singulos, prægnantibus verò mulierculis geminos porrigit nummos. Tali affectu & industria victos, vt eos fecit esse suos, pro libitu suo vsus est eorum cordibus.

Igitur illis iam non obstitentibus, sed ad omnia officiantibus, amabile patris corpus tulit, & cum hymnis & laudibus reuexit, & in villa publica Legia tumulauit cum honore, qualis decebat martyrem. Quis non videat hic Dei dispensationem? Operabatur in Lambertus Dei prouidentia, quando præordinauit decorari Legiam tumulo Theodardi. Quia enim Lambertus ibi designatus erat locus passionis, & ipsa Legia per Lambertum

Lambertum in urbem ampliari, & Episcopalis sedis honore habebat exaltari, nolentibus Deo longè à se disungi tumulo, quos solos è numero Tungrensium Episcoporum sibi æquales per martyrij gloriam præuidebat, æquales fore etiam per meritorum gratiam. Præripuit tantummodò Theodardus Lambertus, ne primus in hac ecclesia esset martyr: præripuit Lambertus Theodardo, ne solus in hac ecclesia foret martyr. O te Legia felicem. Quorum pari decoraris martyrio, eorum pari ante Deum adiuuaris patrocinio. Nos Deum magnificemus per sanctorum suorum gloriam, vt sanctorum meritis illius impetremus gratiam: Qui viuunt & regnat in secula seculorum, Amen.

E Tungren-
Episcopis
duo tantum
martyres.

VITA SANCTI NICOLAI TOLLENTINI, ORDINIS FRATRVM EREMITARVM SANCTI

Augustini, bona fide à quodam Augustiniano conscripta, tametsi MS.

codex eius nomen non habet. Est relatus in Sanctos anno

Christi 1446. Stylum, vbi visum fuit, non
nihil expoliuimus.

LORIOSVS Deus in sanctis suis: qui cum eos ad vitam eligat sempiternam, non modò finem aut medium, sed eorum etiam exordia sanctificare dignatur. Enimvero beatum Nicolaum, venerandum patrem ex Ordine Eremitarum sancti Augustini, in castro sancti Angeli territorij Firmanæ ciuitatis, quæ est in Marchia Anconitana, procreatum, volens ad gloriam & honorem cælestis patriæ prouehere, Angelica visione sanctissimum ortum eius indicare & cohonestare dignatus est. Mater eius Amata, cum iam multo tempore vixisset cum marito suo, & instar sterilis nullos pareret liberos, magno ardens desiderio prolis, sicut & vir eius, quemadmodum Anna illa veteris Testamenti, Samuelis mater, in templum intrans, erga beatissimum Nicolaum Episcopum magna animi deuotione concepta, fleuit largiter, & votum Domino nuncupauit, ita dicens: Domine Iesu, Christe, qui omnia potes, respice pietatis oculis ancillam tuam, & aufer à me sterilitatis opprobrium, præstaque mihi, vt filium concipiam, futurum seruum tuum, eumque pariam in laudem & gloriam nominis tui. Sed quia preces meæ paræ sunt & exiles in conspectu maiestatis tuæ, sanctum Nicolaum antistitem tuum suppliciter deprecor, vt eius orationibus merear à te Deo omnipotente consolationem percipere. polliceor enim, me celeberrimum eius tumulum adituram, vnà cum marito meo, seruo tuo. Deinde quiescente illa pariter cum viro suo in lecto, Angelus Domini apparuit eis, iussitque vt ad sanctum Nicolaum Barrensem properarent, cognituri illic, quis ex eis propediem nasciturus esset. Mira sanè Dei dignatio. An forsàn Samson hinc, cuius matri dictum est: Sterilis es, & absque liberis: sed concipies & paries filium?

Septem-
bris 10.
Cap. 1.

1. Reg. 1.

Votum ma-
tris Nicolai
Tollentini.

Visio patris
eius.

Iudic. 13.

Cap. 2.

S. Nicolai
Barrensem
inuifunt pa-
rentes eius.

Alia eorum
visio.

Expergesti igitur coniuges illi, & tanta visione valde exhilarati, mox surgunt è lectulo, gratias agunt honorum omnium largitori Deo. Nihil verò de Angelica promissione hæsitantes, cum res & facultates suas commendassent cognatis & amicis, sanctum iter arripiunt, habitumque peregrinorum & institutum suscipiunt. Vbi autem ad beati Nicolai Barrensem ecclesiam venerunt, piè & religiosè Christo & sancto Nicolao ita vt par erat, gratias agunt: oblatisque muneribus, peregrinationis labore fessi, ante altare beati Nicolai obdormiunt. Et ecce mox eis in pontificis habitu apparet sanctus Nicolaus, dicitque ad illos: Angelus, qui vobis nunciauit filium vobis nasciturum, dixit mihi, vt ad vos tanta peregrinatione fatigatos, in meam ecclesiam venirem, confirmaremque meis verbis edituros vos filium, qui Nicolai nomen sit habiturus, quippè qui, me impetrante, nascetur. Erit autem ille Domino Iesu Christo gratus & seruus charissimus, religiosamque & asperam ducet vitam, fungeturque sacerdotio, & Deo patri gratissimè sacrificium offeret. Eius vita sublimis, miraculorum signis erit illustris. Securi igitur & certi exauditas esse preces vestras, & vera Angelum vobis nunciassè, domum abire. Surgunt à somno religiosi peregrini, indignosque

R

gnosque se ea visione & filij nascituri benedictione censes, gemunt letabundi, & letantur non absque mœrore. Non enim, inquit, digni nos sumus, Domine Iesu, qui tanta gratia & consolatione gloriemur. Sed quia redire iubemur, nec est, qui tua possit resistere voluntati: dirige, quæsumus, gressus nostros in beneplacito tuo, & visita nos, vt promissisti, in salutari tuo. Atque ita redeunt ad propria: vxor fit grauida, & demum parit filium. Is pia sollicitudine ducitur ad baptismum sacrosanctum, & Nicolaus à parentibus appellatur. Crescit inde paruulus, & literarum studijs adhibetur. Mulierum & puerorum leuium non modo lasciuia, sed etiam consortia vitans, religioforum hominum exempla sectatur. Pauperes in domo paupere cupidissime recipit, rebus diuinis libentissime interest. Verbum Dei auscultat attentissime, ac si iam matura ætate esset. Mirantur id homines castri sui, & quasi propheterico spiritu, inter se loquuntur: Si huic paruulo Dominus vitam donauerit, sanctus erit. In ecclesia adeo pium & deuotum animum suum erigebat in Deum, vt etiam corporeis oculis Christum in iuuentute sua conspexisse credatur. In ipsa iuuentute eiusdem nobilis Ecclesiæ, putà S. Saluatoris, Canonicus effectus est: sed quia rerum omnium mundanarum contemptum iam appetebat, secum deliberabat, quod vitæ institutum completeretur, in quo ad eam sanctitatem pertingeret, vt ipso mundus dignus non esset.

Pfal. roy. Nascitur S. Nicolaus.

Vitat pueros & feminas.

Videt Christum.

Fit Canonicus.

Cap. 3.

1. Iohan. 2.

Amplectitur Augustiniano institutum.

Durior accipit corpus suum.

Cap. 4. Fit sacerdos.

Vitum videt.

Missa sacrificium quam profit animabus in Purgatorio detentis.

Interea quidam frater Ordinis Eremitarum sancti Augustini monasterij, quod in memorato sancti Angeli castro erat, Prior creatus, verbo doctrine & vita ac moribus populo erat charus atq; gratissimus. Is etiam in platea concionem habens ad populum, vbi maxima aderat multitudo hominum, inter cetera ait: Nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo sunt. transit enim mundus, & concupiscentia eius. Que sententia adeo mentem iuuenis penetravit, adeoque inflammavit, vt mox à concione fratrem illum obnixè rogaret, vellet ipsum in suam sodalitatem & Ordinem recipere, mundum iam deserere cupientem. Illo autem recusante eius precibus sine parentum consensu annuere, nè materia gaudij, doloris occasio fieret, parentes interrogantur, & eis filij voluntas explicatur. At illi ea filij voluntate letantur, Deumque laudant, quod in ipsorum filio promissâ sua cumulatè compleret. Admittitur igitur à fratre illo, & tempore probationis euoluto, obedientiæ, paupertatis & sanctissime castitatis vota solenniter edit, & inter professos admirabili sanctitate & feruore conuersatur. Intelligens verò standum esse promissis, nec fas esse vota non soluere, castitatemque seruari non posse, nisi corpus castigetur & in seruitutem redigatur: cœpit præ ceteris fratribus vitam agere seueram. Itaque ieiunijs, precibus, duris corporis castigationibus semper incumbens, omnem vitam suam inter mundi huius tentationes puram & castam exegit. Interrogatus autem, quoniam posset carnis tentationibus & libidini resistere, nihil respondebat. Nouerat enim vir sanctus, hostem antiquum magna calliditate semper id agere, vt quem non possit voluptate vincere, vanæ gloriæ laqueis implicatum elidat.

Cum iam autem vita eius & scientia probata esset & explorata satis, sacerdotio initiatur, & ad Eremum Vallimauesem, que est iuxta Pisas, à Prouinciali Priore transmittitur. Vbi eximia pietate & deuotione promptus & sollicitus, manè quotidie Missam celebrabat. Cum verò nocte Dominicæ proximè sequentis, quo die pro hebdomadario erat summum sacrificium oblaturus, in lectulo parumpè obdormisset, spiritus quidam voce magna & multo eiulatu vocat eum, ita dicens: Frater Nicolae, vir Dei, respice in me. Ille respiciens in eum, & quia uiuentem nouerat, agnoscere eum studens, sed non valens, ocyus percontatur, quisnam sis. Respondit spiritus: Ego sum anima peregrini Auxiniensis, quem uiuentem nouisti seruum tuum, cruciorque in hac flamma. Deus enim non despiciens contritionem meam, non poenis sempiternis, quas vt homo fragilis commueram, sed locis Purgatorijs pro sua misericordia me addixit. Te igitur impensius oro, vt pro mortuis Missam celebres, vt eripiar ex his flammis. Vir beatus ait: Adiua te Saluator meus, cuius sanguine redemptus es. Ego enim, qui ad summum sacrificium solenniter faciendum hoc præsertim Dominico die, cuius officium mutare non licet, deputatus sum, Missam pro defunctis dicere non possum. Tum ille: Veni, inquit, venerande pater, & videnum te deceat precibus tantæ tamque miseræ multitudinis, à qua missus sum, assensum negare, meque miserum tam inhumaniter repellere. Duxit ergo eum ad alteram Eremitæ patrem, paruaque illam apud Pisas planitiem ei ostendit. Et ecce videt promiscui

miscui sexus, diuersæ ætatis, & ordinis innumeram multitudinem, hunc in modum ipsum deprecantem: Miserere pater, miserere turbæ, tuum auxilium expectantis. Si enim pro nobis dignatus fueris Missas celebrare, maxima pars nostrum ex his tormentis atrocissimis eripietur. Euigilans autem vir sanctus, magna commiseratione permotus, cum multis lachrymis pro illis omnibus Saluatorem omnium deprecabatur. Manè verò coram Priore loci illius prostratus reuerenter, vt iactantiam vitaret, non rem totam, vt viderat, sed illorum importunas preces exposuit, orans, vt ipsius bona venia liceret ei tota illa hebdomada pro mortuis Missas celebrare. Victus Prior importunis eius precibus, alium loco eius substituit. Ità ille tota hebdomada & sacrificium obtulit pro defunctis, & die ac nocte pro multitudine, quam viderat, cum lachrymis instantissime Dominum rogauit. Itaque ea hebdomada transacta, rursum illi apparet spiritus peregrini supradicti, & pro impetrata misericordia gratias agit, afferens bonam illius multitudinis partem, cum ipso diuina misericordia & ipsius sacrificijs precibusque ac lachrymis à poenis acerbissimis liberatam, in cælos feliciter euolasse. O virum eximium, cuius sanctæ vitæ primordia atque initia meritorum, in electorum Dei liberationem cesserunt.

Alia visio.

Magna visio sacrificij & precum eius.

At verò tam præclaræ sanctitatis initijs hostis antiquus inuidens, vt olim primum hominem per Euam, ita sanctum virum per eius consobrinum euertere conatus est. Erat is consobrinus cuiusdam monasterij Præfectus siue Prior prope Firmanam urbem, quod monasterium, Sancta Maria Iacobi, appellatur. Cum ergo videret ille Prior sancti Nicolai consobrini sui paupertatem, nuditatem, vitæ austeritatem, & egestatem, dolens eius vicem, ait ad eum: Cur tantam pateris miseriam? Consule iuuentuti tuæ, & huius monasterij bonis mecum frueri. Cum enim sanguine tibi coniunctus sim, non possum ferre iuuentutem tuam diutius tanta miseria affici. Intellexit vir sanctus sagittam diaboli, & in eius monasterij ecclesia ad deprecandum Dominum totum se contulit, scutum aduersus satanæ iacula corripens. Porro cælestis agricola, cui non placet, vt qui semel manum ad aratrum miserunt, ij respiciant retrò, illi flexis genibus & sursum eleuatis manibus dicenti, Dirige Domine in conspectu tuo viam meam, mox præstò fuit. Vidit enim viginti iuuenes, ceu in duos distributos choros, vestibus albis, faciebus rutilantibus sibi assistere, atque vna voce ter clamare: Tollentini, Tollentini, Tollentini erit finis tuus. In ea vocatione, qua vocatus es, permanceas: in ea nanque erit salus tua. Intelligens ille spiritu, non homines eos esse, sed cælestes spiritus, quem ad modum diu postea ipse fratribus humiliter indicauit, cognoscensque se illic, id est, Tollentini, moriturum, quantumlibet eum deinceps consobrinus blandimentis alliceret, à vitæ suæ asperitate reuocaret, laxioris instituti complexum suaderet, non passus est animum suum vllis eius vel blanditijs, vel terculamentis commoueri: sed satisfacturus diuinæ visioni, ilicò Tollentinum properauit.

Cap. 5.

Consobrinus eius male ei consilium.

Luc 9.

Psal. 5.

Cælestis admonetur permanere in statu suo.

Cap. 6.

Nota raritatem eius abstinentiam.

Respuit medicorum consilium.

Reuersus autem eò, mox in virum alium mirabiliter est immutatus. Triginta enim annis illic degens, nunquam carnes, oua, pisces, nunquam pingua vel lactaria, nunquam poma siue sanus siue ægrotus comedit. Cumque in morbum quandoque incidisset, & ob eius debilitatem fratres de vita illius dubitarent, medicos vocarunt, quos ille vitare volebat, spem suam in summo medico Christo Iesu reponens. Adueniunt medici, desperant vitam eius, hortantur vt carnibus vescatur. At ille consilio eorum prorsus non assentiens, eos à se dimittit. Prior autem siue Præfectus monasterij, cernens eius periculum, crebrò admonet eum, vt pareat medici consilio. Vir autem Dei respondet humiliter: Cur mihi, Pater, molestus esse pergis? Itane nescius es, corpus hoc miserrimum à semel gustatam escæ suauitatem pro captanda delectatione importunè rursus anhelare? Parce ergo mihi. Præstat enim carni huic frenum inijcere, quam ei laxare habenas, nè ruat in foueas peccatorum. Animaduertens Prior se beatum virum à sententia deducere non posse, Priorem generalem, qui tum illic aderat, accedit, exponit ei omnia: orat, vt sanctum virum præcepto adigat ad medicorum consilia sectanda. Prior generalis non dubitans imminere ei periculum, adit eum, multa illi exempla adhortationis causa proponit, tandem etiam præcipit, vt carnes edat, ad medicorum consilia sese accommodans. Tum vir sanctus non ausus venire contra obedientiam, & tamen carnes respuens, accersit Priorem, dicit se non posse non obedire Patri generali. Hoc est, inquit, quod promisi, hoc Saluatori meo, eius pijsimæ matri, & sancto Augustino me facturum recepi: hoc est, quod ad mor-

tem vsque præstare appeto. Parantur itaque carnes, Prior & custos ægrotorum offerunt eas beato viro edendas. Ille verò inter conscientiam & obedientiæ votum ceu duo præla constitutus, diuersarum cogitationum prælijs exercetur. Tandem post multam deliberationem, parua carnis sumpta particula, semel tantum gustauit, & dixit: Ecce feci, quod iussus sum. iam porro gulæ iritamenta mihi apponere nolite. Sic illo obtemperante potioris & cælestis medici consilio, Dominus Iesus Christus, tantam sui serui videns constantiã, solitis escis, nulla pinguedine perfusus, absque viliis pharmacis celeriter morbum eius curauit. Nanque præter eam, quam diximus, abstinentiam, nisi morbus grauis obstaret, secunda, quarta, & sexta feria, & in honorem beatissimæ Virginis etiã sabbato, semel tantum reficiebatur, solo pane & aqua contentus. Sed quid me de eius ieiunijs attinet dicere, quando etiam septimo ætatis sue anno, tribus cuiusque hebdomadæ diebus noluit cibum sumere, sanctum Nicolaum pontificem imitatus, qui quarta & sexta feria materna vbera recubabat?

Nec verò ieiunio duntaxat & inedia, sed etiam verberibus & cruciamentis corpus suum redegit in seruitutem. Tunicas habebat asperas & consutas: corporisque delicias vitans, ferrea catenula carnem castigauit. In precibus verò vsque adeò assidue fuit, vt à Completorio ad gallicinium, & post nocturnam psalmodiam vsque manè: à Missa, nisi esset confessionibus audiendis occupatus, vsque ad Tertiam: à Nona, nisi obedientia aliò vocaret, vsque in vespèram, ijs perpetuò vacaret, præter illas orationes, quas Canonicas vocant, in quibus semper primus inueniebatur. Orabat autem, non solum in eo oratorij loco apud altare, vbi nunc humatus est: sed etiam in cellula sua, in qua duo erant sassa, in quorum altero curuabat genua, ad alterum extendebat brachia, nimio precandi labore delassata: quæ si lasa non essent, saxi frigidi contactu affligebantur. Eius verò religiosi precibus Tartareus dæmon inuidens, non solum malignis suggestionibus & tentationibus, sed duris etiam verberibus & horribilibus formis, quibus ei apparebat, eum infestabat. Cum enim aliquandò in oratorio ante id, quod diximus, altare feruenter precaretur, lampadem accensam teter spiritus non solum extinxit, sed etiam humi depressam confregit: stansque super oratorij tectum, diuersarum belluarum fingebat voces, imbricesque omnes soluens, tectum euertere videbatur. Sed vir sanctus ludibria eius intelligens, maiori animi contentione in preces incumbebat. Tum improbus ille cum furca & magno terrore ad orantem accedens, adeò eum cecidit, vt per multos dies vulnerum vestigia toto eius corpore cernerentur.

Consuente illo aliquandò tunicam, malignus hostis partem quandam clam abstulit: quam cum vir sanctus velle suo loco assidue, & non inueniret, diu frustra querens, tandem ait: Ecquis, bone Iesu, ita mihi illudere potuit? Planè fecit hoc ille, qui nec nominari dignus est. Mox ad hæc sancti viri dicta satan respondit: Verum dicis, domine: sed ego rursus illudam: at tamen quando sic te non possum superare, aliter tecum agam. Vir sanctus ait: Quisnam es tu? Ille respondit: Ego sum belial, datus tibi in stimulum carnis tuæ. Vir beatus dixit: Dominus mihi adiutor: non timebo, quid faciat mihi homo. Cumque nollet nocturnas preces suas omittere, clauso ostio oratorij, (Nam præuenerat fratrum vigilias) cogitauit ingredi in refectorium, vbi erat Crucifixi picta imago. Et ecce in ipso ostij limine ab illo belial tam est atrociter elusus, & in terram prostratus, vt vix spiritus in ipso remaneret. At tamen confirmat sese, & in nomine Crucifixi surgens, vult cœptum iter proseguere. Sed rursus verberatur & prosternitur. Cogitur tandem inde recedere, & inter eundem, ad quandam angulum dire alliditur. Deo autem sic volente, auditur strepitus dæmonum, cum viro sancto confligentium, excitatiq; fratres accurrunt: elisum erigunt, & cum pedibus consistere non posset, ad pauperculum cubile deportant. Vbi confortatus à Christo, protinus surgit, & baculo se sustentans, solitas absoluit preces, & Christo Saluatori gratias & laudes agit.

Quemadmodum autem Deo per preces placere studuit, ita proximo gratificari operibus charitatis. Visitabat ægrotos, quibus adeò condolebat, vt quicquid habere posset earum rerum, quæ delectant, id eis largiretur: immò tanta erga eos animi beneuolentia afficiebatur, quòd cum sine scipione ingredi non posset propter verbera dæmonum, non tamen committere voluit, quin illos visitaret, & diuinis confirmaret eloquijs, quæ ceu electas quasdam sagittas in suo pectore circumferebat. Hospites fratres libenter excipiebat tanquam Angelos Dei: mœstos exhilarabat, affli-

Vix tandem coactus, gūstat modicè carnes.

Christus eū sanat carnes respuentem.

Cap. 7. Corpus verberatur.

Preci eius assiduitas.

Impedire eum conatur inuidus satan.

Cap. 8.

Psal. 117.

Atrociter eum elidit improbus dæmon.

Cap. 9. Officia charitatis erga proximos.

ctos consolabatur, dissidentes conciliabat, laborantes refocillabat, pauperes fouebat, captiuos egregiè opitulabatur. Verba eius, quandoquidem à cordis charitate proficiscebantur, nihil ociosum, nihil superfluum, nihil ambitiosum respiciebant: sed omnia ædificante pietate & honestate redundabant. Et quia tanta sanctitas latere non potuit, rationi consentaneum fuit, vt sanctissimi viri merita præclara aliquo singulari præfagio declararentur. Ille igitur, qui olim Ioseph patriarchæ in somnis solem & lunam & stellas vndecim ipsum adorantes ostenderat, etiam huic in clytro viro luculentum ostendit sidus, miraculorum & admirandæ sanctitatis eius documentum. Nam nocte quadã post longas preces in cella sua nonnihil obdormienti, in somnis apparuit sidus radiantissimum, idemque maximè, quod recta linea mouebatur, situ verò non longè à terra aberat. Videbatur autem ei ex Castro sancti Angeli, vnde ipse originem traxerat, proficisci, & rectà tendere Tollentinum ad altare, quod est à tergo Chori, (quod tum quidem vergebat ad monasterium, vbi ipse crebrò solebat manè sacrificare, & interdum non rarò precibus immorari) atque illic consistere & permanere: Ad eius autem rei spectaculum diuersarum & linguarum & regionum homines confluere. Hoc signo sanè stupendo non ea duntaxat, sed multis etiam alijs noctibus certior factus, magno stupore affectus est: cumque tantæ rei exitum audiuisset perciperet, cuidam fratri bonæ existimationis & non contemnendæ eruditionis, familiari colloquio eam visionem explicauit. Ille verò sermone prophético respondit, sidus illud eius sanctitatem significare, nec se ambigere, quin vbi illud gradum fixisset, illic corpus eius humatum iri. Ob multa autem miracula ibidem perpetranda, aduenturos populos ex omnibus locis, qui tamen ipsum non nouerint, & sanitatis imperandæ causâ ipsius tumulum admodum reuerenter adoratorios. His auditis, vir beatus præ humilitate, quæ semper ei inerat, ita respondit: Faceat isthæc de me opinio, chare frater. ego enim semper inutilis seruus sum Iesu Christi. Ipse verò Deus mihi reuelat huius visionis significationem, quam tu non es assecutus. Indè paucis exactis diebus, more solito ingrediente illo die in oratorium, stella quædam directo motu antecedebat eum vsque ad altare supra dictum. Cumque id quotidie fieret, spiritu intelligens stellam hanc illius, quam in somnis viderat, quandam esse effigiem vel representationem: experiri voluit, num quæ frater memoratus dixerat, à vero minimè discrepant. Alio itaque die rursus intrans in oratorium, stella, vt prius, illum antecedebat: & cum reuerentiã coram altari exhibisset, & nonnihil precatus esset, per oratorium gradiebatur: sed tum stellam minimè videbat. Ad altare autem reuertens, mox eam illic cernebat apparentem. Multis igitur annis ante obitum suum certa eius rei veritate sapius comperta, cum iam ægrotaret, & mortem impendè sentiret, fratribus amanter præcepit, vt eo in loco ipsum sepelirent, nec vllò vnquam tempore inde remouerent. Et multis sanè annis continuè, ipso die obitus eius, quo homines innumeri è diuersis locis ad reuerendum corpus eius obtinendæ sanitatis causa confluabant, non autem vel antè, vel postea, stella illa visebatur: vt liquidò daretur intelligi, beatum Nicolaum non modò in terris clarere miraculis, sed etiam in cælis gloria frui sempiterna.

Luxit autem beatus vir in hac vita non solum egregio sanctitatis splendore, sed etiam miraculorum illustribus signis. Bernardus quidã Tollentinus in quoddam oppidum transmarinum profectus, vxorem suam Margaretam reliquit grauidam, quæ ante eius reditum puerulum peperit in columem & elegantem. Sed postea idem ipse infans correptus morbo, excedit è vita, & ingenti matris dolore sepelitur. Ex eo dolore id incommodi contraxit mater, vt postea non nisi abortiuos fœtus ederet. Eo vitio annos duodecim laborauit, cum interim sæpè esset grauida. Secum autem cogitans frustra se proles concipere, quas semper informes pareret, multum doluit. Id vbi cognouit vir sanctus, illius calamitatem miserans, multis diebus pro ea Dominum deprecatus est: ac deinde tanquam certus de futuris eius prolibus, ait ad illam: Confido in Domino, te posthac nihil eiusmodi passuram. Propediem enim nascetur tibi filia, habens animam à Christo Domino creatam: & ego eiusdem Domini benigne tati confidens, audeo tibi affirmare, te deinceps nunquam vel filium vel filiam animæ expertem parituram. Ex ijs beati viri verbis mulier consolatione accepta, expectat eius promissum.

Adueniente itaque partus tempore, filiam parit viuam & in columem: atque ita

Verba eius.

Gen. 37.

Viso beati viri.

Sidus ab ipso vltimè quid præsignarit.

Adoratorios, pro, veneratorios. Vide sancti viri humilitatem.

Stella obitus die ad eius tumulum quatuor annis videtur.

Cap. 10.

Propheticè predicat fœmine felices partus.

Multa alia eius miracula.

deinceps semper vitales foetus enixa est, quemadmodum vir sanctus praedixerat. Sentiens autem foemina virtute precum eius id impetratum esse, bonorum omnium largitori Deo & eius seruo Nicolao gratias egit pro viribus. Multa eius alia sunt miracula. Foeminam quandam, fluxum sanguinis patientem annis quinque, signo Crucis sanauit. Paruum cuiusdam mulieris filium in ignem lapsum, & ab adustione luminibus orbatum, itidem signo Crucis sanum restituit. Veridiana mulier adeo laborabat ex oculis, vt nihil videre posset. Adhibebantur medicorum fomenta varia: sed inde intantum excreuit dolor, vt & mente & mouendi facultate destitueretur. Super eius caput vir beatus Dominicam orationem dixit, & Cruce eam consignauit, moxque sanata est. Quidam nostri instituti frater Iohannes de Monticulo, casu quodam ruptus, interdum viscerum siue interaneorum descensum patiebatur. Accersit ille virum sanctum, indicauitque ei, quid sibi accidisset. Edito signo Crucis, vir beatus tangit rupturam locum, & confestim interanea in suum se recipiunt locum, & frater se sensit curatum. Multa eius alia miracula, prolixitatis vitanda causa, praeterimus.

Cap. II.

Non solum autem pro laboris eius praemio quodam id ei praestitit praepotens Deus adhuc in corpore degenti, sed etiam ob maiorem futuram gloriae concipiendam spem, eam illi voluit reuelare. Namque ante suum obitum mensibus sex qualibet nocte ante preces nocturnas, auribus suis cantiones audiuit Angelicas longe suauissimas, adeoque delectabiles, vt diceret: Cupio dissolui, & esse cum Christo. Ex eo autem tempore vitae suae terminum aduentare cognoscens, praedixit suum esse vita decessum. Cumque a memorata demonis flagellatione semper claudus & debilis fuisset, etiam nunc maiori se sensit infirmitate grauatum: & sicut antea scipione, ita nunc ipsius loci adminiculis se sustentare cogebatur. Eo autem sic ex morbo decumbente, multi ad eum inuisendum aduehant. Inter quos etiam Blunda mulier venit, quae annis quindecim grauissimo capitis dolore vexata, saepe nec operari, nec audire vel videre potuit. Rogauit autem illum, vt manu sua caput ipsius attingere dignaretur. Tetigit ille, & Cruce consignauit, atque repente dolor omnis cessauit. Alia quaedam foemina ob mortem fratris sui Thomae, nostri instituti monachi, adeo se lachrymis consecerat, vt licet oculos haberet, tamen sanguine concurrente, videre non posset: cumque medici operam negligeret, quaedam vitia in utroque oculo nata sunt. Venit igitur ad beatum Nicolaum, alijs eam ducentibus, isque pietate commotus, misertus caecitatis eius, etiam propter fratris Thomae mortem, signo Crucis edito, tetigit eam, dicens: Dominus & Deus meus Iesus Christus misereatur tristitiae tuae, & tibi restituat sanitatem. His verbis mulier recreata, e cella eius recessit, & in ecclesiam intrans, noua quadam luce videre sibi visa est illustrari oculos suos. Itaque sine duce domum reuersa est, laudans Deum & beatum Nicolaum.

Cap. 12.

Sub morte peti venia a fratribus, & de nihil sibi conscius.

Et quia bonarum mentium est, ibi culpam agnoscere, vbi culpa non est, morte appropinquante, accitos ad se fratres ita allocutus est: Etsi nihil mihi conscius sum, non tamen in hoc iustificatus sum. Itaque si cuiquam ex vobis iniuriam irrogauit, parcite, quae sunt, erratis meis, vt & vobis a Domino remittantur peccata vestra. Tunc vero, parer Prior, obnixè rogo, vt quamprimum legas mihi absolutionem omnium peccatorum meorum, & marris Ecclesiae sacramenta mihi ministros, maximè autem corpus Saluatoris, vt tanto viatico munitus, non deficiam in via, ad patriam caelestem profecturus: & si ob demerita mea improbus belial hostis meus mihi occurrerit, possim fidenter dicere: Dominus mihi adiutor, & ego despiciam inimicos meos. Porro circumstantibus hinc inde fratribus, & vna cum illo orantibus, solenni absolutione percepta, cum profusissimis lachrymis corpus Dominicum sumpsit, ita dicens: Benedictus, qui venit in nomine Domini.

Cap. 13.

Post haec ait ad Priorem siue monasterij Praefectum: Crucem argenteam, quam huius castri homines pij, me deprecante, suis pecunijs conficiendam curarunt, cui, me vidente, vera particula sanctissimae Crucis Christi imposta est, quae, vt ante mortem hisce meis oculis inspiciendam offeratis, vt eius virtute, ceu baculo altissimae potestatis fultus, Iordanem huius mundi liberè transmittere, & ad paradisi gaudia facile peruenire queam. Eius petitioni Prior annuens, sanctam Crucem reuerenter apportari iubet. Quam vt vidit vir sanctus, vt potuit, in lectulo in genua incumbens, & flens largiter, dixit: Salue Crux preciosa, quae digna fuisse portare mundi precium, quod in te quieuit, & sedit, & passionis actu roseum sanguinem

Vide quid iam mortuus tribuat S. Crucis.

nem sudauit, latroni misericordiam imploranti pepercit, suam matrem virginem virginis discipulo commendauit, Deumque pro se crucifigentibus rogauit. Ille me per te defendat in hac hora ab hoste maligno. Exosculata deinde Cruce sanctissima, sese vt prius reposuit, & ministrum suum vocans, Vide, inquit, ne cesses pronunciare in aures meas: Dirupisti Domine vincula mea: tibi sacrificabo hostiam laudis: vt si debilitatis viribus proprio ore quicquam enunciare non queam, mente saltem possim loqui cum Deo meo. Videntes interim fratres eum tardius mori, modò accedebant, modò recedebant ab eo. Illis verò recedentibus, vox exultantis audiebatur. Nec mirum sanè, vocem illius, qui per speculum Dominum videns, laudare eum consueuerat, nunc maiori iucunditate eius laudes promere, quando ille per speciem eum videt. Cum enim quaerent ex eo, quid gaudij ex visione cepisset, artonitus respondit: Dominus meus Iesus Christus, suae matri & nostro patri Augustino innitens, dicit mihi: Eugè serue bone & fidelis, intra in gaudium Domini tui. Inde verò colligentes fratres iam ad extrema perductum, & mortem imminere, solitis precibus Deum & sanctos eius inuocant. Ille verò dicens, In manus tuas, Domine, commendo spiritum meum: iunctis sursum manibus, & oculis ad Crucem ipsi propositam sublati, iucundo & hilari vultu animam efflauit, anno salutis millesimo tricentesimo sexto, quarto Idus Septembris.

Mortuus videri Christum. Match. 25.

Migrari in caelum.

Dominus autem sicut in eius in hunc mundum ingressu, ac deinceps in vitae progressu & exitu, ita multo etiam magis post decessum eius, illum mirificare dignatus est. Multa enim admiranda per eum signa effecit, quorum tanta est copia, vt referri omnia vix possint, opusque sit calamo scribae illius velociter scribentis, qui virtutis suae digito in monte tabulas lapideas exarauit. Nec est, quod quisquam procaciter asseueret ea esse impossibilia, quae Dominus pro sua benignitate facere voluit. Vt minimum, certè annis viginti, perpetuis diebus innumera miraculorum genera in fidelibus suis effecit is, qui facit mirabilia magna solus.

Cap. 14. Miracula post obitum eius. Psal. 44. Exod. 31.

Martyrium SS. Proti & Hyacinthi, quarat Lector die 25. Decembris, in S. Eugeniae virginis & martyris historia.

VITA SANCTAE THEODORAE ALEXANDRINAE, AVTHORE SIMEONE METAPHRASTE.

Est autem haec Theodora diuersa ab illa, cuius fit mentio 28. Aprilis.

ZENO quidem Romanum iam tenebat imperium, Gregorius autem Praefecti gerebat magistratum in Alexandria Aegypti ciuitate. Alexandria autem nullo ex omnibus alijs tantum gloriabatur, quantum Theodora, vt quae esset eius mater, & quae eam pepererat patria, & ramum edidisset tam pulchrum, & omnibus adeo scatebat gratijs. In ea enim suam mundanam habebat conuersationem ista verè veneranda, & ornata moribus, cum viro coniuncta legitimo matrimonio, ei quidem eum, qui maritis debetur, honorem tribuens: maximè autem ab eo dilecta, quod esset castissima omnium, quae erant in ciuitate, beneuolaeque desiderijs. Quoniam verò ij, quibus placet viuere citra reprehensionem, fieri non potest, vt non oppugnentur maligni insidijs, grauis quoque in eam ab ipso excitatur tentatio. Ille enim tunc videns huius mariti moderationem, & huius sanctae inuidens honestati, adhibuit omne studium & diligentiam, vt hanc rescinderet conjunctionem.

11. Septembris. Cap. 1.

Castitas eximia S. Theodora.

Quendam itaque iuuenem, pecunijs & opibus onustum, quibus rerum copia supereditabat materiam ad stimulum amoris, incitauit ad eam amandam propter florentem eius speciem. Illa autem non nutum, non gestum, nec quicquam tale omnino sustinente, nullus non lapis ab eo mouebatur, vt ad effectum omnino deduceret id, quod desiderabatur: adeo vt eius familiares & vicinas, ad hoc ei inservientes, assidue transmitteret, quicquid erat desiderabile & blandiens cupiditati, se daturum pollicens.

Cap. 2. Vide in fidi. asatan. 2.

Dereftabilis mulier
eam impel-
lit in ruinā.

Cap. 3.

Redit ad se
& valde do-
let.
Pfal. 37.
Pfal. 31.

Pfal. 93.

Iohan. 19.

Cap. 4.
Virili sum-
pro habitu,
petit viro-
rum mona-
sterium.

Dan. 6.
Conferua-
tur diuini-
tatis ne à fe-
ris lædatur.

cens. Illa autem his verbis & illecebris opponebat diem iudicij & timorē gehennæ: Quin etiam, Erubescō, dicebat, vel ipsum solem habere testem talis flagitij. Quod quidem verbum cum apprehendisset vna ex lenis, mali accessionem habens artem magicam, hoc ei proposuit probabiliter: Sed hoc, inquit, à te fiat post solis occasum, & nullus erit, qui te cognoscat: neque futurus est vllus omnino testis apud Deum, aut apud homines. Hæc audiuit, & fuit cor eius protinus illectum & seductum. Erat enim mulier, quæ natura faciliè capi potest & decipi, & maximè quod futurum esset, vt factum Deum lateret, per fraudem audiuerat, & crediderat. Et sic ad effectum deductum est malum eius consilium.

Postquam autem re facta, quam turpis & indecora res sit peccatū, agnoscit, acerbos habens stimulos, & valde compuncta cōscientia, cruciari animo cœpit, & amara duci pœnitentia, dicens: Ex quali honore ad quantam transijgnominiam? Putuerunt & corruptæ sunt cicatrices meæ à facie insipientiæ meæ: & Conuersa sum in ærumnam, dum infixā est mihi spina. Hæc dicebat, & lachrymarum emittebat fontes calidos, sic peccati abstergens foetorem & deformitatem. Coniunx autem ignorans causam eius tristitiæ, omnia dicebat & faciebat, eam consolans, & pro viribus eam conans recreare. Sed illa peccato, tanquam quodam vlcere, interna depascente, & cogitationem non sinente quiescere, erat inconsolabilis, & nullam attendebat orationem, quæ eam recrearet. Propterea statuit venire ad vnum ex sacris monasterijs, in quo piæ exercebantur foeminae, & sic aliqua ratione parare sibi consolationem. Cum ergo abijisset, & eius, quæ præerat, pedes apprehendisset, eam valde rogabat & petebat, vt quamprimum afferretur diuinum Euangelium. Causa autem erat, vt hinc certior fieret, an quod vesperè ei factum fuerat, euassisset euidentis Dei oculis. Et quid, ait ei Præfecta, est Deo incognitum? Num enim (sicut ait diuinus Dauid) qui plantauit aurem, non audit? aut qui fixit oculum, non considerat, cui vel ipse primus & exilis cordis nostri motus euadit manifestus? Sed si dolore nolis habere intensiorem, mihi expone quidnam sit, quod tuum mordet animum: & forsasè nobis non deest remedium. Illa autem recordatione eius, quod factum fuerat, commota ad lachrymas, quod ab initio petierat, denuò petijt Christi Euangelium. Quod quidem cum primum euoluisset, simul atque iniecit oculos, inuenit illud scriptum: Quod scripsi, scripsi. Et simul graui animi dolore sauciata, & manibus suam pulsans faciem: Hei mihi miseræ, magna voce exclamauit: O errorem, ô audax facinus: violaui viri cubile. Hæc dicens, & cor quidem confusione, solum autem replens lachrymis, & nec ad cælum quidem audens oculos attollere, sed etiam ab hoc dicens se arceri, vt quæ nefario suo flagitio ipsum etiam aërem polluerit, statim deinceps non amplius manere in mundo, & in ijs, quæ sunt mundi, sed sapientissimis cogitatis supplantare eum, qui deceperat.

Virili autem induta habitu, vt lateret eos, qui eam persequerentur, (Sciebat enim fore, vt ipsa marito magnæ esset curæ, & eam non cessaret querere) accedit ad viro- rum cœnobium, quod decem & octo milliaria distat Alexandria. Et cum esset extra vestibulum, rogabat, vt intrò admitteretur, & esset ex numero eorum, qui exercebantur. Illi autem dixerunt, se non prius eam esse intromissuros, etsi vir ab eis existimaretur esse, & non foemina, nisi tota nocte illic maneret sub dio, & tolerantia experimentum sic præberet fratribus. Illa autem lubenter accepit, quod dictum fuerat: idque cum non ignoraret, quod noctū multa bestia ingrediebantur per locum desertum & admodum agrestem: sed etiam deduxit ad opus id, quod imperatū fuerat: & sic pernoctauit, manens ante vestibulum. Quamobrè qui olim Danieli leoninam mansuefecit crudelitatem, ipse quoque sciens ad quantam virtutis altitudinem sit sancta peruentura, conseruauit eam, nè à feris caperetur. Quod cum monachi ipsa didicissent experientia, iudicauerunt esse Deo gratum, vt cum eis versaretur. Ea ergo lubenter admissa, Præfectus monasterij eam seorsum allocutus, diligenter eam rogauit quisnam esset, & quam de causa venisset ad monasterium. Num, inquit, foenore grauatus, aut factæ cædis conuictus, aut cum non haberes, vnde filios aleres, statuisti mundanum deponere habitum? Propter nullū horum, ô pater, dixit Theodora: sed vt solus quietem agam à mundano tumultu, & mea de se peccata. Quomodo autē, subiunxit magnus Præfectus, appellaris? Dixit autem illa generosa mulier: Est mihi nomē Theodorus. Ille autē: Nè existimes, inquit, ô frater Theodore, citra laborē tibi futuram eam, quæ est hîc conuersationem: sed si velis re vera sabire iugum

iugum obedientiæ, scias te inferiturum fratribus in omnibus, quæ sunt necessaria, non solum in monasterio, vt qui sis curaturus plâras & olera, & ministraturus in aqua exportanda, & hortum irrigaturus: sed foris etiam seruiturus, & quando vsus exegerit, vt eas in ciuitatem, minimè recusaturus. Neque tamen hoc prætextu contemp- trui habebis labores exercitationis: sed oportet nihilofeciùs vacare ieiunio & orationi, & de more psallere, vespertinamque & matutinam glorificationem quotidie peragere: præterea autem nec horarum, quæ vocantur, vllam prætermittere: quin etiam in genibus flectendis laborare, & sic corpus affligere propter insidias eorū, qui bellum gerunt. Atque beata quidem, cum hæc omnia suis accepisset auribus, & ea esse putasset, tanquam aliquas animæ delicias, scum magnò & alacri animi studio se ea esse facturam est pollicita. Et sic admittitur in eundem ordinem cum egregio illo choro monachorum.

Quoniam autem eius cum Deo pacta conuenta futura erant vera, & à mendacio aliena, valere iubens omnem carnis prudentiam, se statim exiit ad certamina, nullam moram, neque prætextum vllum afferens, quò minùs ministraret. Cum ergo octo annos quotidie perseueraret in irrigatione plantarum & olerum, quæ vsum præbe- bant ijs, qui erant in monasterio, molendique & pinsendi frumentum, & ad panem præparandi munus nihilofeciùs exequeretur, & coqueret olus quo se alebant, qui corpus studebant mortificare: nunquam tamen abfuit à synaxi, quæ peragebatur in ecclesia: sed in ea quoque piū suum ostendebat animum. Sed licet ita degeret, & vitam elegisset tam laboriosam, præcedentis delicti cogitatio nõ sinebat eam omnino quiescere: sed nocte, quæ sequebatur hæc diurna ministeria, quando & somno & mediocri oportebat quiete frui, pectus pulsans, & animam mouens ad lachrymas: Condona mihi peccatum, dicebat, Domine, quod perdidit decus meæ cōtinentiæ. Cum monachis autem aliquando defecisset oleum, iubetur vt accipiat camelos, & veniens in ciuitatem, eis afferat oleum, quo sibi erat opus. Cum autem iam iter esset ingressa, accidit vt præter expectationem maritum adspiceret, diuina huic omnino opem ferente prouidentia. Nam cum seipsum consolari non posset eius maritus, vt qui esset à tali coniuge separatus, & ea de causa absque intermissione effunderet lachrymas, & nec tempore quidem posset extinguere animi ægritudinem, petijt à Deo, qui nouerat telum, quod eius cor sauciabat, vt sibi manifestum fieret, an Theodora statuerit alium virum sequi. Hoc enim suspicabatur, & propterea maior flamma cordis alebatur.

Qui contritis ergo medetur animis, ad eum mittit Angelum, qui eius suspicionis depelleret molestiam: Si velis, inquit, venire in eius conspectum, fac vt manè surgas, & vadas rectā ad martyrium Petri Apostoli, & attendas vultum eius, qui tibi primò est occursum, & te contemplaturus. Sic enim fiet, vt nequaquam frustreris eo, quod quarris. Audiuit ille, & fecit sicut iussus fuerat. Et conuenit aduersis frontibus, & se inuicem adspicientes. Sed vndenam posset ille conijcere eam esse suā coniugē, cum id, quod ei apparebat, videret esse virum, & virili veste indutum, maximè cum vestis esset monastica, & iam ei emarcuisset species immodica afflictione & asperitate exercitationis? Illa autem cum eum solum vidisset, & ei indicaret vultus, quisnam esset qui videbatur, (seruabat enim illius figura indicia immutabilia) recordata est protinus sui in eum amoris & peccati: &, Hei mihi, ô marite, flens & humili voce dixit, ad quantos me labores tradidi, dum mei in te delicti quæro medicinam, & studeo multis illud delere lachrymis? Et cum ei fuisset propius, & ei, Salue, dixisset, quamprimum præterijt. Ille autem eam quoque simili voce resalutauit. Præterijt autem veluti oblitus eorum, quæ ei dixerat Angelus, vt qui figuræ mutatione & vultus dissimilitudine fuisset omnino deceptus.

Multa itaque afflictus animi ægritudine, vt qui frustratus fuisset promissione: Cur me, Domine, despiciens, dicebat, non deduxisti ad finem ea quæ promissa fuerant? Sed rursus accedens is, qui ei apparuerat: Non fuisti deceptus, dixit. Nam qui tibi pridie occurrit monachus, & dixit tibi, Salue, is ipse erat illa tua coniunx, quæ à te studiosè queritur. Et sic quidem soluta fuit ei suspicio, quod ea ad alterū virum non accessisset: quod quidem significabat amictus monasticarum vestium. Ille tamen deinceps manebat dolore affectus & cruciatus propter priuationem coniugis. Beata autem Theodora amore Domini magis accensa, vt quæ iam gustarat eius suauitatē, & parata erat seipsam in maiora conijcere certamina, & semel in die comedens,

corpus

Vide mona-
chorum ex-
ercitia, &
horarum,
quas cano-
nicas vo-
cant, vltim.

Cap. 5.

Inter mo-
nachos vi-
uiciguota.

Magna eius
pœnitentia.

Meret ma-
ritus vxoris
amissionē.

Cap. 6.

Maritus et
obuiam ve-
niens, eam
non agno-
scit.

Cap. 7.

Semel in hebdomada sumitur cibum, & vitur cilicio.

Cap. 8.

Rom. 13. Heb. 13.

Insignis obedientie infigne miraculum.

Cap. 9.

Fratri quorundam erga eam malevolentia.

Nota hic res admittendas.

Cap. 10.

Insignis animi candor in Theodora.

corpus castigabat: deinde adiciens laboribus, secundo quoque die cibū sumebat: & sic paulatim aggrediens magis laboriosa, cum peruenisset ad habitum summæ abtinentiæ, monet monachos, qui cum ea exercebantur, vt à Præfecto peterent ei permitti, vt cibum semel tantum sumerent in hebdomada. Sed cum id quoque esset, vt volebat, consecuta, ad alteram adspexit petitionem, nempe vt corpus contereret cilicio, veluti viciscens eam, quæ ipsam sauciârat, voluptatem. Nondum enim nec post tam multa quidem certamina poterat eam capere obliuio illius plagæ: sed semper pergebat adijciendo labores, ferire eum, qui percusserat, & ei maiorem inurere ignominiam ea, quam passâ fuerat: foemina eum, qui multos viros vicerat: & carnem gestans, eum fundens ac profligans, qui erat incorporeus.

Vt autē glorificaretur Deus, qui est magnus & copiosus in misericordia, & cognosceretur illius vita admirabilis, fit tale miraculum, dignum quod scribatur & mandetur memoriæ. Erat quidam lacus prope monasterium. In eo habitans crocodilus, in quencunque incidisset hominem vel bestiam, seu paruam seu magnam, eam protinus exedebat. Ijs itaque, qui in ea regione habitabant, erat malum adeo terribile, vt ipse Præfectus ciuitatis (erat autem hic ille Gregorius, quem, quæ præcessit, significauit oratio) in eo loco statuerit milites ad arcendos eos, qui illac transibant. Cum ergo sciuisset Præfectus monasterij, qualis esset vita Theodoræ: & quod propè conferri posset cum ipsis Angelis, & quod non esset expers diuinæ gratiæ, eam accersuit, & ei dixit: Fili Theodora, tolle vnam, & propera nobis aquam afferre ex hoc lacu. Illa autem ex Apostolico præcepto sciens esse parendū ijs, qui præsumunt, impleuit quod iussa fuerat. Et multis iubentibus illā è loco excedere, si non mortem cuperet aperitissimè, illa tamen freta fide in Deum, & peragens opus obedientiæ, quæ nouit vitam conciliare, non mortē, cum effugisset omnes, qui arcebant, accedit ad lacū: & (O admirabilia tua opera, ô Domine) conpecta fuit vehi à bellua: & cum aquam haussisset, & implēsser vas, quod erat in manibus, vecta rursus ab illa bellua terræ redditur. Et sic illa quidem in terra conseruatur illaesa: bellua autem, cum sancta ipsam in crepāsser, luit poenas eorum, quæ ad hoc vsque tempus admiserat, & eo in loco statim conuertitur mortua. Euadit ergo res alijs quoque manifesta, vt potè quod qui percipissent oculis, eam multorum auribus tradere voluerint: & propterea Deo omnes egerunt gratias.

Erat autem hic quoque inuidia factura, quæ ei conueniunt, & eius sunt propria. Quidam enim ex monachis (Nemo est enim, qui non appetatur inimici insidijs) inuidentiæ stimulis ita, quod viderent beatam venire ad summū virtutis, insciente Præfecto, eam mittunt in quoddam procūl remorum monasterium, tradentes ei epistolam, specie quidem, vt quæ haberet aliquid, quod vrgeret, & postulare celeritatem: reuera autem ita structa fuerant insidiæ, quoniam hoc noctū fiebat, vt deuoraretur à bestijs. Erat enim illa via deserta, & in qua solæ alebantur ferae. Sed frustra has insidias molitus est aduersarius: & secus euenit, quàm ipse machinabatur. Ad sanctā enim in via errantem accedit quædam bestia, fitque ei dux via non fallax, donèc eam deduxit ad monasterium, ad quod fuerat missa: immò verò ne tunc quidem discessit. Cum ea enim ingressa, ipsa quoque introijt: & cum illa iuisset, vt præfecto redderet literas, ingressa est fera ad ianitorum: eumque mox erat disceptura, nisi ille clamasset: & cum ex clamore cōuersa beata cognouisset quismam esset tumultus, offēdit virum, qui iam exedebatur à bestia. Illa ergo statim, apprehenso eius gutture, ipsum liberat ab interitu. Oleo autem membra læsa inungens, & Christi nomen super ea cantans, eum quidem, sicut prius, reddit sanum: efficit autem, vt bestia protinus caderet, & disrumperetur.

Hęc illa quidem volebat latere, & post reditum nihil aperiebat monachis: qui autem beneficium fuerant assecuti, statim ipsi id, quod factum fuerat, renunciant, dicentes: Precibus Theodori liberatus est homo à graui morte, & bestię gula nobis restituit eum, qui iam coepus erat deuorari. Quorum verbis obstupescit Præfectus monasterij, quismam eum miserit, dubitans interrogabat. Postquam autem omnes negāssent, beatam intuitus: Quis est, inquit, ô Theodora, qui, cum esset manifestum periculū, te intempesta nocte impulit, vt illic proficisceris? Mihi verò considera rectæ animæ figmentum. Sibi enim attribuens simplicitatem, & conseruans fratres tanquàm nulli crimini affines: Tunc, inquit, tam interni, quàm externi oculi erant mihi somno adeo grauati, vt non possim nominatim dicere eos, qui miserunt. Aegerimè autem ferebat diabolus, videns ipsam quidem supplantatam, talibus vi-

torijs

torijs à se dedecus repulisse: se autem vi esse superatum. Mittens ergo clanculū insidiari, apertè ad eam accedens, minatus est se non cessaturum intentare tentationes, donèc effecerit, vt ipsa cadat, quæ habetur ab omnibus in admiratione. Dixit: & non fuit multum intercedere temporis: sed cum laboraret monasterium inopia frumentij, iubet Præfectus beatæ, nè cunctetur: sed accipiens rursus camelos, & vadens in ciuitatem, eis emat frumentum. Porro autem hoc quoque ei imperatū fuerat, quod si ea non posset redire ante vesperam, diuersaretur in monasterio Nono, & efficeret, vt cameli illic requiescerent. Reuertens ergo è ciuitate, quoniam iam solem videbat in occasu, venit ad Nonum monasterium, sicut ei fuerat imperatum: & petijt sibi & camelis dari locum ad quiescendum. Quod cum factum esset, ipsa requiescebat ad pedes camelorū.

Hinc ergo oritur belli in ipsam principū. Qui enim improbis factis delectatur demon, & aduersus sanctos semper molitur excitare tentationes, in ipsam autem maiorem etiam ostentans rabiem, vt quæ post venationem effugisset illius manus, non neglexit facere, quæ sunt sua: sed quandam adolescentulā, quæ tunc versabatur cum quibusdam monachis ratione consanguinitatis, incitat ad stimulū libidinis: quæ beatam illam ex ijs, quæ videbat, arbitrata esse virum, inuitabat vt secum dormiret, deposito omni pudore & ex vultu, & ex animo. Postquam autem vidit eam non obedire, & malle in nudo solo dormire prope camelos, non valens illa extinguere latentem intus ignem libidinis, dat se vni ex ijs, qui illic dormiebant, qui ipse quoque erat viator, & in transitu diuersatus erat in monasterio. Cum is ergo, qui fecerat iniquitatem, sub auroram recessisset è monasterio, & sancta reuerfa esset in eum locum, vnde processerat, procedens tempus iam intumescens ostendebat vterum virginis. Quæ à cognatis interrogata, à quo hoc factum esset, dixit, Theodorum monachum Ostauidicim monasterij cum ea conuissse. Ijs, quæ dicta fuerant, statim credunt monachi. Nam qui beatæ minatus fuerat tentationes, docuit etiam puellam hoc dicere, & illos credere. Deinde cum accessissent ad monasterium, vbi se exercebat illa beata, cum magna vociferatione & tumultu dicebant: Theodorus, qui est apud vos monachus, non veritus est tantum admittere flagitium. Rogata autem à Præfecto, an rem fecisset tam abominandam, ipsa dixit ei se non habere rem vllam cuius iure teneretur. Atque illi quidem tunc reuersi sunt ad suum monasterium.

Postquam autem infans iam editus fuit in lucem, eum tollentes, projiciunt in medium monasterium, in quo erat illa beata. Hoc autem erat insidiæ & artificium inimici, studens ei injicere animi aegritudinem, & eius impedire institutum. Sed frustra rursus à te, ô maligne, parata sunt insidiæ: immò verò non frustra, sed eas in te ipsum es machinatus, te ferente generosa muliere illis ipsi telis, quibus te eam sperabas sauciaturum. Quid enim hinc consequitur? Infantis esse pater creditur Theodora: silentio autem accipit eam, quæ ipsam condemnat, sententiam: & simul cum infante expellitur è monasterio. Ipsa itaque fit nutrix, & tanquàm pater, eum cogitur alere, lacte quidem ouium (neque enim poterat aliter) infantem nuper natum nutriens: lanas autem petens etiam à pastoribus, ad vsum vestis eas puero contexit. Sed quisnam animus acceperit adeo grauem calumniā? Quænam autē manus non aegre tulisset tam molestū ministeriū? Spatio enim septē annorū afflicta fuit hæc beata. O Dei, qui cuncta intui mini, oculi: inani & falsa oppressa calumnia, & è monasterio eiecta, nihil pusilli & abiecti animi aut fecit, aut est locuta: sed talis probri delegit ignominiam, vt quod turpe fecit volens, rursus voluntario tegetet dedecore: & quos non latuit oculos prius malum faciens, placaret rursus, eos solos habens testes, cum rei improba sustineret calumniā. Quali autē viuendi ratione utebatur cum alijs? Illi enim nutrimentum erant herbæ agrestes: potus autē erat aqua, quæ è lacu vterunque ab ea hauriebatur, nisi malis dicere, eius lachrymæ. Nullum enim erat tempus, quo ea non effluerent ex eius oculis, adeo vt Psalmus in ea impleretur: Et potum meū cum fletu miscebam. Sic ergo cum corpus ei liqueceret, & negligenter erant quidem vngues proluxi, & quibusdā feris bestijs magis congruentes: pili autem densi & sordidi, & valdè similes saltibus. Vultus autem, propterea quod nulla re intercedente eum ferirent radij solis, iam tostus, Aethiops instar niger euaserat, & mutata erant supercilia intensa necessitate vigiliarum. Et tamen sic perseuerans, & cum malis, quæ intentabantur, sic lucians, & niuibus non aëris solum, sed etiam tentationum vexata, ne tantillum quidem sustinuit discedere à monasterio, sed sic

Diabolus ei minatus est se effecturū vt caderet.

Cap. 11. Impudens puella hortatur eam ad turpitudinem.

Nolentem infamari.

Cap. 12.

S. Theodora patitur sibi crimini imputari, quod non admiserat.

Filius esca & potus. Psal. 101.

Vita durissima.

per-

Psal. 83. permanfit tugurio fixo in vestibulo, & lubenter in eo abijci (vt ait Propheta) sustinēs. **Cap. 13.** Quid autem rursus bonorum aduersarius? Num, cum eam in tales inieciſſet tentationes, illum cœpit eam inuadendi fatietas, idque cum vinceretur? Nequaquam, sed præter ea, quæ præceſſerāt, hoc quoque est machinatus. Eius enim mariti formā suscipiens, & in conspectū eius veniēs, lachrymas emittebat ex oculis, & ijs verbis vtebatur, quibus vsus fuerit maritus ad charam suam accedens coniugem, eam dicens suum luminare, exultationem, voluptatē, lucem oculorum, solatium malorum: &, **Agē, inquit, o domina, siste mihi luctum tot annorum tua causa susceptum, promproque & alacri animo domum reuertere.** Cum autem illa putaret re vera esse maritum, id dedit responsi, quod illum oportuisset audire, si id fuisset quod putabatur, & non visum, quod cernebatur: Ego, dicens, qui renunciaui vanis rebus huius mundi, non possum rursus cum illis congregari. **Quomodo autem rāta potero esse impudentia, vt tecum habitem, cui sola fugæ causa fuit à me factum in te peccatum? Cum autem illa eorum recordata, manus in cælum sustulisset, se totam ad preces conuertēs, licebat illum videre fugientem, & nec valentem quidem ferre speciem orationis. Et tunc cognouit sancta quisnam is esset, qui accesserat, & quā multa multiplices eius in illam insidiæ, & quā varia machinatio.**

Cap. 14. Rursus autem aliquandō omnes simul bestię, tam quæ habitāt in mari, quā quæ in terra, videbantur eam inuadere: reuera autem non ita erat: sed erant spiritus maligni, qui formam illorum induerant. Post hæc autem homo apparens, iussus est ad sanctam accurrere, & eam deuorare. Illa verò, tanquā armis, Davidico vtens cantico, postquā solum dixit: Circundantes circundederunt me, & nomine Domini vltus sum eos, visum statim euauit. Obijcit malignus aliam quoque tentationem. Rursus enim cernebatur ab ea ingens exercitus. Eius autem princeps cum magna multitudine superbe incedebat: quem quidem vt adoraret, iubebant eius ministri. **Cum ipsa autem dixisset, Deum solum esse adorandum, iussit princeps ei plagas infligi. Et iussus ad effectum est deductus. Id enim declarabant & plagæ, quæ apparebant, & ipsa visa mortua ijs, qui adspexerant. Fuerunt autem hi pastores, qui iuerunt in monasterium, & dixerunt, Theodorum esse mortuum, & oportere eum mandare sepulturæ. Sed beata illa, cum media nocte ad se redijisset, sibi adscribebat causam, & id quod acciderat, dicebat esse sui delicti disciplinam. Cum se ergo munijſſet armis orationis, petijt inducias tentationū: O Deus meus, dicens, Domine vniuersi, oblitus mei peccati, libera me ab insultu inimici, qui tuo inuidet figmento. Cum eam autem precantem vidissent, qui illic erant pastores, quæ ab eis paulò antè visa erat mortua, Deum quidem laudarunt, monachis autem, quòd reuixisset, annunciāruunt.**

Cap. 15. Statuit verò Præfectus monasterij infantem recipere, reputans quā diuturna fuisset sanctæ afflictio. Non enim eam parua afficiebat molestia errans puer per aspera loca solitudinis. Sed ne sic quidem destitit hostis eam inuadere, Deo sic permittente, vt ea sibi plures coronas cōtexeret. Ei enim rursus visum est aurum humi proiectū. Aderat autem magna virorum multitudo, quæ illud colligebat. Id verò non erat aliud, quā visio inanis. Nam vt eam solum deciperet, & vt aurum amaret efficeret, id totum erat machinatus. Non multi dies præterierant, & ei rursus visa est a desse seruorum multitudo, ei in manus tradentium obsonia variè condita, quæ ei dixit: Qui tibi plagas imposuit, his te donat obsonijs. Quæ quidem in nihil, sicut erant, dissoluit, cum se signāſſet luce vultus Domini. Cum ex his eam vidisset inuictam is, qui minatus erat se terram & mare esse deleturum, cumque ex bello, quod aduersus eam gesserat, pudore esset affectus, statuit discedere.

Cap. 16. Cum autem septem anni præterijſſent, monachi Laureæ Noni monasterij, qui illati stupri eam accusauerant, eam esse mulierem ignorantes, cum omnibus supplices petunt à Præfecto monasterij, vt in quo loco ea prius se exercebat, eam rursus admitteret, & referret in numerum cæterorum monachorum. Satis enim, aiebant, luit pœnas, qui tanto tempore fuit extra monasterium, & in ipso aditu totos septem annos tranſegit. Adijciebant autem, per diuinam quoque apparitionem sibi factam esse fidem, quòd iam sit peccatum remissum Theodoro. Quorum ille cedens precibus, relaxat Theodoram ab iniusta illa condemnatione, iubens eam decetero manere in intima cella, & nunquā progredi, neque vllum ei committi ministeriū monasterij. Duo deindē anni præterierant, ex quo ea sic maiore exercebatur continētia, & intensioribus precibus. Deindē cum orta esset siccitas, & cisternæ, quæ erāt in cœnobio,

Recipitur
in monaste-
rium.

nobis, ostenderent se ne minimum quidem habere aquæ humorem: quoniam & ijs, quæ audiērat, & ijs quæ ipse viderat Præfectus monasterij, certior factus erat beatam esse consecutam donum miraculorum, eam accersit, & in cisternam iubet demittere amphoram, & haurire aquam. Illa autem, quæ didicerat cedere verbis patris, nihil curiosè inquirens, nec differens, facit quod fuerat imperatū, & protinūs aqua plenam extulit amphoram. **Qua ex re aliæ quoque cisternæ conspectæ sunt aqua plenæ.**

Cap. 17. Cum pauci autem dies præterijſſent, ea tollens infantem in conspectu multorum, cum iam esset vespera, & seipsam includens, cœpit eum adhortari non secus, ac pater germanum filium. Hoc cum rescuisset Præfectus monasterij, mittit quosdam ex fratribus accuratiūs audituros verba, quæ diceret puero. **Qui cum aurem ostio admo- uissent, & mentē diligenter adhibuissent, audiebant ea, quæ dicebantur. Hæc autem erant, quæ puero præcipiebat, eum deosculans: Tempus vitæ meæ, fili mi charissime, iam spectat ad finem, & decetero festino ire ad seculum, quod illic est. Ego autem te patri orphanorum, & Deo commendo, & domino huius nostri monasterij. Habebis autē monachos quoque, qui in te seruabunt fratru affectionem. Quid ergo? Quæres fortasè nobilitatem? Illa autem non aliud tibi cognoscatur, quā vnde vera apparet nobilitas. Nè adspexeris ad honorem hominum. Neque enim is eos, qui honorantur, potest beatos efficere. Sed neque ignoraueris, quòd eam, quæ est in Domino, beatitudinem illi magis consequuntur, qui hominum serunt proba & contrumelias, & falsā, quæ in ipsos feruntur, testimonia. Si tenearis autem aliquo desiderio omnino assequendi honoris, ipse primū dilige honorem exhibere. Somnum odio habe. Duram & asperam viuendi rationem amplectere. Renuncia mollibus vestimentis. Consuetas preces nunquā neglexeris, neque horas, quæ sunt constitutæ fratribus ad conueniendum, Matutini, inquam, Tertiar, Sextar, & Nonar, & Vesperarum. Abstine ab alienis. Accusare fratres ne tibi quidem veniat in mentem. Interrogatus responde, respiciens in terram. Alterius casum nè irriseris. Luge, vt consolationem consequaris. Aliquos audiens malè viuentes, nè negligas pro eis precari. Ire ad eos, qui sunt infirmi, nè recuses. Et vt semel dicam, omne malum declinans, vendica tibi virtutem. serui fratribus, tanquā dominis, vt euadas Christi amicus, qui pro te serui formam induit. Assiduè precare, nè incidas in tentationem. Quòd si incidis, ei fortiter resiste: & rursus precare, nè supereris. Si sic viuas, o dilecte, non procul aberit, qui tibi opem ferat, & qui bello appetito tibi sit porrecturus dexteram. Cum hæc suāſisset puero, iucundè in Dei manus tradidit spiritum.**

Cap. 18. Et puer quidem statim lugebat, & plangebat, & vociferatione plena erat domuncula. Quæ audierant autem ij, qui ad hoc missi fuerant, declarauerunt ei, qui miserat. **Qui postquā audiuit, ipse quoque id, quod viderat in somnis, dixit suis monachis: Existimabam, inquiens, me videre duos viros, qui me in altum extollerant. Altitudo autem erat tanta, quanta conijci non poterat. A me autem visi sunt ordines Angelorum, & vox in meis auribus resonuit: Vide, dicens, qualia bona sunt parata sponſæ meæ Theodoræ. Præter hæc, mihi quoque apparebat lectus, fidei Angeli creditus, & thalamus pulchritudine ineffabilis. Cum autem significarem delecto illo & thalamo doceri, & quænam esset illa, cui hæc parata essent, & de ijs rogarem eos, qui inducebant, statim mihi apparuit chorea Prophetarum, Apostolorumque & Martyrum cum alijs iustis. Choreæ autem mediam habebat mulierem, gloria diuiniore ornata, quæ & medium ingrediebatur thalamum, & mihi videbatur sedere in medio lecto. Qui eam autem abducebant, dicebant eam esse Abbatem Theodorum, cuius etiam confictum fuerat crimen stupri, & quæ sustinuit potius totos septem annos è monasterio ciecta affligi, & censerī esse pater filij, qui erat alterius, eumque suscipere alendum & educandum, quā quænam esset ipsa, significare, & simul à rāto liberari dedecore & afflictione: & idedō affecuta est, dicebāt, eam, quā vides, lætitiā. Hæc cum vidissem, me remisit somnus, & me conuertit ad mea descendenda peccata.**

Cap. 19. Hæc cum narrāſſet, peruenit statim ad cellam sanctæ, monachis quoque eum sequentibus: & cum pulsāſſet ostium, excitauit puerum. Iam enim multo luctu eum oppresserat somnus. Surrexit ergo, & aperto ostio, eis dedit aditum. Illi autem ingressi sunt, & eam, quæ est verè viua, vident mortuam: & accedentes, in sacrum corpus distillarunt lachrymas. Porro autem Præfecto visum est intempestiuum, innotescere miraculum, donè eos accersisſet, qui accusationem in eam construxerant.

S

Qui

Cap. 13.
Alia hostis
insidiæ, ap-
parentis in
specie sui
mariti.

Cap. 14.
Alia demo-
nis præſti-
giæ.

Psal. 117.

Cæditur à
dæmonibus

Cap. 15.

Item alia
præſtigia.

Cap. 16.

Recipitur
in monaste-
rium.Magnum
miraculum.

Cap. 17.

Optimè in-
struit pue-
rum.Vide hic e-
numeratas
horas cano-
nicas.Felicissimè
obdormit
in Domino.

Cap. 18.

Visto Abba-
tis.Reuelatur
Abbati quæ
& qualis fu-
erit S. The-
odora.

Cap. 19.

Innotescit
omnibus
quod fuerit
mulier.

Qui cum venissent, ostēsis aliquibus partibus sacri corporis: Videte, dixit eis, hoc spectaculum nouum & inauditum, qualis sexus quali esca tenebrarum conculcauit principem. Obstupuerunt omnes spectaculo: & metus quidem stuporem, metū autem lachrymæ sunt consecutæ, dum reputabant, aduersus quos labores decertare oporteat eos, qui sunt implicati corporis affectionibus.

Cap. 20.

Quoniam autem nec maritum quidem oportebat omnino sancta frustrari, qui purum ac syncerum in eam amorem perpetuo conseruauerat, Angelus accedens ad Præfectum monasterij, iubet ut mitteret ad ciuitatem quendam ex monachis equitem, & iuberet ei, ut in equo suo collocet eum, qui primus ei occurreret, & sic eum adducat quam citissime. Verumenimvero eum quoque diuina ad hoc quædam incitabat apparitio, & sua sponte ueniebat ad monasterium. Cum ergo ei factus esset obuiam monachus, & rogasset cur curreret, ille respondit: Cum meam uxorem longo tempore non viderim, & eam nunc è vita excessisse rescierim, vado eam extremò desseturus. Cum eum ergo in equum sustulisset, duxit in monasterium, in quo iacebat diuinum illud tabernaculum. Ad quod cum iruisset, sanctam vocabat nominatim, acerbis simul fundens lachrymas, adeo ut omnes, qui erant congregati, (conuenerant enim multi ex ijs, qui habitabant circuncirca, monachis) prouocaret ad lachrymas, & deduceret ad eorum vitæ recordationem. Itaque erant omnia, tam quæ videbantur, quam quæ audiebantur, conscientie refrigeratio, & reuerentia animæ medicina.

Cap. 21.

Cum luctus autem vix tandem desisset, psalmi & hymni statim luctum sunt consecuti. Et sic iustus factis illi laborioso & sacrosancto corpori, id sinu terræ abscondunt, cuius spiritum sinus Abrahæ, si intelligentia spectetur, exceperunt. Quidnam est hæc consecutum? Fit rerum illius maritus eius successor: & cum rebus omnibus huius mundi renunciasset, & seipsum retulisset in numerum monachorum, & captus esset amore quietis & silentij, cellam accipit Theodori: & cum bonam vitam, & ex virtute agendam elegisset, bono sine vitam claudit. Cum ergo vidissent monachi eum sic vitam egisse, nihil alienum existimârunt, esse amorum vnum & idem sepulcrum: propterea communiter, & in eodem loco deposuerunt amorum reliquias. Porro autem puer quoque eò processit virtutis, ut etiam præfuerit illi monasterio, iusto eorum iudicio, qui vitam illius cognoscebant, & eum sibi præfici desiderauerant.

1. Cor. 3.

Talis fuit finis laborum huius beatæ, & hæc est narratio eius præclarorum certaminum. Si ergo verum est, ut verum quidem certè, quod dicit Paulus, Vnumquodque accepturum propriam mercedem secundum proprium laborem: quemadmodum non est beata, & re vera Dei donum Theodora, quæ mercedem accipit tot laborum? Cuius intercessionibus concedatur, ut nos quoque simus è numero eorum, qui salui fiunt, gratia & clementia Christi veri Dei nostri: cui gloria & potentia nunc, & in secula seculorum, Amen.

S. PATIENTIS LVGDVNENSIS EPISCOPI ENCOMION, AVTHORE SIDONIO ARVERNORVM Episcopo. Lib. 2. Epist. vltima.

11. Septembris.

Patientis benignitas prædicatur.

SIDONIVS domino papæ Patienti, salutem. Aliquis aliquem, ego illum præcipue puto suo viuere bono, qui viuunt alieno: qui quæ fidelium calamitates indigentiamque miseratus, facit in terris opera cælorum: Quorsum isthæc, inquis? Te sententia quam maximè, papa beatissime, petit, cui non sufficit illis tantum necessitatibus opem ferre, quas nõueris: qui quæ usque in extremos terminos Galliarum charitatis indage porrecta, prius soles indigentium respicere causas, quam inspicere personas. Nullius obest tenuitati debilitati quæ, si te expetere non possit. Nam præuenis manibus illum, qui non valuerit ad te pedibus peruenire. Transiit in alienas prouincias vigilantia tua, & in hoc curæ tuæ latitudo diffunditur, ut longè positorum consoletur angustias. Et hinc fuit, ut quia crebrò te non minus absentem verecundia, quam præsentem querimonia mouet, sæpè tēseris eorum lachrymas, quorum oculos non vidisti.

Omitto

Omitto illa, quæ quotidiè propter defectionem ciuium pauperatorum irrequietis toleras excubijs, precibus, expensis. Omitto te tali semper temperamento, sic semper humanum, sic abstemium iudicari, ut constet indefinenter regem præsentè prandia tua, reginam laudare ieiunia. Omitto te tanto cultu ecclesiam tibi creditam conuultare, ut dubitet inspectio, meliusne opera noua consurgant, an vetusta reparentur. Omitto per te plurimis locis basilicarum fundamenta consurgere, ornamenta duplicari: cumque multa in statu fidei tuis dispositionibus augeantur, solum hæreticorum numerum minui, reque quodam venatu Apostolico feras Photinianorum mentes spirituum prædicationum cassibus implicare, atque à tuo barbaros iam sequaces, quoties conuincuntur verbo, non exire vestigio, donè eos à profundo gurgite erroris felicissimum animarum piscator extraxeris. Et horum aliqua tamen cum reliquis forsitan communicanda colligis: illud autè debere, ut iurisperiti dicunt, præcipui titulo, nec tuus poterit ire pudor inficiàs: quod post Gothicam depopulationem, post segetes incendio absumptas, peculiari sumptu inopiæ communi per desolatam Galliam gratuita missi: cum tabescentibus fame populis nimium contulisses, si commercio fuisset species ista, non muneris. Vidimus angustas tuis frugibus vias: vidimus per Araris & Rhodani ripas non vnum, quod vnus impleueras, horreum.

Fabularum cedant figmenta gentilium, & ille quasi in cælum relatus pro reperta spicarum nouitate Triptolemus, quem Græcia sua cæmentarijs, pictoribus, significibusque illustris, sacrauit templis, formauit statuis, effigauit imaginibus. Illum dubia fama conciliat, per rudes adhuc & Dodonigenas populos duabus vagum nauibus, quibus poëta deinceps formam draconum deputauerint, ignotam contulisse sententiam. Tu, ut de mediterranea taceam largitate, victum ciuitatibus Tyrreni maris erogaturus, granarijs potiùs tuis duo flumina, quam duo nauigia, complèsti. Sed si forte Achaicis Eleusinae superstitionis exemplis, tanquam minus idoneis, religiosus laudatus ostenditur, seposita mysticis intellectus reuerentia, venerabilis patriarchæ Ioseph historicalem diligentiam comparemus, qui contra sterilitatem, septem vberes annos insecuturam, facile prouidit remedium, quod præuidit. Secundum tamen sententiam, nihil, iudicio meo, minor est, qui in superueniente simili necessitate, non diuinat, & subuenit. Quapropter etsi ad integrum conijcere non possum, quantas tibi gratias Arelatenses, Rhegienses, Aueniocus, Aurasionensis quoque & Albensis, Valentinaeque, necnon & Tre castinae vrbi professor exoluat: quia difficile est eorum exasse vota metiri, quibus nõueris alimoniam sine asse collatam: Aruerni tamen oppidi ego nomine vberes perquam gratias ago: cui ut succurrere meditareris, non te comitum prouinciae, non proxima ciuitas, non opportunitas fluij, nõ oblatio precum adduxit. Itaque ingentes per me referunt grates, quibus obtigit per anni tui abundantiam, ad sui sufficientiam peruenire. Igitur si mandati officij munia videor satis implèsse, ex legato nuncius ero. Illicet scias volo, per omnem fertur Aquitaniam gloria tua: amaris, laudaris, desideraris, excoleris omnium pectoribus, omnium votis. Inter hæc temporum mala bonus sacerdos, bonus pastor, bonus es, quibus operæ precium fuit, fieri famem suo periculo, si aliter esse non poterat tua largitas experimèto. Memor nostri esse dignare domine papa.

Item de eodem beatissimo Patiente Episcopo, ex eiusdem Sidonij Libri 2.

Epistola 10. ad Hesperium.

Ecclesia nupèr extructa Lugduni est, quæ studio papæ Patientis ad summum coepti operis accessit, viri sancti, strenui, seueri, misericordis, qui quæ per vberem munificentiam in pauperes humanitatemque, non minora bonæ conscientiae culmina leuet. Huius igitur ædis extirpationis, rogatu præfati antistitis, tumultuariū carmen inscripsi trochæis triplicibus, adhuc mihi, iamque tibi per familiaribus:

Quisquis pontificis patrisque nostri
Collaudas Patientis hinc laborem:
Voti compote supplicatione:
Concessum experiere, quod rogabis.
Aedes celsa nitet, nec in sinistram
Aut dextram trahitur: sed arce frontis
Ortum prospicit æquinoctialem.

Templi frons
ad ortum
æquinoctialem.

S 2

Intus

Eius abstinentia.

Studium erga cõdenda & ornanda cõpla.

Photiniani hæretici ab eo cõuersi.

Mira est liberalitas famis tēpore.

Gen. 41.

Agit p̄ beneficio gratias Auerne ciuitatis nomine, Sidonius Episcopus.

Intus lux micat, atque bracteatum
 Sol sic sollicitatur ad lacunar,
 Fuluo vt concolor erret in metallo.
 Distinctum vario nitore marmor,
 Percurrit cameram, solum, fenestras:
 Ac sub versicoloribus figuris
 Vernans herbida crusta, saphiratos
 Flectit per prasinum vitrum lapillos.
 Huic est porticus applicata triplex,
 Fulmentis Aquitanicis superba.
 Ad cuius specimen remotiora
 Claudunt atria: porticusque sedem
 Et campum medium procul locatas
 Vestit saxea sylua per columnas.
 Hinc agger sonat, hinc Arar resultat,
 Hinc sese pedes atque eques reflectit.
 Stridentum hinc moderator effedorum,
 Curuorum hinc chorus helciariorum,
 Responsantibus alleluia ripis,
 Ad Christum leuat amnicum celeusma.
 Sic sic psallite nauta, vel viator.
 Nanque iste est locus omnibus petendus,
 Omnes quo via ducit ad salutem.

Triplex porticus.

VITA S. GVIDONIS CONFESSORIS
 ANDERLACI QUIESCENTIS, QVAE ETIAM ANTE
 annos octoginta quinque typis excusa habetur, bona fide, vt apparet,
 conscripta. Stylum F. Laur. Surius passim
 nonnihil correxit.

12. Septembris. Humili loco natus S. Guido.

Pietas eius adhuc patris

VIR venerabilis Guido in pago quodam Brabantensi tugurio rusticano & paupere domo natus & educatus est: atque in ipsis prima aetatis initijs penuriam diuitias putabat, vt quantum illa patiebatur aetas, e pufillo Christi grege esse totis viribus contenderet. Suffurabatur iam tum parentum oculis certas horas, quibus ecclesiam oraturus adiret, vel infirmis quicquid ex facultatibus suis habere poterat, impertiret. nec eum hilarem vlla vidit dies, qua non prius aut in preces incubuisset, aut eleemosynam praestitisset. Stupebat genitor, vicini admirabantur, & diuinum aliquid iam omnes in eo veniebantur. Peruenit tandem ad villulam Lakensem: vbi cum ecclesiam in sanctissimae matris Dei honorem consecratam didicisset, ad illum precaturus accessit. Retinuit autem illum apud se ea nocte presbyter, & mane abire volentem rogauit, vt in eius ecclesiae seruitio maneret. Aduertebat enim in illo quandam venusti vultus grauitatem, verborum paritatem, animi mansuetudinem, & cor sine intermissione Deo semper intentum. Libenter autem vir sanctus presbyteri precibus annuit, quod iam seipsum relinquere, & ad alterius voluntatem se conformare deberet.

Seruit in ecclesia Lakenensi, idque ac curate sane.

Luc. 9.

Corpus domat.

Dabat igitur sedulo operam, vt altare niteret, testudo nihil haberet sordium, pavementum scopis repurgaretur, sacrarium mundum esset, & vasa luculenta: denique, vt e caeremonijs nihil praetermissum aut neglectum videretur. Si quis eum quareret, in templo reperiebat. Diuersi generis floribus & arborum comis cancellos & thecas sanctorum vestiebat: vt quicquid in illa aede vel ad spectu, vel dispositione placeret, eius laborem & studium testaretur. Inuidiam humilitate superare, nulli vnquam obseceno sermoni locum dare, non contra euangelij doctrinam duas habere tunicas, potiusque ad alienas fores stipem emendicare, quam se petentem sine eleemosyna dimittere studebat. Corpus omne domabat & coficiebat ieiunijs, crebro in ecclesia pernoctabat, & quod sane difficilimum est, absque suae animae detrimento, omnibus placebat,

placebat. Nunquam in ore eius risus, aut puerili leuitate effusus, aut muliebri petulantia fractus. Peccata quotidiana, & sine quibus vita praesens nullo modo ducitur, tanta lachrymarum vi diluere solebat, vt immanium scelorum reus videri posset.

Mercator quidam Bruxellensis ad eum veniens, officiose, vt semper, ab eo acceptus est. Is cum eius erga pauperes liberalitatem, & erga omnes benignitatem miraretur, primum coepit de vestimentorum eius vilitate conqueri: deinde quasi pia quadam commiseratione, ne quandoque praestandis eleemosynis sumptus desint, formidare: interim tamen polliceri eiusmodi consilium sese ei praebiturum, quod si sequi velit, nunquam defuturam piam eleemosynam, sed semper eius liberalem dexteram abunde habituram. Multis deinde sermonibus persuadere ei conatur, vt mercaturam exerceat. Quid hic ageret miles Christi? Consentit tandem, & non sine omnium admiratione, repente nouum se mercatorem exhibet. Sed vt scriptum est, Comprahendam sapientes in astutia sua: hanc serui sui seculari prudentiam Dominus mox castigauit, quantumque ipsi ea negociatio displiceret, euidenti signo ostendit. Nam in medio flumine, pleno vtroque litore, carina in sicco ponitur, praesensque periculum minatur. Cumque Guido contum subrigendae nauis aptaret, ad eum eius manibus lignum adhaesit, vt nullo modo extorqueri posset. Ad se igitur reuersus, reum se iam intelligens, & ignobili mercaturae animam se appulisse dolens, redijt ad ecclesiam, quam reliquerat, male a se factorum culpam deploraturus. Nec vero vllam aut oculis a lachrymis, aut ori a precibus requiem dedit, donec lignum illud, quod manibus inharebat, in terram decidisse videret. Ita ergo, quandoquidem mercatura raro aut nunquam sine culpa exercetur, cum ad eam beatus Guido instinctu mali daemone a quodam eius administro pertractus esset, non est passus Dominus eum illa coinquinari: sed vt ab illa animam reuocaret, & superioris vitae tranquillitatem & quietem repeteret, pio correctionis flagello eum admonuit. Ille vero perinde ac si terribilimum perpetrasset scelus, & eo ipso omnes prioris vitae labores perdidisset, maioribus ieiunijs, precibus, lachrymis operam dedit.

Decipitur a quodam mercatore. 1. Cor. 3.

Diuina castigatione reuocatur in viam.

Nec diu post, pro viribus ad iter rebus necessarijs comparatis, Romam profectus est, beatissimorum Apostolorum limina visitaturus, atque inde Hierosolymam, loca sacra aditurus: ac deinceps per septennium sanctorum ecclesias toto penes orbe inuisit. Cumque Deo duce Romam reuertisset, virum venerabilem Vuonedulphum, in pago Brabantensi Decanum, cum alijs itineris eius comitibus Hierosolymam petituris, inuenit: quos ille quidem agnouit iam olim notos, sed non est cognitus ab eis. At vero nominatim eos salutans, humaniter appellauit. Tandem agnitus eum in terram prostrati adorant, & submissa admodum his eum verbis deprecantur: Quandoquidem, pater sanctissime, te sola huc, vt credimus, Dei gratia adduxit, & adhuc peregrinationes suscipere, & multa pro Deo perpeti paratus es: obsecramus te, vt nobiscum Hierosolymam proficiscaris. Itinera enim & idioma harum gentium tu melius nosti, quam nos. Id ille audiens, vt erat pijsimus: Charissimi, inquit, fratres mei, non solum vobiscum ire Hierosolymam, sed & ipsam animam, si res postulet, vestra causa amittere paratus sum.

Romam profectus. Inde Hierosolymam.

Adorare p. venerari, apud Theologos frequenter.

Ita eius sancti viri consortium adepti, post multos itinerum labores & fatigationes, tandem Hierosolymam & ad alia sancta loca perueniunt: ijsque pro voto circumquaque perustratis, sani & incolumes ad patriam reuerti contendunt: cum ecce, Deo illos vocante, qui eos in suo famulatu deuotissimos, vitae huius sordibus amplius coinquinari noluit, primo Vuonedulphus, inde eius comites terrae corpora, sanctas calo animas reddunt, beato Guidone eorum funera religiosè curante. Porro dominus Vuonedulphus ante obitum leni affectus febre, sanctum Guidonem ad se vocat, se moriturum significat, sicque dicit: Ego, pater amantissime, Deo omnipotenti, qui sperantium in se semper complet vota, ore & corde toto gratias ago, quod etiam vltra omnem spem nostram expleuit desideria nostra. Tibi vero pro humanitatis & misericordiae officijs, quae nobis praestitisti, in vita ille beata restituat. Ipse mihi indigno & infirmo seruo suo reuelare dignatus est, quod iam adest tempus emigrationis meae a corpore. Te vero in pagum Brabantensem atque eum locum, vbi Dominus vult quiescere ossa tua, noueris reuersurum. Iraque valde oro eam, quam habes a Deo, fidem & benignitatem tuam, vt amicis & ceteris reditum meum prestolantibus indices decessum meum, eis hunc meum anulum ostendens, ne dubitent vera esse, quae dicis. Haec & pleraque alia cum dixisset, oculos & manus ad caelum dirigens, seque totum

Rursus it Hierosolymam.

Dominus reuelat S. Vuonedulphi suum obitum.

Vuonedulphi decanatus obitus.

Ad tumulu
Vuonedul
phi miracu
la.

Domino commendans, in beatorum Angelorum, qui illic aderant, manus tradidit spiritum. Quanto autem honore illum Dominus in celo extulisset, hominibus mor declarare dignatus est. Ad eius enim tumulum, beato Guidone & multis alijs cernentibus, tres claudi & duo cæci curati sunt. Nanque adhuc viuens, præ multa animi pietate & commiseratione, pauperes & egenos innumeris affecerat beneficijs, quæ partim illi diuinitus tum compensata fuere. Vasa enim, quæ studio elemosynarum exhauserat, rursus inspici, & si quid fortè in eis remansisset, id pro Dei amore dari iubebat. Quod cum fieret, plena reperta sunt. Eius quoque famuli cum in Autumno semina portarent, in eius agrum spargenda, diuina id agente prouidentia, agrum illum vberrimis segetibus refertum inuenerunt.

Reueritur
in patriam
S. Guido.

Porro beatus Guido eius viri Dei præcepta minime sibi negligenda intelligens, cepit in patriam redire: sed priusquam ad locum diuinitus ipsi destinatum perueniret, multas molestias perpeffus est à fame, siti, frigore & inedia. Tandem labore & sanguinis fluxu penè confectus, Anderlacom venit: vbi cuiusdam pauperis hospitio vtens, multa de suo itinere commemorauit: simul exponens, quemadmodum dominus Vuonedulphus celo reddidisset animam, & quæ in eius sepulture die miracula contigissent. Cumque ea res innotuisset vicedecano, sine mora is cum quibusdam Clero, venit ad ædes illas, & cum omnia accuratè inquisisset, & annulum aureum beati Vuonedulphi agnouisset, gratias Deo cum lachrymis agens, ipsum hominem Dei Guidonem secum domum abduxit, vsque ad obitum eius diligenter eius curam gerens. Sed Domino iam nolente vt huius seculi diuturnioribus ærumnis fatigaretur, prima diei Dominicæ nocte ante corporis eius dissolutionem, cunctis, qui aderant, ad spectantibus, lumen calitatis suum super Dei seruum in columbæ specie descendit, cuius splendore tota domus illustrata fuit: & cum aliquandiu apud illum hæssisset, audita eiusmodi vox est: Veniat dilectus noster ad percipiendam æternæ iucunditatis coronam: quia fidem seruauit. Mox aduolantes ij, qui in domo erant, Dei famulum in caelestem mansionem commigrasse cernunt. Eius verò sacrum corpus illius loci Canonici honorificè tumularunt, vbi vsque in præsens, diuina operante gratia, plurima per eum miracula sunt.

Lumen in
stâr colubæ
caelestis de
scendit in
Guidonem.

Abit in cae
los vir san
ctus.

Multo indè tempore, eo in loco quiescente corpore beati viri, à nullo ea, qua par erat, reuerentia afficiebatur: quando non solum aliunde aduentantes, sed etiam loci eius incolæ, per medium illius sepulcrum ingrediebantur. Pecora quoque ad palium euntia & indè redeuntia, in eius tumulo accumulabant: sed ex ijs quaedam à dæmone correpta, tandiu vexabatur, donec expirarent. Ea re permotus velle dominus, duobus rusticis præcepit, vt beati viri sepulcrum sepe comunirent. At illi, malo dæmone agente, in risum concitati: Age, inquit, senem istum iam pridem defunctum, nè fortè à nobis effugiat, intrà septem includamus, tanquam ex eo aliquid emolumentum habituri. Vix verba ediderant, & viribus corporis ceperè sensum destitui: conquerentesque, septimum ferè diem inani opere consumpsisse, domum sunt regressi. Media autem nocte alter ex ijs cum magnis cruciatibus animam expirauit: alter quasi amens, vultum lacerabat suum, conuiciaque in beatum Guidonem à se iactata aduentantibus confitens, postridiè excessit è vita. Eorum interitus multis tum propè, tum procul degentibus causa salutis fuit, cum iam diu diuersis laborassent morbis. Alij nanque, in feminis admoniti, alij amicorum manibus, alij vehiculis adducti, cereos ad beati viri sepulcrum apportarunt, atque illic in preces non diuturnas humiliter incumbentes, optatam reportauere salutem, domumque redierunt, laudantes Dominum.

Nota vltio
nem in irre
uerentiâ er
ga eius tu
mulum.

Item in pe
tulantibus ru
sticos.

Multa mi
racula.

Tum verò pro loco & tempore religiosi viri supra eius tumulum ædem condiderunt, donec diuina præstare gratia, digna illi basilica extrueretur. Quod cum postea factum esset, (Qui enim illic ad sancti viri tumulum sanabantur, munera apportabant) Clerus & populus, mandante Episcopo, triduanum celebrarunt ieiunium: atque ita ad sacrum sepulcrum accedentes, ossa beati viri è terra effoderunt, & cum magno tremore ad fontem ea abluerent, in media ecclesia in congruum loculum reposuerunt. Ad eam translationem multa è vicinis pagis confluit turba, & quotquot vel febribus, vel alijs vexati morbis, ex aqua, qua sacra eius ossa abluta fuerant, gustarunt, mox incolumes effecti sunt. Eleuata sunt postea ossa eius ab Odardo Episcopo in sancti Iohannis Baptistæ natiuitate. Et hæc quidem ad eius declaranda merita paucis commemorasse satis sit. Obijt autem vir sanctus anno Christi millesimo ceteresimo duodecimo, quarto Idus Maij, vt habet historia vitæ eius: cum Martyrologium testetur eum decessisse duodecimo Septembris die.

Nota reue
rentiam er
ga eius sa
cra ossa.

MAR.

MARTYRIVM SANCTI MARTYRIS
AVTONOMI, AVTHORE SIMEONE
Metaphrasæ.

EQVE esse absurdum existimo, & loqui ea, quæ non oportet, & quæ sunt pulchra & honesta, mandare silentio. Quantum enim auditorum lædit animos is, qui narrat ea, quæ non sunt honesta: tantum is, qui silentio præterit bonas actiones, priuat pios vtilitate, quam erant ex eis percepturi. Ea de causa religiosissimam Autonomi vitam, quæ ad nos vsque peruénit, statuimus non tegere silentio: sed studiuimus eam tradere pijs auribus. Etenim ad nos peruenerunt res martyris, partim quidem à quodam, qui eas scripsit ante nos: cuius fuit quidem bona mens, non adfuit autem ei lingua, quæ posset consequenter suam explicare sententiam: immò propter insciam multa confundebat, & contegebat: partim autem à viris, qui in sacrum ordinem erant allecti in sacro templo martyris, & qui rerum ipsarum veritatem diligentius inquisierant & collegerant.

12 Septem
bris.

Res gestas
sanctorum
quæ racent,
multum ob
sunt pijs.

Hic ergò diuinus Autonomus, strenuus athleta veritatis, ac Episcopali dignitate ornatus in Italia, postquam tempore Diocletiani cognouit acre & vehemens bellum erupisse aduersus Christi Ecclesiam, recordatus diuinorum eius mandatorum, per quæ iubet, vt qui expelluntur ex vna ciuitate, fugiant in aliam, (Nam qui manet quidem, præter id, quod non potest docere verbum, ipse quoque peribit. Quod si fuerit remotus ab ijs, qui persequuntur, poterit literis, aut etiam lingua conuenire quandoque gregem Christi, eumque exhortari & confirmare ad pietatem: quin etiam eos, qui errant in tenebris impietatis, deducere ad lucem veritatis) relicta Italia, venit in Bithyniam: & diuinum nutum sequens, venit in locum quendam, cui nomen quidem erat Soreæ: situs est autem ad dexteram ei, qui nauigat in sinum Nicomediar: & hospitio excipitur à quodam nomine Cornelio. Apud quem cum longo tempore fuisset versatus, eum quidem perficit doctrina: Dei autem oratoria æde edificata, quæ dedicata est Michaëli principi, in ea ordinat Cornelium dignitate diaconatus: & cum ei curam mandasset fidelium, proficiscitur in Lycaoniam & Isauriam, desiderans ipse quoque fieri præco pietatis. Deinde reuersus ad Cornelium, cum à se deiectum semen inuenisset produxisse multiplicem fructum Dei cognitionis, eum prouehit ad gradum presbyteratus. Postquam autem cognouit Diocletianum venire Nicomediam, qui Christianorum quidem omne genus, & ætatem omnem studebat excindere, præcipue autem & admodum sollicitè querebat Autonomum, is enauigauit Manti-nium, & Claudiopolim, (Sunt autem hæc vrbes positæ in ponto Euxino) hic quoque feminare studens verbum pietatis. Postquam verò, Deo adiuuante, ei processerunt omnia ex sententia, reuertitur ad Soreos, visitaturus Cornelium & eius Ecclesiam. Quam cum rursus inuenisset multiplicatam, Cornelium quidem ad dignitatem prouehit Episcopalem, ipse autem regionem obit Asianorum, erroris quidem spinas euclens radicitus, pia autem semina diligenter deiiciens. Diuina autem gratia imbribus Autonomi ostendente magnam segetem pietatis, redit rursus ad Cornelium & eius gregem. Illinc venit Limnas. Est autem hic locus prope Soreos. Cuius habitatores cum videret tenèri profundis tenebris ignorantia, eos quoque ducit ad lucem agnitionis. Non multum tempus ab eo consumptum fuit ad eos in viam deducendos, qui conuertebantur: sed & breui operata est gratia in animos permultorum, & salutare baptisma requirentes, sacro gregi Christi accesserunt.

S. Antono
m⁹ Episco
pus Italiae.
Matth 10,

Fugit in Bi
thyniam.

Quendam
Cornelium
primò Dia
conu, dein
de presbye
rum creat,
ac vltimò
Episcopum.

Multis lo
cis prædicat
Christum.

Cum hæc ergò Dei benignitate, vt martyri erat in votis, effecta essent, accidit, vt qui tenebantur errore impietatis in dicto loco, in quodam dæmonis festo, quod ab eis celebrabatur, simulacris offerrent libamina, & ea facerent, quæ faciunt animæ furore percitæ à dæmonibus. Hæc sæpè videntes fieri ij, qui erant gregis Christi, & diuino zelo repleti, (Illo autem die peragebantur cum maiori rabie) ad iustam iram incitantur, & se inuicem adhortati, inuadunt simulacra: & cum omnia protinus contriuissent, & in puluerem & cinerem redgissent, ostenderunt illis cultoribus imbecillitatem eorum, qui colebantur. Hoc gentiles tunc quidem stupore affecit & metu, & qui lamentationis potius esse tempus putabant, quam vindictæ. Cum autem

Christiani
euerunt si
mulacra
dæmonum.

S. Autonomus occiditur. 2. Paral. 24. Gen. 4.

obseruassent diem, quo Deiseruus Autonomus mysticum celebrabat ministerium lignoque & ferro armasset vnusquisq; dexteram, repente simul irruunt in oratorium, quod erat Soreis: & eos quidem vertut & fundunt, qui inciderant: armis autem, quae habebant in manibus, sanctum interficiunt, ad ipsam sacram mensam fuso sanguine, quomodo prius diuini Zachariae, qui ad Deum magis clamabat, quam Abelis sanguis iniuste fusus. Et ideo eorum quidem, qui interemerunt, in aeternum testatur impietatem, eos igne pro caede vlciscens, & non breui tempore dolorem praebens, sed aeternum cruciatum: Martyri autem, quae non desinit, latitiam, vitam perpetuam, & regnum Dei conciliat.

Honorifice sepeliuntur.

Notarem miram.

Sed Pontificis quidem, & praconis veritatis hunc gloriosum exitum habuit martyrium: sanctissimae autem eius reliquiae a quadam Maria, quae Diaconatus dignata fuerat charismate, cum simul cum ijs, qui ex propinquis emporijs non solum sibi vendicabant pietatem, sed etiam virtutem, illis praclare & sancte iusta fecisset, mandatae sunt sepulturae, honorifice in capsula depositae. Procedente autem tempore, quando Constantinus in primis pius Imperator, sceptrum Romana diuina potius manu, quam exercitu & armis fretus, tenebat: Seuerianus quidam, Alexandriae accepta recedione, cum metu maris per viam, quae est circa sinum, iter faceret, venit quidem prope scaram capsam Autonomi, retinetur autem virtute, quae non cadebat sub adspicuum: cum multi quidem scuticis caederentur, tantillum autem non mouerentur, sed tanquam lapides starent immobiles. Seueriano autem mirante id, quod factum fuerat, quidam vir pius & religiosus, & qui gratiam soluendi aenigmata a Deo acceperat, suam profert sententiam, mulorum statum hoc significare, oportere eum, qui vehitur, hic sistere, & excitare templum diuino martyri. Quod autem recta esset admonitio, ostendemus euestigio. Si enim, inquit ille, solum operi annueris, videbis salientes protinus, qui sunt immobiles. Et ille quidem annuit prompto & alacri animo: ingrediebatur autem multi maximo impetu. Protinus vero Seuerianus iussit aedificari oratorium, & viam est ingressus. Cum autem reuertetur, templum dedicat, & efficit, vt posteris sit martyris perpetua memoria.

Vide Missam appellari incruentum sacrificium.

Cum non parum autem temporis interim praeterfluxisset, inuitaret autem memoria martyris, vt in diuino templo fieret incruentum sacrificium, accedit quidem ad sacrum is, qui tuncungebatur munere sacerdotali, sacra mystica peracturus. Aqua autem ex tabulatis, quae iuxta ascensum posita erant, effusa, arbitratus hoc fuisse factum ad contumeliam, sacrum quidem ministerium peragit illo die: deinde cum illud diruisset oratorium, aedificat alterum in locis, quae sunt prope mare, nesciens quod supra religiosam thecam martyris Seuerianus olim extruxit oratorium, quod ipse diruerat. Cum sexaginta autem anni praeterijissent vsque ad tempus mortis Zenonis, qui fuit Imperator Romanorum, Iohannes quidam miles, qui erat in numero eorum, qui vocantur Excubitores, vt Imperatori aliqua in re deseruiret, versabatur in his locis circa Soreos & Limnas. Et cum corpus aliquando exerceret, egressus est ad venationem: & cum fuisset in eo loco, in quo martyricae sepultae fuerant reliquiae, leporem arcu feriens, praedam sua manu occidit. Deinde cum etiam alia venatus esset animalia, reuertitur, & in somnis videt martyrem ei praecipientem, vt in loco, in quo erat venatus leporem, tabernaculum figeret ad habitandum, & permaneret illic ei vicinus. Cum is autem citò perfecisset id, quod iussus fuerat, post aliquot annos ei martyr apparet euidentius, & docet, quisnam sit, & quod sub illius tabernaculo conditae sunt sacrae suae reliquiae. Miles vero non esse a periculo remotum arbitratus eorum, quae sibi diuinitus significata fuerant, silentium, haec aperit Imperatori. Is autem erat Anastasius, qui nolebat quidem pure ac sincere esse pius: pietatem autem saepe simulans, captabat hominum benivolentiam. Quam ob rem ab illo quidem constructur, quae nunc est, aedes oratoria: dedicatur autem ab eo, qui post ipsum obtinet Imperium, pio, inquam, Iuliano. Quae nunc quoque permanet, & in ea liberantur homines a multis malis. Atq; haec quidem sunt, quae de magno narrantur Autonomo.

Sancti martyris reuelat reliquias suas.

Constructur ad eius honorem ecclesia.

Ego autem videns athletam etiam post mortem vincentem naturam, exurgo ad Deum glorificandum. Inijciens enim aliquando oculos in sepulcrum martyris, adspexi sacras eius reliquias, quae inuidiae manserant a mortis viribus. Quae enim vniuersam animalis compositionem se trium dierum spatio gloriatur dissoluituram, iam ducentis annis non valuit praecleari illius viri vel pilum corrumpere: Sed & coma capitis

pitis est densa & illaesa, & formae character consistit integer, pelle firma & intensa, ne amissis quidem pilis labri superioris. Est autem ei orbis quoque apertus oculorum, Per quos intuenti mihi videbatur, quod legem tantum mortis ipse reueritus, silentium simularet. Stat autem vniuersa quoque figura eius corporis suam conseruans compagem, & nec eius capitis ruptum est aliquid, nec reliquarum corporis partium facta est vlla a se inuicem disunctio. Sic enim munificus Dominus scit vicissim glorificare eos, qui suis membris voluerunt eum glorificare: Quoniam eum decet gloria, honor & adoratio, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Sancti martyris per annos plurimos incorruptum corpus.

VITA SS. SYRI ET IVENTII, SEV IVENTII, TICINENSIVM EPISCOPORVM, GRAVITER CONSCRIPTA.

Cuius auctorem cum non exprimant MSS. libri, incertum est, illane sit, quam B. Syri discipulus Pompeius, an vero, quam ex hoc Paulus Diaconus edidit, a quibus scripto relictam doctissimus Petrus Galefinus Protonotarius Apostolicus annotauit. Porro S. Iuentij natalis in 6. Id. Feb. incidit, quannus Martyrologia passim hoc loco habeant.

AELI ET SYRI exorta prosperitas, dulci reuelata facundia, erga aures fidelium circunquaque clarescit. Nullius enim assertionis imbecillitas sacra valet enarrare mysteria, nisi superio magisterio fuerit erudita, dicente sapientissimo Salomone: Dominus dat sapientiam, & ex ore ipsius scientia & prudentia. Quod & beatus Iacobus Apostolus affirmat, dicens: Omne donum optimum, & omne datum perfectum, desursum est, descendens a patre luminum. His itaq; veritatis assertionibus praemissis, qualiter Ticinensium vrbs, quae proprio Papia nomine vocatur, diuinae respectu misericordiae & visitatione supernae gratiae sit illuminata, vel in quibus diebus, quibusq; praedicantibus, intinetur.

12. Septembris secundum martyrologia, Cap. 1.

Pron. 2.

Iaco. 1.

Nam vt a primo statu crescentis Ecclesiae & Apostolorum vicinia Ticinensis ciuitatis populus ad Domini sit fidem conuersus, actus beatissimorum Syri & Iuentij, qui huius vrbs primi praedicatores ac presules extiterunt, scripta informant. Redemptore etenim nostro, peractis pro quibus venerat carnis passionis mysterijs, remeante ad caelos, reparato discipuli duodenario numero, ac sancti spiritus aduentu glorificati, vniuersum mundum sortes mittentes diuiserunt, ac vt quibusque fors dedit, proprias prouincias susceperunt. Quibus etiam incarnationem Dominicam praedicantibus, crescebat numerus fidelium, ita vt, relicto infidelitatis errore, se eorum magisterio sociarent. Vnde factum est, vt adiutores & successores Apostolorum existerent, per quos Ecclesia veris informata assertionibus ad fidem Christi & ad cultum caelestem proficeret. Quo in tempore fundata beatissimus Petrus Christi Apostolus Antiochena ecclesia, in qua primum nouella gentis Christianum nomen exortum est, aedificaturus Romanam Ecclesiam, ad Romanam urbem transit: ibiq; praedicans Christum crucifixum, omnesq; virtutes faciens atq; miracula, quae coram conspectibus Iudeorum fecerat, multos ad credulitatem sui conuertit oraculi. Quibus in diebus Marcus Euangelista, adiutor & interpret eius effectus, de omnibus quae ex ore illius didicerat mirabilibus saluatoris nostri Iesu Christi Euangelium edidit, quod plurimi etiam beati Petri esse confirmant, eo quod eiusdem documeto cruditus Euangelista Marcus Euangelium illud conscripserit, & eius sit autoritate firmatum, atque ad legendum Ecclesiae traditum. Marcus vero Euangelista post haec digressus Roma, ad Aegyptum perrexit, atq; Alexandrinam ecclesiam ex doctrina Magistri operarius veritatis mira concordia & sanctissima conuersatione fundauit. Euangelium autem, quod rogatus a fratribus Romae cofecerat, secum deferens, beatum virum Hermagoram, quem ipse educauit & enutriuit, ordine vicis suae Italiae prudentia & sanctitate reliquit insignem. Huius auditores atque ministri venerabiles viri Syrus fuerunt atque Iuentius. Ecclesiam enim a fonte luminis inestimabilis claritas procedens, per beata pectora deriuata, Ticinensis populi animos circumfulsit: ita a Christo in Petrum, a Petro in Marcum, a Marco vero in Hermagoram, ab Hermagora in beatissimos viros Syrum atq; Iuentium

Papia in prima manu ecclesiae hanc fidem recepit. al. Iuentij.

Act. 11. Christiani nomen vbi & quando exortu sit.

Euangelium Marci, auctoritate S. Petri confirmatum.

Syrus & Iuentius S. Hermagorae, qui fuit S. Marci discipulus.

tium

Pfal. 147. **ti**um transcurrit, vt impleteretur illud Psalmistæ præconium: **Qui** emittit el oquium suum terræ, velociter currit sermo eius.

Cap. 2. **Eius natalis est 12. Iulij.** Porro his secūdum diuinæ scripturæ traditionem præmissis, ordinem, quem ex sermone vite eorum narratione didicimus, exequamur. Igitur beatissimus Hermagoras dum apud Aquileiensem urbem populis inscijs Christum Dominum innotesceret, cœpit ex diuersis partibus ad eius dogmata infinitæ multitudinis cœtus concurrere, & superno afflatu veloci felicitate Christi Ecclesia germinare, ita sanè, vt ad credulitatem prædicationis eius mentes conferrent, ad quos verbi illius eruditio peruenisset. Conuocans autem alumnum suum Syrum Episcopali fastigio dedicauit, atque consocians illi beatum Iuentium, ad euangelizandum nomen Domini nostri Iesu Christi Papiam urbem direxit, quatenus ibidem honoris huius fungeretur ministerio, & fidem Christi populo in eadem commoranti ostenderet, ac paganorum animos Christi gratiæ copularet. Absoluti itaque à Patre, audiq̃ue benedictionibus eius, viam sancti huius ingressi sunt operis. Proficiscentesque dum Veronensem oppidum introissent, non potuit abscondi, iuxta Euangelium, ciuitas super montem posita. Nam quædam nobilissima foemina superno crebrò nutu admonita, ingressum eorum agnoscens, summa ad eos cum festinatione cucurrit: Orbatam se vnico filio deplorans, pedibus sanctissimi prosternitur Syri, promittens se suosque Christianæ religionis participes fieri, si orationibus eius sobolem sibi cerneret restitutam. Cuius voci protinùs vir Dei respondit: Si ex toto corde crederis: omnia credenti possibilia sunt. Illa autem in hac permanente constantia, vir Dei domum eius protinùs perrexit, ibiq̃ue super iacentis corporis funus orationem ad Dominum fudit, atque vitæ & salutis pristinæ defunctum restituit.

March. 5. Cœpit itaq̃, adolescens glorificare Dominum, quòd per orationem famuli eius à tenebrosa fuisset ereptus custodia. Ad quod verò miraculum multi concurrentes, dicebant: Verus est Deus Christianorum, quem prædicat hic famulus eius, ipsum enim adorare debemus. Illa autem nobilissima vidua, videns filium suum sanum, quod pollicita fuerat, festinanter impleuit: statimque baptizata cum filio & vniusque sexus familia, relinquens sacrilegium idololatriæ, Christi se collegio sociauit. Sed & immensa multitudo paganorum, hoc viso miraculo, baptizata est, Christum Dominum confitentis.

Marc. 9. Egressus dehinc à Veronensi vrbe vir Domini Syrus, cum Papiam tenderet, fama præcurrente relatus est. Iam verò ante ingressum eius plurimæ populi turbæ ex ciuitate confluerant, expectantes summo cum desiderio aduentum tanti Patris & Prædicatoris salutis suæ. Ad quem aduenientes vestigijs prosternuntur, his vocibus exclamantes: Ingredere, ingredere desiderabilis Pater, reuoca errantes, suscipe abiectos, doce imperitis, libera, quos captiuos crudelissimus derinet hostis, erue nos, ac institutis salutaribus informa, & transfer nos in cœtum veri Dei, vt cognoscamus quem nos adorare oporteat. Hora autem eadem operante Dei clementia, quinque terigerunt eum infirmi, & confestim integerrimæ salutis sunt restituti. Ingressusque urbem, futuræ prosperitatis eius annuncians deprompsit prælagium: Delectate gaudijs vrbs gloriosa Papiæ, quia veniet tibi ab æternis montibus exultatio, nec vocaberis minima, sed copiosa in finitimis ciuitatibus: & vā tibi Aquileia, cum in impiorum incideris manus, destrueris, nec vltra reedificata consurges. Populi autem multitudo clamabat: Ipse verè solus est Deus, quem prædicat hic beatissimus Pater: Qui autem idola colunt, vanitate stultitiæ pleni sunt. Annuens autem vniverso collegio vir Dei, dixit: Constantes estote charissimi filij, certatimque implete opere, quod voce profertis. Credite Iesum Christum Dei esse filium, ante secula cum Patre manentem, Deum ex Deo, inuisibilem de inuisibili, omnipotentem de omnipotente: Et vt nos redimeret assumpsisse carnem ex Virgine, & per tempora & actus creuisse vt verus homo, in Deitate permanens verus Deus. Secutusque Dominicæ passionis & resurrectionis, atque in cælos ascensionis gloriam, omnibus audientibus aperuit sacramentum, annuncians illis & diem iudicij, atque credentium gloriam sempiternam sanctorum, dicens: Hæc si credideritis, erit semp vobiscum Deus, sicuti nobiscum, & quicquid fideliter petieritis in nomine eius, consequemini. His autem & alijs multis sanctis exhortationibus populus ad fidem conuertitur Christi, atque baptismatis gratiam consequi uti, patrem & salutis suæ ostensorē miro omnes venerabantur affectu.

Excitat mortuū S. Syrus apud Veronenses. Cœpit itaq̃, adolescens glorificare Dominum, quòd per orationem famuli eius à tenebrosa fuisset ereptus custodia. Ad quod verò miraculum multi concurrentes, dicebant: Verus est Deus Christianorum, quem prædicat hic famulus eius, ipsum enim adorare debemus. Illa autem nobilissima vidua, videns filium suum sanum, quod pollicita fuerat, festinanter impleuit: statimque baptizata cum filio & vniusque sexus familia, relinquens sacrilegium idololatriæ, Christi se collegio sociauit. Sed & immensa multitudo paganorum, hoc viso miraculo, baptizata est, Christum Dominum confitentis.

Multi credit in Christum. Cap. 3. Egressus dehinc à Veronensi vrbe vir Domini Syrus, cum Papiam tenderet, fama præcurrente relatus est. Iam verò ante ingressum eius plurimæ populi turbæ ex ciuitate confluerant, expectantes summo cum desiderio aduentum tanti Patris & Prædicatoris salutis suæ. Ad quem aduenientes vestigijs prosternuntur, his vocibus exclamantes: Ingredere, ingredere desiderabilis Pater, reuoca errantes, suscipe abiectos, doce imperitis, libera, quos captiuos crudelissimus derinet hostis, erue nos, ac institutis salutaribus informa, & transfer nos in cœtum veri Dei, vt cognoscamus quem nos adorare oporteat. Hora autem eadem operante Dei clementia, quinque terigerunt eum infirmi, & confestim integerrimæ salutis sunt restituti. Ingressusque urbem, futuræ prosperitatis eius annuncians deprompsit prælagium: Delectate gaudijs vrbs gloriosa Papiæ, quia veniet tibi ab æternis montibus exultatio, nec vocaberis minima, sed copiosa in finitimis ciuitatibus: & vā tibi Aquileia, cum in impiorum incideris manus, destrueris, nec vltra reedificata consurges. Populi autem multitudo clamabat: Ipse verè solus est Deus, quem prædicat hic beatissimus Pater: Qui autem idola colunt, vanitate stultitiæ pleni sunt. Annuens autem vniverso collegio vir Dei, dixit: Constantes estote charissimi filij, certatimque implete opere, quod voce profertis. Credite Iesum Christum Dei esse filium, ante secula cum Patre manentem, Deum ex Deo, inuisibilem de inuisibili, omnipotentem de omnipotente: Et vt nos redimeret assumpsisse carnem ex Virgine, & per tempora & actus creuisse vt verus homo, in Deitate permanens verus Deus. Secutusque Dominicæ passionis & resurrectionis, atque in cælos ascensionis gloriam, omnibus audientibus aperuit sacramentum, annuncians illis & diem iudicij, atque credentium gloriam sempiternam sanctorum, dicens: Hæc si credideritis, erit semp vobiscum Deus, sicuti nobiscum, & quicquid fideliter petieritis in nomine eius, consequemini. His autem & alijs multis sanctis exhortationibus populus ad fidem conuertitur Christi, atque baptismatis gratiam consequi uti, patrem & salutis suæ ostensorē miro omnes venerabantur affectu.

Quinque infirmi ad ingressum eius curati. Cœpit itaq̃, adolescens glorificare Dominum, quòd per orationem famuli eius à tenebrosa fuisset ereptus custodia. Ad quod verò miraculum multi concurrentes, dicebant: Verus est Deus Christianorum, quem prædicat hic famulus eius, ipsum enim adorare debemus. Illa autem nobilissima vidua, videns filium suum sanum, quod pollicita fuerat, festinanter impleuit: statimque baptizata cum filio & vniusque sexus familia, relinquens sacrilegium idololatriæ, Christi se collegio sociauit. Sed & immensa multitudo paganorum, hoc viso miraculo, baptizata est, Christum Dominum confitentis.

Varietium hoc refert Luitprandus Ticinensis lib. 3. ca. 2. Cœpit itaq̃, adolescens glorificare Dominum, quòd per orationem famuli eius à tenebrosa fuisset ereptus custodia. Ad quod verò miraculum multi concurrentes, dicebant: Verus est Deus Christianorum, quem prædicat hic famulus eius, ipsum enim adorare debemus. Illa autem nobilissima vidua, videns filium suum sanum, quod pollicita fuerat, festinanter impleuit: statimque baptizata cum filio & vniusque sexus familia, relinquens sacrilegium idololatriæ, Christi se collegio sociauit. Sed & immensa multitudo paganorum, hoc viso miraculo, baptizata est, Christum Dominum confitentis.

Prædicat Papiensibus Christum S. Syrus. Cœpit itaq̃, adolescens glorificare Dominum, quòd per orationem famuli eius à tenebrosa fuisset ereptus custodia. Ad quod verò miraculum multi concurrentes, dicebant: Verus est Deus Christianorum, quem prædicat hic famulus eius, ipsum enim adorare debemus. Illa autem nobilissima vidua, videns filium suum sanum, quod pollicita fuerat, festinanter impleuit: statimque baptizata cum filio & vniusque sexus familia, relinquens sacrilegium idololatriæ, Christi se collegio sociauit. Sed & immensa multitudo paganorum, hoc viso miraculo, baptizata est, Christum Dominum confitentis.

Iohan. 16. Cœpit itaq̃, adolescens glorificare Dominum, quòd per orationem famuli eius à tenebrosa fuisset ereptus custodia. Ad quod verò miraculum multi concurrentes, dicebant: Verus est Deus Christianorum, quem prædicat hic famulus eius, ipsum enim adorare debemus. Illa autem nobilissima vidua, videns filium suum sanum, quod pollicita fuerat, festinanter impleuit: statimque baptizata cum filio & vniusque sexus familia, relinquens sacrilegium idololatriæ, Christi se collegio sociauit. Sed & immensa multitudo paganorum, hoc viso miraculo, baptizata est, Christum Dominum confitentis.

Et verò tempore dum orta esset persecutio Christianis in Mediolanensium vrbe à quodam paganissimo Comite Anolino nomine, & aliquanti ex Christianis pro amore Christi punirentur: beatos Protasium & Geruasium, gloriosos viros professione Christiana, idem crudelissimus Præses carceralibus tenebris mancipauit, plurimisque Christi fidelibus latitantibus. Beatus verò Nazarius claris ortus natalibus, ea tempestate Christi nomen constantissimè prædicans, despectis huius ærumnosæ vitæ negocijs, multorum animos illustrabat. Sed detentus impiorum manibus, marinis fluctibus immergitur. Succurrente autem diuino præsidio, naufragium tanti periculi verus Christi athleta liberatus euasit. At post ista diuina magnalia incunctanter prædicans Dominum Iesum Christum Dei esse filium, ad eandem Mediolanensium urbem peruenit, in qua videlicet iussu nequissimi Neronis ab eodem Comite mortis sententiam sustinuit: & quia erat nobilis, præclaroq̃; ex genere, metuens saeuissimum persecutor, in tempesta nocte capite eum truncari præcepit cum affecla suo paruulo nomine Celfo.

Cumque relatione multorum beatissimus Syrus hæc cognouisset, venerandum virum Iuentium alloquitur, Summa, inquit, alacritate ac celeritate Mediolanum transcurre, omni sollicitudine inquirens Christianos viros alloquere: Supernæ vos ardor charitatis detineat, & erga Christi martyrum reuerentiam vincat, vt corpora nostrorum Nazarij & Celsi, quorum sanguis pro Christi effusus est nomine, dignæ sepulturæ cum maximo honore tradantur, atque epitaphium certaminis eorum sacris apicibus conscribentes simul recondite. Protasium autem & Geruasium dignissimos Confessores, qui à pestifero Præside clausi carcere detinentur, cum pro Christi fide & ipsi fuerint martyrio coronati, debito honore & merito condentes, certaminis eorum libellum pro futuris temporibus ad laudem Domini nostri Iesu Christi & gloriam ipsorum ad capita eorum reponite. Quia prædestinatum est à Deo, veris fidelibus, qui tempore opportuno credituri sunt, ob confirmandas mentes eorum, sanctorum corpora reuelari, & honoribus atque virtutibus præfulgere, multorumque infirmantium valetudinibus restituere medellam salutis.

Cumque omnia sereno pectore Parris monita suscepisset, latus ac festinus huius præcipue legationis iter arripuit, atque ad eandem urbem licet anxius iam noctu peruenit: inuentisque quos sanctus Pater prædixerat Christi fidelibus, quæque ei commissa fuerant, auribus retexit. At illi corpora martyrum Nazarij & Celsi se condidisse responderunt. Quibus beatus Iuentius: Obsecro, inquit, vos, vt dum certaminis sui hi, qui supersunt, beatissimi Protasius & Geruasius finem acceperint, aliquid pro amoris dulcedine eorumque reuerentia, de vestibus vel corporibus eorum pignus retinentes, nostris desiderijs offeratis. His verò auditis, qui adierant responderunt: Quendam Dei famulam, dum S. Nazarij caput ab impio lanista abscisum fuisset, vidisse se, linteo sanguine eius recepto fugam petisse. Quo vir Dei Iuentius responso commonitus, anxius tali insinuatione, dum remicaret, in ipso itinere eandem conuenit Christi ancillam: Quæ diuina admonitione præmonita, gratuita voluntate martyris ei obtulit cruorem, quem ferebat. At ille accepto tanti muneris quem quærebat thesauro, lætus ad mœnia Ticinensis reuersus est ciuitatis. Cuius portam tanti doni portitor dum intrasset, quidam dæmonio puer arreptus volubatur in platea, ex cuius ore dolens ac luctuosa voce eiulans clamabat diabolus: Væ mihi, quia torqueor martyris ingressu cruoris. Quod vt audiuit miles Christi Iuentius, super vexatum puerum S. Nazarij martyris sanguinem imposuit, statimque ab eo dæmonium quod vociferabatur expellit. Contigit autem, vt pro confirmanda fide Catholica ipse prudentissimus vir Iuentius, operante Christo in multis signis, probabilem faceret sancti martyris cruorem Nazarij. Nam positus super cæcorum oculos, lumen restituit: & varias infirmitates concurrentium ad se frequenter curauit. Atque ex hoc tempore, beati Nazarij meritis & patrocinio promerente, plenæ credulitatis augmentum huius vrbs Ticinensis populus est adeptus.

Post non multorum dehinc temporum curricula, cum sanctorum martyrum Protasij & Geruasij apud Mediolanum finita essent certamina, preciosa corpora eorum à Christianis occultè sublata, sepulturæ sunt reddita, nè impiorum atrocitas, sicut viuentes, ita persequerentur & mortuos. Tunc quidam Christi fidelis Liberius nomine,

Syr⁹ Episcopus multa signa facit virtute reliquiarū SS. Geruasij & Protasij.

Cōstruit basilicā in eorū memoriā

1. Reg. 17.

Cap. 3. Vide antiquiss. dedicationis templi & altarium usum. 1. Cor. 4.

Diuinitus castigatur Iudæus vobis mala in re: one corpus Domini suscipere.

Gal. 6.

Luc. 2.

Mirabile quid.

Iudæus credit in Christum, & vult baptizari. Item alij multi cū eo.

Cap. 9.

Spiritu prophético videt cogitationes hominis impij S. Syrus.

Reddit ei dē linguæ officium quod amiserat.

nomine, cum reuerentia & amore à sanctis eorum exuijs fidissima temeritate quandam quæ fas fuerat detrahens particulam, beatissimo Syro Ticinensis vrbis Patri & doctori idoneo, vt ab eo fuerat postularum, amicabiliter detulit. Vir autem venerabilis suscipiens pignora beatorum martyrum, multis in eis virtutibus vti est. Cumque signa sanitarum longè lateque splenderent, cōpère languentium etiam ex inopinatis partibus ad eum turba cōcurrere, eumque in mensa frequentia perurgere. Inter hæc sacerdos Dei eximius exultans de mirabilibus quæ per meritum sanctorum martyrum Christus Dominus sedulo faciebat, concepit animo non procul ab huius vrbis mœniji extra ciuitatem templum Domino in memoriam nominum eorum erigere, idque in modum Crucis, vt aggressus est, consummat. Atque hoc primum cælestis Regis vexillum in hac vrbe erectum est, & ouile Dominicum: intra cuius caulas pastor verissimus oves regebat Dominicas, quas per uigili custodia à faucibus extrahebat serpentis nequissimi. Quod & David fortissimus designabat, quandò brachia confringens vrforum, conterensque colla leonum, ex cruentis dentibus raptas ouiculas auferabat.

Perfectis igitur templi siue altaris dedicationis insignibus, quotidianas Deo laudes in eo & hostias offerebat. Vna autem dierum dum Missarum solennia singularis Pontifex ibidem celebraret, & copia filiorum eius, quos verbi semine iuxta Apostolum Deo genuerat, deuota sanctis mysterijs interesset, audenter Iudæus ecclesiam ingressus, maligno instigante spiritu, corpus Dominicum suscipere, atque in sterquilinum projicere molitus est. Qui inter turbas fidelium ad manus viri Dei perueniens, ausu nefario immundo ore corpus suscepit Dominicum. Quod vt animo reijciendi os aperuit, digna ultione percussus, sine assatu verborum cunctis audientibus & videntibus clamare cepit. Volebat labia iungere, nec valebat, conabatur verba edere, sed lingua rigida officium loquendi non prebebat, & quasi ignitum iaculum in ore portans immensis torquebatur doloribus. Resonabat omnis illa ecclesia ineptæ vocis clamoribus, & tam egregij virtute miraculi Christi fidelium lætabatur conuentus. Impleturque illud: Derisores ipse deridet. Et quod Apostolus ad Galatas scribit: Nolite errare, Deus non irridet. Quæ enim seminauerit homo, hæc & metet. Iudæus ergò incredulus nec audierat nec legerat illa præconia scripturarum, qui putauit Spiritus sancti deesse præsentiam. Quem vir Dei suo conspectui præsentari præcepit, atque aduenienti dixit: Incredula & perfidissima mens plena, quarè tam iniqui hostis implèsti consilium? æstimasti corpus CHRISTI vilissimum? Ecce quod clandestinus persuasor te miserum illexit vt faceres, cunctis fidelibus suis diuina virtus ostendit. Iudæus autem nimio dolore superatus, voces emittere absque sermonibus non cessabat, habens in gutture suæ malitiæ cruciatum: quia secundum sanctissimi vaticinium Simeonis, vt incredulis est perniciæ & ruina, ita fidelibus suis vita & exultatio est verbum Dei. Nam sublimis ad spectantibus, mirabili ratione corpus Dominicum in ore videbatur Iudæi dependere, vt nec linguæ subter compagi insidèret, nec desuper immundo adhereret palato. Sed postulantibus fidelibus pro eius miseria, vir Dei beatus Syrus manum retendit, & sanctæ Eucharistiæ mysterium à sacrilego ore abstraxit, dicens: Ecce nunc liberatus es, deceterò caue huiusmodi simile nè facias, & nè vterius repetere hoc præsumas. Iudæus autem pedibus eius aduolutus, clamabat se Christo Deo crediturum, si sacri cum baptismatis vnda perfunderet, ac pio eius cōuentui copularet. Tibi, inquit vir Dei Syrus, tibi Omnipotès refero gratias, qui Iudaicam perfidiam non dedignaris corrigere, sed ad tui vnigeniti fidē ampla pietate conuertis. Baptizato autem illo, multi ex Iudæis credentes, cum eo sacro renati baptismate, Christi fidelibus ac spiritali cœtui sunt vniti.

Igitur dum multa per hunc Patrem nostrum Syrum laudanda DEVS ostenderet, & quia iam spiritu prophetiæ illuminatus enitebat, quandam ad se superbo spiritu sub figura pietatis aduenientem intuens, Silere te magis oportet, inquit, quam loqui: quia quæ cogitas manifestè clarescunt. Obmutescens verò ille, nec aliquid profari valuit, sed pedibus sancti viri aduolutus, gemitibus ac lachrymis iniquæ cogitationis pandebat arcanum. Vir autem Domini lachrymis ac gemitibus ipsius inclinatus loquendi mox ei officium restituit, atque diuini muneris reddidit ei ministerium. Diffundebatur autem DEI gratia in ciuitate Papiana, & diuulgata sancti viri fama, ex diuersis partibus multorum ad eum

cum frequentia concurrebat populorum. In qua felicissima vrbe instituit ecclesiasticos ordines, discipulumque suum Iuentium & Pompeium mitissimos Diaconos fecit. Chrysanthum autem vicum illustrem, & Fortunatum clarissimum, presbyteros ordinauit: Eiusdemque vrbis expletis octo hebdomadarum curriculis sedem obtinuit, multorumque à paganissimis idolorum cultibus retrahens animos, ad Dei seruitium & credulitatem perduxit.

Egressus autem quodam tempore ex vrbe memorata, dum vicos ac villas ciuitatesque circunquaque peragraret, & prædicationis sanctæ verbo ignorantium corda imbueret, vir quidam pedibus eius prosternitur, qui mutum surdumque se habere filium clamabat, eumque sanctæ eius præsentia rogabat offerri, si dignaretur forsitan loquendi ei audiendique gratiam condonare. Cuius iussu eius præsentia puer oblatus, cunctis audientibus orationem fudit ad Dominum, dicens: Domine Iesu Christe, qui humanam formam cum Patre & sancto Spiritu sine vitio ad tuam similitudinem plasmare dignatus es, & dedisti ei libertatis arbitrium, qui mutis loquelam, cæcis visum, surdis auditum, mortuis vitam reddidisti: respice super hunc puerum, & os atque aures eius obturatas adaperi, quia tibi plasmatori hæc pertinet reformatio, cuius digito compacta sunt vniuersa congruentia corporum membra humanæ substantiæ. Completa autem oratione, in ore & auribus eius signum Crucis digito suo fecit, statimque apertæ sunt aures eius, & lingua ipsius absoluta est, ita vt voce clara confiteretur puer, ac benediceret Deum. Quod miraculum videntes increduli, crediderunt in Dominum Iesum Christum, perceptaque fide baptizati sunt.

Dehinc exorta aduersus Christianos grauissima persecutione, intantum vt per diuersa loca plurimus sanguis effunderetur, ad eandem ciuitatem, in qua vir Dei talia signa faciebat, operari iniquitatis properare gestierunt, sed penè factos omnes ciues Christianos cognoscentes, minimè ausi sunt apperere eam, vel impias super eos manus inferre, sed ad virum Dei properantes, quasi comminantes dicebant: Quis tibi dedit hanc potestatem, vt nobiles & ignobiles Christianæ scæ oppressionibus arguas, & nolentes magicæ artis tremore concutias, vt Christum, quem Iudæi crucifixerunt, quasi filium Dei adorent, quem nec viderunt, nec visuri sunt, & deos veros, quos Romana colit religio, detestentur? Si hoc ad aures inuictissimi Principis relatum à nobis fuerit, simul te cum his omnibus, qui tuo consilio adhæserunt ac dogmati consentiunt, multis supplicijs punire præcipiet. Placeat tibi consilium nostrum, recede ab hac stultitia, & noli subuersionem facere animarum, quæ vero cultui seruientes, viuunt pacificè. His eorum sermonibus beatissimus Syrus dulcissima benignitate respondens, Nolite, ait, falli dilectissimi filij, neque antiquus error in vestra mente permaneat, qui parentum vestrorum obcæcata corda possederat. Nolite adorare idola muta, surda atque vanissima, sine sensu & anima, quæ humana prouidentia facta sunt diabolo suggerente, quia nequeunt vobis conferre medelam: sed credite potius in Deum cæli & terræ, omniumque creaturarum factorem, qui mundum fecit ex nihilo, & terram fundauit super aquas: Qui limitibus mariæ circundedit, & fecit omnia quæ in cælo sunt sursùm, & in terra & in aquis deorsùm: Qui firmavit terram super abyssum, & aquas fluere fecit ex summitate petrarum & montium: Qui producit flumina ex abditis, & discurrentia marinis miscet in fluctibus. Credite huic Christo filio Dei, qui propter nostram salutem dignatus est formam serui suscipere, quem Gabriele Angelo nunciante integerrima Virgo concepit Maria: Qui nouem mensium plenitudinem, Virginis matris crescendo adimpleuit in vtero: Natum per nouæ stellæ apparitionem Magi agnouerunt, & ea præuia in Bethleem Iudææ adorare venerunt, & vt Regi Regum munera obtulerunt: Qui ab Herode vt inueniri possit atque necari exquisitus est: Qui in sanctis innocentibus persecutus est, qui in multis falsis miraculis, suscitauit mortuos, leprosos mundauit, cæcis visum reddidit, surdis auditum, claudis gressum, mutis loquelam, atque iussu ac voluntate vniuersa curauit: Qui vt verus homo dormiuit, & vt verus Deus ventorum flatibus imperauit: Qui vt verus homo esuriem sensit, & vt verus Deus de quinque panibus & duobus piscibus quinque millia populi satiauit: Qui vt verus homo sitiuit, & vt verus Deus fontem indeficientem in se credentibus dedit: Quem principes Iudæorum per inuidiam sub Pontio Pilato

Inuictus & Pompeius sunt Diaconus. Hæ duo alij presbyteri.

Cap. 10.

Digitus Dei Spiritus sanctus. Surdis & mutus puer loquitur.

Cap. 11. Sana precationem Christianos.

Ecce testificatio impiorum bonorum consilium.

Conuertit eos vir Dei, suis sanctis doctrinis & admonitionibus. Gen. 1.

Luc. 1.

Matth. 2.

Iohan. 11.

Luc. 17.

Matth. 8.

Iohan. 6.

Iohan. 4.

T

flagella-

Matth. 27. flagellatum crucifixus: Quo crucifixo, tenebrae factae sunt super vniuersam terram ab hora diei sexta, vsque ad horam nonam. Quid plura? Mortuus est & sepultus, sed tertia die surrexit, conuersatusque cum discipulis suis per dies quadraginta, ipsique adspicientibus atque mirantibus ascendit in caelos, promittens in se credentibus discipulis sempiternam gloriam: non credentibus autem, aeternas flammam supplicij, quae preparatae sunt ijs & patri eorum diabolo. quoniam vnusquisque cuius opera agit, eius est filius. Ego vero polliceor vobis, confidens in Domino, quia si credideritis in filium Dei Iesum Christum, & malis actibus atque vanissimis idolis abrenunciaueritis, quod possidebitis perpetuam vitam: In qua lux indeficiens erit, & tenebrae nullae: in qua nec esuries, nec indigentia tegumentorum, sed Christus ipse vera resurrectio suorum fidelium, qui dat credentibus in se candidissimas stolas & quotidianae felicitatis gloriam sempiternam.

Cap. 12. Cumque eos vir Domini his alloqueretur sermonibus, diuina respectu clementiae conuersae omnium mentes, quasi ex vno ore dixerunt: Tali ergo nos conuenit credere Deo, qui non in lapidibus sed in caelis habitat. Omnesque prouoluit ad sancti viri vestigia, postulant se baptismi gratiam adipisci. Quibus vir Domini aperiens fidei Catholicae sacramenta, tradensque omnibus donum sancti baptismatis, corpori Catholicae coniunxit Ecclesiae. Die autem quadam egressus ab vrbe Ticinensi causa sanctae praedicationis, dum ad Brixianae ciuitatis tenderet plebem, quidam puerulus Eustachius nomine, plenus collactaneos & compatriotas meos suo subdidit imperio? & occurrens ei obuiam, Sufficit tibi, dicebat, Syre, quantis in locis me persecutus es: vel hic habitandi mihi concede licentiam. Quis te misit, vt de meis me exentias domicilijs? de longinquis partibus egressus es, nulla tibi hic causa, nulla tibi hic consanguinitas, nostra possessio facta est tibi haereditas. Vir autem Domini hilari in eum vultu respiciens, dixit: Quis tibi miser tribuit hunc licentiam possidendi? possessio tua ignis aeternus est. Daemon respondit: Nec solius mei arbitris possessionem eius incendij, quia multi mecum de hac vrbe illucituri sunt, qui meas nunc faciunt in omnibus voluntates. Tu autem solus econtrario me debellas, & frequenter de mea, angeris euersione. Protinus vir Dei in caelum oculos eleuans orauit, imperauitque demoni, dicens: Immunde acceptor animarum spiritus, exi ab eo, & ne ulterius audeas ingredi ad eum: sed vade ad preparata tibi aeterna tormenta. Mox autem ad vocis eius imperium gemens & dolens, disperensque puerum, exiit ab eo, nec vltra eum ausus est appetere. Hora autem eadem multi, haec videntes mirabilia, crediderunt in Iesum Christum. Puer vero tota cum domo sua & multitudine maxima credentium populorum baptizati sunt. In qua vrbe sanctissimus Pater plurimis diebus apud fideles remoratus Christianos, sanctae Ecclesiae plures auxit filios spirituales.

Cap. 13. Egressusque e ciuitate Brixiana vir Dei, dum Laudensium oppidum introisset, obuiam ei caecus a natiuitate occurrit, subnixè postulans eius se precibus adiuuari. Cui vir Dei: Credis, inquit, in Dominum Iesum Christum Dei filium? Caecus respondit: Credo, tantum illuminentur oculi mei. Sanctissimus Syrus dixit: Si extorto corde credis, ipse in quem credis aperiat oculos tuos: statimque oculorum suorum percepto lumine, caecus cepit glorificare Dominum nostrum Iesum Christum, vnigenitum ac verum filium Dei: baptizatusque eum omni domo sua ac multitudine maxima, permanit in fide Christi. Sequenti quoque die dum Papiam reuertetur, multi eum, sancta eius eloquia diligentes, secuti sunt: quique morati diebus plurimis apud ipsum, fundamentum verae fidei perciperunt. Ciues autem sancti viri cognoscentes regressum, & mirabilia quae in memoratis vrbibus fecerat, exeuntes obuiam tam viri quam foeminae laudabant & gloriificabant Deum, qui eis talem & tantum dignatus est Patrem concedere. Reuertens autem ad propriae functionis cathedram, accersit ad se prudentissimum virum Iuentium: Non te lateat, ait, fili charissime, tertium te post me ad huius officij honorem pertingere. Confortare & viriliter age, ne terreat te perturbantium rabies. admonensque eum de vniuersis ecclesiasticis disciplinis, migravit ad Dominum, expletis cumque vna sua octo hebdomadarum geminatis recursibus. Cuius sancti corporis reliquias conuentus fidelium populorum, quos venerabilis Pater praedicatione

Prædicat Iuentio quaterius post eum sit futurus Episcopus. Obdormit in Domino cum esset 82. annorum.

Expellit demonem ab obsessio pueri Syrus Episcopus.

Multitudo maxima amplectitur eum.

Caecus a natiuitate illuminatur.

sua Domino acquisiuit, cum sacerdotali coetu & copia clericorum, in basilica sanctorum martyrum Protasij & Geruasij, quam ipse construxerat, debito honore & summa diligentia condiderunt.

Post cuius decessum Pompeius, quem ipse gradu Diaconatus sublimauerat, simplicitate & humilitate praeclarus, eius sedis est infulus assecutus: quique paucos atque pacificos agens annos, migravit ad Dominum. Post quem beatissimus Iuentius dum peteretur ad suscipiendam curam Pontificij, occultari maluit, tanto se indignum honore iudicans. Sed declinare non valuit denunciata sibi à Patre pontificalis dignitatis insignia. Dumque aliquantum temporis apud Laudensium vrbe confugiens delitisset, diligentissime inquisitus à populo Ticinensi vrbis reperitur: & coactus Papiam reducit, & Ecclesiae conuentui representatur. Qui summa vi sacerdotale culmen suscipiens, gratissimae plebi Cleroque aptatur, Patris ac nutritoris sui sequens vestigia. Copiosus in Dei laudibus, in orationibus, in ieiunijs, vigilijsque assiduus persistens. Erat pauperum munerator, viduarum ac pupillorum defensor. Nam quaedam vidua dum à creditore quodam duritis operimeretur, atque crudelis nummularius duplum pecuniarum ab ea exigeret quam dedisset, ad virum Dei protinus confugiens, misericordiam postulabat. Cognito vir Dei hoc negotio, Diaconum suum, nomine Exuperantium, cum eadem vidua ad praedictum creditorem direxit, dicens: Vade ad eum, qui hanc viduam crudeli exactione opprimit: admone eum vice mea postulationis, dicens: Pater tuus rogat, sufficiat tibi quod tuum est, nec exigas quod minimè dedisti, nè id quod habere videris amittas. Si autem te audire noluerit, ecce do tibi summam precij, porrige ei & reuertere. Implens autem Diaconus sancti iussa Antistitis, ibat cum ea, atque vniuersa quae ei iniuncta fuerant, auaro creditori per ordinem retulit, sed immutare eum à prauitate cordis nullatenus potuit. Mox autem vt aueros. que vir Dei pro vidua miserat, accepit, corrucens in terram expirauit. Factus est autem timor circa omnem regionem atque incredulos, qui haec audiebant, Christi verò fideles letanter glorificabant Dominum Iesum Christum.

Cap. 15. Alio quoque tempore dum quidam de exactoribus fisci, fluenta vellet transmere Ticini, deportans secum talentum pecuniae, arreptus à fluminis vnda, corrui: dimerisusque sub aquis, omnem illam auri pecuniam amisit, vix semiuivus euadens. Cum verò recognouisset se amisisse pecuniam, multa tristitia afflictus, concitus ad virum Dei cucurrit Iuentium, dicens: Nisi me tua merita liberent Pater, mortis supplicio subiacebo. Cui vir Dei: Quid est, inquit, quod tanta tristitia affligeris fili? Publicum, ait, dum transuaderem Ticini aluicem, in eiusdem fluminis fluctibus pecuniam perdidit. Cui vir Dei: Illuc vbi amisisti, ait, pecuniam, me ducito. Cumque ad locum peruenisset, ait beatus Iuentius: Tibi dico aqua in nomine Domini nostri Iesu Christi, qui pedibus super te ambulauit, nè retineas pecuniam, pro qua affigitur homo iste. Continuo autem vasculum, in quo pecunia erat recondita, super aquas natate coepit, & vndarum impulsibus reuocata, ad viri Dei vestigia, in loco quo stabat applicuit. Quam pecuniam apprehendens restituit tribulanti. Dignus imitator Helisei, qui ex Iordanis gurgite coram oculis filiorum Prophetarum ferramentum, quod in eum dilapsum ceciderat, super aquas natate fecit, missoque in aquis manubrio, qui miserat, moerenti restituit. Quod quum miraculum omnes qui aderant vidissent, gratias egerunt Deo, qui suis fidelibus praesto esset per orationes Patris sui.

Cap. 16. Beatissimus verò Iuentius spiritualibus inflammatus desiderijs, ambulansque de virtute in virtutem, Mediolanum perrexit propter saeuientium contumaciam paganorum. Quam vrbe dum ingredi coepisset, ministri demonum adnisi ingenti conabantur ei resistere, dicentes: Resipisce: nè vrbe deludas, sicut alij tui complices, nè & tu similiter puniaris. Et coeperunt eum varijs afficere iniurijs. Vir autem Dei in caelum eleuans oculos, dixit: Domine ignosce illis, quia ignorantia pleni sunt. Sed quia dat Dominus verbum euangelizantibus virtute multa: eadem hora procellosus turbo emicuit, & fortissima super eos grando descendens, capita, brachia, & ossa inimicorum veritatis validissime contundebar: neque aliquid eorum ex tanta tempestate valebat effugere, sed fixis stantes vestigijs, ictibus immensae grandinis fundebantur. Tandem reminiscens prauitatem reatus sui, clamare coeperunt: Sancte vir Iuenti Pater & domine, libera nos, vt non in tali

Cap. 14. Pompeius eius successor, feliciter obiit.

Fugit nè fiat Episcopus S. Iuentius.

Viduarum & pupillorum defensor S. Iuentius.

Virgo diuina in creditore auarum.

Cap. 15.

Iohan. 6. Ad imperium S. Iuentij aqua euomit amissas pecunias. 4. Reg. 6.

Cap. 16.

Psal. 67. Diuinitus castigantur qui in oculo Dei stiterunt.

poena moriamur, & credemus in eum quem tu credis & prædicas. Orante autem beatissimo Iuenticio, mox ab eis recessit tempestas. Quique tali supplicio liberati, pedibus eius se protinus prosternentes, postulabant ut baptismatis vnam mererentur percipere. Et quia ad hoc miraculum multi concurrebant, omnes cum eis ab eo sunt baptizati. Qua in vrbe moram faciens beatissimus vir, & apud fideles Christianos Clerum sacerdotumque ordinans, Papiam urbem regressus est. Sed in ingressu ipsius, paralytica quadam iacens in lectulo, salutis ab eo auxili- um postulabat: quam vir Dei intuens, extenta dextera, signum Crucis super eam imposuit, statimque plenissime reddita sanitati, omnis ab ea paralytis & dolor aufugit.

Alio quoque tempore dum impiissimus Vespasianus Cæsar aduersus Christia- nam religionem exarsisset, Porphyrium quendam Præfectum vrbis Romæ direxit, qui peragraret omnes ciuitates ac vicos, ut si quos inuenisset Christianos, adscri- ptos ei pictacis literarum apicibus nunciaret, & quicquid de ipsis ageret suæ inf- sionis expectaret sententiam. Iamque tua, Christe, miseratione omnis hæc provin- cia, fidelium turba repleta erat, & infinita multitudine stipata adcreuerat: quod nec describere nec denunciare valebat Porphyrius. Cumque urbem Papiam intro- fisset, idem Porphyrius à plebe susceptus est. Hora verò eadem vir Dei Iuenticio in basilica S. Nazarij, quam ipse adificauerat, Missarum celebrabat solennia. Porphy- rius hæc audiens, nimio furore vexatus, effero in eam corde ingrediens cum arma- ta manu, populum Dei ac tantum Præfulem supplicij atque iniurijs affligere cogi- rabat. Sed priusquam impetum in Christi famulum faceret, arreptus demonio cum omnibus secum ingressis alterutrum pugnis, ora, guttur & faciem cadentes extra atrium ecclesiæ seipfos coeperunt expellere. Ipse quoque Porphyrius ex ore & naribus sanguinem profluens madefaciebat superficiem terræ. Et amentes effe- ci, lucuosos vocibus nimium clamorem super sua capita emittebant, quousque vir Dei Missarum adimpleret solennia. Completo autem mystica oblationis mini- sterio, egressus cum omni plebe ecclesiam, grande vidit miraculum. Nam chori ad choros circum facientes, vnus super alterum immensis fletibus vlabat. Tunc vir Domini Iuenticio omnes fideles in terram prosterni præcepit, ut pro eis Domi- num exorarent, quatenus à tali poena ereptos ad intellectum mentis suæ eos De- us reduceret, & ad fidem sui nominis aggregaret. Ipse quoque S. Iuenticio oratio- nem faciebat pro eis, dicens: Domine Deus Pater cæli & terræ, qui omnibus gen- tibus sanctum tuum nomen prædicari iussisti, & misisti vnigenitum filium, redem- ptorem nostrum, ut nos liberaret ab omni iniquitate & præcipitio, suscipe preces nostras pro stultitia istorum, & exime eos de manu inimici, qui in eis potestatem ac- cepit, & dirige corda eorum in viam salutis, ut cognoscant te Creatorem suum, & nullum alium præter te, te solum adorent & quem misisti Iesum Christum. Oran- te autem sancto viro & omni populo, terræmotus factus est magnus, & circum- sepit eos subito cunctis videntibus ignis de cælo, & statim relictis fletibus co- perunt quasi ex vno ore clamare, dicentes: Verè magnus est DEVS Christiano- rum, idola autem qui colunt, omnes vani sunt. Porphyrius autem incessan- ter clamabat: Iuenticio prudentissime vir, ora pro mea miseria verum atque tremen- dum Deum quem colis, ut dignum me faciat ditione sua, quia ab hac hora pro nihilo habeo imperialia iussa & idolorum culturam. Cui vir Domini respondit: Superna pietas non vocis auditrix est, sed cordis rimatrix: tu tamen si ex toto corde credideris, quicquid petieris, impetrabis. Die verò eadem antequam su- meret cibum, omnibus qui cum Porphyrio venerant baptizatis, & ipse Porphy- rius baptizatus est. Iterumque Missarum celebratis solennijs, secum omnes men- sæ refectioibus adesse præcepit: Omnisque ciuitas vixis his miraculis lætabatur.

Porphyrius verò sequenti die gaudens & exultans migravit ad Dominum. Qui au- tem cum eo aduenerant, fide recepta ad sua habitacula sunt reuersi, paruipenden- tes imperialia iussa.

Diulgabatur autem fama tanti Pontificis longè lateque per mundi spatia & virtutes quas per eum Christus Dominus faciebat: Nam sicut Helias Heliseus, ita hic prudentissimus vir S. Syri hæres virtutum extiterat ac spiritualium successor in omnibus gratiarum. Ordines autem Mediolanensium vrbis Cleri, qui ab eodem fue-

Cōuersi cre- dunt & ba- ptizantur.

Paralytica curatur.

Cap. 17. Sequit in Christianos Vespasianus Cæsar.

Vexatur à demonio Porphyrius, volens cum suis satellitibus virum Dei inuade- re.

Officiū Mis- se in primi- tiua Eccle- sia, cū omni plebe cele- bratur.

Orat S. Iuenticio pro fa- lute inimi- corum.

Redeunt ad mentem, & confitentur Iesum Chri- stum.

Baptizantur.

Porphyrius felicitè obit.

Cap. 18. 4. Reg. 2.

fuerant constituti, quotidianis eiusdem agebantur exhortationibus in fidei religio- nisque gratia. Ad quos idem beatus vir pro eorum ac fidelium populorum menti- bus confirmandis, ibique multorum mirabilium virtutes operans, laudantem S. urbem reuertebatur Papiam. In qua supernæ gratiæ largitate officij sui honore fun- gens, triginta & nouem annis Episcopalis dignitatis cathedram possedit. Hic tantus operarius Christi crebris in basilica beati Nazarij, quam ipse construxerat, vigilia- rum excubijs pernoctabat in sacris orationibus. Sed quadam die filijs adstantibus, sacerdotibus ac clericis, retulit apparuisse sibi circa mediæ noctis silentium S. Sy- rum, quem etiam Patrem memorabat ex baptismo, cum Nazario & Celso, Protas- sio atque Geruasio venerandis martyribus, talia proferentibus: Iuenticio dilectissime, iam te oportet gaudere nobiscum in cælestibus. ac scias te proximè ad nostra con- sortia transiturum, atque tertium post hunc diem aulam cælestis patriæ perceptu- rum. Quibus dictis, ab oculis meis ablatis sunt. Omnes verò qui præcæntes aderant, auditjs his sermonibus, valde tristes effecti sunt. Ipse autem immenso gaudio lætaba- tur, & biduo intrâ eandem peruigil consistens basilicam, tertio die qui est Dominicæ resurrectionis, Missarum solennia celebrans, omnes populos benedixit, ac sacerdo- tes, ministros, cunctosque clericos cælestibus alloquijs admonens, lucidæ mansio- nis & beatæ vitæ habitacula possessurus intrauit. Sanctas verò eius exuias ad ho- norem & reuerentiam tanti sacerdotis competentem, in eadem basilica intrâ cre- pidinem ad altaris viciniam condientes posuerunt. Sub die sexto Iduum Februa- riarum, vbi & nunc vsque sancta ossa eius quiescentia, virtutibus florent atque mi- raculis: præstante Domino Iesu Christo, qui cum Patre & Spiritu sancto regnat in secula seculorum, Amen.

RES GESTÆ ET CONSUMMATIO SAN- CTI CORNELII CENTVRIONIS, EX SIMEONE Metaphrasæ. nos numerum capitum margini adiecimus.

OST salutarem Verbi in terram aduentum, Crucem- que & mortem pro nobis sua sponte ab eo susceptam, & in cælos ascensionem, vnde descenderat ad ædifi- candum Dauidis tabernaculum (ut cum Prophetis di- cam) quod ceciderat, vnus erat ex cohorte Italica Cen- turio Cornelius, ex ijs, qui ipsum querebant, & facie- bant, quæ illi placebant, & qui multa bona faciebat ope- ra (etiam si nondum diuina Christi gratia, neque voca- tione ad ipsum esset dignatus hic vir pius) ut qui Deum timeret ipse, & tota eius familia, & ijs, quæ habebat, im- pertiret egentes: rursusque Deum precaretur assidue. Ad eum agentem Cæsareæ (ut diuinus Lucas de ipso refert apertissime) venit Ange- lus circa nonam horam dici, & dixit ei: Cornelie, orationes & elemosynæ tuæ ascen- derunt ad monumentum in Dei conspectum: & nunc mitte viros Ioppen, & accerse Simonem, qui appellatur Petrus. Is cum venerit, loquetur tibi verba vitæ. Hæc cum ille quidem mandasset, non amplius apparebat. Cornelius autem statim duobus vo- catis famulis, & forti quodam ac pio milite, eis aperit, quæ viderat, & eos mittit Iop- pen. Illic enim versari Petrum dixit Angelus apud quendam Simonem Coriariam. Petrus autem, qui omnem terram & mare obibat prædicando, & veritatem ubique annunciabat (Erat enim reuera positus in lucem gentium, & salutem multorum) in- gressus ad sanctos, qui habitabant Lyddam, cum quendam Aeneam, qui octo annis ac- ciebat paralyticus, fecisset surgere, Ioppen autem venisset, & in Tabitha, quæ voca- tur Dorcas, fecisset magnum illud miraculum, hic degebat apud Coriariam. Sed nec eum quoque dimisit Deus ignarum mysterij, quo erat initiandus Cornelius: aut po- tius Cornelij iustitiam & preces non despexit.

Sed quoniam ij, qui erant ex circumcisione, dissidebant ab ijs, qui habebant præ- putium: nè Petrus eos, qui missi erant à Cornelio, ut qui haberent præputium, in- casum rursus remitteret, propterea quod nefas sibi putaret ingredi cum alienige- na, aut ad eum accedere, cum illi Cæsareæ profecti, non procul essent ab Ioppe, ostendit

Frequenter vñat eccle- sia Medio- laniensis S. Iuenticio Epis- copus.

Præest fuit eccle- sia 39. annis.

Apparet ei S. Syrus ante mortem.

Felix obit eius.

13 Septem- bris iuxta Metaphra- sèh. Lxxvii. Martyr. olo- gia habent cum 2. Fe- bruarj. Cap. 4.

Act. 10.

Act. 9.

Cap. 2.

Act. 10. dit ei Deus Cornelij virtutem & agnitionem. Cùm itaque ascendisset in domum suam, ut, quæ hora sexta fiebat, preces redderet, se cibo reficere opus habuit, & esurij. Interim autem dum Petro parabatur conuiuium, videt cælum apertum, & vas quoddam, tãquàm magnum linteum, quatuor initijs in terram demitti, & ad ipsum venire. Vas autem continebat bestias, tam omnes terræ quadrupedes, & reptiles, quàm volucres cæli. Voxque ex illo visa est ad eum existere, dicēs: Surge Petre, macta & comede. Deinde cùm is dixisset, Nequaquam Domine: & deinde etiam causam adiecit, (Nunquam enim, inquit, comedi omne commune aut immundum) vox ei rursus respondit, dicens: Quæ Deus mundauit, tu nò dixeris communia. Cumque hoc ter factum esset, vas rursus assumptum est in cælum. Hoc autem significabat conuersionem Cornelij, & eorum, qui erant cum ipso. Nam esurios quidem, qua laborabat Petrus, significabat illius in pietatem propositum & studium: & quòd is nihil adeò esuriebat & desiderabat, atquè infidelium agnitionem, & eis omninò dare verum Dei cultum & prædicationem Euãgelij. Quadrupedes autem & volucres, erant signum multitudinis eorum, qui erant conuertendi cum Cornelio. Vas autem è cælo ter demissum, significabat ternam in baptismo demersionem. Mundatas autem eas esse à Deo, significabat Cornelij iustitiam & misericordiam cum vniuersa domo: & quòd ij quoque Deo accepti euaserunt. Cogitante autem Petro, & non valente visionem conijcere, qui missi fuerant à Cornelio, iam ad fores venerant. Et protinus aduolans spiritus, & illorum aduentum significat, & iubet Petrum eos cõuenire minime hastitatem. Atq; ei quidem, cùm ad eos descendisset, quæ vidisset Cornelius, & quæ ab Angelo audiuisset, omnia renunciant. Iraque die sequenti simul veniunt Cæsaream.

Cap. 5. S. Petrus conuertit Cornelij & amicos ei.

Cùm eis autem obuiam processisset Cornelius, & prociidisset ad eius pedes, erigit eum Petrus, dicens: Ego quoque sum homo. Deinde cùm in eo seminasset verbis pietatis, & in animis eorum, qui conuenerant, postquam vidit spiritus gratiam ad eos aduolantem, & baptismum præcipientem, eos deducit ad veritatem, & baptismo inuitat.

Cum dispersis autem ab Hierosolymis Apostolis post dolorem acceptum propter Stephanum, simul aderat etiam Cornelius, & venit usque in Phœniciam, & Cyprum, & ipsam Antiochiam: & rursus profectus est vna cum Petro & Timotheo: & nec Ephesi quidem ab eis absuit. Cùm autem accepissent, Scæpsæorum ciuitatem esse subiectam cultui simulacrorum, consultabant quisnam eò iret: & rem permiserunt sortibus. Cùm fors autem venisset ad Cornelium, ille quidem rectè vadit ad ciuitatem. Eius autem præfectus erat quidam Demetrius, qui erat Philosphus, & in Græcis disciplinis eruditus, horrendum spirans aduersus piam fidem Christianorum, & alios gentium colens deos, maximè autem Apollinem & Iouem. Is cùm accepisset de aduentu Cornelij, eum statim accersij: & cur venisset, & vnde, & quodnam esset eius studium, interrogauit. Ille autem: Sum quidem, inquit, seruus Dei viui. Veni autem huc missus, ut reuocem à profundissimis tenebris ignorantia, deducamque ad lucem veritatis, & purum radium agnitionis immittam in tuam animam. Horum ille ne pauca quidem intelligens, ira illico fuit repletus, & repente loquitur & ferociter: Alia te rogauit: tu autem alia mihi respondes. Per deos omnes, si non singula dicis ad propositum, sinoi moderatè & diligenter respondes, non parcam tuæ senectuti, non ignoscam tuæ aetati, non reuerebor canitiem: Sed dic, & cui milites, & quam de causa accesseris.

Cap. 4. Cornelius autem: Si velis, inquit, scire quænam sit mea militia: sum quidem Centurio: & rursus apertius euoluit & explicauit ea, quæ prius dicta sunt. Nam cùm, inquit, accepissem, quòd ipse, & vxor tua, & quicquid est in tua ditione, in magnum errorem incideritis, venio vos liberaturus à deceptione, & vos deduciturus ad viam veritatis, & soli viuenti Deo reconciliaturus, qui fecit cælum & terram, & à quo producta sunt, quæcunque sunt in ipsis, & cuius nutu ducuntur. Ad hæc Demetrius: Vnde te, inquit, iam senio esse confectum, & me tui miseret propter aetatem. Prolixas ergò nugas iubēs valere, (pauca enim tecum agam) accede, & dijs sacrificia. Cùm ille autem rogasset, quibusnam dijs: Quibusnam alijs, inquit Præfectus, nisi Ioui & Apollini? Sin autem recusaueris, scias fore, ut grauibus supplicijs & tormentis tradaris: neque vllus, præter eos, erit deus adeò potens, qui te sit à meis erepturus manibus. Ille autem: Potest, inquit, Deus meus me non solum à malis conseruare illæsum, & efficere, ut sim hominum iniurijs & insultibus superior: sed eos etiam destruere, quos tu deos nominas, euertereque & confringere illorum simulacra, eaque in puluerem redigere, & in cinerem, & te vana, quam de illis concepisti, spe priuare, & per agnitionem ad

se tra-

se traducere. Hæc cùm respondisset Cornelius: Iam iuravi per omnes deos, inquit Demetrius, quòd nisi moderatè respondeas, & nisi dijs obtuleris sacrificium, te graua supplicia accipient & cruciatus: & nondum mihi credis? Rursus ergò dixit præclarè Cornelius: Me rectè dicentem audi, ô Iudex: Dæmonibus, & surdis ac inanimis simulacris ego nunquam sacrificauerim. Scriptum est enim: Dij, qui cælum & terram non fecerunt, pereant. Et rursus: Adorabis Dominum Deum tuum, & ei soli seruias. Ego igitur veni, ut det vobis quoque Deus poenitentiam ad agnitionem veritatis, & respiscatis à diaboli laqueo ad illius voluntatem. Sin autem tibi videtur, eos, quos dicis deos, ostende mihi.

Hoc cùm ille audisset, valdè latatus est cum ijs, qui cum ipso erant, & bona spè sunt repleti, purantes stulti, se mox esse viuros Cornelium sacrificantem. Eis itaque mox fuit apertum templum Iouis, ut qui putarēt Cornelium statim esse deo sacrificaturum. Cùm itaque venisset in templum Cornelius, omnes illuc celeriter confluxerunt, non solum Demetrius, & ij, qui eum assedabantur: sed eius etiam coniunx Euanthia, & filius Demetrius. Nam ipse quoque sic vocabatur. Cùm itaque ad Orientem genuflexisset, dixit ex animo Cornelius: Deus, qui conturbas terram, & montes transfers in corda maris, qui tempore Danielis famuli tui Belum euertisti, & draconem sustulisti, & ora obstruxisti leonibus, ut tuum seruares famulum: tu quoque nunc euerte hæc simulacra, tam fusilia, quàm sculptilia: & agnitionem præbe tuo populo, & sciant tuum esse brachium cum potentia. Tu es nostræ potestatis gloriatio. Cùm hæc esset precatus, egreditur è templo: simul autem cum eo egreditur etiam Demetrius, & quæcunque alia gentium cõuenerat multitudo. Euanthia autem & filius Demetrius adhuc manebant intus. Repente verò maximo quidem terramotu Deus concutit ciuitatem: templum autem mox deturbatum, simulacra confringit, & in cinerem comminuit & in puluerem: Demetriumque filium & matrem Euanthiam intus intercipit. Cùm pater ergò Demetrius templi adspexisset euersionem, nondum autem accepisset vxorè & filium fuisse intus interceptos, ducitur quidem in iudiciū diuinus Cornelius, cogenus vtiquè dicere causam euersionis. Ille autem lætus ingreditur, Deum alloquens, qui ei dabat vires, & magis sibi placens propter hoc miraculum incredibile, quàm propter thronum Demetrius, & propter illud excelsum & sublime tribunal. Præueniens autem interrogationem: Vbi nunc sunt, inquit, ô Demetri, magni tui dii? Ille autem continuò: Quibusnam, inquit, magicis artibus & præstigijs templum euertisti, & statuas confrigisti? Sed te grauisimis, sciant omnes dii, subijciã supplicijs. Et statim consultabat, quidnam agens, eum acerbissimo afficeret supplicio.

Cùm iam autem aduentasset vespera, iubet sanctum ligatis simul pedibus & manibus suspendi in custodia, & ita totam noctem manere suspensum. Hæc dixit: & statim sanctus fuit coniectus in carcerem. Protinus autem venit prope quidam ex domesticis, nomine Telephon, dicens: Domine, domina mea & filius tuus vnigena perierunt, cùm terræ motu concussum fuit templum. Demetrius autem cùm primum hoc audiuisset, scidit vestem, & magno fuit luctu oppressus. Inrerit autem iussit suis puluerem quam primum exportare: Donèc meæ bonæ, inquit, & fidelis conjugis, & suauissimi vnigenæ filij ossa inuenta, in meas manus portaueritis. Hæc simul eis dicebat, & cum voce effluebant lachrymæ, & grauisimè ingemiscebant & lugebant, & deos suos accusabat, quòd viuus ad hoc usque, tempus esset conseruatus, ut audiret tam acerbum nuncium. Cùm ei autem assedissent primates ciuitatis, & partim quidè simul lamentarentur, partim autem etiam consolarentur, & quoad eius fieri posset, dolorem starent extinguere, & iam ab eis esse mortuus putaretur Cornelius, essetque perfectum monumentum, in quo sepelienda erat coniunx cum filio, pontifex quidam deorum gentium, nomine Barbarus, cui commissa fuerat templi repurgatio, prope venit ad famulos Demetrii, (non enim permittebatur ad eum accedere propter luctum) renuncians, ex aggere fuisse auditam vocem Euanthiæ & filij: vocem autem hæc significare: Magnus Deus Christianorum, qui nos eripuit ex hoc periculo per famulum suum Cornelium, & non nos dedit omninò exitio. Festina ergò tu quoque, Demetri, & virum hunc sanctum educ è custodia, & adora eum cum omnibus, qui sunt in domo nostra, & ijs, qui sunt nobis propinqui: & roga ipsum, ut veniens in hoc habitaculum, nos seruet, & educat ex hoc aggeri, & è profundo, ne pereamus penitus: magna enim Dei hic videmus miracula, & videmur audire Angelos clamantes: Gloria in excelsis Deo, & in terra pax, in hominibus bona voluntas.

T 4

Cùm

S. Petri esurios quid designarunt.

Ite quadrupedes & volucres. Item vas ter de cælo emissum.

Cap. 5. S. Petrus conuertit Cornelij & amicos ei.

S. Cornelij venit Scæpsam.

Sæuitia Demetrii præfecti in eum.

Cap. 4.

Ierem. 10. Deut. 6.

Cap. 5.

Dan. 14.

Ingens terræ motus concutit ciuitatem, & pedit daemnonum simulacra.

Cap. 6.

Euanthia eam filio meritis S. Cornelij seruatur illa.

Demetrii vxor & filius credunt in Christum.

Cap. 7. Cùm hæc audijissent ministri, currunt protinùs cum Barbato pontifice ad Demetrium, & ei singula diligenter renunciant. Ille autem, cùm accepisset esse adhuc superstitem vxorem & filium, cor plenù habuit lætitia: & cursim veniens in custodiam, offendit diuinum Cornelium ambulantem, & librum in manu tenentem, & sic Deum laudantem, (Angelus enim ad eum accedens, ipsum soluerat à vinculis) & cum multitudine, quæ simul concurrerat, cadens ad eius pedes: Magnus est Deus, clama-

uit, Cornelij, qui meam coniugem Euanthiam & filium Demetrium liberauit à templi euersione: & simul sanctum orauit, dicens: Serue Dei altissimi, credimus in Crucifixum, quem tu prædicas, & ipse, & omnes, qui sunt mecum, si ueneris, & vxorem tuam, & filium illinc eduxeris. Ille autem: Accipite, inquit, priùs Christi signaculum, & tunc veniam uobiscum, & dabitur uobis cordis uestri desiderium. Protinùs itaque

Demetrius cum omnibus, qui cum ipso erant, cùm, Magnus est Deus Christianorum, rursus dixissent, baptismum suscipiunt. Deindè cùm eos assumpsisset Cornelius, stetit super habitaculum, & ad Orientem oculos tollens in cælum, inquit: Domine Deus virtutum, qui respicis super terram, & facis eam tremere: qui ad specum tuum montes liquefacis, & uisitatione tua exiccas abyssos: ipse es, Domine: ipse exaudi gemitum uictorum, & educ è terra Euanthiam, & nè auertas faciem tuam à filio eius: sed attende animam eorum, & libera eos propter nomen tuum. Hæc cùm preceus esset Cornelius, & qui circumstantabant, dixissent, Amen, continuò terra diuisa, incolumem matrem emittit cum filio. Et ilicò clamauerunt cum circumstantibus: Magnus es Deus Christianorum, qui nos à deceptione, & ab hac acerba morte liberasti per tuum famulum Cornelium, & tuam potentiam & brachium nobis notum reddidisti. Simulque ducenti & septem Christo accesserunt.

Credunt etiam 207.

Cap. 8. Exhinc autem ad Cornelium sedentem in quodam loco, qui uocatur Stadium, & docentem eos, qui accedebant, Demetrius & Euanthia uentitabant cum filio. Sed & reliqui quoque Gentiles, spinis incredulitatis à corde suo expurgatis, susceperunt semen pietatis, & baptismum fuerunt obsignati. Atque ille quidem, postquam Christo uirtueteram obrulisset ciuitatem, & errorem expulisset, & uerbum pietatis in ea seminasset, effectus plenus dierum, feruentius uacabat orationi, & totus in ea uersabatur, ad nihil ex ijs, quibus in præsentia uita studetur, suos attollens oculos. Deinceps autem ei quoque suus reuelatur excessus, ad quem toto animæ oculo spectabat, & erat paratus: & è superis uocem auudit dicentem: Corneli, ueni ad me: Ecce enim est tibi parata corona iustitiæ. Quid deindè? Cùm omnes, quos obtulerat, Christianos conuocasset, & eos perfectius pietatem docuisset, & firmiter doctrinam adherere præcepisset, & se postremo totum ad precandum collegisset, flectit genua, &, Domine Deus noster, inquit, qui me, ut fidem conseruarem, es dignatus, & ut certamen peragerem, & uincerem aduersarium, ago tibi gratias: sed ad tuos seruos è cælo aspice, & eos suscipe è sancta tua altitudine, & eos tua confessione & nomine stabili & confirma, ut sine intermissione sanctissimum tuum nomen glorificent nunc & in secula seculorum. Et cùm omnes, Amen, continuò acclamassent, spiritum libens ei, qui uocabat, tradidit.

Cap. 9. Atque Demetrius quidem & Euanthia, cum filio & Christianis omnibus congregatis, & presbytero Eunomio, cùm magistri excessum, ut par erat, deplorassent, & deindè cercos accendissent, & hymnos, qui dici solent in excessu, cecinissent, & quæcunque de more Christiani faciunt, peregissent: apud ipsum euersum Iouis templum eum in nouo loculo deposuerunt, qui priùs à Demetrio fuerat constructus coniugi. Rubum autem maximum terra continuò edidit, & in orbem textit loculum, adeò ut nullus sciret decerè, quòd intus esset loculus, præter eos solos, qui cum Demetrio tunc inseruierunt ad sepulturam. Qui quidem ad rubum quotidie uentitantes, sacra canebant cantica, sufficitibusque, & bono odore replebant, qui super ipsum erat, aërem. Atque miracula quidem illinc frequenter scatebant, adeò ut multis uideretur, qui nesciebant intus iacere martyrem, nunc quoque diuinum aliquid rebus significare, sicut tempore Moysi priùs factum fuerat. Non multo post autem è uita etiam excessit Demetrius, & multi ex ijs, qui à Cornelio fuerant diuino initiati baptismo, ipsi quoque partim è uitis decesserunt, partim autem profecti sunt in alias regiones. Itaque cuidam Syluano, viro pio, & qui uirtutem amplectebatur, & erat Episcopus Tro-

adis, cùm uenisset aliquandò in ciuitatem Scepsæorum, diuinus in somnis apparens Cornelius: Longo, dixit, tempore hic habito, & nullus me uisitauit, præter eos solos, qui

Exod. 3. Iubetur Syluanus Episcopus in somnis ex- truere eccle-

Itè de sufficitibus.

Nota de cercis ad sum accensis.

Excedit è uita.

Etiam Demetrius credit.

Baptizatur Demetrius cum omni domo sua.

qui à me fuerunt baptizati. Cùm itaque interdum hæc mente consideraret Episcopus, & quid sibi uellet somnium, non posset conijcere, nocte sequenti ad eum rursus ueniens sanctus: Ego sum, inquit, Cornelius Centurio: est autem mihi domus prope templum Iouis in rubo. Sed tu ædifica alterum oratorium prope locum Demetrii serui Dei. Vocatur autem locus Pandochium: quo in loco sita sunt multa corpora sanctorum fratrum iam consummatorum.

Manè ergò Episcopus quidem, propterea quòd in Pandochio essent omni ex parte infossa multa sepulcra, in animo habuit templum alibi ædificare: sed sanctus non permisit. Cùm ergò clerum, qui sub eo erat, congregasset: Filij, inquit, mihi magnus reuelatus est thesaurus: sed adeste, eum tollamus. Hoc cùm illi audijissent, prompto & alacri animo omnes processerunt, & Episcopum lubenter sunt secuti. Cùm autem peruenissent ad rubum, statim dixerunt clerici Episcopo. Gratia quædam dixerunt, huc aduolat diuina, ó Domine, & multos scimus huc confluxisse, & fuisse liberatos à morbis, & malis dæmonibus, & ascripsisse rubo sanationem. Sed siue sit in rubo, seu sub rubo thesaurus, quis eum, dixerunt, potuerit excindere, & eum tollere, cùm fieri non possit, ut secetur propter magnitudinem, & alioquin nec sit atrectu facilis, ut qui sit multis terribilis propter miraculorum operationem? Cùm autem preceus esset Episcopus, & Crucem fixisset in terram, & manum rubo ini-

cessisset, ipsas excidit radices. Animo itaque confirmati Clerici, opus continuò sunt aggressi: & conuellebatur rubus, tanquam herba quædam mollis: neque erat amplius rubus, sed & capsula continuò apparebat, & adhuc ualde instabat Episcopus uirgens fossionem. Cùm autem iam aduentasset uespera, preceus Episcopus rursus iubet Clero nocturnam cantare Psalmodiam, hymnisque, lampadibus, & sufficitibus honorabant capsam.

Cùm uerò sumptuum quoque inopia ad ædificandum templum, sollicitum & animo perplexum teneret Episcopum, eam quoque soluit sanctus dubitationem: & cuidam ex diuitibus viro pio apparens, cui nomen erat Eugenius, madaat ei templi ædificationem, & describit ei ædificij figuram & magnitudinem. Manè ergò Eugenius ueniens ad Episcopum, ei renunciat uisionem, & operi statim præficit ædificatores, cùm eis priùs descripsisset & significasset templi altitudinem & longitudinem, & aditum altaris eis iussisset latitudine fieri capse equalè: ei enim uisum fuerat deponere capsam intram. Postquam autem templum fuit citò perfectum, hoc quoque Deo faciente miraculum, in locum, qui dicitur Trigoni, uenientes ædificatores, (Hic enim Syluanus Episcopus peragebat festum beati Andreæ Apostoli) ei significat perfectum esse ædificium: & iam tempus est, aiunt, transferri capsam, priusquam ingressui imponatur superliminare. Sic enim facilius introducetur. Continuò ergò Episcopus, cùm simul cum pio Eugenio sacrum sumpsisset Euangelium, suis prius precibus, simul & ter sanctum hymnum coepit canere, & cum eo omnes simul concinebant: & egressi sunt supplicantes: Deindè etiã capsula (ó magna tua, Domine, miracula) secuta est tanquam animata, nemine omnino eam mouente, nec tangente. Et omnes quidem primo propter summam admirationem nec miraculo quidem, quod cernebant, uolebant credere. Deindè quasi essent adducti in ecstasim, exclamauerunt: Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus Sabaoth, qui per famulum tuum Cornelium miracula tua & uirtutes nobis aperuisti. Hinc factum est, ut qui remanserant ex gentibus, crederent. Et rursus in templum processit supplicatio, & capsula sequebatur.

Postquam autem uenerunt in templum, illi quidem hinc & illinc constiterunt, uidentes quoniam esset capsula processura, & uicinam statura. Illa autem per ipsos me-

diòs & obliquam portam ueniens, quæ erat à dextera, stetit prope aram: cui omnibus adhibitis machinis, ut ea transferretur ad aram, illa manet immobilis usque in hodiernum diem, miraculorum thesaurus non deficiens, ex quo percipitur magna spiritalis uirtus & gratia. Cùm autem Syluanus decessisset Episcopus, Troadensium quidem episcopatu Athanasius, Philostorgius autem Scepsæorum, præficiuntur. Postquam uerò pius quoque ille Eugenius excessit è uita, quendam pictorem hortatur Philostorgius, ut & totum templum depingat, & Cornelij effigiem in eo diligenter exprimat, & quam fieri posset accuratissime ornet, nempe ut sit etiam senex pingeretur, & illi ipsi omnino similis. Rogabat ergò sanctum Encratius, (hoc enim erat nomen pictori) ut ei suam reuelet speciem, quòd eam aprè & accuratè depingeret: & simul agrè ferebat mandatum Episcopi, & quasdam non nimis honorificas uoces emittebat

in honorem S. Cornelij.

Cap. 10.

Multa miracula ad templum S. Cornelij.

Cruce figurata in terra.

Nota de hymnis, lampadibus & sufficitibus ad capsam S. Cornelij. Cap. 11.

Insigne miraculum.

Nota rem miram.

in

in sanctum, animo ex omni parte perplexus, & valde tristis, & propterea quod nefci-
 ret illius speciem, & quod non posset consequi characteres & figuras vultus. Cum
 itaque aliquando cecidisset de scalis, quas ascendit, iacebat non spirans: & vermes
 alij quidem per os proreptabant, alij autem rursus ingrediebantur. Vifa sunt autem
 haec esse fructus illorum verborum maledicorum, quae dolore affectus pictor dixerat.
 Sed ipse es omnino, o Corneli, qui Demetrio grauitur in te, prius spiranti, uxorem
 & filium donasti. Quapropter non sustinuit, ut huic pictori amplius produceretur
 supplicium. Cum enim die sequenti ei apparuisset, & manum eius dexteram appre-
 hendisset, eum surgere fecit, velut dormientem: & haec duo fecit maxima. Nam &
 intemperantem eius linguam castigauit, & curauit dolorem ac aegritudinem, quam
 acceperat, propterea quod nesciret, quomodo pingeret: non in figura, imagine &
 similitudine, sed verè cum eo congressus, & forma quali esset ostendens. Quinetiam
 ipse pictor visus est rursus sanus & saluus, & omnino liberatus a vermibus, & rursus
 ipsam planè veritatem cum arte iniiciens in picturam, gratia & clementia Domini
 nostri Iesu Christi, cum quo patri simul cum sancto spiritu, gloria, potentia, honor
 & adoratio in secula seculorum, Amen.

Eccè anti-
 quum vsum
 imaginū in
 Ecclesia.

* Maurilio-
 nis
**VITA SANCTI *MAVRILII EPISCOPI AN-
 DEGAVENSIS, CUIVS AVTHOREM DVO MS. CODICES
 non habebant: sed cum constet ex Tritthemio, Fortunatum eius beati
 viri vitam scripsisse, & stylus consentiat, Fortunatum esse
 auctorem, non facile quisquam negauerit.
 Nos capita margini ad-
 tecimus.**

13. Septem-
 bris.
 Cap. I.
 Patria S.
 Maurilij.

Matth. 19.
 Est mētum
 library. L.
 gedum for-
 tals, Va-
 lentiniano

Fanum de
 monum di-
 uinitis co-
 crematur.

Cap. 2.

MAVRILIVS Mediolanensis oppidi indigena exiit,
 parentibus splendidissimis, & ab ipsis penè cunabulis à
 beato Martino, qui illis temporibus Mediolani sibimo-
 nasterium collocauerat, sacris literis institutus est. Sed
 beato Martino Arrianorum perfidia de ciuitate illa ex-
 pulso, sanctus Maurilius ibidem demoratus est, quousque
 à beato Ambrosio, ipsius ciuitatis Episcopo, officium
 Lectoris accepit. Interea patre eius, qui tota Hesperiam
 penè regebat, defuncto, secundum præceptum Euange-
 licum, relicta matre, omniumque rerum suarum cupidi-
 tate habendi, sub * Iuliano tunc Caesare Martinum, qui
 tunc Turonicam regebat metropolim, expetiit, & tandem cum eodem moratus est,
 diuinis occupatus officijs, vsque dum ceteros ecclesiasticos gradus, gratiamque sa-
 cerdotij inuitus, Martino cogente, susciperet. Adepto itaque sacerdotij honore,
 arctiorem, quam inter monachos, ducere diligens vitam, vt solus solum liberius Do-
 minum sequi valeret, Martini admodum doctrinis eruditus, & æquè benedictionibus
 roboratus, sese inuicem osculantes & multum flentes, ab eodem ipso nolente disces-
 sit, & Andegavorum aggressus est urbem. Audiens autem haud longè ab ipsa super
 Ligerim fluuium in villa quadam fanum fore antiquissimum, diuersis idolorum cul-
 turis dedicatum, ibidem aduenit. Videns autem, quod humana virtute non posset
 euelli, ad Dominum mente conuersus, orabat, vt ipse fanum, vbi diuersis erroribus
 mentes fraudabantur humanæ, quod ipse non poterat, destrueret. Mox ergo diui-
 nitus ignis de caelo demissus, quicquid simulacrorum & immunditiæ ibidem repetit,
 sub momenti hora consumpsit. Eliminata igitur omni spurcitia, honorabilem Chri-
 sti fundauit Ecclesiam, ipsamque postmodum fore vicum instituit. Ibi bisseis degens
 annis, multis se ieiunijs & orationibus sedulè Domino mancipabat: vbi etiam virtu-
 tibus multis claruit.

Nam in prædio, quod Pontiacense vocatur, erat vir quidam, Saturnus nomine,
 quem ex vtero matris sue ambas manus aridas habentem, in hanc vitam natura produ-
 xerat. Qui dum elemosynis sustentatus, ad plenam peruenisset ætatem, quadam nocte
 per

peruisum admonitus, audiuit vocem dicentem sibi: Vade ad virum Dei Maurilium,
 & deprecare ipsum, vt signum sanctæ Crucis super manus tuas faciat: & statim sana-
 beris. Expergetactus, cucurrit ad virum Dei: pronolutusque pedibus eius, totus in-
 tus lachrymis, suppliciter deprecabatur, vt sibi manum imponeret, exponens illi
 visionem. Tunc beatus Maurilius tota die & tota nocte ieiunans, & in precibus solo
 prostratus perseverans, pro aegrotò fideliter precabatur. Manè autè sequenti Crucis
 signum super manus infirmi deposuit, & extemplo sanas reddidit.

Mora de si-
 gno S. Cru-
 cis miracu-
 lum.

Non multo post tempore, mulier quædam Nannetensis incola, malè à demonio
 vexabatur: quam toto corpore debilem, sed & cæcam, lumine priuato, reddidit. Quæ
 geminis vincita catenis, à fidelibus ad virum Dei deducta est. Altera verò die, vbi iam
 eam sanctus sua lumina direxit, mox illam demonium deseruit. Tunc Crucis signo
 lamen reddidit, & quæ catenis vincita, ad beati viri deducta fuerat ecclesiam, libera &
 incolumis repedauit ad propria.

Cap. 3.
 Dæmonia
 cæca si-
 gno Crucis
 sanantur.

Sub ipso ferè tempore, dum quidam pastores in eadem regione dominorum suo-
 rum pecora pascere & vigilarunt, eorum vnus dum noctu pecora custo diret, mor-
 etur à vipera. Cuius virus se repente per omnes pueri venas infudit, & totum ho-
 minem in tumorem conuertit. De quo cum nihil aliud prestolaretur, nisi interitus,
 quia iam semiuivus iacebat extensus: tunc ceteri pastores fide commouiti, præsen-
 tia defertur confessoris. Tunc sanctus oculos ad caelum erigens, vniuersa pueri mem-
 bra signauit, & in ipso vulnusculo, per quod vipera virus influxerat, de propria salina
 signum Crucis impressit. Statimque ex omnibus corporis partibus reuocatum vi-
 rus, cucurrit ad ipsum, per quem se immiserat, locum, & integrè sanitati redditus
 est puer.

Cap. 4.
 Vide vim
 mirabilem
 signi Crucis

Quædam Andegauensis territorij matrõna, vinculo coniugali nexa, ex tempore
 copulationis sterilis permanebat. Quæ dum pro adipiscenda prole Dominum
 deprecaretur assidue, & nequaquam votum suum obtinere valeret, ac procederet
 natura in annos desperationis * adepturam iam prolem, ad beatum virum se tota con-
 uertit, vt quod ipsa non merebatur, ille apud Dominum suis meritis obtineret. Et
 filius precibus filium seni foemina impetrare potuisset, ipsam se Domino oblaturam,
 ei perpetuò seruiturum, tota fide ac voto pollicebatur: intuitus autem vir beatus
 mulieris fidem ac lachrymas, Dominum pro ea deprecaturus accessit. Exaudiente
 Dominus virum sanctum, & deprecanti foemina conceptum dedit & partum. Quem
 illa, sicut promiserat, Domino consecrauit habendum.

Cap. 5.
 for. * adipi-
 scenda
 Sterilis pa-
 rit.

Non longè à vico Calonnæ, quem vir beatus incolēbat, erat quidam colis Præ-
 sciaque nomine, diuersis idolorum titulis decoratus. Maurilius verò dolens illam
 longius manere superstitionem, vbi diuersarum animarum credebatur inesse perdi-
 tionem: quadam die, adhibitis secum paucis fidelibus viris, perrexit ad locum.
 Cumque peruenisset ad idolum, vt illud euerteret, daemonia, quæ ibi latebant, ela-
 mare cœperunt, dicentia: Quid nos & hinc Maurili persequeris? In his regionibus
 nullus est locus, quo te euades valcamus. Illic autem in aduersum signo sanctæ
 Crucis opposito, daemonia repente, eleuato magnò rugitu, non sine inuenso fo-
 re, fugerunt. Ille autem omnium idolorum simulacra coadunari præcepit, &
 ignibus ea concremans, in fauillam redegit. Deinde mundans diligentius locum,
 ibidem honorabile monasterium statuit: quod ad gloriam Christi, & laudem nunc
 usque permanet confessoris.

Cap. 6.
 Fugantur
 daemones si-
 gno Crucis.
 Condit mo-
 nasterium
 vir sanctus.

Monachus quidam, Clemens nomine, per tres iugiter annos quaternis febribus
 vexabatur. Atterebat enim nimium ætus cum frigore, & erat ei horror cibi, quoniam
 defecerat virtus stomachi. Cumque tali dolore deficeret, iamque de vita desperaret,
 amicorum monitu ad beatum virum se transferri præcepit. Qui vt eius præsentiam
 videre promeruit, eulogias salutis sibi dari ab eodem fideliter postulauit. Quas dum
 sanctus sanctificatas ex more porrigeret, languor vt fumus euannit: moxque omni
 virtute roboratus, sanus ad propria remcauit.

Cap. 7.
 Pellit quar-
 tanâ febrem

Proximis sanè exindè diebus, dum negociatores inter diuersas mercium copias,
 & secos vtriusque sexus iuuenes venales haberent, & cum eisdem ad Hispaniam ten-
 derent, per Calonnæ prædium iter agebant. Prætereuntibus autem secus adem beati
 Maurilij, vnus eorum, qui venundandi ducebantur, magno profliens impetu, ecclesiam in-
 gressus est: & pronolutus cum lachrymis pedibus confessoris, orabat, vt suis precibus
 aut precijs sese pro Dei amore redimeret, secumque retineret, qui furtim de propria
 captiua quidam.

Cap. 8.
 for. * Italos
 Cōfugit ad
 virum Dei
 captiuus
 quidam.

captiuatus patria, vendendus duceretur in alienam. Cuius verbis & fletibus suum patrioticum recognoscens, commotus pia mente sacerdos, sine mora pro captiuo ipsius domino supplicaturus egreditur. Sed cum dominus ipsius summa obstinatione id fieri posse negaret, innuit suis, ut ipsum de ecclesia velociter extraherent. Caudentibus autem ministris, vimque facientibus, ac domini sui præceptum exequentibus, immensis captiuus clamare coepit vocibus: Miserere & succurre serue Dei, quem deuotus liberandus expetij. Sacerdos verò flexis solo paululum genibus, eleuatisque in caelum manibus, inquit: Domine Deus omnipotens, qui in angustia constitutis, & de tua misericordia verè confidentibus succurris: subueni huic captiuo, pro quo te supplex exoro. Ad hanc vocem tanta vis febrium dominum ipsius arripuit, ut antequam poenitere succurreret, spiritum exhalaret. Tunc tanta formidine ceteri percillantur, metuentes ne sese viuos terra absorberet, vt vnanimes expetere sacerdotem, flebiliter exostulantes, quatenus & sibi indulgentiam, & defuncto suis meritis acquireret vitam. Vir verò beatus nimium metuens, ne ipse occasio & causa illius esset perditionis, prostratus terræ, immensis singultibus inuocat Christum, vt defuncto redderet animam. Nec antea surrexit à solo, donec & defuncto vitam, & captiuo acquireret libertatem. Negociatores denique, vt retroacta præsumptio indulgeretur, multis donarijs ipsum honorauerunt locum: quæ propè omnia beatus vir in vsus pauperum deputauit.

Precibus à Deo obtinet captiuum missionem.

Excitat defunctum.

Cap. 9.

Nimirum præterea, vt necessitudo cogit humana, nauis Argo haud modica, metibus referta per Ligerim vehebatur. Quæ contra Calonnam cum ascenderet, subito turbato cum flamine ponto, nauis in vertiginem rotabatur: frangitur antenna, & nunc prora subrigitur eleuata in fluctus, nunc puppis deprimitur inter vndarum hiatus. Victi ergò nauis, tantæque tempestatis timore perterriti, de præsentis iam desperantes salute, omnia nauis armamenta iecerunt in litus, solum præsolantes interitum. Tum repente immensis vocibus clamare coeperunt, dicentes: Miserere viri Christi Maurili: succurre nostro naufragio. potes enim obtinere à Christo, qui vitam acquisisti defuncto. Ad quorum voces exurgens ab oratione Maurilius, festinè cucurrit ad litus, & eleuato in aduersum Crucis signo, imperat procellæ, ne sciret. Cedunt mox deposito rigore spiramina: tumescentes vndæ vertuntur in æquora, subsequiturque serena tranquillitas, illæsi que nauis ad portum optatum feliciter peruenerunt.

Signo Crucis sedat tempestatem & multos à morte seruauit.

Cap. 10.

Erat familiare beato viro, vt nunc ecclesias, nunc infirmos tanquam verbi Dei fidelissimus dispensator circumiret. Et ne ultra modum fatigatus deficeret, habebat humilis fessor asellum, quo sæpius vtebatur. Quem nocturnis latro temporibus furati non metuit. Sed infelix, dum furatur asellum, arripitur à dæmonio, & sic deuians, per totam noctem illuditur vagabundus. Manè autem reddito, ante fores beati viri exsensis ipse adfuit cum asello, crimen, quod commiserat inuitus, confitetur. Deinde arreptus à dæmonio, fugere nititur, ne curetur. Sed vir beatus furiosum per exorcismi gratiam prius à dæmone liberauit, & post à crimine, recepto asino, absoluit. Et quia necessitate coeperat furari, non vitio, tres insuper illi aureos dedit, ac dimisit.

Exsensis, pro amercione sanatur.

Cap. 11.

Matrona quædam nobilis, prædiues, senatorio ex genere oriunda, Amelia nomine, graui coeperat incommodo vrgeri. Quod cum per duodecim annos ptulisset, omnemque res suas in medicorum artes expenderet, nullum incolumitatis remediū assequi merebatur: & quanto curiosius totum artis suæ ingenium in illam impendere studissent, tanto semper deterius incommodo grauabatur. Cum autem de eius sanitate desperantes, parentes de solis sepultura, necessarijs admonerent, ait illa amicis: Ite, currite quanto cyus ad beatum virum Mauriliū: & si obtinere potueritis, vt ab illo merear visitari, confido quòd per ipsum restituar sanitati. Tunc parètes ac amici perete cursu pro foemina beatum virum adierunt, pijs precibus postulantes, vt ægotam suam miseratione visitaret. Ille vbi hoc audiuit, reminiscens illud dicentis Domini: Infirmitas sui, & visitatis me: statim proficiscitur cum eisdem. Veniens autè in domum, more suo prius prostrauit se ad orationem. Deinde benedicti olei liquore mulieris membra perunxit: quæ statim omnino incolumis surrexit.

Math. 25.

Oleo benedicto restituit à medicis desperatam.

Cap. 12.

In tera dum talibus beatus vir in vico Calonnæ floreret meritis & virtutibus, vrbs Andegaua proprio pastore viduatur. Tunc plebs vrba & vniuersa nobilitas, collectis etiam vndique sacerdotibus, in vnu venere consilium, conquirentes, quis eorum substitui deberet in pontificale ministeriū. Sed reuera aut nobilitatis ventoso fauore,

aut pecunijs subrogati ad tanti culminis dignitatem, quidam alios præferbant: ideoque in vnum non valebant venire decretum, eò quòd scriptum est: Quod non est ex Deo consilium, non poterit vnquam stabiliri, sed solui. Dum ergò hæc inuicem voluerent, nec diffinire valerent, subito sanctissimum Turonicæ sedis Archiepiscopum nunciatur adesse Martinum. Huius dum penè omnes sententiam præstolarentur, ait: Viri fratres, audite & attendite consilium bonum. Qui à Deo vobis electus est pontifex, ipsum suscipite sacerdotem. Sanè Maurilius Calonnenis ecclesiæ presbyter, erit pontifex vester. Quod audientes, mirati sunt: sed quia Mauriliū iam nouerant virtutes & merita, postposita iam priori ignorantia, statim pari mente ac voto in vnam venere sententiam: acceptoque domini Archiepiscopi præcepto, celerimè dirigunt ad virum Dei: quem, nisi Episcopi autoritate, de propria raptum ecclesia, Martini præsentia nolentem sistunt. Qui dum cum B. Martino ecclesiam ingrederetur, statim ad declaranda tanti sacerdotis merita, niueo candore columba diuinitus elapsa, super caput ipsius descendit ac sedit. Quod videntes multi, vnanimes vna voce conclamauerunt, Mauriliū Episcopatu dignissimum, non ab hominibus tantum, sed ab omnipotente electum & demonstratum. Tunc Maurilius miraculo ac precibus victus, implens præceptum, suscepit sacerdotium. Nam, vt multi videre meruerunt, quoties beatus Martinus ad sacram consecrandi sacerdotis benedictionem super caput eius extendisset manum, semper ei præfata aditum dabat columba. Sicque B. Maurilio pontifice constituto, & B. Martino ad propriam sedem regresso, sanctus Martinus referre solitus erat, quòd ad benedicendum sanctum Mauriliū pontificem in columbæ specie non solum spiritus sanctus, sed etiam adfuerit Angelorum exercitus.

Inuitus raptur ad Andegauensem Episcopatu.

Nota de eorum testimonio S. Martini, cum consecrantis.

Cap. 13.

Ordinato itaque ad custodiam Christi ouium Maurilio pontifice, tanta in eo Domini gratia rutilabat, vt non minora per eum, quam dudum per Apostolos, signa & miracula fierent. Nam tantum verbis dæmones effugabat, ægrotos sola oratione curabat, cæcis signo Crucis visum reddebat, paralyticos ad pristinam sanitatem medicante merito reuocabat. Sunt etiam eius plurima miracula alia: quæ licet scripta non inueniantur, tamen quia vera sunt, deficere non possunt, sed multorum ore celebrantur. Talibus igitur viri Dei Apostolica simplicitate redimitus, cordisque puritate perlucidus, sine intermissione pro sibi commisso Christi grege, in vigilijs & orationibus atque ieiunijs totum se Domino mancipabat: vt antiquus hostis diabolus ecclesiam nullam ex sibi creditis ouibus tentando posset lædere, aut auferre.

Ingenita edit miracula.

Cap. 14.

Proximo autem post acceptam Episcopij dignitatem tempore, dum de basilica beati Petri egrederetur, vbi peruigil in oratione totam noctem insomnem duxerat, obuium habuit quendam cæcum, ex vtero matris suæ carentem lumine. Quod cum sibi à Domino tribui per merita beati Maurilij fideliter postularet, beatus antistes paulisper erubuit: sed cum super oculos ipsius signum sanctæ Crucis imprimeret, erumpente mox sanguine cum dolore, lumen habere promeruit. Tum homo ipse pro amore beati Maurilij, eidem beati Petri traditus basilicæ, quandiu in reliquum aduixit, fideliter seruiuit.

Signo Crucis curat cæcum.

Cap. 15.

Sequenti die beato Maurilio Episcopo in eadem beati Petri basilica sanctam solennitatem celebrante, aduenit cum moriente puero matrona, cui quondam sterili eundem, vt nasceretur, ante Episcopatum apud Dominum suis meritis obtinuerat: postulans, vt filio suo, quem Domino habendum obtulerat, manuum suarum impositione spiritum sanctum daret, antequam obiret. Sed remorante in sancta corporis & sanguinis Christi consecratione paululum præsule, puer excessit. Expleto autem sanctæ solennitatis mysterio, & obitu pueri, qui absque chrismatis dono excesserat, per cognito, totum id suæ destituti deputauit, lachrymis multo tempore irremediabilibus suæ culpam lugens inobedientiæ. Cui cum nec ista sufficerent, diu multumque quid ageret, secum animo colluctante tandem reperit, quòd inter conciuces tantæ negligentia piaculum plenè expiari nequiret, nisi singularis elapsus, patriam ciuesque relinqueret. Tali igitur reperto consilio, occultè semetipsum exinde eripuit, ex sanctorum reliquijs, quibus ecclesia Andegauensis decorabatur, secum claus depertans. Cum autem peruenisset ad mare, diuinâ prouidentia qui manebat in litore, diem transitus sui exarauit in lapide: sicque ascensa puppi, inchoati itineris cepit maturator existere. Cumque processisset in altum, & quæ claus reliquiarum secum detulerit cogitaret, insidiante humani generis inimico, vt dolorem san-

Nota de sacramento Chrismatis omisso quædam dicitur vir sanctus.

Clam se subducit ab Episcopatu.

cto viro super dolorem imponeret, repente claves de manibus elapsæ submerguntur in æquore. Tunc cum lachrymis id fertur exclamasse Maurilius, quod postea probavit euentus: Nisi has iterum, inquit, claves videre meruero, patriam vrbeque nunquam repetam, quam effugio. Transmissio igitur mari, quod quis esset, abscondere potuisset, mutato habitu, vni regionis principum adhæsit, professus se hortulanum fore, quatenus corpus proprio labore castigaret. Qui cum tali proficeret ministro, tantam copiam eius meritis Dominus oleribus dabat, vt omnibus, quibuscunque necesse fuerat, ex eisdem sufficienter ministraret, & tamen olera nunquam deficerent. Vnde per pluribus placebat, & bene ab omnibus amabatur.

Fit principis cuiusdam hortulanus tantus vir.

Cap. 16.

Minatur, passiuè.

Interea plebs Andegauorum, cælitus sibi quondam commissio viduata pastore, non minimo pauore percellitur, crebrisque visionibus minatur, per sæpè etiam admonetur, vt proprium pastorem circumquaquè perquirent, & nisi Maurilius inuentus suæ redderetur ecclesiæ, vrbe Andegauam celeris fore subuertendam. Vnde eiusdem regionis tota nobilitas, sed & vulgaris immensas, collatione facta, in vnum venere decretum, eligentes è conciuibus quatuor diffusæ virtutis & fidei viros. Quibus, qui necessarii ad tanti itineris erant supplenda negocia, sumptibus ex voto collatis, præcipiunt, nè vnquam reuerterentur, nisi prius proprium inuenissent patronum. Qui fundi legatione, vrbes oppidaque & vicos omnes præterlegunt, omni-

Septè annis tota ferè Europa perquiritur.

Vide rem stupendâ.

que ferè Europa circumita, septimo tandem anno in partes Galliarum reuertentes, & Britannia manet minori, perueniunt, quatenus cis mare quem inuenire non poterant, trans mare querere niterentur. Præsolantes igitur nauem, cum qua cœperunt explere valere obsequium, dum residerent in litore, scriptum, quod supra diximus, inueniunt in silice: Hic transijt Maurilius Andegauorum Episcopus. De tam euidenti igitur alacres effecti indicio, trans pontum abiere securi. Cumque in medio tranquilli æquoris mari essent, ecce repente emerfus è gurgite piscis immanis, profiliuit in nauim. De quo cum Deo gratias retulissent, ipsumque piscem exenterare cœpissent, reliquiarum claves, quas Maurilius in mari perdidit, in piscis iecore repererunt. Quas recognoscens, nimirum mirantes turbabantur attoniti, metuentes nè cum ipsis Maurilius naufragium passus, hominem * exisset. Demissis igitur de nauis ancoris, in hoc stantes, vt de mari reuerterentur, asserentibus nauitis, Maurilius esse defunctum: singuli sequenti nocte vnum eundemque visum, Domino tribuente, viderunt, in quo dictum est eis: Nolite metuerè, nec reuertamini de itinere: cœptum maturate negotium: proculdubio diu quæsitum vestrum inuenietis desiderium. Manè autem reddito, quid singuli viderant, inuicem referebant. Vnde admodum roborati, iter, quod ceperant, auidius peragebant. Vnde factum est, vt Angelico ductu ad domum principis, cum quo Maurilius habitabat, recto itinere ducerentur. Ingressi autem, ilico vocari Maurilius, vt cum oleribus, quibus rex vti consueuerat, accederet, audierunt. Oculorum autem aciem in partem, qua illam in clamari audierant, dirigunt: nec mora, cum oleribus, accurrere Maurilius conspexerunt.

Tandem inuenitur vir beatus.

Nota hic, lector, diuinam prouidentiam.

Quem vt cognouissent, prostrati pedibus ipsius, cum magno fletu rogabant, vt propria subueniret ecclesiæ atque ciuitati. Ad quorum fletum, cum se negare non posset, obstupescens, cum lachrymis repugnare cœpit obnixius, dicens: Voto memet ac iuramento constrinxi, nunquam in patriam reuerturum, nisi claves videre mererè iterum, quas amisi. Quas statim exhibentes, quicquid in mari viderant vel pertulerant, ex ordine referebant. Statim hæc fama peruolat, ipsumque sollicitat regem. Mirantur cuncti, & quem vt hortulanum habuerant, nunc vt beatissimum præsullem venerantes adorant, multis cum muneribus honorare certantes. Tunc Maurilius tot precibus, vt regrederetur, & miraculis victus, dum sollicitior cunctaretur, & vigilijs atque orationibus infomnem ducere sequentem disponderet noctem, tandem fatigatus, paululum obdormiens, vidit Angelum dicentem sibi: Surge Maurili, & populorum te requirentium exequere votum. Ecce enim tuis precibus & meritis tibi commissas seruauit Dominus oues, pro quibus rogasti, & insuper reddidit tibi puerum, quem diutius plorans quæstisti. Quid multis? Manè reddito, concurrentibus vndique populis, cum magno honore ducitur ad nauem, & traductus, non minori gloria excipitur à patria propria. Taliterque propriam regressus ad vrbe, nimirum expectantibus tuis, de Domini promissione securus, venit ad pueri tumulum. Quo raris discooperto, inuocat diuinitatem planctibus Christum. Tandem autem expleta cum

cum lachrymis oratione, vtrique consurgunt, Maurilius de oratione, & puer de morte. Quem septiformis spiritus gratia consecratum, ex euentu vocauit Renatum: qui diuinis cultibus ilico mancipatus, & à beato Maurilio diligenter eruditus, tantis promeruit florere virtutibus, vt post Maurilium pontificalem Andegauensis ecclesiæ cathedram posthumus sortiretur & hæres. Quod si quis fortassis æstimauerit fabulosum, Andegauam recurat ad vrbe. Ibi enim inueniet preciosissimum confessorum Christi Maurilium immensis virtutibus florentem, & nec minus Renatum antistitem, successorem ipsius, miraculis coruscantem.

Ecce res profecto stupendam de puero tot annis mortuo. Idem resuscitatus succedit Maurilio in Episcopatu.

Cap. 17.

Sanctissimo igitur sacerdotum Maurilio, propria sedi restituto, quid proximis adhuc exinde diebus contigerit, dicamus. Vir quidam auarus, instigatus cupiditate, arrepta securi, die Dominica auidus operator extiterat. Quem securis manubrio manibus in hærente, vltio statim diuina subsecuta est. Idem tamen cogentibus doloribus, post menses quinque Maurilium expetens, suæ ordinem culpæ flebiliter confitebatur. Cuius cum vir beatus pœnitudinem vidisset, commotus spiritu, dolere cœpit. Sed cum sanctus Maurilius manubrium tetigisset securis, ilico laxatis nervis & erectis digitis, omnique fugato dolore, manus integrè reformatur, & sospes cum gaudio est regressus.

Miraculum.

Alter quidam, Belgicus nomine, primo die Paschæ proprias segetes seruis proprijs temerario iure mundare præceperat. Mancipia autem cum reniti cœpissent ac dicere, contra autoritatem fore, vt tali die opera agerentur seruilia, dominus eorum, vt id agerent, inuitos cœgit. Sed cum segetes ingressi, lilia & quæcunque inutilia sarrire tentassent, mox Belgicus oculorum cæcitate percussus, cœpra deserens, immensis vocibus clamabat inuitus. Cum autem per tres annos in ea cæcitate permanisset, dum beatum Maurilium pro commissi sibi populi saluatione, vt Episcopis moris est, vicos ac villas circuisse audisset, cogentibus continuis doloribus, sedulus ac deuotus expetebat, vt ei vel vestimentum tangere sacerdotis concederetur, confidens per hoc se posse statim sanari. Quod cum preparantibus amicis tangere meruisset, mox merito sacerdotis lumen amissum recipere meruit.

Cap. 18.

Pœna violentis Paschæ sacratissimi diem.

Cæcus recipit vltimum tæctum vestitus eius.

Cap. 19.

In pago, cui nomen est Commonia, erat rupes quædam excelsa, diuersarum arborum generibus nemorosa, ad quam, non toto adhuc paganorum ritu discussa, stultorum turba conueniebat, sacrorum suorum solennia anniuersario ordine celebrare. Vbi per septem dies epulando & choros ducendo atque debacchando, solennia sua quasi iure debito perfoluebant. Sed quod fieri in vino plerumque & epulis solet, orta seditione, multi vulnerabantur, nonnulli etiam de more ibi iugulabantur. Et id ipsum cum accidisset, inuitabili fato fieri proclamabant. Quod vbi Maurilius comperit, nec mora cum religiosis quibusdam fratribus ad locum perrexit. Vbi cum ieiunio & oratione vna nocte peruigilasset, gallorum cantu tantus scetor de loco surrexit, vt vix vir beatus ibidem habitare cum suis posset. Manè autem reddito, etiam qui superstitionem loci illius antea serubant, intelligentes se diuina virtute perterritos, nè Episcopo repugnarent, ipsi cum eodem omne nemus succidere & igni concremare festinabant. Ita autem per ignem mundato loco, ædificauit ibi statim in honore beatæ Mariæ genitricis Christi basilicam: & locus ille, qui antea rupes vel lucus Martis appellabatur, Castrum petrae nomen accepit.

Nota vim ieiunij & precis eius.

Cap. 20.

Ecce vitiis cuncti stultissimi ad reformandam pacem.

Accidit iisdem diebus, vt beatus Maurilius inter quosdam discordes ob reformandam pacem Cenomannicam vocaretur ad vrbe. Quod cum sine mora venisset, & pace inter discordes restituta, regredi cœpisset, antequam ad pontem Leugæ peruenisset, incolæ loci illius, vt benedictionibus præsulis firmari mererentur, eius aduentum deuotius præstolabantur. Inter quos parentes cuiusdam pueri filium suum nimia infirmitate ex tempore infantia grauatum, secus viam, per quam transitum Episcopi fore cognouerant, posuerunt, dicentes: Poterit, si voluerit, nostri infantuli obtinere salutem, qui mortuo puero vitam obtinuit etiam post sepulcrum. Erat nanque puer ille tam graui infirmitatis dolore constrictus, & omnium membrorum contractis nervis, quasi in circulum inuolutus, ita vt glomeris rotulam potius imitari cerne- retur, quam hominis formam. Adueniente autem Episcopo, inter benedictionis flagitationem cuncti cateruatim ad pedes eius ruentes, orabant, vt infirmi pueri pietatis studio miseretur. Coactus ergo precibus, prostravit se statim in oratione cum lachrymis: nec antea ab oratione surrexit, donec distortis tibijs, cœpissent se singula

Miseri de contractus puer sanatur.

pueri membra distendere. Tunc surgens ab oratione, apprehensaque manu pueri, extemplo incolumem reddidit parentibus: sicque beatus Maurilius iter, quod ceperat, explicauit. Cum autem ad portum Lidi fluminis perueneret, nullam ibidem nauim reperit, sed omnes ex parte altera tenebantur. Nec etiam naua parebat, qui nauigium adduceret. Qui dum praestolaretur, & nemo esset, qui transduceret, repente omnes carinae, diuina iussione semota a litore, ad obsequium praesulis in partem alteram deducuntur. Vnde cum omnipotenti Deo gratias retulisset, ingressi naues, Deo solo gubernatore, ac absque humanorum nauatarum adminiculo transierunt. Verumtamen nauis, qui accurrerant, quasi si illorum labore transisset, naulum non expetitus dari praecipit.

Cap. 21. Villam quandam Geriacum nomine, ad alimenta captiuorum, viduarum, pupillorum, necnon subsidia Clericorum ac pauperum profuturam, vir beatus ex rebus ecclesiae comparauerat. Quam dum quadam die, ut ibidem quiddam operis faceret, cum fratribus circumiret, repente cornupeta vitula, instinctu daemonis acta, cum ingenti mugitu ac torus furibunda luminibus, in eum rotatum cum magno impetu accurrebat. Contra quam cum beatus Episcopus signum Crucis opponeret, mox diabolus de capite eius in specie corui egrediens, euolauit, & subito sicut fumus euauit. Multi enim fidelium, qui comitabantur cum eo, oculis haec corporis videre meruerunt. Bucula uero gregi suo statim mitior se oue immiscuit, & deinceps neminem laesit.

Signo Crucis pellit de mouem. Contra quam cum beatus Episcopus signum Crucis opponeret, mox diabolus de capite eius in specie corui egrediens, euolauit, & subito sicut fumus euauit. Multi enim fidelium, qui comitabantur cum eo, oculis haec corporis videre meruerunt. Bucula uero gregi suo statim mitior se oue immiscuit, & deinceps neminem laesit.

Cap. 22. Quadam die, cum per Medianae fluiuiam nauali subuectione in Ligeris alueo securre descenderet Maurilius, ieiunio fatigatus & oratione, in nauis puppi paululum obdormierat: cum subito, humani generis insidiantem inimico, coeperunt gurgitis intumescere fluctus: ita ut cadentibus desuper lymphis, submergi nauis autumaretur in undis. Tunc discipuli timore perterriti, excitauerunt eum, dicentes: Exurge quantumcunque, & succurre in supremam mortis naufragio constitutus. Expergefactus autem, illis clementius ait: Quid me queritis? vos fratres satisfacere poteratis. Tunc accepta, quae benedicti liquoris erat uasculum, ampulla, mox ut oleum cum oratione & signo Crucis in gurgitem resperfit, illa sentiens tempestatis procella, temperatis flatibus, extemplo cessauit. Laeti ergo & incolumes peruenerunt ad portum.

Cap. 23. Adolefcens quidam catechumenus de numero ecclesiae sibi commissae, absente Maurilio, tam uehementem febrem incurrerat, ut antequam sacri fontis baptismate regenerari potuisset, spiritum exhalaret. Nec mora, parentes ipsius non sine immensis lachrymis, dum locus funeri pararetur, eum ad ecclesiam detulerunt, cum subito beatus Maurilius adesse nunciatur. Qui comperto, quod sine baptismatis remedio, ultimo iungeretur officio, ingemuit. Tunc sentiens per spiritum sibi adesse uirtutem, egredi omnes cellulam, in qua corpus iacebat, praecipit. Vbi singularis cum puero remanens, de more prostravit se in oratione cum gemitu. Et rigans lachrymis solium, vix tantum spatio unius horae intergresso, vidit defunctum paulatim omnibus membris commoueri. Quem statim, ut de oratione surrexit, parentibus, qui pro foribus adstiterant, uiuum & incolumem reddidit, ac sacro baptismate consecrauit. Duos denique leprosos, sub ipso tempore peruarijs uulneribus obsessos atque foedatos, dum salutis remedium a beato postularent, illos, uerbo tantum medicante, sub momento curauit.

Cap. 24. Peregrinus quidam dum hyemali tempore, poenitentis habitum gerens, medicinam animae suae quaerendo, uicos & urbes plurimas circuiret, beatum Maurilius, cuius iam bonitatis famam audierat, quatenus ab ipso uerbum salutis audire potuisset, longius exul a patria, cum alijs peregrinis * itinerator audis expetebat. Sed antequam ad ipsum peruenire potuisset, repentina morte in via praeventus, occubuit mortuus. Vbi cum peregrinorum aliqui, multi que ex vicinis partibus ad peregrini obitum conuenissent, accidit ut electus Dei sacerdos, qui pro supplendis commissi sibi gregis necessitudinibus, infatigabiliter laborare certabat, a uico Saponaria reuertens, ad iusti & sancti peregrini hominis cadauer Maurilius aduenisset. Qui cum debitum de more pro absolutione animae funeris officium exoluisset, & populis sermonem de religione conferret, mirum dictu, subito se palam omnibus defunctus erexit, & cum reliquis Deo gratias referens, quod per beatum Maurilius Dominus eum resuscitauerit, euidenter omnibus patefecit. Quod uidentes & audientes turbe, in celum uoces laudum extulerunt.

Vt

Ut autem finaliter dicatur, indicibilia Maurilij multa sunt opera, nec in eo quod diuina uirtus operata est, sensus comprehendere potest humanus. Breuiter tamen aliquid de eius quotidiana conuersatione narremus ad aedificationem audientium. Sanè ab exordio Episcopatus sui usque ad terminum uitae, ut canonicam adimpleret sententiam, semper uictum pauperem & aquam breuem, ac supellestem uilem habuit. Cum autem sanctae Quadragesimae dies aduenirent, per omne tempus afflictionis erat ei, ut dictum est, aridus & uespertinus die tertia cibus, aqua tepida, & modicum salis, ac panis hordeaccus. Pedem non proferebat his diebus in publico, cilicio semper interius reclusus & cinere. Veruntamen robustus semper in corpore erat, faciesque eius ut rosa rubebat. Nam cum ad senilem aetate perueneret, non caput, non dentes, non uisum, non stomachum, non caetera membra dolebat, non uiscerum cruciabat doloribus, non sicca humus iacentia super se ipsius membra confregerat: sed totus semper sanus corpore, mente quoque sanior, in uirisque semper robustior apparebat. Nam bonum, quod Maurilius elegit, tenuit: nec dimisit, sed compleuit. Nihil erat illius seueritate iucundius, nihil iucunditate seuerius. Erat sermone silens, & silentio loquens. Erat neglecta illi mundities, & inculta uestis.

Talibus ergo cum ab ipsa ueritate suae aetate floreret uirtutibus, & appropinquare cerneret sui transitus diem, haud longè ab Andegaua urbe ad Septentrionalem eiusdem urbis partem, duplicem sepulturae suae cryptam aedificari praecipit. Qua completa, quadam die Dominica, dum sanctae solennitatis officium de more compleret, modica pulsatus infirmitate, conuocauit omnem clerum, commendans illis uultum transitus sui diem, dicens: Ego ingredi uiam uniuersae carnis: vos autem admodone, seruate charitatem, custodite dilectionem, diligite castitatem, patientes estote ad omnes, & mementote semper precio sanguinis Christi uos omnes esse redemptos. Interea etiam tanta conuenerunt ex vicinis undique partibus uisitacionis studio populorum cateruae, quantum urbs Andegaua recipere poterat, moerentes & multum flentes, cur tanto uideantur patrono. Quos omnes patrum pijs simus deuotius in summo morris articulo constitutus absoluens, & benedictionibus corroborans, septima incommoditatis die, ultimoque totius aetatis suae anno nonagesimo, Episcopatus tricesimo, pius pastor & doctor Maurilius, qualem de sacri fontis baptismate sumpsit, talem Idibus Septembris, coram multis adstantibus populis & psallentium choris, omnipotenti Deo animam reddidit.

Cum autem sanctum eius corpusculum die altera portaretur ad tumulum, gemini ex utero matris caeci, ut sancti corpusculi loculum tangere potuerunt, lumen, quod nunquam habuerant, ad declaranda antistitis merita, illico recipere meruerunt. Quidam etiam e ciuibus, paralysis distentus incommodo, per triginta annos tenebatur in lectulo. Qui cum psallentium chororum deferentium Maurilium audisset, è lectulo statim exiliens quasi ceruus, nemine prohibente, beati Maurilij peruenit ad corpus: tactoque & osculato beati funeris feretro, pristinam recipere sanitatem meruit extemplo. In tanti igitur honoris gloria sepultus, quanti qualisque meriti apud Dominum fuerit, dum quotidianis uirtutibus & miraculis eius exornat tumulum, Dominus ostendit omnibus post sepulcrum: Qui est benedictus in secula seculorum, Amen.

V 3

VITA

Sima quaedam uir sancti Maurilij.

Mira ei in summa abstinencia incolumitas.

Cap. 25.

Ante mortem uenit sibi praeparari sepulcrum.

Innocentem animam uic sanctissimum reddidit Creatori.

Cap. 27.

Duo caeci ad tactum loculi eius sanantur.

Item paralyticus.

VITA S. AMATI PRESBYTERI ET AB-

BATIS MONASTERII ROMARICI, PRIMVM

Scripta à quodam eius, vt apparet, æquali. Nomen authoris MS. codex

egregius non habebat, sed est historia fide digna. Stylum ferè

mutauit F. Laur. Surius. Consentunt ve-

tustissima Martyrologia.

17. Septem-
bris.
Cap. 1.
Patria & pa-
rentes S.
Amati.

Fit mona-
chus.

Perit locum
d'fortum.

Videtur eius.

Cap. 2.

Magnus de-
panis vexa-
tio ei sic ma-
teria virtu-
tis.

Miraculum.

Cap. 3.

Ex petra eli-
cit fontem
aquarem.

Luctatur cu
somnia.

IMPORIBVS Dagoberti Regis, vt moribus egre-
gius, ita & sanctitate, re & nomine Amatus extitit. Ortus
est autem præclarè indolis puer in suburbio ciuitatis
Gratianopolitanae, ex parentibus, Romanae stirpis nobili-
tate claris. Pater eius, Theodorus dictus est, vir Christia-
nae religioni addictissimus, & Deo deuotissimus. Promisit
autem se filium Amatam monasterio traditurum. Itaque
beati Mauricij liminibus, id est, Agaunensi cœnobio, pius
adolescens munus Deo gratissimum oblatum est. Ibi ini-
tiod inter scholasticos imbutus, in bonis facillè primus ha-
bebatur. Sed cum iam annos triginta, monasticis institu-
tis & disciplinis perpetuò incumbens, totum se virtuti dedisset, maioris solitudinis
secessum experens, clam è monasterio egressus est, & non procul ad cuiusdam excelsi
montis rupem se contulit. Interim ab Abbate & fratribus magno studio quaritur, &
tandem triduo exacto ieiunio, agrè inuenitur. Latebat enim homines, sed præsidio
erat Deo. Repertum orant fratres, vt ad monasterium redeat, quòd Abbas & ceteri
eius causa anxij & mœsti essent: rogant etiam, quid sibi ea secessio velit. Quibus ille
incũctanter respondet: Sinite, fratres, sinite me, obsecro, in hoc angusto loco lugere
peccata mea, & redemptori meo sedulò inferuire. Cum ergò non possent eum à sen-
tentia deducere, aiunt ad eum: Vel id saltem indicato nobis, quam tibi velis alimo-
niam huc adferri. Ille respondet: Panis & aqua post triduum præbeatur mihi, donèc
Domino visum erit hoc me affici ieiunio. Lautiores alios cibos non appeto: & ipse
panis, quem dabitis, oro vt hordeaceus sit. Abeunt fratres, indicant, Abbati reper-
tum Amatam, & quid ex illo audierint. Mox ab Abbate designatur frater Berinus,
& cum ea illi obtulisset, recedit.

Cum autem vir Dei orationi vacaret, tentator in corui specie adfuit, ablatoque
pane, aquam effudit. Id vbi post orationem animaduertit Amatus, Gratias tibi, in-
quit, ago Domine Iesu Christe, qui me vis productiori ieiunio exerceri. Erit hoc mi-
hi magno emolumento, quandoquidem nihil in hoc mundo geritur absque prou-
dentia tua. Non diù post angustam ei cellulam vel specum ædificauerunt. Artifex au-
tem mensuram cubiculi non tenens, accedit ad virum Dei, aitque ad eum: Sequere
me, vir Dei, ad locum, vbi ligna caduntur, quæ mihi aliquanto breuiora esse viden-
tur, quam poscat structura. Vir sanctus responder: Noli, fili, ita existimare: sed reuer-
tere, rursusque metire. Sis autem firmus in fide. Reuertitur ille, & cum dimensus esset,
videt tantum nunc ad ligna accessisse vltra mensuram, quantum priùs deerat. Mox
redit ad Amatam, narrat quid gestum sit. Tum ille: Sile, inquit, & nè refeceres illud,
quod excedit. Donum enim Dei est. Ego enim testis sum, me extra rectum vidisse
eam lignorum accessionem & incrementum.

Aliquid miraculum per eum Dominus patrauit. Cum iam annum vnum aqua illi à
ministro Berino allata fuisset ex vallium amnibus, ille fratrum penuriam miseratus,
ait: Accedamus, fratres, ad hoc saxum, & oremus. potest enim Deus etiam nunc è pe-
tra aquam producere. Finitis precibus, surgunt à terra, & vir Dei baculo, quem ma-
nu gestabat, percutit petram, & mox erumpit aqua, perpetuò illic fluitas. Iubet ergò
vir Dei è plumbo illic aquarum receptaculum fieri: quod quidè aqua redundans, &
perpetuam eam euomens, vidisse se testatur is, qui primus beati viri conscripsit vitam.
Postea verò in eadem rupe exiguum terre spatium vir Dei inueniens, excisis virgultis,
agellum effecit, tertiam modij partem capientem: atque illic hordeum ferere sole-
bat, iustum existimans, vt suo quisque labore victitet. Porro infra cellulam etiam mo-
lam habuit, quam tum consuevit versare manu, cum canenti ei & defatigato somnus
obrepebat,

obrepebat. Calceis eo in loco nunquam utebatur. Illud autem spatium, in quo mo-
lendi causa pedes extendere solebat, minutis ijsque peracutis lapillis plenum erat.
Itaque hoc in more apud illum positum erat, vt carnis tentationes & corporis somnũ
labore molendi abigeret.

Cum aliquandò in agello, quem excolere solebat, nonnihil foderet, ab excelsa
montis rupe saxo immani ruente, vidit cellulæ suæ repentinum imminere excidi-
um. Puto equidem satanae astu & machinis id ita accidisse. Sed vir Dei, Crucis signũ
exprimens, In nomine Domini nostri Iesu Christi, inquit, præcipio tibi, nè vteri-
us descendas. Iam non longè à recto mansiunculae aberat saxum, moxque figens
gradum, monti inhæsit. Pendet verò etiam nunc à latere, montique adhærescens,
nihil prorsus lædit domicilium. Et crebrò sanè diabolus accedens cum satellitibus
suis, minabatur se cellulam funditùs euerfurum. At ille fortissimus Christi miles in-
conculso & intrepido animo respondit: Dominus mihi adiutor: non timebo, quid
faciat mihi homo.

Loci illius Episcopus familiarissima ei charitate deuinctus erat, & cum crebrò
illius libenter adesset, sapiusque inuiseret virum Dei, pro Christi amore paupertatem
stantem, statuit quandam pecuniae summam pro eius consolatione illi largiri, in
eius arbitrio relinquens, an feruare sibi, vel pauperibus distribuere vellet. Ait au-
tem illi vir beatus: Quæ tu mihi offers, optime antistes, ea illis tribuenda sunt, quos
maior premit inopia. Ego verò spretis mundi huius impedimentis, sicut nudus
egressus sum è terra, ita nudus reuertar in puluerem. Episcopus nihilo minus in-
stat importunè, vt munus oblatum non respuat: sed cum cerneret inexorabilem,
egrediens clam, pecuniam imposuit altariolo, in quo sacrificare consueuerat. Cum
autem nocte exacta ad sacra peragenda mysteria vir Dei hora legitima accede-
ret, repertos nummos tanquam hostis Tartarei insidias execrans, in profundam
vallem magna vi abiecit, ita dicens: Dominus pars hereditatis meae: ego his non
indigeo.

Velis ei erat ex veruicem pellibus. Porro in Quadragesima, pro quotidiana re-
fectione post vespertinas persolutas laudes, quinque nucum nucleis cum exiguo
aquæ poculo, vilis quidem, sed Deo grata illius mensa instruebatur. Interdum ve-
rò triduoana, & sæpè etiam prolixiora sibi ipsi ieiunia indicens, membris quidem fes-
sus, sed sancti spiritus gratia plenus, Christo perpetuum exhibebat famulatum, Bal-
nearum fomentis bis tandem toto illic anno utebatur, ante Saluatoris natalem di-
em, & eius sacram resurrectionem. Atque hæc illi erat sui corporis cura. Pleraque
autem ab eo tum perpetrata miracula, non satis comperta sunt.

Per id tempus in Vosagi partibus vir egregius & religione celeberrimus Abbas
Eustachius morabatur. Is quandoquè Italiam petiturus, venit ad Agaunense cœ-
nobium, cœpitque inquirere, quisnam illic sanctitate ceteris antecellere videretur.
Dictumque est illi: Itane ignotus tibi est sanctus vir Amatus, qui in hac celsissima
rupe iam triennium ferè duram & asperam agit vitam? His auditis, per arctam &
penè præcipitem ad eum tendit semitam: inuentumque virum Dei tanta chari-
tate complexus est, vt nullo pacto eum sibi deesse pateretur. Reuersus nanque
ab Italia, eum Luxonium perduxit, asserens lucernam non sub modio, sed super
candelabrum poni oportere, vt omnibus in domo Domini lumen suppeditet: eum-
que perfectius vitæ sectari genus, qui proprias sedes reliquerit. Vbi autem in eo
monasterio beatus Amatus aliquandiu versatus fuit, omnibus charus & amabi-
lis effectus est. Erat enim vultu serenus, facie hilaris, præclarus eloquio, cautus &
constans consilio, compunctioni deditus, multa lachrymarum copia præditus, in
secundis rebus moderatus, in aduersis iucundus & mansuetus, moribus spectabilis,
sanctitate eximius, abstinentia haud vulgaris, charitate semper & vbique egregiè
instructus. Denique bonis omnibus locuples, instar præclari cuiusdam sideris luce-
bat in mundo.

Contigit autem, vt ea tempestate missus à fratribus, quasdam Aufrasianorum
vrbes perlustraret. (multa enim concionandi gratia præditus erat.) Fuit tum vir no-
bilis in palatio, & in populo honoratus Romaricus, habitu quidem laicus, sed ani-
mo religiosus. Ad eius ædes nutu diuino sanctus Amatus diuertit. Eum intuens Ro-
maricus, inprimis reuerenter & honorificè excepit. Cumque iam mensa appara-

Romarius vir nobilis excipit S. Amatum hōspitio. **ra** esset, inter epulas hortabatur eum, ut expetenti & desideranti sibi verbum salutis proponeret. Mox ille, ut erat promptus & circumspēctus in sermone, ita loquutus est: Cernis hunc discum argenteum? Quam multos ille & antehac habuit, & deinceps habiturus est seruos? Et tu ipse, velis nolis, nunc seruus illius es. siquidem seruandi eius causa eum possides. Et ille quidem nunc ex se edentibus æqualem nauat operam, sed à te, qui eum nunc seruas, de illo quandoquē ratio exigitur. Scriptum nanque est: Aurum & argentum vestrum æruginauit, & ærugo eorum in testimonium vobis erit. & ipse Dominus ait: Væ vobis diuitibus, qui habetis consolationem vestram. Hæc cum S. Amatus dixisset, Romarius ait ad eum: Obsecro sanctitatem tuam, ut aliquot diebus apud me maneat, dicasque quid faciendum mihi sit. Quod enim iam olim anxius concupiui, Dei benignitate nunc completum iri gratulor. S. Amatus respondit: Cum sis generis nobilitate sublimis, opibus pollens, magno ingenio præditus, demiror te ignorare illud, quod Dominus respondit sciscitanti, quid faciendo vitam æternam possideret. Dicitur est illi: Si vis ad vitam ingredi, serua mandata: quæ cum ille à sua iuuentute se custodiuisset responderet, subiunxit Dominus: Si vis perfectus esse, vade, & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in celo: & veni, sequere me. Hæc ut laudauit vir Domini Romarius, amore & desiderio Dei inflammatus, pauca euolutis diebus, spreuit diuitias, & quicquid hic mundus habet, & factus est monachus. Postea verò ex instinctu diuino beatus Amatus vnâ cum Romarico discipulo suo puellarum monasterium condidit. Interim contractus quidam, nullo pedum officio frui potuit: rogauit autem S. Amatum, ut pristinas vires sibi impetraret. Vir Dei ait ad eum: Habeto fidem, & Dominus dabit tibi id, quod petis. Paulò post ita ille se sibi sentit restitutum, ut qui diu alienis esset manibus gestatus, iam suis pedibus graderetur.

In eo autem puellarum cœnobio quædam sanctimonialis absque senioris permisso ausa fuit pomum comedere. Et ecce mox à diabolo arrepta, miserè cepit ab illo nequissimo spiritu discerpi: sed vir Dei eum profligauit. Et cum sanata esset sanctimonialis, vir Dei ait ad omnes illas: Resistite diabolo, & fugiet à vobis. Ità ille vir sanctus; quod suis orationibus à Domino impetrârat, semper aliorum meritis tribuere solebat.

In eodem cœnobio vir sanctus quandam elegit, quæ sororibus præesset. Ea Maccedididis dicebatur. quam cæteris imitandam proposuit, ut ab ea sanctitatis exempla caperent. Sed ea post biennium excessit è vita. Vna autem è sororibus præcedente nocte per visum miræ molis stellam è monasterio vidit egredi, & caelos penetrare. Ità ergò sancta illa anima ex hac luce migravit ad Dominum.

Porrò sanctus Amatus semper deserti loci secretum appetens, in vastis Vosagi spatij castrum reperit, vbi multas virgines collegit, easque in septem turmas distributas, noctu diuque per vices sine intermissione psallere voluit, ita ut semper duodecim virgines in vnaquaque turma essent. Ipse verò in obliqua montis parte caucium reperiens saxum, angustum illic sibi vni habitaculum construxit, vbi etiam lectulum habuit, ipsius corpori accommodatum. Nec enim specus amplius aut longius porrigebat sese. Superiùs autem immanis hærebat rupes, ex qua minister eius, tintinnabulo ad funem ligato, exiguam panis particulam & parum aquæ in vasculo ei submittebat. Dominicis verò diebus inde progrediens, fratribus vel sororibus scripturas sanctas proponebat. Erat sanè dandis consilij humanissimus, & quorundam etiâ cogitationes prodebat. Fratrem quendam furti arguens: Surge, inquit, & age poenitentiam, memor illius sententiæ Apostolicæ: Qui furabatur, iam non furetur.

Die quodam sanctimonialibus examen apum excipere volentibus, vir Domini aderat: & duobus vasis in eum vsu apparatis, cum illæ vellent apes in altero excipere, vir sanctus iussit, ut non in illo, sed in alio reciperent. At illæ dictis eius non parentes, in vas quod elegerant, eas admiserunt. Apes autem intrâ dies quinque nec inde euolare, nec è floribus mella colligere voluerunt. Tandem sanctimoniales memores eorum, quæ dixerat vir sanctus, eum adeunt, & omnia exponunt. Tum ille: Abite, inquit, & immittite apes in vas à me designatum. Quod cum illæ fecissent, mox apes ad paranda mella euolarunt, & magno illis fuere emolumento.

Ante annum vnum quibusdam fratribus obitum suum vir sanctus prædixit. Erat tum quidam frater familiariter ei charus, cui ita dixit: Si meministi, qua ego te cha-

charitate enutrierim, volo, ut quæ iussurus sum, cautè & secretò exequaris, certus iam propinquare illum diem, quo sum è vita decessurus. Socium autem tibi adhibeas Castorium presbyterum nostrum, & cum illo eas in syluam hanc: collecto que cinere, è cilicio culcitram mihi efficias, eamque cinere completam ponas in lectulo meo. agenda enim mihi est ob quædam errata mea poenitentia. Respondit frater: Quinam fieri potest, domine, ut id toleres in corpore tuo, longa abstinentia & multis afflictionibus & molestijs confecto? Sed tamen, ut iusserat, ita factum est, & post paucos dies coram fratribus culpas suas, quas se admisisse meminit, voce publica confessus est, in cilicio & cinere prostratus. Cum igitur in ea esset poenitentia, incommoda corporis affectus valitudine, perpetuo cruciabatur dolore. Sed ille sciens tempus adesse, quo ipsius peccata purgarentur, in illis doloribus mirificè exultabat.

Iam annum in eo cilicio & cinere egerat, die ac nocte iugiter precibus vacans, cum præ nimio membrorum cruciatu, cutè & carnibus exesis, nuda ossa paterent. Interim ille nihilo minùs cum lachrymis semper Domino loquebatur. Cum autem finem adesse sentiret, cuidam fratri ait: Affer epistolam Leonis Papæ, quam ille ad sanctum Flavianum scripsit, in qua catholicæ fidei plenissima ratio continetur. Alata est epistola, & cum illi legeretur, ita dixit: Sic credo, ô Trinitas ineffabilis: ita confiteor Deus omnipotens: ita de te sentio, fili Dei Christe Iesu: sic de te intelligo, spiritus sancte, æterne Deus: atque ita vnum Deum in Trinitate, trinumque in vnitatem confiteor.

Cum autem summa esset humilitate præditus, indignum se putauit, qui intrâ ecclesiam septa sepeliretur. Iussit igitur sibi fodi sepulcrum in ipso aditu basilicæ matris Dei, & hoc epitaphium, quod ipse composuit, ei imponi: Omnis homo Dei, qui in hunc locum sanctum ad orandum introieris, si merueris obtinere, quæ postulas, pro anima Amati poenitentis hic sepulti, Domini misericordiam deprecari digneris: ut si quid mea paruitas de meis peccatis obtinere non potuit tepidè poenitendo, obtineat vestra tantorum charitas, sedulè Domini misericordiam deprecando.

Interim verò congregati fratres & sorores, non sine multo luctu sustinebant eius excessum è vita, legentes Euangelia, psalmosque & hymnos apud lectulum eius decantantes. Sub his autem vocibus ille veniam ab omnibus petens, eisque valedicens, animam expirauit. Tum verò luctus omnium ortus est, quod vir sanctus obiisset. Sepultus verò est eo loco, quo ipse iusserat: tertioque die fratribus per visum appàrens, Nè contristemini, inquit, certi me absolutum à peccatis meis, & comiter acceptum à Domino meo, qui post dies non multos omnibus bonis abundare vos faciet. ijsque dictis, disparuit.

Postea verò Rex pro sua munificentia quamprimùm illis ducentos ferè aureos misit: cumque iam anni esset euolutus circulus, & propter eius solennitatem nocturnæ essent vigiliæ celebratæ, ijs expletis, denuò cuidam fratri reuelatum est, ut sacrum eius corpus ocyùs intrâ beatissimæ matris Dei basilicam conderetur. Quod ita quoque celeriter factum est cum multa reuerentia: atque ad eum locum quotannis populorum cateruæ propter eius solennitatem properantes, per eius intercessionem sperant se salutis compotes fore: præstante Domino nostro Iesu Christo, qui viuit & regnat Deus per omnia secula seculorum, Amen.

VITA

VITA S. AMATI EPISCOPI SENONENSIS,
INCERTO QUIDEM AVTHORE, SED GRAVITER
conscripta. Stylum F. Laur. Surius mutavit in gratiam Lectoris.

13 Septem-
bris.

S. Amatus
puer multū
proficit in
pietate lite-
rata.

Fit clericus.

BEATVS Amatus parentes habuit nō modò Christiana religione initiatos, sed etiam pios, qui eum piè educârunt, & in tenera ætate literis erudiendum tradiderunt. In quibus ille perdiscendis cœtanços suos facilè excelluit, & quod præstantius multo est, cum doctrina pietatem coniungens, Christi mandatis sese accommodare, die ac nocte illi seruire, ab omni vitio & peccato immunem se seruire studuit. Ità verò constitutus, in Clerum allectus est: in quo ità se comparauit, vt vix quisquam illi similis inueniretur, qui conseruaret legem excelli. Ex beato verò semper beator effectus, tam merito sanctitatis, quàm maioris dignitatis accessione, singulis Ecclesiæ gradibus susceptis: cum non esset nescius, quanto quis est honore præstantior, tanto erga Deum feruentiorem esse debere, & sibij ipsi magnam adhibebat cautionem, & alijs fiebat imitatione admirabilis.

Fit Senonē-
sis Episco-
pus.

Interea Senecio Senonensium Episcopo è vita subtraçto, ab Episcopis & populis sanctus Amatus eligitur, & licet inuitus, Senonensis Episcopus constituitur. Ea igitur auctus Apostolica dignitate, populum sibi creditū sanæ doctrinæ pabulis reficiebat, benedictione confirmabat, peruiigili cura custodiebat, in omnibus seipsum exempli operum bonorum præbens. Adeò verò dæmonibus erat terribilis & infestus, vt ad eum tentandum accedere formidarent. Hac tempestate Theodoricus Clodouei filius, & Dagoberti nepos, erga Fræcorum primores tyrannidè exercere conatur, ab ijsque caprus & iniurijs affectus, vi in monasterium detruditur, & Childericus frater ei subrogatur. Sed illo quoque propter insolentiam à Franci intercepto, in regnū Theodoricus restituitur. Apud quem tum nimis credulū à maleuolis, qui semper solent inuidere bonis, accusatus est Amatus Episcopus. Ille mox inauditum iubet præter ius fasque abire in exilium. At pius pontifex oues suas Domino commendans, ad locum destinatum libentissimè proficiscitur, iussuque tyranni Peronam pagum Veromandunorum perductus, sub egregio Abbate Vitano in custodia permanet. Is Vitanus frater fuit Fursei & Foillani Episcoporum, qui ex Hybernia regio stemmate orti, in Franciam peregrini venerant. Sub illò venerabili Abbate beatus Amatus non breui temporis spatio permansit, patiētissimè ferens diuturnum exilium, verbis gratiæ & alimonie subsidijs à beato Vitano cōfirmatus, illud Apostolicum commemorans: Non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis: itemque illud Iacobi Apostoli: Omne gaudium existimate, fratres mei, cum in tentationes varias incideritis.

Falsò accu-
satur.

Relegatur
in exilium.

Rom. 8.
Iacob. 1.

Maurontus
extruit in
Broilo mo-
nasterium.

Nota mi-
raculum.

Per id tempus clara prosapia editus Maurontus, Adalbaldi & S. Rictrudis primogenitus, in aula Regis insignis habebatur. Eum beatus Amandus Episcopus clericorum Abbatem instituit, & Diaconum ordinauit. Is itaque in fundo suo, qui Broilus dicitur, in sancti Petri honorem monasterium construxit: atque Vitano Abbate viam vniuersæ carnis ingresso, Rex Maurontum ad se vocat, iubetque, vt sanctum Amatam Episcopum, Peronæ exulantem, sine mora secum abducat, & in suo monasterio custodiendum seruet. Facit Maurontus, vt erat iussus, Peronamque veniens, sanctū virum cum omni eius apparatu secū ducit. Cum autem in itinere Cameraçū venissent, S. Amatus captiuus & exul solus præcadi causa in beatissimæ virginis Mariæ ædem ingreditur, cucullū suum à collo deponit & vtranque manicam, atque ad solis radium nescius suspendit, tam præclaro signo Domino eius sanctitatem demonstrante. Non diū post venit ad templum etiam Maurontus, vidensque admirabile signum, obstupescit, atque ad sancti Episcopi vestigia collapsus, humiliter petit veniam, quod talem ac tantum virum ausus esset custodiendum suscipere. At verò sanctus antistes comiter ei respondet: Non tibi acerbum aut triste videatur, frater, quod tecum huc ego peruēni, qui paratus sum, quocumque iusserit, & in carcerem, & in mortem ire. His dictis, in mutui amoris argumentum, in mutuos ruunt amplexus & oscula pacis. Quæ verò deinceps illis fuerit animorum communis lætitia, quis dicendo possit consequi? Vbi autem iter conficere, haud procul à Martianis, qui

qui locus est ad Scarpam fluuiū situs, aliquantisper in Hamatico cœnobio hæserunt. Ea enim duo cœnobio, Martianense & Hamaticum, opportuna sibi vicinitate coniuncta, sub vno canone & amica societate debebant: atque in eorum altero S. Gertrudis, beati Adalbaldi auia, cum sua proneptè & virgine Eusebia: in altero pari studio florebat Ionatus, sancti Amandi discipulus, & Rictrudis cum filiabus duabus. In utroque autem grex erat plurimus, præclaris virtutum ornamentis illustris.

Eiusmodi ergò cœtibus adiunctus est beatus confessor Amatus, omnesque pariter vna animi intentio ad sublimis iustitiæ culmina euehebat. Cum autè in beato antistite Amato totius perfectionis gratia reluceret, visum est tādè bono dispensatori Mauronto, & eius sanctæ matri Rictrudi, Broilensi monasterio eum præficere, & se & prædij suū per illum Domino offerre. Coactus igitur ab illis & toto monasterio vir Dei, cum eis bene precatus esset, eò profectus est, totisque viribus illic Domino sanctè & religiosè inseruiens, subditis de se præbuit humilitatis exempla, tam verborū doctrina & institutione, quàm vitæ simplicis eximia puritate. Habebat verò iuxta templum cellulam, orationis causa illi extructā, vbi cælestibus inhians, tanquam in quadam æternæ quietis specula diuinorum contemplationi vacabat: & quia diū vitæ actuosæ laboribus insudat, proximis suis pro viribus ministrans: iam contemplationi sic inhærebat, vt vni viuens Deo, mūdo mortuus videretur. Tandem vt iam emeritus miles labore omni absolueretur, à Domino vocatus, in pace quieuit. Feccerat autem adhuc viuens ferream catenā sanè immanè, eaque corpus suū constrinxerat. Hæc derepente ab eius exanimi corpore soluta, multis attulit remedia sanitatis: præstante Domino nostro Iesu Christo, cui est honor & gloria in secula seculorum.

Monasteri-
um Martia-
nense & Ha-
maticum.

S. Amatus
suscipit curā
Broilensis
cœnobij.

Ferrea catē-
na ad cor-
pus eius.

ANDRÆ EPISCOPI CRETENSIS HIE-
ROSOLYMITANI, DE PRECIOSAE ET VIVIFICAE

Crucis venerabili exaltatione. Habetur in Simeone Metaphraste.

Potest verò hæc Oratio etiam legi in festo Inventionis

S. Crucis, ad quam etiam proprie pertinet.

CRVCIS festum celebramus, & illustratur totus Ecclesiæ coetus. Crucis festum celebramus, & gaudij fulgoribus resplendet facies orbis terræ. Crucis festum celebramus, per quam expulsa sunt tenebræ, & lux est intrducta. Crucis festum celebramus, & simul cum Crucifixo extollimur, inferius terra relicta cum peccato, vt superna possideamus. Crux extollitur, & simul extollit humi iacentem humanitatem. Crux extollitur, & reserit dæmonum elatio. Crux extollitur, & satanæ aduersa potentia decidens, cedit & contrahitur. Crux extollitur, & ciuitates festum diem agūt, & populi libant lætitiā. Crucis enim meminisse, est apertum gaudij argumentum, & contractio tristitiæ. Vel Crucis autem cerni figuram, quantum est? Fit enim magnanimitatis conciliatrix, & à timore liberatio ei, qui eam adspicit. Talis est magna illa Crucis possessio: & qui eam possidet, possidet thesaurum.

14 Septem-
bris.
Cap. 1.
S. Crucis fe-
stum anti-
quū in Ec-
clesia.

Crucis signu-
ra cōspecta
quid præ-
stet.

Cap. 2.

Auri fortasse putatis me dicere thesaurum, aut margaritarum, & Indiæ gemmarum longè preciosissimarum? Ego autem id, quod est omnium bonorum optimum ac pulcherrimum, reque & nomine longè magnificentissimum, merito thesaurum appellauerim, in quo, & per quem, & in quem vniuersa nostræ salutis summa reposita, fuit correcta, & in statum pristinum restituta. Si non fuisset crux, Christus non fuisset actus in crucem. Si non fuisset crux, non fuisset vita ligno affixa. Et si non fuisset affixa, non ex latere salientes riuus in corruptionis manassent sanguine & aqua, quæ mundum expurgant, non fuisset ruptum peccati chitographum, non assecuti fuisset libertatem, non ligni vitæ fructum percepissemus, non apertus fuisset paradisus, non versatilis rhomphaea cessisset è via Eden, non latro habitasset paradisum. Et quid hæc dico? Si non esset crux, non fuisset Christus in terra. Si non fuisset Christus in terra, non fuisset virgo: & si non fuisset virgo, non fuisset Christi secunda generatio, non fuisset Deus in homine, non partus, non præsepe, non fascia, non octauo die circuncisio, non parentibus subiectio, non ætatis processus, non corporis incrementum non apparitio, non baptisimi participatio, non effectio mira-

Iohan. 19.

Osee 13.

Crux, Dei passio & trophæum.

Cap. 3. Mira s. Crucis enco-mia.

Crux, Christi gloria & altitudo.

Cap. 4. Iohan. 13.

Iohan. 12.

Ibidem. Iohan. 3.

Psal. 107.

Ez. 33.

Christus in cruce extollitur, vt nos in regno suo extollat.

miraculorū, non Iudas proditor, non Pilatus iudicās, non Iudæorū audacia clamant crucifigi innocentē. Si non esset Crux, mors non fuisset conculcata, nō fuissent spoliati inferi, non morte affectus fuisset serpens acerbis. Propterea Crux res est magna & preciosa. Magna quidem, quod multa bona per ipsam rectē gesta fuerint, & eo plura, quod Christi miracula & perfectiones aduersus omnem rationem obtinent victoriam: Preciosa autem, quod Dei passio & trophæum est Crux. Passio quidem, propter voluntariam in ea mortem eius, qui est impatibilis: Trophæum autem, propterea quod per ipsam fauciarus fuerit diabolus, cum illa verō fuerit quoque victa mors: contrita autem fuerint etiam claustra inferorum, & postremo fuerit Crux commune totius mundi salutare.

Crux, spes Christianorum, seruatricis desperatorum, portus eorum, qui tempestate iactantur, medica infirmorum, expultrix vitiorum, datrix sanitatis: eorum, qui morte affecti fuere, vita: impietatis proscriptio, blasphemiarum obstructio. Crux, arma contra inimicos, sceptrum regni, diadema pulchritudinis, figura non scripta, virga potentia, fidei propugnaculum, baculus senectutis, dux cæcorum, lux eorum, qui sunt in tenebris, eruditrix insipientium, magistra infantium, peccati deletio, poenitentiarum indicatio, vitæ conciliatrix, mortis solutio, interitus alienatio, ignis extinctio, apud Deum fiducia, clavis regni cælorum. Crux, custos in nocte, in die turris, in tenebris deditrix, reconciliatrix, refugium supplicibus, solatium amicis, patrona, tutatrix, adiutrix, in tentationibus opitulatrix, in periculis seruatricis, in necessitatibus auxiliatrix, in mari gubernatrix, in ærumnis refrigeratio. Crux noctū seruat dormientes, simul vigilat cum vigilantibus, vnā quiescit cum ijs, qui laborarunt. Crux, robor imbecillorum, requies laborantium, alimentum esurientium, vires ieiunantium, aliptes athletarum, regum nudorum, comes hospitū, castigatrix diuitū, pauperum procuratrix, protectrix viduarum, tutrix orphanorum. Crux, honor magistratum, potentia Regum, belli ducum victoria, sacerdotum gloria, monachorum adiutrix, virginum cohabitatrix, signaculum castitatis, vinculum coniugij. Crux, custos ciuitatum, tutela domorum: quæ amicitiam coniungit, inimicos vlciscitur, resistit hostibus, gentes persequitur: quæ est stimulus Barbarorū, pacis distributrix, charitatis administratrix, mundi reconciliatio, finium descriptio, cæli altitudo, terræ profunditas, creaturæ naturæ coagmentatio: terræ, quæ apparet, longitudo, latitudo orbis terræ, & vt paucis dicam, Crux, caput & summa Christi perfectionum: miraculorum, quæ in nos facta fuere, coronis. Hæc & Christi gloria vocatur, & Christi appellatur altitudo. Hæc & desiderabilis calix intelligitur, & pro nobis susceptarum perfectionum conclusio.

Quod autem sit Crux Christi gloria, audi eum dicentem: Nunc clarificatus est filius hominis, & Deus clarificatus est in eo. Si Deus clarificatus est in eo, & Deus clarificabit eum in semetipso, & continuo clarificabit ipsum. Et rursus: Clarifica nomen tuum. Venit ergo vox de cælis, dicens: Et clarificauit, & iterum clarificabo: illam innuens clarificationem, quæ tunc facta est propter Crucem, elementorum, inquam, mutationem, & commiserationem, ac consensionem. Oportebat enim simul cum creatore per consensum res quoque creatas affici. Quod autem Christi quoque altitudo sit Crux, audi quid ipse dicat: Quando ego exaltatus fuero, tunc omnes ad me traham. Quomodo etiam alibi dicit: Et sicut Moses exaltauit serpentem in deserto, ita oportet exaltari filium hominis. Quamobrem? Vt omnis, qui credit, inquit, in ipsum, non pereat, sed habeat vitam æternam. Vides Crucem esse Christi gloriam & fortitudinem? Vis scire, quod vbi est altitudo, illic adest etiam gloria? Audi David dicentem: Exaltare super cælos Deus, & super omnem terram gloria tua. Et Esaiam rursus, tanquam à facie Christi: Nunc exurgam, dicit Dominus: nunc exaltabor, nunc glorificabor. Quoniam ergo gloria est altitudo, Crux autem hodiè in altum extollitur, Christus profectò glorificatur. Si enim Crux est gloria Domini, Christus ergo est altitudo Crucis. Crux ergo hodiè in altum extollitur, vt Christus glorificetur.

Non in altum extollitur Christus, vt Crux glorificetur. Glorificatur Christus, vt nos secum simul extollat. Crux ergo in altum extollitur, & piorum spiritum ac mentem simul extollit. Glorificatur Christus, & simul glorificat eos, qui ipsum glorificant. Crux in altum extollitur, & dæmonum detrahit supercilium. Glorificatur Christus, & eorum, qui propter peccata ceciderunt, delet ignominiam. Crux in altum extollitur, & cadunt simulacra. Glorificatur Christus, & feritur diabolus. Crux in altum extollitur, nō solum quod Christus fuit in altum elatus, sed quod manifestus euasit tempore

Imperatorum, qui crediderunt in Christum. Hoc autem non ita fecit, vt qui antea simulatione & probabilitate quadam ad se multos attraxerunt, sed diuina & sincera virtute, ac veræ fidei solida & stabili firmitate.

Postquam enim post mortem in cruce susceptam, vitæ & mortis Dominus post tres dies reuixit, inuidia stimulis puncti Iudæi, & timore affecti, nē quid ex rebus illis sacrosanctis, quæ fuerunt in illa veneranda & beata passione, seruatū, Iudæos quidem vlciscendi esset instrumentum, custodiendi autem eos, qui crederent in Christū, ea defoderunt in intimis terræ sinibus, illic deponentes in primis preciosum thesaurum, Crucem, inquam, & omnia, quæ ad Crucem pertinent, nempe clauos, & lanceam, & quem in Cruce Pilatus scripsit & affixit, titulum. Deindè cum Deus tradidisset Christianis sceptrum Imperatoria, & totum Romanum Imperium, ei tunc placuit per piam mulierem, mulierem regiam, & quæ regio habebat spiritus, tunc filio imperante Christianis, sine labore, & diuino vt ita dicam, instinctu sapientem reddere: quæ partim quidem grauitate principali, partim autem nonnunquam communibus blanditijs, regaliter autem omnia faceret, quæ inflexibile Iudæorum poterant cor flectere. Et citò quærenti Imperatrici communis apparuit thesaurus, Deo celeriter donum porrigente mulieri, hanc dico Domini Crucem, quæ in vniuerso mundo hodiè extollitur: cum qua etiam omnia, quibus beata illa, & toti mundo salutaris fuit passio dispensata, extolluntur. Propterea ergo hodiè diem festum celebramus: propterea frequentes conuenimus, quod sanctū illud, quod olim latebat, hodiè euasit manifestum: quod thesaurus, qui fuerat absconditus, ex terræ metallis resulsit, sicut aurum: quod id, quod erat in terra infossum, reuelatum est maximè in signe opus Imperij Christianorum: quod cessauit procella dæmonum, cum Crux euasisset manifesta: quod qui aduersus inimicos à Christo fabricatus fuerat gladius, è terra euasit manifestus: quod suum ornamentum hodiè accepit Ecclesia: quod quam illa perdidit drachmam, regale inuenit imperium.

Hæc est Crux Domini, signum Dominicum, arma salutaria, regia potentia, victoria trophæum, inter superna & inferna remedium: eorum, qui firmiter credunt, vexillum: coronis Apostolica, specula prophetica, martyrum corona: eorum, qui Christum adorant, artha. Ex quo enim Crux, Christus adoratur. Ex quo Crux, filius Dei est agnitus. Ex quo Crux, cum patre filium adoramus. Ex quo Crux, abolitæ sunt res Iudæorum, extinctæ res gentilium: liberati sumus à sanguine, qui fundebatur in altaribus, cultum gustauimus incruentum. Ex quo Crux, liberati sumus à nidore dæmoniorum, participamus spiritalem boni odorem vnguenti effusi. Ex quo Crux, euauerunt fabulosa deorum genealogia. Ex quo Crux, principio superius principium, quod processit ex principio, quod est expers principij, didicimus. Ex quo Crux, didicimus fidem in patrem, & filium, & spiritum sanctum: & inanium fabularum gentium excussimus perniciem. Ex quo Crux, typicorum signorum umbras expulimus, & luci veritatis, quæ est in gratia, sumus reconciliati. Ex quo Crux, mors fuit habita contemptui, obstupescit sunt dæmones, contracta sunt simulacra, conculcata fuerunt animalium sacrificia, euerfa sunt idola: vbi quæ ecclesie, altaria, psalmodia, stationes nocturnæ, theologia, baptismata, fidelium consensio, scripturarum agnitio, terræ contemptio, cæli acquisitio, Dei participatio. Quid opus est multa dicere? Ex quo Crux, versantur homines simul cum Angelis: & ipsum calum patet ijs, qui sunt in terra: & Deus ab hominibus capitur, & cum eis congregitur ac coniungitur.

Sed o Crux, Christi & nostra valde preciosa gloriatio. O lignum insigne, in quo Christus est extensus: planta immortalitatis, ex qua Christus botrus nobis potum produxit viuificum. O Crux, per quam peccati ruptum fuit chirographum, & scriptus fuit contractus libertatis. O Crux, thesaurus bonorum innumerabilium, paradisi conciliatrix, regni largitrix, peccatorum solutrix, rectè factorum datrix. Te Christus, in te crucifixus, effecit lignum immortalitatis. Te Christus, in te affixus, effecit scalas vitæ, quæ ducit ad cælum. Te Christus, in te suspensus, benedictionis fecit conciliatricem. Te Christus, in te extensus, fecit relaxare vincula eorum, qui erant in catenis. In te Christus sua sponte in altum eleuatus, mundum quoque vnā secum extulit. In te Christus pro nobis in altum sublatum, in altum sublatum æneum serpentem publicè notauit. Non ampliùs mordens in via serpens obseruat calcaneum. Nō ampliùs serpens æneus, si prospiciatur, facit cessare morsus mordentium serpentium.

X Non

Iudæi defoderunt Crucem, clauos, lanceam & titulum Crucis.

Crux in vniuerso mundo hodiè extollitur.

Cap. 6.

Attende quanta bona per S. Crucem nobis obtulerint.

Cap. 7.

Num. 21. Gen. 49.

Deut. 21. Non est amplius maledictus omnis, qui pēdet in ligno. Quomodo, & quam ratione? Cū benedictus filius Dei Iesus maledictionem mutarit in benedictionem. Nō est amplius Crux execranda, cū maledictum Cruci fuerit affixum: & Christus maledictum abstulerit, & eius loco nobis induxerit benedictionem.

Cap. 8. Hæc Crux Domini omnia nobis bona introduxit. Hæc Crux Domini fuit multis appellata nominibus. Vocatur Crux virga rectitudinis, regni, virtutis, hereditatis. Thronus tuus, Deus, in seculum seculi: Virga rectitudinis, virga regni tui. Virgam virtutis emittet tibi Dominus ex Sion. Baculus: Virga tua & baculus tuus, ipsa me consolata sunt. Lignum vitæ: Lignum vitæ est omnibus suscipientibus eam: vt que in Domino sit firma ac stabilis. Lignum plantatum, dicit alicubi David, secus decursus aquarum. Quos decursus? Quarumnam aquarum? Scripturarum à Deo inspiratarum. Scabellum: Exaltate Dominum Deum nostrum, & adorare scabellum pedis eius, quoniam est sanctum. Locus: Ingrederemur in tabernacula eius: adorabimus in loco, vbi steterunt pedes tui Domine. Si dederō somnum oculis meis, & palpebris meis dormitationem: Et requiem temporibus meis, donèc inuenero locum Domino, tabernaculum Deo Iacob.

Cap. 9. Hanc Crucem tacite significans Iacob Patriarcha, vicissim aliquandò manus imponens nepotibus, symbolicè præsignificauit. Hanc idem præfigurans in fastigio virgæ Ioseph adorauit. Crucis figuram obtinuit virga eiusdem Patriarchæ Iacob, quando transijt Iordanem. Dixit enim: In virga mea transijt Iordanem. Et paulò antè Crucis signum Abrahæ ostendit id, quod erat figuratum in medio cornuum arietis, quando eam hostiam, quæ erat in figura posita ad indicandum Crucifixū, per ouem mysticè peregit. Crucis figuram Isaac quoque impleuit, qui acceptis lignis sacrificij, patrem, qui properabat eum sacrificare, acriter sequebatur. Crucis potestatem habuit virga Moysi mutata in serpentem, & transformans virgas Aegyptiorum: quæ has quidem scilicet deuorauit, illis autem fluuij fluentum effecit crucentum, nè biberent: & aliquandò quidem ranas ex aquis proferpere, aliquandò autem locustas, & bruchos, & palpabiles tenebras, & quæcunque Aegyptiorū ostendunt calamitates. Crucis figuram obtinuit ipsa virga Moysi, quando mare rubrum discanti, murus ei & populo solidus ac firmus fuerit aquæ. Crucis figuram obtinuit columna ignis & nubis, quibus errantem Israël, qui fugiebat ex Aegypto, deduxit Deus. Crucis figuram conseruabat ipse quoque Moyses, in monte manens in altum extollens, quando, oppugnante Iesu Amalec alienigenam, ille quidem sustentabatur ab Aarone & Hur: confirmatus autem & corroboratus Israël, euasit superior. Crucis figuram obtinuit virga, quæ petram percussit in solitudine, & effecit, vt ipsa pareret fluuium. Quid verò virga, quæ produxit nubes, Crucem non aperte describit? Quid verò Esaias, qui ferra lignea in duas partes diuiditur, nō typum Crucis significabat? Mitto dicere Aggæum fuisse in crucem actum: & Sisaram fuisse palo affixū: quæ Crucem aperte præsignificant. Quinetiam Eliæ pellem ouillam dixerim ego Crucis virtutem indicare, quando, Iordanis fluente diuiso in duas partes, ingressus est tanquam super terram aridam. Elisei autem vbinam ponam miraculum, quando, aquæ imposito ligno, securis ex profundo fluuij ferrum sustulit, id, quod est graue, tollens eo, quod est leue? Ruerat res magna est Crux, de qua & multis in locis fert scriptura testimoniū, & eorum, quæ in ea præfigurantur, quæque per ipsam quotidie peraguntur, miraculorum prius describit indicia.

Exod. 4. & 7. &c. Hanc Crucem tacite significans Iacob Patriarcha, vicissim aliquandò manus imponens nepotibus, symbolicè præsignificauit. Hanc idem præfigurans in fastigio virgæ Ioseph adorauit. Crucis figuram obtinuit virga eiusdem Patriarchæ Iacob, quando transijt Iordanem. Dixit enim: In virga mea transijt Iordanem. Et paulò antè Crucis signum Abrahæ ostendit id, quod erat figuratum in medio cornuum arietis, quando eam hostiam, quæ erat in figura posita ad indicandum Crucifixū, per ouem mysticè peregit. Crucis figuram Isaac quoque impleuit, qui acceptis lignis sacrificij, patrem, qui properabat eum sacrificare, acriter sequebatur. Crucis potestatem habuit virga Moysi mutata in serpentem, & transformans virgas Aegyptiorum: quæ has quidem scilicet deuorauit, illis autem fluuij fluentum effecit crucentum, nè biberent: & aliquandò quidem ranas ex aquis proferpere, aliquandò autem locustas, & bruchos, & palpabiles tenebras, & quæcunque Aegyptiorū ostendunt calamitates. Crucis figuram obtinuit ipsa virga Moysi, quando mare rubrum discanti, murus ei & populo solidus ac firmus fuerit aquæ. Crucis figuram obtinuit columna ignis & nubis, quibus errantem Israël, qui fugiebat ex Aegypto, deduxit Deus. Crucis figuram conseruabat ipse quoque Moyses, in monte manens in altum extollens, quando, oppugnante Iesu Amalec alienigenam, ille quidem sustentabatur ab Aarone & Hur: confirmatus autem & corroboratus Israël, euasit superior. Crucis figuram obtinuit virga, quæ petram percussit in solitudine, & effecit, vt ipsa pareret fluuium. Quid verò virga, quæ produxit nubes, Crucem non aperte describit? Quid verò Esaias, qui ferra lignea in duas partes diuiditur, nō typum Crucis significabat? Mitto dicere Aggæum fuisse in crucem actum: & Sisaram fuisse palo affixū: quæ Crucem aperte præsignificant. Quinetiam Eliæ pellem ouillam dixerim ego Crucis virtutem indicare, quando, Iordanis fluente diuiso in duas partes, ingressus est tanquam super terram aridam. Elisei autem vbinam ponam miraculum, quando, aquæ imposito ligno, securis ex profundo fluuij ferrum sustulit, id, quod est graue, tollens eo, quod est leue? Ruerat res magna est Crux, de qua & multis in locis fert scriptura testimoniū, & eorum, quæ in ea præfigurantur, quæque per ipsam quotidie peraguntur, miraculorum prius describit indicia.

Cap. 10. Est itaque Crux adoranda, quoniam in ipsa Dominum cognouimus. Crux est adoranda, quoniam in ipsa Dominum benedicimus. Crux est adoranda, quoniam cum per ipsam amarum ligni inobedientiæ gustum euomissimus, dulcedinem salutis gustauimus. Benedictum est lignum, per quod benedictæ sunt gentes. Benedictum est lignum, in quo Deus extensus fuit corporaliter. Quid est autem admirabilis, quam Deum videre in Crucem actum, idque cum latronibus? Benedictum est lignum, per quod latro paradysum habitauit: & ligni gustus, amarum gustum expulit. Quid est admirabilis, quam quòd quem clausit deceptus Adam, eum aperuit latro cum agnouisset? & à quo ille fuit exterminatus, hic vocatus, in scriptis fuit cuius? O conuenientem mutationem. Egressus est fur, & in eius locum introductus est latro: ille quidem propter transgressionem, hic autem propter agnitionem: ille quidem seductus ab eo, qui supplantauit: hic autem simul crucifixus cum eo, qui creauit. Benedictum est lignum, ex quo qui comedit latro, dignus fuit habitus delictijs,

cij: ex quo Adam, qui non gustauit, mortem prius cum vita commutauit, vt qui nimia temeritate attigisset lignum cognitionis. Verum cū huius fuisset particeps, sensit postea dulcedinem, & accepit reuocationem. Benedictum est lignum, per quod Reges excitant trophæa, & Duces exercitūs simul inferunt spolia: & Barbarorum bello capitur multitudo. Benedictum est lignum, per quod vires arcuum contrita confringuntur, & clypei ab igne consumuntur. Benedictum est lignum, per quod brachium superbum inflectitur, & colla inimicorū submittantur, & terga vertit Barbarus, & fugit Scytha nemine persequente.

Hodiè ergò mihi vocem extollite, & cum scriptura Crucis thesauro acclamemus scripturæ eloquia. Thesaurum autem Crucis dico Christum filium Dei, ad quem magis decet nostra dirigi eloquia, dicendo: Omnes gentes, quas fecisti, venient, & adorabunt ante te, Domine, & glorificabunt nomen tuum: quoniam magnus es tu, & faciens mirabilia: tu es Deus solus. Moueamus hodiè, ô dilecti, labra tanquam lyram, assumamus psalterium & citharam: Psallamus Deo, psallamus sapienter: canamus quæ sunt gloriosæ exaltationis. Ostendamus in quot locis scripturæ effertur exaltatio, vt videamus, quomodo hinc possumus discere Crucis exaltationem, quæ est & magna & supermundana: & eius inuentionem non temerè celebrari in Dei ecclesijs, quæ sunt in vniuersa terra. In altum ergò è terra Crux manifesta extollitur. Quæ paulò antè propter inuidiam celabatur, in altum Crux extollitur. In altū Crux extollitur, non vt gloriam accipiat, (Quamnam enim maiorem cōsequi posset gloriā, cū in ea Christus fuerit affixus?) sed vt Deus in ipsa glorificetur, & per ipsam prædicetur. Crux ergò in altum extollitur, vt cornu nostrum simul in ipsa ille erigat & extollat. Crux in altum extollitur, vt superbum deprimat, & humilem efficiat. Crux in altum extollitur, vt liget fortem, & per nos vasa eius diripiat. Crux in altū extollitur, vt ostendat inanem Iudæorum inuidiam: nè lateat sepultus in terra vitæ thesaurus: vt nos margaritam accipiamus, quam qui in Crucem egerunt, vel inuiti manifestam reddiderunt.

Quoniam enim fieri non poterat, vt perpetuò lateret vitæ thesaurus, multifariam autem multisque modis miseri examinati, & à sua ipsorum conuicti malitia, nō poterant perpetuò latere oculus, quem nihil lateret: quid facit Deus, qui in ipsa, & per ipsam totius mundi salutem fecit in terræ medio? Imperatrici quidem, vt paulo antè diximus, ardens immisit desiderium: illis autem immittit timorem, totam eorum vitam conturbans. Qui postquam viderunt fieri non posse, quin perquireretur, ostendentes se sua sponte facere, quod faciebant inuiti, in primis venerandū Domini signū manifestum reddiderunt. Illa autem, tanquam ex aliquo alio processit firmamento, nempe terræ penetralibus, instat Solis emittens radios Dominicos. Processit itaque è terræ adytis signum Domini, per quod inferorum concussa latibula, absoluerunt animas, quæ illic detinebantur. Processit, tanquam ex thalamo sponsum, ex terrenis, inquam, cubilibus Crux Domini: per quam Christo de sponsa, quæ est ex gentibus Ecclesia, deposuit multiplicem gentium impietatem. Processit intelligibilis illa fidelium margarita, coronæ Christi tanquam Lampas infixæ, vt vniuersam faciat coruscare. Processit ornamentum Ecclesiæ Crux Christi, vniuersam terrenam creatam naturam decorans. Processit veluti è custodia innocens, vt reos reuocaret: Ex vinculis, qui nec vinci, nec teneri potest, vt vincos redderet facile solubiles. Ex tenebris suis locis lucerna lucis, vt, ablata nocte ignorantia, luceret lux agnitionis. Meritò ergò Ecclesia gaudens, Cruce Domini suam ornat tunicam: & aperies sponsi pulchritudinem, de huius diei facie gloriatur, eamque iactat & magnificat. Meritò hinc quoque populus frequens hodiè conuenit, vt & videat Crucē in apertum prolata, & Christum in ea elatum in altum adoret suspiciens. In apertum enim prolata fuit, vt extolleretur. In altum autem tollitur, vt in apertum proferatur. Quamnam ea? Quæ paulò antè quidem in loco abscondebatur, nunc autem vbiq̄ adoratur. Hunc diem festum hodiè celebramus. Hac de causa frequentes conuenimus. Hoc est caput, & summa festi præsentis. Hæc est mysterij declaratio.

Sed iam tempus est ipsius Crucis in altum elationem scripturæ confirmare testimonijs. Hoc enim sumus paulò antè polliciti. Nam præcurrens oratio prætermisit ea, quæ media erant. Cū enim oporteret illud occultum & viuificum lignum, in apertum prolatum, & sublimè sublatum, tanquam ciuitatem aliquā super montem positam, aut lucernā super candelabrum, totimūdo ostendi, ea de causa cū primi

primitiis Christiani prima regni scepra suscepissent, cum triumpho totius simul Ecclesiae veluti ex excelsa quadam specula iusserunt eam in altum extolli, & ostēdi toti cœui. Et hoc est, quod nunc faciunt, qui clauū suscepere pontificiū. In excelsū Ecclesiae locum conscendentes, & hanc gloriosissimam & vel maximē adoradam Crucem in altū extollentes, & sēpē sublimē extendentes, ostendunt populis, propemodū clamantes: Ecce inuentus est, qui fuerat absconditus, salutaris thesaurus. Ecce signaculum, in quo signati sumus. Ecce Crux, per quam cogniti fuimus Crucifixi. Ecce cornu, in quo inimicos nostros ventilabimus: in quo illæsi transimus laqueos inimici: quo freti, infantium tela putamus plagas dæmonum. Ecce hodie videmus oculis vitam ex aduerso pendentem. Audiamus ergo Prophetam dicentem: Extollite vocem in virtute: extollite: nē timete. Extollite Dominum Deum nostrum: & adorate scabellum pedum eius, quoniam est sanctum. Rursus cum Dauide moduleretur: Exaltare super cælos Deus, & super omnem terram gloria tua. Exaltare qui iudicas terram. Exaltet manus tua: nē obliuiscaris pauperum tuorum in finem: sed in beneplacito tuo exaltet cornu nostrū. Ingrediamur in ipsum scripturæ paradysum. Colligamus veluti flores temporis conuenientissimos. Accipiamus viæ duces Prophetas, qui præsignificant Crucis exaltationem.

Sit autem primus Moyses Dei seruus & legislator, qui in altum æneum illum extulit serpentē: non vt glorificaretur, sed vt publicē notaretur: & vt cum æris rubigine vitij virus opponēdo conferens, veluti in iudicio ostenderet mali conuenientiam. In altum ergo sublatus fuit serpens ille æneus: non vt qui esset præfiguratio aut figura Crucis: sed vt exemplar figuræ, aut figura sumpta tropicē. Extulit ipse quoquē Moyses aliquandō manus in figuram Christi crucifixi & Crucis, quæ nunc in altum extollitur. Stet Sol in Gabaon, & Luna in valle Ailon, precatus est aliquandō Iesus, consumens Amalec: non vt solum diem Crucis significaret, in quo tenebræ fuerunt diffusæ per totam terram: neque solum vt Dei virtutis altitudinem, & aduersus inimicos elatum brachium illo die probaret: sed etiam vt Crucis præsignificaret exaltationem, & in ipsam Solis gloriæ ascensum præfiguraret. Adducit etiam Abraham in figuram myltici miraculi sacrificium, sed ex alto data voce statim persuasus, arictem, qui ad specus fuit in planta Sabec, in excelsō montis fastigio symbolicē sacrificauit, præfigurās Crucis in altum elationē. In altum manus extulit Azarias cum suis, orans in igne fornacis Babylonia: & flammam ignis in altum elatam extinxit, manuum extensione Crucem in altum elatam significans. Extulit Ionas aliquandō vocem, manibus quoquē in altum sublatis: & ex alto statim attraxit virtutem, illæsus ē bellua euomitus. Extulit aliquandō præclara Iudith acinacem aduersus caput Holofernis dormientis, Crucis præfigurans exaltationem: & effecit salutem Israëli. Extulit aliquandō Daniel vocem in lacu leonum ad altissimum, præfigurans Crucis exaltationem, quandō prandium ei attulit propheta Habacuc raptus momento temporis. Quid autem videtur Hieremias cum loqueretur ex persona eorum, qui Dominum occiderunt, dicentium: Venite, inijciamus lignum in panem ipsius, & deleamus ē terra vitam eius? Quid autem Esaiæ sibi volunt ea, quæ dicit similiter, aliquandō quidem: Tanquā ouis ductus est ad occisionem: & tanquā agnus coram ipsum rudentibus obmutuit: & in humilitate eius sublatus est iudicium: quoniam tollitur ē terra vita eius. Aliquandō autem, Et ipse tulit peccata multorum? Vbi, nisi in ligno Crucis: in quam cum panem immisissent, non prius dimiserunt, quam in altum sustulissent ad testimonium videntium, & figuram propositæ exaltationis? Hoc autem quidnam esse dixerimus, nisi exaltationem Crucis, & ostensionem? Quomodo etiam ouis occisionem in Crucem sublata, quæ mundi peccata elisit. Quod ipsius quoquē Crucis apertē ostendit exaltationem.

Et satis quidem fuerit hætenus adduxisse scripturæ testimonia, quæ significant Crucis exaltationem: nē oratio multis afferat satietatem. Nos autem Christum in ea adorantes, consideremus eius virtutis magnitudinem: & quæ per ipsam in nos salutaria perfecta sunt miracula, sicut ait diuinissimus Dauid: Deus autem Rex noster ante secula, operatus est salutem in medio terræ. Quod autem in medio terræ positus fuerit Caluarie locus, nemo dubitet. Oportebat enim tanquā in plani circuli descriptione, per mediam vniuersam terram insigi lignum salutare: vt veluti quidam alius Sol lucens in cælo, tanquā ex quodam Crucis firmamento, luminosos suos radios emitteret in Crucem occidens, ijs qui in terræ tumulis detinentur. Hæc
Cruz

Crux & lignum est ad spectabile, & signum vocatur in scriptura multis in locis. Quid enim est, quod dicit Dauid: Fac mecum signum in bonum: & Signetur super nos lumen vultus tui, Domine: Et, Dediti significationem timentibus te, vt fugiant a facie arcus? Et quod ipse quoquē Dominus clamat in Euangelijs: Et tunc videbunt signum filij Dei: Et ante hoc: Signum quærit hæc generatio, & signum non dabitur ei nisi signum Ionæ Prophetæ? Quod ipsum quoquē per Crucem ostenditur. Si meon autem Dei susceptor, quod dicit Virgini benedicens, quandō infantili specie Dominum suscepit, quid sibi vult: Hic positus est, inquiens, in ruinam & resurrectionem multorum in Israëli, & in signum, cui contradicetur? An non per signū Crucem vult apertē significare?

Quinetiam Crux vocatur potentia. Quid enim dicit Dauid? Notam fecisti in populis potentiam tuam. Sed & brachium quoquē: Redemisti in brachio populum tuum. Quod autem Christi virtus sit Crux, audi Paulum dicentem: Verbum crucis periculis quidem est stultitia: nobis autem, qui salui sumus, virtus Dei est. Porro autem ipsum quoquē Christum audi dicentem Mosi: Indurans indurabo cor Pharaonis, vt in ipso ostendam omnem meam virtutem: Virtutem hæc significans, eam, quæ per virgam Moysi in figuram Crucis demonstrata fuit, multæ magnæque virtutis ostensionem: per quam ei ostendit miracula, quæ superant opinionem. Sic nos de Cruce intelligere & sentire didicimus. Sic fidelem Dei populum Crucem honorare & colere perpetuō adhortamur. Per eam in sagem inducuntur gentes, & fides vbiquē fuit disseminata. Hac enim cum discipuli, veluti aratro, humanam naturam coluissent, & vberem Ecclesie segetem ostendissent, eorum, qui in Christum crediderunt, magnā messem reportarunt. Hac confirmati, & huic procedentes martyres verberarunt eos, qui feriebant. Per ipsam Christus fuit agnitus: & fidelium Ecclesia scripturam perpetuō explicans, eundem inducit Christū Dei filium, & ipsum per se Deum, & ipsum per se Dominum, magna voce clamantem: Si quis vult post me venire, tollat Crucem suam, & sequatur me. Per ipsam florent res Christianorū, & in omnem partem extenduntur. Per ipsam regnum roboratur, Respublica stabilitur, cadunt inimici, supercilium Barbarorū deprimitur, Ismaël interficitur, dæmones fulmine feriuntur. Quoniam in ipsa & per ipsam nos saluos esse credimus: & in ipsa omnis, sicut scriptum est, caro videbit salutare Dei nostri: & videbunt Indæ, in quem confixerunt. Nos autem, qui in eius lumine ambulamus, cum ipso glorificabimur, & cum Deo regnabimus, circa Trinitatem cum Angelis choreas ducentes: Quæ adoratur in patre, & filio, & spiritu sancto, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

BEATI PETRI DAMIANI SERMO DE EXALTATIONE SANCTAE CRVCIS: VT HABETUR IN TOMIS ALOYSIJ.

DE Virga Iesse deuenimus ad virgam Crucis, & principium redemptionis sine concludimus. Ex illa Iesus Christus virgo virga virgine mirabiliter est generatus: in ista Martyr, martyrum caput, & martyrij forma turpiter est appensus. Illa virga directionis, virga regni tui: ait illud familiare Spiritus sancti organum: quia nihil Virgine rebus, subtilius nihil. Audi & de alia: Virgam virtutis tuæ emittet Dominus ex Sion. Profecto Crux fuit virga virtutis, in qua Dominus virtutum viriliter pugnavit, & vincit. Assumpsi mihi duas virgas: (ait Propheta) vnam vocaui decorem, & alteram funiculum. Virga pulchritudinis, vterus Virginis: (Pulchra, inquit, vt Luna) virga funiculi, lignum patibuli, differt terminans vtraque regnum Dei & diaboli, imponens frenum malitiæ eius, latamque eius peruagationem validissima potestate coercens. In hac cõfossus est latus innocium, & ad horam crucifixus est innocens manibus, & mundo corde. Terribilis ille latro, cuius manus plenæ sunt sanguine, in hac itē confossus est, & confectus. Sed
X 3 Chri-

Coloss. 2.

Iosue 8.
iuxta 70.

Psal. 121.

Psal. 129.

Cur Christ⁹
omnem suū
sanguinē ef-
fudit, cum
vna gutta
ad redimē-
dum mun-
dum suffici-
at.

Gal. 5.

1. Reg. 17.

Iob 4.

Crux Chri-
sti coniungit
caelum &
terram.Christus
crucifixus
vt cogitan-
dus.

Esa. 6.

Iohan. 7.

Christus aliter, aliter ipse: Christus ad momentum, ille in æternū. Debellaui aëreas potestates, (ait Apostolus) & affixit eas Cruci suæ. Ex altera parte crucifixus est Redemptor noster; ex alia summus ille præuaricator. Rex Hai (vt narrat historia) suspensus est in gemino patibulo: ita rex mortis in duplici patibulo suspenditur: quia dum Christum interficit, in ipsa Cruce crucifigitur, quam inuenit.

Magnum sacramentum Crucis, nec est aliquid hoc sacramento sacratius. Respicere Crucem stantem, & vide quàm recta cacuminatione de terris erigatur ad caelum, & veritatem rei, ipsa imagine protestetur. Nonne tibi videtur figura eius caelum & terram sublimi continuatione coniungere? Hæc est firmissimum & indissolubile gluten, quo conglutinantur rationales creaturæ, vt ex vtriusque fiat illa ciuitas, cuius participatio eius in idipsum. Vide etiam quomodo quadrifaria ratione quatuor mundi elimata comprehendat, & omnem ad se pertrahat creaturam. Adstat Iesus in medio, quadrifaria sui corporis parte distentus, & expansis manibus, omnibus ad se ex omni parte venientibus amplissimum misericordiae sinum ostendit. Nam apud Dominum misericordia, & copiosa apud eum redemptio. Prorsus copiosa, non stricta: quia largiter vada sanguinis de corpore Christi per quinque partes emanauit. Sufficeret ad redemptionem orbis vel vna preciosissimi sanguinis gutta: sed data est copia, vt virtus diligentis in beneficij redundatione clarescat. Sed ne forte occurreret tibi, vt vbiq̄ terrarum currens, Redemptorem tuum inuenire non posses, à quaque mundi parte procedas, siue ab Oriente, siue ab Occidente, seu à Meridie, vel à Septentrione, paratus est ipse suscipere venientem, & blanda confouere dulcedine. Sed attende, quid tibi exprimitur de corde altissimi. Venis ad hominem crucifixum: Crucifixus venias, aut crucifigendus: Qui enim Christi sunt, crucifixerunt carnem suam cum vitijs & concupiscentijs. Sic dignum Christo, necessarium tibi. Sed iam ascende mecum ad Verbi huius celsiora fastigia, & vide quidnam sit quod egreditur.

Scriptum est in Regnorum historia, quia beata illa mater ait ad Eliam: En colligo duo ligna. Duo ligna, duo Crucis brachia sunt. In his duobus humanam & Angelicam naturam intellige. Et illud quidem lignum, quod recta sublimitate tendit ad caelos, superiorem accipe naturam, quæ stetit in rectitudine, & officiosissima deuotione voluntati Dominantis adhæsit. Illud verò, quod transuersum est, humanam designat, quæ transuersa, immò (vt verius dicamus) euersa, status sui perdidit aequitatem. Intuere cum quanto sacramento iungantur. In vtroque ligno fit scissio, & ex occasione vulnerum iunctior iunctura componitur. Supercaelestes spiritus non mediocri vulnus acceperunt, cum Deus in Angelis suis reperit prauitatem: nec contemnenda plaga, cum eam refarciri oporteat: quia non restituto sociali numero, numerositas cadens facta videtur in vanum. Inferior verò natura à planta pedis vsque ad verticem, ita venenifera fermentatione infecta est, vt nesciat vnde veniat, aut quò vadat. Vtrorunque spirituum igitur vtriusque vulneribus non medio criter hiantibus, impressio facta est iuncturalis, quæ Christo coniungente ita est refarcita, vt nihil vulniferum videatur inesse. Christus enim in vtriusque, & pro vtriusque confusus, vtriusque cauilla corporis sui validius necit, & corpus proprium iuncturis opponit, ne valeat resiliire. Crux igitur iungit caelum & terram: Christus in Cruce trahit omnia: leo rugiens ibi ligatur: Angelus confœderatur & homo: totumque per eam reficitur, quicquid fecit manus altissimi.

Excede ergò paulisper sensus carnis, & irruentia corporearum phantasmata voluptatum, & intuere diuinæ naturæ bonitatem, suauitatem, dignationem. Meditare positionem crucifixi corporis. Vide si aliquid est in eo, quod non perorer pro te apud Patrem. Diuinum illud caput, multiplici spinarum densitate densatum, vsque ad cerebri teneritudinem confixum est, dum configitur spina. Spinis peccatorum suorum, ait Dominus per Prophetam, circumdedit me populus iste. Ad quid hoc? Ne doleret caput tuum, ne tua vulneretur intentio. Caligauerunt in mortem oculi sui, & illa luminaria, quæ illuminant orbem, ad horam extincta sunt. Nonne illis obtenebrantibus, tenebræ factæ sunt per vniuersam terram, & illa duo magna luminaria cum illis luminaribus submota sunt? Hoc autem totum factum est, vt auerterentur oculi tui, ne viderent vanitatem: & si viderent, non adhærerent. Aures illæ, quæ in caelis audiunt, Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus Sabaoth: audiuerunt in terris: Dæmonium habet, & Crucifige, crucifige eum. Vt quid istud? Ne aures

tuæ obsurdescerent ad clamorem pauperis, ne reciperent auditum vanum, ne detractionis virus apertis propitijsque auribus susciperent. Speciosa illa facies speciosæ forma præ filijs hominum, sputis illita est, afflicta colaphis, addicta delusionibus: sic nanque scriptum est: Cœperunt conspuere in eum, & percutere faciem eius, & illudere ei, dicentes: Prophetiza, quis est, qui te percussit? Quare hoc? Vt facies tua illuminaretur, illuminata confirmaretur, & diceretur de te: Vultus eius non sunt amplius in diuersa mutati. Os illud, quod docet Angelos, homines instruit: quod dixit, & factum est: parumpèr obmutuit, vt veritatem & iudicium loqueretur os tuum, & confiteretur Dominum Deum suum. Manus illæ, quæ fundauerunt caelos, extensæ sunt in Cruce, clausisque transuerberatæ durissimis, vt manus tuæ: extenderentur ad inopem, & dicere posses: Anima mea in manibus meis semper. Quod tenemus in manibus, non facile obliuiscimur: sic & qui animam suam bonæ operationi imprimit, non tradit eam obliuioni. Pectus illud, in quo sunt omnes thesauri sapientiae & scientiae Dei absconditi, lancea militari perfoctum est: vt pectus tuum à prauis cogitationibus mundaretur, mundatum sanctificaretur, conseruaretur sanctificatum. Pedes illi, quorum scabellum adorare debemus, quia sanctum est, dura transi- xione confixi sunt, ne pedes tui festinarent ad malum, sed currerent viam mandatorum Domini. Quid plura? Foderunt eius manus, & pedes: & dinumerauerunt omnia ossa sua: pro te carnem & animam suam posuit, vt corpus & spiritum tuum sibi vendicaret. Toto se totum te comparauit. Quid vltra debuit facere, & non fecit? Absoluit vinculum, illuminauit cæcum: quia Dominus soluit compeditos, Dominus illuminat caecos. Reduxit erroneum, reconciliauit reum, qui te portauit in humeris suis, qui pro te Patri proprio sanguine satisfecit.

Attende ergò consilium Dei tui, non solum cum Patre regnantis, sed & dulcissimi amici tui in Cruce pendentis: nec enim falli potest, quia Sapientia est: nec fallere te vult, pro quo ignominiosam sustinet poenam. Si quis, inquit, vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me. Audi consilium, non præceptum. Si enim præceptum esset, quicumque effectui non manciparent, cruciatus possent expectare perpetuos. Sed cum dicit, Si quis vult, in nostra posuit voluntate, vtram ex æquo cum eo currere festinemus. Grandis profectò labor, sed præmium incomparabile. Post me, inquit. Post eum eundem est, quia ipse est Veritas, ne decipiamur: per eum, quia ipse est Via, ne aberremus: ad eum, quia ipse est Vita, ne moriamur. Ego sum, ait, Via, Veritas, & Vita. Sequitur, Abneget semetipsum. Primus ille parens præfixis obedientiae legibus coarctatus, in campum male libertatis exiuit. Acceperat in præcepto, vt voluntatem Creatoris præponeret suæ: sed vsus, immò abusus propria voluntate, cum habere se voluit, perdidit semetipsum. Depulsus ergò ab illa felici hereditate, exilium sortitus est pro patria, mortem pro vita, pro gloria ignominiam. Si vis ergò ad tuam hereditatem reuerti, tuam abnega voluntatem. In hac abnegatione duo solummodò sunt, aduersus quæ pugnare, & expugnare oporteat, elatio in mente, voluptas in corpore. Fuge regem, & regis exercitum, superbiam, & superbiae prolem: & illum secutus, immò consecutus es, qui dixit: Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde. Preciosa vestis, epulæ lautiores, & voluptas secretior longe sint à te, & carnes tuas timore Domini confixisti. Abnegatio igitur voluntatis, hæreditatis est recuperatio.

Sequitur, Tollat crucem suam. Si non cecidisset Adam, & in illa sui status dignitate mansisset, esset tamen aliàs euocandus, & in ordinem promouendus Angelicum. ob duplicem enim causam factus erat, & ad refarciendum numerum imminutum, & ad illum implendum, qui deerat, si Angelus non cecidisset. Quia igitur per abrenunciationem propriæ voluntatis nobis hæreditas redditur, consequenter per crucis portationem grata illa beatorum spirituum societas reparatur. Duo verò notabilia sunt, quæ in hac crucis portatione nos habere oporteat, vt læsi non lædamus, & benefaciamus lædentibus. Magnum quidem, & vltra hominem est, asperitatem verborum & verberum non solum pati, sed & non reddere. Illud verò maius est, & diuinum quiddam sapit, benefacere his, qui oderunt te. Magister noster & Dominus, Christus filius Dei, & lædentes patienter pertulit, & benefecit lædentibus, dicens: Pater, ignosce illis: quia nesciunt quid faciunt. Considera benefici- um: dum fel ori, clauis manibus, lancea lateri apponerentur ab inimicis: os, & manus, & latus agebant pro inimicis. Vide ergò, si Angelicæ dignitati iustè hæc as-

Nota Angelorum erga nos benivolentiam.

Iohan. 5.

Iohan. 12.

Rom. 6.

Qui sine spiritu sancto crucifigant.

1. Pet. 5.

Psal. 8.

Gal. 6.

signemus. Hæc enim duo, illorum proprietati sunt propria. Quotidiè illos ad nostri custodiam deputatos multipliciter offendimus, & offensam negligentia cumulamus. Ipsi autem, licet à nobis frequenter iniurias patiantur, sustinent tamen, & compatiuntur peccantibus: nec minor illorum circa nos custodia, immò maior sollicitudo, cum boni custodis sit, infirmis magis, quam sanis, operam exhibere.

Subiungitur: Et sequatur me. Cum in sui abnegatione reuocetur hæreditas, & in tollendo crucem dignitas Angelorum, in imitatione Christi summa nobis felicitas reseruetur. Hæc est virtutum consummatio, finis cursus, principium præmiorum. Sed in hac imitatione duo sunt adimplenda, videlicet, vt magistrorum subdaris imperijs, & perseuerantiam non amittas. Ità planè poteris sequi Christum, qui non venit facere voluntatem suam, sed eius, qui misit illum, & qui pro eadem voluntate non timuit ponere animam suam. Quo fructu, qua vtilitate, quo præmio? Vt vbi ego sum, inquit, illic sit & minister meus. Quanta dignitas esse cum Deo, beatis interesse spiritibus, & in illum caelestem conuentum perpetuò numerari?

Vide ergò, nè rursus tibi metipsum crucifigas Filium Dei, & ostentui habeas, rursus fabricans crucem, in qua crucifigatur ille, qui resurgens ex mortuis, iam non moritur. Intuere, nè mortiferam crucem efficias, in qua facias Filium Dei amarum doloribus interire. Superbia superius, inferius luxuria, à dextris prosperatio iniquitatis, à sinistris aduersitatis desperatio, spinas, clauos, & lanceam filio Virginis representant. Cum enim eleuans te, & ambulans collo extento, caput altissimi spinarum multiplicitate contorques, & hæc à superioribus superari molestè fers, immò superiores potius superare contendis, illi similis es, qui se similem Altissimo cogitauit. Scriptum est enim: Deus superbis resistit, illis videlicet, qui cum eo ex æquo stare contendunt. Cum ponis oculos tuos, vt non respicias caelum, & voluptuosis carnis tuæ motibus moueris & traheris, durioribus clauis tuis pedes omnipotentis transferberans, ab inferiori inferis supplicium, dum momentanea voluptate voluntatem Dominantis excludis. Cum prosperaris in iniquitate, & foetidiori cursu rerum peccata peccatis accumulans, clauum ponis in illius dextera, quem de suis bonis persequi non desistis. Cum verò abundantiori tristitia absorberis, & tuam impietatem pierati Dei praponderas, sinistram eius transfigis, & conceptum furorem tuæ desperationis amplificas. Denique cum præsumis defendere quod fecisti, læcearem istum lateri Saluatoris inrorques, nihilque grauius ingeris Crucifixo, quam tueri quod odit: de hoc enim peccato scriptum est: Non miserearis omnibus, qui operantur iniquitatem. Vides iam, quanta differentia inter vtranque crucem perambulet. Relinque ergò crucem, quam tibi fabricasti, & gloriare in Cruce Domini Dei tui, qui est benedictus in secula, Amen.

EIVSDEM PARACTERICVM CARMEN DE IPSA SANCTA CRUCE.

Iohan. 1.

Colof. 2.

Vnica spes hominum, Crux, ò venerabile signum, Omnibus esto salus, vnica spes hominum. Baiula tu precij, quod mundi debita soluit, Quo meruit redimi, baiula tu precij. Tartara victa tuis spoliis celsè triumphis: Lugent vexillis tartara victa tuis. Pandis & astra pijs, proprio quos stigmatè signas: Das requiem fessis, pandis & astra pijs. Chirographum vetiti pepigit quod cautio ligni, Diluis & pomi chirographum vetiti. Lux, honor, imperium, laus, gloria, doxa per æuum Sit tibi, trine Deus, lux, honor, imperium.

HISTO

DE S. CORNELIO PAPA ET MARTYRE. HISTORIA BREVIS CORNELII ROMANI PONTIFICIS ET MARTYRIS SANCTISSIMI, ex libro Pontificali Damasi Papæ.

CORNELIVS natione Romanus, ex patre Castino, se- dit annos tres in Episcopatu, & dies decem. Hic sub fare * Decio martyrio coronatur. Sub huius Episcopatu Nouatus Nouatianum extra Ecclesiam ordinavit, & in Aphrica Nicostratum. Hoc factò, confessores qui se separauerant à Cornelio, cum Maximo presbytero, qui cum Mose fuit, ad Ecclesiam sunt reuersi, & facti sunt confessores fideles. Post hoc Cornelius Episcopus Centumcellas pulsus est, & ibi scriptam epistolam de sua confirmatione, missam à Cypriano (quam Cyprianus in carcere subscripsit, & dedit Celerino lectori) suscepit. Hic temporibus suis, rogatus à quadam matrona Lucina, corpora Apostolorum beatorum Petri & Pauli è Catacumbis leuauit noctu. Primùm quidem corpus beati Pauli beata Lucina posuit in prædio suo via Ostiensi, ad locum vbi decollatus est. Beati verò Petri corpus accepit beatus Cornelius Episcopus, & posuit iuxta locum, vbi crucifixus est, inter corpora sanctorum Episcoporum in templo Apollinis in Vaticano palatij Neroniani, in monte aureo, tertio Calendas Iulij.

Post hoc Cornelius ambulauit Centumcellas. Eodem tempore audiuit Decius, quòd epistolam accepisset à beato Cypriano Carthaginensi Episcopo. Quem iussit sibi cum præfecto vrbs in Tellude noctu presentari: cui ita dixit: Sic definiisti, vt nec deos consideres, nec præcepta principum audias, nec nostras minas timeas, vt contra rempublicam literas accipias, & dirigas? Cornelius Episcopus respondit, dicens: Ego de corona Domini mei literas accepi & direxi, & non contra rempublicam, sed magis per spirituale consilium ad animas redimendas. Tunc Decius iracundia plenus, iussit os beati Cornelij cum plumbatis cædi, & præcepit eum duci ante templum Martis, vt adoraret. Quod si non fecerit, dicens, capite truncetur. Post hoc, id est, tertio Nonas Martij, antequàm passus est, omnia bona Ecclesiæ tradidit Stephano Archidiacono. Hoc factum est. Qui cum adorare non vellet, decollatus est in loco supradicto. Cuius corpus nocte collegit beata Lucina cum clericis, & sepeleuit in crypta iuxta cæmeterium Calixti in prædio suo via Appia, decimo octauo Calendas Octobris. Et cessauit Episcopatus dies * trigintaquinque.

In vetusto quodam exemplari sic legitur:

Hic iam ante passionem suam omnia bona Ecclesiæ, tradidit Stephano Archidiacono suo. Hic fecit ordinationes duas per mensem Decembrium, & ordinavit presbyteros quatuor, diacones quatuor, Episcopos per diuersa loca numero septem. Epistolas atque decreta Episcopis & catholicis viris per diuersa loca direxit.

EX EPISTOLA BEATI CYPRIANI AD ANTONIANVM DE EODEM SANCTISSIMO PONTIFICE, quæ est libri 4. Epistola 2.

VENIO iam nunc, frater charissime, ad personam Cornelij collegæ nostri, vt Cornelium nobiscum verius noueris, non de malignorum & detrahentium mendacio, sed de Domini Dei iudicio, qui Episcopum fecit, & coepiscoporum testimonio, quorum numerus vniuersus per totum mundum concordè vnanimitate consensit. Nam (quod Cornelium nostrum charissimum Deo & Christo, & Ecclesiæ eius, itèr consacerdotibus cunctis laudabili prædicatione commendat) non iste ad Episcopatum subito peruenit, sed per omnia officia Ecclesiastica promotus, & in diuinis administrationibus Dominum sæpè promeritus, ad sacerdotij sublime fastigium cunctis religionis gradibus ascendit. Tum deindè Episcopatum ipsum nec postulat, nec voluit, nec vt ceteri, quos arrogantia

14. Septembris. Alij volūt sub Gallo & Volusiano. Nonatus hæreticus.

S. Cornelius corpora sanctorum Petri & Pauli transtulit.

S. Cornelius iussit coram tyranno.

Os eius plumbatis cæditur.

Capite puniuntur.

66.

Nota de officijs, id est, Ordinibus Ecclesiasticis.

& superbiae suae tumor inflat, inuasit: sed quierus & modestus, & quales esse confite-
 uerunt, qui ad hunc locum diuinitus eliguntur, pro pudore uirginalis conscientiae
 suae, & pro humilitate ingenitae sibi & custodite uerecundiae, non ut quidam, vim fecit,
 ut Episcopus fieret: sed ipse vim passus est, ut Episcopatum coactus exciperet. Et factus
 est Episcopus à plurimis collegis nostris, qui tunc in urbe Roma aderant: qui ad
 nos literas honorificas, & laudabiles, & testimonio suae praedicationis illustres, de eius
 ordinatione miserunt.

Factus est autem Cornelius Episcopus de Dei & Christi eius iudicio, de clerico-
 rum penè omnium testimonio, de plebis, quae tunc adfuit, suffragio, & de sacerdotum
 antiquorum & bonorum uirorum collegio: cum nemo ante se factus esset, cum Fa-
 biani locus, id est, cum locus Petri & gradus cathedrae sacerdotalis vacaret. Quo oc-
 cupato Dei voluntate, atque omnium nostrum consensione firmato, quisquis iam
 Episcopus fieri uoluisset, foris fiat necessè est: nec habeat Ecclesiasticam ordinatio-
 nem, qui Ecclesiae non tenet unitatem: quisquis ille fuerit, multum de se licet iactans,
 & sibi plurimum uendicans, profanus est, alienus est, foris est. Et cum post primum
 secundus esse non possit, quisquis post unum, qui solus esse debeat, factus est, non iam
 secundus ille, sed nullus est.

Tum deinde post Episcopatum non exambitum, nec extortum, sed de Dei, qui sa-
 cerdotes facit, uoluntate susceptum, quanta in ipso suscepto Episcopatu suo uirtus?
 quantum robur animi? qualis firmitas fidei? Quod nos simplici corde & perspicere
 penitus, & laudare debemus: sedisse intrepidum Romae in sacerdotali cathedra co-
 tempore, cum tyrannus infestus Dei sacerdotibus, fanda atque infanda comminare-
 tur, cum multo patientius & tolerabilius audiret leuari aduersus se aemulum princi-
 pem, quam constitui Romae aemulum sacerdotem. Nonne hic, frater charissime, sum-
 mo uirtutis & fidei testimonio praedicandus est? nonne inter gloriosos confessores
 & martyres deputandus, qui tantum temporis sedit, expectans corporis sui carnifi-
 cem, & tyranni ferocientis ultores, qui Cornelium aduersus edicta feralia resisten-
 tem, & minas, & cruciatus, & tormenta fidei uigore calcantem, uel gladio inuade-
 rent, uel cruci figerent, uel igne torrerent, uel quolibet inaudito genere poenarum vi-
 scera eius & membra laniarent? Etiam si maiestas Domini protegentis & bonitas sa-
 cerdotem, quem fieri uoluit, factum quoque protexit: tamen Cornelius, quantum
 ad eius deuotionem pertinet & timorem, passus est quicquid pati potuit, & ty-
 rannum armis & bello postmodum uictum, prior sacerdotio suo uicit. Quod autem
 quadam de illo inhonesta & maligna iactantur, nolo mireris: cum scias hoc esse
 opus semper diaboli, ut seruos Dei mendacio laceret, & opinionibus falsis gloriosum
 nomen infamet: ut qui conscientiae suae luce clarescunt, alienis rumoribus sordiden-
 tur. Explorasse autem collegas nostros scias, & uerissimè comperisse, nulla illum li-
 belli, ut quidam iactant, labe maculatum esse: sed neque cum Episcopis, qui sacrificia-
 uerunt, communicationem sacrilegam miscuisse: sed eos demum, quorum causa au-
 dita, & innocentia comprobata sit, coniunxisse nobiscum. Nam & de Trophimo, de
 quo tibi scribi desiderasti, non ita res est, ut ad te pertulit rumor & mendacium mali-
 gnorum. Nam sicut antecessores nostri saepe fecerunt, colligendis fratribus nostris
 charissimus frater noster Cornelius necessitati succubuit: & quoniam cum Trophi-
 mo pars maxima plebis abscesserat, redeunte nunc ad Ecclesiam Trophimo, & satis-
 faciente, & poenitentia deprecationis errorem pristinum consistente, & fraternita-
 tem, quam nuper abstraxerat, cum plena humilitate & satisfactione reuocante, audi-
 ta sunt eius preces, & in Ecclesiam Domini non tam Trophimus, quam maximus fra-
 trum numerus, qui cum Trophimo fuerat, admissus est: qui omnes ad Ecclesiam re-
 gressuri non essent, nisi cum Trophimo comitante uenissent. Tractatu ergo illic cum
 collegis plurimis habito, susceptus est Trophimus: pro quo satisfaciebat fratrum re-
 ditus, & restituta multorum salus: sic tamen admissus est Trophimus, ut laicus com-
 municet, non secundum quod ad te malignorum literae pertulerunt, quasi locum
 sacerdotis usurpet. Sed & quod passim communicare sacrificatis Cornelius tibi nun-
 ciatus est, hoc etiam de apostatarum fictis rumoribus nascitur. Neque enim possunt
 laudare nos, qui recedunt: aut expectare debemus, ut placeamus illis, qui nobis dis-
 plicentes, & contra Ecclesiam rebelles, sollicitandis de Ecclesia fratribus uolenter
 insunt. Quare & de Cornelio, & de nobis quaecumque iactantur, nec audias facile,
 nec credas, frater charissime.

Nota lector
 quid tribu-
 endum sit
 apostatis,
 dum catho-
 licis detra-
 hunt.

Trophimus
 apostata ad
 ecclesiam fide
 reuertitur.

Opus dia-
 boli, seruis
 Dei obtre-
 dare.

S. Cornelij
 eximia uir-
 tus & con-
 stantia.

Utinam hec
 attendereur
 nostri seculi
 nouatores.

DE S. CYPRIANO EPISCOPO ET MARTYRE. 251
 VITA ET MARTYRIUM BEATI CYPRIANI
 EPISCOPI CARTHAGINENSIS ET MARTYRIS
 illustrissimi, auctore Pontio eius Diacono. numerum
 capitum margini adiecimus.

CYPRIANVS religiosus Antistes, ac testis Dei gloriosus, tametsi multa conscripsit, per quae memoria digni nomi-
 nis superuiuat, etsi eloquentiae eius ac Dei gratiae larga
 fecunditas ita se copia & uertate sermonis extendit, ut
 uique in finem mundi fortasse non taceat: tamen quia
 operibus eius ac meritis etiam haec praerogatiua debetur,
 ut exemplum suum in literas dirigatur, placuit summa-
 rim pauca conscribere: non quod aliquem gentilium
 lateat tanti uiri uita, sed ut ad posteros quoque nostros in-
 comparabile & grande documentum in immortalem
 memoriam porrigatur. Certè durum erat, ut (cum ma-
 iores nostri plebeis & catechumenis martyrium consecutis, tantum honoris pro
 martyrij ipsius ueneratione dederint, ut de passionibus eorum multa, aut, prope
 dixerim, penè cuncta conscriberent, ut ad nostram quoque notitiam, qui nondum
 nati fuimus, peruenirent) Cypriani tanti sacerdotis & tanti martyris passio praeteri-
 retur: Qui & sine martyrio habuit, quae doceret, & quae dum uixit gesserit, non pate-
 rent: quae quidem tanta atque tam magna & mira sunt, ut magnitudinis contempla-
 tione deterrear, ac imparem me esse confitear ad proferendum dignè pro merito-
 rum honore sermonem: nec posse sic prosequi facta tam grandia, ut quanta sunt,
 tanta uideantur: nisi quod numerositas gloriarum sibi metipsa sufficiens, alieno pre-
 conio non eget.

Accedit ad cumulum, quod & vos de eo multum, aut, si fieri potest, totum desi-
 deratis audire, concupiscentes ardore flagranti uel facta eius cognoscere, etsi inte-
 riu uia uerba tacuerunt. In qua parte si dixerò uos opibus facundiae defici, minus
 dico: facundia enim ipsa deficit digna facultate, quae desiderium uestrum pleno spi-
 ritu satiet. Ita utrinque grauius uigemur: Ille nos uirtutibus suis onerat, uos nos
 precibus fatigatis. Undè igitur incipiam? Undè exordium bonorum eius aggrediar,
 nisi à principio fidei, & natiuitate caelesti? Si quidem hominis Dei facta non debent
 aliud numerari, nisi ex quo Deo natus est: Fuerint licet studia, & bonae artes de-
 uotum pectus imbuerint: tamen illa praerogatio: nondum enim ad utilitatem, nisi
 seculi, pertinebant. Postquam & sacras literas didicit, & mundi nube discussa, in lu-
 cem sapientiae spiritalis emerfit, si quibus eius interfui, si qua de antiquioribus com-
 peri, dicam: Hanc tamen petens ueniam, ut quicquid minus dixerò, (minus enim di-
 cam necessè est) ignorantiae meae potius, quam illius gloriae derogetur.

Inter igitur fidei suae prima rudimenta, nihil aliud credidit Deo dignum, quam
 si continentiam tueretur. Tunc enim posse idoneum fieri & pectus & sensum ad
 plenam ueri capacitatem, si concupiscentiam carnis robusto atque integro sancti-
 moniae * uigore calcaret. Quis unquam tanti miraculi meminisset? Nondum secun-
 da natiuitas nouum hominem splendore toto diuinae lucis oculauerat, & iam ue-
 teres ac pristinas tenebras sola lucis paratura vincebat. Deinde, quod minus est,
 cum de lectione diuina, quadam iam, non pro conditione natiuitatis, sed pro fi-
 dei festinatione didicisset, statim rapuit, quod inuenit promerendo Domino pro-
 futurum. Distractis rebus suis ad indigentiam multorum pauperum sustentan-
 dam, tota praedia precio dispensans, duo bona simul iunxit, ut & ambitionem se-
 culi sperneret, qua perniciosius nihil est: & misericordiam, quam Deus etiam sacri-
 ficis suis praetulit, quam nec ille, qui legis omnia mandata seruasse se dixerat, fecit,
 impletet: & praepropera uelocitate pietatis, penè antè coepit perfectus esse, quam di-
 sceret. Quis, oro, de ueteribus hoc fecit? Quis de antiquissimis in fide senibus, quo-
 rum mentes & aures per plurimos annos diuina uerba pulsauerant, tale aliquid im-
 pendit, quale adhuc rudis fidei homo, & cui nondum forsitan crederetur, supergres-
 sus uetustatis etate gloriosus & admirandis operibus perperrauit? Nemo metit statim,
 uiseuit: nemo uindemiam de nouellis scrobibus expressit: nemo adhuc unquam de
 nouiter

14 Septem-
 bris.
 Cap. 1.

Historiae
 martyrum
 conscriptae.

Cap. 2.

Bona opera
 eius antè ba-
 ptismum.

Cap. 3.
 En tibi praer-
 clarum con-
 tinetis ex-
 plum, haere-
 tics, ualde
 inuisum.
 * Rigore.
 Macch. 19.
 Res suas
 elargit ut
 pauperi-
 bus.
 Osee 6.

nouiter plantatis arbusculis matura poma quæsiuit. In illo omnia incredibilia cucur- rerunt. Præuenit, (si potest dici, res enim fidem non capit) præuenit, inquam, tritura fementem, vindemia palmitem, poma quæsiuit.

Cap. 4. 1. Tim. 5.

Aiunt Apostoli literæ, debere neophytos præteriri, nè stupore gentilitatis non- dum fundatis sensibus adhærente, aliquid in Deum nouitas inerudita peccaret. Ille fuit primus, & puto solus exemplo, plus fide posse, quàm tempore promoueri. Sed & si in Apostolorum Actibus Eunuchus ille describitur, quia toto corde crediderat, à Philippo statim tinctus, non consimilis comparatio. Ille enim & Iudæus erat, & de templo Domini veniens, prophetam legebat Esaiam, & sperabat in Christo, etsi non- dum eum venisse crediderat: Hic de imperitis gentibus veniens, tam matura cepit fide, quanta pauci fortasse perfecerint. Mora denique circa gratiam Dei nulla, nulla dilatio. Parùm dixi: Presbyterium & sacerdotium statim accepit. Quis enim non omnes honorum gradus crederet tali mente credenti?

S. Cypria- nus sit sa- cerdos. Cap. 5.

Multa sunt, quæ adhuc plebeius, multa quæ iam presbyter fecit, multa quæ ad ve- terem exempla iustorum, imitatione consimili, prosequutus, promerendo Domi- num totius religionis obsequio præstitit. Nam & sermo illi de hoc fuerat vstitatus, vt si quem prædicatum Dei laudatione legisset, suaderet inquiri, propter quæ facta Deo placuisset. Si Iob Dei testimonio gloriosus, dictus est verus Dei cultor, & cui in terris nemo compararetur, faciendum docebat ille, quicquid Iob antè fecisset, vt dum & nos paria facimus, simile in nos Dei testimonium prouocemus. Contempit ille dis- pendijs rei familiaris, tantùm exercitata virtute profecit, vt nec temporalia damna sentiret. Non illum penuria, non dolor fregit, non vxoris suadela deflexit, non pro- pria corporis dira poena concussit: permansit in suis sedibus fixa virtus, & altis radici- bus fundata deuotio, nullo diaboli tentantis impetu cessit, quo minus Dominum suum fide grata etiam inter aduersa benediceret. Domus eius patuit cuiusque ve- nienti: nulla vidua reuersa est sinu vacuo: nullus indigens lumine, non illo comite directus est: nullus debilis gressu, non illo baiulo vectus est: nullus nudus auxilio, de potentioris manu non illo tutore protectus est. Hac debent facere, dicebat, qui Deo placere desiderant. Et sic per bonorum omnium documenta decurrens, dum me- liores semper imitatur, etiam ipse se fecit imitandum.

Iob 1.

Magnus cõ- temptus re- riu caduca- rum.

Mira chari- tas & beni- gnitas erga miserios.

Cap. 6.

Erat sanè illi etiam de nobis contubernium viri iusti & laudabilis memoria Cæci- lij, & atate tunc & honore presbyteri, qui eum ad agnitionem veræ diuinitatis à secu- lari errore correxerat. Hunc toto honore atque omni obseruantia diligebat, obse- quenti veneratione suspiciens, non iam vt amicum & animæ coequallem, sed tanquàm nouæ vitæ parentem. Denique ille demulsus eius obsequijs, in tantum dilectionis im- menfæ merito prouocatus est, vt de seculo excedens, arcessitione iam proxima, com- mendarè illi coniugem ac liberos suos, & quem fecerat de scetæ communionem par- ticipem, postmodum faceret pietatis hæredem.

coequalis scetæ, sed vt

Cap. 7.

Longum est ire per singula, cuncta eius facta onerosum est enumerare. Ad proba- tionem bonorum operum solum hoc arbitror satis esse, quod iudicio Dei & plebis Eligitur Epi- scopus ad huc neophy- tus.

Cap. 8.

Non præteribo etiam illud eximium, quemadmodum cum in dilectionem eius & honorem totus populus, aspirante Domino, prosiliret, humiliter ille secessit, anti- quioribus cedens, & indignum se titulo tanti honoris existimans, vt dignus magis fe- ret: magis enim dignus efficitur, qui quod meretur, recusat. Quo tunc ardore plebs æstuans fluctuabat, spiritali desiderio concupiscens (vt exitus docuit) non tantum Epi- scopum, sed in eo, quem tunc latentem diuinitatis præfugio taliter flagitabat, futu- rum etiam martyrem requirebat. Obsederat fores domus copiosa fraternitas, & per omnes aditus sollicita charitas circuibat. Potuisset fortasse tunc illi Apostolicum il- lud euenire, quod voluit vt per fenestram deponeretur, si cum Apostolo etiam ordi- nationis honore similaret. Erat videre cæteros omnes suspensos, anxio spiritu expe- ctare venturum, cum gaudio nimio excipere venientem. Inuitus dico, sed dicam ne- cessè est: Quidam illi resisterunt, vt & vinceret: quibus ramen quanta lenitate, quàm patienter, quàm beneuolenter indulfit, quàm clementer ignouit, amicissimos eos postmodum, & inter necessarios computans, mirantibus multis? Cui enim non

Recusat Episcopa- tum.

Act. 9.

possit esse miraculo, tam memoriosæ mentis obliuio?

possit esse miraculo, tam memoriosæ mentis obliuio?

Exindè quemadmodum se gesserit, quis referre sufficiat? quæ illi pietas, qui vigor misericordiarum, quanta censura? Tantum sanctitatis & gratiæ ex ore eius lucebat, vt confunderet mentes intuentium. Grauis vultus & lætus, nec seueritas tristis, nec co- mitas nimia: sed admixta vtrinquè temperies, vt esset ambigere, vereri plus, an diligi mereretur, nisi quod & vereri & diligi merebatur. Sed nec cultus fuit dispar à vultu: temperatus & ipse de medio: non illum superbia secularis inflauerat, nec tamè pro- sibus affectata penuria sordidarat: quia & hoc vestitus genus à iactantia minus non est, quàm ostentata taliter ambitiosa frugalitas. Quid autem circa pauperes Episcopus faceret, quos catechumenus diligebat? Viderint pietatis Antistites, seu quos ad offi- cium boni operis instruxit ipsius ordinis disciplina, seu quos sacramenti religio com- munis ad obsequium exhibendæ dilectionis arctauit. Cyprianum de suo talem acce- pit cathedra, non fecit. statim denique pro talibus meritis etiam proscriptionis glo- riam consecutus est. Nec enim aliud oportebat, quàm vt cum, qui intrâ secretam conscientiæ latebram, religionis & fidei toto honore florebat, etiam publicè cele- brata gentiliū fama titularet. Potuisset quidem tunc pro velocitate, qua semper omnia consecutus est, etiam martyrij circa eum debita corona properare, maxime cum & suffragijs sæpè repetitis ad leonem postularetur: nisi per omnes ordines glo- riarum transcendendum illi esset, & sic ad summa veniendum: & nisi imminens ruina, ope tam fecundi pectoris indigeret. Finge enim tunc illum martyrij dignatione translatus. Quis emolumentum gratiæ per fidem proficientis ostenderet? Quis virgines ad congruentem pudicitæ disciplinam & habitum sanctimonia dignum, velut frenis quibusdam lectionis Dominicæ coërceret? Quis doceret pœnitentiam lapsos, veritatem hæreticos, schismaticos vnitatem, filios Dei pacem, & Euangelicæ precis legem? Per quem gentiles blasphemi, repercussis in se ijs, quæ nobis ingerunt, vincerentur? A quo Christiani mollioris affectus circa amissionem suorum, aut (quod magis est) fidei paruioris, consolarentur spe futurorum? Vndè sic misericordiam, vnde patientiam disceremus? Quis liuorem, de venenata inuidiæ malignitate veni- entem, dulcedine remedij salutaris inhiberet? Quis martyres tantos exhortatione diuini sermonis erigeret? Quis denique tot confessores, frontium notatarum secun- da inscriptione signatos, & ad exemplum martyrij superstites referuatos, incentiuo- rum cælestis animaret? Benè, benè tunc & verè spiritaliter contigit, quod vir tam necessarius, tam multis & tam bonis rebus à Martyrij consummatione dilatus est. Vultis scire secessum illum non fuisse formidinem? Vt nihil aliud excussem, ipse post- modum passus est: quam passionem vtiqùè ex more vitaret, si & antè vitasset. Fuit verò formido illa, sed iusta formido, quæ Dominum timeret offendere: Formido, quæ præceptis Dei mallet obsequi, quàm sic coronari. Dicata enim in omnibus Deo mens, & fides diuinis admonitionibus mancipata, creditit se, nisi Domino latebram tunc iubenti paruisset, etiam in ipsa passione peccare.

Cap. 9. sanctitas vitæ eius in Episcopatu. Vestitus eius.

Pauperes adhuc cate- chi mentis: magnopere è diligit.

Propter opera beni- gnitatis p- scribitur.

Virginum habitus, s. n. timonia dignus.

Eccè fron- tium vinctio- nem tam in baptisimo, quàm con- firmatione in prima Ecclesia.

Cap. 10.

Puto denique etiam nunc aliqua de dilationis utilitate differenda, tametsi iam du- dum pauca perstrinximus. Per hæc enim, quæ videntur postmodum subsecuta, sequi- tur, vt probemus, secessum illum non hominis pusillanimitate conceptum, sed sicuti est, verè fuisse diuinum. Vastauerat Dei populum persecutionis infestæ insolens atque acerba grassatio, & quia omnes decipere vna fraude non poterat artifex hostis, qua- cunque miles incautus prodiderat latus nudum, dispari genere sciendi singulos di- uersa frage deiecerat: debebat esse, qui posset faucios homines, & varia expugnantis inimici arte iaculatos, adhibita medicinæ cælestis medela, pro qualitate vulneris, vel secare interim, vel fouere. Seruatus est vir, ingenij præter cætera etiam spiritaliter temperati, qui inter resultantes collidentium schismatum fluctus, Ecclesiæ iter me- dium librato limite gubernaret. Non hæc, oro, diuina consilia sunt? Hoc fieri sine Deo potuit? Viderint, qui putant posse fortuitum ista contingere. Ecclesia illis clara voce respōdet, dicens: Ego sine Dei nutu necessarios referuari non admitto. Percur- ramus tamen cætera, si videtur.

Persecutio acerba Chri- stianorum.

Cap. 11.

Erupit postmodum lues dira, & detestabilis morbi vastitas nimia, innumeros per diem populos à sua quæque sede abrupto impetu rapiens, continuatas per ordinem domos vulgi tremantis inuasit. Horrere omnes, fugere, vitare contagium, exponere suos impiè, quasi cum illo peste morituro, etiam mortem ipsam aliquis posset exclu- dere. lacebant interim tota ciuitate, non iam corpora, sed cadauera plurimorum, &

Sæua pestis grassatur.

miseri cordiam in se transeuntium, contemplatione fortis mutuae flagitabant. Nemo respexit aliud, præterquam lucra crudelia. Nemo similis euentus recordatione trepidauit. Nemo fecit alteri, quod sibi fieri voluit. Quid inter hæc egerit Christi & Dei Pontifex, qui pontifices mundi huius tanto plus pietate, quanto religionis veritate præceserat, scelus est præterire. Aggregatam primò in loco vno plebem de misericordiae bonis instruit, docens diuinæ lectionis exemplis, quantum ad promerendum Deum prosint officia pietatis: tunc deinde subiungit, non esse mirabile, si nostros tantum debito charitatis obsequio foueremus: eum perfectum posse fieri, qui plus aliquid publicano vel ethnico fecerit, qui malum bono vincens, & diuinæ clementiae instar exercens, inimicos quoque dilexerit, qui pro persequentium se salute, sicut Dominus monet & hortatur, orarit. Oriri facit Deus iugiter solem suum, & pluuias subinde nutriendis seminibus impertit, exhibens cuncta ista non suis tantum, sed etiam alienis: Et qui se Dei filium profitetur, cur etiam non exemplum patris imitatur? Respondere nos decet natalibus nostris, & quos renatos per Deum constat, de generes esse non congruit, sed probare potius in sobole traducem boni patris, æmulatione bonitatis.

Cap. 12. Multa alia, & quidem magna prætereo, quæ temperandi voluminis ratio non patitur prolixiore sermone replicari. De quibus hoc tantum dixisse satis est, quod si illa gentiles pro rostris audire potuissent, forsitan statim credidissent. Quid Christiana plebs faceret, cui de fide nomen est? Distributa sunt ergo continuo pro qualitate hominum atque ordinum ministeria. Multi, qui angustia paupertatis beneficia sumptus exhibere non poterant, plus sumptibus exhibebant, compensantes proprio labore mercedem, diuitijs omnibus chariorem. Et quis non sub tanto doctore properaret inueniri in parte aliqua talis militiae, per quam placeret & Deo patri, & iudici Christo, & tam bono interim sacerdoti?

Cap. 13. Fiebat itaque exuberantium operum largitate, quod bonum est ad omnes, non ad solos domesticos fidei. Fiebat plus aliquid, quam Tobiae incomparabili pietate signatum est. Ignoscat ille, & ignoscat iterum, & frequenter ignoscat, aut, ut verius dixerim, merito concedat, tametsi ante Christum plurimum licuit, plus aliquid licuisse post Christum, cuius temporibus plenitudo debetur. Necator ille à Rege & proiecetos sui rantum generis colligebat: ijs tam bonis & tam pijs actibus superuenit exilium. Hanc enim vicem semper representat impietas, ut melioribus peiora restituat. Et (ut quid sacerdos Dei Proconsule interrogante, responderit taceam, sunt acta, quæ referant) excluditur interim è ciuitate ille, qui fecerat boni aliquid pro ciuitatis salute. Ille, qui laborauerat, nè viuientium oculi paterentur infernæ sedis horrorem: ille, inquam, qui excubijs pietatis inuigilans, pro nefas, ingrata bonitate prouiderat, nè omnibus tetram ciuitatis faciem relinquentibus, multos exules deserta respublica ac destituta patria sentiret. Sed viderit seculum, cui inter poenas exilium computatur. Illis patria chara nimis, & totus affectus est in parentes: nos & parentes ipsos, si contra Dominum suaserint, abhorremus. Illis extra ciuitatem suam viuere grauis poena est: Christiano, torus hic mundus, est vna domus. Vnde, licet in abditum & abstrusum locum fuerit relegatus, admixtus Dei sui rebus, exilium non potest computare. Adde quod Deo integrè seruiens, etiam propria in ciuitate peregrinus est. Dum enim se à carnalibus desiderijs continentia sancti spiritus abstinet, conuersationem prioris hominis exponens, etiam inter ciues suos, aut, propè dixerim, inter parentes ipsos, vitæ terrestris alienus est. Accedit, quod etsi hæc talia, poena possent videri, in huiusmodi tamen causis atque sententijs, quas ob approbandæ virtutis experimenta perpetimur, non est poena, quia gloria est. Sed esto sanè nobis poena exilium: illis vltimum crimen & pessimum nefas etiam ipsorum conscientia testis ascribat, qui possunt innocentibus irrogare, quod putant poenam.

Cap. 14. Nolo nunc describere loci gratiam, & deliciarum omnium paraturam interitum transeo. Fingamus locum illum situ sordidum, squalidum visu, non salubres aquas habentem, non amœnitatem viroris, non viciniam litoris: sed rupes vastas sylvarum, inter inhospitas fauces desertæ admodum solitudinis, auia mundi parte summorum: Possset licet talis locus habere nomen exilij, quod Cyprianus sacerdos Dei venerat, nonne si hominum ministeria deficerent, vel alites, ut Eliæ, vel ut Danielli Angeli ministrarent? Absit, ut credat aliquis cuilibet minimo, dummodò in confes-

sione

Egregie enu-
dit sanctus
Episcopus
plebem sub
illa luc.

Matt. 5.

Cap. 12.

Efficacia ser-
monis eius

Cap. 13.

Galat. 6.

Tob. 2.

S. Cyprianus
exulat.

Exiliu Chri-
stianus non
sentit.

Cap. 14.

3. Reg. 17.
Dan. 14.

sione nominis Christi constituto, aliquid defuturum. Tantum abest, ut Dei Pontifex ille, qui misericordiae semper rebus institerat, horum omnium opibus indigeret.

Iam nunc, quod secundo posueram loco, cum gratiarum actione repetamus, pronum esse diuinitus, etiam pro animo tanti viri, aptum & competentem locum, hospitium pro voluntate secretum, & quicquid apponi eis antè promissum est, qui re-
gnum & iustitiam Dei quaerunt. Atque ut omittam frequentiam visitantium fratrum, & ipsorum inde ciuium charitatem, quæ representabat omnia, quibus videbatur esse fraudatus, admirabilem visitationem Dei non præteribo, qua antistitem suum sic in exilio esse voluit de securura passione securum, ut imminentis martyrij pleniore fiducia non exlem tantummodò Curubi, sed & martyrem possideret. Eo enim die, quo primùm in exilij loco mansimus, (nam & me inter domesticos comites dignatio charitatis eius delegerat exulem voluntarium: quod vtinam & in passione licuisset) Apparuit mihi, inquit, nondum somni quiete sopito, iuuenis ultra modum hominis enormis, qui cum me quasi ad prætorium duceret, videbar mihi tribunali sedentis tum Proconsulis admoueri. Is vt in me respexit, annotare statim coepit in tabula sententiam, quam non sciebam: nihil enim de me solita interrogatione quaesierat. Sedenim iuuenis, qui à tergo eius stabat, admodum curiosus legit, quicquid fuerat annotatum: & quia verbis proferre non poterat, nutu declarante monstrauit, quid in literis tabulae illius haberetur. Manu enim expansa & complanata ad spathæ modum, icum solitæ animaduersionis imitatus, quod volebat intelligi, ad instar liquidi sermonis expressit. Intellexi sententiam passionis futuram: rogare coepi & petere continuo, ut dilatio mihi vel vnus diei prorogaretur, donec res meas legitima ordinatione disponerem. Et cum preces frequenter iterasssem, rursus in tabula nescio quid coeperat annotare: Sensi tamen de vultus serenitate, Iudicis mentem quasi iusta petitione commotam. Sed ille iuuenis, qui iam dudum de passionis iudicio gestu potius, quam sermone, prodiderat, clandestino identidem nutu concessam dilationem, quæ in castinum petebatur, contortis post inuicem digitis, significare properauit. Ego quantum non esset lecta sententia, etsi de gaudio dilationis acceptæ lato admodum corde gauderem, metu tamen * impetrationis * incertæ sic tremebam, ut reliquæ formidinis cor exultans adhuc toto pectore pulsarent.

Quid hac reuelatione manifestius? quid hac dignatione felicius? Antè illi prædicta sunt omnia, quæcunque postmodum subsequuta sunt. Nihil de Dei verbis immutatum, nihil de tam sancta promissione mutilatum. Singula denique secundum quod ostensa sunt, recognoscite. Dilationem petit castini, cum de passionis sententia cogitaretur, postulans, ut res suas die illo, quem impetrauerat, ordinaret. Hic dies vnus significabat annum, quo ille post visionem acturus in seculo fuerat. Nam vt manifestius dicam, eo die post exactum annum coronatus est, quo hoc illi ante annum fuerat ostensum. Diem autem Domini, etsi non annum in diuinis literis legitimus, promissioni tamen futurorum debitum illud tempus accipimus. Vnde nihil interest, si sub diei significatione solus annus ostensus est: quia illud plenius debet esse, quod maius est. Quod verò nutu potius, & non sermone, explanatum est, representationi temporis seruabatur sermonis expressio. Solet enim tunc verbis quodcunque proferri, quoties quicquid profertur, impletur. Nam & verè nemo cognouit, quare hoc ei ostensum fuisset, nisi postquam eodem die, quo viderat, coronatus est. Medio nihilominus tempore imminens passio pro certo ab omnibus sciebatur: passionis tamen dies certus ab eisdem omnibus, quasi ignorantibus tacebatur. Sanè & in scripturis tale aliquid inuenio. Nam Zacharias sacerdos, promissus sibi per Angelum filio, quia non crediderat, obmutuit: irà ut filij nomen scripturus potius, quam relaturus, nutu tabulas postulare. Merito & hinc, vbi Dei nuncius passionem Antistitis imminentem nutu potius expressit, & fidem admonuit, & sacerdotem muniuit. Dilationis autem petendæ ratio, de ordinatione rerum, & de voluntatis dispositione veniebat. Quæ verò res illi, aut quæ voluntas ordinanda, nisi ecclesiastici status? Suprema idcirco accepta dilatio est, ut quicquid circa pauperum fouendorum curam supremo iudicio disponendum fuerat, ordinaretur. Et puto propter nihil aliud, immò verò propter hoc tantum, etiam indulgentia ab ipsis, qui eiecerant, & qui occisuri erant, admissa est: vt præsens præsentibus pauperes nouissimæ dispensationis extemis, & vt plenius dixerim, totis sumptibus releuaret.

Cap. 15.

Marth. 6.

Viso S. Cypriani in exilio.

Intelligit vir Dei ex visione sermone se martyrio coronandū.

interpretationis

Cap. 16.

Visionis eius interpretatio.

Luc. 1.

Cap. 17. Xistil Pontificis martirium.

Ordinatis ergo tam pierebus, & sic voluntate disposita, proximabat dies crastinus. Iam de Xisto bono & pacifico sacerdote, ac propterea beatissimo martyre ab Vrbe nunciatus venerat. Sperabatur iam iamque carnifex veniens, qui deuota sanctissime victimae colla percuteret: Et sic erant omnes dies illi quotidiana expectatione moriendi, vt corona singulis posset ascribi. Conueniebant interim plures egregij & clarissimi ordinis & sanguinis, sed & seculi nobilitate generosi, qui propter amicitiam eius antiquam secessum subinde suaderent: & ne parum esset nuda suadela, etiam loca, in qua secederet, offerbant. Ille vero iam mundum suspensa ad Deum mente neglexerat, nec suadelis blandimentibus annuebat. Fecisset fortasse tunc etiam, quod plurimis & fidelibus petebatur, si diuino imperio iuberetur. Sed nec illa sublimis tanti viri gloria sine praeconio transcendenda est, qua iam seculo tumescente, & de fidentia principum infestatione nominis anhelante, ille seruos Dei, prout dabatur occasio, exhortationibus Dominicis instruebat, & ad calcandas passiones huius temporis contemplatione superuenturae claritatis animabat. Videlicet tanti illi fuit facit cupido sermonis, vt optaret sic sibi passionis vota contingere, vt dum de Deo loquitur, in ipso sermonis opere necaretur. Et hi erant quotidiani actus destinati ad placentem Deo hostiam sacerdotis.

Cap. 18.

Cum ecce Proconsulis iussu ad hortos eius, (ad hortos, inquam, quos inter initia fidei suae venditos, & Dei indulgentia restitutos, pro certo iterum in usus pauperum vendidisset, nisi inuidia de persecutione vitaret) cum militibus suis princeps repente subitauit, immo (vt verius dixerim) subitasse se credidit. Unde enim posset tanquam subitari improviso impetu mens semper parata? Proceffit ergo iam certus expungens, quod diu fuerat retardatum. Proceffit animo sublimi & erecto, hilaritatem praefertens vultu, & corde virtutem. Sed dilatus in crastinum, ad domum principis a praetorio reuertebatur, cum subito per Carthaginem totam sparsus rumor increbuit, produm esse iam Tascium, quem praeter celebrem gloriosa opinione notitiam, etiam de commemoratione praclarissimi operis nemo nota nouerat. Concurrerant undique uersum omnes ad spectaculum, nobis pro deuotione fidei gloriosum, gentilibus & dolendum. Receptum eum tamen & in domo principis constitutum, vna nocte continuit custodia delicata, ita vt conuiuia eius & chari in contubernio ex more fuerimus. Plebs interim tota sollicita, ne per noctem aliquid sine conscientia sui fieret, ante fores principis excubabat. Concessit enim diuina tunc bonitas vere digno, vt Dei populus etiam in sacerdotis passione vigilaret.

Cap. 19.

Forstian tamen quaerat aliquis, quae causa fuerit a praetorio reuertendi ad principem: & volunt hoc scilicet quidam de suo, tunc Proconsulem noluisse. Absit, vt in rebus diuinitus gestis segnitiam siue fastidium Proconsulis conquerat. Absit, vt malum hoc intra conscientiam religiosae mentis admittam, vt de tam beatissimo martyre ructus hominis iudicaret. Sed crastinus dies ille, quem ante annum dignatio diuina praedixerat, vere crastinus esse debebat. Illuxit denique dies alius, ille signatus, ille promissus, ille diuinus, quem si Tyrannus ipse differre voluisset, nunquam prois valeret, dies de conscientia futuri martyris laetus, & discussis per totum mundi ambitum nubibus, claro sole radiatus. Egressus est domum principis, sed Christi & Dei princeps, & agminibus multitudinis mixtae ex omni parte vallatus est. Sic autem comitatu eius infinitus exercitus adhaerebat, quasi ad expugnandam mortem manu facta veniretur. Eundi autem interfuit transitus stadij. Bene vero, & quasi deinductum factum, vt & locum congruentis certaminis praeteriret, qui ad coronam iustitiae consummato agone currebat. Sed ubi ad Praetorium ventum est, nondum procedente Proconsule, secretior locus datus est. Illic cum post iter longum nimio sudore madidatus sederet, (sedile autem erat fortuito linteo tectum, vt & sub ictu passionis Episcopatus honore frueretur) quidam ex tesserijs, quondam Christianus, res suas obtulit, quasi vellent ille vestimentis suis humidis sicciore mutare: qui videlicet nihil aliud in rebus oblati ambiebat, quam vt proficiscentis ad Deum martyris sudores iam sanguineos possideret. Cui ille respondit, & dixit: Medelas adhibemus querelis, quae hodie forsitan non erunt. Mirum si contempserit laborem corpore, qui mortem mente contempserat? Quid plura? Subito Proconsuli nunciatus est. Produciatur, admouetur, interrogatus de suo nomine, se esse respondit: Et haec tenus verba. Legit itaque de tabula iam sententiam Iudex, quam nuper in visione non legerat, sententiam spiritalem non temere dicendam, sententiam Episcopo tali & tali teste

Plebs numerosissima spectans ad mortem eum.

In diem alterum martyri conferuatur vt primis prauiderat.

Ad passionem viri sanctissimi imperitius perrexit p. f. c. i. u. r.

No vult au fugere martyrii S. Cyprianus Episcopus.

condignam, sententiam gloriosam, in qua dictus est seclae suae signifer, & inimicus deorum, & qui suis futurus esset documento, & quod sanguine eius inciperet disciplina sanciri. Nihil hac sententia plenius, nihil verius. Omnia quippe, quae dicta sunt, licet a gentili dicta, diuina sunt. Nec mirum vtiq; cum soleant de passione pontifices prophare. Signifer fuerat, qui de ferendo signo Christi docebat. Inimicus deorum, qui idola destruenda mandabat. Documento autem suis fuit, qui multis pari genere secuturis, prior in prouincia martyrij primitias dedicauit. Sanciri etiam coepit eius sanguine disciplina, sed martyrum, qui doctorem suum imitatione gloriae consimilis aemulati, ipsi quoque disciplinam exempli sui proprio cruore sanxerunt. Et cum exiret Praetorii fores, ibat comes militum turba: & ne quid in passione deesset, centuriones & tribuni latus texerant. Ipse autem locus in aequali est, ubi pati contigit, vt arboribus ex omni parte densatis, sublimi spectaculo praebeat: sed per enormitatem spatij longioris visu denegato, per confusam nimis turbam praesuram personae facientes, in ramos arborum repererant, ne vel hoc illi negaretur, vt ad Zachaei similitudinem de arboribus videretur.

Nota, quae in functione virtutis sententia lata continetur.

Luc. 19.

Cap. 20.

Sed iam ligatis per manus suas oculis, moram carnificis vrgere tentabat, cuius munus est ferrum: & labente dextera, gladium vix trementibus digitis circuibat, donec ad perpetranda preciosi viri mortem clarificationis hora matura Centurionis manum, concessio desuper vigore firmatam, permissis tandem viribus, expediret. O beatum Ecclesiae populum, qui Episcopo suo tali & oculis pariter, & sensibus, & quod est amplius, publicata voce compassus est: & sicut ipso tractante semper audierat, Deo iudice, coronatus est. Quauis enim non potuerit euenire, quod optabant vota comunia, vt consortio paris gloriae plebs tota pateretur: quicumque sub Christi spectantis oculis, & sub auribus sacerdotis ex animo pati voluit, per idoneum voti sui testem legationis quodammodo literas ad Deum misit. Sic consummata passione perfectum est, vt Cyprianus, qui bonorum omnium fuerat exemplum, etiam sacerdotales coronas in Africa primus imbueret: quia & talis esse post Apostolos prior coeperat. Ex quo enim Carthagini Episcopatus ordo numeratur, nunquam aliquis, quauis ex bonis sacerdotibus, ad passionem venisse memoratur: licet semper Deo mancipata deuotio, dicatis hominibus pro martyrio deputetur. Cyprianus tamen etiam ad perfectam coronam Domino consummante, profecit, vt in ciuitate ipsa, in qua taliter vixerat, & in qua prior fecerat multa praecleara, prior etiam sacerdotij caelestis insignia glorioso cruore decoraret.

Plebs tota cupit cum eo ferri.

S. Cyprianus primus martyr in Carthagine Episcopus.

Quid hoc loco faciam? Inter gaudium passionis, & remanendi dolorem, in partes diuinus animus, & angustum nimis pectus, affectus duplices onerant. Dolebo, quod non comes fuerim? sed illius victoria triumphanda est. De victoria triumphabo? sed doleo, quod comes non sim. Verum vobis tamen & simpliciter confitendum est, quod & vos scitis, in hac me fuisse sententia. Multum, ac nimis multum de gloria eius exulto: plus tamen doleo, quod remansit.

ITEM PASSIO EIVSDEM BEATISSIMI CYPRIANI, VT HABETVR IN VETVSTIS MS. CODICIBVS, ex qua citantur quaedam ad verbum a B. Augustino.

IMPERATORE Valeriano quartum, & Gallieno tertium consulibus, tertio Calendarum Septembrium, Carthagine in secretario Paternus proconsul Cypriano Episcopo dixit: Sacratissimi Imperatores Valerianus & Gallienus literas ad me dare dignati sunt: quibus praecerunt eos, qui Romanam religionem non colunt, debere Romanas caeremonias recognoscere. Exquisiui ergo de nomine tuo. Quid mihi respondes? Cyprianus Episcopus dixit: Christianus sum, & Episcopus. Nullos alios deos noui, nisi vnum & verum Deum, qui fecit caelum & terram, mare & quae in eis sunt omnia. Huic Deo nos

Paternus proconsul S. Cypriano Imperatorum edicta exponit.

Constantis responsum beatissimi martyris. Psal. 145.

Christiani deseruimus: hunc deprecamur diebus ac noctibus, pro nobis, & omnibus hominibus, & pro incolumitate ipsorum Imperatorum. Paternus proconsul dixit:

In hac ergò voluntate perseveras? Cyprianus Episcopus respondit: Bona voluntas, quæ Deum nouit, immutari non potest. Paternus proconsul dixit: Poteris ergò secundum præceptum Valeriani & Gallieni, exul ad urbem Curubitanam proficisci? Cyprianus Episcopus dixit: Proficiscor. Paternus proconsul dixit: Non solum de Episcopis, verumetiam de presbyteris mihi scribere dignati sunt. Volo ergò scire ex te, qui sint presbyteri, qui in hac ciuitate consistunt. Cyprianus Episcopus respondit:

Nō vult de
tegere ac
deferre suos
presbyteros

Legibus vestris bene atque vtiliter censuistis, delatores nos non esse. Itaque detegi & deferri à me non possunt: in ciuitatibus autem suis inuenientur. Paternus proconsul dixit: Ego hodiè in hoc loco exquiro. Cyprianus dixit: Cùm disciplina prohibeat, vt quis se vltro non offerat, & tuæ quoque censuræ hoc displiceat: nec offerre se ipsi possunt, sed à te exquisiti inuenientur. Paternus proconsul dixit: A me inuenientur, & adiecit: Præceperunt etiam, nè in aliquibus locis conciliabula fiant, nec cœmeteria ingrediantur. Si quis itaque hoc tam salubre præceptum non obseruaerit, capite plectetur. Cyprianus Episcopus respondit: Fac quod tibi præceptum est.

Deportatur
in exilium.

Tunc Paternus proconsul iussit beatum Cyprianum Episcopum in exilium deportari. Cùmque diu ibidem moraretur, successit Aspasio Paterno proconsuli Galerius Maximus proconsul, qui sanctum Cyprianum Episcopum ab exilio reuocatum, sibi iussit præsentari. Cùmque Cyprianus sanctus martyr, electus à Deo, de ciuitate Curubitana, in qua exilio præcepto Aspasij Paterni tunc proconsulis datus fuerat, regressus esset, ex sacro præscripto in hortis suis manebat. Indè quotidiè sperabat veniri ad se, sicut illi ostensum fuerat. Et cùm illic demoraretur, repente Idibus Septembris, Tusco & Basso consulibus, venerunt ad eum principes duo: vnus strator officij Galerij Maximi proconsulis, qui Aspasio Paterno successerat: & alius equistrator à custodijs eiusdem officij: qui & in curriculum eum leuauerunt, in medioque posuerunt, & in Sexti perduxerunt: vbi idem Galerius Maximus proconsul bonæ valetudinis recuperandæ gratia secesserat. Et ita idem Galerius Maximus proconsul in aliam diem Cyprianum sibi referuari præcepit. Et eo tempore beatus Cyprianus ductus ad principem, & statorem eiusdem officij Galerij Maximi proconsulis clarissimi viri, secessit, & in hospitio eius cum eo in vico, qui dicitur Saturni, inter Veneriam & Salariam mansit. Illuc vniuersus populus fratrum conuenit. Et cùm hoc sanctus Cyprianus comperisset, custodiri puellas præcepit: quoniam omnes in vico ante ianuam hospitij principis manserant. Et ita altera die, octauadecima Calendarum Octobrium, manè multa turba conuenit ad Sexti, secundum præceptum Galerij Maximi proconsulis. Et ita idem Galerius Maximus proconsul eadem die Cyprianum sibi offerri præcepit, in atrio Saucialo sedenti.

Vide in san-
cto Episco-
po vigilan-
tiam patro-
nis erga pu-
ellas seruā-
das.

Cumque oblatum fuisset, Galerius Maximus proconsul Cypriano Episcopo dixit: Tu es Thascius Cyprianus? Cyprianus Episcopus respondit: Ego sum. Galerius Maximus proconsul dixit: Tu Papam te sacrilegæ mentis hominibus præbuisi? Cyprianus Episcopus respondit: Ego. Galerius Maximus proconsul dixit: Iusserunt te sacratissimi Imperatores cæmonari. Cyprianus Episcopus dixit: Non facio. Galerius Maximus ait: Consule tibi. Cyprianus Episcopus respondit: Fac quod tibi præceptum est. in re tam iusta, nulla est consultatio. Galerius Maximus collocutus cum consilio, sententiam vix ægrè dixit verbis huiusmodi: Diu sacrilega mente vixisti, & plurimos nefariæ tibi conspirationis homines aggregasti, & inimicum te dijs Romanis & sacris legibus constituisti, nec te pij & sacratissimi principes Valerianus & Gallienus Augusti & Valerianus nobilissimus Cæsar ad * sectam cæmoniarum suarum reuocare poterunt. Et idèd cùm sis nequissimorum criminum auctor & signifer depræhensus, eris ipse documento his, quos scelere tuo tecum aggregasti: sanguine tuo sancietur disciplina. Et his dictis, decretum ex tabella recitauit: Thascium Cyprianum gladio animaduerti placet. Cyprianus Episcopus dixit: Deo gratias.

Sententia in
eum placata.

* cōsensum

Post hanc verò sententiam turba fratrum dicebat: Et nos cum ipso decollemur. Propter hoc multus fratrum exortus est, & multa turba eum profecuta est. Et ita idem Cyprianus in agrum Sexti perductus est, & ibi se lacerno birro expoliavit, & genu in terram flexit, & in orationem se Domino prostravit. Et cùm se dalmatica expoliasset, & diaconibus tradidisset, in linea stetit, & cœpit spiculatorē sustinere. Cùm venisset autem spiculator, iussit suis, vt eidem spiculatori viginti quinque aureos darent. Linteamina verò & manualia à fratribus ante eum mittebantur. Postea verò beatus Cyprianus manu sua oculos sibi texit. Qui cùm lacinias manuales ligare sibi

Vult fidelium
deuotio cum
comoti.

27. aureos
iubet dari
spiculatori

no u

non potuisset, Iulianus presbyter & Iulianus subdiaconus ei ligauerunt. & ita beatus Cyprianus passus est, eiusque corpus propter gentilium curiositatem, in proximo positum est cum cereis & scholaribus, in areis Macrobij Candidi procuratoris, quæ sunt in via Mappaliensi iuxta piscinas, cum voto & triumpho magno. Post paucos autem dies Galerius Maximus proconsul decessit. Passus est autem beatissimus Cyprianus martyr die octauadecima Calendarum Octobrium, sub Valeriano & Gallieno Imperatoribus: regnante verò Domino nostro Iesu Christo, cui est honor & gloria in secula seculorum, Amen.

Nota corp⁹
eius positū
cum cereis,

SERMO BEATI AVGVSTINI EPISCOPI
DE S. CYPRIANO EPISCOPO ET MARTYRE.
*Eius Sermonis meminit Possidius in Indiculo
operum S. Augustini.*

Sermonem à nobis debitum auribus & cordibus vestris, exigit tam grata & religiosa solennitas, qua passionem beati martyris celebramus. Tristis proculdubio tunc Ecclesia fuit, nō damno cadentis, sed desiderio recedentis, semper cupiens videre præsentem tam bonum rectorem atque doctorem. Sed quos afflixerat sollicitudo certaminis, consolata est corona victoris: & nunc non solum sine vlla tristitia, verumetiam cum ingenti lætitia, cuncta, quæ tunc gesta sunt, legendo recolimus: dieque isto nobis gaudere concessum est, non timere. Neque enim formidamus terribiliter venientem, sed expectamus hilariter redeuntem. Placet itaque, vniuersam illam fidelissimi, & fortissimi, & gloriosissimi martyris passionem, cum exultatione recordari præteritam, quam tunc fratres sustinere futuram. Primò igitur, quòd pro fide confessionis Christi, in exilium Curubin missus est, non sancto Cypriano aliquid nociturum, sed multum illi præstitum ciuitati. Quòd enim ipse mitteretur, vbi ille non esset, propter cuius testimonium mittebatur? Christus ergo, qui ait: Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem seculi, in omni loco membrum suum excipiebat, quocumque furor inimici pellebat. O stulta infidelitas persequentis. Si quæris exilium, quòd Christianus iubeatur ire, prius, si potes, inueni, vnde Christus cogatur exire. De patria sua in alienam te arbitraris excludere hominem Dei, in Christo nusquam exulem, in carne vbiq̃ peregrinum.

Solennitas
tā antiqua
S. Cypriani.

Curubita-
nū exilium
eius.
Matth. 28.

Passio eius
diuinitus re-
uelata.

Exa. 33.
Luc. 23.

Exemplum
boni pasto-
ris.

Iohan. 21.

Sed iam cōmemorare & considerare delectat post illud, quòd Cyprianus non senerat, sed inimicus putabat exilium, quid ex ordine passionis ipsius consecutum sit. Cùm enim Cyprianus sanctus martyr, electus à Deo, de ciuitate Curubitana, in qua exilio præcepto Aspasij Paterni proconsulis missus fuerat, regrederetur, in hortis suis manebat: & indè quotidie sperabat veniri ad se, sicut ostensum erat illi. Quid iam fremeret persecutoris impetus aduersus cor semper paratum, accedente etiam Domini reuelatione firmatum? Quandò enim desereret patientem, qui non est passus præoccupari nescientem? Iam ergò quòd ad eum passioni exhibendum duo missi sunt, qui eum etiam secum in curriculum leuauerunt, in medioque posuerunt: & hoc diuinæ admonitionis fuit, vt gaudens recoleret, ad eius se corpus pertinere, qui inter iniquos reputatus est. Christus nanque inter duos latrones ligno suspensus, ad exemplum patientiæ præbebatur: Cyprianus autem inter duos apparitores ad passionem corruptatus, Christi vestigia sequebatur. Quid illud, quòd cùm in aliam diem dilatus, apud custodes esset, atque illuc se multitudo fratrum ac fororum cōgregans, pro foribus pernoctaret, custodiri puellas præcepit, quanta intentione considerandum, quanta laude prædicandum, quanto præconio commendandū est? Vicina corporis morte, non moriebatur in animo pastoris vigilantia pastoralis, & cura tuendi Dominici gregis vsque ad extremum vitæ huius diem mente sobria tenebatur: nec excutiebat ab animo diligentiam fidelissimi dispensatoris manus tam proxima cruenti carnificis. Ità se martyrem cogitabat futurum, vt esse non obliuisceretur Episcopum: magis curans, quam rationem pastorum principi de commissis sibi ouibus redderet, quàm quid infideli proconsuli de fide propria responderet. Amabat quippè eum, qui Petro dixerat: Amas me? Pasce oues meas. Et pascebat oues eius, pro quibus sanguinem

Amator pu- sanguinem fundere, illum imitans, properabat. Custodiri puellas praecepit, sciens se
 ellaris inno- non solum habere simplicem Dominum, sed etiam versipellem aduersarium. Itaque
 etia & ca- non solum habere simplicem Dominum, sed etiam versipellem aduersarium. Itaque
 stratis S. aduersus leonem apertè fremmentem, in confessione virile pectus armabat: aduersus
 Cyprianus. insidiantem lupum gregi, sexum foemineum muniebat.

Ita verè sibi consulit, qui Deum iudicè cogitat, apud quem causam gestæ huius vi-
 ræ, atque ab illo sibi muneris iniuncti quisq; dicturus est. Vbi omnis homo recipit, sic
 2. Cor. 5. ur testatur Apostolus, quæ per corpus gessit, siue in bonum, siue in malum. Ita sibi con-
 Oportet. sulit, qui ex fide viuens, & satagens nè ab extremo præoccupetur die, extremum diem. Ita
 præparatio ad mortem. putat omnem diem, & sic Deo placitos mores perducit vsq; ad extremum diem. Ita
 sibi beatus Cyprianus Episcopus misericordissimus, & martyr fidelissimus consule-
 bat: & non sicut eum lingua subdola diaboli per os possessi à se impij iudicis monere
 videbatur, dicens: Consule tibi. Cum enim eius immobilem mentem videret, quoddam
 ei dixit, Iusserunt te principes ceremoniari: responditque ille, Non facio: adiecit, &
 ait: Consule tibi. Ipsa est lingua subdola diaboli, etsi non huius, qui nesciebat quid lo-
 quebatur, illius tamen, qui per eum loquebatur. Loquebatur enim pro consulo, non
 tam secundum principes homines, quorum iussa sibi met iniuncta iactabat: quam se-
 cundum principem potestatis aëris, de quo Apostolus dicit: Qui operatur in filios diffi-
 dentie. Quem per huius quoque linguam operari Cyprianus nouerat, quod ipse non
 nouerat. Nouerat, inquam, Cyprianus, cum à pro consulo audiret, Consule tibi: quod
 caro & sanguis dicebat stolidè, hoc diabolus dicere subdolè: atq; intuebatur in vno
 corpore duos, istum oculis, illum fide. Nolebat eum iste mori, nolebat ille coronari.
 Proinde circa istum placidus, circa illum cautus: huic apertè respondebat, illum oc-
 cultè vincebat. Fac, inquit, quod tibi præceptum est. In te tam iusta nulla est consulta-
 tio. Consulit enim, qui consilium vel impertit, vel quaerit. Sed pro consulo non à Cypri-
 ano consilium accipere volebat, sed eum potius, ut à se acciperet, admonebat. At ille:
 In re, inquit, tam iusta, nulla est consultatio. Non adhuc consulo, quia non adhuc du-
 bito. Abstulit enim mihi dubitationem ipsa iustitia. Iustus autem, ut securus moriatur
 in carne, certus uiuit in fide. Præcesserant Cyprianum multi martyres, quos flagrantibus
 exhortationibus suis ad vincendum diabolus accenderat: & erat utique iustum,
 ut quos veridicus loquendo præmiserat, patiendò intrepidus sequeretur. Ergò in re
 tam iusta, nulla est consultatio. Quid ad hæc dicamus, quid ad hæc exultemus tanta
 conceptione gaudiorum? In quid erumpat cor nostrum & os nostrum, nisi in ipsam
 venerabilis martyris vltimam vocem? Cum enim Galerius Maximus decretum ex li-
 bello recitasset, Thascium Cyprianum gladio animaduerti placet: respondit ille, Deo
 gratias, Habentes igitur de re tanta memoriam præsentis loci, festiuitatem solennissi-
 mi diei, propositionem saluberrimi exempli, omnibus medullis nostris dicamus &
 nos, DEO GRATIAS.

Ephes. 6.

In reb⁹ ma- nifeste iustis non est habenda consultatio.

Deo gratias dicit fortissimus martyr, dum capiti interitur.

MARTYRIUM SANCTI ET MAGNI MARTYRIS NICETAE, AVTHORE

Simeone Metaphrasste.

15. Septembris.

Gotthi Danubij accolæ.

ICTRICA martyris Nicetæ hodie celebramus certamina, non quæ princeps Apostolorum Petrus erudijt, & qui Pontificis Clemētis fuit socius, & quem Commodus Tyrannus propter Christum illato consummauit martyrio. Non cōuenimus, ut huius celebremus certamina: sed quem (Quod ad laudē quidem est præclarior & præstantior) regio tulit barbāra. Sciunt omnes fluuiū Istrum, magnitudine quidem inter fluuios clarum, quem lingua eius regionis appellat Danubium. Gotthos autē, qui illo tempore excefferant è patria, fluuius habebat accolæ. Hic ergo admirandus Nicetas, natus è Gotthicis seminibus, & primum honorem apud illos nactus, tam propter claritatem generis, quam propter aliam animi & corporis indolem & dexteritatē, non erat vita Gotthus, nec moribus, nec fide. Nam genus quidem vincebat ingenium: amor autē in Christum, barbaram opinionem: studium verò virtutis, intemperantiam Gotthicam & feritatem.

Hic

Hic autem in adolescentia hauserat sacra fluentia doctrinæ Theophili. Quem quidem Theophilum, cum eius fidei fuisset commissus Gotthorum Pōtificatus, accepimus interfuisse primæ synodo Nicenæ, manuque & lingua apud omnes confirmasse dogmata pietatis. Cum autem non multum intercessisset temporis, & in gente Gotthorum bella erupissent intestina, & essent diuisi in duas partes, & vni quidē præesset Phritigernes, altera autem valdè terribili pareret Athanaricho, hic Athanarichus, Phritigernes in rebus suis afflictis spectauit ad Romanam dexteram, & veniens transfuga, petiuit auxilium. Valens autem Christi inimicus, eo tempore tenebat sceptrum Romana. Qui cum iussisset ijs, qui erant in Thracia, militibus ferre opem exuli, Phritigernes, Thracio exercitu accepto, & eo, qui sibi remanserat, transmittit Istrum. Itaque ferentes diuinam Christi Crucem, præcedentem omnes suas copias, prælio configunt cum aduersarijs, & eum, qui vicerat, facile vincunt, & illius multitudo partim quidem caditur, partim capitur, cum Athanarichus turpissimè cum paucis sue vitæ fuga consuluisset. Hæc fuit causa & occasio, cur multi ex ijs, qui præcesserunt, Gotthis, religionem amplexi sint Christianam.

*Vrphilus autem fuit Theophili successor in munere Pontificali, qui cum eo quæ synodo Nicenæ interfuerat eadem sentiens, & postea confederat cū ijs, qui Constantinopoli in secunda sancta synodo fuerunt congregati. Hic cum esset vir prudens & doctus, inuenit figuras literarum, & sonos Gothicæ voci conuenientes, & cum in eis sacram nostram & diuinitus inspiratam scripturam à Græca in linguam Gothicam verisisset, omni studio & diligentia effecit, ut eam discerent, qui erant suæ gentis. Quamobrè magnum incrementum accipiebat pietas apud barbaros, & indies proficiebat. Athanarichus autem cum procedente tempore se à damno, quod acceperat, recreasset, & in locum pristinum reuertisset, non peruénit tamen ad pietatem & veram religionem: sed multos quidem ex Christianis Gothicis & Barbaris subijciebat supplicijs: magis autem mouebatur aduersus generosum Nicetam, qui & generis claritate, & pietate superabat eos, qui erant sui generis. Gratiano autem pio & clementi Romanum ac paternum administrante Imperium, impius & eadem spirans Athanarichus, ipse per se aduersus pios eadem parabat, & efficiebat, ut qui ei parebant, ipsum imitarentur. Isti ergò Dei hostes execrandi, cum pietas martyris in dies prædicaretur, egrè ferebant, minabantur, indignabantur, aggrediebantur eum de medio tollere. Quæ quidem Nicetas parum curas, nihilominus pergebat prædicare pietatem. Tandem in iram apertam erumpentes, repente martyrem inuadunt eo tempore, quo prædicabat, ipsumque rapiunt, & vi trahunt, & vrgent, ut fidem abiuret. Sed ille quidem nec verbis, nec factis desistens à pietate, & à libera Christi confessione, ludum & irrisionem esse ostendebat illorum inuasionem. Illi autem cum contriuisent partes eius corporis, (ò insaniam) eum etiam in ignem iniiciunt. Sed sic quoque patiens sanctus, neque lingua desistebat Deum hymnis celebrare, neque corde in eum credere. Quo circa ad finem vsq; immobilem seruans confessionem, cum multis alijs, qui erant eiusdem generis & fidei, dignus fuit habitus coronis martyricis, anima sua in manus Dei tradita.

Marianus autem quidam vir pius, Cilix genere, ex ciuitate, quæ illic est, ortus, nomine Mopsuestia, illo tempore versans in locis, quæ sunt circa Istrum, propter fidei conjunctionem & morum similitudinem, quæ quidem magna ex parte inter se conueniunt, euaserat martyri familiaris & amicus, & degebat in eisdem ædibus. Hic postquam ille sinem accepisset martyricum, considerabat, & multas apud se versabat cogitationes, quoniam modo posset corpus amici accipere, maximè tali sine ornatu. Cum ergo sic consideraret, tandem in tempesta nocte propter metum Athanarici, (ipse enim non permittebat, ut acciperetur corpus martyris) accedens in eum locum, in quo erant proiectæ sanctorum reliquiæ, quoniam ignorabat, quodnam esset, quod querebatur, ab eo docetur, à quo Magi didicerunt illius adorationem. Virtus enim quædam celestis & incorporea, stellæ forma suscepta, bonum præcedebat Marianum apertè & euidenter, neque desistit hoc facere illa stella, quæ apparebat, donec ostendit id, quod desiderabatur. Id autem erat non reliquiæ aliquæ & pars, sed corpus integrum illius verè beatæ animæ. Quod quidem apparuit igne fuisse potentius, sicut etiam volebat eius appellatio, nisi quod solum quædam seruabat vestigia, neque ea aperta, sed

Theophilus Gotthorum Episcopus.

Phritigernes

Nora S. Cruis vim.

Vrphilus Theophilus successor in Episcopatu.

Athanarichus persequitur Christianos.

S. Nicetas vacat sanctæ prædicationi.

Ab hostibus capitur.

In ignem mittitur.

Abit ad caelos.

Marianus Cilix S. Nicetæ familiaris.

Matth. 2. Nota remanentem.

S. Nicetæ corpus ignis non laesit, sed

sed vt tantum appareret, id cum igne esse congressum. Hoc ergo sacrum corpus cum thecæ imposuisset, martyricis, vt oportet, & sacris id honoras orationibus, transiit in suam patriam, & tunc ipsum domi suæ deponit.

Templum
S. Nicetæ.

Auxentius
Episcopus
terrore affe-
ctus nō an-
det eius di-
uidere reli-
quias.

Nota anti-
quū morem
adhibendi
reliquias in
templorum
consecrati-
one.

Nota Le-
ctor.

Curatur ma-
nus arida
cuiusdam.

Esa. 54.
1. Cor. 2.

Sed quauis illud ita se haberet, & maneret in domo priuata, publicas tamen ef-
fundebat curationes. Etenim cum esset domus bonæ animæ, non satis habebat vni-
uersis aedibus sua circumscribere miracula: sed erat communes deliciae Mopsuestanorum,
immò verò eorum quoque, qui aliunde ventitabant, vsus fructus, qui non consume-
batur. Procedente autem tempore, templum quoque, excitatur martyri, & ipsum cor-
pus suscipit venerandum, apertissima deceterò cōferens beneficia, & resistens omni-
bus morbis & vitijs. Illa tamen domus, quæ athletam primò accepit hospitio, ditatur
pollice sacre illius domus, & hanc propriam gratiam amico Mariano dat ille egregi-
us Nicetas, honorans amicitia leges & hospitalitatis. Quod quidem nulli alij sinita-
cere, in hoc quoque amico gloriam tribuens. Etenim Auxentius, qui erat dicte ciuita-
tis Episcopus, cum aggressus esset eius corporis aliquid diuidere & accipere, nihil qui-
dem accepit eorum, quæ volebat: eum autem non paruus inuasit metus, nec eiusmo-
di, vt nō in apertum prodiret, aut lateret, sed quo eius quoque anima fuerit valde agi-
tata, & alios docuerit ijs, quæ vidit, & terrore, quo est affectus, vt nemo deinceps ma-
num audacem porrigeret, neque vllam partem eius corporis, cum esset præter ipsius
sententiam, auelleret. Quoniam modo autem metus hic acciderit, & quibusnam ver-
bis prohibitus fuerit, nē aggrederetur, explicabimus.

Excitauit hic quidem Pontifex, amicus martyrum, templum victoria insignibus
martyribus, Taracho, Probo & Andronico, quod positum est ante muros ciuitatis
Mopsuestæ. Cum autem ipsorum sanctorum ei deessent reliquæ ad consecrationem
templi ædificari, eas autem haberet vrbs illi propinqua, nomine Anabarza, ei promif-
sa parte reliquiarum huius præclari Nicetæ, illorum martyrum accepit reliquias. Cum
itaque oporteret impleri id, quod promissum fuerat, & sepulcrum fuisset effossum, &
sublatus esset lapis, qui fuerat impositus, protinus quidem cōfringitur marmor, nul-
la apparente causa: apparet autem mortuus, habens membra honestè composita, &
corpus à priori corpore nihil differens. Cum ergo eum oporteret accipere partem
corporis, & illud terigisset manus eius, qui sepulcrum effoderat, nihil quidem ea acci-
pit, fit autem mox arida, metusque & tremor statim inuadit eum, qui id ausus fuerat.
Deinde fit terræ motus, & erumpit tonitrua, & frequētia micant fulgura, ijs, qui ade-
rant, afferentia metum intolerabilem. Quod quidem cum sacrosanctus adspexisset
Auxentius, (satis enim intelligebat, quid Deus significaret) eius quidem, qui passus
fuerat, manum aridam adducit ad reliquias, non vt rursum aliquid accepturam, sed
potius vt tacitè petituram veniam audaciæ, & consecraturam curationem. Est enim,
dicebat, tibi, o sancte, multo facilius, cum sis bonus, & boni imitator, curare, quam
lædere: Et si illud vel nolens præbuiisti, quomodo non hoc magis dabis ex tui animi
sententia? Curatur itaque affecta manus, & prædicat virtutem & bonitatem eius, qui
curauerat. Deinde verò Pontifex, cum sacrum eius sepulcrum honorasset hymnis &
glorificationibus, ei pristinam figuram restituit, nulla in re mutata, nisi quod se habe-
bat melius & honestius.

Sic glorificat Deus eos, qui ipsum glorificant: sic magnificat eos, qui ipsum magni-
ficant. Non vniuersum hinc donans: minimè: sed ex his futura præbens conijcienda.
Nam quæ hinc dantur, etsi inter omnia sensilia sint præstantissima, auribus tamen si-
gnificantur, & oculis comprehenduntur: Quæ autem illic sanctis manent, neque oculis
vidit, neque auris audiuit, neque in cor hominis ascenderunt. Talia enim sunt,
vt didicimus, quæ à Deo parata sunt ijs, qui ipsum diligunt. Quæ detur
nobis omnibus consequi gratia & benignitate Domini
nostri Iesu Christi: Cui gloria & potentia in secu-
la seculorum, Amen.

VITA

VITA BEATISSIMI AICHADRI ABBATIS
* GEMMETICENSIS, AVTHORE FVLBERTO. FVIT AV. * Gimetici-
tem hic Aichadri post S. Philibertum Abbas, & nunc in Præpositura Hassprens-
quiescit prope Valencenas in Hannonia, atque illic cum S. Hugone
Archiepiscopo Rothomagensi demones ab ob-
sessoribus expellit.

PROLOGVS AVTHORIS.

Ominis suis, * Gimetensis cœnobij scilicet fratribus sanctissimis, * Gemmeti-
Fulbertus peccator salutem. Quod in vita beati Aichadri manu ^{centis}
mittere toties à vobis iussus, toties distulisse accusor, si causam vo-
bis libeat discutere, nō irrationabiliter, vt mihi videtur, tanti oneris
sarcinam subterfugisse reperiar. Nam, vt vera fatear, vitæ ipsius
textum, casu mihi repertum, aliquando percurri, quem per loca
sanè verborum inanibus flucturis, vt ita dicam, imprægnatum of-
fendi. Quas si iuxta mandatum vestrum demere voluisssem, & lo-
cum vacantem sine additamento dimississem, dum interrupta verborum series malè
coherentes efferret sententias, non castigatum, sed decurtatum potius, & totum in-
conueniens opus reliquisssem. Nam vestimentum, quod sub seris ad solennem vsum
seruatur, si forte tinea demolientibus, aut quouis modo diruptum, hiærem scissuram
effecerit, vltèrius ad antiqui decoris speciem non valet reparari, nisi quis ex consimili
materia & conformi opere pertusum hiatus subtili etiam arte ita repleuerit, vt nec
commisuræ signum vllum in eo appareat, néve intuitu oculi quis possit aduertere,
quod à pristina soliditate aliquid defuisset. Ego igitur tam subtilis ingenij peritiam in
me vigere non sentiens, decreui aut ex toto ommittere, aut ex toto, si fas esset, innoua-
re. Sed istud superbum, illud arduū videbatur. Nam iussa vestra prætermittere, super-
bum erat: quod supra vires est attentare, temeritas, non ratio, fuerat. Verum diu mihi
super hoc hæsitanti, proxima nocte visã est quædam veneranda canitie superuenisse ^{Viso Au-}
persona, vna quidem manu virgam, altera codicem gestans. Virgam, qua puerorum ^{thoris, cur-}
errata corriguntur: codicem verò, hunc ipsum, vt mihi videbatur, quem casu mihi ob- ^{stanti ad}
latum percurrisse me superius intuli. Cum his verò & alia, quæ ad vsum artis scripto- ^{hæc scriben-}
riæ quæri assolent. Intendere in eū iubeor. Ille motu indignantis, me in hunc modum ^{dâ historiam}
coërcuit: Vsq̄quod, inquit, serue piger, vsquequod ignauiter agis? Vsq̄quod inobedi- ^{accidentis,}
ens eris? Sic minaci me fronte increpitans, codicem cum his, quæ tenebat, præter vir-
gam, mihi iactare visus est, ita dicendo: Accipe, & nē vltra dissimules: alioqui venio ti-
bi, & non virgis, sed scorpionibus te vt ignaum & pigritantem cadam alumnus.
Mox interrupte diluculo, stupore simul & horrore consternatus, à lecto dissilui,
& ad opus iniunctum, (quid enim aliud facerem?) quamlibet imparè me accinxi. Su-
per quo lectorem, quisquis ille est, obsecro, vt si quid in eo absolum, aut, quod asti-
mo, rustico stylo editum inuenerit, non obliquo zelo fatuum damnet scriptoris in-
genium, sed iubentis veneretur imperium. Nec delectetur pasci amara salugine ca-
uillationis exemplo eorum, quibus familiaris est vsus, seu rectum, seu prauum quid
ab homine audierint, infestis illud odijs impugnare. Nam cum persona per inuidiam ^{Nota quid}
diuiplicet, nec recta, quæ protulerit, placet. At contra bonorum corda, quibus in odi- ^{mali pariat}
um non venit persona, sed culpa, sic praua dijudicant, vt recta, quæ dicuntur, assumat. ^{inuidencia.}
Discernendis enim sententijs æquissimi arbitri resident, & sic malè prolata respuunt,
vt tamen approbent, quæ ex veritate dicta cognoscunt. Solet nanque inter spinarum
multitudines de frugis semine spica succrescere. Cauta ergo manu operantis
agendum est, vt dum spina tollitur, spica nutriatur: quatenus qui stu-
det eradicare, quod pungit, non erit seruare, quod reficit.

Hanc ergo lector si mihi veniam præ-
stet, incipiam.

VITA

25. Septembris.
Cap. 1.
Vberras soli Pictauensis.

Parentes S. Aichadri.

Virtutibus pollet adhuc paruus.

Votū maris eius pariturientis.

Magn' cōceptus mundū Aichadri puerū.

Cap. 2.

Tradit se in disciplinam quidam sancto viro.

LINTER nobilissimas Aquitanie vrbes, Pictauis ciuitas cepit attollit, quæ hinc murali ambitu circumscripta, hinc copijs militaribus suffulta, & suos fouet ciues interius, & hostiles procul pellit incurfus. Nam præter cæterorum gratiam elementorum, etiam soli vberras & publicam famem repellit, & annuis successibus affluentis vindemiæ germina grata refundit. Felix hac rerum opulentia freta ciuitas, sed longè felicior patrocinijs sanctorum præmunita. Huius intrâ mœnia miles quidam alto parentum sanguine ortus, prædiues opibus, inter conciuēs suos, quod rarum esse constat, sine inuidia pollebat, nomine Ancharius. Huic erat vxor cognomento Ermena, claris & ipsa orta natalibus, quæ generosi sanguinis profapiam egregia morum dignitate longè superabat. Cui circa pauperes & peregrinos officiosa sedulitas, multiplicem apud Deum & homines gratiam acquirebat. Eius Dominus operibus complacatus, filium illi dedit nomine Aichadrum. Qui sacro fonte innouatus, & intrâ patrios lares enutritus, mox vt annos intellectuales attigit, superna illustratione præuentus, quod ætas immatura non dederat, multiplici decore virtutum clarus emicuit, sanctis studijs deditus, in quibus est animæ nobilitas, morum honestas, decus naturæ, laus disciplinae. De illo pater & mater vario inter se sermone conferebant, quo videlicet cultu, aut quo viuendi ordine se puer egregius gerere deberet: an in patrijs armis se ad militiam secularem accingeret, an sub clericali toga in sortem Domini computari deberet. Pater siquidem sub Rege Clotario militando, crebris expeditionibus & armorum bellica sarcina perfractus, iam ab ingrato labore, si fas fuisset, quiescere præoptabat: sed ex decreto legis patriæ hoc vnum necessarium illi incumberebat, vt si terrena patrimonium inconcussè seruare maluisset, ipse resumptis armis ob defensionem patriæ ad bella procederet, aut ipse se vicariæ opis auxilio tueretur. Hac legis obseruatione præstrictus pater, filium militaribus negocijs assuescere præmonebat, vt tali in tempore filius inter armatas legiones militaturus, patrem supporteret annosum. Mater verò econtra mariti consilium longè aliud inflectere nitebatur, protestata se pro filio voris insolubilibus esse obligatam. Nam eo tempore, quo ipsa partu imminente crebris doloribus quatiebatur, affirmabat, si saluo partu, cæli Dei adiutorio motis periculum euasisset, affirmabat, inquã, se quicquid peperisset, diuinis cultibus deuouisse. Hanc igitur sibi præstari à marito indulgentiam postulabat, nè retractata promissione voti ream efficeret, nè filius pro hac re aliquando iudicio Dei periclitaretur. Verùm dum pater multa obstinatione votum mulieris improbarct, nec ipsè proposito suo emolliri potuisset, ecce ad dirimendam litem inter eos medius illis filius interuenit, dicens patri, nulla se rerum mortalium ambitione tenèri, & ideo nulla inanis militiæ pompa delectari. Christi, inquit, pater, me militem esse decreui: me, nisi mors, à militia Christi nemo auellere præualebit, dum tamen, quo id implere valeam, me interim à catholicis authoribus liceat addiscere. Vidēs pater filium immutabilis propositi tenere constantiam, noluit eum vltra turbare: quin potius se & filium voluntati Dei attribuit, vt quod filium superna inspiratio euocasset, eò & liberet pater annueret.

Erat eo tempore in finitima regione senior quidam, vitæ honestæ actibus deditus, in studijs liberalibus fundatus: qui quanto solerti erat fretus ingenio, tanto æqui & recti erat constantissimus defensor. Huic familiaris erat consuetudo, auditores suos de contemptu mundi, de beata vita succedentibus exemplis informare, seipsum alijs continentia ac sobrietatis speculum exhibere. Porro de remotis ac vicinis partibus huic ad instruendum diuites & nobiles filios suos transmittēbāt, quia ipse eo loci, totius disciplinae arcem tenebat: de quibus postmodum Apostolici sacerdotes, venerabiles abbates, & animarum rectores in sancta Ecclesia claris emicuerunt exemplis. Quid plura? Huius egregia fama excitatus puer bonæ indolis, venerabilem virū adij, expostulans ab eo intimæ conuersationis ipsius sibi locum non negari. At senior cauidam sanctam itineris, generis quoque & rerum ex ordine seriem percontatus, puerum gratanter suscepit, summaque diligentia tractauit. In primis diuinæ Psalmodiæ iussit puerum

præguare dulcedinem, quam mira celeritate addidit. Nec mora, nouitius scholasticus infra breue tempus in omni genere sacre disciplinae ad eò perfectus emicuit, vt cunctos non solum præiret scientia, sed virtutum quoque superexcelleret gratia, potens in ieiunijs, patientia fortis, humilitate fundatus, cæterarum etiam virtutum gratia decenter ornatus. Erat adhuc decem, vt videbatur, annorum.

Interea subit cogitatio, vt quia confluentem turbam vitare nō poterat, quæ secretum amantibus permolesta est, locum quemlibet desertum, quemlibet remotū quæreret, in quo à mundi turbine remotam vitam in arcem summæ contemplationis & quietis solidaret. Hæc illi cogitanti auditus est locus celeberrimus, cui nomen Ansonis, in quo monachorum non minima turba regularis vitæ disciplinam seruabat. Hic ille valdè appetens, iam duodennis eò properare voluit, sumpta prius à magistro licentia, & parentibus salutatis, qui eum summo perē ab ea intentione reuocare conabantur. Quibus cum ille nulla ratione persuadere posset, vt paterentur ipsum Deo seruire, quod & mater & ipsemet quoque Deo vouissent, illis inuitis ad locum memoratum abcessit. Quò cum deuenisset, cum omni reuerentia à fratribus monasterij excipitur. Dehinc exploratis singulorum officijs, huius humilitate, illius obedientia, alius charitate, cæterorum quoque digna conuersatione, à patre monasterij & fratribus venerandum adolefcentem expetijt, vt intrâ sanctum eorum collegium aliquandū ipsum licuisset commorari, & eorum exemplo sanctæ religionis habitu informari. Nec illud difficilè impetrauit, profitentibus cunctis, se communionem eius delectari. Susceptus itaque intrâ caulas Domini gregis agnus innocens, memoranda de se virtutum exempla cunctis exhibuit. Quis enim humilitatis, quis obedientiæ & patientiæ ipsius documenta valeat explicare? Ibi coma capitis deposita, iugum Christi suauè suscepit. Nec Christus lucernam suam sub modio diu latere passus est: verum cæci & claudi, & varia clade depressi, monitis Angelicis ad eum ire iubentur. Nec mora: quocumque genere morbi vexati tenebantur, celere reportabant salutem. Quod ille factum à nobilitate hominū, si fas fuisset, occultare nitebatur: sed magnalia Christi per vicos & plateas vox publica personabat, quæ in aduentu Aichadri præsentem regionem à Deo visitatam esse asserbat. Nam etsi homines ex iussu viri Dei silere voluissent, tamen ex oblectis corporibus dæmones cieci, fateri cogebantur. Mirantur senes, mirantur iuuenes tantam in eo virtutum gratiam subito emicuisse, mirantur ciues, mirantur agricolæ inauditam fertilitatis gratiam terris infusam.

Iam viginti annorum cursum venerandus expleuerat adolescens, cum quadam die à fratribus obedientiæ onus impositum expleturus, longius à monasterio digrederetur, diuinæ Psalmodiæ cursum ex more solus decantans: & ecce repente vox illi callitus emissa huiusmodi insouit: Ibunt sancti de virtute in virtutem. Hinc ille circumspectans, dum loquentis personam nullam intuetur, vocis tamen dulcedine oblectatus, mirari cœpit qui solitarius in cedebat, à quo vel ad quem vox hæc personuisset. Curiosè igitur perlustras, dum neminem comparuisse videret, intellexit se cælestis oraculi voce portendi: vt per innocentia semitam gradiendo, de imis ad alta virtutum proficeret, donec intimæ cōtemplationis oculo supernæ visionis lucem penetraret. Iam certus vir Domini, intelligit præcedentis versus finem sibi seruari, & consequenter adiecit: Videbitur Deus deorum in Sion. Huius rei signum nulli in vita sua mortali pandere voluit, nisi cuidam probatissimo seniori, & fidelis silentij viro, quæ, vt & ipse celaret hoc, summo nisu obtestatus est. Sed quauis quotidianis incrementis antea in Christi famulatu profecisset, ex hoc tempore arctioribus ieiunijs & vigilijs carnem domare studebat: vt nulli dubium foret noua de cælo mandata suscepisse, quem sic repente ab anterioris vitæ vsu immutatum videbant.

Interea de sua parentumque salute sollicitus, cœpit meditari, qualiter patris animi attentare valeret, vt de rebus hæreditarijs suis Ecclesiam Dei hæredem faceret, & in sumptus seruorum Dei partem aliquam transcriberet. Egressus igitur, patrem fiscalloquitur: Tu quidem, pater charissime, ante hos annos me hortabaris, vt relicto proposito, ad terrena & caduca patrimonium conferrem, nè alienus hæres in ius mihi debitum subintraret. Quia in re si tuo fractus imperio à Christi militia apostatassem, & ad mortale seculum & carnale me conferrem matrimonium: obsecro te, quam tibi animæ beatitudinem exinde venturam præuideras, dum ex nobis filij & agnati progeniti, in conuiuia, aut certè in vanam & pompaticam militiam effundentes, omne patrimonium perderent? Quocumque verò anima tua poenali ergastulo

teneret:

teneretur, nihil illi sanè curarent, dum illis in delicijs & voluptatibus iucundam sibi vitam agere licuisset. Proinde si patrimonium vestrum in aeterno testamēto vultis adscribi, talem ego vobis quæro heredem, per quem illud & nunquam amittere, & semper habere possitis: per quem illud & temporaliter habere, & aeternaliter valeatis possidere: Hæredem, inquam, qui vobis pater & mater sit, qui vos nec in hac vita deserat, & aeternæ vos patriæ ciues efficiat. Si quaritis, quis iste tantus, vel quo parente editus: est reuera diuini genitoris vnica proles, noui & aeterni testamenti author potens, Ecclesiæ sponsus immortalis: quem si rerum caducarum vestrarum vultis habere consortem, nec mundanâ potestas, nec quæ cuncta subruit mors æmula, vobis eas adimere poterit. At si eas retinere vobis fatiùs videtur, videte, nè, dum securè tenere eas confiditis, irruptente mortis articulo cuncta penitus amittatis. Porrò vita breuis breuib; suppeditis alimentis, nec quæ diu stare non potest, longæuis stipendijs eget. Renocemus, si fas est, ab inferis illos diuites, illos potentes, tuos videlicet progenitores, quos nobilis sanguis, alta potentia regius cultus florentes inter suos conciuies exhibebat: reuocemus, inquam, & quæramus, quæ illis apud inferos constat potentia, quæ dignitates, qui ornatus: illis, inquam, quorum corpora tabe & putredine consumpta, intrâ sepulcra sua feruantur ad illum magni iudicij diem, quo recepturi sunt de benè gestis præmia, aut de malis supplicia aeterna. Vos igitur si ea, quæ sanctis promittitur, beatitudo delectat, salutaris consilij viam arripite: & quæ inuiti amissuri estis, aeternaliter seruare contendite. Ecce quæ mihi præstantiora ad vestram aeternam memoriã videntur, audistis: vos deliberate, quæ vobis animo potius confert sententia. Verùm præmonitos vos esse volo, vt si meo acquiescitis consilio, nè differatis vsque ad exitum vestrum: quia non reputabitur in præmium, quod non potestis ferre vobiscum.

Christi noui testamēti author & Ecclesiæ sponsus.

Iohan. 5.

Cap. 6. Parentes libenter eius consiliū amplectantur.

Nota antiquorum studij erga cōdenda & diuina monasteria.

Ansolaldus Episcopus Pictauiensis.

Psalm. 117.

Ad hæc pater tale filio dedit responsum: *Quis, ô fili charissime, quis nisi mente captus hoc consilium non credat nõ ab homine, sed à Deo inspiratum? Licet hucusquẽ tua inuenta pro nihilo reputauerimus, iam nihil superest, in quo nostra tibi voluntas contraire debeat. Tu qui es monitor, tu etiam huius fueris operis ordinator, tu procurator adesto. Tu ergò in quocunque nostri patrimonij loco ecclesiam Deo instaurare volueris, nostrum erit ex proprijs sumptibus ædificare, & ex terris, & cæteris, quæ in vltus famulorum Dei competere videntur, munifica largitate ditare. Tu nõsti haud procul à nobis quendam hereditarium nobis vicum * Quintianum, in quo monasterium in honorem sancti Petri fundatum, dominus Philebertus regulari disciplina communiuit: sed pro exigua rerum appendentium possibilitate, raro famulantium numero coarctauit. Tu ergò vnum, quod vis, è duobus elige: aut eundem locum de rebus facultatum nostrarum ampliorare contende: aut tu alterum in honorem sanctæ Mariæ in proprio territorio nostro ædificare nè differas: & nos illud terris & vineis, pratis & pascuis vberimis amplificare promittimus. Nec mora, de promissione patris hilarefcens, maturius explere ardebat, quod animo conceperat. Sed reputans, quòd incōsulto Episcopo illicitum foret sibi in qualibet dioecesi monasterium construere, Ansolaldum Pictauiensem Episcopum impiger adiit, (nam in parochia sua præfatus ager erat) & super huiusmodi assensum ipsius gratanter impetrauit. Ipse Episcopus libens annuit, ipse primus operi manum apposuit, ipse perfectum oratorium in honorem beatæ Mariæ dedicauit, ipse collata donaria sub testamento scripta roborauit. Quam dedicationis diem solennibus officijs peractam, non sine diuinæ autoritatis nutu expletam, qui assuerant, cognouerunt. Nam dum peractis officijs venerandus Episcopus & beatus Aichadrus ad horam refectionis cum cæteris fratribus ad mensam discubuisent, lector aperto codice, primò sibi oblatum versum Dauidicum intulit: Hæc dies, quam fecit Dominus: exultemus & lætemur in ea. Mox vir Apostolicus ex prophetalibus versu sumpta occasione, beatum Aichadrum intuens, iam præ gaudio silentium rupit, & spiritu exultante, Frater, inquit, charissime, nunquid audis, qualiter nos ad exultandum & lætandum diuina psalmodia præstringit? Credo etenim, nec vana fides, non fortuitu lectori prophetalẽ versum ad manum venisse: sed nutu ipsius, qui cuncta ordinar, factum esse constat, vt intelligeremus nos propheticò spiritu præmoneri, vt qui ad supernam Hierusalem festinamus, præsentis ecclesiæ solennem diem exultantibus animis celebrare curemus. Dubium sanè nulli credenti esse potest, quin hodiè super hanc domum, quam licet indigni Deo dedicauimus, supernæ ciuitatis pateat ianua, & ipse Dominus, licet semper*

per vota & preces fidelium libens suscipiat, hodiè tamen cunctis se præsentius exorabilem præbeat. Vndè & nos, qui filij Ecclesiæ sumus, matris nostræ huc diem festum ab anno in annu cultu celebriori renouare studeamus. Ità ordinatis omnibus, quæ loci & temporis opportunitas exigebat, abeunte pontifice, ipse dominus Aichadrus in loco resedit. In quo probatas personas sub regularis disciplinæ titulo constituit: ipse signifer diuinæ militiæ, ipse forma vitæ & speculum sobrietatis & iustitiæ, subiectis suis ad patriam cælestem verbo & exemplo ducatum præbebat intantum, vt crescente religione, infra breue tempus locus ille famæ celebrioris nomen obtineret.

Dies dedicationis ecclesiæ: cultu celebriori quotannis celebranda.

Hæc tempestate venerandus Dei sacerdos & Abbas Philibertus, Gimesiensis conuicij ecclesiam regebat, vir miræ abstinentiæ & doctrinæ, ac vitæ meritis decoratus: de quo liber vitæ editus, inter cætera, quæ ab eo gesta narrat miracula, patientiam & longanimitatem ipsius tantam enumerat, vt si ratio temporum & occasio carcerem, aut ignem, aut certè gladiu exhibuisset, hic certè tenebrosi carceris ergastulum non diffugisset, hic poenalis incendij flammam, aut ferientis gladium intrepidus subiret. Enimuerò quantas ab impijs insidias, quantas à falsis fratribus vsq; ad carcerem per tulit iniurias, cum tamen nullis ad odium iniurijs, nullis ad vltionem molestijs victrix patientia vnquam potuit incitari? Vigebat sanè in eo virtus autoritatis, qua Reges & principes malè agentes libera fronte corripiebat, longè ab eorum distans confortio, quales nostro hoc tempore in Ecclesia Dei conspiciamus, quod non sine dolore dicimus: quibus mos est prauorum principum mors aut omninò tacendo approbare, aut adulatoria arte demulcere. Vndè & ipse ab Ebroino, qui maior in aula regia, aduersus Francorum principes furiali mente cõspirauerat, quiq; beatum Leodegarium, varijs poenis cruciatum, fecit interfici: vndè ab eodem, inquam, Ebroino infestis odijs insectabatur, hæc maximè causa, quòd cum ad monasteriu, de quo præuaricator exierat, redire monebat. Quod cum ille minus audiret, beatus Dei athleta eum à communionem fidelium, velut reprobum & apostatam, extorrem fieri debere indicabat: Nam is Ebroinus sub rege Clotario Maior domus exiterat, & quia apud Regem præ cunctis familiaris gratiæ locum obtinebat, multos Francorum nobiles sublati exheredauit patrimonijs, varijsq; perturbare non destitit iniurijs. Verùm de sancto Rege Clotario, cum germanum ipsius Theodoricum in regnum fratris contra voluntatem Francorum substituere idem Ebroinus moliretur, Franci veteris iniuriæ memores, metuentes si eius dispositio præualuisset, ipse in eos rediuit crudelitatis animo perniciosius efferberet, perturbato ipsius consilio, Childericum sibi Regem fecerunt.

Cap. 7. Magna S. Philiberti virtus & sanctitas. Et vitæ habitetur 20. Augusti.

Nota, cur Ebroinus S. Leodegariū persecutus sit.

Et terrore consternatus Ebroinus, transfugio sibi consulere satagebat. Sed cum efugij tutum non reperiret consilium, postular à Rege, vt relictis omnibus, quæ possederat, in monasterio sub regulari disciplina sibi viuere liceret. Rex autem alta mente retractans studia ipsius, quibus aduersum se Ebroinus machinatus fuerat, quòd à regno Francorum extorem faceret, vix ad hanc conditionem insecti potuit, nisi beatus Leodegarius, quem Rex idem suo consilio præfecerat, multa id prece obtinuisset. Ità Ebroinus in monasterio Luxouio monachum professus euasit. Sed nõ multò post audiens Childericum defunctum, & Theodoricum in regnum sublimatum, vt leo ruptis retibus elapsus, ità rupro proposito, è monasterio furibundus se exemit: delinque Regis amicitiam emeritus, in gradum priorem restituitur. O rerum miseranda conuersio, O dolenda libertatis noxiæ conditio. Nam hic, de quo sermo est, Ebroinus videns ad arcem suæ nequitie Regis adspirare potentiã, se in omnẽ iram collegit aduersus hos, quos cõtra se de regis electione olim contendisse meminerat, & maximè aduersus sanctum virum Leodegarium. Hunc sanè feralibus odijs persequeretur, nulla ipsius alia causa offensus, nisi quòd apostasiæ ipsius secretò reprehendebat errorem, ac vt pater filium de reditu blandè admonebat. Sed peruersa mens non poterat viri iusti correctionẽ sustinere: immò furiali spiritu accensus, persequi monitorẽ suu non destitit, donèc oculis effossis, lingua succisa, eadem Christi martyrẽ gladio interfecit.

Cap. 8. Ebroinus sic monachus.

Vilis apostata redit ad vomitum.

S. Leodegariu occidit. Vide vitam eius 2. Oct.

Porrò beatus Philibertus, cum pro causa monasterij ad palatium properasset, ibi præfatum Ebroinum conspiciens, tentabat ferum animum blandis allocutionibus ad respiscendi consilium insectere, aut si id non procederet, vel exemplo beati Leodegarij felici vitam morte finire. Igitur vir Dei cum feram pestem à proposito malitię nequiter auertere, iam stimulis acrioribus durum pectus cepit pungere, & quædam de imminentibus animæ supplicijs prædicere. Videns autem callidus hostis in viro

Cap. 9.

S. Philibert
contemnit
munera ei.

Vide in-
gnē Ebroi-
ni fraudem.

Vide quid
possint lin-
guę menda-
ces.

Ansoaldus
Pictaorū
Episcopus
construxit
monasterium.
Cap. 10.

Matth. 10.

Dei tantam mētis constantiā, qua eum à se nullo modo posset auertere, arte quadam moliebatur, si fas fuisset, eum ab increpatione desistere, offerens ei auri & argenti preciosa talenta cum ingentibus ornamentis. Quæ vir Dei alto consilio reprobans, dicebat nulli Christiano fas esse suis donis communicare. Fremens ergo rabidus lupus, ad nocumētum viri iusti se animosius accinxit. Percontatus itaque, cuius dicebanus esset, dum comperisset ex Rothomagensis colonie monasterio esse, perquirere cœpit argumēta, quibus virum Dei aut penitus extinguere, aut cœnobium ipsum Gimesiense funditus posset euertere. Literas itaq; arte compositas beato Audoeno, qui tunc temporis pontificali cathedram regebat, transmisit, tanq̄ ex nomine Philiberti ad Regem missas, quibus ipsum pontificē reum maiestatis incusaret, necnon auri & argenti pondus enorme thesauris regis eum accumulasse, per quod Regis animum sibi cōciliaret: vt sanctum pontificem à sede propria extorrem, perpetuo exilio damnaret, & se in locū ipsius subrogaret. Ad fidem igitur cōmenti huius faciendā, viros nequissimos subornabat, qui beatum Audoenū, licet longē abhorrentem, tandē, dum dolū non prauideret, importunis monitis ad credendū impellit, ad eū vt sanctum Abbatem carcerali ergastulo recluderet: vbi per aliquod tempus demoratus, anterioris patientiæ virtutem non amisit. Beatus verò pontifex, mox vt accusationē ex inuidia confictam intellexit, & vndē inter Ebroinū & sanctum Philibertū causa odiorum emerferat, recognouit, pœnitentia ductus, virum innocentē non sine honore de carcere eduxit, & monasterio suo decenter relocauit. At vir Domini Philibertus, timēs, nē pro vnus sui odio bestialis animus in totum gregē feritatis suæ procellam intorqueret, dum iam terras & possessiones monasterij longē positas alludis in cursuibus vastare non cessabat, decreuit longius à loco, quem regebat, abire, vbi eremiticam vitam agere potuisset: Sed valdē sibi videbatur indignum, gregē sibi cōmissum sine pastoralis regimine reliquisse. Erat ei paulō antē de beato Aichadro fama præconita, per alienos audita, per suos legatos certius exquisita: quod apud Quinciacum Pictaueis colonie vicū, in sancta cōuersione nulli inferior claruisset. Hunc, si ita nutu Dei præordinatū foret, suo in loco subrogare nitebatur: vt vel hinc tam sancto viro reuerentiā præfatus aduersarius exhiberet, & à loco suę tyrannidis inuidiam refrenaret. Instabat ei & alia, sed ad id efficiēdum causa opportuna. Si quidē memoratæ vrbis Episcopus, Ansoaldus nomine, in insula * Erio maris nuncupata, monasteriū construxerat, quod de rebus suis hereditarijs plenē ditauerat: in quo monasticā regulā instaurare præoptabat: & ea gratia multo ex tempore B. Philibertum eō attrahere conabatur. Concurrentibus itaq; causis, hinc videlicet Ebroino persequente, hinc Episcopo postulante, tertio autem pro beati Aichadri expeditione, beatus Philibertus sumptu profecione, Pictaunos vsque peruenit. Ibidem de iniurijs Ebroini, & monasterij sui incommodis, multa & vera conquestus est, quæ vir Apostolicus Ansoaldus primò quidem ægro animo accepit, sed opportunum votis suis eulenticum gratulatus, viro Dei respondit: Audisti pater amatissime, qualiter Dominus & magister noster celestis discipulos suos, cum de mundi eos persecutione præmuniret, dicebat: Cum persecuti vos fuerint in vna ciuitate, fugite in aliam. Exigit ergo tempus, vt diabolo exercendæ crudelitatis locum adimas, nē in gregem Dominicum crudelitatis procella effusus incumbat. Provideat sanctitas tua de monasterio fratrem idoneum, qui oneris huius in se curam suscipiat, qui mores & studia magistri in condiscipulis rependere sobriè nōrit. Ego sanè nō absq; Dei benigna ordinatione ad eum esse profiteor, quod nostris impulsus partibus applicuisti, quem multo ex tēpore videre optabam: vt de tua institutione nostri monasterij, quod Erio maris in insula cōstruximus, patrem habere potuissemus. Nunc quia te ipsum grata temporū occasio nobis condonauit, nē tu, quæso pater, diuinæ, vt vides, ordinationi contraire studeas: sed locum, quem tibi offerimus, regendum suscipe, vt & de cæteris negocijs, quæ curæ pastoralis sollicitudine indigēt administrari, te secundum adiutorem habeam. Cui beatus Philibertus: Proindebit sibi, inquit, Dominus iuxta voluntatem suam loci ipsius moderatorem, nec diutius sine pastoralis regimine languere patietur locum sibi dicatū: tu mihi tantam causam, pro qua beatitudinis tuæ sedem appetij, nē patiaris (obsecro) mihi negare. Frater & dominus noster Aichadrus apud Quintianum vestræ diocesis vicum, moderno ex tempore monasterium regit. Hunc si vestra paterna gratia ad regendum locum nostrum dare dignabitur, quanuis mihi onerosum sit huiusmodi regimen vltra apprehendere, nō tamen diffugiā subire, quodcunq; onus mihi imponitis. Alioquin quod-

cunq;ue

cunq; periculū mihi subeundū sit, locū mihi cōmissum nec metu mortis deseram. Hinc venerandus præsul, velut alto vulnere saucius: O, inquit, pater charissime, quantum hoc vno verbo me turbatū reddidisti, quo dilectum nostrū & vniuersæ patriæ necessarium ab hac prouincia quæris remoueri. Quæ in resi cōsensum adhibeo, quāta (putas) plebis in me maledicta cōgessero: Nam vt de cæteris virtutibus ipsius sicut, testantur agricolæ, fatetur plebs vniuersa, ex quo beatus ille frater habitationis suæ in hac diocesi sedē de-legit, morbus & tempestas, fames & gladius, grando & sterilitas, & noxia vis procellarum, ab hac regione aufugerunt, quæ annis singulis pagū istū damnosā infusione populabatur. Omittenda tibi igitur est, frater, hæc petitio: hoc à nobis potius tibi expetendū est, in quo mihi, non vniuersæ plebi, in commodus fueris. Veruntamen super his diuinæ voluntatis experimentū capiamus, vt si à Deo authore hæc ista sit promotio, nō intractabile, sed beneuolū se nostris præbeat consultibus. Si autem inexorabile offendimus, sciamus nos aduersus Dei voluntatem quærere à loco suo mouere hominē. Nē tu itaque, frater mi, dissimulandi studio me talia confingere credas, pperemus ad virū Dei, & scitemur voluntatē ipsius. Talia inter se his duobus patronis conferentibus: proxima nocte beatum virum vox emissā præmonuit, nē obstinatiū asperraretur mandata, quæ sibi proximo manē delata forent. Diuinitus autē ad regimen Gimesiensis cœnobij præordinatus extiterat. Mox subsequēter illi duo viri Dei, Episcopus Ansoaldus, & beatus Philibertus, in somnis beato Aichadro apparuerunt: Episcopus virgā pastorale, beatus verò Philibertus regulā S. Benedicti porrigebat, ambo quasi ex vno ore dicentes: Surge frater, & officiū, quod tibi à Deo imponitur, obedienter suscipe. Accipe virgā, per quam subditorum errata corrigās, & ad rectum disciplinæ reducās. Librum etiam, vt tu primò quæ in eo exarata sunt custodias, & in his tibi subiectos informare nē desistas.

Manē autē factō, vir Dei tacitus intrā se visionis ventilabat arcanū, cum equo in cursu fatigato legatus à præfatis patribus missus, ante præsentia ipsius aduenit, & reuerter conualutato, mox ad futuros patres nunciauit. Anima duertens vir sanctus visionis suæ effectum non longius differendum, ait: Adiutorium meum in manu tua Deus meus. Si tanti oneris mihi instat sarcina amplectenda, fiat tuo adiutorio: & quodcunq; illud fuerit, tua ope, tuo munimine, cōplacito tibi sine expleatur. Nec mora, superuenientibus patribus tota loci ipsius congregatio cū Crucibus & textis Euangelicis & solēnis pompæ ornatu obuiam venit, dicēs: Benedicti, qui veniūt in nomine Domini. Paratis deniq; omniibus, quæ ius hospitalitatis exigit, dum eos vir Dei ad mensam vocaret, venerādus Episcopus cum beato Philiberto illū paulō ad remotiorē locum educunt, & aduentus sui causam simul & petitionē exponunt: cum de verbis eorū interim tacitus ad moderatam visionē animus ipsius recurrit, & colloquentibus ait: Si est, patres mei & domini, si est, inquam, hoc ex Deo consilium, quis ego sum, qui diuinæ dispositioni contraire debeam? Vos autē miror tot patres venerandos, cōsilio & prudentia sublimes prætermisisse, & me vnum nouitiū, me, inquam, fatuum, nulla virtutum gratia pollutē, ad tanti regiminis onus delegisse. Tu, inquit, pater sancte, nē dixeris. Nam etsi ita foret, vt dicis, potens est ille, cuius nutu nos huc aduenisse confidimus, potens certē omnē gratiā tibi infundere, qui aridā terræ faciē fluentis celestibus inebriare, & fructum vberiorē de sterili humo producere valet. Quod autē nobis obijcis, prætermisisse nos viros illustres, meritis & prudentia ornatos, & te nouitiū & fatuum elegisse: super his tibi verum responsum damus, quod diū quæsitis & perscrutatis omnibus, omnes in te vno cōspicimus, & singula singulis gratiarū dona dispersita, tibi multipliciter infusa cognoscimus. Nē nos igitur diutius protrahas, nēve celeste decretum euertere præsumas: sciens quia nō hominibus, sed Deo contraisse videberis, si inconsolatos super his nos à te remiseris. Hinc venerabilis heros: Non equidem vobis contraire volo: immò Christo in vobis obedire gratanter exopto. Verum quod superest dici, nobiscum Deo authore peracturi estis, & manē factō, consilium hoc fratribus nostri reuelabitis: quia in consultis * illicitum est nobis & illos deserere, & ad alia loca demigrare. Quod & ipsi libenter annuunt. Et iam dies crastina illuxerat: sit cōuentus fratrum, panditur eis consilium. Quis verbis explicare queat, quantus dolor, quanta suspiria? Tanquā filij paterni funeris nuncium audissent, dolor internus nullo consolationis verbo leniri poterat, donēc gregis Domini curam sub regimine beati Philiberti constituit, & sub eo, quem ipsi ex fratribus voluissent patrem habere, eligendi liberam donauit optionem. Itā, Deo inspirante, vnanimis facti omnes, communi voto, quod quærebatur, assentiunt. Nec mora: Eligitur quidam venerabilis frater, Probus nomine & moribus, qui ab Episcopo consecratus, à bas in locū

Nota Dei
beneficia, p-
pter S. Aichadri
toti
regioni col-
lata.

Visio S.
Aichadri.

Cap. 11.

Admodum
viliere de se
sentit S. Aichadrus.

Probus Ab-
bas in locū
beato

Aichadri substituitur.

S. Aichadri præfatur monasterio Gimesiensi.

Cap. 12.

Signo Crucis abigit demonem.

Cap. 13. Cauēdam minimam peccata.

Forpice

Officiū impuri demonis.

beato Aichadro institutus, præfatu locum, quoad vixit, strenuè rexit. Data itaq; pace, & valedicētes fratribus, venerādus pontifex cum beato Philiberto sanctū Dei Aichadrum in Neuffriam prouinciā vsq; deducunt. Hinc Rothomagensis sedis pontificē, beatū Audoēnū videlicet, adēit, cui beati Aichadri & genus & nomen, immō vitæ sanctitatē notificantes, summa præce de postulat, vt quia per inuidiā Ebroini Gimesiense coenobium sine pastore esse nouerat, hunc talem virū ipse loci ipsius rectorē substitueret. Quod & dominus Archiepiscopus libens annuit, simulq; descendēs cum eis, virū Dei Aichadri præfato monasterio subrogauit. Nec poterat talis cōmutatio sine gaudio esse, & dolore. Mœrēt illi, quōd amittunt sanctissimū patrē: gaudent isti, quōd recipiunt consolatorē pijsimum. Substitutus ergō in loco memoratus pater Aichadrus, qualem se quantumq; in omni genere virtūtū exhibuit, nō est præsentis negocij per singula explicare. Iam dies aduenerat, quo fratres monasterij ad opus obedientiæ causā necessaria promouebat. Beatus verō pater intrā septa oratorij contemplationis secretū agēs tenebatur. Sensit per spiritū vir sanctus, diaboli insidias circa fratres intentari. Qui festinus ad locum properauit. Stabat in medio aggere annofo robore arbor, tendens in aëra, sub quā fratres collecti, saxum ingens à loco (quia ferendis frugibus impedimento erat) certatim eruere luctabantur. At verō diabolus, qui per interdiciā arboris fructum homini mortē propinauit, ipse fratres sub ruina arboris cōprimere moliebat. At pater eximius diabolū, infanda securi arborē incidētem, eminūs intuitus, voce & manu, qua poterat, innuebat fratribus, quanto cytis secedere. Stupebāt fratres, patrē sic cursu & clamore festinantem, sed causam penitus ignorabant. Ille triumphale signū Crucis à lōge contra ferale monstrum emittens, inimicum aufugere coëgit, & sic ab instanti periculo seruos Dei liberauit. Vt autē ad fratres peruenit, coeperunt percontari, quid sic exanimatus accurrisset. Ille inquit: Parcat vobis, fratres, omnipotens Deus: Non videratis inimicū ex aduerso stantem, & præsentem arborē ignea securi concidentem, vt abscessam super vos impingeret, quatenus de ruina seruorū Dei, apud principē suum singularem palmam obtineret? Intuemini igitur in præsentī stipite casuræ lèrthiferum signum, quā tenui discrimine, nisi Dei præuenisset custodia, omnes vos vnus penē interitus inuoluerat. Hinc fratres, circuncisi roboris monstruosam ambustionem contuentes, stupore simul & timore confusi, seipsos desperabant, nec se viuere credunt, sed somnium putant: Cernentes ingentem casuram ex se tetrum odorem emittere, velut igne sulphureo perustam: poma verō, quæ pauloantē autumna decore formosa paruerant, à sui decoris specie in carboneam nigredinem conuersa horruerant: quæ si quis manu atretrāisset, in cinerem mox intolerabili cum foetore soluebantur. Clamant fratres, funeream arborem erui debere, nē vltra per eam fraus diabolica mortalibus valeat insultare. At pater sobrius: Licet, inquit, pars aduersa in ea artis suæ nequitiam attentare voluerit, ego potius hanc in memoriā nostram & vestram seruandam iudico, vsquequō vetustate consumpta, aut ventorum impulsu victa succumbat: vt ipsa nobis semper timorem incutiat, & cautos esse contra insidias diaboli præmoneat.

Vnum superest dignum memoratu, quod ad incutiēdam cunctis formidinem valde vtile est: nē vanæ securitati dediti, dum in minimis peccare non timent, in magnis fiducialius offendant. Sanè pater eximius pro causis monasterij agendis, per quoddam sabbatum occupatus tenebatur, ad eō vt nec puncto temporis ab instāti negotio posset se eximere. Immemor ergō sui, dum ceteri fratres ex consuetudine nouitiam agerent, ipse sub horā nonam tardiū agebat. Accito itaq; tōfore, capillos capitis * forcipe iussit sibi equari. Quod cum ageretur, videt humanę salutis aduersariū, quā promptus sit ad nocendū, quomodo de nostris offensionibus exultet. Et ecce diabolus intrā tenebrosam cellā angulū se continebat, nefandā cautionem in manibus tenēs, & semper, vt attonsa coma deorsum influebat, ipse colligere, & in numerum capillaturam omnem redigere videbatur. Res tremenda, & sollicitē pensanda. Vt ergō vir Dei visu pererrante cellā habitaculum cœpit attentius perlustrare, inuisam mox faciem recognouit, malignum artificem mox cum indignatione interrogauit, dicens: Quid tu animarum prædo hoc nostri habitaculi diuersorium insidiaturus obsediti? O nequissime, quod tibi præmium thesaurizare cōfidis de seductione seruorum Dei, cui de propria nequitia constat æterna perditio, & de subuersione iustorū pœnalis crescit cruciatus? Ad hæc verba viri Dei impurus minister respōdit: Quid tu velut rerum ignarus requiris? Si nescis, meū est officium, seruorū Dei habitacula reuifere, & offensas singulorū breuiario meo adnotare, & sic principi nostro referre, nē ad cōcilium ipsius reuertentē vacuū, supplicijs durioribus

bus iubeat excruciarī. Nam huius ministerij fors, mihi de te singularem hodiē palmam apud principem meū obtinebit, dum te Dominicæ noctis festiuū tempus illicito opere transgredi renuncio, qui te formā & speculum religionis ceteris exhibere debueras, & gaudia festiua temerarius incuruas. O reum nostro concilio Abbatem. O virū nostris legibus obnoxium. O pastoris egregiū exemplum, qui sequaces suos in abruptū offensionis præcipitum ipse signifer immergit. Nōrunt principes nostri, quæ sit noctis huius potentia, & monachi scire cōtemnunt. Nox hæc nostrū captiuauit imperiū, & Christi-colæ ipsius grāde reprobant sacramētum. Sed quid ego à noxiali opere quæro hominē auertere, vt expiato errore reparetur ad veniam? Immo minimē à tonsione, minimē, inquam, cessa: vt de numero capillorum, nostræ cautionis abacus accumulatur. Hic vir prudēs, licet fallacis, hostis tamen sententiā haud aspērnatus sustinuit, & mox opus imperfectum in mediū remisit. Dehinc nequitia ministro taliter respōdit: Iurē tibi cōtigit, latro nequissime, q̄ dum seruos Dei culpis noxialibus irretire moliris, tibi potius pœnales cruciatus emeraris. Nam apud Dominum meū Iesum Christum veniale est, quodcunq; simplici mente à suis cultoribus agitur: dum videlicet in causis sibi dicatis occupati, tardiū mūdandis corporibus curā impēdimus. Igitur vnde tu palmā tibi paratam gloriaris, in dē tibi pœnā prænuncio inferendam: quia quantumcunq; est genus hoc delinquendi, hic hic remitto nō sine damnosa sorte tui iudicij: quia mox vt confessus pœnitentiā egero, videbis fraudis tuæ chirographū adeō elimatum, adeō erasum, vt nec ferali mēte recolligere possis, quod commisi. Sed ego vsquequōd impurissimū monstrum sustineo? Arrepto itaq; baculo & triūphali signo Crucis, vir Dei in hostē cursu cum verbis huiusmodi inuehitur: Exi hinc immunde spiritus, & ad latebras tuas redi quātocyis, nec vltra seruorū Dei habitacula infestare præsumas. Mox hostis improbus, imperiosa verba nō ferens, se è cella priipuit, foeda post se vestigia relinquēs. Hinc vir Domini conuocatis fratribus rem ex ordine aperit, culpā fatetur, veniā poscit. Itā omnibus in cōmune pro excessu patris Dominū orantibus, mira res, tonsura nulla, nec capilli incisio vlla cōparuit. Quæ ex re indubitanter credimus, quia sicut in capite viri Dei, tōsuræ signum nulquam cōparuit, itā iuxta verbum ipsius, de infideli charta character omnis euauit.

Alio sanè tempore fratres ad opus agendum ire necessaria causa monebat. Quibus nē hostis callidus insidiaretur, pater venerabilis illos euestigio subsequi deliberabat, & tanto studiosius, quanto circa se & illos antiquum aduersarium meminerat dimicasse. Assumptis itaque secum duobus fratribus, vsq; ad locum progreditur, seq̄ue socium laboris, non vt patrem, sed vt cooperarium accinxit. Nec multō post, dum paululū laboris superesse videretur, ipsis itidem duobus assumptis, ad quoddā diuerticulum oraturus secessit. Iuber eos interim aliquantulū subsistere, denunciāns, nē propius accedant, nēve mysticis secretis sese intermiscant. Ipse longiusculē procedit, & incertum, quid diuinum solus tractabat. Ipsi tamen, quid acturus foret, curiosius contemplantur. Et facta hora, dum genua flectere inciperet, chirothecas, quas manibus gestabat, post tergum reiecit. Mira res. Cū orbita solaris tota sub nube vmbrosa tegetur, repente se è nube radius erumpens, tanquā ad obsequium missus, chirothecas excepit, & tandiū officiosus sustinuit, quandiū vir sanctus orationi incubuit. At fratres insolita rei nouitate cōcussi, dum inter stuporem & admirationē hæsitarent, ecce tanto maius, quanto mortalibus insuetum miraculum subsequitur. Nam mox vt ab humo exurgēs, manus & oculos in sublime erexit, desuper emissā lucis eū mira circūsepsit coruscatio, cuius fulgureus ignis p̄cul stantibus fratribus tantū terrorē incussit, vt penē exanimati, in terram corruerent. Lux hæc tunc vnus horæ spatio circumplexum virum iustum intrā se continebat, cum præfati duo fratres nondūm exurgere à terra præsumentes, tamen recepta mente, intrā concauam lucis nubem quoddā subtile murmur auribus captabant, sed colloquentiū verba arcana discernere nequibāt personarum: alternantes sonos intelligebant, sed verborū sensum nequaquā hauriebant. Hæc alternatio ducta couseq̄ue perstitit, donèc globus ipse igneus paulatim se in tenuem aërem immiscens, hominem in apertū emisit. Hic vir Dei semel, bis & tertio flexus, postquā dulcia terræ oscula arctius impressit, & se à loco lachrymis perfusus amouit, inuenit, quas pauloantē abiecerat, chirothecas, radio subministrante, pendentes in aëre. Quo ex facto gratias iterū agens, eas suscepit, fratribus hæc omnia eminūs intuentibus: quibus planē hæc ipsa occultare quærebat, sed lucis author sub tenebris ignorantia lucernam suam visibus humanis noluit abscondere. Siquidem fratres ad locum, quo eos antē subsistere iusserat, reuifens, ex visionis magnitudine stupētes simul & admirantes offendit. Et dum

Vide impotentis demonis proccacem insultationē.

Nota confessionis & poenitentia vim.

Cap. 14.

Chirothecæ viri sancti pendent in solis radio.

Lux mira cum cingit.

Audiuntur voces.

Vult latere vir sanctus, sed non potest.

Matth. 17.

Cap. 15.
Semper vidit demonem.

Nota de Cruce & aqua benedicta.

Cruce Domini premit diabolum.

Cap. 16.

Diabolus quibus magis infestus sit.

Item quibus blandiatur.

causam illis patuisse intelligit, ad celandi argumentum conuersus, illos summè obtestatur, nè hoc in vita sua ad publicum efferrent, exemplo summi magistri, qui transfigurationis suæ visionem discipulis, nè propalarent, interdixit.

Nec illud silendum arbitror, quod diabolus semper illi conspicuus, circa eum artis suæ nequitiam efficaciter operari nequibat. Insultare quidem viro Dei multis argumentis laborabat, sed tentationis suæ inania spicula confusus reportabat. Erat planè viro Dei familiaris cõsuetudo, cum fratres post labores diurnos corpora placido somno recrearent, vt pastor sollicitus supra gregem Dominicum vigilias insomnes duceret, & claustra monasterij & singula familiarum Dei habitacula pererrando muniret, gestans secum crucem Dominicam, & aquam exorcizatam ad effugandas importuni hostis insidias. Quadam itidem nocte dum lustratis singulis, lassos artus lectulo paululum recreandos dedisset, & remotis curis, placitam sibi dare quietem expectaret, sensit per spiritum circa fratres diabolum aliquid machinari. Fugiebat ab eo nimirum somnus, & curis mordacibus magis ac magis incitabatur, nè puncto horæ in somnum oculi clauderentur. Stupet vir sanctus, & visu locum omnem, quo fratres quiescebant, à summo vsque deorsum percurrebat: cum interim versus meridianam plagam oculos intendens, vidit visu horribilis & deformis monstri imaginem, intrà latebrosam angulum se comprimenter. Considerat ergò attentius, quid latro impius machineretur. Nihil sanè fratribus metuebat, quod pars aduersa in eos aliquantulum præualuisset, quos ipse recenti nocte collustratos, signoque viuifico præmunidos, Domino commendarat. Luctabatur hostis improbus fratres quiescentes adire, sed velut mirabili machina repulsus, infra circum, quem sancti viri pedes subtraherant, se intronittere nequibat. Sed dum sibi sublata nocendi argumenta videt, cœpit eminens torres iactare ambustos, vt saltem lucernam, quæ in medio triclinij seruis Dei lumen ministrabat, subruere, aut saltem extinguere posset. Quid plura? Tantas insidias hostis vir sanctus vitra non ferens, arrepto ligno Dominico, in hostem cursu inuehitur, & de loco ad locum fugientem coarctabat. Cui cum nec fugiendi pateret aditus, nec resistendi facultas vlla daretur, conspicius est fenestram, quam fortè prætergressus vir Domini, dum cætera muniret, signare haud meminit. Hanc, dum fugientem miles Christi calcitans insequitur, coactus hostis vitream craterem comminuens transiuit, & innocuas auras foetore intolerabili commaculans, ad latebras notas effugit. Sono excitati quidam è fratribus, mirantur patrem talibus horis deambulantem, & anhelis pulsibus expirantem. Causam ergò signis interpretantibus se cupiunt edoceri. Quibus pater venerabilis notis itidem signis responsum reddit, in crastinum conuentum referuari.

Die verò crastina fit ex more conuentus: postulant sibi fratres exponi consiliū nocturni certaminis. Quod dum seriatim illis pater sanctus exponeret, cœperunt singuli animo contabescere, & tanquam præsentem hostem intuerentur, perturbari. Quos vt vidit pater egregius deiectis animis, cœpit eos cõsolatorio huiusmodi sermone releuare: Rem istam, filioli, quæ corda vestra nona formidine sauciauit, expedit vobis peruiigili mente retinere, nè vana securitate torpentes, hostis vos præoccupet improuisus. Sed neque ex hoc deijci vos animo decet, si vobis aduersarius permolestus est, scientes quia sublimiora studia diabolus subtilioribus infestare non desinit insidijs. Carnalibus namque & huius mundi amatoribus, quos in præsentis vitæ voluptuosa latitudine ambulantes comperit, quasi parcendo blanditur: quia nimirum de his securus, ad spirituales se conuertit, & his acrius instat more latronum, ad prædam festinantium: qui dum fugientem innocuam turbam insequuntur, quoscunque cursu superant, hos transilientes à tergo relinquunt: in eos verò, quos præ oculis conspiciunt eminens fugientes: in eos, inquam, studio consequendi vires totas effundunt, & impetu maiore prosequuntur. Veruntamen si reliquis captis, ex omni turba vnus euaserit, ex hoc vno inter eos sapius magis querulosa sit recitatio, quam ex vniuersis captiuis exultatio. Hanc vos, fratres mei, præ oculis gestare figuram præmoneo, nè vestrorum quemlibet scandalizet, si antiquus aduersarius contra seruos Dei seuit inuidia acriori, dum carnales quosque, quos iam suis mancipauit ditioribus, parcendo in delicijs fonet, nutrit atque demulcet: quos reuera vana securitate torpentes, postmodum æterno igne cruciandos referuat. Vos autem, qui contempnum mundum ex toto abdicantes, ad patriam festinatis, dum intrà mundi retia vos iterum nequit implicare, infestis non desinit oppugnare conflictibus. Ipse à mundi exordio genus humanum infectatus, perdere molitur: sed tanto nunc instantius, quanto vicinius mundi exitum agnoscit. Vos igitur non turbari, neque dissoluta mente deijci, fratres mei, conuenit, si habitacula nostra

nostra feralis minister insidiando circunuenit: quia, vt testis est vox Apostolica, aduersarius noster diabolus tanquam leo rugiens circuit, quærens quem deuoret. Erigite igitur animos, & virili mente contra hostem communem pugnete: nè languentibus dextris ad pugnam, insultet vobis paratam se ademisse coronam. In quantum sanè mihi mortali homini visum est, hucusquæ vitæ præsentis stadium sobriè & iustè viuendo, Deo auctore, cucurrisset: superest, vt cursus vester felici consummatione, id est, per quotidiana incrementa virtutum, optatum tendat ad brauium, nè militiæ diuinæ soluto proposito, honestum principium turpis exitus obscuretur opprobrio. Nam rerum omnium consummatio maiorem querit laborem. Et quidem nauis ipsa, quando aduersas aluei vndas contrario cursu superat, si nauem lassas ad modicum manus remiserint, mox retroactò cursu, nauis desini amnis, inuitis nautis, sequitur vndam. Sed nec rarò contigisse videmus, vt toto libera currat nauis mari, etsi non semper à puppi ventorum spirent flamina, gubernator tamen velorum sinus obliquat, & sine refragio scinditur fretum. Sed vbi ad portum venitur, opportuna aurarum temperies necessaria est, & angusto ingressus nauium coercetur limite. Maior itaque periculi cura, vbi spes propinqua. Aedificantibus quoque plana exordia sunt fundamentorum, sed ardua celsorum opera fastigiorum. Et plerunquæ in ipso claudendi operis sine, mercedis suæ munere defraudatur miserandus faber, aut culminis lapsu obrutus, aut instabili deceptus vestigio, vt ad inferiora decedat. De agricola quid dicam? Cui procius laboriosior messis, quam segetis, & vindemiæ, quam putationis: & adultis frugibus grauiora semper metuenda pericula. Nihil ergò nouum, si adhuc vos in ipso portu consummandi cursus periculum manet, quibus per angustam viam iter agendum instat ad patriam, in quam Imperator ille fortissimus militem suum recipere nescit, nisi victorem: non fugitiuum, sed constantem: non desidiosum, sed probatum. Apud ipsum nemo coronatur, nisi qui legitime certauerit. Colluctatio nostra non est contra visibiles hostes, sed contra occultum aduersarium: qui dum corpora quolibet immunditiæ nauo commaculat, lethali animam vulnere ab occulto fauciat: & frequenter corpore intacto, mentem interiùs vitiorum vulnifico spiculo trajicit. Summa igitur vigilantia vnicuique nostrum obseruandum est, vt quia quantum nos mors vicina manet, penitus ignoramus, omnes in commune conscientias nostras confessionis & pœnitentiæ antidoto expiemus, & Dominum, vt importunum hostem, qui habitationem nostram circunuolet, à nobis auertat, exoremus, nè de huius Domini gregis damno temerarius hostis insultet. Hac venerandi patris exhortatione peracta, videres omnes ad lamenta sese prosternere, in confessione flebili mentium occulta aperire, vigilijs corpora & arduis ieiunijs macerare.

Multa sunt huius viri & admiranda gesta, atque ad ædificationem posterorum utilia: quæ, dum miseræ vanitatis vitabatur iactantiam, nè ad hominum notitiam perueniret, perpetuo studuit commendare silentio. Quæ autem vel fama referente, vel etiam virorum illustrium auctore testimonio, ad nos vsque peruenire, ne hæc quidem vniuersa stylo comprehendere possumus. Verum vnum, vnum, inquam, stupendum quidem relatu, sed memoria dignum refero, ex quo vir iste sanctissimus, quantus apud summum iudicem sit, indubitanter agnosci potest, vel ad obtinenda quæcunque poposcerit, seu ad exterminanda quæcunque vitauerit. Quadam die intrà cellulam, in qua familiare contemplationis secretum agere consueuerat, solitarius residebat, vbi hæc ipsa, quæ eum vrgebat sine cessatione, cura super grege Dominico, tunc quoque animum ipsius cœpit vehementer agitare, quod viribus exhaustis veterana aras ad regendam tantam Christi familiam, iam sibi sufficere non videbatur. Erat sanè, sicut textus vitæ beati Philiberti commemorat, qui in loco eodem præcesserat, non gentium monachorum. Quod sanè nulli mirum videri potest. Nam patris huius egregia fama, & loci circunquaque effusa religio, de remotis terrarum partibus homines velut apes ad mellea castra, cõuersionis amore ad hunc vnum locum attraxerat. Dum ergò supra vires vnus hominis sibi negocium inesse cõsiderat, haret incertus animo, quam in partem pronior inclinare se debeat. Nam multi eum ea tempestate à labore desistere, & tranquillam sedem quietis suadebant eligere. Quod ille alto consilio respuerat, dicens, illam boni operis victimam nequaquam ante oculos interni iudicis placere, quam finis boni non approbat consummatio: quod in lege caput & cauda offerri iussa, præfigurant. Alij autem intolerabilem multitudinem, in breuiorem summam redigi hortabantur. Et hoc quoque vehementer deuotabat, clamans huiusmodi

1. Pet. 5.

Danda semper opera, vt bona vita bono sine claudatur.

Deus fugitios siue apostatas non recipit. 2. Tim. 2.

Confessio. ne & pœnitentia conscientie expianda.

Cap. 17.

Nongenti monachi in cenobio Gimesiensi.

In operibus bonis persistendum vsque ad finem. Leuit. 5.

Non vult vt
minuatur
monachoru
numer⁹ vir
sanctus.

Cap. 18.

Vifio S. Ai-
chadri.

Gen. 3.

Iohan. 12.

Libertas ar-
bitrij.

In monaste-
rio eius obe-
dientia, hu-
militas, &
charitas re-
gnabant.

huiusmodi hortamentum de celo nequaquam inspiratum, vt sacrae familiae numero dirimendo minuatur, qui Angelici ordinis formam vel ipsa numeri similitudine pre se ferre videbatur. Nam centenarius nouies multiplicatus, quid aliud innuere videtur, nisi, vt ita dicam, illos ciuium supernorum nouem ordines, ad quorum societatem ipsa numeri tetragona forma praesentem familiam inuitabat? Hac interna speculatione animatus vir Domini, quanlibet senio perfractus, aduersum se semetipsum erigens, tanquam coniurationem inuit, & de infirmitate virtutem, de imbecillitate constantiam exerit, ne sacri collegij beata societas, nisi Christo vocante, summe potentis numerum amittat. Nam & cum aliquando corporis incommodo tardaretur, paterni zelo amoris vincebat corporeae molestiam passionis. In quo illud animaduertendum, quod qui languentibus alijs potenter medelam praestare confueuerat, seipsum curare penitus refugebat: quia dum flagella Dei libens amplectebatur, gaudebat vberius de verbere Dei humiliari, quam de virtutum potentia gloriari. O nostra in hac parte infelicitas, quibus si magnum aliquid egisse contigerit, mox ad populares aures & publicas stationes efferi gratulamur, nihil tunc, quod egimus, atbitrantes, nisi a vulgi opinione nobis Apostolici meriti nomen acquiramus, illud caeco oculis male intuentes, quod signa & prodigia etiam peccatores in nomine Domini facere videntur. Sed nos ad propositum redeamus.

Porro vir Domini cum per spiritum intellexisset vitam sibi terminum imminere, mens ne grex Dominicus post mortem suam rursus mundi illecebris irretiret, petiuit a Domino, vt hos corporeo vinculo absolutos in pace suscipere, aut si pro quibus suis inter mundana discrimina aliquantulum eum laborare iuberet, ipsa quavis consilij sui prouida dispensatione, tanti oneris sarcinam alleuiaret. Nec multo post, sole occidente, dies clauditur: illi ad reficienda somno corpora, in dormitorium se contulerunt. Quos pater venerabilis postquam omnes consignasset, & ipse delectabili sibi stratu ciliacino accubisset, rursus curae prioris stimulantis aculeos abijcere se nequibat, donec diuina psalmodiae cursu arrepto, curas mordaces tali ventilabro abigere a se videbatur: cum inter agendum oculos ad meridianam plagam intendens, vidit angelum miro adpectu & habitu coruscantem, virgam manu gestantem: alterum vero ex aduerso stantem teterrimum, qui flammantibus oculis igneas emittebat scintillas, alias sane monstrum horribile & deforme, quale ad puniendas animas reorum signata poetica depingunt. Cui prior ille: Quid tu, inquit, immunda bellua seruorum Dei habitacula insidiatus subintrasti? Nunquid tuum esse aliquid hic arbitratu aduenisti? Quid tibi & familiae Dei? Nulla tibi licentia ad percutiendum datur hic aut potestas. Ille e contra: Si, inquit, annales veteres & modernos inspicias, quae sunt ab initio gens vlla fortis nostrae ditione adeo libera, vt in ea licenter nobis operandi potestas vlla, decesserit? Nam primi terrigenae, quid fraus nostra valeret, experti sunt. Sed vt plura sileam, nunquid non gens Hebraea denos septiens annos captiuitatis deploras, nostrae dominationis sensit iniuriam? Enimvero quis fuit dux, & totius feralis consilij architectus, quando in atrio Caiphae mors Christi tractabatur: quis fuit, inquam, nisi ego? In his tam sublimibus causis, quod meum erat licuisse, non defuit: & nunc a loco isto & familia, ne aliquid mihi liceat, eijciar? Non igitur sane hinc taliter abscedam, vt non quouis modo imminuentem transmigrationem studeam perturbare. Ad haec sanctus Dei Angelus dixit: Quid tu nequissime Christum hinc nominare praesumis? aut quid tu nefarium consilium in mortem ipsius concitasse gloriaris? Nam mors Christi tibi ademit mundi imperium. Mors Christi, vita est credentium, sed tibi & principi tuo aeternale supplicium. Quod vero in primis terrigenis nocendi accepisti potentiam, inobedientia promeruit: qui concessa arbitrij libertate dum male abusi sunt, extorres a paradisi delicijs, & immortalitatis gloria nudati, indigebant Christi morte reparari. Tu in hac parte nihil tuum inuenies hic, in quo fraudis tuae nequitiam exercere tibi liceat: quia in istis obedientia, in istis humilitas, in his charitas regnat: quae talia, merentur vitae praemium, non exilium. Quod autem de Hebraeorum captiuitate susuras, in illis prauaricatio meruit exterminationem, exterminatio captiuitatem, captiuitas confusionem. In his vero quia non prauaricatio, sed legis Christi obseruantia: non offensio, sed obedientia: non inuidia, sed charitas regnat: idcirco transmigratio, qua vocantur ad praemia, non erit illis ad confusionem, sed ad remunerationem: non ad Babylonem, sed ad Hierusalem caelestem: non sub Chaldaeorum rege, sed sub caelorum dominatore. Ad haec insidiator malignus ait: Ergo hinc ego

inanis

inanis abibo? Respondit Angelus, dicens: Non sic abiturus es. Habebis hic ministerium, illis quidem fructuosum, sed non tibi proficuum: illis ad expiationem, sed tibi ad confusionem. Ad haec ille: Nunquid ego his aut vllis Christicolis debitor sum ad salutem? At ille: In hoc, inquit, istis debitor es, quia si quid in eis est, quod refecari debeat, horrore visionis tuae purgabitur. Ille e contra: Abeam, inquit, hinc inanis potius & deceptus, quam ex visione meae medicinale antidotum illis terror infundat. Haec inter se illis altercantibus, verba singula vir Domini captans, terrore simul & gaudio concutiebatur. Cui propius Angelus Domini assistens, ait: Tu frater de his, quae audisti & vidisti, ne terrearis: sed potius constans esto, & viriliter age quod coepisti: quia exaudita est deprecatio tua. Nam in proximo est horum fratrum vocatio: sed & nomina eorum scripta sunt in ordine eorum, qui sequuntur agnum. Tu ergo primo diluculo conuocatis ad te omnibus edicito, vt internas mentium conscientias per confessionem funditis exhauriant, & quantum superest diei, poenitentiae se arctius submittant: dehinc sumpto corporis & sanguinis Dominici viatico, solliciti vocati- onis horam expectent, parati ad coenam agni venire.

Conscientias
per confessi-
onem fun-
ditis exhau-
rire iubetur
ab Angelo
fratres.

Cap. 19.

Hinc vir Dei: Qui sunt hi, inquit, & quanti ex familia, qui vocantur? Et Angelus: Media pars horum, inquit, iam ad hanc expeditionem ascripta est, & hi ex nomine, quos hac virga designari mox considerabis. Tu diligenter animaduerte, & hos nominatum iube mox esse paratos. Hinc vir Domini: Si, inquit, isti vocantur ad regnum, quid non exeo cum illis? Cur pater filijs consocius non procedit? Ego igitur senex, & viribus exhaustis impotens, quousque ad laborem & arduam vitam post hos referuor? O si me ex luteo corpore isto dissolui expediat, & esse cum Christo. O si me cum his fratribus meis exire, & ad beatas sedes patriae caelestis venire doheret. Ad haec illi Angelus: Venies quidem, venies, sed non modo: Venies, sed non iniussus, & nisi vocatus. Superest tibi adhuc in vinea Domini laborare aliquantulum, & lucrari Deo animas, quae nondum se satis ad cultum diuinitatis applicuerunt. Quas cum perfecte elimatas ad Christi horrea emiseris, tu quoque cum multiplici fructu in senectute bona plenus dierum migrabis ad Dominum. Et quae putas tunc erit tibi laetitia, cum videris tibi obuiam venire cum psalmis hosippos, quos ante praemiseras? Ibi erit tibi & illis communis de alterutra beatitudine letitia. Tu ergo ne moleste feras, si his ad praemia euntibus, tu interim ad laborem referuaris. Nec tibi labor ingratus esse debet, cui praemia maiora succedunt: maxime cum alter nec coronam tuam subripiet, nec tibi tua praemia decrescunt: quin potius ubi singuli horum propria mercedem laborum accipient, tu cum singulis, & praeter singulos remuneraberis. Hi enim sunt fructus certaminis tui, hi manipuli, quos mittis ad aream Christi.

Phil. 1.
Capit. dissol-
ui vir sanct⁹
& esse cum
Christo.

1. Cor. 3.

Cap. 20.

Eccae quae dicta sunt tibi, memoriter tene, & quae nunc ago, diligenter intucere. Nam quos tactu virgae huius attigero, hi sunt, qui vocantur a Domino. Quos vero pertransiens intactos relinquo, hi referuantur ad tempus vocationis suae. Haec factus, fratres placidae quietis somno affectos aggreditur, & coram deambulans, alios tangebatur, alios praeteriens referuabat. Quae omnia vir Domini solliciti intuitus, horum, qui vocabantur, nomina memoriter in pectore recondebat. Vt autem deambulatione expleta Angelum sanctum vir sanctus abire aestimauit, clamabat ad eum, dicens: Si nos hinc abiturus ita relinquis domine, quem familiae tuae custodem in his relinquis, aut quod ad officium exterminatorem hunc nobis residere maluisti? Cui Angelus: Ne verearis, inquit, a facie eius: nulla ei in hac Christi familia ad nocendum data est potestas, praeter quod animabus e corpore exituris visio illius expiabilem terrorem incutiet, vt si in eis aliquid est, quod refecari debeat, vel horrenda illius visionis terrore expietur. Sed neque ego locum istum ex die, qua fundandi sumpsit exordium, deserui, nec desero. Ad haec dicta continuo disparuit. Ille autem, qui procul spectabat, spiritus horribilis, vt vidit sibi sublatam nocendi potentiam, tristis ab eo abscessit & confusus. At noctem illam vir Domini totam infomnem ducens, prima luce fratres in auditorium collegit. Quibus circumsidentibus, & de incerta causa quaerentibus, pater affabilis coepit ab eis sciscitari, si quid nocte illa vidissent vel audissent. Cui respondentes alij, dicebant vidisse se tanquam Paschali festo procedere ad ecclesiam, inestimabilis altitudinis arce fundatam, gemmarum multicoloria varietate pulchre distinctam. Alij referebant audisse fratres ad coenam magni principis inuitatos, cum quibus & ipsi procedere optabant: sed is, qui illos vocauerat, dicebat istis, ne ad praesentem coenam exire deberent iniussi: deberent potius modicum tempus sustinere,

Demonis
horrid⁹ ad-
spectus pur-
gat animas
fratru mo-
rientium.

Visiones
fratrum.

sustinere, donèc militiæ suæ cursu peracto, & ipsi ex nomine vocarentur.

Cap. 21. Vir sanctus exponit visiones fratrum.

Hinc vir Domini paulò silentium tenens intrâ se, tandèm altè suspirans, ait: Non sunt hæc, fratres mei, vana somnia, nec illusio phantastica: sed sunt certi mysterij documenta, quæ vobis nouæ transmigrationis proprietatem propedièm prænunciant affuturam: vobis, inquam, quos de ærumnis huius seculi ad supernam Hierusalem Paschali transitu prædocent euehendos, vt ad coenam illius magni principis & æternum conuiuium cum electis suis discumbere, & donis cælestibus vberius perfrui valeatis. Nè autem vos super hoc mysterio suspensos teneam, qui Paschalis lætitiæ festum acturi, ad montem procedere videbantur, hi sunt, quos præparari diuina vocatio iubet, vt de ergastulo carnis emigrantes, in superna cæli arce lætum Pascha cum ciuibus cælestis Hierusalem concelebrent. Qui autem ex vobis residere ad tempus iussi sunt, nè ad instantem coenam ire debeant, hi sunt, quos adhuc in hoc mortali corpore retineri iubet, donèc carnis tentamina plenius euincant, & contemplationis arcem comprehendant: & tandèm superatis hostibus, ad palmam cæli emigrabunt victoriosi. Quare agitè, fratres mei, & filij charissimi: vt cunquè pigra inertia hucusque vestri immemores & somnolentos vos effecisset, nunc tamen hora est iam vos de somno surgere, & instantem vocationis vestræ exitum subsidijs auxiliarijs præmunire, nè quid in vobis pars aduersa inueniat, quo cursum vestrum præpedire, aut à beatæ regionis sede vos valeat auertere. Proindè acceleranda vobis sunt medicinalis pœnitentiæ remedia, & tanto instantius in lachrymis & confessione quaerenda, quâto inducijs præfinitis nulla supersedet spes residua. Præoccupemus igitur faciem, quam offendimus, iudicis magni, vt sicut Niniuitarum veteres offensas triduana lamenta expiârunt, ita continuatis triduo ieiunijs errata nostra expiantes, nos ipsos Domino in cinere & cilicio mactare festinemus: quatenus animas ab omni corruptionis labe emundatas illi reddere valeamus. Iam fratres aliquantulum turbati, (necdùm enim illis vir Dei visionem exposuerat) coepere sciscitari ab eo, quid hæc induciæ, quid portenderet totiès repetita vocatio. Quibus ille, nè vltra manerent incerti, ex ordine cuncta, quæ viderat, exponit. Tum verò videres homines, tanquam alto vulnere fauciatis, in planctum erumpere cum luctuosa huiusmodi querimonia: Quid audimus, dominator Domine, quid audimus? Hæccine nobis instat inaudita calamitas? Siccine nos rapit mors repentina? O rerum summe Deus, nunquid tuo sic iudicio præfinitum esse constat, vt ex vna familia tot repenti funera efferantur, & mater Ecclesia tot filijs orbata remaneat? Enimuerò si est hæc ira furoris, quæ scelerum nostrorum exigit vindictam, aut certè magnæ pietatis gratia, quæ nos de ærumnis vitæ mortalis ad requiem transferri iubeat: nos quid sumus, Domine, qui te in causam vocare debeamus, aut quare hoc facias, quærere habeamus? Sit, sit potiùs, Domine, libera tibi in omnibus, quæ agis, potentia: & si leniri non potest de nobis præfinita iudicij censura, non nobis, Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam. Sit nobis fas vel sub ipsa mortis expectatione optare à te celere peccatorum indulgentiam, qui potens es sub hora multi temporis reparare negligentiam, dum nimirum pœnitentiâ apud te non tempore annorum pensatur aut mensum, sed profunditate luctûs & lachrymarum.

Rom. 13.

Horror fratres, vt ad mortem se dignè præparent.

Ionaz 3.

Luctuosa fratrum querimonia.

Psalm. 113.

Cap. 22.

Fratres egregie se præparent ad mortem ipsi imminenti.

Quatriduana se inedia afficiunt.

His dictis, quis, obsecro, tam saxum pectus haberet, qui se à fletu & lachrymis continere potuisset, cum videret famulos Christi in terram prosternere corpora nuda, virgis cadere, pugnis conscia pectora tundere, culpas voce lachrymabili damnare? Nec minus erat videre proprios lectos, nè quid furtiuum inter paleas lateat, penitus euertere, tanto aded studio, vt si pilus cilicinus inueniatur, mox coram fratribus in medium proferatur. Sed neque hoc sibi impunitum transire optabat is, qui attulerat. Sic sancta illa Christi familia vniuersa in luctu & amaritudine persistens, superuenturum diem expectabat. Elebant isti, quod fratres charissimos amittebant: illi, quod ab istis separabantur: & tamen dolendi affectus istis & illis æqualis esse non poterat, dum illi vocantur ad præmia, isti ad laboriosam militiam retinentur. Sed quis dicere sufficiat, quantæ se pœnitentiæ asperitate aliàs affecerint, cum totum illud triduum, atque etiam quartum expectati sui obitus diem absque vilo corporeo alimento transegerint? Etenim cui poterat delectare ciborum refocillatio vlla, vbi ad protelandum vitam cibi comestio nulla suppetebat? Et iam quarti diei aurora illuxerat, & fratres vniuersi in monasterium conteniunt, diuini sacramenti percepturi viaticum. Qui vt Missam Dominicâ & sacra mysteria expleuerunt, à beatissimo patre suo

suo absolutionis sacræ pignus extremum acceperunt. Dehinc sacramentis cælestibus comunicati, pacem sibi osculantes dederunt, sicq; in capitulare sessoriu se, subsequente patre, contulerunt. Ibi se suasque animas sibi inuicem comendauerunt. Cum nihil superesset, nisi horâ vocationis expectare, vir sanctus singulis adhibuit custodes, qui obeuntes attentius obseruarent, & exitum eorû diuinis psalmodijs præmunirent. O dignum memoria spectaculum. Etenim ante ipsum animæ exitum videres facies singulorum indicibili claritatis specie clarèscere, vt nulli dubitandum foret, in eis iam futuræ resurrectionis gloriam de mutata carnis specie demonstrari. Iam hora diei tertia inclaruerat, & ecce pars vna, tanquam somno quietis resoluta, dulci quieuit in pace. Hora autem sexta, pars altera manibus in cælum erectis, seipsam Domino comendauit. Simili modo hora diei nona pars tertia expirans, obdormiuit in Domino. Vespere autem facto, subsequenter pars, quæ residua erat, facta oratione, spiritum reddidit. Nos sanè felicitis huius transitus horas non ab re enumerare iure putabit, qui hos, de quibus loquimur, corporis Christi verè membra esse crediderit, qui caput suum sequentes, hora, qua Christus ad passionem ductus est, & qua Crucis sustinuit patibulum, & qua etiam spiritum emisit, immò qua sanctum corpus eius sepulcro tumularum est, ipsi quoquè terræ corpora, beatas Christo animas reddiderunt. Nec illud quæri opus est, quantam obseruantiam circa exequias defunctorum hi, qui remanserant, exhibuerunt. Instauratur per octonos dies celeberrimo cultu sepultura sanctorum. O felix locus, ô tellus, ô ager preciosus, tot beatorum corporum thesaurus ditissimus. Nescit appreciare humanum genus, quanta in te virtus, quàm salutaria mentis & corporis in medicamenta in te lateant, si fides exigat.

Nota rem miram.

Moriuntur fratres multè valde feliciter vno die.

Cap. 13.

Explertis autem sacræ sepulturæ diebus, suggestum est beato Aichadro de quibusdam fratribus, qui se inconsolabili dolore afficiebant, quod defunctis superuixissent. Quorum alij morbo, alij senio affecti, ingratoram vitam suspirantes, dicebant se longè esse à memoria Dei: alij à primæua ætate Christi militiam assumpsisse, & nec inter extremos consortes mercedem recepisse: alij longa carnis tentamina tolerasse, carnem in vigilijs & ieiunijs prolixis macerasse, & tanto se tempore à regno differri condolebant. Quæ cum pater venerabilis audisset, iubet fratres coram se adduci, & moderata eos increpatione coërcuit in hunc modum: Stulta, inquit, hæc est, fratres, quam de vobis audio, querimonia, & vercor, nè, dum vobis consulere quaritis, Deo contraire inueniamini: & vnde ad præmia festinatis, indè à præmijs longè efficiamini: quasi & nos quoquè, si esset ratio, non idem optaremus. Quis enim animam suam nolit ex isto corpore mortis, si liceat, absolui? Sed non licet absoluere nisi ei, qui ligauit. Natura vinculo anima coniuncta est corpori. Sed quis author natura, nisi omnipotens Deus? Et quis hoc animæ & corporis nostri Deo complacitum contubernium interrumpere aut dissociare audeat? Non quia vos ipsi propria manu vobis mortem inferre velitis, sed quia vnū quodammodò esse viderit, & vitæ finem optare, & mortem sibi accelerare. Sed quis à domino suo depositum sibi ob custodiam thesaurum, antequam reposcatur, eiicit? Nonne is graui pulsasse iniuria dominum suum condemnabitur? Dei possessio sumus, Deo seruitium debemus: quasi serui expectemus imperium? Quasi fideles depositum custodiamus. Non recitemus vitæ istius munus, quod dedit nobis: non refugiamus donum cælestis. Ab ipso accepimus, quod sumus: ipsius quoquè debet esse, vt quàm diu velit, sumus. Vtrunque enim ingrati est, & citius discedere, quàm velit: & diutius viuere velle, quàm velit ipse, qui vitam donauit. Reuera qui animas corporibus infudit, non erit piger, non erit ad repetendum immemor, cum repetere depositum ei placuerit. Nunquid antè festinauit Abraham, quàm audiret, Exi de terra tua, & de cognatione tua? Nunquid antè ascendit Moyses, quàm diceretur ei: Ascende in montem Abarim? Sed ascende, dictum est: & ascendit, & mortuus est quasi bonus seruus, qui expectauerat Domini sui præceptum. Enimuerò quid interest, vnumquenque nostrum sibi manus inferre, aut vitam ingratoram velle superuentu mortis abrumpere? Deus omnipotens thesaurum, vt dixi, nobis optimum dedit, atque inclusum in hoc vase fictili & consignatum commisit nobis custodiendū, quoad ipsi placeat reposcere. Nonne vtrunque crimen est, & rejicere depositum, non reposcente eo, qui dedit, vel reposcenti negare? Si hominis depositum abijcere, infamiæ est: quanto magis, rejicere depositum Dei? Sed querelatum satis sit. Audio quosdam nostrum, fratres assumptos nimis ægrè tulisse, quibus & ego dico, infantilem hanc esse molestiam. Non enim amisistis fratres, sed

S. Aichadr. reprehendit eos, qui se dolent non vniuersi alijs euocatos.

Quam sit ingrati Deo, prius velle mori, vel tardius, quàm ipse Deus vult.

Gen. 12.

Num. 17.

Sancti sunt nostri apud Deum intercessores.

Luc. 23.

Cap. 24.

Permulti sunt enim consilium quam alij.

Valde fecerunt Deo accusari viri sancti.

Rom. 9.

Angelus est consolator.

Gen. 22.

Exod. 7. 8. &c.

Indicatur ei ab Angelo obitus S. Philiberti.

Cap. 25.

præmissis intercessores. Diuitibus seculi mos est, quando in hostem mouent, aut ad curiam Regis processuri sunt, ante se viros industrios procurare festinant. Ita & vobis quandoque egressuris, gratum vobis esse debet, tales viros a seculo vos præmississe, qui interim & apud summum principem vobis sint placidi oratores, & in quibus vos suscipiant postmodum, sidereas præparent mansiones. Neque enim æmulos vestros emisistis, qui vsurpent præmia vestra, sed qui ampliora efficiunt beneficia vestra. Nolite ergo indignari, quod iuniores vos præceperunt: sed instanter elaborate, vt vel serò cum iunioribus assumi in regno mereamini, scientes quia ante patres antiquos paradysum latro introiuit.

Postquam his verbis fraterna pectora à concepto dolore compescuit, ipse mox de se sibi documentum exhibuit. Permultorum est genus hominum, qui minus sibi ad consulendum prouidi sunt, quam alij, & aliorum causam longè melius tractare nõrunt, quam suam. At hic vir sanctus, postquam fratres ad soluenda defunctis officia à se emisit, ipse ad oratorium familiare secessit. Ibi de sic inaudito casu fratrum multæ & variæ cogitationes mentem commouere, cum sibi ad memoriam redit illa dudum experita oratio, quam pro fratribus ipsis tantoperè profuderat: super quibus petierat, vt aut de hac vita ærumnosa ad regnum eos Deus propediem susciperet, aut quoquo modo tanti oneris sibi sarcinam alleuiaret. Tum verò audires hominem feruorem vniuersorum clamare, se solum fratrum cladis & omnium interitus auctorem esse, hominem pestiferum, hominem morte dignum: non qui criminorum aliorum simili morte plectendus sit, sed qui tantos filios Dei scelerata prece vitali luce priuauerit. Me miserum, inquit, vt quid contigit primæ habitationis pauperem locum deseruisse, vt ditioris cœnobij sublimem thronum appeterem: quem dum nec sensu regere nõsem, nec ad regendum melioribus locum præberem, is ego, qui subditis iter esse debuissim ad salutem, is, inquam, auctor exiti & dux ad mortem. Sed nix verbis tuis, quisquis es, Angele Dei, assumptos in gloriam nõsem, optare mihi iurè poteram, vt pro innocente familia ego anathema fierem. In hoc saltem tu mihi conficius eris, quod non, vt interitum eorum optarem, hæc mihi inerat causa orationis: sed nè sublato pastore, grex destitutus, rursus cœnosa mundi voragine irretiretur, optati eos melius in patriam æternæ mansionis assumi. Cum ergo tanta mœris amaritudine sese vir sanctus accusaret, ecce Angelus Domini adstitit illi, dicens: Quid est, famule Dei, quod sic in luctu & mentis amaritudine te ipsum cruciare voluisti? Si Abraham vnicum filium suum Domino negare noluit, tu quis es, qui Deo seruos repenti reddere nolles? An tu iudicium Dei immutare tentabis, vt cum ille vellet milites suos ad coronam vocare, tu ei resisteres, & velut ille quondam Pharaon, aduersus cum vesano militares furor? Sed esto, animas eorum à te requirendas arbitraris, pro eo quod inconsiderata petitione, dum lapsum eorum metuebas, eos de mundo tolli præoptasti. Verum super hac re non te habes cruciare. Non enim fuit zelus odij, sed paterni insigne amoris. Nam etsi tibi hoc, qualecunque est, imputandum metuis, letandum tibi potius est, quod illi assumpti in gloriam, cum Deo viuunt, & tu importabili oneris fasce leuatus, hos qui residui sunt, expeditius regere & obseruare valebis. Nam nè super his ambigua te confundat opinio, non erit ingratum Deo, si & hos, qui adhuc supersunt, ex hac laboriosa vita assumi in patriam poposceris. Veruntamen de eorum assumptione, Dei voluntatem habes expectare, quoad ipsi placeat, & quo ordine iubeat hos de mundo transire, & cum fratribus suis in regno quiescere. Tu verò quoniam felici consummatione militiæ sacræ cursum peregesti, quod superest vitæ, dignis operibus & exemplis salutaribus impende, sciens quia in proximo est tempus vocationis & remunerationis tuæ. Et hoc tibi signum: Hodie nõueris tibi superuenire nuncium de obitu fratris & coabbatis tui Philiberti, quem Dominus rebus humanis exemptum, felici transitu de hoc mundo vocauit in regnum.

Ad hæc verba Angeli vir Domini Aichadrus, licet charissimi viri obitu turbatus, tamen de gloria ipsius exhilaratus, ait: Gratias tibi ago, Domine Iesu Christe, qui me seruum tuum per Angelum tuum consolari dignatus es, vt quem mœror & tristitia de occasu famulorum tuorum affecerat, audita eorum gloria, releuaret: insuper & glorioso transitu patris Philiberti supernus nuncius noua me exultatione recrearet. Postquam verò instantem diem vocationis meæ mihi innotescere voluisti, hunc precor,

cor, hunc obsecro Deus meus quantocyus accelera, & debilem senem corporis huius vinculis absolue, cui nihil est in terra, nisi te desiderare, te concupiscere, qui solus es vita mea, gloria mea, desiderium meum, salus & beatitudo mea. Hos ergo, quibus me seruum tuum præesse voluisti, tuæ, pastor bone, custodiæ commendo: tu eos Domine ab immundis spiritibus, & ab omni turbine inquietudine defende, nè pars aduersa nequitia suæ fraudem aliquam in eis exercere præualeat. Ita fatus, fratres ad se conuocari iussit, quos paterna exhortatione allocutus, ait: Aduertite, fratres, quæ dico. Transitus ex hoc mundo ad patrem Dominus, dum electos sibi alumnos præceptis euangelicis informaret: Hæc, inquit, mando vobis, vt diligatis inuicem, sicut dilexi vos. Et iterum: In hoc cognoscet omnes, quia mei estis discipuli, si dilectionem habueritis ad inuicem. Ego igitur, non Dominus, sed seruus seruorum eius, antequam separer à vobis, exemplo cælestis magistri nostri hanc vobis semper habendam, hanc firmiter tenendam præ omnibus dilectionem instituo. Dehinc vos præmunis esse præmoneo, vt quia humani generis aduersarius locum istum, vt ipsi experimento didicistis, incurfare non desistat, vos contra nequitia ipsius machinamenta summam apprehendite vigilantiam, per quam multiformes ipsius dolos vitare possitis. In hoc versutiæ ipsius consideranda sunt vestigia, vt quem vitiorum oblectamine non potest subiugare, hunc falsa virtutum specie decipere contendant. Ad huius refellendas igitur insidias apprehendenda est vobis illa, qua electos suos Dominus armauerat, scilicet prudentia: vt dum vobis iactantia pedem iniecerit, intrà vosmetipsos cogitate, quia superbia de cælo angelos, & homines de paradiso deiecit. Si vobis inuidia virus aut odij infundere tentauerit, memento quia inuidia diaboli humano generi mortem infudit. Si vos ad iram prouocauerit, audite patrem vestrum dicentem: In patientia vestra possidebitis animas vestras. Si quem vestrum de peccato in desperationis foueam mergere tentauerit, consideret quàm multos per penitentiam & emendationem Dominus à perditione liberauerit, dicens: Nolo mortem peccatoris, sed vt conuertatur & viuat. Ipse est enim qui per prophetam ait: In quacunque die conuersus peccator ingemuerit, saluus erit. Si vobis cupiditatis aut auaritiæ vitium obiecerit, memores estote illius in euangelio diuitis, & quæ sit illi in inferno causa supplicij. Si ventris inluuicem promouerit, audite Euangelij diuinum mandatum: Attendite, nè grauentur corda vestra in crapula & ebrietate. Contra verborum sitatem tenete * Apostoli verbum, dicens, Quia in multiloquio peccatum non deperit. Si fornicationis aut alicuius luxuriæ immunditia vos pollueret tentauerit, audite scripturam dicentem, quia neque fornicarij regnum Dei possidebunt. Tali itaque armatura Dei affuecite contra vitiorum acies bellare, scientes quia non coronabitur, nisi qui legitime certauerit. Hæc, filij mei charissimi, hæc obsecro peruigili mente retinete, scientes quod haud longo me tempore vobiscum habebitis. Ecce vos mihi testes estis, qualiter ab adolescentia mea inter vos conuersatus sum. Si qua vos in re aut verbo, aut prauæ vitæ exemplo offendi, ignoscite mihi. Tali diuini verbi exhortatione fratres per septem dies præmunis, adificare non desistit. Septimo verò die acutis febrium pulsibus sine intermissione cœpit vrgeri, atque irà circumstantibus fratribus ait: Iam non vos vltra longo detineo sermone, fratres mei. Nam etsi hucusque contra vim morbi eluctatus, vobis silere doloris stimulos, intrà præcordia furentes, tentaueram: iam quia dolor ad vitalia vsque prorumpit, dissimulare vltra non valeo. Vnum hoc vobis, præque omnibus vnum denuncio, nè odium inter vos ille auctor mali serere, & fraternam pacem rumpere præualeat. Ipse scitis, quia odium hominem separat à Deo, à cælo deiecit, à paradiso excludit. Odium nec passione admittitur, nec martyrio expiatur, nec fuso sanguine emundatur. Quam pestem à vobis Deus omnipotens auertat. En ego colligor ad patres meos: vos corpus meum intrà sepulchrum fratrum nostrorum recondite. Hæc locutus, collegit se in lectulum cilio constrictum, & eleuatis in cælum oculis, spiritum cælo reddidit, decimo septimo Calendas Octobris: regnante Salvatore & Domino nostro Iesu Christo: Cui est honor & gloria per immortalia secula seculorum, Amen.

Iohan. 13. Ibidem.

Aliquot dies ante mortem pijs exhortationibus fratres instruit.

Marth. 10.

Remedia aduersus tentationes.

Luc. 21.

Ezech. 18.

Luc. 16.

Luc. 21. Matth. 6. Prou. 10.

1. Cor. 6.

2. Tim. 2.

Gen. 49.

Felix eius obitus.

MARTYRIVM SANCTÆ ET MAXIME BENEDICTÆ MARTYRIS EUPHEMIAE, auctore Simeone Metaphraſte.

16. Septembris. Cap. 1.

Festus Martis apud Chalcedonem.

Cap. 2. S. Euphemiae Parentes.

Euphemia cum alijs comprehenditur.

Constantia martyr.

S. Euphemia Christi anorum dux.

Cap. 3.

DIOCLETIANO tenente ſceptra Romani Imperij, Priſco autē Aſiæ Proconſule, aduerſus Chriſtianos grauis ſpirabat perſecutio, ſæuaque & formidabilis. Erat autem Priſco aſſeſſor quidam Sophiſta, nomine Apellianus, fungens munere ſacerdotij dei, qui apud eos falſo nominatur, Martis. Cùm ergo huius adulterini dei feſtum inſtaret anniuerſarium, literæ & ediſta per vniuerſam venerunt Chalcedonem. In ea enim peragebantur ſacrificia. nam ibi erat templum Martis, & inſigne illius ſimulacrum. Vocabant autem ediſta ciues ad feſtum, & eos, qui habitabant circa Chalcedonem. Minabantur verò mortem & ſupplicia ijs, ad quos erant ventura, ſi non perſuaderentur, vt adorarent dæmones. Tubæque clarè ſonantes & terribiliter, erant ſignum conueniendi ad templum. Quibuſcunque ergo execranda quidem ſacrificia & abominanda eiufmodi religio erat odio, eccontrà autem firma erat ſanctitas, & pietas, & fides in Chriſtum, ij vitantes congreſſionem cum impijs & concilium vanitatis, per quaſdam claſſes ſe in domibus includentes, aut in ſolitudinibus, vacabant precibus & orationibus, veroque & ſoli Deo cultum offerebant rationalem. Quorum vnus quoque erat chorus, qui in primis benediſta & clara martyre Euphemia decorabatur.

Euphemia, inquam, quæ conuenienter ſuo nomini vniuerſum orbem terræ ſua fama erat complexa. Quæ patrem quidem habebat quendam è ſenatu, & qui aliquot geſſerat magiſtratus : erat autem ei nomen, Philophron : matrem verò valdè piam & honeſtam, quæ vocabatur Theodorofia : quæ etiam à Deo donum data fuerat omnibus egentibus, illorum faciens omnia, quæ ſua erant, & cuius erat in eos manus larga & munifica. Ex quibus orta Euphemia, apparuit germen radici conueniens, ramus annuens ad pietatem veramque religionem, & longè pinguiſſimus fructus miſericordiæ. Cùm illud ergo dæmonum perageretur ſacrificium, non negligendum, ſed maximè curandum ducens hunc cœtum piorum Apellianus, cùm de eo diligenter inquiſiſſet, & certior eſſet factus, ea ſignificat Proconſuli. Proinſus autem comprehenditur cùm multa alia multitudo Chriſtianorum, rum ipſe quoque diuinus chorus, in quo erat præclara hæc virgo Euphemia, quæ & corporis pulchritudine, & virtutis ſpecie, & ætatis flore, & generis claritate, inter eos lucebat veluti ſtella lucidiſſima. Ad quadraginta autem & nonem, congregatorum erat ille ſacer chorus. Qui cùm fuiſſent comprehenſi, producti ſunt in conſpectum Proconſulis. Ille autem eos priùs inducens admonitione, conabatur abducere à pietate, bonis terræ volens eos demulcere, qui cupiebant cœleſtia. dicebat enim : Sacrificate magno deo Marti, vt eius beneuolentia, & ab Imperatoribus danda felicitate vos dignos efficiatis, & plurima conſequamini munera & honores. Cui diuinus ille chorus, tanquàm vno animo & vno ore : Nos, dixerunt, o Proconſul, Deum verum colere didicimus, cuius verbo ex ijs, quæ non erant, conſtitutum eſt vniuerſum, cælum, & terra, & omnia, quæ ſunt in eis : neque vllum alium deum ſcimus, præter hunc, neque adorare (Abſit, Rex Chriſte) ſuſtinebimus. Tua autem dona & honores, alios alliciant, eosque, qui ſunt puſillanimi, & parua concupiſcunt, decliniant. Hæc enim à nobis paruifiunt, & vix vllam eorum ducimus rationem, cùm ſolum amemus honorem, qui eſt in cælis, quem, vitam immortalẽ & regnum Dei vocamus. Sic quidem dixit ille glorioſus exercitus, qui habebat ducem benediſtam Euphemia.

Tyrannus autem ne ſic quidè deſperans fore, vt eis perſuaderet, ſed ſibi bonam de eis ſpem præbens, (admirabatur enim illos adſpiciens, & videns illorum liberale ingenium, & generoſos ſpiritus, neque volebat tam pulchrũ & ornatum cœtum poena affici) fecit rursus periculum martyrum conſtantiæ, & pro viribus ſtudit eos à ſua traducere ſententia : Cùm videam, dicens, in vobis multam elucere intelligentiam, de veſtra mutatione nondum ſpem abijcio, ſed ſcio fore, vt mihi credatis conſulenti ea, quæ ſunt bona & vrilia, & non pro honore eligatis ignominiam, & pro gloria

gloria dedecus, & videre tam pulchrã iuuetutem & florem corporis, quæ ſunt omnibus hominibus iucundiſſima, grauibus tormentis affici & laniari. Ad hæc rursus liberè ſancti : Nos, dixerunt, o Proconſul, eadem rursus dicimus, quòd maximum exiſtimamus, dedecus, ſi cùm mentem & intelligentiã à Deo acceperimus, deos nominemus ea, quæ non ſunt ſolum muta & ſurda, ſed etiã mente & ſenſu vacua. Quæ autem nobis inferes ſupplicia, tantum abeſt, vt ea exiſtimemus terribilia, vt contra magis timeamus, nè, ſi ſint leuia & moderata, non poſſint eſſe ſatis accuratum testimoniolum Dei in nos virtutis & potentia. Sed nè prolixiori vraris oratione, fac eius rei periculum : & tunc ſcies apertè, nos facilius laturos eſſe cruciatus, quàm tu ſis intenturus.

Ad iram Tyrannum accendit hæc oratio, & ſtatim tormentis ſubiecti fuere martyres. Tormenta autem fuerunt non parua, neque paruo tempore durarunt, ſed ad nonendecim dies fuere producta. Sciunt autem omnino, quicumque rerum aſperarum & triſtum faciunt periculum, quòd plagis corporis rursus accedentes aliæ, cùm prior dolor nondum emarcuerit, ſed ſit adhuc in ipſo vigore, ijs, qui patiuntur, efficiunt grauẽ ſenſum & intolerabilem. Atque tribunal quidem martyres, qui cædebantur, producebat quotidie, veluti in theatrum. Deinde poſt plagas eos quoque excipiebant carceres, alia afflictio accedens afflictioni, & dolorũ additamentum. Tantum autem aberat, vt illi ea dolorem exiſtimarent & moleſtiam, vt etiam gauderent dupliciter, & quòd propter Chriſtum punirentur, & quòd propter rerum moleſtiarum augmentum, bona quoque quæ erant in ſpe, acceſſionem acciperent. Cùm iam autem dies ad eſſet vigeliſimus, à Tyranno rursus viri accerſuntur præclari, cum quibus glorioſa quoque aderat Euphemia, veluti in medio ſtellarum luna toto orbe plena, pulchrè & iucundiſſimè reſplendens. Quid ergo eis Tyrannus? Ea, inquit, experti, que nunquam putatiſtis fore vt experiremini, an aliquod ſalutare & vobis vrile conſilium ceperitis, dicite. Satius eſt enim, vt relicta hac vana & noua gloriæ cupiditate, & mitentes ſoli veſtræ vitæ malo veſtro repugnare, quod omnes faciunt, id vos quoque faciatis, & accedentes ſacrificetis. Chriſti autem fortis exercitus ſimul cum benediſta Euphemia : Quouſque, dixerunt, o Index, teipſum decipis, res aggrediens, quæ non poſſunt fieri? Putare enim poſſe te nos à noſtra traducere ſententia, perinde eſt, ac ſi pure poſſe te tranſmouere ſtellas à ſua ſtatione vel motione, aut tranſferre aliquid ex ijs quæ ſunt immobilia. Quamobrẽm ſatius eſt, vt à tuo errore conuertaris, & verum Deum agnoſcas, qui ſuit tuæ ſalutis optimus diſpenſator.

Maiori ira percitus Priſcus, iubet crudis loris feriri vultus ſanctorum, pro bonis verbis mala facta rependens ſolidus. Illi autem hoc quoque nouum fortiter ferentes tormentum, euaserunt facie ſplendidiore, ſanguine quidem è carne deſluente, opificis autem gratia reddente pulchros & elegantes eos vultus, quos effinxerat. Contra autem, qui flagellabant deſeſſi, ceciderunt in terram ſemimortui. Sed alij quidem ſancti inſu Iudicis rursus conijciuntur in carcerem, donec eos tranſmitteret ad Diocletianum, (ſic enim conſtituerat Apellianus) benediſta autem ante tribunal eius ſtabat Euphemia : exiſtimabat enim fore, vt ſola ſic facile induceretur. Cùm itaque curãſſet, vt ea proximè ſiſteretur, vt ſe familiaritate magis inſinuaret : Crede mihi, aiebat, tibi optimè conſulenti, o Euphemia, & accedens magno deo Marti ſacrificata. nam ſic quidem & liberaberis ab omnibus moleſtijs, citra laborem autem lucraberis, quæ ſunt maximè optanda, nempe vt & diuitijs, & gloria potiaris, & agas deinceps vitam beatam & felicem. Chriſti autem martyr : Mulier em quidem videns, o Index, inquit, putas poſſe facile decipere : Videbis verò me non eſſe, vt exiſtimas, mulierem tuis inſidijs expoſitam. Conſido enim in Chriſtum, quòd adiutricem habens inuictam eius dexteram, tuas callidas ſuperabo inſidias. Poſtquam ergo ſic reſponſo viduus fuit Tyrannus, & qui ſolo adſpectu putabat ſe poſſe quod volebat efficere, ab ira contemnebat ſcœmina, pudore quidem fuit affectus : pudor autem mouit iram. Reſ'eſt enim eiufmodi ſupercilium, cui acceſſit poteſtas. Deinde perinde à ea, quæ præceſſerant, tormenta parua eſſet arbitratus, & quæ imponere non poſſent neceſſitatem, noua excogitauit : & iubet conſtrui rotas inauditis quibuſdam machinis, quæ carnes premere, & ab oſſibus exprimere, & ipſa conſringere poſſent violentiſſimè, & in eas ſapientiſſimam iniijci Euphemia.

Poſtquam autem ipſæ machinæ dicto citius fuerunt conſtructæ, & martyr in eas erat iniijcienda, validis continuè in ſe paratis armis, nempe diuina Crucis figura, ac ea

Eccè quid efficit magis Cæſariamoſi.

Cap. 4. Dicitur cruciatum magis tyræ.

Lactantur in poenis.

S. Euphemia in medio ſtellarum martyrum.

Cap. 5. Cæduntur loris vultus martyrum.

Index blanditur S. Euphemiae.

Irridetur ab ea.

Cap. 6. Figura diuinæ Crucis.

*cis, valda
anima Chri-
stianorum.*

*Horrendū
supplicium
rotarum.*

Pfal. 90.

*Soluitur di-
uinitus à ro-
tis S. Euphe-
mia.*

Cap. 7.

*Ignis terre
fuis transi-
torius, inter-
nalis verò
perpetuus.*

*Pfal. 137.
Dan. 3.*

Cap. 8.

*Vifio tor-
quentium
sanctam
virginem.*

*Dan. 3.
Ignis sancta
non laedit.*

signata, aut, vt melius dicam, munita, aduersus rotas processit, nullam quidem vultu ostendens tristitiã, sed severo & honesto vultu, Deumq; benedicens, & apertè ostendens se ijs, quæ pro ipso patiebatur, admodum gaudere. Quinetiam proferens aliquod generosum & valdè dignum eius candore: Tuq; rote, dicebat, ó Tyranne, & he imbecilla tuæ machinationes, maius mihi accendunt Christi desiderium. Hæc audientes ministri, rotas verfabant, quàm poterant fortissimè, grauiorem sensum doloris martyri afferentes. Quamobrèm eius quidem membra & partes confringebantur, & dirumpebantur, & diuellebantur omnes compages: mens autem non abscedebat à Christo: sed in cælum tollens oculos, vnde se sperauit habituram auxilium: Domine mi, clamabat, Iesu Christe, animæ meæ illuminatio, fons vitæ, qui das salutem eis, qui in te confidunt, adis nunc mihi adiutor, & cognoscatur ab omnibus, quòd tu es Deus solus, certa spes eorum, qui in te habent fiduciam, & quòd non accedent mala, neque appropinquabit flagellum tabernaculo eorum, qui te altissimum suum posuerunt refugium. Sic quidem martyr est precata: Deus autem effectum reddidit, quod precabatur. Cælestis enim continuò adueniens virtus, momento temporis facit hæc omnia. Eam quidem soluit à rota: corpus autem curat à plagis ad eò pulchrè, vt ne minimum quidem vulnere vestigium in eo appareret. Deindè etiam ministros iniquitatis specie terrenis terribili, facit vt non operentur. E rote verò egressa gloriosa certatrix, non solum inspecta fuit integra & sana, sed etiam vultu alacris, (O admirabilem tuam, Christe, virtutem) cum alijs etiam patientibus, sepè insit tristitia in vultu eorum, qui spectant, & sunt humaniores.

Sed Aethiops non dealbatur, & lignum incuruum non dirigitur, & cancer redè ingredi non docetur. Hæc Priscus sceleratus, & cuius nullo modo poterat curari vitium. Nam cum diuinitus factum esset tale signum, ille, vt qui esset suis dijs cecior, non solum nihil intellexit, sed minatus est etiam se esse vitam exulturum martyrem. Illa autem nequaquam se reprimens: Ad tempus quidem est, inquit, O Tyranne, ignis, quem mihi nunc minaris: & citò quidem accenditur, citò etiam à volente extinguitur: neque ego sum tam pusilli & abiecti animi, vt hunc ignem formidem. Non, per sacra certamina eorum, qui se pro Christo strenuè & fortiter gesserunt, hoc quidem mihi vllum affert timorem: sed illum ignem extimesco, ille mihi vel solum in mentem veniens ignis est terribilis, qui manet eos, qui Christum negant, vt qui æternam habeat operationem, & ne tantillum quidem desinentem. Itaque Tyrannus quidem ad effectum deducens ea, quæ minatus fuerat, inbet accendi fornacem, quæ valdè aleretur pice, sulfure, stuppâ & sarmentis. Et alta quidem erat flamma quadraginta & quinque cubitos. In ignem autem iniicienda martyr, induit arma trium puerorum, nempe preces: & contra ignem accendit ignem orationis, & oculos in cælum tollens: Deus, inquit, qui in excelsis habitas, & humilia intueris: qui Babylone tres pueros, propter tuam legem igni traditos, per sanctum Angelum tuum à malis illætos conseruasti, & eis rorem desupèr immisisti, tu quoque mihi tuæ ancilla adis adiutor, quæ pro tua, ó Christe, decerto gloria. Sic dixit: & cum figura Crucis rursus, tanquam alijs armis, seipsam armasset, stabat parata, expectans iulium Tyranni.

Cum autem ille iussisset eam in ignem conijci, & eam manus essent licitorum comprehensuræ, Victor & Sosthenes, qui preerant ijs, qui ad hæc inserviebant, ad Priscum accedentes: Quòd ijs quidem, quæ imperas, prompto & alacri animo inferuimus, aiunt, etsi multos habeamus testes, non alios, quàm tuos oculos producamus. Nunc autem non possumus tangere corpus huius virginis. Videmus enim viros stantes ad spectum formidabiles, nos quidem toruè admodum intuentes, & paratos virginem defendere, & eam efficere flamma superiorem. Quid enim aliud sibi vult, quòd ignem huc & illuc dispergunt? Postquam autem hæc audiuit Priscus, eos quidem, vt qui iam, à cultu deorum defecissent, mittit in carcerem: Cæsarem autem ac Varium (sic enim vocabantur) sufficit in eorum ministerium. Et illi quidem prompto & alacri animi studio egregiam virginè Euphemiam, cedente diuina virtute Angelorum, (neque enim poterant ipsi mutationem suscipere ad pietatem) iniiciunt in fornacem. Sed eos continuò arguebant res inanimæ, & puniebantur impij. Ignis enim repente efferefcens, & in orbem circumfusus, quomodò prius Babylone, vltus est eos, qui iniecerant: Gloriosa autem virgo perindè ac si non ad supplicium, sed ad recreationem tradita esset & delicias, mansit quidem aliquandiu ab igne illæsa: securissimè autem

autem mouebat labra ad hymnos diuinos, aura molli & roscida eam refrigerante.

Postquam autem & flamma contabuit, & in Cæsarem & Varium diuinitus immisissum supplicium alios ministros procul disperfit, egreditur martyr ad eò integra & illæsa, vt ne in tunica quidem ignis vllum seruaret vestigium. Sed ipsam quidem rursus vincitam tenebat custodia. Die autem sequenti educit Proconsul Victorem & Sosthenem, & iussit eos sacrificare dijs suis. Illi autem: Nos, aiebant, O Proconsul, magno prius errore implicati, quomodò tu quoque hucusquè, nunc tandem bono Dei nutu respiscences, digni habiti sumus, qui veritatem agnosceremus per hanc virginem. Scias ergò nos neque dijs inanimis sacrificaturos, (Absit, vt simus ad eò emortæ mentis) neque tuis esse cessuros edictis. Postquam hæc dixissent, abducti sunt in stadium, & iussi sunt pugnare cum bestijs. Illi autem imperatum lubenter accipiebant, & exultabant, non solum quòd existimarent esse satius decertare cum feris, quàm cum tam malis hominibus: sed etiam quòd per dentes ferarum erant illi contracturi maxillas bestiarum, quæ caret carne. Quod quidem cum precati essent, audierunt de cælo vocem, quæ significabat fuisse auditam eorum orationem. Cum ergò iniussæ fuissent bestie in martyres, & in eos insillissent, graui flagello incitatur, nempe fame, & eos solum momordissent, & bibissent sanguinem, (Oportebat enim ad effectum deducillorum preces) abstinerunt à corporibus, & ea nullo modo deuorauerunt. Nam neque tunc negligens erat gratia, quæ prius Danieli frenauit ora leonum: & sic breuè pro Christo martyrium pertulerunt athleræ. De ipsi autem sacris corporibus curæ fuit ijs, qui ex pijs erant paulò studiosiores, vt ea tollerent, psalmisque & hymnis mandarent sepulturæ.

Die autem sequenti pro iudiciario tribunali præsidens Tyrannus, gloriosam Euphemiam educit à carcere. Et erat quidem læta vultu, animo autem lætior. Submissè verò canebat accedens ad Iudicem hæc cantica Dauidica: In via testimoniorum tuorum delectata sum, tanquam in omnibus diuitijs: In iustificationibus tuis meditabor, non obliuiscar legis tuæ: & quæ deinceps consequuntur. Dicit ergò ei Tyrannus: Quousquè te ad eò afflictam despicias, & deos quidem molestia afficis, & ipsum ad iram prouocas Imperatorem? Fac aliquid sapienter, & persuadere dijs offerre sacrificium. Illa autem: Suades, inquit, nobis ó Iudex, vt aliquid sapienter faciamus: & quidnam fecerit quispiam sapientiùs, quàm non persuaderi, vt lapides inanimos & furdos, deos existimet? quomodò contra persuaderi, plenum est stultitia, & nec liberum quidem ab insania. His dictis ira percitus Tyrannus, ad nouum conuertitur supplicium. Lapidem autem & ferrum tale tormentum instruxerunt. Illi quidem à tormentorum instrumentis suspensi per angulos, ferrum autem violentia lapidum susque deque aliudè attractum, sic lacerabant corpus virginis. Cum autem sic cruciaretur virgo, nec muliebre aliquid præ se ferret aut illiberale, sed Deo etiam ager et gratias, propter quem hæc ferebat, defessæ quidem erant licitorum manus, machina trahentes lapides, rursus verò lapides, qui vi trahabantur, contriti erant, & in minuta fragmenta dissoluti. Martyr autem in his omnino cernebatur illæsa.

Sed ne sic quidem Priscus iram remisit & supplicia, graue quidem esse arbitrans & ridiculum, si videretur superari à femina. Sed ignorabat stolidus, quòd non eò, quòd vim afferret, superior, sed eò, quòd non persuaderet, victus potius videretur. Iubet ergò in medio stadio effodi magnam cisternam, aqua autem impleri, & in eam iniici, quæcunque animantia carniuora alit mare. Deindè iussit ijs, qui aderant, vt martyrem quamprimùm adducerent, & in eam iniicerent, sic protinus exedendam à bestijs. Postquam ergò cognouit hoc beata, sua sponte adstans, exprobrabat Tyranno, quòd res aggredederet ad eò inefficaces aduersus Christi seruos: & quòd videretur improbus, & haberetur ludibrio. Deindè cum manus in cælum iustulisset, & oculos implisset lachrymis: Lux mea, dixit, Iesu, mea gloriatio, mea vita, adiutor meæ imbecillitatis, qui in rebus dubijs facilem exitum inuenis: qui bellæ quidè ventrem, lonæ pulchrum fecisti thalamum: leonum autem ora, reuereri Daniele: tu me, Domine, valida & inuicta tua conserua dextera, vt sim quidem argumentum gloriæ ijs, qui tuam colunt potehtiam: vultus autem impiorum, dedecore impleam & ignominia. Cum sic precata esset, & se toto signasset corpore, in aquam forti & generoso animo insiluit. Bestie autem protinus quidem cum magno impetu accesserunt: postquam verò fuerunt prope corpus martyris, cibi omnino sunt oblitæ, & funtæ sunt munere satellitum: & martyrem excipientes, eam dantis suis sustinebant,

*Cap. 9.
Nota rem
admirandã.*

*Victor &
Sosthenes
conuertun-
tur.*

*Ingens mi-
raculum.*

*Dan. 6.
Suffocatur,
sed non deuoratur à
bestijs.*

Cap. 10.

Pfal. 118.

*Atror sup-
pliciu S. Eu-
phemie, nec
eo laeditur.*

Cap. 11.

*Item aliud,
sed semper
manet vir-
go illæsa.*

*Ioh. 2.
Dan. 6.*

*Toto cor-
pore se cru-
ce cõsignat.*

Cap. 12.

Diuina virtus tribuitur arribus magicis.

Iohan. 8.

Psal. 32.

Cap. 13.

Psal. 36.
Vide mirabile iudicium Dei.

Psal. 105.

Psal. 24.

Cap. 14.

Index sanctam virginem fraude nictur euertere.

Egregie ab ea conuenitur.

perindè ac si eius curam gererent, nè quid eigræue eueniret in aquam descendenti, Priscus autem apud se conijciens, quæ fiebant admirabiliter, erat quidem animi dubius, & admirabatur: cum adspiceret autem ad lucem veritatis, & intelligere quænam esset eorum, quæ sunt, virtus, non posset, vnde hæc esset, rogabat Apelianum. Eccè enim, vt vides, & ignis, & plagæ, & rotæ, & bestia, ab vna foemina videtur esse omnia. Ille autem (Quid enim aliud existimasset scelestæ animæ, & ad diuinam lucem planè cæcitiens?) præstigijs & artibus magicis adscribebat vniuersum, & eam sic dicebat efficere, vt esset superior. Cui Proconsul, perindè ac mentis profunda penetrans, & altiore inducens interrogationem: Cur autè, inquit, non vlti sunt eam dii, cum malos odio habeant? Ille verò cum non posset veram reddere rationem, imbecillitatem nominabat benignitatem: Cum sint, inquit, clementes, ei pepercunt. Interim martyr, cum integra & illæsa emerisset ex aqua, videntibus omnibus, adstitit coram Proconsule. Tyranni autem simul inter se diserebant, non in occulto, sed palàm: ita vt qui aderant, audirent, & aliqui sacrificarent ex ijs, quæ dicebantur, suos deos aut dæmones defendentes: & præstigijs & artem magicam attribuebant martyri, & eam dicebant ipsam aquas superasse. Propter hæc cum Priscus simul cum assessore perplexo essent animo, & nescirent quidnam facerent amplius, tanquam in consilium suam adhibentes scruitiam, ad puniendum rursus se contulerunt. Quid enim possent aliud facere, cum essent discipuli eius, qui fuit homicida ab initio? Illi ergò rursus exsculperunt lapides, & effecerunt acutos ferreosque obeliscos, & ferras sunt fabricati: deindè iusserunt etiam fodi fossam, quæ acutos hos lapides, & obeliscos, & ferras latentes infixas esset habitura, pauca terra ei desuper infusa, vt procedens martyr, in eam imprudens incideret, & sic interiret. Existimabant enim stolidi, eam illa solum posse vincere arte magica, quorū iam accepisset prius cognitionem, & idè studere efficere, vt non esset manifestum periculum. Eos autem latebat, quòd tu, Domine, qui corda hominum seorsum finxisti, es cum ipsis, & intelligis omnia opera ipsorum.

Certè cum eam vigerent ministri, vt per eum locum transiret, in quo fossa facta fuerat, illa quidem, cum nihil omnindè præuidisset, quæ autè cohabitabat gratia, ipsam subleuaret, percurrat supra constructam fossam, perindè ac si terram non tangeret, sed alata sublimè ferretur. Deindè quid fit? Res iusta, & per quam cognoscitur Deus iudicia faciens, & factum reuera dignum ea, quæ omnia intuetur, prouidentia. Quidam enim ex ijs, qui martyrem traudebant, fortè ignorantes paratas insidias, & volentes, postquam illa sine lapsu transiit, eodem vti transitu: vt id totum, quod à diuino Dauide dictum est, esset prædictio eius, quod tunc factum est: nempe illos quidem fodisse foueam, & in eam fossam, quam fecerant, cecidisse: cum repente fracta esset, quæ in superficie dissecta erat terra, inciderunt in foueam: & cum in illa acuta incidissent instrumenta, celeriter interierunt. Sancta autem cecinit hymnos, quibus Deo agebat gratias: Quis loquetur, dicens, potentias Domini, auditas faciet omnes laudes tuas, Domine? Quoniam flagellatam ancillam tuam à flagris illæsam conseruasti. Quoniam ab igne rapuisti. Quoniam à bestijs, & aqua, & rotis custodisti: & à fossa conseruasti. Et nunc Domine misericors, libera animam meam à manu eius, qui à priscis temporibus est hostis naturæ. Peccata iuuentutis meæ, & ignorantias meas nè memineris: sed guttis tui sanguinis, quæ pro me fluxerunt, expurga fordes meæ carnis & spiritus. Tu es enim purgatio, sanctificatio & illuminatio seruorum tuorum. Et illa quidem hæc est precata, & non fuit fraudata sua petitione.

Priscus autem rursus aliam fossam martyri excogitat, quæ non afferebat interitum corporis, sed animæ, & circa fidem creabat periculum. Nam cum eam accersuisset, & iracundiam quidem & superbiam deposuisset: denso autem vellere lupum texisset, & maximam simulasset lenitatem: Tu quidem, inquit, falsa es: nec est mirum: es enim foemina: Sed nos, quoque in te præclaram virginem: quod vti factum non esset: nimis fuimus petulantes. Quorum nobis dans veniam, sacrificata magno deo Marti: & te tantæ excipient diuitiæ, & tantum mare bonorum, vt omnium illorum oblita, honestè deinceps viuas & iucundè, vt talem decet virginem, tam pulchram, & tam clarâ genere. Reuera autem benedicta Euphemia Tyrannum generosè & viriliter intuens: O vafra, inquit, anima, dolo plena & amaritudine: O mens dæmoniaca, humanam imitata speciè, nunquam cessabis nugari, & frustra scelerata inire consilia, & aduersus Christi seruos laqueos tendere innumerabiles? Ego nunquam sacrificabo dæmoni-

monibus & simulacris, maximè cum me Dominus toties defenderit, cum tam multis operibus demonstrarit veritatem, cum tam apertè & citra vllam controuersiam, vestram arrogantiam dedecore affecerim, & eorum, quæ colitis, arguerim imbecillitatem, atque aduersus errorem tam præclaram adeptam sim victoriam. Iudicarer ego tibi planè ridicula, vel potius digna lachrymis apud eos, qui rectè sentiunt, & timent Dominum. Ablata ergò scena, & agno, quem arte suscepisti, & simulata mansuetudine, ipsum solum nobis Priscum ostende, cum, quæ est ei grata, scruitia & audacia: & illa fac, quæ sunt tibi cordi facere: aut potius, quæ magister & præceptor tuus tibi suggerit diabolus.

Priscus propter hæc ira repletus (Breui enim depræhensa fuit simulatio, & feles exiit crocoton) iubet martyrem virgis verberari grauissimis. Cum autem virgis caesa, plagas simul irideret & Tyrannum, is ad maiorem iram accensus, proponit quidem ferras acutas, & ferreas sartagine: iubet autem ferris quidem in duas partes secari corpus martyris, sartaginibus verò dissectas carnes valdè eliquari, vt vsque ad ipsa ossa dissoluerentur in cinerem. Cum autem ferræ adducerentur ad corpus virginæ, perindè atque si adamantinam aliquam tangerent materiam, eis quidem obtundebatur acies, & secandi vi prinabantur: ignis autem extinguebatur, & martyr conseruabatur illæsa. Sed quid hæc ad animam, quæ est sua sponte surda, & non potest vllam piam suscipere cogitationem? Etenim cum hæc fierent, Priscus idem esse pergebat, & non cessabat aduersus Deum bellum gerere. Nam lux quoque, quæ est amica omnibus, non est amica, sed inimica ægris oculis. Quamobrè rursus producit in stadium benedictam Euphemia, & iubet eam decertare cum bestijs. Illa autem, vt quæ quòd non citius ad suum sponsum excederet, sed vincula corporis adhuc ferret, agrè ferens, manus simul, & mentem, & oculos tollens ad Christum: Domine, inquit, omnis principatus, ostendisti in me tuam inuictam potentiam, & dexteram inexpugnabilem: arguisti dæmonum imbecillitatem, tyrannorum amentiam: me tormentis & plagis effecisti fortiorem: nunc quoque sicut eorum, qui præcesserunt, eadem suscepisti & sanguinem, meum quoque suscipe sacrificium in anima contrita tibi oblatum, & in spiritu humilitatis: & in tabernaculis sanctorum & choris martyrum meam acceptam animam fac requiescere. Quoniam es benedictus in secula.

Ea sic precante, in ipsam immittuntur quatuor leones, & tres ursæ. Quæ diuisim & preces illius exauditas fuisse, & magnum à Deo factum in ea miraculum ostendunt. Nam leones quidem & duæ ursæ, cautè simul & reuerenter ad eam accedentes, plantas eius pedum humanè deosculantur: tertia verò ex ursis, cum parum quidem momordisset carunculam, vulnus quidem nequaquam fecit, fuit tamen occasio eius ad Deum decessus sextodecimo Septembris. Vox autem è cælis resonans, admirabilem vocabat Euphemia ad diuina tabernacula: Accurre, dicens, ad datorem coronarum, quæ pulchrum certamen decertasti, & iam cursum perfecisti, acceptura præmia tuorum certaminum. Voce adhuc resonante, magnus terramotus conuulsabat ciuitatem, & magis, quam vllas res creatas, corda eorum, qui inhabitabant. Vnde etiam illius parentes opportunitatem nacti & potestatem, non flentes, sed lætantes, illud martyricum & preciosum corpus, non aliorum manibus, sed suis credentes, in loco quodam non procul à ciuitate Chalcedone, honorificè simul & piè sepelièrunt: pulchram accipientes mercedem eius educatis, quod dicerentur patres talis filia, & darent Deo fructum, benedictione & oblatione quauis sacratioem. Quoniam eum decet omnis honor, gloria & adoratio nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

ILLV.

ILLVSTRE MARTYRIVM SS. LVCIAE ET GEMINIANI, AVTHORE ADONE TREVIORVM Archiepiscopo.

16. Septembris.

A suo filio S. Lucia acculatur.

Eius fortis animus.

Fustibus caeditur.

Illæsa manet in feruenti plumbo.

Geminianus conuertitur.

Baptizatur.

Dire cruciatur cum S. Lucia.

77. martyres occiduntur.

S. Lucia cum ferro decollatur.

ROMAE natalis sanctorum Luciae & Geminiani, Imperatore Diocletiano, iudicibus Abofrasio & Megalio. Manserat autem beata Lucia in viduitate annos triginta sex. Totius autem vitae eius fuerunt anni septuaginta quinque.

Quæ accusata à filio suo Euprepio, quod Christiana esset, iussit eam Diocletianus Imperator sibi adduci, & dixit ei: Audio, quia reum illum Crucifixum confiteris, & deos nostros derides. Nunc ergo si parata es viuere, parati sunt dii omnipotentes, ut eis offeras thura, ut possint tibi esse propitij, & viuas. Sancta Lucia respondit: Nec tibi sunt propitij, nec cultoribus suis. nam mihi propitabitur Dominus meus Iesus Christus, pro cuius amore parata sum ignem, vincula, & quas volueris, poenas sufferre. Audiens Diocletianus constantiam fidei eius, iussit eam trahi ad carcerem: vbi consolationem diuinam promeruit.

Reducta autem iterum ante Diocletianum sedentem pro tribunali, extensa est gloriae femina, & fustibus diutissime verberata. Et ecce terræmotus subito factus est, & templum Iouis ita subrutum, ut nec lapis super lapidem ædificij remanserit. Diocletianus autem ollam æneam adduci fecit, eamque pice & plumbo iussit impleri, & in circuitu ligna aggregari, & succendi, sanctamque Luciam intra ollam demergi: vbi sancta Dei psallens, triduo vixit.

Mittens verò Diocletianus, qui renunciaret ei, si tota iam in cinerem esset resoluta, is qui missus fuerat, intrinsece rediens Imperatori, quod absque vlla læsione sana viueret. Tunc impius tanto miraculo nullo modo ad credendum Christo incitatus, iussit ut onerata ferro & plumbo, per ciuitatis plateas duceretur.

Peruenit autem ante domum hominis præparentis, nomine Geminiani, in cuius domo demonum simulacra innumera erant. Dumque sancta Lucia domum ipsam pertransisset, subito columba alba velut nix descendit de caelo, & super caput Geminiani, tertio figurans crucem, resedit. Geminianus respiciens, vidit sibi patere caelum, & statim arripens cursum, peruenit ad locum, vbi iam sancta Dei torquebatur. Et prosternens se pedibus eius, coepit narrare quod viderat, & baptismi lauacrum expetere. Reducta est igitur beata Lucia in carcerem.

Erat verò quidam sacerdos, Protasius nomine, cui nocte apparens Angelus Domini, monuit ut iret ad carcerem, & Geminianum, qui fontem salutis requirebat, baptizaret. Qui cum euigilasset, festinus abiit, & beatum virum aqua salutari lauit. Post diem tertium exhibita est sancta Lucia Diocletiano, & cum ipsa Geminianus, de quo iam Imperator audierat. Quos ille poenis grauissime afflictos, diuque tortos, tradidit cuidam peruersissimo iudici, ut quod deceret poenarum, ipse suppleret.

Qui primo iussit ceruices eorum fustibus contundi. Et mox terræmotu facto, camera domus iudiciarie cecidit, & iudicem impium oppressit. Deinde sancti martyres exhibiti sunt Abofrasio, sub quo & lxxv. martyrium impleuere, qui visis miraculis, quæ circa sanctos suos Dominus operabatur, crediderant. Hic iudex impiissimus post sanctorum horum martyrum necem, ob equum eius à diabolo incitatum, de lapideo ponte præcipitatus in flumen est. Corpus eius postea nullo loco reperit. Deinde beata Lucia, & sanctus Geminianus, à Megalio viro consulari arctati, post laudabilem victoriam martyrij, gladio animaduersi sunt xvj. Calendas Octobris. Quorum corpora rapuit quædam mulier Christiana, nomine Maxima, & ut decuit martyres, sepeliuit.

VITA

VITA S. EDITHÆ VIRGINIS, REGIS ANGLORVM EDGARI FILIAE, GRAVITER SCRIPTA, sed nonnihil hinc inde mutato stylo per Fratrem Laurentium Surium.

BEATA virgo Editha, filia fuit Edgari Regis, & Vulfrudis regis ducis filiae: quam quidem Vulfrudem Rex sibi perpetuo regni consortio coniungere statuerat, sed illa à partu absoluta, deinceps continenter viuere, quam ille cebris seruire, maluit, Christi amore eam inuitate. Itaque Etheluuoldi Episcopi accepit, exemplisque & virtutibus proficiens, virginibus mater spiritalis præfecta est. Porro beata Editha sub matris cura relicta, tandem Rege assentiente, in eodem monasterio monasticam vestem induit. Eam verò mater non auro, non monilibus, non multuaria ornatu, sed literarum ac virtutum splendore instruxit. Inter multa autem sanctorum hominum exempla, quæ tum in codicibus lectitabat, tum coram intuebatur, antea audire dicebat, cognatorum præsertim & propinquorum suorum, vehementius accendebatur virginæ integritatis palma sanctissimæ amitæ suæ Edithæ, quæ Edgari Regis & patris eius germana soror erat, & in monasterio Polleluuortensi provincie Vueruici, meritorum signis, perinde ut ipsa Vuilthoniæ, clarebat.

Sororibus quidem Martham, Christo verò se Mariam exhibebat. Erga omnes officiosam se ministerijs impendendis præbebat: hospites omnes in Christi viscibus complectebatur, ita abstinentiæ dedita, ac si epulis interesset: ita ad epulas accedens, ut frugalitatis studio non deflecteret. Terrenos fauores prorsus deuitans, morbidis ac humana ope destitutis sese impendebat, liberisque regijs leprosos anteferebat: & quanto quisque videbatur morbis deformior, tanto illa propensiori animi commiseratione erga illum humanior & ad inferniendum promptior erat. Rectè ea dici poterat cæcorum oculus, debiliū adminiculum, indigentium vestis & alimonia, desolatorum omnium solamen.

Cilicio asperrimo ad nudam carnem utebatur, interim nitidis vestibus extrinsecus induta. Cumque beatus Etheluuoldus quandoque vidisset eam ornatiori habitu ingredientem, ait ad eam: Non his, filia mea, indumentis itur ad Christi thalamum, nec externo cultu corporis delectatur sponsus cælestis. Illa verò interni conscientia habitatoris, ita respondit: Crede mihi, pater, nequaquam deterior mens, Deo adspirante, sub hoc tegmine deget, quam sub pelle caprina. Habeo Dominum meum, qui non tam vestem, quam mentem attendit. Sensit ergo vir Dei in virgine gratiæ auctoritatem, nec ausus fuit in ea cõtristare summum iudicem Deum. Lætabatur potius Dominum in sanctis suis omnia pro sua voluntate moderari, puramque mentem & in purpura & in sacco placere Deo.

Vbicunque Editha ingrediebatur, Crux Christi illi comes aderat: Crucem in fronte, in pectore, in itinere, in omni opere suo præferebat. Cum aliquando escas suo more in disco efferret, in sinu pauperis condendas, à latere puer accurrat elemosynam petens. Porrexit ea cum solito Crucis signo: mox ille puer disparuit, ita ut prorsus ab illa non videretur. Quindecim annos natam pater eius rex Edgarius tribus monialium monasterijs, Vintoniensi, Berckingeni, & tertio cuidam Abbatissam præfecit: sed ea ab illa domo, in qua Deo seruire coeperat, auelli non potuit: effecit autem, ut singulis illis monasterijs spirituales matres tanquam magis idoneæ præponeretur, malens matri subesse, quam alijs præesse: potiusque timere matrem, quam alijs imperare. Defuncto autem patre Edgardo, & succedente ei filio Edouardo adhuc infansulo, in somnis vidit sancta oculum suum dextrum sibi excidisse. Idque sororibus referens, simulque exponens: Videre mihi, inquit, videor hanc visionem fratris mei Edouardi portendere casum. Nec diu post Edouardus, dum cupit inuisere fratrem suum Ethelredum, à filijs iniquitatis, ut in eius historia videre licet, occisus est. Cumque regni proceres virginem sanctam à monasterio extrahere, & in paterno folio, vti plerisque nationibus foeminae dominantur, collocare vellent, & tandem etiã vim intendant, aded

16. Septembris. Cap. 1. S. Edithæ parentes.

Eius mater sic monialis.

Item Editha.

Cap. 2. Eius virtutes.

Cap. 3. Cilicio affligit corpus.

Hæc sancta virgo dicit, ut elee sancti dicitur sua, cum esset asperrimo cilicio induta.

Cap. 4.

Nō vult esse abbatissam.

Edouardi regis cõdes. Vide 18. Martij.

Respuit regnum.

adeò illa non assensit, vt faciliùs saxa in plumbum verti, quàm virgo Christi à suo proposito & Dei seruitio abduci posse videretur.

Cap. 5.

S. Dunstani vita habetur 19. Maij.

Cùm autem in honorem beati Dionysij ecclesiam condidisset, & sanctum Dunstannum ad eius dedicationem inuitasset, vidit is sanctus pontifex sacram virginem crebrò pollicem dextrum extendere, & eo signum Crucis pingere in fronte sua. Quo ille delectatus, apprehensa dextera manu virginis, dixit: Nūquàm putrescat hic digitus. Paulò pòst inter Missarum solennia in lachrymas vir sanctissimus prorupit, rogantiq̃ue Diacono suo cur fleret, suspirans, & ab imo pectore trahens vocem: Hæc, inquit, Deo dilecta anima, hæc gemma siderea, ad patriam sanctorum ab illuie terrena & hac ærumnosa vita rapietur. Neque enim flagitiosus hic mundus tantæ lucis præsentia dignus est. Tertio & quadragesimo abhinc die occidet nobis hæc stella luculenta. Ecce autem tolluntur ex ergastulo nostro sanctorum lumina, & nos in tenebris & vmbra mortis sedemus. Nos pigros senes damnat ætas immatura, dum nobis dormitantibus, illa cælos penetrat.

Cap. 6.

Obitus eius

Appropinquante verò hora, qua de mundo erat migratura ad Dominum, adest S. Dunstannus, & exhortationibus atque precibus animam eius communiens, à corpore excedentem manibus Domini commendauit. Interim soror quædam trepidam, è S. Dionysij ecclesia, vbi sancta virgo obiit, ad monasterium currit, auditq̃ue in choro tanquàm psallentium magnam frequentiam. Itaque hærenti ei occurrit quidam eleganti vultu & habitu insigni, aitq̃ue ad eam: Noli huc propiùs accedere. Angeli enim sancti Godam puellam (Ita enim maiori gratia eam appellabat, que patria voce Bona cognominabatur) hinc secum absporiaturi sunt ad gaudia sempiterna, vt cum hac melodia cælestis exercitijs in aulam perpetuæ iucunditatis ingrediatur. Sicq̃ue anno vicesimotertio ætatis suæ, decimosexto Calendas Octobris, migravit ad Christum circa annum Domini noningentesimum octogessimum quartum: sepeliuitq̃ue eam beatus Dunstannus in ecclesia S. Dionysij, quam ipsa extruxerat. Hic autem locum præfaga mente virgo sancta crebrò inuiserat, dicens: Hic locus est requietis meæ: eumq̃ue assiduo lachrymarum imbre irrigans. In ipso autem atrio monasterij xenodochium, in quo hodieq̃ue tredecim pauperes reficiuntur, instituit.

Sepelitur in ecclesia S. Dionysij, quâ sancta adhuc viuens extruxerat.

Cap. 7. Apparet matris suæ.

Porò tricesimo ab obitu suo die apparuit virgo sancta matri suæ Vulfrudi, formosa valdè & hilaris. atque lumine sicut vestimento amicta & splendida, dixitq̃ue illi, se Regi suo benè charam in gloria sempiterna: satanamq̃ue ipsam coram illo accusasse, sed sanctorum Apostolorum patrocinijs se contriuisse caput eius, & cruce Domini Iesu eum se prostrauisse, atque ex illo triumphasse. Eodem tricesimo die nata est ex illusterrimis parentulis infantula, de qua ante eius obitum rogata beata Editha, vt eam è sacro fonte susciperet, respondit se suscepturam, quem admodum Domino visum foret. Sed cùm ipsa priùs nata esset cælo, quàm puella mundo: allata est puella ad ecclesiam, & sancto Elphego Episcopo illam baptizante, & cereum ei offerente atque dicente, Accipe puella lampadem, cum qua introeas ad nuptias Domini: subitò quasi sancta Editha illam puellam tenente, palmulam tenerrimam porrigens, cereum suscepit ac tenuit. Mox verò sanctus Episcopus Elphegus intellexit admirandum hoc esse diuinæ electionis præfagium, aitq̃ue parentibus puellæ: Hæc infantulam soli Deo desponsandam nutrite, & post ablaclationem monasterio eam tradite. Ea puella Brithgina appellata est, & apud Vuilthonium postea Abbatisa effecta, in sanctitate vitam suam finiuit.

Insigne miraculum.

Cap. 8. Apparet S. Editha Dunstanno, iubeatq̃ue corpus suum eleuari.

Post decessum sanctæ Edithæ tredecim elapsis annis, illa beata Dunstanno Archiepiscopo apparuit, dicens: Reminiscens Dominus miserationum suarum, assumpsit me, placetq̃ue ineffabili bonitati illius, vt apud homines in salutem fidelium eius, honore afficiar, cùm ille me apud Angelicos ciues in cælis honorarit. Ito ergò Vuilthonium, diuinæque iussu capeffens, corpus meum è terra eleuato. Nè dubites, nec villo te phantasmate deludi putēs. hoc enim veritatis erit signum, quòd præter officia membrorum, quibus in puellari leuitate abusa sum, purâ oculorum, manuum, pedum, reliquum corpus meum vti illibatum, ita & incorruptum inuenies. Libidinis enim & crapulæ expers semper fui. Pollicem quoque dextræ manûs, quo mihi assidue sanctæ Crucis signum impressi, illæsum videbis, vt appareat clemetia Domini in parte feruata: & paterna castigatio, in parte absumpta. Dunstannus ergò cùm apud Sarum prope Vuilthonium pernoctaret, per visum transfertur in ecclesiam Vuilthoniæ vsque ad tumultum sanctæ virginis: & ecce videt Angelica claritate sanctum Dionysium altari

Viso S. Dunstanni.

altari assistere, & virginem Editham, luce & candore conspicuam, dilectum patronum hisce compellare verbis: Scis pater, quid de me diuinæ gratiæ placeat. Tu ergò summi consilij interpret, & diuinæ voluntatis legate, huic aduenæ, qua fide & auctoritate ipsum huc inuitauerim, expone. S. Dionysius ait: Animaduerte frater, visionem, quam nuper vidisti, veram esse de huius dilectæ domine declaratione. Digna est enim, quam terrigenæ veneretur, quæ inter cælicolas meruit coronari. Dignum est honorè hoc corpus, hoc templum virginalis pudicitia, in quo amator virginitatis regnauit Dominus Rex gloriæ. Eius etiam gratissima Christo suffragia, mortalibus sunt necessaria. Ità ergò tertio Nonas Nouembris corpus sanctum è terra leuatur, & omnia sic, vt prædictum erat, inueniuntur.

Monachus quidam Glasconia, Edulphus nomine, collectam temerè in rugam à corpore sancto tunicam præscidit, simulq̃ue sanctum corpus ferro percussit. Confestim sanguis indè copiosus, perindè vt solet ex vena incisa, prorupit, atque in vestes & pauimentum manauit. Territus frater temerarius, ferrum cum sacra rapina projiciens, in faciem ruit, admissum facinus lachrymis expiare contendit. Surgens indè, nullum prorsus cruorem vidit. Itemque soror quædam, vt conata est de vitra sacri capitis partem abscindere, miro modo impedita est, vitali capite se attollente, & temerariam illam minaci indignatione deterrente.

Cap. 9. Sanguis multus ex eius defuncta corpore manat.

Clerici Pictorum in capsa circumferebant sanctum confessorum Inuium, atque in sanctæ virginis cœnobio honorificè suscepti, in altari beatæ Edithæ sacras reliquias deposuerunt. Cumq̃ue indè recedere vellent, tanto pòdere reliquias illæ altari inhasere, vt nulla ratione possent amoueri. Plorant igitur aduenæ, ciulant, vestes scindunt, capillos vellitant. Tandem re desperata, receptis duobus millibus solidorum à Vulfrude Abbatisa, in sua tristes abièrunt.

Cap. 10. S. Inuius confessor.

Canutus Rex in sacra Pentecoste apud Vuilthonium inter edendum crebrò cachinnum sustollens, nunquàm se crediturum aiebat, Editham filiam Regis Edgari, sanctam esse, cuius pater libidini semper ac tyrannidi addictus fuisset. Cõtra dixit autem illi Ednotus Archiepiscopus, qui tum aderat, statimq̃ue virginis tumultum aperuit. Illa verò cingulorens se erigens, in contumeliosum Regem impetum facere visa est. Tum ille præ metu consternatus animo, humi ceu exanimis corruit. Tãdem autem respirans, lætus erubuit, suæque temeritatis veniam poscens, sanctam virginem deinceps in multo honore habuit: ortaque quandoque in mari tempestate, eam inuocauit, & serenitate reddita, ad portum optatum appulit. Aldredus quoque Eboracensis Archiepiscopus, in mari Adriatico in magnum conspectus discrimen, sanctam virginem inuocauit, eaque mox visibiliter ei apparens, Ego sum, inquit, Editha. & quamprimum tranquillitas restituta est.

Cap. 11.

Nota miraculum.

Vitupauerat quidam terram sanctæ Edithæ, & morte obrutus, sine pœnitentia decesserat è vita. Paulò pòst autem surgens, dixit: Succurrite amici, subuenite omnes fideles Dei. Ecce sanctæ Edithæ indignatio intolerabilis, ab omni plaga cali & terræ hanc infelicem animam excludit, siueque iuris inuasorem nusquam consistere permittit, & neque in hoc corpore durare, neque mori me sinit. Reddita autem terra, quam abstulerat, confestim animam expirauit.

Cap. 12. Vide quid patiantur vituperatores verum Deo dicatarum.

VITA SANCTI LAMBERTI EPISCOPI TVNGRENSIS ET MARTYRIS, AVTHORE STEPHANO Episcopo Leodiensi, qui claruit Anno salutis 910. Stylum nonvihil correxit, vbi visum fuit, F. Laur. Surius.

PROLOGVS AVTHORIS AD HERMANNVM Archiepiscopum Coloniensem: in quo non est stylus mutatus.

DOMINO patri Hermanno Archipræsuli Stephanus humilis Tungrorum Episcopus. Cùm quotidie aliorum explorari con- certetur actio, ac si quid reprehensibile inuenit, maculare non differat probrosa intentio: detergenda penitus diffinitur culpata contagio, per quam & blasphemantium iam cesset cachinnalis irrisio. Nam à quibusdam nobiscum agētibus festum sancti Lamberti, qui literaria videbantur sibimet scientia præditi, non mini-

Tungrenses Episcopi, hodiè Leodienses dicuntur.

mum sumus despectuosus risuum iniurijs lacessiti, quandoquidem priscorum haud quaquam cato eloquio edita legebat apud nos praefati patris vita & passio, atque nulla propria officiorum cantabatur modulatio. Abhinc sanè frequenti fratrum nostrorum precamine rogatus, sapientissimis vicibus extiti coactus omnia ea suscipere in nouanda proprij impensione sensus, notamque huius infamiae à nobis propellendam omnibus. Illis verò super hoc multimodè argumentantibus, & agendum quam plurimorum similitudine stipulantibus: animum reuocans restiti, mente affixus, idque quod monebant, an bonum foret, procerà hæsitatione intra memetipsum questus. Ecce tandem anguis syllogisticus per flexos globos latè sinuatus, linguisque trifidulis squamea colla tumidus, lumina mei cordis infundendo mersus, huiusmodi dialectica nuncius mihi adstitit, fatus: Omne, inquit bonum, vile: & omne vile, bonum. Vtile bonum, nullum malum: nullum malum, vile bonum: nullum bonum, omne malum: omne malum, nullum bonum. Ergò creatorem in suis sanctis laude celebratum, celebranti creaturæ in suis studijs vile bonum: quodque meliorando optimum, nullum probatur existendo malum. Econtrà, quod absit (nam fors omnia vertat) negligèdo relictum amborum esse, nullum continet bonum. Tum equidem ei veraciùs credens, quæ vera à falsis iugi more solet esse secernens, aliquid non vitæ utilitatis consequi ex eo malui gestiens, quàm muti tenacitate silentij, laboris fructu carere negligens. Hoc itaque deliberatiui generis consilium magis eligendo pertractans, inuoco non Dryades nymphas, nec clamito Naiades,

Dialectica docet vera à falsis discernere.

Carmina quæ prodant, versus & commata dedant.
Nec peto Mercurium lingua, sermone superbum,
Qui pennata * ferat citius discudere verba:
Sed verum Dominum, cunctorum supplico Regem,
Omnia qui tribuit, nunquam dispendia sentit,
Famine cuncta iubet, nil prorsus iussa retardant.
Arce poli residet, terram pontumque gubernat.
Omnia sic penetrat, ceu pugno cuncta recludat.
Is pater & proles, nec non & spiritus almus:
Subsistens trinus, sed substans creditur vnus.
Personas numerat nam subsistentia ternas:
Esse tamen proprium numerat substantia nullum.
Det pedibus lucere meis, det lumina cordis.
Auxilium misero dignetur dèdere vernæ.

In Deo tres subsistentiæ sue personæ, & vna substantia.

Enimverò neque fastu superbiæ tumens, neque quenquam patrum contemptui habens: quinimmodò prælibatæ utilitati parère libens, stylo præpollentioris ingenij eandem acceleravi comens. Exindè musicæ artis ratione authentica, subnectuntur cum antiphonis responsoria noua, in quibus ordini lectionum respondet series tonorum, quatenus sibi æquando extendi queat numerus horum. Adhuc etiam animi nisu extat delectabile, in tanti patroni immorari laude.

Cantica quaproptèr, Musæ de compta lepore,
Succinctim replicant, ac eius gesta renarrant.

Quæ omnia pater tuo sensui corrigenda committo,
Notitia veri, quo nunquam fallere nōssi:
Falsa sed exuris: prosternere cuncta moliris.
Quæ maiore fide debent, quàm sensus, haberi.

Quocirca in soliditate tui pectoris iam requiescat meæ vacillatio mentis, viridum defensâ, si quidem meretur, pedo tuæ pastoralitatis: sin autem, secretim castigata leni virga tuæ paternitatis.

VITÆ

ILLVSTRIS martyr Lambertus, æterno Regi sacerdos charissimus, ex insigni profapia in oppido Traiectensi ortus est. Porro puerulus apud parentes Christianissimos degens, cum iam esset bona indole, illam teneram ætatem, sacri baptismatis vnda expiatâ, Christo Domino consecrauit, seque totum, quantum quidem pro eius ætatis captu & nôrat, & poterat, ad Diuinam studuit conformare & accommodare voluntatem. Quam ob rem, diuina id agente gratiâ, cognati eius vna animi sententia statuerunt, vt quem ab ipsis primæ ætatis initijs vitæ sanctorum commendaret, literis discendis adhiberetur, & scientiæ auctoritas ad nunculo ei esset ad attingendum summæ perfectionis apicem. Hoc itaque consilio atque hac deliberatione, diuina clementia eam moderante, puer forma conspicuus, ingenio mirè docilis, viris doctissimis traditur literis institutus. Itaque ecclesiastica religione admodum fit insignis, & cælestium mysteriorum feruenti amore medullitus inflammatur: tantoque celerius liberalium artium fluctu exorauit, quanto ardentius totum sese in Dei amorem transfuderat. Nec cum latere potuerunt etiam obscura quæque, quandoquidem ad discendum nulla intercedit mora, vbi doctor est spiritus sanctus.

Septembris 17. Cap. 1. De Traiecto ad vlt. fam dicit.

Adhibetur discendis literis.

Cap. 2. Primo pceptore vlt. est S. Lambertus.

Psal. 83.

Cap. 3.

Traditur S. Theodardo Episcopo, cuius vita supra habetur 10. Septembris.

Multū proficit apud dictū Antistitem pietate & sanctitate.

Tandem diuinis literis eruditus, & monasticis disciplinis præclare instructus, puer pius & bonus, apud se constituit ad paternam redire domum. Itaque reuertentem ad se parens humanissimus comiter excipiens, animaduertit eum animi pietate & religione non mediocriter pueritiæ annos excedere. Latabantur ambo: Lambertus honore patris, & pater filij sui Lambertus rectè factis. Porro sanctus & strenuus puer totus viribus in id incumbens, vt posset in virum perfectum euadere, quem admodum Psalmographus ait, ibat quondam de virtute in virtutem, preparans sese ad illa quandoque suscipienda & peragenda, quæ incommutabilis Dei prouidentia ex omni æternitate per illum fieri voluit. Etsi autem ætate esset iuuenis, at morum tamen grauitate & maturitate grandævus videri poterat: vitabat iactantiam, pompam & fastum seculi magno animo calcabat: quicquid habere poterat, in pauperes erogabat, in celo thesauros suos condens, vt illic eos possideret, cum vita hac caduca feliciter absolutus, illa semper duratura felicitus perfrueretur.

Per id tempus sanctus antistes Theodardus, Christi clarissimus martyr futurus, vir sacerdotali reuerentia plenus, & in conspectu Dei sacerdos meritò prædicandus, apud Traiectenses pontificiam obrinebat dignitatem. Ei memorabilis adolescens Lambertus, nobilitate eximius, corporis forma elegantissimus, in regia aula educandus traditus est, vt instar lapidis preciosi, multis modis expolitus, idoneus & aptus fieret cælestibus capiendis ornamentis. Tum verò Lambertus, Christi columba, fellis expertus, alumnus laudabilis, solerter se accommodauit magisterio antistitis Theodardi, venerans eum tanquam dominum, diligens vt patrem charissimum, in omnibus illi morem gerens, vt decebat seruum Dei. Ex tanti enim patris conuictu & consuetudine augebatur propensius cælesti gratiâ, ditabatur locupletius sapientia, quotidiana meritorum accessione crescebat. Quod sanctus antistes tacitè contemplans, subtili indagatone perscrutabatur, facileque conijciebat, qualis & quantus futurus esset. Atque ea causa omni animi beneuolentia & amore eum complectebatur, vt potè futurum quandoque gratissimum sibi successorem. At ille tanti sacerdotis amore fruens, & ab illo præclare diuinis literis imbutus, geminæ charitatis præceptum accuratè implebat, diligens tota mente Deum, & sincero amore proximos complectens sicut seipsum. Præsentia ducebat pro nihilo, quemadmodum etiam puer se futurum promiserat, nec quicquam alicuius pensû habebat, nisi quatenus salutis æternæ conduceret. Cælestibus verò animo inhiabat, seque illi holocaustum offerre gestiebat, qui ipsam singulari quodam sui desiderio affecerat, ita vt extra illum nihil appeteret.

Postquam verò ab impijs interfectus, beatitudinis palmam Theodardus obtinuit, fidelis Traiectensis ecclesiæ populus, pio pastore orbatus, magno studio inquirente cepit aliquem illi sanctitatis parem, quem in eius locû subrogaret. Diu omnibus

S. Lambertus recusat Episcopatum.

Conatus tamen assensit electioni.

Cap. 5.

Episcopus factus, viuit sanctissime.

Vacat eleemosynis. Claret miraculis.

Cap. 6.

Est clarus in primis Childerico Regi Francorum.

& accuratè perquisitis, Lamberto nullus sanctior repertus est. Eum igitur sanctimonie honore cumulatam, parsimonie illustrem ornamentis, sancti spiritus gratia operante, vniuersa Traiectensis plebs Episcopum elegit, & in magistri locum succedere voluit. Regia quoque celsitudo & palatii proceres, eius fama comperta, sine mora censuere eum in cathedra pontificia collocandum. At vir pius & mansuetus, omnibonitate refertus, & in vera humilitate à Christo benè fundatus, tanta se functione indignum, multis modis docere conabatur. Grandis honos est, inquit, fratres mei, Episcopi ministerium, sed eius honoris graue est pondus. Ego verò me illo honore preorsus indignum pronuncio, nec possum suscipere, quod vultis. Non mihi vires suppetant, non adfunt opera sanctitatis. Vita innocentis tramitè me minimè tenere agnosco, & idcirco Ecclesiastica rectitudinis gubernacula sumere reformido. Ad cuiusmodi autem excusationum argumenta plebs Traiectensis respondit in hunc modum: Generis nobilitate polles, meritorum splendore conspicuus es, moribus ornatis, pietate excellis, nemo te est praestantior. itaque pastor noster eris. Deinde vulgi more frementes, & strepitu populari in eum irruentes, simul omnes dixerunt: Lambertus cuius noster, operum bonorum copia celebris, velit nolit, Episcopus noster erit. Sic est voluntas Dei: sic regni principes statuerunt. Illum omnis elegit Clerus, populus vniuersus acclamauit. Sed cum vir humilissimus necdum torus his precibus assentiret, acrius commoti & diuino instinctu accensi, à maximo vsque ad minimum, vna voce omnes dixerunt: Non nos, Lamberte, diuitius protrahas: sed pro certo nôris, te etiam inuitum fore Episcopum nostrum, & pastorem Traiectensium. Ità ergò omni Clero exclamante, & vtroque sexu vociferante, voces in caelum tollebantur, & Lamberti animus non nihil de suo rigore remittebat. Tandem assentit eorum precibus, & munus pontificium suscipit, nè venisse videatur contra obedientiam, quæ solet caritas virtutes habere comites.

Ità ergò Dei dextera exaltatus, & Episcoporum benedictione consecratus, beatus Lambertus Traiectensis ecclesie factus est Episcopus. Eum autem perpetuae religionis apicem adeptus, pietatis studuit augere opera, pontificia dignitate auctus. Maestabat quotidie holocaustum Domino, non ex pecoribus, sed è suo ipsius corpore. Nec intermittebat Missarum solennia, salutiferam passionis Christi memoriam celebrans, offerensque Deo pro illis sacrificium, pro quibus se illi nouerat rationem redditurum. Erat facie iucundus & hilaris, mente serenissimus, sermone suauissimus, conuersatione mitissimus, terrenis oblectamentis emortuus, diuitijs spiritualibus florens. In domo eius erat veritas & gloria: in operibus eius relucebat aequitas & iustitia. Continuis erat concionibus habendis intentus, eos, qui peccauerant, sermonibus veritatis coarguens. Desides obiurgabat multa adhibita in reprehendendo moderatone: virtutum studiosos & rectè agentes obsecrabat, paternis eis adhortationes adhibens. Multa erat in illo eleemosynarum largitas, multa miraculorum copia. Admonebat omnes doctrina salutari, exemplis informabat. Nec scribendo quicquam, nec dicendo satis explicare poterit, quæ bona vir fortis & strenuus verbis docuerit, rebus & factis executus sit.

Cum autem non posset lucerna calitis candelabro imposita, latere sub modio, coepit inter suos haberi præcipuus. Interea longè lateque sanctitatis eius fama sese diffundente, ad notitiã quoque Childerici Regis peruenit, qui ea tempestate apud Francos regno potiebatur, Lambertum Traiectensis ecclesie Episcopum, in Christi famulatu & cultu neminem in terris parem habere. Inde adeo factum est, vt Rex ille præcipuo eum honore & veneratione prosequeretur, & inter amicos illius primas Lambertus obtineret. Erat Princeps amabilis in regni palatio: Antistes Lambertus amabilis in Regis consilio. Principis prouidentia procerum facta dirigebantur: Antistes prudentia ea tractabantur, quæ essent reipublicæ salutaria. Merito prædicandus Rex & eius exercitus, quod tanti præfulis iussis parerent. Verumenimuerò

Quauis multa Deo seruirent, crimine victo:
At tamen hortator scelerum, per corda malorum
Effudit virus, gaudens in peius abire
Omne genus hominum, caelos nè possit adire.

Eam ob rem commouit odia, excitauit iurgia, turbauit Ecclesie pacem, posuit firmamentum regni formidinem, rabie crudelitatis hominum pectora adeo incendit, vt iam non viderent caelum, nec recordarentur iudiciorum iustorum.

Cum

Cap. 7. Childericus Rex interfectus.

S. Lambertus è sua sede pellitur.

Pharamundus eam occupat, homo flagitiosus.

Psal. 108.

Cap. 8.

Clerus & populus multum dolent eius obitu.

Psal. 2.

Cap. 9.

Exul degit sanctissime in carceribus Stabulensium.

Cap. 10.

Cum ergò id genus multiplex virus per satanae ministros admodum effusum esset, princeps regni Childericus Rex inclytus occisus est: moxque inuidiae pondus & hostile odium in Christi seruum Lambertum concitatum est: eaque inimicorum rabie magis magisque grassante, & inuidia diaboli nequiter exardescente, Lambertus eximius Christi sacerdos, honore & dignitate sua priuatur, è sede sua exturbatur sine causa, proh dolor, regia prosternitur celsitudo, impiorum iniquitas praualet, sacerdotalis sanctitas ignominia afficitur, iustitia profligatur. Eheu cogor scriptis depromere rem tum reuera gestam. Traiectensis ecclesie cathedram latro Pharamundus inuasit, curam & ministerium pontificium homo miserrimus ad mundi pompam, non ad vitæ sempiternæ obtinendam palmam, accommodauit. Vsurpauit præsulum, dominium sibi vendicauit: latro animarum, Ecclesie publicus prædo effectus, temerari sacramenta Domini corporis, contraminauit fastigium Canonice integritatis & rectitudinis, violauit sanctuarium, prophanauit sacerdotium, confudit religionem, immutauit ordinem, aequitatem oppugnauit, à iustitia prorsus abhorruit: noluit habere benedictionem, nec timuit sibi maledictionem asserere. Nullum facinus execratus est, nullum flagitium in se non admisit. Verbis & factis satis declarauit, qua animi intentione & consilio ecclesie regimen sibi usurpasset. Plura referre pudet ex ijs, quæ homo fallax & dolosus gessit.

At Lambertus Christi athleta, moderatè ac placidè omnia ferens, sedem suam reliquit, curam ouium illi commendans, qui eas & baptismate abluerat, & sanguine redemerat. Cumque discederet vir mitissimus, tametsi conuicia in eum iactarentur, & iniurijs afficeretur, nunquam ira commotus est. Porro omnis populus eius abintum lugebat, Clerus totus lamentabatur, pariterque eum cum multo gemitu prosequentes, dicebant: Cui nos committis pastor vigilantissime? Cur nos deseris sacerdos sanctissime? Quid ita relinquis gregem tibi addictum, & supplicem Clerum? Quis iam nos ab hostis insidijs tuebitur? Quis orabit Deum pro nobis? Quis pestes depellet? Inuadent nos lupi rapaces, dilaniabunt hostes ferocissimi. Nemo erit, qui abigat: nemo, qui profliget. Tu stabilitas fortium, instaurator debiliu, in aduersis propugnator, in prosperis decus: tu consolator pauperum, adiutor orphanorum, viduarum perlugium. Te planè comitabimur omnes: tecum pariter moriemur vniuersi. Si superbi te despiciunt, si filij Belial persequuntur: nos oues tuæ, te & diligimus & veneramur. Fit caelo clamor strarum, lachrymaeque gementium. Tunc pater euictus, lachrymis ita satur obortis: Pro re pauca loquar. Non pastor deerit vobis, non cura salutis. Vnū est, quod mando, reperens iterumque monebo: O filij charissimi, & oues illius summi pastoris, seruire Domino in timore, & exultate ei cum tremore. Declinate à malo, & facite bonum: vt adsit vobis fortissimus adiutor, qui est veracissimus in promissis: nec sinat perire, quos redemit passione sua Christus Iesus Dominus noster, qui est benedictus in secula.

His dictis, sacras manus sustollens, & oculos ad caelum dirigens, benedixit Clero & populo, Christi eos signo communiens: exosculatisque omnibus, cum paucis comitibus profectus est ad monasterium Stabulensè: vbi vir memorabilis, separatus à custodia Domini gregis, cum senatoribus cali intrà terrestri paradisi curiam versabatur. Degebat tum illic sub disciplina regulari monachorum coetus, quorum conuersationem in caelis esse, multarum virtutum documenta prodebant. Inter quos et si ille ordine extremus, at sanctitate primus fuit: vltimus numero, præcipuus pietatis ac deuotionis studio. Eum patres monasterij haud aliter atque charissimum parentem colebant: fratres vniuersi ceu domino & patri reuerenter assurgebant: & quem Dominus Iesus sua gratia perfuderat, omnibus bonis charus & amabilis erat. Ille verò degens in eo monasterio, totis viribus Domino seruebat, summopere cupiens illi placere, cui se templum dedicauerat. Incumbebat in preces creberrimas, idque tanto liberius, quanto à cura pastoralis absolutior. Qua ille erga prælatos humilitate, qua erga omnes comitate & benignitate vsus sit, nemo neque verbis exprimere, neque scriptis comprehendere potest. Frugalitatem verò & abstinentiam in eo prædicari quid attinet, quando eam adeo sectatus est, vt ipsa corporis macies eum Domino testaretur in omnibus gratum & acceptum in odorem suauitatis?

Quid verò ad cumulum perfectionis eius, Dei omnipotentis benignitas ostendere voluerit, non est silentio premenandum, sed succinctè commemorandum. Quadam nocte, simul illo cum fratribus quiescente in dormitorio, visum ei fuit clam è lectulo

Vide humi-
litatem cāri-
viri & infi-
gnem pati-
entiam.

Pfal. 41.

Cap. n.

Pfal. 50.

Abbas cum
fratribus
petunt ve-
niam a san-
cto viro.

Vir sanctus
fratribus
benè preca-
tur.

surgere, vt attentiori animo possit diuturnis precibus vacare. Cum autem alterum e calceis acciperet, alter è manibus lapsus & pavementum feriens, fratrum quietem interturbauit. Expergefactus igitur cœnobij pater, & huius arcani ignarus, Quisquis, inquit, ille est, cuius culpanda temeritate isthuc modò accidit, pro nostra consuetudine mox se conferat ad Crucem, & quod negligentia admisit, obedientia expiet. Mox B. Lambertus sacerdos patiensissimus, spe firmissimus & lætissimus, Abbatis precepto libenter paruit, & ad Crucem tranquillo & prompto animo properauit: nec quicquam tulit secum, quo aduersus immanè frigus se muniret, præter vnicum, quo indutus erat, ciliciū. Et quidem nox illa erat gelidissima, & multa glacie ac niue asper-rima. Sed ardebat in pectore beati viri flamma spiritus sancti: quo fiebat, vt externi frigoris cruciatum contemneret. Cum sic autem sub Cruce staret illa sacrosanctæ Trinitatis hostia, & sine intermissione Dominum saluatorem deprecaretur, cœlum, vt certò nobis persuademus, eius purissimis patuit precibus, & ad diuinæ maiestatis aures illæ penetrârunt: cumque illud Davidicum mente psalleret, & ore deprome-ret: *Quando veniam & apparebo ante faciem Dei? actum est diuinitus, vt gallorum cantus tempus solitum anteuertret. Surrexerunt itaque fratres religiosi, vt more so-lenni vigilias agerent. Tandem omni officio conuenienter expleto, omnes è templo egressi sunt, cupientes ignem struere, vt acerrimi frigoris iniuriam à se propulserent. Eo structo, auidi ad eum omnes accurrunt, atque omni ex parte eum ambientes, se se calefaciunt. Interim Abbas cunctos circumspectans, videt beatum Lambertum non adesse. Quarit ex alijs, vbinam sit sacerdos venerabilis. Respondent fratres illum esse, qui iussus sit sub Crucem se recipere. Tum Abbas humanissimus multo stupore af-fectus, grauiter suspirat, imoque ducens è pectore vocem, ait: Heu me nimium in-felicem, quæ me demètia cepit, vt innocentem damnarem, & sacerdotem gelu hor-ridissimum perpeti cogerem? Id planè facinus est execrabile.*

Sic dixit mœrens: dein dè versus ad adstantes: Ite fratres, inquit, ite celeriter, ro-gatè obnixè patrem nostrum, vt ad nos quamprimum se recipiat. Mox illi properè abeuntes, inueniunt virum sanctissimum & mitissimum sacerdotem in frigore & nu-ditate Domino mirabiliter psallentem: Cor contritum & humiliatū Deus non sper-nis: sed benignè sacrificium nostræ seruitutis accipias, vt ædificentur muri Hierusalè ad tui nominis gloriam, quod est benedictum in secula. Cumque cōstantissimus Do-mini confessor, gratum spiritus sancti sacrarium, ad ea, quæ in Psalterio sequuntur, animi sui intentionem dirigeret, fratres assistunt, omnium nomine veniam petunt, Abbatis iussu sic ei dicunt: Dulcissime pater, orat & obsecrat Abbas, vt ad fratres ocyus accedas. Non recusat beatus antistes, sed cum eis properat ad domum, in qua fratres erant pellendi frigoris causa. Postquam autem domus limina artigit, facies eius beatissima mirè resplenduit. Tum Abbas cum fratribus vniuersis ad eius vestigia aduolutus, Ignosce, inquit, pater venerabilis, ignosce fratribus tuis, nec imputes no-bis, suppliciter rogatus à nobis, quod insipienter aduersum te egimus. Miserere de-precantibus, da veniam dolentibus. Ad quæ sanctus Episcopus respondit: Nè, qua-so, charissimi, nè sic loquamini. Surgite ocyus, & meis potiùs erratis vos ignoscite. Nihil in me peccastis, quod ego vobis cōdonare debeam. Ità ergò illis erectis, & mul-tum adhuc anxijs, lætus & iucundus dixit pater ille amabilis: Quæso, patres, facessat perturbatio omnis. Non me fregit aut terruit frigoris acerbitas. Adfuit enim mihi protector vitæ meæ, custodiens me in ea afflictione, & pro sua indulgentissima mi-sericordia audiuit preces meas. Quamobrè gratias illi agite, & sanctum nomē eius benedicite. His dictis, manibus in cælum sublatis, fratrum collegio benè precatus est, ità dicens:

O Deus omnipotens, cœlestia lumine complens,
Qui cælum, terras, pontum ditone gubernas,
Vt sint cuncta tuis in tempore subdita voris:
Hos, exposco, tuos benedic per secula seruos:
Protege ab insidijs, serua virtutibus almis,
Donèc te videant, & cæli regna capeant,
Te tribuente, Deus, qui nunc & semper in æuum
In triplici virtute tuè benedictus haberis.

Postquam omnes responderunt, Amen: sic fiat, Deus: facillè perspexere vniuersi, non mediocribus virtutum ornamentis diuinitus instructum beatum Lambertum. Cupi-

Cupientes autem illi charitatis officia exhibere, & post durum & intolerabile illud cum frigore certamen, amantissimum patrem recreare volentes, balneum illi appa-rarunt, & nitidis eum vestibus induerunt. Ità fortissimus Christi miles & patientissi-mus antistes, post obedientiam honoratur, post victoriam sublimatur: nec tamen quantum commuerat illa tolerantia sinceras, sed vt potuit mortalium facultas.

In huiusmodi virtutum insignijs degebat illic Lambertus Christi victima, sacer-dos Dei & hostia quotidiana in odorem suauitatis, mundo huic crucifixus, viuens Deo redemptori suo: à pestiferis hominibus deiectus, à beatissimis cælestis patriæ ciuibus erectus: expulsus è ditone pontificia, in æternitatis collegium ascitus: om-nium curam coactus deferere, & ad cæli palatia inuitatus. Interim verò infelix Pha-ramundus, qui Traicctensem ecclesiam inuaserat, filius iniquitatis, falsò dictus pa-stor ouium, rectius appellandus angelus tenebrarum, propter flagitia sua, multis eum criminantibus, non solùm à sede illius ecclesiæ eiectus, sed etiam à tota provin-cia illa exclusus est. Septem annis solo nomine Episcopus ibi fuit, nullo bono ope-re Episcopum se exhibens: vt non immeritò illum fideles in terra persecuti sint, qui manifestè erat Deo inuisus & contrarius. Sub eo autem plebs valdè dilacera-ta, & tandè Dei miseratione clementer liberata, summo perè in eam cogitationem & curam incubuit, vt egregium antistitem & humanissimum patrem suum Lamber-tum recuperaret. Per id tempus Pipinus apud Francos principatum obtinebat, iste Pipinus 2. maior do-mus Fræciæ, vir armis strenuus, & diuinæ religionis cultor præcipuus. Is beati Lamberti com-puta sanctitate & mansuetudine, misit legatos ad Stabulense monasterium, qui san-ctum Lambertum repererent, orarentque eum, nè grauaretur ad Regem se con-ferre & suam occupare sedem. Legati vbi ad eum venerunt, ità eum appellârunt: Te, pater, Rex obsecrat, omnisque populus flagitat, vt à monasterio egrediens, gregem, quem ante hos annos relinquere compulsus es, recipias, opusque Domini abs te in-choatum, ad finem perducas. Tum vir sanctus cum lachrymis ità respondit: Fateor me ecclesiam meam non sic gubernasse, vt par erat: nec ità vixisse, vt debui. Non sum itaque dignus, qui posthac pastoris fungar ministerio: nec sanè præscè appeto, qui nulli prodesse queam. Legati dixere ad eum: Te virorum nobilissime, te sacerdo-tum doctissime per amorem Dei obsecramus, per proximorum charitatem obtesta-mur, vt nobiscum reuertaris, & ouium tuarum curam recipias. Ille verò altius suspi-rans, rursus respondit: Equidem refutare non audeo, fratres mei, quod dicitis: Regis iussa contemnere non debeo, proximis meis inferuire, vbi res postulat, cupio. Itaque incunctanter ibo vobiscum, & quod iubetis, aggrediar. Potest autem Deus id perficere, & ad optatum perducere finem.

Ità demùm beatissimus confessor Lambertus, iam multiuaria examinatione pro-batus, ad propriam sedem reuersus est: & exul sacratissimus, insigni patientia con-spicius, gregem recepit suum, eumque & præclarè defendit, & infatigabili studio custodiuit. Quanta verò, illo redeunte, apud omnes extiterit exultatio, nec doctissi-mus quisque possit pro dignitate explicare. Exultabant etiam ipsi supernæ Hieru-salem ciues, sacrosanctæ Trinitati gratias agentes immensas. Gaudebat omnis illa regio: laudantesque Deum, non tam excelsa voce, quàm mente pia & deuota, dicebant omnes: Agamus Deo gratias: quoniam visitauit nos oriens ex alto, & restituit nobis Dominus pastorem nostrum & custodem vigilantissimum. Erat hæc & Regis & populi, diuitum & pauperum communis gratulatio, & vbiqùè audie-batur vox laudis & gratiarum actio: emeritusque miles, multiplici afflictione purga-tus, ouium suarum laude & prædicatione efferebatur, & in Traicctensi sede honori-ficè reponebatur.

Pristino igitur honore affectus, tanta sanctitate enituit, quanta decebat Dei ponti-ficem pollere. In eius pectore sinceras & diuinæ legis plenitudo: in ore eius veri-tas & mansuetudinis pulchritudo: in consilio vigor & prudentia: in actionibus æqui-tas & multa copia: in conuersatione innocētia & castitas. Erat fide constantissimus, spe firmissimus, charitate integerrimus, singulari prudentia, temperantia, fortitudi-ne & iustitia ornatus, bonorum operum studio eximius, doctrina & virtutibus admi-rabilis. Auxer a teū cælestis pater vitæ meritis, & miraculorū gloria illustrat. Non re-spiciebat ille personas potentium, sed morum potiùs elegantiam attendebat. Quos non respi-cit personas nouerat religiosius viuere, eos maiori honore prosequatur. Omnibus omnia fa-ctus erat, vt omnes lucrifaceret. Intra septa domus eius, nunquam ornabatur sedile illius,

Sacco cilicino ad nudam carnem induitur.

Cap. 15. Texandria ethnicissimo laborat.

Illie cōcio natur S. Lambertus.

1. Tim. 3.

Gen. 1. & 2.

Rom. 5.

Gal. 4.

Luc. 2.

Matth. 3.

Iohan. 19. & 20. & c.

A. C. 11.

Marc. 16.

Multi in Texandria conuertuntur & tota regio Christo consecratur. Cap. 16.

illius, sed humili mente aptud se renouebat, quid in vita futura possessurus esset. Vestibus non adeo preciosis utebatur. Primus eius amictus, erat saccus cilicinus. Conabatur enim corpus humiliare in terris, vt anima posset in cælis exaltari. Inuisebat villas & oppida diocesis suæ, noueratque inuenire homines & Domino lucrari, quos æternæ hereditatis confortes efficeret.

His igitur studijs intentus, & huiusmodi iustitiæ esurie semper ardens, in Texandriam profectus est, gentilissimi erroribus adhuc deditam, & idolorum spurcitijs contaminatam. Cumque illic magna sermonis gratia cœpisset ferere fidem catholicam, eius regionis homines in vnum collecti, veritatis præconem volunt discerpere, & post illata conuicia & contumelias atque ludibria, ignominiosa morte afficere. Eos verò ira & crudelitate feruentes, & satanico spiritu bacchantes, confessor Domini Lambertus forti & inconcusso animo sic affatur: O viri fratres, quandoquidem mente & ratione præditi estis, audite quæso diligenter, & quæ dicturus sum, animis vestris sapienter affigite. Omnipotens Deus pater ingenitus, cuius ego seruus sum, quique solus habet immortalitatem, & lucem habitat inaccessibilem, vnum de se genuit sine tempore Verbum, per quod ex nihilo fecit omnia, quæ sunt in hoc mundo. Quam quidem & initij & finis nesciam generationem, mente & intelligentia suspicere & admirari possumus, at oculis corporeis conspiceri nequimus. Nec pater anterior filio, nec pater filius posterior est. Ex his autem duabus personis, atque vna eademque inseparabili essentia procedit spiritus sanctus, patri & filio maiestate æqualis, & indiscreta diuinitate consubstantialis. Hæc verò in personis Trinitas, in essentia vna diuinitas, postquam ex nihilo creauit orbem vniuersum, è limo terræ finxit primum hominem, eique dormienti extraxit costam, & ex ea formauit mulierem, vt ex illorum immaculata sobole desertorum spirituum ruinæ instaurarentur. Posuit autem eos in paradiso deliciarum, fecitque eis potestatem ex omni ligno vescendi, solo ligni scientiæ boni & mali esu eis interdicto: vti per eam obedientiam, creatoris sui amore exhibitam, sine morte carnis ad cælestem Angelorum patriam quandoque transferrentur. Sed prædolor inuidia serpentis homo cupiditate illectus, à lege sui conditoris discessit: atque ita morti factus obnoxius, ex paradiso eiectus est: nec solus meritam sensit iram, sed omnem sui generis propaginem in mortiferi facinoris acerbates & pœnas secum pertraxit. Sicque princeps mundi huius, ius sibi tyrannicum in homines vendicans, eos sibi subdidit, donec is, qui condidit carnem, ex Virgine carnem sumpsit, qua hominem redimeret ab eo præuaricationis reatu, callidi hostis malignitate euersum. Is ergo, quem ex patre dixi genitum sine tempore, ex intemerata virgine Maria in tempore natus est, atque in vtraque natura subsistens, Deus cum patre permanet, & ob redimendum humanum genus ex Virgine matre mortalis homo factus est. Atque ex Virginis vtero verus Deus & homo verus protodiens, vt homo circuncisus est, ab Iohanne in Iordane baptizatus, discipulos sibi afficiuit, plurima fecit miracula, & quod reuera erat, mundo palam declarauit. Ad extremum voluntatis suæ potestate animam suam posuit in Cruce, vt nos suo sanguine redimeret, quos diabolus à prima mundi origine captiuitatis iugo premebat. Peracto tandem passionis mysterio, & mortis imperio destructo, tertia die rediuuus surrexit, naturæ priuilegium nobis restituens, quod in primo parente amiseramus. Deinde per dies quadraginta suis apparens discipulis, eos tandem in orbem vniuersum ire iussit, & peccatorum annunciare remissionem, & quod ab ipso didicissent, in omnium gentium perferre notitiam. Ijs dictis, in cælum ascendit illis adspectantibus, victorque mortis ad patris dexteram sedet. Porro discipuli sancti spiritus charismatis impleti, per orbem totum dispersi sunt, & hanc fidem omnibus prædicarunt, quam nos veram esse credimus sine vlla hæsitacione, eamque vobis in eius nomine & pro illius amore constanter prædicamus. Hæc & id genus alia beatissimo Lamberto prosequente, & mirabiliter euangelizante, conuersi sunt ad Dominum, quotquot erant præordinati ad vitam æternam. Tum verò egregius doctor & facundissimus concionator idola euerit, populum vniuersam Christo consecrauit.

In eiusmodi pietatis certamine illo forti & inuictò animo versante, & bella immortalis Regis gerente, ad triumphalem martyrij palmam, eo donante, peruenit. Erant duo fratres, homines scelesti, Gallus ac Rioldus, qui famulos beati viri multis modis

modis affligere & vexare non dubitarunt. Eos antistes patientissimus summissè admodum rogabat, sæpè etiam obiurgabat, volens eos ad meliorem frugem reuocare. At illi tanto pertinacius infestabant Ecclésiæ familiam, quanto id, ceu oues Christi, moderatius ferebant, qui ab eis vexabantur. Itaque pontificis clientes & cognati, qui erant generis nobilitate insignes, & rebus valde locupletes, animi dolore & zelo permoti, illas subditorum iniurias sibi nulla ratione ferendas, sed maleficos illos oppressores persequendos statuunt, sancto Episcopo id ignorante. Illorum igitur proterua crescente, viri clarissimi & armis strenui, bello illos petunt, & vtrunque interficiunt. Quæ res pessimè habuit Dodo non infelicem, illis sanguinis affinitate valde propinquum. Quamobrèm eis in infando crimine succedens, superbia tumidus, consilio hebes, armis frigidus, eadè machinatur beato antistiti, quotidianasque ei iniurias comparat. Adiungit ad eam rem socios sibi, homines audaces & flagitiosos, in armis egregiè exercitatos. Cum ijs petit Leodium, vbi tum fortè morabatur Episcopus. Eadem nocte, mox futurus martyr, beatus Lambertus, domi relicis socijs dormientibus, ad offerendas Domino preces solus exiit, in easque diutissime incumbens, indefesso animo ad orientem ferè solem eas produxit, totam spem suam in Domino reponens. Igneus astrigeras iam Sol migrabat ad arces, Crinibus & roseis tenetibus aurora fugabat, cum vir sanctissimus domum repetit, comites suos excitat, matutinarum precum officium secum persolvere iubet. Ijs strenuè & religiosè peractis, iam vigilijs, ieiunijs & precibus vir beatus planè defessus, famulis hortantibus, lectulum petit, paulisper quieturus. Sed frustra illic lenamentum quærebat, vbi nullam solebat ferre molliem. Corpus enim suum, quod diurnis ijsque perpetuis macerabat laboribus, noctibus etiam sine intermissione affligebat. Necdum autem obdormierat, & ecce vnus è famulis domo egressus, videt hostes eminè aduentantes. Mox redit intrò, narrat socijs quid viderit. Illi omnes multo timore correpti, non tamen audent excitare pontificem. Diu ergo intrà silentium se tenent, donec iam propè adessent inimici.

Non puto equidem omittendum hoc loco, quod omnipotens Deus quibusdam à tergo exercitum sequentibus ostendit. Viderunt enim signum admirabile, Crucis Domini exstare supra Episcopi domum rutilare, tanta luminis claritate & splendore, vt nec conspici facillè posset, nec vllis verbis exprimi. Quod sanè Christus Dominus idcirco mortalibus apparere voluit, vt per id liceret perspicuè animaduerti sanctum Episcopum mundo huic & eius cupiditatibus atque desiderijs esse crucifixum. Postquam autem Dodo ferocissimus cum socijs peruenit Leodium, (author villam vocat) cœpit armis perstrepere, socios pronocare, sanctum Dei sacerdotem hinc inde perquirere. Eius ergo vesani satellites, dictis eius parentes, effringunt fores, disscindunt tepes, in chortem atrociter irruunt, hand secus ac lupi in agnos. Eo armorum strepitu excitatus Episcopus, surgit è lecto, manu corripit gladium, contra hostes sese defensurus. Sed confestim sententiam mutans, abiicit gladium, Dominumque sic precatur: Eripe me de inimicis meis Deus meus, & ab insurgentibus in me libera me: quoniam neque iniquitas mea, neque peccatum meum Domine, propter quod insurrexerunt aduersum me fortes & iniqui. Ecce synagogæ potentium quæsièrunt animam meam: quam, oro, vt in pace suscipias, qui es miserator & misericors Dominus.

Hæc cum lachrymis illo orante, impij latrones procaciter insultabant, lanceasque in parietes defigentes, in domum irrumpere nitentur. Sed duo beati viri nepotes, Petrus & Andolerus, fortiter sese illis opponebant. Ait autem Episcopus: Si me, filij, hæcenus verè amatis, obtemperate nunc consilio meo, & peccata vestra confitemini, atque orate pro inuicem, vt saluemini. Respondit Andolerus: Ignem, pater charissime, in nos immittere conantur, vt nos pariter exuramur. Vir sanctus ait: Nolite, filij, timere ignem illorum. Potest dextera Domini nos eripere ab hoc presenti discrimine. Illos autem, vt vereor, sempiterna excipiet ignominia. At tamen vos, qui eius cædis participes fuistis, sententiam vltionis libentibus animis excipite. satius est enim temporarias luere pœnas, quam apud inferos puniri igni sempiterno. Cum sic omnes confirmasset, & sacerdotali autoritate corroborasset, nepotes iussit foras egredi, vt possent se Domino hostias immolare. Parent illi pontifici, exeunt ad hostes intrepidi, caduntur ab impijs, à Christo in cælis eorum animæ coronantur.

Dodo infidiatur viri S. Lambertus

Eccè quomodo vir sanctus in precibus totam ferè noctem perducatur.

Cap. 17.

Vident quidam signum Crucis supra sancti viri domum.

Immentibus hostibus arreptum gladium vir sanctus mox abijcit.

Cap. 18.

Duo eius nepotes trucidantur.

Deindè

Cap. 19.

Et alij mul-
ti.

S. Lamber-
tus interfi-
citur.

Ad sepul-
crum eius
audire cae-
lestis melo-
dia.

Deinde pater egregius & antistes constantissimus, in pavementum pronus proster-
nitur, brachijs instar Crucifixi expansis, & Dominum attentissimè deprecatur. Inte-
rim intrò ingrediuntur furentes aduersarii, ad vnum omnes in terficiunt, quos illic in-
uenère. Vnus autem ex illis immanissimi furoris œstro percitus, in tectum ascendit,
& sanctum antistitem humi prostratum cernens, telo eum percutit. Ità vir beatissi-
mus felici martyrio coronatus, ad patriam caelestem diu concupitam migravit. Eius
sacrum corpus pauci tandèm, qui illorum scariorum manus euaserant, naui celeri-
ter imposuère, & Traiectum aduehentes, in Apostolorum principis ecclesia honorifi-
cè tumulârunt. Vbi tum sanè odor suauissimus sentiebatur, omnium aromatum
vincens fragrantiam. Nec Angelorum officia eius sepulcro defuère, qui illud custodi-
entes, caelestia illic carmina deprompserunt. Crebrò autem, qui propius habitabant,
eò se conferebant, vt possent certius experiri, quid illa sibi veller melodia, quinam
essent illi cantores, & quidnam canerent. Sed quo curiosius explorare cupiunt, eo
cantus ille fit remotior: retrò autem illis abeuntibus, voces percipiunt suauissimas.
Porro omnis ferè prouincia eò aduētans, luxit eius absentiam suprâ quàm dici que-
at. Cæsus est martyr eximius quindecimo Calendas Octobris, regnante Deo viuo
& vero in secula seculorum.

F. Laurentius Surius pio Lectori.

Author huius historiae sequens eum, qui primus scripsit beatissimi antistitis &
martyris Lamberti vitam, non satis exprimit veram causam cædis eius. Sunt,
qui scribant, primum authorem historiae huius, eam noluisse aperire, quòd tum ad-
huc superesset Carolus Martellus & alij propinqui Pipini principis, propter cuius
pellicem occisus est. Itaque pauca hinc libuit ex Sigeberto & alijs adscribere, vt cer-
tius norint, si qui ignorant, quam ob causam vir tantus occisus sit.

Sigebertus Chronici sui anno 698.

Vera causa
cædis S. Lam-
berti.

Sanctus Lambertus Pipinum principem increpare ausus, quòd pellicem Alpai-
dem Pletrudi legitime vxori suæ superduxerit, à Dodone fratre ipsius Alpaidis
Leodij martyrizatur, & Traiecti tumulatur. Idem ferè testatur in Chronicis suis
Regino Abbas, & Marcellinus presbyter in Vita sancti Suiuiberti, quæ est Tomo 2. die
prima Martij.

**APPENDIX AD VITAM S. LAMBERTI, QVAM
EX QVODAM MS. EXEMPLARI COLLEGI, IN QVA
pleraque habentur, in superiori historia partim omissa, partim ob-
scurius annotata. Sunt autem fide digna, & cum
alijs historijs consentiunt.**

S. Lamber-
ti parentes.

SANCTVS Lambertus patrem habuit Aprum, matrem Heri-
splindem, ambos multa nobilitate conspicuos. Pater in Regis pa-
latio inter illustres viros excelluit. Dagobertus tum apud Francos
rerum potitus, regnum Austrasie filio Sigeberto tradidit, adhi-
bens ei quasi tutores Cunibertum Colonensem Episcopum, &
Pipinum primum, S. Gertrudis & Beggæ parentem. Porro ab ipsis
incunabilis gratia Dei haud vulgaris puerum Lambertum orna-
uit, vt inde liceret animaduerti, qualis quandoquæ futurus esset. Pater autem eius
non ingratus Deo, qui tanta ipsi promitteret de filio, commendauit eum literis &
pietate imbuendum beato Landoaldo, viro & sapientia, & doctrina, & sanctitate cla-
ro. Is Romane Ecclesie presbyter fuit, à Martino Pontifice beato Amado Traiectensi
Episcopo missus adiutor in ministerio verbi: à quo ordiuatus Archipresbyter, eo ab-
sente, nouem annis rexit eam ecclesiam, vsque ad S. Remacli Episcopatum. Quæ au-
tem bonus puer Lambertus apud eum egerit, vtque ab eo institutus fuerit, in vita be-
ati Landoaldi Lector inueniet, quæ est Tomo II. 19. Martij.

Vide vitam
S. Landoal-
di in 2. To-
mo, quæ his
consentit.

Postea autem à beato Landoaldo ad patrem reuersus, ad sanctum Theodardum
Episcopum ab eo adductus est, quippe cuius multa & in Ecclesia, & in aula Regis au-
thoritas & admiratio esset. Apud quæ sanctus adolescens adeo profecit, vt omnibus
non solum exemplo, sed etiã admirationi esset: volebatque S. Theodardus eum sibi
ex

ex nomine designare successorem, nisi Canonum authoritas obstisset. Et tamen,
Deo sic volente, illi successit ab impijs interempto, fuitq; in primis charus Regi Chil-
derico, qui non dubitaret pectus eius domicilium esse spiritus sancti, & linguam veri-
tatis organum. Totum quoquæ Austrasie regnum & Regis aulici, eum suspiciebant
& reuerbantur. Cæso autem Childerico, iussus est abire in exilium. A quo post se-
ptennium honorificè reuocatus per Pipinum magistrū equitum, strenuè functus est,
vt antea, munere suo, & à pseudochristianis luxatam & corruptam Ecclesiasticæ insti-
tutionis disciplinam reformauit. Vt verò Landradam sanctissimam virginem tumu-
lârit, in eius Landradæ historia, quæ Tomo 4. die 8. Iulij habetur, dictum est.

Suc. edit S.
Lambertus
S. Theodat-
do in Episco-
patu.

Cogitur, ex-
ulare: post
reuocatur.

Porro Pipinus Princeps, cætera egregius, vno malo tam multa bona corrumpen-
bat, contempta legitima vxore, Alpaidi pellici nimium addictus. De eo sanè hic An-
thor testatur, cum nihil ad gloriam, nihil ad potentiam vel felicitatem ei deesset, nun-
quam eius industria fortunam fuisse superiorem. Et tamen cum multis esset auclis,
victorijs, seipsum vincere non potuit, molli libidinis telo prostratus. Id verò, cæteris
ferè Episcopis dissimulantibus, Lambertus præ zelo domûs Dei ferè non sustinens,
opportunè, importunè arguebat principem: qui si vt in cæteris, ita & in hoc liben-
ter audisset recta monentem Episcopum, rectius consulisset sibi. At illa maligna
mulier, molestè ferens Pipinum à sui amore reuocari, Dodonem fratrem suum,
Pipino familiarem, genere & opibus præstantem, hortatur, vt nè sinat Lambertum
tantum posse apud Pipinum, vt cogatur ipsa ab eo recedere in dedecus natalium
suorum. Ille verò agit cum suis, datque operam, vt Episcopi conatus impediatur. Sed
videns eum perstare in sententia, nec contra iustitiam cuiusquam faciem vereri, ami-
cis quibusdam sororis vltionem permittit. Ex ijs Gallus & Rioldus cum omnibus
suis valde coeperunt vexare Episcopi familiam, nullum calumniæ aut molestiæ genus
præmittentes, vt vel sic Episcopus suorum causâ cessaret molestus esse Pipino pro-
pter Alpaidem. Sed vir iustus, vt leo confidens, iustitiæ patrociniûm nulla ratione
deseruit. Tandem improbi illi ab Episcopi cognatis casti sunt, molestissimè id ferente
Dodone, & causam cædis in sanctum conferente.

S. Lamber-
tus obiur-
gat Pipinû
propter Al-
paidem.

Gallus &
Rioldus im-
pijsimi eius
amuli occi-
duntur.

Per id tempus Pipinus princeps in Iopiliam villam aduenit. Venit etiam eò vir san-
ctus, ab eo tanquam pro regni tractandis negocijs euocatus. Ibi tum & Pipinus &
pellex animos iratos vultu sereno tegunt, alij iram dissimulant, alij lætitiã simulant,
plerique pro suo quisque arbitrato in varias se formas transmutant. Valdè autem
pellex in id incumberebat, vt per aliquem posset Episcopi animum sibi conciliare, vt
vel in præsentiarum abstineret à principis repræhensione. Apparatur conuiuium,
Episcopus inuitatur, lætantur aulici omnes. Princeps oblatum sibi à pincerna pocu-
lum, inuuit Episcopo offerendum, benedictionis loco habiturus, si à consecrata ma-
nu ipse poculum acciperet, quod Maximum Imperatorem olim nouerat expectasse
à beatissimo Martino episcopo. Et Episcopus illud quidem Pipino tradidit, cuius
principis reliqui proceres secuti exemplum, optabant à sancta Episcopi manu sibi
poculum porrigi. Cunctis igitur certatim id expetentibus, & confusè sese ingerenti-
bus, vt alij alios anteuerant, ipsa quoquæ pellex clam suam inserit manum, vt vel sic
possit ex sancti viri manu poculum accipere. Sed ille foeminae insidias deuigans, & ad
Principem conuersus, de mulieris temeritate conqueritur, quòd calliditate quadam
conetur notam ipsi inurere inuisæ Deo cõmunionis. Surgensq; à mensa, ab aula vult
recedere, & omnis illa conuiuij iucunditas perturbatur. Nec sic tamen quiescit verfu-
tia mulieris, sed vespèri volenti recedere Episcopo mandat princeps, illa suggerente,
nè in salutata sua coniuge recedat. At Episcopus magna animi constantia: Ego verò,
inquit, o princeps, testor Iesum spem vitæ meæ, me nunquam adulteræ communica-
turum, prohibente Apostolo, nè commisceamur fornicarijs. Te verò illi commu-
nicare valde doleo, te nolle respicere molestè fero, & timeo sanè impendere tibi
iram Dei. Cernens ergò pellex, si diutius viuat Lambertus, timendum sibi esse, nè à
Pipino separetur, omnia Dodoni significat, & oleum camino addens, obtestatur
eum, vt ocyus eum tollat è medio.

Vide quom-
abominatur
vir sanctus
pellicis cõ-
munionem.

1. Cor. 5.

Ita ergò & cognatorum eadem & sororis discrimen vlturus Dodò, totum se ac-
cingit ad perdendum sanctum Episcopum, qui iam præciebat necem suam. Dein-
de perpetratum est illud immane parricidium, quemadmodum superior historia
continet. Pauci autem ex Episcopi socijs fuga elapsi, corpus sacrum absportârunt
Traiectû. Volat mox fama per populos, pauor & horror occupat omnes: pauor, nè
princi-

Ceditur epi-
scopus in
gratiâ pel-
licis.

principis animum offendant: horror, ob cædem tanti viri. Lugent Traiectenses se pio patre orbatos, & tamen vix audent debitam illi præstare reuerentiam, vix lugere charos cum illo peremptos, vix execrari homicidas. Exposito in portu sacro corpore, immensus fit populi concursus, & quanti eum omnes fecerint, testatur communis omnium plangens. Inde infertur in S. Petri basilicam cum Psalmis & canticis, Cle- rici populusque agit vigiliis. Cupiunt omnes sacra lambere vestigia, magno se bene- ficio auctos credunt, quibus datum sit sacra membra exofculari. Interim miri quid- dam cernere licebat, quemadmodum à maioribus accepimus, cunctis sine repulsa ad ofculandum admissis, si qua pellex accederet, quasi turbine quodam exagitaram, retrocedere compelli. Apparebat indè, quàm inuisa Deo & sancto martyri esset illa pellex detestabilis. Tanta autem formido iniecta est Traiectensibus, eam repulsam cernentibus, vt dignum tanto viro monumentum parare non auderent. Itaque eum in parerno sepulcro religiosè condiderunt.

Mox verò diuinitus declarari cœpit, quanta apud Deum sanctus martyr gratia fla- graret in cælis. Apparuit enim nocte Amalgisilo thesaurario, & blandè eum compel- lans: Romam, inquit, iuimus: Roma redimus, visitaturi Dodonem & complices ei- us. Sanguis enim innocentum, qui mecum pro Christo effusus est, à Deo vindictam experit. His dictis, euauit. Veram autè fuisse visionem, res ipsa declarauit. Dodonis enim viscera omnia statim computruèrunt, eaque mirè foetentia per os reiecit: actan- dem propter nimiam foetoris intolerantiam corpus eius in Mosam proiectum est, vermibus & tabe corruptum. Qui autem sanctum Episcopum interfecerat telo suo, cum fratre suo congressus, illum occidit, & pariter ab illo peremptus est. Denique in- trà anni spatium vix quisquam euasit ex ijs, qui eius cædis participes fuerant: si qui ve- rò superfuèrunt, illi ad eò aut sensibus, aut censu & rebus destituti sunt, vt illos felices ducerent, qui celeri morte absumpsi fuerant. Leodij, vbi sanctus Episcopus occisus est, in cubiculo illo, vbi sanguinem sudit, sæpius visa sunt luminaria diuinitus accensa, irà vt tota domus tanto completeretur splendore, vix vt oculi in eum possent intende- re. Secura sunt indè multa miracula, è quibus pauca annorabimus. Leoduinum quendam vir sanctus semel atque iterum per visum admonuit, vt pectinè ipsius opti- mum, ab vxore eius sublatum, restitueret. Sed cum terribè admonuisset, nec mulier re- stitueret, ictu insanabili percussit eum in pectore, & sic pectinem recepit ab inuito.

Aldigistus quidam ad martyrii eius locum per visionem excubare iussus, & Ragin- fredus eundem locum emundare, ambo amissum oculorum lumen receperunt. Virgo Oda itidem cæca, cum multa fide veniens eò, cum iam esset loco proxima, inuocato martyre, pro voto obtinuit, quod volebat. His alijsque augebatur recens veneratio noui patroni, & accensa populi pietas ac deuotio, basilicam ei extruxit. Le- oduinum etiam fabrefactum in eo loco repositum, in quo telo percussus occubuit.

De translatione S. Lamberti.

Sta verò Leodiensium deuotio ad eò grata fuit Deo, vt iam crebris admonerentur visionibus homines fideles, vt sanctus martyr Leodio, vbi cæcus erat, restitueretur. Porro S. Hubertus, martyris discipulus & successor, non sibi contemnendè ratus Dei & martyris voluntatem, anno Episcopatus sui terdecimo sarcophagum sancti pa- tris aperiens, corpus integrum & incorruptum & miros spirans odores inuenit, vestes mutauit, & priores seruandas sigillo communiuit: sicque sacrum corpus Leodium trausfuit. Eam translationem Deus miraculorum signis approbauit. Niuellæ enim populo quiescente, cæcus lumen recepit. Paulopòst apud Harualt paralyticus ad fe- retrū sanatus est: quibus in locis mox condita sunt basilicæ in sancti martyris hono- rem. Cum autem Leodio propinquarent, quæ illic Cleri & populi fuerit processio, quanta vndique confluentium exultatio, quàm profusa omnium liberalitas in offe- rendis sancto martyri muneribus, quanta denique fidelium præcædi & vota nuncupan- di puritas, facilius possunt viri sapientes secum reputare, quàm quisquam oratione vel scripto explicare. Habes, Leodium, tuum gaudium: obtines speciale patrocinium: atque hinc cœpit tui profectus initium. Per hunc in urbem euecta, è filia proue- heris in matrem. Per hunc in pontificiam promora sedem, in omnem profecti ho- nestatem. Plerisque alijs vrbibus in scinium quodammodò abeuntibus, tu per hunc effloruisti in pulchra iuuentutis statū. Protegit te enim suis suffragijs sanctus martyr, qui te hucusque, prouexit, vt inter vrbes merito & nomine prædicèris. Ab eo verò tem- pore tot illic edita sunt miracula, vt numerari non possint: quando omnibus per beati

Corpus eius post 13. annos incorruptū, crās- fertur Leodium.

Leodij en- comion.

Nota, sacru eius corpus nulla pellex potest con- tingere.

Idem testa- tur Sigber- tus in Chro- nicis.

Vltio diui- na in occi- fores viri Dei.

Miracula.

Extruxit ei basilica.

beati Lamberti merita Deum illic inuocantibus in veritate, nunquam non patuit di- uinae misericordiae ostium.

VITA S. HILDEGARDIS ABBATISSÆ IN MONTE S. ROBERTI PROPE BINGIUM, TRIBVS LIBRIS *comprehensa: Authore Theodorico Abbate Benedictino. Claruit is Anno 1200. estque diuersus à Theodorico Abbate S. Trudonis.*

PROLOGVS AVTHORIS.

Ominis venerabilibus Ludouico & Godefrido Abbatibus, Theodorico humilis seruorum Dei seruus, Salutem cum deuotis orationibus.

Authoritatis vestrae præceptum accepi, vt post Godefridum vi- rum ingenio clarum, vitam sanctæ ac Deo dilectæ Hildegardis vir- ginis, (quæ ille honesto stylo inchoauit, sed non perfecit) in ordine redigerem, & quasi odoriferis floribus serua centens, visiones eius, gestis suis intertas, sub diuisione librorum, in vnius corporis formam redigerem. Visum est mihi hoc opus viribus meis nimis arduum, quin etiam & verecundum, vt scilicet quasi quidam arbiter sederem, & de alieno opere sententiam tenerem, cum ecce dubio & anxio influxit animo, quòd vires quas imperitia denegat, charitas minuit: & melius esse, cum pudore hominum ferre ridiculum, quàm obedientiæ sub- ire periculum. Itaque partu eo modo, vt præfati viri liber, primæ positionis locum obtinens, nullam suæ dispositionis patiatur iacturam: Deindè secundus liber, visio- num pulcherrimum & admirabilem textum: Tertius, miraculorum quæ mirabilis Deus per eam operari dignatus est, à nobis digestam, diuisam & ordinatam contineret scripturam. Ità præcedentis Scriptoris non minuetur gloria, & ad veram sapientiam, celestemque visionem & diuinam virtutum legentium incitabitur memoria. Quis enim bonus non magis incitabitur magnis affectibus ad vitam perennem, sanctæ & piæ & iustè viuendæ, anhelare, cum viderit gemmam præclaram, tot ornamentis vir- tutum, videlicet virginitaris, patientiæ simul & doctriinæ, tam insigniter radiare? Idcirco dedimus operam, ne in absconso vel sub modio accensa lucerna Christi pone- retur, quasi occultanda, sed super candelabrum posita, luceret omnibus qui in domo Dei sunt, vitæ, verborum, & morum splendidiuini exemplis imitanda. Quòd si quid in hac re indoctæ obsequentis peccauit temeritas, benigna iubentium Dominorum in- dulgeat charitas: totumque suo delictum ascribat studio, quæ tam graui nos imbe- cillus voluit onerare operis negotio. Igitur vt qualitas eiusdem operis clarius eluce- scat, hæc epistola ei cum subiectis capitulis præscribitur, vt quid vbi lector inuenire de- beat, citius agnoscat.

ARGVMENTA CAPITVM PRIMÌ LIBRÌ.

- 1 De natiuitate, oblatione, & educatione sanctæ virginis, & quomodo ad scribendum illustrata sit claritate diuini luminis.
- 2 Quomodo in monastica professione sub sacro velamine profecerit, quauis con- tinuos languorum dolores sæpè sustinuerit.
- 3 Quòd, cum scribere reuelata sibi in spiritu dubitaret, infirmabatur: cum verò ab Abbate suo adhortata scriberet, rursùm sanabatur.
- 4 Quòd Papa Eugenius à Treberi nuncijs & literis suis eam visitauit, & ad scriben- dum ea quæ in spiritu videbat, eam animauit.
- 5 Quòd infirmitate languit, cum locum cælitus ostensum, cum puellis suis adire de- morata fuit.
- 6 Quòd toties inualitudine laborauit, quoties supernæ visionis iussa, perficere tardauit.
- 7 Quòd locū suū precio & concambio à proprietarijs absoluens, Moguntinū Episcopū defensorelem elegit: iterumque correpta, iuit, & cum ab ecclesia sancti Disibodi absoluit.
- 8 Quòd actiua vitæ seruans laborem, contemplatiua partem prælegit meliorem: & quòd de speculatione sua scripsit ad monachum Guibertum Gemblacensem.
- 9 Quòd speculationis modum mirum habuit & valdè rarum, & quòd modò in acti- ua, modò desudabat in contemplatiua.

LIBER PRIMVS VITÆ S. HILDEGARDIS DEO DILECTÆ VIRGINIS. CAP. I.

17. Septēbris

Parentes S. Hildegardis.

Visiones ei in tenera ætate.

Induit habitum monasticum. Hæc lutra fuit foror Meginhardi Comitis Spæheimensis potentissimi.

Mirè diuinitus illustratur.

Psal. 83.

Eius præclaræ virtutes.

Ecclesi. 27. 2. Cor. 12. Perperuis ferè morbis laborat.

Nota.

Iussa reuelata diuinitus scribere. re, dum non paret, flagellatur à Deo.

N Romana publica regnante Henrico, fuit in Gallie ceterioris partibus virgo, tam generis quam sanctitatis ingenuitate illustris, nomine Hildegardis, patre Hildeberto, matre Mechtilde progenita. Qui licet mundanis impliciti curis & opulentia conspicui, creatoris tamen donis non ingrati, filiam prænominatam diuino famulatu manciparunt, eò quod iam ineuntis ætatis eius præmatura synceritas, ab omni carnalium habitudine multum dissentire videretur. Mox nanque vt poterat primam tentare loquelam, tam verbis quam nutibus significabat his qui circa se erant, secretarum visionum species, quas præter communem ceteris ad speculum, speculatione prorsus insolita intuebatur. Cum iam ferè esset octo annorum, conspelienda Christo, vt cum ipso ad immortalitatis gloriam resurgeret, recluditur in mōte sancti Disibodi, cum pia Deoque deuota fœmina lutra, quæ illam sub humilitatis & innocentia veste diligenter instituebat, & carminibus tantum Dauidicis instrues, in psalterio decachordo iubilare præmonstrabat. Cæterum præter simplicem psalmodi notitiam, nullam literaria vel musice artis ab homine percepit doctrinam, quanuis eius extant scripta non pauca, & quædam non exigua volumina. Verum hoc ex ipsis potius dictis in promptu est declarare. Ait enim sic in libro suo, qui Sciuias prænotatur: Cum quadraginta duorum annorum, septemque mensium essem, maximæ coruscationis igneum lumē aperto cælo veniens, totum cerebrum meum transfudit, & totum cor, totumque pectus meum, velut flamma, non tamē ardens, sed calens, ita inflāmauit, vt sol rem aliquam celestis, super quam radios suos ponit. Et repente intellectū expositionis librorum, videlicet Psalterij, Euangelij, & aliorum Catholicorum, tam veteris quam noui testamenti voluminum sapiebam, non autem interpretationem verborū textus eorum, nec diuisionem syllabarum, nec cognitionem casuum aut temporum habebam.

CAP. II.

Sed vt ad propositum redeam, virgo Christi voto monasticæ professionis & sacri Svelaminis benedictione prouecta, crescebat, & ibat de virtute in virtutem, annitente & cōgaudente prouectibus eius supra prænominata matre venerabili, quæ iam ex discipula magistram ac præuiam semitarum excellentium, eam fieri cum admiratione cernebat. Flagrabat siquidē in eius pectore charitatis benignitas, quæ nullum à sua latitudine excluderet. Turrim quoque virginitatis, murus tuebatur humilitatis: hinc cibi potusque parsimonia, vestium vilitate fouebatur: indè tranquillitas cordis pudibunda, silentio ac verborum parcitate monstrabatur: quæ omnia sanctarum monilia virtutum, summi fabricata manu artificis, patientia custos in sponsa Christi exornanda seruabat. Sed quoniam vasa figuli probat fornax, & virtus in infirmitate perficitur: non defuerunt ei ab ipsa ferè infantia crebri & penè continui languorum dolores, ita vt pedum incessu perrarò vteretur: & cum tota carnis materia fluitaret, vita illius esset quædam preciosa mortis imago. Quantum verò exterioris hominis viribus deerat, tantum interiori per spiritum scientiæ ac fortitudinis accedebat: & corpore tabescente, mirum in modum feruor spiritus inæstuabat.

CAP. III.

Cumque in sancto proposito multis annis succrescens, soli Deo complacere satageret, iamque tempus instaret, quod ad multorum prouectum vita eius ac doctrina patefceret, commonetur diuinitus, voce ad eam facta, vt de cæterò quæ videret & audiret, scribere non cunctaretur. Illa verò per fœmineam verecundiam, & vulgi vaniloquia, & temeraria hominum iudicia trepidante, cum quæ ostensa sunt caluitis secreta, reuelare stimulo acriori coardaretur non hæsitare, tandemque dum longa ægritudine tabefacta decubisset, primò cuidam monacho, quem sibi magistrum proposuerat, & per eum Abbati suo, cum metu & humilitate causam huius flagelli aperuit. Ille rei nouitatem insolitam mente pertractans, quanquam Deo nihil impossibile esse cognosceret, adhibitis de collegio prudentioribus, experiendum iudicauit quod

quod audiebat: ac de scripturis & visionibus eius quædam sciscitatus, ea quæ Deus daret, monuit declarare. Mox vt illa scribendi opus, quod non didicerat, attentauit, redeuntē virium sibi solita possibilitate, de lecto languoris erigitur. Tunc Abbas, accipra inusitati miraculi certitudine, non suo contentus iudicio, rem ad publicam notitiam vidit esse proferendam: veniensque ad matricem sedem Moguntinam, coram venerabili archipræsule Henrico & capitaneis ecclesiæ, quod cognouerat, exposuit. Scripta quoque quæ virgo beata nupèr ediderat, ostendit.

CAP. IIII.

Per idem tempus sanctæ Romanæ sedis antistes felices memoriæ Eugenius, celebrato Rhemiensi vniuersali concilio, per Adelberonem Treuironum Archiepiscopum deuocatus, Treuiri morabatur. Visum est pontifici Moguntinæ ciuitatis & maioribus cleri, ad Apostolici cognitionem esse veniendum, quatenus ipsis autoritate nosceretur, quid de compertis recipiendum aut refutandum foret. At Papa summæ discretionis, auditu tantæ nouitatis attonitus, cum Deo sciret cuncta esse possibile, rem diligentius inuestigare gestiens, venerabilem Virduni præfulem, & cum eo Adelbertum primicerium, aliasque personas idoneas dirigit ad cœnobium, sub quo eadem virgo tot annis degebat inclusa, vt sine strepitu vel curiositatis acumine, quid rerum esset, ab ipsa sciscitarentur. Quibus humiliter inquirentibus, cum illa simpliciter quæ de se erant, aperuisset, ad Apostolicum redierunt, & magna ipsius, magna cunctorum adstantium expectatione, quæ audierant, retulerunt. His Papa recognitis, iubet representari scripta beatæ Hildegardis, quæ sibi de præfato cœnobio perlata susceperat, & ea manibus proprijs tenens, ipseque recitatoris vice functus, Archiepiscopo & Cardinalibus, omnibusque qui de clero aderant, publicè legit, ac responsa virorum, quos ad hæc indaganda miserat, pronuncians, omnium mentes & voces in laudem conditoris & congratulationem excitauit. Aderat etiam ibidem sanctæ recordationis Bernardus Abbas Clareuallis, quo mediante, cæterisque annitentibus, monebatur summus Pontifex, nè tam insignem lucernam silētio regi pateretur, sed gratiam tantam, quam tempore ipsius Dominus manifestare vellet, sua autoritate confirmaret. Ad hæc reuerendus pater patrum, tam benignè, quam & sagaciter assensum præbens, literis saluatorijs beatam virginem visitauit, in quibus concessa sub Christi & beati Petri nomine licentia proferedi, quæcunque per spiritum sanctum cognouisset, eam ad scribendum animauit. Sed & locum, quo illa fouebatur, honorauit, datis ad Abbatem & fratres cœnobij gratulatorijs ex suo nomine literarum apicibus.

CAP. V.

Itaque beata Hildegardis cum fiducia humilissima verbis, quæ non ab homine, neque per hominem acceperat, aperuit & perfudit tam sanctæ opinionis odorem bonum longè lateque fragrantem, tunc consuebat ad eam filie nobilium non pauca, sub habitu religionis, regularibus semitis instituenda. Cumque omnes vnum reclusionis habitaculum vis caperet, iamque de transferendis & ampliandis earum mansionibus consilium versaretur: demonstrat illi per spiritum locus, vbi Naha fluuius Rheno confluit, videlicet collis à præfatis diebus sancto Ruperto confessori ex nomine attributus, quem ille olim patrimonij iure possederat, ibique cum beata genitrice sua, Berthanomine, & sancto Vuiberto confessore, vitam feliciter in Dei opere ac famulatu consummauit, ac de sepultura eius ac reliquijs, loco nomē inhaferat. Itaque dum virgo Dei locum transmigrations, quem non corporalibus oculis, verum intima visione cognouerat, Abbati suo & fratribus designaret: sed illis hæsitantibus, eò quod discidium eius molestè ferrent, nè iussu Dei peragere impediretur: decedit, vt pridem, in lectum prolixi languoris, de quo non antea surrexit, quam Abbas & ceteri diuino scintu urgeri conspicerent ad cōsentiendum, nec obstarent, sed pro posse anniterentur. Ex quibus Arnoldus ex laico monachus, qui forti obstinatione renitendo, ceteros ad obfistendum videbatur animare, dum esset in prædio Ecclesiæ villa Vuilara, tanta vexatione subito percussus est corporis, vt de vita quoque desperaret, linguamque in immensum turgentem, ore continere non posset. Postulauit ergo nutibus quibus poterat, vt ad sancti Roberti ecclesiam deferretur: moxque vt illic vouit, quod ulterius nõ obstaret, sed pro posse anniteretur, protinus recepta in columitate, coepit adiutor esse præparantium mansiones, & proprijs manibus dissipare vineta, vbi domus ædificarentur, sanctimonialium receptaculis aptæ. Ipsa verò, cuius migrationi hæc habitacula præparabantur, dum propter moras diuinæ visionis exequenda, iaceret gressuum penitus

Redeuntē virum, dum paret.

Concilium Rhemense.

Nota.

S. Bernardus Abbas clareuallensis.

Eugenius Papa eam hortatur ad scribendum reuelationes suas.

Multa nobiliter sitenachæ.

Locum construdo monasterio, diuinitus sibi assignatum, dicitur suo Abbati.

Virgo sancta iacet le-
do immo-
bilitate.

penitus officio destituta, & tanquam saxea rupes, de lecto in quem deciderat, nullatenus moueri posset, non satis credulus Abbas referentibus, intrauit vt videret. Cumque totis viribus per se conaretur, vel de capite illam sustollere, vel de latere in laus reclinare, nihilque conando penitus efficeret, tam insolito stupescens miraculo, cognouit non passionis humanæ, sed diuinæ correptionis esse quod gerebatur: nec vterius contraeundum fore cælesti edicto, nè deterius quippiam & ipse pateretur. Quoniam verò locus prænominatus, partim ad Moguntinæ Ecclesiæ canonicos pertinebat, & fundus cum oratorio sancti Roberti, possessio erat comitis Bernhardi de Hildensheim, facta per interuentum fidelium legatione, virgo Dei præscia, licetiam sibi & fororibus suis obtinuit illic inhabitandi.

CAP. VI.

Nota est ad-
mitatione
dignam.

Igitur post longam gradiendi defectionem, dum iam vtrinque deliberatum esset, vt cum confororibus dimitteretur ad locum, quem in spiritu præuiderat, ingressus Abbas ad iacentem & afflictam, dixit, vt in nomine Domini surgeret, abitura ad mansionem sibi cælitus prædestinatam. Tunc illa dicto citius surgente, tanquam nihil tam prolixo tempore debilitatis sensisset, stupor & admiratio cunctos qui aderant, apprehendit. Nec immerito, cum & ea que circa decumbentem fieri visa erant, non minus essent stupenda, quia ex quo locum mutandi cælitus accepit mandatum, quoties res ad effectum tendere videbatur, toties illa leuamē passionis in suo corpore sentiebat: ac vice mutata, quoties obnitentium contradictione cassari negocium cernebatur, toties ista, licet absens, intensiore grauamine laborabat. Aliquando de stratu repente confurgens, cunctosque reclusionis angulos & habitacula perambulās, loqui omnino non poterat: rursumque ad lectum rediens, deficiente gressu, loquebatur vt prius. Quo languoris genere non tunc solum laborauit: sed & quotiescunque foeminea trepidatione tardasset, vel dubitasset supernæ voluntatis peragere negocia, hoc certitudinis in se capiebat argumentum.

CAP. VII.

for. * sacra-
tis

Præficitur
Bingenfi
monasterio

Moguntini-
um Archi-
episcopi sui
monasterij
eligit defen-
sorem.

Ion. r.
Inobedien-
tia punitur.

Tandem ergo Dei famula cum decem & octo puellis Deo * sanctis, pristinae habitationis loco decedente, quantum his quos deferebat, doloris & luctus derelinquebat, tantum regioni ad quam accedebat, gaudij & exultationis afferebat. Fuerant nanque illi de Bingenfi oppido & contiguis villis multi honoratorum, & de plebe non exigua multitudo, qui eam cum grâdi tripudio & diuinis laudibus exceperunt. At ipsa cum suo (immò Christi) grege pusillo, paratum sibi locum ingressa, diuinam, quæ cuncta dispensat, sapientiam deuota cordis alacritate magnificabat, & cõmissas tutelæ suæ sanctimoniales virgines, materno affectu fouebat, & regularibus institutis prudenter imbuere non cessabat. Et nè alieni iuris possessionem videretur inuasisse vel occupare, de donarijs fidelium, quæ fama nominis eius adducti deferebant, locum suæ habitationis, partim dato precio, partim facto concambio, à proprietarijs prædictis obtinuit. Quem quia liberum suscepit, liberum manere perpetuò constituit, ita vt patrociniò tantum Moguntinæ Ecclesiæ subiectus, non alium, quam sedis ipsius Archiepiscopum haberet defensorem, nè, si laicum aduocatum assumeret, onuli lupum videretur inducere: quo ferè generali morbo per orbem plurimè vexatur ac vastantur Ecclesiæ. Erga prælatos cœnobij de quo migrauerat, hoc tantum subiectionis sibi suisque filiabus retinuit, vt quæ de spiritualibus, hoc est, de ordinis tenore & de monachatus professione querenda essent, ab eis potius quam aliunde susciperent: & prout res & tempus posceret, sacerdotes de ipso cœnobio susciperent, quos propria & libera electione nominatum expetiuisent: qui eas tam in cura animarum ac diuinis exequendis officijs, quam in temporalium procuracione sustentarent. Quæ omnia non solum permittit, sed & consulto venerabilis Henrici atque Arnoldi Moguntinæ metropolis Archiepiscopum, sed & scriptis eorundem cum consensu Abbatum, decreta & confirmata sunt: & nè quid potestatis in prædia sancti Ruperti sibi usurparet Ecclesia sancti Disibodi, priuilegiorum autoritate, immò, vt pressius dicam, supernuminis interdico vetitum est: siquidem hæc ipsa virgo, dum reuelatione intima cognosceret, pro tali negotio eundem sibi esse ad idem cœnobium, & instar lonæ prophetæ trepidatione quadam detineretur, diuinæ castigationis flagello tacta, penè languit vsque ad mortem. Quo verberè communita, se fecit in oratorium deportari, ibique se, quò Deus iubebat, ituram, si correptio cessaret, deuouit. Deinde perijt, vt equo imposta, & manibus sustentata deduceretur: moxque vt viæ pauxillum deducta

est, receptis viribus lætabunda procedebat. Perueniensque ad mortem prænominati confessoris, cur venire compulsâ esset, exposuit, atque locum suæ habitationis cum aliojjs ad se pertinentibus, ab illis cœnobij fratribus absoluit, relicta illis plurima portione possessionum, quæ illi cum fororibus susceptis, traditæ fuerant, & insuper pecuniarum non modica quantitate, nè quid vsquam iustæ querelæ relinqueretur.

CAP. VIII.

Verum vt ea quæ series narrationis exigit, repetam, beata Hildegardis quauis in se læta parturientis crebros dolores sustineret, nihilominus speciosa Rachelis oculos claros lumine speculationis interne pascebat: & quæcunque interiùs adspexisset, dictis & scriptis, prout nouerat expedire, pandebat. De quo genere speculandi seu videndi modo (qui perrarus ac pluribus etiam excellentium sanctorum noscitur in hac mortalitatis umbra incompertus fuisse) res poscit vt aliqua dicantur: quod ipsius verbis potissimum, quantum vel ipsa pandere poruit, cognoscatur. Sic enim dicit in epistola, qua ad * Vuibertum Gemblacensem monachum, de his quæ de ea relatu famæ audiërat, sciscitantem, rescripsit: Deus (inquit) ubi vult, ad gloriam nominis sui, & non terreni hominis, operatur. Ego quidem trementem timorem habeo, quoniam nullam securitatē vilius possibilitatis in me scio. Sed manus meas ad Deum porrigo, quatenus velut penna, quæ omni grauedine virium caret, & quæ per ventum volat, ab ipso sustinear: nec ea quæ video, perfectè scire possum, quam diù in corporali officio sum, & in anima inuisibilis, quoniam in his duobus homini defectus est. Ab infantia autem mea, ossibus & neruis ac venis meis nondum confortatis, visionem hanc in anima mea vsque ad præsens tempus semper video, cum iam plusquam LXX. annorum sim: animaque mea, prout Deus vult, in hac visione sursum in altitudinē firmamenti, & in vicissitudinē diuersi aeris ascendit, atque inter diuersos populos se dilatat, quantum in longinquis regionibus & locis à me remoti sint. Et quoniam hæc tali modo in anima mea video, idcirco etiam secundum vicissitudinem nubium & aliarum creaturarum ea conspicio. Ista autem nec exterioribus oculis video, nec exterioribus auribus audio, nec cogitationibus cordis mei, nec vlla collatione quinque sensuum meorum percipio: sed tantum in anima mea, apertis exterioribus oculis, ita quòd nunquam in eis defectum ecstasis passa sum, sed vigilanter die ac nocte ea video.

CAP. IX.

Itaque sicut ex verbis præcedentibus colligimus, verè mirus & perrarus huic sanctæ virginis speculationis adfuit modus. Nempe ad similitudinē sanctorum animalium, quæ vidit Ezechiel, ipsa certum pennatum animal ibat, & nõ reuertebatur: & iterum ibat, & reuertebatur: quia ab actiua vita quam apprehenderat, ad quælibet infima non reuertebatur: & à contemplatiua, quam, carne obsita, iugiter tenere non poterat, in actiuam vitam reuertebatur. Quasi enim ei de actiua vitæ modo diceret Deus, Non te deseram neque derelinquam, à bono proposito non permittit eam redire: & iterum, quasi de contemplatiua vitæ modo ei diceret, Auerte oculos tuos, quia ipsi me auolare fecerunt: de speculatione suâ incomprehensibilis maiestatis, ad actualis vitæ laborem eam permittit redire. Auerte (inquit) oculos tuos à mea contemplatione, quia ipsi me auolare faciunt, dum me in hac vita ad perfectum comprehendere non sufficiunt. Vndè & Psalmista ait: Accedit homo ad cor altum, & exaltabitur Deus: quia quo altius puro corde queritur, eo sublimius, quam sit incomprehensibilis, comprehenditur. Eo modo beata virgo in carne adhuc posita, & per actiuam laborabat, & per contemplatiua in ipsam diuinitatis lucē totis desiderijs inhiabat. Sed hęc primo libro ponentes terminū, benedicamus Dominum, qui ancillā suam, ab ipso ortus sui principio electam respexit, & eam dilectam vsque ad claritatem visionis suæ prouexit.

PROLOGVS IN LIBRVM SECVNDVM.

Randem quidem materiam ingenia parua non sufferunt: sed charitas & obedientia, quibus me totum semper vobis debere profiteor, Ludouicæ & Godfridi abbatibus optimi, mentem meam etiam de impossibilibus ad possibilem facultatē efferunt. Vndè quauis nullo fretus ingenio, tamen præceptis vestris in charitate Christi obtemperavi, & libellum secundum de vita beatæ Hildegardis virginis, secretis & arcanis visionibus quasi quibusdā amœnis floribus respersum, ab eo loco, quo præcedentem librum Godfridus bonæ memoriæ terminauit, ordinare & perficere, Deo fauente, curavi. In quo ex verbis ipsius Deo dilectæ virginis tanta elucet claritas prophetiæ, vt nihil minus ab antiquis patri-

Obedientia
pænas, auer-
tit.

Vacat veri-
qua vita,
actiua scilicet
& contem-
platiua.

* Guiberti

Nota admi-
randa eius
visionum,
eamque p-
petuam.

Ezech. 1.

Ios. 1.

Can. 6.

Psal. 63.

Nota.

De Iofue
hoc legitur.
Exod. 33.

Nota.
Iohan. 1.

Iohan. 13.

bus videatur percepisse gratiæ. Nempe sicut legitur de Moyse, quod indefinenter fuerit in tabernaculo, sic & ipsa in visionum caelestium morabatur umbraculo: videlicet ut sicut ille, sic ista à Deo, ut aliquid disceret, aut auditores suos aliquid doceret. An non morabatur in caelesti tabernaculo, & transcendere nebulam totius carnalitatatis, cum dictatum & verba Euangelij Iohannis, In principio erat verbum, & cetera, eam docuit spiritus veritatis? Ipse enim spiritus sanctus, qui in cor Iohannis profudit, quando hanc profundissimam reuelationem de pectore Iesu suxit, per diuissimam suæ dignationis gratiam hoc istam voluit discere, quod ille dignus fuit dicere. Sed de his interim loqui differamus, & proposita, adspirante ipso spiritu, differamus. Nec moueat lectorem, quod quædam, quæ in præcedenti libro vitæ eius præscripta sunt, eadem in subsequenti etiam opere visionum eius, nihilominus descripta sunt: quia dignum iudicauimus, ut & qualitas ordinis in recitatione historiæ eius seruaretur, & authoritas vel integritas verborum, quæ per spiritum sanctum prolata sunt, in descriptione visionum eius nullatenus mutilaretur. Inprimis autem & huic libello capitula præfigantur, ut locis suis ea quæ sequuntur, facilius inueniantur.

ARGVMENTA CAPITVM LIBRI SECVNDI.

- 1 De his, quæ scripto, cantu, literis & lingua insolita expressit, & quis ea grammaticè disposuit.
- 2 Quod in prima visione, de suo scribit timore, & de Papæ benedictione, & scribendi permissione.
- 3 De sententia libri, Cantica Canticorum, quod frequenter rangebatur per spiritum.
- 4 Quod ad se venientes exhortas, ab dita mentium humiliter propalauit meritorem.
- 5 De secunda visione, pro qua cæcitatem incurrit, quia eam celauit, & quod multa aduersa pertulit.
- 6 Quod ipsa cum loco, quem sibi Dominus elegit, Delborę quondam prophetissæ & loco suo comparata sit.
- 7 De tertia visione & loci sui mancipatione, & quod Deus eam liberavit de instanti tribulatione.
- 8 Quod Deus eam sæpè confortabat, quando eam vel diabolus, vel homo vexabat.
- 9 De quarta visione, in qua bonos & malos angelos vidit.
- 10 Quod languens per triennium, Cherubim prauos à se propellentē angelos igneo gladio, adspexit.
- 11 Quod languore & dæmonum terrore non solum non est superata, sed & defensione angelica est glorificata.
- 12 Quod philosophus conuersus, Deum in ea laudauit: & quod suas puellas à dæmonum vanitatibus castigauit.
- 13 Quod nec prosperis eleuabatur, nec aduersis deprimebatur.
- 14 De quinta visione, vbi agit de carnis & spiritus collustatione, & sanctorum patrum laudabili exemplificatione.
- 15 De sexta visione, in qua turres & diuersa habitacula vidit.
- 16 De septima, in qua dicit, quomodo Iohannis Euangelium didicit.
- 17 Quod spiritus specialis gratiæ, fonte eam potauit sapientiæ.

LIBER SECVNDVS, IN QVO INSER- TAE SVNT VISIONES S. VIRGINIS

HILDEGARDIS.

CAPVT I.

• Multa propheticis spiritu dicitur.

IGITUR beata virgo in loco, ad quem visu diuino migrauerat, librum visionum suarum, quem apud montem sancti Disibodi inchoauerat, consummauit, & quædam de natura hominis & elementorum, diuersarumque creaturarum, & quomodo homini ex his succurrendum sit, aliaque multa secreta prophetico spiritu manifestauit. Patet etiam, quam elegant er epistolis, de diuersis provincijs ad se directis, responderit, si quis tenorem verborum eius, ex reuelatione diuina prolatorum, altius considerare voluerit. Sunt tamen in vnum volumen compilatæ & suæ, & illæ, quæ ad se fuerant destinatæ. Quis verò non miretur, quod cantum dulcissimæ melodix mirabili protulit symphonia, & literas non

non prius visas, cum lingua edidit antea inaudita: Præter hæc, Euangelia quædam exposuit, aliasque typicas expositiones composuit: quæ omnia, quia ei clavis David apertuit, gratulari merito & cantare animæ suæ licuit, quod eam Rex in cellaria sua introduxerit, ut inebriaretur ab vberitate domus suæ, & potaretur torrente voluptatis sugundè & ipsa, sicut scriptum est, à timore Domini concipiens, pareret spiritum, & salutes super terram faceret. Magnum est etiam illud & admiratione dignum, quod ea, quæ in spiritu audiuit vel vidit, eodem sensu & eisdem verbis circumspecta & pure mente, manu propria scripsit & ore edidit, vno solo fideli viro symmyta contenta, qui ad euentiam grammaticæ artis, quam ipsa nesciebat, casus, tempora & genera quidem disponere, sed ad sensum vel intellectum eorum nihil omnino addere præsumebat vel demere. De hoc certè etiam ad Adrianum Papam scripsit, quod sic in caelesti visione sibi dictum audiuit: Cum desuper tibi ostensa ad formam humanæ consuetudinis non protuleris in Latina lingua, quia hæc consuetudo tibi non est data, ille qui limam habet, ad aptum sonum hominum explere non negligat. Congruum autem videtur, ut hoc in loco scripta visionum eius aliqua inseramus: & ex his, quæ conuenienter sententia illa de Canticis, Dilectus meus misit manus suas per foramen, & venter meus intremuit ad tactum eius, sibi adaptari queat, videamus. Hæc scripta ita se habent.

CAP. II.

IN mystica (inquit) visione & in lumine charitatis de sapientia, quæ nunquam deficiet, verba hæc sic audiui & vidi: **Q**uinq; toni iustitiæ humano generi à Deo missi intonant, in quibus salus & redemptio credentium constat. Et hi quinque toni excellentiores omnibus operibus hominum sunt, quia omnia opera hominum de his nutriuntur, qui in sonis non eunt, sed cum quibus omnia opera hominis, in quinque sensibus corporis eius perficiuntur. Et de illis talis ratio est: Primus tonus per fidele Abel sacrificium, quod Deo immolauit, opere cõmpletus est. Secundus autem, quando Noë per præceptum Dei arcam edificauit. Tertius verò per Moysen, quando ei lex data est, quæ * punctum circumcisionis Abrahæ fuit. Sed in quarto tonus verbum summi patris in Virginis vterum descendit, & carnem induit: quia idem verbum cum aqua limum coagulauerat, & sic hominem formauerat: vnde & omnis creatura per hominem ad ipsum clamauit, qui eam fecerat, sicque propter hominem Deus omnia in se portauit. Alio enim tempore hominem creauit, alio autem ipsum portauit: ut omnes quos consilium serpentis perdiderat, sibi attraheret. Quintus autem tonus perficietur, cum omnis error & irrisio finietur: & tunc homines videbunt & cognoscunt, quod nullus citra Dominum quicquam facere possit. Hoc verò in quinque tonis à Deo missis, vetus & nouum testamentum perficietur, ac mirificus numerus hominum complebitur. Et post hos quinque tonos filio Dei quoddam lucidum tempus dabitur, ita quod ab omni carne palam cognoscetur. Postea Diuinitas in semetipsa operabitur, quandiu vult. Sapientia quoque in lumine charitatis docet, & iubet me dicere, quomodo in hac visione constituta sum. Et ego verba hæc non dico de me, sed vera sapientia ista dicit de me, & sic loquitur ad me: Audi, o homo, verba hæc, & dic ea non secundum te, sed secundum me: & docta per me, hoc modo dic de te: In prima formatione mea, cum Deus in vtero matris meæ spiraculo vitæ suscitauit me, visionem istam infixit animæ meæ. Nam post incarnationem Christi anno M. C. doctrina Apostolorum & ardens iustitia, quam in Christianis & spiritua-

de futuris solebam enarrare. Et quando hac visione pleniter perfundebar, multa que audientibus aliena erant, loquebar. Sed cum vis visionis aliquantulum cessit, in qua me plus secundum mores infantis, quam secundum annos ætatis meæ exhibui, valde erubui, & sæpè fleui: & multoties libenter tacuissem, si mihi licuisset. Præ timore autem, quem ad homines habebam, quomodo viderem, nulli dicere audebam. Sed quædam nobilis fœmina, cui in disciplina eram subdita, hæc notavit, & cuidam sibi noxæ monachæ aperuit. Eidem fœminæ Deus per gratiam suam quasi rivulum ex multis aquis infudit, ita quod bonis operibus quietem non tribuit, quousque bono sine presentem vitam finiuit, cuius etiam merita Deus per quædam pulchra ostendit signa. Post cuius finem ita permansi videns in quadragesimum ætatis meæ annum. Tunc in eadem visione magna pressura coacta sum palam manifestare ea, quæ videram & audieram. Sed valde timui & erubui proferre, quæ tam diu silueram. Venæ autem medullæ meæ tunc plene virium erant, in quibus ab infantia & iuventute mea defectum habebam. Ista cuidam monacho magistro meo intimavi, qui bonæ conversationis & diligentis intentionis ac veluti peregrinus à sciscitationibus morum multorum hominum erat. Vnde & eadem miracula libenter audiebat, qui admiras mihi iniunxit, ut ea absconsa scriberem, donec videret, quæ & vnde essent. Intelligens autem quod à Deo essent, Abbati suo intimavit, magnoque desiderio deinceps mecum in his laboravit. In eadem visione scripta prophetarum, Evangeliorum, & aliorum sanctorum quorundam philosophorum, sine vlla humana doctrina intellexi, ac quædam ex illis exposui, cum vix notitiam literarum haberem, sicut in docta mulier me docuerat. Sed & cantum cum melodia in laudem Dei & sanctorum abique; doctrina vilius hominis protuli & cantavi, cum nunquam vel nequam, vel cantum aliquem didicissem. Hac ad audientiam Moguntinæ Ecclesiæ allata cum essent & discussa, omnes ex Deo esse dixerunt, & ex prophetia, qua olim propheta prophetauerant. Deinde scripta mea Eugenio Papæ, cum Treberi esset, allata sunt, qui ea grateranter coram plurimis legit, ac per seipsum legit, multumque de gratia Dei confidens, benedictionemque suam cum literis mihi mittens, præcepit ut ea quæ in visione viderem vel audirem, scriptis attentis commendarem.

Intelligit prophetas &c. docta à Deo.

Eugenio Papæ, cum esset Treberi, quibus scripta approbat.

CAP. III.

ITaq; beatę virginis pulcherrima visione, & sui timoris, quem ad accessum Spiritus sancti capiebat, recitatione, de Apostolici quoque benedictione, & de percepta ab eo scribendi permissione, patenter colligimus, quod ille dilectus suus sponsus cęlestis Iesus Christus verè misit manum suam, id est, operationem & inspirationem Spiritus sancti per foramen, hoc est, per occultam gratiam suam, & ventem eius, scilicet mens sua, ad tactum eius, hoc est, ad infusionem gratiæ suæ intremuit, ob insolitum vigorem spiritus, & p̄odus quod interioris sensit. Quid aptius? quid cōvenientius? Certè sicut per illum in Helia sibilum aurę tenuem frequētiore visitatio signatur: ita diuini Spiritus saporem toties degustabat mens eius, quoties in contemplationis sublimitate suspendebatur. Et quid fecit? Surrexi, inquit, ut aperirem dilecto meo. O verè beata virgo, quæ, sicut scriptum est, quia dilexit cordis munditiam, propter gratiam labiorum suorum habet amicum regem, id est, Christum, à quo tale percepit donum. Secundum mensuram enim, quam sibi dare Spiritus sanctus voluit, (nam sicut spirat ubi vult, sic etiam diuidit singulis prout vult) quin surgeret & dilecto aperiret, recusare non poterat: & nunc voce, nunc literis, pessulum ostij sui aperiens dilecto, foris exequatur, quod intus audiuit. Quid intus audiuit? Deriuentur foras fontes tui, & in plateis aquas tuas diuide.

Cant. 5.

3. Reg. 19.

Cant. 5.

Prou. 22.

Iohan. 3.

Cant. 5.

Prou. 5.

Soluit multas questiones scripturarum.

Videt hominum cogitationes. Act. 6.

CAP. IIII.

Igitur dum ad hunc modum bonorum operum riuus affluētibus quasi paradisi fluminibus irrigaretur, non modò tota vicinia, verum etiam ex omni tripartita Gallia atq; Germania confluebāt ad eam vndique vtriusque sexus populorum examina, quibus per gratiam Dei vtriusque vitę affatim accommoda impendebat exhortamina. Ad salutem enim animarum suarum proponebat eis & soluebat quæstiones sanctarum scripturarum. Plurimi consilium ab ea percipiebant necessitatum corporalium, quas patiebantur: nonnulli quoque benedictionibus suis à languoribus alleuiabantur. Quia verò prophetico spiritu cogitationes & intentiones hominum cognoscebat, quosdam peruersa & friuola mente ad se, quasi ad explorandum, accedentes redarguebat: qui dum spiritui qui loquebatur, non valerent resistere, correpti & emendati, cogebantur

cogebantur à prauo incepto desistere. Sed & Iudæos, dum ad se venirent causa interrogationis, conuictos de lege sua, ad Christi fidem exhortabatur verbis piæ admonitionis. Omnibus enim, iuxta Apostolum, omnia facta, extraneis quidem aduentanti-
bus, quauis reprehensibilibus, blandè & leniter, prout eis videbat competere, loquebatur. Secum autem commorantes puellas, cum multo dilectionis ac maternæ dulcedinis affectu castigabat, quoties vel rancor cuiuslibet controuersia, vel dolor secularis tristitia, sive desidia, aut negligentia in eis oriebatur. Denique volūta-
tes, intentiones & cogitationes earum intantum perspiciebat, quod in officijs etiam diuinis, secundum qualitatem cordis sui, proprijs benedictionibus eis respondebat. Præ-
debat enim in spiritu vitam hominum & conuersationem, necnon & vitæ presentis quorundam consummationem, ac secundum qualitatem morum & meritorum, gloriam & pœnas animarum eorum: quę tamen tanta mysteria nulli præterquam illi soli homini reuelabat, cui (vt prædiximus) omnia secreta sua manifestabat. Sicut denique tempus tacendi, ita nouerat, quid & ubi, & cui, & cur, & quomodo, & quãdò tempus esset loquendi. In his autem omnibus summam omnium virtutum seruabat humilitatem. Et scies, quia Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam, semper gratia diuinæ omnipotentem laudabat benignitatem.

Videt quorundam præsentis vitæ consummationem.

Eccles. 3.

Iaco. 4.

1. Pet. 5.

CAP. V.

Tantis ac talibus gratiarum adornatam dotalibus sp̄s cęlestis, sponsam suam dilectam, licet crebris inuiseret visitationibus, tamen vt scriptum est, quãtò magis
guæ erat, humiliaret se in omnibus, permisit eam sæpè varijs agritudinum vexari passionibus. Quod vt euidentius pateat, textus visionum eius producat in medium, vt
& virtus in infirmitate perfecta non lateat, & lectoris etiam, dum alternis vti delectatur, alleuietur tedium. Vis scire quid perpessa fuerit pro eo, quod non manifesta-
rit ostensam sibi cęlitus visionem, propter suam de loco, in quo tunc erat, in alium transmigrationem? Audi ipsam ita scribentem: Quodam (inquit) tempore ex caligine oculorum nullum lumen videbam, tantoque pondere corporis deprimebar, quod subleuari non valens, in doloribus maximis occupata iacebam: quæ ideò passa sum, quia non manifestavi visionem, quæ mihi ostensa fuit, quod de loco in quo Deo ob-
lata fueram, in alium cum puellis meis moueri deberem. Hæc tam diu sustinui, donec
locum in quo nunc sum, nominavi: & illicò visu recepto, leuius quidem habui, sed tamen infirmitate nondum ad plenum carni. Abbas autem meus, & fratres & populus eiusdem prouinciæ, cum percepissent de hac mutatione, quid hoc esset, quod de pinguedine agrorum & vinearum & de amœnitate loci illius, ad inaquosa, ubi nulla essent commoda, ire vellemus, mirum habuerunt: & nē hoc fieret, sed vt nobis resisterent, in inuicem conspirauerunt. Me quoque quadam vanitate deceptam esse dicebant. Cumque hæc audissem, cor meum contritum est, & caro mea & venæ aruerunt: & per dies plurimos lecto decumbens, vocem magnam audiui, me prohibentem, nē quicquam amplius in loco illo de visione hac proferrem vel scriberem. Tunc quædam nobilis Marchionissa nobis nota, Archiepiscopum Moguntinum adiit, & ei hæc omnia, alijsque sapientibus manifestauit. Qui dixerunt, quod nullus locus, nisi per bona opera sanctificaretur: vnde & hoc, vt fieret, conueniens videtur. Tunc antiquus deceptor per multas irrisiones me excribrauit, ita quod multi dixerunt: Quid est hoc, quod huic stultæ & in doctæ fœminæ tot mysteria reuelantur, cum multi fortes & sapientes viri sint? In dispersionem itaque vertetur. Multi enim de reuelatione admirabantur, vtrum à Deo esset, an de inaquositate aëreorum spirituum, qui multos seducunt. Et ita in isto loco cum viginti puellis nobilibus & de diuitibus parentibus natis, mansi, nullam habitationem seu habitorem hęc inueniens, excepto veterano quodam & vxore eius ac filijs. Tanta quoque aduersitas tribulationum & pressura laborum super me cecidit, velut cum tempestuosa nubes solem obtegit, ita quod valde suspirans & lachrymas fundens, dixi: O d, Deus nullum confundit, qui in ipsum confidit. Sed iterum Deus gratiam suam mihi adhibuit, quemadmodum cum sol recedentibus nubibus apparet, & velut cum mater flenti infanti lac præbet, vnde ipse post fletum gaudet. Tunc in vera visione vidi, quod tribulationes istæ in exemplo Moysis super me venissent: quia cum ille filios Israel de Aegypto trans mare rubrum duceret in desertum, ipsi contra Deum murmurantes, Moysen quoque valde affixerunt, quauis eos Deus miracificis signis illustrasset. Ità Deus aliqua parte me affligi permisit à communi populo, à propinquis meis, & ab aliquantis qui mecum manserunt, cum

Eccles. 3.

1. Cor. 12.

2. Mach. 15.

Pœna cęlestis visionis.

Psal. 72.

A multis irridetur.

Multa patitur.

Exo. 16.

cum eis necessaria defuerunt, nisi quantum nobis per gratiam Dei in elemosynis datur: quia sicut filij Israel Moysen affixerunt, ita & isti super me caput mouentes, dixerunt: Quid prodest, quod nobiles & diuites puella, de loco in quo eis nihil defuit, in tantam penuriam deuenirent? Nos vero gratiam Dei nobis succurrere expectabamus, qui hunc locum nobis ostenderat.

Dominus eam consolatur.

Esa. 60.

Non finit Deus, ut usque plena gaudeat in hoc mundo fecunditate. Phil. 2.

Puellis ab ea discedentibus, res male successit.

Post pressuram doloris huius gratiam suam Deus super nos pluit. Nam multi qui nos prius contemnent, in a quosam inutilitatem nominauerant, venerunt ad nos vndique, adiuuantes & benedictionibus nos replentes. Multi etiam diuites, mortuos suos in honore apud nos sepelierunt. Plurimi quoque visionem hanc in fide cognoscentes, magno desiderio ad nos venerunt, sicut per prophetam dictum est: Venient ad te, qui detrahebant tibi. Tunc spiritus meus reuixit, & quae prius in dolore fleueram, nunc quia Deus in obliuionem me non duxisset, praegaudio fleui, cum locum istum extollendo, & multis vtilibus rebus & aedificijs multiplicando confirmauit. Sed tamen Deus noluit, quod in plena securitate constanter perseuerarem, sicut ab infantia mea in omnibus causis meis fecerat, cum nullam securitatem gaudij vite istius mihi dimisit, per quod mens mea eleuari posset. Nam cum librum Sciuias scriberem, quandam nobilem puellam supra dictae Marchionissae filiam, in plena charitate habebam, sicut Paulus Timotheum, quae in diligenti amicitia in omnibus se mihi coniunxerat, & in passionibus meis mihi condoluit, donec ipsum librum compleui. Sed post haec propter elegantiam generis sui, ad dignitatem maioris nominis se inclinavit, ut mater cuiusdam sublimis Ecclesiae nominaretur: quod tamen non secundum Deum, sed secundum honorem seculi huius quaesuit. Haec in alia regione a nobis remota, postquam a me recessit, vitam praesentem cum nomine dignitatis cito perdidit. Aliae etiam quaedam nobiles puellae similiter fecerunt, se a me separantes: ex quibus quaedam postea tam negligenter vivebant, quod multi dixerunt, quia opera earum ostenderent, quod in spiritum sanctum, & in hominem, qui de spiritu sancto loquebatur, peccassent. Ego autem & diligentes me, admirabamur, cur tanta persecutio super me veniret, & Deus consolationem mihi non adhiberet, cum in peccatis perseuerare non vellem, sed bona opera, Deo adiuuante, perficere desiderarem. In his librum Sciuias compleui, sicut Deus voluit.

CAP. VI.

EX praecedenti visionis descriptione & beatae virginis liquet afflictione, quod locum, quem sibi praemonstratum & pro quo retardantem caecitate castigauit: ipse Dominus elegit & praelegit in haereditatem sibi, ut nomen suum sanctum impensius glorificaretur ibi, tum propter S. Ruperti merita & secum ibi in Christo quiescentium, tum propter profectum sanctae virginis & secum illuc venientium. Inter haec subit mentem veteris historiae recordatio, & pulchra se nobis offert de Delbora prophetissa & loco in quo sedit, ad nostram prophetissam & locum nostrum comparatio. Sic enim Origenes dicit: Praestat non minimam consolationem mulierum sexui, & prouocat eas, ne pro infirmitate sexus desperent, etiam prophetiae gratiae capaces se fieri posse: sed intelligant & credant, quod meretur hanc gratiam puritas mentis, non diuersitas sexus. Delbora quippe, quae apes interpretatur, in prophetiae forma versatur. Certum nanque est, quod omnis prophetia suaues caelestis doctrinae fauos & dulcia diuini eloquij mella componat, ut Dauid dicit: Quam dulcia faucibus meis eloquia tua super mel ori meo. Haec inter Rama & Bethel sedere dicitur: & Rama, excelsa: Bethel, domus Dei interpretatur. Nihil enim humile, nihil deiectum erga prophetiam sedem reperitur. Sicut & apud Salomonem sedes sapientiae, vel in portis ciuitatum consistit, vel in murorum moenibus habitat, vel in turribus liberè agit. Hoc modo prophetia in beata Hildegarde inter domum Dei & excelsa dicitur habitasse, quod nunc videri etiam in promptu sit localiter: potest tamen accipi & spiritualiter. Docet enim te, o sancta anima, quaecumque ibi habitas, quae super terram sunt, respue, & quae in caelorum excelsis sunt, ubi Christus in dextera Dei sedet, quaerere. Illuc te prophetia eius hortatur ascendere, illuc auditores suos molitur imponere. Benedicta ergo gratia Dei de loco suo, de cuius emancipatione, quam in spiritu prauidit beata virgo, dicit ita in scripto suo:

Indic. 4. & 5. Delbora. Origenes.

Puritas mentis.

Psal. 118.

Prou. 31.

Col. 3. Ezech. 3.

Visio eius de loci mutatione.

CAP. VII.

VIdi in visione, & docta & coacta sum, ut praelatis meis reuelarem, quod locus noster cum suis pertinentijs, a loco, in quo Deo oblata fueram, absoluteus esset, praeter-

praeterquam quod subiectionem & obedientiam Deo ibi seruientibus deberemus, quoadiu bonam fidem erga nos inueniremus. Haec Abbati meo intimaui, sed infirmitate correptus, nihil inde disposuit, quoniam & post paucos dies vitam finivit. Ad Abbatem vero succedentem & Moguntinum Archiepiscopum & maiores Ecclesiam cum haec peruenissent, in fide & charitate ea susceperunt, atque ita fieri cum sigillo scripturae confirmauerunt. Inter haec a quibusdam multas infestationes pertuli, sicut Iosue, quem praegualis victorem, inimici conabantur ducere in confusionem: sed sicut Deus ipsum adiuit, ita me & filias meas liberauit. Sed sicut Ioseph fratres sui inuidebant, quod a patre plus alijs amaretur, ac ipsum vendentes, tunicam eius scissam patri retulerunt, dicentes, quod fera illum deuorauerit: ita & quidam maleuoli tunicam gratiae & laudis Domini in nobis scindere volebant: sed Deus nobis succurrit, sicut Ioseph in honore restituit. Quauis autem multam pressuram haberemus, tamen per gratiam Dei augmentabamur, sicut & filij Israel, qui quanto plus opprimebantur, Exod. 2. tanto magis crescebant. In gaudio itaque cordis mei ad Deum adspiciebam, & quia in tribulationibus mihi adfiterat, secura esse volebam.

CAP. VIII.

HiC opportunè considerare possumus, quod beata virgo, licet corpore infirmitate attritione, diabolicæ quoque & humanae infestationis praegravaretur vexatione, semper tamen diuina roborari & confirmari meruit consolatione. Siquidem Spiritus sanctus gratiam suam multis profuturam, in electo vase suo volens conseruare, omnis farinae culentiae rubiginem lima correctionis in ea studuit eliminare, ut ex castigatione proficiens, voluntatem Domini diligenter inuestigaret: & iuxta Apostolum, rationabile obsequium Deo reddens, totum vitae suae cursum ad eius sententiam ordinaret: & merito. Gratuito enim suo dono, naturae & gratiae simul illustrans eam bono, praeparabat ei gratiam in abundantia magna & gloria, gratiam in terris, gloriam in caelis, gratiam sublimitum meritorum, gloriam ineffabilium praemiorum dabat. Inde est quod a terrenis castigabatur, sicut scriptum est: Flagellat Deus omnem filium quem recipit, ut in ea meritorum auerentur merita, sicut & in subsequenti visione declaratur, quam describit ita:

Multa patitur per diabolicas & humanas infestationes.

Rom. 12.

Heb. 12.

CAP. IX.

IN lectum aegritudinis quodam tempore me Deus strauit, & aereis pennis totum corpus infudit, ita quod venae cum sanguine, caro cum liquore, medulla cum ossibus in me aruerunt, velut anima mea a corpore eximi deberet. In isto strepitu triginta dies fui, ita quod ex calore aerei ignis venter meus feruebat. Vnde quidam hanc aegritudinem pro poena computabant. Virtus quoque spiritus mei, carni meae infixae, defecit, nec ex hac vita translata, nec pleniter fui in ea. Corpus etiam meum immutatum sterneretur in terram super cilicium, nec tamen vidi finem meum, cum & praelati mei, filiae & proximi, cum planctu magno venirent, & obitum meum viderent. At ego in vera visione aciem magnam angelorum, humano intellectui innumerabilem, per hos dies interdum vidi, qui de exercitu illo erant, qui cum Michaele contra draconem pugnabant, & hi sustinebant quid de me Deus fieri iuberet. Sed vnus fortis ex eis, clamabat ad me, dicens: Ej Ej, aquila, quare dormis in scientia? Surge de dubitatione. Cognosceris. O gemma in splendore, omnes aquilae videbunt te, sed mundus lugebit, vita autem aeterna gaudebit: & ideo aurora ad solem surge. Surge surge, comede & bibe. Mox acies tota clamabat voce sonora: Vox gaudij, Nuncij siluerunt, nondum venit tempus transeundi: puella ergo surge. Statim corpus meum & sensus mei ad praesentem vitam mutabantur. Quod filiae meae, quae prius fleuerant, cernentes, de terra me leuantes, in lectum reposerunt, & sic pristinas vires recepi. Poenalis autem infirmitas a me pleniter non recessit: sed tantum spiritus meus de die in diem plus, quam prius, in me confortabatur. Nam pessimi aerei spiritus, quibus poenales cruciatus hominum iniuncti sunt, poenam hanc, quae mihi ab eis, ut Deus permisit, inferebatur, subministrabant, sicut & tortores fecerunt, quae beato Laurentio & alijs martyribus prunas apponebant, qui & ad me festinantes, voce magna clamabant: Seducamus istam, ut de Deo dubitet & blasphemet, cur eam tantis poenis implicet. Sicut enim in Iob permissione Dei factum est, quod satan corpus eius ita percussit, quod vermibus scateret: ita aeriis ignis subintrans, carnem meam consumpsit: quod & Ieremiae accidit, qui dolorem suum flebiliter planxit. Sed diabolus ei persuadere non potuit, quod Deum blasphemaret. Ego vero mollis in carne, timida in mente,

Miro afficitur morbo.

Visio eius.

Apoc. 11.

Dæmones ei multas inferunt poenas.

Iob 1.

Thre. 3.

de

Laudat Deū in pœnis suis.

de pœnis istis plurimum terrebar. Sed Deus me confortauit, quod eas patienter ferbam, atque in spiritu meo dixi: O dō Domine Deus, omnia per quæ me tangis, bona esse scio, quoniam cuncta opera tua, bona & sancta sunt, quoniam hæc ab infantia mea promerui. Sed tamen confido, quod animam meam in futura vita sic cruciatū non permittas.

CAP. X.

Corpus eius quasi in clibano decoquitur.

Cumq; in his doloribus adhuc laborarē, in vera visione admonita sum, ut ad locum in quo Deo oblata eram, irem, & verba quæ Deus mihi ostenderat, proferrem: quod & feci, ac in eodem dolore ad filias meas redij. Ad alia quoque loca congregationū iter arripui, ac verba quæ Deus iussit, explanavi. In his omnibus vas corporis mei quasi in clibano coctum est, sicut & Deus multos probauit, quos verba sua proferre iussit: vnde laus sibi sit. Qui & magnum auxilium in duabus filiabus meis & alijs mihi præbuit, quod passionibus meis infatigabiliter condolebant. vnde & suspirans Deo gratias egi, quod homines tædium meū non habebāt. Si enim tantam profuram dolorum, qui à Deo non essent, in carne mea habuissē, tam diū viuere non potuissē. Quauis autem in his cruciatu, in superna visione tamen distāui, cāntauī, ac scripsi, quæ spiritus sanctus per me proferre volebat. In his autem languoribus triennio finito, vidi quod Cherubim in flagrante igne, in quo speculum mysteriorū Dei est, aëreos spiritus, qui me torquebant, quasi igneo gladio iniequebatur, ita quodā me fugerent, clamantes: Ah Ah, Væ Væ. Num ista, ista sic abibit, quod eam non rapimus? Mox spiritus meus in me pleniter reuixit, corpusq; mecum in venis & medullis recreatum est, sicque tota conualui.

Verè mirabilis Deus in sanctis suis.

CAP. XI.

1. Cor. 12. Mira eius patientia.

Eccè qualiter sancta virgo duplici modo nunc languorum doloribus cruciatā, nunc dæmonum terroribus vexata, sub defensione angelica glorificabatur. Denique ex vna parte, qua laborabat infirmitate, scœmina miræ innocentia muniuit se virtute patientia, & quasi eius molestia sermo diuinus blandiretur. Sufficit, inquit, tibi gratia mea, nam virtus in infirmitate perficitur: libenter gloriabatur in infirmitatibus, ut inhabitaret in se virtus Christi: & eo præsumebat se diligi, quo merebatur argui. At ex altera parte, qua dæmonum iritabatur arte, bellatrix egregia iterum se doctrina Apostolica armavit custodia. Quæ? Galeam, inquit, salutis assumite, & gladium spiritus, quod est verbum Dei. Et iterum: Induite vos armaturam Dei, ut possitis stare aduersus insidias diaboli, quia nō est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus principatus & potestates tenebrarum harum. Hac itaque magna belladi arte, & his armis propugnatrix inuicta decertabat: & adhuc carne inclusa, & in terris posita, contra spiritualia nequitia in cælestibus dimicabat. Quapropter & ipsi principes tenebrarum horruerunt, quando tanta arte instructam & omni armatura fortium vallatam scœminam contra se procedere viderunt. Horruerunt, inquam, & Væ suum conclamantes, cum confusione fugerunt, quoniam timor & tremor super eos venerunt, cum viderunt Cherubin terribilem ut castrorum aciem ordinatam, famulam quidem Dei protegentem, se autem flammea fræmea, nē eam vexarent, prosequentem. Itaque admirati sunt, conturbati sunt, commoti sunt, tremor apprehendit eos, ita ut dicerent: Castra Dei sunt hæc, fugiamus Israël. Et statim fugerunt. Itā inter superos & inferos spiritus athleta Dei luctabatur, propulsatisq; aduersarijs, læta semper victoria gloriabatur. Nec illud silendum, quod cum quadam vice febris laboraret, quosdam sanctos vidit qui dicebant: Vindica Domine sanguinem sanctorum tuorum. Et alij ad ipsam: Dolorem, inquit, quem pateris, bona voluntate sufferre debes. Et ecce alij sancti ita inter se conferebant: Nobiscum ibit, an non? Et alij respondebant: Præterita, præsentia, & futura nondum permittunt eam: sed tamen cum opus suum perfecit, nobiscum eam tollemus. Tunc simul omnes clamabāt: O felix anima & certissima, surge, surge sicut aquila, quia sol te produxit, & nescisti. Et illic conualuit.

Eph. 6. Idid.

Can. 6.

Psal. 47. Gen. 32.

Gravissimis laborat febribus. Apoc. 6.

CAP. XII.

Psal. 67.

Nec solum cum molestiam languorum vel scœuitiam dæmonum, sed etiam cum insectationes incurrit hominum, affuit ei Dominus: & corda aduersariorum conuertit in melius, sicut ipsa describit de conuersione philosophi, primò sibi, immò Deo contrarij, in quo verè postea facta est mutatio dexteræ excelsi: & cum vanitates, quæ per deceptionem fatanæ oriebantur in cordibus puellarum suarum, remouit

uit exhortationibus sanctarum scripturarum, de quibus ita dicit: Quidam philosophus de diuitijs honoratus, cum de his quæ videram, diu dubitasset, tandem ad nos venit, & locum nostrum ædificijs, allodijs, & alijs necessarijs valde ornauit: vnde anima mea exhilarata fuit, quia Deus in obliuionem nos non adduxit. Acri enim scrutatione, sed sapienti, exquisiuit, quæ essent vel vnde essent visionis huius scripta, donec inspiratione diuina pleniter credidit, & qui prius malitiosis verbis nos spreuerat, cum Deus iniustitiam in corde eius suffocasset, maioribus benedictionibus ad nos conuersus fuit: sicut & Pharaonem Deus in mari rubro submersit, qui filios Israël ca- perè voluit. De huius immutatione multi admirati, magis crediderunt, & per ipsum sapientem Deus benedictionem suam super nos fudit, sicut vnguentū, quod descendit in barbam barbam Aaron. Vnde & omnes nos eum patrem nominauimus, Hic & qui tantus princeps in nomine suo fuit, petijt, ut apud nos sepeliretur, & ita factum est. Tunc mens mea solidata est, & curam egi filiarum mearum in necessarijs tam corporum quam animarum, sicut à magistris mihi erat statutum. Ad veram ergo visionem adspicebā magna solitudine, quomodo aërei spiritus contra nos pugnarent: viderē vidique quod idem spiritus quasdam nobiles filias meas per diuersas vanitates quasi in rete perplexerant. At ego per ostensionem Dei, eis hoc innotui, ipsasq; verbis sanctarum scripturarum & regulari disciplina, bonaq; conuersatione circumfodi & multipugnantes. Sed quædam ex eis, toruis luminibus me adspicientes, verbis occultè me laniabant, dicentes quod importabilem strepitum regularis disciplina, quo eas constringere vellem, sufferre nō possent. Sed Deus in alijs bonis sapientibusq; sororibus, quæ in omnibus passionibus meis mihi adstiterunt, solatium adhibuit, sicut in Sulanna factum est, quam Deus à falsis testimonijs liberauit. Quauis autem huiusmodi tribulationibus frequenter fatigarer, tamen librum vite meritorum diuinitus mihi reuelatum, per gratiam Dei ad finem perduxit.

CAP. XIII.

Sic inter aduersa & prospera se agebat virgo Deo deuota, ut nec in prosperis eleuaretur, nec in aduersis deprimeretur: sed in utroq; vnum & eundem seruans vigorem, nec vituperio concutiebatur, nec laude se ducebatur. Intentum enim, tanquam arcum, animum ad omnem disciplinam habebat: quo non languescere, auctoritate modò mansueta, modò seuera, se suosque regebat. Erat quippe in ea, comitate condita grauitas, & ex eius lingua melle dulcior orationis profluebat suauitas. Habebat verò in omnibus sanam doctrinam, sicut de natura hominis, de conflictu carnis & spiritus, de sanctorum patrum exemplis scribit, quod percepit per reuelationem diuinam.

CAP. XIII.

In vera, inquit, visione vidi figuram hominis, qui quauis in duabus naturis sit anima & corporis, vnum tamen ædificium est, velut cum homo ex lapidibus domum componit, de cinerosa quoque materia eam tegit & confirmat, nē cadat & consumatur. Homo enim opus Dei est, & cum omni creatura est, ac omnis creatura cum ipso est. Sed opus hominis, quod sine vita est, operi Dei, quod vita est, simile non est, sicut vas figuli, ædificationibus fabri simile non est. Natura verò animæ, ad infinitam vitam adspicit: corpus autem caducam vitam amplectitur: nec vnanimis sunt, quia quauis simul sint in homine, in duo tamen diuiduntur. Hac similitudine cum, Deus spiritum suum per prophetiam & sapientiam, vel per miracula in hominem mittit, carnalibus sæpè dolores infligit, quatenus spiritus sanctus ibi habitare possit. Si autem eam doloribus non constringit, tunc secularibus moribus facile admiscetur: sicut in Samone & Salomone alijsque accidit, qui in suspirijs spiritus defecerunt, ad delectationem carnis se inclinantes: quia prophetia, Sapientia & miracula, in gaudio iucunda sunt. Sed cum homo interdum delectationem carnis per suggestionem diaboli colit, sæpè dicit: Ah immundo foetore fecis foetco. Quid est quod spiritus carnem affligit? quia ipse spiritus gustum peccati ex natura sua odio habet. Cum autem caro desideria animæ frangit propter frequentem delectationem, in qua per foetorem peccati se inuoluit, ita quod spiritus propter eandem molestiam suspirare non potest, tunc caro affligit spiritum, & afflictio hæc in duas partes per gratiam Dei diuiditur. Conflictus verò iste, qui dicitur est de figura, quæ homo est, in Abel incepit, quem frater suus odio habuit: & in Noe, qui à filijs suis iniuriam pertulit: & in Abraham, qui de amicis opprobria sustinuit: Et in Iacob, qui propter fratrem suum pro-

Philosophus respicit, & benè de ea sentit.

Exod. 14.

Psal. 132.

Viderē aëreos spiritus aduersum suas filias pugnantes.

Dan. 3.

Nec aduersis nec prosperis mouetur.

De duabus naturis hominum.

Cur Deus homines castiget.

Indic. 16. 3. Reg. 17.

Abel.

Noe.

Abraham. Iacob.

Moyfes. Iudas. Zachæus. Luc. 19. Marth. 19. Act. 9. Gen. 4. Gen. 9. Iudas proditor, cur Dominum sequutus sit. Iohan. 6. Luc. 19. Math. 19. Act. 9. Exod. 23. Quantæ cōtrarietates occurrat his qui uoluntati Dei resistūt.

figus fuit: atque in Moyse, qui ab amicis afflictus est, quia inimicis consenserunt. Hæc afflictio quoque inter discipulos Christi erat, quia propter duritiam infidelitatis, caro vnus spiritum suffocauit, Cæteri autem cum spiritu in afflictione contra carnem erant. Zachæus quoque Euangelicus, cum spiritu in afflictione contra carnem fuit. Iuuenis autem qui in Euangelio cum Christo loquebatur, cōtra carnem cum spiritu in afflictione non erat. vnde & a filio Dei fugit. Saulus etiam in incredulitate sua spiritum primitiū continuit: Sed Deus malum hoc in ipso dissipauit, sicut de cælo fatamam in abyssum proiecit, & de Saulo Paulum fecit. Abel autem, qui in affluenti desiderio animæ immolauit, sanctificatus est: Cain autem repudiat, quia caro spiritum eius per odium suffocauit. Noe etiam iustificatus, quia Deo sacrificauit. Sed filius eius, spurcitæ carnis, patrem deridendo, respondit: & ideo libertate caruit, nomine filij indignus, seruus uocatus est. Abraham quoque multiplicatus est, quoniam Deo obediens, carnem suam contra carnis iura diligenter affligebat. Hic in alienam gentem conuersus est. A filijs autem & amicis eius libertas illorum qui sibi resistebant, euauit: à filijs quippe Israël eieci sunt, qui liberi extiterunt. Iacob quoque Deo dilectus, quia in desiderio animæ iustitiam semper bibit, in benedictionibus Dei perseuerauit. Esau autem frater eius, benedictione spoliatus est, propter odium quod ad ipsum habuit. Moyfes famulus & amicus Dei, quæ in mysterijs & miraculis habuit & seruauit, responsum carnis in se oppressit. Vnde qui eum odio habebant, perierunt, nec in terram promissionis peruenerunt. Apostoli carnem suam opprimebant. Sed Iudas in desiderio animæ totus cæcus fuit, qui Christum magis sequebatur, ut à populo honorificaretur, quàm ut in eum crederet. Sicut & discipuli qui desiderium animæ pleniter non habebant, doctrinam quidem Christi libenter audierunt, sed quoniam in spiritu tædiosi erant, cum perfectionem iustitiæ eius sufferre non possent, ab eo fugerunt. Zachæus in iucunditate carnis, afflictionem spiritus contra carnem habuit, ita quod opera sua sibi displicuerunt. vnde cum de filio Dei audisset, quod iustus esset, ilico ad eum cucurrit, & in eum credidit, quia peccata sua prius per spiritum planxit. Sed iuuenis in Euangelio positus, diuitijs oneratus, famam rerum libenter audiens, ad Dei filium venit, quærens quid facturus esset: sed cum perfectum responsum accepisset, in tristitiam corruit: & quia caro spiritum suffocauit, à Christo recessit. Saulus quoque importunus, corde indurato contra fidem Christi cornua superbiæ crexit: sed Deus illum strauit, carnis uoluntatem in eo mortificauit, & ad bonum eum conuertit. Ego autem paupercula forma, hos præcipue dilexi & inuocaui, qui carnem suam in spiritu affixerunt, & ab his declinaui, qui se contra spiritum indurauerunt, & eum suffocauerunt. Nec vnquam requicui, sed in tribulationibus plurimis fatigata fui, donec rorem gratiæ suæ super me pluit, sicut familiari suo dixit: Inimicus ero inimicis tuis, & affligentes te affligam, & præcedet te angelus meus. Et iterum: famulo meo præstiti honorem magnum, & omnes inimicos eius humiliavi. Sed & in plurimis iniurijs Deus ita me constrinxit, quod cogitare non audebam, quanta benignitas gratiæ eius erga me foret, cum tamen magnas contrarietates illis occurrere uidebam, qui ueritati Dei resistebant. Et de tribulationibus & pœnis, quas de aëreo calore passa sum, corpus meum ita cōculcatum est, sicut limosa terra, cum aqua conglutinatur. Magnæ profectò esset utilitatis, indagare obscuritatem eloquiorum tantæ subtilitatis, si non esset nobis indictum, potius textum uisionum sanctæ uirginis scriptis exarare, & historiam uitæ eius aliquibus uerbis explanare. Exercet enim sententiam nostrum, ut fatigatione fieret dilatatus: & quod capere non posset ociosus, caperet exercitatus. Nunc uero quia ad alia festinamus, uisiones eius carptim intento calamo perferibamus. Ait enim:

CAP. XV.

Alia eius uisio.

Tres turres in uisione adspiciebam, per quas sapientia, quædam occulta mihi manifestauit. Prima tria habebat habitacula. In primo nobiles puella cum quibusdam alijs erant, quæ in ardenti charitate uerba Dei ex ore meo audiebant, atque in hoc quasi esuriam semper habebant. Sed in secundo aliæ quædam stabiles & sapientes fuerunt, quæ in cordibus suis ueritatē Dei amplectebantur, dicentes: O, quando ista nobiscum perseuerabit? Et ex hoc fatigatæ non sunt. In tertio uero habraeuo fortes armati ex communi populo erant, qui uehemens ad nos iter facientes, in admirationem de prædictis miraculis ducti sunt, magnoque desiderio ea amauerunt, & hoc sæpè faciebant, sicut communis populus in firma & forti turri alicuius principis

cipis defensionem quærit, ut ab inimicis muniatur. In secunda uero turri tria habitacula erant, quorum duo arida in siccitate fuerunt, & eadem siccitas quasi densa nebula apparebat. Et qui in his duobus habitaculis fuerunt, in unum consentientes, dicebant: Quæ & uendē sunt ista, quæ hæc quasi de Deo loquitur? Durum est nobis aliter uiuere, quàm qui nos præcesserunt, aut qui adhuc uiuunt. Quapropter ad illos qui nos cognoscunt, conuertemur, quia in alijs perseuerare non possumus. Sicque ad præfatum communem populum * & nec in illo, nec in præfata turri ullius utilitatis erant. Et in uera uisione audiui uocem ad ipsos dicentem: Omne regnum in se ipsum diuisum, desolabitur, & domus supra domum cadet. In tertio autem eiusdem turris habitaculo communis populus fuit, qui multiplici amore, uerba Dei quæ de uera uisione proferebam, dilexit, ac in tribulationibus mihi adstitit, quemadmodum publicani Christo adhæserunt. Sed & tertia turris tria propugnacula habebat, quorum primum ligneum fuit, secundum ex fulgentibus lapidibus ornatum, tertium de sepi factum. Aliud autem ædificium in uisione mihi occultatum est, ita quod uerba de eo nunc non dico: sed in uero lumine audiui, quod futura scriptura, quæ de illo exarabitur, fortior & excellentior præcedentium erit.

CAP. XVI.

Subsequenti demum tempore mysticam & mirificam uisionem uidi, ita quod omnia uiscera mea concussa sunt, & sensualitas corporis mei extincta est, quoniam scientia mea in alium modum conuersa est, quasi me nescirem. Et de Dei inspiratione in scientia animæ meæ quasi guttæ suaui pluuie spargebantur: quia & spiritus sanctus Iohannem Euangelistam imbuit, cum de pectore Iesu profundissimam reuelationem suxit, ubi sensus ipsius, sancta diuinitate ita tactus est, quod absconsa mysteria & opera aperuit. In principio, inquietus, erat uerbum, & c. Nam uerbum quod ante creaturas sine initio fuit, & quod post ea sine fine erit, omnes creaturas procedere iussit, & opus suum in ea similitudine produxit, sicut faber opus suum fulminare facit: quia quod ante æuum in prædestinatione sua fuit, modò uisibiliter apparuit. Vnde & homo opus Dei cum omni creatura est. Sed & homo operarius Diuinitatis, & obumbratio mysteriorum Dei esse, atque in omnibus sanctam Trinitatem reuelare dicitur, quem Deus ad imaginem & similitudinem suam fecit. Sicut enim Lucifer in malignitate sua Deum dispergere non potuit, ita nec statum hominis destruere ualebit, quauis in primo homine id tentauit. Omnem itaque dictatum & uerba Euangelij huius, quod de initio operis Dei est, prædicta uisio me docuit, & me explanare fecit. Vidi que quod eadem explanatio initium alterius scripturæ (quæ necdum manifestata erat) esse deberet, in qua multæ scrutationes creaturarum diuini mysterij quærendæ essent.

CAP. XVII.

Ecce quantum, scribentes, progressi sumus, tantum nobis insignium uisionum, ædium & uerborum sanctæ uirginis auctus est cumulus. In quibus summæ gratiæ tanta exuberat doctrina & ueritas, ut eam summo opere non amplecti, omni conamine non uenerari, ingens sit obinata: mentis temeritas. Quis enim nisi spiritus diuinus, gratiarum largitor optimus, tam profuso fonte sapientiæ salutaris eam potauit, quod affluenti spiritalis doctrinæ, quasi flumen aquæ uitæ tam largiter de eius corde emanauit? Penna siquidem internæ contemplationis, in ipsa abdita uolauit superne uisionis, ubi didicit Euangelium Iohannis. Et quis sapiens ambigat, hanc sanctam sedem fuisse æternæ sapientiæ, cui reuelauit Deus tantum thesaurum internæ scientiæ? Certè moralis disciplinæ honestas, quæ sibi familiaris fuit, ita naturales animi sui motus composuit, ut amore diuinæ speculationis, rationabili progressu ad superna prouheretur, ubi læto cordis iubilo, sponso suo Christo proclamare delectaretur. Trahe me post te, curremus in odore unguentorum tuorum: ubi inter habentes tres citharas, caneret canticum Moysis serui Dei, & canticum agni, legis scilicet & Euangelij. Et nos igitur secundi libri termino hic fixo, etiam canticum laudis Domino canamus, dum tam vastum pelagus uisionum sanctæ uirginis enauigamus. Interim autem respiremus, & ad miraculorum eius libellum describendum, uela nauigij nostri, Spiritu sancto fauente, reparemus.

S E P T E M B E R.
P R O L O G V S I N L I B R V M T E R T I V M D E M I -
r a c u l i s s a n c t æ v i r g i n i s H i l d e g a r d i s .

Phil. 3.

Innumera eius miracula.

Ecuris iam duobus libris superioribus de beatæ Hildegardis virginis Vita & Visionibus, subsequenter de Miraculis eius & Virtutibus scribere ulterius mihi quidem non est pigrum, vobis autem necessarium, & Ludouice & Godefride Abbates clarissimi. Itaque hunc tertium aggredior ordinare librum, non securitate efficientiæ, sed præsumptione susceptum obedientiæ. Sed quare vobis necessarium? Vtique, quia valida causa est amor sanctus, quo sicut eam in vita dilexistis, ita & in morte ab ea non separari pio affectu proposuistis. Hoc itaque sancto amore affectis vobis fuit necessarium, quod per me vestrum vicarium, gesta eius ad notitiam peruenirent futurorum hominum, ut pro his glorificaret Dominum, qui in sanctis suis mirabilis, mirabiliter in ea operatus est, ut in omnibus bonis esset immutabilis. Quicquid enim de ea dici potest, totum est iucundum & amabile, totum decorum, vtile, & honorabile: quia non solum omnium sanctorum sanctitate, vel mysteriorum Dei interna contemplatione, verum etiam spectabilis fuit & est miraculorum insignium operatione, quorum numerum excedens tanta habetur copia, quod eam verbis vix possunt extollere etiam præclara ingenia. Sed tamen ad enarranda pauca de pluribus, si vobis orantibus Dominus dignetur nobis in altum ductis, spiritus sui auram prosperam dare, secundo verbi cursu portum salutis speramus intrare. Valete.

C A P I T V M L I B R I T E R T I I A R G V M E N T A .

1. De eo quod puellam sanauit à tertianis.
2. Quod monachum ab eisdem liberauit.
3. Quod famulam à tumore colli liberauit.
4. Quod Sueuum à tumore totius corporis liberauit.
5. Quod infantem septem mensium, de motu corporis horrendo liberauit.
6. Quendam remotum virum de dolore gutturis sanauit.
7. Puellæ triduo non loquenti, aqua quam benedixit, & loquelam & vitam restituit.
8. De eadem aqua, iuuenis in extremis agens, conualuit.
9. Quod de pane mensæ suæ benedicto, puellam liberauit, qui infans iuuenis cuiusdam amore æstuauit.
10. Quod matronæ transalpinae literas misit, per quas fluxus sanguinis restitit.
11. Quod ex capillorum eius circuncinzione, vxor Scolteti in Binga, partus soluta est diuturno labore.
12. Similiter alia duæ, resti eadem capillorum eius circuncinctæ, liberatæ sunt à simili labore.
13. Quod alia duæ, mentis amentia captæ, sensum receperunt.
14. Quod iuuenem, qui se suis orationibus commendauit, per visum ab insidijs inimicorum liberauit.
15. Quod militi in extremis posito visum est, quod ei manus imposuit, & statim conualuit.
16. Quod presbytero exposuit literas, in palla altaris inuentas: vnde ille correptus & correctus, monachus est effectus.
17. Quod multis ciuitatibus & monasterijs verbum Dei annunciauit.
18. Quod cæco puerulo visum restituit.
19. Quod quendam hominem à caduco liberauit morbo.
20. Quod inter cætera virtutum insignia, dæmones eijcendi ei affuit gratia: & descriptio ipsius de quadam dæmoniaca, & de arte & fumositate diabolica.
21. De Epistolis ad se, & à se missis pro præfata dæmoniaca.
22. Quod post septem annos ad se ducta, octauo tandem meritis eius est curata.
23. Quod XL. diebus grauiter infirmabatur, & cum verba Dei ad quosdam spirituales deferret, alleniabatur.
24. Quod pulcherrimum iuuenem vidit, qui dæmones à se & omnem infirmitatem fugauit.
25. Quod rogata ab Abbate suo & fratribus, scripsit vitam sancti Disibodi in visione ostensam sibi.

26. Quod

26. Quod librum diuinorum operum & multas scripturas reliquit, & quod quinquæ dæmoniacas liberauit.
27. De felici transitu suo, & de signis quæ apparuerunt in obitu suo.

L I B E R T E R T I V S D E M I R A C V L I S
S. H I L D E G A R D I S .

Gitur curationum tam potens gratia in virgine enituit beata, ut nullus ferè ægrotus ad eam accesserit, quin continuè sanitatem receperit. Quod ex subiectis satis patebit exemplis. Puella quædam nobilis Hildegardis, parentes, domum & seculum, reliquerat, & sanctæ Hildegardis piæ matris magisterio ad votum adhæserat. Hæc quodam tempore, cum tertianis febribus vexaretur, nec villo remedio curaretur, vnicum sibi incidit consilium, ut sanctæ virginis imploraret auxilium. Quæ iuxta verbum Domini, Super ægros manus imponent, & benè habebunt: manum sibi imponens cum benedictione & precibus, sanauit eam propulsatis febribus.

Subsequenti tempore, quidam frater Roricus, qui in quadam cella sub monacho habitu & proposito religiosè cõuersabatur, simili modo tertianis acriter torquebatur. Qui audiens in prædicta sorore factum miraculum, deuotè & humiliter eius petijt & obtinuit benedictionis signaculum: ex quo statim febris fugata est, ægrotus curatus est.

In eodem cœnobio Bertha quædam ancilla sororibus sedulè seruebat, quam tumor colli & pectoris vehemèter angebat. Siquidem ad hoc dolor processerat, quod nec cibum, nec potum capere, nec saliuam deglutire poterat. Hæc ad famulam Dei adducta, signis potius quam verbis, morbi, morti iam proximi, flagitauit remedia. Cui illa compatiens, etiam propter boni seruitij sui assiduitatem, signo S. Crucis locis dolentibus contrectatis, optatam reddidit sanitatem.

Sueuus quidam de vico Daleuingun, toto corpore intumuit: & audita fama eius, emenso magno itinere ad eam veniens, spe sua frustratus non fuit. Denique per aliquot dies charitatiuè eum secum detinuit, & manibus suis languidum contrectans & benedicens, per gratiam Dei pristinae incolumitati restituit.

Infans quidam de * Rudeneshcim Simon, septem hebdomadas natus, miserabili moru membrorum omnium fuit agitatus: qui à nutrice sua delatus, precibus eius, Deo annuente, est sanatus.

Non solum autem vicinis, sed etiam subueniebat longè positis. Quidam enim Arnoldus de Vuaccherneim, olim sibi notus, guttur ita dolens, quod halitum suum difficulter trahebat, quia per se non poterat, orationum eius suffragia deuotè expetebat. Quæ confidens de Dei misericordia, aquam benedixit, amico misit: quam ut gustauit, dolor (Dei dono) eum dimisit.

Mulieris cuiusdam Hazecchæ filia in Binga infirmabatur, & post triduum nihil loquebatur. Cumque mater currens pro filia, sanctæ virginis auxilium peteret, nihil aliud quam aquam benedictam ab ea accepit: qua illa gustata, statim vocem & vires recepit.

In eodem castro iuuenis tanta ægritudine detinebatur, quod iam in extremis esse putabatur: huic præfata mulier, cuius filia conualuerat, quam adhuc reliquam habuit aquam, in potu dedit, & faciem inde abluit: & protinus receptis viribus conualuit.

In episcopatu Treuirorum Lutgardis quædam nobilis puella, cum adolescentuli cuiusdam ad carnem speciosi, vehemènti amore deperiret, quia copiam explendæ voluptatis suæ præ sui custodia habere nequiret, parentes eius, causa rescita huiusmodi defectio, consilium & auxilium sanctæ virginis per nuncium fideliter expetierunt: & pro desiderio cordis sui efficaciter exaudiri meruerunt. Ipsa enim oratione præmissa ad Deum, panem profusus lachrymis benedixit de sua mensa, quem puellæ missum cum dedissent ad comedendum, illic ardoris illius penitus in ea refriguit incendium.

Matronam etiam Sibyllam de ciuitate Lausanensi trans alpes, quæ eius adiutori-

Dd 3 um per

Itē matrona quadam à fluxu sanguinis.

um per nuncium exposulavit, missis ei subiectis literis, à profluvio sanguinis liberavit. Hæc, inquit, verba circa pectus & umbilicum tuum pones in nomine illius, quomniam rectè dispensat: In sanguine Adæ orta est mors, in sanguine Christi extincta est mors: In eodem sanguine Christi impero tibi, ó sanguis, ut fluxum tuum contineat. Itaque ut dixit vnus, matrona præfata hoc modo est liberata.

Cap. 11.]

Nec hoc prætereundum, quòd cum particula crinium vel vestimētorum eius quibuscunque languidis apponebantur, pristinæ incolumitati restituebantur. Denique vxor Scolteti Bingēsis, cum partu diuini laboraret, & de vita iam desperaret, ad monasterium virginis Dei ocyus curritur: si aliquid ad subueniendum esset tantoperè laboranti, quæritur: puellæ eius, restem capillorum eius, quam aliquandò seruauerat, obtulerunt: & ut hac ad nuda circuncingeretur, admonuerunt. Quod ut factum est, illa partu feliciter edito, morte liberata est.

Cap. 12.]

Similiter & aliæ duæ matronæ per eandem restem liberatæ sunt simili parturitionis labore.

Cap. 13.]

Nec minùs profuit duabus de Sudernesheim mulieribus, quas propter mentis amentiam, cum parentes ad loca sancta circunducerent, & nihil proficerent, tandem ut à puellis transmissis ipsa resti circuncinctæ fuerunt, illic sospitatem mentis & corporis receperunt.

Itē aliæ duæ ab infania.

Cap. 14.]

Quid illud, quòd eadem virgo etiam per visum eos præmunire in necessitatibus voluit, quos in orationibus commendatos habuit? Iuuenis de Ederich Rudolphus, notū in parua villa fuit hospitatus: qui cum tempore quietis cubitum iret, suffragia sanctæ virginis fuit precatus. Mira res. Illa eodē schemate & habitu, quo in corpore fuit, per visum ei apparuit, & quòd periculum vitæ ab insidiantibus sibi inimicis incurreret, si non citius recederet, aperuit. Qui statim ut de loco cum quibusdam socijs discessit, quosdam illic remorantes hostium phalanx circa manè oppressit: qui se stultè egisse cognouerunt, quia tempestiuè ad visionem eius non recesserunt.

Quidā adolescens ab insidijs hostiū liberatur.

Cap. 15.]

Quauis sit miraculosum, non tamen est incredibile, quòd sanctæ virgini adhuc in carne degenti, hominibus impendere beneficia in spiritu fuit possibile, cum ad declarandum eius meritum, Christus ei tam absentium quam præsentium desideria reuelare dignatus est per spiritum. Nam militem quendam iuxta Andernacum in extremis iacentem, cum amici eius inuiserent, & de rebus suis consularēt, fortè affuit hora, ut signo audito, relicta ad custodiam sola scemina, ipsi ad ecclesiam properarent. At ille silentium nactus, toto corde altis suspirijs Deum inuocauit, & ut per merita huius sanctæ virginis sanitatem sibi conferret, suppliciter postulauit. Nec mora: finita oratione, recreari meruit tali visione: Videri sibi videbatur venerabilem virginem ad se ingredientem, & si sanus fieri vellet, blanditer inquirentem. Quod ut oppidò se desiderare retulit, illa capiti suo manum imponens, subintulit: In nomine eius qui dixit, Super ægros manus imponent, & benè habebunt, infirmitas hæc à te recedat, & esto sanus. Quo dicto, visio disparuit: & æger de lecto surgens, cum admiratione omnium qui cognouerant, conualuit.

Mar. 16. Quidā æger sanatur.

Cap. 16.]

Non abs re videtur etiam referre, quod de presbytero quodam factum est, quia & quædam sanctæ virginis virtutum in eo portio est, & res digna miraculo rectè memorari in exemplum mandatur, quòd, negligenter quilibet viuens, Deo volente, emendetur. Res in Sueuia vico Rudesheim ita gesta est: Presbyter ille quadā vice, peracto iam die cum nox instaret, intrauit ecclesiam, ut lumen sanctis daret, cum ecce vidit super altare duas candelas ardentes radiare. Venerat secum vnus iuuenis scholaris, in adiutorium diuini seruitij sibi assiduus & familiaris. Ad quem cum diceret, quare candelas extinguere neglexisset, & ille responderet, quòd eas extinxisset: accessit sacerdos ad extinguendum, & inuenit pallam altaris explicatam, sicut euoluitur ad diuinum sacramentum agendum. Cumque staret stupefactus, iuuenis ille corruens in terram, clamauit, & ipse in ecstasi factus: Gladius Domini occidit nos. Quem cum presbyter percussum putaret, festinauit ut eum à terra leuaret. Sed ille nullam habens lesionem protulit hunc sermonem: Si literas quæ in palla altaris sunt, viderimus, non moriemur. Existimans autem eum hoc præ timore ignoranter clamare, accessit iterum ad altare: & in loco quo sacra conficiuntur, inuenit in palla quinque literas in modum crucis absque humano opere scriptas, scilicet in expansione; A. P. H. in erectio- ne, K. P. D. his visis, & diligenter notatis, iuuenis viribus receptis erigitur. Sacerdos, palla complicata, & candelis extinctis, de murem stupidus reuertitur. Literæ septem diebus

K. A. P. H. D.

Mira visio cuiusdam sacerdotis.

diebus durauerunt, octauo die & deinceps non cõparuerunt. Quòd secum mirans, religiosus & sapientibus factum innotuit. Sed quid portenderet, à nullo homine experiri potuit, donè post sedecim tandè annos, cum fama toti mundo beatam Hildegardem spiritus sancto illustratam diulgaret, veniens ad eam, cognoscere meruit, sicut ipsa per spiritum sanctum didicit, quid tantum oraculum designaret. Sicut enim quondam Daniel in pariete visus, sic ipsa in palla descriptas, in hunc modum exposuit literas: K. Kyrium. P. Presbyter. D. derisit. A. Ascendat. P. Pœnitens. H. Homo. Quòd ille audiens, timore correptus, peccatricem accusat conscientiam: & correctus & monachus effectus, præteritæ vitæ negligentias emendare aggreditur per pœnitentiam, & sicut sancta virgo literas exposuit, ad altiore & districtiorem vitam ascendens, perfectum Dei seruum se in sancta conuersatione exhibuit.

Exponit sancta Dei, mysterium sanctarum literarum.

Inter hæc etiam illud de ipsa est notabile, quòd Coloniam, Treuerim, Metim, Her- bipolim, Babenberg, spiritu diuino non modò acta, sed coacta veniens, clero & populo quæ Deus voluit, annunciauit, & in monte sancti Disibodi, Siberg, Euerbach, Hirsauia, Zuifelden, Mulenbrunnen, Rudenkyrchen, Kitzingen, Crutendal, Herde, Verde, Andernacho, In monte sanctæ Mariæ in Elsim & Vuinkelo, quæ ad vtilitatem animarum pertinebant, iuxta ea quæ ei Deus reuelauerat, manifestauit.

Cap. 17. Nota ut multis locis, iussu diuinitus, Dei voluntatem annūciat.

Interea cum iuxta villam Rudesheim, Rheni fluuenta nauigio sulcaret, & ad contiguum monasterium sanctimonialium properaret, quædam mulier cecum puerulum gestans in vlnis, nauis appropinquauit, & ut ei sanctas manus imponeret, flebiliter exclamauit. Quæ pio affectu memor illius qui dixit, Vade ad natatoria Syloc, & lana, aquam fluuij sinistra hausit, & benedixit manu dextera: quam ut oculis pueri iniecit, diuina fauente gratia, visum recepit.

Cap. 18.

Iohan. 5. Cæcus eius meritis videt.

Alio tempore homo quidam, qui caducum morbum acriter patiebatur, venerabilem virginem, ut sibi subueniret, anxius deprecabatur. Quæ salubri benedictione ita eum consignauit, quòd à die illa & deinceps idem morbus amplius eum non grauauit. Quòd cum doim nunciasset in se factum miraculum, gaudiū sunt domestici eius, Deoque gratias egerunt.

Cap. 19. Quidam à morbo caduco liberatur.

Inter cætera autem virtutum insignia, data est à Domino sanctæ virgini ab obsessis corporibus dæmones eijcendi gratia, sicut de quadam nobili & adhuc tenere ætatis scemina, describit factum ipsa venerabilis mater. ait enim: Postea quam me visio docuit dictatum & verba Euangelij Iohannis, in lectum ægritudinis decidi, de cuius pondere nullo modo me leuare potui. Hæc de flatu australis venti in me afflata est, vnde corpus meum tantis doloribus conterebatur, quòd anima vix sustinebat. Post dimidium annum idem flatus, corpus meum ita perforauit, quòd in tanto agone fui, quasi anima mea de hac vita transire deberet. Tunc alius ventosus flatu aquarum huic calori se admiscuit: vnde caro mea aliqua parte refrigerabatur, nè ex toto combureretur. Sic per integrū annum afflicta sum, sed tamen in vera visione vidi, quòd vita mea in temporali cursu necdum finiretur, sed adhuc aliquātulum protraheretur. Interea mihi relatum est, quòd in inferioribus Rheni partibus à nobis remotis, quædam nobilis scemina, à diabolo esset obfessa. Nuncij quoque de hac ad me sapius venerunt. Atego in vera visione vidi, quòd ipsa permissione Dei, quadam nigredine & fumo diabolicæ conglobositatis obfessa erat & obumbrata, quæ totam sensualitatem rationalis animæ illius opprimebat, nec eam eleuato intellectu suspirare permittebat, velut umbra hominis aut alterius rei vel fumus opposita obregit & perfundit: vnde hæc rectos sensus & actus perdebat, & inconuenientia sapius clamabat & faciebat. Sed cum hoc malum iussione Dei in illa attenuabatur, tunc leuius grauabatur. Et me cogitante & scire volente, quomodò diabolica forma hominē intraret, vidi, & responsum audiui, quòd diabolus in forma sua ut est, hominem non intrat, sed cum umbra & fumo nigredinis suæ obumbrat & obregit. Si enim forma illius hominem intraret, citius membra eius soluerentur, quam stipula à vento dispergatur. Quapropter Deus non permittit, quòd hominem in sua forma intraret. Sed supradictis perfundens, ad insaniam & inconuenientia euertit, & per eum quasi per fenestram vociferatur, & membra illius exteriùs mouet, cum tamen in eis in forma sua interiùs non sit, anima interim quasi sopita, & ignorante quid caro corporis faciat. Deindè vidi prædictæ artis & peruersitatis agmen malignorum spirituum, qui totum mundum pertranscunt, quærentes vbi inueniant eos, per quos schismata & diuersitates morum faciant. Hi ab initio ut creati sunt, coram iustissimis angelis Deum contempserunt, dicentes: Dd 4 Quis

Cap. 20.

Grauisimè laborat sancta Dei Hildegardis.

Quomodò diabolus intraret hominem.

Diabolus
vique ad-
huc in sua
perverse at
malitia.

Causa ma-
lorum.

Cap. 21.

Diabolus
Dei sancta
ex invidia
Scrumpilgar-
dem vocat.
Epistola
Abbatiss
Brunvulter.

Luc. 1.

Psal. 117.
Psal. 123.

Quis est iste, qui tantam habet potestatem super nos? hoc in invidia, odio & irrisione di-
centes, adhuc in his perseverant, & omnia in his faciunt, quia errorem irrisione & in-
fusione eius stuporem in aere commouent, ac per spumam aeris pestilentiam euomunt,
atque inundationes & pericula in aquis faciunt, bella excitant, aduersitates & mala
producent. Hæc Deus tunc fieri permittit, cum homines per arrogantiam crimini-
bus ac homicidijs inuoluuntur. Sed cum Deus populū suum sic purgauerit, eisdem
spiritus in confusionem ducit, sicut in præfata muliere contigit. Cum enim nequam
spiritus, Deo permittente, plures per eam, propter prauos mores & peccata, quæ
eis persuaserat, palam confunderet, quibusdam exterritis, & per hoc poenitentibus,
idem malignus spiritus confusus est. Nam Deus amicos suos aduersitatibus & infir-
mitatibus affligi permittit, ut à malis purgetur, vnde inimici confunduntur, cum electi
per purgationē fulgentiores lapides coram Deo efficiuntur. Cum que mulier illa per
plurima loca ad sanctos esset deducta, spiritus qui eam oppresserat, deuictus inuenit
sanctorum & votis populorum, vociferabatur, quod in superioribus Rheni partibus
vetula quædam esset, per cuius consilium expellendus foret. Quod amici eius percipi-
entes, octauo anno fatigationis suæ ad nos eam, sicut Dominus voluit, perduxerunt.
Operæ precium est, hoc in loco antequam verba virginis Christi vltimū persequa-
mur, epistolas inferere, quas Abbas de Brunvulter sibi, & ipsa vicissim illi de hac da-
monica voluit mittere, ut ex his apertius intelligatur & diaboli nequitia, & lauden-
tur propensius, licet occulta, semper tamen iusta, Dei iudicia. Cum enim post septem
annos ipsa mulier Brunvulter adduceretur, ut ibi meritis sancti Nicolai liberaretur,
nequam spiritus coniuuratus, dixit, se suum non relicturū vasculum, nisi per cuiusdam
vetulæ in superioribus Rheni partibus, sicut ipsa supra dixerat, consilium & auxilium,
nomen eius evertens, & quod Scrumpilgardis vocaretur, deridens. Itaque consilium
inierunt, & literas deprecatorias in hunc modum ei miserunt: Hildegardi dominæ &
matri venerandæ, totisque visceribus amplectendæ Christi sponsæ, & Regis altissimi
filix, G. qualiscunque Brunvulterensis cœnobij prouisor, cum suis fratribus in valle
lachrymarum sedentibus, ut possunt, in orationibus omnimodæ dilectionis deuorum
famulatum. Quauis amatissima domina, facie nobis sitis incognita, virtutū tamen
vestrarum fama nobis estis celeberrima: & licet absentes simus corpore, spiritu ta-
men vobis præsentem sumus assidue, & qualis sit erga vos nostræ dilectionis affectus,
nouit scientiarum Dominus. Auditum est itaque in terra nostra, & celebri sermone
vulgatum verbum hoc, quod factum est de vobis à Domino, qui fecit vobis magna
qui potens est, & sanctum nomen eius. Sed quibus quantisque miraculis in vobis
clarescat fons viuidæ lucis, tam nomen, tam clerus, quam populus & rerum prote-
statur euentus. Nam in vobis fulget opus non humanum, sed diuinum, gratia præ-
cedens, donum præpollens, quod non dicat humana ratio, sed quod procedit ex
fonte lucidissimo. Sed quid moramur? Flere magis libet, quam loqui. Ergo sanctitatis
vestræ, o domina piissima, dulcedo non reputet temeritati, quod in simplicitate cor-
dium, sed nimia necessitate compellente, aperire vobis causam necessitatis nostræ
præsumimus, quoniam à vobis bonū consilium recipere non dubitamus. Nam quæ-
dam nobilis foemina à maligno spiritu per aliquot annos obsessa, per amicorum ma-
nus ad nos deducta peruénit, quatenus adiutorio beati Nicolai (sub cuius patroci-
nio sumus) ab hoste imminente liberaretur. Sed versutia & nequitia callidissimi &
nequissimi hostis, tot hominum ferè millia duxit in errorem & dubium, quod Ec-
clesiæ sanctæ maximum timemus detrimentum. Nam omnes nos cum multitudine
populi pro liberatione foeminae istius iam per tres menses multis modis laboraui-
mus, & quod sine mœrore dicere non possumus, peccatis nostris exigentibus, nihil
profecimus. Omnis itaque spes nostra, post Deum, in vobis est. Dæmon enim iste
nunc quadam die coniuuratus, tandem manifestauit nobis mulierem hanc obsessam
liberandam esse per virtutem vestræ contemplationis, & magnitudinem diuinæ reue-
lationis. Nunquid & magna in eius liberatione intendit Deus? Vtique. Itaque largi-
sima benignitas nostri redemptoris laborem nostri negocij & mœroris, sed & lætitiæ
& exultationis, per vos plenissimè consummare dignabitur, ut & omnis error &
infidelitas hominum ad nihil eatur, & obsessa famula Dei liberetur, ut cum propheta
dicamus: A Domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris. & Laqueus
contritus est, & nos liberati sumus. Quidquid ergo Deus de his vobis insinuauerit,
seu

seu visione reuelauerit, nobis sanctitas vestra literis designare studeat, obnixè & hu-
militer deprecamur. Vale.

Cumque beata Hildegardis literas istas suscepisset, diligenterque perspexisset, rogan-
tibus piè condolens, omnes sorores monuit, ut pro præfata necessitate publicis & pri-
uatis orationibus humiliter insisterent: ipsaque, oratione præmissa, oculos mentis ad
Dominum eleuabat: & responsum hoc, secundum quod in vera visione vidit & audi-
uit, & non per alium, quam per inexhaustam sapientiam dictatum, ita rescribit:

G. Ecclesiæ Brunvullerensis Abbati, H. Cum flagellis Dei sim longa & graui ægri-
tudine constricta, vix aliquantulum petitioni vestræ respondere valeo. Hæc à me non
dico, sed ab illo qui est. Diuersa genera malignorum spirituum sunt. Hoc verò dæmo-
nium, de quo queritis, has artes habet, quæ moribus hominum in vitijs assimilantur: vnde
vnde & cum hominibus libenter manet, ac idem etiam Crucem Domini & reliquias
sanctorum ac cætera, quæ ad seruitium Dei pertinent, aliquantum negligit & deridet,
nec multum pertimescit. Ea quidem non diligit, sed fugere dissimulat, velut aliquis
stultus & negligens homo, verba & minas quæ sibi à sapientibus inferuntur, parvipen-
dit: quapropter & difficilius, quam aliud dæmonium, expellitur. Nam nisi in ieiunijs,
flagellis, orationibus, elemosynis ac ipso insu Dei * eijciatur. Audite ergo, & non
responsum hominis, sed ipsius qui viuuit. Eligite septem boni testimonij, & quos vita
meritū probat, sacerdotes in nomine & ordine Abel, Noc, Abraham, Melchisedech,
Iacob, & Aaron, qui viuenti Deo sacrificium obtulerunt, septimū in nomine Christi,
qui seipsum Deo patri in cruce obtulit: & ieiunijs, flagellis, orationibus, elemosynis,
& Missarum celebrationibus præmissis, humili intentione & habitu sacerdotali, cum
stolis ad patientem accedat, & eam circumstantes, vnusquisque eorum virgā in manu
teneat, in figura virgæ qua Moyses Aegyptum, mare rubrum, petramque; præcepto Dei
percussit, ut sicut Deus ibi per virgam miracula ostendit, ita & hinc pessimo hoste vir-
gis electo, seipsum glorificet. In figura septem donorū Spiritus sancti, septem sacerdo-
tes erunt, ut spiritus Dei, qui in initio ferebatur super aquas, & qui inspirauit in faciem
hominis spiraculum vber, spiritum immundum ab homine fatigato exufflet. Et pri-
mus qui in nomine Abel erit, virgā in manu tenens, dicat: Audi maligne & stulte spi-
ritus, quicumque in homine isto habitas, audi verba hæc non per hominem præmedi-
tata, sed per illū qui est, & qui viuuit, manifestata &c. Cumque sancta virgo literas istas,
spiritu sancto reuelante, percussisset, per manus eius, qui occultè quasiērat, sicut in
libro Scinias dicit, ad monasterium, vbi mulier tenebatur, misit, ut super eam humi-
liter recitarentur. Cumque venisset lector ad locum illum, vbi in fine scriptum est,
Et ego indocta & pauperula foemina forma, o blasphemix & derisor spiritus, tibi
dico in illa veritate, qua ego pauperula & indocta forma, de lumine sapientiæ hæc
vidi & audiui, & per eandem sapientiam tibi præcipio, ut de ista homine in vera stabi-
litate, & non in turbine instabilitatis tuæ ex eas: idem nequam spiritus totus infre-
muit, ac tantos vlulatus cum horridis clamoribus eiulando emisit, quod adstantibus
maximos terrores incussit. Et dum his ferè per dimidiam horam bacchando institif-
set, tandem ut Deo placuit, vas quod diū possederat, reliquit. Mulier cum se esse li-
beratam sensit, manus adstantibus porrexit, ut eam erigerent, quia vires non habuit.
Tunc ante principale altare sancti Nicolai se prostravit, & gratias Deo pro liberatio-
ne sua egit. Populis hæc cernentibus, & ut vulgus solet, perstrepenibus, sed & gratias
& laudes Deo cum signorū pulsationibus resonantibus, fratribus quoque hymnum,
Te Deum laudamus, canentibus: heu, quod miserabile dictu est, idem antiquus hostis
occulto Dei iudicio redijt: & vas quod reliquerat, repetijt: vnde foemina tota con-
tremiscens, & cum stridore & clamore se erigens, pluraquam prius insanire cœpit. Vn-
de exterritis qui aderant, & mœstitia completis, nequam spiritus interrogatus, cur
repetere ausus fuisset creaturam Dei quam reliquerat, respondit: Signum Crucifixi
exterritus fugi. Sed cum nescirem quò irem, vas meum vacuum & non signatum re-
petij. Cumque præfatis literis & coniuurationibus sanctæ virginis, ut exiret, cogeretur,
frendens clamabat, quod non nisi in præsentia eiusdem vetulæ egrederetur. Tunc
qui sanioris erant consilij, amicis & tutoribus foeminae persuaserunt, ut ad beatam
virginem eam perducerent. Accepta itaque Abbatis & fratrum benedictione cum
commendatij literis, cœperunt illò ire. Literæ autem in hunc mundum erant: H.
venerabili dominæ, omni gratiarū actione dignæ, G. Brunvulterensium Abbas indi-
gnus, cum suis fratribus viuere, proficere, mundum pede subter habere, & quicquid
famulæ

Responsum
Hildegar-
dis.

Nota gene-
ra maligno-
rum spiri-
tuū diuersa.

Matth. 17.
Deesse vi-
detur, nor.
Mirabile
consilium.

Gen. 1. & 2.

Curatur de-
monica,
sed postea
iterum pos-
sidentur.

Eccè timet
demon signū
Crucis.

Secundæ li-
teræ Abba-
tis Brunvul-
terensis.

famulæ Christi excellentius optari potest. Quod Dominus vos respexit, gratiamque suam infudit, iam totus mundus nouit. Sed nos qui hætenus per nuncios nostros, & literas pro necessitate mulieris, maligno spiritu obsessæ, sanctitati vestre locuti sumus, nunc saltem per personam ipsius cum magna spe ad vos directam, verbum necessitatis repetimus, & preces precibus deuotè superaddimus, vt quo magis est vobis vicina corporaliter, eo amplius sitis ei propicia spiritualiter. Nam dæmon literis vestris, quas Spiritu sancto dictante misistis, coniuratus, vas possessum per breuem horam reliquerat: sed heu, nescimus quo iudicio Dei, redijt, vasque derelictum denudò inuadens, illud nunc acrius quàm priùs fatigat. Nobis autem cum iterùm coniuranti- bus, & fortiter ei insistentibus, tandèm respondit, quòd vas possessum non nisi in præsentia vestra relinquet. Eapropter ipsam ad sanctitatè vestram mitrimus, vt quod nos, peccatis exigentibus, non meruimus, per vos compleat Dominus, & antiquo hoste eiecto, ille qui potens super omnes est, in vobis glorificetur. Valeat matema dilectio vestra.

Cap. 11. His Epistolis prælibatis, congruum videtur, vt ad hoc vndè paululùm deflexit, ora- tio reuocetur, & videamus quomodò Deus ad virginis suæ glorificationem tam diu huius foeminae distulit liberationem. Poterat enim omnipotens & per alios sanctos, ad quos circumducta tot annis fuerat pro obsessæ, facile quod petebatur, præstare. Sed gloriam huius miraculi in sanctam virginem transferens, meritorem eius quali- tatem euidenter voluit cunctis suo tempore manifestare. Quod qualiter acciderit, ex verbis ipsius melius cognosci poterit. De aduentu, inquit præfatae mulieris mul- tum exterrita fuimus, quomodò eam videre vel audire possemus, de qua plurimus populus per tot tempora erat commotus. Sed Deus rorem suauitatis suæ super nos pluit, & absque horrore & tremore in habitacula fororum absque adiutorio virorum eam locauimus: & deinceps nec pro horrore, nec pro confusione, qua dæmon su- peruenientes pro peccatis confudit, nec pro irrisorijs vel turpibus verbis, quibus nos superare voluit, nec pro pessimo flatu suo, ei vllatenus cessimus. Et vidi quòd in ipsa muliere tres cruciatus passus est. Primum, cum illa de loco ad locum sanctorum ducta est. Secundum, cum communis populus elemosynas pro ea dabat. Tertium, cum per orationes spiritualium ex gratia Dei abire compulsus est. Itaque à Purificatione sanctæ Mariæ nos & comprouinciales nostri vtriusque sexûs, ieiunijs, orationibus, ele- mosynis, & corporum castigationibus vsque in sabbathum Paschæ pro ipsa labora- uimus. Interim per Dei potentiam coactus immundus spiritus, multa de salute ba- ptismi, de Sacramento corporis Christi, de periculo excõmunicatorum, de perditio- ne Catharorum, & his similibus, ad confusionè suam, ad gloriam Christi, coram populo quanuis inuitus, protulit: vndè multi fortiores ad fidem, multi promptiores effecti sunt ad peccatorum emendationem. Sed vbi illum falsa proferre in vera visione vidi, illum statim redargui: vndè mox conticescens, dentibus in me frẽdebat: loqui ve- rò illum propter populum non prohibui, cum vera proferebat. Denique sabbatho sancto cum fons baptismatis cõsecraretur, per flatum sacerdotis, quem in fonte mit- tit, cum verbis quæ spiritu sanctus rationalitati hominis & doctoribus Ecclesiæ infu- dit, quoniam in prima creatione spiritus Domini aquas mouit, sicut scriptum est: Spi- ritus Domini ferebatur super aquas: mulier illa præsens ibi erat, atque timore magno correpta, ita contremuit, quòd terram pedibus perfodit, & de horribili spiritu, qui eam oppresserat, sufflatum sapè emisit. Mox in vera visione vidi & audiui, quòd vis altissi- mi, quæ sanctum baptisma obumbrauerat, & semper obumbrat, ad diabolicam con- globositatem, qua foemina illa fatigabatur, dixit: Vade satana de tabernaculo cor- poris mulieris huius, & da in eo locum spiritui sancto. Tunc immundus spiritus per ve- renda loca foeminae cum egestione horribiliter egressus est, & ipsa liberata est, ac de- inceps sana in sensibus animæ & corporis permansit, quàm diu in præsentè seculo vi- xit. Quod postquàm in populum diuulgatum est, omnes cum canticis laudum & ver- bis orationum dicebant: Gloria tibi Domine. Itaque vt Deus permisit, quòd satan- totum corpus Iob horrore & foetore vermiu perfunderet, & vt ille æstimabat, quòd per deceptionem suam, qua honorem Dei abnegauerat, istum etiam superare posset, Deo animam eius custodiente, tangere eum non potuit, quia Iob Deum in fide non de- reliquit. vndè & cõfusus ab eo discessit, quia Deus per ipsum, satan superauit, vt sciret quoniam Deo nullus præualere posset. Sic & hæc mulier cum maligno spiritui ad ve- xandum tradebatur, Deus non permisit, quòd anima eius in bona fide deficeret. vndè

Cur Deus dæmoniaca hanc S. Hil- degardi fer- uarit curã- dam.

Cruciãt dia- bolum loca sanctorum.

Nota de sa- cramento Eucharistie, de perditio- ne Catharo- rum siue ha- reticorum.

Nota de fontis ba- ptismatis consecra- tione &c. Gen. 1.

Iterùm dia- bolus expel- litur, & am- plius ad suu- vas non re- uertitur. Iob 1.

Iob 1.

& inimicus in ea confusus est, quia à iustitia Dei eam auertere non potuit. His & hu- iusmodi verbis, virgo Dei diuinæ misericordiæ opera, propter se & per se celebrata, nihil sibi attribuens, leniter, suauiter, verecundè & humiliter referebat: quia virtutum iactantiam fugere, virtutis loco ducebat.

Vndè & post huius virtutis tam humilem & nihil omninò de se præsumentis reci- tationem, quasi cum Apostolo diceret, Nè magnitudo reuelationum extollat me, 2. Cor. 12. datus est mihi stimulus carnis meæ, angelus satanæ, qui me colaphizet, statim subne- dit eam, quæ subsecuta eam fuit quasi verè stimulus contra extollentiam, totius car- nis suæ debilitationem. Post hæc, inquit, nimirum post mulieris illius liberationem, magna agritudo iterùm inuasit me, ita quòd venæ meæ cum sanguine, ossa cum me- dullis emaruerunt, & viscera mea infra me distracta sunt, totumque corpus meum ita elanguit, sicut herbæ viriditatem suam in hyeme perdunt. Et vidi, quòd nequam spiritus indè irridebant, cachinnando dicentes: Vah ista morietur, & amici eius fle- bunt, cum quibus nos confudit. Ego autem exitum animæ meæ adesse non vidi. In- firmiorem autem istam plusquàm quadraginta dies & noctes patiebar. Inter hæc in vera visione mihi ostensum fuit, quòd quasdam congregationes spiritualium ho- minum virorum ac mulierum inuiserem, eisque verba, quæ Deus mihi ostenderet, manifestarem. Quod dum tandèm facere tentarem, nec vires corporis habere, in- firmiorem me aliquantulum lenita est: & præceptum Dei exequens, dissensiones, quas quidam inter se habebant, sedauit. Has vias quas Deus mihi præcepit, cum negligere propter populi timorem, dolores mihi corporis sunt augmentati, nec cessabant quo- usque obediui: sicut & Ionæ contigit, qui valdè afflictus fuit, quousque ad obediën- tiam se reclinauit. Ion. 2.

Supernam post hæc sponsa Christi meruit visitationem, qua tantam percepit con- solationem, vt ex eius delectatione diceret se repletam fuisse inastimabilis gaudij ex- ultatione. Pulcherrimus, inquit, & amantissimus vir in visione veritatis mihi appa- ruit, qui tantæ consolationis fuit, quòd omnia viscera mea velut odore balsami eius adipectus perfudit. tunc gaudio magno & inastimabili exultabam, semperque cum ma- prospicere desiderabam. Et ipse his qui me afflixerunt, præcepit, vt à me discederent, dicens: Abscedite, quia nolo vt amplius eam sic torqueatis. Qui cum magno vlulatu recedentes, clamabant: Ah quòd huc venimus, quia confusi recedimus. Mox agri- tudo, quæ me inquietauerat, velut aquæ, quæ per procellosos ventos inundatione commouentur, ad verba viri me dereliquit, & vires recepi, quemadmodum peregri- nus cum in patriam reuertitur, possessiones suas recolligit, atque venæ cum sanguine, ossa cum medullis in me reparata sunt, quasi de morte suscitata fuisset. At ego tacui in patientia, silui in mansuetudine, & sicut paries post laborem, ita loquebar post dolorem.

Post hæc ab Abbate meo & fratribus humilima instantia & deuotione coacta sum, vt vitam sancti Disibodi, cui prius oblata eram, vt Deus vellet, scriberem, quia nihil certi indè haberent. Et oratione cum inuocatione spiritus sancti præmissa, ad veram sapientiam, in vera visione commonita prospexi, ac secundum quod ipsa me docuit, vitam & merita ipsius sancti conscripsi. Cap. 25.

Deindè librum diuinorum operum scripsi, in quo vt omnipotens Deus mihi infu- dit, altitudinem, profunditatem & latitudinem firmamenti vidi, & quomodò sol & luna, stellæ & cætera in illo constituta sunt. Hæc vitam offendet le- clor Tomo 4. Iulij 8.

Multa & alia scripturarum monumenta & insignia prophetiæ gratiæque, documen- ta sancta virgo confecit, sicut superius diximus, in quibus erudita à spiritu sancto eius animæ ac diuinis dedit indicia colligimus. Plurimum enim emolumentum in eis inue- nire possunt, qui amorem doctrinæ & scientiæ gerunt, vt potè quæ à Deo ordinata, & per ipsam hominibus sunt propalata, in qua Dei sapientia, quasi in solio potentiae sublimi auctoritate sedebat, & per eam mirabilia faciens, rerum iudicia decernebat.

His, prout possibilitas ingenioli suppetebat, à nobis digestis, calamum ad verba san- ctarum filiarum eius vertamus: & quæ de ipsa memoratu digna scripserunt, maximè quæ de beato transitu eius sunt, viderunt & audierunt, & manibus suis tractauerunt, adiuuante Domino, fideliter & veraciter huic operi annectamus.

Mulierem, inquit, quandam acriter à dæmonio muto vexatam, super quam & Liberat quandam mulierem à dæmonio & inimi- portata esset, pia mater, audaciæ & præsumptioni dæmonis, verbis à spiritu sancto pro- latis obsessam.

Cap. 23.

Sancta Dei irerū in gra- uem incidit infirmitatē.

Cap. 24.

Visio eius iucundissi- ma.

Subitò mi- rabilitè re- ualescit.

Cap. 26.

Liberat quandam mulierem à dæmonio & inimi-

latis confidenter resistens, ab orationibus & benedictionibus non cessauit, quousque per gratiam Dei ab hoste maligno eam liberauit.

Item aliam infanam.

Simili modo & alia mulier, quæ propter furorē insaniam, diris vinculis ligata fuit, cum ad se adducta fuisset, solui eam monuit, & statim sub admiratione omnium, qui aderāt, sanitate mentis & corporis recepta, cum gratiarum actione remeauit ad propria.

Item aliam à dæmonio vexatam.

Item de claustrō Schefeneburch, sororem quandam diabolus ad sancta opera, orationes, vigiliis & ieiunia, ad perceptionem quoque Sacramentorum, simulans: esse angelum lucis, hortabatur, & criminalium confessione, quibus nunquam subiacuerat, confundere eam nitebatur. Inter quæ etiam ita eam afflixit, quod nomina & adspēctum quorundam hominum & animalium intantum abhorrebat, quod ipsi visis vel auditis, horribili voce per longam horam perstrepebat. Hæc à Priore & Conuentu cum literis ad sanctam virginem missa, ab ea & confortata, & à diaboli errore est liberata.

Item duas alias.

Eadem virtute alias duas mulieres à dæmonio obsessas, liberauit, quarum vna cum esset paupercula & cæca, in eleemosynam eius recepta, in spiritali habitu vitam feliciter consummavit.

Cap. 27.

His itaque præmissis, quia ad finem operis huius festinamus, finem quoque vitæ sanctæ virginis, quibus signis Dets illustrauerit, sicut præfatæ sorores eum descriperunt, videamus. Cum beata, inquit, mater Domino multis laborum certaminibus deuotè militasset, vitæ præsentis tædio affecta, dissolui & esse cum Christo quotidie cupiebat. Cuius desiderium Deus exaudiens, finem suum sicut ipsa præoptauerat, spiritu prophetiæ ei reuelauit, quem & Sororibus prædixit aliquandiu. itaque infirmitate laborans, octogesimosecundo ætatis suæ anno, XV. Kalend. Octobris, ad sponsum cælestem felici transitu migravit. Filiæ autem ipsius, quatum omne gaudium & solatium ipsa erat, funeri dilectæ matris amarissimè flentes assistebāt. Nam licet de præmijs & de suffragijs sibi per ipsam conferendis non dubitarent, propter discensionem tamen, per quam semper consolabantur, maximo cordis mœrore afficiebantur. Deus verò, cuius meriti apud se esset, in transitu suo euidenter declarauit. Nam supra habitaculum, in quo sancta virgo primo crepusculo noctis Dominicæ diei, felicem animam Deo reddidit, duo, lucidissimi & diuersi coloris arcus in firmamento apparuerunt, qui ad magnitudinem magnæ plateæ se dilatauerunt, in quatuor partes terræ se extendentes, quorum alter ab aquilone ad austrum, alter ab oriente ad occidentem procedebant. At in summitate, vbi hi duo arcus iungebantur, clara lux ad quantitatem lunaris circuli emergebat, quæ latè se protendens, tenebras noctis ab habitaculo depellere videbatur. In hac luce Crux rutilans visa est, primum parua: sed crescēdo postea immensa, circa quam innumerabiles varij coloris circuli, in quibus singulis singulæ rutilantes Cruciculæ oriebantur cum circulis suis, priore tamen minores conspiciantur. Et cum hæc in firmamento se dilatassent, latitudine sua ad orientem magis pertingebant, & ad terram versùs domum, in qua sancta virgo transierat, declinare visæ, totum montem clarificabant. Et credendum quod hoc signo Deus ostendit, quanta claritate dilectam suam in cælestibus illustrauerit. Nec defuerunt, antequam sepeliretur, miracula meritum sanctitatis eius attestantia. Nam duo homines, qui sanctum corpus eius spe bona tangere præsumperunt, à graui infirmitate conualuerunt. Exequijs igitur venerabiliter à reuerendis viris celebratis, in venerando loco est sepulta, vbi meritis eius, omnibus pio corde quærentibus præstantur multa beneficia. Odor quoque miræ suauitatis de sepulcro eius redolens, dulcedinis suæ fragrantia aliquorum hominum nares perfundit & pectora. Speramus itaque & indubitanter credimus, apud Deum eius esse memoriam immortalē, qui in hac vita donorum suorum prærogatiuam ei contulerat specialem, cui laus sit & honor in secula seculorum, Amen.

Excedit è vitæ virgo sanctissima.

Duo lucidissimi arcus, & Crux apparere in celo tempore obitus sui.

Duo moribundi contactu corporis eius sanantur.

MARTYRIUM S. FERREOLI TRIBVNI,
EX PERVETVSTIS MS. CODICIBVS: QVIBVS
adspulantur antiquissima Martyrologia.

VM per vniuersas prouincias genus Christianorum, Deo Septembris charum, inuisum diabolo, à ministris satanæ sacrilegis tribus seruire cogereretur, Crispinus quidam, temporis illius Præses, in Viennensi ciuitate iuxta Imperatorum præceptum cœpit ad sacrificandum Christianos compellere. Sedens ergo pro tribunali, cum detestabili consilio honoraret obtemperantes, contradicentes autem puniret, atque in cunctos Dei seruos per ministrum furoris sui officium acerbissimè grassaretur: inter alios etiam beatissimum martyrem Ferreolum, habitu solo, non officio, militantem, quod esset proditus Christianus, sacrificare compulsi, dicens: Parere te ante omnes necessè est, Ferreole, inuictissimorum principum legibus, quibus & pro militia stipendijs fidem debes, & pro maiestate reuerentiam, & pro honoris augmento parendi irreprensibilem deuotionem. Oportet igitur obtemperare te consilio, ne dissimulantem pœna castiget. Sacrifica ergo dijs. Quid moraris? S. Ferreolus respondit: Christianus sum: dijs sacrificare non deo. Imperatoribus, quandiu salua religione licuit, militaui. Opera mea, cum tibi paru iussus, legibus diaboli sacrilegis nunquam seruiui. Aduersus noxios, non aduersus Christianos, militare constitui. Stipendia, quæ commemoras, non requiro. Pafcar sacrilegum militem sacrilegus Imperator. Temporalis vitæ lucra non ambio: mihi sufficit, si, salua religione, liceat viuere Christianum. Quod si id non liceat, paratus sum mori.

Præses dixit: Vndè tibi Ferreole isthæc tanta moriendi fiducia? Fortassis post iniuriam legum, post contumeliam principum, vitæ desperatio te inuasit. Sed patitur hoc planè abolito esse humanitas nostra, quod in deos & principes contumaciter protulisti, modò dictorum tuorum te pœniteat, & legibus satisfacias repudiando seculam Christianorum, & numinibus sacrificando. Ferreolus respondit: Humanitatem tuam & indulgentiam, quam promittis, tibi vel Imperatoribus tuis deinceps militaturus expectet: quorum legibus iniuriam non facit, qui legem Dei eis anteponit. Ille potius reus est, qui diuinitati detrahit, qui insensibilia & caduca veneratur: Ego creatorem, non creaturam, adoro. Deum non in manufactis quærendum, ipse loquitur, qui cuncta formauit, cuius testes sunt cælum, terra, & quæcunque vel deorsum iacent, vel desupèr fulgent: quæ etiam omnia propter nos creauit, nobis utique profutura, non dominatura nobis. Vos potius rectè ordinata perturbatis, præponendo temporalia æternis, mortua viuentibus, scientibus bruta, mendacium veritati: & propterea in superbiam lapsi, atque in perpetuum damnati estis cum spiritibus malignis. Deus verò, qui vniuersorum Dominus est & æternus Imperator, dedit seruis suis per Iesum Christum filium suum fiduciam moriendi. Per quem etiam donat nobis resurgendi spem, ut ad amplioris vitæ incrementa, præsentis vitæ detrimenta nobis profutura credamus.

Præses ait: Ut video, iacturam vitæ iam fecisti. At dignum est tamen, ut etiam tormenta contemnat, qui consilij humanitate non seditur: quæ tu, nisi sacrificaueris, quam sint acerbæ, cognosces. Sed cum minis cerneret haudquaquam permoueri beatissimum Ferreolum, sisti eum præcepit, & acrius verberari. Cumque nec sic, succedentibus sibi ex more tortoribus, eum sedit posse videret, iussit eum, oneratum ferro includi in carcere, dicens: Rebellem hunc squalidus & omnem pœnam excedens carcer includat: reum se sentiat maiestatis: careat luce contemptor deorum. Compedito stare non liceat: sedentem quoque ferri deprimant pondera: iacentem etiam ipsa, quæ stringit, vastior catenarum colligatio consumat, donèc seueriori quæstioni preparatus, omnia, quæ in criminosos cõstituta sunt, supplicia percurrat. Quibus dictis, statim ministri prædis beatissimum Ferreolum oneratum ferro, in carcerem coniecerunt, adhibitisque custodibus, eum seruare coeperunt denuò presentandum.

Illic verò biduo exacto, tertia die manè, ut fit, arctiori somno oppressis custodibus,

Ec bus,

MAR.

Spontè vincula ei soluitur in carcere.

Fugit.

Interdum comprehenditur.

Caritur sanctus martyr & abiit ad Christum.

bus, spontè solutis vinculis, liberum se sentit Dei seruus, & lento gradu accedens ad ostium, illud patere sibi cernit. Itaque secundum Euangelium persecutionem fugiens, ad extraneam properat regionem. Egressus autem extra portam Lugdunensem, ancipiti defixus consilio, substitit, quærens secum, cui potissimum viæ insisteret, & ut posset nulla relinquere indicia ipsum insecuturis. Præmissa itaque oratione, difficili natatu Rhodanum transmittere instituit. Sed quamam seruis Dei elementa non seruiant? aut quando martyris precibus non quælibet aduersa mitescant? Armatus igitur fide, & Domini promissione securus, amnem fidus ingreditur: quem sibi incumbentem, deductis blandè vorricibus, leni tergo solidior vnda suspendit: atque ita eum beatus martyr natandi conatu paucis trajicit impulsibus, & in vteriore ripam securus exit. Dehinc concito gradu ingressus aggerem publicum, vsque ad larem fluuii percucurrit. Vbi cum à persecutoribus comprehenderetur, & reuinctis post tergum manibus duceretur in eum locum, in quo sepulcrum sancti corporis eius veneramur, subito instinctu crudelitatis percussus, occubuit. Quem fidelis religiosorum ciuium deuotio, ad præsidium ciuitatis non longè à Rhodano cum summa veneratione tumulauit. Cuius beneficia per ciuitates sicut expetuntur votis, ita beneficijs frequentibus approbantur: Præstante Domino nostro Iesu Christo, cui est virtus in secula seculorum, Amen.

DE S. SATYRO FRATRE BEATISSIMI AMBROSII, ORATIO FVNEBRIS EIVSDEM AMBROSII Episcopi Mediolanensis. Habetur Tomo 3. Operum eius. Nos capitula margini adiecimus.

18. Septembris. Cap. 1.

EDVXIMVS, fratres dilectissimi, hostiam meam, hostiam incontaminatam, hostiam Deo placentem, dominum & fratrem meum Satyrum. Memineram quippe eum esse mortalem, nec fessit opinio, sed superabundauit gratia. Itaque nihil habeo quod querar: sed habeo, in quo Deo gratias agam: quia semper optaui, ut si quæ perurbationes vel Ecclesiam, vel me manerent, in me potius ac meam reciderent domum. Deo igitur gratias, quia in hoc omnium metu, cum omnia motibus sint inspecta barbaricis, communem mœrorem priuato dolore transegi, & in me conuersum est, quicquid omnibus timebam. Atque vtinàm hæc consummatum sit, ut dolor meus publici doloris redemptio sit. Nihil quidem habui, fratres charissimi, in rebus humanis tanto fratre preciosius, nihil amabilius, nihil charius. Sed præstant priuatis publica. Ipsius quoque si quis sententiam sciscitaretur, mallet occidi pro alijs, quàm sibi viuere. Propter eam enim pro omnibus secundum carnem Christus est mortuus, ut non nobis solis viuere disceremus. Accedit illud, quod ingratus diuinitati esse non possum. Lærandum est enim magis, quod talem fratrem habuerim, quàm dolendum, quod fratrem amiserim. Illud enim munus, hoc debitum est. Itaque perfunctus sum, quandiu licuit, concessio mihi fœnore: qui deposuit pignus, recepit. Nihil interest, vtrum abiuers depositum, an doleas restitutum. In vtroque enim fidei ambiguum, vitæ periculum est. An si pecuniam neget, culpa est: si hostiam neget, impietas non est: cum pecuniæ fœnerator illudi possit, naturæ author, & necessitudinis creditor fraudari non queat? Itaque quanto vberior fœnoris summa, tanto gratior fortis vsura. Vnde ingrati de fratris morte esse non possumus, quia quod naturæ communis fuit, reddidit: quod gratiæ singularis est, meruit. Quis enim communem conditionem recuset? Quis doleat proprium sibi pignus ereptum, cum ad solatium nostrî filium suum vnicum pro nobis pater tradidit ad mortem? Quis exceptum se putet esse debere à conditione moriendi, qui non sit exceptus à conditione nascendi? Magnum pietatis mysterium, ut mors corporis nec in Christo esset excepta: ac licet naturæ Dominus, carnis tamen, quam suscepit, legem non recusaret. Et mihi necesse est mori: illi necesse non fuit. An qui de seruo dicit, Si eum volo sic manere donec venio, quid ad te? non potuit ipse sic manere, si vellet? Sed perpetuitate vitæ huius sibi

Christus cur pro omnibus mortuus.

Non recusat Dominus legem carnis propter nos.

sibi precium, mihi sacrificium perdidisset. Quod igitur maius est solatiu nostrî, quàm quod secundum carnem & Christus est mortuus? Aut cur ego vehementius fleam fratrem, cum sciam illam mori non potuisse pietatem? Cur solum præ cæteris fleam, quem fletis omnes? Priuatum dolorem cõmuni dolore digessi: præsertim cum meæ lachrymæ nihil profint: vestræ autem lachrymæ fidem adstruant, consolationem afferant. Fletis diuites, & flendo probatis nihil opitulari repositas diuitias ad salutem: cum pecuniæ precio mors differri non queat, & pari vsu diuitem, in opemque dies super premus eripiat. Fletis senes, quod in hoc liberorum sortem paucis. Et ideo quia vitam corporis producere non potestis, instituite liberos non ad vsu corporis, sed ad virtutis officiu. Fletis & iuuenes, quod naturæ finis non sit maturitas senectutis. Fletis & pauperes, & quod multo est preciosius, multoque vberius, lachrymis suis eius delicta lauerit. Istæ sunt lachrymæ redemptrices, isti gemitus, qui dolorem mortis abscondunt. Iste dolor, qui perpetuæ vbertate lætitiæ, veteris sensum doloris obducit. Itaque licet priuatum funus, tamen fletus est publicus. Et ideo non potest fletus esse diurnus, qui vniuersorum est affectibus consecratus.

Liberi vt à parentibus instituendi.

Nam quid te, mi frater amantissime, fleam, qui mihi sic ereptus es, ut esses omnium? Non enim perdidisti vsu tuu, sed commutauisti. Antè corpore inseparabilis, nunc indiuiduus affectu. Manes enim mecum, ac semper manebis. Et quidem cum viueres nobiscum, nunquàm te patria eripuit mihi, nec ipse mihi vnquàm patriam prætulisti, & nunc alteram præstitisti. Cœpi enim hæc iam non esse peregrinus, vbi melior meî portio est. Nunquàm enim totus in me fui, sed in altero nostrî pars maior amborum: vterque autem eramus in Christo, in quo & summa vniuersitatis & portio singulorum est. Hic mihi tumulus genitrali solo gratior, in quo non naturæ, sed gratiæ meæ fructus est. In isto corpore enim, quod nunc exanimum iacet, præstantior vitæ meæ functio: quia in hoc quoque, quod gero, corpore, vberior tuu portio. Atque vtinàm ut memorie, ut gratiæ, ita etiam vitæ tuæ hoc quicquid est, quod spiramus, spirare possemus, dimidiumque meorum decideret temporum, quod ad tuorum proficeret vsu. Par enim erat, ut quibus indiuiduum semper fuit patrimonium facultatum, non esset vitæ tempus diuisum. Vel certè qui indistincta semper habuimus viuendi conuertar? Bos bouem requirit, seque non totum putat, & frequenti mugitu pium testatur affectum, si fortè defecerit, cum quo ducere collo aratra consuevit: & ego te frater non requiram? Aut possim vnquàm obliuisci tuu, cum quo vitæ huius semper aratra sustinuit. Labore inferior, sed amore coniunctior, non tam mea virtute habilis, quàm tua patientia tolerabilis: qui pio semper sollicitus affectu, latus meum tuo latere sepiebas, charitate ut frater, cura ut pater, sollicitudine ut senior, reuerentia ut iunior. Ità in vnius necessitudinis gradu, complurium mihi necessitudinum officia impendebas, ut in te non vnum, sed plures amissos requiram: in quo vno ignorata adulatione, expressa est pietas. Neque enim habebas, quod simulatione adderes, qui totum pietate comprehenderes, ut nec incrementa reciperes, nec vicem expectares.

Cap. 2.

Omnia bona temporalia erant his fratribus communia.

Mira charitas talium fratrum.

Cap. 3.

Sed quod immemor officij, memor gratiæ, immodico dolore progredior? Reuocat Apostolus, & tanquam frenos mœroris inducit dicens, sicut nupèr audistis: Nolimus vos ignorare fratres de dormientibus, ut non tristes sitis, sicut & cæteri, qui spem non habent. Date veniam, fratres charissimi. Neque enim omnes possumus dicere: Imitatores meî estote, sicut & ego Christi. Sed ad imitandum, si authorem queritis, habetis quem possitis imitari. Non omnes ad docendum idonei: vtinàm omnes ad discendum habiles. Non grauem lachrymis contraximus culpam. Non omnis infidelitatis, aut infirmitatis est fletus. Alius est naturæ dolor, alia est tristitia diffidetiæ: & plurimum refert desiderare, quod habueris, & lugere quod amiseris. Non solus dolor lachrymas habet, habet & lætitia lachrymas suas. Et pietas fletum excitat, & oratio stratum rigat, & precatio iuxta propheticum dictum, lectulum lauat. Ecce runt & fletum magnum sui, cum patriarchæ sepelirentur. Lachrymæ ergo pietatis indices, non illices sunt doloris. Lachrymaui ergo, fateor, etià ego: sed lachrymaui & Dominus. Ille alienum, ego fratrem. Ille in vno lachrymauit omnes: ego in omnibus lachrymabo te frater. Ille nostro, non suo, lachrymauit affectu. Neque enim diuinitas lachrymas habet: sed lachrymauit in eo, qui tristis fuit: lachrymauit in eo, qui crucifixus est, qui mortuus, qui sepultus. Lachrymauit in eo, de quo hodiè nobis insinuauit Propheta, dicens: Mater Sion, dicit homo, & homo factus est in ea, & ipse fundauit

1. Thef. 4.

1. Cor. 4.

Psal. 6.

Iohan. 11.

Psal. 86.

cam altissimus: In eo lachrymauit, quod matrem Sion dixit, genitus in Iudæa, susceptus ex Virgine. Matrem autem secundum diuinitatem habere non potuit, qui author est matris. Ille factus est non diuina generatione, sed humana: quia homo factus est, Deus natus est. Sicut & alibi habes: Puer natus est nobis, filius datus est nobis. In puero enim nomen ætatis, in filio plenitudo diuinitatis est: factus ex matre, natus ex patre: idem tamen & natus & datus, non diuersum, sed vnum putes. Vnus enim Dei filius, & natus ex patre, & ortus ex Virgine, distanti ordine, sed in vnum concurrente nomine, sicut & præfens lectio docet, quia & homo factus est in ea, & ipse fundauit eam altissimus: homo vtrique corpore, altissimus potestate. Etsi Deus & homo diuersitate naturæ, idem tamen, non alter, in vtroque. Aliud ergo speciale naturæ suæ, aliud commune nobiscum, sed in vtroque vnus, & in vtroque perfectus. Non igitur mirandum est, quia & Dominum eum, & Christum fecit Deus. Fecit ergo Iesum eum, vtrique qui ex corpore nomen accepit. Fecit eum, de quo etiã patriarcha scribit David: Quia mater Sion, dicet homo, & homo factus est in ea. Dissimilis, vtrique non diuinitate, sed corpore: nec discretus à patre, sed exceptus in munere: manens in confortio potestatis, segregatus in mysterio passionis.

Plura loci huius tractatus exposcit, quibus possimus ostendere auctoritatem Patris, proprietatem filij, Trinitatis totius vnitatem: sed consolandi hodiè, non tractandi partes recepi: quanquam abducere à mœrore animum intentione tractandi, consolationis vnus sit. Sed temperandus mihi mœror, quàm alienandus affectus est: vt mulceantur magis desideria, quàm sopiantur. Non libet enim abire à fratre longius, & occupatione subduci: cum velut comitandi eius gratia hic sermo susceptus sit, vt diutius sensu prosequar proficiscentem, & quem oculis teneo, mente complectar. In illo enim totam oculorum aciem figere libet: cum illo totis animorum officijs immorari, illum toto blanditiarum ambire obsequio, dum stupet animus: nec amissum credo, quem adhuc cerno præsentem: nec mortuum puto, cuius adhuc officia non requiro: quibus ego vitæ meæ vsum, & spirandi omne munus addixeram. Quid enim referam tantæ gratiæ, tanto labori? Ego te, frater, hæredem feceram: tu me hæredem reliquisti. Ego te superstitem optabam: tu me superstitem dimisisti. Ego pro muneribus tuis, vt compensarem beneficia, vota referebam: nunc & vota perdidisti, sed tamen tua beneficia non amisi. Quid agam mei successor hæredis? Quid agam meæ vitæ superstes? Quid agam exors huius, quod capio, luminis? Quas grates, quæ munera referam tibi? Nihil à me, præter lachrymas, habes. Aut fortasse securus meriti tui, quas solas superstites habeo, lachrymas non requiris. Nam etiam cum adhuc viueres, flere prohibebas: mœrorumque magis nostrum, quam tuam mortem, tibi esse testabaris dolori. Prohibent vterius prodire lachrymæ, fletusque reuocant. Prohibet etiam tuæ gratia: nè, dum nostra deslemus, de tuis meritis desperare videamur. At certè, vt nobis etiam mœroris istius minuisseris acerbitatem, non habeo quod timeam, qui timebam tibi: Non habeo, quod mihi iam mundus eripiat. Etsi sancta superstit foror Marcellina, integritate venerabilis, æqualis moribus, non impar officijs: tibi tamen ambo plus timebamus, in te vitæ huius iucunditatem repositam putabamus. Propter te viuere delectabat, propter te non pigebat mori. Te enim ambo superstite precabamur, tibi nos superuiuere non iuuabat. Quando non cohorrui animus, cum metus huiusmodi titillaret? Quomodo consternata mens erat ægritudinis tuæ nuncio? Vt miserè opinioni: putabamus redditum, quem videmus dilatum. Tuis enim votis aquid sanctum martyrem Laurentium impetratum esse nunc cognoscimus commeatum, atque vtrinqum non solum commeatum, sed etiam prolixum vitæ tempus rogasses. Potuisti annos plurimos impetrare viuendi, qui potuisti commeatum impetrare veniendi.

Et quidem tibi, omnipotens æterne Deus, gratias ago, quod vel hæc nobis summa solatia non negasti, quod amantissimi fratris ex Siculis Africanisve regionibus exoptatum nobis redditum contulisti. Itã enim maturè, postquam venit, ereptus est, quasi propter hoc solum videretur esse dilatus, vt ad fratres rediret. Habeo planè pignus meum, quod nulla mihi peregrinatio iam possit auellere. Habeo quas complectar reliquias. Habeo tumulum, quem corpore tegam. Habeo sepulcrum, super quod iaceam: & commendabiliorem Deo futurum esse me credam, quod supra sancti corporis ossa requiescam. Vtrinàm sic potuissim aduersus mortem quoque tuam meum corpus obijcere. Si gladijs peritus esses, me pro te potius suffigendum dedissem.

Si

Si exeuntem potuissim reuocare animam, meam potius obtulissim. Nihil mihi profuit vltimos hausisse anhelitus: nihil flatus in os inspirasse morienti. Putabam enim, quod aut tuam mortem ipse suscipere, aut meam vitam in te ipse transfunderem. O infelicia illa, sed tamen dulcia, suprema osculorum pignora. O amplexus miseri, inter quos exanimum corpus obriguit, halitus supremus euauit. Stringebam quidem brachia, sed iam perdideram, quem tenebam: & extremum spiritum ore relegabam, vt consortium mortis haurirem. Sed nescio quomodo vitalis ille mihi halitus factus est, & maiorem gratiam in ipsa morte redolebat. Atque vtrinàm si tuam nequiti meo spiritu vitam producere, vel vltimi anhelitus tui vigor transfundi potuisset in meam mentem, & illam tui animi puritatem atque innocentiam noster spirasset affectus. Hanc mihi hæreditatem, frater charissime, reliquistis, quæ non lachrymabili dolore percuteret affectum, sed memorabili gratia commendaret hæredem.

Puritas & innocentia S. Satyri.

Quid igitur nunc agam, cum omnes vitæ istius suauitates, cuncta solatia, cuncta denique ornamenta amiserim? Tu enim mihi vnus eras domi solatio, foris decori. Tu (inquam) in consilijs arbiter, curæ particeps, deprecator solitudinis, depulsor mœroris. Tu meorum assertor actuum, cogitationumque defensor: tu postremò vnus, in quo domestica sollicitudo resideret, publica cura requiesceret. Testor sanctam animam tuam, me in publicis Ecclesiæ id sæpè verum esse, nè displicerem tibi. Denique vbi redisti, obiurgasti moram: itã domi forisque eruditor quidam & arbiter sacerdotis, vt domestica cogitare non sineres, publica curare censeret. Vt vereor, nè videar arroganter dicere. Hæc enim laudis tuæ portio est, quia sine offensione vlla & gubernasti fratris domum, & commendasti sacerdotium. Sentio equidem, quod reperendis officijs tuis, recensendisque virtutibus afficiatur animus, sed tamen in ipsa me affectuone requiesco: atque hæc mihi recordationes etsi dolorem renouant, tamen afferunt voluptatem. An ego possum aut non cogitare de te, aut vtrinàm sine lachrymis cogitare? Et poterò vtrinàm, aut tanti non meminisse fratris, aut sine lachrymabili quadam meminisse gratia? Quid enim mihi vtrinàm iucundum, quod non esset ex te profectum? Quid vtrinàm mihi sine te, aut tibi vtrinàm sine me voluptati fuit? Quis non vnus nobis, & propè vnus ipse somnusque communis? Quæ discreta vtrinàm voluntas? quod non commune vestigium, ferè vt cum gradum tollerem, vel tu meum, vel ego tuum corpus videremur attollere? Quod si quando sine altero procedendum fuit, in te latius putares, affectum vultum cerneret, mœstum animum iudicares: non assueta gratia, non vigor solitus prænitebat: suspecta omnibus solitudo metum alicuius ægritudinis afferebat. Itã nouum videbatur omnibus nos diuidi. Ego certè fraternæ oblitus absentia, quasi præsentem, reflexa sæpius ceruice, quærebam, & coram alloqui atque adspicere videbar mihi. Sed tanquam suspensum collo iugum, vbi speratis excideram, trahere me putabam: difficilis progredi, verecundus videri, & redire deproperans, quod sine te procedere non libèret. At verò vbi ambobus procedendum fuit, non plura in itinere vestigia, quàm verba, nec incessus, quàm sermo crebrior, nec ambulandi cura, sed colloquendi gratia. Vtrique enim nostrum ex alterius ore pendebar. Non intento ad spectu legere iter, sed mutuo sollicitos excipere sermones, haurire oculorum gratiam, spirare fraternæ imaginis voluptatem. Quàm virtutes tuas tacitus tecum ipse mirabar? Quàm plaudebam mihi, quod tali me Dominus frater donauerat, tam pudico, tam efficaci, tam innocenti, tam simplici: vt cum tuam innocentiam cogitarem, efficaciam desperarem: cum efficaciam cernerem, innocentiam non putarem: sed vtrunque mira quadam virtute iungebas. Denique ea, quæ ambo nequiuimus concludere, solus implèsti. Plaudebat sibi, vt audio, Prosper, quod sacerdotij mei occasione redditurum se, quæ abstulerat, non putabat: sed vehementiorem tuam vnus efficaciam expertus est, quàm duorum. Itaque soluit omnia, nec moderationi ingratus tuæ, nec illudens pudori, sed & modestiæ gratus, nec insolens efficaciam. Sed cui, frater, illa quæstisti? Nos enim idem volebamus laborum tuorum esse præmium, quod documentum erat. Peregisti omnia, & vbi perfunctus omnibus reuertisti, tu solus nobis, qui omnibus es præferendus, eriperis: quasi ideò mortem distuleris, vt consummares pietatis officium, palmam efficaciam reportares. Quàm nec ipsi nos, frater charissime, seculi huius delectabant honores, quod nos à nobis inuicem diuidebant: quos ideò adepti sumus, non quia fuit eorum expetenda perceptio, sed nè vilis dissimulatio videretur. Aut fortasse ideò sunt tributi, vt quia immaturo

Satyrus gubernauit domum S. Ambrōij.

Mira animi inter eos confusio.

Nota virtutes S. Satyri.

E c 3

tū

Etsi.

Act. 2.

Psal. 86.

Cap. 4.

Marcellina foror S. Ambrōij, virgo sanctissima.

Cap. 5.

Vide quid tantus vir tribuat facris reliquijs.

tui obitu, nostræ futurus erat voluptatis occasus, sine nobis iam vivere disceremus. Equidem præfage mentis agnosco formidinem, dum repeto sæpè, quæ scripserim, Reuocabam te, frater, nè ipse Africam peteres, ac potius aliquem destinares: timebam te committere via, fluctibus credere, & solito metus maior inceserat animum. Sed & peregrinationem explicuisti, & rem ordinasti, & veteri & sentinoso (vt audio) nauigio iterum te fluctibus credidisti. Nanque dum celeritatem aucuparis, cautelam prætermisisti, auidus nostræ gratiæ, dissimulans periculi tui. O fallax lætitia, ô incerta humanarum rerum curricula. Ex Africa redditum, ex mari restitutum, ex naufragio seruatum, putabamus iam nobis non posse eripi: sed grauiora naufragia in terris positi sustinemus. Nam quem non potuerunt naufragia maris ad mortem deducere, strenuis natatibus euitata, eius mors coepit nobis esse naufragio. Quid enim superest suauitatis, quibus tam prædulce decus, tam charum in his mundi tenebris lumen extinctum est, in quo non nostræ solum familiæ, sed totius patriæ decus occidit?

Cap. 7.
Dolor publicus
mors
S. Satyri.

Habeo sanè vobis, fratres dilectissimi, plebs sancta, maximam gratiam, quod non alium dolorem meum, quam vestrum putatis, quod vobis accidisse hanc nostræ creditis solitudinem, quod fletum totius ciuitatis, æratum omnium, ordinum omnium, vota noua quadam pietate desertis. Non enim misericordiæ prinatæ dolor, sed quoddam publicæ officium & munus est gratiæ. Aut si qua vos mei tangit misericordia, quod talem fratrem amiserim, habeo fructum vberem, habeo vestri pignus affectus. Mallem fratrem viuere: sed tamen publicum officium in secundis rebus incundius est, in aduersis gratius. Neque verò mihi mediocre meritum tanti videtur officij. Neque ociose vel in Actibus Apostolorum Thabitam mortuam flentes viduæ describuntur: vel in Euangelio mota lachrymis viduæ prosequens turba funus adulescentis inducitur, cui resurrectio debebatur: illam tamen Thabitam viduam, hunc tota ciuitas fleuit. Non ergò dubium est, vestris lachrymis Apostolorum patrocini-um comparari, non (inquam) dubium est, Christum misericordia motum, cum vos flentes videret, etsi nunc non tetigit loculum, suscepit tamen commendatum spiritum: Etsi non appellauit corporis voce defunctum, diuinæ tamen potestatis auctoritate à cruciatibus mortis, & nequitia spiritalis incurfionibus eius animam liberavit. Etsi non resedit in loculo, qui erat mortuus, tamen requieuit in Christo. Etsi non locutus est nobis, tamen ea, quæ supra nos sunt, cernit, & quæ potiora sunt nobis, iam se videre lætatur. Per ea enim, quæ in Euangelio legimus, quæ futura sunt in re temporalis, cui æterna debetur. Quid enim in hanc miseram & ærumnosam recideret labem, atque in hanc flebilem vitam rediret, quæ raptum magis esse ex tam iminentibus malis, vrgentibusque periculis gaudere debemus? Nam si pacato seculo, bellisque cessantibus, raptum Enoch nemo, desceuit, sed magis propheta laudauit, sicut de illo scriptura dixit: Raptus est, nè malitia mutaret cor eius: quanto magis nunc iurè dicendum est, cum ad seculi lubricum vitæ accedat ambiguum? Raptus est, nè manus incideret barbarorum? Raptus est, nè totius orbis excidia, mundi finem, propinquorum funera, ciuium mortes: nè postremo sanctarum virginum atque viduarum, quod omni morte acerbius est, colluuiem videret? Ego verò te, frater, tum vitæ tuæ flore, tum mortis commoditate beatum arbitror. Non enim nobis ereptus es, sed periculis: non vitam amisisti, sed ingruentium acerbiorum formidine caruisti. Nam qua eras sanctæ mentis misericordia in tuos, si nunc vgeri Italiam tam propinquo hoste cognosceres, quantum ingemisceres, quam doleres, in alpium vallo summam nostræ salutis consistere, lignorumque concædibus construi murum pudoris? Qua afflictione mœreres, tam tenui discrimine tuos dillicneri ab hoste impuro atque crudeli, qui nec pudicitia parceret, nec saluti? Quoniam, inquam, hæc modo ferris, quæ nos perpeti, & fortassis, quod grauius est, spectare cogemur: rapi virgines, & auulsos à complexu parvum paruos liberos supra tela iactari, incestari sacrata Deo corpora, & senilem viduæ maturioris vrerum, in vsus desuetos onerum redire, non pignorum? Quoniam, inquam, modo ista tolerares, qui etiam vltimo spiritu, cui iam fortassis oblitus, & adhuc nostri non immemor, de cauenda incurfione barbarorum nos sæpius admonebas, commemorans non frustra te dixisse fugientem: fortassis idèd, quod nos destitui tua morte cernebas: quod nõ infirmitate animi, sed pietate faciebas: Etsi infirmus pro nobis, tamè firmus tibi. Qui cum à viro nobili reuo careris Symmacho tuo parente, quod ardere bello Italia diceretur, quod dicitur per-

Act. 9.
Luc. 7.

Perlectione
S. Euangelij
quæ sunt futura
intelligimus.

Gen. 4.
Sup. 4.

Symmachus
pater S. Satyri.

riculum tenderes, quod in hostem incurreres: respondisti hanc ipsam tibi causam esse veniendi, nè nostro deesses periculo, vt consortem te fraterni discriminis exhiberes. Felix igitur tam opportuno obitu, quia non es in hunc seruatus dolorem. Certè felicior, quam sancta soror, quæ tuo solatio destituta, de suo pudore sollicita, duobus nupèr beata germanis: nunc ex duobus fratribus ærumnosa, neque alterum se qui potest, neque alterum derelinquere: cui tumulus hospitium tuus, & corporis tui sepulcrum est domus. Atque vtinam vel hoc turum diuersorium. Cibus in fletibus, potus in lachrymis. Cibum etenim dedisti nobis panem lachrymarum, & potum dediisti nobis in lachrymis in mensuram, aut fortassis vltra mensuram. Nam quid de me loquar, cui neque mori licet, nè sororem relinquam: neque viuere libet, nè à te reuellar? Quid enim mihi sine te potest esse iucundum, in quo omnis semper fuit nostra iucunditas? Aut quid diutius in hac vita degere iuuat, atque in terris morari, in quibus tandiù iucundè viximus, quandiù simul viximus? Etsi esset, quod hîc delectare nos posset, sine te delectare non posset. Etsi quondò voluissemus impensè vitam producere, iam tamen sine te esse nollemus. Hæc intolerabilia. Quid enim tolerabile sine te tanto vitæ comite, tanto laborum meorum officiorumque consorti? Cuius ego casum, quod esset tolerabilior, nec præmeditari potui: ita pauebat animus de illo tale aliquid cogitare, non quò conditionem ignorarem: sed quidam vororū vsus sensum cõmunis fragilitatis obduxerat, vt de illo, nisi secūda omnia cogitare nescirè.

Psal. 77.

Cap. 5.

Denique proximè cum graui quodã, atque vtinam supremo, vgerer occassu, hoc solum dolebam, quod non ipse assideres lectulo, ac votiuum mihi cum sancta sorore partitus officium, morientis oculos digitis tuis clauderes. Quid optaueram? Quid rependo? Quæ vota deficiunt? Quæ ministeria succedunt? Aliud præparabam: aliud exhibere compellor, non iam ipse ministerium funeris, sed minister. O dura oculorum lumina, quæ potuistis fratrem videre morientem. O immites & asperæ manus, quæ clausistis oculos, in quibus plus videbã. O durior cervix, quæ tam lugubre onus, consolabili licet obsequio, gestare potuisti. Hæc tu, frater, mihi iustius exhiberes. Hæc ego à te expectabam. Hæc ego officia desiderabam. Nunc verò ipse mea vitæ superstes, quod sine te solatium capiam, qui solus mœrentem solari solebas, excitare lætitiã, mœstitudinem propullare? Qualem te nunc ego, frater, adspicio, iam nulla mihi verba referentè, iam nulla offerentè oscula? Quanquam ita mutuis semper vtrique nostrum infederit amor, vt interiore potius foueretur affectu, quam forensi blanditiã diuulgaretur. Neque enim aliorum quærebamus testimonium, qui tantã nostram gratiam tenebamus. Itã virilis se vtrique nostrum germanitatis succus infuderat, vt non blanditijs probare amorem, sed conscia mente pietatis interno amore contenti, solum blanditiarum non requirere videremur, quos & ipsa in amorem mutuū imago formaret. Nescio enim qua expressione mentis, qua corporis similitudine alter in altero videbamur. Quis te adspexit, qui non me visum putaret? Quoties aliquos salutaui, qui quoniam te prius consalutauerant, se à me iam dicerent salutato? Quanti tibi dixerunt aliquid, qui se mihi dixisse memorarent? Quæ mihi hinc gaudia, quanta frequenter oborta lætitiã, quod eos errare in nobis cernerem? Quam gratus error, quam iucunda prolapsio, quam religiosa fallacia, quam suavis calumnia? Neque enim de tuis erat aliquid aut factis, aut sermonibus, quod timerem, qui mihi tua latabar ascribi. Tamen si vehementius cõtenderent, quod se mihi aliquid intrinsecè memorarent, respondebam ridens & gaudens, Videre nè fratri dixeritis. Nam cum omnia nobis essent nostra communia, indiuiduus spiritus, indiuiduus affectus: solum tamè cõmune non erat secretum amicorum: non quò cõferendi periculum vereremur, sed tenendi seruare fidem. Sanè si consilio pendenda res esset, erat semper commune consilium, non semper commune secretum. Nam etsi amici ita alteri nostrum dicerent, vt dicta sua ad alterutrum peruenirent: tamen scio plerunquè ita fidem secreti esse seruata, vt nec fratri committeretur. Erat enim fidele indicium, & extraneum non esse proditum, quod non esset cum fratre collatum. His igitur tantis ac talibus bonis in excessum quendam, fateor, mentis elatus: superstitem me timere desieram, quod illum vita crederem digniorem. Et idèd excepi plagã, quam ferre non possum. Tolerabilia enim tanti doloris præmeditata, quam inexplorata, vulnera.

Mira similitudo in sanctis fratribus.

Fratribus istis indiuiduus spiritus, vnus affectus, ac omnia cõmunia.

Cap. 9.

Quis iam mœstum solabitur? Quis afflictum leuabit? Cum quo participabo curas? Quis me ab istius mundi vindicabit vsu? Tu enim actor negociorū, cõfor seruulorū, arbiter fratrum: nõ litis, sed pietatis arbiter. Nam si quãdò aliquid cum sancta sorore mi-

hi conferendum fuit, vtra melior videretur sententia, te iudicem fumebamus: qui nullius læderes os, atque vtrique satisfacere gestiens, & amandi affectum tenebas, & censendi modum: vt & vtrunque gratum dimitteres, & vtriusque tibi gratiam vindicares. Aut si ipse aliquid disceptandum deferres, quàm grata contentio tua? quàm sine felle ipsa indignatio? quàm seruulis ipsis coërcitio non amara? cum te fratribus magis deferre, quàm ex affectu diceres vindicare. Nobis enim professio repressit. Quia coërcendi. Immo tu frater, ab omni nos abducebas coërcitionis affectu, vindicare pollicens, & lenite desiderans. Non mediocris igitur prudentiæ testimoniū, quæ ita à sapientibus definitur: Bonorum primum esse, Deum scire, & verum illud atque diuinum pia mente venerari: illam amabilem & concupiscendam æternæ pulchritudinem veritatis, tota mentis charitate diligere. Secundum autem, in proximos à diuino illo fonte atque cælesti naturæ deriuare pietatem. Quod etiam mundi sapientes nostris hausere de legibus. Neque enim deriuare ista in hominum disciplinas, nisi de cælesti illo diuinæ legis fonte potuissent.

Prudentiæ definitio.

Cap. 10.

Nota de Eucharistiæ vna specie.

Ingratitudinis immanitas.

Psal. 18.

Gratiæ Deo creatori referendæ pro omnibus creatis, & beneficijs suis.

Nota de Romana Ecclesia.

Christus propter suam Ecclesiam passus.

Quid igitur obseruantiam eius erga Dei cultum prædicem? qui priusquam perfectioribus esset initiatus mysterijs, in naufragio constitutus: cum ea, qua veheretur, nauis scopuloso illisa vado, & vrgentibus hinc atque inde fluctibus solueretur, non mortem metuens, sed nè vacuus mysterij exiret è vita, quos initiatos esse cognouerat, ab his diuinum illud fidelium sacramentum poposcit: non vt curiosos oculos inferret arcans, sed vt fidei suæ consequeretur auxilium. Etenim ligari fecit in orario, & orarium inuoluit collo, atque ita se deiecit in mare, non requirens de nauis compage resolutam tabulam, cui supernatans iuuaretur, quoniam fidei solius arma quaesierat. Itaque his se lectum atque munitum satis credens, alia auxilia non desiderauit. Simul fortitudinem eius spectare licet, qui fatiscente remigio non quasi naufragus tabulam sumpsit, sed quasi fortis, ex seipso adminiculum suæ virtutis assumpsit. Nec deseruit spes, nec fessellit opinio. Denique primus seruatus ex vndis, & in portum terrænæ stationis euectus, præfulem suū, cui se crediderat, recognouit: statimque vbi etiam cæteros seruulos suos, vel ipse liberauit, vel liberatos comperit, negligens facultatum, nec amissa desiderans, Dei ecclesiam requisivit, vt ageret gratias liberatus, & mysteria æterna cognosceret, pronuncians nullum referendæ gratiæ maius esse officium. Quod si homini non referre, simile homicidio iudicatum est: quantum crimen est, non referre Deo? Est ergo prudentis, agnoscere seipsum, & quemadmodum à sapientibus definitum est, secundum naturam viuere. Quid enim est tam secundum naturam, quàm referre authori gratiam? Adspice cælum hoc, nonne auctori refert gratiam, cum videtur? Cæli enim enarrant gloriam Dei, & opera manuum eius annunciat firmamentum. Mare ipsum cum sedatum atque tranquillum est, diuinæ serenitatis testatur indicium: cum mouetur, indignatio superna terrore est. Nonne omnes Dei gratiam iure miramur, cum aduertimus quod insensibilis natura quædam sensibili ratione suos fluctus coërcet, & fines suos vnda cognoscat? Nam de terris quid loquar, quæ diuino obediens præcepto, omnibus spontè animantibus pabulum subministrant: atque id quod acceperint agri, velut crescentibus vltis, multiplicatum, cumulatamque restitunt? Ergo ille, qui naturæ duce diuini rationem esse referendam. Sed quia referre non poterat, habere poterat. Est enim huic cetero di gratiæ vis, vt & cum refertur, habeatur: & habendo referatur. Referebat igitur gratiam, deferebat fidem. Nam qui tantum mysterij cælestis inuoluti in orario prædium fuisset expertus, quantum arbitrabatur si ore sumeret, & toto pectoris hauriret arcano? Quàm maius putabat fufum in viscera, quod tantum sibi lectum orario profuisset? Sed non ita audis fuit, vt esset incautus. Scimus enim plerisque auiditate studij prætermittere cautionem. Aduocauit ad se Episcopum, nec vllam veram putauit, nisi veræ fidei gratiam: percontatusque ex eo est, vtrumnam cum Episcopis catholicis, hoc est, cum Romana Ecclesia conueniret. Er fortè & ad id locorum in schismate regionis illius Ecclesia erat. Lucifer enim se à nostra tunc temporis communionem diuiserat: & quanquam pro fide exulasset, & fidei suæ reliquisset hæredes, non putauit tamen fidem esse in schismate. Nam etsi fidem erga Deum tenerent, tamen erga Dei Ecclesiam non tenerent: cuius patiebantur velut quosdam arrus diuidi, & membra lacerari. Etenim cum propter Ecclesiam Christus passus sit, & Christi corpus Ecclesia sit, non videtur ab his exhiberi Christo fides, à quibus euacuatur eius

eius passio, corpusque distrahatur. Itaque quanuis gratiæ scenus teneret, & metueret tanti nominis debitor nauigare: tamen eò transire maluit, vbi tutò posset exoluere. Iudicabat enim diuinæ solutionem gratiæ in affectu ac fide esse: quam quidem statim, vbi primum copia liberior Ecclesiæ fuit, implere nò distulit. Dei gratiæ & accepit desideratam, & seruauit acceptam. Nihil igitur ea prudentia sapientius, quæ diuina & humana secernit. Nam quid spectatam stipendijs forsis eius facundiam loquar? Quàm incredibili admiratione in auditorio præfaturæ sublimis emicuit? Sed malo illa laudare, quæ perceptis mysterijs Dei, duxit humanis esse potiora. Fortitudinè quoque eius si quis plenius spectare volet, consideret quoties post naufragiū inuidio quodam contemptu vitæ huius maria transfretauerit, diffusasque regiones obeundo peragrarit. Postremò, quod hoc ipso tempore periculū non refugerit, sed ad periculum venerit, patiens iniuriæ, negligens frigiditatis, atque vtiuam sollicitus cautionis: sed hoc ipso beatus, quod dum licuit vigore vti corporis, in offenso ad exequenda quæ vellet functus iuuentutis officio, vitam vixit, debilitatem ignorauit. Qua verò prosecutione simplicitatem eius edisseram? Ea est enim quædam morū temperatā, mentisque sobrietas.

Simplicitas quid sit.

Cap. 11.

Date, quæso, veniam, & permittite dolori meo, vt de eo mihi paulò vberius liceat loqui, cum quo iam non conceditur colloqui. Certè & vobis proficit, vt aduertatis non fragilitate quadam vos hoc officium, sed iudicio detulisse: nec misericordia moris impulsos, sed virtutum honorificèria prouocatos. Anima enim benedicta omnis simplex. Tantæ autem simplicitatis erat, vt conuersus in puerum, simplicitate illius ætatis innoxia, perfectæ virtutis effigie, & quodam innocentium morum speculo reluceret. Intrauit igitur in regnū cælorum, quoniam credidit Dei verbo: quoniam sic ut puer artem repulit adulanā, iniuriæ dolorem absorbit, quæ clementi vindicauit, querelæ, quàm dolo, promptior: satisfactio facili, difficilis ambitioni, sanctus pudori: vt frequenter in eo superfluum magis verecundiam prædicares, quàm necessariam quæreres. Sed nunquam superflua fundamenta virtutis. Pudor enim non reuocat, sed cõmendat, officium. Itaque velut quadam virginali verecundia suffusus ora, cum vultu affectum proderet, si fortè aliquā subito veniens offendisset parentem, velut depressus & quasi demersus in terram, licet in ipso nequaquam dissimilis cœtu virorum, rarus attollere os, eleuare oculos, referre sermonem: quod pudico quodam mentis pudore faciebat, cum quo castimonia quoque corporis cõgruebat. Etenim intemerata sacri baptismatis dona seruauit, mundus corpore, purior corde, non minus adulterini sermonis opprobrium, quàm corporis abhorrescens: non minorem ratus pudicitiam reuerentiam deferendam integritate verborū, quàm corporis castitate. Denique intantum castimonia dilexit, vt nec uxorem exeteret: licet in eo non solum castitatis appetentia fuerit, sed etiam pietatis gratia. Miro autem modo & coniugium dissimulabat, & iactantiam declinabat: tantaque erat dissimulatio, vt nobis quoque vrgentibus, differre magis consortium, quàm refugere videretur. Hoc vnum itaque fuit, quod nec fratribus crederet, non aliqua cunctationis hæsitantia, sed virtutis verecundia.

Præclara b. Satyri simplicitas.

Magna verecundia.

Seruauit baptismi innocentiam.

Cap. 12.

Quis igitur non miretur virum inter fratres duos, alteram virginem, alterum sacerdotem, ætate medium, magnanimitate non imparem, ita inter duo maxima munera præstitisse, vt alterius minoris castitatem, alterius sanctitatem referret, non professionis vinculo, sed virtutis officio? Ergo si libido atque iracundia, reliquorum vitiorum educatrices sunt, iure castitatem atque clementiam dixerim quasdam virtutum parentes: Quanquam pietas quoque, vt omnium principatus bonorum, ita etiam seminarium virtutum est cæterarum. Nam de parsimonia quid loquar, & quid habendi castitate? Is enim non querit aliena, qui sua seruat: nec inflatur immodicè, qui contentus est proprio. Nihil ergo aliud, nisi proprium recuperare voluit, magis nè fraudaretur, quàm vt ditaretur. Nam eos, qui aliena quærunt, rectè accipitres pecunia nominabat. Quod si radix malorum avaritia est, vti quæ vitia exiit, qui pecuniam non requirit. Non vnquam accuratioribus epulis, aut congestis ferculis delectatus est, nisi cum amicos ad epulas rogaret: quantum naturæ satis esset, non quantum voluptati superesset, requirens. Et certè erat non pauper opibus, sed tamen pauper spiritu: quoniam ipsorum est regnum cælorum. De istius beatitudine nequam vti quæ dubitare debemus: qui neque vt opulens exultauit in diuitijs, neque vt pauper exiguum, quod habuit, iudicauit.

Libido & ira, vitiorum nutrimenta.

Pecuniæ accipitres qui sint. Tim. 6.

Matth. 5.

Cap. 13.

Supereff vt ad conclusionem cardinalium virtutū, etiā iustitiæ partes in eo debeamus.

annus

Iustitia S. Satyri.

Noluit testamentum facere.

Prov. 19.

Psal. 111.

Psal. 23.

Cap. 14.

Non idem naturæ atque meritum finis.

Act. 10.

4. Esdr. 10.

Nō sunt de- fendi quos cernimus ab hoc secu- lo nequam liberatos.

amus aduertere. Nam etsi cognatæ sint inter se, concretæque virtutes, tamen singu- larum quædam forma & expressio desideratur, maximeque iustitiæ. Ea enim sibi pa- cior foris tota est: & quicquid habet, quadam inclementia sui, dum rapitur amor communi, transfundit in proximos. Sed huius multiplex species. Alia erga propi- quos, alia erga vniuersos, alia erga Dei cultum, vel adiuuentum inopū. Itaque qua- lis in vniuersos fuerit, prouincialiu, quibus præfuit, studia docent: qui parentē magis fuisse propriū, quā in iudicem loquebantur, gratum piæ necessitudinis arbitrum, con- stantem æqui iuris disceptatorem. Inter fratres autē qualis fuerit, licet omne homi- num genus beneuolentia complecteretur, indiuisum patrimonium docet, nec dis- tributa, aut delibata, sed reseruata hereditas. Etenim pietatem sibi causam esse ne- gauit testandi. Nam hoc quoque vltimo sermone signauit, cum quos dilexerat com- mendarer, sibi nec vxoris arbitrium fuisse ducenda, ne à fratribus diuelleretur: nec testamenti faciendi voluntatem, ne nostrum in aliquo arbitrium læderetur. Denique & oratus, & obsecratus à nobis, nihil tamen condendum putauit, non oblitus pau- perum, sed tantū obsecrans esse tribuendum, quantum nobis iustum videretur. Quo vno satis & diuini timoris expressit indicium, & humanæ edidit religionis exemplum.

Nam quod pauperibus contulit, Deo derulit. Quoniam qui largitur pauperi, Deo foenerat: & postulando quod iustum est, non exiguum, sed totū, reliquit. Hæc enim est summa iustitiæ, vendere quæ habeas, & conferre pauperibus. Qui enim disperdit, dedit pauperibus: iustitia eius manet in æternum. Ergo dispensatores nos, non hære- des reliquit. Nam hereditas successori quæritur, dispensatio pauperibus obligatur. Vnde non immeritò quantus fuerit, hodie quoque per vocem lectoris paruuli spiri- tussanctus expressit: Innocens manibus, & mundo corde, qui non accepit in vanum animā suam, nec fecit proximo suo dolum. Hæc est generatio requiritū Deū. Hic ergo & in montem Domini ascendet, & in tabernaculo habitabit Dei: quia ingressus sine macula, operatus est iustitiam, locutus est veritatem, nō decepit proximum: nec pecuniam foeneratus est suam, qui semper voluit recuperare hereditariam. Agnosco oraculum: quod enim nulla ordinauit dispositio, spiritus reuelauit.

Quid verò illud recenseam, quod supra ipsam iustitiam pietate progressus, cum quædam incubatori communium fructuum, mei contemplatione muneris putaret esse tribuenda, largitatis me iactabat authorem, portionis suæ lucrum ad commune consortium conferbat? Hæc & alia, quæ mihi tunc erant voluptati maximæ, nunc re- cordatione doloris exasperant. Manent tamen, eruntque semper, nec tanquam vni- bra prætereunt, neque virtutis gratia cum corpore occidit, nec idem naturæ mei- torumque finis: licet ipsius naturæ vsus non in æternū occidat, sed temporaliquædam vacatione requiescat. Talibus igitur perfunctum virtutibus, ereptum periculis, deli- derio magis quā amissione flebo. Suadet enim ipsa opportunitas mortis, vt profe- quendum magis gratia, quā dolendum putemus. Scriptū est enim, in cōmuni dolo- re propriū vacare debere. Neque enim prophetico sermone vni illi mulieri, quæ figu- ratur, sed singulis dicitur, cum Ecclesiæ dictum videtur. Dicit ergo & ad me, & dicit scriptura cælestis: Hoccine doces, sic instruis Dei plebem? An nescis, quia exemplū tuū, periculū cæterorū est? Nisi forte exauditū nō esse te quereris. Primū istud arro- gantis est impudētia: mereri solū velle, quod multis etiā sanctis negatū nōueris, cum scias quia non est personarū acceptor Deus. Nam etsi misericors Deus, tamē si sem- per exaudiret omnes, nō iam ex voluntate libera, sed ex quadā velut necessitate facere videretur. Deindē cum omnes rogent, si exaudiret omnes, nemo ergo moreretur. Pro quantis quotidie rogas? Nūquid constitutio Dei, contemplatione soluenda est tuū? Cur ergo non impetratū aliquandō doles, quod nō semper impetrabile esse cognos- cis? Sulta, inquit, super omnes mulieres, nōne vides lucrū nostrū, & quæ nobis con- tigerunt? Quoniā Sion mater nostra omniū, in tristitia contristatur, & humilitate hu- miliata est. Lugete validissimē & nūc, quoniā omnes lugemus: & tristes estote, quoniā oēs contristati sumus. Tu enim cōtristaris in fratre. Interroga terrā, & dicit tibi, quo- niam hæc est, quæ debeat lugere tantorū superstes germinum: Et ex ipsa, inquit, initio omnes nati: & alij veniēt, & ecce penē omnes in perditionē ambulāt: & in exterminiu sit multitudo eorū. Et quis ergo debet lugere magis, nisi q̄ tam magnā multitudinē p- didit, q̄ tu, qui p vno doles? Absorbeat igitur nostrū dolorē cōmunis dolor, & acerbitatē pprij mœroris excludat. Nō enim dolere debemus eos, quos cernimus liberatos. Neq; enim ociosē tā sanctas hoc tēpore animas corporeis vinculis reminiscimur ab-

solu-

solutas. Namque velut diuino iudicio tam graues viduas ita vno tempore defunctas videmus, vt profectiois quidam videatur excessus, non mortis occasus: ne vetera- na emeritis stipendijs pudicitia dubium diu seruati pudoris incideret. Quos gemitus mihi, quos dolores tam acerba excitat recordatio? Et si mœroribus non vaca- bant, tamen in ipso dolore priuato, in ipso tantorum amisso flore meritorum, com- munis quædam naturæ me conditio solabatur: defixusque in vno dolor, acerbitatē publici funeris domesticæ specie pietatis obduxerat.

Repero ergo, sacra scriptura, solatia tua. Iuuat enim tuis præceptis, tuis senten- tijs immorari. Quia facilius est cælum & terram præterire, quā de lege vnum api- cem cadere. Sed iam audiamus, quæ scripta sunt: Nunc, inquit, retine apud temer- ipsam dolorem tuum, & fortiter fer qui tibi contigerunt casus. Si enim iustificaueris terminum Dei, & filium tuum recipies in tēpore, & in mulieribus collaudaberis. Si hoc ad mulierem, quanto magis ad sacerdotem? Si de filio, non vtique absurdum etiam de fratrum amissione talia memorari: quāquam si mihi fuisset filius, nunquā eum amplius dilexissim. Nam sicut in obitu liberorum effusi labores, suscepti fru- strā dolores, mœrorem videntur augere: ita etiam in fratribus consuetudinis vsus atque collegij, acerbitatem doloris accendunt. Sed ecce dicentem scripturam au- dit: Noli facere hunc sermonem, sed consenti persuaderi. Qui enim fies casus Sion, & consolare propter dolorem Hierusalem. Vides enim, quia sancta nostra contami- nata sunt, & nomen, quod nominatum est super nos, penē prophanatum est: & iu- uenes nostri contumeliam passi sunt, & sacerdotes nostri succensi sunt, & Leuitæ no- stri in captiuitate fuerunt, & mulieres nostræ contaminatæ sunt, & virgines nostræ vim passæ: & iusti nostri rapti, & paruuli nostri proditi sunt, & iuuenes nostri seruiē- runt, & fortes nostri inualidi facti sunt. Et quod omnium maius signaculū Sion, quo- niam resignata est de gloria sua nunc, & tradita est manibus eorum, qui nos oderunt. Tu ergo excute multam tuam tristitiam, & depone abs te multitudinem dolorū, vt tibi propitietur fortis, & requiem faciat tibi altissimus requieione dolorum.

Cessabunt igitur lachrymæ. Parendum est enim remedijs salutaribus, quia debet aliquid inter fidos & perfidos interesse. Eleant ergo, qui spem resurrectionis habere non possunt: quā non sententia Dei eripit, sed fidei inclementia. Interit inter Chri- pi seruos, idolorumque cultores: vt illi fleant suos, quos in perpetuum existimant interisse. Illi nullas habeant lachrymarum ferias, nullam tristitiæ requiem consequan- tur, qui nullam putant requiem mortuorum. Nobis verò, quibus mors non naturæ, sed vitæ istius finis est, quoniam in melius ipsa natura reparatur, fletus omnes casus mortis abstergat. Certè si illi sibi aliqua solatia repererunt, qui finem sensūs dese- ctumque naturæ, mortem arbitrati sunt: quanto magis nos, quibus meliora post mortem præmia bonorum factorum conscientia pollicetur? Habēt gentiles solatia sua, quia requiem malorum omnium, mortem existimant. Et vt vitæ fructu carent, ita etiam caruisse se putant omni sensu & dolore pœnarum, quas in hac vita graues & assiduas sustinemus. Nos verò vt erectiores præmio, ita etiam patientiores sola- tio esse debemus. Non enim amitti, sed præmitti videntur, quos non absumptura mors, sed æternitas receptura est.

Cessabunt ergo lachrymæ, aut si cessare non poterunt, in communibus lamen- tis flebo te, frater: & sub dolore publico, domesticos gemitus regam. Nam cessare qui poterunt, cum ad omnem sonum nominis tui lachrymæ surrepant, vel cum vsus ipse recordationem excitat, vel cum affectus imaginem repræsentat, vel cum recor- datio dolorem renouat? Quandō enim dees, qui tantis officijs representaris? Ades, inquam, & semper offeris: & toto te animo ac mente cōplector, adspicio, alloquor, osculor, compræhendo, vel in ipsa quiete nocturna, vel in luce clara, cum reuifere & solari dignaris mœrentem. Denique ipsæ iam noctes, quæ quasi molestiores, viuente te, videbantur, quod mutui conspectus copiam denegarent: ipse iam somnus, collo- quiorum nostrorum dudum interruptor inamabilis, dulcis esse iam cœpit, quia te mihi reddidit.

Non igitur miseri, sed beati, quorum nec præsentia deficit, nec cura minuitur, & augetur gratia. Etenim somni similis imago mortis. Quod si in quiete nocturna vin- culis adhuc corporeis inhæretes, & quasi inter carceraria religatæ claustra membro- rum, possunt tamen animæ altiora & discreta perspicere: quanto magis spectat hæc, cum iam puro æthereoque sensu, nulla corporeæ labis impedimenta patiuntur? Meritoque

Cap. 15.

Luc. 6.

4. Esdr. 10.

Ibidem.

Cap. 16.

1. Thess. 4.

Mors pijs nō naturæ, sed vitæ huius finis est.

Cap. 17.

Eclara luce sepe S. Satyrius ap- paret fratri suo.

Cap. 18.

roque mihi conquerenti, vrgente quodam iam in occasum die, quod non reuifere quiescentem: totus omni tēpore indiuiduus, affuisti, ita vt illo perfusus sopore mem-
brorum, cum ego vigilare tibi, tu viueres mihi, dicerē: Quid est mors, frater? Nam certē nullis à me separare momentis. Itā enim vbiq̄e præstō eras, vt quam in istius vitæ vsu. habere copiam nequibamus, nunc nobis semper & vbiq̄e præstō sit. Nam tunc vtiq̄e omnia præstō esse non poterant: nec enim complexiones nostræ, conspectusq̄e & osculorum corporalium suauitates, locis omnibus & omnibus tem-
poribus suppetebant. Animorum imagines semper nobiscum erant, etiam quando non eramus vnā: quæ ne nunc quidem occiderunt, assidueq̄e aduolant, quo maio-
re desiderio, eo maiore copia. Teneo igitur te, frater, nec mihi te aut mors, aut tem-
pus auellet. Ipsæ dulces lachrymæ sunt: ipsi fletus iucundi, quibus restinguitur ardor animi, & quasi relaxatus euaporat affectus. Neque enim sine te esse possum, aut tuū non meminisse vnquam: aut meminisse sine lachrymis. O amari dies, qui in-
terruptam copulam prōditis. O flebiles noctes, quæ tam bonum consortium quie-
tis, & indiuiduum mihi comitem perdidistis. Quas ederetis cruces, nisi se offunderet imago præsentis, nisi visiones animi repræsentarent, quem species corporis denega-
ret? lamiam frater animo meo charissime, quanquam immaturo decesseris obitu,
beatus tamen qui ista non sustines, nec amissum fratrem mœrere compelleris, quem
absentem diū ferre non poteras, sed recurfu celeri reuisebas. Quod si tunc solitudi-
nis mœræ tædia repellere, poterat fraternali mentis ablenare properabas: quanto
nunc crebrius afflictum animum debes reuifere, & ex te conceptum, per te lenire,
mœrorem? At mihi tamen dat aliquas officij vsus inducias, & obsequij sacerdotalis
intentio abducit animum.

Non potuit
meminisse
fratris sui
sine lachry-
mis S. Am-
brofius.

Cap. 19.

De sancta verò sorore quid fiet? Quæ licet diuino metu pietatem temperet, rursus tamen ipsum pietatis dolorem studio religionis accendit. Strata humi, & totum gremio suo complexa tumultum, laborioso fessa incessu, tristis affectu, dies noctesque mœrorem integrat. Nam licet fletum plerunq̄e sermone suspendat, in oratione renouat. Et quanuis scripturarum memoria consolationes serētibz præcurat, flendi tamen desiderium precandi assiduitate compenfat, lachrymarum vbertatē tunc præcipue, quando nemo interrumpere possit, inflaurans. Itā quod miserearis, habes quod repræhendas, non habes. Flere enim in oratione, virtutis est. Et quāquam istud familiare virginibus, quibus mollior sexus, tenerior affectus contuitu communis fragilitatis, in lachrymas etiam sine domesticj sensu doloris exuberat: tamen cum maior causa mœrendi est, finis mœroris excluditur. Deest igitur consolandi via, quia suppetit excusandi gratia. Neque enim possis prohibere, quod doceas, præferitum cum religionis adstruat lachrymas, non doloris: & communis seriem deplorationis, metu pudoris obtexat. Consolare ergo, qui potes adire animum, penetrare mentem. Cernat te esse præsentem, sentiat non esse defunctum: vt cuius secura de merito, eius sancta solatio, discat pro eo non grauius dolere, qui se admonuerit non esse dolendum.

Marcellina valde dolet obitu fratris Satyri.

Flere in oratione, magis virtutis est.

Cap. 20.

Sed quid ego te morer, frater? quid expectem, vt nostra tecum commoriatu & quasi consepeliatur oratio? Licet ipsa species & exanimis corporis forma soletur, oculosque manens gratia & permanens figura demulceat: nihil, inquā, moror. Procedamus ad tumultum. Sed prius vltimum coram populo vale dico, pacem prædico, osculum soluo. Præcede ad illam communem omnibus & debitam, sed iam mihi præceteris desiderabilem, domum. Para hospiti consortium: & quemadmodum hic omnia nobis fuere communia, ita illic quoque ius diuiduum nesciamus. Nè, quæso, cupientem tuū diū deseras: properantem expecta, festinantem adiuua: & si diutius morari tibi videbor, accersi. Neque enim vnquam prolixius absumus à nobis: tu tamen solebas reuifere. Nunc quoniam tu redire iam non potes, nos ad te ibimus, æquum est vt officium rependamus, subeamus vicem. Nunquam nobis fuit vitæ conditio discretior. Semper aut sanitas, aut ægritudo communis, vt cum alter ægresceret, alter in morbum incurreret: cum alter reualesceret, vterque confulgeret. Quomodo ius nostrum amissimus? Et nunc consortium ægritudinis fuit, quomodo mortis consortium non fuit? Tibi nunc, omnipotens Deus, innoxiam commendo animam: Tibi hostiam meam offero. Cape propitijs & serenjs fraternali munus, sacrificium sacerdotis. Hæc me iam liba præmitto. In hoc ad te pignore venio: non pecuniæ, sed vitæ pignore: nè me diutius residere facias tanti scenoris debitorum.

Cupit dis-
solui & suo
fratri adiu-
gi S. Am-
brofius.

DE S. TROPHIMO ET SOCIIS MARTYRIBVS. 337
bitorem. Non mediocris est fraterni amoris vsura, nec vilis naturæ fors, quam cum-
mulauit, incrementum virtutis. Possum ferre, si citò cogar exoluere.

PASSIO S. Ianuarij Episcopi Beneuentani, Festi & Proculi Diaconorum & socio-
rum, describitur in Vita sancti Sossij Leuitæ & martyris, infra 23. Septembris.
Itaque Lectorem eò remittimus.

MARTYRIVM SANCTORVM MARTYRVM
TROPHIMI, SABBATI, ET DORYMEDONTIS:
authore Simeone Metaphrasste.

TROPIMO Probo tenente scepra Imperij Romano-
rum, Vicarij magistratu Antiochiæ fugebatur Atticus, quem etiam vocabant Heliodorum. Cum perageretur
autem exitialis natalis Daphnæ Apollinis, Antiochia
quidem, vt est consentaneum, in tripudijs, ebrietatibus
& sacrificijs totum diem transigebat. Illo autem die ex
externa regione aduenientes Trophimus & Sabbatius,
viri pij & adoratores veritatis, sed quorum nondum erat
manifesta pietas, cum animarum tantam adspexissent ca-
ptiuitatem, grauius & ex imo pectore suspirans Trophi-
mus: Deus, exclamauit, (voci quoque commixtis lachry-
mis) qui verbo quidem ex ijs, quæ non erant, vniuersum constituisti, hominem au-
tem ad imaginem tuam propria manu es fabricatus, tu benignè nunc adspice, & eri-
pe istos à manu aduersarij. Hæc Deo dixit Trophimus. Repetè autem eum cum Sab-
batio comprehendunt quidam ex gentilibus, & ducunt ad Vicarium. Qui cum eum
coram curasset sistendum, loco quidem statim separat à se inuicem, quos non pote-
rat spiritu seiungere. Rogat autem prius Trophimum, quodnam esset ei nomen, quæ
vitæ conditio, & quæ religio. Vir autem diuinus: Nomen quidem meum, dixit, ab
ipso ortu est Trophimus. Cum verò ab initio ingenuus essem & liber natus, non si-
ne probro & dedecore seruij peccato: sed rursus mei Christi baptisinate recepi pri-
mam illam ingenuitatem & libertatem.

19. Septem-
bris.
Cap. 1.

Natalem
Apollinis
colunt An-
tiocheni.

Trophimus
& Sabbati-
us compræ-
henduntur.

Vicarius verò, Quamnam autem, inquit, sequeris religionem? Iam quidem dixi,
inquit Trophimus. Sed audi adhuc apertius: Sum Christianus, Christi seruus: & vti-
nam Christi essem victima. Ille autem: Hospesne es, inquit, an indigena? Hospes, qui
erat verè mundi hospes, respondit. Legisti, inquit Præses, quæ Imperatoria decreuit
potentia? Legi, inquit Trophimus: Sed hæc nihil ad nos: nam inter dæmonum dece-
ptionem & pietatem multum interest: & tantum, quantum, vt arbitror, inter diem
& noctem. Hæc ira replent Heliodorum: & statim iubet eum nudatum, à quatuor
extendi & verberari vehementius. Atque ei quidem, fera quavis crudelius, corpus
flagellis exedebant: illinc autem fluentes riuus sanguinis, subiectum solum alitè redde-
bant purpureum: & interim, Sacrifica infelix, dicebat Heliodorus, neque maledictis
incede deos & Imperatorem. Annæ carnes quidem tuas vides paulatim dissolui, &
dissolui? Ille autem: Te, inquit, intuens, magis misereor tuæ calamitatis, quod cum
sis homo, habes animam feris agrestiore, nullam in tuam cognationem ostendens
humanitatē. Ego autem quomodo potui Christi mei virtute, ferre plagas citra mo-
lestiam, & cum gaudio: ita etiam horum spectaculum existimo esse oculorum deli-
cias, eorum, quæ sperantur, expectatione sensum dolorum auferente. Et alioqui ani-
mam scit expurgare ab omni macula hic sanguis, qui propter Christum effunditur,
qui est ei veluti quoddam diuinum lauacrum. Hæc cum in ipso tempore tormenti
vidit Vicarius philosophantem martyrem, eum quidem in præsentia punire statu-
it intermittere: suasionem autem potius cum aggredi & adhortationibus.

Cap. 2.
Libera S.
Trophimi
confessio.

Verberatur
durissimè.]

Omnia tor-
menta de-
licias repu-
tat.

Cum itaque eum curasset coram ipso sistendum: Dijs sacrificia, dicebat, Tro-
phime: alioqui te ad Dionysium Perennium, Phrygiæ Salutaris præsidem, transmit-
tam. Erat enim is crudelitate insignis. Non mea refert, inquit Trophimus, à tēne, an
ab illo interimar. Nam seu Heliodorus, seu Dionysius me puniat, eadem mors me
manet. Idem enim est vtrisque scopus & institutum, punire & de medio tollere eos,
qui constituerunt colere pietatem. His vehemēter commotus Heliodorus, in ligno
suspen-

Cap. 3.

Atrocissimè eius latera dilaceratur.

In carcere immaniter cruciatur.

Cap. 4.

Iudex impingit alampam Sabbatio.

Cap. 5. Sabbatij latera discerpuntur.

O crudelè tyrannum.

Sabbatius reddit animam.

Cap. 6.

Nota insignem crudelitatem.

Item 5. Trophimi fortitudinem.

Cap. 7.

suspendit Trophimum : & cum circumstantes protinus carnifices, illius latera immaniter discerpebant : & subibant ad ipsa, vsque interna viscera. Ille autem magis conseruabat accuratū characterem philosophiæ : Domine, fer opem famulo tuo, leniter dicens & placidè. Præses itaque Heliodorus videns insignem athletæ fortitudinē, cum non posset lucem illius verborū intueri, vt qui animæ cæcutiret oculis: Vbi est, dicebat, ô Trophime, Christus tuus? Ille autem : Meus, dicebat, Christus neque à me discedit, & semper adest omnibus, qui eum inuocāt in veritate. Est autē hoc quoque ex eo euident, quòd nos faciliè feramus dolores. Quī enim fieret, vt humana natura ferret tam graues cruciatus, si non ei diuinum adesset auxilium? Hæc cum dixisset, athletam carcer suscipit : in quo tum alia cruciatur afflictione, tum etiam extenditur in quatuor foraminibus ligni ad torquendum comparati, vt ne minimū quidem posset respirare.

Ad tribunal autem post ipsum introducit egregius Sabbatius. Ei autem statim dicit Præses : Non rogo, an sis Christianus. (Hoc enim verbum adeò auersabatur, vt ne id vellet quidem audire, quoniam nec æger oculus sustinuerit videre lucē gratam omnibus) sed dic primū, quānam sit tua dignitas. Sabbatius autem : Mihi, inquit, ô Iudex, & dignitas, & patria, & gloria, & facultates Christus est Dei filius semper viuens, cuius prouidentia hoc vniuersum regitur & gubernatur. Iudex autem libero martyris responso arbitratus se esse extrema affectū contumelia, ei impingit alampam, acclamans : Responde ad propositū : & priusquam tormentorum facias periculum, procede, & dijs sacrifica. Postea enim sacrificare erit ingratum, & non adeò acceptū, & alioquī præcedens tormentum detrahit de gaudio, quod postea consequitur. Sabbatius verò : Caducæ, inquit, & fluxæ voluptatis, ô Iudex, vel sola perceptio est lubrica & periculosa. Quòd si etiam impietatem habet impietatem, quantum malum? Quamobrēm sunt mihi meliora, quæ suscipiuntur propter Christum, supplicia. Ea enim referunt; & habent perperuas, & quæ semper manent, remunerationes. Res autem vestræ quo maiori afficiunt voluptate, tanto maiori dolore afficient. Atque vtinam pari tempore : sed breui quidem tempore, atque adeò momento temporis delectant, immortalī autem & sempiterna afficient molestia.

His efferatur & acri ira mouetur Præses : & in ligno quidem sublimè tollit athletam, atque vngulis ferreis discerpit latera : Ossa autē emouet & elocat, & ipsa tangit intestina. Propter hæc ergò tristem & dolore affectum cōtemplatus martyrem : Si est tibi, inquit, ô Sabbati, iucundum pati propter Christum, videntiam sunt gemitus, & hæc calidæ lachrymæ? Vt scias, inquit martyr, quantum ego rem sitio, & quanti facio pati propter illum. Nam etsi accipiam sensum grauissimi doloris, adeò vt & apertè mihi erumpant lachrymæ, & feram grauius, adhuc tamen vehementiori eius amore teneor, & ne sic quidem volo desistere à suscipiendis pro ipso laboribus. Hæc dicebat, & corpus dilaniabant vngula, acriorque & vehementior dolor cor penetrabat. Cum autem iam ad terram carnes defluxissent, & nuda ossa essent relicta, & ventrem tormentum confecisset, & intestina, nec haberent carnifices, quid tangerent, cum non esset subiectum, è ligno quidem deducitur athleta. Cum autem parum abductus esset extra stadium, Deo tradit animam.

Cum ergò tam præclare decertasset Sabbatius, & longo interuallo euasisset superior, idè de Trophimo spem abijciens Præses, ad Perennium Dionysium, Phrygiæ Salutaris Præsidem, cuius etiam prius meminimus, cum statuit mittere. Et cum quot tormentis ab eo subiectus esset scripsisset, & quemadmodum lictoribus longè euasisset fortior, & quòd solum Christum colens, illorum deos rideret & nihili faceret: cumq; calceos ferreos clauis acutis & subtis, & ex obliquo confixos, martyricis illis Trophimi pedibus prius subijci iussisset, & clauos per pedes transfegisset, iubet deinde agi in Phrygiam. Hic enim dicebatur versari Dionysius. Ille autem iubenter, & cum gaudio clauos sibi subijciens, longè præcedebat consequentes pedites, & simul currentes equites. Non enim dolor pedum potuit generosum illius animum vincere : sed leues potius ei addebat alas, firmioremque reddebat & constantiorem.

Confecto itaque trium dierum itinere, veniunt Synadem Phrygiæ ciuitatem. Hic cum Heliodori literas legisset Dionysius, & intellexisset quemadmodum se haberet singula, iussisset autem martyrem sibi ad suum tribunal : Tu es, inquit, Trophimus? Martyr verò, Ego, inquit, Trophimus vocor, sumque seruus Christi veri Dei, in quem qui crediderunt, nequaquam afficiuntur pudore. Quid tu, inquit ille, in his adhuc per-

perstitis : inanemque & vanum hunc inuocas Christum, qui multis fuit causa mortis? Sed & si non prius, at nunc saltem, dimissa in ipsum fiducia, dijs sacrifica, mortem effugiens : & lucrare vitam præsentem. Generosus autē excipiens Trophimus : Mortem quidem, inquit, nec si velim effugerim. Nam etsi non tu eam, at natura omninò afferet, quæ debentur, exoluam, cum sim homo. Licet autem ea vitam comparare perpetuam, quæ longo interuallo superat hanc fluxam & caducam, quod ad voluptatem attinet & beatitudinem : adeò vt quæ sunt illius vitæ, nec possint cerni oculis, nec audiri auribus, nec in cor hominis ascendere. Huius ego vitæ sum nunc magno amore captus : & magnas tibi habeo gratias, quòd me illuc transire properantem, vrgeas per eam, quam minitaris, mortem.

Tunc totus in eum irā spirans Dionysius, iubet à quatuor extensum crudis boum neruis verberari : & continuò dum verberaretur (Nescit enim vitū differre & cūctari) Dic solum, aiebat, Trophime, dijs sacrifica, & ilicò à malo liberaberis. Ille autē verba illius existimabat, tanquam vocem spinarum sub lebetè. Sciebat enim, quòd quanto graviora essent sua certamina, tanto se victorem futurum clariorem, & eo splendidiorem habiturum coronam. Quid ergò facit ille? In eum excogitat nouum modum insidiarum, vt inusitato supplicio perturbaret athletā. Cum acetum sinapi contēperasset, infundit naribus martyris. Ille autem apertè ostendit se nullā omninò accepisse mutationem ex acerbissima illa temperatione. Deducus ergò non ferens scelestus, ligno alligauit athletam per eos, qui inseruiebant eius iniquitati, & latera dilaniavit : & cum in eis profundos sulcos dissecuisset, sanguinis deduxit fluios. Ille autem quo altius sublatas erat è terra, eo magis videbatur Deo esse propinquus : & multæ, dicebat, afflictiones iustorū, & ex eis omnibus liberabit eos Dominus. Dionysius autem cum hæc audiisset : Vana te spes, inquit, Trophime, & leuis cogitatio malè perdunt. Quis enim ad te veniet è cælis, à præsentibus malis liberaturus? Sed multa, tibi sūdeo, verba dimittens, & vanam, quam dicis, felicitatem, accedens dijs sacrifica. Sic enim tibi proderis, & non aliter. Nam hæc sunt solum strepitus, qui confunduntur in aures. His ille auditis, irridebat Præsidis improbitatē, & Nunquam, aiebat, ô Dionysi, dum ero apud me, meum Deum, qui est verus & viuus, negauerim. Si est ergò tibi facile transformare homines, & alios facere ex alijs, expecta fore, vt ex me aliqui forè audias contrarium. Nam ego quidē dum sum idem, qui nunc, Trophimus, obliuiscar citius esse homo, quàm meū ignorauerim Dominū & creatorē.

Præses autē : Perindè nobis respondes, ô Trophime, atque si tibi suaderentis, nō desistere à confessione : sed in eisdem perseuerare, & amplecti Christianismū. Et conuersus ad lictores : Vehementius, inquit, si quo modo tandem ab his desistat nugis. Ille autem patiebatur quidem, & corpus ei consumebatur : vigeat verò ac florebat alacri promptoque animi studio, & pro pietate decertabat vehementer. Eum autē iudificans Præses : Nondum, inquit, sensisti, ô Trophime, tormenta? Martyr autem : Iam, inquit, scio te magis sentire perpeffionem : apertè enim ostendis, iram in te magnam exercere tyrannidem. Mihi verò quo magis corpus consumitur, eo magis soluitur à vinculis, liberaturque omninò, & fit anima diuiniore. Non enim manēs in corpore vnā cum eo moritur : sed transit ad ea quæ desiderat, & propriam recipit hæreditatem. Ille quidem hæc dicebat : lictores autem se inuicem alter alterum excipientes, ei grauiores dolores afferebant. Ille autem : Adspice de cælo, & me libera, dicebat, Deus, de laqueo venantium. Quoniam tu es patientia mea Domine. Et hoc solo verbo valdè percussit caput Præsidis, & in beatum suum caput vniuersam vim illius mouit & insaniam. Itaque cum salem iniecisset in acetum, & huius acrimoniam illius temperasset faldedine, iussit ea infundere in vulnera martyris, sic arbitrans se expugnaturum athletam pietatis. Quòd si non expugnauero, aiebat, at imbecillio rem cum reddam ad futura. Sed qui comprehendit sapientes in astutia eorum, id, quod excogitauerat, conuertit aduersus illius malitiam. Et martyr : Sic, dixit, ô Præses, corpus meum non diffluet, nec peribit : immò contrā, sal quidem ipsum cōseruabit sanum, & confirmabit, & corroborabit aduersus tuos insultus, adeò vt ipsos superet, & calliditatem vincat aduersarij. Tunc cum seipso Iudex euasisset sauior, iubet lampades admoueri lateribus egregij martyris : Vt quæ restant, aiebat, carnes ignis consumat. Atque igne quidem minuebatur & consumebatur caro : martyri autem magis vigeat, crescebatque animi institutum. Et videbatur quidem sentire externam flammam : flagrabat autem cor eius maiore Christi desiderio.

Ff 2

Hæc

Omnes subijciunt le-gionibus.

1. Cor. 2.

Cap. 8.

S. Trophimus neruis cruciatur.

Inusitatum supplicij genus.

Latera martyris sulcatur. Psal. 33.

Mira constantia eius.

Cap. 9.

Nouū cruciatum.

Anima hominis immortalis.

Psal. 90.

Salacitè inmixtum, in martyris vulnera iniecitur.

Lampades vrunt eius latera.

Cap. 10.

Dorymedon Senator piffimus.

Diofcoria, fefta falforum deorū.

Cap. 11.

Dorymedon in carcerem.

Pfal. 6.

Pfal. 37.

Siftitur coram iudice.

Præclarum eius responsum.

Efa. vltimo.

Cap. 12.

Luc. 21.

Candentibus obeliscis vruatur latera S. Dorymedotis.

Hæc postquam omnia simul fortiter tulisset Trophimus, admirationeque ac stupore totum affecisset Dionysium, è ligno quidem deponitur: traditur autem carceri, ne eum quidem benignum affecutus, sed in ligno inclusus, & nec tibias quidem valens extendere. Quidam autem Dorymedon, vir qui & colebat pietatem, & exercebat virtutem, & inter senatores primum tenebat locum, ingrediens in carcerem, & curam gerebat martyris, & abstergebat vulnera, & sanie emundabat: deinde linteis inuoluebat & alligabat, atque ei omnem aliã adhibebat curationem. Et aliquo quidem tempore latebat hæc faciens: postea autem cum venissent Diofcoria, id est, festum Castoris & Pollucis, & Synade dies festus præclare celebraretur, festo quidem intererat vniuersus Senatus, solus autem aberat Dorymedon. Deinde cum Præses cum accersisset, ne sic quidem accessit, significans quoddam cum esset Christianus, minime eum oporteret sacrificare simulacris & dæmonibus. Cum ergo fuissent hæc renuntiata Dionysio, vel inuitum eum adducit per satellites, & rogat causam, propter quam non venisset ad festum, idque ab eo accersitus. Ille autem: Ad alia quidem, inquit, o Præses, in quibus nihil detrimenti acceptura est anima, nunquam non veni, si tu me vocasti: neque vllam attuli excusationem: Vbi autem res spectat ad detrimentum animæ, & à Deo alienationem, non ego, qui non accessi, sum causa quod non accesserim, sed is, qui ad ea vocat.

Cum hæc autem audisset Præses, quæ de Dorymedonte ne sperasset quidem vquam, ne si Deus quidem prædixisset, valde quidem fuit obstupescatus. Er cum propter rem inopinatã ne plures quidem potuisset eum conferre sermones: Interim, inquit, cum teneat custodia. Cras verò considerabimus, quomodo res eius se habeant. Atque ille quidem venit in carcerem, tanquam in quandam palæstram: Dionysius autem, quibusdam ex suis ad eum missis, conabatur adducere eum ad penitentiam. Quos toruè & truculenter martyr intuens: Discedite à me, dixit, omnes qui operamini iniquitatem: & continuo tacuit, & erat tanquam homo non audiens, & non habens in ore suore dargutiones. Die autem sequenti cum sedem iudicalem ascendisset Dionysius, accersit Dorymedontem: & Indigne, inquit, Senator, quidnam heri tibi accidit, aut quid tibi venit in mentem, ut & deos abiurares, & edicta respueres Imperatoria? Turpene tibi esse videtur in eundem, in quem nos, referri ordinem, & deos honorare communiter, & huius Senatûs videri primus, cuius si vel minimam parrem fuerit affecutus aliquis valde ambitiosus, præclare secum actum esse duxerit? Sed non sunt hæc, inquit ille, magna ei, qui Deum solum diligit, & visione apprehendit eam, quæ est apud ipsum, pulchritudinem & splendorẽ, qui manet sanctos. Quid enim mea refert Tyrânâ appellatio, & chlamys florens alienis coloribus, & in Senatu elatè loqui & cū autoritate, & deus inanimus, & dea cum eo cohabitans, lapis fortasè, vel æs, artificio manuum fabricata, sedens fortasè, vel stans: quod si velit etiam artifex, iacens, & pariens, aur in alio etiam manens habitu? Sunt hæc turpia, si vel solum veniant in mentem, & quæ nec satis quidem vituperari possint pro meritis: ut si leam mala, quæ hinc proficiuntur: animarū, quæ ea colunt, interitum: quæ eas manet, ignis gehennam: tenebras, quæ verbis explicari nequeunt: vermem, qui durat in æternum: dolorem illum inconsolabilem: & alias, quæ intentantur, minas ijs, qui verum Deum non agnoscunt & colunt. Quid hæc enim ad regnum cælorum, quod idem promissit ijs, qui ipsum diligunt?

His magis obstupescatus Dionysius: Vndenam, inquit, tantam nactus fiduciam, & loquendi libertatem, tam audaci ore in nos inueheris? Quod verax sit, o Præses, is, qui dixit: Quando autem vos tradiderint regibus & præsidibus, ne solliciti sitis, quid loquamini: dabitur enim vobis in illo die os & sapientia, cui non poterunt contradicere omnes, qui vobis aduersantur. Propter hæc furiosè spirans Dionysius, & valde efferatus: At ego, inquit, igne exsiccabo linguæ tuæ fluentum, & protinus iuber candentibus obeliscis vri latera martyris. Eo autè ne minimum quiddè cedente, sed Christi auxilium inuocante, ignis ille Dionysij nõ repressit insaniam. Itaque cum ligno suspendisset athletam, latera obeliscis assata ferreis discerpit vnguibus: &, Videam, inquit, an Christus veniet opem tibi laturus. Atque ille quidem intensius Deum alloquebatur, & adhuc magis inuocabat nomen eius, quem desiderabat. Sed nec deos quidem Dionysij negligebat. ipsos enim cõtumelijs afficiebat & maledictis, hisque densis & crebris vulneribus vicissim sauciabat Præsidem. Dionysius autem erat animo valde perplexus, & multum suos insectabatur milites, quod non possent vnam linguam

quam vincere. Hinc procedebant vngues ad genas martyris: & scrutabantur maxillas, & dentes effodiebant, sed non poterant etiam labefactare turrin eius animi. Deinde ignis quidem subftrinitur, deducitur autem miles pietatis: & pedibus quidem in igne ingreditur, caput verò & barbam manu tenebant lictores, & pilos vellebant acerbissime. Tunc martyr videbatur quidem stare supra rosas: caput verò tam placidè præbebat, quam qui coronatur, & barbam, quam cui supplicatur: & experientia quidem sustinebat præsentia, animo autem erat paratus aduersus omnia supplicia. Sed ille quidem rursus conijcitur in carcerem.

Non multo autem interiecto tempore, cum de eo quoque spem abiecisset Dionysius, transit rursus ad Trophimum. Eum enim spes fallebat, fortasè illum esse lucifacurum, quem prius magis multauerat. Cum eum ergo è carcere curasset producendum: Si nec tantum, inquit, tempus relaxationis, ut muteris & conuertaris, persuasit, te omnino castigabunt bestia, qui es præditus ratione, & temultis exemplum facient, ut ex eo quod sis extrema passurus, alijs magnum lucrum concilies. Martyr autem: Idem ego tibi nunc sum Trophimus, inquit, immò verò eo, quod intercessit tempore effectus sum longè in pietate feruentior, ut qui seorsum apud me fuerim, & quam sim percepturus bona reputauerim. Perge ergò facere quicquid placet. nam ego quidem lubenter velim esse exemplo ijs, qui me sunt consecuturi, ut si me adspexerint, simile martyrium non deserant. Quid deinceps? Martyr rursus in ligno suspenditur, & ab vltimis corporis partibus totus discerpitur vnguibus: & candentibus obeliscis ei eruuntur oculi: & omni ex parte continuè ei admouentur machinae, ut videretur, an multiplici supplicio superaretur, & aliquid de sua remitteret constantia. Sed ille: Ago tibi gratias, Christe Saluator, dicebat, quod tibi placuerit, ut ego sacrificarem prima membra mei corporis, & offerrem tibi primitias totius sacrificij, qui me totum eram sacrificaturus pro te, & tuo glorioso nomine. Hæc dixit, dum ei eruerentur oculi. Et rursus traditus fuit in custodiam.

Breui interiecto tempore, Præses dato signo, & frequentissimo congregato theatro, in excelsa sede præsidet ipse princeps spectator, & cum Trophimum & Dorymedontem in medium produxisset, primum quidem in eos emittit vrsam fame prius validè deindustriã armatã. Illa autem, donè quidem appropinquasset martyribus, & cursu, & ira, & alijs fera erat & vrsa immanissima. Postquam autem propè venisset, oblita est natura, & famis, & os eis præbuit placidum & mansuetum, & ex diametro repugnans feritati Præsidis: & eius aurem tangente Dorymedonte, & sic eam ad se mouente, illa quidem eum reuerbatur. Præses autem feris omnibus agrestior, dicēs vrsam nimis esse mansuetam & humanam, in eos emisit pardum. Ipse autem illius quoque arguit crudelitatem, & vrsa vsus est magistra. Non enim impudenter insiliit, non toruis adspexit oculis, sed lingebat eorum tibias, & abstergebat sanie, & præse ferebat se eos honorare, & in omni habere reuerentia. Hæc circũstans quidem populus admirabatur, & inflammabatur ad pietatem. Qui autem theatrum coegerat Dionysius, non animaduertent se eos, qui aderant, contra se congregasse: & sui potius dedecoris spectatores, quam certaminis martyrum conuocasse. Propter quæ ipse magis efferabatur, & ei, qui curam gerebat bestiarum, mortem minabatur grauissimam. Ille autem timore affectus, leonem quoque immisit in martyres. Sed nec is fuit minus placidus, quam priores bestia. Contrà autem rem fecit præclaram in eum, qui illius curæ præerat. Nam ille quidem sensum, & caput deorsum inclinans, accedit ad sanctos: Is autem ipsum iritabat acriter exclamans, & exhortabatur aduersus sanctos. Leo autem in eum repente insiliens, lacerat & discerpit protinus.

Omni itaque spe abiecta, Dionysius eos condemnat, ut gladio eis mors afferatur: & ira percitus iubet carnificibus, ut irrumpentes in stadium, præclarorum martyrum capita amputarent. Tunc autem erat nonusdecimus Septembris. Et Christi martyres propter ipsum hunc finem affecuti, in illius manus suas tradiderunt animas. Martyrica autem eorum corpora cum magno studio, occultè tamen propter metum Præsidis, quidam spij sustulissent, & ea honorificè composuissent, deposuerunt, glorificantes patrem, & filium, & spiritum sanctum, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Sauissimi carnifices.

Miranda virtus martyris.

Cap. 13.

Rursus Trophimus mirè cruciatur.

Eruuntur eius oculi.

Cap. 14.

Vrsa mansuetè, immisit in martyres.

Item pardus.

Item leo.

Leo discerpit suū dominum.

Sancti martyres capite truncantur.

VITA SANCTI GOERICI EPISCOPI METENSIS ET CONFESSORIS, VT HABETVR IN VETV. *stissimo MS. codice Ecclesie Traiectensis, cui ea ferè ad verbum correspondet quæ est in Vincentij Speculi libro 24. cap. 74.*

Septēbris 19
S Goërici
patria.

Fit cæcus.
Iob 1.

Appareci
Angel^{us} mo
neus vt in
uist S. Ste
phanū Me
tus.

Recipit vi
sum & cor
poris suspi
tatem.

Fit Episco
pus Meten
sis.

Abstinētia
eius.

Translatio
corp^{is} S.
Arnulphi.

De hoc &
subsequēte
miraculo,
lega Vitam
S. Arnulphi
16 Augusti
circa hunc

Felix obi
tus eius.

ANCTVS Goëricus primò quidem miles egregius de Aquitania, corpore non voto seculi actibus seruies, cum apud Deum & homines in magna honestate floreret: licet quæ pacis sunt sectaretur, quâdocunquè tamen paganorum infestatio perurgebat, primus aciei militari se opponēs, barbaricam rabiem Dei fretus auxilio potentissimè deuincebat, & spolia amplissima reportabat. Deniquè subito oculorum & visus amissione percellitur, virtute tamen patiētiæ vndiquè munitus, Deo gratias agens dicebat: Sicut Domino placuit, ita factū est &c. Eo tempore regnabat in Gallia Theodobertus: in Metensi vrbe præsidebat pontifex beatus Arnulphus. Tunc sancto viro Goërico in silentio noctis quiescenti Angelus Domini affuit, dicens: Serue Dei excelsi, venit tempus quo mœror tuus in gaudium transferatur, quo etiam lux amissa tibi restituatur. Ergò Metensem ciuitatem aggredere, & limina beati Stephani deuotè ingredi, Deoque preces ibi funde, & recipies ilicò visum & totius corporis sospitatem. Arnulphus autem tibi charus amicus & propinquus ibi pontifex residet: cui spiritus sanctus te ilicò affuturum præmonstrabit, & quicquid Deus tibi impensurus est manifestabit. Expergefactus ergò vir sanctus, milites conuocauit, & de Aquitania ad præfatam urbem iter arripuit. Cui appropinquanti sanctus Arnulphus adfuit: & facta oratione, dataque benedictione, eum in domum induxit. Qui obrentu sancti Stephani visum & totius corporis sanitatem recepit plenissimam. Post hæc sanctus Arnulphus spiritali mentis intuitu videns Goëricum successorem sibi fore dignissimum, consentiente clero & populo, eum constituit: & diu desideratam eum petijt. Igitur Goëricus, qui alio nomine dicitur Albo, pastorali cura adstrictus, vocibus & moribus cæteros informabat. Et quoniam ante Episcopatum corpus distinctissimis ieiunijs attriuerat: enarrare fas non est quàm dura ieiunia cumulabat, quot etiam dies incubatus, vsque in diem alterum pertransibat: quantum biduanas & triduanas alacri vultu & mente abstinentias celebrabat. Defuncto autem sancto Arnulpho in eremo, eum beatus Goëricus assumptis Tullensi & Virdunensi Episcopis sanctum corpus ad sedem cui præfuerat transferret, sole ad occasum vergente, fortè villam iniqui & incesti hominis offenderant: quam intrare volentes sacrarum reliquiarum portitores, diuinitus retentè repenti subsistunt. Sanctus autem Arnulphus dum viueret, præfatum iniquum sæpè vt respiceret commonuit, nec quid efficere potuit: idcirco nunc eius hospitium subire contempsit. Quia verò nox imminēbat, & nulla alia villa tantæ multitudini apta præstò erat: orante sancto Goërico, affuit quidam diues, qui dixit: Est mihi præsidium in hac patria, vobis quidem non satis contiguū: sed noui ad cuncta necessaria præsentem Deum nostrum. Hoc autem sanctus audiēs, corpus sanctum illuc verti omnesque sequi imperat. Cerneret tantam in eundo esse velocitatem, vt quod vnus diei integri spatium vix peragi credere posses, duabus vel tribus horis implerem mirareris. Cumque ad villam peruenissent, ceruissæ parum se habere homo, ministris conferentibus, cõperit. Et iterum fide repletus, sancti Goërici meritis & precibus hoc committit. Qui nota præsidia petens, Deum suorum necessitatibus subuenire postulat. Tantaque populi multitudo ex paruo liquore (quod vix credibile est) abundantissimè est satiata. Quieuit autem in pace vir Domini xij. Calendas Octobris, quo die eius festum celebratur: ac tumulatus est in ecclesia Metensi.

VITA

VITA THEODORI ARCHIEPISCOPI CANTVARIENSIS, AVTHORE VENERABILI BEDA PRESBYTERO, LIB. 3. & 4. Historie Ecclesiasticæ Anglorum.

REGES Anglorum nobilissimi, Osui prouinciæ Nordan Humborum, & Ecgbert Cantuariorum, habito inter se consilio, quid de statu Ecclesiæ Anglorum esset agendum, (intellexerat enim veraciter Osui, quauis educatus à Scotis, quia Romana, esset catholica & Apostolica Ecclesia) assumpserunt cum electione & consensu sanctæ Ecclesiæ gentis Anglorum, virum bonum & aptum Episcopatu presbyterum, nomine Vuigardum de Clero Deus dedit Episcopi: & hunc Antistitem ordinandum, Romam miserunt: quatenus accepto ipse gradu Archiepiscopatus, catholicis per omnem Britanniam Ecclesijs Anglorum ordinare posset Antistites. Verum Vuigardus Romam perueniens, priusquam consecrari in Episcopum posset, morte præreptus est, & huiusmodi literæ Regi Osui Britanniam remissæ sunt.

Domino excellentissimo filio Osuio Regi Saxonum, Vitalianus Episcopus seruus seruorum Dei. Desiderabiles literas excellentiæ vestræ suscepimus, quas relegendes, cognouimus eius pijsimam deuotionem feruentissimumque amorem, quem habet propter beatam vitam: & quia dextera Domini protegente, ad veram & Apostolicam fidem sit conuersus, sperans vt sicut in sua gente regnat, ita & cum Christo in futuro conregnaturus sit. Benedicta igitur gens, quæ talem sapientissimum & Dei cultorem promeruit habere Regem: quia non solum ipse Dei cultor existit, sed etiam omnes subiectos suos meditatatur die ac nocte ad fidem catholicam atque Apostolicam pro suæ animæ redemptione conuertere. Quis enim audiens hæc suauiam, non lætetur: Quis non exultet & gaudeat in his pijs operibus? quia & gens vestra Christo omnipotenti Deo credidit secundum diuinorum prophetarum voces, sicut scriptum est in Esaia: In die illa radix Iesse, qui stat in signum populorum, ipsum gentes deprecabuntur. Et iterum: Audite in siluâ, & attendite populi delongè. Et post paululum: Parum, inquit, est vt mihi sis seruus ad suscitandas tribus Iacob, & facies Israël conuertendas: Dedi te in lucem gentium, vt sis salus mea vsque ad extremum terre. Et rursum: Reges videbunt, & consurgent principes, & adorabunt. Et post paululum: Dedi te in foedus populi, vt suscitares terram, & possideres hæreditates dissipatas, & diceret his qui vincti sunt, Exite: & his qui in tenebris, Reuelamini. Et rursum: Ego Dominus vocaui te in iustitia, & apprehendi manum tuam, & seruaui, & dedi te in lucem gentium, & in foedus populi, vt aperires oculos cæcorum, & educeres de conuisione vinctum, de domo carceris sedentem in tenebris.

Eccè excellentissime fili, quàm luce clarius est, non solum de vobis, sed etiam de omnibus prophetatarum gentibus, quod dicitur in Christo omnium conditor. Quamobrem oportet vestram celsitudinem, vt potè membrum existens Christi, in omnibus piam regulam sequi perenniter principis Apostolorum, siue in pascha celebrando, siue in omnibus, quæ tradiderunt sancti Apostoli Petrus & Paulus, qui duo luminaria cæli, illuminant mundum, sic doctrina eorum, corda hominum quocumque tidiè illustrat credentium.

Et post nonnulla, quibus de celebrando per orbem totum vno vero pascha loquitur: Hominem deniquè, inquit, docibilem, & in omnibus ornatum antistitem secundum vestrorum scriptorū tenorem, minimè valuimus hunc reperire pro longinquitate itin eris. Profecto enim dum huiusmodi apta repertaque persona fuerit, eum instructum ad vestram dirigemus patriam: vt ipse & viua voce, & per diuina oracula omni inimici zizaniam ex omni vestra insula cum diuino nutu eradict. Munuscula, à vestra celsitudine beato principi Apostolorū directâ, pro æterna eius memoria suscepimus, gratiasque ei agimus, ac pro eius incolumitate iugiter Deum deprecamur cum Christi clero. Itaque qui hæc obtulit munera, de hac subtractus est luce, sitisque ad limina Apostolorum: pro quo valdè sumus contristati, cum hîc esset defunctus. Veruntamen gerulis harum nostrarum literarum vestris missis, & beneficia sanctorum martyrum, hoc est, reliquias beatorum Apostolorum Petri & Pauli, & sanctorum

Magni cer-
re fecit an-
tiquitas Sa-
ctorum reli-
quias, quas
impj con-
temnunt.

Matth. 6.

Ex cap. 30.

Multi in An-
glia relabu-
rur in Echmi-
cismum.

Redeunt ad
fidem.

Lib. 4. cap. 1.

Adrianus in-
signis Ab-
bas recon-
Archiepi-
scopatum.

Item Andre-
as quidam
monachus.

martyrum Laurentij, Iohannis, & Pauli, & Gregorij, atque Pancratij fecimus dari, ve-
stra excellentia profecto omnia contradenda. Nam & coniugi vestra, nostrae dilectae
filiae, direximus per praefatos gerulos Crucem & clauem auream, habentem de sacra-
tissimis vinculis beatorum Petri & Pauli Apostolorum. De cuius pio studio cogno-
scentes, tantum cuncta sedes Apostolica vna nobiscum latatur, quantum eius pia
opera coram Deo flagrant & vernant. Festinet igitur, quaeumus, vestra celsitudo, vt
optamus, totam insulam suam Deo Christo dicare. Profecto enim habet protecto-
rem humani generis redemptorem Dominum nostrum Iesum Christum, qui ei cum-
cta prospera impartiet, vti nouum Christi populum coacernet, catholicam ibi &
Apostolicam constituens fidem. Scriptum est enim: Quaeite primùm regnum Dei &
iustitiam eius, & haec omnia adiacentur vobis. Nimirum enim quaerit & impetrabit,
& ei omnes suae insulae, vt optamus, subdentur. Paterno itaque affectu salutantes ve-
stram excellentiam, diuinam iugiter precamur clementiam, qua vos vestrosque
omnes in omnibus bonis operibus auxiliari dignetur, vt cum Christo in futuro re-
gnetis seculo. Incolumem excellentiam vestram gratia superna custodiat.

Eodem tempore prouinciae Orientalium Saxonum post Gvuidhelmum, praefere
Reges Sighere & Sebbi, quantum ipsi, Regi Merciorum Vulphere subiecti: quae videli-
cet prouincia cum praefate mortalitatis clade premeretur, Sighere cum sua parte po-
puli, relictis Christianae fidei sacramentis, ad apostasiam conuersus est. Nam & ipse
Rex, & plurimi de plebe, siue optimatibus, diligentes hanc vitam, & futuram non
quaerentes, siue etiam non esse credentes, coeperunt sana, quae derelicta erant, resta-
rare, & adorare simulacra, quasi per haec possent a mortalitate defendi. Porro socius
eius & cohaeres Regni eiusdem Sebbi, magna fidem perceptam cum suis omnibus
deuotione seruauit, & magna vitam fidelem felicitate compleuit.

Quod ubi Rex Vulphere comperit, fidem videlicet prouinciae ex parte prophana-
tam, misit ad corrigendum errorem, reuocandamque ad fidem veritatis prouinciam
Iarumannum Episcopum, qui successor erat Trumhere. Qui multa agens solertia, iux-
ta quod mihi presbyter, qui comes itineris illi, & cooperatore verbi extiterat, refere-
bat, (erat enim religiosus & bonus, vir longè lateque omnia peruagatus) & populum
& Regem praefatum ad viam iustitiae reduxit, adeo vt relictis siue destructis fanis aris-
que, quas fecerant, aperirent ecclesias, ac nomen Christi, cui contradixerant, confi-
teri gauderent, magis cum fide resurrectionis in illo mori, quam in perfidia sordibus
inter idola viuere cupientes. Quibus ita gestis, & ipsi sacerdotes doctoresque eorum,
domum redire latantes.

Anno memorato eclipsis solis, & mox sequentis pestilentiae, quo & Colman Epi-
scopus vnanimi catholicorum intentione superatus, ad suos reuersus est, Deus dedit
sextus Ecclesiae Dorouennensis Episcopus, obiit pridie Iduum Iuliarum. Sed & Er-
conbert Rex Cantuariorum, eodem mense ac die defunctus, Ecgberto filio sedem
regni reliquit, quam ille susceptam per nouem annos tenuit. Tunc cessante non pau-
co tempore Episcopatu, missus est Romam ab ipso simul & a Rege Nordan Hum-
brorum Osui, vt iam diximus, Vuighart presbyter, vir in Ecclesiasticis disciplinis do-
ctissimus, de genere Anglorum, petentibus pro Ecclesia Anglorum Episcopum ordi-
nari, missis pariter Apostolico Papae donarijs, & aureis atque argenteis vasis non
paucis. Qui ubi Romam peruenit, cui sedi Apostolicae tempore illo Vitalianus praer-
erat, postquam itineris sui causam praefato Papae Apostolico patefecit, non multo
post & ipse, & omnes penè, qui cum eo aduenerant socij, pestilentia superueniente,
deleti sunt.

At Apostolicus Papa, habito de his consilio, quaesuit sedulus, quem Ecclesiae An-
glorum Archiepiscopum mitteret. Erat autem in monasterio Niridiano, quod est
non longè a Neapoli Campaniae, Abbas Adrianus, vir natione Apher, sacris literis
diligenter imbutus, monasterialibus simul & Ecclesiasticis disciplinis institutus,
Graecae pariter & Latinae linguae peritissimus. Hunc ad se accitum Papa iussit, Epi-
scopatu accepto in Britanniam venire. Qui indignum se tanto gradu respondens,
ostendere posse se dixit alium, cuius magis ad suscipiendum Episcopatum & erudi-
tio conueniret, & aetas. Cumque monachum quendam de vicino virginum mona-
sterio, nomine Andream, Pontifici offerret, hic ab omnibus, qui cum nouere, dignus
Episcopatu iudicatus est. Verum pondus corporeae infirmitatis, nè Episcopus fieri
posset, obstitit. Et rursum Adrianus ad suscipiendum Episcopatum actus est. Qui petijt indu-

inducias, si forte alium, qui ordinaretur Episcopus, ex tempore posset inuenire.

Erat ipso tempore Romae monachus Adriano notus, nomine Theodorus, natus in Tharso Ciliciae, vir & seculari & diuina literatura Graecae & Latinae instructus, pro-
bus moribus, & aetate venerandus, id est, annos habens aetatis sexaginta sex. Hunc of-
ferens Adrianus Pontifici, vt Episcopus ordinaretur, obtinuit, his tamen conditio-
nibus interpositis, vt ipse eum perduceret in Britanniam, eò quod iam bis partes Gal-
liarum diuersis ex causis adisset, & ob id maiorem huius itineris peragendi notitiam
haberet, sufficiensque esset in possessione hominum priorum: & vt ei doctrinae
cooperator existens, diligenter attenderet, nè quid ille contrarium veritati fidei, Gre-
corum more, in Ecclesiam, cui praesesset, introduceret. Qui subdiaconus ordinatus,
quatuor expectauit menses, donec illi coma cresceret, quò in coronam tonderi pos-
set. Habuerat enim tonsuram more Orientalium sancti Pauli Apostoli. Qui ordina-
tus est à Vitaliano Papa anno Dominicae incarnationis sexcentesimo sexagesimo-
octauo, sub die septimo Calendarum Aprilium Dominica. Et ita vna cum Adriano
sexto Calendas Iunias in Britanniam missus est.

Qui cum pariter per mare ad Massiliam, ac deinde per terram Arelatem perue-
nissent, & tradidissent Iohanni Archiepiscopo ciuitatis illius scripta commendatitia
Vitaliani Pontificis, retenti sunt ab eo, quousque Ebroinus Maior domus regiae copi-
am pergeri quoque vellent, tribuit eis. Qua accepta, Theodorus profectus est ad
Agilbertum Parisiorum Episcopum, & ab eo benigne susceptus, & multo tempore
habitus est: Adrianus vero perrexit primùm ad Emme Senonum, & postea ad Pha-
raonem Meldorum Episcopos: & bene cum eis diutius fuit. Coegerat enim eos im-
minens hyems, vt vbiunque potuissent, quieti manerent. Quod cum nuncij certi
narrassent Regi Ecgberto, scilicet Episcopum, quem petierant à Romano Antistite,
in Regno Francorum esse, misit illud continuo Redfridum praefectum suum ad addu-
cendum eum. Quò cum venisset, assumpsit Theodorum cum Ebroini licentia, & per-
duxit eum ad portum, cui nomen est Quentauiuc: vbi fatigatus infirmitate, aliquan-
tisper moratus est. Et cum conalescere coepisset, nauigauit in Britanniam. Adrianum
autem Ebroinus retinuit, quoniam suspicabatur eum habere aliquam legationem
Imperatoris ad Britanniae Reges aduersum Galliae regni, cuius tunc ipse maximam
curam gerebat. Sed cum tale nihil illum habere vel habuisse veraciter comperisset,
absoluit eum, & post Theodorum ire permisit. Qui statim vt ad illum venit, dedit ei
monasterium beati Petri Apostoli, vbi Archiepiscopi Cantiae sepeliri solent. Prae-
perat enim Theodoro abeunti Dominus Papa Apostolicus, vt in dioecesi sua prou-
deret & daret ei locum, in quo cum suis apud degere potuisset.

Peruenit autem Theodorus ad ecclesiam suam secundo, postquam consecratus
est, anno, die sexto Calendarum Iuniarum Dominica: & fecit in ea annos viginti &
vnum, menses tres, dies vigintisex. Moxque peragrata Insula tota, quaquaersum
Anglorum gentes morabantur, (nam & libentissimè ab omnibus suscipiebatur, atque
audiebatur) rectum viuendi ordinem, ritum celebrandi paschae canonicum, per omnia
comitante & cooperante Adriano, disseminabat. Isque primus erat in Archiepisco-
pis, cui omnis Anglorum Ecclesia manus dare consentiret. Et quia literis sacris, simul
& secularibus, vt diximus, abundanter ambo erant instructi, congregata discipulo-
rum caterua, scientiae salutaris quotidie flumina, irrigandis eorum cordibus emana-
bant: ita vt etiam Metricae artis, Astronomicae & Arithmeticae Ecclesiasticae discipli-
nam, inter sacrorum apicum volumina suis auditoribus contraderent. Indicio est,
quòd vsque hodie supersunt de eorum discipulis, qui Latinam Graecamque linguam
aque vt propriam, in qua nati sunt, norunt. Neque vnquam prorsus, ex quo Britan-
niam petierunt Angli, feliciora fuisse tempora, dum fortissimos Christianosque ha-
bentes Reges, cunctis Barbaris nationibus essent terrori, & omnium vota ad nuper
audita caelestis regni gaudia pendere: & quicumque lectionibus sacris cuperent
erudiri, haberent in promptu magistrum qui docerent. Sed & sonos cantandi in ec-
clesia, quos eatenus in Cantia tantum nouerant, ab hoc tempore per omnes An-
glorum Ecclesias discere coeperunt: Primusque, excepto Iacobo, de quo supra dixi-
mus, cantandi magister Nordan Humbrorum Ecclesiae Eddi cognomento Stepha-
nus fuit, inuitatus de Cantia à reuerendissimo viro Vuilfrido, qui primus inter Epi-
scopos, qui de Anglorum gente essent, catholicum viuendi morem Ecclesiae Anglo-
rum tradere didicit.

Theodorus
monachus
ordinatur
Romae Ar-
chiepisco-
pus Cantua-
riensis.

Agilbertus
Parisien-
sis
Episcopus.

Ex cap. 2.
Theodorus
venit ad se-
dem suam
Cantuari-
ensem.

Felicissima
Britannia
tempora.

Itaque

Theodorus
reprehendit
Episcopum
non ritè co-
secratum.

Putta Epi-
scopus Ro-
fenfis.
Cap. 4.

Construitur
monasteri-
um in vitula al-
ba.

Item aliud
in Hibernia
Magio no-
mine seu Lu-
iugeo.

Cap. 5.

Osui Re-
gis mors.

Synodus
Britannia,
vel Anglia.

Itaque Theodorus perlustrans vniuersa, ordinabat locis opportunis Episcopos, & ea, quæ minùs perfecta reperit, his quoque iuuantibus corrigebat. In quibus & Ceadda Episcopum cum argueret non fuisse ritè consecratum, respondens ipse voce humilima, dixit: Si me, inquit, nōsti Episcopatum non ritè suscepisse, libenter ab officio discedo: quippè qui neque me vnquam hoc esse dignum arbitrabar, sed obedientiæ causa iustus subire, quamuis indignus, consensi. At ille audiens responsionem eius humilitatem, dixit non eum Episcopatum dimittere debere: sed ipse ordinationem eius denuò catholica ratione consummauit. Eo autem tempore, quo defuncto Deufdedit, Dorouernensis ecclesiæ Episcopus quærebatur, ordinandusque mittebatur, Vuilfridus quoque de Britannia in Galliam ordinandus est missus. Et quoniam ante Theodorum redijt, ipse etiam in Cantia presbyteros & diaconos, vsque dum Archiepiscopus ad sedem suam perueniret, ordinabat. At ipse veniens, mox in ciuitate Rhofi, vbi defuncto Damiano, Episcopatus iam diu cessauerat, ordinauit virum magis Ecclesiasticis disciplinis institutum, & vitæ simplicitate contentum, quam in seculi rebus strenuum, cui nomen erat Putta, maxime autem modulandi in ecclesiæ more Romanorum, quem à discipulis Papæ Gregorij didicerat, peritum.

Interea Colmanus, qui de Scotia erat Episcopus, relinquens Britanniam, tulit se cum omnes, quos in Lindisfarorum insula congregauerat Scotos: sed & de gente Anglorum viros circiter triginta, qui vtrique monachicæ cōuersationis erant studij imbuti: Et relictis in ecclesia sua aliquot fratribus, primò venit ad insulam Hu, vnde erat ad prædicandum verbum Dei Anglorum genti destinatus. Deinde secessit ad insulam quandam parua, quæ ad Occidentalem plagam ab Hibernia procul secreta, sermone Scotico Inhisbouinde, id est, insula vitulæ albæ, nuncupatur. In hanc ergo perueniens, construxit monasterium, & monachos inibi, quos de vtraque natione collectos adduxerat, collocauit. Qui cum inuicem concordare non possent, eò quòd Scoti tempore æstatis, quo fruges erant colligendæ, relicto monasterio, per loca sibi nota vagarentur: at verò hyeme succedente, redirent, & his, quæ Angli præparauerant, communiter vti desiderabant: quæsiuit Colmanus huic dissensionem remedium, & circumiens omnia propè vel longè, inuenit locum in Hibernia insula aprum monasterio construendo, qui lingua Scotorum Magio nominatur: emitque partem eius non grandem ad construendum ibi monasterium à Comite, ad cuius possessionem pertinebat, ea conditione addita, vt pro ipso etiam, qui eis locum commodaret, consistentes ibi monachi Domino preces offerrent. Et constructo statim monasterio, iuuante etiam Comite, & vicinis omnibus, Anglos ibidem collocauit, relictis in præfata insula Scotis. Quod videlicet monasterium vsque hodiè ab Anglis tenetur incolis. Ipsum nanque est, quod nunc grande de modico effectum, Iniugeo consuetè vocatur: & conuersis iam dudum ad meliora instituta omnibus, egregium examen continet monachorum, qui de prouincia Anglorum ibidem collecti, ad exemplum venerabilium patrum sub regula & Abbate canonico in magna continentia & sinceritate proprio labore manuum viuunt.

Anno Dominicæ incarnationis sexcentesimo septuagesimo, qui est annus secundus, ex quo in Britanniam venit Theodorus, Osui Rex Nordan Humborum pressus est infirmitate, qua & mortuus est anno ætatis suæ quinquagesimo octauo: qui intantum eo tempore tenebatur amore Romanæ & Apostolicæ institutionis, vt si ab infirmitate saluaretur, etiam Romam venire, ibique ad loca sancta vitam finire disponeret: Vuilfridumque Episcopum ducem sibi itineris fieri, promissa non parua pecuniarum donatione, rogaret. Qui defunctus die decimoquinto Calendarum Martiarum, Ecgfridum filium regni hæredem reliquit. Cuius anno regni tertio Theodorus cogit Concilium Episcoporum vnà cum eis, qui canonica patrum statuta diligenter, & nōssent, magistris ecclesiæ pluribus. Quibus pariter congregatis, diligenter ea quæ vnitati pacis Ecclesiasticæ congruerent, eo, quo pontificem decebat, animo cecepit obseruanda docere. Cuius synodicæ actionis talis textus est:

In nomine Domini Dei & Saluatoris nostri Iesu Christi, regnante in perpetuum ac gubernante suam Ecclesiam eodem Domino nostro Iesu Christo, placuit conuenire nos iuxta morem canonum venerabilium, tractaturos de necessarijs Ecclesiæ negocijs. Conuenimus autem die quarta decima mensis Septembris, in dictione prima, in loco, qui dicitur Herudford. Ego quidè Theodorus, quamuis indignus, ab Apostolica Sede destinatus Dorouernensis ecclesiæ Episcopus, & confacerdos ac frater noster

noster reuerendissimus Bisi Orientalium Anglorum Episcopus, affuimus: cum quibus etiam frater & confacerdos noster Vuilfridus Nordan Humborum gentis Episcopus, per proprios legatarios affuit. Affuerunt & fratres & confacerdotes nostri Putta Episcopus Castellum Cantuariorum Rhofescestir, Leutherius Episcopus Occidentalium Saxonū, Vuinfridus Episcopus prouinciæ Mericorum. Cumque in vnum conuenientes, iuxta ordinem quique suum refedissemus: Rogo, inquam, dilectissimi fratres, per timorem & amorem redemptoris nostri, vt in communi omnes pro nostra fide tractemus, vt queque decreta ac diffinita sunt à sanctis ac probabilibus patribus, incorruptè ab omnibus nobis seruentur.

Hæc & alia complura, quæ ad charitatem pertinebant, vnitatemque Ecclesiæ conseruandam, prosequutus sum. Cumque explissem prolocutionem, interrogavi vnumquemque eorum per ordiē, si consentirent ea, quæ à patribus canonicè sunt antiquitus decreta, custodire. Ad quod omnes confacerdotes nostri respondentes dixerunt: Optimè omnibus placet, quæ diffiniēunt sanctorum canonum patrum, nos quoque omnes alacri animo libentissimè seruare. Quibus statim protuli eundem librum canonum, & ex eodem libro decem capitula, quæ per loca notaueram, quæ maxime nobis necessaria sciebam, illis coram ostendi, & vt hæc diligentius ab omnibus susciperentur, rogavi.

Primum capitulum, vt sanctum diem paschæ in commune omnes seruemus Dominica post quartam decimam lunam primi mensis. Secundum, vt nullus Episcoporum parochiam alterius inuadat, sed contentus sit gubernatione creditæ sibi plebis. Tertium, vt quæque monasteria Deo consecrata, nulli Episcoporum liceat ea in aliquo inquietare, nec quicquam de eorum rebus violenter abstrahere. Quartum, vt ipsi monachi non migrent de loco ad locum, hoc est, de monasterio ad monasterium, nisi per missionem proprii Abbatis: sed in ea permaneant obedientia, quam tempore suæ conuersionis promiserunt. Quintum, vt nullus clericorum relinquens proprium Episcopum, passim quolibet discurrat, neque alicubi veniens absque commendatitijs literis sui præsulis suscipiatur. Quod si semel susceptus est, & noluerit inuitatus redire, & susceptor, & is qui susceptus est, excommunicationi subiacebit. Sextum, vt Episcopi atque clerici peregrini contenti sint hospitalitatis munere oblato: nullique eorum liceat vllum officium sacerdotale absque permisso Episcopi, in cuius parochia esse cognoscitur, agere. Septimum, vt bis in anno synodus congregetur. Sed quia diuersæ causæ impediunt, placuit omnibus in commune, vt Calendis Augusti in loco, qui appellatur Cloueshooh, semel in anno congregetur. Octauum, vt nullus Episcoporum se præferat alteri per ambitionem, sed omnes agnoscant tempus & ordinem consecrationis suæ. Nonum capitulum in commune tractatum est, vt plures Episcopi, crescente numero fidelium, augerentur. Sed de hac re ad præfens silentium. Decimum pro coniugijs, vt nulli liceat nisi legitimum habere connubium: nullus incestum faciat, nullus coniugem propriam, nisi, vt sanctum Euangelium docet, fornicationis causa relinquat. Quod si quisquam propriam expulerit coniugem, legitimo sibi matrimonio coniunctam, si Christianus esse rectè voluerit, nulli alteri copuletur, sed ita permancat, aut propriæ reconcilietur coniugi.

His itaque capitulis in commune tractatis ac diffinitis, vt nullum deinceps ab aliquo nostrum oriatur contentionis scandalum, aut alia pro alijs diuulgentur, placuit vt quæque diffinita sunt, vnusquisque nostrum manus propriæ subscriptione confirmet. Quisquis igitur contra hanc sententiam iuxta decreta canonum, nostra etiam confessione ac subscriptione manus nostræ confirmatam, quoquo modo minuerit, eamque infringere tentauerit, nouerit se ab omni officio sacerdotali & nostra societate separatam. Diuina nos gratia in vnitatem sanctæ Ecclesiæ suæ viuentes, custodiat incolumes.

Facta autem est hæc synodus anno ab incarnatione Domini sexcentesimo septuagesimo tertio: quo anno Rex Cantuariorum Ecgbert mensè Iulio obierat, succedente in regnum fratre Lothere, quod ipse annos vndecim & menses septem tenuit. Bisi autem Episcopus Orientalium Anglorum, qui in præfata synodo fuisse perhibetur, ipse erat successor Bonifacij, vir multæ sanctitatis & religionis. Nam Bonifacio post decem & septem annos Episcopatus sui defuncto, Episcopus pro eo, Theodoro ordinante, factus est. Quo adhuc superstitē, sed grauissima infirmitate ab administrando Episcopatu prohibito, duo sunt pro illo Acci & Baduine electi & consecrati Episcopi.

Decreta san-
ctorum pa-
trum ser-
uanda.

X. Canones
sanctorum
patrum.

Matth. 5.
Repulsa co-
iugis propter
adulterium,
nō est alteri
copulanda.

Nota pena
eorum, qui
sacros cano-
nes violant.

Cap. 6. Vulfrius Episcopus propter inobedientiam deponitur.

Cap. 7.

Ceadualla Rex obit Romae.

Edilredus rex vastat ecclesias & monasteria.

Vulfrius Episcopus pellitur e sede sua.

Cap. 17. Synodus Anglie Episcoporum.

pi. Ex quo vsque hodie prouincia illa duos habere solet Episcopos.

Non multo post hæc elapso tempore, offensus à Vulfrius Merciorum Episcopo per meritum cuiusdam inobedientie Theodorus Archiepiscopus, deposuit eum de Episcopatu, post annos accepti Episcopatus non multos, & in loco eius ordinavit Episcopum Sexuulfum, qui erat constructor & Abbas monasterij, quod dicitur Medeshamstedi, in regione Giruiorum. Depositus verò Vulfrius, redijt ad monasterium suum, quod dicitur Aetbearne, ibique in optima conuersatione vitam finiuit.

Quarrus Occidentalium Saxonum Antistes Eleutherius fuit: siquidem primus Birinus, secundus Agilbertus, tertius extitit Vini. Cumque mortuus esset Conualch, quo regnante idem Eleutherius Episcopus factus est, acceperunt subreguli regnum gentis, & diuisum inter se tenuerunt annis circiter decem. Ipsiisque regnantibus, defunctus est ille, & Episcopatu functus Hæddi, qui pro eo consecratus est à Theodoro in ciuitate Londonia: cuius Episcopatus tempore deuictis atque amotis subregulis, Ceadualla suscepit imperium. Et cum duobus annis hoc tenuisset, tandem superni regni amore compunctus, reliquit, eodem adhuc præfule ecclesiam gubernante: ac Romam abiens, ibi vitam finiuit.

Anno Dominicæ incarnationis sexcentesimo septuagesimo septimo, cum Edilred Rex Merciorum, adducto maligno exercitu Cantiam vastaret, & ecclesias ac monasteria sine respectu pietatis, vel diuini timoris, foedaret, ciuitatem quoque Rhof, in qua erat Putta Episcopus, quantum eo tempore absens, communi clade absumpsit. Quod ille ubi comperit, ecclesiam videlicet suam rebus ablatis omnibus depopulatam, diuertit ad Sexuulfum Merciorum Antistitem, & accepta ab eo possessione ecclesie cuiusdam, & agelli non grandis, ibidem in pace vitam finiuit, nil omnino de restaurando Episcopatu suo agens, quia magis in Ecclesiasticis, quam in mundanis rebus erat industrius: sed in illa solum ecclesia Deo seruiens, & ubicunque rogabatur, ad docenda Ecclesiastica carmina diuertens. Pro quo Theodorus in ciuitate Rhofi Vuilhelmum consecrauit Episcopum. Sed illo post non multum temporis præ inopia rerum ab Episcopatu decedente, atque ad alia loca secedente, Gebmundum pro eo substituit Antistitem.

Anno Dominicæ incarnationis sexcentesimo septuagesimo octauo, qui est annus Imperij Regis Ecgridi octauus, apparuit mense Augusto stella, quæ dicitur cometa, & tribus mensibus permanens, maturitatis horis oriebatur, excelsum radiantis flammæ quasi columnam præferens. Quo etiam anno orta inter ipsum Regem Ecgridum, & reuerendissimum Antistitem Vulfridum dissensione, pulsus est idem Antistes à sede sui Episcopatus, & duo in locum eius substituti Episcopi, qui Nordan Humborum genti præfessent: Bosa videlicet, qui Deirorum: & Eata, qui Berniorum prouinciam gubernaret: hic in ciuitate Eboraci, ille in Hagustaldensi sive in Lindstarnensi ecclesia cathedram habens Episcopalem, ambo de monachorum collegio in Episcopatus gradum adsciti. Cum quibus & Eadhedus in prouinciam Lindisfarorum, quam nuperrimè Rex Ecgridus, superato in bello & fugato Vulfhere, obtinuerat, ordinatur Episcopus: Et hunc primum eadem prouincia proprium accepit præfulem, secundum Edeluinum, tertium Eadgariuum, quartum Cumberthum, quem in præfenti habet: habebat enim ante Eadhedum Antistitem Sexuulfum, qui etiam Merciorum, & mediterraneorum Anglorum simul Episcopus fuit. Vnde & expulsus de Lindisfi, in illarum prouinciarum regimine permansit. Ordinati sunt autem Eadhed, Bosa & Eata Eboraci ab Archiepiscopo Theodoro: qui etiam post tres abfessionis Vulfriidi annos, horum in numero duos addidit Antistites, Tumbertum ad ecclesiam Hagustaldensem, remanente Eata ad Lindisfarnensem, & Trumuinum ad prouinciam Pictorum, quæ tunc temporis Anglorum erat imperio subiecta. Eadhedum de Lindisfi reuersum, eò quòd Edilredus prouinciam recepisset, Rhipensie ecclesie præfecit.

His temporibus audiens Theodorus fidem Ecclesie Constantinopoli per heresim Eutychetis multum esse turbamam, & Ecclesias Anglorum, quibus præerat, ab huiusmodi labe immunes perdurare desiderans, collecto venerabilium sacerdotum, doctorumque plurimorum cœtu, cuius essent fidei singuli, sedulus inquirebat, omniumque vnanimem in fide catholica reperit consensum. Et hunc synodalibus literis ad instructionem memoriamque sequentium commendare curauit. Quarum videlicet literarum istud exordium est:

In

In nomine Domini Iesu Christi Saluatoris, imperantibus dominis pijsissimis nostris, Ecgrido Rege Humbronensium, anno decimo regni eius, sub die decimo quinto Calendarum Octobris, Indictione octaua: & Edilredo Rege Mercinensium, anno sexto regni eius: & Alduulfo Rege Estranglorum, anno decimo septimo regni eius: & Lodthario Rege Cantuariorum, regni eius anno septimo: præfidente ipso Theodoro, gratia Dei Archiepiscopo Britannie insule, & ciuitatis Dorouernis, vna cum eo sedentibus cæteris Episcopis Britannie insule, viris venerabilibus, propositis sacrosanctis Euangelij, in loco, qui Saxonico vocabulo Hedtsfeld nominatur, pariter tractantes, fidem rectam & orthodoxam exposuimus, sicut Dominus noster Iesus incarnatus tradidit discipulis, qui præfentialiter viderunt & audierunt sermones eius: atque sanctorum patrum tradidit symbolum: & generaliter omnes sancti docuerunt & vniuersales synodi, & omnis probabilius catholice Ecclesie Doctorum chorus. Hos itaque sequentes nos pie atque orthodoxè, iuxta diuinitus inspiratam doctrinam eorum professi, credimus consonanter & confitemur secundum sanctos patres, propriè & veraciter, patrem & filium, & spiritum sanctum Trinitatem in vnitatem consubstantialem, & vnitatem in Trinitate: hoc est, vnum Deum in tribus subsistentijs vel personis consubstantialibus, æqualis gloriæ & honoris. Et post multa huiusmodi, quæ ad rectæ fidei confessionem pertinebant, hæc quoque sancta synodus suis literis addidit:

Suscipimus sanctas & vniuersales quinque synodos beatorum & Deo acceptabilium patrum, id est, qui in Nicæa congregati fuerunt, trecentorum decem & octo, contra Arrium impijsimum & eiusdem dogmata: Et in Constantinopoli centum quinquaginta contra vesaniam Macedonij & Eudoxij, & eorum dogmata: Et in Epheso primo ducentorum contra nequissimum Nestorium, & eiusdem dogmata: Et in Chalcedone ducentorum & triginta contra Eutychem & Nestorium, & eorum dogmata: Et iterum in Constantinopoli quinto congregati sunt concilio, in tempore Iustiani minoris contra Theodorum & Theodoretum & Iba epistolas & eorum dogmata, contra Cyrillum. Et paulopost: Et synodum, quæ facta est in Vrbe Romæ in tempore Martini Papæ beatissimi, indictione octaua, Imperante Constantino pijsissimo anno nono. Suscipimus & glorificamus Dominum nostrum Iesum Christum, sicut isti glorificauerunt, nihil addentes vel subtrahentes, & anathematizamus corde & ore, quos anathematizauerunt: & quos susceperunt, suscipimus, glorificantes Deum patrem sine initio, & filium eius vnigenitum, ex patre generatum ante secula, & spiritum sanctum procedentem ex patre & filio inenarrabiliter, sicut prædicauerunt hi, quos memorauimus supra, sancti Apostoli, & prophete, & doctores. Et nos omnes subscribimus, qui cum Theodoro Archiepiscopo fidem catholicam exposuimus.

Intererat huic synodo, pariterque catholice fidei decreta firmabat, vir venerabilis Iohannes Archicantor ecclesie sancti Apostoli Petri, & Abbas monasterij beati Martini, qui nupèr venerat à Romæ per iussionem Papæ Agathonis, duce reuerendissimo Abbate Bischo, cognomine Benedicto. Cum autem idem Benedictus construxisset monasterium Britannie in honorem beatissimi Apostolorum Principis, iuxta ostium fluminis Vuyri, venit Romam cum cooperatore ac socio eiusdem operis Ceolfrido, qui post ipsum eiusdem monasterij Abbas fuit, (quod & antè sapius facere consueuerat) atque honorificè à beatæ memoriæ Papa Agathone susceptus est: petijtque & accepit ab eo munimentum libertatis monasterij, quod fecerat, epistola priuilegij ex autoritate Apostolica firmatum, iuxta quod Ecgridum Regem voluisse, ac licentiam dedisse nouerat: quo concedente, & possessionem terræ largiente, ipsum monasterium fecerat. Accepit & præfatum Iohannem Abbatem in Britanniam perducendum, quatenus in monasterio suo cursum canendi annum, sicut ad sanctum Petrum Romæ agebatur, edoceret. Egitque Abbas Iohannes, vt iussionem acceperat Pontificis, & ordinem videlicet, & ritum canendi ac legendi vna voce præfati monasterij Cantores edocendo, & ea, quæ totius anni circulus in celebratione dierum festorum poscebat, etiam literis mandando: quæ hæc tunc in eodem monasterio scripta, & à multis iam sunt circumquaque transcripta.

Non solum autem idè Iohannes ipsius monasterij fratres docebat, verum de omnibus penè eiusdem prouincie monasterijs ad audiendum eum, qui cantandi erant petiti, confluebant. Sed & ipsum per loca, in quibus doceret, multi inuitare curabant.

Gg

Ipsc

Licetæ Synodica.

V. Synodi generalis.

Processio Spiritus sancti ex patre & filio. Cap. 8.

Monasterij S. Petri constructum.

Nota de annuo canendi cursu.

Synodus Martini Papae.

Cura Agathonis Papae de ecclesia Dei.

Cap. 21.

Pacis reconciliator S. Theodorus.

Ex lib. 5. cap. 8.

Obitus Theodori Episcopi.

Eccli. 44.

Epitaphium eius.

Ipsè autem, excepto cantandi vel legendi munere, & aliud in mandatis ab Apostolico Papa acceperat, ut cuius esset fidei Anglorum Ecclesia, diligenter edisceret, Romanique rediens referret. Nam & synodum beati Papae Martini, centum quinque Episcoporum consensu, non multò antè Romae celebratam, contra eos maxime, quae vnam in Christo operationem & voluntatem praedicabant, secum veniens attulit, & que in praefato religiosissimi Abbatis Benedicti monasterio transcribendam commendavit. Tales namque eo tempore Constantinopolitanae Ecclesiae fidem multum turbaverant. Sed Domino donante, proditiam tunc & victi sunt. Undè volens Agatho Papa, sicut in alijs provincijs, ita etià in Britannia, qualis esset status Ecclesiae, quomodo ab hereticorum contagijs castus, ediscere, hoc negotium reverendissimo Abbati Iohanni, in Britanniam destinato, iniunxit. Quamobrem collecta pro hoc in Britannia synodo, quam diximus, inuenta est in omnibus fides catholica inviolata, datumque illi exemplar eius Romam perferendum. Verùm ille patriam revertens, non multo post, quam Oceanum transijt, arreptus infirmitate, ac defunctus est, corpusque eius ab amicis propter amorem sancti Martini, cuius monasterio praeerat, Turonis delatum, atque honorificè sepultum est. Nam & benigno ecclesiae illius hospitio, cum in Britanniam iret, exceptus est, rogatusque multum à fratribus, ut Romam revertens, illo itinere revertetur, atque ad eam diuerneret ecclesiam. Denique ibidem adiutores itineris & iniuncti operis accepit, à quibus, etsi in itinere defunctus est, nihilominus exemplum catholicae fidei Anglorum, Romanam perlatum est, atque ab Apostolico Papa, omnibusque, qui audire vel legere, gratantissime susceptum.

Anno Ecgfridi nono, conferto graui praelio inter ipsum & Edilredum Regem Merciorum iuxta fluuium Treanta, occisus est Elbuini frater Regis Ecgfridi, iuuenis ciciter decem & octo annorum, utriusque provinciae multum amabilis. Nam sororem eius, quae dicebatur Osthridi, Rex Edilred habebat uxorem. Cumque materies belli acrioris, & inimicitiae longioris inter Reges populosque feroces videretur exorta, Theodorus Deo dilectus Antistes, diuino fretus auxilio, salutifera exhortatione ceptum tanti periculi funditus extinguit incendium, aded ut pacatis alterutrum Regibus ac populis, nullius animae hominis pro interfecto Regis fratre, sed debita solummodo multa pecuniae Regi vltori daretur. Cuius foedera pacis multo exinde tempore inter eosdem Reges eorumque regna durarunt.

Anno autem post hunc, quo Cedualla Romae defunctus est, proximo, id est, sexcentesimo nonagesimo incarnationis Dominicae, Theodorus beatae memoriae Archiepiscopus, senex & plenus dierum, id est, annorum octoginta & octo, defunctus est. Quem se numerum annorum fuisse habiturum, ipse iam dudum somnij revelatione edoctus, suis praedicere solebat. Mansit autem in Episcopatu annis viginti duobus, sepultusque est in ecclesia sancti Petri, in qua omnium Episcoporum Dorouenensium sunt corpora deposita. De quo vna cum consortibus eiusdem sui gradus, rectè & veraciter dici potest, quia corpora ipsorum in pace sepulta sunt, & nomen eorum viuet in generatione & generationem.

Vt enim breuiter dicam, tantum profectus spiritalis, tempore praesulatus illius Anglorum Ecclesiae, quantum nunquam antea potuere, ceperunt. Cuius personam, vitam, aetatem & obitum, Epitaphium monumenti ipsius, versibus heroicis triginta & quatuor palam ac lucidè cunctis illò venientibus pandit. Quorum primi sunt hi:

Hic facer in tumba pausat cum corpore praesul,
 Quem Theodorum nunc lingua Pelasga vocat.
 Princeps Pontificum, felix, summusque sacerdos,
 Limpida discipulis dogmata disseruit. Vltimi autem hi:
 Nanque diem nonamdecimam Septembris habebat,
 Cum carnis claustra spiritus egreditur.
 Alma noua scandens felix consortia vitae,
 Ciuibus Angelicis iunctus in arce poli.

MARTYRIUM S. Eustachij, vxoris & filiorum eius, quorum natalis in vigesimum diem Septembris incidit, quarat lector in sexto Tomo secundo Nouembris. Martyrium verò Fausti & Euilafij in primo Tomo sexta Februarij.

COM

DE S. MATTHEO APOSTOLO ET EVANGELISTA. 351
 COMMEMORATIO SANCTI APOSTOLI
 ET EVANGELISTAE MATTHAEI, AVTHORE
 Simeone Metaphraste.

praeceptum illud, quod ab eo, qui nos formauit, iniunctum nobis fuit, seruare voluissimus, beata illa paradisi habitatione & vita frui nobis licuisset, omniaque corporea commoda negligentes, solis diuinis rebus mentem occupatam haberemus, ac eas assiduis cogitationibus semper meditaremur. Cum verò ille, qui à diuina familiaritate, simul atque à gloria excidit, in qua prius erat, generi humano inuideret, ob idque ad suam ruinam secum vna omnibus machinis illud praecipitare studeret, auctor fuit homini, ut primi illius praeccepti obliuisceretur. Itaque homo ipse, qui omnium primus à Deo formatus est, miserabili quodam modo, pro dolor, paradiso priuatus fuit. Non tamen ipsius, qui nos formauit, benignitas patiebatur, ut ad tantam ruinam prolapsi despiceremur, neque ut, prima illa dignitate amissa, tam ignobili statu condemnati relinqueremur.

Ille igitur ipse, qui ab initio cum patre semper fuit, qui coaeternus est, ex paterno sinu descendens, seipsum exinaniuit, & propter humani generis salutem, matrem Virginem subiit, carnem gestauit, & humana omnia sustinuit, praeter peccatum: humana enim omnia suscepit, ut peccatum mundi tolleret, & his, qui sunt in terra, nouum quendam ad caelos aditum praepararet. Quoniam verò eius rei ministros habere oportuit, per quos diuinæ dispensationis & mysteriorum disciplinam Deus patefaceret, atque homines ipsos ad salutis viam perduceret, ob eam causam vocati sunt Andreas, Petrus, Iacobus, Iohannes, & Matthaeus, de quo nobis hoc loco dicendum est.

Hic, inquam, Christi discipulus, olim fuerat publicanus, pecuniarum exactor & ratiocinator, quippe qui omnes quaestus faciendi vias & artes nouerat, mentis acrimonia, multoque rerum usu ita praestans, ut inter publicanos principem locum teneret. Postea verò quam pro salute mundi Christus Dominus in terra versari coepit, (Videte, quaeso, repentinam, celerem, admirabilem & planè diuinam hominis conuersionem) cum praeteriret aliquando, & intimas cordis partes inspiceret hominis in telonio sedentis, cumque virtutis studij, atque ardorem in eius animo latentem, ut rerum occultarum cognitor, & cordis perscrutator benè cognosceret, & qualisnam ex eo, qui tunc erat, postea futurus esset, optimè prospiceret, illum vocauit, ac sequi se iussit. Sic enim de illo scriptum legitur: Cum transiret Iesus, vidit publicanum, nomine Leui, in telonio sedentem, eique dixit: Sequere me. Ille verò non pecuniarum copia, non eorum, qui circumbabant, multitudine, non terrena & fragili huius mundi gloria detentus est: nihil denique illorum omnium curauit, quae in terris humanam mentem seruituti subijcere, & ad se attrahere solent: sed ita ut erat, statim surrexit, & secutus est Dominum. Non longa oratione illi opus fuit, neque multo tempore, non miraculorum spectatione, non denique diligentiore, aut diuturniore consuetudine, sed cum primum optabilem illam & iucundam vocem audiuit, Sequere me, statim telonium dereliquit, & exigendae pecuniae socios, omnemque honoris pristini cupiditatem abiecit, ac toto illo argento & auro, quod antea possidebat, preciosam margaritam mercatus est. Ita qui Leui antea dicebatur, cum mores pristinos admirabiliter mutauisset, appellatione quoque superiore mutata, Matthaeus dictus est, qui deinceps cum ipso Iesu versabatur, ita ut cum postea Christus ipse in eius domo recumberet, vna cum illo & Matthaeus discubuerit. Qua de re cum Pharisaei dubitarent, & ab eius discipulis quaererent, curnam eorum magister cum publicanis cibum sumeret: ille, his auditis, respondit: Non opus habent medico, qui benè valent, sed qui malè se habent. item illud: Euntes discite, quid sit, Misericordiam volo, & non sacrificium. Qua re declarauit, se venisse, non ut iustos omnino, sed ut peccatores ad poenitentiam inuicaret.

Ex illo tempore Matthaeus ita mundum dereliquit, ut & ipsi mundo, & omnibus mundanis cupiditatibus, cruce suscepta, renunciauerit, soli Deo viuens, & eius vestigia sequens, omniumque signorum ac miraculorum ipsius spectator & particeps factus: quippe qui per totum dispensationis diuinæ tempus vna cum Iesu versatus fuit, cum

cum summis eius discipulis connumeratus & cum temporis progressu faciens virtutis progressionem. Cum verò tempus illud salutare aduenisset, quo Iesus crucem passus est, & Domini corpus post Crucem ipsam sepulturæ traditum fuit, & ille post resurrectionem aliquando Discipulis suis apparuisset, sapius verò illorum oculos laetificasset, postremò in calum assumptus est, & Spiritum paracletum illinc sub ignea lingua specie ad Apostolos suos misit, vt per eius ipsius Spiritus afflarum genibus gratiam nunciaret. Tunc Discipuli, aliò alij, profecti sunt ad totius orbis terrarum gentes prout vnusquisque ab illo ipso Spiritu ducebatur.

Act. 1.
Math. vi.
Mat. 18.

Scribit Eu-
ang. alium.

Cum igitur hæc ita se haberent, & Discipuli regiones alias alij aggressi fuissent, tunc admirabilis & magnus Apostolus Matthæus, tantarum bonarum rerum solus particeps esse noluit, sed alijs etiam beneficium impartiuit. Itaque cum se totum col- legisset, Euangelium suum & religionis ac pietatis doctrinam, literarum monumentis consignauit, vt videlicet quæ alij ore ac lingua docuissent, ea ipse scriptis mandaret. Altius igitur inde vsque ab ipso Abraham Christi originem exorsus, atque ita deu- ceps progressus, primùm Christi originem secundùm carnem nobis nunciauit, de- inde quemadmodùm baptizatus fuit, discipulos elegit, tentationes superauit, & ipse à Iesu vocatus est, quemadmodùm etiam sacra diuinorum rerum mysteria edocuit, partim parabolis, partim apertè discipulis & turbis ea pronuncians. Scripsit idem miracula suprahumana naturæ captum ab eodem Iesu facta, ita in agrotantium cu- rationes, eorum qui à demonibus vexabantur liberationes, panes illos quibus ipse benedixit, & multos paut, quemadmodùm per mare pedibus ambulauit. & in mon- te Thabor in aliam quandam formam se transfulerit. Deinde alterum eius aduen- tum diligenti oratione conscripsit: quæquæ de mystica eius cœna, & de ipsius prodi- tione facta erant, perstrinxit. Ad hæc falsum illud Pilati iudicium, & eius, qui venit vt iuste alios iudicaret, iniquam condemnationem, sepulturam, resurrectionemque, & quemadmodùm apud Galilæam apparuit Apostolis, quo tempore datam sibi dixit omnem potestatem in cælo & in terra.

March. 28.

Partib. adit
S. Mattheus
Apostolus.

Cum igitur vt summam dicam, totam Christi dispensationem explicauisset, Pa- rthos adijt, qui nondùm Persarum imperio adiuncti erant, ipsisque salute nunciata, Palestinae regionis fines peragrauit vbi cum ingenti multitudine varijs linguis prædi- ta congressus est, cum fame siti & crebris ærumnis ac periculis luctatus, quorum alia superstitiosa impietatis Præfides, alia acerbissimi populorum Tribuni crudelissimè afferbant. At ille nihilominus tamen Saluatorem Christum, & mente & voce libera prædicabat, & eos qui errore decepti fuerant, ad diuinam cognitionem perducebat, ab erroris fallacia remotos & ad veritatis cognitionem translatos. Impia igitur gen- tium superstitione de medio sublata, omnes homines vero & soli Deo adiunxit, ne- que suæ prædicationis doctrinam illis tantùm finibus contineri voluit, sed ad Aethio- piam, quam sortitus fuerat, peruénit: cuius regionis homines cum ad veritatis noti- tiam perduxisset, Christianæque fidei gymnasium illic constituisset, & quoscunque potuit prædicationis suæ retibus inclusisset, multaque miracula Christi ope adiutus, effecisset & eos, qui ad Dei fidem conuersi erant, per aquam & spiritum Christo ad- iunxisset, ecclesiam sanctam ipsi ædificandam curauit, presbyterosque ac diaconos constituit, singulis diebus concionem habens, partim ad veritatem retinendam illos adhortans, partim mysteria tradens: eos verò, qui languoribus & morbis vel damo- num malitia oppressi, de vita periclitabantur, verbo & manûs attractu ab omnibus molestijs statim liberabat.

Apud Aethiope- præ- dicitur Chri- stum.

Miraculis coruscant.

Obit mar- tyrium.

Postea verò quàm opus exegit sua vocatione dignum, & debitum opus comple- nit, ad quod vocatus fuerat, per martyriũ in Domino quieuit, & nobis, qui versamur in terris, corpus reliquit gloria & hymnis ornatum, eosque, qui memoriã eius cele- brant, vicissim multo splendore ornans, ac sanctos efficiens: id quod multi ex eorum numero qui per Apostolum ipsum salute digni facti sunt, sacris orationibus consu- tam & sanctam eius celebritatem honorificè admodùm prosecuti, memoriæ pro- diderunt. Ipse verò sine interuallo aliquo, puro adpectu Domini Iesu Christi faciem contempletur, & in eius immensæ gloriæ corona decoratur, atque cum eo simul versans, exultat perpetuo: Cui conuenit omnis glo- ria, honor, adoratio & magnificentia, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

BEATI

DE S. MATTHAEO APOSTOLO ET EVANGELISTA. 353.
BEATI PETRI DAMIANI SERMO DE
SANCTO MATTHAEO APOSTOLO ET EVAN-
gelista, vt habetur in Tomis Aloysij.

OLENNITATIS hodiernæ latitia, dilectissimi, omnem desperationis aculeum de nostris mētibus am- putat, ad præsumendũ de diuina misericordia, tituban- tia corda confirmat, atq; vt ad eam cum fiducia thro- num gratiæ, (sicut & Apostolus hortatur) inuitat. Quis enim audiens publicanum à Domino non modò in cli- entelam discipulatus electũ, sed in senatũ insuper Apo- stolici conscendisse fastigium, non protinus animeretur ad consequendam suorum veniam peccatorum? De te- lonio quippè cumulandæ pecuniæ, in cathedram trans- fertur Ecclesiæ: & qui prius exigendi vectigalis fungeba- tur officio, constitutus est fidei diuitiarumq; cælestium ministrare thesauros: quiq; tunc turpis lucri quæstu satagebat implere marcupi- um, nunc per mundi latitudinem spargit cælestis eloquij sacramentum.

21. Septēbris
Heb. 4.

Marc. 2.
Luc. 5.

Inter omnes planè sanctos, qui cælesti gloriæ de triumphato mundo victoria titu- los intulerunt, beatus Matthæus mihi videtur insignis atque conspicuus, & quendam inter eos dignitatis obtinere primatum: atque, vt clariùs dicam, nemo post Chri- stum est, cui magis debeat sancta vniuersalis Ecclesia. Nam quòd mundus viuut, hæc est causa, quia lux nobis Euangelica coruscavit. Constat autem, quia primus omni- um Matthæus Hebraico stylo Euangelium scripsit, sicque his, qui erant ex circunci- sione, fidelibus neotericæ fidei quoddam quasi speculum procurauit. Quia igitur ad sanctum Euangelium describendum primus iste prorupit, scribendi cæteris Euange- listis viam præcessor aperuit, & tanquàm dux vexillum sequentibus prætulit, suoque eos exemplo vt scriberent, incitauit. Illi ergò debemus Euangelium, quem Euangeli- cæ narrationis constat intulisse principium: & quem aliorum nouimus primum, non ambigimus inter eos cuiusdam priuilegij tenere primatum. Vnusquisque nimirum trium Euangelistarum, beati Matthæi librum, antequàm suum inciperet, nouit, & (sicut sibi diuinitus inspiratum est) non superflua cooperationem sui laboris adiun- xit. Eorum quippè fuerat, præparare fideliter animos ad scribendum: Dei autem erat, in id, quod vellent, dirigere stylum.

S. Mattheus
Euangeliũ
sui Hebrai-
cè scripsit.

Porrò sicut Moyses & Prophetis non absurdè præponitur, & omnibus, qui aliquid scripserunt in veteri testamento: ita beatus Euangelista Matthæus omnes iurè præ- cellit, qui scripsisse reperuntur in nouo. Sicut enim ille nascentis mundi textit origi- nem: sic iste, tanquàm spiritualis cuiusdam mundi, orientem describit Ecclesiæ noti- tatem. Vnde spiritus sancto calamus temperante poruisum est, vt vterque non di- uersum, sed vnum idemque suis libris præmitteret initium, dicens: Liber genera- tionis. Sed illa generatio filios protulit iræ, ista filios parturit gratiæ. Illa generatio sortita est paradysum terræ, fertiliũ quidem arborum & herbarum decore vernan- tem: sed ista cælestem meruit paradysum, incomparabilium deliciarum copijs afflu- entem. Ex illo tamen paradiso, primus homo per lignum posteritatem sui generis expulit: secundus homo per Crucem cælestibus nos pascuis introduxit. Ille, dum narrat Deum dixisse, Fiat lux, ostendit conditam lucem: iste Christum de virgine na- tum perhibens, exortum lucis insinuat conditorem. Moyses itaque veterem Adam atque terrenum, veterem mundum, vetus digerit testamentum: Matthæus autem pro veteribus noua, pro terrenis siue carnalibus spiritualia, pro temporalibus in- troducit æterna. Pro Adam siquidẽ Christum, pro lege veteri Euangelium, pro mun- do vel terra, herbis arboribusq; florẽt, sanctam describit Ecclesiam, diuersa spiritua- lium fructuũ victualia germinantem. Primus enim homo, sicut Apostolus ait, de ter- ra terrenus, secundus de cælo cælestis. Factus est primus Adam in animam viuentem, nouissimus Adam in spiritũ viuificatẽ. Non enim prius quod spirituale est, sed quod animale: deinde quod spirituale. Moyses ergò describit, quomodo visibilia quæque sunt originaliter condita: Matthæus autẽ docet non modò terrena, sed & cælestia per mediatoris Dei & hominum gratiam nouiter instaurata, sicut idem dicit Apostolus: Ephe. 1. vt notum faceret nobis sacramentũ voluntatis suæ secundum beneplacitũ eius, quod

Moyses scri- pturam ve- teris testa- menti pri- mus.

Gen. 1.

1. Cor. 15.

Ephe. 1.

proposuit in eo in dispensatione plenitudinis temporum, instaurare omnia in Christo, quæ in cælis, & quæ in terris sunt in ipso.

Hanc mundi renouationem Dauid præuidebat, cum aliquandò coram Domino constitutus oraret. Nam cum illi per Nathan Prophetam clementia diuina promitteret, ex eius semine nasciturum, qui sibi sacrosanctum construeret templum, & Christum manifestè denunciaret, adiecit: Ego ero illi in Patrem, & ipse erit mihi in Filium: moxque Ecclesiam, quæ corpus est Christi, qualiter esset futura, depromeret, dicens: Et fidelis erit domus tua, & regnum tuum usque in æternum ante faciem meam, & thronus tuus erit firmus iugiter: ille gratias agens, inter cætera orationis suæ verba sic ait: Sed & parùm visum est in conspectu tuo, Domine Deus meus, quia dilexisti me, nisi loquereris etiam de domo serui tui in longinquum. moxque subiunxit: Ista est enim lex Adam, Domine Deus. Ac si perspicuè dicat: Sicut in terreni mundi huius exordo Adam constituiti posteritatis securitatem, atque ex hac radice totius humani generis decreuisti pullulare propaginem: ita nunc mundum renouare disponens, me quasi nouum Adam facis, dum Christum ex meo semine nasciturum, qui est author & caput Ecclesiæ, polliceris. Ista est, inquit, lex Adam: quia sicut ille erat in filiis suis hunc mundum visibilem possessurus, ita & ego populi spiritualis in Christo pater efficior, cum illo, qui in cælis est, perpetuò regnaturus. Sicut enim de costa illius formata est uiuentium mater Eua, ita de latere Christi, qui ex me nasciturus est, uisura perenniter egredietur Ecclesia. De hoc nouo & spirituali mundo scriptum est: Domini sunt cardines terræ, & posuit super eos orbem. Orbis enim super terræ cardines ponitur, cum sancta Ecclesia tanquam super bases doctrinis Euangelicis solidatur. De qua & alibi dicitur: Fundamenta eius in montibus sanctis. Qui enim illic cardines, hinc appellati sunt montes.

Euangelistarum planè numero congruit & mundi situs, & temporum cursus: quia & quatuor mundi partes, & totidem sunt temporum diuersitates. Non igitur mirum, si spiritualis mundus inuisibili huic conferatur, dum nonnullas inuicem habere similitudines uterque dignoscitur. Et notandū, quia summus architectus, uidelicet omnipotens Deus, dum huius spiritualis mundi, hoc est, sanctæ uniuersalis Ecclesiæ fabricam super quatuor Euangelistas, quasi super columnas totidem construit, duas potiores & egregias altrinscūs ordinat, quibus scilicet omni surgentis machinæ pondus incumbat: duas autem minores in medio statuit, sicque cælestis fabricæ pulchritudinem alterna uarietate distinguit, ut pluralitas ad fundamentum, diuersitas pertineat ad ornatum: & diuinum opus sic robore permaneat inconcussum, ut sit etiam uarietate conspicuum. Hæc denique quatuor sunt columnæ, de quibus ad Moysen dicitur, cum in typo Ecclesiæ tabernaculum figeretur: Facies columnas quatuor, & bases earum uestitas argento. In argento enim quid aliud, quam claritas diuini sermonis accipitur? sicut scriptum est: Eloquia Domini, eloquia casta, argentum igne examinatum, probatum terræ. Bases ergo argento uestitæ quatuor columnas tabernaculi sustinent: quia prædicatores Ecclesiæ diuino eloquio decorati, ut in cunctis se exemplum præbeant, quatuor Euangelistarum dicta & ore & operibus portant.

Matthæus itaque primum obtinet locum, Iohannes ultimum. Qui nimirum in Apostolico sunt culmine constituti, & in ijs, quæ scripserunt, non auditu duntaxat, sed visu potius atque contactu sunt præsentialem informati. Sicut vnus eorum dicit: Quod audiuiimus, quod uidimus, quod oculis nostris perspeximus, quod manus nostræ tractauerunt de verbo uitæ. Marcus autem & Lucas, qui Euangelici catalogi meditullium sortiuntur, non quidem sunt Apostoli, ueruntamen præcipuorum Apostolorum, alter Petri, alter Pauli, relationibus sunt edocti. Omnes nihilominus sancti Euangelistæ, vnus sunt autoritatis, vnus sunt fidei, nec in aliquo dispares in texenda sincerissimæ linea ueritatis, ac per omnem suæ descriptionis articulum inexpugnabile simul erigunt propugnaculum, aduersus omnia quarumlibet hæreseon iacula præmunitum. Hæc est enim quadriga illa, in qua Rex gloriæ exultans ut gigas, & potens in prælio, principi mundi huius, qui genus humanum captiuum tenebat, occurrit, & lorica carnis armatus, illum superueniens uicit, eiusque uasa distribuit. Hanc porrò quadrigam, uerumque Cherubin Ezechiel Propheeta se conspexisse commemorat, cum ait: Similitudo autem uultus eorum, facies hominis, & facies leonis à dextris ipsorum quatuor: facies autem bouis à sinistris ipsorum quatuor, & facies aquilæ desuper ipsorum quatuor. Quos profectò nonnulli catholicorum patrum hoc ordine discreuere, ut quia

quia ab humana generatione coepit, iure per hominem Matthæus: quia uerò à clare in deserto, rectè per leonem Marcus: quia à sacrificio exorsus est, bene per uertulum Lucas: quia à diuinitate uerbi coepit, dignè per aquilam Iohannes uideatur designari. Qui nimirum, dicens: In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum: dum in ipsam substantiam diuinitatis intendit, quasi more aquilæ oculos in solem fixit.

Sed ij, qui sanctos Euangelistas per animalium figuras sub hac uarietate distinguunt, magis considerare uidentur Euangelij cuiusque principium, quam cōtinuum sequentis historiæ textum. Nam qui seriatim cunctas Euangelicæ narrationis curiosus atque minutius indagauere sententias, beato Matthæo non hominis, sed figuram decreuerunt adscribendam esse leonis. Leo enim (ut ait scriptura) potētissimus bestiarum ad nullius pauebit occursum. Et quia rex animalium dicitur, non incongruè beato Matthæo, qui regiam Christi cernitur texuisse personam, leonis species deputatur. Vnde & in Apocalypsi Dominus cum ipsa tribu regia leo commemoratus est, ubi dictum est: Vicit leo de tribu Iuda. Matthæus igitur in declaranda regia stirpe Domini familiaris uacat, & sicut ab hac narrationis exordium sumpsit, sic in eadem intētionem totam styli sui seriem ad finem usque perducit. Generationis quippe lineam texens, ad Dauid peruenit: deinde per Salomonem transiens, cæteros Reges in enumeranda generis successione percurrit. Et paulò post refert, quòd ab Oriente Magi ueniunt, & Iudæorum Regem natum solerter inquirunt: simul etiā quòd Rex Herodes turbatus est, dum audit, quòd Rex præter se in Iudæorum populo natus est. Deinde subiungit parabolam, ubi Dominus ait: Simile est regnum cælorum homini regi, qui fecit nuptias filio suo. Sed & instante salutiferæ passionis articulo, narrat eum dixisse: Quia cum sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, congregabuntur ante eum omnes gentes: & quia tunc dicit Rex his, qui à dextris eius erunt: Venite benedicti patris mei, percipite regnum. Postremò destructo per mortem suam mortis imperio, & beatæ resurrectionis coruscante triumpho, narrat eum dixisse discipulis: Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra.

His & huiusmodi clarescentibus in Euangelica descriptione sententijs, liquet beatum Matthæum in prosequenda regia stirpe Domini tenaciùs, quam cæteri, fuisse uersatum. Vnusquisque siquidem sanctorum Euangelistarum proprium ac specialem ordinem seruat, & in eius, qui coepit, intentionis custodia perseverat. Nam Iohannes propensius occupatur ad declarandam in Christo diuinitatis essentiam. Matthæus autem, ut dictum est, ostendit regiam dignitatem. Marcus uerò tanquam assecta siue breuiarum eius esse uidetur, dum per eius uestigia subsequens graditur, & sic illi siue eidem uerbis, siue eodem sensu in omnibus penè cōcordat, ut tanquam à præcedentis se tramite non recedat. Lucas etiam proprium modum & ordinem tenet, dum sacerdotalem Domini stirpem describit atque personam, & sic per totam styli sui seriem in hac intētionem perdurat, ut diuersari circa templum & sacerdotes usque ad finem Euangelij non omitat. Nam ipsum quoque suæ narrationis exordium quid aliud coaceruat, quam diuersorum nomina sacerdotum? Fuit, inquit, in diebus Herodis regis Iudææ, sacerdos quidam nomine Zacharias, de vice Abia, & uxor illius de filiabus Aaron. Eundem postmodum Zachariam in templo ante altare constituit. Mariam quoque uirginem domui sacerdotis inducit. Quadragesimo autem natiuitatis die puerum cum muneribus ad templum portat. Duodennem quoque in templo audientem & interrogantem, cum doctoribus inthronizat. Deinde parentes Domini narrat per omnes annos ascendisse Hierusalem ad templum in die solennitatis Paschæ. Demum Euangelium suum hoc sine conclusit, ut diceret: Ipsi adorantes regressi sunt Hierusalem, & erant quotidie in templo, laudantes Deum, & benedicentes Dominum. Mediator quippe Dei & hominum, secundum humanam naturam vnus idemque Rex esse uoluit & sacerdos, ut per uires nos regalis apicis regeret, & per sacerdotis officium expiaret. Hæc siquidem duæ personæ in figura Christi specialiter sunt à patribus commendatæ, cui principaliter ac singulari prerogatiua dedit Deus sedem Dauid patris eius, ut regni eius non esset finis, & ut sacerdos esset secundum ordinem Melchisedech.

Vtriusque ergo ministerij dignitatem Matthæus & Lucas ita inter se inuicem diuidunt, ut alter Christi regnum, alter describat sacerdotium. Spiritus enim sanctus per organa sua sic propria potestatis iura dispensat, ut dum per duos vnus eloquitur,

idem sententiū quædam in verbis diuersitas exprimitur: Vnde cum Matthæus, qui regalem Domini personam susceperat describendam, in genealogiæ contextu Reges enumeret, Lucas ad ipsum Dauid, nō regium schema prosecutus, sed per eos qui Reges non fuerant, ascendit ad Nathan filium Dauid, qui nec ipse Rex fuit. Vnde diuinitus actum est, vt non habeat socium subsequenter, qui styli sui teneat seriem: quoniam sacerdos in sancta sanctorum solus intrabat: atque idcirco hic sine comite est, quia se circa Domini sacerdotium specialiter occupat. Matthæus autē, vt prædictum est, breuiatorem Marcum atque pedisequum habuit: quia Christi regiā dignitatem, Reges enumerando, descripsit. Regiæ quippè sublimitatis est, vt non sine comitum gradiatur obsequio.

Heb. 9.

Math. 9.

Psal. 115.

Cant. 3.

Hanc duces & nos sequamur, dilectissimi fratres mei, non Euangelium breuiando, sed Euangelica præcepta seruando. Hunc ad vitam sequamur itineri præuium. Huius salutiferum imitemur exemplum, qui mox, vt vocantis se Saluatoris audiuit imperium, non cunctatus est, non sua disponendi quæsiuit inducias, non amicorum petenda consilia: sed illico diuitias spreuit, necessarios abdicauit, carnalium affectuum nexus abruptit: sicque solutus, post Christi vestigia lætus & impiger properauit, & tanquam post naufragium delatus in portum, diuinum illud celeuma cantauit: Dirupisti, Domine, vincula mea: tibi sacrificabo hostiam laudis. Vel illud, quod sponsa modulatur in canticis canticorum: Paululum cum pertransissem eos, inueni quem diligit anima mea: tenui, nec dimittam eum, Amen.

MARTYRIUM FORTISSIMORVM MARTYRVM, MAVRICII ET SOCIORVM EIVS, ab Eucherio Lugdunensi Episcopo conscriptum.

EPISTOLA EVCHERII LVGDVNENSIS Episcopi ad Syluium Episcopum.

Domino sancto & beatissimo in Christo Syluio Episcopo, Eucherius Episcopus. Misi ad beatitudinem tuam, scriptam nostrorum martyrum passionem. Verebar nanque, ne per incuriā tam gloriosi gesta martyrii ab hominum memoria tempus aboleret. Porro ab idoneis authoribus rei ipsius veritatem quæsiui, ab his vique, qui affirmabant se ab Episcopo Geneuensi sancto Isaac, hūc, quem protuli, passionis ordinem cognouisse: qui, credo, rursū hęc à viro temporis anterioris acceperit. Itaque cum alij ex di-

Nota antiqua deuotio, & caue hereticorum in sanctos blasphemias.

uersis locis atque prouincijs in honorem officiumque sanctorum, auri atque argenti, diuersarumque rerum munera offerant, nos scripta, si vobis suffragantibus dignantur, offerimus: vti quæ exposcentes pro eis intercessionem omnium delictorum, atque in posterum iuge præsidium patronorum semper meorum. Memento te vos quoque nostri in conspectu Domini, sanctorum semper officijs inhærentes, domine sancte & merito beatissime frater.

EIVSDEM PROLOGVS IN MARTYRIUM S. Mauricij & sociorum eius.

Agaunum locus Sabaudie est.

Sanctorum passionem martyrum, qui Agaunum locum glorioso sanguine illustant, pro honore gestorum stylo explicauimus: ea vti quæ fide, qua ad nos martyrii ordo peruēnit. Nam per succedentium relationem, rei gesta memoriam nōdum intercepit obliuio. Et si pro martyribus singulis loca singula, quæ eos possident, vel singulæ vrbes insignes habentur: nec immerito, quia pro Deo summo preciosas animas refundunt: quanta excolendus est reuerentia sacer ille Agaunensium locus, in quo tot pro Christo martyrum millia ferro cæsa referuntur? Nunc ipsam beatissimam passionis causam loquamur.

HISTO.

DIOCLETIANVS Romanæ reipublicæ princeps, cum ad Imperium totius orbis fuisset electus, omnesque prouincias turbari quorundam præsumptione perspiceret: ad consortium Imperij vel laboris, olim sibi commilitonem Herculeum Maximianum, Cæsarem fecit: eumque contra Amandum & Aelianum, qui in Bagaudarum nomen præsumptione seruili arma commouerant, ad Gallias destinauit. Cui ad supplemētum exercitus, legionem Thebæam ex orientalibus militibus ire præcepit. Quæ legio sex millia, sexcentos sexaginta sex viros validis animis, & instructos armis, antiquorum Romanorum habebat exemplo. Hi igitur milites Christianæ religionis ritum orientali traditione à Hierosolymitanæ vrbs Episcopo susceperat, fidemque sacram virtuti & armis omnibus præponebant. Ad urbem quippè Romam itinere attingentes, eandem Christianitatis fidem, quam acceperant, apud beatum Marcellinum prædictæ Romanæ vrbs Pontificem confirmauerunt: vt antè gladio interirent, quàm sacram fidem Christi, quam acceperant, violarent. Recepti igitur à Diocletiano Cæsare, iubentur vt post Maximianum collegam iter, quod ceperant, ad Gallias tenderent.

21. Septembris. Cap. 1.

Bagaudarum tumultus.

Virtuti, pro viribus.

S. Martyres Romæ suam confirmant fidem.

Cap. 2.

Maximianus Cæsar vltū quidem militiæ bellis aptus: sed idolorū specialis cultor, ferus animo, auaritia crudelis, libidini deditus, cæterisque vitijs obsecus, serenitatem Imperatoriam nimia crudelitate polluerat. In Galliam properans, ad Alpium Pœninarum aditum venit. Transmeantibus iter Alpium, post arduam & horridam viam, subito æqualis loci campestris occurrit & grata planities. Quo in loco oppidum factum est, quod Octodorus nomen accepit: circa quod irrigua fluminibus prata, & agrorum fertilis cultura porrigitur: præcipue deinde Rhodani fluminis validus cursus offertur. Transcensis igitur Alpibus, Maximianus Cæsar Octodorū venit: ibique sacrificaturus idolis suis, conuenire exercitum iussit, atroci proposta iussione, vt per aras dæmonibus consecratas iurarent, æqualibus sibi animis contra Bagaudarum turbas esse pugnandum: Christianos verò, velut inimicos dijs suis, ab omnibus persequendos. Quod vbi primū peruenit ad notitiam Thebææ legionis, præteriens Octodorense oppidum, ad locum, cui Agaunum nomen est, celeriter properauit: vt octo millium spatio ab Octodoro separata, necessitatem committēdi sacrilegij præteriret. Quo in loco ita vastis rupibus Rhodani fluminis cursus arctatur, vt commendi facultate subtracta, contratis pontibus viam fieri itineris necessitas imperaret. Vndique tamen imminentibus saxis, paruus quidem, sed amœnus irriguis fontibus, campus includitur: vbi fessi milites legionis Thebææ post laborem tanti itineris re-federant. O quanta reuerentia excolendus est sacer locus iste, in quo tot pro Christo martyrum millia ferro Cæsaris puniuntur.

Octodorus est in Sabaudia.

Præteriens Octodorense oppidum, ad locum, cui Agaunum nomen est, celeriter properauit: vt Thebæi milites, ne sacrificet dijs.

Cap. 3.

Maximianus Cæsar, dum ad sacramenta superius memorata, cunctos in exercitu suo cogeret, agnouit, vt diximus, prætergressam legionem. Subito iracundiæ furore completus, satellites mittit, vt legionem ad sacramentorum suorum sacrilegia reuocarent. Erat in eadem legione primicerius Mauricius, & signifer Exuperius, & Catidius senator: qui ita commilitonibus suis præcerant, vt amore potius diuinitatis, quàm terrore militari, obedienda præciperent: Viri in rebus bellicis strenui, & virtute nobiles, sed fide in Deum nobiliores: erga Imperatorem fortitudine, erga Christū deuotione certabant. Euangelici præcepti sub armis custodes, reddebant quæ Dei erant, Deo: & quæ Cæsaris, Cæsari restituebant. Requirunt itaque, quid Maximianus Cæsar, ira dictante, mandasset. Dictum est ab ijs, quos Cæsar miserat, milites omnes immolasse hostias, libasse sacrificia, & sacramenta phanatici ordinis præbuisse: iubere Cæsarem, vt legio festinante reuertens, commilitonum pareret exemplo. Tunc hi, qui præcerant legioni, miti affatu dedere responsū, ob hoc prætergressos se Octodorum, quia iam fama ad eos sacrificiorum ordinem detulisset: fas sibi visum, esse, ne dæmonum aris Christiani contaminari viderentur, Deum vitium colere, traditam Orientali more religionem vsque ad diem vitæ vltimum perenniter custodire. Ad bellorum vsum paratam legionis esse virtutem: ad committenda verò sacrilegia, sicut Cæsar præcepit, Octodorum non redire.

S. Mauricius primicerius legionis Thebææ.

Virtute, pro viribus & fortitudine. Matth. 23.

Thebæi martyres nolunt dæmonibus sacrificare.

Reuer-

Cap. 4.

Reuerfus itaque satelles, nunciat obstinatos esse animos legionis, nec velle præceptis Imperatoris obedire. Tunc Maximianus Cæsar iracundiæ nimietate succensus, ad hanc vocem subito furore profiliit, dicens: Ergone milites mei Imperatori præcepta & sacrorum meorum ordinem spernunt? Sancendum erat vindicta publica, etiamsi tantum maiestatem regiam contemnere voluissent. Iungitur despectum meo cælestis iniuria, & mecum pariter religio Romana contemnitur. Sentiat contumax miles, me non solum mihi, sed etiam dijs meis, dare posse vindictam. Iam fidiſſimorum meorum turba festinet: decimum quæque morti funesta fors præbeat. Discant æquali nece, quos ordo præmiserit moriendi, qualiter Maximianus vel sibi, vel dijs suis hac seueritate dederit ultionem. Post hanc vocem ad apparitores iussu infausta porrigitur, ad legionem velociter properatur, crudelia præcepta referantur: traduntur neci, quos ordo reperit numerandi. Latè percussoribus ceruices præbent, solaque inter eos est de gloriosa mortis occupatione contentio. Perfecto itaque cecidere, vt Octodorum legio redeat, iubetur. Tunc Mauricius primicerius, paululum à satellitibus regijs segregatus, conuocat legionem, & hac oratione sanctiores alloquitur:

Decimus quisque ex illis cruciatur.

Cap. 5.

Oratio præclara sancti Mauricij ad suos.

Math. 26.

Saceri sanguinis reliquia.

Dan. 3.

Dan. 7.

Vera gloria

Cap. 6.

Rursus decimus quisque cæditur.

Egregia Exuperij oratio.

Gratulor virtuti vestræ, commilitones optimi, quod amore religionis, nulla vos Cæsaris præceptum attulit formidinem. Gaudentibus quodammodo animis tradi ad necem gloriosam cõmiliones vestros vidistis. Quam timui, nè quisquam, quod armatis facile est, specie defensionis beatissimis funeribus manus obuia afferre tentaret. Iam mihi ad huius rei interdictum Christi nostri parabatur exemplum, qui exemptum vagina Apostoli gladium, propriæ vocis iussione recondidit: docens, maiorem armis omnibus Christianæ confidentiæ esse virtutem. Hic Deus Christus planè mères vestras manusque prohibuit, nè quisquam diuino operi mortalibus dextris obſisteret, quinimò cœpti operis fidem perenni religione compleret. Hactenus exempla sacris inserta codicibus legebamus: iam nunc per nosmetipsos, quos sequi debeamus, adspeximus. Ecce vallatus sum commilitonum meorum corporibus, quos de latere meo funestus satelles abstraxit. Adpersus sum cruore sanctorum, & sacri sanguinis reliquias vestibus meis porto: & dubito eorum sequi necem, quorum gratulans admiror exemplum? & vacat cogitare, quid Imperator iubeat, qui forte mihi mortalitatis æqualis est? Si habere aliquid virium Imperatoriæ præcepta potuissent, circa beatissimorum trium puerorum corpora Regis Chaldæorum valuisset incendium: nec ora leonum lacu clausus euadere propheta potuisset. Sacramenta olim dedisse nos memini, quod contemptu lucis istius & desperatione vitæ defendere rempublicam deberemus. Iam tunc promisi mei corporis vilitatem, & sponendi hanc Imperatoribus fidem: nec tamen vllus mihi tunc regna cælestia promittebat. Quid, Christo spondente, faciendum est, si hoc potuimus militia deuotione promittere? Quinimò fortissimi cõmiliones, olim deuotas animas subdamus preciosissimæ passioni. Sit nobis virilis animus, fides inuiolata permaneat. Iam cerno ante tribunal Christi stantes eos, quos neci paulò ante satelles regius deputauit. Illa vera gloria est, quæ æternitatem beatam vitæ huius breuitate mercatur. Aequali omnes animo, vna voce responsum satellitibus demus, & id nunciemus: Milites quidem, Cæsar, tui sumus, & ad defensionem reipublicæ Romanæ arma suscepimus: nec vnquam aut desertores bellorum, aut proditores militiae fuimus, aut ignauæ formidinis meruimus subire flagitium. Tuis etiam obtemperare præceptis, nisi instituti legibus Christianis, dæmonum cultus & aras semper pollutas sanguine vitaremus. Comperimus præcepisse te, vt aut sacrilegijs pollueres Christianos, aut de denis interfectis nos velis terrere. Non inquiras longius latitantes: nos omnes Christianos esse cognosce. Habebis potestati tuæ subdita omnium corpora: authorem verò suum respicientes Christum animas non tenebis.

Hæc vir sanctus dixerat: legionis probatur assensio, & Cæsari per satellites nunciatur. Inclementi præcepit iussione, vt iterum decimum renouate crudelitatis ordo consumeret. Post hanc vocem ad legionem velociter properatur, crudelia præcepta peraguntur: reliqui verò, vt Octodorum redeant, iubentur. Tunc Exuperius, quem ante principem vel campi ductorem superius memorauimus, correptis legionis suæ signis, hac circumstantes oratione confirmat: Tenere me, commilitones optimi, secularium quidem bellorum signa perspicitis: sed non ad hæc arma prouoco, non ad hæc bella

bella animos vestros virtutemque compello. Aliud nobis genus eligendum est præliorum. Non per hos gladios potestis ad regna cælestia properare. Robur nobis opus est animorum, inuictaque defensio: fidem, quam Deo promissimus, in vltimis custodire. Iam de commilitonum nostrorum gloria, quæ dignum cernit obtutum, gloriosus vir Mauricius est locutus: ego vobis victoriam plenam, si Christo creditis, repromitto. Projiciant dexteræ nostræ arma ista cum signis militaribus: præstabit hoc Christus, vt mox in ipso cælesti, sicut promittitur, regno alia vobis Exuperium vestrum videatis signa monstrare. Vadat quinimò funestus satelles, & hæc truculento regi nunciet: Milites sumus, Imperator, tui: sed tamen serui, quod liberè fatemur, Dei. Tibi militiam debemus, illi innocentiam. A te stipendium laboris accepimus: ab illo vitæ exordium sumpſimus. Sequi Imperatorem in hoc nequaquam possumus, vt authorem nostrum negemus Deum: authorem, velis nolis, tuum. Non nos aduersum te, Imperator, armauit ipsa, quæ fortissima est in periculis, desperatio. Tenemus ecce arma, & non resistimus: quia mori magis, quam vincere, volumus: & innocentes interire, quam noxij viuere, præoptamus. Si quid in nos vltà statueris, ignem, tormenta, ferrum: subijci parati sumus. Christiani sumus, persequi Christianos non possumus. Inexpugnabiles legionis istius animos, Cæsar, agnosce. Tela projicimus: exarmatas quidem dexteræ satelles tuas, sed armatum fide catholica pectus inueniet. Occide, prosterne: secandas gladijs percussoribus ceruices præbemus intrepidi. Hæc nobis iucundiora sunt, dummodo te cum sacrilegis tuis contemnamus, ad regna iam nunc cælestia properantes. Flagrabat enim iam tunc in beatissimis viris martyrij gloriosus ardor.

Sancti diuinum cernit obtutum.

Sanctorum constantia martyrum.

Cap. 7.

Hæc mandata legionis remeans ad Maximianum Cæsarem satelles nunciat. At ille cum talia audisset, obstinatosque in fide Christi cerneret animos virorum, desperans gloriosam eorum constantiam posse reuocari: quasi nihil iterato fuisset scelere perpetratum, ire properè exercitum iubet, & circumfundi imperat legionem, nullumque de tanto sanctorum exercitu præcipit relinquere. Ventum itaque est: circumſtitit beatam legionem turba carnificum. Omnis ætas sine discretione perimitur, lauanturque beata corpora, & deuotas Deo animas fidei mortis professione cõmendant. Operata est terra illic procumbentibus in morte corporibus iustorum fluxeruntque preciosi sanguinis riuus. Quæ vnquam rabies absque bello tantam humanorum corporum stragem dedit? Quæ feritas ex sententia sua tot simul perire vel reos iussit? Nè iusti punirentur, multitudo non obtinuit, cum inultum esse soleat, quod multitudo delinquit. Hæc igitur crudelitate immanissimi tyranni cõfectus est sanctorum populus, qui contempsit rem præsentium ob spem futurorum. Sic interfecta est illa planè Angelica legio: quæ, vt credimus, cum Angelorum legionibus iam collaudat Deum in cælis. Peracta tandem cæde, inter omnes sanctorum percussores præda diuiditur. Nanque Maximianus facultatem dederat, vt quisquis legionis illius militem iugulasset, interempti spolijs vteretur. Diuisa igitur omni præda, ad vescendum epulandumque, victrix turba confedit.

Cæduntur ad vniuersos reliqui martyres.

Diuiditur præda à sacrarijs.

Cap. 8.

Interea veteranus quidam, vltimæ ætatis senio fatigatus, nomine Victor, ad contaminatum cædibus locum itineris necessitate deductus est. Dum ad epulas pro ætatis veneratione ab omnibus rogaretur, requirere cœpit, quænam esset causa lætitiæ, quod inter tot corpora interemptorum, gaudentes exultantesque possent milites epulari: dictum à quodam est, quod legio Christianæ studio legis, ceremonias Romanas cultumque deorum pariter cum Imperatoris iussionibus contemnere voluisset, datamque neci esse, vt disciplina militaris traditus ordo, seuerius teneretur. Tunc Victor altè gemitum trahens, grauiterque suspirans, detestatus continuas, detestatusque conuiuium, exclamat: Heu me, qui per tot annorum militiam ad hanc ætatem veni, & in hac legione militare non merui. Quam benè inter tales, gloriosæ mortis honore donatos, finem vitæ inuenire potuissim? Saltem si cõmilite indignus eram, vel me ante has duas horas viandi necessitas derulisset, vt senilis pectoris cruor, tantorum virorum victimis misceretur. Obtuleram corpus hoc neci, dummodo tanta laudis consortio non carerem. Talia dicentem prophanorum statim turba vallauit: quæ, virum Christianus esset, respondere minaciter iubet. At ille paululum oculos ad cælum erigens, tali percontantibus sermone respondit: Longus me viuendi usus ad hanc, quam videtis, perduxit ætatem. Quæcunque in hoc mundo agitur, aut studium reperit, aut rerum volubilitas agit, aut varius semper casus infestat. Quodcunque volu-

Victoris veterani militis virilis vox.

volumus, optamus, scimus aut cupimus, totus mundus caligine submersus, tenebris circumfluentibus lateat, nisi nobis aut viam Christus ostenderit, aut lumen Christi affulserit. Quod ego fidei mente perpendens, utinam ultimo contester affectu: quod si me ad tempus paulo ante trucidata legionis itineris necessitas detulisset, conuiujs & epulis vestris horum funerum consortium prætulisset. Sed iam nunc præstabit Christus, ut Christianum me, vel ob professionem meam, transire ulterius per beata funera non sinatis. Hæc eum loquentem subita percussoris obruncat infania. Ità vir sanctus consortium sanctorum celeri confessione promeruit, cæterisque martyribus in eo loco, sicut morte, ità est honore coniunctus.

Capite S. Victor trucidatur.

Cap. 9.

Hæc nobis tantum de numerosa istorum multitudine martyrum comperta sunt nomina, beatissimorum Mauricij, Exuperij, Candidi atque Victoris. Cætera verò nomina nobis quidem incognita, sed in libro vitæ sunt scripta. Nam ex eadem legione fuisse dicuntur Versus & Victor, quos Solodoro passos fama cõfirmat. Solodorus verò castrum est super Arulam flumen, non longè à Rheno positum. Neque illud flendum, quem deindè Maximianus progressus exitum consecutus est. Cùm dispositis insidijs genero suo Constanti, tunc regnum tenenti, mortem moliretur, depræhensus dolo illius, apud Massiliam captus, nec post multum strangulatus, impiam vitam digna mortè finiuit.

Constantinus Chlorus pater Constantini Magni

Maximiani interitus.

Cap. 10.

Rhodanus S. Innocentij membra efficit sepultura comilitonum socianda.

Neque hoc omittendum est, quòd post longum temporis tractum beati Innocentij martyris membra Rhodanus reuelauit. Iugi quippè alluione vicinum in se cæspitem vergens, religiosa quadam soli pernicie ad sepulturam martyris famulatrix vnda peruenit. Prolatas nanque reliquias leniter lambens, non idèd à sinu terræ protulit, ut in gurgitis sui procellam demergeret: sed ob gloriosam deuotionem, quasi intrà ambitum basilicæ cæteris martyribus sepultura præciperet sociari. Cuius translationem à sanctæ recordationis Domitiano Geneuensi, & Grato Augustanæ vrbis, vel Protasio, tunc temporis illius loci Episcopo, celebratam recolentes, quotidiana deuotione & laudibus frequentamus.

Cap. 11.

Thebæorum martyrum corpora reuelantur.

At verò beatissimorum Agaunensium martyrum corpora, post multos passionis suæ annos, sancto Theodoro illius loci Episcopo reuelata traduntur. In quorum honorem cùm extrueretur basilica, quæ vastæ tunc adiuncta rupi, vno tantum latere accliuus iacebat, sed nūc, iubente præclaro meritis Ambrosio, loci illius Abbate, denudè adificata, bicliuis esse dignoscitur: quid miraculi tunc apparuerit, nequaquam tacendum putauit. Accidit, ut inter reliquos artifices, qui inuitati conuenisse ad hoc opus videbantur, quidam esset aurifex, què adhuc gentilem esse constaret. Hic cùm Dominico die, quo cæteri ad expectanda diei eius festa abscesserant, in eadè domo, in qua artè agebat, solus substitisset, in illo secreto se subito manifestantibus sanctis, hic idem aurifex rapitur, atque ad pœnam vel ad supplicia distenditur. Et visibiliter turbam martyrum cernens, verberatus etiam increpatur, quòd vel die Dominico solus ecclesiæ deesset, vel illum ornatū operis sancti suscipere gentilis auderet. Quod idèd misericorditer à sanctis factum constitit, ut artifex ille consternatus & terribus, salutare sibi nomen posceret. statimque Christianus effectus est.

Pœna laborantis Dominico die.

Cap. 12.

Neque illud in sanctorum miraculis prætermittendum, quod per eadem loca omnibus notum est. Mater familiæ Quinti, egregij atque honorati viri, cùm ità paralytici fuisset abstracta, ut etiam pedum vsus negaretur, à viro suo, ut illuc per multum itineris spatium deferretur, poposcit. Quòd cùm peruenisset, sanctorum martyrum basilicæ famulantium manibus illata, pedibus ad diuersorium redijt, ac sanitatis de præmortuis membris miraculum suum ipsa circumtulit. Hæc duo miracula passioni sanctorum inserenda credidi. Cæterum satis multa sunt, quæ vel in expugnatione demonum, vel in restauratione claudorum, aut sanitate febrium, cæterisque infirmantibus quotidie per seruos suos virtus Domini operatur: quæ multa narranda sunt, si per singula scribantur. Tamen fidelium cordibus absque lectione cognita esse noscuntur, quæ & quanta & qualia miracula per seruos suos ad honorem & gloriam nominis sui, Dominus operari non desinit. Pro eo ipso, die noctuque psalmodum hymnorumque decantatio non desistit: quod iubente sancto & præclaro Christi martyre beato Sigismundo Rege institutum, hinc vsque hodiè, Deo protegente, est conseruatum. Propterea laudes serui Dei canentes, ore persoluunt illi, cui est honor & gloria, imperium & potestas, per omnia secula seculorum, Amen.

Paralytica sanatur.

Multa sunt quotidie miracula.

Ex

Ex Gregorij Turonensis de gloria martyrum Lib. I. Cap. 76.

VM Guntrannus Rex ità se spiritualibus actionibus mancipasset, vt relictis seculi pompis, thesauros suos ecclesijs & pauperibus erogaret: accidit, vt misso presbytero, munera fratribus, qui sanctis Agaunensibus deseruiunt, ex voto transmitteret, præcipiens pauperibus presbytero, vt ad eum rediens, sanctorum sibi reliquias exhiberet. Igitur dum expleta Regis præceptione, regrederetur cum pignoribus, Lemanni lacu, per quem Rhodanus influit, nauigium petijt. Extenditur autem lacus ille in longitudine quasi stadijs quadringentis: in latitudine verò stadijs centum quinquaginta. Denique reuertens presbyter, vt diximus, cùm nauigium hoc fuisset aggressus, subito tempestas exorta, fluctus tollit ad sidera, surgunt vndarum montes, & nunc puppis nauiculæ, prora dehiscente, fertur in altum: nunc iterum demersa puppi, prora tollitur in sublime. Turbantur nautæ, & nihil aliud, nisi sola mors in hoc periculo prætolatur. Tunc presbyter, cùm videret se his fluctibus obrui, & spumis vndarum ipsarum grauitè operiri, extractam à collo capsulam, quæ sanctorum pignora continebat, vndis rumentibus fidus obiecit, ac sanctorum præsidium clara inuocat voce, dicens: Nè peream in his fluctibus, virtutem vestram deprecor, martyres gloriosi: sed potius qui iugiter pereuntibus præbetis auxilium, mihi (quæso) dexteram salutis porrigere dignemini: fluctus opprimate, nosque ad litus optatum vestri adiutorij ope deducite. Et hæc dicens, cessante vento, decedentibus vndis, ad litus euecti sunt. Hæc ab ipso cognoui presbytero. In hoc stagno ferunt tructarum piscium magnitudinem vsque ad centum librarum pondera trutinari.

Guntrannus Rex multa largitur ecclesijs & pauperibus

Lemannus lacus.

Nota facta reliquiarum vim.

Fragmentum Epistolæ Decani & Canoniorum Castrum noui in Gallijs, ad reuerendissimum Archiepiscopum Coloniensem Philippum.

VM beatus Martinus cum paucis admodum comitibus sub habitu peregrini, Roma egrediens, in mente haberet orare in loco tanta excolendo reuerentia, in quo tot pro Christo martyrum millia preciosum sanguinem effudissent, Agaunum venit. Et completa oratione, à monachis (Nam monachi tunc temporis locum possidebant) de reliquijs eorundem martyrum aliquid sibi deuotè donari petijt. Qui personam adumbratam schemate non cognoscens & repellentes, dare prorsus renuerunt: non fortè charitatis fonte in eis exhausto, sed verentes, nè homini incognito & aduenæ aliquid de tanto credentes thesauro, offensam incurrerent: maxime autem Deo in hac repulsa id providente, vt Solem, pauperatis amictum cilicio, occultationis absterfa nube reuclaret, & claritatis eius radios per regionis illius spatia diffunderet: quisquæ vel quantus esset Martinus, coruscatione mirabili illius partis orbi terræ illucesceret. Abiectus igitur ab hominibus sacerdos, vt semper, & hic patientiam amplectens, nihil motus, ad diuinum more suo se contulit præsidium, & ab incolis saltè locum, roseo quondam cruore purpuratum, sibi ostendi obtinuit: vbi flexis genibus, corde, vultu & manibus in caelum directis, cum summa deuotione dominatorem terræ & mortis orauit, cui nec capillus de capite nostro perit, vt qui in die nouissimo totam hominis substantiam in ictu oculi reparaturus est, aliquid ex sanguine militum suorum, pro gloria sui nominis illic effuso & absorpto, de abyssis terræ, ad laudem suæ maiestatis & martyrum honorem, dignaretur refundere.

S. Martinus inuicem Agaunensium martyres.

Pecit sibi dari reliquias sed paritur repulsam.

Deindè exempto vagina cultello, altera manu virentis coma gramini compræhensa, mox vt altera in gyro, id est, in modum coronæ cæspitè incisum sustulit: mirum dictu, & inauditum hactenus miraculum: densus ab ipso cæspite copiosi sanguinis imber distillare coepit. De quo Martinus, quantum diuina largitas cõtulit, cum summa veneratione & gratiarum actione lætus suscipiens, per vascula, ad hoc de industria facta, dispertiuit, & reditum cum exultatione maturans, cum suis iter arripuit. Sed vt Martinus abiectus, Martinus electus Dei pontifex appareret, iter quidem inchoare, sed occulta vi quãdam prohibitus, promouere non potuit: donèc inspiratione secreta voluntatem largitoris intelligens, Agaunum reuersus, quod gestum fuerat, referret, & auaros illos monachos, quos inopes copia faciebat, redarguens, & quis esset, aperiens;

Insigne & stupendum miraculum.

Hic

Dat Agau-
nenfibus
partem lan-
guinis diui-
nitus sibi
administra-
ti.

aperiens, data parte sanguinis cœlitus adepti, & cultello illis, quo cœspitem præciderat, dimisso, participes tantæ benedictionis efficeret. Quibus ad hæc tremefactis, & culpam duritiei suæ fatentibus, veniam clementer indulgit, omnia ei sua seque exponentibus. Ipse, quæ Deus sibi præbuerat, arbitratus sufficere, vale facto illis, & accepta à Deo facultate progrediendi, Turones redijt. Vbi cum maximo Clericorum & ciuium vniuersorum tripudio & applausu, vt pastor & dominus, luxque patriæ, solenni processione susceptus, ipsum, quem deferebat, sanguinem omni rosa & obrizo venustiore, per quotquot voluit vascula diuisum, locis, quibus iudicabat oportere, decenter composuit: eiusdem metropolis principalem ecclesiam, sed & Andegauensem illi subiectam, tantorum pignorum parte aliqua nobilitans, in honorem eorundem martyrum Mauricij sociorumque eius consecrauit. Cuius susceptionis memoria solenniter in vrbe nostra quotannis agitur quarto Iduum Maiarum &c. Deinde paucis interiectis:

Nota quid
tantus vir
tribuerit
sanctorum
reliquijs.

Intantum autem prædictorum Thebæorum martyrum sanguinem veneratus est Martinus, vt ampullam ex eo completam, secum perenniter habendam retineret, & in locum requietionis suæ, cum hominem exuisset, reponi præciperet.

FORTVNATI CARMEN DE EISDEM

beatissimis Martyribus.

Turbine sub mundi cum persequerentur iniqui,
Christicolæque daret sæua procella neci:
Frigore depulso, succendens corda, peregit
Rupibus in gelidis feruida bella fides.
Quò pie Mauriti, ductor legionis opimæ,
Traxisti fortes subdere colla viros:
Quos, positis gladijs, armasti dogmate Pauli,
Nomine pro Christi dulcius esse mori.
Pectora belligero poterant quæ vincere ferro,
Inuitant iugulis vulnera chara suis.
Hortantes se clade sua sic ire sub astra,
Alter in alterius cæde natauit heros.
Audiuit rapidas Rhodani fons sanguinis vndas,
Tinxit & Alpinas ira cruenta niues.
Tali sine polos felix exercitus intrans,
Iunctus Apostolicis plaudit honore choris.
Cingitur Angelico virtus trabecata senatu:
Mors fuit vnde prius, lux fouet inde viros.
Eccè triumphantum ductor fortissime Regum,
Quatuor hic procerum pignora sacra iacent.
Sub luteo tumulo latitat cæleste talentum,
Diuitiasque Dei vilis arena tegit.
Qui faciunt sacrum paradisi crescere censum,
Hæredes Domini luce perenne dati.
Sidereo chorus iste throno cum carne locandus,
Cum veniet index, arbiter orbis erit.
Sic pia turba simul festinans cernere Christum,
Vt cælos peteret, de nece fecit iter.
Fortunatus enim per fulgida dona tonantis,
Nè tenebris crucier, quæso, feratis opem.

S. Mauriti?
Dux legio-
nis Thebæz.

Cæleste ta-
lentū & di-
uitiæ Dei,
martyrum
reliquiæ.

ASTE-

ASTERII EPISCOPI AMASÆ, IN SANCTVM CHRISTI MARTYREM PHOCAM, NARRATIO.

Habetur in Simeone Metaphraste.

SACER quidem est & diuinus vniuersus generosorum ac fortium martyrum catalogus, passione, quam pro passione debent, referens gratiam: ac sanguine, quæ pro sanguine debetur, Saluatori omnium persoluens remunerationem. Sed in hispis non est vna omnium gloria: neque vna mensura cunctis æqualia attributa sunt præmia: sed primum & secundum nē sanctorum quidem effugit catalogus. Huius autem rei, vt arbitror, causa est, quòd sit iudex accuratus, & qui inflecti nequeat. Intuetur enim & suppliciorum magnitudinem, & tolerantia cōstantiam: & examinans certamen, pro meritis athletis tribuit remunerationes. Neque verò est mirandum, si sic apud Deum honoratur iustitia, cum nec apud nos quidem Imperatores & agonothetæ æqualiter tractent eos, qui fortiter pugnant, aut qui decertant: sed vnicuique pro rei rectè gestæ modo, dona decernunt conuenientia. Hæc autem reruli, vt ostēdam, quòd qui hodiè nobis præbuit huius conuentus causam, alijs, qui in certamine fuerunt socij, est illustrior. Nam alij quidem neque omnes cognoscuntur apud omnes, neque sermone hominum celebratam habent virtutem: Phocam autem nemo est qui ignoret: sed quomodo Solis radius patet omnibus oculis: ita etiam huius martyris fama aures omnium circūsonuit. Cum primum enim accessi in venerandam eius ædem, & tango sacram capsam corporis, ex ipso loco impleor memoria omnium narrationū, quæ de ipso dicuntur. Adspicio olitorem, eius studium, simplicem & minimè fictum animum, hospitalitatem, maritimæ regionis eximium splendorem, mediterraneæ regionis benefactorem, & suo testis martyris, ad vltima vsque pericula discens seruare pietatem. Verum enim uerò relicto, si videretur, ijs, quæ sunt communia, & multis cognita, eximias martyris narrationes vobis recensēbo, qui estis amantes & studiosi martyrum.

Septēbr. 21.
Præmia dat
Christus
martyribus
pro meritis.

S. Phocæ ve-
neranda
ades & sa-
cra capsula.

Hunc sanctum virum tulit, quæ magnum est Christianorū commodum, vicina Si-
nope, ciuitas antiqua & nota, præclarorum virorū ferax & philosophorum. Vitæ au-
tem studium ei erat horti cultura, quem ibi ante portam ciuitatis in ostio Isthmi pos-
sident, diligenter colebat, vt sibi & indigentibus esset vitæ solatium. Hospitibus autem
prompto & alaci animo aperiebat paruam & pauperem domum: Cum habitaret
autem in via publica, ea, quæ habebat, ijs, qui aduentabant, proponebat communia:
& cum esset nouus Lot, non Sodomitarum, sed Sinopensium, procedente tempore,
iuuenit mandatum minimè carens mercede. Nam ex hospitalitate lucrificet viuifica
mortis occasionem. Vnde verò, & quonam modo, audite paulò altius repetentem.
Cum verbum nostræ pietatis fuisset annunciatum, & admirabilis prædicatio exiisset
ad omnes aures, & notum reddidisset Christum & illius mysteria, fremuerunt gētes,
vnt Psalmista, & reges & principes cōuenerunt in vnuni, & populi erroris irati fue-
runt, Christo regnante. Quærebatur autem quilibet Christianus, tãquàm maleficus:
& qui propè erat, puniebatur: & qui procùl erat, inuestigabatur. Quamobrè Phocam
quòquè neq; vile studium, nec hortus celauit: sed is quoquè, vt germanus Christi
mysteria, fuit delatus. Atq; ad ipsum quidem venerunt, qui ab hac misera & fluxa vita
iustitiam eum abducere citra iudicium, & non dicta causa. Crimen enim erat pie-
tas, quòd clara voce confitebatur eum, qui omnia fecerat: & nullo quidem rogante,
& verbis & factis ostendebat, rogante autem clamabat alacriter.

Psalm. 2.

Cum ergò venissent lictores, illius supplicij & festi nostri authores, diuersati sunt
apud eum ipsum, quem quærebant, neq; cum cognoscetes, neque cogniti. Interim
verò celantes causam sui aduentus, vt cum prius accepissent ex ijs, qui habitabant ex-
tra ciuitatem, qui inam esset Phocas, & vbi degeret, repentè inuadentes eum compræ-
henderent, vt ludæi aliquando cum Iudæ in horto Dominum. Ignorabant autem se
predam habere intra retia, canes agnum, lupi ouem, & simul cum pardis requie-
scebat hœdus, & pascebatur agnus simul cum lupis, & leones simul cum vitulo com-
mune inibant conuiuium. Postquam autem, vt solet fieri, mensa & consuetudo effe-
cerant;

Matth. 26.
Esa. 65.

Hh 2

cerant;

S. Phocas
excipit suos
oculos
hospicio &
humaniter
costruat.

cerant, vt sibi inuicem confiderent, martyr ex eis rogauit, quinam essent, & quam de causa ad suam venissent ciuitatem. Illi verò reueriti eius promptam & alacram largitatem & hospitalitatem, cum præcepissent, ne, quod dicendum erat, alicui ententaret, ei arcanum aperiunt, & quæ comparabantur, infidias enunciant, & quod Phocam quærunt ad supplicium. Quare etiam præter hospitalitatem, hoc quoque volebant ab eo affici beneficio, vt eos sua adiuuaret opera ad venandum eum, qui quærebatur. Audiuit Dei seruus, & cum immoto & constanti animo accepisset, quod dixerant, nihil abiectum, & quod pusillum indicaret animum, passus est aut locutus, neque periculo exterritus spectauit fugam, idque cum eius magna ei daretur potestas: quoniam nondum sciebant eum esse, qui quærebatur: sed contrà fecit omnino, vt qui se fortiter gerere, non fugere, statuerit. Eorum itaque precibus annuit, & Ego quoque, inquit, vobiscum aggrediar id, quod est propositum. Virum enim noui, & facile eum quæram & inueniam. Non diu autem abhinc, sed crastino die eum vobis ostendam. Solum vos requiescite in hoc meo paupere habitaculo.

Parat sibi
sepulcrum.

Cum sic eis suum confirmasset promissum, rebus se duabus disperdit, nempe accipiendis suis occisoribus, & parato sepulcro. Cum autem parasset fossam, & ea, quæ ad sepulturam erant necessaria, ad eos accedens postridie, Diligenter, inquit, vobis quæsiui Phocam, & iam parata est præda, & si vobis videretur, comprehendatur. Cum illi autem præ gaudio dixissent, Et ubi is est? Non procul est, inquit, sed vobiscum: ego verò sum ille ipse. Eam rem itaque exequimini, viæque & laboris scopum implere. Obstuperunt animis illi homines, & eo audito dirigerunt, saltem & mentem reueriti, munificumque & liberalem in paupertate dominum conuuij. Ille autem præterea eos adhortabatur, vt audacter ipsum interficerent: & iubebat, ne quicquam dubitarent, dicens, illorum manu minimè fieri cædem, sed eam esse susceptam ab illis, qui iusserant. Dixit, persuasit, passus est, & capite truncatus: Deoque grata fuit obitus hostia, columna & sustentaculum diuinarum orbis terræ ecclesiarum.

Interficiuntur

Ab illo tempore in hodiernum usque diem, hunc habemus virum, & est is martyr clarissimus, habens ipse primas partes inter optimos. Is omnes publice ad se attrahit ad suum habitaculum, & plenæ sunt viæ publicæ ijs, qui ex vnaquaque regione cõferunt ad locum orationis. Atque est quidem magnificum illud templum, cui obigit, vt sacrosanctum haberet corpus martyris, eorum, qui affliguntur, relaxatio: eorum, qui morbis laborant, medicamentum & mensa esurientium. Abundantius enim nutrit Phocas nunc mortuus, quam prius in Aegypto viuens Ioseph. Nam ille quidem frumentum permutabat pecunia, hic autem gratis largitur egentibus. Sic mendicorum & errantium genus accurrit ad Isthmum Sinopes, tanquam ad commune aliquod penarium. Sed illic quidem sic. Si autem etiam alibi per paucas sui reliquias, veluti coloniam aliquam ex metropoli deductam, martyr sibi habitaculum constituit, est is quoque locus admirabilis, & magno habetur studio apud omnes Christianos: quomodo is, qui est apud nos, sacer locus, est habitaculum eorum, qui festum celebrant. Preciosa enim coram Domino est mors sanctorum eius. Itaque multis in locis diuina reliquia, integram beato sancto ubique seruant laudationem.

Psalmus.

S. Phocas
apud Romanos
celebris.

Matth. 14.

Sic ergo etiam in regia ciuitate Italiae, principe & totius mundi regina, celebratur & honoratur martyr, & extructa est ei ædes insigni pulchritudine. Non minus autem colunt Romani Phocam, quam Petrum & Paulum. Quamobrem, sicut docet oratio, caput martyris diligenter comparauerunt, sceleratæ Herodiadi contraria suscepta sententia. Nam illa quidem sanguinem iustum sitiens, caput venerandum poposcit ad contumeliam: illi autem honoris causa & suæ utilitatis, caput martyris dignè sibi vendicauerunt. Qui ubique autem sunt nauas, non solum qui pontum nauigant Euxinum, sed qui etiam mare proscindunt Adriaticum, & feruntur super Aegeum, & qui Occidentalem nauigant Oceanum, & sulcant sinus maris Orientalis, consuetæ celestifera, quibus finiunt laborem nauigationis, transfulerunt in nouam laudem martyris: & est eis omnino in lingua Phocas, qui decantatur: præbet enim auxilij signa euidentia. Nam sæpè visus est nunc quidem nos, cum expectaretur tempestas, ex-citans gubernatorem ad clauum dormitantem: aliquando autem rursus extendens rudentes, & veli curam gerens, & è prora breuia prospiciens. Vnde etiam lex facta est apud nauas, vt Phocam haberent conuiuiam. Et quoniam fieri non potest, vt qui nunc est incorporeus, sit conuiua & mensæ particeps, discite quemadmodum præconsideratio excogitauit rationem, qua id fieret, quod non potest fieri. Quotidie enim

Lex apud
nauas de
S. Phoca.

enim partem obsoniorum ex æquis partibus eorum, qui comedunt, martyri attribunt. Eam autem emens vnus ex conuiuiis, deponit pecuniam, & die sequenti alius, & alius alius. Et hæc fors emptiois omnes obiens, dat quotidie emptorem partis. Postquam autem portus eos exceperit, diuiditur pecunia esurientibus. Et hoc est pars Phocæ, pauperum beneficentia.

Eum Reges quoque admirantur, qui fuit fortissimus & pius, præclarisque & magnificis exornant muneribus ædem suscipiendi pauperis. Contendunt autem, qui accedunt, superare veteres. Nec est mirandum, si Imperij Romanorum viri pij, quorum vita regitur moribus & legibus, vsque ad eum reuerentur martyrem, cum etiam vsque ad barbaros peruenerit admiratio, & omnes vel maximè feri Scythæ, qui habitant continentem ex aduerso Ponti Euxini, accolæ lacus Mæotidis, & fluuij Tanaidis: & quicumque habitant Bosphorum, & ad Phasidem vsque fluuium extenduntur, omnes, inquam, munera offerunt olitori. Cum omnibus autem moribus & studijs à nobis differant, in hoc solum nobiscum consentiunt, vt eorum feritas morum, mansuetat à veritate. Vnus certe illinc princeps & Rex, coronam capitis deponens, quæ auro resplendebat & gemmarum floribus, & lorica exuens bellicam diuitis matris, (est enim superba & luxuriosa Barbarorum armatura) ea Deo misit per martyrem offerenda donaria, consecrans occasionem potestatis & dignitatis. Clarum est enim, quod corona quidem missa sit ad agendas pro regno gratias: lorica autem, pro virtute bellica.

Quæ autem propter hæc continenter eueniunt beneficia, per visiones in somnis, & per curationes, quas consequuntur ij, qui agrotant, quomodo narrauerit quispiam, cum ad singulas narrandas operationes accedere non possit oratio? Nos ergo hic desinentes, Deo Saluatori gloriam offeremus, cuius serui fideles tantam sunt gloriam consecuti, vt in omni indigentia & omni casu, conuenienter dono, quod est eis donatum, conseruis suis benefaciant, idque postquam hinc excesserint, & à corpore fuerint separati. Quorum memoria cum opere quotidie peruadit ciuitates & vicos, ubique prædicans benefactorem Dominum: quem decet omnis gloria, honor & potentia, sanctitas & magnificentia, nunc & in secula seculorum, Amen.

VITA S. IOHANNIS REOMAENSIS ABBATIS, VT HABETVR IN PERVETVSTO MS. CODICE:

Verum stylum opportunis locis mutauimus.

VIR per omnia prædicandus Iohannes, nullique suo tempore secundus, ortus in territorio vrbis Lingonicæ, nobili genere, patre Hilario, matre verò Quicra: puer literis imbuendus traditur. Cum autem fuisset annorum viginti, inuitis parentibus seculo valedixit, ac in remoto loco villæ, proprijs manibus cellam & oratorium construxit: ubi adiunctis secum duobus pueris, soli Deo vacabat. Inde verò ad perfectiora tendens, in deserto quod sub axe Lingonico iacet, cum dictis pueris se contulit, & primò ibi in paruo tugurio habitauit. Crescente autem numero discipulorum ad eum confluentium, timuit ne plebi dominando, periculum potius elationis incurreret, quam vitæ meritum acquireret. Quocirca cum duobus prænominatis socijs nocte fugiens, perustrauit Galliam monasteria: tandemque perueniens in insulam marinam, monasterium Lirinum petijt, ibique receptus, distinctissime vixit, ac sanctissime inter cœnobitas illos conuersatus est. Nam fugit, ne prædicaret multitudine.

Hic igitur postquam anno & mensibus sex delituisset, per vniuersam patriam quæsitus, à quodam, qui de Gallia partibus aduenerat, vix agnitus propter habitus suavitatem, inuentus est. Cognito autem eo, monachi Lirinenses, quem prius famam celebrem reddebat, veniam suæ ignorantia humiliter petierunt, quod ei inter iuniores locum dedissent. Interim reuersus agnitor ille, ineffabile gaudium de inuentione beati Iohannis reportauit. Quod cum Gregorius piæ memoriæ Lingoniensis Episcopus intellexisset, duas conseripsit epistolâs, vnam per duos fratres, domino

Reuocatur ad suos filios per D. Gregorium Lingonien. Episcopum. Abbatem Lirinensem transmittens, qua virum Dei rogabat sibi restitui: alteram vero Abbatem Iohanni, qua cum reuocauit ad suos: terrendo eundem quod esset ante tribunal iusti Iudicis Christi redditurus rationem, ob sui loci desolationem, ac fratrum dispersionem. Regressus igitur vir Dei, non tam illi patriæ, quam suis filijs multum attulit gaudij, ac breui spatio reformauit monasterij disciplinam.

Cum ergo in dicto deserto Tornodorenfi præfesset, fratres nimiam patiebantur aquæ penuriam: cui incommodo quærentibus remedium, nunciatur, eodem loco antiquitus fuisse puteum multæ profunditatis, quem vulgaris incuria, & temporum vetustas nimia lapidum obstruxerat congeries. Serpens verò basiliscus in eodem putei loco habitabat. Sanctus verò Dei plenus fide, prior ad locum accedens, rastro fodere cœpit, ac alijs iuuantibus putei ostium aperuit, & serpentem oratione interemit: Ex quo puteo copia aquæ in præsens vsque hauritur.

Per idem tempus mater sua, magno eum videndi tenebatur desiderio, quod cum per fratres ei esset significatum, primò renuit, sed postea nè fidem matris videretur velle contemnere, eam admisit, ac transiens ante eam cum reuerentia, parumpè obrutibus eius seipsum exhibuit, moxque discessit, rogans per ministros, nè in hac re amplius molestaretur, quia deinceps se cum nullatenus viuam in præsentem vitam prædixit.

Alio quodam tempore cum fratres ligna cæderent in sylua, casu ad monasterium reuersi, reliquerunt secures suas in cœpti operis loco, quas quidam superueniens inuentas furatus est. Postea fratribus id suo patri referentibus, ille iussit eos lectioni vacare. Et exiens ad prædictum locum, ibidem intentissime orauit. Fur igitur reuersus, ad pedes sancti viri corruit, secures restituit, & veniam commissi criminis humiliter exposulauit, asserens se ante restitutionem de nemore exire non potuisse.

Eidem sancto Dei mirabilis effugandorum dæmonum collata est potestas, quo usque in viuus manebat: vnde & filium clarissimi Nicasij obsessum, cum propè transiret, & ille proclamaret non posse diutius tolerare Iohannis Abbatis præsentiam, ad eum accessit, & oratione sanauit. Alium quoque mutum obsessum curauit, qui vsque ad obitum in monasterio postea laudabiliter vixit & perseuerauit.

Quodam tempore literas suas ad Secundinum patricium misit, quibus cuiusdam pauperculi causam egit. At ille, sprete eius commendatione, literas in terram proiecit & pedibus conculcauit. Sed non defuit Dei vindicta. nam toto corpore tanto tremore ac pauore subito concutitur, vt intelligeret, ob tanti viri contemptum se ista mala perpeti. Mox igitur per internuncios humiliter veniam deprecatur, & tandem imperata sibi per sanctum complens, sanatur.

Plurimos quoque infirmos, missis eulogijs, mortis faucibus eripuit. Quodam enim famis tempore, dum egentium caterua ad sanctum conflueret, & ipse omnibus misericorditer subueniret, minister eius superueniens, ei indicauit, tantum non superesse frumenti, quantum omnibus sufficeret. Mox pius pater vas iussit pro pauperibus impleri, capiens plus minus modios quinquies quinos, cætera quæ restabant, in vsus fratrum referuari. Cum ergo turba egenorum per aliquot tempus ex eo aleretur, euenit vt quidam iuxta morem mendicaret. Sanctus autem consuetam mensuram dari iubet egenti. Minister verò respondit, nihil in vase existere, sed totum pauperibus erogatum. Quo audito, sanctus oculos in cælum attoluit, & genuflexo orauit Domini. Qui surgens ab oratione, iuber ministro, vt fideliter alimenta deferat indigenti. Pergens ergo minister, vas quod prius vacuum reliquerat, repletum reperit, & pauperi consuetam mensuram dedit.

Vir quidam religiosus Sequanus nomine, audita fama sancti Iohannis Abbatis, more patrum, quadam nocte à partibus Magnimontensis aduenit, & basilicam sancti Iohannis oraturus latenter intrauit. Quod vbi vir Dei diuina reuelatione intellexit, iubet ministro, vt dato signo sodales exciret, quia frater communis Sequanus, absconditè fores ecclesiæ penetrans orat. Abeuntes ergo fratres ad ecclesiæ fores, famulum Dei orantem inuenerunt, cui hospitalitatis officium deuotè persoluerunt. Obijt autem sanctus Iohannes Abbas anno ætatis suæ centesimo vicesimo:

Felix obijt eius.

Pro pauperibus sibi alimenta cælestis administrantur.

Mira eius benignitas in pauperes.

Curatur.

Dæmoniacus curatur.

Fur quidam diuinitus cogitur restituere ablatas securas.

Mater suam visitat.

Oratione occidit basiliscum.

centesimo: Cuius oculi non caligauerunt, nec dentes damna pertulerunt, nec eius memoria lapsa est. Sepultus, quotidie nihilominus viuus miraculis.

DE EODEM S. IOHANNE ABBATE, EX GREGORIO TVRONENSI DE GLORIA Confessorum Cap. 87.

RVIT in Tornodorenfi pago in parochia Lingonicensi ^{Septēbr. 12.} vir sanctitate præcipuus Iohannes Abbas, iuxta sui nominis etymologiam, diuina gratia præuentus. Denique fertur, quia cum monasterium ædificare vellet, quod Reomaus nuncupatur, & fratres nimiam aquæ penuriam paterentur, reperit puteum immensi profunditate altum, vbi pessimus serpens basiliscus habitabat. Hic itaque diuina inuocatione precepto serpente, ac munito puteo, puteum potabilem fratribus reddidit: de qua aqua & nos, cum Lugdunum pergeremus, à fratribus illius monasterij benignè suscepti, causa miraculi hausimus: cuius etiam haustu plurimi frigore tici curantur.

Fertur & de præfato viro tale miraculum: Quidam fratricida pro enormitate ^{Nota pœnã fratricidæ.} criminis, ferreis circulis alligatus, præceptum habuit, vt septem annis loca sanctorum peragrandum circuiret. Hic cum Romam venisset, reuelatione diuina comperit, non aliter se posse absolui, nisi ad sancti corporis reliquias Iohannis Reomaensis Abbatis perueniret. Hic ergo passim lustrando loca, tandem peruenit ad basilicam, vbi haud longè à monasterio sacratissimum corpus eius locatum est. Ibi que orationibus ac vigilijs incubans, vinculis omnibus absolutus est. Vixit vir hic iustus & vir religiosus, sicut legislator Moyses, centum viginti annis, cuius nec oculus caligauit, nec dens motus est. Fuit autem institutor viri memorabilis, de quo in suo loco narrabimus.

VITA SANCTI HEIMERAMMI VEL EMERAMMI, RATISPONENSIS EPISCOPI ET MARTYRIS, ab Cyrino æquè Ratisponensi Episcopo ante multa secula conscripta. Stylum F. Laurentius Surius passim nonnihil mutauit, paucis omisissis, quæ deprauatè scripta, intelligi non potuere.

REGNANTE in perpetuum Domino nostro Iesu Christo, qui sanguine suo seruos suos liberare dignatus est, & ^{22. Septēbr. Cap. 1.} eius passione longè lateq; per mundum fama diuulgata, etiam Europæ non modica pars Christianismi religione insignita floruit, & tot Occidentis populi, Angli, Britanni, Hyberni, Galli, Alemanni, Germaniæ pars, paulatim miris modis in Dei confessione & laude cōstanter excreuerunt: Gotthia etiam, & Hispania, & Aquitania cum habitatoribus suis, reiecta idololatria, vnicum Dei filium colere cœperunt. In cuius quidem Aquitaniæ partibus Pictauium ^{S. Heimerami patria. Pietas adhuc pueri.} vrbs antiqua sita est, ex qua ortus est puer Heimeramus: qui in ipsa puerili ætate cœpit mundum despiciere, & gloriam eius ceu quisquiliæ calcare, atq; ad sacrum liberalium literarum studium sese applicare, ita vt, superno indice agente, ad summum Episcopatus honorem perueniret.

Erat autem statura procerus, forma decorus, vultu syncerus, eleemosynis præstantis præcipuus, ieiunijs valdè addictus, castitate & continētia præclarus, sermone ^{Vir Episcopus. Cap. 2.} facun-

Virutes & doctores eius. **facundus**, ad eradicanda vitia sagax, ad irriganda & conferenda subditorum pectora foiers. Eius ex ore, perindè vt aqua fluminis in imas conualles profluētes, psalmodia perpetuò erumpebat, donèc pro more psalterium omne deprompsisset. Atq; etiam subditorum, vt diximus, animos caelesti imbri irrigare non cessabat, ita vt nullum penè ocium daret ori suo. Pes erat claudus, oculus caeco: recreator pauperum, pater pi- pillorum, defensor viduarum, gementium consolator. Porrò Dominicas pascebat oues tanta eius pectori cura inerat, vt per vrbes Gallorum & pagos, vicos quoquè & fidelium domos, huc illucq; discurrens praedicando, sapientibus eruāret arcana, imbecillis lac offerret. **Quod autem ore docebat, exemplis suis confirmabat, ita vt cunctis diligeretur.** Confluebant ad eum regni Gallorum nobiles, ignobiles, locupletes & inopes: quibus ferè omnibus pro illorum necessitate abundatè largiri non recusabat, alijs indumenta, alijs alimenta, plerisq; ornamenta, quibus indigere videbantur, vultu iucundissimo impertiens: magis tamen in eam curam intētus, vt intinsecus animos omnium ornaret & aedificaret.

Cap. 3. Cumq; vir prudētissimus tot bonis floreret, peruenit ad eum fama, in quibusdam Europæ partibus, Pannoniæ populum prorsus excaecatum, & à luce veritatis, quæ Christus est, auersum, idolis inseruire. Ea re seruus Dei valdè contristatus, secum cogitare coepit, vt ad eam gentem proficiscens, Christum illic praedicaret. Relicta igitur domo & immensis facultatibus, nobilibusq; parentibus & cognatis, in sede iam dictæ ciuitatis alium constituit Episcopum, & instar Abrahami patriarchæ, exiit è terrâ & cognatione sua. Adiundisq; sibi aliquot pro suo arbitratu comitibus, transmissis amne Ligeri, per Gallias spargendo fidei semina carpebat iter, donèc ad Germaniæ fines & Rheni fluentia perueniens, in Germaniam ingressus est. Cum autem eius gentis linguam nesciret, per interpretem religiosum presbyterum Vitalem, cum Auditorum profectu multa preclara illic verbi semina iactauit. Erat enim sermo eius in audiētium pectoribus quasi imber temporaneus, verno rore arida infundens arua: ex cuius infusione reuiuiscunt segetum radices, & genus omne herbarum virefcit, ita vt tellus tanquam à mortis quodam excitata somno, ad pristinam sui decoris reuocetur amoenitatem.

Cap. 4. Hac autem sollicitudine iter agens, ad Austrum se vertit, & ad Danubium Baioariosq; peruenit, urbemq; Ratisponensem ingressus est, sectis extructam lapidibus, & eius gentis metropolim, quam per id tempus dux gentis Baioariorum, vir alacer, Theodo regebat. In eam ergò ciuitatem ingressus beatus vir, & Theodoni principi oblatum, animi sui arcanum consilium ei aperuit, dicens se constituisse, diuina subnixum ope, ad robustam Auarorum gentem in Pannoniam proficisci, ibique vel pro Christo mortem oppetere, vel illo protegente in pace vitam finire. Sed cum ea tempestate inter Auaros siue Hunnos & Bauaros orta esset discordia, ita vt apud Anisum fluuium vastantium manibus depopulatæ & penè deserta vrbes viderentur, bestiarumq; illic domicilia aucta essent, quòd humana fragilitas vltro citroque commutare formidaret: nam etsi iureiurando obstrictus quis esset, insidiæ tamen potius structæ timerentur, quam exhibita humanitas: dux Theodo ait non sibi conuenire cum Auaris, atque ea causa ferre se non posse, vt eò proficiscatur: rogabat verò, vt tantus & talis Deo notus antistes apud ipsum & ipsius gentem remaneret. Nam posteaquam saluberrimas eius institutiones percepisset, aiebat se consentire non debere, vt indè recederet. Offerebat etiam illi sereno vultu possessiones, orabatq; vt ipsorum esset pontifex: aut saltem pro humilitatis studio, eius prouinciæ monasterijs Abbas praesset.

Cap. 5. Respondit autè Christi seruus, se ea causa à Gallorum sinibus egressum esse, vt gentes Hunnorum, quæ ignorant Deum cali, hoc est, Christum crucifixum, conuertere studeret. At quando nunc, inquit, experior coeptum iter mihi proficisci nō licere, supplicanti tibi assentior. Erat sanè regio illa egregia, nemoribus locuples, vini ferax, ferro abundans, auro, argento & purpura affluens, viros habens statura proceros & robustos, humanitate & beneuolentia conspicuos. Erat eius humus fertilis, iumentis & pecoribus abundans, ita vt ipsa terræ superficies, mellis & apium copia cooperta videretur. Piscosi illic amnes & stagna, perspicui fontes & riuus, nec salis inopia. Ipsa vrbs inexpugnabilis videbatur, quadris extructa lapidibus, sublimes habēs turre, abundas puteis: ad cuius partem septentrionalem Danubius suo impetu contra Orientem contēdit. Montes illic pasceus opportuni, herbis copiosi. Syluæ abundat feris, cernis, bubalis,

bubalis, capreis, ibicibus, & omne genus bestijs. Sed eius habitatores neophyti per id tempus idololatriam necdum radicibus extirpauerant, & patres filijs suis calicem Christi & dæmonum promiscuè offerrebāt. Quæ res permouit sanctum antistitem, vt idololatriam illam funditus eradicare constitueret: & cum iam terræ eius populis fidei semina cōmendasset, frumentum doctrinæ multiplicatum in horreis conderet, atq; ad extremum ijs locis gloriosa posset morte occumbere, vt regio, in qua morabatur, ad certaminis sufficeret campum.

Hæc secum versans, trienniò per eius principis vrbes, pagos, vicos & fidelium domos cursitans, instantissima cura, in aliorum pectoribus spargebat fidei semina, ex alijs prudenti sermone vitia radicibus excindebat. Aduersum mites humilis erat: contra potentes superbia tumidos erectus, leonem pre se ferebat. Quicquid autem, exceptis corporis indumentis, à fidelibus ipsi esset oblatum, id cum gratiarum actione pauperibus distribuēbat. Cumq; in his diu versaretur, & in omnes penè eius regionis laterbras doctrinæ suæ lucem inuexisset, vir sanctissimus per spiritum sanctum prouidens finem vitæ suæ iam appropinquare, & præpotentem Deum, ab omni labore absoluit ipsum sempiterna beatitudine remunerare velle, ceu intrepidus & robustus athleta, in certaminis campo clypeo inuisibili munitus, suæ vocationis sacræque remunerationis expectabat diem: & nihilominus certis temporibus die noctuq; in antiquum hostem orationis tela contento brachio vibrare non cessabat. Porrò autem à cunctis habitatoribus copiam petere coepit, orationis studio Romam vt sibi pereroliceret. Erat enim ei erga viros & foeminas imitatione digna cōsuetudo, vt eorum ex intimis animi recessibus accuratè curam ageret: ita, vt pro viribus singularem eorum doctrina salutari irrigaret pectora, & vbi communis non sufficeret diligentia, priuatim & secretò eos admoneret: ita vt penè nullus exceptus videretur, in cuius pectore vel scintillam diuinam non accendisset.

Per id tempus filia illustris Theodonis Ducis filia Ora vel Vta, libidine & diaboli incitamentis victa, è Sigibaldo cuiusdam iudicis filio prolem concepit. Ambo verò magno animi dolore ob facinus perpetratum affecti, cum iam res diutius celari non posset, communicato inter se consilio, sanctissimi Heimerammi Episcopi pedibus aduolunt: fatentur se in stupro depræhensos, nec vlla ratione posse deuitare supplicia, nisi per ipsum supernum iudex lapsus manum porrigeret. Plus enim, vt solent peccatis implicati, praesentes extimescebant poenas, quam aternos gehennæ cruciatus. Audiens vir sanctus, miseratur eorum vicem: at tamen acriter repræhendit eos, quòd tantum in se flagitium admiserint: ait animæ damnationem potius eos debere pertimescere, quam supplicia temporaria: in dictaque eis satisfactione, nolens eis humanitatis & pietatis negare subsidia, secretò eis mandat, vt in ipsum illud crimen confiterant, quòd sic facilius possint euadere poenas. Nouerat enim venerandus pontifex, si crimen illud publicatum esset, nullo pacto à patre puellæ se illis veniam impetraturum. Itaque crimen alienum sibi imputari voluit, vt poenam, quam reformidabāt, ab illis auerteret.

Porrò à principe impetrata ad Urbem proficiscendi facultate, salutatis omnibus, mox iter ingressus est. Eo verò discedente, magnus apud omnes eius ciuitatis iustus ortus est, tam diuites, quam pauperes, quòd tanto pontifice orbarentur. Habuit autem in comitatu suo nonnullos è clero. Vt verò lectori fides fiat, etiam prophetiæ spiritu virum sanctissimum haudquaquam caruisse, quid ille de se prædixerit, huc adscribam, multis eius alijs propheticis prædictionibus omissis: Cum ab vrbe Ratisponensi exiret, Vuolffletum religiosum presbyterum ad se accersiuit, eiq; secretò dixit: Attendite dilectissime frater, quæ dicturus sum, nec me viuente ea cuiquam reueles. Vbi diuersis cruciamentis ob scelus cuiusdam viri me finiuisse audieris, omnibus in sacris constitutis Ordinibus, denunciare studeas, nè quisquam corū à rectè viuendi proposito discedat, nec me huius criminis reū existimet, atq; ita tanquam meo prouocatus exemplo, è suo statu decedat. Doctoris enim repræhensionè libetè sublatam volumus, & quanuis ille nulli crimini affinis sit, tamen exemplis sectantium atq; obrectantium, animas in peccato fouet, cum se à prauorum exemplis minimè abscondit. Liqueat ex his, prophetiæ spiritum eum habuisse, quemadmodum etiam is, quem diximus, religiosus presbyter post gloriam remunerationis beati pontificis, ad cunctos, quos inuenire potuit sacris ordinibus initiatos, hoc se secretum pertulisse testatus est, eum ab hoc crimine, cuius causa cretus est, prorsus immunem fuisse. Deindè venerabilis Episcopus

Beatus ad-
huc ne-
phyti.

Cap. 6.
Tria in
studii fidi-
mè exequi-
tur pastoris
mun' apud
Bauaros.

Vulture Ro-
mam citati-
onis ergò.

Cap. 7.
Ora princi-
pis Theodo-
nis filia à
quodā vio-
latur.

Vir sanctus
vult sibi il-
lud facinus
imputari.

Predicit eæ-
dem suam.

Manet in certo loco vir Dei expectans martyrij coronam.

Episcopus, vt erat pollicitus, simulat se ad beatorum Apostolorum limina proficisci: sed minimè ignorans, quid ipsi esset euenturum, cum iam trium dierum iter confecisset, & ad optatum martyrij locum peruenisset, ab eo se mouere noluit. Erat illic fons, perspicuas emanans aquas, vbi concupiti certaminis campum sibi delegit. Interim præ se fert quippiam à se expectari, discipulis eius admirantibus, cuius rei cura in pontificis pectore inesset.

Cap. 9.

Theodo Princeps vult sua manu filiam interficere. Eâ exheredat & proscribit.

Postquam autem Ducis Theodonis filia in stupro iam apertè deprehensa fuit, & patris præsentaretur obtutibus, atque coram adstantibus inquisitū ab ea est, quis rem tam nefariam perpetrare, & tanti viri filiam violare ausus esset, illa exterrita & nimio pauore perculsa, Episcopi cōmixtione id factum ait. Tum pater eius, temporali gloria indomitus, vehementissima accessus ira, vix à suis teneri potuit, ne proprias in manus mitteret, suamque sobolem suo ense iugularer. Sed cum id cerneret sibi non permitti, filiam rebus & facultatibus omnibus priuatam, in Italiam exulatum ire iussit, in qua damnatione illa vsq; ad obitum permanit. Erat autem ei germanus, Lantbertus nomine, qui sororis suæ cernens ignominiam, nimio furore percitus, in suam perniciem comites sibi adiungēs, vt animi sui nequissimam expleret voluntatem, velocissimo cursu post venerabilem Dei seruum iter explicare conatus est, donèc ad pagum Helfendorffum peruénit, in quo beatus Episcopus animam suam Deo per martyrium offerre decreuerat. Stans verò miles Christi in certaminis campo corde intrepidus, diei illius (vt Author loquitur) hymnificabat Tertianum. In ea domo clypeus parieti infixus erat, ad quem suspensus patrocinijs, accensa lucerna, studiosissimā cum suis ad Dominum fundebat orationem, Audientes verò socij Deo deuotissimi Episcopi currentium impetum, & magnos equorum strepitus, clypeorumq; commotionem, cum nescirent, quid ea sibi vellent, vnus ex eis ad aditum domus accurrit, cernensq; eam multitudinem proteruis animis intrā domus septa ingredi, magna voce coram socijs id beato magistro & Episcopo indicauit. At vir sanctus illorum volens confirmare animos, ita ait: Isti, qui huc venerunt, non in nostrā cōdemnationem huc venere, sed per illos mihi remuneratio præparatur.

Cap. 10.

Lantbertus princeps insultat S. Episcopo.

Vt autem comperit Lantbertus Ducis filius, adesse illic venerabilem Episcopum, desiliit ab equo. Erat enim in medio vestibulo petra posita, in quam, vt solent equum ascendentes, & ab eo descendentes, sese transferens, virgæ innixus, Episcopum ad se iubet adduci, adductumque, seculari fastu elatus, ex oblatæ rei occasione ita compellat: Salue Episcope, affinis noster. At sanctus Episcopus Deum testem adhibens, ait se ex carnali commercio nullum nōsse affinem. Sed princeps eius verba cōtemnens, multis eum affecit iniurijs, multaque conuicia in conspectu adstantium illi in faciem dixit, creberrimeque illi exprobrauit, quod tam honorificè tam longo tempore in Ducis ditione habitus, tanta contumelia eum affecisset, & tanti viri summique principis filiam pessimo ad alios exemplo constuprasset. Contrā autem sanctissimus vir Dei, hilari vultu, modestis & sedatis sermonibus excusabat sese, dicebatque: Romam me iturum promisi, vt supplex inuissam Petri Apostolorum principis limina, cuius Ecclesia Euangelica autoritate fundata esse dinoscitur, cuius sub mundi thalamo censorem adesse dubium non est, qui Deo authore, Petri successit in honorem: Apostolicus vir & sanctissimus tenet primatum in sacris constitutus Ordinibus. Mitte ergo quem vis, prudentem aliquem virum, vt mecum præsentetur in conspectu tanti pontificis hac de re me accusaturus, vt illic Canonicam excipiam sententiam, ne huius criminis reus existimer. Quod equidem charitate permotus tibi cōsulo, tamen si non ignoro te mihi non obtemperaturum: non quod timeam cruciatus tuos, sed quod doleat mihi tuū condemnatio, cum certum sit, te animæ tuæ magnam perniciem & detrimentum asferre.

Cap. 11.

Zacha. 13. Matth. 26.

At contumax tyrannus, veritatis verbis colla supponere detrectās, mentis lumine orbatus, clausis oculis cordis, arreptum baculum, cui in cumbebat, nihil reformidās, in tanti pontificis pectus adegit, moxq; suis præcepit, vt in eum manus iniicerent. Id eius Clerici conspicati, immenso correpti timore, in ædium latebras sese abdidērunt, vt in eos etiā quadraret illud, quod de Christo iam olim propheta prædixerat: Percutiam pastorem, & dispergentur oues gregis. Milites verò non pauci acriter in S. Episcopum manus iniicientes, vt furentis domini animum mitigarent, eius iussu spoliatum chlamyde & stola, in hospitis horreum, vbi condebantur frumenta, abduxerunt, ibique ad scalam fumibus alligauerunt. Tum ille attentissimè Dominum orans, Dominum

Iesu Christe, inquit, qui manus ad Crucem extendisti, & tuo me sanguine redemisti: tibi ingentes gratias ago, quod me ex tot regionibus ad hunc locū deducere dignatus es, & ab hoc crimine alienum, pro tuī amore me vis sanguinem profundere. Eo sic orate, quinq; electi sunt, qui eius membra amputarent. E quibus duo tremefacti, pallida facie, ab imo pectore isthæc verba proferebant: Domine Iesu Christe, de nostris manibus huius sanguinem non requiras. Tu enim scis nō spontè, sed imperio coactos nos facere id, quod facturi sumus. Audiens hoc vir sanctissimus, ait ad Dominum: Domine, da tu illis secundum corda illorum. At reliqui tres carnifices pectoris sui impietatem apertis indicijs declarabant, ita dicētes: Quidni crudeliter eum atteremus, qui impudenter libidinem suam in tanti principis filia expleuit, ita vt ille omnibus exemplum statuatur, ex eoq; discant omnes, si quis præter fas in foeminā manus iniiciat, illi manus amputari debere? His dictis, digitos eius articulatim præciderunt. Deinde furentis principis vrgēte imperio, oculos radicibus euulserūt, nares amputarunt & aures. In ijs verò cruciantis, sanctus Dei martyr instar fontis perspicui manans, non intermisit cursum suum, hymnos & psalmos offerens Deo. Factus est enim in tam immani agone ex superna virtute robustus, vt ne gemitus quidem vllus ab eo ad adstantium aures perferretur: sed hilari vultu synceraq; mente Deo, vt diximus, indefinenter preces funderet.

Oratio eius.

Immanissimo supplicij genere sanctus Episcopus afflictus.

Necdūm verò tot poenis exatiati carnifices, pedes vtrosque cum palmis, quarum iam digitos abscederant, detruncarunt, atque ipsa etiam verenda impudenter abstraxerunt. Interim pergebat sanctus martyr, licet exili iam voce, in laudibus Dei & psalmis Davidicis. Cernētes verò carnifices eum poenis afflictum, membris iam destitutum, ipsius linguæ ministerio inuidentes, eam ferro in os injecto præciderunt: atq; ita corporis trunco relicto abiērunt. Remāsit autem in certaminis campo, sanguine suo inuolutus, victor triumphalis exultans. Postquam autem hostes abiēre, è suis latibus ad venerabilem Christi martyre Clerici cum vicinis mulieribus aduolauerunt, à quibus vir sanctus pro sui refrigerio aquam petebat. Dixit autem ad eum Vitalis presbyter & interpret eius, vir pius & religiosus, cuius antea meminimus: dixit verò non sine lacrymis, quas ab eius oculis exprimebant tanti sui magistri cruciatus: Quid vis refocillari, cum sis mēbris corporis destitutus? Meo quidē iudicio rectius tibi mortem optāris, quā tot affectus iniurijs, vitam producere velis. Cernens autem Dei martyr presbyteri sui animum secūs affectum, quā expedit, collecto spiritu, abscissa lingua verba, vt potuit, explicans, ita ait ad eum: Non tibi in mentem venit, sæpè me dixisse, neminem ad mortem festinare debere, sed potius optare vt differatur, vt possit pijs intercessionibus faciem Domini præoccupare, vt detur spatium infirmis ad agenda poenitentiam propter ea, quæ humana infirmitas perpetravit? An verò pigritiæ tuæ molestum videtur, crucentum refrigerare pectus? Ecce nunc temporaria vitæ hanc ego propono poenam, vt quotiēs potum ori tuo applicueris, mentis in ops fias, nec tamen cuiquam noceas, sed inobediētiæ exemplum de te præbeas. Dixit hoc vir sanctissimus, & vt dixit, ita factum est.

Cap. 12. Magna eius patientia.

Loquitur sine lingua.

Prædicat presbytero poenam inobediētiæ.

Is enim presbyter Vitalis in ea ciuitate, ad quam corpus martyris perlatum est, diū post magistri obitum vixit, & quandiū ieiunabat, magna de se præclaræ virtutis exempla præbebat, ita vt penè nullus abiret dies, in quo Missarum solennia cum psalmodijs & hymnis non compleret, sequens vestigia magistri sui beati Heimerammi, & ardua virtutis itinera calcans, vt eum iam in cælis degere dubitari non possit: quippè qui etiam eleemosynarum esset studiosus, & quod factis præstare non poterat, voluntate præstiterit, orationibus quoque & vigilijs non medio critere intentus, charitate & hospitalitate insignis fuerit. At nihilo minus completum in eo fuit, quod vir sanctus prædixerat. Cum enim, peracto ieiunio, certis temporibus alimentum sumeret, cuiuscunq; potionis genus ore percepisset, mox destitutus mente, à spiritu immūdo arripiebatur: commutataq; facie, cum immensis stridoribus huc illucq; discurrens per plateas ciuitatis, per terræ voragines, per dirupta petrarum loca, per sepulcra mortuorum, per diuersa locorum spatia, nefanda & turpia proferebat verba: nec tamen cuiquam nocebat. Aliquotiēs etiam per sublimes cursitabat tures, nec tamen vllum sensit præcipitium.

Cap. 13.

Nota admittendū Dei iudicium.

Porro beati antistitis truncatos artus eius loci incolæ collegērūt, & in arbore, quam spinam albam vocant, condiderunt. Erat nanq; à medicis non paucis diuulgatum, si cuiuscunq; membra abscissa & humo operata essent, eius reliquū corpus nullius medici

Cap. 14.

Psal. 54.

Truncata ei membra tolluntur ab ignotis, mox dispersantur.

Cap. 15.

Vehitur sancti viri tricus in pagum Alchaim.

Sanctissima eius anima ad Christum comigrat. Nota visio nem hanc.

Cap. 16.

Insigne miraculum loci vbi decessit.

Ecclesia S. Heimerami conditur, vbi innum-

dici arte curari possit. Sed hoc fideles in exemplum & imitationem trahere non debent: potius vero propheticum illud sequi, ut iacent curam suam in Deum, & ipse eos enutriet. Eodem namque die, non longo interiecto spatio, duo ignoti iidemque pulcherrimi viri, publica via equitantes, e quibusdam aratoribus sciscitabantur, vbi nam facta martyris membra condita essent. Quibus aratores post longas ambages tandem indicarunt, in quadam arbore esse reposita. Tum illi, cunctis cernentibus, ad eum locum se contulere, nec deinceps ab illis visi sunt. Tot vero huius rei testes sunt, quot eius loci habitatores. Itaque admiratione affecti illi propter incognitos viros, & quod ira ab eorum oculis euauissent, ad arborem contenderunt, sed ea, quae illic abdiderant, sancti martyris membra neququam inuenerunt. Res profecto mira, & nostris temporibus valde stupenda: maxime quod etiam in humana infirmitate incomperum est, a quibus ea sublata, quove translata sunt. Equidem quid de ijs sentiendum sit, ignorare me fateor, nisi quod per diuinam dispensationem id datur intelligi, quibus sanctus martyr dignus esset laudibus, quando praefata & cruenta membra, adhuc illo viuente, per diuinam cognitionem ab eo loco assumpta, gloriose & honorifice alicubi proculdubio condita sunt: tametsi, ut diximus, ad hominum notitiam necdum peruenirent. Fortassis autem idcirco latent, quod cum per suos actus capiti inuisibili, quod est Christus, ministrassent, propriisque, calcatis voluptatibus, pauperibus insequiissent, atque intrepidè pro Christo contumelias affecta essent, cum illorum spes & caput esset Christus, ad aedificationem viuentium nec sperantia in illum membra eo, quo par erat, honore afficerentur: atque idcirco ab incognitis ablata viris, in cognitione capitis, id est, diuinitatis, non mediocri cum gloria condita sunt.

Postquam ea res habitantibus illic innotuit, magno timore correpti sunt: & quantum parum apertis oculis, at tamen beati viri cognoscebant sanctitatem. Porro viri, qui erant cum eo, gloria martyrij triumphantem ex certaminis campo, id est, ex area, quae tum frumento precioso margaritis purgati tritici, id est, cruore conspersa iacebat: sublato plastro imposuerunt, reducentes eum certatim ad pagum publicum; quem *Alchaim* vocant, duodecimo ferè milliario indè distans, vbi ecclesia beati Petri Apostoli constructa erat, in quam tantum virum & Dei martyrem inferre cupiebant, ne in eorum vilius aedificijs vitale efflaret spiritum. Etsi enim paulò ante in eorum oculis non solum despectus, sed etiam nece affectus erat, at tunc, ut par fuit, magna illius apud eos excreuerat veneratio. Sed & mulieres ex vicinis locis cum ducentis viris pietate commotae, plastrum stipantes vndique, ob venerationem martyris Christi, eum comitae sunt. Cum autem in campum venissent, distantem ab eo loco, ad quem proficiscebantur, tribus milliariis, venerandus Episcopus voce, ut potuit, euolare coepit, inmensam horam remunerationis suae in caelestibus iam adesse, nec illum locum excedere debere. Itaque vnus ex ijs, qui erant cum eo, ex diuina inspiratione caeteris tanquam subiectis imperauit, ut eum a plastro deponerent. Illi confestim depositum in amoeno gramine, campestri planitie collocarunt. Tum sancta illa anima e corpore egressa est, & cunctis, qui aderant, quasi lux immensa ex ore eius procedere visa est & caelos penetrare, instar fulminis adspicientium facies perstringens. Vnde non immerito adeò timore percussis fuere omnes, ut vix sancti viri corpus in plastro sustollere auderent.

Huius vero loci, in quo spiritum reddidit, ut mihi videtur, non est silentio premerendum miraculum. Fuerat enim multo tempore incultus, & quasi obliuioni traditum erat, quod talem ex se Domino obtulisset animam. Sed cunctis illi vndique adiacentibus locis signo quodam antelatus est.

Cum enim in Germania id visitatum sit, ut humum eius immensa nix operiat tota hyeme, eaque, in cubiti altitudinem plerumque excreseat: eo tamè in loco minimè permansit, sed instar alicuius viatoris citò praetereuntis abolita fuit, totoque anno verni temporis decorem & amoenitatem locus ille representauit. Atque ita factum est, ut idem locus immunis esset ab imbris & procellis, nec elementorum ditioni vellet esse subiectus, qui Angelicorum spirituum praesentiae in tanti martyris animae a corpore migratione consecratus esset. Erat autem illic quadriuium: vnde id enenit, ut miraculum illud longè lateque divulgaretur: & cum nonnulli ex illis, qui circumcirca habitabant, accuratius de eo inquirerent, mox per illud quadriuium ijs, qui tunc aderant, in memoriam redijt, quod illic sancti martyris Christi Heimerami anima, huius exilij nexibus expedita, in caelos subuolasset. Quamobrem ecclesiam ibi constructam

mera sunt miracula. Cap. 17.

in eius martyris honorem, in qua innumera eius meritis miracula eduntur.

Sed dum in huius rei mentionem incidimus, mira mirandis succedunt. Venit enim in mentem, iam longè superius dixisse nos de duobus carnificibus, Dominum illos esse deprecatos, ut pro sua benignitate ipsis non imputaret, quod non sua voluntate, sed iussu domini sui, tanto Episcopo cruciatus inferrent: neque ea causa in die iudicij eius sanguinem ab ipsis requireret: ipsumque virum Dei, cum illorum animos vidisset, Dominum pro illis rogasse, ut secundum fidem illorum redderet eis. Isti ergo duo in pacis tranquillitate suae vocationis expectarunt diem. At reliqui tres, qui crudeliter in sanctum virum suas manus iniecerunt, diabolica aemulatione incensati, & impropria atque contumeliosa verba in faciem ei dicere non erubuerunt, tantum miseris ad damnationem non sufficeret nequissima caedes, nisi in suae nequitiae augmentum, cordis malitiam ore quoque testarentur, Christo dicente, Ex abundantia cordis os loquitur: ij tres, inquam, intra septem dies immundis arrepti spiritibus, ad id usque longa vexatione perducti sunt, ut in tempeste noctis silentio e domibus suis aufugientes, ad deserta loca confugerent, & per cacumina montium & concaua vallium, per loca inhabitata & hominibus incognita discurrerent, ita ut miserorum caduera nulli postea reperta sint. De quibus quid aliud sentendum est, nisi iusto Dei iudicio, qui impijs & ferocibus animis, tam diutis, quam factis, in tantum sacerdotem sui cordis nequitiam exercere veriti non fuere, eorum animos, in damnationem illorum, feris comparari debuisse: ut mente destituti, suis ipsi corporibus perniciem afferrent? Quid vero de sanctis viris dicendum est, nisi id, quod Apostolus ait: An nescitis, quia templum Dei estis, & spiritus sanctus habitat in vobis: vbi subiungit, quod huius templi violatores disperdet Deus.

Quod quidem etiam in Lambertio eorum domino probatum est, quaddò in exilio vitam finiuit, atque in eius posteros adeò tanti viri sanguis vindicatus est, ut nullus ex eis relinqueretur: & aedes amplissima, in quibus de suo facinore gloriabatur, ita iam enersa sint, ut illic vrticae & platanus longè diffusis ramis propagentur: & qui virulentum pectoris sui furorem in templum Dei euomere non est veritus, suas aedes venenatis serpentibus relinquere coactus sit etiam inuitus: ita ut in sibilum & exemplum sint intuentibus: atque etiam si verbis praerentibus non dicant, tamen re ipsa praedicent, & quadam sui contemplatione ab illis suspiria exprimant, ut possint etiam ipsi cauere, ne in sanctos Dei sacerdotes aliquid temerè admittant: ne & illorum haereditas euacuata posteritate, sicut ea loca conspiciantur, in Alpium obscuram redigatur habitacionem, & coaceruata humus in testimoniū viuentibus permaneat. Cauenda nanque est hominibus ira iustorum, ne & illius in se iram concitent, qui illorum corporum habitator est, & de quibus per seipsum Veritas dicit: Qui vos spernit, me spernit. Etsi enim gladium visibilem non ostendunt sancti, non tamen inulti permanent: cum vnusquisque iustus gladio inuisibili praecinctus sit acutissimi sermonis Dei, qui vitio inferi ijs, qui sibi non proponunt ipsum veritatis spiritum in Deum: sed eius templum scilicet destruunt: & vbi manus noxias non immittunt, obtruncati: onis virus clam seminare non reformidant: atque ita spiritum sanctum, templi sui habitatorem, ad iracundiam prouocant, non attendentes quod scriptum est: Qui illum non habet placatum, nunquam euadit iratum. Quid ergo mirum etiam istos perijisse, qui tam sanctum interemere virum, quando etiam in illo loco commorantes, vbi venerabilis Dei Episcopus triumphans victor extitit, qui in eius necem consenserunt, adeò ex eodem loco dissipati sunt, ut nemo eorum illic remanserit: destructaque sunt aedificia, & campus certaminis multis annis desertus permansit. Vbi tamen res mira & ad multorum aedificationem preclara contigit. Coepit enim humus excrecere, vbi beatus Episcopus membrorum sectionem passus fuerat, ut in cubiti altitudinem sese coaceruaret, & neque nives, neque hyemis asperitatem admitteret, satis hoc ipso declarans, quanti apud Dominum meriti sit martyr inuictus, dum elementa suam in eum locum vim exercere non possunt, sed usque ad tempus suam retineret amoenitatem.

Quod cum nonnullis innotuisset, & iam longè lateque commorantes ad videndum locum amoenissimum sese conferrent, atque illic sancta Christianitatis religione in honorem beati martyris preces Deo funderet, res tandem cunctis innotuit, quicquid illic fidenter peteretur, id etiam impetrari. Atque ea causa inuito consilio, Christiani in eodem loco ecclesiam in honorem ipsius martyris Christi extruxerunt, vbi perenniter innumera coruscant miracula.

Nota de carnificibus, a quibus interemptus est.

Matth. 12.

1. Cor. 3.

Cap. 18.

Lambertus princeps in exilio decessit, & eius posteritas omnis perit.

Luc. 10.

Sancti iniuria affecti, non manent inulti.

Vltio in eos qui consenserunt in necem sancti Episcopi.

Nota rem miram.

Alia S. Heimerami ecclesia, & miracula innumera.

Cap. 19.

Est autem in eodem loco fons perspicuus, distans ab hac ecclesia ad lapidiam, cuius aqua iuxta ecclesiam labitur. Humus autem hinc inde exaltatis deprimitur ripis, ut se aqua longius effundere non possit: sed infra, deprimente ripa, laxato sinu lacum efficit pulcherrimum. Ad cuius plagam septentrionalem elegantibus muris in martyris laudem constructa ecclesia est, ubi innumeri caeci recipiunt visum, & claudigratum: multorum quoque lingua, suis nexibus expedita, loquendi recipiunt facultatem. Sed si de his locis & illorum miraculis ordine dicere velimus, & quanta iam illic per Dei dispensationem in beati martyris Christi Heimerammi gloriam edi proprijs cōspexerim oculis, siue etiam fidelium narratione didicerim, dies me citius deficiet, quam sermo. Nè quod autem lectori fastidium afferam, quid de sancti martyris corpore gestum sit, prius breuiter exponam.

Cap. 20.

Cum enim, ut iam diximus, sancti viri anima, quavis huius orbis luce splendidior, cunctis qui aderant cernentibus, corporis absoluta vinculis, caelum petijisset, æternis fruitura gaudijs pro meritis suis: ij, qui aderant, cum magno timore & reuerentia sanctum viri corpus feretro imponentes, iter coeptum persecuti sunt, & tandem ad ecclesiam beati Petri Apostoli in pagum publicum *Wschaim* peruenerunt, atque intra eius ecclesiae septa, adiunctis sibi vicinis loci illius habitatoribus, honorifice eum tumularunt, atque inde recesserunt. Sed ille minimè volebat illi resurrectionis expectare diem. Ut enim superius diximus, ciuitatis Ratisponensis ei placuit amœnus situs: nec dubium est id ei quoque placuisse, ut corpus eius eò deportaretur, post ruinam suam illic remunerationis suae diem expectaturum. Et ecce rem miram. nam aer etiam illius obtemperauit voluntati. Commorus enim est à plaga Occidentali Fauonius, isque impetu suo nubes cogens, caeli faciem obscurauit, pluuiaque copiosa in terram effusa est, & fulgura discurrentia extitere, ita ut per dies quadraginta sine cessatione plueret, atque ea pluuiae assiduitate torrentes in amnes excreuerent, ijsque terrae superficiem planè operirent: & nisi tanti viri & martyris corpus in urbem Ratisponensem esset allatum, aquarum inundationes regioni illi excidium minarentur. Est autem quibusdam fidelibus tum diuinitus per nocturnas visiones reuelatum, ut corpus sancti pro ipsorum adiutorio in urbem eam importarent.

Sepultura eius.

Dies 40. cōtinenter pluit.

Translatio eius ad ciuitatem Ratisponensem.

Princeps igitur & sacerdotes, communicato inter se consilio, per quosdam fideles viros martyris corpus ab eo loco, ubi humatum erat, auferri iusserunt, illudque ad fluminem *Isaram* deducentes, nauimpositum, cereis accensis vsque ad Danubium profecti sunt. Qui fluuius cum contra Orientem tendat, tantam illis praebuit per tot spatia contra eius tractum nauigandi celeritatem, ac si passis velis & flantibus ventis id iter conficerent.

Cap. 21.

Accidit autem illic res mira, & fidelium cōtemplationi cum primis honorificè tradenda. Nam inter rot ventorum flatus, & procellarum fluctus, aquarumque promiscuam inundationem, & imbrarium infusionem, fluminisq; tumescentes vndas, lampades minimè sunt extinctae: sed tanta securitate quietissimas luminis sui flammulas sustinuit extulere, ac si intra clausum cubiculum sine vlla aeris commotione cōsisterent. Itaque qui circa illud flumen morabantur, cum tantum in lampadibus nō extinctis sui martyris meritū cernerent, percutientes pectora sua, & in facies suas ruentes, Deum caeli adorauerunt. Cum autem venissent viri cum corpore martyris ad ciuitatem, quod tendebant, & ibi, ut erant docti, salubrem eligerent stationem, obuiam illis factus est princeps terrae cum satrapis & sacerdotibus, vexilla & thuribula portatibus. Aderat verò etiam innumerabile vulgus virorum ac mulierum, Deo hymnos cōcinentium voce sublimi, ita ut ab ijs vocibus tam praegaudio, quam timore, tellus tremere videretur. Porro sacerdotes sacrum corpus in eodem sancti Georgij intulere, atque illic summo cum honore, ut dignum erat, sepulturae mandauerunt. Eodem autem momento tanta redijt caeli serenitas, ut nullae vsquam nubes apparerent.

Cap. 22.

Multo post tempore visum fuit sacerdotibus, ut corpus sancti martyris ab eo loco mutaretur. Itaque acciti sunt camentarij, qui sua arte ex marmore & gypso ei monumentum construerent. Quo opere absoluto, exclusa è templo plebe, fores obserauerunt sacerdotes. Ei rei tum praegerat intra ecclesiam venerabilis Dei cultor * *Gaubaldus*, ciuitatis *Radaſbonae* (sic enim etiā antiquissimus manuscriptorum codex habet) Episcopus, cum presbyteris & diaconis, quorum multi adhuc super sunt. Cum autem humum remouissent à monumento (erat enim immensae magnitudinis lapis superpositus, quae cum timore clanculum amouere cupiebant, omni ex parte sepulcrum ambientes) & saxum quoque ab-

* *Gauinbal-*
duſ

abstulissent ad mensuram palmi & semis, omnes magnus inuasit timor, ita ut ex eorum manibus lampades laberentur, atque eo terrore consternati, dissolutis viribus, supini corruerent. Vnus tamen ex eis, qui aderant, à dextris saxo pectore incumbens, permansit. Ecce autem rem miram, & in Dei laudem eximie venerandam. Saxum tam im-

Insigne miraculum.

mensi ponderis, aere suffultum, tandiu ab vno sustentatum est, donec illi sic exterriti & prostrati vires reciperent, & manus adiutrices porrigerent. Quod quidem saxum si martyris merita non sustinuisset, nihil erat expectandum aliud, nisi ut ossa eius in sepulcro iacentia comminuerentur. Neque dubitandum est, non alia causa tanto timore correptos illos fuisse, qui tum huic rei intererant, nisi ut his indicijs praesens beati viri corpus declaratum, cunctis testatū efficeret, quo honore eius anima in caelis frueretur. Tum verò tanta celeritate & securitate saxum remouerunt, ac si nullum ei pondus inesset. Deinde sublatum corpus, Dominò hymnos depromentes, in locum, quem extruxerant, deposuerunt: iussuque principum acciti permulti artifices, ex auro & argento sancti martyris monumentum confecerunt, gemmis & margaritis interlucen-

Aliud miraculum.

S. Episcopi monumentum principis ex auro, argento, gemmis & margaritis con-

tinent.

Cap. 23.

tibus, & sculpturae adhibita varietate, uti hodieque cernere licet. Nostra aetate cuiusdam rustici coniunx ex morbo quodam lumen oculorum amisit. Eam ergo vir eius ob caecitatem despiciens, contra summi Dei mandatum, aliam sibi matrimonio sociavit. Quod ubi nos comperimus, cum essent ambo nostrae patriae & dioecesis, obiurgauimus eos ob admissum adulterium, & poenitentiam suscipiendam indicauimus: at tamen foeminam ex aedibus viri eiicere non potui: quandoquidem ambae simul apud illum morabantur, nec palam cum adultera facinus perpetrabat, licet clanculum ab ea pedem, infligante diabolo, non retraheret. Cum autem adultera quodam die ad beati martyris Heimerammi solennitatem velle accedere, alijs eò pergentibus comitem se adiunxit. Postquam autem peruénit ad locum, qui *Iuua-*rus dicitur, à beati martyris ecclesia ducentis passibus distantem, mox ut forniculus templum intuita est, in suo scelere depræhensa, coepit tremere, membrorum com-

Adultera diuinitus castigatur.

Iterum Deo reconciliatur.

Adulteri inuiti Deo.

Esa. 55.

peruenite sacerdotem: qui cum in eius vitam & mores accuratè inquireret, illa coram adstantibus fatebatur, adulterij causa se isthuc perpeti. Admonuit ergo eam ille vir Dei, ut ad nos reuertetur. Ad nos igitur reuersa, cum lachrymis sese abiecit ad pedes nostros, & suam miseriam coram omnibus alta voce confessam est, moxque adiecit in hoc se veniam à Domino impetraturam, quòd cum illo viro deinceps sub vno tecto minimè permanere statueret, cui adulterina commixtione fuisset sociata. Cum autem nostrae admonitionis & increpationis verba accepisset, & ob perpetrata pro-

Cap. 24.

cordato viro. Is enim cum die quodam ad sancti Heimerammi ecclesiam pro suis peccatis deprecaturus velle accedere, solus iter suscepit. Vbi autem in solitudinem venit, quam *Feronis* fœdum mutato vulgari idiomate vocat, incidit in latrones: qui eum expoliatum, & vinculis manibus, atque ore catenis obstructo, nè posset verba edere, ex illis finibus exportatum, genti Francorum vendiderunt. Porro quidam ex eius emptoribus, in partibus Aquilonaribus Thuringorum, genti cuidam vendidit eum, quae est confinis * *Porathranis*, qui ignorant Deum. Cernens ergo senex ille se gentilibus, idolorum cultoribus, propinquum, domino suo & praesenti & absentis pro viribus fideliter inseruit. Erat enim egregius artifex, & domino suo insignem molam confecit, miroque opere

Superstire vxore sua vir pius in captiuitate non vult alteram ducere. Hinc potest colligi, historia hanc scriptam ante Caroli Magni.

Nota hunc more celebrandi nuptias.

Monet sua sponsam vir pius ad conseruandam castitatem.

Cap. 16.

Visio pij senis.

Clam auferit omnibus relictiis.

Cap. 17. Nota miraculum.

eius ædes communiuit, siue munitionibus instruxit. Quibus rebus illius sibi gratiam conciliauit. Iam triennio eiusmodi operam illo nauante, nec interim à cultu Deirecedente, sed ieiunijs & orationibus incumbente, quidam ex conseruis eius vita fundus est, relicta coniuge iuuenicula, & secundum carnis huius putredinem pulcherrima, nullaq; ex ea prole suscepta. Iussit ergo dominus seni huic, vt eam acciperet vxorem, & omnes eius facultates sibi vèdicaret. At religiosus senex respòdit: Ego in meagente habeo vxorem, quam coactus sum relinquere, propter innumera peccata mea in captiuitatem abductus, & in hunc locum adductus. Ea igitur viuente, quo pacto possum aliam ducere vxorem? Audiens hoc herus eius, asperrimis in eum verbis inuectus: Nisi eam acceperis, inquit, hæc addat mihi Dominus, & hæc faciat, si non tradidero te gēti Saxonum, qui tot idola colunt. Certus enim sum, si apud me nolis vxorem accipere, te haudquaquam hic permanfurum, sed potiùs de fuga cogitaturum. Atque ita fiet, vt ego frauder precio, quo te mihi comparauim.

Cùm ergò diù inter se colluctarentur, & senex facilè animaduertet, se domini sui imperium contemnere non posse, modò nè captius tradi vellet genti Deum ignorantanti, cuius vitam, quæ ex vicinitate ei innotuerat, ceu mortis præcipitia pertimescebat: necessitate compulsus, ait se iuxta domini sui voluntatem eam sibi velle desponsare. Tum herus, appræhensa mulieris dextera, manu pallio obuoluta, vt habet mos nuptiarù, coram adstantibus conseruis, coniuge & prole, hilari vultu collocauit eam illi in matrimonium. propter enim artis eius peritiam impensè eum amabat. Deinde religiosus senex cum socia illa sua ingressus in domiciliù eius, sumpto pro nuptiarum consuetudine cibo, ad lectum, quem ipsa instruxerat, cum illa se contulit, cœpitque, prout poruit, salutaribus eam admonitionibus instruere, ità dicens: Vide charissima soror, nè ista commixtione summum illum amatorem & rerum omnium præpotentem cõditorem offendamus. Temporalis enim vitæ voluptuosa gaudia intrã paucos dies finem accipiunt, & æterna animarum detrimenta parturiunt. Fruere igitur incunditate artificij mei lucris: tantùm hoc mihi largire, vti nè me huius copulæ ingo, viuente adhuc coniuge mea, præcipites in interitum animæ meæ. At illa carnalibus assueta voluptatibus, socij sui monitionibus non consentit, sed quæ ab illo prudenter dicta erant, se suo domino indicaturum minatur. Cernens ergò venerandus senex se nihil profecisse, socij suæ lasciuia & voluptuosa desideria blandis sermonibus delinire studet: Prouidendum nobis est, inquit, soror charissima, nè gentilium more Christianas nuptias inchoemus: abstinentum potiùs triduo est, & Dominus cum lachrymis deprecandus, vt iustas nobis det proles. mulier enim non propter libidinem accipienda est, sed propter sobolis procreationem.

Hæc omnia ille surdè cantabat, adeò vt illo contempto, faciem ad parietem verte ret mulier, & sub lecti operimēto tristis se ab illo auerteret, somnoq; oppressa obdormiret. Ille autem cum lachrymis ex intimo corde indefinēter Domino fundebat preces, vt ipius angustia subueniret, & nè sinecer obliuiscerit suū tātum virum & martyrem Heimerammum, cuius causa, cum ad eius ecclesiam velle proficisci, in tantas angustias incidisset: sed ipse misericors Deus, misero misericordiam impēderet. Hanc eius orationem tanta celeritate misericordia Domini subsēcuta est, vt statim obdormienti illi quidam vir pulcherrimus & proceræ stature, ad lectum adstaret, & virga, quam manibus tenebat, latus dormientis tangens, diceret: Surge, & abi ad beati martyris Heimerammii ecclesiam, quò ire constitueras. Respondit senex: Et quānam sine alimento tantum iter conficiam? Ait illi vir: Surge, nè hæsites: sed tolle panem, qui est in superiori cœnaculo. Is tibi ad cibum satis erit, donèc iter peragas. Tum ille tanta visione expergefactus, vbi ad se redijt, dubitare cœpit, num vigilanti vel dormienti facta esset ea admonitio. At tamen, vt erat iussus, surrexit, & in superiori cœnaculo elegantissimum inuenit panem, quem nunquàm illic poni conspexerat, nec tam elegantem panem ea nocte cum illa muliere in nuptiarum conuiuio comederat. Eum itaq; in sinu condens, relictiis omnibus, quæ illic habere videbatur, & nè de proprio suo lucro quippiam auferendo, domino suo damnnum irrogaret, nulla re se cum ablata, dempta veste & penna, quam manu ferebat, celeriter abiijt ad solitudinem, sine intermissione cum lachrymis orans Dominum, vt per merita beati martyris sui, ipsi in se sperantij prosperum iter largiretur.

Ità ergò in ea professione quindecim cõtinuis exactis diebus, tanta prosperitate & securitate summus opifex eù deduxit, & vnus panis alimonia quotidiano labore eius delassa

delassata membra refecit, vt sequentis diei hora tertia in monte steterit in vineis, que sunt inter cõfluentes Danubij & Imbris. Atq; indè contemplabatur sancti martyris Heimerammii ecclesiam & vrbe[m] desideratã, mœnibus & turribus munitam. Quas vt agnouit, magnas Deo gratias agens, è monte descendebat ad portũ fluminis. Erat tum dies Dominicus, ob cuius solennitatem Mislarumq; celebrationem, qui illic degebant, cum multa deuotione contendebant ad sancti martyris ædem: quibus religiosus senex clam se comitem adiunxit: cumq; ad portum peruenisset, conscensa nauis, traiecit flumen, atque indè, vt erat per visum iussus, ad martyris ecclesiam profectus est: vbi se humi prosternens, cum lachrymis ingentes Deo laudes dixit, qui sperantem in se ex tot angustijs ob sui martyris merita eruisset. Expleta autem Mislarum solennitate, religiosus senex ab ecclesia egressus, panem quem secum absporrauerat, cuius esu tam longa itineris spatia emesus erat, è sinu protulit, & cum abundè illi per viam suffecisset, tertiam tantum eius partem se vidit absumpsisse. Itaq; quod supererat, coram omnibus in pauperes distribuit, meritaque sancti martyris per Dei prouidentiam quid ipsi contulissent, palàm indicauit.

Sed dum his referendis in martyris gloriam intentus sum, repente animo succurrit aliud, quod iam commemoro. Puella quædã diocesis sancti martyris, primo diluculo egressa ad pasenda pecora patris sui, à quodam mihi incomperto spiritu arrepta, nihil neque cibi, neque potus accipere voluit. Cumque sic ad multos perdurasset dies, complures ex propinquis eius ad eam venere, & tum precibus, tum obiurgationibus ad id eam adducere voluerent, vt cibum sumeret. Sed illa modis omnibus id recusabat, afferens se nullo cibi desiderio affici. Illi ergò vi parùm aliquid cibi ei in os ingesserunt, putà lac aqua permixtum. Quod cum illa inuita accepisset, statim erecto capite, illud sanguine permixtum euomit. Cernentes igitur parentes eius, se nihil proficere, missam eam fecerunt, interim id inter se consilij capientes, vt eam Episcopo offerrent, sub cuius pastoralis cura degebat. Ità ergò decessori nostro beatæ memoriæ Ioseppo Episcopo, cui Deo authore ego in honore successi, præsentata est. Is verò eam repræhendens, illis præsentibus iussit, vt parùm alimenti acciperet. At illa dicebat se edendi necessitate quasi quiescens sensisse in membris suis, nec tamen vllam famem pertulisset. Et est sanè admiratione dignum, quòd totum annum absque vlllo alimento exegit, nihil interim de manuum opere omittens, in sola facie pallorem præ se ferens, quem inedia illi conciliabat. Porro cuidam tunc secreta adspiratione Deus reuelavit, vt eam ad beati Heimerammii ecclesiam adducendam curarent. Sed cum id alij recusarent propter laboris & itineris difficultatem, assensu tamen sunt, vt eam ad venerandum illum locum perduerent, in quo beatus pontifex gloriosum consummauit martyrium. Vbi illa in templum ingressa, prostrato corpore orauit, & illic sensit in stomacho edendi appetentiam: moxque vt potuit, præ auuiditate surgens, panem sibi adferri perijt, eumque oblatum cum gratiarum adione accepit, & tanta promptitudine comedit coram adstantibus, acsi nullam vnquam edendi difficultatē pertulisset. Ex qua re quid aliud colligendum est, nisi Dominum martyris sui merita palam omnibus declarare voluisse? quemadmodum etiam in Euangelio eum dixisse legitur, de caeco nato, nec parentum, nec illius culpa factum, vt caecus nasceretur: sed vt opera Dei in illo manifestarentur ad gloriam Dei. Quod idem de hac puella sentiendum existimo. Atq; etiam, vt hæc liquidò posset intelligi, sanctum martyrem in miraculis, quibus præualet de supernæ pietatis prouidentia, se poscentibus intercedendo dimittere peccata, & per visibilia exempla in ecclesijs ipsius quæ coruscant miracula, remitti, ipso intercedente, peccata. Sed si ea, quæ per memetipsum didici, huius viri miracula, aut quæ fidelium narratione cognoui, quibus adhuc quotidie apud corpus eius tot insignes declarantur virtutes, explicare velim, stylus scribenti non sufficet. Quæ autem deprompsimus pro reuerentia sancti martyris, ea veneramur, ipsique præpotenti Deo deuoti supplicamus, vt misericordiam suam subueniat Cyrino.

cor. Ambr.

Certe præclarum hoc est miraculum.

Cap. 28.

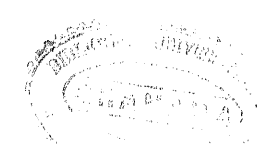
Puella toto anno nihil comedit.

Hic habet huiusmodi authore Cyrini lulle Ratiffione sem Episcopum.

Meritis S. Heimerammii eadē puella liberatur.

Iohan 9.

Hic author prodit nomen suum.

VITA S. LVTRVDIS VIRGINIS SANCTIMO-
NIALIS, EXCERPTA, VT OPINOR, EX EA, QVAM
scripsit Theodoricus Episcopus Treuirensis circa Annum Christi 950.
Non enim puto fuisse ab eo tam breuiter conscriptam.

22. Septēb.
Patria & pa-
rēres S. Lu-
trudis.

Vitæ eius
auferitas.

It Romam.

Puellā mo-
ribundam
fanat.

Semper an-
tigas ma-
gno in pre-
cio habuit
sacras reli-
quias
Nota vitæ
duritiem.

S. Pufinna.

Felix obitus
S. Lutrudis.

BEATA Lutrudis in Gallia pago Partensi Catalaunensi
diocesis claris orta parentibus, patre videlicet Sigmaro,
matre æquē Lutrude, bonis & Deo deuotis: vnā cum sex
suis sororibus in lege Domini per Eugenium sacerdotem
sanctum edocta, & demum per Alpinum Catalaunensem
Episcopum, sumpto velamine, virgo Domino consecrata
est. Cui pater moriens, quia eam præ cæteris dilexerat, lo-
cum solitarium, quem ei in quodam monte preparauerat,
assignauit. In quo quā austerè & quā sanctè vixerit, vir-
posset lingua referre. Habebat autem in omnibus prae-
tium Eugenium presbyterum confortatorem & excitato-
rem ad bona opera & laudes Domini spiritalem. Cum quo etiam Romam orandi
gratia, & vt sanctorum reliquias inde afferret, deuota perrexit. Quò cum peruenisset,
cuidam iustina, famosæ sanctæ foeminae, se coniunxit: cum qua continuis insistens
psalmodijs, suæ sanctæ conuersationis odorem & opinionem late dispersit, omnibus
piæ vitæ se præbens exemplum.

Tribus verò mensibus sic Romæ peractis, apprensus ei Angelus Domini, dixit eam
reliquias, quas petebat, ibi non assecuturam: sed vt ad propria rediens, & transgressis
Alpibus, ad martyrium beati Mauricii diuertens, eius reliquias obtineret, atq; eas in
locum paternum deferens, basilicam in honorem beati Mauricii construeret. Narra-
ta igitur visionē S. Eugenio, manè iter arripuerunt: & cum ad urbem Raucennarum
peruenissent, & in domo cuiusdam ciuis, filiam vnicam habentis, per id tempus infir-
mam, & ferè iam mortuam ac voce tridò destitutam, hospitio recepti essent, beata
Lutrudis precibus matris mota, accessit ad lectulum puellæ, & eam, oratione premis-
sa, manu apprehendens, sanam erexit. Quæ tantum miraculum in se experta, rogauit
S. Lutrudem, vt sacrum velamē sibi imponeret, secumq; cunctis diebus manere per-
mitteret. Sancta autem primum concessit: alterum verò, propter multam iuencula
pulchritudinem, ne periclitaretur, non admisit. Deduxerunt tamen parentes cum fi-
lia sanctam Lutrudem vsque ad proximam ciuitatem.

Quibus dimissis, peruénit ad optatum monasterium S. Mauricii: vbi à custode Ge-
orgio, castitatis opinione admirabili, cum omnibus suis omni humanitatis studio sus-
cepta est, cui etiam virgo angelicam retulit visionem, pignora sibi S. Mauricii pro-
mittentem. Custos itaque visionem à Deo fuisse percipiens, virginis beatæ conscus
sanctitatis, ei peritas obtulit deuotè reliquias. Quas illa cum magno gaudio suscipi-
ens, in locum paternum abspertauit, atque super eas decentè construens ecclesiam,
eam per proprium Episcopum in honorem beati Mauricii curauit dedicari. Cui ba-
silicæ herentem sibi condidit cellulam, in qua die noctuq; Domino seruiens, hostiam
viuam se ei iugiter exhibebat. Proprios enim redditus pauperibus tribuens, cilicio
vestita, panem hordacaccum tantum cum aqua sumebat, semel duntaxat, aut bis in
hebdomada reficiens.

Per idem tempus Pufinna, soror virginis, quæ in vico Bassionensi floruerat, ad mor-
tem ægrotabat. Quod cum beatæ Lutrudi nunciatum fuisset, putà sororem eius in ex-
tremis agere, tota nocte orans obtinuit à Domino, vt non migraret à corpore, donec
eam videre mereretur. Manè igitur assumpto beato Eugenio, perrexit ad sororem, &
inuénit eam iam per quinque dies sine voce iacentem. Illic autem reddita est ei lo-
quela: & cum Domino gratias retulisset, post sancta colloquia, inter mutuos ample-
xus sororum & oscula, Pufinna feliciter expirauit. Beata verò Lutrudis, expletis de
more sororis exequijs, rediens ad propriam cellam, & de bono in melius semper pro-
ficiens, cum tempus suæ vocationis adesset, plena dierum & sanctitate sublimis, mi-
grauit ad Dominum ipsa die, qua passus est beatus Mauricius: & sepulta est in basilica,
quam ipsa, vt prædictum est, in honorem eius construxerat.

CER-

CERTAMEN GLORIOSI MARTYRIS CHRIS-
TI, SOSII DIACONI, AC IANVARIJ EPISCOPI BENE-
uentani, & sociorum eorum, authore Iohanne Diacono S. Ianuarij,
qui eiusdem S. Sosij translationi interfuit.

PRAEFATIO AVTHORIS IN PASSIONEM
& translationem.

POST nonnulla tyrociniij mei opuscula, quibus aliquantispèr iu-
uenilem animum charitatis exercuisse videbar imperio, nullius fo-
re disponebam intentionis, nisi vt magis hebetarer desidia, quàm
fomenta liuidæ stomachationis alicui pro talibus ministrare
experimentis. didiceras quippè, & satis didiceras, qualiter bilis
ignita, linguæ faculam torrens, contiguos vreret dentes. Huic ergò
decreto cum inclinatus animo adhæsissem, inter plurimorum so-
dalium cœpi etiā & domini Iohannis venerabilis sancti Seuerini abbatis, quē vnquam
refellere nefas aestimaueram, derectare implorationes, adeò scilicet, vt ad id quod
de sancto Sosio fieri postulabat, multifaria euadens obliquitate diuersus, modulum
excusationis nullatenus inhiberem. Quòd vbi vir strenuissimus animaduertit, non
est passus vltra dissimulationis prolongari funiculum, sed per idoneos peruentores
domino Stephano suggessit Episcopo, quatenus eius amplitudinis interuentu obti-
neret, quod adipisci sua impetratione nequibat. Extemplò me pontificalis accersitum
sublimitas, taliter increpando accepit: Excidit ne tibi diacone, qualis sit fructus
obedientiae? excidit ne Samuelis iusta indignatio, dicentis, Melius est obedire quàm
sacrificare? Cur ergò surda præteris aure, quod à Iohanne Abbate toties posceris? An
ignoras quantas utilitates talium narrationum scripta conuectent? Si enim in eis to-
tius Christianitatis emolumenta percipiuntur, quare tu tua querens, ostēdis te colaphis
non esse disciplinatum Apostolicis? Sic præsul. & præsul sic submissa voce respondi:
Si vestra prius discretionis lance pefatur, quò potissimum nostra vergat accusatio, iu-
stissimè castigamur: si aliàs, quare tantis farigamur redargutionibus? habet, inquam,
habet affatim nostri cōpertus acumen ingenij, quomodo plurimæ martyrum passi-
ones ex historijs & annalibus sunt decerptæ, in quibus seriatim cōmendabatur quic-
quid gētilis illa perpetrabat examinatio. At nos, quibus nulla taliū facultas suppedi-
tat, quo exequi pacto cogimur, vndè rectissimè fauorali denotentur mendacio, & in-
euitabile pseudoepigraphi discrimē incurramus? Hanc præsul ipse apologiā tali pro-
tius auctoritate cōcludit: Procū hinc, pcul, si placet, totius obiectionis ambago re-
cedat. Est enim exindè quædā scriptura lepida vt reor digestionē cōtexta, quā me olim
vidisse recordor, & quidem quoniā longi temporis meta relabatur, idcirco cunctan-
do assero vtrū necne sancti Ianuarij gestis, cum quo fortissimus Christi athleta im-
mortalem percurrit agonem, aliqua sit ex parte diuersa. Tamen hæc qualicumque sty-
lo prolata constet, sumenda est à te, & sicut certum est tuos fecisse maiores, quæque
sunt superflua refeca, necessaria subroga, inepta abijce, & vnā cum his quæ de in-
uentione corporis eius sunt, fide tua qui interfuisti, in ciuilem redige cōpositionem,
quatenus pro tanti laboris recompensatione, municipatu tandem martyriali Christo
largiente perfrui merearis. Ad hæc ego nihil vltra respondere præsumens, coactus in-
choaui quod spontaneus recusabam. Sed quia in memoratis scriptis infatuato quan-
tū sale pertinētis, nulla parentum ipsius, nec pontificis saltē, qui cum Leuitali redi-
mitione dicarat, mentio inerat, & conquerentes ex hoc viros etiam non spernenda
grauitatis perspeximus: idēo summam cōmemorare libuit, vt nec ego sim in antea
obnoxius, nec illius temporis pertinaciter incusentur scriptores, quoniam multus
accedere potuit euētus, aut latibuli scilicet, aut mortis, necnon & ignoratiæ, vel aliud
quid verisimile, vndè iusta possit oriri excusatio, quòd silenter prætermiserint: Tamen
quomodo cunquē acciderit, quia nulla valet modò cōiectura censerī, constat me cre-
dilitate media, nihil irritum, nihil ambiguū in istis posuisse narrationibus. De cæterò
nunc agendum est honorabilis abba, vt nupèr promissis orationibus sic sic
meam iuues inertiam, quatenus sit Deo acceptum & ho-
minibus ratum huius nostri laboris
conamen.

Iste Seueri-
nus Nori-
corum fuit
Apostolus,
cuius corp⁹
trauslatum
est Neapo-
lim.

i. Reg. 17.

Author ab
Episcopo
rogatus p-
sentem con-
scripsit hi-
storiam.

43. Septembris. Numerianus a socero suo occisus.

Diocletianus, Apro interfecto, Cæsar acclamatur.

NUMERIANVS igitur Augustus cum ex Parthicae regionis demolitione reuerteretur, & propter oculorum quam incurerat ægritudinem lectica in itinere vteretur, ita est ab Apro socero suo clandestinis peremptus insidijs, vt vix foetore cadaueris necem eius post aliquot dies milites comperissent. Qui statim Aprum interficientes, Diocletianum cuiusdam ex Dalmatia scribæ filium, tumultuosa vociferatione Cæsarem acclamauerunt. Hic autem versipellis vt erat, Maximianum continuò Herculeum, moribus & feritate haud sibi dissimilem, contortem sibi affciscens, iniquo prælatu reipublicæ summam inuenerat.

Sed quia Carinum præfati Numeriani germanum, qui superstes adhuc cum omni exercitu Galliarum commanebat in partibus, metuendum ducebant: idcirco in suis primordijs lentam commouerunt persecutionem in Christianos, scientes illi proculdubio plurimos hæere amicos, quos huius tituli sacratissima decorabat professio. Vbi autem Cæsar iste penes Murgum prælio deuictus occubuit, confectum illi tempus nanciscentes quo tyrannidem suam sãuire permitterent, proh dolor, per vniuersum orbem complices suos direxerunt, quatenus quicquid Christianitatis cultura reperirent, aut suis possent obscœnis mancipare cœremonijs, aut exquisitissimis addicerent pœnis. Succurre Domine Iesu, succurre agonizanti Ecclesiæ tuæ, vt perspicuus fidei candor, quò quia magis densitate caliginosæ gentilitatis obrui satagitur, eò amplius te illustrante martyrialibus renitescat lucernis.

Carini Cæsaris cœdes. Diocletiani & Maximiani crudelitas.

CAP. II.

CRuentissimis itaque satellitibus omni sollicitudine suorum iussu dominorum adimplere studentibus, licet omnis Campania, immò totus affligeretur mundus, tamè in oppido Misernatium potissima incubuerat persecutio: quia illic celestis paganorum frequentabatur occurus, propter Vatis Sibyllæ sepulcrum, haud inde longè discretum. Hac ergò tempestate beatissimus Sotius eiusdem ecclesiæ Diaconus, vir in quo cœlitus omnium charismatum dona confluerant, secundum congruam sui nominis vocationem, quia Sotius, si à σωζω Græco sermone deriuatur, Latine Salutaris exprimitur: cum nocte dieque quanuis palam, ob insidias persecutorum non auderet conuersari, tamen ad nil aliud erat intentus, nisi vt incredulos inuiteret ad fidem, & fideles ad imminentes corroboraret agones. Cuius industria dum longè lateque flagrarer, & opinio bonitatis in dies accresceret, intantum cœpit ab hominibus fore dilectus, vt Ianuarius Beneuentanæ sedis egregius Antistes, licet maioris esset dignitatis, magni tamen Dei vsque ad mortem se humiliantis imitator effectus, sedulus ad illum visitandi gratia properarer, & doctrinæ pabulum magna sibi subministrantes affluentia, non solùm animos suos ad cœlestia subleuarent, sed & Dominicum gregem per sacra colloquia informarent. Mira sanctorum dilectio, mira & stupenda constantia. Nam cum nulla fatigatione itineris, nulla terroris intentione retraherentur, quin vicariam sibi exhiberent affectionem: accidit autem nuntio diuino, vt idem Domini Antistes ex more veniens, reperiret illum fortè in cœtu fidelium, sacrosancta Euangelia sonoro iubilo personantem: mox pater optimus pietatis amore contractus substitit, & feruorem tantæ alacritatis diu multumque admirans, subito clericatum verticem eius vidit perspicuam effundere flammam, cuius oblatione percussus, intellexit protinus documento scripturæ imbutus, quid conuersionis radiaret in illa, quidve portenderet inflammatio ipsa, & lætus in cælum cum gaudio palmas sustollens, ineffabilem Christi gratiam seriamque dispensationem ex intimis cordis organis collaudauit. Dehinc pendens id nulli præsentium nisi sibi soli apparuisse, properanter accessit, & constructo super eum incumbens amplexu, flammigerum illud caput spiritualibus deliniebat osculis, & coram adstantibus martyrij tandem diademate coronandum iterum iterumque profitebatur.

Sotius Misernatensis Diaconus.

Ianuarius Beneuentanus Episcopus Sotio familiaris.

Viso S. Ianuarij.

Vaticinium eius.

CAP. III.

OReligio sanctitatis, ò deuotio charitatis, ò vaticinatio veritatis. Dum enim tantaque præsulis pariter & Leuitæ dona consideramus, omnis penitus admiratio nobis

nobis adimitur, sensus hebecit, lingua torpescit. Quis vnquam tam eloquens tamque factus dignè potest exprimere, qualiter isti de religione ad sanctitatè, de deuotione ad charitatè, de vaticinatione cõsequenter ad veritatè pertingere meruerunt? Illa in qua veritatè, que multò antè spondere dignata est: Ignè veni mittere in terrã, & quid volo nisi vt ardeat? Si enim per ignè charitas, quæ Deus est, & per terrã corda humana intelliguntur: rectè ignis iste in vtrorunq; ardebat præcordijs, & tam vehementer ardebat, vt vni, qui secundum Apostolũ Christũ habebat caput, in vertice redundaret: alteri quoque, qui secundum Euangelium beatos habebat oculos, resplendesceret in obtutu. Ambo ergò beati, ambo felices, quia ambo nimirum illis sunt donati muneribus, quæ olim filijs nascentis Ecclesiæ loqui & prophetare vnanimiter instigabant. Quid enim? nunquid iste non fuit ille ignis, qui repente super Apostolos intonans, ora illorum per varias discreuit loquelas? nunquid non huius illapsu Petro loquenti fides & eleemosynæ Cornelij centurionis sunt approbatæ? nunquid ad impositam Pauli manum super viros decem istius non est illustratus aduentus? Et quid per singula ducor, si ipse illos, proculdubio clarificauit & istos. Videamus qua conuentione ad martyrij gloriam sacratissimus pertigerit Diaconus, de quo veracissimus prophetauerat Antistes.

Luc. 12. Iohan. 4.

S. Ianuarij & Sotius, charitate & spiritu sancto pleni.

Act. 2.

Act. 10. Act. 19.

CAP. IIII.

CUM igitur Sotius Leuita benignissimus, sicut prælatum est, famosis polleret moribus, & vitæ virtutisque proposito insistens, bonus odor alijs ad vitam, alijs secundum Apostolicam institutionem esset ad mortem: factum est, vt ab his, qui bono perierunt odore, sæpissimè ad Dracontium tunc Campaniæ Iudicem accusaretur. Quorum frequenti suggestione, vt potè paganitatis minister, in furias actus, licet oribus suis transmissis arctari eum & ad se vsq; perferri præcepit. Mox autem, quia lux in tenebris latere non poterat, neque ciuitas abscondi supra montem posita, vbi conuentus est a militibus fortis athleta Dei, & coram folio Iudicis præsentatus stetit interritus. At sceleratus arbiter diu multumque admirans elegantem eius speciositatem, Aptè, inquit ad illum, forma corporis cum fama nominis tui congruit. Sed quia quadam superstitione pollutus asseueraris, necesse est vt accedens libamen offeras, & frustreris accusationem, quæ toties de te nostras perculit aures. Ad hæc sanctus responsum reddidit paucis: Absit hoc, Iudex, absit à me, vt debeam aliquo modo illam commaculare religionem, cui ab ipsis, vt ita dicam, cunabulis oblatas, toto corde, totaque intentione seruiui. Tunc censor intumuit, & fellcam vultu prætentans amaritudinem, Nè confidas, ait, in hoc vernantis corpore iuuentutis: quia si scitis Imperialibus & meo protinus consulto non paruèris, illo te prius vehementer affectum tormentis iubeo mancipari ergastulo, vnde saltem nec ipse te Deus tuus possit eripere, sed squalore intolerabili & famis sic adigaris penuria, vt spontè perspicias, quod modo parupendendo recusas. Mox propugnator veritatis omni refertus cõstantia, ait: Non tibi vnquam benè sit arbiter iniquitatis, vt quibusque aliquadò pœnis deuincar, & detestabile tuæ peruersitatis adimpleam votum. Ego autem firmiter in Deo meo sperans, cum eius Apostolo semper decanto: Nullus me separabit à charitate Christi, non tribulatio, non persecutio, non gladius, non carcer, non fames, non nuditas: quoniam propter eum tota die mortificor, vt tandem cum illo coniungar: sed tibi ò miserrime, ò scelestissime, potius est ingemiscendum & dolendum, qui iuste quodam præfatio Dracontius es appellatus. Reuerà enim nunc ille temerarius draco per oris tui organum loquens, inualidam Dei mei præsumit asserere potestatem, qui olim protoplastis ob appetitæ Deitatis rapiam mortem infligens, contra conditoris interdicitum vesci eis de ligno vetito persuasit. Tamen licet illis hominibus occulto Dei iudicio præualuisse lætatus sit, mihi verò, cui iam per lignũ Crucis vita est restituta, nunquam per te Dracontium, qui ad instar eius, nomen & venenatam possides linguam.

2. Cor. 2.

Dicitur ad tribunal Iudicis Sotius, Matth. 5.

Inbetur sacrificare idolis.

Recusat vir sanctus, prætendens.

Rom. 8.

Iudex, est Dracontius sit appellatus.

Gen. 3. Ephe. 2.

For. deest, præualebit, vel, præualebit.

CAP. V.

HIS Iudex auditis, secum infremuit, & furibundus ad lictores cõuersus ait: Vestrarum expromite vires, & loquacitatem huius audacis validis comprimite flagris, quatenus respiciens animaduertat ante cuius sublimitatis tribunal assiluit. Dixit, & dictum cominus ministri exequentes, totum corpus sancti foedissimè laniarunt. Cernens itaque dæmonum arbiter, robustissimum Christi militem palæstra illa patienter flagella tolerasse, stomachando intulit: Hic quia se vultum longanimitatis induisse simulat, claustris est reterrimis deputandus, vt ibi frigore fameque deficiat, & florida ipsius,

Grauisime caditur Sotius Leuita.

Mācipatur carceribus ipsius,

ipſius, qua gloriatur, iuuenta tabeſcat. Erat nemp̄ tunc beatiffimus Soſius anno-
 rum circiter triginta, ſicut ipſe cuidam benigno reuelat̄ Epifcopo nomine Theo-
 doſio, quem propter vitæ meritum valdè dilexerat. Aduenerat autem iſte de Græcia,
 & propter religionem multa cum eo ſodalitate fuerat coniunctus, quiq̄ etiam &
 de eodem fatebatur Diacono, quòd verè Domini noſtri Ieſu Chriſti diſcipulus &
 imitator eſſe ſtudebat. nam & opportunè & importunè prædicationi inſtabat, & ob
 inſidiantium procacitatē vulgares plerunquē declinabat adſpectus. Recluſo itaque
 fortiffimo martyre Soſio ſecundùm decreta Iudicis in ardua arctaq̄e cuſtodia, Pro-
 culi diaconus, & Eutices atque Accutius illuſtriſſimi ciues Puteolani, feruore deuo-
 tionis accenſi, ethnicoſ clamorofiſ oburgationibus increpabant, dicentes: Miſeri,
 dementes, inſani, quare benignum & innocentem hominem verberibus affixiſtis &
 tenebris addixiſtis? Nunquid quia veſtrarum principis tenebrarum noluit eſſe famu-
 lus, ideò lucernam ardentem, quæ non poteſt ſub modio contegi, carceris obſcuri-
 tate voluiſtis extingui? Heu deſtabile iudicium, heu execrabile factum, quod omnis
 lex abrogat, omniaq̄e iura condemnant. Quis vnquam legiſlator, vel iuris peritus
 indixit, vt iuſtus condemnaretur, aut innoxius puniretur? Hæc & hiſ ſimilia vocife-
 rantes, ad ergaſtula properarunt, & ſanctum Leuitam omni ſolamine omniq̄e alle-
 niabant affatu.

CAP. VI.

Dic, rogo, dic inſaniſſime cenſor, nunquid & iſti alienationem mentis patiuntur,
 qui & innocenti viro, ex intimo compatiuntur affectu, & penitèſ improbant tuę
 iniquitatis examen? Cæce, ſi ſenſus tuus non eſſet peruerſus, videres vtique quia iſti
 ſunt de quibus prophetica clamat admiratio: Qui ſunt iſti, qui vt nubes volat, & quaſi
 columbæ ad fenetraſ ſuaſ? Verè vt nubes & vt columbæ volabant, quia nulliſ impli-
 cati contagiſ, tam perſpicuo tamq̄e claro obtutu ea quæ ſunt æquitatiſ intuebantur
 & veraciter profitebantur. Sed quia nulliſ utilitatis reſpectum tua capit obſtina-
 tio, ideò præceptum velut in reorum duceris accuſationes. Liſtores nanque verbis illu-
 rum auditiſ, ſtatim ad iniquum Iudicem properantes, Domine, inquit, ecce homines
 Chriſtianæ ſectæ, quos vbiq̄e perſcrutari veſtra dignatio iuſſit, ſponte ſua venientes
 ad carcerem, cum Soſio damnatio in conſabulatione iunguntur.

CAP. VII.

DRacontius ilicò citatiſ eos ad ſe vocãſ officiſ, præcepit vt cum ſancto Soſio ſibi
 præſentarentur. Qui læto coram eodem vultu dum adſtarent, talem Iudex pro-
 rupit in vocem: Miſeri, quæ voſ fataliſ coëgit impuſſio, vt huic inſano fauenteſ ho-
 mini, noſtra noſtrorumq̄e principum decreta paruipendatiſ? An neſcitiſ, quanta
 ſuper huiſ Soſij cõplices Imperatorum deſerueat indignatio? Relinquitte ergò haſ
 vanas, quas ſomnatiſ ſpeſ, nè voſ appetiſſe pœniteat iſtiſ ſodalitatem vecordiſ. Ad
 hæc ſancti conſtanter tale edidère reſponſum: O vtiã, Iudex, celiſ tuſ inſaniam ſto-
 lidi huiſ fuiſſemus incurrere digni, qui voſ veſtroſq̄e tyrannos fide contemnit, hu-
 militate deſpicit, patientia vincit: viceramus, inquit, & noſ iram indignationiſ non
 veſtraſ ſed Dei, qui venturus eſt ponere orbem terræ deſertum, cuiuſ illecebras tanta
 voſ auiditate ſectamini, vt meritò filij eiſ adſtruamini. Filij ergò mundi proculdubio
 quia cum mundo perituri ſunt, ideò eligendū eſt nobiſ, vt temporalem Auguſtorum
 & veſtram pro nihilo ducamus ſanctiam, & deſideremus in huiſ collegio inueniri,
 quem voſ inſaniſſe putatiſ, quatenùſ cum eo vitam adipiſci mereamur æternam. Ta-
 libuſ extemplò dictiſ cenſor exarſit in iras, & ſine mora fureſ, vapulare ſanctos penè
 ad internitionem præcepit, ipſo etiam deſupèr inſonante: Hæc eſt ſuauiſ collegij,
 hæc eſt iocunditaſ contubernij, hæc inquam ſunt oblectamenta Soſij, in quibuſ voſ
 toto epulari optãſtiſ affectu: in hiſ porrò delectabiliter conuenit gratulari, donèc
 conſultiſ excogitemuſ, quid aliud noſtræ humanitatiſ voſ dignatè impartiri poſ-
 ſimuſ. Crudeliſſime arbitruſ, quare in ſervulos Dei furia tãta bacchariſ? quare vltra
 modum ſauire diſponiſ? neceſſe eſt enim, vt aula fidei eorum pro caciõriſ buſ impeta-
 tur turbinibuſ. Sed quia iam tu ex parte compertum habes, quo fundamento locata
 conſiſtat, ſubrogandus eſt tibi alter ſauiffimuſ, qui ex toto cognoſcat, qualiter illam
 architectus Chriſtuſ ſupra petram ſuam inconcuſſè fundauit.

CAP. VIII.

CAEſiſ ergò martyribuſ, & cum ſancto Soſio in vno conclauſiſ, Diocletia-
 nuſ execrabilis Imperator Timotheum quendam paganiffimum Campaniæ
 præſidem

præſidem ſubſtituit, ita duntaxat, vt inſatiabiliſ feritate fideleſ perſequeretur. Qui
 adueniens, dum ex more vrbeſ accepti præſidatiſ inuiſeret, Nolam adijt, ibiq̄e die-
 buſ aliquot remoratus, officium de geſtiſ & iudiciſ præcedentiũ ſubtiliter inquire-
 re cepit. Mox autem vbi reperit, quòd Soſiuſ Dei confeſſor & martyr cum Proculo
 diacono, Euticete ſimul & Acutio laiciſ, apud Puteolanam vrbeſ ergaſtuliſ macerati
 pro Chriſti nomine tenerentur, ſtatim & beati Ianuarij mentio facta eſt, eo quòd So-
 ſium pro quodam inflammationiſ præſtigio officioſiſſimè viſitaret, & propenſiùſ
 omneſ ad paſſionis tolerantiam confortaret. Hac proinùſ ſuggeſtione conſul infla-
 mur, Eia, inquit apparitoribuſ, perneciter iſte accerſatur, qui tantè præſumit authorita-
 tiſ eſſe, vt ipſe ocyùſ perpendat quantã ſit vigoris altitudo noſtra, & ita, ſi eſt illi com-
 modiuſ, cæteriſ conſulere diſcat. Citò ergò & citiùſ pulcherrimuſ præſul ante tyran-
 num allatuſ, multuſ ſponſionibuſ hortatuſ eſt, vt ſacrificia libaturuſ accederet: Sed
 cum nulliſ poſſet blanditiſ ab orthodoxæ intentioniſ culmine deiſci, proiectuſ eſt in
 fornacem, quam per triduum dux ipſe nimis accendi præceperat: de qua ita Deo cu-
 ſtode incolumiſ eſt egreſſuſ, vt nec crinibuſ eſſet nec veſtimentiſ ſaltem aduſtuſ.

CAP. IX.

Ecce Timothee, antiquum illud triũ puerorum miraculũ nouiter Dominuſ per
 martyrem ſuum operari dignatuſ eſt: ſed quia tu peruerſiſſime dæmonũ id ma-
 giſ ludificationibuſ, quam diuinæ potentie adſcribiſ, cui debitor iure omniſ creatura
 famulatur, recto de te dici poteſt examine: Rex Babylonie ſurget in iudicio cum Ti-
 motheo iſto, & ampliùſ condẽnabit eum. Quia ille, viſo tanto miraculo, ſtatim Chal-
 dææ dignitatiſ factuſ depoſuit, & ad prædicandũ Dei virtutem, voce, literiſ, horta-
 mentiſq̄e omnibuſ eſt accinctuſ, & vt nè quid minùſ exhiberet, ſervuloſ eiſ tanta
 ſublimauit honorificentia, vt in omni regno ſuo primateſ eoſ fore decerneret: Tu
 autem è contrario phantaſma putantiſ tantũ miraculum, nec Chriſto magnitudinem,
 nec martyri eiſ aliquam exhibuiſti reuerentiã. Et ideò nunc te, tuumq̄e cõplicem
 Dracontiuſ vna manet remuneratio, quia vna fuit mentis excaecatio. Ille nanque
 Soſium Diaconum tenebris obtulit, vt tenebrarum principiſ manciparet: Tu Iana-
 riuſ præſulem in ignem proieciſ, vt vnã voſiſcum perpetuo combureretur in cõdio.
 Sed quia perſpicua ſanctorum deuotio & ignem ſpreuit & tenebras: ſuper eſt, vt atro-
 ciuſ ſuppliciuſ Ianuario inferaſ, quatenùſ tandẽm cum Soſio copulatuſ, pariter ad
 deſiderij ſui pertingant effectum.

CAP. X.

Nequiſſimuſ itaque cõſul denudò ſanctũ Ianuarium ſuiſ præſentari fecit adſpecti-
 buſ: quem cum robuſtiorẽ in fidei reperiffet arce cõſiſtere, iuſſit vt nerui à cor-
 pore ipſiuſ abſtraherentur, & ita decretiſ ad cuſtodiedũ militibuſ traderetur. Heu
 duceſ cruentuſ, heu crudelẽ tyrannuſ, cuiuſ atrocitaſ etiã elementa tranſcendit.
 Igniſ quidẽ potuit ſuæ voraciſſimæ repugnare naturæ, & martyreſ incolumem cuſto-
 dire: Iſte verò cõmunis naturæ oblituſ, vnde compungi ad veniã debuit, inde carniſi-
 ciſ feritateſ exuperauit. Miſer ille aut non fuit humanum ſigmento cõpactuſ, aut cru-
 delitaſ eiſ ſæuior fuit ſæuiſſimiuſ cundiuſ.

CAP. XI.

Avidentiſ interea duo ex agmine clericorũ eiſ, Feſtuſ ſcilicet Diaconuſ & De-
 sideriuſ Lector, quòd eorũ paſtor pro Chriſti nomine in vinculiſ teneretur, con-
 tinuò inflammati à ſpiritu ſancto, Nolam properarunt, & ciuileſ clamabant: Quare
 taliſ pontifex coarctatur? Quare tantuſ pater affligitur? qui vt omneſ lucrificeret,
 omniũ compatiſ neceſſitatiſ pcurauit? Mox eoſ impiſſimuſ dux ſibi cum ſuo præ-
 ſentari iubent Antiftiteſ, ſciſcitatuſ eſt beati Ianuariuſ ſi ſuę ditioniſ eſſent. Cumq̄e
 ille reſpõdiſſet, quòd vnũ Diaconuſ eiſ eſſet, & alter Lector, præſeſ intulit: Tene,
 inquam, & iſti ſequenteſ, Chriſtianoſ ſe autumant eſſe? Erectiſ itaq̄, piſſimuſ paſtor in
 cælum oculiſ, Spero, inquit, in Deo meo, quòd nõ ſolum verbo, ſed & opere veraciſ-
 ſimi ſint Chriſtiani. Tunc cõſul eiſ de huiſcemodiſ religione interrogatiſ, vbi audiuit
 quòd ouanteſ pro tanto nomine mori eſſent parati, nimio ſuccõſiſ furore, præcepit
 illoſ ante currũ ſuum cateniſ innexoſ, vſq̄ Puteolanam trahi vrbeſ, vt vnã cũ Soſio
 & Proculo diaconibuſ, nec non Euticete & Acutio laiciſ, ad diſcendũ beſtiſ tra-
 derentur: quatenùſ artubuſ ſanctorũ horribiliter lanitatiſ, ille videndo ſuam rabiẽ
 ſatiaret. Dic, rogo, inſaniſſime conſul, dic irarum miniſter, quòd te furor tuuſ impellit?
 Hactenùſ Ianuariuſ ſoluſ, fide nõ ferro munituſ, ſaciliſimã de tua vecordia ſumebat
 inſul-

insultationē, & nunc cū Sosio cæterisq; coniuuctus, minoris virtutis efficitur an peioris? Si enim præcipiti furiarū tua voragine non fuissent absorpta præcordia, nequam sanctos Dei, sicut erāt mente, ita corporibus sociaret. Ergo quia nūc de te respicis ludibria, videbis qua facilitate martyres nostri de te bestiisque tuis triumphent.

CAP. XII.

CVm autē beatus Ianuarius carcerem esset ingressus, quo fortis Leuita Sosius conebatur, cœpit omniū deofculari capita, maximē sancti Sosij caput amplectens aiebat: Ecce sanctū & venerabile caput, quod olim spiritus sanctus martyrizandum portendit: ecce caput, quod olim cælestis flāma depascens, & rosca ferra paradisi cononandū præfigurauit. Eia nunc fratres viriliter contra antiquū hostē & eius famulum Timotheū pugnemus, viriliter dimicemus: quia idcirco me huc Dominus direxit, ut nec pastor à grege, nec grex à pastore videatur diuelli. Nullius, inquam, blādimentis, nullis cōminationibus à Christi societate sequestremur: quia fortissimus Iesus cœlitus prosterneat omnes aduersariōrū nostrorum acies. His itā peractis, altera die præcepto tyranni in eadem ciuitate arena parata est, & cōsul ad amphitheatrū cum innumerabili multitudine pmiscui sexūs & ætatis perueniēs, palæstras Christi pariter ad bestias exponendos fecit adduci. Tunc martyres Crucis se munientes præsidio, velut ferrei montes stabant immobiles, & oculos palmasq; leuantes ad sidera, intimis ex organis propulsi bāt tonantem. Mox mirū in modum, vbi bestia catenis soluta, & in sanctos furibūdo impetu ire coacta sunt, sic affuit misericordia Domini, vt velociter omnem feritatem in mansuetudinem cōuertentes, velut oues mitissimæ ad pedes sanctorum procūberent. Certe vecordissime cōsul, cerne trophæa martyrum, quos facilis sub vno collegio, quā singulari cōgressione vincendos existimasti. Torquere nūc magis magisque liuore sauiissimo, & lymphatica intrinsecus rotare vertigine: quia illo sunt omnes in bestiali summissione circumuallati tutamine, quo Ianuarius in voracissimis flāmis, & Sosius in carceralibus tenebris. Disce ergo miser, disce dona hæc fuisse celestia, & nō magicæ artis phantasmata: quoniam nihil vnquam potest ab immundo mundari, & à mendace nihil veri aliquando dici.

CAP. XIII.

Populus autē, qui ad tale confluxerat spectaculum, in stuporē & submurmurationem conuersus, tantū pauorem stultissimo præsidii incussit, vt sanctos continuo ex amphitheatri squamate ad forū duci præciperet, & furentem dictaret sententiam, dicens: Ianuariū Episcopum, Sosium, Proculum & Festū diacones, vnā cum Desiderio lectore, Euticete atque Acutio laicis, quos à Christi cultura nullis potuimus reuocare tormentis & Imperialibus subijcere cæremonijs, capite plecti iubemus. Beatus verò Ianuarius fide promptissimus, pietate prouidus, extemplo Dominū deprecatus est, vt oculos iniquissimi præsidis, qui multos à lucis tramite pro defensione demōnū deuārat, tenebris prosterneret, quatenus hoc alij videntes, ad lucis fidē & salutis respicerent pœnitentiam. Mirabilis Deus in sanctis suis, necdūm martyr verba finierat, & nimis horror ducis oculos itā obtexit, vt præ dolore ingenti festinaret officii ad martyrem reducendum. ducebatur autē iam à carnificibus cum alijs ad sulphuratoriam, vt ibi decollaretur. Ecce nunc Timothee, si iuste pro tuis dimicasti dijs, eruant te de hac intolerabili cæcitate quam incurristi: si autē nequeunt tibi restituere sanitatem, implora martyris suffragia, vt luminis tibi ministerio restituto, cognoscat gētilitas omnis, quia plus martyres nostri possunt quā dii vestri.

CAP. XIII.

CVm autem velociter beatum Ianuarium reduxissent, cōsul cœpit clamare & dicere: Ianuari serue Dei excelsi, deprecare Deum tuum pro me, vt lumen valeam recipere quod amisi. Mox sanctus Ianuarius pro circumstantibus populorū cæteris vociferanti duci compatiens, celerem illi sospitatē à Domino impetrauit. Sed quia reprobī, semper de beneficio peiores fiunt, cōsul vtpotē derelictus à Deo, cernens tantā multitudinem hominū ferē quinque millium conuersam ad Dominū, valde turbatus est, & nē decreta principū præteriret, iussit pperē sanctum protrahi, & cum cæteris martyribus decollari. Sancti verò dum psallendo ad locū destinatum puenissent, flexis in oratione poplitibus Deo se cōmendarunt, & spiculatorē vt feriret hortantes, brauiū sunt perpetuæ felicitatis adepti. Christiani autē diuersarum vrbiū cum sollicitē lucubrarēt, vt patronos sibi rapere diuina collatione valerēt, Neapolitani beatū Ianuariū reuelatione cōmoti sustulerūt: Puteolani quoque S. Proculū, & sanctos Euticetē & Acutium: Sanctus verò Festus & Desiderius, pmerente Ciphij cuiusdam deuo-

S. Ianuarius omnes comilitones suos in carcere confortatur, & confortat.

Sancti martyres feris obijciuntur, sed non laeduntur.

Iubetur capite plecti. S. Ianuarij oratio pro cōuersione populi. Plal. 67. Cōsul oculorum cœci. ratē incurrit.

Orat. S. Ianuarii pro illuminatione eius.

Quinque hominum millia eius illuminatione cōuertuntur.

Plectuntur capite prænominati martyres. Diuersis locis eorum corpora sepeliuntur.

denotione, Beneuentum perlati sunt: Beatissimum denique Sosium Leuitam ciues sui Misenates tollentes, in mirifica collocauerunt ecclesia die nono Kalendaryum Octobrium, de qua Deo prouidente post multorum annorum curricula qualiter Neapolim translatus sit, sub testimonio fidei veraci & simplici stylo prosequemur.

Inuentio & translatio corporis sancti Sosij.

CAP. XV.

POST euerisionē igitur Luculani oppidi, sicut in alio cōstat libello expressum, cum memoratus Abbas corpus sancti Seuerini meruisset adipisci, cœpit sese omnibus præparare impensis, vt ad honorem eius opitulante Deo basilicam cameratoposset edificare labore: ac pro hoc dum vbique sollicitus inuestigaret sicubi tanto operi competentem valeret inuenire materiem, ad Misenate direxit castellum. nam sexaginta euolutos iam penē per annos, ab Hismahelitis erat demolitū oppidum illud, & ad solum vsque prostratum. Monachi verò qui ad hoc transmissi fuerant, dum humana curiositate, quæ more solito stimulat semper ignota scrutari, diuersa per loca subsissent, ad contemplandam ipsius Episcopij fabricam processerunt. Indē cum ecclesiam sancti Sosij fuissent ingressi, & sub illo ingenti iustrāssent singula templo, tres literas propē obliteratas ex eiusdem sancti vocabulo conspexerunt. Quarum schemate protinus exhilarati, Eamus, inquit, eamus, & domino Abbati talia nunciare non remoremur. Qui cuestigido regredientes, & cuncta quæ fecerant secundum regularem institutionem recensentes, adiecerunt: Si tua, pater honorande, voluntas est, possumus sanctum reperire Sosium. vidimus enim in ipso pariete, cui altare subiacet ipsum, tres apices quasi latitantes, qui nostris pro certo mentibus indiderunt quod si quilibet lector idoneus affuisset, incunctanter ad rei veritatem pertigeramus. Horum itaque assertiones tacito Abbas ipse corde reuoluens, compescere prius eos honesta studuit grauitate. Dein, quia illi quodam instinctu magis ac magis talia repetebant, insuper & promptis affirmabant attestationibus, consentit tandem. Sed quia non fore canonicum æstimauit, absque pontificali licentia, cuius & iuris erat, illuc transmittere, per auxilium Domini sacerdotem meæ indolis præceptorem, supplicando direxit domino Stephano Episcopo, quatenus si diuina largitate donatus munere tanto tamque præclaro fuisset, permisso eius in suo monasterio collocaretur.

CAP. XVI.

Tunc Præsul pio suspirans affectu, Annuat, inquit, Dominus precibus seruatorum, & aperiat illis thesaurum misericordiæ suæ: quia multi fuerunt, prorsus multi, qui se ad illum inueniendum omni studio accinxerūt, sed occulto Dei iudicio nunquam exinde ad effectum pertingere potuerunt. Nam Sicardus princeps Longobardorum, post innumera mala quibus vrbes nostratū afflixit, etiam ad hoc prorupit, vt sepulcra suffoderet, & sanctorum ex eis corpora subleuaret: sed martyrem hunc, licet alium pro alio reperisset, & nomini eius ecclesiam consecrasset, nequaquam inuenire potuit. Postmodum quoque dominus Athanasius Episcopus sanctæ memoriæ germanus meus summa probitate, huius margaritæ inuestigator extitit, sed necipli collatum fuit. Nunc autem, si diuinæ voluntatis est vt illis pandatur, quis est tam demens, qui contraire supernæ dispensationi nitatur? Talibus cōfestim culo-gijs animatus Abbas ipse, accersiuit me Iohannem sancti Ianuarij diaconum, & Aligernum primicerium, & Petrum subdiaconum: & facta nobis præceptione, iniunxit, vt cum Iohanne cognomento Maiorino præposito suo, & Athanasio illustri monacho Misenum proficiscētes, nostro discerneret arbitrio, si quid acceptabile tanta monachorum insinuasset assertio.

CAP. XVII.

Nos quidem tanto viro haud segniter obsecundantes, altera die iam inclinata Nad vesperum Sagenam ascendimus & Puteolos annauimus, ibique parua quiete corpora procurantes, simili nos somnio de inuentione martyris lætificarunt Athanasius monachus & Petrus subdiaconus. Sed quia multos errare somnia fecerunt, idcirco nec penitus detraximus, nec accomodauimus fidem. Tamen cuestigido surreximus, & ante lucem ad illud sancti Sosij properauimus templum: vbi dum ex more matutinales decantāssimus hymnos, & velut homines diū ad tantarum enormitatem camerarum obstupesceremus, inuectores literarum tandem vocauimus,

Kk

&

De S. Seuerini translatione, lege Vitam eius. S. Ianuarij circa finem.

Misenate oppidulum olim ab Hismahelitis funditus euersum.

Monachi S. Seuerini inueniunt S. Sosij sepulcrum.

Obtinent à Stephano Episcopo licentia transferendi S. Sosij exuuias.

Esse habes huius historiæ auctorem; Iohannem Diaconum.

& nobis apices ipsos monstrari precipimus. Quibus examusim perpensis, & fratrum simplicitate considerata, non subannando sed compatiendo diximus: Hæc, inquam, fratres tria grammata vestram potius declarant intelligentiam, quam aliquid emolimenti conferant. Si enim euidenter cognoscere vultis quid hæc innuisset exaratio, versus fuit olim huius abolitæ imaginis desuper stantis. Mox omnium deriguit animus, & quanta prius lætitia gesserat, tanta subito mœstitia retrahatur: sicut duntaxat vt memoratus Præpositus commotus aduersus ipsos monachos diceret: O vtinam nunquam vestra loquacitas audita fuisset, ecce homines isti tantam fatigationem pro charitate fraternitatis arripientes, vacuos sese hinc discedere timent, nam cœperant fodere circum altare quod illis ostenderam, sed nihil inueniebant, nisi sepulturas inanes.

Desperant
pregnomina-
ri monachi
de S. Sossij
corpore in-
ueniendo.

CAP. XVIII.

AT ego interim vnam contemplabar fenestram, & tacitus admirabar nō solum situm eius qui in tanta mole tam tenuis videbatur expressus, sed antiquorum maximè industriam, quæ in condendis corporibus, immò in omni artificio tanta caluit astutia, vt difficilius posterorum animaduersio pateret. Dum hæc autem mecum ipse reuoluerem, subito quadam inspiratione percussus, Aligerno primicerio & Athanasio monacho, qui mihi dextrorsum assisteant, dixi: Si quid veri mens mea conijcere potest, plus hæc fenestra deceptionis quàm lucis habere videtur. Et illi: Quo, inquit, modo? quibus ego: Si ad integrum lustrari quauissem, qualiter locata consistat, statim propalatum fuerat, quomodo cunctos quasitores martyris huius valde fefellit. Sic fatus vnà cum ipsis, ex templo foras egredientes, certatim per duos & vepres aditum tētabamus. succreuerat enim illic horribilis saltus, quem den- si complērant vndique sentes. Horum ergò lacerationibus cum foedissimè vulnerati debilitaremur, Athanasius plenæ deuotionis monachus quauis lanatus, tandem prorupit, & me præ gaudio terque quaterque nominatim exclamās, se cominūs applicuisse vociferauit. Tunc nos alacriter in eandem regredientes ecclesiam, in- xumque illum super eadem fenestram conspicientes, sciscitari sumus quo curis vergeret illa, quali themate piscina surgeret ipsa: cumque ille consultis ad singula respōdisset, latomis confestim accitis: Eia agite, inquam, præcipitate moras, & altare hoc ad demoliendum totis insurgite viribus. Nulla cunctemini reuerentia: quoniam melius est, vt nostris honorificè nunc euellatur manibus, quàm postea Sarcenorum vel sacrilegorum perfidia contemptibiliter diripiatur, si fuerit integrum in tot ruinis relictum. Et spero equidem in Deo meo, quod hodiè totius fatigationis & lassitudinis immemores pariter de bonis Domini gestiamus.

Athanasius
sedulus ex-
plorator p-
die locū se-
pulture S.
Sossij.

CAP. XIX.

MOx illi velut si cælesti oraculo exhortati fuissent, properè corripunt trul- las, & ouanter nostra iussa faciunt. Cito ergò citius altari destructo, apparuit musua quæ sub eo latebat effigies, sancti Sossij titulata literulis, & Angelicis coronata manibus, cuius habilis nitor ita omnes illiciebat, vt Iohannes præpositus illam ex ipso pariete, non nisi immutilatam euellere, & secum exinde in- tegram perferre desideraret. Sed quia omnis ista intentio sub vno cæmentarij est ictu frustrata, conuersus ad transfodiendum ipsum parietem vnà nobiscum fre- mere cœpit auiditate tota. Nam visâ illa prærogatiuæ inuentionis effigie, sic sic omnium incaluerat animus, vt esset videre, quasi alter alterum niteretur excludere, dum vnusquisque singulariter suum ostentare feruoris studebat affectum. Sub hac nempe laudabili altercatione largiùs exciso pariete reperimus inextricabilem adinstar specuum machinam, quæ cunctum nobis auferebat prospectum. erant namque quatuor sepulcra inania, super inuicem posita & duo hinc inde subiecta, sed sibimet vno mechanicæ artis glutino copulata, ad quorum mirabilem concate- nationem exprimendam facundissimus, vt reor, etiam torpuerat, si ab inferis emer- sisset Homerus. Sed quid potest contra benignam Dei largitatem humana valere sagacitas? cum scriptura proclamet, Non est sapientia, non est prudentia non est consilium contra Dominum? Celeriter ergò contritis & istis, tantæ iocunditatis odor, ac si cupressi videlicet efflauerit ab intimis, vt non solum ipsa die nos in- oplebilitè, sed etiam penè ad medium mentem fatiaret omnes illuc acceden- tes: & mirum in modum quanto plùs naribus odor ille ambrosius attrahebat, tanto

Eccè an-
querum pa-
rrum curam
in reconde-
dis sanctorū
reliquijs, ac
aliquando
ab Ecclesiæ
hostib' pro-
phanentur.

PROU. 21.

Suauissimus
odor ex se
pulcro S. So-
sij emanat.

tanto delectabiliùs hauriebatur. Huius itaque suauitatis manante fragrantia, quid nisi quod supra in Domino confusus sponderam? protinus abolita est omnis gra- uitas laboris, fugit omne fastidium ambiguitatis, & succedente lætitia, curiosissi- mis oculis latebrarum penetrabilia considerabamus. Sed quia sub illis cauernis va- riè retundebantur acies intuentium: allatum est lumen, & euidenter introspecien- tes, cum vidissemus arcuatam tumbam abinstar basilicæ breuioris expressam: per- cussus sum ilicò relatione euentus domini Athanasij maioris Episcopi, qui quen- dam presbyterum ætate prouectum & Misenatis excidij superstitem, eidem præfili suggerentem audierunt, quod sanctus Sossius, sicut prædecessorum suorum conti- nuata traditione didicerat, in ecclesiola super se reconditus esset. Ad hanc ergò co- minis accedentes, corpusque sanctissimum intuentes, non mihi si linguæ centum fuissent, oraque centum, & ferrea vox, exprimere potuissem quanto gaudio gestissemus. Reuerà enim pro ingenti lætitia vbertim etiam lachrymas fudimus, & debitas omnipotenti Deo gratias consona voce persoluentes, misimus ex consulto cir- cunquaque, vt omnes occurrerent, & essent non solum ineffabilis nostræ epulati- onis participes, verum etiam & rantorum Christi magnalium testes. Interea nos coram ipso mausoleo diuisis chorulis, hymnos Dauidicos concinentes, mirabamur tam celerem tamque frequentem populi concursum. Astuebant enim plurimi, non tantum ex adiacentibus castellis, sed etiam ex illis qui pro fouendis corporibus ad ipsas venerant thermas: quoniam fama, mirabile dictu, præuenerat iam nuncios no- stros, & omnium penetrarat ad aures.

Multi ad
elevationē
sancti cor-
poris eius
confluunt
populi.

CAP. XX.

HORum siquidem cum tota die sustinuissemus aduentum, & eadem nocte illic hexcubassemus, delectabile somnium, immò, sicut post docuit exitus veritatis, indicium vidi. Nam cum vigilis curisque confectus, eminis procubuissem, & vt ma- rutinalibus horis assolet plerunquè fieri, ancipiti fuisset sopore correptus: duos ex- eiuſdem tumuli adytis conspexi prodire iuuenulos, crine nigerrimos, oculis sice- reos, vultu prospicuos, habitu niueos, & vt breuiter dicam, tota iocunditate Ange- licos, quorum pulchritudo sic me attonitum reddidit, vt nequirem interrogare qui essent. Tamen cum ipsi ad me studerent quasi pederentim accedere, nè videlicet gressus alliderent in lapidibus ibidem congestis: & ego quodam præstolarer affe- ctu, cum eis impartiri sermonem, Iohannes præpositus insolenter exclamans, me è grauiſſimo somno excussit. Contra quem grauius commotus dixi: Non tibi vn- quam feruide frater relinquatur inultum, qui tua me improbitate tanto bono re- pentè priuasti. Et exposita illis visione mihi peræsum & ceteris, ipsi quoque præpo- sito miseranda confusio ingeminabatur, ad eò quippè, vt ora vicissim replicantes, va- rio conijcere studeremus assensu quid tanta visio innuisset. Astimantibus autem alijs sic, & alijs aliter, ecce Iohannes Cumanus Episcopus cum omnibus suis, & ipse accitus affuit, qui diligenter martyrialia membra perlustrans, & ea omni ad- huc compage solida obstupescens, Verè, ait, olim David sanctorum incorruptio- nem attendens cecinit: Dominus custodit omnia ossa eorum, vnum ex eis non conteretur. Et conuersus ad populum exclamauit: Nulla fratres interfit dubitatio, nulla cunctationis vestigia cuiuslibet in corde remaneant, quia hic est profecto Sossius Levita & martyr, cuius caput quondam pro Christo abscisum cernicetenus illi modò locatum & dexterum paulispèr ad humerum inclinatum, luce clariùs contemplatur. Dixit, & Missarum solennijs ibidem celebratis, vnà nobiscum alter- natim coram locello psallentibus, vsque ad mare descendit.

Visio Iohā-
nis Diacon-
i, auctoris
huius hitto-
riæ.

Iohannes
Cumanus
Episcopus
venit ad
S. Sossij ele-
uationem.
Psal. 33.
Corpus S.
Sossij appa-
ret integrum.

CAP. XXI.

REuertente autem eo, & vniuerso populo, nos ratem ascendimus, & cum ingenti tripudio cœpimus tranquillissimum remigare per æquor, vbi nobis ac- cidit haud silendum miraculum. Nam cum litus auerni tuto cursu præterissemus, & oris iam Puteolans successissemus: subito nimbosus turbo assurgens, toto in nos stridore, totaque intensione fremere videbatur. Mox conturbatis monachis & valde fluctuantibus animo, Nolite fratres, aiebam, nolite frustra metuere: si enim iste sanctus ad ea vult loca subire gloriosus, ex quibus aliquandò fortis propugna- tor euasit, non fortuitò, sed quodam superno nutu, credamus hanc nobis ingru- iste procellam, & ideò nec obniti contrà, nec rendere fas est: sin aliàs, & magis ac

Exponitur
nauigio.

magis crebescit, nihil est aliud nisi sedet huic, vt post sexcentos & quindecim annos ex quo ad superos migrasse creditur, marinis abluatur lymphis: quod si prauide- ro ego, ante omnes cui cominus assidet, tam diu caput locelli huius istis imprimo vndis, quousque aut bene lotus ex eis emergat, aut istos tumentes velit nolite praestet componere fluctus. Mirandis plus miranda succedunt: vix haec edideram, & tanta consequuta est tranquillitas, vt iam pacatum per fretum litori scapham ap- pulissemus, obtupescentes nimirum virtutem martyris, etiam in verborum facili- us efficacem.

Sedantur marini flu- eius S. Sofij meritis.

Is est Seue- rinus vt sup.

Eccè anti- quâ populi deuotione in excipien- dis Sancto- rum reliquijs.

Recoditur sacrum cor- pus eius in ecclesia S. Seuerini Episcopi.

Puella quae- dam paraly- si vexata, curatur.

Quidâ pu- er aeger sa- natur.

CAP. XXII.

Refectis itaque celeriter in ipsa puppi, quae necessaria erant, ire perreximus. Sed quia propter innumerabilem diuersae conditionis & aetatis occursum, eodem die Neapolim attingere nequiuimus, Luculanum sumus ingressi castellum quan- quam euerium: & posito locello in ecclesia vbi prius sanctus requieuerat Seuerinus, copiosas asciariarum & insignium foeminarum cateruas obuiam habuimus. Tunc nihilominus & Iohannes Abbas nuncio nostro excitus, cum omnibus monachis quos inuitauerat, aduenit, & gratiarum actione in Deum celebrata, per totam noctem vnanimis Graecam Latinamque psalmodiam sonoris vocibus concrepauerunt. Mane igitur facto, Stephanus Episcopus & Gregorius consul cum omni populo sanctis oc- currerunt exequijs, & pro inexplebili gaudio, praeeperunt nobis cuncta sibi sug- gerere quae de inuentione ipsius fuerunt. Quibus cum omnia seriatim sicut praescripta sunt insinuassemus, quinetiam & congruè subiunxissimus, qualiter amplitu- do corporis eius secundum staturam aequiorem ad quam metiri & comparari po- tuit venia digna, quinque pedum & sex digitorum proluxa fuisset: protinus idem Antistes miro succensus amore, inquit: Felix ille, quem, & in hoc seculo ad expu- gnandam ethnicorum perfidiam robustissimum Christus formauit, & nunc in il- lo triumphantium grege inter primos primum coronat athletam. Haec & his simi- lia cum longi sermonis affatu protraxissimus, & insatiabilis audientum deuotio, ea- dem iterum iterumque repeti concupisceret: deductum est sanctissimum corpus cum omni gloria in monasterium diffamati Abbatis, & nec multo post per ma- nus praelibati Antistitis reconditum est in altario ecclesiae sancti prius Seuerini vo- cabulo dedicata, vbi omnibus se petentibus innumera praestare beneficia non de- finit, ex quibus tria tantummodo istis commendamus literulis, caetera quia multa sunt, & incomprehensibilia, feruore potius celebrentur.

CAP. XXIII.

Quadam denique puella nobilium famula, miserabilibus articulorum coarcta- ta doloribus, cum ad huius sancti ecclesiam perlata fuisset, & lita membra- tum ex oleo lucernae coram ipso altari in deficienter ardentis: reuocata est do- mum, ibique post aliquantulos dies tantam est consecuta sanitatem, vt illam marty- ris interuentu fuisse saluatam nemo fidelium ambigat.

CAP. XXIII.

Ilius denique puer, cum propter horribilem capitis dolorem saepius crassum vomeret ore cruorem, & nullam medicinali artificio posset adipisci medelam: ductus est iam seminecis a parentibus, & coram ipso altari proiectus. Quorum fidem & ciulatum custos ecclesiae, vir celerrimae compassionis, vt vidit, confestim pueruli frontem & tempora ex memoratae lampadis oleo perunxit, atque ita vt allatus fue- rat moribundum iacere permisit. Mox mirum in modum coeperunt ex auribus eius vermiculi prodire quam plurimi, & velut si quodam stimulo agerentur praeci- pites in terram desluere: quibus ad vnum exploratis, laudabile dictu, redintegritus est sensim puer vigori pristino, & quem genitores ante paululum moriturum lugebant, repente gaudebant in columem, magnificantes Deum, qui per martyrem suum tan- ta beneficia praestat indignis.

CAP. XXV.

Quidam praterea nomine Stephanus quotidiano languore correptus, ad hoc ipsa diuturnitate peruenerat, vt iam desperari ab omnibus coepisset. Hic ergo cum quadam nocte humanae legis angore contritus, simul & inualitudine gra- uatus, nimum tristis recumberet: vidit quasi per somnium quendam iuuenem omni- decore nitentem, seque placidissimè seiscirantem qualiter esset. Chi cum ille mortis

terrore

terrore percussus respondisset, malè prorsus, & intantum malè, vt ex hac infirmi- tate nullo modo credam euadere: protinus audiuit, Constans esto, & veni ad me. Tunc ille sollicitus inquisiuit, dicens: Tu quis es Domine, qui iubes me venire ad te? Cumque ex ore leniter respondentis, Solum intellexisset, expergesfactus, diu mul- tum de visione haestauit: tandem aduocata vxori suae cum omnia recensuisset, coe- pit illa viriliter eum exhortari: Proficiscere, quia ipse est procildubid sanctus Sofi- us, quem pro salute omnium in hac terra caelestis Dominus condonauit. His mo- nitis animatus homo venit, & spe credulus tam diu perseuerauit, quousque sanita- tem reciperet secundum veridicam quam in somno sponsonem acceperat: cuius be- neficij memor voti compos, semper occurrit, & in virtute martyris Christum col- laudat totius salutis authorem.

Quidâ Ste- phanus le- tali morbo correptus, curatur.

HISTORIA SANCTAE TECLAE VIRGINIS, EX ADONIS TREVIRENSIS EPISCOPI MAR- tyrologio, cui etiam longè antiquiora Martyrologia consentiunt.

LN Iconio natale S. Teclae virginis, apud Seleuciam qui- 23. Septeb. escens: quae de eadem ciuitate Iconio, à B. Paulo Apo- stolo instructa est. Quam mater eius cernens Christianam, & nuptum repudiare, malentem Christo sponso adherere, quam corruptioni carnis subiacere: pergens ad iudicem, accusauit virginem, filiam suam Christianam esse dicens, viuum eam, vt caeterae mulieres terrerentur, ardere debere. Quam sibi cum inuisset iudex adduci, & propositum castitatis eius didicisset, rogam fecit parari, vt illam incenderet. Rapta igitur ab apparitoribus, vt in focum iactaretur, spontè pyram ascendit, & signo Cru- cis facto, virili animo inter medias flammam stetit. Subitoque facta inundatione pluuiarum, ignis extinctus est, & beata virgo illaesa, virtute superna erigitur.

Mater ac- cusat filiam Teclam.

S. Tecla ni- hil ab igne laeditur.

Iterum cum ieiunijs, vigilijs, & orationibus vacaret, à quodam viro potente com- praehensa, perducta est ad Praesidem, quod se Christianam diceret. Quam idem pro- consul interrogans, si verum esset quod accusabatur, respondit omnino Christianam se esse, quam continuo praesens ad bestias damnauit. Interim tamen, quò sub- rigeretur, commendatur cuidam nobili foeminae, quae propinqua Caesaris erat, no- mine Tryphæna. Sequenti die productae sunt bestiae de caucis: sistitur beata Tecla in arenis medijs, stupente populo, quòd eam bestiae minimè tangerent.

Nec à bestijs.

Reducitur beata Tecla ad domum Tryphænae, vt in crastinum iterum feris obij- ceretur. Quam ministri cum de domo repeterent, Tryphæna doloris plena sequi- tur eam vique ad spectaculum, vbi clamor vulgi & tumultus erat immensus, beatam Teclam spectantium. Nudata verò beata virgine, dimittuntur ei leones pariter & vrsi: sed nulla ferarum eam laedere praesumpsit. Deinde in fossam aqua plenam, vbi serpentes adunati & collecti fuerant, à furentibus populis cum vrgeretur, signo Cru- cis munita, insiliuit: sed nec ab eis villo pacto laesa. Iterum atrociores bestiae paran- tur: sed villo modo tangere eam non sunt permiffae. Verum nec adhuc sibi crudeli- tas modum ponit. Alligatur duobus tauris ferocissimis, ferro candente stimularis, vt eam disperperent. Qui funibus diruptis, vagabundi huc illucque discurrunt, ac mar- tyrem nullum malum passam relinquunt.

Neque à fer- pentibus.

Accersitam denique proconsul eam requirit, quae aut vnde esset, quia nulla be- stiarum eam laedere potuisset. Beata Tecla respondit: Dei viui tantum sum ancilla. Territus autem proconsul, quòd tantae virtutis esset, induta ea vestibus, edixit sen- tentiam: Teclam, inquit, pietatis ac Dei cultricem relaxo. Dimiffa verò, reuerfa est in domum Tryphænae: vbi requieuit paucis diebus, docens Tryphænam & domum eius in fide Domini nostri Iesu Christi. Inde egressa, venit Seleuciam, ibique exem- plo & conuersatione vitae, atque etiam doctrina plurimos erudiens, post multa cer- tamina duplicis coronae, virginitatis & martyrij, requieuit in pace.

Iudicis sen- tentia ab- soluitur.

Obdormit in Domino.

Leo pedes S. Tece lin- git.

Lecla copulam fugiens nuptialem, & sponsi furore damnata, natu- ram etiam bestiarum, virginitatis veneratione mutauit. Namque pe- rata ad feras, cum ad specus quoque declinaret virorum, ac viralia ipsa sauo offerret leoni, fecit vt qui impudicos derulerant oculos, pudicos referrent. Cernere erat lingetam pedes bestiam, cubitare humi, muto restificantem sono, quod sacrum virginis corpus vi- are non possit. Ergo adorabat praedam suam bestia, & propriae ob- lita naturae, naturam induerat, quam homines amiserant. Videres quaedam naturae transfusione homines feritate indutos, sauitiam imperare bestiae: bestiam exosculari pedes virginis: docere, quid homines facere deberent. Tanquam habet virginitas ad- mirationis, vt eam etiam leones mirentur. Non impastos cibis flexit, non cicatos in- petus rapuit, non stimulos ira exasperauit, non vsus decepit afflueros, non ferocia natura possedit. Docuerunt religionem, dum adorant martyrem: docuerunt etiam castitatem, dum virgini nihil aliud, nisi plantas exosculantur, demersis in terram oculis, tanquam verecundantibus, ne mas aliquis vel bestia virginem nudam videret.

Virginitatis praestantia.

VITA CONSTANTII MANSIONARII ECCLESIAE S. STEPHANI, AVTHORE S. GREGORIO

Papa, Lib. 1. Dialog. cap. 5.

27. Septeb.

Gregorius. Cuiusdam Episcopi mei didici relatione, quod narro. Qui in Anconitana vrbe per annos multos in monachico habitu deguit, ibique vitam non mediocriter religiosam duxit. Cui etiam quidam nostri iam prouectioris aetatis, qui ex eisdem sunt partibus, attestatur. Iuxta eam namq; ciuitatem ecclesia beati martyris Stephani sita est: in qua vir vitae venerabilis, Constantius nomine, qui Mansionarij fundus officio deserniebat, cuius sanctitatis opinio sese ad notitiam hominum longe lateque dependerat. Qui isdem vir funditus terrena despiciens, toto annisu mentis ad sola caelestia flagrabat. Quaedam vero die dum in eadem ecclesia oleum deesset, & praedictus

Nota antiquum vsu lampadum in templis ardentium.

Dei famulus vnde lampades accenderet, omnino non haberet, omnes lampades ecclesiae impleuit aqua, atque ex more in medio papyrum posuit, quas allato igne succendit: sicque aqua arsit in lampadibus, acsi oleum fuisset. Perpende igitur Petre, cuius meriti vir iste fuerit, qui necessitate compulsius, elementi naturam mutauit.

Petrus. Mirum est valde, quod audio: sed velle in nosse, cuius humilitatis apud se esse intus potuit iste, qui tantae excellentiae foris fuit.

Gregorius. Inter virtutes animum cognoscere congrue quaeris: quia multum valde est, quod tentatione sua intus mentem lacerant mira, quae foris fiunt. Sed si huius Constantij venerabilis vnus, quod fecit, audis: cuius humilitatis fuerit, citius agnoscis.

Humilitas S. Constantij quanta fuerit.

Petrus. Postquam mihi facti illius tale miraculum dixisti, superest etiam, vt me de humilitate mentis eius aedifices.

Rusticus despicit sancti viri staturam & formam.

Gregorius. Quia valde opinio sanctitatis eius excreuerat, multi hunc ex diuersis prouincijs anxie videre stitebant. Quaedam vero die ex longinquo loco ad videndum eum quidam rusticus venit. Eadem vero hora casu contigerat, vt sanctus vir stans in lignis gradibus, rescindendis deseruiret lampadibus. Erat autem puer illi valde, exili forma atque despecta. Cumque is, qui ad videndum eum venerat, quisnam esset inquireret, atque obnixè perereret, vt sibi debuisset ostendi: hi qui illum nouerant, monstrarunt quis esset. Sed sicut stultae mentes hominum merita ex qualitate corporis metiuntur, eum paruulum atque despectum videns, ipsum hunc esse non cepit omnino credere. In mente etenim rustica inter hoc quod audierat & videbat, quasi facta fuerat quaedam rixa, & estimabatur tam breuem per visionem esse non posse, quem tam ingentem habuerat per opinionem. Cumque ipsam eum esse a pluribus fuisset assertum, despectit, & cepit irridere, dicens: Ego grande hominem credidi: iste autem de homine nihil habet. Quod vt vir Dei Constantius audiuit, lampades quas resciebat, protinus relinquens, latus con-

concius descendit, atque in eiusdem rustici amplexum ruit, cumque ex amore nimio indicasset, dicens: Tu solus es, qui in me apertos oculos habuisti. Qua ex re pensandum est, cuius apud se humilitatis fuerit, qui despicientem se rusticum amplius amauit. Qualis enim quisque apud se lateat, contumelia illata probat. Nam sicut superbi honoribus, sic plerumque humiles sua despectione gratulantur. Cumque se & in alienis oculis viles adspiciunt, idcirco gaudent, quia hoc iudicio confirmari intelligunt, quod de se & ipsi apud semetipsos habuerunt.

Vir sanctus gaudet contemptu sui. Humilis quisque sua despectione gaudet.

Petrus. Vt agnosco, vir iste magnus foris fuit in miraculis: sed maior intus in humilitate cordis.

HISTORIA SANCTI GERARDI EPISCOPI CANADIENSIS IN PANNONIA, ET MARTYRIS,

ex MS. codice per F. Laur. Surium, mutato hinc inde stylo, descripta. Est autem fide digna.

AVDIA, quae Christi participibus dies hodierna contulit, ex beati patris nostri, Christi que martyris Gerardi meritis fluxere. Is enim huius lucis lumen per Venetos partes sortitus, Dei gratia illum preueniente, ab ipsa pueritia coepit Domino nostro Iesu Christo esse deuotus, & doctrinae Euangelicae per omnia parere. Itaque & ipsum monasticae religionis habitum puer accepit, sinistramque primi parentis viam declinans, noui hominis secundum Deum creati vestigijs insistens, regionis per inobedientiam amissae, nempe paradisi, gaudia adolescens studuit appetere & amare. Cum sic igitur sincero animo sanctam vitam duceret, cupido ei incessit Dominicum sepulcrum inuisendi, vt Christum, qui cum diues esset, propter nos egenus factus est, inops ipse & pauper sequeretur. Egressus itaque de terra & de cognatione sua, tendebat ad Orientem, vbi Abraham & diuitijs auctus est, & pater multarum gentium effectus: vbi etiam ipse in Abrahamae semine, id est, in Christo datam benedictionem, suscepto peregrinationis labore, instar fidelis Abrahamae adipisceretur.

24. Septeb. Cap. 1. Patria S. Gerardi.

Puer complectitur monachium.

Proficisci vult Hierosolymam.

Peruenit interim in Pannoniae partes, cuius habenas tunc Christianissimus Rex Stephanus moderabatur: ad quem Regem vir Dei humilis & simplex accessit, causamque sui itineris ei aperiens, maiori studio & amore ab eo exceptus est. Vbi autem animaduertit Rex, cum moribus & doctrina bonum Christi odorem spirare, clam dimissis itineris eius socijs, illum solum apud se retinuit inuitum, eique seruando custodes adhibuit. Cernens vero seruus Christi se solum illic detentum, vt populi strepitum euitaret, eius regionis crenum, quam Beel vocant, petijt, atque illic septennio ieiunijs & precibus vacans, excepto Mauro monacho, solus habitauit. Interea memoratus Rex Stephanus vt robustissimus Iosue, impietatem gentis profligauit, crudelesque ac barbaros ethnicorum mores edomuit, ac plurimorum pectora ad suscipienda sanctae fidei semina preparauit. Videns autem pius Rex regnum suum pacis tranquillitatem adeptum, seruum Dei Gerardum ab eremo reuocauit, pontificali que insula decoratum, ad praedicandum populo suo destinauit. Tantam autem superna pietas ei contulit gratiam, vt cum omnes loci illius incolae vnicè amarent, & vt patrem colerent, ita vt iam pater multorum instar Abrahamae patriarchae haberetur.

Cap. 2.

S. Stephanus rex cum apud se retinuit inuitum. Vixit in eremo.

Creatur Episcopus.

Crescente vero fidelium numero, ecclesias Deo per singulas vrbes aedificauit: principalem autem ecclesiam in honorem sancti Georgij, preciosissimi Christi martyris, ad litus Morisij fluminis extruxit, atque inde Morissenam sedem appellauit, quam beatus Rex Stephanus dotatijs muneribus nobiliter ditauit. In qua ecclesia ad honorem beatissimae matris Domini Saluatoris venerabilem erexit aram, ante quam thuribulum argenteum collocauit, eiusque ministerio duos prouectae aetatis homines adhibuit, qui iugiter illic vigilarent atque operam darent, ne vlla vnquam hora thymiamata ibi deesset. Singulis quoque sabbatis cum nouem lectionibus, vt in die Ascensionis sumptio-

Cap. 3.

Nota de peticione thymiamate.

sumptionis eiusdem sanctissimæ matris, magnisque laudum præconijs deuotionis suæ officium illic explebat. Cæteris autem diebus, matutinis & vespertinis precibus absolutis, his cum processione eò venire solebat. quæ consuetudo hodieque perseuerat. Porro laudibus & venerationi eiusdem sacratissimæ Virginis, tantæ humilitatis obsequio se subdere nouerat, vt si quis reus, clam à sancti viri familiaribus edoctus, veniam ab ipso peteret per nomen matris Christi, mox audito nomine matris misericordiæ, pater sanctus lachrymis perfunderetur, & perinde ac si ipse reus esset, à reo veniam peteret: filium quoque suum illum fore affirmaret, si eam syncerè Dei crederet genitricem. Ipso authore, ab Hungarica gente non pronunciatum nomen ipsum matris Dei, sed Dominam eam vocant. Si sit autem pronunciatum illius nomen, statim flexis genibus & demissis in terram capitibus, sese inclinant. Atque adeò Pannonia, à sancto Rege suo Stephano, familia S. Mariæ appellata est. O prædicandum virorum prudentiam, qui in hanc maris stellam intendendo, vitæ suæ cursum dirigebant: vt contemplatione exemplorum eius, possent inter huius sæculi fluctus nauigantes, voluptatū illecebras & incitamenta, tanquam Scyllæam voraginem declinare, portumque æternæ salutis attingere.

Hungari
reuerenter
matrē Dei
coluerunt.

Cap. 4.
Fecit hoc,
nè vinum
acceferet.

Nota humi-
litem.

Eius leuem
commotio-
nem mira-
re arte mi-
nistri facile
faciunt.

Matth. 18.

Cap. 5.

Debitum
seruitutis
officiū (ua-
uiter per-
soluendum.

Cap. 6.

Nota S. Ste-
phani regis
eximij erga
Dei matrē
amorem.

Osce 4.

Erga ministeria, Ecclesiastica, magna beato viro cura & sollicitudo inerat. Itaque æstiuo tempore in domo Dei vascula glacie plena ponebantur, in quibus lagunculæ & vinum, quod possit optimum inueniri, ad Dominici sanguinis consecrationem asseruarentur. Dicebat enim, quod per fidem intus accipitur, id extrinsecus suauiter inueniri. Nocturno tempore leprosum in suo reponebat lectulo, & arrepta securi, ad syluam solus pergebat, fasciculosque lignorum pro corporis sui castigatione proprijs humeris inde reportans, feruorum suorum labores sæpè anteuertebat ac subleuabat. Cum illi proficiscendum esset à loco in loco, non iumento utebatur, sed vehiculo: in quo sedens, libros, quos sancti spiritus gratiâ composuerat, relegabat. Vestibus cilicinis & ex arietum pilis confectis sæpè induebatur. Vt autem sanctis hominibus vsuuenire solet, aliquando negligentia aurigæ sui, aut qualibet iniuria læsus, leui ira commotus, iussit protinus hominem reum flagellis cæsum, duris vinculis alligari. Parebant verò illi ministri, sed non ignorantem animi eius clementiam & suauitatem, iuxta viam, qua sanctus pater rransturus erat, hominem culpæ obnoxium ad stipitem alligabant, & plagarum vestigia in eius nudo dorso gallinæ aut alterius animantis sanguine exprimebant. Cumque eò peruenisset homo Dei, oblitus seueritatis suæ, illic vehiculo exiliens, ad vincum illum properabat, & modò stipitem, brachia, manus ac vincula, modò pedes osculabatur, munera pollicebatur, si veniam & misericordiam ab homine consequi mereretur. Si cui tum id videre contingeret, illum vitum Dei pro tanta humilitate & simplicitate dicere non dubitaret conuersum in puerum illum, quem Saluator imitandum statuit in medio discipulorum suorum.

Etsi autem Episcopalem functionem & dignitatem summa prudentia administraret, at tamen eremum non reliquit: sed apud vrbes, ad quas concionaturus veniebat, cellulas sibi in syluarum secretioribus locis construxit, in quibus ligatus pernoctasse, multasque afflictiones, soli Deo cognitatas, pertulisse memoratur. Cum aliquando pro cuiusdam defensione ad beatum Stephanum Regem properaret, in eius regionis parte quadam, pecoribus pascendis opportuna & apra, vir Dei hospitio vsus fuit. In ea autem domo sub noctis medium ancilla quædam manibus versans molam, qua triticum terebatur, laboris molestiam cantilena temperabat. Ea autem cantilena expergescens vir sanctus, accersito ministro, quid ea sibi vellet, inquit. Respondet ei famulus id, quod res erat. Mox pius pastor infusus lachrymis: Felicem, inquit, foeminam, quæ cum sit sub alterius potestate constituta, debitum seruitutis officium tam suauiter absque vilo murmure persoluit. iussitque ei non minimum pecuniarum pondus deferri.

Postquam autem beatus Rex Stephanus totam Pannoniam ad veram Christi lucem adduxit, eam sub patrocinijs sanctissimæ matris Dei semperque virginis Mariæ voluit contineri: atque in ipso die Assumptionis eius migrans à corpore, ipse quoque ad æternam requiem assumptus est. Successit autem ei Petrus Rex: cui cum omnes Pannoniæ principes fidem & amorem se conseruatuuros iurassent, vnus ex eis, illo exturbato, regiam sibi auctoritatem per vim vsurpauit. Eo autem regnante, sicut propheta ait, sanguis sanguinè tetigit, & peccata peccatis cumulata sunt. Narque

que ipsis sanctis Quadragesimæ diebus, honestissimos sui consilij viros, sudibus ac palis perinde vt immunda pecora interficere non dubitauit. Deinde ad Morissenam sedem, nempe ad Gerardi pontificis locum, Paschalia sacramenta celebraturus aduenit: atque in ipso die Dominicæ resurrectionis, vt pater eiusdem loci regio capituli adema impositurus adueniret, ab Episcopis & principibus per honestissimos viros inuitatur. At illo renuente, reliqui pontifices Regi coronam imponunt, magnoque Cleri & populi comitatu Rex ornatus, ecclesiam ingreditur. At verò plenus spiritu sancto beatus Episcopus, stola candida indutus, pulpitum ascendit, Regemque his verbis per interpretem intrepidus alloquitur:

Observatio sanctæ Quadragesimæ peccatoribus pro venia, iustis pro præmio constituta est. Quam tu Rex cum cædibus pollueris, mihi que nomen patris eripueris, per te dulcissimis filijs orbato, nullam hodiè veniam mereris. Et quia pro Christo meo hodiè mori paratus sum, quæ tibi sint euentura, pronuntiabo: Anno tertio regni tui gladius vltionis excitabitur in te, qui tibi regnum improba fraude per vim acquisitum auferet, & cum illo pariter & vitam. Hæc cum Regis amici, liberibus instituti literis, attoniti mirarentur, innuebant interpreti, vt taceret, Episcopum ab ira & indignatione Regis seruare volentes. ijsque interpres timens assensit. At verò pastor immorigerum interpretem perurget & compellit, vt pergat, ita dicens: Deum time, Regem honora, patris tui verba edicito. Tandem coactus interpres, pastoris declarauit sententiam, non mediocriter Regis iram reformidans. Postquam autem euenire, quæ dixerat beatus Episcopus, totius regni incolæ ipsa didicerunt, cum prophetiæ spiritum habuisse. Prædixerat nanque etiam in illa gente immanem seditionem excitatum iri, atque in ea se mortem appetiturum. Nolim igitur, quisquis es Christiana religione initiatus, ex me humana prudentia nosse velis, nam hic sanctus vir in vita sua miracula, quæ sunt cum reprobis communia, ediderit: num cæcis visum, surdis auditum reformarunt, tametsi eiusmodi spiritaliter ei non defuerint. Nihil horum à te requirit Deus. Da operam, vt sancti spiritus gratia adiutus, huius beati viri humilitatem & pietatem obtineas: nec dubites te habiturum partem in regno Dei patris, & Christi eius.

Vnoindè lustro euoluto, & altero inchoato, prædicta seditio extitit: in qua cum ad Albam regalem vir Dei proficisceretur, apud ecclesiam S. Sabinæ virginis & martyris hospitio vsus est, illicque cœnantibus fratribus ait: Fratres & amici, cràs ad cœnam agni Dei vocamur. Itaque absque detrectatione properemus, pro Christo moriamur. Altera verò illucescente die, pater sanctus Missam celebravit, mensæque Christi multitudinem sibi adhaerentem fecit participem, lætusque ad martyrium perrexit. Vbi autem ad Danubium intendit iter, ecce turba populi eum circumsternit, lapidesque in eum in curru sedentem iactat, à quibus tamen, Deo eum protegente, tactus non est. Ille verò ex aduerso benedictionem & Crucis signum opponit. At impij homines tandem equorum retortis collis subuertunt currum, patremque humi abijciunt, & magno impetu lapidare conantur. Tum instar protomartyris Stephani

primus Pannoniæ martyr, positus in terragenibus, clamauit voce magna: Domine Iesu Christe, nè statuas illis hoc peccatum: quia nesciunt quid faciunt. Et cum hoc dixisset, in pectore lancea percussus, obdormiuit in Domino. Eodem autem die maxima Christianorum strages facta est. Duo enim Episcopi, multi que viri religiosi intercepti sunt: quorum numerum & nomina sola Dei sciëntia collegit. Corpus quidem beati viri, cum in loco martyrij sui iaceret, nulla sorde commaculatum est: porro sequenti die à catholicis viris in ecclesia Dei sanctæ genitricis conditum est. Multis inde lapsis diebus, fidiissimus sancti viri procurator Regem Andream adijt, orans, vt peregrini atque hospitii patris corpus celeriter restituat: quod etiam impetrauit, ac deinde ad sanctum corpus perueniens, tam illud nitidum ac luculentum inuenit, ac si eo die martyrium obijisset. Itaque ad Morissenam sedem illud cum hymnis & canticis translatum, cum multa reuerentia sepeliunt: vbi multæ gratiæ catholicis viris collatæ sunt,

non tamen adhuc euidenter, vsque ad tempora Ladislai Regis, & Laurentij antistitis, qui à beato viro quintus, eius cathedram accepit. Tum enim à S. Romanæ ecclesiæ synodo iniunctum est, vt corpora eorum, qui Pannoniam fidei prædicatione irrigassent, summo honore afficerentur. Veniente etiã sedis Apostolicæ legato, & nobilium Pannoniæ coacto conuentu, sacrum huius beati martyris corpus eleuatum est, atque

Quædam per
vim Panno-
niæ regnum
viurpat.

Cap. 7.

Prædicat S.
Gerardus im-
pio regi di-
uinam vl-
tionem.

Prædicat re-
gni seditio-
nem.

Cap. 8.

Prædicat
etiam obi-
tium suum.

Iactantur
in eum la-
pides.

Act. 7.

Lancea per-
cussus, mi-
grat in ca-
elos.

Multis Chri-
stiani cædun-
tur.

Is S. Ladi-
slaus fuit 7.
Hungariæ
rex.

atque Regis & principum humeris trāslatum, honorificeque depositum eo loco, ubi pro meritis tanti patris superna gratia efficiendis & declarandis miraculis, largitus coruscet: Prestante Domino nostro Iesu Christo, qui cum Deo patre & Spiritu sancto uiuit & regnat in secula seculorum, Amen.

VITA ET MARTYRIUM SS. CYPRIANI ET IVSTINAE, AVTHORE SIMEONE METAPHRASTE:

qui tamen in eo lapsus videtur, quod hunc Cyprianum dicit Carthaginis

Episcopum, cum potius Antiochenus dicendus sit.

26. Septem-
bus iuxta
Latinos,
cum eū Me-
taphrastes
habeat 2.
Octobris.
Cap. 1.

Act. 11.
Antiochiæ
encomion.

Iustinae pa-
tria & par-
tes.

Agnoscit
verū Deum.

Instruitur à
Praylio dia-
cono.

Cap. 2.
Iruider si-
mulacra.

Conatur
matrem su-
am conuer-
tere.

Sed id fru-
strā.

MULTA quidem, eaq; magna, me adhortatur, ut adiret Antiochiam, nempe quod & ante orbem terrę Iera accepit semen deiectum à sanctis Christi discipulis: & Christiani primū in ea sunt vocati, ut scribit magnus Lucas: & quod in vitam produxerit ad centum & sexaginta viros, qui aluerunt spicam virtutis Euangelicæ: non solum autem viros, sed etiam non paucas foeminas. Mittens ergo admirari templorum eius pulchritudinem, & murorum magnitudinem, & plantarum multitudinem, & terram bonis vberē, quam rigat Orontes præterfluens, de Iustina mihi proponam narrationem. Quæ cum post longa tempora sanctorū Apostolorum, renouasset cor illorum doctrina, athleticam produxit spicam, valde quidem speciosam, fructu autem admodum refertam. Ei erat patria, quam diximus, Antiochia: Aedestius autem & Cletonia, parentes. Sed hæc pulchra planta multas quidem prius ferebat spinas. Nam ipsa quoque sequens errorem parentum, (erant verò ij cultores idolorum, & Dei aduersarij) honorabat & colebat illorum simulacra. Cum autem ætate procedens, ad solidiorem peruēnit intelligentiam, eam lux subiit diuinæ cognitionis, ut quæ esset receptaculum dignum illuminatione eiusmodi & gratia: & coepit quidem damnare idolorum imbecillitatem, agnoscere autem verum & solum Deum. Talibus ergo rationum ascensionibus virgo animum prius expurgans, parabatur ad deiectionem salutaris sementis. Interim autem, dum hæc apud se versaret, & intenta à Deo perfectam quæreret cognitionem, quidam Praylius diaconus Antiochenus, audiente virgine, cum ita contigisset, de Saluatoris nostri & Dei dispensatione, & carnis susceptione narravit: Quem admodum seculorum quidem opifex sui figmenti motus est misericordia: quem admodum verò Gabriel princeps superiorum ordinum, ei, quæ seruata fuerat virgo ante generationes, fuit faustus nuncius mysterij: & quod concepit in vtero: & cum vterum tulisset, peperit: & quod ortum infantis stella aliarum omnium clarissima Magis significauit. Post hæc persecutus est eius manifestam in proprio mundo apparitionem, in eo conuersationem, salutarem doctrinam, miracula, propter hæc ortam inuidiam, Crucem, sepulturam, & postremò diuinam ipsam resurrectionem. Et hæc quidem Praylius.

Iusta autem (ita enim prius appellabatur) has animę suę mandabat auditiones tanquam bonæ terræ semina, & sic veritatem in diēs accuratius penetrans, profusè quidem ridebat simulacra, rectam autem fidem cordis inscribebat tabulis. Quamobrem voluit quidē venire in conspectum Praylij: solum enim audierat ea, quæ ab ipso dicta fuerant, & desiderabat perfectius imbui eorum cognitione. Vultum autem virginalem non volens adhuc adspici, statuit quidem non videre Diaconum: clanculum verò ventitans ad ecclesiam, sic desiderabat videre Dominū, qui appropinquat ijs, qui quærunt. Non multo interiecto tempore, statuit impertire matrem ijs, quæ cognouerat: & Cur, o mater, dixit, deos colimus, quos manus nostræ constituunt? Cur artificis opera adoramus? Cur autem ignem quidem in ara, animæ autem lucernam non accendimus, neque mercamur margaritam? Non nōsti Galilæos? (Sic enim Christi affectus solent vocare ij, qui illic habitant) ij sunt multo terribiliores dijs, qui apud nos existimantur. Ex his enim si quis aliquando vbi sunt idola, apparuerit, illic ij, qui à nobis adorantur, perindè atque fures aut fugitiui timent & horrent. Et meritò.

meritò. Suffurantur enim illi Dei honorem, præterea nostras quoque perdentes animas. Hæc dixit quidem Iusta. Mater autem ijs, quæ dicebat, non assentiebatur: valde enim à stulta tenebatur impietate. Quocirca: Vide, inquit, nē pater cognoscat tuum in deos contemptum. Iusta autem: Effet, inquit, mihi magis gratum, si hæc cognita essent à patre, & à quolibet. Neque enim ego amplius sustinebo deceterò ambulare in tenebris, quandoquidem solum Dominum, qui per Praylum fuit mihi significatus, Deum fortem esse cognoui, & viuentem, & eos excipientem, qui conuertuntur ab errore.

Sensim itaq; mater conueniens, nihil quidem contendebat aduersus ea, quæ dicebantur, silentio autem tacitè potius significabat assensionem. Postea verò vna nocte, marito quoque aperuit ea quæ audiuerat à filia. Ille autē id, quod audierat, neq; perfectè repulit, neq; rursus erat facilis ad id accipiendum. In somno autem decertans, iustabatur cum sollicitudinibus, donèc à somnio correptus, dum ei Angelica castra apparuissent, qui habebant in medio Christum, ab eis stipatum, visione quidem fuit obstupefactus, ipso autem vocante, audiuit eū dicentem: Venite ad me, & dabo vobis regnum caelorum. Deindè surgens, non quæsiuit aliud testimonium, sed cum vxore accepta quoque filia, rogauit quendam diaconum Ecclesiæ, ut eos deduceret ad Optatum, qui tunc erat ciuitatis Episcopus. Atque illi quidem supplices peregant, ut signarentur signo Christi. Ille autem differebat, donèc Aedestius pater ei narrauit spontaneam filia suę conuersionem, & visionem ei diligenter exposuit. Quæ cum ille audisset, non amplius distulit, neque amplius opis habuit multis consilijs, sed simul quidem figura Crucis veluti quodam præsidio eos munit, & dignatur illuminatione.

Deceterò autem Aedestius perpetuò irridebat & repræhēdebat statuas deceptionis. Fuerat autem prius sacerdos simulacrorum. Cum verò eodem gradu fuisset dignatus in ecclesia, & in cathedra Presbyterorum, ut cum diuino David dicam, Christum laudasset, vitamque elegisset Deo gratam & purissimam, cum annum vnum superstes fuisset & sex menses, migravit ad Dominum, cuius tenebatur desiderio. Virgo autem nequaquam erat affecta illiberaliter, neque secus quam animam decuit generosam, sed fidei fundamento, quæ auro & lapidibus preciosis longè sunt preciosiores, superædificans virtutes, proficiebat. Cum autem sic viueret, fieri omninò non poterat, ut maligni effugeret offensiones, sed eam ille tentat, & valde hostiliter aggreditur. Cæterum oportet attendere, quoniam non est iniucunda narratio, & quod scire oporteat, quoniam modo ei adhibuerit tentationem.

Aglaidas quidam scholasticus, qui fortè hoc nomen fuerat nactus ex pulchritudine, cum esset honesto loco natus, ut qui genus duceret ex patricijs & abundaret opibus, ijs, tanquam instrumentis, vsus est ad voluptates, & impudicis deditus erat appetitionibus. Quamobrè cum sæpè virginem vidisset transeuntem, & in domum Dei venientem, eius pulchritudine, tanquam telo, grauius fauciat: etsi ut ea flaccesceret & aboleretur, tanquam lubrica & insidiosa, illa ieiunijs simul & orationibus perpetuò machinaretur. Sed is cum admodum lasciuos haberet oculos, prius quidem vias obseruabat, & occurrens, eam bonis verbis prosequabatur: laudabat pulchritudinem, beatam vocabat, quod ea illi obtigisset: deindè etiam desiderium per quadam signa significabat, & multis, ut quispiam dixerit, retribus prædam præoccupabat.

Sed virgini hæc omnia reputabantur meræ nugæ ac probra: dignaque potius videbantur quæ riderentur, quam quæ attenderent pudici oculi & aures. Cum hunc ergò scopū non potuisset attingere Aglaidas, alia via ingredi statuit, & eam petijt, ut duceret in societatem matrimonij. Iusta autem, quæ se soli Christo professa fuerat fore sponsam, alios constanter dedignabatur, dicens: Sufficit sponsus, qui mihi seruat virginitatē, & custodit puram ab omni inquinamento. His verbis Aglaidas magis, quam telis, fauciat fuit. amor enim, qui, quod vult, non assequitur, fit grauior & violentior. Postquam autē omni moto, ut dicitur, lapide, virginem inuenit immobilem, firmamque ac stabilem, & quæ verbis fallacibus minimè posset capi: cum non paruam manum collegisset, & eos in suam allexisset sodalitatem, ipsam in via est aggressus, & per vim conatus est eam abducere, quò volebat. Sed statim cum hoc caudax & nefarium facinus audire fuisset in ciuitate, & in edibus matris, exierūt simul cum armis plurimi, ijs, fortissimi. Qui cum solum fuissent conspecti, effecerūt, ut scelerati illi & execrandi affectu euanescerent, non tam cedentes manui, quam expulsi fortiter rei dedecore.

Aglaidas

Cap. 2.

Visio patris
cuius Aedestij

Patres eius
baptizatur
cum ipsa.
Cap. 4.

Psal. 106.

1. Cor. 3.

Cap. 5.

Aglaidas 3.
Iustina im-
puro amore
proficitur

Augetur
amor per
repulsam.

Vim ei aē-
ferret eēt,
sed frustra.

Cap.6.

Aglaidas autem (erat enim ei affectio quouis pudore violentior) neque ensuum, neque multitudinis, neque vilius rei alterius curam gerens, sed virginem amplectens, paratus erat omnia pati potius, quam ab ea discedere. Virgo autem erat planè ipsam, quod Ioseph, qui erat moderatissimus & generosissimus: & Crucis figuram tanquam arma opponens, non tam adversus illum, quam per illum ipsam tacite conabatur oppugnare, repentè sceleratum illum, & execrandum repulit ac reiecit, eumque plurimis affectit contumelijs, & vultum (erat enim dignus) pugnis implevit & spuit. Sed illi, qui processerat ad extremam amoris amentiam, hæc quidem parùm erant curæ. Vnum autem erat vel ipsa morte grauius, Iustam non assequi. Propterea eum brevi tempore tenuit tristitia, & compressit dolor. Postquam verò rursus, ut ita dicam, exarsit cupiditas, ille autem ad ei resistendum minimè esset exercitatus, sed valdè ineruditus, nec posset forti ac generosa cogitatione repellere desiderium, fecit omninò quæ dolor ei iubebat, & se ad alia, quæ non erant aperta, paravit certamina. Cùm autem ad hunc locum peruénit oratio, volo rursus simpliciter & aperte quandam facere narrationem, illa dicens, quæ habent certam & apertam veritatem.

Cap.7.

Alij rectius sentiunt patriam fuisse Antiochenum.

Cyprianus quidam versabatur Antiochiæ, quo tempore Imperij sceptrum tenebat Decius, cui patria quidem erat Carthago in Lybia, parentes autem genere clari & diuites: dabat verò operam philosophiæ, & arti magicæ. Cùm in eas ab inuente ætate studium posuisset, ad summum peruenit vtriusque, cùm simul & diligentiam, & acutissimum attulisset ingenium. Magnum autem nomen assecutus, non solum Carthaginem voluit suam gloriam peruenire, sed insignem quoque Antiochiam voluit habere testem suæ sapientiæ, & in magicis rebus eruditionis, forsân fore quoque expectans, ut ibi aliquid disceret, quo d non ad hoc vsque tempus didicerat. Ad eum ergo cùm venisset Aglaidas, & narrasset, quomodò esset affectus, & quòd cùm omnem artem & manum mouisset, nullum mali inuenisset remedium, sed omnibus superiorum adspexisset virginem, postremò adijcit: Tu solus restas, qui meam consolentis calamitatem, & in te solo collocas fiduciam, me repressi, nè mortem vitæ preferrem. Omninò autem cogitare non posses, quantas opes & quantum auri sis à nobis habiturus, cùm me liberaris à tali calamitate. Nam ego quidem ea tibi abundè & plura, quam speres, præbebo. Dixit, & eum exaudivit Cyprianus, & pollicitus est se mox esse eum molestia soluturum. Ille ergò abijt lætus, & se mox in manu habiturum esse virginem, visione apprehendens.

Cap.8.

Demon impotentior iactat facinorosa sua.

Cyprianus autem mox adspexit ad libros, qui ea possunt operari: & cùm vnum ex malignis vocasset spiritibus, quos prompto & alacri animo nouerat opem ferre ad hæc flagitia, & quibus ille utebatur ministris, cùm veller efficere magnum quid & prodigiosum: Si mihi, inquit, vacaueris, & hoc ministerium cirò effectum reddideris, deinceps maxima tibi largiar, & efficiam, ut omnes alios antecellas. Ille autem arroganter & superbè loquens, ut solebat: Et quid est, inquit, quod à me, si velim, non facile fiat? Sæpè quidem rotas labefeci ciuitates: sæpè effeci, ut esset manus prompta & velox ad patris fundendum sanguinem: fratribus & coniugibus odium immisi implacabile: multos, qui volebant esse virgines, prohibui: Monachis, qui debebant in montibus, & cuius ieiunio assueuerant, & propemodùm ne carnis quidem omninò meminerant, immisi carnis cupiditatem, & perfeci ut lubenter adipicerent ad voluptates: alios, qui volebant renunciare omnibus carnalibus, & ijs, quibus nos delectamur, & sectari virtutem, aliundè adoriens, effeci, ut curam abijcerent talium cogitationum, & rursus diligenter adhærerent ijs, quibus consueuerant. Arramen quid, ut multa dicerem, sum adductus? Res ipsa nunc indicabit, quam sim ad ministrandum longè vtilissimus. Accipe hoc medicamentum, (erat autem vas quoddam plenum, quod dabatur) & eo asperge domum virginis, & nisi tibi omnia successerint exsententia, sum ego deceterò despiciendus, & habendus inutilis: tuque nos extrema argue imbecillitatis. Hæc sic quidem facta sunt.

Cap.9.

Sancita virgo acriter renatur.

Psal. 118. 36. 34. 40. 36.

Virgo autem cùm tertia hora noctis surrexisset ad reddendas Deo preces, iam quidem incalecebat, & insultum sentiebat tentatoris. Quo autem hæc magis crescebant, illa magis augebat preces. Cùm autem valdè accenderetur ignis aduersarij, illa vini patiens: Memini noctū, dicebat, nominis tui, Domine, & lætata sum. Laqueum parauerunt pedibus meis, & inflexerunt animam meam. Ego autem, dum ipsi me molestia afficiunt, induor sacco. Et humiliavi in ieiunio animam meam, & deprecatio

in sinum meum conuertetur. In hoc cognoui, quòd voluisti me, quoniam non gaudebit inimicus meus super me. Gladius eorum intret in corda ipsorum, & arcus eorum confringantur. Tibi enim Deo viuenti tora anima & corde meiplam dedicavi. His armis vicens generosa virgo aduersus tentatorem, & deindè etiam inimicis intolerandum Crucis signum in eum immittens, pudore affectum cum magno metu expulit demonium. Ille autem reuersus ad Cyprianum, erubescere quidem fateri se esse victum: & multis se circumagens aufractibus, huc & illuc veriebat. Diligenter tamen & subtiliter rogatus, etsi sit amicus mendacij, & inuitus vera dicat, manifestè aperit quod volebat celare: Vidi, dicens, quoddam signum, quod valdè horruì, & vires illius non sustinui. Illo ergò sic condemnato, alius demon mox accersitur, ad agendum longè priore acrior. Qui cùm abijisset, & statim fecisset similia, similibus armis fuit reiectus & propulsatus & cum dedecore accessit ad eum, qui miserat. Post hæc aderat ille, qui dicebatur pater & princeps demonum, qui ijs quidem, qui prius emulsi fuerant, minatus est supplicium, ut qui non artificiosè nec aptè hac in re versificerant, ut putabat. Dæmonibus enim, præter alia mala, arrogantia redundat & iactantia. Cyprianum autem iuuit esse bono animo, & nihil ei esse curæ id, quod erat propositum.

Crucis signum demonibus intolerandum.

Vincuntur demones a Iustina.

Cap. 10. Inuenit deum summi timentiam.

Nisi tunc eam seducere, sed fructuâ.

Nota in priores Christianis tam frequenter vsum signi S. Crucis.

Cap. 11.

Nota Lector.

Cyprianus conuictus, intellecta Christi aduersus dæmones potentia.

Anthimus Episcopus Antiochenus.

Quid ergò post hæc est consecutum? Ipse nouum & diuersum excitat bellum, quod multum habet fraudis & calliditatis: nam abiens, in habitu muliebri assidebat puella: & cùm sit impudentissimus, & longè audacissimus, non veritus est dicere, se ad ipsam à Deo esse missum: ut vnâ tecum, inquit, verber, & diu tecum sustineam tuam viuendi rationem: nam ipsa quoque teneor eodem desiderio virginitatis. Cæterum quamnam propter eam, mercedem accipiam, volo ex te scire. Videtur enim mihi res magna, & periculosa, & qua multis opus habet certaminibus. Illa autem dixit rem quidem reuerè opus habere sudoribus: sed quandò adspexeris ad remunerationes & coronas, magnâ condennâris negligentia eos, qui tale bonum negligunt. Hinc improbitas accepta occasione, suas implebat partes: &, Quanam, dicebat, Eua fuit utilitas ante gustum ligni? Vndenam autem genitus esset mundus? Vndenam qui nunc sunt habuissent essentiam, si matrimonium ablatum fuisset & coniunctio? Si non dulcis gustus Eua lignum gustasset, si non virum cognouisset, qui etiam propter hoc erat genitus: si omnes esse virgines constituissent, vndenam nati essent filij, iucundum hominibus omnibus solatium, & mundi, qui paulatim deficit, in vitam reuocatio? Cùm hæc verba audijisset Iustina, non id ei vtu venit, quod prima parenti Eua: sed statim surrexit, & malum declinavit consiliarium. Vndè etiam in eum quoque consueta emisit arma, nempe signum Crucis. Et ille quidem qui plus quam alij se iactauerat, maiori pudore affectus, statim fuit ciecatus. Ipsa autem rursus redijt ad suas ad Deum preces & orationes.

Post hæc, cuius erant prius insolentes & gloriosi spiritus, humilis & abiectus apparuit Cypriano, & quòd victus esset, aperta signa vultu præ se ferens. Ille autem: Et tu, inquit, quies tantus, à tali puella fuisse superatus? Quo autem freta illa, aduersus vos, qui estis tam magni, tam magna potest facere? Tunc demon (erat autem omninò diuina virtus, quæ aduersarij veritatis mouebat, ut hæc proferret) Signum, inquit, Crucis, ne dum figuratur quidem, videre omninò sustinemus, sed totis viribus nos prius in fugam conijcimus, quam id perfecte figuretur. Quanta erat necessitatis, mendacij patrem hæc aperire, vitijque opificem & conciliatorem? Non fuit itaque minus miraculum, arrogantem illum & superbum significare se esse superatum, quam illum sic prostratum fuisse à puella. Dicebantur autem hæc omninò intelligenti: & accepta occasione, sapiens erat sapientior. Protinus enim intellexit, si hæc potest Crucifixus, quanta sit amentia, eo relicto, illius sequi inimicos, qui sunt tam imbecilli, & tam facile terrentur. Hæc cùm mente agitasset Cyprianus, statim perrexit ad libros: & tanquam malorum fontes, & orgiorum dæmoniacorum thesauros, eorumque nequitia delicias & donaria, eos igni mandare statuit. Cùm ergò dixisset famulis, ut eos afferrent, venit ad Ecclesiam: & cum Episcopo congressus, (ei nomen erat Anthimus) rogabat, vt describeretur in numerum oium Christi. Ille autem (Cyprianum enim cognoscebat, & eum planè esse lupū sciebat) eam rem esse artem arbitrat: Tibi, inquit, sufficiant, qui sunt extra Ecclesiam: neque ees coneris aggregari, qui sunt intra eam, nè forrè malus tibi contingat exitus. Audiuit Cyprianus, & omnia adduxit, quibus ei fidem faceret, cum summa moderatione, & testabatur esse

fidem Christi inuictam. Dicebat enim iustam illi eam nup̄r notam reddidisse, per quam illa in fugam multos verterat demones. Accipe autem, dicebat, hos quoque libros, qui mihi fuerunt malorum principium, & da eos igni consumendos, ut demones quoque sciant nihil posthac fore mihi cum illis commune. Ij enim fuerunt intercessores ad amorem in eos mihi conciliandum. His persuasus Episcopus, virum esse mutatum, illos quidem, ut digni erant, statim igni mandauit: illum autem, cum ei benedixisset, dimisit, multum admonens, & ei cauens, ut flaret ijs, quæ decreuerat.

Magici libri Cypriani comburuntur. Cap. 12. Magna Cypriani mutatio.

Statim ergo Cyprianum priorum magna subit poenitentia: & deinceps ab improba & flagitiola vita tantum destitit, & tantus fuit hostis turpium vitiorum, quantum prius ei intercesserat cum ipsis amicitia. Quinetiam in ea, quæ sunt honesta & Deo grata, tantum adhibuit studium, quantum nec prius in ea, quæ sunt mala. Indicium pulchre huius mutationis, post librorum conflagrationem, fuit etiam simulacrorum dissolutio: quæ fuit tam absoluta, ut ne eorum quidem omnino esset reliquum vestigium, si quid tale præcedens tempus apud eum vidisset. Deinde quid? Cum ille ad suam contumeliam caput cinere adpersisset, graues edens gemitus ac suspiria, & seipsum lauans lachrymis, solus cum eo solo, qui est ubique præsens, colloquebatur: tantoque in Deum amore cor ei inflammabatur, & sic ignis eius omnem deprimebat mentis altitudinem, ut ipse recularet ore Deo offerre supplicationem, propter insignem humilitatem. Itaque magnus quidem erat Cyprianus, quando suum studium conferebat in demones, præcipuam honoris partem apud eos obtinens: maior autem rursus apud Deum & Christianos, quando fuit mutatus pulchra mutatione, & ingressus est viam, quæ ducit ad virtutem.

Cineris aspersio, symbolum poenitentia.

Cap. 13.

Cum ergo totam sic transgisset noctem in confessione, gemitibus & lachrymis, mane diei magni Sabbati venit in Dominicum, multos habens, qui inter se iniucem contendebant, & eum studebant præuenire, & illic videre. Ingrediens ergo, existimabat faustum esse signum ingressus in templum, si scopo suo verba quoque auditionis habuisset conuenientia. Atque habebat quidem pedes intrâ ecclesiam: habebat autem admirabiliter quoque & præter opinionem Diaconum, hæc Apostoli verba pronunciantem: Christus nos redemit à maledicto legis, factus pro nobis maledictum.

Galat. 3.

Plal. 34.

Ela. 42.

Similiter autem ea quoque dicta Prophetæ: Vidisti, Domine, nè silueris: Domine, nè discesseris à me. Esaiam quoque legebat alius: Ecce intelliget, dicens, puer meus dilectus, quem elegi. Quæ omnia cum iudicasset suo conuenire instituto, perfectus ad fidem in Deum, suum confirmauit animum, ut qui esset intelligens, & ad ea, quæ oportet, videnda perspicacissimus. Cum autem vocaret tempus, & foras egredierentur Ecclesiæ catechumeni, ille verò maneret intus, quidam diaconus, cui nomen Asterius, iussit eum exire. Ille autem illic quoque, quam esset acri magnoque & excelso animo, volens ostendere, neque esset facilis ad parendum cui libet, ei minime cedens: Quam de causa, inquit, o Diacone, me, qui factus sum seruus Christi, extra ecclesiam contēdis eijcere? Cur dissoluis mei propositi constantiā? Post hæc Diaconus quidem persistebat in ijs, quæ statuerat, & vim afferebat, ut eum expelleret ex ecclesia, ei sic dicens præterea: Nōdum factus es perfectus. Ille autē verbo valde perculsus, dixit: Vinit meus Christus, qui demones aboleuit, qui virginē seruaui, qui me indigni est miseratus, non me arcebis ab ingressu ecclesiæ: ab ea non recedā, nisi factus fuero perfectus.

* foras

Amore Christi non vult exire ecclesiam cum ceteris catechumenis.

Cap. 14.

Cyprianus baptizatur.

His quæ dicta fuerant, valde obstupefactus diaconus, hæc significat Episcopo, nempe quod ipse quidem ex ecclesia eijceret Cyprianum: ille verò velle intus manere, non autem exire cum catechumenis, nec hoc solum, sed etiam quæ perfectos reddunt, velle consequi sacramenta. Qui igitur ad seruandas animas erat artificiosus Anthimus, cum rem esse diuinam accuratè considerasset, accersit quamprimum Cyprianum: & cum catechismo instituisset, diuino quoque eum expiat baptismo. Et octauo quidem die sacrum facit eum præconem & expositorem Christi mysteriorum: vicesimo autem subdiaconum, tricesimo verò refert in numerū diaconorum.

Sacris initiatur.

Cap. 15. Ordinatur presbyter.

Sic quidem Cyprianus pulchre versabatur in rebus honestis: & sic in primo accessu fuit inspiratus diuinitus: & sic perseuerauit, ad naturam, eum retrahentem, non humiliter nec abiectè respicere, neque permittere se ab ea flecti, adeo ut & desuper dignus diuina censeretur illuminatione, & aduersus vitia & demones maiore ditaretur gratia, quam quæ auribus ferè percipi, aut credi possit.

Cum autem totus annus esset transactus, dignus iudicatur cathedra presbyterorum, non hoc ascensum solummodo iudicans, sed etiam ad virtutis incrementum tam

tam prompto & alacri animo per viam arctam & asperam ingrediens, quam vllus alius per planam & latam, & ad ingrediendum facilem. Paruo itaq; tempore summum virtutis apprehendit, & creatus est pastor Carthagenensium. Non solum autem Carthagenem, sed etiam vniuersum Occidentem, atque adeo etiam totum Orientem, comprehendit sui admiratione. Is generosam quoque virginem Iustam, cum mutato nomine Iustinam appellasset, & in diaconissarum numerum retulisset, ei tradidit præfecturam earum, quæ erant in monasterio, & eis illam præfecit, tanquam matrem. Eos autem, qui orthodoxæ fidei aduersabantur, luce vitæ & linguæ suauitate inducens, quotidie innumerabiles addebat Ecclesiæ, & ut semel dicam, quoscumque aut præsens lingua, aut absens scriptis alloqueretur, ad rectam partē traducebat. Quamobrem res gentilium florescentes tunc sunt extinctæ, & tanquam herba quædam paulatim emarcuerunt. Cum ita se haberet, in eum à doloso hoste bellum est excitatum, non ut eum vnquam superaret, (Sciebat enim fieri non posse, ut ipse Cypriano eaderet superior) sed ut cum Christi oues à pastore defertas effecisset, tunc tanquam lupus inuadens, eas maceret & perderet.

Alij rectius sentiunt Antiochenorū creatū pastorem.

Multos eorum uertit sua predicatio.

Cap. 16.

Cum ergo totū subiisset Decium, (ipse enim tunc imperabat Romanis) acerbissimo eum ciet furore aduersus Christianos. Magis autem studebat ipse vnum venari Cyprianum, quam omnes capere Christianos. Sciebat enim, quam esset illius lingua vllis Christianis, & quod cum illum cepisset, facile eos subiugaret, qui ab ipso palcebantur. Cum in eo ergo omnes adhibuisset machinas, & nec bonorum promissis allici, neque malorum minis vidisset persuaderi, eum tandem damnat exilio. Ille autem tantum absuit, ut existimaret magnum quid esse supplicium, & si extremum esset malum, ut seipsum non curans, aliorum curam gereret, nec cessaret scribere, ad monere, confirmare, adhortari, ut ad sola intuerentur præmia, quæ sunt virtuti proposita, & à sola, quæ est illic, pendērent gloria: enses autem, ignem & bestias, tanquam bonorum causas amplecterentur, ut quæ pro breui, & qui est ad tempus, dolore reddant regnum celorum. Hæc Cyprianus non solum dicebat, sed etiam quæ licebat, faciebat, ut qui sciret, facta magis posse persuadere, quam verba: & suo exemplo prouocabat ad similem emulationem. Quomodo autem? dicitur: Videns enim tandem malignus Cyprianum contendentem sic extinguere errorem cultus simulacrorum, grauiter ferebat, & erat ei intolerandum omnino, quod fiebat. Subiens itaque quosdam ex ijs, qui erant in impietate acriores, persuadet, ut eum accusent apud Comitum Orientis: (illi nomen erat Eutolmius) quod omnes quidem persuadet, miris quibusdam eos inducens prælligijs: aduersus nostros autem deos ingentes eis facit spiritus: & quod est grauius, non solum id facit cum eis, in quorum uenit conspectum, & cum quibus fuerit latenter congressus, sed cum illis etiam, quos literis conuenerit: & quod liberè quidem amplectitur sectam Christianorum, eorum autem irridet religionem, & deos patrios afficit contumelijs. His Comes ad iram uehementissimè accensus, & maxime, quod resciaisset virginem quoque Iustinam eadem sentire, quæ Cyprianus, cum eos in vincula coniecisset, & in aliam tradidisset custodiam, reseruat tribunali Damasci.

Virtuti proposita præmia in casibus.

Cyprianus cum Iustina conuenit in vincula.

Cap. 17.

Cum ergo ducti essent sancti in hanc ciuitatem: Tu es magister Christianorū, (dicit Comes Cypriano, verba faciens ex alto tribunali) qui eis, qui deos colunt, persuades contrarium, & eos conturbas, qui propter mentis imbecillitatem facile in omnem laberis opinionem? Non tu prius multos ad deos adduxisti, aptis, ut accepi, de eis narrationibus? Quomodo ergo nup̄r es mutatus? & quænam est causa mutationis? Cur autem Crucifixum prædicans, statuisti homines decipere alienis doctrinis? Post hæc sanctus quietem agens, seipsum colligebat, & confirmabat. Deinde propius accedens, Comiti dixit ornatè & honorificè: Ego cum, ut tu testaris, in res Gentilium multū studij ponerem, & in dicendi facultatem, & magicorū librorū meditationem esse vehementissimè affectus, nullū hinc magnum, aut quod ad animā pertineret, lucrum percepi. Mihi autē sic affecto & in vanis occupato laboribus, inaniū meorum sudorum, & cultus deorum insipientiū Deus misertus, bonam & certam ducem viæ, quæ ad ipsum tendit, hanc mittit virginem. Quod si modum consequenter audire uolueris, quo id fuit administratum a gestum, sat scio, valde miraberis. Sic autē habet: Aglaïdas quidam ex ijs, qui nati fuerant ex Claudio, ab hac virgine victus fuerat amore magico. Et ille quidem eam peribat in matrimonium: illa autē recusabat, coniuge contenta uirginitate. Ille persistebat, partim quidem supplicans, partim autē vim

Exhibetur tribunali.

Cypriani ad Comitē oratio.

afferens. Illa econtra à prima voluntate non destitit. Postquam verò vidit eam imobilem, & ei omni ratione resistentem, nullo modo potuit quiescere. Itaque adire veniens Aglaidas, exposuit quidem arcanum, narrauit autem se fuisse despectum à virgine, & postremò rogauit, vt pro viribus opem ferrem infortunio, & amatorum medicamentum, quod ei vincendè par esset, ad eam immitterem, & ad amatoris mouerem cupiditatem eam, quæ tam superbè despiciebat. Ego verò in libris magicis habens fidutiam, & in dæmonibus, iussi nè curaret, ei citissimum promittens auxilium. Cùm igitur vnum vocassem ex dæmonibus, ei rem aperio, & si quid posset rogauit, vt opem ferret. Ille autem, antequàm experiretur quidem, erat elato supercillio, & vehementer in promittendo, & qui videbatur posse omnia facere. Cùm autem abijisset, & cum puella esset congressus, apparuit mus leonem aggressus, aut scarabeus ludatus eum aquila. Fugiens enim ad me est reuersus, & valdè territus, qui prius erat magnus, & cuius intolerandus erat impetus. Me verò inuasit stupor, qui prius erat magnus, & cuius intolerandus erat impetus. Me verò inuasit stupor, qui prius erat magnus, & cuius intolerandus erat impetus. Me verò inuasit stupor, qui prius erat magnus, & cuius intolerandus erat impetus.

Imbecillitas demoni superbillimorum.

Crucifixi vires inexpugnabiles, & dæmonibus horri. Cap. 18.

Sancti martyres atrociter puniuntur.

Ad hæc quid me oportebat facere, dic per ipsam veritatem, ô Iudex. Rem' nemere agitare & iudicare dignam, quæ consideretur, quænam sit ipsa Christi virtus, quæ vulgò iactatur, qua ipsi quoque terrentur dæmones, & sola fuga seruantur: an sic citra rationem sequi ea, quæ sunt tradita, perindè ac si traheret naribus? Ego itaque cùm quæsissem inueni, & pulsanti mihi fuit apertum. Et cùm lux cognitionis meo cordi illuxisset, purè cognoui, quòd hæc quidem simulacra, quæ à vobis coluntur, sunt solùm deceptio & mendacium, quæ sub Dei nomine adorantur. Vnus autem verus Deus est Christus, qui potest seruare eos, qui in ipsum credunt. His Comes ad iram motus, cùm non haberet quid talibus dicendi viribus responderet, facit id, quod erat in promptu, & quod est consequens ijs, qui fuerint irati. Sanctum quidem iussit suspensum discerpi: Iustina autem os verberari & oculos, etsi illa non tam videretur cædi à tortoribus, quàm quodammodo meminisse Dei glorificationis. Nam cùm sic verberaretur, alta voce clamabat: Gloria tibi Deus, qui me, cùm essem indigna, tibi fecisti familiarem, & dignam censuisti, vt pro tuo paterer nomine. Et sic patiens, ad eò se fortiter gessit, vt nihil ostenderet ignaum, aut muliebri & imbecillæ naturæ conueniens: qui autem verberabant, deficientibus eis viribus, à tormentis cessauerunt. Diuinus autem Cyprianus, cùm os eius cæderetur, planè erat magno & excelso animo, nec frangi, aut deijci poterat, virilesque & beatas tales edebat voces, vt audientes eos, qui circumstantes, ad se attraheret & ab incredulitatis profundo eriperet. Dicebat enim Comiti, magno & generoso animo, ingentique spiritu eum intuens: Cur es ad eò emoræ mentis, indignæ scilicet regno cælorum pro quo ego omnia pati statui, vt tui quoque sunt testes, qui non vident, oculis? Non respicies, non cognoscas, quænam sit vera lux: & relicis tenebris, ad ipsam transibis? Propter hæc Comes ad vnumquodque eorum, quæ dicebantur, gratiorem ei imponens dolorem: Si, inquit, tibi videor immortale regnum conciliare, tibi supplicium

cium adhuc multiplicabo, & omninò mihi habebis gratiam propter beneficium & commoda, quorum ego sum tibi conciliator. Hæc cùm dixisset, & adhuc paululum eum cædi concessisset, deindè cessauit cruciari, non ex humanitate, sed quòd inops esset consilij, vt qui desperasset fieri posse, vt sancti mutarentur. Propter hæc in carcerem quidem Cyprianum, Iustinam autem iubet abduci in Terentinæ, quod dicitur, monasterium.

Rursus autem post tempus non multorum dierum, cùm sanctos ad secundam produxisset examinationem, simulans mansuetudinem: Nolite, inquit, sequi hominem mortuum, neque morte affecto vestram fidem credere. Non est enim omninò vitæ dator, qui ne sibi quidem potuit opem ferre, & suam seruare animam. Hanc admonitionem reputâtes sancti superuacancam & stultam, immò verò improbâ & noxiam, sic dixerunt Comiti: Quid verò tu, qui es tam acuto & subtili ingenio? Non didicisti, quòd absq; morte non accedit immortalitas? Nec intellexisti quòdnam sit mysterium eius, qui vicit mortem morte trium dierum? Sed tu es reuerâ hebeti & obtuso ingenio circa res magnas & viles: & idè videns non videbis, & cùm sis inspiens, non intelliges. Propter hæc Comes ne expectato quidem sine orationis, ira statim fuit percitus, & sicca mâsuetudo facillè est dissoluta. Vndè etiâ martyribus grauem parauit pœnam, sarraginem valdè accensam iubens eos excipere. Cùm diuinus ergò Cyprianus prius forti & generoso animo insiluisset, eum statim secuta est Iustina. Quam cùm martyr vidisset timore correptam, quantum licebat conijcere ex tarditate ingressus, verbis ei animi addebat, & memoria rectè factorum, quibus illa & fugauit dæmones, & eum reuocauit ab incredulitate. Cùm his verbis confirmasset Iustinâ, deindè rursus figura venerandæ Crucis, tanquam armis muniti, veluti super rorè sensim descendente, super ferri flammam recubuerunt. Quo quidem Iudex etsi valdè obstupescens, præstigijs tamen, non veritatem, esse putabat id, quod fiebat. Vndè etiâ eius fouens amentiam quidam Athanasius, vnus ex ijs, qui confidebant, & qui erat ei familiaris: Ego, inquit, Christi vestri mox arguâ imbecillitatem. Dixit, & simul etiam ausus est ingredi ardentè flammam ignis, inuocato Ioue & Aesculapio, illo quidè, vt qui sit princeps ignis ætherei & terreni: hoc autè, vt qui existimaretur suppeditor salutis. Nò prius autem ignè attigit, quàm è vita etiâ stultus excessit, protinùs, quos vocauit, defensoribus dignè consecutus auxilium. Sancti autè diu in sarragine permanserunt illæsi, illuminati potius, quàm ardentes. Ignis enim eis cedebat, & cœrebat eam, quæ habebat, operationem, veluti reueritus cõmunem Dominū & opificem, pro quo hæc pati statuerat.

Videns ergò Iudex res nouas & stupendas, & ignem, tanquam vnū ex ijs, quæ sunt ratione prædita, discernentem amicum ab inimico: & sanctos quidem illæsos protegentem & conseruantem, Athanasium autè pro meritis ad mortem transmisisse, ipse quoque propemodum suffocabatur, & Curæ mihi est amicus, dicebat, & mihi curæ, & propter eum maximum sentio dolorem. Cùm verò vocasset quendam ex cognatis, cui nomen erat Terentius, eum seorsum ab alijs adhibuit in consilium, quonam modo se gereret in ijs, quæ ad sanctos pertinebant. Terentius autè dixit: Nihil sit tibi rei cum sanctis, nec velis tam incõsideratè resistere veritati. Christi virtus est planè inexpugnabilis. Tibi autem optimè consules, si eos transiittas ad Imperatorem, & ei accuratè significaueris quæcunq; in eos fecisti: quàm magno autè & excelso animo ij se gesserunt in omnibus: & quod à te nullū fuit prætermisum supplicium, sed puniendo etiâ ipsas superasti bestias: illorū verò tormentorū nullum eos attigit, sed hucusq; permanserunt illæsi. Hæc cùm audivisset Comes, Nicomediâ ad eū, qui tunc rerū potiebat, (is autè erat Claudius) talè statim mittit epistolâ: Comes Eutolmius Claudio Casari magno, terræ & maris domino, Salutè. Eos, qui tuę sunt ditionis, vidēs magna frui tranquillitate, Imperator maxime, magnorū deorum, quæ in te conseruât, beneuolentiæ, & eius, quæ tibi adest, religionis noui hanc esse dignâ remunerationem. Quoniam autem quidam ex ijs, qui dicuntur Galilei, in ipsos frementes, Christum, què Iudæi, tanquam maleficum, Cruci affixerūt, magis colunt & adorant, ea de causâ nos quoque cõti sunt, non mutatos, è ciuitatibus pellere magnificimus: & quos quidè vix tandè eorum, quæ malè senserant, aliqua subit pœnitentia, magnorū deorum freti beneuolentia, eos admittere, & quani par est, gratiam reddere non recusauimus. Quos autem perferutans inueni esse immedicabiles, eos flagris cædere, in cruce agere, vngulis discerpere, omnibus modis punire, conuenienter ijs, quæ lata sunt, legibus, non

Cap. 19.

Egregiè respondent Comiti.

Mirantur in accellam sarraginem.

S. Crucis munium.

Nota amicitiam impij hominis.

Cap. 20.

Virtus Christi quanta.

Epistola Comitis ad Imperatorem.

negleximus. Non possunt enim aliter superari emoræ mentis animi, & qui difficilem habent affectionem in eis habitantem. Nè autem me putes ea, quæ dicuntur, fingere, hunc quoque Cyprianum, qui non aliqua adductus necessitate, sed sua sponte defecit à dijs seruatoribus, & Crucifixo torum seipsum dedicauit, postquam valde puniui, ad tuam nunc nisi potentiam, hominem, qui est verbis aptus ad persuadendum, moribus autem improbus, & ad se defendendum promptissimus. Eum si blandè ac leniter conueniebam, ne animum quidem mihi omninò adhibentem inueniebam: si asperè tractabam, & tormenta inferebam, non tam viro, quàm statuae, aut alicui alteri inanimato ea me inferre censebam: si carcere includi imperabam, existimabat imperarum esse inopiæ consilij, non autem humanitatis: & ne sic quidem stolidus, quod ad deos quidem attinet, & eos, qui illis parent, volebat quietem agere. Sed cum esset sub claustris & custodibus, insultabat eorum tolerantia: & nec desisteat quidem multos suo morbo implere. Cum ergò visus esset & vltice manu, & carnificibus, quòd ad nos quidè spectat, superior: sciamus autem omnes, quòd quancunque terram Sol adspicit, ea tibi pareat, & à te regitur, Cyprianum ad te nisi simul cum Iustina virgine: quos aut efficies, vt declinent ab odiosa & execranda religione: aut circa illos ea facies, quæ magno Ioui placet, & dijs alijs. Illorum autem inobedientiam singularem declarabunt acta, quæ sunt de eis facta.

Cap. 21.

Literas itaque legentem Imperatorem subit admiratio: & antequàm eorum faceret periculum, victus fuit à forti & magno eorum animo. Cum ergò visum esset sufficere tormenta, quæ præcesserant, & plura inferre iudicaret non solum esse crudele, sed etià superfluum, (acceperat enim eos quicquid inferebatur, insigniter despiciere) cõmunicato cum amicis consilio, vbi illos inuenit laudantes, imposuit finem ijs, quæ præcesserant: Cyprianus, dicens, & Iustina, qui aduersus deos fremuerunt, & ne supplicij quidem, vt sententiam mutarèt, inducti sunt, neq; bonorum promissis, gladio mortè subeant. Hęc cum sancti audijissent, non tristem vultum, non verbū indecorum & illiberale, neque aliquid aliud, quod esset pusilli & abiecti animi, ostenderunt: sed potius alacres, & magnā animi letitiam vultu significantes, propter fluuiū Gallum ad mortè ducebantur, cum accessissent plurimi ad spectaculum, vtpotè quòd fama curreret, & omnes statim vocaret propter personarum claritatem. Cum ergò aliquod breue tempus ad orandum petijissent, & impetrassent, & Ecclesiæ tranquillitatem, omnibusque pacem à Christo postulassent, magnus Cyprianus ne tum quidem moriturus, sapientiæ oblitus est, & animi magnitudinis: sed habens suspectam scemine imbecillitatem, eos, quibus mandata fuerat cades, rogauit, vt prius interficerent Iustinam. Quod cum factū esset, & beatum finem ea accepisset, ille magnas Deo agens gratias propter hanc pulchram & optandam vocationem, ipse quoque mox lætus gladio consummatur, & ad cælum euehitur.

Cap. 22.

Iacentibus ergò sic corporibus, nemo audebat ea tollere propter magnam gentiliū feritatem, & ad supplicia sumenda procliuatatem. Nam cum in sanctos martyres iam lata fuisset sententia, transiens quidam, cui nomen Theoclistus, & videns abduci sanctos, solum dixit: Quàm iniuste morti traditi fuerunt sancti: & martyr fuit repente absque vilo negotio. Simulatque enim hoc dixisset, eum ex equo deiciens affessor Felicius, cui Imperator principaliter mandarat in sanctos animaduersionem, parem Christi martyribus ei quoque mortem attulit. Cum ergò non parum temporis intercessisset, & sic preciosæ iacerent reliquiae, quidam ex Christianis, qui Roma in transmarinas veniebant regiones, vbi sanctū vidissent & eum statim agnouissent, non possent autem fallere custodum oculos, qui ad hoc ipsum manebant, quòd esset eis imperatum, vt custodirent reliquias, nè eæ ab aliquo surriperentur, donè essent deuorata à volucris & bestijs: neque ipsi tempus obseruare neglexerunt, cum custodes quidem à somno victi fuere. Tunc enim ipsi, acceptis preciosis thesauris, Romam denud nauigârunt, afferentes etiam monumenta eorum decerrationis. Quæ quidem simul cum sacris corporibus credunt fidei cuiusdam mulieris clarissimæ, cui nomen quidem erat Matrona, cognomen autem Ruffina: quæ dicebat se genus ducere à Claudio. Ea autem in maximè insigni tumulo ciuitatis illa honorificè deponit in vna theca, affatim curationes non ijs solis, qui Romam habitant, sed etiam ijs, qui illuc veniunt ex omni parte, præsentia quotidie: Ad gloriam Dei patris, & Domini nostri Iesu Christi: Quem decet omnis honor, maiestas & magnificentia, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Sacræ eorū reliquiarum Romam transfecuntur.

Theoclistus propter verba paucissima trucidatur.

Inuentur sancti martyres gladio feriti.

Cyprianus rogat Iustinam prius interfici, ob multibrem imbecillitatem.

VITA ET MARTYRIVM SANCTISSIMORVM
COSMAE ET DAMIANI, AC FRATRVM EORVNDVM
Antimi, Leontij, & Euprepij, vt habetur in antiquissimis MS. codicibus, quibus vetustissima suffragantur Martyrologia.

DECET vt omnium sanctorum veneranda merita reuerenter à pijs animis legantur, atque nuncientur, nè quifquam possit, seu legendo siue audiendo gesta sanctorum, piger ac fide tepidus remanere, & non discussa mentis infirmitate, alacer ad eorum sanctorum venerabiles palmas festinare. Denique temporibus Diocletiani & Maximiani fuit quaedam mulier in ciuitate Aegæa, venerabilis ac Deū timens, nomine Theodota. Hęc omnibus diebus vitæ suæ seruicis Domino, & pijs operibus insistens ac faciens mandata Dei, sanctos geminos fratres Cosmā & Damianum enixa est. Quos cum nutrisset, & literis instruxisset, Medicinæ artem à spiritu sancto edocti sunt, curare scientes secundum Euangelium omnem ægrotudinem & omnem infirmitatem, non solum in hominibus, sed etiā in iumentis, vt impletur sermo propheticus: Homines & iumenta saluabis Domine. Passiones verò quas curabant, hæc sunt: Cæcis visum in nomine Iesu Christi restituebant, claudis gressum, surdis auditum, mancis restorationem: spiritus immunos ex obsessis corporibus repellebant, & omnem amaritudinem à corporibus humanis per gratiam cælestem detrahebant. Et hoc facientes, à nullo aliquid, tam à diuite quàm à paupere accipiebant, mandatum Saluatoris custodientes: Gratis accipitis, gratis date.

Sept. 27. Cap. 1.

Patria & mater sanctorum Cosmæ & Damiani.

Psal. 35.

Gratis curationes ægris adhibent. Matth. 10.

Cap. 2.

Palladia matrona, clinica ab infirmitate curatur.

S. Damiani coactus sic cepit paruum munusculum.

Cap. 3.

Accusantur apud Lyfiæ præsidem sancti martyres.

Ducuntur ad tribunal iudicis.

Et tempore fuit matrona quædam, nomine Palladia, clinica: Hęc omnem censum proprium cum erga Medicos expendisset, & nihil profecisset, cognita opinione sanctorum Cosmæ & Damiani, festina cucurrit, complexaque pedes eorum postulabat, vt eorū visitationem mereretur. Qui fide eius explorata, prompto animo eam, Domino iuante, curauerunt. Quæ agnoscens quoniã per eos Dominus curare eam dignatus est, laudem dedit Deo, qui illis hanc coronam virtutis, & curationum contulit gratiam. Sciens autem, quia à nullo quicquam accipiebant, occultè obtulit sancto Damiano quoddam munus: & cum nollet accipere, voluebat se pedibus eius, & sacramentis terribilibus constrictus suscepit munusculum eius, nè spernere videretur nomen Domini per quod adiuratus est. Hoc cum S. Cosmas comperisset, valde contristatus est, & præcepit nè corpus eius vnà cum ipso sepeliretur. In eadem nocte apparuit sermo suo Cosmæ Dominus, dicens: Quare hic locutus es propter illud munus, quod non mercedis gratia, sed per nomen meum adiuratus suscepit?

Multis igitur mirabilibus factis, quadam die inuenerunt camelum debilitatum arte diabolica, quem sanum restituentes, illæsum abire iusserunt. Sed vt eorum vita amplius per passionem claresceret, facta est persecutio Christianorum in ciuitate Aegæa à præside Lyfiæ. Sedens itaque pro tribunali, audiuit ab officio suo beatissimorum martyrum Cosmæ & Damiani gesta, quæ & quanta per eos Dominus circa ægrotautes ageret, & quòd essent Christiani, & Medicinæ artis industria imbuti, circumeuntes ciuitates & prouincias, infirmos sanantes, & omnes oppressos à spiritibus immundis, in nomine eius, qui dicitur Christus, curantes: sed & alia signa in eius nomine facientes. Hęc videntes, inquirunt, deorum nostrorum cultores, recedite à sacratissimis immolationibus, his magis consentientes. Audiens igitur præses hæc verba, dirigit quosdam de officio, qui eos tenerent. Et statim ab apparitoribus præsentati stabant hilari vultu. Adspiciensque eos impijssimus præses, dixit: Quare vos circumeuntes ciuitates & prouincias, quamplurimos cogitis recedere à deorum nostrorum cultura? Nisi acquieveritis mihi, diuersis tormentis consumam corpora vestra. Primum autem dicite mihi cuius sitis prouinciæ, & quæ sint nomina vestra, vel cuius sitis fortunæ. Martyres dixerunt: Hoc si vis scire, Arabiæ prouinciæ ciues sumus, nomina autem nostra hæc sunt: Ego quidem Cosmas dicor, frater meus Damianus. Fortuna autem quid sit, ignoramus. Christiani enim sumus ex magno genere. Habemus autem & alios fratres, & si vis, nomina eorum dicimus tibi. Præses dixit: Dicite ergò,

Antim³, Leontius, & Euprepus eorum fratres vocantur ad praesidem. Cap. 4.

Fortiter torquentur.

Pfal. 99.

Pfal. 118. Psal. 22. Psal. 118. Psal. 22.

Pfal. 118.

Pfal. 22.

Cap. 5. Praecipitantur in mare, sed statim ab Angelo liberantur.

Caditur praeses à deonibus.

Reducitur sancti in carcerem. Psal. 97.

Cap. 6. Psal. 59.

ergò, nihil metuentes. Sanctus Cosmas respondit: Nomina eorum hæc sunt: Antimus, Leontius, & Euprepus. Praeses dixit: Facite eos ad me venire.

Euntes verò beati martyres cum officio, adduxerunt eos ad praesidē. Videns eos praeses, dixit: Tractâtes quod expedit vobis, accedite & sacrificare dijs nostris. Si vero nolueritis, crucians vos tormentis, negare faciam Christū. Sancti martyres quasi ex vno ore dixerunt: Tormentâ tua contemnētes, non timemus: fac ergò quod vis. Nam idola surda & muta, quæ sunt lapides & æramenta, deos dicere non possumus. Audiens hæc praeses, præcepit vincos manibus & pedibus fortiter torqueri. Sancti autem martyres dum torquerentur, dicebant: Domine refugiū factus es nobis à generatione & progenie: Priusquàm mōtes fierent, aut formaretur terra & orbis, à seculo visus in seculum tu es. Nè auertas hominem in humilitatē, & dicas, Conuertimini filij hominum. Conuertere Domine aliquantulum, & deprecare super seruos tuos, & libera nos à laqueo diaboli, & filij eius Lysia praesidis: quia in te sperauimus Domine, & tu es gloriosus in secula. Hæc autem orantes, manebant illasi. Et dicebant ad praesidē: Si habes crudeliora tormēta, infer nobis, vt cognoscas, quia nihil nobis tormēta tua nocere possunt, adiuuante nos Christo. Praeses dixit: Ego quidem putabam, per parua tormenta suadere vobis, vt applicarem vos ad propitios deos: sed vt video perseueratis adhuc in impietatibus vestris, nolentes conuerti à stultitia vestra, vt impleatis Imperatorum præcepta. Propter hoc præcipio vos catenis vincos in mare præcipitari. Sancti martyres dixerunt: Expecta paululum, & videbis Dei virtutem fieri in nobis. Vincit igitur catenis, secundum praesidis præceptū, pergebant gaudentes & psallētes: In visis testimoniorū tuorū Domine delectati sumus, sicut in omnibus diuitijs. Propter nomen tuū Domine, si ambulemus in medio umbrae mortis, non timebimus mala, quoniam tu nobiscū es. Virga tua & baculus tuus, ipsa nos cōsolata sunt. Parasti in cōspectu nostro mensam spiritualem, aduersus eos qui tribulāt nos. Impinguasti in oleo capita nostra, & poculo tui noui testamēti inebriasti nos. Et misericordia tua subsequetur nos omnibus diebus nostris, pducens nos in portū volūtatū tuæ.

Hæc illis psallentibus, venerunt ad locum: & accipientes eos ministri, secundum quod eis fuerat præceptum, miserunt eos in mare. Statim angelus Domini affuit, & dirupit vincula eorum, & exposuit eos ad litus illatos. Euntes verò milites nunciauerunt praesidi quæ viderunt. Audiens verò praeses, iussit eos ad se perducī, & adstantibus eis dixit: Per deos magnos, maleficijs vincitis, quia & tormenta contemnitis, & mare sopitis. Docere ergò & me maleficia vestra, vt & ego sequar vos, comunicans operibus vestris. Sancti verò Cosmas & Damianus dixerunt: Nos maleficia nescimus. Christiani enim sumus, & in nomine Christi maleficiorū virtutē ad nihilum deducimus. Si vis, esto Christianus, & videbis Domini nostri Iesu Christi virtutē. Praeses dixit: In nomine Dei Apollinis sequar vos. At vbi hunc sermonem dixit, statim adueniunt duo nequissimi spiritus, & cædebant eum in faciem. Praeses verò dum diutius torqueretur, dixit ad sanctos martyres: Deprecor vos milites Christi, orate pro me ad Deum vestrum, quò possim à dæmonibus istis liberari. Sancti verò Cosmas & Damianus orauerunt ad Dominum Iesum Christū, vt cessarent dæmones, nè eum torquerent: & statim dæmones nusquam comparuerunt. Cùm autem recessissent dæmones, dixit: Videtis qualiter dii indignati sunt aduersum me, quia eos derelinquere cogitabam? Sancti martyres dixerunt: Non intelligis insensate canis, Domini nostri misericordiam in te fieri, sed adhuc permanes in incredulitate? Deos nominās idola surda & muta, & sine Deo? Percipe intellectū, & cognosce Deum verum qui tibi vitam tribuit, & noli confidere in operibus manuum hominum. Hæc audiens praeses, furore repletus dixit: Iam non patiar vos blasphemare deos, sed me iniuriantes, implebo in vobis Imperatorum iussa, si nolueritis acquiescere eorum diuinis sanctionibus. Et hæc dicens, iussit eos in carcerem recipi, donè cogitaret quomodo eos perderet. Cùm autem ducerentur sancti martyres, psallebant dicentes: Cantemus Domino canticum nouum, quia mirabilia nobiscū fecit. Saluauit nos dextera sua & brachio sancto suo. Notum fecisti salutare tuum Domine, & coram gentibus reuelasti iustitiam tuam. Memor fuisti misericordiæ tuæ Iacob, & veritatis tuæ domui Israel. Viderunt omnes fines terræ, salutare Dei nostri. Et hæc psallentes, in carcere Deum laudare non cessabant.

Sequenti verò die praeses sedens pro tribunali, iussit in conspectu suo adduci sanctos. Cùm autem adducerentur, dicebant: Da nobis Domine auxiliū de tribulatione,

ne, & vana salus hominis. In Deo faciemus virtutem, & ipse ad nihilū deducet tribulantes nos. Et hæc dicentes, venerunt ad praesidē. Videns autem eos praeses, dixit: Cogitatis vobiscum, aut adhuc permanetis in insania vestra? Sancti martyres dixerunt: Audi inimice veritatis. Nos Christiani sumus, & vsque in finē pro veritate dimicamus: & non negamus omnium Deum, qui nos fecit cū non essemus, nec vanas imagines deos nominare possumus. Nunc autem si quid cogitasti aduersum nos exerce. Audiens hæc praeses, & cogitans quia nihil aduersus eos præualeret, & nec eos posset separare à fide Christi, furore commotus, iussit afferre sarmenta, & ignem copiosum accendi, & sanctos Dei in eum mitti. Missi autem in ignem sancti martyres, deambulabāt in medio fornacis, sicut in paradiso amoenissimo, & exultantes psallebāt Domino, dicētes: Ad te leuamus oculos nostros, qui habitas in caelis. Ecce, sicut oculi seruatorum in manibus dominorum suorum, & sicut oculi ancillæ in manibus dominae suæ: ita oculi nostri ad Dominum Deum nostrum, donè misereatur nostri. Miserere nobis Domine, miserere nobis, quia multum repleti sumus cōtemptione. Respice in nos Domine Iesu Christe, vt non dicant qui non nouerunt nomen tuū, Vbi est Deus eorum in quem sperauerunt? Orantibus autem sanctis, statim nutu Dei egressa est flamma, & combussit plurimos impiorum, & mortui sunt. Sancti verò martyres apparuerunt illasi, ita vt nec capilli eorum exusti fuerint ab igne.

Videns hæc praeses, obstupuit in mirabilibus quæ fiebant, & in semetipsum conuersus, dixit ad sanctos: Per deos magnos, miror super hanc visionem nouam. Dicite mihi, vsquequò caliginem nobis immittitis magicis artibus vestris, & non sacrificatis dijs saluantibus orbem terrarum? Sancti martyres dixerunt: Nequissime inimice Dei, vsquequò æstimas artem magicam, Dei nostri virtutem, vt præcipias nobis sacrificare lapidibus surdis, à quibus dicis posse saluari orbem terrarū? Nos autem non recedimus à Deo omnium creatore, gubernante nos. Audiens hæc praeses nequissimus, iussit suspendi sanctos in eculeo & torqueri. Statim autē Angelus Domini affuit, qui eos custodiebat illatos: fatigati autē sunt ministri, & facti sunt quasi mortui. Videns hæc praeses, iussit deponi sanctos. Stabantque hilari vultu ante praesidem, tanquam si nihil fuissent perpassi. Praeses dixit: Per deos, victoriam obtinent maleficia vestra. Nunc autem affligam vos tormentis, quousque acquiescatis Imperatorum voluntati, & dijs sacrificia reddatis. Sancti verò Cosmas & Damianus dixerunt: Nos Imperatores tuos contemnimus: habemus enim Regem in caelis Christum filium Dei. Tormenta autem tua quòd non timeamus, tu melius nosti. Audiens hæc praeses, valde iratus est, & iussit sanctos Cosmam & Damianum crucifixos lapidari: Anthimū autē & Leontium & Euprepium vincos duci in carcerem. Carnifices verò fecerunt quod eis fuerat præceptum, & crucifigentes lapidabant eos. Lapidibus autem conuersi torquebantur in eos, qui illos mittebant.

Videns autem insanus iudex ministros suos vulneratos, furore succensus, iussit venire quatuor ordines militū qui eos sagittarent, reliquos verò sanctos iussit eijci de carcere, & stare ante cruces. Quod cū factum esset iuxta iussum praesidis: accedentes milites, expenderunt omnes sagittas suas in sanctos, & nihil nocuerunt eis. Sagittæ verò retroactæ interfecerunt plurimā multitudinē virorū ac mulierū concurrentium ad eundem locum. Videns autem praeses omnem malitiam suam victā, perturbatus vsque ad mortem, iussit gladio amputari capita eorum. Suscipientesque eos carnifices, ducebant ad locum vbi decollandi erant. Cūque ducerentur, tanquam ex vno ore sic psallebant: Bonum est confiteri Domino, & psallere nomini tuo altissime. Ad annūciandum manē misericordiam tuam, & veritatem tuā per nos. Quia magnificasti super nos misericordiā tuam. Sed vir insipiens non cognouit, & stultus non intellexit eam. Et hæc dicentes, venerunt ad locum, & extensis manibus ad orientē, oculos intendebant in celum, & orātes in cordibus suis quasi ex vno ore dicebāt omnes, Amen. Et statim accedētes carnifices, gladio amputauerunt capita eorū, & sic in par-

te animas sanctas Deo reddiderunt, suscipientes victoriæ palmam. Tunc pia mentis homines rapuerunt corpora eorū, & memores verbi quod dixerat S. Cosmas, nè corpora eorū in vno sepelirentur loco, repleti magno more, conuenit, humana voce proclamans & dicens: Homines Dei, quia multa signa & mirabilia per sanctos martyres Christi percepistis, non solum vos, sed & nos iumenta, quæ vobis ad ministeria deputata sumus, idcirco cum omnibus & ego gratias agens aduen-

Item exhibetur ante Iudicis tribunal.

Mituntur in ardētem ignem, sed non laeduntur. Psal. 122.

Psal. 78. Egressa flamma vt olim ex camino Chaldegōrū, multos exussit. Cap. 7.

Gravissimè torquentur in eculeo martyres.

Cosmas & Damianus in cruce suspensi lapidantur, sed non laeduntur.

Cap. 8. Iudex sagittarios vocat, qui sanctos sagittis confodiunt, sed reuertētes populum vulnerant.

Psal. 97.

Plectuntur capitali supplicio.

Cap. 9.

Camelus virtute Dei (vt olim ait nus Balaā) loquitur.

nun-

Eodē loco
sancti mar-
tyres sepeli-
untur.

Cap. 10.

Sancti cu-
rant homi-
nem in que
serpens intra-
uerat.

Cap. 11.

Verfuria di-
aboli ad de-
cipiendum
hominem,
quanta.

Mulier li-
beratur à la-
queis dia-
boli.

Psal. 7.

nunciare vobis, vt non sepārentur corpora sanctorum, sed in vno loco recondantur. Hęc cū audisset omnis multitudo, quę exequijs eorum famulabatur, laudem Deo dedit reuelanti mysteria per animal mutū & irrationale. Omnibus itaque ritē gestis, sepelierunt eos. Hi fratres germani fuerunt spiritu & fide, & vsque in presentem diē innumera beneficia largiuntur in eodem loco. Martyrizati sunt autē sancti martyres Cosmas & Damianus, Antimus, Leontius & Euprepus, die xxvij. mensis Septēbris. Non post multum temporis passionis sanctorum rusticus quidam egressus est ad merendum, & dum post laborem sumpto cibo, somno se dedisset, & aperto ore ex- mirem, serpens ingressus est per os eius in ventrem. Qui expergefactus, non intellexit quid passus esset, sed insistens operi, campū quem reliquerat, permessit. Serō autem cū domū redisset, consueta hora comedit & bibit: & cū se cubitū collocasset, cœpit violenter serpentis infestatione torqueri, & gemitus cum clamore emittere. Qui verō in hospitio eius erant, contristabantur, ignorantes passionem eius. Ille en- tem voce magna dixit: Deus sanctorum Cosmę & Damiani adiuua me. Igitur cū ser- pente magis ac magis torqueretur, cucurrit ad locum, vbi erant sanctorum cor- pora, & clamans iterū dicebat: Deus sanctorū Cosmę & Damiani adiuua me. Eua- dita itaque voce eius, famuli Christi eum dormire fecerunt, vt eo ordine quo ingre- ssus est malignus serpens, egrederetur forās compulsus. Itaque cū exiret per os eius, caput erexit, & cū totus egressus fuisset, expergefactus homo dixit: Nemo manum suam super serpentem istum iniiciat, quia præceptum est illi in gehennam ignis ire. His dictis, serpens nusquam comparuit.

Erat etiam quidā Malchus nomine, qui seruiebat in templo sanctorū, quoniam vide- bat mirabilia quę per eos Dominus operabatur. Hic allocutus est coniugem suā, di- cens: Eamus ad basilicā sanctorū Cosmę & Damiani. Quę prompto animo maritum secuta est. Cumque illuc venissent, ait vxori suę: Ecce profecturus sum in regionem longinquā, sed cōmendo te Deo & sanctis Cosmę atq; Damiano: domui tuę præside, & erit tibi signū hoc. Cū voluerit Deus, mittam & accersiam te. Post hæc profectus est iter suū, & vxor eius domū resedit. Interiectis autē paucis diebus, sciens diabolus signū quod maritus dederat, transfigurauit se in hominem, & dixit vxori: Ecce mari- tus tuus ab illa ciuitate direxit me, vt adducam te ad illum. Cui illa, volens ire, respon- dit: Signū quidem agnosco, sed non possum hoc facere, quoniam sanctis Cosmę & Damiano commendauit me. Sed si vis vt veniam tecū, accede & cornu altaris tene, & iura te nihil malē facturum mihi, vt credā tibi. Tunc iurauit diabolus, dicens: Per virtutem sanctorum Cosmę & Damiani, nihil mali faciā tibi, sed incolumem te ma- rito tuo representabo. His dictis, secuta est eum. Et cū venissent in quendā locum secretū, voluit eam de iumento præcipitare, vt interficeret. Illa verō eleuatis ad cę- lum oculis, voce magna clamauit: Deus sanctorum Cosmę & Damiani adiuua me, vobis enim credidi & secuta sum eum: Festinate in adiutorium meum, vt liberetis me de manu nequissimi diaboli. Statim apparuerunt ei sancti in habitu equitū, cum multitudine alatorum. Princeps autem iniquitatis, hoc viso, præcipitem se dedit, & nusquam comparuit: Et impleta est scriptura dicens: Lacum aperuit & effudit eum, & incidit in foueam quam præparauit. Conuersus est dolus eius in caput eius, & in verticē ipsius iniquitas eius descendit. Sancti autē apprehendentes mulierē, perduxerunt in domū suā, & dixerunt ei: Nos sumus Cosmas & Damianus, quorū sacramēto credidisti, ideoque festinauimus venire ad auxiliū tuum. Sed & alia multa mirabilia, quę enumerare longum est, præstat Dominus in eodem loco vsque in hodiernū di- em, ad laudem nominis sui: cui est honor & gloria in secula seculorum, Amen.

DE IISDEM SANCTIS MARTYRIBVS, EX GREGORII
Turonensis De gloria Martyrum libri primi cap. 98.

Appāret lā-
guentibus.

Vo verō gemini, Cosmas scilicet & Damianus, arte medici, post- quam Christiani effecti sunt, solo virtutum merito & orationum interuentu, infirmitates languentium depellebant. Qui diuersis cruciatibus cōsummati, cęlestibus sunt cōiuncti, multa miracula incolis ostendentes. Nam si quis ad eorum sepulcrum fide plenus orauerit, statim adipiscitur medicinam. Referunt etiam plerique, apparere eos per visum languētibus, & quid faciāt, indicare. Quod cū fecerint, sani discedūt. Ex quibus multa audiui, quę insequi longum putauī, hoc existimans posse sufficere, quod dixi: Cuncti fideliter deprecantes, sani discesserunt.

MARTYR.

MARTYRIVM SANCTI ET MAGNI MAR-
TYRIS CALLISTRATI ET SOCIORVM:

Authore Simeone Metaphraste.

VM Christi gregem indiēs multiplicari videt inimicus, 27. Septēbr. in eum magno irruit furore, totū perdere cogitans. Cap. 1. Improbis enim & agresibus quibusdam lupis in eum im- Crudelitas Diocletiani & Maximiani. missis, Diocletiano, inquam, & Maximiano tyrannis, & Maximi- bestijs potiūs, quā Imperatoribus, acerbissimē & cru- delissimē cum per illos lacerauit. Tantum enim eis im- mist imperum in Christianos, vt alia quidem parua & leui cura digna ducerent: hoc autem solum magnificē- rent, Christianos omnes, si fieri posset, perdere funditū: & hoc opus fore eis maiori glorię putarent, quā alia omnia. Præsides itaque ab illis acerbiores mittebantur per omnes partes terrę, & edita in omnem regionem, quę parebat illorum imperio, peruadebant, quę erant digna & mente Imperatorum, & animo ministrorum. Sed non Christi ouibus erant perpetuō futuri superiores mali persecutores. qui enim eas emiserat in medium luporum, effecit, vt nouo quodam modo superarent persecutores.

Atque multi quidem alij & minis, & tormentis effecti superiores, ornati fuere co- Cap. 2. rona martyrij: inter ceteros autem generosus quoque Christi miles, & qui viam pul- cherrimam transegit martyrij, Callistratus: qui ortus quidem erat Carthagine, & postea relatus in numerum cohortis, quę dicebatur Calendarum. Cū fuisset autē Romę cum tota cohorte, electus recēns electus, solus veluti quædam stella in no- ste, in qua luna non lucet, gratum emittebat splendorem, Christi fide illuminatus, cum tenebris erroris detinerentur commilitones. Eius enim patris pater, nomine Neocorus, Pontio Pilato administrante Iudæam, cū illuc venisset, & Christi viderat perpeffiones, & audiuerat diuinam eius resurrectionē. Et cū putasset ea, quę tunc facta sunt, admirabilia, accedit ad Apostolos, & se eis efficit familiarem, Christi fide- dem, veluti quippiam preciosum, mercatus. Deindē domum reuertis, omnes qui erant ei genere coniuncti, his bonis impertitur mercibus. Sic huius hereditatis sit successor Callistratus, & quę est in Christum fidem vbique induxit, tanquā diuitias, quę non possunt surripi. Quamobrēm cū euassisset suspectus militibus, dili- genter obseruabatur ab eis quidnam ageret.

Cū ergo vna nocte eum cū cubili surrexisset, & consuetas preces Deo fuisse ad- Cap. 3. spexisset, ea duci exercitūs Persentino significant. Ille autem, eo statim accersito: Defecit apud docē exercitūs S. Callistratus. Num, inquit, o Callistrate, vera sunt, quę dicuntur à tuis commilitonibus? Is autem, Nescio, inquit, quidnam de me dicant: ego enim sum nullius mihi mali conscius. Il- le verō iubet milites dicere. Ij autē: Iube, aiunt, eum dñs sacrificare: & sic scies, quid- nam sentiat, & quanam sit eius religio. Statim autem iustus sic facere Callistratus: Ego, inquit, non didici dñs sacrificare: sed potiūs Deo verō & viuo, qui omnia pro- duxit ex nihilo, & hominem formauit è terra: deos verō, qui coluntur à vobis, quos fabricate sunt manus artificum, sculptura & fusione elegantiam ac decorem eis lar- gitæ, eos ego, cū non deos, sed esse dæmonia potiūs à diuina didicerim scriptura, ita nomino. Omnes enim, inquit, diuinitatem dæmonia. & Simulacra gentium, ar- gentum & aurum, opera manuum hominum. Deo autē sacrificare sacrificium lau- dis, & reddere altissimo vota, ab eadem rursus didici scriptura. Atque si differentia quidem dogmatis esset mihi impedimento ad munus militare, consentaneum esset, & eos me iuste criminari, & tuam magnificentiam diligenter audire insidias, & pro- pterea quod non plenē officio functus essem, me accusare. Sed cū nulla in re de- linquam, quanam de causa ex eo solo, quod cum vestro dogmate non conueniam, & eis facile aures præbes, & me ducis in iudicium?

His ira repletus Dux exercitūs: Non est, inquit, rhetoricarum nunc tempus orati- Cap. 4. onum, sed tormentorum longē acerbissimorum, & suppliciorum terribilium, quę breui experieris, nisi mihi parens, dñs sacrificaueris, quos & ipse adorat Imperator. Neque enim ignoras, quā sim ego terribilis, vt qui solo adspēctū & voce possim per- tertere vel ante supplicia. Callistratus autem: Tuus, inquit, stridor, cuiusmodi que fuerit,

Matth. 8. 23. fuerit, terrorem affert ad breue tempus: est verò æternus fridor ille dentium, quem valdè horreo incidere, & vel sola terrore memoria. Dux autem exercitus, cum iram non posset cohibere, iubet eum à militibus extensum validè verberari. Ille verò etiam cum verberaretur, non emisit vocem dolentis: non ad mouendam misericordiam aliquem edidit gemitum: sed perindè ac si alius tormentum sustineret, ipse psallebat, dicens: Iuravi, & statui seruare iudicia iustitiæ tuæ, Domine. Et Oratio eius rursus: Humiliatus sum valdè: Domine, viuifica me secundùm verbum tuum: & ne permittas, vt sim ludibrio huic viro pestifero: sed me confirma, ô Domine, vt feram hæc tormenta, dans vires huic humili & imbecillo corpori, & animum efficiens fortiorem. Cum autem, dum multis horis verberaretur martyr, eius sanguinem intâr fluuij defluentem adspexisset iniquus Iudex, iussit relaxari à tormentis, & dixit ei: Hæc sunt principia præmiorum inobedientiæ, Callistrate. Sapienter ergò tibi consulens, morem gereijs, quæ dico, vt ab ijs, quæ adhuc te manent, libereris tormentis. Deos enim tibi iuro, nisi Imperatorio cedens decreto, eis sacrificaueris, tormenta corpus tuum perdent, & canes quidem sanguinem tuum lingent, leones aurem tuas carnes edent. Generosus autem Callistratus: Spero, inquit, in Deum fortem, Deum viuentem, quòd ipse me extrahet ex ore leonis, & ex manu canum vnigenitam meam animam. Sola enim reuerà nunc in toto, qui tibi paret exercitu, hunc Deum agnoscit. Verùm in eo confido, quòd non solam, sed cum pluribus alijs eam accipiet, eis quoquè indita cognitione huius sancti & adorandi nominis.

Cap. 9. Trahitur per cætas. His verbis magis irritatus illa bestia, iubet multas minutas testas subterni, & martyrem supinum super ipsas trahi, vt corporis plagis sic discerpris, dolorum esset sensus acrior. Hoc autem dicto citius effecto, iubet rursus infundibulum ori eius immitti, & peluim aquæ ei infundi, vt instâr vtiris impletetur Sanctus. Postquam autem hoc supplicium fortiter sustinuit: Nisi mihi paruëris, inquit Iudex, maris habebit te profundum. Clarum est enim, quòd nisi te breui de medio sustulero, alios quoquè mihi perdes milites. Callistratus autem: Tibi quidem, inquit, ô sceleratissime, magnæ est curæ, vt qui est sub patre tuo diabolo, custodias gregem non diminutum: mihi autem in Deo spes est & fiducia, quòd hunc acquiram Christo meo, & vera fide confirmabo, & in media hæc ciuitate figam eius ecclesiam. Dux verò exercitus magis animo conturbatus: Impie tu, dixit, & infelix, mortis sententia tua iam impendet capiti, & cogitas figere ecclesiam, & multos ex nostris ad Deum tuum adducere? Hoc cum dixisset, iubet sibi afferri sacco, & in eum iniici Saccum, & statim demitti in profundum maris. Ipse autem stabat in litore, nulli alij rem credens, nisi proprijs oculis. Saccus verò, diuina quadam providentia, impetu aquarum petra, quæ in mari latebat, allisus, fuit disruptus, iusto tanquàm in ventre cœti, in eo orante. Erat autem omninò Deus admirabilem, sicut prius loquens, ita ipsum quoquè seruaturus. Duo itaque delphini, tanquàm iussi, adnantes, cum Sanctum tergo exceperunt, sublimè tollunt: Deindè ad litus accedentes, sensim & cautè eum deponunt in terra. Quo in loco sanctus martyr opportunè canens ea, quæ Dauid, Vni, dicebat, in profundum maris: sed neque procella me obruit: neque laboraui clamans, dum orarem ad te, Domine. Quoniam celeriter meas audijsti preces, & ex vinculis ineuertilibus, & ex profundo infimo me abripuisti admirabiliter, ac præter opinionem: & sacco meo disrupto, circumdedisti me latitia.

Inclusus sacco, mittitur in mare. Sed hæc quidem sic canebat athleta in voce exultationis. Multitudo autem militum obstupescens eo, quod factum erat præter opinionem, protinùs procedentes, Sancti pedes præhensabant, (Erant autem numero quadraginta & nouem) petentes liberari ab errore simulacrorum, & ad Christum adduci. Ecce enim, aiunt, cognouimus Deum tuum esse reuerà magnum, qui te vel ex profundo maris liberauit admirabiliter. Beatus autem martyr: Meus, inquit, Dominus, Christus non repellit eos, qui ad ipsum accedunt. Ille enim dicit: Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos. Gaudete ergò & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cælis. Hæc cum dixisset, & manus ad cælum sustulisset: Domine, dixit, qui in cælis habitas, & humilia respicis, & permanes in secula: adpice ad huc paruum gregem, & conserua ab omni damno, tam bestiarum, quæ videntur, quàm quæ sub adspèctum non cadunt. Quoniã solus es glorificatus in secula seculorũ, Amen.

Cap. 6. 49. milites credunt. Sed hæc quidem sic canebat athleta in voce exultationis. Multitudo autem militum obstupescens eo, quod factum erat præter opinionem, protinùs procedentes, Sancti pedes præhensabant, (Erant autem numero quadraginta & nouem) petentes liberari ab errore simulacrorum, & ad Christum adduci. Ecce enim, aiunt, cognouimus Deum tuum esse reuerà magnum, qui te vel ex profundo maris liberauit admirabiliter. Beatus autem martyr: Meus, inquit, Dominus, Christus non repellit eos, qui ad ipsum accedunt. Ille enim dicit: Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos. Gaudete ergò & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cælis. Hæc cum dixisset, & manus ad cælum sustulisset: Domine, dixit, qui in cælis habitas, & humilia respicis, & permanes in secula: adpice ad huc paruum gregem, & conserua ab omni damno, tam bestiarum, quæ videntur, quàm quæ sub adspèctum non cadunt. Quoniã solus es glorificatus in secula seculorũ, Amen.

Matth. 11. Matth. 5. Sed hæc quidem sic canebat athleta in voce exultationis. Multitudo autem militum obstupescens eo, quod factum erat præter opinionem, protinùs procedentes, Sancti pedes præhensabant, (Erant autem numero quadraginta & nouem) petentes liberari ab errore simulacrorum, & ad Christum adduci. Ecce enim, aiunt, cognouimus Deum tuum esse reuerà magnum, qui te vel ex profundo maris liberauit admirabiliter. Beatus autem martyr: Meus, inquit, Dominus, Christus non repellit eos, qui ad ipsum accedunt. Ille enim dicit: Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos. Gaudete ergò & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cælis. Hæc cum dixisset, & manus ad cælum sustulisset: Domine, dixit, qui in cælis habitas, & humilia respicis, & permanes in secula: adpice ad huc paruum gregem, & conserua ab omni damno, tam bestiarum, quæ videntur, quàm quæ sub adspèctum non cadunt. Quoniã solus es glorificatus in secula seculorũ, Amen.

Postquam hæc fuerunt cognita Duci exercitus: Per lucidissimum, inquit, Solem, hic est magnis repletus prætigijs. Nam & aquæ repressit impetum, emergens illesus à malis: & hos, vt prædixit, attraxit, eorum præstringens oculos. Deindè conuersus ad martyrem: Ego tuas, inquit, refellam prætigias, ô Callistrate. Breui autem scies, quoniam sit quidem Perfentinus, magnum deorum cultor: quis autem Crucifixus, quem & ipse colis, & in quo execrandus inaniter confidis. Cum ergò sedisset pro tribunali, iubet clauis verberari omnes qui crediderant, milites: qui etiam dum graui ter verberarentur, & membra eorum confringerentur, veluti vno ore dicebant: Domine Iesu Christe, adsis adiutor tuis famulis, & da nobis ad finem vsque patientiam. Propter te enim, & quæ est in te fides, sic pati nostra sponte statuimus. A te autem seruetur noster quoquè præceptor & pastor Callistratus, vt per eum perfectius instituti in verbo pietatis, accipiamus firmiorè tuam agnitionem. Nunc enim tanquàm oues perditæ sumus in conspectu tuo, Domine. Cum vix tandè autem furoris eum cepisset satietas, qui erat plenus omni furore & ira, eos quidem iubet relaxari à flagellis, abduci autem in custodiam, illic tandiù custodiendos, donè considerauerit, quidnam de eorum statu interitu. Neque enim eum angebat mediocriter, quòd quinquaginta militibus protinùs esset minuendus exercitus, idque ob mutatam religionem.

Simul ergò cum sacrosancto Callistrato damnati ad carcerem, didicerunt ab illo veram Dei agnitionem. Vnus enim ex ijs, Dalmatus nomine, stans in medio eorum: Rogo te præceptor, dicit sancto, vt nos diuina dogmata doceamur apertius, quo mès nostra fide Christi stabilietur, & cognoscamus spem vitæ, quæ expectatur, vt non plus instabiles cogitatione, facilè decipi possimus ab ijs, qui nos volunt conuertere. Nota quoquè nobis euadant dispensationis carnis susceptæ mysteria, resurrectionisque & remunerationis. Neque enim à nostris parentibus, neque ab vilo alio de his anreà aliquid didicimus. Beatus autem Callistratus: Vnusquisque vestrum, inquit, de quo velit, interroget: Deus autem, qui docet hominem scientiam, nobis quoquè præbebit sermonem causa vestra vtilitatis: & vobis inspirabit intelligentiam, vt pulchrè agnoscatis mysteria pietatis. Cum sic dixisset, alius rursus, nomine Bibrachmus: Ophs est, inquit, nobis priùs scire, quomodò Christus, cum esset Deus, homo quoquè voluit fieri similiter: ludibriæque & probra quomodò sustinuerit, colaphosque, & conrumelias, & flagra, & postremò mortem Crucis.

Sanctus autem ab alto incipiens, filiis eis narrauit mysterium Dei cognitionis: Deus, dicens, cum ex nihilo vniversum constituisset, manu propria fingit hominem ad suam similitudinem, & paradysum, quem ille fecerat, illi donat ad delicias, dans ei liberum arbitrium, & faciens dominum omnis rei creatæ, quæ videtur. Diabolus ergò ei inuidens hoc vitæ genus, & hunc honorem, fraude eum aggreditur, & efficit, vt offendar creatorem. In primum ergò hominem decernit mors supplicium, & communis ab illo paradiso & delicijs (hei mihi) expulsio. Quod cum factum esset, valdè elatum fuit supercilium diabolo, qui eum supplantauerat, vt qui per hanc fraudem hominem sibi subiunxerat. Et quid non mali quidem faciebat? Quinam autem eroti, & execrandorum simulacrorum adorationi, serpentiumque & belluarum, non subiciebat, hominumque cædibus vti docebat ad offerendum dæmonibus sacrificium: & præterea eum miserè trahebat ad passiones ignominia? Sic ergò videns Dominus suum figmentum dominio teneri à diabolo, non sustinuit id reliquere omninò expers auxilij: sed legem quoquè dedit, quæ malorum reprimebat impetus: & misit Prophetas, qui docebant, quemnam oporteat adorare, & viam indicabant salutis. Postquam autem vidit non sufficere auxilium aduersus tantas mali vires, victus à proprijs visceribus, propter sui figmenti interitum, dat illum ipsum suum filium vni-genitum: & efficit vt fiat homo, sicut nos, cum nec ipsum quidem, quod Deus esset, perdidisset. Vt prætextu carnis, & humana forma inescaret eum, qui nos deceperat: vt dum putaret se hominem aggredi, in Deum incideret. Quod etiam euenit. Nam cum inuadentem inimicum vi uicisset, nobis hanc dedit victoriam per carnem ex nobis assumptam. Sed ne sic quidem abstinuit aduersarius ab amica sibi malignitate. Sed cum videret multos attrahi ad agnitionem veritatis, tam ijs quæ docebat, quàm ijs, quæ faciebat, miraculis, cæcos illuminans, & mortuos suscitans, paralyticos confirmans ac corroborans, & curans dæmoniacos, mouet in eum genus Iudæorum, inuidia mouens improbas illas animas. Et crucifigunt quidem, cum volentem com-

Cap. 9. S. Callistratus docet milites, quæ sunt fidei. Gen. 3. Rom. 1. Exod. 20. Cur Deus factus sit homo. Matth. 4. Matth. 27. Mar. 15. M m præhen-

Matth. 27. Mar. 15. M m præhen-

Luc. 23.
Iohan. 19.
& capit. fe-
quentibus.

præhensissent, sublimiori permittente providentia: & morte efficiunt. Hoc enim factum est potius ad extremum aduersarij exitium, & ad perfectam nostram erectionem. Nam cum ad inferos descendisset, deinde tertio die resurrexisset, sic morte quidem afficit diabolus, qui morte affecerat: nos autem sua resurrectione simul facti resurgere, & extollit ad caelos, ut qui simul ascenderit cum nostri assumptione. Atque ante eius quidem cum carne aduentum, fortè erant digni aliqua venia, & aliqua relinqueretur excusatio ijs, qui propter ignorantiam veritatis adhærebant fraudi simulacrorum: ex quo autem ille venit in terram, & patris voluntatem reddidit omnibus manifestam, nulla est danda venia ijs, qui falsum præferunt veritati post agnitionem veritatis, & tenebras luci, postquam lux illuxit. Ergo vos quoque benè fecistis, qui tenebras reliquistis, qui est cultus simulacrorum, & ad Christum veram lucem accessistis, ut vitam æternam per mortem ab ipso susceptam consequamini.

Cap. 10.

Hæc dicit
de duobus
locis æter-
nis.

Cum sic docuisset Sanctus, surgens rursus alius, cui nomen Heliodorus: Dic mihi, inquit, domine mi Callistrate, Quò vadit vniuscuiusque anima à corpore separata, & quanam fors eam excipit? Cui beatus: Duo, inquit, loca sunt parata animabus, quæ separantur à corpore: quorum vnus quidem est valdè pulcher, & plenus gratijs, & magnam afferens voluptatem ijs, quæ ipsum fortitè sunt, animabus: alter verò plenus est caligine, & teter visu, & qui potest magnam afferre tristitiam. Quæcunque ergo sunt bonæ animæ, & quæ contrà secus sunt affectæ, vtræque sortiuntur locum sibi conuenientem. Neque verò sit perfecta remuneratio, neque bonis, neque ijs, qui contrà se habent, donè è sepulcris surgentia corpora, his animabus rursus coniuncta fuerint. Tunc enim veniet quidem rursus Christus in terram: coram eo autem sistent omnes homines, & recipiet vnusquisque dignam vitam, quam egerit, remunerationem.

Matth. 25.
Iohan. 6.
2. Cor. 5.

Cap. 11.

Domitianus autem post hos surgens: Qui ergo, inquit, multum in vita præsentis peccant, non hic dant poenas: sed ijs illic est reseruatam, quod luan pro factis sceleratis. Respondit autem beatus Callistratus: Illic quidem est perfectum iudicium: & perfecta suorum operum merces ijs, qui operantur, illic reddenda reseruat: Sed tamen hic quoque multos malos Dei persequitur iustitia. Nam cum sit Deus lenis & pater, & vniuscuiusque peccatoris sitiat correctionem, gladium quidem suum vibrat, & arcum tendit, terrens apparatus armorum, & euocans ad poenitentiam. Postquam autem viderit eos nihil hinc effici meliores, sed alijs potius præbere occasionem ignauitæ, statim infert sectionem, & sumit supplicium: alijs quidem conuenienter peccatorum magnitudini, alijs autem minus, vtpotè quod eos rursus illic maneat supplicium: quomodo Pharaoni factum est, & Sodomis. Nam etsi eos euelligio supplicium est infecutum, & nondum totam implerunt poenam. Est autem hinc euidentis: Tolerabilius enim erit Sodomis in die iudicij, quam ciuitati, inquit, illi, quæ non accipit fidei Christi prædicationem. Sic enim ostenditur, non sufficere Sodomitis, quod est hic supplicium, si eorum, quæ peccauerunt, habeatur ratio: sed adhuc illic reseruat fæx calicis iudicij Dei. Quod si nonnullis quoque iustis inferuntur acerba quædam & aspera in præsentis vita, minimè est mirandum: ea enim sunt probatio virtutis, quam collegerunt: aut etiam delictorum quorundam punitio, per que penitus emundati, mundi omnium transmittuntur ad vitam, quæ illic est. Est ergo vobis quoque studendum, nè stetis à partibus eorum qui puniuntur propter peccata: sed ex partibus eorum, qui Deo placent: & æterna consequamini præmia. Effeci enim estis vasa electionis, cum Deo credideritis: efficiemini autem perfecti, diuino baptismo illuminati. Efficiemini denique perfectiores, si martyrij cursum forti & alacri animo peragatis. Stemus ergo magno & excelso animo, fideque muniti, resistamus diabolo: legitime decertemus, fundamusque & vertamus aduersarios. Sic enim maxima præmia consequemur à Christo agonotheta.

Cur iusti in
hac vita ca-
stigentur.

Cap. 12.

Præsentatur
ad tribunal
SS. marty-
res.

Hæc & his plura monita diu noctuque eis dans diuinus Callistratus, docensque tanquam præceptor puerorum, parabat & animum addebat ad certamen propositum. Die autem sequenti Dux exercitus, cum in insigni, quodam loco ciuitatis præsedisset, eius quoque assistente exercitu, accersit gloriosum victorem Callistratum, & eos, qui cum illo erant, martyres. Qui cum producti essent, Dic mihi, inquit, Callistrate, te ne & hos admonuisti, ut dijs sacrificetis, & ab intolerandis tormentis liberemini: an adhuc in priori persistitis inobedientia? Magnus autem Callistratus: De me ipso quidem, dixit, do responsum, quod neque sum honestam inficiaturus confessionem,

tionem, neque mihi persuasi omnino deficere à partibus Christianorum, nec mihi vnquam poterit persuaderi, ut non stem pactis conuentis cum eo initis. De his autem ipse interroga: ipsi de se tibi enuntiabunt: satis enim sapiunt. Ad eos itaque intuitus Dux exercitus: Vos autem, dixit, quid dicitis, qui seducti estis artibus maleficis? Illi autem: Quid, dixerunt, frustra te ipsum decipis, putans fore ut nos decipias? Nam si de exercitu quidem vis nos examinare, in quo tibi subijcitur, in omnibus tibi cedimus, & nullo modo tibi resistimus. Si autem de fide & religione, à nobis nihil aliud audies, nisi quod Christiani sumus, & Deum vnum agnoscimus, effectorem cæli & terræ, in quem etiam credimus, & filium eius vnigenitum Dominum nostrum Iesum Christum, & Spiritum sanctum, quomodo nos docuit hic sapiens noster præceptor.

Hæc cum quadraginta & nouem martyres tanquam vno ore respondissent, eos verberari iubet Dux exercitus: deinde vincos pedibus & manibus, proijci in propinquam piscinam, quæ vocabatur Oceanus. Cum ergo eos vinxissent, & essent in aquam immisuri, precatus est Callistratus, dicens: Domine, qui in altis habitas, & humilia respicis, ad hunc minimum tuum gregem oculos dirige, & dignare ipsum in his aquis lauari regenerationis & adoptionis per aduentum sancti tui spiritus, ut per ipsum emundati ab omni veteris hominis vanitate, fiant socij hæreditatis eorum, qui tibi placuerunt à seculo. Simul autem atque ipsi fuere in aquas proiecti, euenit res digna auditu & admiratione. Eis enim soluuntur vincula, & læto vultu & alacri habitum statim emergunt ex aqua. Diuinus autem Callistratus visus est in capite ferens coronam longè speciosissimam, & vox ad eum existit à cælis, dicens: Esto bono animo, Callistrate, cum tuo grege, & iam venite, in æternis requieturi tabernaculis. Simul autem cum voce magnum quoque Deus excitauit terræ motum, ad eum ut, quæ propinqua erat, statua ceciderit, & in puluerem sit resoluta. Quæ cum vidissent & audissent alij milites, qui erant numero centum & trigintaquinque, ipsi quoque credunt. Non comprehenduntur autem cum iam dictis: sed illi soli quadraginta nouem, cum sic inuisisset Dux exercitus, traduntur in custodiam. Dicit eis itaque Callistratus: Ecce, fratres, Christi gratia, dignati estis lauacro regenerationis. Oportet ergo, quas par est, ei agere gratias. Itaque surgamus, & oremus. Tunc expansis in cælum manibus: Domine Deus, inquit, qui vis omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem venire veritatis: qui etiam tuum gregem eripuisti ex ore leonis, & vocasti ad salutem æternam, dignare in tua fide nos omnes consummari, & ad te Dominum venire immaculatos & mundos: Quoniam es benedictus in secula.

Sed hæc quidem fiebant à sanctis in custodia. Timens autem Dux exercitus, nè per ea, quæ ab eis fiebant, miracula, multi ab eo deficerent, & alia pars Christo accederet, re communicata cum suo assessore Vero Ducenario, cum communiter cum eo confulisset, noctu mittit milites, quibus hoc imperatum fuerat, ut membratim sanctos conscinderent in custodia. Quod quidem etiam factum est vigesimo septimo Septembris. Qui autem crediderant centum & trigintaquinque milites, cum accessissent, sustulerunt sanctorum corpora, & honorifice sepelièrunt: & eis templum postea extruxerunt, cui pulchritudine sunt pauca similia: quod stat in media Roma, ciuitatum omnium maximè regia.

Porò autem chartam quoque intulerunt in custodia, in quo erat quædam doctrina & descriptio gloriosi & victoria insignis martyris Callistrati. Post illorum autem consummationem, martyrium quoque suscipit Marinus, vir & gloria clarissimus, & doctrina eruditissimus, qui ad finem vsque, fortitudinem ostendit & constantiam: Ad gloriam Domini nostri Iesu Christi: Quem decet omnis honor & adoratio in secula seculorum, Amen.

Mm 2

VITA

Magna constantia militum.

Cap. 13.
Verberatur

Iactatur in
aquas, sed
statim emergunt.

Alij 135. milites credunt

Cap. 14.

Membratim
50. milites
conscinduntur.

Extruitur
eis basilica.

Marinus
martyrio
coronatur.

VITA S. ELZEARI COMITIS ARIANI, QUI
 CVM SANCTA CONIVGE VIXIT CONTINENTISSIME,
*virgoque permansit, professus illud beatissimi Francisci institutum, quod vocant
 de tertia Regula. Author Vitæ huius, sum nomen in codice
 MS. non habuit, sed est fide dignissima. Stylum
 F. Laur. Surius passim correxit.*

CAPVT I.

27. Sept. Ebr.

Patria eius.

S. Elzearij pater.

Itæm mater

NATIVITAS hęc temporibus, quibus tenebræ vicio-
 rum occuparunt terram, mortalium vitam multis modis
 deformantes, missus est à Deo vir admirandæ virtutis &
 gratiæ, Elzearius Comes Ariani, è Narbonensi Gallia,
 siue Prouincia oriundus, illustris & nobilis genere, sed
 illustrior & nobilior sanctitate. Cuius vita silentio regi
 non debet, quemadmodum à diuina benignitate & cle-
 mentia tam largiter præuentus sit, vt etiam in ipsa ma-
 tris viscera sancti spiritus gratia imbutus videretur. Pa-
 trem habuit Hermongaum à Sabrano, virum insignem
 & potètem, qui longa nobilis stirpis serie, multarumque
 terrarum dominio famosus, ab omnibus colebatur. Mater ei fuit Lauduna Albana
 vel Albæ, quæ tum ob sanguinis claritatem, tum ob vitæ integritatē accepta ab Elze-
 ario & Cæcilia parentibus mariti sui, Bona Comitissa vocabatur, eratque bonè catho-
 lica & Deo deuota. Cumque ex viro suo sanctum Elzearium concepisset, magnam
 præter morem sensit animi mutationem, ita vt sanctis arderet desiderijs, & ad pietatis
 opera inflammaretur.

CAP. II.

Matri eius mundus fastidio est.

Fratri Johannis propheta de futura ple. Nascitur S. Elzearius.

Precatio matris eius.

Mira benignitas infantis erga pauperes.

CVM enim aliquandò pro aliqua animi recreatione extra castrum Aufoisium
 cum alijs iret deambulatum, cæteris è familia mundanis solatijs & sermonibus
 sese oblectantibus, illa cum Garfenda Alphanti, nobili ac raræ cuiusdam pietatis &
 deuotionis, diuinis que reuelationibus celebri domina, seorsum sua habebat collo-
 quia, deuotansque sermones friuolos & ociosos, ab illa sanctæ institutionis verba hau-
 ricbat. Interim verò suum illi animum pandens, dicebat mundum hunc, & ea, quæ
 mundi sunt, adeò sibi insipida esse, vt si viri lege soluta esset, totum mundum relin-
 quere, diuinoque seruitio se mancipare statueret, maximè spiritu interiori sapissimè
 & quasi perpètuò ad id ipsam extimulante. Quod quidem Garfenda non parum ad-
 mirabatur, & lætabatur plurimum, quòd eam cerneret repentè in melius mutatam,
 dicens id non sine sancti spiritus vnctione ei euenisse. Eius quoque confessorius, frater
 Iohannes Iuliani Franciscanus, vir magnæ puritatis & perfectionis, diuina illustratus
 sapientia, de ea quandoque referebat, se recens in ea comperisse præter morem su-
 perioris eius vitæ, sanctum atque constans animi propositum ad quæuis virtutum stu-
 dia, bona opera, mundi contemptum, Dei que timorem conseruandum, nec sine in-
 genti admiratione, tanquam prophetica voce dicebat: Si vixerit diu hæc femina,
 magna per eam efficiet altissimus, aut certè insignis erit proles eius.

CAP. III.

POSTQUAM autem partus tempus aduenit, felix mater feliciorē edidit filium,
 eumque primogenitum, atque eadem hora cum feruenti deuotione & gratiam
 actione obtulit eum Deo, ita dicens: Domine Deus, ad cuius imperium existunt
 creaturæ omnes, gratias tibi ago pro hoc filio, tua benignitate mihi donato, reque
 humiliter oro, vt cum tibi seruum accipias, & tuæ benedictionis gratiam ei largiaris.
 Quòd si tu illum nosti fore diuinæ voluntati tuæ rebellem, vbi sacro baptisate erit
 candidatus, illum sine mora tollas è medio. Satius enim est, eum innocentem & nul-
 lis proprijs auctum meritis tecum viuere, & mundo emori, quam in hac mortali vita
 tuam offendere maiestatem. Vt autem Deus ostenderet se hoc sacrificium accepisse
 in odorem suauitatis, tantam pietatē infantis illius animo in ipsis in cunabulis insin-
 lauit, vt cum necdum triennij ætatem compleuisset, erga Christi pauperes mirabili
 commiseratione afficeretur. Nam cum baiularum brachijs portaretur, in castri Au-
 foisij porta sæpè pauperes humanissimè intuens, nullo pacto progredi volebat, immo
 verò

verò etiam sine intermissione acerbè plorabat, nisi illis præstita esset eleemosyna. At-
 que ea causa nutrices eius vel ob afferendum panem redibant in castrum, vel secum
 ferebant, vt illi infanti satisfacerent. Cumque pauperes accepissent eleemosynam,
 latus & alacer transibat.

CAP. IIII.

POSTQUAM autem ætatis quintum excessit annum, quicquid ex ludis puerilibus, vel
 aliunde acquirere potuit, in pauperes erogabat: infantesque & pueros, cum qui-
 bus interdum captabat sua solatia, præcipuè verò inopes, ad prandium suum curabat
 inuitari. Sicille adhuc infans & puer, pius & benignus erat erga pauperes, humilis &
 comis erga omnes, placidus, religiosus & obediens erga suum præceptorem, verbis
 parcus, sed tamen affabilis, maturus moribus & sedatus, vultu iucundus & hilaris, infi-
 gniter honestus, formosus corpore, habitudine siue cõstitutione corporis sanguinea,
 liberalis & mansuetus, & quantum illa sinebat ætas, prouidus & moderatus. Denique
 in celestibus præuētus charissimatis atque donis, vt certis posset indicijs animaduerti,
 quam eximia esset & excellentis quandoque sanctitatis futurus. Interim nutriebatur
 sub cura & moderatione domini Vuilhelmi de Sabrano patris sui, Abbatis Massilien-
 sis: & vt crescebat ætate, ita & sapientia diuina & gratia apud Deum & homines pro-
 ficiebat. Adeò verò in illa tenera ætate zelo fidei incensus erat, vt diceret cuidam mo-
 nacho religioso Abbatis iam dicti, magno se teneri desiderio proficiscendi ad regio-
 nes infidelium, atque illic in cõfessione Christi per martyrium excedendi è vita. Quæ
 verba & admiratione monachum illum affecerunt, & singularem quãdam in intimis
 animi eius penetralibus deuotionem excitârunt.

CAP. V.

ACTUM est autem diuina prouidentia, vt puer iste Angelicæ puritatis & colum-
 binæ simplicitatis atque innocentia, cum decennis esset, mandato serenissimi
 principis Caroli secundi, Hierusalem & Siciliæ Regis, eoispo præsentē virginē Dalphi-
 nam non sine magno mysterio in vrbe Massiliensî sibi sponsam acciperet, puellâ an-
 norum duodecim, moribus ipsi non imparem, nec mediocriter in Christi timore fir-
 matam, diuino amore egregiè accensam: vtque post tres annos in castro Poderij Mi-
 chaëlis, ferijs sanctæ Agathæ coniugium illud more solenni coram ecclesia publicè
 celebraretur. Ea solenni cæremonia peracta, quarto die virgo Dalphina adducta est
 cum multa celebritate ad sponsum suum in castrum Aufoisij, ibidè habitatura cum
 illo. In ipsa autem nocte in cubiculū eius admissa, aperuit illi arcana pectoris sui con-
 silia, inter alia sic dicens: Ego ad matrimonium accedo inuita, à parentibus cõ per-
 tracta. Virginitatis enim thesaurū incomparabilem conseruare & proposui, & pro-
 pono, diuino me, vt id faciam, instinctu adhortante. Audiēs id iuuenis Elzearius, cum
 ille, diuini adhuc consilij ignarus, necdum cõstituisset virgo permanere, vt erat totus
 comis & placidus, libenter sustinuit virginē sponsam ista dicentem: diuinoque timore
 correptus, tota illa nocte eam nõ attigit, nec vllum verbum in honestū locutus est. Illa
 verò totam eam noctē duxit in somnem, cum lachrymis & suspirijs orans Deum flexis
 genibus, eique suam virginitatem cõmendans. Noctibus indè consecutis, simul atque
 in cubiculum pariter conuenissent, prudens puella castis, honestis & religiosis sermo-
 nibus sponsum anteuertebat, effecitque vt vterque corporis integritatem seruaret.

CAP. VI.

CVM autem felix ille puer etiamnum apud Abbatem supradictum moraretur, & sæpè
 à petulæ familia ad fœdas carnis libidines incitaretur, fortissimo animi propo-
 sito apud se deliberauit, potius in mortis discrimen conijci, quam Deum mortifero
 peccato offendere: atque interim suam sponsæque suæ continentiam celans, ita re-
 spondit: Est mihi, vt nostis, coniunx eleganti forma, & ea sufficit mihi. Eodem anno
 tota Quadragesima Ecclesiæ ieiunia seruauit, & nodosa chordula fortiter stringebat
 nudum corpus, adeò vt è saucia carne sanguinem exprimeret, & totam faciem pallor
 obinerec.

CAP. VII.

ANNO ætatis decimoquinto sanctus hic iuuenis in ferijs Assumptionis beatissimæ
 matris Dei, cum eodem Abbate erat in loco, quem de Saltu vocant. (Ibi enim
 primitias seu primum sacrificium quidam faciebat, & nobilis quidam equestri ordine
 & dignitate donabatur:) Eius sacratissimæ solennitatis nocte erat in precibus, quæ
 matutinæ dicuntur, & manè facta confessione, piè sumpsit sacrosanctâ Eucharistiam,
 M m 3 vt

Catalogus virtutū eius adhuc pueri.

Educatur ab Abbate Massiliensî patrio suo. Zelus fidei.

Despõderet ei quendam nobilis puella.

Pudicitia sponsæ eius.

Rogat suâ conseruari virginitatē.

S. Elzearij pudicitia.

Affigit corpus suum.

Infolita celestis gratia visitatione afficitur.

Mundus omnis ei planè vile scilicet.

Statuit perpetuò ab omni abstinere concubitu.

Valdè adspirat ad solitudinem.

Celitus instruitur.

Hæc profectio mutatio & vis dexteræ excelsi.

Carnis tentationes in eo prorsus extinctæ.

Virginitatis cultus vigilantissimus S. Elzearii.

Ante cubiculum prolixè orat.

vt cum matre gratiæ nocte ac die animo in cælos ascenderet, & visitationi diuinæ propediem affuturæ suam animam præpararet. Sub prandij horam sanus & incolumis, cum suo patruo ad mensam seruire deberet, vt erat bonis moribus ciuilliter admodum instructus, nihil, quanuis admonitus, cibi fumere voluit. A prandio vero sedens ad mensam, cum cibum degustasset, subito venit in eum spiritus gratiæ, cor eius vehementer inflammans, idq; cum multa suauitate diuini amoris. Eius autè flamme & ardoris interioris tanta vis fuit, vt abscondi non posset. Torus enim extrinsecus mutatus fuit, & toto corpore calefactus, atque in vultu rubore perfusus. Quod vt eius sodales aduerterunt, de eius salute solliciti, quod eum putarent febrî correptum, a mensa in cubiculum eum abduxerunt, vt illic quieti se daret. At illis abeuntibus, humi prostratus, in preces incubuit, quales spiritus suggererat. Atque illic tantas diuini amoris persensit flammâs, vt totus eius colliquefceret animus, atque in Deum transformaretur. Tum verò ostendit ei Deus vitæ huius breuitatem, & vt totus hic mundus, bonorum cælestium contemplatione & cõparatione, merito sit contemptus: tantisque indè natus in illo est rerum omnium mundi huius, bonorumque labentium contemptus, vt, si totus orbis terrarum & quicquid in illo est rerum preciosarum, ei oblatum esset, planè fuerit recusaturus, nec alio quàm vilis luti loco habiturus, quippè qui tñ solum Deum ardētissimè sitiret. Videbat tunc apertissimè, quanta Dei misericordia in illum vsque diem seruatus esset, nè in multa facinora prolaberetur, & vt peculiariter corporis eius integritatē siue virginitatem Dominus conseruasset. Ea causa planè tum apud se statuit nunquam de hæreditate aut hæreditate curam cogitationemque suscipere, sed perpetuò ab omni abstinere concubitu, sicuti eum multum hortata erat sponsa illius.

C A P. VIII.

Multum etiam cogitare cœpit, quemadmodum soli posset placere Deo: atque in eiusmodi meditatione & amoris incedio toto animi affectu Deum rogauit, vt ratione indicare ipsi dignaretur, qua vellet eum vitâ insituere suam. Omnia enim temporaria relinquere, & in deserta secedere loca, vbi omnibus ignotis, sub sola diuinæ protectionis spe & fiducia totum se diuino cultui mactaret, summo opere tum appetebat. Sed post illas preces audiuit tanquam alicuius in ipso loquentis vocē, nè statum suum desereret, nec aliquò secederet, neque res facultatesque suas abijceret. Illo autem respondente, se propter fragilitatem suam non posse hac ratione in illo diuini amoris feruoris viuere ac perseuerare, rursus dictum est ei: Scio equidem, quantum possis: quodque tu non poteris, ego faciam & supplebo. Simulque fortiter admonitus est, vt virgo permaneret.

C A P. IX.

Post hunc raptum admirabilem diuinamque visitationem, ad eò fuit in animo diuino munere consecratus, vt ab eo tempore nullam sentiret appetentiam rerum temporalium, nec alicuius caduci honoris, nec quicquam de hæreditate cogitaret: sed voluntate prorsus ijs omnibus mortuus esset ac sepultus, nec quicquam mortem reformidaret, immò quando cunque & vbi cunque Deo visum esset, libenter eam excepturus esset. Valdè etiam confirmatum se sensit ad tuendam mentis & corporis integritatem, absque tamen vlla voti nuncupatione: & quod mirandum in illo potius est & venerandum, quàm imitandum, quando cunque cum sua sponsa cubabat, quanto ei propinquior erat, tanto virginitati & puritati suæ minus metuebat. Atque ita illi simul habitantes, nec domum, nec cubiculum, neque lectum separatim habebant: nec Daphinam existimabat suam esse cõiugem, quantum ad vltimum carnale commercium attinet, idque etiam Daphina de se testabatur. Atque ea causa vocabat eum nutritorem eorum bonorum, quæ ipsi Deus cõtulisset, patremque animæ suæ & virginitatis custodem. Et sunt hæc sanè magna, & aliàs penè inaudita. Sed fuit ille post eum, quem diximus, mentis excessum, intantum aduersus carnis tentationes diuina gratia munitus, vt ijs quasi mortuus videretur, nec quicquam vnquam vllum carnalis tentationis indicium in eo animaduertent: Quodque his maius est, si dormienti aliqua illuso eiusmodi tentatione occurreret, fortiter etiã in somnis resistebat, & nobilis spiritus eius semper in acie stabat peruigil, virginitatis thesaurum gnauiter defendens, accurateque custodiens. Hæc verò ille de seipso postea reuelauit quibusdam confessorijs suis.

C A P. X.

Post eundem mētis excessum, sanctus & felix iuuenis, semper noctibus, antequam dormitum iret, prolixè orare solebat, atque interdum in sanctis meditationibus

& contemplationibus magna noctis parte versabatur, plerumque etiam, donè dilucesceret. Atque id tum liberius faciebat, quando erat cum sua sponsa, à qua non perinde sibi cauebat, sicut à cæteris. Interdum medijs surgebat noctibus precandi causa. Annos natus septendecim, nonnūquam morabatur apud filios Caroli Regis: cumque esset in vrbe Aquensi in eius Regis palatio, quadam nocte, cæteris dormientibus, solus surrexit, & ingressus in aulam, vbi nullus erat, ad fenestrā flexis genibus orauit. Subito autem diuinitus inflammatus, totus lachrymis perfundebatur, venitque tum in quadam mirabilem cognitionem miseriarum atque culparum suarum, vt quædam abyssus earum sibi proposita videretur, planèque persuasum haberet, totius vitæ suæ spatia non sufficere agnoscendæ illi ineffabili misericordiæ & bonitati diuinæ, qua & hæc tunc esset præseruatus, & deinceps præseruandus. Itaque ex tanti beneficii agnitione se profundissimè coram Deo humiliabat, sentiebatque se Dei misericordia indignum, sed dignum potius millies damnari in tartarum: & ex se quidem pronum se esse ad omnia mundi crimina perpetranda, & ea quoque se re ipsa perpetraturum fuisse, nisi diuina benignitate esset præseruatus. Sub huiusmodi meditatione Dei misericordiam corde contrito & humiliato deprecans, vocem audiuit intus ita dicentem: Noli considerandis peccatis tuis vsque ad eò te affligere. maior est enim misericordia mea, quàm errata & delicta tua: sed bona spe fretus, planè tibi persuadeas, non me permissurum vnquam, vt perdas gratiã meam. Tum verò ille amore languebat, oprabatque vt omnes sentirent, quod ipse tunc sentiebat, Deumque toto corde diligenter, nec eum offenderent vnquam. Deinde spiritu translatus est in quandam planitiem latam & amœnam, in qua erat ecclesia, atque in ea multitudo magna Missæ sacrificium auscultare volentium, quod quidam sacerdotibus indutus vestimentis facturus erat. Inchoarunt autem cantores sacrificium admodum suauiter & piè ab his verbis: Nos autem gloriari oportet in Cruce & c. Cumque sacrificiū de sancta Cruce fieret, & omnis populus singulari quadam pietate auscultaret, videre sibi visus est Christi passionem in totius populum renouari, suum quoque, animum erga eam passionem feruentissimè inflammari. Atque ita totum illud audiuit sacrificium, adeoque cum Crucifixo Domino suo fuit confixus, vt non solum eius passionem & mortem perpetuò in suo pectore circumferret, sed etiam pro Christo mortem oppetere ardentissimè desideraret. Atque deinceps iniurias, afflictiones, pericula & damna non modò ferebat patienter, sed etiam rebus aduersis lætabatur, suosque persecutores & aduersarios plus solito diligebat, & pro illis Dominum specialiter deprecabatur. In hoc mentis mirando excessu vsque ad solis ortum immotus atque insensibilis perdurauit. Tum verò medicus liberorum Regis, in illam aulam ingressus, & eum ad fenestram stantem, nihilque mouentem cernens, accessit propius, & bis nomen eius appellans, nihil ab eo tulit responsum. Tandem terribè appellatus, ad se redijt, & oculos, quos perpetuò interuini apertos tenuerat, difficulter & cum dolore clausit. Videbatur enim illi plenos eos esse minuta arena. Vestem autem suam ante pectus totam conieperit lachrymis madefactam.

C A P. XI.

Alio tempore cum esset Ansoisij, & virgo Daphina sponsa eius caput illius lateret, ait ad eam: Ocyus me expedito. Sentiebat enim se à Domino visitari. Surgens autem, in cubiculo se orationi dedit, mansitque illic tota nocte in precibus & contemplatione diuina. Sub aurora vocauit sponsam, eaque mox cum lumine accedens, inuenit eum totum inflammatum, cernebatque ab eius vultu quandam proficisci claritatem, candelæ luce splendidiorem atque pulchriorem. Ea claritas & faciem eius & locum illum speciosum & luculentum reddebat. Opportuno indè tempore exposit illi sponsa suæ, se tota illa nocte vidisse & persensisse ineffabilem illam Dei benignitatem & præmia vitæ æternæ, quæ Deus præparauit diligentibus se, atque idcirco ab omni alio amore se prorsus abhorrere. Perspicuè rum videbat, & continuè sentiebat Deum semper paratum esse ad impertiendum nobis dona & charismata sua, si inueniret homines, qui tam vellent ea accipere, quàm ipse cuperet largiri. Crebro autem eiusmodi visiones & diuini influxus offerebantur ei, quibus totus spiritualiter nutrebat.

C A P. XII.

Anno etatis suæ decimo octauo aut circiter, in eodè Ansoisij castro ad vesperam Sabbati in cubiculum intrans, inuenit sponsam suam Daphinam illic orantem.

Mina ei cognitio ptilatur oranti.

Profundissimè se coram Deo humiliat.

Patitur mentis excessum.

Ex effectu admirabili visiois huius veritas probatur.

Sponsa eius & non vxor vocatur ratione virginitatis.

Magna in ei vultu lux cernitur.

Deus semper cupit nobis impertire gratiã suã.

Visio eius admiranda.

Deus propter hominē ceteras cōdidit creaturas.

Pfal. 18.

Christi erga nos ineffabilis charitas.

Christus nobiscū est familiariter in Eucharistia.

Sicut martyriū vir Dei.

Effectus declarat verā fuisse visionem.

Igitur more suo precibus vacans, tota nocte illa vsque ad orientem Dominico die solem, in oratione & contemplatione permansit, multaque præclara & admiranda sibi tum diuinitis ostensa fuisse, postea indicauit sponsæ & confessario suo fratri Iohanni Iuliani. Erant autem eiusmodi, qualia ille nunquam ausus fuisset petere à Deo. Vidit enim cum inestimabili gaudio, quemadmodum pater gignit filium, & ut spiritus sanctus ab utroque procedat, qui est amor in diuinis personis, & ut tres persone non nisi vnus sint Deus. Nec tamen potuit huius generationis & spirationis modum vllis explicare verbis, sed quotiens aliquid pro viribus dicere tentabat, O quam male, inquit, & imperfectè loquor: nō possum explicare quod vidi, nec efferre lingua, quod experimento didici. fatebaturque non sine magno cruciatu se indè dicere, quod inexplicabilia, seque in toto mundo nihil quicquam vel auditu vel cogitatione percipisse, quo secundum aliquam vel similitudinem, vel proprietatem, aut congruentiam declarare posset ea, quæ tum viderat. Ostensum quoque illi est in ea visione, quemadmodum illi infinitæ bonitati, quæ Deus est, placuit condere creaturas, quibus sese communicaret, eaque causâ Angelos & homines esse creatos. Vidit etiam Deum tanto cum amore creasse hominem, ut propter eum ceteras condiderit creaturas: & si innocentiam conseruaret, nec ad iniquitatem deflecteret, nunquam eum aliquid extra Deum amaturum, neque appetiturum. Ostensa quoque illi fuit ruina primi parentis, quæ nobis sempiternam peperisset mortem, nisi diuina charitas nobis subuenisset: & quo pacto Deus sua gratia præueniat peccatores: atque adeo, ut etiam impiorum damnatione, quantum ad Deum attinet, occasio præbeat hominibus pertingendi ad salutem, & ut sola malitia nostra ad mortem, nos adducat sempiternam, quod gratiam Dei recipere nolumus. Tum præterea, quomodo iudicia Dei sint iustificata in semetipsa. Vidit quoque, ut charitate ineffabili filius Dei nostræ salutis reparandæ causâ sese humiliauerit, & carnem humanam assumpserit: quam quidem charitatē felix iuuenis exprimere oratione nequiuit. Præterea de sanctissima Christi matre mysteria & opera vidit incomprehensibilia, quibus Deus eam sibi matrem efficere voluit, nec ea quoque vllis potuit indicare verbis. Itemque cur adeo pauper & humilis Christus nasci voluerit, totumque vitæ suæ cursum in angustijs exigere, ex amore incredibili exemplum se nobis præbendo: Cur prædicationis suæ ministerium non per alium aliquem, sed per seipsum voluerit exequi. Tum quoque, ut ex amore, modum omnem excedente, se nobis dederit in venerabili sacramento altaris, volens sine intermissione suam bonitatem & seipsum totum nobis communicare, atque vsque ad finem mundi nobiscum tam familiariter pro nostra vilitate & salute permanere. Sentiebat etiam diuinum illum amorem, quo impellente, accedere non dubitauit ad tam diram & acerbam passionem & mortem, omnia faciens & perferens ex immensâ erga nos charitate. Huius verò contemplatione Angelicus ille iuuenis flebat amarè, dolens Christianos omnes isthuc toto animo minime sentire, nec parum admirans Christianos suis peccatis & sceleribus impedire, quò minus tantam sentiant charitatem & misericordiam. Simul etiam intellexit, vti per Christi passionis & mortis meritum, sanctis vita sit æterna restituta, utque ab inferis redempti sint illi, & nobis vitæ ianua patefacta. Ostendit quoque illi Dominus gloriam resurrectionis suæ, triumphum cum quo in caelos ascendit, charitatemque, ex qua misit spiritum sanctum: simulque sentiebat charitatem Dei diffusam in cordibus Apostolorum, cuius impulsu loquebantur & prædicabant, ut totum orbem ad Christum conuerterent. Sentiebat etiam, cum quanta amoris firmitate fides recepta fuerit, & quemadmodum propter eam sancti martyres hilariter ad mortem properarint: summeque desiderabat se in illud posse tempus incidere, ut cum illis omnibus pro fide ipsi occumbere liceret. Sentiebat enim, quæ præmia illos maneat, qui pro Deireuerentia persecutiones & molestias perpetuantur: aiebatque, ex hoc animaduertere sese curam, qua Deus tueretur Ecclesiam suam, immensam quoque charitatem, qua sacramenta instituerit nostræ salutis causâ, in quibus inexplicabilem eius dilectionem & misericordiam percipiebat. Hæc autem omnia referens, dicebat se nullo sermone posse ea ita expromere, vti viderat, & in suo animo sentiebat. Ex ea verò visione felix iuuenis intantum fuit mutatus in melius, & velut alius homo effectus, ut proximo die Dominico ad mensam sedens, edere non posset, nec sine magno cruciatu inter homines versaretur. Cernēs id auus eius dominus Elzearius à Sabrano, eius miserus, ait: Quid habes fili, & cur non comedis? Fortassis malè vales. At ille ea mira, quæ diuinitis ostensa ei

DE S. ELZEARIO COMITE CONFESSORE.

sa ei erant illa nocte, tacitus secum reuoluebat: & quia gustato spiritu desipit omnis caro, quoties externis rebus vacare & cum hominibus secularibus versari cogebatur, non absque magno labore & dolore id faciebat. Sed tamen ex voluntate Dei, ut supra dictum est, nonnunquam oportebat eum occupari rebus externis, & agere inter homines. Facile autem aduerri potest, non parum illi accreuisse meriti ex eiusmodi dolore & patientia.

CAP. XIII.

Per id tempus quedam eius cognata, viro primario Prouincia despōsata fuit. Eius nuptijs, quæ ad quinque durarunt dies, ipse interfuit, sed sanè inuitus. Aderat tum, ut moris est, nobiles & alij, diebus ac noctibus cationibus, choreis & id genus humanis solatijs dediti. Inter eas pudicissimus iuuenis tanta sermonis honestate & castitate vtebatur, ut ne vnum quidē verbum lasciuum ex eius ore proficisceretur, cum inter alij multa iactarent obscœna & turpia verba, quibus eius castum & pudicum peccatus non mediocri molestia afficiebant, ut potè cui ea summe displicerent, ita ut quasi velis quibusdam animum eius confoderent, maxime quòd non posset more suo orationi & cōtemplationi vacare. In quibus cum soleret diuina gustare, iam spiritus eius languiebat præ desiderio æternorum. At tamen clemens & benignus Dominus illis quinque diebus eiusmodi cōsolatione eum affecit, ut singulis noctibus expergefatus, sentiret oculos, faciem & pannos faciei propinquos, lachrymis infusos. Quod enim vigilanti non licuit, inflammatum pectus eius & animus in somnis sarciebat. Quamobrem ille gratias agens Deo, magnam spiritus cōsolationem indè hauriebat.

CAP. XIII.

Nobilis verò domina Garfenda Alphanti, ex Aufoisij castro orta, quæ viuente eius marito, nobili milite, cum illo votum castitatis fecerat, & ob vitæ sanctitatem adeo diuino erat illustrata lumine, ut non raro ea, quæ procul aberant, quæque adhuc futura erant, tanquam præsentia cognosceret, diuinisque reuelationibus & cōsolationibus crebro frueretur. Ea, inquam, Garfenda duas habuit de sancto Elzeario visiones admirabiles, silentio minime premeudas. Cum enim illa eum partim nutritisset, sepe & feruenter pro illo Dominum deprecabatur. Quadam autem nocte in ecclesia pro eo orans, audiuit corporeis auribus Christum sibi dicentem: Iuueni huic, pro quo tam multam oras, noueris me matrem meam dedisse magistram. nihil igitur de illo dubites. Ad quas voces illa nimium obstupescata, vbi ad se redijt, rogauit Dominum, ut si illud esset, abcederet: sin autem res vera, se certiorum indè redderet. Altera die cum Missæ sacrificio pie ac deuotè interesset, post consecrationem corporeis auribus vocem eiusmodi ad se dirigi sensit: Quæ superiori nocte de iuvene Elzeario tibi dixi, ea non ambigas vera & certa esse. Illa verò confessario suo, viro valde religioso, fratri Iohanni Iuliani, cuius iam antè meminimus, ea indicauit. Is porro secretò ex Elzeario percontatus est, quem in precibus suis modum formamque sibi præfigeret, & quem è sanctis sibi præcipuè patronum delegisset. Respondit ille: Equidem Virginem sanctissimam mihi patronam & aduocatam elegi: cumque ad orandum me præparare volo, indignitatem & vilitatem meam prius considero: atque ita matri gratia me commendās, eam precor humiliter, ut ea, quæ ipsi & eius benedictio filio grata sint, ponat in corde & ore meo: simulque quanta possum animi pietate semel ei offero Angelicam salutationem. Ea dicta, nunquam mihi deest noua rerum diuinarum materia. His dictis, abundè comperit confessarius ille verissima esse, quæ à Garfenda acceperat. Huc facit etiam illud, quòd sanctus iuuenis vplurimum sabbato & nocte sequenti diuinitus visitabatur: & in ipsa Assumptionis sanctissimæ Virginis solennitate, prima ei obigit diuina visitatio.

CAP. XV.

Alio quoque tempore Garfenda nocturno in sacello sanctæ Catharinæ apud Aufoisium orans, manum vidit lapidem preciosum tenentem, ex quo tātus radiabat splendor, ut totum illud sacellum illustraret. Admirans autem lapidis splendorem atque elegantiam, secum cogitabat, quidnam rei esset. Audituit itaque corporeis auribus vocem dicentem: Lapis hic splendidus, est virginitas Elzearij, pro quo tu rogas, quæ sic in mundo fulgebit. Sed respice accuratius, & vide quantus eius coram Deo splendor sit. Verso igitur lapide, tanta indè claritas, tamque feruens processit lux, ut oculi eius ferre non possent. Cumque clauderet oculos, visio ablata est, & multam reliquit in eius animo cōsolationem.

CAP.

Crux est illi, versari inter homines.
Mirè cruciatur aliorū impuris sermonibus.

Garfenda Alphanti, nobilis & sancta matrona.

Audit Christum sibi loquentem.

S. Elzearius Deiparam virginem it singularem delegit patronam.

Visio Garfendæ. Virginitas præclara Elzearij.

Mablina à Simana.

Domina Mablina à Simana, illustis & valdè potens ac opulenta, nec minus Deo deuota & chara matrona, anno etatis suæ decimosexto orbatà viro suo est, cum quo non nisi trimestri spatio vixerat. Noluit autè ad secundas accedere nuptias, tametsi parentes & propinqui virgerent, multisq; eam vexarent modis: sed castè, honestè & sanctè permansit in viduitate vsq; in senectutem. Post multos autè labores & opera pietatis ad tantam peruénit mentis serenitatè, vt rebus diuinis crebrò ad eò interra esset, vt quæ circa eam fierent, minimè sentiret. Vnum è multis referà: Quandoquè à Cœna Domini cùm sacrificium fieret, vsq; in sabbatum sanctum, in eodè loco permansit immota, nihilq; sentiens. Hęc ergò matrona de beato Elzeario adhuc iuuen- ralem habuit visionè, cùm penitus nihil de eius virginea puritate comperti haberet. Vidit in spiritu sanctum iuuenem habitu splendido indutum, per amplà & magnam planitiem manibus ferentem vexillum candidum & illastre, cuius elegantia & splendor totum aërem & planitiem illam illuminaret. Sequebatur autem eum multitudo innumera hominum vtriusq; sexus, diuersarum ætatum, conditionum & ordinum: cuius conspectu plurimum ipsa lætabatur, rogauitq; Deum, vt visionis significatio- nem ipsi aperiret. Dictum est ergò illi: Hęc est virginitas & sanctitas Elzearij, quem to- tus orbis venerabitur, & multi imitabuntur.

Viso Ma- blina.

Interpre- tio visionis

Viso Phi- lippi Fran- ciscani.

Frater Philippus à Rhegio, Fræciscanus, nobilis genere, & cognatus Dalphinæ vir- ginis, vir erat miræ sanctitatis & columbinæ simplicitatis, ad eò vt ad primà inno- centiam reducus videretur, cui etiam propter excellentem puritatem crebrò appa- ruit sanctissima virgo Maria. Is aliquandò precibus & diuinæ contèplationi feruente insistès, vidit in spiritu S. Elzearium & eius sponfam Dalphinam in præclaro quodam & amplo toro pariter quiescentes, atq; ad lecti caput in medio eorum stantem Chri- stum, vultuq; placido illos inspicientem. Vndè animaduertit illorum continentiam Christo gratissimam esse. Bertranda Carmara Carpenteracensis, mulier sanctæ viræ & diuinarum rerum valdè perita fuit. Ea cùm in quadã solennitate ad perceptionem Dominici corporis se deuotè preparasset, & sacerdos per incuriam vel obliuionè ho- stiam pro illa consecrare neglexisset, diuina benignitas eam miro quodã modo con- solata est. Cùm enim Missæ illius sacrificio admodum piè interesset, & Christi corpus spiritaliter ederet, Angelus Domini partem hostiæ consecratæ accipiens ab altari, ei sumendam præbuit. Presbyter verò Christi corpus percipere volès, cùm illam hostiæ partem non reperiret, licèt multo studio hinc inde eam perquireret, magno animi dolore affectus est, donè à Bertranda didicit, quid ipsi Dominus prestisset. Hęc ip- sã Bertranda planè cõsimilem vidit visionem, qualem diximus fratri Philippo oblatam fuisse, nisi quòd ipsa Dominum ad lecti caput inter illos sedentem conspexit.

Viso Ber- trandæ, san- ctæ femine.

S. Elzearius migrat ad castru aliud

Quantùm autem S. iuuenis Elzearius crescebat ætate, tantùm etiã in eo augeba- tur gratia & vitæ perfectio, desideriumq; semper rectius agèdi. Itaq; cùm iam tri- cesimum ætatis annum ageret, nec animus eius in castro Auosij optata posset tran- quillitate potiri propter immodicam & superuacaneam curam aui eius ac totius fa- milia, qua illum cupiebāt educare in ijs, quæ sunt mundi huius: post multam precum instantiam, copiam obtinuit migrandi in castrum Podij Michaëlis, quod erat virginis Dalphinæ proprium, ex paterna hæreditate & voluntate ad ipsam deuolutum. In eo castro triennium permansere, & cum loci mutatione etiam morum illis accessit melius præclara mutatio. Ibi enim nouus paterfamilias nouo quodam modo cecepit suæ familiæ præsidere, nouasq; morum plantulas inserere, & transgressoribus poenas proponere. Primò constituit, vt omnes è sua domo, tam mares, quàm foemina, quo- tidie vt minimum Missam vnã integrè audiant. Secundò, vt viuant castè & pure: qui secus facerent, eos sua domo expellebat. Nolebat enim, vt quisquam pane suo vesce- retur, quem sciret peccato mortifero implicatum, nè alios inficeret, & nè illius pec- catum ipse fouere videretur. Tertiò, vt nobiles & milites, itemq; virgines & matrones qualibet hebdomada semel confiteantur peccata sua, & singulis mensibus deuotè percipiant Eucharistiæ sacramentum. Quartò, vt eadem virgines & matrones mane vsq; ad prandium precibus & pijs exercitijs vacent: à prædio manuarijs operibus se se occupet. Quintò, vt nemo auius sit blasphemare Deum, sacrosanctam Virginem, vel aliquem Sanctorum: nec quisquam falsò iuret, aut vitiosè & leuiter absq; causa: nec impudicè

Eccè quãti fecerit cen- sibus & Eucharistiæ faciãtã.

impudica vel inhonesta verba proferat. Sciebat enim ex Sapiente, mortem & vitam esse in manibus linguæ: & ex Apostolo, corrumpere bonos mores colloquia praua. Huius constitutionis violatores hac ratione puniri voluit, vt vel toto prandio coram alijs sederent in terra, solo pane & aqua contenti: vel toto die in cubiculo manerent inclusi, communi cibo vescentes. Sextò, vt nulli fas sit ludere tesseriis, aut alio vi lusu illicito, turpi ac inhonesto. Si quis contrà fecisset, grauis illum poena manebat. Septi- mò, vt omnes è sua familia, pace, amicitia, & concordia inter se fruantur, alius alium non offendar, neq; verbo, neque factò. Si quid à quoquam aliter sit attentatum, mox cum offenso redeat in gratiam. Atq; vt id fieret, non mediocriter ipse dabat operam: reos autem pro ratione culpæ puniebat. Octauò, vt quotidie à prandio, vel alia hora vespertina, nisi legitimum impedimentum inciderit, fiat aliqua collatio inter illos, ipso præsentè, de verbis Domini pro animarum informatione. In eo autè colloquio, dum vnus aliquis loquitur, cæteri orent pro illo in cordibus suis, vt Deus illi submini- stre sermonem, ex quo omnes proficiant: nec quisquam audeat sic loquentis verba interrumpere, aut aliter impedire. Id si quis non obseruasset, à tam pio colloquio ex- cludebatur, donè emendatus, ab alijs reuocaretur.

Prou. 18. 1. Cor. 15.

Alec lusum suis interdicit.

Pascit suam familiã pa- ne verbi Dei.

Neiusmodi verò colloquijs, & in sermonibus suis ipse Elzearius animo & facie iu- cundus ac hilaris, nec mediocriter diuina gratia cumulatus, ignea edebat verba, à fonte diuinæ sapientiæ prodeuntia: ita vt audientes eum, magnam intrã se sentirent animi mutationem, bonisque ac sanctis arderent desiderijs, & humiles ac religiosi ef- ficerentur. Docebat enim familiam suam, vt alter Tobias, timere Deum, & abstinere à peccatis, atq; diuina seruire præcepta. Hortabatur eos, vt diuino studerent amori, sese inuicem diligerent, & corpora sua munda ac pura conseruarent. Aiebat, à vitio- rum suorum consideratione debere Christianum exoriri preces suas, atq; indè sese humiliare. Oratio enim humiliantis se nubes penetrat. Hac aliaq; ijs similia dicebat, quæ omnia scripto compræhèdi difficulter queant. Etsi autem quotquot apud eum degebant, in bona voluntate studioq; bonorum operũ proficere se sentirent, singu- lariter tamen ex eius propinquitate & familiaritate, carnis incendia & libidinis flam- mas consopiri experiebantur. Atq; ea causã milites & nobiles, alijq; permulti non so- lam promiserunt, sed etiam seruauerunt perpetuò castitatem, pleriq; etiã virgineam puritatem & integritatem. Eratq; in eius domo tanta omnium charitas, tãta morum maturitas & honestas, tanta pax, pietas, benignitas, puritas, vt, dempto habitu, potius ibi benè institutum monasterium, quàm aula Comitis videretur. Quamobrèm etiam Alasia, virgo Deo sacrata, soror Dalphinæ, quæ assidue cum his sanctis cõiugibus mo- rabatur, sepius affirmabat, se multo religiosius & honestius degere apud illos, quàm in suo monasterio: immò ex eorum conuictu magnos in se virtutis progressus sentie- bat. Accidit quãdoquè, vt per aliquot dies graues carnis tentationes pateretur. Itaq; in eorum cubiculum clam ingressa, atq; illic se includens, torum immaculatũ, in quo dormire illi solebant, flexis genibus circuiuit, & toto pectore Dominum orans: Do- mine Iesu Christe, inquit, Rex virginum & castitatis amator, rogo te, vt per eam san- ctam puritatem & virgineam integritatem, quæ in hoc lecto seruat, liberes me ab hac tentatione. Confestim omnis illa tētatio ad eò extincta est, vt postea, etiamsi vo- luisse, vix posset impuram cogitationem aut delectationem admittere. Asserebat il- la, se manendo apud eos multum profecisse in spiritu, & à magnis tētationibus fuisse liberatam. Etenim quotquot apud eum morabatur, vitam in melius cõmutarunt, atq; ex ijs complures ad magnam vitæ sanctimoniam eius meritis pertigerunt.

Ignitos p- scit sermo- nes.

Cõmendat suã familiã virtutes cha- ritatis & cõ- tinentiæ. Eccl. 33.

Sed eũ hæc exẽpla tantif- sima sunt, cuius lógè vi- uitur in mo- nasterio, q̃ in hominũ turbis.

Nota rem- miam.

Um q; fama sanctitatis eius, & qua ratione suam regeret familiam, longè lateq; se diffunderet, pleriq; ad eius imitationem sese composuere, & eodè modo gu- bernarunt domos suas. Per idem tempus quidam venerabilis Episcopus eius leges, quas familiæ suæ præfixerat, habere voluit, easdemq; suis quoq; domesticis seruandas tradidit. Sciens autem S. Elzearius duplicis esse meriti, per viam veritatis constanter ingredi, eamque alijs indicare: eas ipsas leges, quoad vixit, semper obseruauit, & à suis obseruari voluit. Quotidie verò etiam preces Canonicas pro Romanæ Ecclesiæ ritum & consuetudine persoluit, idque tam piè & attentè, vt audientes non mediocriter ad pietatem incitarentur. Nec contentus erat ieiunijs ab Ecclesia institutis: sed sua sponte sextis ferijs, totoque Dominici Aduentus tempore & multis alijs diebus,

Dicit quoti- diè preces Canonicas.

qui

Crebrò ic-
iunat.
Vt tur cilli-
cio.
Catenulis
ferreis se
cædit.

Frequenter
percipit do-
minici cor-
poris sacra-
mentum.

Eccè vt ex
ijs reb^s, qui-
bus multi
abutuntur,
eius animus
in Deū ra-
pietur.

Nota præci-
pua eius stu-
dia.

Vide in tam
nobili iuue-
ne tā eximi-
am erga mi-
seros huma-
nitatem.

Sex horri-
dos lepro-
fos oscula-
tur, & mox
sani fiunt.

qui festos dies proximè antecedit, ieiunauit. Cilicium ad nudum corpus habuit sub
vestibus preciosis, & in eo etiam sæpè dormiuit. Ab ea diuina visitatione, quæ ei obit-
git in loco, qui de Salto dicitur, nunquam, cum sanus esset, nudus cubare voluit. Sepe
catenulis ferreis se flagellauit, dicensque psalmum quinquagesimum, memor vulne-
rum Christi, ad quemlibet eius psalmi versum tēr dorsum fortiter verberauit. Omni-
bus diebus Dominicis Quadragesimæ & Aduentus, item quæ magnis ferijs totius an-
ni, permultorumq; aliorum sanctorum, præsertim virginum, pijsimè sumebat. Eucha-
ristiæ sacramentum. Retulit ipse quandoquæ virginæ cōiugi suæ, cum Christi corpus
acciperet, videri sibi optimum saccharum se in ore habere ac deglutire. Illa autem in-
terrogante, quid id sibi vellet, respondit existimare sese, velle Deum, vt crebrò sacro-
sanctam Eucharistiam percipiat. Tantam habuit diuinitus orandi, meditando, con-
templandi gratiam, vt ab ea visitatione, quam diximus in loco de Salto ei contigisse,
semper & vbiquè promptè & expeditè citra laborem aut molestiam vel orationi, vel
meditationi, vel cōtemplationi dare se posset. Illius enim nobilis animus, Deo vnitus
& coniunctus, ei etiam singulari quadam familiaritate iugiter adhærebat. Ad men-
sam sedens & comedens, cælestia interno gustu percipiebat, nec rarò tum animo il-
lius nouæ quædam & admodum piæ res abinsperatò occurrebant, vti ipse suæ spon-
sæ in conclauī aliquandò indicauit. Cum hominibus diuersis illo colloquente, spiri-
tus eius haudquaquàm à Deo distrahebatur: atque, quod plus est, cum choreis adef-
set, cantiones & instrumenta musica nihil ei impedimento erant: immò verò ex eius
modi melodijs miro quodam & excellenti excessu eius animus in Deum rapiebat. Ita
itā vt eius præclara sponsa, cum præfens interesset, non mediocriter formidaret, nè si
musici concentus adhibiti essent, ille collaberetur, spiritu in Deum absorpto. Vbi an-
tem ab huiusmodi rebus domum reuersus erat, in cubiculum se recipiens, diuinaque
suauitate confessim affici se sentiens, orationi & contemplationi sese applicabat, per-
fectamque inde consolationem hauriebat. Pernoctabat interdum in præcibus, largi-
simos ab oculis lachrymarum imbres fundens. Id genus pijs studijs & exercitijs ma-
iori libertate vacabat, quandò erat cum sponsa virgine, cui non itā, vt alijs, sicut iam
antè diximus, sese abscondebat. Immò cum soli essent in secreto cubiculo, inter se de
rebus diuinis colloquebantur, & ad studia pietatis mutuò se cohortabantur, simul
dicebant attentè ac piè preces, quas Matutinas vocant: ijsque absolutis, in eodem
cubiculo separatim orationi aut sanctæ meditationi vacabant: itā vt cubiculum eis
versum esset in oratorium, & vtriusque anima verum esset Dei templum. Denique co-
natus & studium omne beati viri, tam publicum, quàm priuatum, in tria præcipuè in-
tentum erat: Primò, vt peccatum omne & quicquid Deum offenderet, haud secus at-
que ipsas gehennæ flammās vitaret. Secundò, vt animum suum ardenti amore ac pie-
tate Deo offerret: quo fiebat, vt non sine magno animi dolore mundi negocijs, quæ
eum hinc auocabant, occuparetur: nec tamen ausus erat ea à se rejicere, quòd, vt su-
prà dictum est, à Domino iussus esset in suo statu permanere. Tertio, vt bona, quæ age-
ret in occulto, diuinisq; visitationes & illuminationes, quas crebrò percipiebat, ce-
laret, præsertim homines mundo & carni addictos.

CAP. XXI.

VT verò ab ipsa natura fuit liberalis, itā etiam ex dono gratiæ humanus & miseri-
cors erat erga Christi pauperes & leprosos. Quotidiè enim habuit duodecim
pauperes & leprosos, quorum ipse lauabat pedes, & ora osculabatur: ijsque cibo ac
potu refectis largas præstabat eleemosynas, atq; itā à se illos dimittebat. Abijt quan-
doquæ in comitatu suo venatum cum multis è familia sua, quos omnes iussit antecede-
re: ipse verò vno apud se milite cum tonsore retento, ad quoddam leproforum di-
uertit domicilium, vbi sex horrida percussos lepra reperit, è quibus pleriq; vsq; ad eò
deformes erant, vt sine horrore adspici non possent. Videbantur exesa & absumpta
labia, itā vt dentes paterent, atque etiam exciderent. Eos vt vidit sanctus & pius iuue-
nis, humanissimè salutauit, & salutare eis adhortationes proposuit: inde omnes sin-
gulatim peramanter osculatus est. Er ecce repente curantur omnes, & tota illa do-
mum odore suauissimo completur: ille verò, præstata eis eleemosyna, recedit: sed abe-
unte eo, igneus quidam & luculentus radius ab eius capite, cum etis cernētibus, emer-
sit, qui semper cum recedente longius tendebatur: attingensq; leproforum domum,
spatium omne, quod inter illum progredientem & eam domum intererat, mira luce
perfundeat: nec prius radius ille disparuit, quàm ille ad suā, quæ procul satis aberat
familiam

familiam peruenisset. At sanctus iuuenis, qui in omnibus illis, quæ admirabiliter per
eum Deus operabatur, laudes vitabat humanas, omnibus suis seueriter interdixit, nè
hoc miraculum, donè ipse in viuus esset, cuiquam reuelarent. Porrò leprosi illi ab eo
curati, relicta leproforum domo hospitali, deinceps nullo prohibere inter sanos ha-
bitarunt. Sæpè autem beatus Elzearius clām alia leproforum habitacula inuisebat,
vno tantum socio contentus: ibique flexis genibus, eorum abluebat pedes, osculaba-
tur vulnera, eaque purgabat & obligabat, itā vt socius eius staret planè obstupefactus,
atque ex pio, magis etiam pius efficeretur. Præ nimia erga miseros commiseratione,
sanctus iuuenis nunquam faciem suam ab vllò auertit paupere, sed animum atque
manum omnibus pro Christi amore ipsum rogātibus liberaliter porrexit. Hæc enim
aduersa virtus ei quasi à natura inesse videbatur. Iubebat pauperes & egenos secretò
inquiri, ijsque nonnunquam etiam non petentibus magnas præbebat eleemosynas.
Accidit quandoquæ, vt ipso in castro Podij Michaelis degente, ob magnam sterilita-
tem incolis eius regionis annona deesset. Illi itaq; ad sanctum iuuenem confugiunt,
orant vt velit illis esse subsidio, quò possint annum illum exigere. Tum ille rebus suæ
domui necessarijs separatim repositis, quicquid supererat, illis mutuò dedit. Sed cum
aliquandū ante messem non cessarent pauperes petere, iussit etiam de illis rebus,
quas in suos necessarios vsus seruauerat, eis erogari. Tandem verò, cum frumentum
omne absumptum esset, & pauper quidam frumentum peteret, præcepit ille cuidam
feminae, quæ granarij clauēs habebat, vt illi frumentum daret. Illa dicente, nihil pro-
suis superesse, fidenter ait: Ito, & diligenter inquiras: fortassis quippiam reperies. Abit
illa, tametsi non nesciret nihil illic remansisse, vt satisfaciat hero suo: & ecce tantum-
dem in horreo frumenti reperit, quantum seruari iusserat Elzearius in vsus necessari-
os familiæ suæ. Stupet igitur ad rei insperatæ conspectum, dat pauperi quod petebat,
citòque indicat rem omnem domino suo. Ille verò mox ad iurandum eam adigit,
nunquam eam cuiquam eam rem ante ipsius obitum indicaturam. Sed ea tamē diu
celari non potuit, quòd plures è familia iam scirent frumentum omne exhaustum
fuisse. Porrò sanctus iuuenis frumentum, quòd illis mutuò dederat, etiam dono dedit,
Christi amore nihil prorsus ab eis repetens. Eius simile quiddam accidit alio tempo-
re habitatoribus Auloisij & totius Baroniatus, propter famem & annonæ caritatem.
Ducentos enim frumētī sextarios Dei amore partim dono, partim mutuò dedit, so-
lum necessarium suæ domui frumentum sibi retinens. Sed cum sub messem pauperes
hinc inde ad eum venirent, & frumentum peterent, iussit dari è suo, quòd sibi seruaret.
Dicente familia, nihil in horreo remansisse, nihilo minùs præcepit, vt irent & accura-
tè inquirerent, darentq; pauperi cuidam importunè petenti. Abiit illi, & tantā fru-
menti copiam inueniunt, quæ vsq; ad importatas segetes nouas abundè, non solum
familiæ, sed etiam egenis sufficeret. Quod autē quibusdam mutuò dederat, id eis do-
natum esse voluit. Solebat interdum visitare ægrotos, è quibus multos curauit. Apud
Arelaten cum esset, Constantia puella septennis, filia Iohannis Alba, quatuordecim
dies perpetuis erat vexata febribus, atq; vno die videndi loquendiq; facultate carue-
rat. Quæ res matrem eius incredibili dolore affecit. Sentiens id beatus Elzearius, &
eius vicem valdè dolens, ad puellam accedit, cuius iam, accessis cereis, exirus expecta-
batur, imponensq; manum suam capiti eius, Domini voluntas, inquit, fiat de te, filia.
Egressusq; foras, cōsolatur matrem lachrymabundam, dicens filiā eius viuere. Mox pu-
ella cibum petit, asserens hominem quendam curasse ipsam, tangendo faciē & caput
eius. Eodem die plenè restituta, altera luce suis pedibus domi forisq; ambulauit.

CAP. XXII.

ANno etatis suæ tertio & vicesimo, patre ipsius defuncto, factus est Comes Ariani
& Baro Auloisij ex patris institutione. Atq; tum primùm Italiam petijt, eius Co-
mitatus occupandi causa. At verò Ariani oppidum, trienniò ei rebellauit, multasque
iniurias, nec parua damna & contumelias ibi perpeffus est. Interdum etiam insidias
ei compararunt, & crimina quædam affinxerunt. Sed ille multis licet modis ab eis la-
cessitus & diuexatus, nunquam vltionem petijt, neq; vnquam vltus est. Volebat qui-
dem princeps Tarentinus, qui eum in primis charum habebat, eiusq; iniurias valdè
dolebat, complures eius vrbs homines suspendio necare, plerosq; mutilare, vt ceteri
terreti suum officium facerent: sed ille non permisit, immò verò constanter, nè id fa-
ceret, impediuit, dicens præpotentem Deum & iustitiam eos quandoq; ad sanitatem
reducturos, quòd etiam itā euēnit. Eius enim patientia id obtinuit apud Dominū, vt

N n

postea

Nota Le-
gor.

Tob. 4.
Nunq̄ ro-
gati denega-
uit eleemo-
synam.

Diuinitus ei
frumentum
præbatur.

Gratis pau-
peribus ad-
ministrat
frumentum.

Rursus ei
à Domino
frumentum
suppedita-
tur.

Sanat puellam mori-
bundam.

Insignis ei
patientia.

Non quærit
vltionē de
iniurijs viri
sanctus.

postea ab omnibus illis honoraretur vt dominus, amaretur vt pater. Ibi tum quasdam literas inuenit, quas quidam nobiles scripserant patri eius adhuc viuenti, in quibus grauius quidem, sed falso eum accusabant, multumque vrgebant patrem, ne eum scriberet hæredem, permultis fallaciose & proditoriè ad id efficiendum adhibitis rationibus & argumentis. Quas literas cum sanctæ coniugi suæ in conclau legisset, illa sciscitabatur, velle ne eas calumniatoribus illis ostendere, vt submissius & humiliter se gererent, & tanti sceleris ducerentur poenitentia. Respondit autem mitissimus iuuenis: Ego verò totum hoc facinus eis ex animo cōdono, nec volo has eis literas ostendere: immò eos sibi persuadere volo, mihi de ijs prorsus nihil cōstare. Si enim perciperent, in manus meas illas incidisse, iam magna ex parte poenas darēt. Semper enim timerent sibi à me, & perpetuò suspectum me haberent. Sic dixit, & literas adeò aboleuit, vt nunquam quisquam illorum rescuerit eas in illius peruenisse manus. Immo paulopost, cum miles quidam, earum literarum primarius architectus, cum alijs praefens adesset quodam solenni die, sanctus & pius Comes illum praeter ceteris honorifice accepit, magisque se illi familiarem praebuit, & in suum cubiculū introducto quaedam magni precij corporis sui ornamenta dono dedit, atque quoad vixit specialia amoris & beneuolentiæ signa ei exhibuit.

Generosus ei animus prudētis consilio proditoribus ignoscit.

Egregia laus eius.

Nunquam irascitur ob iniurias sibi illatas.

Christi iniurias & poenas cogitando, fert equanimiter aduersa.

Rara virtus.

Industria eius in aere alieno dissolucendo.

In principe debet clementia esse coniuncta. Psal. 24.

CAP. XXIII.

Tanta enim in illo virtus & gratia inerat, tanta animi fortitudo & patientia in rebus duris & aduersis, vt toto vitæ eius spatio nemo, quantumuis familiaris vel domesticus, ob quamcunq; molestiam & afflictionem, quicquam eum vel dixisse vel fecisse impatienter & iracundè potuerit animaduertere. Atque ea causa Dalphina sancta virgo, quæ ipsius virtutes & adiones assidue contemplantur, cum cerneret eum nihil commoueri aduersus eos, qui iniuriam ei irrogarent, eiq; molesti essent, sed ferè omnia sedatè, vultuq; placido & iucundo, admirans tam insignem tamq; inuictam in illo patientiam, vtq; eius certius periculū faceret, intrā conclauē ita ait ad eum: Quid hominis es tu, Elzeari, qui nunquam erga illos, qui te iniuria afficiunt, commoueris? Videris esse trunci instar aut statuae, nihil sentientis. Et tamen patibilis es, & homo mundanus. Aut fortassis vel nescis, vel nō potes irasci. Et quid, obsecro, officeret malis, qui interdum iniuste te ledunt, si te quandoquē iratum illis ostenderes? Ad hæc homo lenissimus respondit: Ecquid verò, Dalphina, prodest irasci? Nihil profectò: at tamen explicabo ego tibi arcanū pectoris mei. Nōueris me interdum sentire aliquam in animo aduersus infestantes me indignationem, sed illic me conuerto ad cogitandas iniurias Christo illatas, eumque imitari cupiens, dico mihi ipsi: Etiamsi famuli tui barbam tuam conuellerent, & colaphos tibi infringerent, nihil esset ad Dominū tuum, qui maiora perpeffus est: certumq; habeas, Dalphina, me nunquam cessare à commemorandis iniurijs Saluatoris mei, donec animus meus planè sit tranquillatus. Atque hanc fateor me à Domino habere peculiarem gratiam, vt eos, qui mihi iniuriosi sunt, vel æquè, vt antè, vel plus etiā amem, & pro eis specialiter orem, agnoscamq; & confitear, me maioribus & atrocioribus iniurijs dignum esse. Ex his verbis virgo Dalphina fuit mirum in modum confirmata, & celesti suauitate referta, sentiens generosum eius animum rerum celestium desiderio adeò incensum, adeoq; Deo coniunctum, vt nulla perturbatio vel commotio ei posset dominari.

CAP. XXI III.

ERat tum Comitatus ille & Baroniatus magno aere alieno obstrictus & pressus. Itaque constituit certos homines, qui certos quosdam prouentus & res ad se reciperent, atque inde paulatim omne aere alienū dissoluerent. Audiens autem ille tam molesta & dura onera, ita intrā se dicere solebat: Gratias tibi ago, Domine Deus meus, quòd vti à me in prima tua visitatione omnem huius mundi & rerum labentiū amorem abstulisti: ita nunc, te iubente & disponente, eas terras & ditiones obtineo, quæ intantum sunt aere alieno afflictae, vt etiam mundi amatores vix vllam possent ex eis delectationē capere. Quandò verò clementia sine iustitia, praesertim in principe, inanis & inepta esse videtur, beatus Elzearius, vt per vniuersas Domini vias, quæ sunt, misericordia & veritas, recto pede incederet, sicut erat misericors, ita etiam iustitiæ zelator, quam misericordia temperatā suis subditis ministrabat. Ijs, qui publicis fungebantur officijs, praecipiebat, vt in iudicijs & sententijs feren dis à iustitiæ norma minime deflecterent. Si qui ea in parte remissi & incuriosi essent, eos acriter obiurgabat, plerunquē etiam ab huiusmodi functionibus remouebat, magis idoneos eis substituens.

tuens. Maledicos & alios sceleratos homines seueriter persequeretur, & captos atque in vincula coniectos, pro ratione culpæ plectebar. Morti adiudicatos salutaribus monitis instituebat, comiterque hortabatur, vt sua peccata confiterentur, maximeq; vt ad Christi passionem confugerent. Cum sceleratus quidam, homo maledicus, sententia curiæ eius suspendio addictus esset, accessit ad carcerem, & diu multumque illum exhortans, atque ad veram poenitentiam prouocans, tam accuratè eius maleficia illi declarauit, vt ex animo se peccasse doleret, flensque & gemens, fateretur ea se morte dignum, immò ignominia maiori affici se debere: gratiasq; agens Deo, toleranter & hilariter mortem exciperet. Damnatis pecunia, interdum tertiam partem solebat remittere, quibusdam dimidiam: pauperibus totam condonabat, sed secretò & per alios, ne impunitas licentiam pareret, sed semper in metu essent, atque à peccatis & maleficijs sibi cauere. Eorum, qui morte plectendi erant, facultates pro more in fisco principis importantur. Verum si illi vxores haberent ac liberos, clam aliena manu eas illis restituebat.

Benignitas eius in maledicos &c.

Benignitas eius in damnatos, carceris &c. pauperes.

CAP. XXV.

Cum à Roberto Rege, cui in primis charus erat, fratre S. Ludouici Episcopi, Neapoli equestri dignitate ornatus esset, ea nocte more suo in ecclesia, vbi id fiebat, per uigil in preces incubuit, ingentiq; equitum auratorum aliorumq; nobilium multitudine cum luminibus in templum ingrediente, atque cum tubis alijsque diuersis instrumentis musicis coram illo hilariter & incundè transeuntis, ille mundana gaudia celestibus commutauit. Nihil enim, quæ circa ipsum gerebantur, sentiens, totus fuit ad caelestia sublatus, & inter Angelorum beatorumq; spirituum agmina animo versans, cum illis diuina contemplantur. Atque ita tota illa nocte terrena excedens, cum magna animi suauitate gustauit caelestia & eterna, vt postea sine Dalphine secretò reuelauit. Cœpit autē multo tum acutius, quam antea consueuisset, intus vrgeri, vt cum felici sponsa sua Dalphina sacrum virginitatis votum Domino nuncuparet, quod quidem eisdem sæpè etiam aliàs spiritus sanctus inspirarat. Misit igitur per specialem nuncium literas ad illam in Galliam Narbonensem siue Prouinciam, vbi tunc morabatur, iubens vt quamprimum veniret ad ipsum cum domina Garfenda Alphanti. Accēptis literis, illa, vt verè humilis & obediens, relicta Garfenda propter malam eius valetudinē, nauim ingreditur: cumq; ad eum peruenisset, comiter ab illo excipitur, auditq; clam eum sibi dicentem: Ego te acciui, vt, quod sæpè tentauimus, Domino virginitatem nostram voto consecremus. Sed quia illi sic visum est, vt domina Garfenda huic voto interfuit, quòd illa sæpè nos ad id nuncupandum hortata est, & à teneris annis salutaribus monitis nos pie admodum & diligenter instruxit, optauitq; coram adesse, nosq; & videre & audire perpetuam continentiam pollicentes, nos proficiscimur ad eam. Atque ita discedendi copia à Roberto Rege difficilimè impetrata, iubente eo, vt intrā biennium ad ipsum redirent, Italia relicta, vbi quinque annis manserat, in Galliam Narbonensem siue Prouinciam sunt reuersi. Multi autē eis venientibus obuiam progressi sunt nobiles & affines, hilariter eos accipientes: in quibus Rostagnus à Sabrano equestri ordinis, cum eum amplexatus esset, repenti eius animus est magna vi immutatus. Nam cum iam grandæuus esset, & biennid sua peccata confessus non esset, tanta sensit peccatorum sarcina se premi, vt nec quiescere, nec cibum capere, nec quicquam omninò facere posset, donec peccata sua cum multa cōtritione & lachrymis multis esset sacerdoti cōfessus. atque ex eo tempore ad meliorem frugem se recepit. Felices autē coniuges illi ad castrum Auoisij peruenientes, inueniunt dominam Garfendam etiam nūm decumbentem: cumq; eam intuiserent, & aduentū sui causam indicarēt, pia matrona impensè exultās: Gratias tibi ago, inquit, Domine Iesu Christe, quòd duplici me gaudio recreare voluisti. Sicut enim multum optauit interesse huic voto, ita toto animo cupiebā dissolui, & tecum esse. Quod cum feruenter peterem, responsum est mihi à Domino, tantisper in corpore me mansurā, donec videam hos sacros coniuges virginitatis votū ipsi offerre. Porrò in eodē castro simul Pascha celebrarunt, & cum sanctissima Christi matre, & Maria Magdalena, Maria Iacobi & Salome sanctisq; Apostolis Dominicæ resurrectionis gaudia contemplantes, festum illud admodum religiosè & pie colterunt, atque inde vsq; ad beatam Mariam Magdalena ferias in eodem castro diuinis laudibus & meditationibus vacarunt.

Eques auras sit.

In medijs huius seculi gaudijs, caelestia contemplantur.

Vocat vxorē suam ad emittendū caritatis votum.

Ex Italia rediit in Gallias.

Mira cōuersio equitis iam grauidi.

CAP. XXVI.

In ipsius autem S. Magdalena ferijs, in sacello beatæ Catharinæ, Missæ sacræ singulari pietate

N n z pietate

S. Elzearius vouet cōtinentiā perpetuam.

Idem facit Dalphina virgo. Atque etiā luord⁹ nobilis eques.

Garfendæ felix obit⁹.

Elzeariotra ditur institutus Carolus, regis primogenitus. 1. Cor. 15.

Caroli principis subitatio.

S. Elzearij integritas.

Esa. 55.

Nō vult aliqua pro suo labore accipere munera.

pietate auscultarunt, & sacrosanctam Eucharistiam perceperunt: vbi cum Garfenda adesse non posset ob aduersam valetudinem, peracto sacrificio, eam accedunt, & ea presente, atque etiam Alasia sorore Dalphinae, & luordo equite Garfendae filio, alijs omnibus exclusis, hunc in modum vota fecerunt: Primò Comes Elzearius, flexis genibus & iunctis manibus super Missali, ita dixit: Domine Iesu Christe, à quo bonum omne & donum proficiscitur, ego peccator fragilis & infirmus, sine tuo speciali dono non possum castè & continenter viuere: sed de tuo singulari adiutorio confidens, voueo & promitto tibi & sanctissimæ matri tuæ, atque omnibus sanctis, toto tēpore vitæ meæ castè victurum, & virginitatem seruaturum, quam hucusque tua benignitate in me custodiisti. Atque huius promissionis exequendæ causa paratus sum quascunq; afflictiones & poenas, atque etiam mortē ipsam perpeti. Deindè sancta virgo Dalphina confirmi modo virginitatis votum, quod iam antè secretò fecerat, publicè repetiuit. Ad extremum etiam luordus idem votum nuncupauit. Ijs peractis, Garfenda multum spiritu exhilarata, Laus, inquit, & honor & gloria sit omnipotenti Deo, qui mihi videre præstitit, quod rantoperè optaui. Iam læta moriar, nec quicquam prætereà cupio in hoc mundo: sed suscipe Domine Iesu ancillam tuam, & sancta voluntas tua in me & de me fiat. Domine Iesu Christe, seminator casti consilij, suscipe seminū fructus, quos in Dalphina virgine seminasti. Iussit autē S. Comes Elzearius, nè ipsius & sacræ sponsæ suæ votum cuiquam hominum aperiret. Non diū post S. Garfenda, plena operibus bonis, migravit ad Dominum, sicut optarat. Ad cuius obitum & sepulturam beatus Elzearius cum Dalphina virgine prærens fuit. Apparuit autē illis post mortem in habitu splendido atque elegantissimo, multa gloria illustris, alteri dormienti, alteri vigilantem, eosque de sua beatitudine certiores reddidit, atque spiritali consolatione affecit, quemadmodum expressius habet historia beata Dalphinae. Corpus eius humatum est apud Aptam, in ecclesia fratrum Franciscanorum iuxta tumulum beatorum Comitum Elzearij & Dalphinae, in S. Francisci habitu, cuius tertium Ordinem siue regulam amplexa fuerat, sicut etiam Elzearius & Dalphina.

CAP. XXVII.

Biennio in Prouincia exacto, Elzearius Neapolim redijt, vti iusserat Robertus Rex, atque illic institutus est præceptor Caroli, qui fuit eius Regis primogenitus, & Calabriae Dux. Cernens autē eum moribus leuè atque lasciuum, promptumque ad audientes leues impudicosque sermones, ei seorsum abducto ait: Non decet insignem personam & Regem lasciuos & dissolutos vel audire, vel proferre sermones. Corruptunt enim bonos mores colloquia praua: sed potius sanguis illustrius verbis honestis & bonis atque incorruptis moribus ornandus est. Hæc verò atque id genus alia, ea efficacia dixit, eiusque animo impressit, vt confestim spiritu mansuetudinis & pietatis eius pectus sibi vendicante, non sine multa admiratione Comitum & aliorum nobilium, qui ei semper aderant, breui totus mutatus sit in melius, quibusdam dicentibus, Dominus Dux in alium virum mutatus est: alijs verò asserentibus: Comes Ariani cum Duce locutus est. Atque ex eo tempore non modò à verbis inhonestis & malis moribus abstinuit, sed neque vt quisquam impuros effutiret sermones, ferre sustinuit. Vt autem viderunt nobiles & proceres regni, alijsque inferiores beatus Elzearij in tantam Ducis familiaritatem admittum, cum maiori veneratione profecti sunt. Nam per id tēpus totius regni administrationis erat penès illum Ducem, patre eius Roberro Rege in Prouincia agente. Quibus autē cum Duce vel in eius aula negocium erat, ex ijs plerique veniebant primò ad Elzearij, & cum eo conferebant. Quidam offerebant ei pannum coccineum, plerique multas auri vncias, alij alia non parui precij munera. Sed vir sanctus diuinitus illustratus, sciens munera excæcare oculos accipientium ab omni munere & animu, & manus excussit. Dicentibus verò quibusdam e familia pro laborum compensatione, nullo intercedente pacto, sine vlla culpa aut vitio licere illi dona quædam accipere, vir purus & candidus respondit: Et tamen illa munerum acceptio possit alijs esse offendiculo, atque etiam occasio præter ius fasque ea recipiendi. Mâlim igitur in vniuersum ab omnibus abstinere. Veniens quandoque à Duce & eius aula, in suum cubiculum more suo se recepit, vt sanctam meditatione animum suum in Deum colligeret. Ibi tum huiusmodi verbis utebatur: Tu mihi, Domine Deus, in paradiso debes centum auri vncias, & duos pannos coccineos. Interim casu quodam domina Alasia monialis in illud cubiculum ingrediens, & eum audiens ista dicentem, admirans ait ad eum: Ecquid sibi voluit, mi domine, hæc verba tua? Ille respondit: Hæc munera ego hodiè habere potui, sed pro

pro Christi amore ea contempsi. Secretò etiam dicebat sanctæ sponsæ suæ, complures non rarò in id incubuisse, vt donis & muneribus ipsum corrumpere.

CAP. XXVIII.

Cum autem ad eius aures multorum pauperum querimonie peruenirent, sentiens ille eorum causas & negocia in aula principis negligi, magna commiseratione affectus, accessit fidenter ad Ducem, petijtque ab eo, vt causas pauperum ipsi liceret exequendas suscipere, & eis se in aula aduocatum præbere. Duce libenter assentiente, vir pius magnam sibi curauit crumenam confici, atque in ea non nisi pauperum supplices libellos & querimonias reposituit: cumque iret per plateas vrbis, ad eum pauperes certatim confluebant, ita vt agrè posset cum sua familia in ostium domus suæ præ eorum multitudine ingredi. Audiebat eos suas querelas proponentes, idque accuratè inprimis & sedatè: & cum plerique multa admiserent superuacanea, ipse, vt erat acutus & prudens, in certa capita rem totam conferebat, & pro eis Duci & eius officialibus loquens, causas eorum expediebat. Venerunt tum Neapolim quædam matrona nobiles cum liberis suis & aliqua familiae parte e Sicilia regno, propter bella exiliū ferentes. Quarum vicem beatus ille Comes admodum dolens, earum suscepit curam & patrocinium, effecitque apud Ducem, vt ex eius palatio quòtidie eis victus necessarius præberetur. Curauit etiam, vt haberent pannos, & multas alias res necessarias: neque enim vel illarum, vel aliorum pauperum inopiam sine multa commiseratione videre potuit. Quandoque lotis manibus ad mensam accedenti quidam pauper domum intrans, inopportune se ingressit, sciscitans quid de ipsius supplici libello fecisset. Ille verò perbenignè respòdit: Sustine parumper, & ego priusquam cibum capiam, rem tuam expediam. Surgensque à mensa, iuit ad curiam: reuertensque pauperi satisfecit, atque ita ad mensam pransurus accessit. Quibusdam etiā ob longam moram sese sustentare non valentibus, ipse necessaria præbebat, atque ita manu, lingua, animo eis seruiens, triplex in singulis Deo gratum sacrificium offerebat, memor Christi Saluatoris, in summa paupertate nasci, viuere & mori volentis, qui etiam ait: Quod vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Fama interim per totam urbem volitante, Comitum Ariani factum esse aduocatum pauperum, ille ea causa non desistit, in celo sibi thesauros condens, vbi toto pedore versabatur, atque vbi totum cor eius erat.

CAP. XXIX.

Idem ipse fidelis, verax & catholicus Comes, magno fidei zelo prorsus incensus erat, eius causa non solum quæuis aduersa perpeti, sed etiam mortē ipsam excipere peroptans. Ad eò enim, præsertim in prima & quarta visitatione diuina, radijs fidei illustratus fuit, vt quomodò tunc creator & creaturas, redemptionisque humanae mysterium in spiritu viderat, ita deinceps continenter in animo sentiret. Conferebat aliquando cum sponsa sua in cubiculo de extremis mundi temporibus & malitia Antichristi, & dicente sacra virgine Dalphina, Horreda erit illa persecutio fidelium. Si enim virtutes caelorum mouebuntur, quo pacto homines stabunt? ille respondit: Ecce, Dalphina, si magister Franciscus Maronis, qui in præcipuis Christiani orbis theologis numeratur, estque in fide benè instructus & firmus: itemque frater Iohannes Iuliani confessor noster, illuminata fide & vitæ sanctitate clarus, atque etiā domina Garfenda, cuius sancta vita iam multis per virtutum opera & miracula innotuit: quæ, vt nosti, à tenera ætate nos semper in sanctis operibus & virtutum studio educavit: si, inquam, huiusmodi sentio, venient ad me, dicentque vno animo, fidem nostram falsam esse, nosque hætenus in magno errore vixisse & deceptos esse, Pontificemque & Cardinales velle fidem mutare, idque etiam pariter totus clamaret orbis, equidè non desicerem vlla in parte ab illa fide, quam mihi Deus ostendit, etiamsi ea causa mille mihi mortes oppetenda forent: neque Antichristus ipse, neque eius sectatores me ab vlla eius fidei, quam nunc sancta pro fitetur Ecclesia, articulo abducere poterunt. Quibus verbis Dalphina virgo non minùs in fide confirmata, quam spiritali consolatione affecta fuit. Multa reuerentia illi inerat erga prælatos siue præfectos, & sanctæ Ecclesie sacerdotes, quòd per illos via salutis ad alios deriuetur. Homines spirituales, religiosos, & pios amabat, & cum illis sanctæ charitatis potum hauriebat.

CAP. XXX.

Accidit, vt quandoque in monte Pessulano hæreret. Itaque Dalphina virgo ex castro Podij Michaelis, misit ad eum literas per famulum, cupiens nosse, cur morà illic hæceret. Cui ille sic respondit: Sanus corpore sum & sospes. Quòd si verò videre me cupis,

Suscipit in aula Ducis pauperum patrocinium.

Humanitas mira in exules matronas.

Vide exemplum humanitatis.

Matth. 25.

Magno fidei zelo.

Luc. 21.

Nora firmus in fide licet beatus Comes ille, qui et vniuersæ Romanæ Ecclesie fides.

Nota sancti viri exercitia.

cupis, quare me in vulnere lateris Christi. Illic enim habito, & ibi me poteris invenire, frustra alibi quaesitura. Alio tempore cum Roberto Rege Avinione manens, quodam festo die post sacramentalem confessionem, manè dixit cuidam Missam celebraturo, ut hostiam pro ipso poneret. Interea inchoante sacrificium presbytero, vocatur à Rege. Dicit ergò presbytero, ut differat sacrificium, donec ipse reuertatur: atque ita è sacello exiens, cum Rege vsq; ad Pontificis palatium equitat, quod pro eum inde aberrat. Inde reuersus, descendit ab equo, intrat in sacellum, dicit sacerdoti ut Missam celebraret; atque sub ea admodum pie sacram percipit communionem. Vnde potest ani-

Puritas animi eius.

maduerti, quantoperè fides eius & animi cum Deo coniunctio illum perlustravit, quando toto illo itinere nulla neque visa, neque audita, eius animum distraxerunt. Bonus enim ille spiritus, qui eum incitabat ad diuinam, omnes circa illum vias & aditus ad eò occupabat, ut nil sordidum vel impurum, aut ipsi dissimile & contrarium, vel inuisum & ingratum, in eius animum ingredi pateretur. Reuertebatur quandoque Neapoli in Prouinciam cum sponsa Dalphina & tota familia. Inter nauigandum autem tanta in mari extitit tempestas, ut fracto velo vnà cum malo, inter vndas magno in periculo versarentur. Fit igitur magnus omnium planctus & dolor, quòd nemo iam

Magna eius constantia in presentissimo mortis periculo.

se euasurum speraret. At sanctus vir Domino benè confidens, animo illum pie deprecabatur, & cæteris lachrymantibus, solus nihil extrinsecus mutatus fuit. Cumque nauis non sine magno miraculo portum attingisset, illis Deo gratias agentibus, quosdam è sua familia reprehendit, quòd tam multis suis lachrymis editisque clamoribus, satis indicassent se nimium formidare mortem, parumque diuinæ bonitati confidere. Tum verò sancta virgo Dalphina seorsum interrogauit illum, an non timuisset ipse tanto in discrimine mortem, qui alios sic obiurgaret? Respondit ille: Noveris, Dalphina, iam inde ab eo tempore, quo me Dominus visitauit in loco de Salto, vbi cunquè sim, siue in mari, siue in terra, quo cunq; genere mortis illi visum sit me hinc auferre, me prom-

Mortè nihil reformidat.

pto animo paratum esse: & neque nunc, neque aliàs vnquam, quantunuis magnis verset in periculis, mortem me formidasse: sed cum cerno adesse pericula, cor meum hunc in modum Deo me offerre solere: Domine Deus meus, cui cordium arcana patens, qui omnia nosti, antequàm fiant, si decreuisti nos, vel quosdam ex nobis punire: vertatur, obsecro, ira tua in me peccatorem ingratum, & ignoscas alijs. maior enim honor ad te redit ex quocunq; alio ex ijs, qui hinc adsunt, quam ex me. Hac postquam ego dixi, semper in animo meo maiorem consolationem persentio.

CAP. XXXI.

Eximia eius humilitas.

Rat enim tam submissa eius humilitas, ut sua existimatione coram Deo se vilipendens, ex animo crederet se omnium maximum peccatorem, diuinisque beneficijs nimis ingratum, cum reuera vas esset purissimum, atque omnium virtutum odoribus refertum: ita ut de illo tam sponsa eius Dalphina, quæ eius actus & mores sagaciter explorabat, quam etiam alij, qui præ cæteris ab ineunte ætate vsq; ad obitum eius, magis familiares ei fuerant, atque ex ijs quidam iureiurando affirmarent, nunquam se aduertere potuisse in omni sua vita mortiferum peccatum eum perpetrasse. Illius quoque confessarij, præsertim quibus crebrius confitebarur, & quibus totius vite sue generalem fecerat confessionem, qui erant sanè viri magnæ sanctitatis & perfectionis, idem asserebant, illud addeutes, eum cum magna cordis contritione etiã minima peccata confiteri solere. Tanta enim erat puritas conscientie eius, tamque ingens gratie lumen, ut non pateretur etiam leuibus culpis eum inquinari: cum ille interim, ut diximus, se peccatorem maximum existimaret, altissima humilitate ad id eum impellente.

Rara innocentia.

Honores molesti ei afferunt.

Huic verò tam profundæ humilitatis fundamèto ceteras virtutes securius superstruebat. Honores mundani, licet extrinsecus eos præ se ferret, displicebant ei & molesti ei erant: cumque pro ratione status sui non ita, ut par erat, honor ei haberetur, singulari quadam lætitia afficiebatur. Hac eius eximia humilitas in omnibus actibus illius magnam ei præstabat securitatem, ita ut quocunq; iret, siue ad mortem, siue ad vitam, securo & constanti animo sub diuinæ protectionis fiducia habitaret. Iussus quandoque fuit à Roberto Rege domino suo, cuius erat beneficiarius & subditus, proficisci Romam cum Iohanne fratre eiusdem Regis & armato milite contra Imperatorem, qui Ecclesiasticam libertatem in multis violauerat. Cumque esset Romæ in armis, Germanum quendam partis aduersæ fortem virum, è manibus illum occidere volentium, liberauit. Bello confecto, in quo Imperatoris exercitus succubuit, mox beatus vir intra Urbem tam

Romæ laborat febribus, doletque

acri febre correptus est, ut sibi videretur inter duos lectos igneos totus inflammari. Remi-

Remittens verò belli iam confecti, admodum dolere coepit se illi interfuisse. Cumque in ea cogitatione perseveraret, audiuit corporeis auribus Christum sibi dicentem: Scias Elzeari, in hoc bello, cui armatus adfuisi, expositum te fuisse periculo amittendi gratiam meam. Sed quia eius te poenitet, volo te flagellare. Tum ille inclinavit se, coepitque dicere psalmum quinquagesimum. Ad singulos autem versus Christus cum ter, ut ipse solitus erat, in dorso fortiter cecidit. Deinde somno correptus, febre recedente, perfecte curatus est, & ineffabili animi consolatione perfusus.

CAP. XXXII.

Biennio antè, quam è vita excederet, æs alienum ferè omne quo ditiones eius obstricte fuerant, dissolutum est: dicebatque in conclaui Dalphinæ virginis: Vbi Comitatus & Baroniatus omnibus oneribus absoluti erunt, ego non diù superstes ero, quod quidem etiam reuera ita accidit. Nam postquam debita omnia fuere persoluta, vno tantum anno superuixit. Ijs verò sermonibus Dalphina non mediocriter affligebatur. Accidit deinde, ut Rex Robertus & eius proceres sanctum Comitem in Gallias ablegarent, adiuncto ei honesto & splendido comitatu, ut illinc uxorem acciperet vnicò Regis filio Carolo Calabriae principi, regio sanguine procreata, formaque & moribus conspicua. Ante discessum autem suum, ut virginem Dalphinam consolatione afficeret, dixit ei: Si, Domino permittente, reuersus fuero è Francia, quantum licebit, missa faciam id genus negocia animum distrahentia: degemusque pariter Auosij, ut à terrenis mundi que huius strepitu ac tumultu semoti, vberius spiritalia gustare queamus. Erat enim planè vir desideriorum, existimabatque se nihil hædèus Dei causa fecisse, atque eam ob rem feruenti spiritu ingentia Christi amore facere statuebat. Cum autem negocium ipsi demandatum, in Francia præclarè & fideliter expediuisset, Parisijs graui affectus morbo decubuit: sentiensque mortem impendere, magistro Francisco Maronensi Minorite, conterraneo suo, qui tum erat Parisijs, generalem fecit confessionem cum multis lachrymis. Quotidiè etiam manè apud lectum suum Missæ sacrificium pie audiuit, & crebrò sub illa aduersa valetudine confessus est. Et quanuis tota vita sua & suam & Dalphinæ virginitatem celasset accuratè, at tamen sub vite finem, compellente eum spiritu Dei, ita ad astantes loquebatur: Saluatus est homo malus per mulierem bonam, quam sicut virginem accepi, ita & in hac mortali vita virginem relinquo.

CAP. XXXIII.

Nea egròtatione, que grauissimos eosque perpetuos ei dolores afferebat, quos ille patientissimè spe futurorum tolerabat: spiritus eius iugiter coniunctus cum Deo fuit, volebatque nihilominus etiam bona audire, iubebatque sibi Christi passionem legi: nec lingua etiam à diuinis cessabat laudibus, crebrò repetens illum versum: Dominus opem ferat illi super lectum doloris eius: vniuersum stratum eius versasti in infirmitate eius. Sumpto autem Dominico sacramèto, cum sacro oleo vngeretur, & versum illum diceret, per sanctam Crucem & passionem tuam libera eum Domine: ipse eundem tertio repetiuit, & addidit: Hæc est spes mea, in hac volo mori. Ad extremam iam in agone positus, vultum præ se tulit valdè terribilem, vnde colligi liceret eum in magno versari labore ob quædam illi obiecta: atque sub eiusmodi conflictu exclamauit: Magna est demonum vis, sed eam penitus eneruarunt virtus & merita sacrosanctæ incarnationis & passionis Iesu Christi. & post paululum rursus exclamans, Planè, inquit, vici. Post aliquantum temporis spatium, cum ingenti clamore dixit: Totum me diuino iudicio committo. Atque his dictis, reparatus est vultus eius, & quodam rubore atque splendore, multaque elegantia perfusus: atque ita reddidit spiritum. Nec fuit vel tenuiter mutatus vultus eius, sed permansit serenus & pulcher. Hæc autem omnia vidit quidam nobilis multum petulans & lubricus, adeoque ob sua peccata corde compunctus est, ut nullo pacto ferre sustinès, mox accito ad se fratrem Franciscano, qui illic aderat, in quodam cubiculo cum ingenti pietate & largissimo lachrymarum imbri sua peccata confiteretur. Obijt sanctus Comes, plenus virtutibus & operibus bonis, anno salutis millesimo trecentesimo vicesimo tertio, quinto Calendas Octobris, sue vero ætatis anno vicesimo octauo: estque sepultus in habitu Franciscano, apud Minoritas Parisienses. Eodem autè anno sacrum corpus eius translatum est Apram, atque illic in Franciscanorum æde, ut ipse viuens iusserat, honorificè tumulatum. Vbi magis & quidem crebris coruscant miraculis, ut sublimitas sanctitatis eius, quæ illo in carne mortali degente, non planè innotuerat mundo, per diuinæ potentie miracula

se bello interfuisse.

Emendatur à Domino Christo.

Mittitur à Rege legatus in Franciam.

Parisijs decumbit.

Cogitur à Domino reuelare suam & sponsæ virginitatem.

Psal. 40.

Accipit Eucharistiam & extremam Vnctionem.

Felicissimè migrat ad Dominum.

Trasfertur sacrum corpus eius Apram.

Coruscant miraculis.

è caelo declaretur. Per eius enim uocationem & merita, virtute diuina excitari sunt mortui, cæci illuminati, contracti soluti, & permulti morbidi homines, præter naturæ ordinem, sanitati pristinae miris modis restituti. Denique illo visibiliter apparente & reuelante, regnum Maioricanum, importuno bello perturbatum, absque sanguinis effusione, ut ipse promiserat, mirabiliter est tranquillatum: Præstante Domino nostro Iesu Christo, cui est honor & gloria in secula seculorum, Amen.

VITA SANCTI PATRIS NOSTRI ET CONFESSORIS CHARITONIS,

Authore Simeone Metaphrasæ.

Septembr. 28. Cap. 1

VLTA sunt exempla doctrinae eorum, qui vitam bene, & ut Deo placet, egereunt: ex quibus licet ei, qui velit, seruari quidem Christi præcepta totis viribus, effugere autem offensiones, quas inimicus ponit in via. Oportet enim reuoluerè libros sanctarum scripturarum, & tanquam ex perennibus quibusdam fontibus, virtutum salutare fluentum illinc haurire. Vtrunque enim testamentum, doctorum que diuinitus inspiratorum & exercitatorum scripta, oratione, veluti quadam tabula, ostendit, qui voluit audire, res recte & ex virtute gestas vniuersarumque sancti. Sed licet his plena sint ea, quæ dicta sunt, quoniam tamen sunt plures imbecilli & hebetes, & opus habemus, ut porè rardi auribus, magnis & continuis sonis sermonis, ut sic vix tandem auris accipiat quod resonat, oportere existimari non omnino mandare silentio ea, quæ sunt digna prædicari super domos, de diuino, inquam, & pleno gratijs Charitone. Nam etsi nos sumus graues corde propter ad terrena cordis inclinationem, diligentes vanitatem, & quærentes mendacium, ut dicit diuinus Dauid: veruntamen, sicut quædam petra, densam & asfiduam suscipiens verbi guttam, anima hominis tangitur omnino quodam desiderio, & excitatur ad excelso & forti animo ferendum ea, quæ sancti sustinuerunt ab hostibus, tam qui sub aspectum cadunt, quam qui non cadunt. Hinc ergo incipiam:

Psal. 4.

Cap. 2. Persecutiones Ecclesiarum Dei.

Aureliani crudelitas.

Impiū eius edictum.

2. Tim. 4.

Cap. 3. S. Chariton ducitur ad tribunal.

Fuit, quando veluti quædam vertigo & caligo impietatis effudit tenebras omnibus sanctis Dei ecclesijs, & instar grauissimæ procellæ tumultus persecutorum, mentes conturbauit fidelium, & non leuiter à vnda quædam, eorum insurrectio, non paucos Christianos obruit profundo impietatis. Cum enim Aurelianus, satanæ valde germanus minister, suscepisset sceptrum Imperij Romanorum, primum quidem, etsi ardentissimus esset cultor simulacrorum, Christianos tamē nihil prohibebat verum Deum adorare. Deinde cum id ei suggestissent, qui ab eo colebantur, demones, omnes, qui Christum Deum confitebantur, postquam plurimis & acerbissimis affecerat supplicijs, grauius etiam vita priuabat, aut ense interimens, aut tradens bestijs, aut igni, aut etiam grauissimos eis appendens lapides, & in maris sic profundum trāsmittens. Deinde in vnaquaque ciuitate & regione, quæ eius parebat imperio, in foro impium proponens edictum, horrabatur diligenter exequi ea, quæ iussa fuerant. Licebat ergo videre, perinde ac si agmen luporum in magnum gregem irruisset, veri pastoris quæ huc & illuc dispergi. Quicumque enim illud impium publicè propositum edictum prius legerant, alij quidem fuga sibi consulabant: alij autem prius inclusi penetrabilibus, deinde sub noctem effugiebant: alij verò repente in ipsa domo comprehensi, ducebantur in carcerem: alij autem, cum nec primas quidem sustinuisent in retrogationes, (ò, qui animam perdit, interitum) errori seipsos mancipabant, quod nunc est, sicut Demas, seculum diligentes, & Christum sine periculis abiurantes: alij cum zelo pieratis animas confirmassent, ad iudicem sua sponte accedebant, dicentes se esse paratos ad omnia ferenda tormenta, & sic per vim vita excedere potius, quam à fide in Christum excidere.

Tunc, tunc etiam in ciuitate Iconiensi prouinciæ Lycaoniæ hoc annunciaro edicto, quæ quidem erat patria Charitonis, quoniam mādatis Saluatoris hic vir magnus illuminatus, clarus erat apud omnes, arreptus statim ducitur ad tribunal impij Præsedis. Sed audiamus, cum quanta interrogatus Sanctus loquebatur fiducia. Quid ergo Præsides? Prius interrogauit, quod esset ei nomen, & quæ religio. Postquam autem esse

esse Christianum intellexit, & primas obrinere partes in ciuitate: Quædā cepit, è tu, sententiæ ac decreto repugnans Imperatoris, minime vis sacrificare dijs immortalibus? Quoniam non sunt dii, ò Consularis, vestri dii, respondit generosus Christi martyr, sed mala dæmonia, sicut dicunt diuina eloquia: Omnes dii gentium dæmonia, Dominus autem celos fecit. Et alibi: Dijs, qui celum & terram non fecerunt, pereant. Ipsi ergo vobis, qui non probatis Deum, ut ait Apostolus, habere in agnitione, percedent eos deos existimare duabus de causis, nempe ut ipsi quidem glorificètur hæc appellatione, (Gaudent enim, ut qui sint pleni arrogātia, se tanquam deos honorari) nos autem, quos deceperunt, attrahant in sibi paratum ignem, qui non extinguitur. Præsides dixit: Oporteret quidem indignari, & protinus tibi vltimum inferre supplicium, qui dijs omnipotentibus irā insultaueris: sed quoniam ij sunt placidi, & ad iram non propensi, eos ego quoque in præsentia imitans, suggero, ut facias id, quod tibi conducit. Illud autem est, ut longis relictis orationibus, dijs offeras sacrificium. Sic enim tibi licebit laudem parare ex Imperatore.

1. Tim. 10. Rom. 1. Duabus de causis dæmonibus sibi Deum nomen adscribit.

Si dijs quidem sunt hæc furda & inanima, respondit Christi seruus, non rectè facis, ò Consularis, leuiter ferēs eas, quibus afficimus ipsos, contumelias. Sin autem non sunt dii, sicut reuera non sunt, temerè minaris, & te in casum iniquè geris. Me enim non nocet vllum periculum, neque quicquā persuadebit ex omnibus, Deum quidem relinquere viuentem, scelestos autem & inuidos venerari dæmones. Nam ipse quoque sum discipulus Teclæ, quæ instar luminaris in hac ciuitate Iconiensium resplendet splendore martyrij: & Pauli magni præconis veritatis, qui ipsam quoque instruxit, & adomauit ad certamina propter Christum suscipienda. Et ideo ego quoque cum ipso hodie dico: Quis me separabit à charitate Dei? Tribulatio, an persecutio, an periculum, an gladius, an aliquid aliud ex omnibus? Dixit Præsides: Si non sunt dii, ut dicis, quos pij adorant Imperatores, quomodo nos, qui in ipsos credimus, hinc vitæ habemus occasionem? Erratis, ò Præsides, dicit magnus Chariton, deos esse dicentes ea, quæ fabricatæ fuerunt manus hominum, & quæ carent omni ratione, sensu & sapientia. De quibus dicit etiam diuina nostra scriptura: Os habent, & non loquuntur: Oculos habent, & non vident. Aures habent, & non audiunt: neque enim est spiritus in ore ipsorum. Similes eis sicut, qui faciunt ea, & omnes qui confidunt in eis. An non vera dicit hæc proferens scriptura? Ad moue, si velis, ignem eorum lateribus, aut iube securi frangi eorum tibias, & scies omnino, nisi ipse quoque sis similiter affectus, ea esse nullo sensu prædita, & neque omnino posse moueri, aut loqui.

Cap. 4. s. Tecla Charitonis magistra.

Rom. 8.

Psal. 135.

His ad irā motus iniquus Consularis, iubet sanctum veste nudari, & in quatuor partes extensum, neruis crudeliter verberari. Deinde cum hoc processisset ad effectum, dicit ei Iudex: Sacrificabis ne, ò Chariton, dijs immortalibus, an vis tuo corpori plagas inferri? Non, inquit martyr, eis sacrificabo. Si enim fieri posset, ut millies morerer pro meo Saluatore, lubèter id susciperem prompto & alacri animo, potius quam eius negare diuinitatem, & extialibus dæmonibus offerrem sacrificium. Tandem ergo iussit eum rursus verberari boum neruis, ut qui eum torquebant, viscera propensum tangerent. Cum ergo multas horas mutus mansisset Sanctus, licetoribus in insidendis plagis minime cedentibus, eos cessare iubet scelestus Præsides, non quod cecideret parcendum, (Quomodo enim?) sed ne citius per mortem longiora effugeret supplicia. Atque eum quidem cum, qui ministrabant, sustulissent humeris, (neque enim fieri poterat, ut suis ingrederetur pedibus) & in carcere deposuissent, eum secundæ reseruat examinationi: & ut paucis dicam, (oportet enim rem in pauca conferre) rursus deducitur ad deos colendos more gentium. Et prius blanditijs, deinde etiam honorū promissis, ut sacrificaret simulacris, conabatur callidissimus Præsides eius constantiam dissoluere. Postquam autem & tormentis & blanditijs Christi martyris visus est superior, & ea, quæ is dicebat, sublannare, cum maioribus quam prius affectus fuisset supplicijs, & fuisset eius pectora lampadibus vstulata, ferro vinculus iterum traditur in custodiam.

Cap. 5. Neruis crudeliter caditur.

Egregia vox sancti viri.

Hæc sunt artes satanæ.

Non multum intercessit temporis, & meritis luens pœnas eorum, quæ ausus fuerat in Christianos, Imperator malus è vita excessit humana. Quid deinde cōsequitur? Qui impij Aureliani sceptrum suscepit, eius, qui prius imperauerat, exemplo castigatur: & timens ne fortè eadem faciens aduersus Christianos, fieret etiam obnoxius eisdem supplicijs, iussit persecutionem aduersus Christianos cessare per omnes prouincias. Ne autem sine martyrij diuino hoc viro consummato, multi maximum damnum accipe-

Cap. 6.

S. Chariton dimittitur e custodia.

Capitur a latronibus.

Matth. 21.

Cap. 7.

Omnia aduersa lubenter sustinet propter Deum.

Vide indicium Dei in latrones.

Cap. 8.

Exod. 17.

Sponte soluitur a suis vinculis.

Extruit Chariton sacra Lauram.

Cap. 9.

Nota vitæ severitatē.

acciperent priuati vtilitate, quam erant consecuturi, vita ab eo formati, & verbis citati ad virtutem, à prouidentia, quæ omnia rectè dispensat, prouidetur aliquid vtilitate: tanquam autem iam morte affectus esset, & Christo tantum volens viuere, etiamsi à morte subeunda pro Christo sit relaxatus, illiusque signata in suo corpore circumferens, incipit iter ingredi ad sanctam ciuitatem. Et arctam quidem viam proterius aggreditur: in tentationes autem, quæ scopum impediabant, incidit. Cum enim non procul ab ea abesset, in alios incidit persecutores, qui prioribus nihil omnino cedebant: vel pro ludo ducebant homines interficere, cum vidissent sanctum solum per viam euntem, si quid quidem afferebat viatici, id citò abstulerunt: ponè autem vinculum ambabus manibus, & ferreo collari collo eius iniecerunt, veluti quandam prædam feræ immanes in suam speluncam abduxerunt. Atque olim quidem fuit accusatus populus Iudæorum, quòd sacrum illud templum fecisset speluncam latronum: in presentia autem res contrà se habet. Nam hanc latronum speluncam, videbis ab eo fuisse factam Dei ecclesiam. Quemadmodum autem, deinceps ostendemus.

Illi autem scelerati, cum sanctum reliquissent vinculum in dicta spelunca, huc & illuc, vt eis mos erat, vias obibant publicas, si fortè viatoribus solitum asserre possent exitum. Ille autem primum quidem fudit preces, & Deo egit gratias, molestias lubenter suscipiens propter eam, quæ illinc speratur, remunerationem: deinde etià malignam dæmonem, qui hæc aduersus eum erat machinatus, sic fortissimè alloquitur: Tanquam qui mortis periculum formidarem, his ne me tradidisti parricidis, o scelestè: an prohibiturus, nè ad effectum meum veniat propositum? Si primum quidem, vt qui Deum gratiam bonam habeam custodem, mortem omnino despicio: Sin autem, vt me prohibeas à meo ex Christo viuendi desiderio, nihil omnino efficias, si ipse velit: vult vero omnino, quoniam gaudet vitæ & animæ videns purgationem, vt quæ habeat occasionem, cum sit bonus, bona præbendi ijs, qui sunt studiosi virtutis. Sed cum hæc quidem sic ab eo dicerentur, viperam in vas quoddam proserpens, quod erat vino plenum, impleta est vsque ad satietatem: deinde non secus, atque mali homines, pro beneficio malum reddens, & potum veneno remunerans, recessit. Latrones autè cum donum redissent, vt qui siti laborarent, merum quidem statim hauriunt, & simul moriuntur: & sic mali à malo puniuntur, & pro multis iniuria affectis, diuina iustitia de ijs meritas sumit poenas. Dehinc execrandorum illorum latronum habitaculum, sicut sum pollicitus dicere, fit sanctum Dei templum, quod nunc vocatur Antiqua ecclesia, & sita est propter sanctissimam Lauram, quæ Pharus dicitur, condita ab hoc magno Charitone. Vide autem, hæc quoque quàm pulchram & admirabilem inuenerunt dispensationem. Quid enim sit, & quòd res eius procedunt?

Captus improborum manibus, vt iam antè ostendimus, à via, quæ tendebat Hierosolyma, vtiliter arceatur: instar captiui ducitur in speluncam, aduersus parricidas struit aciem, non ensam, non clypeum, non telum, non aliqua alia inferens, quibus se posset vlcisci: sed sanctis precibus, sicut olim aduersus Amalecitas Moses, etiamsi non extensis manibus (erat enim vinculus) sed quæ easdem haberent vires, & ex quo ardiri possent, veluti quibusdam telis sceleratos ferit veneno viperæ. Deinde quid? Sua sponte soluitur ab ijs, quibus tenebatur, vinculis: fit autem successor pecuniæ, quæ malè collecta fuerat. Ea verò rectè distribuitur, fit quæ ipse diuini præcepti administrat, vt qui partem quidem pauperibus, & ijs, qui in solitudine agebant, patribus distribuerit. Erat autem tunc rari & non valde magno numero: qui ipsi quoque tempore persecutionis, patriæ præferrebant solitudinem, & sparsim versabantur in speluncis arundineti, quod situm est prope mare mortuum. Reliquis autè pecunijs ædificat sacram Lauram, cuius prius meminimus. Præterea autè sanctissimam quoque eius ecclesiam, quam diuinus dedicat Macarius, clauum tenens Dei Ecclesiæ, quæ tunc erat Hierosolymis, qui etiam fuit vnus ex pio catalogo, qui conuenit Niceæ.

Cum in hac ergò spelunca silentium & quietem agere statuisset Chariton, & omnibus per miracula euasisset manifestus, efficit, vt innumerablem multitudo gentiliū & Iudæorum sanctum baptismum accipiat: & non illic consistat, sed etiam vitam eligat monasticam. Non solum autem miraculis, sed etiam vitam multos attrahebat. Erat enim mirandum videre, illum tantum ponere studiū ad vitam ex Christo agentem, & delicias quidem existimare, continentiam: diuitias autem, nihil possidere: huius

humani verò cubationem & in Psalmodijs pernoctationem adeò diligere, vt nihilo melius agi existimaret cum ijs, qui vitæ sunt cupidi, si tota nocte dormiant in mollibus stragulis super lectos eburneos: cilicioque sacros eius premente vibices, magis delectari, quàm ijs, qui sunt mollibus induti vestibus. Spes enim æternæ beatitudinis ei facile persuadebat omnem ferre laborem. Erat clemens, misericors, hospitalis, mansuetus, quiertus, ad quem omnibus facilis patebat aditus, habens sermonem, qui magis iustificabat corda auditorū, quàm vinū. Quamobrè in instar fluij vniverso ad eum confluente populo, & turbæ multitudine quodammodo ciuitatē efficiēte solitudinē, cum vidisset beatus se ex eo, qui hinc oriebatur, tumultu, à sibi grata abduci solitudine, & maxime cum studeret fugere gloriam hominum, (sciebat enim eam magnam vim habere ad confundendū animæ ornatum) de omnibus quidem, suis mandat discipulis, ea quæ statui monastico conueniunt, tempus cibi sumendi statuens, quod quidem est die desinente: & non vesci ad satietatem, sed ventre adhuc postulante cessare: esse autem alimentum panem solum & salē, qui impleat locum condimenti: Potum autem aquam, quæ ipsa quoque modicè & parcè sumatur. Deinde cum de Psalmodia mandasset & oratione, tam diurna, quàm quæ noctū fieret, iubet eos odio habere ocium, vt causam multorum malorum: opus autem tradere manibus, quod sacris Psalmis irrigetur. Si qua verò mala cogitatio, veluti quædam zizania, à cōmuni hoste omnium sata fuerit in terra cordis, ieiunio & assidua orationis ense eam excindere, nè locum occupet ad producendum acerbum fructum voluptatis. Sic enim implentur in illud Christi: Hoc genus dæmoniorum nihil aliud expellet, quàm ieiunium & oratio. Præterea autem docebat non oportere assidue procedere: silentio verò & quiete gaudere vt plurimum, quæ est mater virtutum: & aptè expurgare lemam oculorum animæ. Neque verò prætermisit benignitatis facere mentionem: sed de illa ei quoque studio fuit dicere quæ conueniebant. Dicebat enim, neminem, si fieri posset, oportere vacuis manibus dimittere ex ijs, qui accedunt ad ostium, nè fortè Christum inficientes despiciant, qui suscipit personam pauperum.

Cum sic dixisset, & elegisset vnum ex discipulis, qui & vita præstabat alijs, & aptus erat, vt eius fidei fratrum crederetur præfectura, ei ex sententia aliorum etiam discipulorum committit rectionem. Ipse autem egreditur à Laura, multas quidem lachrymas ex oculis emittentibus monachis, & vt ipse maneret rogantibus, ipso autè nulli cedente, vt qui adspiceret ad id solum, quod est vtile. Si enim, inquit, o filij, hinc migrauero, nemine huc ventitante, & quietem conturbante, benè erit virisque. Facilius enim & ego vester pater spiritu, & vos, quos in Christo genui per Euangelium, veluti in quibusdam aluearium cellis tranquillè habitantes, instar apum mel virtutis producemus. Cum omnes ergò sancto impertijisset osculo, benedixissetque, & Christo commendasset, iter est ingressus. Et cum peregisset iter vnus dici, accedit ad aliam speluncam, quæ sita quidem erat ad partes Hierichuntinas: erat autè deserta, & erat apertissima ad silentium præbendum & quietem. Cum longum autè tempus illic esset versatus, & quæ se offerebant, herbis vteretur ad alimentum, Deo soli, vt erat ei gratum, vivebat perpetuò. Sic autem eum rursus Deus aperit, & denuò manifestū reddidit eum, qui erat absconditus. Manifestum autem reddit per ea, quæ faciebat, miracula. Morbi enim per ipsum expellebantur, corporumque, simul vitia & animarum. Harum autem magis, quoniam ea sæpè corporis vitia conciliant. Cum multi ergò ab ipso consecuti essent curationem, & stauissent vitam illius imitari, hic quoque ædificat alterum virtutum habitaculum, quod Elpidius quidem postea amplificauit, vir præclarus rectè factis in exercitatione. Ducem autem eum appellabant, quòd tanquam Dux quidam sacrae illi Lauræ præfesset, & arceret impetus, qui in eam fiebant, quos quidem Hebræi inferebant, qui habitabant Noëron prædium, quod sic vocabatur, magnum inuidiæ foetum parturientes.

Quoniam ergò hic quoque, multis accedentibus, interrumpēbatur ei quies ac silentium, cum istis quoque monachis dedisset cōstitutiones, & præcepisset quomodo oporteat viuere eos, qui curam gerūt anime, & eum designasset, qui esset præfuturus, hinc rursus recedit, & accedit ad aliam partē solitudinis, quæ quatuordecim stadijs paulò plus aut minus distat à regione Thecoorum. Sic enim Saluator mūdi eum mutare facit habitationes. Quid sibi volens, & quo vrens consilio? Illum quidem reddens cognitum & clarum omnibus: eos autem, qui ad ipsum ventitabant, (erant verò ex ijs complures gentiles) partim quidè inducens ad expurgandas baptismi animas, partim

Multi ad eum confluunt cōuersionis ergò.

Victus monachorum ab eo præscribitur.

Matth. 17. Quiertus & silentij cōmendatio.

Cap. 10.

Cōmigrat aliò.

1. Cor. 4.

Herbis vicitur sanctus senex.

Animarum vitia plerumque corporales morbos generant.

Cap. 11.

Monasticæ cōstitutiones, ab eo cōscribuntur. Rursus aliò cōmigrat.

partim autem ad monachismum per illum deducens. Cùm autem rursus multi fratres congregarentur, qui mundi quidem, vt ita dixerim, immunditiæ renunciabant, (Audiuerant enim diuinum hoc & sacrum verbum: Bonum homini, quando tulit iugum à iuuentute sua, & federit seorsùm) processit ad opus, quod erat ex eorum sententia. Propterea aliã quoquẽ illic edificat Lauram admirabilis hic Chariton: quam nonnulli quidem lingua Syra Sucam nominant, alij autem voce Græca veterem Lauram appellant.

Thren. 3. Aliã Laurã condit.

Cap. 12. Sed nobis paulatim procedens venit oratio ad id, quod est vltimum quidem ordinis, primum autem virtute, & miraculi magnitudine. Nam cùm curam gereret quietis & silentij, vt nullius alterius rei magis, non ignorans quantum posset conferre ad virtutem, cùm rescuisset esse quandam speluncam in præcipiti quidem & prærupto monte sitam, sed non longè distantem ab hac sacra Laura, quæ vsque in hodiernum diem appellatur Cremastos, id est, pensilis, (non enim potest quis ad ipsam accedere, nisi scalis) eam habitat vir ille egregius. Cùm autem multum temporis præterisset, & partim quidem senio, partim autem longis laboribus exercitationis, ei remissum esset corpus: & neque sibi posset ministrare & aquam afferre, ipse nolens alij rursus hoc mandare ministerium, quid facit? Deum rogat, qui, quæ fieri non possunt, facere potest vt fiant: & petra rursus, non virga percussa, sed prece, aquam emittit, non inobedienti contumaciq; populo & iniquo, sed valdè obediendi, & cedenti Deilegibus. Ex vno enim antri latere protinus scaturijt aqua frigidissima & limpissima, quæ manet vsque in hodiernum diem, non solum sitim sedans, sed quæ est etiam perfectum testimonium necessitudinis, quam cum Deo habebat Chariton.

Cap. 13. Quid amplius? Cùm suum à corpore excessum, vel potius ad Deum accessum, (sic enim magis conuenit dicere) ex diuina reuelatione in foribus adesse cognouisset, omnes quidem dictorum trium monasteriorum pastores simul & greges ad se accersit, & simul cum his omnibus venit ad sacram Lauram, Pharum dictam, vbi primum distillauit sudores certaminum exercitationis. Tanquam autem quandam hereditatem sacrosanctam eis relinquens præcepta, quæ non pecunias & momentaneas opes conciliabant, sed ea, quæ ipse amabat, bona ijs, qui similia diligunt, nunquam intritura, sic loqui incipit: Ego quidem, ô filij, iam ad Deum contendo, & venit tempus meæ resolutionis. Oportet ergo vos vestrarum animarum curam gerere, dum est tempus, scientes post mortem nullas esse vires pœnitentiæ, sed illic quidem esse tempus remunerationum, hic autem laborum & certaminum: & præsentium quidem, seu sit aliquid iucundum, & quod delectat oculos, aut guttur, id citò fluere & redigi ad nihilum: seu molestum & laboriosum, id quoquẽ habere, qui resoluitur, & est ad tempus, dolorem: futurorum autem, & quod delectat, esse æternum: & quod molestia afficit, semper permanere. Atque primum quidem sit vobis recta & firma fides, nullo labascens periculo: deinde vita quoquẽ sit pura, aut expurgetur. Et ante omnia vobis sit cura corporis sanctificatio, vt in templa impolluta ad vos cedat & inhabitet, qui est purus, & sanctificatione sua & bono odore animam impleat. Res enim mala, est ira, & si quid aliud lædere potest fratrum amorem. A vobis autem omnino retineatur ac foueatur pax & mansuetudo. Quod si inter vos aliquando contigerit offensio, nè Sol occidat vobis, à luce ad eò remotis ex odio. Sed renocandum est, quam diligentissimè fieri poterit, bonum charitatis, vt potè quòd sine eo non liceat videre Solem, qui percipitur intelligentia. Si mala autem cogitatio in vestris sara sit animis, curæ vobis sit eam citò expellere. Sic enim facilius eam eijcietis. Quo enim magis ea sinitur permanere, eo plus exhibebit negocij, & erit expugnatum difficilior ei, qui aduersus illam voluerit decerrare. Sint autè vobis arma ad bellum, ieiunium, oratio, lachrymæ, memoria mortis & gehennæ, & quod est omnium valdè diffimum, & inimicis maximè terribile, beata humilitas: cautioq; ne vnquam vos prauæ occupent cogitationes: ac observatio sensuum, & præ cæteris, oculorum & aurium. Hinc enim est illis aduersus nos ingressus, & mors, quæ ad nos ingreditur per fenestras.

Ierem. 9. Cap. 14. Veræ diuinitat. 1. Tim. 6.

Possessionem omnium preciosissimam nòni nil possidere, & hæ sunt veræ diuinitate. Dimittitur autem diuinum vsu corpori necessariam: Habentes, dicens, alimenta & quibus tegamur, his contenti sumus. Res est grauis, elatè de se sentire: neque est aliud, quod magis possit euertere. Id autem solet vltimum confectum qui opes rectè factorum: & tunc timendum est earum naufragium. Sed fiat dexteram porri-

porrigens nobis rursus diuinus Apostolus, & verbo ijs, qui habent aures, magnam præbens securitatem. Qui enim videtur stare, inquit, videat nè cadat. Fratrem iudicare, cauendum est pro viribus. Hic est enim foetus animæ, more Pharisaico alios despicientis, & eius, qui per aliorum condemnationem se vult iustificare. Sed tu, eo dimisso, si iudicandi tenearis desiderio, cùm te proximè habeas, nè cesses te quotidie iudicare & examinare, & quamoptimè corrigere. Ad perulatiã ac contumeliam propensa res est venter, qui curatur, qui curantem miserè remuneratur. Laboribus autem flectitur, & ieiunio domatur, & vt audax equus, ab immodestis arcetur saltationibus. Non est à vobis obliuioni mandanda hospitalitas. Hospitio autem excipientes, pedes quoquẽ humiliter lauate: hoc est enim Christi præceptum: & quod ipse primus fecit, nos iussit facere similiter. Ped id enim non solum geritur cura proximi, sed potest etiam curari grauis animæ morbus, nempe nimia de se persuasio. Atque multas quidem etiam alias peccati sordium expiationes inuenit creator & Saluator nostrarum animarum, vt potè lachrymas, gemitus, cordis contritionem, ieiunium, precationem, humi cubationem, & si quod est aliud medicamentum benignæ pœnitentiæ. Sed difficilia sunt hæc & laboriosa, etiamsi multam præbeant vtilitatem. Vnum autem noui, quod est admodum quidem expers laboris, ad purgandas autem animæ sordes est validissimum. Quid hoc est? Ijs qui delinquant, peccata dimittere. Quod quidem non est solum Deo gratum, & nostrorum malorum ab eo exorat solutionem, sed etiam supplicio sæpè vehementius attingit eum, qui peccauit, & pro libero facit seruum ei, qui ignouit: quomodò etiam videtur, externis dicentibus: Est venia supplicio potentior.

1. Cor. 10. Fratres non sunt temerè iudicandi.

Iohan. 13. Delinquentibus peccata dimitte, quantum sit vultus.

Cùm hæc & multa alia eiusmodi dixisset discipulis, & precatus esset salutem animæ, & eis benedixisset, nullum autem accepisset morbi sensum, neque partium corporis vllum sensisset dolorem, in quodam lecto accumbens, remisit quidem pedes, emisit autem beatam quoquẽ animam, latantibus latentibus eam tradens Angelis: manibusq; sanctis, vt par erat, mandatus sepulturæ, transit ad vitam, quæ nunquam desinit. Quo in loco aufugit dolor, molestia & gemitus. Quo in loco facie ad faciem ijs, qui sunt mundo corde, cernitur diuina Trinitas. Quo in loco est lachryma & exultatio ineffabilis. Quo in loco est consolatio & requies ijs, qui in pulchra sindauerunt vinea, & ingressi sunt laboriosum & asperum iter virtutis. Sed talem quidem habuit vitam exitum Chariton, non qui ante mortem nihil præcisiuisset, aut prædixisset, sicut prius diximus: sed de ea, & de tempestate, quæ erat vexatura Ecclesiæ, accuratissimè significasset.

Cap. 17. Suauiter expirat, non manu.

Prædixit tempestatem Ecclesiæ S. Chariton.

Quæcunque, ergo ô dilecti, ex illius factis & miraculis, tempus & obliuionem poterunt effugere, ea studiosis vestris auribus tradidimus. Neque enim interuallum modicum inter Aureliani Imperium, & hoc tempus intercedit. Nos enim à nullo scriptis quicquam mandatum accepimus ex hoc, quòd eo tempore essent pauci non solum monachi, sed etiam omnino Christiani, & qui essent signati luce cognitionis: ij autem, qui erant, agirabantur quotidianis persecutionibus. Illa autem sunt, quorum hic fecimus mentionem, quæ viri pij & veritatis amatores, filius à patre accipiens, corporali, inquam, & spiritali, conseruauerunt ad nostra vsque tempora: Ad gloriam patris, & filij, & spiritus sancti, vnius & eiusdem essentia Diuinitatis: Quam decet omnis gloria, honor, & adoratio nunc, & in secula seculorum, Amen.

VITA S. LIOBÆ VIRGINIS ET ABBATISSÆ,
SAE, IVSSV RABANI ABBATIS A RVDOLPHO
eius discipulo doctè & grauitè conscripta.

PROLOGVS AVTHORIS.

SCRIPTVRS vitam beatæ & venerabilis Liobæ virginis, sponsum illius Christum Dominum, Deum & Saluatorem nostrum, inuoco: vt qui ei contra aduersarias potestates virtutem & victoriam tribuit, mihi quoquẽ ad narranda meritorum eius præconia sermonem largiatur. Ego enim gesta illius omnia non didici: sed pauca quædam à viris venerabilibus ad meam notitiam peruenerunt, qui quatuor discipularum eius, Agathæ videlicet & Teclæ, Na-

Mago presbyter & monachus quæ scripserit de S. Lioba.

næ & Eoliba, fidei narratione comperta, singuli pro captu ingenij sui, sicut sibi tradita sunt, literis mandare, & ad exemplum posteris relinquere studuerunt. Ex quibus vir religiosus Mago presbyter & monachus, qui ante quinquennium defunctus est, prædictis foeminis admodum familiaris extitit, & crebro ad eas veniens, sermone de utilitate animæ cum illis habere consueverat. Hic itaq; nonnulla gestorum illius memorabilium ab eis agnoscens, breuiter quidem annotare curauit, sed nimis obscura reliquit: quia dum succinctæ breuitati studuit, in nonnullis locis ita dubia reddidit, ut quauis cognoscendi præferrent imaginem, non referrent tamen intelligendi vigorem. Quod nimirum idem contigisse opinor, quia rerum cognoscendarum audis, ne audita memoriâ fugerent, primum ea strictim literis mandauit, ut postmodum ordinata per oculi libelli serie, plenior in eis legentibus viam intelligentiæ efficeret: & inde factum esse, ut confusa omnia & sparsim in schedulis annotata reliquerit, quia in sperata morte præuentus, ad ordinanda illa, prolixioris vitæ spatium non habuerat. Quapropter ego non mea presumptione, sed imperio venerandi patris ac præceptoris mei Rabani Abbatis prouocatus, cuncta, quæ ab illis breuiter scripta & in schedulis sparsim memoraueram, in vnum colligere studui: & tam ex eis, quæ ibi annotata reperi, quam quæ ex aliorum relatione didici, ordinato breuiter libelli textu, rerum gestarum seriem scire volentibus pandere curavi. Sunt enim plerique adhuc in corpore manentes viri religiosi, qui non solum eadem ipsa, quæ ab alijs scripta commemoraueram, vno sermone, sicut à maioribus audierant, referunt: verum etiam nonnulla alia memoratu digna adijcere solent, quæ supradictis annotationibus copulare, & huic opusculo inferere congruum iudicauit: ut non tam incepta aliorum ordinanda atque complenda suscepisse, quam propria quodammodo scripta condidisse videar. Porro de fide dictorum nemini fidelium arbitror esse ambigendum, quando ea & probitas referentium commendat personarum, & virtutes miraculorum, quæ diuinitus ad opera eius mortua frequenter fieri solent, vera esse liquidum manifestant. Sed priusquam ad narranda vitæ morumque eius insignia veniam, non absurdum videtur, si de magistra illius & spiritali matre, quæ eam in Christo genuerat, & cælestis vitæ studijs imbuerat, ex multis referam pauca, quæ didici: quatenus lector, agnitis tantæ foemine virtutibus, eo facilius discipulæ gestis fidem accommodet, quo eam à tam nobili magisterio disciplinæ spiritalis primordia sumpsisse cognouerit.

Rabanus Abbas.

Fides huius historiz.

Terra Abbatissa S. Liobæ magistra

VITAE HISTORIA.

28. Septemb. Cap. 1.

IN Britannia insula, quam natio Anglorum inhabitat, locus quidam antiquo gentis illius vocabulo Vinbrunno vocatur: quod Latine interpretatum, Vini fons dici potest. Qui propter nimiam claritatem & saporem eximium, quo ceteris terræ illius aquis præstare videbatur, hoc nomen accepit. In quo duo monasteria antiquitus à Regibus gentis illius constructa sunt, muris altis & firmis circumdata, & omni sufficientia sumptuum rationabili dispositione procurata: vnum scilicet clericorum, & alterum foeminarum. Quorū ab initio foundationis suæ vtrunque ea lege disciplinæ ordinatum est, ut neutrum eorum dispar sexus ingrederetur. Nunquam enim virorum congregationem foemina, aut virginum contubernia quisquam virorū intrare permittebatur: exceptis solummodo presbyteris, qui in ecclesiis earum ad agenda Missarum officia tantum ingredi solebant, & consummata solenniter oratione, statim ad sua redire. Foeminarum verò quæcunq; seculo renunciatis, earum collegio sociari voluerat, nunquam exitura intrabat, nisi causa rationabilis vel magnæ cuiuslibet vtilitatis existens, eam cum consilio emitteret. Porro ipsa congregationis mater, quando aliquid exteriorum pro vtilitate monasterij ordinare vel mandare necessè erat, per fenestram loquebatur, & inde cernebat, quæcunq; ordinanda aut mandanda vtilitatis ratio exigebat.

for. decernebat, Cap. 2. Terra, soror Regis, insignis Abbatissa.

Huic ergo loco post nonnullas Abbatissas & spirituales matres, prælata est virgo religiosa; nomine Terra, genere quidem secundum seculi dignitatem nobilis, (soror quippè Regis erat) morum autem probitate & sanctarum spectamine virtutum, multo nobilior: quæ vtrunque monasterium magna discretionis arte regebat. Omnia enim

enim bona & sancta exemplis magis, quam verbis ostendebat, & quæcunq; salutis animarum docuerat esse contraria, in suis actibus non agenda monstrauit. Rigorem etiam disciplinæ, qua locus ille præ cæteris semper viguit, tanta sollicitudine tenuit, ut nunquam foeminarum manebat, aded immunes à virorum voluit esse consortio, ut non ipsa indefinenter manebat, aded immunes à virorum voluit esse consortio, ut non tantum laicis aut Clericis, verum etiam ipsis quoque Episcopis, in congregationem earum negaret ingressum. Huius plurima feruntur virtutum insignia, quæ veneranda virgo Lioba discipula eius, memoriter & iucundè referre solebat: de quibus duotantum, ut ex ijs cætera conijci valeant, commemorare curavi.

Nota qd non fuerit quædam virorū ingredi cœnobium.

Erat in illo virginum monasterio sanctimonialis quædam, propter disciplinæ studium & arctioris vitæ obseruantiam, qua cæteras præire videbatur, sæpè Præposita ordinata, frequenter autem Decana ex more constituta. Hæc dum nimis incautè atque indifferetè disciplinam exerceret in subditis, omnium serè, & maximè iuuenum, in se odia concitauit. Quarum illa tristitia & concinnata aduersum se maledicta, quæ mansuetudine interdum lenire potuit, contumaci corde despexit, & usque ad eò contra eas rigida perseueravit, ut nec in ultimo vitæ suæ tempore commotionem cordis earum vlla satisfactione amouere curaret. Defuncta est ergo in hac pertinacia, & sepultura tradita, tumulusque super sepulcrum eius, congesto terræ aggere, conpositus est. Nec tamen conqueuit animus iuuenum, odientium eam, quin statim ut aspicerent locum, in quo sepulta est, maledicerent crudelitati eius: immò ascendentes tumulum, & quasi funestum cadaver conculcantes, in solatium doloris sui, amarissimis insultationibus mortuæ exprobrarent.

Cap. 3. Taxatur immo dicat seueritas cuiusdam sanctimonialis.

Quod cum mater congregationis venerabilis Tetta comperisset, temerariam iuuenularum presumptionem correptionis vigore compefcens, perrexit ad tumulum, & mirum in modum conspexit terram, quæ desuper congesta erat, subsedisse, & vique ad semipedis spatium infra summitatem sepulcri descendisse. Quo viso, vehementer expauit. Intellexit enim ex defectu terræ, pœnam sepulcræ: & seueritatem iudicij Dei perpendit ex detrimento sepulcri. Conuocatis ergo omnibus in vnum sororibus, cepit eas increpare propter crudelitatem illarum & duritiam cordis: quòd ob factam sibi iniuriam essent implacabiles, & propter momentaneam disciplinæ amaritudinem, perpetes haberent discordias: & cum sit Christianæ perfectionis, pacificum esse etiam cum pacis inimicis, illæ contrariò non solum inimicos non diligerent, sed etiam sororem, quam viuentem contra præceptum Domini odissent, studio impietatis mortuam execrarentur. Admonuit autem eas deceterò ab inimicis abstinere, iniurias amplecti, faciles esse ad indulgentiam, & sicut sibi vellent de bita à Domino dimitti, ita inuicem offensiones ex corde relaxarent. Post hæc verba pro defuncta sorore eas obsecrauit, ut quicquid ante mortem in quanlibet earū peccatè videbatur, ex animo remittentes, secum pariter orationi incumberent, & pro absolutione illius diuinam clementiam inuocarent. Cumque omnes vnanimiter exhortationibus eius annuissent, indixit eis triduanum ieiunium, monens vnamquamque psalmodijs & vigilijs ac precibus sanctis pro ea studiosius insistere. Die autem tertia, expleto ieiunio, cum omni congregatione virginum basilicam intrauit, & illis litanias facientibus, & nomen Saluatoris inuocantibus, ipsa cum lachrymis ante altare, pro anima defunctæ sororis rogatura, prosternitur. Cumque in oratione persistere, fossa sepulcri, quæ prius penè vacua videbatur, humo crescente, paulatim cooperiret: ita ut vno eodemque momento & ipsa ab oratione resurgeret, & terra sepulcrum complanaret. Qua de re manifestè ostenditur, quòd cum monumentum visibiliter ad priorem statum redijt, per orationes sanctæ virginis, defunctæ animam virtus diuina inuisibiliter absoluit.

Cap. 4.

Nota de sepulcro eius & pœna iudicij.

Discant hoc exēplo prælati, eum mite rare suum gregem regere.

Nota rememorabili, & qd profuerit de iustis precibus viuorum.

Alio quoque tempore contigit, ut soror, cui oratorij cura commissâ erat, cum post Completorium cubitum itura, fores ecclesiæ obseraret, clauis vniuersas ipsa nocte nesciens perderet. Erant enim pro diuersitate rerū, in thesauris ecclesiæ repositarum perplures: & aliæ quidè argenteæ, aliæ autem æræ vel ferreæ, ligatura fabrefacta sibi nec connexæ. Cum autem ad nocturnas vigilias signum pulsatura surrexisset, & claues ad pandendas ecclesiæ ianuas non reperisset, accenso lumine, loca omnia, quæ semper inueniendi pollicebantur, diligenti inuestigatione lustrauit: & quasi semel quæsitè non sufficeret, rursus eadem geminata inquisitione repetiuit. Cumque hoc sepius faceret, & nihil inquirendo proficeret, ad Abbatissam, quæ sororibus adhuc

Cap. 5.

Nocturnæ vigiliarum monachorum.

quiescentibus, more solito vigilijs insistens, nocturnæ orationis tempora præueniebat, perrexit, & tremens ac pauore perculsa, ad pedes eius prouoluta est, eique culpam negligentiae suæ humili satisfactione patefecit. Quod cum illa audisset, statim intellexit diaboli insidiantis hanc esse machinationem: & conuocatis sororibus, nocturnas vigilijs ac matutinorum solennia in alia eade complcuit. Quibus peractis, protinus se vnâ cum eis in orationem dedit, & antiqui hostis malitiam virtute sanctorum precum sine mora derexit. Orantibus enim illis ante fores oratorij, vulpecula eximprovisò mortua apparuit, in cuius ore claues, quas perditas dolebant, vniuersæ repertæ sunt. Tunc venerabilis mater, sumptis clauibus, iussit aperire ianuas, & cum vniuersis sanctimonialibus, quæ tum ferè quingentæ aderant, ecclesiam intrans, omnipotenti Deo in hymnis & laudibus gratias reddidit: qui famulas suas in se confidentes, misericorditer exaudivisset, & malignum hostem digna confusione deiecisset. Ille enim, qui dixit: Ponam sedem meam ad Aquilonem, & ero similis altissimo: per tumorem superbiæ suæ bestijs assimilatus est: & qui subijci Deo per humilitatem noluit, per humiles ancillarum Dei orationes, in vulpecula detectus & confusus apparuit.

500. moniales in vno monasterio

Esa. 14.

Cap. 6.

S. Liobæ parentes.

klockum, id est, Campana.

1. Reg. 1.

1. Cor. 13. Germanicè, dilecta Latine.

Cap. 7. Eius sanctissima in monasterio educatio.

1. Thef. 5.

2. Thef. 3.

for. sororibus

Cap. 8. Visio eius.

Hæc de venerabili matre Tetta, eiusq; virtutibus dicta sufficiant: nunc ad explicanda eius spiritalis filie Liobæ gesta, secundum propositum stylus vertatur. Igitur parentes eius natione Angli, genere quidem nobiles erant, & studiosi ambo in religione & obseruantia mandatorum Dei. Pater eius, Dimo: mater verò, Ebba vocabatur. Sed cum essent steriles & infœcundi, absque liberis diu manserunt. Cum autem pertransissent dies plurimi, & eis iam senibus atque ætate pronecis spes generandæ prolis abesset, mater eius per somnium vidit, se quasi signum ecclesiæ, quod vulgò klockum vocant, in sinu suo habere, idque immissa manu tinniens extrahere. Experrecta itaque, nutricem suam iam vetulam vocauit, & ei somniũ, quod viderat, reuelauit. Cui illa prophetico spiritu: Adhuc, inquit, ex vtero tuo videbimus filiã, quam vt Domino iam nunc voueas oportet: & sicut Anna Samuel omnibus diebus suis in templo Dei seruiturum obtulit, ita hanc ab infantia sacris literis eruditam, in sancta virginitate, quandiu vixerit, illi seruire concedas. Quod cum vouisset mulier, post non multos dies concepit & genuit filiam, quam vocauit Truthgebam, cognomento Liebam vel Liobam, eò quòd esset dilecta. Hoc enim Latine, cognominis huius interpretatio sonat. Adultam itaque Deo consecrauit, & supradictæ matri Tetta diuinis studijs imbuendam tradidit. Nutricem verò suam pro eo quòd tanta sibi gaudia futura prædixerat, libertatis præmio remunerauit.

Creuit ergò puella, & tanta Abbatissæ cunctarumque sororum cura erudiebatur, vt nihil aliud præter monasterium & cælestis disciplinæ studia cognosceret. Non enim iocis delectabatur ineptis, nec iungi passâ est inanibus iuencularum fabulis: sed Christi desiderio flagrans, ad legendum vel audiendum verbum Dei animum semper habebat intentum: & audita vel lecta memoriæ commendans, vtilitatem præceptorum vita & institutione seruabat. Cibi autem & potûs ita temperauit vsum, vt contemptis delicijs & escæ lautioris illecebris, his tantum, quæ dabantur, contenta, nihil amplius requireret. Orabat assidue, sciens scriptum in Apostolo, sine intermissione fidelibus orandum esse. Quando non legebat, operabatur manibus ea, quæ sibi iniuncta erant. Didicit enim scriptum, quòd qui non operatur, nec manducet. Lectioni tamen atque auditioni sanctarum scripturarum magis, quam labori manuum operam impendit: summoperè studens, nè lecta vel audita, ex eius animo laberentur: sed præcepta Domini custodiens, memoriam eorum in executione operum semper habere consuevit. Sicque vitam suam instituens, ab omnibus prioribus purò diligebatur affectu, & ab omnibus discens, omnibusque obediens, proprias singularum gratias imitando captabat. Huius continentiam, illius iucunditatem sectabatur: Istius lenitatem, illius patientiam, alterius autem mansuetudinem mirabatur. Hanc vigilantem, illam verò legentem studuit emulari. Charitati præcipuè operam dabat, sine qua reliquas virtutes nihil esse sciebat.

Cum his & alijs huiusmodi virtutum studijs per singulos dies animum ad cælestia roboraret, quadam nocte per somnium vidit quasi purpureum filum de ore suo descendere. Quod apprehensum manu cum extrahere conaretur, prolixius coepit extendi: & velut ex interioribus viscerum procederet, paulatim crescebat in maius, & augmenta suâ capiebat. Cum autem exuberante materia, colligendo manũ impleret, &

filum

filum nihilominus ex ore dependeret, * globum ex eo rotundo schemate voluendo formauit. In cuius confectioe cum nimis laboriosè desudaret, præ angustia somno soluta est: coepitque intrâ se tacitè cogitare, cupiens somnij cognoscere discrecionem. Intellexit enim sibi non sine causa visionem apparuisse, sed aliquid ei latentis ineffe mysterij. Erat ergò in eodem monasterio soror quædam maturæ ætatis, quæ ex euentu rerum, quas sæpè prædixerat, prophetiæ spiritum habere noscebat. Cui illa quidem somnium de sua persona referre noluit, sed vni ex discipulabus suis, totum per ordinem, sicut viderat, reuelauit, præcipiens, vt iret ad eam, & exposito, quasi sibi apparuisset, somnio, precaretur: vt quicquid in eo intelligeret, suo manifestaret eloquio. Perrexit itaque puella, & fecit sicut à magistra fuerat instructa. Cumque omnem somnij tenorem quasi ex propria persona exposuisset, soror illa futurorum præscia, cum indignatione respondit: Vera quidem visio est, & bona futura portendens: tu autem cur tibi talia apparuisse mentiris? Hæc enim non tibi conueniunt, sed electæ Dei & dilectæ: Liobam scilicet virginem, cognominis suauitate significans. Illi, inquit, hæc ostensa sunt, cui merito sanctitatis & sapientiæ talia congruunt: quoniam multis profutura est tam verbo prædicationis, quam bonæ operationis exemplo. Filium enim, quod per os eius ex visceribus prodijt, doctrina sapientiæ est, vocis ministerio ex illius corde procedens. Quòd autem manum impleuit, hoc significat, quia omnia, quæ ore docuerit, operibus exæquabit. Porro * globus, qui voluendo conficitur, & rotunditate suâ volubilis est, mysterium exprimit verbi diuini, quod per os actusque prædicantium voluitur, & nunc per actiuam vitam in imis vertatur, nunc per contemplatiuam in sublimia erigitur: nunc se per compassionem proximi humiliat, nunc per dilectionem Dei exalrat. His quidem indicijs Deus magistræ tuam verbo & exemplo multis profuturam ostendit: effectus autem procul ab hoc loco in alijs nationibus erit, quòd eam proficisci oportet. Hanc igitur interpretationem somnij veram fuisse, rerum probauit euentus.

globum fecio legedum.

Quædam moralis spiritu prophetiæ claret.

Visiois eius interpretatio. globus

Igitur eo tempore, quo cælestis vitæ studijs beata virgo Lioba in monasterio floruerat, sanctus martyr Bonifacius à Gregorio, Romanæ sedis antistite, qui Constantino in pontificatu successit, Episcopus ordinatur, & ad prædicandum verbum Dei Germaniæ populis mittitur. Vbi cum messem quidem multam, & pronos ad fidem populos reperisset, operarios autè, qui sibi collaborarent in agro Dominico, paucos haberet: in terram Anglorũ, vnde ipse ex parentibus ortus erat, legatos & epistolas misit, atque ex diuerso Clericorum ordine nonnullos accersuit doctos lege diuina, & ad prædicationem verbi, vitæ merito morumque probitate idoneos: quorum adminiculo iniunctam sibi legationem non segniter administruuit. Magnam enim Germaniæ partem doctrina salutari virtutumque miraculis Christo acquisiuit. Nam cum quotidie populorum frequentia fidei sacramentis imbueretur, diuinus sermo non solum in ecclesijs, verum etiam per pagos & castella diffundebatur intantum, vt & fideles catholici assiduis exhortationibus firmarentur, & deprauati viam correctionis agnoscerent, & pagani fide instructi, certatim ad gratiam baptismatis conuolarent.

Cap. 9. S. Bonifacius Christi Germaniæ prædicat. Eius vita habetur 5. Iu. 1. 1. 1.

Multos conuertit.

Videns itaque vir beatissimus Ecclesiam Dei crescere, & certantibus studijs ad vota perfectionis accendi, duplicem viam ad profectum religionis instituens, monasteria construere coepit, vt ad fidem catholicam populi non tam Ecclesiastica gratia, quam monachorum ac virginum congregationibus, raperentur. Volens ergò vtriusque professionis ordinem regulariter obseruari, idoneum vtrique magisterium studuit adipisci: misitque in Cassinum montem Sturmi discipulum suum, vitæ genere & moribus nobilem, vt in monasterio, quod beatus pater Benedictus instituit, disciplinam regularem, & vitam moresque monasticos agnosceret: pastorque futurus, discipulus fieret: atque in sua subiectione disceret, quomodo alijs præesse debuisset. Similiter & in patriam cum epistolis legatos direxit ad Tertam Abbatissam, cuius in præcedentibus mentio facta est: deprecans, vt ad solatium suæ peregrinationis, atque ad auxilium legationis sibi iniunctæ, transmitteret ei Liobam virginem, quam fama sanctitatis & doctrina virtutum, tunc per longinqua terrarum spatia diuulgârat, & laude celebri multorum ora repleuerat. Eius itaque abscessum mater congregationis molestissimè quidem ferebat, sed tamen quia diuinæ dispensationi resistere non potuit, beato eam viro, sicut rogauerat, cum honore direxit, vt somnij, quod olim viderat, interpretatio vera fuisse probaretur. Quam, cum venisset,

Cap. 10.

vide lector quid confitentur monasteria, quæ hodie euerunt fidei cunctos.

S. Lioba venit in Germaniam.

vir Deo plenus cum summa veneratione suscepit, diligens eam non tantum propter affinitatem, qua sibi ex materno sanguine iungebatur, quantum propter sanctitatem vitæ & sapientiæ doctrinam, qua plurimis & verbo profuturam nouerat, & exemplo.

Cap. 11.

Præfatur
monialibus
in Bischoffs-
heim.

Igitur, sicut desiderauerat, monasterijs custodiam & regularis disciplinæ normam instituit: & monachis quidem Sturmii Abbatem prætulit: Liobam verò virginem, spiritalem virginum matrem esse decreuit: statuitque ei monasterium in loco, qui vocatur Bischoffsheim, ubi non paruus ancillarum Dei numerus collectus est: quæ ad exemplum beatæ magistræ, cælestis disciplinæ studijs instituebantur, & intantum doctrina eius proficiebant, vt plures ex illis, postmodum magistræ fierent aliarum: ita vt nulla, aut etiam rara, in illis regionibus essent monasteria foeminarum, quæ non discipularum eius magisteria desiderarent. Erat enim magnarum virtutum foemina, & ita in arrepti propositi vigore roborata, vt nec patriæ, nec suorum meminisset affinium: sed omne studium erga id, quod cœperat, exercebat, vt videlicet semetipsam Deo irreprehensibilem exhiberet, & omnibus sibi obtemperantibus, in verbo & conuersatione forma salutis existeret. Cauebat semper, ne alias doceret, quod ipsa non fecisset. Nihil quippè arrogantia, nihil superbia de eius, sibi moribus vsurpauit: sed sine personarum acceptione omnibus se affabilem ac beneuolam exhibuit. Erat ad spectum angelica, sermone iucunda, ingenio clara, consilio magna, fide catholica, spe patientissima, charitate diffusa. Et cum lætam semper faciem præferret, nunquam hilaritate nimia resoluta est in risum. Maledictionem ex eius ore nullam vnquam audiuit: iracundiæ illius sol testis nunquam occubuit. Cibi autem & potus vsus, cum alijs summa humanitate exhiberet, ipsa sumptus. Vndè & caliculus eius, vndè bibere solebat, pro quantitate sui, Dilectæ paruus, à fororibus vocabatur.

Virtutes ei
& doct.deest, * par-
cè, aut mi-
quid tale.

Cap. 12.

deest, * arti-
um, vt vide-
tur.Eius erudi-
tio.

Prudentia.

Moderatio.

Nota san-
tem miram
in virgine.Psal. 120.
Cant. 5.Cap. 13.
In ignis hu-
mitas.
Hospitali-
ta.
Iohan. 13.

Lectio studio tanta diligentia incubuit, vt nisi orationi vacaret, aut alimento vel somno corpusculum reficeret, nunquam diuina pagina de manibus eius abscederet. Nam cum ab ipsis infantie rudimentis Grammatica & reliquis liberalium studijs esset instituta, tanta meditationis instantia spiritalis scientiæ perfectionem conabatur assequi, vt consentiente cum ingenio lectione, duplicato nature & industrie bono, eruditissima redderetur. Veteris enim ac noui Testamenti codices sagaciter perlestrans, diuina præcepta memoriæ commendabat. Sed & dicta sanctorum patrum, & decreta Canonum, totiusque Ecclesiastici ordinis iura, plenitudini perfectionis adiecit. Discretionem in omni actu ac dispositione sua magnoperè seruauit, & rerum faciendarum finem semper attendit: ne forte inconsultè cœpra, postmodum imperfectione sua pœnitentiam sibi generarent. Et quia ad orationis studium & lectionis industriam, mentis intentionem sciebat esse necessariam, in vigilando, sicut & in cæteris virtutum studijs, modum tenere consuevit. Nam licet semper modicum, tota tamen æstate post prandium tam ipsa, quam cunctæ sibi subiectæ sorores pausabant, nec vlli earum indiseret vigilare volenti consensit. Dixit enim, adempto somno sensum adimi, maximè legendi. Sed & illi, siue in nocte, seu meridie dormienti, sanctam scripturam iuxta lectum eius legi, semper mos erat. Quod officium puellæ iuniores sine molestia per vices implebant: & mirum dictu, nullum sermonem aut etiam syllabam in legendo transire poterant, quin statim ab illa, quando dormiente, corripenterent. Nam sicut eadem ipsæ, quibus id officij deputatum erat, postea fatebantur, sepe cum eam grauiter soporari conspicerent, ex industria tentando, in lectione fallere, sed nunquam irreprehensè euadere poterant. Nec tamen mirum, quia dormiens falli non valuit, cuius cor possidebat, qui non dormiet, ista eî custodiens: & quæ cum sponsa in Canticis canticorum dicere potuit: Ego dormio, & cor meum vigilat.

Virtutem verò humilitatis tanto studio custodiuit, vt cum merito sanctitatis & ordine magisterij cæteris esset prælata, omnium se vltimam fore corde crederet, voce proferret, & habitu demonstraret. Hospitalitatem autem peculiari obseruatione tenuit. Omnibus enim sine vlla exceptione personæ domum præbuit, & conuiuium ieiuna mater exhibuit. Pedes omnibus, manibus suis lauit, Dominicæ institutionis custos & magistra. Dum hæc gereret virgo Christi, quibus omnium in se prouocabat affectum, inimicus omnium Christianorum diabolus, impatienter ferens tantas in ea virtutum glorias, & tam præclara discipularum eius augmenta profectuum, fordidis

fordidis eas cogitationibus & carnalis concupiscentiæ illecebris incessabiliter impugnabat, tentans si quanlibet earum ab arrepti vigore propositi potuisset auertere. Sed cum conatus suos orationibus atque ieiunijs castè viuientium frangi conspiceret, ad alia se callidus insidiator argumenta conuertit, vt saltem vel bonam earum famam vitando corrumpere, qui integritatem, peruersa suggerendo, violare non poterat.

Erat ergò ibi quædam pauperula, debilitate contracta, quæ ad portam monasterij iacebat, elemosynam accipiens: cui quotidie à mensa Abbatissæ statutus dabatur victus, & à singulis sanctimonialium vestes & alia quælibet necessaria pro digni amoris intuitu præbebantur. Contigit autem post dies aliquot, vt decepta suggestionibus diabolicis, turpitudinè fornicationis incurreret. Cumque intumescere vterque conceptum foetum celare non posset, crimen admitti sceleris simulata infirmitate contexit. Instante autem partus tempore, progenitum infantulum panniculis inuoluit, & in stagnum fluminis, quod per medium loci eius inflebat, nocturno tempore exposuit, malis videlicet mala adiciens. Nam stupro homicidium, & aquæ contaminationem coniūxit homicidio. Die autem facta, cum ad hauriendam aquam mulier quædam venisset, conspecto infantili cadauere, factum exhorruit: foemineoque accensa furore, villam omnem inordinato clamore compleuit, & sanctis virginibus cum indignatione improperans ait: O quam casta congregatio, quam gloriosa conuersatio virginum, quæ sub velo positæ, filios pariunt, matrum pariter ac præbiterorum fungentes officium, eosdem, quos generauerint, ipsæ baptizant. Non enim, o ciues, molendi vsibus tantum hanc stagnantis aquam, sed nouo huic & inaudito baptismati nescientes præparastis. Nunc ergò rogate eas, quas virginum appellatione sublimare soletis, vt tollentes cadauer de flumine, nobis aquam reddant vtilem. Videte, videte, quæ ex monasterio desit, & eam scelus hoc perpetrâsse cognoscite. Ad hanc vocem plebs tota cômota est: omnis ætas, omnisque sexus quasi ad spectaculum vno agmine cucurrit, vidensque nefas, facinus exhorret, ac virginum sacras detestatur.

Diabolus
necur san-
ctarum vir-
ginum amâ
contaminareHoc nempe
voluit dia-
bolus.

Cap. 15.

Cum autem Abbatissa, audito tumultu, rem gestam comperisset, conuocatis fororibus causam exposuit, nullamque ex eis præter Agatham deesse cognouit: quæ ante paucos dies à parentibus suis vocata, pro quadam necessitate ad domum eorū cum licentia perrexit. Hanc itaque misso nuncio sine mora reuocauit, tantæ infamie notam diutius ferre non valens. Quæ cum venisset, causamque sceleris sibi imputari cognosceret, respiciens in cælum, ingemuit, & ait: Deus omnipotens, qui omnia nosti, antequam fiant, & quem nullum latet secretum, qui que Susannam in te confidentem, de falso crimine liberasti: ostende misericordiam tuam super hanc congregationem, in tuo nomine collectam, & ne patiaris eam propter peccata mea secundo rumore maculari: sed illam, quæcumque hoc nefas commisit, ad laudè & gloriam magni nominis tui, dignare & detegere, & publicare. Quo audito, mater venerabilis de eius puritate iam secuta, præcepit omnibus oratorium ingredi, & extendere in Crucis modum brachijs stare, quoad usque singulæ Psalterium totum ex ordine psallendo complerent: & deinde per tres vices in die, hoc est, tertia hora, & sexta, & nona, vexillo Crucis elato, cum litanijs monasterium circuire, & pro purgatione sua diuinam misericordiam inuocare. Quod cum fecissent, & in hoc ordine iam bis expleto, hora nona omnes ecclesiam intrarent, cunctusque populus pariter congregatus adesset, beata virgo Lioba perrexit ad altare, & stans ante Crucem, quæ iam tunc tertio portanda parabatur, extendit manus in cælum, & cum gemitu ac lachrymis precabatur, dicens: Domine Iesu Christe, Rex virginum, integritatis amator, inuicissime Deus, ostende virtutem tuam, & libera nos ab hac infamia: quia improperia improperantium tibi ceciderunt super nos. Hoc cum dixisset, mox miserima pauperula illa, antiqui hostis & captiua pariter & ministra, demonio repletur, & quasi flammis circumdata, nomen inuocat Abbatissæ, crimenque quod commiserat, confitetur. Tum verò in cælum clamore sublato, plebs omnis obstupuit miraculo: ancillæ Dei fleuere præ gaudio, & in commune ab omnibus vno ore meritum Liobæ virginis, & Christi Saluatoris potentia prædicatur. Factum itaque est, vt nomen virginale, quod diabolus sinistra fama obruere conatus est, magis claresceret, & celebris vbique laudaretur. Misera tamen illa purgari non meruit, sed vsque ad finem vitæ suæ, ius in ea potestatis suæ inimicus obtinuit. Plura quidem signa per famulam suam

Tortu Psal-
terij sacras
virgines le-
gunt exten-
sis brachijs.Prodicitur
sceleratissimi
demonis
commentū.Castigatur
fornicaria.

suam Deus antè iam fecerat, sed eorum notiã secreti obumbratio suppressit. Hoc autem in Germania primum factum est: & idè celebre, quia publicum fuit.

Cap. 16.

Alio autem tempore, cum ad tradendam discipulabus suis lectionem diuinam more solito confedisset, ex vna parte villæ foruitum exarsit incendium: quod consumptis domibus, quæ vel paleis, vel palustri tegebantur arundine, ad monasterium, in quo virgo sancta cum famulabus Dei manebat, flabris stimulantibus ferebatur: & grassante igne, non ædificijs solum, verumetiam iumentis atque hominibus ipsis interitum minabatur. Tum verò trepidantis populi confusus clamor attollitur, concursus omnium ad Abbatissam conuolat: rogant vt periculo, quod instabat, precibus sanctis occurreret. Illa autem, vt erat mentis patientissimæ, turbatis omnibus, fidei præsumptione nihil mouebatur: sed iussit, vt ex superiori parte fluminis, quod per medium monasterium currebat, haustam sibi aquam in concha celesiter afferrent. Quam sine mora allatam, sale, quod à sancto Bonifacio benedictum, indefinenter secum habebat, adpersit, dicens: Ire, & hanc aquam in flumen refundite, omnisque populus ab eo loco deorsum hauriat, & contra impetum sauiantis incendij certam mittat. Quod cum fecissent, omnis illa ignis violentia, quasi cælitis immisso imbre, ita restincta est, vt nihil ædificiorum postea prorsus attingeret. Quò miraculo plebs omnis attonita, ad laudem Dei conuertitur, qui per fidem & orationes famulæ suæ tam sublimiter eos à tanto discrimine liberauit.

Nora de fa-
le benedi-
cto, stupen-
dum mira-
culum.

Cap. 17.

Illud etiam virtutibus eius annumerandum esse non dubito, quod cum die quadam tempestas sæua, atque æris nimia perturbatio fuisset exorta, fulgura facta, ventique vehementes vndique ferebantur, & tenebrarum caligo cælum diemque nubium nocte subduxit, coruscationes quoque valde terribiles, & fulgura crebrò demissa, terrorem nimium mortalibus inferrent: populus omnis pauore cõcutitur, ac primum pecora, nè pereant, intrà tuta domorum cogunt. Deindè ingrauescente discrimine, mortisque sæuitiam minitante, cuncti desperatione viuendi in ecclesiam confugiunt, & obieratis vndique foribus, terribile iudicium Dei, quod imminere putabant, patidi præstolabantur. Quibus turbatis, & voce confusa concrepantibus, sancta virgo occurrès, indicit patientiam, pollicetur securitatem, secumque eos orationi incumbere adhortatur, & sine mora toto corpore ante altare ipsa prostermitur. Interea fruit tempestas, & ventorum furorem domorum tecta non sustinent, crebrisque fulminum ictibus terra tremiscit, tenebrarum quoque densitas, & continua cornicationum per fenestras irruptio, maximum timidus horrorem ingeminat. Tum populus omnis tanti terrorem immanitatem non ferens, ad altare eucurrit, & beatam virginem ab oratione excitat periculis opponendam, primaque eam Tecla consanguinea eius, his verbis adorsa est: O dilecta, dilecta, in te spes populi huius, in te votorum summa consistit. Surge ergò, & pro nobis Dominam tuam sanctam Dei genitricem inuoca, vt eius intercessione, ab huius tempestatis discrimine liberemur. Ad hæc vocem illa ab oratione surrexit, & quasi ad colluctationem vocaretur, cappam, qua erat induta, abijciens, fores ecclesiæ confidenter aperuit, atque in limine consistens, signo sanctæ Crucis edito, furenti tempestati nomen summæ maiestatis opposuit: extensisque manibus in cælum, terno clamore Christi clementiam inuocauit, & per intercessionem ac merita sanctæ Mariæ virginis, propitium eum populo suo velociter adesse precabatur. Confessum igitur adest diuinitas, tonitrua conquiescunt, venti contrarij ad dissipandam nubium densitatem ministeria conuertunt, omnisque illa ærum tenebrositas mox in duas partes diuisa, & in semetipsam relapsa, tranquillitatem & serenitatem, apparente sole, reduxit. Ità virtus diuina, & ancillæ suæ sibi fideliter seruientis merita declarauit, & populis inopinatam securitatem, depulso timore, concessit.

Maria Vir-
ginem con-
tra tempe-
statē S. Lio-
ba inuocat.

Vide quid
possit inter-
cessio ma-
ris Dei.

Cap. 18.

Hoc etiam, quod inter gesta eius clarum fuisse ac memorabile constat, præterire silentio impium puto. Quædam namque ex sororibus monasterij eius, nomine Vuilesvind, viræ merito & morum probitate laudabilis, magna corporis infirmitate vexabatur. Morbo enim laborabat, quem medici hæmorrhoidem vocant, & profluente sanguine per secreta naturæ, grauissimo intestinorū dolore cruciabat. Crescente igitur languore, & per dies augmēta capiente, vires corporis deficiunt, adeò vt nec se in latus aliud vertere, nec de lectulo surgere, nec pedibus incedere sine alterius sustentatione potuisset. Cumque iam præcætoris magnitudine in cõmuni cella monasterij manere non posset, parentes eius, qui in vicino habitabant, petita & accepta

Monialis
quædam gra-
uiter infir-
marum.

licentia, feretro eam imposuerunt, & trans flumen, quod vocatur Tubera, in domum suam portauerunt. Nec multò post, inualecente morbo, venit ad extrema: & cum iam vltima corporis parte præmorta, solus vitalis flatus palpiteret in corpore, inuitatur à parentibus Abbatissa, nõ vt visitaret infirmam, sed vt precibus suis Deo transfunderetur commendaret. Quæ cum venisset, accedens ad lectum, quem multitudo vicinorum plangens vallauerat, iussit auferri velamen: (Erat enim ex more cadauerum iam lingeo cooperta.) Quo ablato, pectus eius manu contrectans: Nolite, ait, flere: quia anima illius adhuc in ipsa est. mittensque ad monasterium, iussit cochlear paruum, quo ipsa ad mensam vti solebat, cum festinatione afferri: & allatum sibi fac benedixit, atque in os iacentis guttam cum cochleare stillauit: cuius tactu intrinsecus guttur & vitalia ita conualuerunt, vt statim & linguam ad loquendum, & oculos ad videndum moueret: tantaque celeritate remedium caeleste succurrit, vt sequenti die cibo confortata, vires reciperet, atque ante diem septimum pedibus proprijs ad monasterium ambularet, de quo prius in lectica portabatur. Pluresque postea vixit annos, atque in regione Thuringorum post obitum venerandæ virginis, vsque ad tempora Ludouici regis Francorum sana & incolumis in Dei seruitio mansit.

Talibus ergò virtutum signis fides in populis succensa ferebat, & crescente religione, creuit simul & mundi contemptus. Multi enim nobiles & potentes viri filias suas Deo in monasterio sub perpetua virginitate seruituras tradiderunt: multaque marronæ, relicta seculari conuersatione, castitatem profitebantur, & suscepto velamine sacro, monasticam vitam elegerunt. Quibus virgo sancta ad summa virtutum veniendi & verbo viam præbuit, & exemplo.

Interea beatus Bonifacius Archiepiscopus in Frisiam ire parans, gentemque paganicis ritibus deditam, atque infidelitatis morbo decubantem, caelesti medicina visitare decernens, vocauit Lul discipulum suum, qui postmodum in Episcopatu successit, & ei singula, prout voluit, commendauit: & generaliter quidem illi curam credentium populorum, ac prædicationis instantiam, structuramque ecclesiarum, à se per diuersa loca inchoatarum, iniunxit: specialiter autem de monasterio Fuldensi, quod cum autoritate Zachariæ Papæ, & cum fauore Carlomanni regis Austriæ, in vastissima solitudine saltus Boconia ipse construxerat, præcepit, vt quia monachi locum illum inhabitantes pauperes erant, & necdum alia habebant seruitia, sed solo manuum suarum labore victitabant, ædificium fundatæ iam ibi ecclesiæ ad perfectionis terminum deduceret, atque post mortem suam corpus eius illic sepeliendum transferret. Cumque hæc & alia huiusmodi ei mandata dedisset, accersitam ad se Liobam virginem exhortatus est, terram peregrinationis suæ non deserre, nec in assumpti propositi vigore lassescere: sed quotidie bonum, quod coeperat, omni studio ampliare: dicens ei, corporis fragilitatem non esse considerandam, nec prolixa ætatis spatia computanda, nec arduum virtutis finem, nec grauem exilium perueniendi laborem: præsertim cum huius temporis spatia ad æternitatem comparata, breuia sint, & non sint condignæ passionis presentis temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Commendauit autem illam Lul Episcopo & senioribus monachorum supradicti monasterij, qui aderant, monens eos, vt cum honore & reuerentia curam eius agerent: suæque voluntatis esse affirmans, vt post obitum eius corpus illius ad ossa sua in eodem sepulcro poneretur, quatenus pariter diem resurrectionis expectarent, qui pari voto ac studio in vita sua Christo seruièrant. Quibus dictis, dedit ei cucullam suam, rursus eam admonens atque contestans de non relinquendo peregrinationis suæ loco. Et sic præparatis omnibus, quæ in itinere erant necessaria, in Frisiam perrexit. Vbi cum non paruum gentis illius portionem Christo acquisisset, labores suos glorioso cõsummauit martyrio: corpusque eius translatum est Fuldam, & ibi, sicut antè præceperat, digno honore sepultum.

Beata autem virgo Lioba immobilis in opere Dei permansit, non terram hæreditare cupiens, sed cælum. vndè ad finem propositi cum omni labore tendebat. Seminabatur verò de ea fama laudabilis, & odor sanctitatis ac sapientiæ, cunctorum in se traxit amorem. Erat enim omnibus, qui eam nouerant, & ipsis quoque regibus honorabilis. Nam Pipinus Rex Francorum, & filij eius Carolus & Carlomannus, omni eam veneratione coluerunt: & præ cæteris maximè Carolus, qui post mortem patris, defuncto fratre, cum quo & ipse paucis annis regnauerat, imperij gubernacula

Tubera, die
Tuber.

Reuifcit
iam penè
morta.

Cap. 19.
Crescit mo-
nastica reli-
gio, & cum
ipsa mundi
cõtemptus.

Cap. 20.

Interea beatus Bonifacius Archiepiscopus in Frisiam ire parans, gentemque paganicis ritibus deditam, atque infidelitatis morbo decubantem, caelesti medicina visitare decernens, vocauit Lul discipulum suum, qui postmodum in Episcopatu successit, & ei singula, prout voluit, commendauit: & generaliter quidem illi curam credentium populorum, ac prædicationis instantiam, structuramque ecclesiarum, à se per diuersa loca inchoatarum, iniunxit: specialiter autem de monasterio Fuldensi, quod cum autoritate Zachariæ Papæ, & cum fauore Carlomanni regis Austriæ, in vastissima solitudine saltus Boconia ipse construxerat, præcepit, vt quia monachi locum illum inhabitantes pauperes erant, & necdum alia habebant seruitia, sed solo manuum suarum labore victitabant, ædificium fundatæ iam ibi ecclesiæ ad perfectionis terminum deduceret, atque post mortem suam corpus eius illic sepeliendum transferret. Cumque hæc & alia huiusmodi ei mandata dedisset, accersitam ad se Liobam virginem exhortatus est, terram peregrinationis suæ non deserre, nec in assumpti propositi vigore lassescere: sed quotidie bonum, quod coeperat, omni studio ampliare: dicens ei, corporis fragilitatem non esse considerandam, nec prolixa ætatis spatia computanda, nec arduum virtutis finem, nec grauem exilium perueniendi laborem: præsertim cum huius temporis spatia ad æternitatem comparata, breuia sint, & non sint condignæ passionis presentis temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Commendauit autem illam Lul Episcopo & senioribus monachorum supradicti monasterij, qui aderant, monens eos, vt cum honore & reuerentia curam eius agerent: suæque voluntatis esse affirmans, vt post obitum eius corpus illius ad ossa sua in eodem sepulcro poneretur, quatenus pariter diem resurrectionis expectarent, qui pari voto ac studio in vita sua Christo seruièrant. Quibus dictis, dedit ei cucullam suam, rursus eam admonens atque contestans de non relinquendo peregrinationis suæ loco. Et sic præparatis omnibus, quæ in itinere erant necessaria, in Frisiam perrexit. Vbi cum non paruum gentis illius portionem Christo acquisisset, labores suos glorioso cõsummauit martyrio: corpusque eius translatum est Fuldam, & ibi, sicut antè præceperat, digno honore sepultum.

S. Lulli vita
habetur inf.
16. Octobr.

for. x Au-
stralia,

Rom. 8.

S. Bonifaci-
us cadunt
in Frisia, vi-
de eius vitam
Iunij 5.

Cap. 21.

Laus Caro-
li Magni.

solus obtinuit: vir sanè Christianissimus, & verè imperio dignissimus, atque omnibus retrò gentis illius regibus fortitudine & sapientia meritò præferendus, qui ità fidem Catholicam diligebat, vt cum omnibus imperaret, Dei famulos & ancillas sublimi humilitate veneretur. Hic itaque religiosam Dei virginem, ad se frequenter invitatam, cum magna reuerentia suscepit, & dignis muneribus honorauit. Sed & Regina Hildegardis puro eam venerabatur affectu, atque ità vt animam suam diligebat: voluitque, vt assidue secum maneret, quatenus ad viam vitæ verbis eius proficeret & exemplis. Sed illa vt veneni poculum, ità palatinum detestabatur tumultum. Amabant eam principes, suscipiebant proceres, Episcopi cum exultatione amplectebantur. Et quia erat in scripturis eruditissima, atque in consilio prouida, verbum vitæ cum ea conferebant, & instituta Ecclesiastica sæpè tractabant. Illa vero omnem sollicitudinem erga id, quod cœperat, exercebat, & monasteria puellarum, quasi ductrix spiritualium tyronum visitans, certantibus studijs æmulantes, ad perfectionis gloriam prouocabat.

Cap. 22.
Illi soli pa-
ter aditus
in monaste-
riū Fulde.

Interdum etiam & ad monasteriū Fuldensium monachorum causa orationis venire solebat, quod nec prius, nec postea vlli vnquam fœminarum concedi potuit: quia loco illi, ex quo à monachis habitari cœptus est, fœmineus negabatur ingressus. Tantum autem huic soli concessus est propter hoc, quod sanctus martyr Bonifacius eam senioribus eorum commendauit, corpusq; illius ibi sepeliendū decreuit: cuius ramentum aduentus hoc ordine moderabatur. Relictis enim in vicina cella discipulabus ac pedisequis suis, ipsa cum vna cæteris maturiore monasterium diurno tantum tempore intrauit, & post orationem, completa cum fratribus collatione, noctibus semper ad discipulas suas, quas in cella dimiserat, reuertebatur. Cum autem tenuisset & prouectioris iam esset ætatis, ordinatis omnibus, quæ sub cura sua habuit, monasterijs, cum consilio Lul Episcopi venit in locum, qui vocatur Schonersheim, quatuor millibus à ciuitate Moguntia ad Africum distans: ibique cum famulabus Dei secum commorantibus mansit, ieiunijs & orationibus Deo seruiens nocte & die. Interea morante Rege Carolo in Aquensi palatio, misit ad eam Regina Hildegardis, deprecans vt ad se venire non grauaretur. Desiderauit enim videre eam, antequam de corpore migrasset. Quod illa quanuis molestè ferret, propter antiquam ramentum familiaritatem consensit. Perrexit ergo, & cum ea, qua solita est, à Regina gratulatione esset suscepta, mox vt audiuit causas, pro quibus inuitata est, redeundi licentiam postulauit. Cumque propensius rogaretur, vt aliquot dies ibi maneret, abnuuit, ac solito affectuosius in amicam irruit, os, frontem, oculos deosculans, inharès amplexibus, huiusmodi verbis salutata reliquit: Vale in æternum domina & soror dilectissima: vale anima meæ portio preciosa. Christus creator & redemptor noster tribuat, vt nos in die iudicij sine confusione videamus: cæterum in hac luce mutuo nunquam ab hac die conspectu fruemur.

Cap. 23.

Reuersa est igitur ad monasterium, & post paucos dies corporis incòmodo correpta, decedit in lectum. Cumque ingruente languore insitare cerneret tempus dormitionis suæ, vocauit Torabertum venerabilem presbyterum, natione Anglum, qui ei indefinenter adhærens, cum reuerentia semper & amore scruebat: & accepto corporis & sanguinis Christi viatico, hominem exiit, ac creatori suo animam, quam dederat, mundam & immaculatam cum gaudio restituit. Obijt autè mense Septembris, quarto Calendas Octobris: corpusque eius Fuldenses monachi susceptum, cum prosecutione nobilium personarum, venerabiliter ad monasterium suum transfulerunt. Recordari sunt itaque seniores eorum, dixisse sanctum Bonifacium, quod suæ esset voluntatis, vt corpus illius ad ossa sua poneretur: sed quia metuebant sanctum sepulcrum beati martyris aperire, consilio inuito, sepelièrunt illud ad plagam Septentrionalem altaris, quod ipse sanctus martyr Bonifacius ædificatum, in honorem Domini Saluatoris nostri, & sanctorum duodecim Apostolorum eius, dedicauerat. Post annos autem non paucos, à rectoribus loci illius ecclesia augustius ædificata, cum futuræ consecrationi præpararetur, Eigil Abbas cum licentia Aistulphi Archiepiscopi, ossa eius transtulit, & in Australi porticu iuxta memoriam sancti Ignatij martyris posuit: vbi sepulcro condita, miraculis viuunt & gloria. Multi enim fide pleni, ad tumulum eius diuina beneficia sæpè experti sunt: ex quibus quædam, quæ ad præsens animo occurrunt, sobriè & fideliter legentibus pandere curauit.

Cap. 24.

Quidam nanque vir ferreis circulis per lacertos ad nudum corpus tam angustè con-

Miracula
ad sepulcrū
eius.

constrictus erat, vt ex vtraque parte caro supercrescens, ferrum propè obtegèret. Ex quibus vnus de altero brachio antè iam deciderat, cuius vestigium cicatrix obducta manifesto retulit indicio. Hic ergo in ecclesiam veniens, memorias sanctorum per singula altaria orando circuiuit. Cumque venisset ad sepulcrum sanctæ virginis, & ibi orationi incumberet, occulta quædam vis circulum ferreum, expulsis clavis, extendit, ac de brachio cum non modico sanguine eiecit. Ille autem gaudens & exultans, gratias referebat Deo, quòd cum per merita beatæ virginis absolueret dignatus sit, quem propter peccata vsque in illum diem nexus ferrei ligauerunt.

Alter verò de Hispania erat: qui peccatis exigentibus, pœnæ tali addictus est, vt horribiliter quateretur tremore omnium membrorum. Cuius passionis incommodum, sicut ipse retulit, in Ibero flumine contraxit. In qua deformitate oculos ciniuum suorum non sustinens, vbicunque ei ire visum est, per diuersa sanctorum loca vagabatur. Peragrata itaque omni Gallia atque Italia, Germaniã ingressus est. Vbi cum nonnulla monasteria causa orationis adisset, Fuldam venit, mansitque ibi tribus diebus, in hospitali peregrinorum susceptus, ecclesiam frequentans & orans, vt iam sibi placaretur Deus, ac pristinam restitueret salutem. Cumque die tertia oratoriū intrasset, altaria cuncta orando circuiens, ad memoriam sanctæ virginis ex more peruenit: & oratione ibi completa, cryptam occidentalem, super quam corpus sancti Bonifacii martyris quiescit, ingressus est, ac prostratus in oratione, dormienti similis iacuit, non tamen tremens, sicut etiam per fomnum solebat. Quod cernens vir venerandus Firmadus presbyter & monachus, qui propter infirmitatem suam ibi sedebat, & stare non poterat, obstupuit, & quibusdam eum erigere volentibus prohibuit, potiusque euentum rei expectandum esse iudicauit. Interea subito surrexit homo, & non tremebat, quia sanatus erat. Interrogatus ergo à presbytero (quoniam lingua eius, eò quòd esset Italus, notitiam habebat) retulit se per excessum mētis vidisse virum veneranda canitie, stola pontificali indutum, quem comitabatur puella quædam in habitu Nonnaico: quæ se apprehensum erigeret, & pontifici ad benedicendum offerret. Cuius pectori cum pontifex signum Crucis Christi imprimeret, nigerrima auis instar merulæ de sinu illius per capitium tunice egressa, mox vt terram contingeret, in gallinam conuersa sit: ac deinceps in speciem deformis ac terribi hominuculi transformata, per gradus Aquilonaris introitus cryptam egressa sit. Hanc autem sanitatem quin sanctæ virginis orationes & merita beati martyris à Domino obtinuerint, nulli Christiano dubitare fas est. Qui licet non in vno sepulcro, vno tamen loco quiescentes, eadem pietate, qua, dum pariter in carne vixerunt, miseris subuenire solebant, nunc in cælesti claritate cum Christo manentes, eorum intercessionem quærentibus patrocinari non cessant. Multa quidem & alia signa Deus per sanctæ virginis orationes sæpè operatus est, quæ, nè fastidium prolixitate narrationis lectori faciam, prosequi omitto. Hæc autem duo, quia plerique fratrum adhuc viuentes se vidisse celebri sermone testantur, & ego ipse eo tempore, quo fiebant, illis aderam, propter certitudinem conscripsi, ad laudem & gloriam nōminis Domini nostri Iesu Christi, qui glorificantes se glorificat, & seruientibus sibi non tantum regna cælorum, sed etiam in hoc seculo honoris tribuit nobilitatem: Cui est gloria cum patre & cum spiritu sancto per infinita secula seculorum, Amen.

Ferreum li-
gamè rum-
pitur.

Cap. 25.

Curatur ho-
mo membro-
rum omniū
tremore ve-
xatus.

Visio eius.

1. Reg. 2.

MAR.

MARTYRIUM SANCTI VENCESLAI DUCIS BOIEMIAE ET MARTYRIS, EX D. IOHANNIS DVBRAVIJ Olomucensis Episcopi historiae Boemicae libro quarto & quinto conscriptum. Consentiant MS. codices & antiquissima Martyrologia.

Septēb. 28. Cap. 1. S. Venceslai parentes. 3. Reg. 8.

Educatur S. Venceslaus à Ludmilla auia sua.

Cap. 2. Drahomira in Christianos persecutio.

S. Venceslaus creatur Dux Boemiae. Cap. 3.

Boleslaus fratri hereditatis portio datur.

S. Venceslai pietas.

Cap. 4. Drahomira in S. Ludmilla inuidia. S. Ludmilla se preparat per bona opera ad martyrium.

ANCTVS Venceslaus Boemiae Dux, patre Christianissimo simul ac religiosissimo Vratislao, matre vero Drahomira Lucēsi, à Christiana religione alienissima, progenitus fuit. Siquidem longè seueriorem immanioremq; in Christianos, quàm Iezabel in prophetas, ea se exhibuit. Qua de causa Ludmilla Vratislai Ducis mater, per speciem visitandi salutandique Drahomiram matrem suam Pragam adiit. Reuerà vt alterum filiorū (duos enim habebat Venceslaum & Boleslaum) sibi dari nutriendum impetraret. Cui cum oblata esset tam à patre quàm à matre legendi, vtrum accipere vellet, potestas, Venceslaum, in quo melior indoles meliorque spes elucebat, sibi adoptauit, aluitque deinceps pro suo: præceptorem ei adiungens Paulum sacrificulum suum, virum opinione sanctitatis celebrem. Hic domi aliquandiu puerum docuit, post author fuit, vt Budecum, ad Nycenum presbyterum ludi illic magistrum mitteretur, inquitens, maiores ibi cum in literis & disciplinis Christianis profectus facturum, inter multos discipulos Christianos: Nam hæc præcipua cura erat auia, vt nepos Christianam religionem ante omnia disceret coleretque.

Interim marito funerato, filijsque adhuc ætate imbecillioribus, Drahomira regimen inuadit, ac statim odium in Christianos malè diu dissimularum detegit, edicto proposito, vt templa Christiani occluderent, à cultu cæremonijsque abstinerent. Sacerdotes populum nè docerent, nec ludimagistri discipulos. Secus facientibus carcer, exilium, mors denunciata. Pragæ magistratus immutati, & pro Christianis idolatræ crudelissimi substituti, quorum instinctu clam, palamque, ac semper impune fidei cultores indignè tractabantur occidebanturque. At si quis ex Christianis, vel se defendendo, vnum illorum aliquem interfecisset, pro vno in decem capita animaduertebatur. Tum verò, secundum tam impia, tamque immania matris facinora, Venceslaus qui hæcenus, nè in principatum succederet, ætatis studiorumque excitatione utebatur, auia maximè horratu, pollicentis se quoque curarum nepotis fore participem, magno omnium assensu, regimen in Boiemos suscepit.

Ad tollendam igitur fraternam discordiam, quam plerunquè inter fratres bona indiuidua suscitare solent, in ipso statim principatûs introitu decernitur, vt Boleslaus fratri iuniori pars aliqua hæreditatis assignetur, finesque vtriusque ditionis constituantur. Boleslaui ei assignata est cum territorio suo vltra Albini, ita vt Albi fluius citra vltraque terras finiret. Mater iuniorem filium moribus suis congruentem lecta est: Venceslaus principis thronum solus Pragæ obtinuit. Alius fortasè mutato honore, id quod subindè vsuuenire videmus, mores quoque aucta dignitate & potentia immutaret: at Venceslaus ab omni ambitione inuidus, demissus penè princeps, quàm priuatus agebat, aliquantòque diligentius obseruabat, nè quid de instituto prioris vitæ apud auia trãfactæ intermitteret. Nam & noctibus intentius quàm prius ad psallendos psalmos, laudesque Deo dicendas utebatur, & dies per plura pietatis officia transigebat, crebrius in funus prodeundo, languentes inuisendo, laceros nudosque conuestiendo, pauperes alimentis sustentando. Instituerat præterea sibi inedia ac vigilia quoddam, quasi cum auia certamen, experiri satagens, ipse, an illa sepius ieiunaret, peruigilaretque.

Interim Drahomira dirumpi præ inuidia, secumque nefaria aduersus soctri meditari, quod illa maiore gratia apud Venceslaum, quàm ipsa mater polleret, religionemque Christianam nimis prolixè proueheret. Nec longius nefariè meditata perficere distulit, quàm inuenit cædis perficiendæ audaces sicarios. Instate exitij die quem Ludmilla futurū diuinitus præuiderat, vocat ad se clientulos omnes, mercedemque cuique suam dissoluit. Et præterea quicquid in penu, in cella, in horreis, in loculis recondidaret, id sua manu in sinus vsusque pauperum transfudit. Post hæc remotis ar-

tris, ac solo adhibito Paulo sacerdote, ante aram prouoluitur, factaque exomologesi, de manu eiusdem sacerdotis sacrosanctum vitæ accipit viaticum, mox indè fini suo propitium Deum exorat, cum ecce tibi eadem hora submissi à nuru, Thomas & Gumo, non tam genere quàm scelere nobiles, in sacrarium irrumpunt, ac velo, quo sancta vidua caput velatum habuit, elisis faucibus prostratam suffocant.

In templo necatur.

Non desinere qui Venceslaum ex cæde auia vehementer perturbatū, ad vlciscendum inflammarent. Alij, si ipse vlcisci nollet, sibi hanc dari prouinciam deposcebāt. Vtrosque ille, quàm potuit, grauissimis verbis corripuit, quod aliena à pietate erga qualemcunque matrem, aliena deindè à modestia & tolerantia Christiana suadere auderent, ignari, aut parum memores, quid ore suo dicat Dominus: Mea vltio est, & ego retribuam illis in tempore. Quemadmodum euenit, anno nõdum reuoluro, vrambo sceleris ministri, non solum miserè, sed etiam notabiliter exstinguerentur: notam videlicet vterque suam ad posterum transfuitens. Nam cum alter eorum barbaritiam insignis, alter malè pedatus esset, non aliter nati natorum, & qui hodiè nascuntur ab illis, vel ruffescunt, vel à pedibus laborat: nam vtraque familia apud Boiemos etiam nunc extat. Cæterum impia matri idè impunitas diuturnior concessa videbatur, vt filij pietas, quò diutius illam mater insectaretur, hoc clarior euaderet. Tametsi alios quoque præter ipsam matrem, molestos sibi infestosque habuit, quasi parum idoneus ad exequenda Principis munia, quæ exequi, nõ per sacra & cæremonias, sed magis per arma & acies oporteret.

Cap. 5. Nulla in Venceslao vlciscendi libido.

Deut. 32.

Sicarijs diuinitus inflata poena & coru potestis.

Ante alios autem Radislaus Gurimensis princeps, Mistibogij filius, hac vana spe instabatur, quasi solo armorum terrore Venceslaus expugnari posset, agros eius incurfare, armatosque illi viros ostendere incipit, nec villos legatos de pace ageres audire vult, immò quò magis Venceslaus paci studuit, eò maiorem etiam suspensionem panoris aduersario faciebat, ad eò vt superbissimè tandem Venceslao responderet: Se, nisi tradito sibi totius Boemiae principatu, ab armis non discessurum. Coactus igitur à suis Venceslaus, militem atque aciem contra Radislaum instruit: vidensque omninò iam sibi dimicandum esse, classicum cani vetat, priusquam ipse Radislaum alloquatur. Data alloquendi potestate, Si aliter, inquit, nisi pralio res pacificari nequit, cur non potius sine magna aliorum clade, sine multo infontium sanguine, ipsi inter nos singulari certamine decernimus? victoria permittitur, vter vtri iustius imperare debeat. Perindè quasi iam manibus victoriam Radislaus teneret, conditione propolita lætari, instareque, & ad pugnam in eundam festinare. Loriculam super ciclicinam vestem indutus, paruoque ensiculo succinctus erat Venceslaus, cum in arenam prodiret. At Radislaus cataphractus hastatusque, cum longa insuper machera contra sese inferebat, erecta vtrinque acie velut ad nouæ rei spectaculū. Nouū enim esse videbatur, vt ipse Venceslaus pro imbelli habitus, componere se cum bellatore auderet. Vbi sub idem ventum est, alter signo crucis frontem pingit, alter hastā vibrare festinat, idemque subitò Angelos videt, atque hanc vocem velut ab homine promptā, ponè se exaudit: Nè feri. Ac nemine conspecto, qui illā promiserit, vim numinis, fauore propitio Venceslaum prosequentis veritus, humi procumbit, veniam audacis exposcit, seque potestati victoris permittit. Alleuat prostratum Venceslaus, dataque venia, & dignitate ei restituta, monet vt contumaciam in obsequium debentem vertat, nè post grauius ab irato numine plectatur.

Cap. 6. Radislaus quidam aduersus sanctum virum insulgit.

Assumit arma S. Crucis contra hostem suū S. Venceslaus. Diuinitus liberatur.

Hæc in Germaniam celeriter nūciata, aulā Cæsaris, apud alios admiratione, apud quosdam irrisione affecerunt. Ortho tunc regnabat, qui Germanorū primus coronā Cæsareā legitimè sibi traditam in Germaniā intulit, vir illo honore, ob celebrem pietatē & rarā in bellis felicitatē non indignus, nec alienus à Venceslao, propter eximias ipsius virtutes: & qui vnā cum alijs Germaniæ Principibus, maiestatem Cæsaream officiosè comiterque coseruabat. Is Ortho deliberandi causa diem ad conueniendū Principibus Vormaciam, edixerat, quò vbi Venceslaus quoque euocatus sine vlla dilatione venisset, dicitur, postridiè dum solenne sacrificium cunctantiùs sacerdos facit, ipse similiter cunctantiùs curiam introijisse, eamque moram, quasi ex ambitione nata fuisset, Principes ad eò ægrè tulisse, vt conspirarent, nè quis ipsorum venienti assurgere, neu supra se locū considendi dare veller. Persuasum denique Cæsari fuisse, vt sine vilo honore Boiemiū, velut arrogantem transmitteret. At Cæsar ex conspectu duorum Angelorum, qui Venceslaum in curiam deducebant, subitoque ibidem disperserant, obstupescens, throno exiit, aduersum vadit, ipsumque Venceslaū tantum

Cap. 7.

Iste Ortho Imperator Germanorū primus, regnauit anno 936.

Venceslaus vocatur ad imperialia comitia.

Prodigiū à Cæsare vltimum.

non adoratur, ac manu mox sua ad subsellia perductum, assidere sibi proximum iube. Cæteris vehementer factū admirantibus, Cæsar facti causam aperit, vicissimque miratur, quod nemo præter se quisquam Angelos, tam clarum manifestumque sui spectaculum exhibentes, oculis suis adspexerit. Hic Moguntinus Pontifex, se quidem nihil planè vidisse inquit, cæterum horrore quodā se percutum fuisse confitetur, ac tandem famæ quoque nupèr inuulgatæ, quemadmodum videlicet interuentu numinis ab hostis impetu seruatus fuerit Venceslaus, fidem se habere, quandò in præsens paria numina, eundem à calumnia vindicauerint: quarè indè simul vniuersi cæ-

Cap. 8.

Cæsar præterea hunc tam liberalem hospiti habuit honorè, vt potestati ei petendi concederet, quicquid petendū sibi à Cæsare putaret. Existimabat autè Cæsar, gloriosa eum & ambitiosa petitura. At is brachiū diui Viti ex Gallia, sub Ludouico Pio Corbeiam in Saxoniam translato, magnaque religione in Boemia culti: dein Sigismundi quoque Burgundiæ Regis, propterea quod Vandalicæ nationis fuerit, reliquias sibi dari postulauit. Ad quæ postulata Cæsar subridens, Feres tu, inquit, primo quoque à reditu nostro in Saxoniam tempore, quas habere cupis reliquias: interim dona Cæsare digna à nobis accipe, Regium in primis decus quo te ex dignitate tua meritò decoramus, deinde tributo absoluimus, quod Carolus quondam soluendum Cæsaribus instituerat. Iussit postremò & insignia sua Venceslaum ferre, fuscam aquilam in clypeo candido. Facile hoc, & illud alterum de tributo amplexus est Venceslaus, sed idem caput suum diademate cingi, sequè Regem inungi, aut Rex à suis appellari nullo pacto sustinuit: quanquam à Cæsare, atque ab alijs Regibus, & Principibus, Rex in epistolis salutareretur.

Sacras reliquias à Cæsare sibi dari petit.

Rex salutatur, tributo absolutur, insignijs donatur.

Abauit regiam dignitatem.

Cap. 9.

Allatis ex Saxoniam sanctorum corporum Pragam reliquijs, Venceslaus omnia adificia mista faciens, applicare architectum mapus ad ardè diuo Vito designandam, construendamque, imperat. Subijciens dignissimum esse, vt profanis adificijs sacra antecurrant. Cæterum antequam illa inchoata erat, iam in templo diui Georgij à patre suo extructi Venceslaus locum sepulcro, in quod auia Ludmilla transferretur, delegerat, simulque absoluerat, ita vt nihil iam reliqui superesset, nisi vt translatio funeris ex arce Thetin, in arcem Pragensem à sacerdotibus prægeretur. Auertere vnus aliquis ab instituto Venceslaū cupiebat, inquit, iam pridem corpus auæ computruisset: quandoquidem plus triennium esset, cum illud terra obrutū iaceret, pro nimis feram fore eius corporis translationem. Excipit Venceslaus, Et si quidem iam in puluerem sit redactū, vel ipsum puluisculum perferri ad me cupio: sed contrà fortasè eueniet, ac tu mi pater autumas: fac modò vt desiderio meo vnà cum cæteris morem geras. Paret ille, sequè suis collegijs addit comitè, vsque ad locum vbi sepulta erat Ludmilla: sepulcro recluso, nares itarim omnium odor perfudit suauissimus, adhucque suauior arcula reclusa, in qua corpus tabe incorruptum, integrumque iacebat, nisi quod parum quiddam ei de naso decerpserat arcule tabella contracta, quam incuriosè quidam traclauerat. Igitur lati re præsentem sacerdotes, feretrum subeunt, corpusque miraculis clarū, quod iubet Venceslaus deportat, conduntque. Sedem Architecti quoque, in templo diui Viti proximo operas vrgent, vt opus celerius exerceat, festinare Venceslaū ad noui templi dedicationem, sanctorumque reliquiarū consecrationem.

Delubra ab ipso contrauntur.

Corpus S. Ludmillæ, post triennium, apparet incorruptū.

Translatio eius.

Cap. 10.

At tunc primùm creandi Pontificis mentio orta: siquidè nullus ad eam vsque diè Pontifex in Boemia creatus erat, sed à principio Morauia Antistes, postea ex Bauaria Ratisponensis, officio pontificali apud Boemos fungebatur. Idem Ratisponensis in Morauia quoque, aliquandiu faciebat, quandiu videlicet vacua sedes ibidem suo Præsule fuerat, nempe annis quinq; & triginta. Quanquam igitur Venceslaus Ratispona pro Pontifice (diuus Volfgangus tunc Pontifex ibi erat) qui templū diuo Vito destinatum in arce Pragensi dedicaret, suos quosdā miserit, non idèo tamen curam remisit querendi viam, qua facilimè ad inducendū Pragam Præsulè, vt instituerat, peruenire possent, sed has eius pijs curas, sicut plerasque, alias ad religionem pertinètes, mater nimis impia inturbare nō desinit. Pari modo, vt mater, Boleslaus filius moratus, armatusque ad turbandā & oppugnandā fratris pietatem fuit. Nam si aliās vnquam educatio ostendit, quantum momenti afferat ad ingenerandos hominibus mores, tum certè in illis duobus alumnis, ex ipsdem parentibus prognatis, mirificè demonstrat. Nam Venceslaus, qui à Ludmilla muliere religiosa eductus à puero fuerat, omnibus pietatis, & cuiusvis præterea virtutis numeris vir absolutissimus euasit, sicut è diuerso

Educatiōis fructus.

Bolesla-

Boleslaus tum impius, tum saeuus, tum indomitus & violentus: quia Drahomira, quæ Boleslaum aluit, comparibus vitijs infectissima erat, paratissimaque per quilibet occasionem, incrementa bonæ religionis impedire, ac potissimum in sacerdotes defæuicationem, quasi penès illos culpa resideret, quod disciplina (vt ipsa dicebat) ignauissima de-

Boleslaus maritatus.

re, quasi penès illos culpa resideret, quod disciplina (vt ipsa dicebat) ignauissima de-

Cap. 11. Implacabile Boleslaum in sacerdotibus odium.

S. Venceslai benignitas.

Podiuinus Venceslaum intimus.

Cap. 12.

Paulispèr inter hæc suam rabiem Drahomira remississe videbatur, postquam certior diuus Volfgangus, venire in Boemiam ad dedicandū templū superfedit, hæc excusatione vsus tanquam breui futurū esset, vt Antistes Pragæ inaugurarentur. Ceterum nec Venceslaus fauorem cepta sacerdotibus, cultumque, nec vicissim illi officium solitum, qualicunque iniuria accepta, interrumpi sibi permiserunt. Furente indies magis ac magis Drahomira, cum quoridie feruè audiret, tanti esse Venceslaū in sacerdotibus obsequij, vt ipse suis manibus vinū inter sacra, libaq; & thura illis subministraret, vt identidem illos domi quenque suæ inuiseret, necessarijsque rebus ante tempus succurreret, vtque à seruitute profana multos redimeret, & ad seruitia Dei illos converteret: vt denique noctū plerunquè, vel in ipsa hyeme nudis incederet pedibus ad templum, in quibus peruigilia celebrabant sacerdotes. Ferunt Podiuinū, qui intimus Venceslaū, & assiduus comes fuerat, malè aliquandò à frigore & niuibus acceptum fuisse, quanquam ipse calceatus, Ducè suum discalceatum subsequeretur, rursus tamen subito incaluisse, cum primùm videlicet pedes suos quemadmodum iustus erat, vestigijs Ducis impresseret.

Eccè religiosum S. Venceslai animum.

Boleslaum fratri infans natus.

S. Venceslaus perpetua virginitate celebris.

Cap. 13. Inuitatur ad natalitia

Præfagia de corde sacerdotum.

Vadit Boleslauiam.

Hoc igitur modo inuitatus Venceslaus, tametsi multo satis tempore, à quouis matris fratrisque contubernio se remouisset, at tamen, vt antiquum seruaret morè suū, nemini cuiquam, non solum natura coniunctissimis, officium suum denegandi, ad natalitia se Boleslauiam venturum ad diem recepit. Interimque in cubiculum secedens, quos fidelissimos habuit, secum ad fenestram seducit, iubetque eos in atrium Pauli presbyteri, frequenter sacerdotū refertū despiciere: ac mox altè suspiria ducens, Quam cuperem, inquit, vanus videri augur, vtinamque fiat, vt irritum venti secum auferant meum auguriū, videre tamen mihi iam videor, eum locū, qui mea cura, tanto sacerdotum coetu, quantum cernitis celebratur, paulò post discessu hinc meo, repente desertum iri, eadem videlicet sacerdotū futuram per ista diuinans, quæ illis ab interitu suo immineret. Cæterum qui tunc præsentem aderant, non intelligebant, quorsum dicta hæc tenderent. Podiuinus tamen, scopum coniectura attingebat, cum Ducem suum reuocare à proposito Boleslauiam eundi tentaret, sed in casum. Olim nanque pro religione & pietate Venceslaus, nullum periculū, nullū casum, nullū vitæ discrimē sibi vitandum putauit, ideoque die lustrali appetente, nihil amplius moratus, quam dum se apud sacerdotem expiat, dum aræ adstat, dum sacrosanctum delibatur libum, extremum salutis viaticum, indè continuò Boleslauiam petit. Sed neque Boleslaus procrastinat fratri ire obuiam, eum complecti, gratulari aduentui composita adulatione.

ratione. Conuiuio dein mater adhibita, quanto magis ad omne facinus exercita erat, tanto blandius hospitem filium habuit, traxitque in seram noctem conuiuium.

Cap. 14.

S. Venceslaus à fratre in templo tue datur.

Strachy- quas filius Boleflai Pfal. 51.

Rex Danie in somnis monetur, templum S. Venceslao construere.

Cap. 15.

Boleslaus fauit in sacerdotibus Christianis

Vaticinium sancti viri impletur.

Poduinius laqueo percitur.

Drahomira terræ hiaru absorpta.

Necis consensu omnes diuinitus puniunt.

Cap. 16.

Prodigijs territus, de fenitia remittit Boleflaus.

Eius Vldrici Vita est 4. Iulij.

Orthonis Caesaris victoria contra Hunos.

At Venceslaus quanquam intelligeret quod tenderent blanditiæ, & quamobrem produceretur conuiuium, non tamen omisit, quin de media nocte surgens, iret in templum, vt orationes solitas Deo optimo commemoraret. In ea re occupatum inuadit Boleflaus frater, à matre ad scelus vigilantiore excitatus, ac primo ab icco suo frustratur, ense sibi de manibus ob insperatum stuporem elapso, mox redeunte animo & furore, quem sceleris participes clientuli extingui non patiebantur, istum repetit, ac facile inermem fratrem, patienterque plagam excipientem, istum remulataque nece manè statim filium lustrat, nomenque ei inter lustrandum, Strachy- quas, à terrore conuiuij mutuato vocabulo, quod ipse terribile parricidio effecerat, indit. Ad eò gloriari in malitia etiam sua gestiebat, qui potens erat in iniquitate, nefcius adesse Deum bonis omni tempore, tum in vita tum in morte, quem admodum illustrissimo tunc patuit exemplo. Eadem quippe nocte Rex Dania (vide quanto interuallo à Boiemia semotus) per quietem se admonitum oraculo testatus est, vt martyris Venceslai in Boiemia à fratre obtruncati, memoriam sibi colendam suscipere: id quomodo ab ipso factum, cæremonia, sacerdotes, templum in Dania diuo Venceslao dedicatū declarant: Vt interim alia penè infinita miracula data opera transcamus, partim quia nota & illustria, partim quia decantata à nostratibus, diebus penè omnibus habentur.

Boleslaus, parto audacia & scelere principatu, audacter etiam illum, & non sine scelere ab initio gessit, idque non obscure. Siquidem clara voce, omnibus qui aliqua cum diuo Venceslao familiaritate coniuncti erant, ac præcipuè sacerdotibus, quicunque sua sponte Boiemia non decederent, carcerem, exilium, cædem denunciavit. Adiecit mater, nè casti terræ mandarentur, sed abiecti, vt in campis iacerent, esca dilanianda canibus, alitibusque. Intrà breue igitur tempus vaticinium diui Venceslai completum fuit, Fore vt à discessu suo, atrium Pauli presbyteri, sacerdotibus vacuum redderetur. Correptus inter præcipuos ad supplicium Poduinius quoque, totum biennium in furca sub dio pendens, nulla tabe violari, nedum corrumpi conficique potuit, donè post haustam terræ hiaru Drahomiram, sepeliretur. Nam quo manifestior grauiorque pœna appareret, quæ meritò de crudelissima atque impiissima muliere exigenda fuerat, eo loci, quo adhuc insepulta iacebant ossa occisorum sacerdotum, terra sua sponte dehiscens, vitam Drahomiram, vnà cum curru, & qui simul vehabantur absorbit, auriga solo incolumi, qui ad aram iuxta sitam (nunc chaudi extar) equo desiliens accurrit, cum sorte tintinnabulum tinire audisset, vt corpus Domini adoraret, execrante illum Drahomira omnibus maledictis. Quarè locum eum etiam nunc, vt execratum, funestumque declinant viatores, qui arcem Pragensem ab occidentali plaga petunt. Quanquam terra eodem loci in statum pristinum cohæserit. Puniri & illi diuinitus, qui Boleflaum asectati, gladios etiam suos aduersus diuum Venceslaum strinxerunt: pars enim eorum mente alienata, in rabiemque versa præcipites ex alto deorsum se dabant: quidam in eos gladios, quos nudauerant, incubuere. Ad hæc, templi paries, quem prope occisus fuit diuus Venceslaus, velut cædis ipse quoque conscius, aut potius, vt testis foret sceleris sempiterni, nulla vilius opera abstergi eluique potuit à cruore, quo respersus ex corpore diui Venceslai fuerat.

Hæc tandem tot prodigia, tamque varia supplicia, Boleflaum exterruerunt, vt mitius deinceps cum Christianis agere, seuitiamque suam aduersus illos remittere inciperet. Accessit præterea nouus ex Cæsare Otthone terror, minitante fratricidij vltionem, cum primùm Hunnicum bellum confecisset. Quippe Hunni ex Pannonia vsque in Sueuiam progressi, urbem Augustam obsidione premebant, tanta suorum multitudine, vt dubitauerit Ottho, prodire ne in aciem contra tantas copias, an castris se tenere securius fuerit: sed dubitantem Vldricus, Augustæ Præsul, in diuorum numerum postea relatus, indicto vnus diei ieiunio, ad ineundam pugnam impulit: certam ei victoriam (si pugnauerit) promittens. Nec sefellix, tantam enim inter Hunnos stragem Ottho edidit, vt Lycus Augustanus fluuius, mutatis in cruorem aquis, alueum suum fœdauerit. Capti in eadem pugna duo Hunnorum Duces, supplicia crucibus luerunt. Ex Cæsarianis maximè insignis Conradus, Orthonis gener occidit. Atque hoc interim spatio, quod per moras huiusce prælij interiectum fuit, Boleflaus

Boleslaus, vicum quem inhabitabat, fossis, vallis, mœnibus cingendum, munientibusque suscipit, & quo celerius susceptum opus perficiat, vicinæ nobilitati iniungit, vt certum quisque paterfamilias colonorum suorum numerum operi continuando attribuat. Cœpit abnuere operam eiusmodi senex quidam nobilis, inquiens: Exemplum se à maioribus non accepisse, vt ædificandis muris operam aliquam locaret, sed vt potius pro salute principis in campo, & in ipsa acie siue eques, seu pedes dimicaret. Hic seueus Boleflaus (sic iam is passim cognominabatur) solita seuitie incensus: Arego, inquit, nunc statim exemplum in te statuam, quo cæteri admoniti discant parere Principibus, non autem imperia illorum contemnere. strictoque gladio miserandum senem confodit, ac denuò vicinis iniungit, vt iussa obedienter faciant.

Sicarij Boleflai crudelitas.

Cap. 17.

Operi absoluto, cinctoque oppido, nomen Boleflauia manet. Huic oppido cum Ottho appropinquaret, missis obuiam legatis Boleflaus pacem magnis precibus cum ipsis oppidanis cœpit petere. Valdè præcisè Ottho eis respondit, aliter pacem coire non posse, nisi dedito sibi fraticida Boleflao. Porrò Boleflaus omnibus rebus ad sustinendam obsidionem necessarijs, frumento, pecore, telis, armis, viris instructus in oppido erat. Non ità Cæsar foris commeatu abundabat, vacuis vbiq; ex vicino horreis, & pecoribus in syluas longius abactis. Vndè paulò post factum, vt Cæsar ob rerum penuriam mutata duriore iententia, animum ad molliora inflecteret. Cum igitur denuò Boleflaus, quanquam satis vt dixi instructus, conscientia tamen sceleris timidus, gratiam Cæsaris ambiret, pacemque oraret, eam his tandem legibus impetravit. Prima erat, vt commissa piacula omnibus modis expiaret. Altera, vt exules Christianos renocaret ab exilio. Tertia, ad tributum nupè remissum, denuò exoluentum reciperet. Vltima, vt eadem conditione atque cæteri Germaniæ principes, in nomen Cæsaris iuraret.

Ortho obsidet Boleflauiam.

Conditiones pacis Boleflao proponuntur.

Cap. 18.

Obsidione soluta, Boleflaus suis præcepit, vt è conspectu suo sepulcrum & corpus S. Venceslai remoueant, idque noctu, per multas tenebras Pragam transferant, occulteque sine arbitris condant in ade diui Viti ab eodem Venceslao ædificata. Grauius nimirum ferebat signa & prodigia, identidem ad corpus sanctum nunc in cæcos, nunc in claudos, nunc in furdos edi: putabatque fore, vt illo ad diui Viti ædem, sepulto, Vito etiam potius, quam Venceslao miracula edita attribuerentur. Sed vide, vt scinnoentia & sanctitas, vt denique ipsa veritas, contra astum & improbam calliditatem persicillè defendant. Plausiro corpus impositum fuit, iustusque auriga quantum posset accelerare, vt ante lucem è Boleflauia Pragam perueniret. At aurigam magis equi, quam ipse equos regebant. Itaque cum primò ad amnem cui Rochemitze vocabulum, aquis tunc redundantem, deinde ad Vultauiam adhuc redundantiorem ventum esset, non ponte, vt ille volebat, sed plena alueo, vtrunque amnem equi transeunt, pedibus tantum non siccis, mox vltra Vultauiam ad carcerem arci Pragensi subiectum, immobiliter subsistunt, nec inde vlla vis amoueri patiuntur nisi die clarissimo, cum iam multorum aliorum spectatorum oculis res esset restatissima, corpus diui Venceslai vectores vehere, id quod obstinatè prius ille negabant, quam vincit ad vnum omnes è carcere illo dimissi fuissent. Corpus præterquam quòd à corruptione post triennium incolume repertum est, insuper etiam ab omnibus vulneribus erat percuratum, vna tantum auricula capiti defuerat, eam Premyslaua Venceslai soror ad limen templi, in quo occisus frater erat, inuentam, arcula clausam habuit. Cæterum re, vt gesta fuerat, cognita, nè quid de corpore sancto desideraretur, eandem statim Pragam misit, statimque illa capiti suo adhæsit.

Francis & in cæ dauer inuidia.

Translatio S. Venceslai.

Manet eius corpus immobile, donec vincit è carcere dimittantur.

Corpus eius post triennium incorruptum. Auricula ei abscissa, capiti adhæret.

EIVSDEM S. VVENCESLAI BOEMORVM DV-
CIS ET MARTYRIS, BREVIS HISTORIA, EX AENEA
Syluij tum quidem Cardinalis, postea Pontificis Maximi, Historia
Boemicae Cap. 14. & 15.

Septēb. 28.
Ex cap. 14.

al. Draho-
mira siue
Drahomi-
cia.
Vuenceslaus
& Boleslaus
gemini.

Cap. 15.

Virgines S.
Vuenceslai

aliis Curi-
nensi

*Curinensem

*praesulem,
legendum.

Proprij fra-
tris manu
interimur

Rex Dacia
per visum

ORSIVOIVS coniunxque Ludmilla, Christianam ve-
ritatem amplexi, fidem catholicam inter Boemos ma-
mè ampliârunt. Ludmilla filia fuit Comitis Slamborij ca-
stelli Bizenæ, quod postea Melinca dictum est. Ex qua tu-
lit Borsuoius duos filios, Spitigneum & Vradislaum. Pri-
mus patri succedit: sed moriens sine filijs, fratri principa-
tum reliquit. Coniunx Vradislai * Drabonucia, mulier au-
dax & ad scelus prona, duos pariter filios viro peperit,
Vuenceslaum & Boleslaum. Priorem Ludmillæ tradidit
educandum: alterum ipsa enutriuit. Alumni ex nutrici-
bus mutuati mores. Vuenceslaus pietatē colere, manue-
rudinē præ se ferre, Christiana sacra venerari, elargiri multa pauperibus, nulli nos-
us esse: Boleslaus idolorum sectari culturam, honores ambitiosè quærere, adulte-
rari, rapere, occidere, in scelera cuncta prolabi.

Pater suprema ordinans, Ludmillæ, cuius integritatem prudentiamque optimè
nōset, quousque liberi adoleuissent, gubernationem prouincia dimiserat. Id agrè
Dabronucia fuit: Tymam & Simonem nefarios homines submittens, focum in ca-
stello Thetim strangulari iussit. Ipsa deinde imperium accepit, in omnes crudelis, in
Christianos ferocissima & intolerabilis: ac propterea etiam Vuenceslao filio infesta,
cui præferre fratrem non dubitauit. De Vuenceslao hæc referuntur: Porus cibusque
parcissimum fuisse tradunt, corporis maiestate decorum, virginitatem ad vltimum
vitæ seruasse: diuina in templis officia diurna nocturnaque nunquam neglexisse. Et
noctis quidem tempore nudis pedibus super glaciem ac niuem iter agentem, vim fi-
gotis minimè sensisse: Podium verò eius comitem, cum caligatus obriguisset, iustum
vestigia Vuenceslai pedibus premere, concaluisse. Postera die cruenta sancti viri ve-
stigia inuenta. Inisse eum, populo perurgente, adhuc viuente matre, principatum.
Duci verò * Curmensi, nulla iniuria lacessito, cum exercitu in Boëmiam ingressis,
atque agros vastare conanti, armatum cum copijs occurrisse: vocatoque in collo-
quium, singulare certamen obrulisse. Accepta ab aduersario conditione, ubi manus
conferi debuit, Angelos visos, qui Vuenceslaum protegētes, arma ministrarent: ter-
ritum ea nouitate * Curmensem, ex equo prolapsum veniam petiuisse: Boëmum li-
benter humiliatō pepercisse, monuisseque nē deinceps aliena cuperet.

Similem Angelorum comitatum vidisse aiunt Imperatorem, cum Vuenceslaus
adolescens in eius curia obuersaretur, eamque ob causam brachium S. Viti dono ei
dedisse, in cuius honore cathedralis ædes in Praga constructa est. Ferunt tūc Boëmi-
am sub Episcopo Ratipsonensi fuisse: ac propterea cum Vuenceslaus Vuolfgangū
* præsidem, qui postea inter sanctos relatus est, ad consecrationem eius basilicæ sum-
mis precibus inuitasset, respondiisse pontificem, coram Deo iamiam templum suum
dedicatū esse, quod futuram metropolitanam cerneret: missurum se tamen, qui sua
vice Vuenceslao satisfaceret. Creuerat iam Vuenceslai nomē, miraque populi cha-
ritate atque admiratione celebrabatur. Sed quanto cæteris acceptior erat, tãto a cri-
us in se odium fratris matrisque concitabat: ac propterea licet dimittere seculum,
& in monachum tonderi destinasset, non potuerunt infelices animæ sancti viri pro-
positum expectare: sed impatientes moræ, piam principis intentionem scelere præ-
ueniunt. Fit conuiuium apud Boleslaū, matre iubēte: vocatur Vuenceslaus. Qui etsi
mortē instare prædixerat, facta tamē cum sacerdote de peccatis suis ex more Christi-
ano confessione, fraternā domū ingreditur: ibique statim Boleslai manu percussus
interijt. Dicat aliquis, homicidam sui ipsius Vuenceslaū fuisse: negetq; cælo dignum,
qui certa se morti obtulerit. Nos, Gotthorū instante procella, plurimas Romæ puel-
las fuisse legimus, pudicitia suæ vim inferri timentes: & nē in manus hostiles incide-
rent, in Tyberim sese præcipitauerunt. Quæ postea miraculis coruscantes, sanctorum
honores meruere. Vuenceslai sanctitati, qua die casus est, Christum Deū testimonij
præstitisse, memoriæ prodiderūt: qui Regi Daciæ per visum apparēs, suo martyri æ-
col

construi mandauit. Ipsum autem Vuenceslaum multis miraculis claruisse, atque in-
ter sanctos martyres ab Ecclesia receptum tradunt: Dabronuciam paucis post die-
bus, facis suis trahentibus, vltionemque parricidij exigentibus, hiatu terræ apud ar-
tem Pragensem absorptam: Boleslaum multis sceleribus nobilitatum, morbo ab-
sumptum duos filios reliquisse, Boleslaum, paternum nomen referentem, & Strati-
quatem.

sub-ur S.
Vuenceslao
templū ex-
trudere.

PANTOLEONIS DIACONI ET CHARTOPHY-
LACIS MAGNAE ECCLESIAE, ENCOMIUM IN
maximum & gloriosissimum Michaelis militiæ principem.
Ex Simeone Metaphraсте die 8. Nouembris.

MATERIAE expertium spirituum Dominus, & qui in
omnem carnem obtinet potestatem & administratio-
nem, qui etiam nostram formauit essentiam: quinetiam
vniuersum mundum, qui cadit sub aspectum, constituit,
eumque continet & conseruat propter homines: immò
verò qui propter solam bonitatem ex ijs, quæ non sunt,
ad hoc vt essent, produxit vniuersa, is est solus, qui natura
& propriè & primò dux est omnium, eorumque curam ge-
rit & eis prouidet: & qui cuiuslibet, quod dicitur & intel-
ligitur bonū, est efficiens, impertiens, suppeditans & pri-
ma causa. Secundò autem nobis constituit diuinos An-
gelos & Archangelos, qui curam gerent & præsent generi hominum, propter bo-
nitatem naturalem, vt suppeditarent hominibus diuinos nuncios & dona, & com-
ponerent & dirigerent eorum vitam ad ea, quæ sunt meliora. Et ex diuinis quidem
& infinitis Angelis, alios quidem vnumquemque vnicuique præscisse fidelium, & eum
regere iussit Dominus, vt dicit in diuinis Euangelijs: Videte, nē despiciatis vnum
ex his paruis: quoniam Angeli eorum perpetuò adspiciunt faciem patris mei, qui
est in caelis. Similiter autem hanc quoque confirmat sententiam diuinus propheta
Dauid, dicens: Nē des in commotionem pedem tuum, & non dormitabit, qui te cu-
stodit Angelus.

Septembris
19. iuxta La-
tinos,
Cap. 4.

Angelus ho-
minū curam
gerunt.

Matth. 18.

Psal. 120.

Alios autem, vt alienas & ignotas gentes regerent, vt qui omnia administraret, con-
stituit pro numero gentium, vt vnus Angelus totam gentem gubernaret, quomodo
etiam scriptum est in cantico Mosico: Quando diuidebat altissimus gentes, vt di-
spersit filios Adami: Statuit terminos gentium secundum numerum Angelorum
Dei. Summè autem benedictum, & vndique exaudiendum, & omni ex parte vene-
randum militiæ Principem Michaelem, meliorum & diuinitus inspiratorum & fide-
lissimorum hominum esse præsidem, & eorum salutis curam gerere voluit: quomo-
dò ipse vniuersorum Deus dicit Mosi sacrorum interpreti: Vade ad Pharaonem re-
gem Aegypti, & educes populum meum filios Israel ex Aegypto: & mittam Ange-
lum meum ante faciem tuam, & parabit viam tuam, vt deducat populum in terram
tibi promissam, quam iuravi patribus vestris. Quinetiam propheta Daniel in visione
Angeli audiuit eum dicentem: Princeps seu præses Angelus regni Persarum reslitit
mihi, nē reuocaretur populus Israel ex captiuitate Babylonis: nec est vllus, qui eos
mecum tueatur, nisi Michael princeps vester. Hoc ipsum autem sic quoque Dauid
apertè significat: Castrametabitur Angelus Domini in circuitu timentium eum, &
liberabit eos. Quis enim tam strenuus fidelium propugnator insigniter apparuit, ve-
teris & noui intercessor illuminationum, semper castra locans in circuitu fidelium,
& nos redimens à telis Belial, & omnium inimicorum nostrorum, qui sub aspectum
cadunt & non cadunt, vt Michael, dulcis reuera & veneranda res & nomen?

Cap. 2.

Deur. 32.

S. Michael
summe ve-
nerandus,
Exod. 3.
& 23.

Dan. 10.

Psal. 33.

Cap. 3.

Michael, qui planè est plenus pietate Archangelica: qui propter eam, quæ con-
uenit in Dominum, reuerentiam, pietatem & grati animi virtutem ineffabilem, &
quæ mutari non potest stabilitatem, prope thronum assistit Dominicum horrendum
& terribilem, cum Cherubim, qui multos habent oculos, & cum Seraphim, qui ha-
bent sex alas, & primum locum obtinet inter mille millia, & decies mille myriades
Angelicorum ordinum: & proximè citra vllum stuporem canit tēr sanctum &
admi-

Esai. 6.

S. Michael
primum in-
ter Angelos
locum ob-
tinet.

- Luc. 10. admirabilem hymnum, inuehens in rebellem & scelestissimū satanam, qui tanquam fulgur è cælo in terram fuit deiectus cum immundis & malis eius spiritibus. Michael, qui est maxima & clarissima stella Angelici decoris & pulchritudinis, & qui claras reddit ac manifestas omnes diaboli insidias. Qui Adam è paradiso eiectum fraude dæmonis inimici bonorum, texit, traduxit & direxit, & cum terram ligone fraude fodere, seminareque & metere, & ad reliqua, quæ utilitatem afferebant, instituit: & vt cum benedictione & conuenienti gratiarum actione, cum sudore semper panem vesceretur, effecit: vt qui ex iniuria ei contigerat lapsus, per laboriosam & Deo gratam viuendi rationem, rursus corrigeretur.
- Gen. 3. Michael, qui est verus & sincerus Dei assessor, & ducit ordines virtutum celestium: & est sapiens gubernator eorum, qui in Deum crediderunt. Qui pij patriarchæ Abraham, etsi non videretur, prohibuit gladium, nè tangeret Deo gratum eius filium Isaac, postquam apparuisset omni ex parte absolutū & Deo gratum patriarchæ propositum: & in eo benedixit omnes gentes, vt potè quòd ex eo secundum carnem esset germinaturus Christus verus Deus & seruator noster. Michael, fax clarissima immaterialis & inaccessa lucis, & diuinus ductor Angelicorum ordinum. Qui legislatori Moysi oues pascenti in monte Chorin appàrens totus igneus in medio rubi, eum vrebatur sine vlla læsione, & non comburebat omnino, signa sanctissimæ Domine nostræ Dei parentis significans. Michael, qui diuino nutu primas partes obtinet inter ignis ministros, & terram obit, implens voluntatem Dei omnipotentem. Qui à ratione alienum vatis Balaam prohibuit impetū terribili suo aduentu. Quem etiam cum vidisset asina & timuisset, rationis particeps vocè senem amentem correxit. Michael Angelorum ductor longè maximus, & excellentissimus minister diuinæ legis, quæ data fuit in monte Sina. Qui cum famuli Dei Moysi animam accepisset, obscurum & exitiosum diabolum de eius corpore, cum ipso ausum verba conferre, cessare fecit & citò euanescere.
- Cap. 5. Michael, qui, si id interpreteris, dicitur Dei dux exercitūs, & fortissimus pugnator, & propugnator eorum, qui spem collocant in Domino, & flammea rhomphea, quæ scindit machinationes aduersariorum, tam eorū qui sub intelligentiam, quam eorum qui cadunt sub sensum. Qui Iesu Naue aciem dirigenti contra aduersarios visus fuit stricto gladio, & eum terruit hoc alieno & terribili spectaculo: & hortatus est, vt manum confereret, & concideret inimicos Dei hostes. Michael, omnium suprema, ignemque ferens lampas diuinitatis, quæ est principium lucis, vnicaque & trina, & subtilis naturæ constitutio: qui terræ fines obit celeriter, & piè ijs, quibus vult Deus, mutata figura appàret. Qui ad Gedeonem solaris instar radij venit, & ab ipso tanquam diuinus & celestis Angelus fuit adoratus: & ignea virga tanquam holocaustum consumpsit cibum quem obtulerat: & eum cum trecentis solis impotentibus corroborauit aduersus maximè impiam & infinitam Madianitarum multitudinem. Michael, maximè perspicuum, purissimumque, & ab omni macula alienum speculum ineffabilis & immensæ pulchritudinis diuini & fontani radij & splendoris, & acutum telum potentis & magni Regis Dei. Qui prophetæ Nathan apparuit, resplendentem tenens lanceam, & ei animum addidit ad arguendum Dei parentem Dauid, propter lapsum qui acciderat, & citò vt bonorum amicus recessit, quando, Peccauit Domino, ex profundo cordis à Dauid rege audijt.
- Cap. 6. Michael, purum & capax receptaculum beatissimæ lucis effusionis & diuinæ illuminationis, & acutissimus ac perniciosissimus gladius in eos, qui blasphemant Dominum. Qui centum & * quinquagintaquinque millia execrandi & impij Sennacherib Regis Assyriorum in vno momento noctū morte affecit, & ab eius tyrannide liberauit pium Regem Ezechiam cum ciuitate Hierusalem. Michael, qui est lucidus & candens spiritus, multosque habens oculos, & potentissimus, & ab omni materiali apparitione remotus, & nullam omnino admittens corruptionem. Qui vnà cum Azaria & reliquis symbolicè ascendit in fornacem, & veluti spiritum roris mediam effecit fornacem, & tres maximè pios pueros illæfos conseruauit, & diuina specie conspectus à Rege Nabuchodonosor, eum magna affecit admiratione. Michael, qui versatur in cælis, & artherem obit tanquam pernix fulgur, & vniuersam, quæ est sub cælo, terrā vno momento peruadit: piosque, qui affliguntur, adit, recreat & consolatur. Qui prophetam Daniele in lacum per iniuriam coniectum, celerrimè conseruauit, & fauorum leonum ora refrenauit, & Abacum rapuit, & ad eum cum cibo parato

parato à Palaestina adduxit Babylonē, & cum rursus repente in suum locum restituit. Michael, qui est magnus princeps Angelicorum exercituum & ordinum Archangelicorum, beatissimæque, & immensæ legionis incorporeorum, & qui fuit veteris Israel rector illo tempore: recens autem electi à Christo cognominati Israelis dux validissimus, & custos tutissimus, & doctor Dei præceptorum. Qui Persarum præsidem Angelum resistentem, nè à Babylone liberarentur captiui Israelitæ, repulit tanquam aduersarium, & captiuos, qui septuaginta annos miserè habiti fuerant, in regionem patriam restituit, propter assiduum cum vehementi ieiunio & multis lachrymis diuini Danielis prophetæ pro eis ad Deum precationem. Michael, qui est à Deo constitutus assessor mysticæ trinitatis, mysticæque illuminator & initiator superne hierarchie, & veteris quod præterijt testamenti, & nouæ nostræ electæ Christi hæreditatis. Qui probatica piscina in vnoquoque tempore aquas sanctificabat in figuram diuini baptismatis, & primo, qui in eam descendebat, statim præbebat curationem, quocumque morbo teneretur. Michael, qui est speciosum & maximè decorum, & quod non occidit luminare totius orbis terræ, qui est sub cælo. Ignea & manu non constructa columna sanctæ & Apostolicæ Ecclesiæ: auri speciem præ se ferentes, & ad cælum usque magnitudine pertinentes scala, per quas descendit omnis datio bona, & omnium donum perfectum, quod mittitur à benefica & bonorum largitrice natura, ad viros bonos & honesti amatores in terra. Qui in columna ignis apparuit sanctissimo Archippo, & fidelissimo ministro huius Archangelicæ & venerandæ domūs, quando sceleratus populus conabatur ipsum sanctum cum templo obruere aquis fluiuatilibus, & diuina & Archangelica virtute aquas, quæ insolenter mouebantur, per virgam citò in petra effudit & transiuit.

Michael, qui perpetuò adspicit faciem patris nostri, qui est in cælis, & lætatur, immo verò collaturum Domino vniuersorum propter inuentionem eorum, qui perierant, & propter vnum peccatorem, qui ducitur poenitentia, diem festū agit cum omnibus celestibus potestatibus. Qui tuba illa terribili & ingenti voce canenti est cantaturus, & fundamenta terræ, & quæ sunt sub terra, est moturus, quando veniet finis consummationis: & surgere faciet & congregabit mortuos omnes, qui sunt à seculo, in iudicium generale, & ad accipiendam vitæ remunerationem: vt ferat vnusquisque ea, quæ fecit per corpus, siue bonum, siue malum.

Cum hunc ergo suscipiendum & maximum patronum, potentemque defensorem, & liberè & confidenter loquentem intercessorem apud omnium Regem Deum, diuinum militiæ principem habeamus Michaellem, o chari patres, fratres, & à Deo collecte cœtus, piè ipsum semper omnes vt reuera purissimum, in mundis cordibus semper magnificè extollamus, verbisque lætitiæ & spiritalis exultationis, vt decet Archangelum, honorificis verbis & laudibus hodiè prosequamur, amoreque & desiderio ei offeramus & veneremur, qui ardentè concurrimus ad sacrum eius festum venerandum eius templum, quod est pij nominis, vt affatim colligamus perennes eius & salutare gratias & defensionem intercessionis. Est enim liberalis ac munificus Dei magnus ille Dux exercitūs, cum diuinissimo & coarchangelo suo Gabriele, benedicens, corroborans, gratia implens, lætificans & ornans ac decorans corda fidelium, vt qui sit sanctis omnibus potentior. Vniuersam enim, quæ est sub sole, creaturam ad lucem deducit. Omnes autem eius laudatores eximie à varijs eripit neccitatibus: & eos, qui in omni loco piè eum inuocauerunt, à periculis tam quæ videntur, quam quæ cadunt sub intelligentiam, liberat.

Fidelium & orthodoxorum populorum Ecclesias exhilarat, Romanorum custodit rempublicam, Christi amantem Imperatorem armat aduersus Barbaros, Christianos reddit victores, hostes inimicos persequitur, ab hominum calumnijs suos seruos conseruat: ab eorum qui persequuntur, molestijs pios liberat: ab ingentibus maris fluctibus eos, qui ipsum inuocant, eripit: fertilitates fructuum terræ suppeditat: eos qui in tenebris versantur, ducit: eos defendit, quibus sit iniuria: consolatur eos, qui sunt pusillanimi: ægrotos visitat, fidei ubet pro peccatoribus, damnatum impetus propulsat, vitiorum flammam restinguit: vt sanctitatem faciamus, nos inducit: & omnes, qui sanctum & venerandum eius festum fide & desiderio alacriter celebrant, ex omni difficultate & noxio occurso liberat, & dat salutare gratiam principis Dei militiæ, ad petitionem semper vtilem deducit & ad viam poenitentiae, & eis peccatorum procurat remissionem, & in iustorum stationem connumerat in regno

regno celorum gratia Christi Dei clementissimi: Cui gloria & potentia cum patre omnipotente, & sanctissimo & bono & viuifico spiritu, nunc & semper, & in seculum seculorum, Amen.

EIVSDEM PANTOLEONIS DIACONI ET CHARTOPHYLACIS MAGNAE ECCLESIAE, Narratio miraculorum maximi Archangeli Michaelis. Habetur eodem in Metaphraze eodem loco.

29. Septemb.

MAGNAE & multae & variae sunt tuae incorporeae & magnificae Archangelicae virtutis & dignitatis notiones, donaque & gratiae, o gloriosissime Michael princeps militie, ampliusque & reuera sublimis & multiplex decora tuae materiae, expertis forma, & vitae status. Est autem parua & nihili facienda humanae linguae carnea potestas, angustusque & humilis & artificio carens, qui per instrumenta corporea a nostro corde sermo proficiscitur. Quomodo ergo te, o omnipotentis Dei princeps militiae, pro dignitate, licet conemur, laudibus affecerimus? Quam vocem incorpoream, incorporeo tuo & intelligenti ordini respondentem, per materialia & corporea labra offeremus? Quibus utemur sonis, quae significant ineffabilem & inexplicabilem tuam gloriam? Dubitat reuera vniuersa natura terrigenarum te laudare & celebrare, qui es princeps ordinis supercaelestis. Enarrari enim & verbis explicari non potest locus diuinae tuae pulchritudinis & splendoris. Quomodo enim mirabilis facta est scientia Dei ex nobis: inualuit, non poterimus nos homines ad eam: ita etiam Archangelicae essentialis tuae bonitatis & potestatis infinita multitudo, a qua arcana & diuina emanant fidelibus, apprehendi & inuestigari non potest humanis cogitationibus.

S. Michael princeps supercaelestis ordinis. Psal. 138.

1. Iohan. 1.

Sed quoniam alicubi dicit diuinum eloquium: Quod didicimus, praedicamus: & quod scimus, annunciamus: ea de causa mittentes infinita magnalia tuorum miraculorum, pauca quaedam, appositae & conuenienter collecta ex diuinis spiritibus eloquijs, conamur exprimere nostrorum verborum coloribus, & graphicenarrare magnificientiam gloriae sanctitatis tuae, & terribilium tuorum miraculorum eructare potentiam, & prodigia tua annunciare ijs, qui hodie fide sunt congregati in diuino tuo festo: vt salutis iam propositum argumentum omnibus, qui ardent ad id accurrunt, o maxime & inprimis admirabilis Michael princeps Dei militiae. Hodie enim tanquam magnificentissimus quidam conuiuator, conuocabo nos omnes spirituales conuiuas ad epulum tui festi, quod exortum est sole luminosus: quod positum est ad principia orbis terrae, qui est a finibus vsque ad fines: in quo miraculorum & animae vtilitatis delicijs se explent omnia corda fidelium. Sed nunc quoque, vt semper, miserere nostrae humilitatis, qui es excelsus assessor regni celorum & exorere nobis splendoribus benignae tuae prouidentiae, qui a benigno Deo accepti benigne Michael princeps militiae. Qui es laeta & luminosa, significansque & splendida stella solis gloriae. Qui es fortissimus pugnator & propugnator ac defensor eorum, qui Dominum diligunt. Qui prouides & prospicis, eosque firmo tuo patrocinio adiuuas & defendis, qui te inuocant, & magno desiderio ad te accedunt in diuinam tuae dem & maxime venerandam. Tu illumina nostros intelligentes cordis oculos, vt intelligamus, menteque apprehendamus & enunciemus, quoad eius fieri poterit, miracula tuae maiestatis. Nam per te vniuersa copiosa omnium bonorum suppeditatio datur ab omnipotenti Dei prouidentia, ijs qui in te sperant citra ullam dubitationem, & se conferunt ad omnem tuam laudationem.

Festum S. Michaelis sole illustratus.

S. Michaelis patrocinium.

Quid autem cogitantes, aut quibus verbis vtentes inprimis, poterimus sufficienter ostendere diuinam prouidentiae & benignitatis infinitum pelagus? Ad primum enim bonum & quod praecipue primo operatur, quoad eius fieri potest, oportet aperte omnes extolli. Principaliter ergo & aperte & ex debito debemus mente cogitare, qui figuram ferimus & imaginem eius, quae ex se habet potestatem & dominium diuinam essentialia, quod vnus est & solus Deus, qui propter infinitam bonitatem est omnibus fabricatus.

fabricatus, quae sunt in caelis & in terra, vt dicit diuinus Apostolus: siue visibilia, siue inuisibilia, siue throni, siue dominationes, siue potestates, siue virtutes, siue principatus, siue Archangeli, siue Angeli, siue Seraphim, siue Cherubim: & ipse est ante omnia, & omnia in ipso constant. Qui hanc etiam variam condidit creaturam, in vniam & mundi harmoniam & complementum. Qui solus est ingenuus & aeternus. Qui solus est expertis principij, & in quem non cadit interitus & finis. Qui solus est eiusmodi, vt comprehendi & inuestigari & videri nequeat. Qui omni circumscriptione & comprehensione essentialia habet superiorem. Qui nullam potest suscipere mutationem & alterationem: estque omnipotens, & ab exitio & interitu aliena natura, fons perennis, & qui nunquam exinanitur, misericordiae & bonitatis: omnium diuinorum donorum & gratiarum, qui exhauriri minime potest, abyssus: misericordiae, quod non potest exprimi, pelagus: beatissima & summa pulchritudo, & sola reuera digna, quae ametur. Vniuersi, quod dicitur & intelligitur, boni efficiens & impertiens & largiens causa, & prima causa. Hic est, qui propter solam bonitatem essentialiam & naturalem, ea quae non erant aliquando, vocauit ad hoc vt essent, & omnia ad essentialiam deduxit & constituit, eaque comprehendit & continet, dirigit & ducit, ferens solo nuro suae maiestatis & potentiae.

Coloff. 1.

Diuina maiestatis proprietates.

Rom. 4.

Oratione in Christi Natiuitate: & Oratione in Pascha.

Lucifer ob superbiam factus est tenebrae.

Esa. 14.

Psal. 81. Diabolus al quando vnus Angelici ordinis princeps

Casus Luciferi. Luc. 10. Ezech. 28.

Luc. 10.

Atque primum quidem, conuenienter ei quod dicit Theologus Gregorius, mente agitauit Angelicas & caelestes potestates: & quod mente agitauit, fuit opus verbo completum, & spiritu perfectum. Sicque constituerunt secundi splendoris, ministri primi splendoris: siue intelligentes spiritus, siue ignem, vt potest materiae expertem & incorporeum, siue aliquam aliam naturam, quod quamproxime ad ea, quae dicta sunt, accedat, eos existimare oporteat. Volo quidem, inquit, dicere eos primum ad malum immobiles, & qui solum habent boni motum, vt qui sint circa Deum, & primo a Deo illuminantur. nam quae hic sunt, sunt secundae illuminationis. Mihi autem persuadet, vt non immobiles, sed ad mouendum difficiles eos existimem, qui propter splendorem Lucifer, & factus est & dicitur tenebrae propter elationem: & quae sub eo consistunt potestates, architectatrices vitij, boni fuga, & nobis conciliatrices. Atque sic quidem qui apprehenditur intelligentia, & propter hanc mundus fuit constitutus.

Cum autem prima ei recte se haberent, secundum mente agitatur mundum materia praeditum, & qui cernitur. Et is quidem est id, quod ex caelo & terra, & ijs quae intercedunt, est constitutum & coagmentatum. Luciferum autem, eum qui a Deo deficit & cum eo pugnavit & est insolens & iactabundus, diabolum vocat Theologus, ex voce Esaiae prophetae, qui eius casum deplorat, & dicit: Quomodo cecidit de caelo Lucifer, qui mane oriebatur, & contritus est super terram? De eo enim diuinus quoque David, ad eos, qui similiter a diuina charitate deflexerant, atque sceleratus ille & maliciosus, qui defecerat, dicit: Et tanquam vnus ex principibus caderis. Princeps enim erat vnus angelici ordinis in caelis diabolus, non diabolus ab initio productus & factus, sed bonus ex bono, & pulcher ex pulchro & qui solus bona facit, opifex vniuersorum. Postremo autem praeter legem naturae, decretumque & rationem diuinam iustitiae, imperij cupiditatis aestro percitus, rebellauit aduersus creatorem, regnum eius & gloriam sibi conans vsurpare. Secum autem attraxit etiam infinitam rebellium multitudinem, quae suae stultitiae & malitiae eum accepit adiutorem. Nam propter hanc causam impiae cogitationis, ex caeli conuexis vehementi impetu cecidit execrandus. Nam simul atque ei venit in mentem sceleratissima & maxime impia cogitatio, fuit confestim contritus ab omnipotenti Domino, qui dixit: Videbam satanam tanquam fulgur de caelo cadentem. Similiter autem de eo quoque dixit per Ezechielem prophetam: Simulatque elatum fuit cor tuum propter pulchritudinem tuam, & dixisti in cogitatione tua, Deus ego sum: statim a sancto monte meo in terram te deiici per Cherubim, & interijt scientia tua cum pulchritudine tua: & dabo te in cinerem super terram coram omnibus te videntibus, fidelibus scilicet. Quomodo etiam dixit Dominus in diuinis Euangelijs: Ecce do vobis potestatem calcandi super serpentes & scorpiones, & super omnem potestatem inimici.

Nonnulli autem discendi cupidi inquirunt, num propterea sit cecidit, quod Adam eum non adorauerit. Est autem stultorum & insipientium hoc dicere. Cecidit enim diabolus priusquam factus esset Adam, quomodo patres aperte pronunciant omnes, Angelos fuisse factos ante caelum & terram. Diabolus vero, est probabile, quarto

Iob 38.

quarto die cecidisse, quando Deus fecit luminaria, sicut scriptum est in Iob: Quando facta sunt astra, laudarunt me magna voce omnes angeli mei, & hymnis celebrarunt. Semper enim etiam non tacite Angelis Dominum glorificantibus, tunc cum maiori voce eum laudibus celebrarunt, ut significauit scriptura, propter iustum scilicet casum maligni illius, qui defecerat. Oportet autem scire ex nostris scriptis, o dilecti, quod omnis chorea & ordo habet ducem ordinis, qui incipit melodiam. Sic etiam de sanctis Angelis dicit Dionysius, Angelicorum ordinum diuinitissimus interpres: Non absurde diuina & caelestia, materiali nostrae hierarchiae, pro viribus sensiliter, quoad eius fieri potest, sunt assimilata. Ducem vero ordinis Angelicae choreae lucidissimum & maximum militiae principem Michaellem intelligere, a superis accepimus.

S. Michael ordinis Angelici Dux.

Miraculum primum de rebelli & superbo satana, & immundis eius spiritibus.

Apoc. 12. S. Michael eiecit defectores spiritus e caelo.

HIC ergo fidelissimus & sanctissimus, magnus exercitus Dux Michael, diuini consilij pius minister, qui propter Dominicum & omnipotentem diuinum iussu, in terram iecit ex caelestibus absidibus rebellem & superbum satanam cum eius immundis & malignis spiritibus: tunc in eos inuectus, & triumphum agens de eorum malitia, congregatis cunctis Angelorum populis, magna voce laudauit Deum vniuersorum, & omnipotentem Dominum, Angelicos greges eo veluti ducens, ut statim meminissent immobilis, & quae bona facit stabilitatis, & dicit: Attendamus: perinde acsi diceret: Qui creati fuerant, & quibus obtigerat, ut Deus increatus & inadspicibilis eos produceret propter naturalem suam bonitatem, quid eis accidit, qui nobiscum hucusque diuinis illustrabantur splendoribus? Animaduertamus quam repente mutati sunt in tenebras propter arrogantiam & contempionem eius, qui eos fecerat. Cognoscamus quos fructus conciliet liberti arbitrij voluntas inconsiderata, & stemus immobiliter in timore, quotidie diuinum ministerium opifici offerentes. Porro autem quandam quae eos contineret hymnodiam, ut qui in primo loco staret, cum Seraphin & omnibus simul diuinis & caelestibus potestatibus, magna voce cecinit, diuinam illam & quae nunquam potest definire omnipotentis diuinitatis, quae est principum luminis, vnicaque est & trina, ter sanctam glorificationem: Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Sabaoth: plena est vniuersa terra gloria eius. A Dei vero administratoria diuina gloria alienatus maleficus diabolus, cum vidisset terrestrem hominem esse quauis re creata honoratiorem, ut qui Dominicis manibus factus esset ad suam imaginem & similitudinem, statuit eum totis viribus separare & eripere ab eius, qui ipsum fecerat & honorauerat, salutari praeccepto. Videns enim malignus & sceleratus se in extrema esse ignominia, valde cruciabarur: & cum non posset ad Deum conuerti, in Dei imaginem suam effudit improbitatem, & effecit ut homo esset obnoxius interitui & morti, eo eiecto e diuinis & viuificis paradisi delicijs. Et statuit Deus Cherubim & flammeam rhompheam versatilem, ut custodiret paradisum. Sed etsi sic quidem cecidisset homo, qui liberum habebat arbitrium, & a bono statu defluxisset, non eum despexit Deus: sed ut qui sit natura benignus & ingens mare habeat bonitatis, veluti quaedam arma ad confertandum validissima ei praebuit magnum Michaellem militiae principem aduersus diaboli potentiam: ut custodiret & defenderet hominem, qui lapsus fuerat, ut quomodo ceciderat per imperitiam, per laboriosiores rursus viuendi rationem & diuinam virtutem instaurato praelio, victor effectus coronetur.

Abusus liberti arbitrij.

Esa. 6.

Inuidia & malignitas demonis in homines. Gen. 3.

Econtrario Dei benignitas in eos.

De Adamo mirac. 2.

Psal. 120.

Matth. 18.

Gen. 48.

Act. 12. Quilibet fidelis propeu habet Angelum custodem.

Porro autem Archangeli Michaelis suasionibus & monitis instructus Adam, & ligone terram fodiens, & sudore & labore frugaliter nutritus, non fuit amplius seductus ab hominis inimico & Dei hoste, nec passus est aliam ab ipso commotionem. Nam ab eo tempore omnino eum valde habebat odio, mente agitans per propheticum rorem, qui adhuc in eo inerat, illud: Ne des in commotionem pedem tuum, & non dormitabit, quite custodit Angelus. Ab eo enim tempore credimus nos habere Angelum vniciue animae ducem, ut dicit Dominus in Euangelijs: Videte ne despiciatis vnum ex his parujs, qui sunt minimi. Angeli enim eorum assidue vident faciem patris vestri, qui est in caelis. Similiter etiam dicit Iacob patriarcha: Angelus, qui me liberat a malis omnibus. Non dixit, Qui me liberauit: sed, qui semper liberat. Quineriam beatum Apostolum Petrum a manu Herodis Angelus Domini liberauit. Simulatque enim constitutum fuit humanum genus, iussi sunt Angeli eius vitae curam gerere, & vnumquenque hominem fidelem sortitus est bonus Angelus, ut eius vitam componeret, & eius animam perficeret. Multi autem cum eo luctantur demones,

mones, a via recta cum facientes aberrare. Immundis enim demonibus non sunt curae infideles, sed ij qui pie viuunt. eis enim inuidet, & cum eis bellu gerunt. Quando autem ambulat quidem in sanctitate & iustitia homo fidelis, laetatur Angelus, qui & fuit datus ad ipsum custodiendum. Quando vero a via recta declinauerit, tristis quidem est bonus Angelus: demones autem exiliunt. Iam vero magnus quoque dicit Basilius: Sunt Angeli, qui in vnaquaque ecclesia describunt eos, qui orant & ieiunant. Vide o homo, ne propter paruam voluptatem & breuem somnum, hoc datum accipias, quod te non descripserit Angelus.

Oratione 2. de Ieiunio.

Et in fidelibus quidem, ut prius diximus, vnus Angelus a Deo datus est vniciue. In infidelibus autem vnumquanque integram gentem sortitus est vnus Angelus, ut dicit scriptura: Statuit terminos gentium secundum numerum Angelorum Dei. Et vt Iudaeorum quidem gentem custodiret, constitutus est Michael, magnus Dei militiae princeps, utpote quod in Deum credidissent. Alius vero praefectus fuit Persis, alius vero Graecis, & deinceps similiter. Caterum diuinus quidem & magnus Dux exercitus Michael, est princeps omnium caelestium potestatum, praestitque & curam gerit totius gentis fidelis: & rursus fideles, qui laborant, praenit & conseruat, vt qui a Deo iustus sit celerem habere naturam, & tanquam fulguris adeptus velocitatem, vniuersam terram & aetherem vno momento percurrere. Exiijt enim, inquit, Angelus, qui ambulabat ante castra filiorum Israel. Hunc autem Angelum, militiae principem Michaellem esse dicit scriptura in Iesu Naue. Nam nomen eius aperte declarauit in propheta Daniele.

Deur. 32.

Dan. 10.

S. Michael princeps omnium Angelorum & Ecclesiar.

Exod. 14.

Iosu. 5. Dan. 12.

Hic ergo magnus & gloriosus Dei militiae princeps Michael, & veteri, vt conuenit, fuit administer: & nouo magis administrat, quae sunt salutaria. Postquam enim valde irritarunt & penitus dereliquerunt Dominum Deum increduli Israelitae, & ea de causa fuerunt penitus exterminati, & aduocati sumus qui credidimus ex gentibus, & factus est nouus Israel, a Christo denominatus, & Christum intelligens, (nam si interpreteris Israel, is est mens videns Deum) tunc diuinum quoque militiae principem Michaellem remouit a Iudaeorum consuetudine bonus Deus, & ab eo tempore eum nobis electis Christianis constituit maximum defensorem & seruatorem, aliarum gentium curam suscipientibus aperte alijs minoribus Angelis. Nam quo est gens quidem sancta Christianorum reliquis omnibus praestantior, eo necesse est esse maiorem dignitatem Archangeli Michaelis, qui curam gerit generis Christianorum. Non enim essentia Angelorum habet differentiam, sed dignitatis excellentia. Vult enim omnes homines esse saluos, qui vniuersorum curam gerit, & est natura benignus.

Christiani noui Israelitae.

S. Michael Christianorum custos.

Sed cum miseri homines sua stultitia in errore perseuerarent & cultu simulacrorum, & nequaquam vellent id quod oportebat intelligere, & effectorem agnoscere ex magnitudine & pulchritudine rerum ab eo creatarum, pius ille Abraham, cum ex rebis creatis mente comprehendisset creatorem, & infinitae potentiae admiratus esset artificium, valdeque aegrefferet & indignaretur in stultos & incredulos, qui rem creatam colebant ultra creatorem, Deus e caelo eum est allocutus, dicens: Egrederere e terra tua & ex cognatione tua & ex domo patris tui, & veni in terram, quam indicabo tibi. Deinde sic ei apparuit in specie trium Angelorum. Ab eo autem hospitio acceptus apud quercum Mambre, praeclearae eius hospitalitatis mercedem praebuit eum iam senem, & cum sterilis esset vxor Sara, pium filium Isaac & in moribus & virtute eius similem. Postquam autem praeter spem natus esset filius, omnibus probatiorem reddens eius animi magnitudinem, fideique & animi pietatem, ei rursus dixit: Abraham, accipe filium tuum dilectum, quem genuisti Isaac, & cum mihi offer in sacrificio. Ille autem simul atque fuerat ei imperatum, rem exequabatur: & cum ligasset Isaac, & extendisset manum quae tenebat gladium, iam guttur illius taclurum, eum repressit Angelus Domini, Michael scilicet, dicens: Ne immittas manum tuam in filium. Nunc enim noui, quod tu timeas Dominum: sed adspice tuis oculis, & vide ad te missum arietem ligatum, & eum offer pro Isaac filio tuo. Hunc autem Angelum, qui haec dixit Patriarchae, militiae principem Michaellem aperte esse credimus. Etenim Iacob quoque, quem frater persequebatur Esau, militiae princeps liberauit & seruaui. Qui etiam ei animum addens, ne timeret eum qui persequebatur, cum eo luctatur in nocte, & tangit eius femur, propemodum dicens: Si cum Angelis valuisti luctari, quid times hominem, in quem cadit interitus?

De Abraham mirac. 3.

Gen. 12.

Gen. 18.

Gen. 21.

Gen. 22.

Gen. 32.

Cum autem multiplicati essent, qui ex pij Abrahae genere descenderant, vt polliceretur,

De Moyse mirac. 4.

tus ei fuerat Angelus, ij in Aegypto verò malè haberentur, eorum misertus est Deus, qui est natura benignus, & elegit Mosen famulum suum, & per ipsum Archangelum Michael, eum constituit ducem totius generis Abraham, vt educeret eos è terra Aegypti, & per mare rubrum tanquam per siccam terram eos transmitteret, prope-
Exod. 14. rante populo ad terram eis promissam, quæ fluebat lacte & melle, Michael Archangelus parante viam eius ante ipsum.

Cùm autem peruenisset in regionem Moabitarum, vt transiret per eorum fines, ei restitit Balac Rex Moab, prohibens eum transire. Accersit quoque ipse Rex Balac vatem quendam senem insignem, nomine Balaam, ad execrandum populum Mosis, vt vinceretur. Proficiscenti autem Balaam in via occurrit Angelus Domini, Michael scilicet defensor Israelitarum. Quem cùm vidisset asina Balaam, declinavit, & allisit pedem Balaam ad parietem, & eum arguit asina humana voce, ostendens terribilem Archangelus visionem. Balaam autem cùm adspexisset splendorem, qui ex eo emicabat, valdè territus, dixit: Parce mihi, parce mihi Domine. Nam ignorans peccavi. Sed hanc licet visionem adspexisset Balaam, non statim est reuersus: sed venit ad Regem Balac, qui eum accersuerat, vt desiderio eius satisfaceret. Sed ambo à scopo excederunt. Nam cùm in altissimo loco stetit Balaam, & conspexisset castra Israel tanquam cedros propter aquas, propheticam benedictionem loco execrationis vel iniuitus vates effatus est populo Israelitico, dicens: Orietur stella ex Jacob, & surget homo ex Israel: & confringet duces Moab, & quæ sequuntur. Propter malum autem omnino & execrandum suum consilium, quod merebat, Balaam accepit exitium.

Quòd autem esset Michael princeps Domini militiæ, qui occurrit Balaam, & ei denuntiavit, vt qui esset dux populi Iudæorum, eumque præcederet & deduceret, aperte ostendit scriptura in corpore Mosis, vt diuinissimus Iudas Apostolus frater Domini, dixit in sua catholica Epistola: Michael autem Archangelus, quando contendens cum diabolo, differebat de corpore Mosis, non ausus est efferre iudicium blasphemiae, sed dixit ei Angelus: Increpet te Dominus. Quid autem cum diabolo differeret militiæ princeps Michael, sciemus. Conabatur hostis & inimicus & profanus diabolus cum summa impudentiâ, & contendebat in decessu Mosis, qui Deum maxime est contemplatus, efficere, vt eius corpus redigeretur sub potestatem inter-

tus, vt nullus videret bonum signum in futurum ad humanam essentiam. Er ideo dicebat tenebricosus satan luminiosissimo Dei militiæ principi Michaeli, Mose fecisse eadem Aegyptij, & alias in eum confingebat calumnias & criminationes. Superbo ergo & iactabundo maligni animo resistens Michael Archangelus & contradicens, & nunc hoc, nunc illud respondens ad ea confutanda, quæ ab illo dicebantur improbe: postremo videns eius impudentiam, eum increpauit, dicens: Increpet te Dominus: hoc est: Te, ô diabole, perdat Deus. Statimque evanuit sceleratus aduersarius. Talis est enim potentia diuini & Deum contemptantis Michaelis, & hæc est, quæ fuit disputatio & contentio in decessu magni Mosis, quando eius corpus abscondit Michael princeps militiæ, nè si id inuenissent Iudæi, tanquam Deum adorarent, qui nè belluis quidem pepercerunt. Hæc Michael, qui est Angelicarum potestatum præstantissimus.

Sed is quoque etiam post decessum diuini Mosis, cùm Iesus Naue diuinitus in populum Israeliticum obrinisset imperium, & eum duceret in terram promissionis, & fruxisset aciem contra aduersarios, & de committendo prælio differeret, visus ei tanquam fortissimus miles militiæ princeps Michael, stans omnino erectus, lato vultu & veste insignis, eratque strictus gladius in manu eius. Accedens verò Iesus, qui erat armatus, ei acerbe dixit, vt est verisimile: Noster ne es, an aduersariorum? Præclarus enim tuus & varius adpectus incitat me, vt te interrogem. Dic ergo mihi ocyus, priusquam te casum aggrediar. Non enim conuenit, vt acie relicta in discrimine, ego te pergam alloqui. Arbitror enim te venire nos specularum. Sin autem venisti transfuga, abiecto hoc tuo micante gladio, sis citò nobiscum, & liberare ab exitio, quod impiæ vrbi Hiericho imminet. Sin autem es noster, cur solus stas extra aciem, quæ versatur in certamine? Dic mihi autem ocyssime, ego enim ex lingua Hebraica te agnoscam. Hæc cùm interrogaret Iesus Naue, respondit ei Michael magnus ductor Dei ordinum: Ego præcipuus Dux copiarum Domini nunc accessi. Protinus autem, abiectis armis suis, Iesus Naue humi cecidit in terram, & cum adorauit, dicens: Domine,

mirac. 5. De Balaam
Num. 22. Asina loquitur.
Num. 24.
Num. 31.

Iudas Thadæus frater Domini.
S. Michaelis cum diabolo altercatio.

Corp. Mosis cur absconditum.

De Iesu Naue mirac. 6.

S. Michael apparet Iesu filio Naue. Iosua. 5.

S. Michael magnus ductor ordinum Dei.

mine, domine, quid imperas tuo famulo? Nam ego quoque sum tuus famulus, sicut etiam dominus meus Moses. Tu mecum quoque duc exercitum, me perpetuo, sicut illum, coroborans. Ecce enim aduersus hostes fortiter direxi aciem, stertus inuictis tuis viribus, per quas sæuus & immanis Pharaõ cū toto exercitu, colligatis simul currum axibus, vt mari funditus obrueretur, effecisti: & qui dominum meum Mosen in via obstitendo impedierunt, impios Moabitas ad internecionem deleuisti. Quid imperas famulo tuo Domine? Sanctissimus autem princeps Dei militiæ dicit ei: Solue calceos ex pedibus tuis. Locus enim in quo stas, est sanctus. Quod cùm statim factum esset, iussit vt audacter inuaderet urbem illam, septem muris circumdatam & inexpugnabilem: & simul atque inuasisset cum septem sacerdotibus tuba canentibus, eam ad solum vsque diruit admirabiliter, & eam totam cum omnibus adibus & ditius exussit, vt qui eam Domino, tanquam consecratum donarium & prædæ primitias, obtulerit. Deinde sic postea viginti & nouem Reges, præter Hiericho, cum eorum exercitibus & vrbibus Iesus Naue filius consumpsit, non habens ciuitatem, non vllam belli sedem, non milites, qui vllam haberent belli peritiam: sed diuino nutu, & auxilio maximi Ducis omnium cælestium potestatum.

Erat enim hic militiæ princeps, qui etiam in Goliath ponè est iaculatus, & eum pronum prostrauit, quando diuina funda fuit percussus Dei parentis Dauid. Nisi enim Angelus Domini eum ponè percussisset, supinus cecidisset in fronte accepto vulnere.

Eundem autem maximum militiæ principem videt etiam Dei summus contemplator propheta Daniel, arguens sceleratos, qui aduersus castam Susannam insanierant, & dicit alteri eorum: Expectat Angelus Dei iam tenens gladium, vt te fecet medium. Quinetiam postquam venit in mentem Dei parenti & Regi Dauid, facti ab eo peccati, & egregiam illam compunctionem & pœnitentiam citò ostendit, cum qua stens ex profundo cordis clamauit, Peccaui Domino: postquam vidit propheta Nathan Angelum, qui erat paratus, recessisse, dixit diuino Dauidi: Dominus quoque abstulit peccatum tuum: non morietis: magnam & ineffabilem benigni Dei bonitatem ei annuncians, & eum consolans.

Iam verò cùm execrandus Sennacherib Rex Assyriorum, plurimas gentes redigisset in seruitutem, & multas Iudææ munitas cepisset ciuitates, venit & circumdedit Hierusalem cum maximis copijs, & statuit Rapsacen sæuissimum suum ducem ad piscinam viæ superioris, & clamauit Hebraicè ad Ezechiam & Iudæos, qui erant in ciuitate, blasphemia verba dicens & satanica: Hæc autem dicit vobis Rex magnus Assyriorum: Quæ est hæc fiducia, qua confiditis, quòd dicitis: In Dominum Deum confidemus? Egre dimini ad dominum meum potentem Regem Sennacherib, & viuetis, & non moriemini: & comedet vir ficum suam, & bibet vitem suam: & accipiam ex vobis in terram meam, & glorificabo valdè & magnificabo: & nè audiat Ezechiam, quonam vos decipit, dicens: Dominus nos liberabit. Num liberantes liberarunt dii gentium vnusquisque suam regionem à manu Regis Assyriorum? Hæc cùm audivisset Ezechias, induit sacco, & ingressus est in domum suam, & fleuit vehementer, dicens: Domine Deus Israel, qui sedes super Cherubim, & in orbem circundaris & glorificaris non tacitè à Seraphim, & ab omnibus sanctis Angelis. Tu Deus solus in omnibus regnis terræ. Tu fecisti cælum & terram, & omnia quæ sunt in eis. Inclina Domine aurem tuam, & audi: Aperi Domine oculos tuos, & vide, & attende sermones Sennacherib, quos misit, exprobrans Deum viuentem. Quoniam in veritate Domine desertas reddiderunt gentes Reges Assyriorum. Et nunc Domine Deus noster, serua nos à manu eius, & cognoscent omnia regna terræ, quòd tu es Dominus Deus solus. Et egressus est Angelus Domini nocte illa, & interfecit ex castris Assyriorum centum octoginta quinque millia. Et cùm manè surrexissent, inuenerunt corpora mortua. Et dum auerteretur & fugeret Dei hostis Assyrius Sennacherib, eum interemerunt duo filij eius grauiter in gladio, cùm permanisset nulla ductus pœnitentia. Cuius autem fuit hoc stupendum, præclarumque & admirabile facinus & potentia? non omnium Regis Domini Sabaõ principis copiarum Michael, qui non visus dixit exercitum, & aduersarios temporis momento sine gladio aperte concidit, in auxilium & custodiam suorum, qui spem suam collocarunt in Deum viuum vltionum, & qui solus potest seruare?

Sed ingrati Iudæi, & stulti, & increduli, & ignari, qui plurimorum diuinorum benefici-

De Goliath 7. mirac. 1. Reg. 17.
De Daniele mirac. 8. Dan. 13.

De Sennacherib mirac. 9. 4. Reg. 12.

4. Reg. 19.

Eccè quâti ponderis sit apud Deum oratio iusti Regis.

Inferati Iudæi as-

scribunt sibi
diuinis al
latam victo
riam.

4. Reg. 17.

De sanctis
tribus pueris
mirac. 10.

Dan. 1.

Nabuchodono-
for adoratur De-
um, victus
miraculo.
Psal. 33.De Daniele
propheta
mirac. 11.

Dan. 14.

Dan. 6.

Daniel 5.
Michaelis
obsequio à
leonibus no-
latur.

Dan. 12.

De Habacu-
c, propheta
mirac. 12.
Dan. 14.

nesfiorum fuerunt immemores, post manu Angeli hostium illorum infestissimo-
rum factam cladem, & turpem illorum fugam, ne sic quidem potuerunt intelligere
& agnoscere, sed dicebant: Manus nostra excelsa fecit hæc omnia prodigia. Propter
eà tradidit eos Deus omnino in manus Nabuchodonosor Regis Chaldaeorum, qui
etiam diruit omnes muros Hierusalem, & incendit ciuitatem totam, & domum Do-
mini, & bello capta accepit vasa sacra, & multitudinem diuitiarum eorum, & duxit
omnia Babylonem. Et fuerunt Iudæi seruientes in captiuitate cum magno metu
Chaldaeis, colentes omnes eorum simulacra, præter sanctos tres pueros & prophe-
tam Danielelem.

Hi enim soli viri pii, etiamsi planè infantes abducti essent in captiuitatem, Dei ti-
morem semper habentes, non cum sui generis pontificibus, scribis & pharisæis eo
deducti sunt, vt colerent deos, qui non sunt, neque regium illum iustum timuerunt:
sed in Deum viuum, qui dat salutem, confidentes, cum ducti essent ad tyrannum,
audacter dixerunt: Norum tibi sit, Rex, quod deos tuos non colimus, & imaginem
auream quam posuisti non adoramus. Tunc Nabuchodonosor Rex in ira & furore
iniecit Ananiam, Azariam & Misael in fornacem ignis ardentem: Dei autem Ange-
lus, Michael scilicet, simul cum eis descendit in fornacem: & nec omnino quidem
eos tetigit ignis: sed excussit Angelus flammam fornacis, & transijt ignis circuncir-
cà, & combussit viros omnes, qui ipsos iniecerant, hoc est, ministros Regis. Tunc
tres tanquam vno ore lætantes, laudabant & benedicebant & solum Deum glorifi-
cabant. Rex autem audiuit ipsos Deum laudantes in medio fornacis: & citò sur-
gens, dixit magnatibus suis: Non tres viros victos iniecimus in medium ignis, &
adspæctus quarti est similis filio Dei? Tunc cum Rex eos accersisset, egressi sunt il-
læsi. Cum autem diuini pueri egressi essent absque vlla læsione, coram eis adorauit
Rex, & dixit: Benedictus Dominus Deus Sidrach, Misach, & Abdenago, qui misit
Angelum suum, & eripuit pueros suos ex igne fornacis ardentis. Tunc Rex constituit
eos principes, & maximo eos honore affecit cum propheta Daniele. Pulchrè reuerà
diuinus cantor Dauid psallit: Castrametabitur Angelus Domini in circuitu timentium
eum, & liberabit eos.

Simile autem rursus miraculum ostendit Deus admirabilem, per gloriosum Archangelum suum Michaelem, in famulo quoque suo Daniele, iniecto in lacum leonum. Nam postquam regnârunt Reges alij à Nabuchodonosor, diligebatur ab omnibus sapientissimus Daniel, vt qui ex Deo somnia conijceret. Babylonij autem inuidia moti, insurrexerunt eo tempore aduersus Cyrum, qui tunc apud eos regnabat, sicut prius aduersus Dariam, & dicunt ei: Rex, da nobis, vt morte afficiamus Hebræum Danielelem: quoniam Bel deum nostrum cõtriuuit, & venerandum draconem interfecit, & sacerdotes & incantatores nostros occidit. Sin minus, te interimemus & domum tuam, vt Iudaizantem. Cum verò vidisset Rex, quod eum valde irgerent, coactus tradidit eis Danielelem. Illi autem iniecerunt eum in lacum leonum, & fuit illic sex dies. Erant autem in lacu septem leones. Ocluserunt verò Archangelus Michael ora leonum, & non molestia affecerunt Danielelem, neque attigerunt omnino corpus eius. Cum verò venisset Rex septimo die, vt lugeret Danielelem in lacu, inuenit salua quæ fixerat signacula. Et lacu aperto, videt Danielelem stantem rectum, & manus habentem extensas, & Deum laudantem, & dicentem: Benedictus es Deus, qui misisti Angelum tuum, & obstruxit ora leonum, & mihi non nocuerunt. Tunc Rex citò cum gaudio Deum glorificans, sustulit Danielelem è lacu illæsum, & adorauit eum. Viros autem, qui Danielelem accusauerant, iniecit in lacum leonum. Non prius autem fuerunt in solo lacus, quàm eos inuadentes leones deuorârunt, & omnia ossa eorum tanquam in puluere comminuerunt. Hic ergo vir desideriorum Daniel, sanctissimum Archangelum nomen nobis ostendit, quod vocaretur Michael, id est, Dux Dei exercitus, vt qui hoc mysterium acceperit ab alio Angelo.

Porro verò Habacuc quoque propheta erat in Iudæa. Ipse autem coxerat pulmentum, & panes intinxerat ad nutrimentum, & ibat vt id ferret suis messoribus. Angelus autem Domini apprehendit verticem Habacuc, & impetu sui spiritus eum portauit à Iudæa Babylonem cum lentis alimento, & inuoluit ipsum Archangelus in lacum leonum, non solum illic signaculis. Comeditque Daniel seruus Domini, & lætatus est. Et rursus idem Angelus Michael restituit confestim Habacuc in locum suum, nihil ei impedimenti afferens, quò minus eadem hora veniret, & eodem cibo messorum

messorum suos copiosè aleret. Papè, quanta est diuini Archangelum pernicitas?

Validissimo quoque suo impetu, diuino nutu, similiter rursus aliàs assumpsit diuinum quoque prophetam Ezechielem, vt dicit ipse Ezechiel in sua prophetia: Et adipei, & ecce similitudo viri à lumbis suis, & inferius ignis: & à lumbis eius & superius tanquam visio electri: & accepit me à vertice in spiritu suo in medio cali & terræ, & deduxit me Hierusalem.

Quinetiam apostolum quoque Philippum similiter rapuit Angelus Domini mei, & transtulit in Azotum, & non vidit amplius ipsum Eunuchus Reginae Aethiopum, postquam ab eo accepit baptismum salutarem.

Mentem autem impellit, & mihi animum excitat eximia gratia & virtus diuini ordinum Ductoris supernarum potestatum, & ducit ad narrandum vnum solum eius miraculum. Vincitur enim & caligat omnis vis dicendi, intuens ad altitudinem & multitudinem & excellentiam infinitorum & variorum & omnis generis eius miraculorum, & recusat omnino de ijs scribere. Deficiet enim planè tempus nos, vt diuinus ait Apostolus, narrantes. Est enim pelagus metiri, facilius, & stellas numerare, quàm maxima, quæ à maximo incorporeo quotidie in nos fiunt, miracula. Ex magnis ergo & insignibus eius miraculis, audebo pauca quædam vobis narrare admirabilia opera.

Tempore Michaelis Imperatoris & Theodoræ eius matris, erat vir quidam, nomine Marcianus, qui à teneris vnguiculis fuerat Cerifer venerandi huius templi. In ipso enim diuino & venerando & pulcherrimo templo Archangelico, omnes qui malè agitantur omne genus morborum, & accedunt in fide, & ex intemerata illa eius imagine bibunt vnguentum emanans, statim assequuntur, quæ speratur, curationem. In hoc ergo diuino & religioso templo assidue persquerabat prædictus Marcianus Archangelum Cerifer, vsque ad senectutem cum magno amore & fide, neque vnquam omnino opus habuerat medico: sed simul atque aliquando incidisset in vllum morbum, protinus procidebat in dicto templo Ductoris ordinum Michaelis, breuique sanus redibat in domum suam propter totam suam in eum affectionem.

Cum eum ergo aliquando grauis morbus & planè desperatus inuasisset, iacuit in inferiore parte templi Archangelici aliquot dies cum stabili & firma in eum fiducia. Cum plurimi autè amici & medici ad eum congregarètur, & dicerent alij alia, quæ ad eius pertinebant curationem, ipso verò ne eos quidem omnino de his audire sustinente, ausus est vnus ex medicis facere ea, quæ dicuntur fomenta, & iussit ijs, qui ipsi ministrabant, vt ei mederentur ante matutinum, vellet an non. Cum autem fomenta compositisset medicus, domum redijt. Illa autem nocte Marcianus cum à se veluti discessisset, & esset in ecstasi, quomodo & vir hic pius narrauit, & subiectum argumentum ostendit veritatem, omnes templi portas vidit repente apertas, & ad lauacrum, quod extabat, virtum terribilem cum impetu è cælo equitem descendisse. Cum is autem ex equo descendisset in purpureo, quod illic erat, marmore, ingressus est in templum, à plurimis stipatus, tanquam Præpositi veste indutus, & impletum est vniuersum templum odore ineffabili. Paulo post verò cum accessisset ad lectum Marciani, finxit se ea atrectare, quæ erant in scamno, & rapere quæ in eo erant posita ad alimentum & usum: & cum inuenisset in catino posita, quæ dicta sunt, fomenta, ea accepta tulit ad Marcianum, rogans quid hæc sibi vellent, & quisnam esset, qui ea temerè fecisset in domo sua. Cum is autem respondisset cum tremore, dixit ille terribilis & gloriosus duobus suis satellitibus: Tollite ea, & euntes, quamprimum perforate caput eius, qui me contempsit, & ipsa in id iniicite. Cumque intinxisset summum digiti sui in candela, quæ impendebat eius admirabilem rerum effectrici imagini, signauit caput Marciani sancto oleo in figuram Crucis: & ex ecclesia egressus, equo rursus conscenso, sublatus est cælum: statimque clausæ sunt omnes portæ ecclesiæ, ita vt, quomodo, videri non potuerit. Marcianus autem magno timore affectus, & animo anxius vsque ad matutinum, propter terribilem visionem, accessit presbyterum ecclesiæ, & narrauit ei omnia. Tunc presbyter cum quæsiisset, quæ à medico parata fuerat, fomenta, nec inuenisset, Marciani quoque caput animaduertisset, & vidisset sanctam Crucem in eo per sanctum oleum expressam: obstupescens, abiit quamprimum ad medicum, vt ei narraret omnia, & consuleret, vt ipse quoque peteret veniam ab ordinum ductore Michaelè de ijs, quæ ipse admiserat.

Q 9 3

Cum

De Ezechiele, propheta mirac. 13. Ezech. 8.

De Philippo mirac. 14. Act. 8.

De Marciano mirac. 15.

Hebr. 11.

Nota de vniuerso ex S. Michaelis imagine manante.

Infirmatur Marcianus.

Visio Marciani ceriferi.

Nota hanc consignationem, per quæ curatur Marcianus.

Diuinitus punitur medicus temerarius.

Cum autem venisset Presbyter in domum medici, inuenit illic multitudinem innumerabilem, & lucum qui non poterat comprimi, cognatorum & amicorum eius...

Vide infigne miraculum.

Eccē vim vnguenti facrae imaginis.

De decem drachmis. Luc. 15.

Nonem Angulorum ordines.

Ibidem.

Atque nonnulli quidem dicunt esse nouem eorum ordines, conuenienter parabolae Seruatoris, quae dicit: Si mulier aliqua habens decem drachmas, vnan ex eis perdidit...

DE S. ARCHANGELO GABRIELE.

Laudemus ergo omnes Dominum, fratres, & nomen eius simul extollamus, qui facit magna & quae inuestigari nequeunt, gloriosaque & admirabilia quorum non est numerus...

for. colēdi Apparitiones S. Gabrielis.

Luc. 1.

Luc. 1.

Luc. 1.

Luc. 1.

Luc. 1.

Christi, annunciantem eis magnum gaudium & vniuerso mundo. Alij quoque similiter plurimi boni, insignes & diuini patres, sunt ab eo in diuinis initiati mysterijs.

DE ARCHANGELO RAPHAELE.

Inducitur autem preclarus Raphael, quando Tobiae excacatos oculos artificiose illuminauit. Hic enim Tobias fuerat abductus captiuus in prima Hebraeorum captiuitate Ninive.

Luc. 2.

VI.

S. Michael & Gabriel Diuinitatis dug lucernis

Tob. 11.

Tob. 1.

Tobiae in sepeliendis mortuis industria. Leuit. 11.

Tob. 2.

Tob. 4.

Tob. 5.

Raphael apparet Tobiae specie humana.

Tob. 6.

Tob. 3. & 4.

Tob. 11.

Tob. 7.

Tob. 8.

Raguel datur Tobiae suam filiam suam vxorem.

Tob. 11.

Tob. 12.

S. Raphaelis medici-
na reparati
sunt Tobiae
oculi.

comiti, qui existimabatur mercenarius, & prompto & alacri animo ei dare dimidium pecunia quam attulerant, se eis aperuit Archangelus Domini, & dixit: Ego sum Raphael, vnus ex septem Archangelis, qui Deo offerunt preces iustorum: & neque comedi, neque bibi, etiamsi vos hoc putaretis. Domino verò perpetuò agite gratias, & semper ei cõsistimini, quòd magnificauit misericordiam suam super vos. Quæ cum dixisset, statim fuit sublatuS ab eorũ oculis. Hoc ergò solum dixit scriptura fecisse Raphaelem, quod fuit optimum & maximum miraculum. Dicit autem se vnum existentem Archangelis, quoniam * omnes ordines supercaelestium, & quæ intelligentia apprehenduntur, classium & cœtuum Duces & principes, sicut dictum est superius.

* legendũ vi-
detur, omni-
um ordinũ

S. Michael
vultu ãno-
bis inuocã-
tus.

Celebremus autem nos híc quoquẽ sincetẽ, vt debemus, ò sacrosancte & à Deo collecte cœtus, lætum & illustrem & admirabilem diem festum ordinũ dũctorũ Michaelis, qui animas & corpora beneficio afficit: & ei offeramus dona accepta & digna, & pios ei hymnos perpetuò non cessemus psallere, vt ipse quoquẽ moueat vehementiores intercessiones ad communem Dominum & creatorem, vt nobis det veniam, qui multiplicium peccatorum humana imbecillitate circumdati sumus & miseria. Ad eum ergò clamemus & dicamus: Benigne minister benigni Domini, qui in mysterijs initias Michael princeps militiæ, assiduus tuis apud Regem gloriæ intercessionibus, omnes tuos laudatores & fideles tuos famulos, cum per penitentiam, vt meliores euadant, deduxeris, & vt sanctos decet viuant, erudieris, illic colloca in statione iustorum. Te enim omnis cœtus Christianorum, post Deum & intemeratam eius matrem, patronum habemus maximum & salutis defensorem. Te nostri auxilij arma validissima & mœnia aduersus omnes hostes, tam qui in intelligentiã cadunt, quàm qui sub sensum, opponimus. Te nostræ defensionis diuinam & euidentissimam circumferimus gloriatiõnem. Per te fideles Reges assequuntur trophæa victoriæ. Per te duces exercitũs Christiani populi, vincunt & dedecore afficiunt phalanges gentium infidelium. Per te omnis gratia illuminans, & prædictio, & sapientia, & virtus data est fidelibus hominibus. Decet erò, vt qui habes etiã quòd potes, da etiam vicissim euentum petitionum. Protege semper & conserua vitam nostram pennis tuis Archangelicis, & nos libera ab omni nocumento. Cura affectiones eorum, qui aegrotant. Fac vt in auram euanescent & dissoluantur spiritus eorum, qui probris insultant & iniurijs. Adhuc magis deprime & deijce elatum & gloriosum supercilium & magniloquentiam peruersi, & Dei hostis, & hominibus infesti satanæ, & fac vt cessent & oculos redantur improbæ eius machinationes. Depelle demonum insidias, quæ aduersus nos structæ sunt. Euelle, quæ ab inimico sata sunt zizanij in agro Ecclesiæ. Purga veri patrisfamilias & Domini sementem. Oppugna & ignominia affice & dissolue cœtus eorum, qui malè sentiunt, & sunt impij. Nos perpetuò confirma & corrobora intercessionum tuarum defensionibus ad hoc, vt citra impedimentum faciamus Dominicam & diuinam voluntatem: vt per tuam prouidentiam & defensionem digni habiti, qui vitam agamus in veritate & iustitia, assequamur aterna Christi bona in regno cœlorum: gratia & misericordia Domini nostri Iesu Christi, cui gloria & potentia in secula seculorum, Amen.

Matth. 13.

BEATI PETRI DAMIANI SERMO IN FESTO BEATISSIMI MICHAELIS ARCHANGELI.

29. Septẽbr.

IRCA rerum cardinem versamur, & magnificentiam operum Domini stylo prosequimur imposito: nec est præsumptio, sed deuotio, quia non temerarij scrutatores, sed pij pulsatores accedimus. Honorauerunt siquidem stylũ maiestas Virginis, & dignitas Crucis, & virtutem que præsumpsimus vtroque saluari. Nunc ad Angelos sermonem conuertimus, & illius purioris naturæ contemplanur originem, & hoc quidem conuenienter. In primis nanque locis illa duo prima posuimus, quæ sibi primatum vendicant in rerum creaturis. Tertium autem locum sortiuntur Angeli, sicut in cælo, ita in scripto, sentitque

et quæ anima, quòd continet pagina, & autoritas ratione munitur. Beata illa regio lapernarum virtutum, in qua felices spiritus circumuolant Dominum Sabaoth, & sublimi pennarum applausu in plateis supernæ Hierusalem, Sanctus, Sanctus, Sanctus, clara voce decantant. Vidi (inquit Propheta) Dominum sedentem super solium caelium, & eleuatum, & plena erat omnis terra maiestate eius, & ea, quæ sub ipso erant, replebant templum. Seraphin stabant super illud, sex ala vni, & sex ala alteri. Singula ista verba suo pondere librata sunt, & diligentissimam querunt expositionem, cuius nos immunes insipientia & ineloquentia fecit. Aliquid nihilominus exculpere tentabimus, si non ita solenniter, veraciter tamen.

Ex. 6.
Visio Eliaie
prophetae.

Visio hæc corporalis non est, vel fantastica inuoluta prestigijs, sed spiritalis & pura, purioris intelligentiæ desiderans sanctitatem. Hanc non vident nisi videntes, & qui mundi caliginem supergressi, splendorem diuinitatis lucidissima mente suscipiunt. Et vt breuiter eam diffiniamus, Spiritus Dei nostro spiritui dulciter applicatus hanc efficit visionem, cum nos de præsciẽtia cumulat futurorum. Hoc igitur modo ille totius Prophetae eloquentiæ gloria vidit Dominum, & sedentem. Filius Dei triginta & tribus annis seruus fuit, non dominus, minister non magister, vilis non gloriosus, & licet dixerit Discipulis: Vos vocatis me Magister, & Domine, & benè dicitis, Sum creatus: & Ego sum lux mundi: pauci tamen verborum altitudinem notauerunt, Pharisæis inuidentibus, Iudæis non credentibus, & illum arguentibus præsumptionis. Sed postquam resurrexit à mortuis, & in triumphali sede receptus est, imperatoria decreta propalata sunt orbi, fixitque Crucifixus in totam mundi latitudinem suæ dominationis insignem. Iam maiestatiuis nominibus circumfunditur ille pauper, & vnicus, & nullum nominum vilitate dimota, Rex regum, & Dominus dominantium multæ hæc præfulgurat. Vidit ergò eum filius Amos, non humilem, sed sublimem, non iudicatum, sed iudicem, non opprobrium hominum, sed gloriam Angelorum.

Expositio eius.

Dei Filius
33. annis ser-
uus.

Iohan. 13.

Iohan. 8.

Nunc verò
Dominus &
Rex regum
dicitur.

Sedentem, inquit. Triplicem legimus Creatoris sessionem: vnã post mundi creationem, quandò requieuit ab omni opere, quod patrãrat: aliam post Ascensionem, quandò assumptus est in cælum, & sedet à dextris Dei: tertiam post resurrectionem, cum sederit in sede maiestatis suæ, & nos cum eo sedebimus. Solet quietem labor precedere, ratio sessionem. Sed quandò laborauit illa Maiestas, quæ nec afficitur passione, nec labore distinguitur? Audi quomodò plurimus ei labor incubuit, cum illam pestimum præsumptorem de calis ad inferna detruxit, & hominem peccatõ penè simili compræhensum, de paradiso voluptatis in ærumnosum immisit exilium. Quantum putas tumultum in caelestibus efferbuisse palatijs, cum mortifer ille vastator irreparabile dissidium in illa caelesti curia fabricauit, conuentum profcidit Angelicam, & agmina stellantia secum traxit in mortem? Desiuit tunc Omnipotentis indignatio, totaque diuinitatis dextera percussus est inimicus, & in perditionis deuolutus est abyssum. Huic tam graui damno, tam grauius vindicatio, successit & aliud. Peccauit nanque ille, qui huic refarciendæ ruinæ fuerat subrogatus, propter quem omnia subcaelestia fuerant constituta. Peccante autem illo, multum splendoris sideris detractum est luminaribus, totamque elementorum materiam infectio deplo-randa confudit. Nondum auersus erat furor Domini, sed adhuc manus eius extenta, & dexteram eius singulari vulnere fatigatam prouocauit in se fragilis & lutosa substantia, scissitque reliquias fulminis furoris miser homunculus, & personale delictum proscrispsit vniuersos. Derubatus igitur tumultibus frequentibus rationabilium creaturarum, Dominus maiestatis, & super suis hostibus vindicatus, cadentes Angelos cum desperatione damnauit, & hominem castigauit in spe, præuidens quanta bona de illius peccatõ esset facturus. Et ob hoc forsitan angelicum peccatum in scripturis non inuenitur expressum, nè scripturæ mandaretur, quod emẽdari non poterat. Re-quiẽuit ergò Deus, rationabili sine tantis malis imposito. Sed rursus tactus dolore cordis intrinsecus, & peccantium hominum enormitate grauat, deleuit quem creauerat hominem, & diluuium inhabitare fecit: nec hoc contentus, super Sodomam & Gomorrhã ignè pluit & sulphur, Aegyptios submersit in fluctibus, Israelitarum caduera prostravit in eremo, vbiquè turbulentioris Domini representans imaginem. Ad extremum venit ipse nostræ carnis obiectus, & dolorum particeps & laborum, didicit obedientiam ex his, quæ passus est.

Triplex eius
sessio.
Gen. 2.
Mar. ult.
Matth. 19.

Homõ refat
cũ dicitur Au-
gustinus rui-
na subroga-
tus.

Elia. 5.

Gen. 7.
Gen. 19.
Exo. 14.

Luc. 2.

Mar. 14.
nec

Consummata autẽ carnis susceptione, eleuatus est in cælum, & sedet à dextris Dei:

nec tamen sedet ad plenum, quia assistit adhuc vultui Dei pro nobis. Erit autem tertia sessio gloriosa, cum bonos & malos diuerso fine, diuersisq; clausuris includerit. Sedebit in sede maiestatis suae, cum nos traxerit ad se, & erit Deus omnia in omnibus. Prima sessio est gratiae, qua gratis omnia fecit. Secunda misericordiae, qua nos misericorditer redemit. Tertia gloriae, cum nos glorificabit. Attende autem sedentis gloriam, & excellentiam sessionis, vbi nulla creatura confedere praesumit. Seraphin, inquit, stabant, non sedebant. Vidi Dominum & vniuersam militiam caeli assistentem ei, (ait Propheta) assistentem dicit, non sedentem. Millia millium ministrabant ei, & decies milies centena millia assistebant ei, Daniele testante. Omnes Angeli stabant in circuitu throni, ait Euangelista. Et alibi: Vidi turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat, ex omnibus populis, & linguis, stantes ante thronum. Sed & Virgo singularis adstare dextris in vestitu deaurato. Moyses, vt videat traeseuntem Dominum, stat in petra, & Elias stat in conspectu Domini, & omnis creatura imperatoriae maiestati assistit. Solus ille transfuga spiritus, diffusionis principium, princeps malitiae, maiorum summa, voluit confedere. Sedebat, inquit, in monte testamenti. Omnes stant, omnes ministrant, & tu, pacis inimice, federe praesumis? Ipse Filius idem, quod Pater, federe nescit, donec dicat ei Pater: Sede a dextris meis. Talem vidit cum Esaias, & Dominatorem vniuersae terrae, & in aureo throno suae diuinitatis sedentem, in illa secunda sessione, qua carnem nostram caelis inuexit.

Sequitur, Super solium excelsum. Excelsum solium, Angelicam naturam intellige, primam Omnipotentis creationem, & primaria dignitate praeditam potestatem. Super hanc sedet, & superuehitur Filius Virginis, susceptum hominem ordinibus prouehit Angelorum: quia etsi melior est natura, fortior est gratia: si magna dignitas, maior Dei voluntas, quam omni nexu naturae summus ille Philosophorum adstruit altiore. Elenata est ergo magnificentia Dei non solum super caelos, sed & super Angelos: quia tanto melior Angelis effectus, quanto differentius praestitit nomen hereditauit. Et plena erat maiestate eius omnis terra. Ipse Dominus Deus noster, in vniuersa terra iudicia eius, ait Psalmista. Et quomodo nunc post hanc eius elevationem asserit Propheta omnem terram maiestate eius esse repleram? Sed cum dicit, Plenam maiestate, intelligit dicere maiestatis cognitione, quam ante eius incarnationem aut nulli meruerunt, aut pauci. Sed nunc ab ortu Solis vsq; ad occasum nomen Dei magnum praedicatur in gentibus, suntque omnes docibiles Dei, quos eius vnctio docet de omnibus. Nam etsi in Israél magnum nomen eius, non tantum iam vni angulo, sed toti mundo notitia se diuinitatis infudit.

Sequitur, Et ea, quae sub ipso erant, replebant templum. Templum accipe ciuitatem Dei viuentis, sponsam eius, quae non habet maculam, neque rugam. Sub ipso sunt incarnatio, passio, mors, & omnis illa horariae dispensationis molestia, quia resurgens ex mortuis iam non moritur. Haec sunt, quae replent Ecclesiam, quorum recordatio nobis annuas parit solennitates. Replebimur in bonis domus tuae, sanctum est templum tuum: quod tunc profectio mirabile est in aequitate, cum Ecclesia personas non accipit, respuit munera, veritatem eligit, diligit rationem. Sequitur, Seraphin stabant super illud, sex alas vni, & sex alas alteri. Duo Seraphin, Angelum & hominem accipe. Qui incendentes vel ardentis dicuntur, cum ille ardeat praesentia, hic memoria.

Primum de alis Angelorum videamus, & quali volitatione ferantur. Et quia nota est sententia illa, quomodo caput & pedes velent, & tantum media videantur, id est, quod fuit ante mundum, & quod post eum erit, his, quae in praesentia sunt, aliquantulum apparentibus, Ezechielem adducamus in medium, qui animalium alas hoc modo distinguit dicens: Duabus alis volabant, & duae pennae singulorum iungebantur, & duae tegebant eorum corpora. Prima eorum ala est, dignitas suae productionis. Transi parum per in arcanum huius intelligentiae, & dignitatem huius considera creaturae. Ipsa est principium viarum Dei, ait scriptura. Quantum privilegium, quod illa cogitatio Altissimi in hoc primum opus prorupit. Decebat profectio, vt singulari gloria praefulgeret, quod de manibus Dominantis primitiua creatione processit. Tuisignaculum similitudinis, plenus sapientia, & perfectus decore, in delicijs paradisi Dei fuisse: dicit Propheta. Non solum similitudo, sed & signaculum similitudinis, vt tanto subtilius imago Dei insinuetur expressa, quanto differentius signaculum similitudinis

Animalis Ezechielis expositio. Ezech. i. Prima ala quid. Iob 40.

Ezech. 28.

nem praecedit. Vbi autem plenitudo sapientiae, decoris perfectio, paradisi deliciae nominatur, tota simul iungitur beatitudo. Subdit autem scriptura, quod superexcellit, & quod totius eloquentiae superat facultatem: Quem preciosiorem fecit Deus. Hic dictum est quicquid dici potuit.

Secunda ala, gratia est confirmationis. Haec ala feliciori volatu lassitudinem nescit, per omnia similis praecedenti, nec inferior. Cadentibus quippe praesumptuos, & istis in humilitate durantibus, in circumscriptione ille Spiritus remanentes summa profectio est largitate, dans eis in munere, ne possent amplius aliqua labefactione corrumpi. Confirmati igitur, & de sui status stabilitate securi, lucidioris gratiae subiere fastidium. Seruiunt ergo illi, cui seruire, regnare est, & felici securitate, & segura felicitate. His duabus alis volat Angeli, volatione utique indefessa, & creati digniter, & fortiter confirmati.

Tertia ala est, singularis amor sui Creatoris: & haec quidem felicissima, subtilibusque pennulis intertexta. Amant enim, & ardent, & desiderant in eum prospicere, cuius amore feliciter incenduntur. Quanto enim propiores, tanto feruētiores, & in lumen maiestatis absorpti indicibili modo & semper ardent, & semper fatiantur.

Quarta est, assidue visio diuinitatis. Sed & haec penes floridioribus interpieta. Quanto dignitatis est, assidue videre Deum? Et illi quidem spiritus, etiam cum mittuntur, non fraudantur gloria visionis, quia ubiq; occurrit diuinitatis essentia, quae intus est omnia continendo, gubernando exterius. De his duabus scriptum est: Duae pennae singulorum iungebantur, cum singularis amor ex assidua visione nascatur, & assiduum visionem singularis amor efficiat.

Quinta est, gaudium nostrae redemptionis: & ipsa multiplici picturata varietate. Quis verborum copia comprehendat, quantum gaudium Deus homo virtutibus Angelicis ingenerauit, cum & eorum collegam, qui ab eis exierat, sed non erat ex eis, vexillo Crucis irruente confregit, & hominem perditum ad regna reuocauit caelestia? Nec mirum, quia videbant materiam repurgatam, de qua superna illa ciuitas reaficiatur, cuius participatio eius in idipsum.

Sexta est, restitutio supernae ciuitatis. Sed & haec picturis pulchrioribus colorata. Quid enim erit, cum illo terribili iudicio peracto, Dominus virtutum homines Angelis sociabit, refarciens damnatum, redintegrans numerum, & vnumquenque ordinem ex meritis hominibus ad summam reuehet numeralem? Tunc sicut latantium omnium habitatio erit in ciuitate Dei: quia varietate partium ordinata, nil erit amplius quod repugnet, vel quod a statutis locis valeat elocari. De his duabus dicitur: Duae tegebant corpora eorum: quia gaudium nostrae redemptionis, & restitutio supernae ciuitatis, beatorum spirituum corpora contegunt, & refarciunt, ne tam ruinosa diminutio in illa superiori gloria cognoscatur. Et attendendum, quanta benignitas gratiae generis humanum in istis administratorijs spiritibus accumularet, quia pugnant pro nobis, vt illud: Factum est praelium magnum in caelo: vincunt pro nobis, sicut ibidem subiungitur: Nunc facta est victoria: gaudent pro nobis: Quia est gaudium Angelis Dei super vno peccatore poenitentiam agente: sicut scriptum est: Angeli pacis amarē flebunt. Haec sunt felices pennae, quibus ille numerosus ordo superuolat, stans inirritabiliter, acriter volans, & in aeternitatem.

Sed iam redendum est ad nos, & stylus ad nostram retorquendus humanitatem, quos ab Angelico consortio corporeae voluptates, & iniquae voluntates diuidunt, & abijungunt. Et licet in hanc degenerauimus vanitatem, portamus tamen imaginem Creatoris, quae etsi obscurari potest, nequit tamen deleri. Vniuersa vanitas omnis homo viuens (ait iustus) sed & in imagine pertransit homo. Assignemus ergo sex alas homini, etsi non tales, qualescunq; tamen. Prima hominis ala reuertētis ad Deum, amaritudo cordis est. In multis offendimus omnes, & non est numerus offensionum nostrarum. Sed cum accedente & accedente gratia Dei cor nostrum, recogitamus omnes annos nostros in amaritudine animae nostrae, obscuratam reclamamus imaginem, & in nostrum principium reformamur. Sed quia corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem, sequitur secunda penna, confessio videlicet oris. Ante omnia confessio (dicit scriptura) nihilque Deo gratius est, quam confiteri, & accusare quod fecisti. Plena est omnis scriptura sacra tantae virtutis testimonio, cui tam veteris testamenti, quam noui tota seruit authoritas. Ista siquidem duae virtutes sunt, quae multiplicem cumulum scelerum nostrorum ante Dei oculos abscondunt.

De

Homo imaginem Dei porrat in se. Psal. 38. Hominis ala sex. i. amaritudo. Ezech. 38.

Rom. 10. Confessio. I. Iohan. 1.

Matth. 27.

Cur Deus fedear.

Dan. 7.

Apoc. 7. Angeli & sancti cur stent.

Psal. 44. Exo. 33. & 34.

Esa. 14.

Psal. 109.

Psal. 8.

Heb. 1.

Psal. 104.

Psal. 112.

Iohan. 6.

Eph. 5.

Rom. 6.

Psal. 64.

Secunda ala quid dicitur.

Quarta ala te dignitatis est.

Quinta ala quid.

Sexta ala quid dicitur.

Angeli pugnant pro nobis, &c.

Apoc. 12. Luc. 15.

Esa. 33.

Psal. 121.

Psal. 82.

Angeli pugnant pro nobis, &c.

Apoc. 12. Luc. 15.

Esa. 33.

Psal. 121.

Psal. 82.

Angeli pugnant pro nobis, &c.

Apoc. 12. Luc. 15.

Esa. 33.

Psal. 121.

Psal. 82.

Angeli pugnant pro nobis, &c.

Pfal. 31. De his dicitur: *Duae tegebant eorum corpora.* Beati enim, quorum remissa sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata. Beatus vir, cui non imputavit Dominus peccatum. Imputavit, dixit, non fecit. Qui enim peccatum non fecerit non est, nisi unus, & hic Filius Dei. Omne autem, quod ipse nobis non imputare decreverit, sic est quasi non fuerit. Tertia ala est spes. Haec est, quae fragiles animos erigit ad superna, quae credidum expectationis leuigat, quae praesumat de misericordia Iudicis, & in diuinae pietatis obuersione palatio. Quarta est timor. Iste est, qui subcutit carneam yestem nostram, ossa penetrans, & ipsis se infundens medullis. Offert paululum oculis cordis imaginem Domini, & illius Domini, qui fecit caelum & terram, qui potestatem habet corpus & animam mittere in gehennam, cuius patientiam provocasti, thesaurizans tibi iram in die irae & reuelationis iusti iudicij Dei. Cum haec intuitu diligentiori prospexeris, timor & tremor venient super te, & formido mortis interiorum hominum validius interuertet. Quia igitur spes multum praesumat, & timor diffidit nimis, utrunque iungere non moreris, ut in commune faciant, quod diuisa non possunt. Discite sic sperare, ut timeas: sic timere, ut speres. De his scriptum est: *Duae penae singulorum iungebantur.* Quinta est humilitas. Propè est Dominus his, qui obtulerunt cor, ut scripura. Humilitas est mater virtutum, superbia vitiorum regina. Haec sola virtutum nutritrix, quam solam in Virgine Matre respexit Altissimus: cuius, quando conuersatus est in terris Filius Dei, & executor extitit, & magister. Discite a me, inquit, quia mitis sum, & humilis corde. Sexta est charitas. Haec est principium, & finis, bonorum clausula, singularis filia summi Regis. Superfluum est eam verbis prolixioribus commendare, cui alludit tam secularium, quam diuinarum, literarum tota facundia. De his dicitur: *Duabus alis volabant.* His geminis alis illi pennati euolant ad superna, de quibus dicitur: *Frustra iacitur rete ante oculos pennatorum.* Quod si istis volauerimus, nec defecerimus, quandoque etiam pennis Angelorum volabimus, & videbimus illum in decore suo, qui est Deus benedictus in secula seculorum, Amen.

3. ala spes.

4. ala timor.

Matth. 10. Rom. 2.

Pfal. 34.

5. ala humilitas.

Pfal. 33.

Matth. 11.

6. ala charitas.

Prou. 1.

NARRATIO MIRACVLI, QVOD FACTVM EST IN REGIONE CHONENSI A MICHAELE Archangelo, principe militiae caelestis. Habetur in Simeone Metaphraste 5. Septembris, nos ad 29. Septembris transfulumus propter S. Michaelis solennitatem.

29. Septembr.

DE sanctis quidem viris narrare, & res illorum meminisse, non solum est pium, sed etiam nobis utile & conducibile. Memoria enim est omnino signum desiderij. Martyrum autem & sanctorum desiderij, transit ad ipsum communem Dominum, quem illi laudare, & ei gloriam tribuere elegerunt, & a quo rursus maiorem sunt gloriam consecuti. De incorporeis autem scribere virtutibus, earumque diuina signa enunciare & prodigia, est longe vtilius. Nam quo est eis maior apud Deum coniunctio & fiducia, eo etiam maiorem percipimus vtilitatem ex eorum narrationibus. Incipiendum est autem paulo altius. Nam id quoque coniunctum est cum argumenti consequentia.

S. Iohannes conuertit Ephesios.

Hierapolite viperam pro Deo coluit.

Cum Christi iam discipuli, eiusque, Euangelij ministri & nostrae salutis, ciuitates obirent, & disseminarent praedicationem, & multos adducerent ad agnitionem, Euangelista quidem & Theologus Iohannes, cui de maiori, quam in alios discipulos, Magistri in eum beneuolentia testimonium fert Euangelium, versatur apud Ephesios: Philippus autem venit Hierapolin. Iohannes cum inuenisset Ephesios errantes in profunda nocte infidelitatis, sacrificiaque & festa peragentes, & quaecumque Deo conueniunt, Diana facientes, doctrinae luce eos deducit ad veritatem: & cum puro veritatis radio eorum animas illustrasset, transit ipse quoque Hierapolin, & versatur simul cum Philippo. Quoniam autem usque ad decepta erat ciuitas, & Gentium erroribus erat adco implicata, ut vel viperam Deum existimaret, neque villo modo velle admittere diuinum semen, & pietatis praedicationem, Apostoli Christi, qui non poterant aliter ipsam

persuadere falsa haec esse, & illorum animos traducere ad pietatem, proficiscuntur ad bestiam, quae quidem fuerat eis causa tanti erroris & interitus. Et ambo conuersi ad orationem, & in Deo facientes virtutem, ipsam statim deiciunt, & morte afficiunt.

Hoc stultos vehementer irritat, & magno ciet furore contra Philippum, ut qui eum reputarent esse suae gloriae euersorem & patriorum rituum. Et omnes simul in ipsum irruentes, tanquam vno animo tracti & vna rabie, & alius alia parte beatum illud caput apprehendentes, cruci affigunt, & ei acerbissime vitam praesentem eripiunt. Sed Magister curam non abiecit discipuli: & qui misit, non est oblitus Apostoli: sed quoniam vidit ipsum conformem eius perpeccionibus, eum etiam fecit socium gloriae illius & miraculorum: & repente quidem fuit vrbs terrae motu concussa, sicut prius, quo tempore Christus meus pro nobis mortem subiit, & Crucis supplicio votens est condemnatus: metus autem & poenitentia inuadit Iudaeos, eorum valde percellens animos, & suadens, ut seuitiae suae & immanitatis petant veniam. Et ille quidem sic praclarè è vita excedit, cum certamen & cursum Apostolicum exornasset corona martyrij.

S. Philippus crucifixus.

Magistro autem dilectus Iohannes, transit ad quendam locum, qui vocatur Chereuropa. Quo quidem in loco cum rursus solita peregrisset, eis acclamat fore, ut mox Michaelis Angelorum principis diuini illic fiat visitatio, & diuinum quoddam signum & admirabile. Sed ille quidem inuit etiam ad alias ciuitates, talentum doctrinae sibi creditum volens multiplicare: re vera autem impleta sunt, quae prius ab eo praedicta fuerant: & aqua ex illa terra emanauit paulopost, quae, si quis seu morbo laboraret, seu aliqua alia premeretur affectione, simul atque eam sumpserit, praebat curationem: & miraculorum copia & magnitudine, clariùs & apertius, quam lingua, ad se conuocabat infideles, & conuertebat ad pietatem. Erat enim cuidam Laodiceno filia vni-genita, muta ex quo primum fuerat in lucem edita. Quod quidem medium cor eius penetrabat: & ut suae filiae linguae soluerentur vincula, vel propria emisset anima. Is ergo occupatus a graui morbo infidelitatis, videt diuinam quandam visionem, meliora annunciantem, & pulchrè ei promittentem id, quod erat futurum. Videt autem, non ut qui dignus esset habitus videre talia, (Quomodo enim, cum & esset impius, & caliginem tantae infidelitatis haberet offusam oculis?) sed ut & ille cum filia conuertetur ab infidelitate, & multos alios attraherent ad pietatem.

Nota de mira aqua vi.

Visio Laodicieni cuiusdam.

Visio autem erat quaedam intelligibilis natura, quae ei adstabat in somnis, & iubebat, ut veniret cum filia ad sanctam aquam, quae apparuerat, pollicens fore, ut non reuerteretur dolore affectus: sed si vellet, exerceat pulchram negotiationem, & soluta solum fide, quae est in eius potestate, emeret filiae curationem. Ille itaque è somno excitatus, plenus horrore & metu, statim cum filia accedit ad fontem aquae, sicut iubebat visio. Et cum eos quidem, qui illic erant congregati, eam frequentes inuenisset haurientes, & eam in sua corpora infundentes, deinceps autem etiam consequentem operationem, & unicuique praebentem à morbo liberationem: rogauit eos, qui adstant, quanam esset eis in aqua inuocatio: & quidnam hoc sit, quod sensim ad aquam cantantes, tam celerem & copiosam assequerentur curationem. Illi autem responderunt: Nomen patris, filij, & spiritus sancti, & militiae principis Michaelis. Ille autem nihil differens, nec accipiens tempus ad deliberandum, sed oculos simul & manus ad caelum attollens, vehementer vsus est inuocatione, & aduersus affectionem Deum vocauit, qui tribus personis cognoscitur: & eius ministrum Michaelem mouit ad intercessionem. Neque verò frustratus fuit petitione: sed statim collegit curationem. Non solum enim filia desijt esse muta: sed ipse quoque & filia liberati sunt à vinculis infidelitatis: quod quidem erat impedimento linguae longè grauius. Nam simul atque pater dedit aquam filiae, & facile mouebatur lingua ad gratiarum actionem, & Deum habebat in ore, & famulum eius Michaelem inuocabat admirabiliter, & praeter opinionem. Quid deinde sequitur? Baptisma ipsius Laodicieni & filiae, & totius familiae ad Christum adductio, & templi militiae principi constructio: magnifici; & sumptuosi templi edificatio, & reuera domus, ut scriptum est, decor. Et ille quidem cum sic creditus, & pro beneficio tales reddidisset gratias, domum reuersus est cum filia, saluus filiam, & ambo ditati pietate.

Insigne miraculum.

Templum S. Michaelis. Psal. 27.

1. Tim. 2.

Nonaginta autem annis postea, puer Hierapolitanus, nomine Archippus, cum pij genitris & verè bonae radicis esset bonum gemen, tanquam quoddam lilium in medio

dio heresum spirans pietatis suauitatem, decimo anno ætatis venit ad hoc templum, ut qui duceretur à quadam prouidentia: & fit eius ædituus qui quidem diuina gratia dignus fuit habitus. Carnis enim voluntatem tam pulchrè superauit. & tam pulchra fuerunt eius vitæ procemia, vt neque pane vesceretur, neque aliquo alio ex ijs, quibus homines vescuntur necessariò: non vteretur balneis, neque sui corporis vllam curam gereret: sed semper spiritali viuendi rationi vacaret: idque cum esset puer, & nondum perfectiorem attingisset ætatem. Quod quidem penè esset incredibile, nisi magnitudo virtutis, & spectaculorum, quibus dignus fuit habitus, hæc redderet credibilia, & contra quæ nihil dici potest. Nam herbas quidem coquens, comedebat, easque agrestes, & quæ ne tantillo quidem salis adspersæ erant: quod quidem omnibus necessarium est cibi condimentum. Id autem fumebat semel in hebdomada: & aquam bibebat di-

Vestis sacco.

Asperimū stratum.

Oratio eius in tali abstinencia.

Psal. 89.

Non ferunt impij vitæ sanctitatem & aquæ miracula.

Aquæ cõtra naturalem cursum fluuor ad partem dexteram.

Psal. 26.

menfam. Indumentum autem erant duo sacci, vnus quidem pro tegumento corporis, alter verò pro stragulo, longo tempore vterq; eorum vsu implens. Anno enim toto alter ex saccis tegebat nuditatem, altero stratum operiente. Deinde vsu permutantes, alter quidem vestimentum, alter verò rursus fiebat stragulum. Atque ea quidem, quæ erant sub sacco, erant acuti lapides: parte autem, quæ erat ad caput, saccus sub se sentes habebat. Sic verò quiescebat vir ille egregius, si quando eum corpus defessum cogebat, vt se modicè remitteret.

Quænam autem fuerunt eius verba ad Deum, per quæ suscepit hanc vitam laboriosam & asperam? Nè bona huius vitæ videat meus oculus, neq; mihi mens vnquam p̄deat à præfenti vanitate: imple, Domine, oculos meos lachrymis spiritalibus. Contere cor meum, & dirige gressus meos. Quid enim mihi prodest hoc corpus è luto factum, quod nunc quidem est, paulopost autem non erit: quod quidem sicut herba manè efflorescit, vespere autem flaccescit? Liceat mihi, vni bono animæ adherere, quod mihi omninò conciliabit eam, quæ illic est, beatitudinem. Hæc quidem semper apud se versabat in animo, & Deum alloquebatur. Turba autem infidelium hæcæquaquam poterat ferre æquo animo: sed partim quidem magna illa abundantia miraculorum aquæ sanctificatæ, partim autem Archippi quoque zelus ad virtutem, & quæ sunt ex Deo certamina, & tanta propter illum tolerantia, illos mouebant & incitabant, & ad apertam deducebant insaniam.

Certè cum simul coisissent, & dentem instar apri in vtrunque acuisent, alij quidem crinibus Archippum apprehendunt, & virgis (ò manus sceleratas) eum cædunt crudeliter. Alij autem confluunt aduersus sanctam illam aquam, hanc quoque malè conantes afficere. Sed illis quidem manus obtorpuerunt: his autem flamma illinc ex aduerso occurrens, fecit, vt redirent inanès. Vnde etiam ad aliam conuertuntur machinationem, volentes Archippum tollere de medio, & superare ipsam aquæ operationem. Quænam est ergò ea machinatio? Templi aream ad sinistram præterfluebat fluuius, nomine Chrysus. Eius statuerunt deriuare fluentum, & in aquam sanctam immittere, vt in hac congressione cum aqua fluuij aqua illa diuina admixta, non amplius haberet eandem operationem, sed perderet virtutem curationum. Atque hæc quidem illi: & ab eis deinde conuertitur aqua fluuij, vt immitatur in aquam sanctificatam. Illa autem (ò Dei virtutem, & inanem impiorum laborè) non, vt contendebant, fluxit ad sinistram: sed conuersa est in cõtrariam partem, quomodo etiam in hodiernum vsque diem cernitur fluere.

Postquam autem res eis aliter cessit, & iniquitas, vt cum diuino dicam Dauide, se ipsam fecellit, eis secundum quid suggerit in maius priore seminatore zizaniorum & hostis humani generis. Ego autem id narrabo, ex alto repetens: Duo quidam alij fluuij originem habentes in Oriente, quorum alter quidem Lycocaper, alter verò Cuphus vocantur, ostijs quidem à se inuicem distantes, sacrum illum locum transmittebant: confluentes autem ad montis radices, & ambo vnus effeeti, fluebant per Lyciam. Sugerit ergò malignus ijs, qui armabantur aduersus pietatem, & persuadet, vt immitant fluuios aduersus sanctum locum: vt non solum diuinam illam aquam, sed ipsum etiam locum cum templo fluuij attraherent. Erat enim locus vsque ad eò decliuus & concauus, vt non solum facilè, sed etiam celerrimè videretur futurus deorsum aquæ lapsus. Magna ergò manu congregata, Laodiceæ (est autem hæc insignis vrbs Lyciæ) conueniunt: deinde accedunt ad rupem, quæ est prope templum. Erat autem rupes adeò alta, & tanta magnitudine, vt eam perfectè pertingere ne posset quidem oculus. Illi verò primùm illinc incipientes, maximam fossam fodiebant inter fluuios & petram.

petram. Postquam autem satis iam eis effossa esset fossa, cauant locum vsque ad profundum terræ sinum, in quem conabantur deriuare fluuios, & cum sepi circumdant, quod erat laboriosissimum, vt repente quidem aqua illic cogeretur: deinde, sepi repente rupta, celerior esset aquæ descensus.

Interim autem, dum isti multiplices ac varias construebant machinas aduersus locum sanctum, Dei famulus Archippus, in nudo solo iacens, eum acriter rogabat, & pro viribus supplicabat, vt sacer ille locus appareret potentior insidijs inimicorum: & in Deo, dicebat, cõfido, qui me saluum facit à pusillanimitate & tempestate, quòd non sine sanctam domum suam videre interitum. Cum decem itaque dies intercessissent, illi quidem sepem aquæ diruunt circa initium noctis, vt in Archippum nequaquam prouisurum & cauturum aqua irruens, ipsum quoque simul cum aqua obrueret. Et stantes ad sinistram, expectabant sancti loci, quæ mox videbatur futura, submerisionem. Dei autem seruus Archippus, postquam sensit fluuios iam descendentes, cepit flere vehementius, & precari intentius: Extulerunt fluuij, Domine, dicens, extulerunt fluuij voces suas, Extollent fluuij fluctus suos à vocibus aquarum multarum. Mirabiles elationes maris, mirabilis in altis Dominus. Domum tuam decet sanctitudo, Domine, in longitudinem dierum. Cum sic ergò affectus esset Archippus, & sic præclare vacaret orationi, diuina visio desuper aduolans modo quòdam arcano, cum vocauit nominatim. Et ille quidem è templo egressus, continuò cecidit pronus, vt cuius oculi non ferrent securè se ad tale applicare spectaculum. Ea autem illi dixit: Surge, & veni huc ad me, & Dei virtutem videbis inexpugnabilem in his aquis, quæ vehementer confluunt.

Cum itaque beatus coniecisset Archippus, hunc esse magnum illum cælestis militiae principem, stetit quidem, vt ei iussit, ad eius sinistram: statim autem vidit columnam ignis, quæ à terra pertingebat vsque ad ipsum celum: & vocè illinc audiuit, quæ eum iubebat esse bono animo, & non timere. Deinde ad ipsos quidem aqua procecidit. Cum ille autem manum sustulisset, & Crucis signum formasset, & loco stare iussisset fluuios, (Quanta est, ò Christe, multitudo tuæ virtutis?) viderunt eum aquæ, vt Psalmiticè dicam, & timuerunt, & tanquam murus repente cõcreuerunt ac constituerunt. Cum ille autem rursus sustulisset dexteram, & in rupe, quæ erat propter templum, figurasset signum Crucis, repente erupit tonitru, & terra valdè cõtremuit, & terramotu quidem fissæ fuit petra: ille verò cum valida rursus in eam arma torisset, nempe terribile signum Crucis: Conteratur quidem hic, dixit, omnis virtus aduersarij: scateat autem ab omnibus malis liberatio ijs, qui accedunt fideliter. Cumq; sic dixisset, iubet Archippum transire ad dexteram. Cum is autem ad dexteram steterisset, & iussit statim paruisset, militiae princeps maxima & clarissima voce iussit fluuijs, dicens: In hoc infundibulum deceterò infundimini. Re autem sic admirabiliter & contra opinionem facta, vt iusserat, diuinus Archangelorum quidem princeps Michael continuò ab Archippo auolans, reuersus est vnde descenderat, & ad primam lucem accedit, qui ipse quoque est lux perfecta, & illo admirabili, & qui naturam superat, splendore fruatur. Dei autem seruus Archippus, ab illo tempore in templo permanet, intentius & ardentius ei preces fundens.

Sed ille quidem cum annos vixisset septuaginta, hac vita relicta, ad suum redit Dominum, tanquam bonus quidam agricola, pulchrorum horum virtutis seminum mercedem accepturus. Miracula autem in hodiernum vsque diem fidelibus scatur.

tent vberius intercessionibus ipsius Michaelis principis in corporeorum: Gratia & benignitate Domini nostri Iesu Christi:

Cum quo patri gloria simul cum sancto spiritu, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

R r 2

RELA-

petram. Postquam autem satis iam eis effossa esset fossa, cauant locum vsque ad profundum terræ sinum, in quem conabantur deriuare fluuios, & cum sepi circumdant, quod erat laboriosissimum, vt repente quidem aqua illic cogeretur: deinde, sepi repente rupta, celerior esset aquæ descensus.

Interim autem, dum isti multiplices ac varias construebant machinas aduersus locum sanctum, Dei famulus Archippus, in nudo solo iacens, eum acriter rogabat, & pro viribus supplicabat, vt sacer ille locus appareret potentior insidijs inimicorum: & in Deo, dicebat, cõfido, qui me saluum facit à pusillanimitate & tempestate, quòd non sine sanctam domum suam videre interitum. Cum decem itaque dies intercessissent, illi quidem sepem aquæ diruunt circa initium noctis, vt in Archippum nequaquam prouisurum & cauturum aqua irruens, ipsum quoque simul cum aqua obrueret. Et stantes ad sinistram, expectabant sancti loci, quæ mox videbatur futura, submerisionem. Dei autem seruus Archippus, postquam sensit fluuios iam descendentes, cepit flere vehementius, & precari intentius: Extulerunt fluuij, Domine, dicens, extulerunt fluuij voces suas, Extollent fluuij fluctus suos à vocibus aquarum multarum. Mirabiles elationes maris, mirabilis in altis Dominus. Domum tuam decet sanctitudo, Domine, in longitudinem dierum. Cum sic ergò affectus esset Archippus, & sic præclare vacaret orationi, diuina visio desuper aduolans modo quòdam arcano, cum vocauit nominatim. Et ille quidem è templo egressus, continuò cecidit pronus, vt cuius oculi non ferrent securè se ad tale applicare spectaculum. Ea autem illi dixit: Surge, & veni huc ad me, & Dei virtutem videbis inexpugnabilem in his aquis, quæ vehementer confluunt.

Cum itaque beatus coniecisset Archippus, hunc esse magnum illum cælestis militiae principem, stetit quidem, vt ei iussit, ad eius sinistram: statim autem vidit columnam ignis, quæ à terra pertingebat vsque ad ipsum celum: & vocè illinc audiuit, quæ eum iubebat esse bono animo, & non timere. Deinde ad ipsos quidem aqua procecidit. Cum ille autem manum sustulisset, & Crucis signum formasset, & loco stare iussisset fluuios, (Quanta est, ò Christe, multitudo tuæ virtutis?) viderunt eum aquæ, vt Psalmiticè dicam, & timuerunt, & tanquam murus repente cõcreuerunt ac constituerunt. Cum ille autem rursus sustulisset dexteram, & in rupe, quæ erat propter templum, figurasset signum Crucis, repente erupit tonitru, & terra valdè cõtremuit, & terramotu quidem fissæ fuit petra: ille verò cum valida rursus in eam arma torisset, nempe terribile signum Crucis: Conteratur quidem hic, dixit, omnis virtus aduersarij: scateat autem ab omnibus malis liberatio ijs, qui accedunt fideliter. Cumq; sic dixisset, iubet Archippum transire ad dexteram. Cum is autem ad dexteram steterisset, & iussit statim paruisset, militiae princeps maxima & clarissima voce iussit fluuijs, dicens: In hoc infundibulum deceterò infundimini. Re autem sic admirabiliter & contra opinionem facta, vt iusserat, diuinus Archangelorum quidem princeps Michael continuò ab Archippo auolans, reuersus est vnde descenderat, & ad primam lucem accedit, qui ipse quoque est lux perfecta, & illo admirabili, & qui naturam superat, splendore fruatur. Dei autem seruus Archippus, ab illo tempore in templo permanet, intentius & ardentius ei preces fundens.

Sed ille quidem cum annos vixisset septuaginta, hac vita relicta, ad suum redit Dominum, tanquam bonus quidam agricola, pulchrorum horum virtutis seminum mercedem accepturus. Miracula autem in hodiernum vsque diem fidelibus scatur.

tent vberius intercessionibus ipsius Michaelis principis in corporeorum: Gratia & benignitate Domini nostri Iesu Christi:

Cum quo patri gloria simul cum sancto spiritu, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

R r 2

RELA-

RELATIO DE DEDICATIONE BASILICÆ
SANCTI MICHAELIS, ET MIRACVLIS OSTENSIS.
*Habetur in Homiliario Doctorum, & consentiunt antiquissima Mar-
tyrologia, atque etiam peruetusti codices manuscripti, in
quibus tota extat ad verbum.*

29. Septēbr.
Ecclesia S.
Michaelis
ab ipso con-
dita.

Garganus
mons à quo
& vnde di-
catur.

Sagitta re-
dit in eum,
quiiecerat.

Nota anti-
quam con-
suetudinē.

Psal. 109.
Diuina vir-
tute in fugā
cōpelluntur
Neapolita-
ni.

MEMORIAM beati Michaelis Archangeli toto orbe ve-
nerandam, ipsius & opere condita, & consecrata nomine
demonstrat ecclesia: quæ non metallorum fulgore, sed
priuilegio est commendata signorum: vili facta schema-
te, sed cælesti prædita virtute, ut potè quam fragilitatis hu-
manæ memor Archangelus, è cælo veniens, ad prome-
rendam ibi mortalibus supernorum ciuium societatem,
propria manu condere dignatus est. Vertice siquidem
montis excelsi posita, de corpore eiusdem saxi spelunca
instar præcauata ostenditur. Est autem locus in Apuliz
finibus, vbi inter sinum Adriaticum & montem Garga-
num ciuitas Sipontina sita est. Qui à mœnibus ciuitatis ad duodecim millia passuum
erectus, in cacumine supremo beati Archægeli, quam præfatus sum, gestat ecclesiam.
Hanc mortalibus hoc modo cognitam, libellus in eadē ecclesia positus, indicat:

Erat in ea ciuitate vir prædiues quidā, Garganus nomine, qui ex euentu suo monti
vocabulum indidit. Huius dum pecora, quorum infinita multitudine pollebat, pas-
sim per deuexi montis latera pascerentur: contigit, taurum armenti gregis consortia
spernētem, singularem incedere solitum, & ad extremum redeunte pecore, domum
non esse regressum. Quem dominus, collecta seruorum multitudine, per denia quæ-
que requirens, inuenit tandem in vertice eiusdem montis foribus cuiusdam assistere
speluncæ. Itaque ira permotus, cur soliuagus incederet, arrepto arcu, appetit illum
sagitta roxicata: quæ veluti v̄ti flamine retorta, cum à quo iacta est, mox reuersa per-
cussit. Turbati ciues & stupefacti, qualiter res fuerit effecta, (non enim propius acce-
dere audebant) consulunt Episcopum, quid facti opus sit. Qui in dicto ieiunio tridua-
no, à Deo monuit esse quærendum. Quo peracto, sanctus Domini Archangelus Epi-
scopum per visionem alloquitur, dicens: Iam benè fecisti, quod homines latebat à
Deo quarendo mysterium, causam videlicet hominis suo telo percussit. Sciat autem
hoc mea gestum voluntate. Ego enim sum Michael Archangelus, qui in conspectu
Domini semper assisto, locumque hunc in terris incolere, tutumque seruare institui-
ens, hoc volui indicio probare, omnium, quæ ibi geruntur, ipsius quoque loci me esse
inspēctorem atque custodem.

Hac reuelatione comperta, consuetudinem fecerunt ciues hīc Dominum preci-
bus, sanctumque deprecari Michaelē: duas quidem ianuas ibi cernentes, quarum
vna Australis, quæ & maior erat, aliquot gradibus in occasum vergentibus adiri pote-
rat: sed nec vltra cryptam intrare ausi, pro foribus quotidie orationi vacabant.

Inter hæc Neapolitani, pagani adhuc ritibus oberrantes, Sipontinos & Beneuen-
tanos, qui centum quinquaginta millibus à Siponto distant, bello laceffere tentant.
Qui antistitis sui monitis edocti, tridui petunt inducias, ut triduo ieiunio liceret eis
quasi fidele patrocinium S. Michaelis implorare præsidium. Quo tempore pagani
ludis scenicis falsorum inuitant auxilia deorum. Ecce autem nocte ipsa, quæ belli præ-
cessit diem, adest in visione S. Michael antistiti, præces dicit exauditas, victoriam spo-
pondit affuturam, & quarta diei hora præmonet hostibus occurrendum. Læti ergo
manē, & de Angelica certi victoria, Domini cordati spiritu, obuiant Christiani paga-
nis. Atque in primo belli apparatu Garganus mons immenso tremore concutitur,
fulgura crebra volant, & caligo tenebrosa totum montis cacumen obduxit, impleta
prophetia, quæ Dominum laudans, ait: Qui facit angelos suos spiritus, & ministros
suos flammam ignis. Fugiunt itaque pagani, partim ferro hostium, partim igniferis
tute in fugā impulsu sagittis, ad Neapolim vsque, sequentibus atque extrema quæque cadentibus
aduersarijs, mœnia tandem suę vrbis moribundi subinfrant. Qui autem euasere peri-
culum, comperto quòd Angelus Dei in adiutorium venerit Christianis, (Nam &
sexcenti-

sexcentos ferme suorum fulmine videbant interemptos) Regi regum Christo con-
tundō colla submittentem, armis induuntur fidei.

Cumq; domum reuersi victores, vota Domino gratiarum ad templum referrent
Archangelus, videt manē iuxta ianuam septentrionalem, quam prædixi, instar poste-
rule pulillæ, quasi hominis vestigia marmori arctius impressa: agnoscunt beatum Mi-
chaelem hoc præsentia suæ signū voluisse monstrare. Vbi postea culmen appositum,
& altare impositum ipsaq; ecclesia ob signa vestigiorum * Podonia est vocata. Mul-
ta dubitatio fuit inter Sipontinos, quid de loco agerent, vtrum intrare, & dedicare
ibi debeat ecclesiam. Vnde collatione facta, ad meridiem loci illius, beati Petri Apo-
stolorum principis nomine condunt ecclesiam & dedicant: in qua etiam beatæ fem-
per virginis Mariæ, sanctiq; Iohannis Baptistæ altaria statuunt. Tandem antistes, salu-
ter reperto cōsilio, Romanum Episcopum, quid de his agendum sit, per nuncium sci-
ficatur, qui tunc fortè in monte Soracti, quinquagesimo ferè milliario à Romana vr-
be distante, fuerat, quem incolæ S. Syluestri cognomine vocāt, eò quòd ipse ibi quon-
dam exul, pro fidei persecutione delituerat cum suis. Taliaq; mandata remittit: Si ho-
minis est illam dedicare basilicā, hoc maxime die, quo victoria data est, fieri oportet.
Sin autem aliud sancto prouisorio loci placuerit, eodem præcipue die illius in hoc vo-
luntas est inquirenda. Hoc ergo tempore imminente, agamus ambo triduum cum
ciuibus nostris ieiunium, sanctam Trinitatem rogantes, ut munera, quæ per summum
ciuibus nostris ieiunium, sanctam Trinitatem rogantes, ut munera, quæ per summum
ciuibus nostris ieiunium, sanctam Trinitatem rogantes, ut munera, quæ per summum

* Apodonia

Rom. Pōti-
fex consuti-
tur in sedu-
bia.

* vulgaris
S. Michael
apparet Epi-
scopo Sipon-
tino, iubens
ut illas ce-
lebraret in sua
ecclesia.

factum est, ut suggererat antistes. Nocte verò constituti ieiunij suprema, Angelus
Domini Michael Episcopo Sipontino per visionem apprensus: Non est, inquit, vobis
opus hanc, quam ego ædificauit, dedicare ecclesiam. Ipse enim, qui condidi, etiam de-
dicauit. Vos tantum intrate, & me assistente patrono, precibus locum frequentate. Et
te quidem ibi crās Missas celebrante, populus iuxta morem communicet. Meum au-
tem erit ostendere, quomodo per memetipsum locum sacraverim illum. Illi adueni-
unt manē cum oblationibus, & magna precum instantia intrant regiam Australem:
& ecce longa porticus in Aquilonem porrecta, atq; illam attingēs posterulam, extra
quam vestigia marmori diximus impressa. Sed priusquam huc peruenias, apparet ad
Orientem basilica, qua per gradus ascenditur. Hæc cum ipsa porticu quingentos ferè
homines capere videbatur, altare venerandum, rubroque contectum pallio, prope
medium patiens ad meridiem ostendens. Erat autem ipsa domus angulosa, non in
more operis humani parietibus erectis, sed instar speluncæ, praruptis & sapitis emi-
nentibus asperata scopulis, culmine quoq; diuersæ altitudinis, quod hīc vertice tan-
gi, alibi manu vix possit attingi. Credo, docente Archangelo, Deum non ornatum la-
pidum, sed cordis quærere & diligere puritatem. Vertex verò mōtis, extrinsecus par-
tim cornea sylua tegitur, partim virenti planitie dilatatur. Missarum itaq; celebratio-
ne completa, magno attoniti gaudio, quiq; redierunt in sua. Episcopus autem dele-
gato ministrorum, cantorum sacerdotumq; officio, & mansione constructa, omnem
ibidem quotidie psalmodiarum, hymnorum, Missarumq; curam congruo præcepit or-
dine celebrari. Nullus autē huc nocturno tempore ausus est ingredi, sed aurora trans-
iit, matutinos ibidem cantant hymnos. Ex ipso autem saxo, quo sacra tegitur aedes,
ad Aquilonem altaris, dulcis & nimium lucida guttatim aqua dilabitur, quam in co-
llectam vocant. Ob hoc & vitreum vas, eiusdem receptui præparatum, argentea
pendet catena suspensum, morisq; est, populo communicato, singulos ad hoc vascu-
lum ascendere per gradus, donumq; cælestis degustare liquoris. nam & gustu suavis
est, & tactu salubris. Deniq; nonnulli post longas febrium flammæ, hac hausta stilla,
celeriter confestim refrigerio potiuntur salutis. Innumeris quoque & alijs modis ibi &
crebro sanantur agroti, & multa, quæ Angelicæ tantum congruunt potestati, fieri il-
lic miracula comprobantur: maxime tamē eiusdem diei natali, cum & de pronincijs
circumquaque positus plus solito conflua turba recurrat, & Angelicæ virtutis maior
quodammodo credatur adeste frequentia: ut quod spiritualiter dixit Apосто-
lus, etiam corporaliter agi videatur: Quia Angeli sunt administratorij

Diuina offi-
cia quotidie
in ea basili-
ca peragun-
tur.

Aqua cæli-
tis manans,
curat mor-
bos.

Heb. 1.

spiritus, in ministerium missi propter eos, qui hæreditatem
capiunt salutis: in Christo Iesu Domino nostro,
qui viuit & regnat in secula secu-
lorum, Amen.

VITA S. PATRIS NOSTRI QVIRIACI ANACHORETAE, AVTHORE SIMEONE METAPHRASTE.

29. Septēbr. Cap. 1. Gen. 12.

Patria & parentes S. Quiriaci.

Cap. 2.

Gen. 4.

Gen. 5.

Gen. 6.

Gen. 17.

Gen. 14.

Iofa. 10.

Dan. 3.

Cap. 3.

Luc. 9.

18. annos natus, ut Hierosolymam.

Istius S. Euthymij vita habetur 20. Ianuarij.

Fit monachus adhuc imberbis.

IS, qui te benedicunt, inquit Deus Abrahę, benedicant & ijs, qui tibi maledicunt, maledicant, non eos solum, qui virtutem exercent, hinc remunerans, sed etiam ad eos, qui ipsos laudant, trajiciens benedictionem. Hinc fit, ut oporteat beati huius Quiriaci pro virtute certamina & sudores, non solum feruentissime audire, admirari & excipere: sed etiam ad eum pro viribus imitandum excitari, & parari ad similem zelum suscipiendum: ut nolum cōsequamur benedictionem propterea quod eum exceperimus, sed etiam simus cum eo coronarum participes, & premiorum socij. Quem tulit quidem, que est in Grecia, Corinthus: parentibus autem fuit nomen, patri quidē Iohannes, qui etiam fuit ordinatus Presbyter ecclesię, quę est Corinthi: matri autem, Eudoxia. Tempus autem eius ortus, fuit finis Imperij Theodosij, iunioris scilicet. Sancto verō fuit auctus gradum lectoris eiusdem ecclesię adhuc in tenera ætate.

Ille autē diuinis deditus scripturis, & eas assidue percurrens, & noctes totas & dies in eis versans, apud se mirabatur, quod Deus utique propter salutem humanā omnia administravit: & quod eos, qui ei placuerunt in vnaquaq; generatione, eximio honore dignatus, & eos admodum claros fecerit & gloriosos, ut qui Abeli quidem per sacrificium gloriam tribuerit: Enoch autem, propterea quod ei placuerit, honoravit translatione: Propter iustitiam seruavit Noe scintillam generis: Abraham propter fidem effecerit patrem multarum gentium: Melchisedec habuerit acceptum pium sacerdotium: patientiæ & temperatię imaginem, Ioseph & Iob mundo præbuerit: Moyses fecerit legislatorem: Lunę & Soli aurigam constituerit Iesum Naue: Prophetam & regem & stupendi mysterij parentem Dauid reddiderit: Babylonicę fornacis flammam pueris in rorem trāsmutavit. Præterea adhuc in maiori verfabatur dubitatione, illa cogitās, partum sine semine, virginem eandem & matrem: & quomodo Verbum, cum Deus esset, factus sit homo sine mutatione: & quomodo per Crucē inferos spoliaverit, & fallacem serpētem aboleuerit, & Adamum rursus reduxerit in Paradisum. Hęc & similia mēte agitans Quiriacus, diuino zelo in corde inflammabatur, & ei veniebat in mentem valedicere mundo & ijs, quę sunt in eo, & ad sanctam venire civitatem, & sanctē vivere in sancto loco, quieti vacando & silentio.

Quodam itaq; die Dominico, cum diuinam audisset vocem in Euangelio: Si quis vult post me venire, tollat crucem suam, & sequatur me: rem minime distulit, neque paruo tempore substiit, aut consideravit: sed suam sententiā statim deduxit ad effectum. Itaq; tacite egressus ex Ecclesia, venit Cenchreas: & ascendens nauem, que veniebat in Palæstinam, summo studio accedit Hierosolyma, iam decem & octo annos natus, nono quidem anno Imperij magni Leonis, octavo autem Anastasij Hierosolymorum Pontificatus. Cum illinc ergo venisset in sanctam civitatem, diuersatur apud magnum Eustorgium, virum, qui & alioqui erat amator virtutis, & splendebat donis spiritus. Ille autem ut reuerā amans pater, eum, ut par erat, magna accipit affectione. Quiriacus verō, cum hyemasset apud insigne monasterium iam ab illo constructum prope sanctam civitatem Sion, maioris quietis & silentij cepit desiderium, & ut ad ipsam veniret solitudinem, & illic habitaret, omne ponebat studium. Cum de diuino itaq; Euthymio ferē doceretur ab omnibus, (eū enim virtus ubiq; indicabat) captus erat magno amore eius conueniendi: & magnum rogat Eustorgium, ut eius dignatus precibus, cum pace dimitteretur. Hoc autem factō, cum accessisset ad Lauram mirabilis Euthymij, hospitio excipitur a quodam Anatolio presbytero, & Olympio monacho, fratribus quidem genere, patria autem Corinthijs: & cum multos dies apud eos degisset, deinde etiam magnū aspexit Euthymium: & beatę illę manus sacrum eius caput tetigerunt, simul quidem eum monastico induentes habitu, & in eum vocantes vberiore spiritus operationem. Eum tamen hoc in loco manere non sinit Euthymius propter ætatem. Valdē enim cauebat imberbium & adolescentum in sua Laura conuersiones, ne aliquam offensionem afferrent reliquis fratribus ad rursus cogita-

cogitationes. Sed cum magnus iam Theoclitus excessisset ad Iesum, quem desiderabat, ipse emittit Quiriacum ad sanctum Gerasimum ad Iordanem.

Cum ergo reuerā præclarum munus accepisset Quiriacum, & eum vidisset ea ætate, statuit ut ipse ministraret in cœnobio. Sic autem in eo degebat ille admirabilis, ligna excoctis ita se haberet, & in tantis laboribus totum diem transigeret, in colloquendo cum Deo tamen & precatione totas noctes cōsumebat, & feruentius rursus & acrius post opus manuum sacros hymnos incipiebat: & ut paucis dicam, vitam anachoreticam in cœnobio, & tam multis negocijs per omnia ostendebat, ut qui pane & aqua solum, idque secundo quoque die aleretur. His inductus est Gerasimus, ut cum valdē diligenter: & sic vita delectabatur iunioris, & de illius moribus & amore in res spirituales adeo factus erat certior, ut eum assumeret in diebus ieiuniorum ad solitudinē Ruba, & eum haberet socium eorum, qui illic suscipiebatur, laborum & spiritualis ascensus. Hic dicebatur etiam magnus versari Euthymius, & eos diuinis impertire sacramentis singulis Dominicis, donec venisset dies Palmarum.

Cum breue autem tempus effluxisset, abit quidem pulchro illo ad Deum itinere, magnus Euthymius: videt autem sacram illius animā Gerasimus deduci ab Angelis, & præclare ad cælos ascendere, vnde fuerat vocatus. Cum ergo statim assumpsisset Quiriacum, ascendit in eius Lauram, & sanctū eius corpus gratis manibus sepelit cum ea, qua par est, reuerentia: & cum omnia fecisset, quę de more fiebant, reuersus est. Nono autem anno postquam Quiriacus venit in Palæstinam, admirabilis etiā moritur Gerasimus, & migravit ipse quoque ad cōmunem Dominum, quinto mensis Martij. Vigesimo autē septimum annū iam attingebat Quiriacus. Er cum illinc recessisset, accessit in Lauram Euthymij, susceptus quidem ab Elia: is enim tunc ei præerat: a quo etiam accepit cellam: & abundē optato fruebatur silentio. Postea verō vehementissimum studiū adhibebatur, ut mutaretur Laura in cœnobium. Erat autem in ea quidam Thomas, qui pro virtute labores lubentissimē suscipiebat, & ostēdebat magnam animi philosophiam. Ei erat Quiriacus coniunctus vinculo spiritus eiusq; mores sequens, ad perfectiorē exercebatur virtutem, & illius vitā emulabatur, & ad similitudinem imitabatur. Hic ergo Thomas missus fuerat Alexandriā a Phido Diacono, vemeret impensas ad extruendū cœnobium. Patrum autem Euthymij & Theoclitii monasteria solum in diuisione nominū agnoscebantur: commune namq; habebant institutum, & cōmunem viuendi rationem, rectaque & administrata erant ab vno eodem pastore. Sed iam quidem habebat diuinum quoque Thomam æternum habitaculum: & erat ipse quoque relatus in numerum iustorum.

Duo decem autē annis post eius decessum, Longinus præfectus ipse quoque è vita excedit. Et cum Paulus in eius præfecturam successisset, Terebon Agarensis qui sacris olim Euthymij manibus fuerat baptizatus, cum esset ipse quoq; iam moriturus, vtriusque monasterijs magnas reliquit facultates. Cum autem Paulus in tractandis pecunijs iniustus esset versatus, & in exequendis mandatis se gessisset iniquius, & ipsum corpus Terebonis abstulisset cum pecunijs, excitatur seditio inter monasteria, & seditionem consequitur etiam diuisio, adeo ut & muniērit Paulus loca, quę Euthymij Laure adiecta fuerant, & sepem eis iniecerit, & turrim ædificārit: quinetiam diuersorium publicum a Laura Suca emerit prope turrem Dauidicam, & id etiam Euthymij Laure attribuerit. Beatus ergo Quiriacus cum offendisset fratrum diuisionem, & agrē tulisset, quod quos Sol simul semper videt, non amor virtutis, nec silentij, sed pecunię distinxisset: recedit illinc, & venit in Lauram Sucam. Cum longo ergo tempore in ea esset versatus, & his quatuor ministerijs, nempe panis, & reliqui victus fratrum cura, agrorum curatione, hospitem exceptione, Laure administratione diuersis annis esset perfunctus: & fratrum omnium conscientiam inuenisset suę patientię testem, & humilitatis, & reliquę perfectionis, quam diuini canones exigunt a sacerdotibus, quadragesimo anno ætatis prouehitur ad honorem Presbyteratus. Sacrorum autem valorum & sacri thesauri custodia, & ecclesię cura octodecim annos fidei eius fuit credita. Dicuntur autem hęc quoque de Quiriaco, quod spatio tot annorum non modo Sol non occiderit super eius iracundiam, sed neq; fuerit omnino vnquam iratus, neque eum vnquam viderit dies comedentem, & quod tempore diuinorum hymnorum non prius fratribus significauerit sonum & modum, quam pura & nulli reprehensionem affini lingua totum perfecisset sine reprehensione.

Cap. 7. Abie in cre- mam.

Scilla ora- rione eius induit dul- cedinem & fit comesti- bilis. Exod. 15.

Pfal. 36.

Cap. 8.

Rursus affu- mit amari- tudinē con- fueram.

Nota vim figuri S. Cru- cis.

Cap. 9.

Oleo erucis sanas dymo- niacum.

Mutat iterū locum.

Pfal. 73.

Cap. 10.

Septuagesimo autem septimo anno suæ ætatis, traditis thesauris, quorum custodia ei fuerat tradita, ille quidem secedit ad solitudinem Natupha: eum autē sequebatur discipulus. Cum autem eis deesset alimentum, & non haberent, vnde recrearent vsus necessitatem: (neque enim in solitudine nascebantur melagria: ea nanque eis suffe- cissent ad conuiuium) Deum rogat diuinus Quiriacus, vt det eis alimentum ex scillis, quæ illic erant: erat enim magna earum copia in solitudine. Et conuersus ad discipu- lum: Collige, inquit, fili, ex his scillis, & sale eis iniecto, coque in olla, & efficiet bene- dictus Deus, vt his quoque nobis vesci liceat. Hæc mandat quidem discipulo. Deus autem audiuit ex alto preces, qui etiam fecit aquam ex petra scaturire, & illam maxi- mam Maræ amaritudinem in conuenientem mutauit dulcedinem. Nam ipse quoque scillæ innatam mutarunt amaritudinem, & quatuor annos ex illo tempore fuerunt cibus beatis. Sed non derelinquet Dominus sanctos suos: à sacrosancto Dauide di- ctum opportunè, hîc quoque dicitur.

Vir quidam ex vico Thecoorum, cum ex ijs, qui illic pascebant pecora, audisset de Quiriaco, panibus calidis asino impositis accedit, & onere apud eum deposito, recessit. Hisque deinceps Quiriacus vixit cum discipulo. Sed tunc quidem discipulus, cum, vt consueuerat, coxisset scillas, non iussisset autem beatus Quiriacus, eas in cœna apposuit. Deinde ei, cum non tulisset earum amaritudinem, vires cum voce sunt extinctæ, & iacebat tanquam mortuus. Cum ergo diuinus coniecisset Quiriacus causam eius, quod acciderat, & sustulisset manus ad precandum pro discipulo, eum facit surgere: & cum eum diuinis impertisset sacramentis, sanum protinus reddit, & eum placidè recreat à timore. Paulò post autē cum panes eis defecissent, rursus fame premeban- tur grauissima. Et rursus hic beatus iubet discipulum scillas eis parare in cœna. Ille autem cum cibum parasset, & eum apposuisset, verebatur tamen vt. Venerat enim ei in mentem præcedens amaritudo, & quemadmodum cum comedisset, non solum sermo, sed etiam motus eum defecisset. Cum eum autem benedixisset Quiriacus, & figuram Crucis ei iniiecisset, deinde etiam attigisset ea, quæ erant apposita, & primus comedisset, iucundè comederunt, & se satis refecerunt.

Quintus iam agebatur annus, ex quo versabatur in Natupha, & filius quidem vnus eorum, qui erant in regione Thecoorum, vexabatur à maligno spiritu. Cum de diui- no autem Quiriaco singula rescuisset pater, ad eum adducit filium, & vehementer rogat, vt opem ferat filio, qui malè laborabat. Ille autem amborum miseratus, alterius quidem morbi, alterius verò doloris, & inconsolabilis ægritudinis, quam de filio ac- ceperat, preces fundit pro adolescente: & cum vnxisset oleo Crucis, eum liberat ab illa acerba infania. Cum ergo miraculum iam peruasisset ad multos, innumerabilis ad eum confluebat multitudo, interruptentes eius quietē & orationem. Hæc vitans præclarus Quiriacus, transijt in solitudinem, quæ est magis intrâ Ruba. Et quinque annos in ea transigens, fumebar radices Melagriorum, & ramos arundinum, & ea erant eis obsonium, & quod ad voluptatem attinet, nihil cedebant mensæ diuitum.

Sed diuinorum Quiriaci charismatum operatio, hanc quoque solitudinem efficie- bat ciuitatem multitudine eorum, qui illuc adueniebant. Omnes enim, quos vel malus vexabat spiritus, aut alius premebat morbus, prompto & alacri animo ad eum accurrebant, tanquam ad certam curationem: Et nemo illinc reuertebatur vacuus. Aegrè autem ferens multitudinem eorum, qui accedebant, diuinus rursus Quiria- cus venit in eam partem solitudinis, in qua nullus Anachoreta nec manserat, nec vn- quam transierat. Nominabatur autem locus ab accolis Susacim: & in eo & noua Laura & Sucæ fluij ambo conueniunt, eorum, quos scimus, maximi & profun- dissimi. Feruntur autem ij esse, de quibus Christo dictum est à Dauide: Tu siccasti fluuios Ethan. Sed hanc planè inuiam solitudinem, omninò hominibus facilem & parentem reddebat in eum fides, vel potius diuinarum illius gratiarum copia, quæ etiam fides mouebat feruentius, & ad desiderium pijs inducebat animas. Cum verò Quiriacus septem annos illic transegisset, quoniam, quæ ingruerat, fames omnia circuncirca affligebat, & multos de medio tollere non intermittebat, timentes qui erant Laura Sucæ, ascendunt etiam ad hanc inuiam solitudinem, rogantque & obsecrant Qui- riacum, vt rursus reuertatur ad Lauram, quò saltem vtilissimum aduersus famem me- dicamentum illius habeant aduentum.

Mota itaque misericordia bona illa & clemēs anima, rursus descendit ad Lauram: & cum ad beati Charitonis cellam quinque transegisset annos, vehemētissimè decer- tauit

Pugnat ad- uersus Ori- genitas.

Vaticinium de Nonni & Leontij in- teritu.

Cap. 11.

Rom. 1.

Nonnus Origenista multos euertit.

Pfal. 26.

Cap. 12.

tauit aduersus eos, qui eadem sentiebant, quæ Origenes. Atque tunc quidem admi- rabilis quoque Cyrillus, qui à magni Euthymij Iohannem Episcopum, fit ei minister litterarum ad hunc rat, vt videret silentiarium Iohannem Episcopum, fit ei minister litterarum ad hunc beatum Quiriacum. Literæ autem significabant bellum tunc fuisse suscitatum aduer- sus sanctam ciuitatem: & eum obsecrabant, vt Deum oraret intentius, vt qui erant in noua Laura cum Nonno & Leontio, qui Origenis dogmata defendebant, & ad- uersus rectam fidem militauerant, vincerentur, & summam illam amitterent arro- gantiam. Cyrillus itaque cum venisset in Sucam, & incidisset in Zosimum & Iohan- nem, primos illius discipulos, cum eis venit ad magnum Quiriacum, & ei tradit epi- stolam, & narrat omnia, quæcunque illi coram dicta fuerant. Ille autem, cum arden- ter & ex corde ingemisset & lachrymasset, Dic, inquit, ei, qui te misit: Nè animo an- gamur, o pater: citò enim videbimus Nonnum quidem & Leontium è vita excessisse miserimè: lupos autem, qui versati sunt in Laura, turpissimè illinc expelli, & ones ratione præditas, sine molestia eam rursus habere, & sine metu in ea ali & pasci. Ad hæc idem Quiriacus, Quænam sunt autem ea, o pater, inquit, quæ illi sua tuerentur sen- tentia? Affirmant, respondit Cyrillus, dogmata de præexistentia & restitutione in eundem statum, esse media, & ab omni periculo aliena, dicentes illa eis ad hoc ferre testimonium, quæ alicubi in suis Apologeticis magnus Gregorius ita reliquit scripta: Mihi videtur res non vilis, nec contemnenda, dare in tempore vniciuique dimensum orationis, & dispensare in iudicio veritatem nostrorum dogmatum, quæ de mundo, aut de mundis philosophamur, de materia, de anima, de intelligentia, & naturis in- telligentibus, tam præstantioribus, quam deterioribus: de prouidentia, quæ omnia colligat, quæ videntur euenire ratione, & quæcunque præter rationem inferiorem & humanam. Et quæ præterea de prima nostra constitutione, figurisque & veritate, & testamentis, & Christi primo aduentu, & secundo. In his enim & allequi est non inuti- le, & non allequi vacat periculo.

Hic locus est partim in Apologico, partim in disceptatione Gregorij Nazianzeni contra Eu- monianos: quem locum per per am isti interpretabantur, cum Gregorius, vt Eunomianos debort ere- rum à disputatione Trinitatis, eosdem adhortatur ad disputandum (si se conuincere non possunt) de ijs rebus, quas & si minus pro dignitate tractauerint, non ita tamen de salute anime periclitaturi sint. Non enim intelligit eos, qui hæc non crediderint, sine periculo futuros: sed qui oratione rerum dignitatem non consequuntur. Hæc Rloysius.

Cum admirabilis hæc dixisset Cyrillus, beatus Quiriacus: Nequaquam, inquit, sunt media, & vacant periculo dogmata de præexistentia: immò sunt lubrica potius & periculosa. Quomodo autem, multiplicem eorum impietatem aperiendo, tibi pau- cis exponam: Dicunt, Christum non esse vnum ex Trinitate. Dicunt corpora no- stra, quæ habuerimus ex resurrectione, esse penitus ventura ad interitum, & Christi primi. Dicunt Trinitatem non fuisse mundi opificem: & quòd in pristinum statum restitutione, poterunt quæcunque sunt ratione prædita, ad demones vsque, fabricari zones, id est secula: & quòd ætherea & spherica excitantur nostra corpora in resurre- ctione. Sic enim dicunt Domini quoque corpus fuisse excitatum, & nos futuros ei pares in restitutione. Cum autem rogasset Cyrillus: Cur non sustinuerunt tot labo- res pro virtute, sed eos consumpserunt in hac, quæ euacuatur & aboletur, sapientia? Respondens beatus Quiriacus: Euanuerunt, inquit, in suis cogitationibus, & obscu- rum est insipiens cor eorum: & dicentes se esse sapientes, stulti facti sunt. Nonnus autem fuit horum malorum primitiæ, qui cum non ignauum ad hæc administrum inuenisset Leonium Byzantinum, post decessum beati patris nostri Sabæ, continuo hunc malum morbum seminavit vbique in Ecclesia. Et primùm quidem eos, qui in noua Laura erant, doctiores, vel, vt verius dicam, indoctiores, in suam induxit heresim. Deinde non hæc tenus constitit: sed vt alia quoque monasteria solitudinis hac imper- taret peste, magnum sibi censebat studium adhibendum. Demùm vt me quoque hu- milem & abiectum suis comprehenderet laqueis, qua non vltus est contentione? Sed seipsam fefellit iniquitas, vt dicam sicut diuinus Dauid, & mihi diuina visio apparuit, illius heresis cœnum accuratè ostendens. Neque ego solus vici eius improbitatem, sed ij etiam, qui erant conuentus Sucæ, per nostrum consilium illius malitiæ fortiter re- stiterunt, & fraudulentos illos mores & artificium ad malum superarunt.

Quoniam autem tam apertè congressus fuit superatus, alia ratione conuentum suæ potestati subijcere est machinatus, & quendam Petrum Alexandrinum, qui in eum

eum & hanc improbam haresim erat iam olim propensus, præficit conuentui, si quo modo hac quidem certè ratione eos paulatim attraheret ad communionem. Solem enim principi magna ex parte esse conformes ij, qui sunt in eius potestate. Sed nesciebat stultus, se depræhensu facilem & apertam escam proponere. Nam cum conuenerunt illius vitium conuentui paululum se ostendisset, protinus ille totus cõmorus, Petrum pellit præfectura. Deinde rursus Nonni cõterus, alium Petrum è Gracia ortum, qui priore nihil differabat, eis præficit. Conuentus autem videns expressos eius, qui præcesserat, malitiæ in eo characteres, protinus eum quoquè expellit: & veniens in beatam Sabæ Lauram, præfectum accipit Cassianum, genere Scythopolitanum, religionem delissimum, ac in virtute & doctrina educatum. Et sic vix tandem poruimus eorum, qui morbo laborabant Origenis, ardentem reprimere & arcere impetum. Hac cum suauis illa retulisset lingua, ubi intellexit Cyrillum esse monasterij magni Euthymij, cum magno protinus gaudio: Ecce, inquit, ô frater, tu es eiusdè, cuius ego, cœnobij. Et cœpit oratione persequi res gestas sanctorum Euthymij & Sabæ. Ille autem cum eas aperte didicisset ab hoc beato Quiriaco, conscripsit singula in ijs, quos de ipso scripsit, libris, ut illinc quilibet discere potest, si non leuiter & aliud agens, sed accuratè ea legat. Atque sic quidem diuinus Quiriacus. Cum hoc autem sermone & his narrationibus suum impleuisset animum, Cyrillus discessit in pace.

Cap. 13.

Quoniam autem, quando legum Origenis diligens custos Nonnus turpissimo exitu expulsi animam, & fractæ fuerunt omnes eorum vires, & cessauit bellum aduersus Orthodoxos, & illi inter se inuicem prælia cièrunt & pericula: multi venientes in antrum Charitonis, diuino Quiriaco non paruam exhibebant molestiam, eius silentium & quietem interurbantes, redit rursus ad Susacim, iam agens nonagesimum nonum annum ætatis. Cum ille autem octo annos in ea mansisset, incesit aliquando Cyrillum quoddam desiderium conueniendi Quiriacum. Et cum venisset in Lauram Susacim, & eius discipulum assumpsisset Iohannem, veniunt ambo Susacim, qui locus non minus, quam nonaginta stadia aberat à Laura. Cum autem iam propè essent, eis leo occurrens & magnitudine maximus, & visu terribilissimus, Cyrillum conturbauit, ut est consentaneum, & metum ei attulit. Cum discipulus ergò Iohannes eum sic vidisset affectum: Nè timeas, inquit. Leo autem cum vidisset eos euntes ad sanctum, via eis cessit protinus: & transierunt ipsi, nullo malo affecti. Eos cum sacrum illud caput adspexisset, valde protinus est lætatus, eosque suauiter & familiariter intus, similiter admòdum & scite: Ecce, inquit, meus quoquè in cœnobio sodalis Cyrillus. Deinde non nihil quoquè ludens discipulus Iohannes: Sed eum, inquit, leo, ô Pater, grauitèr terruit, & timidum apertè reddidit. Hilaris autè illa anima: Ar tu noli timere, inquit, fili. Hic enim leo iste manet diligens custos olerum, qui nulli bestia in ea permittit ingredi. Quapropter nec agrestis capræ, nec alterius animalis impetum, ut puto, timuerint olera, hoc vigilante custode. Deinde cum multa narrasset de patribus, qui erant in solitudine, & sic eos excitasset, & eis ad virtutem acriorem iniecit amorem, mensam ipsi apponit. Tunc accedit leo. Ille autem bestia quidem manu præbet panem, & dimittit eum ad custodienda olera. Eis autem, qui simul cum eo accumbebant: Habeo, inquit, ô filij, bonum agri custodem. Neque enim hinc vrsus, neque vlla alia bestia, neque latro, neque barbarus inuadit eos, qui ad me accedunt. Eos nanque castigat leo, & graue eis affert exitium. Atque illis quidem, cum totum diem apud eum transigissent, & illius doctrinam, & effusam in eius labris gratiam percepissent, & benedictionem impertit deinceps, & eos dimittit in pace. Leo autem eis rursus cessit, & blanditus est. Et sic læti inièrunt viam, quæ ducebat ad eorum regionem.

Cap. 14.

Hic autem diuinus Quiriacus adhuc permanens in Susacim, cum aqua ei non adesset ex fontibus, ut simul quidem ipse vteretur, & rigaret olera, eam, quæ in petrarum concauitatibus colligebatur exhauriens, & æstate ea irrigabat meridie, & nõ amplius concedebat ea sitire. Tempore enim autumnij ipsum tempus ea satis irrigabat. Cum magna autem siccitas fuisset aliquando æstate, & ea, quæ sunt in petris, concauitates ne vestigium quidem haberent aque, ille oculis in cælum sublatis, à Deo petit aquam. Ecce autem repentina quædam nubes super caput condensata, erupit in pluuiam, & repleuit eius hydrias, & omnia petrarum concaua: eaque & sancti vsui, & olerum irrigatibni diu sufficit. Hoc in loco illud mihi venit in mentem, quod, etsi non coheret de sancto narrationi, si tamen dicatur, non medio crem afferet vtilitatem.

Cap. 15.

In solitudinem aliquando venienti huius sancti discipulo cum condiscipulo suo Paramo-

Paramono, apparet circa myricas agrestes stans quoddam spectum hominis. Illi autem existimantes id, quod videbatur, esse vnum ex Anachoretis, (eo enim tempore multi hanc habitabant solitudinem) ad eum statim sunt conuersi. Cum autem iam propè fuissent, & nusquam esset, quod apparuerat, illi existimantes esse malignum spiritum, precati sunt: & cum precationi, Amen, subiunxissent, spectant huc & illuc, & quædam subterranea eis apparet spelunca. Quod quidè cum rursus existimasset signum esse dexterum, & esse aliquem Dei seruum, qui apparuerat, rogabat, ut eos impertiret benedictione & pace. Vix tandem ergò vox intrinsecus resonauit ex spelunca, dicens: Quid ex me vultis? Sum enim foemina. Sed quò proficiscimini? rogauit. Illi autem, Ad anachoretam, dixerunt, Quiriacum. Sed dic nobis, quomodo voceris, & quonam modo sis hic: & quanam de causa huc accesseris. Illa autem: Nunc quidem abite, inquit, dicam autem redeuntibus. Cum illi autem instarent, & ne tantillum quidem dicerent se esse abscessuros, nisi de beata illa prius audissent: Nomen quidem mihi est Maria. Cum autem essem psaltria, inquit, scio me multis præbuisse causam offensionis. Deum itaque rogavi, & suppliciter obsecraui, ut ipsa liberarer à laqueis diaboli. Aliquando autem corde contrita, & in anima diuino igne accensa, descendi ad sanctum Siloe: & cum hoc vas aqua impleissem, quod apud me adhuc manet, lupinis in sporta acceptis, huc accessi. Nihil autem horum est diminutum vique in hodiernum diem. Sed nec ab illo tempore vidi hominem, neque vllum sum allocuta. Vos igitur nunc abite, & reuertentes me visitate.

Illi his auditis, recedunt: & cum ad beatum venissent Quiriacum, ei omnia renunciant. Ille, ut par erat, fuit admiratus: & ut eam visitarent, ipse quoquè reuertentibus mandauit discipulis. Cum itaque in reditu venissent in speluncam, & aditum de more pulsasset, nemo autem eis responderet interius, ingressi inueniunt eam iam consummatam, & corpus iacens in spelunca. Cum itaque ascenderent in Lauram Susacim, & ea accepissent, quæ erant eis vsui ad eam sepeliendam, redeunt in speluncam: & cum ea, quæ de more sunt, beatæ peregissent, domum ei faciunt sepulcrum, in ipsa spelunca depositis reliquijs. Sed huc quidem nos deduxit suauissima & vtilissima narratio: rursus autem redeundum est, vnde digressi sumus.

Cum octo iam annos, ut diximus, in Susacim transigisset beatus Quiriacus, qui erat Lauræ Sucæ, post perfectam liberationem ab ijs, qui tenebant sententiam Origenis, cum illic rursus venissent, in magni Charitonis antrum eum reduxerunt: quò etiam continenter beatus accedebat Cyrillus, & magnum ab hoc sancto percipiebat emolumentum & vtilitatem. Iam autem vixerat Quiriacus plusquam centum & septem annos, ut testatè sunt illius ipsius in diuersis locis mansiones, & obita itinera. Venit enim in sanctam ciuitatem decem vtiqùè & octo annos natus: mansit autem nouem apud sanctum Gerasimum. Transiit decem annos in monasterio magni Euthymij. Ministravit autè triginta & nouem annos in Laura Susa. Quinque anni præterierunt, dum vesceretur scillis in solitudine Natrupha: & totidè alij rursus in Ruba. Et quòd ipse septem quidem annos manserit in Susacim, iam relatum est. In sancti autem Charitonis spelunca quinque annos degit, & rursus octo in Susacim. Duobus vero annis ante tempus mortis ascendit rursus ad antrum Charitonis. Quauis autem ad tantam peruenisset ætatem, & esset tam profunda senectute, ne tantillum quidem remittebat de sua statione ad diuinos hymnos, & ministerio eorum, qui ad ipsum accedebant: sed quo erat ætatis prouectioris, eo magis florebat animi alacritate, acrisque & fortius diuina aggrediebatur certamina.

Erat autem vir mitis & hilaris: & facilis ad eum patebat aditus: statura erat procerus & erectus: colloque adhuc recto, & iuuentutem quodam modo præferente, & nec omnino victo à senectute: moribus ad docendum erat accommodatus, religioaque maximè orthodoxus. Cum tandem itaque incidisset in corporis infirmitatem, & debitum naturæ exoluisset, apud Iesum, quem desiderabat, suum deposit spiritum. Et nunc est in quiete iustorum, in splendore Angelorum, ea videns, quæ semper desiderabat, & accipiens totam Trinitatis illuminationem, in ipso Christo Domino nostro: Cum quo patri principij experti, & sanctissimo viuifico-

que spiritui potentia, honor & adoratio, nunc & semper, & in secula seculorum,

Amen.

VITA

Monachi haret. eos præfectos à se expellit.

Cyrill' scripsit vitas Euthymij & Sabæ ex relatione Quiriaci.

Cyrillo ad S. Quiriaci proficere leo obuius factus non nocet.

Leo seruata bestijs olera sancti viri.

Nota res miras.

Pluuiam à Deo impetrat.

Maria è psaltria sit admirabilis eremi cultrix.

Cap. 16.

Eadem defuncta in propria sepelitur in spelunca.

Cap. 17.

Nota grandem S. Quiriaci ætatem.

Magnus in tanta ætate feruor spiritus.

Cap. 18.

Felicissima decedit è vita.

VITA ET MARTYRIUM SANCTI MARTYRI
TYRIS GREGORII MAGNAE ARMENIAE:

Authore Simeone Metaphraste.

30. Septēbr.
Cap. 1.
Parthorum
amplissimū
Imperium.

Chaldaei
astrologi.

Cap. 2.

Artaucta
mulier ani-
mar Artasi-
ram ad de-
bellandos
Parthos.

Cap. 3.

Artasiras
Persa con-
stigit cum
Parthis.

VM Persarum imperium rediisset ad Parthos, & Parthorum dominatio ad tantam venisset potentiam, ut non solum imperarent Persis, sed etiam Armenijs, & Indis, qui in Oriente sunt Persis finitimi: præterea autem Massagetarum curarum pondus vnus non posset sustinere, cumq; quatuor fratres, Parthi quidem genere, Arsacidae autem cognomine, dominati quatuor gentium ad se transferunt. Et primus quidem ex fratribus, comunem appellationem in proprium nomen sibi vendicans, appellabatur Arsacides, & Parthorum tenebat imperium, sicut tempore, ita etiam doctibus & commodis alijs antecellens. Qui autem illum est consecutus, fuit Rex Persarum. Tertius autem prædictorum Indorum fortitus est imperium. Quartus autem potestati parebat Massagetæ. Non fuit autem breui tempore dimensa felicitas Arsacidis. Postea verò cum Artabanes filius Valarsi, qui erat & ipse ex Arsacidis, & in Persas obtinebat imperium, vacaret Chaldaeorum sapientia, quæ versatur in contemplandis astris, & ex illis aliquid animaduertisset, cum vxore dormiens in tabernaculo, ei dixit: Ex ijs, quæ me docent cursus astrorum, si quis in præsentis tempore meditetur inurrectionem aduersus suum dominum, ille quidem, ut arbitror, non frustrabitur suo scopo & desiderio.

Hæc cum dixisset, conuersus est ad somnum. Vna autē ex ijs, quæ seruebant reginæ, ex ijs nata, qui erant illustri genere, corpoream habebat consuetudinem cum quodam ex ijs qui primos gerebant magistratus, qui originē quidem ducebat ex Assyrijs, vocabatur autem Artasiras. Hic sæpè quidem apud se animo meditabatur tyrannidem, & cum ijs, qui ex amicis erant fidelissimis, illud arcanum communitabar: id autem ad effectum deducere differebat, quòd timeret nè res succederet. Ea ergò clam egressa è tabernaculo, totam rem indicat Artasiræ, & ad opus excitat, promissum ab eo exigens, ut si Parthorum potiat imperio, eam & vitæ habeat sociam, & cum ea regnum & nomen, & re diuidat. Ille autem prompto & alacri animo iurauit deos patrios: & quæ iurauit, pollicitus est sinem acceptura, eum primùm Rex fuerit renunciat. Cum hæc perisset, & fidem ab eo accepisset, properè recurrit in regium tabernaculum, ut lateret, diligenter prouidens. Mulieri autē nomen erat Artaucta. Artasiras ergò mulieris nuntium animo agitans, captus erat vehementi regnandi desiderio: & cum collegisset ex Persis & Assyrijs eos, qui gerebant magistratus, quibus, utpotè fidelissimis, confidebat maximè, & in sua ad eos oratione, in medium adduxisset Parthorum arrogantiam, inuenit eos quoque similia consulentes. Etenim illi quoque optabant à Parthica quidem liberari tyrannide: à suo autem sanguine videre regi Persarum imperium. Decernunt itaque, ut quomodo consilij, ita etiam rerum ipsarum gerendarū esset Dux & princeps Artasiras: & mittunt nuncios ad Artabanem, rogantes ut è regno excederet sine periculo, & alijs malis, quæ è bello eueniunt. Ille autem cum ad suam diuinationē & tempus caput inclinasset, eos quidem, qui missi fuerant, dimittit re infecta: præterea autem minatur, quòd si tale quid venerint ei rursus nuntiari, sumet primùm poenas de eorum contumelia. Zecas & Carenas erant eis nomina.

Reuersi autem renunciant Artasiræ & reliquis ea, quæ Rex dixerat, & minatus fuerat. Deindè bellum ab illis comparatur. Priusquam verò id erumperet, misit Artasiras, qui ad se duceret Artauctam: & eam in validissimo collocat præsidio cum omnibus suis facultatibus. Cum autem Persarum & Parthorum copiarum manus conseruissent, vtrinque quidem cadunt plurimi: ad Artasiram autem adspexit victoria. Secundo autem commissò prælio, Parthi quidem per vim ab hostili ense fuere consumpti, in fugam autem versus fuit ipse Artabanes. Cum se autem rursus collegisset, & ad bellum gerendum rursus cõegisset copias, animo confidit. Cæterum totum annum aliquando quidem Persis contra Parthos, aliquando autem Parthis aduersus Persas ostendentibus multa audaciæ facinora, & belli experientia, cum postremò vtriusque partis

partis acies propè essent, aiunt Artasiram dixisse Artabani Regi, nè temerè faceret, & perderet genera Persarum & Parthorum: regnum enim nolle deinceps manere apud Artabanem, sed transire ad Artasiram. Tu autem, inquit, si me audias, viues citra ullam molestiam. Dabo enim tibi regionem, quæ affatim suppeditabit omnia, quæ ad vsum pertinent. Oportet autem non alio, quàm teipso vti magistro eius, quod est vile, & meminisse responsi, quod aliquando Regina dixisti in tabernaculo. Sed hæc quidem Artasiras.

Artabanes autem prius adspiciens ad quosdam suos familiares: Quam grauis res est, inquit, foemina. Amor coniugij potius læserit, quàm iuuerit. Hæc cum dixisset, iubet transire quendam ex satellitibus, & interficere reginam. Existimabat enim eam prodidisse secretum. Conuersus autem ad Artasiram, respondit esse sibi longè optabilius mori, quàm Artasiræ, qui erat seruus, regno cedere. Quæ simul atque dixisset, insanè & bacchantis more irruit in Persas: & ex eis quidem multos sauciat, plures autem occidit: dirigit verò etiam hastam aduersus Artasiram. Ille autem (habebat enim manus sagittandi peritas, & quæ hac in re semper magna cum laude versabatur) fugam quidem simulat. Dum eum autem persequitur Artabanes, immittit telum in pectus propter mammillam eius, qui persequeretur. Quod cum ob vires eius, qui fuerat iaculatus, sustineri non potuisset, rumpit Artabani thoracem: & traiecit pectore, excidit è dorso, & morte statim afficit Artabanem. Mox autem conuenientes inter se Parthi & Persæ, Regem renunciant Artasiram, qui ostendebat se magnam eorum gerere curam, & non paruam esse suam in eos humanitatem. Et ille quidem cum sic se haberet, Artaductam ducit vxorem, quam datum iusiurandum ei prius deponderat: & eam eligit reginam.

Cursaro autem Artabanis frater, qui regnum magnæ obtinebat Armenia, cum intellexisset ea, quæ euenierant, & quòd ad Persas fuit translatum Parthorum imperium, magno dolore est affectus: & valido coactò exercitu ex Albanis & Iberis, & præterea ex Hunnis, toto anno comparauit ea, quæ ad bellum pertinebant. Magnam autem manum secum ducens, expeditionem suscipit contra Persas, & ipsum Artasiram. Qui autem Persarum imperium nuper sibi vsuparat Artasiras, vel inuitus struit & educit aciem aduersus Regem Armeniæ. Fit autem in prælio magna cædes Persarum. Fugit autem Artasiras, & hostes inscquentes irruunt: & Persidem regunt corporibus eorum, qui interficiebantur: & cum multos cepissent captiuos, cum Rege suo redeunt in Armeniam, dexteris onustis opibus. Anno autem sequenti rursus Armeniorum Regi in Syriam facienti incursionibus, gens Saracenorum venit in auxilium: prædisq; actis de Perside & Assyria, & cunctis, quæ erant in eis, spoliatis, Rex ipse cum pari victoria ad suum regnum reuertitur. His autem rebus fortiter & præclare gestis, admirationi quidem socijs, terrori autem hostibus fuit decem annos perpetuos. Quamobrem Rex quoque Persarum cum inconsolabili dolore angeretur, cresceret autem dolor, quòd nesciret quid ageret, ijs congregatis, qui erant in eius potestate, rogauit ut consulerent, quonam quidem modo possent susceptam delere ignominiam, cessarent autem communes & multiplices calamitates. Ei autem, qui talem dixisset sententiam, secundum post Regem honorem, ei proponit in præmium. Anac autem quidam, qui genere atinebat ad Cursaro Regem Armenia, è cœtu surgens, pollicitus est se præclarum quippiam facturum, per quod & res Persis feliciter succederent, & poenas sumerent de hostibus.

Excipiens autem Artasiras: Reuera, inquit, si hæc feceris, protinus imponam tunc capiti diadema, & te efficiam quidem secundum regni Persarum, tradam autem tibi regnum Parthicum. Ille autem, quòd ad se quidem attinet, dicit incertum esse finem: Si quid verò interim ei euenit præter opinionem, rogauit Artasiram, nè esset ingratus ijs, qui remanserint ei genere: sed memor quidem esset eius pro ipso prompti & alacris animi: pro eo autem, eis referret gratias. Hæc cum dixisset, fratrem assumit adiutorem: & specie transfugæ, cum mulieribus simul & infantibus, & tota domo, omnibusque domesticis, accedit ad Regem Armenia. Ille autem & alio eos honore accipit, & benignè admodum eos salutat. Illi autem se blanditijs ipsi insinuantes, eum reddunt omninò sibi familiarem: & efficiunt, ut eos nihil haberet suspectos, & maximè quòd simul cum vxoribus, & ijs, quæ sunt charissima, ad illum transfugissent. Itaque Anac secundum honorem post Regem accipit. Atque hyeme quidem Armenij in summo quieuerunt ocio: ver quoque eis multas voluptates in sua patria

Cap. 4.
Artabanes
Rex iubet
occidi Re-
ginam vxo-
rem suam.

Artabanes
Rex ab Ar-
tasira telo
perimitur.

Cap. 5.

Persæ cedū-
rur à Par-
this.

Decem an-
nis Parthi
vexant Per-
sas.

Cap. 6.

Anac Par-
thius trans-
fugam se si-
mulaus, re-
gem Arme-
niae occidit

Cap. 7.

Anac cum
suis perit.

Artasiras
vexat Par-
thios.

Teridates
filius Cur-
saris Regis Ar-
meniae.

Cap. 8.
Subdit sibi
Armeniam
Artasiras.

Teridates
egre fert
Gregorium
Christianam
tenere fidem.
Gotthi va-
stare Rom-
norum agros.

Cap. 9.

Teridatis
egregium
facinus.

patria largiebatur: astate autem auster calido flatu spirans, coegit Regem migrare in Ararat simul cum magistratibus, vbi debebant tanquam in verna temperie. Rex hic versans, mouebatur rursus aduersus Persidem. Anac autem recordatus iurifurandi, quod dederat Artasirae, & donorum accensus cupiditate, se Regem Armeniae seorsum velle alloqui simul cum fratre praetextens de rebus necessarijs, cum soli ad solium essent ingressi, ipsum tollunt de medio: & fama exercitui eadem annunciante, isti confcendentes equos, totis viribus fugiunt.

Satrapae autem Armeniae cum manipulis & militum ductoribus plurimos occupassent transitus, in animo habebant omnibus modis fugam eorum praevinire. Quocirca nec eis frustra cessit studium. Cum eos enim fugientes in medio quodam ponte interceptissent, in fluuio submerserunt. Et cum reuersi essent persecutores, ipsius Anac & fratris interficitur omnis generatio, cum agens spiritum Rex Armeniorum hoc extremum mandasset, vt genus eorum qui ipsum interemerant, funditus interiret. Et sic quidem perierunt omnes, praeter duos filios Anac, eosque valde infantes, & qui erant adhuc inuoluti fascijs, & lactebant. Quos cum seduxisset quidam ex ijs, qui ad eum at- tinebant, vnum quidem deposuit in partibus Persidis, alterum autem in Romana ditio- ne. Is fuit Gregorius, cuius preclara pro pietate certamina aggressa est ab initio dicere oratio. Rege autem Armeniorum eo modo, quo diximus, interfecto, felici rei successu motus Persa, mouet exercitum aduersus conturbatos Armenos: & magna acta praeda, & multis abductis captiuis, preclare rursus in suam reuertitur regionem. Cum autem inuenisset inter captiuos vnam ex filijs Cursaro, nomine Teridatem, eum quidem non interfecit propter teneram aduocatum: mittit autem in exilium in Romanorum regionem. Hic est Teridates, qui regnum Armeniorum posteriori tempore Romano auxilio acquisiuit & accepit, & magnum Gregorium tormentis subiecit innumerabilibus: & qui non solum eum non abduxit a pietate, sed ipse potius eius admirabili constantia & plaga desuper immissa a diuina prouidentia, ad illius fidem fuit conuersus. Sed haec quidem singulariter procedens declarabit oratio.

Artasiras igitur, qui tunc erat Rex Persarum, partem sui imperij ipsam quoque fecit Armeniam. Gregorius autem filius Anac, vt diximus, qui Cursaro interfecerat, degens in ciuitate Caesarea Cappadociae, & aliam didicit doctrinam, & in rebus Christianis diligenter fuit exercitatus. Teridates proinde, qui erat ex sanguine regio, referebatur in numerum Romanorum magistratum. Non ignorans autem Gregorius & quae fecit eius pater Anac, & quae ab ipso passus est pater Teridatis, ea tamen secreta apud se tenens, accedit ad Teridatem, se ad voluntarium eius tradens ministerium, & citra ullam excusationem Teridati in omnibus fidelium suam praebat operam. Cum autem accepisset Gregorium Christianam tenere religionem, agere ferebat Teridates, qui etsi nihil proficeret, non cessabat tamen eum increpare. Gotthi vero illo tempore populabantur & vastabant agros Romanae regionis. Vnde qui tunc Romanum obtinebat Imperium, surrexit ipse quoque totis viribus: & quae ad bellum pertinebant, parabat, eosque aduocat, qui eius parebant ditioni, ac se omnino instruebat ad vlciscendos Gotthos. Cum itaque alter ex aduerso alterius castrametati essent, & aciem vtrique instruxissent, & manus mox essent conferturi, Dux Gotthorum prouocauit Regem Romanorum ad singulare certamen. Ille autem (neque enim poterat suis manibus prosternere aduersarium) quarebat, quisnam ex suis, se illum esse simulans, cum Gottho congrederetur.

Licinius autem vir quidam ex ijs, qui in duceendis exercitibus tunc erant pulchre versati, iubet Imperatorem bono esse animo: esse enim vnum ex ijs, qui apud ipsum militant, Teridatem scilicet illum, qui refert genus ad regium sanguinem Armeniae, virum, qui viribus & armis est inexpugnabilis, & qui in multis suae virtutis dedit experientiam. Is nunc quoque, inquit, versatur in exercitu. In medium itaque ducitur Teridates: & eum Imperatoria induit Imperator purpura, & omnibus insignibus Imperij, vt videretur ipse esse Imperator, qui aduersus barbarum suscipiebat singulare certamen. Cum ad pugnam ergo processissent, & qui Romanorum agebat Imperatorem Teridates, & ipse Dux Gotthorum, vsque adeo superauit Teridates barbarum, vt nec enssem quidem in ipsum strinxerit, neque hastam vibrarit: sed eum manu facile raperit, & viuum duxerit ad ipsum Imperatorem. Quo facto, non indigna ab eo consequitur praemia. Nam & benigne ei multum largitur pecuniae, & induit eum purpura, & caput eius regio ornat diademate, & non multo post in paternum imperium restituit Teridatem. Gotthi autem cum sic praeter rationem aduersam sensissent

fortu-

fortunam, & Ducem suum repente vidissent comprahensum, dispersi sunt omnes, & pauci redierunt in domum suam nuncij calamitatis. Imperator autem Romanorum cum praclaris trophaeis redijt felicissimè.

Teridates autem deinceps regnum in Armenia obtinens, patriae erat deditus falsae religioni, cum alijs sacrificans simulacris, tum maxime Dianae, quam & summo honore afficiebat, & amicam deam existimabat. Atque sacrosanctum quidem volebat Gregorium esse socium sacrificij. Nam ipse quoque Teridatem eum erat secutus. Ille autem id minime patiebatur. Teridates ergo, qui & pro alio ministerio, & pro vniuersorum communicatione se ei multum debere fatebatur, iubebat ne in religione ab eo discreparet. Diuinus autem Gregorius: Corporalia quidem, inquit, ministeria, quae non corrumpunt animum, beneuolè & amice dominis a nobis exhiberi docet nos communis Dominus, neque quò minus ea exequeremur, tibi vnquam vllum praeteximus negocium, neque negligenter inferuimus. Quaecunque autem ipsam animam adducunt in periculum, & procul abducunt ab opifice, eorum qui est eruditus, nequaquam sustinuerit inire cum alio communionem, etiamsi Imperator, etiamsi qui vitam habet in potestate, iubeat. Cum haec fuse sacrosanctus dixisset Gregorius, in supra modum repletus est Teridates, & acerrimè in eum fuit commotus: & vultus quidem fuit statim, vir praclarus. Deinde cum lignum ori eius immisissent, quam maximo possunt spatio, superiorem partem disiungunt ab inferiori, & eius humeros onerant glebis salis, qui est apud Armenios fossilis. Deinde funibus sacrosancto corpori alligatis, cum eum sublimè sustulissent, totos septem dies ei hoc acerbum producunt supplicium. Post septimum autem cum Rex illum hinc deduxisset, interrogauit, an didicisset id, quod est melius, & priorem mutasset opinionem, & dijs stauisset offerre sacrificium. Cum autem vidit eum magis zelum spirantem pro pietate, dat eum secundis tormentis, prioribus minime clementioribus. Suspendit eum praecipitem ex altero pede appendens: & nec eo fuit quidem contentus, sed etiam decem lictores, virgas habentes in manibus, circa eum statuit: & summo infernè substrato, ignem in eum immittit, adeo vt martyr simul & virgis verberaretur, & foetidum fumum naribus exciperet: vt densum & continuum anhelitum, quem effundere cogebatur a plagis, fumus impediret & obstrueret, ne concedens quidem vt spiraret, sed fuliginosum illum fumi vaporem in eius viscera immittens. Scio vel ad solum auditum eos, qui adsunt, caligasse. Ille autem non solum fortiter ferebat, sed etiam Domino magnas agebat gratias, & cum ijs, qui aderant, multa de Deo loquebatur, & eis ostendebat pietatem, etiamsi non perfecte intelligebat, quòd scilicet Deus in principio creauit caelum & terram, formauitque hominem, & posuit eum in paradiso, ex quo postea expulsum fuit propter mandati transgressionem. Deinde meminuit molestiarum, quae postquam ab illis paradisi bonis excidisset, nos miserè (hei mihi) inuaserunt. Post haec subiunxit Dei in nos benignitatem, quemadmodum videlicet curam gerens nostrae salutis, ad nos misit Doctores & Prophetas, qui praedicabant vniuersi carnis susceptionem, & cunctas, quae pro nobis ingratis ab eo susceptae fuerunt, perpelliones, colaphos, Crucem, lanceam, voluntariam mortem, eius resurrectionem, nostram correctionem, reuocationem, ad primum bonum reditum. Postremo docebat, quòd dignos excipit regnum caelorum, & quòd malis tormentum est paratum: ignis, qui non extinguatur: tenebrae, quae non desinant: vermis immortalis, & quòdcunque aliud supplicium sibi recondiderunt, qui sunt serui peccati.

Cap. 10.
Teridates
fit Armeniae
Rex.

S. Gregori-
us horren-
dum in mo-
dum a Te-
ridate cru-
ciatur.

Item se-
cundò.

Magna mar-
tyris forti-
tudo.

Gen. 1.

Docet sibi
adstantes fi-
dem Iesu
Christi.
Matth. 27.

Cap. 11.

Vide suppli-
cij immani-
tatem.

Haec cum differuisset, firmamque & immobilem sibi precatus esset confessionem, ille quidem finem imposuit precationi. Quidam autem ex circumstantibus cum quae ille dixerat, scriptis mandassent, ad Regem ea statim referunt. Atque Gregorio quidem pede suspensò, rursum peractus erat septem dierum cursus. Ille autem cum eum rursus deduxisset, existimabat eum esse persuasum, victum a supplicio. Cum autem vidisset eum promptius & alacrius è vita discessurum, quam a fide in Christum, se grauiorem martyri parat aduersarium, & se confert ad alia excogitanda tormenta, quibus non possit esse aliquid crudelius: & cum tabulis anteriores tibiae partes comprehendisset, & deinde eas sune constrinxisset, sic exprimit, vt ex ipsis etiam summis pedum digitis guttae sanguinis distillant. Cum ergo vix tandem pedes eduxisset ex illa afflictione, in plantis pedis ferreos infigit clauos, & cogit athletam currere, multo sanguine solum subiectum adspargentem. Quamobrè magnum corde dolorem sentiens martyr, (Quomodo enim, nisi dolorem sentiret, ostenderetur eius in Chri-

Pfal. 126.

stum desiderium?) Euntes ibant, dicebat, & flebant, mittentes semina sua: Venientes autem venient in exultatione, tollentes manipulos suos. Hac sanctus quidem psallebat suaviter. Teridates autem iubebat circumstantibus ferire crudelius: Vt inquit, in maiori dolore & fletu ad eum perueniat, quae ab eo expectatur, voluptas. Sed licet tor & tanta pateretur, vt suis perpeffionibus eorum etiam, qui ipsum odio habebant, animos satiaret, fortissimè tamen ea ferebat propter Christum.

Cap. 12. Alij cruciatus sanè horrendi.

Post hæc eum humi supinum extendunt, cum hoc iussisset Tyrannus: & cum canaso autem fistulam applicassent, nitrum & salem mixtum aceto, in eam infundunt, & acorem ad profusa capitis, & ad ipsum transmittunt cerebrum. Deinde eius vexandi alium quoque modum excogitat, qui & illorum crudelitatem, & martyris animi fortitudinem ex æquo ostendebat. Nam cum calathum attulissent, camini eum implent fuligine, & in eum martyricū illud caput immittunt, & iusti collo calathum alligant, & sex dies eum relinquunt premi hoc graui tormento. Septimo autem die cum eum accersisset Teridates, cum consueta subannatione, & ei grata irrisione: Vndenam, inquit, nunc ad nos redis? An à regno & à bonis illis, quæ prius prolixè persequeris, & quæ expectabas te esse percepturum? Generosus autem ille liberè & magna cum fiducia: Nondum, inquit, o rex, ad illam ineffabilem migravi felicitatem. Sum enim adhuc implicatus graui hoc onere corporis. Sed quoniam his sum pro Domino meo dignatus, veniam paulopost cum illius gloria, quando nuda quidem & aperta sistetur omnia ante illius tribunal. Sedebit autem ipsum Dei verbum iudex non tantum factorū, sed & animi conceptionum, & cogitationum cordis penetrans vsque ad diuisionem anime, & ossium, & medullarum, & vnicuique tribuens promeritis. Quo tempore, hei mihi, quale te circumstet periculum, quali, o infelix, supplicio damnaberis? Hæc Regem cient maiori furore, & statim pedibus vinctus martyr, præceps suspenditur, & per posteriores partes multum aquæ immittunt in ventrem, hoc simul pro supplicio & ludibrio habentes scelerati. Nullus enim pudor talibus oculis, quorum animæ erant plenæ libidine & nequitia.

Iniuncta martyris constantia.

Noua tormenta.

Cap. 13.

Cum autem illinc fuisset demissus, Rex conabatur rursus persuadere: & Pare mihi, dicebat ei, & dijs maximis sacrifica. Nam alioqui malè peribis, mihi chara iuro eorum potentiam. Sacrificabo, sed Saluatori meo omninò sacrificium laudis, magnus dixit Gregorius. Quæ autem sensu & mente carent, & sunt omninò inanima & surda, absque Christo Rex meus, vt honore vilo aut verbo digner, etiamsi plura mihi & grauiora inferantur supplicia. His disrumpebatur Teridates, & ira suffocabatur. Itaque cum sanctum rursus suspendisset, vngulis quidem ferreis laniabat eius latera, qui erat ferro quouis durior, adeò vt ipsa quoque terra inquinaretur fontibus sanguinis. Cum autem dissecasset, & profundos sulcos in eis incidisset, murices ferreos humi sternit. Deinde nudus is, qui totum Christum induerat, super ipsos trahebatur. Interim autem dum licetorum manus eum pilis trahebant acerbissimè, ille quidem proprio irrigatus sanguine, magis florebat, & germinabat non secus, atque generosa plantæ, & fructu fidei abundabat. Ille autem, Vbi est, inquit, Deus tuus, Gregori, in quem sperasti? Veniat nunc, & à meis te eripiat manibus. Atque ille quidem cum sic omnia peruassisset supplicia & afflictiones, & eas tulisset facilius, quam alij voluptates, & omnibus euassisset superior, rursus in carcerem conijcitur.

Laceratur vngulis.

O penas inauditas.

Cap. 14. Infige miraculum.

Sequenti autem die cum eum rursus accersisset Teridates, & vidisset eum ad stare cum prompto & alacri animo, & cum sano corpore, idq; cum caro fuisset antea consumpta tormentis, apud se quidè mirabatur, & dubitabat, quòd non simul cum carnis eum defecisset respiratio. Vipera autem non expellebat venenum, neque pardus exuebat varietates: sed adhuc idem manebat Teridates, & in martyrem eandem conferuabat firmitatem & inhumanitatem. Cum ergò eum sic vidisset affectum, ne sic quidem desperabat eius mutationem: sed contendebat stultus vincere animam insuperabilem. Vnde etiam cum ferreis tibialibus beata eius induisset genua, & cuneis, qui ipsi quoque erant ferrei, ea transadegisset ac fibulasset, & martyrem suspendisset, tres rotos dies eum tenuit sublimem. Ille autem tantum aberat, vt hoc cruciatu secus, quam generosum hominem decet, afficeretur, aut obloqueretur, vt & ipsa videretur ridere tormenta, & eos, qui ipsa afferebant, si sperarent fore, vt illius firmitatem in contrariam mutarent sententiam. Pendenti itaq; iusto: Nondum sensisti, Gregori, inquit Teridates, te frustra in Deo tuo confidisse? aut alioqui nobis ostende, si quid boni

Nota genus supplicij.

boni exspe in illum es consecutus. Ille autem: At tu ipse, inquit, es insipiens, & te plane stolidè & amenter geris, qui aduersus te inferis tam graue iudicium, & ignem gehennæ in tuum caput congeris. Ego autem confido in Domino meo, qui est meus defensor, & refugium meum: & in ipsum speraui. Quæ autem mihi à te laniantur carnes, parùm sunt mihi curæ. Quantum enim externus noster corrumpitur homo, tantum internum renouari & docemur, & credimus.

Ex his ira incescit Regem, & acerbè martyrem intuens: Quoniam, inquit, tu quidem dixisti te renouari, nos autem minatus es esse tradendos igni, qui non potest extinguui, ego interim hoc, qui extinguitur, te docebo, nè sis tam apertè insolens in nostram potentiam. Et protinùs iubet plumbum in leberem iniectum, valdè incendi ac liquefieri, & totum in martyrem injci. Atque hoc quidem sic factum est, vt iussit. Ille autem non minùs fuit forti & generoso animo, quam si aqua in eum effunderetur. Hoc autem fuit ex eo euident, quòd ipse apertissimè quidem illius arguebat errorem in ipso tempore tormenti: liberè autem & confidenter ijs, qui aderant, suggerebat verbum pietatis. Quibus quidem mirandum in modum obstupescit Armenius, studebat eum omninò lucrifacere. nam si hoc non posset assequi, putabat gentium religionem magnum esse damnum accepturam. Volens ergò eum supplantare, & abducere ab illa infirmitate & constantia, promptoque & alacri animi studio, cogitauit eum pellicere blanditijs & assentionibus, diuitiarumque, voluptatum, honoris & aliorum bonorum promissis inescare. Sed interim quidam ex Satrapis: Non licet ei viuere, neque hunc Solem adspicere, o Rex, clara & alta voce loquitur, cum sit filius Parthi Anac, qui dolo patrem tuum Cursaro interfecit, & Persarum tyranno totam captiuam reddidit Armeniam.

Cap. 15.

Plumbū liquefactum infunditur in martyre.

Indicatur Regi S. Gregorij filium esse Anac.

Cap. 16.

Hæc cum audisset Teridates, cum pro patre subijt vehemens zelus: & statim omnium, quæ apud se cogitabat, eum cepit obliuio propter paternum sanguinem. Iuber autem sanctum ligatum collo, simul & manibus & pedibus, deijci in lacum, qui est in ciuitate Artaxat. Erat autem hic lacus res vel solo auditu terribilis: putrefactum cœnum habebat intrinsecus, & venenosos serpentes & vermes, & erat habitaculum omnium quæ serpunt in terris, iam olim ab Armenijs effossus ad excogitandum terribile supplicium. Quapropter ex ijs, qui in eum antea iniecti fuerant, non modò non illinc vllus emerit, sed nec toto quidem die durare potuit. In hunc ergò lacum post multos illos & insuperabiles, quod attrinet ad vitij rationem, insultus sacrosanctus iniectus Gregorius, quatuordecim rotos annos nimia, quæ illinc oriebatur, obfidebatur afflictione. Quædam autem mulier viduata coniuge, quæ habitabat in præsidio Artaxat, cum ei diuina apparuisset visio, aliquod frustum panis quotidie in eum immittebat. Quod quidem cum esset beato alimentum, recreabat ei corpus, quod laborauerat, & non sinebat eum omninò deficere. Sed narranda multa reliquit oratio, cum ne tantillum quidem vellet discedere à viri memoria. Nobis igitur reuertendum est ad ea, quæ deinceps sequuntur in historia.

In terribilem iniectur lacum.

Nora rem plane stupendam.

Cap. 17.

Teridates ergò arbitratus se in euitabili morti dedisse iustū, cum esset vtrique hyems & frigus, ipse accedit ad regiam Armenicam. Illinc autem expeditionem suscipit aduersus Persas, & eorū populabatur regionem: & traiecit in Assyriam, & vicit pugnans singulari certamine, & celebris erat propter res ab eo gestas rectè & feliciter. Verum enim uero à loui, Dianæ, & Herculi attribuebat victoriam. Neque verò in illis colendis suum tantum ponebat studium, sed etiam aduersus Christianos ipsos, & impietatem vehementer & insanè spirabat. Eo autem tempore, quod intercessit, qui Romanam purpuram non feliciter induerat, Diocletianus vxorem ducere volebat, & procurabat sibi matrimonium. Cum autem apud ipsum essent omnes patres, qui alebant virgines, & vt ei suam desponderet, vnusquisq; valdè moliretur, ille his omnibus præteritis, postquam in quadam ex ijs, quæ eius parebant imperio, ciuitatibus intellexit sanctarum virginum chorum exerceri in monasterio, quibus præerat quidem Gaiana: inter illas autem vnam esse, Ripsimem vocatam, & ab ipsa Gaiana, cum ambæ essent Christiani generis & sanguinis, in pietate educatam atque eruditam, quæ sicut specie virtutis, ita etiam pulchritudine corporis erat admodum insignis: vel ipsa eius imagine Imperator accensus, quam ad eum depictam quidam pictor attulerat, ipsam amabat vehementissimè, & affectionis cestro concitabatur: eratque ille amor mera insania, & planè rabies. Et ille quidè diu ante parabat nuptias, & festum prædicabat: & eos congregabat, qui erant in nuptijs ei inseruituri: & ad Ripsimem misit adulator-

Teridates debebat Persas & Assyrios.

Diocletianus vult habere coniugem virginem Deo sacratam, nomine Ripsimem.

res, qui de nuptijs ei significarent, & nunciarent eas iam esse paratas, quòd ad ipsum quidem attinebat.

Cap. 18.

Illa autem, (Quid enim per ipsam virginitatem ad hæc cogitaret, aut dixerit virgo, quæ iam oim cohabitantem elegit continentiam, & solis viuit leguminibus, & totas noctes versatur in oratione, & nec interdum desistit ab hymnis in Deum?) Non te fallam, spòse Christe, dixit: non te probro ac dedecore afficiam, ò chara virginitas: non te prodam, mater continentia. Itaque Deo, qui solus poterat ei dare salutem, adiutore inuocato, non necessarijs, non amicis, non parentibus, neque vllis alijs erat omnino munita. De aliò itaque migrando statim consultat: & comites bonas alias inuenit virgines, quæ erant ei & vitæ & virtutis sociæ, in primis autem præfectam Gaianam. Et non dubitarunt, etiamsi præ multa inedia iam defecissent, peregrinationem suscipere, sed sicut passeres, cum ea transfigrant in barbaram Armeniorum regionem. Eas enim incitabat etiam ad migrandum præceptum Dominicum, dicens: Si periculi vos fuerint in hac ciuitate, fugite in aliam. Prompto itaque & alacri animo illine proficiscuntur, & veniunt in ciuitatem Ararat. Torcularia autem erant eis habitaculum. Cum autem eis omnia deficerent necessaria, quædam ex eis, spe parandi sibi victus posita in manibus, versabantur & laborabant in arte lanificij, & quod hinc sibi parabant, consumebant ad cæteras alendas virgines. Diocletianus autem cum & amore iam improbè captus esset, & non posset ampliùs quiescere, postquam, omni moto lapide, accepit migrasse Ripsimem in regionem Armeniorum, scribit statim ad Regem Armeniæ Teridatem, & alia non pauca aduersus Christianos, & quòd à se dilectam Ripsimem vasto & venefico sermone pellicientes, ei peruaferunt, vt mallet in externa viuere regione, & eam cum probro & ignominia errantem obire, quam cum eo habitare. Est enim femina, aiebat, res deceptu facilis. Rogabat autem, vt cum omnibus modis ipsam inuenisset in Armenia, ad eam remitteret. Quòd si eam quoquè sibi coniungere mallet, id eum non minori gaudio affecturum.

Cap. 19.

Postquam hæc literæ venerunt ad Teridatè, ille statim virgines inuestigabat & scrutabatur. Cum autem accepisset eas latere in torcularibus, timens nè si præsensissent se queri, illinc aufugerent, & in locum incertum recederent, eum locum occupat presidio. Et cum accepisset ex ijs, qui viderant Ripsimem, eam esse insigni pulchritudine, leporisquæ & gratiæ copia magnas habere illecebras, iam in eius amorem exarserat: & regias protinus ad eam vestes, & alium mundum emittit: & iubet Ripsimem his indutam, ad se venire in regiam, reliquas autem teneri custodia. Illa autem Christi incensâ desiderio, & eius amore ardens, quem etiam solum nouerat sponsum, suasionibusquæ & monitis Gaianæ, quæ & ipsam aluerat ab infantia, & ad eam perduxerat ætatem, magis feruens, æquè & verba eius, qui erat ei odio, amatoris, & quæ missa fuerant, abhorrebat & respuebat, & cum ijs, quæ secum erant, vacabat orationi. Interim autem dum peragebatur oratio, tonitru repenti erupit, & vox desuper è tonitru resonauit, dicens: Estote forti animo, & confidite. Sum enim vobiscum: & conseruabimini mihi in aetæ ab insultibus inimici, & ingrediemini mecum in meum thalamum, & accipietis regnum vobis paratum. Hæc & vox dicebat, & tonitru resonabat horribiliter, & vnà cum ea diu affuit: & multos quidem, cum repenti erupisset ad aures, humili deiecit, & sermonem eis abstulit: Qui etiam multos equites eiecit ex ipsis equis, quos equi, insultantes & conculcantes, occiderunt: & ad summum conturbauit penitus eos, qui aderant, eosquæ reddidit animi dubios & perplexos. Qui autem missi fuerant à Rege Teridate, vt accerferent Ripsimem, animo conterriti, reuertuntur ad Regem, deorsum intuentes, & ei renunciant ea, quæ facta fuerant, & quòd nec acciperet Ripsimem ea, quæ missa fuerant, nec omnino ad eum venire in animum induceret. Ille autem valdè efferatus, & nihil cogitans eorū, quæ renunciabant illis euenisse, (Quomodo enim id faceret anima amore ebria?) nequæ reueritus probro afficere virginem: Sed vos, inquit, eam vel inuitam adducite. Illi ergò cum quamcitissimè concurrissent ad Ripsimem, & eam alius aliundè præhendissent, & magna vi simul attraxissent, ad Regem adducunt. Illa autem, etiamsi sic capta, & ad hoc malum esset redacta, magno & forti animo illud canebat: Eripe à rhomphea, dicens, animam meam, & à manu canis vnigenitam meam: & inuocabat nomen sponsi desiderabilis.

Trahitur in uita ad Regem.

psal. 121.

Cap. 20. Sancta virgo egregie se constituit.

Postquam autem fuit in ipso cubiculo regio, oculos ad Christum cum mente attollens, reuocabat in memoriam mirabilia, quæ facta fuerant in rubro mari, & in similitudine: & Ionam adducebat in medium cum naufragio admirabili, & quæ fuit præter

Teridates Rex eam cupit habere uxorem.

Virgo sancta caelesti voce constituitur.

ter opinionem, eius in vitam reuocationem: Danielis & trium meminerat puerorū, & quemadmodum illi tanquam in herba rescida in flamma incedebant: Deindè etiam Susanna refererat factas insidias, & redemptionem: & sibi similem adesse adiutorem pererat in casu simili. Interim autem in cubiculum ingressum Teridatem inuadit grauior dæmon intemperantiæ, amenterquæ & insanè præ amore exclamabat, & ardebat, & eliquabatur: illiciebatquæ Ripsimem, & ei blandiebatur, & vaferrimè omnibus modis eam aggrediebatur. Illa autem & accedentem auersabatur, & dum eam rangeret, agrè ferebat, & collum extendentem, vt impudicis oscularetur labris, non sustinebat, vt decebat rectè institutam virginem: eiusquæ vultus implebatur pudore: & acerbis verbis insectabatur hominem impudicum, & sponsum vocabat Christum, & illius feruentiori amore incedebatur: & vt paucis absoluaui, superauit eum, qui tanta erat magnitudine, & tantis viribus, & puram sponso Christo corporis pulchritudine & animæ conseruauit nobilitatè. Sic nihil est æquè inexpugnabile, atquè in Christum beneuolentia & spes: quibus si te solùm armaueris, non accedent ad te mala, neque flagellum appropinquabit tabernaculo tuo.

adruendam virginitatē suam. Dan. 3. Dan. 13.

A virgine ergò turpissimè victus Teridates, egreditur è cubiculo, & eluere vultus ignominiam, aut potius non valens continere intemperantiam, neque viuere sustinens, si non impudenter probrum afferret virgini, iubet collari vincitæ adduci Gaianam, & foris stantem ad ianuam cogi à ministris suadere Ripsimæ, quæ erat intus, vt Regi pareret, & nulli rei, quam ille velit, repugnaret. Sciebat enim Gaianam esse illius pædagogam & magistram in ijs, quæ pertinent ad virtutem: & si illa solum voluerit, Ripsimem nihil esse contradicendum. Infelix, qui non satis habuit à sola victum esse Ripsimem, sed etiam Gaianam suo capiti secundum inuexit malum. Quæ quidem postquam adstitit, verberabatur quidem & lacerabatur ab illius satellitibus propter Ripsimem: Illa autem etiamsi hæc pareretur, totum tamen faciebat illorū imperatis contrarium. Virgini enim reuocabat in memoriam pacta conuenta, quæ cum Deo fecerat. Describebat sermone iustorum, qui illic est, splendorem: contra opponerat gehennam, cuius minæ malis sunt intentatæ. Interim autem satellites, cum sensissent ea, quæ dicta fuerant, lapidibus eius dentes excutiunt, & mandant ea loqui, quæ Regi futura erant ex sententia. Illa autem, tæquam verberibus potius confirmata, quam vllum omnino dolorem accepisset, alia quoquè primis suasionibus adiciebat. Sed illam quidem cum satellites protinus arripissent, procū remouerunt, eam rursus iubentes abire vnde venerat.

Cap. 21.

Gaiana illæc valdè afflicta, horretur Ripsimem, vt sit memor, se vniuisset Deo castitatem.

Teridates autem hinc quoquè apertius superatus, cum amore Ripsimes omnino esset frustratus, seipsum deiciens, humili volutabatur. Vidrix autem Ripsime, per vim victis aduersarijs, egreditur, tanquam quidam victor in certamine Olympico, (Nox enim iam ei magnam dabat securitatem) & per mediam veniens ciuitatem, fit alijs virginibus nuncia suæ victoriæ, & trophæorum aduersus inimicum: vel potius ipsa venit trophæum, sic truci prostrato aduersario, & sibi conseruata integra virginitate. Illam ergò noctem suffurata, cum ex illo torculari, dum potuerunt latere, excessissent, appropinquarunt cuidam loco arenoso, & sponso Christo egerrunt gratias, & mente cum eo sunt versata, & sic amorem suum consolabantur: deindè etiam petebant suam ad ipsum resolutionem. Eis autem orationi diligenter intētis, cum quidam nunciassent, vbi illæ essent, accedit, procedente iam nocte, Regis coquorū princeps ab ipso missus cum satellitibus habentibus in manu lampades. Qui cum beatam Ripsimem accepissent, manibus ponè circumactis eam vinciunt, & eam iubent linguam proferre. Cum illa autem verbo citius fecisset, quod iussa fuerat, eam excindit. Postea fracta tunica, & extensis vtrisque illius manibus & pedibus, cum eam rectis lignis alligassent scelerati, vrebant lampadibus. Deinceps autem cum acuro lapide ventrem excussissent, in terram effundunt intestina, & eius adhuc parum palpitantis oculos effodiunt: & totam minutatim discerpserunt. Sed illa quidem, vt quæ ad eò pulchra & venusta è virginalibus egressa erat thalamis, sponso Christo adstitit, digna illius oculis & thalamis, lapidibusquæ preciosis, torquibus & monilibus, & sponsalibus omnibus indumentis, nempe pro eo susceptis stigmatibus, omni ex parte exornata. Chori autem virginum, quæ eius fugæ sociæ fuerant, triginta septem numero, & riginatres, quæ venerant ad venandas martyris reliquias, cum fuissent deindè deprehensæ à satellitibus, ipsæ quoquè ense mortè subière, præda lōgè quæstuosiore intento periculo, vt quæ, cuius studebant solum venari reliquias, totam ipsam vitam

Cap. 22. Ripsime Deo inuicte victrix egreditur.

Ripsime virgo sanctissima manifestè intencimetur.

33. eius sociæ virgines iugulantur, post diros cruciatus.

& finem acceperint, & ingressæ sint in eundem, in quem ipsa thalamum, eodẽ spon-

Cap. 23.

so dignæ habitæ. Earum autem corpora bestijs diuiserunt parricidæ, quarum cum maximam partem illi tormentis exedissent, ea, quæ restabant, edenda apposuere bestijs, ne pauca quidẽ terra ea impertire studiosos illarum Christianos permittentes. Reuerso autem principe coquorũ, & rogante, quonam modo interimeret Gaianam: Iam enim, inquit, ut fuit nobis mandatum, de medio sublata est Ripsume: Teridates, ut qui nihil meminisset eorum, quæ iusserat, (miserum enim perdebat amor, & nec sinebat quidem respirare liberum) Ripsume, dicebat, ubi est? Sed ubi videbo Ripsumem? Postquam autẽ, tãquàm è somno vel ebrietate ad serediens, omnia planè intellexit, quæ & ipse iusserat, & quæ fecerant, quibus iussum fuerat, agrè ferebat, euulabat, vociferabatur, & postremò dicebat, se non esse victurum, nisi esset vnã cum Ripsume. Et protinùs iussit linguam Gaianæ ponè tractam per tendinem, auelli è gutture: deindè eam crudeliter simul & inhumanè tolli de medio. nam ne sic quidẽ dicebat eam meritas pœnas esse daturam. Hæc enim mala, inquit, lingua mihi meam abstulit Ripsumem, ipsa perdidit meam animæ voluptatem. Cùm hæc, quæ interim dicebantur, audiisset princeps coquorum, educit Gaianam cum duabus, quæ erant cum ea, virginibus ad pontem fluij, super quem solebant maleficos afficere supplicio. Ipse autem ex se quoquẽ plura adijcit tormenta. Existimabat enim se Regi maximè gratificaturum, si vehementer & insanè spiraret in virgines. Et primùm quidem perripit earum vestes: deindè earum etiam extensis manibus & pedibus, & talis perforatis, illinc per fistulas vento implet inspirato. Vbi autem disuncta est pelvis à sua cum carne coalita coniunctione, virgines miseri excoriant: quod nec adspicere quidem humanus sustinuit oculus. Illæ autem, etsi ita exuerentur pellibus, tamen diuina non nudabantur gratia: à qua etiam adiuræ, requirebant Christum, cuius tenebantur desiderio, dicentes: Memento nostri benigne & clemens Domine: quoniam propter te morte afficimur tota die, & tanquàm oues occisiones propter te sumus reputatæ.

Gaiana cũ duabus virginibus dire cruciatur.

Psal. 43.

Cap. 24.

Princeps autem coquorum cùm vidit eas ita exuisse pellem absque vlla molestia, perindè ac si quis vestem exuisset, & simul eas interim audiisset Dominum alloquentes, ut iusserat Teridates, eis fecit linguas eximi. Cùm itaque virginibus collum fuisset ponè perforatum, eis linguæ excinduntur radicibus. Deindè cùm lapidibus instar gladiorum acutis & secantibus, excæti fuissent ventres, & vniuersum internũ figmentum vidissent fuscum pro pedibus, eis capita amputantur. Atque vicésimo quidem sexto mensis Septembris gloriosa Ripsume coronam suscepit martyricam. Eas verò, quæ venerant ad venandas illius reliquias, idem dies vidit martyres. Die autem sequenti beata quoquẽ Gaiana cum socijs virginibus, percurrerunt stadium consummationis. Ab illo ergò tempore transijt sextus dies, & iam flamma amorũ Teridatæ sensim marcescente, ille egressus est ad venationem. Non tardauit autem iustitia: sed cum quædam inuadit insania, qua furebat planè dæmoniace, & præ morbo erat emota mentis, & dētibus suas ardebat carnes: & mutata fuit forma eius in porcũ. Quod si quis sit, qui non ignoret fuisse Nabuchodonosorem mutatum in hanc formã, eodem modo sciat etiam Teridatem eandem, quam ille, subiisse mutationem. Sicque de libidine & flagitio sumptæ sunt tam acerbæ pœnæ. Et erat Teridates extrinsecus porcus, internæ crudelitatis & coeni voluptatum, & alterius porcine animæ ac vitæ simul imago & pœna. Non sic autem solus erat affectus execrandus Teridates: sed & omnes, qui erant cum eo milites, & quicumque ex magistratibus & alijs ciuibus simul lætabantur ijs, quæ perpetrata fuerant, cum eodem lætabantur dæmone: non quod essent ipsi quoquẽ porcorum induti specie, sed in furorem redacti erant, & à se planè discesserant. Erat igitur ijs, quos hæc tenebat affectio, quando respicebant, liberationis magnum desiderium: eorumque necessarijs non minor huius rei cura, partim quidem, ne inciderent in similia: partim autem, ut morbo leuarentur, qui ad eos atinebant.

Cap. 25.

Vitio Cusaroductæ, sorori Cusaroductæ, sororis Regis.

Interim autem dum in his malis conflabat Armenia, apparet somnium Re-regis. Somnium autem erat, lux homini figura similis. Videbatur autem dicere, quod si Gregorium illũ, quem in ciuitate Artaxat in barathrum demiserunt, illinc hauserint, euestigò mali sequetur solutio. Sin minùs autem hæc non sifiant, nequaquam sunt inuenturi aliam curationem. Hæc cùm dixisset somnũ, ad pulum accedens Cusaroducta, (vincebat enim pudorẽ is, quem de fratre accipiebat, dolor)

dolor) communicat visionem. Illi autem eam arbitrati insanire, (Quomodò enim speraretur apud eos omninò reliquum esse vel os vllum Gregorij?) verba Cusaroductæ subannabant & irridebant. Cùm autem malum intederetur, nec intermitteret aduentare somnium, & mulier instaret vehementius, cogens populum, ut visionem ad effectum deduceret, mittitur quidam vir elarus ad oppidũ Artaxat, nomine Aurais. Cùm ergò, qui in eo erant, rogassent, cur veniret Autaias, & quanam esset causa eius aduentũs, simulque & riderent & mirarentur, quomodò inter viuos adhuc quaeratur, quem nec mortuum quidem arbitrabantur conseruari ob tempus, quod intercesserat, sed in puluerem iam esse dissolutum, somnium eis satrapa (hunc enim fuerat honorem consecutus) & responsum recensuit: & accedens ad barathrum, nominatim vocauit Gregorium. Ille autem statim responder. Cùm is autem illius solũ audisset responsum, demissis funibus, eum statim rogauit, ut ijs captis, fursũm traheretur. dixit enim illius Deum iussisse, ut ascenderet. Funibus itaque illinc extractus sacrosanctus Gregorius, toto quidem corpore à diurna in coeno & limo afflictione fuerat denigratus: sed cùm eum aqua, quoad eius fieri potuit, abluisent, & purè induisent, ducunt ad urbem, in qua Rex erat.

Extrahitur S. Gregorius de lacu.

Hic Rex Teridates in forma porcina, & à furore vexatus & rabie, satrapæque & omnis alia multitudo ei occurrunt. Proidentes ergò omnes ad beatos illos pedes, ut Deũ eis placaret, & à maligni illius dæmonis insania & malo liberaret, vehementer obsecrabant. Ille autem cùm ante alia sanctorum martyrum quæsisset reliquias, & postquam eas illi ostendissent, collegisset, (iacuerant enim disiectæ nouem dies, & totidem noctes, neque malè olentes, & omninò intactæ à canibus, volucris & bestijs) earumque vestibus decorè composuisset, licet ipse Rex, & qui cum eo erant magistratus, offerrent vestes preciosissimas, cum ipsis vestibus deponit in torculari, quod etiam viuas prius habuit martyres, & calcatum fuit ab illarũ pedibus virgineis. Cùm autem tota nocte orasset, & Deum esset precatus, die sequenti ad Regem & suos catechetica fuscè & prolixè habet orationem. Erant enim hæc eius ad Deum preces, ut priusquam formam porcine exueret Teridates, sermonis acciperet intelligentiam, & conciperet singula eorum, quæ dicebantur. Sed tunc quidem cùm Dei potentiam, & quam nostrũ gerit curam, sacrosanctus adduxisset Gregorius, & quem admodum eum conseruasset admirabiliter, & præter opinionem, (Quæ enim ei euenissent, superant humanam naturam: & nisi diuinam gratiam ad eum desuper aduolasse dixeris, haud quidem facile est credere) deindè cùm eorum in sanctas virgines audaciam & crudelitatem reprehendisset: & docuisset oportere eos prius desistere ab errore simulacrorum, deindè ad verum Deum accedere: & quod si conuersi fuerint ab impietate, euestigò eorum calamitatis consequetur solutio: & cùm pauca de ortu mundi, & futuro seculo, & noui testamenti mysterio, & magna erga homines Dei benignitate & clementia disserasset, & adiecisset etiam, quod desuper ad eum aduolans Angelus aderat in lacu, eique vires addebat, & conseruabat eum illum à malis, qui ne tum quidem volebat abscedere, sed adhuc apparebat eius oculis valde suauiter resplendens & euidenter: Postremò autem & templum iussit extrui martyribus, & multa alia esset oratione persecutus, & eos qui aderant, mysterijs illustrasset, cùm iam aduersperasset, cœterum dimisit.

Cap. 26. Rex & satrapæ eius procedunt ad pedes S. Gregorij.

for. vestes

Catechetica habet ad Regem orationem.

Sequenti autem die ieiunium quidem ad sexaginta vsque dies totos vniuerso populo denunciatur: & ipse ea, quæ in mysteriorũ initijs prius dicta fuerat, in his repetens, & quæ deerant adijciens, & vitam eorum, qui in virtute excelluerunt, in medium adducens, ad imitationẽ & æmulationẽ illorũ animos accendebat, & abundè eis prebebat tales fruendas cõciones. Hoc in loco visionem quoquẽ, quam solus ille fuerat affectus, publicè apud aures omnium deposuit. Illa autem est eiusmodi, ut nihil possit esse admirabilius: & quæ visu quidem fuit terribilis: si auribus autem accepta fuerit, salutaris. Videbatur enim mihi, inquit, cælum esse apertum, & quæ initio incuruitatibus interceptæ erant aquæ, hinc & hinc diuisæ, firmæ ac stabiles manere in vtraque parte. Forma autem quædam humana, lucidum quoddam iubar emittens, & multa luce omni ex parte resurgens, aureum manu tenens malleum, terram pulsabat. Et lux desuper è cælis radijs frequentem emicans, implebat fines terræ. Quinetiam quidam alati exercitus, qui erant etiam vnusquisque lux, mouebantur in cælis. Et columna aenea basi aureæ imposita, ad illos perungebat. Sed pars quidẽ ipsius lucis videbatur ferre figurã Crucis, pars aut erat magnæ columnæ similis. Et tres aliæ minores colu-

Templa construi iubet martyribus S. Gregorij.

Cap. 27. Sine teinuo nullum opus arduũ inchoat sancti.

visio eius.

colu-

Horū omni-
um exposi-
tionem ha-
bes infra.

columnæ locatæ erant super bases similes. Sed vna quidem stabat super martyricum stadium beatæ Ripfimes, & trigintatium virginum. Altera autem, vbi præclara Gaiana cum duabus socijs virginibus, consummationis coronam accepere. Alia autem erat super torcular, quod prius quidem omnes simul fugientes excepit virginibus: vni in eo in morbum incidisset, nec posset alias sequi virgines, ibidem apud torcular, tanquam vna speciosa, oculis hilaritatem afferens & suauitatem, non iustorum pedibus exprimitur, sed manibus impiorum de medio tollitur. Post hæc magnam quidem igneorum altarium multitudinem dedit adspiciendam visio, & super vnumquodque Crucem formatam ex eadem materia: fons autem quidam ex his emanabat, perspicuum quoddam edens fluentum, & adeo copiosum, vt mundaret vniuersam subiecti campi faciem: Quinetiam mihi cernebatur grex caprarū, resplendens in nigrore pilorum. Postquam autem aquam transmiserant, species quidem eis mutabatur in oues: nigror autem pilorum, mutabatur in alborem niuis. Dixisses momento temporis effluxisse, nigras, & alias exortas esse, nempe albas. Atque oues quidem vise sunt parere: & cani pili erant etiā recens natis foetibus. Multitudo autem superabat & numerum, & locum, quantumcunque desiniebat oculus. Ex his autem, quæ nuper nata erant, videbantur rursus quoque nasci alia. Et quidam agni mutati in lupos, malefaciebant ouibus, & eas aggrediebantur comedere ac discerpere. Sed ex his quidem alia interim producebant alas, & volabant ad exercitus lucis: alia autem capiebantur à lupis. Cum hoc fieret, repente riuus ignis effusus contra lupos, in eos incidebat & exurebat, & non licebat eis amplius effugere. Post hæc omnia alia rursus columnæ cernebantur fixæ in nubibus: & caput lucidū supra columnas præbebat quoddam spectaculum admirabile.

Cap. 28.

Explanat ei
S. Angelus
visionem.

His, inquit, & talibus eram ego animo obstupescens, & maximè quòd quædam res tacite videbatur significare visio admirabilis. Sed qui vnà mecum aderat, & quæ videbantur, ostendebat (erat autem is Angelus Domini omnipotentis) ipse & stuporem conuertebat in dulcem admirationem, & explicabat, quid significarent singula eorum, quæ cernebantur. Nam latitudinem quidem cæli apertam in duabus partibus, docebat significare viscera diuinæ clementiæ prius quidem suo figmento fuisse clausa, deinde fuisse aperta. Aquæ autem, quæ firmatæ ac stabilitæ fuerunt super aquas, nullum amplius esse innuunt impedimentum ijs, qui è terra volunt ad cælum transire. Gloriosa enim, inquit, martyres via tam lata ingressæ sunt cælos absque molestia, cum eam dedicassent, & prius ea iter inijissent. Qui autem manu aureum tenet malleum, & terram ferit, is diuinam significat visitationem, per quam error quidem idolorum ab ea fuit expulsus, fuit autem eius loco introducta veritas. Lux verò, quæ fuit diffusa in vniuersam terram, dilatationem prædicationis Euangelij, & ex eo procedentem fulgorem, qui omnia comprehendit. Angelorum autem congressus cum martyribus concursusque, & cum alijs hominibus ipsorum cōsuetudinis & conuersationis, huius luminosi & alati exercitūs descensus est signum euidentis. Columna & basis aurea, ea fidei Christianorum diuinitatem significat & puritatem. Doni autem sacerdotij signum est Crux lucis. Nam primi quoque Pontificis imaginem fert sacerdos, qui propter nos suscepit mortem Crucis. Columna lucis, est imago catholice Ecclesiæ, per quam extollimur ad pietatis simul & salutis lucem, ad quam non patet aditus. Tres autem breuiore columnæ, quæ locatæ sunt super bases, describunt infinitum numerum templorum, quorum in vnoquoque loco cōsummationis eorum, qui propter Christum mori elegerint, fundamenta iacentur & excitabuntur. Rursus autem oratoriarum ædium ædificationis, quæ fit per eam, quæ est circumquaque, regionem, hæc altaria dicebat esse signum. Crux autem ignea super ea, significat, quòd igne sanctissimi spiritūs, incruentum, quod in holocaustū offertur, sacrificium adoletur in memoriam & gloriam eius, qui pro nobis est crucifixus. Grex autem caprarū, & aquæ transitus, & nigra lanæ in albam mutatio & multiplicatio, eam, quæ fit per baptismum, expiationem peccatorum & scelerū, quæ admissa fuerint, remissionem, translationem ad pietatem, virtutumque fertilitatem & fecunditatem, piorumque multitudinis incrementum & augmentū prænuñciat. Quicquid autem in lupos quoque est mutati, eam, quæ posterius fiet, pseudochristianorum impietate, & eos, qui illam amplectuntur in resurrectione, præsignificat. Eos autem, qui huic insultui excelsio & fortissimi animo resistent, dicit ad cælū ipsum euolasse pernici & leui ala fidei. Ignis autem riuus signi-

Incruentum
sacrificium,
id est, Missa

Pseudochristiani, hæretici.

significat gehennam, excepturam eos, qui insurrexerint aduersus pietatem. Oues verò capræ feris, volunt eos significare, qui à maligni venatione miserè capti fuerint. Columnæ autem, quæ erant in nubibus, è terra ascensum post resurrectionem à mortuis, nusquam enim declinans & leuis est ascensus. Habitūs verò iustorum, in quo in occursum Domini in eius secundo rapientur aduentu, caput illud, quod est supra columnas, est sufficiens indicium, nec non splendoris, qui eos expectat.

Cum sanctus ergo Gregorius illud admirabile recensisset spectaculum, & dixisset se ad hæc fuisse deductum ab angelo, qui assistebat: & sic simul obtupescens & delinisset eos, qui aderant, iubet vt transferantur, & condantur martyrum reliquiæ. Ipsi autem primū quidem in sepulcris, oratoriarum ædium instar, ædificandis studiosè & diligenter laborabant, alij quidem portantes lapides, alij autem ligna cædi odorifera ferentes, & alij lateres: atque ita affecti erant, vt omnium manus cessare viderentur, nisi vnaquæque propriam pulcherrimæ materiæ partem ferret ad ædificandum: omnesque existimabant se ita demum futuros esse beatos, si quid gratificarentur martyribus ad sepulcrorum ædificationem: & quas prius (hei mihi) crudelissimè interemerant, eas se quammaximè fieri poterat, honorare aperte ostendebat. Tantū suauè illud os Gregorij, & eius labris insidens gratia, eos incitauit ad honorem martyrum. Sed hinc quoque erat Deus, qui virginum in ipsum beneuolentiā magis remunerabatur, quique nec in medijs malis, nec in ipso lacu à suo discessit Gregorio. Itaque diuinus quidem Gregorius, vt redeamus ad ea, quæ consequuntur, descripsit formam ædificiorum: ædificandi autem artifices protinus instabant operi, & fabri rursus faciebant capfas ex cedro ligno pulcherrimo. Cum autem citò compacta fuisset vnaquæque capsula, tunc omnes diuinus Gregorius arceat à ministerio: Non licet vobis, dicens, ne manus quidem admouere martyrum reliquijs, neque appropinquare, manentibus in eadem affectione, nec adhuc diuinum baptismū consecutus. Sed ego, inquit, meis manibus inferuiam depositioni. Et ille quidem laborabat in sepultura, & ei summo vacabat studio: Teridates autem & coniunx & genus eorum, quinetiam magistratus & vniuersa multitudo, preciosas vestes & indumenta auro variata, aurum quoque et vnguenta ferentes, posuerunt ante portas torcularis. Omnium ergo illarum martyrum corpora cum totidem capsulis condidisset sacrosanctus Gregorius in torculari, & ea, quæ par erat, propter festum peregrisset, postquam fuit in ianuis, & vidit quæ oblata fuerant, illorum quidem promptitudine animi valde fuit letatus: sed ea non admisit, dicens, oportere ea cōseruari debere apud eos, qui obtulerunt, donec sacra fuerint perfectè ædificata sepulcra, & ipsi per baptismum abluerint inquinamentum impietatis. Arque Teridates quidem porcina adhuc forma iadurus, sanctum rogabat ex animo, vt aliqua saltem ex parte homo aperiretur. Etsi dicens, non sum dignus exuere totam personam dedecoris, & totum Teridatem in priore nunc quoque videre forma: sed manibus, sed pedibus saltem consolare aliqua ex parte calamitatē, vt ipse quoque per me laborē in opere ædificij.

Misericordia ergo motus magnus Gregorius, & ipse fit Deo supplex, & mittit ad eum martyres, quæ intercedant. Fuitque protinus Teridates homo manibus & pedibus, & meminerat accepti beneficij, & reddebat gratias, ipse quoque laborans in fodendis fossis, in quibus capfas erant deposituri. Atq; ille quidem fodiens terram sursum iaciebat, regina autem Asichene (erat enim hoc nomen coniugi) & soror Cusaroducta, cum hoc à diuino Gregorio petijset Teridates, suis tunicis efferebant puluerem. Vt autē fossæ conueniret capsarū magnitudini, Rex lapides ea magnitudine, vt nullus alius eos tollere possit, deferrebat ad ædificandum. Deinde etiam sepulcrorum postes ostiorū, & superliminaria, non aliorum credens manibus, sed ipse humeris imposita ferebat. Iam autem omnia perfectum acceperant ornatū ædificationis. Itaque accensis lampadibus & cereis, transferunt capfas martyrum: & earum vnaquæque proprius accipit locus: & diuinus Gregorius signum Dominicæ passionis, venerandam Christi Crucē, statuit in vnaquæque earum. Non hæc autē solum sepulcra fuisse ædificata: sed etiam templū ea magnitudine, quòd Catholicam Ecclesiam vel solus nominabat ad spectus, & circa id altum ædificauerunt parietem, vt passim ad ipsum non pateret aditus. Martyr igitur Crucē hinc quoque, statuit, & iubet multitudinē, quæ illic assidue versabatur, & eò ventirabat, propterea & alacri animi studio Deo cultum offerre per adorationem Crucis. Hæc autem omnes faciebant, non iussu solum parentes, sed iam etiam è domo fidem, & ieiunia, & preces, tanq̃ ex bonis seminibus Gre-

Cap. 29.

Vide ingēs-
tudinem er-
ga sanctarū
reliquiarū
veneratio-
nem.

Nō permit-
tit S. Grego-
rius marty-
rū reliquijs
tractari, à
nondum in
Christo re-
natis.

Cap. 30.

Nota,
Teridates ad
eum marty-
res, quæ in-
tercedant.

Nota de ac-
censis lapa-
dibus & ce-
reis, & de
figno Cru-
cis.

Fecit Cruz
adoratur.

Gre-

Gregorij sermonum, ipsi quoque producentes. Ille autem cum accessisset in medietatem, qui tunc erant congregati, dat se intensiori cum populo precationi: & omnibus Teridati regi Armeniæ petentibus in antiquam formam restitutionem, qui eorum, qui ipsum timent, tanquam pater filiorum, miseretur, Deus hic quoque confirmat & corroborat misericordiam: & aufert ipsam porci speciem, quæ erat Teridati imposita extrinsecus, & expellit malignum, qui intus cohabitabat.

Neque verò hæc hæc restinxit misericordiam, sed ea quoque transit ad magistraturam, & ad milites: & profundam tranquillitatem sunt eorum quoque animæ conuenit innumerabilis alia multitudo: & leprosi, & paralytici, & hydropici, & qui membris erant manci & mutili, & quoscunque premebat aliquod aliud malum, illic deponunt omnia, & nihilominus exiit etiam iniustas animæ notas & maculas: & cum magno lucro, & cum magna redeunt lætitia, ut qui non solum corporum, sed etiam animarum perceperint curationem, Hinc factum est, ut ad sanctum omni ex parte conflueret populus, quærens ab eo initiari mysterijs pietatis, & eorum, qui varijs morbis laborabant, stabilem & immobilem colligere curationem. Rex autem Teridates & omnes magistratus, militesque & quicunque alij habitabant in Armenia, cum radios pietatis prompto animi studio in corde accepissent, & sano mundoque animæ oculo adspexissent, non sustinuerunt, quo minus fraudis & erroris habitacula ab ipsis quellerent fundamentis, ne viderent ea ijs oculis, quibus videbant pietatem. Itaque cum Gregorio gentium templa & altaria circumstantes obsidebant, demolebantur, solum effodiebant, fundamenta aperiebant, ingrediebantur in ipsa pecuniæ araria, opes auferbant, thesauros efferebant, & omnia faciebant, ne eos laterent vel minimæ impietatis relicta reliquia. Deinde Deo sacra, & eius martyribus templa contra ædificabant: & ea extrinsecus cingebant parietibus: & eis illorum opes & preciosas vestes, possessionesque & thesauros dedicabant: materiamque, quæ prius in nullo erat honore, & planè erat superflua, ut visui esset, effecerunt, & conuerterunt ad utilitatem. Sic ergo qui in illis altaribus & templis versabantur demones execrandi, grauissima expellebantur persecutione, & inexpugnabilem Dei nostri potentiam formidolosi & valde trementes exclamabant.

Non sola autem Armenia cerratim mouebatur & incitabatur ad pietatem, sed multæ etiam gentes finitimæ ad similem deducebantur æmulationem. Ad pietatem verò plurimum contulit ipse quoque Rex, qui omnibus videntibus & audientibus, suam priorem referebat impietatem, & accusabat suam in magnum Gregorij crudelitatem, & in gloriosas virgines immanitatem & cædem, & agrestis illius amoris faciens mentionem, & dicens quales pro eo pœnas luerit, Deo ei irascente, & qualem rursus benignitatem, & quantum accepit beneficium admirabilis Gregorij intercessionibus. Hæc Rex singularim persequens, erat boni multis exemplum, multosque accendebat & inflammabat ad eandem sententiam. Res enim eiusmodi est potestas, ut sibi conformes semper reddat eos, qui parent eius imperio: eademque ipsi solent amare, & illa exercere, quibus senserint ipsam lætari principem. Hinc mirandum in modum eis crescebat pietas. Vnde etiam statuerunt magnum Gregorium creare Præsulem suæ ecclesiæ, ut quem prius inuenerunt dispensatorem salutis, eundem etiam deceterò haberent gubernatorem, & eos ipse deduceret ad Dei portum. Illæ autem & præfecturæ altitudinem, & sollicitudinum cogitans grauitatem, & quod cum sit tenera planta fidei, magna opus habeat diligentia, & copiosa irrigatione, dubitabat & differebat suscipere præfecturam ecclesiæ, donè visio Angeli Domini, quæ & ipsi Regi Teridati, & magno Gregorio apparuit, illi quidem persequi institutum, huic autem iussit suscipere Pontificatum. Rex autem, quoniam habebat annuentem eum, qui prius non parebat, cum ex ijs, qui gerebant magistratum, sexdecim viros elegisset præstantissimos, eos in Cæsaream Cappadociæ mittit vnâ cum Gregorio, ut à Leontio (is enim tunc in ea erat pontifex) acciperet donum pontificatus, scripta quoque ad eum epistola, quæ sic habet:

Profundæ tenebræ, cum aliorum peccatorum, tum impietatis maximè nos diu operuerunt. Hinc factum est, ut nec ad veritatem adspicere, nec communem omnium opificem potuerimus olim intelligere. Cum enim & alium nobis Solem in terra magnum misisset Gregorij, & sanctas ostendisset virgines, ut per ipsas nos quoque agnosceremus illius bonitatem & humanitatem, eos immaniissimè præ furore puniuimus: &

Leontius
Episcopus
Cæsareæ
Cappado-
ciæ.

Cap. 33.
Regis epi-
stola, ad Le-
ontij Epi-
scopum.

Multis Re-
gis Terida-
tis exemplo
suscipiunt fi-
dem.

Exstruuntur
templa Deo
& martyri-
bus.

Armeni co-
uertitur ad
Christum.

Omnes de-
biles curan-
tur.

Psal. 102.
Regi resti-
tuitur for-
ma humana

Cap. 31.

& ipse quidem miserabiliter (proh dolor) à nobis interfectus fuerunt: hic autem Dei iniuncta confirmatus virtute, salutis nostræ & insidijs semper superstit. Verum ne sic quidem abyssus illius miserationum, & infinitum pelagus clementiæ nos despexit percutentes: sed huius diuini Gregorij doctrina & precibus, & gloriosarum illarum virginum & martyrum intercessionibus, crassam illam caliginem abstulit à nostris animæ oculis, & ad lucem veritatis deduxit, illiusque agnitionem & fidem. Eum ergo, qui fuit nobis author tot bonorum, nostræque salutis dux certus & dispensator, doctorem & pastorem reliquæ vitæ & virtutis non nos solum elegimus, sed diuina quoque visio sententiam è superis obsignauit. Per quam ipsum quoque annuentem ad vestram missum sanctitatem, ut ab eius manu & lingua ipse consecratur in Pontificatu, & citò nobis, qui grex eius sumus, reddatur.

Hac accepta epistola, Leontius magnum Gregorium & legatos accepit honorifice, & cum eum, simul adhibitis alijs, qui aderant, Episcopis, consecrasset, cum paritate dimittit & honore. Illinc ergo reuersus diuinus Gregorius, quos in prope viam suis ciuitatibus vidisset dignos, qui fierent sacerdotes, & aptos, quorum fidei crederetur verbum doctrinæ, eis ea suauiter, quibus erat opus: & illos assumens, adduxit in pietate sibi opem laturos, futurosque sacerdotes ipsius Armeniæ & propinquarum gentium. Cum autem iam ingressus esset fines Armeniæ, nunciatur ei relictum esse quoddam templum Herculis, situm super flumen Euphratem, & in eo esse aram, in qua demones & Herculi fiunt sacrificia. Cum ergo ad hoc templum venisset, sola oratione (neque enim ei humanas quisquam admouit manus: qui in eo erant demones, machinis omnibus & spectris impugnantibus aduersus euerisionem) ab ipsis euerit fundamentis, & alterum excitat Domino, quod ei ex aduerso responderet, & in eo deponit reliquias præcursoris & Baptistæ, & martyris Athenogenis: eæ enim inferebantur. Postmodum etiam aram consecrat, & in ea Deo incruenta offert sacrificia. Tum eos quidem, qui secum erant, primos baptizat satrapas. Deinde autem cum viginti dies illic esset moratus, plures quam vndecim myriades diuino imperio baptizate. Cum igitur septimo Octobris eis iussisset festum agere, (in eo enim die aram illam Deo consecrauerat) sacerdotes constituit & Leuitas: & vniuersam, quæ est circumcincta, regionem ornat munitque ecclesijs, presbyteris, & diaconis.

Ameniorum autem Rex Teridates, cum iam accepisset appropinquare Pontificem, cum ijs, quæ aderant, copijs, & coniuge, & sorore, procedunt ei obviam propter ripam fluuij Euphratis: & se iucundè inuicem intuentur, & cum gaudio complectuntur: & erant pleni lætitia. Sed ille quidem Apostolorum ostēdebat doctrinam: ipsi autem diligenter audiebant, & in auscultando erant attentissimi. Cum totos ergo triginta dies eis ieiunium imperasset & orationem, ab ipso Rege incipiens, & à Regina, & sorore, & per eos postea, qui magistratus gerebant, & per ceteros demum peruadens, baptizat omnes in Euphrate, redditque filios lucis & dei. Deinde aliud templum excitat propter Euphratem, & in eo diuina celebrat mysteria, atque ut par est, sacrificat. Christus verò ne hæc quidem in eos tuorum obliuiscitur miraculorum. Sed illi quidem baptizabantur in Euphrate, eius autem retinebatur fluentum: & videbatur columna lucis, tanquam super basim, posita super aquas, ipsos Solis radios, quod ad splendoris attinet rationem, longo interuallo superans. Simul autem cum ea Crux quoque oriebatur in capite. Et erat id quidem visu mirabile. Toto autem illo die cernebatur oculis eorum, qui fuerant baptizari. Ipsi autem multitudinis plenus & perfectus numerus, erat quindecim myriades. Cum septem verò dies Pontifex esset simul cum eis versatus, & aliam multitudinem baptizasset innumerabilem, (Si autem credendum est famæ, quæ in vulgus manauit, quadringentas myriades) octauo die illinc recedens, & ecclesias ædificauit per vniuersam Armeniam, & sacerdotes in eis constituit.

Communibus autem vrbibus ecclesiarum Rex etiam inseruij Teridates, non parè nec socorditer, sed & sufficientes eis prouidit redditus, & latissimas possessiones larga & liberali manu eis præbuit. Non hæc autem sinit Pontifex suum studium & diligentiam, sed etiam ludos literarios construxit per omnes ciuitates, eisque doctores & magistratos constituit, Rege ita iubente, & ad hæc adiuuante, & Pontificis animo magnam opem ferente. Publicè quidem per ciuitates prædicatum fuit à Pontifice, ut filij Armeniorum vndique ad eos ventitarent, & sacras docerentur literas. Dehinc non solum Armeniam complexus est prædicatione Euangelij: sed etiam Per-

Intercessio
sanctorum.

Cap. 34.
S. Gregori
consecratur
Episcopus.

Oratione
euerit aram
& templum
Herculis.

Misse in-
cruentū sa-
crificium.

ii. myriades
populorum
baptizatur.

Cap. 35.

Armeni cum
suo rege &c
baptizatur.

Crux appa-
ret baptiza-
tis.

Quadringentæ my-
riades ba-
ptizata.

Cap. 36.
latissimæ
ecclesiarum
Armenie
possessiones

Multas ge-
tes S. Gre-
gorius con-
uertit.

faram, & Assyriorum, & Hunnorum, & Medorum non paucos benigno & facili Christi iugo subiunxit. Sedenim vt ad agnitionem quidem veritatis homines deduceret, erat aded velox, vt à nulla eorum, quæ accidebant, difficultate prohiberetur: vt autem ijs, qui malè patiebantur, opem ferret, minimè solers erat & ociosus, & minorem adhibebat curam & diligentiam, immò omnibus qui laborabant corporibus, promptū suppeditabat auxiliū: & medebatur ijs quoque, qui laborabant animis, eorumque intestinas sedabat seditiones, & ad prius dandam curationem erat celerior, quam ad perendam infirmi vt acciperent, & illo ipso erat pastor ille bonus, qui nec ipsi quidem, si opus esset, animæ suæ parceret pro ouibus. Exinaniebatur certè carceres, debitorum verò rumpebantur schedulæ, & profunda pace fruebatur Armenia. Sic ergò citra offensionem & æquabiliter procedente pietate, & vniuersa virtute, & gratia circa eos choro dacente, multi quidem vitam eligebant monasticam, & in diuersis locis extruebant monasteria, & ampledebantur quietem.

Extruuntur multa monasteria.

Cap. 37.

Multi ab eo creantur Episcopi.

Porro autem cum nonnullos quoque filios illorum, qui prius erant infideles, sacrosanctus assumpsisset Gregorius, meliusque educandos curasset & erudiendos, vitæque spiritali & gratia eos impertisset, eò perfectionis deduxit & virtutis, vt etiam in ipsas magnas Episcoporum sedes eos prouexerit: & vni quidem eam tradidit regionem, quæ est ad Euphratem: ei autem nomen erat Alcinus: alteri verò (vocabatur is Euthalius) Masemorum, quæ est circuncircà, regionem. Porro autem tertius quoque fuit Bassus: & ad decimum vsque processit numerus. Iam verò multis quoque alijs alterius generis, Ecclesiarum mandauit Episcopatus. Dicunturque breui tempore fuisse omnes quadringenti. Alcinum autem, qui peruenerat ad summam virtutis exercitationem, & erat alioqui mitis & moderatus, quando magnus hic Gregorius erat ad altissimos montes Armeniæ profecturus, vt in chara degeret solitudine, ipsum, inquam, Alcinum præficit regiæ, iubens vt illa faceret, quæ ipse, si adesset. Quamquam verò dum esset recessurus, Rex cum grege à Gregorio vehementer contendit, vt ab eis nequaquam discederet: vicit tamen eorum preces amor quietis & silentij: & mox eò voluit abire, vbi cum paucis discipulis in petris subterraneis vteretur habitatione, & cum eo, quem desiderabat, seorsum haberet consuetudinem, ne minimum quidem vacans curando corpori. Panem enim aut alia esculenta, quadragesimo quoque die semel gustabat.

Gregorius abiit in desertis loca.

Miræ abstinentia eius.

Cap. 38.

Orthanes presbyter, filius S. Gregorij.

Arostanus alter filius S. Gregorij viuit sanctissimè.

Rex autem Teridates paulopost, qui Gregorij agrè ferebat separationem, illiusque disunctionem & absentiam lugebat grauissimè, cum rescuisset duos filios ex ipso & legitima coniuge in flore illius inuentus esse natos, quorum vni quidè nomen erat Orthanes, secundo autem Arostanus, ambos amicos & custodes pietatis: sed ex his quidem duobus filijs alterum fuisse relatum in numerum gradus presbyteratus (erat atem is Orthanes maior natu) Arostanem autem vitam solitariam, & cui cum nullo intercedit congressio, ab ipso lacte & adhuc planè infantem elegisse: nam & vnica indutus tunica, dicebatur versari in solitudine, cum algore & calore decertans, & solis vesci oleribus, nocturnas autè stationes & vigiliis, & diurnas preces, & cum diuinis scripturis familiaritatem ab incunte ætate ei coaluisse. Cum hæc, inquam, Rex rescuisset, quoniam is iam & virtutem habebat in honore, & priorum malorum ducebatur poenitentia, & aperte ostendebat se contendere, vt prima vltimis factis elueret, tres viros maximè insignes mittit Cæsaream ad querendos filios Gregorij. Cum ij ergò profecti essent, & alterum quidem inuenissent concionantem, alterum autem philosophantem in solitudine, cum vix & non sine magno labore persuasissent Arostanti, eos ducunt ad Regè. Ille autem cum eos gratissimè & cum voluptate accepisset, sacrosanctum per nuncios obsecrat Gregorium simul cum populo, vt sui veluti quandam imaginem & exemplar archetypum, Arostanem eis relinqueret, & eum in sedem proucheret, & ei Pontificalem traderet rectionem. Ille autem non leuiter & temerè hoc facit: sed quoniam sciebat omnem virtutem plantatam in anima illius, citò sacras illi manus imponit. Cumque eum consecrasset, & vniuersam circuncircà regionem cum eo obiuisset, & verbo fidei eos amplius confirmasset, in eam, quam iam olim parturierat, reuertitur solitudinem.

In loco patris creatur Episcopus.

Cap. 39.

Constantinus Magnus solus imperator.

Eius autem tempore Constantinus quoque Constantij filius, renunciatur Imperator Romanorum: qui cum virtute Crucis, & in Christum pietate Tyrannos deiecisset, ipse solus obtinet Imperium Romanorum. Eum inter Imperatores dixerim etià Christi discipulum, & ipsius præconem pietatis, vt qui execranda dæmonum templa

& altaria diruerit: & sacras ædes Deo extruxerit, & puram in Christum confessionem, & rectum dogma literis regijs & edictis, vniuersæ, quæ eius ditioni parebat, regioni exposuerit: & pro pietate tantum studium posuerit, vt trecentos decem & octo patres conuocauerit, & sacrum illud concilium congregauerit, vt & quæ exorta erant zizania excinderet, & à frumento rectæ fidei segregaret. Erant autem hi, Constantinus, inquam, & Teridates, tanquam lucidæ stellæ, alter quidem Occidentem, Constantinus scilicet, alter autem Orientem lustrantes, honesteque & suauiter resplendentes. Enaseratque Teridates iam in pietate feruentissimus, & nulli ieiunijs cedens, & oratione, ne monachis quidem, qui se in his exercent in monasterijs. In hac ergò sacra Synodo, & alter alterum inuenerunt reges, & cum alio honore se inuicem affecerunt, tum etiam per literas collatati sunt sententiæ cõmunionem in vera pietate. Porro autem accessit etiam Armeniæ Episcopus Arostanus, cum Imperator Constantinus eum accessisset, qui ipse quoque fuit pars sacri cõtūs. Et cum quæ communi sententiæ fuerant scripta, dogmata accepisset, reuersus est in suam ciuitatem, incunctimè & lubentissimè visus à suis post peregrinationem: religiosissimumque Regem Teridatem, & omnem Armeniorum regionem gaudio impleuit propter dogmaticum consensum. Quæ etiam longo tempore sic manserunt, semper pietate in populo crescente, & per omnia Deo pacis glorificato, in Christo Iesu Domino nostro: Cum quo patri simul cum sancto spiritu gloria, potentia, & honor nunc, & in seculis seculorum, Amen.

Concilium Nicenū primum.

Rex Teridates nulli erat cedens ieiunijs & oratione.

VITA S. HIERONYMI STRIDONENSIS
PRAESTANTISSIMI ECCLESIAE DOCTORIS, PER
Marianum Victorium Reatinum ex eius scriptis verè edita.

HIERONYMVS, quod nomen sacrum significat, Stridonis oppido natus est, quod à Gotthis euersum, Dalmatiæ quondam Pannoniæque confiniū fuit. Stridonam id vulgus nunc vocat, intrà Petrā pilosam, Portulam & Primontem positū. Natus est autè non, vt alij ante nos falsò scripserunt, xxv. aut xxxj. hoc est, vltimo Constantini Magni anno, sed sub Constantio filio, qui patri succedens, annis xxiiij. vt Orosius author est, imperiū tenuit. Verum autem hoc esse, ex ipso met Hieronymo clarè apparet, scribente, se, dum Iuliani Imperatoris exitus renuntiatus est, puerum fuisse, adeoque puerum, vt Grammaticè tunc operà daret. Iulianus autè, qui Constantio successit, anno xxvj. post mortem Constantini Magni occisus est: siquidem duobus non integris imperauit annis, & ante eum Constantius viginti quatuor. Ipsius autem Hieronymi verba sunt hæc: In Cõmentariis Habacuc cap. 3. Dum adhuc essem puer, & in Grammaticæ ludo exercebam, omnesque vrbes victimarum sanguine polluerentur, ac subito in ipso persecutionis ardore Iuliani nunciatus esset interitus, eleganter vnus de ethnicis: Quomodo, inquit, Christiani dicunt Deum suum esse patientem & dñe iaxov? nihil iracundius, nihil hoc furore presentius: ne modico quidem spatio indignationem suam perferre potuit. Parentes eius ambo, vt ipse scribit, Christiani fuerunt. Patri nomen Eusebius, quod à pietate Græcè trahitur, fuit: matri quodnam esset, non proditur. Matris tamen soror, hoc est, Hieronymi matertera, Castorina dicta est: cum qua dissidij nescio quid intercessit, quam tamen humanissimis literis semel & iterum ad pacem & concordiam, vt ex eius Epistola xxxvj. constat, inuitauit. Habuit itidem sororem, quæ castitatis propositum post lapsum, in patria, Iuliano diacono adhortante, suscepit: in quo illam permanere, cum ipse in in eremo esset, per eiusdem Iuliani literas didicit. Timens autem ne ab eo caderet, Chromatium, Iouinum & Eusebium, vt eam, tam suis, quam Valeriani Episcopi literis ad perseuerantiam hortarentur, precatus est: præsertim cum in Stridone patria, quæ à Lupicino pastore malo regeretur, deus venter esset, in diem videretur, & sanctior ille haberetur, qui esset ditior. Frater natu minor, qui post eius accessum in Syriam natus fuit, Paulinianus dictus est, qui adolecens cum eo in secundo ab Vrbe discessu Hierosolymam petijt. Diuites autem fuisse eius parentes & amplo patrimonio honestatos, ex eo constat, quod seruorum familiam illos habuisse ipse

30. Septeb. Ex Catalo go Scriptorum Ecclesiasticorum. Cap. 1. S. Hieronymi patria.

In Cõmentariis Habacuc cap. 3.

Parentes.

Epist. 113. hoc est, in P. 100. Job. Ex Catalo go.

Epist. 37. Iuliano. Epist. 43.

Lib. 3. cõtra Rufinum.

Lib. 1. cōtra Ruffinum. Cap. 2. Epist. 41. Ruffino.

Romæ dat operam literis.

Cap. 3.

Donatus eius præceptor.

Victorinus falsò dicitur cum docuisse.

Victorini statua in foro Traiano.

Cap. 4. In Apologia ad Pammachium pro libris aduersus Louinianum. Cap. 40. super Ezechielem. Psal. 54.

met scribat his verbis : Memini me puerum cursitasse per cellulas seruatorum, diem feriarum duxisse lusibus, & ad Orbilium fauientè de auia sinu tractum esse captiuu. Ab his igitur diligenter ab incunabulis institutus, vnà cum lacte Christum imbibit, & inter nutriciu sinus Christianæ pietatis rudimenta suscepit : nec defuit illi præceptor, quem Orbilium, ab altero Beneuentano Grammatico acri atque plagiario cognominat, qui illum fidè pariter literasque doceret. Collactaneus eius, & adolescentiæ tam studij quam itineris comes, Bonosus fuit. ambo enim pariter à tenera infantia ad florentem vsq; adoleuerunt etatè: ijdem eos nutriciu sinus, ijdem amplexus baiulorū fouerunt. Bonis igitur literis, quarum tenera adhuc ætas illa capax erat, iunctisq; imbutus moribus, Romã veluti ad primã tum religione, tum doctrina vrbis, erudiendus puer missus est: missum autè esse diximus, quòd eò secum cõmigrasse parentes, soror, mulier innupta, relicta in patria, & prædia, censusque in ea retenti, crederi non permittant: præsertim cum Gotthorum armis destructa Stridon adhuc non esset. Longè enim postea Gotthorum impetus Europæ oras aggressi & depopulati sunt: hoc est, Valentis, Theodosij, Archadij, Honorijque temporibus. In hac sententiam ipse ad Eustochium scribens, ait: Cum ante annos plurimos, domo, parètib; sorore, cognatis, & quod his difficilior est, consuetudine laucioris cibi propter celorum regna me castrassem, & Hierosolymam militaturus pergerè, Bibliotheca, quam mihi Romæ summo studio ac labore confeceram, carere non poteram.

Didicit autem Romæ nò solùm Latinas, sed Græcas pariter literas, optimè Quintilianii sententiam recolens, qua iungendas eas inuicem præcipit, vt quod in Græcis duriusculum, ac veluti barbarum est, Latinæ linguæ amœnitate ac dulcore temperetur. Præceptorem in Grammatica habuit Donatum, eum ipsum, qui in Virgilium & Terentium commentarios edidit. de qua re super Ecclesiasten meminit, & libro primo Apologiæ aduersus Ruffinum ita scribit: Puto, quòd puer légeris Aspri in Virgilium & Salustium commentarios, Volcatij in orationes Ciceronis, Victorini in dialogos eius, & in Terentij comœdias, præceptoris mei Donati, æquè in Virgilium, & aliorū in alios. Victorinus autem, quòd præceptor eius in Rhetorica, quòd proditur, fuerit, falsum est: quippè cum id Hieronymus, qui de eo sæpè meminit, nunquam asserat: & cum Donatum semper præceptorem suum appellet, Victorinum, quem ei semper adiungit, ne semel quidem aut magistrum, aut amicū suum appellet. docuit enim Romæ sub Constantio principe Rhetoricam Victorinus, vt idem in Catalogo scribit: quo tempore Hieronymus aut natus non erat, aut infans ita admodum erat, vt nec Romam quidè aduenerit Victorino viuente. Scribens de eo in Appendice Eusebij de temporibus: Victorinus, inquit, rhetor, & præceptor meus Donatus, Romæ insignes habentur: e quibus Victorinus etiam statuam in foro Traiani meruit. Quòd si Victorinus eius præceptor quoquè fuisset, præceptores mei, dixisset: nò, præceptor meus: quod ipsum etiam fecisset in altero, quòd modò ex libro contra Ruffinum citauimus, testimonio. In Proœmio Epistolæ ad Galatas ita quoquè de Victorino scribit: Non quia ignorem C. Marium Victorinum, qui Romæ pueros Rhetoricam docuit, edidisse commentaria in Apostolum, sed quòd occupatus ille eruditione secularium literarum, scripturas sanctas ignorauerit, & nemo possit, quamuis eloquens, de eo benè disputare, quòd nesciat. Et rursùm in Proœmio decimitertij commentariorū libri super Ezechielè: Illud rhetoris Victorini breuiter admoneo, vt obscuritatè voluminum ex tribus rebus fieri scias, vel rei magnitudine, vel doctoris imperitia, vel audientis duritia. Nec refert, q̄ alicubi, Victorinus noster, dicat, hoc enim de Hilario, Lactantio, Tertulliano, & alijs Latinis scriptoribus, vt suos illos appellet, facere solet. Manens autem Romæ, non solùm literis operã dabat, sed Christianã pietatem vnã cum literis imbibebat: & tempus quòd studijs supererat, religioni: & quòd religioni residuum erat, studijs impendebat: quamobrèm alicubi de se ita scribit: Dum essem Romæ puer, & liberalibus studijs erudirer, solebam cum cæteris eiusdè ætatis & profecti, diebus Dominicis sepulcra Apostolorū & martyru circuire, crebroque cryptas ingredi, quæ in terrarum profunda defossæ, ex vtraque parte ingredientium petri parietes habent corpora sepulcorum, & ita obscura sunt omnia, vt propemodum illud Propheticum compleatur, Descendant ad infernum viuentes: & rarò desuper lumen admissum, horrorem temperet tenebrarum, vt non tam fenestram, quam foramen admissi luminis putes. rursumque pedetèr acceditur, & cæca nocte circumdatis illud Virgilianū proponitur: Horror vbiq; animos, simul ipsa silentia terrent. Didicit

Didicit autem Romæ non solùm Latinas ac Græcas pariter literas, sed nullū doctrinæ genus intactum reliquit. Porphyrij Isagogas legit, Alexandri commentarios vertit: Platonem, Aristotelem, deniquè philosophos, omnesque poetas percurrit, quòd ex eius operibus, omni doctrinarum genere refertis, compertissimum est. In Latino autem ab ipsis incunabulis inter grammaticos, rhetores, & philosophos detritus fuit. Rhetoricam autem ita didicit, vt adhuc adolescentulus controuersias se declamasse ipsemet his verbis affirmet: Aliquotiès cum adolescentulus Romæ controuersias declamarem, & ad vera certamina fictis militibus exererer, currebam ad tribunalia iudicum, & disertissimos oratorum tanta inter se videbã acerbitate contendere, vt omisissis sæpè negocijs, in perpetuas contumelias verterentur, & ioculari se inuicè dente morderent. Libro quoquè primo contra Pelagianos, se in cõtrouersijs puerum luisse testatur. studiorum autem sodales, qui scribantur, præcipuè habuit Pammachium Romanum nobilem, ac honesto genere natum, qui postea Paulinæ nix, hoc est, Paulæ gener, fuit: Bonosum, qui cum eo Stridone primùm didicit, mox Gallias cum eodem accessit: & Heliodorum, qui eum in eremum Syria comitatus est. Hoc tempore, quo studijs adolecēs vacabat, antequàm baptismū scilicet, vt ego ex eius colligo dictis, suscepit, se lapsum esse ipsemet his verbis testatur: Scitis ipsi lubricum adolescentiæ iter, in quo & ego lapsus sum, & vos non sine timore transtistis. & ad Heliodorum: Et hoc ego non integris rate vel mercibus, nec quasi ignarus fluctuum præmoneo, sed quasi nupèr naufragio eiectus in litus, timida nauigaturis voce denuncio: in illo æstu Charybdis luxuriæ salutem vorat: ibi ore virgineo ad pudicitia perpetranda naufragia, Scylla ceu renidens, libido blanditur. Quapropter ad Pammachium Apologiam pro suis aduersus Louinianū libris scribens, sibi primam, quæ est à prima natiuitate, virginitatem clarè adimens: secundam, quæ à secunda, id est, à baptismò est, tacitè his verbis vindicat: Virginitatem autem in calum fero, non quia habeam, sed quia magis mirer, quòd non habeo. Ingenua & verecunda confessio est, quòd ipse careas, id in alijs prædicare. Nunquid quia graui corpore terræ hæreo, auium non miror volatus? nec columbam prædico, quòd radit iter liquidū, celeres neque commouet alas? Nullus se decipiat, nemo blando adulatore se præcipitet. Prima est virginitas à prima natiuitate, secunda virginitas à secunda natiuitate. Et in hunc sensum ad Eustochium scribens, dicit: Virginitatè non tantum efferimus, sed seruamus. Ex his apparet, illum Christo Romæ iam adolescentem renatum, vt hoc vno nomine sola Roma tam sanctissimū ac præclarissimū virum sibi asserere iure possit, quippè cum Christianum ex eo, quòd renascitur, non ex eo quòd nascitur, censeri debeat. Romæ autem baptizatū fuisse, luculenter in duabus ad Damasum epistolis ipsemet testatur, asserens se in Romana vrbe Christi vestem suscepisse, in dequè cibū animæ postulare, vndè Christi vestimenta suscepit.

Secularibus igitur literis ad plenū eruditus, & Christo in fide renatus, ad theologiam & grauiora studia adiciens animum, instar eorum philosophorū, Pythagoram dico, Platonem, & Apolloniū Tyaneū, qui discendi gratia varias regiones lustrârunt, Gallias primùm, comite Bonoso, contendit, vt Romani studij grauitatem Gallico cothurno sustolleret, & ex omnibus doctis viris, quibus tunc Gallia abundabat, cunctisque bibliothecis thesaurum sibi scientiæ compararet. Meminit de hac re ipse in epistola ad Ruffinum, dum Bonosum scilicet laudat, his verbis: Vt ego & ille pariter ab infantia tenera ad florentem vsque adoleuerimus ætatem, vt ijdem nos nutricum sinus, ijdem amplexus fouerint baiulorū, & cum post Romana studia ad Rheni semibarbaras ripas eodem cibo, pari fruermur hospitio. Adolecètem autem eum tunc fuisse, alibi in hunc modum narrat: Quid loquar de cæteris nationibus, cum ipse adolescentulus in Gallia viderim Scotos, gètem Britannicã, humanis vesci carnibus? Treueris autem, vbi magnus ille Athanasius exulauerat, per aliquod tempus mansisse, ex eo apparet, quòd prolixum valdè S. Hilarij librum de Synodis, se propria manu Treueris descripsisse ad Florentiū testatur, & vt ad se in eremū, vbi tunc hoc postulas debebat, remittatur, obsecrat. Vndè in Proœmio secundi libri Commentariorū in Epistolâ ad Galatas, ait: Galatas, veluti qui à Gallis venerint, excepto sermone Græco, quo omnis Oriens tunc vtebatur, propriam habuisse linguam, eandem scilicet, quâ in Gallia Treueres habent. Lustrasse eum & alias Gallia oras, ex eo apparet, quòd locorum situs ac oppidorū Gallia nomina optimè calleat. Quapropter barbarorum in eam prouinciã irruptionem alicubi recensens, ita scribit: Quicquid inter

Cap. 6. Epist. 51. Do mnioni.

Epist. 113. in Prefatione in Iob.

C. 2. in cõmentarijs ad Galatas.

Ex pœmio super Abdiã.

Epist. 43. Chromatio.

Epist. 1.

S. Hieronymus post baptismū continentissimè vixit.

Epist. 22.

Epist. 57. & 58.

Cap. 6.

Venit in Gallias.

Epist. 41.

Lib. 2. cõtra Louinianū.

Epist. 6. S. Hieronymus apud Treueres aliquando degit.

Epist. 11. Ageruchiz.

Gallia va-
statur à bar-
baris.

Epist. 150.

Tertullia-
num vocat
Cyprianus
magistrum.
Cap. 7.

Romam in-
telige, vbi
baptizatus
est.

Epist. 43.

Epist. 17.
& 18.

Cap. 8.

Epist. 22.
Eustochio.
It Hierolo-
lymā S. Hier-
onymus.

Comites
itineris eius

Alpes & Pirenaeum est, quod Oceano & Rheno includitur, Quodus, Vandalus, Sa-
mata, Alani, Gipedes, Heruli, Saxones, Burgundiones, Alemanni, & o lugenda respu-
blica, hostes Pannonij vastarunt. Etenim Astur venit cum illis. Maguntiacum nobi-
lis quondam ciuitas, capta atque subuersa est, & in ecclesia multa hominum millia
trucidata. Vangiones longa obsidione delecti. Rhemorum vrbs praetens, Ambia-
ni, Atrebarae, extremique hominum Morini, Tornacus, Nemetē, Argentoratus, trans-
lati in Germaniam. Aquitaniae, nouemque populorum Lugdunensis & Narbonen-
sis prouinciae, praeter paucas vrbes, populata sunt cuncta: quas & ipsas foris gladius,
intus vastat fames. Non possum absque lachrymis Tolosae facere mentionem, quae ut
hucusque non ruerit, sancti Episcopi Exuperij merita praestiterunt. Hedibiae, quae de
vltimis Galliarum finibus vnā cum Algasia, missō Apodemio, à Hieronymo Bethle-
em sedente aliquot quaestiones mouerat, ille rescribens, rursus Galliarum, vbi ipse
adolescens mansit, faciens mentionem, ita ait: Maiores tui Paterius atque Delphi-
dus, quorum alter antequam ego nascerer rhetoricam Romae docuit, alter me iam
adolescens omnes Gallias prosa versuque suo illustrauit ingenio, me dormientes
& taciti iure reprehendunt, quod audeam ad stirpem generis sui quippiam multare.
Transiit in hoc ad Gallias itinere per Concordiam Mirandulae vicinum oppidū,
vbi cum Paulo sene, ad quem scribit epistolam vicesimam primam numero, vitam
Pauli Eremitae interea illi mittens, amicitiam contraxit: ab eoque quomodo Cypri-
anus Tertullianum magistrum suum vocaret, didicit: sicut ipse testatur in Catalo-
go, vbi de Tertulliano historiam texit.

Reuerfus autem è Gallia, & non minus moribus, quam literis locuples, vtrunque
vt par est credere, reuisit patriam, tam scilicet eam, in qua natus, quam illam, in qua
renatus fuerat. Verum cum miro Christo seruiendi teneretur ardore, & nihil aliud
animo secum quotidie versaret, quam vt omnem vitam suam illi dicaret, monachi
ac solitarij professionem arripere placuit, quod sic magis expeditus ac tutus, ad cae-
lum pergere posset. Restabat dubium de loco, quo id perageret: veniebat illi in men-
tem patria, in qua natus: veniebat Roma, in qua renatus & edoctus fuerat, neutra
tamen illi placuit: patria, quod à cognatis & propinquis periculum semper sibi, si
sic ageret, imminere prospiceret, praesertim cum rusticitatis esset vernacula, & in ea
venter pro deo haberetur, & sanctior ille teneretur, qui ditior esset: & quod erat
deterius, à Lupicino pessimo sacerdote illa tunc regeretur: Roma, quia quauis san-
cta esset Ecclesia, & trophaeis Apostolorum ac martyrum decorata, & vera Christi
in ea confessio reperiretur, alienum tamen à monachi ac solitarij proposito erat, in
tanta ciuium ac peregrinorum frequentia versari, & procul, vt ipse ait, à quiete,
videri & videre, saluari & salutare, laudare & detrahere, & inter linguas rodentium
ministorum, postes ingredi deauratos. Stetit tandem sententia, vt longinquae peterentur
regiones, & illae, quae tum locorum sanctitate, tum habitantium monachorum vi-
cinitate, ad seruiendum Deo magis commoda & opportuna essent.

Domū igitur ordinatis rebus, & locupletissima bibliotheca, quam sibi summo stu-
dio ac labore Romae confecerat, vnā cum viatico tantae peregrinationi necessario
assumptis, è patria, relictis, vt ipse testatur, ibi vtroque parente, sorore & cognatis,
Hierosolymam militaturus accessit. Comes itineris ac propositi eius Heliodorus
praecipuus fuit, qui etiā cum eo aliquandiu in eremo vixit: verum mutato proposito,
ad patriam tandem, veluti sorori viduae, ac nepoti ex ea paruulo, Nepotiano nomine,
dispositis rebus domesticis, prospecturus, redijt. Fugatum suis sceleribus Heliodo-
rum alicubi praehumilitate vir sanctus testatur, verum rem ipsam in secunda, quam
ad eum scribit Epistola, his verbis detegit: Alius forsitan scriberet, quod ob salutem
illius, Neporiani scilicet, Orientem eremumque dimiseris, & me charissimum sode-
lem tuum redeundi spe lactaueris, vt primum, si fieri possit, sororem cum paruulo vi-
duam, deinde si consilium illa respueret, saltem nepotem dulcissimum conseruares.
Reliqui itineris eius comites fuerunt, Ruffinus Aquileiensis, Innocentius, Euagrius,
& Hylas sancti Melanij famulus. Verum Ruffinus relicto Hieronymo, in Aegyptum
ad Nitriam, aliorumque locorum monasteria visenda accessit, eo scilicet tempore, quo
à Hieronymi latere Heliodorus nondum discesserat. Innocentius autē & Hylas pau-
lō post, quam in Syriae eremum secessit, mortui sunt. solus Euagrius, qui cum in
vasta solitudine degentem interdum ex Antiochia inuiseret ac recrearet, ex comi-
tibus illi remansit. Bonosus, cum quo educatus, & à pueritia honestis seculi artibus
erudi-

eruditus, quive in Galliarum peregrinatione socius illi fuerat, ipse etiam solitudinem
petijt, non tamen ante Hieronymum, vt scribitur, sed eo tempore, quo Hieronymus
in eremo Syriae degebat: sicut per Chromatij, Iouini & Eusebij literas Hieronymus,
in Syria iam manens, rescriuit: quas literas Euagrius ad eum transmisit. Secessit autem
in Syria iam manens, rescriuit: quas literas Euagrius ad eum transmisit. Secessit autem
Bonosus in insulam quandam Dalmatiae, vt ego existimo, pelago circumsonante nau-
fragam, cui asperae cautes, & nuda saxa, ac ipsa solitudo terrori essent: & cum iuuenis
esset apprimē diues ac nobilis, contempta matre, sororibus & charissimo sibi germa-
no, cum vno tantum Onesimo in ea orationibus ac ieiunijs vacans manebat. Piscis
filium ea ex causa Chromatij, qui Aquileiensis postea fuit Episcopus, illum, voca-
bat. Niceas subdiaconus Aquileiae, non itineris Hieronymi comes, sed iam in eremo
manentis recens fuit amicus.

Non petijt autem statim Syriae solitudinem Hieronymus, sed postquam aliquandiu
in sanctis Hierosolymae locis mansit, in Thraciam, Pontum, Bithyniam, Galatiam,
Cappadociam & Ciliciam, & discendi, & visendarum regionum causa accessit, sicut
ipse ad Ruffinum scribens, testatur his verbis: Postquam me à tuo latere subitus tur-
bo conuulsit, postquam, glurino charitatis haerentem, impia distraxit auulsio: tunc
mihi ceruleus supra caput adstitit imber, tunc maria vndique & vndique caelum. Tan-
dem in in certo peregrinationis erranti, cum me Thracia, Pontus atque Bithynia, to-
rumque Galatiae & Cappadociae iter, & seruido Cilicum terra fregisset aestu, Syria mi-
hi, velut fidissimus naufrago portus occurrit. Et in Prooemio 2. libri Comentariorū
ad Galatas: Scit, inquit, mecum, qui vidit Ancyram, metropolim Galatiae ciuitatem,
quot nunc vsq; schismatibus dilacerata sit, quot dogmatum varietatibus constupra-
ta. Mansisse autē eum aliquandiu in Cilicia, praesertim in Tarso, Pauli Apostoli amo-
re, non solum ex ijs verbis ego affirmare audeo, verum etiam multo magis quod Cili-
cum linguae proprietates, quibus Paulus in Epistolis suis vsus sit, optime nouisse, &
quae nam illae sint, fideliter in Epistola ad Algasia, Quaestione decima, retulisse eum
video. Mansit non nihil temporis etiam Antiochia, antequam vastam illam solitudi-
nem ingrederetur, vt ex Epistola sexta, quam ad Florentium scribit, late patet: & diu
antea de ea ingredienda deliberauit, & cum Theodosio & ceteris Anachoretis, in
ea iam degentibus, votum suum ingrediendi, locum antea inuisens, communicauit,
vt ex Epistola tricesimo octaua appareat.

Postea est autem haec solitudo in Chalchide Syriae, hoc est, vbi Syri ab Agarensi bar-
baris determinantur: in qua praeter sparfos hinc inde monachorum greges, nemo, ex-
ceptis feris, serpentibus & scorpionibus, incolebat, horridum profectō etiam mona-
chis, & qui solitudinem tantum quererēt, habitaculum. Attulit secum in eam, insignem
illam bibliothecam, quam summo studio impendit, Romae sibi parauerat, & quam
inde Hierosolymam abspertari fecerat: & hoc, ne orationi deesset lectio, quando le-
ctio orationem iuuat, & oratio lectionem sustentat: Orantes enim, cum Deo loqui-
mur, sicut legentes Deus alloquitur: & quemadmodum orando, quod nobis opus
est, postulamus: ita legendo, quid à nobis faciendum sit, intelligimus. Fatetur ipse di-
lucidē in Prooemio super Abdiā, se, dum puer esset, & solitudinem cum Heliodoro in-
gredi vellet, commentaria quaedam in eum prophetam scriptisse: & ex eadem solitu-
dine ad Florentium scribens, ita ait: Et quoniam largiente Domino, multis sacre biblio-
thecae codicibus abundamus, impera vicissim, & quod cunq; vis, mittā: nec putes mihi
graue esse, si iubeas. Habeo alumnos, qui antiquariae arti seruiūt. Neq; enim beneficiū
pro eo, quod polliceor, postulo. Heliodorus frater mihi indicauit, se multa de scriptu-
ris querere, nec sic inuenire: aut si omnia habet, incipit sibi plus charitas vindicare,
plus petere. Traustulit in ea eremo ex Origene homilias, quas ille loquebatur ad popu-
lum, & alia, quae se adolescentem transtulisse varijs in locis affirmat. Hebraicam quo-
que linguam, quam se post Quintiliani & Tullij lectionem, & flores rhetoricos a dole-
scentulum discere coepisse affirmat, ea in eremo discere coepit. Quod ne alicui falsum
ac comentitium videatur, ipsius hac de re testimonium audiamus. Dum essem iuue-
nis, & solitudinis deserta me vallarent, in centiua vitiorum, ardoremque naturae ferre
non poteram. Quem cum crebris ieiunijs frangerem, mens tamen cogitationibus
aestuabat: ad quam edomandam cuidam fratri, qui ex Hebraeis crederat, me in disci-
plinam dedi, vt post Quintiliani acumina, Ciceronis fluuios, grauitatemque Fronto-
nis, & lenitatem Plinij, alphabetum discerem, & stridentia anhelantiaque verba me-
ditarer. Quid ibi laboris insumperim, quid sustinuerim difficultatis, quoties de-
spera-

Bonosus in
bilis adole-
scens sit cre-
mita.

Cap. 8.

Epist. 41.

Cap. 10.
In Proo-
mio super
Abdiam.

Epist. 6.

Lib. 2. contra
Ruffinum.
In Proo-
mio super
Danielem.
Epist. 110.

Epist. 4. ad
Ruffinum.

sperauerim, quotiesque cessauerim, & contentione discendi rursus inceperim: testis est conscientia tam mea, qui passus sum, quam eorum, qui mecum duxerunt vitam, & gratias ago Domino, quod de amaro semine literarum dulces fructus carpo.

Cap. 11.

Ingressum in eremum tam præclaræ spei adolescentem, humani generis hostis, qui cum multis ex causis reformidare iam cœperat, & à quo sibi magnum exitium imminere præfagebat, varijs ac diuersis tentationibus eum, vt à tam sancto remo-

Orbatur omnibus suis sodalibus in eremo S. Hieron. Epist. 1. Epist. 41. Rufino.

ueret proposito, aggredi cœpit, nullumque tentationis ac moliminis genus, quo eum non impeteret ac quassaret, omisit. Abstulit enim ei inprimis sodales & amicos omnes, quos secum in eam solitudinem duxerat. Nam Heliodorum, quem vnice ille amabat, & qui tanti itineris socius sibi fuerat, melioris cuiusdam boni prætextu, in patriam reuocarat. Conatus est eum multis precibus ac lachrymis vir sanctus retinere: sed neque preces ei profuere, nec planctus. Absentem iam, vt ille se rediturum pollicitus erat, per eloquentissimam epistolam, quam pluribus etiam lachrymis interluit, rursus reuocare tentauit: verum in hoc quoque nihil profecit. Præripuit etiam ei Innocentium partem animæ illius: hunc enim repentinus febrium ardor abstraxit. & paulò postea, nondum vulneris cicatrice obducta, rapuit ei etiam Hylam, sancti Melanij famulum: qui ipse quoque in ea solitudine obiit. Ipsum verò tenerum alioqui, ac delicatè ab infantia nutritum adolescentem, paulo minus,

Laborat ardentissimis febribus.

quam olim fecerit in Iob, varijs ac diuersis infirmitatibus & ægritudinibus ita torfit, vt nullum fuerit morborum genus, quo se ille distentum ac quassatum fuisse non asserat. Sed præter cæteros morbos, ardentissima febris, qua se in media Quadragesima arreptum alicubi ipse testatur, eo tempore illum inuasit. Valida autem ac lethalis adeò fuit, & ita infelicia, ieiunijque alioqui exhausta adolescentis membra depasta est, vt parùm abfuerit, quin morti illum tradiderit: nam exequiæ veluti iam morienti parari cœperunt, & toto frigescente iam corpore, ad tribunal Christi raptus, quod Ciceronis lectioni vacaret, grauius vapulauit. At non solum varijs corporis ac membrorum morbis, seruis Dei alioqui insensibilis hostis diabolus eum appetijt, sed, quod in Iob facere prohibitus fuit, cõtingente Domino, Animam illius serua: ita animam eius, carnis & venerarum rerum cogitationibus, factò impetu, aggredi ac diuexare cœpit, vt in media eremo, vbi feræ tantùm & scorpiones, prærupta duntaxat cautes, & plantarum solummodò diuersa videbantur genera, sibi inter choros puellarum interesse videretur. Quid in talibus tentationibus fortis & in Christo roboratus adolescens egèrit, quam strenuè pugnauerit: quibus ieiunij & verberibus rebellantem carnem afflixerit, quibus lachrymis & orationibus Iesum Saluatorem mundi, vt se à tantis hostis impetitionibus erueret, instanter precatus sit: ab ipso met, qui talia passus est, audiamus.

Cap. 12.

Epist. 22. ad Eustochiũ. Nota sancti viri in eremo vitam durissimã.

O quoties ego ipse in eremo constitutus, & in illa vasta solitudine, quæ exusta solis ardoribus, horridum monachis præstat habitaculum, putabam me Romanis interesse delicijs. Sedebam solus, quia amaritudine repletus eram. Horrebant sacra membra deformia, & squalida cutis situm Aethiopicæ carnis obduxerat. Quotidiè lachrymæ, quotidie gemitus: & si quando repugnantem somnus imminens oppressisset, nuda humo vix ossa hærentia collidebam. De cibis verò & potu taceo, cum etiam languentes monachi aqua frigida vtantur, & costum aliquid accepisse, luxuria sit. Ille igitur ego, qui ob gehennæ metum tali me carcere ipse damnaueram, scorpionum tantùm socius & ferarum, sæpè choris intereram puellarum. Pallebant ora ieiunij, & mens desiderij æstuabat in frigido corpore, & ante hominẽ suam iam carne præmortuum, sola libidinum incendia bulliebant. Itaque omni auxilio destitutus, ad Iesum iacebam pedes, rigabam lachrymis, crine tergebam, & repugnantem

Videtur hebdomadarum inedia.

carnem hebdomadarum inedia subiugabam. Non erubescio confiteri infelicitatis meæ miseriam: quin potius plango me non esse, quod fuerim. Memini me clamantem diem crebrò iunxisse cum nocte, nec prius à pectoris celsasse verberibus, quam rediret, Domino increpante, tranquillitas. Ipsam quoque cellulam meam, quasi cogitationum mearum consciam, pertimescebam, & mihi met iratus & rigidus, solus deserta penetraui. Sicubi concaua vallium, aspera montium, rupium prærupta cernebam, ibi meæ orationis locus, ibi illud miseriam carnis ergastulum: &, vt mihi testis est Dominus, post multas lachrymas, post cælo inherentes oculos, nonnumquam videbar mihi interesse agminibus Angelorum: & lætus gaudensque cantabam: Post te in odorem vnguentorum tuorum curremus.

Cant. 1.

Videns

Videns autem diabolus se nullo molimine adolescentis animum dimouere ab arrepto proposito posse, nihilque se aut morbis, aut carnis tentationibus profecisse, ad ferociiores artes, quibus fortiores fidelium animos quaterere ac decipere solet, & ad malitiæ commenta postremò confugit: vt quem aperta fronte veluti manifestus hostis superare non posset, occultè tanquam amicus, insidians labefactaret ac caperet. Incitauit enim aduersus eum Campenses & Tarsenses, Arrianos hæreticos, qui fidem eius impeterent, & vel vno, vel altero modo vinculum iuuenem ad se pertraherent. Videbant enim eum adolescentem esse maximæ spei, & qui doctrina & sanctitate Græcos omnes, qui eas & remotiores incolabant oras, iam vinceret. Instant igitur apud

eum, an tres, vel vnam potius cõfiteatur hypostasim. Cautus ille, & ad insidias demoratum exercitatus, se vnam, si hypostasim nomine vsiam: si verò personam intelligant, tres cõfiteri hypostasim assueuerat: veluti qui optimè nôrit, tres in vna diuina natura esse personas. Non contenti illi iuuenis sensum audiuisse, ipsum hypostasim nomen efflagitant, vt simpliciter vnãme, an tres hypostasim in diuina credat esse natura, respondeat. Antiochena quoque Ecclesia, quæ in tres tunc partes diuisa atque discerpta erat, rapere ad se illum opidò festinat, vnaquæque scilicet pro se pars: Meletius, inquam, Paulinus, atque Vitalis. Hi enim tres, suarum scilicet factionum, Episcopi tunc erant. Ille, qui eò accesserat fundatus in ea petra, aduersus quam portas inferi non

Epist. 57. & 58. Damaso. Hæretici ei insidiantur.

præualituras Christus promiserat, vt qui Romæ fidem baptismumque susceperat, se id credere, quod Romana credit Ecclesia, constanter assueuerat, & in ea velle se mori, in

Matth. 16.]

qua natus sit, fide cunctis responderet: quando optimè nôrit, non posse quem extra hanc arcam, diluuiò regnante, salutem consequi: & profanum esse, qui agnum in hac domo non comedat. Respondent illi omnes, se cum Romana sentire Ecclesia: idque

Interrogatus, respondet se credere quod Romana ecclesia credit.

astutè faciunt, vt eruditissimum iuuenem, hac voce allectum, ad se pertrahant. Verum videns ille, in diuersis dogmatibus ac fidei factionibus esse non posse, vt omnes id ipsum, quod Romana crederet Ecclesia, crederent, latentem suspicatus dolos, Romanam ad Damasum, qui Valentis & Valentianorum Imperatorum tempore, tunc scilicet Romanam regebat Ecclesiam, semel & iterum scribit: obsecrans, & multis eum

Epist. 57. & 58. Consultat Ro. Pontificem in rebus dubijs.

precibus obtestans, vt, quidnam credere, & cui in Antiochia ex tribus illis Episcopis communicare debeat, sibi nunciare dignetur. Et vt literæ ad eum in eremum peruenire possent, Euagriò presbytero, vtrique eorum noto, & Antiochiæ degenti, illæ

dirigantur, rogat, admonens intercæ in hac hypostasim voce venenum latere: tamen se, quicquid ille iusserit, crediturum. Tandem autem illi hæretici diuexarunt, & ea de

eo in vulgus mendacia sparserunt, vt virgines in monte Hermon degentes, ad quas ex eremo scribit epistolam illam, cuius initium est: Charta exiguitas indicium solitudi-

Epist. 39. Multa patitur à pseudo-christianis.

nis est: ab eo cœperint abhorrerè, & aliqui sub Catholicorum nomine, cum tamen hæretici essent, illum acriter adeò persecuti sint, & omni inhumanitatis genere

Epist. 77.]

ita affecerint, vt ex eremo tandem eiecissent. Explicat hæc omnia ipsemet in Epistola ad Marcum Celedensem, vbi inter cætera ait: Versu cogor clamare vulgato: Quod

genus hoc hominum? quæ ve hunc tam barbara morem Permittit patria? hospitio prohibemur arenæ. Bella timent, primaque vetant consistere terra. Quæ idcirco de gentili poëta sumpsimus, vt qui Christi pacem non seruat, pacem saltem discat ab ethnico. Hæreticus vocor, homouision prædicans Trinitatem. Sabellianæ impietatis arguor, tres subsistentes, veras, integras, perfectasque personas indefessa voce pronuncians. Si ab Arrianis, merito: si ab orthodoxis, qui huiusmodi arguunt fidem, orthodoxi esse desierunt: Aut, si eis placet, hæreticum me cum Occidente, hæreticum cum

Aegypto, id est, cum Damaso Petroque condemnent. & infra: Quotidiè exproscor fidem quasi sine fide renatus sim. Confiteor, vt volunt: non placet, subscribo, non credunt. Vnum tantum placet, vt hinc recedam. Iam iam cedo. Abruperunt partem à me anima meæ, charissimos fratres. Ecce discedere cupiunt: immò discedunt, melius esse dicentes inter feras habitare, quam cum talibus Christianis. Et ego ipse, nisi me & corporis imbecillitas, & hyemis retineret asperitas, iam modò fugerem. Veruntamen dum vernum tempus adueniat, obsecro, vt paucis mihi mensibus eremi

concedatur hospitium: aut, si hoc tardum videtur, abcedo. Domini est terra & plenitudo eius. Ascendant soli cælum: propter illos tantum Christus mortuus sit: habeant, possideant, glorientur.

Psal. 123.]

Manfit autem in ea solitudine quadriennio, vt scribitur, incredibili abstinentia vitæ tam excrucians, & absque aliqua requie omne tempus modò studijs, modò orationibus

Cap. 14. nibus

nibus impendens : nunc ab alijs monachis & anachoretis inuisus, nunc alios ipse inuisens : tantasque in eo spiritus dulcedines expertus est, & caelestis patriae beatitudines prae gustavit, ijsque splendoribus Deus, ut ait Propheta, illius animam implevit, ut inde discessisse saepe poenituerit, & veluti caelestis Hierusalem, illius semper animo memoriam retinuerit. Ego quidem Romae non eram, inquit Pammachio, & tunc me tenebat eremus : atque vti nam pertinuisset, quando focero tuo viuente Toxotio, seculo Paula & Eustochium seruibant. Egressus ab eremo, vel verius hereticorum persecutionibus inde eiectus, Antiochiam Hierosolymamque repetijt, iuuenis iam, & adolescentiae annos superans. Iuerit ne hoc tempore in Graecia, & Athenas petijt, an potius, quod verius reor, tunc cum in Cilicia esset, id egerit, (commode enim e Cilicia in Atticam nauigatur) incertum. Nam Athenis eum fuisse, haec eius verba, ut credamus, nos cogunt. In arce Atheniensium iuxta simulacrum Mineruae, vidi sphaeram aeneam grauisimam ponderis, quam ego pro imbecillitate corpusculi mouere vix potui. Cum quaereret, quidnam sibi vellet, responsum est ab vrbis eius cultoribus, athletarum in massa fortitudinem comprobari : nec prius ad agonem quenquam descendere, quam ex leuatione ponderis sciatur, quis cui debeat comparari. Antiochie autem degens, Apollinarium Laodicenum, qui postremum ex Ecclesia egressus est, audiuit & coluit, sicut ipse ad Pammachium & Oceanum scribens, testatur his verbis : Dum essem iuuenis, miro discendi ferebar ardore, nec iuxta quorundam praesumptionem, ipse me docui. Apollinarium Laodicenum audiuisti Antiochie frequenter, & colui : & cum me in sanctis scripturis erudiret, nunquam illius contentiosum super sensu dogma suscepi.

Adhaesit autem Antiochia ex tribus illis, qui tunc eam diuexabant Episcopis, Paulino, quod ita a Damaso, ad quem de ea scripserat, iussus fuerat. Manens tamen Antiochia, monachi ac solitarij hominis professionem propterea non omisit. Nam etsi saepe quidem loca vel discendi causa, vel, ut magis literis & orationi in quiete & silentio vacaret, mutauit, ipsum tamen monachi animu nunquam mutauit. Verum hoc fuisse, experimento Paulinus, qui eum presbyterum Antiochia ordinauit, didicit : & longè postea Epiphanius Salaminae Cypri Episcopus, qui eum ad animarum curam & publicè sacramenta ministrandi munus vocauit. Nam primus illum ordinare non potuit, nisi in monachi professione se eum relicturn prius polliceretur. Alter vero nullo modo, ut publicè sacrificaret, & animarum curam intenderet, obtinere potuit. Se enim non ad huiusmodi munus, sed ut in agris & solitudinibus vitam traduceret, ibique adolescentiae peccata desleret, vocatu potius esse asserbat. Vtranque autè hanc rem veram esse, a nemine, melius quam ab ipomet, iuncto Epiphaniij testimonio, discere possumus. Ait enim, scribens ad Pammachium aduersus errores Iohannis Hierosolymitani, de ordinatione sua his verbis : Fac a te ordinatu, scilicet Paulinum fratrem meum, (alloquitur autè his verbis ipsum Iohannem) idem ab eo audies, quod a me misello homine sanctae memoriae Episcopus Paulinus audiuit, Num rogauit te, ut ordinarer? Si sic presbyterium tribuis, ut monachum nobis non auferas, tu videris de iudicio tuo. Sin autem sub nomine presbyteri tollis mihi, propter quod seculum dereliqui, ego habeo quod semper habui : nullum dispendium in ordinatione passus es. & paulo superius : Si de me & presbytero Vincentio : satis multo dormisti tempore, qui post annos tredecim, nunc excitatus haec loqueris. Ob id enim & ego Antiochiam, & ille Constantinopolim vrbes celeberrimas deseruimus, non ut te in populis predicantem laudaremus, sed ut in agris & in solitudinibus adolescentiae peccata deslentes, Christi in nos misericordiam deslenteremus. Epiphanius vero Iohanni Hierosolymitano in eandem sententiam ita testatur : Cum enim vidissem, quia multitudo sanctorum fratru in monasterio consisteret, & sancti presbyteri Hieronymus & Vincentius propter verecundiam & humilitatem nollet debitum nomini suo exercere sacrificia, & laborare in hac parte ministerij, quae Christianorum praecipua salus est : inuenire autem & comprehendere seruum Dei non posses, qui te eò quod graue onus sacerdotij nollet suscipere, saepe fugiebat, & caetera.

Ordinatus autem presbyter a Paulino iam tunc triginta annorum vir, commentarios, quos iam puer egressus a studijs Rhetorum in Abdiam inceperat, perfecit, & Pammachio studiorum socio dicauit : Non tamen semper Antiochia mansit, sed partim etià Hierosolymae, in agris tamen & solitudinibus, vsquequò Romam ad Damasum accessit, viuens : immò tunc Bethleem ab eo electa & habitari coepa est. Verum autè hoc esse,

Esa. 58.

Epist. 26. Pammachio.

In commentarijs Zachariae c. 12.

Epist. 64.

Cap. 15. Viuit Antiochia vt monachus.

Ordinatur illic presbyter.

Epiphanius Salaminae Episcopus.

Epist. 61.

Epist. 60.

Cap. 16. Commentaria in Abdiam conscribit in adolescentia.

esse, satis ex eo constat, quod mortuo Damaso Hierosolymam rediens, illo scilicet tempore, quo Paula & Melania eò ad nauigauerunt, tunc videlicet, cum Bethleem ab eo ad habitandum electam caeteri aiunt, ita ipsemet de Bethleem scribat : Intra Hierosolymam, vidi multa miracula, & quae prius ad me fama pertulerat, oculorum iudicio comprobauit. Indè contendi Aegyptum, lustrari monasteria Nitriae, & inter sanctorum choros aspides larere perspexi. Protinus concito gradu Bethleem meam reuersus sum : vbi adorauit praesepe & incunabula Saluatoris. Suam autem Bethleem non appellasset, nec se concito gradu ad eam reuertisse, sed accessisse potius dixisset, nisi prius quoque, hoc scilicet, de quo nunc tractamus tempore, seculum illam tenuisset.

Hoc tempore, quod inter recessum ab eremo, & ad urbem Romam accessum praesertim, Constantinopolim quoque ad audiendum Gregorium Nazanzenum, cuius doctrinae & sanctitatis celebris tunc erat fama, Hieronymus contendit. Translatus in eam Ecclesiam componendae seditionis causa Gregorius fuerat, ut urbem ab Arrianis infestam liberaret, sub Theodosio seniore Augusto, antequam primum in ea Concilium celebraretur, hoc est, circa primos Damasi Papae annos. Hoc autem verum esse constat ex eo, quod Hieronymus se Constantinopoli fuisse eo tempore, quo Gregorius ibi Episcopalem sedem tenebat, ipsemet asserit, & ab vrbe Roma post Damasi mortem eundem recessisse, ex Epistola, quam in ipso recessu Afella tenbit, asserit, dum ait : Beatae memoriae Damasi meus sermo erat. Tenuit Constantinopolim ecclesiam Nazanzenus annis aliquot, tanta cum sui nominis laude, & Orthodoxae fidei augmento, ut suo tempore in ciuitate vix vnus Arrianus reperiretur : adeo & doctrinae magnitudine & sanctitatis celebritate pacauerat omnia. Eius tempore celebratum fuit ibi primum Constantinopolitanum, aduersus Macedoniam Concilium, quod factum est anno Domini trecentesimo octogesimo quarto, ipseque in simbolo, rogatus a patribus apposuit ea verba, quae sunt de Spiritu sancto. Cum autem Ecclesiam omnem composuisset ac confirmasset, & suscitari aduersus Arianismum factionem videret, capta occasione, quod absque synodi decreto primam sedem reliquerit & Constantinopolitanam arripuerit, furori hominum cedere melioratus, expulsò Maximo Cynico, quem Arriani elegerant, Nectarium successorem sanctissimum & eruditissimum virum, votis omnium concurrentibus sibi suffragante, & vt quieti & ocio in senectute vacare sibi liceret, in Nazanzena quoque ecclesia Eulalium Pastorem posuit.

Quod autem Hieronymus Constantinopoli fuerit, ipsemet, qui se Gregorium Nazanzenum praepceptorem habuisse semper gloriatur, pluribus in locis disertè testatur. Gregorius ait in Catalogo primùm Salimorum, deindè Nazanzenus Episcopus, vir eloquentissimus, praepceptor meus, a quo scripturas explanante didici. & in Epistola ad Nepotianum : Praepceptor quondam meus Gregorius Nazanzenus, rogatus a me, vt exponeret quid sibi vellet in Luca sabbarum *θεωρησθησων*, eleganter luit. Docebo te, inquit, super haec in Ecclesia, in qua mihi omni populo acclamante, cogèris inuenus scire, quod nescis : aut certè, si solus tacueris, solus ab omnibus stultitiae condemnaberis. itè in Commentarijs Eisaie, sextum eius Prophetae caput exponens : De hac, inquit, visione ante annos circiter triginta, cum essem Constantinopoli, & apud vrbum eloquentissimum Gregorium Nazanzenum, tunc eiusdem vrbis Episcopum, sanctarum scripturarum studijs erudiret, scio me breuem dictasse subitumque tractatum, vt experimentu caperem ingenioli mei & amicis iubentibus obedirem. ad illum itaq; libellu mitto lectorem. Et exponens illud Apostoli ad Ephesios, Sacramentum hoc magnum est, ita ait : Gregorius Nazanzenus, vir valde eloquens, & in scripturis apprime eruditus, cum de hoc mecum tractaret loco solebat dicere : Vide quantum illius capituli sacramentum sit, vt Apostolus in Christo illud & Ecclesia interpretans, non se ita asserat, vt testimonij postulabat dignitas, expressisse, sed quodam modo dixerit. Sibi quoque & Nazanzeno Nyssenum quaedam opera sua legisse, in Catalogo scribit. Alibi quoque Gregorium praepceptorem appellat suum, & vbiq; se a tali viro eruditum gloriatur. magna enim non minus de vitae sanctitate, quam de doctrinae sublimitate Gregorij erat fama : adeoque in Ecclesiasticis literis excelebat, vt solus ex omnibus tam Graecis, quam Latinis scriptoribus, Theologi meruerit nomen.

Imperij habenas adhuc Theodosius moderabatur, & Apostolicam Sedem Romae Damalus gubernabat, ipseque Hieronymus iam presbyter annos triginta exegerat :

Lib. 3. contra Ruin. iun.

Adorat praesepe & incunabula saluatoris.

Cap. 17.

Hic. r. p. lib. 9. cap. 8. p. 10.

In commentarijs Zachariae c. 12. Epist. 99. Afella.

Concilium Constantinopolitanu. Gregorij Nazanzenum.

Epist. eius ad Nyssenum.

Cap. 18.

Epist. 2.

Eisaie 4.

Ephes. 5.

Gregorius Nazanzenus p. op. is Constantinopolit. eius praepceptor.

Cap. 19.

rat :

rat: cum ob diffensiones tum Antiochenae Ecclesiae, tum alias, Imperiales literae omnes totius Occidentis, Orientisque Episcopos, Romam pro quaestionum solutione vocarunt. Accesserunt inter alios eo Paulinus Antiochia, a quo Hieronymus ordinatus fuerat presbyter, & Epiphanius Salaminae, seu Constantiae Cypri, Episcopi: ambo viro sancto amici, & arcto spiritus vinculo copulati. Visum est Graecis Episcopis, Latinum & magni nominis iuuenem secum ducere, praeferrim cum Damaso multis ex causis notus, & de Antiochenis dissidijs apprime instructus & eruditus esset: & forte ipsemet Damaso accesserunt, ac literae Imperiales illum eo coegerunt, quando in iurum ac renitentem accessisse ipsemet testari videtur. Verba, quibus haec omnia ille explicet, haec sunt: Cumque Orientales & Occidentis Episcopos ob quasdam Ecclesiarum diffensiones Romam Imperiales literae contraxissent, vidit admirabiles viros, Christi que pontifices, Paulinum Antiochenae urbis Episcopum, & Epiphanium Salaminae Cypri, quae nunc Constantia dicitur: quorum Epiphanium etiam hospitem habuit: Paulinum in aliena manentem domo, quasi proprium humanitate possedit: quorum accensa virtutibus, per momenta patriam deserere cogitabat. & alibi: Denique cum & me Romam cum sanctis Pontificibus, Paulino & Epiphanio, Ecclesiastica traxisset necessitas, quorum alter Antiochenam Syriam, alter Salaminam Cypriorex Ecclesiam, & veracundem nobilium foeminarum oculos declinarem: ita egit secundum Apostolum importunem, opportunem, ut pudorem meum sua superaret industria: & quia alicuius tunc nominis esse existimabar super studio scripturarum, nunquam conuenit, quin de scripturis aliquid interrogaret.

Epist. 27. in Epitaphio Paulae.

Epist. 16. in Epitaphio Marcellae.

2. Tim. 4.

Cap. 20. Visitatione loca Romae Hieronymus.

Epist. 124. & 125.

Cap. 21.

Damasus operam Romae virtutur.

Epist. 11.

Ruffinus in fine Apologiae pro Origene.

Romam igitur ingressus D. Hieronymus, cepit reuiscere loca, in quibus a pueritia nutritus, edoctus & baptizatus fuerat: reuiscere templa Apostolorum & martyrum, ad quae diebus Dominicis accedere, cum a grammaticae ludo vacaret, & quorum cryptas ad venerandas sanctorum reliquias ingredi puer solebat. Inuenit hic Pammachium, suum olim condiscipulum, inuenit alios, tum veteres ex facie, tum ex sola sanctitatis & doctrinae fama postea sibi factos amicos. Damaso autem quam charus, & quam dilectus fuerit, incredibile est dictu. Nouerat enim iuuenem iam tunc in eremo degentem, ex literis & tractatibus, quos saepe ad eum miserat: nouerat & egressum ab eremo, Antiochiae primum, mox Bethleem manentem, ut qui ei munera saepe mittere, & qui ab eo epistolas & quaestionum solutiones recipere solebat: nouerat ex ingenti fama, quae de eius vita probitate, & mira abstinentia ferebatur. Concurrunt ex Vrbe ad eum vndique, & vterque sexus in promerendo viro secum acriter certat. Non matronae castae illum dimittere, non ciues, non presbyteri possunt, alijs sanctitas, alijs doctrina, alijs comitas & vrbalitas placet. Ille, quod Romae iam viderit puerum tunc optime spei, animo repetit: ille quod austeram in eremo ab eo exactam vitam audierit, attentè vultus contempletur & ora. Commendat in eo aliquis presbyterij dignitatem, aliquis orationis praeclaram puritatem: hic in eo linguarum scientiam, alter sacrarum literarum admirationem: pariter suspiciunt, pariter praedicant & extollunt omnes: & breuiter solus Hieronymus inuenitur, in quo omnium oculi, omnium desigantur obtutus, & in quo vno totius cleri populi que vota suspirant.

Damasus, cui Hieronymi etiam causa Paulinus Epiphaniusque grati fuerunt, videns sibi veluti alterum Paulum Petro, adiutorem in Urbem venisse, remissis ad sedes proprias Episcopis, & Paulino in Episcopatu Antiocheno confirmato, Hieronymum, ut sibi in Ecclesiasticis causis inseruiret, & partem Pontificij oneris sustineret, secum retinet, res fidei & omnes quaestiones religionis, ei, vti vndequaquae doctissimo & maxime orthodoxo demandat: hoc est, ut totius orbis consultationibus, praeferrim synodalibus, quae ad Romam velut ad matrem Ecclesiarum omnium, & Apostolicam sedem quotidie deferuntur, respondeat: & quid credere, vel non credere reuertentes ab haeresi debeant, normam formulamque praefigat. Testatur hoc ipse ad Ageruchiam, vbi monogamiam laudat, his verbis: Ante annos plurimos cum in chartis Ecclesiasticis iuuarem Damasum, Romanae urbis Episcopum, & Orientis atque Occidentis synodis consultationibus responderem, vidi duo inter se paria vilissimorum e plebe hominum comparata. Testatur etiam Ruffinus, qui confessionem qua reconciliarentur Apollinarista, ab eo, cum Damaso inseruiret, compositam fuisse scribit: cui respondens Hieronymus, ita ait: Et superfluum puto apertas ineptias confutare, cum mihi mea ingeratur fabella, a synodo videlicet, & sub nomine cuiusdam amici Damasi ego petar, cui ille Ecclesiasticas epistolas dictandas tradidit: & Apollinariorum

rum veritate describantur, quod Athanasij librum, vbi Dominicus homo scriptus est, ad legendum acceptum ita corruerint, ut in litura id quod raserint, rursum scriberet, ut scilicet non ab illis falsatum, sed a me additum putaretur.

Manens Romae Hieronymus, & Ecclesiasticis vndique ad Apostolicam sedem concurrentibus inferuens necessitatibus, non propterea arctam suam viuendi, & in precibus quotidiè coram Deo assistendi, omittit consuetudinem. Matronarum oculos veracundè declinat, exemplo omnes, verbo eos, qui ad eum audiendum concurrunt, instruit. Et quia presbyteri munere insignitus erat, nè tam diuinum sibi commissum talentum occulat, incruentum Christi sacrificium, quod in Cruce peractum fuit, Deo pro salute omnium offert. Nouit hoc Roma, quae diu sacrificij seruauit casulam, & ad huc eius calicem seruat, & in memoria tanti viri populo reuerenter ostentat. Nouerat hoc ipsum Nepotianus presbyter, Heliodori Episcopi, qui quondam Hieronymum in eum comitatus fuerat, nepos, quod scilicet offerendis Deo sacrificijs ille vacaret, propterea dum moreretur, talem vestem Missarum sacrificijs aptam, Hieronymo in haec verba, ut testis est huius rei ipse Hieronymus, reliquit. Hanc tunicam, qua utebar in ministerio Christi, mitte dilectissimo mihi, a tate patri, fratri collegio, & quicquid a nepoti debetur affectus, in illum transfer, quem mecum pariter diligebas. Et si ipse ne nepoti debetur affectus, si parietes absque fulgine, si pavimenta tersa, si ianitor creber in porta, & quod in omnes caeremonias pia sollicitudo disposita esset, item quod non minus, non maius negligeret officium, & quod semper in ecclesia versaretur. & rursus, quod basilicas ecclesie, & martrum conciliabula diuersis floribus, & arborum comis, vitiumque pampinis adumbraret: ut quicquid placeret in ecclesia, tam dispositione, quam visu, illius labore ac studio compositum esset: & si contra Pelagianos scribens, ait non displicere, in modo placere Deo, quod Episcopus, presbyter, diaconus, & reliquus ordo Ecclesiasticus, in administratione sacrificiorum cum candida procedant veste: quid putandum est presbyterum procurasse Hieronymum, virum sanctissimum, & qui in vindicando Dei honore, & Ecclesiae pulchritudine asserenda, nemini cederet?

Non tantum haec omnia Romae manens procurauit, & cuncta Ecclesiae munia vt honestè ac sanctè peragerentur effecit, sed quicquid etiam boni vel Antiochia, a qua Petrus Apostolorum Princeps Romam venerat: vel Hierosolyma, vbi Ecclesiam quoque idem fundauit, & Iacobo gubernandam postea reliquit, esset, vt Romae quoque, vbi Petrus sedes manet, obseruaretur, procurauit. Eo instante, Alleluia, vt testatur D. Gregorius, secundum Hierosolymitanam ecclesiae consuetudinem: & secundum Antiochiam, in fine omnium psalmodum, Gloria patri, Romae cantari coeptum est. Eo emendante, Romae legendos canendosque in Ecclesia septuaginta interpretum psalmos suscepit. Ipse testamentum nouum, quod Romana postea semper legit Ecclesia, Damaso rogante, è Graeco tunc primum cortexit. Ipse martyr sine, qui in Ecclesijs recitatur primus, vt Cassiodorus, Isuardus, Adoq; testatur, in vno sub breuitate collegit. Omittit alia, quae postea ad decorum & vtilitatem vniuersalis Ecclesiae fecit, vt sacrorum librorum ex Hebraeo, qui nunc vulgati & recepti feruntur, versiones & eorum interpretationes: & quae contra hereticos diuersis elaborauit temporibus. Manentis Romae viri sanctitatem nunc tunc discutimus, & iuuenis solummodo examinamus labores: reliqua suis locis dicuntur.

In tanta negotiorum Ecclesiae, vndique ad Apostolicam sedem delatorum occupatione, & aduentantium ad se quotidiè passim è populo matronarum virorumque, pariter multitudine, studia nihilominus, quibus ab incunabulis vsque totus semper fuit addictus, nihil propterea omisit. Quod auferebat illi dies, nox restituebat: & vigiliae damna, somni diminutio refarciebat. Legit Romae manens Blesilla: Paulae filiae Salomonis Ecclesiasten, vt eam ad contemptum mundi prouocaret, & omne, quod in mundo cerneret, putaret esse pro nihilo: & Commentaria in eundem scribere inchoauit. Fabiola quarenti de tanta, quae in libro Numerorum est, nominum congerie, & detam aperta Balaam Prophetia, cuncta interpretatus, & opus de quadraginta duabus translationibus Israel se scripturum pollicitus est. Scripsit itidem Romae manens contra Heluidium haereticum: & vt testatur Ruffinus, ad Eustochium de obseruanda virginitate libellum, hoc est, Epistolam vicesimam secundam. Et librum Didymi de spiritali sancto, ad preces Damasi, transferre cepit. Paulam item de obitu Blesillae filiae consolat usque vt ipse in Epitaphio Paulae testatur. Marcellae exposuit decem Dei apud Hebraeos nomina: item quid significet Alleluia, Amen, Maranatha, & diaplasma: &

Lib. 2. contra Ruffinum.

Cap. 22.

Epist. 16.

Casula & calix S. Hieronymi Romae reseruatur.

Epist. 3. in Epitaphio Nepotiani.

Ibidem.

Ibidem.

Lib. 1. contra Pelag.

Cap. 23.

Gregor. Iohann. Syracusano, Epist. 62.

Lib. 2. contra Ruffinum.

Epist. 123. Damaso. Martyrologium edidit.

Cap. 24.

Epist. 116. Paulae & Eustochio.

Ad Galatas cap. 1.

Ruffi. lib. 2. Inuestiua.

Ex Proemio o. lib. i. Didymi, & Psal-

2. libr. in Ruffin. Epist. 136. 137. 138. 141. Epist. 155. Epist. 145. 146.

Ruffinus in præfatione wip. ep. xv.

Cap. 25. Epist. 25. de obitu Blefillæ.

Epist. 99. Afellæ.

Hieronymi famæ ab æmulis eius detrahitur.

Reuertitur Bethleem.

Epist. 99. Afellæ.

Multos patitur vir sanctus Romæ obrectatores.

Psalmum centesimum vicesimum sextum interpretatus est. Paulæ Hebraicum exposuit Alphabetum: Damaso Papæ, quid esset Ofanna, quid prodigi filij parabola significaverit. Expositionem autem de sexto Esaiæ capite ac Seraphim, quæ reperitur Epist. 141. Damaso dicata, scripta Constantinopoli fuit, rogantibus amicis, tunc cum Gregorium Nazanzenum audiret, ut ipse super sexto Esaiæ testatur capite. Dum Romæ versaretur Hieronymus, quod per triennium ferè fuit, Paulinianum adolescentem tunc fratrem, qui post eius in Syriam secessum natus fuerat, in Urbem aduocauit: idque facit, ut eum melioribus literis & sanctioribus pariter moribus imbuat. Conuertit præterea, quæ diximus, Romæ manens Hieronymus multos, qui vitij & sceleribus vincti tenebantur, & matronas plurimas ad sanctioris vitæ duxit propositum. inter quas Marcella, Melania, Afella, Albina, Marcellina, Felicitasque celebrantur: sed cæteris præstantior Paula, Eustochij & Blefillæ mater. Nam Paula propositum implere desiderans, vestem mutauit, & monasterium ingredi pollicita est: quod adimpleuit, Hierosolymam vnâ cum Melania sub Hieronymi ab Vrbe discessum proficiscendo.

Cum tot hæc ac tanta vir sanctus Romæ perageret, & omnium ore dignus summo Pontificatu acclamaretur, clerici, (ô mortaliū vita semper incerta) in quorū vitia ille sæpè inuectus fuerat, & laici, quos sæpè reprehenderat, & quod durius illis videbatur, exemplo sanctioris vitæ & offuscabat quotidie, & viliores reddebat, Hieronymi famæ detrahere cœperunt, capta occasione, quod nobiles ac diuites matronas luci & amoris inhonesti causa, sanctioris vitæ prætextu deceperat, & Hierosolymam explendæ libidinis gratia ducebat. Subornatus est, quo facilius res crederetur, quispiam rumigerulus, qui se nescio quid inhonesti de sancto cum Paula vel vidisse, vel au disse assereret: eoque factū processit, ut vilis ille homuncio captus, quæstionibus super ea re examinandus subijceretur. Negauit ille, quod prius dixerat, & in fontem clamauit in tormentis, quem antea tanquam scelestum infamauerat. Moritur interea Damaso: Hieronymus occasione regrediendi Hierosolymam, cum ex Pontificis morte, tum ex impia hominum persecutione cōmodè nactus, relicta Roma, magna sanctorū comitante caterua, nauem in Romano portu conscendit, & per Siciliæ, & Italiae fauces, Peloponnesi promontoria, & Cyprum nauigans, adolescentem fratrem secum ducens, Antiochiæ appellens, Hierosolymam & suam lætus reuertitur Bethleem. Exprimit hæc omnia ipsemet latè Afellæ, Epistola nonagesima nona, & etiā in Apologia contra Ruffinum: nos ex Epistola illa pauca, ex Apologia, quæ prodat, cuncta ponemus. Locum, qui plura desiderat, consulat. Ego, inquit, probrosus, ego versipellis & lubricus, ego mendax & fatanæ arte decipiens? Quid est tutius, hæc vel credidisse, vel finxisse de insontibus, an etiā de noxijs credere noluisse? Osculabantur mihi manus quidam, & ore vipereo detrahebant: & dolabant labijs, corde gaudebant. Videbat Dominus, & subannabat illos, & miserum me seruum suum, futuro cum eis iudicio reseruabat. Alius incesum meum calūniabatur, & risum: & ille vultui detrahebat: hic in simplicitate aliquid suspicabatur. Penè certè triennium cum ijs vixi: multa me virginum crebro turba circumdedit. Diuinos libros, ut potui, nonnullis sæpè differui: lectio assiduitatem, assiduitas familiaritatem, familiaritas fidutiā fecerat. Dicant, quid vnquam in me aliter senserint, quam Christianum decebat. Pecuniam cuiusquā accepi? munera vel parua, vel magna non spreui? in manu mea æs alicuius insonuit? obliquus sermo, oculus petulans fuit? Nihil mihi aliud obijcitur, nisi sexus meus: & hoc nunquam obijcitur, nisi cum Hierosolymam Paula & Melania proficiscuntur. Isti crediderunt mentienti, cur non credunt neganti? Idem est homo, qui fuerat: fateretur insontem, qui dudum noxium loquebatur: & certè veritatem magis expriment tormenta, quam risus: nisi quod facilius creditur, quod aut fictū libenter auditur, aut non fictū, ut fingatur, impellitur. Antequam domum sanctæ Paulæ nossē, rotius in me Urbis studia consonabant: omnium penè iudicio, dignus summo sacerdotio decernebar. Beatæ memoriæ Damaso meus sermo erat: dicebar sanctus, dicebar humilis & disertus. Nunquid domū alicuius lasciuioris ingressus sum? nunquid me vestes Sericæ, nitentes gemæ, picta facies, auri rapuit ambitio? Nulla fuit alia Romæ matronarum, quæ meā posset edomare mentem, nisi Iugens atq; ieiunans, squalens sordibus, stertibus penè cæcata: quæ continuis noctibus misericordiā Domini deprecantem, sol sæpè depræhēdit, cuius canticū psalmi, sermo Euangeliū, deliciæ continentia, vita ieiunium? Nulla me potuit alia delectare, nisi illa, quæ māducantē nunquā vidi: sed postquam eā pro suo merito castitatis venerari, colere, suspicere

suspicere cœpi, omnes me illic deseruere virtutes. O inuidia primū mordax tuū. O fatanæ calliditas, semper sancta persequens. Nullæ aliæ Romanæ vrbi fabulam præbuerunt, nisi Paula & Melania, quæ cōtemptris facultatibus, pignoribus desertis, Crucem Domini, quasi quoddā pietatis leuauere vexillum. Si balneas peterent, vnguenta eligerent, diuitias & viduitatem haberent materiem luxuriæ & libertatis, Domina vocarentur & sanctæ: nunc in sacco & cinere formosæ volunt videri, & in gehennam ignis cum ieiunijs & pedore descēdere: videlicet non licet eis, applaudente populo, perire cum turbis. Si gentiles hanc vitam carperent, si Iudæi, haberent solatium non placet di eis, quibus displicet Christus. Nunc verò pro nefas, homines Christiani, prætermittā domorum suarum cura, & proprij oculi trabe neglecta, in alieno oculo festucam quarunt, lacerant sanctum propositum: & remedium pœnæ suæ arbitrantur, si nemo sit sanctus, si omnibus detrahatur, si turba sit pereuntium, si multitudo peccantium. Tibi placet lauare quotidie: alius has mūdities sordes putat. Tu attagencm ructas, & de comeso acipensere gloriaris: ego faba ventrem impleo. Te delectant cachinnantium greges, me Paula Melaniaque plangent. Tu aliena desideras, illæ contemnunt sua. Te delibuta melle vina delectant: illæ potant aquam frigidam suauiore. & infra: Hæc, mi domina Afella, cum iam nauem cōscenderem, raptim flens dolensque, conscripsi: & gratias ago Deo meo, quod dignus sim, quem mūdus odit. Ora autem ut de Babylone Hierosolymam regrediar, nē mihi dominetur Nabuchodonosor, sed Iesus filius Iosedec. Veniat Esdras, qui interpretatur adiutor, & reducat me in patriam meam. Stultus ego, qui volebam cantare canticum Domino in terrā aliena: & deserto monte Sina, Aegypti auxilium flagitabam. Non recordabar Euangeliū, quia qui de Hierusalē egreditur, statim incidit in latrones, spoliatur, vulneratur, occiditur. Sed licet sacerdos despiciat atque Leuites, Samaritanus ille misericors est.

Nauigauit autem Hierosolymam Paula cum Eustochio filia & multis virginibus, Romano in portu nauem cōscendens, post ipsius Hieronymi discessum, quippè cum ab Vrbe discedens ipse, & nauem iam ingrediens, Afellæ Romæ degenti mandat, ut Paulam & Eustochium, velit nolit mundus, suas saluet. Ipse autem flantibus Etesijs, Augusto abijt mense, & media hyeme à Paulino Antiocheno Episcopo, qui antea vnâ cum Epiphano, viuentē iam Damaso, regressus Antiochiam fuerat, comitatus, Hierosolymam & Bethleem redijt. Omnem autem eius nauigationem, quod discessum eius ab Vrbe cauillaretur Ruffinus, ipsemet ei respondens, qualis fuerit, his verbis refert: Vis nōsse professionis meæ de Vrbe ordinem? narabo breuiter. Mense Augusto flantibus Etesijs, cum sancto Vincentio presbytero, & adolescente fratre, & alijs monachis, qui nunc Hierosolymæ cōmorantur, nauim in Romano portu securus ascendimus, maxima me sanctorum frequentia prosequente. Veni Rhegium, in Scyllæ litore paululum steti: vbi veteres didici fabulas, & præcipitem fallacis Vlyssis cursum, & Sirenarum cantica, & insatiabile Charybdis voraginem. Cumque mihi accolæ illius locimulta narrarent, darentque consilium, ut non ad Protei columnas, sed ad Ionæ portum nauigarem (illum enim fugietium & turbatorum, hunc securi hominis esse cursum) malui per Maleas & Cycladas Cyprum pergere: vbi susceptus à venerabili Episcopo Epiphano, cuius tu testimonio gloriaris, veni Antiochiā, vbi fructus sum communionis Pontificis confessorisque Paulini, & deductus ab eo media hyeme & frigore grauissimo intraui Hierosolymam, vidi multa miracula, & quæ prius ad me fama pertulerat, oculorū iudicio cōprobauit. Indè contēdi Aegyptum, lustrauit monasteria Nitæ, & inter sanctorū choros aspides latere p̄pexi. Protinus concito gradu Bethleem meam regressus sum, vbi adorauit præsepe, & incunabula Saluatoris. Vidi quoque famosissimum lacum: nec me inerti tradidi ocio, sed multa didici, quæ antè nesciebam. Quid autem de me Romæ iudicatum sit, & quid postea scriptum, nolo taceas, præsertim cum habeas testimonia scripturarum: & ego non verbis tuis, quæ simulare potes, sed scriptis Ecclesiasticis arguendus sim. Vide quantum te timeam. Si vel parua scripta sunt, mea crimina confitebor. Nunquid & ego non possem professionē tuam discutere? cuius ætatis fueris, vnde, quo tempore nauigaris, vbi vixeris, quibus interfueris? Sed absit, ut quod in te reprehendo, faciam, & in Ecclesiastica disputatione, animum iurgiorum deliramenta contingam.

Nauigans igitur D. Hieronymus, non Protei columnas, hoc est, Aegyptū, & altum petijt mare, sed ad Ioppen Ionæ portum intrā Maleas & Cycladas insulas cōtendens,

Paula & Melania, contemptis facultatibus, Crucem Domini eligunt Christū sequentes.

Gratularur sibi, q. mundus ipsum odit.

Luc. 10.

Cap. 26.

Epist. 27.

Epist. 99. in line.

Lib. 3. Apologia contra Ruffinum.

It in Aegyptum mouit leria Nitæ perlustrans.

Cap. 27.

Theodor. lib. 3. cap. 5. Hist. trip. lib. 6. cap. 19. Hist. trip. lib. 5. ca. 47. Theodor. lib. 5. cap. 23. Antiochia tandem appulit. Moratus est autem Antiochia aliquandiu, & Paulini communione propterea vsus est, quod Paulinus quauis ex Eustachiana factione post Meletiu Luciferi Caralitani opera assumptus fuisset, pro vero tamen Episcopo à Romana Ecclesia tenebatur, & iam in sede à Damaso confirmatus erat. Meletium, quauis Catholicus ac sanctus ipse etiam esset, & in magno apud Orientales omnes nomine, propterea Apostolica sedes confirmare noluit, quod ab Arrianis ex Armenia assumptus, in eo Episcopatu positus erat. Durauit hæc discordia, Theodoro teste, annis decem & septem, non tantum ipsis uiuentibus, sed in successoribus etiam eorum, Flauiano Meletij, & Euagrio Paulini: fauētibus Meletio & Flauiano Orientalibus omnibus: Paulino uero & Euagrio Occidentalibus, & quod amplius est, Romana Ecclesia. Anastasij tandem, qui Syricio successit, tempore composita contentio fuit. Imperiale enim in illis ius antea opprimebatur. Omitto Apollinarium, & eius successorem Vitalem, hæreticos, ac etiam Euzoium Arrianæ factionis hominem, qui Antiochiæ Ecclesias omnes ita occupabat, ut Meletius extra urbem aliquandiu & Paulinus in uatantium urbis Ecclesia solēnia celebraret. Theodoretus Sabellianæ hæresis accusatum à Flauiano Paulinum asserit: uerum falsam fuisse accusationē, cum ex amicitia, quam tam arctè cum D. Hieronymo, acerrimo omnium hæreticorum hoste, Paulinus habebat, tum ex cōmunionē Romanæ Ecclesiæ, in qua ille mortuus est, certissimū habeo. Accusatus est etiam ipse Hieronymus huius erroris, & tamen, si quis unquam alius, falsò. Quapropter eā de re Marco Celedensi cōquerens, ait: Hæreticus uocor, Homousion prædicans Trinitatem. Sabellianæ impietatis arguor, tres substituētes, ueras, integras, perfectasque personas indefessa uoce pronuncians. Si ab Arrianis, merito: si ab Orthodoxis, qui huiusmodi arguunt fidem, orthodoxi esse desiderunt: aut si ijs placet, hæreticum me cum Occidente, hæreticum cum Aegypto, hoc est, cum Damaso Petroque condemnent.

Cap. 28. Sed quid ago de Paulino atq; Hieronymo? nonne etiam ipse Meletius, qui omnium Græcorum præconijs celebratur, & quem Basilius & Nazanzenus. duo Orientis lumina, tantoperè in cælum ferunt, ueluti Sabellianus, ut idem scribit Theodoretus, ab Arrianis & accusatus, & ex Antiochena sede hoc nomine deiectus fuit? Arrianorum calumnia hæc erat, qui ut se ab hæresis infamia extricarēt, uiros sanctos, qui ijs acriter resistebant, hæresis macula respergebant. Adeo enim Arrianis Paulinus infensus fuit, ut D. Hieronymus scribat, Arrianorum & Eunomianorum tempore Athanasium & Paulinum, solos in Oriente mansisse catholicos. Aduenit autē eò non multò postea, ut existimo, Paula cum Eustochio filia & Melania, Marcellini Consulis nepte, multis comitata uirginibus: & Hieronymi nauigationē secuta, post Cyprum Antiochiæ ipsa etiam appulit: deinde sancta Palæstina terra, quemadmodum latè eius iter in Epitaphio profequitur D. Hieronymus, iustrata, Bethleem, ibi perpetuò Christi militiæ inscruitura, contendit. Mansit autem ibi per triennium satis angusto hospitio, quousque latius extruxerit monasterium, ubi ipsa cum uirginibus maneret: & aliud, ubi Hieronymus & uiri degerent, & diuersorium pro hospitibus, ad ea loca pietatis & religionis causa aduenientibus. Diues enim erat Paula, & Nicopolis in Actiaco litore posita ad eius, ueluti quæ ab Agamemnone descendebat, possessionem maximè pertinebat. De Melania quid egerit postea, uir sanctus nusquam meminit. Adhæsit enim illa Rufino & Euagrio Pontico, ac Hieronymi uitæ detrahere cœpit. In eius nomen propterea ille interdum inuehitur, & à tenebris perfidiæ diædam asserit: & dum de obtrektoribus suis meminit: Hæc non est, inquit, illius culpa, cuius sub persona alius agit tragediam: sed Rufini & Melaniæ magistrorum eius, qui illum magna mercede nihil scire docuerunt. Rufinus lib. 2. Inuectiuarū aduersus Hieronymum, quod austerioris illa esset seueriorisque disciplina, proptereaq; illi Hieronymi uita non placeret, recessisse eam comminiscitur. Laudatam antea à uiro sancto, ac Teclæ nomine appellatam, adiungit, sed post discessum è suis erasam libris, quod falsum est. Regressa est enim illa Romam, Paula Eustochioq; relicta, & quod amplius est, sanctioris uitæ proposito abiecto, & instar uxoris Lot, cum aratri Christi stiuam teneret, retrò respexit: conuersaque est in statuā illius falsi, de quo scriptum est: Quod si sal euanuerit, in quo salietur? ad nihilum ualeat ustrā, nisi ut mittatur forās, & conculcetur ab hominibus.

Gen. 19. March. 5. Cap. 29. Bethleem autem primum D. Hieronymus sibi sedem posuit, & deuotionis intuitu elegit: quod in ea Saluator noster Christus natus, à pastoribus uisus, & adoratus esset à Magis: Deinde, quod amœnus, & solitariae uitæ ex nemoribus illi adiacentibus comodus

Theodor. lib. 3. cap. 5. Hist. trip. lib. 6. cap. 19. Hist. trip. lib. 5. ca. 47. Theodor. lib. 5. cap. 23. Hist. trip. lib. 6. cap. 23. Theodor. lib. 5. cap. 3. Epist. 77. Cap. 28. Hist. trip. lib. 5. cap. 48. Epist. 61. cōtra errores Iohan. Hierosolym. Epist. 27. & 99. Ruffi. lib. 2. Inuectiuarum. Epist. 27. Ex Proemio super Epist. ad Titum. Epist. ad Cresiphonem contra Pelagianos. Epist. 101. ad Pammachiū. Gen. 19. March. 5. Cap. 29.

modus esset locus. Posita est autem Bethleem in meridiana plaga, & tribui Iudæe annumerata, sub Episcopatu Hierosolymitano, sex, ut testatur Seucrus Sulpitius, qui oram intulit, & sex mensibus ibi cum sanctissimo uiro degit, milliarijs à Hierosolyma distans, & sexdecim ab Alexandria mansionibus. Cellula, in qua Hieronymus mansit, posita erat, ut ipsemet in libro de nominibus Hebraicis testatur, in diuerticulo, quod ibatur ad tumulum Archelai Regis. Super ipsum autem specum, unde salus mundo emerfit, ecclesia constructa erat, & super ipsum præsepe, in quo agnus Dei reclinatus est, erectum altare: ut Christus in sacrificio ad placandam eius iram ibi Deo offerretur, unde ille pro salute hominum primum mundo illuxit. Construxit ibi postea Paula monasteria quatuor, & diuersas pro diuersis peregrinis iuxta uiam posuit mansiones. Monasterium unum uiri incolebant, reliqua tria uirgines, ut quæ in tres turmas diuisæ essent: licet in opere & cibo seiunctæ, psalmodijs tamen & orationibus iungebantur. Erant hæc monasteria ad ecclesiæ super specum ipsum constructa latius: ad eamque die tantum Dominico uirgines, unumquodque agmen propriam matrem sequens, accedebat: à uiris autem adeo separatæ uiuebant, ut ne spadonibus quidem ad eas liceret accedere, & præ parietum altitudine nullus furuius ad eas aditus erat: Quæ fuerit earum uita, latè Hieronymus in Epitaphio Paulæ profequitur. Locum, si quis plura desiderat, adeat.

Ipse autem Hieronymus, qui usque ab adolescentia monachi egerat uitam, die nocteque studijs, nunc legendo, nunc scribendo, uacabat, & cum alijs fratribus in monasterio labore desudabat: uiuebat in paupertate, & ut Rufino ipse testatur, pecunias nec habebat, nec habere uolebat: sed habens uictum & uestitum, his contentus erat: in cellula latebat, & sacerdoti non ambibat, nec humilitate damnata Episcoporum auro redimere festinabat. esse tantum, non etiam apparere, cupiebat: & interno duntaxat homine, non etiam externo, proficere satagebat. Hæreticos adeo persequebatur, ut coram eo hæreses, ueluti coram Sole nebulae, euanescerent. Nouerunt hoc Milenitani Concilij Patres, qui ad Innocentium primum scribentes, Hieronymum ut strenuum hæreticorum impugnatores prædicant. Sanctam igitur rursus inchoans uiam, & ueluti nouus quidam miles, ad certamina laboresq; surgens, nihil omittit eorum, quæ ad æternam salutem consequendam uel uile, uel necessariū esse reuertitur: corpus ieiunijs macerat, mentem studijs, spiritum pascit oratione. Vbi oratio deficit, lectio: ubi lectio, oratio incipit. Somnus non ad delicias, sed ad naturæ capitur necessitatem: in duro, non in mollibus, cubat: & uili pallio, non precioso ac nitido tegitur indumento. ex ore nihil, nisi sanctum, nisi castum, procedit. quodcumque ex eo audieris, Christi sermo est: & in ipso quoque silentio Deum loquitur. Humilitatem non minus re, quam habitu & professione, præstat: hospites benignè excipit, omnesque præter hæreticos, illisque pedes etiam lauat: Vigilat cor eius dum dormit: & cum ambulante Christus ambulat, cum sedente sedet. Sed præter omnē tam animi, quam corporis sanctitatem puritatemque, quibus ueluti præclara lux quædam mundo irradiat: studijs, nunc aliquid uertendo, nunc commentando, incumbit, præcipuè autem aduersus hæreticos elaborando.

Primo quinquennio, quo ex urbe Roma discedens, Bethleem repetijt, Ecclesiasten ex Hebræo trāstulit, & præclarissima illius ingenij monumenta, libros aduersus Iouinianum, exarauit. Canis iam caput eius spargebatur, ipseque nihil propterea ex studio assiduitate remittēs, cum Didymi Alexandrini, qui olim Athanasio charus & magno Antonio amicus fuerat, fama usquequaque celebris ob doctrinæ magnitudinem esseretur, essetque illa tanto aliorū Doctorum fama celebrior, quanto hominis cæcitas, quæ à parua illum ætate ceperat, singularè eam magis reddebat, rursus Alexandriam, ut eum uideret, & dubiorum, quæ in scripturis habebat, ab eo solutiones audiret, perrexit, magnam cum eo amicitiam inde contraxit: talemque, ut ille Didymi de Spiritu sancto librum transferret, & Didymus expositionem in Osee prophetam illi dicauerit: eiusdemq; rogatū, Commentariorum in Zachariam libros quinque dicauerit. Meminit huius rei ipsemet Hieronymus in epistola ad Pammachiū & Occanum, ita scribens: Iam canis spargebatur caput, & magistrū potius, quam discipulum decebat. Perrexi tamē Alexandriam: audiui Didymum, in multis ei gratias ago: quod nesciui, didici: quod sciebam, illo doctore non perdiidi. & rursus in Proœmio ad Ephesos: Non quod ab adolescentia aut legere unquam, aut doctos uiros ea, quæ nesciebam, interrogare cessauerim, & memetipsum tantum, ut plerique, habuerim magistrum.

Epist. 61. cōtra errores Iohan. Hierosolym. Epist. 48. Epist. 27. in Epitaphio Paulæ. Epist. 48. Cap. 30. Epist. 102. Augustino. Seuer' Sulpitius. Lib. 1. cōtra Rufinum. Corpus ieiunijs macerat, ac ieiunij uirtutem exercitijs uacat. Lib. 2. cōtra Rufinum. Cap. 31. Epist. 106. Vnde Alexandriam uel cōsulat Didymum in scriptura dubijs. Ex Catalogo.

Denique nuper ob hanc vel maximè causam Alexandriam petrexi, vt viderem Didymum, & ab eo in scripturis omnibus, quæ habebam dubia, sciscitarer. Et in Proœmio super Osee prophetam ad Pâmachium: Ante annos circiter vigintiduos, cum rogatu sanctæ & venerabilis focrûs, immò marris tuæ Paulæ, (illud enim nomen carnis, hoc spiritûs est) quæ monasteriorum & scripturarû semper amore flagrauit, essem Alexandria, vidi Didymum, & cum frequenter audiui, virum sui temporis eruditissimum: rogauique eum, vt quod Origenes nō fecerat, ipse compleret, & scriberet in Osee commentarios. qui tres libros, me petente, dictauit, quinque quoquè alios in Zachariam, & in tertio contra Ruffinum libro: Extat liber Didymi ad te, quo sciscitanti tibi, respondit, non eos multa peccasse, & ideò corporum carceres tantum eis tetigisse sufficere. Magister meus & tuus, eo tempore, quo tu ab eo ista quærebas, tres explanationum in Osee prophetam libros, ad me, me rogâte, dictauit. ex quo apparet, quid me, quid te docuerit. Peritissimus in scripturis Didymus fuit, itaque, vt quemadmodum librorum multitudinem Origeni, eloquentiam Ciceroni, Aristoteli argumenta, prudentiam Platoni, & Aristarcho eruditionem Hieronymus tribuit, ita scientiâ scripturarum Didymo concedat. Non immeritò igitur, se Gregorium Nazanzenum & Didymum in scripturis sanctis catechistas habuisse, cum Domnionem gloriatur. Quandò autem Alexandria apud Didymum vixerit D. Hieronymus, ipse non prodit: Ruffinus, si tamen ei credi potest, per mensem tantum ibi cum mansisse scribit.

Valde laudat Didymum, sed tamen alibi dicit errasse eum, dum Origenem sequitur.

Epist. sr. ad Domnionem.

Cap. 32. Epist. 65. Pâmachio & Oceano. Iohan. 3. Dicit linguam Hebraicam ex Barabao quodam.

Reuersus ab Alexandria, rursusque Hierosolymam & Bethleem suam repetens, magno labore & impediò Barrabanum, seu veriùs Barhanina, Hebræorum præceptorem noctu audit. Timebat enim ille Iudæos, proptereaquè; instar Nicodemi, qui in tenebris Christum adijt, clam, nè factû à Iudæis resciretur, hoc est, noctu tantum Bethleem veniens, Hieronymum edocebat: magno enim precio eum, vt illum ad docendû accederet, conducebat. Meminit huius præceptoris multis in locis, sicut de Huillo Origenes, præsertim in Epistola ad Pâmachium & Oceanum, & vbi Ruffino respondet, qui non minus ineptè, quam impiè, viro sancto obijciebat, quod Barrabam, dimisso Christo, sequeretur, & Iudæis incumberet lectionibus: pulchrè sibi ex Euangelio Iusum accepisse existimans, si cum Iudæorum populo clamaret, Nō hunc, sed Barrabam: vir ipse, qui velut inter olores anser obstreperet, & femer sanctorum doctorumque hominum numero auderet immiscere. Cum, vt respondens ei Hieronymus ait, ab eo Hebræam linguam discere non poterat: quia adeò tenacis erat ingenij, vt vnam sine alterius amissione discere non posset: suam enim, hoc est, Latinam, obliuiscens, dum peregrinam Græcorum sectatus est. Finxit, vt malignitatem hominis noscas, hæc garris cornicula, Hieronymi etiam nomine epistolam, in qua, illum penitentiam agere, diceretur, quod huic vacauerit studio, cum in eo nil nisi falsum, vanumque reperiretur: & vbiquè per cereales & anabasios suos sparsam disseminauit. tantum sibi apud omnes vendicat impudentia, & eouisque hominum liuor procedit. Et vndenam apud nos ex Hieronymi studijs maior, quam ex Hebraicæ linguæ cognitione vtilitas emanauit? vndè emolumentum maius profuxit? Eius enim tantum interpretatio, ab Ecclesia iamdiu recepta, in vsu nunc est: eius versio legitur & citatur. Septuaginta enim, exceptis Psalmis, qui ipsi etiam sicut à Hieronymo emendati sunt, leguntur, nullum amplius apud Latinos locum tenent. An non Abraham in omni Chaldæorum, & Moyses Aegyptiorum sapientia docti fuerunt? & Christiano homini non licet in vtilitatem Ecclesiæ, argutarum apum instar, vndiquè, quæ bona ac recta sunt, colligere & comportare?

Cap. 33.

Nihil propterea hoc studiû omittens D. Hieronymus, circuit etiam post hæc cum eruditissimis Hebræorum, omnem Palæstinæ terram, vt cuncta illius loca, situs ac regiones, de quibus scriptura eminit, proprijs collustraret oculis, & quod absens audierat, præsens videret. Et cum Paralipomenon librû translaturus esset, propter immensam congeriem nominum, quæ in eo continetur, ex Tyberide eruditissimum quendam Hebræum legis Doctorem, qui ceteris Iudæis admirationi erat, conduxit, & cum eodâ principio vsque ad finem cuncta, quæ in eo libro scripta sunt, examinauit: sicut ipse ad Domnionem & Rogatianum testatur. Nō multò post, quàm reuersus ex Alexandria fuit, vt ipse in Proœmio eorum librorum testatur, Commentarios in Epistolam ad Ephesios scripsit. Adiunxit deinde eos, qui sunt ad Philemonem, mox qui ad Galatas, postremò qui ad Titum, vt ex eius præfationibus commentarijs adpositis constat. Omnes autem Paulæ & Eustochio, in Bethleem iam degentibus, dicauit. Com-

Editio commentarios in Epistolam ad Ephesios &c.

Commentarios verò, qui sunt super Matthæi Euangelium, ad preces Eusebij presbyteri Cremonensis, intimi sibi amici, tunc Romam proficiscentis, tumultuariè conscripsit, sicut aliquanto postea, qui sunt in septem prophetas, Micheam, Nahum, Habacuc, Sophoniam, Aggæum, Zachariam, atque Malachiam, in cæteros enim quinque minores, scripsit multò deinde, hoc est, mortua iam Paula, post vigintiduos circiter annos, ex quo ab Alexandria & Didymo reuersus fuerat: sicut in Abdiam tricesimo suæ ætatis anno, & in quatuor maiores multò postea, hoc est, in postrema fere senectute. Verum quia hanc rem plenè ipse differit, eam suis verbis ad Pâmachium scribentem audiamus: Præpostero ordine atque confuso duodecim prophetarum opus & cœpimus, & Christo adiuuante complebimus. Non enim à primo vsque ad nouissimum, iuxta ordinem quo leguntur, sed vt potuimus, & vt rogati sumus, ita eos differuimus, Nahum, Micheam, Sophoniam & Aggæum primò φιλοπονοῦνταίς Paulæ, eiusque filie Eustochiῳ προσεφώνησα. Secundò in Habacuc duos libros Chromatio Aquileiensi Episcopo delegaui. Tertio post longi temporis silentium, Abdiam & Ionam tibi imperanti differui, Præsenti anno, qui sexti consularis Archadij Augusti & Anicij Probi fastis nomen imposuit, Exuperio Tolosanae ecclesiæ Pontifici, Zachariam, & eundem verbis Minerio & Alexandro monachis, Malachiam prophetam interpretatus sum: statimque recurrens ad principium voluminis Osee, & Iohel, & Amos, tibi negare non potui.

Ex Proœmio super Osee. Ex Proœmio in Abdiam.

Ex Proœmio, maxime in Ezechielem.

Intea Ruffinus librum Origenis περί ἀρχαίων multis enormibus refertum erroribus transfert, & vt illum mundo legendum obtudat, Hieronymum, quod Origenem ipse etiam transtulerit ac laudauerit, ad cælum effert. Intercesserat inter eos antea nescio quid dissidij, sed reconciliati inuicem fuerant. Verum gratia malè facta, non coit. Incipit eam ob causam cicatrix vix obducta recrudescere, dum Hieronymus ab amicis Pâmachio & Marcellino ex Vrbe monetur, se ex obliquis Ruffini laudibus Origenistam credi, & pro vero ita teneri, nisi suspiciones hominû purget. Verum nondum ad pugnas & contentiones verborum ventum erat, vt ab Epistola sexagesimasextra discere quis potest. Crescebat hoc eodem tempore in Bethleem monasteriû, quod à Paula exædificabatur: verum licèt pro viris & virginibus ibi degentibus satis capax extractum habitaculum esset, & pro peregrinis mansiones aliquæ circa viam erectæ, tantus tamen vndiq; ad ea loca pietatis causa hominum concursus erat, præsertim monachorum, vt diuersorium magis amplum Hieronymus ædificare cogitauerit. mittit propterea Paulinianum sibi germanum, in patriam, iam à Gotthis vastatam, vt semiratas villulas, quæ barbarorum effugerant manus, & parentum communium vendere census. (obierant enim tunc Hieronymi Paulinianiq; parentes) degebat hoc tempore Romæ Ruffinus, eamque tunc Syricius, de cuius testimonio deinde sub Anastasio, qui eum de Origenis versione damnauit, gloriabatur, gubernabat. Ex ea Aquileiam & patriam reuersus postea est, Pauliniano adhuc in Dalmatia & vicinis oris manente. Meminit huius rei in Epistola ad Pâmachium, & in altera, quæ ad ipsum Ruffinum est, his verbis Hieronymus: Nos, in ista prouincia ædificato monasterio, & diuersorio propter extracto, nè fortè & modò Ioseph cum Maria in Bethleem veniens, non inueniat hospitium, tantis de toto orbe confluētibus turbis obruimur monachorum, vt nec cœptum opus deferere, nec supra vires ferre valeamus. Vndè quia penè nobis illud de Euangelio contigit, vt futuræ turris non antè computaremus expensas, compulsi sumus fratrem Paulinianum ad patriam mittere, vt semiratas villulas, quæ barbarorum effugerunt manus, & parentum communium census venderet, nè cœptum sanctorum ministerium deserentes, risum maledicis & æmulis præbeamus. & ad Ruffinum: Frater meus Paulinianus necdum de patria reuersus est, & puto quod eum Aquileiæ apud sanctum papam Chromatium videris. Sanctum quoq; presbyterum Ruffinum ob quandam causam per Romam Mediolanum misimus, & orauimus, vt nostro animo & obsequio vos videret. Gotthi autè aliquot annis ante Romam captam, hoc est, Valentis tempore, vt Orosius testis est, primùm Thraciam, exinde, vt alij, Pannoniam Dalmatiamque vastarunt, quo tempore Stridon quoquè destructa fuit.

Cap. 34. Ex præfat. Ruffini in lib. xxi. ep. xlv.

Epist. 66. Multum sub eo creuit monachorum numerus.

Epist. 66. Ruffino.

Epist. 26. Pâmachio.

Luc. 14.

Epist. 66. Ruffino. Orosius li. 7. c. 19.

Epist. 61. contra Iohannem.

Epist. 60.

Reuersus Palæstinam Paulinianus, & iam triginta annorum vir factus, ab Epiphano Cypri, in iuris, tento scilicet ore, nè reclamaret, primùm diaconus, deinde presbyter, in monasterio quodâ Eleutheropolitani territorij ordinatus est. Arripuit ex hac causa inimicitiarum ansam Iohannes Hierosolymitanus Episcopus aduersus Epiphanium,

Cap. 35.

Iohannis Episcopi Hierosolymitani in Epiphania & Hieronymum invidia.

Epist. 61. contra Iohannem.

Iohannes Episcopus Ecclesiam scindit.

Cap. 36. Epist. 64.

Sequitur Origenis errores.

Epist. 16. in Marcellae Epitaphio.

Cap. 37. S. Hieronymus falso a Ruffino tanquam Origenista diffamatur.

Cap. 38.

phanium, Hieronymumque, & monachos secum degentes, qui se, uti Origenistam, ab eis corripere & profigari videret. Asserit enim, in sua diocesi Paulinianum, se inficio, ordinari non debuisse, praesertim cum aetatis sacerdotio aptus ille non esset. Replicant illi, ad Eleutheropolitanam, non Hierosolymitanam, diocesim monasterium illud, ubi ordinatio facta est, pertinere: & Paulinianum, cum iam triginta annorum sit, presbyteratum aptum esse, nec plures habuisse annos ipsum Iohannem, cum Episcopus creatus est. contentio eorumque processit, ut Iohannes excommunicauerit omnes, qui Paulinianum pro presbytero haberent, ita ut ipse etiam Hieronymus aliquandiu specum Domini tantum videre, non etiam ingredi, propter ecclesiam super eum constructam, cum monachis posset. Posita enim sub Episcopatu Hierosolymitano Bethleem est. De hac autem re ipse his verbis conuincitur: Ego misellus, dum in solitudine delitescere, a tanto pontifice repente truncatus, presbyteri nomen amisi. & infra: An non tu potius scindis Ecclesiam, qui praecipiti Bethleem presbyteris tuis, ne competentibus nostris in Pascha baptismum traderent, quos nos Diospolim ad Confessorem & Episcopum misimus Dionysium baptizandos? Ecclesiam scindere dicimur, qui extra cellulas nostras, locum Ecclesiae non habemus? An non tu scindis Ecclesiam, qui mandas clericis tuis, ut si quis Paulinianum ab Epiphania Episcopo consecratum, presbyterum dixerit, ecclesiam prohibeatur intrare? ex quo tempore usque in praesentem diem, videmus tantum specum Domini, & haereticis intrantibus, procul positi suspiramus. Nosne sumus, qui Ecclesiam scindimus, an ille, qui viuis habitaculum, mortuis sepulcrum negat, qui fratrum exilia postulat?

Non contentus hac excommunicatione Iohannes, ab Imperatore etiam obtinuit, ut Hieronymus una cum monachis in exilium mitteretur: verum re melius perpena, effectum suum rescriptum sortitum non est. Nuper nobis, inquit, postulat & impetrauit exilium, atque utinam implere potuisset: ut sicut illi voluntas impetratur pro opere, ita nos non solum voluntate, sed & effectu coronam haberemus exilij. Archelaus comes, sequester pacis inter eos prius fuerat, & Theophilus Alexandriae Episcopus eandem, nondum erroribus Iohannis cognitis, per Isidorum presbyterum procurauit. Verum cum D. Hieronymus hominis derexisset errorem, quod scilicet Origenista esset, & octo, quas interim improbando recenset, haereses praedicaret, & Pauliniani praetextu eos persequeretur, ipseque interea Iohannes, ut se expurgaret, vocatus, accedere noluisse, finis controversiae positus est. Origenes enim, quem Iohannes sequebatur, ab Alexandrina tunc primum Ecclesia sub Theophilo Episcopo, Epiphania, Hieronymoque instantibus, in Oriente damnatus est, quam condemnationem postea Occidens Romaque confirmauit. Rome Syricus Papa adhuc Apostolicam regerebat Ecclesiam, cum Ruffinus lieros *περι αρχων* Origenis, a se versos, in ea disseminat, ac multos eorum decipit lectione. Haeretici, quod amplius est, simplicitati sancti viri illudentes, communionis literas, discessuri ex Vrbe, impetrant. negauerunt enim se Origenis sequi errores. Detegit errores eorum Marcella, & examinatis testibus, illos ad eum conuincit, ut cum vocari venire noluerint, ab Anastasio, qui Syricio successit, condemnati sint.

Hoc tempore inimicitiae, quae olim erant ex causa fidei cum Ruffino, & sopitae, non extinctae, fuerant, in apertas contumelias eruperunt. Dum enim ille Hieronymum secum in haeresis suspicionem, veluti Origenista esset, trahere suis preconijis conatur, & vir sanctus se ab huiusmodi infamia extricare cunctis viribus quaerit, necesse fuit aperte in hostem procedere, & amicitiam ab adolescentia cum Ruffino contractam, religionis causa penitus scindere. Quis enim aequo animo se haereticum appellari patiatur, & perpetuo permanens infamia notari praesertim cum huiusmodi labes vix unquam eluatur, & nisi infinitis propemodum contra scriptis, testificationibus, ac rebus etiam gestis contrarium postea manifeste appareat, nunquam tollatur. Insurgit propterea acriter vir sanctus in Ruffinum, & cunctis viribus insidiantem sibi proterit hostem, & non tantum in refellendis falso vitae obiectis criminationibus, quam in abigenda a se haeresis infamia occupatur: tantaque indignatione huius materiam defensionis suscepit, ut stylum, iam obmissa a multis annis gentilium literarum studia languentem, & propter Hebraicae linguae barbariem quandam vitiatum, quasi tunc a rhetorum schola egressus esset, ita ornatè acuteque exaceruit, ut Ruffinus postea ne inter doctos quidem haberi coeperit.

Regebat hoc tempore Romanam Ecclesiam Anastasius Papa, eiusque Ruffinus libellum,

lum, cui postea Hieronymus respondit, dicauit: & in Africa docebat Aurelius Augustinus, & Hipponensem gubernans ecclesiam, suae doctrinae ac sanctitatis documenta ubique spargebat. Audiens iam celebrem Hieronymi tum senis, per totum terrarum orbem diffusam famam, (ad eum enim veluti ad oraculum quoddam vndique concurtebatur) & se Hieronymi comparatione tanquam nouam quandam in Ecclesiasticis studijs militem esse cognoscens, contrahendae amicitiae causa ad eum scribere incipit, interrogans ab eo quaedam, & expositionem eius de Pauli simulatione modestè vellicans, in scribendo rescribendoque pro talibus rebus multum contentur tempus, dum literae serò ad Hieronymum, ad quem mittuntur, perueniunt. Certatum est aliquandiu pro hac re inter eos, praesertim dum expositionem suam, quod Paulus simulauerit, Hieronymus defendere, & Augustinus, dum mendacium omne a scripturis sacris tollit, alio modo solui posse difficultatem contendit: Videlicet, ut Paulus seruando tunc modo quodam non necessario legalia, minimè errauerit, proptereaque rectè Petrum, qui ad ea gentiles exemplo suo adigeret, reprehendere potuerit. Putatum est a principio, inter eos magnas exorturas fore discordias, dum Hieronymus, a iuvene tunc primum ex oriente videns se notari, excaudit. Verum Christi charitas, qua inter eos certabatur, omnem discordiam ademit, tantumque postea Augustinus Hieronymo detulit, ut scripta sua discutienda illi miserit, libros dicauerit, & quaestiones aliquot, praesertim quae sunt de origine animae, ab eo petierit, & quia propter locorum distantiam & animarum curam proficisci ad discendum in Bethleem non poterat, misit ad eum, qui sua vice quaerent & discerent multa a Hieronymo, Paulum Orosium, Alipium, & Profuturum quandam presbyterum, qui tamen Profuturus morte praeventus, eò peruenire non potuit. Misit per Cyprianum diaconum & alios epistolas multas, vehementerque dolebat, se eò ad discendum proficisci non posse. multum enim, ut par erat, deferebat Hieronymo, & in viro non minus omnis generis cumulatè positam doctrinam, quam vitam sanctitatem, admirabatur: sicut ipse ad eum scribens, his verbis testatur: Tantae autem mihi in literis tuis, quae in manus nostras peruenire potuerunt, apparent res, ut nihil studiorum meorum mallet, si possem, quam inhærere lateri tuo. Quod ego quia non possum, aliquem nostrorum in Domino filiorum erudiendum nobis ad te mittere cogito, si etiam de hac re rescripta meruero. nam neque in me tantum scientiae scripturarum diuinarum est, aut esse iam poterit, quantum inesse tibi video. Quod autem Paulus Orosius in Bethleem cum Hieronymo fuerit, ipsemet in septimo historiae suae libro prodit his verbis: Ego quoque ipse virum quidem Narbonensem, illustrem sub Theodosio militiae, etiam religiosum, prudentemque & grauem, apud Bethleem oppidum Palaestinae, beatissimo Hieronymo presbytero referente, audiui, se familiarissimum Athaulpho apud Narbonam fuisse.

At non solum Augustinus, sed totus terrarum orbis senem venerabatur. Seuerus Sulpitius propterea illum inuisit, & sex mensibus cum eo mansit: mansissetque, ut ipse ait, perpetuo, si potuisset. doctissimum in omni fuisse sententia, & acerrimum praedicator hostem haereticorum, & quod omne tempus in studijs consumeret, interea afferens. Hedibia & Algasia ex vltimis Galliarum finibus Apodemium pro mirarum quaestionum solutione ad eum misit: miserunt ex Germania Sunia & Fretella, ut varietatem Psalterij ab eo audirent. Mittebant ex vrbe Pammachius, Oceanus, & alij: ut vel contra haereticos responderet, vel dubia aliqua a se mora dissolueret. Mittebant & ex reliquis oris reliqui: tantusque vndique ad eum quaestionum ac literarum concursus erat, ut scribens Paulino, hoc ipsum ipse illis verbis testetur: Et ut sanctae menti tuae simpliciter fatear, vno ad Occidentem nauigandi tempore, tantae a me simul epistolae flagitantur, ut si cuncta ad singulos velim scribere, occurrere nequeam.

Obres Paulae & Eustochij Firmum presbyterum Rauennam, Africam, Siciliamque his temporibus Hieronymus misit: qui ad eum reuersus, sospitem esse Augustinum renunciauit. Moritur interea Paula, antequam scilicet Roma Gothis sub Innocentio, Duce Alarico, caperetur, hoc est, Honorio Augusto sexties & Arestino consulis, sub finem scilicet Anastasij Pontificatus, anno scilicet Domini quadringentesimo septimo. Assidet aegrotanti Hieronymus, & in longa eius infirmitate sedulo insernit. Succedit Anastasio Innocentius primus, cuius octauo anno cum is Rauennae, ut auctor est Orosius, moraretur, Roma capta fuit. His octo, qui a fine Anastasij ad Romam captam

Epist. 82. Marcellino.

S. Augustinus Episcopus, contrahendae amicitiae causa Hieronymo scribit.

Epist. 86.

Epist. 94.

Epist. 94.

Epist. 86.

Is multum Hieronymo defertur. Epist. 113.

S. Hieronymi responsum.

Cap. 39.

Epist. 130. 131.

Epist. 135.

Epist. 133.

Cap. 40.

S. Paulae obitus.

Epist. 91.

Orosius lib. 7. c. 28.

captam

S. Hieronymus in Esaiâ & Hieremîâ commentaria &c.

Epist. 81. Plat. 38.

Epist. 16. Urbis Romæ de uasariis.

Anastafius I. vir pius & sanctus.

Cap. 41. Epist. 30. Fabiola Epigrapha.

Epist. 127. Epist. 128.

Epist. 82.

Cap. 42. Lib. 2. cetera Ruffinum.

Ruffinus li. 2. Inuectiuatum.

Cap. 43.

captam præterfluxerunt, annis in Esaiam & Hieremiam D. Hieronymus scripsit. patet enim ex Præfationibus affixis obijisse iam Paulam. Nam quod capta tunc fuisset Roma, anno scilicet Domini quadringentesimo duodecimo, in Proœmio Ezechielis ipsemet clarè his verbis ad Eustochium scribens, meminit: Postquàm uerò clarissimum terrarum omnium lumen extinctum est, immò Romani Imperij truncatum caput, & ut uerius dicam, in vna vrbe totus orbis interiit: obmutui, & humiliatus sum, & filii de bonis, & dolor meus renouatus est. & ad Marcellinum: Ezechielis uoluntatem olim aggredi uolui, & sponsonem creberrimam studiosis lectoribus reddere: sed in ipso dictandi exordio iram animus meus occidentalium prouinciarum, & maxime urbis Romæ, vastatione cõfusus est, ut iuxta uulgare prouerbum, proprium quoque ignorarem uocabulum. De urbis Romæ vastatione meminit etiam in Epitaphio Marcellæ, cui & Pammachio Danielis commentarios dicauit, qui etiam ipsi ante captam Romam conscripti sunt, post mortem similiter, ut reor, Paulæ, sicut Epitaphium Marcellæ post illius ruinam. Nobiles multi, & utriusque sexus homines post euerfam Romam Hierosolymam pergebant, quos Hieronymus ea, qua poterat, humanitate gratanter accipiebat. Vnde in Proœmio commentariorum tertij libri Ezechielis, sic ipse ad Eustochium scribit: Quis crederet, ut totius orbis extruenda uictorij Roma corrueret? ut ipsa suis populis & mater fieret, & sepulcrum? ut tota Orientis, Aegypti, Africæ litora olim dominatricis urbis, seruorum & ancillarum numero complerentur? ut quotidie sancta Bethleem nobiles quondam utriusque sexus, atque omnibus diuitijs affluentem, susciperet mendicantes, quibus quoniam opes ferre non possumus, condolemus, & lachrymas lachrymis iungimus, occupati que sancti operis sarcina, dum sine gemitu confluentes videre non patimur, explanationes in Ezechielem, & penè omne studium omisimus. Laudans in Epitaphio Marcellæ Anastasium Papam Hieronymus, ait indignam fuisse Romam, quæ cum diu haberet, nè sub tali Pontifice illa vel caperetur, vel eius precibus placatus Deus, faceret nè caperetur.

Senuerat iam Hieronymus, & in Prophetarum interpretationibus occupatus, studium quotidie ponebat, cum statim ex Vrbe Hierosolymam Fabiola in sperata aduenit, ut in sanctis locis Christo seruiret. Affert secum ingentem, quò Hieronymum, Eustochium & uirgines recreet, latitiam fœmina, quæ tamen paruo durauit tempore. Dum enim loca sancta inuiseret, statim nuncius affertur, Hunnorum infinita examina cuncta sibi obuia ubique vastantium, Hierosolymam petere. Inueteratum sanctorum locorum desiderium Hieronymum, ut in fixis maneret cum uirginibus sedibus, tenuit: quanuis paratam ad fugam classẽ teneret Fabiola, ut quæ ad iter expedita esset, quippè quæ sedes iam nullas posuerat, ac tota esset in sarcinis, Romam redijt. Conscripsit ei postea librum de Quadraginta duabus mansionibus, sicuti uiuenti pollicitus fuerat, & memoriæ mortuæ reddit: sicuti uiuenti opus, quod est de sacerdotilibus uestibus, in procinctu, cum nauigaturus iam esset, præstitit. Quòd autè post Romam captam, barbarorum illuuiis Orientis loca, præsertim Syriæ cum Antiochiæ obfidione percurreret atq; vastauerit, ipsemet Hieronymus, scribens Marcellino & Anastasij, aperte testatur: in qua Epistola Fabiolæ etiam mentionem facit, afferens quòd duos super Ezechielem commentariorum libros ei miserat, & quòd ab ea exemplaria mutuari, si uellet, posset.

Exponebat præter commentariorum tam exactos labores, Bethleem manens Hieronymus in conuentu fratrum sacros Bibhorum libros, à Septuaginta uersos: de qua re ipse his verbis meminit: Ego ne contra LXX. interpretes aliquid sum locutus, quos ante annos plurimos diligentissimè emendatos, meæ linguæ studiosis dedi, quos quotidie in conuentu fratrum edissero, quorum psalmos iugi meditatione decanto? Ruffinus grammatici cum usum officio, & ante non multos annos, nobilium pueros, sibi ad discendum Christi timorem commissos, humanioribus poetarum & historicorum literis docuisse criminatur: quasi crimen, & non potiùs immensa sit laus, vnà cum Christianæ religionis rudimentis literas quoque, quæ illi ætati necessariae sunt, pueris tradere, & paruulis tanquàm paruulum fieri, ut eos quis lucrifaciat. Vide quòd hominis liuor procedat, ut quòd laudis loco sit, opprobrio detur. Certè ipse in Proœmio tertij ad Galatas libri, Paulæ & Eustochio testatur, quindecim & amplius tunc fuisse annos, ex quo gentilium libros non legerit.

Præter studiorum & orationis occupationem, necesse illi erat, quotidie aduenientibus

tes ad ea loca Christianos excipere, & ea qua poterat humanitate recreare. Qui quidem concursus tantus erat, ut studijs uix esset relictus locus. De qua re ita ipse Eustochio testatur: Fateor me explanationes in Ezechiel multo antè tempore promississe, & occupatione de toto huc orbe uenientium implere non posse, dum nulla hora, nullumque momentum esset, in quo non fratrum occurramus turbis, & monasterij solitudinem hospitium frequentia commutemus, intantum, ut aut claudendum sit nobis ostium, aut scripturarum, per quas aperiendæ sunt fores, studia relinquenda. Itaque lucratius, immò furtiuis noctium horis, quæ hyeme propinquante longiores esse ceperunt, ad lucernulam, qualiacunque hæc sunt, distare conamur. Ad Lucinium quoque scribens, quòd præ frequentia & peregrinorum turbis relegere quæ scripserat, non potuerit, asserit. Recipiebat enim ueniẽtes omnes ad ea loca cum tanta charitate, ut pedes etiam se illis solitum esse lauare, his verbis testatur: Nobis in monasterio hospitalitas cordi est, omnesque ad nos uenientes læta humanitatis fronte suscipimus. ueremur enim, nè Maria cum Ioseph locum non inueniat in diuersorio, nè nobis Iesus dicat exclusus, Hospes eram, & non suscepistis me. Solos hæreticos non recipimus, quos uos solos recipitis. Propositum nobis quippè est, pedes lauare uenientium, non merita discutere.

Ad decrepita propemodum & ultimam iam uenerat ætatem, sicut ipse ad Augustinum his verbis testatur: Me autem ætatis ultime, & penè decrepita, ac monasterij ruris secreta sectantem, paruipendunt. Nec tamen propterea à studijs quicquam operæ remittebat, & non minùs ad orandum alacris, quàm ad legendum promptus surgebat. Mirum erat in corpore, ieiunijs & ætate consumpto, tantum spiritus, tantum uigere fortitudinis. Quod corpori deerat, supplebat animus, & sacrarum rerum meditatione mentem quotidie recreabat. Videres hominem, à corporeis uinculis absolutum, ueluti auem quandam à nexibus expeditam, nihil aliud nisi cælum spectare ac petere: & quanto magis morti appropinquabat, tanto plùs in eo spiritus excitabatur: ita ut mortem, demigrationem quandam à terrenis ad cælestia, à caducis ad æterna, non naturæ dissolutionem, in eo crederes. Sapientia, quæ ætate in omnibus crescit, in eo, quem semper comitata fuerat, absolutissima tunc erat: animi fortitudo, quæ iuuenem mirabiliter possederat, morti uicinum omni ex parte circumdabat. Christianæ religionis zelus, in eo alioqui perpetuus, prope mortem maior surgebat. Languebat quidem membra, sed animus uigebat, & in corpore iam iam casuro, mens semper cælestia cogitans excitabatur: nec illi, ut cæteris euenire solet, vnà cum senectute animus frigecebat, sed citò tanquam corporeum onus depositurus, alacrior ad finem tendebat. Sciebat se cursum suum benè peregisse, fidem seruasse, & in omnibus uirtutum militem sub Christo duce fecisse stipendia. Propterea ad coronam illi repositam, lætus gaudensque properabat, & ueluti imbribus multis ac procellis exagitatus oppressusque uiator, æternum quietis, quò se reciperet, tectum optabat, & post bellorum turbines, & uarias mundi pelagi iactationes, quietum cælorum portum ingredi, & amœnum hortum in colere desiderabat: & quo magis se illi appropinquare seruebat, eo lætior incedebat. Repetebat animo seruis suis à Domino repromissã, quæ nec oculus uiderit, nec auris audiuerit, nec in cor hominis ascenderit, & uberrima pascua vnà cum amœnissimis riuis, Christi ouibus per Ezechielem præmonstrata, mente tenebat: & cum longum peregrinationis suæ tempus consideraret, cum propheta Dauid clamabat: Hei mihi, quia incolatus meus prolongatus est: habitauit cum habitantibus Cedar, id est, tenebras: multum incola fuit anima mea. & rursum: Quàm dilecta tabernacula tua, Domine uirtutum? concupiscit & deficit anima mea in atria Domini, & Quæ admodum desiderat ceruus ad fontem aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus meus. Sitiuit in te anima mea, ad Deum fontem uitium: quandò ueniam, & apparebo ante faciem D. ei?

Dum ijs cogitationibus uir sanctus exstuat, & se ad amplexus præparat spõsi, in leuem incidit febriculam, quæ illum iam in carne sua præmortuum dum diu exaret, reuertebat animo mundi, quas pertransierat, miseras omnes, quibus tempestatibus iactatus, quibus persecutionibus exagitatus fuerit, quomodo in hac uita nihil certum, nisi beatum inueniretur. Orbis dominam concidisse Romam uidebat, vrbes potentissimas redactas in cinerem cõsiderabat, & barbarorum incursionibus cuncta vastata. Quid non exire ex his miserijs, & in amplexus sponsi uolare ille cuperet? quid non corporis abiecto carcere, expeditum in cælum tendere? Appropinquantem cernebat

In pœmio 7. Hier. super 12. Ezechie.

Eius hospitalitas.

Epist. 28.

Lauat hospitem pedes. Lib. 3. cetera Ruff.

Matth. 25.

Cap. 44. Epist. 85.

Vacat multis orationibus & facis meditationibus.

Post multos exanclatos pro pietate labores, lætus ad patriam cælestem adspirat.

1. Cor. 13.

Ezech. 34.

Psal. 119.

Psal. 83.

Psal. 41.

Cap. 45.

Incidit in infirmitatem.

bat sponsum, & innumeris Angelorum agminibus, & sanctorum choris ad se iactantiam rendere conspicebat. Eo ille mentem, eò tendebat oculos: & veluti iam solutus à carnis vinculis, ibi sibi esse videbatur, vbi venientem ad se Christum conspicebatur. Mortem propterea veluti sororem charissimam, vt sibi ea quæ videbat, cõcederet, precabatur. Aderant iuxta eum monachi, & Christo dicatæ virgines, & ex varijs sanctorum locorum vndiquè, qui ad talis viri exitum confluerant, homines: quos omnes ille le- ro & alacri vultu conspicebat, & vt Deo omni inseruiret nixu, exhortabatur. Aderat Eusebius & cæteri presbyteri, qui secum Christo militauerant, & abeuntem à se com- muncem patrè omnes lamentabantur. Solabatur ille cunctos, & ad humilitatem, pa- rientiam, charitatem, cæterasq; hortabatur virtutes, & nẽ sibi cælestem inuideret pa- triam, precabatur: quandò se nihil aliud optasse semper aiebat, quàm ad eum diem peruenire, vnde illi ad cælestem beatitudinem daretur aditus.

Solentur sibi circa ad- ian- tes & horra- tur ad pie- tatem.

Cap. 46. Christo ani- mæ sacrifici- um reddidit.

Claret mi- raculis.

Epist. 13.

Lib. 1. contra Iulianum.

Sanctorum patr. om. de Hieronymo testimoniu.

Distin. 15. Sancta Ro- mana. Eccle- sia.

Cap. 47. Varietate de S. Hieronymi aetate.

Obijt vir Domini sub Honorio & Theodosio Imperat.

His & huiusmodi verbis sanctos omnes, qui aderant, postquam est adhortatus, & virgines, vt in proposito castitatis manerent, Christo seruiret, animauit: versus ad spon- sum, quem sibi iam adesse videbat, illi spiritum suum cõmendans, obdormiuit in Do- mino die vltimo Septembris mensis, sub Honorio & Theodosio iuniore, multis cla- rus miraculis: vir, cui nec Græci, nec Latini, quem comparent, habet aliquem. In eum enim doctrinæ omnes & virtutes ita cumulatè se contulerunt, vt post eum, quem in aliqua re genibus inuideat Ecclesia, neminem inueniat. Nam etsi multos in Ecclesia præstantissimos ac doctissimos habuerimus viros, neminem tamen, qui tot ac tanta in omni doctrinarum genere sciuerit, & qui tot linguarum habuerit cognitionem, inuenimus. Quod si in aliqua re ipse ab aliquo vincatur, semper tamen & supersunt alia, in quibus tandem illi præstans Hieronymus, victor abscedat. Augustinus, qui lo- hanni Baptistæ eum comparat, fatetur in se nec esse, nec esse vnquam posse tantum scientiæ diuinarum scripturarum, quantum in Hieronymo esse videbat. Et contra Iu- lianum scribens: Sanctus, inquit, Hieronymus presbyter Græco & Latino, insuper & Hebræo eruditus eloquio, ex Occidentali ad Orientalem transiens Ecclesiam, in lo- cis sanctis, atque in literis sacris vsque ad decrepitam vixit ætatem. Hic omnes, vel pe- nè omnes, qui ante illum ex vtraq; parte orbis de doctrina Ecclesiastica scripserant, legit. Et libro decimo octauo de ciuitate Dei, Non defuit, ait, temporibus nostris pre- sbyter Hieronymus, homo doctissimus, & trium linguarum peritus: qui non ex Græ- co, sed ex Hebræo in Latinum eloquium scripturas cõuertit. Gelasius Papa, vt omni- tam Damasum, qui tantum illi tribuit, & D. Gregorium, qui honorificè de eo meminit, ita de beato Hieronymo scribit: Irèm Ruffinus vir religiosus plurimos Ecclesiastici operis edidit libros: nonnullas etiam scripturas interpretatus est. Sed quoniam bea- tus Hieronymus in aliquibus eum de arbitrij libertate notauit, illa sentimus, quæ be- arum Hieronymum prædictum sentire cognoscimus: & non solum de Ruffino, sed etiam de vniuersis, quos vir scriptis memoratus, zelo Dei & fidei religionè repræhen- dit. Irèm Origenis nonnulla opuscula, quæ vir beatus Hieronymus non repudiat, le- genda suscipimus. & paulò superius: Vitas patrũ, Antonij, Pauli, Hilarionis, & omni- um Eremitarum, quas tamen vir beatissimus scripsit Hieronymus, cum omni honore suscipimus.

Quot autem vixerit annos, & quibus Consulibus obiit, mihi incertum. Vnum tantum constat, ad decrepitam vsque, vt tradit Augustinus, eum vixisse ætatem. Pro- sper, quem multi secuti postea sunt, vixisse eum annis vno & nonaginta testatur: obijt seque anno Domini CCCC. XXII. natum hac ratione sub Constantini Magni imper- rio, anno XXII. alij deinde addiderunt. Paulus Diaconus, Sigebertus, Beda, & vulga- rum Ecclesiæ Martyrologium, vixisse eum annis septem amplius aiunt, hoc est, octo & nonaginta. Nec defuit, qui centesimum eum præterisse scribant annum. In certè tot Scriptorum sententia, incertam etiam nobis Hieronymi ætatem reddunt: præsertim cum Beda sub Archadio eum obijisse testetur, & Prosper anno Domini quadringen- tesimo vicesimo secundo, hoc est, sub Honorio & Theodosio iuniore. Quæ vtraq; sen- tentia in illud recidit, vt Constantini Magni tempore natum Hieronymum dicamus, anno scilicet eius vel XV. vel XXII. Verùm cum eum non sub Constantino, sed Con- stantio filio natum, propterea quod Iuliani tempore puer esset, & grammaticæ ope- ram daret, ipsius Hieronymi testimonio initid probauerimus: superest, vt fundamen- tum, quo innituntur, totum corruat: & aliquid tot annorum ex eius vita detrahen- dum sit, quandò eum sub Honorio & Theodosio obijisse pro competentissimo habeo hoc

hoc est, aliquot annis ante mortem D. Augustini, qui obiit anno Domini CCCC. XXX.

hoc est, sub Theodosio iuniore, & Valentiniano tertio. Et vt scias mendacium sibi nunquam constare, natalem Hieronymi diem, quidam Cap. 48. in decimum quintum, alij in vicesimum secundum, vel vicesimum quintum, plurimi in tricesimum primũ Constantini Magni annum, ex vitæ longitudine reijciunt. Sigebertus, qui XCVIII. annos eum vixisse asserit, corpus laboribus ita confectum Hiero- nymum habuisse scribit, vt nisi fune manibus apprehenso, qui ad hoc ei de trabe pen- nymum habuisse scribit, vt nisi fune manibus apprehenso, qui ad hoc ei de trabe pen- debat, surgeret de lecto non potuisset testetur. Marcellinus comes, vir fidei & authori- tatis magnæ, per D. Augustini, quem & ego sequor, vestigia cautiùs incedens, nec quo anno mortuus, nec quot ille vixerit definit annis: admodum tantum senem decessisse asseruit, hoc est, vt ait Augustinus, in decrepita ætate, peracta scilicet senectute. In hunc sensum scribens Hieronymus ad Augustinum, se penè decrepitem asseruit: ad quam decrepitate peruenisse tantum illi Augustinus significat, cum ait, Vsque ad de- crepitam vixit ætatem. Alioquin si valde decrepitem eum intelligere velis, necesse est esse, vt vel post Augustinum decessisset, vel anno saltem xv. Constantini Magni natus esset, quod vtrunque falsum est. Vt cunquè, constat certè ex eius scriptis, post Romam captam ab Alarico, quod fuit anno Domini CCCC. XII. aliquot eum vixisse annos. aliquid non solum ruinam illam Romanos fugientes, se in Bethleem pluriès exce- pisse narrat, verum etiam aliqua postea eum scripsisse apparet: vt commẽtaria in Eze- chielem, Epitaphium Fabiolæ, similiter & Marcellæ. Augustinus libros suos de Ani- ma, illi dicans, post Romam captam misit: sed tabellarius, vt ipse testatur, mortuum illum inuenit.

Vtebatur vir beatissimus in senectute breui quodã pileo, quo frigescentes iam cor- Cap. 49. pus cõfoueret: de qua re ipse Paulino, qui sibi illum donauerat, scribens, ita ait: Pileo- Epist. 153. lum textura breuem, charitate latissimum, senili capiti confouendo libenter accepi, & munere, & muneris auctore lætatus. Humatus post mortem in Bethleem fuit, ex- equijs illi ex Christiana religione, vt Antonium Paulo fecisse ipse refert, ritè antea ce- lebratis. Translatus inde postea Romam est vnà cum Christi Saluatoris nostri præse- pio, septimo Idus Maij, eo scilicet die, quo præceptoris sui Gregorij Nazanzeni festum agitur. Reiectus deinde est dies in vigiliam Ascensionis à Pio secundo Pontifice ma- ximo, vt festiuus ac frequentius ageretur, plenaria sepulcrũ eius illo die ad euntibus, criminũ indulgentia condonata. Iacet autem beatissimus vir omni præconio maior, & quem cuncta suspirent secula, super Exquilias, proprio sibi iuxta præsepe Domini erecto altari, vbi sacra adhuc eius seruat tunicæ, in ecclesia S. Mariæ Maioris: quam amplissime Cardinalis Carole Borromee, non minùs pietate & religione, quàm charitate conspicuus, & in tanta rerum affluentia ac imperij potestate, rarum apud omnes exemplum, cum immensa tua laude, & populi vtilitate, regis atque gubernas.

VITA S. HONORII DOROVERNENSIS
(SIVE CANTVARIENSIS) ECCLESIAE EPISCOPI,
auctore venerabili Beda presbytero, Ecclesiast. Historiæ
Gentis Anglorum, Lib. 2. cap. 18. & 19.

OSTQVAM Iustus Archiepiscopus est ad cælestia re- 30. Septemb. gna sublatus, Honorius est pro illo in præfularũ electus. Qui ordinandus, venit ad Paulinum: & occurrente sibi illo in Lindocolnio, quintus ab Augustino, Dorouernensis ecclesiæ consecratus est antistes: cui etiam præfatus iste quintus ab Augusti- no Anglorũ Apotolo Antistes. Papa Honorius misit pallium & literas, in quibus decre- uit hoc ipsum, quod in Epistola ad Eduinum Regem mis- sa, decreuerat: scilicet, vt, cum Dorouernensis vel Eboracensis antistes, de hac vita transierit, is, qui superest, con- sors eiusdem gradus, habeat potestatem alterum ordi- nandi in loco eius, qui transierat, sacerdotem, nẽ sit ne- cessè, ad Romanam vique ciuitatem per tam prolixa terrarum & maris spatia, pro ordinando Archiepiscopo semper fatigari. Quarum etiam textum literarum, in Xx nostra

nostra hac historia ponere commodum duximus.

Epistola Honorij Papae ad Honorium Archiepiscopum.

Dilectissimo fratri Honorio, Honorius. Inter plurima, quae redemptoris nostri misericordia suis famulis dignatur bonorum munera prerogare, illud etiam clementer collata suae pietatis munificentia tribuit, quoties per fraternos affatus unanimam dilectionem quadam contemplatione alternis ad spectibus repraesentat: pro quibus maiestati eius gratias indefinenter exoluimus, eumque, votis supplicibus exoramus, ut vestram dilectionem, in praedicatione Evangelij elaborantem & fructificantem, secundum magistri & capitis sui sancti Gregorij regulam, perpetui stabilitate confirmet, & ad augmentum Ecclesiae suae potiora per vos suscitet incrementa: ut fide & opere in timore Dei & charitate, vestra acquisitio decessorumque vestrorum, quae per dominum Gregorij exordia pullulat, conualescendo amplius extendatur: ut ipsa vos Dominici eloquij promissa in futuro respiciant, vosque, vox ista ad aeternam festiuitatem euocet: Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos. & iterum: Euge serue bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam: intra in gaudium Domini tui. Et nos equidem, fratres charissimi, haec vobis pro aeterna charitate exhortationis verba praemittentes, quae rursus pro ecclesiarum vestrarum privilegijs congruere posse conspiciamus, non desistimus impertire: & tam iuxta vestram petitionem, quam filiorum nostrorum Regum, vobis praesenti nostra praecipione, vice beati Petri Apostolorum principis, auctoritatem tribuimus, ut quando vnum ex vobis diuina ad se iusserit gratia vocari, is qui superstes fuerit, alterum in loco defuncti debeat Episcopum ordinare. Pro qua etiam re singula vestrae dilectionis pallia pro eadem ordinatione celebranda direximus: ut per nostrae praecipionis auctoritatem, possitis Deo placitam ordinationem efficere: quia ut haec vobis concederemus, longa terrarum marisque interualla, quae inter nos ac vos obsistunt, ad haec nos condescendere coegerunt: ut nulla possit ecclesiarum vestrarum iactura, per cuiuslibet occasionis obtentum quoquo modo peruenire, sed potius commissi vobis populi deuotionem plenius propagare. Deus te incoluem custodiat, dilectissime frater. Data die tertio Iduum Ianuariarum, imperantibus dominis nostris pijs Augustis, Heraclio & filijs, anno Dominicae incarnationis sexcentesimo vigesimo quarto.

Ex Cap. 19. O si isthuc obseruasset nostrorum temporum nouatores.

Misit idem Papa Honorius literas etiam genti Scotorum, quos in obseruatione sancti Paschae errasse compererat, solerter exhortans, ne paucitatem suam, in extremis terrae sinibus constitutam, sapientiosem antiquis siue modernis, quae per orbem erant, Christi Ecclesijs aestimarent: ne contra Paschales computos, & decreta synodalia totius Orbis Pontificumque, aliud Pascha celebrarent. Sed & Iohannes, qui successori eiusdem Honorij Seuerino successit, cum adhuc esset electus in pontificatum, pro eodem errore corrigendo, literas ei magna auctoritate atque eruditione plenas direxit, euidenter adstruens, quia Dominicum Paschae diem quintadecima luna usque ad vigesimam primam, quod in Nicena synodo probatum est, celebrari oporteret: nec non & pro Pelagiana haeresi, quam apud eos renouiscere didicerat, cauenda ac repellenda, in eadem illa epistola monere curauit. Cuius epistolae principium est:

Inquiri

Dilectissimis & sanctissimis Tomiano, Columbano, Chromano, Dimano & Bagitano Episcopis: Chromano, Hernianoque, Laustrano, Sullano & Segiano presbyteris: Sarono, ceterisque doctoribus, seu Abbatibus Scotis, Hilarius Archipresbyter & seruans locum sanctae sedis Apostolicae, Iohannes Diaconus, & in Dei nomine electus, Item Iohannes primicerius, & seruans locum sanctae sedis Apostolicae, & Iohannes seruus Dei, consiliarius eiusdem Apostolicae sedis.

In Scotia non rite celebratum Pascha.

Ad scripta, quae per latore ad sanctae memoriae Seuerinum Papam adduxerunt, eod de hac luce migrante, reciproca responsa, quae postulata fuerant, siluerunt. Quibus reseratis, ne diu tantae quaestionis caligo indiscussa remaneret, reperimus quosdam prouinciae vestrae contra orthodoxam fidem, nouam ex veteri haeresim renouare conantes, Pascha nostrum, in quo immolatus est Christus, nebulosa caligine resistentes, & quartadecima luna cum Hebraeis celebrare nitentes. Quo Epistolae principio manifeste declaratur, & nuperrime temporibus illis haec apud eos haeresim exortam, & non rotam eorum gentem, sed quosdam in eis hac fuisse implicitos. Exposita autem ratione Paschalis obseruantiae, ita de Pelagianis in eadem epistola subdunt:

Haeresis Pelagiana in Scotia.

Et hoc quoque cognouimus, quod virus Pelagianae haereseos apud vos denuo renouiscit: quod omnino hortamur, ut a vestris metibus huiusmodi venenatum superstitionis

tionis facinus auferatur. Nam qualiter ipsa quoque execranda haeresis damnata est, latere vos non debet: quia non solum per istos ducentos annos abolita est, sed & quoties nobis perpetuo anathemate sepulta damnatur: Et hortamur, ne quorum ardentia combusta sunt, apud vos eorum cineres suscitentur. Nam quis non execretur summae combustae conamen & impium, dicentium, posse sine peccato hominem existere ex propria voluntate, & non ex gratia Dei? Et primum quidem blasphemiam & stultitium est dicere, esse hominem sine peccato: quod omnino non potest, nisi vnus mediator Dei & hominum, homo Christus Iesus, qui sine peccato est conceptus & partus. Nam ceteri homines cum peccato originali nascentes, testimonium praerogationis Adae, etiam sine peccato actuali existentes, portare noscuntur, secundum prophetam dicentem: Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea.

Psal. 50.

Matth. 11. Math. 25.

Interea defuncto Felice Orientalium Anglorum Episcopo, post decem & quatuor annos accepti Episcopatus, Honorius loco eius ordinauit Thomam Diaconum eius de prouincia Giruorum. Et hoc post quinque annos sui Episcopatus de hac vita subtrahto, Berethgislum, cognomine Bonifacium, de prouincia Cantuariorum, loco eius substituit. Et ipse quoque Honorius postquam aetatem sui cursus impleuit, migravit ex hac luce anno ab incarnatione Domini sexcentesimo quinquagesimo quarto, pridie calendas Octobris. Et cessante Episcopatu per annum & sex menses, electus est Archiepiscopus cathedrae Dorouenensis sextus, Deus dedit de gente occidentali Saxonum. Quem ordinaturus venit illuc Ithamar Antistes ecclesiae Rhofensis.

Septem Ex lib. 3. cap. 20.

metas

MARTYRIUM SS. VRSI ET VICTORIS CVM SOCIIS SVIS, EX GLORIOSA THEBAEORVM LEGIONE, quorum Historia ad nos perlata est ex Francia per venerabilem D. Petrum à Leydis Carthusiae Colonienfis olim Priorem.

VM tempore Maximiani Imperatoris (qui cum collega Diocletiano imperium tenuit) grauis persecutio Christianorum esset exorta: erant in legione sancti Mauritij Vrsus & Victor cum socijs lxvj. viri in bellicis rebus strenui, quorum hodie natalitia colimus. Qui beati Mauritij passione & gladij terrore turbati, non absque diuino numu castorum tumultus occulte relinquentes apud Solodorum castrum antiquissimum, quod est super Arulam fluminis, peruenerunt, ut per eos ibidem multorum infidelium cecitas, fidei lumen reciperet. Interea Maximianus Imperator audiens sanctum Vrsum sociosque eius ab Agaurum fugam dedisse, nimis furore succensus est. Accito igitur Hyrtaco, praedicti Solodorenensis oppidi Praefide, praecipit & iniunxit, ut vestigia sanctorum diligenter perscrutando indagaret, & ubicunque ipsos inueniret, aut ad sacrificia deorum compelleret, aut varijs tormentis eorum vitam finiret. Igitur beato Vrso sociisque eius Hyrtaco Praefidi praesentatis, talibus verbis eos alloquitur, dicens: O viri, quis vos furor deorum principum suavit obuiare? Vestram strenuitatem monemus, & imperiali praecipio praecipimus, ut omni occasione remota, ad sacrificandum dijs omnipotentibus Ioui & Mercurio velitis vos inclinare. Alioquin vos vitam faciam varijs finire tormentis. Illi vero caelitus corroborati dixerunt: Christiani sumus, nec sacrificando surdis & mutis idolis, Christianae religionis ritum volumus inquinare. Hyrtacus videns sanctorum constantiam, nec posse blanditijs flecti, nec terroribus emolliiri, praecipit manus & pedes eorum catenis nexibusque constringi, ac varijs tormentis ipsos atrociter cruciari. Quod cum carnifices studiosè peragerent, diuina clementia (quae sperantes in se non deserit) tanto super eos splendore claritatis illuxit, ut tortores fulgore perterriti, ad terram prosternerentur seminiui, sanctique martyres catenis ruptis vinculisque dissolutis stare imperterriti, glorificantes & laudantes Dominum Deum Isracl. Pagani vero, vna cum Praefide confusione ducti, dolore & angustia torquebantur;

Diocletiani & Maximiani in Christianos persecutio.

Sancti martyres ab Hyrtaco praefide comprehendantur.

Dijs supplicij excruciantur.

Diuinitus liberantur.

Multi er-
dunt.

bantur, videntes quod multi ad Christum per miracula prædicta conuenerentur. Alloquitur itaque Præses sanctos martyres, dicens: Vnum de duobus eligite aut dijs immortalibus sacrificare, aut vitam vestram varijs faciam tormentis finire. Respondentes sancti, dixerunt: Christus pro nobis passus est, nos etiam pro Christo, quæcumque tormenta tua decreuerit malitia inferre, parati sumus sustinere. Imperat igitur Præses furore repletus, magnam componi lignorum congeriem, & præparari maximum ignem, vt sanctorum corpora cremarentur. Cumque præsentibus multis sancti martyres fuissent adducti, Hyrtacus ait ad illos: Nisi à vestro errore respiscatis, in his flammis corpora vestra concremabo. Sancti Spiritu sancto confortati responderunt: Nullæ nos minæ, vel tormentorum timor, à sancto & iusto proposito reuocabunt, & parati sumus ad omnia pro Saluatoris nomine sustinenda. Sanctis igitur ad ignem, vt in illum mitterentur, accedentibus, ecce ventus validissimus de celo veniens, lignorum congeriem vndique succensam, tanto conamine impulit, vt dissoluta & in varias partes diuisa, penitus extingueretur. Quod videntes multi, ad fidem conuersi sunt. Videns autem impius Præses sanctos martyres duplici miraculorum splendore clarificatos, plurimos capite truncari præcepit. Interea sancti martyres, Versus eum socijs suis, vtriusque sexûs homines doctrina & exemplis in fide confortabant. Hyrtacus verò Præses, vir Belial furore plenus, super pontem prædicti fluminis sibi sanctos martyres iussit præsentari: vt eodem loco capite cæsos mox in alueum fluminis præcipitaret. Cæduntur ergò beati martyres, & in flumen præcipitantur, nec tamen longè à dicto ponte defluerunt. Nam diuina misericordia (apud quam omnia possible sunt) suæ mansuetudinis potentiam in eis demonstrauit. Non longè nanque à dicto ponte, capita sua in manibus portantes, flumen egressi sunt, & ad locum, vbi nunc in honore ipsorum basilica fabricata est, peruenerunt: Mirabilia hæc & mirabilibus mirabiliora succedunt. Sancti enim martyres genua ad terram flectentes, quasi ad vnus horæ spatium, priusquam corpora sua ad terram deponerent, cunctis cernentibus orabant. Orationi verò sine dato, corpora sua ad terram dimiserunt, acsi dicerent: Hæc requies nostra in seculum seculi. Venientesque surdi, cæci, claudi, imbecilles & paralytici, seu quacunque infirmitate detenti, tangebant corpora sanctorum: & subitam recipiebant sanitatem. Energumeni quoque seu demonibus obsessi, ad tactum sanctorum curabantur martyrum: Et vsque in hodiernum diem, si fides petentium non titubet, per Dei gratiam curantur.

Cæduntur
gladio & in
flumē præ-
cipitantur.
Manibus ca-
pita sua de-
portant ad
locū sepul-
turae.
Stupendum
miraculum.
Psal. 131.
Multi ægri
curantur.

Passi sunt autem Versus & Victor cum socijs suis apud Solodorum pridie Calendas Octobris, regnante Domino nostro Iesu Christo, qui est benedictus in secula, Amen.

FINIS MENSIS SEPTEMBRIS.

OCTO

OCTOBER.

MARTYRIUM SANCTI ET

GLORIOSI APOSTOLI ET

MARTYRIS ANANIAE,

Authore Simeone Metaphraсте.

M impius Lucianus in partes Oriētis in Bethagabre Exeuthropolis missus fuisset ab ijs, qui nō minùs tunc susceperant idolorum infaniam, quàm scepra imperij, res Christianorum indagantur maximè. Hic ergò Lucianus sedens pro tyrannico tribunali, vel ante facta verbis spirabat vehementer, mala Christianis, vt ita dicam, fabricans. Literæque & edicta per totam pernauebant ditionem, vt qui nollent quidem sacrificare demonibus, confiterentur autem Dominum nostrum Iesum Christum verū Deum, & eum colerent, non solum acerbissimis subijcerentur supplicijs, & per ingē, bestias & mare, & vniuersam aliam malorum speciem mortem subirent: sed etiam in alienam regionem projicerentur sacra eorum corpora, canibus & bestijs proposita ad deuorandum: & nec in sua quidem patria consequerentur sepulturam. Ananias ergò diuinus Domini Apostolus, qui erat ipse quoque vnus ex septuaginta discipulis, diuina quadam virtute, & quæ sub adspēctum non cadebat, visione ex Antiochia, vbi Christiani prima ditatus fuerat appellatio- ne, venit Damascum, vt nec ipsa esset expers seminum veritatis, & fructus produce- rei pietatis.

1. Octobris
iuxta Me ta-
phrasten: La-
tini eum ha-
bent 25, Ia-
nuarij.

Ananias ex
70. discipu-
lis vnus.
Act. II.

Interim autem Saulus aduersus chorū Apostolorum magis magisq; parturiens, qui & minis in ipsos intolerabilis, & magna percitus erat inuidia, rogauit Pontificem, vt mitteret epistolas ad, eas quæ illic erant, synagogas, vt qui Christianorum opinio- nem tenere statuerant, vincti & sub custodia vel inuiti ducerentur Hierusalem. Illud autem sapienter administrantem habuit prouidentiam, quæ etiam solet eminens deij- cere semina occasionum, quando nouit id, quod est euenturum, tendere ad aliquod bonum. Ibat itaq; Saulus Damascum, & cum iam appropinquasset ciuitati, videt lu- cem caelestem, & humi procidens, audit: Saule, Saule, quid me persequeris? & Surge, inquit, & vade ad ciuitatem, & dicetur tibi, quid te oporteat facere. Et cum furrexisset quidem, aperti erant eius oculi: neminem autem videre poterat. Sed ille quidem deductus, ingressus est Damascum. Tunc dixit ad Ananiam in visu Dominus: Vade ad vicum rectum, & Saulo Tarsensi manibus impositis, aufer ei nubem ab oculis. Nam is quoque erit mihi vas electionis, & portabit nomen meum coram gentibus, & prin- cipibus, & filijs Israel. Venit ergò diuinus hic Ananias, sicut ei dictum fuerat à Domi- no, & Saulo rursus reddit videndi facultatem. Non sunt autem singula persequenda, cum hæc liceat scire ex Actibus ei, qui voluerit. Ille autem & traducitur ad pietatem, & nomen simul mutat cum moribus, ex Saulo Paulus appellatus: & ascendit in ter- rum caelum: & obit orbem terræ prædicans Euangelium, effectus tantus amore in Christum, quantus prius existimabatur rabie aduersus Christianos, robur corporis & animæ magnitudinem per vtrunq; ostendens. Sic ergò Ananias, cum Paulum ad ve- ram deduxisset vitam, & dupliciter illuminasset, & cum hac, quæ videtur luce, eam quoque, quæ intelligentia percipitur, vt Christum videret, præbuisset, ibat per Betha- gabre prædicans Euangelium, & veluti quadam rationis particeps sagena, diuina sci- licet doctrina, omnes, in quos incidisset, trahebat ad Dei agnitionem.

S. Ananias
Paulo Apo-
stolo man-
imponit, &
visum resti-
tuit.

Magna mu-
tatio in S.
Paulo Apo-
stolo.

Cum in his autem versaretur, comprehenditur ab ijs, quorum erat munus venari Christianos, & ad filium tenebrarum, nempe Lucianum Præsidem, deducitur. Ille ve- ro statim quidem præsidet in frequentissimo theatro: virum autem plurimum admi- miratur, vt qui videret pulchritudinem quandam ipso adspēctū apparentem, & lin-
guam

S. Ananias
comprehē-
ditur.

Nicitur im-
pius Lucianus blandi-
rijs Anania
subuercere.

guam multis scatenem gratijs. Hæc cum vidisset, confugit ad personam benignita-
tis, & simulat mansuetudinem, intrus multam occultas feritatem, & sermonem con-
uertens ad hilaritatem: Crede mihi, inquit, o Anania, consulenti ea, quæ sunt tibi vi-
lia, & cum nostris dijs foedus iniens, nega eum, quem prædicas, Crucifixum: nec effe-
cias, vt hæc pulchritudo, quæ est adeo digna vt spectetur, consumatur à tormentis.
Ille autem: Deum, inquit, verum adoro, eumque colo, & eum solum specto, neque
fuerit aliquid eo mihi iucundius, cuius ego sum minister, qui etiam ad Pauli agnitio-
nem, & ad ei restituendam videndi facultatem inseruiui, qui Saulus quidem prius no-
minabatur, Paulus autem à Domino nunc est, mutato nomine, nominatus, vt qui re-
quieuerit à fluctu ignorantia, ad firmumque & solum portum, nempe Christi me fide-
dem, appropinquarit per agnitionem. Præses autem: Videris, inquit, mihi, frater mag-
nitudo & robore corporis, etiam aduersus ipsa supplicia tollere supercilium. Vn-
de etiam sapientia redacta est ad insipientiam, & abundantem prudentiam consecu-
ta est, vt video, leuitas. Hæc cum audisset magister veritatis, oculis & manibus statim
in cælum subleuatis: Domine Iesu Christe, inquit, Deus virtutum, nunquam me suis re-
tribus comprehendat inimicus: sed mihi & propter te pati liceat, & tuis ornari coro-
nis, & coniungi choro tuorum discipulorum. Atque ille quidem sic orabat assidue:
sed preces exceperunt protinus plagæ in nudo dorso. Præterea autem præcones quo-
que acclamârunt: Pæce Præsidi, & dijs sacra sacrificia præpotentibus. Anania autem sensim
mouebantur quidem membra: citra locutionem verò preces sursum mittebantur
ad Deum.

Verberatur
dorsum ei.

Egregia ei
constantia.

Laceratur
unguis &
aduritur.

Dij gētium
ligna & la-
pides opera
manuū ho-
minum.

Ierem. 10.

Lapidib⁹ op
primitur.

Cum autem & tormētis & minis esset superior, & existimabatur fore, vt prius defi-
cerent percussores, quàm plagis defessus esset is, qui percutiebatur, à tormentis qui-
dem discipulus simul & martyr relaxatur: ad blanditias autem rursus vulpes, Præses,
inquam, conuertitur. Sed nunc saltem, dicebat discipulo, ad te redi, & tua parce ani-
mæ, & miserere tuæ pulchritudinis, quæ perit miserabiliter. nam te grauiora excipit
ent supplicia, iuro ipsos deos. Ille autem magno Christi amore cor inflammatus, for-
titer & acriter respondit, se non solum dæmonibus non esse sacrificaturum: sed cura-
turum, vt quoscunq; posset, ad fidem Christi conuerteret. Deinde linguæ quoq; ner-
uos intendit in Præsidem, & eum verbis ferit acrioribus: Non erubescis, dicens, o ve-
rè infelix, & subis fossam pudoris, nunc quidem flagellans, nunc autem blāditijs irre-
pens, & tanquàm quendam animo tenerum infantē verbis me mollibus demulcens?
Propter hæc ira correptus fuit iudex: & iussit nudatum corpus martyris discerpi fer-
reis vnguibus: præterea autem etiam aduri lampadibus, vt dum corpus paulatim eli-
quaretur, diuturniores ad cor dolores affluerent. Sed ferreos quidem vngues existi-
mabat martyr perindè, ac si aliquis alius pateretur. Ignis autem illi quidem cessabat,
& non tanquàm ignis appropinquabat: in cor autem Tyranni quodammodo pro-
cedebat, & magis irritabat ad insaniam. Qui ei dicebat: Quomodo non cedes iussis
Imperatorum, & quos ipsi colunt deos, ipse quoque honorabis? Ille autem: Cur me,
inquit, eadem & de iisdem sæpenumerò loqui cogis, tanquàm eorum, qui in chorea
ludunt, sermonis cursum circumagētem? Scias ergò, scias & credas, non solum fore,
vt nulla re vincar, non pœnis, nō donis, non blanditijs, non minis, neq; vllò alio: sed vt
eos etiā, qui iam sunt superati, & in errorem sua sponte inciderunt, a cerbè defleam, &
te præ ceteris lugeam, qui nō solum es tibi causa interitūs, sed etiam multis alijs, non-
nullos quidem inducens, multos verò etiam inuitos cogens suscipere impietatem.
Nescis, quòd quæ à vobis coluntur, sunt æs, & ligna, & lapides, quibus vtens, tanquàm
materia, homo, qui est Dei figmentum, hæc fabricatur. Quem admodum ergò nō est
absurdum, vt opus adoret opifex? aut quisnam homo sanæ mentis, operi suarum ma-
nuum cultum tribuerit, & bona ab eo petierit?

His seruus interitūs magis ad iram commotus, cum desperasset se verbis posse de-
certare aduersus athletam, vt lapidibus ipsum obruerent extra ciuitatem is, qui erat
verè lapis, iussit adstantibus. Ille ante etsi ea erat passurus, pro lapidibus linguam
immisit in eos, qui non sunt dij, dicens: Dij, qui cælum & terram non fecerunt, pere-
ant. Cum autem in loco fuisset præstituto, & lapidibus obrueretur, manus in cælum
extendens: Rex regum, inquit, & Dominus dominantium, tanquàm acceptum hoc
habe sacrificium, nempe hanc, quæ fit per lapides, consummationem. Has statim pre-
ces Dei coronæ, & ad regnum, quod semper manet, vocatio est consecuta, primo
mensis Octobris.

Verè

Verè autem beatum corpus martyris quidam ex ijs, qui erant amantes Christiano-
rum, postquam domum reuersi essent lictores, cum pulchrè sustulissent: & splendi-
dissime composuissent, in regione Damascenorum deposuerunt in paterna eius hæ-
reditate: Ad gloriam patris, filij, & spiritūs sancti, quæ est vnā & inseparabilis Trini-
tas. Ipsi honor, potentia, maiestas & magnificentia nunc & semper, & in secula se-
culorum, Amen.

Sepelitur in
paterno lo-
lo.

VITA SANCTI NICETII TREVIRORVM
EPISCOPI: AVTHORE S. GREGORIO EPISCOPO

Turonensi, Lib. de Vita Patrum. Cap. 17.

I fides dictis adhibetur, relatoribus sacrorum operum pro fidei merito fideliter arbitror esse credendum: quia
nō omnia, quæ in scripturis leguntur, obtutibus proprijs
cerni potuerunt: sed quædam ipsius scripturæ relatione
firmata, quædam aliorum authorum testimonio com-
probata, quædam verò proprij intuitūs autoritate cre-
duntur. Verum quod peius est, qui peruerso sunt sensu, vt
scripta non credunt, irā testificata reprahendunt: visa
verò, tanquàm conficta, fastidiunt, non habētes vel illud
in sua credulitate, quod Thomas Apostolus gestabat in
corde, dicens: Nisi videro, non credam. Beati quidem,
qui non viderunt, & crediderunt: sed ipse saltem, vt vidit, statim credidit. Nam, vt di-
ximus, multi videntes non modò non credunt, sed & derident. Vnde & ego aliqua
de sancti Nicetij Treuerici sacerdotis virtutibus, virilitate, magnanimitate, san-
ctitate
scripturis, reprahendi ab aliquibus vereor, dicentibus mihi: Tu cum sis iunior, quo-
modo seniorum gesta poteris scire? Qualiter ad te eorum facta venerunt? Nempe
non aliud, nisi conficta à te hæc, quæ scripta sunt, decernuntur. Qua de causa relato-
rem huius operis in medio ponere cecesse est, vt hi, qui veritati derogāt, confundan-
tur. Nouerint igitur à beato Aredio Abbate vrbis Lemouicina, qui ab ipso Nicetio
Antistite enutritus, & clericatus ordinem sortitus est, hæc, quæ subiecta sunt, me au-
ditū: quem in hoc non credo illum sefellisse, cum per eum Deus eo tempore, quan-
do mihi ista retulit, & cæcorum illuminauit oculos, & paralyticis gressum præstitit, &
energumenos, eiecdis dæmonibus, sanæ menti restituit. Nec credendum est, eum
mendacij nube obumbrari posse, quem Deus sapius ab imbrum nube obrectum itā
protexit, vt imbutis focijs, ipse nulla stillarum cadentium infusione madesceret. De-
nique si de tali re dubitatur, de beneficijs Dei diffiditur.

1. Octobris.

Iohan 20.

Aredius Ab-
bas, discipu-
lus S. Nice-
tij: Eius vi-
ta est 24.
Augusti.

psal. 23.

Nora remi-
ram in nato
S. Nicetio.

Fir mona-
chus, & Ab-
bas.

Tria sunt in
quibus labi-
tur genus
humanum,

Aiebat ergò memoratus sacerdos de antedicto Antistite: Multa quidem, dulcissi-
me frater, de sancto Nicetio bonorum virorum testimonio diuulgata cognoui, sed
plura meis oculis proprijs inspexi, vel etiam ab eo vix elicita cognoui. Et cum mihi
quæpiam de his, quæ per illum Deus operatus est, explanaret, non corhurno iactantiæ
tumescebat, sed compunctus corde, cum lachrymis aiebat: Idèd tibi hæc, fili charissi-
me, pandere volo, vt & tu, cum summa conuerfians innocentia cordis, similia medite-
ris. Non enim ad excelsa virtutum Dei contendere quis poterit, nisi fuerit innocens
manibus & mundo corde, sicut tenor Dauidici carminis canit. Hæc ergò de eo præ-
fatus relator exorsus est.

Igitur sanctus Nicetius Episcopus ab ipso ortus sui tēpore clericus designatus est.
Nam cum partu fuisset effusus, omne caput eius, vt est consuetudo nascentium infan-
tium, à capillis nudum quidem cernebatur, in circuitu verò modicorum pilorum
ordo apparuit, vt putares ab eisdem coronam clerici fuisse signatam. Exindè studio-
sissimis enutritus parētibus, literisque institutus, Abbati cuidam in monasterio com-
mendatur, in quo loco itā se deuotum Deo exhibuit, vt migrante Abbate, ipse succe-
deret. Iam verò assumpto Abbatis officio, tantum se talemque ad instructionē atque
distractionem fratrum exhibuit, vt non modò agere, verum etiam nulli liceret aliquid
vel loqui peruersè, dicēs: Cauenda est scurrilitas, dilectissimi, & omne verbum ocio-
sum, vt sicut totum corpus purum exhibere debemus Deo, itā etiam & os non ad
aliud aperiamus, nisi ad laudem Dei: quia tria sunt, in quibus genus dilabitur huma-
num: aut enim cogitat, aut loquitur, aut agit. Ergò vos, dilectissimi, oportet vitare
scurri-

scurrilitatem, malitiam, & omne opus pessimum. Multa & alia exhortabatur fratres, ut eos dignos Domino exhiberet ac mundos.

Ordinatur
Episcopus
Treuicorū.

Venerabatur autem eum & Rex Theodoricus magno honore, eò quòd sapius vitia eius nudaret & crimina, castigatusque emendatior redderetur: & ob hanc gratiam, decedente Treuericæ vr̄bis sacerdote, eum ad Episcopatum iussit accersiri. Dato autem consensu populi, ac decreto Regis, ad ordinandum à viris summo cum Rege honore præditis adducebatur. Veruntamen cum appropinquantes vr̄bi, cadente sole, fixis tentorijs mansionem pararent, illi confestim laxatos equos per segetes pauperum dimiserunt. Quod cernens beatus Nicetius, misericordia motus ait: Expellite quanto cyus equos vestros à segete pauperum: alioquin remoueam vos à communione mea. At illi indignantes, dixerunt: Quænam sunt hæc verba, quæ loqueris? Adhuc Episcopalem apicem non es adeptus, & iam excommunicationem minaris? Erille: Verè, inquit, dico vobis, quia deliberauit Rex, ut me aulsum à monasterio, huic oneri consecrari iuberet. Fiet quidem voluntas Dei: sed vilius voluntas in omnibus malis, me obfistente, non adimplebitur. Tunc cursu rapido abiens, eiecit equos è segete: & sic, cum admiratione hominū illorum, ad vr̄bem deductus est. Non enim honorabat personam potentis, sed Deum tantum & in corde, & in operibus meruebat.

Nō respicit
personam
hominis.

Impositus itaque in cathedra, dum lectionū seriem auscultaret, sensit nescio quid graue super ceruicem suam: cumque bis aut ter manum clam ad tentandum iniicisset, nullius rei causam inuenire potuit, quæ hoc pondus inferret: diuertensque caput ad dexteram & læuam, odoratus est odorē suauitatis. Intellexit igitur hoc onus, esse Sacerdotij ipsius dignitatem. Assumpto verò Episcopatu, tam terribilem se præbuit omnibus, si Dei mandata non seruant, ut imminere mortem proximam voce præconia testaretur. Super quibus pauca loqui placet ad roborandam Sacerdotum censuram, vel ad instructionem populi, siue etiam ad ipsorum Regum præsentium emendationem.

Seruum se
exhibet in
peccatis co-
ercendis.

Nam cum Theodorico decedente, Theodobertus filius eius regnum ambisset, ac multa iniquè exerceret, & ab eodem plerunque corripetur, quòd vel ipse perpetraret, vel perpetrantes non argueret, aduenit dies Dominicus, & ecce Rex cum his, qui ab hoc Sacerdote cōmunioni abesse iussi fuerant, ecclesiam est ingressus. Lectis igitur lectionibus, quas canon sanxit antiquus, oblati muneribus super altare Dei, ait Sacerdos: Non hîc hodiè Missarum solennia consummabuntur, nisi cōmunione priuati, prius abscedant. At Rege renitente, subito exclamat vnus de populo, arreptus à dæmone puer iuuenis: cœpitque voce valida inter supplicia torturæ suæ, & sancti virtutes, & Regis crimina confiteri: dicebatque Episcopum castum, Regem adulterum: illum timore Christi humilem, hunc gloria regni superbum: illum sacerdotio impollutum, à Deo in posterum præferendum: hunc, ab authore sceleris sui velociter elidendum. Cumque Rex timore concussus, peteret ut hic energumenus ab ecclesia eijceretur, dixit Episcopus: Prius illi, qui te secuti sunt, id est, incestuarij, homicidæ, adulteri, ab hac ecclesia extrudantur, & hunc Deus silere iubebit. Et statim Rex iussit omnes hos, qui Sacerdotis sententia damnati fuerant, egredi ab ecclesia. Quibus expulsis, iussit Sacerdos dæmoniacum foras extrahi: sed cum apprehensa columna, auelli à decem viris non posset, sanctus Dei sub vestimento suo, propter iactantiam, faciens Crucem Christi contra dæmonem, relaxari præcepit. Qui protinus corruens cum his, qui eum trahere nitentur, post paululum sanus erectus est. Deinde post acta solennia requisitus, nunquam reperiri potuit, nec vnus sciuit vnde venerit, vel quò abièrit. Coniiciebatur igitur à plurimis, eum à Deo missum, qui Regis Sacerdotisque opera non taceret. Vnde factum est, ut Sacerdote orante, Rex mitior fieret, pastorque à Domino remunerandus, dignè propheticum illud audiret: Qui reddiderit preciosum de vili, tanquam os meum erit.

Nota rem
admirandā.

Signo Cru-
cis sanar de
moniacū.

Jerem. 17.

Capit mori
iustitia.

Excommu-
nicat regē.

Quotidiè autem prædicabat Sacerdos populis, denudans crimina singulorum, & pro remissione deprecās assidue confitentium. Vnde aduersus eum sæpius odij virus exarsit, quòd tam veraciter multorum facinora publicaret. Nam plerunque se persecutoribus vltro obtulit, & gladio exerto ceruicem præbuit: sed nocere ei Dominus non permisit. Voluit nanque pro iustitia mori, si persecutor fuisset infestior. Aiebat enim: Libenter moriar pro iustitia. Sed & Clotarium Regem pro iniustis operibus sæpius excommunicauit, exiliumque minitante eo, nunquam est territus.

Quodam

Quodam verò tempore, cum iam ad exilium ductus, ab Episcopis reliquis, qui adulatores Regis effecti fuerant, remotus esset, atque à suis omnibus derelictus, vni Diacono, qui adhuc perstabat in fide, ait: Quid tu nunc agis? Quarè non sequeris fratres tuos, ut eas quòd volueris, sicut illi fecerunt? Qui ait: Viuit Dominus Deus meus, quia vsquequòd spiritus meus intrà hos artus contentus fuerit, nunquam derelinquam te. Erille: Quia, inquit, hæc dixisti, dicam tibi, quæ Domino reuelante cognoui. Cras enim in hac hora, & honorem recipiam, & Ecclesiæ meæ restituar. Hi autem, qui me reliquerunt, cum magno pudore ad me confugient. Præstolabatur itaque Diaconus rem promissam attonitus. Quod postea est expertus. Illucescente enim die crastina, subito aduenit legatus Sigeberti Regis cum literis, nuncios Regem Clotarium esse defunctum, seque regnum debitum cum Episcopi charitate debere percipere. Hæc ille audiens, ad Ecclesiam regressus, potestati restituitur: confususque his, à quibus derelictus fuerat, omnes in charitate recepit.

Propheta
cius.

Iam verò quàm fortis fuerit ad prædicandum, quàm terribilis ad arguendum, quàm constans ad sustinendum, quàm prudens ad docendum, quis euoluere queat? Vnus enim ei semper erat rigor in prosperis & aduersis: nec minirantem timuit, nec à blandiente delusus est. Verè autem (ut aiebat relator ille memoratus) fuit, iuxta Paulum Apostolum, iniuriatus periculis fluminum, periculis latronum, periculis in ciuitate, periculis in falsis fratribus, & reliqua. Nam quadam die dum Mosellam fluiuium nauigio transiret, inter pilas pontis fluctuum ætus impulsu, palmis tantum pilæ adhæsit, pede continens nauem: & sic ab intuentibus iam ad demersionem paratus, erutus est. Quod non sine tentatoris insidijs se pertulisse ferebat. Sed & ipse author criminis pierunque se obtutibus eius nociturus ostendit. Nanque dum quadam die iter ageret, descendens ab equo, inter vepres cōdensos ventris purgandi gratia est ingressus: & ecce assisit ei vmbra teterrima, statu procera, crassitudine valida, colore tetra, quæ oculorum scintillantium immensitatem in modum tauri petulantis habebat, ore patulo, quasi ad deglutiendum virum Dei parata. At illo faciente signum Crucis econtrà, in modum fumi ascendentis euauit. Quo non ambigitur ipsum ei sceleris principem fuisse monstratum.

1. Cor. 11.

Signo Cru-
cis dæmonē
fugauit.

In ieiunijs autem valdè (ut diximus) fortis erat. Nam cæteris reficientibus, sæpè ipse contecto capite à cucullo, nè agnosceretur in publico, cum vno tantum puero sanctorum basilicas circuibat. Sed & curationum gratia data est ei à Deo. Dum autem hæc in illo, ut supra diximus, habitu sanctorum habitacula circuiret, ad templum sancti Maximini Antistitis accessit. In cuius atrio post multas debacchationes tres energumini pressi sopore quiescebant. Cernens igitur eos somno deditos, fecit signum Crucis econtrà: statimque expergesti, eleuantes in sublime voces, dato impetu ad vomitum, emundati sunt. Cum autem lues inguinaria Treuericum populum in circuitu ciuitatis valdè vastaret, & Sacerdos Dei pro omnibus commissis Domini misericordiam imploraret assidue, factus est sonus de nocte magnus, tanquam tonitruum validum super pontem amnis, ita ut putaretur vr̄bs ipsa absorberi. Cumque omnis populus exterritus, in lectulis resedisset, lethiferum sibi interitum oppetens, audita est in medio rumoris vox vna cæteris clarior, dicens: Et quid hîc, o socij, faciemus? Ad vnam enim portam Eucharius Sacerdos obseruat, ad aliam Maximinus excubat: in medio versatur Nicetius. nihil hîc vltà præualere possumus: Itaque sanamus hanc vr̄bem eorum tuitioni. Hac voce audita, statim morbus quieuit, nullusque ab eo vltà defunctus est. Vnde non ambigitur, virtute memorati Antistitis ciuitatem fuisse defensam.

Eodem tres
energume-
nos mun-
dauit.

Nota quid
conferant
Sancti lo-
cis, vbi qui-
escunt.

Inuitatus autem quodam tempore Sacerdos à Rege, dicit suis: Quarite nobis piscium multitudinem in abundantia, ut euntes ad occursum Regis, & nostrum expleatur debitum, & amicis ministraretur assatum. Dixeruntque ei: Lapsus noster, in quem pisces decidere soliti sunt, prorsus desertus habetur: sed & materiæ ipsæ de locis suis amnis impetu euulsæ noscuntur. Non est igitur, qualiter iussio vestra adimpleatur, dum non est in promptu, quomodo capiantur quæ præcipis. Ille verò hæc audiens, ingressus in cellulam suam, vocauit puerum, & ait: Vade, & dic cocorū præposito, ut exhibeat pisces ab amne. Qui iussu referens, derisus est ab homine. Reuerio autè ait Sacerdos: Scio quia locutus es ea, quæ præcepi, sed audire noluerunt. Vade rursum, & dic eis ut eant. Cumque bis aut tertio hanc ordinationem durè susciperent, com-
moti tandem abièrunt ad lapsum: adspicientesque cum maxima admiratione, inueni-
runt

Magno mi-
raculo pi-
sces inueni-
runt

untur per-
multi.

runt eum ita refertum piscibus, vt decem viri, quæ repererant, vix ferre potuissent. Ex quo manifestum est, quòd sancto huic virtus diuina sapius ostendebat, quæ ei opportuna erant.

Visio eius.

Sed nec hoc silendum putauit, quod eidem de Regibus Francorum à Domino ostensum fuit. Vidit enim in visu noctis turrem magnam, tanta celsitudine præditam, vt polo propinqua suspiceretur, habentem fenestras multas, Dominumque stantem super cacumen eius, & Angelos Dei per speculas illas positos. Vnus autem ex eis tenebat librum magnum in manu, dicens: Tantum temporis Rex ille victurus est in seculo: nominauitque omnes viritum, vel qui eo tempore erant, vel deinceps nati sunt: dixitque & qualitatem regni, & quantitatem vitæ eorum: sed & post vnus cuiusque nomen semper, Amen, cæteri Angeli respondebant. Sicque prædicta omnia in posterum sunt impleta, quemadmodum sanctus per præfatam reuelationem annunciauit.

Signo Crucis
cõpescit
fluctus.
Visio eius
altera.

Regressus autem à Rege euectu nauali, obdormiuit. Et ecce cominotus vento fluuius, cõpescit fluctus in excelsa porrige, ita vt putaretur nauis ipsa demergi. Sacerdos autem, vt præfati sumus, dormiens somno nescio quo, vt plerunque dormientibus euenit, quasi ab aliquo oppressus est. Excitatus verò à suis, fecit signum Crucis super aquas, & cessauit procella. Deinde suspirans crebrius, interrogatusque à suis, quid vidisset, ait: Silere quidem decreueram, sed tamen dicam: Vidi enim me quasi per vniuersum orbem retia ad capiendum extendere, & nullus erat adiutor meus, nisi tantum hic puer Are dius. Et merito eum Dominus retificem ostendere voluit, qui quotidie populos ad diuinum officium capiebat.

Nota: S. Nicetius ad-
huc viuens
inuocatur.

Venit autem ad eum homo quidam, cesariem barbamque prolixam efferens: prostratusque ad pedes eius, ait: Ego sum, Domine, qui in maris periculo positus, tuo adiutorio sum saluatus. At ille obiurgans hominem, cur de eo laudationis huius proferret gloriam, ait: Dic, qualiter te Deus ab hac necessitate eripuit. nam virtus mea nullum iuuare potest. Qui ait: Nuperrimo tempore, cum nauem ascendens Italiam peterem, multitudo paganorum mecum ingressa est: inter quos & ego tantum solus eram inter illam rusticorum multitudinem Christianus. Orta autem tempestate, cõpesci inuocare nomen Domini, atque vt me intercessio tua eriperet, flagitare. Pagani verò inuocabant deos suos, & ille louem, iste Mercurium proclamabat: alius Mineruam, alius Veneris auxiliu flagitabat. Cumque iam in discrimine mortis essemus, aio ad eos: O viri, nolite hos inuocare. non sunt enim dii isti, sed demones. Nam si vultis de presenti interitu erui, inuocate sanctum Nicetium, vt ipse obtineat cum Domini misericordia vos saluari. Cumque vna voce eleuata in huiusmodi clamore dixissent, Deus Nicetij, eripe nos: protinus mare mitigatum est, ceciditque ventus, ac sole reducto, eò, quòd voluntas nostra fuit, nauis accessit. Ego autem voui, nè prius comam capitis tonderem, quam tuis obtutibus præsentarer. Tunc iussu Episcopi tonsuratus homo, Aruernum adijt, vnde se esse confessus est.

Visio in-
uitatur ad
caelestia.

Innumera sunt enim, quæ de hoc viro relata à memorato Abbate cognouimus, sed finiendum libellum puto. Cum autem propinquum transirus tempus migrationis suæ cognouisset, fratribus retulit, dicens: Vidi Paulum Apostolum cum Iohanne Baptista inuitantem me ad requiem sempiternam, atque exhibentem mihi coronam caelestibus margaritis ornata, ac dicentibus mihi viris: Talibus enim speciebus perfruèris in regno Dei. Hæc quibusdam fidelibus referens, post paucos dies modica febre pulsatus, spiritum præmisit ad Dominum: sepultusque est in basilica sancti Maximini antistitis, cuius nunc tumulus plerunque diuinis virtutibus illustratur.

De eodem ex Gregorio Turonensi, Cap. 94. De Gloria Confessorum.

Miracula
ad cumulũ
eius.

Nicetius autem, vt supra diximus, ipsius (Treuericæ) vrbis Episcopus, eleemosynæ, charitatis, sanctitatisque totius refulsit merito, dum in corpore commemoratus est. Hic à seculo migrans, ad basilicam sancti Maximini præcessoris sui sepultus est. Ad cuius nunc tumulum victorum catenæ franguntur: energiam incurSIONIS diabolicæ patientes, extrusis demones, liberantur: cæcorum oculi plerunque, remotis tenebris, lumine infunduntur. Nam de periuris quid dicam? Si quis enim ibi falsum iuramentum proferre ausus fuerit, ilico diuina vitione corri-

corrigitur: nec quisquam hæc vel loqui audeat, si conscientia torquente, reum se esse cognouerit, quòd ibi sacramentum præsumat exoluere.

VITA SANCTI BAVONIS EGREGII CONFESSORIS, AVTHORE THEODORICO Abbate S. Trudonis.

PRAEFATIO AVTHORIS.

Postquam Dominus & Saluator noster vineam, quam de Agypto in manu valida & brachio extento transtulit, secus arborem viuificæ Crucis transplantauit, virgaque petra percussa, hoc est, lancea latere Crucifixi Domini perforato, sanguine martyrij & aqua baptismi eam irrigauit: radices plantatæ terrâ impleuerunt, extensis usque ad mare palmitibus, & usque ad flumen propaginibus. Quorum foliũ viride non defluet, & in tempore siccitatis non arefcet: fructus verò non deficiet: quia secus decursus aquarum plantatæ, irrigantur fonte saluari, in vitam æternam saliente. Hac summi patrisfamilias vinea longè lateque diffusa, cum operuisset montes vmbra eius, & arbuta eius cedros Dei, nec vllus iam terrarum angulus esset, qui non sub vmbra Domini requiescere festinaret, Perfes cum Scythæ, & pellitorum turba populorum stridentia & anhelantia verba in dulce Crucis fregerunt melos. Præterea quotquot prædestinati erant vitæ æternæ, vt boni palmitis creuere & fructificauere. Ex hac igitur sua vinea omnipotens Deus vnum electum suum palmitem ad nos usque extendit, qui scilicet tanto vernat flore, tanto fructu exuberat, vt credatur de corpore vitis illius esse, qui dicit: Ego sum vitis vera: vos palmitis. nec dubitetur ad illam verè reponmissionis terram pertinere, cuius botrum à duobus viris veste portatum, vetus commemorat historia. Cuius felicem extensionem & fructum, perfectis etiam viris desiderabilem, de quo securè canimus, Vineæ florentes odorem dederunt: quoddam quasi speculum oculis vestris proponimus, vt cum in vmbra eius requieueritis, in speculo quoque internam vestram faciem aspiciatis, pulchritudinem imitemini, & vt verius dicam, perfecti perfecto conformemini: dumque dulcem eius odorem hauritis, ipsi quoque Christi bonus odor futuri, in supernam contemplationem animum extendatis. Etenim ad veram beatitudinem anhelanti, cui non sufficiat in exemplũ beatus athleta Dei Bauo, qui lenocinia male blandientis mundi tam constanti calcavit animo, vt nudus credatur euolasse de seculo? Habet in eo miles, quod imitetur: monachus, quod veneretur: habet certe Christianus omnis normam, quã sequatur: qui eo minus inter quotidiana certamina mente trepidabunt, si beati viri triumphum præ oculis semper habuerint positum. Nunc quia inter Grammaticos rudis miles militare ingredior, Grammaticè inprimis excusatum me volo: argumetosa scilicet loquacitatem & verborum nodositatem nè requiratis: quia & nemus in templo Domini plantari prohibetur, & ego nihil me indicauit in vobis scire, nisi Christum Iesum, & hunc Crucifixum. Incongruum verò putari, vt descripturus militem Dei, regulis vincirer Donati, aut Aristotelicis vt patrem argumentis: quia & argumentum seculare perijt, vbi virgo Deum peperit: & stultitia est apud Deum, sapientia huius mundi. Vnde in Euangelio pusillus Zachæus visurus Dominum, sycomorum, quæ ficus fatua dicitur, ascendit: quia qui mundi stultitiam eligunt humiliter, ipsam Dei sapientiam cõtemplantur subtiliter: tuncque prudenter sycomorum ascendimus, si ad eam, quæ diuinitus præcipitur, stultitiam adspiramus. Sed quia stultum est ante historiam effluere, obtrestantium, quos nullos futuros non putamus, meras nãnias & caninam facundiã non curamus magnoperè: aduersus quos nos facile ruebuntur & fratrum, quorum me, vt hæc auerem, coëgit imperiosa authoritas, & semper imperterrita obediens charitas. Nam quia plumbi fistula sæpè vsibus hominum aquæ ministrat fluenta, non ab re visum est eis, si relinquentes alijs argenteum eloquium, ipsi de plumbo nostro biberent, præsertim cum & Moyse Iethro aliquid vtile locutus sit.

HISTO.

Octobris 1.
Cap. 1.
Genus S.
Bauonis.

Hic videtur
locus esse
mendosus.
* Alij Agle-
thrudis vo-
cant.

Vxorē du-
cit.

Aglethru-
dis filia S.
Bauonis.

Cap. 2.
Virtutes S.
Bauonis in
coniugio.

* Alij Agle-
thrudis

Cap. 3.
Obit eius
coniunx.

Psal. 47.
1. Tim. 6.

Math. 19.

Cap. 4.

Gādam, id
est, Ganda-
num.
for. * Lifam

LORIOSVS Dei athleta Allouinus, cognomente Bauo, ante secularia tempora praelectus & praedestinatus à Deo, Francorum principū genus, & Austrasiorum Ducum haeres, in Gallia Belgica pago Halbanensi, loco haud obscuro natus & altus est, Pelagio, qui beati Gregorium praecessit, vniuersalem Pontificatum administrante, Iustino minore in sceptris agente, Franciae monarchiam Clodouco (fortè Clotario) gubernante. Pater eius * Eilolphus, mater Adelthrudis dicta est: religionis tam casti amatores, ita continenter limen ecclesiae calcantes, vt exemplum vetus de Abraham & Sara putares. Ingenti nobilitate, clara domo, ampla possessione ditati, solas diuitias aestimauere cultum Dei. Tali igitur stirpe generatus cum adoleuisset vir Dei Allouinus, vxorem ducit nobilissimis aequè ortam natalibus, filiam videlicet Adilionis, per idem tempus famosi Comiris. Decursu temporis filia eis nascitur Aglethrudis, & ipsa à Deo praelecta, & virginitatis centesimo fructu, vt post patuit, remuneranda. Denique primo aetatis suae tyrocinio inter ipsa crepundia, quae qualis ve futura, quomodo victura, quae lege virginitatem suam esset conseruatura, Angelus Domini certa ei praescripsit regula. Nec defuit prudenti adolescentulae omnipotentis dextera, quae membra animaret iuuenilia, & eleuaret ad summè perfectionis fastigia intantum, vt in principio conuersationis nouellae ipsi quoque parentibus propositum fieret imitabile.

Coepit exhinc beatus Bauo animum ad superna inflectere, mundi deliciarum tædere, balteum militarem rariùs cingere, circi frequentiam declinare, non scenae spectaculo, non theatri luxuria locum dare, aduersus spiritalia nequitiae, verbi Dei gladium fumere, iustitiam pro thorace indui, equitatem semper habere in manibus pro scuto inexpugnabili, leniaque quotidiana peccata amarissimis lachrymis diluere, prioris vitae poenitere, ecclesiae frequens adesse: semper de Deo studebat aliquid aut audire, aut interrogare: de virtute in virtutem ascensiones in corde disponere, ieiunia cum fructu eleemosynarum frequentare, sic vnicique virtuti, acsi ceteras non haberet, egregiè studere. Animo sic florenti mundus & omnis gloria eius aruerat, domus ingens, ampla possessio penitus viluerat. Iam stiuam aratri teneret, iamque libero gressu ad Antoniorum & Macariorum eremum euaderet, nisi cura coniugis & paruae * Adelthrudis, pedem eius retineret. Viuebat tamen monachum laicum, & inter officiosam populi multitudinem nunquam eum deserbat illa, quam animo conceperat, solitaria eremus.

Interea coniunx, quae & ipsa viriliter in mandatis Domini militabat, decurso vitae praesentis stadio, de habitatione tenebrosi Cedar ad brauium supernae remunerationis ascenditur, & nè malitia mutaret mentem eius, de praesenti seculo nequam eripitur. Cuius funus viduus maritus ita aegre profecutus est, vt propè ipse moreretur: ita se conuertit ad Dominum, vt eius mortem optasse videretur. Tum verò, afflante spiritu sancto, nauigium maris huius seculi totis velis ingressus, quod diu animo delibèrat, praesentialiter exercere non cessat, secunda recusans matrimonia: vt eum intelligeres non diu voluisse seruire officio coniugali: quod nunquam assumpsisset, nisi causa procreandae sobolis. Magno quasi expletus onere, totum se ad Dei cultum conuertere, nihil praeter caelum cogitare, & quasi se relictum gemens, frequenter in suo corde clamare: Quando veniam, & apparebo ante faciem Dei? Illudque Apostolicum intra se reuoluens: Qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationes & laqueum diaboli: quicquid donatini Regum largitio contulerat, in stipem pauperum transferbat, dans exemplum, quomodo camelus intrare possit in foramen acus: quomodo animal tortuosum, deposita gibbi sarcina, assumat sibi pennas columbae, & requiescat in ramis arboris, quae de sinapis semente succrescit.

Ea tempestate beatus Amandus, vir Apostolicus, & totus ex virtutibus factus, florebat: qui non veritus pro nomine Iesu contumelias pati, quò amplius gentilium audiuit debacchari furorem, Gandam accessit, castrum scilicet super duo flumina, Scaldem & * Legiam constitutum, ipsaque sua nota antiquitate id temporis celebre & famosum. Genus hominum eo superstitiosius, quo animo ferocius: eoque infestum

fae in Christo redemptionis, quo haecenus ignarum Christianae religionis. Tradunt hunc locum Caium Caesarem, Gallia diuturno bello domita, condidisse, & ex nomine suo, Gandam nomen ei indidisse. Nam cum in citeriorem Hyberniam, quae nunc Anglia nuncupatur, arma pararet, illic putauit hyemandum, vel propter sitis opportunitatem, aqua videlicet ac pabulo exercitui satis superque habilem: vel propter maris breuissimum transitum in insulam, sex non amplius milliarijs distantem. Volunt autem alij nihilominus & Ermenricum Regem, quem sedecim Arctoiae gentes perdomuisse Jordanis Chronographus commemorat, illum quoque aduenisse, ibique regeisse. Quid horum dicatur verius, dicentium arbitrio relinquamus. Nos verò antiquitatem loci ex eo rectè colligimus, quòd pleraque vidimus ibi reperta indicia, vt potè muri & vasculorum cocti lateris. Praeterea, quod mirum forsitan legenti videbitur, ferrea diuersi sexus & aetatis calceamenta, multaque id genus, quae nos facillè in asinum antiquitatis cogunt.

Huc respectu omnia miserantis Dei vir sanctus cum venisset, & locum, in quo totius orbis daemonia quasi in sentinam confluerant, verbo veritatis expugnaret, parum se videns proficere, (Nam & publicè contumelia affectus & proturbatus est) cum iam manus eius essent graues, sanctum Papam Martinum adiit, multaque de inuidioso in infructuosam gentem suo labore coquestus, iterum ab eo in opus Evangelij animatur, datis ei suppetias venerabili Archipresbytero Landoaldo & Amantio Diacono. Emenis igitur Alpibus, Galliam ingressi sunt: cumque videret Amandus messera quidem multam, operarios verò paucos, Landoaldum Traiecti reliquit, vbi & per nouem annos vices Pontificis (Nam Iohannes Episcopus nuperrimè obièrat) administravit, vsque ad tempus S. Remacii.

Ipsè verò tota spiritum sanctum mente concipiens, Gandam rursus aggreditur, Cap. 6. egregia authoritate à Rege Dagoberto & Aichario Nouiomensium Episcopo, vt qui nollet fidei consentire, cogeretur. Nec defuit certanti militi suo omnipotentis Dei dextera, quae tetigit gentilium corda, & assumpsit in partem hereditatis suae plebem cum fanatico illuſam errore. Tandem baptizato populo, sanctae Crucis erecto vexillo, ara Mercurij destruitur, luci succiduntur, sana omnia diruuntur, ecclesia erigitur, conſummatur, & in honore beati Petri Apostoli solemniter consecratur. Sic plantata vinea Domini Sabaoth, Clericos inprimis, monachos subinde, qui redderent fructum in tempore suo, induxit, & ex postulata Episcopali authoritate, Papa etiam Martino in ipsum consentiente, locum perpetua donauit libertate. Sed nè digressio, quam non inutiliter assumpsimus, onerosa fiat studiosis lectoribus, nunc ad plenariam beati Bauonis conuersionem stylum vertamus.

Igitur beati Amandi fama quodam quasi odore, odore, inquam, sicut agri pleni, cui benedixit Dominus, longè lateque diffusa, sanctus Allouinus a poria seculari non vitra se sustinens retardari, certissimum animae suae capit consilium. Nihil cunctatus, longa viarum per dispendia Gandam aduenit, Amandum inuenit, prioris vitae cultum fatetur, de culpa poenitentiam pollicetur. Consilium super anima sua requirere, eius magisterij vngue scabrosam vitam polire, postremo totum se illi ait velle dedere. Quem vir sanctus deuotè suscipiens, & velut inuenta ouis congaudens, Evangelicam statim ingreditur praedicationem, de contemptu mundi, de appetitu caeli, de tentatione diaboli, de consolatione Dei, & de omnibus, quae pertinent ad summam beatitudinis perfectionem, diligenter erudit nouellum adhuc tyruculum, perfectum postea Christi militem futurum. Et quoniam antequam incipias, consulto: at vbi consultueris, maturè opus est factò: ille statim velut campus Domini repletus vbertate, & collis accinctus exultatione, in valle animi portans granum frumenti, clamans & hymnum dicens, domum redit ex consulto magistri, & rursus accingitur in opus Dei. Facta solemniter donatione, omnes possessiones suas ad loca sanctorum contulit: peculiare, quod nullum vel rarum ex priori erogatione remanserat, in vsu pauperum iterum contradere, nihil sibi ex omnibus reseruare: postremo sibi metipſi abrenunciare, & crucem Christi letis humeris portare. Laudent alij Pompeios, Metellos & Marios, triumphali largitione auram popularem venantes: mihi videtur pauper pro Christo Bauo plus laudandus, qui omnem gloriam suam habens abintus, in triumphato seculo praecones habuit sanctorum ecclesias, & mendicantium caterulas. Quid enim hac virtute mirabilius? quid hac constantia robustius? virum nobilis familiae & Senatorum genus, tam obfirmato animo pompam seculi & diuitias, in

Ferrea cal-
ceamenta
diuersi le-
xus & aeta-
tis.

Cap. 5.
S. Amandus
praedicat
Gandau.

Traiectum,
ad Mosam,
dicit.

Cap. 6.

Gandauen-
ses à sancto
Amando co-
uertuntur.

Cap. 7.

S. Bauo it
Gandauum
ad S. Aman-
dum.

S. Bauo per-
fectè conuer-
titur, omni-
bus suis de-
relictis.

Luc. 22. Marc. 12.

Cap. 8.

Gen. 8.

A S. Amando S. Bauo in Clerum ascriptus, & ronderur.

Catalogus virtutum eius.

Matth. 5.

Psal. 64.

Luc. 12. Luc. 24.

calario.

Cap. 9.

Psal. 67.

Ecces. 1.

Cap. 10.

quibus totus educatus fuerat, calcasse, vt tum demum se estimaret verè diuitem, cum pro Christo assumpisset spontaneam paupertatem? Alij pecunias mittant, & de flu- perfluis suis ara in Euangelicum corbanan projiciant: teste Veritate, nemo plus mi- sit, quam qui de omnibus nihil sibi retinuit.

Omnibus ergò dispositis & prudenter ordinatis, columna Christi Bauo, assumpto ramo verè innocentia, & quasi relicto coruis seculari cadauere, ad suum spiritualem reuertitur Noè: & cuius pedes iam non habebant requiem in salo seculi, arce ostium petit sibi aperiri. Receptus digna cum reuerentia, & requisitus iterum super inten- tione sua, Clericam ait se velle viuere: vt semel alligatus sub iugo regulæ, pedem vlti- rius non liceret retrahere, sed spontaneè assumptam necessitatem verteret in bene viuendi voluntatem. Gaius S. Amandus, multa prius machinamenta diaboli pru- denter pretendere, grauem esse ascensum, quem vellet arripere, de casu timere: in- ceptum quidem facilem, finem verò prædicabat esse difficilem. Vbi videt eum nihil cunctari, sed ad omnia sustinenda paratissimi esse animi, gratias agens Deo, (qui quos prædestinavit à principio, hos etiam elegit in nouissimo) quasi charissimum ample- xatus filium, inducit in Dominici scholam seruitij, quam primam omnium constat cum rexisset in ecclesia Gandensi. Ibi ante aram beati Petri Apostoli militiam Christi professum, barba & capillo tonsam assumit in Clericatu, & plantat in domo Domini cedrum Libani, redolentem sanctarum virtutum odore inestimabili, & crescentem robore impuribili. Denique statim vt ingressus est sanctitatis viam, firmis gressibus ire in magistri sententiam, & quasi nauim corporis optato iam collocasset in litore, omnium bonorù, quas olim collegerat, merces exponere, humilitatem ostendere, patientiam exercere, charitatis latum mandatum ex præcepto Dei extendere vsq; ad inimicù: solus ipse omnibus seruire, gloriam virtute superare, & ab his diligi, quos vi- debatur præcedere. Creber in oratione, iugis in legis Dei meditatione, paratus omni petenti de reddenda ratione: vt ex diuersis virtutibus vnum hominem compactum putares. Nec facile docebat, quod non didicerat: sed quo cunquè diuini fator germinis ibat Amandus, illuc studens subsequi, & indiuisibiliter adhærens magistri lateri, ardebat sanctæ prædicationis adipe repleri. Et quia fymen Dei repletum est aquis, cum spiritus sancti gratia riuos eius inebriaret, ac multiplicaret genimina, in stillicidijs tanti magistri lætabatur germinans cor discipuli, & pinguescebant speciosa deserti ad germinandum germen Domini. Accendebatur planè in eo ignis ille Euangelicus, quem Iesus veniens in terram fidelij mittere, voluit vehementer ardere: quo repleti discipuli in via, dicebant secuta conscientia: Nonne cor nostrum ardens erat in nobis? Quoties verò lassos artus & confecta ieiunij membra modico sopore reficeret, nudo recubans in cæspite, Christum estimabat secum iacere, castigans delicati cor- poris carnem, & redigens in spiritus seruitutem. Populares auras & peccatoris ole- um, velut spiritum nequam, fugere: clauso etiam ostio labiorum, in cubiculo pecto- ris Deum patrè sine intermissione orare: nunquam à bono opere, semper intentum spiritus arcum, relaxare: quotidie diabolum in pugnam promocare. Dicant alij, quod estimant: mihi videtur inter tot cruces positus athleta Dei Bauo, merito computan- dus in illo admirabili catalogo, qui & lilio confessionis, & rosa decoratur martyrij.

Etenim de virtute in virtutem proficiens, & nouum aliquid quotidie de Deo audi- re, videre & agere gestiens, ex consensu sui Amandi, loca sanctorum & vicinos coeno- bitas iterum accingitur circuire, si fortè contingeret aliquid antè inexpertum vel in- tentatum inuestigare, ad quod agendum meritò se animare deberet. Denique licet pro morum & conuersationis honestate iam requiesceret inter medios clericos pen- næ columbæ deargentatæ, nihil tamen satis factum estimare, si quis quid boni posset agere, ad quod agendum ipse non valeret adspirare. Nam quia iuxta Salomonem, qui addit scientiam, addit dolorem: omne quod de scripturis sanctis percipiebat, dolor illi de retrò diebus erat, reputans omne illud tempus in vacuum se cucurrisse, quod sine poenitentia sibi videbatur quasi perdidisse. Tum verò pellem carnis exten- dere in ligno tympani, quotidiana Deo hostia fieri, & velut apis magni ingenij, virtu- tum flores vnde cunquè colligere, & in aluuario melliti cordis comportare. Nulli eo- rum, quos aiunt anachoretas, inferior cum esset, eremum ceu paradisum Dei concu- piscere: illos solummodo reputans cum Deo habitare, quibus contigisset hominum frequentiam declinare.

Capta igitur temporis & loci opportunitate, saltum, quem Beilam nuncupant, in- gressus

gressus est: vbi repenti in remotiori deuexa vallis latere annosa fagus oculis eius of- fertur, cuius concauitatis pedum non minus sex spatiosa altitudo, in modum forni- cis camerata, & quæ hominem erectum posset in aluo sustinere. Hoc quasi habitacu- lum ab Angelis Dei sibi reputans præparatum, ingreditur tanta cum iucunditate, ve- lur si totius orbis delicias angusto secum clausisset in pariete. Per aliquot dies occul- tus, latere non potuit, & cum à populo frequentaretur, infelicem esse se iudicans, no- sturno silentio iterum loco cedit. Est vsque hodie eandem miræ magnitudinis fagum videre, quæ in æternam huius sancti Dei memoriam adhuc continet in se antiquum altare, vbi & presbyter parochiæ frequenter ecclesiam euocat, & communicat. Nec desinit arbor contra morem, ram annosa, adhuc florere & germinare, in qua latuit flos ille, de quo dicitur: Florete flores quasi lilium. Quorum florum amoenitate dele- ctata, in Epithalamio suo loquitur sancta Ecclesia: Fulcite me floribus, stipate me ma- lis: quia amore langueo.

Igitur indè digressus, longa rursus per dispendia aliam requirit eremum athleta

Igitur indè digressus, longa rursus per dispendia aliam requirit eremum athleta Dei Allouinus, Medmedung nomine, à sua Ganda distantem duorum tantummo- do miliariorum itinere. Locus in densissimum nemus syluescens, vasta & penè inac- cessibili palude distentus, pomorum quoquè quæ gignit saltus, & nucum ferax, præ- terea amnis leni murmure præterfluens, facile habitationem suadent. Ingreditur cap. 11. cap. 12. cap. 13. cap. 14. cap. 15. cap. 16. cap. 17. cap. 18. cap. 19. cap. 20. cap. 21. cap. 22. cap. 23. cap. 24. cap. 25. cap. 26. cap. 27. cap. 28. cap. 29. cap. 30. cap. 31. cap. 32. cap. 33. cap. 34. cap. 35. cap. 36. cap. 37. cap. 38. cap. 39. cap. 40. cap. 41. cap. 42. cap. 43. cap. 44. cap. 45. cap. 46. cap. 47. cap. 48. cap. 49. cap. 50. cap. 51. cap. 52. cap. 53. cap. 54. cap. 55. cap. 56. cap. 57. cap. 58. cap. 59. cap. 60. cap. 61. cap. 62. cap. 63. cap. 64. cap. 65. cap. 66. cap. 67. cap. 68. cap. 69. cap. 70. cap. 71. cap. 72. cap. 73. cap. 74. cap. 75. cap. 76. cap. 77. cap. 78. cap. 79. cap. 80. cap. 81. cap. 82. cap. 83. cap. 84. cap. 85. cap. 86. cap. 87. cap. 88. cap. 89. cap. 90. cap. 91. cap. 92. cap. 93. cap. 94. cap. 95. cap. 96. cap. 97. cap. 98. cap. 99. cap. 100.

Reuerfus itaque, quasi Angelus Dei, vt verè erat, recipitur: receptus, hospitio in- ducitur: inductus honoratur, nec vllum antè habuere gaudiù capitalius, quàm quòd talis vir in contubernio eorum est receptus. Dehinc Abbatem in colloquij euocat, reditus sui causam explicat: familiarem sibi fieri cellulam ad commanendum pe- tit & impetrat. Quis enim non modò monachorù, sed & Clericorum, Bauonis non desideraret contubernium? Viua vox, manus liberalis, vultus grauis, humilitas inæsti- mabilis, iucunditas irreprehensibilis, & nescio quæ extra hominem hominis habi- tudo, desiderabilem eum fecerat omni bene viuenti in Domino. Cùm autem siue ex amicitia familiari, siue ex regulæ præcepto obtemperanter fratres accingerentur in ædificanda cellula viri Dei, ad declarandum electi sui meritum, omnipotens virtus tale ostendit miraculum. Laica persona Artinus, sabulum & lapides plaustro adue- hens, latratu canum impediabatur. Cùmque grauius vrgeretur, & longiori mora te- neretur, ore procaci murmurare, & nescio cuius susurrij maledicta in sanctum virum euomere: permixtus diabolus, qui dolebat fana dirui, & ecclesias Sanctorum erigi, hominem vehiculo proturbatum, mole desuper ponderis & iumentorum incursum relinquit mortuum. Euocatus populus, cadauer conclamatum nauì imponunt non sine miseratione: & in domum suam perducto, aliud nil erat, quod cogitarent, nisi desepulcro.

Vbi id Bauoni nunciatum est, tum verò dolere, tristari, & ingemiscere, & velut si in sanguine virorum fortium, ad hauriendā aquam de cisterna Bethleemica misisset, reatum suum accusare, sibi defuncti sanguinem imputare: & totis ad Deum conuer- sus visceribus, Eia, ait, Domine, cur recepturus animam eius, celasti me? Luber de- hinc cadauer ad se inferri, & clauso ostio, cæteros amoueri, ipse solus super exani- mem extendi: & accenso igne spiritus sancti in cordis altari, lachrymarum ligna vber- tima subijcere, seipsum in holocaustum imponere, & adipem pacificorum Deo adole- re: appendens scilicet thymiam a orationis in auro preciose fidei, qua sciebat omnia

possibilia credeti. Vix trium horarum spatium intercesserat, orationem necdum ter- minauerat, cùm mors legem pati coacta, restituit quem rapuerat, Artinus surgit, & ambulat. Fit strepitus populi: omnis ætas, omnis sexus concutitur nouitate miracu- li, & in ore omnium sonat laus Dei. Mirum spectaculum, & ad roborandos nascen- tis

Intra arbo- rem sese in- cludit S. Ba- uo.

Ecces. 39.

Cant. 2.

Cap. 11.

Viuat in lo- co solitario. Cibus & ve- stes eius.

Cap. 12.

Redit ad monasterij suum.

Dolet dia- bolus sua fana dirui.

Cap. 13.

2. Reg. 23.

Marc. 9.

Excitat mortuum precibus suis.

ris Ecclesie filios congruum : qui in huius resurrectione speciali, cogebantur non hæsitare de sua & omnium resurrectione generali. Erat etiam in sancto viro prædicabile illud intueri, quod cum in eius laudẽ omnis vox, omnis lingua consonaret, tanta se abiecit humilitate, vt resuscitati statum, suum reputaret casum, si vel leuis ventus auræ popularis intraret ad tangendã radicẽ humilitatis. Cuius enim mentem, cuius animum ad tam mirificæ virtutis insigne non concuteret turbo fauorabilis procellæ, nisi qui domum suam constituisset in fundamento petræ? Petra autem erat Christus. In cuius summo cacumine cum requiesceret vir sanctus, firma niti radice, nihil de se præsumere : totum quod erat, eius gratiæ attribuire : & cum exaltaretur extra se, in se tamen humiliari vsquequaque. Qui merita sanctorum ponderant ex virtute miraculorum, vel istius æstimatione miraculi concedant nostrum Bauonem sanctis omnibus iure comparari : in prophetis Eliæ parem, Eliseo æqualem : in Apostolis Petro non inferiore, Iohanne concedant non minorem, quem iure sanctis omnibus in vnus resurrectione mortui comparandum æstimamus. Illi plures suscitauerunt, iste vnus. Ipsi, quod illius facis cogebat necessitas : iste, quod huius temporis exerebat humilitas. Etenim si ad hominis respicimus meritum, & qui plantat, & qui rigat, nihil sunt absque eo, qui dat Deus incrementum. Rursus, si miracula velimus de numero pensare, poterat vtrique multoties cadauera orando suscitare, qui innumeras vsque hodie animas, pondere peccatorum mortuas, & quadrivano in fœtore sepultas, amoto desperationis lapide, non cessat viuificare, & auctori suo sanctis precibus reconsignare. Nam quid à Deo obtinere non posset, qui veram spiritus sancti habitaculum factus fuerat? Quid patrem non exoraret, qui carne superata, deus ipse in adoptionem filiorum Dei transierat, dicente Psalmista, Ego dixi : Dij estis, & filij excelsi omnes?

1. Cor. 10. Humilitas eius quãta.

1. Cor. 3.

Psal. 37.

Cap. 14.

Eccẽ mirã penitentiam ob venditum olivæ seruum novum.

Immensam charitatis vim.

Ezech. 2.

Psal. 33.

Rom. 7.

Cap. 15.

Cippo vult constringi pedes suos.

Ad alia vt transeamus : quadam die habitaculo egressum, obuium contigit habere seruulum, quem aliquando neglecta re familiari, causa supplicij ad nundinas venalem iusserat exponi. Quem vt vidit, ac si ipsum Christum in mortem vendidisset, amarissimas lachrymas fundere, raptu cursu & fiducia, pedibus eius se prosternere, fœtæ culpam, excusare ignorantiam, & petere veniam : illudque cogitans, sanguine sanguinem lauare, serpicem & flagellum in manibus eius ponere, vt vindicaret in venditorem Christiani sanguinis, sacris verbis obsecrare. Seruus econtrã recusare, peccatum ex corde, quod in se erat, condonare, libenter ei nunquam seruiturum spondere in contumeliam sui quondam & adhuc domini, nec id vnquam aiebat sibi posse persuaderi. Ille verò, (vt qui nunquam cessaret desiderare passionibus Christi communicare) non desistere, dum mira eloquentia expugnaret nolentis animum, & cogeret magis, quam peteret, in suum supplicium. Quid multa? Vincitur manus, ligantur pedes, totum corpus in sublime leuatur, poena crudelissima afficitur, & quasi in pilam, cum nil nisi Deo gratias ageret, contunditur : postremò in morem latronum rotum caput detondetur. Hæc tua sunt, Iesu bone, opera : hic tuus est ignitus amor, quo ardentes omnes electi tui, ipsam quantum raram peccatorum rubiginem decoquunt fornace tribulationis, aurum mundum futuri in die tremendæ examinationis. Tunc in libro dexteræ tuæ inuenietur Carmen & Væ : Carmen videlicet electorum, qui triumphato seculo, laudabunt viuentem in secula seculorum : Væ miserorum, quorum mors in mortem pessima, quorum quotidianum & omni massa ferrea grauius peccatum ne vna quidem abluat lachrymula, nec vna extinguit fructuosa eleemosyna, nedum spontanea pro Christo supplicia. Itaque in huius nostræ infirmitatis consideratione liber cum Apostolo exclamare : Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Et quia imperfectum nostrum viderunt oculi tui, Domine, dicamus quod sequitur ex consolatione : Gratia Dei per Iesum Christum.

Tandem gloriosus Dei athleta Allouinus de hoc suo eculeo depositus, confracta & excruciatam membra iubet recipi in illa sua nobili noua cellula, quæ in fundationis suæ principio honorata est reuiuificati hominis miraculo, & in consummatione venerabili & verè prædicabili supplicio. Dehinc paulisper spiritum cum recepisset, quasi necdum ad purum argenti sui scoriã excocisset, nihilque satisfactum sperans : adhuc iubet admoueri neruum, quem vulgò appellant cippum, & in eo venerabiles illos pedes arctari : qui in Sion specula constituti, superni regni pacem euangelizare poterant in populo Dei. Quid de huius sancti viri factis alij æstimant, ignoro : ego

ego plus stupeo Bauonem libenter vapulantem, quam mortuum viuificantem : plus admiror spontè cippo constrictum, quam totius populi fauore celebratum. Itaque quatuor ferè menses in hoc retrusus carcerali agone, cum quotidie penè moreretur, poenam pro delicijs habebat, fessã licet lingula nunquam laudem Dei tacebat. Nimirum sanctissimi corpusculi lutum, igne desuper spiritus sancti in testam induruerat. Ideoque mirum in modum cum cruciaretur, fortior fiebat, vt putares eum cum Apostolo dicere : Quando enim infirmor, tunc fortior sum & potens. Consideransque quo cursu felicitas euolet, quæ ante humanos oculos quasi permanens pollet, complebat eas, quæ decrant, passiones Christi in carne sua : vulneratusque mentem materna charitate, æstuabat desiderio contemplationis supernæ.

2. Cor. 12.

Cap. 16.

Accersito dehinc sancto pontifice Amando, & venerabili Abbate Floreberto, non modò pedum, sed & totius macerati corpusculi integram reclusionem obsecrat, & vix aliquando impetrat. Arctam specum medio domus æquore ad capacitatem erecti hominis effoderat, quæ introgressum non nisi stantem sustineret, & quasi Crucifixi corporis suspensum vultum in neutram parrem deflexi permitteret. Eam orationis crucem sibi præparauerat : in ea inter canonicas horas suspendi magis, quam stare elegerat. Nec faciliè labor, licet difficilimus, dissuaderi : quia menti rotundam seculum in Christo triumphanti, nil poterat laboriosum videri. Data die euocato Clero & populo, cum Crucibus & thymiamaterijs, vniuersoque ecclesiastico apparatu ad reclusionis cellulam conuenitur, & sancti Pontificis manibus hostia Christi Bauo, teste Ecclesia, sepelitur magis, quam recluditur, quinto Idus Nouembris, qui erat annus sexcentusimus vicesimus nonus Dominicæ incarnationis. Sepelitur, inquam, seculo, viuis Deo : cui quia indefinenter adhaererat, vitam certè suam sursum absconderat.

Mirabili ergo gallulo includitur.

Cap. 17.

Psal. 150.

Tob. 12.

Leuit. 11.

Iohan. 16.

Eius cibus,

Potus,

Vigilia,

Somnus,

Lectus.

Vestis.

Esa. 28.

Psal. 47.

Psal. 6.

Discordes in pacem conciliat.

Reclusus ergò non sine lachrymis & multorum admiratione, qui viderent in confestis & penè carioso corpusculo tantum vigoris incesse : tum verò demum in summæ quietis portum reputans se constituisse suum nauigium, tanto ad authorem suum suspirare acrius, quanto licebat remoto securius. Iuxta magnum Oratorem, vecor nè officium putetur ambitio : & quod illius exemplo facimus, qui ait, Laudate Dominum in sanctis eius : appetitu gloriæ videamur facere, nec rerum veritatem, sed officiosam verbositatem insinuare. Animaduerte, quæso, prudens lector, in milite Regem laudari, & in sanctis Deum honorari : & quia cum sit bonum, Regis secretum celare : gloriam tamen Dei honorificum est annunciare. Verum qui nos calumniabitur verba quasi multiplicare, patet liquidò, quam non crubescat electis Dei derogare : quibus tanto fuit facilius, non modò carnem domare, sed penitus expugnata, in virum perfectum mutare, quanto incorporatiùs vnus facti erant cum omnipotente, qui genus mortalitatis Adæ veniens in filiationem Dei formare, dicebat : Sancti estote, quia ego sanctus sum. & : Confidite, quia ego vici mundum. Quicquid dixero, certè minus est. nam etsi omnia corporis mei membra lingua essent, nil vtiqùè dignum de hoc inuidissimo Dei athleta pronunciantur. Cuius cibus, panis infermentatus, * medietatem cinis : potus, aqua non nisi ad mensuram sumpta. Vigilia, semper vsque ad defectionem : somnus vix pertingebat vsque ad refectionem, vt magis eum aliquid meditari, quam dormire putares. Lectisternia, humus & cinis inspersus. dicebat enim, Christianum non debere in delicijs iacere, cuius gloria scœnum, cuius finis quotidie festinet in cineris interitum. Defessò capiti lapis orarium : tegumentum erat illud sanctissimum cilicium. Continentia talis, vt pene mensuram excederet : patientia talis, quæ nunquam tribulationibus cederet, sciens illud Esaiæ : Qui ablactatus est à lacte, qui abstracti ab vberibus, tribulationem super tribulationem expectate, spem super spem. Habensque thesaurum in vase fictili, donèc mortale hoc indueret immortalitatem, & corruptiuum hoc vestiretur incorruptionem : nunquam de superueniente carnis molestia dolere, sed semper ad sperandum in Deum se animare, dicens spiritui : Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi. Lachrymas tam largo fonte fundere, vt putares in eo completum illud Psalmistæ : Lauabo per singulas noctes lectum meum : lachrymis meis stratum meum rigabo. Velut adeps à carne separatus, & charitati incorporatus, optimam hanc hominum sibi iniunxerat prouinciam, discordantes in pacem conciliare : pace Deum videri, pace ad cœlestia, prædicans, transire sal terræ cum esset, infatuatorum stultitiam defricare, animorum quotidie putredines refecare, & poenitiæ medicamento non cessabat curare. Confluebat autem

ad eum tota penè vicinia, nobilis & ignotus, mixtum genus, integros dies & noctes excubabant pro foribus. Nunquam sine egeno mensula: nunquam sine hospite fuit eius cellula. Præter ea, quæ extrinsecus erant instantia, quotidiana eius sollicitudo omnium ecclesiarum: super quas irâ inuigilauit, irâ se afficiebat, tanquam si solus ipse pro eis debitor esset respondere. Quo autem dolente non doluit? quo frigente non aluit? quo patiente non pertulit? quo egente non eguit? Breui ut concludam sermone: cum omni fortuna prælium conseruit nimis acre: tristis nè opprimeret, aut incunda nè corrumperet. Infra non substitit, vltra non est progressus: medium firmis occupauit viribus. Verè felix, verè dignissimum omnipotentis Dei domicilium, totantisque virtutum odoramentis repletum.

Cap. 48.

Qui cum supremi operis iam teneret fastigium, & quod perfectis viris posset sufficere, in diuinæ scalæ ascendisset gradum: quasi nil cœpisset, aliud exquirat tormentum, tantum scilicet prædicabile, quantum nouum & mirabile. Lapidem inbet de ferri, quem manibus libratum cum non sufficeret ei, quod volebat, ponderi, alterum pro eo, duorum qui esset hominum onus, præcepit importari. Hunc inter frequentes genuflexiones & perpetuas preces brachijs tenebat, & eo non modò se lassabat, sed penè mortificabat. Nec poterat tamen in lapidis onere sanctâ manus deficere, quam sustinebat lapis angularis, qui facit vtraque vnum. Tum verò si quis obijceret, cur seipsum adeò excrucietur, non bonam esse virtutem, quæ modum excederet: prudenter respondebat, Non sunt condigna passiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Audenter dico: qui se irâ quotidiano afficiebat martyrio, si Deciana aut Diocletiani habuisset tempora, spontè omnia præuenisset tormenta: non rogos, non euleum, non certè bestias refugisset, aut gladium. Nec carebit gloria martyris, qui in confessione deitatis aëreas potestates fortiter debellauit, & scuro protectus iustitiæ, imperterritum latus opposuit monstris spiritualis nequitiae. Quas autem cruces non pertulit, quos ignes non pertransiit, cuius tota vita super terram militia fuit? Quam irâ exercuit, ut cum quotidie moretur, fiducialiter tamen ad Deum diceret: Proba me Domine, & tenta me, vterenes meos & cor meum.

Nota singulari se affligendigenus.

Rom. 8.

Nec defuit tentatio, quam statim in ipso principio viriliter debellauit & victi in Domino. Nam tortuosus ille serpens, cuius sunt mille mæandri, videns & ingemiscens de se triumphari, bona Dei permissione, sed mala tua fretus voluntate, animatur iam senem & emeritum Christi militem in pugnam euocare. Cellulam quasi quidam turbo aggreditur, furores iaculatur, stygios minatur ignes. Ille nihil moueri, nihil penitus terreri, scutum veritatis opponere. Nam diaboli nihil dubitabat hanc esse rethnam. Pedem in publicum exponere si liceret, aut spiritum homo adhuc tenere si posset, incunctanter exiret, duellum prior ipse moueret, ac manum confereret. tanta mentis constantia, tanta erat eius ad Deum fiducia. Aiebat autem: Dominus mihi adiutor: non timebo quid faciat callidus persecutor. Ad hanc vocem turbo ille cum cessisset, rursus exercitus iniquitatis adest: modò canis, modò lupus: iterum leo vel vrsus, totum postremò diabolus, serpentinos pariter & ferales agebat morus. Bauo iutus filium iniquitatis irridere, & grandi cum fiducia substantando dicere: Incipet in te Deus, satan, & increpet in te, qui elegit Hierusalem. Nec mora: legio euauit, nec vltra ciuitatem in monte positam impugnare ausa fuit. Tua sunt hæc, Christe, opera, tua virtus & magnalia: cuius viæ iustitia, & veritas omnia cloquia. Hæc tua est fidelis illa promissio, quam in nascentis Ecclesiæ primordio Apostolis, & per Apostolos omnibus militiam tuam professis donatium infigne dedisti: languores scilicet in nomine tuo ut curarent, & dæmonia imperterriti pede calcarent. Quis autem liberius caput diaboli conculcauit? quis impugnantem se filium iniquitatis fortius expugnauit? Nec tamen in eo gaudere, quòd spiritus nequam sibi subijcerentur: sed potius summa niti ope, ut nomen suum in cælis conscriberetur.

Psal. 25.

Cap. 19.

Inferat eum terribimus cacodæmò.

Psal. 117.

Alia dæmonum praestigia. Zach. 3.

Luc. 9.

Luc. 10.

Cap. 20.

Psal. 36.

Psal. 126.

Hactenus per scopulos tribulationis & fyrtes quotidiani martyrij oratio de milite Dei pernaugauerit: nunc secundis velis portus intrandus, & ad terrâ illam festinandum, de qua scriptum est: Iusti autè hereditabunt terram. &, Credo videre bona Domini in terra viuientium: quam sanctissimi agonis sui mercedem gloriosus Dei athleta Allouinus in perpetuam recepit hereditatem. Ad quam possidendam cum videret iam imminere vocationem suam, incessanter se affligere, animamque fontem viuum

viuum sitientem, & ad visionem conditoris sui infatigabili desiderio anhelatè, his verbis consolari quotidie: Expecta Dominum: viriliter age: confortare, & sustine Dominum. In hac exhortatione cum afflictu & penè exoscatu corpus modico indulscerit, meruit dulcissima Dei bonitate consolari. Angelus enim in specie colubæ ferit opori, meruit dulcissima Dei bonitate consolari. Angelus enim in specie colubæ adfuit, & super filium notæ simplicitatis tam familiariter requieuit, ut videretur dicere: Super quem requiescam, nisi super humilem & trementem sermones Dei? Liquefactu statim & penè perterritum amici pectus iterum blandè refouet, ac totam cellulam tanti miri odoris fragrantia replet, ut raptum se æstimans, paradisi delicijs intercesse cogitaret, & quasi iam laborum securus, diceret: Ecce hæreditas Domini. Non mihi nunc per scripturarum prata ingenij ducendus est riuius, quid innocentia, quid simplicitatis columba videatur habere: cur in ea spiritus sanctus super baptizatum Christu legatur requieuisse: aut cur in ea Angelus electis Dei soleat apparere. Dives est ad loquendum materia, & sanctarum scripturarum testimonijs abundè trita, de quarum fonte etsi minus nobis suppeteret, possemus mutuare. Sed ad alia festinari hoc solū sufficiat dixisse, meritò super eum in colubâ Angelu venisse, qui colubina plenus erat simplicitate: meritò illu odorè diuinu hausisse, qui securo conscientia poterat dicere: Christi bonus odor sumus in omni loco. Cum verò recessisset visio, in se rediens, & vigilanti animo causam discutiens, velut si addidisset oleum flammæ, maiori adhuc sancti spiritus accendi amore: non dies, non noctes vacare, & deinceps in cælum clamare: Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus est: habitauit cum habitantibus Cedar.

Ibidem.

Esa. 66.

Psal. 126.

Matth. 3. Angelus est in visione apparet.

2. Cor. 2.

Psal. 139.

Cap. 21.

In Crucis specie Christus ei apparet.

Galat. 6.

Cap. 22.

Morbo corripitur.

Turholt p. pe Brug. 25 in Flandria.

Nota rem miram.

Cap. 23.

Præsentis cernens Angelos, festinat animâ.

Subsequitur de thesauris Dei gloriosum miraculum, per quod qui desiderabat dissolui & cum Christo esse, clementer consolaretur: & qui hactenus studuerat lucernâ sanctitatis abscondere sub modio humilitatis, in tota summi Regis republica mirabiliter manifestaretur. Medio in centro sol æstuabat: populus qui cõuenerat, præfens intuebatur, cum ecce gloria Domini de loco sancto suo super iusti sui caput descēdit, & in figura viuificæ Crucis militem suum illustrauit & coronauit. Cui ille tãta statim occurrit cum iucunditate, velut si non dubitans hoc suum verè corollariu esse, obuijs manibus illud videretur excipere & dicere: Mea hæc merces, mea est retributio. Crucifixo militauit: Crucis gloriam recognosco. Raram aut nullam cunctis retrò diebus visus admisisse lætitiæ, omni deinceps prorurato mœrore, securus iam de sua remuneratione, quotidie gratulari & dicere: Me autem oportet gloriarî in Cruce Domini nostri Iesu Christi. Iurè ergò in Crucis desupèr descensione est mirabiliter glorificatus, qui Crucifixi filij Dei militiam professus, cum triumphato iam seculo, diceret cum Apostolo, Mihi mundus crucifixus est, & ego mundo: meruit audire à Domino: Gaude & exulta Bauo, quia merces tua copiosa est in cælo.

Festinat interim tempus, quo palme Dominicæ putationis purgaretur, & flos, qui apparuerat, ad componendum summi capitis sertum colligeretur: cum ecce gloriosus Dei athleta lectum ægritudinis incidit, quam tamen longè antè prauidit & prædixit. Ingrauescebat sensim languor, & purpuream paradisi violam Austro sistente gelidus repercutiebat pallor: orare tamen, & lassò anhelitu dura inter suspiria non ætati, non patere infirmitati: Monachos & plebem, quæ frequens aderat, castigato sermone hortari: latus ipse cæteros super se plorantes consolari. Intelligeres cum non emori, sed migrare, & quasi præsentem Christum intueretur, dissolui desiderare. Familiarem habebat Domlinum, Thurholtensis ecclesiæ presbyterum. Quem cum desideraret ad colloquendum, non facile potuit haberi. Irer prolixum, vasta solitudo, nemus densissimum, non facilem præstabant transitum. Vocatur famulus, & ad requirendum cum festinare iussus, imperium non recusat, & incipit velle ire, quòd nesciebat. Nihil cunctanti, sed de magistri fide præsumenti, adest derepentè Angelus Domini, iter ostendit, ipse comitatur, Turholt usque deducit & expósito negotio, presbyterum assumit & recomitatur. Hunc vir Domini inter loquendum secretum habuit, curam funeris sui ut haberet, iniunxit, eius postremum officio communicauit. Felix presbyterium, felix homo ille, cuius manus preciosissimam Dei margaritam meruerunt atrectare.

Et iâ securis diuinæ vocationis admoueri ad radicè sanctissimæ arboris, cum ecce manibus & toto corpore in cælū extēsis, cõciues suos recognosceit Angelos, eorūque dulci delectatus præsentia, Vale, ait, seruatorū Dei Ecclesia: Christus adest: egredere in occursum eius anima mea. In hæc verba, spiritum de huius fecis lato cum efflasset, ceter expirat animâ.

monachorum statim turba super eum irruit, & sanctissimum corpus deosculando, publicum luctum prior incipit. Aderat inpraesentiarum sanctus Episcopus Amanus, & venerabilis Abbas Florebertus, qui & ipsi cellulam ingressi, cernunt mirabilia Dei in martyrio militis sui. Quid enim viuens spiritus eius egerit, corpus mortuum loquebatur: in quo tota caro ita depasta videbatur, vt pelli adhærent ossa, & circumdentes tantummodo relicta labia. Quis interim non fletet humana cõpassione, aut quis non gauderet spiritali exultatione? Translatum verò funus sacerdotum Christi manibus, multo cum studio ceruicem feretro subijcientibus, media ecclesia beati Petri Apostoli ad pernoscendū locatur. Tota conuenerat vicinia: omne rus, omnes circa ecclesiam ministros & sacerdotes miserant, nec paruo reputabat se frustratum munere, cui non contigisset huic sanctæ depositioni interesse. Erat interea illud miserabile, intueri pauperum turbam, tunc verè patre amisso orphanam, vestes & solatia, quæ de manibus eius acceperant, ostendere, & totam ecclesiam incõsolabiliter stu replere. Apparuit autem felix eius anima in ipsa exitus sui hora longè manenti sanctæ virgini Gertrudi, petens vt mitteret lintheamina, condendo funeri necessaria. Discite nunc diuites seculi, quorū cadauera putrescunt in serico & gemmis: discite, quod doleatis, & tandè incipite benè contemnere, quod malè amatis. Vos regit byssus & purpura: pauper pro Christo Bauo, nec in funere habet nisi aliud petita lintheamina. Vos in auro sepulti, extructo sub marmore putrescitis: Bauo in humili loculo vix habet, vbi caput reclinet cum filio hominis. Et ecce versà vice, vos potentes tormenta premunt potenter: illum humilem humilis Deus remunerat clementer. Vos ex prophetica comminatione propter contritionem spiritus vultus in interitum: ille ex diuina consolatione ridet & dicit: Ecce homo qui non posuit Deum adiutorem suum. Nobile vestrum paludamentum mutatum est in confusionem & reuerentiam: pauperis sui tristem saccum scidit Deus, & circumdedit lætitiâ. Locus vester fumigauit, & non est inuentus: eius memoria apud Deum & homines est in benedictionibus.

Apparet anima eius S. Gertrudi.

Luc. 9. Sap. 6.

Esa. 65. Psal. 51.

Cap. 24. Nota quod sepelitur cū lampadibus & cereis,

Gandaum S. Bauonis corpore nobilitatur.

Psal. 147.

for. Honorio Cap. 25.

Expletis igitur, quæ necessaria erant funeri, cum lampadibus & cereis & psalterium chòris, in locū agonis sui, hoc est, in reclusionis cellulâ reportatur, ibiq; ex officio sancti Episcopi Amandi iterum sepelitur, non iam ad ieiunandū, sed pane Angelorum satiandū: non ad sitiendū, sed fonte viuo potandū: non ad plorandū, sed Euangelico risu ridendū: ad nullam prorsus huius corruptionis afflictionem sustinendā, sed ad perpetuam consolationis stolam percipiendam. Felix patria, felix pagus, felix præ cæteris Gandensis prociuctus, non, vt olim, idolorū superstitionibus fordibus, & antiquorū tyrannorum vanis monumentis, sed cultu omnipotentis Regis, & protectione huius inuictissimi celestis curiæ militis, Gloriosa dicta sunt de te, in cuius sinu requiescit vas electionis & gratiæ, vas, quod omnipotens sigulus de communis terræ massa sibi cõposuit ad honorem, & omnibus sanctæ Ecclesie domum inhabitantibus ad vtilitatem. De hoc certè vase filij desolatorū credendo gustauerunt, & ad ipsiscendo fontem salutis hiberunt: alienigenæ, & Tyrus, & populus Aethiopum, vtrale hinc hauserunt antidotū: nemo non accepit quod peteret, nisi quem pigra fides ab accipiendõ retraheret. Et cum iam terrarum nullus sit angulus, cui sua hinc non fluxerit salus, in valle tua, Ganda, fluit specialius, te irrigat vberius, tibiq; sapit abundantius: quæ sola penès te retinet, quod in commune toti orbi prodest. Tu scilicet huius salutiferi vasis conservatrix, & miraculorum Dei in eo meruisti fieri penè quotidianam contemplatrix. Tibi possidius medetur corporum vulnera, & resuscitat animarum funera. Tu conservadum recepisti, & reassignabis in die Domini. O vallis, in summi montis sita vertice, & repleta pinguisima Dei vberitate. Non deficiet ex te celestis frumenti granum, in qua est habitatio latantium: etenim Dominus in te habitabit in fine, & finibus tuis ponet pacem: seras portarū tuarū cõfortabit, & benedicet filiis tuis. Facta est autem huius preciosissimi vasis ab omnipotente artifice post multarū tribulationū excoctiones pijsima purgatio, & in æternitatis honore gloriosa assumptio. Calendarū Octobrii die primo, anno à conuersione sua quadraginta dies minus de tertio, Dominica incarnationis sexcentesimo tricesimo primo, Heraclio Romano Imperium, Martino vniuersalem administrante Pontificatum. Præcessere statim ipsam beatæ sepulcræ clausulam gloriosa miracula, & ex vase misericordiæ propinata sunt pocula, quæ non deficiunt in secula, nō ab oculis presentium, nō à cordibus absentium, tantum cum fide inuocantium. Pauca pono de pluribus, duo

duo tantummodo de innumerabilibus, quæ ad declaranda sancti sui merita, Dei ostendit gratia. Hostilis inuidia, cuius opus semper iniustum, voluntas nunquam bona: inuidia, inquam, quæ foeminam & hominem de paradiso proiecit exulem, nunc quoq; hominem cum foemina multabat poena misera. Stridor grauis, furor indomabilis, spuma continua, habitudo lachrymabilis, vita fastidiosa, notis & amicis omnibus nimis odiosa. Quid agerent? quò se verterent? Nulla spes, nulla consolatio: qui medetur huic supplicio, inueniebatur nusquam gentium. solius enim Dei salus est hominum. Sed cum fama vulgante nec miseros lateret de tanti patris funere, opportunè rati auxilium sperare Domini, duris ligatos nexibus, virorū tractos manibus ad hoc diuinam propitiatorium inuites, vt victimas tamen dirigunt. Orabat nō lingua, sed necessitas: non vox inuocantium, sed poena pereuntium: ignari & sensus, & scientie, tormentis suis prouocabant fontem misericordiæ. Subuenit fides populi clamantis, Sancte Bauo subueni: qui viuificasti membra mortua, malè viuentes istos libera. Tracti ad sacrum funus, vt orarent, vixque coacti feretrum vt cõtingerent, (mirabile miraculū) statim fugit dæmoniū, & emūdata vascula, Dei loquuntur magnalia. Clamor in altum tollitur, nomen Domini benedicatur: de cuius munificentia sanctorū mors est preciosa. Hæc signorū initia, hæc humadum suauis sanctitatis eius præiure indicia: idcirco maximè prædicabilia, quia Saluatori nostro (salua pace legentium) quodammodo conuenientia. In Christi enim morte etsi omnium peccatorum generaliter, hæc tamen & Adam facta est ereptio specialiter. In huius funere, licet de Christi munere, facta est liberatio maris & foeminæ. Vtrique per dæmoniū naturæ amiserunt pontificium: Vtrique per salutaris mortis precium, vitæ recepere beneficium. Seruū autem Domino, creaturam creatori cum respectu comparo. nam verba veritatis vera sunt necesse est, quæ ait: Qui in me crediderit, opera quæ ego facio, & ipse faciet. Ille quidem potens, non ex accidenti, sed ex proprio: Bauo potens, non ex proprio, sed ex donante Domino: in quo quia credidit, in eo quoque cuncta potuit. Ac per hoc pedem capiti, membrum compono corpori, & in saluante cuncta Domino, non inania seruum prædico. Respectus enim talis est, vt ad substantiam species, ad vniuersale singularitas: quorum alterum præcedit ex conuenienti velut potestate, alterum libet ex consequenti velut necessitate.

Miracula ad sepulcrū S. Bauonis.

Solius Dei & salus hominum.

Dæmoniaci duo ad ferretum contra-ctum sanantur.

Iohan. 14.

Cap. 26.

Esa. 6.

Quid sit Deo spiritalem offerre ouem.

Matth. 8.

Que sub Herico 4 tēpora fuerint, restatur historia. Multi tum Antipapæ & Episcopi schismatici, De his hic agitur.

Multa quidem præter hæc sunt, quæ in hoc suo nobili membro omnipotens non cessat quotidiè operari: quæ si deberent per nos omnia annotari, dies antè nos deficeret, antè lassâ manus importabili sub fasce succumberet. Pauca tamè aggredi cum vellemus, & modulū nostrum metiremur, illud in causa fuit ne progredere, quòd lingua diu tacendo quasi eruginata, & necdum loquendi vsu, elimata, ad quædam aliamendebatur dicenda, in quibus quodã veluti præludio exercitata, tandè per Angelum calculo de altari contingeretur, ac demum ad tam diuinum opus præsumendum circuncideretur. Quòd si quis calumniabitur, materiam viribus non æquā nos assumpsisse, nec diu, vt decebat, versasse: licet in prologo satisfecerimus, adhuc tamè ad responsum volumus, eloquentiam nos non iactasse, sed Aegyptiorum abominaciones Deo nostro immolasse. Ouem quippè, animal simplex & mundum, quod Aegyptius abominatur edendum, Israëlites Deo suo offert, quotiès quis superbam non eruat loquacitatem, sed humilem profitetur simplicitatem. Id præter ad silentium nostrum vel maxima causa accedit torcular graue, quo præter solitum Ecclesia sancta non modò grauius premitur, sed importabiliter confringitur: vt necessitas, lesum pro peccatis nostris dormientem, excitare & dicere: Præceptor, saluos: perimus. Quis enim siccis oculis pertranscat regna (signum desolationis) inter se diuisa, populorum quasi maris commotiones, lapidū sanctuarij in capite omniplatearum dispersiones? Dispersi sunt heu lapides sanctuarij: quia qui dicebantur Episcopi, contractis & venundatis ouilibus Christi, commissas oues opposuerunt lupis, & in fugam versi sunt, non pastores, sed mercenarij. In exemplum sunt ecclesie, manus eorum combustæ, altaria sanguine humano cruentata, monachorum examina: pars captiuata, pars proturbata, ius & lex omnia confusa. Et quia quorundam hominum peccata manifesta sunt, præcedentia ad iudicium, cum inebriati fuerint sanguine aliorum, laqueos alterutrum tendunt: inuicem, quod dictu nefas est, Episcopi supplantant & supplantantur, captiuant & captiuantur: vt liquidò pateat, quia suorum met manibus ira Dei defeniens in reos viciscitur. Ipsa Romanæ dignitatis virgo præuaticata, abiit retrò, & in diebus nostris fracta sunt mammæ pubertatis eius. Non

Jerem. 25.
27. & 43.

Non est dux, neque sacerdos, neque locus sacrificij: Hierusalem calcatur à genibus: quia qui faciat bonum, est nullus. Miseri Israëlita, in quorum comparatione Nabuchodonosor seruus Dei scribitur. Quibus autem inter tot mala vix aut nullo modo viuere licet, quomodo dicere aut scribere aliquid libet? Quod solum restat, sanctos Dei patres & patronos nobis paremus, quorum felici remigio mare huius seculi enauigemus, & qui pro reatu iam mergimur, ex beneficio omnipotentis manus releuemur, quæ verbo ventos sedare, & tranquillitatē nuptu potest imperare. Ad quod obueniendū beatus Bauo medius constituatur. Bauo in corde, Bauo semper sit in ore. Ipse defensor & patronus, ipse apud omnipotentem iudicem intercessor sit continuus: qui me hæc cum deuotione scribentem, te Christiane intueatur cum fide legentem.

VITA S. REMIGII EPISCOPI, AVTHORE FORTVNATO PRESBYTERO, CUIVS MEMINIT HINCMA-
rus in prefatione ad vitam eius, quam xiiij. die Ianuarij reperiens. Porro illam encomium subsequi debebat eiusdem Hincmari, quod cum eo tempore ad manum non fuerit, & sit lectu dignissimum, subiiciendum post hanc putauimus.

Octobris 1.
propter eius translationem.

Montanus monachus eius & natiuitatem & nomen prædicat.

BEATI Remigij Antistitis depositio sancta, nobis hodierna die mystica festa solennitatis exhibuit, quæ annis singulis cum in se cursus temporum voluitur, nostris desiderijs innouatur. Hic itaque primis ortus natalibus, parentum nobilitate fulgebat. Quem diuina pietas non solum priusquam nasceretur, sed antequam conciperetur, elegit: tantum, vt Montanus quidam monachus, dum leuissimo sopore quiesceret, tertia fuerit admonitione pulsatus, vt matri suæ benedictæ Ciliniæ, quod masculinum conceptura esset, veridica relatione prædiceret, & nomen eius vel meritum designaret. Qui ilicō impleuit imperium, & fecunditiam genitrici concipiendæ sobolis gaudia nunciavit. Illa verò sicut fidei & credulitatis non apparuit dubia, ita suscepit in partu, quod præcierat in vtero. Haud morosa extitit, haud incerta: felicissimum pignus secura protinus edidit, quod prius corde concepit. In quo assidue venturæ ætatis merita dulcis infantia designabat, & quod ante conceptum mater agnouerat, ante tempora iam videbat. Studebat teneros annos morum maturitate vincere, & benevolentiam cordis, charitatis melle condire. Quid plura? Cum secundis successibus certarim sanctæ conuersationis studijs adolescens Domino militaret, & vigesimo secundo anno secundioris meriti sumpsisset exordium, in vrbe Rhemensium, omnium generaliter votis ad pontificale culmen raptus fuisse dignoscitur potius, quam electus. In quo statim sic apparuit aptus & deuotus officio, tanquam si quò nouiter ascendebat, iugiter præfuisset.

Rapitur ad Episcopatum annos natus viginti duos

Catalogus virtutum eius

Fuit itaque in eleemosynis largus, in vigilijs sedulus, in oratione deuotus, in charitate perfectus, in humilitate profusus, in doctrina præcipuus, in sermone paratus, in conuersatione sanctissimus. Nunquam inuenit in eo humani generis aduersarius, nec quod fraude deciperet, nec quod simulatione fuscaret. Synceritatē mentis, virtus sui serenitate monstrabat, & pietatem clementissimi cordis, ostendebat in lenitate sermonis. Quidquid ad salutem pertinere posset æternam, non minus implebat beatissimi operis studio, quam sermonis prædicatione docebat. Longum est itaque verbis exequi, nē irrogemus audientibus de nimia prolixitate fastidium, quanta in eum ornamenta bonorum omnium, quæ sunt vel preciosa, vel maxima, supernæ remunerationis prærogatiua contulerit. Studeamus ergo pauca differere, plurima præterire. Nam si tanta virtutum suarum insignia, aut ariditas nostri sermonis posset excolere, aut memoria retinere, prius habere poterit terminum lux hodierna, quam pagina.

Vitam ostentationem & iactantiam.

Intendebat vir beatus Remigius iactantiam virtutis fugere, in quo non poterat gratia calica latere. Cum verò contigisset eum habere inter domesticos suos secretius conuiuium, & delectaretur in libertate charorum, descendebant ad eum passeres intro-

intrepidid, & in manu eius mensæ reliquias colligebant. Discedebant alij saturi, accedebant alij saturandi. Sic mansuebat feritas auium in operatione virtutum. Dum verò incidisset refectio, nunquam auris eius sacra deerat lectioni. Nullus est prætermissus gradus, qui non in eo faceret perfectionis cumulum.

Accidit autem quodam tempore, cum ex more pastorali solertia parochias circumiret, vt si negligenter aliquid in diuinis cultibus ageretur, fidelis Christi seruus agnosceret: in vicum, cui vocabulū est Calmaciacus, ipsius deuotionis studio accessit. Vbi dum quidam cæcus ab eo opem misericordiæ postularet, cœpit, qua dudum captus fuerat infestatione dæmonum, corporis vexatione torqueri. Tunc sanctus Remigius in oratione, cui semper animi sancta intentione vacabat, corporea sedulitate se prostrauit, raptumque lumen pristinum reddidit oculis, & pestem immundi spiritus effugauit. O ineffabilis gratia pietatis: à quo dum substantia sola peritur, triplex remedium obtinetur: Victu pauit egenum, munerauit visu cæcarum, reddidit libertati captiuum. Atque ita contigit per hoc insigne mysterium, vt dum apparuit vnus in paupere, trinitas se ostenderet in salute.

Cæcum dæmoniacum sanauit.

Et sicut semper humani generis aduersarius suam non desistit ostendere nocendi virtutis potentiam, ciuitatem Rhemorum eodem tempore, surgentibus subito flammarum globis, oborta nimium vastatione succederat, & iam ferè partem tertiam famillis extantibus concrematio peracta consumpserat, & quod residuum erat, victrix flamma lambebat. Tunc cum huius rei ad beatissimum Remigium antistitem peruenisset auditus, ilicō velut inuictus athleta ad ruinam vrbs celeri velocitate percurrit, atque se igni obuium, impleta oratione, monstrauit. Statimque velut quodam rotamstrata vel conscissa, populo teste, in se vastatio reducitur incendij, & per patentem portam ad modū fugientis discessit: vt omnibus monstraretur, quod vir Deo plenus, fidei igne plus caluit, qui seuitiam tantæ indignationis & euicit, & suis extinxit meritis.

Flammam globos suis extinguit meritis.

Quædam verò puella ab vrbe Tolosa, præclaris orta natalibus, ab adolescente infantia, vesani spiritus tenebatur obsidione captiua. Quam cum tenero amore diligenter piissimi genitores, ad sancti Petri sepulcrum in Romana vrbe cum plurima multitudine & multa deuotione duxerunt: vbi quidam Dei seruus cum auxilio sacri corporis plurima patrabat signa virtutū, hanc tamen puellam cum nulla potuisset intercessione purgare, nec ab ipsa callidi hostis vires valuisset expellere, hoc respectum atque hostis reddidit, diuini nominis obtestatione constrictus, quod nunquam alterius de eodem habitaculo, nisi huius beatissimi Remigij antistitis emundatione possit expelli. Tunc parentes eius, & ipsius Benedicti serui Dei, & Alarici Regis Gothorum affatibus suffragati, cum ægrota sobole ad sanctū Remigium antistitem peruenissent, deprecantes vt virtutem eius agnoscerent in purgatione sobolis, quam præciterant confessione latronis. Tunc beatus Remigius cum diuturna luctatione se non esse dignum assereret, & consueta patientia repugnaret, precibus est populi supplicantis deuictus, vt orationem pro ipsa funderet, & parentum lachrymis condoleret.

Dæmoniacam puellam liberatur.

Tunc sanctus Remigius, meritis sanctitatis armatus, verbi præcepit imperio, vt iniquus prædo per quod ingressus fuerat, abscederet, & Christi famulā relaxaret. Itaque cum nimio vomitu & obsceno foetore per os, quod fuerat ingressus, abcessit. Sed paulopost discedente pontifice, sub ipsius horæ spatio, dum nimio labore fessa nutaret, vitali calore exempto, spiritu exhalauit, & spem salutis suis ademit. Iteratis autem precibus, supplicantium turba recurrit ad medicum. Beatus autem Remigius illud se accusat potius perpetrasse facinus, quam sanitatis præmium indulsisse: & extitisse homicidij reum, non contulisse remedium. Ad basilicam igitur S. Iohannis, vbi corpus iacebat exanime, populi obtentus deprecatione, regreditur: ibique sanctus Remigius cum lachrymis ad paupercula sanctorum in oratione prosternitur, & reliquos, vident facerent, adhortatur. Tunc sanctus Remigius effuso lachrymarum imbri, conflagrans, suscitauit mortuam, quam prius sanauit ægotam. Quæ protinus apprehensa manu pontificis, cum integra incolumitate surrexit, & ad propria feliciter remeavit. Indicare enim possumus, quantus in præsentem miraculo fuit parentū fletus præ gaudio, inas populi præ triumpho. Purasne, cum quo gemitu, quantaque deuotione. Gloria in excelsis Deo, cecinerunt, qui per sacrum antistite diuina videre mysteria meruerunt? Potuit ille plebem suā de casu cuiuslibet periculi imminenti eripere, qui vitam mortuæ valuit restaurare.

Eadem ipsa mortua, ad vitam reuocatur.

Inter huiusmodi igitur virtutū suarū insignia, elegit beatissimus Remigius athleta

ta

Obdormit vir sanctissimus in Domino.

ta Christi, transitum lethiferi soporis excipiens, procellam mundi, senio iam vgerente, deferere, & ad portum caelestis habitaculi peruenire. Post cuius obitum tanta ad sui corporis patrocinia fidelibus remedia tribuuntur, tantis vt agnoscat viueremertis, quantis fulget exemplis. Huius vero poena dinoscitur defuisse martyrio, no deuoio confessioni. In illis ergo diuinis templorum oraculis, vbi eius patrocinia venerantur, quicquid cum fide petitur, inuenitur: & quod speratur studio, praestatur effectu. Profusus ergo vnanimiter precibus exoremus, vt nobis vitae salutaris spatio indulgentiam delictorum obtineat intercessio sancti Remigij pontificis cum auxilio redemptoris. Det etiam deprecatio eius generaliter in hoc mundo tranquilla pacis tempora, qui promisit iustis aeterna praemia, Amen.

ENCOMIUM EIVSDEM S. REMIGII, PER HINC MARVM ARCHIEPISCOPVM RHEMENSEM.

IDEAMVS etiam quomodo hic beatus pater & pastor noster benedictionibus sibi a legislatore Deo datis, ipsius auxilio in seculi huius conuale lachrymarum ascensionem in corde suo disposuit, & de virtute in virtutem gratia Dei prouectus excreuit, vsquequod eum, quem semper desiderauit spiritu, facie ad faciem videre promeruit. Idem nanque Dominus in Euangelio dicit: In domo patris mei mansiones multae sunt. Quod quasi exponens Apostolus, dicit: Alia claritas solis, alia claritas lunae, alia claritas stellarum. Stella enim a stella differt in claritate, sic & resurrectio mortuorum. Quia in illa aeternae beatitudinis vita non dispari, vnusquisque iuxta dispar meritum locum disparem percipit, sed eiusdem disparilitatis damna non sentit, quia tantum sibi quantum perceperit sufficit. Et catholica doctrina didicimus, quia distinctae conuersationes hominum singulorum agnium caelestium ordinibus congruunt, & in eorum sortem per conuersationis similitudinem deputantur.

Psal. 83.

Iohan. 14.

1. Cor. 15.

In aeterna beatitudine quisque secundum meritum mercedem accipiet.

Hominum ministeria, cum Angelicis comparat officijs.

Luc. 12.

1. Cor. 3.

Malach. 2.

S. Remigius Angelorum consortium meruit.

Itē Archangelorū

Itē supernarum virtutum.

Supra in eius vita 13. Ianuarij.

Itē caelestium Potestatum.

Episcopi a B. Remigio ordinati.

Itē caelestium Principatum.

Nam sunt plerique, qui parua capiunt, sed tamen haec eadem parua ple annuicare fratribus non desistunt. Isti itaque in Angelorum numerum currunt. Et beatus Remigius, licet multiplex scientia Dei dono in eo esset, vt fidelis seruus & prudens, confertis suis in tempore mensuram tritici, id est pro captu audientium ministravit, & secutus Apostolum, prius barbaris lac porum dedit non escam. Et teste Malachia, quia sacerdos angelus Domini est. Vnde & sanctus Remigius sacerdos magnus Angelorum consortium meruit.

Et sunt nonnulli, qui diuinae largitatis munere referti, sacramentorum caelestium summa & capere praevalent, & nunciare. Quod ergo isti, nisi inter Archangelorum numerum deputantur? Et beatus Remigius sapientiam loquens inter perfectos, quando male sentientem haeticum de vero Dei filio in Synodo catholicorum Episcoporum conuertit, in Archangelorum numero meruit deputari.

Et sunt nonnulli, qui mira faciunt: signa valenter operantur. Quod igitur isti, nisi ad supernarum virtutum & numerum & sortem congruunt? Et beatus Remigius, & in corpore positus, & post obitum, vt supra ostendimus, mira fecit: signa valenter operatus est: ad supernarum igitur virtutum sortem & numerum congruit.

Et sunt nonnulli, qui etiam de obsessis corporibus malignos spiritus fugant, eosque virtute orationis & vi acceptae potestatis eijciunt. Quod itaque isti meritum suum, nisi inter potestatum caelestium numerum, sortiuntur? Et sanctus Remigius virtute orationis & vi acceptae potestatis, vt supra ostendimus, de obsessis corporibus malignos spiritus effugauit. Ergo inter potestatum caelestium numerum sortem accepit.

Et sunt nonnulli qui acceptis virtutibus etiam electorum hominum merita transcendunt. Cumque & bonis meliores sunt, electis quoque fratribus principantur. Quod ergo isti sortem suam, nisi inter principatum numeros acceperunt? Et beatus Remigius, huius Rhemorum ciuitatis Archiepiscopus, sanctis fratribus Vedafo scilicet a se ordinato in Atrebatu, Medardo in Viromandis, Lupo Sueffonis, Genebaldo in Lauduno, & reliquis in subiectis sibi ciuitatibus electis fratribus principatus, sortem suam inter principatum numeros accepit.

Et sunt nonnulli, qui sic in semetipsis cunctis vitijs, omnibusque desiderijs dominantur, vt ipso iure munditiae Dei inter homines vocentur. Vnde & ad Mosen dicitur:

Ecce constitui te Deum Pharaonis. Quod ergo isti, quorum comparatione caeteri homines, vt ita dixerim, serui sunt, nisi inter numeros dominationum currunt? Et beatus Remigius cunctis vitijs omnibusque desiderijs in semetipso dominatus, iure munditiae solus faciem Christi videre potuit, quando ad eum & ad Regem Ludouicum ac Reginam, caeterosque adstantes in oratorio sancti Petri, vt supra est demonstratum, aduenit, & vt seruo sibi subiecto baptizando Regi potestatiue praecipit, dicens: Depone colla Sicamber: & Pipinum Regem, villam Anisiacum de ecclesia Laudensi auferre molientem, flagellauit. Inter principatum ergo numeros sortem suam accepit.

Exod. 7. Haec omnia supra in eius Vita 13. Ianuarij fol. 297. & 306.

Itē caelestium Principatum.

Erunt nonnulli, qui dum sibi metipsis vigilanti cura dominantur, dum se sollicita intentione discutiunt, diuino timori semper inhaerentes, hoc in munere virtutis accipiunt, vt iudicare recte & alios possint. Quorum profecto mentibus dum diuina contemplatio praesto est, in his velut in throno suo Dominus praesidens, aliorum facta examinat, & cuncta mirabiliter de sede sua dispensat. Quid ergo isti, nisi throni sui conditoris sunt, vel quod, nisi ad supernarum sedium numeros adscribuntur? Per quos dum sancta Ecclesia regitur, plerumque de quibusdam suis infirmis actibus etiam electi iudicantur. Quod & per sanctum Remigium actum fuisse legimus, quando electum Dei Genebaldum Episcopum de suis infirmis actibus iudicauit, & post iudicium cordi suo Domino praesidente, ipsius iussione in ordine episcopatus illum restituit. Constat igitur beatum Remigium ad supernarum sedium numerum esse adscriptum.

De lapsu Genebaldi Episcopi habetur ibidem 13. Ianuarij fol. 298.

Itē supernorum Thronorum.

Et sunt nonnulli, qui tanta Dei ac proximi dilectione pleni sunt vt Cherubim iure nominentur. Quia enim Cherubim plenitudo scientiae dicitur, & Paulo docente didicimus, quia plenitudo legis charitas: omnes qui Dei & proximi charitate caeteris amplius pleni sunt, meritum suorum sortem inter Cherubim numeros percipiunt. Et qui ea, quae superius de eo lecta sunt, sollicita mente intendit, quam plenus charitate fuerit, patenter intelligit. Quantaque scientia repletus extiterit, dictis & factis suis, & testimonio sancti papae Hormisdæ, ex praemissis aduertit. Igitur sanctus Remigius meritum suorum sortem inter Cherubim numeros percipere studuit.

Rom. 13.

S. Remigius plenus charitate & scientia, ideo consortium Cherubim meruit.

Et sunt nonnulli, qui supernae contemplationis amoris facibus accensi, in solo conditoris sui desiderio anhelant, nil iam in hoc mundo cupiunt, solo aeternitatis amore possident. Terrena, quae, abijciunt, cuncta temporalia mente transcendunt. Amant & ardent, atque in ipso suo ardore requiescunt. Amando ardent, loquendo & alios accendunt. Et quos verbo tangunt, ardere proinde in Dei amore faciunt. Quid ergo istos nisi Seraphim dixerim? Quorum cor in ignem conuersum, lucet & vrit: Quia & mentium oculos ad superna illuminat, & compungendo in stertibus, vitiis rubiginem purgant. Quia ergo ad amoris sui conditoris inflammati sunt, quod nisi inter Seraphim numerum sortem suae vocationis acceperunt? Qualiter autem beatus Remigius in amoris sui conditoris asensu, loquendo & alios accendit, gens integra Fracorum, cum Rege ad catholicam fidem praedicatione illius conuersa, testatur. Qualiter vero terrena quaeque abiecerit, cuncta temporalia mente transcendit, solo aeternitatis amore passus ad amoris sui conditoris inflammatus extiterit, fidem faciunt verba quibus conditoris desiderio succensus, penè continuè ore, semper autem corde dicebat: Fuerunt mihi lachrymae meae panes die ac nocte. Sitiuit anima mea ad Deum viuum, quando veniam & apparem ante faciem Dei, satiabor dum manifestabitur gloria eius. Inter Seraphim ergo numerum sortem suae vocationis accepit. Cum quibus sancta eiusdem viti Apostolici anima vnà cum suis consortibus in caelesti letatur gloria.

Psal. 41. Sanctus Remigius ardens in Dei amore inter Seraphim locum sortem.

Sed tunc nimirum multo perfectius idem & sui participes letabuntur, cum recepta carne immortalis, receptis in eadem beatitudine conseruis suis & fratribus cunctis, quos adhuc in terris certare conspiciunt, non habebunt vltra quod intuitum cogitationis suae foras vel ad modicum mittant, habentes secum intus Deum, de cuius visione superna gaudeant. Vbi illud primum & maximum Domini mandatum integrum perficietur, ad cuius perfectionem in hac vita iusti pro suis quique vicibus accinguntur: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & in tota mente tua, & diliges proximum tuum sicut teipsum. Quia quo vicinius praesentem Domini vultum cernunt, eo se ardentius eius dilectioni totos impendant, quo proximis suos omnes esse electos ac Deo dilectos agnoscunt. Quo corda illorum non minus quam sua, sincero amore referta respiciunt, eo illos ipsi non minus quam seipsum amare delectantur. Nam pro fideliter laborantibus in huius vitae

Perfectius gaudebunt iusti post resurrectionem illum pro corpore. Matth. 22. Mar. 12.

Sa^{cti} in cae-
lo pro nobis
viventibus
orant.
Eccē purga-
torium.

agone sancti Dei orant, eisq; cōpatiuntur. Sed & pro eis, vt supra dictū est, qui propter bona quidem opera ad electorum sortem sunt praeordinati, sed propter mala aliqua, quibus polluti de corpore exeunt, post mortem castigandi pro qualitate operum, poenis excipiuntur, & purgati, ad beatorum perueniunt requiem. Pro his vero, qui iam corporibus exuti sunt aeternis supplicijs traditi, quantum in suae naturae bonitate misericordiam habeant, iam auctoris suae iustitiae coniuncti, tanta rectitudine constringuntur: ipsi quippe iudici concordant cui inhaerent: & eis quos eripere non possunt, nec ex misericordia condescendant, quia tanto illos à se vident extraneos, quanto & ab eo, quē diligunt, auctore suo conspiciunt repulso: & erecti iam per iustitiam iudicij, eis nullo modo ex aliqua compassione miserentur. Verum & ante retributionem extremi iudicij, iniusti in requie quosdam iustos adspiciunt, vt eos videntes in gaudio, non solum de suo supplicio, sed etiam de illorū bono cruciuntur.

Iusti verò in tormentis semper intuentes iniustos, vt hinc eorū gaudium crescat, quia mala conspiciunt, quae misericorditer euaserunt. Tantoq; maiores ereptori suo gratias referunt, quanto vident in alijs quid ipsi perpeti, si essent relictī, potuerint. Nec illam tantae beatitudinis claritatem apud iustorum animum fuscabit adspeda poena reprobōrum: quia vbi iam compassio miseriae non erit, minuere proculdubio beatorum laetitiam non valebit. Et quantum eis sua gaudia ad perfruemum plenē sufficiant, mala tamen reprobōrum absque dubio semper adspiciunt. Quia qui creatoris sui claritatem vident, nihil in creatura agitur quod videre non possint.

Sicut igitur audita sanctorū gloria, audita reprobōrum miseria, auditis huius sanctissimi patroni nostri meritis, auditis beneficijs, quae in miraculorum patracione ac sanitarum largitione, credentes & deuoti homines ipsius patrocinijs per donum gratiae meruerunt, vt nobis talia eius intercessione impetiri desideramus, ita & auditis ultionum vindictis, quae peccantes ac rebelles, ipsius meritis per retributionem iustitiae sustinuerunt, in peccatis, & quod adhuc est grauius, in peccatorū pertinacia rebelles persistere timeamus, nē similibus aut grauioribus supplicijs obruamur, si tātis ac talibus exemplis cognitis, nec beneficijs ad benē agendum prouocamur, nec retri vindictis à malis nos cohibemus. Flagellorum enim vindicta nobis illata, si nos à peccando reuocant, & ad poenitentiam prouocant, & post poenitentiam nos crimina non remaculant, finis sunt nostrorū praecedentium peccatorū. Sin aliter, sunt initium sequentium tormentorū. Cognoscetes ergo hunc patronū ac protectorem nostrum esse vnum de illis, de quibus scriptū est, Hi sequuntur agnum quocunq; ierit: timeamus in conspectu Dei & in oculis eius peccare: peccantes autem, non erubescamus peccata nostra, quae nouit, Deo, & illi corde cōtrito & humiliato, per lachrymas cōfiteri, & indulgentiam cum dignis poenitentiae fructibus postulare. Nemo aliqua suorum numerositate vel enormitate scelerum confusus, de salute impetranda diffidat, & be rathrum desperationis incidat, iuxta illud Salomonis: Impius cum venerit in profundum malorū, contemnit. Habemus enim confidentes peccata nostra, & petentes veniam, de impetranda indulgentia ancoram fidem ac spei, per Iohannem Apostolum nobis depromptam. Si confiteamur, inquit, peccata nostra, fidelis & iustus est Deus vt remittat nobis peccata nostra. Et quia sine peccato in hac vita esse non possumus, prima salutis spes est confessio, nē quisquam se iustum putet, & ante oculos Dei erigat ceruicē: deinde dilectio, quia charitas operit multitudinem peccatorū. Pulchrè autē vtrunq; Apostolus simul nobis insinuat, quod & rogare pro peccatis debeamus, & impetremus de Deo indulgentiam cum rogamus. Ideo & fidelem dixit Dominū ad remittenda peccata, fidem pollicitationis suae seruantem: quia qui orare nos pro debitis & pro peccatis docuit, paterna misericordia promisit & veniam securā. Iustus quoque eum assererat, quia verae confessioni iuste dimittit. Peccata nostra praeterita in baptismatis perceptione nobis donata sunt, attamen post baptismam multa commisimus, sed lauati iterum baptismatis aqua non possumus. Quia ergo & post baptismam inquinauimus vitam, baptizemus lachrymis conscientiam, & quasi quotidiano Iordanis baptismate lachrymis conscientiam nostrae compunctionis ab omni vitiorum subreptentium cōtagione purgemus, iuxta eum qui dicit: Lauabo per singulas noctes lectum meum, lachrymis meis stratum meum rigabo. Vnde recte Iordanis riuus iudicij interpretatur. Quia nimirum electi quique quo sollicitius suam conscientiam discutendo examinant, eo latiores ex intimo cordis fonte lachrymarum fluuios fundunt. Et qui minus perfectos se esse depræhendunt, sordes suae fragilitatis vndis poenitentiae diluunt.

Cui repro-
bis iustos, &
cōtra iustos
reprobos in
suis poenis
inueniri cō-
cessum sit.

Sancti ex
facie Dei
omnia quae
in creaturis
aguntur vi-
dent.

Debet San-
ctorum glo-
ria ad iusti-
tiam nos ani-
mare, malo-
rū verò pec-
na à pecca-
tis arce.

Apo. 14.
S. Remigius
virgo.

Prou. 18.

1. Johan. 1.

Confessio est
prima salu-
tis spes: se-
cunda, Dile-
ctio.

1. Pet. 4.

Tertia, ora-
tio.

Omnia pec-
cata Bap-
tismate dilu-
untur.

Similiter
baptismo
poenitentia.

Psal. 6.
Iordanis ri-
uus iudicij
dicitur.

& paruos cogitatus suos ad petram, videlicet Christum allidunt, omnesque sensus mentis ac corporis petra spiritalis exercitibus circuncidere student, Petra, inquit, erat Christus. Cuius fide, spe & charitate nō solum in baptisate, sed & in omni prorsus actione deuota purificatur corda bonorū. In quo pietatis exercitio, si nos viderit hūc Dominus & patronus noster fideliter laborare, data intercessionis manu, cursum nostrum iuuabit, qualiter ad portū aeternae salutis peruenire possimus. Legit enim in lumine in circumscripto cum beatissimis spiritibus gloriae conditoris sui assistens, quia libenter obliuiscitur omnipotens Deus quod nocentes fuimus, paratus est poenitentiam nostrā nobis ad innocentiam deputare. In die quippe baptismatis, omnibus nos antiqui hostis operibus, atque omnibus pompis abrenunciare promissimus, sed quod promissimus minimē seruamus. Ad exercenda praua opera, ad cōcupiscendas mundi pompas dilapsi sumus. Inquinati ergo post aquam salutis, renascamur ex lachrymis. Apud misericordem namque iudicem nec ille fallax habebitur, qui ad veritatem reuertitur etiam postquam mentitur. Quia omnipotens Deus dum libetē nostram poenitentiam suscipit, ipse suo iudicio hoc quod errauimus, abscondit.

Ceterum nemo fidelium de huius patroni nostri meritorū in caelis virtute dubiter, cui adhuc mortali carne in terra degenti Dominus potestatem dedit ligandi & absol- uendi, mortuos suscitandi, omnē languorem & omnē infirmitatē curandi. Ad cuius corporis sepulcrū, sicut multis indicijs frequenter est demonstratū, viuentes aegri ve- niunt & sanantur. Perituri veniunt, & à dæmonio vexantur. Dæmoniaci veniunt, & li- berantur. Quomodo ergo viuunt illic, vbi viuunt, si in tot miraculis viuunt hūc, vbi corpus eius mortuū iacet? Hunc ergo in causa nostri examinis quā cum districto Iudice habebimus, patronū faciamus. Hunc in die tanti terroris illius, defensorem adhibeamus. Certe si apud quenquam magnum iudicē causa quelibet nostra esset die crastina venianda, totus hodiernus dies in cogitatione duceretur, aliquē patronū quæreremus, magnisq; precibus ageremus, vt apud tantum iudicē nobis defensor veniret. Ecce districtus Iudex Iesus venturus est, tanti illius Angelorū Archangelorumq; concilij ter- ror adhibetur. In illo conuentu causa nostra discutitur, & tamen nos patronū n. d. d. quē praesidē habemus, non quærimus, quē tunc defensorē habeamus. Adest defensor noster beatus Remigius, rogari vult, atque, vt ita dixerim, quarit vt quaratur. Hūc ergo adiutorē nostrae orationis quæramus, vt tūc protectorē nostri reatus inueniamus. Quia nē punire peccatores debeat, rogari vult & ipse qui iudicat. Vnde & tam longo tempore cōminatur iram, & tamen misericorditer expectat. Sic autem nos & miseri cordia eius refoueat, vt nullo modo negligentes reddat. Sic peccata nostra pertur- bent, vt mens in desperationem nō proruat. Quia etsi praesumentes metuimus, & me- tentes speramus, aeternū regnū citius adepturi sumus, istius patris & patroni nostri meritis & Deo dignis orationibus. Curramus ergo velocissimis fidei pedibus, exten- sis mentium manibus, ad protectionē illius, atque ad sacratissimū corpus eius stertibus insulamus. Promereri nos veniā eius intercedentibus meritis deprecemur, vt quia nostris non possumus, eius meritis apud Dominū veniā impetremus. Et qui velamen bonorū operū, quo peccata nostra tegamus, non habemus, eius meritis & intercessi- onibus, puris cōfessionibus & profusis lachrymis, ante eius sanctā memoriā piden- tes, nostra crimina diluamus, & bonis operibus abstergamus. Sed & vbiq; in adiu- toriū nostrae salutis fideliter eum inuocauerimus, nō deerit ab exauditione, inhaerens Christo, sicut & alia eminentiora mēbra ipsius qui vbiq; praesens est maiestate, quique dum districtus iudex sustinet, & adhuc manū nō exerit in percussione, dum à retribu- tione vitionis intimae, esse quadā repositae securitas indicetur, debemus malum quod sequitur, flamarum scilicet poenas aeternas, intolerabiles atque cōtinuas penitenti- as, sanctes gemere, gementes vitare, ea quae commisimus peccata in definerē adspicere, adspicientes flere, stentes abstergere. Crimina in quibus delectabiliter diu iacuimus, non perfumētorie, sed quotidie atq; si fieri potest continuē amarissimis lachrymis stu- deamus abluere, elemosynis abstergere, sacris hostijs expiare. Haec est pacis petenda nostra legatio, quae Regem ad discutendum & iudicandum nos venientem placat. Nulla nos prosperitatis transitoriae laetitia dissoluat, nec mentis nostrae oculos ea quae sunt transitoria obstruant, nē caecos ad ignem ducant.

Curandū quoq; magnoperē nobis est, & cum magnis quotidie stertibus cogitan- dum, quā saeuus, q̄ terribilis sua in nos opera requirens in die exitus nostri princeps huius mundi veniet, si etiā ad Deū carne morientē venit, & in illo aliquid quaesuit, in quo vit.

1. Cor. 10.
S. Remigius
fidelis apud
Dominum
pro nobis
intercessor.

Misericor-
dis Dei in
poenitentes
clementia.

Math. 18.

Ad eius se-
pulcrum mul-
ta huius mi-
seria.

Arguit no-
strum repto-
rem auctorem.

Vult Deus
rogari, vt
pateat.

Christus De-
us vbiq; praesens ma-
iestate.

Aetere qui-
bus exerci-
tius sint ex-
pianda pec-
cata.

Diabolus,
quod suum
est, in Chri-
sto quaesi-
uit.

quo inuenire nil potuit? Quid itaq; nos miseri dicturi, quid acturi sumus, qui innumera mala commissimus? Quid requirenti aduersario & multa sua in nobis inuenienti dicemus, nisi solum quod nobis est certum refugium, solida spes: quonia peccatis que post baptismum commissimus, lachrymis abluti, per confessionem & dignos poenitentia que datus expiati, & meritis ac orationibus sanctorum Christo reconciliati, atq; per acceptio-nem corporis & sanguinis eius, in fide recta permanentes, vnum cum illo facti sumus ipsi incorporati, in quo princeps huius mundi & suu aliquid requisitum & inuenire mi-nime potuit? Quonia solus est inter mortuos liber, a quo nos & a peccati iam seruitu- veraci libertate solui mur, quia ei q; vere liber est, per corporis & sanguinis eius acce- ptione vnimur. Sicut enim vere carne corporis nostri Christus assumpsit, & vere ho- mo ille qui ex Maria Virgine natus est Iesus, Dei filius est, non quemadmodum alij ho- mines per gratiam, sed natura filius ex substantia patris: ita vera est caro & verus est san- guis eius, quae ad manducandum & potandum in mysterio sumimus, sicut ipse testatur. Et nos qui vere sub mysterio carne & sanguine corporis sui sumimus, per ea natura- liter vnu cum illo effici mur. In quibus manet post consecrationem similitudo panis & vini, ne quida sit horror cruoris, sed manet in eis gratia redemptionis. De natura enim in nobis Christi veritate, ipse ait: Caro mea vere est esca, & sanguis meus vere est potus. Qui edit carnem meam, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in eo. De veritate carnis & sanguinis eius non relictus est ambigendi locus. Nunc enim & ipse Domini professione & fide nostra vere caro est, & vere sanguis est. Et hec accepta atq; hausta, id efficiunt, vt & nos in Christo, & Christus in nobis sit. Est ergo in nobis ipse per carnem & sumus in eo dum secum hoc quod nos sumus in Deu est. Quoniam autem in eo per sacramentum communicare carnis & sanguinis eius sumus, ipse testatur, dicens: Et hic mundus me iam non videt: vos autem me videbitis, quonia ego vivo, & vos vi- uetis, quoniam ego in patre meo, & vos in me, & ego in vobis: vt cum ille in patre per naturam diuinitatis est, nos contra in eo per corporalem eius natiuitatem, & ille rui- sum in nobis per sacramentorum inesse mysterium creditur. Quam autem naturalis in no- bis haec vnitas sit, ipse ita testatus est: Qui edit carnem meam, & bibit sanguinem meum, in me manet, & ego in eo. Non enim quis in eo erit, nisi in quo ipse fuerit, eius tantum in se assumptam habens carnem, qui suam sumpsit. Perfecta autem huius vnitas sacramentum, ipse docet, dicens: Sicut misit me viuens pater, & ego vivo per patrem, & qui manducauerit me, id est carnem meam, & ipse viuet per me. Viuit ergo per patrem, & quo modo viuit per patrem, eodem modo nos per carnem eius viuimus. Omnis enim comparatio ad intelligentiam formam praesumitur, vt id de quo agitur se- cundum propositum exemplum assequatur.

Hac ergo vitae nostrae causa est, quod in nobis carnalibus manentem per carnem Christum habemus, victuris nobis per eum ea conditione, quia viuit ille per patrem. Si ergo nos naturaliter secundum carnem per eum viuimus, id est naturam carnis suae adepti, quomodo non naturaliter secundum spiritum in se patrem habeat cum viuat ipse per patrem? Per patrem autem viuit, dum natiuitas non alienam intulit diuersamq; naturam, dum quod est & ab eo est, nec tamen ab eo per aliquam incidentem naturae dissimilitudinem separatur, dum in se per natiuitatem habet patrem in virtute naturae, cui veraciter vnimur per incarnationis suae mysterium. Quod quotidie in catholica ce- lebratur Ecclesia, sicut praefiguratum legitur in sacra historia. Venit Elias ad Iordanem, & exutus pallio suo percussit aquas ac diuisit. Venit Dominus ad fluuium mortis quo genus humanum mergi consueuerat, & exuens se ad tempus habitu carnis quae sumple- rat, mortem moriendo percussit, ac vitae nobis iter resurgendo patefecit. Recte etenim per Iordanem fluxus nostrae mortalitatis ac defectus exprimitur, quia & Iordanis Lati- ne descensus eorum dicitur, & ipse fluuius in mare mortuum influens, laudabiles suas ibi- perdit aquas. Transit autem Elias diuiso Iordane per siccam, transit & Eliseus: quia resur- gens a mortuis Saluator, fidelibus quoq; suis spem resurgendi tribuit. Transito Iordane Elias, dedit optionem Eliseo postulandi quae vellet: Et Dominus impleta resurrectio- nis gloria, plenius discipulorum sensibus inseruit, quod & antea promissit: quia quodcumq; petieritis in nomine meo, hoc faciam. Petijt Eliseus vt fieret spiritus Eliae duplex in se, & edocti a Domino discipuli promissam spiritus gratiam accipere desiderabant, quae non vni tantum genti Iudaeae, quam ipse praesens in carne docuit, sed & cunctis per orbem nationibus praedicare sufficerent. An non duplicem spiritum sui gratiam pollicebatur, cum ait: Qui credit in me, opera quae ego facio & ipse faciet, & maiora horum faciet?

Digni sunt poenitentia fructus facienti.

Psal. 87. Vnimur cu Christo, per sacra Eu- charistiae suscepcionem. Nota le- ctor quae hic dicuntur de S. Euchari- stia. Iohan. 6.

Probat Autho- ritas cu Deo vniri p S. Euchari- stiam. Iohan. 14.

Iohan. 6.

Ibidem.

Christus per Patrem, & nos p Chri- stum viuim- us.

Christus p- ter carnis dissimilitu- dinem a Pa- tre separa- tur.

4 Reg. 2. Pallio Eliae figura cor- poris Chri- sti. Iordanis quid desi- gnet. Quid trasfi- tus.

Iohan. 13. & 15. Quid du- plex spiritus Eliae.

Iohan. 14.

Set-

Sermocinatus Elia & Eliseo, subito currus & equi ignei rapuerunt Eliam, quasi usq; in caelum. Qui profectus currus & equi, Angelicae sunt intelligendae Virtutes. De quibus scriptum est: Currus Dei decem millibus multiplex, millia laetantium: Dominus in illis. & iterum: Qui facit Angelos suos spiritus, & ministros suos ignem ventem. Horum namq; Elias subsidio, vt potest homo purus, quod a terra tolli posset agebat. Et Dominus cum Apo- stolis loquens, subito videtibus illis eleuatus est, & si non Angelico fultus auxilio, An- gelico tamen comitatus obsequio. Vereq; est assumptus in caelum, Angelis quoq; id- ipsam attestantibus, qui illis dixerunt: Hic Iesus qui assumptus est a vobis in caelum, sic ve- nit. Subleuatus ad caelum Elias, dimisit Eliseo pallium quo erat indutus. Ascendens in caelum Dominus, sacramenta humanitatis assumptae discipulis, immo Ecclesiae quibus sanctificaretur in virtute dilectionis, ac calefieret, reliquit. Assumens Eliseus pallium Eliae, percussit eo aquas Iordanis, & vbi inuocauit Deum Eliae, diuisa sunt, & transijt. Assumpserunt Apostoli, assumpsit instituta per eos omnis Ecclesia, sacramenta sui redem- ptoris. Quibus spiritaliter erudita, abluta & consecrata, ipsa quoq; inuocato nomine Dei patris, impetu mortis superare, eiusq; obstaculo contempto, ad vitam transire didicit sempiternam, iuxta quod Dominus in Euangelio dicit, inquit: Sicut Moyses exaltauit serpentem in deserto, ita exaltari oportet filium hominis: vt omnis qui credit in ipsum, non pereat, sed habeat vitam aeternam. Quoniam qui credens in Christum, passionis suae sacramenta credendo, confitendo, sinceriter imitando, fideliter sumit, saluatur imperpetuum ab omni morte quam peccando in anima pariter & carne contraxit, & non solum perditionem euadet poenarum, sed & vitam percipiet sempiternam.

Ad quam beata & gloriosa semper Virginis & genitricis suae Mariae Dominae no- strae, ac istius patroni nostri beati Remigij meritis & intercessionibus, in fide recta & bonis operibus nos perseuerantes, & per acceptionem corporis & sanguinis sui vnu se- cum effectos perducere dignetur, & per eadem humilitatis eius sacramenta usque ad contemplandam diuinitatis eiusdem gloriae, quam ipse fidelibus seruis suis fidei pietate pollicetur, dicens: Qui diligit me, diligitur a patre meo, & ego diligam eum, & manifesta- bo ei meipsum. Me ipsum manifestabo, inquit, id est, non qualem me omnes conspi- cere, qualis etiam inuidi crucifigere, sed qualis in decore suo Regem seculorum soli vi- dere possunt oculi mundi sanctorum: talis me ad rependendam vicem dilectionis, his qui me diligunt, ostendam. Pertingere faciat Christus Iesus Deus & Dominus, conditor & redemptor, atque ab omni morte ac corruptione saluator noster, in qua cum Deo Pa- tre, Spiritu sancto coaeternus & consubstantialis ac coequalis, viuit & regnat per omnia secula seculorum, Amen.

Quid cur- rus & equi? Psal. 67. Psal. 103.

Mar. vii.

Aa. 2.

Quid palli- Eliseo reli- ctum.

Quid pces- sio aquarum Iordanis.

Iohan. 3.

Atte de vir- tutis sacra- mentorum Ecclesiae.

Sumentes dignum corp- & sanguine Christi, vnu cum eo viu-.

Iohan. 14.

Esa. 33.

VITA S. LEODEGARII EPISCOPI AVGVSTO- DVNENSIS ET MARTYRIS, AVTHORE VRSINO, QUI eam scripsit, iubente Ansoaldo Pictaorum Episcopo. Stylum passim non nihil elinavit F. Laur. Surius.

PRAEFATIO AVTHORIS.

Domino, sanctoque Pictaorum pontifici Ansoaldo, peccator Ursinus. Iussioni obtemperas vestrae, beatissime papa, summopere vrgente Audolpho, patre monasterij beati Maxentij, vt de vita & passione beati Leodegarij, pauca è multis eius bonis commemorando scribe- rem: equidem opus suscipere atque etiam edere cupiebam, sed im- peritia & simplicitas mea atque iners facundia non valet explicare tanti viri virtutes. Cuius quidem patientia modernis innotuit tem- poribus, sed multa iam antepersessus est, quae nemo nouit, nisi ille solus, cui ea in- tinctus exposuit. Nam finis operis ostendit extrinsecus, quanta intus clam & nemi- ne officio sit operatus. Quae tamen mihi de eius vita cognita sunt, multorum relatione comperta, quamquam rustico sermone, vobis imperatibus, edere conatus sum: in qui- bus si interdum prolixioribus verbis usus videbor, feci id, vt à veritatis linea non disce- derem. Si quid verò ex eius virtutibus praetermissi, non studio id factum est, sed igno- rantia. Puto autem, etiam si quis multa sermonis sublimitate & eloquentia huius vi- ri res gestas apertius explicare velit, non posse id citra mendacij notam fieri. Po- teram fortassis etiam ego, annuente Deo, occultis & incognitis verbis vti: sed ea causa nolui, vt rustici & illiterati me possint intelligere, & homines pij ac Deo deuoti eius imitari exempla appetant, cuius miracula cognouerint.

2. Octobris.
Cap. 1.
S. Leodegarius puer, literis admodum auctur.

LITVR beatus Leodegarius ex Francorum præcella & nobilissima progenie ortus, in primis ætatis initijs a parentibus in Clotarij Regis palatium adductus est: nec diu post ab eodem Rege Didoni Pictaueusis vrbs prælati auunculo scilicet suo, literarum studijs imbuendus traditus est. Is autem præsul cuidam Dei sacerdoti, viro eruditissimo eum erudicendum commendauit, qui etiã per multis annis magna cura eum docuit, ac deinde benè institutum Episcopo reddidit. Receptum autè Episcopus suo cubiculo sub disciplina custodia adhibuit, vt quem admodum ipse se castum corpore conseruaret, ita illum quoque sui similem efficeret. Quamobrèm etiam creberrimè illum admonèdo dicere solebat, vt se virginem conseruaret, quòd posset in Ecclesia Dei dignum electio- nis effici vas. Optabat enim illum eius ciuitatis post se Episcopum habere.

Cap. 2.
Fit Diaconus, inde Archidiaconus.

Multæ eius corporis & animæ doctes.

Cui quidem rei cum illum cereret aptum & idoneum, annos ferè viginti nati, Diaconum ordinauit. Deindè non multo elapso tempore Archidiaconus effectus, omnibus eius diocesis ecclesijs ab eodem pontifice præfectus atque prælatus est. Erat enim egregiè facundus, corporis statura procerus, inter plerosque pulcherrimus, adpectu decorus, suavis eloquio, ingenio peracutus, prudentia prouidus, Dei zelo & amore feruidus, perpetuèque virginitatis custos. Scripturæ diuinæ, tum etiam pontificij & ciuilibus iuris cognitione penè omnes eius parochia, quã administrandam susceperat, habitatores antecedeat. Intantum verò & seniores, & æquales, & inferiores omnes superabat, vt eloquentia eius grata esset omnibus, qui cum illo loquerentur: mœstosque afficeret lætitia, & criminibus obnoxios ad disciplinæ studiũ reuocaret. Et breui quidem temporis spatio, sub illo antistite magnam pacem Picta- uensi solo regiminis sui prouidentia conciliauit.

Cap. 3.
Præficitur monasterio S. Maxentij.

*Blilde

Cum autè pater monasterij, in S. Maxentij honorem conditi, obiisset, iussu eiusdem pontificis illud regendum suscepit. Quod sex ferè annis ille gubernans, & strenuis & magnis opibus ditauit. Interea verò & Episcopo suo egregiè probatus, & præ omnibus clarus habitus est, tantaque nominis eius fragrantia in partes omnes dimanauit, vt in ipsum etiã Regis palatiũ penetrãrit. Per id tẽpus minor Clotarius Rex cõ Batilde matre regni Francorũ habenas moderabatur. Qui cõm eius prudentiã audicione accepissent, cuperentq; eum apud se in palatio habere, petierunt ab Episcopo, vt ei faceret copiã cum ipsis in palatio manendi. Episcopus statim iussa cõplens, magnis rebus instructũ, & sapientiæ floribus redimitũ, eum misit ad illos: qui eum sanè honorificè acceperunt. Ille verò intrã paucos dies virtute & integritate sua, sermoneque comitate id consecutus est, vt Rex & Regina & plerique pontifices eum præcipuè charum haberent, consensuque omnium, maximè Francorum, Episcopi functione dignus proclamaretur. Itaque ab omnibus electum, Augustoduni, quæ est Heduarum ciuitas, Episcopum curarunt ordinandum. Quo munere decem annis strenuè functus cum esset, Clotarius rex, qui eum promouerat, excessit è viuis.

Creatur Augustoduni Episcopus.

Cap. 4.

Childericus eligitur Francorum Rex.

Ebroinus efficitur monachus.

Tum verò beatus Leodegarius Episcopus id audiens, celeriter ad palatium profectus est, & cum alijs de rege constituendo tractare coepit: cũque cõperissent Chil- dericum Austrasiõrũ regem adolescentem, pro sua ætate regnum optimè admini- strãsse, quãdã Francorum pars eum voluit habere regẽ. Porro Ebroinus, qui sub Clotario Rege Maior domũs fuerat, Theodorici fratrem Childerici nitebatur Clotario subrogare. Eius autem nomen tum erat odiosum apud Francos, vt qui illo rursus iugo premendos se vererentur, quod sub Clotario per eum experti essent. Itaq; Ebroini consilio posthabito, Childericũ Francorũ Regem elegerunt. Cernès ergò Ebroinus se destitutum, consiliumque suum prorsus negligi, multo timore correptus, petijt à Rege, vt rebus omnibus derelictis, permitteret ipsi vita incolumi degere in monasterio. Illo sic rogante, & Leodegario quoque pro eo intercedente, Rex assensit, & illic eum ad Luxouienfem monasterium ablegauit, vt illic monasticum institutũ completeretur. Deindè in regno confirmatus Childericus Rex, germanum suum Theodorici cuiusdam seruo Dei conseruandum ac nutriendum commisit: porro Leodegarium Episcopum omni domui suæ præfecit, & in omnibus Maiorem domũs esse se voluit.

Is ergò ea accepta potestate, quicquid aduersus præcorum Regum & magnorum procerum leges comperit ineptè introductum, cum esset vita & moribus inculparis, ad pristinum reduxit statum. Vsq; eadè verò totum Francorum regnum vsquequaque restituit, vt omnes se gratularentur Regem habere Childericum, & palatij præfectum Leodegarium. Cum hæc annis ferè tribus cum multo decore agerentur, malus demon, qui pro insita sibi inuidia bona destruere solet, administris suis, quos idem antistes sibi socios adhibuerat rerum gerendarum, inuidiæ faces admouere coepit, & perillos inter Episcopum & Regem discordiæ zizaniam feminare. Imminente igitur Paschatis celeberrimo die, Episcopus à Rege petijt, vt Augustoduni Heduarum ciuitate diem sanctissimum celebraret. Non abnuir Rex, sed Episcopi precibus studer obsequi. In ipsis igitur vigilijs Paschæ pro antiquo more illis pariter euntibus ad Missarum solennia celebranda, odij seminariò adhuc latitante, is qui malorum inventor erat, accedens ad Episcopum, ait: Caucas tibi sancte pontifex. Missarum enim celebritate peracta, iussu Regis interficiendus es. Nam semèn nequam, ab hostibus tuis in eius sacum pectore, hac nocte exeret sese.

Quidam ferunt inter Regè & Leodegarium discordiã.

Cap. 6.

His auditis, dissimulat interim Episcopus, neque eam rem magnipendens, lætum & serenum vultum exhibet, in choataque Missarum solennia honestissimè consummat. Postquam autem ipse & Rex Eucharistiam sumpserant, Rex ad palatium pransurus abscessit: Episcopus verò peracto ministerio, haustoque cum suis mero, vt sese habet humana fragilitas, Regis animos metuens, cum illis tractare coepit, quid hac in re agendum videretur. Vbi autem ad Dominum preces fudit, consultus ei visum est, posthabitis omnibus Christum sequi, quàm cædi locum dare, nè manus Regis tam festo die sacerdotis sanguine inquinarentur, atque inde in Francorum odium & contemptum incideret, vniúsque hominis causa totius populi concertatio & conflictus oriretur. Relicto igitur Rege cunctis que regni proceribus, pro nihilo ducens, quid in mundo haberetur, eadè nocte cum paucis iter suscepit, eò profecturus, vbi pauper Christi effici posset. Id vbi Rex cognouit, valdè contristatus ac animo mœrens, quendam è fidelibus suis cum magno exercitu post illum misit, qui eum tota nocte insecutus, diluculo ascensus est. Deprecante autem humiliter pontifice, vt liceret ipsi quocumque relicto seculo, vacare Deo in Luxouienfem cœnobio, mox id ei permissum est. Itaque celeriter ad monasterium perueniens, Ebroinum iam clericum inuenit, eumque rogauit, vt si quid in ipsum peccãssset, veniam inuicem peterent, & animorum inter se concordia iungerentur. At tamen ab Abbate seuincti, aliquo temporis spatio pœnitentiam agentes, inter monachorum contubernia tam strenuè se gesserunt, vt perpetuò illic in monastico instituto mansuri viderentur.

S. Leodegarius clam abscedit.

Cõfert se in Luxouienfem monasteriũ.

Cap. 7.

Per idem autem tempus Childerico Rege defuncto, frater eius Theodoricus ad regni sceptrã peruenit. Id vbi vtriusque amici compererunt, videre illos cupientes, cum ingenti studio & fauore illos ad propria reuocare nituntur. Itaque ad monasterium venientes, cogunt eos inde egredi, & ad suas domos reuerti. At illi multum anxij, tandè illorum dilectioni & amicitie assentiunt, quippè quos sua causa nouerat prolixo itinere laboribus fatigatos. Cum benedictione ergò Abbatis, inter se pacis concordia iuncti Leodegarius & Ebroinus, Augustodunum proficiscuntur. Eorum aduentu tota exhilaratur ciuitas, obuiamque eis procedentes ciues, cum magno triumpho eos excipiunt, multum latantes, quòd reciperent patrem suum, quem olim se gubernatorem amississe planxerant. Restituunt igitur eum in sedem suam: & cum ingenti gaudio pariter afficerentur ac tripudiarent, ipse Episcopus voluit altera luce Ebroinum magnis affectum muneribus, honorificè à se dimittere. At Ebroinus non ferens suos vel paxillam quiescere, nocte fugam capeffens, ab vrbe recessit, & Austrasios, quos olim aduersarios habuerat, sibi amicos afficiuit. Non diu post multis perpetratis sceleribus, cum sibi flagitiorum socios adiunxisset, in Francorum fines per vim inuasit, immanissimamque exercens tyrannidem, in Theodorici Regis conspectum venit, atque ab illo in pristinum gradum restitutus est.

Cum Ebroino no redit Augustodunũ.

Ebroinus multis se sceleribus obtingit, à Theodorico restituitur.

Cap. 8.

Ita ergò præfectus palatij & Maior domũs effectus, cogitare coepit de vlciscendis inimicis, qui eum noluisent habere subregulum, vt author loquitur, id est, Maiorem domũs vel palatij principem. Itaque instar leonis rugientis, per Francorum terras rugitus eius insonuit, cunctique, qui olim aduersus eum egerant, qui tamen eadem effugere potuere, fugæ præsidia captarunt. Porro vir Dei Leodegarius instaurandæ plebi suæ intrã urbem suam Hedua[m] siue Augustodunum inuentus erat.

Trahat eū
suis, quo-
modo S. Le-
odegariū
perdat.

Reminiscens autem Ebroinus malorum omnium, quæ cum Childerico Rege illum suscipiebatur sibi intulisse, adhibitis in consilium hominibus nequissimis, cum eis tractare cœpit, qua ratione illum Episcopum perdere posset. Ex ijs verò duo, Diddo & Guaimerus caput malitiæ effecti, aiunt se illum rapere posse ex vrbe eius, in eumque exercere vindictam, quæ Ebroini malitiam exatiet. Illorum promissis exhilaratus Ebroinus, copiosum valde exercitū eis tradidit, cum quo illi festini abiēre Hedum, & urbem circa moenia vastare cœperunt. Id cernens vir Dei Leodegarius, zelo magno accensus erga plebem sibi commissam, & Domini exemplo mālens animam suam ponere pro ouibus suis, easque lucrifacere potius, quam vni suæ temporariæ saluti consulere, collecto totius ciuitatis clero, cum reliquijs, Crucibus & psallentium choris, Dei que laudibus obuiam processit hostibus suis, sponteque se obtulit ad ob- eundum martyrium, si voluntas percussori non defuisset.

Cap. 9.
S. Leodega-
rius Ebroini
iussu capi-
tur, & lumi-
nibus orba-
tur.

At illi, qui eius capiendi causa venerant, nulla erga sacras reliquias moti reueren- tia, eum comprehenderunt. Fertur tunc exclamans dixisse: Gratias ago omnipoten- ti Deo, redemptori meo, quod me hodie dignatus est glorificare. Ductus est autem ab illis extra urbem, atque illic, vt Ebroinus iusserat, eruti sunt oculi eius. Et humano quidem illum orbârunt lumine extrinsecus: at intus mansit illi diuinū lumen. Cum- que eum custodibus tradidissent, in quoddam cœnobium perduxerunt, vbi bienni- um ferè latuit, & magnum reliquit patientiæ & humilitatis exemplum.

Cap. 10.
Gerinus

Eodem tempore Gairinus frater eius, qui ob metum Ebroini cum alijs ab eo profligatis Francorum proceribus, alijs in locis degebat, iussu Regis Theodorici & principis Ebroini, ad palatium reuerti compulsus est. Simul etiam beatus Leodegari- us ex monasterio, in quo tenebatur absconditus, in Regis Theodorici presentiam ad- duci iussus est. Cumque ambo fratres in principum conspectum venissent, multis contumelijs & opprobrijs affecti ab Ebroino, illi sic respondisse feruntur: Nos qui- dem dignè hæc patimur, quia peccauimus Domino: sed maior tamen eius clemen- tia est, qui nos dignatus est ad tantam gloriam vocare. Tu verò miser Ebroine, qui tantam iniuriam irrogas Francorum genti, teipsum potius vlcisceris, dum alijs vitam auferre cupis. Multos quidem decepisti, & à paterno solo exulare compulisti: at tu ipse magis etiam exul eris, quando quidem & temporalem & æternam gloriam citò perdes. Dum enim totius Franciæ homines excellere meditaris, tuam, qua indignus præditus es, gloriam amittis.

Arguit ne-
quissimum
Ebroinum
S. Leodega-
rius.

Capit.

Hæc vt audiuit Ebroinus, furore magno correptus, iussit ministris, vt Gairinum à Leodegario separarent, vt separatim punirentur, nec possent coniunctum eiusmodi sermones proferre. Cum ergò abduceretur Gairinus, beatus Leodegarius dixit ei: Aeque feras animo, frater charissime, quod nos isthæc pati oporteat. non enim sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Peccata quidem nostra multa sunt, sed supereminet magna Dei omnipotentis mis-ericordia, qui ad abluenda se laudantium delicta semper paratus est. Et nos ad breue tempus hæc patimur, quia mortis debitores sumus: sed si patienter tulerimus, illa nos expectat vita, vbi sine fine letabimur in cælesti gloria. Deinde ministri ad palum alligatum Gairinum, lapidibus obruere cœperunt. At ille deprecabatur Dominum, ita dicens: Domine Iesu Christe, qui non venisti vocare iustos, sed peccatores, suscipe spiritum serui tui: & qui nec ea gratia dignatus es, vt instar martyrum lapidibus vitam istam mortalem amitterem, mihi quoque clementissimè des veniam scelerum meo- rum. Hæc dicens, inter verba orationis supremum efflauit spiritum.

S. Gairinus
frater Lea-
degarij lapi-
dibus oppri-
mitur.

Capit.

Et beatus quidē Leodegarius cupiebat cum fratre sanguinè fundere, vt simul me- rērentur coronari: sed Ebroinus eius obitum differre volens, vt per poenas diū pro- ductas ei æternas quoque conciliaret, & nè corona frueretur martyrij, immò verò etiam præmijs gloriæ sempiternæ priuaretur, iussit eum nudis pedibus per quandam piscinam traduci, in qua erant petrae instar clauorum acutæ. Deinde euulsis iam ocu- lis, humi eum prosterni, linguamq; & labia incidi, vt ablatis oculis, pedibus contritis & conscissis, lingua & labijs incisis, membrorū vsu erepto, corporis viribus omni ex parte eneruatis, vt nec oculis posset terram cernere, nec pedibus ingredi, nec linguæ officio laudare creatorem: tandem in blasphemiâ rueret, atq; ita salute omni priua- retur, quam laudando Deum, sibi ingentem cælitus obtinuisset. At verò, qui sine vo- ce corda audit Deus, magisque rogatur corde contrito, quam elatione superbo- rum, vocem tacentis propensius audiuit, quam elatè loquentis. Ille enim vir sanctus diuinum

Immanes S
Leodegarij
cruciat.

Deus intue-
tur hominis
cor.

diuinum implorabat auxilium, non sono vocis, sed cordis humilitate. Nam cum se omni humano præsidio destitutum cerneret, totis viribus diuinum sibi adesse popo- scit. Itaq; quantum humana impietas eum à supernis abstrahere moliebat, tantum pietas diuina erigebat ad cælestia.

Porro Ebroinus Vuaningum quendam ad se vocans, Tu accipe Leodegariū, inquit, quem aliquandò vidisti virum superbum, & rura cum custodia afferuā. Aderit enim quandoquē tempus, vt ab inimicis suis recipiatur, quod meretur. Vuaningus verò eum ad suum perduxit monasterium, quod Fiscanum vocant, in quo erat sanctimo- nialium cœtus, quibus præerat Childomara Christi ancilla. In eo monasterio beatus Leodegarius multis diebus māsi, adhibitis ei custodibus. At verò lingua eius præciti- sum re cepit officium, & magnum doctrinæ sēmen sparsit in populo. Quando autem ad virginem accedebat, tanta, vt fertur, ab eius ore sermonis suauitas manabat, vt mi- rarentur quicunq; audirent, tanta per illum efficere clementissimum Deum, & mo- ram suorum prauitate damnata, quam primum ad poenitentię fructus & remedia ad- uolarent. Ille enim vir beatus diū noctuque in Dei laudibus peruigil adstabat, vt vix parumpè ab ecclesia ad corporis res necessarias interdum recederet, aut quippiam vel cibi, vel somni perciperet.

Cap. 13.

In quodam
monasterio
beatus
Leodegari-
us.

Ea tempestate Theodoricus Rex & Ebroinus synodum multorum Episcoporum ad quandā villam conuocauerunt. Et ecce inter ceteros euocatum Diddonem, qui san- ctum virum Leodegariū cum Guaimero ab eius sede abstraxerat, poenis subdide- rat, & condemnatum atque decaluatum, expulerunt à sancta congregatione. De- dido dat poenas suas in s. Leode- gario au- delitatus.

Tradidit autem illū cuidam Chrodoberto, iubens vt eum multa cura custodiret: Venit enim quandoquē, ait, tempus, quo tollatur è medio. Ille acceptum eum, duxit ad domum suam. Cernens verò eum ex itinere & morbo defessum, iussit refocillan- dius causa potum ei præberi. Sed priusquam ad eum pincerna veniret, ingens lux in- stitit circum eum cælo descendens, super caput eius resplenduit. Tum illi qui aderant: Quid sibi vult, aiunt, domine, quod super caput tuum spherica figura apparet cælitus? Quod sibi vult, aiunt, domine, quod super caput tuum spherica figura apparet cælitus? Illi verò in terram prostratus: Gratias ago tibi, inquit, omnipotens Deus, omnium consolator, qui super me seruum tuum tale dignatus es ostendere miraculum. Porro reliqui omnes, conspecto eo lumine, tanquā extra sese in ecstasim rapti, tandem collectis vi- ribus, simul laudauerunt Deū, & ad se mutuo conuersi, dixerunt: Reuerà hic homo seruus Dei est: simulq; promiserunt, se toto corde velle ad Deum conuerti. Atque ita familia tota, conuersi sunt ad Dei cultum. Quotquot autem eius famam percepere in locis adiacentibus, ad eum concurrerunt, verba salutis audituri. Ille verò non cessabat sua prædicatione docere omnes, quæ admodum ad regna cælorū possent peruenire. Sed non multo euoluto tempore, cum iam præpotens Deus pro tam insigni pati- entia decreuisset remunerare fidelem seruum suum, Ebroinus iam obstinatus, volens suam in eum crudelitatem perficere, velocissimos post eum equites misit, qui eum

Cap. 4.

Diddo dat poenas suas in s. Leode- gario au- delitatus.

Item Gual- tierius.

Capit. Ebro- nus S. Leode- gariū in anima & corpore ga- dere.

Magna lux cælitus de- scendit in S. Leodegariū

Multos co- uertit, lan- cta sua præ- dicatione.

Cap. 15.

neci

Quatuor equites mituntur ad trucidandū virum Dei.

neci darent. Illi ergo acceptum eum ē domo viri illius, cui custodiendus datus erat abduxerunt per loca ignota. Cumque ad certum locum ventum esset, illic constitit, ita dicens: Non opus est, filij, vt diutius vos fatigeris. Cuius causa huc venistis, id opus perpetrare, vt satis fiat voto vestro. Ad eius autem eadem quatuor missi erant: ē quibus tres prouoluti ad pedes eius, rogabant, vt ipsis veniam daret, & suam benedictionem impertiret. Quartus verò superbè erectus, districto gladio paratus erat ad perpetranda eadem.

Cap. 17.

Postquam autem data benedictione, percussoribus suis benè precatus est vir Dei, & verbum Dei eis ministravit, in preces incumbens, ait: Domine Deus omnipotens, pater Domini nostri Iesu Christi, te benedico, te glorifico, qui me dignatus es ad hunc certaminis perducere diem. Oro & obsecro te, Domine, vt tuæ pietatis misericordiam mihi impertias, & sanctorum tuorum meritis dignum me facias, & eorum participem, vitæque æternæ consortem. Ignosce illis, qui affligunt me: quandoquidem ego, clementissime pater, per eos credo me in conspectu tuo glorificandum. Dùm hæc diceret, percussor sublato gladio amputauit caput eius. Ferunt tum erectis se sese corpus eius, & quasi horæ vnius spatio stetit. Id conspicatus percussor eius, pede eum truxit, vt citius in terram corrueret. Sed miser ille non diù post arreptus à demonibus & mente captus, diuina in eum vltione animaduertente, in igne se coniecit, & mortuus est. Iussu autem coniugis viri huius Chrodoberti, in villam Sarcingensem magno omnium luctu deportatus à ministris, & cum vestibus, in quibus trucidatus fuerat, in exiguo oratorio beatus martyr sepultus est sexto Nonas Octobris. In quo monumento annis duobus & dimidio humatum fuisse aiunt.

Capite percussor eius malè perit.

Cap. 18.

Ea tempestate sacerdos quidam, eius oratorij curam gerens, lumen splendidissimum noctibus didicit eo in loco absque humano ministerio fulsisse. Eius rei fama in vicina loca sese diffudit. Itaque multa languentium turba ad beati martyris venerationem orationis causa eò adueniens, à diuersis morbis liberata est. Claudij gressum, cæci lumen receperunt: purgati sunt ab impuro spiritu demoniaci, nec rarò in venerando illo loco lumen emicuit, quemadmodum illius ecclesiæ sacerdos testatur. Eiusdem sacerdotis minister, clericus & custos illius ecclesiæ, quadam nocte rebus suis omnibus per fures spoliatus est, in quibus fuit etiam caligula beati martyris, quam pro eius reuerentia apud se absconditam habuerat. Is ergo mature ab oratorio surgens, ad domicilium suum abiit, & omnia sua ablata conspexit. Properè ergo redit ad beati viri sepulcrum, orans vt furto crepra restituat. Et quidem tota illa die & nocte in oratione & psalmodia ad eius tumultum ieiunus permanfit, atque inde reuersus domum, res suas omnes sibi redditas inuenit. Serui quidem illius, qui hoc furtum fecerat, dominus iurauerat, nequaquam id eum perpetrâsse: sed domum reuersus, mox abiit è vita. Seruus quoque scelus, quod admiserat, malè consummauit.

Multa miracula adfuerunt eius.

Diuinitus puniuntur facilegii fures.

Cap. 19.

Tum verò fama sanctitatis beati martyris longè lateque manauit, & paulò post ea, quæ gesta fuerant, ad Ebroinū quoque notitiam peruenere. Ille verò nuncium clam misit, qui accuratè inquireret, & rem certam ad ipsum referret. Paret nuncius, venit ad beati viri tumultum, discit à custode, vbi sit humatus sanctus martyr. Propius inde accedens, non solum precari non vult, sed etiam per contemptum pede humum percutit, & Dei virtutem nesciens, stultè & impiè dicere non veretur: En mortuum, nulla virtutum signa efficientem. Abit inde, sed priusquam nunciare posset ei, à quo missus erat, in seipso martyris virtutem experitur, in ipso itinere subito è vita sublatus. Id vbi rescituit Ebroinus, apud sese tacitum habet, nec cuiquam præter coniungem id indicare ausus est, nè fortè crescente gloria martyris, ipsius apud populum existimatio diminueretur, vt qui tale lumen extinguere conatus sit. Sed interim tamen, quanto plùs miser ille virtutes beati viri latere cupiebat, tanto illorum fama vbiqùe augetur magis. Tribus inde ferè elapsis annis, omni lachrymarum fonte plangendus Ebroinus, qui illustrem hanc lucernam nitebatur extinguere, iuxta Domini sententiam, cum multos ipse gladio interemisset, gladio percussus interiit. Infelix sanè ac miser, tantis auctus honoribus, & per cuncta mundi climata eius industria propagata fama, apud mortales cum primis celebris, quandoquidem noluit conuenienter præcepto Domini Saluatoris, inimicis suis veniam dare, sese miserè perdidit, permultos ad cælestia regna transmisit.

Inflans luit mortis penas nunciatus quidam.

Matth. 26. Ebroin⁹ miserè perit.

Matth. 5.

Cap. 20.

Postquam autem miser ille viuendi finem fecit, cum multa laude in palatiū earum rerum rumor penetravit, quas ille diù suppressere studuerat. Aderat tum illic magna Episco-

Episcoporum & procerum frequentia. Qui cum inter se de sancto martyre conferrent, admittarenturque ea, quæ de illo dicebantur, vir sanctissimus Ansoaldus Picta-
torum Episcopus, Vtinam, inquit, liceret mihi, in mea parochia habere corpus eius, quem mecum constat fuisse parentem. At verò Ermencharius, beati viri in Episcopa-
tu Augustodunensi successor, Iure quidem, inquit, mihi dabitur viri huius corpus: cum iustum sit illic eum requiescere, vbi fuit Episcopus. Denique Vindicianus præsul
Atrebatensis, in cuius diocesi interemptus erat, ita dixisse fertur: Nequaquam ita
siet, vt vos sancti pontifices locuti estis: sed mihi fiat potestas sacrum beati viri cor-
pusculum retinendi: quippè qui illi loco datus videatur, in quo dignatus est quiesce-
re. Tum vna omnium Episcoporum, qui illic aderant, sententia fuit, vt ieiunia & ora-
tiones in hoc conspectu fierent, vt sic dignaretur Dominus ostendere, in cuius diocesi
sacrum illud corpus condendum esset. Indicto igitur ieiunio & precibus, tres
chartulas, eorum sententiam continentes, altari imposuerunt, vt expletis precibus
Dominus declararet, cui beati martyris corpusculum esset tradendum. Completis
ergo precibus, & Missarum solennijs celebratis, vnus ex ministris insu pontificum
dubiam manum immisit sub altaris pallam: eaque retracta, quid agendum esset, ap-
paruit. Id conspicati omnes, qui huic spectaculo aderant, acclamauerunt Ansoaldi
pontificis esse iustiores preces, chartula extracta id satis declarante. Ità ergo sine vlla
ambiguitate confirmato concilio, cuidam viro Dei, Abbati suo, Audulpho, qui à san-
cto martyre nutritus fuerat, Ansoaldus præcepit, vt ocyus pro sancto corpore profi-
cisceretur, & cum debita reuerentia illud vsque ad Pictauiense solum perduceret: vt
vbi sese diuino cultui manciparet, illic eius lucerna perpetuò emicaret. Fecit vir Dei
Audulphus, vt Episcopus imperaret, & properè abiit ad locum, in quo sanctum illud
corpusculum quiescebat.

En quæti fecit anti-
quitas san-
ctorum reli-
quias.

Transfertur
sancti cor-
pus eius ad
Pictauiense
solum.

Cap. 21.

Vbi id audiuerunt, qui in circuitu eius loci habitabant, tum monachi, tum alij vtri-
usque sexus homines, magna deuotione compuncti, confestim eò aduolarunt: &
cum magna partim lætantium, partim silentium turba, sancti martyris, vt Rex iusserat,
loco suo motum est corpus. Iter autem illis facientibus, res pàssim diuulgata est: &
ecce vndique sua sponte dextra læuaque accurrunt plurimi ex monasterijs, villis
ac viculis: monachi, clerici, laici, cum Crucibus, cereis, suffitu & odoribus suauissi-
mis procedunt obuiam, tanta hominum frequentia, vt vix quisquam ad feretrum
posset accedere, sublatumque in humeros portare. Quotquot enim aliquo labora-
rent morbo, si feretrum manu contingere possent, ilicò sanabantur: nec cuiquam
negabatur sanitatis beneficium, si ex fide feretri operimentum, aut eius fimbrias te-
nigisset.

Magni ho-
mini studi-
um & deno-
tio erga sa-
crum mar-
tyris corpus

Cap. 22.

Inter hæc ventum est in villam Gaudiacum Carnotensis parochia, vbi erat puella
Radinga, quæ in parentum domo septem annis iacuerat cæca, muta & paralytica. Al-
ta verò à parentibus ad beati martyris feretrum, ea nocte dormiens per visum vidit
se ferretur duos viros splendidissimos, cum alijs illic adstantes. Cumque cuiuslibet, &
villonem admiraretur, oculi visum, pedes gressum, lingua loquendi recepit faculta-
tem. Itaque exclamans, ait: Gratias tibi ago, omnipotens Deus, quòd per sanctum
martyrem Leodegarium sanitati restituta sum. Ab hac laude membris omnibus sana
creta, cum parentibus domum abiit, diù post victura.

Puella sana-
tur, cæca mu-
ta & paraly-
tica.

Cap. 23.

Deinde cum in Turonensis territorij Solcanum vicum peruenere, quedam demo-
niaca à parentibus per brachia tracta, clamare cepit se nolle ad sancti viri feretrum
accedere. Sed eò inuita perducta, cum paululum terigisset feretri operimentum, à de-
monio mundata est. Igitur ad sese rediens, nolebat à feretro separari, timens nè rur-
sus arriperetur ab hoste, à quo se cernebat liberatam.

Item dæ-
moniaca.

Cap. 24.

Indè ventum est in Turonensem urbem. Id audiens ciuitatis Episcopus, qui tum
aderat, Ruotbertus, cum choris psallentium & lampadibus iuit obuiam, acceptum
que cum suis feretrum, per mediam duxit urbem. Ibi tum quedam mulier, quòd di-
ceretur occidisse maritum suum, collo ac manibus catenis vincita, ita exclamauit:
Subueni mihi beate Leodegari: quandoquidem innocens pereò, à falsis accusatori-
bus alligata. His dictis, mox rupta catena, à collo & manibus dècidit. Quam illa con-
iecit in feretrum, compertaque est absque noxa dedisse pœnas.

Liberatur
innocens
mulier.

Cap. 25.

Cum sic autem idem pontifex sacrum corpus cum magnis laudibus per suam pa-
rochiam deduxisset, & intrà Pictauiense solum peruenissent, paululum in vico Egoran-
de quieuit: vbi claudus quidam occurrens, postquam ad sacrum corpus in preces se-

Claudus
ambulat.

se prostravit, statim revaluit: & in pedes erectus, incolumis abscellit.

Cap. 26. Audiens id quædã mulier, cuius manus propriam amiserant formam, digitis adeo incurvis, vt mediæ palmæ infingerentur, & yngues intrâ carnem hæerent absconditi, inuocato Dei nomine & sancti martyris, sanata est: & gratias agens Deo, domum repetijt.

Cap. 27. Illud verò nequaquam silentio premendum est miraculum, quòd cum vir Dei Ansoaldus Episcopus Pictauorum, sacrum didicisset aduentare corpus, velocemq; misisset nuncium, qui ex villa ipsius, quam Interamnem vocant, abundè vinum promeret, vnde pauperes & reliquum vulgus, quòd sanctum corpus prosequeretur, refici posset, idque ita factum esset: non diu post indicatum est, omnia vasa, quæ in cella, vnde vinum depromptum fuit, penè vacua remanserant, adeò redundare, vt vinum in pauimentum maneret, & nihilo minùs vasa manerent plena.

Cap. 28. Post hæc cum ad Vigennam fluuium, vicumque Sannonensem venissent, ventus contrarius vndas commouit. Metuentes itaque nauatæ, nolebant admittere, vt in nauim intrarent, nè nauigantes flumen, in discrimen conijcerentur. At vir Dei Audolphus Abbas, cuius curæ sacrû corpus commissum erat, sancti martyris meritis fidens, eos compulit, dicens: Mittite in nauim, & transite securi. potest nanque Deus per sancti sui merita has sedare vndas. Cum ergò sacrum corpus esset naui impositum, & nauatæ iam nauigare cœpissent, confestim vndæ subsederunt, & fluuium prospere transmiserunt. Illis verò nocte in ecclesia quiescentibus, quædam peregrina mulier cum cæco infantulo aduenit, tota illa nocte in oratione peruigilans. & ecce manè videt infantulo redditum lumen, quòd amiserat.

Cap. 29. In drecto itinere venerunt ad Gelnagum villam, ad quam vir Dei Ansoaldus vniuersam progressus est cum turba Clericorum, vulgi & pauperum, cum thuribus & suffimentis, cum Crucibus & accensis cereis, cum hymnis & canticis: sacrumq; corpus excipiens, perrexit ad urbem. Vbi tum quædam erat foemina, multis annis adeò curua, vt caput propemodum genibus inhæreret. Cumque ea paululum sublatis oculis ad sancti martyris feretrum præcârâ esset, corpori eius pristinus vigor redijt. Mirabatur pontifex & qui ei adstabant, virtutem Dei & beati martyris eius. Deinde cum canticis & magnis laudibus in suburbanam peruenire ecclesiam, in qua beata Radegundis quiescit. Ibi verò quidam curatus est paralyticus, idemque aliquantisper feretrum secutus, permanens in columis. Vbi autem ad beati Hilarij basilicam apporatum est sacrum corpus, alius paralyticus in via iacens, tacto feretro, surrexit sanus. Paulopost cæca puella inuocans sanctum martyrem, lumen recuperavit: atque ad eius tumulum perueniens, vsque in præsens deuota ei inferuit.

Cap. 30. Postea verò sacro corpore ex vrbe Pictauiensi ipsius Episcopi Ansoaldi & sacerdotum ac ministrorum eius humeris aliquantisper exportato, atque vsque ad viculum Zezolliolum honorificentissimè perducto, magna turba monachorum ex S. Maxentij cœnobio, vbi quandoque Abbatis erat sanctus ministerio, lætabunda in eius venit occursum, suumq; pastorem magno studio suscipiēs, cum psalmodia in ecclesia pernoctabat. Manè verò quædam mulier attulit infantem trium ferè annorum, propè exanimè, qui priusquam ad corpus sancti viri accederet, fertur expirasse animam. At nihilo minùs mater eum sub feretro deposuit, & cum lachrymis inuocans sanctum martyrem: Domine mi, inquit, redde mihi filiû meum. Ità trium ferè horarum spatio illa deprecante, quasi de graui somno euigilans infans, voce qua potuit, ait ad matrem: Mater mea, vbinam es? Tum illa gaudens recepit filium rediuuium, quem plauerat extrinctum. Fuit hoc sanè ingens & stupendum miraculum, vnde etiam magna in populo fides excreuit de tati viri sanctitate, cuius gloria manet in cælo sempiterna.

Cap. 31. Rursus ergò sublatum est beatissimi martyris corpus, & eo, quo par erat, honore deportatum. In itinere autem occurrerunt ei duo pauperes, vir cum coniuge sua, alter vno, altera vtroque carens oculo. Vtroque ad feretrum accedente, mulier non hæsitans amborum oculorum recepit lumen: vir dubitans, mansit etiam altero lumine orbatus. Prius autem, quam accederent, vir funiculo trahebat cæcam uxorem: Postea vxor videns, vicem reddidit viro, cæcum eum ducens per viam. In dè perrexerunt ire ad B. Maxentij monasteriû: in quo cum vir beatus primo cœperit peruerforum hominû animos traducere ad colendû Deum, non sine iustissima Dei prouidentia factum videtur, vt ibidem superioris vitæ exemplis etiã miraculorû gloriam adiungeret.

Cap. 32. Et quidem cum monachi eius cœnobij in eius properarent occursum, puella in atrio

Vasa diuini rils redundant vino.

Sedatur tēpestas.

Infans recipit lumen.

Mulier contracta erigitur.

Infans mortuus reuiuiscit.

Merito fidelis cæca illuminatur.

atrio eius paralytica iacens, atque omnium membrorum officio destituta, cum sancti Leodegarij nomen audisset, sanam se sensit. Id miraculum conspicati sunt, qui illic aderant, mox verò tanta vndique confluit multitudo, vt atrium vix sufficeret capiendis hominum turbis.

Interea mulier quædam cæca, ex longinqua regione veniens, cum ad sancti martyris adijisset tumulum, lumen recepit. Adolescens quidam, itemque puella à demone vexati, tremebundi eò venerunt, & per vomitum demone vnâ cum sanguine reiecto, curati sunt. Innumera aliâ per id tempus sancti martyris virtutum signa claruere. Sanabantur cæci, surdi, muti, aridi, claudi, dæmoniaci.

Porro in sancti martyris honorem, iubente Ansoaldo pontifice, opera Audulphi Abbatis monasterij, amplissimum extructû est templum, cuius structura alia est, quam ceterarum basilicarum. Eo templo exadificato, idem pōtifex votum suum executurus, cum omnibus ecclesiæ suæ sacerdotibus, multisque proceribus & magna populi caterua eò venit, & cum magnis laudibus sepulture mandauit corpus beatissimi martyris. Quo in loco quotidie cumulantur virtutum insignia in laudem & gloriam Domini nostri Iesu Christi, cui est honor & virtus in secula seculorum, Amen.

VITA S. THOMÆ HEREFORDENSIS IN ANGLIA EPISCOPI, CUIVS AVTHOR FIDE DIGNVS est, licet Anonymus. Stylum ferè mutauit F. Laur. Surius.

ANCTVS Thomas Herefordensis Episcopus, in Britannia maiori, quam nunc Angliam vocant, claris ortus est natalibus, patre Vuilhelmo de Cantilupo, matre Millicenta Comitissa Ebroicensi. In ipsa pueritia puer docilis, ætatem moribus superans, nulli animum voluptati dedit: sed à teneris annis Deû & timere, & colere cœpit. Cum enim literarum studijs imbuendus traditus esset, quotidie preces, quas horas Canonicas vocant, dicere, & Missæ interesse solebat. Studiorum autem causâ primò ad Academiam Oxoniensem, in dè Lutetiam se contulit, vbi Logicæ operam dans, & philosophiæ secreta rimatus, magisterij titulo ornatus est. Postea Oxoniâ reuersus, Iuris Pontificij Doctor, & Academia eius Cancellarius creatus est. Quo in munere prudenter studuit causas discutere, ex æquò & bono ferre sententiam, actiones suas ad virtutis præscriptum componere, morum honestati deditus esse.

Porro cum eius fama increbr̄esceret, quantum inuitus, coactus est esse Henrici tertij Angliæ Regis Cancellarius. Erat nanque sermone verax, consilio prouidus, in sua administranda functione fidelis. Et cum in plerisque honoribus mutent mores, non in melius quidem, sed in deterius: ille tanto affectus honore, in dies seipso melior fiebat, atque in quibilibet causis vel negocijs tractandis manus ab omni prorsus munere excussit. Nec propter diuinitum superbia tumentium fastum à veritate deflexit, nec propter pauperum abiectiōnem ab eis aures suas auertit, & misericordiæ atque humanitatis officia negauit.

Postquam autem Henricus Rex desijt esse in viuis, vir sanctus Oxoniâ redijt, & ad Theologiæ studia animum appellēs, Doctor effectus est. Magnæ sanè in cibo & potu temperantiæ fuit, ita vt nemo vnquam vel domesticus, vel extraneus, eum viderit largioribus siue epulis, siue poculis indulsisse: immò tanta eius erat abstinentia, vt plerumque cum maiori appetentia à mensa surrexerit, quam ad eam accessisset. Tanta animi pietate & deuotione rebus diuinis intererat, vt intuentium fidem & mores informaret: tanta in Missæ sacrificio lachrymarum ab eius oculis copia manabat, ac si coram se Christum Dominum in humana carne patientem videret.

Obtrectationis vitium valdè detestabatur, & nequè ipse vlli vnquam detrudere voluit, nequè vt id ab alio fieret, quantum quidem in ipso erat, permisit. Immo verò si quos audiret obtrectantes, seueriter illos castigauit. Mentis & corporis eius tam fuit rara integritas & mundities, vt Robertus Cantuariensis Archiepiscopus, deinde Portuen-sis Episcopus Cardinalis, publicè de eo Oxoniâ dixerit: Ità me Deus adiuuet, quem admodum hic homo sic mundus est hodiè, quòd ad corporis & animi castitatem

Paralytica fit sana.

Cap. 33. Cæca & duo dæmoniaci curantur.

Cap. 34. Insigne templum cõdicitur in honorem S. Leodegarij.

Octobris 2. S. Thomæ parentes.

Pietas ad huc pueri.

Fit Cancellarius regis Angliæ.

Magna cibi & potus parsimonia.

Insignis animi & corporis castitas.

attinet, vti eo die, quo natus est. Quod si quærat aliquis, vnde id ego sciam, fateor coram Deo, tam purè & apertè me illud legere in vita & cōscientia eius, vt qui à pueritia vsque in præsens, confessiones eius audièrim, quàm possèt quiquam legere in codice optimè scripto, & coram ipso expanso. Spero autem præpotentem Deum, qui hæc nunc eum in hac puritate seruauit, etiam deinceps perpetuò seruaturum.

Corpus ca-
ligat.
Fit Episco-
pus.

Virtutes
eius.

Corpus suum vigilijs & ieiunijs maceravit, aspero cilicio permultis annis secretius vsus est. Cum autem Heresfordensis ecclesia suo esset orbata pastore, omnium votis electus, anno Christi millesimo ducentesimo septuagesimo quinto Episcopus consecratus est. Tum verò longè etiam magis, quàm antea, factus est vigil ad curam, non segnis ad opus, suavis ad mores. Maior tum illi accessit cura pauperum, gestus & sermo humilior, in persecutionibus perferendis animus fortior, ad exequendâ iustitiam censura seuerior, in precibus feruentior spiritus, ad præstâdas eleemosynas perfectior benignitas & liberalitas, in proprio castigando corpore maior rigor. Magna laboris instantia in eam incumbebat curam, vt ecclesiæ iura mereretur, & quæ alij sibi præterius fasque vendicârunt, ab iniustis possessoribus ablata, ecclesiæ restitueret. Ea causâ cum grauis extitisset contentio propter ecclesiæ Heresfordensis iura, Romanum Pontificem adire decreuit, vt ab illo tantis molestijs opportuna remedia impetraret. Eo igitur tam longo & difficili itinere non sine multo labore & corporis sui detrimento suscepto atque confecto, Romam venit, & à Martino Pontifice honorificè acceptus est: rebusque & negocijs, quorû causâ eò venerat, pro voto expeditis, dum in patriam redire contendit, morbo oppressus, apud Florentinos iuxta Flafconis montè decessit à vita sexto Nonas Octobris, anno salutis millesimo ducentesimo octogesimo septimo. Interea sex diebus corpus eius exanime asseruabatur, odore spiras suauissimum. Deinde caro ab ossibus separata, in ecclesia S. Seueri honorificè sepulta est: ossa verò per ram longinqua terrarû ac maris spatia in Angliam ad sedem eius apportata sunt.

Migrat ad
Dominum.

Ex ossibus
eius manat
multus san-
guis.

Cumque obiit illis venisset Gilbertus de Clara, Comes Glouerniæ, qui ob iura ecclesiæ beatum virum fatigauerat, mox ab eis sanguis copiosissimus manauit, ita vt vasa, in quibus ferebantur, sanguine tincta viderentur. Id Comes ille cernens, timore & horrore concussus, iura omnia ecclesiæ restituit, & ob ea, quæ remerè admitterat, egit pœnitentiam. Porro beatum Episcopum Iohannes Papa XXII. Sanctorum catalogo adscripsit, & sexto Nonas Octobris festum eius solenniter celebrandum instituit. Miracula verò, quæ post obitum eius ad laudem & gloriam nominis sui perpetrauit omnipotens Deus, in diuersis codicibus eius loci, vbi sacra eius ossa quiescunt, penè infinita reperi: In quibus fertur sexaginta mortuos excitasse, quadraginta & vnum cæcos illuminasse, quinquaginta duos contractos sanasse, viginti & vnum paraliticos restituisse, cæcis & mutis viginti tribus lumen & vocem reddidisse. In quodam eius loci volumine legi annotata diuersa miracula eius quadringenta, quinque & viginti, in varijs curandis morbis diuinitus declarata: præstante Domino nostro Iesu Christo, cui est honor & gloria in secula seculorum, Amen.

Innumera
eius mira-
cula.

* Hæuual-
dis

DE DVOBVS *EVVALDIS PRESBYTERIS ET
MARTYRIBVS: EX HISTORIAE ANGLORVM
Venerabilis Bedæ Lib. 5. cap. 11.

Octobris 3

S. Vuille-
brordus cū
socijs mit-
titur in Fri-
siam.

T autē vidit vir Domini Ecgbertus, quia nec ipse ad prædicandum gentibus venire permittebatur, retentus ob aliam sanctæ Ecclesiæ vtilitatem, de qua oraculo fuerat præmonitus: nec Vuitbertus, illas deueniens in partes, quicquam proficiebat, tentauit adhuc in opus verbi mittere viros sanctos & industrios, in quibus eximius Vuilbrordus presbyterij gradu & merito præfulgebat. Qui cum illò aduenissent, (Erant autem numero duodecim) diuerstentes ad Pipinum Ducem Francorum, granter ab illo suscepti sunt: & quia nupèr citeriorem Frisiam, expulso inde Radobo Rege, ceperat, illò eos ad prædicandū misit. Ipse quoque imperiali autoritate iuans, nè quis prædicantibus quicquam molestia inferret, multisque eos, qui fidem suscipere vellent, beneficijs attollens. Vnde factum est, opitulante gratia diuina, vt multos in breui ab idololatria ad fidem cōuerterent Christi.

Horum

Horū secuti exempla duo quidam presbyteri de natione Anglorum, qui in Hybernia multo tempore pro æterna patria exulauerant, venerunt ad prouinciam antiquorum Saxonum, si fortè aliquos ibidem prædicando Christo acquirere possent. Erant autem vnus ambo sicut deuotionis, sic etiã vocabuli. Nam vterque eorum appellabatur Euualdus: ea tamè distinctione, vt pro diuersa capillorū specie, vnus niger, alter albus Euualdus diceretur. Quorū vterque, pietate religionis imbutus, sed niger Euualdus magis sacrarum literarum erat scientia instructus. Qui venientes in prouinciam, intrauerunt hospitium cuiusdam villici, petieruntque ab eo, vt transmitterentur ad satrapam, qui super eos erat, eò quod haberent aliquid legationis & causæ vtilitatis, quod deberent ad illum perferre. Non enim habent Regem iidem antiqui Saxones; sed satrapas plurimos suę genti præpositos: qui ingruente belli articulo mittunt equales sortes, & quencunque fors ostenderit, hunc tempore belli Ducem omnes sequuntur, & huic obtemperant. Peracto autè bello, rursùm æqualis potentia omnes sunt satrapæ.

Duo Euual-
di exulant
in Hyber-
nia.

Saxones
olim patre-
re non regi,
sed satrapis.

Suscipit ergò eos villicus, & promittens se mittere eos ad satrapam, qui super se erat, vt petebant, aliquot diebus secum retinuit. Qui cum cogniti essent à barbaris, quod essent alterius religionis, (Nam hymnis & psalmis semper & orationibus vacabant, & quotidie sacrificium Deo victimæ salutaris offerebant, habentes secum vasa sacra, & tabulam altaris vice dedicatam) suspecti sunt habiti, quia si peruenirent ad satrapam, & loquerentur cum illo, auerterent illum à dijs suis, & ad nouam Christianæ fidei religionem transferrent: sicque paulatim omnis eorum prouincia veterem cogere in nouam mutare culturam. Iraque rapuerunt eos subito & interemerunt, album quidem Euualdum veloci occisione gladij: nigellum autem longo appliciorum cruciatu, & horrenda membrorum omnium discriptione. quos interemptos in Rhenum proiecerunt. Quod cum satrapa ille, quem videre volebant, audisset, iratus est valdè, quod ad se venire volentes peregrini, non permitterentur: & mittens, occidit vicanos illos omnes, vicumque incendio consumpsit. Passi sunt autem præfati sacerdotes & famuli Christi quinto Nonarum Octobrium die, nec martyrio eorum caelestia defuere miracula.

SS. Euualdi
quotidie
Mittas ce-
lebrant.

Occiditur
à Saxoni-
bus.

Nam cum perempta eorū corpora, amni, vt diximus, à paganis essent iniecta, contingit hæc contra impetum fluij decurrentis per quadraginta ferè millia passuum ad ea vsque loca, vbi eorum essent socij, transferrentur. Sed & radius lucis per maximus, atque ad cælum vsque altus, omni nocte supra locum fulgebat illum, vbiunque ea peruenisse contingeret: & hoc etiã paganus, qui eos occiderant, intuentibus. Sed & vnus ex eis in visione nocturna apparuit cuidam de socijs suis, cui nomen Tilmon, viro illustri, & ad seculum eorum nobili, qui de milite factus fuerat monachus, indicans quod eo loci corpora eorum possent inuenire, vbi lucem de cælo terris radiasse conspiceret, quod ita completum est. Inuenta nanque eorum corpora iuxta honorè martyribus condignum recondita sunt: & dies passionis vel inuentionis eorum congrua illis in locis veneratione celebratur. Denique gloriosissimus Dux Fræcorum Pipinus vbi hæc comperit, adducta ad se eorū corpora condidit cum multa gloria in ecclesia Coloniae ciuitatis iuxta Rhenum. Fertur autem, quia in loco, in quo occisi sunt, fons exiit, qui in eodem loco vsque hodiè copiosa fluenti sui dona perfundat.

Præclaris
miraculis
illustrat co-
rum corpo-
ra Deus.

Haec ecclesia
hodie S. Cat-
herini vo-
catur.

LITERAE S. ANNONIS ARCHIEPISCOPI COLONIENSIS
de Translatione SS. Euualdorum martyrum.

N nomine sancte & indiuidue Trinitatis, ANNO secundus ecclesie Coloniensis Archiepiscopus, omnibus Christi fidelibus tam futuris, quàm presentibus. Quoniam vitæ huius spatium breue probatur esse & inualidum, eò quod humana ætas & nascendi lex, licet annorum numerositas prolongari videatur, semper tendat ad occasum: salutare est omnibus, & totis viribus inquirendum, illuc mente & opere aliquid boni sibi præmittere, vbi, si lata sint, finem nesciant: & si tristitia, dolor interminus, qualem cunque tamen miserationem admittat. Hac de causa pro peccatis meis ego sollicitus, & futuri distractionem iudicij pertimescens, decreui sanctos Dei honorando, & seruientes eis subleuando, precatores pro me esse in iudicio, qui de proprijs meritis iustificari non valeo.

Sancti pro
nobis pre-
cauntur.

Gloriosos itaque martyres Dei Euualdos, in neglectis propter ignorantiam præce-
Aaa z den-

Transfe-
runtur SS.
Eualdoru
reliquia: à
S. Annone.

dentium oculis positos, ego peccator & seruus seruorum Dei, Anno secundus Co-
loniensis Archiepiscopus, licet indignus, transtuli: vt qui iam recepti sunt in celesti
speculatione, apud nos aliquo digni haberentur honore: quatenus omnipotentis
Dei, pro quo passi sunt, misericordiam tanto studiosius pro nobis exposculent in calis.
quanto magis apud nos pro modulo nostro glorificentur & honorentur in terris.
Actum autem est hoc coram testibus subnotatis: Etzelino Preposito, Berengario De-
cano, Euerhardo, Ruotberto, Bertulpho, Regenboldo. Coram laicis quoque, Fran-
cone vrbis prefecto, Hermanno Comite, Gerardo Comite. Et vt verius credatur, sit
miusque in posterum teneatur, hanc in testimonium chartam conscribi feci, & in
eodem monasterio in memoriale futurum reposui. Translatio verò: pradipta, facta
est anno Dominicæ incarnationis millesimo septuagesimo quarto, Indictione vnde-
cima, quinto Nonas Octobris.

VITA SANCTI GERARDI ABBATIS, AD
GONTERVM BRONIENSEM ABBATEM, A QVODAM
erudito monacho fideliter conscripta stylo ferè bybimico, quem
propterea F. Laur. Surius in gratiam Lectoris
passim mutauit.

PROLOGVS AVTHORIS AD GONTERVM ABBATEM.

DOMINO patri amantissimo, & pastori vigilantissimo atque Ab-
bati Broniensis cœnobij Gontero, quidam professione monachus,
religione nullus, vnà cum grege sibi commisso, pascua vitæ tem-
piternæ. Iubet tua paternitas, pater charissime, atq; ad eod filiorum
tuorum mellitæ nos compellunt preces, vt de domini Gerardi
vita, cõuersione & virtutibus scribentes, tanquam nucleo quod-
dam vobis apponamus: vt hac spiritali refectiõne interiore
hominem, patris illius amore vulneratum, (vulnerati quippè charitate estis etiam
vos) communiter refocillare queatis. Sed hac in re quæ nos remorentur, paucis acci-
pite. Absterret nos tanti viri excellentia, absterret calami nostri imperitia, tum quo-
quæ æmulorum socors obtrectandi libido, atque eius, qui ante nos vitam beati viri
conscripsit, dictio obscurior, quàm vt à minis capacibus possit intelligi. At nihilo mi-
nus tamen hæc omnia vestra iussioni posthabentes, licet tantæ sarcinæ impares simus,
etiam non absque pudore vobis obtemperare statuimus: multum nostram confir-
mante pusillanimitatem sententia illa, qua verissimè dictum est, Vires quas imperitia
denegat, eas à charitate ministrari. Qua ego sententia animatus, aliquid attentare au-
sus sum, mihi certissimè persuadens fore, vt iussioni vestrae auctoritas culpã omnem
meæ imperitiæ excuset. Simul autem rogatos vos velim, vt pro vestra erga me bene-
uolentia, superuacanea refecetis, hiantia suppleatis, commodè dicta hilariter acci-
piatis, nostrumque munusculũ paterna gratia prosequamini. Itã enim & nobis operis
nostri ratio constabit, si ea, quæ ex viri Dei gestis excerpimus, subtili sapientum iudi-
cio comprobentur. Vale vir Dei, memor nostri. Valeant, qui nobis benè volunt:
æmuli resipiscant.

PRAEFATIO EIVSDEM AD LECTOREM.

Virtus Domini tanto prædicatur gloriosius, quãto in sanctis mirabilius ope-
ratur. Operatur enim Deus in sanctis, vt per eos & in eis se declaret admi-
rabilem. Hinc illa admirabũda vox Prophetæ exclamantis: Mirabilis Deus
in sanctis suis. Laus ergo cuiuslibet è sanctis, proculdubio laus Dei est. Lau-
dandi igitur sunt sancti, vt magis magisque laus Dei augeatur. Quamobrem etiam
eum, de quo agimus, sanctum laudando, & reuerã illum efferimus, & efferen-
do reuerã laudamus: vt per eum, & in eo laudetur, magnificetur,
mirificetur laudabilis & mirabilis Deus.

VITAE

VIR Domini Abbas Gerardus, exequendis Domini man-
datis mirè aptus & idoneus, iminò celesti beatitudine
per omnia dignus, vt veridicorum hominum relatione
comperimus, ex ingenuis atque orthodoxis parentibus
apud Stallerelbas Lomacensis territorij vicum procrea-
tus est: claris quidem natalibus illustris, sed morum inte-
gritate illustrior. Pater eius Aetantius ex prosapia Haga-
nonis Aufrasiarum Ducis ortus: mater Elestridis, Ste-
phani Tungrorum Episcopi soror germana fuisse memo-
ratur. Prestitit autem illi gratia celestis, vt ab ineunte æta-
te & annis & sapientia proficeret, & tam apud Deum,
quàm apud homines, graciosus esset. Etsi autem annis iuuenulus erat, at iuuenum
tamen impudica & obscena colloquia detestabatur: potiusq; ad bonorum sese fa-
militatem adiungens, summoperè vitabat prauorum consortia. Itã eum, qui cor-
poris splendida iuuentute ornabatur, etiam mentis sancta canities egregiè commen-
dabat. Crebrò verò, idque ardentè, sacrarum cœdium limina terens, ecclesiasticorum
dogmatum fluente auidè hauriebat: atque illic salutaria pro suo captu monita perci-
piens, quanuis etiamnum laico habitu tegetur, accuratè ea tenaciori memoria
complectebatur, secumque ruminabat: & iam teneriori pectore meditabatur, qua
postea multa animi deuotione peregit.

Horrens amplecti luxus & ludicra seclii,
Emeruit fieri templum spiraminis almi.

Ea tempestate Comes Berengarius Namurcense castrum obtinebat: cuius posteri
hæc hactenus persecuerant. Ei verò athleta Dei Gerardus cõmendatus est, vt mi-
litæ apud illum vacaret. Præcipuum autè apud eum amicitia & familiaritatis locum
obtinuit, itã vt Comes pro eius arbitratu comitatum administraret, ei præ ceteris
difficiliora magisque arcana committeret: quandoquidem, quod perrarum est, &
militia & consilio præstabat. Multa ei ad consulendũ prudentia & perspicacia inerat,
magnam in rebus ipsi creditis fidem ostendebat. Eximia oris aderat facundia, vultus
iuuenditas, animi serenitas, in colloquijs mira suauitas, in conuictu singularis comitas
& mansuetudo, in iudicijs ferentitas, ad opem ferendam virilis strenuitas. Licebat in-
ueniri illum munitum inuicta prorsus armatura, fidei galea, lorica iustitiæ, gladio spi-
ritu, quod est verbum Dei, scuto æquitatis impenetrabili. Atque hunc in modum
præsidij vallatus inexpugnabilibus, spiritalibus nequitias indefessus debellabat. Ceta-
bat illum quidem paludamentum, quemadmodum olim S. Sebastianum, sed mo-
nachum declarat frugalitas, perinde vt militantem S. Martinum. Multa illi erga
cõmitones benignitas, mira charitas, rara patientia & humilitas. Itaque haud secus
ac parentem illum reuerendo venerabantur: & tanquam dominum venerando re-
uerbatur. Ille verò thesaurizabat in cælo, vbi neque tinea, neque ærugo demolitur.
Nudos tegebat, egentes alebat, laborantibus opem ferebat, pusillanimes confirma-
bat, pupillos tuebatur, viduis adminiculabatur, oppressorum suscipiebat patrocinia,
miseris opitulabatur.

Pacis amator erat, litem rixasque fugabat:

Ceu vir Apostolicus, est omnibus omnia factus.

At verò tanti viri conuictu & cõtubernio Comes non medio critèr latabatur, non
dubijs argumentis crebrò expertus, Domini Iesu manũ esse cum illo: quippè cui opi-
tulante Deo, cuncta cederent ex sententia. Itaque cum agrè posset eius ferre absenti-
am, raro eum patiebatur à sua præsentia abesse. Cumque aliquandò pro nobiliti con-
suetudine cum suis venatũ iret, è re sua arbitratu est fore, si hunc quoque sanctum vi-
rum secum educeret. Post cum igitur venãdi laborem, sole consue progresso, vt iam
prandendi hora ad cibũ capiendum vocaret, Comes cum sua familia domũ cogitat.
At ille Dei amicus, spiritalia corporalibus anteponeus, propinquã Bronij ecclesiam
adit, quæ cum quibusdam prædijs adiacentibus à progenitoribus eius ad ipsum suc-
cessione deuoluta erat. Erat enim illi prædiorũ ampla possessio, quippè qui nihil à Ma-
iorum suorũ virtute degeneraret. Hoc verò oratoriolum iussu Pipini principis funda-
tum accepimus, & à domino Lamberto Tungrensi Episcopo dedicatũ: vt cõmodius
illic diuinis posset interesse officijs, utpotè quod in nemoris vicinia situm esset, vbi
Aaa 3 prin-

Octobris 3.
Cap. 1.

Patria &
parentes S.
Gerardi.

Vitæ mala
confortia.

Cap. 2.

Militat
apud Co-
mitem Be-
rengarium.

Notes cor-
poris & ani-
mi eius.

Ephes. 6.

Matth. 6.

1. Cor. 9.

Cap. 3.

Comes vix
eius ferre ab-
sentiam.

Bronij ora-
torium à Pi-
pino con-
f. i. um.

Gregorius
Papa 1.

Mal. 67.

Oleum ex saxo fluit.

princeps ille sæpenumerò in venatione incumbere solebat. In quo etiam iucundum sanè quandoquè miraculū contigisse ferunt, ex saxo quodam à beato Lamberto antistite inuncto, aliquandiu largiter oleo promanate. Cum hincigitur esset vir Dei Gerardus, sacerdotem iubet accersiri, qui Christi mysteria tractet. Interim ipse, vti decebat servū Dei, orans, diuinæ vacat contemplationi: & dum longas ad veniendum moras necesse facerent, diuinitus in beatum virum sopor irrui, didicitque in spiritu, siue per diuinam reuelationem, locum & formam oratorij, quod postea exædificauit.

O felix somnus, felix per cuncta Gerardus, Talia cui Dominus dignatur pandere Christus.

Cap. 4. Visio sancti viri.

Vidit enim in visione Ecclesiæ columnas Petrum & Paulum sibi adstare: quorum alter primus in Senatu & agmine Apostolico, manum suam ipsius manus visus est inferere, eumque per ecclesiam & atrium familiaribus circumducere. Porrò sciscitante viro Dei, quid sibi eiusmodi inambulatione velit, cepit eum admonere de cõstruendo oratorio, dicens eum se locum sibi delegisse, & filiolum suum Eugenium martyrem sibi cooperatorem adhibuisse. Loci, inquit, huius patronus ego esse constitui, postque Deum custos procuratorque benignus. Hac promissione exhilaratus beatus Gerardus, scire cupiebat, quo pacto res ad effectum perducere posset. Quanam, inquit, ratione pastor egregie, tanti martyris ego me sperem corpore potiturum? Respondet ei Apostolus iucundiori facie: Itane Deo quicquam est impossibile? Tu huius rei curam in Deum & in me reijce. Porrò hanc ædem à fundamento euerfam, augustiorem atque elegantiore nẽ differas extruere, & quemadmodum nunc tibi ostenditur, omnem eius structuram absoluere. Interim indicabat ei & oratorij formam, & vt quilibet eius partes construendæ essent. Iam verò sacerdos accitus aduenerat, & pro more compositus, Missam celebrare volebat, nec tamen vel strepitu vel contactu exercitare ausus erat, satius existimans, vt eum vtrò ad se redeuntem sustineret. Tandem visione illa completa, beatus vir expergiscitur, & submurmurantem presbyterum ob diurnam expectationem, blandè alloquens, his verbis compefcit:

Obsecro, serue Dei, super hoc assiste moueri. Proficuum valdè mihi somnum sic subijisse, Condignas nequeo grates persoluere Christo, Cuius mira breui paufans miracula vidi.

Cap. 5.

Quòd si quis obtrectator eam visionem phantasticam & vanam calumniari velit, conuincetur ille atque pudesiet ex re planè consimili, quæ in beatissimi patris Benedicti vita commemoratur: putà dormientibus discipulis, omnes eum cuiusdam edificandi cœnobij officinas designasse: atque etiam cum euigilassent, adhuc hæsitates, ità eas construere iussisse, quemadmodum ex reuelatione didicissent. Quinetiam sanctus Ambrosius Mediolanensis Episcopus, sacro altari assistens, apud Turones legitur magni Martini solennibus exequijs interfuisse. Sed vir Dei Gerardus, Apostolicæ iussionis promptissimus executor, postquam structuram illam omnem complet, illi basilicæ munus reddidit, quod satis esse posset eo in loco Domino seruitibus. Instituit enim illic Clericorum sodalitatem, eosque pro data sibi sapientia docuit ad Canonem præscriptum, siue more Canonico, viuere.

Talis religio præcessit tempore primo, Donèc dante Deo, monachorum inducitur ordo, Rebus & officio longè præclarior illo.

Cap. 6.

Eo autem oratorio sic cõstrueto, & Clericorum ministerio, vt dictum est, illic instituto, multum cogitare de thesauro cepit vir beatus, quem Apostolus ei in visione promiserat: id est, qua ratione posset consequi, vt beati Eugenij Episcopi & martyris sacro corpore potiretur. In ea autem cogitatione crebrò illo versante, Comes Berengarius, quadam oblata occasione, diuina id agente prouidètia, legatos mittere voluit in Gallias ad illustrè Comitem Robertum, quem postea constat ad regni Francorum sceptrum peruenisse. Accito igitur ad se viro Dei Gerardo, solus soli explicat arcanum consilium suum, orans eum peramanter, vt ipse eam legationem suscipere velit. Nihil verò cõstat vir Dei, cum suis ad iter se accingit, & intrà dies non multos venit Lutetiam. Cumque iam ad occasum vergente sole, tardior hora non sineret ulterius progredi, quosdam è suis iubet opportunū hospitium inquirere. Ipse interim cum paucis veneranda beatorum Dionysij & sociorum eius martyrum limina petens, Deo pijs offert precibus,

Mittitur legatus in Franciam. Visitat S. Dionysium & quosdam eius socios martyres

preces, & optata sanctorum patrocinia implorat. Eadem hora nõ sine nutu Dei Vespertinas preces monachi persoluebant. Eorum suaves cantiones vir ecclesiasticus attentius auscultat, & cum ventum est ad eum locum, quo solet fratrum chorus Sanctorum suffragia speciatim experere, & iam quidam nominatim expressi essent, audit etiam commemorari Eugenium optatissimum martyrem. Sed interim tamen apud se non mediocriter hæsitat, sit ne ille Eugenius, cuius nomen antea in visione didicisset.

Et cepit secum tacitus deponere Christum, Vt se suspensum celeraret reddere certum.

Absolutis indè Vespertinis hymnis, seorsum ex primis fratribus quosdam abducit, ita compellat: Obsecro vos, domini & patres charissimi, vt exiguitati meæ indicare velitis, quisnam ille sit martyr Eugenius, cuius nomen inter ceteros sanctos à vobis audiuī commemorari. Illi, animaduersa hominis simplicitate, innocentia & candore, hunc in modum respondent: Ignoras, pater venerande, hunc Eugenium Tolentanum fuisse Episcopum? aut auditorem quoque patroni nostri sanctissimi Dionysij, eiusque collegam in spargendo apud infideles verbi cœlestis semine? Qui tandem diris poenitentiam cruciamentis confectus, celo spiritum reddidit cum insigni triumpho, sui sanguinis imbre perfusus. His auditis, non potuit vir venerandus animi sui celare lætitiã, sed suum illis desiderium aperiens, & nẽ cui id reuelaret, obnixè rogans, ita ait ad illos: O mihi nimium dilecti, Deoque deuoti patres, si nõ molestum esset benignissimæ charitati vestræ, mihi tantillo homuncioni huius sancti largiri reliquias: credite mihi, sine mora par pari vobis referrem. Tum illi multum obstupescendi, Quanam, inquit, ratione fieri potest id, quod postulas vir beate? Vix enim quisquam sufficere possit omnibus referendis miraculis, quæ ab illo in Gallijs patrata sunt. Vnde haud secus, atque Angelum Dei, omnes Eugenium complectuntur. Crede nobis, rem sanè difficilissimam postulas. At ille respondet: Nè sic, queso, loqui velitis patres mei, nec mihi huius benefici spem tam citò eripere. An verò inualida est Domini manus? Num quicquam illi difficile est? Vbi diuina adest voluntas, ibi difficultas omnis vt faceat oportet. Vbi autem nulla est difficultas, non potest non præstare esse expedita & prompta facultas. Ex his verbis patres illi magnam beati viri prudentiam colligentes, animi sui propensam erga ipsum voluntatem prorsus aperiunt, aiuntque ad eum:

Eia vir Domini, per paucis, si placet, audi: Accipe consilium, si vis attingere votum.

Sianimum tuum diuinus quandoquè compungeret amor, cuperesque hoc in loco monachus fieri, fortassis Deus votis annueret tuis, vt quod rantoperè experis, beati martyris corpus obtineres. Hæc quidem nostri consilij summa est: tu quid tibi agendum sit, tecum ipse perpendas.

Post hos sermones abscedunt ad sua fratres: Sanctus ad hospitium deducitur antè paratum.

At verò consolatoria fratrum illorum verba secum accuratè, idque crebrò pensitans, sub ipsa nocte manantibus ab oculis lachrymis, & ex imo pectore ductis suspirijs, tandem aduersum se in has prorupit voces: Quid agimus, anima? quid ita diligimus vana? Ecquid tandem prodest mundi huius gloria? quid pompa fastusque; omnis emolumentum habet? An non prorsus friuola sunt hæc, planèque caduca? An non instar summi & vmbra citò euanescent? Quid ita sub ambiguo fluctuas, & dubia iactaris animi sententia? Mundus transit, & concupiscentia eius. Sprectis igitur labentibus & caducis, quæramus, oro, permanentia. Nonne sermo Euangelicus apertè testatur, Qui non renunciat omnibus, quæ possidet, nõ posse eum esse Christi discipulum? Renunciemus ergo, renunciemus omnibus, vt Christo possimus liberius vacare & adherere. Hęc & id genus alia dum secum tractat flens & lachrymans athleta Dei, celo rubescente, sol terris lucem refundit, cogitque eum cœpto pergere itinere. Rebus autem ex sententia confectis, non multo post ad Comitem, à quo missus fuerat, regressus est. Cumque ei ordine cuncta exposuisset, iam cœlestia animo contemplans, desiderij sui æstus inter alia explicat, ita dicens: Oro te, vir illustrissime, quem Dominus Iesus voluit esse principem populi sui, vt benignas precibus meis aures accommodes. Equidè iam non parum diu sub te militiæ operæ dedi: at nunc hæc dices aliud postulat, nẽpe vt de alia viuendiratione cogitem. Itaque, monastico indutus habitu, deinceps cõstitui habitare in domo Dei mei, vt ab omni mundi huius cura absolutus, vni Deo vacare queam. Noli, queso,

Cap. 7.

Intelligit à monachis S. Eugenij corpus ibidem requiescere.

Innumera S. Eugenij in Gallijs miracula.

Suadent ei fratres, vt fiat monachus, si velit rogatas obtinere reliquias.

Cap. 8.

1. Iohan. 2. Luc. 14.

Perit à Comite missio, nẽ, vt possit monachus fieri.

fo, noli refragari huic meo proposito, ut si quid in monasterio rectè à me gestum erit, tu, auspice Christo, eius particeps effici merearis. Tum verò Comes, subortis lachrymis, singultiens responderet: Itane amicorum amicissime, amicum prorsus vnanimem deserurus es? Ecquid verò tibi in me displicuit? In te, cheu, hæc tunc recumbebam, in mutua inter nos concordia atq; animorū conspiratione a quiete secebam. Sed ut conijcio, Evangelica auctoritate edoctus, gladius Saluatoris nos vult alium ab alio separare. Alioqui nisi diuinitus isthuc fieri existimarem, quis te vel centimanus gigas à meo posset complexu diuelleret? Nunc verò, quandò tibi cælitus hic animus adspiratur, nè temerè videar aspernari preces tuas, fiat voluntas Dei, & quod tu petis à me.

Marth. 10.

Valedicit ei Comes cum lachrymis.

Dulcia fraternis tunc imprimi oscula labris,
Edidit & talem mæsto de pectore vocem:
Nostræ pars animæ, nostræ memor esto, valeque.
Atque gemens valdè, permisit abire gementem.

Cap. 9. Cōsultit Episcopū Tungrensem S. Gerardus.

Porro vir Domini indè recedens, ad Tungrensem Episcopum Stephanū rectè proficiscitur: ut quia post summū pastorem, pastor eius erat, ab eo hac in re & consilium peteret, & facultatē. Plurimum enim id sibi profuturum credebat, si cum Episcopali benedictione hostia viua Deo offerri mereretur. Ab illo autem ea, qua par erat, reuerentia acceptus, siue quòd ei cognatus esset, siue quòd eius sanctitatē optimè nōsser, inter mutua de rebus salutaribus colloquia, aperit ei causam aduentūs sui. At venerabilis antistes, ut erat & in scripturis eruditissimus, & ore sacūdissimus, multis eum verbis præmonere cœpit, ita dicens: Equidem, fili mihi charissime, nō derogo quicquam deuotioni tuæ: sed tibi summo pererè cauendum est, nè ausus sis in humeros tuos sarcinam imponere, quā postea, velis nolis, cum ignominia deponas. Animi tui propositum non potest non plurimum commendari, sed etiam perfectioribus viris formidabile videri potest. An tu ignoras, in mille sese formas transferentis satanæ versutias? Quod ergò vix potest clericus, diuinæ scripturæ clypeo munitus, quonam pacto laicus sibi promittit, eo præsidio destitutus? Ad quæ Christi tyro sic respondit: Et ego, mi pater, hæc ipsa nō semel reputaui tecum: sed non ego meis nitor viribus, sed Domino commendans corpus & animam, mundi huius gloriolā cum suis oblectamentis cōtemno. Tum rursus Episcopus: Quandò, ait, fili charissime, animo te video esse fixo & obfirmato, nè videar dissuadere, quod potius hortari & persuadere debeam, si quid vouisti Domino, id reddas. melius est enim non vouere, quàm post votum promissā non reddere. Deindè ab omnibus eum peccatis absolvens, summæ Trinitatis signaculo consignat, & cum eum osculatus esset, hanc adiunxit benedictionem:

Stephanus Episcopus Tungrensis hortatur eum, ut fiat monachus. Eccles. 5.

Iesu summa salus, hominum qui respicis actus,
Cui nihil occultum, cui pectora nostra loquuntur:
Ad bona, posco, tuum benedicens dirige seruum,
Ut tua iussa colat, & te super omnia quærat,
Ut tandè æternæ comprehendat præmia palma.

Cap. 10. Parisijs apud S. Dionysium sit monachus S. Gerardus.

Hoc ergò munitus viatico, vir beatus ab Episcopo cū spiritali gaudio recedit, Parisiosq; ocyus rediens, & beati Dionysij oprata reuifens limina, in omni obedientia, humilitate & patientia probatus, quemadmodum in sua Regula docet sanctus pater Benedictus, rasō capite & barba, monasticum induit habitum, eiq; monasterio donauit, quæ iuris ipsius essent in Lotaringia. Nolens autem torpere ocio, quod sciret animæ esse inimicum ac perniciosum, obnixè rogauit, ut liceret ipsi literas addiscere. Quod cum valdè admirarentur fratres, velle hominem iam pridem barbatus, ad puerilia literarum studia applicari, ille rogare & instare non destitit. Itaq; vni è fratribus traditus est literis imbuendus. Ut verò plūs etiam mireris eius humilitatem & solertiam, ipsa prima literarum elementa instar quinquennis pueri addidit. Nec quicquam de suo proposito remittens, intrā paucos dies rotum Psalterium memoriæ commendauit. neq; id mirum, cum nulla sit ad discendum mora, ubi doctrix adest gratia spiritus sancti. Deindè proponuntur ei sacri codices, & ille diuinis dogmatibus præclarè eruditur: & sicut apis sedula per prætorū volitat flores, ut mella comportet: ita & ille sanctorū Patrū scripta lectitās, diuini fauos eloquij ab illorū melliflua doctrina excipit, suoq; in pectore sacra mandata recondit. Nec interim tamen vilo tepore retrahi se sinuit ab exequēdis illis, quæ Canon monasticus iuberet: immò verò in cunctis actionibus suis illū ceu magistrū sibi proponit. Id Prior & fratres tacitè contēplantes, & qualis quātusve foret, haud obscure peruidetes, nè incerna sub modio lateret, idoneum censent,

Disceit prima literarum elementa.

Magnū facit in perdiscendis literis fructum.

consent, qui sacris initiatur. Paulatim igitur promotus, etiam presbyterij gradum attingit, quippe qui omni probitate & integritate conspicuus videretur. Etsi autem plane reculeret, & multis modis indignum se clamaret, at tamen à Priore & fratribus victus, illorum coactus est cedere voluntati, nè obedientiam negligere videretur, quæ ceterarum virtutum comites esse solet. Ità ergò altero suæ conuersionis anno Parisijs à Theodulpho Episcopo minores accepit ordines, & tertio ab eodem antistite hypodiaconus ordinatus est. Ab eius verò successore Fulrado, anno quarto à conuersione sua, diaconus est ordinatus. Porro nono anno iam virtutibus sublimiter ornatus, etiam sacerdotio initiatus est à Fulrado successore Adelelino.

Sacris ordinibus gradatim initiatur.

Tale charisma tuis bone Christe fidelibus addis,
Qui mentem stolidi, prudentem reddere nōsti.
Eccè rudis laicus diuino dogmate doctus,
Sacris Ordinibus reperitur magnificatus.

Per id tempus illo in monasterio religiosa monachorū congregatio florebat, quorum pectora non nisi celestia suspirare, permulta virtutū documenta declarabant. In quibus etsi beatus Gerardus ordine postremus erat, magno tamē opere in id incumbebat, ut nulli esset virtutum studio & exercitatione secundus. Seniores honore præueniebat, iuniores amore & beneuolentia complectebatur, corpus suum macerabat inedia, crebrò in precibus pernoctabat. Cunctis ex animo se credebat inferiorem, in omnibus se Dei ministrū exhibebat. Canonis monastici cultor erat strenuus, ab eius legibus desectere planè reformidans. Quod habitu præ se tulit, moribus & vita præstare contendebat. In vestibus eius vilitas, in victu parcitas cernebatur. Ad obedientiam promptum, ad iniuriam patientem se præbebat. Voluit corpus suum humiliare in terris, ut anima quandoq; in caelis exaltari mereretur. Quanta erga superiores humilitate, erga omnes humanitate & benignitate fuerit, quis vel verbis eloqui, vel scripto cōprehendere queat? His verò & consimilibus virtutū floribus redimitus, omnibus tā magnis, quàm pusillis, ex animo charus erat: tantiq; siebat à fratribus, ut communi omnium sententia decretum sit, nè quid magni momenti intrā monasterium absq; eius consilio fieret. Sentiens autem ille opportunum petendi tempus adesse, & beati Eugenij martyris sacras reliquias impetrandi, fratres pariter congregatos sic allocutus est: O patres & domini mei, o diuinæ religionis cultores eximij, o cali senatores, intrā curiam caelestis paradisi degentes: quas ego vobis gratias referre possim, qui me peccatorem & in procellosi huius seculi fluctibus naufragium facientem, in tranquillum vestri cœnobij portum comiter recepistis? Non est certè huius vlla apud me facultas, nec possum vnquam tanto beneficio par esse. Sed tamen potest abundè sarcire Deus benignitate sua, quod hominis fragilitas præstare non potest. Quorsum autem hæc mea tendat oratio, paucis vos accipere velim. Cū adhuc secularis me habitus teneret, & alicæ cura plurimum occuparent, sicut mihi testis est Deus, diuini martyris Eugenij honorem, in ditionis meæ angustijs oratorium extruerem. Paruū ego, & Domino adiuuante, breuē illud absolui, Clericisq; illic Deo seruituris attribui, & idens pro mea tenuitate, quæ illis ad victū vestitumq; sufficerent. Cū sit igitur de hoc martyre diuinitus apud me facta mentio, supplex oro & obsecro vos, præsertim cū singularis ecclesia vestra tot sit sanctorum instructa luminibus, vndè tota possit Francia illustrari, ut ea, quæ dixi, in ops basilica à me condita, hoc thesauro ditetur, & vobis reddat Deus gratiā in præsentem, gloriam in futura vita. Respondent vnanimiter fratres: (Diuino enim instinctu permoti, non poterant abnuere, quod petebatur) O Eugenij, clarissima martyri gemma, quis pro dignitate tuas possit laudes depromere?

Virtutes eius.

Orat fratres, ut dent ipsi reliquias S. Eugenij.

Exponit eis suam visio-nem.

Gallia nōne tuis virtutibus enitet omnis?
Nemo tuum petit auxilium, quin impetret illud:
Nam cunctis nōsti languoribus ipse mederi.

Deindè ad virum Dei: Magna quidem, inquit, postulas pater dulcissime, & quæ cuius, te dempro, possent iustissime negari. Sed quandò, ut ais, diuinæ sic placet voluntati, & optimè de nobis merita est tua inter nos imitanda vitæ cōuersatio, cum multa animi propensione & alacritate assentimur pijs precibus tuis. Nostra enim inter nos omnia & sunt & oportet esse cōmunia, magis verò cum fraternitate tua, cuius facultates nostra ecclesia possidet. Quamobrè & eum, quæ petis, beatissimū Eugenium spontè damus, & aliorū quoq; reliquias nō negamus. Quibus auditis, quo tūc animo fueris

Donantur
sancto viro
reliquiæ S.
Eugenij.

Vnus ex pu-
eris ab He-
rode cæsis,
habetur
Bronij.

Adire Episco-
pum Tun-
grensem S.
Gerardus.

Per visionē
castigatur
monachus,
negligēs cr-
ga sacras
reliquias.

Marth. 2.

fuerit vir Dei, quisq; ex seipso, modò sic affectus sit, facillè potest intelligere & æstima-
re. Post hæc salutifera optatissimi martyris theca exponitur, quouis auro preciosiores
illius artus continens: eaq; vt par erat, honorificè ab aurifice fabricata, beato viro
traditur ad sua, vt diù desiderâret, absportata. Nemo verò hîc à nobis ob fidem faci-
endam exigat nomina eorum monachorum, qui tûc apud S. Dionysium fugebantur
ministerijs, quos officiales vocant, cum illos nominatim expressos contineat ipsa
sancti martyris translata verissima historia. Neq; tamen huius vnus duntaxat corpus,
sed multorum etiam aliorum sanctorum pignora illinc eum absportasse constat, que
vnde cunquè collecta illic fideliter reposita. Immò sanè, quod vix in credulis credi-
bile videatur, fertur etiam vnum ex innocentibus pueris, cum coartancis ab Herode
rege cruentissimo occisum, secum attulisse, qui in Broniensis ecclesia certissimè habe-
tur. Quòd si cui id dubitationē affert, ex Lieraldo Abbate percontetur, qui huic bea-
to viro in cœnobij Mosonienis gubernatione successit, qui cum eo præfens ad clan-
destinam tot reliquiarum compositionem, demirari solebat, Broniensis ecclesiæ an-
gustijs tam mirabilem contineri sanctitatem. Deniq; fratres viro Dei valescentes,
eum cum socijs à se dimittunt. At ille clanculum profectus ob indigenarum metum,
nè fortè illi perciperet tantum ipsis ereptum thesaurum, prospero cursu peruénit ad
pagi Lomacensis prædium Cuuinium, vbi duo ex S. Germani cœnobio monachi de-
gebant, cuius tum erat fundus eius loci, vnanimè illic in sancti Abbatis Venantij
obsequijs cura peruigili excubantes. Eorum exploratæ sâtis fidei S. Eugenij pignora
commendans, (Iam pridem enim illi erant familiaritate coniuncti) non alienum pu-
rauit adire Stephanum Tungrensem Episcopum, vt quia tam insigne in eius dioce-
sim margaritum importabat, eius ea de re sententiam audiret.

Sic decorare suos consuevit Christus alumnos.

Hic, spretis opibus, eius mandata secutus,

Vndè nitet patria, cum merce repatriat ista.

Cap. 12.

Postquam aut vir Dei indè digressus est, beati martyris corpusculo illic relicto, quid
ad laudem nominis sui per eum Dominus operatus sit, absurdum videtur silètio præ-
terire. Alter ex memoratis fratribus, quadam nocte solito largioribus indulgens po-
culis, ad nocturnas laudes redditur tardiusculus, ob potûs excessû nimio somno præ-
grauatus. Ecce autem adest S. Venantius, vultu feueriori corripit eum, verbis etiam
verbera addit. Quid irâ nunc stertis, inquit, impudēs monache? Cur debitos Deo hy-
mnos cunctantius persoluis? Quarè somno opprimeris ô Vuerenberte? Sic enim ille
vocabatur. En frater tuus Emarus queritur de somnolentia tua, cum ille iam dudum
ad noctis vigilias expergefactus sit. Quòd si te non admodum sollicitum habet nostri
reuerentia, cur saltem non te mouet tibi commissi almi martyris Eugenij præsentia?
An tu eius merita ignoras? An non ille inter splendida sanctorum agmina ita lucet, vt
inter astra sol? Surge ergò, surge ocyus, & quod maturius factum oportuit, vel tardius
sarcire festina. Ea reprehensione adeò ille frater emēdatus est, vt deinceps ne ad bre-
ue quidem spatium, nisi quatenus necessitas cogeret, à sancti martyris obsequijs dis-
cesserit, donè ab eius fide creditor depositum reposceret. Nè quis aut incredulus id
fidum existimet, nouerit ab eo, cui accidit, esse relatum. Cùm autē sanctus vir Episco-
po indicasset & nomen & aduentum egregij martyris Eugenij, continuò ille, vt erat
iucundo animo & ingenio perspicaci, ad sacrum eius nomen alludens, ita ait:

Impetret Eugenius nobis, precor, Eugè, beatus,

Quod Dominus digno dignatur dicere seruo,

Quando reddit ei cælestis gaudia regni.

Deindè pius ad cælum manus oculosque sustollens, Deo gratias agit, in hæc verba
prorumpens:

Laus & honor, decus atque decor tibi Christe redemptor,

Qui famulis bonus immeritis bona multa rependis.

Quasnam multiplices tibi possum reddere grates,

Qui partes nostras hoc tanto munere ditas?

Martyr hic eximius nostra ad confinia missus,

Credo equidem, cunctis apportat dona salutis.

Porro conuersus ad virum Dei, Quid, inquit, differs fili charissime?

Rumpe moras omnes, & nequaquam, obsecro, cesses,

Donè perficias, quod toto corde peroptas.

Eccè

Eccè nobis edictum proponetur per loca vicina omnia, vt vtriusq; sexûs frequēs
ceterua certatim eius in occursum properet, & magnū Eugeniū, cum magno eugè,
introducant in locum illi iubete Deo, te verò exequente, præparatum. Hac Episcopi
benigna responsione vir Dei non mediocriter animatus, & eius auctoritate confir-
matus, celeriter Cuuinium reuertitur, optatissimi martyris pignus repetiturus. Quod
vbi recepit, iter ingreditur, ac Bronium versus, directo tramite, tendit.

Ecquis verò satis referre queat immensam populi turbam, in martyris occursum,
cuius fama iam omnium aures impleuerat, vndiquè properantem? Ea enim fama

Multos vrgebat, multos properare monebat.

Procuruus fossor venit, & defessus arator:

Cernere subulcus desiderat atque bubulcus.

Seruus & ingenuus commixtîm conuolat illuc.

Quis enim martyris prætereuntis, rumorem auditione accepit, & domi deuotus de-
sesque resedit?

Vix capiunt patuli populorum gaudia campi:

Munera comportant, deuota voce salutant.

Oscula perspicuo figunt impressa metallo,

Dulciter hymnidicas plebs omnis concinit odas.

Tollunt ad sidera voces, & Dei magnalia concelebrant. Videres iter illud non modò
sine labore cõfici, sed etiam cum magna animorum alacritate, cum iucundo lætan-
tium iubilo. Crederes cælum ipsum aridere blandissima aëris serenitate. Vbi autem

hec ad notitiam venêre Adelhelmi Archidiaconi, viri mortû nobilitate clarissimi, (sub
eius enim Archidiaconatu hæc gerebantur) accitis Clericorum ordinibus, ijsq; Cru-
cis exilla sanctorumque reliquias sine patrocinia congruenter præferentibus, non
modico etiam cœtu promiscui sexûs adunato, è cœnobio sancti Foillani derepentè
obuiam processit. Postquam aut propius sacrum feretru beatisissimi martyris accessit,

terro se huius prostravit: faciunt idem sui omnes, tundunt sua pectora prostrati, tun-
dentq; confitentur peccata sua, confitentes lachrymas edunt & suspiria, opportuna
remedia implorant, & Deo pœnitentiæ sacrificia promittunt. Porro spiritali gaudio cõ-
punctus Archidiaconus: Omnes, inquit, Deo gratias agamus. visitauit enim nos oriēs
ex alto, & obscura vitiorum caliginē sordescentes, tanti patroni gratuito lumine illu-
stravit. Quanta verò illic extiterit exultatio, vtroq; populo pariter congregato, quis
scripto explicare queat? Præ nimia sanè lætitia multorum oculi dulcibus matedebant

lachrymis. Et quis tandem ita ferreo sit pectore, vt sub hoc spectaculo piæ cõpunctio-
nis expers esse queat? Salutari illi sarcinæ alij post alios succedere, illam vel continge-
re, exoculari, venerari, muneribus prosequi, prouehere percipiunt & lætantur. Pial-
lebant alacres, resonabant vndiq; laudes. Omnes excelsa voce Kyrieleison, Gloria
in excelsis Deo, Te Deum laudamus, concinebant. Omnia illic præpotentis Dei lau-
dibus personabant: Aetheris arx reboat, concentu terra resultat. Iuga montiū, con-
caua vallium, densitas nemorum reciprocas reddunt voces. Illuxit ne, putas, vnquam
lux lætior vsquam? Tali igitur cum iubilo, tanto cum tripudio Archidiaconi humeris,

martyris reliquiæ Bronio illatæ sunt, atq; in beati Petri Apostolorum principis ora-
torio, loco diuinitus illis destinato, repositæ. Rursus autem offeruntur munera, pro-
mittuntq; sese in posterum eius patrocinia libentissimè frequentaturos, siue crebro
adituros. Ea tam iucunda translatio incidit in beati Agapiti martyris ferias, id est,

in festum Augusti decimum octauum diem. Statutum est autem vna omnium tam Cle-
ricis quam populi sententia, vt quotannis cultu celeberrimo recolatur. Omnibus festi-
no gaudio peractis, ad sua quisq; reuersus est. Quisquis autem huius sancti suffragia si-
de non ficta expetit, celeriter ea experitur: grauissimè testate vicinia omni, ab eo die,

quo eò aduectus est, multa ipsos inuisitata subsidia persensisse: & vt quondam in Gal-
lijs per innumera miraculorum signa beneficium se exhibuit, quemadmodum testan-
tur in scripta relata miracula: ita etiam nûc in Lotaringia crebrioribus virtutum im-
pendendis beneficijs, munificum se præbet.

At verò longè lætèq; virtutum seu miraculorum eius fama increbrescente, cœpit
ad eius memoriam vndiq; multa hominum turba, perindè vt apes ad aluearia, cõflu-
ere, pro viribus quisque munera offerentes multa eum animi deuotione. Aduentant
plurimi & ex propinquis & ex longinquis locis, votiuua dona permulta apportant pijs-
simo martyri, ad afflictis ferendam opem semper paratissimo.

Ingens stu-
dium erga
sacras reli-
quias.

Patrocinia,
p. o. loco, in
quo reliquæ
martyris fer-
nantur.

Miracula
multa S.
Eug. nij.

Cap. 14.

Aduc-

Adueniunt multi, commissa ob crimina moesti: Sed precibus sancti, redeunt ad propria laeti.

Inuidus dicitur mo ferre non potest sancti martyris honorem.

Verum id molestissimè ferens humani generis inimicus diabolus, qui olim paradisi colam ab aeternis extrusit sedibus, in quorundam vicinorum Clericorum pectus invidentiæ virus instillauit, idq; adeò, vt illi conati sint tam honorificos sancti martyris cultus modis omnibus obscurare. Ij ergò aduent supra memoratum Episcopum, Fossis tuam fortè manentem, querulisque sermonibus apud eum euomunt haustum maluolentiæ putorem. Itane, inquit, pastor vigilantissime, autoritate & voluntate tua sanctus quispiam aduentitius, nondum comperta rei veritate, in tui Episcopatus ditione coletur? An aduectus nuper è Gallijs Bronij colitur, incertum quis martyr Eugenius, eique apportandis cereis aliisque oblationibus tanta ab omnibus veneratio adhibetur, acsi sit vnus ex Apostolis. Sed vbinà textus vllus est martyri eius? vbinàm eius gesta scripta habentur? Oportet sanè prudentiam tuam accuratè perscrutari & inuestigare, sit ne à Deo, vel aliundè potius hic Eugenius. Hæc & id genus alia fallaciter Episcopo suggerentes, in martyrem eum summopere concitare nituntur. At hinc nobis aliquantisper appellandus est Episcopus ille: Audi, inquam, Episcope. Ego huius pagellæ author clam tibi dico in aurem. Solerter & accuratè cauendum atque prospiciendum tibi est, nè quis inuidus maleuado sermone animum possit incicare tuum. Itane liuidum placare vis virtute relicta? Putredo ossium inuidia, ait Salomon: & ethnicus author: Inuidus alterius macrescit rebus opimis. Vapulabis, crede mihi, vapulabis durissimè, si fallaciosis æmulorum dictis fidem commodaeris. Noli, quæso, noli illis assentiri, nè postea serò te poeniteat. Sed quorsum multa? Quemadmodum Apostolus dicit, Corumpunt mores bonos colloquia mala: dum plus iusto antistes maleuolis auscultat, prorsus oblitus est eius lætitiæ, quam ex beati martyris aduentu perceperat. Huius ergò toxici contagione correptus, Leodium proficitur, in clyti martyris cultu prorsus abrogaturus. Sed cum in villa Malonia, vbi erat pernoctaturus, pede non claudo diuina vltio affecuta est. Vbi enim eo peruenit, nihil mali suspicantem repente peruasit tantus ilium dolor, vt sibi videretur mox spiritum exhalaturus. Torquebatur sanè cruciatu acerrimo, & ne momenti quidem requie potiebatur. Coepit igitur tanquam mentis inops stridere dentibus, contorquere manus, crura brachiaque huc illucq; disijcere. Interim ab eius facie, quam modò rubor, modò pallor, interdum nigredo occupabat, vis doloris eius perspicue potuit animaduerti. Tandem verò ad se reuersus, agnoscit culpam suam, atque hunc in modum sese reprehendit:

Prou. 14. Horatius.

1. Cor. 15.

Episcopus dicitur unicus puniatur, dum vult martyris cultum impedire.

Agnoscit culpam suam.

Ah Stephane infelix, quæ te sententia vertit? Ah minimæ fidei, de martyre cur dubitasti?

Meritò nunc cæderis, meritò hæc pateris, meritò iam morieris. Cur inuidorum ad tuas aures admisisti mordaces sermones? Quid ita oblitus es magnum eugè Eugenij martyris? Hunc in modum sese inculabat, sese gemebundus agebat. Circumstantes verò presbyteri eius, quos capellanos vocant, lacrymarum imbre perfunsi, eum consolantur, singulatimq; aiunt illi: Desine & te & nos, pater amantissime, tuis ex cruciare querelis: potius autem ijs, quæ pateris, malis aliquod remedium inquire. Tum ille ad quendam ipsi fidelem conuersus: Oro te, inquit, frater charissime, si quidem salus mea tibi curæ est, meq; optas sospitem viuere, binos cereos ad corporis mei longitudinem & latitudinem effingi vt cures ocyus, eosque pro mea recuperanda valetudine beati martyri Eugenio perferas: cui ego martyri me peccasse ex animo confiteor. Quòd si eius meritis discrimen mortis euasero, omni qua possum asseueratione confirmo polliceorq; me accepti beneficii haudquaquam immemorem fore. Pareat ille Episcopi voluntati, & equo consensu, Broniam cum cereis aduolat, petit sancti martyris oratorium, infert in illud cereos, eosque accensos instar Crucis cancellatim compositos, ad eius monumentum offert. Res sanè admiratione digna. Nam simul atque cerei absumpti sunt, morbo omni prorsus profligato, incolumitas Episcopo instaurata est. At ille nõ ingratus tanto clarissimi martyris beneficio, gratum illi munus rependere decreuit, quod eius memoriam representaret sempiternam. Accitum itaque Broniensis ecclesiæ æditum, qui, si rectè memini, Anselmus dicebatur, cum passione beati martyris Leodium ad se venire iubet, vt in futura synodo autoritate Episcopali ea confirmaretur. Quod cum ille grato fecisset animo, & in plenaria synodo passionis series recitata fuisset, cunctisque, qui aderant, admòdum illa probaretur,

Cereos dicitur os pro se iubei offerri martyri, ijsque absumptis reualescit.

tur, totius Cleri communi consilio decretum est, vt & martyr digna veneratione colatur, & eius passio rata & accepta, deinceps in ecclesia recitetur. Porro Episcopus, cum rectis idoneis verba faciens, non erubuit palam omnibus enunciare, quid ipsi accidisset, & quid passus esset, ac deinde subiungens: Audiuit, inquit, dilectio vestra, fratres charissimi, cuius meriti sit martyr iste, & quam sit horrendum in eius indignatione incidere: quam salubre eius gratiam promereri. Et quia paterno flagello castigans castigauit me, at tamè pro sua paterna clemètia morti non tradidit me, acquissimum sanè & honorificum videtur, vt vobis assentientibus, aliquo eum munere honoremus, vt apud clementissimum Deum pro nostris erratis intercedere dignetur. Eam sententiam cunctis approbantibus, Episcopus addidit etiam hæc: Decreto, inquit, Pontificio statuitur, & hæc sancta synodus ei subscribens assentit, vt per totam, in qua sanctus martyr quiescit, Decaniam solennitas eius instar Dominicæ diei celebretur, & ecclesia Broniensis ab omni obsonio, Leodiensi Episcopo ex debito persoluendo, deinceps immunis sit. Vtque isthuc perpetuis temporibus ratum inconuulsamque permaneat, nec vllus successorum meorum in irritum reuocare vel infringere ausus sit, quid mihi aduersus sanctum martyrem imprudenter & perignorantiam calcitranti acciderit, perquirat: audiensque pertimescat, pertimescens caueat sibi, & quod à nobis sanctum est, inuiolatum conseruet. Eius autem decreti perpetim cõseruandi prima procuratio fertur fratri Flodino, id temporis eius loci Decano, demandata. At vir Dei Gerardus, de bono ad meliora contendens, & Broniensem ecclesiam in cunctis prouehere volens, Clericorum institutum, quod initio ipse eò introduxerat, indè remouit, & monasticum illi substituit. Cumque aliquandiu strenuissimi præfati munus eo in monasterio esset executus, nec ferre posset eò cõsuetis populi strepitum, nec tamen etiam ab Episcopo, in cuius diocesi erat, missionem se impetraturum speraret, Prioribus electis, cum quibus ex beatissimi patris Benedicti regulæ præscripta onera partiretur, in remotiorem cellulam apud ecclesiam sese recepit, vt illic solus degens, diuinæ contemplationi liberius vacare posset.

S. Eugenij festu à Leodiensi Episcopo instituitur.

Bronij amonachii inroducitur.

Gerardus degit in cellula solarius.

Qualiter hinc vixit, quisnam depromere possit?

Hostia fit moriens, necnon & victima viuens.

Victima viua Deo, reuerà mortua mundo.

Hac tempestate Gislebertus Dux erat Lotaringiæ, vir quidem magnæ dignitatis & potentia, si tamen meminisse & intelligere voluisset illud propheticum: Homo cum in honore esset, non intellexit. Erat enim gener Henrici Regis celeberrimi, in matrimonio habens sororem Orthonis, postmodum præstantissimi Imperatoris. Et quia in tantorum virorem, nempe patris & filij, mentionem incidimus, tametsi ab instituto desistere videmur, at operæ precium tamen nos facturos arbitramur, si summam de illis pauca perstringamus: vt, qui vel quales fuerint, quandoquidem etiam alios legimus iisdem nominibus appellatos, prudens lector sine ambiguitatis scrupulo nõssequat. Henricus iste, non minùs prudentia, quam fortitudine conspicuus, quemadmodum in Chronicis legimus, Orthonis potentissimi Saxonum Ducis filius fuit. Ad regni autè gubernacula admotus, cum esset omnibus militiæ artibus instructissimus, multis, quas commemorare possemus, nationibus strenuissimè imperauit. Sed vt interim omittamus complura, ab illo prudenter & fortiter gesta, magnū & præclarum quiddam, quo totam, cui præerat, Austriam beavit, annotare visum est. Quod nimirum eiusmodi est, vt decessorum eius nullus tale quippiam fecisse legatur: neipse quidem, qui totū penè subegerat orbem, Carolus Magnus. Obtinuit enim lanceam Magni Constantini, Helenæ reginæ filij, inuentricis, vt & legitur, & creditur, salutiferi ligni. Ea autem lancea Crucis habuit effigiem, clavis, quod dictu quoque mirum videtur, quæ, Dominico corpori affixis. Qua verò prudentia & solertia eam indeptus sit, & quanto eam venerationis studio prosecutus sit, cuiusdam Chronographi luculenta prodit oratio, quam ædificationis causa his inferere voluimus. Henricus Rex, inquit, vt erat Deum timens, & amator religionis Ecclesiasticæ, vbi percepit Rudolphum Burgundionū Regem habere tam cæleste & inæstimabile donum, quod idem Rudolphus pro summæ amicitiaè munere à Samisone Comite acceperat, missis ad eum legatis, tentauit num oblati muneribus id ab illo impetrare, sibi que aduersus eum visibiles, tum inuisos hostes arma inuictissima triumphumq; perpetuum comparare posset. At Rudolpho Rege id se nulla vnquam ratione cuiquam daturum asseuerante, modis omnibus Henricus Rex, què muneribus emollire non posset, minis

Cap. 15. Psal. 48.

Henricus rex, Orthonis Ducis Saxonum filius.

Quo pacto obtinuit ligni. admittant lancea Constantini Martini.

B b b inten-

intentatis frangere conatus est, affirmans se omne eius regnum ferro & flammis vastaturum. Sed quia illud, quod petebatur, munus eiusmodi erat, quo olim Deus terræna cælestibus, utraq; pacificans, coniunxit, Rudolphi Regis animus tandem diuinitus est emollitus, ita ut iusto Regi iusta perēti annueret. Quo autem amore donum hoc eximium Rex Henricus complexus sit, hoc ipso vel maximè declarauit, quòd non modò auri argentiq; muneribus Rudolphum Regem honorauit, verum etiam Sueuæ prouinciæ non minima donauit parte. Deus autem, qui cordium inspector est, & bonas muneratur voluntates, qua mercede huius rei causa pium Regem Henricum in æterna vita affecerit, quibusdam indicijs etiam in hoc seculo pro dere voluit, quando hostes in ipsum incurrentes, hoc victorioso præeunte signo, semper terruit atq; fugauit. Tali igitur occasione, diuina fauente voluntate, sanctam illam lanceam Rex Henricus adeptus est, quam filio, de quo nobis in præfatione sermo est, è vita decedens dereliquit vnà cum regno, non minori venerantia ab eo conseruandam, uti non pauca testantur victoriæ, quas per eam orando obtinuit. Qualis verò & quantus etiam hic inuicissimus Otho fuerit, idè chronographus declarat. Ille, istè, inquit, est Otho principum præcellentissimus, cuius sceptris Occidentis & Aquilonis regiones parent, cuius sapientia pacificatur, religione latantur, iusti iudicij seueritate terrentur. Quid hac laude præclarus? Quid hoc testimonio euidētius? Fuit autem ei frater, nomē paternum, id est, Henrici obtinens, sed longè ab eius moribus degenerans: quippe qui improborū consilij trāsuersim actus, aduersus fratrem rebellārit. Et ut obiter quoq; mentio fiat quantulacunq; alterius fratris eius, Ducis atq; Archiepiscopi Brunonis, cuius memoria in benedictione est: quisnam eius virtutes pro dignitate referre queat? Sub eius enim procuracione & administratione sagacissima, quæ radicibus vitiorum spuria vitulamina extirpabat, itanquam fructuosa arbor, Lotaringia pacis & iustitiæ abundantia reflorescere visa est, ita ut palam illa testari videretur, sub eius tutela, aurea quondam secula reuixisse. Eius rei argumento est Raginerus Comes Hainoensium haud ignotus, quem Longicollum cognominant: qui cum tyrannidem exerceret in suos comprouinciales, nec vellet redire ad sanitatem, semel atq; iterum commonitus, vsque in præfens in ignotis regionibus degit exul, id agente industria ambidextri Archiepiscopi Brunonis. Sed nè prolixior oratio fortassis ræditi adferat lectori, iam ad narrandi ordinem redimus. Satis enim iam nostratibus compertū videtur, quemadmodum is Otho viroorum constantissimus, coram victorifero prostratus labaro orando, trans Rhenum fratris Henrici, supradicti Ducis Gisleberti, & potentissimi Comitis Eberhardi parua manu copiosum equitatum in fugam compulerit, necdum militibus eius Rhenum traductis. Nec illud quoq; obscurum est, vtidem Gislebertus & Francigena Eberhardus, copijs magnis instauratis, Rhenum transmiserint, & circumqua; Saxonom vastata prouincia, cum multa præda ad idè flumen reuersi, vt in patriam redirent, ibi cum suis ab exercitu non magno, immodè exiguo, Othonis caesi sint, illo in Alsatia rei exitum præstolante, & diuinum implorante auxilium. Vbi sanè chronographus eiusmodi verbis vitur: Eberhardus gladijs occiditur, Gislebertus Rheni vndis submergitur: quas quia exorbere præ multitudinem non potuit, anima recedente defecit. Sicq; completur vaticinium Psalmographi, dicentis: Homo cum in honore esset, nō intellexit: Nam propter regni ambitionem hæc illis euenere. Sed hæc obiter inserta, nemini superuacanea videantur. nō enim ineratione in medium prolata sunt. Neque enim omnia nōrunt omnes. At nunc ad rem.

Cap. 16. S. Gisleus apparet Duci Gisleberto. Ei Duci Gisleberto, cum adhuc honor illi suus constaret, Christi cōfessor Gisleus, qui in Hainoensi quiescit territorio, nocte intempesta per visum apparuit, & querelis miscens preces, sic ei locutus est:

Dormis, an vigilas, nimium labentia curans?
 Gisleberte, meam complens attende loquelam.
 Da mihi Dux vnū, supplex efflagito, scutum,
 Quo communitus oppugnem fortiter ictus,
 Quos inferre mihi non desistunt inimici.

Cui heros Gislebertus ita per iocum respōdit: Quorsum tibi sancte Dei bellicus clypeus? Scuto diuinæ protectionis semper & vbiq; munitus, non indiges nostris, vt equidem arbitror, armis. At sanctus obscurius dicta explicans, Nè forte, inquit, suspensum te habeat sermo ambiguus, nōueris me diutius ferre non posse quotidianas contumelias,

Hostes suos fugat virtutem relance, Dominice.

Otho Magnus Imperatoris encomion.

Brunonis Colonienis Episcopi laus.

Victoria Othonis Magni de fraude.

Altera victoria.

Psal. 48.

Cap. 16. S. Gisleus apparet Duci Gisleberto.

melias, quibus afficiunt me. Vrsidongi Cellenses Clerici: In meo enim cœnobio, quod mihi Argolico Christus donauit, nulla omnino religio exercetur. Omnes, quæ sua sunt, quarunt: quæ autem Dei sunt, ea nihilipendunt. Corporis quidem mei glebam vehunt & reuehant per terram, sed eò tantum, vt fidelium liberalitate se expleat. Interim me ne lassare desinunt, nec quiescere sinunt. & vt rem totam paucis expediam, nulla apud eos est reuerentia nostri. Sed quia Lotaringia tibi parer, obsecro te per Christi nomen, nè differas idoneum mihi pastorem inquirere, sub cuius tuto moderamine pauxilla possim requie potiri. Quod quidem vt obtinere queas, à me paucis accipe: Est in pago Lomacensi locus, quem Bronium vocant, in quo quidam Gerardus degit, verus Christi seruus, in angusto domicilio diuinæ contemplationi vacans, in ipso videlicet monasterij vestibulo. Eum mihi assume, & cœnobij mei curam illi demanda: siquidem ad id munus nemo in hac regione mihi illo magis idoneus videtur. His dictis, visio disparuit. Vt autem Lector intelligat, quid hæc beati Gisleu querimoniae velint, nōsse debet, habuisse cum hodieque habere oratorium eo in loco, quem alij Cellam, alij Vrsidongum vocant. Erant autem aliquot ibi instituti seu deputati Clerici in ministerium S. Gisleu, regularis disciplinae prorsus ignari, nec vt sunt hodie canonici, sed quales sunt, quos Matricularios vocant. Ij verò partim rei familiaris inopia compulsi, partim auaritiæ morbo incitati, sacra beati confessoris ossa sine artus suis humeris per vicos & plateas solebant cantitando quæstus causa circumferre. A qua temeritate cum non cessarent, sed magis magisque in ea progredere, iustissima indignatione commotus, non passus est sanctus confessor id eos impune diutius ferre. Permisit itaque se à pijs (vt ita dicam) furibus auferri, qui quodammodo molestè ferebant eam sancti viri iniuriam: vel, vt dicamus id, quod est verum, similis, qui plus delectabantur commodis suis, quàm alienis. Id vbi compererunt Cellenses illi clerici, serò agnoscentes culpam suam, non mediocri sanè & maxore & pudore sunt affecti.

Porro Gislebertus nō immemor visionis, eam ad effectum perducere volens, accessit Cameraensem Episcopum Tietdonem & Raginerum Hainoensem Comitē, ijsq; quicquid ea visione acceperat, exactè commemorat. Et cum ab eis peteret cōsiliū, illi autem se nihil audere consulere aliud, quàm quod diuinitus facere in illis esset, præferunt cum Gerardus pro vitæ sanctimonia toti iam prouinciæ innōtuerit. Tū Gislebertus ad eos: Ocyus ergo, inquit, ad virum Dei abite cum virga pastorali, cumque, velit nolit, curam huius Ecclesiæ suscipere compellite. Illi mox accinguntur ad iter, perueniunt ad locū optatum, perquirunt passim de seruo Dei, reperiunt eum in cellula secretiori delitescentem, salutant officiosè, in mutua charitatis oscula ruunt. Camque itineris sui causas ei exposuissent, & quòd ea legatio Deo authore suscepta esset, ille, vt erat columbina simplicitate, sic illis respondit: Qua ego ratione id efficiam, quod exigitis patres charissimi? Ego, inquam, mundi huius vanitati nuncium remittam, & diuino amori omnia posthabere decreui. Vos ipsi, quæso, ferte sententiā, num mihi isthuc expedit. Nouimus quid Apostolus dicat: Nemo militans Deo, implicat se negotijs secularibus. Oro, vt me sinatis tali sarcina liberum, plangēdis vacare peccatis meis. Atq; sanè indignum me hoc munere confiteor, nec possum in me recipere, quod vultis. neq; enim idoneus sum qui alijs præsim. Non suppetunt vires, sanctitatis mihi nulla sunt opera. Innocentis vitæ regulā cum ipse non sim consecutus, nulla apud me fiducia est rectè fungendi Ecclesiasticæ gubernationis ministerio. Ad eam exercitationem legari responderunt: Per Christum te rogamus & obtestamur, dilectissime pater, & sacerdos pijsime, vti nè grauatim nobiscum proficiscaris, & ad te sustententis ecclesiæ gubernacula accedas. Non te latet, ab eodem dici Apostolo, vt omnis anima potestatis sublimioribus subdita sit: nec illud te fugit, quod ab cæli ianitoribus dicitur: Sine Regi, quasi præcellentibus sine ducibus, & c. Neque verò id nos petimus, vt religionis cultum deseras, vel vt lenocināris mundi luxu reperas: sed vt ex hac cauetna egressus, exemplum præbeas sancte viuendi fratribus, tua ope valdè indigentibus. Et par est, fortem ac strenuum Dei militem non intrā monasterij abscondi latibula, sed potius in ipsum certaminis campum ingredi, & cum hoste manus conferere. Nec tibi tua vnus debet salus sufficere: sed etiam fraternæ æquum est salutem prouidere, cum possis prodesse multis, tum verbo exhortationis, tum religionis & pietatis exemplo. Christus in Euangelij dicit: Luceat lux vestra coram hominibus. & Nemo lucernam accendit, & ponit sub modio. Sed quid multis opus est verbis? Noueris pro

Argolico se dicit, quæ natione Græcos.

Abusus facti 10 11. armis huc t. phendunt.

Oratorium S. Gisleu.

Tellitur facta reliquie illis ab inuicibus.

Cap. 17. II. ido Cameracenti Episcopus.

Recusat Ab. batis nunt. S. Gerardus.

2. Tim. 2.

Rom. 13.

1. Pet. 2.

Matth. 5. Ibi dicit.

certo, huius inobediencia rationem te redditurum in die illius tremendi examinis, nisi & nostris precibus, & fratrum saluti morem geras, maxime cum sic velit Deus. Tum vir sanctus lachrymans, dixit: Deceueram quidem solitarii degere, & mea peccata lachrymis diluere: sed ut video, velim nolim, cogor illum propoliti rigorem remittere. Neque enim ausus sum venire contra voluntatem Dei, nec deo Ducis iussa & vestras aspernari preces. Itaque prout ferent vires, fratrum necessitati subuenire constituo. Et nunc sine mora ibo vobiscum, tentabo quod iubetis: potest Deus perficere, quod a me fieri non potest. His auditis, mire gratulantur legati, pedum pastoritium tradunt ei in manus, animi eius moerorem huiuscemodi sermone lenare conantur: Eia pastor sanctissime, matura proficisci ad ouile tibi commissum, & summi pastoris fretus adiutorio, luporum rictus fortiter coercere enitere, ne forte, quod absit, errantes ouicula ab illis denorentur. Deinde cum secum abducentes, non abique incredibili Broniensis ecclesiae luctu, deinde cum secum abducentes, non abique ex factorum Canonum praescripto, Ecclesiastica donatione Abbatiae illius supelle, dilem omnem assignassent, Abbatem eum constituunt. At ille clericorum illic de gentium non bona vita accuratius inuestigata, cum etiam antea teter odor male illorum famae ad ipsum perlatus esset, consultum existimauit, ut ab illa ecclesia excluderentur. In eorum autem locum substituit dignam Deo monachorum sodalitatatem.

Tadem as sentitur, ut sit Abbas in S. Giseni ecclesia.

Pro clericis substituit monachos.

Diligenter inquit ubi lateant S. Giseni exuuias.

S. Gissenus apparet S. Gerardo.

Cap. 19.

Inuenit abditas S. Giseni reliquias

Psal. 106.

Non diu post animaduertens, non illic haberi sacras beati confessoris Giseni reliquias, (iam ante enim diximus sublatas fuisse) immenso animi dolore corripitur, nesciens quid in tam inestimabilis margaritae dispendio faceret. Itaque, e suis quosdam ad se vocans, ipsaque sui animi angores exponens, quaquaersum eos mittit exploratum, possit ne certi quippiam resciri, vbi nam thesaurus ille lateat. Illis vero frustra laborantibus, & perlustratis circunquaque omnibus, nihil certi renunciantibus, tandem diuinitus ei venit in mentem, ut eius rei causa Melbodium proficiscatur. Abit Melbodium, & in ipsius oratorij ingressu ab introeuntibus subauditur cuiusdam tintinnabuli sonus crebrior, cunctis ignorantibus, & ni fallor, ipso etiam Dei seruo nesciente, quid sibi velit. Fusa autem prius oratione attentissima, Dominiq; clementia implorata cum lachrymis, ut sanctum suum indicare dignetur, ex eius ecclesiae habitatoribus cum summa modestia percontatur, habeant ne vel exiguum earum reliquiarum notionem atq; conscientiam. Illi per sancte iurant, sibi prorsus nihil de eis constare: quin etiam stomachantur & indignissimè ferunt se in sacrilegij suspicionem vocari. Tum vir Dei cum multa animi tranquillitate. Ne, quaeso, inquit, filiole isthuc molestè feraris: potest Christus pro sua benignitate rem omnem nobis reuelare. Vbi enim humanum deficit, diuinum auxilium adsit oportet. Nocte sequenti viro Dei in oratorio pernoctanti, & Deum obnixè deprecanti, sanctus Gisenus stola indutus apparet, atq; ad illum: Cur mea causa, amice Dei, tantum tibi laboris & molestiae sumis? Sed nunc discex me certissime, vbi sit, quod quaeris.

Eccè super lacunaris tabularum, quod imminet capiti tuo, vnde heri tintinnabuli sonus ab admirantibus auditus est, in decorè repositum est corpusculum meum. Nolim autem neq; te, neq; posteros latere tuos, non id absque Dei nutu accidisse. His dictis, in caelum abit. At vir Dei ea visione haud vulgariter exhilaratus, gratias agit Deo, ne ingratitude argueretur. Ut verò primos coepit aurora cursus prouehere, cum suis in tabularum ascendit, quaerit sacros artus, inuenit prae gaudio lachrymans inde deponit, socijs itidem flentibus, munda inuoluit sindone, atq; in feretro decorè componens, hymnos Deo lætus depromit, atque iter ingreditur, illos secum abspertans. Ecquid verò animi tum Melbodiensibus fuisse putamus? Clerus cum populo pudentis conticuit, & viri Dei non ferens vultum, in latebras sese abdidit praerubore. Non fuit ibi quisquam, qui vel mutire auderet. Completum illic fuit, quod Propheta ait: Omnis iniquitas oppilabit os suum. Eius rei fama velox passim volitans, finitimos populos certatim eò properare compulit, clamantes atq; dicentes: Salue sancte Dei, cineres saluete recepti. Omnimodas summæ Trinitati & tibi gratias agimus, quod corporis tui prodidisti celatores, versipelles & subdolos pudore affecisti, tuarum merita virtutum declarasti. Quod genus est monstri, sanctorum reliquias suffurari? Vbinam sunt illi, qui tantum in se scelus admisere? Vbinam gentium degimus? Reuerà cum scorpionibus habitamus. Hec & his pleraque, consimilia dicentes, & ob repertas sacras reliquias inter se gratulabundi lætantes, applaudebant venerabili sarcinae. Ibant etiam

rici cum monachis cantantes, Crucem & vexilla ferentes manibus: sequebantur eos non parua vtriusque sexus agmina, nihilo minus Domino festiuè iubilantia. Ita cum ingenti Cleri populiq; tripudio, singulari industria eius viri, de quo nobis sermo est, alimus confessor suo est loco honorificè restitutus. Vbi deputatis coenobitarum excubijs, Domino Iesu Christo, qui est laus Angelorum, continet laudes promuntur, eiusque emerito confessor venerabilis laudatio, & laudabilis veneratio exhibetur. Ut autem in sacrilegos inquiserit, & in conuictos animaduertit Cameraensis antistes, nihil hic commemorare necesse est, praesertim cum id in sancti confessoris gestis annotatum sit. Verum ne Gislebertus Dux sine laude a nobis abscedat, fuit ille erga S. Giseni locum siue monasterium satis humanus, & valde munificus, quaedam praedia subtrahens militibus suis, quibus non pauca beneficii loco contulerat, eaque iure perpetuo possidenda tradens ibidem Christo militaturis. Vbi sane vnus est, quod liberalitas, moneo, repetens iterumque monebo. Tibi dico Vrsidongi Cellensis monachè, qui Ducis Gisleberti largissima stipe vicitas, vide ne sis aliquando immemor animae eius, sed incomprehensam clementissimi Saluatoris benignitatem precibus importunis passis, Aurea perpetua vt cotingat praemia vitæ. Et ne forte desperabundus obmurmures, quod aduersus dominum suum Romanum principem rebellarit: cogites cum durissima morte luiffe poenas, & Dominum Iesum non bis vindicare in idipsum. Sed nunc vnde deflexit, eò sese nostra referat oratio.

Restituit eas suo loco

Gisleberti Ducis erga S. Giseni monasterium liberalitas.

Cap. 20.

Luc. 14.

Matth. 13. Quod ore docuit, opere demonstrat.

Sap. 8.

Quotidie ferè sacrificium facit.

Cap. 21.

Luc. 8.

Caca multi ex visum recipit miraculiter.

Cura hac pastorali suscepta, de qua iam non nihil egimus, uti sese in omnibus gesserit venerabilis Abbas Gerardus, obtusus stylus noster certè exarare non potest. Ne ramen coepit videamur materia succumbere, & doctis ludibrio simus, quod iuxta illud Evangelij, edificare quidem coeperimus, sed non possumus consummare: amamus multa precum instantia eius, de quo agimus, suffragia, ut sancti spiritus gratiam nobis conciliet efficacissima intercessione sua, ut ea nobis dicenda suggerat, doceatque hebetudinem nostram. Ille ergo beatus pater, apprimè monasticum edoctus canonem, fratres suae curae commendatos duplici ratione instituèbat. Nam conuenienter saluberrimè beati Benedicti doctrinae, capacioribus discipulis Dominica verbis proponebat mandata, simplicioribus verò eadem factis suis demonstrabat. At ramen omnia illa, quae subditis vitanda dicebat, suis quoque exemplis cauenda adstruebat, instat scribae doctissimi, de thesauro suo noua & vetera proferens: eratque talis eius doctrina, qualis & vita. Et quia animarum curam sibi demandatam nouerat, ad reddendam rationem se sollicitè praeparabat. Auream mediocritatem in omnibus confectabatur, malebatque subditos amore ducere, quam timore compellere. Et cum Christi vices se gerere non ignoraret, adeo se omnibus conformare & accommodare studebat, ut mira quadam charitate omnium moribus seruire videretur. Illis virtutibus, quibus, teste scriptura, nihil in vita hominibus vtilius est, praclare instructus fuit, prudentia, temperantia, fortitudine, & iustitia, ut restè illud Senecae ei possit accommodari, Viri sacri corpus virtutes edificasse. Quotidie ferè Missarum peragebat solennia, salutaris passionis memoriam celebrans: ut qui mortuus erat terrenis voluptatibus, & diuitijs spiritalibus vivebat, semper Dominico corpori concorporatus, omnes teterrimi hostis infestationes & incursus profigeret.

Cum autem pro more quandoque sacrum celebraret mysterium, & Dominus Iesus iam vellet lucernam ardentem super candelabrum ponere, ut luceret omnibus in basilicam ingredientibus: quaedam illic foemina adfuit ex vico Buxato, qui Cellae propinquus est, iam pridem luminibus orbata. Eam cum rogarent alij, quid illic sustineret, atque qua causa eò venisset, Diuinam, inquit illa, expecto clementiam, & Abbatis huius, viri Dei humanitatem: simulque modestè quendam ex adstantibus atrectans, ei voce lugubri in autem insufurrat, Quaeso te, inquit, mi dominè, per immensam Dei misericordiam, ut miserè mihi eam porrigas aquam, qua post sumptam Eucharistiam seruus Christi Gerardus abluet manus suas. Eam ut accepit, praepotentis Dei virtutem; ac beati viri fidei fideliter implorans, cum ingenti deuotione pitissando forbillauit, & faciem illa abluens, caecaeque humectans pupillas, eadem hora lumen recepit, & clarissimè intuens ipsam inspectantes, ad viri Dei vestigia cum multa gratiarum actione prouoluta est. At ille comiter eam eleuans, blandèq; corripicns: Desiste, inquit, filia ab hac cultus & officij specie, nec meae exiguitati donum Dei inspiciter adscribas. Nam per fidei tuae meritum, & deuotæ spei accessionem, virtus sacramentorum tibi tuos reparauit obtutus. Abi igitur in pace, & soli Deo gratias age. Tum illa,

illa, quæ prius alterius ductu eò venerat, nullius egens ministerio, gratulabunda recessit. Eius miraculi fama citò longè lateq̃ue diffusa, in laudem Dei & serui eius veneratōnem permultos excitauit.

O lux vera Deus, cunctorum conditor vnus:
Secula per cuncta tua fit promissio vera.
Vos, inquit, Sancti, vos estis lumina mundi,
Nec valet in tenebris abscondi lux prohibitis.

Matth. 5.

Cap. 22.
Arnulphus
Flandriæ
Comes, ex
calculo cru-
ciatur.

Per hoc tempus Arnulphus Marchio Flandriæ dominabatur, vir valde opulentus quouis genere diuitiarum, vti hodieq̃ue claret in ditiori eius sobole. Is morbo grauissimo vexatus, nullam ex rãtis opibus ei potuit adhibere curationem. Rectè in eum quadraret versus ille: Aeger diues habet nummos, se non habet ipsum. Perpetuis enim cruciamentis conficiebat eum calculus, morbus intolerabilis, vrina meatus obstruens. Multi quidem ad eum aduolabãt medici, suam peritiã egregiè iactantes, vt scilicet à pecunioso homine nummos & lautas epulas emungerent. Aiebant illi incisione opus esse, & sine ea nullam ei posse fieri medicinam. Sed princeps veritus, nè dum vitæ remedia captat, vitam prorsus amittat, non patitur se vlla ratione incidi. Porrò medici animum ei addere volentes, illo inspectante, octodecim eodem affectos morbo inciderunt, eosq̃ue omnes, dempto vno, qui mortuus est, breui curarunt. Sed ille vnus è vita ablatu, faciliè confirmauit Comitum animum, nè se pateatur incidi. Tandem Deo suam illi gratiam adspirante, ad se reuersus, spem, quam inconsultè in hominum arte posuerat, in eo collocat, qui omnia curat solo sermone. Hausto autem bono odore famæ beati Gerardi, præsertim ex illuminatione cæca mulieris, submissè admodum per celerem nunciũ eum rogat, vt ad ipsum venire nè grauetur. Venit ille, & princeps honorificè occurrit venienti, eumque, vt par erat, officiosissime excipit: indicat cum lachrymis morbi acerbiter: orat, pro ipso Deum omnipotentem vt deprecetur. At vir Dei, Crede mihi, inquit, mi frater, non ego tantæ mihi virtutis aut meriti conficius sum, vt tu quicquam eiusmodi à me debeat expectare. Perfectorum isthac est, eorum maximè, qui iam corpore exiit, Domino semper assistunt. Ego verò quisnam sum, vt à me homine vilissimo, rem tam difficilem exigas? Si vis perfectam, Domino committe, medelam. At Comes eduersò: Sentio, inquit, mi pater, quid velis: occasionem queris, nè id mihi præstes officij. Sed quæro te, præpotentis Dei benignitate fretus, nè mihi differas adferre remedium, quod ego certissime mihi in tanta doloris acerbitate per tuas preces adfuturum polliceor. Noli, obsecro, inhumanum te mihi exhibere, sed miserere mei, hominis moribundi, vt tu quoq̃ue Deus misereatur.

Insignis B.
Gerardi hu-
militas.

Cap. 23.
Prudenter
consultit Co-
mitem, sanãti
cupienti.

Beatus vir sic respondit lachrymanti: Nè videaris frustra à me petiisse remedium, indicabo tibi, quid facias. Iacta semper in Dominum cogitatum tuum, & quia multis auctus es diuitijs, aliquid ex ijs erogato in pauperes, & poteris abolere enormitatem scelerum tuorum. Propter peccata enim interdum eiusmodi mala accidunt. Vbi verò hac ratione Christum tibi propitium reddideris, etiam optatam licebit recuperare salutem. Ad hæc Comes: Gratissimum est, inquit, quod hortaris, serue Dei, modò possim Christi experiri clementiam. Et ecce instar Zachari illius Evangelici, dimidium bonorum meorum do pauperibus, si tamen sopiri queat morbus sanissimus, me miserè depascens. Deinde præcipit domesticis suis, vt fideliter sancti viri consilium exequantur. Porrò autem indicit ei vir Dei triduanum ieiunium, ipse pariter cum illo ieiunans, vt ea victus parsimonia purificati, immò spiritali refectioe recreati, dignis ad Christi percipiendã mysteria ambo accederent. Eo ieiunio religiosè, vt res exigebat, expleto, sanctorumq̃ue suffragijs lachrymosè imploratis, vir Dei diuinis accingitur armis. Missamq̃ue suo more lachrymabundus celebrat. Cumque iam sacram sumpsisset Eucharistiã, & Marchioni quoq̃ue inhianter expectanti eam impertisset, confestim reddendi lotij appetitu Marchio corripitur. Itaque secedens, nullo negotio cum vrina calculum reijcit, & pristinae sanitati mirabiliter restitutum se gratulatur. Quæ tunc illius animum exultatio obtinuerit, quas Dei laudes, omnes illi fauẽtes deprompserint, quanta erga virum Dei extiterit veneratio, nemo, nisi fallor, requirit, cum nulla id possit à nobis oratione explicari. Hoc breuiter dixisse sufficiat, Flandriam omnem, eius casu aduerso penè exanimatam, eius comperta sanitate quodammodo reuixisse. At Abbas reuerendissimus, in humilitate benè fundatus.

Comes fa-
nasur.

Triduanum
ei indicit
ieiunium.

darus, nequaquam sibi arrogauit huius beneficij munus admirabile, sed illud tribuit sacrosanctæ Eucharistiæ effectibus, cui nihil impossibile est. Grates Christe tibi, laus, gloria iure perenni, Sanctos multiplici beneficio mirificanti.

At verò Comes Arnulphus, tanti in ipsum collati beneficij remunerator liberalissimus, virum Dei perimultis volens muneribus cumulatum à se dimittere, non pauca auri & argenti pondò ei obtulit, vt quondam Naaman Eliseo, in ipsius & fratrum eius vltis cessura. Sed vir sanctus modis omnibus ea recusauit, aitq̃ue ad Comitem: Si nos nostra reliquimus, quo pacto aliena accipiemus? Monachus in terris sibi peculium vendicans, omnis est religionis expertus. Monachus pecuniosus, planè leprosus est. Quid est enim pecuniæ congeries, præsertim apud monachos, nisi quædam lepra animæ? Sed frater Gerardus non vult profectò pecuniosus esse. neq; igitur, Domino miserante, leprosus erit. Itã ille vir Dei, totus Christi seruitio deditus, haud secus timebat paupertatis suæ amittere securitatem, quam diuites auari solent incubare seruandis thesauris suis. Eius verò exemplo nos monachi instituti, philargyriam & auranitiam, immò Giezi lepram caueamus. Tandem sacramentis terribilibus Comes virum Dei obstringens coëgit, vt facultatum eius saltrem decimas acciperet, easq̃ue pro sua prædètia dispensaret. Sed hoc quoq̃ue primò humiliter subrefugit, at tamen paulò post non ambitiosè suscepit, easq̃ue decimas prudentissima consideratione & fidelissima dispensatione in tres partes distribuit ac erogauit, duas partes monasterijs & egenis tribuens, tertiam verò Broniensi ecclesiæ necessariò reseruans. Ea nanque tempestate Broniensis ecclesiæ erat instar arbutulæ recens plantatæ, necdum satis radicata: quæ irrigatione expetens, si cultoris industria dormiter, marcescit & inutilis fit. Nec hoc tamen contentus Comes, beati viri insigni probitate & religione permotus, Abbatiarum omnium, quæ eius ditione continebantur, ei procuratōnem commisit. Hac ille sanctus pater auctoritate auctus, mox sibi creditas oues inuisere statuit, nè quas ex eis lupus deuoret. Principiò itaq; Blandiniense adit monasteriũ, à beato Amano Episcopo Gandau fundatum. Quod rum sanè comperit non solum omni religione monastica nudatum, & à quibusdam sceleratissimis clericis occupatum, sed etiam impiorum infestatione propè redactum in nihilum: tum quoq̃ue, quod omni lachrymarum fonte plangendum erat, trium sanctorum illic conditorum reliquijs spoliatum. At verò strenuus ille miles Christi, diuino frētus adiutorio, nullis cessit laboribus: sed irreligiosis indè eiecitis clericis, licet suam illi generis iactarent ventosam nobilitatem, & quibusdam instauratis, religiosos monachos illis subrogauit, quem admodum iam antè duobus locis eum fecisse diximus. Sed id Clerici illi agerrimè ferentes, vlciscique cupientes, maligno eos incitante dæmone, studijs viri Dei inuidere, eius vitæ derogare, & quoscuq; possent, ab eius visitatione & colloquio retrahere cœperunt. Cum autem cernerent nihil se eius posse impedire conatus, sed eius exultationem & famam magis augere, ad id vsq̃ue amentia, liuore eos exultante, adducti sunt, vt in tantum virum, prò nefas, eadem machinari non dubitarent. Sed Domino illum protegente, eorumq; conatus elidente, quodam die cum factionis sacrilegæ socijs in templi valuas irrupit eo animo, quod dici sine horrore non potest, vt ad ipsam sacram aram, quantum sacerdotali indutum veste, eum trucidarent. Quibus ille mira animi constantia obuiam procedens, alacriter sese obtulit hostiam Deo, vt posset de illo quoq̃ue dici, Permanet intrepidus, confidens vt leo, iustus simulq; obiurgans eos: O fratres, inquit, quæ tanta exagitat vestras infania mentes, vt aduersum me imbellem rebelles, etiam arma corripatis? Etsi autem nullis ego sum terrestribus munitus armis, cælestia tamẽ mihi non deerunt. Itaque non me terrent vestra spicula, neque hæc tam insignis audacia & temeritas. Non ego recuso pro Domino Iesu haurire mortis calicem, cum ille pro me tam multa perpassus sit in corpore suo. Hæc eo dicente, scelerati illi in faciem eius intendentes, diuinum quiddam & admirabile conspiciantur, ingentiq̃ue concussi pauore, coram illo proni in terrã corruunt, animoque consternati, & vltra modum exanimati, vix verba, quibus eum deprecantur, edere possunt. Ignosce, inquiunt, pater venerabilis, ignosce sceleribus nostris, nec reputes, quòd tam stultè in te commissimus. Miserere lugentium, da veniam dolentibus. Tum ille clementer eos eleuans, ait ad illos: Quandoquidem agnoscitis facinus vestrum, & poenitentiam declaratis, benignus Saluator ignoscat vobis. Ego quoq̃ue hac conditione libens ignosco, vt quemadmodum hæc dicitur huic ecclesiæ

Cap. 24.

4-Reg. 5.
Respuit vir
Dei Comi-
tis munera.

Monachi
pecuniosi,
spirituales
leprosi sunt.

Ibidem.
Coactus ac-
cipit deci-
mas facultatum eius.

Cura omni
Abbatiaũ
Flandriæ, ei
demandaunt.
Reformat
monasteriũ
Blandiniense
Gandau.

Patitur a-
mulos & ob-
trepatores.

Mortè con-
temnit.
Prou. 28.

Terrètur, &
venia petat
eius percus-
siones.

fuitis impedimento, ita deinceps non fictis animis ei prodesse curetis. Et nunc cum pace abite.

Cap. 25.

Post hac, dici non potest, quanta animi exultatione, beatorum Vuandregisili, Ansberti, atque Vulfranni corpora a Bononia siue Bologna, ad sua loca reduxerit. Eius rei tota Flandria testis est. Quarum sane reliquiarum ecclesia Broniensis expers non est. Nam inter caetera Gandauo eod apportarum est eiusdem beati Vuandregisili Abbatis brachium, & quod maius est, inestimabilia pignora principis Apostolorum. Vt autem breuitati studeamus, & ex multis pauca duntaxat commemoremus, quam strenue etiam sancti Bertini monasterio beatus Gerardus aliquandiu praefuerit, hoc loco praeterimus, vti & fructus egregios disciplinae regularis, quos inde tulit. Ne tamen prorsus omittamus, quae a Maioribus accepimus, octodecim coenobiorum fertur curam & administrationem peruigilem suscepisse. Vt eam autem monasteriorum curarum & solitudinem admitteret, magnus effecit feruor & studium animas Domino colligendi. Ita enim per singulorum habitacula liberius discurrebat, vt corda audientium caelestis patriae amore inflammaret. Quo sane laudabili exercitacionis genere, multorum animos sibi adiunxit familiariter, eorumque sibi beneuolentiam conciliauit adeo, vt ex diuersis locis multi ad eum monachi aduarent, tanti viri pudicos mores & religiosos actus pro viribus imitari cupientes. Diceres, ex diuersis aluearibus apes ad hanc floridam aduolare arborē, vt inde haustum mel fauis suis arentibus instillarent. Et ille sane benigno eos & grato animo excipiebat, abundeque monasticae regulae instituta eis depromebat, ex discipulis magistros idoneos, ex perfectis perfectissimos doctores efficiens. Ita recedebant alij moribus & religione instituti, accedebant alij itidem ab illo instituendi. Perpetuo nanque ceu nardus quadam miro fragrabat virtutum odore, & Scripturarum fontes aperiens, arentia pectorum prata irrigabat: diuinaque aromata verbi, cuius vitali redolebat suauitate, fratrum intrinsecus languentium animis impertiebat, vt ea ruminantes, & in viscera trajicientes, ab omnibus vitiorum morbis reualerent, gustarentque quam suavis sit Dominus, in illo spem suam collocantibus.

Præf. monasterio S. Bertini.

Cura gerit 18. coenobiorum.

Multi ab eo pelari intituuntur monachi.

Cap. 26. Tumultus bellici.

Per idem tempus non mediocri concertatio & bellicus tumultus inter Austrasiam & Neustriam principes ortus est: qui, Deo hominum flagitia vlciscente, vsque eod progressus est, vt passim non modo in discrimen venirent reipublicae negocia, sed etiam nulla sanctae Dei Ecclesiae reuerentia praestaretur. Causam huius si quis nosse velit, consulat chronographos. Fiebant tum strages virorum, orbitates liberorum atque foeminarum, incendia urbium, hominum captiuitates, ecclesiarum vastationes.

Villarum praedas quis compareret atque rapinas? Quis ve cruoribus possit perstringere pugnas?

Ea necessitate compulsus beatus Gerardus, celeriter Catulliacum S. Dionysij profectus est, vt Abbatiam Bronientem a fratribus Christo illic famulantibus redimeret ea pecunia, quam, cogente Arnulpho Comite, acceperat. Permultum enim verebatur, ne in tanta rerum tempestate destrueretur, praesertim quod remota a finibus Merovingiae, cuius ditionis erat tum, in media Lotaringia sita esset. Mox vero eam Faraberti, ex Abbate Prumiensi Leodiensis Episcopi tutelae commendauit, quandoquidem eius dioecesi continebatur. Quanti autem eam, licet paruam, ille fecerit, quantumque amaret, euidentissima declarauit liberalitate, donans illi Abbatiae viginti mansos, vt vocant, telluris instauratae, quos hodieque sine vlla cotrouersia obtinet in eius circuitu sitos. At amicus Dei beatus Gerardus in omnibus consulere cupiens Bronientem monasterio, tametsi iam aetas grauior immineret, non tamen detrectauit Romam proficisci, vt oratorio, quod ipse fundauerat, summi Apostolorum principis Petri imploraret patrocinium, & a Christi vicario Pontifice, de rebus & libertate eius monasterij literas authenticas impetraret. Quas cum mira alacritate animi Stephanus Pontifex iussisset conscribi, viro Dei eas dictante, plumbeo sigillo munitum ei contulit priuilegium, facta etiam ei potestate, vt eius confirmandi gratia, Pontificis nomine iuberet subscribere Episcopos omnes, per quos, reuertens in patriam, transiturus esset. Ea litera summo studio haecenus in Bronientem monasterio asseruantur.

Cura eius in coferendis monasterijs.

Romam proficiscitur.

Priuegiū Abbatiae Bronientis.

Cap. 27.

Cum autem ab vrbe Roma proficiscens, ad montem Iouis prosperrime peruenisset, & cum socijs per angusta eius montis latera iter haberet, vnus ex feruis clitellaris, qui porphyrites scerebat, necessarii cuiusdam decoris causa a sancto viro absportari iussos, deorsum ruit in concaua vallis. Quod cum molestissime ferrent itineris comites,

tes, nihil prorsus motus vir Dei, Cur, inquit, haec res vos perturbat, fratres mei? Sit laus Deo pro cunctis beneficijs eius. Accitoque vno ex illis, quos marones vocant, proposita illi mercede, iussit eum clitellarij sarcinam quarere, in qua erant prophyrtes. Eos enim praeter ceteris nolebat perditos, fortassis ideò, quod omnerarum, charum dici soleat. Quis enim hominem illum sine vlla ambiguitate extinctum non crederet? Quis vel corpus ad terram integrum peruenisse putaret, per tot prolapsum scopulos, Insigne fa- quibus iure disceptum videretur? At ille non solum viuus, sed etiam incolumis & il- ne miracu- latus repertus est cum lapidibus. Facile autem omnibus persuasum est, idcirco eum in tam immani praecipitio laedi non potuisse, quod eum ruentem preces viri Dei sustentassent. Ex eo autem lapide, vt in praesentiarum cernere licet, summa Broniensis ecclesiae ara confecta est.

Hinc redit ad propria sacer & venerabilis Abba, Magnificans Dominum, qui dirigit acta suorum.

Tandem autem diuini spiritus reuelatione edoctus, sciens imminere diem illum, quo esset redditurus rationem villicationis suae, operae precium existimauit reuifere Anre mort- coenobia fratrum, sub eius cura degentium, ac deinceps tanto se fasce leuare, locoque tem omnia suo idoneum pastorem singulis coenobijs praeficere. Suscepit ergo itinere, cum ap- sibi subdita uisitat mo- propinquasset villae Marcianae, quam Sambre fluius alluit, pueri eius horam pran- nasteria. dendi adesse cernentes, congruum sibi & equis captant diuerticulum extra viam, amoenoque & herbido in loco ad cibum sumendum discumbunt. At vir Dei sub quadam residens arbore, amicae abstinentiae studebat, & quantum a suis importunissime iniuraretur, adduci tamen non potuit, vt cibo vesceretur: sed vos, inquit, filij cum Dei benedictione comedite: meum vero non est, hac diei hora escam attingere, praesertim cum piscis desit, quo me reficiam. Hoc ille dicebat, vt posset impransus abire. Illis vero hunc in modum inter se sermones conferentibus, pieque contententibus, auis quaedam, ea in arbore suos fouens pullos, non paruum piscem ad eius pedes deiecit. Id piscis no si- uidentes famuli eius, cum quodam ioco, at tamen reuerenter aiunt ad eum: En pater, ne miraculo prebetur ei. reuerende, paulo ante praeterebas non adesse piscem: vel nunc saltem noli respicere escam caelitum missam. Iam enim nulla relicta tibi est iusta excusatio. Tandem victus ille ab eis, vescitur cum eis, sed reliquias cibi iubet pullis eius apponi, ne fame eruciarentur. Sumpto cibo cum gratiarum actione, singula filiorum coenobia inuisere pergit, paternam illis solitudinem representans, & de monastica conuersatione eos admonens, diuinaque eruditione affatim instruens, multis quoque modis adhortans, vt seruantes vnitatem spiritus in vinculo pacis, aduersus iacula maligni demonis, semper in acie tanquam bene armati milites starent. At illi salutare eius sermones cum multa auiditate accipientes, & corporalem praesentiam inexplebili desiderio complectentes, ab imo pectore longa trahunt suspiria, orantque lacrymabundi, ne discedat ab eis. Quibus ille sic fertur respondisse: Non ita, fratres mei, aequum est fieri. Haereditas mea praecleara est mihi, vbi requies mea, vbi habitare constitui, quoniam praecandis mihi elegi. Ita demum omnibus rite compositis, & pastoribus vna cum omnibus summo pastori commendatis, beatus vir pauper spiritu, ditioribus monasterijs, quae gubernauerat, derelictis, ad amicam Broniensis monasterij paupertatem se recepit. Vbi cum omnia mira solertia disposuisset, & fratrum pectora geminae charitatis limpido fonte vbertim irrigasset, iam prouectiori aetate praegratuus, in dies viribus deficere coepit. Itaque data fratribus pace, cupiens dissolui & esse cum Christo, exitum suum e vita, corporis & sanguinis Domini perceptione muniuit: iubensque pullari campanam, quae ipso volente fusa, & Episcopi benedictione sacraata erat, vbi eius suauior insonuit tinnitus,

Concentu caeli mernit sine fine beari: Miles & emeritus, meritum lumine clarus, Ad fontem viuum sitiens, plenusque dierum, Deposito fragilis tandem velamine carnis, Christi lucifluam Iesu transmigrat in aulam, Praenitet Octobris quando lux tertia mensis.

Felicitate abie in caelo.

SS. SANCTINI ET ANTONINI Vitam reperiet Lector IX. die Octobris post Vitam beati Dionysij Arcopagita, cum Epistola Hincmari.

VITA

VITA S. PETRONII, BONONIENSIS
 EPISCOPI, EX PROBATA AVTHORIBVS ET VE-
 tustis monumentis per Carolum Sigonium virum doctissimum excerpta.
 Habetur impressa Bononiæ in Officio eiusdem sancti viri, ab illu-
 striss. Cardinali Gabriele Paleoto Bononien. Episcopo
 restituto, & ad me humanissimè ab eodem
 Cardinali transmissa.

4. Octobris.
 Cap. 1.
 S. Petronij
 pater, pre-
 fectus pre-
 torio.

S. Petronij
 eruditio &
 pietas.

ETRONIVS, Bononiæ Episcopus, patre natus est Pe-
 tronio, ciue Constantinopolitano, viro clarissimo, & ho-
 mine literarum disciplinis egregie erudito. Nam cum is
 prefecturam pretorij gessit, quæ dignitas apud Imperato-
 res amplissima fuit, tum librum de Episcopi ordinatione
 conscripsit, plenum doctrinæ & Christianæ pietatis. Hic
 igitur ut Græcè & Latine doctus erat, sic filium Petroni-
 um erudicendum, Christianisque moribus inprimis, atque
 optimarum artium doctrina institucendum curauit. Itaque
 puer breui in magna rerum cognitione progressus, in
 sanctè viuendi institutis ita profecit, vt frequenti ciuium
 sermone, eius sanctitas celebraretur. Spiritu enim Dei ductus, cum rei omnis initium
 ab oratione fieri oportere intelligeret, nihil aggredi solebat, nisi primò ecclesiam in-
 gressus, sanctioribus precibus rei agenda auxilium à Deo imploraret, ad eum vnum
 referens cogitationes, actiones, & studia sua.

Cap. 2.

Inuifit Ae-
 gypti mona-
 chos.

Scribit eo-
 rum vitas.

Cap. 3.

Hierosoly-
 me sacra lo-
 ca venera-
 tur.

Est charus
 Theodosio
 Imper.

Cap. 4.
 Nestorij he-
 resis.

Theodosius
 cum Romæ
 legatū mi-
 sit.

Felix Bono-
 niæ Episco-
 pus moritur

Confirmata iam ætate, ardore quodam Christianæ religionis vehementius inflam-
 matus, monachorum inprimis amore flagrauit, quorum eo tempore disciplina erat
 in Aegypti solitudinibus quàm florētissima. Quare, etsi quæcunq; illi piè religioseque
 agerent, ab alijs ipse cognōrat: tamen cum ad instituti sui rationem non satis esse pu-
 raret ea auribus percepisse, oculis perlustranda existimauit tum loca, tum cætera
 omnia, quæ studiosè audierat. Itaque in Aegyptum venit, vbi in intimam eremum
 penetrans, singulorū colloquio vti non desistit, quoad planè cognouit sancta eorum
 vitæ instituta. Indè domum reuersus, illam disciplinam tam vehementer amauit, vt
 literarum monumentis tradiderit monachorum vitas: quas religiose conscripserat, val-
 deque probatas iisdem monachi amplexi sunt quasi certas quasdam regulas, in qui-
 bus maximè eluceret omnis optima monastici instituti sui ratio.

Omni igitur cura & cogitatione vir religiosus defixus in sanctissimis Christianæ fi-
 dei institutis, quò magis in dies contemplatione accenderetur, Aegypti solitudine
 iam peragrata, Hierosolymam peregrinari statuit, vbi peractæ redemptionis nostræ
 impressa vestigia Christus reliquit verus Deus & homo. Itaque cum ad eam urbem
 venit, totus meditationis studio exardescens, Domini sepulchrum inprimis, & reliqua
 illius sacra rerum gestarum monumenta, ac singula loca, quæ absens intima animi
 pietate coluerat, præsens veneratus est sanctè & religiose. Cumque omnia tandem
 perlustrasset incredibili quodam mentis ardore, quò tamen magis ad contemplati-
 onem fixa in animo illa hærent, singulari etiam diligentia eorum situm ac rationem
 notauit. Quamobrè meritò quidem Theodosij minoris, qui tum imperabat, reli-
 giosissimi principis gratiam & amorem sibi ita conciliauit, vt is sanctitatis opinione
 non minùs autoritatis apud illum obtineret, quàm pater obtinuisset rerum geren-
 darum industria.

Nam pietate ad Dei religionem attentissimi viri & prudentia cognita, Theodosius
 eius opera vti voluit in rei grauissimæ tractatione. Conabatur enim eo tempore Ne-
 storius Constantinopolitanus Episcopus, diuinarum literarum studio intemperan-
 ter abusus, sanctissimam catholicæ fidei doctrinam violare peruerso dogmate. Eirei
 pius princeps Theodosius maturè occurrendum arbitratus, vniuersæ Ecclesiæ pa-
 storem & gubernatorem, Pontificem Romanum sibi consulendum existimauit. Ita-
 que Petronium, virum sibi probatissimū Romam legatum misit, qui rem cum Ponti-
 fice Cælestino diligenter ageret. Factum est autè Dei consilio, vt à quo tempore is à The-
 odosio missus Romam venit, legati quoque adessent, quos, mortuo Felice Bononiæ
 Episcopo, qui intimus S. Ambrosij Mediolani Episcopi sodalis extiterat, Bononienses
 Pontifi-

Pontificem rogatum miserant, vt in illius locum successorem sibi Episcopum substi-
 tueret.

Paulò autem antè, quàm ij legati Romam aduentassent, diuina voluntate à sancto
 Petro Apostolo in somnis Cælestinus Pontifex admonitus est, vt quandò Felix Bono-
 niæ Episcopus è vita hac migrasset, Petronium, qui legatus à Theodosio Imperatore
 missus, ad Urbem propediem adfuturus erat, Bononiensibus Episcopum præsiceret:
 cuius neminem esse idem affirmaret, qui & Episcopatus munere religiosus perfungeret,
 & Bononiensium desiderium sanè iustum expleret. Qua quidem re cōmotus
 Pontifex, cum iam Petronius simul & Bononienses adessent, ac sua vtrique postulata
 exposuissent, quæ per quietem acceperit, eis ostendit, atque Petronium idoneum Fe-
 licis successorem se dare pronunciauit. De re autem Nestoriana, quam ille Theodosij
 nomine retulerat, collaudata primùm religiosi illius principis pietate, priuatim ei re-
 spondit, se, nè ea pestifera hæresis latius serperet, œcumenicam, vt moris esset, syno-
 dum indicendum: quæ synodus Ephesi prior sequenti anno celebrata est frequenti
 ducentorum Episcoporum conuentu.

Diuina igitur voluntatis significatione declaratus à Pontifice, Bononiæ Episcopus
 Petronius, vt is, qui cerneret Episcopale onus graue esse, neque facile sustineri, nisi
 singulari quadam diuinarum virtutum præstantia, id primò recusare contendit: at
 cognita constanti voluntate Pontificis, qui diuinitus delatum ei munus planè repu-
 diari noluit, illius iussui obtemperauit. Itaque datis, vt Pontifex iusserat, ad Theo-
 dosium literis de synodo contra Nestorium Ephesi conuocanda, Bononiam Roma
 profectus est vnà cum legatis Bononiensibus. Vbi verò ad urbem accessit, effusa omni-
 um ætatum atque ordinū gratulantis ciuitatis multitudine exceptus, basilicam sancti
 Petri, quæ tum extra urbem sedes Episcopi erat, ingressus, Deo, vt ab incunte ætate in-
 stituti sui erat, religiosi precibus gratias egit. Indè ad explendas optimi pastoris par-
 tes, & commoda ciuitatis procuranda se contulit.

Quo autem tempore Bononiam venit ad pastorem ecclesiæ suæ sedem, cum hæ-
 resis Arrianae reliquæ nondum prorsus extinctæ erant, tum nefaria eorum impietate,
 ac barbarorum simul, qui proximè in Italiam irruerant, immani feritate ecclesiæ
 multæ euerse ac prostratæ iacebant. His malis inprimis cum is, zelo domus Dei ac-
 census, sibi occurrendum existimaret, primùm doctrina & sanctæ vitæ officijs ciuita-
 tem instruere, propositoque sancti Ambrosij Mediolanensis Episcopi exemplo, fidem
 Catholicam, Arriana perfidia violatâ, restituere summo opere contendit. Deindè tem-
 pla Dei disturbata atque euerfa refecit, & alia itè noua, quò maior ad Dei cultum
 in dies accessio fieret, summo Bononiensium studio ædificauit. Quorum vnum Bar-
 tholomæo Apostolo, alterum Marco Euangelistæ, tertium Fabiano & Sebastiano
 martyribus, quartum Martino, quintum Barbatiano confessoribus, sextum Agathæ,
 septimum Lucie virginibus & martyribus consecrauit.

Quinetiam templa duo, non longo inter se intervallo disuncta, magnis rerum di-
 uinarum significationibus dedicauit, vnum Stephano protomartyri, alterum Iohāni
 Euangelistæ. In hoc, quod in monte, ex tumulo terræ deindustrià aggesto, construxit,
 religiosè effinxit mōtem Oliueti, vbi Christus Dominus, postquam resurrexit à mor-
 tuis, stans, discipulis videntibus, ascendit in cælum. In illo, quod sancto Stephano
 dicatum, cum ecclesiæ sanctorum Petri & Pauli, à beato Ambrosio consecrata, con-
 tinaxit, diligenter expressit imaginem & montis, vbi in ara Crucis Dominus sanguinem
 pro generis humani salute effudit, & sepulcri, in quo idem mortuus conditus est. Quæ
 verò inter hæc duo templa planities loco submissiore intercedit, eius situ celebrem
 illam, quæ Iosaphat vocatur, vallem repræsentaui.

Vt autem sollicitus pastor gregis sui mōtes vehementius etiam excitaret ad arden-
 tem Dei charitatem, propositis, quas coleret, sacris imaginibus ad similitudinem eo-
 rum locorum, quæ ipse iam præsens Hierosolymis veneratus erat, in ecclesiâ sancti
 Stephani hæc sanctè exprimenda atque effingenda curauit: Columnam, ad quam
 Christus Dominus flagellis est verberatus: Crucem, cui est affixus: Triclinium, in quo
 idem cum discipulis discubuit: Locum item, quo Petrus Apostolorū princeps, post-
 quam se Christi discipulum esse negauit, peccati sui poenitens secessit: & Cubiculum
 præterea, in quo Gabriel Angelus, de cælo missus, Deiparam Virginem salutauit. Quæ
 omnia sanctissimè religionis monumenta adhuc magna Bononiensis populi pietate
 coluntur, augustioremq; reddunt ipsam S. Stephani ecclesiâ, quam ille Hierosolymæ
 nomine

Cap. 5.
 Sonitium
 Cælestini
 Pape.

Prima E-
 phesia
 Synodus.

Cap. 6.
 S. Petronij
 in Bononiæ
 Episcopus.

Cap. 7.
 Ab Arrianis
 euerfa ec-
 clesiæ.

Cap. 8.
 S. Petri
 in Italia
 rat.
 Nouas con-
 dit.

Cap. 9.
 Multa in ijs
 repræsenta-
 loca et etia
 sancta.

Nota de sa-
 cris imagi-
 nibus.

nomine appellauit, eamque ob causam vicus nunc etiam eidem ecclesie cõiunctus, Hierusalem nominatur.

Cap. 10. Dum autem ecclesia ipsa construitur, mirifici operis in Dei nomine edendi occasio est oblata. Nam faber quidam, non tam viribus corporis, quam ingenio fretus, obnixè columnam marmoream, operis & instrumentis adiuantibus, erigebat: sed funibus, quibus columna tollebat, effractis, ille repentina columnæ ruina oppressus, interiit. Ea re audita, beatus Petronius occurrit, orationeque ad Deum habitum, qui mortuus iacebat, ad vitam diuinitus reuocauit, omnibus, qui presentes aderant, cum rei admirabilis spectaculo obstupescens, tum Petronij Episcopi sanctitatem certatim inter se collaudantibus.

Cap. 11. Quinetiam rogatu sanctæ Iulianæ viduæ, ecclesiam sanctis Vitali & Agricolaë consecrauit, quam exadificandam eo loco pecunia sua curârat, vbi illi martyres excruciatifuerant. Nè verò quid officij, quod à se proficisci posset, erga populum Bononiensem prætermitteret, Theodosij Imperatoris, cui charissimus erat, & ciuium Bononiensium, quos vnice in Christo diligebat, auxilio vsus, vrbis ambitum auxit. His igitur operibus perfectis, beatus Petronius Episcopus Constantinopolim reuersus, pro ea, qua multum apud Theodosium valebat, autoritate sacras multas ex ea vrbe alijsque locis reliquias transferendi facultatem impetrauit. Quibus reliquijs, mox demum inde regressus, cum alia Dei templa à se constructa, tum in primis ipsam S. Stephani ecclesiam, ac sacella ad Cruces quatuor, quas idem exererat, collocata, religiosè pieque ornauit.

Cap. 12. Cum ergò, quod ex literarum sanctæque vitæ studijs iam adolescens Petronius prudenter ac piè conceperat, id Episcopus, tanquam populi sui parens & magister, exemplo vitæ, pietatisque operibus, atque omni pastoralis sollicitudinis officio comprobasset, Ecclesia Bononiensi aliquot annos administrata, mirificè profuit & ciuitatis pietati, & vrbis ornamento. Demum cum in morbum incidisset, quo in dies ingrauescente, obitus sui tempus instare sentiret, clericos ad se suos vocauit, eisque Ecclesiam ac fidem orthodoxam, quam grauissima poruit oratione commendauit.

Paulò post cum omnia sacramenta religiosè percepisset, Deum sanctè precatus, Theodosio & Valentiniano Imperatoribus, migravit ad cælum: qui multis etiam post obitum miraculis clarus, vt præcipua à Bononiensibus coleretur religione, promeruit.

Eius corpus in ecclesia S. Stephani sepultum est, quod multis post seculis diuino consilio ciuitati ignotum, Innocentio secundo Pontifice inuentum est, dum sacras reliquias Henricus Episcopus recēferet, quas in ea Ecclesia extare, à maioribus traditum erat. Itaque inuento beati Episcopi Petronij corpore, sancitum est, vt quo die illius

obitus, eodem coleretur inuentio, biennij indulgentia in octo sequentes dies concessa. Quam ob causam canonicarum horarum officium, iam inde ab eo tempore in eius honorem sanctè institutum, illis octo diebus piè religioseque perpetuò celebrat Ecclesia Bononiensis.

VITA BEATISSIMI PATRIS FRANCISCI, AVTHORE S. BONAVENTURA, CARDINALI ET EPISCOPO Albanensi doctissimo, de qua nos iudicium Aloysij Episcopi, singulari pietate & eruditione clarissimi, hac adscripsimus.

ALOYSIVS EPISCOPVS VERONENSIS, PIO LECTORI.

IAM, quæ sequitur, Diui Francisci vitam beatus ille Bonauentura, sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis & Episcopus Albanensis, Franciscani instituti non solum sectator, verum & instaurator & rector, vitæ in diuinis scripturis eruditissimus, & vitæ sanctitate conspicuus, de quo præceptor eius Alexander de Hales, dicere solebat: In Bonauentura Adam peccasse non videtur: puro ac simplici stylo descripta, tanta autem rerum copia & sententiarum grauitate refertam, vt rotas mundus eius lectione instrui possit, & ad amorem Dei per beati Francisci exemplum instaurari. Ego, vt verum fatear, cum Francisci vitam lego, non solum accendor, sed in eius medi-

Alexandri Halesij de Bonauentura dictum.

meditatione totus exardesco, vtpotè in quo tanta diuini amoris claritas effulserit, vt Angelus potius, atque ex supremo ordine, qui ardor & incendium dicitur, magis quam homo dici posse videatur. Semper enim beatissimus iste cogitatione in celo versabatur, semper felix eius anima summo auctori purissime & intentissime inhærebatur, adeò vt præ amoris magnitudine, præ ea, quam intus gustabat, dulcedine (quod hominibus plerumque, ardentissime amantibus contingere solet) alienatus à sensibus, atque extra se esse videretur. Accede & tu benignè Lector, accede ad sancti ignem illum: certò scio, calesces plus satis. Sed iam ipsum Diuum Bonauenturam audi.

S. Francisci eximia laus.

IN VITAM SANCTI FRANCISCI, PROLOGVS BEATI BONAVENTURAE.

APPARUIT gratia Dei Saluatoris nostri diebus istis nouissimis in seruo suo Francisco omnibus verè humilibus, & sancte paupertatis amicis, qui superaffluentè in eo Dei misericordiã venerantes, ipsius erudiuntur exemplo, impietatem & secularia desideria funditis abnegare, Christo conformiter viuere, & ad beatam spem desiderio indefesso strire. In ipsum nanque, vt verè pauperculum & contritum, tanta Deus excelsus benignitatis condescensione respexit, quod non solum de mundialis conuersationis puluere suscitauit egenum, verum etiam Evangelicæ perfectionis professorem, ducem atque præconem effectum, in lucem dedit credentium: vt testimonium perhibendo de lumine, viam lucis & pacis ad corda fidelium Domino præpararet. Hic etenim quasi stella matutina in medio caeruleæ, claris vitæ micans & doctrinæ fulgoribus, sedentes in tenebris & umbra mortis irradiatione præfulgida direxit in lucem, & tanquam arcus refulgens inter nebulas gloriæ signum in se Dominici foederis representans, pacem & salutem euangelizauit hominibus, existens & ipse Angelus veræ pacis, secundum imitatoriam quoque similitudinem præcursoris, destinatus à Deo, vt viam parans in deserto aridissimæ paupertatis, tam exemplo, quam verbo poenitentiam prædicaret, primum supernæ gratiæ præuentus donis, dehinc virtutis inuicta adauctus meritis, prophetali quoque repletus spiritu, necnon & Angelico deputatus officio, incendioque Seraphico totus ignitus, & vt vir hierarchicus curru igneo sursum vectus, sicut ex ipsius vitæ decursu luculentè apparet, rationabiliter comprobatur venisse in spiritu & virtute illa.

Esa. 66.

Ecc. 50.

Malac. 3.

Apoc. 7.

Esa. 22.

Ezech. 9.

Deoque alterius amici sponsi, Apostoli & Euangelistæ Iohannis vaticinatione vaticata, sub similitudine Angeli ascendentis ab ortu solis, signumque Dei viui habentis, adstruitur non immeritò designatus. Sub apertione nanque sexti sigilli, Vidi (ait Iohannes in Apocalypsi) alterum Angelum ascendentem ab ortu solis, habentem signum Dei viui. Hunc Dei nuncium amabilem Christo, imitabilem nobis, & admirabilem mundo, seruum Dei Franciscum indubitabili fide colligimus, si culmen in eo certitæ sanctitatis aduertimus, qui inter homines viuens, imitator fuit puritatis Angelicæ, qui & positus est perfectis Christi sectatoribus in exemplum. Ad quod quidem fideliter sentiendum & piè, non solum inducit officium, quod habuit, vocandi ad flagellum & plantum, caluitium & cingulum sacci, signandique Thau super frons virogementium & dolentium signo præsentiali Crucis, & habitus Cruci conformis: verum etiam irrefragabili veritatis testificatione confirmat signaculum similitudinis Dei viuents Christi, videlicet Crucifixi, quod in corpore ipsius fuit impressum, non per naturæ virtutem, vel ingenium artis, sed potius per admirandam potentiam spiritus Dei viui.

Ad huius tam venerabilis viri vitam, omni imitatione dignissimam describendam, indignum & insufficientem me sentiens, id nullatenus attentâstem, nisi me fratrum seruens incitasset affectus, generalis quoque Capituli concursus induxisset instantia, & ea, quam ad sanctum patrem habere teneor, deuotio compulisset, vtpotè qui per ipsius inuocationem & merita, in puerili ætate, sicut recenti memoria teneo, à mortis faucibus erutus, si præconia laudis eius tacuero, sceleris timeo argui vt ingratus. Est & hæc penes me, causa præcipua hunc assumendi laborem, vt ego, qui vitam corporis & animæ à Deo mihi conseruatam recognosco per ipsum, & virtutem eius in principio expertus agnouit, vitæ illius virtutes, actus & verba, quasi fragmenta quædam partium

S. Bonauentura à morte seruat S. Franciscus.

partim neglecta, partimque dispersa, quanquam plenè non possem, vtrunque colligerem, nè morientibus ijs, qui cum seruo Dei conuixerant, deperirent. Vt igitur vitæ ipsius veritas ad posteros transmittenda, certius mihi constaret & clarius, adiens locum originis, conuersationis & transitus viri sancti, cum familiaribus eius adhuc superuentibus collationem de ijs habui diligentem, & maximè cum quibusdam, qui sanctitatis eius & consilij fuerunt, & sectatores præcipui, quibus propter agnitam veritatem, probatamque virtutem, fides est indubitabiliter adhibenda.

In descriptione autem eorum, quæ per seruum suum Deus dignanter effecit, curiosum styli ornatum negligendum esse putavi, cum legentis deuotio plus simplici sermone, quam phalcrato, proficiat. Nec semper historiam secundum ordinem temporis texui propter confusionem vitandam: sed potius ordinem, seruare studui magis apte iuncturæ, secundum quod eodem peracta tempore, diuersis materijs, vel diuersis patrata temporibus, eidem materiæ congruere videbantur. Initium autem vitæ ipsius, progressus & consummatio, quindecim distincta capitulis describuntur, inferioribus adnotatis. Agitur enim primo de conuersatione ipsius in habitu seculari. Secundo de perfecta conuersatione eius ad Deum, & de reparatione trium ecclesiarum. Tertio de institutione religionis, & approbatione regulæ. Quarto de profectu ordinis sub manu ipsius, & confirmatione regulæ prius approbatæ. Quinto de austeritate vitæ, & quomodo creaturæ præbebant ei solatium. Sexto de humilitate & obedientia, & de condescensionibus diuinis sibi factis ad nutum. Septimo de amore paupertatis, & mira suppletionem defectuum. Octauo de pietatis affectu: & quomodo ratione carentia, affici videbantur ad ipsam. Nono de seruiore charitatis & desiderio martyrij. Decimo de studio & virtute orationis. Vndecimo de intelligentia scripturarum, & spiritu prophetiæ. Duodecimo, de efficacia prædicandi, & gratia sanitarum. Decimotertio de stigmatibus sacris. Decimoquarto de patientia ipsius & transitu mortis. Decimoquinto de canonizatione & translatione ipsius. Postremo de miraculis, post transitum eius felicem ostensis, aliqua subnectuntur.

Summa totius opusculi huius.

VITAE HISTORIA.

De conuersatione S. Francisci in habitu seculari. Cap. I.

Octobris 4. S. Francisci patria.

Iuuenis exercebat mercaturam.

Miseratio eius erga pauperes. Luc. 6.

Promittit Deo, se nunquam petenti elemosinam denegaturum.

Virtutes eius adhuc laici.

VIR erat in ciuitate Assisij, Franciscus nomine, cuius memoria in benedictione est, pro eo quod Deus ipsam in benedictionibus dulcedinis benignè præueniens, & de presentis vitæ periculis clementer eripuit, & caelestis gratiæ donis affluenter impleuit. Etenim cum inter vanos fuerit hominum filios iuuenili ætate nutritus in vanis, & post aliqualem literarum notitiam, lucretiuis mercationum deputatus negocijs, superno tamen sibi assistente præsidio, nec inter lasciuos iuuenes, quanuis effusus ad gaudia, post carnis petulantiam abijt, nec inter cupidos mercatores, quanquam intentus ad lucrum, sperauit in pecunia & thesauris. Inerat nanque iuuenis Francisci præcordijs diuinitus indita quædam ad pauperes miseratio liberalis, quæ secum ab infantia crescens, tanta cor ipsius benignitate repleuerat, vt iam Euangelij non surdus auditor, omni proponeret se petenti tribuere, maximè si diuinum allegaret amorem. Cum autem solis negociationis intentus tumultibus, pauperem quendam pro amore Dei perentem elemosinam præter morem solitum vacuum repulisset, statim ad cor reuersus, cucurrit, post ipsum, & elemosyna illi clementer impensa, promissit Domino Deo, quod nunquam ex tunc, dum adesset possibilitas, perentibus pro amore Domini se negaret. Quod vsque ad mortem in defessa pietate obseruans, copiosa in Deum dilectionis & gratiæ incrementa promeruit. Aiebat enim post, cum iam perfectè Christum induerat, quod etiam existens in habitu seculari, vocem diuini expressiuam amoris, audire vix vquam sine cordis immutatione valebat. Porro mansuetudinis lenitas cum elegantia morum, patientiæ & tractabilitatis supra humanum modum, munificentiæ largitas vltra suppetentiam facultatum: quibus bonæ indolis adolescens certis florere conspiciebatur indicijs, quædam videbantur esse præludia, quod copiosior suppetentiam

cum foret in posterum diuinæ benedictionis abundantia diffundenda.

Quidam sanè vir de Assisio, valdè simplex, vt creditur, eruditus à Deo, cum aliquando per ciuitatem eunti obuiaret Francisco, deponerat pallium, sterneret ipsius pedibus vestimentum, asserens omni fore Franciscum reuerentia dignum, vt potè qui esset in proximo magna facturus, & ob hoc ab vniuersitate fidelium magnificè honorandus. Ignorabat autem adhuc Franciscus circa se consilium Dei, pro eo quod tam iussione patris ad exteriora distractus, quam corruptione naturalis originis ad inferiora depressus, nondum didicerat contemplari caelestia, nec assueuerat degustare diuina. Et quia spirituali auditui dat intellectum inflata vexatio, facta est super eum manus Domini, & immuratio dexteræ excelsi, diutinis languoribus ipsius corpus affligens, vt coaptaret animam ad sancti spiritus vnctionem.

Vaticinium eiusdam, de eo.

Esa. 28. Infirmatur.

Cumque resumptis corporeis viribus, sibi vestimenta decentia more solito præparasset, obuium habuit militem quendam, generosum quidem, sed pauperem & malè vestitum: cuius pauperiem pio miseratus affectu, illum protinus, se exuto, vestit, vt scilicet in vno geminum impleeret pietatis officium, quod & nobilis militis vocationem tegeret, & pauperis hominis penuriam releuaret. Nocte verò sequenti cum se sopori dedisset, palatium speciosum & magnum cum militaribus armis, Crucis Christi signaculo insignitis, clementia sibi diuina monstrauit, vt misericordiam pro summi Regis amore pauperi exhibitam militi, præostenderet incomparabili compensandam esse mercede. Vndè & cum quaereret, cuius essent illa omnia, sua fore, militumque suorum, superna fuit assertione responsum. Euigilans itaque manè, cum nondum haberet exercitatum animum ad diuina perscrutanda mysteria, nesciretque per visibilibus species transire ad contuendam inuisibilem veritatem, magis fore prosperitatis indicium existimabat insolitam visionem. Disposuit itaque, diuinæ adhuc dispositionis ignarus, in Apuliam ad quendam liberalem Comitem se conferre, in ipsius sperans obsequio decus adipisci militiæ, vt ostensa sibi visio prærendebat. Cumque paulò post iter aggressus, iuisset vsque ad proximam ciuitatem, audiuit in nocte Dominum familiari sibi alloquutione dicentem: Francisce, quis potest melius facere tibi? dominus, aut seruus? diues, aut pauper? Cui cum Franciscus respõdisset, quod tam dominus quam diues, facere melius potest: intulit statim, Cur ergo relinquis pro seruo Dominum, & pro paupere homine diuitem Deum? Et Franciscus: Quid me vis, Domine, facere? Et, Dominus ad eum: Reuertere in terram tuam, quia visio, quam vidiisti, spiritualem præfigurât effectum, non humana, sed diuina in te dispositione complendum.

Insigne eximie charitatis exemplum. Visio eius.

Vult se dare militiæ, sed diuinitus reuocatur.

Manè itaque facto, cum festinatione reuertitur Assisium versus, securus & gaudens: & iam exemplar obedientiæ factus, expectabat Domini voluntatem. Extunc à publicæ negociationis tumultu se subtrahens, supernam deuotè precabatur clementiam, vt quid sibi foret agendum, ostendere dignaretur. Cum autem ex frequenti orationis vsu flamma desiderij caelestis in eo vehementer succresceret, & iam pro amore supernæ patriæ, terrena omnia despiceret quasi nihil, thesaurum sentiebat se reperisse absconditum, ac velut prudens negociator, margaritam inuentam excogitabat, venditis omnibus, comparare. Adhuc tamen, qualiter id ageret, ignorabat: nisi quia ipsius suggereretur spiritui, quod spiritualis mercatio à mundi contemptu sumat initium, Christi que militia sit à suis ipsius victoria inchoanda.

Terrena omnia prorsus ei vilescunt.

Nota.

Quadam itaque die dum equitaret per planitiem, quæ subiaceret ciuitati Assisij, leprosum quendam habuit obuium, cuius inopinatus occurus ei non paruam incussit horrorem. Recurrens autem ad perfectionis mente iam conceptæ proposito, & recolens quod seipsum oporteret primum deuincere, si veller effici Christi miles, ad deosculandum eum, equo lapsus, accurrit. Cui cum manum, quasi aliquid accepturus, leprosus protenderet, pecuniam cum osculo repprauit. Statim autem equum ascendens, & se, circumquaque conuertens, cum campus pateret vndique liber, leprosum illum minimè vidit. Admiratione itaque repletus & gaudio, laudes coepit Domino decantare deuotè, proponens ex hoc semper ad maiora conscendere. Solitaria proinde loca quærebat amica mœroribus, in quibus dum gemitibus inenarrabilibus incessanter intenderet, post longam precum instantiam à Domino meruit exaudiri. Dum enim vna dierum sic sequestratus oraret, & præ nimietate seruoris totus esset absorptus in Deum, apparuit ei Christus Iesus ve-

Christum in lepulo oscularur.

Christus Crucifixus ei apparet.

luti Cruci confixus. Ad cuius conspectum liquefacta est anima eius, & memoria passionis Christi visceribus cordis ipsius adeo impressa medullitis, vt ab illa hora, cum Christi Crucifixio veniret in mentem, vix posset à lachrymis & gemitibus exteriorius contineri: sicut ipse postmodum familiariter retulit, cum appropinquaret ad finem. Intellexit per hoc nempe vir Dei illud Evangelicum sibi dici: Si vis venire post me, abnega te ipsum, & tolle crucem tuam, & sequere me. Induit extunc spiritum paupertatis, humilitatis sensum, & affectum intimæ pietatis. Nam cum prius leproforum non solum consortium, verumetiam longinquum contuitum vehementer horreret, iam propter Christum Crucifixum, qui iuxta verbum propheticum, contemptibilis vt leprosus apparuit, vt femetipsum planè contemneret, humilitatis & humanitatis obsequia leprosis benefica pietate præstabat. Visitabat enim frequenter domos ipsorum, liberaliter eis elemosynas erogabat, & cum multo compassio- nis affectu manus eorum osculabatur & ora. Pauperibus etiam mendicantibus non solum sua, verumetiam seipsum cupiebat impendere, aliquandò vestimenta exuens, aliquandò dissuens, aliquandò scindens ad largiendum eis, cum præ manibus alia non haberet. Sacerdotibus etiam pauperibus reuerenter subueniebat & piè, præcipuè in ornamentis altaris, quò & cultus diuini particeps fieret, & cultorum inopiæ supple- menta præberet.

Luc. 9.

Isa. 53.

Humanitas eius erga lepro-
sios.

Mira in mē-
dicantes li-
beralitas.

Egregius sui
coarctatus

Carnis con-
cupiscentias
retrahat.

Cum autem religiosa deuotione tunc temporis limina visitaret Apostoli Petri, conspecta multitudine pauperum ante fores ecclesiæ, partim pietatis ductus dulce- dine, partim paupertatis allectus amore, vni ex eis magis egentis, proprias largitus est vestes: & semicinctijs contactus illius, diem illum in medio pauperum cum in solita spi- ritus iucunditate transegit, vt & secularem gloriam sperneret, & ad perfectionem Evangelicam gradatim conscendendo perueniret. Mortificationi carnis inuigilabat attentius, vt Christi Crucem, quam interiorius ferebat in corde, exteriorius etiam circum- ferret in corpore. Agebat autem hæc omnia vir Dei Franciscus, nondum habitu vel conuictu sequestratus à mundo.

*De perfecta conuersione eius ad Deum, & de reparatione trium eccle-
siarum. Cap. 2.*

Quoniam autem, seruus altissimi doctorum non habebat aliquem in huius- modi, nisi Christum, ad dicit adhuc ipsius clementia eum in gratiæ visitare dulcedine. Dum enim die quadam egressus ad meditandum in agro, de- ambularet iuxta ecclesiam sancti Damiani, quæ minabatur præ nimia ve- tustate ruinam, & in eam, instigante se spiritu, causa orationis intrasset, prostratus an- te imaginem Crucifixi, non modica fuit in orando spiritus consolatione repletus. Cumque lachrymosis oculis intenderet in Dominicam Crucem, vocem de ipsa Cru- ce dilapsam ad eum, corporeis audiuit auribus ter dicentem: Francisce, vade, & re- para domum meam, quæ, vt cernis, tota destruitur. Tremefactus Franciscus, cum esset in ecclesia solus, stupet ad tam mirandæ vocis auditum: cor deque percipiens diuini virtutem eloquij, mentis alienatur excessu. In se tandem reuersus, ad obediendum se parat, & totum se recolligit ad perficiendum mandatum de materiali ecclesia repa- randa, licet principalior intentio verbi ad eam ferretur, quam Christus suo sanguine acquisiuit, sicut eum spiritus sanctus edocuit, & ipse postmodum fratribus reuelauit. Surrexit proinde, signo Crucis se muniens, & assumptis pannis venalibus, ad ciuita- tem, quæ Fulgineum dicitur, accessit: ibique venditis, quæ portauerat, equum cui tunc insederat, felix mercator, assumpto precio, dereliquit. Rediensque Assisium, ec- clesiam, de cuius reparatione mandatum acceperat, reuerenter intrauit, & inuento illic sacerdote pauperculo, ei reuerentiam decentem exhibuit, & ad reparationem ecclesiæ & pauperum usum, pecuniam obtulit, & vt secum se morari pateretur ad tempus, humiliter requisit. Acqueiuit sacerdos de mora ipsius, sed timore paren- tum, pecuniam recusauit. Quam verus pecuniarum contemptor in quadam fenestram proijciens, abiectam velut puluerem vilipendit.

Vox ad eum
edicitur ab
imagine
Crucifixi.

Vide pecu-
niam contem-
ptum.

Moram autem faciente seruo Dei cum sacerdote prædicto, cum hoc intellexisset pater ipsius, perturbatus animo, cucurrit ad locum. At ipse, quia nouus Christi erat athleta, cum audiret persequentium minas, & eorum præsentiret aduentum, dare locum iræ volens, in quadam occulta fouea se abscondit: In qua diebus aliquibus latitans, rogabat Dominum incessanter, lachrymarum imbre perfusus, vt liberaret de

de manibus persequentium animam suam, & pia, quæ inspirauerat, vota benigno fa- uore compleret. Igitur excessiua quadam completus lætitia, cœpit de pusillanimitatis ignauia femetipsum arguere: relictaque fouea, & abiecto pauore, versus ciuitatem Assisij iter aggressus est. Quem cum ciues cernerent facie squalidum, & mente muturam, ac per hoc alienatum putarent à sensu, luto platearum & lapidibus im- perabant, & tanquam insano & dementi clamosis vocibus insultabant. Famulus autem Domini nulla fractus aut mutatus iniuria, vt surdus in omnibus pertransibat. Cumque clamorem huiusmodi pater audisset, statim accurrens non ad liberandum eum, sed potius ad perdendum, omni miseratione subtracta, pertractum, domi pri- mo verbis, deinde verberibus & vinculis angit. Ipse autem ad exequendum Domi- no, quod cœperat, promptior & validior reddebatur, recolens illud Evangelicum verbum: Beati qui persequutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum cælorum.

Multis in-
turijs affici-
tur à ciuib'.

Item à pa-
tre suo.

Matth. 5.

Post modicum verò tempus, patre à patria discedente, mater eius factum mari- tum non approbans, & inflexibilem filij constantiam emolliri posse non sperans, à vin- culis absolutum abire permisit. At ipse gratias omnipotenti Deo referens, ad lo- cum, in quo prius fuerat, est reuersus. Rediens autem pater, & cum non inueniens domi, conuictus illatis vxori, fremens cucurrit ad locum, vt si eum reuocare non pos- set, saltem de prouincia effugaret. Franciscus verò confortatus à Deo, obuium illi se obtulit patri furenti, libera voce clamans, se pro nihilo ducere vincula & ver- bera eius, insuper & contestans, se pro Christi nomine gaudenter mala omnia sub- iurum. Videns itaque pater, quòd eum reuocare non posset, ad extorquendam pecuniam se conuertit. Qua tandem inuenta in fenestrella quadam, aliquantulum ipsius mitigatus est furor, auaritiæ sibi vtunque per haulum pecuniæ temperata. Tentauit deinde pater carnis, filium gratiæ pecunia iam nudatum, ducere coram Episcopo ciuitatis, vt in ipsius manibus facultatibus renunciaret paternis, & omnia redderet quæ habebat. Ad quod faciendum se promptum exhibuit veræ pauper- tatis amator. Perueniensque coram Episcopo, nec moras patitur, nec cunctatur de aliquo, nec verba expectat, nec facit: sed continuo depositis omnibus vestimen- tis, restituit ea patri. Inuentus est autem tunc vir Dei cilicium habere ad carnem sub vestibus delicatis. Insuper ex admirando seruore, spiritu ebrius, reiectis etiam femoralibus, totus coram omnibus denudatur, dicens ad patrem: Vique nunc vocauit te patrem in terris, amodò autem securè dicere possum: Pater noster, qui es in cælis, apud quem omnem thesaurum reposui, & omnem spei fiduciam colloca- ui. Hoc cernens Episcopus, & admirans tam excedentem in viro Dei seruorem, Denudatus à patre in-
cum vestitur
ab Episco-
po.

Pro nihilo
ducit vincu-
la & carce-
res ac ver-
bera.

Planè nun-
cium remit-
tur facultatibus omni-
bus.

Hoc cernens Episcopus, & admirans tam excedentem in viro Dei seruorem, pronitus exurrexit, & inter brachia sua illum cum fletu recolligens, vt erat vir pius & bonus, pallio, quo erat amictus, operuit, præcipiens suis, vt aliquid sibi darent ad membra corporis contegendam. Oblatus est autem ei mantellus pauper & vilis cuius- dam agricolæ seruiensis Episcopo. Quem ipse grateranter suscipiens, cum cemento quod sibi occurrit, ad modum crucis manu propria consignauit, operimentum for- mans ex eo crucifixi hominis & pauperis seminudi. Sic igitur seruus Regis altissimi, nudus relictus est, vt nudum sequeretur Crucifixum Dominum, quem amabat: sic vtique Cruce munitus, vt animam suam ligno salutis cõmitteret, per quod de mundi naufragio saluus exiret.

Denudatus à patre in-
cum vestitur
ab Episco-
po.

Incidit in
latrones.

Malè ab eis
accipitur.

Solutus exinde mundi contemptor à vinculis mundanarum cupidinum, ciuita- terelicta, securus & liber secretum solitudinis perijt, vt solus & silens, supernæ audi- ret alloquutionis arcanum. Dumque per syluam quandam iter faciens, laudes Do- mino lingua Francorum vir Dei Franciscus decantaret cum iubilo, latrones super eum ex abditis irruerunt. Quibus ferali animo, quis esset, interrogantibus, vir Dei confidentia plenus, prophetica voce respondit: Præco sum magni Regis. At illi percipientes eum, in defossam locum plenum niuibus, proiecerunt, dicentes: Iace rustice præco Dei. Ipse verò, recedentibus illis, exiliuit de fouea, magnoque exhila- ratus gaudio, altiori cœpit voce per nemora laudes creatori omnium personare. Ervens ad quoddam vicinum cœnobium, elemosynam petijt vt mendicus, & re- cepit vt incognitus & despectus. Inde verò progrediens, deuenit Eugubium, vbi à quodam amico pristino agnitus & susceptus, paupere tunica, vt Christi paupercu- lus, est contactus. Exinde totius humilitatis amator, se transfudit ad leprosos, erat- que cum eis, diligentissimè seruiens omnibus propter Deum. Lauabat ipsorum pe- des,

Seruit lepro-
sis officio.
sistimè.

des, ligabat vlcera, educebat plagarum putredinem, & saniem abstergebat. Osculabatur etiam ex miranda deuotione vlcerofas plagas ipsorum, Euangelicus medicus, mox futurus. Propter quod tantam est à Domino consequutus virtutem, vt in spiritalibus & corporalibus morbis mirabiliter expurgandis, mirabilem efficaciam obtineret.

Franciscus leproforum seruus, osculo sanat morbidum.

Referam vnum de multis, quod accidit, viri Dei fama postmodum latius clarescente. Cum enim cuiusdam de comitatu Spolerano, os pariter & maxillam morbus quidam horribilis depascendo corroderet, nec subueniri posset eidem aliquo medicina remedio: contigit vt propter ipsorum sanctorum exposcenda merita, Apostolorum visitatis liminibus, de peregrinatione rediens, seruo Dei occurreret. Cumque præ deuotione vellet ipsius osculari vestigia, vir humilis hoc non ferens, osculari volenti pedes, osculum oris dedit. Dum autem leproforum seruus Franciscus, mirabili pietate illam plagam horribilem ore sacro contingeret, omni fugato morbo, ager ille sanitatem recuperavit optatam. Nescio quod horum magis sit miraculo mirandum, an humilitatis profunditas in osculo tam benigno, an virtutis præclaritas in miraculo tam stupendo.

Assisij mendicant.

Fundatus iam Christi humilitate Franciscus, ad memoriam reducit obedientiam sibi à Cruce iniunctam de sancti Damiani ecclesia reparanda, & tanquam verus obediens Assisium redijt, vt saltem mendicando, voci diuinæ pareret. Depositaque omni verecundia, propter amorem pauperis Crucifixi, mendicabat apud eos, inter quos abundare solebat, debile corpus, attritum ieiunijs, oneribus lapidum supponendo. Prædicta igitur ecclesia, iuuante se Domino, & deuotione ciuium assistente, restructa, nè post laborem corpus torperet ignauia, transtulit se ad reparandam ecclesiam quandam beati Petri, longius à ciuitate distantem, ob deuotionem specialem, quam ad Apostolorum principem sincera fidei puritate gerebat. Hac tandem ecclesia consummata, peruenit ad locum, qui Portiuncula dicitur, in quo ecclesia beatissimæ Virginis genitricis Dei antiquitus fabricata extiterat, sed deserta tunc à nemine curabatur. Quam cum vir Dei sic derelicta conspiceret, ob deuotionem feruentem, quam habebat ad Dominam mundi, cepit illic assidue pro ipsius reparatione morari. Sentiens autem, iuxta nomen ipsius ecclesiæ, quo ab antiquo, sancta Maria de Angelis, vocabatur, Angelicarum ibi visitationum frequentiam, pedem fixit ibidem propter reuerentiam Angelorum, amoremque præcipuum matris Christi. Hunc locum vir sanctus amauit præ cæteris mundi locis. Hic etenim humiliter cepit, hic virtuosè profecit, hic feliciter consummauit, hunc in morte fratribus, tanquam Virgini charissimum, commendauit.

Locus S. Mariae de Portiuncula, quam iam amauit. Visio cuiusdam fratris.

De hoc frater quidam Deo deuotus ante conuersionem suam, visionem viderat relatione condignam. Innumeros cernebat homines cæcitate percussos, facie in caelum directâ, & genibus flexis, in huius ecclesiæ stare circuitu, qui omnes protensis manibus in altum, lachrymabiliter clamabant ad Deum, misericordiam postulantes & lumen. Et ecce ingens de caelo splendor aduenit, se per omnes diffundens, qui lumen unicuique tribuit, & salutem desideratam concessit. Hic est locus, in quo fratrum Minorum ordo à sancto Francisco per diuinæ reuelationis instinctum inchoatus est. Diuinæ namque prouidentiae nutu, qua Christi seruus dirigebatur in omnibus, tres materiales crexit ecclesias, antequàm ordinem inchoans, Euangelium prædicaret: vt non solum à sensibilibus ad intelligibilia, à minoribus ad maiora, ordinato progressu conscenderet: verum etiam vt quid esset facturus in posterum, sensibilibi foris opere mysticaliter præsignaret. Nam instar reparatæ triplicis fabricæ ipsius sancti viri ducatu, secundum datam ab eo formam, regulam & doctrinam, Christi triformiter renouanda erat Ecclesia, trinaque triumphatura militia saluandorum: sicut & nunc cernimus esse completum.

Vel tres fabricas, in triformi instituto Dei renouauit Ecclesiam.

De institutione Religionis, & approbatione Regule. Cap. 3.

Iohân.

In ecclesia igitur Virginis matris Dei moram faciente seruo ipsius Francisco, & apud eam, quæ concepit Verbum plenum gratiæ & veritatis, continuis insistente gemitibus, vt fieri dignaretur aduocata ipsius, meritis matris misericordiæ concepit ac peperit spiritum Euangelicæ veritatis. Dum enim die quodam Misiam de Apostolis deuotus audiret, perlectum est Euangelium illud, in quo Christus discipu-

discipulis ad prædicandum mittendis, formam tribuit Euangelicam in vitendo, nè videlicet possideant aurum, vel argentum: nec in zonis pecuniam, nec peram in via, nec duas tunicas habeant, nec calceamenta deferant, neque virgam. Quod audiens & intelligens, ac memoriæ commendans Apostolicæ paupertatis amicus, indicibili mox perfusus lætitia: Hoc est, inquit, quod cupio, hoc quod totis præcordijs concupisco. Soluit proinde calceamenta de pedibus, deponit baculum, peram & pecuniam excrat, vnaque contentus tunicula, reiecta corrigia, pro cingulo funem sumit, omnem sollicitudinem cordis apponens, qualiter audita perficiat, & Apostolicæ reuerentis regulæ per omnia se coarctet. Cœpit ex hoc vir Dei diuino instinctu Euangelicæ perfectionis æmulator existere, & ad poenitentiam cæteros inuitare. Erant autem ipsius eloquia non inania, nec risu digna, sed virtute spiritus sancti plena, medullas cordis penetrerent. In omni prædicatione sua pacem annuncians, dicendo: Dominus det vobis pacem, populum in sermone exordio salutabar. Hanc quippè salutationem, Domino reuelante, didicerat, sicut ipse postmodum testabatur. Vnde factum est, vt iuxta sermonem propheticum, & ipse prophetarum spiritu afflatus, annunciet pacem, prædicet salutem, ac salutaribus monitis foederaret plurimos veræ paci, qui discordes à Christo prius, extiterant à salute longinqui.

Admirabile studij paupertatis.

Esa. 52.

Multos ad Dominum conuertit.

Innotescente itaque apud multos viri Dei, tam doctrinæ simplicis veritate, quam vita, coeperunt ipsius exemplo viri quidam ad poenitentiam animari, & eidem, relictis omnibus, habitu vitæque coniungi. Quorum primus extitit vir venerabilis Bernardus, qui vocationis diuinæ particeps factus, patris beati primogenitus esse promeruit, tam prioritate temporis, quam priuilegio sanctitatis. Hic enim serui Christi paupertate comperta, ipsius exemplo disponens perfecte contemnere mundum, ab eodem qualiter id perficeret, consilium requisit. Quo audito, Dei famulus pro propria prolis conceptu sancti spiritus consolatione repletus: A Deo est, inquit, hoc consilium requirendum. Intrauerunt proinde ecclesiam sancti Nicolai, manè iam facto: & oratione præmissa, cultor Trinitatis Franciscus ter Euangeliorum librum aperuit, trino exposcens à Deo testimonio sanctum Bernardi propositum confirmari. In prima libri apertione illud occurrit: Si vis perfectus esse, vade, & vende omnia quæ habes, & da pauperibus. In secunda: Nihil tuleritis in via. In tertia verò: Qui vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me. Hæc est, ait vir sanctus, vita & regula nostra, omniumque, qui nostræ voluerint societati coniungi. Vade igitur, si vis perfectus esse, & perfice quæ audisti. Non multo post vocatis eodem spiritu quinque viris, filiorum Francisci senarius numerus completus est: inter quos tertium sortitus est locum sanctus pater Aegidius, vir vtrique Deo plenus, & celebri memoria dignus. Hic etenim postmodum virtutum sublimium exercitatione præclarus, sicut famulus Domini de seipso prædixit, quanquam esset didiora & simplex, ad excellentiam contemplationis sublimatus est verticem. Nam per multa curricula temporum sursùm actionibus incessanter intentus, adeo crebris in Deum rapiebatur excessibus: quemadmodum & ego ipse oculata fide conspexi: vt magis censeretur inter homines vitam Angelicam agere, quam humanam.

Matth. 19. Luc. 9. Ibidem.

S. Aegidius, eximius S. Francisci socius.

Illo quoque tempore cuidam sacerdoti ciuitatis Assisij, nomine Syluestro, honestæ conuersationis viro, quædam à Domino fuit ostensa visio non tacenda. Cum enim modum & viam Francisci, fratrumque suorum humano spiritu abhorreret, nè periclitaretur pro temeritate iudicij, respectu fuit supernæ gratiæ visitatus. Videbat namque in somnis totam Assisij ciuitatem à dracone magno circumdari, præ cuius magnitudine nimia, tota regio videbatur exterminio subiacere. Contuebatur post hoc Crucem quandam auream, ex ore procedentem Francisci, cuius summimas caelos tangebatur, cuiusque brachia protensa in latum, vsque ad mundi fines videbantur extendi. Ad cuius etiam adspæctum præfulgidum, draco ille teret & horridus penitus fugabatur. Hoc dum sibi tertio monstraretur, diuinum æstimans esse oraculum, viro Dei & fratribus suis per ordinem enarrauit, ac non multo post tempore mundum relinquens, vestigijs Christi sic perfecte adhæsit, quod vita ipsius in ordine authenticam reddidit eam, quam in seculo habuerat, visionem. Ex huius visionis auditu vir Dei non in gloria est elatus humana, sed bonitatem Dei in suis beneficijs recognoscens, fortius animatus est ad hostis antiqui fugandam versutiam, & Crucis Christi gloriam prædicandam.

Visio Syluestri sacerdotis.

Perfecta eius conuersio.

Quadam autem die dum in quodam solitario loco annos suos in amaritudine recogitans deploraret, sancti spiritus in eum superueniente latitria, certificatus est de remissione plenaria omnium delictorum. Raptus deinde supra se, ac in quoddam mirandum lumen totus absorptus, dilatato mentis sinu, quæ circa se & filios suos futura erant, luculenter adspexit. Post hoc reuersus ad fratres: Confortamini, ait, charissimi, & gaudete in Domino: nec quia pauci estis, efficiamini tristes, neque vos terreat mea vel vestra simplicitas: quoniam sicut mihi à Domino in veritate ostensum est, in magnam multitudinem faciet nos Deus crescere, suæque benedictionis gratia multipliciter dilatabit. Eodem quoque tempore, quodam alio bono viro religionem intrante, ad septenarium numerum viri Dei soboles benedicta peruénit. Tunc pius pater omnes ad se filios conuocauit, & plura eis de regno Dei, de cōtemptu mundi, de abnegatione propriæ voluntatis, corporisque castigatione pronuncians, propositum suum de mittendo illos in quatuor partes orbis aperuit. Iam enim sterilibus & pauperula simplicitas sancti patris pepererat septem, & desiderabat vniuersitatē fidelium ad pœnitentiæ lamenta vocatam, Christo Domino parturire. Ite, inquit dulcis pater ad filios, annunciantes hominibus pacem: prædicatē pœnitentiā in remissionem peccatorum. Estote in tribulationibus patientes, in orationibus vigilantes, in laboribus strenui, in sermonibus modesti, in moribus graues, & in beneficijs grati, quia pro his omnibus regnum vobis præparatur æternum. At illi coram seruo Dei humiliter se prosternentes in terram, cum gaudio spiritus suscipiebant obedientiæ sanctæ mandatum. Ipse verò dicebat vnicuique singulatim: Iacta cogitatum tuum in Domino, & ipse te enutriet. Hoc verbum dicere solitus erat, quotiescunque fratrem aliquem ad obedientiam dirigebat. Tunc & ipse sciens se datū alijs in exemplum, vt prius faceret, quàm doceret, cum vno sociorum versūs vnam orbis partem perrexit, reliquis sex ad modum Crucis, tribus alijs mundi partibus de puratis. Modico autem elapso post tempore, benignus pater charæ prolis exoptans præsentiam, cum in vnum eos per se conuocare non posset, per eum orabat hoc fieri, qui dispersiones congregat Israël. Sicque factum est, vt absque humana vocatione omnes exinperatō post modicum temporis, iuxta eius desiderium diuina operante clementia, non sine ipsorum admiratione pariter conuenirent. Illis quoque diebus, quatuor sibi adhærentibus viris honestis, ad duodenarium numerum excreuerunt.

Cernens autem famulus Christi paulatim accrescere numerum fratrum, scripsit sibi & fratribus suis simplicibus verbis formulam vitæ, in qua sancti Euangelij obseruantia pro fundamento indissolubili collocata, pauca quædam alia inseruit, quæ ad vniuersalem viuendi modum necessaria videbantur. Desiderans autem per summū Pontificem approbari quæ scripserat, disposuit cum illo simplicium cœtu Apostolicæ Sedis adire præsentiam, de sola confisus directione diuina. Cuius desiderium Deus ex alto respiciens, sociorum animos, simplicitatis suæ cōsideratione perterritos, ostensa viro Dei visione huiusmodi, confortauit: Videbatur siquidem ei, quod per quandam viam incederet, iuxta quam stabat arbor celsitudinis magna. Ad quam cum appropinquasset, & sub ea stans, ipsius altitudinem miraretur, subito tantum diuina virtute leuabatur in alto, vt cacumen contingeret arboris, eiusque summa facillimè curuaret ad ima. Huius visionis prælagium vir Deo plenus intelligens referri ad condescensionem Apostolicæ dignitatis, exhilaratus est spiritu: fratribusque suis in Domino confortatis, iter cum eis aggressus est. Cùm autem ad Romanam curiam peruénisset, & adduceretur ante conspectum summi Pontificis: essetque Christi Vicarius in palatio Lateranensi in loco, qui dicitur Speculum, deambulans, altis occupatus meditationibus, Christi famulum tanquàm ignotum, repulit indignanter. Quo humiliter foras egresso, sequenti nocte huiusmodi reuelatio facta est à Deo ipsi summo Pontifici. Videbat nanque inter pedes suos palmam paulatim succrescere, & in arborem pulcherrimam eleuari. Et eo mirante, quid hæc visio vellet ostendere, diuina lux impressit menti ipsius Christi Vicarij, quod hæc palma illum pauperem, quem in præcedenti die repulerat, designabat. Et manè sequenti mandauit per suos famulos per Urbem dictum pauperem queri. Quem inuentum iuxta Lateranum in hospitali sancti Antonij, ante conspectum suum celeriter iussit adduci. Cumque introductus esset ante conspectum summi Pontificis, exposuit suum propositum, petens humiliter & instanter, supradictam sibi viuendi regulam approbari. Videns autem Christi Vicarius Domi-

Rapitur extra se S. Franciscus.

Mittit fratres suos, vt prædicent.

Psal. 54.

Psal. 146.

Conscribit Regulam.

Visio eius.

It Romam pro confirmatione sue Regulæ.

Visio Innocentij III. Pontificis.

A summo Pontifice petit cōfirmationem Regulæ.

Dominus Innocentius Tertius, vir vtiq̄ sapientia clarus, admirandam in viro Dei simplicis animi puritatem, propositi constantiam, ignitumque voluntatis sanctæ feruorem, Christi pauperem mentis amore complectens, inclinatus est animo, vt pium supplicanti præberet assensum. Distulit tamē perficere, quod Christi postulabat pauperulus, pro eo quod aliquibus de Cardinalibus nouum aliquid, & supra vires humanas arduum videretur.

Aderat autem inter Cardinales vir venerandus Dominus Iohannes de S. Paulo, Episcopus Sabinensis, omnis sanctitatis amator, & adiutor pauperum Christi: Qui diuino spiritu inflammatus, summo Pontifici dixit, & fratribus suis: Si petitionē pauperis tanquàm nimis arduam nouamque refellimus, cū petat confirmari sibi formam Euangelicæ vitæ, cauendum est nobis, nè in Christi Euangelium offendamus. Nam si quis intrā Euangelicæ perfectionis obseruantiam & votum ipsius dicat contrariū aliquid nouum, aut irrationabile vel impossibile ad obseruandum, contra Christum Euangelij authorem blasphemare conuincitur. Quibus propositis, successor Apostoli Petri conuersus ad pauperem Christi, dixit: Ora fili ad Christum, vt suā nobis per te voluntatem ostendat, qua certius cognita, tuis pijs desiderijs securius annuamus. Omnipotentis autem Dei famulus totum se conferens ad orandum, precibus deuotis obtinuit, & quod exterius ipse proferret, & quid interius Papa sentiret. Nam cū parabolam de diuite Rege cum muliere formosa & paupere contrahente gratanter, & de prole suscepta proferente generantis Regis imaginem, ac per hoc educanda de mensa ipsius, sicut à Deo acceperat, retulisset, ex illius interpretatione subiunxit: Non est formidandum, quod fame pereant æterni Regis filij & hæredes, qui ad imaginem Regis Christi per spiritus sancti virtutem de paupere matre nati, & ipsi per spiritum paupertatis sunt in religione pauperula generandi. Si enim Rex caelorum imitatoribus suis regnum promittit æternum, quanto magis illa subministrabit, quæ communiter largitur bonis & malis? Hanc ergo parabolam, & intellectum ipsius, Christi Vicarius cū diligenter audisset, miratus est valdè, & indubitanter Christum loquutum in homine recognouit. Sed & visionem, quā tunc temporis è caelo ceperat, in hoc viro fore complendam, spiritu diuino suggerente, firmavit. Videbat nanque in somnis, vt retulit, Lateranensem basilicā fore proximam iam ruinæ, quam quidam homo pauperulus, modicus & despectus, proprio dorso submisso, nè caderet, sustentabat. Verè, inquit, hic est ille, qui opere & doctrina Christi sustentabit Ecclesiam. Indè præcipua deuotione repletus, petitioni eius se per omnia inclinavit, ac Christi famulum spiritali semper amore dilexit. Proinde postulara concessit, & adhuc concedere plura promisit. Approbauit regulam, dedit de pœnitentiâ prædicanda mandatum, & laicis fratribus omnibus, qui seruum Dei fuerant comitati, fecit coronas paruulas fieri, vt verbum Dei liberè prædicarent.

Differt eam confirmare Pontifex.

Comiter ei respondet Pontifex.

Propositæ parabolam.

Visio Pontificis.

Pontifex eius Regulam approbat.

De profectu Ordinis sub manu ipsius, & confirmatione Regulæ prius approbatæ. Cap. 4.

Retus exindè Franciscus superna gratia, & autoritate Papali, cum fiducia multa versus Vallem Spoletanam iter arripuit, vt Euangelium Christi faceret, & doceret. Dum autem in via conferret cum socijs, qualiter regulam, quam susceperant, sincerè seruarent: qualiter in omni sanctitate & iustitia coram Deo incederent, qualiter in seipsis proficerent, & essent alijs in exemplum, diutius collatione protracta, hora pertransijt. Et cū iam lassati essent ex diurnitate laboris, esurientes in quodam loco solitudinis substituerunt. Sanè cū omnis via deesset, qua possent sibi de victu necessario prouidere, statim affuit prouidentia Dei. Nam subito apparuit homo afferens panem in manu, quem pauperulus Christi dedit, subitoque disparuit, incognitus vndè venerit, aut quò iret. Cognoscētes autem per hoc pauperes fratres supernum sibi in comitatu viri Dei adesse præsidium, magis dono liberalitatis diuinæ, quàm cibo carnis propriæ, sunt refecti. Insuper diuina consolatione repleti, statuerunt firmiter, & irreuocabiliter confirmauerūt, nullius inedia aut tribulationis impulsu, à sanctæ paupertatis resillire promisso. Exindè in vallem Spoletanam cum sancto proposito redeunte, tractare cœperunt, vtrum inter homines conuersari deberent, an ad loca solitaria se cōferre. Sed Christi seruus Franciscus nõ de sua vel suorum confidens industria, per orationis instantiam diuinæ super hoc voluntatis beneplacitū requisit. Supernæ igitur reuelationis illustratus oraculo, intellexit

Panis ei & socijs diuitius præberuit.

Redeunt in vallem Spoletanam.

Habitat in quodam tugurio, & uiuunt sanctissime.

Docet fratres orare.

Quæ fides tenenda.

lexit se ad hoc missum à Domino, ut Christo lucraretur animas, quas diabolus conabatur auferre. Ideoque magis omnibus, quam sibi soli, uiuere præelegit, illius pronunciatu exemplo, qui vnus pro omnibus mori dignatus est. Re collegit itaque se vir Dei cum cæteris socijs in quodam tugurio derelicto iuxta ciuitatem Assisij, in quo secundum sanctæ paupertatis formam in labore multo & inopia victitabant, magis lacrymarum, quam deliciarum panibus refici satagentes. Vacabant enim ibidem diuinis precibus incessanter, mentaliter potius quam uocaliter, studio intendentes orationis deuotæ, pro eo quod nondum Ecclesiasticos libros habebant, in quibus possent horas Canonicas decantare. Loco tamen illorum, librum Crucis Christi cõtinuatis adspectibus diebus ac noctibus reuoluebant, exemplo patris & eloquio eruditi, qui iugiter faciebat eis de Cruce Christi sermonem. Rogantibus autem fratribus, ut eos doceret orare, dixit: Cùm orabitis, dicite: Pater noster: Et, Adoramus te Christe ad omnes ecclesias tuas, quæ sunt in toto mundo, & benedicimus tibi, quia per Crucem tuam sanctam redemisti mundum. Docuit insuper eos Dominum laudare in omnibus & ex omnibus creaturis: honorare præcipua reuerentia sacerdotes: fidei quoque ueritatem, secundum quod sancta Romana tenet & docet Ecclesia, & firmiter credere, & simpliciter confiteri. Seruabant illi patris sancti documenta per omnia, & ad omnes ecclesias & Cruces, quas è longinquo videre poterant, iuxta datam sibi formam orantes, se humiliter prosternebant.

Contraheantibus autem fratribus moram in loco præfato, vir sanctus die quadam sabbari ciuitatem Assisij intrauit, prædicaturus manè diei Dominicæ, ut moris erat, in ecclesia cathedrali. Cùmque in quodam tugurio, sito in horto Canonicorũ, vir Deo deuotus in oratione Dei more solito pernoctaret absentatus à filijs, ecce ferè media noctis hora, quibusdam ex fratribus quiescentibus, quibusdam perseverantibus in orando, currus igneus mirandi splendoris per ostium domũs intras, huc atque illuc per domicilium terriò se conuertit, super què globus lucidus residebat, qui solis habens adspectum, noctem clarere fecit. Obstupefacti sunt uigilantes, excitati simul & exterriti dormientes: & nõ minùs senserunt cordis claritatem, quam corporis, dum ex uirtute mirandi luminis, alterius alteri conscientia nuda fuit. Intellexerunt namque concorditer omnes, uidentibus innicem uniuersis in cordibus singulorum, sanctum patrem absentem corpore, præsentem spiritu, tali transfiguratum effigie, supernis irradiatum fulgoribus, & ardoribus inflammatũ supernaturali uirtute in curru splendente, simul & igneo, sibi demonstrari à Domino, ut tanquam veri Israelitæ post illum incederent, qui uirorum spiritualium, ut alter Elias, factus fuerat à Deo currus & auriga. Credendum sanè, quod ille horum simplicium aperuit oculos ad preces Franciscij, ut uiderent magnalia Dei, qui oculos quondam aperuerat pueri, ad uidentium montem plenum equorum & igneorum curruum in circuitu Elisei. Regressus autem vir sanctus ad fratres, cœpit conscientiarum ipsorum secreta rimari, confortare ipsos de uisione illa mirabili, & de profectu ordinis multa futura prædicere. Cùmque patrefaceret plurima, quæ sensum transcendebant humanum, uerè cognouerunt fratres, super seruum suum Franciscũ spiritum Domini in tanta plenitudine quiescisse, quod post ipsius doctrinam & vitam, erat eis proficisci tutissimum.

4. Reg. 4.

4. Reg. 6.

Multa de profectu ordinis fratribus prædicit.

Deducit eos ad S. Mariam de Portiuncula.

Multis eius prædicatione conuertuntur.

Post hæc pusilli gregis pastor Franciscus, ad sanctam Mariam de Portiuncula duodenarium illum fratrum numerum, superna gratia præeunte, deduxit, ut ubi meritis matris Domini Minorum sumperat ordo inirium, ipsius illic susciperet auxilijs incrementum. Ibi quoque factus Euangelicus præco, ciuitates circuibat & castra, non in doctis humanæ sapientiæ uerbis, sed in uirtute spiritus annuncians regnum Dei. Videbatur intuentibus homo alterius sæculi, quippe qui mente ac facie in cælum semper intentus, omnes fursum trahere conaretur. Cœpit ex hoc Christi uinea germinare germen odoris Domini, & productis ex se floribus suauitatis, honoris & honestatis uberes fructus afferre. Nam prædicationis ipsius seruore succensit, quam plurimi, secundum formam à Dei viro acceptam, nouis se pœnitentiæ legibus uinciebant: quorum uiuendi modum, idem Christi famulus ordinem fratrum de pœnitentiâ nominari decreuit. Nimirum sicut in cælum tendentibus, pœnitentiæ uiam omnibus constat esse communem: sic & hic status clericos & laicos, uirgines & coniugatos in utroque sexu admittens, quanti sit apud Deum meriti, ex pluribus per aliquos ipsorum patris miraculis innotescit. Conuertebantur etiam uirgines ad perpetuum celibatum: inter quas uirgo Deo charissima Clara, ipsarum plantula prima, tanquam

S. Clara: Vita, est To. 4. 12. Augusti.

flor verians & candidus, odorem dedit, & tanquam stella præfulgida radiauit. Hæc nunc glorificata in cælis, ab Ecclesia dignè ueneratur in terris, quæ filia fuit in Christo sancti patris Franciscij pauperuli, & mater pauperum dominarum.

Multi etiam non solum mundanorũ uanitate contempta, Franciscij uestigia sequebantur. Qui quotidianis succrescentes profectibus, usque ad fines orbis terræ celeriter peruenerunt. Faciebat namque sancta paupertas, quam solam deferebant pro sumptibus, ipsos ad omnem obedientiã promptos, robustos ad labores, & ad itinera expeditos. Et quia nihil terrenum habebant, nihil amabant, nihilque timebant amittere: securi erant ubique, nullo pauore suspensi, nulla cura distracti, tanquam qui absque mentis turbatione uiuebant, & sine solitudine diem crastinum, & serotinũ horum spiritum expectabant. Multa quidem eis in diuersis partibus orbis inferebantur conuicia, tanquam personis despiciabilibus & ignotis: uerum amor Euangelij Christi adeo ipsos patientes effecerat, ut quærent potius ibi esse, ubi persecutionem pareretur in corpore, quam ubi, cognita sanctitate ipsorum, mundano possent gloriari fauore. Ipsa quoque rerum penuria, superabundans eis uidebatur uertitas, dum iuxta consilium sapientis, pro magno ipsis minimum complacebat.

Sanè cùm ad infidelium partes aliqui ex fratribus peruenissent, contigit ut quidam Saracenus pietate commotus, pecuniam eis offerret pro necessario uictu. Illis autem reculantibus accipere, admiratus est homo, cernens quod inopes essent. Intellecto tandem, quod pauperes effecti amore Dei, pecuniã possidere uolebant, tanta est eis affectione coniunctus, ut offerret se ad ministrandũ omnia necessaria, quantum facultatum sibi aliquid superesset. O inestimabilis preciositas paupertatis, cuius miranda uirtute mens feritatis barbaricæ in tantam miserationis est immutata dulcedinem. Horrendum est proinde ac nefarium scelus, ut hanc margaritam nobilem uir Christianus conculcet, quam tanta ueneratione extulit Saracenus.

Eo tempore religiosus quidam de ordine Cruciferorum, Moricus nomine, in hospitali quodam prope Assisium languore tam graui, tamque prolixo laborans, ut iam morti foret adiudicatus à medicis, uiro Dei supplex factus, per nuncium postulabat instanter, ut pro se ad Dominum intercedere dignareretur. Cui beatus pater benignè assentens, oratione præmissa, panis micæ accepit, & cum oleo accepto de lampade, quæ coram uirginis ardebat altari, commiscens, quasi quoddam electuariũ per manus fratrum infirmanti transmisit, dicens: Medicinam hanc fratri nostro deferte Morico, quia ipsum Christi uirtus non solum plenè sanitati restituet, uerum etiam robustũ bellatorem effectum, acie nostræ perseueranter adiunget. Statim autem ut antidotum illud, sancti spiritus adinuatione confectum, æger homo gustauit, sanus exurgens, tantum mentis & corporis à Deo uigorẽ obtinuit, ut paulopost uiri sancti religionem ingressus, & vnica tantum operiretur tunica, sub qua longo tempore loriceam portabat ad carnem, & crudis duntaxat cibarijs, herbis, uel leguminibus, fructibusque contentus, per plura temporum lustra nec panem gustaret, nec uinum, fortis tamen & incolumis perseuerans.

Crescentibus quoque uirtutũ meritis in paruulis Christi, odor opinionis bonæ circumquaque diffusus, ad præsentiam sancti patris uidentem, plurimos è diuersis mundi partibus attrahebat. Inter quos quidam secularium cantionum curiosus inuictor, qui ab Imperatore fuerat coronatus, & inde rex uersu dictus, uirum Dei cõtemporem mundalium adire proposuit. Cùmque ad castrum sancti Seuerini cum prædicantem reperisset in monasterio quodam, facta manu Domini super se, uidit eundem Crucis Christi prædicatorem Franciscum, duobus transuersis ensibus, ualde fulgentibus, in modum Crucis signatum, quorum vnus à capite ad pedes, alius à manu in manum per pectus transuersaliter tendebatur. Non nouerat facie seruum Christi: sed tanto monstratum miraculo, mox agnouit. Subitò stupefactus ad uisum, incipit meliora proponere. Tandemque uerborũ ipsius cõpunctus uirtute, tanquam si esset gladio spiritus ex ore procedente transfixus, secularibus pompis omninò contemptis, beato patri professione coheret. Propter quod uidens ipsum uir sanctus ab inquietudine sæculi ad Christi pacem perfectè conuersum, fratrem Pacificum appellauit. Hic postmodum in omni sanctitate proficiens, antequam fieret minister in Francia, (siquidem primus ibidem ministerij gessit officium) meruit iteratò magnum Thaurum in fronte Franciscij uidere: quod colorum uarietate distinctum, faciem ipsius mirò

Multa conuicia sanctis fratribus illata patientissime feruntur ab eis.

Saraceni cuiusdam erga fratres humanitas.

Sanat Moricũ, quem medici desperauerant.

Eius Morici mira abstinencia.

Uisio cuiusdam.

Is es uisio: ne compunctus sit moriculus.

uenu-

Signū Cruci-
cis vir Dei
plurimū
veneratur.
Ezech.9.

venustabat ornatu. Hoc quippe signum vir sanctus magno venerabatur affectu, frequenti commendabat eloquio, & in eis, quas dirigebat, literulis manu propria sub-
scribebat, tanquam si omne ipsius studium foret signare Thau, iuxta dictum propheticum, super frontes virorum gementium & dolentium, ad Christum Iesum veraciter conuersorum.

3000. fratrum.

Processu quoque temporis multiplicatis iam fratribus, coepit eos pastor sollicitus in loco sanctae Mariae de Portiuncula, ad generale Capitulum conuocare: vt in funiculo distributionis diuinæ, in terra paupertatis eorum vniciue tribueret obedientiae portionem. Vbi licet omnium necessariorum esset penuria, fratrumque multitudo ultra quinque millia conueniret aliquando, diuina tamen opitulante clementia, & victus sufficientia suberat, & salus comitabatur corpora, & spiritualis clementia affluebat. Capitulis vero Prouincialibus quia corporalem praesentiam exhibere non poterat, per sollicitam curam regiminis, instantiam precis & efficaciam benedictionis, spiritu praesens erat, quantum aliquando, mira Dei faciente virtute, visibiliter appareret. Dum enim egregius praedicator, qui & nunc Christi praclarus confessor

Huius Antonij a Padua Vita, est Tom. 3. Inij. 2.

Antonius, de titulo Crucis, Iesus Nazarenus Rex Iudaeorum, in Arelatensi Capitulo fratribus praedicaret, quidam frater probatae virtutis, Monaldus nomine, ad ostium Capituli diuinae commonitione respiciens, vidit corporeis oculis beatum Franciscum in aere subleuatum, extensis velut in Cruce manibus benedicientem fratres. Tanta vero & tam insolita fratres omnes consolatione spiritus repletos se fuisse senserunt, vt de vera sancti patris praesentia, certum eis intra se spiritus testimonium perhiberet: licet postmodum id non solum per euidentia signa, verum etiam per eiusdem sancti patris verba, exteriori fuerit attestatione compertum. Credendum sane, quod omnipotentis Dei virtus, quae Ambrosium pium & sacrum Antistitem tumulationi gloriosae concessit interesse Martini, vt pium Pontificem pio veneraretur officio, etiam seruum suum Franciscum praedicationi praesentauit veracis sui praeconis Antonij, vt approbaret veritatis eloquia, praecipue Crucis Christi, cuius erat baiulus & minister.

S. Bonauerura testi-
monij, de
praesentia
Ambrosij in
extremis S.
Martini.

Visio S. Francisci.

Cum autem dilata iam ordine, viuendi formam per dominum Innocentium approbatam, disponderet per successorem ipsius Honorium, in perpetuum facere roborari, huiusmodi fuit a Deo reuelatione commonitus: Videbatur quidem sibi de terra micras panum subtilissimas collegisse, multisque famelicis fratribus ipsum circumstantibus debere tribuere. Cumque micras tam tenues distribuere formidaret, ne forte inter manus exciderent, vox ei desuper ait: Francisce, vnam de micris omnibus hostiam facito, & manducare volentibus tribue. Quo id agente, quicumque illud non deuote recipiebant, aut receptum contemnebant donum, mox lepra infecti, notabiles apparebant. Recitat manē vir sanctus haec omnia socijs, dolens se non percipere

Visiois expositio.

mysterium visionis. Sequenti vero die, cum vigilaret in oratione persisteret, huiusmodi vocem de caelo delapsam audivit: Francisce, mica praeredita noctis, verba Evangelica sunt: hostia, regula, lepra, iniquitas. Volens igitur confirmandam regulam, ex verborum Evangelij aggregatione profusus traditam, ad compendiosam formam, iuxta quod dictabat visio monstrata, redigere, in montem quendam cum duobus socijs, spiritu sancto ducente, conscendit, vbi pane tantum contentus & aqua, ieiunans conscribi eam fecit, secundum quod oranti sibi diuinus spiritus suggerebat.

Miro modo Regula sua scribitur com-
prehensius.

Quam cum de monte descendens seruandam suo Vicario commisisset, & ille, paucis elapsis diebus, assereret per incuriam perditam, iterato sanctus vir ad locum solitudinis redijt, eamque instar prioris, ac si ex ore Dei verba susciperet, illico reparauit, & per supra dictum dominum Papam Honorium, octauo Pontificatus illius anno, sicut optauerat, obtinuit confirmari. Ad cuius obseruantiam fratres seruenter inducens, dicebat, se nihil ibi posuisse secundum industriam propriam, sed omnia sic scribi fecisse, sicut sibi fuerant diuinitus reuelata. Quod vt certius constaret testimonio Dei, paucis admodum euolutis diebus, impressa sunt ei stigmata Domini Iesu digito Dei viui, tanquam bulla summi Pontificis Christi, ad confirmationem omnimodam regulae, & commendationem authoris: sicut post suarum enarrationem virtutum, suo loco inferius describetur.

S. Francisci stigmata, si-
am regulam
confirmant.

De austeritate vitae: & quomodo creaturae praebant ei solatium. Cap. 5.

Cum igitur cerneret vir Dei Franciscus, suo exemplo ad Crucem Christi baculandam, feruenti spiritu plurimos animari, animabatur & ipse, tanquam bonus dux exercitus Christi, ad palmam victoriae per culmen inuictae peruenire

uenire virtutis. Attendens enim illud Apostoli verbum: **Qui autem sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitijs & concupiscentijs: vt Crucis armaturam suo ferret in corpore, tanta disciplinae rigiditate sensuales appetitus arcebat, vt vix necessaria sumeret sustentationi naturae. Difficile nanque fore dicebat, necessitati corporis satisfacere, & prouitati sensuum non parere. Propter quod cocta cibaria sanitatis tempore vix admittebat, & raro: admissa vero, aut coesicere cinere, aut condimenti sapore admixtione aquae vt plurimum reddebat inspidum. De potu quid dicam, cum & de aqua frigida, dum sitis aestuaret ardore, vix ad sufficientiam biberet? Modos adinueniebat abstinentiae potioris, & quotidie exercitatione crescebat: licetque iam perfectionis culmen attingeret, tanquam incipiens semper aliquid innouabat, afflictionibus carnis puniendo libidinem. Egre diens tamen exterius propter verbum Evangelij, conformabat se suscipientibus ipsum in qualitate ciborum: cum tamen interiora regressus, districtè seruaret rigidam abstinentiae parcitatem. Sicque seipsum austerum sibi, humanum proximo, subiectum Euangelio Christi per omnia reddens, non solum abstinendo, verum etiam manducando praebat aedificationis exemplum. Nuda humus, vt frequentius, lectus erat lassato corpusculo: & saepius, sedens, ligno vel lapide ad caput posito, dormiebat: vnica paupere contextus tunicula, in nuditate Domino seruiebat & frigore.**

Gal. 5.

Durissimè castigar corpus tuum.

Austerus sibi est, sed humanus proximo.

Nuda cubat humo.

Interrogatus aliquando, quomodo vestitu tam tenui se posset ab hyemalis algoris asperitate tueri? in spiritus seruore respondit: Si supernae patriae flamma per desiderium contegeremur interius, frigus istud exterius facile portarem. Vestis horrebatur mollitiem, asperitatem amabat, asserens propter hoc Iohannem Baptistam ore diuino fuisse laudatum. Si quando vero in data sibi tunica lenitate sentiret, chordulis eam contexebat interius: quia non in casulis pauperum, sed in palatijs principum iuxta veritatis verbum, vestimentorum dicebat requirendam esse mollitiem. Experiencia enim certa didicerat, daemones asperitate terri, delictis autem & mollibus vestibus ad tentandum fortius animari. Vnde cum nocte quadam propter infirmitatem capitis & oculorum, praeter solitum morem ceruical de pluma positum haberet ad caput, daemon in illud ingressus, ipsum vsque ad horam matutinalem inquietatum, multimodè a sanctae orationis studio perturbauit, donec vocato socio puluinar cum daemone fecit extra cellulam longius exportari. Egressus autem cum puluinar frater de cella, membrorum omnium vires amisit & vsum, quousque ad vocem sancti patris, hoc cognoscentis in spiritu, vigor pristinus cordis & corporis sibi fuit plenarie restitutus.

Matth. 11. Aspera delectatur vestis.

Rigidus in disciplina, super custodiam suam stabat, curam permaximam gerens de vniuersae hominis puritate seruanda. Quapropter circa conuersionis suae primordia, tempore hyemali in foueam glacie plenam seipsum plerumque mergebat, vt & domesticum sibi hostem perfectè subigeret, & candidum vestimentum pudoris, a voluptatis incendio praeseruaret. Tolerabilius viro spirituali fore incomparabiliter asserbat, magnum sustinere frigus in carne, quam ardor carnalis libidinis vel modicum sentire in mente. Cum autem apud eremum de Sathiano, nocte quadam orationi vacaret in cellula, vocauit cum hostis antiquus tertio, dicens: Francisce, Francisce. Cui cum quid quareret, respondisset, fallaciter ille subiungit: Nullus est in mundo peccator, cui, si conuersus fuerit, non indulgeat Deus: sed quicumque se metipsum poenitentia dura necauerit, misericordiam non inueniet in aeternum. Statim vir Dei per reuelationem cognouit hostis fallaciam, quomodo niscus fuerit eum ad tepida reuocare. Nam hoc sequeus indicauit euentus. Continuo enim post hoc ad insufflationem illius, cuius halitus prunas ardere facit, grauis ipsum carnis tentatio apprehendit. Quam vt praesens castitatis amator, deposita veste, chorda coepit se verberare fortissimè: Eia, inquit, frater asine, sic te decet manere, sic subire flagellum. Tunica religioni deseruit, sanctitatis signaculum praefert: furari eam libidinoso non licet. Si quò vis pergere, perge. Insupèr & mirando seruore spiritus animatus, aperta cella foras exiit in hortum, & in magnam demergens niuem corpusculum iam nudatum, septem ex ea plenis manibus coepit compingere massas: quas sibi proponens, suo sic exteriori homini loquebatur: Ecce, inquit, haec maior vxor tua est: quatuor istae, duo filij, & duae filiae: reliquae duae seruus & ancilla, quos ad seruandum habere oportet. Festina igitur omnes induere, quoniam frigore moriuntur. Si vero eorum multiplex sollicitudo molestat, vni Domino sollicitè serui. Illicò tenta-

Mergit se crebro in aquam congelatam.

Fallacia daemone.

Egre diens in se ardorem libidinis compescit.

Victus ho-
stis abscē-
dit.

tor victus abscēssit, & vir sanctus cum victoria in cellam redijt : quia dum bene pœ-
naliter arsit foris, ardorem interiùs sic extinxit libidinis, vt deinceps tale aliquid mi-
nimè sentiret. Quidam autē frater, qui tunc orationi vacabat, hæc omnia, luna cla-
riùs incedente, prospexit. Comperto vir Dei, quòd hæc ille nocte vidisset, referans
ei tentationis processum, præcepit vt quandiù ipse viueret, nulli viuenti rem, quam
viderat, propalaret.

Sensus cu-
stodiendi.
Hier. 9.

Non solum autem mortificari debere docebat vitia carnis, & eius incentiua fre-
nari, verùm etiam exteriores sensus, per quos mors intrat ad animam, summa vigi-
lantia custodiri. Mulierum familiaritates, colloquia & adpectus, qui multis sunt oc-
casio ruinae, sollicitius euitari iubebat, asserens per huiusmodi debilem frangi, & for-
tem sapè spiritum infirmari. Harum contagionem euadere conuersantem cum eis,
nisi probatissimum virum, tam facile dixit, quàm iuxta scripturam, in igne ambula-
re, & non comburere plantas. Siquidem ipse aded auerterat oculos suos, nè huius-
modi vanitatem viderent, quòd (sicut aliquandò socio dixit) quasi nullam cognosce-
bat in facie. Non enim securum esse putabat, earum formarum introrsus haurire
imagines, quæ possunt aut edomitæ carnis resuscitare igniculum, aut pudicæ mentis
maculare nitorem. Asserbat etiam friuolum esse mulieris colloquium, excepta so-
la confessione, vel instructione breuissima, iuxta quod & saluti expedit, & congruit
honestati. Quæ sunt, inquit, religioso cum muliere tractanda negocia, nisi cum san-
ctam pœnitentiam, vel melioris vitæ cõsiliu(m) religiosa petitione deposcit? Ex nimia
securitate minus cauetur hostis : & diabolus si de suo capillum potest habere in ho-
mine, citò excrefcere facit in trabem.

Fœminæ vi-
tandæ.

Prou. 6.

Ociù sum-
moperè ca-
uendum.

Ocium autem omnium malarum cogitationum sentinam, docebat summope-
rè fugiendum, exemplo demonstrans, rebellem carnem & pigram, disciplinis conti-
nuis & fructuosis laboribus esse domandam. Vndè corpus suum fratrem alinum ap-
pellabat, tanquàm laboriosis supponendum oneribus, crebris cadendam flagelli,
& vili pabulo sustentandum. Si quem verò cernebat ocio sumum & vagum, aliorù vel-
le manducare labores, fratrem muscam nominandum censebat, eò quòd talis nihil
boni faciens, sed benefacta inficiens, vilem & abominabilè se omnibus reddat. Pro-
pter quod dixit aliquandò : Volo fratres meos labore exercitari, nè ocio dediti, per
illicita corde aut lingua vagenrur. Euangelicum siquidem volebat à fratribus obser-
uari silentiù, vt videlicet ab omni ocio so verbo omni tempore abstinerent sollicitè,
tanquàm reddituri in die iudicij de huiusmodi rationem. Sed & si quem inuenisset fra-
trem verbis assuetum inanibus, acriter arguebat, taciturnitatem modestam, & puri
cordis affirmans custodiam, & non modicam esse virtutem, pro eo, quòd mors & vi-
ta fore dicuntur in manibus linguæ, non tam ratione gustûs, quàm ratione loquelæ.

Silentium
Euangelicū

Matth. 12.

Prou. 18.

Non placet
ei inno-
dè rata vitæ
asperitas.

Licet autem pro viribus ad vitam austeram fratres induceret, non tamen ei pla-
cebat districtioris seueritas, quæ pietatis non induit viscera, nec est discretionis sale
condita. Cùm enim quadam nocte vnus ex fratribus præ nimietate abstinentiæ ad-
modùm fame cruciatus, nullam posse habere quietem, intelligeretque pius pastor
oui suæ imminere periculum, vocauit fratrem, apposuit panem, & vt ruborem illi
tolleret, cœpit ipse prior comedere, eumque ad manducandum dulciter inuitare.
Deposuit frater verecundiam, sumpsit cibum, gausus quamplurimum, quòd per cir-
cumspectam condescensionem pastoris, & corporis euassisset dispensium, & non mo-
dicum accepisset adificationis exemplum. Manè factò, fratribus conuocatis in vni-
vir Dei referens quod acciderat nocte, prouida commonitione subiunxit : Sit vobis,
fratres, non cibus, sed charitas in exemplum. Docuit insuper eos discretionem sequi,
vt aurigam virtutum, non eam quam caro suadet, sed quam edocuit Christus, cuius
sacratissimam vitam expressum constat esse perfectionis exemplar. Et quoniam agnū
sine macula Christum Crucifixum nō est possibile homini, carnis infirmitate circun-
dato, sic perfectè se fieri, quin aliquas contrahat sordes, ided documento certo fir-
mabat eos, qui perfectioni vitæ vigilanter intendunt, quotidianis debere se lachry-
marum emundare fluentis. Licet enim iam esset adeptus cordis & corporis puritatē
mirabilem, non cessabat tamen lachrymarum imbribus iugiter oculos expiare men-
tales, corporeorum luminum non ponderando iacturam. Cùm enim ex continuo
fletu infirmitatem oculorum incurrisset grauissimam, suadente sibi medico, quòd
abstineret à lachrymis, si corporei visus excitarem vellet effugere, vir sanctus respon-
dit : Non est, frater medice, ob amorem luminis, quod habemus cõmune cum nu-
scis,

Discretio
virtutum
auriga.

Perpetuis
lachrymis
oculos val-
de lædit.

scis, visitatio lucis æternæ repellenda vel modicum : quia non spiritus propter car-
nem, sed caro propter spiritum beneficium lucis accepit. Malebat siquidem corpo-
ralis visus lumen amittere, quàm lachrymas, quibus oculus mundatur interior, vt
Deum videre valeat, repressa deuotione spiritus, impedire.

Cùm autem semel daretur cõsiliu(m) à medicis, & instanter suaderetur à fratribus,
vt pateretur sibi per remedium subuenire cocturæ, humiliter vir Dei assensit, quia sa-
luterum hoc, simul & asperum esse cernebat. Vocatus itaque venit chirurgicus, in-
strumentum ferreum igni summittens ad faciendam cocturam. At Christi seruus
corpus iam horrore concussum confortans, sicut amicum, cœpit ignem alloqui,
dicens : Mi frater ignis, præ cæteris rebus æmulandi decoris, virtuosum, pulchrum &
vilem te creauit altissimus : esto mihi hac hora propitius, esto curialis. Precor ma-
gnam Dominum, qui te creauit, vt tuum mihi calorem temperet, quò suauiter vren-
tem valeam sustinere. Oratione finita, contra igne candescens ferreum instrumen-
tum signum Crucis edidit, ac deinceps intrepidus persistebat. Profundatū est crepi-
tans ferrū in tenera carne, & ab aure vsque ad supercilium coctura protracta. Quantū
inogauerit ignis ille dolorem, vir ipse sanctus expressit : Laudate, inquit ad fratres, al-
tissimum : quia verè dico vobis, nec ignis ardorem sensi, nec carnis vllum dolorem.

Candentis
ferri nullū
sentit ardo-
rem.

Et conuersus ad medicum : Si non est, inquit, caro bene decocta, imprime iterum.
Expertus medicus in inualida carne virtutem spiritus tam potentem, miratus est, &
dicitur hoc miraculum extulit, dicens : Dico vobis, fratres, vidimirabilia hodiè.
Quia enim ad tantam deuenerat puritatem, vt caro spiritui, & spiritus Deo, harmo-
nia mirabili concordarent, diuina ordinatione fiebat, vt creatura creatori suo deser-
uiens, voluntati & imperio eius mirabiliter subiaceret. Alio etiam tempore apud
eremum sancti Urbani, seruo Dei agritudine grauissima laborante, cùm ipse natu-
re defectum sentiens, vini poculum postulasset, nihilque de vino, quod sibi dari pos-
set, responderetur adesse, iussit aquam afferri, & allatam signo Crucis edito benedi-
xit. Mox vinum efficitur optimum, quod fuerat aqua pura, & quod deserti loci pau-
peras non potuit, viri sancti puritas impetrauit. Ad cuius gustum tanta protinus sa-
ccharare conualuit, vt saporis nouitas, & innouatio sanitatis, gustabile ac gustantem
supernaliter innouantes, perfectam in ipso expoliationem veteris hominis, & indu-
tionem noui, duplici attestatione firmarent.

Nota exi-
miam puri-
tatem.

Edito Cru-
cis signo,
mutatur
aqua in vi-
num.

Non solum creatura seruo Dei seruebat ad nutum, sed & creatoris vbiquè prou-
dentia condescendebat ad placitum. Cùm enim tempore quodam ex multarum
infirmarum concursu, aggrauato corpore, ad incunditatem spiritus excitandam,
aliquis audiendi soni harmoniaci desiderium habuisset, nec id honestatis decencia
per ministerium fieri pateretur humanum, affuit Angelorum obsequiū ad viri sancti
placitū adimplendum. Nocte etenim quādā vigilante ipso, & meditante de Domino,
repentè insonuit cithara quādā harmoniæ mirabilis & suauissimæ melodiæ. Non vi-
debat aliquis, sed transitum & reditum citharæ, ipsa hincindè auditus volubili-
tas innuebat. Spiritu in Deum directo, tanta fuit in illo dulcisono carmine suauitate
perfruitus, vt aliud se putaret seculum commutasse. Hoc & fratres sibi familiares non
latuit, qui per certa frequenter conspicebant indicia, eum tam excessiuus & crebris
consolationibus à Domino visitari, vt nec ipsas omninò occultare valeret.

Cithara ei
pulsatur di-
uinitus.

Alio quoque tempore, viro Dei prædicationis causa inter Lombardiam & Mar-
chiam Teruissinam iter agente cum fratre socio iuxta Padum, tenebrōsa noctis su-
peruenit obscuritas. Cùmque via esset exposita periculis magnis & multis, propter
tenebras, fluium & paludes, dixit socius ad virum sanctum : Ora pater, vt de instan-
tibus periculis liberemur. Cui vir Dei cum fiducia multa respondit : Potens est De-
us, si placet suæ dulcedini, tenebrarum effugata caligine, beneficium nobis impen-
dere lucis. Vix sermonem compleuerat, & ecce tanta lux ilicò cœpit circa eos super-
na radiare virtute, vt nocte alijs existente obscura, ipsi luce clara viderent non solum
viam, verùm etiam plurima circunquaque. Cuius lucis ducatu corporaliter directi,
& spiritualiter confortati, vsque ad locum hospitij per non modicum viæ spatiū cum
diuinis hymnis & laudibus incolumes peruenerunt. Perpende quantæ fuerit vir iste
munditiæ, quantæque virtutis, ad cuius nutum, suum ignis ardorem contemperat,
aqua saporem commutat, Angelica præbet melodia solarium, & lux diuina ducati-
v. sic sanctificatis viri sancti sensibus, omnis probetur mundi machina deferuire.

Lux inno-
bris tene-
bris calidus
ei præstatur

De humilitate & obedientia: & de condescensionibus diuinis sibi factis ad nutum. Cap. 6.

Sancti viri excellens humilitas.

Luc. 16.

Gaudet cōtemptrū sui.

Exemplum summae humilitatis & sinceritatis

Esa. 20.

Humanae laudes summo potē detestatur.

Psal 30.

En ut reuoluit superbiū tamorē

Submittit se alterius voluntati in omnibus.

Omnium virtutum custos & decor humilitas, copiosa virum Dei vbertate repleuerat. In propria quidem reputatione nihil erat, nisi peccator, cum in veritate speculum esset & splendor omnimodae sanctitatis. Super hanc studuit edificare seipsum, vt sapiens architectus, fundamentum praeciens, quod à Christo didicerat. Dicebat propter hoc filium Dei de altitudine finis paterni ad nostra despicabilia descendisse, vt tam exemplo quam verbo Dominus & magister humilitatem doceret. Propter quod studebat tanquam Christi discipulus, in oculis suis & aliorum vilescere, à summo dictum esse magistro commemoras: Quod altum est apud homines, abominatio est apud Deum. Sed & verbum hoc dicere solitus erat: Quantum homo est in oculis Dei, tantum est, & non plus. Stultum proinde iudicans mundanis extolli fauoribus, gaudebat de opprobrijs, & de laudibus tristabatur. Malebat quidem de se vituperium audire, quam laudem, sciens quod hoc ad emendandum induceret, illa impelleret ad cadendum. Et ideo saepe cum populi merita in eo sanctitatis extollerent, praecipiebat alicui fratri, vt in contrarium verba ipsum vilificantiā, suis auribus inculcandō proferret. Cumque frater ille, licet inuitus, eum rusticum, & mercenarium imperitum & inutilem diceret, exilaratus tam mente quam facie, respondebat: Benedicat tibi Dominus, fili charissime, quia ru verissima loqueris, & talia filium Petri Bernardonis decet audire. Vt autem se careris despicabilem redderet, non parcebat rubori, quin in praedicatione coram omni populo proprios manifestaret defectus.

Accidit semel, vt infirmitate grauatus, rigorem abstinentiae pro recuperanda sanitate modicum relaxaret. Viribus autē corporis vtrouaque resumptis, verus sui contemptor, ad propriae carnis animatus opprobrium: Non est, inquit, conueniens, vt populus abstinentem me credat, & ego e contrario carnaliter reficiam in occulto. Surrexit propterea sanctae humilitatis spiritu inflammatus, & in platea ciuitatis Assisij populo conuocato, solenniter cum fratribus multis, quos secum adduxerat, maiorem introiuit ecclesiam: funeque ad collum ligato, nudum cum femoralibus sillis in oculis omnium se trahi praecipit vsque ad lapidem, in quo malefactores puniendi consueuerant collocari. Super quem conscendens, licet quartanarius esset & debilis, acerbi frigoris tempore cum multo vigore animi praedicaui. Audientibusque cunctis, asseruit se non tanquam spiritualem honorandum fore, quinimmo tanquam carnalem & gluttonem ab omnibus contempnendum. Igitur qui conuenerant, tam ingenti visio spectaculo admirati sunt, & quia ipsius austeritatem iam nouerant, deuotione compuncti, humilitatem huiusmodi magis admirabilem, quam imitabilem, proclamabant. Licet autem id magis videatur portentum fuisse, instar prophetiae vaticinij, quam exemplum, tamen verē documentum extitit humilitatis perfectae, quo Christi sectator instruitur transitoriae laudis praconium debere contemnerē, tum mentis quoque iactantiae comprimere saltum, & fraudulentae simulationis mendacium confutare. Multa quidem in hunc modum sapiens faciebat, vt exterius tanquam vas perditum fieret, & sanctificationis spiritum interius possideret.

Studebat bona Domini sui arcano pectoris condere, nolens patere gloriae, quod posset occasio esse ruinae. Nam saepe cum beatificaretur à pluribus, verbum huiusmodi proferebat: Filios & filias adhuc habere possem: nolite laudare vt securum. Nemo laudatus, cuius incertus est exitus. Ita quidem, laudantibus: Ad se autem, sic: Latroni si tanta contulisset altissimus, gratior te foret, Franciscus. Dicebat fratribus saepe: De omni eo, quod peccator potest, nemo sibi debet iniq̄o applausu blandiri. Peccator, ait, ieiunare potest, orare, plangere, carnemque propriam macerare: hoc solum non potest, Domino scilicet suo esse fidelis. In hoc itaque gloriandum, si suam Domino gloriam reddimus, si fideliter seruientes, ipsi, quicquid donat, adscribimus. Vt autem pluribus modis negociator hic Euangelicus lucraretur, ac totum praesens tempus constaret in meritū, non tam praesse voluit, quam subesse: nec tam praecipere, quam parere. Idcirco generali cedens officio, Guardianum petijt, cuius voluntati per omnia subiaceret. Tanti enim vberem asseribat sanctae obedientiae fructum, vt eis, qui iugo ipsius colla submitterent, nil temporis sine lucro transiret. Vnde & fratri, cum quo erat solitus ire, semper obedientiam promittere consueuerat, & seruare. Dixit aliquando socijs: Inter alia, quae dignanter pietas mihi diuina concessit,

cessit, hanc gratiam contulit, quod ita diligenter nouitio vnus horae obedire, si mihi Guardianus daretur, sicut antiquissimo & discretissimo fratri. Subditus, inquit, praelarum suum non hominem considerare debet, sed illum, pro cuius est amore subiectus. Quanto enim contemptibilior praesidet, tanto magis humilitas obedientis placet.

Cum verò vice quadam quaereretur ab eo, quis esset verus obediens iudicandus, corporis mortui similitudinem pro exemplo proposuit. Tolle, inquit, corpus exanimae, & vbi placuerit, pone. Videbis non repugnare motum, non murmurare situm, non reclamare dimissum. Quod si statueretur in cathedram, non alta, sed ima, respiciet. Si collocetur in purpura, duplō pallefcet. Hic, ait, verus obediens est, qui cur moueatur, non diiudicat: vbi loquitur, non curat: vt transmutetur non instat: cuius ad officium, solitam tenet humilitatem: plus honoratus, plus reputat se indignū. Dixit aliquando socio suo: Non mihi videor frater minor, nisi fuero in statu, quem moueo fratres: & in fine dicitur contra me: Non conuenis nobis, quia illiteratus es, elinguis, idiota, & simplex. Tandem eijcior cum opprobrio, vilipensus ab omnibus. Dico tibi, nisi eodem vultu, eadem mentis letitia, & eodem sanctitatis proposito haec verba audiero, frater minor nequaquam sum. Et addebat: In praelatione caesus, in laude praecipitum, in humilitate subditi, animae lucrum est. Cur ergo periculis plus quam lucris attendimus, cum acceperimus tempus ad lucrum? Hac igitur de causa humilitatis forma Franciscus fratres suos voluit vocari Minores, & praelatos sui ordinis, dici Ministros: vt & verbis vteretur Euangelij, quod obseruare promiserat, & ex ipso nomine discerent discipuli eius, quod ad discendam, humilitatem, ad scholas humilis Christi venissent. Magister siquidem humilitatis Iesus Christus, vt informaret discipulos ad humilitatem perfectam, dixit: Quicumque voluerit inter vos maior fieri, sit vester minister: & quicumque voluerit inter vos primus esse, erit vester seruus. Cum autem requireret ab eo dominus Hostiensis, ordinis Minorum protector & promotor praecipuus, qui postmodum, iuxta quod idem vir sanctus praedixerat, ad summum Pontificatus sublimatus honorem, Gregorius Nonus est dictus, vtrum sibi placeret, quod fratres sui promouerentur ad Ecclesiasticas dignitates, respondit: Domine, minores ideo vocati sunt fratres mei, vt maiores fieri non praesumant. Si vultis, ait, vt faciant fructum in Ecclesia Dei, tenete illos, & conferuate in statu vocationis eorum, & ad praelationes Ecclesiasticas nullatenus ascendere permittatis.

Et quoniam humilitatem tam in se, quam in subditis, cunctis praeferebat honoribus, amator hominum Deus altioribus ipsum dignum iudicabat fastigijs, secundum quod vni fratri, viro virtutis & deuotionis praecipuae, visio caelitus ostensa monstrauit. Cum enim esset in comitatu viri Dei, & vna cum ipso in quadam ecclesia deferta seruētii oraret affectu, in ecstasi factus, vidit inter multas in caelo sedes vnā praeceteris digniorem, preciosis ornata lapidibus, & omni gloria refulgentem. Miratus intra se praecelsi refulgentiam throni, anxia coepit cogitatione perquirere, quis ad illum deberet assumi. Audiuit inter haec vocem dicentem sibi: Sedes ista vnus deuentibus fuit, & nunc humili seruator Francisco. Reuersus demum frater ad se ab orationis excessu, virum beatum exterius prodeuntem solito fuit more sequutus. Cumque incidentes per viam de Deo inuicem loquerentur, frater ille visionis suae non immemor, solerter ab eo quaesuit, quid de seipso sentiret. Ad quem humiliter Christi seruus: Videor, ait, mihi maximus peccatorum. Cui cum frater diceret exauersus, quod hoc non posset sana conscientia dicere, nec sentire, subiunxit: Si quantumcunque sceleratum hominem tanta fuisset Christus misericordia prosequutus, arbitror sanē, quod multo quam ego, Deo gratior esset. Cōfirmatus fuit frater, ex tam admirabilis humilitatis auditu, de veritate visionis ostensa, Euangelio sacro testante cognoscens, quod ad excellentiam gloriae, de qua superbus eijcitur, verē humilis exaltetur.

Alio quoque tempore, cum in deferta quadam oraret ecclesia in prouincia Massae apud motem Casalem, intellexit per spiritū sacras ibidem remansisse reliquias. Quas cum longo iam tempore defraudatas honorificentia debita, non sine moerore contempseret, praecipit fratribus, vt eas cum reuerentia deferrent ad locum. Sed cum, poscente causa, discessisset ab eis, mandati patris immemores filij, obedientiae meritum neglexerunt. Die verò quadā, cum sacra celebrare vellent mysteria, superiori altaris

Deus in prelato, nō homo cōsiderandus.

Verē obediens quis sit.

Nota hunc locū monachic.

Nota iterū.

Franciscanur Minoris dicti.

Matth. 20.

Praedicit Episcopum Hostiensis futurū Pontificem Romanum.

Visio cuiusdam sancti fratris.

En quid tūrus vir de se sentierit.

Matth. 23.

Nota de si-
cris reliqui-
je, virtute
diuina tras-
latis.

operimento submoto, ossa pulcherrima & redolentia nimis non sine admiratione re-
perunt, intuentes reliquias, quas non hominis manus, sed Dei virtus attulerat. Reuer-
sus paulo post vir Deo deuotus, diligenter cepit exquirere, si quod de reliquijs man-
dauerat, esset impletum. Verum neglecta obedientiae culpam fratres confitentes hu-
militer, cum poena veniam meruerunt. Et ait vir sanctus: Benedictus Deus meus, qui
per seipsum impleuit, quod vos facere debuistis. Considera diligenter diuinae prou-
dentiae curam circa puluerem sanctorum, & humilis Francisci excellentem in ocu-
lis Dei perpende virtutem. Nam cuius iussis non paruit homo, votis obediuit Deus.

Quodam tempore deueniens Imolam, ciuitatis Episcopum adijt, humiliterque
poposcit, vt cum ipsius beneplacito possit populum ad praedicationem vocare. Cui
Episcopus dure respondens, Sufficit, inquit, frater, quod ego praediceo populo meo.
Inclinauit caput versus humilis, & foras egressus, post modicam horam regressus in-
trò. A quo cum Episcopus quasi turbatus requireret, quid iterato petere vellet, hu-
mili tam corde, quam voce respondit: Domine, si pater filium vno repulerit ostio, alio
sibi reintrandum est. Humilitate victus Episcopus, alacri vultu eum amplexus est, di-
cens: Tu & omnes fratres tui deceterò in Episcopatu meo generali mea licentia pra-
dicetis: quia illud humilitas sancta promeruit.

Episcopum
mira humi-
litate vin-
cit.

Contigit ipsum aliquando Aretium deuenire, cum rota ciuitas intestino bello
quassata, propinquum sui minabatur excidium. Hospitatus vero in suburbio, vidit
supra ciuitatem exultantes daemones, ac perturbatos ciues ad caedem mutuum succen-
dentes. Vt autem seditiosas illas effugaret aereas potestates, fratrem Syluestrum, colum-
binam simplicitatis virum, quasi praconem praemisit, dicens: Vade ante portam ciui-
tatis, & ex parte Dei omnipotentis daemones in virtute obedientiae praecipe, vt ex-
eant festinanter. Accelerat versus obediens patris iussa perficere, & praecipuus in
laudibus faciem Domini, ante portam ciuitatis cepit clamare valenter: Ex parte
omnipotentis Dei, & iussu serui eius Francisci, procul hinc discedite daemones vni-
uersi. Redit ad pacem continuo ciuitas & ciuilitatis in se iura ciues omnes cum ma-
gna tranquillitate reformant. Expulsa quippe daemones furibunda superbia, quae ci-
uilitatem illam velut obsidione vallauerat, superueniens sapientia pauperis, videlicet
Francisci humilitas, pacem reddidit, urbemque saluauit. Humilis enim obedientiae
ardua promerente virtute, super spiritus illos rebelles atque proteruos tam potesta-
rium fuerat assequutus imperium, vt & ipsorum feroces proteruias premeret, & im-
portunas violentias propulsaret. Fugiunt quidem superbi daemones excelsas virtu-
tes humilium, nisi cum interdum ad humilitatis custodiam diuina eos clementia co-
laphizari permittit: sicut & Paulus Apostolus de seipso scribit, & Franciscus experi-
mento probauit. Rogatus enim a domine Leone Cardinali sanctae Crucis, vt secum
aliquantulum moraretur in Vrbe, acquieuit humiliter ob ipsius reuerentiam & amo-
rem. Prima igitur nocte cum post orationem vellet quiescere, superuenierunt daemo-
nes, in Christi militem atrociter insurgentes. Quem cum diu verberassent ac dure,
ad vltimum quasi seminecem reliquerunt. Discedentibus illis, socius vocatus adue-
nit. Cui cum vir Dei, rei narrasset euentum, subiungens ait: Credo frater, quod dae-
mones, qui nihil possunt, nisi quantum prouidentia superna disponit, idè in me nunc
tam ferociter irruerunt, quia non bonam spem praefert mansio mea in curia magna-
torum. Fratres mei, qui in locis pauperculis commorantur, audientes me cum Car-
dinalibus esse, suspicabuntur forsitan implicari mundanis, efferri honoribus, & de-
licijs abundare. Ideo melius iudico, eum qui ponitur in exemplum, fugere curias, &
humiliter inter humiles in locis conuersari humilibus, vt sustinentes penuriam, for-
tes efficiat similia sustinendo. Veniunt ergo mane, & humili excusatione proposita,
vafaciunt Cardinali. Abhorrebat nempe vir sanctus superbiam, omnium malorum
originem, & inobedientiam ipsius pessimam prolem, sed non minus humilitatem
penitentiae acceptabat.

Aretium re-
dit à sedici-
one ad pa-
cem, profi-
gat: & quo-
nibus.

2. Cor. 12.

Flagellatur
à demoni-
bus Franci-
scus.

Exemplo
edocuit su-
gie curias.

Humanus
est erga pec-
nicentes.

Accidit semel, vt eidem praesentaretur quidam frater, qui contra legem obedi-
entiae aliquid fecerat, disciplina iustitiae corrigendus. Videns autem vir Dei fratrem illu-
per signa euidentia veraciter esse compunctum, ad indulgendum ei amore fuit humi-
litate ductus. Ne tamen facilitas veniae, incentiuum esset alijs delinquendi, iussit ab-
latum fratri caputium, in medio flammarum proijci, vt omnes aduertent, quanta
qualique vindicta, offensa sit inobedientiae percellenda. Cumque per moram capu-
tium fuisset in medio ignis, praecipit ipsum flammis detrahi, reddique fratri humiliter
peni-

Nota mira-
culum.

penitenti. Mirabile dictu. Extrahitur caputium de medio flammarum, nullum ha-
bens adustionis vestigium: sicque factum est, vt hoc vno Deus miraculo & sancti viri
virtutem, & humilitatem penitentiae commendaret. Dignè itaque sectanda est Fran-
cisci humilitas, quae tam miram in terris etiam dignitatem obtinuit, vt Deum incli-
naret ad votum, & hominis immutaret affectum, daemones proteruitatem suo iussu
propelleret, & flammarum voracitatem solo nutu refrenaret. Reuera haec est, quae
possessores suos exaltans, dum omnibus reuerentiam exhibet, ab omnibus promere-
tur honorem.

Humilitatis
vis.

De amore paupertatis, & mira suppletionem defectuum. Cap. 7.

Inter caetera charismatum dona, quae a largo datore Franciscus obtinuit, prae-
rogatiua quadam speciali promeruit, in diuitias simplicitatis excrecere per altissi-
me paupertatis amorem. Hanc filio Dei vir sanctus familiarem attendens, & iam
quasi toto orberepulsam, charitate sic studuit despondere perpetua, quod non
solum pro ea patrem matremque reliquit, verumetiam quae habere potuit, vniuersa
diperfit. Nemo tam auri, quam ipse cupidus paupertatis: nec thesauri custodiendi
solicitor vllus, quam iste huius Euangelicae margaritae. In hoc praecipue suus offende-
batur adpectus, si quicquam videret in fratribus, quod paupertati non per omnia
consonaret. Reuera ipsè a principio religionis vsque ad mortem, tunica, chordula, &
femoralibus diues, ijs contentus fuit. Christi Iesu paupertatem & matris frequenter
cum lachrymis reuocabat ad mentem, inde hanc virtutem asserens esse reginam,
quia in Rege regum, & in Regina matre ipsius tam praestanter effulsit. Nam & fratri-
bus in conclaui quaerentibus, quae virtus magis amicum redderet Christo, quasi secre-
tum sui cordis aperiens, respondebat: Paupertatem noueritis fratres, spiritualementem vi-
am esse salutis, tanquam humilitatis fomentum, perfectionisque radicem, cuius est
fructus multiplex, sed occultus. Haec enim est Euangelici agri thesaurus abscondi-
tus, pro quo emendo vendenda sunt omnia, & quae vendi non possunt, illius compa-
ratione spernenda. Ad huius, inquit, culmen qui cupit attingere, non solum munda-
nae prudentiae, verumetiam literarum peritiae renunciare quodammodo debet, vt ta-
li expropriatus possessione, introeat in potentias Domini, & nudum se offerat bra-
chijs Crucifixi. Nequaquam enim seculo perfectè renunciat, qui proprii sensus locu-
los intra cordis arcana referuat.

Admirabile
studium pau-
pertatis.

Paupertas,
virtutium
regina.

Matth. 13.

Saepe vero de paupertate sermonem faciens, ingerebat fratribus Euangelicum
illud: Vulpes foueas habent, & volucres caeli nidus: filius autem hominis non ha-
bet, vbi caput suum reclinet. Propter quod docebat fratres, vt pauperum more pau-
perculas casulas erigerent, quas non habitarent vt proprias, sed sicut peregrini &
aduenae alienas. Leges namque peregrinorum esse dicebat, sub alieno colligi te-
sto, sitire ad patriam, pacifice pertransire. Mandabat dirui aliquando domos ere-
ctas, aut fratres exinde amoueri, si aliquid in eis perciperet, quod ratione appropria-
tionis vel sumptuositatis contrarium esset Euangelicae paupertati. Hanc sui dicebat
ordinis fundamentum, cui substrato primariè sic omnis structura religionis innititur,
vt ipsius firmitate firmetur, & euersione funditus euertatur. Docebat proinde, sicut
reuelatione didicerat, sacrae religionis ingressum ab illo fore inchoandum Euan-
gelico verbo: Si vis perfectus esse, vade, & vende omnia quae habes, & da paupe-
ribus. Ideoque non nisi expropriatos, & nihil penitus retinentes admittebat ad Or-
dinem, tum propter verbum sancti Euangelij, tum etiam, ne forent in scandalum lo-
culi referuati.

Luc. 9.

Leges pere-
grinorum,

Matth. 19.

Vnde in Marchia Anconitana cuidam petenti ad Ordinem recipi, verus pauperum
Patriarcha respondit: Si vis Christi pauperibus iungi, pauperibus tua distribue. Quo
audito, perrexit homo, & ductus amore carnali, sua suis reliquit, nilque pauperibus.
Verum cum hoc, illo referente, vir sanctus audisset, dura cum increpatione feriens,
dixit: Vade viam tuam frater musca, quoniam nondum existi de domo & cognatio-
ne tua: con sanguineis tuis tua dedisti, & defraudasti pauperes: dignus non es paupe-
ribus sociari. Incepisti a carne, ruinofum fundamentum spirituali fabricae collocasti.
Redijt animalis homo ad suos, & repetijt sua: quae pauperibus relinquere nolens,
virtutis propositum citius dereliquit.

Quendam re-
pellit quod
sus pauperi-
bus distri-
buere nol-
let.

Alio quoque tempore cum in loco sanctae Mariae de Portiuncula, tanta esset in-
opia, quod non posset hospitibus fratribus superuenientibus secundum necessitatis
Ddd 4 exigen-

Non vult nouitiorum referuare diuitias.

exigentiam prouideri, adiit virum Dei Vicarius suus, allegans penuriam fratrum, & petens vt intrantium nouitiorum res aliquas referuare liceret, ad quas expendendas recurrere possent fratres tempore opportuno. Ad quem vir sanctus, superni consilij non ignarus, Absit, inquit, à nobis, frater charissime, vt pro quouis homine impie agamus in regulam. Mālo te altare virginis glorioſa nudare, cum necessitas id requirit: quā̄m contra paupertatis votum, & obseruantiam Euangelij, aliquid vel modicum attentare. Gratius enim habebit beata virgo, sancti Euangelij perfecte seruari consilio, suum altare detegi, quā̄m altari suo ornato, filij sui promissum consilium pratermitti.

Diabolus in erumenalantans, frustra nititur imponere viro Dei.

Transiens autem quodam tempore vir Dei cum suo socio per Apuliam iuxta Barurum, inuenit in via bursam magnam, quasi plena esset denarijs, tumescentem, quam vsitato vocabulo Fundam appellant. Monetur à socio pauper Christi, & instanter inducitur, vt bursa tollatur è terra, & pecunia pauperibus erogetur. Renuit homo Dei, commentum affirmans fore diaboli in bursa inuenta: & fratrem non suadere rem meriti, sed peccati, aliena scilicet surripere ac donare. Recedunt de loco, festinantiter perficere coeptum. Sed nondum quiescit frater, vacua pietate delusus, virum Dei molestans, quasi qui de releuanda pauperum penuria non curaret. Acquieuit tandem vir mitis redire ad locum, non vt fratris voluntatem perficeret, sed vt detegeret diabolicam fraudem. Reuersus est ergo ad fundam cum fratre, & iuvene quodam, qui erat in via. Oratione pramissa, iubet socio illam leuare. Tremefactus frater obstupuit, diabolicum iam presentiens monstrum: propter obedientiam tamen sanctae mandatum, dubietatem abigens cordis, manum extendit ad bursam. Et ecce serpens non modicus de bursa exiliens, simulque cum ipsa subito euanescebat, diabolicam deceptionem fratri monstrauit. Hostilis itaque versutiae deprehensa fallacia, dixit vir sanctus ad socium: Pecunia seruis Dei, o frater, nihil aliud est, quā̄m diabolus & coluber venenosus.

Eximius in beato viro zelus altissimae paupertatis.

Accidit post haec quoddam mirabile viro sancto, dum se ad ciuitatem Senensem, causa exigente, transferret. Tres quidem mulieres pauperulae, statura, aetate, ac facie per omnia similes, in quadam ei magna planitie inter Campilium & sanctum Quiricum occurrerunt, nouum salutationis munusculum ei offerentes: Bene veniat, inquiunt, domina paupertas. Quo audito, verus paupertatis amator indicibili repletus est gaudio, vt potè qui nihil in se salutandum ab hominibus tam libenter haberet, quā̄m quod illae decreuerant. Subito disparentibus illis, considerantes fratres focij tam admirabilem in eis similitudinem salutationis, occursus & disparentiae nouitatem, mysticum aliquid designari circa virum sanctum, non irrationabiliter perpenderunt. Sanè per illas tres, vt videbatur, mulieres pauperulas, sic vniformi facie occurrentes, sic salutantes insolite, sic subito disparentes, Euangelicae perfectionis formositas, quantum ad castitatem scilicet, obedientiam & paupertatem, satis conuenienter ostenditur in viro Dei pari forma perfecte fuisse: licet gloriari praeelegit in priuilegio paupertatis, quam modò matrem, modò sponsam, modò dominam nominare solebat. In hac caeteros cupiebat excedere, qui ex ipsa didicerat inferiorem se omnibus reputare. Si quando pauperiorem se quempiam secundum exteriorem habitum cerneret, semetipsum protinus arguens, excitabat ad simile, tanquam si aemula paupertate concertans, vinci se timeret in illo. Accidit enim, vt pauperulum quendam obuium haberet in via. Cuius cum nuditatem adspiceret, compunctus corde, lamentabili voce dixit ad socium: Magnam verecundiam intulit nobis huius inopia: quia nos pro magnis diuitijs paupertatem elegimus, & ecce magis relucet in isto.

Ostiatim quæsitis elemosynis, libentius videretur quam oblatis.

Propter sanctae paupertatis amorè, omnipotentis Dei famulus elemosynis ostiatim quæsitis utebatur multo libentius, quā̄m oblatis. Si quando enim inuitatus à magnis personis, mē̄sis esset profusioribus honorandus, prius per propinquas vicinorum domos panū fragmenta petebat, ac deinde sic ditatus inopia, discumbebat. Et cum aliquando id fecisset, inuitatus à Domino Hostiensis, qui pauperem Christi praecipuo complexabatur affectu, conquerenti Episcopo, quod suo derogasset honori, vt potè qui in eius comesturus domo, pro elemosynis isset, seruus Dei respondit: Magnum, mi Domine, vobis honorem exhibui, dum maiorem Dominum honoravi: siquidem beneplacitum est Domino in paupertate, & ea maximè, quae voluntaria pro Christo mendicitas est. Hanc dignitatem regalem, quam pro nobis Dominus Iesus egenus

egenus factus assumpsit, vt sua nos ditaret inopia, ac verè pauperes spiritu, regni caelorum Reges institueret & haeredes, nolo relinquere pro feudo diuitiarum falsarum, nobis ad horam concesso.

Nonnunquam fratres ad petendum elemosynam hortans, verbis utebatur huiusmodi: Ite, inquit, quoniam hac nouissima hora fratres Minores comodati sunt mundo, vt electi in eis impleant, vnde à iudice commendatur; illud audientes suauissimum verbum: Quandiū fecistis vni ex his fratribus meis minimis, mihi fecistis. Lucundum proinde dicebat, sub fratrum Minorum titulo mendicare, quem in retributione iustorum Euangelicae veritatis magister ore suo tam signanter expressit. In festis quoque praecipuis, vbi opportunitas aderat, mendicare solitus erat, dicens, in sanctis pauperibus propheticum illud impleri: Panem Angelorum manducauit homo. Illum sanè panem Angelicum esse dicebat, quem pro Dei petito amore, & beatis suggerentibus Angelis, pro ipsius charitate largitum, sancta paupertas colligit ostiatim. Vnde cum semel die sancto Paschae moram faceret in eremitorio quodam, adeò ab hominum habitatione remoto, quod commodè mendicare non posset, memor illius, qui discipulis euntibus in Emaus ipso die in specie peregrini apparuit, ab ipsis fratribus elemosynam petijt, vt peregrinus & pauper. Quam cum accepisset humiliter, facis eos informauit eloquijs, quod transeuntes per mundi desertum tanquam peregrini & adiuena, veri que Hebraei, Pascha Domini, hoc est, transitum ex hoc mundo ad patrem, in paupertate spiritus continuè celebrarent.

Et quoniam in petendis elemosynis non quæstus agebatur cupidine, sed spiritus libertate, pater pauperum Deus specialem de ipso curam gerere videbatur. Accidit enim, vt in infirmitate grauatius Domini seruus in loco Noceriae, reduceretur Alisium per solennes nuncios, ad hoc Alisianis populi deuotione transmissos. Qui Christi famulum deducentes, ad villam quandam deuenerunt pauperulam, nomine Sathianum, vbi cum fames & hora cibum expererent, euntes & nihili inuenientes venale, vacui redierunt. Ad quos vir sanctus: Idèd nihil inuenistis, quia plus in muscis vestris, quā̄m in Domino, confiditis. Muscas nempe denarios vocauit. Sed reuertimini, ait, per domos quas circūstis, & amorem Dei offerentes pro precio, humiliter elemosynam postulate. Nec falsa id aestimatione verecundum putetis aut vile, quoniam vniuersa in elemosynam post peccatum dignis & indignis elemosynarius ille magnus largiflua pietate concessit. Deponunt erubescientiam milites, & elemosynam spontè petentes, plura pro Dei amore, quā̄m denarijs emunt. Siquidem diuino nutu corde compuncti pauperes incolae, non solum sua, sed & seipsos liberaliter obtulerunt. Sicque factum est, vt inopiam, quam pecunia releuare non poterat, Francisci pauperes suppleret.

Tempore quo infirmus iacebat in eremitorio prope Reate, medicus quidam opportunum cum frequentabat officio. Cum autem Christi pauper impotens esset ad recipiendam mercedem labori condignam, liberalissimus Deus, nè ipsum sine praesenti remuneratione dimitteret pium eius obsequium hoc nouo beneficio vice pauperis compensauit. Huius enim medici domus, quam tunc temporis ex omni lucro suo de nouo construxerat, parietum patula scissione à summo vsque deorsum, adeò de proximo minabatur ruinam, quod non videbatur per humanae artis industriam possibile, ipsius casui obuiare. Ipse verò de sancti viri meritis plenè confidens, cum magna fidei deuotione petiuit à socijs eius aliquid sibi concedi, quod idem vir Dei manibus contrectasset. Cum igitur modicum de capillis ipsius multa pretium obtentum instantia, posuisset de serò intrà muri scissuram, manè consurgens, tanta inuenit aperturam illam soliditate conclusam, vt nec reliquias ibi positas possit extrahere, nec scissuram prioris vestigium aliquod inuenire. Factumque est, vt qui ruinoso corpusculo serui Dei sedulè ministrarat, ruiturae domus propriae periculo praecaueret.

Alio quoque tempore vir Dei ad quandam eremum transferre se volens, vt ibi liberius contemplationi vacaret, quia debilis erat, cuiusdam viri pauperis vestabatur a se. Cumque diebus astituis famulum Christi sequendo vir ille montana conscenderet, asperioris & longioris viae itinere fatigatus, nimioque sitis ardore deficiens, instanter coepit clamare post sanctum: En morior, inquit, siti, nisi poculi aliquis beneficio refociller. Absque mora vir Dei profiliuit de asino, & fixis in terragenibus, palmās tetendit in caelum, orare non cessans, donè se intellexit auditum.

Oratio.

2. Cor. 8.

Matth. 25. Docet suos fratres mendicare.

Psal. 77.

Luc. 24.

Nimos vocat muscas.

Mendicando obtinetur, quod pecunia non potuit.

Pauci capilli eius, rem efficiunt admirandum.

Ex petra sitis precibus producit aquam.

Oratione tandem finita: Festina, inquit viro, ad petram, & illic aquam viuam inuenies, quam tibi hac hora misericorditer Christus de lapide bibendam produxit. Stupenda Dei dignatio, quæ seruis suis tam facile se inclinat. Bibit sitiens homo aquam de petra orantis virtute, & poculum hauit de saxo durissimo. Aquæ decursus ibidem ante non fuit, nec, vt est diligenter quæsitum, deinceps potuit inueniri.

Exod. 17. 4. Reg. 4.

Qualiter autem per merita sui pauperis Christus multiplicauerit cibos in mari, cum suo sit loco inferius adnotandum, hoc tantum commemorasse sufficiat, quod de eleemosyna modica sibi collata, nautas à famis & mortis periculo per dies plurimos liberauit: vt ex hoc liquidò possit aduerti, quod omnipotentis Dei famulus, sicut in educatione aquæ de petra, conformis exitit Moyse: sic in multiplicatione victualium, Eliseo. Procùl igitur à pauperibus Christi dissidentia omnis abscedat. Si enim paupertas Francisci adeò copiosæ sufficientiæ fuit, vt subuenientiam cibi defectus tam mira virtute suppleret, quod nec cibus, nec potus, nec domus deesset, cum pecuniæ, & artis, & naturæ facultas defecerat: multo magis illa merebitur, quæ vltimo diuinæ prouidentiae ordine communiter conceduntur. Si, inquam, petre siccitas ad pauperis vocem abundans poculum sitienti propinauit pauperulo, nil iam inter omnia suum denegabit obsequium his, qui pro auctore omnium omnia reliquerunt.

De pietatis affectu, & quomodo ratione carentia, videbantur erga ipsum affici.

Cap. 8.

1. Tim. 4.

Pietas vera, quæ secundum Apostolum ad omnia valet, ad eò cor Franciscite pleuerat ac penetrauerat, vt totum videretur seruum Dei in suum dominum vendicasse. Hæc est, quæ ipsum per deuotionem sursum agebat in Deum, per compassionem transformabat in Christum, per condescensionem inclinabat ad proximū, & per vniersalem conciliationem ad singula, refigurabat ad innocentiam statum. Cum quæ per hanc piè moueretur ad omnia, specialiter tamen animas, Christi Iesu sanguine precioso redemptas, cum cerneret inquinari aliqua sordè peccati, tanta miserationis teneritudine deplorabat, vt eas tãquam mater in Christo quotidie parturiret. Et hoc penes ipsum causa præcipua venerandi verbi Dei minister, quod semen fratri suo defuncto, Christo videlicet pro peccatoribus Crucifixo, per ipsorum conuersionem & pia sollicitudine suscitent, & sollicita pietate gubernent. Istiusmodi miserationis officium patri misericordiarum omni sacrificio firmabat acceptius, maxime si studio fuerit perfectæ charitatis impensum, vt ad id laboretur magis exemplo, quàm verbo: magis lachrymosa prece, quàm loquaci sermone. Plangendum proinde dicebat prædicatorem, tanquam vera pietate priuatum, siue qui in prædicatione non animarum quærit salutem, sed propriam laudem: siue qui prauitate destruit vitam, quod ædificat veritate doctrinæ. Præferendum huic dicebat fratrem simplicem & elinguem, qui bono exemplo alios prouocat ad bonum. Illud quoque verbum, Donèc sterilis peperit plurimos, taliter exponebat: Sterilis, inquit, est frater pauperulus, qui generandi in Ecclesia filios non habet officium. Hic pariet in iudicio plurimos: quia quos nunc priuatis orationibus conuertit ad Christum, suæ gloriæ tunc iudex adscribet. Quæ multos habet filios, infirmabitur: quia prædicator vanus & loquax, qui multis nunc quasi sua virtute genitis gaudet, cognoscat tunc se nil proprii habere in eis.

Valde cruciatur peccatis hominū.

Cōcionatores quoniam plangendi.

1. Reg. 2. Sterilis pariens plurimos, quis sit.

En vit fanctus vt excratur fratres scelera te viuentes.

Cum igitur animarum salutem viscerosa pietate appeteret, & feruida emulatione zelaret, suauissimis se dicebat repleti odoribus, & quasi vnguento precioso liniri, cum sanctorum fratrum per orbem distantium odorifera fama multos audiret ad viam veritatis induci. Ex talium auditu exultabat in spiritu, benedictionibus omni acceptione dignissimis fratres illos accumulans, qui verbo vel opere ad Christi amorem inducerent peccatores. Sic etiam, qui religionem sacram iniquis violarent operibus, maledictionis eius grauissimam incurrebant sententiam. At te Domine, inquit, sanctissime, & à rota cælesti curia, & à me paruulo tuo sint maledicti, qui suo malo exemplo confundunt & destrunt, quod per sanctos fratres Ordinis huius ædificasti, & ædificare non cessas. Tanta frequenter afficiebatur mæstitia super scandala pusillorum, vt deficere se putaret, nisi diuinæ fuisset clementiæ consolatio suffulcus.

Cum autem semel malis turbatus exemplis, anxio spiritu misericordem patrem precatur.

precaretur pro filiis, responsum huiusmodi reportauit à Domino: Cur tu pauper homuncio concutaris? An ego te super religionem meam sic pastorem institui, vt me principale nescias esse patronum? Hominem simplicem ad hoc te constitui, vt quæ in te fecero, non humanæ industria, sed supernæ gratiæ adscribantur. Ego vocavi, seruabo, & pascam, & alijs excidentibus, alios subrogabo, ita vt si nati non fuerint, faciam illos nasci. Et quantiscunque fuerit impulsibus pauperula hæc concussa religio, salua semper meo munere permanebit.

Accipit in oratione diuinum responsum.

Detractionis quoque vitium, inimicum fonti pietatis & gratiæ, tanquam serpentinum abhorrebat morsum, & atrocissimam pestem, & piissimo Deo abominabile fore firmabat, pro eo quod detractor animarum sanguine pascitur, quos gladio lingue necat. Audiens semel fratrem quendam denigrare famam alterius, conuersus ad vicarium suum, dixit: Surge, surge, discute diligenter: & si accusatum fratrem, innocentem repereris, accusantem dura correctione cunctis redde notabilem. Nonnunquam verò cum, qui fratrem suum famæ gloria spoliaret, iudicabat habitu spoliandum, nec ad Dominum oculos posse leuare, nisi prius quod abstulerat, redde pro posse curaret. Tanto maior est, aiebat, detractorum impietas, quàm latronum: quanto lex Christi, quæ in obseruantia pietatis impletur, magis animarum, quàm corporum, nos adstringit optare salutem. Afflictis quoque qualicumque corporali molestia, mira compassionis teneritudine condescendens, si quid penuriæ, si quid defectus in aliquo cerneret, pij cordis dulcedine regerebat in Christum. Sanè clementiam habebat ingenitam, quam superinfusa Christi pietas duplicabat. Itaque liquebat animus eius ad pauperes, & infirmos: & quibus non poterat manum, exhibebat affectum.

Valde detestatur obre detractiones.

Mirè afficitur erga afflictos.

Contigit semel, vt pauperi cuidam eleemosynam importunè petenti, vnus è fratribus durius responderet. Quod audiens pauperum pius amator, fratri præcepit, vt ad illius pauperis pedes se nudatum prosterneret, proclamaret culpabilem, orationis suffragium postulareret, & veniam. Quod cum ille fecisset humiliter, dulciter pater adiecit: Dum pauperem vides, o frater, speculum tibi proponitur Domini, & pauperis matris eius. In infirmis similiter infirmitates, quas assumpsit, considera. Cumque in pauperibus cunctis & ipse Christianissimus pauper effigiem Christi prospiceret, si qua etiam necessaria vita sibi collata fuissent, eis occurrentibus non solum liberaliter conseruebat, verum etiam ac si illorum propria essent, iudicabat esse reddenda. Accidit semel, vt eidem redeunti de Senis pauper quidam occurreret, cum occasione infirmitatis super habitum palliolo quodam esset amictus. Cuius miseria oculo electi momenti inspecta, Oportet, inquit ad socium, vt reddamus mantelium pauperulo isti. nam ipsius est: mutuo enim ipsum accepimus, donèc pauperiorem inuenire contingeret. Socius autem pij patris necessitatem considerans, pertinaciter obstitit, ne prouideret alij, se neglecto. At ille: Pro furto, ait, mihi reputo à magno eleemosynario imputandū, si hoc, quod fero, non dederò magis egenti. Propterea de omnibus, quæ sibi dabantur ad necessitatem corporis releuandam, solitus erat à dantibus licentiam petere, vt licitè posset, si magis egenus occurreret, erogare. Nulli prorsus rei parcebat, nec mantelis, nec tunicis, nec libris, nec etiã paramentis altaris, quin omnia hæc dum posset, vt pietatis impleter officium, largiretur.

In paupere quid contemplandū.

Mantelium propriū datur egenti.

Plurimè cum oneratis obuiaret in via pauperibus, imbecilles humeros illorū oneribus supponebat. Consideratione quoque primæ originis omnium, abundantiori pietate repletus, creaturas quantumlibet paruas, fratris vel sororis appellabat nomen. Illas tamen viscerosius amplexabatur & dulcius, quæ Christi mansuetudinem piam similitudine naturæ imitarentur, & scripturæ significatione figurant. Redemit frequenter agnos, qui ducebantur ad mortem, illius memor Agni mitissimi, qui ad occisionem duci voluit pro peccatoribus redimendis. Hospitato quadam vice seruo Dei apud monasterium sancti Verecundi de Episcopatu Eugubij, ouicula quædam agniculum peperit illa nocte. Aderat sus ferocissima, quæ vitæ innocenti non parcens, rapaci eum morsu necauit. Hoc audito, pius pater mira compassionem commotus, & agni sine macula recordatus, lamentabatur pro morte agniculi coram omnibus, dicens: Heu me, frater agnicule, animal innocens, Christum hominibus representans, maledicta sit impia, quæ te interfecit, nullusque de ea comedat homo, vel bestia. Mirabile dictu. Statim infirmari cœpit porca malefica, & tribus diebus corpoream pœnam exoluens, vlticem

Creaturas etiam viles vocat fratres vel sorores.

Elia, 53.

Maledicta sui, & illa perit.

ultricem tandem pertulit necem. Proiecta autem in vallum monasterij, ibique longo tempore iacens, in modum tabulae desiccata, nulli fuit esca famelico. Aduertat igitur humana impietas, quali poena sit ferenda finaliter, si tam horrenda morte percussa est ferocitas bestialis. Perpendat & fidelis deuotio, quam in seruo Dei pietas fuerit admirandae virtutis & copiosae dulcedinis, vt ei applauderet suo modo etiam natura brutorum. Iter enim faciens iuxta ciuitatem Senensem, inuenit in pascuis magnum ouium gregem. Quas cum benignè (vt erat solitus) salutasset, relicto pascu, currerunt omnes ad eum: leuantesque capita sua, erectis in eum luminibus intendebant. Tantum quidem ei fecerunt applausum, vt & pastores mirarentur, & fratres, cernentes circa ipsum tam ouium agnos, quam ipsos arietes sic mirabiliter exultantes.

Alio quoque tempore apud sanctam Mariam de Portiuncula, quaedam viro Dei fuit ouis oblata, quam propter innocentiae & simplicitatis amorem, quas ouis natura praetendit, gratanter suscepit. Monebat pius vir ouiculum, vt & laudibus diuinis intenderet, & ab omni fratrum offensa caueret. Ouis autem, quasi viri Dei pietatem aduerteret, informationem ipsius sollicitè obseruabat. Nam audiens fratres in choro cantare, & ipsa ecclesiam ingrediens, sine alicuius informatione flectebat genua, vocem balatus emittens ante altare Virginis matris Agni, ac si eam salutare gestiret. Insuper & cum eleuaretur sacratissimum Christi corpus inter Missarum solennia, flexis curuabatur poplitibus, tanquam si reuerens pecus, de irreuerentia in deuotos argueret: Christoque deuotos, ad sacramenti reuerentiam inuitaret. Tempore quodam agniculum in vrbe secum habuerat ob reuerentiam illius mitissimi agni, quem nobili matronae, dominae scilicet Iacobae de Septem solijs, in suo recessu conferuandum commisit. Agnus verò quasi in spiritualibus eruditus à sancto, domine ad ecclesiam eunti, stanti & reuertenti, societate inseparabili cohaerebat. Si matutinali hora domina tardaret exurgere, agnus confurgens impellebat eam cornulis, & balatibus excitabat, gestibus adhortans & nutibus, vt ad ecclesiam properaret. Propter quod agnus Francisci discipulus, deuotionis iam magister effectus, vt mirabilis & amabilis, à domina seruabatur.

Alio quoque tempore apud Graecium viuus viro Dei oblatus fuit lepisculus: qui liber in terra positus, cum posset, quò vellet, effugere, vocante se patre benigno, in sinum illius propeo cursu saltauit. Quem ipse pio cordis affectu circumfouens, videbatur eidem compati quasi mater, dulcique alloquutione commonitum, nè se iterum capi permitteret, liberum abire permisit. Cumque plures in terra positus vt abcederet, semper in sinum patris rediret, tanquam si sensu quodam occulto cordis ipsius perciperet pietatem, tandem iussu patris à fratribus delatus est ad loca solitudinis ruriora. Modo quoque consimili in insula lacus Perusini cuniculus quidam captus, & viro Dei oblatus, cum caeteros fugeret, manibus eius & sinu se domestica securitate commisit. Per lacum Reatinum eidem ad eremum de Graecio properanti, piscator vnā ex deuotione fluuialem, obrulit auem. Quam cum libenter susceptam apertis inuitaret manibus ad recessum, nec illa vellet abire, erectis in caelum oculis, diu in oratione permansit: & quasi aliundè post longam horam ad se reuersus, dulciter iterato mandauit auiculae, vt Dominum laudatura recederet. Suscepta itaque cum benedictione licentia, gestu corporis quoddam pretendens gaudium, anolauit. In eodem lacu similiter oblatus fuit ei piscis magnus & viuus, quem more solito fraterno nomine vocans, in aquam reposuit iuxta nauem. Piscis verò coram viro Dei ludebat in aqua, & quasi amore illius allectus, nullatenus recessit à nauis, nisi prius ab eodem cum benedictione licentia sibi data.

Alio quoque tempore ambulans cum quodam fratre per paludes Venetiarum, inuenit maximam auium multitudinem residentium & cantantium in virgultis: Quibus visis, dixit ad socium: Sorores aues laudant Creatorem suum, nos itaque in medium ipsarum euntes, laudes & Horas canonicas Domino decantemus. Cumque in medium ipsarum intrassent, non sunt aues motae de loco. Et quia propter garritum ipsarum in dicendis Horis se mutuo audire non poterant, conuersus vir sanctus, dixit ad aues: Sorores aues, à cantu cessate, donec laudes Deo debitas persoluamus. Arillae continuo tacuerunt, tandiu in silentio persistentes, quandiu dictis Horis spatiose, & laudibus persolutis, à sancto Dei cantandi licentiam receperunt. Dante autem eis viro Dei licentiam, statim more solito cantum suum resumpserunt.

Apud

Apud sanctam Mariam de Portiuncula, iuxta cellam viri Dei, super ficum cicada resedens & decantans, cum seruum Domini, qui etiam in paruis rebus magnificentiam Creatoris admirari didicerat, ad diuinas laudes cantu suo frequentius excitaret, ab eodem quadam die vocata, velut edocta calitis, super manum volauit ipsius. Cui cum dixisset, Canta soror mea cicada, & Dominum Creatorem in iubilo lauda: sine mora obediens canere coepit, nec destitit, donec iussu patris ad locum proprium reuolauit. Mansit autem per octo dies ibidem, quolibet die veniendo, cantando & recedendo, eius iussa perficiens. Tandem vir Dei ait ad socios: Demus iam sorori nostre cicadae licentiam. satis enim nos suo cantu iustificans, ad laudes Dei octo dierum spatio excitauit. Et statim ab eo licentiata recessit, nec vltra ibidem apparuit, ac si mandatum ipsius non auderet aliquatenus praeterire.

Eidem Senis infirmo phasianus quidam de nouo captus, à nobili quodam transfusus est viuus. Qui continuo vt virum sanctum audiuit & vidit, tanta ei amicitiam cohaesit, vt nullo modo pateretur ab ipso seungi. Nam pluribus vicibus extra locellum fratrum in vinea positus, vt abiret, si vellet, rapido semper cursu redibat ad patrem, tanquam si ab eodem omni fuisset tempore educatus. Deinde cuidam colliculus viro, qui ex deuotione seruum Dei visitare solebat, velut sibi molestum foret à patris absentari conspectu, escam recusauit omnino. Reportatus tandem ad famulum Dei, statim vt conspexit eundem, quibusdam hilaritatis praetensis gestibus, amicum manducauit.

Cum ad eremum peruenisset Aluernae propter Quadragesimam celebrandam in honorem Archangeli Michaelis, diuersi generis aues circa ipsius cellulam volitantes, concentu sonoro & latitiae gestibus, quasi de eius aduentu gaudentes, patrem pium inuitare ac allicere videbantur ad moram. Quo viso, dixit ad socium: Cerno, frater, voluntatis esse diuinae, quòd hic aliquandiu commoremur: tantum sorores auiculae de nostra videntur praesentia consolari. Cum igitur contraheret ibi moram, falco ibidem nidificans, magno se illi amicitiae foedere copulauit. Nam semper horam nocturno tempore, in qua vir sanctus ad diuina officia surgere solitus erat, cantu suo praueiebat & sono. Quod famulo Dei gratissimum erat, eò quòd tanta sollicitudo, quam circa eum gerebat, omnem ab ipso torporem desidia excuteret. Cum verò seruus Christi infirmitate plus solito grauaretur, parcebat falco, nec tam tempestiuas indicebat vigilias. Siquidem velut instructus à Deo, circa diluculum suae vocis campanam leui tactu pulsabat. Diuinum certè videtur fuisse praesagium, tam in exultatione multimodi generis auium, quam in cantu falconis, cum Dei laudator & cultor penitus contemplationis subuectus, tunc foret illic apparitione Seraphica sublimandus.

Moram eo faciente tempore quodam in eremitorio Graecij, loci illius indigenae multis multiplicibus vexabantur. Nam & luporum rapacium multitudo, non solum bruta, sed & homines consumebat, & grando annua tempestate blada & vineas deuastabat. Dum igitur sic afflictis praeco sacri Euangelij praedicaret, dixit ad eos: Ad honorem & laudem Dei omnipotentis fideiubeo vobis, quòd pestilentia haec omnis abscedet, & respiciens vos Dominus multiplicabit in temporalibus bonis, si mihi credentes, miseramini vestri, vt vestra confessione praemissa, dignos faciatis poenitentiae fructus. Iterum hoc annuncio vobis, quòd si beneficijs ingrati, ad vomitum conuersi fueritis, innoabitur plaga, duplicabitur poena, & maiori in vos ira defauiet. Ab illa utique hora, poenitentiam ad exhortationem ipsius agentibus illis, cessauerunt ciades, perire pericula, nec molestiae quicquam lupi intulere, vel grandines. Immo quòd maius est, si quando vicinorum arua grando peruaderet, istorum terminis appropinquans, terminabatur ibidem, aut in partem aliam diuertebat. Cessauit grando, seruauerunt & lupi passionem serui Dei, nec contra pietatis legem in homines ad pietatem conuersos attentauerunt amplius defauiere, quandiu iuxta conditum, contra piissimas Dei leges impiè non egerunt. Pie igitur sentiendum est de pietate viri beati, quae tam mirae dulcedinis & virtutis fuit, vt domaret ferocia, domesticaret syluestria, mansuetu doceret, & brutorum naturam, homini iam lapsa rebellem, ad sui obedientiam inclinaret. Verè haec est, quae cunctas sibi creaturas confoderans, valet ad omnia, promissionem habens vitae, quae nunc est, & futurae.

Eee De

O discat hereticus vel à pecude venerari matrem Carilli, & Eucharistiam adorare.

Eccè reminitam. Erubescere piget.

Oblata sibi animalia dimittit libertatem.

Vir pius & pauper piscem reposuit in lacu.

Aues obediunt ei.

Nora de phasiano.

frém de falcone.

Multos conuertit ad poenitentiam sua praedicatione.

Nota quae sit vere poenitentiae vis.

1. Tim. 4.

De feruore charitatis, & desiderio martyrij. Cap. 9.

Charitatem feruentem, qua sponſi amicus Franciſcus ardebat, quis enarrare ſufficiat? Totus nanque quaſi quidam carbo ignitus, diuini amoris flamma videbatur abſorptus. Subito enim ad auditum amoris Domini excitabatur, afflictebatur, inflammabatur, quaſi pleſtro vocis extrinſeca chorda cordis interior tangeretur. Talem pro eleemoſynis cenſum offerre, nobilem prodigalitatem dicebat, & eos, qui minus ipſum, quam denarios reputarent, eſſe ſultiſſimos, pro eo quod ſolius diuini amoris impreciabile precium, ad regnum caelorum ſufficiat comparandum, & eius, qui nos multum amauit, multum ſit amor amandus. Vt autem ex omnibus excitaretur ad amorem diuinum, exultabat in cunctis operibus manuum Domini, & per iucunditatis ſpecula in viuificam conſurgebat rationem & cauſam. Contuebatur in pulchris pulcherrimum, & per impreſſa rebus veſtigia, proſequebatur vbiq; dilectum, de omnibus ſibi ſcalam faciens, per quam conſcenderet ad apprehendendum eum, qui eſt deſiderabilis totus. Inaudita nanque deuotionis affectu fontalem illam bonitatem in creaturis ſingulis, tanquam in riuis deguſtabat, & quaſi caeleſtem concentum perciperet in conſonantia virtutum & actuum eis datorum a Deo, ipſas ad laudem Domini more prophetae Dauid dulciter hortabatur. Chriſtus Ieſus Crucifixus intra ſuae mentis vbera, vt myrrhae faſciculus, iugiter morabatur, in quem oprabat per exceſſiui amoris incendium totaliter transformari.

In creaturis Deum contemplans, exultat.

Cant. 5.

Pſal. 148. Cant. 1.

Erga Euchariſtiam eius amor ingens.

Item erga Chriſti matrem.

Atque etiam erga Angelos ſanctos.

Denique ſanctos omnes.

Nihil ſaluti animarum preferendum.

Prærogatiua quoque peculiaris deuotionis ad ipſum, ab Epiphaniae feſto uſque ad continuos quadraginta dies, eo ſcilicet tempore, quo Chriſtus latuit in deſerto, ad ſolitudinis loca declinans, cellaque reclusus quanta poterat arctitudine cibi & potus, ieiunijs, & orationibus, & laudibus Dei ſine intermiſſione vacabat. tam feruido quidem in Chriſtum ferebatur affectu. Sed & dilectus illi tam familiarem rependebat affectum, vt videretur ipſi ſamulo Dei, quaſi in gem præ oculis ipſius Saluatoris ſentire præſentiam, ſicut aliquando ſocijs familiariter reuelauit. Flagrabat erga ſacramentum Dominici corporis feruore omnium medullarum, ſtupore admirans permaximo illam chariſſimam dignationem, & dignantiſſimam charitatem. Sæpe communicabat, & tam deuotè, vt alios deuotos efficeret, dum ad immaculati agni deguſtationem ſuaucem, quaſi ſpiritu ebrius, in mētis ut plurimum rapiebatur exceſſum. Matrem Domini noſtri Ieſu Chriſti indicibili complectebatur amore, eo quod Dominum maiestatis, fratrem nobis effecerit, & per eam ſumus miſericordiam conſequuti. In ipſa poſt Chriſtum præcipue fidens, eam ſua ac ſuorum aduocatam conſtituit, & ad honorem ipſius a feſto Apoſtolorum Perri & Pauli, uſque ad feſtum Aſſumptionis, deuotiſſimè ieiunabat. Angelicis ſpiritibus ardentibus igne mirifico ad exceſſum ad honorem Deum, & electorum animas inflammandas, inſeparabilis erat amoris vinculo copulatus, & ob deuotionem ipſorum, ab Aſſumptione Virginis glorioſæ quadraginta diebus ieiunans, orationi iugiter inſiſtebat. Beato autem Michaeli Archangelo, eo quod animarum repræſentandarum haberet officium, ſpirituale erat amore deuotior, propter feruidum quem habebat zelum ad ſalutem omnium ſaluandorum. Ex recordatione ſanctorum omnium tanquam lapidum ignitorum, in Deificum recaleſcebat incendiū, Apoſtolos omnes, & præcipue Petrum & Paulum, propter feruidam charitatem, quam habuerunt ad Chriſtum, ſumma deuotione complexans, ob quorum reuerentiam & amorem, Quadrageſimæ ſpecialis ieiunium Domino dedicabat.

Non habebat aliud Chriſti pauper, niſi duo minuta, corpus ſcilicet & animam, quod poſſet liberali charitate largiri. Sed hoc per amorem Chriſti ſic offerebat continuè, vt quaſi omni tempore per rigorem ieiunij corpus, & per ardorem deſiderij ſpiritum immolaret, exterius in atrio ſacrificans holocauſtum, & in templo interius concremans thymiana. Sic autem eum charitatis exceſſiua deuotio ſurſum in diuina ferebat, vt eiufdem affectuoſa benignitas, ad naturæ conſortes & gratiæ dilataret. Quem enim creaturis cæteris germanum pietas cordis effecerat, mirum non eſt, ſi creatoris inſignitis imagine, & ſanguine redemptis authoris, germaniorem Chriſti charitas faciebat. Non ſe Chriſti reputabat amicum, niſi animas foueret, quas ille redemit. Saluti animarum nihil præferendum eſſe dicebat, eo maxime probans, quod vnigenitus Dei pro animabus dignatus fuerit in Cruce pendere. Hinc ſibi in oratione luctamen, in prædicatione diſcurſus, & in exemplis dandis exceſſus. Vnde quoties auſteritas

auſteritas nimia reprehenderetur in ipſo, reſpondebat ſe datum alijs in exemplum. Licet enim innocens eius caro, quæ iam ſe ſpontè ſubdebat ſpiritui, nullo propter offenſas egeret flagello, tam exempli cauſa renouabat illi poenas & onera, cuſtodiens propter alios vias duras. Dicebat enim: Si linguis hominum loquar & Angelorum, 1. Cor. 13. charitatem autem in me ipſo non habeam, & proximis virtutum exempla non monſtrem, parum proſum alijs, mihi nihil.

Feruenti quoque charitatis incendio glorioſum ſanctorum martyrum amulabatur triumphum, in quibus nec amoris flamma extingui, nec fortitudo potuit inſirmari. Deſiderabat propterea & ipſe, illa perfecta charitate ſuccenſus, quæ foras mittit timorem, per martyrij flammam, hoſtiam Domino ſe offerre viuentem, vt & vicem Chriſto pro nobis morientis repederet, & ad diuinum amorem cæteros prouocaret. Sexto nanque conuerſionis ſuae anno, deſiderio martyrij flagrans, ad prædicandam fidem Chriſtianam & poenitentiam Saracenis, & alijs infidelibus, ad partes Syriae tranſiretate diſpoſuit. Cumque nauem quandam, vt illuc tenderet, conſcendiſſet, ventis contrarijs ſtantibus, compulſus eſt in Sclauoniae partibus applicare. Cum igitur moram aliquandiu contraxiſſet ibidem, nec inuenire poſſet nauem tunc temporis tranſirentem, fraudatum a ſuo deſiderio ſe ſentiens, nautas quosdam Anconam tendentes, vt amore Dei eum ſecum ducerent, exorauit. Verum illis propter expenſarum defectum pertinaciter reſuſtantibus, vir Dei plurimum de Domini bonitate conſiſus, nauem cum ſocio latentem conſcendit. Aſſuit quidam a Deo, vt creditur, pro paupere ſuo miſſus, qui ſecum ferens neceſſaria victus, quendam timentem Deum, de nauis ad ſe vocatum, ſic alloquutus eſt: Hæc pro pauperibus fratribus in nauis latitantibus conſerua fideliter, ac neceſſitatis tempore amicabiliter ſubminiſtra. Sicque factum eſt, vt nauis propter vim ventorum per dies plurimos nuſquam applicare valeret, omnia conſumerentur ipſorum cibaria, & ſola pauperi Franciſco collata deſuper eleemoſyna ſuper-eſſet. Quæ cum eſſet modica, tantum diuina virtute ſuſcepit augmentum, vt diebus pluribus in mari propter tempeſtatem continuam contrahentibus moram, uſque ad portum Anconæ omnium neceſſitatibus plenariè ſubueniret. Videntes itaque nauta per ſeruum Dei multa ſe mortis euaiſſe diſcrimina, tanquam qui maris horrenda pericula ſenſerant, & miranda opera Domini viderant in profundo, gratias egerunt omnipotenti Deo, qui ſemper in ſuis amicis & ſeruis mirabilem & amabilem ſe oſtendit.

1. Iohan. 4.

Vult ire ad Saracenos, ſed reſtant venti.

Diuinitus augetur ci-bus.

Flagrat martyrij deſiderio.

Morbo impeditus, non poteſt ire ad infideles.

Cum autem relicto mari, terram perambulare coepiſſet, iactato in eam ſalutis ſemine, reportabat manipulos fructuoſos. Verum quia martyrij fructus ad eum cor eius allexerat, vt precioſam pro Chriſto mortem ſuper omnia virtutum merita peroptaret, verſus Marrochium iter arripuit, vt Miramolino & genti eius Chriſti Euangelium prædicaret, ſi quo modo ad concupitam palſam valeret attingere. Tanto nanque deſiderio ferebatur, vt quauis eſſet imbecillis corpore, peregrinationis ſuae præcurreret comitem, & ad exequendum propoſitum feſtinitus, & tanquam ſpiritu ebrius aduolare. Sed cum iam uſque in Hiſpaniam perrexiſſet, diuina diſpoſitione, quæ ipſum reſeruabat ad alia, grauiſſima ei ſuperuenit inſirmitas, qua præpeditus, quod cupiebat, adimplere nequiuit. Sentiens igitur vir Dei, quod neceſſaria erat adhuc proliquam genuerat, ipſius vita in carne, quauis mortem ſibi lucrum putaret eſſe, redijt ad palcendum oues, ſuae ſolitudini commendatas.

Verum charitatis ardore ſpiritum ipſius ad martyriū perurgente, tertia adhuc vice pro fide Trinitatis, effuſione ſui ſanguinis, dilatanda, verſus infideles proficiendi tentauit. Tertiodecimo nanque conuerſionis ſuae anno ad partes Syriae pergens, multis ſe periculis conſtanter expoſuit, vt Sulthani Babyloniae poſſet adire præſentiam. Inter Chriſtianos enim ac Saracenos tunc bellum tam implacabile erat, exercituum caſtris hinc inde in campo cominus exaduersò locatis, vt via mutui tranſitus ſine mortis diſcrimine non pateret. Exierat ſiquidem a Sulthano edictum crudele, vt quicumque caput alicuius Chriſtiani afferret, Byzantium aureum pro mercede reciperet. At intrepidus Chriſti miles Franciſcus, ſperans in proximo ſuum adipiſci poſſe propoſitum, diſſimulauit iter arripere, mortis pauore non territus, ſed deſiderio prouocatus. Oratione nanque præmiſſa confortatus a Domino, confidenter illud propheticum decantabat: Nam eſti ambulauero in medio umbræ mortis, non timebo mala, quoniã tu mecum eſ. Aſſumpto igitur ſocio fratre, Illuminato nomine, viro utique luminis & virtutis, cum iter cepiſſet, obuias habuit ouiculas duas, quibus viſis exhilaratus vir ſanctus,

Tam terrore vult proficiendi ad infideles vt fiat marty.

Pſal. 124.

Matth. 10.

Capitur eſi ſocio à Sa- racenis, & malè tra- ctatur.

Luc. 21.

Libèter au- ditur à Sul- thano.

Studet omnibus modis eum cõuertere, ſed fruſtrâ.

Contemnit munera Sul- thani.

Orat ſine intermiſſi- onc.

dixit ad ſocium: Confide frater in Domino, nam in nobis Euangelicum illud imple- tur: Eccè ego mitto vos in medio luporum. Cùm autem proceſſiſſent vterius, oc- currerunt ei ſatellites Saraceni, qui tanquàm lupi celerius accurrètes ad oues, ſeruos Dei feraliter comprèhenſos, crudeliter & contemptibiliter pertraſtarunt, afficientes conuicijs, affligentes verberibus, & vinculis alligantes. Tandèm afflictoſ multipliciter & attritos, ad Sulthanum, diuina diſponente prouidentia, iuxta viri deſiderium, perduxerunt. Cùm igitur princeps ille perquireret à quibus, & ad quid, & qualiter miſſi eſſent, intrepido corde reſpondit Chriſti ſeruus Franciſcus: Non ab homine, ſed à Deo altiſſimo ſe fuiſſe tranſmiſſum, vt ei & populo ſuo viam ſalutis oſtenderet, & annunciaret Euangelium veritatis.

Tanta verò mentis conſtantia, tanta virtute animi, tantoque ſeruore ſpiritus præ- dicto Sulthano prædicauit Deum trinum & vnum, & Saluatorem omnium Ieſum Chriſtum, vt Euangelicum illud in ipſo clareſceret veraciter eſſe completum: Ego dabo vobis os & ſapientiam, cui non poterunt reſiſtere, & contradicere omnes ad- uerſarij veſtri. Nam & Sulthanus admirandum in viro Dei ſeruorem ſpiritus conſpi- ciens & virtutem, libenter ipſum audiebat, & ad moram contrahendam cum eo, inſtantiùs inuitabat. Chriſti verò ſeruus, ſuperne illuſtratus oraculo: Si vis, inquit, conuerti tu cum populo tuo ad Chriſtum, ob illius amorem libèter vobiſcum com- morabor. Quòd ſi hæſitas propter fidem Chriſti, legem Mahometi dimittere, iube ignem accendi permaximum, & ego cum ſacerdotibus tuis ignem ingrediari, vt vel ſic cognoſcas, quæ fides certior & ſanctior non immeritò tenenda ſit. Ad quem Sul- thanus: Non credo, quòd aliquis de ſacerdotibus meis, ſe vellet igni propter fidem ſuam deſenſandam exponere, vel genus aliquod ſubire tormenti. Viderat enim ſtam quendam de præbyteris ſuis virum authenticum & longeuum, hoc audito ver- bo, de ſuis conſpectibus auſugiffe. Ad quem vir ſanctus: Si mihi velis promittere pro te & populo tuo, quòd ad Chriſti cultum, ſi ignem illaſus exierò, veniat, ignem ſolus iatroibo: Et ſi combuſtus fuero, imputetur peccatis meis: ſi autem diuina me protegerit virtus, Chriſtum Dei virtutem & ſapientiam, verum Deum, & Dominum, Saluatorem omnium agnoſcatis. Sulthanus autem optionem hanc accipere ſe non audere reſpondit, quia ſeditionem populi formidabat. Obrulit tamen ei multa mu- nera precioſa, quæ vir Dei non mundanarum rerum, ſed ſalutis animarum avidus, ſpreuit omnia, quaſi lurum. Sulthanus autem videns virum ſanctum tam perfectum rerum mundialium contemptorem, admiratione permotus, maiorem erga ipſum deuotionem concepit. Et quauis ad fidem Chriſtianam tranſire nollet, vel forſan non auderet, rogauit tamen deuotè famulum Chriſti, vt prædicta ſuſciperet, pro ſalute ipſius, Chriſtianis pauperibus vel eccleſijs eroganda. Ipſe verò, quia pondus fugiebat pecuniæ, & in animo Sulthani veræ pietatis non videbat radicem, nullatenùs acquieuit. Videns etiam ſe non proficere in conuerſione gentis illius, nec ſuum aſſequi poſſe propoſitum, ad partes fidelium, diuina reuelatione præmonitus, re- meauit.

Sic itaque Dei ordinante clementia, & ſancti viri promerente virtute, miſeri- corditer & mirabiliter factum eſt, quòd Chriſti amicus mortem pro ipſo viribus tonis exquireret, & tamen nullatenùs inueniret: vt & merito non careret optati marty- rij, & inſigniendus ſeruaretur in poſterum priuilegio ſingulari. Sic vtique factum eſt, vt ignis ille diuinus adhuc perfectiùs ipſius æſtuaret in corde, vt poſt potentiùs eua- poraret in carne. O verè beatum virum, cuius caro eſt tyrannico ferro non cædi- tur, occiſi tamen agni ſimilitudine non priuatur. O, inquam, verè ac plenè beatum, cuius animam eſt gladius perſequutoris non abſtulit, palmam tamen martyrij non amiſit.

De ſtudio & virtute Orationis. Cap. 10.

Sentiens Chriſti ſeruus Franciſcus, corpore ſe peregrinum à Domino, cùm iam ad terrena foris deſideria per Chriſti charitatem rotus eſſet inſenſibilis factus, nè foret abſque conſolatione dilecti, ſine intermiſſione orans, ſpiritum Deo contendebat exhibere præſentem. Erat quidem oratio contemplanti ſolati- um, dum ſupernarum circuitu manſionum, Angelorum conuicijs iam factus, ſeruenti deſiderio quærebat dilectum, à quo ſolus eum carnis paries diſiungebat. Erat & operanti præſidium, dum in omnibus quæ agebat, de ſua diſſidens induſtria, & deſu- perna pietate confidens, per ipſius inſtantiam, totum in Domino cogitatum iactabat.

Oratio-

Orationis gratiam viro religioſo deſiderandam ſuper omnia firmiter aſſerebat, nul- lumque credès ſine ipſa in Dei proſperari ſeruitio, modis quibus poterat fratres ſuos ad eius ſtudiù excitabat. Nam ambulans & ſedens, intus & foris, laborans & vacans, orationi ad eum erat intentus, vt illi videretur, non ſolùm quicquid erat in eo cordis & corporis, verum etiam operis & temporis, dedicãſſe. Solitus erat nullam viſitatio- nem ſpiritus cum negligentia prætereire. Siquidem cùm offerrebat, ſequebatur eam: & quãdiù Dominus concedebat, dulcedine perfruebatur oblata. Cùm autem in- tentus itineri, diuini ſpiritus aliquos ſentiret afflatus, ſocijs præcedentibus gradum ſequebatur, nouamque inſpirationem ad fruitionem conuertens, gratiam non recipie- bat in vacuum.

Suſpendebatur multotiès tanto contemplationis exceſſu, vt ſupra ſemetipſum ra- pteus, & vltra humanum ſenſum aliquid ſentiens, quid ageretur circa ſe exteriùs, igno- raret. Tranſiens nanque ſemèl per Burgum ſancti Sepulcri, caſtrum vtique populo- ſum, pro debilitate corporis ſubuectus aſello, obuias habuit turbas, in eum præ de- uotione ruentes. Tractus autem & detentus ab eis, compreſſus quoque, ac multipli- citer attræctatus, inſenſibilis videbatur ad omnia, & velut exanime corpus, de ijs, que ſiebant circa ipſum, nihil penitùs aduertebat. Vndè cùm iam diù tranſito caſtro, turbis que relictis, perueniſſet ad quoddam domicilium leproſorum, quaſi aliunde rediens cæleſtium contemplator, ſolicitè requiſiuit, quãdiò propinquarent ad Bur- gum. Mens quidem ipſius cæleſtibus fixa ſplendoribus, varietates non ſenſerat loco- rum, nec temporum, nec occurrentium perſonarum. Quòd ipſi accidiſſe frequen- tiùs, ſociorum eius experientia multiplex comprobauit. Et quia in oratione perce- perat ſancti ſpiritus deſideratam præſentiam tanto familiaritùs ſe offerre precantibus, quanto plùs inuenit elongatos à ſtrepitu mundanorum, ideò loca ſolitaria quarens, ad ſolitudoſ & eccleſias derelictas oraturus nocte pergebat: Vbi dæmonum pu- gnas horribiles frequenter ſuſtinuit, qui ſecum ſenſibiliter conſiſtentes, nitebantur ipſum ab orationis ſtudio perturbare. Ipſe verò armis munitus cæleſtibus, quanto vehementiùs impetebatur ab hoſtibus, tanto fortior in virtute, & ſeruentior redde- batur in opere, ſidenter dicens ad Chriſtum: Sub vmbra alarum tuarum protege me à facie impiorum, qui me afflixerunt. Ad dæmones autem: Facite quicquid in me valeatis, maligni ſpiritus & fallaces. Non enim poteſtis, niſi quantum vos manus ſu- perna relaxat: & ego ad perferendum omnia, quæ illa inſiſtenda decreuerit, cum omni iucunditate paratus aſſiſto. Quam mentis conſtantiam ſuperbi dæmones non ferentes, abſcedebant confuſi.

Vir autem Dei ſolitarius remanens & pacatus, nemora ſeplebat gemitibus, loca ſpargebat lachrymis, pectora manu tundebat, & quaſi occultius ſecretarium naſtus, conſabulabatur cum Domino ſuo. Ibi reſpondebat iudici, ibi ſupplicabat patri, ibi colloquebatur amico. Ibi quoque fratribus, ipſum piè obſeruantibus, aliquotiès au- ditus eſt, clamorſis gemitibus apud diuinam pro peccatoribus interpellare clementi- am, deplorare etiam alta voce, quaſi coram ſe poſitam Dominicam paſſionem. Ibi vilis eſt nocte orans manibus ad modum Crucis protenſis, toto corpore ſubleuatus à terra, & nubecula quadam fulgente circūdatas, vt illuſtrationis mirabilis intrà men- tem, mira circa corpus perluſtratio teſtis eſſet. Ibi etiam, ſicut certis eſt conſproba- tum indiſcijs, incerta ſibi & occulta diuinæ ſapientiæ pandebantur, quauis illa non vulgaret exteriùs, niſi quantum Chriſti vrgebat charitas, & proximorum vtilitas exi- gebat. Dicebat enim: Leui mercede rem impreciabilem contingit amitti, & illum, qui dedit, ad non dandum iterùm facilè pronocari.

Quandò à priuatis redibat orationibus, quibus penè in virum alterum mutabatur, ſummo perè ſtudebat conformare ſe cæteris, nè fortè quod foris oſtenderet, aura ſa- noris intus à mercede euacuaret. Cùm in publico ſubitò aſſiceretur viſitatus à Do- mino, ſemper aliquid obijciebat adſtantibus, nè ſponſi familiares attactus forniſecus vulgarentur. Excreationes, gemitus, duros anhelitus, extrinſecos nutus, orans inter fratres, deuitabat omninò, ſiue quia diligebat ſecretum, ſiue quia ad interiora rein- trans, totus ſerebatur in Deum. Sæpè talia familiaribus dixit: Quandò ſeruus Dei orans, viſitatur diuinitùs, dicere debet: Iſtam conſolationem mihi peccatori & indigno de celo miſiſti Domine, & ego illam tuæ cõmitto custodia, quia theſauri tui me ſen- tio eſſe latronem. Cùm autem ab oratione reuertitur, ſic debet ſe patperculum & peccatorem oſtendere, acſi nullam ſit nouam gratiam conſequutus.

Ecc 3

Orante

Oratio præ- cipue expe- tendi reli- gioſis.

In medijs turbis nihil ſentit, extra ſe raptus.

Multas par- titur demo- num infe- ſtationes.

Pſal. 16.

Eos egregiè pudeſcit.

Exercitia eius in locis deſertis.

Subleuatur frequenter à terra.

Celat quã- rum valet ſuam ſancti- tatem.

Orante autem viro Dei in loco de Portiuncula, contigit Assinatem Episcopum venire ad eum, ut erat solitus, visitandum. Qui mox ut locum fuit ingressus, ad cellam, in qua Christi seruus orabat, plus debito fidenter accessit. Pulsoque ostiolo, intratum se ingerens, dum caput immisit, sanctumque orantem conspexit, repentino timore concussus, obrigescentibus membris, etiam loquelam amisit. Subitoque voluntate diuina per vim foras propulsus, retrogrado pede procul abductus est. Stupescens Episcopus, ad fratres festinauit, ut potuit, Deoque sibi restituentem linguam, primo verbo confessus est culpam.

Vide quid patitur Episcopus, dum interurbat orantem.

Contigit tempore quodam Abbatem monasterij sancti Iustini de Episcopatu Perusij obuiare famulo Christi. Quo viso, Abbas deuotus celeriter de equo descendit, ut & viro Dei reuerentiam faceret, & de salute animae aliqua cum ipso conferret. Tandem habita collatione suauis, Abbas abscedens orari pro se humiliter petijt. Cui vit Deo charus respondit: Orabo libenter. Parum itaque discedente Abbate, dixit fidelis Franciscus ad socium: Expecta frater modicum, quia debitum volo soluere, quod promisi. Orante autem illo, subito Abbas insolitum calorem & dulcedinem hactenus in expertam sensit in spiritu, quod in excessu mentis effectus, totus a seipso in Deum defecit. Parua morula substitit, & in se reuersus, virtutem orationis sancti Francisci cognouit. Maiori proinde circa Ordinem semper amore flagrauit, multisque factum pro miraculo retulit.

Mira vis precum eius.

Solitus erat vir sanctus horas Canonicas non minus timoratae Deo persoluere, quam deuote. Nam licet oculorum, stomachi, splenis & hepatis aegritudine laboraret, nolebat tamen muro vel parieti inhærere, dum psalleret, sed horas semper erectus, & sine caputio, non gyro uagis oculis, nec cum aliqua syncope persolvebat. Si quando esset in itinere constitutus, figebat tunc temporis gressum, huiusmodi consuetudinem reuerentem & sacram, propter pluuiarum inundantiam non amittens. Dicebat enim: Si quiete comedit corpus cibum suum, futurum cum ipso vermium esca, cum quanta pace & tranquillitate accipere debet anima cibum vitae? Grauius etiam se putabat offendere, si quando orationi deditus, vanis phantasmatibus interius vagaretur. Cum aliquid tale accideret, non parcebat confessioni, quin illud protinus expiaret. Hoc studium sic in usum conuerterat, ut rarissime muscas huiusmodi pateretur.

Nota ut persoluerit preces Canonicas.

Fecerat in Quadragesima quadam vasculum unum, ut minutias temporis, ne omnino exciderent, occuparet. Quod cum dicenti Tertianam in memoriam veniens, paululum ipsius animum distraxisset, notus seruo spiritus, vasculum igne consumpsit, dicens: Sacrificabo illud Domino, cuius sacrificium impediuit. Psalmos cum tanta mentis attentione dicebat, quasi Deum presentem haberet: & cum nomen Domini in eis occurreret, praesentis dulcedine labia sua lingere videbatur. Ipsum quoque Domini nomen non solum cogitatum, verum etiam prolatum & scriptum, reuerentia volens honorare praecipua, fratribus persuasit aliquando, ut omnes schedulas scriptas ubicunque reperas colligerent, mundoque loco reponerent, ne forte sacrum illud nomen contingeret conculcari. Nomen autem IESV cum exprimeret vel audiret, iubilo quodam repletus interius, totus videbatur exterius alterari, ac si mellissimus sapor gustum, vel harmoniacus sonus ipsius immutasset auditum.

Nomen Domini mihi eum afficit.

Nota de nomine IESV.

Contigit autem anno tertio ante obitum suum, ut memoriam natiuitatis pueri Iesu ad deuotionem excitandam, apud castrum Graecij disponeret agere cum quanto maiori solennitate valeret. Ne vero hoc leuitati posset asseribi, a summo Pontifice petita & obtenta licentia, fecit praeparari praesepium, apportari foenum, bovem & asinum ad locum adduci. Aduocantur fratres, adueniunt populi, personat sylua voces, & venerabilis illa nox, luminibus copiosis & claris, laudibusque sonoris & consonis, & splendens efficitur, & solennis. Stabat vir Dei coram praesepio pietate repletus, respersus lacrymis, & gaudio superflusus. Celebrantur Missarum solennia super praesepio, Leuita Christi Franciscus sacrum Euangelium decantante. Praedicat deinde populo circumstanti de natiuitate Regis pauperis, quem cum nominare vellet, puerum de Bethlehem praesentis teneritudine nuncupabat. Miles autem quidam virtuosus & verax, qui propter Christi amorem seculari relicta militia, viro Dei magna fuit familiaritate coniunctus, Dominus Iohannes de Graecio, se vidisse asseruit puerulum quandam valde formosum in illo praesepio dormientem, quem beatus pater Franciscus ambobus complexans brachijs, excitare videbatur a somno. Hanc siquidem deuoti militis visionem non solum videtis sanctitas credibilem facit, sed & designata veritas con-

Vide qua celebritate peragit festum Natiuitatis Christi.

Visio militis religiosi.

veritas comprobatur, & miracula subsequuta confirmant: Nam exemplum Francisci considerati a mundo, excitatiuum est cordium in fide Christi torpentium: & foenum praesepij reseruatam a populo, mirabiliter sanatiuum fuit brutorum languentium, & aliarum repulsiuum pestium diuersarum, glorificante Deo per omnia seruum suum, sanctaque orationis efficaciam euentibus miraculorum prodigijs demonstrante.

De intelligentia scripturarum & spiritu prophetiae. Cap. II.

AD tantam autem mentis serenitatem in defessum orationis studium cum continua exercitatione virtutum, virum Dei perduxerat, ut quauis non haberet sacrarum literarum peritiam per doctrinam, aeternae tamen lucis irradiatus fulgoribus, scripturarum profunda miro intellectus scrutaretur acumen. Penetrabat enim ab omni labe purum ingenium mysteriorum abscondita: & ubi magistralis scientia foris stat, affectus introibat amantis. Legebat quandoque in libris factis, & quod animo semel iniecerat, tenaciter imprimebat memoria: quia non frustra mentalis attentionis percipiebat auditu, quod continua deuotionis ruminabat affectu. Quarentibus aliquando fratribus, utrum sibi placeret, quod literati iam recepti ad Ordinem, intenderent studio sacrae scripturae, respondit: Mihi quidem placet, dum tamen exemplo Christi, qui magis orasse legitur, quam legisse, orationis studium non omittant: nec tantum studeant, ut sciant, qualiter debeant loqui, sed ut audita faciant, & cum fecerint, alijs facienda proponant. Volo, inquit, fratres meos discipulos Evangelicos esse, sicut, in notitia veritatis proficere, quod in simplicitatis puritate concrescant, ut simplicitatem columbinam a prudentia serpentina non separent, quas magister eximius ore suo benedicto coniunxit.

Scripturas intellexit doctus a Deo.

Vult fratres suos Evangelicos esse. Matth. 10.

Interrogatus Senis a quodam religioso viro Theologiae sacrae doctore, de quibusdam quaestionibus difficilibus intellectu, tanta claritate doctrinae diuinae sapientiae patefaciebat arcana, ut vehementer stupeceret vir ille peritus, & cum admiratione referret. Verè Theologia sancti patris istius, puritate ac contemplatione, tanquam alis in altum subuecta, est aquila volans: nostra verò scientia, ventre graditur super terram. Licet enim esset imperitus sermone, scientia tamen plenus enodabat dubia quaestionum, & abscondita producebat in lucem. Nec absolum, si vir sanctus scripturarum a Deo intellectum acceperat, cum per imitationem Christi perfectam, veritatem ipsarum descriptam gestaret in opere, & per sancti spiritus vnditionem plenariam, doctorem earum apud se haberet in corde.

Perfecta Christi imitatione obtinuit scripturarum intelligentiam.

Ad eum etiam in ipso claruit spiritus prophetiae, ut & praevideret futura, & cordium contueretur occulta, absentia quoque, velut praesentia cerneret, & se praesentem absentibus mirabiliter exhiberet. Tempore nanque, quo Damiatam Christianorum obsidebat exercitus, aderat vir Dei non armis, sed fide munitus. Cum igitur die belli Christiani pararentur ad pugnam, hoc audito, Christi seruus vehementer ingemuit, dixitque socio suo: Si belli fuerit attentatus ingressus, ostendit mihi Dominus non prospere cedere Christianis. Verum si hoc dixerò, fatuus reputabor: si tacuero, conscientiam non euadam. Quid igitur tibi videtur? Respondit socius eius, dicens: Frater, pro minimo tibi sit ut ab hominibus iudicaris, quia non modò incipis fatuus reputari. Exonera conscientiam tuam, & Deum magis time, quam homines. Quo audito, exiens Christi praeco, salutaribus monitis Christianos aggreditur, prohibet bellum, denunciat casum. Fit veritas in fabulam: indurauerunt cor suum, & noluerunt reueri. Itur, committitur & bellatur, totaque in fugam reuertitur militia Christiana, finem belli opprobrium regerens, non triumphum. Tanta verò strage Christianorum imminutus est numerus, ut circa sex millia fuerint inter mortuos & captiuos. In quo euidenter innotuit, quod spernenda non erat sapientia pauperis, cum anima viri iusti annunciet aliquando vera, quam septem circumspectores, sedentes in excelsis ad speculandum.

Prævidet Christianorum casum.

Christiani caduntur apud Damiatam.

Ecc. 37.

Alio quoque tempore, cum post reuersionem ipse de ultra mare, Celanum praedicaturus accederet, miles quidam supplicem eum deuotione cum instantia magna inuitavit ad praedium. Venit itaque ad militis domum, omnisque familia pauperum hospitium exultavit in ingressu. Antè verò, quam cibum sumerent, iuxta solitum morem, vir mente deuotus offerens Deo preces & laudes, oculis stabat eleuatis in caelum. Oratione completa, benignum hospitem familiariter aduocatū in partem, sic alloquutus est: Ecce frater hospes, tuis victus precibus, ut manducarem, domum tuam intravi. Meis

Predicit ho-
spiti mortē
subitanā.

nunc citò monitis acquiesce, quoniam non hic, sed alibi manducabis. Consistere nunc peccata tua, veræ poenitentiaē dolore contritus, nec in te remaneat quicquam, quod veridica confessione non pandas. Reddet tibi Dominus hodie vicem, quoniam tanta deuotione suos pauperes suscepisti. Acquieuit cōtinuò vir ille sermonibus sancti, sociosq; ipsius vniuersa peccata in confessione detegens, disposuit domum suam, & ad mortem suscipiendam se, quantum valuit, preparauit. Intrauerūt tandem mensam, & incipientibus alijs māducare, hospes subito spiritum exhalauit, iuxta verbum hominis Dei repentina morte sublatus. Sicq; factum est, hospitalitatis gratia promerente, vt iuxta verbum veritatis, prophetam recipiens, mercedem prophetæ acciperet, dum per sancti viri prænunciationem prophetica miles ille deuotus sibi cōtra mortis subitationem prouidit, quatenus armis poenitentiaē præmunitus, perpetuam damnationem euaderet, & in æterna tabernacula introiret.

Matth. 10.

Signo Cru-
cis sanat cō-
tra quum.

Tempore quo vir sanctus Reate iacebat infirmus, Præbendarius quidam nomine Gedeon, lubricus & mundanus, infirmitate graui correptus, lectulo decubans, cum ad eum fuisset delatus, lachrymosè rogabat cum simul adstantibus, vt ab ipso, Crucis signaculo signaretur. Ad quem ille: Cum vixeris olim secūdum desideria carnis, non veritus iudicia Dei, quomodo te Crucis signabo? Verūm propter deuotas intercedentium preces, signo te Crucis signabo in nomine Domini. Tu tamen scito te grauiora passurum, si ad vomitum redieris liberatus. Propter enim peccatum ingratitude, semper peiora prioribus inferuntur. Signo itaq; Crucis super eum facto, statim qui cōtractus iacuerat, surrexit sanus, & in laudem Dei prorumpens: Ego, inquit, sum liberatus. Insonuerunt autem ossa renum eius, audientibus cunctis, veluti cum manu ligna sicca franguntur. Paucis autem interlapsis temporibus, Dei oblitus, corpus impudicitiaē reddidit. Cumque sero quodam cōuāssset in domo cuiusdam canonici, nocteque illa dormiret ibidem, subito super omnes conuulsum teclum domus, cæteris autem euadentibus mortem, solus ille miser interceptus atq; interemptus est. Iusto igitur Dei iudicio facta sunt nouissima hominis illius peiora prioribus propter ingratitude vitium, Dei que contemptum: cum de accepta venia gratum esse oporteat, & duplò displiceat flagitium iteratum.

Pœna in
peccata re-
labentis,
Luc. 11.

Vir crudelis
repere mu-
tatur.

Alio quoq; tempore mulier quædam nobilis, Deo deuota, venit ad sanctum, vt suum ei explicaret dolorem, ac remedium postularet. Habebat quidē virum valde crudelem, quē aduersarium patiebatur in seruitio Christi. Et ideò petebat à sancto, quatenus oraret pro illo, vt sua Deus cor ipsius dignaretur emollire clementia. Ipse verò hoc audiens, ait illi: Vade cum pace, indubitanter expectans de viro tuo consolationem tibi de proximo affuturam. Et adiecit: Dices ei ex parte Dei, & mea, quod nunc est tempus clementiaē, postmodum æquitatis. Benedictione accepta, reuertitur mulier: inuenit virum, denunciat verbum. Cecidit super eum spiritus sanctus, & nouum factum de veteri, sic facit cum omni mansuetudine respondere: Domina, seruiamus Domino, & saluemus animas nostras. Suadete igitur sancta vxore, pluribus annis celibem vitam agentes, eodem die ambo ad Dominum migrauerunt. Miranda certè in viro Dei spiritus prophetici virtus, qua & membris iam arentibus restituebat vigorem, & duris imprimebat cordibus pietatem: quanquam non minus eiusdem spiritus sit stupenda limpiditas, qua sic futurorum præcognoscebat euentum, vt etiam conscientiarum scrutaretur arcanum, quasi alter Eliseus, duplicem Eliæ spiritum assequutus.

4. Reg. 2.

Nouit arca-
na cordiū S.
Franciscus.

Nam cum Senis viro cuiusdam sibi familiari quædam superuētura finaliter prædixisset, & vir ille peritus, de quo supra mentio facta est, quod de scripturis cum eo conferebat aliquandò, his auditis, ab eodem sancto patre dubitādo perquiret, an hæc ipse dixisset, quæ illius viri relatione cognouerat: non solum se illa dixisse asseruit, verum etiam quærenti alienum euentum, proprium exitum prophetando prædixit. Quod vt certius cordi eius imprimeret, quendam secretum conscientiaē illius scrupulum, quem nulli viuenti vir præfatus expresserat, & mirabiliter reuelando explicuit, & salubriter consulendo reserauit. Ad quorum omnium firmitatem accidit, quod vir ille religiosus, sicut Christi famulus ei prædixit, sic finaliter consummauit.

Eo quoq; tempore, quo reuertebatur de vltra mare, socium habens fratrem Leonardum de Assisio, contigit eum fatigatum & lassum, parumper a sellam conscendere. Subsequens autem socius & ipse non modicum fessus, cepit dicere intrā se, humanum aliquid passus: Non de pari ludebant parētes eius, & mei. En ipse equirat, & ego pedester

pedester asinum eius ducō. Hoc illo cogitante, protinùs descendit de asino vir sanctus, & ait: Non, frater, conuenit vt ego equitem, tu venias pedes: quia nobilior & potentior in seculo tu me fuisti. Obstupuit ilicò frater, & rubore suffusus, deprehensum se recognoscens, pròcidit ad pedes ipsius, & lachrymis irrigatus, nudum exposuit cogitatum, veniamque poposcit.

Fratri, cuiusdam cogitationes perspicit.

Frater quidam Deo deuotus & famulo Christi, frequenti cogitatione versabat in pedore, superna fore gratia dignum, quem vir sanctus familiari complecteretur affectum: quem verò tanquam extraneum reputaret, extra numerum electorum reputandum à Deo. Cum igitur cogitationis huius crebrius vexatus impulsu, viri Dei familiaritatem vehemēter optaret, nec tamē cordis sui secretum reuelaret alicui, aduocans eum ad se dulciter pater pius, sic alloquutus est: Nulla te turbet cogitatio, fili, quoniam te charissimum habens inter præcipuè mihi charos, libenter tibi munus meæ familiaritatis & dilectionis impendo. Miratus exindè frater, factusq; deuotior ex deuotione, non solum in amorem creuit hominis sancti, verum etiam per spiritus sancti gratia munus donis est maioribus cumulatus. Cum autem in monte maneret Aluernæ cella reclusus, vnus è socijs magnò desiderio cupiebat habere de verbis Domini aliquod scriptum, manu ipsius breuiter annotatum. Grauem enim, qua vexabatur, tentationem, non carnis, sed spiritus, ex hoc credebat euadere, vel certè leuius ferre. Tali desiderio languens, anxiabatur interius, quia verecundia victus, reuerti patri rem pandere non audebat. Sed cui homo non dixit, spiritus reuelauit. Portari namq; sibi iussit à fratre prædicto atramentum & chartam, laudesq; Domini iuxta fratris desiderium propria manu scripsit, & vltimò benedictionem ipsius, dicens: Accipe tibi chartulam istam, & vsque ad diem mortis tuæ custodias diligenter. Accepit frater donum illud optatum, & statim omnis illa tentatio effugatur. Seruatur litera, & cum in posterum miranda effecerit, virtutum Francisci testimonium fuit.

Item alterius.

Et rursus alterius.

Frater quidam erat, quantum à foris videbatur, sanctitate præclarus, conuersatione insignis, tamen admodum singularis. Omni tempore orationi vacans, tanta distributione silentium obseruabat, quod consueuerat non verbis, sed nutibus consistere. Accidit autem, sanctum patrem venire ad locum videre fratrem, & de ipso cum alijs fratribus habere sermonem. Commendantibus autem omnibus & magnificentibus illum, respondit vir Dei: Sinite, fratres, nè mihi in eo diabolica signa laudetis. In veritate sciatis, quod diabolica tentatio est, & deceptio fraudulenta. Durè acceperūt hoc fratres, tanquam impossibile iudicantes, quod tot perfectionis indicijs, fraudis se commenta fuscarent. Verum non post multos dies eo religionem egresso, euidenter apparuit, quanta luculentior interiori contuitus, vir Dei cordis eius secreta perspexit. Multorum quoque per hunc modum, qui stare videbantur, ruinam, sed & plurimum peruersorum conuersionem ad Christum, immobili veritate prænunciens, appropinquasse videbatur ad æternæ lucis speculum contemplandum, cuius fulgore mirabilis absentia corporaliter, tanquam si essent præsentia, mentis eius cernebat obtutus.

Diabolus im-
ponit euidā
inimicō
silencio.

Multorum
ruinā & ali-
orum con-
uersionem
prædicat.

Quodam namq; tempore Vicarius suus tenebat Capitulū, ipse verò in cella orans, sequester erat & medius inter fratres & Deum. Cum igitur vnus ex ipsis, defensionis quodam contectus palliolo, non se subderet disciplina: videns hoc vir sanctus in spiritu, vocauit quendam de fratribus, & dixit ad eum: Vidi, frater, diabolum super illius fratris inobedientis dorsum, collum eius tenentem adstrictum, qui tali seffore subactus, obedientiaē freno spreto, instinctus eius sequebatur habenas. Et cum rogarem Deum pro fratre, subito demon confusus abscessit. Vade igitur, & dic fratri, vt obedientiaē sanctæ iugo collum sine mora submittat. Monitus per internuncium frater, statimque conuersus ad Deum, ad pedes Vicarij humiliter se proiecit.

Videt dia-
bolū fratri
euidam in-
sidentem.

Alio quoque tempore contigit duos fratres ad eremitorium Gracij de remotis venire, vt virum Dei cernerent, & benedictionem, multo desideratam iam tempore, reportarent. Venientes autem & non inuenientes, quia de publico iam ad cellam redierat, desolati abibant. Et ecce recedentibus illis, cum de ipsorum aduentu vel recessu nihil secundum humanum sensum percipere potuisset, præter solitum morem egressus è cella, clamauit post eos, & iuxta quod optauerant, signo Crucis facto, in Christi nomine benedixit.

Absentium
fratrum no-
uit deside-
ria.

Duo fratres venerunt aliquandò de terra Laboris, quorum antiquior nonnulla intulit scādala iuniori. Cum autem peruenissent ad patrem, quæsit ille à iuniori, qualiter

ter erga ipsum se frater socius habuisset in via. Quo respondete: Vtiq; satis bene, sub-
 iunxit: Caue frater, ne sub humilitatis specie mentiaris: scio enim, scio: sed expecta
 modicum, & videbis. Miratus est per plurimum frater, quomodo tam absentia per spi-
 ritum cognouisset. Igitur non post multos dies, cōtemptra religione, foras egrēditur,
 qui scandalum fecerat fratri, & a patre non petierat veniam, nec correctionis debi-
 tam receperat disciplinam. Simulque duo in vna illius claruere ruina, æquitas scilicet
 diuinæ iustitiæ, & perspicacitas spiritus prophetiæ. Qualiter autem absentibus se præ-
 sentem exhibuit, diuina faciente virtute, euidenter ex superioribus innotescit, si teuo-
 cetur ad mentem, qualiter absens in curru igneo transfiguratus apparuit, & quomo-
 dō se Arelatenſi Capitulo in Crucis effigie præsentauit. Quod factum esse diuina dif-
 positione credendum est, vt ex præsentia corporalis apparitione mirabili patenter
 claresceret, quàm præsens & peruius spiritus eius luci sapientiæ foret æternæ, quæ o-
 mnibus mobilibus mobilior est, & vbiq; attingens propter sui munditiam, per natio-
 nes in animas sanctas se transfert, & Dei amicos & prophetas constituit. Simplicibus
 & paruulis sua solet pandere mysteria doctor excelsus, sicut prius apparuit in David
 prophetarum eximio, & post in Apostolorum principe Petro, & tandem in pauper-
 culo Christi Francisco. Hi enim cum essent literarū imperitia simplices, facti sunt san-
 cti spiritus eruditione illustres. Is quidem pastor, vt gregem pasceret Synagogæ de
 Aegypto educum: iste piscator, vt sagenam repletet Ecclesiæ multiformitate cre-
 dentium: hic autem negociator, vt margaritam emeret Euangelicæ vitæ, venditis &
 dispersis omnibus propter Christum.

Sap. 7

Matth. 13

De efficacia prædicandi & gratia sanitarum. Cap. 12.

Fidelis reuera famulus & minister Christi Franciscus, vt cuncta fideliter & per-
 fectè perageret, illis potissimè virtutum exercitijs intendebat, quæ sacro di-
 stante spiritu, Deo suo magis placere cognouerat. Qua de re contigit illum
 in magnam dubitationis cuiusdam agoniam incidere, quam multis diebus ab
 oratione rediens, terminandam fratribus sibi familiaribus proponebat. Quid, inquit,
 fratres, consulitis, quid laudatis? an quod orationi vacem, an quod prædicando dis-
 curram? Siquidem ego paruulus, simplex, & imperitus sermone, maiorem orandi ac-
 cepi gratiam, quàm loquendi. Videtur etiam in oratione lucrum, & cumulatō grati-
 arum: in prædicatione distributio quædam donorum cælii acceptorum. In orati-
 one etiam purificatio interiorum affectuum, & vnio ad vnum verum & summum
 bonum cum vigoratione virtutis: in prædicatione spiritualium puluerizatio pedum,
 distractio circa multa, & relaxatio disciplinæ. Tandem in oratione Deum alloquimur,
 & audimus, & quasi Angelicam vitam agentes, inter Angelos conuersamur: in prædi-
 catione multa oportet condescensione vt ad homines, & humanè inter eos viuēdo,
 humana cogitare, videre, dicere, & audire. Sed vnum est in contrarium, quod videtur
 præponderare his omnibus ante Deum, quod videlicet vnigenitus Dei filius, qui est
 sapientia summa, propter animarum salutem de sinu patris descendit, vt suo mundum
 informans exemplo, verbum salutis hominibus loqueretur, quos sacri sanguinis &
 precio redimeret, & emundaret lauacro, & poculo sustentaret, nihil sibi omninò re-
 seruans, quod non in salutem nostram liberaliter erogaret. Et quia debemus omnia
 facere secundum exemplar eorum, quæ videmus in ipso, tanquam in monte sublimi,
 videtur magis Deo placitū, quod intermissa quiete foras egrediar ad laborem. Cum-
 que per multos dies verba huiusmodi ruminaret cum fratribus, certitudinaliter ne-
 quibat percipere, quid horum sibi foret, vt Christo verè acceptius, eligendum. Cum
 enim miranda nosset per spiritum prophetiæ, hanc per seipsum questionem dissolue-
 re non valebat ad liquidum, Deo melius prouidente, vt prædicationis meritum per
 supernum manifestaretur oraculum, & serui Christi humilitas seruetur. Non eru-
 bescebat à minoribus parua querere verus Minor, qui magnā didicerat à magistro su-
 premo. Studio nanq; præcipuo solitus erat exquirere, quali via qualique modo Deo
 posset secundum ipsius beneplacitum perfectius deseruire. Hæc summa eius philoso-
 phia, hoc summum eius desiderium extitit, quoad vixit, vt quæreret à sapientibus &
 simplicibus, perfectis & imperfectis, paruulis & grandæuis, qualiter ad perfectionis
 culmen virtuosius peruenire valeret.

Cōsultis fra-
 tres, vtrum
 precibus, an
 cōcionibus
 vacare de-
 beat.

Humilitas
 eius in ex-
 quirendo à
 minoribus
 consulto.

Summa ei
 philosophia

Assumens itaq; duos ex fratribus, misit ad fratrem Syluestrum, qui Crucem egre-
 dientem viderat de ore ipsius, & tunc in monte supra Assisium iugiter orationi vaca-
 bat,

bat, vt diuinum super dubitatione huiusmodi responsum perquireret, quod sibi ex
 parte Domini demandaret. Hoc ipsum demandauit sacrae virgini Clarae, vt per ali-
 quam puriorem & simpliciorem de virginibus, sub ipsius disciplina degentibus, &
 ipsa cum sororibus alijs orans, super hoc exquireret Domini voluntatem. Concor-
 dauerunt autem mirabiliter in idipsum, superno eis reuelante spiritu, venerabilis sa-
 cerdos & virgo Deo dicata, beneplaciti scilicet esse diuini, quod Christi præco ad præ-
 dicandum exiret. Reuertentibus itaque fratribus, & Dei, iuxta quod acceperant, in-
 dicantibus voluntatem, exurgens continuo succinxit se, nullaque prorsus contracta
 mora, iter aggressus est. Ibat autem cum tanto feruore, vt diuinum exequeretur im-
 perium, tamque celeriter percurreret, ac si facta manu Dei super eum, nouam indu-
 isset è cælo virtutem.

Diuinitus
 discit, cō-
 onari se po-
 tius debere.

Cum igitur appropinquaret Beuanio, ad quendam locum deuenit, in quo diuersi
 generis auium maxima multitudo conuenerat. Quas cum sanctus Dei vidisset, ala-
 criter currit ad locum, & eas velut rationis participes salutauit. Omnibus verò expe-
 ctantibus, & conuertentibus se ad eum, ita vt quæ in arbutis erant, inclinatis capi-
 tibus, cum appropinquaret ad eas, insolito modo in ipsum intenderent, vsque ad
 eas accessit, & omnes, vt verbum Domini audirent, sollicitè admonuit, dicens: Fra-
 tres mei volucres, multum debetis laudare creatorem vestrum, qui plumis vos in-
 duit, & pennas tribuit ad volandum, puritatem concessit aëris, & sine vestra sollicitu-
 dine vos gubernat. Cum autem eis hæc & his similia loqueretur, auiculæ modo mi-
 rabili gestientes, cœperunt extendere colla, protendere alas, aperire rostra, & in il-
 lum attentè respicere. Ipse verò cum spiritus feruore mirando per medium ipsarum
 transiens, tunica contingebat easdem, nec tamen de loco aliqua mora est, donèc si-
 gno Crucis facto, & licentia data, cum benedictione viri Dei, omnes simul auolârunt.
 Hec omnia contuebantur socij, expectantes in via. Ad quos reuersus vir simplex &
 purus, pro eo quod non hæcenus a vobis prædicauerat, cœpit se de negligentia in-
 culpate. Exinde prædicando per loca vicina procedens, venit ad castrum quoddam,
 nomine Aluanum, vbi congregato populo, & indico silentio, propter hirundines
 nidificantes in eodem loco, magnisque garritibus perstreptentes, audiri vix poterat.
 Quas vir Dei omnibus audientibus alloquutus est, dicens: Sorores meæ hirundines,
 iam tempus est vt loquar & ego, quia vos vsque modò satis dixistis. Audite verbum
 Dei tenentes silentium, donèc sermo Dei compleatur. At illa tanquam intellectus
 capaces, subito tacuerunt, nec fuerunt moræ de loco, donèc fuit omnis prædicatio
 consummata. Omnes igitur qui viderunt, stupore repleti glorificauerunt Deum.
 Illius miraculi fama circunquaque diffusa, multos ad sancti reuerentiam, & fidei de-
 uotionem accendit.

Eccè aues
 audiūt san-
 ctum virū.

Stupore sti-
 us miraculi
 repleti, mul-
 ti ad fidei
 deuotionē
 accēdūt.

In ciuitate nanque Parisiensi scholaris quidam in dolis bonæ, cum socijs alijs studio
 diligenter intentus, dum importuna garrulitate cuiusdam infestaretur hirundinis,
 dicere cœpit ad socios: Hæc hirundo vna de illis est, quæ virum Dei Franciscum præ-
 dicantem aliquandò, donèc silentium eis imponeret, molestabant. Et conuersus ad
 hirundinem, fiducialiter ait: In nomine serui Dei Francisci præcipio tibi, vt ad me ve-
 niens continuo conticescas. At illa Francisci audito nomine, quasi viri Dei discipli-
 nis edocta, & statim conticuit, & ipsius manibus tanquam tutæ custodiæ se commi-
 sit. Stupefactus scholaris, statim eam libertati restituit, & eius garrum amplius non
 audiuit.

Nota rem
 admiratio-
 ne dignam.

Alio quoque tempore cum famulus Dei Caietæ prædicaret in litore maris, turbis
 præ deuotione ruentibus, vt eum contingerent, horrēs Christi seruis tantum popu-
 lorum applausum, in vnam hærentem litori nauiculam profluit solus. Illa verò tan-
 quam si rationis particeps, motore moueretur intrinseco, sine aliquo remige, cernē-
 tibus & mirantibus cunctis, se longius à terra protraxit. Cum autem aliquanto spatio
 in maris altitudinem secessisset, stetit inter fluctus immobilis, quandiu vir sanctus tur-
 bis expectantibus in litore prædicauit. Cumque audito sermone, & viso miraculo, ac
 benedictione accepta multitudo recederet, nè ipsum amplius molestaret, nauicula
 proprio ductu ad terram reuersa est. Quis igitur tam obstinatæ mentis esset & impia,
 vt prædicationem Francisci contemneret, cuius miranda fiebat virtute, vt non solum
 carentia ratione, disciplinam suscipere, verum etiam inanimata corpora tanquam
 animata, prædicanti seruirent?

Item aliam.

Aderat equidem seruo suo Francisco ad quæcunque pergeret, is qui eum vnixerat
 & mi-

& miserat, spiritus Domini, & ipse Dei virtus & sapientia Christus, vt sanæ doctrina verbis afflueret, & magnæ potentiæ miraculis coruscaret. Erat enim verbum eius, velut ignis ardens, penetrans intima cordis, omniumque mentes admiratione replebat, cum non humanæ inuentionis ornatum prænderet, sed diuinæ reuelationis afflatum redoleret. Nam cum semel prædicaturus coram Papa & Cardinalibus, ad suggestionem Domini Hostiensis, sermonem quandam studiosè compositum commendasset memoriæ, stetitque in medio, vt ædificationis verba proponeret, sic obliuioni tradidit omnia, vt effari aliquid omninò nesciret. Verùm cum hoc veridica humilitate narrasset, conferens se ad spiritus sancti gratiam inuocandam, tam efficacibus subito cœpit verbis affluere, tamque potenti virtute illorum mentes virorum sublimium ad compunctionem inflectere, vt apertè clareret, quòd non ipse, sed spiritus Domini, loquebatur. Et quoniam primò sibi suaserat opere, quod alijs suadebat sermone, reprehensorem non timens, veritatem fidentissimè prædicabat. Nesciebat aliquorum culpas palpare, sed pungere, nec vitam fouere peccantium, sed aspera increpatione ferire. Eadem mentis constantia magnis loquebatur & paruis, eademque spiritus iucunditate paucis loquebatur & multis. Omnis ætas, omnisque sexus properabat, virum nouum, mundo cælitus datum, & cernere, & audire. Ipse verò per diuersas regiones progrediens, euangelizabat ardentè, Domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis. In virtute nanque nominis eius, veritatis præco Franciscus eiciebat dæmonia, sanabat infirmos, & quod maius est, sui sermonis efficacia obstinatorum mentes ad pœnitentiam mollebat, simulque sanitatem corporibus reddebat, & cordibus, sicut aliqua comprobant operum eius, exempli gratia inferius adnotanda.

In ciuitate Tuscanella à milite quodam hospitiò deuotè susceptus, filium eius vnicum, à natiuitate contractum, ad multam ipsius instantiam, manu alleuans, sic subito incolumem reddidit, vt videntibus cunctis, protinùs consolidarentur omnia corporis membra, & puer sanus & fortis effectus, confestim exurgeret, ambulans, & exilens, & laudans Deum.

In ciuitate Narniensi cum paralyticum quendam, membrorum omnium destitutum officio, signo Crucis à capite vsque ad pedes ad instantiam signasset Episcopi, perfectè restituit sanitati.

In Episcopatu Reatino puer quidam sic turgidus à quatuor annis, vt nullo modo propria crura cernere posset, à matre cum lachrymis presentatus eidem, statim vt vir sanctus tetigit eum manibus sacris, incolumis est effectus.

Apud ciuitatem Ortensem puer vnus ita conglomeratus, vt caput pedibus portaret applicitum, & haberet ossa nonnulla confracta, signo Crucis ad parètum lachrymabiles preces ab eodem suscepto, subito extensus extitit, & ilicò liberatus.

Mulier quædam ciuitatis Eugubij, ambas contractas & aridas habens manus, adeò vt nihil per illas operari valeret, signo Crucis ab eodè in nomine Domini sibi factò, tam perfectam obtinuit sospitatem, quòd statim rediens domum, cibos in ministerium eius & pauperum, quasi altera focrus Simonis, proprijs manibus præpararet.

Puellæ cuidam in castro Meuanij oculorum priuatè luminibus, cum in Trinitatis nomine sputo suo ter ipsius oculos liniuisset, lumen concupitum restituit.

Mulier quædam ciuitatis Narnij, oculorum cæcitate percussa, signum Crucis ab eodem suscipiens, lucem recuperauit optatam.

Bononiæ puer quidam vnum oculorum macula adeò habens obtectum, vt nihil prorsùs videre posset, nec aliquo iuuari remedio, post signum Crucis, à capite vsque ad pedes per seruum Domini sibi factum, visum recuperauit tam limpidum, vt postmodum fratrum Minorum ordinem ingressus, se longè clariùs videre assereret de oculo priùs infirmo, quàm de oculo semper sano.

In Castro sancti Gemini, seruus Dei à quodam deuoto viro susceptus hospitiò, cuius vxor à dæmonio vexabatur, post orationem factam, in virtute obedientiæ imperauit dæmoni vt exiret, eumque potestate diuina tam subito effugauit, vt verè claresceret, quòd obedientiæ sanctæ virtuti pernicacia dæmonum non obstat.

In ciuitate de castello, quidam furibundus & nequam spiritus quandam obfidens mulierem, à viro sancto obedientiæ accepto mandato, indignabundus discessit, mente simul & corpore liberam, obfessam priùs foeminam, derelinquens.

Frater quidam infirmitate tam horribili grauabatur, vt magis esse vexatio dæmonis, quàm

quàm naturalis infirmitas, à pluribus firmaretur. Nam rotus sepè allidebatur, & volubatur spumans, membris corporis nunc contractis, nunc extensis, nunc plicatis, nunc extensis, nunc rigidis effectis & duris. Quandoquè totus extensus & rigidus, pedibus equatis capiti, leuabatur in altum, horribiliter ilicò relapsurus. Hunc sic miserabiliter & irremediabiliter ægrotantem, plenus misericordia Christi seruus commiserans, buccellam sibi panis, de quo edebat, transmisit. Tantà verò gustatus panis conuulsi agro virtutem, vt deinceps huius infirmitatis molestiam non sentiret.

In comitatu Aretij cum diebus pluribus mulier quædam laborasset in partu, essetque iam proxima morti, nullum omninò desperanti de vita supererat remediù, nisi Dei. Cum autem equo vectus propter corporis infirmitatè Christi famulus per partes illas transitum habuisset, cõtrigit reduci animal per villam, in qua mulier torquebatur. Homines verò loci viso equo, cui vir sanctus infederat, extraxerunt frenum, vt superponerent mulieri. Ad cuius contactum mirificum, omni remoto periculo, mulier ilicò peperit cum salute.

Vir quidam de castro plebis, religiosus ac timens Deum, chordam apud se, qua cinctus fuerat sanctus pater, habebat. Cumque multitudo virorum ac mulierum in castro illo varijs infirmitatibus laboraret, ibat per infirmantium domos, & intincta chorda in aqua, dabat bibere patientibus: Sicque per hunc modum plurimi sanabantur. Sed & de panibus à viro Dei contactis gustantes ægroti, diuina operante virtute, conuebantur celeriter remedia sanitarum. Cum his & alijs multis miraculorum prodigijs præco Christi prædicans coruscaret, attendebatur his, que dicebantur ab eo, ac si Angelus Domini loqueretur. Excellens nanque in ipso prærogatiua virtutum, prophetiæ spiritus, efficacia miraculorum, oraculum de prædicando cælitus datum, obedientia creaturarum ratione carentium, vehemens immutatio cordium ad verborum ipsius auditum, eruditio eius à spiritu sancto præter humanam doctrinã, prædicandi auctoritas à summo Pontifice non sine reuelatione concessa: insuper & regula, in qua forma prædicandi exprimitur, ab eodem Christi Vicario confirmata: summi quoque Regis signacula per modum sigilli corpori eius impressa, tanquam testimonia decè, toti seculo indubitanter affirmant, Christi præconem Franciscum, & venerandum officio, & doctrina authenticum, & admirabilem sanctitate, ac per hoc, tanquam verè Dei nuncium, Christi Euangelium prædicasse.

De Stigmatibus sacris. Cap. 13.

Mos erat Angelico viro Francisco, nunquam ociari à bono: quin potius instar supernorum spirituum in scala Iacob, aut ascendebat in Deum, aut descendebat ad proximos. Nam tempus sibi concessum ad meritum, diuidere sic prudenter didicerat, vt aliud proximorum lucris laboriosis impenderet, aliud contemplationis tranquillis excessibus dedicaret. Vnde cum secundum exigentiam locorum & temporum, alienæ condescendisset procurandæ salutis, in quietationibus derelictis turbarum, solitudinis secreta petebat, locumque quietis: quò liberis Deo vacans, extegeret, si quid pulueris sibi in conuersatione hominum adhaesisset. Biennio itaque, antequàm spiritum redderet cælo, diuina prouidentia duce, post labores multimos perductus est in locum excelsum seorsum, qui dicitur mōs Aluernæ. Cum igitur iuxta solitum morem, Quadragesimam ibidem ad honorem sancti Archangeli Michaelis ieiunare cœpisset, supernæ contemplationis dulcedine abundantibus solito superfluis, ac cælestium desideriorum ardentiore flamma succensus, supernarum cœpit immisionum cumulariùs dona sentire. Ferebatur quidem in altum, non vt curiosus maieftatis perscrutator opprimendus à gloria, sed tanquam seruus fidelis & prudens, inuestigans beneplacitum Dei, cui se conformare omnimodè summo peroptabat ardore.

Immissum est igitur mēti eius per diuinum oraculum, quòd in apertione libri Euangelicè reuelaretur ei à Christo, quod Deo in ipso, & de ipso maximè foret acceptum. Oratione itaque, cum multa deuotione præmissa, sacrum Euangeliorum librum de altari sumptum, in sanctæ Trinitatis nomine aperiri fecit per socium, virum vtrique Deo deuotum & sanctum. Sanè cum in trina libri apertione semper Domini passio occurreret, intellexit vir Deo plenus, quòd sicut Christum fuerat imitatus in actibus vite, sic conformis ei esse deberet in afflictionibus & doloribus passionis, antequàm ex hoc mundo transiret. Et licet propter multam austeritatem vitæ præteritæ, Crucisq; Dominicæ

Charitas eius in Deum. Cant. 8.

minicæ baiulationem continuam, imbecillis iam esset corpore, nequaquam est terribile amoris incendium boni Iesu in lampades ignis atque flammaram, ut aquæ multæ charitatem eius tam validam extinguere non valerent.

Cum igitur Seraphicis desideriorum ardoribus sursùm ageretur in Deum, & compassiua dulcedine in eum transformaretur, qui ex charitate nimia voluit Crucifigi, quodam manè circa festum Exaltationis sanctæ Crucis, dum oraret in latere montis, vidit Seraph vnum sex alas habentem tam ignitas, quàm splendidas, de celorum sublimitate descendere. Cumque volatu celerrimo peruenisset ad aëris locum, viro Dei propinquum, apparuit inter alas effigies hominis Crucifixi, in modum Crucis manus & pedes extensos habentis, & Cruci affixos. Duæ alæ super caput ipsius elevabantur, duæ ad volandum extendebantur, duæ verò totum velabant corpus. Hoc videns vehementer obstupuit, mixtumque mœrore gaudium cor eius incurrit. Latabatur quidem in gratioso aspectu, quo à Christo sub specie Seraph cernebat se conspici: sed Crucis affixio, cõpassiui doloris gladio ipsius animam pertrãsibat. Admirabatur quam plurimum in tam inscrutabilis visionis aspectu, scis quod passionis infirmitas cum immortalitate spiritûs Seraphici nullatenus cõueniret. Intellexit tandem ex hoc, Domino reuelante, quod idem huiusmodi visio sic diuina prouidentia suis fuerat præsentata conspectibus, ut amicus Christi prænosceret, se non per martyrium carnis, sed per incendium mentis, totum in Christi Crucifixi similitudinem transformandum.

Apparet illi Christus Crucifixus.

Imprimuntur ei V. vulnera.

Disprensus igitur visio, mirabilem in corde ipsius reliquit ardorem: sed & in carne non minus mirabilem signorum impressit effigiem. Statim namque in manibus eius & pedibus apparere cœperunt signa clauorum, quemadmodum paulo ante in effigie illa viri Crucifixi conspexerat. Manus enim & pedes in ipso medio clauis confixæ videbantur, clauorum capitibus in interiori parte manuum, & superiorum pedum apparentibus, & eorum acuminibus existentibus ex aduerso. Erantque clauorum capita in manibus & pedibus rotunda & nigra, ipsa verò acumina oblonga, retorta & quasi re-percussa, quæ de ipsa carne surgentia, carnem reliquam excedebant. Dextrum quoque latus quasi lancea transfixum, rubra cicatrice obductum erat, quod sæpè sanguinem sacrum effundens, tunicam & femoralia respergebat.

Non audeat præ humilitate alicui aperire visionem.

Esa. 24. Cum multo timore indicat visionem, sed non tota.

Cernens autem Christi seruus, quod stigmata carni tam luculenter impressa, socios familiares latere non possent, timens nihilominus publicare Domini sacramentum, in magno positus fuit dubitationis agone, vtrum videlicet quod viderat, diceret, vel taceret. Vocauit proinde aliquos ex fratribus, & generalibus verbis loquens, dubium coram eis proposuit, & consilium requisit. Quidam verò ex fratribus gratia illuminatus & nomine, intelligens quod aliqua miranda vidisset, pro eo quod videbatur admodum stupefactus, dixit ad virum sanctum: Frater, non solum propterea, sed etiam propter alios, scias tibi ostendi aliquando sacramenta diuina. Timendum propterea iure videtur, nè si, quod pluribus profuturum accepisti, celaueris, pro talento abscondito reprehensibilis iudicaris. Ad cuius verbum motus vir sanctus, licet alias dicere solitus esset: Secretum meum mihi: tunc tamen cum multo timore seriem retulit visionis præfatæ addēs quod is, qui sibi apparuerat, aliqua dixerit, quæ nunquam dum viueret, alicui hominum aperiret. Credendum sanè tam arcana illa fuisse sacri illius Seraph, in Cruce mirabiliter apparentis, eloquia, quod fortè non liceret hominibus ea loqui. Postquam igitur verus Christi amor in eandem imaginem transformauit amantem, quadraginta dierum numero, iuxta quod decreuerat, in solitudine consummato, superueniente quoque solennitate Archangeli Michaelis, descendit Angelicus vir Franciscus de monte, secum ferens Crucifixi effigiem, non in tabulis lapideis vel ligneis manu figuratam artificis, sed in carneis membris descriptam digito Dei viui. Et quoniam sacramentum Regis abscondere bonum est, ideo secreti regalis viri conficius, signacula illa sacra pro viribus occultabat. Verum quia Dei est, ad gloriam suam magna reuelare, quæ facit: Dominus ipse, qui signacula illa secretè impresserat, miracula quædam apertè per ipsa monstrauit, ut illorum occulta & mira vis stigmatum, manifesta pareret claritate signorum.

Tob. 12.

Immanissima lues.

In prouincia nanque Reatina pestis inualuerat valde grauis, quæ oues & boues omnes sic consumebat crudeliter, quod nullum poterat remedium adhiberi. Vir autem quidam timens Deum, nocte fuit per visionem commonitus, ut ad crematorium fratrum

fratrum festinãter accederet, & loturam manuum ac pedum famuli Dei Francisci, qui tunc temporis morabatur ibidem, acceptam, super animalia cuncta respergeret. Manè itaque surgens, venit ad locum: loturaque huiusmodi per socios sancti viri latèter ob-tenta, oues & boues languentes ex ea resperfit. Mirabile dictu. Statim ut adpersio animalia languida & in terra iacentia, quantumcunq; paululum attingebat, pristino recuperato vigore, surgebant continuo, & tanquam nihil mali sensissent, ad pascua fecundabant. Sicque factum est, ut per virtutem mirandam aquæ illius, quæ sacras plagas contigerat, omnis prorsus plaga cessaret, pestilensque morbus à gregibus fugaretur.

Mira vis aqua, quæ manus & pedes suos abluerat.

Circa præfatum montem Aluernæ, antequam vir sanctus ibi contraheret moram, nibe ex ipso monte surgente, grandinis violenta tempestas fructus terre consuetudinariè deuasabat. Sed post illam apparitionem felicem, non sine incolarum admiratione, quando cessauit, ut celestis illius visionis excellentiam, & stigmatum ibidem impressorum virtutem, serenati præter morè ipsa cæli facies declararet. Contigit quoque cum tempore hyemali propter debilitatem corporis & asperitatem viarum, hominis vnius pauperis subiectum a sello, sub rupis cuiusdam prominētis pernoctare crepidine, ut niuis & noctis superuenientium quoquomodo declinaret incommoda, quibus præpeditus, ad hospitij locum non valuerat peruenire. Cum autem vir sanctus hominem illum querulosus submurmurantem gemitibus hinc inde seipsum iactare sensisset, tanquam qui tenui operimento contentus, quiescere præ frigoris acerbitate acquiebat, diuini amoris feruore succensus, manu illum protensa palpauit. Mirabile certè. Repente ad illius sacræ manûs contactum, quæ Seraphici calculi gerebat incendium, omni fugato frigore, tantus in virum intrus & extrâ calor aduenit, ac si quædam in eum vis flammea ex fornacis spiriculo processisset. Nam ilico & mente & corpore confortatus, suauis inter saxa & niues usque manè dormiuit, quàm vnquam in proprio lecto pauauerat, sicut ipse postmodum asserbat. Certis itaque constat indicijs, sacra signacula illius impressa fuisse virtute, qui operatiõe Seraphica purgat, illuminat, & inflammat, cum ipsa forinsecus expurgando à peste, salutem, serenitatem, & calorem corporibus efficacia mira conferrent, sicut & post mortem euidentioribus est demonstratum prodigijs, suo loco posterius adnotandis.

Insigne miraculum.

Contactu manus sue pellit frigus ab homine.

Ipsè verò, licet thesaurum inuenit in agro, multa diligentia studeret abscondere, latere tamè non potuit, quin aliqui stigmata manuum viderent & pedum, quanquam manus quasi semper portaret contactas, & pedibus extunc incederet calcæatus. Viderunt enim, dum viueret, fratres plurimi, qui licet essent, propter sanctitatem præcipiam, viri per omnia fide digni, tamen ad omne dubium amouendum, sic esse, ac se velle, ta ceteris sacrosanctis, iuramento firmarunt. Viderunt etiam ex familiaritate, quam cum viro sancto habebant, aliqui Cardinales, laudes sacrorum stigmatum profis, & hymnis, & antiphonis, quas ad ipsius ediderunt honorem, veraciter inferentes, qui tam verbo, quàm scripto perhibuerunt testimonium veritati. Summus etiam Pontifex dominus Alexander cum populo prædicaret, coram multis fratribus & meipso affirmavit, se, dum sanctus viueret, stigmata illa sacra suis oculis conspexisse. Viderunt in morte plusquam quinquaginta fratres, virgoque Deo deuotissima Clara cum ceteris fororibus suis, & seculares innumeri, ex quibus, quæadmodum suo loco dicetur, quam plurimi & osculari sunt ex deuotionis affectu, & contrectauerunt manibus ad testimonij firmitatem. Vulnus autem lateris tam sollicitè occultauit, ut illud nemo posset nisi furtim contueri, dum viueret. Vnus etenim frater, qui ei sedulo ministrare solitus erat, cum pia cum cautela, ut ad excutiendum extraheret tunicam, induxisset, attentè respiciens vidit plagam, cui etiam tres veloci contactu digitos applicans, tam vni, quàm tactu, vulneris quantitatem agnouit. Cum simili cautela vidit etiam frater ille, qui tunc temporis erat Vicarius eius. Frater verò socius mirandæ simpliciter, dum infirmitatis causa languentes scapulas contrectaret, manu per caputium missa, & casualiter vulnere sacro illapsa, magnum ei dolorem infixit. Proinde portabat extunc femoralia ita facta, ut usque ad axillas pertingerent, ad vulnus lateris contegendum. Fratres quoque, qui illa lauabant, vel tunicam excutiebant pro tempore, quia inueniebant eam sanguine rubricatam, indubitanter per euidens signum in cognitionem sacri vulneris peruenerunt: quod postmodum in morte, reuelata facie, & ipsi cum alijs plurimis contemplati simul & venerati sunt.

Vulnus lateris non patitur videri.

In morte vident per multum.

Eia nunc strenuissime miles Christi, ipsius fer arma inuictissimi ducis, quibus munitus & insignitus, omnes aduersarios superabis. Fer vexillum Regis altissimi, ad cuius intuitum,

tuitum omnes pugnatores diuini exercitūs animentur. Fer nihilominus sigillū summi Pontificis Christi, quō verba & facta tua, tanquā irreprehensibilia & authentica, meritō ab omnibus acceptētur. Iam enim propter stigmata Domini Iesu, quæ in corpore tuo portas, nemo debet tibi esse molestus: quin potius quilibet Christi seruus omni esse tenetur affectione deuotus. Iam per hæc signa certissima, non duobus aut tribus testibus ad sufficientiam, sed quamplurimis ad superabundantiam comprobata, testimonia Dei in te & per te credibilia facta nimis, omne tollunt infidelibus velamen excusationis, dum credentes in fide stabiliunt, spei fiduciam sursū agunt, & ignem charitatis accendunt. Iam verē impleta est prima visio, quam vidisti, videlicet quōd dux in militia Christi futurus, armis deberes caelestibus, signōq; Crucis insignibus, decorari. Iam in principio tuæ conuersionis Crucifixi visio compassiui doloris gladio mentaliter te transiit: sed & auditus vocis de Cruce, tanquā de throno Christi sublimi, & secreto propitiatorio procedētis, iuxta quod tuo sacro firmāti eloquio, vera indubitanter fuisse creduntur. Iam in tuæ cōuersionis progressu & cursum, quam vidit frater Syluester ex ore tuo mirabiliter procedentem, & gladios in Crucis modum tua viscera transigentes, quos sacer vidit Pacificus, teq; secundū Crucis figuram in aëre subleuatum, cum de Crucis titulo sanctus prædicabat Antonius, iuxta quod prospexit Angelicus vir Monaldus, non phantastica visione, sed reuelatione fuisse cælica conspecta, verē creditur & firmatur. Iam deniq; circa finem, quōd tibi ostēditur & sublimis similitudo Seraph, & humilis effigies Crucifixi, interius te incendens, & exterius te consignans, tanquā alterum Angelum ascendētem ab ortu solis, qui signum in te habes Dei viui, & prædictis dat firmitatem fidei, & ab eis accipit testimonium veritatis. Ecce iam septem apparitionibus Crucis Christi, in te secundū ordinem temporum mirabiliter exhibitis & monstratis, quasi sex gradibus ad istam septimam, in qua finaliter requiescis, peruenisti. Christi nanque Crux in tuæ conuersionis primordio tam proposita, quā assumpta, & dehinc in conuersionis progressu per vitam probatissimam baiulara in teipso continē, & in exemplum alijs demonstrata, tanta certitudinis claritate ostendit, Euangelicę perfectionis apicem te finaliter conclusisse: vt demonstrationē hanc Christianæ sapientie, in tuæ carnis puluere exarata, nullus verē deuotus abijciat, nullus verē fidelis impugnet, nullus verē humilis paruipendat, cum sit verē diuinitūs expressa, & omni acceptione condigna.

Supra cap.

Ibidem.

Cap. 3.

Cap. 4.

Ibidem.

Cap. 13.

Septē apparitiones 3. Crucis ipsi ostensa.

De patientia ipsius, & transitu mortis. Cap. 14.

Christo iam igitur Cruci cōfixus Franciscus tam carne, quā spiritu, non solum Seraphico amore ardebat in Deum, verum etiam stiebat cum Christo crucifixo multitudinem saluandorum. Faciebat proinde, quoniam propter excrecentes in pedibus clauos, ambulare non poterat, corpus emoriturum per ciuitates & castra circunuehi, vt ad Crucem Christi ferendam ceteros animaret. Fratribus quoq; dicebat, Incipiamus fratres seruire Domino Deo nostro, quia vique nūc parū profecimus. Flagrabat etiam desiderio magno ad humilitatis redire primordia, vt leprosis sicut à principio ministraret, corpusq; iam præ labore collapsum, reuocaret ad pristinam seruitutem. Proponebat, Christo duce, se facturum ingentia, & fatiscens membris, spiritu fortis & feruidus, nouo sperabat certamine de hoste triumphum. Neq; enim languor vel desidia locum habet, vbi amoris stimulus semper ad maiora perurget. Tanta autem in eo carnis ad spiritum erat concordia, tanta obedientiæ promptitudo, quōd cum ille ad omnem niteretur sanctitatē, pertingere, ipsa non solum non repugnaret, sed præcurrere niteretur.

Clauus diuinitūs ei impressi, in pedibus exercere fecunt.

Magna in eo carnis & spiritus concordia.

Vix cutis ei relinquitur à morbis.

O visū ad mirabilem.

Vt autem viro Dei cumulus meritorum accresceret, quæ omnia verē in patientia consummantur, cœpit infirmitatibus multimodis laborare tam grauius, vt vix in eo membrum aliquod remaneret absq; ingenti passionis dolore. Ad hoc tādē per varias & diuturnas ac continuas agritudines deductus est, vt consumptis iam carnibus, quasi sola curis ossibus cohereret. Cumq; duris corporis angeret doloribus, illas suas angustias non pœnarum censebat nomine, sed sororum. Cum autem semel grauius solito dolorum vrgeretur aculeis, quidam frater simplex dixit ad eum: Frater, ora Dominum, vt mitius tecum agat. manum enim suam plūs debito super te grauius videtur. Quo audito, vir sanctus cum eiulatu exclamās, ait: Nisi noscerem in te simplicem puritatem, tuum ex nunc abhorrerem consortium, qui ausus fueris circa me diuina iudicia reprehensibilia iudicare. Et licet totus esset attritus grauis prolixitate languo-

languoris, proijciens se in terram, ossa debilia duro casu collisit: & deosculans humum. Gratias, inquit, tibi ago Domine Deus, de omnibus his doloribus meis, teque mi Domine rogo, vt centuplum, si tibi placuerit, ad das: quia hoc erit mihi acceptissimum, vt affligens me dolore, non parcas, cum tuæ sanctæ voluntatis adimpletio, sit mihi consolatio superplena. Videbatur propterea fratribus, quōd quasi alterum lob viderent: cui cum languor cresceret carnis, crescebat simul & vigor mentis. Ipse autem obitum suum longē antè præciuit: dieque transitūs imminente, dixit fratribus, sui corporis tabernaculum deponendum in proximo, quemadmodū sibi fuerat reuelatum à Christo.

Præciuit fratribus suum obitum.

Cum itaq; per biennium ab impressione sacrorum stigmatum, anno videlicet à sua conuersione vicefimo, multis fuisset angustiantium infirmitatum probatiuis tunc quibus conuadatus, tanquā lapis in supernæ Hierusalem ædificio collocandus, & tanquā ductile opus sub multiplicis tribulationis malleo ad perfectionē adductus, ad sanctam Mariam de Portiuncula, se portari poposcit, quatenus vbi acceperat spiritum gratiæ, ibi redderet spiritum vitæ. Quōd cum fuisset perductus, vt veritatis exemplo monstraret, quōd nihil erat illi cōmune cum mundo, in illa infirmitate tam graui, quæ omnem languorem conclusit, super nudam humum se totum nudatum in spiritu feruore prostrauit, quatenus hora illa extrema, in qua poterat adhuc hostis faciei, nudus luctaretur cum nudo. Decubans sic in terra, saccina veste deposita, faciem solito more leuauit in cælum: & intendens illi gloriæ totus, manu sinistra dextri lateris vulnus, nē videretur, obtexit. Et ait ad fratres: Ego, quod meum est, feci: quod vestrum est, Christus edoceat. Illa chrymantibus autem socijs sancti, qui miro fuerant compassionis telo percussi, vnus ex eis, quem vir Dei Guardianum suum esse dicebat, vtrum ipsius diuina inspiratione cognoscens, festinus surrexit, & acceptam cū chordula & femoralibus tunicam, pauperulo Christi obtulit, dicens: Hæc tibi tanquā pauperi commodo, & tu illa suscipias obedientiæ sanctæ mandato. Gaudet ex hoc vir sanctus, & iubilat præ lætitia cordis, quoniam fidem tenuisse Dominæ paupertati vique ad finem se vidit: palmasq; leuans ad cælum, Christum suum magnificat, pro eo quōd exoneratus ab omnibus, liber vadit ad ipsum. Fecerat enim hæc omnia paupertatis zelo, vt nec habitum quidem vellet habere, nisi ab alio commodatum. Voluit certe per omnia Christo Crucifixo esse conformis, qui pauper & dolens, & nudus in Crucem cependit. Propter quod & in principio conuersionis suæ nudus remansit coram Antidite, & in consummatione vitæ, nudus voluit de mundo exire: fratribusque sibi assistentibus, in obedientia charitatis iniunxit, vt cum viderent eum iam esse defunctum, per tam longum spatium, nudum super humum iacere permetterēt, quo vnus miliarij tractum suauiter quis perficere posset. O verē Christianissimum virum, qui & viuens Christo viuenti, & moriens morienti, & mortuus mortuo perfecta esse studuit imitatione conformis, & expressa promeruit similitudine decorari.

Miro modo restatū redit, nihil tibi cū mundo communi.

Vide eximiam paupertatem. Vult Christi per omnia esse similitis.

Hora deniq; sui transitūs propinquante, fecit fratres omnes existentes in loco, ad se vocari, & eos consolatorijs verbis pro sua morte demulcens, paterno affectu ad diuinum est hortatus amorem. De patientia & paupertate, & sanctæ Romanæ Ecclesiæ fide seruandis sermonem protraxit, ceteris institutis sanctum Euangelium anteponeas. Circūsedētib; verō omnibus fratribus, extendit super eos manus in modum Crucis brachijs cæcellatis, pro eo quōd hoc signum semper amabat, & omnibus fratribus tam presentibus quā absentibus, in Crucifixi virtute ac nomine benedixit. Insup̄ & adiecit: Valetē filij omnes in timore Domini, & permanete in eo semper. Et quoniam futura tentatio & tribulatio appropinquat, felices qui perseverabunt in his, quæ ceperunt. Ego verō ad Deum propero, cuius gratiæ vos omnes commendo. Sui huiusmodi admonitione completa, iussit Deo vir charissimus Euangeliorum sibi codicem apportari, & Euangelium secundū Iohannem, quod incipit ab eo loco, Antè diem festum Paschæ, sibi legi poposcit. Ipse verō, prout potuit, in huius psal-

Nota, quōd hic verus Euangelij præco. om. l. c. cleh. fidem cōmendat.

Iohan. 3.

psal. 141.

Felicissimus sanctissimi virtuosus. Vno cōm. lam frat. is.

vnus autem ex fratribus & discipulis eius, vidit animam illam beatam sub specie stelle præfulgidæ à candida subiectam nubecula, super aquas multas in cælum recto tramite sursū ferri, tanquā sublimis sanctitatis cādore prenitidam, & cælestis sapientie

Frater Augustinus eadē hora obiit.

Apparet Episcopo Assisij.

entię simul & gratię vbertate repletam, quibus vir sanctus promeruit locum introire lucis & pacis, vbi cum Christo sine fine quiescit. Minister quoquē fratrum in terra Laboris tūc erat Frater Augustinus, vir utiq; sanctus & iustus, qui in hora vltima positus, cum iam diū perdidisset loquelam, audientibus qui adstant, subito clamavit & dixit: Expecta me pater, expecta: ecce iam venio tecum. Quarētib; fratrib; & admirantibus multum, cui sic loqueretur, audacter respondit: Nonne videtis patrem nostrum Franciscum, qui vadit ad cælum? Et statim sancta ipsius anima migrans à carne, patrem est secuta sanctissimum. Episcopus Assisinas ad oratorium sancti Michaelis in monte Gargano tunc temporis peregrinationis causa perrexit, cui beatus Franciscus appārens nocte transitūs sui, dixit: Ecce relinquo mundum, & vado ad cælū. Manē igitur surgens Episcopus, socijs narrauit, quē vidit, & Assisium rediens, cum sollicitē perquisisset, certitudinaliter comperit, quōd ea hora, qua sibi per visionem innotuit, beatus pater ex hoc mundo migravit. Alaudē aues lucis amicā, & crepusculorum tenebras horrescentes, hora transitūs sancti viri, cum iam esset noctis sequutura crepusculum, venerunt in multitudine magna super tectū domūs, & diū cum insolita quadam iubilatione rotātes, gloriā sancti, qui eas ad diuinas laudes inuitare solitus erat, tam iucundum, quā euidens testimonium perhibebant.

De Canonizatione & translatione ipsius. Cap. 15.

Ranciscus igitur seruus & amicus altissimi, Ordinis Minorum fratrum institutor & dux, paupertatis professor, patientię forma, veritatis p̄eco, sanctitatis speculum, & totius Euangelicę perfectionis exēplar, superna prauentus gratia, ordinato progressū ab infimis peruenit ad summa. Hunc virū mirabilem, vtpotē paupertate prędiuitem, humilitate sublimem, mortificatione viuidum, simplicitate prudentem, omnique morum honestate conspicuum, quem in vita Dominus mirabiliter effecerat clarum, in morte fecit incomparabiliter clariorem. Beato nanque viro migrante à seculo, spiritus ille sacer domum æternitatis ingrediens, fontisquē vitę haustu plenariō gloriosus effectus, expressa quadam in corpore futurę glorię signa reliquit, vt caro illa sanctissima, quę crucifixa cum vitijs, in nouam iam creaturam transferat, & passionis Christi effigiem priuilegij singularitate pręferret, & nouitate miraculi resurrectionis speciem pręmonstraret. Cernebantur quidem in membris illis felicibus clauis ex eius, carne virtute diuina mirificē fabrefacti, sicq; carni eidem innati, quōd dum à parte qualibet premerentur, protinūs quasi nerui continui & duri ad partem oppositam resistent. Inuenta quoquē fuit patentius, in ipsius corpore non inflata humanitūs, neque facta plaga vulneris lateralis, instar vulnerati lateris Saluatoris, quod redemptionis & regenerationis humanę in ipso redemptore nostro protulit sacramentum. Erat autē similitudo clauorum nigra quasi ferrum, vulnus autem lateris rubeum, & ad orbicularitatem quandam carnis concisione reductum, rosa quadam pulcherrima videbatur. Caro verō ipsius reliqua, quę prius tam ex infirmitate, quā ex natura ad nigredinem declinabat, candore nimio renitescens, illius secundę stolę pulchritudinem prętendebat. Membra ipsius adeō mollia & tractabilia se prębebant palpantibus, vt conuersa viderentur in teneritudine puerilis ætatis, & quibusdam cernerentur euidentibus signis innocentię decorata. Cum igitur in candidissima carnē clauis nigrescerent, plaga verō lateralis vt vernans roseus flos ruberet, mirandum non est, si tam formosa & miraculosa varietas, iucunditatem & admirationem contuentibus ingerebat. Lachrymabatur filij pro subtractione amabilis patris, sed & non modica perfundebantur lætitia, dum de osculabantur in eo signacula summi Regis. Miraculi nouitas planctum verrebāt in iubilum, & intellectūs rapiebat indaginem in stuporem. Erat quippē tam insolitum, tamque insigne spectaculum, contuentibus omnibus & firmamentum fidei, & incitamentum amoris, audientibus verō admirationis materia, & excitatio desiderij ad videndum. Audito siquidem transitu patris, & fama diffusa miraculi, accelerans populus confluebat ad locum, vt id cerneret oculis, quod à ratione dubium omne repelleret, & affectioni gaudium cumularer.

Corpus eius exanime fuerat: gloria speciem præ se fert.

Similitudo clauorum & vulneris lateralis qualis fuerit.

Plurimi osculatur diuinitus corpori eius impressa vulnera.

Admissi sunt igitur Assisinas ciues quamplurimi ad stigmata illa sacra contemplanda oculis, & labijs osculanda. Vnus autem ex eis miles, literatus quidem & prudens, Hieronymus nomine, vir utique famosus & celebris, cum de huiusmodi sacris stigmatis dubitasset, essetque incredulus quasi Thomas, feruentius & audacius coram fratrib;

fratrib; & alijs ciuib; mouebat clauos, sanctique manus, pedes & latus manibus proprijs contrectabat, vt dum vulnerum Christi veracia illa signa palando contingeret, de sui & omnium cordibus omne dubietatis vulnus amputaret. Propter quod & ipse inter alios huius veritatis tam certitudinaliter agnita, testis constans postmodum effectus est, & tactis sacrosanctis, iuramento firmavit. Fratres autem & filij, qui vocati fuerant ad transitum patris, cum omni multitudine populorum noctem illam, in qua almus Christi confessor decessit, sic diuinis laudibus dedicarunt, vt non defunctorum exequia, sed Angelorum excubię viderentur.

Viri Seraphici exequat Angelicę.

Manē autē factō, turbę quę conuenerant, acceptis arborū ramis, & cereorū multiplicatis luminibus, cum hymnis & canticis sacrum corpus ad ciuitatē Assisij detulerunt. Transcuntes verō per ecclesiam sancti Damiani, in qua virgo illa nobilis Clara, nunc gloriosa in cælis, tunc inclusa cum virginibus morabatur, ibique aliquantulum subsistentes, sacrum corpus margaritis cælestibus insignitum, videndū & osculandum sacris illis virginibus obtulerunt. Peruenientes deniquē ad ciuitatem cum iubilo, preciosum thesaurum quem portabant, in ecclesia sancti Georgij cum omni reuerentia condididerunt. In eo siquidē loco puerulus literas didicit, ibique postmodum prædicauit, postmodō ibidem locum primum quietis accepit. Transijt autē venerabilis pater ex huius mundi naufragio, anno Dominicę incarnationis millesimo ducentesimo vigesimo sexto, quarto Nonas Octobris, die sabbati in serō, sepultus in die Dominico.

Dies & annus obitus eius.

Ccepit autem vir beatus continuō, diuinę faciei superirradiante respectu, magnis & multis coruscare miraculis, vt sublimitas sanctitatis eius, quę ipso viuente in carne, ad morum directionem per exemplā perfectę iustitię innotuerat mūdo, illo iam reuigante cum Christo, ad omnem fidei firmitatem per miracula diuinę potentię comprobaretur è cælo. Cumq; in diuersis orbis partibus gloriosa eius miracula, largaque per ipsum impetrata beneficia, plurimos ad Christi deuotionem accenderent, & ad ipsius sancti reuerentiam incitarent, acclamantibus tam linguis sermonū quā operum, ad aures summi Pontificis domini Gregorij noni, quę per seruum suum Franciscum Deus operabatur, magnalia peruenerunt. Sanē cum idem pastor Ecclesię non solum ex miraculis auditis post mortem, verum etiam experimentis in vita ipsius oculis visis, & manibus contrectatis, sanctitatem eius mirabilem plena fide certificatus agnosceret, ac per hoc in cælis glorificatum à Domino nullatenus dubitaret, vt Christo, cuius erat Vicarius, cōcorditer ageret, hunc in terris reddere celebrem, tanquā omni veneratione dignissimum, pia consideratione disposuit. Ad omnem quoquē certitudinem faciendam orbi terrarum de glorificatione viri sanctissimi, inuenta miracula & cōscripta, & testibus idoneis approbata, examinari facit per illos, qui minus inter Cardinales fauorabiles negotio videbantur. Quibus diligenter discussis, & ab omnibus approbatis, de fratrum suorum omnium prælatorum, qui tunc erant in curia, concordi consilio & assensu canonizandum decreuit, veniensque personaliter ad ciuitatem Assisij, anno Dominicę incarnationis millesimo ducentesimo vigesimo octauo, decimo septimo Calendas Augusti, die Dominico, cum maximis, quę longum foret enarrare, solennijs, beatum patrem catalogo sanctorum adscripsit.

Multis statim ab obitu coruscant miraculis.

In numero sanctorum reponitur.

Anno verō Domini millesimo ducentesimo trigesimo, conuenientibus fratrib; ad capitulum generale Assisij celebratum, ad basilicam in honore ipsius cōstruendam corpus illud Domino dedicatum, octauo Calendas Iunij translatum est. Dum autem ille sacer transportaretur thesaurus, bulla Regis altissimi consignatus, miracula plurima ille, cuius effigiem præfererat, operari dignatus est, vt per odorē ipsius saluificum affectus traheretur fidelium ad currendum post Christum. Erat reuera condignum, vt quem Deus in vita sibi placentem & dilectum effectum, in paradysum per contemplationis gratiam transfulerat vt Enoch: & ad cælum in curru igneo per charitatis zelum rapuerat vt Eliam: eius iam vernantis inter flores illos callicos plantationis æternę, ossa illa felicia de loco suo pullulatione mirifica redolerent. Porrō sicut vir iste beatus mirandis virtutum signis in vita claruerat, sic à die transitūs sui vltique in præsens per diuersas mundi partes præclaris miraculorum prodigijs, diuina se potentia glorificante, coruscet. Nam cæcis & surdis, mutis & claudis, hydropticis & paralyticis, demoniacis & leprosis, naufragis & captiuis, ipsius meritis remedia conferuntur, omnibusque morbis, necessitatibus & periculis subuenitur. Sed & multis mortuis miraculose suscitatis, innotescit fidelibus mirificans sanctum suum magnificentia virtutis altissimi, cui est honor & gloria per infinita secula seculorum, Amen.

Trāsfertur sanctissimi corpus eius.

Gen. 5. 4. Reg. 2.

Multi reuiscunt mortui.

Incipiunt quedam de miraculis ipsius post mortem ostensis: Et primò de virtute sacrorum stigmatum, Miraculum pulchrum.

Totus beati
Francisci stu-
diu in Cru-
ce Christi.

AD omnipotentis Dei honorem, & gloriam beati patris Francisci, post glorificationem ipsius in cælis, aliqua ex approbatis conscripturus miracula, ab illo præcipuè censui sumèdum fore initium, in quo Crucis Iesu virtus ostenditur, & gloria innouatur. Nouus igitur homo Franciscus, nouo & stupendo miraculo claruit, cum singulari priuilegio, retroactis seculis non concessio, insignitus apparuit, sacris videlicet stigmatibus decoratus, & configuratus in corpore mortis huius corpori Crucifixi. De quo quicquid humana lingua dicatur, minus erit à laude condigna. Totum quidem viri Dei studium tam publicum quam priuatum, circa Crucem Domini versabatur. Et vt Crucis signaculo cordi eius à principio suæ conuersionis impresso, corpus consignaret exterius, in ipsa se Cruce recludens, habitum poenitentiae sumpsit, Crucis imaginem præferentem: quatenus sicut mens eius intus Dominum Crucifixum induerat, sic & corpus eius indueret arma Crucis: & in quo signo Deus potestates aëreas debellâret, in eodem suis exercitus Domino militaret. Sed & à principio temporis, quo Crucifixo militare coeperat, diuersa circa eum Crucis præfulsere mysteria, sicut vitæ ipsius consideranti decursum claris innotescit, qualiter apparitione Crucis Dominicæ sepriformi, tam cogitatu, quam affectu & actu, totus fuit in Crucifixi effigiem per ipsius excitatiuum transformatus amorem. Dignè igitur summi Regis clementia vix amatoribus ultra omnem extimationem hominum condescendens, suæ Crucis vexillum ipsius corpori deferendum impressit: vt qui mirando fuerat Crucis amore præuentus, mirando etiam fieret Crucis honore mirificus.

Apparet pò
tissimi Grego-
rio IX.

Ad huius stupendi miraculi irrefragabilem firmitatem non solum videntium & palpantium testimonia per omnem modum credibilia, verumetiam apparitiones mirabiles, & virtutes post ipsius obitum coruscantes, ad omne mentis effugandum nubilum suffragantur. Felicis namq; recordationis dominus Gregorius Papa nonus, de quo vir sanctus vel prophetando prædixerat, quod ad dignitatē foret Apostolicam sublimandus, antequam Crucis signiferum catalogo sanctorum adscriberet, scrupulum quèdam dubitationis in corde gerebat de vulnere laterali. Nocte verò quadam præsentia duritie, in somnis apparuit, & hæsitationem cordis ipsius redarguens, eleuauit brachium dextrum, detexit vulnus, phialamque poposcit ab ipso, vt saturientem reciperet sanguinem, qui ex latere defluebat. Oblulit in visione summus Pontifex phialam postulatam, quæ usque ad summum, sanguine profuente de latere, videbatur impleri. Ex tunc ad illud sacrum miraculum tanta coepit deuotione affici, & emulatione feruere, vt nullo modo pati posset, quod aliquis præfulgentia illa sacra signa, superba præsumeret impugnatione fuscare, quin eum seuera increpatione feriret.

Item fratri
cuidam.

Frater quidam ex ordine Minorum, officio prædicator, virtutis & famæ prærogatiua præpollens, cui firmiter erat de sanctis stigmatibus persuasum, dum humano sensu miraculi huius apud serationem perquireret, dubitationis coepit cuiusdam scrupulo titillari. Cum igitur per dies plurimos sensualitate sumète vigorem, iuctamen huiusmodi pateretur, nocte dormienti sanctus Franciscus pedibus lutulentis apparuit, humiliter durus & patienter iratus. Et quæ sunt, ait, ista in te conflictationum certamina? quæ dubitationum sordes? Vide manus meas, & pedes meos. Cumque ille videret manus confixas, lutulentorum pedum stigmata non videbat. Remoue, inquit, lutum à pedibus meis, & cognosce loca clauorum. Quos cum ille apprehendisset deuotè, lutum sibi videbatur abstergere, locaque clauorum manibus cōtrètare. Continuo vt euigilat, lachrymis irrigatur, & priores affectus quodammodo lutulentos, ram lachrymarum profluoio, quam publica confessione deterfit.

In vrbe Roma, matrona quædam morum claritate ac parentum gloria nobilis, sanctum Franciscum in suum elegerat aduocatum, ipsius habes depictam imaginem in secreto cubiculo, vbi patrem in abscondito exorabat. Die verò quodam dum orationi vacaret, considerans imaginem sancti, sacra illa signa stigmatum non habentem, dolere coepit non modicum & mirari. Sed non mirum, si in pictura non erat, quod pictor omiserat. Cumque per plures dies quid causæ foret defectus huiusmodi, mente sollicita pertractaret, ecce subito die quadam apparuerunt signa illa mirifica

in pictura, sicut in alijs ipsius sancti imaginibus pingi solent. Tremefacta illa, filiam suam Deo deuotam aduocauit protinus, requirens si absque stigmatibus usque tunc imago fuisset. Affirmat illa & iurat, olim sine illis stigmatibus extitisse, & nunc verè cum stigmatibus apparere. Verum quia mens humana semetipsam frequenter impellit vt cadat, & in dubium reuocat veritatem, subintrat iterum cor mulieris dubitatio noxia, nè fortè sic fuisset imago à principio consignata. At Dei virtus, nè priuilegium contemneret miraculum, addidit & secundum. Continuo nanque disparentibus signis illis, nudata priuilegio imago remansit, vt per sequens signum fieret probatio præcedentis.

In Catalonia quoque apud Ilerdam accidit, virum quendam nomine Ioannem, beato Francisco deuotum, quodam serò per quandam incedere viam, in qua pro inferenda morte latitabant insidiæ, non quidem ipsi, qui inimicitias non habebat, sed alteri cuidam, qui videbatur similis eius, & tunc erat in comitatu ipsius. Exurgens autem quidam de insidijs, cum hostem suum hunc esse putaret, tam lethaliter eum plagis plurimis gladiavit, vt nulla porsus superesset spes recuperandæ salutis. Siquidem primò inflata percussio humerum cum brachio penè rotum absciderat, & ictus alius sub mammilla tantam reliquerat aperturam, vt flatus inde procedens, circa sex candelas similiter iunctas extingueret. Cum igitur consilio medicorum, ipsius impossibilis esset curatio, pro eo quod presertim plagis, ex eis fœtor tam intolerabilis exhalaret, vt etiam ipsa eius vxor vehementer horreret, nullisq; iam humanis iuuari posset remedijs, conuertit se ad beati patris Francisci patrocinium, quanta poterat deuotione poscendum, quem inter ipsos ictus vnà cum beata Virgine fidentissimè inuocarat. Et ecce misero in lectulo calamitatis solitario decubanti, cum Francisci nomen vigilans & eiulans frequentius replicaret, adstitit quidam in habitu fratris Minoris, per fenestram, vt ei videbatur, ingressus, qui vocans eum ex nomine, dixit: Quia fiduciam habuisti in me, Dominus liberabit te. A quo cum egèr, quis esset, requireret, Franciscum ille se esse respondit. Et statim appropians, vulnerum illius ligaturas resoluuit, & cum vnguento per omnes plagas, vt videbatur, perunxit. Statim autem vt sensit illam sacrarum manuum, stigmatum Saluatoris virtute sanare valentium, suauem contactum, expulsa putredine, restituta carne, & vulneribus solidatis, restitutus est integrè pristina sospitati. Quo facto, beatus abscessit, & ipse sentiens se sanatum, & in vocem diuinæ laudis, & beati Francisci letanter erumpens, vocauit vxorem. At illa celeribus currens, & stare iam videns, quem sepe licet credidit in crastino, cum esset stupore vehementi perterrita, viciniam totam clamore compleuit. Accurrentes autem sui, cum illum niterentur tanquam phreneticum in lecto reponere, & ille econtrà renitens, assereret & ostenderet se sanatum, tanto sunt stupore attoniti, vt quasi sine mente omnes effecti, phantasticum esse crederent quod videbant: quia quasi paulo ante conspexerant plagas atrocissimas laniatum, & totum iam marcidum, plena cernebant incolumitate iucundum. Ad quos ille, qui factus fuerat sanus: Nolite timere, inquit, nolite credere inane, quod cernitis: quia sanctus Franciscus modò à loco recessit, & illarum sacrarum manuum tactu me integrè ab omni plaga curauit. Crebrescente tandem huius fama miraculi, accelerat populus omnis, & videntes in tam aperto prodigio stigmatum beati Francisci virtutem, admiratione simul & gaudio replebantur, Christi que signiferum magnis laudum præconijs extollebant. Dignè quidem beatus pater carne iam mortuus, & viuens cum Christo, præsentis suæ ostensione mirabili, & manuum sacrarum palpatione suauis, vulnerato lethaliter viro sanitatem coefferit, cum illius etiam in se stigmata tulerit, qui misericorditer moriens, & mirabiliter surgens, vulneratum genus humanum, & semiuivum relictum, plagarum suarum virtute sanauit.

Apud Potentiam Apuliæ ciuitatem, erat quidam clericus Rogerius nomine, vir honorabilis, & ecclesiæ maioris Canonicus. Hic cum infirmitate quassatus, die quadam ecclesiam oraturus intrasset, in qua erat imago beati Francisci depicta, gloriosa stigmata representans, coepit de illius sublimitate miraculi, tanquam de re omnino insolita & impossibili, dubitare. Subito igitur dum mente plagatus interiùs, cogitatione inania, in palma sinistrae manus sub chirotheca grauitè se sensit esse percussum, sonitu audiens percussuræ, velut cum spiculum profilit de balista: moxq; tam vulnere fauciat, quam sonitu stupefactus, chirothecam de manu traxit, vt visu dignosceret, quod tactu perceperat & auditu. Cumque nulla fuisset priùs in palma percussio, con-

Diuinitus
pinguntur
vulnera in
eius imagine

for. simul

Hominem
minuiter
vulneratu,
in visione
suoat.

for. quem

Vulneratur
calitus in
manu, dubi-
tans de beati
stigmata-
bus.

spexit

spexit in medio manus plagam, quasi sagittæ percussione inflictam, ex qua tanta vis procedebat ardoris, ut videretur ex illo deficere. Mirabile dictu. Nullum in chirotheca vestigium apparebat, ut lateri plagæ cordis, latenter inflicti pœna vulneris responderet. Clamat exinde per duos dies & rugit, dolore grauissimo stimulatus, & increduli cordis velamen explicat vniuersis. Credere se veraciter sacra stigmata in sancto fuisse Francisco fatetur & iurat, cõtestans omnis dubitationis abscessisse phantasmata. Orat suppliciter sanctum Dei per sacra sibi stigmata subuenire, & multas cordis preces multo impinguat prostruio lachrymarum. Mirum certè. Incredulitate proiecta, sanationem mentis sanatio sequitur corporalis: Omnis quiescit dolor, frigiditas ardor, nullum remanet vestigium percussuræ. Sicque factum est, ut latens mentis infirmitas, per patens carnis cauterium superna prouidente clemètia, curaretur, menteque sanata, & ipsa caro pariter sanaretur. Fit homo humilis Deo, deuotus sancto, & fratrum ordini perpetua familiaritate subiectus. Huius rei tam solenne miraculum, iuramentis firmatum fuit, & literis sigilli Episcopi munimine robõratis, ipsius ad nos notitia delata peruénit. De sacris ergo stigmatibus nullus sit ambiguitati locus: nullius in hoc, quia Deus bonus est, nequam sit oculus, quasi huiusmodi doni largitio sempiternæ bonitati non congruat. Si enim illo amore Seraphico multa membra capiti cohærent Christo, ut & in bello simili armatura inuenirentur condigna, & in regno ad similem forent gloriam subuehenda, nullus hoc sanæ mentis, nisi ad Christi gloriam diceret pertinere.

De mortuis suscitatis.

IN castro montis Marani prope Beneuentum, mulier quædam sancto Francisco peculiari deuotione cohærens, viam vniuersæ carnis intrauit. Conuenientibus autem clericis nocte ad exequias & vigilias cum psalterijs decantandas, subito cunctis cernentibus erexit se mulier super lectum, & vnum de adstantibus faceret, patrinum videlicet suum, aduocauit, dicens: Volo confiteri, pater. Ego enim mortua ero in carceri mancipanda, quoniam peccatum, quod tibi pandam, necdum confessâ fueram. Sed orante, inquit, pro me sancto Francisco, cui dum uerem, deuota mente seruiui, redire nunc ad corpus indultum est mihi, ut illo reuelato peccato, sempiternam promerear vitam. Et ecce vobis videntibus, postquam illud detexero, ad promissam requiẽ properabo. Trementer ergo sacerdoti trementi confessâ, post absolutionem receptam, quietè se in lecto collegit, & in Domino feliciter obdormiuit.

In castro Pamarco, in montanis Apuliæ posito, patri & matri vnica erat filia, in tenera ætate tenerè perdilecta. Qua infirmitate graui ad mortem perducta, parentes eius successorem aliam non sperantes, se in illa quasi mortuos reputabant. Conuenientibus ergo consanguineis & amicis ad flebile nimis funus, iacebat mater infelix ineffabilibus completa doloribus, & absorpta suprema tristitia, de his, quæ fiebant, nihil penitus aduertebat. Interim sanctus Franciscus, vno tantum socio comitatus apparès, desolatam visitare dignatus est foeminam, quam sibi senserat esse deuotam, & pijs eam affatus alloquijs: Noli flere, inquit, nam lucernæ tuæ lumen, quod deploras extinctum, mea tibi est intercessione reddendum. Surrexit continuo mulier, & quæ sibi dixerat sanctus, omnibus manifestans, non permisit extinctum corpus effert: sed cum magna fide sancti Francisci nomen inuocans, & mortuam felix apprehendens, viam & incolumem, cunctis videntibus & mirantibus, allenauit.

Cum fratres de Noceria, peterent quoddam plaustrum à quodam viro Petro nomine, quo aliquantulum indigebant, stultè respondit eis, pro petito subsidio irrogando conuicium, & pro elemosyna, ad honorem sancti postulata Francisci, in nomen ipsius blasphemiam iaculando. Pœnituit hominem statim insipientiæ suæ, diuino super eum irruente pauore, ne fortè ultio Domini sequeretur, sicut & fuit protinus subsequuta. Nam infirmatus continuo primogenitus eius, paruo elapso spatio, spiritum exhalauit. Volutabatur per humum pater infelix, & sanctum Dei Franciscum vocare non cessans, cum lachrymis exclamabat: Ego sum, qui peccaui, ego qui iniquè locutus sum: me in persona propria flagellare debuisti. Redde sancte iam pœnitenti, quod abstulisti impie blasphemanti. Tibi me reddo, tuis me obsequijs semper expono, nam & deuorum sacrificium laudis pro tui honore nominis semper offeram Christo. Mirares. Ad hæc verba surrexit puer, & planctum prohibens, se morientem educatum de corpore, per beatum Franciscum deductum asseruit, & reductum.

Cuius

Inuocat S. Franciscum, & mox sanatur.

Insigne miraculi professione approbati.

Puella redit ad vitam.

Diuina ultio in blasphemum.

Mortuus resurgit.

Cuiusdam vrbis Romæ notarij puerulus vix septennis, matrem ad ecclesiam sancti Marci euntem, puerili more sequi desiderans, dum remanere domi compelleretur à matre, per fenestram palatii se proiecit, & vltima quassatione collisus, cõtinuò expirauit. Mater verò, quæ nondum longè discesserat, ad sonitum corruentis, præcipitium pignoris suspicata, celeriter redijt: filiumque reperiens tam miserabili casu repente subtractum, protinus sibi ipsi manus iniecit vltices, ac dolorosis clamoribus totam excitauit viciniam ad lametum. Frater verò quidam nomine Raho, de ordine Minorum, illuc se ad prædicandum conferens, propinquauit ad puerum, & fide plenus, ait ad patrem: Credis ne sanctum Dei Franciscum posse filium tuum à mortuis suscitare propter amorem, quem semper ad Christum habuit, pro reddenda vita hominibus Crucifixum? Quo respondente, se sumiter credere & fideliter confiteri, seruumque sancti in perpetuũ se esse futurum, si tantum à Deo munus per ipsius merita recipere mereretur: prostravit se frater ille cum fratre socio in oratione, ceteros qui aderant, excitans ad orandum. Quo facto, cœpit puer aliquantulum oscitare, & apertis oculis, brachijsque eleuatis, seipsum erexit, & statim coram omnibus ambulauit incolumis, per mirandam sancti virtutem vitæ simul redditus, & saluti.

In ciuitate Capuæ dum puer quidam super ripam Vulturini fluminis cum pluribus iocaretur, incautus cecidit in profundum. Quem fluminis impetus celeriter vorans, sub sabulo mortuum sepeliuit. Proclamantibus autem pueris, qui cum eo iuserant circa flumen, populosa illuc multitudo conuenit. Cumque vniuersus populus suppliciter & deuotè beati Francisci merita inuocaret, ut deuorum sibi parentum fidem adspiciens, prolem à mortis periculo dignaretur eripere: nator quidam procul adstantes, clamoribus auditis accessit, & post diutinam inquisitionem, inuocato tandem beati Francisci subsidio, locum inuenit, in quo limus in modum sepulcri, pueri cadauer obtexerat. Quem effodiens, & extrâ deportans, dolens defunctum inspexit. Licet autem populus qui adstabat, videret iuuenem mortuum, nihilominus tamen flens & euulans, proclamabat: Sancte Francisce, redde puerum patri suo. Sed & Iudari, qui venerant, naturali pietate commoti, dicebant: Sancte Francisce, redde puerum patri suo. Subito puer, lætantibus & mirantibus cunctis, exurgens incolumis, duci se ad ecclesiam beati Francisci suppliciter postulauit, ut gratias illi deuotus exolueret, cuius fenouerat virtute mirabiliter suscitatum.

In ciuitate Suesæ in vico, qui Ad columnas dicitur, repente quædam corruens domus, vnum absorbit iuuenem, & subito interemit. Viri autè & mulieres, tunc sonitu excitati, vndique accurrentes, eleuauerunt hinc inde ligna & lapides, & miseræ matri mortuum filium reddiderunt. Illa verò amarissimis repleta singultibus, sicut poterat, dolorosis vocibus exclamabat: Sancte Francisce, sancte Francisce, redde mihi filium meum. Non solum autem illa, sed & omnes qui aderant, beati patris præsidium flagitabant. Sed cum non esset neque vox, neque sensus, cadauer posuerunt in lectulo, & ad sepeliendum ipsum, diem crastinum expectabant. Mater verò fiditiam habens in Domino per merita sancti eius, votum emisit, nona se sindone beati Francisci operturnam altare, si filium suum reuocaret ad vitam. Et ecce circa horam noctis mediam, cœpit iuuenis oscitare, & calefcentibus membris, viuus exurgens & sanus, in laudis verba prorumpit. Sed & clerum, qui conuenerat, & populum vniuersum excitauit ad laudes & gratias Deo & beato Francisco cum mentis lætitia persoluendas.

Iuuenis quidam Gerlandinus nomine, de Ragusia oriundus, vindemiariũ tempore ad vineas exiēs, cum in vase vinario, ut vtres impleret, sub torculari se mitteret, repente prægrandes lapides, motis in se lignorum struibus, caput ipsius lethali percussione quassauerunt. Festinauit continuo pater ad filium, & desperans obrutum non adiuit, sed eum sub onere, sicut corruit, sic reliquit. Accurrerunt expeditiũs vinitores, magni clamoris vocem lugubrem audientes, multoque cum patre pueri dolore completi, extraerunt iuuenem iam mortuum à ruina. Pater verò ipsius, Iesu pedibus prouolans, humiliter precabatur, ut filium suum vnicum per sancti Francisci merita, cuius tunc imminebat solennitas, sibi reddere dignaretur. Ingeminabat preces, vouebat officia pietatis, & sancti viri corpus se visitaturum cum filio, si suscitaretur à mortuis, repromisit. Mirum certè. Continuo puer, qui toto fuerat corpore conuassatus, resurgens, & sancti Francisci suffragijs vitæ se redditum asseuerans.

Quendam alium mortuum in Alemania suscitauit, de quo dominus Papa Gregorius

Fide patris resuscitatur filius defunctus, S. Francisci interuenientibus meritis.

Rursus alius defunctus excitatur.

Votum iuuenis per mulierem, & filius eius vitæ restituitur.

Vouet alius se aditurum sepulcrum S. Francisci, & filius reuinitur.

rius tempore translationis ipsius sancti, fratres omnes, qui ad translationem & Capitulum conuenerant, per Apostolicas literas certos reddidit & gaudentes. Miraculi huius seriem, quia ignoravi, non scripsi, credens Papale testimonium omnis assertionis excellere instrumentum.

De his, quos à mortis periculo liberauit.

IN confinibus Urbis, vir quidam nobilis Rodolphus nomine, cum Deo deuota vxore fratres Minores suo recepit hospitio, tam hospitalitatis gratia, quam beati Francisci reuerentia & amore. Nocte uero illa in summitate turris dormiens custos castri, cum iaceret super struem lignorum, in ipsa muri postorum crepidine, ipsorum soluta compage, in tectum palatii corruit, & exinde super terram. Excitata ad sonitum casus tota familia, & custodis intellecta ruina, domina cum fratribus accurrerunt. Is uero qui ab alto corruerat, absorptus fuerat tam profundo sopore, ut nec ad casum euigilaret iterata ruina, nec ad strepitum accurrentis familiae cum clamore. Trahentium tandem, & impellentium manibus excitatus, conqueri coepit, quod dulci fuisset quiete priuatus, inter beati Francisci brachia suauiter asserens se dormisse. Cum uero de casu proprio doceretur ab alijs, & in imo se videret, qui in alto iacuerat, stupens esse factum, quod fieri non perceperat, poenitentiam se facturum ob reuerentiam Dei & beati Francisci, coram omnibus repromisit.

Eccè egregium miraculum.

In castro Pophis, quod in Campania positum est, sacerdos quidam Thomas nomine, accessit ad reparandum ecclesiae molendinum. Deambulans autem incaute fecus extrema canalus, quod gurgis profundus copioso defluebat influxu, subito casu cauilloso ligno intrusus est, cuius impulsu uoluitur molendinum. Cum igitur confectus iaceret in ligno, & super os ipsius, quia supinus erat, aquarum impetus inundaret, corde tamen, quia lingua non poterat, sanctum Franciscum flebiliter inuocabat. Per magnum uero spatium sic illo iacente, ac de vita ipsius iam penitus socijs desperatis, in contrariam partem molam cum uolentia reuoluerunt, & sic ciecitus sacerdos, palpitans uolutabatur in aquae meatu. Et ecce quidam frater Minor indutus tunica candida, & fune succinctus, cum magna suauitate arreptum per brachium, extra flumen eduxit, dicens: Ego sum Franciscus, quem inuocasti. Ille uero sic liberatus, nimis obstupuit: uolensque pedum ipsius osculari uestigia, huc atque illuc anxius discurrebat, quarens à socijs, Vbi est ille? Quò abiit sanctus? Qua uia discessit? Viri autem illi tremefacti, proni ceciderunt in terram, sublimis Dei gloriosa extollentes magnalia, & uirtuosa merita humilis serui eius.

Presbyter è manifesto mortis periculo liberatur.

Iuuenes quidam de Burgo Celani, pro metendis herbis exierant ad campestria quaedam, in quibus uetus latebat puteus, herbis in summo ore uirentibus obumbratus, qui quasi per passus quatuor aquarum altitudinem continebat. Segregatis igitur per campum discurrentibus pueris, vnus ex improuiso decurrit in puteum. Absorbente autem profunda fouea corpus, spiritus mentis fursum recurrere ad beati Francisci suffragium, clamans in ipso lapsu fideliter & fidenter: Sancte Francisce, adiuua me. Ceteri huc atque illuc se uertentes, dum puer alius non compareret, clamore, circuitu & lachrymis requirebant eundem. Comperto tandem, quod in puteum cecidisset, festinantes cum gemitibus redierunt ad Burgum, indicantes euentum, exposcentes auxilium. Redcuntibus autem illis cum multa hominum turba, demissus vnus per funem in puteum, puerum respexit in aquarum superficie residentem, nihil passum penitus laesionis. Extractus uero de puteo puer, dixit omnibus qui adstant: Quando subito cecidi, beati Francisci patrocinium inuocaui, qui corruenti mihi statim praesentialiter affuit, & manum porrigens, leuiter apprehendit, nec vnquam deseruit, donec vnà uobiscum de puteo me eduxit.

Praclarum sanè miraculum.

In ecclesia beati Francisci apud Assisium, dum praesente Romana Curia praedicaret dominus Episcopus Hostiensis, qui postmodum summus Pontifex extitit Alexander, quidam lapis ponderosus & magnus incaute super pulpitem excelsum & lapideum derelictus, praenimietate pressuræ impulsus, super caput cuiusdam cecidit mulieris. Extimantes igitur circumstantes perfecte ipsam iam mortuam, & caput eius totaliter conuulsatum, cooperuerunt eam pallio, quo erat amicta, ut sermone finito educeretur extra ecclesiam lugubre funus. Ipsa uero se beato Francisco, ante cuius iacebat altare, fideliter commendauit. Et ecce praedicatione finita, mulier coram omnibus adeo surrexit incolumis, ut nullius in ea laesionis uestigium appareret. Sed &, quod

Duplex miraculum in

& quod est amplius admirandum, cum per longa tempora usque ad horam illam dolorem capitis quasi continuum habuisset, plene fuit extunc ab omni morbi molestia liberata, sicut ipsa postmodum testabatur.

vna muliere

Apud Cornetum cum in loco fratrum ad fusionem campanae uiri quidam conuissent deuoti, puerulus quidam octennis Bartholomaeus nomine, xenium quoddam fratribus laborantibus apportauit. Et ecce subito uentus uehemens, concussa domo, ostium portae graue quidem & magnū, super ipsum puerulū ita ualido proiecit impulsu, ut quae tam ingens pondus oppresserat, lethali crederetur collisione quassatus. Sic enim totaliter iacebat tumulatus sub pondere, ut nihil exterius appareret. Accurrerunt omnes, qui aderant, beati Francisci uirtuosam dexteram inuocantes. Sed & patere ipsius, qui rigescentibus membris se mouere non poterat praedolore, uotis & uoce sancto Francisco filium offererat. Leuatum est denique funestum pondus desuper puerum: & ecce quem credebant mortuum, quasi suscitatus à somno, laetus apparuit, nullam in se prorsus praefertens laesionem. Igitur cum quatuordecim esset annorum, factus est frater Minor, uir postea literatus, & famosus in ordine praedicator.

Eccè quot miracula ad inuocacionem B. Francisci.

Homines de Lentino, lapidem praegrandum absciderunt de monte, qui supponendus erat altari cuiusdam ecclesiae beati Francisci in proximo consecrandae. Cum autem ferè quadraginta homines lapidem illum supponere uiculo niterentur, reperiitis sapientibus uiribus, super quendam hominem lapis ille cecidit, & in modum sepulchri obrexit. Sed cum mente confusi, quid facerent, ignorarent, maior pars hominum desperata discessit. Porro uiri decem, qui remanserant, lugubri uoce sanctum inuocantes Franciscum, nē in suo seruitio sic horrendè mori hominem pateretur, resumprò tandem corde, tanta facilitate lapidem amouerunt, ut nullus dubitaret uirtutem fuisse Francisci. Surrexit homo incolumis in omnibus membris, insuper & lumen recuperauit limpidum oculorum, quod habuerat obscuratum, ut omnibus daretur intelligi, quàm in rebus desperatis beati Francisci merita ualida sint uirtutis.

Triplex miraculum.

Simile quoddam accidit apud sanctum Senerinum in Marchia de Ancona. Dum enim lapis praegrandis de Constantinopoli apportatus, ad basilicam beati Francisci mulierum uiribus traheretur, rapido lapsu est super quendam trahentium deuolutus. Cumque ille non solum crederetur defunctus, sed etiam totaliter comminutus, afflente sibi beato Francisco, & lapidem subleuante, absque omni laesione sanus & incolumis, lapidis proiecto pondere, prosiliuit.

Itē aliud miraculum.

Bartholomaeus Caietanus cuius, cum ad constructionem cuiusdam ecclesiae beati Francisci non modicum desudaret, ruente trabe quadam infirmiter posita, eiusque opprimente ceruicem, fuit graue conuulsatus. Ipse uero mortem sibi sentiens imminentem, uti erat uir fidelis & pius, à quodam fratre uaticum postulauit. Quod frater ille tam celeriter asserre non ualens, quia mori subito credebatur, beati Augustini uerba protulit, dicens ei: Crede, & manducasti. Sequenti uero nocte beatus Franciscus cum undecim fratribus illi apparuit, & inter uerba portans agniculū, ad lectum eius accessit, uocauitque illum ex nomine, dicens: Bartholomae, noli timere, quia non praualebit aduersum te inimicus, qui te in meo seruitio uoluit impedire. Hic est agnus, quem tibi dari petebas, quem & propter bonum desiderium suscepisti, cuius etiam uirtute consequeris uirtusque hominis sospitatem. Et sic per uulnera manu ducens, ad opus quod coeperat, cum redire praecipit. Qui ualde manè consurgens, & ijs, qui eum seminecem reliquerant, incolumis & laetus apparens, admirationem intulit & stuporem. Sed & ipsorum mentes ad beati patris reuerentiam & amorem, tam exemplo sui, quàm sancti miraculo, excitauit.

S. Franciscus euadit apprensus, hanc eum moribundum.

Quidam de castro Ceperani, nomine Nicolaus, in manus inimicorum crudelium incidit die quadam. Qui crudelitate ferale uulneribus eum super uulnera concidentibus, usque adeo super miserum saeuierunt, donec uel extinctum crederent, uel protinus extinguendum. Clamauerat autem Nicolaus praedictus, cum primos ictus exciperet, alta uoce: Sancte Francisce succurre mihi, sancte Francisce adiuua me. Hanc uocem à remotis audiuerunt quamplurimi, licet auxilium ferre non possent. Deportatus tandem domum, totus suo sanguine uolutatus, fiducialiter asserbat se mortem ex illis uulneribus non uisurum, nec etiam se tunc sentire dolores, quoniam sanctus Franciscus sibi succurrerat: & ut poenitentiam ageret, à Domino impetrauit. Quod & sequens confirmauit euentus. Nam lotus à sanguine, continuo contra humanam spem extitit liberatus.

Res admiranda sanè.

Ggg

Filius

Filius cuiusdam nobilis in castro sancti Geminiani, valido languore detentus, omnique ulterius desperatus salute, ad extremum usque perductus est. Riuus etenim sanguinis ab oculis eius emanabat, sicut ex vena brachij affolet ebullire. Ceterisque propinqua mortis veris indicij in reliquo corpore apparentibus, iudicabatur pro mortuo. Sed & pro debilitate spiritus & virtutis, sensus & motus visu priuatus, visus est penitus emigrasse. Congregatis autem ex more ad planctum parentibus & amicis, ac de sola agentibus sepultura, pater ipsius fiduciam habens in Domino, concito gressu ad ecclesiam cucurrit beati Francisci, quae in eodem erat castro constructa, & cingulo suspensus ad guttur, cum omni humilitate se prostravit in terram: sicque vota vouens & multiplicans preces, suspirijs & gemitibus meruit apud Christum, sanctum Franciscum habere patronum. Reuersus itaque statim pater ad filium, & sanitati restitutum inueniens, luctum in gaudium immutauit.

Redit ad sanitatem moriturus.

Item duae puellae.

Simile quiddam meritis sancti operatus est Dominus circa puellam quandam in Catalonia de villa nomine Thamarit, & circa aliam de Ancona: quae cum essent praenimitate aegritudinis in ultimo spiritu constituta, beatus Franciscus fideliter a parentibus inuocatus, perfectae continuo eas restituit sanitati.

Clericus quidam de vico Albo, nomine Mathaeus, veneno mortifero bibito, in tantum fuit grauatus, quod loqui aliquo modo non valens, solum finalem exitum expectabat. Sacerdos quidam, ut sibi confiteretur, admonuit, & verbum vnum ab eo extorquere non valuit. Ipse vero in corde suo humiliter Christum orabat, ut per beati Francisci merita, a mortis eum faucibus eripere dignaretur. Moxque ut confortatus a Domino beati Francisci nomen fidei deuotione deprompsit, testibus qui aderant, veneno euomito, liberatori suo gratias egit.

Euomit quidam haustum virus.

In magno maris periculo positi quidam nautae, cum millaria decem a portu Barulitano distarent, ingrauescente nimium tempestate, iam de vita dubij, ancoras submiserunt. Verum spiritu procellarum, mari feruentius tumescente, fractis funibus & relictis ancoris, incerto & inaequali cursu per aequora gradiebantur. Tandem nutu diuino mari placato, ad resumendas ancoras, quarum funes superius enatabant, toto se conamine parauerunt. Cumque id perficere proprijs viribus non valerent, plurimorum sanctorum inuocato subsidio, multisque iam sudoribus liquecentes, nec vnam per totam diem resumere potuerunt. Aderat autem nauta quidam, Perfectus nomine, sed moribus imperfectus, qui cum irrisione quadam dixit ad socios: Ecce sanctorum omnium inuocatis auxilijs, & ut videtur, nullus est qui succurrat. Inuocemus istum Franciscum, qui nouellus est sanctus, si quo modo in mare se demergat, & ancoras perditas reddat. Conenserunt ceteri non irrisorie, sed veraciter, suasioni Perfecti, & ipsius obiurgantes irrisorium verbum, firmauerunt cum sancto spontaneum votum. Statimque in momento sine aliquo adminiculo natauerunt ancorae super aquas, quasi ferri natura versa foret in lineam leuitatem.

Vouet nautae sancto, & mox exaudiuntur.

Peregrinus quidam inualidus corpore propter febris peracutae symptomata, quam fuerat ante perpeffus, nauis quadam subuectus, de vltimarum partibus veniebat. Ferebatur autem & ipse ad beatum Franciscum praecipuo deuotionis affectu, & eum sibi apud caelestem Regem elegerat aduocatum. Cum igitur necdum perfecte liber a morbo, sitis angustiaretur ardoribus, deficiente iam aqua, coepit alta voce clamare: Ite fidenter, haurite poculum mihi, quia beatus Franciscus vasculum meum aqua repleuit. Mirum certe. Inuenerunt vas aqua repletum, quod fuerat ante vacuum derelictum. Alio vero die cum tempestate suborta operiretur nauis fluctibus, & procellis quateretur perualidis, ita ut iam naufragium timerent, coepit idem infirmus subito clamore vociferari per nauem: Surgite omnes, inquit, & beato Francisco venienti occurrite. Ecce ad saluandum nos adest. Sicque cum voce magna & lachrymis in faciem prociens, adorauit. Statim ad sancti visionem, omnem sospiratem resumpsit infirmus, & maris fuit tranquillitas subsequuta.

Vas vacui diuinitus aqua impletur.

Dno miracula.

Frater Iacobus Reatinus, cum in nauicula parua fluium quendam cum alijs fratribus pertransiret, socijs primò super ripam positus, postremò se ad exitum praeparabat. Sed modico illo ligno per infortunium reuoluto, rectore natante, frater merfus est in profundum. Inuocabant fratres extra positi affectuosius precibus beatum Franciscum, & ut filio succurreret, lachrymosis gemitibus supplicabant. Submersus autem frater, de ventre gurgitis nimis immensi, cum ore non posset, corde clamabat, ut poterat, implorans pij patris subsidium. Et ecce auxiliante sibi patris praesentia, per

per profundum sicut per aridam ambulabat, & demersam nauiculam capiens, cum ea peruénit ad litus. Mirabile dictu. Vestimenta eius madidata non sunt, nec aqua gutta proximauit ad tunicam.

Multa in vno fratre illustra miracula.

Frater, Bonauentura nomine, cum duobus viris per lacum quendam nauigans, confecta ex parte nauicula, propter aquae influentis impetum, demersus est cum nauis & socijs in profundum. Cum autem de lacu miseriae misericordem patrem Franciscum inuocarent cum multa fiducia, superenatauit subito aqua plena nauicula, & cum eis, sancto praebente ducatum, salubriter peruénit ad portum. Sic & quidam frater de Esculo, submersus in flumine, sancti Francisci meritis extitit liberatus. Sed & in lacu Reatino cum quidam viri & mulieres in consimili essent periculo constituti, ad inuocationem nominis sancti Francisci, de aquarum multarum periculoso naufragio salubriter euaserunt.

Multi feruntur in aquis.

Quidam nauta Anconitani, periculosa tempestate iactati, submersionis periculum iam videbant. Cumque sic desperati de vita, S. Franciscum suppliciter inuocarent, lumen in mari magnum apparuit, & cum ipso lumine tranquillitas concessa diuinitus, ac si beatus vir sua miranda virtute & ventis imperare posset, & mari. Quanta autem miraculorum prodigijs beatus hic pater in mari claruerit, & clarescat, quoties ibidem opem tulerit desperatis, nullatenus credo possibile per singula enarrare. Nec mirum si iam regnanti in caelis, collatum est imperium super aquas, cui & in hac mortalitate degenti, omnis corporea creatura, ad suam refigurata originem, mirabiliter seruiebat.

Innumera in mari S. Francisci miracula.

De liberatis a vinculis & carceribus.

IN Romania Graecum quendam, cuiusdam domini seruentem, contigit de furto fallaciter accusari, quem dominus terrae in alto carcere mandauit includi, & grauius vinculari. Domina vero domus, miserta serui, quem indubitanter credebat a culpa sibi imposita innocentem, pro liberatione ipsius apud virum precibus instabat deuotis. Verum non acquiescentem viri sui duritia obstinata, recurrit domina supplex ad sanctum Franciscum, & eius pietati voto commendauit insontem. Propterea affuit miserorum adiutor, & virum in carcere positum misericorditer visitauit. Soluit vincula, carcerem fregit, innocentem manibus apprehensum foras eduxit, & ait: Ego sum ille, cui domina tua te deuote commisit. Cumque ille timore magno corripere, & pro descensu altissimae rupis voraginem circuiret, subito liberatoris sui virtute inueniens se in plano, rediit ad dominam suam: relataque per ordinem miraculi veritate, deuotam dominam, ad Christi amorem & reuerentiam serui eius Francisci feruentius inflammat.

Voto nunquam cupato captiuus liberatur.

In Massa sancti Petri, cuidam militi debebat pecuniae quantitate pauperculus quidam. Cumque praenopia facultas non suppeteret persoluedi, captus debitor a milite repente, misereri sibi orabat suppliciter, dilationem quaerens amore beati Francisci. Spreuit superbus miles preces oblatas, & sancti amorem, velut inane quid, inaniter vilipendit. Nam ceruicose respondens: Tali te, ait, loco recludam, & tali retrudam carcere, quod nec Franciscus, nec aliquis te poterit adituare. Tentauit, quod dixit. Carcerem adiuuenit obscurum, in quo hominem vinculatum coniecit. Paulopost affuit beatus Franciscus, & fracto carcere, ruptisque compedibus, illum hominem reduxit ad propria. Sic fortitudo Francisci, militem est praedata superbum: captiuum, qui se sibi subiecerat, liberauit a malo, militisque procerui admirando miraculo immanis crudelitatem commutauit.

O stultum hominem.

Item alius captiuus soluitur.

Albertus de Aretio, cum in vinculis atrocissimis teneretur, pro debitis iniuste ab eo petitis, suam innocentiam sancto Francisco humiliter commendauit. Ordinem quidem fratrum Minorum plurimum diligebat, & sanctum Franciscum inter sanctos speciali venerabatur affectu. Dixit autem creditor suus voce blasphemata, quod nec Franciscus, nec Deus posset eum de suis manibus liberare. Factum est itaque in vigilia S. Francisci, cum victus ille nihil comedisset, sed ob sancti amorem, victum suum cuidam tribuisset egeno, nocte veniente apparuit ei vigilanti sanctus Franciscus, ad cuius ingressum vincula de pedibus, & catenae de manibus ceciderunt, sponte aperta sunt ostia, profuerunt tabulae de solario, & liber abscessit homo ad propria rediens. Impleuit etiam votum, ieiunans vigiliam beati Francisci, & creto, quem annuatim consuevit offerre, in accrescentis deuotionis indicium, annuatim vnam vnciam superaddens.

Insigne miraculo, non ab simile precibus.

Residente in sede beati Petri domino Gregorio nono, quidam, Petrus nomine, de civitate Alisia, de hæresi accusatus, Romæ captus est, & de mandato eiusdem Pontificis ad custodiendum traditus Episcopo Tyburtino. Quem sub pœna Episcopatus accipiens, compedibus alligavit, obscuroque ipsum carcere, ne posset effugere, includi fecit, panem ei præbens in pondere, & poculum in mensura. Cœpit autem homo ille beatum Franciscum ad sui miserendum multis precibus & fletibus invocare, eò quòd audièrat solennitatis eius iam adesse vigiliam. Et quoniam fidei puritate omnem abdicauerat hæreticæ prauitatis errorem, totaque cordis deuotione adhererat fidelissimo Christi seruo Francisco, intercedentibus ipsius meritis, à Domino meruit exaudiri. Instante enim iam nocte suæ festiuitatis, circa crepusculum beatus Franciscus in carcerem miseratus descendit, & illum suo nomine vocans, vt citò surgeret, imperauit. Qui timore perterritus, quisnam esset, interrogans, beatum Franciscum adesse audiuit. Cumque virtute præsentie viri sancti, vincula pedum suorum contracta conspiceret cecidisse, & tabulas carceris, clauis vltro profluentibus, aperiri, & apertum iter sibi ad exeundum præberi, solutus tamen & obliuiscens, fugere nesciebat, sed ad ianuam clamans, custodes omnes perterruit. Qui cum eum liberatum à vinculis Episcopo nunciassent, post intellectum ordinem rei, ad carcerem Pontifex deuotus accessit, & manifestè Dei virtutem cognoscens, Dominum adorauit ibidem. Vincula quoque coram domino Papa & Cardinalibus delata fuerunt: qui videntes quod factum fuerat, admirati plurimum, benedixerunt Deum.

Guido lotus de sancto Geminiano, falsò accusatus fuit, quod veneno interemerat quendam virum, & quòd eodem genere mortis filium eiusdem viri, & vniuersam eius familiam propulerat enecare. Captus proinde à potestate terræ, grauissimis vinculis aggrauatus, in turrim quandam reclusus est. Ipse verò fiduciam habens in Domino pro sua innocentia, quam sciebat, causam commisit beati Francisci patrocinio defendendam. Excogitante igitur potestate, qualiter criminis obiecti confessionem eliceret per tormenta, qualibusque pœnis confessum faceret interire, nocte illa, cum manè ad cruciatum deberet adduci, sancti Francisci præsentia extitit visitatus, & immenso luminis fulgore usque manè circumdatus, repletusque gaudio & fiducia multa, securitatem euasionis accepit. Aduenerunt manè tortores, & educum de carcere, eculeo suspendunt, aggrauantes super eum multa pondera ferri. Depositus est plurius, & iterum eleuatus, vt pœna pœnæ succedente, citius ad confessionem criminis arceretur. Sed spiritu innocentia latrabatur in vultu, nullam molestiam præterdens in pœnis. Deinde accensus est ignis sub ipso non modicus, nec propterea capillus est laesus, cum ramen capite dependeret ad terram. Tandem bulliente oleo superfusus, virtute patroni, cui se commiserat defendendum, hæc omnia superauit: & sic dimissus liber, saluus abscessit.

De liberatis à periculo partus.

Quadam Comitissa in Sclauonia sicut nobilitate illustris, sic & æmula probitatis, erga S. Franciscum deuotione flagrabat, erga fratres verò sedula pietate. Tempore verò partus duos perpeffa dolores, tanta fuit angustia molestata, vt prolis futurus ortus, præsens videretur matris occasus. Non videbatur infantem eniti posse ad vitam, nisi expiraret è vita, nec tali nisi parere, sed perire. Subuenit cordi eius sancti Francisci fama, virtus & gloria: excitatur fides, inflammatur deuotio: Conuertit se ad auxilium efficax, ad fidum amicum, ad deuotum solatium, refugium afflictorum: Sancte Francisce, inquit, pietati tuæ supplicant omnia ossa mea, & mente voueo, quod explicare non possum. Mira celeritas pietatis. Finis dicendi, finis fuit dolendi, parturiendi meta, pariendi principium. Statim enim omni cessante pressura, partum edidit cum salute. Non fuit immemor voti, non propositi refuga. Ecclesiam quandam pulchram constructam, & constructam ad sancti honorem, fratribus assignauit.

In partibus Romanis mulier quædam Beatrix nomine, vicina partui, cum per dies quatuor foetum in ventre portaret extinctum, multis infelix agitabatur angustijs, & exitialibus doloribus urgebatur. Mortuus foetus matrem cogeat ad mortem, & nondum in lucem productum abortiuum, publicum matris periculum pariebat. Tentabat medicorum auxilium, sed omne humanum remedium laborabat in vanum. Sic de primis maledictionibus copiosius aliquid declinarat in miseram, vt sepulcrum facta

Quidam capiti hunc ricus omnem abdurat hæresim.

Liberatur à carcere.

Homo innocens in pœnis S. Francisci adiuuatur.

Eccè mira acceleratio auxilij, dum inuocatur S. Franciscus.

Gen. 3.

facta conceptus, sepulcrum pro certo proximum expectaret. Fratribus tandem Minoribus per internuncios tota se deuotione committens, suppliciter aliquid de sancti Francisci reliquijs fide plena poposcit. Contigit nutu diuino aliquantulum inueniri de chorda, qua fuerat sanctus quandoquæ præcinctus. Mox vt super dolentem posita chorda fuit, omnis facillimè solutus est dolor, mortis causa mortuus foetus emissus, pristina sanitas restituta.

Cuiusdam de Caruio nobilis viri vxor, Iuliana nomine, pro filiorum morte annos traheret lugubres, & continuè infelices deplorabat euentus, pro eo quòd omnes, quos cum pressura portauerat filios, modico interiecto tempore cum vehementiori dolore sepulturæ tradiderat. Cum igitur quatuor mensium conceptum haberet in vtero, magisque propter euentus præteritos de conceptæ prolis sollicitaretur obitu, quam de ortu, beatum patrem Franciscum pro vita nondum nati foetus fideliter precabatur. Ecce autem nocte quadam dormienti sibi mulier quædam apparebat in somnis, formosum puerulum gestans in manibus, illumque lætissimè offerebat eidem. Cum verò illa recipere recusaret, quem statim formidabat amittere, mulier illa subiunxit: Secure suscipias, quia quem tuo mærori compatiens sacer mittit Franciscus, vita viuet, & sospitate gaudebit. Statim euigilans mulier, intellexit per ostensam sibi celestis visionem, beati Francisci sibi adesse suffragium. Extunc abundantiori completa letitia, pro suscipienda prole iuxta promissum multiplicauit preces, & vota promisit. Impletum est denique tempus pariendi, & peperit foemina masculum, qui iuuenilis robore florens ætatis, tanquam per beati Francisci merita fomentum suscipere vitæ, incitamentum parentibus præbuit ad Christum & sanctum eius deuotionis affectus. Simile quiddam huic in Tyburis ciuitate sanctus pater effecit. Cum enim mulier quædam filias plurimas peperisset, desiderio prolis fatigata virilis, apud sanctum Franciscum preces ingeminauit & vota. Concepit igitur eius meritis mulier illa, & geminos ei parere dedit, qui pro vno fuerat exoratus.

Apud Viterbum partui propinqua mulier, morti propinquior censebatur, visceralibus tormentata doloribus, & tota calamitosa in infortunijs mulierum. Cumque naturæ succumbente virtute, omnis deficeret artis industria, inuocato beati Francisci nomine, liberata confestim mulier, partum salubriter terminauit. Sed assecuta quod voluit, & oblita beneficii quod accepit, honorem sancto non deferens, die natalis ipsius ad opera seruilis manus extendit, & ecce subito dextrum brachium ad laborem extensum, inflexibile remansit & aridum. Quod cum studeret ad se reuocare cum altero, vltione consimili & illud exaruit. Timore igitur diuino correpta mulier, redintegrauit votum, usumque membrorum, quem propter ingratitudinem amiserat & contemptrum, per misericordiam & humilium sancti merita, cui se iteratò deuouit, recuperare promeruit.

Mulier quædam de partibus Aretinis cum per septem dies partus discrimina sustineret, & iam in nigredinè versâ, desperata esset ab omnibus, votum fecit beato Francisco, & eius coepit moriens auxilium inuocare. Emissò autem voto celeriter obdormiuit, viditque in somnis beatum Franciscum se dulciter alloquentem ac requirentem, vtrum faciem ipsius agnosceret, & an antiphonam illam Virginis gloriosæ, Salue Regina misericordiae, sciret ad honorem huius Virginis recitare. Qua respondente se habere notitiam de vtrisque: Incipe, ait sanctus, antiphonam sacram, & antequam complexas, paries cum salute. Ad hanc vocem & euigilauit mulier, & cum timore coepit dicere: Salue Regina misericordiae. Cumque illos misericordes oculos precaretur, fructumque commemoraret vteri virginis, continuo cunctis liberata pressuris, infantem peperit speciosum, gratias agens Reginae misericordiae, quæ per beati Francisci merita, ipsius fuerat dignata misereri.

De caecis illuminatis.

In conuentu fratrum Minorum Neapoli cum quidam frater, Robertus nomine, caecus annis plurimis extitisset, creuit in oculis eius caro superflua, motu & vsu impediens palpebrarum. Cum igitur fratres forenses, ad diuersas mundi partes tendentes, ibidem plurimi conuenissent, beatus pater Franciscus speculum obedientie sanctæ, vt eos miraculi nouitate hortaretur ad iter, prædictum fratrem ipsis presentibus tali modo curauit. Iacebat nocte quadam frater Robertus prædictus aeger ad mortem, iamque sibi fuerat anima commendata, cum ecce adstitit ei beatus pater cum

Vide quid possint sancti, quando tanta vis est etiam in minimis eorum rebus.

Parit nullam quæ aborti erat.

Vide pœnam in S. Francisci festo laborantis.

Notet hæc Lector pius, & cõtemnat hæreticorum blasphemias.

cum tribus fratribus, omni sanctitate perfectis, videlicet sancto Antonio, fratre Augustino, & fratre Iacobo de Assisio, qui sicut cum perfectè fuerant secuti dum viuere, ita & ipsum alacriter comitabantur post mortem. Accipiens cultellum S. Franciscus, carnem superfluam resecauit, lumen restituit pristinum, & à mortis eum fauce reduxit, dixitque illi: Fili Roberte, gratia, quam tecum feci, signum est fratris ad remotas nationes euntibus, quòd ego præcedam eos, & ipsorum dirigam gressus. Vadam, inquit, gaudenter, & iniunctam obedientiam alacri animo exequantur.

Vide quid possint Sancti, in curandis ægris.

Cæca mulier sub Missa videt, & Christi corpus adorat.

Apud Thebas in Romania mulier cæca vigiliâ S. Francisci in pane tantum & aqua ducta est. Quæ, dum Missa celebraretur, in eleuatione corporis Christi oculos aperuit, clarè vidit, deuotissimè adorauit. In ipsa verò adoratione voce magna proclamans, Gratias, inquit, Deo, & sancto eius, quia video corpus Christi. Omnibus, qui aderant, in vocem exultationis conuersis, post sacrorum expletionem, reuersa est mulier in domum suam cum gaudio spiritus, & lumine oculorum. Exultabat quidem mulier non solum, quia lucis corporeæ recuperat ad spectum, verumetiam quia sacramentum illud mirificum, quod est lumen animarum verum & viuum, respectu primario per beati Francisci merita, fidei suffragante virtute, meruerat intueri.

Oculus restituitur.

In Campania puer quidam quatuordecim annorum de castro Pophis, subita vexatus angustia, sinistrum oculum amisit ex toto. Passionis acerbitas sic de loco suo propulit oculum, quòd per octo dies extrâ, neruo relaxato, longitudine digiti vnus ad maxillas dependens, penè aridus est effectus. Sed cum sola superesset abscissio, & à medentibus foret penitus desperatus, pater eius ad auxilium beati Francisci tota se mente conuertit. Non defuit ille indefessus miserorum adiutor precibus supplicantis. Nam oculum aridum mirabili virtute in locum suum pristinumque vigorem restituit, & lucis optatæ radijs illustrauit.

Vide repentinam curationem.

In eadem Prouincia apud Castrum, magni ponderis lignum ex alto proruit, & cuiusdam sacerdotis caput grauissimè quassans, sinistrum oculum excæcauit. Qui humiliter deiectus, coepit alta voce sanctum Franciscum lucuosè clamare, dicens: Succurre pater sanctissime, vt ad festum tuum ire valeam, sicut fratribus tuis ire promisi. Erat enim vigilia sancti. Qui statim exurgens, peroptimè liberatus, in vocem prorupit laudis & gaudij, & circumstantes omnes, qui eius miseria condolebant, in stuporem conuertit & iubilum. Iuit ad festum narrans omnibus, quam in se expertus fuerat, clementiam & virtutem.

Item aliam.

Vir quidam de monte Gargano, dum in vinea sua laborans, lignum quoddam ferro succideret, proprium percussit oculum, & sic diuisit per medium, vt quasi media pars ipsius exterius dependeret. Cumque in tam desperato periculo desperaret sibi posse per hominem subueniri, ieiunaturum se in festo sancti Francisci, si ei succurreret, promissit. Statim in loco suo debito viri oculum sanctus Dei restituit, sicque diuisum reiuuixit, & lumine pristino decorauit, vt nullius læsionis vestigia remanerent.

Cæcus à natiuitate, videt.

Filius cuiusdam nobilis viri à natiuitate cæcus, meritis beati Francisci lumen recipit optatum. Qui nomen ab euentu sortitus, Illuminatus vocatus est. Assumpsit postea cum in arate esset, ordinem beati Francisci, accepti beneficij non ingratus: tantumque profecit in lumine gratiæ & virtutis, vt verè lucis filius videretur. Tandem beati patris promerentibus meritis, sanctum initium sine sanctiori conclusit.

Obserua Lector meritum hospitalitatis.

In Zachanto, quod est castrum iuxta Ananiam, miles quidam Gerardus nomine, oculorum lumen ex toto perdiderat. Accidit autem, vt duo fratres Minores, ab exteris partibus venientes, ad domum ipsius hospitaturi diuerterent. Suscepti itaque deuotè propter reuerentiâ sancti Francisci à familia rota, & cum omni benignitate tractati, gratias agentes Deo & hospiti, ad locum fratrum deuenere vicinum. Nocte igitur quadam beatus Franciscus vni fratrum illorum in somnis apparuit, dicens: Surge, festina cum socio ad domum hospitis nostri, qui Christum & me suscepit in vobis. volo enim beneficia rependere pietatis. Cæcus quidem effectus est suis promerentibus culpis, quas pœnitentiâ non studuit confessione purgare. Disparente quoque patre, frater festinus surrexit, vt mandatum cum socio celeriter adimpleret. Venientesque ad hospitis domum, cuncta que viderat alter, per ordinem narrauerunt eidem. Stupuit vir ille non modicum, & vniuersa quæ dicebantur, vera esse confirmans, compunctus ad lachrymas, confessus est libens. Tandem correctione præmissa, interiorque humiliter renouato, exteriorè continuò recuperauit ad spectum. Huius miraculi fama

fama circumquaque diffusa, non solum ad reuerentiam sancti, verumetiam ad confessionem humilem peccatorum, & hospitalitatis gratiam plurimos incitauit.

De liberatis à diuersis infirmitatibus.

Nota hic de sacramentali Confessione.

Apud Castrum plebis, iuuenis quidam mendicus surdus erat & mutus à natiuitate sua, qui linguam adeò curtam habebat ac tenuem, quòd multoties exquisita à pluribus, præcisâ penitus videretur. Vir quidam Marcus nomine, ipsum propter Deum suscepit hospitio, qui cum sibi benefacere sentiens, coepit cum ipso assiduis demorari. Serò quodam cum prædictus vir coenaret cum coniuge, adstante puero coram eis, dixit uxori: Hoc ego maximum miraculum reputarem, si beatus Franciscus huic auditum redderet & loquelam. Et adiecit: Vobis Deo, quòd si hoc sanctus Franciscus dignabitur operari, propter amorè suum huic puero expensas conferam, donèc viuat. Mirum certè: Subito lingua creuit, & locutus est, dicens: Gloria Deo, & sancto Francisco, qui mihi loquelam præbuit & auditum.

Eccè infirmitate mutæ curata.

Frater Iacobus de Iseo, cum puerulus esset in domo paterna, rupturam incurrit corporis valde grauem. Superno verò afflatus spiritu, licet esset iuuenis & infirmus, ordinem sancti Francisci deuotus intravit: nulli tamen, qua vrgebatur infirmitate, detexit. Factum est autem, cum corpus sancti Francisci transferretur ad locum, ubi preciosus sacrorum ossium eius nunc thesaurus est conditus, affuit & tunc dictus frater translationis gaudijs, vt glorificati iam patris corpori honorem debitum exhiberet. Et appropinquans tumbæ, in qua ossa sacra fuerant collocata, præ deuotione spiritus sacrum tumulum complexatus, subito miro modo ad loca debita partibus reuocatis, sanum se sensit, succinctorium deposuit, & extunc ab omni dolore præterito liber fuit. Ab infirmitate quoque consimili frater Bartholus de Eugubio, frater Angelus de Tuderto, Nicolaus sacerdos de Stichano, Iohannes de Fora, vir quidam de Pisis, & alius de castro Cisternæ, Petrus quoque de Sicilia, & homo quidam de castro Spelliuxta Assisium, & quamplures alij per Dei misericordiam & beati Francisci merita, extiterunt mirabiliter liberati.

Sanantur heriosissimi quot.

In maritima mulier quædam mentis alienationem per quinquennium passa, visu & auditu priuata est. Indumenta dilaniabat dentibus, ignis & aquæ periculum non timebat, & caduci morbi ad summum incurrerat horribilem passionem. Nocte verò quadam, cum disponeret sibi diuina misericordia misereri, salutaris fulgore lucis superillustrata diuinitus, vidit beatum Franciscum super solum sedere sublime: ante quem prostrata, sanitatem suppliciter exposcebat. Illo verò nondum fauente precibus, firmavit mulier votum, promittens pro Dei amore, ac sancti, penitentibus, donec haberet, elemosynam non negare. Illic sanctus pactum recognouit, quòd olim cum Domino fecerat simile, & signans eam Crucis signaculo, integram sibi restituit sanitatem. A consimili passione puellam quandam de Nursia, & filium cuiusdam nobilis viri, & alios quosdam, relatione veridica compertum est, sanctum Dei Franciscum misericorditer liberasse.

Mulier dicit vovet, mox sanatur.

Petrus de Fulgineo, ad visitandum limina beati Michaëlis quodam tempore peregrinus, dum minus reuerenter peregrinationem peregit, fontis cuiusdam aquam degustans, à dæmonibus est inuasus: & exinde per tres annos obsessus, discerpebatur in corpore, pessima loquens, & horrenda præterens, habens aliquandò lucida interualla, beati virtutem, quam efficacem audièrat ad effugandas aëreas potestates, humiliter requisit. Et ad sepulcrum pij patris accedens, mox vt illud contigit manu, à dæmonibus, cum crudeliter discerpentibus, miracè liberatus fuit. Simili etiam modo mulieri cuidam de Narnio, habenti dæmonium, misericordia Francisci subuenit, & alijs pluribus, quorum vexationum angustias, & curationum modos, longum esset per singula enarrare.

Mira vis contacti sepulcri.

Vir quidam nomine Bonus, homo de ciuitate Fani, paralyticus & leprosus, ad ecclesiam beati Francisci à parentibus deportatus, vtriusque morbi plenam consecutus est sanitatem. Sed & alius iuuenis quidam, Acto nomine, de sancto Seuerino, totus leprosus, voto emisso, & ad sepulcrum sancti delatus, meritis ipsius à lepra mundatus est. Habuit quidem sanctus supra huiusmodi morbo curando præcellentem virtutem, pro eo quòd humilitatis & pietatis amore, leprosoꝝ obsequijs se humiliter deputarat.

Præcellens virtus s. Fr. a cifici in lepra curanda.

Nobilis quædam mulier, Rogata nomine, in Episcopatu Sorano, per vigintitres annos

annos fluxu fuit sanguinis fatigata, sed & à quāpluribus medicis quamplurima mala perpeffa. Præ nimietate quidem languoris, sæpius videbatur mulier expirare. Sed si quando fluxus huiusmodi fringebatur, tumefcebat corpore toto. Audiens autem quendam pnerum Romano sermone canentē miracula, quæ Deus per beatū Franciscum fuerat operatus, nimio dolore commota, tota prorupit in lachrymas, sicque intrā se fide accensa, dicere cœpit: O beate pater Francisce, qui tantis coruscis miraculis, si me digneris ab hac ægritudine liberare, magna tibi accrescet gloria, quoniam adhuc tantum miraculum non fecisti. Quid plura? His dictis, sensit se beati Francisci meritis liberatam. Filium quoque ipsius Marcum nomine, qui brachium habebat contractum, sanctus Franciscus, voto ad ipsum emissō sanauit. Fœminam etiam quandam de Sicilia, per septennium fluxu sanguinis fatigatam, beatus Christi signifer saluam fecit.

Mirra celeritas curatiōnis.

Præclarum miraculum

In vrbe Romana Prædixis quædam nomine, religiositate famosa, quæ à tenella ætate propter æterni sponsi amorem, arcto se carcere per quadraginta iam ferè annos abdiderat, apud beatum Franciscum gratiam promeruit specialem. Nam cum die quadam pro rebus opportunis solarium suæ cellulæ conscendisset, & impulsione phantastica corruens, cum fractum haberet pedem cum crure, & humerū à positione debita sequestratum, apparuit ei benignissimus pater vestimentis gloriæ candidatus, & dulcibus affatibus alloqui cœpit eandem: Surge, inquit, filia benedicta, surge, nè timeas. Et apprehensa manu ipsius, alleuans eam disparuit. Ipsa verò per cellulam suam huc atque illuc se conuertens, putabat se visum videre, vsquequod ad clamorem ipsius apportato iam lumine, perfectè se sentiens per seruum Dei Franciscum esse sanatam, cuncta quæ acciderant, per ordinem enarrauit.

De non obseruantibus festum, & non honorantibus sanctum.

IN Pictauiæ partibus in villa, quæ Simo dicitur, sacerdos quidam Reginaldus nomine, beato Franciscō deuotus, festum ipsius parochianis suis indixerat solenniter celebrandum. Vnus autem de populo, ignorans sancti virtutem, sui paripendit sacerdotis mandatum. Egressus autem forās in agrum, vt ligna succideret, cum se preparasset ad opus, vocem audiuit huiusmodi ter dicentem: Festum est, operari non licet. Verum cum nec imperio sacerdotis, nec supernæ vocis oraculo feruillis temeritas frenaretur, addidit diuina virtus ad gloriam sancti sui sine mora miraculum & flagellum. Mox enim vt furcam vna manu iam tenens, alteram cum ferro instrumento leuauit ad opus, sic diuina virtute, vtraque manus vtrique instrumento coherat, vt ad neutrius dimissionem digitos aliquatenus relaxare valeret. Ex quo stupefactus nimis, & quid ageret nesciens, ad ecclesiam, multis vndique ad videndum prodigium concurrentibus, properauit. Vbi mente compunctus ante altare, quodam ex assistentibus sacerdote monente, (plures quippè ad festum vocati conuenerant sacerdotes) beato Franciscō humiliter se deuouit, tria, sicut ter vocem audiērat, vota vouens, quod scilicet festum ipsius coleret, quod ad illum, in qua tūc erat, ecclesiam in festo veniret, & quod sancti corpus personaliter visitaret. Mirum certè relatu. Vno emissō voto, vnus digitus factus est liber, ad secundi emissionem solutus est alius, sed tertio facto voto, laxatus est tertius, & postmodum tota manus, necnon & altera subsequenter, populo, qui iam multus aduenerat, sancti clementiam deuotissimè implorante. Sic homo pristinæ redditus libertati, per seipsum instrumenta deposuit, cunctis laudantibus Deum, virtutemque sancti mirificam, qui tam mirabiliter percutere poterat, & sanare. Ipsa verò instrumenta vsque hodiè coram altari, ad honorem beati Francisci fabricato, ibidem in memoriā sancti dependent. Plura quoque illic, & in locis vicinis patrata miracula, & sanctum in caelis ostendunt eximium, & festum ipsius in terris venerabiliter excolendum.

Punitur à Deo violās temerè ferias S. Francisci.

Nota de tribus votis.

Vltio celestis in feminas temerarias.

In ciuitate quoque Cenomanensi dum in solennitate sancti Francisci mulier quædam manus ad colum extendere, & digitis apprehenderet fufum, obrigescentibus manibus, cœperunt digiti magnis ardoribus cruciari. Igitur pœna docente, sancti recognoscens virtutem, corde cōpuncta, occurrit ad fratres. Cumque pro salute ipsius, deuoti filij ipsius patris clementiam precarentur, incolumis effecta est statim, nec aliquid læsionis remansit in manibus, nisi ad sancti memoriā, solum vestigiū combusturæ. Simili etiam modo in Campania maiori, mulier quædam, & in villa Oleti mulier altera, & in castro Pilei tertia, dum beati patris festū celebrare contemnerēt:

præ-

præuaricantes primam mirabiliter sunt punitæ, sed postmodum pœnitentes, per sancti Francisci merita mirabiliter liberatæ.

Miles quidam in Prouincia Massæ, beati Francisci operibus & miraculorum signis impudentissimè detrahebat. Inferebat multa opprobria peregrinis, ad ipsius memoriā venientibus, & contra fratres publica garriebat infānia. Cum autem semel sancti Dei gloriam impugneret, addit super peccata sua blasphemiam detestandam. Si verum est, inquit, quod Franciscus iste sit sanctus, gladio cadat hodiè corpus meum. Si verò sanctus non est, euadam incolumis. Non distulit ira Dei condignum inferre supplicium, cum iam facta fuisset oratio in peccatum. Mora enim modica interiecta, dum blasphemus nepoti suo inferret iniuriam, accepit ille gladium, & patru visceribus cruentauit. Eodem die mortuus est sceleratus, inferni mancipium, & filius te- nebrarum, vt cæteri discerent miranda Francisci opera non blasphematorijs verbis impetere, sed deuoris laudibus honorare.

Eccè hominis blasphemiam iustam vltionem.

Iudex quidam nomine Alexander, dum à beati Francisci deuotione quos poterat, venenata lingua retraheret, diuino iudicio lingua priuatus, per sex annos obmutuit. Qui cum in eo, quo peccauerat, torqueretur, alta pœnitidine reuocatus, dolebat se cõtra sancti miracula oblatrassè. Itaque non perstitit misericordis indignatio sancti, sed pœnitentem, ac se humiliter inuocantem, restituta loquela, recepit ad gratiam. Extrunc linguam blasphemam consecrauit laudibus sancti, deuotionem simul & disciplinam recipiens per flagellum.

Obmutuit scilicet obre-ctator S. Francisci.

Iterum curatur.

De quibusdam alijs miraculis diuersorum generum.

IN castro Galiani Valuenfis diœcesis, mulier erat quædam nomine Maria, quæ Christo Iesu & beato Franciscō famulatu deuoto subiecta, vna dierum æstiuo tempore exijt, vt manibus conquireret proprijs necessarium victum. Cum igitur feruente nimium æstu, sitis deficere cœpisset ardoribus, omni priuata beneficio poculi, pro eo quod in monte arido sola esset, quasi exanimis humi prostrata, patronum suum sanctum Franciscum inuocabat pio mentis affectu. Dum autè persequeretur mulier in affectuosa & humili prece, labore, siti & æstu fatigata quamplurimum, paululum obdormiuit. Et ecce sanctus Franciscus adueniens, & eam vocans ex nomine: Surge, inquit, & bibe aquam, quæ diuino munere tibi ac pluribus exhibetur. Ad huius vocis auditum surrexit mulier à somno non modicum confortata, & accipiens silicè, quæ iuxta se erat, radicibus euulsit à terra, effodiensque ligno paruo circumquaque, viuentem reperit aquam: quæ cum primò videretur paruula silla, subito diuina virtute creuit in fontem. Bibit itaque mulier, & satiata, oculos lauit: quos cum longa prius haberet agritudine obubratos, noua ex tunc sensit luce persulos. Festinauit ad domum mulier, tam stupendum miraculum ad gloriam sancti Francisci denunciāns vniuersis. Concurrerunt vndique multi ad miraculi famā, experientia magistra discētes mirabilem illius aquæ virtutem, dom ad ipsius contadium, confessione præmissa, à varijs morborum cladibus plurimi liberabantur. Perfererat vsque hodiè fons ibi perspicuus, & in honore beati Francisci, ibidem oratorium est constructum.

Nota infra gne miraculum.

Trēm vim fontis & sacramentalis confessionis.

In Hispania apud sanctum Facundum, viri cuiusdam cerasum arefactam, ad virorem frondium, florum & fructuum, contra spem mirabiliter reuocauit. Incolas quoque terræ apud Vilesios, à vermium peste, corrodentium vineas circumquaque, miraculoso suffragio liberauit. Sacerdotis cuiusdam iuxta Palentiam horreum quoddam, quod vermibus frumentarijs repleti quolibet anno solitum erat, sibi fideliter commendatū penitus expurgauit. Terram quoque domini cuiusdam de Petra mala in regno Apuliæ, sibi suppliciter commendatam, ab odiosa peste bruchorū penitus seruaui indemne, cum tamē in circuitu omnia essent prædicta pestilentia deuorata.

Multa miracula.

Vir quidam Martinus nomine, cum longè à castro suo boues minasset ad pascua, crus vnus bouis casu quodam sic fuit desperatè contractum, vt nihil esset sibi de remedio aliquo cogitandum. Dum autem pro decoratione foret sollicitus, & instrumentum, cum quo id faceret, non haberet, domum reuersus, beato Franciscō bonis curam reliquit, ipsumque fidei Sancti custodiæ fiducialiter cōmendauit, nè ante suum reditum deuoraretur à lupis. Summo itaque manè ad botem in sylua relictum cum excoriatore reuersus, pascentem ipsum ita reinuenit incolumem, quod nequam crus fractum ab altero discernerebat. Gratiā egit bono pastori, qui diligentem de boue suo curam habuit, & medelam donauit. Succurrere nouit humilis sanctus omnibus

Egregium miraculum de boue curato.

omnibus inuocantibus ipsum : nec quantuncunque paruas necessitates hominum dedignatur. Nam viro cuidam de Amitrino iumentum restituit furto sublatum. Mulieri cuidam de Interduco, catinum nouum, in multas partes casum, integrè reparauit. Viro etiam cuidam de monte Vlini in Marchia, consolidauit vomerem in frusta contractum.

Alla miracula.

In Sabinensi diocesi vetula quaedam octogenaria erat, cuius filia moriens, lactentem infantulum dereliquit. Cum igitur anus pauper cula plena esset inopia, & vacua lacte, nullaque esset mulier, quaesitienti paruulo lactis stillicidium, iuxta quod exigebat necessitas, erogaret, quò se verteret, vetula penitus ignorabat. Debilitato verò infantulo, nocte quadam omni humano destituta subsidio, ad beati patris Francisci auxilium implorandum lachrymarum imbre perfusa, tota se mente conuertit. Affuit statim innocens amator ætatis, Ego, inquit, sum Franciscus, o mulier, quem cum tantis lachrymis inuocasti. Pone, ait, mammas tuas in ore * puerili, quonia abundanter tibi lac Dominus dabit. Impleuit anus sancti mandatum, & statim octogenaria multis tam viris, quam mulieribus accelerantibus ad videndum. Et quia quod testabantur oculi, lingua impugnare non poterat, excitabantur omnes ad laudandum Deum in sancti sui virtute mirabili, & amabili pietate.

f. pueruli, Vide illustre miraculum in octogenaria.

Apud Spoletum vir & vxor vnicum habentes filium, quotidie velur hereditarium opprobrium deplorabant. Brachijs siquidem collo connexis, iunctisque genibus pedatori, & pedibus natibus alligatis, non hominis proles, sed monstrum quoddam potius videbatur. Vehementiori mulier ex hoc afflicta dolore, crebris gemitibus clamabat ad Christum, sancti Francisci auxilium inuocando, vt infelici sibi, & in tali opprobrio constituta, succurrere dignaretur. Nocte igitur quadam, cum propter huiusmodi tristitiam tristis eam somnus arripere, apparuit ei sanctus Franciscus, pijs eam affatibus mulcens, insuper & suadens, quòd ad locum propinquum, suo nomini dedicatum, deferret puerum, vt ex aqua putei loci illius in nomine Domini superfusus, plenam reciperet sospitatem. Negligente autem illa sancti adimplere mandatum, secundo replicauit id ipsum. Tertio quoque apparens, mulierem cum puero vsque ad ianuam dicti loci præambulo ducatu perduxit. Superuenientes autem nobiles quaedam matronæ deuotionis causa ad prædictum locum, eis à muliere præfata diligenter exposita visione, vnà cum ipsa puerum fratribus præsentârunt: & haurientes aquam de puteo, earum nobilior proprijs manibus lauit infantem. Statim puer omnibus membris ad sua loca productis, sanus apparuit, & magnitudo miraculi omnibus admirationem induxit.

Inuocatus S. Franciscus, ter apparet mulieri.

Egregium miraculum

In castro Chore Ostiensis diocesis, vir quidam sic crus ex toto perdiderat, vt nullo modo progredi vel mouere se posset. Positus itaque in angustia vehementi, & auxilio desperatus humano, coepit nocte quadam, acsi præsentem cerneret beatum Franciscum, talem coram eo assumere materiam querulandi: Adiuua me sancte Francisce, recolens meum seruitium, & deuotionem tibi impensam. Nam in asino meo te portauit, sanctos pedes tuos & sanctas manus tuas oscularus fui, semper tibi deuotus, semper beneuolus extiti, & ecce morior doloris huius durissimo cruciatu. His pulsatus querelis, statim affuit beneficiorum memor, deuotioni gratus, & vigilantis viro cum vno fratre apparuit. Ad vocationem eius se venisse dixit, & tulisse remedia sanitatis. Tetigit locum doloris cum baculo paruulo, qui figuram Thau in se habebat, & fracto mox apostemate, perfectam tribuit sanitatem, & quod mirabilis est, sacrum signum Thau impressum super locum sanati vlceris, ad miraculi memoriã dereliquit. Hoc signo sanctus Franciscus suas consignabat literas, quoties charitatis causa scriptum aliquod dirigebat. Sed ecce dum per diuersa miracula gloriosi patris Francisci mens narrationis varietate distracta decurrit, promerente ipso Crucis glorioso signifero, in signum salutis Thau non sine diuina directione peruénit, vt ex hoc possumus aduertere, quòd sicut Crux militati post Christum fuit sublimitas meriti ad salutem, sic & triumphanti cum Christo, facta est firmitas testimonij ad honorem. Hoc quippe Crucis mysterium magnum & mirum, in quo charismata gratiarum & merita virtutum, & thesauri sapientiæ & scientiæ tam alta profunditate velantur, vt à mundi sapientibus & prudentibus sint occulta, tam plenè fuit Christi paruulo reuelatum, vt omnis vita ipsius non nisi Crucis vestigia sequeretur, non nisi Crucis dulcedinem saperet, non nisi Crucis gloriam prædicaret. Verè nanque in sup-

Vide num ignoret sancti res nostras, quod blaterant heretici.

S. Francisci vita omnis Crucis Christi dedicata.

conuersionis principio dicere cum Apostolo potuit: Mihi autem absit gloriari, nisi in Cruce Domini nostri Iesu Christi. Non minus etiam verè in conuersionis progressu addere valuit: Quicumque hanc regulam secuti fuerint, pax super illos & misericordia. Verissimè autem in consummatione potuit subinferre: Stigmata Domini Iesu in corpore meo porto. Sed & illud nos quotidie desideramus ab ipso audire: Gratia Domini nostri Iesu Christi cum spiritu vestro fratres, Amen.

Gal. 6. Ibidem.

Gloriare igitur iam securè in Crucis gloria Christi signifer gloriose, quonia à Cruce incipiens, secundum Crucis regulam processisti: & tandem in Cruce proficiens, per Crucis testimonium, quantæ gloriæ sis in celo, cunctis fidelibus innotescis. Securè iam te sequantur, qui exeunt ex Aegypto, quia per baculum Crucis Christi mari diuiso, deserta transibunt in repromissam viuentium terram, Iordane mortalitatis transmissio, per ipsius Crucis mirandam potentiam ingressuri. Quò nos introducat verus populi ductor & Saluator Iesus Christus Crucifixus, per merita serui sui Francisci: Ad laudè & gloriã vnus Dei & trini, qui viuat & regnat in secula seculorū, Amen.

Hactenus S. Bonauentura, author fide dignissimus. Scripserunt verò etiam de beatissimo viro, Christi confessore eximio Francisco, tres socij eius, Leo, Ruffinus, & Angelus, multa lectu digna: sed nè nimietate forsatis Lector offendatur, ea omisimus.

Vide Vite S. Francisci.

VITA S. MAGDALVEI VIRDVNENSIS EPISCOPI ET CONFESSORIS, VT HABETVR IN PEr- uetusto MS. codice.

MAGDALVEVS in vrbe Viridunensi natus, & literarum studijs traditus, cum artes liberales strenuè percurrisset, ad sacram scripturam conuersus, vt virgines ignum quocunque ierit sequi posset, mox virginitatem quam Christo vouit, & exhinc tam sanctè vixit, vt omniam acclamatione Viridunensium efficeretur Episcopus, tempore Pipini, primi huius nominis Francorum Regis. Quam sedem dissensione principum & turbine belorum plurimum desolatam inueniens, mirabiliter Deo se iuuante reformauit, sanctis operibus insistens, & miraculis æquè resurgens. Postea sepulcrum Domini in Hecculatem deuotissime visitauit. Cum supra mare in nauì cum pluribus periclitaretur tempestate suborta, ita vt non nisi spes mortis superesset: rogatus à socijs, subito tranquillitatem à Domino precibus impetrauit. Fama autè eius sanctitatis, quæ ubique ante eum præcurrebat, Imperatorem Constantinopolitanum attingit, qui accersiens sanctum Episcopum, & ab eo suæ salutis vtilia audiens, preciosa eidem obtulit, quæ omnia ille contempsit, dimissusque est cum reuerentia. Cumque venisset Hierosolymam, & sancta loca deuotè visitaret: intellexit Eusebius Patriarcha adesse virum Dei, quem ad se accitum, cum magno suscepit honore. Qui cum sanctitatem conuersionis eius miraretur, & cum secum retinere cogitaret quod diuina meret in viuis: reuelatione diuina est admonitus, nè proprijs intentus, aliorum inuideret vtilitatibus, nec detineret peregrinum, cum iam eius filij, in dies patris sui præstolarentur recursum. Dimisit ergò eum Patriarcha, dans ei calicè crystallinū, opere mirifico sculptum, in mutui pignus amoris, vnà cum multis alijs sanctis reliquijs. Reuersus verò ad propriam ciuitatem beatus Magdalueus, virtutes virtutibus accumulans, ad Christum in senectute bona transiit. Statim autem, vt celo spiritum reddidit, duæ columbæ niue candidiores, ab æthere cunctis videtibus lapsæ, super Crucem quæ ante corpus eius erat sederunt, & per omnes exequiarum moras, vsque quò traditum est sepulturæ, manserunt. Sicque intuentibus illis iterum poli secreta petierunt. Cum autem sepulcrum eius quotidianis virtutum floreret prodigijs, & crebris populorum frequentaretur excubijs, quadagesimo post obitum suum anno, sacrum corpus eius est sepulcro leuatum. Quod veluti soporatum & viuens, candoreque illorum ac roseo rubore respersum, nulla macula, nec aliquo mortis signo fuscatum est inuentum, odorem spirans suauissimum.

Octobris 4. Eius patria.

Apoc. 14.

Vouet Deo castitatem.

Visitat terram sanctam.

Fugat bratione tempestates.

Eusebius Patriarcha Hierosolymitanus.

Felix obitus eius.

Miracula ad eius sepulcrum.

Eleuatio eius.

MAR

MARTYRIVM SANCTI THYRSI ET SOCIO-
RVM EIVS, SIMILITER SANCTORVM PALMACII
proconsulis, Maxentij, & eorum sociorum Treuirensium, vt habetur in
antiquissimo MS. codice Ecclesie Traiectensis.

Octobris
4 & 5.

S. Mauritij
vita habes
22. Septem-
bris presen-
titomo.

Thyrus cum
socijs venit
Treuerim.

Sele mutuo
ad martyri-
um animat.

Omnes tru-
cidantur.

Nota.

Capitolium
Maximiani
in ecclesiam
conuersum.

Palmatus
consul cum
xi. principi-
bus, & tota
ferè ciuita-
te Treuirensi
occiditur.

Extruitur
in honorem
Mariæ Vir-
ginis & san-
ctorum mar-
tyrù eccle-
sia.

ANNO Dominicæ incarnationis ducentesimo nonagesi-
mo primo, Maximianus Imperator cognomento Hercul-
eus, propter frequentes Gallorum tumultus, Thebaos
milites ab Oriente in auxilium accersit. Hi Thebaei ab
antistite Hierosolymitano fuerant baptizati: deinde à
Marcellino Papa Romano, qualiter sub armis Romane
libertatis Christianam innocentiam custodire deberent,
instructi. Prælati autem huic legioni duces duo. Quoru
vnus Thyrsus, alter Secundus vocabatur, & Mauritius
eiusdem legionis Primicerius: quorum ordine & nomi-
ne Secundus, apud Visimilium Italiae castrum, martyrio
vitam finit. Mauritius verò apud Agaunum, cum socijs suis pro Christo gladio
occubuit. Thyrsus autem & Bonifacius cum suis plurimis socijs & principibus Tre-
uerim deuenerunt, ibique in campo Martio castra fixerunt, vbi ab eiusdem ciuitatis
Christianissimis principibus, Christianitatis pacisque signa in ipsis cognoscentibus,
hospitaliter & honeste atque in charitate quæ in Deo est recepti sunt.

His ergò dum causam suæ ab Oriente profectonis, suæque ad hunc locum peru-
tionis flebiliter rerulissent, eorumque consilium & auxilium humiliter postulassent:
flagranti ad eò Spiritus sancti ardore, corda omnium & ciuium & hospitum in Dei
amore succensa sunt, vt magis ad mortem pro Christi amore, quam ad idolorum ve-
nerationem vel Christianorum oppugnationem sese mutuo animas ponere horta-
rentur. Vix igitur sanctæ exhortationis armis se inuicem munierant, cum ecce Richi-
ouarus à Maximiano Imperatore Treuironum præfectura donatus, eandem urbem
cum maximo militum agmine stipatus intrauit. Qui vocatos ad se in primis, quorum
causa præcipue venerat, Thebaorum legionis Christianos, interrogauit vt & ipsi Ro-
manorum deos adorare, eorumque detractores armis vellent subiugare. Cui dum
dux legionis Thyrsus responderet, se, suosque omnes, & socios & milites pro Christi
amore malle mori, quam huiusmodi sacrilegio pollui: Richiouarus diffusus per totum
campum militibus, omnes præcepit interfici, & corpora coram feris & anibus deuo-
randa relinqui. Ex his innumeris, tanta multitudo ad litus Mosellæ iuxta Capitolium
martyrizata est, vt sanguinis riuuli defluentes aquas fluuij in suu colore conuertent,
& naturali claritate neglecta, peregrino magis quam proprio colore ruberent. Inhu-
matis tunc etiam sanctorum corporibus vnda præbebat tumultum, quos redeunte
græua compage membrorum, futuro presentabat iudicio. Hoc idem Capitolium
postea in honore Dei genitricis Mariæ semper Virginis est dedicatum. Et ipse locus
ad memoriam martyrum, Litus ad martyres, accepit vocabulum. Hanc eadem ex-
ercuit Richiouarus, videlicet Thyrsi & sociorum eius, die quarta Nonas Octobris.

Sequenti autem die Palmatum proconsulem & patriciu ciuitatis cum vndecim
principibus occidit. Quorum nomina hæc sunt: Maxentius, Constantius, Crescen-
tius, Iustinus, Leander, Alexander, Sother, Hormisda, Papius, Constans, Iouinia-
nus. Tertio nihilominus die Richiouarus eadem exercuit in plebem, sexus vtriusque,
totamque urbem occisis innumerabilibus Christianis impleuit. Pauci verò Christi-
ani qui declinauerunt huius persecutionis procellas, cessante aliquantulum persecu-
tione, horum martyrum corpora partim sepultura demandarunt, partim in quen-
dam ingentis capacitatis puteum iniecerunt.

Postmodum verò Felix, eius nominis secundus, Archiepiscopus Treuirensis, con-
struxit grandem basilicam in campo Martio ad honorem Dei genitricis Mariæ, in
qua corpora sanctorum martyrum à Richiouaro occisorum honorificè re-
condidit, quæ antea dispersa & in composita fuerunt: ad laudem
& gloriam omnipotentis Dei,
Amen.

VITA

VITA ET PASSIO BEATISSIMI MARTYRIS
PLACIDI, DISCIPVLI BEATISSIMI PATRIS NOSTRI SAN-
CTI Benedicti, & fratrum eius, Victorini, Eutychie ac sororis Flauie virginis, Do-
nati, Firmati diaconi, ac Fausti, & aliorum triginta, edita à Gordiano eius-
dem martyris famulo in noua Roma Constantimpoli, iussu Iu-
stiniani magni Imperatoris. Habetur in Bibliothecæ
Vaticane vetustissimo MS. codice.

PROLOGVS AVTHORIS.

IN claro & renitenti triumpho beatissimorum martyrum Placidi,
Eutychie & Victorini fratrum, eorumque sororis Flauie virginis, &
sociorum triginta ac trium laudes aliquas addere ociosum quid-
dam & superuacuum est. Quos enim Christus in caelesti regno lo-
cauit, quos etiam cum Angelis & Archangelis indiuiduam maie-
statem laudare constituit, hoc nimirum hominum laudibus non
egere monstrauit. Verum quia omnes spiritus & omnes creaturas
ad Domini laudem psalmographus vates inuitat, operapreciu reor ego Gordianus,
patris Benedicti discipulus, ad Regis æterni gloriam, eorundemque martyrum pas-
siones amfificas Argolicis apicibus annotare. Tanta enim miraculorum prærogati-
ua, tanto virtutum iubare sanctissimus Placidus, horum martyrum dux & præuius
splenduit, vt non solum fideles, verum etiam infideles in Christi laudem exclamare
cogantur. Et merito. nam iuxta magistri sui Benedicti præceptum, Christum toto
corde, tota anima, tota virtute dilexit, & pro eius nomine cum supradictis martyri-
bus suum sanguinem fudit. Hi nanque sunt caeli, qui enarrant gloriam Dei. Hi lux
mundi, qui sedentes in tenebris ad veram lucem reducunt. Hi sal terra, qui mentes
necædij torpore deficiat, saluunt, & ad caeleste regnu inducunt. Freti nanq; Dei omni-
potentis virtute, eiusque sapientia debriati, frementem mundum velut stercorea con-
temperunt, & veram fidẽ opportunè prædicauerunt, & pro eadem animã posuerunt.

Hanc nanque Dei magnitudinem, virtutem & sapientiam Dauid admirans, dice-
bat: Magnus Dominus Deus noster, & magna virtus eius, & sapientia eius nõ est nu-
merus. Magnus siquidem, cum nos inenarrabiliter ex luti materia condidit, & ex ni-
hilo cuncta creauit. Magna virtus eius, cum tartareas legiones dirupit, mundi prin-
cipem vinxit, vasa & arma eius abstulit, regnum destruxit, humanum genus suo præ-
cioso sanguine redemit, pacis coagululum inter Deum & hominem reformauit, terre-
nis caelestia sociauit, ac filios hominum de terra eleuans, in caelesti regno supernarum
Virtutum ordinibus iunxit. Intonet ergò iam sancta & vniuersalis Ecclesia, & cum
eodem celeberrimo sublimique citharista caelestis harmoniæ tympanum sumens, det
vota, promat cantica, dicens: Magnus Dominus noster, & magna virtus eius, & sa-
pientia eius non est numerus. Magnus utique ipse, magna virtus eius, & sapientia,
qui ab ipso ferè mundi principio paruulos, senes, insipientes, sapientes, armentarios,
ruricolos, pisces & monachos, æterni regni oratores & milites contra diabolum
fecit. Ad quam rem nobis idoneè confirmandam, adest cum socijs & sorore Flauia
virgine, ac duobus fratribus Eutychio & Victorino, Placidus sanctissimus & beatissi-
mus patris Benedicti discipulus, qui terrenis caelestia commercia mutans, Patriarchis,
Prophetis, Apostolis, Martyribus ac Cõfessoribus similis apparuit, & in carne adhuc
lutea positus, labentes delicias vt quinquillas spreuit, & Crucis mortificationem iu-
giter in suo corpore pro Christi nominis amore portauit.

In huius itaque martyris passione explicanda cuius ad iussum agere orsus sum, pro-
mam. Diues enim Iustinianus triumphator, inuictus Aeneades, dum agnouisset qua-
liter iam dictus martyr Domini Placidus triumphalem lauream suscepisset, ilico no-
stram exiguitatem aduocans, præcepit vt passionẽ illius atque miracula, prout ocu-
lis ipse prospexeram, exerens, sanctæ Ecclesiæ filijs ad legendum morigerarer. Cuius
sacratissimo imperio parens, ad tanti martyris passionem describendam animum
dedi, sciens indubiè, quia omnia, quæ fuerunt & sunt, ex Dei voluntate & permisi-
one consistunt & permanent. In hoc tamen opere studiosi lectores nõ panegyricum
requirant, sed veritatem. Alij sua scripta phaleris ornent, promentes quod turpe vi-
detur & tenebrosum: nos omiffa purpura obumbrationis, nudum ostentabimus,
H h h quod

Psal. 148.
& 150.

Psal. 118.
Matth. 5.

Psal. 146.

S. Placidus
labetes de-
licias vt qu-
quillas spre-
uit.

quod in se honestum sit ac luculentum. Non est autem Ecclesiasticorum virorum molles & delicatas orationes appetere, quæ mentes hominum ad prava & noxia queque illicitant, ut faciunt Comicorum & Tragædorum: sed quæ ad puritatem, castitatem, integritatemque mentes audientium edificent, & ad vitam æternam perducant. Quod autem Deo dilectissimi Placidi & sociorum eius passionem rusticano describimus calamo, non idem spiritalis homo, qui dijudicat omnia, ut animalis, qui nescit quæ sunt spiritus, surda aure prætereat, cum sola quæ sunt spiritus sapiat. Superbi itaque Regni munimine fultus, tantorum martyrum passionem scribere aggrediar.

VITA S. PLACIDI.

Octobris 5.
Cap. 1.
Is Theodoricus fuit.
Gothorum in Italia Rex.
S. Placidi pater.

TEMPORE, quo Theodoricus Augustus in seniori Roma, in noua verò Iustinus senior & Iustinianus Romani Imperii sceptrâ retinebant, sed verò Apostolica Iohannes primus & Felix præsidebant, Tertullus vir nobilissimus ac præclarissimus, & in vtraque curia Romani Imperij post Augustos nulli secundus, homo illustrissimus ac dilectissimus, in seniori Roma patriciatûs retinebat habenas. Qui ex Aniciorum sanguine stemmatis lineâ ducens, adeoque sapientia, fortitudine atque prudentia viguit, ut ab Imperatoribus omnique Romano populo pater patriæ vocaretur. Hic de Octauia gentis familia ducens uxorem, cor-

S. Placidi fratres & socii.

pore ac moribus speciosissimam, bonæ arboris bonos fructus ex ea suscepit. Primum nanque Placidum, secundum Eutychem, tertium Victorinum, quarto autem loco dum puellam enixa fuisset, pro eo quod ex Octauiorum & Flauiorum stirpe descendebat, Flauiam nominauerunt. Hos cum dicto patricio peperisset, viam Domini illos colere docuit, sectari patientiam, humilitatem, sobrietatem, castitatem & charitatem. Patres siquidem erant pauperum, iudices viduarum: causam autem quam nesciebant, diligentissimè inuestigabant. Ipsius autem Patricij animus, licet Imperialibus negocijs implicitus esset, semper tamen aut circa ecclesias, aut circa monasteria erat, semper ea quæ Dei sunt querens. Eodem tempore beatissimus ac Deo dilectissimus Benedictus, velut Lucifer inter astra, apud Sublacum radiabat. Cœperunt deinde in eodem loco ad eum multi cõfluere, & sub leni redemptoris iugo cordis ceruices edomare, multi que ab eodem patre in eadem regione ad omnipotentis Dei sunt seruitium coadunati, ita ut illic duodecim monasteria construeret, in quibus sub statutis præpositis duodenos monachos deputauit: nonnullos verò secum retinuit, quos adhuc in sua præsentia apertius erudiri iudicabat.

Multi in S. Benedicti disciplinam se tradunt.

Cap. 2.

Fama itaque tanti patris per totum Romanum Imperium volitante, urbem ipsam Romam, quæ Romani Imperij omniumque urbium caput est, ceu sol radians, repleuit intantum, ut Tertulli patricij perueniret ad aures, Qui cum optimatibus Romani imperij, temporibus Iulij Papæ, diuinæ autem incarnationis anno xxij. ac quingentesimo, ad patrem sanctissimum Benedictum peruenisset, vir excellentissimus, & Imperatoris in orbe Romano præcellens ac singularis, purpura indutus, gemmis & auro radians, pedibus eius prouoluitur, ut que pro suis commissis Domini flagitaret clementiam, cum lachrymis atque singultibus exposcebat. Vir autem Domini Benedictus, patricij humilitatem aduertens, è terra eum leuauit, & de his, quæ ad æternam vitam attinent, sufficienter instruxit. Idem verò Patricius serui Domini doctrina delectatus, eo die obtulit Deo & eidem patri Benedicto Placidum filium suum septennem, nutriendum & erudiendum secundum regularem normam institutionis, sicque benedictione munitus, ad Urbem reuersus est.

Placidus septennis fit monachus. Cap. 3.

Placidus autem sanctissimus cum sub beatissimi Benedicti regulari magisterio cresceret, sanctam & Deo placitam vitam in omnibus ducere cœpit. Quem vir Dei cernens ad alta succrescere, ac sicut proprium filium illum vnice diligens, de his, quæ Dei sunt, sollicitè instruere cœpit, ac contra tentantia præmunire vitia, qui ab ipso pureritæ suæ tempore abstinentiam ac vigilias est secutus. Cursu nanque præpete calestem tendens ad patriam, ardua & sanctiora appetere nõ desinebat, noctibus atque diebus, horis ac momentis quæ Dei sunt querere non cessabat. Obedientiæ verò ita sibi callem vendicauit, ut pro hoc ipsi sanctissimo Benedicto admirabilis haberetur. Quadam verò die dum aqua in cella decisset, ad hauriendam aquam de lacu Placidi-

Virtutes eius.

us est beatus egressus: qui dum vas, quod tenebat, incautè in aquam misisset, ipse quoque cadendo secutus est, quem continuo vnda rapuit, & penè in vnus sagittæ cursu à terra introitus traxit. O inenarrabilis clementia Saluatoris. O, inquam, indeficiens super eius electos vsque in finem mundi diuina custodia. Ille nanque fuit cum Placido in aqua, nè necaretur, qui fuerat cum Petro in mari, nè mergeretur. Hoc ille egregius Plaltes præfigurauerat, cum dicebat: In mari viæ tuæ, & semitæ tuæ in aquis multis. Sed quid præualeat cõtra Dei potentiam antiqui hostis versutia? Mox enim ut sanctus in aquam Placidus cecidit, euentû rei Spiritus sanctus, qui in sanctorum cordibus principaliter obtinet locum, Benedicto patri sanctissimo reuclauit. Qui euelligit beatum Maurum sub magna celeritate vocauit, dicens: Frater Maure cur re velociter, quia puer Placidus, qui ad hauriendam aquam perrexit, in lacum cecidit, eumque iam longius vnda trahit. Res mira, & post Petrum Apostolum omnibus retro seculis inaudita. Benedictione enim postulata atque percepta, ad patris imperium concitè Maurus perrexit, atque ad eum locum, quo sanctus Placidus ab vnda traheretur, per terram se ire existimans, super aquas cucurrit, Placidumque beatum per capillos tenuit, rapidoque cursu redijt. Qui mox ut terram tetigit, ad se Maurus reuersus, post terga respexit, & quia super aquas cucurrisset cognouit, & quod præsumere non potuit ut fieret, miratus expauit factum: reuersusque ad patrem, rem in se gestam maturius per ordinem pandit. Vir autem Domini Benedictus, hoc nõ suis meritis, sed Mauri cœpit deputare obediitioni: contra Maurus pro solo eius imperio factum dicebat, seque conscium in illa virtute non esse, quam nesciens fecisset. Sed in hac humilitatis mutua amica contentione, accessit arbiter Placidus, qui crepus est, puer. Nam dicebat: Ego cum ex aqua traherem, super caput meum Abbatis meliorem videbam, ipsamque me ex aquis educere considerabam. Hic planè respiciendum est, qualis sub patris Benedicti doctrina Placidus fuerit, cui omnipotens Deus illud donauit cernere, quod beato Mauro non est permillum conspicere. Dic, die nunc coluber venenose, quid profuit tibi sapientia tua? ubi est nunc victoria tua? Ecce terebra Christi perforatum est guttur tuum: creptus est ab aquis Placidus sanctus, super cuius casu non medio criter gaudebas. O beatissimi viri admiranda sanctitas, qui quod suis effici non dubitabat meritis, discipuli potius adscribendum censebat obediitione.

Cadit in lacum.

Matth. 14. Plal. 76.

S. Benedictus in spiritu discit lapsu Placidi in aquam.

S. Maurus super aqua. currens, eum extrahit.

Visto Placidi.

Cap. 4. Tria in vertice montis monasteria.

In montis vertice erigit fons ad preces S. Benedicti.

Cap. 5.

Florentij presbyteri inuidia.

Ex his autem monasterijs, quæ in eodem loco Benedictus pater extruxerat, tria sursum in rupibus montis erant, & valde erat fratribus laboriosum semper ad lacum descendere, ut aquam haurire debuissent, maximè quia ex deuexo montis latere erat graue descendentes in itinere periculum. Tunc collecti fratres ex eisdem tribus monasterijs, ad beatissimum patrem Benedictum venerunt, dicentes: Laboriosum nobis valde, o pater, propter aquam quotidie vsque ad lacum descendere: & idcirco necesse est ex eodem loco monasteria mutari. Quos venerabilis pater blandè consolatus, ad sua loca eos discedere iussit. Nocte verò infecuta, vna cum beatissimo Placido discipulo suo montis ascendit verticem, orationemque ibidem faciens, tres petras in eodem loco pro signo posuit, atque ad suum vnâ cum Placido, cunctis illis nescientibus, monasterium redijt. Cumque die alio pro necessitate aquæ prædicti fratres venissent, dixit: Ite ad rupem illam, in qua tres super inuicem petras positas inuenietis. ibi modicum cauate: valet enim omnipotens Deus etiam in illo montis cacumine aquam producere, ut vobis laborè tanti itineris dignetur auferre. Qui cunctes, rupem iam sudantem inuenerunt. Cumque in ea cõcauum locum fecissent, statim aqua repletus est: quæ tam sufficienter emanauit, ut nunc vsque vberim defluat, vsque ab illo montis cacumine vsque ad inferiora deriuetur. Nemo ergò dubitet beatissimum Placidum tanti miraculi participem extitisse, quem beatus magister solum huius signi voluit habere conscium.

Cumque omnia loca eadem in amore Domini nostri Iesu Christi longè lateque feruescerent, & secularum vitam multi relinquerent, quidam presbyter Florentius nomine, antiqui hostis veneno debriatus, sancti patris studijs cœpit amulari, quosque etiam posset ab eius visitatione compescere. Cumque iam se conspiceret eius profectibus obuiare non posse, panem veneno infectum ei quasi pro benedictione transmissit. Quem vir Domini cum gratiarum actione suscepit, sed eum quid pestis lateret in pane non latuit. Ad horam verò refectiois illius ex vicina sylua coruus venire consueuerat, & panem, quem presbyter transmiserat, vir Dei ante coruum proiecit, Hhh 2 cique

Coruus S. Benedicto obedit.

ei que præcepit, dicens: In nomine Iesu Christi tolle hunc panem, & tali etiam loco projice, ubi à nullo homine possit inueniri. Tunc coruus aperto ore, expansis alis, circa eundem panem cœpit discurre & crocitare, ac si aperte diceret, & obedire se velle, & tamen iussa implere non posse. Cui vir Dei iterum atque iterum præcipiebat, dicens: Leua, leua securus, atque eum ibi projice, ubi inueniri non possit. Quæ dicit demoratus, quandoque coruus momordit, leuauit & recessit. Post trium verò horarum spatium abiecto pane redijt, & de manu hominis Dei annonam quam confueuerat accepit. Venerabilis autem pater contra vitam suã inardescere sacerdotis animam videns, illi magis, quàm sibi doluit. Sed prædictus Florentius quia magistri corporis necare non potuit, se ad extinguendas discipulorum animas accendit, ita ut in horto cellæ, cui Benedictus inerat, ante eorum oculos nudas septem puellas mitteret, quæ coram eis sibi inuicem manus tenentes, & diutius ludentes, illorum mentes ad peruersitatem libidinis inflammarent. Quod sanctus vir de cella conspiciens, lapsusque tenerioribus discipulis Placido & Mauro pertimescens, eos custodiri præcepit, dareque inuidiæ locum disposuit. Hæc dum sollicita secum mente tractaret, reuelatio celestis tali illum adhortari est dignata oraculo: Vt quid dulcissime ac dilectissime Benedicte tristaris? Nunquid nam non reminisceris illud, quod ego discipulis meis locutus sum, dicens: Si me persecuti sunt, & vos persequerentur? Tibi enim alia est eligenda via, aliud iter querendum. Te nanque elegi ex omnibus incipientibus orbem. Tu Euangelij mei tuba celestis existens, spiritu es meo repletus. Surge iam, & vade ad castrum Cassinum, & populũ eiusdem prouinciæ, qui adhuc idolorum nefandis cultibus seruit, & in quorum præcordijs sathanæ verusitas regnat, qui nihil sciunt aut dicunt, nisi quod in cordibus eorum veteris serpentis verusitas scripsit, sermone verifico prædicans, meum ad cultum cõuertere stude: quia tecum ego ero, & non te deseram, & confundam omnes aduersarios tuos. Proficiscere idolorum ad pugnam, confortare & esto robustus, quia castrum tibi tradam, & illic sedes nominis tui in perpetuum erit. Talia dum sanctus pater Benedictus audisset, suos ad se discipulos euocans, sic eis orsus est fari:

Maleuolentia & malignitas eius de Florentij.

Iohan. 15.

Inberet S. Benedictus ad castrum Cassinum transmigrare.

Cap. 6. Oratio eius ad discipulos.

Matth. 10.

Angeli committuntur ei.

Cap. 7.

Ecclesia in honorem S. Erasmi cõstruit.

Audite me fratres & filij, coheredes & socij in promisso Regis æterni. Nam mihi Dominus meus Iesus Christus præcepit, vt ad culturam idolorum exterminandam æternaque obliuioni tradendam castrum petam Cassinum: ideoque voluntas Dei nostris voluntatibus modis omnibus anteponenda est. Nõstis præterea & benè nõstis, quantos dolos, quantasque insidias Florentius presbyter intulit, qui me veneno interficere, & discipulorum meorum Placidi & Mauri animas extinguere voluit. Quapropter cedendum loco est, iuxta illud æterni Regis eloquium: Si vos persecuti fuerint in vna ciuitate, fugite in aliam. Et quia ita est, iussioque eiusdem Domini nostri Iesu Christi imminet, parere debemus, eundem est. Super hoc autem & illa nobis lex est, vt viscera pietatis omnibus aperiamus, & fraterno charitatis amore omnibus mortalibus iuuamen conferamus, sicut & nos accepimus à Domino Iesu Christo. Vos autem state, & permanete in gratia & conuersatione sanctæ religionis, proculdubio scientes, quia quanto studiosius in spiritalibus disciplinis permaneritis, tanto maiora præmia in futuro examinis die percipietis. Hæc cum dixisset, anno Dominicæ incarnationis quingentesimo vigesimo nono, temporibus Iustini monocratoris, oratoria cuncta quæ construxerat, adiunctis in vnoquoque duodens fratribus, sub statutis præpositis ordinauit, & duobus Angelis, tribus coruis se committantibus, ad Cassinum castrum pergere coepit. Cumque iuxta ciuitatem Alaternam deuenisset, in monasterio sancti martyris Christi Sebastiani hospitio susceptus est. Inde quoque vir Dei recedens, & sancto Seruando diacono valesciens, cum discipulis suis Placido atque Mauro iuxta ciuitatem Herculanam deuenit, in locum scilicet, qui Aureola ab accolis appellabatur: in quodum peruenisset, agnouit per Spiritum sanctum congregationem religiosorum virorum ibidem esse futuram, fundamentaque ipse pro ecclesia cõstruenda manibus suis iaciens, præcepit discipulis suis Placido atque Mauro, quatenus eandem ecclesiam in honore sancti martyris Christi Erasmi à se fundatam ad finem perducerent, sicque Cassinum venirent. quod & fecerunt. Ipse autem pater sanctissimus inde procedens, Cassinum tendebat. Sed cum per ignota loca solus viator incederet, vbi cunquẽ biuium vel triuium occurrebat, duo, vt antè diximus, in figura iuuenum aderant. Angeli, qui tanto patri per montium deserta quò gressum dirigere deberet indicabant. In

In eodem verò loco sanctus quidam vir, nomine Martinus, tunc habitaculum habebat, cui diuinitus ita dictum est: His tu parce locis, alter amicus adest. Ille autè conuincit diuinis iussionibus aurem accommodans, montem Marficum petijt, ibique vitam virtutibus gloriosam sancto fine conclusit.

Cumque ad Cassinum castrum Benedictus pater peruenisset, per quadraginta dies non longè à templo Apollinis Deum omnipotentem orans permanfit. Demum verò contriuit idolum, subuertit aras, succidit lucos, atque cum discipulis suis Placido & Mauro Cassinense fundauit monasterium, illudque in sua corporali requie regulæque descriptione, caput omnium monasteriorum constituit. Vbi autem templum Apollinis erat, ecclesiam beati Martini: vbi verò ara Apollinis fuit, oraculum sancti Iohannis construxit, & circumquaque manentes populos ad Christi fidẽ conuertit. Sed hæc antiquus hostis tacitè non ferens, non occultè, vel per somnium, sed aperta visione eiusdem patris se oculis ingerebat, ita vt etiam voces illius Placidus & Maurus audirent, quauis imaginem minimè cernerent. Vt enim discipulis suis Placido & Mauro idem pater dicebat, corporalibus eius oculis diabolus terribissimus & succensus apparebat, qui in eum ore oculisque flammantibus sauire videbatur.

Cap. 8. S. Benedictus in monte Cassino cõstruit monasterium.

Vides quomodo patres nostri ecclesias & altaria, in sanctorum honore extruxerunt.

Cap. 9.

Quadam verò die dum sanctissimi viri Placidus & Maurus habitacula cœnobij Cassinensis construerent, lapis in medio iacebat, quem in ædificium leuare decreuerant. Cumque eum mouere non possent, plures adiuncti sunt, sed ita immobilis permanfit, ac si radicatus in terra teneretur: vt palàm daretur intelligi, quòd super eum ipse per se antiquus hostis sederet, quem tantorum virorum manus mouere non possent. Difficultate igitur facta, ad virum Dei Placidus & Maurus miserunt, vt veniret, & orando hostem repelleret, vt lapidem leuare possent. Qui mox vt venit, orationem dedit, & tanta lapis celeritate leuatus est, ac si nullum prius pondus habuisset. Tunc in conspectu viri Dei placuit, vt in eodem loco terram foderent: quã dum fodiendo altius penetrassent, æreum illic idolum fratres inuenerunt. Quo ad horam casu in coquinam proiecto, exire ignis repente visus est, atque in Placidi & aliorum fratrum oculis, quia omne eiusdem coquinæ ædificium cõsumeretur, ostendit. Cumque iaciendo aquam, & ignem quasi extinguendo perstreperent, pulsatus eodem tumultu vir Dei aduenit. Qui eundem ignem in oculis fratrum esse, in suis verò non esse considerans, caput protinus in orationem flexit, & eos quos phantastico reperit igne deludi, reuocauit fratres ad oculos suos, vt sanum illud coquinæ ædificiũ allistere cernerent, & flammam quas antiquus hostis sinxerat non viderent.

Ignis phantasticus ex demonis præstigijs.

Vide quanta sit orationis virtus.

Cap. 10.

Rursus dum sanctus Domini Placidus cum fratribus parietem paulò altius ædificaret, viro Dei in oratione constituto diabolus apparuit, & quia ad laborantes fratres pergeret indicauit. Quod vir Dei per nuncium celerrimè mandauit fratribus, dicens: Fratres cautè vos agite, quia ad vos hac hora malignus spiritus aduenit. Is qui mandatum detulit, vix verba compleuerat, & diabolus parietem qui ædificabatur euerit, atque vnus puerulum monachum, nomine Seuerum, opprimens, ruina contriuit, quem in sago ad patrem Benedictum portantes, nõ solum membra, sed etiam ossa contrita habentem, in matta qua sanctus pater orare consueuerat proiecerunt, orationemque faciens, hora eadem illum sanum restituit & valentem vt prius, atque ad eundem iterum laborem misit, vt ipse parietem cum Placido & fratribus perficeret, de cuius se interitu antiquus hostis Benedicto insultare credidisset.

Seuerus monachus à diabolo lesus sanitati restituit.

Cap. 11.

Igitur cum ad aures Tertulli Romanæ curiæ patricij peruenisset, quòd sanctus Domini Benedictus vnã cum Placido eiusdem patricij filio & discipulo suo Mauro in sua possessione Cassini monasterium construxit, gaudius est gaudio magno, filioque suo dirigere studuit, vt patris Benedicti voluntatem super suo aduentu perquireret, & sibi remitteret. velle enim se aiebat, si id seruo Domini placeret, & Cassinense cœnobium, & Placidum filium suum videre. Quæ cum idem sanctus Placidus patri Benedicto referasset, vir Dei respondit sibi placere, vt tam idem patricius, quàm amici eius ad monasterium visendum venirent. Placidus autem certum diem Tertullo patri suo quo ad cœnobium visendum venire deberet, & iuxta quod pater Benedictus in mādatis dederat, transmittere studuit. Qui cõfessim accersitis ad se nobilissimis de ciuitate Romæ viris, Boëtio scilicet, Symmacho, Vitaliano, Gordiano atque Equitio, Inuise sanctum Benedictum Tertullus patricius, affectis equis concito gradu ad prædium possessionis suæ, quod ei de paternâ hereditate obuenerat, Cassinum peruenit. Cuius aduentus dum patri Benedicto nunciatus fuisset, cum discipulis suis Placido & Mauro ante ianuã monasterij in eius pergit occursum.

Inuise sanctum Benedictum Tertullus patricius.

cursum. Patricius autem beatissimum patrem Benedictum corpore præ abstinentia exhaustum perspicens, de equo quo infederat celeriter descendit, & ita ut erat auro gemmisque ornatus in terram corruens, deosculabatur vestigia eius. Quem pater sanctissimus à terra elevans, & ad pectus suum constringens, deosculatus est. Demum verò in ecclesiam sancti confessoris Christi Martini inducens, & præ gaudio in fletu prorumpens, illum & reliquos in fratrum conuentum deduxit. Tertullus verò, deosculata omni congregatione, rogavit patrem Benedictum, quatenus eum fratres dignarentur in suam recipere societatem. Qui cum celeriter ea quæ summa deuotione poscebat, vnà cum patricijs, consilibus ac senatoribus, qui cum eo venerant, impetrasset, obtulit Deo & eidem patri beatissimo Benedicto totum ex integro Cassinuum montem cum vniuersis pertinentijs suis, atque à suo proprio iure illum abscindens, eidem patri tradidit in perpetuum possidendam. Conuocansque ad se Reipublicæ primiscriuum, testamentum iuxta morem Romanum conscribi fecit, ab omnium mortalium iure atque dominio locum eundem perpetuo mansurum alienum decernens.

Dat illi mō-
tem Cassinū
possidendū.

Cap. 12.

Pariter amodò eidem patri obtulit castra, villas & possessiones, quæ sibi in re hæreditaria pertinebant, cum vniuersis appenditijs suis, habentes hos fines: Ab vna siquidem parte fluium Vulturum, ab alia fluium Ligilinum, à tertio fluium Sacerum, à quarto latere municipium Carfolanum, cum vniuersis quæ intra prædictos fines tunc temporis habebantur. Domum verò in qua Placidus filius eius natus fuerat in vrbe Roma in Calio monte, beati Erasmi nomini dicans, patri sanctissimo ex toto concessit. Obtulit etiam ipso die Deo & sanctis eius medietatem de lacu Lucrinio, necnon & insulam Caprariam in salo Neapolitano locatam, portumque Traiesensem & Vitransensem, & totam piscariam Lesinensem vnà cum fasce sua, simul etiam tres insulas Diomedis & fluium Lauri iuxta piscariam Lesinensem. Propria verò quæ in Apulia habebat, rogatu Placidi filij sui parimodo concessit, quorum nomina hæc sunt: In Canusia fundum Melitensem, Podenssem, villam Pertusam, campum Calenssem, Babolianum viculum, & ecclesiam sanctæ Mariæ in eadem Canusia ciuitate constructam cum cortibus istis, Mirazanum, Plazanum, campi pascua, lacum Romanum in territorio Capuano, fundum Patenariensem & Amartanum in territorio Corsino, fundum Curritanum, Laudanensem, Melassanum, Funicilium, necnon & res suas in Magella, vbi postea ab eodem patre Benedicto monasterium Domini Liberatoris constructum est, vnà cum omnibus quæ ibi idem patricius possidere videbatur, regiones scilicet has: Theate, Aprucium, Pinæ Alculum, Firmum, in mari Adriatico portum Sabini & portum Maurini. In Liguria cortes has: Adili, musalinum, montionem, fraguanelum, rongalia, campodulsum laurentianum, argela, ragogusola, calderaria, frasseuetula, feratam, petrosam, pontem longum berseli, gremam, moncerionem. In salo Gadicano insulas has: Pontiam, Pontateriam, Palmariam, & portum fluij Gariliari. Ista omnia Tertullus patricius cum Placido filio suo patri Benedicto per scriptum tradiderunt in perpetuum possidenda.

Eccè quomodo anti-
qui mona-
chii bona
immobilia
fideliter
clarissime
cogitacione
accipere
prestant &
possederunt.

Cap. 13.

Hic amulatus ad bonum Equitius senator, obtulit & ipse vnà cum filio suo Mauro fundum Gentianum cum cella sancti Agapiti, & cortem suam in ciuitate Neapolitana locatam, cum ecclesia sanctæ virginis Christi Cæciliæ & sancti Seuerini. In surrontoni sari intraui, in quibus postea à patre Benedicto ecclesiæ sitæ sunt, necnon ecclesia sanctæ Mariæ in Cosentia. Gordianus quoque Romanæ vrbs vir spectabilis, horum deuotione delectatus, obtulit pro se & Siluia vxore sua villam Encheliam in suburbio Aquinensi locatam cum pertinentijs suis inter hos fines: Ab vno latere silicem & riuum qui vadit per agrum de matilia famelica, & fluium Caruellum, ab altero à riuo situatici vsque in silicem. Pari etiam modo obtulit fundum granarium inter hos fines qui incipit, à sancto Firmano, & vadit directè in Camarda, & inde in fluium Melphua, inde in limitem sub granarium, & vadit ad montem sancti Angeli. Concessit etiã fundum Regina inter hos fines: Ab vno latere habet viam Latinam, ab alio silicem, ab alio fluium Melsua, & viam Campaniam inde in Portaticiam, & vadit in fossam, & mittit in silicem. Hæc omnia cum alijs quamplurimis rebus eidem sanctissimo patri Benedicto idem Gordianus vir illustrissimus obtulit iure perpetuo possidenda.

Plurimi of-
ferunt viro
Dei bona
sua ppetuo
iure possi-
denda.

Cap. 14.

Eodem tempore iam dictus Tertullus patricius hortatu sanctissimi Placidi filij sui obtulit beatissimo ac venerabili patri Benedicto decem & octo patrimonij sui cortes quas in Sicilia habebat, & in diuersis locis vir præpotens possidebat, bonas valde

& magnas, cum portibus suis, syluis, aquis, piscarijs, molendinis, aquarumque decursibus ad easdem cortes pertinentibus, cum seruis septem millibus exceptis vxoribus eorum & filijs, cum procuratoribus earundem cortium, atque à proprio iure easdem cortes abscindens, eidem patri per præceptum tradidit in perpetuum possidendas, pena apposita quatuordecim millium talentorum auri qui id remouere tentasset. His quoque diebus Gordianus quidam natione Romanus, literis Græcis apprime eruditus, ad venerabilem patrem Benedictum peruenit, sequæ eius magisterio subdit. Placidus autem beatissimus dum robur virilis inuasisset ætatis, se in omnibus magistro suo Benedicto subdere studuit, & sub eius præsentia Angelicam vitam in terris ducere cepit, quæ pater Benedictus ac sicut proprium filium vnicum diligens, cum summa industria de his quæ Dei sunt, sollicitè ac diligenter instruxit.

Gordianus
Romanus
fuit
monachus.

S. Placidus
agit vitam
Angelicam.

Cap. 15.

Per idem tempus procuratores cortium, quas in Sicilia Tertullus patricius patri Benedicto concesserat, legatos Cassinum ad beatissimum patrem Benedictum direxerunt, eo quòd cortes ipsæ à quibusque deuaferantur, adeò ut à procuratoribus nullo modo possent defendi, neque debitum pensum à possessoribus exigi. His venerabilis pater auditis, omnem conuocans congregationem, quæ in suis possessionibus acta, sibi que nunciata essent, per ordinem pandit. Demum verò ex consulto Cassinensis congregationis Placidum sanctissimum discipulum suum ad tantum laborem suscipiendum aptissimum iudicans, ob id vel maxime, quia nullus easdem possessiones sicut ipse defendere & custodire valeret, euocat, illumque ad tuitionem earundem cortium dirigens, dixit ad eum: Ad suscipiendum militiæ laborem, dilectissime, accinge sicut vir lumbos tuos, quem per me nunc tibi dat Rex omnium Christus, qui factus est obediens vsque ad mortem. Reminiscere igitur sermones eius dicentis, Nō veni facere voluntatem meam, sed eius qui misit me patris. Non te longi itineris conturbet austeritas, recordare illud Apostolicum, quia non sunt condignæ passionis huius temporis ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis, & per varias tribulationes oportet nos introire in regnum Dei. Pro Christi nanque nomine qui in hac vita decertauerint, in futura æternam remunerationem accipient, illam scilicet, quam nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit Deus diligentibus se. Iesus Christus autem filius Dei semper sit tecum, perducatur te ad vitam æternam consortium.

Mittitur in
Siciliam.

Phil. 2.
Iohan. 3.

Rom. 8.
Act. 14.
Vides quòd
pro huius
vite certamine
in fide
remunera-
tio eterna
accipitur?
1. Cor. 2.
Cap. 16.

Hæc dum perorasset, dedit commilitones tanti itineris Gordianum & Donatum, mandans ut ita beato Placido vnico sibi ac charissimo sicut & sibi eatenus in omnibus obsequerentur, osculansque beatum Placidum & benedicens, dimisit à se, anno Dominicæ incarnationis quingentesimo trigesimo sexto. Igitur benedictionem & osculum suscipiens tanti patris, tertio decimo Kalen. Iunij beatissimus Placidus cum duobus famulis suis Gordiano & Donato ascensis equis, primo diluculo iter aggrediens, aduersus peractè iam die Capuanam peruenit ad urbem, vbi benigne cum suis à beato Germano eiusdem ciuitatis Episcopo susceptus est. Primicerius verò eiusdem Capuanæ ecclesiæ nomine Zoffas, laboras valde pessima infirmitate capitis, quam medicis Græco vocabulo cephaliam vocant, vbi comperit illic adesse Placidum beatissimi patris Benedicti discipulum, cuius iam per totum orbem Romanum miraculorum fama radiabat, procidit ad eius pedes, dicens: A diuro te Placide serue Dei summi peruerandum nomen preciosissimi magistri tui Benedicti, ut digneris super caput meum manus tuas sanctas imponere, ac preces Redemptori & Salvatore omnium fundere: confido enim & constantissime credo, quia si hoc feceris, continuò recipiam sanitatem. Sanctus autem Domini Placidus ab eodem primicerio talia dum verba audisset, pauore perterritus, omnimodis contradicere cepit, dicens: Recedite, quia hæc mea non sunt, sed beatissimi patris Benedicti, & illorum qui Salvatore omnium placuerunt. Ego enim peccator sum, & perfectissimorum virorum suffragijs indigens. Sanctus verò Germanus Episcopus vnà cum clericis suis serui Domini Placidi ore hæc audiens, & Deo & hominibus illum charissimum ac dilectissimum esse prænosens, primicerij precibus victus, pro eiusdem languidi incolumitate illum rogare instantissime cepit. Vir autem Domini, supplicationem tanti patris minime contemnendam ducens, erexit se, surgensque manum capiti eius imposuit, & ad caelum oculos elevans, dixit: In nomine Domini nostri Iesu Christi, cuius virtute nihil læsus, sum ereptus de aquis à quibus trahebar, adiutus meritis & orationibus magistri nostri Benedicti, si fidem habes tantæ credulitatis, restituat te Deus

S. Germanus
Capuanus
Episcopus.

Sanat languidum S. Placidus, manus impositione.

in pristinam sanitatem. Cumque omnes qui adcrant respondissent Amen, confestim dolor capitis, quo per multos annos fuerat fatigatus, ab eo discessit, cepitque laudare & benedicere Deum, dicens: Benedictus Deus & pater Domini nostri Iesu Christi, qui me sanum fecit meritis & intercessionibus beatissimi patris Benedicti per sanctissimum Placidum discipulum eius.

Cap. 17.

Itaque dum beati Placidi sanctitas per ora omnium volitaret, quidam cæcus inopinato vociferantis populi clamore perculsus, sollicitè interrogare cepit quid esset. Qui cum respondissent quòd Placidus discipulus beati Benedicti venisset, cæcus fide feruens, duci se ante beatum Placidum fecit, rogansque eum per sanctum & terribile nomen Domini, & obtestans ut suis sanctis precibus sanitatem impetraret à Domino. Sanctus autem Domini Placidus more sibi solito in sletum erumpens, iussit cum adduci ad se, & cum appropinquasset, super eius oculos

Signo Crucis & oratione, cæci oculos illuminat.

signum salutiferæ Crucis faciens, oravit ad Dominum, dicens: Mediator Dei & hominum Domine Iesu Christe, qui ideò de cælis ad terram descendisti, ut sedentes in tenebris & umbra mortis illuminares, qui beatissimo magistro nostro Benedicto tantam gratiam contulisti, ut omnibus languoribus & vulneribus subueniret, tu per ipsius merita huic cæco lumen restitue, ut videns magnalia tua, te Patrem, te Dominum veneret & adoret. Expleta oratione, sanctus Domini conuersus ad cæcum, dixit: In nomine ipsius qui solem & lunam in cæli ornamento constituit, & cæco nato oculos quos natura negauerat condonauit, adiutus meritis sanctissimi magistri nostri Benedicti, surge sanus & incolumis, & prædica omnibus mirabilia Dei. Ad hanc vocem sanus exurgens, ac improuiso sanguine manante de lumine, salutem suam oculi mirabiliter receperunt. Mox verò ut lucem conspexit, ad eius vestigia ruens, pedes illius insatiatus gaudio deosculari auidissimè cepit, pariterque Gordiano & Donato præcompunctione desentibus, qui Dei laudabant magnalia, quia eidem cæco oculos restituit. Sed hæc quidem præsentem sancto Germano Episcopo gesta sunt.

Iohan. 9.

Indè quoque sanctus Domini dum recessisset, ac iuxta ciuitatem Calatiam iter ageret, quidam languidus ei factus est obuius, conquerens quòd accolæ regionis illius graui tædio laborarent. Vir autem Dei illius fidem admirans, oratione præmissa, salutiferæ Crucis vexillo languidos cunctos qui præsentem erant consignans, pristinæ saluti restituit. Tunc temporis quædam mulier filium paruulum habens in vltimo statu palpitantem, iam iamque moriturum, ante sanctum Domini Placidum obtulit, dicens: Placide pater honestissime, qui sanitatis gaudia quam plurimis reddidisti, respice quæso voces ancillæ tuæ, attende sletum, suscipe preces, & mihi vnicum filium iam in extremis positum redde, ut plena gaudio, vacua gemitu, cuncta regentis laudare possim magnalia. Vides infelicem extorquente mortè rapinam, aut mihi filium restitue, aut pariter cum ipso funeratam me obtine. Indulge pater Placide miseræ, per magistrum tuum Benedictum te adiuro, quam dolor reddit audacem. Qua stebiliter poscente, mox ut beati Placidi dextra supra extirpantem signum salutiferæ Crucis expressit, quasi euigilans de sopore, matris pillas expetijt qui iam frigebat in mortem. Ità in momento temporis filius de mortis fauce, mater tollitur de mœroris funere. Gratia creatori & gubernatori ab omnibus redditur, patris Benedicti sanctitas cunctorum ore prædicatur, qui talem dignus fuit nutrire discipulum, à quo morbis iugiter ac languoribus imperabatur. Post hæc oblatu est ei quidam paralyticus vniuersorum membrorum damnata ferens officia, nullumque vigorem retinens plantæ vel dexteræ. Sanctus autem Domini Placidus, qui dona larga præstabat mortalibus, super eum salutiferæ Crucis signaculum fecit, confestimque morbus excluditur, salubris vigor illabitur, recreatisque visceribus meliùs renascitur salute, quam germine, plus acquirens & plus sumens ex munere, quam sumpsit ex origine.

Cap. 18.

Alius interea vir cum quartano typo grauiter affligeretur, fidens de beneficio Dei beato occurrere studuit Placido, quem sanctus vir attritum conspiciens, orationem fudit ad Dominum, dicens: Domine Iesu Christe, qui socrum Apostoli tui Petri, puerumque Centurionis solo verbo curasti, te quæso per suffragia dilectissimi serui tui magistri nostri Benedicti, huic languido portum salutis ostende. Necdum verba finierat, & quasi impetus fluminis ità quartanæ febris ignis extinctus est, sanusque con-

Nota virtutem signi salutiferæ crucis.

Cap. 19. Alius interea vir cum quartano typo grauiter affligeretur, fidens de beneficio Dei beato occurrere studuit Placido, quem sanctus vir attritum conspiciens, orationem fudit ad Dominum, dicens: Domine Iesu Christe, qui socrum Apostoli tui Petri, puerumque Centurionis solo verbo curasti, te quæso per suffragia dilectissimi serui tui magistri nostri Benedicti, huic languido portum salutis ostende. Necdum verba finierat, & quasi impetus fluminis ità quartanæ febris ignis extinctus est, sanusque con-

Cap. 19.

Cap. 20. Alius interea vir cum quartano typo grauiter affligeretur, fidens de beneficio Dei beato occurrere studuit Placido, quem sanctus vir attritum conspiciens, orationem fudit ad Dominum, dicens: Domine Iesu Christe, qui socrum Apostoli tui Petri, puerumque Centurionis solo verbo curasti, te quæso per suffragia dilectissimi serui tui magistri nostri Benedicti, huic languido portum salutis ostende. Necdum verba finierat, & quasi impetus fluminis ità quartanæ febris ignis extinctus est, sanusque con-

Eccè quanta orationis virtus.

Cap. 21. Alius interea vir cum quartano typo grauiter affligeretur, fidens de beneficio Dei beato occurrere studuit Placido, quem sanctus vir attritum conspiciens, orationem fudit ad Dominum, dicens: Domine Iesu Christe, qui socrum Apostoli tui Petri, puerumque Centurionis solo verbo curasti, te quæso per suffragia dilectissimi serui tui magistri nostri Benedicti, huic languido portum salutis ostende. Necdum verba finierat, & quasi impetus fluminis ità quartanæ febris ignis extinctus est, sanusque con-

His porò diebus quidam claudus vix à duobus aduectus, ei præsentatus est, qui erat mutus & claudus, lingua vigeat immobilis anhelitu palpitante. pars erat tota de funere, ut videntibus oculis reliquum esset cadaueris. Super quem misericorditer ut signum salutiferæ crucis Placidus pater impressit, confestim omnis virore per membra diffunditur, venarum fluxus ac si riuulus esset suscitatur, neruorum imbecillis stupor excutitur, naturalis motu ad vitalem vsum tota fabrica renouatur. Mox linguæ plectrum, digitorum glomi tenduntur, pedum bases solidantur, totaque viscerum moles. Hoc fuit Placido viuificare quod tangere, ac conualescente medela, Deo gratias referens, sancti deosculabatur vestigia.

Ad signum Crucis sanatur ager.

Et quoque tempore quidam vir ad sanctum Domini accedens, supplicare cepit ut ad amicum suum aut ipse aut missi eius venirent. Sed quia seruo Domini fuit accessus difficilis, parumper distulit. Alteraque die exoratus, ad eum accedere studuit, qui sub tortore duplici, hinc pressus valetudine erat, inde podagræ vulnere cruciabatur. Quem vir Domini præmissa oratione signauit, eodemque momento debilis, manibus directis de languore longinquo gressu solidato profiliuit. Sed ut duplicaretur tunc sanitatis mysterium, sanitas quæ præcessit in vno, peruenit ad alium.

Cap. 21.

Oratione & signo Crucis & hic agrotus sanatur.

Nam quidam vir habens filiam mutam, cæcam & surdam, exponit viuam cadauer ante sancti viri vestigia, dicens: Pater sanctissime, quod tibi de medicina restat, huic languidæ impende. Nam tibi credimus reseruatam esse, ut ei restituta sanitate acquirat te quod amisit de germine. Tunc pietas insignis euocatur in lachrymis. Mox ad militiæ suæ Placidus belliger arma conuertitur, ad obtinendam victoriam preces offert summus inter oratores orator. Vir autem sanctus ab oratione exurgens, salutiferæ Crucis signaculum super languidum faciens, eo momento in Trinitatis nomine riuo depulso languore, statim patefactis aurium oculorumque meatibus, plaudentibus cunctis, muta loquax, surda audiens, cæca videns effecta est. Quo facto, vniuersi laudem dederunt altissimo, & Placido beatissimi patris Benedicti discipulo. Alius præterea Romana vrbs incola cum pessimum typum infirmitatis incurrisset, ad sanctum Domini deductus, sanitati pristinæ redditus est. His taliter prælibatis, prosequamur & reliqua.

Cap. 22.

Muta, cæca & surda restituitur inter gratias.

Quidam præterea non ignota gentis municeps, missa manu in vulnere cuiusdam tota intumuit, hinc crassante feruore tota pars brachij relaxatur putredine. Hic sancto Domini nuncium mittens ut ad se dinceret precibus suis obtinuit. Sed mox ut eius brachium vir Dei sacro vexillo munivit, mirificus medicus quicquid inerat vlcens, precioso signo restrinxit. Alij interea viro dum manus contractæ fuissent, ad sanctissimum virum morbo instigante percurrit, quem sacro signo addita oratione, sanitati priori restituit. Mirandis plus miranda ad gloriam Christi succedunt. Quidam præterea vir dum spiritu immundo aeriter infestaretur, ad sancti viri præsentiam curandus deductus est. Quem pater sanctissimus sanitati restituens, videntibus enim circumstantibus velut fumus de capite energumeni umbra fucata egreditur.

Cap. 23.

Virtute S. Crucis, multas curatioes facit.

Et etiam tempore viro Dei oblatu est languidus, cui duplex morbus inerat, inde vetustas, hinc cæcitas, qui salutem deprecari verbis tremantibus incepit. Qua supplicatione Placidus pater permotus languidi senis & debilis, oratione præcedente, sanctæ Crucis signaculo lucernæ oculorum redduit luminis radium, & dato speculo Crucis, tenebræ dissipuerunt. Qui illuminatus, Deo patri reddidit gloriam, per quem Christus operatur, sanctiq; præconia circunquaquæ diffamabat, dinumerantur morbi, ut Christus glorificetur fons Placidi patris sanctissimi.

Cap. 24.

Oratione & signo Crucis languidus sanatur.

Quidam nanque languidus ità capite, oculis & totis hydropis morbo tensus erat visceribus, ut in vrtris similitudinem quasi totus venter esset pertractus in vitalibus, & velut vitrum perluceret infecta cutis extrinsecus, qui à medicis desperatus ad beatum confugit extrema sorte remedium, quiq; mox ut vestibus exutus, & sacratissimæ Crucis est signo munitus, hydropis inclusus liquor sacri signi impressione consumitur. Sic modo admirabili nec intus humor retentus est, nec foris egressus, arte prædicabili humorem signo siccauit. Is autem qui languidus fuerat, diuinum beneficium per beatissimum Placidum in se patratum aduertens, Deum laudare & benedicere cepit, dicens: Domine Iesu Christe, qui mihi sanitatem reddidisti meritis sanctissimi serui tui Benedicti per preciosissimum Placidum discipulum eius, te benedico.

Cap. 25.

Signo quæque Crucis hydropicū sanat.

Vir autem Domini cum iam ad furcas caudinas propinquaret, quidam cæcus lucem postu-

Cap. 26.

postu-

His

postulaturus ad eum accessit. Quem sanctus Domini ut vidit, iussit illum perducere ad se. Et dum appropinquasset, manus suas super oculos eius clausos imponens, atque ad caelum sua lumina vertens, oravit ad Dominum, dicens: Lux mundi Deus, qui in fine temporum filium tuum Dominum nostrum Iesum Christum incarnari de Virgine constituisti, qui mundum in peccati fouea iacentem misericorditer per iam dictum filium tuum erexisti, qui beatissimum patrem nostrum Benedictum Ecclesiae tuae speculum & legislatorem dedisti, qui dedisti ei potestatem mederi omnibus vulneribus atque languoribus, tu per eius sanctam intercessionem huic misero in tenebris constituto lucis gaudia condonare dignare. Cumque orationem complisset, super eius oculos signum luciferae Crucis imprimens, dixit: Illuminet te Dominus noster Iesus Christus filius Dei, qui caeco nato lumen restituit. His dictis, mox ut super eius oculos signum Crucis expressit, lux effulsit, & totum laborem medici virtus Crucis cessare fecit.

Cap. 27.

Quaedam interea mulier dum grauiissima infirmitate detineretur, audita fama miraculorum sancti viri, sollicitè interrogare coepit vnde tantum gaudium in populo esset. Qui cum respondissent, quod eò Placidus beatissimi patris Benedicti discipulus transiret, qui caecos illuminat, daemones fugat, omnibusque necessitatibus patientibus diuina dona impertit: mulier fide in Deum, spe in sanctum Domini feruens, ad eum accedere studuit. Vir autem sanctissimus praescius futurorum, videns mulierem venientem, interrogare coepit, vnde vel qua ex re ad eum venire voluisset. Illa autem vestigijs eius prouoluta, dixit: Diu est, pater reuerende, quod diutino languore afflicta, sanitatis beneficium ex toto amisi. Vnde supplex tuam paternitatem exoratura adueni, quatenus preces ancillae tuae exaudias, luctum consideres, & pietatem in me exhibens, redemptori & gubernatori omnium pro me preces effundas. confido enim & fiducialiter credo, quod per tuam sanctam intercessionem ostendat in me Dominus gratiam suam. Placidus mulieris fidem & deuotionem admirans, expansis in caelum manibus oravit ad Dominum, dicens: Lux aeternae vitae, via, decus, sapientia celsa tuorum, expelle quae ab ancilla tua omnem languorem, ut sanitati restituta, homini tuo sancto gratiarum praeconia persolvere valeat. Vix in oratione Placidus sanctus verba compleuerat, & redeunte sanitate, mulier ad verbum viri Dei festina consurgens, facienti mirabilia in caelo & in terra laudum munia decantare deuotissime coepit, confitens Placidi interuentu sanitatis sibi aduenisse beneficium.

Cap. 28.

Hac dum per ora circummanentium serperent, quidam vir per quamplura tempora febricitans decubabat in lectulo. Huic dum beatissimi Placidi miracula relata fuissent, cursu quo poterat beatum adiens Placidum, postulabat ab illo benedictionem. Quem vir sanctus viuificae Crucis vexillo muniens, dixit: Benedicat te Dominus Deus ex Sion, ut videas quae bona sunt in Hierusalem omnibus diebus vitae tuae. Ad hanc itaque viri vocem validus languoris recessit, dolor fugatus est, omnesque adstantes in stuporem & admirationem conuertit dicens, quod verè Deus visitauit plebem suam, qui tantum ac tale ad partes illas dignatus est transmittere donum. Ipse autem sanctus vir licet tanta magistro suo iuuante patraret & stupenda miracula, humilitatis amicus, humilitatem modis omnibus retinens, vltimum se omnium hominum iudicabat, dicens: Vermis sum & non homo, opprobrium hominum & abiectio plebis.

Cap. 29.

Post patratum itaque per beatum Placidum in languente miraculum, quidam debilis manu contracta ad eum accessit. Quem dum sanctus vir perspexisset, oculis in caelum erectis, dixit: Domine Iesu Christe, qui ad interuentum Apostoli tui Petri claudum ad fores templi sedentem mirabiliter erexisti, tu per intercessionem dilectissimi serui tui Benedicti magistri nostri huic contracto manum restitue. Ad hanc vocem dum digitos eius suis sanctis manibus contractasset, subito sicca palma reuirit. Iisdem porro diebus quidam vir grauius à spiritu immundo vexatus, ad sanctum Domini Placidum curandus adductus est. Cumque pro eo omnipotentis Dei clementiam exorasset, manu sua signum Crucis super eum faciens, statim à circumstantibus de eius naribus scintillante igne fumus egredi visus est, cunctisque patenter innotuit prauae cogitationis authorem in specie fumi ab eo discessisse.

Cap. 30.

Iam verò si exequerentur miraculorum singula quae in tali praecipue floruerunt itinere, haec sine numero essent, nec esset modus in pagina. In quocunque enim

Eccè oratio cum elevatione oculorum ad caelum.

Vide miras orationis & signi Crucis Christi effectus.

Mulier languida sanatur.

Psal. 127. Item febricitans.

Luc. 1.

Psal. 21.

Act. 3. Item man contracta.

Item demoniacus.

loco ubi Placidi beati se conuertit praesentia, nulla morborum generibus eius interuentu defuit medicina: quia quot se obtulissent languentium vulnera, tot super agros fundebat salutis semina. Nam beati Placidi quis exaequare poterit prima ad vitam? cum per signum Crucis saluaret languidos, curaret energumenos, ante quem quannis occulte venisset antiqui hostis versutia, statim se manifestauit fraudulenta fallacia. Hac de re à conspectu sancti viri quia celari non poterant, nec tolerabant praesentiam, terribili vulatu sua gemebant incendia, passim per loca violenter exponebant crimina, suspensa per aera frequenter nec interroganti confitebantur nomina, & saepe suo impulsu currebant ad sanctum virum erucianda daemonia, pendebantque religati energumeni aërio vinculo, & quasi clavis defixo tendebant vestigio. Cumque iter ageret, strages daemonum ante Placidi beati obtutum cadebant cateruati, per vestigia diuersis modis effusa. Hac muta, illa clamantia, illa fixa, haec lubrica, & velut ante iudicem dum gesta ferrent, non effugiebant tormenta. Sed ad sancti viri praeconium quanta est haec laudatio, cum ineffabiliter multa & stupenda ferrent sub momento? Iam verò de miseria egenorum releuanda quantum fuerit prodigus, explicare quis poterit? Intantum enim etiam in itinere constitutus, miserias & egestates aliorum releuare studebat, ut iure cum Iob dicere posset: Ab infamia creuit mecum miseratio.

Tunc temporis quidam iuuenis intantum fuit membrorum destitutus officio, ut calceae natis quasi clavis inhereret affixa, manusque ad mamillas & brachia retrò hinc inde costis quasi quodam glutino neclerentur, oculis quoque & auribus ipsique linguae propria erant negata officia. Hic adiutorio suorum impositus in sistorcia, comitantibus sibi pueris, ad beatum Placidum peruenit, prostratusque pedibus eius, rogabat ut sibi solita pietate succurreret. Quem flebili voce misericordiam poscentem sanctus Domini cum perspexisset, inquit vnde venisset. Tum ille, Propter te, inquit, pater sanctissime, patria parentibusque relictis, nequaquam de pollicitatione dubitans, sed Christi virtute securus, huc ad te sanandus adueni. Ad haec sanctus erectis incolum manibus & oculis, Dei omnipotentis clementiam deuotissime coepit supplicare, ut per merita sanctissimi Benedicti misero sola pietate succurreret. Cumque orationem complisset, languidus magnis vocibus coepit clamare, ita ut vocibus eius omnes percellerentur. Et ecce repente coherentia coeperunt membra resolui, atque decurrente cruore paulatim trura & manus diutino glutino coarctata, in pristinum vigorem restitui. Sicque factum est, ut aeger qui alienis manibus delatus aduenerat, proprio iam sanus incederet vestigijs. Et ita est in eo plenitudo restaurata salutis, ut eodemque tempore & visum oculi, & aures auditum, & lingua eiusdem rectè loquendi pristinum recepissent officium.

Quidam verò dum per annos quamplures manuum ac pedum, sed & oculorum destitutus officio, ad Placidum patrem almificum veniens, vniuersa debilitatis molebia liberatus est. Alius quoque adolescens qui erat à renibus vsque deorsum, omnium immobilis rigiditate membrorum, ita ut manibus innitens vniuersum post se corpus trahens, ad instar vermium per terram reperet. Hic ad sanctum Placidum adductus, salutem integerrimam recuperavit in omnibus membris.

Per eos dies dum sanctissimi Placidi miracula per ora hominum volirarent, deoque ac patri sanctissimo Benedicto magistro eius super tanta prodigia gratias agerent: Quidam caecus duci se ad beati Placidi praesentiam fecit, clamans & dicens: Placide serue Dei vpi, adiuro te per magistri tui Benedicti dulcissimum nomen, ut mihi à Domino Salvatore illuminatore omnium visum impetrare digneris. Confido enim, & fideliter credo, quia quicquid à Domino petieris impetrabis. Sanctus autem Domini Placidus pietatis discipulus, more sibi solito ad misericordiam flexus, viuificum signum Crucis super oculos eius faciens, dixit: Domine Iesu Christe, qui caeco nato oculos quos natura negauerat reddidisti, & sedentes in tenebris & umbra mortis illuminasti, tu per merita serui tui magistri nostri Benedicti, huius caeci oculos illuminare dignare, ut videns mirabilia tua, sanctum nomen tuum, quod est benedictum in secula, laudet hic & vbi que. Cum à circumstantibus responsum fuisset Amen, ilicò aperti sunt oculi eius, coepitque laudare Deum, dicens: Benedictum sit nomen Domini gloriosissimi, qui me illuminauit per intercessionem beati patris Benedicti, & per sanctissimum Placidum discipulum eius. Fit vox letitiae per ora cunctorum, pueri cum mulieribus, iuuenes cum senibus, Domi-

Quor miracula per signum Crucis operabatur sanctus vir?

Daemones ad eius obtutum cadunt.

Iob 31.

Cap. 31.

Curatur toto corpore debilis.

Cap. 32.

Item alij debiles duo.

Cap. 33.

Iohan. 9.

Caecus à natiuitate videt.

dominatori & saluatori Domino Iesu Christo laudem decantantes occurrunt, clamabantque: Gloria tibi, salus ac vita cunctorum, qui tantum ad partes nostras dignatus es transmittere donum.

Cap. 34.
Veni Bene-
uentum S.
Placidus.

Indè itaque Placidus beatissimus pater egrediens, Beneuentum deuenit, atque à sancto Martino Episcopo ob amorem beatissimi patris Benedicti cum omni reuerentia susceptus est. Ibi itaque vir Domini Placidus dum cum eodem sancto Pontifice resideret, claudus quidam Malo nomine, iuxta Episcopum eundem cōmanens, qui non aliter quàm genibus repens, cum scabellulis terrā verberat, comperit à Gordiano & Donato ac ciuibus vrbs illuc aduenisse Placidū beatissimi patris Benedicti discipulum, cuius sanctitatis & virtutis fama se iam per totum orbem extenderat. Hic nifu quo poterat beatum adiens Placidum, cœpit clamare, dicens: Adiuo te Placide serue Dei excelsi, per orationem magistri tui sanctissimi Benedicti, cuius meritis, sicut audiuimus, liberatus es nē ab aquis lædi potuisses, vt me sanitati restituas. Et cum à sancto Martino Episcopo & ab omnibus rogaretur, iussit cum adduci ad se, & stans super illum orationes fudit ad Dominum, dicens: Domine Iesu Christe, qui totum mundum cum esset perditus restaurasti, tu per merita beatissimi patris Benedicti adesto nobis & huic famulo tuo, opem salutis ei inferendo, vt pristina sanitate recepta, nomen tuum gloriosum benedicat in secula seculorum. Et cum omnes respondissent Amen, protinūs consolidatæ sunt bases eius & plantæ, & sanissimus surgens, clamabat: Gloria tibi Domine Iesu Christe, qui me saluum fecisti per beatissimum Placidum discipulum sanctissimi Benedicti tui. Habitatores autem ciuitatis Beneuentanæ tale miraculum per beatum Placidum patratum videntes, laudabant & benedicebant Deum, dicentes: Iubilet & psallat tibi Deus terra, pontus, & plebs fidelis, hymnum decantet, qui seruo tuo Benedicto tam preciosum concessisti discipulum.

Claudus
ambulat.

Psal. 65, &
97-99.

Cap. 35.

Talia dum quidam cæcus audisset, propinquorum manibus ad patris Placidi præsentiam se duci fecit, lachrymosisque singultibus clamabat, dicens: Placide serue Dei dilecti, qui meritis magistri tui Benedicti adiutus, sanitatis gaudia quampluribus reddidisti, succurre quæso meæ miserabili cæcitati, quatenus deletis tenebris lucem possum adspicere, & cuncta regentem cum cordis iubilo valeam collaudare. Sanctus verò Domini Placidus ad misericordiam flexus, erectis in cælum manibus, dixit: Domine Iesu Christe lux vera, quæ illuminas omnem hominem venientem in hunc mundum, tu per merita magistri mei serui tui Benedicti, huic cæco lumen donare digneris, vt videntes mirabilia tua laudent & benedicant nomen tuum, quod est gloriosum in secula. Hi verò qui aderant, cum respondissent Amen, exaudiuit Dominus de templo sancto suo seruum suum, cæcoque poscenti lumen restituit. Qui sanitati redditus clamabat, dicens: Tibi sit Christe laus, honor, decus & iubilatio, qui me illuminasti intercessione sanctissimi serui tui Benedicti per beatissimum Placidum discipulum eius. Fama huius rei omnem continuò repleuit vrbs Beneuentanam. Ad tantum miraculum ruunt cuncti obuiam, cuncta regentem cum magna exultatione laudantes.

Oratio cum
manu cre-
atione.
Iohan. r.

Cæcus videt

Cap. 36.
Veni Cann-
siam S. Pla-
cidus ad S.
Sauini Epi-
scopum.

Beatissimus verò Placidus sanctum Martianum Episcopum salutans in osculo sancto, post aliquos dies ad Canusiam Apuliæ ciuitatē deuenit, in qua cum ingenti gaudio & dilectione ob amorem beati Benedicti à sancto Sauino eiusdē ciuitatis Episcopo susceptus est. Idem sanctus Sauinus Episcopus tam beatissimo Placido, quam & omnibus qui cum eo venerāt, omnem humanitatis curam exhibuit. Sanctus autem Sauinus per tres dies beatum Placidum secum retinens, dulcia inuicem perennis vite inter se ferebant colloquia, & per interualla horarum interrogabat illum de virtutibus quas per beatissimum patrem Benedictum diuina exercuerat maiestas, simul etiam de vira & melliflua ac discretissima doctrina eius.

Cap. 37.

Interea dum ista dicuntur, & illa referuntur, Laudulfus quidam nomine, manum aridam & incuruatam habens, vbi comperit illuc aduenisse Placidum discipulum beati Benedicti, silens & eiulans venit, clamauitque: Placide virorum sanctissime, adiuro te per eum qui cuncta creauit, & per magistri tui Benedicti sanctum nomen, vt mihi sanitatis beneficium implores à Domino. confido enim, quia per te ostendet in me Dominus misericordiam suam. Hæc cum dixisset cum ingenti iuctu, aridam manum beatissimo Placido ostendebat. Id ipsum omnes qui in eodem spectaculo erant, & qui occurrere poterant, vnā cum sancto Sauino Episcopo suppliciter expo-

suppliciter rogantes eum vt pro eo omnipotenti Domino supplicaret. At ipse vt erat primus, ex intimo cordis trahens longa suspiria, cum lachrymis orationem fudit ad Dominum, dicens: Deus omnipotens cui nihil est impossibile, qui cælum, terram, mare & omnia quæ in eis sunt, ex nihilo creasti, qui dedisti huic famulo tuo in baptismo remissionem omnium peccatorum, tu hunc per merita beatissimi patris nostri Benedicti in pristina incolumitate reintegrare dignare, per Dominum nostrum Iesum Christum filium tuum, qui tecum viuuit & regnat Deus in secula seculorum. Hæc cum dixisset, vtraque manu sua manum eius aridam apprehendens, ait: Sancte Domine Iesu Christe, qui dignatus est extendere manum aridam in synagoga. Continuo itaque extensa est illius arida manus & incuruata; & pristinae sanitati restituta est. Sanctus verò Sauinus Episcopus tale miraculum per beatum Placidum dum aduertisset, glorificabat Dominum, dicens: Gratias tibi refero cunctorum vita salusque, qui beatissimo seruo tuo Benedicto talem nutrire concessisti discipulum, per quem tibi signa & prodigia patrari sit placitum. Sit nomen tuum benedictum ex hoc nunc & vsque in seculum. Hi autē qui præsentēs erant, hoc videntes glorificabant Deum, patremque sanctissimum Benedictum summis adorijs extollebant.

Psal. 123.
& 145.

Matth. 12.
Marc. 3.
Luc. 6.

Manus arida
integrati
restituitur.

Psal. 112.

Sanctus verò Placidus beato Sauinio Episcopo valescens, & indè iter accelerans, post non multos dies deuenit Regium Calabriæ ciuitatem. Quem sanctus Sisinius eiusdem ciuitatis Episcopus ob reuerentiam quam in sanctissimo patre Benedicto habebat, cum omni diligentia suscepit, duobusque diebus secum retinuit. Itaque dum fama per omnem provinciam Calabriæ de beati Placidi aduentu volitaret, leprosus quidam, audita opinione miraculorum sancti viri, venit ad eum, clamans & dicens: Placide serue Dei, adiuro te per magistri tui Benedicti sanctum ex venerabile nomen, vt tuis sanctis precibus sanitatis gratiam pro me implores à Domino, idè te Dominus ad has partes direxit, vt languidis & debilibus sanitatem cordis & corporis conferas. Vir autem Domini Placidus erigens se in cælum, orationem fudit ad Dominum, dicens: Deus omnipotens solus sine fine & initio, qui totum mundum creasti ex nihilo, qui in fine temporum filium tuum Dominum nostrum Iesum Christum incarnari de Virgine, & Crucis patibulum subire fecisti, quò vetustū solneret proprio calore peccatum, tu per merita sanctissimi serui tui magistri mei Benedicti hunc leprosum dignare emundare, vt sanitate corporis sui animæque recepta, nomen tuum sanctum collaudet hinc & vbique. Confessum itaque sanitati redditus, benedicere cœpit & laudare Deum, qui tanta mirabilia per beatum Placidum ostendere dignatus est.

Cap. 38.
Veni Re-
gium, cum
que Sisinius
Episcopus
reuerenter
excipit.

Leprosus
mundatur.

Hæc dum ad notitiam cunctorum peruenissent, quidam vir diutino languore vexatus, ad sanctum Domini venit, pro cidentis ad pedes illius, cum lachrymis dicebat: Credo pater sanctissime, quia tuis sanctis interuenientibus meritis, in recipienda sanitate Deus petitioni meæ dabit effectum. Pater autem sanctissimus pro eo orationem ad Dominum fundens, sanitati restituit. Et qui semiuuus venerat, cunctis mirantibus incolumis redijt. Non solum verò ibi, verum & per omne itineris spatium ad laudem & gloriā sui nominis multas virtutes operari dignatus est Dominus Iesus Christus per beatum Placidum, meritis & orationibus beatissimi Benedicti magistri sui interuenientibus. Cæcis nanque visum reddebat, surdis auditum, exinanitis & stolidis rectum sensum, claudis gressum restituebat, demones effugabat, leprosos mundabat, omnibus infirmitatibus subueniebat. Ob quam rem Deum in omnibus glorificantes, beati Placidi merita magnis præconijs extollebant, dicentes: Benedictum sit nomen Domini gloriosum à seculo & vsque in seculum, qui per sanctissimum seruum suum Placidum beati Benedicti discipulum, tales ac tantas virtutes operari dignatus est. Donatus præterea eiusdem beati Placidi famulus, dum sollicitè quæreret nauem cum qua posset in Siciliam nauigare, obuiam habuit quendam clericum mutum & surdum, nomine Siconem, inauditis ac flebilibus morbis laborantem, cui ex auribus puredo cum vermibus profluebat. Hic quanuis auditum & loquelam in infirmitate amisisset, scientia tamen agnoscendi & videndi quàm maximè vigeat, & ea quæ ad corporis sustentationem congrua erant, nutibus & indicijs exposcebat. Quem cum Donatus tanto infortunio depressum & aggrauatum vidisset, eos qui comitibus stabant ex re tantæ calamitatis inquiri. Dictumque est ei, quia loquelam & auditum vi longæ infirmitatis amisit. Hæc Donatus à ciuibus dum verba cepisset, calamitatem eius miseratus, ad virum Dei illum perduxit, atque ad pedes eius pro-

Cap. 39.

Quidam egrotans
sanatur.

Multas en-
rationes fa-
cit.

ijiciens, rem prout erat per ordinem pandit. Ipse namq; seruus Domini tunc residens, lectioni operam dabat, cumque à ciuibus & clericis, qui ad eum visitandi gratia venerant, rogaretur vt pro eodem languido omnipotentis Dei exoraret clementiam, surgens paulisper intrà se Dominum rogauit, dehinc conuersus suas manus super caput infirmi posuit, dicens: Domine Deus omnipotens, qui hominem de limo terræ plasmasisti, & inspirasisti in faciem eius spiraculum vitæ, qui dedisti ei dignoscere boni & mali, tu Domine per orationes & merita sanctissimi patris nostri Benedicti, & omnium monachorum qui tibi sub eius magisterio famulantur, dignare adesse nobis, & per nos humilimos & peccatores seruos tuos occurrere huic famulo tuo, cõferendo ei sanitatem, vt omnes videntes & audientes dent gloriam nomini tuo sancto, quod est benedictum ante omnia secula, & benedicatur nunc & per infinita secula. Cumque omnes qui aderant respondissent Amen, ilicò solutum est vinculum linguæ eius, & apertæ sunt & sanatae aures illius, & audies planissime loquebatur sine offensione, laudans & benedicens Deum & patrem sanctissimum Benedictum.

Gen. 2.

Surdus & mutus curatur.

Cap. 40.

Venit in Sicilia S. Placidus.

Honorificè à Messalino excipitur.

Alio verò die valesaciens beato Sisinio Episcopo, nauem conscendit, transfretansque Farum, Messanam Siciliæ deuenit ad urbem. Cumque descendisset ad terram Gordianum famulum suum direxit ad ciuitatem, mandans vt Messalinum ciuem Romanum, Tertulli patris sui amicissimum, ad se vocaret. erat enim ditissimus. Quem vbi inuenit, ad litus maris vbi sanctus Domini Placidus morabatur, secum adduxit. Videns autè Messalinus beatum Placidum iuxta maris litora stantem, formamq; eius vultui Tertulli patris ipsius assimilantem, equo quo insederat descēdens, ad pedes eius cecidit. Quem sanctissimus Placidus à terra eleuans, osculatus est eum, atque benedicens, rem propter quam à sanctissimo patre Benedicto directus fuerat, per ordinem pandit. Messalinus verò beatum Placidum diutius complexans, & ad pedes suum adstringens, lachrymas quoque inuicem præ gaudio fundentes immorati: demum quoque idem Messalinus Gordianum & Donatum famulos eius deosculans, apprehendens iterum dexteram beati Placidi ac diu exosculans, cum ingenti honore duxit ad domum suam, & repleta est omnis ciuitas Messana gaudio super aduentu eius. Messalinus autem dum in domo sua cum beato Placido resideret, & nonnulla de his quæ ad æternam vitam attinent ab ipso audiret, requisitus ab eodem seruo Domini est de possessionibus ac portubus, de seruis & ancillis, quæ ipse vnà cum Tertullo patre suo imperpetuum possidenda beato Benedicto tradiderat. Desiderabat enim videre singillatim loca in quibus possessiones erant. Rogauit etiam vt aduentum suum omnibus amicis Tertulli patris sui notificaret, necnon seruos & ancillas quos ibi habebat, ostenderet, procuratores quoque quos iam diuis genitor suus super easdem cortes præposuerat, ad se acceriri iussit. Messalinus verò Metellum filium suum euocans, præcepit vt cum vno ex seruis suis corres & possessiones Tertulli patris percurreret, & earundem cortium procuratores ac portuum custodes cum amicis iam dicti patris ad beatum Placidum duceret. Qui paternis iussis obtemperans, vno tantum seruo assumpto ascensit equis, quæ sibi iniuncta fuerant, implere sollicitè cœpit.

Cap. 41.

Nolent hoc illi Monachi, qui passim per seculum vagantur, putantes hoc sibi licere.

Illucescente verò die beatus Placidus Messalinum euocans, dixit ad eum: Non decet Monachum in domibus laicorum stationem habere, quia contrarium est omnibus modis ordini nostro. Quapropter si vestræ nobilitati non habetur contrarium, eamus, & prouideamus locum in possessionibus patris mei, in quo monasterium construere valeam. non edificare enim supra fundamentum alienum decreui. Veniensque post hæc ad portum maris, inuenit locum habitabilem ad monasterium construendum, & cum baculo quod manu gestabat, designauit locum, in quo oratoriū Baptistæ Iohannis, in quo domum suam & omnis monasterij officinas construere valeret. Post hæc beatus Placidus cõuersus ad Messalinum, dixit: Præpositus istius portus Messana ciuitatis vbi est, & quo nomine nuncupatur? Et Messalinus, Hic, inquit, propè est: de nomine autem vnde interrogasti scias, quia Pompeius Cilius appellatur. Tum sanctus iussit illum vocari ad se: qui dum venisset, cecidit ad pedes eius. Quem beatus Placidus è terra eleuans, præcepit quòd de precio quod de portu acceperat, construeret domum, in qua ipse cum suis habitaret, simul etiam & ecclesiam ad honorem beati Baptistæ Iohannis, in qua die ac nocte omnipotenti Domino deserviret. Et dixit ad illum: Tuum volo vt sit, artifices in hoc loco ad operandum, vbicunque eos per totam Siciliam inueneris, adducere, necnon seruos & ancillas ad lapides & quæque necessaria sunt comportanda adunari, vt hoc opus ipsum celerius possit expleri, maxime

Iuber construi monasterium S. Placidus.

tamen domus in qua habitare valeam. Et vt hæc omnia citius fiant, omnes præpositos portuum & procuratores cortium tanto labori interesse volumus, dando sumptus & quæque necessaria sine dilatione aliqua. Filium verò tuum vice tua super portum præpone. Tu verò insta fabricæ, vt citò possit expleri. Præcepitque vt de redditibus cortium, & de censu portuum pecuniam Romam ad columnas & epistylia emenda transmitteret. Designauit etiam coram Pompeio Cilio, in quo loco dormitorium, refectorium, coquina, cellarium & omnes monasterij officinæ construerentur.

Congregatis itaque quampluribus artificibus, iactisque in Christi nomine fundamentis, cœptum opus certatim & sine intermissione perficiebatur. Primum namque ibi domum, in qua beatus Placidus maneret, amplam satis extruxerunt. Messalinus autem interdium aptissimam mansionem beato Placido assignauit, in qua liberè posset solus sedere, legere & orare. Cibos verò afferebāt ei & suis, serui illius, & omnes amici patris eius. Idem quoque Messalinus cum familia sua sequiesstratus in alia domo manebat. Pompeius autem Cilius iuxta quod sibi beatus Placidus imperauerat, vice sua posuit super portum Messana ciuitatis filium suum nomine Pillium Vitellium, inueniendum prudentissimum, sapientia & bonitate multa pollentem. Quadã verò die dum à constructione monasterij ad domum suam, quã sibi Messalinus commodauerat, sanctus Domini Placidus rediret, obuium habuit quendam cæcum nomine Siluium, natione Romanum, qui plorando lumen amiserat, & per decem & octo annos penitus non viderat. Illo namque tempore omnes qui insulam Siciliæ habitabant, incolæ Romaniorum erant. Puer autem qui cæco ducatum præbebat, Placidum patrem sanctissimum venientem prospiciens, dixit ad eum: Ecce sanctus Domini Placidus beati Benedicti discipulus, nuper ab Italia veniens, de quo per totam Siciliam rumor exiuit, iam appropinquat. Cæcus autè ex ore pueri talia dum verba audisset, cœpit clamare voce magna, dicens: Aduro te Placide beatissime serue Dei, per Crucem Domini nostri Iesu Christi & sanguinem illius preciosissimum, quem pro salute humani generis fudit, vt digneris pro me intercedere ad Dominum, vt reddat mihi lumen oculorum meorum quod plorando amisi, quia per decem & octo annos omninò lumen calidè videre non potui. Idipsum Messalinus cum famulis suis, & alij quamplures qui vnà cum eo ad ciuitatem redibant, exorabant. Tantis itaque vir Domini Placidus supplicationibus motus, substitit, iussitque cæcum adduci ad se. Et dum venisset, posuit manum super caput eius, orans intrà se parumper. Completa oratione sacrosanctum signum super oculos eius faciens, & manus suas super eum imponens, cunctis audientibus, dixit: Domine Iesu Christe, qui es Lux verã quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, qui cæcum à natiuitate illuminasisti, & dedisti ei lumen quod natura negauerat, tu illumina oculos istius cæci ad gloriam & laudem tui nominis, qui cum patre & spiritu sancto viuis & regnas Deus in secula seculorum, Amen. Statim verò aperti sunt oculi eius, & ita acutissime cœpit videre, acsi infantulus esset. Hi verò qui aderant, hæc videntes & audientes, procidentes in terram, benedicebant & glorificabant Deum, patremque sanctissimum Benedictum digna extollebant veneratione. Diffamatum est hoc miraculum per vniuersam Siciliam, ita vt ex omni insula ægroti & languidi coadunati ad eum producerentur.

Cap. 42.

Oratione & signo Crucis cæcum illuminat. Ioh. 1. & g.

His quoque diebus quidam vir à dæmonio correptus dolendo exitu cruciabatur. Rogatus itaque vir Domini Placidus vt pro eo omnipotentis Dei exoraret clementiam, iussit eum ad se attrahi, & stans super illum orationem fudit ad Dominum, dicens: Domine Iesu Christe, qui mundum diabolica fraude seductum de eius potestate liberasti, qui regnum illius destruxisti, tu per intercessionem dilecti serui tui Benedicti magistri nostri, hunc hominem ab hac dæmoniaca vexatione dignare mundare, vt videntes nomen tuum sanctum collaudent in secula seculorum. Cumque circumstantes respondissent, Amen, vir Domini Placidus signum Crucis contra vexatum faciens, imminuit spiritum ab eo effugauit. Hi verò qui præsentibus erant, cœperunt laudare Deum, qui per sanctissimum Placidum beati Benedicti discipulum, tam insigne dignatus est operari miraculum. Igitur cum fama per Siciliam exisset, quòd esset in eadem provincia Placidus beati Benedicti discipulus, qui ægrotantibus manus imponit & sanatur, cæcis reddens visum, surdis auditum, claudos erigens, dæmones fugans, & omnes infirmitates curans: ex tota Sicilia, necnon etiam de Africa conuenientes, omnes infirmantes in vnum congregauerunt, rogantes, ac per patris Benedicti nomen Placidum atrestantes, vt illis sanitatis gratiam impetraret à Domino. Sanctus autem

Cap. 43.

Dæmoniaco curatur.

Omnes egri
toti Sicilię
curantur.

autem Domini tantis calamitatibus condolens, simul etiam & fidem admirans, oravit sic: Domine Iesu Christe, qui magistro meo Benedicto dedisti potestatem apud te impetrandi quod veller, tu per ipsius sanctam intercessionem omnibus languoribus istis salutem conferre dignare, vt sanitate percepta laudem referant nomini tuo sancto. Et dum responsum fuisset Amen, sani effecti sunt, laudantes & glorificantes Deum. Quanta etiam miracula per beatissimum Placidum illis temporibus Dominus Iesus Christus operari dignatus sit, enarrare ea omnia valde longum esset, de quibus tamen aliqua dicemus.

Cap. 44.

Dum enim in ciuitate Messana maneret, & Messalinus cum amicis iuxta eum resideret, quidam viri eidem seruo Domini paralyticum quendam ita afflictum obtulerunt, vt nequiret quis discernere compages membrorum. Rogante vero Messalino & his qui presentes erant pro eo, vir Domini Placidus oratione facta, contredansque dissolutos artus, dixit ad eum: In nomine Domini nostri Iesu Christi filij Dei viui, cuius virtute vniuersa consistunt, adiutus meritis sanctissimi magistri nostri Benedicti, surge sanus & incolumis, & perage opus tuum. Statim itaque ad eius iussionem conuersus, surgens, benedicebat Deum & patrem sanctissimum Benedictum. Quod miraculum videntes Siculi, benedicebant Dominum nostrum Iesum Christum, qui tantam gratiam diligentibus se conferre dignatus est.

Cap. 45.

His quoque diebus quidam Siculus ad virum Domini venit, rogans & multa prece deposcens, vt sodalem suum ex multo iam tempore paralytis languore detentum, sua visitatione sanaret. Obscrante itaque eo vna cum his qui presentes aderant, ad lectum ægotantis accedere studuit, orationemque ad Dominum fundens, ait: Domine Iesu Christe altissimi patris filii, qui paralyticum in lecto iacentem solo verbo curasti, tu per intercessionem dilectissimi serui tui Benedicti magistri nostri, hunc paralyticum a lecto doloris absolue, quatenus curatus a tanto languore, gratiarum tibi in ecclesia tua referat actionem. Completa oratione signum Crucis super eum faciens, de lectulo consurgere iussit. Confestim is qui prius nequaquam proprijs viribus præ ægritudine & dolore surrexerat, ad Placidi præceptum sanctissimi surrexit incolumis. Omnes autem qui aderant, tanto percussi miraculo, magnificabant Deum facientem mirabilia solum, cœperuntque ei certatim infirmos offerre, quos ille signatus & benedicens, incolumes reddebat.

Cap. 46.

Eodem quoque tempore quidam vir a dæmonio obsessus, ab beatum Placidum adductus est, cuius virtutem vt sensit hostis nefandus, clamare cœpit per os eius, dicens: Quid est Placide? animaduertis quod ipse sum quem superatum esse paulo ante gratulabaris? Sanctus autem Placidus conuersus ad vexatum, dixit: Dominus meus Iesus Christus filius omnipotentis, cui omnis creatura cælestis & terrestris obtemperat, ipse tibi in virtute sancti spiritus, per intercessionem sanctissimi patris nostri Benedicti, imperet erecrabilis dæmon, vt exiens recedas ab hoc homine, & ulterius non habeas potestatem introeundi in eum. Confestimque ab homine exiens, strepitum inmanem & terrificum dedit. Hi autem qui spectaculo aderant, in stupore conuersi, benedicebant Deum.

Cap. 47.

Infaus redit ad mentem.

Quidam vir mentis depressus insaniam, cum ad sanctum Domini perductus fuisset, orationem super eum faciens, benedictionem dedit, sicque perditæ mentis effectus est particeps acsi demetiam nullo vnquam tempore perpeffus fuisset. Reuersus vero ad patriam, sonora voce patris Benedicti merita, & beati Placidi præconia modis omnibus prædicabat.

Cap. 48.

Tunc temporis duo cæci audita fama miraculorum sancti viri, dixerunt ad inuicem: Cur exterioribus tenebris obcæcati, interioris hominis lumen perdidimus? quicumque enim languidus ad beatum Placidum accedit, sanus abscedit, & nos torpentes desidia in tenebris remanemus. Eamus itaque ad virum Dei, quatenus per eius sanctam intercessionem donet nobis Dominus Iesus Christus gratiam suam. Hæc dum intret se collocuti fuissent, propinquorum adminiculo fulti, ad patrem Placidum peruenerunt. Hos sanctus pater vt vidit, illorum cæcitati condolens, eleuatis in caelum oculis dixit: Domine Iesu Christe fili Dei, qui cum patre & spiritu sancto in principio cuncta creasti, qui cæci nati oculos aperuisti, qui mundum in peccati cœno & in tenebris & in umbra mortis iacentem, tua potenti virtute erigens, ad veræ lucis splendorem reuoxisti, intret oratio mea pijsime in cõspectu gloriæ tuæ, inclina ad me aurem tuam & exaudi me, & per suffragia dilectissimi serui tui patris nostri Benedicti, his lumine priuatis

privatis visum restitue, vt tuum sanctum nomen benedicere valeant per omnia seculorum secula. Cumque hi qui presentes erant respondissent Amen, exaudivit Dominus de templo sancto gloriæ suæ seruum suum, cæcisque lumen restituit clamantibus & dicentibus: Benedictus Dominus Deus Israel a seculo & vsq; in seculum, & benedictum nomen gloriæ suæ sanctum, qui percutit & sanat, vulnerat & medetur, qui illuminauit nos orationibus sanctissimi Benedicti per beatissimum Placidum discipulum eius. Sicque gaudentes & exultantes, cum benedictione sancti viri ad sua reuersi sunt. Nul- lus namque in Sicilia & Africa, & in toto Oriente inueniebatur præter Placidum, qui plus inter homines miraretur. Et sicut inter multas gemmas preciosissima gemma micat, & iubar solis paruos stellarum igniculos obruit & obscurat: ita in Oriente & Meridie cunctorum virtutes & potentias Placidus solus suis virtutibus superauit. Minimum namque se faciebat inter omnes, vt omnium maior esset, & quanto plus se deiciebat, tanto magis a Christo subleuabatur. Omnibus namque erat clementissimus, omnibus bonus: nihil animo eius clementius, nihil humilius, nihil blandius fuit. Flebat, vt semper gauderet: despiciebat, vt semper amaret. Fugiebat laqueos contritos, vt fontem indeficientem reperiret.

Oratur, duo cæci illuminatur. Luc. 1. Dan 3.

S. Placidi encomion.

In talibus itaque exercitijs vir quidam dæmonis infestatione quatiebatur, quem ante Placidum quoque varijs dæmon tunc torquere cruciatibus cœpit: vllulabat luporum more, latrabat vt canis, fremebat vt leo, sibilabat vt serpens, mugitum dabat vt taurus, rotabat caput, & post tergum terram vertice tangebatur. Miserebatur super tanto vexati infortunio Placidus, & lachrymas fundens, Dei omnipotentis clementiam deprecari cœpit, dicens: Domine Deus cunctorum restaurator, vitæ protector & portus, qui hominem ab antiquo hoste obsessum, tuo precioso sanguine liberasti, tu per intercessionem magistri nostri Benedicti dæmoniacum virus ab hoc seruo tuo expelle, vt pristinae sanitati redditus, sanctum & venerabile nomẽ tuum glorificare valeat. Ad hæc itaque precẽ vexatus sanus effectus, laudare cœpit & benedicere Deum.

Cap. 49.

Dæmoniac liberatur.

Idem porro diebus quidam vir omnium membrorum officio fuerat destitutus, adeo, vt nunquam absque magno dolore manum ad os ducere, vel ad ambulandum pedes mouere valeret, quoniam duritijs natibus adiuncti tenebatur. Eratque ei mors ipsa vitalis, quia in corpore eius velut in quodam vasculo, intrinsecus latebat anima. Quidam ab affinibus ad sanctum Domini Placidum perductus fuisset, cumque suppliciter poscerent, quatenus pro eius liberatione Iesu Christo Domino preces fundere dignaretur: illorum sanctus acquiescens postulationibus, ait: Domine Iesu Christe fili Dei viui, qui es lux vera, salus, decus & vita generis humani, qui fractos restauras, & restaurando conseruas, qui elisos erigis, qui compeditos soluis, tu per ineffabilem misericordiam tuam restaura, repara ac consolida hanc creaturam tuam, quam de diaboli laqueis liberasti, vt videntes mirabilia tua, nomen tuum sanctum benedicant in secula. Expleta oratione, signum Crucis super debilem faciens, dixit: Sancte Domine Iesus Christus, qui dignatus est curare paralyticum in lecto iacentem. Mirabilis Deus in sanctis, qui glorificantes se in sua præcepta seruando glorificat, & in momento exaudit. Nam ad verbum viri Dei sanitati restitutus, laudem decantare cœpit omnium Redemptori. Populi autem qui ad spectaculum venerant, hoc videntes, ingenito patri & vnico genito simulque flamini sancto perennem gloriam & laudem decantare cœperunt. Sanctus autem Domini Placidus, licet tanta per Christi Domini gratiam patraret prodigia, tanta exerceret vndique ad se venientibus stupenda miracula, a constructione monasterij sui nequaquam cessabat.

Cap. 50.

Psal. 145.

Matth. 9.

Solito Crucis signo & oratione paralyticum sanat.

Die autem trigesima Metellus filius Messalini cum seruis suis, simulque cum præpositis portuum omnium & procuratoribus cortium & multitudine amicorum Tertullij patricij, ad beatum Placidum veniens, pecuniã infinitam secum deferens, sancto Domini Placido obtulit. Quam accipiens, ad patriam solum, id est, ad urbem Romanam direxit, ex qua columnas & epistylia emit, quæ cum in Siciliam delatæ fuissent, locari iussit in ecclesia quam tunc construebat in honore sancti Baptistæ Iohannis. Cum villicis autem & præpositis portuum & procuratoribus cortium diu multumque est locutus: & ob quam rem ad partes illas a sanctissimo magistro suo Benedicto directus fuisset retulit, reddideruntque singuli rationem villicationis suæ de cortibus & portibus Tertullij patricij parris sui, quas tenebant. Post hæc omnibus in commune præcepit, vt sine fraude & dolo aliquo & absque qualibet dilatione quotidiè impenderent, quicquid sibi & suis in cibo, potu atque vestitu vel in cœnobij constructione

Cap. 51.

Construit ecclesia in honorem S. Iohannis Baptistæ.

structione necessarium esset, dixitque ad eos: Ego veniam visere vos, & omnes possessiones quas pater meus in hac prouincia tenuit, ideoque ita agite, ita studete, ut nostram gratiam obtinere possitis. Hoc scientes indubie, quia si me scandalizaueritis, scandalizabimini. Hæc cum dixisset, cum benedictione sancti viri redierunt vniquisque in sua.

Cap. 52.

Ipse autem pater sanctissimus, ea quæ à magistro suo Benedicto didicerat, modis omnibus implere satagebat. Resulgebat sanè doctrina pietatis in eo, dilataturque sanctæ cõuersationis doctrina agrum ferendo iustitiæ. Vnde factum est, ut per beatum Placidum ac discipulos eius, patris Benedicti & Cassinensis cœnobij veneranda religio per totum orbem terrarum diffusa sit & diffamata. Idem verò sanctus Domini Placidus spiritu sancto repletus, sine intermissione castigabat sanctum corpus suum, & in seruitutem omnem redigebat, ut membra quæ sunt super terram mortificaret. Sermo verò eius aliud non erat quàm mundi huius delicias spernere, onera orbis relinquere, ut Iesum Christum Dei filium liberè sequeretur, memorans illud quod Dominus locutus est, Nisi quis renunciauerit omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus. In sermone autem eius quanta grauitas, quanta modestia erat, enarrare quis valeat? Orationi & lectioni solus quotidie insudabat, ac sæpè & multum cum meditationi inseruiret, lachrymis suebat. habebat enim spiritum magnæ compositionis. Non diebus, non noctibus à colloquijs diuinis & psalmodia cessabat, omni tempore quadragesimalem vitam ducens, vinum nunquam bibens. In Quadragesima Dominico die, tertia & quinta feria, panem tantum & aqua contentus erat, alijs diebus nihil omnino recipiens. Cilicio semper ac carnem vñs est, & cum fatigatus esset ab oratione seu à genuflexione, sedendo potius quàm iacendo somnum capiebat. Nemo illi vnquam aliquandò vidit in aliquo acto commotum, sed semper honestum, humilem, grauem, mansuetum, benignum, nemini nocentem, nemini inuidentem, nemini quod malum est quærentem. erat enim omni hora, gratia Dei plenus. Nunquam aliquandò alicui homini locutus est nisi necessitas coegisset, aut fratrum affectio, seu bonorum hominum vel pauperum, aut cum monasterij necessitas exposceret, semperque spiritus eius in Deo positus erat. Sed in omnibus virtutibus in quibus eum perfectissimus magister suus Benedictus instruxerat, de die in diem proficiebat atque crescebat: non æqualem se aliorum ducens, sed vltimorum omnium seruum. Iam verò de eius quid dicam clemetia? nil enim menti eius carius fuit, quàm potentem pauperi non præponere. Si pauperem videbat, sustinebat: si diuitem, ad benefaciendum horrabatur, illud prædicans Euangelicum: Qui habet duas tunicas, det non habenti: & qui habet escas, similiter faciat, ut calorum regnum accipere valeat. Ibat autem frequenter ad operarios qui cœnobium & ecclesiam construabant, ad portum quoque maris & cortes patris sui visendas, sicque demum reuertebatur ad domum quam sibi accommodauerat Messalinus.

1. Cor. 9. Corpus suū castigat & in seruitutē redigit.

Vide hic anachorū monachorum studiū & institutū non difforme à nostris.

Abstinētia S. Placidi.

Silentium eius.

Clementia.

Luc. 3.

Cap. 53.

Eccē quomodo antiquis ecclesiæ consecrabatur. Multi mundum relinquētes sūt monachi.

Cap. 54.

Oratione & signo crucis energumēnū liberat.

Quarto verò anno postquam in Siciliam sanctus Domini Placidus venerat, monasterium omne vnà cum ecclesia sancti Baptistæ Iohannis satis decenter in omni constructione perfectum, atque ab Episcopo eiusdem Messanæ ciuitatis ecclesia dedicata est quinto Kalend. Augusti. Rogauit etiam idem sanctus Episcopum, ut totius monasterij ambitum aqua exorcizata respergeret, & orationem daret, sicque in eum sanctus Domini ingressus est cum suis ad habitandum. Cœperunt deinde nonnulli mundum relinquere, & sub beati Placidi magisterio cordis ceruices edomare. Intra breue natiue temporis spatium, triginta fratres in eodem loco ad omnipotentis Dei seruitium congregati sunt. Post hæc oblatus est eidem seruo Domini Placido quidam energumenus, qui diuini sathanæ laqueis irretitus, dirè afficiebatur. Quem cum vir Dei ita attritum vidisset, eius calamitati compatiens, orationem fudit ad Dominum, dicens: Domine Iesu Christe lux vera, qui es pius, clemens & misericors, expelle à sigmento tuo per intercessionem sanctissimi magistri nostri Benedicti inimicum sauientem, ut à laqueo insidiatoris ereptus, laudem dicat nomini tuo sancto. Qui cum orationem complisset, signum Crucis contra vexatum faciens, antiquam hostem ab eo protinus effugauit. Igitur quia longum esset euoluere quanta per eum Dominus operatus est, ad eius gloriosissimam passionem exarandam veniamus.

PASSIO

ER idem tempus dum in Vrbe fama creuisset, quòd sanctus Domini Placidus à venerabili patre Benedicto ad monasterium construendum, & cortes ac possessiones Tertulli patris sui retinendas, in Siciliam directus fuisset, & quia in cœnobio à se constructo triginta iam fratres sub patris sui Benedicti regula aggregasset: Eutyechius & Victorinus germani eius, quorum superius memoriam fecimus, vnà cum sorore sua Flauia virgine, Placidum fratrem videndi desiderio ducti, & in eius amorem vltra modum accēsi, ex consilio parentum suorum urbem Romam egredientes, nauem conscendunt: dantesque carbasa ventis, Siciliam adeunt, & ad portum ciuitatis Messanæ applicantes, classem in litore solunt: descendentesque de nauis, ad sancti Iohannis cœnobium tendunt, videntesque fratrem, repleti sunt gaudio magno. Et primò quidem non cognouerunt eum, ob id scilicet, quia ex quo beato Benedicto oblatus est, illum vlteriùs non viderant, & post tanti temporis spatium vir factus, & monachali habitu indutus, atque præ nimia abstinentia ac enormitate vigiliarum & orationū, corpore tabefactus & annihilatus erat. At ubi per indicia agnouerunt eum, in osculis eius ruentes, & se diutiùs complexantes, ob nimietatem amoris & gaudij, in fletum maximum proruperunt. Post hæc cum omnia monasterij habitacula perlustrassent, ac conuenienter cõstructa laudassent, aliquantis diebus apud beatum Placidum fratrem suum remorari decreuerunt.

Eodem tempore apud paganos qui in Hispania inhabitabant, Abdala impiissimus Christiani sectator & hostis, regnū administrabat. Hic Christianæ religionis culturam funditus de terra eradere, & Molochi templa & Luciferi culturam augere cupiens, centum nauium expeditionem congregauit, & super eas quendam crudelissimum Agarenum, nomine Mamucha, ducem præficiens, contra Romanum direxit Imperium, mandans ut ciuitates & castra igni cremaret, ecclesias destrueret, Christianos ad demum, Molochi, Rempham & Luciferi culturam compelleret, nõ consentientes diuersis supplicijs enecaret. Cuius ille imperio parēs, cum plurimam stragem nostrorum dedisset, post aliquantos dies in quibus Eutyechius, Victorinus & Flauia virgo ad beatum Placidum venerant, cum fratre nocturnalem synaxim in ecclesia decantarent, iam dictus Mamucha in natibus cum paganis sexdecim millibus octingentis adueniens, fores monasterij cõfringi, & omnes in vinculis iussit adstringi. Quod dum factum fuisset, Gordianus iam dictus, qui cum beato Placido à Cassinensi cœnobio ad Siciliam venerat, cum esset iuuenis, per quandam posticam domus atfugiens eua-

sit. Donatus verò qui iam senio affectus erat, absque aliqua interrogatione capite truncatus est. Sanctus autem Placidus vnà cum fratribus suis Eutyechio, Victorino & Flauia virgine, Fausto, Firmato diacono, simul etiã cum monachis triginta, catenis vincus, Mamuchæ ad spectibus presentatur. Quem truculentus arbiter ut vidit, dixit ad eum: Quid vocaris? Sanctus Placidus respondit: Christianus sum. Dux dixit: Nega Christum tuum, & dic in eum conuicia, & iuxta ritum inuidissimi Regis nostri Abdalæ deum adora, & dimitto te. Sanctus Placidus respondit: Ego Dominum Iesum Christum nunquam negaturus sum, & pro eius nomine mori desidero. Dux verò ad hæc sæuè indignans, dixit ad Eutyechium & Victorinum, Flauiam, Faustum, Firmatum diaconum & reliquos triginta: Vos quid dicitis? Obtemperabitis præceptis excellentissimi Regis Abdalæ, ut Christum relinquentes, deum nostrum adoretis? Sancti autem martyres quasi ex vno ore dixerunt: Quod in animo insidet vestro, perficite. Vnus enim nobis animus est, vna fides, vnus ordo viuendi, quapropter ea quæ à primo audisti, ab omnibus dictum esse putate. Pro amore nanque Christi parati sumus animam ponere.

Ad horum itaque martyrum famina dux Mamucha vehementer iratus, iussit sanctos Dei Placidum, Eutyechium, Victorinum ac virginem Flauiam cum reliquis sanctis expoliari, & grauissimè fustibus cædi, dicens: Verba verberibus cedant. Sancti verò martyres exultabant & gaudebant in Domino, quoniam digni habiti sunt pro nomine eius verberum supplicia pati. Videns verò impiissimus dux quòd iam in extremis essent, dixit ad eos: Dicitis morti destinati, si relinquere vultis Crucifixum, anpetire decreuistis? Sancti martyres dixerunt: Nos Dominum Iesum Christum verum Deum esse corde credimus, ore confitemur, & ab eius cultura nunquam recedemus. Fac quod vis, Christiani sumus. Stupescactus ad hæc crudelissimus arbiter, dixit

Cap. 3. Fustibus grauissimè cædatur.

ministris: Iterum flagellentur, crudelissime torqueantur, verbera verberibus addantur, forsitan respicient hi, qui in errore decreuerunt permanere. Ministri itaque iuxta ducis imperium flagellantes & torquentes eos, clamabant, dicentes: Negate Christum vestrum, negate. Sancti autem dum torquebantur, rogabant Dominum, dicentes: Domine Iesu Christe fili Dei, libera nos ab omni tentatione, & ab scandalis operantium iniquitatem. Dux vero ad martyrum tolerantiam permotus, precepit ut manibus a tergo ligatis, & compedibus vinciti includerentur per septem dies, & neque panem neque aquam eis dari, ut deficerent, procrastinans eorum interitum, si forte plagis corporalibus fatigati, eius nefandis iussionibus obtemperarent. Sanctus autem Domini Placidus in tanto supplicio constitutus, non diebus neque noctibus a colloquijs diuinis & oratione cessabat.

Cap. 4. Dum haec agerentur, tempestas magna in mari exorta est. Barbari vero ob aeris incommoditatem, dum ad Hispanias se remeare non posse perspicerent, ira permoti, circumquaerunt cuncta igni ferroque deleuerunt, & adulteria ac innumerabilia mala in ecclesijs & in hominibus committentes, & viros ac mulieres ob Christi fidem trucidantes, ciuitati Messanae ineffabilia mala intulerunt. Sanctosque Dei martyres, Placidum, Eutyrium, Victorinum & virginem Flauiam cum socijs in terram suam transferre decreuerant. Itaque dum maris inclementia viam illis obtrussisset, videntes sanctum Placidum cum socijs absque cibo & potu Christo gloriam ferre, mirati sunt, cursuque concito ducis tentorium adeuntes, quae acta & dicta fuerant, per ordinem pandunt. Qui beluina rabie accensus, iussit sanctos Dei martyres per singulos dies acerrime fustibus caedi, & sine aliquo cibo vel potu dimitti. Et dum ca-

derentur, clamabant pagani: Negate Christum vestrum, & dicit in eum conuicia, & dimittemini. Sancti autem martyres quasi ex vno ore dixerunt: Neque Christum Dominum nostrum negamus, neque conuicia in eum, qui creator est omnium, inferimus, facite quod vobis videtur. Barbari vero de sanctorum constantia vltra modum mirati, cursu rapidissimo ducem adeuntes, rem prout erat exponunt. Dux autem solita inflammatus nequitia, iussit sanctum Placidum cum socijs, pedibus versis suspendi, & flagellis hinc inde crudelissime laniari, & sub capite vniuersiusque fumum horridum subministrari. Quod dum factum fuisset, clamabant more solito contra sanctos pagani: Negate Christum vestrum, negate. Sancti vero martyres paganorum monita velut stercorea contemnent, clamabant ad Dominum, dicentes: Si confiterint aduersum nos castra, non timebimus mala, quoniam tu nobiscum es Domine. Cumque omnes singillatim vnus post vnum hoc ordine cruciati fuissent, iussit dux Mamucha dari vnicuique sanctorum pugillum vnum hordei crudi ad manducandum, & paululum aquae ad bibendum. Dicebantque ad sanctos: Sinegaueritis Christum Deum esse, quicquid petieritis, dabimus vobis, & annumerabimini inter primos amicos ducis nostri Mamuchae, & eritis quasi fratres Regis nostri Abdalae, ac domini in omni regno eius. Sancti autem fratres Placidus, Eutyrius, Victorinus & sanctissima Flauia virgo soror eorum, quasi ex vno ore dixerunt: Si polliceremini nobis facturos dominos orbis terrarum, non negabimus Dominum nostrum Iesum Christum, qui pro nobis mortuus est & surrexit, ascendensque in caelum, viuos & mortuos & omne seculum per ignem iudicaturus adueniet. Quinimodò vos, qui miseria pleni estis, qui aeternae morti addicti, vos potius credite in Dominum nostrum Christum Iesum, & salui eritis in aeternum. Dirissimus autem Mamucha ex beati Placidi ore talia dum verba audisset, ac saeuè indignans, iussit eum cum socijs carceri tradi.

Nocte vero adueniente Gordianus iam dictus, qui tempore quo beatus Placidus captus fuerat, fugiens euaserat, venit ad eum in carcere, procidensque ad pedes eius, confortabat eum, dicens: Constant esto domine mi Placide, & noli timere, quia tecum est manus Domini, qui tibi mansionem in caelesti regno locauit lapidibus preciosis instructam. Si tibi persecutores verbis blanditi fuerint, noli illis adhibere consensum, si aurum vel argentum, aut lapides preciosos obtulerint, ne accommodes animam, sed potius illum respice, illum intende, qui fecit caelum & terram, & maria, & omnia quae in eis sunt. Nihil enim martyrio laudabilius, nihil excellentius, nihil honorabilius inuenitur, quippe cuius adiutor Christus Dominus est, & illi qui eum diligunt & cupiunt, immortalitate ac gloria perenniter remunerantur. O, quam terribilis est,

Crudelissime torqueantur.
Carceri mancipantur.
Cap. 4.
Saniunt in Christianos pagani multos trucidantes.
Sancti iterum grauitate constantia eorum.
Horredum supplicium.
Psal. 26.

Iterum mittuntur in carcerem. Cap. 5.
Gordianus eos consolatur & confortat. Psal. 145.

iterum fustibus grauitate caduntur martyres.

& quam metuendus iudicij dies adueniet, in quo iuxta Apostolum vnusquisque recipiet secundum suum laborem. In quo etiam Angeli tremant, qui non peccauerunt, ac iusti terreantur, qui Domino placuerunt. Hunc diem Propheta designabat, cum dicebat: Dies illa dies irae, calamitatis & miseriae, dies tubae & clangoris, dies magna & amara valde, dies nebulae & turbis, plena indignatione, qua caeli magno impetu mouebuntur. Sol obscurabitur, & luna non dabit lumen suum, ac stellae caeli de caelo, & virtutes caelorum mouebuntur. Iam aduersus communem inimicum pugnam arripuisti, iam caput serpentis antiqui conculcasti: constantiae & fortitudinis arma retine, ut possis tela & iacula eius scuto fidei repellere, & iuxta Apostolum in due armaturam Dei, vigila strenue, quia aduersarius vester diabolus tanquam leo rugiens circuit, quaerens quem deuoret, cui fortiter in fide persistentes, resistere conuenit. Diem supremum ante mentis tuae oculos reuoca, nocte simul & die horis momentis, & quam fluxa, quam breuis sit huius mundi gloria, quam caduca, & quibus aërumnis subiaceat. Aduerteque qualiter illam turbo repetinus auferat, & sedula mente pertracta. Vbi tunc erit sublimium honor & gloria Regum? Vbi Duces & Principes? Vbi fortes & diuites? Vbi tunc erunt qui ex obliquo egenos despiciebant, & sua locutione indignos censebant? Vbi argentum & aurum, nunquid nam non ceu puluis praeterijt, & velut umbra euauit, iam recessit, iam transijt, ad Erebi profunda descendit, in quo vermis impiorum non morietur, & ignis non extinguetur. Ibi tunc potentes poterit tormenta passuri sunt, & fortioribus cruciatus intolerabilis erit: ex quo non educet pater filium, aut filius patrem, nec sodalis erit qui redimat, neque frater qui eripiat. Leua cor tuum cum manibus ad Deum, dicēs cum Propheta: Eripe me de inimicis meis Deus meus, & ab insurgentibus in me libera me, de manibus odientium erue me. Iam pugnare coepisti, pugna ut vincas, & coronam immortalitatis accipias.

Audiens haec beatissimus Placidus, gratias egit redemptori omnium Deo. Deinde conuersus ad Gordianum, dixit: Omisiss frater verborum ambagibus, vincenstem mundum inuocemus, rogantes ut qui dedit velle, donet & posse. Illum enim desidero, illum suspiro, ad illum pergere cupio, cui animam meam deuoui, qui me dignum fecit pro suo nomine pati. Et post haec videt, inquit, ut quicquid erga me euenire prospexeris, in scriptis notiffices magistro nostro Benedicto, necnon condiscipulis & consanguineis meis Mauro & Felicissimo. Ego enim iam delibor, iam alligatus corpore, alligatus & spiritu vadam, quod me duxerit Dominus Iesus Christus. Testis enim mihi est Deus, quia omnibus hominibus puram exhibeo charitatem, rogans Deum omnipotentem, ut nos in periculis constitutos sua protectione defendat, & inter procellas & tempestates huius mundi illaesos custodiat, & pacem Ecclesiae suae sanctae quantocumque tribuat. Haec cum dixisset, expanfis in caelum manibus, & oculis in aeternum erectis, orauit ad Dominum, dicens: Vnigenite fili Dei, Verbum incarnatum, protege ac defende Ecclesiam tuam tuo preciosissimo sanguine redemptam, conserva Cassinensem ecclesiam in sancta religione, meque ad te venire, victo diabolo, iube.

Mane itaque facto, dux Mamucha rabido inflammatus furore, iussit sanctum Placidum cum socijs suis sibi praesentari. Cumque ante impissimum ducem manibus retrò ligatis praesentati fuissent, indicto silentio, dixit: Testes inuoco deos, excellentissimisque omnium Luciferum, quia nec interrogatione dignos vos nostra excellentia iudicauit. Hinc autem non ut criminis obnoxios, sed ut fratres vos alloquor, ut deponentes pertinaciam vanae superstitionis, acquiescatis salutaribus monitis, obtemperantes preceptis Regis nostri Abdalae, & magnificum Prophetam nostrum Molo ch venerantes. Hoc si feceritis, huius vitae gaudijs feliciter fruemini, & dabimus vobis infinitas possessiones & vxores: quod si non feceritis, diuersis supplicijs interibitis. Sancti martyres dixerunt: Neque nobis blandimentis suadere poteris, nec minarum asperitatibus terrorem incutere valebis. Tunc nefandus arbiter furore & ira magna accensus, iussit sanctum Placidum cum socijs suis expoliari, & fustibus caedi, & membris omnibus crudelissime torqueri. Cumque ministri iniquitatis ducis iussa perficerent, Gordianus cum omnibus Christianis, qui ducis Mamuchae manus euaserant, cum fletu ingenti clamabant: Domine Iesu Christe, martyrum fortitudo & palma, veni in adiutorium Placidi serui tui in huius agonis discrimine constituti: & hoc diebus ac noctibus postulabat sine intermissione pro eo lacrymarum

2. Cor. 5.
Soph. 1.
Luc. 21.
Ephes. 5.
1. Pet. 5.
Psal. 89.
Esa. 66.
Psal. 17. & 78.
Cap. 6.
Eccē quāto affectu desiderarēt coniungi Christo S. Placido.
Orat extēsis in caelum manibus.
Cap. 7.
Iterum fustibus grauitate caduntur martyres.

marum & orationum hostias Domino immolans.

Cap. 3. Idem autem sanctus Domini Placidus cum a paganis ultra modum cum socijs cruciatus fuisset, iussu saevissimi ducis a supplicijs amotus est, & beatissima virgo Flavia incredibili decore micans, tribunalibus est presentata. Quam truculenta bestia dum perspexisset, dixit ad eam: Dic scelerata & omni misericordia prorsus indigna, ad quiescis praecipis regalibus, an in stultitia permanere decreuisti? Ad quem beatissima virgo Christi Flavia respondit: Ego stultitiam nunquam habui, quia semper Christum cuncta regentem dilexi: praecipra vero Regis tui, velut lutum quod pedibus conculcatur, abijcio. Dux autem aduersus virginem Flauiam ingenti ira succensus, dixit ministris: Expoliate hanc, & pedibus in altum erectis, in sublime suspendite. Habeat honoris sui dignum commercium, quia salutaribus monitis cordis ceruicem flectere renuit. Pagani vero iuxta quod dux imperauerat, sanctam virginem Flauiam pedibus in sublime erectis suspenderunt. Quam dux ita allocutus est, dicens: Stultissima omnium foeminarum, non verecundaris in turpitudine nuditatis tuae?

S. Flavia pedibus in altum erectis suspenditur & grauius torquetur.

Gen. 5.

Constantia eius.

Oratio eius. Psal. 12.

Inauditum tormentum.

Cap. 9.

Christiani dirisissimis afficiuntur supplicijs.

Cap. 10.

Consolatur fratres & fideles, & omnibus quaerentibus gratiam suam. Sanctus autem Domini Placidus aperiens os suum, Eutychem & Victorinum fratres suos & virginem Flauiam sororem suam sociosque, triginta tres consolabatur, dicens: Forti animo estote, suspicite in caelum, & precibus exorate cuncta regentem, vt patris Benedicti intercessione nobis pat-

endi

endi tolerantiam donet. Alia vero die dux Mamucha residens in consistorio, iussit sanctos Dei martyres Placidum, Eutychem, Victorinum & virginem Flauiam cum triginta tribus socijs suis sibi presentari, & grauissime fustibus caedi, & per pedes suspendi, ac membris omnibus acriter torqueri, fumumque horridum sub eis administrari, dicens: Negate Christum vestrum, & dicite in eum conuicia, & dabimus vobis bona huius mundi. Post haec sanctus martyr Christi Placidus erectis in caelum oculis clamabat ad Dominum, dicens: Narrauerunt nobis iniqui fabulationes, sed non ita virex tua Domine. Omnia mandata tua veritas, iniqui persecuti sunt nos, adiua nos Domine Deus noster. Quinta vero die videntes pagani quod sancti Dei martyres Placidus, Eutychem, Victorinus & Flavia virgo speciali quodam amore essent obligati, & honore se inuicem praenirent, quod vna cibum caperent, quod segregati ab alijs starent, quod simul soli orarent, mirati sunt, & dicebat alter ad alterum: Isti affinitate coniuncti sunt, ideo ab alijs diuiduntur. Interrogans itaque sanctos vnus ex paganis per interpretem quo utebantur, dixit ad eos: Quam generositatem fertis inter vos? Responderunt hi: Quatuor germani fratres sumus ex vno viro & foemina generati. Ille vero rursus percontatus est eos, dicens: Ex ista patria estis, an ex alia regione? Et responderunt sancti, dicentes: Romani sumus, & Christiani. Et ille, Bene, inquit, contingit vobis, quia hominum omnium genus semper voluistis humiliare, & dominium exercere, nulli vnquam genti voluistis subdere colla. Sed dicite nobis, quae sunt nomina vestra? Ad haec sanctus Placidus proloquens ait: Hi duo fratres mei Eutychem & Victorinus vocantur. Haec autem soror mea & virgo, Flavia dicitur. Ego vero peccator, Placidus monachus vocor. Et ille, Assentite, inquit, nobis, & proderit vobis: negate Christum vestrum Deum esse, & nostro more Luciferum sidus dei nostri Rempham excolite, vt frui possitis vna nobiscum huius gaudijs vitae. Respondens autem sanctus martyr Placidus, dixit: Absit hoc a nobis, vt Deum nostrum Iesum Christum creatorem caeli & terrae negemus, & hominem perditum pro Deo colamus, qui iam a Domino Iesu Christo cum diabolo & angelis eius damnatus est in inferno perpetuo igni exurendus.

Tercenti vapulant.

Psal. 18.

Dij genitum perpetuo igni exurendi.

Cap. 11.

Virgis iterum vapulat SS. martyres.

Cuiatur eorum vulnera caelitus.

Psal. 145.

Os S. Placidi lapide confingitur.

Cap. 12.

Haec pagani ex martyris ore dum verba audissent, Mamuchae duci nunciare curauerunt. Saevissimus autem dux furore nimio accensus, iussit sanctissimum Placidum cum duobus fratribus & cum sorore Flavia tandem virgis mactari, donec inter manus deficerent. Quod dum factum fuisset, pagani existimantes eos mortuos, recesserunt. Sed Deus omnipotens, cui cura est & sollicitudo suorum, misit Angelum suum sanctum, qui sanctorum martyrum Placidi, Eutychem, Victorini & virginis Flaviae roborauit corpora, & curauit plagarum vulnera. Mane autem facto, pagani redeuntes ad stadium, sanctosque martyres Dei illaeso consistere perspicientes, dicebant ad eos: Animaduertite & videte quanta misericordia vsi sunt deus & Propheta noster in vobis, qui cum debuissent interficere vos, contulerunt vobis sanitatem. Relinquit ergo vanitatem & sectam superstitiosam, & adorate eos qui praestiterunt vobis sanitatem, & gubernant vitam vestram. Sanctus Placidus respondit: Vos potius relinquit diabolum quem adoratis, & adorate Dominum nostrum Iesum Christum, qui fecit caelum & terram, mare & omnia quae in eis sunt, & relinquit perditum ipsum vestrum prophetam, & sathanam, quem is pro Deo coluit, cum quo damnatus est in ignem aeternum. Saraceni autem cum viderent quod neque minis neque promissionibus sanctos Dei ad suam culturam valerent inflectere, acta & dicta duci seriatim referre curauerunt. Dux vero saeuus indignans, iussit sanctum Placidum cum sorore & duobus fratribus suis per pedes suspendi, & fustibus caedi, & fumum acerrimum subministrari, clamantibus paganis iuxta consuetudinem, Negate Christum vestrum, negate. Quod dum factum fuisset, clamabat beatus Placidus vna cum fratribus suis Eutychem & Victorino ac virgine Flauia, quasi ex vno ore dicentes: Gratias tibi agimus Domine Iesu Christe, qui confortas seruos tuos in te sperantes. At durissimus dux dolore & ira permotus, beatissimo martyri Placido, qui praeter omnibus & pro omnibus loquebatur, cum lapide os & arterias confringi iussit, dicens: Si non negabis Christum tuum, & tu & alij mala morte peribitis. Sanctus vero martyr Placidus glorificabat Dominum, dicens: Gratias tibi ago Domine Iesu Christe, qui me computare dignatus es in numero seruorum tuorum.

Non terens autem impiissimus dux quod sic beatissimus Placidus saepe Christum nominaret, ira magna accensus, iussit ei linguam radicitus amputari. Sanctus vero Placidus

Inquirunt præcisam linguam.

Placidus clamabat lingua præcisâ, dicens: Benedictum nomen & virtus Domini nostri Iesu Christi, cuius nomen & virtus permanent in secula, qui & liberat nos ab omni malo semper. Cumque fratres eius & soror respondissent Amen, præ nimia ira frendens dentibus fœuissimus dux, iussit eos iterum grauissimis fustibus cædi. Sanctam vero virginem Flauiam truculentus arbiter præcepit tradi quibusdam lenonibus de exercitu suo ad corrupendum, dicens: Inuitate ad turpitudinem eius omnem exercitum. Sancta autem virgo Flauia sententiam in se prolatam dum agnouisset, suspexit in cælum, & ait: Deus qui sedes super thronos & iudicas æquitatem, esto mihi in Deum protectorem, & in locum refugij, vt saluam me facias. Surrexit in me iudex appensa sum, fustibus acerrimè verberata sum, omnibus membris crudelissimè tortura sum, fumus horridus sub me administratus est, impinguatur dux seuis sanguine meo, tuus est amor, tua fidelitas, pro te hæc omnia patior: respice in me sancte Deus Sabaoth, ne polluant inimici famulam tuam, nè dicant, Præualuimus aduersus eam.

Psal. 30 & 70.

Oravit, & ecce subito virtus diuina super virginem sanctam respiciens, suo illum munimine sepsit. Nam cum ad ducis imperium lenones sanctam virginem Flauiam vellent stuprare, vim ei inferre volentes, quicumque manus ad eam contingendam misissent, stupebant nerui eorum, & ardebant manus & brachia illorum, & præ dolore ex intimo corde mugitum reddebant. Ipsa autem beatissima virgo Flauia cum fuisset, sicut iam diximus, cum fratribus suis multoties pro Christi nomine cæsa & tortata, & diuersis supplicij affecta, immobilis in fide Christi permansit.

Diminuitur virtus stuprare S. Flauiam.

Cap. 13.

Post hæc impijissimus dux Mamucha sanctos Dei martyres, Placidum, Eutyrium, Victorinum & virginem Flauiam suo examini fecit assiti, quos tumentem peccore, facie furibunda, vibranti capite, ita est allocutus: Quousque insipientes vos nostra tolerat clementia? Hortor & commoneo vos Crucifixum negare, & adorare deum, cui excellentissimus Rex noster Abdala ceruicem suam flectit: sin aliàs, acerrima morte peribitis. Sanctus Placidus respondit: O infelices, quare mentis vestrae oculos atra orbatos caligine non exeritis? Credite in Dominum Iesum Christum creatorem cæli & terræ, & dimittite diabolum quem adoratis, & falsum vestrum prophetam relinquite, quod si non feceritis, ignis vos æternus excipiet. Mamucha vero post hæc conuersus ad sanctos martyres Eutyrium, Victorinum & virginem Flauiam, dixit ad eos: Dicite infelices & miseri, derelinquitis Crucifixum, an cum Placido seductore perire decreuistis? Sancti martyres dixerunt: Iam sepius tibi diximus, quia nullo pacto nullaque ratione Dominum nostrum Iesum Christum relinquinus, monita vero vestra, veluti lutum quod pedibus conculcatur, abominamur. His auditis fœuissimus Mamucha nimis furij incitatus, iussit sanctos Dei martyres Placidum, Eutyrium, Victorinum & Flauiam stridius ligari, & super tibias eorum anchoras nauium poni, & super anchoras lapides superponi, vt hoc dolore compulsi Christum negarent. Pagani vero iussa iniquissimi ducis perficientes, clamabant: Nisi negaueritis Christum vestrum Deum esse, acerba morte in tali supplicio consummabimini. Cumque die ipsa & nocte tota in tanto cruciatu perdurassent, & sanctus Domini Placidus pfalleret, & soror ac fratres eius orarent, & Deo gratias agerent, die altera illucescente Pagani ad martyres reuersi sunt, videntesque illos immobiles in fide Christi persistere, dicebant: Num vobis corneas fibras, num lapidosa pectora nutritis, qui salutaribus consilijs non acquiescitis? Respice vosmetipsos, & Christum Deum esse negate, & dabimus vobis aurum & argentum, pallia deaurata, & lapides preciosos. Sanctus Placidus respondit: Neque pro auro, neque pro argento, siue pro pallijs deauratis, aut lapidibus preciosis, vestrae impiæ & peruersæ suggestioni assensum dabimus vt Christum negemus. Insuper nanque rigor & veritatis via flecti non nouit, si forti peccore retinetur. Id ipsum sancti Dei Eutyrius, Victorinus & beata Flauia virgo affirmabant.

Novo tormento cruciantur.

Respiciunt S. martyres oblata munera.

Cap. 14.

Ad hæc satellites sathanæ vehementer irati, rem prout erat duci per ordinem pandunt. Sauius verò Mamucha terribili furore & ira succensus, dictauit sententiam, dicens: Placidum, Eutyrium, Victorinum, Faustum, Firmatum diaconum Christianorum, ac virginem Flauiam vnà cum Christianis inuictissimi Regis nostri Abdalæ præcepta contemnentes, & Christum qui à Iudæis crucifixus est, pro Deo colentes, nostramque culturam nostramque prophetam Moloch abominantes, capite cædi iubemus, & corpora eorum inhumata lupis ac canibus & volucribus cæli deuoranda relinqui.

Condemnantur.

Nequissimi autem ministri concito gradu reuertentes, eiecerunt sanctos de custodia in qua clausi detinebantur, & vsque ad litus maris in quo decollandi erant, eos flagellando perduxerunt. Quò dum venissent Pagani, ad sanctos proloquentes dixerunt: Obsecundabitis iussioni inuictissimi ducis Mamuchæ, vt Christum negetis, & deum more nostro adoretis & colatis? Sancti autem martyres eorum monita abdicantes, dicebant: Nunquam creatorem nostrum negamus, nunquam ab eius cultura recedimus. Alium verò Deum omninò nescimus, neque adoramus, præter Dominum nostrum Iesum Christum, cui nosmetipsos hostiam vitam in sacrificium offerimus. Christiani sumus, & pro nomine Domini nostri Iesu Christi magis mori quam viuere desideramus. Iam perficite in nobis quod vobis videtur. Hæc vbi dicta dederunt, beatissimus martyr Placidus oculos in cælum eleuans, orauit ad Dominum, dicens: Domine Iesu Christe fili Dei vini, qui de cælis ad terram descendisti, & pro nostra salute Crucis patibulum sustinuisti, propitius esto nobis famulis tuis, & per intercessionem magistri nostri serui tui Benedicti, da nobis virtutis constantiam, vt participes gloriosissimæ anastasis effecti, huius agonis stadium intrepidè animo, mente robusta percurrere valeamus, nè humani generis inimicus aliquod obstaculum nostris anteferat mentibus, nè princeps tenebrarum & complices eius impediatur. Sed Angelus testamenti tui Michael nostras animas in pace suscipiat, quia tu es Deus benedictus & gloriosus in secula seculorum. Cumque sancti martyres, Eutyrius, Victorinus & virgo Flauia, cum triginta tribus socijs suis respondissent Amen, flectetes genua decollati sunt vnà cum beatissimo Placido, tertio Nonas Octobris, apud Siciliam, in portu Messanæ ciuitatis. Iacuerunt autem post decollationem corpora eorum iuxta mare diebus quatuor.

Oratio S. Placidi sub mortem.

Capite caduntur SS. martyres.

Cap. 15.

Post passionem verò beatissimi Placidi martyris & sociorum eius, Mamucha impijissimus dux Saracenorum, necdum saturatus de sanguine sanctorum quem innocenter effundi fecerat, præcepit vt monasterium illud, quod beatus Placidus ædificauerat, in quo etiam & habitauerat, incenderetur, & à fundamentis euerteretur. Sicque factum est, vt per quatuor dies in quibus post decollationem corpora sanctorum iacuerunt in litore, monasterium omne incensum, & solotenus euersum est, ita vt etiam fundamenta monasterij Saraceni euellerent, & lapides in mare proicerent. Interea hoc mare sedatur, ventorum turbines pacificantur, nautis via panditur. Quod crudelissimum dux perspiciens, imperat, vt omnes Saraceni ad mare redirent, quatenus signo dato naues conscenderent. Aurora autem quinti diei illucescente, Saraceni cum duce suo Mamucha naues conscendentes, equoris alta sulcare cœperunt. Præ celsitudinis verò magnitudine, ecclesiam quam intra monasterium suum beatus Placidus in honore sancti Iohannis Baptistæ ædificauerat, cum esset ampla & alta, Saraceni succedere siue euertere non potuerunt, sed modis omnibus, quibus poterant, polluerunt & profanauerunt. Nam trabes quas intus in ecclesia inuenerunt, minutatim præciderunt, ecclesiam adulterijs coinquinauerunt, altare Domini stercorebus & vrinis fœdauerunt, & super illud secessum ierunt, & quicquid prauum vel dici vel cogitari potest, ibidem exercuerunt. Et sicut antè descripsimus, naues conscendentes, quanta instantia poterant, nauigare cœperunt. Cumque iam in fari medio essent, nam Regium tendere disposuerant, subito tempestas magna exorta est, ita vt nec retrò nec antè vltra procedere possent, sed comprehensæ à currentibus vndis in medio fari, iusto Dei iudicio centum naues simul cum Saracenis sexdecim millibus octingentis demersæ sunt in profundum maris.

Monasterij solotenus euertitur.

Nostræ hæretici Saracenis non dissimiles, eadè patrare non abhorrent.

Omnes Saraceni in mari submerguntur. Cap. 16.

Corpora verò sanctorum martyrum adhuc iacebant in litore, vbi nulla fera, & nulla avis ea tetigit, & pro foetore suauissimum odorem emanabant. Gordianus autem, qui beatum Placidum à Cassinensi cœnobio secutus fuerat, quique, vt supra retulimus, tempore captionis eius fugiens euaserat, qui & requiebat sanctos noctis tempore, & confortabat dum essent in carcere, tulit corpus beati Placidi martyris domini sui, & corpora sanctorum Eutyrii & Victorini fratrum eius, ac sancta virginis Flauia sororis illius, & capita eorum iungens corporibus prout potuit, in ecclesia sancti Iohannis Baptistæ sepeliuit, mundans eam prius ab omni Saracenorum immunditia. Nam sola eadem ecclesia, vt supra descripsimus, ex omnibus monasterij ædificijs remanserat. Reliqua verò sanctorum triginta trium martyrum corpora miro odore flagrantia, ibidem vbi decollati fuerant, in arena sepeliuit, vbi beneficia sua Iesus Christus Dominus noster, meritis sanctorum martyrum Placidi & sociorum eius interuen-

Gordianus sanctorum corpora sepelie.

Multa ad sanctorum seculera, sunt miracula.

nientibus, prestare non desinit vsq; in hodiernum diem. Cæci nanque ibidem illuminantur, claudi curantur, surdi auditum recipiunt, leprosi mundantur, demones effugantur, & omnes infirmi saluantur. Tali modo sanctissimus martyr Domini Placidus cum socijs suis, diuersis tribulationibus & supplicijs agitur, dealbavit stolam suam in sanguine agni qui tollit peccata mundi, quem modo sequitur per paradisi amoenitates, infertus apostolis, quia totum reliquit: martyribus, quia martyrii pacis & persecutionis in se sustinuit: confessoribus, quia Christum coram fidelibus & infidelibus confessus est: virginibus, quia virginitatem cordis & corporis custodiuit. His infertus choris, Regem immensum collaudare non cessat, ferens coronam rosæ & lilij intertextam, cantansq; canticum in exultatione & gaudio voce infatigabili & merito. Nam per hunc facta est Cassinensis ecclesia purpurea, quæ antea in patris Benedicti operibus extiterat candida, quia primus ex eadē verbo & exemplo plurimis in Christi bello extitit doctor. Hic Benedicti patris temporibus primus contra paganos prælium cepit. Hic inter Christi milites antesignans. Hic inter persecutionum furentium initia cum ipso infestationis principe & auctore Mamucha cōgressus, dum inexpugnabili firmitate aduersarium vicit, vincendi cæteris viam fecit. Ideoq; nunc cum his, qui agnum sequuntur, canticum nouum decantare non cessat. Apud hunc agnum dignetur pro nobis interuenire, vt maculis omnibus expiatis nos vellere velit induere. Omnes repræsentans eidem quem sequitur agno, vt quos redemit sanguine suo, non sinat iuri subiaccere alieno.

S. Placidus primus martyr orationis Benedicti.

Apoc. 14.

Cap. 17.

S. Placidus septennis fuit monachus.

Passus est autem beatissimus Placidus martyr Domini nostri Iesu Christi præcellus, anno ætatis suæ vigesimo sexto, cum duobus fratribus suis Eutychio, Victorino & sorore virgine Flauia, Fausto & Firmato diacono simul, ac monachis triginta, sub famulissimo Rege Abdala & duce Mamucha, tertio decimo anno Iustiniani Imperatoris, apud Messanam Siciliæ ciuitatem, tertio Nonas Octobris, regnantē Domino nostro Iesu Christo, qui viuunt & regnat cum patre in vnitæte spiritus sancti Deus per omnia secula seculorum, Amen. Dies autem vitæ beatissimi martyris ita numerantur. Oblatus est Deo à patre suo Tertullo patritio, & traditus beato Benedicto, septimo anno ætatis suæ, habitauit cum eo apud Sublacum annis quinque, commoratus est in monasterio Cassinensi, quod ipse vnâ cum magistro suo Benedicto & condiscipulo Mauro in proprio rure ædificauerat, annis nouem. Construxit in suo patrimonio monasteriū apud Siciliam per annos quatuor. Præfuit eidem monasterio anno vno, qui simul fiunt anni sex atque viginti. Natus anno Dominicæ incarnationis quingentesimo ac quingentesimo. Martyrio coronatus quadragesimo primo ac quingentesimo.

Series destructionis & restorationis monasterij eius.

Cap. 18.

Explicitis his, quæ ad passionem beatissimi martyris Placidi sociorumque eius pertinebant, nunc eius destructionem restorationemque cœnobij, vel qualia quantaque post ipsius decessum loci incolæ sint perpeffi, curabo posterorum mandare memoriæ, siue vt rei notitia habeatur in promptu, siue vt in eorum multimoda mirabiliq; erectione, Domini misericordia collaudetur, qui flagellat omnem filium quem recipit, & post lachrymationem & ætrem, exultationem inducit. Postquam peruersi doli artifex Mamucha cum omni exercitu suo in maris profunda demersus est, & ad Siculorum notitiam peruenisset, qualiter sanctus Domini Placidus cum fratribus & socijs suis martyrium suscepisset, ilicò ex tota insula innumerabilis turba occurrit, sciscitans qualiter hoc euenisset. A minimo nanque vsq; ad maximum acerrimus fletus omnes tenebat. Messalinus verò & filij eius, audientes sanctum Domini Placidum martyrio coronatum, scissis vestibus, puluere asperso capite, ad sepulcrum venerunt. Post hæc Messalinus & Pompeius Cilius consilio habito, legatos Cassinum ad patrem Benedictum direxerunt, desinantes epistolam, hæc continentem: Vniuersali monachorum institutori atque doctori Benedicto, serui & filij eius desolati & destituti pastore, cum subiectione debita obedientiam. Quia nihil paternitati vestræ incognitū esse rectum duximus de his quæ apud nos actitata sunt, scire vestram sanctitatem volumus, religiosissimum ac sanctissimum discipulum vestrum Placidum, tertio Nonas Octobris post multa tormentorum genera gladij animaduersione migrasse ad Dominum. A duce nanque Saracenorum Mamucha, cum fratribus suis Eutychio, Victorino ac sorore virgine Flauia, Fausto, Firmato & monachis tri-

Messalinus S. Benedicto filij sui Placidi martyrium laceris indicat.

Hebr. 12.

cap. 19. S. Benedicti ad suos filios oratio.

triginta captus, post verberum macerationem, suspensionem, fumi administrationem, membrorum omnium tortionem, arteriarum & dentium confectionem, nec non & linguæ abscissionem, capite cum omnibus socijs truncatus est. Vndè suppliciter vestram paternitatem poscimus, vt ad cortes & possessiones retinendas discipulos mittere dignemini &c.

Exhilaratus itaque de sanctis apicibus pater sanctus, palmas ad alta sustollens, gratias egit Redemptori omnium, dicens: Grates tibi nunc promo cunctorum vita salusque, qui fructum labiorum meorum dilectissimum Placidum singularem & vnicum mei pectoris filium, ad tuum fecisti conscendere solium. Hæc pater sanctissimus proclamans, & super beatissimi martyris passionem vltra modum spirituali latitia congaudens, omnem Cassinensem conuocans concionem, talem ad eos protulit orationem: Sicut patris est gaudere in suorum profectibus filiorum, ita & filiorum est augmētum patris sua lucrare reputare. Quapropter noueritis dulcissimū filium meum Placidum martyriali trabea adornatum migrasse ad Dominum. Iam enim meis interioribus oculis eius immaculatam hostiam & Deo beneplacentem, deduxi in alta caelorum. Hunc nempe tempore, quo illum à patre suo suscepi, memineram esse mortalem, nec sefellit opinio. Nunc non est quod conqueratur. Habeo, in quo Deo gratias agam, quia semper optaui vt de fructu cordis mei omnipotenti Deo sacrificium offerretur. Nihil enim hoc sacrificio habui preciosius, nihil amabilius, nihil carius. Elegit namq; Placidus pro Christo momentancam mortem, & peruenit ad eum in caelestis solio ad dexteram patris regnantem. Ob id enim Christus pro omnibus mortuus est, vt nos nō nobis, sed Christo viueremus. Grates autem omnium Redemptori refero, quia ingratus esse non possum. Congaudendum enim mihi, scilicet quòd eum discipulum habuerim, nō dolendū, quòd amiserim. Nam illud munus fuit, hoc debitum, scilicet quòd sanctus sum famulatu Placidi discipuli mei quandiu Deus voluit, & post qui dedit receptus. Quod natura communis fuit, Placidus pro Christo posuit, & quod singularis est gratiæ, meruit. Cur autem ego doleam mihi Placidum filium meum ereptum, cum ad salutem nostram Deus filio suo non pepercerit, sed pro nobis omnibus tradidit illum? Quis vnquam exceptus est à conditione moriendi, qui non est exceptus à conditione nascendi? Non ergò desceam Placidum filium, quem scio transisse de morte ad vitam. In illius nanque morte gaudendum est, non dolendum, quia illam pro veritate & æterni Regis fide gustauit. Nam cur ergò te Placide fide charissime desceam, qui mihi sic ereptus es, vt omnium esses? non enim perdidisti vnam naturæ tuæ, sed commutasti. Antè corpore inseparabilis à Deo existens, nunc indiuiduus cum Deo es permanens. Felicia verba quæ in te expendi, felices labores quos in te sustinui, dum viueres mecum. Non te Tertulli patris tui amor à me diuclere potuit, nec ipse mihi vnquam patrem pretulisti, quousque ad æternam vitam migrasti. Hæc & his similia patre Benedicto proloquente, ex consilio rotius Cassinensis congregationis quosdam ex discipulis suis ad Siciliam direxit, præcipiens illis eos citius properate ad prædictam insulam, ad monasterium beati martyris Placidi restaurandum, & cortes ac villas Tertulli patricij gubernandas.

Benedictus pater dedit Placidum animam in alta caelorum suis interioribus oculis.

2. Cor. 5.

Rom. 8.

Placidus cū Deo nunc indiuiduus permanet.

Alij monachi mittuntur in Siciliam.

Cap. 20.

Qui præceptis obsecundantes, dum ad Siciliam peruenerunt, seruos beati martyris Placidi euocantes, dixerunt: Vbi posuistis lumen mundi, & decorem Cassinensis ecclesie Placidum patris Benedicti discipulum? dicite nobis vbi panis requiei iacet, vbi caelestis Regis abscondita est pecunia, & multa his similia. Illi autem respondentes dixerunt, illos ad ecclesiam sancti Baptistæ Iohannis esse, & locum, in quo Placidus Christi testis sepultus iacebat, ostenderunt. Qui ruentes in terram cum tremore & gaudio magno, sanctum sepulcrum deosculari coeperunt, exequias, vt ita dicam, agentes quasi quidam Angeli carni beato martyri Placido, in cuius passione celi patuerunt, Angeli incubuerunt, homines exultauerunt, terra latata est. Videntes itaque fratres sepulcrum in quo Placidus pater sanctissimus reconditus erat, cum singultu & lachrymis clamabant, dicentes: Virorum sanctissime, qui superni Regis valentis munimine, mundi conculcisti principem, intercede pro nobis ad Dominum, quatenus tuis suffragantibus meritis, per tua vestigia incedere, & caelica gaudia capere valeamus. Hæc & multa alia cum dixissent, quasi corporaliter eum viderent, lachrymis nequaquam parcebant, sine intermissione sanctum deosculantes sepulcrum. Odor enim paradisi suauitate, vt ita dicam, ex sepulcro manabat, irrigabant lachrymis, leuigabant ingemiscetes, exosculabantur delectantes. Episcopus namq;

Ecced' in quata reuerentia sancti martyris sepulcrum habuerunt.

Inuocant sanctū Placidū, vt pro eis ad Dominum incedat.

Messanæ ciuitatis, vbi patris Benedicti discipulos ad monasterium restaurandum & cortes ac possessiones gubernandas venisse comperit, ad eos accedere studuit, saluansq; in osculo sancto, dicebat ad eos: Non passus est Deus opera atq; labores patris sanctissimi Deo dilectissimi Placidi perditum iri, sed quasi post transmigracionem Israel de Aegypto, restituit filijs Sem, possessam à Chananeis regionem Palestinæ propriam, quibus propter naturalium filiorum eius opus, pater eorum hæres mundi, cum iuramento confirmauit distributionis testamentum, vt nullo aliquandò tempore diriperent inuicem possessiones, vt antè cataclismum fecerant, & iniquitatibus & sanguinibus terram contaminarent, ità & super beatissimo Placido patre nostro iusta retribuens fecit Deus noster, transmittendo fratres eius & filios ad monasterium gubernandum & restaurandum, & cortes & possessiones illius retinendas. Etenim iuxta scripturam, in multas generationes Deus bona tribuit, qui secundùm Mosaicum obitum spiritum Placidi restituit patri. Siquidem ille audiuit: Ascende in montem, & ibi morere. Hic, Exi, inquit, à Cassino Placido. Et post paululum, Siciliæ insulam ingrediens, per martyrium carneam transibis vitam atq; corruptibilem. Igitur Deus verax est, & impossibile est mentiri Deum. Sic accidit Placido beatissimo patri. Facta sunt autem hæc dispensatione Dei, nam ideò Mamucham crudelissimum Christianorum persecutorem, & violentæ vocis ventosum, surreptionem, tempestatem, luctum atque turbationem ad has partes venire permisit, vt Placidus cum fratribus & discipulis suis martyrio coronarentur. Dirumpens igitur vinculum ligaturæ corporis suæ, per medios fluctus viræ præsentis, volauit in alta cælorum.

De in multas generationes dona distribuit. Deut. 32. Hebr. 6.

Cap. 21. Vides antiqui Ecclesiæ more fuisse, sanctos cereis & varijs donarijs honorare.

S. Benedicti felix obitus.

Cap. 22.

Gordianus S. Placidi vitam & passionem Græcè describit.

In talibus die decurso, Episcopus cum multitudine populi quæ cum eo venerat, deosculans sanctum sepulcrum, recessit ad sua. Anniuersario autem passionis die beati Placidi & sociorum eius adueniente, turba multa cum cereis & thymiamatibus ad sanctissimi Placidi martyris & sociorum eius sepulcra conuenientes, die noctuque ad eius honorem persistentes in ecclesia, Domino laudes decantabāt, omnes inquam conuenientes, à viris vsque ad mulieres & infantes, oblationes & vota regaliter comportantes. Oportebat enim sanctam festiuitatem celebrare, in lumine scientiæ, & intellectu splendoris populum adornare. His quoque temporibus beatissimus pater Benedictus plenus virtutibus & sanctitate, feliciter migravit ad Dominum, Anno Verbi incarnati quadragesimo secundo ac quingentesimo, cum præfisset in Cassinensis cœnobij regimine annis quatuordecim, sepultusque est ibidem ante aram sancti Baptistæ Iohannis. Huic sanctissimo patri sanctus papa Vigilius per priuilegium confirmauit omnes cortes ac possessiones, quas Tertullus patricius in Sicilia ei obtulerat. Id ipsum fecerunt successores eius numero 49.

His taliter succinctè libatis, quid Gordianus martyris Placidi famulus egerit, opusculo præsentem tradamus. Postquam enim idem Gordianus sanctorum martyrum corpora tradidit sepulturæ, quid faceret, vel quid diceret nesciebat. Dicebat enim intra se: Si hinc maneam, nihil vltra proficiam: si ad Cassinum redire voluero, omnino impossibile mihi videtur, scio enim quanta pericula in tanto itinere mihi incumbant. Hæc dum secum tacitus volneret, beati Placidi & sociorum eius suffragium diebus ac noctibus exorabat attentius. Quarta intereà die adueniente, valde diluculo nauis Neapolitanorum mercibus onusta, in portu Messanæ ciuitatis deuenit, descendentesque nonnulli eorum ad terram, sancti Iohannis Baptistæ, in qua sanctus Dominus martyr Placidus cum socijs suis sepultus erat, ecclesiam deueniunt. Quos Gordianus adspiciens, post salutationis officia osculatus est, ac deinde percontatus est eos, dicens: Qui estis, vel vnde, & quò tenditis iter? Tum illi: Neapolitani (inquit) sumus, & cursus noster Constantinopolim tendit. Gordianus verò talia ab eis dum verba audisset, gaudio ingenti perfructus est, datoque nauo in eorum nauem conscendit, longinquaque maris itinera cum eis transfretans, Constantinopolitanam peruenit ad urbem, in quam ingressus, in domo cuiusdam potentissimi viri annis quampluribus hospitatus est. Ibiq; iussu Iustiniani Imperatoris enucleari vitam atque miracula non passionem beatissimi martyris Placidi & sociorum eius notificare, atque ad posteritatis memoriam Græcis literis, quibus apprimè imbutus fuerat, latius annotare curauit. Illi autem hæc audientes, glorificauerunt Deum, vtque secum Gordianus in eadem vrbe maneret, hortati sunt, quod & fecit. Post aliquanta verò annorum curricula, Gordianus ille valescens, passionem martyris Placidi & sociorum eius, quam ibidem, vt supra taxauimus, Græcis apicibus exarauerat, apud illos reliquit, ipse verò nauem

nauem conscendens, Siciliam redijt, atque ad Syracusanam urbem deueniens, pauco illic tempore superuixit, in quo semper piè sancteq; viuendo, finem vitæ compleuit acquirens sibi regnum æternum, intercedentibus sanctis martyribus, quibus fuerat famulatus. Ex die verò qua sepulta sunt corpora sanctorum martyrum Placidi Eueychij ac Victorini fratrum, & beatissimæ virginis Flauiae sororis eorum, in ecclesia sancti Baptistæ Iohannis, vltra iam basilica illa sancti Iohannis vocata non est, sed in honore sanctorum qui in tuis erāt sepulti, sancti Placidi ecclesia vocabatur, vsq; ad tempora scilicet illa, quando Romani Siciliam amiserunt. Omnibus etiam temporibus quibus Saraceni Siciliæ dominati sunt, ecclesia ipsa ex beati martyris Placidi nomine vocabatur.

Eccè quomodo Sancti pro viuentibus intercedunt.

MARTYRIUM SANCTÆ ET GLORIOSÆ VIRGINIS ET MARTYRIS CHRISTI CHARITINES, Authore Simeone Metaphrasste.

DOMINATVM aliquandò obtinuit impietas, & Imperatores furorē concitauit aduersus eos, qui Christianorum tenebāt opinionem. Satellitum autem & ministrorum erat officium, scrutari Christianos: & pijs intentabantur minæ multiplicium tormentorum. Ad quendam ergò Comitem generosâ quoque deferretur virgo Charitine, quòd non solum in honore habeat Christianos, sed etiam multos inducat ad suam religionem: quin etiam eos, qui opinionem susceperant Christianorum, tutiores reddat ad suum cultum. Ad eam ergò accedit Comes in spe habitantem, & seorsum secum, & cum Deo versantem. Accedit autem ira plenus: & statim ei plagas infligit, & ferreum ei collare imponit: & eam tradit Cōsulari iniustissimo Iudici. Ille verò & statim proponit instrumenta suppliciorum: & cum martyrem curasset sisti ad suum tribunal: Miserere, inquit, tui, antequam periculum facias suppliciorum, sapienti vtens consideratione: & dijs immortalibus offer sacrificium. Sic enim tria iudicia maxima. Nam & deorū potentiam tibi reddes propitiari: & Imperatorum attrahes beneuolentiam: & florentem speciem acerbis tormentis non facies flaccescere.

Octobris 3. S. Charitine male accipitur.

Hæc cum audisset martyr, ad cælum quidē tollit oculos, quod illinc proficiscitur, euocans auxilium: signo autem Christi munita: Es moribus quidem, ait, varius, & Consularis, vaferque & callidus: sed ad nullam vilitatem apertè tibi redibit hæc peruersitas: neque enim me capies adulans, nec me minans perterrefacies, nec consules me poteris in aliam traducere sententiam, nec mollire id, quod est in me promptum propter Christum patienti studium. Confido enim in solo & vero Deo. Si mihi ergò credas, miserere potius tui erroris. Consule tibi ea, quæ sunt vtiliora, nempe surda non colere simulacra: de quibus alicubi dixit noster propheta in spiritu: Dij qui cælum & terram non fecerunt, pereant: &, Dij gentium demonia, Dominus autem cælum fecit. Et rursus: Simulacra gentium argentum & aurum, opera manuum hominum. Similes eis fiant, qui colunt ea.

Respondet Iudici iudicet. Iere. 10. Psal. 95. Psal. 113.

Postquam hæc audiuit Iudex, ira rursus repletus, iussit quidem eius capillos radi in superficie. Illud autem factum est, & maximum consecutum est miraculum. Caput enim rursus fuit comatum. Ex quo Iudex maiore ira motus, iubet prunas ardentem imponi eius capiti, deinde etiam acetum ei instandi, dolores sic præbens acriores. Propter quæ generosa virgo: Domine Iesu Christe, dixit, eorum, qui in te fiduciam posuerunt, certum & firmum auxilium, qui tuos sanctos tres pueros in medio flammæ ardentis incombustos cōseruasti, tu quoq; nunc mihi adis, & ad ea, quæ propter te suscipiuntur, confirma supplicia, nè quandò de me liceat dicere inimicis veritatis: Vbi est Deus eorum? Post preces autem relaxata fuit martyr à doloribus, & Deum laudabat, ei agens gratias. Quæ quidem statim agrè ferens Consularis, ferreos candentes obeliscos iubet insigi vberibus martyris. Hoc ergò graui ei illato tormento, carnes quidem ferreis illis obeliscos consumebantur: cordis autem eius amor in Christi martiris accendebatur. Deinde etiam iubet lampades ignis eius admoueri lateribus. Illa

Ra duntur eius capilli, sed diuinitus restituntur. Dan. 3. Psal. 78. Vide cruciatum.

verò etiam dum lampades accendebantur, intentius perseverabat in orationibus, Sed à cruciatu relaxatæ vis fiebat, vt dijs sacrificaret.

Demergi- tur in pro- fundu ma- ris.

Præclarum miraculum.

Adscribit stultus iudex virtutē Dei præstigijs.

Imane sup- pliciu diui- nitus impe- ditur.

Horrendi cruciatus in vnguium & dentium euulsione.

Inter præ- ces sui Chri- sti spiritum reddit.

1. Reg. 2.

Insigne mi- raculum.

Cum autem & corde & labris in confessione esset immutabilis, Iudex, qui equè, at- què ipsa in tormentis cōstans, ad malum erat obstinatus, iubet lapidem collo eius al- ligari, & sic eam deici in profundum maris. Quod quidem cum factum esset: Ago- bi gratias Domine, clamabat martyr, quòd vt per aquam marinam trāssrem, propter sanctum tuum nomē, tibi visum sit, quò inueniar munda in die resurrectionis: sed tua ostende, vt semper, nunc quoq; in me miracula, per quæ magnum tuum nomen ma- gis glorificetur in secula seculorum, Amen. Hæc illa sic orauit, & dissoluta sunt vincu- la, & solus lapis fuit in profundo demersus. Illa autem (ò miraculum) firmo ac stabili pede stabat super dorsum maris, & per aquas, tanquam per terrā solidam ingrediens, proficiscebatur ad litus. Interim verò cum vidisset manentem Consularē, & expe- ctantem, qui snam futurus esset rei exitus, dicit: Salue Consularis. Ne nunc quidem in- rellexisti virtutem Christi, qui in me operatur? An adhuc contendis cæcutire, & repu- gnare veritati? Si ergò, relictis tenebris, ad veram lucem accesseris, tibi procurabis sa- lute. Quòd si persistere velis in prioribus, mihi quidem eris causa multorum bono- rum, tuæ autem animæ interitum conciliabis. Hanc dicendi libertatem cum non fer- ret vir execrandus, eo autem, quòd in ea acciderat, miraculo esset stupefactus, à se dis- cessit, eumq; vox & sermo defecit. Cum autem vix tādē ad se redijisset, nolebat qui- dem intelligere, dicit autem: Vt magnam Galilæi putem esse potentiam, persuadent ea, quæ facta sunt: sed ego conabor ostendere ea potius facta esse præstigijs. Sic dixit, & in eos, qui adstabant, statim oculos conijciens, iubet eos statim nudare sanctam, & manibus post tergum vincis eam rotæ alligare, & carbonum cumulum cum ferreis quibusdam secantibus instrumētis substernere, & rotam frequentius circumagere, vt contritis paulatim membris, cum graui dolore martyr è vita excederet. Atq; machi- na quidem statim fuit perfecta: supernum autem rursus auxilium solitò quoq; nunc ostendit. Nam descendens Angelus, & flammam carbonum extinxit, & robur carni- ficum dissoluit, vt nec rotam quidem possent omninò circumagere.

Hinc animo perplexus, & planè ignarus, quid ageret, Præses, non dubitauit alia ex- cogitare supplicia. Iubet ergò manuum & pedum vngues ei euelli. Et illi quidē pro- nūs fuerunt amputati: tormentum autem ab illa reputabatur, perindè ac si alius pa- teretur. Ipse autem rursus prioribus alia adijciens, ei quoq; iubet dentes extrahi: Sed quomodo Præses in grauibz inueniendis, ita nec illa in grauibz ferendis supplicijs fuit defatigata. Itaque purum eius corpus probro afficere cogitauit sceleratus. Et ad ministros conuersus: Fam, inquit, accipite, & in excelsum & medium aliquem locum ducite: & præcones euntes per vniuersam regionem finitimam, ad probrum ei affe- rendum conuocent chorū impudicorum. Postquam autem probro & contumelia fati fuerit affecta, eam ad me reducite, vt ea, quæ desunt, ei adijciam. Martyr autem Christi ei respondit: Est mihi Christus, qui omnia sola voluntate transmutat, & solo nutu, qui etiam meam animā hodiè suscipiet immaculatam, tuis, ò prophane, disper- sis & dissipatis consilijs. Hæc cum dixisset, manus simul, mentem & oculos in cælum tollens, orauit Deum, quem desiderabat. Postquam autē orauit, cum pace apud eum deposuit animam, sacrificans purum corpus & spiritum ei, propter quem omnia pro nihilo reputabat, melius iudicans mori, quàm peccare etiam præter sententiam.

Qui autem etiam post eius mortem, apud se immortalem volebat alere insaniam, Consularis quid machinatur? Iubet eius corpus cum multa arena in saccum iniici, & proijci in profundum maris, non magis illam deinceps crucians, quàm Christianos, & volens eos priuare diuitijs & gloria reliquiarum. Atq; sic quidem ad effectum est deductus Consularis iussus, & in vndas proiectum fuit corpus martyris. Sed ne tunc quidem tu oblitus est, ò Charitine, Deus, qui vicissim glorificat eos, qui ipsum glori- ficant. Nam tunc quoq; vt solet, ostensus est faciens magnalia: & tres quidem totos dies corpus tenuit mare pulchrè seruatum, & nullo penitus detrimētō affectum. De- indè corpus idem, quod communem coluit Dominum, ipsum quoq; omninò reue- ritum, amicè tradit propinquè cuidam terræ. Vir autē quidam, cui nomen Claudius moribus mitis ac moderatus, qui martyrem aluerat ab ineunte ætate, cum id fideliter sustulisset, & prælarè condijisset, in quodam venerando loco id deposuit, ei raptim constructo sepulcro, non vt illam decebat, sed vt tempus dabat, & eorum, qui tunc rerū potiebantur, præscribebat metus. Hic fuit finis Christi martyris Charitines, quin- to men-

VITA S. MEINVLPHI DIACONI ET CON- FESSORIS, AVTHORE GOBELINO PERSONA, VT habet codex manuscriptus. Stylum passim mutauit F. Laur. Surius.

ANNO Dominicæ incarnationis septingentesimo septu- 7. Octobris, agefimo septimo, cum Carolus Magnus eam Saxoniæ Cap. 1. partem, quam nunc Vuestphaliam vocant, bello subegis- set, omnes maiores natu eius regionis venerunt ad eum Paderbornam, vno dempto Vuitikindo, viro primario, quem nonnulli Regem, alij ducem fuisse arbitrantur. Ij autem, qui ad Carolum venere, omnes in eodem loco Vuestpha- salutaribus baptisimi vndis expiati sunt, visumque est Ca- lorū primo- res baptiza- tur. illic Episcopi sedem constituere. Itaque tertio abhinc anno paruam ibi construxit ecclesiam, eamque, quòd locus necdum munitus esset, Herbipolens Episcopo- tum commendauit. Porro anno indè decimo quinto, Canonicum ecclesiæ Her- bipolens Hatumarium, natione Vuestphalum, primum illic Episcopum instituit: Hatumari- cius episcopatū anno quarto Leo Pōtifex Romanus, eius nominis tertius, ab æmu- primus Epis- copus Pa- derbornē. lis Roma pulsus, ad Regem Carolum Paderbornam venit, & ab eo honorificè in pri- mis accepit, sedem illam auctoritate Apostolica confirmauit.

Per id tempus vir quidam opulentus & nobilis, non longè ab eo loco habitans, Cap. 2. Christiana religione iam initiatus, viam vniuersæ carnis ingressus est, relicta vxore catholica Vuirtrude, & paruo filio, qui etsi per atatem ambulare iam posset, nec- dum tamen baptisimatis fonte renatus erat. Ea ergò Vuirtrudis, captata opportuni- tate, ad Carolum Regem cum filiolo suo fidenter accessit, atque eius gratiam & be- neuolentiam studuit promereri. At Rex sceminam humaniter & piè accipiens, filium eius coram se curauit baptizari, & eum de sacro fonte suscipiēs, Meinulphi nomen ei Meiuolph- imposuit. Postquam autē Hatumarium primus Paderbornens Episcopus eam eccle- puer bap- zatur. siam annis octo administrauit, è vita decessit. Ei verò subrogatus est alius quidam Ca- nonicus Herbipolens, Baduradus nomine, natione Vuestphalus, præfuitq; illi eccle- Baduradus 2. Episcop- Paderbor- nensis. siæ ad annos quadraginta & octo: primariamque siue cathedralē ecclesiam, quam Carolus Magnus inchoauerat, ipse absoluit, aqud quam Meinulphus puer literis ad- discendis est admotus. Cumque & ætate & scientia proficeret, Baduradus Episcopus eum monasterij ecclesiæ Paderbornens Canonice accuratè commendauit, vt sub- instituto regulari, pietatis & bonorum morum acciperet incrementa. Vbi ille sanè S. Meiuol- plus est Epi- scopo à se- cretis, cum ætatis accessione tantos habuit in vera pietate progressus, vt Episcopus morum ariter à secretis esse voluerit. Erat nanq; ingenio perspicax, corpore castus, mēte pius. Eius virtu- tes. ac Deo deuotus, iustitia pollens, instructus temperantia, cōsilio prouidus, fortis in ad- uersis, largus eleemosynis, sermone facūdus, corporis forma decorus. Deindè sacris initiatus, Diaconus ordinatus est, in quo ordine ad supremū vsque vitę diē permanfit.

Quòd verò Episcopus Baduradus, cui Meinulphus tanta fuit familiaritate coniun- Cap. 3. ctus, vir multa virtute clarus extiterit, suis restantur scriptis, qui eius ætate vixere, vir- tutum eius hoc singulare quoddā documentum ad posterorū notitiam annotantes. Cum enim, vt aiunt, ab obitu eius anno vicesimo septimo sepulcrum illius quadam ex Nota de ve- causa aperiretur, indumenta, cum quibus corpus eius humatum fuerat, tam sana & itium in or- rruptione. integra sunt inuenta, vt ne fimbria quidem dissoluta vel corrupta videretur. Ex qua re pia manauit opinio, ea vestium, quæ tot annis humo obrutæ fuissent, incorruptione certum præberi documentum, illum mentis integritate & vitæ puritate vitam sibi æternam conciliasse ac promeruisse. Accidit autem, vt quandoquē idem Baduradus in familiari colloquio circūstantibus quæstionem proponeret, quid sibi vellent ca- Marth. 8. Saluatoris verba, Vulpes foueas habent, & volucres cæli nidos: filius autem hominis Luc. 9. non habet, vbi caput suum reclinet: & quidam ex eis responderet, Meinulpho au- diente: Christus filius hominis, cordis nostri domicilium sibi expetit, sed peccata nostra

nostra eum indè excludunt. Quod respòsum, cum Episcopus illud mox approbasset, sancti Meinulphi animum tanto Christum in pectoris sui hospitio recipiendi accendit desiderio, vt non satis putaret suum illi præparare pectus, sed etiam templum materiale illi construere modis omnibus peroptaret. Cumq; de loco opportuno multa apud se sollicitus pertractaret, subulcus eius pro more porcorum gregem pascens in valle patrimonij illius, deimprouisò miræ lucis splendorem inter arbuta conspexit. Ea visione obstupescactus, in eum locum, vbi splendor apparuit, cum curiosus intenderet, multas vidit ceruas modò circumeuntes locum illum, modò in illo subsistetes. Tantæ igitur rei nouitate percussus, relicto grege, abijt ad inquirendum Meinulphum dominum suum, inuentoque exponit quid viderit. His auditis, vir Deo deuotus sibi piè persuadet, hac subulci visione voluisse Dominum locum ipsi fabricandæ ecclesiæ opportunum indicare. Sed cum nihil ea in re, vt par erat, absque Episcopi consilio statuere auderet, Episcopu adit: quid subulcus dixerit, ei exponit. Episcopus magno affectus gaudio, ait: Non nobis subulci persona vilescat, cum constet pastoribus ante omnes nunciata esse Saluatoris natiuitatem. Interim tamen cogitans, nonnunquam angelum satanæ transfigurare se in angelum lucis, mox adiecit: Expedit locum illum denuò adiri, si fortè visum sit Deo, voluntatis suæ aliud signum exhibere.

Itaque sanctus Meinulphus cum subulco petijt locum illum, & noctis caligine terra circumfusa, dum in supplices preces genibus flexis incumbit, & splendorem lucis, & ceruarum gregem, perindè vt subulcus, videt. Laudans ergò Dei benignitatem, surgit ab oratione, venit lætus ad Episcopum: quid viderit, ordine commemorat. Episcopus de tanto Dei munere ei congratulans, ita respondet: Vt ambiguitas omnis excludatur, mihi quidem consultum videtur, tertiam super hac re diuinitus expetere visionem. Paret vir humilis, redit ad locum, offert pias Deo preces: fruitur eadem,

qua prius, visione. Tum verò ingenti repletus gaudio, ad Episcopum properat, sui eum gaudij participem facit. Agunt ambo pariter gratias summæ Trinitati, quòd idem mysterium trina visione sub eadem forma reuelare dignata sit. Etsi verò de illo eligendo loco ad structuram templi iam nulla apud eos relicta esset ambiguitas, at censuit tamen Episcopus hac in re deferendum authoritati regis, vt sine illa nihil operis ibidem inchoaretur. Ea autem tempestate Ludouicus filius Caroli Magni, Imperij habenas moderabatur, & in concilio prouinciali, apud Aquisgranum anno tertio Imperij eius habito, Ordo Canoniarum, quas seculares vocant, tum recens constitutus erat. Itaque cum non nisi sexus foeminei feræ in ea, quam diximus, visione conspexerent, sanctus Meinulphus tum maiestati diuinæ, tum Imperatori quoque gratum fore piè sibi persuadebat, si in loco memorato eiusmodi canonicarum ex bonis suis & patrimonij sui facultatibus monasterium conderet, vt illic continenter viuentes, deuotum Deo impèderent famulatum.

Adit igitur Imperatorem, pium animi sui desiderium aperit: Imperator illud gratum habet, eiusque precibus annuès, literas ei suo obsignatas annulo impertit. Indè reuertens Meinulphus, in ipso itinere noua quadam cælestis beneficij consolatione afficitur. Cernit enim capsam, sacris condendis reliquijs aptam, inter arbuta iuxta viam harentem: eam quidam ex familiaribus eius deponit, offertque illi inspiciendam. At ille prius circumquaque iubet inquiri, num quis eius dominus sit: nemine autem aliquid iuris in ea sibi vendicante, diuinæ benignitatis muneri rem totam acceptam ferens, eam sibi diuinitus transmissam pia quadam fiducia arbitratur: nec tamè eam, nisi Episcopo presente atq; iubente, aperiendam censet. Mox igitur apportat eam ad Episcopum, isque eam reuerenter aperiens, multas sanctorum reliquias veneratione dignissimas, in ea contèplatur. Indè verò ad construendam Deo sacram adem beatus Meinulphus fidentius inflammatur. Cumque rursus locum diligentius inspecturus, solus eò se conferret, vt eius capacitatem & totius structuræ rationem accuratius expènderet, alia ei visio oblata est. In eodem enim loco, vbi antea viderat ceruas motibus instabiles, ceruam præstanti corpore, cornibus in sublime erectis, accubantè videt: mox verò ad beati viri còspèctum, tanquam sibi, illo aduentante, accubare non liceret, sese erigentem. Ipso autem ad ceruam còspèctum nihil territo, sed propius etiam accedente, ceruus humi se prosternit. Eum insolitum bruti animalis gestu vir sanctus diuino muneri attribuens, in ceruum suos defigit obtutus, videtq; inter eius cornua radiare Crucis Dominicæ signum, omni auro rutilantius. Eo conspècto, intelligens adesse Dominum suum, multumque ea re lætatus, in huiusmodi prorumpit verba:

Iam

3. Meinulphus Crucis signum inter cornua cerui videt.

Ordo Canoniarum in-stituitur.

Cap. 6.

Capla cum sacris reliquijs.

3. Meinulphus Crucis signum inter cornua cerui videt.

Iam mihi spes certa affulget, eum, qui quondam cum hoc vexillo inferorum claustra penetrant, aduersus diabolicos incurfus huius loci fore protectorem. Cumque hæc & id genus alia diceret, ceruus ab eius oculis disparuit.

Tum ille accitis operarijs, excindit arbores, extirpat vepres & spinas, locu ocyus repurgat, monasterium & eius ecclesiam extruit, & quarto Idus Nouembris eam curat dedicari, multaque ex paternis bonis ei loco prædia largitur, instituitq; illic congregationem secularium, vt vocant, Canoniarum. Ipsum verò locum dici voluit Saxonice, Sien bodesen, quod Latine possit reddi, Nouum doliolum: idque propterea, vt internosci posset à villa propinqua, quæ Bodesen tum dicebatur, & postea vetus Bodesen appellata est. Postquam autè sanctimoniales in eo monasterio nonnihil profecerunt, quædam ex eis ad domum monasterio vicinam accessit, hyemis frigus arcere cupiens. Quæ cum ad ignem se adiuuisset, & nudato capite, pectere se vellet, capitis velum incautè deponit, idque mox à flammis correptum, conflagrare cernit. Sed extrèsa manu retrahere conatur, nec tamen nisi extremas partes recipit, toto ferè velo in fauillas redacto. Tum illa in lachrymas prorumpente, quòd nullu haberet aliud, quo se regeret, vir sanctus non casu, sed diuina id agente prouidentia, in domu illam ingreditur: vidensque puellam gementem & plorantem, eam verbis primu, deinde facto admirabili consolatur. Vultu enim in manus deposito, orauit obnixè Dominu, collectisque reliquijs adusti veli, illud integrum restituit lachrymanti: ijs verò, quæ haderant, præcepit nè cuiquam id indicarent. Pannus ille usque in hodiernu diem inter reliquias sancti Meinulphi asseruatur: & licet ille sanus & integer sit, tamen in tanti miraculi testimonium, ignis vestigia repræsentat.

Aduentante autem tempore, quo Dominus fidelem seruum ad æternum conuiuium inuitare constituerat, ille plenus virtutibus & iam maturus aui, tertio Nonas Octobris migravit ad Dominum. Accidit tum res admiratione digna. Nam cum corpus eius exanime in feretro iaceret, reuixit: seque erigens, apertis oculis ad circumstantes ait: Quandoquidem ego vobis præsentibus vita functus, rursus vitæ restitutor, vos gratias agatis Deo, quorum salutaris causa id fit, & ego, vt id fieret, apud Dei genitricem & Virginem perpetuam impetraui. Nec mihi facile videtur denuò oppetere mortem, tametsi non ita acerbam, vt fuit nuperrimè. Vos autem ite, quæ ad Episcopum, & quot sudoribus mihi constiterit huius cœnobij structura, ei indicantes, petite ab illo, vt quæcunque huius loci fuerit electa Abbatissa, etiamsi ancilla sit, non id interdicit: simulque dicite ei, me corpore exutu didicisse, quid de illis fieri oporteat, qui pastores ecclesiarum esse videntur. His dictis, clausit oculos, seque reclinans in feretrum, eo in loco còposuit, vnde prius se exexerat. Sepultus est autè intrà ecclesiam illam, quam ibi condiderat, multiq; ad eius confluxere monumentum, alij fama præteritorum, alij edendorum miraculorum spe inuitati. Porrò Christi famule sepulcrum eius pro reuerentia linteo operuerunt, atque vni è suis non mediocriter religiosè id dedere negocij, vt eius lintei & lucernarum curam gereret.

Ea verò quandoquè sopore pressa, ceruum instar orbis contortum, atque ipsi nudo linteo impositum, non extinxit. Expergesta autè, recordatur se ceruum ardetem in panno lineo reliquisse. Itaque non parum animo consternata, properè accurrit ad sepulcrum, cernitque ex relictis fauillis cereum totum absumptum absque vllò panni detrimento, Omnes igitur magnificent Deum, qui, per ignem, defuncti viri sancti merita denuò declararit, vt prius fecerat adhuc viuentis.

Porrò non longè ab obitu cuidam cubiculario suo per visum in somnis apparuit, hortans eum, vt mundo & pompis eius ocyus valefaciat, & ad Regis æterni se cõferat militiam. At ille visionem illam non alio quàm illusionis loco habens, nihil de vitæ emendatione curauit. Sanctus autem vir, eius infirmitati se accõmodans, iterum eum, vt prius, admonuit. Sed cum neque sic quicquam ille de vita rectius instituenda cogitaret, tertio ei apparuit, aitq; ad eum: Nescis miser, nescis, quàm immanis prædo mentem sibi vendicet tuam, qui tibi author & suasor est, vt neq; mittenti Domino, neque mihi ab eo misso obtemperes. Certè cum tu malè viuendo planè desipias, nec ab hac stultitia spontè recedere velis, diuina te admonuit reuelario, vt vel sic ad meliorè frugem te reciperes. Tu autè stulte tibi pateris miserè & perniciosè illudi, qui verà reuelationè pro phâstifica habes illusionem. Neque enim quisquã fidelium ambigit, illam visionem esse illusionis expertem, quæ ad Christianam pietatè & religionem inuitet: quod si quilibet faceret tibi vigilanti, nequaquam negligere deberes. Sed quando te verba

Cap. 6. Monasteriũ Budicense extruitur.

Precib; restituit veli exultum.

Cap. 7. Abijt e vita.

Res mira, loquitur delunctus.

Nora.

Cap. 8.

Insigne miraculum.

Cap. 9.

Apparet eundem post obitum.

Visio quæ sit vera.

verba non corrigunt, ad facta veniendum est. Itaque planè efficiam, vt visionem, quam te intelligere dissimulans, reipsa verissimam esse certò experiaris. His dictis, ille expurgiscitur: sentit à mento barbam omnem auulsam, fugit procul ab oculis fo-

*Pœna visio-
ne dissimu-
lantis.*

Cap. 10.

*Lapis sepul-
cri S. Mei-
nulphe diffi-
patur.*

Quinquagesimo anno à beati Meinulphi decessu, Arnulpho Imperatore, & Bisone quarto Episcopo Paderbornensi, decimoquinto Calendas Februarij, Diacono in ecclesia Budicensi Euangelium recitâte, lapis viri Dei sepulcro impositus, instar Crucis diuisus insonuit, multum ea re cunctis, qui illic aderant, stuporem iniiciens. Cumque accurrerent omnes, tanti fragoris causam accuratiùs exploraturi, nihil nisi lapidem fractum inuenire potuerunt. At verò presbytero Missæ officium profequente, & in sacri Canonis mysterijs immorante, idem lapis in partes innumeras dissipatus est, & terrâ in sepulcri superficie resoluta subsedit, loculum beati viri liberè spectandum offerens. Simulque tanra ibi suauissimi odoris fragrantia extitit, vt non vana fides sit, rotius suauitatis illic authorem adfuisse. Omnibus verò inter se conferentibus, quid eares portenderet, ad Episcopum perlata est: qui singulis diligenter examinatis, sepulcrum contractum instaurari iussit. Quod cum factum esset, paulopost iterum diuina ordinatione dissipatur. Vbi id Episcopus didicit, rursus iubet instaurari. Obtemperat populus, & sepulcrum reparatur. Eodem tempore quidam Meinhardus presbyter ecclesiam parochialem pagi Attelnensis, quia Budicensi non longè aberat, gubernabat. Ei sanctus Meinulphus in visione apparet, mandat vt Episcopum, ob neglectam circa sepulcrum suum diuinam admonitionem, reprehendat. Presbyter vir simplex Episcopum reformidans, negligit visionem. Apparet ei denuò sanctus Meinulphus, repetit mandatum, sed presbyter timore ab eo exequendo retardatur. Tandem apparet tertio, minatur oculorum orbitatem, ni pareat. Euigilat presbyter, fert molestè non vanas fuisse visionis minas, quippè apertis oculis nihil videns. Petit mox scipionem, accipit ducem itineris, adit Episcopum, quid sibi acciderit, exponit.

*Meinhardi
presbyteri
visio.*

*Pœna ino-
bedientia.*

Cap. 11.

*Translatio
corpore S.
Meinulphi,
sunt mira-
cula.*

Ijs auditis, Episcopus sibi metuens, confessum cum presbytero ad ecclesiam Budicensem proficiscitur, sancti Meinulphi sepulcrum petijt, corpus eius inde sustollit, & in arca deceter conditum, in ipsa ecclesia collocat reuerenter. Mox redit Meinhardo presbytero oculorū sanitas. Porro aquam illam, qua, iubente Episcopo, sacra illa lota sunt reliquia, in spem bonam ancillæ Christi sibi reseruârunt. Cum mulier quædam ex paralyti longo tempore membrorum omnium fuisset destituta officio, postquam hac aqua in ecclesia Budicensi peruncta est, intrâ paucos dies sanata est. Alia quædam mulier cancri morbo adeò exesa, vt costæ eius carnibus nudatæ viderentur, cercum obtulit ad reliquias viri Dei, & cum multis lachrymis eius se meritis commendans, domum redijt. Altera luce vulneris superficies noua coepit obducere pellicula, & intrâ dies non multos, omni cessante dolore, mulier se sensit restitutam.

*Cap. 12.
Nota de
tinnabulo.*

Tinnabulum quoddam æneum benè sonorum, in eodem monasterio reuerenter asseruatur. Nam quoties aliqua ex eius monasterij sororibus breuè erat abitura è vita, absq; vilo humano ministerio per se fortem reddebat sonum. Asseruatur autem omnes, illud inuentum inter ossa sancti Meinulphi, cum ea è sepulcro transferrentur: crediturque ille eo vsus fuisse sub eleuatione sacramenti in illo suo diaconi ministerio: eaque causa cum illo in eius sepulcro repositum est. Cumque de transferendo statu eius monasterij tractari coeptum esset, illius tinnabuli sonus à multis est auditus, idque nõ semel, sed crebrò sanè. Ea res Abbatis, quæ sola ex eo collegio illic tum degebat, magnam attulit suspensionem & metum breuè ad futuram mortis. Atque ea causa in sui quoque translatione multo propensius postea assensit, existimans vitam sibi prolixior fore, si locum mutaret. At verò monasteriū illud propè desolatam, ab Episcopo dioecesano Canonicis regularibus datum est, & ab illis, Deo adiuuante, in statum pristinum reuocatum. Beatus igitur Meinulphus in carne degens, ita vitæ actiōe iecit semina, vt tamen contemplatiuæ quiete non amitteret: ita contemplationi caelestium se dedit, vt curam proximorum sibi minimè putaret omittendam. Rectè itaque in illum

*Dante eius
monasterij
Canonicis
regularibus*

illum comperere potest, quod Eliphaz Themanites dixit ad beatum Iob: In gredietis in abundantia sepulcrum, sicut inferitur acervus tritici in tempore suo: ipso ducente, qui vixit & regnat in secula seculorum, Amen.

VITA SANCTI BRVNONIS, CARTHVSIANORVM EXIMII PATRIARCHAE, PRIMVM AB

egregio viro & vtriusque Iuris Doctore praestantissimo, primarieque Carthusiae Priore Francisco de Puteo, deinde paulo copiosius à venerabili & valde religioso patre D. Petro Blomeuennæ Carthusiae Colonien. Priore conscripta, & ad extremum à F. Laur. Surio ex ytroque collecta & reddita paraphrasticòs.

BEATISSIMVS Bruno, sacri Carthusiani instituti primus author & architectus, natione Germanus, in insigni Colonia Agrippina parentes habuit & genere & virtute claros, quibus tamen ille, atque adeò toti familiae suae maiorem vitæ suae sanctimonia attulit splendorem. Ab ipsis autem incunabulis, gratia Dei illum dirigente, semper ad meliora proficere studuit: & cum adhuc puer esset, nihil præ se puerile tulit, sed ætatem morum grauitate vincens, & quasi futuræ religionis specimen quoddam exhibens, multorum monachorum pater & institutor diuinitus parabatur. Sortitus verò à Domino est animam

bonam, vt scripturæ verbis vtamur, præclaram indolem, illustre ingenium, memoriam tenacem, voluntatem ad optima quæque consecranda studiosè propensam. Itaque missus est Lutetiam Parisiorum, vt illic literis & disciplinis liberalibus erudiretur. Vbi tantum ille profecit præ cæteris coætaneis suis, vt inter primos philosophos numeraretur, & scholarum magister effectus sit. Ad sacra quoque Theologiae studia se conferens, in Theologis doctissimus & celeberrimus habitus est: possuntque ei rei testimonium haud vulgare perhibere scripta eius, quæ extant. Fuit verò etiam Rhe-

menis ecclesiae canonicus. Per id tempus, cum in huiusmodi optimis studijs versaretur Bruno, Gregorio VII. Romano Pontifice sanctissimo, & Henrico tertio Imperatore, circa annum salutis millesimum octogesimum secundum, Parisijs literarum studia florebant, & erat illis magna turba studiosorum, tum non pauci Doctores insignes. Accidit autem sanè horrendum & seculis omnibus memorandum in ea tum vrbe spectaculum, quod Carthusianæ vitæ instituentæ occasionem præbuit, diuina id agente prouidentia, quæ multorum voluit consulere salutem. Quidam enim valde celebris Doctor, præ cæteris multa doctrina & eximia morum honestate instructus, quantum quidem ex vite consuetudine homines, qui externa sola intuentur, pectoris arcana videre non possunt, conijcere & existimare possent: tum etiam ante alios illius ipsius doctrinæ & probitatis causa honoratus, in grauem morbum incidit, & lecto decumbens, morbo ingravescente, diem clausit extremum, antè tamen more Christiano, vt vir Catholicus, ecclesiasticis munitus sacramentis. Cumque ei ex recepta apud Christianos consuetudine celebres pararentur exequiæ, funeris eius cohonestandi gratia, magistrorum, studiosorum, & ciuium ingès aduenit multitudo: quibus funus ipsum præsequentibus, defuncti exanime corpus in templum, vbi sepultura mandandum erat, illatum est. Viris autem ecclesiasticis, qui ad id inuitati fuerant, solitum officium peragentibus, & preces illas, quas Vigiliis defunctorum vocant, recitantibus, vbi ventum est ad eam lectionem, cuius initium est, Responde mihi: is, qui erat vita sanctus, in ipso feretro crexit se, & paululum eleuato capite, cunctis videntibus & audientibus, & ad tantam rei nouitatè non immeritò stupentibus, alta & horrenda voce dixit: Iusto Dei iudicio accusatus sum: & his dictis, rursus in feretro deposuit caput. Qui verò ea eius verba audierunt, & gestus viderunt, non mediocriter perterriti, consulti quidem & pro-

uidè decreuerunt sepulturam eius in diem crastinum differendam, tam inusitatæ rei exitum

6. Octobris.

*Cap. 1.
Patria &
genus S.
Brunonis.*

Sap. 8.

*Lutetia dat
operam le-
teris.*

Cap. 2.

*Historia sa-
ne honèda
cuiusda in-
signis Do-
ctoris.*

*Muli eius
funus pro-
sequuntur.*

*Clamat de-
functus se
accusatum.*

exitum prætolaturi. Altera luce, cùm iam facti huius fama toto vrbe esset diffusa, & omnium aures impleuisset, ad eam ecclesiam innumera propè hominum vtriusque sexûs turba confluit. Tum verò denuò reperitis exequijs, postquam lectionis supra dictæ initium recitari cœpit, idem defunctus erecto capite, ingenti rursus voce clamat, iusto Dei iudicio iudicatus sum: moxque in seretrum se reponit. Corripuntur adstantes omnes summa & incredibili admiratione, horrendumque spectaculum stupore afficit vniuersos. Sed quia tamen necdùm ea, quæ hæctenus dixerat, se iusto Dei iudicio & accusatum, & iudicatum, apertâ habebant damnationis eius significationem, cùm possent etiam in bonam accipi partem, quòd primò quidem iniquè ad Christi tribunal accusatus esset ab eo, qui perdere cuncta festinat, & qui à studio calumniandi diabolus, id est, calumniator rectè dictus est, postea verò ab eius calumnijs æquissimi iudicis sententia vindicatus esset: cunctis visum est, etiam in tertium diem eius protrahere sepulturam. Eo autem illucescente, tota ferè ciuitas accurrit, tam inuisitatum & terribile Dei iudiciũ nõsse cupiens. Cumque eodem modo iterarentur exequiarum ritus, & ad lectionem, quam diximus, peruentum esset:

Clamat se iudicatum.

Clamat defunctus se damnatum.

Tum rursùm exanimis feretro caput extulit alto,
Atque infelicem se contemplando, locutus,
Sic ait immenso luctu, grandique boatu:
Parcite funeribus, mihi nil prodesse valeris.
Heu infelicem cur me genuere parentes?
Ah miser æternos vado damnatus ad ignes.
Indeque conticuit semper, iacuitque supinus.

Cap. 3. Psal. 37.

Ad eam vocem quis tam possit esse ferreo pectore, vt non totus à se discedat? Rectè dixit Propheta, Iudicia Dei abyssus multa. Notus erat vir ille omni plebi, & cùm nemo de illo quicquam minùs suspicaretur, iusto Dei iudicio damnatũ se dixit. Penetrauit illa terribilis vox, iusto Dei iudicio damnatus sum: ipsas ossium medullas videbanturque adstantes omnes penè exanimis. Non enim vulgare illis proponebatur exemplum, nec erat illa res iudicra aut parui momenti. Damnatum ille se iusto Dei iudicio clamabat, qui sic inter homines vixisse visus esset, vt ab omnibus sanctus putaretur. Dicebant alij ad alios: Si sic accidit huic tanto viro, tam insigni, quid nos miseri expectare debemus? Tandem ea tamen omnium fuit sententia, quandoquidem ille palàm confessus esset, se iusto Dei iudicio condemnatum & reprobatum, vt omni Ecclesiæ suffragio & ipsa quoque ecclesiastica sepultura indignus censeretur, & in loco prophano in sterquilinio sepeliretur: quod etiam factum est.

In sterquilinio sepelitur vir celeberrimus. Cap. 4.

Sunt, qui affirmant, ob perpetuam huius expauescendi iudicij memoriam, ab eo tempore in ea, quam toties iam commemorauimus, lectione, omiſsa esse duo hæc verba, RESPONDE MIHI. Fuit sanè multis efficax incitamentum ad vitam animumque corrigendum tam inauditum miraculum. Nam & ipse venerabilis Bruno, cùm præsens adesset, & suis oculis atque auribus omnia dicta factaque hausisset, nihil formidando obstupefactus exemplo, totus in lachrymas resolutus, acerbe plorabat, cogitans secum diuini iudicij seueritatem, incertum huius vitæ exitum, & quam horrendum sit incidere in manus Dei viuentis. Territus ergò & salubriter compunctus, accessit ad se nonnullos ex magis familiaribus socijs & discipulis suis, magistrum Laudinum, qui post eum primus fuit Carthusiæ præfectus, siue Prior, duos Stephanos, Burgensem & Diensem, ambos Canonicos sancti Rufi, Hugonem, quem dicebant Capellanum, quòd solus inter eos sacerdotio initiatus esset, duos laicos, Andream & Guarinum, qui & ipsi huic spectaculo interfuerant, atque lachrymabundus ad eos:

Cap. 5. Oratio S. Brunonis ad socios suos.

Eccè fratres & amici mei, mihi in Christo vnice chari, vidimus per hos dies & audivimus admiranda planè atque stupenda, quæ tamen nobis possint magnam adferre utilitatem, si ita, vt par est, defuncti huius, modis omnibus infelicissimi, non periculum aut casus dubius, sed certissima damnatio cautos, nos faciat, & sollicitos ad placandum Dominum, cuius manum effugere nemo potest. Et quis, obsecro, tam saxeos sit pectore, quem tale exemplum ad agendam pœnitentiã non inuiter modò, sed etiam impellat? aut quis tam lethali pressus sit somno vitiorum, vt deplorati hominis huius infausis clamoribus, immò & tonitruis non excitetur & expergescat ad curandam salutem suam? Nouimus hunc virum multa sapientia præditum, moribus ornatum, castum, pudicum, prudentem, ab omnibus honoratum & magno in precio habitum.

At

At nunc ex eius ore audivimus, iusto cum Dei iudicio condemnatum. Qua voce quid possit dici, aut fingi terribilius? Quis ad eius auditum non totus contremiscat? Quid est enim damnatum esse, nisi in ea incidisse mala, quæ nulla mens capere, nulla lingua explicare potest? quæ tamen si quandoquæ finem haberent, possent saltem vnicuique videri tolerabilia: iam verò cùm sint longè acerbissima, nec vllum vnquam vnicuique post infinitas annorum myriades finem accipiant, non possunt non esse omnium miserimi & infelicissimi, qui ad ea deuoluuntur. Videamus nunc, fratres mei, quid apud inferos proficit ei tam multo labore parta scientia, cùm illic sempiterna laboret cæcitate & ignorantia? quid opes & copiæ, cùm nec vna ei suppetat aqua potanda, quæ possit estuantis gehennæ ardoribus exustam refrigerare linguam? quid honores & deliciae, cùm tot nunc in omnem æternitatẽ cogatur ferre tormenta, quot in mundo habuit oblectamenta? Vidimus corpus eius cum summa ignominia sepeliri in sterquilinio: cogitemus animam eius sulphureis semper arsuram flammis, sepultam in inferno, vbi vermis eorum non morietur, nec ignis extinguetur: vbi ignis tenuit intolerabilis, foetor cruciat abominabilis, dolor vastat ineffabilis. Cogitemus hæc, fratres mei, nec perfunctoriè, sed seriò cogitemus, & salutari animarum nostrarum amplectendo remedio nobis prospiciamus, nè etiam nos cum illo percamus. Vnicuique autem superest remedium, vera pœnitentia, cùm ipse Saluator dicat, Nisi pœnitentiam egeritis, omnes similiter peribitis. Plena est scriptura vocibus, ad pœnitentiam hortantibus. Hanc itaque nos amplectamur, fratres charissimi, si volumus iustum Dei effugere iudicium. Sint nobis lachrymæ nostræ panes die ac nocte, & ijs illuamus fordes peccatorum nostrorum. Voces illæ, quas audivimus, non propter illam editæ sunt, qui defunctus est, sed propter nos, vt nobis proficiant, quos adhuc diuina patientia longanimitè expectat. Non differamus, quæso, vitæ correctionem de die in diem, cùm nescianus, qua hora Dominus noster venturus sit. Qui enim, vt beatissimus Pontifex Gregorius, pœnitenti veniam sponpondit, peccanti diem crastinum non promisit.

Pœnæ inferorum.

Esa. 66.

Luc. 13.

Psal. 41.

Mat. 24. & 25.

Cap. 6.

Psal. 54.

Fugiendæ peccandi occasiones, & captanda solitudo.

Matth. 11. Luc. 1.

Cap. 7.

Entomion S. Hugonis Gratiano-politani Episcopi.

His verbis compuncti sunt corde omnes illi, & ardenti desiderio cupiebant dare se pœnitentiæ, sed modũ & locum necdùm videbant. Itaque percõranti de his Laudino viro docto & pio, sanctus Bruno respondit: Spectaculum, quod vidimus, quod nos salubri mœrore affecit, quod conturbauit & exterruit nos, & pœnæ sempiternæ formidine adduxit ad pœnitentiam, id efficiat in nobis, vt mundum hunc toto pectore contemnamus, & quoad eius fieri potest, extra illum aufugiamus. Succurrat nobis, quid de se olim dixerit S. David, contristatus in exercitatione sua, & conturbatus a voce inimici, & à tribulatione peccatoris: quãdò cor eius intrã ipsum conturbatum fuit, & formido mortis cecidit super eum, timor quoque & tremor venerunt super eum, & contexerunt eum tenebræ, quæ omnia, vt nõstis, nos quoque experti sumus. Quis dabit mihi, inquit, pennas, sicut columbæ, & volabo, & requiescam? Ecce elongauit fugiens, & mansi in solitudine. Fugere nos admonet hominum frequentiam & peccandi occasiones, & degere in solitudine, quæ locus est opportunus agendæ pœnitentiæ, virtutum doctrix, gloriæ reuelatrix. Eam ergò nos par est studiosissimè inquirere, in ea diligentissimè commorari, & vsque ad supremum vitæ diem extra eam pedem non efferre. Habemus exempla in ipso Salvatore, quem constat sæpè deserta expectasse loca, vt nos ad similia prouocaret. Iohannes Baptista, quo inter natos multum nemo surrexit maior, in desertis fuit vsque ad diem ostensionis suæ. Longum est ceteros commemorare homines sanctissimos, qui se in intimas solitudines abdidit, nihil cum hoc mundo fallacissimo commercij habere volentes.

In cor hæc inflammantur eorum animi, & ardent solitariæ vitæ desiderio: sed cùm incertum haberent, quem potissimùm locum expeterent, sanctus Bruno aliquem virum bonum & fidelem inquirendum dicit, qui eis locum opportunum indicet. Tum Stephanus duo Burgensis & Diensis, Non longè, aiunt, à Valentia, cui nostrum sancti Rufi adheret monasterium, vrbs est Gratianopolis, & in ea beatus Hugo Episcopus, quem nos sæpè vidimus & benè cognitũ habemus. Est ille vir sanctissimus, iustus ac reclusus, & timens Deum, atque in omni virtutum genere probè exercitatus. In eius diocesi sunt montes altissimi, & in ijs deserta loca permulta, ab omni hominum consuetudine & habitatione separata, atque ea causa pœnitentiæ agendæ maximè opportuna. Et cum sanctus Episcopus verbis & exemplis omnes inuiter ad pœnitentiam, vbi ad eum venerimus, aduentus noster ei erit gratissimus, facietque nos voti compotes.

L II Est

Est enim perhumanus, benignus & clemens. Habebitis autem nos huius itineris duces, quod nos crebro emensi sumus.

Cap. 8.

Hugo sacerdos, licet senex, promptum offert animum.

Item Andreas & Guarinus.

S. Bruno cum suis reliquit omnia

Consultant eremitam quendam.

Cap. 9. Visio S. Hugonis Episcopi.

Vide vitam eius Tom. 2. 1. Aprilis.

Humanissime excipitur S. Bruno cum suis ab Episcopo.

Cap. 10. Episcopus preclare eos hortatur ad perseverantiam. Heb. 11.

Descriptio Carthusiae.

Mox etiam Hugo sacerdos, Audiui, inquit, & ego multa de viro hoc, quippe cuius fama iam vbiq; redolet: habeoque exploratissimum, cum virum esse sanctum, & animarum salutem summopere studentem: nec dubium, quin libentissimè nos accepturus sit, & modis omnibus nobis opem allaturus. Et licet ego iam affecta etate & infirma sim valetudine, viaque hæc ardua & difficilis, quando tamen arcta via est, quæ ducit ad vitam, nec vlla ætas fera est ad poenitentiam, si statueritis eò proficisci, ego me vobis comitem præbebo: nec quicquam nos separabit, nisi sola mors, Christi charitate perenniter copulatos atque coniunctos. Eandem animi alacritatem & promptitudinem exhibuere etiam Andreas & Guarinus, homines laici & idiotæ, perierunt: quæ breuiter doceri, quo pacto dignos poenitentis fructus Deo offerrent. Quod cum à beato Brunone factum esset, & quædam etiã de vitæ huius fragilitate & inconstantia, de mundi vanitate & fallacia, de incerto ab hac vita exitu, de Doctoris recenti damnatione ille commemorasset, ab omnium oculis dulces lachrymarum riui dimanarunt: moxque in nouam Christi æterni Regis militiam simul omnes coniurant, rogant omnipotentem Deum, ut ipsos in sancto proposito confirmet, & Angelum suum bonum ad ipsos mittat, qui sit itineris dux, & ad locum suæ maiestati gratum ipsos perducatur. Deinde cum de rebus & facultatibus suis constitissent, & omnia sua rectè expediissent, valedicunt amicis & notis, & sancto eos ducente spiritu, atque Angelo Domini antecedente, dirigente ac protegente, longo & molesto ac duro itinere ad beatissimum Hugonem Episcopum Gratianopolitanum se conferunt. In ipso autem itinere ad quandam magnæ religionis eremitam diuertunt, ut ab eo tanquam experto, discant de vita solitaria. Eius autem sermonibus & pijs adhortationibus alacriores effecti, maioriq; amore in eam vitam inflammati, pergunt ire Gratianopolim.

Per idem autem tempus vidit sanctus Hugo Episcopus in somnis, Deum in ea eremo, quæ Carthusia dicebatur, suæ maiestati domum exedificantem, septem quoque stellas colore rutilo, in orbem dispositas, & à terra paululum subleuatas, ab illis celestibus situ, motu, colore & splendore discrepantes, itincris ducatum sibi præstantes. Et cum de ea visione cogitaret, septem viri, beatus Bruno cum sex socijs, ad fores palatij adsistunt. Eius rei meminit vir venerabilis Guigo in Vita, quam scripsit, eiusdem beati viri. Adest, inquit, magister Bruno, vir religione scientiaque famosus, honestatis & grauitatis ac totius maturitatis quasi quoddam simulacrum. Habebat autem socios supra memoratos: quærebant verò locum eremiticæ vitæ congruum, ne dumque repererant. Hæc Guigo. Cum ergò nunciatum esset Episcopo, viros septem stare præ foribus, qui cupiant cum ipso colloqui, confestim eos iubet introduci. Ingressis illis, & ad pedes eius humiliter prostratis, optatam impertit benedictionem. Cumque ab eo cleuati, pariter confedisent, causam aduentus eorum diligenter inquirunt. Sanctus Bruno, quid Parisijs vidissent & audissent, & quemadmodum ipsi inter se de vita solitaria complectenda sanctè conspirassent, exponit, & locum poenitentiam apertum petit ab Episcopo. At ille præ rei nouitate primum obstupescit: sed tamen accuratè contemplan eorum conuersionem, animi constantiam, ardui propositi, pluribus quandoque profuturi, & visioni suæ accommodati magnam vtilitatem, cum ingenti gaudio eos amplectatur, & non modò libenter, sed etiam reuerenter excipit illos, & tractat peramanter ac benignè. Diuino quoque spiritu eum docente, intelligit iam visionem, eisque totam commemorat, locumque quem expeterent, sibi iam diuinitus demonstratum dicit. Septem enim viros, terrena respicientes, deserta loca inquirentes, & pro celestium desiderio, studio ac amore, instar stellarum micantes, nihil ambigebat illis, quas viderat, stellis esse designatos.

Itaque volens eos hortari ad perseverantiam, quæ sola obtinet æternæ salutis amplissimas coronas, ex Apostolo Paulo locum illum protulit, vbi sic ait: Sancti, quibus dignus non erat mundus, egentes, angustiati, afflicti, circueierunt in melotis, in pelliibus caprinis, in solitudinibus errantes, in montibus & speluncis, & in cauernis terrarum. Horum exempla, inquit, sequi, & in eorum vestigijs insistere, laudabile & valde salutare est, sed difficile certè, in his præsertim regionibus frigidis, quæ non sunt vti Aegyptus & Palæstina. Vobis autem locus diuinitus assignatus, est eremus quædam in altissimis montibus, quam Carthusiam vocant, ampla illa quidem, sed prorsus inculta, atque à nemine habitata, solis feris peruia, hominibus verò & cæteris domesticis ani-

animantibus, propter loci asperitatem, penè incognita & inaccessa. Altas & tãquam excelsas hinc inde rupes & scopulos, arboresque syluestres & infrugiferas habet: estque supra modum frigida, & magna anni parte niuibus operata. Tum quoque adeò prærupta, sterilis & infructuosa est, ut nihil in ea neque seri, neque meti possit. Ad eam verò etiã accessus & aditus difficilis & periculosus est, propter duas præcellas rupes, quæ cum directè in sublime sese subrigat, in ipso vertice propemodum coalescere videntur, ita ut introeuntibus & horrore sint, & terrori. In eius medio fluuiolus est, qui ex montibus illis collectus, cum ingenti murmure instar torrentiũ aut aquarum inundantium decurrit. Et ut multa paucis comprehendam, tanta est eius eremi asperitas & horror tantus, ut carceris cuiusdã potius, quàm humanæ habitationis nomen mereatur: nec facile sanè videretur, ut quisquam illic absque singulari Dei præpotentis beneficio habitare, aut certè diù perdurare queat. Nostis autem vos ipsi, fratres mei, quàm turpe & probrosum sit, post missam manum ad aratrum, retrò adspicere. Nostis vorem Lot, vbi respexit, ibi constitisse, & in salis statuam conuersam esse, ut suo prudentes condiret exemplo.

Hæc & pleraq; alia cum dixisset ille beatissimus antistes, sanctus Bruno respondit: Reuerè terribilis est locus iste, reuerè dissimile parer, & possit sua ista immanitate abterre nos, si nos huc alio animo, accessissemus, quàm ut talis nobis detur locus, omnia Christi amore perferre cupientibus. Et licet fragiles nos simus & infirmi sanè, at tamè diuina freti misericordia, qua nos nitimur, & non viribus nostris, planè nobis perfusa demus, qui nobis præstitit huc veniendi animũ & promptam voluntatem, eum quoque perseuerandi datum facultatem. Quam obrè humiliter & obnixè precamur, ne nostrũ differas desiderium, neque nos in hac petitione nostra patiaris ferre repulsam. Cernens verò beatus antistes eorum constantiam, & immotum perseuerandi propositum, ita ait ad eos: Equidem sanctũ hoc desiderium vestrum, dilectissimi, & probo valdè, & summopere complere appeto, & iam nunc ad locum operatum & ostensum diuinitus vos perducam. Deditque eis eremum Carthusiæ, & quicquid in ea iuris & actionis haberet. Promisit etiam, se idem imperatorum ab alijs, qui aliquid sibi in ea iuris vendicarent: tum quoque constructurum se domum in ponte, qui est inter eas, quas diximus, rupes duas, ut possent ab ingressu arceri scemina, atque etiam vitæ arma ferentes: denique prohibitorum illic venationem & piscationem omnem. Post hæc complectens eos, fleuit super singulos præ gaudio, laudans & benedicens Deum pro illorum aduentu: detinuitque eos apud se, & ex itinere fatigatos, pro sua humanitate ad dies aliquot reficiendos curauit.

Ijs exactis diebus, ascenderunt in montem, atque incolere cœperunt Carthusiæ solitudinem circa solennitatem natiuitatis sancti Iohannis Baptistæ, anno salutis nostræ millesimo octogesimo quarto, antecedente, comitante, ac dirigente & adiuuante eos in omnibus, res quoque necessarias eis suppeditante beato Hugone Episcopo. Extracta tum ab illis est in editiori montis parte, quæ nunc dicitur, Ad beatã Mariam de Casalibus, ecclesia, & parua domicilia vel cellula apud fontem, qui vsque in præsens fons sancti Brunonis appellatur, haud procul ab ea ecclesia distantes, sed inter se tamen aliæ ab alijs separatae, ne alter alterius quietè & solitudinem interturbaret. Atque in ijs cellulis singulis bini fratres degebant, & quemadmodum præscisci illi Aegyptij monachi, silentio, orationi, lectioni, cordis puritati, & rerum diuinarum contemplationi vacabant, certis etiam horis operi manuum, præsertim conscribendis libris, incumbentes, tum ut suæ inopiæ consulere, tum etiam ut nequam darent occasionem illis, qui quærunt occasionem, sanctum eorum institutum calumniandi, quòd nullam Ecclesiæ Dei nauarent operam, sed suis duntaxat rebus studerent. Solent enim imperiti homines eos ociosos & sanctæ Ecclesiæ parùm viles existimare, qui ab hominibus separati, soli Deo & sibi duntaxat vacent. Nesciunt enim id genus, spiritualium rerum ignari & rudes, quantum possint apud Deum efficere preces sanctorum hominum, etiam in abditissimis solitudinibus commorantium, idque ob vitæ puritatem & innocentiam, quam facilius tueri possunt, qui extra homines viuunt, quam qui hominum turbis admiscantur, nisi sancta, ut id faciunt, eos cogat obedientia, quando etiam ethnicus quidam dicere potuit, se nunquam fuisse inter homines, quin seipso minor rediret. Sed tamen sanctissimi patres nostri, qui Carthusianæ vitæ prima iecere fundamenta, nihil tale sibi tribuentes, etiam libris scribendis operam dare voluerunt, & ut sui successores id facerent, hortati sunt, ut saltem manibus ver-

Cap. 11.

Constantia S. Brunonis & sociorũ.

Eremus Carthusiæ datur eis.

Cap. 12. Inhabitatur ab eis.

Fons S. Brunonis.

Exercitia Carthusiæ notum.

In solitudine Deo vacare est optima Maria pars.

bum Dei prædicarent, quando ore non possent. Sic enim loquuntur statuta patrum antiquorum.

Cap. 13. Pfal. 54.

Pfal. 39. Pfal. 146.

Sanc. Clissimè viuunt. 2. Cor. 6.

Cap. 14.

S. Brunonis Encomion.

Carthusianus Ordo præceteris suis retinet decorem.

Cap. 15.

Insignis humilitas S. Hugonis Episcopi.

Amor solitudinis.

Itaque his & alijs pijs exercitijs sese occupantes, omnē curam suā, vt Psalmita admonet, super Dominū iactabant, nec quicquam de castino solliciti erant, earum re- rum, quæ ad diem castinum pertinerēt, cogitatione omni in Dominum reiecta, non ignorantes illud propheticum: Ego autē mendicus sum & pauper, sed Dominus sol- citus est mei, cuius est terra & plenitudo eius, qui dat iumentis escam ipsorū, & pullis coruorū inuocantibus eum. Tanta verò in illis charitas inerat, vt alij alios mutuis ob- cijs antecurere conarentur: tantaq; humilitas, vt certatim eorū, quæ rectè fecissent, laudem & gloriā in alios transferre singuli cuperent. Sed ita fiebat, vt dum quisq; vult sub alterius vmbra delitescere, repercutus virtutum splendor omnes præclaris illu- straret. Erat in cunctis spectata morum grauitas & maturitas, & nihilominus inter tot virtutū ornamenta, horror & contemptus vanitatis omnis, quæ haud secus, ac tinea pānos, virtutes & merita omnia exedit. Licebat in eis Angelicā admirari vitam. Vibe- bant in multa patientia, in vigilijs, in ieiunijs, in castitate, in scientia, in longanimitate, in suauitate, in spiritu sancto, in charitate non ficta, in verbo veritatis, in virtute Dei.

Initiō quidem, cum in eam solitudinem peruenissent, casas verius, quā cellas, sibi extruxerunt. Inter eos autē degens vir sanctissimus Bruno, & fundamenta Carthusi- nę religionis iaciens, verbis & exēplis præclare eos instituebat. Vt enim inter astra sol- sic ille, inter alios vitæ sanctitate excellere videbatur. In eius pectore æterna patris æterni sapientia Christus Dominus tanquā in sublimi arce residebat, & spiritus san- ctus sibi gēntissimū condiderat domiciliū. Sublimis enim & ardui instituti futurus architectus, singulari debuit cælestis gratiæ prærogatiua eminere. Apparet autē san- etiam ante Carthusiæ habitationē, virum cum fuisse raræ cuiusdā probitatis, integri- tatis, & grauitatis, quod partim testatur ea, quæ supra dicta sunt, & confirmabunt eri- am alia, quæ dicturi sumus. Indè ergo colligi facile potest, qualem ille se tum præbue- rit, cum iam toto mundo contempto, vitam voluit ducere eremiticam, id est, rebus huius mundi emortuam, & solis cælestibus inhiantem. Qui enim inter homines de- gens, & mundi huius prosperis successibus florens, virtutis studiosus fuit, multo sanè præclariū & sublimiū in horrida illa solitudine ita se comparauit, vt non solum vir- tutis studiosus, sed etiā virtutum omnium eximio splendore ornatus videri iurè pos- set. Nec dubiū, quin ab eius excellenti sanctitate in omnia Carthusiani instituti mo- nasteria, illustria virtutum dimanarint exempla, quibus effectum sit, vt Carthusianus

Ordo hodieque præ cæteris, quod tamen pace omnium dictum volumus, præceteris ill- lum rigorem suum retinere videatur: non quod nihil de eo remiserit, sed quod non ab eo sic deflexerit, vt magnam aliquam ruinam fecisse censendus sit. Remissa sunt non nihil paucis tolerabiles abstinentiæ illæ, sed tamen manet perpetuus piscium escus, multa ieiunia, prolixę vigilię, diuturnę preces, multaque alia carni sanè molesta.

Porro beatissimus Hugo Episcopus, cuius sanctitatis fama celebris iam in omnes se regiones effuderat, tametsi eos omnes, qui cum sancto Brunone in Carthusiæ ere- mo degebant, multo amore & veneratione prosequeretur, at ipsum tamen Bruno- nem, quod in eo maiora cerneret diuinę gratiæ ornamenta, in tanto honore & reue- rentia habuit, vt eius consilij non aliter, quā præcepti Abbatis, obtemperaret. Et licet, vt ait in eius Vita Guigo, etiam prius diuini amoris totus arderet in cendijs, non aliter tamen ad disciplinæ cælestis exercitia eorum exemplis & familiaritate infer- buit, quā si flammanti quis faci plures circumponat alias ardentes. Eratque cum eis non vt dominus aut Episcopus, sed vt socius & frater humilimus, & ad cunctorum, quātum in ipso erat, obsequia paratissimus, ad eō vt vir venerabilis Guilhelmus, Prior tunc sancti Laurentij, post eā S. Theofredi Abbas, magistro Brunoni etiam ipse reli- giosa deuotione non mediocriter alligatus, beati Hugonis contubernalis (bini quip- pè tunc per singulas inhabitabant cellas) apud magistrum Brunonem non leuiter conquereretur, quod penè omnia, ad humilitatē spectantia, intrā cellam sibi præri- peret officia, & Episcopus non secum saltem vt socius, sed potius conuersaretur vt sa- mulus: non licere sibi, tristis asserens, ex seruilibus operibus quicquam attingere, quæ iuxta morem debebant per vices efficere, eo sibi cuncta præcipiente. In tantum autem eremum deuotus incolebat & sedulus, vt cum magister Bruno nonnunquam exire compelleret, ite, dicens, ite ad oues vestras, eisque, quod debetis, exoluit. Vo- lebat etiam eo tempore, magnæ paupertatis & humilitatis ardore succensus, equita-

turas suas cunctas vendere, & diuiso pauperibus precio, proprijs pedibus in prædica- tione discurrere. Sed homo profundi cordis magister Bruno non consentit, timens ne apud se forsitan extolleretur, aut à cæteris de singularitate iudicaretur Episcopis, aut (quod dubium non erat) id ipsum propter asperitatem & inæqualitatem consum- mare non posset iterum. Itā quidem in beati Hugonis Vita (quam Lector offendet Tomo secundo, primo Aprilis die) scribit is, quem diximus, Guigo, grauis inprimis auctor & fide dignissimus. Potest autem ex his perspicuè animaduerti, quantæ au- thoritatis & existimationis fuerit beatus Bruno apud tam insignē Episcopum, vt qui ei haud secus, atque suo Abbati, raro eximie humilitatis exemplo, obediērit, ob eius proculdubio excellentem sanctitatem & sapientiam. Sunt qui scribant, eundem Epi- scopum à beato Brunone Carthusiani instituti habitum monasticum accepisse. Eo quoque instante & efficiente, circumuicini omnes, tam ecclesiastici, quā nobiles & plebeij, prona voluntate dedere beato Brunoni & fratribus eius, perspecta eorum tam sancta, honesta & religiosa conuersatione, quicquid iuris obtinerent in Carthu- siæ montibus, & intrā limites eius deserti.

Ersi autem beatus Bruno, olim in mundo celebris, iam omni mundi huius calcata gloria, in eremo latitare, solique Deo ardenti amore ac desiderio inharere, gustare quā suauis sit Dominus, atque extra eum prosus nihil appetere summoperè stude- ret, non potuit tamen vsquequaque voto potiri suo. Nam cum non totos sex annos in illa exigua quidem, sed sancta sodalitate exegisset, Pontifex Urbanus secundus, qui olim beati viri discipulus fuerat, cum ad illud sublime præcipui honoris fastigium euectus esset, cuperetque tantum munus accuratè implere, non immemor egregiæ virtutis & illustri doctrinæ eius sui præceptoris, acciuit eum per literas ad sancta Ec- clesiæ præstantia officia grauitè præcipiens, ne venire ad Urbem cunctaretur.

Illo Pontificis mandato perlecto, ingens dolor inuasit fratres & filios eius omnes, nec admittebant consolationem, protestantes se nullo pacto in ea vasta solitudine posse perdurare, si tanti patris præsentia orbarentur: se quidem mansuros, si mane- ret ipse: sin abiret, se pariter abituros. Eorum lachrymis vir piissimus valdè conster- natus, & multa commiseratione permotus, cum ipsi quoque acerbissimum videretur post tantam amicæ solitudinis quietem, tantam animi tranquillitatem & consci- entię serenitatem ad mundi huius curas & strepitus reuocari, eos blandè consolari nitabatur. Sciebat enim scriptum esse: Qui vos audit, me audit: itemque: Omnis ani-

ma potestatis sublimioribus subdita sit: atque ea causa Pontificis mandatum non aliter accepit, quā cælesti oraculo ad se delatam vocem esset accepturus: atque ad fratres: Manere vobiscum, mihi, in Domino dilectissimi fratres, gratissimum: separa- riā vobis, grauiissimum: sed mandatis Apostolicis obedire, vt ipsi quoque nōstis, ne- cessarium est. Scitis in eius locum successisse Pontificem, cui dictum est à Christo, Pa- sce oues meas. Non potest ergo numerari in ouibus Christi, qui non vult illi parere, cui Christus commisit pascendas oues suas. Ecquid verò mihi prodesse queat, hęc vo- luntatem corpus afficere inedia & ieiunijs, durisque suscepi instituti laboribus & exer- citijs arterere, si interim per inobedientiam perdam animam meam? Nolite igitur, fratres mei, importunis hisce lachrymis affligere cor meum, & dolores meos dolori- bus vestris cumulare: sed in qua vocatione vocati estis, in ea permanete, atq; in hoc loco perseueretis. Confido autem in Domino, qui per nos humiles sibi habitaculum in hoc deserto construere visus est beato Hugoni Episcopo, quod propositum gratiæ suæ hoc nostro dinortio nōn patietur in irritum redigi: sed potius præstabit pro beni- guitate suā, vt ego in hac tentatione, mihi sanè permolesta, obediens & fidelis inuen- tus, eius auctus benedictione, ad vos latus reuertar. Nec dubitare debetis, etiamsi corpore ad tempus à vobis abero, quin semper vobiscum spiritu sim futurus.

Hæc illo dicente, omnes cum lachrymis eleuant vocem, aiuntque ad eum: Tu es, pater venerande, post Deum spes nostra, tu refugium nostrum, tu consolatio & con- silium nostrum. Te ergo recedente, quid nos facturi sumus? aut te absente, ad quem recurremus? Erimus profectò sicut oues non habentes pastorem. Quamobrēm si ad Pontificem te trahit obedientia, tecum nos vnā trahat supereminens charitas, quæ est in Christo Iesu, quā separare & conuellere non poterit neque mors, neque vita, neque vlla creatura. Audiens hæc beatus Bruno, cernensque eos nullam ad- mittere consolationem, nec persuadere se illis posse, vt in Carthusia manerent, ne lo- cus ille iam Deo dicatus, ad manus laicas & prophanas rursus deuolueretur, quod

Cap. 18.

Frates no- strum, tu refugium nostrum, tu consolatio & con- silium nostrum. Te ergo recedente, quid nos facturi sumus? aut te absente, ad quem recurremus? Erimus profectò sicut oues non habentes pastorem. Quamobrēm si ad Pontificem te trahit obedientia, tecum nos vnā trahat supereminens charitas, quæ est in Christo Iesu, quā separare & conuellere non poterit neque mors, neque vita, neque vlla creatura. Audiens hæc beatus Bruno, cernensque eos nullam ad- mittere consolationem, nec persuadere se illis posse, vt in Carthusia manerent, ne lo- cus ille iam Deo dicatus, ad manus laicas & prophanas rursus deuolueretur, quod

Rom. 2.

pruden-

prudenter ille timebat, commendauit & dedit eum venerabili viro Siguino Abbati Casæ Dei, qui fuit vnus ex primis donatoribus : sed ita tamen id fecit, vt omnino constitueret reuerti cum suis ad Carthusiam. Peractis autem omnibus, perceptaque beatissimi Hugonis Episcopi benedictione, urgente Pontificis mandato, Romam profectus est. Potest autem ex his quoque non obscure perspicui, quam carissima fuerit virtute præditus, à quo sic pendebant religiosi fratres illi, vt vitam ipsam prorsus insuauem & molestant sibi putarent, si eius præsentia frustrari ipsos oporteret.

Cap. 19.
A Pontifice
humaniter
accipitur.

Vbi autem beatus Bruno Romam venit, Pontifex eius aduentu mirè exhilaratus, humanissimè eum excepit, quippè quem vnice amaret & veneretur, atque in primis & intimis consiliarijs & fidelibus amicis semper eum habuit, eius consilijs in arduis Ecclesiæ negocijs nunquam non vtens. Conuenerunt autem ad eum, agente id spiritu Dei, fratres omnes, quos in Carthusia apud se habuerat, & multo dolore affici cœpère, ipso vel maximè dolente, quòd Carthusiæ solitudinem, quam Dominus sibi elegerat, reliquissent. In mentem enim eis veniebant, non carnes, aut cucumeres & pepones, vt illis murmuratoribus Israëlitis in deserto, sed sanctæ meditationes, feruentes orationes, studiosæ lectiones, & spirituales consolationes, quibus in Carthusiano deserto perfrui erant : nec poterant erumpentes cohibere lachrymas, cum cernerent ex tam alta quiete & tranquillo silentio in molestissimos strepitus & varios rerum tumultus se coniectos esse. Sed cum beatus Bruno à Pontifice recedendi copiam necdum impetrare posset, persuasit fratribus, vt ad Carthusiam redirent, obtinuitque à Pontifice literas ad Abbatem Siguinū, vt Carthusiæ eremum ipsis restitueret. Prefecit quoque eis suo loco Priorem Lauduinum, quo duce omnes ad Carthusiam reuersi sunt. Animaduertit ex his quoque Lector, quis vir fuerit beatus Bruno, quem tanti fecerit ipse totius pastore Ecclesiæ, quemque tantum apud se familiaritatis & authoritatis locum habere voluerit. Nos nolumus exaggerare singularia, nè prolixi simus.

Numm.

Carthusiani
fratres, reli-
cta Vrbe, re-
deunt ad Car-
thusiam.

Cap. 20.
Restituitur
eis Carthu-
sia.

Postquam autem fratres cum Lauduino in Carthusiam venère, & Pontificis literas Siguino Abbati exhibuerunt, fratribus eius cœnobij assentientibus, præsentè S. Hugone Gratianopolitano Episcopo, & Hugone Lugdunensi Archiepiscopo, liberè eis desertum Carthusianum remisit, & tum illis, tum successoribus eorum perpetuò tradidit possidendum. Et hæc quidem primæ fuere Romani Pontificis literæ de Carthusiano instituto, quæ magno sunt documento, ab ipsis Carthusianæ religionis initiatorijs, eam à Sede Apostolica approbatam esse. Ab eo autem die Carthusiana solitudo semper in Carthusianorum ditone permansit, simulque Carthusiana religio vique in præsens illic perdurat. Vbi verò sanctus Bruno, in Pontificis curia degens, fratres illos incolumes ad Carthusiam reuertisse, locumque illum obtinere, & tranquillam pacem ac quiete frui cognouit, crebrò ad eos scripsit, hortans illos, vt in via Domini constantè perseverarent.

Scribit ad
eos S. Bruno

Cap. 21.

Mali homi-
nes eis ma-
gnos iniici-
unt scrupu-
los.

Verum non defuit in hoc spiritali paradiso tortuosus ille coluber & serpens antiquus. Præsentens enim iam tunc, quæta ad ipsum reditura essent damna ac detrimenta ex illo præclaro sublimis & Angelicæ vitæ instituto, cuius fundamētum tum substruebantur, immo dicam illis fratribus pusillanimitatem & perplexitatem iniecit, adhibitis ad eam rem, tanquam aptissimis instrumentis, quorundam malignorū hominum linguis fraudulentis & fallacijs : qui nouitatis eos insinulantes, aiebant illos in mortis discrimen sese conijcere. Et effectum sanè est ab illis, vt optimi patres prorsus dubitarent, quidnam agendum ipsis esset, tum propter susceptæ vitæ austeritatem, tum propter deserti illius horrorem & vastitatem, in qua, illorum nequam hominum moti sermonibus, in vitæ periculum se venturos etiam ipsi iam formidabant. Contrà autem non parùm verebantur, si indè recederent, se Deum & stellas duces, quas Episcopus Hugo viderat, offensuros. His perplexitatibus aliquandiu benè multum exagitatis illis, ecce benignissimus Deus, qui nunquam deserit sperantes in se, mittit ad eos, his de rebus inter se colloquentes, virum venerabilem, cano capite, crispo capillo: qui ait ad eos: Perplexi estis, fratres, vtrum hoc in loco permanere, vel ex eo excedere debeatis. Sed ego dico vobis verbis omnipotentis Dei, beatissimæ Dei genitricem, Virginem perpetuam vos in hoc deserto loco conseruaturam, si in eius honorem quotidie legere velitis preces eius Horarias. His dictis, repente ab eorum oculis ablati sunt. At illi incredibili affectu gaudio, illam sacrosanctam Virginem, cui scirent eius filium, Regem

Cælesti vi-
sione cõfir-
mantur.

immortalem omnium sc̄clorum, nihil negare posse, patronam totius Carthusiani instituti sibi delegerunt, & beatissimum Domini Præcursores Iohannem, patronū. Hominem autem illum, qui eis apparuit, sanctum Apostolum Petrum fuisse indè vel maximè cõiieiebant, quòd eius successor Urbanus secundus, in Cõcilio Claromontensi beatissimæ matris Dei preces horarias à toto Clero dicendas instituit. Ex hac autem visione adeò sunt confortati in Domino, vt neque mors, neque vita illos separare posset à charitate Christi.

Preces Ho-
rariæ beatæ
Virginis in-
stituta.

Cum autem beatus Bruno summo Pontifici ad annos paucos strenuam nauasset operam, nec parùm Ecclesiæ Dei profuisset consilio, prudentia & sapientia sua, molestissimè interim ferens curiæ strepitus & tumultus, quibus posthabitis, optabat semper redire ad tranquillam vitæ solitariæ portum: tandem vltra ferre non sustinens tanti desiderij flammam, antequam Pontifex è Placentia abiret in Gallias, multa precum instantia vix tandem obrinuit ad suam eremum recedendi, aut certè aliam, si sic visum esset, expetendi copiam & facultatem. Per id tempus, annuente eodem Pontifice, electus fuit vir sanctissimus Reginensis ecclesiæ, quæ est prima totius Calabriae metropolis, Archiepiscopus, multusque in eo erat Urbanus Pontifex, vt eum in ea dignitate confirmaret: sed non ignorans ille, quot periculis, quot curis & molestijs eiusmodi Ecclesiasticæ functiones obnoxie sint, noluit electioni præbere assensum: neque id pertinaciter tamen, sed modestè & humiliter, solo quietis amore, seruata erga Pontificem obedientia & submissione, & erga proximos charitate. Tandem cum bona venia & benedictione Pontificis à curia discedens, Calabriae deserta loca expetijt, adiunctis sibi aliquot eiusdem propositi viris, quos iam vitæ eius odor bonus & feruentes exhortationes ad mundi contemptum adduxerant. Didicerat enim in Calabria regione multas esse solitudines, agenda pœnitentiæ & vitæ solitariæ cõsuetudinæ aptissimas. Maluisset ille quidem, quod etiam crebrò apud se constituerat, redire in Carthusiam ad fratres charissimos, quos eò remiserat: sed quia summus Pontifex eum sua curia proficiscebatur in Galliam, in cuius finibus Carthusia sita est, verebatur, si ipse quoque eò se conferret, nè aut curiam declinare non posset, aut illam non reliquisset, sed sequi videretur. Potius igitur visum est Calabriam petere, nihil interim mutata voluntate suos in Carthusiam remittendi, compositis sedatisque rebus. Satis hoc declarant literæ, quas ex Calabriae solitudine fratribus in Carthusia degentibus scripsit, in quarum calce sic habet: De me autem, fratres, scitote, quoniam unicuique mihi post Deum est desiderium veniendi ad vos & videndi, & quando poterò, opere adimplebo, Deo adiuuante.

Cap. 22.

Recusat Ar-
chiepisco-
patum Rhe-
ginensem S.
Bruno.

Assumptis
socijs ali-
quot, Cala-
briæ deserta
expetit.

In ipsa autem Calabria venit ad quandam eremum, cui Turris nomen est, in diocesi Squillacensi: ibique non cellas alicuius precij, quòd sumptus non suppetere, sed casus humiles ex vili quidem materia, sed in Christo preciosa, ædificauerunt. Quanta autè vitæ integritate & sanctitate eum suis illic veratus sit, quibus vacauerit pietatis & religionis exercitijs, quis verbis explicare queat? Potest quidem id aliqua ex parte innotescere ex epistola, quam vir sanctus scripsit ad Radulphum Rhemensis Ecclesiæ tunc Præpositum, postea Episcopum, vbi inter cætera ait: In finibus Calabriae cum fratribus religiosi, & aliquot benè eruditus, qui in excubijs persistentes diuinis, expectant reditum Domini sui, vt cum pulsauerit, cõfessim aperiāt ei, eremū in colo, ab hominum habitatione satis vndique remotam. De cuius amœnitare, aërisque temperie & hospitale, vel planitie ampla & grata, inter montes in longum porrecta, vbi sunt virentia prata & florida pascua, quid dignum dicam? Aut collium vndique tenet se erigentium prospectum, opacarnaque vallium recessum, cum amabili fluminum, riuorum, fontiumque copia, quis sufficienter explicet? Nec irrigui desunt horti, diuersarumque arborū fertilitas. Verum quid his diutius immoror? Alia quippe sunt oblectamenta viri prudentis, gratiora & vtiliora valde, quia diuina. Veruntamen arctiori disciplina studiisque spiritalibus animus infirmior fatigatus, sapius his releuatur ac respirat. Arcus enim, si assidue sit tensus, remissior est, & minus ad officium aptus. Quid verò solitudo eremique silentium, amatoribus suis vtilitatis inuanditatisque conferat, nōrunt hi solum, qui experti sunt. Hic nanque viris strenuis tam in se redire licet, quam liber, & habitare secum, virtutumque germina instantè excolere, atque de paradisi feliciter fructibus vti. Hic oculus ille conquiritur, cuius sereno intuitu vulneratus sponfus amore, quo mūdo & puro cõspicitur Deus. Hic oculus celebratur negociosum, & in quietam pausat actionem. Hic pro certaminis labore

Cap. 23.

In deserto
Turris de-
git.

Ex Episto-
la S. Brunonis.
Luc. 12.

Spiritali-
bus studijs
quædam ad-
miseranda le-
uamenta.

Can. 4.

Gen. 29.

labore repensat Deus athletis suis mercedem optatam, pacē videlicet, quam ignorat mundus, & gaudium in spiritu sancto. Hæc est illa Rachel formosa, pulchra adpectu, à Jacob plus dilecta, minus filiorum ferax, quam Lia fecundior, sed lippa. Pauciores enim sunt contemplationis, quam actionis, filij. Veruntamen Ioseph & Benjamin plus sunt cæteris fratribus à patre dilecti. Hæc pars illa optima, quam Maria elegit, quæ non auferetur. Hæc Sunamitis pulcherrima, sola in omnibus finibus Israel reperta, quæ David foueret senē, & calefaceret. Hæc in illis literis scribit vir sanctus, è quibus in eius eximiam prædicationem multa peti possent, sed nos ad alia transimus.

Cap. 24.

Postquam in ea Turrensi eremo beatus Bruno primum habitare cœpit cum locijs, accidit, Deo id efficiente, vt quodam die Rogerius Comes Calabriae cum non paruo suorum grege & multa canū frequentia in eadem solitudine venationi incumbens, ad eum locum, quem sibi incolendum sumpserant serui Dei, totius rei nescius perueniret. Vbi cum canes sagaciter diuersa ferarum vestigia explorarent, ad casus, in quibus beatus Bruno cum fratribus commorabatur, accurrerunt, atque illic fixis pedibus, magno latratu indicabant domino suo, opimam se reperisse prædam. Comes id conspicatus, ocyus cum suis aduolat, offendit patres illos in speluncis suis flexis genibus, erectisque in cælū vultibus ac manibus simul orantes & laudantes Deū.

Eccē quomodo vir sanctus, casus potius quæ aulam elegerit.

Tum ille magna admiratione repletus, ab equo, cui insidebat, desilit, piē & comiter illos salutat: qua causa eò aduenerint, & quæ eorum sit conditio, accuratè perquirat. Postquam ex eis didicit omnia, impensè lætatus est, laudans & glorificans Deum, qui tali ipsam præda dignum indicasset. Persuadebat enim sibi, neque id temerè, se terramque suam eorum meritis & precibus apud Deum, adiutum & in pace conseruatum iri. Arque ea causa, vt possent illic quietius viuere & diutius permanere, dedit eis ecclesiam sanctæ Mariæ & beati Stephani de eremo. Vbi sancti etiam crebrò eos inuisit, & res vitæ degendæ necessarias eis tribuit, & ea, quæ ad salutem animæ pertinerent, libenter ab eis audiuit. Ipsum verò beatum Brunonem, aliorum pastorem & patrem, non solum præ cæteris arctius complectebatur, sed etiam sæpius ad se euocabat, multamque ei præstans reuerentiam, semper eum primo loco habuit in domo sua, eiusque consilij libenter parebat, & precibus, quibus plurimum fidebat, perperuò se se commendabat. nec eum sefellit opinio. Eius enim beati viri meritis Dominus à præsentissimo periculo & struictis ei periculis illū liberauit: id quod Comes ipse in Dei gloriam, & ob diuulgandam vbiq; sancti Brunonis sanctitatem, literis suis testatum reliquit in hæc verba:

Cap. 25.

Literæ Rogerij Comitæ Calabriae & Siciliae.

Ego Rogerius, diuina misericordiâ Comes Calabriae & Siciliae, nota esse volo omnibus fidelibus Christianis beneficia, quæ mihi peccatori concessit Deus orationibus reuerendi mei fratris Brunonis, piissimi patris fratrum, qui habitant in ecclesijs sanctæ Mariæ de eremo, & sancti Stephani protomartyris, quæ sitæ sunt in terra mea inter oppidum, quod dicitur Stillum & arenam. Cùm essem in obsidione Capuæ Calendis Martij, & præfesssem Sergium, natione Græcum, principem super ducentos armigeros nationis suæ, & exercitū excubiarum magistrum: qui satanica persuasione præuentus, prius ipsi principi Capuæ, promittenti auri nō modicā quantitatem, ad inuadendum me meumque exercitum, noctū aditū pollicitus est se præbere. Nox proditionis aduenit, princeps Capuæ eiusque exercitus iuxta promissum est paratus ad arma. Dumque me sopori dedissem, interiecto aliquanto noctis spatio, adstitit cubili meo quidam senex reuerendi vultus, vestibus scissis, nō valens lachrymas continere. Cui cùm in visu dicerem, quæ causa ploratus & lachrymarum esset, visus est mihi durius lachrymari. Iteratò quærenti mihi, quis esset ploratus, sic ait: Fleo animas Christianorum, teque cum illis simul. Exurge quamprimum, sume arma, si liberare te Deus permiserit, tuorumque animas pugnatorū. Hic mihi per totū videbatur, velut si esset per omnia venerabilis pater Bruno. Expergefactus sum cū terrore grandi, pro visione pauescens. Illic sumpsi arma, clamās militibus, vt armati equos cōscenderent, visionē si vera esset, satagens cōprobare. Ad quē strepitum & clangorē fugientes impius Sergius eiusque sequaces, subsecuti sunt principē Capuæ, sperantes se in dictam ciuitatem confugium habuisse. Ceperunt autem milites, inter vulneratos & sanos, centum sexaginta duos, à quibus visionem fore verā cōprobauimus. Reuerfus sum, Deo volente, vicesimanona Iulij mēsis Squillacium, perhabita Capuæ ciuitate, vbi sui per quindena continuā infirmatus. Venit verò iam dictus venerabilis Bruno cum quatuor de fratribus suis, qui me suis sanctis deuotisque colloquijs consolati sunt.

Visio eius.

Magno miraculo seruatur.

Cui

Cui reuerendo viro visionem retuli, & humiles gratias egi, qui de me etiam absente suis in orationibus curam habuisset. Qui se humiliter asseruit non ipsum fore, quem credidi, sed Dei Angelum, qui adstat principi tempore belli. Rogavi quoque ipsum humiliter, vt propterea de rebus meis in terra Squillacensi sumere dignaretur largos redditus, quos donabam. Renuens ille, recipere nolle dicebat, quòd ad hoc donum sui patris meamque dimiserat, vt omninò de rebus extraneis liber, deseruiret Deo suo. Hic fuerat in tota domo mea, quasi primus & magnus. Tandem vix ab eo impetrare potui, vt gratis acquiesceret sumere modicū munus meum. Donauit enim eidem patri Brunoni eiusque successoribus ad habendum inperpetuum absque temporalis seruitio monasterium S. Iacobi cum castro, & quamplura, res & bona alia, cum amplissimis libertatibus, in dictis literis specificè declaratis. Hæc Comes ille.

Hac autē Comitibus liberalitate & donatione fretus beatus Bruno, condidit ibi primò ecclesiam in honorē matris Dei apud specum quandam subterraneā, in qua ipse morabatur. Deindè extruxit etiam alteram, haud procul ab illa distantem, in honorem sancti protomartyris Stephani, cum monasterio illi cōiuncto, in quo cæteri fratres habitabant, sub cura & gubernatione tanti patris Christo militantes. Cum quibus vir sanctus vsque ad diem vitæ extremum in ea perseuerauit viuēdi ratione & vitæ asperitate, quam antè in Carthusia coeperat & docuerat: interim etiam sollicitè curam eorum gerens, qui in Carthusia eremo degebant, præfecto eis, vt antè diximus, magistro Lauduino. Qui quidem vir venerabilis, nè à vestigijs & institutis tanti patris & præceptoris sui deflecteret, nè aliter suos institueret, quam ab illo cum socijs fratribus didicisset, iter longissimum suscepit ad ipsam vsque Calabriae eremū, singula accuratius ex illo percontaturus. Sed cùm à sanctissimo viro rediret, in manus Giberti schismatici incidit, & cùm non posset à sententia deduci, pro iustitiæ defensione in custodia detentus est: vnde paulò post dimissus, non multo interiecto tempore, impollutum Christo spiritum reddidit.

Incidit verò etiam beatissimus pater Bruno in grauissimam valetudinē, morboque augmenta capefente, quem admodum sese habuerit, fratres & filij eius his verbis in scripto quodā explicant: Vt sciatis, quanta fidelitia, quam certa spe liberationis eius, preces fundatis, transitum illius breui titulo innotescimus, vt in sancta viri consumptione, veritatem & perfectionem tranfactæ vitæ colligat. Sciens enim, quia venit hora eius, vt transeat ex hoc mundo ad patrem, conuocatis fratribus suis, ab ipsa infantia singulas atates suas replicauit, & totius temporis sui cursum, scientia & sententia dignum, proclamauit. Postea fidem suam de Trinitate, præteritō & profundo sermone exposuit, & conclusit sic: Credo etiam sacramenta, quæ sancta credit & veneratur Ecclesia, & nominatim panem & vinum, quæ cōsecrantur in altari, post consecrationē verum corpus esse Domini nostri Iesu Christi, veram carnem & verū sanguinem, quæ & nos accipimus in remissionem peccatorū nostrorum, & in spe salutis æternæ. Proximo indè Dominico die sancta illa anima carne soluta est pridè Nonas Octobris, Anno Christi millesimo centesimo primo, corpusque eius fratres illic honorificè condiderunt. Ad eius sepulcrum huiusmodi Epitaphium appositum est:

Primus in hac, Christi fundator ouilis, eremo
Promerui fieri, qui tegor hoc lapide.
Bruno mihi nomen, genitrix Germania, meque
Transtulit ad Calabros grata quies nemoris.
Doctor eram, præco Christi, vir notus in orbe,
Desupèr illud erat, gratia, non meritum.
Carnis vincla dies Octobris sexta resoluit,
Ossa manent tumulo, spiritus astra perit.

Eius autem sanctissimam vitam mortemque preciosam consecuta sunt multa miracula, quæ ob eius præclara merita Christus effecit. Post obitū eius & sepulturā, fratres monasterij eius chartas miserunt, vt haber consuetudo, in diuersas prouincias, atque in ipsam quoque Britanniam, quibus & eius è vita decessum significarūt, & vt preces pro sancta illius anima Domino offerrentur, petierunt. Sciebat enim non esse iustū, qui non peccet. Et primò quidē fratres & discipuli eius, deindè etiam alij, qui eum noverant, quibusque cognita erat eius eximia eruditio & vitæ sanctimonia, testimonium de ijs vel prosa, vel carmine, in ijs chartis ascripsere. Quæ omnia commemorare si velimus, nimium prolixi erimus: si prætermittere omnia tot grauissimorum hominum

Liberalitas eius in S. Brunone & fratre.

Cap. 26. S. Bruno dicitur cōdit ecclesias.

Lauduino constantia & decessus.

Cap. 27.

Immōtescimus ad hunc more eius seculi.

Nota de Epitaphio.

Cap. 28. Post mortē clarè miraculis.

Eccles. 7.

num

Inepta quorundam de S. Brunone persuasio.

Cap. 29. Præclara multorum testimonia de S. Brunone.

num testimonia, ingratitude & impudentiæ notam non effugiemus, præsertim quandò ex ijs eximia beati viri sanctitas non obscure potest animaduerti. Et expedit sanè non ignorari ea, quæ annotaturi sumus, vel ob id potissimum, quòd quidam inepti & insulsi homines, & sibi & alijs persuadere ausi sunt, hunc beatum virum eum esse doctorem, quem nos in huius historiae initio damnatum esse diximus: quod quidem vanissimum est, nescio, cuius somnatoris commentum, cum satis constet, illum damnatum doctorem beatissimo Brunoni & socijs eius occasione præbuisse de vita sanctius instituenda seriò cogitandi, & relictis omnibus huius mundi rebus, in horridam solitudinem commigrandi.

Principio Fisciclenfis cœnobij fratres eum reuerèdissimum, religiosissimum, eminentissimum eremitam vocant.

Rangerius discipulus eius, preces optat offerre Deo omnipotenti, vt qui illi tanta honestauit gratia, tanta pietate decorauit, secundùm fidei suæ meritum conferat & coronam.

S. Frigiani Lucèsis Ecclesiæ: Pro tãto viro & tam glorioso volũtariè, inquit, officii cõmemorationis impèdimus, credẽtes nos apud Deũ eius sanctis cõmendari meritis.

Ecclesia Placentina tam venerabilis viri gloriosissimam nominat animam. Gratianopolitana Ecclesia, in qua eo tẽpore S. Hugo, cuius supra est mentio habitata, sedem Episcopi obtinebat, ita subscripsit: Gratianopolitana Ecclesia, quam dominus Bruno monachus atque eremita sibi eremum facere habitationemque prius destinauit, quanto tunc gauisa est in eius præsentia, eam nimirum existimans perpetuam habere, tanto nunc magis dolet præ cæteris, super tanti tamque incomparabilis viri absentia.

Nos quoque Carthusiæ fratres, pijsimi patris nostri Brunonis, viri valde clarissimi solatio miserabiliter præ omnibus destituti, quid pro illius dilecta anima & sancta faciamus, definire nequimus. Vincunt enim merita beneficiorũ eius erga nos, quicquid possumus & valemus.

Nos fratres Casæ Dei, pro sanctitate tanti viri, cuius doctrina & exemplo stirps tanta in Christo fructificauit, septem diebus celebrabimus.

Sanctæ Mariæ Blesensis:

Non est desendum, nec patris morte dolendum.

Non obiit Bruno, qui partem fixit in vno.

Hunc Deus excepit, comitem piã turba recepit.

Sancti Petri Carnotis:

Concio syluestris, lachrymarum parce fluentis.

Pastoris vita, fidei cultu redimira,

Votum lætandi dat nobis, non lachrymandi.

Si mundo moritur, paradisi sede potitur.

Perdomuit carnem, dum cæli tendit ad arcem:

Se sociat Christo, mundo dum migrat ab isto.

O miles Christi, qui pugna victor abiisti,

Quam benè certasti, quia certando superasti.

Spernens terrena, stipendia carpis amœna.

Ecclesia S. Faronis vel Pharonis Meldensis:

Cognitus iste satis doctrina erat, atque beatis

Moribus & vita, Bruno sapiens eremita.

Nullus miretur, si Bruno sanctus habetur:

Hoc meruit vita, dici simplex eremita.

Carnotensis:

Ecclesiæ murus Bruno fuit, haud ruiturus.

Nam bonus atque piæ mentis fuit, atque sophiæ

Doctor erat verus: fleat ipsum plebs bona, Clerus.

Iustus, syncerus, morum grauitate seuerus,

Flos erat hic patrum, solamen, gloria fratrum.

Veri sectator, diuinæ legis amator,

Semita iustitiæ, fons hic & origo sophiæ,

Lux, speculum mundi, rerum sublime cacumen,

Labentum baculus, miserorum dulce leuamen.

Sanctæ

Cap. 30. Alludit ad illud Lucæ 10. Vnũ est necessarium &c. * id est, eremitica

Sanctæ Mariæ Rhemenfis metropolis:

Hic pater eximius fundator religionis,

Exemplar sese fratribus exhibuit.

Dans illis formam spernendi vilia mundi,

Cælestis patriæ præmia dum sequitur.

Pro cuius culpa non credimus esse gemendum,

Quem iam gaudentem credimus in requie.

Nam si cui sancto requiem bona vita meretur,

Huic quoque pro meritis summa datur requies.

Qui cum multimodè nostra polleret in vrbe,

Solamenque suis atque decus fieret:

Cumque faueret ei fortuna per omnia, iamque

Hunc præferremus omnibus, & meritò:

Nanque benignus erat, omni que peritus in arte,

Facundusque satis, diuitijsque potens:

Omnia postposuit Christo, nudumque secutus

Christum, cum cunctis suscipit hunc eremus.

Item eadem Ecclesia:

Vt seruire Ioseph dominæ contempsit amori,

Et fugit amplexus incestos mente virili:

Sic contempta iacet tibi, Bruno, gloria mundi,

Amplecti dum te cuperet, tibi brachia tendens,

Multas mundus opes, multos obtendit honores,

Tuque fuga lapsus, pompali veste reiecta,

Amplectens eremum, vestiris sorte beata.

Hunc tantum, talem cælestibus esse sodalem

Credimus: hunc rogitat fratrum deuotio tota,

Vt Domino pro se dignetur fundere vota.

Iste vir Eliæ par, Baptistæque Iohanni,

Hic eremi cultor fuit, & bonitatis amator.

Hic Abrahæ similis, pius exitit atque fidelis.

Quem tenerum docuit mater Rhemenfis alumnum,

Propositi tenuisse fidem lætata Brunonem,

Migrantem ad Dominum lachrymis precibusque salutat.

S. Dionysij Rhemenfis:

Cunctas liquit opes, cunctos simul orbis honores

Pro te Christo pater, pro cæli munere pauper

Bruno, factus iter, quorum fuit antè magister.

Quatuor vt fontes ex vna parte meantes,

Quos paradisi habet, mundi perregna fluentes,

Exundant terras: sic hic, quos imbuit, ornat,

Implet & informat, inflammat, dirigit, armat,

Cudit & illustrat, & adhuc regit, excolit, aptat.

Sideris instar erat cunctis, quos ipse docebat.

Suefforum mater Ecclesia: Pijsimi ac Deo dilecti, verè venerabilis Brunonis cõgnito sancto ac glorioso decessu, dulciter super tali tantoque viro commoti fuimus, orantes, vt eius sanctissimis meritis adiuemur tam viuui, quam defuncti.

S. Mariæ Blesensis:

Bruno vir egregiæ probitatis, gemma sophiæ,

Cuius honestatis sit præsens chartula testis.

Pacis habet sedem, cæli translatus ad ædem.

Ergò laudemus Dominum, veneremur, amemus,

Per quem sanctorum decoratur vita suorum.

S. Mariæ Bernaci:

Doctor doctorum fuit, exemplarque bonorum

Nostris temporibus Bruno vir eximius.

Esseque poenalis nil culpæ credimus illi:

Ipse Deum nobis conciliet meritis.

Merita bonæ vitæ.

Apud Rheimenses quæ clarus extiterit S. Bruno adhuc secularis.

Gen. 29.

Comparatur Eliæ, Iohanni Baptistæ, Abrahæ.

Gen. 2.

S. Bruno, doctor doctorum temporis sui.

S. Cru-

S. Crucis Aurelianensis:

Summum Bruno decus & gloria temporis huius,
Carne iaces, sed parte manes meliore superstes,
Et iusti recipis nunc præmia grata laboris,
Præclaris meritò doctoribus associatus.
Viuens in Christo, nostrî vir sancte memento,
Doctrinæque tuæ, quæ toto fulget in orbe,
Christo funde preces, mereamur vt esse sequaces:
Bruno, tuis semper precibus, vir sancte, iuuemur.

Nota de do-
ctrina S.
Brunonis.

Vos quoque sanctissimi fratres, qui tantum ac talem patronum ad cælos præmissis, omni humanæ compassionis dolore postposito, gaudete & exultate in Domino.
Petrus S. Iohannis Sueffionen. Canonicorum regularium humilis Abbas: Audito beato sine sancti patris & magistri mei Brunonis, à cuius ore sacræ doctrinæ fluenta plerunquæ haurire contigit, de absentia vehementer tristamur: carnales euasit se angustias, & requiem adeptum esse, & cum Deo viuere, prout coniecturâ de munditia & perfectione transactæ vitæ, nobis satis notæ, facere possumus, vehementer congaudemus.

* Beluacen-
sis

Humilis congregatio S. Quintini * Bellouacensis, sperans patrocinio reuerendi patris sui Brunonis apud Deum se adiuuari, obedienter ei tricimum adscribit:

Raptus ab hac vita, Christum sitiens eremita,
Nè mala mutarent sanctam præsentia vitam,
Quicquid proposuit viuens, moriendo probauit.
Proderit Ecclesiæ, fidei vestigia nôsse.

Nota per-
fectû mun-
di contem-
ptum.

Quidam frater de præfata Ecclesiâ, Gauberius nomine, viro sanctæ recordati-
onis, quem multum diligebat, & solum nostris temporibus mundo renunciâsse præ-
dicabat, tricimum faciet.

Sancti Luciani Bellouacensis:

Dux eremitarum, lux corrui ecclesiarum:
Hunc eremus plorat, quem quisque fidelis honorat.
Sanctæ Bruno, venerande pater, veneranda propago,
Cælica iussa tenens, viuas cælestis imago,
Viuis, & in cælis gaudes eremita fidelis.

S. Mariæ Pictauiensis:

O patrem sanctum, pro quo, scelus est, dare planctum:
Cuius gaudere nequit vlla lues abolere:
Viuere cui Deus est, cui lux, cui vera salus est.
Eugè Dei verna, frueris mercede superna,
Accipis inuentum modico sudore talentum.

S. Iohannis Euangelistæ Pictauiensis:

Gallia festiuas postponens carminis odas,
Nunc lugubres cantus & mœstos excipe planctus.
Nanque tuus doctor, quondam per cælica ductor,
Bruno pius moritur, flos sceni subtrunulatur.
Hinc est, quod doleas: sed viuat, pone querelas.

S. Maximini Micianensis cœnobij:

Doctus psalmista, clarissimus atque * sophista,
Gallia iure suo quem deberet sepelire,
Vt fertur, Calabris nunc Bruno sepultus in agris.

* Sophista,
pro sapiente.

S. Mariæ Parisiorum, inter alia:

Ille magistrorum decus, informatio morum,
Remigium turbæ Rhemenfis, maior in vrbe,
Mundum despexit, iter ad cælestia flexit.

S. Petri Rebacensis:

Temporibus nostris, finis dum proximat orbis,
Extitit in mundo proximus ille Deo.
Nam diues fuerat, mores sapienter agebat,
Contempfit cuncta &c.

S. Petri Neocastrensis:

Hac

Hac vixit vita dum felix hic eremita
Dictus Bruno, bonus noster per cuncta patrouus.
Quo vixit pago, viuens permanfit imago
Veræ iustitiæ, doctrinæ, philosophiæ,
Exemplum cunctis qui dat ratione potitis, &c.
Cuius mirantes vitam, mores imitantes &c.

S. Bruno
monachus
& eremita.

S. Trinitatis Valefiæ:

Tanti doctoris fuerat de morte dolendum,
Omnibus atque bonis noctesque diesque gemendum,
Si possent luctus hominem reuocare sepultum.

S. Geruasij eiusdem loci Castri:

Gallia multorum mater nutrixque virorum,
Isti quando pares es habitura mares?
Iste tuus quondam doctrinæ præbuit vnam
Gentibus & Cleris &c.

S. Andomari:

Exemplum miseris mortalibus esse solebas,
Vt colerent Christum, quem semper Bruno colebas,
Pro quo diuitias spreuisti totius orbis.

S. Pauli Londoniensis:

Tanti fama viri diffusa sub vltima mundi.
Excitat ardentem in sancta precamina mentes.

S. Mariæ Lincolnienfis:

Transisti è mundo securus, maxime Bruno:
Quem quia spreuisti, nil nocuisse puto.
Omnibus abiectis, eremum lætus petijsti,
Hoc solum cupiens, posse placere Deo.
Nec bona fama viri latuit, dispersa per orbem:
Sed vaga permultos commonuit populos.
Quis tam felicem nouit, quis tam sapientem?
Non noui talem, nec tibi consimilem.
In te reuerà patuit sapientia verâ,
Te pietas Domini nutrijt & docuit.

Insigne en-
comon S.
Brunonis.

S. Mariæ Spalingæ, S. Nicolai Andegatenfis:

In mundo rutilat Solis iubar, & rutilando
Transit, & excedit sidera cuncta poli.
Sic & Brunonis sapientia tanta resultit
Inter Francorum sidera, solus vt hic
Esset cunctorum flos & fons philosophorum.
Flos speciosus erat, fonsque profundus erat.
Ex hoc manauit sapientia tanta per orbem,
Vt quos imbueret, philosophos faceret.
Splendor sermonis fuit, & lux relligionis:
Eius relligio scitur vbique satis.
Eius doctrina facti sunt tot sapientes,
Quos mea mens nescit, & meâ penna tacet.
Eius & exemplo sunt multi relligiosi,
Et sectatores discipulique Crucis.
Ipse Crucem Christi tulit, & sua cuncta reliquit,
Seque negando sibi, profuit ipse sibi.
Diues, famosus, facundus, ac generosus,
In mundo nituit, sed sibi displicuit.

Præclarum
restituenti
doctrinæ
eius excel-
lentis,

S. Petri Eboracensis:

Fama prius nobis retulit, quàm litera vestra,
Non de morte quidem, sed bonitate viri.
Gemma domus Domini Bruno fuit atque columna, &c.

Ecclesiâ Rhotomagensis:

Humani generis flens irreparabile damnum:

M m m

Mundo

Mundo decessit mundani victor honoris,
Bruno pater sanctus, fundator religionis.
Cuius tanta piam vitam commendat honestas,
Ut sit eum cuiquam non æquiparare potestas.
Ipse fuit sapiens, vir nobilis, indole fulgens,
Imbatus fonte rotius Philosophiæ.
In quo cum virtus probitatis viua niteret,
Glorificos fasces qua promeruisse valeret,
Proculcator opum, cunctorum spreter honorum,
Et mundi stultam contudit ambitionem,
Et studio sanctam fundauit religionem.

Cenomanensis Ecclesia:

Morte tua flendum non credimus, optime Bruno,
Qui fugiens vanos munditumens honores,
Angelicam in terris vitam sapiens imitatus,
Corpore adhuc viuens, calcitia mente perebas.

S. Mauricij Andegauensis:

Gallia tristatur, Calaber populus lachrymatur,
Doctoremque bonum gemit iste, flet illa patronum.
Vitæ præsentis hæc laudat eum documentis,
Eius & eximia celebratur vbique sophia,
Plus quam Maronis laudatur lingua Brunonis,
Gloria Platonis vilescit laude Brunonis.
Hic præcallebat doctoribus, hic faciebat
Summos doctores, non insituendo minores.
Doctus doctorum fuit hic, non clericulorum.
Nam nec honestates verborum, nec grauitates
Sumpfit Brunonis, nisi vir magnæ rationis.
Nunciat egregiam diuina docendo sophiam.

Andegauis S. Petri monasterij puellarum:

Vitæ forma piæ, totius acerra sophiæ,
Bruno pater vita si transmigravit ab ista,
Ad Domini nutum liquet illum carne solutum,
Qui iustum merita voluit donare corona.

Noliensium conuentum, horis regularibus psallendo attentum, visa scheda, que
Brunonis incomparabilis philosophi obitum patefecit, tantus timor tantusque hor-
ror occupauit, quod vix debitum officium complere præualuit. Quis enim non ob-
stupesceret, immo ab intimis cordis ingemisceret, cum tantum virum, totius scien-
tiæ & penè omnium clericorum lumen & fundamentum, naturæ concessisse audiret?
Dudum Ecclesiæ Rhemensium summus didascalus, vtpote in psalterio & ceteris
scientijs luculentissimus, & columna totius metropolis diu extitit.

Timothei & Apollinaris:

Huius Doctoris fuit hæc vis cordis & oris,
Ut toto cunctos superaret in orbe magistros.
Sic meditando bonus fuit, atque loquendo disertus,
Huic se tota dedit sapientia, totaque sedit
Huius in arcanis diues penetrabilibus hospes.
Quod nōni, dico: mecum quoque Francia nouit,
Et totus nouit per climata quattuor orbis.
Hæc illum docuit res huius spernere mundi,
Et solum fecit perquirere gaudia cæli.

Sanctæ Mariæ Laudanensis ecclesiæ:

Bruno decus Cleri, decus & prudentia mundi,
Dum fuit in terris, florebat acumine mentis.
Dum fuit inter nos, florebat & in documentis.
Integritas morum, cumulum suppleuit honorum.

Ordo monialium S. Iohannis Baptista:

Bruno laudaris, tua vita decens renouatur

In terris vi-
uit Angeli-
cam vitam.

Nō pueros,
sed graues
viros docu-
it S. Bruno.

Vera sapi-
entia.

Ver-

Verbis & scriptis, nec quanta fuit memoratur.
Ipse pius, simplex, plenus Deitatis amore,
Impiger & mundus fuit, omni dignus honore.
Viuit adhuc Bruno, sibi traditur à patre vita.
Clericus ipse fuit, monachus fit, & hinc eremita.
Nunc iacet exangue corpus, tamen hoc veneratur.
Viuit adhuc Bruno, cuius status gratulatur.

Titulus S. Petri Cassellensis Ecclesiæ:

Brunonis vermes carnem pascuntur inermes,
Pròh dolor immensi vas sensus & bonitatis.
Non tamen est indè, quod defleo: nam mihi constat
Illum sanctorum conciuem: sed quia cœtus
Ipsius mœret, priuatus patre benigno.
Rectæ Bruno viæ dux, & fons Philosophiæ
Non aliter docuit, viuere quam studuit.

S. Mariæ Potileuiensis cœnobij:

Exijt è mundo vir, mundi spreter, ad illum,
Qui mundum fecit, quem sine fine vider.
Et licet hic, tanquam tenebrosus, Bruno vocetur,
Est tamen & fama lucidus, & meritis.
Luce Dei fruitur, quia lucem respuit istam,
Et pro deserto calica regna colit.
Vos igitur fratres pro læto nè doleatis:
Esse suos lætos lætus & ipse cupit.

S. Mariæ Formosellensis:

Felix hic Bruno, cui consonat ore sub vno
Laus modulata pijs, comptaque tot studijs.

S. Petri Pictauiensis:

Sed qualis fuerit, si fortè rudis mihi quærit,
Soluat & euoluat chartam, rursusque reuoluat.

Hæc tantorum virorum, tot insignium collegiorum & personarum præclara
testimonia abundè, nō fallor, sufficiunt ad ostendendam beatissimi patris Bruno-
nis excellentem doctrinam, morum honestatem, & vitæ sanctimoniam, etiamsi
nulla eius miracula extarent. Atqui verò multis etiam miraculis claruisse legitur, sed
ea tamen, quod sine dolore commemorare non possum, non ea diligentia, qua par-
erat, annotata sunt: aut si annotata sunt, alterius instituti monachis, eius monaste-
rium occupantibus, primò quidem negligentius custodita, deindè verò etiam per-
dita sunt. Sepultus est vir præstantissimus in monasterio suo S. Stephani post summū
altare. Ad eius sepulcrum fons viuis prorumpit, qui Christi virtute & eius meritis
multitudine adfert permultis remedia sanitatis. Illuminantur illic cæci, surdi audiunt,
manci & mutili redintegrantur, leprosi mundantur, demoniaci ocyus repurgantur.
Sed his omnibus miraculis illud admirabilius est, quod, sicut toties repetunt iam al-
lata testimonia, gloriam & honorem omnem respucere, & in tanta vitæ austeritate,
integritate & perfectione perseverare potuit.

Non debet autem cuiquam scrupum mouere, si fons ille iam non cernatur ad be-
ati viri sepulcrum. Fontes enim miraculosè ebullientes, nō semper perpetui sunt: &
interdum propter hominum demerita, eiusmodi Dei beneficia subtrahuntur. Fiunt
enim miracula diuinitus, vt commendentur & declarètur merita sanctorum: quæ vbi
satis innotuisse videntur, cessant nonnunquam miracula. Nec valdè mirandum est, si
fons ille ablatas est, exulante ab eius monasterio sanctissima illa viuendi ratione, quæ
illic vitæ sanctissimus instituerat. Cum enim obdormisset in Domino, in Carthusianæ
vitæ instituto perseverauit illud monasterium sub quinque Prioribus, qui ei succes-
serunt, vsque ad tempora venerabilis Guigonis Prioris Carthusiæ. Indè in Gallia
crescente Ordine Carthusiensi, solum illud Calabriæ monasteriū à beati patris Bru-
nonis feruore & sanctitate tepescendo degenerauit. Et petebant quidem eius ha-
bitatores à Carthusia visitatores & reformatores, sed nimia locorum intercapedo
non facillè id obtinebat. Itaque ad Cisterciense institutum illi se transtulere, quod
tum recens ortum, & incomparabilis viri beati Bernardi Abbatis Claraualensis in-
signi

Flatum, pro
spiritu &
anima.

S. Bruno vt
docuit, viuere
studuit.

Alludit ad
nomē Bru-
nonis, quod
fuleū signi-
ficat.

Fons ad eius
tumulum
emanans,
curat mul-
tos.

Cap. 32.

Cur nōn
quædam ces-
sent, nec fi-
ant mira-
cula.

Carthusia
Calabriæ
amplecti-
tur institu-
tum Cister-
ciense.

Carthusa
Calabriae
amplecti-
tur institu-
tum Cister-
tense.
Cap. 33.

signi sanctitate, multoque labore miraculose propagatum, in magno fervore durabat. Ad illud autem tempus in Carthusiana religionis professione permanserat illud monasterium annos sexaginta. Sed Cisteriensi quoque religione successu temporis ibi tepescente, tandem monasterium sancti Brunonis factum est commendatitium usque ad haec sanctissimi Pontificis Leonis decimi tempora.

Leo X. qd
statuerit de
S. Brunone.

Is Pontifex, cum multorum relatione de eximia beati Brunonis sanctitate crebro audisset, omnia miraculorum inquisitione, indignum arbitratus est cum, quem praepotens Deus in hac vita tot auxisset donis & charismatibus, & nunc caelesti afficeret beatitudine, in terris non eximia laude & praedicatione efferri, nec debita pietate devotionis officia persolui apud thronum divinae gloriae quiescenti, cui dedisset Dominus cor ad praecipuum & legem vitae & disciplinae. Itaque non modo autoritate Apostolica clementer annuit, sed etiam voluit, ut in singulis monasteriis totius Ordinis Carthusiensis, & earum ecclesiis siue sacellis, festum sanctissimi Brunonis Confessoris annis singulis die sexto Octobris, quo decessit e vita, solenniter colatur, & congrua debitaque devotione celebretur: ipsius etiam corpus atque memoria, dignam in Domino laudem habeat ac venerationem: conveniens etiam officium in honore ipsius agatur & decateretur, nec non quotidie in divino officio de eo commemoratio fiat. Domum praeterea sancti Stephani, quam beatus Bruno in Calabria condiderat, & in qua sacrum eius corpus quiescit, idem Pontifex a Cisterciensibus ad Carthusianos reuocavit. Anno salutaris millesimo quingentesimo decimoquarto, ut deinceps illic Carthusiano more & instituto vivatur.

Cap. 34.

Cum autem haec res ageretur, Prior Carthusa Neapolitanae, cui eius vrgenda & promovenda negotium datum erat, exhibuit reverendo patri domino Francisco, magno Carthusa Priori, partem mandibulae cum duobus dentibus sancti Brunonis, atque Abbates sancti Stephani, ubi, ut dictum est, sacrum corpus beati Brunonis quiescit, tanta cura illius sacras reliquias semper asservasse, veritatem ne Carthusiani eas repetere, ut ossibus in diversa occulta loca repositis, ipsidemque locis crebro mutatis, nemo praeferat Abbatem & alium virum fide dignum, quicquam de illis comperiri haberet. Porro anno Christi millesimo quingentesimo decimoquarto sacra illa ossa translata sunt, & ei translationi interfuit dominus Matthaeus Prior Bononiensis Carthusa. Is sacrum illius caput ne cum ossibus altari imponeretur, manibus tenebat, turbisque amantissimi patroni sancti reliquijs se priuatum iri reformidantibus, ita satisfecit: Oportet, inquit, sacrum caput ab ossibus segregatum, auro, argento & lapidibus preciosis ornari. His verbis vulgo suspicionem omnem adimens, summi Pontificis speciali permisso partem quandam de capite detraxit, aliisque inde communicavit, praesertim venerabili patri Gregorio Priori Friburgensi, qui per domos provinciae Rhenanae, cuius erat Visitator, particulas distribuit anno 1315. Et quia sanctus Bruno patriam habuit Coloniam Agrippinam, idem dominus Matthaeus eius capitis parvam portionem donavit domino Petro Leidensi, Carthusa Colonienis Priori, cui munus illud fuit longè gratissimum, quique domum reuersus, anno 1316. donum preciosissimum in ecclesia Carthusa Colonienis die 3. Augusti reverenter deposuit.

Abbat. S.
Stephani
studiosè ser-
uarent reli-
quias S. Bru-
nonis.

Dividuntur
reliquiae ca-
pitae eius,
Carthusien-
sibus sacri-
bus.

Ipsam vero beatissimi Brunonis sacrum corpus transtulit Iohannes Abbas sancti Ruffi, anno, ut dictum, 1314. imposuitque ecclesiae sancti Stephani summae arae, ex candido marmore extructae. Ab hoc monasterio ad passus mille quingentos abest specus valde religiosa, inter montes angusto loco sita, nemoribus cincta, quae illius vallis extrema claudunt, prorsusque deuia & hominibus inaccessa sunt. Supra hanc specum conditum est haud grande sacellum cum altari, ubi titulus habetur sancti Brunonis Colonienis magistri, eremi sanctae Mariae de Turri Ordinis Carthusiensis institutoris primi, cuius etiam imago illic picta cernitur. In hac specu ille vir Dei ab eo tempore, quo primum illuc venit, usque ad obitum incredibili spiritus fervore permansit. Porro in argumentum & commendationem sanctitatis eius, usque in hodiernum diem locus ille, in quo post excessus contemplationum defessa membra nuda humo allidebat, nunquam herbam gignit ad mensuram corporis eius, cum tamen circumquaque herbescat. Hoc tam illustre miraculum omnes loci eius accolae constantissime assueverant. Est praeterea illic ad lapidis iactum, ecclesia beatissimae Mariae, a Comite Rogero Normanno, eius socio. Ad haec loca populorum cateruae, senes & pueri, viri ac foeminae, nobiles & plebeij, principes & magnates, ob sanctissimi Brunonis venerationem & piam erga illum animi deuotionem,

Sacellum cum
altari & titu-
lo S. Bru-
nonis.

Insigne mi-
raculum.

tionem, atque etiam ob impetranda eius beneficia, perinde ac si degat in humanis, eum animis contemplantes, certatim confluunt, reuerenter accedunt, venerantur & orant. Praecipue vero specum illum, in qua ferè solus semper Deo seruebat, tanta reuerentia, fide & affectu frequentant, ut complures non nisi nudis pedibus à iam dicto monasterio eò accedere conspiciantur. Alij genibus reptando, sacram illum specum, terram & saxa ex animi pietate lingunt, & lachrymabundi circumeunt: atque de ipsa specu quippiam abradunt, pro magnis reliquijs habituri, sicque alacres ad sua accedunt. Nec quisquam sanè verbis explicare queat, quanta animi deuotione & studio virum sanctissimum prosequantur Calabriae Episcopi, Abbates, Praelati, religiosi, itemque Principes, comites, barones, & plebs vniuersa.

S. Bruno
apud Cala-
bros in ma-
gna habe-
tur venera-
tione.

Denique non longè à supradicto monasterio nemus amplissimum est, quod Folio vocant, à viro Dei non nisi instaurando monasterio deputatum. Quod si quis temerarius contra hanc eius voluntatem venire ausus sit, quemadmodum fama apud omnes Calabros longo vsu firmata testatur, diuinam vltionem non euadit, faciente & hoc & permulta alia, ad declarandam fidelissimi serui sui sanctitatem, praepotentem Deo, cui est honor & gloria in secula seculorum, Amen.

CANONIZATIO, VT VOCANT, S. BRVNONIS,
Carmine conscripta.

Papa Leo, gestis & maiestate verendus,
Cardineis patribus celebri circumdatus actu,
Certior est factus, quam sanctè vixerit olim
Bruno, quod obsequium, dum vixit, praestitit Vrbi:
Quodque per hunc cultu diuino Ecclesia creuit:
Huius & audierat certò miracula quaedam.
Propter eà votis Patrum concordibus illum
Retulit in diuos: festum concessit eidem
Octobris sexta celebrari luce quotannis:
(Illo nempe die moriens ascendit olympum)
Erigere huic statuas, ac aedificare sacella
Permittens: super his confecta Diplomata confert.
Ordinis hanc nostri mater Carthusia seruat,
Inter Romani multa instrumenta Senatùs.

Cap. 36.
Leo X.

Supplex Carthusianorum ad sanctum Brunonem Precatio.

Aspice nos oculis BRVNO patriarcha benignis,
Nocte dieque tibi seruentia vota ferentes.
In Paradisiacas tua per vestigia sedes
Tendimus: in virtutis iter nos dirige, secl
Quos ex innumeris reuocasti Bruno periclis.
Propositi ardorem fac nos seruare prioris,
Et circumfusae semper memor esto coronae,
Donèc ad aethereos tecum peruenerit axes.

Instrumenta
ta, dicit Pri-
uilegia. Ori-
ginis Car-
thusiani.

MARTYRIVM SANCTORVM ET GLORI-
OSORVM CHRISTI MARTYRV M SERGII ET
Bacchi, Authore Simeone Metaphrasste.

VM Maximianus tyrannus imperaret, & vniuersus ferè 7. Octobris,
orbis terrae iaceret in profundis tenebris ignorantiae, lapi-
desque & ligna cogentur homines adorare tanquam
deos, & maxime execranda (proh dolor) gustare sacrificia,
Sergius & Bacchus, ambo Romani genere, in Christum
confessione & fide, non secus ac lucidae stellae, tunc re-
fulgebant in regia. Non erant autem plebeij, nec obscuri:
sed Sergius quidem erat primicerius scholae Centiliorum,
secundicerius autem huius, Bacchus: qui multum quidem
poterant apud Imperatorem Maximianum, maiorem au-
tem sibi parauerant fiduciam apud Regem & Deum im-
mor-

Cap. 1.

Patria SS.
Sergij &
Bacchi.

mortalem, vt qui tabernaculum quidem & incolatum, & exilium, & si quid aliud est, his vilius, hanc vitam existimarent. Cum essent autem boni mercatores suae salutis, & quae est in futuro, vitam compararent per praesentia, veluti quandam artem ad illam acquirendam, diuinas exercebant scripturas, & eas semper habebant praenuntios. Quocirca haec non potuit tolerare inuidia: & cum quidam alij, tum alia quoque virtutes, tum apud ipsum Imperatorem fidutiam, viris praeclearis, inuiderent, apud illi ipsam eorum fidutiae auctorem, nempe Imperatorem, eos accusant: quod illius quidem contempserunt amicitiam, deorumque cultum quoque neglexerunt: iam autem ad aliam declinarunt religionem, se Christianos & Dei seruos vocantes.

Cap. 2.

Maximiani crudelitas.

Maximianus autem, etiamsi sciret, quod saepe multi calumniae inuidiam causam habent, non veritatem, maximè autem cum non ignoraret, quanta esset eorum in ipsum beneuolentia: quin etiam animo versaret suam sauitiam & acerbiteriam, (ca enim vel maximè alijs contendeat antecellere) & quod si forte deorum beneuolentiam, & illius amicitiam statuisset despiceret, periculum quidem certe tenuissimum existimaretque esse non probabilia, sed falsa, quae dicebantur: ea tamen admittenda non esse citra examinationem, vt consentaneum erat, considerabat. Quid ergo facit? Cum splendidum & magnificum parasset sacrificium: & quicumque erant clari & illustres, in templum conuenire, & sacrificij cum eo esse participes prius iussisset, rem deinceps examinare constituit. Atque ipse quidem primus ingreditur: simul autem cum eo ingreditur etiam magna multitudo, & erat vniuersa in templo congregata. Et alij quidem diligenter peragebant sacrificium, & praesentem obseruabant Maximianum: Sergius verò & Bacchus viri generosissimi, ne templi quidem portam ingressi, foris stabant alicubi, ipsi Deo potius purum & verum peragentes sacrificium, & pro alijs rogantes: Domine, Domine, dicebant, Deus Rex singulorum, exaudi vocem nostrae orationis, & propitius esto hereditati tuae. Parce Domine, & ne eos dedis ad gloriandum aduersario. Sed illumina Domine, illumina oculos cordium eorum, & eos deduc ad tuam agnitionem, qui nunc in tenebris ambulat ignorantiae, & mutauerunt gloriam tuam, qui es solus Deus, & alienus ab interitu, in similitudinem bestiarum, quadrupedum, & serpentium, & a te defecerunt, & sacrificauerunt eorum sculpilibus, & nomen sanctum tuum contemptum habuerunt. Conuertere eos, Domine, & cognoscant mirabilia tua, & vniuersum tuum filium, & Saluatorem nostrum, qui voluntaria Cruce & morte nostram procurauit salutem. Porro autem nos quoque conferua alienos a reprehensione in via testimoniorum tuorum, & in custodia tuorum mandatorum. Atque quidem foris stantes extra portas templi, haec precabantur, & sic Deum placabant.

Cap. 3.

Maximianus in eos aspernitur.

Maximianus interea templum ingressus, cum huc & illuc circumspexisset, solos vero illos, Sergium & Bacchum, non vidisset in templo adesse cum alijs, tunc id, quod fiebat, statuit aperte probare eam, quae in ipsos intendebatur, accusationem: protinusque exarsit consueti illius sauitia, feritas & ira: &, Quid cum clami? dixit ijs, qui adstant: & frequenter repetijt illud, Ducatur execrandi, cum iussu terribili. Ducuntur ergo Martyres cum iisdem vestibus, tunicis, & zonis, vna lingua versantes illam dulcem precessionem. Deinde Imperator principis extollens supercilium, superbeque & toruè eos intuens: Videmini, inquit, non in tempore mea esse abusi fidutia, & propter hanc, qua in vos vsi sumus, beneuolentiam nos magna damnasse stultitia, & contra nostram insurrexisse potentiam, & impij quidem esse in deos ipsos, ingrati autem in nos & iniusti. Sed nisi sacrificaueritis, & deos, & nos simul placaueritis, ego meo satis medebor querela: & vos statim aperte scietis, summa benignitate & mansuetudine frui nolentes, qualem meam in vos iram nuper mouistis. Haec cum viri illi praecleari audissent, & cognouissent se iam omnino manifestos euasisse Imperatori, & non oportere amplius celare pietatem, & occasionem praeterire, sed potius quam possunt maximè publicare, & pro ipsa magnam afferre fidutiam & dicendi libertatem, libera anima & lingua Christum Deum verum sunt confessi: simulacra autem eorum deos, & humanarum manuum opera, spiritu carentia & surda, manifestè ostenderunt. Dij vestri, dicentes, argentum & aurum, opera manuum hominum: & subiungentes ea, quae deinceps sequuntur: & Nos, o Imperator, hoc solum tibi debemus, vt in hac terrena militia tibi grato animo inseruiamus, & quod vtrique mandatū fuit munus, impleamus. Neque verò his surdis & inanimis dijs sacrificabimus, neque a nostro & vero Deo solo deficientes, etiamsi supra modum effereris, etiamsi in nos nullam ostendat

Psal. 113.

ostendas humanitatem: sed & ferro, & igni, & alijs tradideris supplicijs. Quid est enim pietate fortius, aut, quam pro ipsa pati, beatius?

His vehementius motus Maximianus, iubet eis quidem statim auferri insignia magistratus: muliebribus autem vestibus indutos, & collaribus ferreis simul in collo circumdatos, per mediam duci ciuitatem vsque ad ipsam regiam. Atque statim quidem ducebantur sancti ad beatam illam, quae verè est, viam, & quae ducit ad ipsum Christum, non eam rem existimantes esse dedecus: sed tanquam impietatem dedecore magis afficerent, aperte gloriantes, & sibi placentes. Et ingrediebantur quidem pedes, labra autem versabantur in gratiarum actione, & cum Deo consuetudine & prece. Dicebant enim: Etiamsi ambulauerimus in medio umbræ mortis, non timebimus mala: quoniam tu nobiscum es, Domine. Propterea exultabit anima nostra in te: quoniam induisti nos vestimento salutaris, & tunica lætitiæ circumdediti nos. Sed exurge, Domine, in adiutorium nostrum: & redime nos propter nomen tuum. Nondum finitæ erant preces, & producti fuerunt coram Imperatore, qui de templo redierat in regiam. Ille ergo cum assentationem cum consueti contempserat sauitia, & vellet simul lenire pudorem, quo affecti erant, vt videbatur, ex hac eis illata ignominia: Graue est, & valdè graue, o vos, qui adestis, dicebat, maximos honores tam leuiter & inconsideratè prodere. Solent enim ea, quae immeritis feliciter succedunt, stultos non tam incitare ad beneuolentiam, quam erigere ad temeritatem aduersus benefactores. Isti enim, vt videtis, magnam apud nos gloriam consecuti, nostramque adepti amicitiam, & maximam fidutiam, & nobiscum loquendi potestatem, adeo vt non solum ipsi primas partes ferrent in familiaritate, sed alios quoque nobis possent facere familiares, beatosque breuè reddere, & suspiciendos, horum omnium obliui, postremo maximis quoque dijs, & ipso loue contempto, qui omnium quidem opifex, omnium autem deorum & hominum pater esse dicitur, seolum praetulerunt, qui dicitur fuisse filius mulieris, & fabri, & ad Crucem cum duobus maleficis fuit damnatus a Iudeis, & subijt mortem reuera acerbissimam. Sed ego sum omnino causa omnium, qui, cum vellem esse supra modum benignus, eos feci amicos & socios felicitatis.

Praeclara eorum constantia. Cap. 4. Afficiuntur ignominia.

Psal. 22.

Producitur coram Imperatore.

Christus cum ijs, genibus stultitia.

Cum hanc tam vehementem intendisset orationem, eos rursus blandis verbis conans illicere, eosque benignè ac amice intuens: Sed si iisdem, inquit, nunc quoque estis Sergius & Bacchus, neque vestram mentem inuidus occaecauit demon, reuerentiam magnam auctoritatem, reuerentiam puram & non falsam amicitiam, neque conspiciamini vos in deos tam impie gerere, noua & insolitam inducentes religionem, & in eorum cultu a nobis dissidentes, quos oportet etiam vsque ad ipsam mortem in amicitia nobiscum conspirare. Nam ego quidem cum grauioribus vti possem supplicijs, & tyrannice vobis, o amici, vim inferre: (adhuc enim consueti vtar appellatione) attamen, o dii, reueor amicitiam, & propterea retardò cruciatus, & vim lubens differo.

Cap. 5. Tyrannus blanditus.

Haec cum audissent viri egregij, citè, placitè & planè dixerunt: Quod tua quidem non sumus obliui amicitiae, nec fuerimus ingrati in tua beneficia & honores: sed te & amemus, si vllum alium, & dominum existimemus, & tu sis nobis omnia, signum est manifestum, quod & fideliter hucusque seruiuimus, & tecum diligenter rem publicam sustinimus, neque vlla in re, nec parua, nec magna, conspecti sumus ingrati, neque aliquid prodidimus, aut negleximus eorum, quae oportet. Nos ergo nec ingrati animi criminis, aut contemptionis amicitiae iure possumus accusari: neque quod a te propter odium distidimus, o benignissime Imperator. Sed nos disunxit ipse vanus error cultus simulacrorum, & quod tu in certum ac manifestum incidas interitum, & nos quoque cogas in idem deturbari periculum. Nam quando quid agebatur de sola mundana militia, nos nihil praetermissimus eorum, quae oportet. Tu ipse nobis feres testimonium, nos in nulla re, quae esset expedienda, vllius socordia aut negligentia vnquam fuisse damnatos, sed in ijs rebus nobis fuisse acrimiam zelum. Et rursus quaecumque de morte Christianorum peregrimus, ijs Deum quoque pro viribus vobis reddidimus proprium. Quoniam autem ipsum quoque bonorum caput, nempe pietatem, nobis contendis adimere, & Deo nos priuare, quod est damnum extremum, & quod pia non possit ferre anima, & propterea honores & laudes nobis reuocas in memoriam, quomodo te boni & honesti ignarum non iure dixerimus, quod & ea, vt quodam modo praestantioris nobis facias optionem, inter se inuicem omnino confers, pietatem, inquam, in Deum, & humanam amicitiam & gloriam, quae aequè ac aqua praeter

Cap. 6. Sancti modestè respiciunt.

Humana gloria vt ter-

aqua prae-
terfluit.

Gen. 2.

Cap. 7.

Peccando
factus est
homo ex
beato mi-
ser.
Iohan. 1.

Cap. 8.

Antiochus
Dux crude-
lissimus.

Antiochus
S. Sergij in-
tercessione
prius Dux
creatur.

Litterae Ma-
ximiani ad
Antiochum.

Cap. 9.

terfluit? Quomodo autem hac in re tecum conueniemus, & non contra, amicitiam & honorem, & siquid sit aliud maius, negabimus? Quomodo autem non tu magis ingrati in Deum animi criminis conuincaris, qui idipsum tibi, quod & sis, & respices, praebuit? Qui cum careat principio, verbo effecit, ut caelum & terra consistenter: & hominem proprijs manibus, est fabricatus, & honorauit eum immortalitate, & eorum, quae sunt in terra, veluti quendam Regem constituit, id quod est omnium pulcherrimum, nempe Paradisum, ei attribuens.

Ceterum ne nobis succenseas, o Imperator, si oratio longior est factura sit narratio- nem. Et Deus quidem fuit, ut dixi, tam munificus in beneficijs in hominem conse- rendis. Ille autem inuidia seductus, & voluptate (hei mihi) inescatus, miserè omnino ab ijs excidit: & qui prius censebatur beatus, conspectus est miserabilis, & lachrymis di- gnus propter calamitatem. Qui itaque nos finxit & fabricatus est Deus, cum beni- gnis rursus oculis vidisset opus suarum manuum, Deum esse non mutans, quod qui- dem erat, factus est propter nos citra peccatum id, quod nos. Cumque Crucem & mortem sua sponte subiisset, & superiorem inimicum nostro genere prostrauit, & nobis ab illa acerba seruatis calamitate, benignè priorè reddidit libertatem: & unde excidimus propter inobedientiam, illuc nos reduxit propter suam clementiam. Eum autem, qui propter te talia passus fuerat, idque cum esset Deus, & te tantis rebus dignum censuerat, (communis est enim hominibus, sicut prius interitus, ita nunc libertas) tu ipsum contemnens, & Crucem illius ridens, quomodo non es longè ingratisimus? Scias ergo nos non futuros tibi socios ingrati animi crimine, neque nostrum bene- factorem & verum Deum esse negaturos. Quae autem à te proferuntur, o Imperator, siue sint bona, siue difficulta, & vel ipsam mortem inferentia, sunt aequè à nobis pro- pter Christum despicienda, & à nobis non curanda.

His adeo opportunè & iucundè dictis à martyribus, Maximianus quidem fuit ira motus, & volebat acerbè punire sanctos. Rursus autem cunctabatur, & differēbat aggre- di, respiciens eorum splendorē, & non volens talium virorum facere iacturam. Verebatur enim, ne cruciati, cum veritatem in medio multorum liberè essent elocu- ti, deinde permanerent omnino immobiles. Eos itaque statuit transmittere ad Anti- ochum Ducem Orientis, ut qui omnium, qui erant in eius potestate, esset crudelissi- mus, & vel solo nomine posset eos perterrere: & quod propter maioris honoris desi- derium, ille Maximianum obseruandi curam gerens, à nullis abstinebit machinis, quò eos oppugnet, & ad suam traducat sententiam. Præterea ut & longum iter & igno- miniosum tam intensam relaxaret constantiam, & eos sensim à pietate dimoueret, & maxime quod ipse quoque Antiochus erat eis prius subiectus, apud quē erant silen- di, & à quo iudicandi. Id enim maxime tangit animum eorum, qui sunt honesto loco nati, quod qui prius parebant, eis postea imperent, & eis vrantur, tanquam subiectis qui non multo antè fuerant eorum domini & benefactores. Consecutus namque fuerat hunc Ducatus magistratum Antiochus ipsius admirabilis Sergij intercessio- ne. Sed reuera nihil videtur tam facilè marcescere, atque beneficium in animo in- grato plantatum. Is enim non solum apparuit minimè esse recordatus beneficij, ut procedens ostendet oratio: sed perinde ac ab illis summa affectus iniuria, eos tracta- uit, & eis grauiam intulit supplicia. Atque mittebantur quidem ad eum sancti, vindi- ctae grani catena. Ad eum autem scripta erat etiam epistola ab Imperatore, quae sic ha- bebat: Deorum maxima prouidentia omnes quidem homines, maxime autem mei imperij satellites & stipatores, in illos esse pios, & ijs rursus, quos illi dignos cen- sere imperio, vult obedire, & in eos esse grato animo. Propterea hunc Sergium & Bacchum, qui in deos quidem apparuerunt impij, & se Christianorum adiunxisse re- ligioni, conuicti sunt autem criminis ingrati in me animi, & iam nostro tribunali, & nostra examinatione iudicati sunt indigni, sub turissima custodia & vinculis ad tuam transmissimus constantiam. Si ergo poenitentia ducti, dijs sacrificauerint, soluantur ab eis impositis vinculis, & digni censeantur honore & beneuolentia. Reuocabun- tur enim rursus à nostra potentia, recipientque priores honores, aut etiam maiores eruntque deinceps in loco & ordine eis conuenienti. Sin autem immobiliter prius haereant sententiae, legum subiecti sint austeritati, ipsaque essentia & vita ense priuen- tur cum alijs. Vale.

Cum has litteras & sanctos viros accepissent milites, viam sunt ingressi. Quidam autem ex famulis, & simili zelo in pietatem, & in dominos victi beneuolentia, eos quoque

quoque sunt secuti, quasi non corpora solum legi, sed etiam animas volentes Deo seruire. Qui etiam audierunt sanctos inter se colloquentes, & dicentes, quod nocte, qua egressi sunt à ciuitate Romanorum, diuina quaedam apparens visio iussit eos confidere, & bono esse animo ad certamen, & alacriter ingredi bonum iter propter Christum. Quamobrem etsi essent ferrea illa vincula catena, citra molestiam & cum voluptate psallebant: In via testimoniorum tuorum delectati sumus, Domine, tan- quam in omnibus diuitijs. In iustificationibus tuis meditati sumus, & legis tuae non sumus obliti. In mandatis tuis meditabimur, & exquiremus vias tuas. Viuemus, & custodiemus sermones tuos. Cum ergo totum illud iter citra laborem confecissent, diuersantur in quadam ciuitate nomine Barbaleso, prope regionem Limitaneorum. Quo in loco cum Dux verfaretur Antiochus, ante eum sunt producti, laeti quidem & vultu alacri, animi autem nobilitatem liberalibus ostendentes moribus. Eorum itaque, qui ipsos circumstabant, oculi erant omnes in eos coniecti: & nec facile desiste- bant, sed firmo & intento obtutu eos adspiciebant: erantque ipsi theatro iucundum quoddam spectaculum.

Cum eos ergo vidisset Dux quomodo se haberent, & deinde etiam legisset litteras Imperatoris, tacitus apud se admirabatur, & eos rursus contemplabatur, magnum quid esse & nouum existimans, quod ad tantam processissent animi magnitudinem, ut & supplicia, & minas, & gloriam, & ipsum etiam despicerent Imperatorem, inuicem mortem quoque minimi facerent. Accersito autem Commentariensi: Accipe, in- quit, hos vincetos, & in custodia quidem serua tutissima: nihil autem graue aut mole- stum sustinentes: eos enim referuo examinationi. Atque ij quidem iussu Ducis in tu- ra inclusi custodia, cum venisset vespera, seipsos dederunt orationi: Adspice ad nos, dicentes, Domine, è sancto tuo habitaculo: quoniam inimicus nos probris affecit, & populus insipiens irritauit nomen sanctum tuum: Et ne tradas hominibus feris immanioribus animas tibi confitentes: sed adspice ad testamentum tuum, & suscipe nos, Domine, & redime nos propter nomen tuum. Quoniam superbia eorum, qui te oderunt, in nos euasit vehemens ac potens. Peractis autem precibus, cum ad somnum essent conuersi, eis apparens Angelus, Soli quidem forma similis, & ex ipsa quoque veste laetum splendorem emittens: Confidite, eis dixit, serui Christi, & nolite timere: sed state firmi & stabiles in Domini nostri Iesu Christi confessione. Ipse enim est vo- bicum, defensor vester. Ille quidem haec dixit. Illi autem cum è somno fuissent exci- tati, & inter se, & famulis, qui cum eis versabantur, Angelicam illam narrarunt visio- nem. Et cum essent illorum animi rursus repleti fiducia, laeti psallebant singuli: Ad Dominum, cum tribularet, clamaui: & exaudiuit me de monte sancto suo. Ego dor- miui, & soporatus sum. Exurrexi, quoniam Dominus me suscipiet: non timebo à mil- libus populi, qui me in orbem inuadunt. Surge Domine, serua me. Quoniam tua est salus, & super populum tuum benedictio tua.

Statim ergo summo mane Dux quidem sedebat in excelsa tribunali: ei autem assistebat vniuersa quoque caterua militaris. Cum ergo accersiuisset sanctos è custo- dia, iubet legi litteras eis audientibus. Quod cum factum esset: Oportebat quidem, inquit, vos, parentes iussu gloriosi Imperatoris, dijs sacrificare, & non illius humani- tatem ad iram prouocare. Quoniam autem nescio quid factum sit, ut & illum ad iram prouocaueritis, & à tanta gloria excideritis, & illas profundas amiseritis diuitias: at nunc saltem nobis velitis obedire, vobis consulentibus ea, quae sunt conducibilia. Sic enim priore longè maiorem gloriam, & maiores opes, & alia bona apud Imperato- rem consequemini. Quid enim est graue, si quod non potuistis prius intelligere, siue forte fortuna, seu aliquo alio casu, nunc cum diligentius consideraueritis, id, quod oportet, accuratè eligatis? Est enim multo leuius, peccare propter ignorantiam eius, quod est bonum & conducibile, quam ubi agnoueris, perseuerare in deteriori- bus, & non transire ad id, quod est melius. Nam illud quidem est peccatum ignoran- tia, hoc autem malae mentis, & quae sunt mala, sua sponte eligentis. Nam ego qui- dem valde accendor, & aliam vestram reputans amicitiam, & recordans eius, quod à vobis accepi, beneficij, & maxime à te domine mi Sergi, per quem hunc mihi pa- rari magistratum. Sed nescio quid agam, cum fortuna res sic administrauerit, ut ego quidem hodie sedeam Iudex: vos autem, tanquam rei, stetis ante meum tribunal, reddituri rationem vestrae in deos ipsos iniuctos impietatis, & piū Imperatorem in- obedientiae.

Visio Ser-
gij & Bac-
chi.

Præsentan-
tur Antio-
cho Duci.

Cap. 10.

Ducitur in
custodiam.

Psal. 71.

Alia eorum
visio.

Psal. 119.

Psal. 3.

Cap. 11.
Sistuntur
coram An-
tiocho.

Pro acce-
pio benefi-
cio, non in-
stas vices
repperit An-
tiochus.
Sic

Cap. 12.

Sic ergo & his allicientibus verbis Antiochus conueniebat sanctos, & amicè quodammodo eos alloquebatur consulens, & bona, ut videbatur, eis suggerens, quo sibi Imperatoris beneuolentiam compararet. Sciebat enim, quantus esset illius amor in eos, & quod plurimi faceret tales viros non amittere: hoc cum ex multis alijs coniectans, tum ex hoc, quod eos nullo voluerit tormento subijcere, sed per hanc solam ignominiosam ad illum missionem studeret eos in contrariâ traducere sententiam, utpotè quod ad hæc excogitanda Maximianus esset vaferrimus & ingeniosissimus. Sed his quidem blandis & pellicientibus verbis prius conabatur eos illicere Antiochus. Deinde conatus est etiam terrore eos à scopo traducere & constantia. Si enim

Post blanditias adhibet terrores Antiochus.

Martyrum memorabile respōsum.

meis, dicens, non parueritis adhortationibus, erit mihi omninò necesse facere, quæ sunt imperata: & me, tanquam inimicum, gerere in vestram magnificentiam. Et post hæc multus fuit in enumerandis nominibus tormentorum, & minis intentandis. Sed sancti martyres, neque blanditijs emolliti, neque minis deiecti: Ijs, dixerunt, qui Christum solum, ò Iudex, & quæ apud ipsum absconsa est, vitam lucrari statuerint, nihil est curæ ex ijs, quæ fluunt & intereunt, non honor, non gloria, non potentia, non aliquid aliud eorum, quæ aut demulcere possunt, aut molestia afficere. Nos enim & tuas minas, & blanditias ex æquo contemnimus. Cessâ ergo tu quoquè, sicut serpens, nobis mala consulere. Videmus enim virus sub tuis labris: & ideò consilium tuum tanquam graues auersamur insidias. Nè ergo fallaris, tempus frustra consumens, & à vana spe pendens: neque enim puniens expugnabis, neque minans persuadebis, ut viuentem quidem Deum relinquamus, dæmonibus autem surdis & nullo sensu præditis offeramus sacrificium. Nobis enim & propter Christum viuere, est bonum: & propter ipsum rursus mori, lucrum. Tu autem nihil tale potueris dicere de tuis simulacris. Verè enim sunt argentum & aurum, opera manuum hominum, quæ nihil possunt prodesse ijs, qui in ipsis suam collocarunt fidutiam. Similes ergo eis fiant ij, qui ipsa colunt, & omnes qui confidunt in eis.

Phil. 1.

Psal. 113.

Cap. 13.

Cum ergo Dux vidisset eos tam apertè locutos, tantaque esse præditos libertate & animi magnitudine: & intellexisset fieri non posse, ut verbis eis persuaderet, processit ad periculum per tormenta faciendum: & beatum quidem Sergium in tutissimam tradidit custodiam, pro accepto beneficio eum sic remunerans: Bacchum autem à quatuor fortiter extensum, boum neruis iussit cædi crudeliter. Sed licebat videre mentem longè naturæ fortiolem, & animi institutum vi quauis corporis excellentius. Nam sanctissimi quidem illius corporis partes auulsa flagellis, diuisiebantur in ipsum aërem, per terram autem ferebantur riuui sanguinis: & viscera quidem nudabantur carnibus, ipsius naturæ formationem aperientia ijs, qui aderant: anima autem, quæ ipsa quoquè athletam festinabat relinquere, sustinebat tamen, etiam plura requirens supplicia, ut omninò munificentiora assequeretur brauia. Lætabantur Angeli, videntes admirabilem martyris constantiam. Cruciabantur dæmones, quod parta de eis victoria, in conspectu omnium quodammodo duceretur in triumphum. Liçtores fessi, humi accumbebant. Martyrem autem videns, dixisses eum ita esse affectum, ut non tam flagris cæsus, quam vernis floribus conspersus videretur. Tandem per voces cælestes vocatus est ad beatum locum quietis, anima deposita in manus opificis.

Eximia eius virtus. Deceedit.

Cap. 14.

Martyricum autem illius corpus à bestijs quidem deuorandum exposuit ille Iudex iniquus. Ignorabat autè, qualem curam gerat eorum, qui ipsum diligunt, illius Deus, qui etiam ferarum naturam scit traducere ad mansuetudinem, & per illas adhuc maiora facere miracula. Ferè enim reueritæ certamina, quæ pro pietate ab eo erant suscepta, non solum nullum ex eius membris omninò tangere sustinuerunt: sed etiam, dum ad sepulcrum ferretur à Christianis, eum sequebantur fungentes munere satellitum, & Dei hostes apertè arguentes amentia. Sic ergo in clypeus Bacchus ea, quæ cupiebat, affectus, ad cælestia transijt habitacula.

Cap. 15.

Apparet S. Sergio.

Sergius autè socius eius relictus, & molestia distrahebatur propter separationem, & rursus lætitia propter expectationem. Sed non despexit eum ægrè ferentem separationem dulcis eius amicus & familiaris: sed læto vultu diuinus Bacchus, & consueti habitu militari noctu ei apprensus, cum amico conuenisset, & eum impleuisset audacia, & eius discussit tristitiam, animiq; ægritudinem, & firmiorem fortioremque reddidit ad supplicia. Die autè sequenti Dux rursus sedens in tribunali cum beatum curasset produci Sergium, leoninam pellem exuens versipellis, induit pellem vulpis.

vulpis. Et cum in eum quandam finisset beneuolentiam, ad fidem faciendam aliquid accommodatum ostendens, quod scilicet illum magistratum ex eo nactus esset, eum blanditijs euocabat ad sacrificandum, perfectam & absolutam à Christo separationem ei volens reddere pro beneficio, stultus, sic quoquè sensim eum alloquens: Pudet me veteris illius felicitatis, & beneficiorum, quæ in me contulisti, amicissime Sergi, nec te quidem amplius fero intueri sic reum stantem pro nostro tribunali, qui sum minimus, si cum tuo conferar splendore, tuæque amicitie & potentie opera sum presentem affectus magistratum. Ille quidem hæc callidè dicebat, hoc solum machinans, ut eum omninò blandis verbis illiceret, & fraudulenter ad eandem deduceret religionem. Ille autem: Sed si me, inquit, velis nunc quoquè in maximis bonis accipere benefactorem, prompto & alacri animo tibi hæc in re inseruiam. Nam cum te liberauero ab hac profunda deceptione, adducam ad lucem veritatis, & Regi immortali reddam familiarem.

Fallacia Antiochi.

Non lubenter audivit ea, quæ dicebantur, homo qui assuefactus erat interitui: sed statim Sergium grauius & seuerius adspiciens: Nè deos, inquit, blasphemus immortales. Martyr autem acriter utens dicendi libertate, totum faciebat contrarium: & illius deos afficiebat probis ac contumelijs, & eos solum nomina vocabat re carentia: eos verò, qui illos adorabant & colebant, ostendebat multò minore sensu esse præditos, quam surdos illos deos. Dux autem postquam vidit Sergium & blanditijs, & minis esse superiorem, & nihil remittentem de loquendi libertate, illam statim euentitiam exuens amicitiam & personam, apertè ostendit id, quod erat: &, Magna mea, inquit, mansuetudo, & hæc in te importuna benignitas, ad arrogantiam te extulerunt, & sic in nos ipsos, & deos magnos pronocârunt. Sed dedisces (satis) superbiam, & obliuisceris tuam arrogantiam, & cognosces te ipsum non esse rerum comunium amplius intercessorem, neque posse plurimum apud Imperatorem, sed esse damnatum & vincendum, & si quod aliud malum sequitur eos, qui ita sentiunt. Et statim à præsidio Superiorum Dux proficiscens in ciuitatem Rosaphorum, efficit ut calcetur athleta crepidis, ferreis clauis confixis: & conscendens vehiculū, cõggit sanctū ita pedibus affectum, ante ipsum currere ad septuaginta stadia vsq; ad Tetrapyrgiam. Atque quicunq; quidem videbant sanguinè pedibus defluentē, eis planè admirari veniebat in mentem, & athletæ super tolerantiâ. Martyri autè spes eorū, quæ expectabantur, erant guttæ consolationis, quæ cadebant è caelo, & leuabant dolorū granitatem. Et citra molestiam pergebat iter ingredi, & hæc psallebat cum lætitia: Expectans expectaui Dominum, & intendit mihi. Et exaudiuit deprecationem meam: & eduxit me de lacu afflictionis, & è luto facis. Et statuit in latitudine pedes meos, & direxit gressus meos.

Cap. 16.

Sergij constantia.

Postquam autè iam peruenisset Tetrapyrgiam, ipsum quidem excepit custodia, Duce ita iubente: illum autem vrgentes curæ Reipublicæ tenuerunt occupatum. Cum autem iam esset vesper, martyr relictus solus in custodia, psallebat: Qui comedebant panes meos, magnificârunt super me supplantationem. Et funibus extendunt laqueum pedibus meis, & cogitauerunt supplantare gressus meos. Sed tu, Domine, praueni, & supplantâ eos: & libera ab impijs animam meam: & de manu canis vnicam meam. Quare nec consolationis expertem eius animam rursus despexit is, qui è superis ei neciebat coronas, sed & multam se eius curam gerere ostendit, & Angelum ei misit media nocte: qui, cum prius illius animam iucundè recreasset, & deinde etiam corpus curasset, & pedes, qui malè se habebant, sanasset, & tanquam cum quodam amico & conciuo suo amicissimè esset locutus, & eum amplexus, longè alacriorem reddidit ad certamen.

Vile crudelè supplicium.

Psal. 39.

Cap. 17.

Duce ita iubente: illum autem vrgentes curæ Reipublicæ tenuerunt occupatum. Cum autem iam esset vesper, martyr relictus solus in custodia, psallebat: Qui comedebant panes meos, magnificârunt super me supplantationem. Et funibus extendunt laqueum pedibus meis, & cogitauerunt supplantare gressus meos. Sed tu, Domine, praueni, & supplantâ eos: & libera ab impijs animam meam: & de manu canis vnicam meam. Quare nec consolationis expertem eius animam rursus despexit is, qui è superis ei neciebat coronas, sed & multam se eius curam gerere ostendit, & Angelum ei misit media nocte: qui, cum prius illius animam iucundè recreasset, & deinde etiam corpus curasset, & pedes, qui malè se habebant, sanasset, & tanquam cum quodam amico & conciuo suo amicissimè esset locutus, & eum amplexus, longè alacriorem reddidit ad certamen.

Psal. 40.

Cap. 18.

Manè ergo sedens Dux in tribunali, iubet quibusdâ ex ijs, qui adstabant, ut sanctum tollentes è custodia, (neque enim putabat fieri posse præ plagis, ut videretur pedibus, ad suum deferant tribunal. Cum illi autem accessissent in custodiam, statim fuit martyr, ut aquila, renouatus, non ablata senectute, sed omnibus vulneribus. Neque enim opus habuit manu, quæ eum sustineret, aut ei omninò opem ferret ad ingrediendum: sed & leuiter ingrediebatur, & pulchrè mouebatur, & erat reuerà testis fide dignus inuictæ & omnipotentis Christi virtutis. Cum enim sic affectu Dux adspexisset eminus, apud se mirabatur tacitus. Cum autè iam propè esset, eam rem vocabat magiam: & deos iurabat, & eos vocabat in testimonium eorum, quæ dicebat. Quid est enim aliud, aiebat, quod & apud Imperatorem ei prius tantam præbuit fidutiam, & nunc statim sopijt & obtudit acres dolores vulnerum, nisi aperta magia, & verba, quæ

Dux eius curationem adscribit arti magicæ.

vrlu-

vt plurimum curiosè & sophisticè incantantur? Exhinc iam de Sergio spem abijcibat: & cum eum curasset quamproximè sistendum, si fortè familiaritate eum sic alliceret, placidè eum alloquens, & ad priorem reuertens assentationem: Rem quandam, aiebat, arbitror diuinam & incredibilem, quòd in multis delicijs, & diuitijs, & honestis moribus educatus, tam fortiter tuleris hoc tam graue tormentum. Sed eius sermonem statim interrumpens martyr: Non sunt mihi, inquit, o Iudex, tormentum presentia, sed sacra propter Christum pompa, & festum celebre, me ad ipsum cælum incundissimè transmittens. Dux itaque adhuc magis desperans, sanctum transmittit in custodiam. Ipse autem interim operam dabat mensarum lauitiæ, & lætitiæ, vt qui non solum iræ & crudelitatis, sed etiam voluptatis vellet esse seruus.

Cap. 19. Rursus mar- tyr induitur clauatis crepidis. Cum autem viam rursus esset ingressurus, & ad Rosaphorum contenderet præfidi- um, ad quod tendens, à Suris profectus fuerat, athletam rursus prioribus calceatum crepidis, à Tetrypyrgia duxit vsque ad Rosapha. Cum autem cum eadem rursus lu- ctantem necessitate vidisset martyrem, eandem, aut etiam maiorem ostendere forti- tudinem, & viam, quæ est à Suris vsque ad Rosapha, cum ferreis illis crepidis citra la- borem confecisse, omninò desperans fore vt mutaretur, iubet beati martyris caput amputari gladio. Ducitur itaque martyr à militibus ad locum consummationis. Ma- gna autem multitudo virorum & mulierum & omnis ætatis conuequebatur, vt eum viderent & decertantem, & Vincentem, & coronatum. Quinetiam ipse quoque fera, veluti captæ quodam amore athletæ, reliquijs proprijs cauernis, eum placidè & man- suetè deducebant, illius quidem beatum iter quodammodò probantes, & commen- dantes, impios autem re ipsa arguentes, quòd quem feræ sunt reueritæ, ipsi planè ca- ci interficiunt. Ille autem cum ab ijs, qui eum ducebant, militibus breue aliquod tempus petijisset ad orationem, & ab illis impetrasset, ad suum statim Dominum to- tam animam extollit cum oculis. Deindè, cum ei reuocasset in memoriam suam commiserationem, ad eorum quoque, qui illum occidebant, vocabat misericordi- am, dicens: Qui sola bonitate omnia es fabricatus, qui genus humanum ad tuam imaginem effinxisti, & præfecisti omnibus: Qui etiam, cum tuum transgressi essent præceptum, & te Dominum contempserunt, & in benefactorem ingrati apparuissent, eos nõ repulisti, immò propter nos homo factus es, & serui formam accepisti, & omnia voluntariè sustinisti, & nec mortem quidem postremò recusasti, ipse quoque nunc ignosce ijs, qui in nos peccauerunt: & hac crassa nube impietatis discussa, & à tyranni- de inimici liberatis miseris, illucesce eis diuina luce tuæ gratiæ, & reuoca eos errantes magno tuo & admirabili nomine & veritate. Porro autem nos quoque, qui pro te, o Domine, mactamur, ipsasque animas & corpora nostra spontè sacrificamus, suscipe tanquam acceptas hostias & gratum sacrificiũ, & ad aram tuam, quæ est supra cælos, introduc latantes. Hæc orauit: & eum statim vox illius vocauit. Quam cum ille lu- benter & cum voluptate audijisset, collum protinus alacriter porrigens, truncatur martyrico capite, septimo mensis Octobris: & currit ad vocantem Dominum, à quo coronas, easque magnificas & præclaras suscipit. Ex ijs autem nonnulli, qui ad spe- ctandam venerant consummationem, cum preciosum illud corpus pijs & optanti- bus sustulissent manibus, & peregissent ea, quæ de more sunt in sepultura, præclarè & magnificè deposuerunt apud ipsum locum martyrij.

Orat pro p- cussoribus suis. Cum autem multum intercessisset temporis, quidam ex ijs, qui erant pietatè feruentio- res, venientes à præsidio Surorũ, aggressi sunt surripere reliquias martyris. Ille au- tem, seu non volens damno afficere ciuitatem, seu non sustinens comunem thesau- rum esse alicuius proprium, magnam flammam effecit furti indicem: & ignis illic accen- sus, dolum manifestè publicans, damnum repente ostendit. Qui igitur erant in ciuita- te Rosaphorum, opinati aduentũ hostium eo significari, armati omnes statim adue- niunt ad sepulcrũ martyris. Qui cum rescuissent id, quod erat, & nõ auferrent prohibuerunt, & non passi sunt Surenos amplius manere in eo loco. Illi autè cum nolent frustra & inutiliter aduenisse, paruum quoddam templum in sepulcro extruxerunt: & sic eum gaudio redierunt, dando magis, quam accipiendo, suum in sanctũ desiderio satis- facientes. Paulatim autem crescente pietate in Saluatorem & Dominum nostrum Iesum Christum, Episcopi numero quindecim, ingressi ciuitatem Rosaphorum, insi- gne templum sanctis extruunt: & cum id consecrasset, in eo deposuerunt diuinas martyrum reliquias: Ad gloriam Dei, & Domini nostri Iesu Christi: Quem decet ho- nor, potentia, maiestas & magnificentia, nunc & semper, & in secula seculorũ, Amen.

Vocatur à Domino. Truncatur capite. Sepultura eius perma- gnifica. Insigne tè- plũ extrui- tur sanctis martyribus.

ALIAM præterea rem, alio tempore à Chosroë Sergiopoli gestam, hoc loco commemorabimus: quippè quæ & explicari oratione, & sempiternæ memoriæ reuerà cõmendari debeat. Hanc urbem quoque Chosroës inuadere, eamque obfisione expugnare parat. Ac simul vt mœnia aggreditur, sit vtrinque sermo & colloquium de seruanda ciuitate: conuenitque inter eos, vt facris thesauris ac monumentis, inter quæ Crux à Iustiniano & Theodora missa fuit, vrbem redimeretur. Vbi ista fuere ad Chosroëm apportata, percontatur à sacerdote & Persis, qui cum eo ad eam rem missi erant, ecquæ alia superessent. Cui quidam eorum, qui verum dicere minimè consueuerant, respondet, alia etiam adhuc moni- menta restare, à paucis quibusdam ciuibus occultata. Relinquebatur autem ab his, qui thesauros & monumenta attulerunt, auti argente prorsus nihil, sed alterius cu- iusdam materiæ multo præstabilioris, quæ Deo omninò dicata fuit: sanctissimas dico reliquias Sergij inuicti Christi martyris, quæ in capsa erant oblonga, argentoque ob- ducta, repositæ. Itaque postquam Chosroës his verbis persuasus, totum exercitum ad urbem excidendam dimiserat, derepentè in ipsis mœnibus magna hominum mul- tudo clypeis munita, visa est ciuitatem propugnare. Quam, qui erant missi à Chosroë, conspicati, reuerterunt, ac tum multitudinem, tum armaturam admirati, ad Chos- roëm rem referunt. Vbi autem rursus certior factus est, paucos admodum in vrbe remanere, eosque vel ætate exacta esse, vel tenera & immatura, (quippè omnes, qui summa fuere ætate & robusta, è medio sublati erant), pro certo notit illud miraculum, à sancto martyre editum: & propterea metu percussus, admiratusque Christianorum fidem, domum reuertitur: quem ferunt, sub extremum ætatis tempus diuino rege- nerationis lauacro tinctum fuisse.

ITEM EX EADEM HISTORIA, LIB. 6. CAP. 20.

CHosroës autem, iam ad suum regnum restitutus, mittit ad Gregorium Cru- cem, multo auro & lapidibus preciosis exquisitè elaboratam, qua honorem Sergij martyris inclyti illustrari voluit. Hanc Crucem primùm Theodora continx Iustiniani ei dedicauerat, deindè Chosroës senior cum alijs moni- mentis inde abripuerat. Mittit quoque aliam Crucem auream, in qua literis Græcis ista curauit inscribenda: Hanc Crucem ego Chosroës, Rex regum, filius Hormisdæ, misi. Cum enim diabolico conatu & veteratorio infelicissimi * Baramis, & suorum Caballariorum in Romaniani confugere eramus compulsi, & propter aduentum scelerati Zadesprami cum exercitu ad Nisibim, quò Caballarios, qui à partibus Nisi- bensium stabant, subduceret: Caballarios cum duce ad Charchas vsque, qui Zade- spram resisterent, eiusque vires frangerent, miseramus, ope & præsidio communiti sancti Sergij, martyris honoratissimi & in primis memorabilis, quoniã acceperamus eum res abs se postulas solere largiri: primo anno regni nostri, septimo Idus Ianua- rij, postulauimus opem ab eo, votumque fecimus, si Caballarij nostri Zadespram vel interficerent, vel captiuum secum ducerent, nos auream Crucem lapillis distinctam ad eius templum missuros, qua venerandum eius nomen illustraretur: atque ad quin- tum Idus Februarij, caput Zadespram ad nos perlatum fuit. Itaque postulationis no- mine facti compotes, quò res gesta nemini dubia esset, ad venerandum sancti Sergij nomen illustrandum, hanc Crucem à nobis fabricatam, ad templum eius missimus vna cum Cruce, quam Iustinianus Imperator Romanus ad idem templum misit, quamque Chosroës Rex regum, filius Cabadi proaui nostri, temporibus, quibus Ro- mani & Persæ grauissimè inter se dissiderent, huc aduenit, quam denique nos in no- stris thesauris inuenimus, & ad ædem sancti & venerabilis Sergij mittendam curauimus.

Has Cruces Gregorius cum de sententia Mauricij Imperatoris accepisset, cum ma- gna pompa ad sacrum martyris templum defert, inque eo reponit. Haud ita multò

post, alia dona ad sanctum illud templum misit Chosroës, inter quæ erat discus, ex auro confectus, in quo inscribenda curavit hæc verba: Ego Chosroës Rex regum, filius Hormisdæ, hæc in hoc disco inscribenda curavi, non ut spectentur ab hominibus, neque ut amplitudo tui venerandi nominis ex meis verbis cognoscatur: sed partim propter rerum in eo inscriptarum veritatem, partim propter multa beneficia & liberalia, quæ abs te accepi. Nam mecum feliciter actum puto, quod nomen meum in tuis sacris vasis extet. Cum fortè Beramaïs essem, perebam abs te, sancte Sergi, ut mihi subsidio venires, & Sira coniunx conciperet. Ac cum Sira Christiana esset, & ego gentilis, & lex nostra non permitteret nobis potestatem, mulierem Christianam in uxorem ducendi: tamen ob meum singularem erga te amorem, legem in hac muliere neglexi, & eam de die in diem inter cæteras uxores ingenuè diligere non desini, neque desisto. Quamobrem visum erat tuam bonitatem, sancte Sergi, deprecari, ut grauida fieret. Quinetiam votum tibi nuncupavi, sumq; pollicitus, si Sira conciperet, me Crucem, quam illa gestat, ad sanctissimum templum tuum missurum. Quapropter ipse equidem & Sira hoc apud animos nostros proponebamus, ut hanc Crucem in memoriam nominis tui, sancte Sergi, ipsi teneremus, & visum erat pro illa precium eius, quod quatuor millia & quadringentos stateres miliaresios non excederet, mirere, & sicidem augere, ut eius summa quinque millia staterum completeretur. Atque ex eo tempore, quo istam postulationem animis nostris concipere, hæcque cogitare, cœperamus, ad tempus, quo Rhoson Chosron venimus, non amplius decem dies præterierant: ad quod quidem tempus tu sancte Sergi, non quòd ipse dignus essem, sed propter tuam ipsius bonitatem mihi nocturnè secundum quietem visus es, & iam tertio dixisti Siram concepturam. Atque ego in eadem visione tertio aperte tibi, quæ erant consentanea, respondi. Ac quoniam tu rerum abs te postulatarum largitor es, ex eo die Sira morbum, quò mulieres laborare solent, non sensit. Ego autem etsi hæc de re animo hæsitabam, vtrum verbis tuis fidem haberem, an non, cum is postulationum largitor: postea tamen ex eo, quod morbus muliebris Siram non attingit, tum vim exploratam habui visionis, tum tuorum verborum veritatem.

Quocirca Crucem hanc ilicò, & eius precium unà ad tuam sanctissimam ædem misi, dedique mandatum, ut ex eius precio discus unus & vnus calix fierent, qui diuinis mysterijs celebrandis inseruirent: quinetiam ut Crux fieret, & thesaurum fabricaretur, vtrumque aureum, in vsum sacræ mensæ, & Hunicum vtrumque apertum conficeretur auro collustratum. Quod autem de summa precij restaret, ad necessarios usus tuæ sacræ adis referuaretur, ut mihi & Siræ tu sancte Sergi, cum in alijs rebus optulareris, tum maximè in hac petitione subsidio venires: & quod per tuam intercessionem nobis cuenerit, idem ipsum per tuam clementiam & bonitatem mihi & Siræ ex sententia penitus succedat.

Ex historia Ecclesiastica Nicephori Callisti, Lib. 15. cap. 23.

Acta sunt hæc sub Leone Imperatore, qui succellit Martiano. Illustre miraculum.

ARchisynagogus quidam inter Iudæos, cum pueris duobus in tumultu concitato, perinde atque is author eius fuisset, correptus, crudeliter à viro consulari exercitatus est, multis hominibus presentibus. Is autem inter tormenta varia illud tantum vociferatus est: O Deus sancti Sergij, adiuua me. Sancte Sergi, tu nosti. Iudices porrò fingere & assimilare hæc Hebræum putantes, ad ignem, ut viuis combureretur, qui verba ea protulisset, condemnarunt. Et ecce in media flamma equites duò, candidis induti stolis, apparentes, horis multis illum ab igne intactum conseruarunt, & multitudo in flammam insiliens, hominem inde rapuit. Qui deinde baptizatus, Sergius nominatus est: atque ille non minus mente quoque illuminatus, substantia sua, quam mulram habuit, vendita, in pyræ eius loco amplissimum templum extruxit: vbi capite rasò, reliquam iuxta Dei beneplacitum exegit vitam. Idem duo eius fecere pueri, nominibus suis in Sergij & Bacchi nomen mutatis.

Chosroës inuocat S. Sergium.

Nota quòd hic dicitur reginã Peifarum gestã se Crucem.

S. Sergius apparet Chosroï.

Mentura dicit.

VITA S. OSITHÆ VIRGINIS ET MARTYRIS, CUIVS AVTHOR NOMEN NON HABET IN MS. codice, sed est tamen fide digna: putoque esse eius epitomen, quam scripsit Albericus Veerus Regularis.

BEATA Ositha virgo & martyr, ex nobilissimis Anglorum natalibus originè duxit. Erat enim filia Frithcuualdi Regis & Vuilteburgæ filie Regis Pendæ Merciorum. Traditur autem virgo Ositha bonis informanda moribus sanctæ Moduennæ Abbatissæ, quæ iuxta syluam, quæ Arderna dicitur, duo construxerat monasteria: vnum in loco, qui Pollesuorch dicitur: aliud in mansione, quæ Streueshal nuncupatur. Horum alterum sibi elegit orationibus intenta, reliquum concessit beatæ Edithæ, sorori Regis Alfridi, ob sanctitatis meritum sibi familiariter dilectæ, quæ in congregatione sanctarum virginum mater & custos effecta est. Huic aliquandiu adhæsit adolescens Ositha, sancta Moduenna Abbatissa ei commendata. Cum itaque hyberno tempore coningeret, beatam Editham cuiusdam codicis inspectioni vacare, cõstituit sanctæ Moduennæ communicare ea, quæ legenti vtilia in eo aduerterat. Itaque accita ad se Ositha, Vade, inquit, & defer volumen istud ad dominã & matrem nostram Moduennam, in eo fortassis non nihil sanctæ contemplationis & ædificationis reperturam. Ea accepto libro, cum ad quendam pontem ligneum peruenisset, vi ventorum in momento absorpta est.

Elapsis autem tribus diebus, Angelus Domini Moduennæ in cella oranti apparens, dixit: Vade cum festinatione ad fluuium, aliquid ibi necessarium perpetratura. Ea ubi peruenit ad fluuium, inuenit ibi Editham virginem, puellam Ositham quaritantem: eamque velut pauescentem animaduertens, Quid est, inquit, soror? Rectène sunt omnia? Illa respondit: Iam tres dies sunt, domina, quòd transmisi Ositham ad te, venioque perquirere, quid causæ sit, quòd ad me non reuertitur. Est ne apud te? Moduenna ait: Reuerà non vidi eam, nec venit ad me. Interrogati autem pastores, num puellam vidissent, ita responderunt: Nudiustertius puellam pontem ascendere vidimus, sed quò vel abierit, vel peruenit, nos curam pecorum agentes, & ad alia intenti, penitus ignoramus. His auditis, sancta Moduenna ait ad Editham: Deprecemur, soror charissima, Dominum, ut meritis omnium sanctorum suorum restituat nobis hac hora puellam perditam, ut videamus & cognoscamus eius admirandam potentiam, & collaudemus perpetuò eius misericordiam. Cum igitur in terram sese inclinassent, & diu cum lachrymis orassent, Moduenna ab oratione surgens, clara voce tertio exclamauit: Ositha, Ositha, Ositha, in nomine sanctæ & inuidiæ Trinitatis veni foràs, & de hoc flumine, in quo submersa es, per virtutem potentie eius sana & incolumis emergas, vitæ restituta. Necdum plenè verba finierat, & ecce puella è fluuio cum codice illaso prodit, terque expedita voce respondet: Ecce ego, ecce ego, ecce ego, domina mea. Eam sancta Moduenna cum magna exultatione suscipiens, & gratias immensas Deo agens, Edithæ restituit, & cum codice eius ad cellam remcauit. Locus autem ille ab euentu nomen sortitus, ab incolis Nunpole appellatur: quanquam illa, monialis tunc non fuit, tametsi nigro pallio amicta fuisse creditur.

Post decessum autem sanctæ Moduennæ, beata Ositha ad parentes reducta, virtute & moribus quotidie proficiebat: cumque ad nobiles peruenisset annos, Rex orientalium Saxonum Sigerus, parentes puellæ sollicitans, virginem sibi petijt in conjugem dari. Vt autem parentes eam ad consentiendum hortati sunt, illa blanditiarum respuens, animo & actione virginitatis sibi puritatem magis cordi esse declarauit. At tamen quanuis renitens & inuita, nuptijs regali apparatu instructis, Regi illi tradita est. Sed affectum & desideria sua caelesti sponso commendans, preces Deo & deuotè & instanter obtulit, ut ipsam à viri contactu immaculatam conseruaret. Inter multos dies laudabili quadam fallacia & multarum occasionum opportuno

Ositha à fluuio absorpta est.

Moduenna Abbatissa.

Editha Abbatissa.

Ositha à fluuio absorpta est.

Vide miraculum vniuersarum virginum.

Inuita coniugij Regi tradita est.

VITA

prætextu Regis desiderium repressit: sed ille eo ardentius, quo minus erat voti eius confcius, in secretis cubiculum eam iussit introduci, vt diu optatis eius fruere amplexibus. Ecce autem nuru diuino adest nuncijs, Regi iucundos rumores afferens, ceruum habitu & forma corporis spectabilem, præ foribus regie domus discurrere. Ità Rex intactam deferens Reginam, adiunctis sibi venatoribus, ad persequendum ceruum perneciter aduolat. Osiha verò tanquam è naufragio erepta, liberatoris suo Christo gratias agit, mittitq; celeriter literas Orientalium Anglorum Episcopi, Ecce & Beduino, viris religiosjs, ijs mentis sue desiderium exponens. At illi festino gressu ad eam venientes, religionis habitum ei tradunt, & velo imposito, monialem cõsecrati.

Monasticum habitum induit.

Rex id perimit, & monasterium ei condit.

Danorum feritas.

Dani populantur Anglos.

S. Osiha decollatur, & fert caput suum.

Multa miracula ad sacras reliquias eius.

Miraculum aliud miraculum.

Rediens verò Rex post aliquot dies à venatione, ad visitandam Reginam alacriter properat: cernensque eam habitu sancto indutam, & voto diuino obligatam, merore afficitur. Sed tamen nolens amorem in odium commutare, illam proposito insistere sustinet, licet inuitus: constructisque ædificijs religioni accommodatis, viliam Chichensem ei dat possidendam. Tum illa sacras sibi virgines adiungens, vitæ austerioris propositum aggreditur, morum disciplina, silentij rigore & censura continentie singulas informat, & tum verbo, tum exemplo ad amorem caelestium & mundi contemptum indefinenter accendit. Cumque in Dei famularu aliquandiu defudasset, humani generis inimicus, & virtutum exterminator diabolus, beate eius conuersationi inuidit, & quam de die in diem proficere conspexit, à via sanctitatis auertere studuit. Itaque satellites suos ad sanctæ virginis euerisionem misit, è Danorum finibus filios perdicionis, Christianæ fidei & pietatis expertes, ad depopulandam orientalem Anglorum plagam excitans. Eius barbaræ gentis consuetudo fuit, piraticam exercere, Christianorum cædibus delectari, rapinis inhiare, ocium inane ducere, quoties à sceleribus & impijs facinoribus manus continerent.

Anno igitur Domini sexcentesimo quinquagesimo tertio, mense Octobri, gentiliu caterua è Danorum partibus nauibus aduecta, apud Orientales Saxones ad viliam Chichensem appulit: atque ibi è nauibus egressi, rapinis & incendijs in Christianos sæuierunt. Ille verò, qui inter scelestos illos primas obtinebat, conditione beate Osihæ & religione comperta, precibus & muneribus eam cœpit ad idololatriam prouocare, subiciens etiam minas verberum & vulnere, nisi deorum, quos colebat, venerationi consentiret. At virgo sancta & blanditias contemnens, & minarum asperitatem nihil reformidans, supplicia impendit parumpendit. Quamobrem princeps ille neque eius constantiam, neque deorum suorum iniuriam ferre sustinens, capitulum in eam lata sententia, caput submittere eam cœgit. Quod cum amputatum ei esset, mox corpus sese subrigit, & caput humi iacens, manibus apprehendit, rectoq; gradu & firmis vestigijs progrediens, usque ad ecclesiam Apostolorum Petri & Pauli, per tria ferè stadia illud deportat. Ad ostium autem ecclesiæ obseratum subsistens, manibus cruentatis, vt ipsi aperiantur, pulsât, & sanguinis illic vestigia relinquens, in terram corruit. Eo autem loco, vbi capitalem virgo sancta subiit sententiam, fons perspicuus erupit, varijs morborum generibus præbens sanitatem.

Porro audito eius martyrio, parentes eius præcipuo æstuant desiderio, vt vel truncati corporis penes ipsos deposito pignore consolati, doloris iacturam redimerent. Cumque corpus eius ad illos allatum esset, in ecclesia Ailesbirie in locello plumbeo illud honorificè collocarunt. Perpetratis verò multis postea eo loco meritis sanctæ virginis miraculis, illa in visu cuidam fabro apparens, Surge, inquit, & vade ad ecclesiam Ailesbitiæ, & tollens loculum illum plumbeum, in quo sunt ossa mea, & equo eum cautè imponens, ad ecclesiam Chichensem deserto. Et nè tantus labor tibi pariat diffidentiam, vbi iter ingressus fueris, in viâ labore & sarcinæ sudore releuatrici & adiutrici tibi adero. Post trinam eiusmodi apparitionem, nocte quadam natus opportunitatem, ecclesiam ingressus, excubantes sopore grauatos offendit, loculum plumbeum è terra extractum equo imposuit, & abscessit. Manè euigilantes custodes, excitant vicinos, platearum diuerticula & callium secreta compendia rimantur, si forte quem persequerentur, possint comprehendere. Cernens autem faber ille hominum turbam propinquare, fusa ad Deum & sanctam virginem prece, persequentes eum, mentis alienatione, oculorumque stupore mirabili, percussus, ad propria vacui redierunt. Faber verò vbi cum reliquijs sanctæ virginis ad ecclesiam Chichensem peruenit,

Mauricius Londoniensis Episcopus in precioso scrinio eas honorificè reposuit, & Rossensis Episcopus, qui præsens aderat, à graui infirmitate curatus est.

Cum

Cum quidam nauæ frustū marmoris ex porticu templi sanctæ Osihæ clam secum auferrent, nauicula, in qua marmor illud deposuerant, velut terræ affixa, immota permansit, donec culpam suam illi agnoscerent, & marmor suæ ecclesiæ restituerent.

Pena sacri legij.

Clericus quidam voto simplici in monasterio sanctæ Osihæ virginis, habitum monasticum se suscepturum promissit: sed propositum, malè blandiente fortuna, exequi differens, ad extrema vitæ, morbo ingrauescente, perducitur. Ei sancta Osiha apparens, Quid est, inquit, quod me tam sollicitè inuocas? An non meministi, quid quarto ab hinc anno tibi præstiterim? Cum ægrotares morri vicinus, cumque satisfacere provincie huic mortalitate imminente, impetrauique à Domino meo Iesu Christo, vt visitaret populum meum, tunc etiam Dominum pro te rogavi, & tu ab infirmitate liberatus, vitæ conuersionem promissisti, & tamen ab eo tempore teipso semper deterior extitisti. Qua igitur fronte, lucris & nugis aulicis deditus, me inuocare ausus es? Illo verò emendationem vitæ cum lachrymis pollicente, sancta virgo hilariore iam vultu eum intuens: Misereor, inquit, tu, si tu ipse tuum misertus, Deo seruire vel sero volueris. Mox ille eius contactu sanatus, monasticum habitum accepit, & deuotè Deo seruans, in Priore apud S. Bartholomæum Londoniæ electus est.

S. Osiha quidam apparet.

Mulierem contraclam virgo sancta erexit, iuueni muto & surdo loquendi & audiendi facultatem restituit, & multis alijs, opem eius in sua infirmitate implorantibus, reddita sanitate, subuenit.

Multa eius miracula.

Puella quædam officio brachij aded priuata, vt lateri eius inseparabiliter inhaereret, cum meritis sanctæ Osihæ perfecte sanata esset, votum continentie nuncupauit: sed postea cum quodam iuueni matrimonium contraxit. Ei sancta Osiha apparens, Vide si graue temerario ausu vora, quæ distinxerunt labia tua, rupisser, spurcissimum coniugium improperando, redarguit, & compedum vinculo inuisibili pedes eius arctius constrinxit, vt pedem pedi subiectum diuellere non valens, officio pedum prorsus destituta, vtriusque diuinæ flagellum sentiret. At tandem tamen meritis sanctæ virginis sospitati reddita, correctius deinceps viuere studuit.

Vide si graue temerario ausu vora, quæ distinxerunt labia tua, rupisser, spurcissimum coniugium improperando, redarguit, & compedum vinculo inuisibili pedes eius arctius constrinxit, vt pedem pedi subiectum diuellere non valens, officio pedum prorsus destituta, vtriusque diuinæ flagellum sentiret.

Mulier quædam multis annis pedibus ingredi non potuit. Itaque à custodibus ecclesiæ sancti Edmundi, tanquam opprobrium hominum & plebis abiectio repellentur. Apparuit autem illi quidam venerandi vultus, arque in visione dixit ei: Mulier, quid hic moraris? Frustrà hic expectas, quod petis. Surge: alibi tibi quærenda est salus, quam efflagitas. Et illa: Quis es, inquit, Domine? Ego sum, ait, seruus Dei Edmundus. Abi ad ecclesiam sanctæ Osihæ, vt sanitatem perfectam consequi merearis. Quò cum illa peruenisset, dolore membrorum sedato, sana surrexit.

Mulier clauda sanatur.

CERTAMEN SANCTI ET GLORIOSI MARTYRIS DEMETRII, AVTHORE SIMEONE Metaphraste.

ENE BAT quidem Romanorum sceptrum Maximianus, qui etiam Hercules: magnoq; impetu & spiritu ferebatur in Christianos: erroris autem simulacrum nubes tegebat omnem terram, quæ est sub celo etiamsi, veluti lucidæ quædã stellæ eam sortita, resplendebant, qui passi fuerunt propter Christum. Quorum tunc vnus agnoscebatur Demetrius, qui propter fidem in Christum, erat suspiciendus, & insignis, ac celebratus propter miracula, quæ faciebat in Christo. Illum tulit quidem magna ciuitas Thessalonica: quod autem ad parentes attinet, erat insignis, & genere clarissimus, ipsum referens ad antiquos Macedones. Sed non erat tam clarus splendore suorum maiorum, quam ornamento suæ virtutis. Tantum enim animæ nobilitate superauit eos, qui erant præclari hoc nomine, quantum corporis specie superabat eos, qui suam iactabant pulchritudinem. Nam erat quidem ei satis acutum ingenium ad capiendas disciplinas, aptum verò ad mores colligendos, & benignitate contemperandos: & vultus elegans ad speculum significabat animi nobilitatem. A pueritia quidem usque ad pubertatem erat superior omnibus æqualibus: neque erat aliquid ex ijs, quæ sunt verè bona, in quo non

Octobris secundum Latinos. Cap. 1.

Patria & gens S. Demetrii.

longo intervallo alijs præfaret: manifestumque erat ab initio, quàm esset quidem arbor iucundissima, & quàm copiosum & bonum fructum latura esset. Cùm autem ad virilem peruenisset ætatem, vires ostendebat ingenij, & exercebat robur & fortitudinem, atque in arte militari discenda laborabat, bonis ornatus moribus, & quæ in eo suavissimè florebat, verecundia & moderatione: adeò vt omnium de eo sermo celeberrimus ipsum notum reddiderit Imperatori. Cùm ergò tam præclaro & magno ingenio præditum Demetrium animaduertisset Imperator, ab initio ad magnam eum enclit gloriam, & eum creat Græciæ Proconsulem: adeò, vt etiam consularibus eum induerit insignibus. Ille verò (erat enim ad id, quod oportet, intelligendum aptissimus, & ad id, quod est præstatius, eligendum, aliorum præstantissimus) eorum quidem parvam ducebat rationem, ad ea tantùm, quæ ferunt ad Dei cultum, præclare attendens. Et ideò quæcunque hæc sunt iucunda, ex æquo respuebat: vnus autem solius amore tenebatur, pietatis scilicet, mortemque sitiebat pro Christo, & quæ ex ea proficiscitur, beatitudinem. Prædicabat ergò non timidè, nec cum aliqua dubitatione, sed audacter admodum & liberè, nomen Dei salutare: & nihil aliud erat ei in ore, nisi Christus. Panem autem vitæ, quem cognoscimus esse verbum veritatis, omnibus, qui erant pietate egentes, distribuit piè ac religiosè, adducens ex diuinis scripturis & docens, quòd hominem, qui ex beata illa, quæ est in paradiso, conuersione exciderat, & in seruitutem peccati erat redactus, ipsum Verbum, quod simul cum patre est expers principij, cùm nec excessisset à Diuinitate, & carnem accepisset ex Virgine, & serui formam sua sponte suscepisset, dignum fecit diuiniore viuendi ratione, & ei priorem donauit libertatem.

Cap. 2. Hæc & alia docens & interpretans, eis exponerebat, & quodammodò eis occasionem præbebat & semina ad hoc, vt Dei filij essent & vocarentur, & quæ in Christo est absconsa, vitam consequerentur. Hinc multi suavissima fruente doctrina martyris, recesserunt quidem ab amaris tenebris erroris, accesseruntque ad dulce lumen veritatis. Sed ille quidem magnum in Christum amorem concipiens, & insatiabiliter hominum salutem desiderans, si non posset omnes eripere à manibus inimici, hoc maximum damnum arbitratur, nec se putabat aliquid rectè facere. Res itaque ei succedebat ex sententia: & eum transmitterebat fama in omnes partes: & prædicabat Trinitatem, non solum ijs, qui erant Thessalonica, & in Græcia, sed etiam longinquis de ipso audientibus. Cùm autem in eo esset, & pulchrum illud doctrina fluxerit profundaret, veniunt ad eum quidam, quorum munus erat scrutari Christianos, & per illorum prodicionem sibi acquirere beneuolentiam Imperatoris. Itaque Demetrius non in angulis, vt iam antè significauimus, exercens Christianissimum, neque noturnus Christi discipulus, immò verò magister veritatis, & aperte confitens pietatem, ab eis comprehenditur, & defertur ad Imperatorem, quòd teneret quidem opinionem Christianorum, res autè deorum aperte ruderet & subfannaret. Maximianus autem tunc erat Thessalonica, qui magnus quidem euaserat ex bello gesto aduersus Sarmatas, multo autem magis agnoscebatur ex crudelitate, quam exercebat aduersus pios.

Cap. 3. Cùm primum ergò hæc audisset Imperator, variè fuit affectus. Stupebat, dolebat, timebat, irascebatur. Stupebat, propter nouitatè eius, quod audiebat. Dolebat, propter viri iacturam. Timebat, nè cùm talis esset, alios traheret ad suam religionem. Irascebatur, quòd honoris ei delati nullà duxisset rationem. Sed cùm non posset soli credere auditui, vt qui ferre non posset se tanti viri facere iacturam, (nam quod non vult aliquis, nec facile potest credere) voluit etiam oculos assumere testes eius, quod fuerat auditum. Iubet ergò virum ad se adduci. Is autem coram constitutus, non ex timuit imperij magnitudinem, non est reueritus ea, quæ expectabatur, supplicia, non iudicis formidauit sæuitiam: sed hanc crudelitatem ille ratus esse materiam apertius ostendendi suum in Christum amorem, tanquam leo protinus accessit ad certamen, non molliter aut effœminatè adspiciens neque abiectè aliquid dicens: sed suis potius verbis confirmans ea, quæ prius Tyrannus de eo audierat: quòd esset quidem miles Christi, & eius solius adorator: quòd tantùm abesset, vt deos, qui ab eo dicebantur & colebantur, honoraret, vt eos etiam aperte irrideret & abominaretur: quòdque tormenta, quæ ille minaretur, tunc pati agrè feret, quando viderit tortores aut clementius, aut parcius inferre, quàm desideret. Honores autè tui, inquit, ô Rex, & bona, quæ das ijs, qui tibi parent, quomodò cum allegerint, qui tui imperij inuidiosam

coronam, illud ipsum, inquam, imperium cum opibus & thesauris, æquè ac tenuem puluerem despicit & habet contemptui? Quòd si etiam mihi mortem intuleris, tunc scias te mihi facere, quod est maximè optandum, vt qui ad veram vitam, & ad Christum transmittas, quem magis, quàm ipsam, desidero.

Hæc postquam audiuit Maximianus, quæ ingenti spiritu, summaque constantia, & maxima libertate dicta fuerant, tunc quidem differt tormētum, callidè id potius faciens, quàm benignè. Volebat enim ei iniungere poenitentiam, & efficere, vt interiectum tempus, tam vehementem remitteret constantiam. Et ideò in præsentia iubet, vt propinqui lauacri caminorum fornices Demetrium acciperent in custodiam. Martyr vero cùm abduceretur in carcerem, simul lætabatur, & afficiebatur dolore. Lætabatur quidem, quòd martyrium mox esset consecutus: agrè ferebat autem, quòd non videret tortores ad se citius accedere, & non iam ad tormenta & mortem acciperetur. Tantùm enim contendeat Demetrius mori propter Christum, quantum studebat Maximianus eum superare. Cùm ergò martyr venisset in carcerem, dicebat: Deus, in adiutorium meum intende: Domine, ad adiuuandum me festina. Quoniam tu es patientia mea, Domine, spes mea à iuuentute mea. In te confirmatus sum ab ventre matris meæ tu es protector meus. In te laudatio mea perpetuò. Psallam Deo meo, quando iucro. Propterea exultabunt labra mea, quando psallam tibi, & lingua mea tota die meditabitur iustitiam tuam. Peractis autem precibus, videt scorpionem è terra proserpentem, qui & stimulum sustulerat, & eius pedem erat puncturus. Ille autem Cruce munitus, cùm eum inuocasset, qui dedit suo figmento calcare posset serpentes & scorpiones, illum reddit mortuum, vel potius eum, qui intelligentia percipitur, scorpionem, qui in eo latebat. Statim autem diuinus ei apprensus Angelus, eius capiti coronam imponit, dicens: Pax tibi, Christi athleta. Esto fortis, & te virum præbe. Sic qui velox est ad consolationem eorum, qui ipsum timent, Dominus, simul atque fuit inclusus in carcere, & in præsentibus placidè admodum consolatur athletam, & ad futura impler animi alacritate. Sed Demetrius quidem sic erat in custodia.

Maximianus autem exhibebat spectaculum gladiatorum, & complebatur omnes pentathli ludij. Ille verò sedebat in sublimi specula, iucundissimum esse statuens veritarii spectando certamine. Lætabatur enim, vt videretur, humani sanguinis videns effusionem. Erat autem quidam vir barbarus ex Maximiani necessarijs, qui erat patria Vandalus, manu fortis, & validus ad luctam, & magnitudine, quæ modum superabat: & ideò erat ei valdè gratus, & habebatur in magna existimatione. Nomen erat ei Lyæus. Is insolenter iactans se omnes vincere robore corporis, stansque in pulpitro, vt toti esset theatro manifestus, cæteros gladiatores prouocabat ad certamen. Tunc autem factus fuerat à Maximiano circus, multis comprehensus tabulis, in quem ingrediebantur, qui erant singulari certamine cerraturi, & qui ad paneratum accedebant, & luctam.

Cùm ergò viribus corporis omnes superaret Lyæus, & quicumque manus cum eo cõferebat, statim cerneretur humi prostratus, aut etiam morte affectus, maxima Tyrannum afficiebat letitia, propterea quòd prosterneret eos, qui cum ipso congregiebantur. Quidam verò nomine Nestor, ætate quidem valdè iuuenis, vt qui modò natum haberet lanuginem, ad spectu autem iucundissimus, & forma præstantissimus, qui erat notus in clyto martyri Demetrio, cùm videret Maximianum sic affectum in barbarum, & gladiatorum certaminibus multas exhibere pecunias, partim quidem odio habens Lyæi superbiam, partim autem adspiciens miracula, quæ fiebant à diuino martyre, & quòd plurimi ad eum accedentes, docebantur pietatem in Christum, cupiensq; hoc etiã esse vnum ex miraculis Demetrii, vt precibus illius armatus, Lyæi frangeret audaciam, & barbari deiceret supercilium, accurrit ad martyrem, & ad illius pedes pròcidens, dicit: Serue Dei Demetri, sum paratus, & mihi gliscit animus congregi cum Lyæo, si me solum armaueris precibus. Quid ergò diuinus Demetrius? Perinde ac si ipse rogasset, non autem fuisset rogatus, exequendo propemodum prouenit petitionem: & ei velociter imposito eo, quod est in Christo, signaculo tam in fronte, quàm in corde, eum dimittit, dicens: Et Lyæum vinces, & eris martyr Christi. Quod quidem perinde est, ac si dicas: Et manifestum vinces aduersarium, & eum qui non est manifestus. Sic eius animo non solum immisit audaciam, sed etiam de futuro pronunciauit certissimè.

Statim ergò Nestor veniens in stadium, cùm per gradus desilisset, & deponit tunicam,

Dat opera militie.

Fit Græciæ Proconsul.

Christus ei semper in ore.

Multos conuertit ad Christum.

Comprehensus, ducitur ad Imperatorem.

Eius animi fortitudo.

Cap. 4.

Ducitur in carcerem.

Psal. 69.

Psal. 70.

Luc. 10.

Crucis signum perimit scorpionem.

Cap. 5.

Lyæus Vandalus.

Cap. 6.

Nota de signo Crucis in fronte & in corde.

Nestor armatus ligno crucis veni in stadium cœtra Lyçi.

cam, & assistens seipsum ostendit Imperatori. Maximianus autem obstupescens illa audacia adolescentis, & esse aliquid aliud opinatus, quàm ostentationem virtutis, iuber eum sisti propius, & O adolescens, inquit ei consulens, scio, quòd pecunie inopia coëgit re ad hanc prorumpere audaciam, ut vel si viceris, multas opes tibi comparas, aut si fueris superatus, implacabilem inimicum, paupertatem simul cum vita effugas. Ego autem tuæ ætatis & pulchritudinis misertus, vel pro sola audacia tibi præbebo, quòd satis est pecunie. Qua accepta, abi simul cum vita fruens quoque pecunijs. Ne autem cum Lyço omnino congrediaris, iam enim multos vita priuauit, eosque te longè robustiores. His auditis, Nestor neque Imperatoris arripuit liberalitatem, neque rusticus Lyçi laudibus fuit territus. Imperatori autem: Non cupio, inquit pecunias, neque ea de causa prodeò in certamen: sed gloriam potius cupiens, & Lyço volens apparere præstantior. Non solum enim diuitias, sed etiam ipsam vitam statui reijcere, si Lyço gloria cessero. Hæc sic dicta, & Imperatorem, & eos omnes, qui aderant circa ipsum, ad iram prouocauerunt, qui (Quomodo enim armatus, & quo esset fretus, ille nondum dixerat) arrogantiam tantum & vanam gloriæ verba esse existimabant. Atque Imperator quidem Lyçum vehementer incitabat ad certamen: impetuque & audacia plenum eius animum reddebat acriorem. Nestori autem animum addebant verba Demetrii, & Christus. Ad quem attollens oculos, dicebat: Deus Demetrii, cõcede mihi, ut ego, qui sum ætate breuis David, tanquam alium Goliath, pudore & ignominia Lyçum afficiam. Te enim fretus, suscepi hoc certamen in medio multorum, ut tuum nomen glorificetur, qui solus es verè Deus, & ijs, qui in te virtutem faciunt, mitris auxilium de sinetro. Sic dixit, & stricto acinace ingressus theatrum, & cum barbaro congressus, infert eius cordi certam plagam. Et statim illum quidem interimit, ferè autem ipsum quoque Maximianum dolore, quem de eo accepit: multo verò magis ipsum quoque errorem, & cum eo eius authorem, occultum, inquam, Maximianum morte afficit.

1. Reg. 17.

Nestor adolescentis Christi virtute protremis fortissimum virum.

Cap. 8.

Maximianus autem Imperator non potuit amplius sedere, sed statim surrexit iraplenus & tristitia, & in aulam abiit regiam, grauiam apud se versans, & luci veritatis volens iniuriis offundere tenebras, Nestorisque victoriam obsecrare, ac per illud culum Christi, præ multa ignorantia rem vocans praestigias. Neque enim, aiebat, aliàs ab eo fuisset interemptus is, qui tam præclara effecerat facinora. Itaque, generoso Nestore accersito, tanquam res esset certa, & nulla opus haberet inquisitione: Dic mihi, dicit, adolescens, quam arte vsus magica, aut quosnam habens adiutores, Lyçum virum tantum interfecisti? Cui Nestor nihil terribus, sed omnino confidens, quòd qui dedit illum superbum & insolentem de medio tollere, ipse quoque de eo conuenientem dabit responsum: Nihil, inquit, Imperator, tale, nec mihi, nec vlli est Christiano vile. Nullus autem homo mihi fuit ad hoc adiutor, nisi solus Deus Demetrii, Deus, & Imperator, Christianorum. Manifestum eius certamen fuit mors Lyçi, qui in manu forti & brachio excelso Schon & Og, & alios innumerabiles longè magis, quàm Lyçus, virtute insignes facile de medio sustulit, non solum singulos, sed etiam magna circumdatos multitudine. Sed cur non dico ea, quæ sunt illo solo verè digna, cuius opus est cælum & terra, & quæ sunt in eis omnia?

Num. 11.

Cap. 9. Nestor dicit pro Christo.

S. Demetrii lanceis confodit.

Non tulerunt hæc magna aures viles Maximiani, sed pulchrorum verborum mercedem & victoriæ præmium, ei mortem affert gladio. Et sic quidem Nestor beatum finem propter Christum est consecutus: & suo ense plagam accepit, sic iubente Maximiano, fortè ut ille quoque martyricis sanguine sanctificaretur. Cum igitur Minutianus protector, cædis fuisset administer, sic Nestor transmittitur ad Christum, quem dilexit, & à quo erat accepturus coronas duplicis victoriæ. Hinc in Demetrium cimationes intenduntur probabiliores, quòd ipse esset causa cædis Lyçi. Valdè itaque iratus Maximianus, & simul arbitratus non fore bonum augurium, si ei occurreret Demetrius in stadium ascendenti, ad quod per lauacrum erat accessus, iubet martyrem interfici lanceis in ijs ipsis caminis, in quibus custodiebatur. Quod fit etiam. Et tu quidem, qui es omni ex parte pulcher & honestus, Demetri, qui Dominum diligenter sectaris, & omnia illius diligis, similiter atque ipse lancea configeris, hancque inuenis occasionem, & viam tui ad eum aduersus, beatus quidem propter viam, beator autem propter decessum & coronas, & propter æternam tuam cohabitationem cum eo, quem desiderabas.

Cap. 10.

Hæc quidem sic se habebant, & humiliacebat corpus martyris, neque vlla eius habebatur

batur ratio. Omnino autem nec erat sanctum, nec Deo planè dignum, pro quo passum erat sacrosanctum illud corpus, sic ipsum despiciere. Neque ergo despexit: sed quidam ex ijs, qui Christum amabant, nocturno accedentes, cum valde turpiter iacens corpus preciosum sustulissent, id pie componunt. Deinde etiam in cœto puluere, in eo ipso loco, in quo fuerat consummatum, sepeliunt pie ac religiosè. Quidam autem ex sancti famulis, stans prope eum, quando beatam illam subiit cædem, cum ut potuit, diuinum illum sanguinem collegisset in sacro martyris superhumerali, & quem manu gestabat annulum accepisset, & martyris sanguine tinxisset, per ipsa faciebat plurima miracula. Neque erat vllus morbus, neque malus dæmon tam fortis, quin statim, si illius fecisset periculum, superaretur: adeò ut tali fama miraculorum impleteretur tota ciuitas Thessalonicensium. Quocirca nec erat consentaneum ea latere Maximianum, nec ferre posse inuidiam. Et idèd capitur protinus famulus, horum bonorum procurator, & interficitur. Tribunal locus, in quo fuit occisus: Lupus autem vocabatur egregius ille famulus. Procedente autem tempore, & signis ex loco, in quo latebat corpus martyris, tum Macedoniam, tum etiam Thessaliam peruadentibus, quin etiam caligine simulacrorum conuersa in perfectam serenitatem, quidam Leontius, & gloria clarus, & Christi amore ardens, qui tunc erat Præfectus Illyrici, profectus Thessalonicam, à graui morbo inuaditur, ita cum premente, ut nec comederet, nec biberet: que ab omnibus autem fugitur, mortem putaret rem valde optandam, & à malo, quod eum vexabat, solam liberationem. Cum ergo & medici à morbo aperte vincerentur, & amicorum presentia ad consolandum dolorem inanis labor ei reputaretur, nulla autem spes esset fore, ut à morbo liberaretur: cum, inquam, agitaretur tantis fluctibus, & planè ineuitabilibus, Præfecto sacra quædam ancora fuit refugium ad diuinum templum martyris. In quod cum fuisset introductus, flexis genibus, & depositus fuisset in loco, in quo sacrum illud corpus fuerat in terra conditum, (O diuinam visitationem, O rem ineffabilem.) Suffecisset quidem ad aperte ostendendam Demetrii gratiam & virtutem, si cum depositus aliquo tempore expectasset, & vehementissimè orasset, sensisset auxilium. Nunc autem hoc est maximè nouum, hoc est miraculorum illius iucundissimum, quòd omnia hæc simul concurrerunt, ægroti in templo depositio, martyris per labra illius inuocatio, & morbi facilis eiectio. Leontius tam celerem cõsecutus curationem, ipse quoque celerem reddit remunerationem. Nam cum domunculam, in qua sacrum corpus martyris depositum fuit, quæ erat parua admodum & angusta, & lauari comprehensa erat ambitu, & stadij, euerisset, templum in ipsa ciuitate Thessalonica ab ipsis extruxit fundamētis: quod nunc quoque cernitur medium inter publicum lauacrum & stadium pulcherrimè excitatum: pulchritudine enim & magnitudine nulli alij cedit ex ijs, quæ mouent oculos ad admirationem & voluptatem.

Plurima facie miracula sanguis eius.

Leontius Præfectus celerem curatur.

Elegantissimum templum cõdit S. Demetrio.

Cap. 11.

Abiturus autem hic vir pius in Illyricum, cum vellet aliquam partem sacri corporis accipere, ut illic quoque excitaret templum glorioso martyri, sanctus non est ei assensus, sed nocturnis apparitionibus eum arceat à cœpto. Propterea secunda, ut dicitur, nauigatione cum chlamydem martyris quæ illius venerando sanguine fuit cruetata, & ex eius superhumerali aliquid accepisset, quod solent appellare orarium, & in preciosa arca, quod verè erat preciosum, deposuisset, sic martyris quidem satisfecit desiderio, & sibi maximam acquisiuit securitatem. Certè cum hyemis tempore reuersurus in Illyricum, ob seriam quædam negocia Syrmium properaret, & iam peruenisset ad ripas cuiusdam fluminis, quoniam illud excreuerat, & magnum attollebat fluentum, & propterea à nullo poterat omnino transmitti, & multum quidem temporis intercesserat, fluenti autem minime cessabat, sed ijs, qui transmittere volebant, prohibebat transitum: is afficiebatur magna animi ægitudine, & erat valde cogitabundus, & versabatur in perplexa dubitatione. Ei verò appàrens diuinus Demetrius: O mihi, inquit, animi ægitudine & incredulitate procul eiecta ab animo, quod tecum effers, gestans manibus, trans fluum citra dubitationem Paret Præfectus ei qui apparerat: & cum manè ascendisset vehiculum, per flumen, capsam portans manibus, & cum animo tenens erectos quoque oculos, gradiebatur, fluente tacite recedente, & cedente nutibus, qui non cadunt sub adspèctum, dignum quidem admiratione, fide autem, quam habebat in martyrem, non indignum subiens transitum.

S. Demetrius ei apparer.

Cap. 12.

Cum sic ergo illæsus traiecisset, & Syrmium peruenisset, templum ibi quoque martyri extruxit, sacramque illam capsam cum thesauro, quem seruabat, in eo deponit.

Collo-

Notz de chlamyde martyris.

Collocatum autem erat prope templum gloriosæ martyris Anastasiæ, vt martyres martyribus quomodò fursùm, sic & deorsùm appropinquarent. Multa autem miracula & curationes etiam in ipsa via, dum ferretur illa chlamys sanctificans, plurimi sunt consecuti, Gratia & virtute Christi veri Dei nostri. Què decet omnis gloria nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

VITA SANCTÆ PELAGIÆ, QVÆ EX INSIGNI PECCATRICE FACTA EST PERFECTÆ POENITENTIÆ exemplar. Author est Iacobus Diaconus Heliopoleos, habeturque in vetustis MS. Codicibus: sed stylum passim nonnihil elimanit F. Laur. Surius, plerisque redditis paraphrasticòs.

PROLOGVS AVTHORIS.

Ezech. 18. 1. Tim. 2.

Magnas semper Deo ac Domino nostro gratias agere debemus, qui nõ vult mortem peccatoris, neq; vt ille peccat: sed omnes potius homines vult saluos fieri, & per poenitentiam redire ad vitam, quam peccando amiserunt. Audite ergò rem admiratione dignissimam, quæ accidit in diebus nostris. Visum est mihi peccatori lacobo scribere eam vobis fratribus sanctis, vt vel legendo, vel audiendo illam cognoscatis, & animabus vestris maximam spiritalis consolationis materiã conseratis. Misericors enim Deus, cum non sit voluntas eius mors impij, poenitentia remedium offert lapsis in peccata, vt per dignos poenitentia fructus & satisfactionis opera, quæ malè admissa sunt, expiantur & aboleantur. Postea verò futurum est iustum & æquissimum iudicium, in quo recipiet vnusquisque secundum opera sua, quemadmodum innumera scripturæ diuinæ loca testantur. Nunc ergò silentium mihi præbere, & quæ dicturus sum, attentis animis accuratè contemplamini: habent enim materiam sanè yberriam compunctionis salutaris.

Ezech. 18.

Matth. 25. Rom. 2.

NARRATIO.

Octobris 8. Cap. 1.

SCRATISSIMVS Antiochenæ ciuitatis Episcopus acciuit ad se omnes vicinos Episcopos ob certam quandam causam. Venerunt igitur ad eum octo antistites, & in ijs vir Dei Nonnus sanctissimus, admirandus sanè & præstantissimus monachus, mensq; Episcopus, è Tabennitarum monasterio extractus ob vitam incòparabilem, & spectatissimam conuersationem atq; morum integritatem. Cum sic autè illi conuenissent, Antiochenus Episcopus iussit nos manere in basilica beatissimi Iuliani martyris: ad cuius fores sedentibus Episcopis, nos quoq; ad eos accessimus. Rogarunt autem illi Nonnum dominum meum, vt sermonem ad ipsos haberet. Nihil verò cunctatus ille, cœpit loqui ea, quæ facerent ad ædificationem & salutem omnium, qui eum audiebant. Cunctis verò admirantibus sanctam eius doctrinam, eccè subitò transijt iuxta nos prima Menadum Antiochiæ, insignis meretrix asello insidens, cum in credibili pompa & apparatu, vsque ad eò compra & ornata, vt nihil in eius vestibus cerneretur præter aurum, margaritas & gemmas: ipsi etiam pedes eius auro & margaritis tegerentur. Stipabat verò eam ingens turba puerorum & puellarum, cultis magniq; precij induta vestibus, & torques aureas ad collum ferens. Ex ijs alij antecedeabant, alij sequebantur eam. Tanta autem erat eius formæ pulchritudo & elegantia, vt homines huic mundo dediti, ea conspicienda exatiari non possent. Cumq; nos præteriret, totum impleuit ærem odorem mira fragrantia & suauitate.

Pelagia scortu insigne.

Cap. 2.

Eam vt viderunt Episcopi impudenter & inuerecundè prætereuntem, nihil velato capite & nudis scapulis omnium oculis perulenter expositis, taciti ingemiscebant, & facies suas tanquam à re execrabili & immani scelere auertebant. At Nonnus beatissimus, intentissimè in eam suos desigens obtutus, diu eam contemplantur, ita vt etiam

etiam in abeuntem non cessaret acriter intueri. Deinde vultu ad Episcopos conuerso, An non, inquit, affecit vos huius scemina tantus decor, tantaq; venustas? Illis nihil respondentibus, deposuit faciem in genua sua & sudarium, quod manibus tenebat, & stens largiter, totum sinum suum compleuit lachrymis, & ab imo pectore longè ducens suspiria, rursus ait ad Episcopos: Nihil ne delectati estis tanta eius pulchritudine? Illis tacentibus, Ego verò, inquit, mirificè delectatus sum: Ecce enim omnipotens Deus hanc sceminam statuet coram admirabili & tremenda sede sua, ex ea tam nos, quam munus & ministerium nostrum iudicaturus. Quot enim, putatis, horas expendit hæc mulier, dum in cubiculo suo se lauat & componit, omnem animi curam & cogitationem adhibens ad ornandum sese, nè quid possit in ea decoris & pulchritudinis desiderari, vt placeat omnium oculis, nec deformis vlla ex parte videatur amatoribus suis, qui hodiè sunt, cràs fortassis nusquam erunt? Et nos habentes patrem omnipotentem in cælis, Dominum immensæ maiestatis, sponsum immortalem, in quem desiderant Angeli prospicere, cuius pulchritudinem sol & luna mirantur, amplissima reponentem præmia, ipsi fidem integram seruantibus, & ad eius voluntatem ita, vt par est, sese accommodantibus, diuitias & honores immensos in cælis, denique ea, quæ oculis non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt, liberaliter & prolixè promittentem: nihil studemus ornandis miseris animabus nostris, neq; sordibus detergendis culpisque, quibus anima turpissimè foedantur, expiandis: sed patimur eas iacere supinas, ocio desidiaeque marcescere.

His dictis, apprehendit manum meam, simulq; peruenimus in hospitium, vbi nobis cubiculum paratum erat: in quod ille ingressus, pronum se humi abiecit, pectusq; suum multum verberans, & vbertim plorans, dixit ad Dominum: Domine Iesu Christe, ignosce mihi misero & indigno peccatori. Ecce enim vnus diei ornatus, quæ hæc scemina adhibet componendo & excolendo corpori suo, vincit omnem ornatum animæ meæ. Quali ergò fronte te respiciam Deus meus, aut quibus sermonibus poterò me iustificare in conspectu tuo? Non enim volo celare & abscondere tibi cor meum, quandoquidem tibi patent omnia arcana pectoris mei, & nulla te latet cogitatio. Et væ mihi peccatori & indigno, qui assisto ad sanctum altare tuum, nec exhibeo tibi pulchrâ, sicut tu expetis, animam meam. Illa promissit, quòd ita comparare se velit, vt placeat mortalibus hominibus, & stat promissis suis: ego verò pollicitus sum datum me operam, vt placeam oculis diuinæ maiestatis tuæ, & turpiter mentitus sum, fidemq; fefelli desidia & pigritia mea. Nudus ergò sum tã in cælo, quàm in terra, dum non pareo mandatis tuis, nec impleo, quæ tu iussisti. Non ergò mihi bonorum operum spes est, sed spero tamen in misericordia tua, qua me saluatum iri confido.

Hæc illo dicente, & multum plorante atq; eiulante, eodem die magnam egimus celebritatem. Adueniète autem Dominico die, post absolutas nocturnas orationes, dicit ad me sanctus Nonnus Episcopus: Somnium vidi, frater Iacobe Diacone, nec meritoeriter perturbor, quòd scire non possum, quidnam sibi velit. Vidi enim, ad cornu altaris stans, columbam nigerrimam multis sordibus conspurcatam: cumq; circum me volitaret, foetorem & squalorem sordium eius ferre non potui. At illa nihilominus permansit apud me, donè catechumeni dimitterentur. Nam simulatque proclamauit Diaconus ad catechumenos, Procedite, vel Abscedite, nusquam illa cõparuit. Porro post Missam fidelem & peractum sacrificium, cum dimissa esset Ecclesia, me extra domus Dei limen prodeunte, rursus aduenit columba, multis cõtaminata sordibus, & circa me volitans. Ego verò extensa manu comprehendi eam, proieciq; in lauerum aqua plenũ, quod erat in sanctæ ecclesiæ atrio: in qua aqua omnes illa sordes adeò deposuit, vt indè instar niuis candida exiret, atq; in sublime volans, prorsus à meo conspectu subduceretur. Hoc somnium cum mihi sanctus Episcopus narrasset, apprehendit me, & simul accessimus ad summam ædem cum ceteris Episcopis, & eius ciuitatis Episcopum salutauiimus.

Ingressus autem ille Episcopus, omnem populum adhortatus est: cumq; sedissent antistites in thronis suis, post omnem canonicam celebrationem & sancti Euangelij lectione, idem ciuitatis Episcopus porrexit beatissimo Nonno sanctum Euangelium, hortans eum, vt verba faceret ad populum. Tum ille apcriens os suum, loquebatur De sapientia, quæ in eius pectore sibi fecerat domicilium: nec quicquã eius sermo humanæ artis aut philosophici supercilij, nihil exoticum aut supernacaneum redolere videbatur: sed cum esset plenus spiritu sancto, arguebat & admonebat plebem, syn-

Ecce vir sanctus ex turpi scemina capit occasionem pietatis.

1. Pet. 1.

Cap. 3. Nonnus mitè pligit se cõparat. one scortu illius.

Cap. 4.

Visio eius.

Hæc est misericordia vel missio catechumenorum, qui à mysterio sacrosanctis arcebatur.

Cap. 5.

Quia effi-
ca in co-
no Nonni
Episcopi.

Pelagia re-
spicit.

Cap. 6.
Scribit ad
Nonni Epi-
scopum.

1. Tim. 1.

Marth. 9.

Iohan. 4.

Eccē q̄ ca-
uer sibi vir
sanct⁹ à se-
minā collo-
quio.

Eccē puram
meretricis
confessionē

Cap. 7.
Item eius fi-
dem & obri-
nenda salu-
tis desideri-
um.

cerillimè loquens de futuro iudicio, & bonis sempiternis, quæ reposuit Deus ipsi diligentibus. Tanta autem fuit vis & efficacia verborum, quæ per eum loquebatur spiritu sanctus, ut populus mirè compunctus, ecclesiæ pavementum suis lachrymis rigaret. Accidit autem, diuina id agentē misericordia, ut ad eam ecclesiam etiam hec meretrix, de qua iam diximus, & quod mirū est, iam catechumena veniret, cum nunquam vlla ei cura fuisset peccatorum suorum, nec vnquam ad templum accessisset. Itaq; subito diuino est compuncta timore, cum sanctus Nonnus in peccata populū inueheretur, ita vt desperaret de se, & copiosos lachrymarum imbres ex suis funderet oculis, nec vllō modo sibi à lachrymis temperare posset. Mox verò præcepit duobus pueris suis, vt eo in loco expectarent, donèc egrederetur sanctus Nonnus Episcopus, eumq; ab eunte sequerentur, viderentq; quò diuenteret, idq; ipsi renunciarent. Fecerunt pueri, quod hera iusserat, nosq; subsequentes, venere nobiscum in basilicam beatissimi martyris Iuliani, vbi nobis hospitium siue cellula erat. Indè autē egres- si, abiērunt ad heram suam, indicārunq; ei, Nonnum Episcopum in beati Iuliani martyris basilica manere.

Id illa audiens, mox per eosdem pueros literas mittit ad Episcopum, hunc in mo- dum scriptas: Sancto discipulo Christi, peccatrix & discipula diaboli. Audiui de Deo tuo, quòd cælos inclinans, descenderit in terras, non propter iustos, sed vt peccatores faceret saluos: vsque ad eò se humilians, vt publicanis familiariter se adiunxerit, & is, in quem Cherubim nō audent respicere, cum peccatoribus versatus sit. Et tu mi domine, qui multa es præditus sanctitate, tametsi corporeis oculis non vidiſti Christum, qui illi meretrici Samaritanæ se humanissimum exhibuit apud puteum: at ta- men verus illius cultor es, quem admodum à Christianis accepi. Quòd si ita est, & illi- us Christi verus discipulus es, non me despicias, per te cupientem venire ad conspe- ctum Saluatoris, & illius sanctissimam faciē intueri. Ad hæc sanctus Nonnus ita re- scripsit: Quæcunque tandem sis, manifesta es Deo, nec laet eum consilium & volun- tas tua. Interim tamen vide, nē tentare ausa sis humilitatem meam, qui sum homo peccator, seruus omnipotentis Dei. Quòd si reuera tenet te desiderium pertingendi ad huius Dei virtutem & fidem, meq; videre vis, sunt mecum alij Episcopi, quibus præsentibus, non negabitur tibi copia me videndi: sed sola profectò non admittēris ad conspectum meum.

Hæc cum illa legisset, magna perfusa animi exultatione, cursu contēdit ad basilicā beati martyris Iuliani, indicauitq; nobis se eò aduenisse. Id vbi cōperit sanctus Epi- scopus Nonnus, vocauit ad se alios Episcopos omnes, ac deindè iussit eam ad se acce- dere. Venit illa, vbi sedebant Episcopi, seseq; in pavementum prono vultu proster- nens, apprehendit pedes beati Nonni, aitq; ad eum: Rogo te, mi domine, imitare magistrum tuum Dominum Iesum Christum, & impertire mihi humanitatem, meq; Christianam effice. Ego enim sum pelagus flagitiorum, & quædam iniquitatis aby- ſus. Peto autem sanctum mihi conferri baptismum. Cumq; vix ei persuasisset Episco- pus, vt à pedibus eius surgeret, sic illi locutus est: Sacri Episcoporum Canones vetant baptizari meretricem, nisi fideiussores adhibeat, qui fidem dent eam non redituram ad anteaq̄ vitæ turpitudinem. Hæc Episcopi sententia audita, rursus in pavementum se abiicit, compræhensosq; sancti viri pedes rigat lachrymis, & capillis suis detergit, dicitq; illi: Tu itaq; rationem reddes iusto iudici Deo pro anima meâ, & tibi impu- rabo omnia scelera & flagitia mea, si distuleris mihi impuræ & turpissimæ salutaris la- uacri beneficium impertire. Nō sit tibi portio apud Deum inter sanctos eius, nisi me feceris alienam à maleficijs & peccatis meis. Negasse Deum, & idola coluisse cen- saris, nisi me hodiè in Christi Iesu sponsam renasci feceris, & obtuleris Deo puram & immaculatam.

Tum verò Episcopi omnes & clerici, qui conuenerant, videntes illam insignē me- ritricem, flagitijs omnibus coopertam, magno Dei desiderio eiusmodi sermones prominentem, cum multa admiratione dicebāt, nunquam se talem vidisse fidem, tan- tumq; obrinendæ salutis desiderium, quantum in illa scemina appareret. Moxq; ablegarunt me peccatorem ad Episcopum ciuitatis, vt hæc omnia ei significarem, ro- garemq; vt eius beatitudo vnam ex Diaconissis iuberet mecum venire. Episcopus his auditis, incredibili affectus gaudio, Benè, inquit, pater venerabilis, te isthæc opera sustinebant: scio, quòd os meum eris. & confestim iussit mecum ire dominam Ro- manam, quæ in Diaconissis primas obtinebat. Ea veniens, offendit Pelagiam adhuc ad

ad pedes sancti Episcopi iacentem, vixq; ei persuaderi potuit, vt surgeret à terra. Dixit autem ei Episcopus Nonnus: Surge filia, vt exorcismus tibi adhibeatur. Prius autem confitere omnia peccata tua. Illa respondit: Ego si velim euoluere conscientiam me- am, scio nihil me boni operis illic reperituram. Certa autem sum, peccata mea suo pondere vincere maris arenam: & propè nihil esse vniuersum mare præ immensa mo- le innumerabilium peccatorum meorum. Sed tamen confido de Deo tuo, remissu- rum eum pondus iniquitatum mearum, & me pro sua clementia respecturum. Ait ad eam sanctus Nonnus Episcopus: Dic quo voceris nomine. Respondit illa: A paren- tibus Pelagiæ nomen mihi impositum est: sed ciues Antiocheni Margaritam me vo- cant, propter copiam margaritarum & molis ornamentorum, quibus me mea sce- lera instruxerūt. Fui enim proh dolor malè comptū diaboli rete. Rursus ad eam sanctus Episcopus: Proprio ergo, inquit, nomine Pelagia diceris? Respondit illa: Planè, mi do- mine. Mox Episcopus exorcizauit & baptizauit eam, & cum imposuisset ei signū Do- mini, atq; cruce eam cōsignasset, Dominicū corpus ei tradidit. Spiritalis verò mater ei attributa est sancta domina Romana, prima Diaconissarū: quæ eam ad se accipiens, ascendit cum ea in locū, vbi catechumeni instituebantur, q; & nos illic maneremus.

Ait autem ad me Nonnus Episcopus: Lætū hunc diem agamus, frater mi, cum An- gelis Dei, & præter morem nostrum, oleum accipiamus in cibum, & vinum cum spi- rituali iucunditate bibamus propter huius puellæ salutem. Sumentibus itaq; nobis ci- bum, audiunt voces subito, tanquàm hominis vim magnam patientis. Clamabat enim impurissimus dæmon, dolens eam animā è suis faucibus, singulari Dei miseri- cordia & beati Episcopi opera, ereptam: Heu me miserum, inquit, quid ab hoc decre- pito patior senè? Non tibi sufficiunt triginta millia Saracenorum, quos mihi abstuli- sti, & baptizasti, & obtulisti Deo tuo? Nō tibi sufficebat Heliopolis, quæ cum esset di- tionis meæ, & omnes eius habitatores me colerent & adorarent, tu eam à me abalie- nasti, & restitisti Deo tuo? Ecce enim separasti à me maximam spem meam, nec iam ferre possim machinationes tuas. Eheu quid perfero ab isto homine execrabili? Ma- ledicta sit dies illa, in qua natus es tu: flumina lachrymarum inundant domiciliū me- um. Ablata à me est spes mea. Hunc in modum clamitabat miser ille, & ad fores da- bar ciularus, ita vt ab omnibus audiretur. Deindè & ad neophytam puellā sese con- uertens, Hæcine, inquit, mihi facis domina mea Pelagia, & imitaris Iudam meū, pro- ditorem Domini sui: qui cum ab illo esset gloria & honore coronatus, & ad Aposto- licæ dignitatis culmen euectus, tradidit illum insensissimis hostibus eius? Sic enim tu quoq; mihi fecisti. Ait autem ad eam sanctus Nonnus Episcopus: Imprime tibi si- gnum Crucis Christi, & prorsus illi nuncium remitte. Consignauit illa sese in Christi nomine, & inflauit in dæmonem. Mox ille euannit miser.

Indè post biduum, cum dormiret cum Romana in cubiculo suo, nocte ei diabolus apparuit, eamq; excitans, Quæro te, ait, domina mea Margarita, an non auro & ar- gento locupletata es? an non auro & gemmis magni precij ornauit te? Quid verò vn- quam tibi molestiæ attulit? Responde mihi, vt & ego tibi satisfaciam: tantum, nē per te Christianis ludibrio sim. At illa rursus consignauit se, & inflans in eum, ait: Deus me- us, qui me extraxit ex imis faucibus tuis, & admisit in caelestem thalamum suum, pro me pugnabit, tibiq; resistet, terribime satan. Et ecce repentè ille impurus nusquam comparuit. Tertio indè die à baptismo suo rogauit famulum suum, cui curam omni- um facultatum suarum demandarat, vt describeret omnes res eius, & quicquid ha- beret auri, argenti, ornamentorum & preciosarum vestium, ad ipsam adferret. Fecit ille, vt iussus erat. At illa mox acciuit ad se per sanctam Romanam beatissimum Non- num Episcopum, omnesq; opes suas eius permisit voluntati: Hæc sunt, inquit, mi domine, facultates & copias, quibus me ditauit egentissimus satan: has ego pono in manibus tuis, vt quod nōstī expedire, id facias ex ijs. mihi enim iam expetenda: & in- quirenda: sunt immensæ opes & thesauri inexhausti Domini & Saluatoris mei Iesu Christi.

Confestim Episcopus accessit ad se seniore ecclesiæ custodem, eaq; præsen- te, omnes facultates eius illi tradidit: Adiuro te, inquit, per inseparabilem Trinita- tem, nē quid ex his rebus inferatur vel in Episcopi domum, vel in ecclesiam: sed in vi- duas, & orphanos, & pauperes erogetur omnia: vt quæ malè & per scelus parta sunt, benè & religiosè expendantur, & opes peccatricis cōuertantur in iustitiæ thesauros. Quòd si tu contempto hoc iuramento, siue per te, siue per alium quenuis quicquam

O o o ex his

Ab immo-
dice ornati
Margarite
nōmē acce-
pit Pelagia.

Cap. 8.

Vide quot
hominū mil-
lia sanctus
Nonnus cō-
uertit.

Satan mul-
tū conatur
ad se reuoca-
re Pelagiā.

Cap. 9.
Rursus ei
molest⁹ est.

Oēs facultates
suas tra-
dit Nonno
Episcopo.

Cap. 10.
Iubet Epi-
scopus eas
diuidi ubi
pauperibus.

ex his subtraxeris, anathema occuper domū tuam, & cum ijs ea habeat partem, qui dixerunt, Crucifigatur, crucifigatur. Pelagia verò acciuit ad se omnes pueros & puellas suas, eosque libertate donauit, & torques aureas de manu sua eis tradens: Ocyus, inquit, asserite & liberate vos ab hoc seculo nequam, peccatis & flagitijs cooperto, vt quemadmodū in hac vita inter nos coniuncti fuimus, ita sine fine in illa vita beatissima pariter viuamus.

Cap. 11. S. Pelagia in cilitina veste clam fuit Hierosolymam. Luc. 10.

Octauo autem die, quandò albam vestem deponere debuit, nocte nobis prorsus in scijs illa surrexit: deponensque baptismatis vestem, cilicinam induit, nec postea vntquam Antiochiæ visa est. Flebat autem eam sancta Romana acerbissimè, sed S. Nonnus consolabatur eam, dicēs: Noli flere filia, sed potiùs exulta & letare. Pelagia enim optimam partem elegit instar Mariæ, quam Dominus in Euangelio Martha anteponebat. Abijt verò Pelagia Hierosolymam, & in mōte Oliueti, vbi Dominus precatus est, sibi cellulam construxit. Non diū post Antiochenus Episcopus dimisit a se antistites omnes, qui ad eum venerant, vt singuli ad sua reuerterentur. Elapso indè triennij aut quadriennij spatio, mihi Iacobo cupidō incescit proficiscendi Hierosolymam, & adorandi illic resurrectionem Domini Saluatoris. Rogauit itaque Episcopum meum, vt mihi cum ipsius bona venia eò liceret proficisci. Assensit ille, iussitque, vt vbi eò peruenissem, inquirerem de quodam fratre Pelagio monacho & eunuchō, qui aliquot annis vixisset solitarius & inclusus, diceremque me illum vellè inuisere. Poteris enim, inquit, ab eo adiuuari. Hæc verò subobscurè ille dicebat de ancilla Dei Pelagia.

Cap. 12.

Perueni igitur Hierosolymam, & cum adorassē sanctam Christi resurrectionem, altera die perquisiui de seruo Dei Pelagio. Inueni autē illum in monte, vbi Dominus orauit, in exigua eaq; vndique conclusa cellula degentem, in cuius pariete parua fenestra visibatur. Percussit itaq; ostium fenestellæ, moxq; illa aperuit, vidensq; me facile agnouit, cum ego illam prorsus non agnoscerem. Quo enim pacto cognosci posset, quæ mihi antea visa erat summa formæ elegantiæ & pulchritudine, at nunc præ nimia abstinentia vultus macie extabuerat, oculi intrò recesserant, vt quædam concauæ fossæ viderentur? Ait verò ad me: Vndè venis frater? Respōdi me missum ad ipsam à Nonno Episcopo. Et illa: Oret, inquit pro me, quia reuerā sanctus vir est. moxq; occlusit fenestellam, cœpitq; psallere preces horæ Tertię. Ego postquam orauit ad parietem cellulæ eius, recessi, multum adiuutus Angelico eius conspectu. Reuerus indè Hierosolymam, monasteria perlustravi, inuisiq; fratres. Magna autem Pelagij fama in ijs percrebuerat. Quamobrem constitui rursus ad eam reuerti, vt possem eius salutaris doctrina recreari. Sed vbi ad cellulam eius pulsavi, eamque nominatim appellavi, nihil respondit. Cumq; idem fecissem altero & tertio die, nullā eius vocem perferens. Dixi itaque apud me: Aut nullus hîc est, aut ille monachus, qui hîc mihi visus est, iam aliò commigravit. Intersim diuino quodam permotus instinctu, Quid si, inquam, per fenestellam intrò inspiciam? Inspeci ergò, & vidi eam exanimem. Mox occlusa fenestella, & luto diligenter obstructa, cursu ab eo Hierosolymam, referoq; ad fratres. Pelagium mirabilium operum patratores, in Domino quiescisse. Veniunt itaque sancti Patres cum multis diuersorū monasteriorum fratribus, patefaciunt cellulæ ostium, sanctum Pelagiæ corpusculum foras exportant. Quod cum myrrha condire vellent, animaduertunt foeminam fuisse, magnaq; voce exclamant: Gloria tibi Domine Iesu Christe, qui multos habes in terris thesauros absconditos, non in virili duntaxat, sed etiam muliebri sexu. Abijt autem rumor ad totius populi aures, veneruntq; ex omnibus monasterijs virginum, tam quæ in Hiericho, quam quæ ad Iordanem erant, vbi Dominus baptizatus est, cum cereis, lampadibus & hymnis: depositæque sunt sanctæ eius reliquæ, & à sanctis patribus abportatæ. Hæc est vita meretricis, hæc conuersatio desperatæ: cum qua etiam nos faciat Dominus inuenire misericordiam in die iudicij: Quoniam ipsi est honor & gloria, potestas & imperium, in secula seculorum, Amen.

Ex nimia inedia penes cōfecta est.

S. Pelagia excedit e vita.

In veste virili egit penitentiam.

MARTY.

MARTYRIVM SANCTI MARTYRIS DIONYSII AREOPAGITAE, ET SOCIORVM EIVS, Authore Simeone Metaphraste. Citatur autem hæc historia in Synodo Florentina.

LIM quidem fides sita erat in figuris & ænigmatibus, & nube vmbra: tecta erat lux veritatis. Postquam autem nostræ salutis magnum peractum fuit mysterium, & qui finxit singularem corda nostra, suæ benignitatis in nos misericordia, citra peccatum natus est sicut nos: & alia subiit, quæ sunt humanæ imbecillitatis, vt ego primam recipere nobilitatem: & postremò condemnatus fuit morte Crucis: & nè dicam singula, (sunt enim multa intermedia œconomix carnis susceptæ mysteria) finem accepit corporeus aduentus: incipit clara manifestatio veritatis: & in cælum ascendit meus Christus, & ad sedem paternam reuertitur: & qui ex ipso procedit, spiritum demittit discipulis, vt essent duces gentium infidelium. Per quem beatus quoque Paulus ex vmbra deductus fuit ad veritatem. Tunc tunc is zelo Christi percitus, quemadmodum ipse captus fuit ad pietatem, ita etiam orbem terræ ad se studebat attrahere, & Christo per fidem coniungere. Et vt ea omittam, quæ ab ipso Amphipoli facta sunt, & in Thessalia, & omnibus locis, in quibus eius sermo, perindè ac quædam sagena, multos venatus est ad pietatem: eorum solum meminerò, quæ Athenis facta sunt, per quæ ab Apostolo ipso magis quoque captus fuit Dionysius: qui patriam quidem claram, & parentes claros consecutus, ad magnam peruénit gloriam. Nam iusti quidem erant, si vlli ex Atheniensibus, nè dicam soli, ita vt iustitia in signo illis esset, æqui amicis, mansueti hospitibus, benigni in familiares, & vera bonitas erat eis bonitas, non ostentatio, quæ habet improbitatem magna ex parte insidiatam: inuicem quidam apertus animæ foetus, & character internæ affectionis.

Octobris 9. Cap. 1.

Hic aperit dicitur Spiritus sanctus à filio procedere.

Act. 17. Patris & patres S. Dionysij.

Cap. 2. Act. 17.

Areopagus apud Athenas.

Postquam autem fuit Paulus Athenis, & congressus cum Epicureis & Stoicis, qui Pythagoræ dogmata sectabantur, instabat operi, nempe vt eos abduceret à dogmatibus impietatis, & traduceret ad pietatem, & euertret templa simulacrorū, & perstraderet Atheniensibus, fore vt resurgerent in vltimo die iudicij, & darent pœnas eorum, quæ fecissent: ij, vt qui essent alijs affecti superstitiosus, & in multas diuisi essent opiniones, aggrediebantur eum subsannare, vocantes eum annunciatorem nouorum quorundam demoniorum. Nè autem ab eis appeteretur sola subsannatione, sed molestum etiam aliquid sustineret, dans rationem eorum, quæ ab ipso prædicabantur, apprehendentes eum duxerunt in Areopagum, qui tunc quidem erat locus congregationis, & Athenarum erat adhuc iudicium. Nam etsi tunc Romani in omnes obtinerent Imperium, Athenienses tamen & Lacedæmonios sui iuris dimiserant. Cum eum ergò adduxissent in illorum conspectum, qui & propter sedium altitudinem, & quæ euacuatur, sapientiam, se magnificè circumspectabant: & simul eorum, quæ fiebant, auditores & iudices præsidebant, quorum vnus etiam erat Dionysius, cuius & in dicendo, & iudicando præcipuæ erant partes: Quamnam est hæc noua, quæ à te dicitur, doctrina, Paulo dixerunt, sapientiæq; & ingeniosæ decreta? & quis est Iesus Deus & homo, & in ligno vitæ dator & iudex, à quo in ius vocatur quilibet redditurus rationem? Quædam enim noua & aliena defers ad aures nostras. Volumus ergò scire, quid hæc sibi volunt, & quò tendunt.

Ille autem res eorum primùm extollens & laudans, nè insuetis & alienis verbis irritarentur, (Iram enim, ait ille, auertit, se submittens, responsio) Viri, inquit, Athenienses, per omnia quasi superstitiosiores vos video. Transiens enim, & adspiciens ea, quæ colitis, inueni etiam aram, in qua inscriptum erat, Ignoto Deo. Quem ergo ignorantes colitis, eum annuncio vobis: si eum fortè contrectaueritis, & inueneritis: etsi non sit longè ab vnoquoque vestrum. In ipso enim viuimus, & mouemur, & sumus. Hæc cum illi audissent, quoniam grauibus sententijs plena erat oratio, tanquam sono tonitru essent obstupescendi, elingues & muti euaserant. Cum autem vix tandem dixissent, Audiemus te postridiè: eum dimiserunt è iudicio. Egre ditur ergò

Cap. 3. Prou. 15.

Dionysij
conuersio.

gò Paulus, non inanibus, vt vulgò dicitur, manibus, sed secum accepto, qui eum sequebatur, Præsides, & classis sophistarum princeps, hoc magno, inquam, Dionysio, De quo, tanquam quispiam victor Olympicus, aut dux exercitus, suæ linguæ crexit trophæum, & hunc fructum collegit ex oratione, quam habuit ad Athenienses. Ijs enim, quæ de Iesu dicebantur à præcone veritatis, cum à se prius visam in tempore passionis innouationem sibi ipsi explicuisset luminarium, & hanc humanam despectu xiffet sapientiam, sectatur verbum veritatis, & adiungitur Apostolo: & regenerationis lauacro consummatus, fit simul discipulus, & præco Christi, qui est primus doctor veritatis.

Adhæret
Paulo Apo-
stolo.Cap. 4.
Ab Hiero-
theo infi-
tuatur.

Et cum primas fidei exercitationes & disciplinas à beato percepisset Hierotheo, & in verbo, & in vita ab eo docetur, & sancti spiritus communionem ab eo consequitur. Deinde ascensionem in corde suo disponens, philosophatur veritatem: quarit cum veritate, de anima, de corpore, ac de substantia rerum gerendarum: mortificat omnia membra sua, quæ sunt super terram, carni multas leges constituens ad obediendum spiritui: docet aures auscultare quæ diuina, & quæ sunt de Deo audienda: ijs autem, quæ sunt extra ea, diuinum metum inexorabilem adhibet ianitorum: & totum oculum traducit ad veritatem contemplandam. Quod autem ad linguam pertinet, etsi non in ijs, in quibus oportebat, olim edocta fuerat, philosophicè tamen & Atticè, multa que cum diligentia erudita erat. Itaque breui Dionysius (O miraculum) superat omnes, qui præcesserant: & cum potestatem non suffuratus esset, nec rapuisset, sed per gradus transisset inferiores, & pulchre pasci didicisset, ad superiora mox peruenit, & pascit postea cum experientia: & cum modestè parère didicisset, imperat modestiùs: & cum docuisset cum veritate, obijisset que omnes boni ordinis partes, tandem ei mandato Athenarum pontificatu, clauis prædicit Ecclesiæ, ostenditque suum generosum animum, & pugnat pro grege: expellitque bestias, & eius, quod morbo laborat, curam gerit, & quod longè est remotum, reducit: & vt semel dicam, sicut eius magister, omnibus fit omnia. Cum sic autem docuisset, & de Trinitatis diuinitate disseruisset, tractat de supernis virtutibus.

Fit Atheni-
ensium Epi-
scopus.

1. Cor. 9.

Cap. 5.
Apostoli ad-
fuit migrati-
ti à corpore
sanctissima
Virgini.

Cum verò ad tantam peruenisset gratiam, vt quando Deiparæ, quod Deum suscepit, corporis emigravit spiritus, simul adesset cum Apostolis, qui per spiritum & nubem ad hanc sacram accesserant sepulturam, non amplius existimauit oportere vna ciuitate, nempe Athenis, circumscribere tales opes gratiæ: sed volens multiplicare talentum, & sequi sui magistri vestigia, relictis Athenis, & terra, & mari multa passus graua, nec tamen ab eis retardatus, sed supernarum rerum contemplatione inferis omnibus superatis, ad regiam urbem peruenit Romam: & accedit quidem ad Clementem, qui tunc sedem tenebat Apostolicam, qui que à magno Petro fuerat edoctus, & cui ab illo fuerat credita sedes. Ad eum ergò accedit Dionysius, & cum ei suum exposuisset Euangelium, & opus sacri ministerij, ei, vt qui esset ijsdem moribus & sententia, communicasset, ipse eum adhortatur, vt transeat ad partes Occidentales. Cum ex ijs ergò, qui eum sequebantur, ministris per vicos & ciuitates alios alibi distribuisset, & salutare Dei Euangelium iussisset prædicare, ipse que Rusticum & Eleutherium, illum quidem chrismate sacerdotij, hunc autem, nempe Eleutherium, honestatum diaconatu, accepisset adiutores, nò secus ac magnus Apostolus Sylluanum & Timotheum, & ad Gallos venisset Occidentales, nò solum verbis doctrinæ, sed etiam signorum operibus fungebatur munere Apostolarum, medius apprensus ijs, qui in vnaquaque ciuitate continebant, & de pietate verba faciens sine intermissione, & inducens auditores ad agnitionem eius, qui ipsos creauit.

Annunciat
Gallis Chri-
stum S. Dio-
nyfius.

Cap. 6.

Lucianus
presbyter.

Cum sic ergò veritatis verbum prædicaretur, & diuina quidem fides confirmaretur, amoueretur autem omnis fraus demonum, quendam ex ijs, qui cum eo versabantur, inelytum, inquam, Lucianum, qui etiam presbyteri dignitate erat ornatus, (eum enim sequebantur multi ex ijs, qui virtutem amplectebantur: simile enim, vt dicitur, simili delectatur) misit ad ciuitatem insulæ * Belbecensis, prædicaturum pietatem: ipse verò simul cum Rustico & Eleutherio ingressus interiorem Galliam, cum hoc responsum habuisset ab Angelo, venit in ciuitatem, quæ dicitur Parisij, vt cum in ea verbum seminasset pietatis, & redimtus esset corona martyrij, cum fiducia sifteretur coram Deo Agonotheta, quod quidem est summum eorum, quæ desiderantur. Cum ergò venisset ad hanc Parisiorum ciuitatem, & eam inuenisset ple-

Venit Pari-
fios Diony-
fius.

nam incredulitate: quæ eorum quidem, quæ in ipsa erant, pulchritudine & excellentia ciuitatibus magnis erat longè inferior, impietate autem ad eum erat omnibus superior, vt ne possent quidem cum ea conferri, vndique ab immanibus occupata habitatoribus, & tanquam vallo aliquo valde munita eorum crudelitate, & eam opponens, tanquam aliquod aliud præsidium. Adde quòd cum omnium fructuum esset fertilissima, & abundaret maxima rerum omnium copia, ciues suos magis incitabat ad vitia. Cum in hanc ergò sic affectam venisset ciuitatem, obibat persecutus, si quem locum aptum inueniret ad quietem. Quod autem querebat consecutus, pro viribus statim templum habuit: & vt qui in regione aliena esset hospes & aduena, & multos haberet aduersarios propter diuersitatem opinionis, exercitatorium & templum, quod planè erat salus animarum. Nam cum maximam populi multitudinem in eo congregasset, & pueros sacrificatores Deo exhibuisset, sanctum gregem, vt semel dicam, templum effecit: cuius ipse erat pastor, non mercenarius, quemlibet, qui errabat incredulitate, veritatis fistula ad fidem reuocans, & eos, qui errore agrotabant, curans salutaribus medicamentis scripturarum: eos autem, qui iam erant contriti, doctrina alligans, & ad veram ducens sanitatem. Sed vt certa nobis via procedat oratio, hoc quoque eius admirabile, vt ex illius Epistolis sciri potest, narrabo.

Dionysio erant quidem alij quoque ministri, vnus autem ex ijs erat etiam Demophilus, qui ciuis erat Atheniensis, habituque & vita monachus. Monachatum autem ei imposuerant puræ & sacris initiante manus Dionysij: apud quem hoc ipse prius ministerio functus erat, vt præferebat ianuis templi. Is cum aliquando vidisset suum presbyterum, quendam impium atque peccatorem ad poenitentiam conuersum, illique procedentem, misericorditer excepisse, calcibus quidem reuerenter accedentem, peccatorumque remedia verècundè quærentem, adstans exturbauit, ac contra disciplinæ ordinem reiecit: sacerdotem autem optimum non veritus est lacerare conuicijs, miserabilem eum dicens, qui impium iustificasset. Ac tandem, Exi, inquit, sacerdoti, cum similibus tuis, contra fas omne irrupit in adyta, & sancta sanctorum prophane ausus est. Cæterum pontifici Dionysio, tanquam magnum quid effecisset ad virtutem, describit quod factum fuerat, susque deque iactans in illa audaci epistola, quòd Deum vitus esset, quòd que sancta, cum violanda essent, summa cura ac diligentia seruauit, atque illibata custo diuit. Quid ergò ille? Num, vt vulgus soler, fuit animo perturbatus? aut reputatus est vel parùm quid omnino mutauisse de ea bonitate, quæ ei coaluerat? Hoc minime dici potest. Neque enim factò vitus est eum, qui peccauerat: sed factò & sermone salutari erudit, quæ simul ad virtutem & omnem moderationem informat & componit, illam scribens Epistolam, & exemplum mansuetudinis Aaron, David, & alios adducens. Cuius vt omittam aliam ad bonum exhortationem, meminero certè visionis, quam ei narrat, vt quæ sancto Carpo apparuerit. Sic autem se habet ad verbum:

Cum aliquando in Creram venissem, me sanctus hospitio excepit Carpus, vir, si vllus alius, propter maximam mentis puritatem, ad Dei contemplationem aptissimus. Is nunquam aggrediebatur sanctam mysteriorum celebrationem, nisi in precibus, quæ illam præcedunt, ei prius appareret sacra & beneuola visio. Ipsum igitur (vt referebat) infidelis quispiam aliquando molestia affecit: Molestia autem erat, quòd ille quendam ex Ecclesia traduxisset ad impietatem. Cum que eius celebritatis, quam vulgus Hilaras vocat, dies agerentur, qui debuerat benignè, vt virum bonum decet, pro vtroque precari, & Dei Saluatoris accepto auxilio, alterum quidem conuertere, alterum autem bonitate vincere, & non cessare eos admonere per totam vitam, donè poenitentia: tempus superesset, & sic ipsos ad diuinam deducere cognitionem, vt iam tandem & quæ illis erant ambigua & obscura, patefcerent, & ab ijs, quæ præter rationem audacter admiserant, respicere legitima seueritate cogentur: is nescio quomodo (cum intrà semetipsum id antea passus non esset) tunc vehementem indignationem atque amaritudinem imbiberat animo. Et sic quidem affectus obdormijt: erat enim vespere. Circa verò mediam noctem, quo tempore consueuerat ipse semper apud se ad diuinum hymnos vigilare, expergiscitur quidem, & surgit, cum somnos parum quietos, & crebrò interruptos, nec absque perturbatione cepisset. Stans igitur ad diuinam precem & colloquationem nò satis intentè, irreligiosè agebatur animo, & agere sebat, dicens non esse iustum, si viuant impij homines, qui vias Domini rectas

Construit
templum.Cap. 7.
Monachi
tempore
Dionysij.Demophilus
monachus
ueticus.Epistola Di-
onyfij ad
Demophilum
monachum.

Cap. 8.

Missa cele-
bratio anti-
quissima.

Viffo Carpi
S. Pauli di-
scipuli.

peruertunt: & propterea Deum rogabat, vt aliquo fulgure amborum omnino vitam eriperet citra vllam misericordiam. Hæc autem cum dixisset, vifum esse sibi, aiebat, repente videre domum, in qua stabat, prius motam, tum demum è tecto mediam in duas partes diuisam, & quendam ante se ingentis luminis rogam, eumque videbatur enim deinceps sub dio esse locus) è cælo ad se vsque deferri. Cælum autem ipsum patere apertum conspiciebat, eiusque cardini Iesum insidere, innumerabilibus humana specie ei assistentibus Angelis. Et hæc quidem vidisse, cum supernè adspiceret, & se esse admiratum memorabat. Vbi verò ad inferiora deflexit obtutus, ipsum quoque solum, instar vasti ac tenebrosi cuiusdam profundi discissum se vidisse, aiebat: atque illos viros, quibus malè erat precatus, ante se ad os illius profundæ voraginis stare trementes, & miserabiles, vt qui mox à pedum suorum instabilitate mergendi viderentur. Infernè autem serpentes è voragine prorepere cernebat, & circa illorum infelicitium pedes ita instabiles ac nutantes, aliquandò quidem in globum colligi, & ingrauari vnà atque pertrahere: aliquandò verò dentibus & caudis, ore, gutture, linguis ac toto corporis motu, vim immensi pavoris incutere, vt qui modis omnibus deorsum illos præcipitare molirentur. Fuisse autem & viros quosdam in medio, qui miseros simul aggrediebantur, vnà exagitantés, trudentes, atque pulsantes. Videbantur autem illi iam esse casuri, partim quidem inuiti, partim autem sua spontè, cum à malo sensim & cogentur simul, & inducerentur. Dicebat verò Carpus, scilicet, dum deorsum adspiceret, fuisse lætatum, atque superiora neglexisse, grauius & indignè ferentè, quòd nondum illi cecidissent. Et cum sæpius eo desiderij ferretur impetu, illosque & ipseni teretur impellere, semperque frustra moliretur, ægerimè tulisse, & eos esse execratum. Cum ecce vix tandem reuocatis ad superna luminibus, vidit cælum, sicuti & prius adspexerat: Iesum autem eius, quod fiebat, miseru, è supercælesti suo throno surrexisse: & cum ad eos vsque descendisset, clementissimam eis manum porrexisset: Angelosque simul opem ferentes, aliundè alium tenuisse viros. Tandem verò Iesum ipsum sibi dicentem audiuit: Iam me deinceps percute: sum enim paratus sæpè rursum pati pro saluandis hominibus. Et hoc est mihi gratum, modò homines in futurum peccata abominentur. Sed vide, an tibi vtile sit, hanc istius profundi & cum serpentibus mansionem, Dei ac bonorum clementiumque Angelorum præferre consortio. Hæc sunt, que ego audita, vera esse credo.

Eccè Christi
immenfam
erga pecca-
tores huma-
nitatem, mo-
dò velint
respicere.

Cap. 9.
Humilitas
S. Dionysij.

Multos co-
uertit.

Dionysius itaque in rebus omnibus erat adeò mitis, misericors, & ab ira alienus, vt quo altior euadebat factis, eo semagis modestia demitteret, regula factus omnibus ad virtutem, & lucerna ad deducendū ad id, quod est melius. Quocirca nec eam abscondi sub modio sinit is, qui est solus author omnium: sed in alto ponit per virtutem: & fama protinus peruadens, canebatur in ore omnium, in omnibus omnes vincere Dionysium. Porro autem omnes ad eum confluabant, non solum populares & forenses, sed qui erant eruditi & insignes: & qui prius laborabant insaniam, & feris crudelibus lacerabant Ecclesiam, ad illum virum venientes, & admirabilem illam & diuinam linguam audientes, cordis sui moliebant duritiam, & ad veram & primam lucem accedebant per baptismum: quo magis erant inflammati ad vitium, eo feruentiorem ostendentes Christianismum: & ad summam, nihil tam erat in ore omnium, quam Dionysius. Cum ergò hæc fama sic peruaderet, doctrina autem dilataretur, & fides confirmaretur euidentius, res ad sanissimum delata est Domitianum, vel, vt magis propriè dicam, Dæmonianum, qui contra Deum locutus fuit iniquitatem in superbia & contempione, & manum Deo inimicam extulit aduersus fidem Christianorum.

Cap. 10.

Domitianus
mittit suos
qui Diony-
sij perdant.

Hic ergò quid machinatur? vel potius quid docetur à patre suo satana? Omnes quidem, qui, quæ Christiani sentiunt, despiciere, Dionysium autem solum de medio tollere, hoc sciens, quòd si eum solum vicerit, omnibus fuerit superior: sui minus omnes fore Domitiano fortiores. Postquam autem hæc mente agitasset, eum excitat ira aduersus martyrem, & furoris quærens medicamentum, nullum aliud inuenit, præter eius mortem. Cum itaque omnes, qui eius Imperio parebant, congregasset, eosque assumpsisset, qui erant ei amentia similes, mittit ad quærendum martyrem: Et, si ei quidem, inquit, persuaseritis, vt ad nostram traducatur religionem, hoc est, quod desidero: cumque eum acceperitis vobiscum, reuertimini. Sin autem adhuc permanferit in impia religione, eum morte condemnate. Illi autem cum hæc audissent ab Imperatore, & furore accenderentur, qui in eis habitabat, & ad res gerendas acres

videri vellent ei, qui miserat, postquam venerunt in Galliam, tanquam feræ quædam irruunt: & cum omnem, quæ circuncirca sita erat, cõturbassent regionem, corrumpunt simpliciores, vt docerent, vbinam beatus Dionysius versaretur. Postquam autem audierunt eum versari in ciuitate Parisiorum, illuc veniunt. Deinde percontantes de rebus Christianorum, inueniunt fidei doctrinam esse dispersam per totam ciuitatem: de miraculis martyris fiunt certiores, quòd omnes scilicet, qui malè se haberent, curassent: & ideò incredulorum ad eum confluisse cateruam, & se adiunxisse vero Dei cultui: & quòd omnis Gallia, quæ multis prius grauibz vitij seruierat, & factis, quicquam subiecta erat cultui simulacrorum, collum suum ex his subtractum, doctrina Dionysij, subiunxit iugo Christi.

S. Dionysij
miracula.

Cum ergò hæc, & multa alia facta esse, ad eorum venisset cognitionem, & Christi gregem augeti, & suos deos vidissent habitos despectui, & sua mytheria contemni, & inclinatum esse impietatem, magis accenduntur, & rogant vbinam habitaret, qui eorum erat author: & repente in beatum irruentes Dionysium, eum simul ligant cum ijs, qui cum ipso erant, in ore diuinam adhuc habentem doctrinam: & præfident, rabiem & furorem spirantes ad examinationem. Ingreditur ergò vir generosus simul cum Rustico & Eleutherio, mente firma ac stabili, & libero animo, perindè ac si vocaretur ad festum, non ad certamen. Arroganter igitur & asperè, vt eum perterrefacerent statim in principio, ei dicunt: Tu es, o execrandum caput, qui nostros deos nihili facis, & contendis de medio nostram tollere religionem? Responde ergò, quòd sit tuum genus, quæ te tulerit patria, & quòd tuum studium. Ille autem, amore in Christum ei addente animum, & faciente eum confidentiorem: Ego quidem, inquit, vos, vt & genus, & patriam omittam in præsentia, me Christi seruum esse confiteor, & eum solum, & patrem, qui caret principio, & cõternū eius colo spiritum. Aufugi autem à vestro errore, validissimus (In meo enim Christo habeo fiduciam) vestrorum deorum oppugnator, Christianorumque ad virtutem exhortator promptissimus. Ad hæc facite, si quid est vobis imperatum. Videntes autem maleuoli, sancti constantiam cum prudentia coniunctam, iram mutant in adulationem, & Nè tuam, o Dionysij, dicunt, canitiam affeceris contumelia, neque charos sodales morti acerba tradideris: pare rectè consulentibus, & Imperatoris potentiam, per nos te rogantem, reuereri persuadearis: o chare & bone Dionysij, dijs nostris sacrificare persuadearis, & eris cum tuis primus eorum, qui sunt sub Imperio. Ille autem: Vester, inquit, hic error est peior priore, si putetis fore, vt me, aut meorum aliquem seducatis. Hoc enim sciatis, quòd nos non honores, non contumelia, non blanditiæ, non tormenta, neque aliquid aliud omnino separabit à Christo.

Capitur S.
Dionysius
cum socijs
suis.

Confans
vox eius.

Blanditur
ei persecu-
tores.

Deinceps ergò cum non possent persuadere, deposita persona & simulatione, cum ira magis efferbuissent, & è cathedra furiosè, & mente quodammodo emota surrexissent: A vobis, o amentes, Dionysio dicunt, & ijs qui cum ipso erant, dij cõtemnuntur: & Imperator irridetur: & artibus magicis, perindè ac miraculis, eos, qui eius parent Imperio, ab eo abducitis, & ad vestras partes traducitis? Sancti autem: Similes eis stant, qui ipsos colunt, eis vna voce dixerunt: Nos autem non magicis artibus, vt dicitis, sed Dei nostri, & viuifici eius spiritus inuocatione & operatione, cæcis visum, mutis sermonem, claudis ingressum, & demoniacis præbemus curationem. Quorum nè sibi quidem possunt vestri dij quicquam præbere, vt qui sint ligna & lapides. Os enim habent, & non loquuntur: oculos, & non vident: aures, & non audiunt. Vnum hoc solum vobis efficiunt: accendunt ignem, qui nunquam desinet. Aduersus hæc cum non possent Tyranni contradicere, toruè & insanè eos adspicientes, strictis gladijs se parant ad cædem: & cum, tanquam signo dato, eos eduxissent extra ciuitatem, victos ducunt ad quoddam cacumen, & tradunt licitoribus, vt eos interficiant. Interea autem petunt sancti tempus precandi, & fleunt genua. Tum sacrosanctus Christianus martyr Dionysius, sublati in cælum oculis: Domine Deus omnipotens, fili, inquit, vnigenite, & sancte spiritus, sancta Trinitas principio carens, & in quam non cadit diuinitio, suscipe seruatorum tuorum in pace animas, quoniam propter te morte afficimur. Et cum sancti, Amen, acclamassent, conuersus ad lictores: Facite, inquit, quòd fuit vobis imperatum. Illi autem primum quidem beati Dionysij, deinde Rustici & Eleutherij caput amputant.

Sancti ve-
dant mira-
cula.

Psal. 113.

Iste locus
mors mar-
tyrū hodie
appellatur.

SS. martyres
capite puni-
untur.

Sed nec in hoc quidem (O Dionysij) is, qui propter nos passus est, fuit oblitus eius, qui propter ipsum moritur: sed miraculum etiam ostendit in amputatione. Etenim

Cap. 13.
Dionysius
fert caput
cum

cum suum caput tanquam aliquod præmium martyr suis accepisset manibus, transiit ad locum idoneum. Ferebat ergo ipse caput in manibus, tanquam aliquod trophæum, à diuina omnino portatus gratia: neque prius dimisit, quam mulieri diuina quadam omnino occurrens prouidentia, in illius manibus deposuit, veluti quendam thesaurum. Iacebant autem neglecta sanctorum martyrum veneranda corpora, feris & auibus ad edendum exposita, & nec iusta quidem sepulturæ consecrata. Lictores autem ne hæc tunc quidem irasci desierunt: sed etiam in ipsas furunt reliquias, statuentes eas in maris profundum projicere, nè vel inanimatæ efficerent miracula, & ideò attraherent multos ad agnitionem. Quod etiam, vt eis visum erat, factum esset, nisi hoc malum consilium ad effectum deduci Deus prohibuisset. Nam cum sensisset eorum consilium ea, quæ preciosum martyris caput acceperat, cui nomen erat Catulla, mentem suam communicat fidelibus, vt Deo gratam & acceptam. Et cum splendidam & lautam apparasset mensam, lictores accipit conuiuio. Interim verò dum ij conuiuium inibant apud mulierem, quidam ex fidelibus accipiunt martyrum reliquias, & eas abscondunt. Deinde finito conuiuio, cum eam rem depræhendissent lictores, ira valde erant perciti: sed feruorem iræ sedarunt munera, & vehementem furorè dissoluit mulier pecunia. Cum illi autem recessissent, in quadam domo deponit Catulla martyrum reliquias tertio mensis Octobris, miraculis affatim profluentibus, perinde ac aliquo fonte pulchrè & suauiter manante. Non multum temporis intercessit, & conuenientes Christiani, templum gloriosis excitant victoribus, & in ipso eorum preciosas deponunt reliquias: Ad gloriam Dei patris, & Domini nostri Iesu Christi: Quem decet honor & adoratio, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Catulla eripit lictores corpora martyrum.

EPISTOLA PISSIMI AVGVSTI, DOMINI LVDOVICI, AD HILDVINVM VENERABLEM ABBATEM MONASTERII SANCTISSIMORVM MARTYRVM DIONYSII SOCIORVMQVE EIVS, DE COLLIGENDIS IN CORPVS VNIVS TEXTVS HIS, QUÆ IN GRÆCORVM HISTORIJS EX PRECIOSISSIMI MARTYRIS DIONYSII NOTITIA PÆSSIM SCRIPTA REPERERAT.

IN NOMINE DOMINI DEI ET SALVATORIS NOSTRI IESU CHRISTI, LVDVICVS DIUINA REPROFITANTE CLEMENTIA IMPERATOR AVGVSTVS, HILDVINO VENERABILI ABBATI MONASTERII SANCTISSIMORVM MARTYRVM, AC SPECIALIVM PROTECTORVM, DIONYSII PRECIOSI, SOCIORVMQVE EIVS, ÆTERNAM IN CHRISTO SALUTEM.

Nota quid maiores nostri senserit de Sanctis.

Cultus Sanctorum non inanis.

Dagobertus Rex episcopus per sanctos creptus.

Quantum muneris atque præsidij non modo nobis, ac prædecessoribus seu progenitoribus nostris, verum etiam totius Imperij nostri populis, Domini prouidentia per beatissimum Dionysium sepe numero, immò continuè in magnis gratiarum vbertatibus contulerit, cunctæ per transacta tempora Gallicæ generationes senserunt, quæ eius insigni Apostolatu fidei rudimenta sumpservnt, & salutis subsidia perceperunt. Prædecessores autem nostri, gloriam huius excimij testis & amici Dei non inaniter coluerunt: qui dum eius sacras exuviis in terris ob amorem & honorem Domini nostri Iesu Christi opibus, quibus poterant, honorauerunt, per eius preces dignissimas honoris privilegio potiri, & in terrenis & celestibus meruerunt: vt videlicet vnus ex prisca Francorum Regibus Dagobertus, qui eundem preciosissimum Christi martyrem veneratus non mediocriter fuerat, & in mortali est vita sublimatus, & per eius

eius adiutorium, sicut diuina ac celebris ostensio perhibet, à pœnis est liberatus, inque vita perenni desiderabiliter constitutus.

Progenitores quoque nostri, mellistuum nomen domini Dionysij (sic enim verbis ac scriptis suis eum appellare conuenere) non incongruè pia dilectione, & dilectissima pietate complexi sunt. Quia proavus noster Karolus, princeps Francorum inclutus, per orationes ipsius excellentissimi martyris, indeptum se fuisse gratulatus est apicem principatus, eidemque decurso mortalitatis tempore, quod charius potuit habere depositum, corpus scilicet proprium, in magni die iudicij suscitandum, & animam Domino presentandam, fideliter commendavit, ac per hoc maximè deuotionem atque fiduciam cordis sui erga peculiarem patronum patenter ostendit. Sanctæ nihilominus recordationis auus noster Pipinus, propter altare, quod ante sepulcrum sepefati, sepiusque dicendi domini Dionysij per diuinam & memorabilem reuelationem, iussu ipsius sanctissimi martyris, in honorem Dei & Apostolorum Petri & Pauli, qui presentes ostendebantur, à beato & Angelico viro Stephano, summo Pontifice dedicatum est, inter sacra Missarum sollempnia cum duobus filijs, Karolomanno videlicet, & diuæ memoriæ domino ac genitore nostro Karolo, iurè prænominato Magno, ab eodem Apostolico Papa, in Regem Francorum vnctus, superni muneris benedictione percepit. Quique cum quanta se humilitate ante limina basilicæ sanctorum martyrum, defuncto huius vitæ curriculo, sepeliri præceperit, titulus etiam ipsius conditorij * innotescit.

Caroli Martelli deuotio erga S. Dionysium.

S. Dionysius per visum iubet altare extui.

Pipinus vngitur in Regem Francorum.

* pro, indicat.

Sed & nos multis ac frequentibus largitionibus beneficia eius sumus experti, præcipuè tamen in humane varietatis euentu, quo Dei, vt semper fatendum est, iusto iudicio in virga eruditionis suæ visitati, & baculo speciosæ misericordiæ eius, ante præscriptum altare per merita & solatium domini ac piissimi patris nostri Dionysij virtute diuina reuerenti & restituti sumus: cingulumque militare iudicio atque auctoritate Episcopali resumpsimus, & vsque ad præsens ipsius gratioso adiutorio sustentamur. Ideo venerebilibus custos ac cultor ipsius prouisoris & adiutoris nostri domini Dionysij, monere te volumus, vt quicquid de eius notitia ex Græcorum historijs per interpretati onem sumptum, vel quod ex libris ab eo patrio sermone conscriptis, & auctoritatis nostræ iussione actuo sagaci studio, interpretumque sudore in nostram linguam explicatis, huic negotio inseri fuerit congruum, quodque etiam in Latinis codicibus iam inde habes inuentum: adiuuatis eis, quæ in libello eius passionis continentur: necnon & illis, quæ in tomis vel chartis vetustissimis armarij Parisiacæ ecclesiæ, sacræ videlicet sedis suæ prolatis inuenias, & obtutibus nostræ serenitatis ostenderas, secundum quod rerum, causarum etiam & temporum conuenientiam nõneris, in corpus vnum redigas, atque vniformem textum exinde componas: quatenus deuotis compendiosis valeant innotesci, & fastidiosis minus de capacibus, vel studiosis lectionis possit tedium subleuari, pariterque omnibus edificationis utilitas prouideri. His ita contextis, volumus vt reuelatione ostensam beato Papæ Stephano in ecclesia eiusdem sanctissimi Dionysij, sicut ab eo dictata est, & gesta, quæ eidem subnixæ sunt, vnà cum hymnis, quos de hoc gloriosissimo martyre atque pontifice habes, & officium nocturnale subiungas. Sed & differenter ac cum integritate sui, quæque ex eo reperta sunt, in altero volumine colligas, nobisque distinctè & correctè transcripta, quantumcunq; dirigas, aut presentes: quoniam maximum valdeque dulcissimum pignus desiderabilis presentie illius domini & solatiatoris nostri, vbi cunq; simus, habere nos credimus, si cum eo, vel de eo, aut ab eo dictis, oratione, collatione, lectione colloquimur. Vale in Christo vir Dei, in sacris orationibus iugiter memor nostri.

S. Dionysij beneficia in Ludouicum Pium.

Opera Dionysij Areopagite in Ludouici Pij cõuersa Latine.

Innotesci, indicari.

Pars huius operis adhuc desiderata.

RESCRI

RESCRIPTVM Hiluini Abbatis ad serenissimum Imperatorem, dominum Ludonicum: Vnde & qualiter sumpra sunt ea, quæ in corpus vnus textus, secundum iussionem ipsius, redegeram ex Græcorum & Latinorum historijs, de notitia excellentissimi martyris Dionysij.

DOMINO BENIGNITATE ADMIRABILI, ET AVTHORITATIS REVERENTIA HONORABILI, LV. donico Pio semper Augusto, Hilduinus humilis Christi famulus, & domini mei Dionysij preciosi, ac sociorum eius matricularius, vestraque imperiali dominationi in omnibus deuotissimus, presentem in Christo prosperitatem, atque æternæ felicitatis benedictionem optat & gloriam.

1. Reg. 4.

Hultauit cor meum in Domino, & exaltatum est cornu meum in Deo meo. Dilatum est os meum, & gaudebunt labia mea, vt annunciem præconia domini mei gloriosissimi martyris Dionysij, ab eximio Imperatore domino meo iussus. Quæ reticere non poteram, etiamsi à quoquam fuisset fortè prohibitus. & reuera magna mihi est ratio gratulandi, quoniã cumulatius mihi effectũ desiderij mei præstare voluit diuina dignatio, vt mentis meæ conceptum ei placere cognoscerẽ, cum quod agere spontaneè disponebat mea humilitas, in agendo data manu authoritatis, eo operaretur vestra Deo placens sublimitas. Quæ de re bonorum operum, & spiritalium omnium studiorũ illum authorem esse non dubium est, qui quorum incitat mentes, quo sibi placet ingenio adiuuat actiones. Sed & in hoc valde exultat spiritus meus in Deo salutari meo: quoniam Christianus animus vester sic euidentissimè erga se diuinæ bonitatis beneficia, & sanctorum cognoscit solatia, & tam promptissimè se accensum ostendit circa authoris & reparatoris sui, seu specialium suffragatorum suorum, venerationẽ atque obsequium. Non enim sic ab intimis pia anima vestra diuina confiteretur vera & iusta iudicia, nisi ipsam sancto illuminatam cognosceret spiritu: nec ita deuotissimè amici Dei benè gesta & dicta, maximæ sagacitatis vestræ prudentia perquireret, nisi summum bonum, à quo, & per quem omnia sunt bona, diligeret. Cuius amore religiosa deuotio vestra accenti esse dinoscitur, vt Christi militum gloriosos triumphos inquireret. Quos cum nouerit, per eorum adiutorium robustius contra vitia vitorumque authoros pugnabit: quatenus martyrum exempla sectando, qui viriliter certauerunt, & fideliter satis vicere, ad palmam, qua illi munerati sunt, & ipse pertingat. Huc accedit ad voti & solitudinis vestræ incitamentum, quia Ezras sanctæ scripturæ reparator, magnum remunerationis donum exinde apud Deum promeruit, & laudabile sibi nomen apud homines acquisiuit.

Luc. 1.

Sancti, suffragatores nostri.

Sacrarũ historiã notitia quid conferat.

Ezras scripturæ sacræ instaurator.

Nouit author Græcè.

Quocircà & vestræ sedulitatis instantia, cum pro magna antiquitate huius sanctissimi patris nostri, quantum ad generationem terrenam, & cõuersionem seu obitum attinet, mira sanctitate & miraculorum prodigijs, orbi penè cuncto innotuit: notitia ipsius paucis nostrorum cognita, plurimis adhuc manens incognita, cum per vestrum studium patuerit, & meritum, vt melius ipsi scitis, grande vobis cõciliabit, & memoriale perpetuum acquiratis. Faciat autem Dominus, vt & nos idonei cooperatores inueniamur ad bonæ voluntatis vestræ perfectionem, qui tanto sine aliqua hæsitatione vestris iussionibus obedimus, quanto illa rogatis seduli exactores, quæ exhibemus voluntarij executores. Idcirco quia reperta quæque, tam in Græcis, quam in Latinis codicibus, ex domino & patrono nostro Dionysio, quæ hæcenus minus cognouimus, vobis ocyus in vnum collecta mittere poscitis, & incongruum ducimus, authoritatis vestræ pio desiderio differri, quod ex debito seruitutẽ nostram constat debere largiri: quantum conuiuet breuitas temporis, quicquid ori suggererit memoria citæ recordationis, fauente Domino, velociter scribentium cõmittemus notariorum articulis: deprecantes vestram humiliter sapientiam, ne in his, quæ reuerentia & amore sanctissimi martyris, & propter iussionis vestræ obedientiam scribenda aggredimur, verborum

verborum pompositatem, aut dictationis leporem, sed purissimæ veritatis, sicut ab antiquorum dictis sumpsimus, quærere studeatis sinceritatem: Nosque repræhendere de casuum, præpositionum, atque coniunctionum virtute, seu literarum in subsequentes immutatione, vel punctorum secundum artem Grammaticam positione, nolite: quia non id studendum, sed nostræ deseruitionis obsequium, ac commendationis vestræ officium, accelerandum suscepimus: maximè cum hæc, quæ ab aliena lingua expressimus, in tenoris serie, sicut de prælo sunt cliquata, texemus: quæ licet in interpretatione non redoleant supparem sermonis odorem, sapidum tamen referant veritatis & intellectus sui saporem. Ordinem igitur historia, sicut vestra iussit

Proposicio.

Authores & fontes huius operis.

Genus S. Dionysij. Act. 17.

Aristarchus Græcè chronographus, quæ de Dionysio scripsit.

Epistola Dionysij ad Apollophanem.

Hic sermonem Possidii in Indiculo vocat Tractatum, & est reuera Augustini. 1. Cor. 1.

Michaël Imperator mittit Ludonico Pio Dionysij opera. 1. IX. miracula meritis S. Dionysij sunt nocte vna.

Genere siquidem eum nobilissimum, & Philosophiæ magisterio insignẽ apud Athenas claruisse, & aliarũ historiarum, & Aduum Apostolorum testimonio, secula præscia seu instantia cognouerunt: maximè autem ex historia Aristarchi Græcorum Chronographi, qui in Epistola ad Onesiphorum primicerium, de situ Athenæ ciuitatis, & gestis ibidem Apostolorum temporibus, scribens, ortum profapia, & doctrinã eius, atque conuersationis ordinem, siue ætatis tempus, necnon & ordinationem ipsius, ac prædicationem, subrogationem etiam Episcopi loco suo, & aduentum illius Romam, ordinabiliter narrat. Quam epistolam vestræ dominationi dirigimus, & quisque studiosus apud nos præualeat inuenire: Curiosus autem ex Græcorum fontibus, vnde & nos illam sumpsimus, poterit mutuari. Quod enim ante conuersionem suam Heliopolim Astrologiæ gratia migrauerit, vbi & tenebras in Crucifixione Saluatoris nostri vnã cum Apollophanio sodali suo vidit: & quia tunc viginti & quinque erat annorum, ipse in Epistolis, ad Polycarpum Smyrnanorum Episcopum, & ad eundem Apollophanem missis, ostendit. Quia verò cum omni domo & Damari vxore sua crediderit, lectio Aduum Apostolorum docet, & euidentibus Dialogus Basilij & Iohannis, capitulo 5. libri quarti, demonstrat. Sed & beatus Ambrosius in Epistola ad Vercellenses, eandem vxorem eius ex nomine designans, perspicue manifestat. Beatus denique pater Augustinus in sermone pulcherrimo, quem de Seminatore verbi scripsit: Apostoli sermone finito, audita illic resurrectione mortuorũ, quæ præcipue est fides Christianorum, refert dixisse Athenienses, audiemus te de hoc iterum. Erant enim quidam inter eos irridetes, quidam dubitantes, quidam credentes: atque in eis nominatur quidam Dionysius Areopagita, id est, Atheniensium principalis: & mulier quædam nobilis, nomine Damatis, & alij plures. Et in eodem sermone, vbi de scandalo Iudaorum & stultitia Gentium scribit, dicens, Iudeis quidẽ scandalum, Gentibus autem stultitiam: sed ipsis vocatis Iudeis & Græcis, hoc est, ipsi Paulo ex Saulo & Dionysio Areopagita, his talibus, & illis, Christum Dei virtutem & Dei sapientiam.

Ceterum de notitia librorum eius, quos patrio sermone conscripsit, & quibus penitentibus illos composuit, lectio nobis per Dei gratiam & vestrã ordinationem, cuius dispensatione interpretatos scriinia nostra petentibus referant, satisfacit. Authenticos autem eosdem libros Græca lingua conscriptos, quandò Oeconomus Ecclesiæ Constantinopolitanæ & ceteri missi Michaelis, legatione publica ad vestram gloriam Compendio sancti sunt, in ipsa vigilia solennitatis sancti Dionysij pro munere magno suscepimus. Quod donum deuotioni nostræ, ac si calitis allatum, ad eò diuina est gratia profectuta, vt in eadem nocte decem & nouem nominatissime virtutes in agrotorum sanatione variarum infirmitatum, ex notissimis & viciniori nostræ personis conuictis, ad laudem & gloriam sui nominis, orationibus & meritis excellentissimi sui martyris, Christus Dominus sit operari dignatus.

Quoniam autem beatus Clemens huc eum, videlicet in Gallorum gẽtem, direxerat, & qualiter per martyrij palmam diuersissimis & crudelissimis afflictus supplicijs, ad Christum peruenerit, & quomodo caput proprium Angelico ductu, celestis militie in celebratione exequiarum honoratus obsequio, ad locum, vbi nunc requiescit, detulerit, & quo ordine à Catulla quadam matrefamiliã sit sepultus, libellus antiquissi-

Visbij scri-
ptu de Dio-
nyfio.

Miffales li-
bri antiquif-
fimi.

Visbius octi-
latus reftis
martyrij S.
Dionyfij.

Gallia in
Miffa more
Romanum
fequi quan-
do carperit.

for. * fuppli-
cationum

Eugenij To-
letani de
Dionyfio
hymnus.

Etiā olim
inepti qui-
dā de Dio-
nyfio multa
obicierunt.

Refutatio
allor arum
obiectionū

Beda corre-
xit fuam de
Dionyfio
fententiam.

quiffimus passionis eiusdem explanat. Præcipue tamen conscriptio Visbij, quæ in to-
mo fati superque abdito, Parisius diuino nutu inuenta, inter alia memoranda, sicut
in ea legitis, verba Domini nostri Iesu Christi ad eum prolata, quando sacramenta
perageret, illi cunctis videntibus apparentis, continere dinoscitur. Cui adstipulari
videntur antiquissimi, & nimia penè vetustate consumpti, Miffales libri, continentes
Miffæ ordinem more Gallico, qui ab initio receptæ fidei, vsu in hac occidentali plaga
est habitus, vsquequò tenorem, quo nunc vitur, Romanum susceperit. In quibus
voluminibus habentur duæ Miffæ, quæ sic inter celebrandū ad prouocandam diuine
miserationis clementiam, & corda populi ad deuotionis studium excitanda, tor-
menta martyris sociorumq; eius succinctè commemorant, sicut & reliquæ Miffæ ibidem
scriptæ, aliorum Apostolorum vel martyrum, quorum passiones habentur, notissimè
decantant. Quarum Miffarum cantus, sensus & verba, adeo passionis corundem,
quam vobis misimus, seriei concordare videntur, vt nulli sit dubium, à teste illorum
martyrij, agones eorum fuisse descriptos, & ex ipsa veraci historia, memoriam tor-
mentorum suorum in præfatis precibus fuisse mandatam.

Videtur porro in his Miffarum obsecrationibus non contemnenda autoritas de
memorata passione sanctorum, cum extent apud nos Epistola Innocentij, & post eum
Gelafij, necnon & modernius beati Papæ Gregorij, aliorumque Pontificum ad Epi-
scopos vrbiū Galliarum, & Antistitum nostrorum ad ipsos, de more Romano in
cunctis ecclesiasticæ autoritatis munij imitando: quibus datur intelligi, ab annis
pluribus hunc Miffæ tenorē de Gallica consuetudine recessisse, & hanc passionis mar-
tyrum istorum memoriam, longo superiori tempore his occidentalibus partibus per-
supplantationum postulationem inoleuisse: quibus tanto certius fidem accommo-
damus, quanto in tempore vicino post consummationē eorum, eandem fuisse com-
positas sine dubitatione concredimus.

Nec tamen quisquam putabit beatum Dionysium eiusque successores, ab institu-
tione Apostolica propter huiusmodi Miffæ ordinem, Gallicis consuetudinibus in
primordio traditum, discrepasse, si ei constiterit, ipsorum Apostolorum & Apostoli-
corum virorum, ipsiusque etiam vrbiū Romæ sensus proprii abundantiam notam esse.
Nec mirari quis poterit, cur hymnum sancti Eugenij Toletani de beato Dionyfio ha-
beamus, & vicinorum sapientium scriptis, exceptis paucis, videamur carere: cum &
hæc, quæ habemus, vt exorata priorum nostrorum venia dicamus, abdita & negli-
genter relicta reperimus: & alia necdum prolata, quia non adhuc sunt ad liquidum
enucleata, nos possidere latamur.

Caterum super garrulitate leuitatis eorum mirando deficiamus, qui contententes
hunc Dionysium Areopagiten esse non posse: ad munimentum sui, hæc quæ sequun-
tur, inaniter contrahunt: Venerabilem videlicet & sanctum Bedam presbyterum,
dixisse in tractatu Apostolorum Actuum, Areopagiten Dionysium non Athenarum,
sed Corinthiorum, fuisse Episcopum: addentes, eundem inibi diem obisse. Et quo-
niam libellus passionis istius testetur, hunc à Clemēte Pontifice Romano Episcopum
ordinatum, & in has Galliarum partes fuisse transmissum: Quia etiam passiones di-
uerforum sanctorum martyrum, sub varijs Imperatoribus intersectorum, cõtineant
eoidē cum hoc sanctissimo viro has partes adisse, quod ipse senatorum manifestè re-
fellit auditis. Et quod Gregorius Turonensis, sicut in passione sancti Saturnini legisse
se dixerat, sub autumatione memoret, istum ipsum tempore persecutionis Decij sub
beato Sixto cum alijs sex Episcopis, quorum vitæ vel passiones nequaquam eius dictis
in ratione temporum consonant, in has regiones fuisse directum.

Eccè omnis minus scientium, sibij ipsi discordans, autoritas, cui velut ex superfluo
propter satisfactionem insipientium respondemus, cum veram ex hoc sancto Ponti-
fice & martyre narrationem veracium historiarum præ manibus habeamus: Primò
quidem petentes, vt in hoc iure contentiosi, ab albugine contracta arrogantia, et
vniuersa sapientia, qua videri se scioli volunt, oculos tergant, quò perspicacia perspi-
caci ter, & vera fideliter relegant. Et si non nisi vnum oculum aperuerunt, quando
legerunt, quod per subreptionem venerabilis Beda presbyter in præfato opere secus,
quam debuit, dixerat, vbi idem se repræhendit, & repræhensorum suorum vocem
præueniens, retractationem scripsit: scrobem, in qua oculus alter esse debuerat, ape-
riant, & in ecclesiastica historia discant, quia Dionysius Corinthiorum Episcopus, de
Dionyfio Athenarum Episcopo in Epistola sua, ad eosdem Athenienses directæ, com-
memo-

memoret. ita enim ibi lib. 4. cap. 23. scriptum est: Extat quoque & alia eius (Dionysij
Corinthiorum Episcopi) ad Athenienses epistola, in qua ad Euangelij credulitatem
eos inuitat, & concitat segniores, simul & arguit quosdam, velut penè prolapsos à fi-
de, cum Episcopus eorum Publius fuisset martyrio consummatus. Sed & Quadrati,
qui Publio martyri successerat in sacerdotium, meminit, simul & memorat, quòd la-
bore eius ac industria rediuius quidam in eis calor fidei reparatus sit. Er illud in eadē
dem designat Epistola, quòd Dionysius Areopagites, qui ab Apostolo Paulo instru-
tus, credidit Christo, secundum ea, quæ Apostolorum Actibus designantur, primus
apud Athenas ab eodem Apostolo Episcopus fuerit ordinatus. Cuius Epistolæ, sed &
aliam Epistolam ipsius Dionysij Corinthiorum Episcopi, & eius vtrique, quam ad
Sotererem Episcopum miserat, beatus Hieronymus in libro de Viris illustribus facit
aperitissimè mentionem. Vnde quisque videns, sub quibus Imperatoribus quique eo-
rum fuerint, liquidò potest colligere, quantæ absurditati ratio sit ista obnixa, cum in-
ter hos duos Dionysios, tam plara discreta sint tempora.

Legitur item sic in eadem ecclesiastica historia, capitulo quarto, lib. tertio: Me-
moratur autem ex comitibus Pauli, Crescens quidem ad Galatas esse profectus, Li-
nus verò & Clemens, in vrbe Roma ecclesiæ præfuisse, qui comites & adiutores eius
fuisse ab ipso Paulo perhibentur: sed & Dionysium Areopagiten apud Athenas,
quem Lucas descripsit, primum Paulo prædicante, credidisse, ac inter socios eius fuis-
se, & ecclesiæ Atheniensium constar sacerdotium suscepisse. De cuius, videlicet Dio-
nyfij Areopagite, obitu, nil Græci scriptores dixerunt, quia propter longinquitatem
terrarum, transitus ipsius penitus eis fuit incognitus. Habemus tamen Græcæ autho-
ritatis martyrologion, de Tomo * Chartiscrinij Constantinopolitanis adeptum,
qui tanta vetustate dissoluitur, vt maximam cautelam à se contingentibus exigat: in
quo diem natalitij eius designatum, & quia Atheniensium Episcopus fuerit, reper-
imus annotatum. Quod martyrologium, vt antiquitas eius demonstrat, ex eo tempo-
re constare posse, non incongruè remur, quo Constantino iubente, nota occasione
martyria sanctorum Domini de toto orbe collecta, & Casaream sunt conuecta. Sed
& vsque hodiè Græcorum Maiores, & Athenæ incolæ perhibent, historiarum scri-
ptis & successionum traditionibus docti, in eadem ciuitate Dionysium tum tempo-
ris primum fuisse Episcopum, quando Timotheus, Pauli æque discipulus, Ephesio-
rum rexit ecclesiā: ipsumque, subrogato sibi Episcopo, Romam adisse, & vt com-
pererunt, apud Gallorum gentem glorioso martyrio consummatum fuisse. Quod &
Tharastius Patriarcha Constantinopolitanus per legatos suos sollicitè inquisiuit, &
ita se eam habere certus, eandem Atheniensium ciuitatem pallio Archiepiscopali,
quod iam ex ea diuturno tempore, orta quadam contentione, subtrahitum fuerat,
redonauit, & synodali consensu, Metropolis autoritate, qua antè fundata fuerat, ho-
norauit. Nam à præcedentibus annis vsque ad illud tempus, eiusdem ciuitatis Episco-
pus nec suberat alteri, nisi Patriarchæ, nec iuri eius, debitarum sibi Episcopi ciuita-
tum subdebantur.

Quòd autem dicunt, in passione istius beati Dionysij scriptum haberi, quia cum
sanctus Clemens Episcopus ordinauerit, Galliasque miserit: proculdubio sciant,
quòd aut prædictam passionem ex veris & emendatioribus exemplaribus non susce-
perunt, aut scriptorum vitio deprauatam legerunt: quoniam non ibi scribitur, eum
Episcopum à beato Clemente consecratum, sed Apostolum totius Galliæ fuisse ordi-
natum: de qua ordinatione Apostolatūs, nisi ad alia se intentio nostra dirigeret, &
ex Apostolorum Actibus, & ipsius Domini actione, autoritatis exemplum suffici-
enter his scriptis possemus inferre. Fieri enim potest, vt diximus, quòd textum passio-
nis huius sancti Dei, ex authenticis scriptum non habeant, & ideo in hoc errent: quia
& nos plures codicillos exinde vidimus, qui in quibusdam sensu videbantur concor-
dare, sed literatura dissonare: in quibusdam autem nec sensu, nec orationis tenore
poterant sociari. Quòd manifestum est, huius venerabilis & antiquissimi patris vetu-
stæ longinquitate, & ignoratque peregrinæ linguæ, vbi de eius noticia maximè scri-
ptum erat, inscitia, seu deuotione fidelium accidisse: qui non studuere ad præfatas hi-
storias pro cognitione eius recurrere, sed ea, quæ auditu collegerant, vt Gregorius
Turonensis, non vtiuo errore fallens, videntes insignia magnifica atque innumera-
bilia per eum fieri, prout vnicuique sensus abundauit, curauerunt scriptis committe-
re. Sic & de sanctorum Apostolorum gestis ac passionibus factum legimus, & de alijs
P p p quibus

Dionys. Co-
rinth. de Di-
ony. Areop.
restitoniū.
Publius &
Quadratus
Episcopi
Athenien.

Præclarum
pro Diony.
Areopagita
restitoniū.
Philip. 4.

Chartophy.
la cijs: forte
Charti-
scrinij
Antiquif-
Græcū mar-
tyrologiū.

S. Dionysius
primò Athe-
niensis Epi-
scopus.

Athenæ me-
tropolis.

Dionysius
totius Gal-
liæ Apосто-
lus.

quibusque historijs, Ecclesie necessarijs, manifestè comperimus. Fuerunt siquidem, qui de beatorum Apostolorum virtutibus vera dixerunt: sed de eorum doctrina, falsa sunt commentati. De Ecclesiasticis itidem historijs, atque ortu, vel actu, vel obitu Patrum quidam, quantum ad rerum gestarum spectat fidem, veracia conscripserunt: quantum verò ad temporum vel locorum attinet veritatem, minus cautè confinxerunt. Sic profectò, ut notum est, in scripturis Canonicis diuersorum interpretum varietas extitit: in quibus * quique minus dixerunt, alij quaedam addiderunt, quousque earum per beatum Hieronymum lingua nostra meracam veritatem ab ipso fonte suscepit.

Historiae sacrae ut inter noscendae.

Quocirca nulla historia sic probabilis poterit vel debet haberi, quam ea, quae de veridicorum, praecipuè orthodoxorum, collatione poterit colligi. Et ideo certius tenenda sunt, quae modò de hoc eximio martyre collecta conscribimus, quam illa, quae de quolibet alio sancto sine auctoris nomine passim scripta relegimus: praesertim cum haec, quae scribimus, de antiquiorum antiqua scriptura sint, velut ex praeo non Parisiaco, sed paradisiaco. Caterum parcendum est simplicitati viri religiosi Gregorij Turonensis Episcopi, qui multa aliter, quam se veritas habeat, aestimans, non calliditatis astu, sed benignitatis ac simplicitatis voto, literis commendauit. Patenter & quidem noscere possumus, non adeò quaedam solerter eum inuestigasse, cum ei contemporaneus existens vir prudens & scholasticissimus Fortunatus, qui plura & frequenter ad eum scripserat, Hymnum rhythmicæ compositionis pulcherrimum, de isto gloriosissimo martyre composuerit: In quo commemorat, eum à beato Clemente destinatum, sicut in Latinorum paginis didicit: de natione autem eius & ordinatione Episcopatus, mentionem non facit, quia linguae Graecæ penitus expers fuit.

Fortunati Scholastici de S. Dionysio Hymnus, extat.

Tantis igitur & tam manifestis testimoniorum assertionibus de hoc sanctissimo & antiquissimo patre, ad liquidum elucubratam & propalatam omnibus scire volentibus veritatem, & ita nescire volentibus ingestam certissimam rationem, ut etiam si velint, quod ex illo verum est, ignorare non possint: cesset, quòd idem Areopagites non sit Dionysius, exitiabilis & profana nimis contentio: quia qui famam martyris derogare aliquo modo gessit, veritati sine dubio, cui testimonium perhibens, tanta transretando maria, in tam longinquam regionem exulari, & pro ea pati sic acerbissime sustulit, detrahere caeca fronte & imbecilli virtute contendit. Nam ut verè impius & pernicax iudicandus erit, qui post tot ratas sententias opinioni suae hinc aliquid animo peruerso tractandum reliquerit: ita quisquis post veritatem repertam quiddam ex hoc vltius dubitauerit, quoniam * ex studio mendacium querit, comes & discipulus eius, qui ab initio mendax & pater mendacij extitit, non immerito rectorum decreto erit.

* ex studio, pro, deinde ista. Iohan. 8.

In eos, qui negant Dionysium Areopagitam fuisse in Gallijs.

Et quanta sit hebetudo susurronum, pessimi generis hominum, aestimare non valeo: qui doctorem egregium & eximium martyrem se habere, si gloriam patriae suae, suamque quaererent, contendere debuissent: potius se, cum habeant, non habere immurmurent.

Sancti nominantur etiam hominum cogitationes.

Quanta quoque sit mentium amentium peruersitas, dolere, ut res postulat, nequeo: quae cum votis & laudum praeconijs martyrem gloriosum suis iniquitatibus debuissent conciliare propitium, detractioe & famae minoratione laborant, quantum ex ipsis est, sibi habere infestum. Sed isdem in caelis talium nec laude crescit, nec derogatione decrescit: qui Saluatori iunctus, & conciuus Angelorum effectus, de summa caelorum arce singulorum voluntates intendit, & sequens agnum quocumque ierit, corda omnium, diuino lumine plenus, perscrutatur & penetrat. In hoc quinetiam seculo non indiget gloriae testimonio huiusmodi hominum: si tamen dicendi sunt homines, qui detrahunt ei iam in caelis immortaliter regnanti, quem adhuc in mortali corpore veneratè sunt bestiae agonizantem. Sufficiens enim est illi suisque comitibus laus illa in seculo, quam splendidissima eorum monumenta testantur, & celebri adoratione Christianus orbis ferè totus proclamat. Nec mirum, si martyr Domini Iesu, istorum sustineat cauillationem, cum idem Deus maiestatis, qui resurgens à mortuis, iam non moritur, & in caelis ad dexteram Patris sedet, subiectis sibi principatibus, & omnium Angelorum potestatibus, per tanta annorum volumina adhuc ab incredulis indebita patiatur praeiudicia.

Rom. 6.

Hec interim, donec plura sumatis de cognitione suffragatoris vestri, Augusti Serenissimi,

missime, sumite, & veraciter innotescite omnibus, quia haec fideliter vestrae dominationi dirigimus, veraciter ex veracibus historiographis & historiarum paginis colligere procurauimus: Quoniam veritas, pro qua preciosum sanguinem hic seruus & amicus Domini fuderat, nostro mendacio ad stipulari non indiget, quae suo sibi testimonio sufficit, quaeque testes veracissimos quos repleuerit, testificantes veracia efficit. Denique quod nos diu multum quae anxiantes quaesiuimus, aliquis alius forte mirabitur, videlicet cur post omnia tormenta nouissimè, velut ab initio, hi sancti viri nudi publice virgis caesi, & ex studio hebetatis securibus sint decollati: quod tanto magis potest cogitando mirari, quanto alijs sanctis Dei hoc genus decollationis rariùs aut nusquam legitur adhiberi. Qui nouerit, uti in verbis passionis illorum conijcimus, & multa veterum gesta reuoluentes discimus, antiquitus morem fuisse Romanum, ut quisquis nobilissimorum reus maiestatis, à militia & defensione Reipublicae aliò se conferens, contra Senatùs votum ageret, vel aliter, quam se sententia haberet, docere quo modo praesumpserit, securi ignobiliosè, flagellis publicè casus, cum omni dedecore interiret. Vnde & centesima vndecima Olympiade Romanorum consul Manlius Torquatus filium iuuum, licet victorem, quòd contra imperium in hostes pugnauerit, virgis caesum, securi percussit. Quapropter ex his vos & quique legentes aduertite, quantà nobilitatis hic sanctus Domini Dionysius secundum terrenam generationem fuit in seculo, quantà sublimitatis secundum spiritualem regenerationem in Domino, quanti feruoris & fidei, tanta terrarum spatia pio zelo veritatis perlustrando in Christiana religione, quantà aestimationis etiam apud orbis Principem, qui ut trucidaretur, huc Roma apparitores suos direxerit, in nobilitate profapiae & fanatici cultus euerfione, quantà fortitudinis in tormentorum perlatioe, quam abiectionis villitatis in occisione, quam preciosissima sanctitatis coram Deo in morte, quam excellentissimae & incogitabilis gloriae cum Christo in caelo, quam mactae virtutis sit in adiutorio nostrae fragilitatis, adhuc laborantium in agone, quam felix cum proprio & beato recepto corpore gaudebit perpetuò cum socijs suis, & omnibus Angelicis choris, cunctisque sanctis Domini & electis in aeterna felicitate, per eundem Dominum & Saluatorem nostrum Iesum Christum, verum Deum, Deique & hominis filium, qui in vnus substantiae ac potestatis Trinitate perfecta viuit & regnat Deus, per omnia secula seculorum, Amen.

Cur Dionysius cum suis virgis caesi, & obtusi securibus decollati sint.

Dionysius nobilis generet.

EPISTOLA HILDVINI ABBATIS INDIGNI, AD CUNCTOS SANCTAE CATHOLICAE MATRIS ECCLESIAE FILIOS ET FIDELIS, pandens quomodo inuenire quisque scire desiderans valeat in Epistola, ad Christianissimum Imperatorem Dominum Ludovicum exinde directae, vnde & qualiter sumpta sunt ea, quae in corpus vnus textus, secundum infusionem ipsius redegerat ex Graecorum & Latino-rum historijs, de notitia excellentissimi martyris Christi Dionysij.

HILDVINVS HUMILIS CHRISTI SERVVS, ET domini mei Dionysij preciosi, sociorumque eius matricularius, omni Catholicae dilectioni, quaquaersum Spiritu sancto diffusa, pacem continuam & gloriam optat aeternam.

VM nos scriptura generali definitione admoneat, dicens: Quod. Eccles. 9. cunque potest manus tua, instanter operare: & pij Augusti, simulque plurimorum ad hoc desideria cognoscere anhelare: visum est mihi, etiam in hac parte quiddam sudoris impendere, ut notitiam de ordine * conuersionis & praedicationis atque aduentus Romae, seu triumphalis martyrij beatissimi Dionysij, quae maxime Graecorum continetur historijs, & quasi sepulta, antiquorum scruis apud Latinos non modica portione seruabatur obrecta, in lucem Christo iuante

Nota quid
praesent fa-
erg histori

nante reducerem : quatenus deuotis exinde erga Dei & excellentissimi martyris sui cultum deuotio cumulata succresceret, & debita seruituti nostrae, in domo Domini, quantum ad exiguitatem nostram & ingenio nostri attinet, cyatho gustum fide- libus propinanti, eiusdem amici Dei, cuius id amore studiuimus, interuentio gloriosa diuinam misericordiam impetraret. Vt enim ante nos dictum est, gesta bene uiuentium, elementa sunt uitae uolentium : & exempla martyrum, exhortationes sunt martyriorum. Quapropter sequentia relegens, poculo debriatus praeclearo, fidei pietatis eructet, & non obsequium nostrum nomini temeritatis assignet. Quia uero, ut per quendam sapientem, dicitur, multoties in uili persona despicitur ueritas, cui nihil praeferi debuisset : suppliciter omnes, in quorum manus haec uenerint, deprecor, ne in his nostrae personae humilitatem & agreis orationis in disciplinacionem attendant, cum personarum acceptatorem in hac duntaxat parte non esse Dominum sciant. In qua scilicet me imperitum sermone, non tamen scientia, fateor. Quia potius hunc, de quo res agitur, inclytum & uerum Christi militem, ante oculos ponant, cui humanae uocis dignitate impar omne erit, quicquid in laude eius aliquis nunc mortalium dixerit : quoniam ab eo solo dignè potest laudari, a quo, & per quem talis meruit fieri. Vera itaque a ueracibus de eo scripta, & simpliciter in unum collecta fideliter relegant, & si nostrae imperitiae fuerint indignati, ad ueterum monumenta recurrant : quia nos non nostra, nec noua cudimus, sed antiquorum antiqua dicta, de abditis admodum tomis eruimus, & ueritatis sinceritate seruata, paginis manifestioribus indimus.

Hiluinus
non sua, nec
noua cudit,
sed uetera
praefert in
lucem.

Ecc1.18.

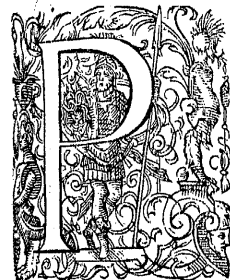
4.Reg.22.

Dan.12.

Ceterum neminem sani capitis haec minus acceptare putamus, quia anteriori tempore reperta non fuerant, cum liquidò noscat, quòd is, qui creauit omnia simul, noluit reuelari cuncta, uel cunctis in semel : multa uero manifesta, iterum esse tempore occultata. Ad mentem enim debet redire, quòd in literis diuinitus inspiratis legitur, de legis libro diu latente, & denudè sub admiratione inuento. Et cum Daniel dicat, Pertransibunt plurimi, & multiplex erit scientia : quanto magis nullus abiurare debet, quòd multis comitibus aliorum intuentibus, segnis quique aut tardus post gradus, perditionem in uia, quam praecedentes trinerant, inuenire non possit. Abiecta denique omni ambiguitate, quòd iste ipse Dionysius, cuius haec gesta scribuntur, non sit Areopagites & Athenarum Episcopus, quid quisque dixerit, ueluti de auratione Gregorij Turonensis Episcopi, & subreptione Bedae sancti presbyteri, atque aliorum quorumque sine auctoritate iactatur : qui curiosus hoc scire uoluerit, ut de multis quaedam designemus ex nomine, Eusebij Caesareensis historiam, & Aristarchi Graecorum Chronographi ad Onesiphorum primicerium Epistolam, & Vilibij conscriptionem perquirat & relegat. Ibi que discere poterit, quis iste Dionysius fuerit, & qualiter per martyrij palmam ad Christum peruenit, si hic eis in sui conuexione manus dare fidei detrectauerit. De his autem & alijs quibuscunque, uide sumpta sunt omnia, quae praemanibus tenentur collecta, si benignitati legentis commodum ac placitum fuerit, & alibi ea inuenire nequierit, literarum nostrae patuitatis ex hoc ad serenissimum Augustum affatam illustratione ualebit. Nam etsi eis credere dignatus non fuerit, ille sibi tamen sine quolibet supercilio proderit, ubi haec uniuersa, & qualiter, & quo ordine dicta manifestè reperiatur, ipsorumque librorum plenitudinem, si indiguerit, ab archiuo nostrae Ecclesiae mutuare quibit. Valeat fidelis & charus frater omnis in Domino, cum pietate & gratia memor nostrae.

Epistola
Aristarchi
chronogra-
phi ad One-
siphorum.

INCIPIT PASSIO SANCTISSIMI DIONYSII, QUI A LOCO AREOPAGITA, ET PATRIOTICO Praenomine Ionicus, Christiano autem agnomine est appellatus Macarius, a sancto Paulo Apostolo Atheniensium ordinatus Archiepiscopus, Apostolica uero auctoritate beati Clementis Papae, totius Galliae constitutus Apostolus : Cuius inuicta pro fide Christi deuotio, sub Domitiano Caesare & Praefecto Sisinnio apud urbem Parisiorum post multa certamina, inter quae ei Dominus noster Iesus Christus apparuit, coram quamplurimis septimo Idus Octobris martyrium consummauit cum Rustico & Eleutherio : sanctusque Dionysius caput suum tulit, ubi nunc requiescit.

OST beatam ac salutiferam Domini nostri Iesu Christi passionem, & adorandam eius ab inferis resurrectionem, seu in caelos gloriosam ascensionem, qua se manifestauit diuinitate nunquam defuisse, quòd redijt, in uniuersis gentibus Apostolorum praedicatione profutura successit, ita ut fide crescente, multi mererentur fieri Christi nominis confessores, quos Catholica postmodum gaudet mater Ecclesia, promeruisse martyres, & fidei bellatores, quae letabatur in Apostolis tantos se habere duces atque rectores. Qui siquidem cum imminere suas cernerent passionem, quae, Domino Iesu Christo docente, didicerant, repleti Spiritu sancti gratia, docuerunt, ut ad sanctae confessionis gloriam & praemium transmigrarent. Unde gratias agimus tibi Domine Iesu Christe, qui infestantis inimicitia acula, probationem fidelium tuorum praestitisti esse, & non vulnera : sed inter cetera charismatum munera, talem tuis testibus tribuisti pro labore mercedem, ut nullum tuorum fuisse gaudeat hostis imbellem : quinimò perpetuum illis es largitus triumphum, ut Ecclesiae tuae semper sint in exemplum. De quorum Collegio beatus Paulus Apostolus, quem caelo praesidens humanitas & benignitas Saluatoris nostri Dei, compellens Saulum strauit, ac Paulum statuit, eorumque merito ac numero sociatitrepens Christi Euangelio, non solum ab Hierosolymis usque in Illyricum, uerum & usque ad terminos, quomodo à Deo constitutus magister omnium Gentium, peragrans superiores & uicinas ciuitates, tempore, quo princeps Claudius agebat in seoparis, deuenit Athenas. Que una urbium magnarum Metropolis in confinio Thraciae prospiciens Lacedaemoniae terminos, posita media inter Achaia & Macedonia iacet, qua nihil habuit Graecia clarius situ terrarum, eminentibus & frequentibus collibus montuosa, antiqua scriptorum facundia, paterna viscera, & materna uera appellata : Ionici maris faucibus, bithalassimore, interclusa, Aegaeum pelagus à laua contingit. Urbs inclyta & antiqua, sola praeter externum incrementum gloriosa : Cuius ciuibus non dedit inanium collecta nauitas : sed quae illis sedes, eadem est & origo : terrarum fertilitate opulenta, fandi & eloquentiae nutrix, philosophorum & sapientium genitrix, artium liberalium & diuitiarum omnium copia praerurbibus cunctis emicuit. Hec sita est in Attica Helladis prouincia, qua Cecrops & Menader, Reges generosi prolecauerunt : ubi Apollo & Hippocras ac Aristoteles, ceterique inuentores & propagatores totius peritiae sunt exorti, & in toto orbe suis praesentia, & temporibus nostris memoria fulgent. In hac summoperè urbe temporibus Cecropis & Menadi, Regumque succedentium cultus simulacrorum, & statuarum adoratio, idolorumque superstitiosa religio primò est reperta, & sanctionibus popalata. Haec quoque in propectu sui est Mineruae sacra, & ipsi eius de nomine nomen aptatum. Haec primacunctarum urbium leges condidit, & alijs iura uel tradidit, uel mutuauit. Quinque sane regionibus determinata signatur. Prima regio est, quae Aegaeum mare respicit, in qua situs mons extat supereminens urbi, ubi Saturni & Priapi aureae statuariae uariarum illusionum colebantur dementijs : Haec enim regio Kronos pagos appellat.

Octobris 9.
Cap. 1.

Martyres,
fidei bella-
tores.

Martyres,
Ecclesiae ex-
emplo sunt.
Act. 9.
Rom. 15.
Claudij ce-
pore Athe-
nas uenit
Paulus.

Cap. 2.
Laus & de-
scriptio
Athenarum.

Cecrops
Athenas
condidit.

Athenae Mi-
neruae sa-
crata.

* mutauit.
Cap. 3
V. Athena-
rum regio-
nes.

INCI

appellatur ex Saturni nomine, qui Græcè Kronos vocatur. Secunda regio Athenæ est, quæ respicit Thraciam, vbi terebynthus miræ magnitudinis inerat: sub qua Syluani & Fauni, agrestium hominû simulacra statutis diebus à pastoribus venerabantur, quæ regio Panos pagos appellatur ex nomine Syluani & Fauni: Græci enim Syluanum Pan, & Faunos ficarios Panitas vocitant. Tertia regio Possedonos pagos appellatur, quæ intendit portum Neptuni: Possedon nanque Græcè, Neptunus dicitur, cuius simulacrû & Dianæ effigiem Aegæi ibidem colebant: & quò recursus totius populi, luna renascente, in multis functionibus confluebat. Quarta regio in eadem vrbe est, vbi idolum Martis & simulacrum Herculis in colle Tritonij montis, in medio vrbis positi, steterat, ad colendum multis immolationibus & delusionibus Martem & Herculem, quos illi deos maximos & fortissimos adorabât. Vbi etiam exercebantur iudicia & docebantur fora, ingenijq; omnis solertia, qui locus Areopagus appellatur à Marte: Mars enim, Arès Græcè vocatur. Quinta regio ciuitatis eiusdem vrba est ad portâ Schæam, Hermis pagus ex nomine Mercurij, qui Hermes Græcè dicitur, appellata, in qua staticulum ipsius Mercurij veneratione sui, mente ceperat vrbe.

Cap. 4. Amcenissimus Athenarum sit, & mira omnium rerum copia.

Hæc ciuitas munitissimis mœnibus, mari florido, mellitis, vt sic dictum sit, riuulis & fluminibus, fatis pinguislimis nemoribus, consitis & aromatibus odoratis, vineris nectareis & vberatis copia effluentibus, oliuetis abundantissimis, viretis florentibus, pascuis pecoribus sufficientissimis, auri, argenti, cæterorumque metallorum omnium copijs, nauium quoque ac vectigalium commeatibus & voluptatum cunctarum affluentijs, vltra vrbes alias exornata, quondam nobilissimè floruit. Sed quæ suo prioris seculo cunctis mundi felicitatibus supererat, modò gentium frequenti & condensato impetu oppressa, & intercepta dirimitur. Vbi in aduentu Pauli quidam vir nobilis erat, qui symmytes, id est, consecratis Apollo Kronospagita, quoniam in eadem vrbis regione cæteros præcallebat, nominabatur, cuiusdam Apollinis nobilissimi Atheniensium principis prosapia deriuatus: cuius pater Nicolaus, vir magni ingenij, literarum studio pollens, cuius & Argolicæ artis magister fuit. Huius igitur filius Apollo, dum inter philosophorum scholas clarus haberetur, & authenticas bibliothecas reuolueret, deditusque esset philosophiæ, & vanis superstitionibus ritu paganorum, audiuit Paulum Apostolum noua & inaudita antea dogmata prædicantem: & cum ei resistere non valeret, inuenit veram esse doctrinam, quam Paulus apud Athenas docuit. Relinquens ergò dæmonicas ludificationes, & gentilitas adinventiones, prouoluit Apostoli pedibus, deprecatus est eum, vt illi veram doctrinam & viam salutis ostenderet, seque Christi, & non Saturni, professus est fore discipulum.

Apollo Chronospagita.

Apollo creditur in Chio fuisse, Paulo docente.

Cap. 5. Dionysius cum dicitur Theopropheta, Item Areopagita.

His ita gestis, cum vocis nouitate Athenienses permoti, quadam die Paulum ad Areopagum duxissent, vt ibi examen sua doctrina acciperet, adoratus est Dionysium, qui ob plenitudinem diuinæ supernorum numinum scientiæ, Theopropheta, id est, Deum sapiens, & à regione vrbis, qua sedulo commemorabatur, & innatus principabatur, Areopagita genuino quasi vocabulo utebatur, altissimo sanguine primi & magni Dionysij, non illius Semelæ vel Deucalionis, sed eius, qui vitis inuentor apud Athenas insignis est habitus, longissima & clara propagine propagatus. Hic nanque annos ætatis quinque & viginti agens, & cunctis penè artibus copiosè imbutus, erementi studio excitus, vnà cum Apolophanio conphilosopho suo, astrologicæ disciplinæ voto Aegypti Heliopolim transmigravit. Vbi simul cum eo degens, quando Cruci pependit affixus, & sol sui Domini mortem pauescens, lucis suæ radios in tetra murauit noctis horrorem, atque orbis climata tenebrarum obtexit caligine, eandem tenebrarum signo antea inuiso & inaudito attonitus, vt omnium literarum disciplinis edoctus, dixit: Hæc nox, quam nostris oculis nouam descendisse miramur, totius mundi veram lucem aduenturam signauit, atque Deum humano generi effulsurum, serena dignatione dictauit.

Tenebræ Christo patiente.

Cap. 6.

Vndè expletis, pro quibus perrexerat, feliciter redijt, arcique totius vrbis Athenæ præerat, & curiæ Areopagi præsidens, omnium negotiorum ciuiliu publicè & priuatim, vt nobilior nobilissimis moderamina disponebat, atque inter primos primus philosophica & syllogistica vniuersalium doctrinarum acumina, & strophas, insulatus toga philosophica, ciuibus ac vndique ad id studium confluentibus profundeabat. Hunc siquidem vatem, qui olim paganus adhuc visceribus tanti mysterij, quod venturum

Venturum erat, & venerat.

tum erat, quasi venturum valuit referare, vt potè loci primatem cum Areopagum adisset, erectis ad verbum omnium auribus, interrogare specialiter cœpit Paulus, quid coleret, & quibus numinibus in tā spatiofo & venerabili loco inferiret. Cui respondit Dionysius: Deos, quos coluerunt patres nostri, quorum virtute & solertia mater terra cõtinetur, hos colimus & adoramus: Aras, quas vides, Martis & Herculis, Mercurij & Priapi nomine & honore sacratae sunt. Dum verò Paulus singula altaria & simulacra fallorum deorum perlustrasset, inter cæteras aras reperit altare vnum, cui erat titulus superscriptus, Deo ignoto. Et conuersus ad eum Paulus, interrogauit illū, dicens: Quis est ille Deus incognitus? Ad quem Dionysius: Adhuc, inquit, non est ipse Deus demonstratus inter deos, sed est incognitus nobis, & seculò venturo futurus. Ipse enim est Deus, qui regnaturus est in celo & in terra, & regnum eius non accipiet finem. Subiungens itaque Paulus, ait: Quid vobis videtur? Homo erit, an spiritus deorum? Respondens Dionysius, dixit: Verus Deus & verus homo, & ipse renouaturus est mundum: sed adhuc incognitus est hominibus, quoniam apud Deū in celo eius conuersatio est. Et ait Paulus: Illum Deū prædico vobis, quem incognitum appellatis. Natus enim ex Maria virgine, passus sub Pontio Pilato, pro salute humana mortuus, resurrexit, celosque ascendens, sedet in dextera Dei patris, verus Deus & verus homo, per quem facta sunt omnia, & venturus est in fine seculi iudex omnium, quæ geruntur. Qui notus est iam in Iudæa Deus, & magnū in Israël & Iudæa nomen eius. Quapropter quæ incognitum vsquenunc habuistis, modò cognoscite, quia ipse est Deus solus, & præter eum non est alter, qui nos de morte, sanguinis sui precio rediit ad vitam, qui celum & terram, homines scilicet & Angelos, in unitate regni sui coniunxit, qui mortificat iustus, & viuificat pius: qui claudit, & nemo aperit: aperit, & nemo claudit.

Pauli cum Dionysio disputatio.

Ara Dei ignoti Athenis.

Phil. 75.

1. Reg. 26. Apoc. 3.

Hæc & alia plura Paulo prædicante, & templa singula perlustrante, commendando Christum Iesum Dei filium & Deum verum esse, quæ amica curiositate Athenienses, propter ipsam nouitatem officiosissimè acceptabant: Dionysius veram doctrinam & dogma salutis audiens, & nihil esse idola, quibus seruiebat, quin magis dæmonia, quàm deos esse cognoscens, sanctum verò spiritum & verba vitalia in Pauli doctrina euidentissimè sentiens, diuino lumine corde tactus, eidem Paulo cessit, & ab illo expectijt, quatenus pro illo ipsius Dei, quem prædicabat, misericordiam deprecaretur, vt illius cultor verus, & suus mereretur esse discipulus.

Cap. 7.

Dionysius conuertit ad Dominum.

Postero autem die, cum Paulus agerit iter, cæcus quidam cœpit eum obsecrationibus vocibus compellere. Sanctus autem Apostolus, Crucis signum clausis à natiuitate eius oculis imposuit, dicens: Christus Dominus & magister noster, qui oculis lutum imposuit cæci nati, & lumen restituit ei, ipse te potentia sua illuminet. Quem mox videntem his est verbis affatus: Vade, inquit, ad Dionysium, & dic ei, quia Paulus seruus Iesu Christi ad te me misit, vt memor sponsonis tuæ, ad eum venire nõ differas, quò baptismū salutis accipiens, ab omnibus possis absolui nexibus delictorum. Is autem, qui lumen recepit, obedienter verba iubentis impleuit, & ad Dionysium properans, Pauli ei verba per ordinem nũciauit. Dionysius verò, electionis gratia iam præuentus, vt cæcum respexit non antè habitis luminibus contuentem, ait ad eum: Esne tu ille, quem cæcum natum cuncti cognouerunt affines? Cui ille respondit: Ego nempe sum, cui cæco nato hætenus sol non luxit: sed ipse Paulus, cuius tibi defero mandata salubria, Iesu Christi magistri sui inuocata virtute, sanitatis nihil lumen indulsit. Qui protinus surgens, cum omni domo & Damari vxore sua, quam vt sumeret more terrenæ nobilitatis, propter amorè suscipiendæ chara sobolis, eum sui coegere parentes, ad mandata properat sancti Pauli. Credensque fideliter, & abnegatis erroribus paganorum, facti est baptismatis vnda respersus: ac sic demum se tradidit eius magisterio plenius imbuendum, inque sanctæ Trinitatis fide, & incarnationis, passionis ac resurrectionis Iesu Christi Domini nostri mysterio, seu cunctis articulis Ecclesiasticæ sanctitatis affatim, vt comes eius inseparabilis, quocumque gressum mouerat, à beato Paulo per triennium institutus. Thessalonica, magistro obsequendo, reuertens, ab eodem beato Paulo Apostolo Atheniensem est ordinatus Antistes, ac deindè, ipso iubente, Christi Euangelium prædicauit, eandemque ciuitatem & maximam partem patriæ ad fidem veritatis conuertit.

Cap. 8.

Iohan. 9.

Paulus cæcum illuminat.

Damari 5. Dionysij vxor.

5. Dionysio cum suis baptizatur.

Triennio instituitur à Paulo.

Ordinatur Episcopus Atheniensis.

Cap. 9.

Scriptis & per idem tempus ad Timotheum Ephesiorū Episcopum, suum autem discipulum, diuino vsus stylo, fulguranti sermone, se eiusdem panis verbo, quo

Scribit de
Cælesti Hi-
erarchia.
Eius libri
summa.
Caput 1.

viuunt Angeli, repletum ostendens, de Cælesti principatu, id est, de ordinibus An-
gelorum, insigni eloquentia, & reuerenda profundissimaque intelligentia, sicut re-
uerà is, qui in celo os suū posuerat, cum de cælestibus loquebatur, ubi corde & con-
uersatione degebat: Hæc, inquit, per sequentia capitula sufficiētissimè differens. Pri-
mò, quia omnis Diuinus splendor secundum benignitatem variè in prouidentibus
procedens, manet simplex: & non hoc tantum, sed & coadunat illa, quæ splendorè
accipiunt. Secundò, quia decenter diuina & cælestia, per insimilitudinum symbola
monstrantur. Tertio, quid est Hierarchia, id est, sacer principatus, & quis est erga Hi-
erarchiam profectus. Quarto, quid significet Angelorum cognominatio. Quintò,
cur omnes cælestes substantiæ, in commune Angeli dicuntur. Sextò, quis est primus
cælestium substantiarum ornatus, quis medius, & quis vltimus. Septimò, de Sera-
phim & Cherubim & Thronis, & de prima eorū Hierarchia, id est, de primo eorū sa-
cro principatu. Octauò, de Dominationibus & Virtutibus & Potestatibus, & de
media eorū Hierarchia, id est, sacro principatu. Nonò, de Principatibus & Archan-
gelis, & vltima eorum Hierarchia, id est, sacro principatu. Decimò, repe-
titiō & congregatio boni & Angelici * chori. Vndecimò, cur omnes cælestes po-
testates, communiter virtutes cælestes vocantur. Duodecimò, cur qui apud homi-
nes sunt Hierarchi, id est, sacri principes, videlicet sacerdotes, Angeli vocantur. Ter-
tio decimò, cur à Seraphim dicitur mundari Esaias. Decimoquartò, quid significet
traditus Angelorum numerus. Decimoquintò, quæ sunt formales Angelicarū vir-
tutum imagines & ordinis: quid, quod igneum est. Et quid est, quod humana specie
angeli apparent? Qui sunt illi oculi? quæ illæ nares? quæ sunt illæ aures? quæ illa ora?
qui sunt illi tactus? quæ sunt illæ palpebræ? quæ sunt illa supercilia? quis ille auditus?
qui sunt illi dentes? qui sunt illi humeri? quæ sunt illa brachia, & manus? quod illud
cor? quæ sunt illa pectora? quæ sunt illa dorfa? qui sunt illi pedes? quæ sunt illæ alæ?
quæ est illa nuditas? quis est ille vestitus? quæ est illa splendidissima vestis? quis ille sa-
cerdotalis? quæ sunt zonæ? quæ sunt illæ virgæ? quæ sunt illæ lanceæ? quæ sunt illæ
secures? quis est ille Geometricalis funis? qui sunt illi venti? quæ illæ nubes? quod
est illud æs? quod est illud electrum? qui sunt colores differentium lapidum? quis vi-
sus leoninus? quis visus aquilinus? quis visus vitulinus? qui sunt illi equi? quæ sunt dif-
ferentiæ equorum coloratorum? quæ sunt illa flumina? qui sunt currus? quæ sunt
rotæ? quid est, quod dictum est gaudium angelorum?

Cap. 10.
Liber eius
de Ecclesi-
astica Hi-
erarchia.

Sacerdos
Hierarchia.

Missa, sacri-
ficium Do-
minicæ pas-
sionis.

Esa. 6.
Summa Ec-
clesiasticæ
Hierarchiæ.

1.
2.
3.
4.
5.
6.
7.

Cap. 11.
Liber eius
de Diuinis
nominibus.
Eius summa.

Ad eundem etiam Timotheū alterum scripsit librum de Ecclesiastico sacro prin-
cipatu, distinctum per capitula, quæ infra sequuntur, elegantissimè mysticum sacra-
mentum prius ponens, & sic singulas singulis capitulis mysticorum sacramentorum
theorias subiungens. In quibus ostendit, cūctā quæ in Ecclesiasticis & sacratissimis
mysteriorum consecrationibus sunt, Angelico ministerio secundum conuenientiam
vniuscuiusque ordinis, vnā cum ministris sancti altaris, & principuē Hierarchia, hoc
est, sacerdote, qui vnus de Angelis secundum fas efficitur calitūs operari: Maximè in
ministerio sacri sacrificij Dominicæ passionis, sanctissimi principatūs militiæ cælestis,
cum consortibus suis in proprio ordine, & laudis officio semper assistunt, & in con-
secratione sacratissimi chrismatism, quæ vniformis & vniorde est symbolis sanctissimæ
Eucharistiæ: in qua videlicet chrismatism initiatione, ordinem Seraphim, benignum
Iesum, qui in omnibus sanctissimus sanctificat seipsum pro nobis, & omni nos sancti-
ficatione replet in ipso perfectos, atque ex Deo natos circumstare, & multilauda-
la hymnologia, quam Propheta Seraphim se audisse clamare describit, eūdem Do-
minum nostrum Iesum Christum intelligibiliter laudare, obsequentibus etiam cæ-
teris Angelorum choris, & sensualiter Alleluia concinentibus, liquidò manifestat:
cuius libri est prima ista capitulatio, Quæ est Ecclesiastici principatūs traditio, & quæ
est eius speculatio. De his, quæ in baptismatis illuminatione perficiuntur. De his,
quæ in collatione Eucharistiæ perficiuntur. De his, quæ in chrismate perficiuntur, &
in ipso consecrantur. De sacerdotalibus perfectionibus. De perfectis ordinibus, id
est, monachorum, & seculo renunciantium etiam post baptismum. De his, quæ in
dormientibus perficiuntur.
Tertium quoque ipsi cōscripsit Tomū de Diuinis Nominibus, quæ & appellat de
Symbolica Theologia, examensim & orthodoxè, vt sufficit, in eo disputans: Primo
capitulo, quæ est verbi speculatio, & quæ est de diuinis nominibus traditio. De coad-
unata & discreta Theologia, & quæ est diuina coadunatio, & diuina discretio. Quæ est
ora-

orationis virtus, & de B. Hierotheo, & de reuerentia & conscriptione Theologica: in
quo ostendit se apud sanctam ciuitatem penes sepulcrum Iesu, vitæ principis, à Iaco-
bo fratre Domini, & Petro Apostolorum principe, necnon & à Theologo Iohanne
vnā cum præfaro Hierotheo, & sancto Timotheo, alijsque quamplurimis sanctis frā-
tribus audisse disputationem, & fidei sacramentum, quomodo ab omnibus teneba-
tur Theologis, de Diuinitate & humanitate Domini Saluatoris: sed & ex consequen-
tibus, suppresso nomine, beatum Paulum his interfuisse demonstrat. De benigno,
de luce, de bono & cupiditate, & ecclasi, & de zelo, & quia malum nec est, nec de ex-
istente, neque in existentibus est. In quo capitulo beati Ignatij cupiditatem, etiam in
bono accipi debere asserens, cum venerationis laude cōmemorat, scribentis in quo-
dam loco sic: Mea cupiditas, inquit, crucifixa est, Dominum Iesum volens intelligi.
Sed & capitula superscripti Hierothei contra philosophos non pauca interfert. In
quibus ita per strophatos syllogismos de malo disputans, constringit eos, vt in neu-
tram partem deflectere, neque post tergū regredi, sed & nec aliō seipfos possint diri-
gere, nisi quò ipse eos cogit impingere. De Est, & de paradigmis. In quo sensum Cly-
mis Philosophi acutè redarguit. De vita, & in hoc amentiam refellit Magi Simonis,
& contentiosus eius sermones à diuino choro repellit. De sapientia, de mente, de
verbo, de veritate, de fide. De virtute, de iustitia, de salute, de redemptione, & de
inæqualitate: vbi Elymam, si omnipotens est Deus, Magum ancipiti gladio percen-
dit, dicentem: Si omnipotens est Deus, quomodo dicitur quid non possit? Et Paulum
calumniantem syllogistico spiculo terebrat, & cor cerebrumque eius, id est, intelle-
ctum & sensum perforat atque comminuit. De magno & minore, & de idipsum, &
de altero, & de simili & insimili, de statu, de motu, & æqualitate: De omnipoten-
te, de antiquo dierum, & de seculo, & tempore: De pace, & quid vult ipsum, quod
ipsum dicitur, & quæ est ipsa vita, & ipsa virtus, & quæ sic dicuntur: De sancto san-
ctorum, Rege regum, Domino dominorum, de Deo deorum: De perfecto, & vno.
Epitoma quinetiam eidem Timotheo composuit capitulatum, de Mystica Theo-
logia per caraphasin, id est, affirmationem, & per apophasin, id est, negationem, at-
que per hypotheticos, id est, conditionales syllogismos, omnia sensibilia & intelli-
gibilia, & quæ in terra sunt, & quæ in celo, sensu transcendens, ac prout mortali pos-
sibile est atque licitum, vsque ad ipsius Diuinitatis sacrarium penetrans. Quapropter
à Græcorum sapientibus extunc & hodieque Dionysius *ἡρώδιον τοῦ ὀργανοῦ*, quod La-
tinus sermo explicat, Ala celi, vocatur: quia illic spiritali intelligentia & reueren-
tissimæ reuelationis gratia euolans, non solum illa multimoda & magnifica myste-
riæ ministeria sanctorum spirituum, verum & sempiternæ Deitatis saporem pala-
to cordis degustans, didicit, vnde hæc humana notitia literis eructauit. In cuius li-
bri capitulo primo dicit intimatum sibi à beato Bartholomæo Apostolo, qualiter
Theologiam, sanctamque Euangelium debuerit intelligere: quod & argutè cœpir,
& breuibus, sed profundissimè, verbis eiusdem Apostoli, scriptis suis ea inferendo,
definiuit. In secundo autem capitulo tradidit, quomodo oporteat coadunari, & hy-
mnos reponere omnium causæ & super omnia. In tertio verò, quæ sunt Kataphati-
cæ, id est, affirmatiuæ Theologiæ, & quæ sunt apophaticæ, id est, negatiuæ. In quar-
to, quia nihil est sensibile, quod omnis sensibilis secundum supereminentiam cau-
sæ. In quinto, quia nihil est intelligibile, quod omnis intelligibilis secundum su-
pereminentiam causæ.

Alij vertū,
Meus an-ot
crucifixus
est.

Eccē quor
philosophos
& magos
sua doctri-
na conftrin-
gat & redar-
guat.

Cap. 12.
Liber eius
de Mystica
Theologia.

Explicat
summam
qd in Mys-
tica Theo-
logia habe-
atur.

Cap. 13.
Epistola ad
Gatū, & ei
argumentū.

Sed & Gaiō scripsit Epistolam, per sententias differentem, quomodo quadā igno-
rantia cognoscat Deus, & quomodo visus sit ab his, qui cum vidisse leguntur, &
quod benignifico & Deifico munere aliquo modo intelligatur, & quod non solum
Diuinitatis, sed & humanitatis Christi ministeriū, & dictū arcanum maneat, & intel-
lectu ignotum: & quomodo Iesus, qui est super omnia, hominibus est substantialiter
constitutus, & quod secundum homines, de hominum substantia, substantialiter est
substantiatus, sicut ostendit Virgo superexcellenter pariens, & aqua instabilis, mate-
rialem & terrestrem grauitatem sustinens. Et quod non diuise secundum Deum tan-
tum Diuina egit benignus Iesus, neque humana tantum secundum hominem: sed
vix Deus factus, nouam quandam Deiuirilem operationem nobis percuilitauit.
Dorotheo quoque ministro direxit literas, innotescens quod Diuina caligo sit lux
inaccessibilis, in qua habitare Deus dicitur, & in qua sit omnis, qui eum scire & vide-
re dignus in hoc corpore fuerit.

Epistola ad
Dorotheū
ministrum.

Sofi-

Itē ad So- Sospatrem autem sacerdotem breui Diplomate monuit, nē bona sua non mani-
spat. festata, iudicet esse neglecta, & vt careat contentione verborum.

Cap. 14. Polycarpo etiam Smyræorum Episcopo, beati videlicet Iohānis Apostoli disci-
Ad Poly- pulo, Epistolam quavis apologeticam misit, inuēns quōd pertinaces contradictores
carpum. veritatis sapius correpti, aliquantulum sint declinandi: simul & Græcos accusans,
quōd per sapientiam à Deo acceptam, non sanctē diuinis in diuina vtentes, diuinum
eijcere tentent cultum, & per multam vanam gloriam Poëtarum, seruitutem indu-
cere studeant creaturæ potius, quàm creatori. Vndē & Apolophanij sophista, cul-
toris scilicet Solis, faciens mentionem, & sancto Polycarpo de eo suadens, acti in so-

4. Reg. 20. le sub Ezechia miraculi recordatur, cui fidem accommodare isdem Apolophanij
detrēctauit: atque vt ei non possit monenti resistere, beatum Polycarpum instruit, &
rememōrari eum Apolophanio petit de signo tenebrarū, in Saluatoris crucifixione
facto, earundemque tenebrarum accessione & recessionem ab Oriente in Ori-
entem extitisse mirabilē, sicut in Heliopoli ciuitate pariter cōstituti viderunt: addens &
verba, quæ ei tunc sēpserat Apolophanij dixerat, vti plenius in Epistola ad ipsum
directa, infra docebitur: quam, ob pleniorē gestarum rerum cognitionem, huic
subnectere iudicauimus, habentem se in hæc verba:

Epistola ad Apolophaniam tenor. Apolophanio concreto, & conphilosopho: Nūc ad te mihi sermo dirigitur, præ-
cordialis amor, multos tibi solitudinum mearum angores de te replicans, teque
mīti mente, super vecordi notā tibi fruolitatē diutina pertinacia arguens, & de te
fanatica illusionum phantasmata insultans, supernaturalem modificationem beni-
gnitatis Dei magnificētissimē & diligentissimē adorando, tibi benē respicienti pars
animæ meæ comitabilo, tuisque te despēctionibus cōpellabo, vt illa tibi iteratō com-
mendem, quorum pridē contempseras notionem. Frequentissimē quidem & di-
ligenter sacris dilucidavi tibi, Moysē nodente, à Domino hominem limo factum,
& trāsgressiones eius cataclysmo piatas. Sequenter quoque eum in amicitia sumptū,
multaque in Aegypto & egressionis suæ itinere pro eo, & in eo fecisse magna: Ar-
que Theologos multimodos effecisse, quorum prænoscentia Deus humanatus, fieri
ex Virgine est dignatus. Vndē mihi responsalia multoties remisisti, non solum te hæc
esse vera, funditū ignorare, verūm & quis idem Moyses fuerit, pernescire: Euangeli-
umque Iesu Christi, Dei totius maiestatis, quod meum vocabas, renuere: Paulū verò
hominem mundi circuitorem, & seminiuerbium, de materialibus ad immaterialia
non velle suscipere: Immo me refellendo, quoniam paterna religionis iura degener-
omittens, in sacrilega nefaria me transfuderim, hortabaris aut ea, quibus innitebar,
dediscere, aut his * derelictis, paterer mea mihi sufficere, & non numina diuina, seu
leges patrias derogarem. Vt autem lux superna paternæ gloriæ splendorem in tue
mentis tenebras radiare suo proposito destinauit, penetrabilibus cordis mei infudit,
vt tibi memoriale pijsimum recordarer, qualiter in Heliopoli penē coruē mihi, ego
quinque & viginti annorum ferē tempus exoluens, pariter morabamur: cum ferā
quadam sexta feruē hora etiam quasi sexta, luna se ei iniicientē, sol est horribiliter
obscuratus, quia non Deus, sed creatura Dei, lucis suæ occubitu lucere nequirit:
queſtusque sum apud te, quid hinc tibi, prudentissime, videretur: ex quo prudentia
tua respondit, quod adeo tenaciter cordi mentis meæ inhæsit, vt nulla obliteratione
abradi, nulla mortis imagine valeat aboleri. Obsuli nanque orbe vniformiter tene-
brarum caligine tabescente, vt purgatum redijt Solis diametrum, regulam Philippi
Aridei adsumpsimus: cumque reperimus, quod & erat notissimū, eotenus fatiga-
tionē ecliptica solem pati molestias non debere, & lunam ab Oriente solarem ful-
gorem velis Aethiopicis obducentem, solere in occidua ora captare perfugia: tunc
autē lucigenos thesauros caligines, quas genuerant, vsque in Iliacos terminos, vt pu-
rauimus, proferentes recondere Occidētis, præsertim cum lunæ deesset, & nec cō-
tinentis tempus propinquaret, aio ad te peritiæ vastæ sacrarium, adhuc nescius tantæ
rei mysterium: Quid, inquam, speculum doctrinæ Apolophani, his secretis ascribis?
Ad quæ mihi tu inquis omine diuo, & nō humani sensūs sermōne: Ista, o bone Dio-
nyſi, diuinarum retributiones sunt rerum. Denique notatum feræ diem & annum
annunciationi, quam Paulus auribus nostris suspēns insonuit, signis acclamantibus
concordare expertus, dedi veritati manus, & salutaris sum nexibus absolutus: quam
ineffabiliter effero, tibi que infero, quæ est & via ac vita, & verum lumen est, quod il-
luminat omnem hominem venientem in mundum, cui tu tandem, vt verē prudens,
cessisti.

Eclipsis So- lis horribi-
lis, Christo
in Cruce pē-
dente.

deletis

Apolophan-
es vastæ
peritiæ sa-
crarium.

Dionysius
qua occasi-
one cōuer-
sus.
Iohana.

cessisti. Cessisti nempe vitæ, cum abdicasti mortem, cuique benē facies inharendo
cum hinc nobis arctius iunctus eris. Is enim est illud Est, cuius me fulgore obrene-
brans, eras solitus hincindē fucis multicolorijs & multiplicibus, etiam intrā penetra-
tia insuliginare, & acuminatis spiculis terebrare. Quoniam, vt fatebāre, illius notitia
sapida nosci, vt inhiabas, mentali palato se resultabat, & dedignans, in ventre tuæ no-
titia sedem sumere abnuebat. Sic, si modō cognoscentia & prouida corda gerens,
suscipe, ne pro his qui non sunt, EST verum remutes: & pertinaciōr ad falsa tentan-
tibus esto, quàm ad verum Est suggerentibus nostris votis extiteras. Itā nam in Iesu
esse & vita mea, latus iam moriar, cum ipse in eo viues.

Demophilum nihilominus de proprio actu horribiliter increpans, quoniam
eum, qui à fide apostatauerat, prohibuit recipi, valdē vtilem scripsit Epistolam, ex-
emplis ac scripturarum testimonijs in modum ferti, de agro pleno sacræ scripture,
cui benedixit Dominus, collecti redolentem. In qua vbiunque vocabulo Domini
Saluatoris vti illam causa poposcerit, benignum cum appellat. Quam etiam si quis
intere perlegerit, non medio critet, cuius benignitatis & misericordiæ sit Iesus Do-
minus, quantum possibile est homini cognoscere, intuebitur, & qua fiducia post la-
psum, si contigerit, ad benignum recurrere quisque debeat, peruidebit. Ministrorū
etiam Ecclesiasticorum ordinem, & excellentiam atque auctoritatem sacerdotum,
in ea plenissimē satis ostendit. Cui hanc quoque, nō dicam fabulam, sed rem spirita-
lem spiritaliter gestam subiungit. Quam hinc ob vtilitatem ista legentium, in quorum
manus fortasē plenitudo ipsarum non perueniet literarum, narrare censuimus. Ait
enim post multa & inter alia: Nō habemus, inquit, Pontificem, qui non possit com-
pari infirmitatibus nostris, sed ipse innocens & misericors, non erumpet, neque cla-
mabit. Mitis enim est, & propiciatio pro peccatis nostris. Quapropter non recipie-
mus, o Demophile, tuos zelantes impetus, etiamsi decies millies refumas Phineem
& Eliam, cum audierimus illa, qua placebant & displicebant benigno Iesu à discipu-
lis eius, qui fuere in carnis commoratione participes mansueti & benigni ipsius spiri-
tus. Docere enim, non cruciare, oportet ignorantes, sicut & cæcos non cruciamus,
sed manuducimus. Benignus nanque errantem inquirat, & refugientem vocat, atque
vix inuentum in humeris tollit. Qui & refugientibus cupidē iungitur, & nō dedigna-
tur dedignari à se reijcentibus, & sine causa prouocantes se tolerat, & ipse excusat:
immo promittit mederi eos, & adpropinquantibus sibi præoccurrit & obuiat, & to-
tus rotos complectens deosculatur, & non accusat aut improperat eis priora eorū.
sed diligit presentia, & diem festum agit, & conuoat amicos, benignos videlicet An-
gelos, vt sit omnium delectantium habitatio. Quicumque igitur iniquē agere aut be-
nefacere incipiunt, illos sibi spiritus benignitate aut malitia sociant, quorum volun-
tatem facere inchoant. Et hi quidem benignorum Angelorum discipuli ac comites,
ad semper existens speculum beatissimas suas delegant terminationes, vbi semper
cum Deo erunt: quod est bonorum omnium maximum: Isti autem & hinc decidēt
à diuina simul & perpetua pace, & post mortem cum domesticis suis demonibus
erunt. Non ergo oportet nos multa festinatione cum Deo benigno per multā be-
nignitatem & misericordiam fieri, & semper manere cum eo, & segregari de malis
iniustificantis nos? Atque post pauca: Et si vis, ait, diuinam visionem sancti cuius-
dam viri referam tibi, quam non deridebis: vera enim dicam. Cum essem aliquan-
do secus Cretam, hospitio me suscepit S. Carpus, vir, & si aliquis alius, per multam
mentis munditiam ad Dei visiones * diuinitissimus. Qui non inchoabat sanctas myste-
riorum consecrationes, nisi prius ei ostenderetur de supernis propitia visio, orati an-
te oblationem sanctissimi sacrificij. Conferentibus nāque nobis quædam adinuicem
retulit mihi idem, se nimis cōtristatum à quodam infidelium. Causa autem erat ipsi-
us tristitiæ, quoniam isdem infidelis, dum celebrarentur dies festi eorum, aberrare fe-
cit quendam fidelem à benigno Iesu Domino nostro. Quem consolans, suasi ei op-
portunum esse, vt pro illis diuinam clementiam perceret, & à Deo Salvatore opitu-
lationem accipiens, infidelem quidem conuerteret, apostatam autem benignitate
vinceret, & hortando eos conuertit, donc est hodiē, non deficeret, sicque illos in
diuinam scientiam duceret. Sed is hoc patienter non sufferens, & nescio quomodo
multa quadam infestatione & amaritudine tabescens, dormitum perrexit, ex hoc
male habens. (Vespere enim erat.) Circa mediam autem noctem, (solicitus nanque
erat isto in tempore ad diuinos hymnos euigilare) surrexit ex somnis, & turbatione

Alludit ad
illud Exodij
Qui est, mi-
sit me. Item.
que: Ego
sum, q. sum.

Cap. 15.
Epistola ad
Demophilū

Benignitas
Domini
quanta.

Dignitas
sacerdotū

Heb. 4.

1. Iohan. 2.

Num. 25.

3. Reg. 18.

Luc. 15.

Benignitas
Dei in cruce
tes.

Luc. 15.

Psal. 86.

Eius iustitia
in obstina-
tos.

Historia B.
Carpi.

* dignissim.

Nota, San-
ctas myste-
riorum co-
secrationes,
& sanctissi-
mum sacri-
ficium.

Nota de
hymnis no-
cturnis.

nimia

Viso S. Carpi.

nimia anxians, stetit ad orationem, non benedicens. Tristabatur enim & grauabatur ultra modum, dicens non esse iustum, vt viuerent viri, qui erant sine Deo, & peruer-
tebant vias Domini rectas. Et hæc dicens, postulauit Dominum, vt igne caelesti am-
bo simul immisericorditer amitterent vitam. Quod cum dixisset, statim est raptus in
spiritu, & visum sibi fuisse dixit, vidisse se repente domum, in qua stabat, concussam,
& à culmine per medium in duas partes diuisam, & ita se sub dio remansisse. Quendam
etiam rogum multo igne flammantem, vsque ad ipsum descendentem: cælum au-
tem ipsum totum accensum, atque in parte australi Iesum benignum in throno seden-
tem, & adstantem ei in hominum speciebus inestimabilem Angelorum numerum,
Hæc videns desuper, & admirans Carpus, cum se inclinasset deorsum, vidit terram
horribili hiatu apertam, & tenebrorum barathrum hircæ, & eosdem viros, de quibus
tentabatur, ante se in margine lubrico tenebrosissimi barathri stare tremetes & mi-
seros nimis, nondum tamen deiectos ab instabilitate lubricationis, in qua vacillan-
tes collabebantur. De deorsum verò barathri, vidit serpentes horribiles reperere, &
circa pedes eorum se subijcere, atque interdum illos trahere, inuolutes se eis, simul
& cruciantes eos. Aliquando etiam dentibus trahebant, & vellebant iidem serpen-
tes eosdem viros, qui caelesti igne consumebantur, & conabantur illos trahere in ba-
rathrum, vnde ipsi exierant. Vidit quoque & esse viros quosdam in medio serpentis,
cum tumultu personantes & percutientes, atque impellentes in barathrum eos, qui
cruciabantur. Videbatur itidem ei, quosdam alios viros accessisse ad illos: qui vole-
bant, vt ipsi miseri in breui cruciarentur, & satisfacerent: sed illi, qui percutiebant
& impellebant eos, nolebant. Cumque his, quæ deorsum conspexerat, Carpus in-
renderet, & superna, quæ prius viderat, negligeret, & tædere coepisset atque cessari,
quia iam rei non caderet in profunditatem voraginis, insuper immisericorditer ma-
jedixisset illis, respexit fursum, & vix se videre posse cælum denuò dixit: sed Iesum
benignum intuitus est, miserantem super peccatores, qui torquebantur: & exurgen-
tem illum de caelesti throno, ac descendentem vsque ad illos, & manum benignam
illis in tormentis positam, porrexisset: moxque Angelorum multitudines, qui cum eo
descenderant, coacceperunt illos de vtraque parte, in qua stabant, dum torque-
rentur, quando eis manum porrexit benignus Iesus, & eruerunt illos. Et conuersus ad
Carpum Iesus, dixit ei: Carpe, manu in istos constituta, & non per misericordiam re-
tracta, percute aduersum me. nam paratus sum pro hominibus resaluandis iterum

Eccle locum inferni.

Eccle in me- sam Christi erga peccatores misericordiam, sed noli ea abuti.

De penitentiis peccatoribus Christi hic dicitur.

Cap. 16. Epist. ad Titum, & eius materia.

Epistola ad Iohan. Euangeli- tam.

Matth. 10.

Nota, vt pij in hac vita se gerant.

pati, & complacere super his, quam super alijs hominibus, qui non peccauerunt. Ve-
runtamen vide, si sic bene habetur tibi in barathro cum serpētibus mansiones com-
mutare, sicut mecum ac eum benignis ac humanis Angelis esse. Ista sunt, quæ ego
audiens, credo vera esse. Hæc ad Demophilum dicta sunt.
Tito verò interroganti per Epistolam, quæ est sapientia domus, & quis est crater,
& quæ sunt escæ eius, & qui potus, luculentissime & disertissime satis respondet. Et
quanuis breuis, tamē sermonum lepore, sensusque honorabilitate egregia, ad Iohan-
nem Apostolum & Euangelistam in Patmo insula relegatū, consolatoria & prophe-
talis extrat ipsius Epistola, qua prædixit ei, sicut ex Deo didicerat, quod adhuc de eo-
dem exilio rediturus, & in Asia Euangelium foret prædicaturus. Quam etiam hęc ge-
storum narrationi inferere dignum duximus, ita exordientem: Iohanni Theolo-
go Apostolo & Euangelistæ, determinato & credito Patmo insula. Appellans sa-
cram animam dilectissime: est mihi hoc ad te apud Apostolos præcipuum. Aue ve-
rè dilectissime à dilecto & desiderabili, atque charissimo valdeque amantissimo. Quid
mihi, si Christus verum dixit, & iniqui eius de ciuitatibus persequuntur discipulos?
Digna siquidem eis agunt, cum à sanctis scelerati se segregant. Verum abigetes & se-
cernentes eos, ex visibilibus inuisibilem prætendunt imaginem. Neque enim in se-
culis venturis erit culpandus Deus de iustis segregationibus, cum impij seipfos fece-
rint secretos ab illis, & pios iam cum Deo indè videamus esse. Quoniam veritatis
cum sint amatores, à libidine quidem recedunt rerum materialium, ac in omnibus
malorum omnium liberi, cupiditate diuina bonorum omnium pacem diligunt &
sanctificationem, & de presenti inchoant vitam futuram, angelicè decenterque in me-
dio hominū conuersantes, cum omni animi affectione, & diuina nominatione, atque
benignitate, seu cæteris bonis. Quapropter non vos hoc conturbet, quasi suspicantes
non pati: sed & corporis passiones tantummodò iudicare, non autem eas te credo
sentire. De his verò, qui iniquè agunt in vos, & determinant vos non rectè, Euange-
lij

Ij solem conueniens inuoco. His omiffis, qui seipfos agunt in bonum conuertere,
nobis vos opto adiungere, & luminis participes esse. Nos autem nulla aduersitas pri-
uabit à Iohanne splendidissimo radio. Nunc quidem interpello memoriam, & reno-
uationem tuæ veræ Theologiæ, paulopost, etsi audacter, dico vosipfos mihi coadu-
nari. Idoneus autem omninò sum prænuunciare tibi, & discens ex Deo, & dicens: quia
& Patmo carcere dimittéris, & in Asiaticam terram reuertéris, ibique ages benigni
delimitationes, & his qui post te futuri sunt, eas trades.

Prædicat S. Iohannē ex Patmo re- uerturū in Asiam.

Multa præterea tam voluminibus, quam differētibus ad diuersos Epistolis, vt stu-
dius eloquij mystici edidit, & velut oraculum sancti spiritūs, præcipuo opere & vero
ac philosophico magisterio præfugit ad subuertendos errores, & destruendos no-
dos syllogismorum Gentilium, atque euacuandum cultum idolorū, seu cōmendan-
dam patriæ caelestis beatitudinem, & aternæ vitæ immortalitatem: quorum magni-
fica excellentia exiguitatem nostri sensūs videtur excedere. Plura etiam scripsit, quæ
non est dubium nostram noticiam latere. Paulo autem Romæ, & post primam suam
defensionem in occiduis partibus, vt sibi ipse prædixerat, Christum testificante, præ-
ciosus & sacundissimus Dionysius, qui à patria Ionicus, Christiano autem agnomine,
propter maximam sanctitatem vocabatur Macarius, quod interpretatur beatus: nè
post discessum magistri, lupi rapaces & gregi non parcentes, Dominicas oues inua-
derent, quod institutor suus plantauit, abundantis sollicitudine rigare contendit. Un-
de vicinas & longè positas pertransiens ciuitates prædicando, & ad fidem populos
conuertendo, fidelesque in verbo confirmando, atque oppressos varijs languoribus
sanando, vsque Troadē secessit Euangelij gratia. Atque in iisdem partibus aliquanto
tempore degit. Sed & post aliquot annos cum Pelio Lacedæmoniorum positus, Pe-
trum & Paulum Apostolorum capita Romæ tentos, & Petrum ergastulo, Paulum
secundò vinculis, peruulgata fama officii comperisset, Athenas rediens, subrogato si-
bi Episcopo plebem tradidit, & per contiguas parochias verbi spargēs semina, quo-
tenus Romam perueniret, cum quibusdam officialibus, quos sibi comites sumple-
rat, gnauiter ministravit: sicque Achiuæ alumnus fortunæ, & doctus architectus,
Ecclesiæ se Romanæ amplitudini contulit, & Græciam, cui doctrina ac miraculorum
memoria manet, nequaquam deseruit. Magno enim Apostolorum amore, & mar-
tyrij desiderio, festinantius itineris Romam accelerans insiltebat, vt simul cum eis, si
ita vellent Christus, occumberet. Sed vota eius præuenit dispositio diuina, & viri di-
abolici dementissima fati vefania.

Cap. 17.

Pleraque scripta Dionysij ignota

Multis locis Dionysius Christi prædicat.

Subrogat sibi Athenis Episcopum.

Sic it martyrium.

Nam cum impijssimus Nero, terra marique imperij sui frena laxasset, & nimia vo-
luptatis successu, inter cætera nequitiarum suarum cumulamenta, etiam furor cru-
delitatis eius dira rabie in Christi famulos ebullisset, quarto decimo imperij sui anno,
antequam beatus Dionysius Romam adiret, sanctos Dei Apostolos, alterū per cru-
cis trophæum, alterum autem gladio animaduersum, felici cruore perfusos, & mar-
tyrij gloria dignos, transiit ad superos: seque viuendi faciens finem obitu nefan-
do, vt fuerat & vita, in breui destinavit ad inferos.

Petrus & Paulus Roma occiduntur sub Nerone.

Preciosus denique Dionysius, cum arcis Romanæ mœnibus suū, auspice Christo,
præsentiam intulit, quoniam fidei necessitas, & ad suscipiendum Dei verbum, eui-
dentis in gentibus, quas pertransierat, ostij apertio cum morosius detinuit, beatum
Clementem Pontificem, sanctæ & summæ Sedis Apostolicæ iam apicem gubernan-
tem inuenit. A quo idem gloriosus Domini Atheniensium Archiepiscopus Diony-
sius mox, vt se potuerunt inuicem salutare, digno est cum honore susceptus, ac pro
sanctitatis ac eruditionis suæ reuerentia, seu anterioris fraternitatis coniunctione, lo-
co maximæ venerationis est habitus. Cum quo etiam pro mutua colloctione Apo-
stolicarum sanctionum, & dulcedine spiritualis dilectionis, aliquandiu familiarissimè
conuersatus, immodici amoris vterque vinculis sese constringerunt. Sed cum Deus
omnipotens veri Solis, Domini scilicet Iesu Christi, radio splendidissimo & orienta-
lij id est, sanctissimo Dionysio, Occidētales tenebras vellet sua gratia illustrare, & mu-
rum validissimum infidelitatis, qui totius Galliæ & Germaniæ terminos penè irreme-
diabiliter occupauerat, prouideret ariete tali destruere, tantoque peritissimæ eloquen-
tiæ spiculo gentilitatem perfodi, quo antè, vt munitissima defensione, erat solita gra-
tulari: atque omnem hanc Galliam ipsius Dionysij apostolatu disponeret subleuari,
quam Mercurio dæmoniacæ seruitute constabat miserabiliter ancillari, beati Cle-
mentis cor tetigit, & vt istiusmodi verbis preciosum Dionysium alloqueretur, accedit:

Cap. 18.

Venit Roma S. Dionysius ad S. Clementem Papam.

Cap. 19. Clementis de Dionysio testimonium.

Vides, inquit sanctus Clemens, mi frater charissime Macari Dionysi, quanta est meritum pietatis es sufficienter edoctus, & omni Christiana virtute ac religione admodum roboratus, perge in nomine Domini, partes aggrediens Occidentis, & vt bonus miles Christi, praeliare praelia Domini Dei tui: atque sicut Dominus Iesus Christus magistro meo Petro tradidit, & ego sanctae hereditatis iure suscepi, vt in ligandi soluendique autoritate tibi semper praesto sit diuina potestas, nostris orationibus comitatus, & sanctorum Apostolorum intercessionibus roboratus, in tua Apostolatus sorte, Apostolica nostra autoritate, omnem suscipiens Galliam, opus fac Evangelista, ministerium tuum imple, vt Christi notitia per te vbique diffusa, a Domino in die retributionis merearis audire: Eugene serue bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam, intra in gaudium Domini tui: & ne verearis multitudinem & atrocitatem gentis barbaricae, pro certo sciens, quia qui plus laborat, plus mercedis accipiet. Socios quoque ei & comministros verbi plures & probatos viros adhibuit, illique dixit: Sicut fuit Dominus cum dominis & patribus ac magistris nostris, Apostolis suis Petro & Paulo, ita sit tecum in omnibus, quocumque te verteris. Esto robustus: tu enim maximam & innumerabilem populi multitudinem introduces in veram re promissionis terram filiorum Israel. Et dans pacem omnibus, ita hanc veram fraternitatis societatem soluit abire.

Cap. 20. Veniunt Arelatensem.

Qui simul properantes, & circuncirca Dominum praedicantes, appulerunt portui Arelatensem ciuitatis. Et exinde quibusdam in partes necessarias, prout ei visum fuerat, destinatis, idem Macarius Dionysius, qui Sedis Apostolicae privilegio, tradente sibi beato Clemente Petri Apostoli successore, verbi diuini semina gentibus Gallicis eroganda susceperat, beatissimi principis Apostolorum & magistri sui informato exemplo, qui Romanae crudelitati se propter Iesu Christi nomen immerferant, quo amplius apud Gallias gentilitatis feruere cognouit errorem, illuc intrepidus & calore fidei armatus accessit, ac Lutetiam Parisiorum, Domino ducente, peruénit, doctrinaeque praclarus, miraculis coruscans, & virtutum signis, quae Atheniense magister Paulo docente didicerat, Gallijs ministravit: non veritus incredulae gentis expetere feritatem, quia virtutem suam praeteritarum poenarum recordatio roborabat, tormentis expertus multis, morte tandem a se sequitur vitam: tota nihilominus intentione desiderans, vt qui iam erat Christi nominis inter multa tormentorum flagella perfectus confessor, fieri mortis multatione mereretur & martyr. Tunc memorata Parisiorum ciuitas, vt sedes regia, & conuentu Gallorum ac Germanorum, & nobilitate pollebat: quia erat salubris aere, iucunda flumine, fecunda terris, arboribus nemorosa, & vineis vberima, constipata populis, referta commercijs, ac varijs comestibus, vnda fluminis circumfluente. Quae siquidem inter multimoda commoditatum genera, etiam alueo suo magnam piscium copiam ciuibus ministrabat.

Cap. 21.

Hunc ergo locum Dei famulus elegit expetendum. Ad quem cum primo fide armatus, & confessionis constantia roboratus accessisset intrepidus, atque ibidem deductiore tempore immoratus, maximam Christi gratiam in lucrandis populis fuisset in deptus, quendam Libbium, virum honoratissimum ciuitatis Parisiaca, qui eius praedicatione in Dominum Iesum Christum crediderat, & illi fideliter adhaerebat, allocutus est, dicens: Vir illustrissime, quia iam operante gratia Iesu Christi Domini nostri plurima populi multitudo in credulitate & confessione sui sancti nominis, benedictione baptismatis consecratur, & quotidie fidelium numerus augmentatur, visum est mihi, secretarij tui agrum precio a tua fraternitate suscipere, & domum baptismatis ibi construere ac consecrare, quod ad laudes diuinas sacramentorum ministris celebrantibus populus Deo dignus possit confluere, & charismata diuina percipere. Cui Libbius: Gratis, inquit, eum, pater beatissime, offero per sanctitatem tuam Domino Iesu Christo. Non, ait beatus Dionysius, ita nobis in huiusmodi negotio est agendum, quia Deus & Dominus noster Iesus Christus pro nostra salute, operante spiritu sancto, ex beata Maria semper virgine, cum ipse fecerit mundum, in locato est diuersorio natus. Quapropter non videretur aequum, vt gratis accepto agro, praeparem domum, in qua ei filij adoptionis per nostrum ministerium renascantur. Sed & de eius precio captiuorum est sepultura comparata. Propterea rationale iudicatur, vt precio sumam locum, vbi illi, qui in commercio sanguinis illius, morte intercedente, de captiuitate diaboli & mortis perpetuae baptizati fuerint, redimantur.

Non vult Dionysius oblatum a Libbio agrum accipere.

Commutationem vero precij tu Christi pauperibus largieris, qui te illi deuotissime obtulisti.

His ita expletis, ecclesiam illic, Dei se omnipotentis semper in omnibus & vbique comitante auxilio, iuxta facultatem suarum virium, vt que nouus adhuc advena poterat, in honorem Domini nostri Iesu Christi, quae necdum locis illis & populis nota erat, construxit, ac officia deuote Domino seruientium clericorum ex more constituit, probatasque personas honore secundi ordinis ampliauit, incessanter restituens populos creatori, quos a deuio cultu reuocauerat creaturae. Cinctus ergo fide & deuotione populi, quam in constructione & reuerenti basilicae frequentatione cernebat, admodum roboratus, Deum & Dominum nostrum Iesum Christum, quem peiore purissimo nouerat, & corde ardentissimo diligebat, insinuare gentibus non cessabat: cunctisque misericordiam eius in hoc tempore, & iudicium futurum proponens, paulatim sociabat Deo, quos diabolo subtrahebat: atque totis exhortationis nitibus, & signorum prodigijs fastigebat, quatenus quos abripiebat mundo, dignos faceret caelo. Tantas enim Dominus per illum dignabatur exercere virtutes, vt rebellium corda gentiliu non minus miraculis, quam praedicationibus obtineret. Et cum sapissimè ab idolorum pontificibus contra eum seditio excitaretur in populis, ita vt plebes innumerae, etiam & de vicinis regionibus cum armis ac bellico apparatu, proper fideles, qui iam per illum in Christum crediderant, ad perdendum eum gregatim, vbi ipsum esse audiebant, concurrerent: mox vt illum cernere poterant, tanta ira ineffabiliter in eo lux caelestis gratiae radiabat, vt aut omni ferocitate vna cum armis deposita, se illi prosternerent: aut qui compuncti Spiritus sancti dono ad credendum non erant, pauore nimio soluerentur, & territi a praesentia eius aufugerent. Miror quomodo inermi viro non valebat plebs armata resistere: sed subdebat se illi potius certatim Gallicanus cothurnus, atque Germanica ceruicofitas: iugumque Christi suauè imponi sibi, acta cordis contritione, poscebat. Ab ipsis quoque destruebantur idola, quorum sumptu fuerant & studio fabricata: & inuento salutaris portu, idolorum gaudebant naufragio. Lugebat quoque portio victa diaboli, cum de ca victrix Ecclesiae legio triumphabat.

Cap. 22. Constituit ecclesiam.

Instanter praedicat Christum.

Multa edit miracula.

Lux mira in Dionysio, eius hostes frangit.

Galli & Germani conuersi destruant idola.

Cap. 23.

Tunc hostis antiquus videns sibi perire, quod Domino constabat assidua populorum conuersione proficere, totam artificij sui machinam ad impugnanda, quae fuerant constructa, conuertit. Vnde suae partis authores, deorum suorum fleres exitia, quos ad impietatem persecutionis in eos armauerat, qui vnum & verum Deum, Dominum Iesum Christum cum Patre & Spiritu sancto colendum praedicauerant & timendum, pariterque in eos, qui hanc salutis fidem deuoto corde receperant: cum quod malè cupierant, perficere propter fidelium multitudinem non valerent, hac calliditate suae artis instruxit, quo efficerentur compotes voti sui, vt Domitiano, qui post Neronem, perditionis filium, secundam persecutionem in Christianos exercuit, super virtutum & praedicationis praeconio sancti viri, quod sciam longè lateque diffuderat, intimarent: quatenus ocyus deorum suorum venerationi consuleret, quae iam etiam ab ipsa hominum memoria per Dionysium, vt asserbant, quendam praestigiatorem & magum inuictissimum, eiusque sequaces abolebatur. Quae audiens immanissimae crudelitatis bellua Domitianus, in tantam rabiem indignationis exarsit, vt vbicumque per se vel per suos satellites Christianum quempiam reperisset, aut cogeret dijs sacrificare incestis, aut diuersis poenis addictum, gladio traderet puniendum. Sed & totum per sibi subditum orbem in cunctis ciuitatibus, oppidis, municipijs quoque & vicis publicum pependit edictum, vt administrationis infulis seruientes, omnes Christi nominis amatores exponere diuersitati supplicij maturarent, ne superesse posset, qui valeret acquirere, quod peribat.

Domitianus persequitur Christianos.

Apud eum Dionysius defertur.

Cap. 24. Dira Christianorum persecutio.

Persecutionis ergo publicata sententia, iniquorum gaudens turba, in omnem mundi partem bacchando progreditur, & contra Dominicum populum pugnatura conspirat, non cunctati appetere gladio, quos Dominus suos monstrauerat esse signaculo. Qua de re nulla iam pro Christo certantibus praesentis vitae indulgebatur tranquillitas, nulla sanctorum martyrum erat excusata libertas: sed cuncti, proh dolor, aut impijs iussionibus obediebant, aut quod statutum a crudelissimo Caesare fuerat, perferebant. Dirigitur proinde praefectus Fescenninus Sifinnius, tradita sibi electa apparitione, cum ingenti strepitu ad partes Occidentalium regionum, vt sanctum senem, nominatissimumque doctrina virum, & virtutum insignibus praecipuum

Sifinnius praefectus venit Parisios.

Macarium Dionysium, vbi cunque reperire potuisset, perquirens, aut decreto principis idolis thurificare compelleret, aut tormentis laceratum immensus, & poenis exquisitissimis tormentatum, inter cetera etiam secundum leges Romanas, vtpote eum, qui praestantissima nobilitate terrena floruerat, & contra senatus ac Reipublicae promulgationes, contraque imperium egerat, nudum publice virgis caesum, secum percuteret.

Cap. 25.

* Parisios

Rustic? Archipresbyter, & Eleutherius.

Itaque cum praedictus Fescenninus Sisinnius sui que commanipulares praecceptum Principis suscepissent, pro Macarij Dionysij inquisitione Galliarum penetrant fines. Quibus adhuc procum positus, sancti viri celebre nomen innouit. Vnde amplius effectum Dionysium contra incredulos dimicantem, & praedicatione continua populi multitudinem ad fidem inueniunt exhortatem. Cum quo etiam beatum virum Rusticum Archipresbyterum, & Eleutherium Archidiaconum, quos ipse famulus Domini in suis ordinibus consecrarat, praedicationis & diuini obsequij comministros, persecutorum dirus furor inuenit. Hi sancti viri & beatissimi Dionysij nunquam sustinere abesse praesentia: quos diuina dignatio aeterni regni iam praescribat esse confortes, quosque ab inuicem ignita tempestatis insectatio, per martyrij certamina nullo sua calliditatis, aut seueritatis astu separare praualuit. Denique aduentus praefecti Fescennini Sisinnij, cum Romanorum militum apparitione, in vrbe Parisiorum, & per omnem regionem subito personatur, & a primoribus ciuitatum Galliarum ei occurrunt, Imperialis iussio vrgens super captura sancti pontificis Macarij Dionysij, cum omni imperio diuulgatur.

Cap. 26.

Dionysius capitur cum Rustico & Eleutherio.

Sittuntur coram Sisinnio.

Praeclaram S. Dionysij responsam.

Veri Christiani qui sunt.

Praefecti impia oratio.

Cap. 27.

Et quia Dominus Iesus Christus diu laboranti seni sanctissimo, sudores certaminum suorum decreuerat proprii sanguinis fonte abluere, quod posset liberius, carnis sarcina liberatus, & super niuem dealbatus, praesentiae illius adstare, & qui semetipsum holocaustum odoriferum offerebat, sacrificium laudis Iupiter immolare: ab innumerablem penes caterua daemoniorum virorum curritur, & sanctus Domini capitur, illuditur, ioris durissimis crudelissimè ligatur, trahitur, & vna cum sancto Rustico Archipresbytero, & Eleutherio Archidiacono suo, praefecti praesentiae sistitur. Quae cum nimia seueritate praefectus alloquitur, dicens: Tunc es ille infandissimus senex, qui diceris Dionysius Ionicus, & agnominaris Macarius, qui etiam deorum nostrorum culturam euacuas, & inuictissimi principis statuta contemnis? Cui beatus Dionysius ait: Senex quidem sum corpore, sed feruore deuotionis & fidei, atque salutaris confessione Domini & Saluatoris mei Iesu Christi, maneo semper nouus, & nouus illi genitos per ministerium praedicationis meae infantes, quos illi fons sacri baptismatis parit, rationabili lacte pascere sine dolo, non cesso. Sed & illius principis scita, qui vere est inuictissimus, innocenti opere & mundo corde conseruo. Cui Praefectus: Die ergo, cuius numinis te proferis esse cultorem, & cuius conditionis te asseris. Tunc hi tres beatissimi viri, Dionysius, Rusticus & Eleutherius, ita dono sancti spiritus inspirati, & zelo fidei inflammati, sono vnus vocis eiusdemque verbis, cum non nisi vnus interrogaretur, reddidere responsam, ac si vnus hominis ore sermo procederet. In hoc, inquit, manifestum est nos esse verissimos Christianos, cum corde credamus, ore confiteamur, & opere pio colamus patrem & filium & spiritum sanctum, vnum Deum ac Dominum, ita vt in Trinitate perfecta, & plenitudo sit diuinitatis, & unitas potestatis. Dominum autem nostrum Iesum Christum, vnam ex eadem sancta Trinitate personam, Deum ante tempora secularia, hominem verum propter salutem hominum ex beata Maria semper virgine in fine temporum factum, passum, mortuum & sepultum, & ab inferis resuscitatum, sedere ad dexteram paternae maiestatis in excelsis, super omnem principatum & potestatem caelestem, venturum ad iudicandos viuos & mortuos, & seculum per ignem, in melius immutandum, fideliter praedicamus. Tunc Praefectus dixit: Non mihi iustum est de his quiddam vobiscum agere, praesertim cum te decrepita & pessimae senectutis nimia eloquentia, & profundissimorum verborum tergiuersatione, atque vltra naturam humanam in populi seductione, vna cum magicis praestigijs, orbi penes Romano callere innotuerit. Ex his enim Romae satis audivimus. Tantum edicito, si magni principis Domitiani iussu obedire, & immortalium deorum iura venerari disponitis. Sin autem, non verborum, sed verberum conficiatione vobiscum viriliter decertabo.

Cumque haec agerentur, & secum Praefectus scilicet & sancti Domini, quererentur, qua-

quaedam inclytae familiae matrona nobilis, multo comitatu stipata, nomine Larcia superuenit, compellens Praefectum, a Dionysio Ionico, agnomine Macario, virum suum Libbium magicis artibus mente captum, & eius transgressionibus sociatum. Qui statim quaesitus, repertus est & adductus, atque in Christi nominis confessione, Praefecto dictante, sententiam mortis excipiens, transmissus est vitae perpetuae. Sancti vero Domini, tortoribus traditi, ad poenalia loca ducti sunt, & in conspectu sanctorum Rustici & Eleutherij, vt tormentorum ipsius terrore ab intentione sua resipiscerent, preciosus campiductor eorum, & fortissimus athleta Domini Dionysius expoliatur, & toto corpore nudus, a ternis militum ternionibus vicissim flagellatur, nec vincitur. Qui inter crepitus verberum Dei gloriam collaudare, & commilitones suos, vt ad haec se inuictos praepararent, comonere: omnesque fideles, vt hinc in Dominica fide corroborarentur, non desinit praedicare, dicens: Laudem Domini loquetur os meum, & benedicat omnis caro nomen sanctum eius: quoniam stigmata passionis Christi perferre dignus sum pro confessione eius in corpore meo: quod est gloria vestra, o viri fideles, & dilectissimi fratres. Ideoque videte, ne deficiatis in tribulationibus meis, sed magis armentur corda vestra, & ad similia propter amorem Domini nostri Iesu Christi offerte promptissime corpora vestra.

Flagellantur etiam Rusticus & Eleutherius satis acerrime: & immenso catenarum pondere simul sancti Domini onerantur, & in ergastulum tenebrosissimi carceris retruduntur. Indeque ad praefecti auditionem reducti, in catastris extensi & flagellati, Domino gratias referebant. Tunc beatissimus & acceptabilis Domino hostia Dionysius, in oculis suorum super lectum ferreum, suppositis flammis, nudus extensus est, & cantabat, dicens: Ignitum cloquium tuum Domine vehementer, & seruus tuus dilexit illud. Propterca Domine Iesu Christe, omnipotentis Dei patris virtus & sapientia, qui dixit: Cum transieris per ignem, flammae non nocebunt te: & dedisti mihi periculosiorem ignem in cupiditatibus vincere, fac & ad nominis tui gloriam hanc adulationem me superare. Et sic cum ambusto toto corpore fuisset leuatus, ad bestias ferocissimas, in rabiem multo ieiunio excitatas, proiectus subrigitur. Quas cum impetu validissimo conspexisset accurrere, contra eas faciens signum Crucis, & suspiciens in caelum, ait: Tu Domine, qui semper idem es, adesto nunc mihi, eandem potentiam exerendo, quam in lacu seruo tuo Danieli misericorditer contulisti. Peruenientes autem ad eum bestiae, mansuetissime procidebant ei. Praeparantur quoque ingentia clibanum incendia, & in ea vir Domini S. Dionysius, vexillo sanctae Crucis armatus, proijcitur: Et hic, inquit, mihi non deeris Domine Iesu Christe, vt illaesus hac etiam perpetui tormenti imaginaria concrematione egrediar: roreque tui sancti spiritus, hos fidei meae sedes rogos, qui rompheam ignitam in custodia paradisi, caeuoris tui lactice, fidelibus tuis ad vitam praebens transtrum, extinxisti.

Inter haec sancti Domini Rusticus & Eleutherius sientes, & ad poenas similes voto promptissimo properantes, vincti differuntur, non dimittuntur. Cumque extincto ad orationem eius fornacis incendio, beatus Domini pontifex Dionysius fuisset splendidior auro eductus, patibulo cruciarum stipitis, tormentalium instrumentorum confixione appenditur. Vnde semper Iesum Christum verum Dominum esse cunctis spectantibus praedicans, diutius tortus nec mortuus, deponitur, & in carcere Glauccini, tres simul electi Domini, cum fidelium multitudine recluduntur. Ducebantur sane a delicto obligatis, iusti in vinculis, condemnandi a damnatis, & innocentes a nocentibus exponuntur. Vbi cum post multas & pernecessarias populi, qui eum sequendo, carcerem irruerant, exhortationes, & ad absentes directa institutionum praeccepta, Dominica Missarum solennia, vt confirmarentur participatione corporis & sanguinis Domini fideles, velut iam in caelis positus celebraret: hora, qua frangebatur panis sanctus, quo ipse & populus communicare debebant, resplenduit huiusmodi lux de caelo super eum & omnes, qui ibi aderant, qualem nemo eorum antea viderat: In qua veniens apparuit ei Dominus Iesus Christus, etiam cunctis videntibus, quibus est datum videre, cum multitudine Angelorum: & accipiens panem sanctum, dedit illi, dicens: Accipe hoc charere meus, quod mox complebo tibi vna cum patre meo: quoniam mecum est maxima merces tua, & his qui audierint te, salus in regno meo. Nunc facies fortiter, & memoria tua erit in laude. Dilectio autem & benignitas, quam habes semper, pro quibuscunque perierit, impetrabit. Huius vero terribilis & admirandi spectaculi mysterio, quanquam adhuc pagana

Larcia matrona Libbium accusat apud Praefectum. Libbium pro pietate trucidatur.

S. Dionysius dicitur flagellatur.

Laudat Deum in poenis.

Cap. 28. Flagellatur etiam Rusticus & Eleutherius. Iterum flagellatur. Afferunt Dionysius. Plal. 118. Esa. 43.

Obijcitur feris. Signo Crucis & oratione feram reserunt.

Dan. 6. & 14. Inactatur in clibanum. Gen. 3.

Cap. 29. In cruce suspenditur.

Cum multis traditur in carcerem.

Missam in carcere celebrat. Immensa lux illi conspicitur.

Nota res miras.

curiositate, tamen miraculorum sollicita, prædicta Larcia intèrerat.

Cap. 30. Rursus d. carcere stititur mar. tyres coram iudice.

His quoque explicitis, adsunt carnifices, qui Christi famulos de squalore carceris educentes, Præfetti obrutibus iterum præsentarunt. Quibus Præfectus ait: Si prudenti consilio tandem ad vitam tenditis, immolate dijs, & viuite: si verò mori eligitis, mortuorum, quos seduxistis, cadauera infelicitèr inhumata, & tormentorum adhuc signa seruantia, euntes cernite: & si non respueritis, infelicitatem eorum infelicitate excedite, & infelicitèr, vt desideratis, obire. Ad hanc vocem Christi martyres, Dionysius, Rusticus & Eleutherius, in agonia pari confessione fidei & virtutis constantia roborati, post nimia tormenta gloriosum complere martyrium elegerunt. Et iudicis abstracti conspectibus, ac funeribus sibi sanctorum ostensis, diuina iusta & ocula laudauere iudicia, qui sic eos in præsentia humiliare disponit, quos in cælesti regno tam gloriosè exaltari ante omne tempus decreuit. Deinde terrore subiuncto, multisque iniurijs & non antè perlatis supplicijs macerati, Christi se famulos magna confessionis voce pronunciant: lacerabaturque præcipuè sanctus Dei sacerdos humana rabie, cui seruiuit & bestia: qui præcurrebat ad tormèta, nè tardè iret ad gloriam. Prouocabat in se pœnam, vt maior esset victoria. Consigebant inter se, illinc carnifices, hinc palmata vox martyris. Ambiebat supplicia, vt tormento crescente, cresceret & corona. Quapropter iterum, velut ab initio, virgis in conspectu omnes sancti martyres nudi cæsi, & suis vestibus reinduti, è regione idoli Mercurij, ad locum constitutum educti, ad decollationem sunt genua flectere iussi.

Præ cæteris atrocibus cruciatur S. Dionysius.

Rursus virgis caduntur martyres.

Cap. 31. Oratio S. Dionysij ante mortem.

Tunc beatus antistes Domini Dionysius manus expandens, & oculos ad caelos erigens, ait: Deus Deus meus, qui creasti me, & gratia tua in vitam hanc induxisti me, qui æterna sapientia tua docuisti me, & consilia secretorum tuorum non abscondisti à me: sed semper in misericordia & miserationibus tuis multis consolatus es me, & fuisti mecum in omnibus, ad quacunquè perrexi: tibi gratias ago pro cunctis, quæ fecisti & ostendisti mihi, atque dignatus es operari per me. Maximè quia nunc humilitatem meam visitasti per te, & vocasti senectutem meam, tuo desiderio fatigatam, ad te: sciens, quia iam ex multo tempore largiùs concipiui videre te. Nunc iam Domine per coronam martyrij cum fratribus meis seruis tuis suscipe me: Tuosque tuæ custodiæ commendo, quos ministerio nostro, & tibi tuo sanguine acquisisti: cunctosque etiam, qui te per nos in nomine tuo petierint, vt pollicitus es, clementer exaudi: quoniam tuum est regnum & potestas cum Patre & sancto Spiritu ante omnia, & in omnia secula seculorum. Cumque beatus Rusticus & Eleutherius, cunctique fideles, & multi etiam paganorum, qui cum lamentantes prosequèbantur, respondissent, Amen: positis genibus, & protensis ceruicibus, vnò eodemque momento, hebetatis, secundum principis præceptum, securibus decollati sunt: atque in hac fidei constantia permanentes, reddentes terræ corpora, beatas celo animas intulère. Taliq; ad Dominum meruère professione migrare, vt amputatis capitibus, adhuc putaretur lingua palpans Iesum Christum Dominum confiteri. Quoniam vnde mentibus inerat amor, licèt præcis capitibus, quod ore iam sumpterat, sermonibus æstuabat ardor. Verè beata nimium, & Deo nostro grata societas, inter quos nec primus alter potuit esse, nec tertius: sed Trinitatem confitentes, trino meruère decorari martyrio, quatenus fide pares, gloria coronaret æqualis.

Cap. 32. Innumeri fideles cum Dionysio permittunt. Psal. 78.

Tantaque multitudo fidelium, quæ per eum crediderat, eadem die cum illo, & in circuitu ciuitatis pro Christi nomine cæsa, & diuersissimis ac antea inauditis supplicijs est affecta, vt Parisijs videretur impletum, quod de Hierusalem propheticò vaticinio fuerat peroratum: Posuerunt mortalia seruorum tuorum in circuitu eius, & non erat qui sepeliret. Nanque ad declaranda sancti martyris & Galliarum primi sacerdotis merita gloriosa, vt vbi salutaris primò coeperat fructus oriri, eò amplius gloriæ ipsius pateret triumphus, maximus cunctos assistentes horror inuasit, ac lux ineffabilis cunctis resplenduit: & beatissimi Dionysij se cadauer erexit, sanctaque manu caput à corpore dolabra licitoris truncatum, Angelico ductu gressum regente, & luce cælesti circumfulgente, pendulis coepit brachijs vestitare. Et facta est comes multitudo cælestis exercitus exanimi eius corpori caput proprium, ab ipso monte, vbi fuerat decollatus, per duo ferè millia deportanti vsque ad locum, in quo nunc Dei dispositione, & sua electione requiescit humatum, sine cessatione hymnis dulcisonis Deum laudans. Sed & caelos petentia diuinorum spirituum innumerabilia agmina sunt audita, canore inæstimabilis suauitatis modulanti, Gloria

Truncat corpus S. Dionysij erigit se, & abspertat caput suum.

Adsunt caelites spiritus.

Gloria tibi Domine: adiuncto frequentius, Alleluia. Nam prout discerni potuit tantus auditus, velut alternatim chori Angelici hæc & alia, quorum intellectus non potuit percipi, concinebant. Quod videntes & audientes innumeri populi, & multi erant persecutorum, in Dominum crediderunt. Non credentes autem, nimio terrore percussis, quique in suas partes fugerunt.

Competens profectò erat diuinæ dignationi, mirificatum sanctum suum in cælis, valitèr demonstrare in terris, qui ad ferocissimos populos inclutus nuncius & confessor ipsius preciosus, succensus igne diuini amoris, constanter sustinuit supplicia passionis, & per immànitatem tormentorum peruénit ad societatem Angelorum. Nempe nouum, prius & inauditum, miraculum, exanime corpus viuèntis currere morte, & hominem iam mortuum, recto gressu incedere. Sed quanquam sit mirum, non est tamen difficile, præcisò capite, sanctissimi viri corpus Angelico ministerio in modum viuèntis ambulare, cum idem Deus sua omnipotentia efflato spiritu cadauer eius facillè propter fidei suæ commendationem, quam idem suus fidelis seruus prædicauerat facillè vt iret, potuit regere, qui idipsum corpus de puluere terræ conpingens, spiritum, quo vegetaretur, dignatus est inspirare: idemque redactum in cinerem, dignabitur reparare, & qua vixerat anima, viuendum perennitèr reddere. Quod stupendum miraculum, cum superius fata Larcia conspexisset, prosiluit in infidelium turbas, & vociferata est se esse Christi gratia Christianam. Quæ mox capta, & in Christi Domini nostri confessione, sanguinis sui fonte ab immunditia idolorum occubuit baptizata in remissionem peccatorum: cuius filius Visbius, quem ex præscripto Lisbio viro suo susceperat, Romam ductus, Domitiano * euepillato, per tres Cæsares militauit, & sub sancto Masso Episcopo, qui tertius à beato Dionysio Parisiorum rexit Ecclesiam reuersus omnibus, quæ sunt mundi, relictis, baptizatus, & reliquorum Christi que pauperum numero est sociatus. Cæterum metuentes persecutores, & gentilium phalanges, nè conuersi populi fidelissima probataque deuotio, sanctorum corpora Rustici & Eleutherij, quæ in monte, vbi ipsi vnà cum beato Dionysio fuerant martyrizati, iacebant, profutura sibi ad patrocinium colligerent, & tumularent, iniro consilio, eligunt tetris Sequanæ profundisque gurgitibus martyrum corpora perdenda committere. Quæ imposita nauibus, ad prouisum gurgitem ministros iubent demergenda perferre: sed Deus omnipotens præcius futurorum, qui mutat tempus, & quod prædestinavit, non mutat consilium: qui malum Holofernis conceptum, prudentia beneuolentis foemine immutauit, iniquorum consilia suæ dispositionis arti, industria qua voluit, seruire coëgit.

Cap. 33.

Larcia nobiliss. matrona credit.

Interficiuntur Euepillator, id est, à vespillonibus exportatus. Ita erat, ad marginè MS. codicis antiqui.

Judith. 13.

Cap. 34.

Catulla, licèt pagana, mira industria sanctorum corporum curam sustulit.

Nam nobilis quædam materfamiliâs, Catulla nomine, quæ licèt paganorum adhaerentibus necessitate potius, quam voluntate, teneretur addicta, conuerti tamen ad fidem Christi, per exempla martyrum, atque ad baptismi gratiam peruenire se desiderare, & mente demonstrabat & opere, Dei misericordia inspirata, maestra virtutis consilium appetiuit, atque ad conuiuium venire postulat sanctorum corporum peritiores. Et dum eis copiam oblata humanitatis expendit, à memoria eorum quæ susceperat agenda, discussit, fidelibusque suis & familiaris voti conscijs secreta ordinatione committit, vt substracto furto preciosa corpora beatorum diligens labore occultare prouisio. Qui dominæ voluntate & iussione comperta, festinanter, quod præceptum fuerat, exequantur, furtumque laudabile, quod nemini damnum intulit, & omnibus piè credentibus lucrum maximum contulit, sexto à memorata vrbelapide, in sulcis autumnalibus, quos tunc seminibus iaciendis, præscripta matrona in abundantia parabat arantium, speciem agricolantium prætendentes, velut quiddam ruralis operis laborantes abscondunt: locum etiam certo notamine assignare procurant. Ex quo eadem Dei futura plenius foemina, ac sibi collegæ Christiani, inter nocturna secreta silentia, præscripta martyrum corpora tollentes, beati Dionysij corpori coniunxerunt, & veneratione, qua inter persecutorum rabiem poterant, deuotissimè frequentabant. Facta deinceps satiatione, nec suum seges negauit obsequium, quæ tali est foecundata pinguedine, atque sic se in eam beneficium vberitatis effudit, vt centuplicatos fructus deuotissima cultrix acquireret, & patria mereretur salutem.

Eccè vt primi Christiani fieras reliquias venerantur.

Cap. 35.

Prædicta itaque materfamiliâs, cum primùm vidit persecutionis tepuisse feruorem, locum tantorum martyrum ossa seruantem, qua oportuit honorificentia, vnà cum sanctis Domini sacerdotibus & fidelium turbis reuerentissimè satis aggreditur, &

incomparabilem thesaurum, quem diu sibi & posteris profuturum seruauit, omnibus parenter eadem sacratissima die innotuit, qua beatus Dionysius cum socijs suis triumphans agonem expleuit, & coronam victoriae accipere de manu Domini meruit, atque testis Iesu Domini preciosus sidereum senatum possedit, ipsumque locum eminentis mausolei aedificatione signauit. Sanctorum quoque corporibus digna ueneratione sepultis, eorum uerimenta, tunica uidelicet, cilicium & caligee Dionysij preciosi, & casula sancti Rustici Archiepiscopi, atque dalmatica beati Eleuthetij Archiepiscopi, exceptis portionibus, quae pro reliquijs electorum Domini, a fidelium deuotione sumptae sunt, usque hodie debiti cultus reuerentia conseruantur. Quorum meritis & precibus, eadem venerabilis foemina, in nomine sanctae Trinitatis ex aqua & Spiritu sancto renata, cuncta, quae habere potuit, Domino Iesu Christo Saluatori nostro, atque ipsis martyribus tradidit, & sacras excubias apud eorum corpora, quando superuixerat, celebrans, in bona confessione ac conuersatione, ad Christi & sanctorum martyrum gloriam, ipsis intercedentibus, migrare promeruit.

Nota tursus antiquissima deuotio nem erga sacras reliquias.

Cap. 36. Insignis martyrum basilica dicitur.

Innumera eorum miracula.

Quo loco passi sunt.

Item quo tempore.

Neronis & Domitiani interitus.

Processu uero temporis multiplicata fidelium numerositate, Christiani & beati Dionysij patrocinijs deuotissimi, basilicam super preciosorum martyrum corpora, magno sumptu, cultuque eximio construxerunt: ubi quotidie, operante Domino nostro Iesu Christo, merita eorum virtutum probantur monstrari frequentia. Quorum miraculorum insignia, non solum sermo non praualeret enarrare: uerum nec ipsis queunt humanis mentibus comprehendi. Unde nec dignitas honoris & magnificentiae eorum, hominis cogitatu potest attingi. Experiuntur tamen infirmi, ac quibuscunque anxietatibus afflicti, in eodem loco & ubicunque Domini clementiam per eorum merita martyrum inuocantes, quantum Dei famulos conueniat honorari, quorum interuentu recipit cecitas uisum, debilitas gressum, & obstricta aurium ianua recipere merentur auditum. Sed nec illud silendum est, quod immundorum spirituum infestatione vexati, dum ad memoratorum Christi testium tumulos examinandi uirtute diuina ducuntur, sanctorum ipsorum coguntur imperio, quo quisque sit martyrum positus loco, designatis nominibus indicare. Quorum memoranda & gloriosissima passio e regione urbis Parisiorum in colle, qui antea Mons Mercurij, quoniam inibi idolum ipsius principaliter colebatur a Gallis, nunc uero Mons martyrum uocatur, sanctorum Domini gratia, qui ibidem triumphale martyrium perperarunt, celebrata est. Idus Octobris, Anno ab incarnatione Domini nostri Iesu Christi nonagesimo sexto, a passione autem sexagesimo quarto: aetatis uero beatissimi Dionysij circiter nonagesimo, Imperij quoque Domitiani crudelissimi Caesaris decimo sexto ingruente. Quem ultio diuina, ut & Neronem, cuius hic portio fuerat, post necem Apostolorum, sine ulla est procrastinatione secuta: qua percussus, vitam cum tyrannico principatu miserabiliter, ut par erat, amisit: Regnante Domino nostro Iesu Christo, cui est honor & gloria, uirtus & imperium cum Patre in unitate Spiritus sancti ab aeterno, & nunc, & per omnia secula seculorum, Amen.

REVELATIO FACTA SANCTO PAPAE STEPHANO, ET RELATIO DE CONSECRATIONE ALTARIS in honorem Apostolorum Petri & Pauli, sanctique Dionysij: quod situm est ante sepulcrum eius, sociorumque Rustici & Eleuthery. Habetur in peruetusto MS. codice.

STEPHANVS Episcopus, seruus seruorum Dei. Sicut nemo se debet iactare de suis meritis, sic non debet opera Dei, quae in illo per suos sanctos fiunt sine suis meritis, silentiare, sed praedicare, quia sic Angelus admonet Tobiam. Unde ego pro oppressione sancte Ecclesiae a Rege atrocissimo & blasphemio, & nec dicendo Aistulpho, ad optimum & S. Petri fidelem, dominum Pipinum Christianissimum Regem, in Franciam ueni, ubi agrorauis usque, ad mortem, & mansi aliquod tempus apud pagum Parisiacum, in venerabili monasterio beati martyris Christi Dionysij. Quo cum iam me medici desperaret, fui in oratione in ecclesia eiusdem beati martyris subtus campanas, & uidi ante altare bonum pastorem dominum Petrum, & magistrum gentium dominum Paulum, & nota mente illos recognoui de illorum surcarijs, & ter

Tob. 12.

Aistulphus Logobardorum Rex premit Ecclesiam.

Vfus campanarum antiquissimus.

ter beatum dominum Dionysium ad dexteram domini Petri, subtilem & longiorem pulchra facie, capillis candidis, colobio indutum candidissimo, purpura clauato, pallio toto purpureo, auro interstellato: & sermocinabantur inter se latantes.

Dixitque bonus pastor dominus Petrus: Hic frater noster postulat sanitatem, & dixit beatus dominus Paulus: Modò sanabitur. Et appropinquans, misit manum suam ad pectus domini Dionysij amicabilem, respexitque ad dominum Petrum. Et dixit dominus Petrus ad dominum Dionysium hilariter: Tua gratia sanitas est eius. Et statim beatus Dionysius, thuribulum incensi & palmam in manu tenens, cum presbytero & diacono, qui in parte stabant, uenit ad me, & dixit mihi: Pax tecum, frater. nolli timere: non morieris, donec ad sedem tuam prosperè reuertaris. Surge sanus, & hoc altare in honorem Dei & Apostolorum eius Petri & Pauli, quos uides, dedica, & hoc altare in honorem Dei & Apostolorum eius Petri & Pauli, quos uides, dedica, Missas gratiarum agens. Erat enim ibi inestimabilis claritas & suauitas. Moxque inus gratia Dei factus, uolebam implere, quod mihi praecipit: & dicebant, qui ibi aderant, quod dementabam. Quapropter retuli ex ordine illis & Regi, suisque optimatibus, quae uideram, & quomodo sanus fuero. Et impleui, quae iussa sunt mihi, omnia. Benedictus Deus.

Pontifex per uisionem curatur.

Gesta sunt autem haec in beato Stephano Papa, diuina clementia, adiuuantibus sanctis Apostolis Petro & Paulo, per beatissimum martyrem Dionysium hoc anno, qui est ab incarnatione Domini nostri Iesu Christi septingentesimus quinquagesimus quartus, quinto Calendas Augusti: quo Christi roboratus uirtute, inter celebrationem consecrationis praefati altaris, & oblationem sacratissimi sacrificij, uixit in Reges Francorum, florentissimum Regem Pipinum, & duos filios eius Carolum & Carlomanum. Sed & Bertradam, ipsius inclity Regis Pipini coniugem, indutam cycladibus regijs, gratia sepriformis spiritus sancti in Dei nomine consecrauit, atque Francorum proceres Apostolica benedictione sanctificans, auctoritate beati Petri, sibi a Domino Iesu Christo uero Deo tradita, obligauit & obtestatus est, ut nunquam de altera stirpe per succedentium temporum curricula, ipsi, uel quique ex eorum progenie orti, Regem super se praesumant aliquo modo constituere, nisi de eorum propagine, quos & diuina prouidentia ad sanctissimam Apostolicam sedem tuendam eligere, & per eum, uidelicet vicarium sancti Petri, immo Domini nostri Iesu Christi in potestatem regiam dignata est sublimare, & uindictone sacratissima consecrare.

Stephanus Papa uigit Pipinum & filios eius in Francorum Reges.

Hunc autem locum sacratissimum privilegij magna auctoritatis sublimauit, & super altare, quod consecrauit, pallium Apostolicae dignitatis pro benedictione sancti Petri reliquit, & clauas ob uenerationem praerogatiuae eius, qui in ligandi & soluendi pontificio, clauas regni caelorum a Domino Iesu Christo accepit, hac in memoria & honore atque reuerentia principis Apostolorum dimisit: ut quia eius ceterorumque Apostolorum, simul & sancti ac preciosissimi Dionysij merita sunt iuncta in caelis, eorum memoria pariter uenerarentur in terris.

Templum hoc multis gratijs & donis sublimat.

Idem namque sanctus Pontifex reliquias sanctissimi Dionysij Romam detulit, & monasterium in honore ipsius aedificare in proprio suo coepit, quod frater eius Paulus, illo morte praesente, quonia ipsi in Pontificatu successerat, nobiliter consummauit, & conuictis ibidem plurimis sanctorum martyrum corporibus, consecrauit, seu ueluti a fratre & praedecessore suo iussus fuerat, famulatores Domini natione Graecos inibi constituit, & idem monasterium, ad sanctos martyres in schola Graecorum appellari fecit, ad honorem & memoriam preciosissimi Dionysij sociorumque eius: Quorum cultus & ueneratione redudat ad laudem & gloriam Domini nostri Iesu Christi, cui cum Deo patre in unitate Spiritus sancti debetur honor & adoratio per immortalia secula seculorum, Amen.

Stephanus Pontifex Romae condidit monasterium S. Dionysij.

Cultus sanctorum redudat in gloriam Christi.

Epistola Hincmari Rhemensis Archiepiscopi de S. Dionysio Areopagita.

DOMINO glorioso Carolo Imperatori Augusto, Hincmarus nomine, non merito, Rhemorum Episcopus, ac plebis Dei famulus. Lecta B. Dionysij passio, a Methodio Constantinopolim Roma directo, Graece dictata, & ab Anastasio, utriusque linguae perito, & uidecunquē doctissimo, sanctae sedis Apostolicae bibliothecario, Latine conscripta, sicut in praefatione sua narrat, recognoui his, quae ibi scripta sunt, ea, quae in adolescentia legeram, consonare, uidelicet per quos ac qualiter gesta martyrij beati Dionysij sociorumque eius ad Romanorum cognitionem,

Methodius scripsit passionem S. Dionysij.

tionem, indeque ad notitiam Græcorum peruenerint. Nam quandò, Deo dispo-
nente, in Franconofurth palatio natus estis, Hucberto præcentori palatij Episcopi.
Meldensis ciuitatis commissum est, vbi propter Hilderici Episcopi ætatis prolixi-
tatem & diutinam ægritudinem, quædam ad scientiam & religionem pertinentia,
necnon & ædificia ac cætera quæque necessaria, neglecta inuenit. Quapropter à fa-
miliari suo Bodone, clerico domini & nutritoris mei Hilduini Abbatis, sacri palatij
clericorum summi, quendam clericum, ipsius Bodonis propinquum, nomine Vuand-
delmarum, qui cantilenam optimè à Teugario magistro in sancti Dionysij monaste-
rio didicit, ad erudiendos clericos suos obtinuit. Cui Abbatiam beati Sanctini in
beneficium dedit.

Hincmarus
Hilduini
alumnus.

S. Sanctini
monasteriū.

Idem autem Vuandelmarus, in loco sibi commissio quaterniunculos valde con-
tritos, & quæ in eis scripta fuerant, penè deleta, de vita & actibus beati Sanctini repe-
rit: quos propter notitiam familiaritatis, & quia me sciolum putabat, ad exhaurien-
da ea, quæ in eisdem quaterniunculis contineri videbantur, & ad transcribendum
apertè in noua pergamina mihi commisit. Quod & studiosè peregi, & mihi com-
mendata, commendanti restitui. Sed quia diu est, quod idem Vuandelmarus etiam
ante obitum Hucberti defunctus fuit, & sicut audiui, idem locus neglectus extitit,
ac demum in eadem vrbe Nortmanni fuerunt, & quædam incendio ibi concrema-
uerunt, quædam verò prædantes diripuerunt, nescio si ipsi quaterniunculi, vel eorum
exemplaria in eadem vrbe valeant reperiri. Propterea exemplar eorum, quod mihi
retinui, vestro deuoto & bono studio offerendum putavi, vt si quæ sunt illorum reli-
quæ, qui negabant dominum & patrem nostrum, patronum vestrum Dionysium
esse Arcopagitem, à beato Paulo Apostolo baptizatum, & Atheniensium ordina-
tum Episcopum, & in Gallias à beato Clemente directum, ex his, quæ Græca testifica-
tio, & sanctæ sedis Romanæ attestatio, & Gallicana intimat contestatio, ratum & in
hac causa, quod longè ante nos dictum est, recognoscant: quia veritas sapius exagi-
tata, magis splendet in lucem.

De S. Diony-
sio ex anti-
quissimis
monumen-
tis.

Sanctus Arcopagites Dionysius, egregia Pauli Apostoli prædicatione, fidei verita-
te illuminatus, & in nomine sanctæ ac indiuiduæ Trinitatis baptizatus, demumque
cælestium mysteriorum arcanis sufficienter instructus, Atheniensium est ordinatus
Episcopus. Procedente autem tempore, magistri desiderio & beati Petri amore,
quem vnà cum præceptore suo Paulo apud sepulcrum vitæ principis viderat, & do-
centem audierat per reuelationem, ordinata sibi commissâ Ecclesia, Romam venit,
quos nequissimi Neronis crudelitate iam martyrio coronatos inuenit: & à beato
Clemente Petri Apostoli successore, amabiliter ac honorabiliter susceptus, post ali-
quod spatium temporis, cum alijs ad eroganda diuini verbi semina in Gallias est dire-
ctus. Qui prædicando, & sermonem confirmando sequentibus signis, Parisios, ducent-
te Domino, peruénit.

Marc. vii.

Sanctinus
primò Car-
noren, inde
Meldensis
Episcopus.

Destinatis quoque socijs per diuersas ciuitates ad dolos diaboli destruendos, & po-
pulos Domino acquirendos, Sanctinum ordinauit Episcopum, & Carnotum eos il-
luminare, qui in tenebris & in vmbra mortis erant, inspirate Domino, misit: vbi eum
per aliquod temporis immorari disposuit. Postea verò Meldensium ciuitati pastorem
& Episcopum esse constituit, eiusque suffragio Antoninum, qui iunior, ad distinctio-
nem senioris Antonini, prænominebatur, adhibuit. Domitianus denique impijssimus
Cæsar, post Neronem saeuissima persecutione in Christianos exætuans, lictores ad
perquirendum & compræhendendum Dionysium, cuius famam in destruendis ido-
lis, & conuertendis ad Christum populis, per multos audierat, in Gallias misit, vt
eum diligenter perquirent, & inuentum ac compræhensum, aut idolis sacrificare
cogerent, aut diuersis supplicijs affectum occiderent.

Sanctino &
Antonino
mâdat Dio-
nysius, vt
ipsius mar-
tyrium con-
scribant.

Quos cum beatus Dionysius ad fines Parisiorum appropinquare comperit, Sancti-
num & Antoninum ad se accersit: quibus præcepit, vt sermones & agones ipsius
solerter intenderent, & memoriæ commendarent, ac quibus tormentorum generi-
bus per passionum supplicia corporis vitam finiret, conspicientes, Romanæ sedis Pon-
tifici & fidelibus, quos tunc ibidem inuenerint, (quia vndè in orbem Christianorum
persecutio procedebat, illic ardentius conflagraret) per ordinem nunciare quantocyus stu-
derent: eosque obnixè deposcerent, vt Atheniensium ciuibus ea nota facerent, qua-
tenus & ipsi Domino pro cursu laborum eius impleto gratias agerent, & erga cul-
tum eius bono animo fierent. Consummato siquidem beato Dionysio per martyrij
palmam,

Palmam, Sanctinus & Antoninus, sicut eis præceptum fuerat, Romam iter aggredi
maturauerunt: & venientes in Italiam, Antoninus valida febre correptus est. In cu-
ius obsequijs per aliquot dies Sanctinus immoratus, consilio ac consensu eiusdem An-
tonini, ne præcepto beati Dionysij quacunquæ occasione impediretur, peragere cœ-
perat iter disposuit, & sufficienter xenijs ac honestis linteis principi domus, in qua ia-
cebat Antoninus, commissis, petijt & per Dominum obtestatus est eum, vt si Anto-
ninus conualesceret, exindè illi abundantissimè ministraret: si etiam vita decederet,
honestissimè sepeliret. & sic iter, quod ceperat, peragendum arripuit.

Antoninus
in infirmari-
um incidit.

Et cum Sanctinus fines Romanorum iam contigit, Antoninus vita decessit. Quem
princeps domus, retentis omnibus, quæ sibi in obsequijs eius commendata fuerant, viuis.
catabuli sui, in quo animalia eius manebant, axes leuauit, & in fossam, vbi stercore &
vina animalium defluebant, proiecit, & desuper axes remisit. Quæ mox omnia San-
ctinus per spiritum sanctum cognouit, & cum maxima festinatione reuertens ad do-
mum, in qua Antoninum iacentem dimiserat, flens & dolens peruénit, & principem
domus interrogauit: Vbi est, inquit, Antoninus frater meus charissimus? Is autem
fictis gemitibus ac suspirijs simulata mœstitia, Mortuus est, inquit, quem de mihi à te
commissis honestissimè sepeliri. Cui Sanctinus: Mentiris, inquit, fili diaboli: in ster-
quilinum proiecisti eum virum sanctum & iustum. Et nunc veni mecum ad catabu-
li locum, in quem proiecisti eum. Is autem timore percussus, non est ausus reniri,
quin cum eo veniret ad locum, vbi eum proiecerat. Et leuantes indè axes, Sanctinus
cum lachrymis clamauit voce magna, dicens: Antonine frater, in nomine Domini
nostri Iesu Christi, pro cuius nomine & amore passus est gloriosissimus martyr Dio-
nysius, surge, & perficiamus simul obedientiam, quam idem pater & magister noster
communitè nobis præcepit. Et statim Antoninus stercore obuolutus surrexit, quem
Sanctinus de catabuli fossa extraxit, & diligentissimè lauit, & mundis ac honestissi-
mis vestibus induit: sicque offerentes Domino sacrificium laudis, Eucharistiæ cor-
poris & sanguinis Christi participati sunt: & accipientes cibum, confortati sunt, &
iter ceceptum aggredientes, Romam, auxiliante Domino, peruenerunt: & iam beato
Clemente martyre coronato, in eadem sede sanctum Anacletum, natione Græcum
de Athenis, qui fuerat à beato Petro Apostolo presbyter ordinatus, consecratum
Pontificem inuenerunt.

Excedit &
vius.

Sanctinus
eum reuocat
ad vitam.

Missa sacri-
ficium offer-
unt.

Anacletus
Græcus Pæ-
tis Rom.

Cui per omnia, sicut eis beatus Dionysius iusserat, actus & martyrij eius ordinem
narrauerunt. Perfecitoque negocio, ad ciuitatem Meldensium reuersi fuerunt: vbi
sanctæ prædicationi ac pijs operibus insistentes, Sanctinus plenus fide, virtutibus ac
bonis operibus, ad cælestia regna transiit. Cui Antoninus in Episcopatu successit &
per plures annos in sancto officio degens, cum multiplici bonorum operum fructu
& innumerabili lucro, migravit ad Dominum: Cui est honor & gloria per omnia se-
culorum secula, Amen.

Sanctinus
abiecit vitam.

Idem Anto-
ninus.

EPISTOLA ANASTASII ROMANI BIBLIOTHECARIJ,
contra falsas quorundam opiniones, asserentium beatum Dionysium, Parisiorum
primum Episcopum, non esse Arcopagitam.

DOMINO pijsimo & serenissimo Carolo Imperatori, Deiq; verè
cultori semper Augusto, Anastasius exiguus Apostolicæ sedis Bi-
bliothecarius, in Domino æternum cum Christo Imperium. Ecce
Imperatorum solertissime & Christianissime, qui essedis & rima-
ris sapientiam sicut thesaurum, cui nil sinistrum est, cum vtraque
nimirum manu pro dextera vtaris. Nam sic humana Reipublicæ
commissa secundum legem Dei gubernacula moderaris, vt diui-
na quæque non deseras, sed præferas. Passionem sancti hieronymi martyris Dionysij quon-
dam Arcopagite, postque Athenarum antistitis, quam Romæ legi, cum puer es-
sem, quamque à Constantianopolitani legatis audieram, secundum iussionem
vestram diu quæsitam, tandemque in maximo cœnobiorum Romæ sitorum re-
pertam, etiam inter diuersos languores positus, arrepto interpretandi certami-
ne, Latino eloquio tradidi, quantum potui, auxiliante Deo, etsi non ex toto
verbum è verbo, sensum tamen penitus hauriens. Cesset ergò iam quorundam
dam

Carolus Cal-
uus is est.

Anastasius
passionem
Dionysij La-
tinè couer-
tit.

dam opinio, perhibentium non esse Arcopagitam Dionysium eum, qui prope Parisi- um corpore ac virtutibus redolet: cum hoc & Græcorum quoque stylus, cum Lati- na lingua concordans, testetur & prædicet, in qua profectò natus est, & qua cella scri- pta sua contexuisse probatur: præsertim cum manifestè sciamus, præcipuos tracta- tores Ecclesiæ, qui Latino stylo scripsere, quid dubium in sancta scriptura reperien- tes, mox ad Græca exemplaria currere, & ad eorum sensum, protinus à se omne nu- bilum ambiguitatis excludere.

Gal. 2.

Nec mirum, si quisquam Doctorum erga plurima occupatus, nec Græcorum scri- pta rimatus, aliter senserit, cum ipse Apostolus Petrus quædam sic tenenda esse puta- uerit, ut merito coapostolus eius Paulus eum reprehensibilem iudicauerit. Beatus etiam Cyprianus Doctor & martyr, quiddam de rebaptizatione definiuit, quod tota Ecclesia reiecit. Quid autem de sancto Augustino dicemus, qui etiam libros Retra- ctationum conficiens, nonnulla, quæ se benè sensisse dudum putauerat, reprehendi- dit? Nam Deus omnipotens nonnunquam dispensatoriè gerens, cui multa reuelat, quiddam opertum deserit, & quod alteri obserat, alteri referat: nec tamen sine re- muneracionis dono relinquit, quod ex radice charitatis prodire non nescit: quia cum cor scrutetur, non tam dictum, quam intentionis admittit affectum. Verum hinc multa, docente Deo, dicere possem, si non mihi præfationem, sed Apologiam facien- di propositum extitisset. Suscipe itaque, piissime Imperator, Dionysium, ex Græcia iterato volatu venientem, & qui gaudes eo Latino eloquio habito, gaude & ab Ach- uo sermone donato.

Hæc nihil pertinet ad hereticorum impia commenta, quæ ex radice charitatis minimè p- ficiuntur.

Sanè quia nonnulli beatum Dionysium *πρεβύγιον τοῦ δούρανοῦ* à Græcis appellari com- memorant: notandum, quòd hunc beatus Iohannes Chrysostomus *πρεβύγιον τοῦ δούρανοῦ*, id est, volucrum cæli in ultimo Sermonum describat. Quorum duàm nominum dif- ferentiam, sacri Euangeliorum atque Psalmorum Græcè scriptorum libri demon- strant: nam in altero quidem Græcè *πρεβύγιον* scriptum, codex Latinus non aliam, sed pinnaculum interpretari declarat: In altero verò *πρεβύγιον* crebrò sermone Romano translatum, volucrum sonare designat. Huius autem passionis textum beatus Me- thodius, qui à sede Apostolica Constantinopolim presbyter missus, eiusdem urbis tenuit pontificium, & extunc inter sanctos ab omnibus ob suæ confessionis & agonis certamen veraciter veneratur & colitur, edidit, pauca de multis præcedentibus scri- ptis excerptis. Deus autem pacis conterat satanam sub pedibus vestris velociter, & qui dedit amplum in terris Imperium, tribuat in cælestibus ditissimum regni præmi- um. Aetum mense Iunio, Indiçione nona, anno Pontificatus viri beatissimi domini nostri Iohannis octauæ Papæ quarto, Imperij verò domini clementissimi Caroli sem- per Augusti primo.

Methodius Episcopus Constanti- nopolitanus.

Hic iam sequi debebat historia sancti Dionysij, authore Methodio, sed MS. codex eam non habebat. Possunt autem lectori abundè sufficere, quæ superius allata sunt.

MARTYRIVM S. DOMNINI MILITIS ET SOCIORVM EIVS, VT HABETVR IN PERANTIQVO MS. libro, cui consentiunt vetustiora martyrologia. Dictionem hincindè mutauit F. Iac. Mosander.

Octobris 9.

Maximianus Christianos occidi edicto præcipit.

EMPORE Maximiani Imperatoris magna persecutio- nis procella detonuit in Christianos, qui se à sacrilega de- monum cultura abscidebant. Nam legis iniquæ edictum exierat, ut si quis Christiani numinis cultor inuētus esset, vel dijs immolare cogere, vel, si nollet, diuersis tor- mentis excruciat, capitali supplicio plecteretur. Promulgato igitur huiusmodi edicto, Maximianus sexto Im- perij sui anno relicta Roma venit ad Mediolanensem ci- uitatem, ibiq; iterato edicto præcepit Christianos inqui- ri, ac diuersis tormentorū generibus affici, ut medio hoc, vniuersum populum ad immundorū deorum culturam reuo-

reuoaret. Rursus Mediolano eodem ferè tempore discedens, venit in fines Germa- niæ, assumptis secum sui exercitus aliquot militibus. Qui cum aliquandù in finibus illis hareret, intellexit quosdam adesse, qui virtutibus ornat, sectam sequeretur Chri- stianorum, studeret suo Domino Iesu Christo per omnia placere. Quibus ille accitis, cuius essent religionis, inquisiuit. Illi verò vno ore Christum professi sunt. Quibus Maximianus: Quis ille Christus? Sancti martyres responderunt: Iesus Christus filius Dei vni. Rursus ille, cui Crucis mysterium stultitia videbatur, Illumne, inquit, Chri- stum prostemini, qui à Iudæis crucifixus est? Is enim manibus eorum non valuit eri- pere se, sed opprobrijs affectus & verberibus, tandem ab eis crucifixus est & occisus. Quam ergò fiduciam aut spem collocatis in eum? Sancti verò responderunt: O Impe- rator, si donum Dei scires, nullos vtiq; blasphemiae sermones in ipsum conijceres. Ipse enim Dominus noster Iesus Christus terrenus non est sed caelestis, qui de sinu Pa- tris descendens in Mariæ virginis uterum, ex ea incarnatus ac natus est, qui multa prodigia operatus est coram principibus sacerdotum & populo Iudæorum, mortuos suscitando, leprosos mundando, paralyticos curando, daemonia effugando, agris, corporis ac spiritus sospitatem elargiendo, ac spiritu oris sui omnibus verbum vitæ administrando.

S. Martyres apud Impe- ratorem ac- cutantur. 1. Cor. 1.

1. Cor. 15.

Audiens hæc Imperator, furore succensus, præcepit deos suos in medium proferri, dicens: Venite, adorare deos meos, qui hucusque vos patientissimè sustinuerunt, & offerte eis sacrificium & incensum, nè malis tormentis excruciatu capitali sententiæ deputemini. Sancti verò respõderunt: Deos tuos, ò Imperator, non colimus, qui cum non ambulent nec loquantur, sed nec spiritus sit in ore ipsorum, sibi quicquam boni prestare valent. Quæ enim ratione sacrificaremus eis, qui iam Christi Iesu, Do- mini nostri seruitio deputati sumus, nos ipsos viuam hostiam ipsi offerentes? Tunc Imperator ira repletus, iussit eos apprehendi & capite cædi. Erant autem Christiani qui ante conspectum impiissimi Imperatoris stabant ferè quingenti: Inter quos vir clarissimus Dominus cubicularius Imperatoris, cui & diadematis cura demandata erat ac Imperatorem iustus temporibus coronabat. His conuocatis Christianis, ita exorsus est: Videtis commultrones charissimi hominem sacrilegum, qui nec Deum timet, nec animæ suæ curam gerit, ut possit eam de inferno inferiori eripere, sed qui repletus omni malitia & diabolicis operationibus, conetur fidem nostram extingue- re. Videtis, inquam, cum obcaecatum & deuium, ad inferni claustra properantem, cuius eius pateat, ac omnia tormenta, quæ ante mundi initium diabolo parata sunt & angelis eius, illi debeantur. Antiquus enim ille serpens redegit eum in suam pote- statem ita ut nunquam recorderetur salutis animæ suæ. Nil enim ei proderit Imperialis dignitas, non aureum diadema in extremo illo examine iudicij, sed pro sceleribus iustam vltionem accipiet. Proindè charissimi fratres, demus locum iræ iuxta Domini- cum exemplum, & ab huius scelerati hominis insidijs paululum nos subtrahamus.

Psal. 113.

S. Domini? Imperatoris cubiculari.

Oratio eius ad socios.

Rom. 12. Iohann. 8.

Quibus auditis, statuerunt quingenti illi Christiani ad ciuitatem Romanam con- fugere, qui prius se præsentantes Imperatori dixerunt: Audi pessime Imperator. Nos omnipotenti Deo Patri seruiamus, & Domino nostro Iesu Christo filio eius, cuius vul- tum nec dignus es adspicere, nec gloria frui. Deos verò tuos non colimus, nec tuæ fal- laciæ consentimus. Est enim Deus noster in cælo, cui nos deuonimus sincera mente seruire. Hic corda scrutatur & renes, hic nouit quid nobis expediat, & auxilium præ- stare potest in tempore oportuno, à quo etiam remedium liberationis ac salutis pura mente expectamus. Audiens hæc Imperator, ira simulatè præcepit velocius impleri antè latam sententiam. Statim ergò aliqui ex ipsis detenti, in eius præsentia detrun- cati sunt. Reliqui verò se subtrahentes, cum omni festinatione Romanam arripunt iter, alij per Flaminiam, alij per Aureliam, alij item per Claudiam fugientes à conspe- ctu furoris impiissimi tyranni. Beatus verò Dominus perrexit via Claudia: Qui cum venisset quinto decimo miliario à Iulia Crisopoli ciuitate, à ministris Imperatoris in- secutus apprehenditur, & circa fluuium Siferionem nomine, in media, quæ Clau- dia vocatur, via publica capite plectitur. Qui statim virtute diuina abscisum caput è terra subleuans & palmis portans, transiit per mediū Siferionem, atque ad iactum lapidis vltra progrediens substitit, ibique caput reposuit. Quo loco sacra eius ossa ser- uantur. Ad cuius sepulcrum multi agri, quacunq; fuerint infirmitate detenti, iacris eius interuenientibus meritis curantur.

Psal. 113.

Apoc. 2. Hier. 17.

Fugiente Christiani à conspectu tyranni.

Capite cædi dicitur S. Do- minus.

Contigit tempore quodam inter infirmos qui ad sancti huius imploranda suffragia Multi ad conuo- caus sepul-

erum fiunt miracula.

Memorabile exemplum

conuolabant, quendam agrum equo uentum intrare ecclesiam, eodem equo ad fores templi alligato, qui post multos lachrymarum imbres sospitate adepta egressus foras, inuenit equum furto ablatum. Qui memor prioris accepti beneficii, reuersus in templum, proiecit se in terram ad sepulcrum sancti Domini, lachrymis ac precibus rogans sibi restitui ablatum iumentum: Egressusque foras post orationem, uidit illum hominem, qui equum abstulerat, rapido cursu remeantem ad fores templi, qui exiliens tradidit eum suo possessori in manus proprias. Tunc ille duplici laetificatus beneficio, gratias egit Deo & sancto Dominino, cunctis referens quanta Deus per sancti sui intercessionem fecisset magna. Decollatus est uero sanctus Dominus septimo Idus Octobris, regnate Domino nostro Iesu Christo cum suo Patre & Spiritu sancto, in sempiterna secula, Amen.

VITA S. GISLENI MONACHI INSTITVTI SANCTI BASILII, INCERTO QUIDEM AVTHORE, sed tamen bona fide, ut apparet, conscripta, aliquanto tamen uerbosius: atque ea causa per F. Laur. Surium succinctius reddita.

Octobris 9. Cap. 1.

Athenis literis eruditur.

Sap. 6.

Cap. 2.

Fit monachus.

Ad sacros ordines & sacerdotii promouetur.

Cap. 3. Angelus ei apparet.

Gen. 11. Romam uenit, & loca sacra perlustrat.

GREGIUS Christi confessor Gislennus, à Græcis Christianis parentibus feliciter ortus, à Deo peculiariter electus, & uineæ Dominicæ ab ipsis incunabulis diuinitus est cultor fidiſſimus prædestinatus. Eius adhuc pueri singulari pietate permoti parentes, operæ precium sibi facturi uidebantur, si eum Athenis curarent accurate literis erudiri. Scholæ igitur admotus, feruenter orabat Dominum, ut sui spiritûs gratiam ipsi adspiraret, quæ ipsum ab omni seruaret errore, & per iustitiæ rectum planumque iter deduceret. Non desepxit Deus preces pueri, sed dedit illi sedm suarum assidricem sapientiam, quæ circuit quærens dignos se.

Porro disciplinis liberalium artium perfectè institutus, nè malitia mutaret intellectum eius, à seculi periculosis studiis se subduxit, atque intra monasterij claustra inclusus, optatissimum se salutis portum attingisse letatus est. Arque aliquandiù illic sancti Basilij instituto uiuens, optima quæque confectabatur, irà ut fratribus eius monasterij uirtutum egregia de se exempla præberet, firmæ fidei, charitatis non fictæ, multæ humilitatis, (quæ ei uirtus familiaris admodum erat) incundæ & alacris obedientiæ, profusæ beneuolentiæ, magnæ abstinentiæ, multarum uigiliarum. Omnibus quoque affabilis erat. Atque irâ factum est, ut Deo omnia moderante, quo posset aliorum infirmis curandis animis idoneus adhiberi medicus, ad Ecclesiasticos ordines gradatim promoueretur. Denique sacerdotio initiatus, & iam inter Deum & homines quasi sequenter quidam constitutus, uinum & oleum infundebat in mentiu vulnera, spem diuinæ misericordiæ cum iudicij diuini timore omnibus prædicans. Interim multa animi uigilantia sibi ipsi semper intentus, id summoperè secum pertractabat, quo pacto per omnia posset oculis placere omnia uidentis Dei.

Quadam autem nocte precibus & diuinæ contemplantioni solito feruentius instans, cum post multas preces defatigato somnus obrepisset, uidit Angelum sibi parentem, & blandissimo uultu dicentem: Nè mundi processibus studiis agiteris, posthabito natali solo, Apostolicis triumphis celebrem inuisit Romam: atque illic tibi ostendetur, quid te oporteat facere. Ille ad se reuersus, quid ea uisione didicisset, nulli prorsus indicare uoluit: sed honesto stipatus comitatu, & curam omnem sui atque suorum in Deum reiciens, iter ingressus est, cum beatis patriarchis exiens è terra & cognatione sua, cum quibus etiam in cælis gloria & honore iam coronatus est. Vbi Romam uenit, beatissimorum Apostolorum, Ecclesiæ principum, limina petit, eaque largo piarum lachrymarum imbre infudit, inenarrabiles Domino gemitus & suspiria offerens, magno uirique ad omnes rarè pietatis exemplo. Perlustrauit uero etiam beatorum martyrum & confessorum uenerabiles memorias, in alteris rosarum, in alteris liliorum suauum odore animum oblectans.

Cernere

Cernere erat lachrymas sancto spiramine fufas, Et quid mente gerat, tellus madefacta reuelat.

Apparuit autem ei aula cælestis ianitor post solis occasum, aitque ad eum: Est paragus, qui ab amne præterflente Hainau appellatur. Ibi tuæ habitationi noueris diuinitus destinatum locum illum, quem incolæ Vrsidungum uocant, ab uisa, cum catulis illic deprehensa. Tu illic meo & fratris mei Pauli nomini elegans oratoriū condēs, nostrisque patrocinijs reuerenter consecrandum curabis. Cumque multas ibi Domino lucratus eris animas, beato sine illic claudes vitam, & in cælis cum Angelis eternum lætaberis. Hac uisione exhilaratus uir sanctus, laudes & grates egit Deo, atque e comitum turba non nisi duos sibi retinēs, Lambertum & Bellirium, nudus nudum fecuturus Saluatorem, ad locum sibi ab Apostolo indicatum properauit.

In eo itinere perlustranti sacra monasteria, vrbes & castella, dictum est de amantissimo Christi cōfessore Amando, cuius celeberrima fama gratissimo sanctitatis odore Ecclesiam compleuerat, & animas hominum mirè afficiebat. Valdè igitur sitiens eum uidere, & cum eo colloqui, obnixè rogat Dominum, ut præstet sibi copiam eius sanctis colloquijs perfruendi. Venit inde ad beatum uirum, exponit ei causas itineris sui, petit ab eo salutare consilium: atque eius benedictione cecepta, profectus est, uenitque ad montem, quem Castrilocum uocant. Cumque putaret eum esse locum sibi à Domino promissum, coepit extirpare arbuſta, ut posset illic templum construere, aptum Christo seruituris.

Per id tempus Brachbantus (sic enim author Brabantiam nominat) Dagoberto Regi iucundas exhibebat venationes. Eius canes quandoque immanem insectantes uisam, coegerunt eam fuga sibi consulere. Venit igitur ad beatum cremicolam Gislenum, & sub eius tunica, quam propter laborem ad arboris rami suspenderat, tantam quam defensionem expectēs, sese desessa reponit, & nihil iam reformidans, secura quiete scindunt uirum Dei & discipulos eius, aiuntque eos magicis imbutos artibus, dignos scindunt uirum Dei & discipulos eius, aiuntque eos magicis imbutos artibus, dignos qui Regis iudicio poenas lauant. O miram rerum commutationem. Fera bellua quodam humanitatis sensu affecta uidetur, & homines in belluas transisse. At uir mitissimus Gislennus nil ea uerborum petulantia permotus: Ego, inquit, superni Regis fultus præsidio, Regis terreni minas non pertimesco. Interea Dagobertus Rex uenit cum familiaribus suis, audiensque quid accidisset, ait ad uirum Dei: Quis es tu, aut unde, qui canes nostros nescio qua arte debilitare ausus es? Respondit ille: Ego natione Græcus sum, patria Atheniensis, nomine Gislennus, religione fidelis Christianus. Nec noceo cuiquam malis artibus, nec quicquam alienæ rei concupisco: solum autem Deum diligo, cuius, licet indignus, sacerdos sum. Tum Rex animaduertens esse eum uirum sanctum ac planè Anglicum, relicta fera, & à tanto sacerdote accepta benedictione, abiit cum suis, laudans Deum, qui est mirabilis in sanctis suis.

Viro autem beato in suum opus incumbente, surrexit uisa, & arrepta sporta, in qua erant sacre vestes, in quibus uir Dei sacrificare solebat, pedetentim abscellit. Cernens id uir beatus, indignè tulit: sed nesciens quid faceret, more suo totum se conulit ad obsecrandum Deum: Domine Deus, inquit, qui es omniu bonorum largitor, si gratum est maiestati tuæ, ut tibi seruiam, qui has mihi vestes dedisti, tu eas restitue. His dictis, correpto scipione, bestiam sequitur: sed, uix ignarus, nescit quò tendendū sit. Mox adest aquila, antecedit eundem, & recto itinere perducit ad campum, ubi erant pastores, qui se dicerent uidisse uisam ferentē uestem quandam: ostenduntque ei locum dumosum mireque condensum, ubi uisa suos solebat catulos nutrire, & ea causa uisidungum dicebatur. Mox ed properat uir sanctus, & lustrato dumeto, inter catulorum complexus reperit uestimentum, Deo conseruante, nihil læsum aut contaminatum. Lætatur igitur se recta perducum ed, quò iussus esset proficisci. Deinde præcepit belluam in Christi nomine, ut neminem lædens, quamprimum recedat, & alibi locum oportunum sibi capter. Paret illa, & confestim abscedens, postea illic uisa non est. Ecce obedit seruo Dei bestia ferocissima: & homo rationis pariceps, sui creatoris & redemptoris iusta contemnit. Obiter autem hinc animaduertendū est, bruta animantia tum hominum obtemperare uoluntati, cum homines ad imaginem Dei conditi, à ueritatatis uia non aberrant. Caterum uir beatus locum à Deo ipsi monstratum repurgat, & magno Christi amore seruēs, ut iussus erat cælitus, in beatorum Petri & Pauli Apostolorum

R r r 2

Stolorum

s. Petrus ei apparet.

Nudus nudum sequitur Christi Gislennus.

Cap. 4.

Loquitur eum beato Amando.

Cap. 5. Brachbantus Regis uenator.

Dagobertus Rex ab eo petit benedictionem. Plat. 67.

Cap. 6.

Vrsidungum uide dictum locum quidam.

Obedit uisa uiro Dei.

Cella Apostolorum à Gislennus edificata.

stolorum honorem, templum ædificat, Cellam Apostolorum illud vocās. In ea verò Cella ipse porrò secum habitauit, & humanam fugiens laudem, mundo se celauit, vixitque Deo, atterēs corpus suum fame & frigore, semper degēs in cilicio & cinere, sciens quòd per multas tribulationes oporteat nos intrare in regnum Dei.

Act. 14.
Cap. 7.

Autbertus
Cameracens
Episcopus
ad se Gisle-
nū vocat.

Ea tempestate Cameracensis Ecclesia Autberto præfule sanctissimo gaudebat, & tanti viri meritis in cælum vsque sese porrigebat, eius fidei ceu lucis columnæ innitēs, in ea spe & charitate fundata. Is præclarus Episcopus, comperta beati Gislēni sanctitate, iubet eum ocyūs ad se venire, probare volens, vtrūm ex Deo spiritus esset. Non cunctatur Gislēnus, sed humiliter se dans itineri, vbi ad pagum, quē rusticè Resinum vocant, accessit, nocte imminente, humanissimè acceptus est hospitio à quodam ingenuo paupere, qui etiam obnixè eum rogauit, vt reuertens, ad ipsum diuerneret. Postquā ad Episcopum Autbertum venit, iussus est dicere genus suum, & rationem susceptæ peregrinationis. Tum ille paucis expediens: Natione, inquit, sum Græcus, religione Christianus, professione monachus, sacerdotum minimus. In Gallias veni, cupiens habitare in loco, quem Vrsidungum vocarunt, ibique templum construere in honorem Petri & Pauli Apostolorum, vt diuinitus iussus sum. Id quē vt ex oris tui sententiā fieret, decreueram quidem copiæ impetrandæ & consilij expetendi causā ad tuam accedere sanctitatem, sed prudentia tua meam ignauitā anteuertit. Cernens beatus Autbertus multam in sancto viro apparere virtutem & relligionem, sanctis sermonibus confirmato, & superne benedictionis munere aucto, facit copiam recedendi, & ea, quæ Apostolus mandarat, exequendi. Abit ille, cupiensque ad amicam redire solitudinem, nocte eius cursum rerardante, repetit hospitium supra dictum, & hospes nitidas ei apparat ædes. Discumbente autem illo, hospes ad eius vestigia aduoluit, rogat humiliter, vt diuinam imploret misericordiam pro ipsius vxore, ob partūs difficultatē iam penè moriente. Respondet vir sanctus: Facessat dolor omnis, geminum tibi suppeditat gaudium, vxor incolumis, & infans vagiens. Mox vir fidelis se confert ad coniugem, videt vera esse, quæ dixerat Gislēnus: reuertens, laudes promittit Deo: rursusque ad pedes sancti viri se abiciens, orat vt infantem natū bapuzare, & sacro chrismate vngere, & sibi filium assicere dignetur. Non se ad hæc difficilem præbet vir Dei, perpetuò sitiens animarum salutem: omnibusque peccatis, cum hospite suo iter prosequitur. Vbi autem Vrsidungum venēre, animaduertens sancti viri hospes locum illum commodum esse Christo seruientibus, quicquid Resini iuris habere videbatur, beatissimis Apostolis, terræ principibus, donauit.

Cap. 8.

S. Amandus
venit ad S.
Gislēnum.

Cūm autem Deo & hominibus charus Amandus Episcopus, quem, cogente Dagoberto & pontificibus, trienniò ferè inuitum tenuerat Traiectensis Episcopatus, visitandi & cōsolandi gratia veniret ad beatum Gislēnum, & ab eo honorificè susceptus, more suo optimis sermonibus eorum, qui aderant, animos recreasset, iamque ab illis deduceretur Elonem proficiscens, beatus Gislēnus multo cōp̄it mororē affici, quòd vir sanctus nihil alimonie illic accepisset. Sed cūm nihil haberet, quod ei apponeret, seque humiliter apud illum excusaret, stantibus illis ad fluuiam Hainan, vbi naus expectabat sanctum Episcopum, piscis ingens in terram exiliit. Orta illi tum pia contentio est, sancto Amando tantum Dei munus beati Gislēni precibus adscribente, contrā verò beato Gislēno id sancti Amandi meritis tribuente. Mox Episcopus à fratribus ad monasterium reducit, & ei mensa præparatur. Sumpto cibo, recessit miraculorum gloria illustris Amandus Episcopus.

Cap. 9.

Dagobertus
Rex, multa
largitur S.
Gislēno.

Porro beato Gislēno templum inchoatum absoluerē cupiente, Dagobertus Rex illac iter facturus erat. Id vbi rescituit vir Dei, honorificè ei obuiam processit, precibus cum Domino cōmendans. Eum verò Rex clementer resalutauit, & exosculatum rogauit, vt pro peccatis ipsius Dominum deprecaretur: diuinoque instinctu permotus, Hornutum & Vrsidungum Christo & seruo eius Gislēno cum omnibus eò pertinentibus largitus est. Indè autem recessit, & Gislēnus tantis auctus beneficijs, in Dei cultum studio ardentiori incubuit, gratias illi agens.

Cap. 10.

Absoluta autem oratorij structura, rogante beato Gislēno, sanctissimi Pontifices Amandus & Autbertus, in honorem Apostolorum more ecclesiastico illud celebrimè dedicarunt. Ea dedicatione peacta, populo salutari prædicatione pasto, & in fide corroborato, impensaque Episcopali benedictione, quisque ad sua reuersus est. In ijs quidam Comes illustris * Malgarius, prædicantibus Episcopis, corde compunctus est, & fallacissimo mundo nuncium remittēs, Autberti Episcopi manibus tonsus est, & in

* Malgarius.

& in Alto monte monasticum indutus habitum inclusus, sanctè vixit vsque ad obitum suum. Eius vxore castè in seculari habitu degente, & filio prædia strenuè gubernante, beatus Gislēnus à Domino admonitus est, vt eam inuiferet, & ea quæ ad animæ salutem pertinent, diligenter ei inculcaret, doceretque, eam mundum contemnere, solum Christum concupiscere, quem amare, & eius præceptis obedire, reuera viuere est. Fecit Gislēnus alacriter, vt erat iussus, sitientique animæ æternæ vitæ pocula abundè obtulit: quibus Vualdetrudis (sic enim vocabatur) sobriè inebriata, totam se ad virtutis & bonorum operum studia accōmodauit. Sed cūm necdūm haberet cellam, in qua sub monastica disciplina corpus suum maceraret, interim circa frequens ministerium cum Martha occupabatur: viditque nocte quadam beatum Gaugericum in visione sibi calicem vini cum fragmine panis blandè ac comiter offerentem, dicentemque: Age quod agis, operare quod operaris: placent enim Deo & nobis opera tua. Ea visione admodū exhilarata, seruenter orabat Dominum, vt spiritus sancti adspirante gratia, illo præclaro calice eius sitiens anima inebriari mereretur, de quo Propheta dicit (sponso cælesti): Calix tuus inebrians quā præclarus est. Indicauit verò eam visionem cælesti verbi seminatori Gislēno, eius interpretationē ab eo nōsse volens. At sanctus vir intelligens, quid ea sibi vellet visio, vt prudēs medicus & seruus fidelis, poculum salutis necdūm satis firmæ menti, & quasi de visione glorianti statim præbuit, ita dicens: Quandoquidem in visione audisti placere te Deo, oportet sanè, vt omnia membra corporis cælesti subdantur sponso, eiusque solius amplectendo pulchritudinem, vilescant oculis tuis ea, quæ sunt in mundo, vt carnem mortificando, & spiritu ambulando merearis effici membrū corporis Christi. Vt igitur viuens videaris iam mortuā, ea quæ tibi ex bonis temporarijs supersunt, pauperes & peregrini in illa cælesti domo recondant, vt vocante Domino, audias illam vocem suauissimā: Quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam: intra in gaudium Domini tui. Vbi tum omnia cetero auctiora recipies, quæ iam hic pro Christi nomine expēdisti. Non cesset igitur neque pes, neque manus à bono opere, aderit enim fides remunerator, redditurus vnicuique propriam mercedem secundum suum laborem.

Hac visionis interpretatione pius religiosæ matronæ animus valdè accensus est, totumque se illa ad Dominum conuertens, fiat, inquit, misericordia tua Domine, vt consoletur me secundum eloquiū serui tui: Veniantque super me miserationes tuæ, & vitam. Deindè prosternēs se ad sancti viri pedes, orauit, vt locus aliquis sibi pararetur, diuino seruitio accommodus. Tum vir Dei indicauit ei Castrilocum, dicens eum ab omni æternitate diuinitus illi esse destinatum, vbi, vt ex cælesti visione didicerat, eius institutione animæ sanctæ irent de virtute in virtutē, vt videre possint Deum deorum in Sion. Is locus placuit beate Vualdetrudis, & quòd ipsi esset indicatus, gratias egit Christo, & fidei seruo eius Gislēno. Erat adhuc incultus ille locus, & cūm toto animo cuperet in monasterio degere, misit ad Hildulphum viri eximium, qui eius neptem habebat in matrimonio, orans vt in Castriloco cellulā ipsi construeret, in qua posset, toto à se mundo excluso, vni Deo vacare. Hildulphus mox venit ad eum locū, & quia non ignorabat alieni eum iuris esse, à legitimis possessoribus illum eruit, & ibi excelsum construxit domum, in qua Vualdetrudis Christi famula habitaret. Sed illa nihil sibi sublimè appetens, multum abhorruit conspectā domo, cogitans mundi opificem in angusto collocatum præsepio, non habuisse, vbi caput suum reclinaret. Itaque pius Dominus eius humilitatem probās, proxima nocte domum illam euertit. Illico perlatum est ad Hildulphum, omnem operam & impensas eius, collapsa domo, periisse. Contristatus ille hac re, putabat tali opere se indignum fuisse. Sed tandem in se reuertens, & à sancto sacerdote Gislēno ruinæ causam edoctus, citò redijt, & humiliorē curauit domum in montis latere ædificandam, simulque oratorium in honorem Petri & Pauli Apostolorū: vbi beata Vualdetrudis cum eiusdem instituti religiosæ fœminis castè & humiliter vixit, & beato Gislēno hortante, Cameracum profecta, à sancto Autberto Episcopo sacrum accepit velamen, quod est innocētis vitæ symbolum. Ac deinceps, quoad vixit, sanctis virtutibus operam dedit, & alias illic degentes docuit calcare mundi huius vanitatem, cunctisque sanctitatis speculum & norma salutis fuit.

Pergebat interim beatus Gislēnus verbi Dei iactare semina, cupiēs omnes ab huius mundi amore abducere, & adiungere Christo. Et opportunè sanè ad beatā Vualdetrudem accessit, saluberrimè eam admonens, vt memor scripturæ dicentis, Qui audit, dicat, Veni, sororem suam Aldegundem Deo lucrari conaretur, atque etiam filias suas

Malgarius
Comes, mo-
nachus cre-
mita.

Luc. 10.

Visio Vual-
detrudis.

Psal. 22.

Optime in-
stitutiones
S. Gislēni.

Matth. 25.

1. Cor. 3.

Psal. 118.

Indicat
Vualdetrudis
locum di-
uinitus sibi
destinatū.

S. Vualde-
trudis mole-
ste feru-
cturæ alta-
fastigia.

Velū ei im-
ponit Aure-
bertus Epi-
scopus.

Cap. 11.

Apoc. 22.

Cant. 5.

Aldegundis
cōdit Mal-
bodiē cen-
nobiū, & in
eo seruit
Christo.

Vualdetrudis
gaudet
inopia.
March. 28.
Psal. 36.

Cap. 12.
S. Amandus
decedit.

Vifo S. Al-
degundis.

S. Giflenus
p̄dicatōribus
S. Aldegun-
dis.

1. Cor. 2.
Prou. 3.
Apoc. 3.

Cap. 13.

Oratoriū S.
Quintini
cōdit Vual-
detrudis.

Aldetrudem & Madelbertam consecrare Agno illi, qui est candidus vellere innocen-
tia, rubicundus passione, electus ex millibus sanctorum, Ecclesia teste. Non furda aure
id accipit Vualdetrudis, hortatur Aldegundem, sanctus pater Giflenus docet eā, Al-
degundis virgūcula Christi totam se cōfert ad Domini sui famulatum, in Malbodiēsi
cenobio, quod ipsa condidit ex bonis suis hereditarijs, sponso suo seruens, qui pasci-
tur inter lilia niuei pudoris. Atque illic cōstruō oratorio, & alijs necessarijs officinis
atque domicilijs, sub vmbra dilecti, quem desiderabat, sedit, & fructus illius dulces
gutturi eius. Denique amore languentē introduxit in cellam vinariam, ordinavitque
in ea charitatem. His verō alijsq; sanctitatis studijs de die in diem ad meliora progre-
diens, omnibus visa est lucerna lucens & ardens. Venit postea ei in mentē, vt fororem
suam Vualdetrudem in monte Castriloco inuideret: quam cum vidisset multis huius
vitæ rebus necessarijs egere, eius miserta inopiæ, orauit, vt apud ipsam in castro Mal-
bodiēsi maneret, vbi maior tum familia, tum bonorū omnium copia esse videbatur.
At beata Vualdetrudis, cui Christus erat viuere, & mori lucrum: Hæc, inquit, soror, re-
quies mea in seculum seculi: hic habitabo; quoniam diuina disponente misericordia
elegi eam. Qui enim promisit se futurum cum fidelibus suis vsq; in finem seculi, non
patietur me ex inopia periculosè laborare, cum etiam propheta dicat se seniisse, nec
vidisse iustum derelictum. Tibi autem, soror mea, Christus retribuatur pro tua erga me
benigna vōlūtate, idemque præstet, vt quandoq; in eius mereamur amplexus castissi-
mos admitti, cui tu te virginē consecrasti. Denique post mutuos de disciplinis caelesti-
bus sermones, dulciaque æternæ vitæ colloquia, Aldegundis Malbodium reuersa est.
Per id tempus egregius Christi confessor Amandus, omnium bonorum fructu re-
pletus, feliciter migravit ad Dominum. Qua autem hora decessit, ea beata Aldegun-
dis, vigilijs & hymnis ante altare beatissimæ matris Dei vacans, extra se rapta est, & ab
Angelo per amœna iucundissimæ habitationis loca deducta, vidit senē virum, cygneo
capite reuerendum, sacerdotalibus, ijsque preclaris vestibus indutum, baculum ma-
nu tenentem, ad superna proficisci, turbamque copiosam albarum, ante & post
eum iter habere. Cumque requisita, quis ille esset, nescire se diceret, Angelus ei dixit:
Amabilis Deo Amandus excessit à vita, & quia dignum se præbuit antistitem, & bo-
næ vōluntatis atque sanctorum virtutum studijs diuina maiestati se sacrificiū obtulit,
tam gloriosus nunc ad gaudia Domini sui proficiscitur: Turba autem albarum,
quam vides, ij sunt, qui eius prædicatione conuersi, ad illius imitationem se accom-
modarunt, & digni censentur, qui in sanctorum consortiū admittantur. Quos etiam
eō, quod pastor illis idoneus fuerit, in regno sanctorum & in terra viuentium, prin-
ceps modis omnibus gratiosus antecedit. Eam visionem nulli è puellis cum ipsa ma-
nentibus reuelare voluit Aldegundis, sed misso ocyus nuncio, rogauit beatum Gifle-
num, vt cum Vualdetrude ad ipsam veniret. Illis venientibus occurrit obtiniam sancta
virgo in loco, qui Memrini nomen habet, & post amicam salutationem, de rebus cae-
lestibus inter se conferebant: atque inter cætera beato Gifleno visionem suam Alde-
gundis exposuit, expectans eius de illa sententiam, quippe qui quoddam spiritus sancti
sacrarium esse videretur. At ille alta trahēs suspiria, ita ait: Quandoquidem & transi-
tum & remunerationem tanti præsulis virgo Christi videre meruisti, vna hæc, duo
tibi à Domino indicata noueris, vt sine intermissione bonis operibus intenta sis, &
certum habeas, breuē te quoque ea præmia à fideli remuneratore percepturam,
quæ nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt. Itaque si te
morbus occupauerit, Deo semper gratias agas, qui quos diligit, corripit. Deinde cum
sancta virgo in Dei seruitio fideliter perseueraret, cancri morbus eius dexterā man-
millam corripuit: qui eius carnem tenerimā mirè ex crucians, animæ fordes omnes
ad purum excoxit. Illa verò in doloribus semper gratias agebat Deo, sua patientia,
fidelium animos ad benè agendum inflammans.

Potro beatus Giflenus cum Vualdetrude reuersus est. Cumque ad pagum Trame-
ias venissent, atque illic partim residerent, sancta Vualdetrudis quandam eius partem
beato Gifleno donauit. Crebro deinde mutuis sese tum verbis, tum scriptis ad mel-
lora adhorabantur. At vbi curua senectus & iter longum non sinebant eos inuicem
inuifere, communi sententia statuerunt, vt in pago Quatermone in honorem sancti
Quintini martyris oratorium conderetur, vbi interdum possent inter se de caelesti
patria rebusque diuinis colloqui, mutuoque sese in Domino confirmare. Extructum
oratorium beatissimis Apostolis Petro & Paulo Vualdetrudis assignauit, vt pauperes

ibi resicerentur. Eò pariter solebant interdum conuenire beatus Giflenus & illa, de
rebus diuinis & caelestibus colloquentes. Crescebat interim in beato viro cum ætate
vita: sanctimonia, ita vt totius iustitiæ & integritatis de se omnibus exempla præberet,
essetque Christi bonus odor in omni loco, virtutum suauissimis odoribus implens
Ecclesiam Dei. Sentiens autem aduentare obitus sui tempus, indicauit suis, se pro-
pediē à vita decessurum. Erat hoc illorum auribus tristissimum nuncium, sicut
cellabantur lachrymæ, ab eorum oculis manantes. Sed illis flentibus, & Dominum
deprecantibus, sacramento Eucharistiæ vir Dei sese communiuit, febreque corre-
ptus, inter discipulorum expirauit manus, cum beatis Angelis in caelum profici-
scens: vbi stola immortalitatis donatus est à Christo, cui viuens indefessam exhibu-
erat seruitutem. Corpus eius in beatorum Petri & Pauli Apostolorum ecclesia,
quam ipse extruxerat, humatum est: vbi sacris eius meritis morbidi omnes sanita-
tem recipiunt, gratias agentes præpotenti Deo, qui viuit & regnat in infinita secula-
seculorum, Amen.

Sacra Eucha-
ristia mun-
tus, excedit
è vita S. Gi-
flenus.

MARTYRIVM SANCTORVM ET GLORIOSO-
RVM MARTYRVM EVLAMPPI ET EVLAMPIAE

Authore Simeone Metaphraсте.

AM Dei cognitione totum orbem peruadente, & Salua-
tores quidem Christo Iesu, qui solus est Deus noster, suos
martyres confirmante ac corroborante: maligno autem
& bonis infesto dæmone suos ad impietatem incitante
famulos: adolescens quidam Eulampius dictus, genere
insignis, eleganti specie, & qui bona ac clara noſcebatur
esse natus patria, nempe Nicomedia, & erat ornatus ope-
ribus pietatis, cum nollet habitare in tabernaculis pec-
catorum: & diuinum Christi nomen videre tam impu-
denter irrideri, ac subsannari non ferendum esse cenſe-
ret, relicta vrbis habitatione, amplectitur solitudinem. Et
cum vite abstinentia, & secessu internum hominem expurgasset, & zelo sicut magnus
Elias referam omnino haberet animam, relicta pariter solitudine, descendit ad ha-
bitandum in ciuitate.

Octobris 10
Cap. 1.

Eulampij
patria.

Viuit solita-
rius.

Cum autem ad Imperatorias constitutiones intendisset oculos, quæ supra portas
proſcriptæ erant omnibus, valde ridens talem conatum, fuit ab impijs depræhensus
protinus, & statim vincus fuit coniectus in custodiam, tanquam aliqua præda sisten-
dus coram Iudice. Postquam autem, quod factum fuerat, delatum fuit ad aures ma-
gistratum, iussit Iudex cum duci ad tribunal. Et protinus adſpiciens ad eum, qui du-
ctus fuerat, cum propter teneram ætatem sperasset fore, vt virum expugnaret fortif-
simum: Quanam est, inquit, tanta tua, quæ dicitur, amentia, quæ etiam propè effecit,
vt deduceret ad asperitatem, nisi ipsa, quæ fuit conspecta species, persuasisset rem non
ita se habere: est enim omnino alienum, & non consentaneum, hanc liberalem for-
mam, & apertum characterem nobilitatis, facta aggredi tam audacia. Ecce ergo tibi
proponitur multitudo deorum, quæ diuersis operationibus & inuocationibus sibi
affatum comparat venerationem. Ipsum quoque templum est tibi apertum: sangui-
ne autem conspersa cernuntur altaria: publicum festum celebratur: & parata sunt
quæcumq; conueniunt sacrificio. Et tibi ergo optime consules, & nobis rem gratam
facies, si deos colueris, & eis sacrificaueris.

Cap. 2.
Conſectur
in carcere.

Martyr autem spiritu sancto totus repletus, cum se signo Crucis, veluti quibusdam
armis, munisset: Vana sunt, respondit, o præses, quæ à te proponuntur. Neq; enim ex
rebus externis, & quæ minimè fuerint in potestate alicuius, metienda est pietas, quæ
apertè est boni instituti, & in nostri liberi arbitrij sita est potestate. Atque, si quidem
fieri non potest, (nè te nõ velle dicam) vt ad vnum & trinum omnium adſpicias prin-
cipium, ab eorum saltē, quæ producta fuerunt bono ordine, disce Deum vniuerſo-
rum. Sin autem deorum præfers multitudinem, per quos simpliciores deducis ad ba-
rathrum interitū, at ego quidè nec ea, quæ tu dicis, audire sustineo, neq; in animum
induco, vt talibus deleat sacrificijs, vt qui sim præditus anima particeps rationis,

Cap. 3.
Signo Cru-
cis se munit.

& ad supernum mundum aperte properem: soli autem natura Deo, & qui nō est ad-
 spectabilis, sacrificabo sacrificium laudis, & ipsi reddam vota mea coram toto popu-
 lo eius. His sic dictis, Tyrannus, deposita persona lenitatis, iubet quidem exui marty-
 rem, & humi extensum, vehementer verberari.

Dire verbe-
 ratur.

Cap. 4.
 Nervis te-
 nuissimis
 cœditur.

Carnes eius
 lacerantur.

Inmanissi-
 mū suppli-
 cij genus.

Cap. 5.
 Verbis ni-
 rre subuer-
 tere marty-
 rem Iudex.

Rursus si-
 gno Crucis
 so munit cō-
 tra horren-
 dos crucia-
 tus.

Cap. 6.
 Non fatia-
 tur pœnis.

Postquam autem martyr generose & fortiter resistit tormētis, & nec rātilūm qui-
 dem fuit mutatus, acerbiter supplicij Iudex auget, cumq; nervis cædi tenuissimis
 imperat crudeliter. Qui cum niue spissius martyris corpori infligerentur, affectis par-
 tibus afferebāt magnum sensum doloris. Sed sic quoq; martyr nihil visus est remissi-
 se de sua animi magnitudine, aut de sua fide in Christum Dominum nostrum aliquid
 relaxasse. Hinc frequentes, & se invicem consequentes tormentorū species, tanquam
 fluctus, erumpebant in martyrem. Statim enim conuersus est Tyrannus ad inuenien-
 dum aliud supplicium: & ligno appendens in domitam statuat, consumebat carnes
 lacerationibus: & ad medullas & ossa vsq; subibat dolor: & principales partes corpo-
 ris attingebat. Martyr autem precibus tormentum contemperans, & sui Agonothete
 auxiliū inuocans, non magis censebatur pati, quam, alio patiete, ipse esse specta-
 tor. Postquam autem satis decertauit aduersus dilacerationes, & vniuersum discer-
 ptum corpus propositum fuit ad spectu terrum, demones quidē, vt par erat, mœre-
 bāt, Deus autem ē superis exultabat propter suum corona redimurū athletam. Iu-
 dex deinde cernens se esse superatum, cum nec verbis posset persuadere patienti, nec
 blanditijs, nec vllis alijs rationibus, procedit ad tale tormētum, quod si vel solum ad
 aures perueniat, potest cōturbare ac cōfundere mentē & cogitationem. Tenuibus
 enim lorīs pedum & manūū adstrictos digitos iubet violēter circumtrahi: quod ein-
 tolerandum reddebat cruciatum. Nam cum confringerentur articuli, & violenta ex-
 tensione quodammodo striderent, cōrigit athletam propē morte affici, quod com-
 pages omnium membrorū corporis a sua sede & ordine dimouerentur: adeo vt
 propter ingentem dolorem ad misericordiam traherentur etiam inanimata.

Sed Tyrannus quidem cum non potuisset factis persuadere, ad persuadendum ver-
 bis rursus se confert, persona disputationis suam regens impotentiam. Et primū
 quidem, vt qui esset superstitiosus affectus in suam religionem, lacerabat diuinā Ver-
 bi carnis susceptionem, eiusq; perpeffiones & ipsam Crucem: & quacūque sunt si-
 gna nostræ salutis, ea scandali ducebāt offensiones: Posthac proferebat etiam fabri-
 cam elementorum, vt quæ esset quidem dulcis & amabilis, & ad fruendum propo-
 sita hominibus, & quod nollet ne valde quidem cæcus, quæ ex ea oritur, priuari volu-
 ptate. Martyr autem (erat enim vera plenus sapientia) contra afferebat illius deorum
 imbecillitatem & effœmationem, quæ inter se inuicem fuerunt, pugnas & sedi-
 ones, & quod volutarentur in corporis affectionibus: & quod nihil eorum, quæ pro-
 ducta sunt, ex se ortum habeat, & sit sine principio, sed statim referatur ad primam
 & efficientem causam, & omnipotentem: & quod qui hæc relinquit, ad eorum transit
 opificem, eorum, quæ fluunt & non stant, habitationem perpetua & stabili habitatio-
 ne, ineffabiliq; & quæ non definit, voluptate commutans. His veris martyris verbis
 Tyrannus attonitus, & ad iram ac furorem accensus intolerabilem, processit omnino
 ad omne genus tormenta, lectumq; ferreum protinus iubet accendi. Qui cum fuisset
 accensus, iubet in eo extendi martyrem. Ille autem cum signo Crucis se munisset, ro-
 to corpore fuit extensus. Et statim, cum carnes quidem ignitum ferrum attigissent,
 consumebantur, & dissoluebantur, & in saniem, vlceraq; & vulnera mutabantur.
 Quinetiam nonnulla membra in cinerem conuersa, præbebāt videntem nudam of-
 fensum coniunctionem. Ipse verò tormenta fortiter tolerans, tanquam in molli quo-
 dam strato recumbens, ei agebat gratias, pro quo hæc sustinebat.

Cum autem martyrem nulla caperet satietas earum, quas pro Christo sustinebat
 perpeffionum, sed zelo fidei adhuc magis incitaretur, non esse tolerandum arbitra-
 tus, verum quidem Deum vniuersi irrideri, vanitatem autem imbecillitatis simula-
 crorum ab ijs, qui tunc dominatum obtinebant, celebrari laudibus, & magnificeri, ge-
 nerofum quiddam & iuuenile excogitat, dignumque eius animi magnitudine. Nam
 cum verbis simulasset se assentiri simulacris, & ea ratione fucum fecisset Tyranno,
 cum quadam pompa à multis stipatus satellitibus, venit in templum idolorum, par-
 tium quidem propter repentinatam martyris mutationem ijs letantibus, qui erant socij
 impietatis: partim autē omnino expectantibus id, quod erat euenturum. Martyr au-
 tem valde misertus insipientiæ eorum, qui adorabant, ad vnam insignem imaginem
 ad

ad dexteram positam propē accedens, cum esset vsus solis precibus, & verbis, cum
 autoritate imperij, eam humi protinus deiecit, & in puluerem comminuit. Quod
 quidem cum vidisset populus, qui aderat, & imbecillitatem eorum, quæ adorabatur,
 simul cognouissent & condemnassent, deponunt protinus deceptionem, & ample-
 ctuntur pietatem, Deum potentem, & solum prædicantes, quem nupèr ignorantes
 habebant ludibrio. Fitque eis martyr causa salutis, à quibus, cum prius stulti essent,
 præco esse stultitiæ putabatur.

Euenit pre-
 cibus simu-
 lacrum.

Multi ere-
 dunt.

Cap. 7.

Eulampia se
 eius sororē
 declarat.

Scelerati se
 ad scelera-
 tas semper
 conuertunt
 cogitationes.

Cap. 8.
 Fortissimus
 S. Eulampij
 animus.

Cap. 9.
 Hæc
 Eulampij
 gene con-
 tunduntur.

Eam non-
 hil trepidam
 tē Eulampius
 confirmat.

Hæc cum essent Præfidi iræ materia & occasio, aliud quid noui incidens, magis con-
 turbauit, & ad iram concitauit intolerandam. Quædam enim adolescentula, quæ nu-
 pèr ex virginalibus thalamis processerat, & ausa erat venire in conspectum virorum,
 cum se admisisset multitudini, & athletam fratrem esse agnouisset, accedens in me-
 dium theatrum, eum complexa, statim docebat signa generis, se eisdē videlicet nōf-
 se parentes, eodem vtero esse editos, ac eadem fuisse vbera. Deinde reuocabat in-
 mentem parentum beneuolentiam, & cohabitationem, & huiusmodi alia signa: &
 postremo dicebat se velle esse participem eiusdem fidei & religionis, & communiter
 cum fratre easdem subire perpeffiones. Hæc ergo infelicem quidem Tyrannum im-
 plebant dubitatione: spectatores autem eorum, quæ fiebant, prouocabant ad pietatem.
 Caterum ille protinus, cum esset sceleratus, se ad sceleratas conuertit cogitari-
 ones: & propter affectionem corporis consuetudinis, non autem propter sanguinis
 coniunctionem, Christi q; desiderium, existimabat eam adherere martyri. Toruē ita-
 que & ferociter eam intuens: Quid sibi, inquit, o mulier, vult hoc tuum commētum,
 & quomodo propter insaniam in hunc adolescentem, mutasti religionem? Sed resi-
 pice ab hac circumsusa caligine tuæ affectionis, & placa inuidtorum deorum clemen-
 tiam. Qui sit enim, quod tu tam repente sis mutata, vt ab hac luce suauissima, & ab ijs,
 quæ sunt in vita iucunda, discedas: præstigiatori autem iuueni adhærescas, & impu-
 denti vultu ad nostrum te sistas tribunal, simulantem cognationem, & tradentem
 consuetudinem ad fraternam vniōem? Verumenimvero nostrum tribunal non ir-
 ridebis, nec Imperatores habebis ludibrio. Testor deos omnes, & nostri tribunalis
 benignitatem & clementiam, tibi nihil amplius futurum, quam Eulampio, nisi quod
 sis peioribus tormentis subiicienda.

Ad hæc martyr masculino spiritu & audacia aptè respondit: Audi, dicens, o Iudex:
 & cognosce meum, vt se habet, scopum ac institutum. Sum Christi ancilla. Christus
 est mihi vita, & anima exultatio. Eum amo, ei studeo sacrificari. Pro eo & ignem pa-
 ra, & duc bestias, & rotas expedi, & stringe enses, & excogita omne aliud tormen-
 tum, vt scias me non esse tam ignaui & pusilli animi. Hoc, quod pro pietate suscipitur
 certamen, ad finem vsque decertabo & peragam, & me ipsam tradam ad omne
 genus supplicij, vt scias me esse eius sororem, & fraternè eadem, quæ ille sentit, sen-
 tire, qui tua tormenta non formidauit, & ea, quæ colis, simulacra diruit. Porrò au-
 tem rursus quoquē tibi dico, nē adspiciens ad muliebris sexus imbecillitatem, speres
 aliquid indignum nostra mente: neque atatis molliem putes tuis inuentis facile
 posse decipi. Qui enim nos ad diuinum suum crexit amorem, & nos armavit ad
 bellum contra te gerendum & diabolium, ipse & præbebit vires, & clarissimam esti-
 diet victoriam.

* His martyr lingua libera aperte dicens aduersus Tyrannum, colaphos genis
 crudeliter impactos accepit, & fuit eius vultus vehementer contusus. Mutata est au-
 tem eius formæ gratia, & extinctum fuit vocis instrumentum, inflictis continenter
 colaphis. Ad hæc habebat quidem fratrem eam confirmantem, & incitantem, &
 audaciorē reddentem ad certamina. Erat autem ipsa quoquē virilis, quoad eius
 fieri poterat, & generosis cogitationibus imbecillitatem naturæ resciebat. Sed hæc
 non erant omnino Præfidi tolerabilia, videnti & meram sanctorum loquendi liber-
 tatem, & minimè cedentem tolerantiam. Vndē etiam rursus noua excogitantur tor-
 menta: lebesque protinus paratus fuit bulliens, vt martyres exciperet. In quem
 Eulampius quidem confidenter est ingressus: Eulampia autem (itā enim appellaba-
 tur & ipsa) tanquam caligans, vt quæ esset natura mollior, & à maligno impelleretur
 ad timiditatem, labascebat. Sed frater, qui idem erat socius certaminis, ab imo emer-
 gens, tanquam ex aliquo conuiuio & requie, vocabat sororē, & ei addebat animum,
 & hortabatur vt ingrederetur lebetem, dicens: Nihil extimescas, solum attendens
 id, quod videtur, & non ad Deum oculos animæ desigens, cui & communiter
 credidi-

credidimus, & à quo maximam inuenimus remunerationem. Si enim hanc bullientem aquam solum attigeris, ab ipso magnum senties auxilium, cuius ego tuus frater sum testis, qui sic tibi cernor impatibilis, & nihil doloris sentiens.

Cap. 10. His persuasa Eulampia, & omnino acquiescens eius suasionibus, protinus prompto & alacri animo ingressa est lebetem. Deinde etiam communiter spiritu exultantes, læti susceperunt supplicium: & protinus lebes euasit frigidus, & nihil mali passos continuit martyres. Neque verò eousque constitit res admirabilis: sed etiam non paucos ex ijs, qui circumstant, induxit ad pietatem. Porro autem ipsum quoque Tyrannum, etsi non purè traxit ad verum Dei cultum, illius tamē labefecit cogitationem, & fecit dubitare de sua religione. Aethiops tamen non fuit dealbatus, & cancer rectè ingredi non didicit. Cum enim vincerent quidem athletæ, vinceretur autem impius, eos à se inuicem & à fide in Christum non valens distrahere, redit rursus ad confecta, & armatur denuò aduersus solum martyrem: & iubet ei excindi pupillas oculorum is, qui cordis cæcutiebat oculis, & illum magis cruciare procurans, & machinans, ut eius fororis per hoc frangeretur audacia. Sed in hoc quoque fuit conuictus, vana & inania moliri aduersus Christi seruos.

Cap. 11. Postridie autem iubet martyrem Eulampiam sublimè suspendi capillis. Est autem hoc grauissimum supplicium: sed Christi ancillæ delicijs suauis existimabatur. Unde etiam ei preces admiscens, dicebat: Ago tibi gratias, Deus meus & creator, quòd me tuam ancillam dignatus sis pro te susceptis ornare tormentis. Cum autem per omne genus supplicij oporteret athletas peruadere, etiamsi tanquam tela infantium reputabantur, quæ eis inferebantur, fornacem accendi iubet Præfex, illa Chaldaica nihilò inferiorem: & ad eam ducta est materia, quæ erat alitura sic accensam, lictoribus omne studium ad hoc conferentibus. Cum autem flamma esset adeò in altum sublata, ut etiam eos, qui procùl cernebant, stupefaceret, iubet Iudex adduci martyres, & trudi in medium fornacem. Adducti sunt ergò martyres: diuinus quidem Eulampius, propterea quòd fuerant ei eruti oculi, à quibusdam portatus: generosa autem Eulampia cum magna accurrens audacia, tanquam thalamum, non fornacem, ingressura. Cum autem igni fuissent traditi, flamma eos nihil læsit: sed statim, instar ablidis, incuruata, & diligenter cauens nè medium interciperet, tanquam in iucundissimo thalamo athletas continebat, & naturæ suæ ardorem in auram irrorantem conuertebat. Martyres verò tanquam in prato roscido & amœno choreas agentes, illud descriptum & diuinitus edoctum, puerorum, inquam, canebant canticum.

Dan. 3. Cap. 12. Ad hæc rursus Tyrannus & magis dubitabat, & hoc prodigio planè euaserat solutus & imbecillis, & redactus erat ad extremam cõsiliij inopiam. Deinde cum omnem spem penitus abiecisset, in athletas vltimum statuit supplicium, nempe ut vitam finirent gladio. Protinus ergò vinciti abducuntur ad mortem. Et martyr quidem cum prompto & alacri animo subiisset gladio consummationem, in caelos coronatus extollitur: Eius autem soror & socia certaminum, etiam ante gladium consummatur, propositoque & animi instituto fit perfecta martyr. Hoc autem non ab re prouidit Dei sapientia, sed ut corpus mundum, & à vitiorum consuetudine intactum, manus immundæ non tangerent, atque ut sua spe impij frustrarentur, cum ab eo inferendo excidissent supplicio, per quod putabant se punituros martyrem.

Matth. 10. Hæc sunt inuictorum Christi martyrum certamina: & hic est optandus finis insignium athletarum. Illos beârunt quidem omnes virtutes intelligentes, benedixerunt Patriarchæ, laudârunt Apostoli & martyres, ut eis pares in laboribus, & æquales in confessione, sacrosanctum acceperunt additamentum. Ipse autem Agonotheta & Dominus, pro quo pati constituerunt, & quem coram hominibus martyricè confessi sunt, ipse, inquam, coram patre eos præconio honorauit, sicut est pollicitus, gloriæque & regni cælorum socios fecit: Quoniam eum decet omnis gloria, honor & adoratio in secula seculorum, Amen.

Lebes bulliens refrigescit.

Eulapij pupillæ excinduntur.

Cap. 11. Eulampia capillis suspenditur.

Mirantur ambo in fornacem ardentem.

Dan. 3. Cap. 12.

Eulampius capite puniatur. Eulampia reddit spiritum.

Matth. 10.

MARTYRIUM SS. GEREONIS ET SOCIORVM
EIVS, ITEMQUE VICTORIS, CASSII ET FLORENTIJ, multorumque aliorum, auctore Helinando, teste Vincentio.
Habetur in perantiqvis MS. Codicibus.

HEBÆORVM martyrum sacratissimam legionē hodierna die festiuis attollere laudibus admonemur, in qua preciosissima sancta illius sodalitates pignora, Gereonē, Victorem, Cassium & Florentium, cum eorum socijs veneramur. Neque enim discernuntur in gaudio retributionis, qui nullo modo dissenserant gloriosa constantia passionis. Nam quantum non vno die, nec eodem loco martyrij gloriam susciperent, tamen, secundum Apostolum, erat illis vnus Dominus, vna fides, vnum baptisma, vnus Deus & pater omnium, qui est super omnes & per omnia Deus in secula benedictus: cui simul omnes vno consilio, vna deuotione, felici perseuerantia adhærebant, implentes actu Psalmistæ verba, dicens: Mihi autem adherere Deo bonum est, ponere in Domino Deo spem meam. In qua constanti & vnanimiter summam charitatem, quæ Deus est, corde credentes ad iustitiam, ore autem consistentes ad salutem, hanc Apostolicam constantiam sedulo voluntate & moribus meditabantur: Quis nos separabit à charitate Christi? Tribulatio? an angustia? an persecutio? an fames? an nuditas? an periculum? an gladius? Subsequentes etiam certam fidutiæ suæ causam: Sed in his omnibus, inquiunt, superamus propter eum, qui dilexit nos.

Nec moueat quenquam, quòd in hac nostræ Thebaidis serie gesta beatorum martyrum, & sacrosancta pro fide Christi certamina, plena ratione secundum morem historiarum texentium non persoluimus: cum id nobis sit in hoc sermone propositum, ut nobiscum pariter ad spiritale gaudium corda prouocemus audiendum: quatenus supernorum accensi desiderio, plus appetant per charitatem edificantem ad martyrium societatem proficere, quam per scientiam instantem ab interni gaudij delectatione deficere. Sed quia mos est humani ingenij tarditati, ut ab exteriorum cognitione quarat, quod arcano cordis imprimat, quasi aliter ad rationem nisi per sensibilibus & imaginabilium rerum ducatur non possit assurgere, ut hoc sit, quod Apostolus dicit, Non prius, quod spiritale est, sed quod animale: deinde quod spiritale: moueamus & nos, secundum quod audiuiimus, quasi historiam, non quidem ex ordine cuncta complectentem, sed summam quædam necessaria Chronographiæ more perstringentem de sanctissimis huius legionis Angelicæ tyrõnibus, Gereone videlicet, Victore, Cassio, Florentio, & eorum socijs, vniuerso orbi terrarum meritò venerandis, quibus sua, ut ita dicam, mortis victoria, securitatis & pacis successus iucundissimos comparauerunt.

Hos insignes triumphatores mirabilis & prouida omnipotentis Dei dispensatio, post victoriosissimam beati Mauricij passionem, idèò, quantum humanæ datur indagatiõni conijcere, spe gaudentes, in tribulatione patientes, mora qua voluit reseruauit, ut quo plus in lacrymis seminarent, eo iucundiùs fructu perennis lætitiæ meterent: & quanto latius exempla suscepti pro Christi nomine laboris in confessione ipsius extenderent, tanto plures ad imitationem suæ constantiæ & magnanimitatis accenderent: cum tamen ipsi corda fursum habentes, Apostolico illo seruerent desiderio, quod dicit, Cupio dissolui, & esse cum Christo. multo enim melius est. Nam in breui post patrum eorum martyrium, paucissimi in ea, qua passi sunt, prouincia remanserunt, qui non hoc ipsum ardentè expeterent, quod in eis dudum obstinatis pectoribus exhorruissent: quasi arcta via ipsa prius non esset commecabilis, quæ tot fuisset præcedentium trita vestigijs.

Igitur dum incarnationis Dominiæ annus ferè primus post ducentessimū & nonagesimū verteretur, Diocletianus Imperator trigessimustertius ab Oclauiano Augusto primo, cuius Imperij anno quadragesimo secundo singularis eadem natiuitas per Mariâ perpetuâ virginē administrata est, Maximianū, cognomento Herculeū, primò Casarem, deinde consortē sibi totius regni fecit, & Augusti nomine & potētia secum pariter

Octobris 10. Cap. 4.

Thebæi martyres diuersis locis occisi.

Ephes. 4.

consilio, vna

Psal. 72.

Rom. 8.

Ibidem.

Cap. 2.

Cur in hac historia euriotatē auctor videtur.

1. Cor. 15.

Cap. 3.

Psal. 125.

Philip. 1.

Multi accenduntur exemplis sanctorum martyrum.

Cap. 4.

Sanctissima Ecclesia persecutio.

pariter sublimavit. Quorum sanctorum tanta contra Christianos incanduit, ut ille in Oriente, iste in Occidente circumquaque Ecclesias Dei vastaret, nemini de grege Domini parcerent, nomenque Christianum funditus extirpare studerent. Sed diuino nutu quomodo laboratum fuerit in semine, postea factum est manifestum in germine. Hec enim persecutio a Nerone decima, ceteris inhumanior & diuturnior fuisse perhibetur, ita ut usque ad decem annos, incepta crudelitate permanens, extenderetur. Quam mox subsecuta est ruina vehemens & perpetua destructio idolorum, cum per totum orbem pax Ecclesiarum Dei reddita, ipsos etiam, quos dudum inimicos asperissimos pertulit, iugo fidei catholicae subdidit: in morem decimae Aegyptiacae plagae, quae sicut primogenitorum omnium subita morte sanctissima, ita & ultima, populum Domini non solum liberum abire permitti, verum etiam augmentum pecunia, ut festinaret, vehementissime compelli fecit. Cuius rei si quid post hanc Christianorum persecutionem exemplatum fuerit, in antiquis ecclesiarum aedificijs apud nos cernere licet.

Exod. 12. Pax redditur Ecclesiae post decimam persecutionem.

Cap. 7. S. Mauricii passio habetur supra 22. Septembris.

Cum ergo in Gallijs perniciosus tumultus contra Romanum Imperium excrevisset, Maximianus apud Italiam collecto exercitu, Thebaeos milites, Mauricium, Gereonem, Victorem, aliosque eiusdem ordinis viros, iam sacramentis verae fidei & salutis baptismatis per Hierosolymitanum antiphitem initiatos, in auxilium accessit. Qui protinus, ut erant militari virtute exercitati, praecipis Imperatoris obsequentes, singuli cum suis sequacibus armis bellicis instructi, consilio diuino muniti, sese in eandem expeditionem unanimiter contulerunt. Deinde colloquium expetentes beati Marcellini Romani Pontificis, qui post beatum Petrum vigesimosextus, ante S. Syluestrum, eiusdem sedis Praefulem, quartus, nauim sanctae Ecclesiae in medijs tempestuosi mundi iactatam fluctibus gubernabat: ab eo, quomodo sub armis Romanae militiae, Christianae religionis seruanda esset innocentia, didicerunt, eiusque doctrinae perspicuam veritatem, usque ad finem boni certaminis, inuicta fidei iustitia seruauerunt. O beatus & sacer ille contentus expeditorum in prociectu militum, qui bellum quidem extrinsecus per obedientiam, pacem intrinsecus per innocentiam cogitabant: qui ad expugnandos Romanae pacis inimicos arma ferebant, ad resistendum contra praemeditatas iniurias, non ferri, sed fidei arma firmissima praeparabant. Nam hanc suam Domino generaliter dicauere concordiam, ut contra hostes publicos edictis Imperatoris obedirent: contra susceptae fidei religionem, Imperatorem nullum agnoscerent: plusque, vellent pro Christo vitam temporalem perdere, quam vitam aeternam Christum Deum negando, temporaliter viuere. Nimirum sancti spiritus vocatione edocti, recolabant verba veritatis, quae de suis discipulis ad patrem loquitur, dicens: Haec est vita aeterna, ut cognoscant te solum verum Deum, & quem misisti Iesum Christum. Optabant simul anhelanti desiderio citius in se perfectum iri orationem illam Domini, dicentis: Pater, volo ut vbi ego sum, ibi sit & minister meus.

Sancti martyres curama susceperunt.

Iohan. 17.

Iohan. 12.

Cap. 6.

Deinde Maximianus Augustus, coadunato exercitu, permixto tamen fidelium & infidelium coetu, festinus Alpium iuga transgrediens, Galliae appropinquabat, soloque aduentu suo Amando & Aeliano ducibus tumultus memorati perterritis, seditionis illius tempestatem pertinaciter excitatam, facile sine sui exercitus damno sedabat. Comperto vero, quod Carausius quidam nobilis, insidias contra Romani regni fines moliretur, qui tamen procurator constitutus erat prouinciae, quae est iuxta Oceanum, vbi Franciam secundo a sedibus suis expulsi, iuxta Gallorum & Saxonum confinia confederunt, misit illuc per Rheni fluminis alueum partem sui exercitus, cuius militum virtute nefarius cassaretur inceptus. In quo itinere praecipuos belli Dominici duces, Gereonem, Victorem, Cassium & Florentium felices turmae Christianorum militum sequebantur. Interea Maximianus ferocissimus Christiani nominis persecutor, & tali tantoque, agmine indignissimus ductor, statuto iuxta radicem Alpium zeli idolo, in loco, quem dicunt Octodorum, praecipit ut omnis exercitus virum festina celeritate concurreret, & a supplicatione dijs, ut fatebatur, immortalibus agenda, communi, letitia se nemo, velut alterius sectator religionis, exciperet. Iam vero Gereonium praecesserat agmen, & fideissimi comitatus societatem praesentia corporali reliquerat. Unde factum est, ut nuncium scelestissimi sacrilegij non audiret, seseque cum sanctissimis suis corporibus nostrae perpetuae iucunditati serualet. Ventum est ad locum constituti flagitij: vbi dum copiosus Romanae virtutis exercitus, quasi pro religione surdis & mutis idolis inclinaretur, S. Mauricius cum sua legione non adfuit: quia interim

interim ut comilitones suos ad futura certamina roboraret, in locum spiritualis exercitij secessit. Quod dum Rex audis bonorum exitij, referente praecone resciret, & personarum honoribus callidis aciem diuinam flectere non valeret, praecipit eam semel & iterum decimari, & si adhuc qui remaneret, mori quam cedere mallet, omnem illam beatissimam legionem, vbiunque fuisset dispersa, missis militibus statuit trucidari, hoc sane licetorum laborem precio comparans, ut quo quis plures occideret, eo amplioribus spolijs se ditatum fuisse gauderet.

S. Mauricius cum socijs caeditur.

Hac primum apud Agaunum oppidum, vbi maxima multitudo sancti resedit exercitus, agebantur. Inde praecedentium secuti vestigia, reppererunt primarios milites Callium & Florentium cum septem alijs similis constantiae viris, iuxta Veronam civitatem in ripa Rheni fluminis confidentes, aliosque cum eis quamplurimos, eiusdem agminis, sed non eiusdem intentionis, satellites. Hos dum agnouissent de Orientali fuisse praesidio, saeuientes contra eos, de professione sciscitati sunt. Cumque illi nec voluntate cordis, nec sententia responsionis a superioribus discreparer, submissis capitibus, in eodem loco pro Christi nomine perempti sunt.

Cap. 7.

SS. Cassius & Florentius cum socijs trucidantur. Cap. 8.

Mox ergo ad beatum Gereonem eiusque socios trecentos decem & octo, cum illo pariter fide veritatis armatos, persecutor nescio velocius, an fama peruenerit. Progressi tamen paululum ante subsequentes carnifices, in campis Agrippinae magnae civitatis martyrij gloriam, sese inuicem cohortantes, praestolati sunt. Quibus continuo superuenientes hi, qui missi erant a iudice, nullam in eis defendendi, vel a proposito deficiendi voluntatem, sed constantissimam nominis Christi inuenerunt confessionem. Ibi beatus GEREON, dux & martyr egregius, cum illis Regis aeterni vernaculis, edomitis omnibus, quae ad huius vitae delectationem possent allicere, semetipsum spontaneus obtulit hostiam viam Deo. Infani vero tortores, sanctorum ibidem corpora cruciantes, per campi illius planitiem traxerunt, & in puteum quandam maximum proiecerunt. Monstratur autem usque hodie in loco, vbi S. Gereon trucidatus est, sanguinis ipsius spectaculum, & ipse locus, Ad martyres, ab incolis acceptum seruat vocabulum.

S. Gereon cum suis peritur.

Hac itaque dum agerentur, cohors illa, quae beatum Victorem comitabatur, ad locum, cui destinata est, properans, peruenit ad oppidum Francorum, quod ex maiorum suorum sedibus Troiam siue Xanthum nuncupabant, ibique cum duce suo castra in pratis virentibus posuit. Nec minus audaces illi cruentique milites adfuerunt, peremptoque illic fortissimo Christi milite Victore cum trecentis triginta martyribus, sanctorum corpora in locis palustribus submerferunt. Tandem optatis locupletati spolijs, cum exercitu reliquo, quia Carausius ille fugiens, sese in Britanniam traustulit, per viam, qua venerant, laeti pro scelere redierunt.

Cap. 9.

Cedes S. Victoris & 330. martyrum.

Eodem vero tempore de Mauritania, quae est pars Africae, finitimisque regionibus milites ab Imperatore propter frequentes Gallorum tumultus euocati, in Galliam nauigio venerunt: quorum trecenti quinquaginta pro fide catholica trucidati, cum beato Gereone eiusque socijs beatorum corporum quietem & venerationem perpetuam delegerunt. Post haec Maximianus Augustus reuersus in Italiam, suadente Diocletiano, ut cum ipso se transferret in ocium, licet inuitus, purpuram simul Imperiumque, sed non tyrannidis usum deposuit, & vice sua Constantium virum mitissimum, Italiae, Africae & Gallijs Augustum esse constituit: Galerio vero ceterae prouinciae delegatae sunt. Sed Constantius Gallijs Hispanijsque contentus, has magna mansuetudine gubernabat, & Ecclesias Dei nullis molestijs infestabat. Cuique adhuc Maximiano viuentem in Britannia diem obiret, Constantino filio suo prouincias easdem regendas dereliquit. Qui confortatus in Imperio, dum regni Romani monarchiam per bella maxima obtinisset, legibus Christianae religionis per beatum Syluestrum Papam iniunctis, beatissimae Helenae matri suae, honorandi & sublimandi sanctorum martyrum sepulturas ius & potestatem, ipse per omnem penes terram eodem studio occupatus, contradidit. Cuius Deo dignae matronae in beati Gereonis monasterio adhuc plurima seruantur insignia, & qualis ipsa fuerit, testantur ibidem apud eius memoriam crebro repetita miracula.

Cap. 10.

Mauri 350. occiduntur.

Collegium S. Gereonis, olim fuit monasterium

Fecit sane inter plurima spectabilia suae deuotionis opera, super eiusdem sancti martyris sociorumque eius corpora, vbi etiam supra memorati sancti Mauri martyres ad singulare coerentium & infirmantium refrigerium pauant, insignem nemini, pro eius uellicentia sermonis explicabilem, vel arte operis imitabilem structurae mirificae

Cap. 11.

Ecclesia S. Gereonis condita S. Helena.

& sublimis ecclesiam, quam ita metallorum fulgore & artificij varietate decoravit, muris etiam validis excelsisq; firmavit, ut nihil supra per omnes illas regiones vel fuisset, vel futurum esse, celebri sermone feratur. Præter quod ligneam aliquam, vel quæ facile senio, vel negligentia cedit, materiam habuisse negatur, cum marmorea soliditatis ibi tanta copia fuerit, ut opus totum columnarum illius generis firmitudine & pulchritudine fulciretur: aurei verò fulgoris tantum in ea emicuit, ut musiva foris & intus fulgens elegantia, nomē, Ad aureos sanctos, fortiretur. Quæ quia per se summorum auctori placere non potuit, ut adhuc amplius & dignius resplenderet, plurimis idoneis laudis diuinæ præconibus & ministerijs sibi congruentibus adornata est.

Cap. 12.
S. Maternus
Colonien.
primus
Episcopus.

Igitur sanctus Maternus Treuironum Episcopus, Agrippinæ Coloniae Ecclesiam primus pastor dignis gubernaculis rexit, cuius vitam multis claruisse virtutibus, gestorum eius scripta commemorant. Huius sedis antistes nobis cognitorum tertius, S. Seuerini confessoris Christi successor, nomine Euergilus, quadam die dum capitis dolore nimium cruciatus, ad memoriam beatorum martyrum, Gereonis & fociorum eius, oratum accederet, & adhuc in sancti illius thesauri indicium fastigium nullum excelleret, versiculum in laudem sanctorum dici solitum, *Exultabunt sancti in gloria, ingrediens ecclesiam, inchoauit: cui protinus ex illo venerabili sanctorum adyto responsum est, Laetabuntur in cubilibus suis.* Quod cum pontifex stupefactus audiret, laudē Deo repente cum omnibus, qui aderant, conclamauit: & appropians, de loci ipsius puluere capiti suo salutare remedium apposuit, & consignato cum summa reuerentia loco, recessit.

Psal. 149.

Ibidem.
S. Euergilii
curatur in
ecclesia S.
Gereonis
ex puluere.
Cap. 13.

Talia quidem plurima veridica relatione commemorari possent, si promissi compendij studia non arcerent. Non enim exinde erant ibi, vel sunt rara virtutum opera, sed penè quotidiana: quorum multitudinē simul & magnitudinem admiratur, quisquis eiusdem ecclesiae cultori cuiuslibet religioso colloquitur. Nam quicumq; fide non dormitante qualem libet ibi medelam exposulat, ipsam illic sanitate voti compos semper adesse non dubitat. Similia suorum meritorum indicia S. Victor, Cassius & Florentius cum suis commilitonibus crebrò dare non desinunt, quæ nemo vtiq; verbis, nedum scriptis ad plenum exequitur. In locis tamen suis, vbi mirabiliter frequentantur, vberius etiam sermonibus & fidei testimonijs celebrantur: quantum ea, quæ vulgantur à singulis actitari, rectè debeant meritis omnium simul adscribi.

Ad martyrii
sepulcra
multa sunt
signa.

Cap. 14.
Colonien.
Ecclesiae
fides inuiolata.

Sancta verò Colonienſis Ecclesia per suffragia sanctorum martyrum, quorum corpora in suo gremio meruit fouenda suscipere, non desinit vsque hodie fidem inuiolatam excolere, quam à Materno primo suo Episcopo se meminit suscepisse. Apud quam consuetudo celebris inoluit, ut beatos martyres, Gereonem, Victorem, Cassium & Florentinum, eorumq; focios, trino martyrio coronatos, ternis locis venerabiliter conditos, vna die, id est, sexto Idus Octobris, festiuitate congrua veneretur, cum tamen dubium sit, vtrum vno die an duobus eorum martyrium completeretur: quia Verona, summus memorati martyrij locus, non minus vigintifex millibus ab elegantissima sancti Victoris basilica distans, aliter hoc vna die, nisi per festinum nimirum furoris impetum, fieri posse, maximè propter moras in singulis locis necessarias, credere vetat. Huius itaq; diei gaudia fratres ita celebremus annua, ut fiant nobis illorum intercessione continua: sic illorum gratia congratulemur, ut quoscunq; possumus, nobiscum pariter doctrinae verbis & bonorum operum exemplis in charitate non ficta luemur. Ut enim per quendam mundi huius sapientem dictum est, amicos quoslibet eadem velle, eadem nolle, ea demum firma amicitia est. Et si nos sancti martyres, patroni nostri, in ea voluntate, qua ipsi fuerunt, ad se clamantes & desolantes inuenerint, profectò nos non ut alienos, sed ut proprios & domesticos respicere non dedignabuntur, causamque nostram dilectione, qua semper flagrare non desinunt, suam arbitrabuntur. Ità fiet, ut & in præſenti seculo necessarijs non destituamur auxilijs, & in futuro sempiternis eorum iungamur confortijs, ad laudem & gloriam Domini nostri Iesu Christi, qui cum patre & spiritu sancto viuunt & regnant Deus in secula seculorum, Amen.

S. Martyres,
patroni
nostri.

HISTO

HISTORIOLA SANCTI CERBONII EPISCOPI POPVLONIENSIS PER D. GREGORIVM

Papam scripta, Lib. 3. Dialog. Cap. 11.

IR vite venerabilis Cerbonius, Populonij Episcopus, magnam diebus nostris sanctitatis suæ probationem dedit. Nam cum hospitalitatis studio valde esset intentus, die quadam transeuntes milites hospicio suscepit: quos, Gothis superuenientibus abscondit, eorumq; vitam ab illorum nequitia abscondendo seruauit. Quod dum Gotthorum Regi perfido Totila nunciatum fuisset, crudelitatis immanissima vesania successus, hunc ad locum, qui octauo vrbis huius milliario Merulis dicitur, vbi tunc ipse cum exercitu sedebat, iussit duci, eumq; in spectaculo populi vrsis ad deuorandum proijci. Cumq; idem Rex perfidus in ipso quoq; spectaculo confedisset ad inspiciendum mortem Episcopi, magna populi turba confluxit. Tunc Episcopus in medium deductus est, atque ad eius mortem immanissimus vrsus exquisitus: qui dum humana membra crudeliter carperet, seui Regis animum fatiaret. Dimissus itaque vrsus ex cauea est: qui accensus & concitus Episcopum perijt: sed subito suæ ferocitatis oblitus, deflexa cervice, submissòque humiliter capite, lambere Episcopi pedes cepit: ut patenter omnibus daretur intelligi: quia erga illum virum Dei, & ferina corda essent hominum, & quasi humana bestiarum. Tunc populus, qui ad spectaculum venerat mortis, magno clamore vrsus est in admirationem venerationis. Tunc ad eius reuerentiam colendam Rex ipse per-motus est. Quippe cum quo superno iudicio adum erat, ut qui Deum sequi prius in custodienda vita Episcopi noluit, saltem ad mansuetudinem bestiam sequeretur. Cui rei hi, qui tunc praesentes fuerunt, adhuc nonnulli supersunt, eamque cum omni illic populo se vidisse testantur.

Octobris
Humanitas
eius erga mi-
lites quod-
dam,

Proijciatur
vrsus deuorandus.

Vrsus imma-
nis mansue-
uit, & eius
libit pede.

De quo etiam vico aliud quoq; miraculum, Venantio Lunensi Episcopo narrante, cognoui. In ea namq; Populonij ecclesia, cui præerat, sepulcrum sibi præparauit. Sed cum Longobardorum gens in Italiam veniens cuncta vastasset, ad Helbam insulam recessit. Qui ingruente ægritudine ad mortem veniens, clericis suis sibiq; obsequenti-bus præcepit, dicens: In sepulcro meo, quod mihi præparauit Populonij, me ponite. Cui illi cum dicerent, Corpus tuum illuc qualiter reducere possumus, qui à Longobardis teneri loca eadem, & vbiq; eos illic discurrere scimus? Ipse respondit: Reducite me securi: nolite metuere: sed festinè sepelire me curate: moxq; ut sepultum fuerit corpus meum, ex eodem loco sub omni festinatione recedite. Defuncti igitur corpus imposuerunt naui. Cumque Populonium tenderent, collectis in aëre nubibus, imensa nimis pluuia erupit. Sed ut patesceret omnibus, cuius viri corpus naus illa portaret, per illud maris spatium, quod ab Helba insula vsq; Populonium duodecim milliariis distat, circa vtraque naus latera procellosa valde pluuia descendit: & in nauem eandem vna pluuia gutta non cecidit. Peruenierunt itaque ad locum clerici, & sepulturae tradiderunt corpus sacerdotis sui. Cuius præcepta seruantes, ad nauem sub festinatione reuersi sunt. Quam mox ut intrare potuerunt, in eundem locum, vbi vir Domini sepultus fuerat. Longobardorum dux crudelissimus Gummar aduenit. Ex cuius aduentu virum Dei habuisse spiri-

Insignem
taculum.

tum prophetiae claruit: quia ministros suos à sepulturae suae loco sub festinatione discedere præcepit.

Claruit pro-
phetiae spiri-
tu.

SSC 2

VITA

VITA ET ACTVS SANCTI PAVLINI EPISCOPI EBORACENSIS, ET DEINDE RHOFENSIS, BEATI Gregorij Papæ discipuli, per venerabilem Bedam descripta, Lib. 2. Historiæ Ecclesiasticæ gentis Anglorum.

Octobris 10 Ex Cap. 9.

Eduini Regis potētia.

Eduinus pr-mittit se futurum Christianum.

S. Paulinus ordinatur Episcopus.

1. Cor. 11.

1. Cor. 4.

Eduino Regi structæ infidiæ.

ENS Nordā Humbro- rum, hoc est, ea natio Anglorum, quæ ad Aquilonarem Humbri fluminis plagam habitabat, cum Rege suo Eduino verbū fidei, prædicante Paulino, (beati Gregorij discipulo) primū accepit. Cui videlicet Regi in auspiciū suscipiendæ fidei, & regni cælestis, potestas etiā terreni creuerat imperij, ita vt (quod nemo Anglorum ante eum fecit) omnes Britaniæ fines, quæ vel ipsorum, vel Britonum prouinciæ habitabatur, sub ditione accepit. Quin & Meuanias insulas, sicut & supra docuimus, imperio subiugauit Anglorū. Quarum prior, quæ ad Austrum est, & situ amplior, & frugū pro- uentu atq; vbertate felicitior, nongentorum sexaginta milliarium mensurā, iuxta asti- mationem Anglorum: secunda, trecentorum & ultra, spatium tenet.

Huic autem genti occasio fuit percipiendæ fidei, quod præfatus Rex eius, cognati- one iunctus est Regi Cantuariorum, accepta in cōiugem Edelburga, filia Edelberthi Regis, quæ alio nomine Tate vocabatur. Huius consortiū cum primò ipse missis pro- cis à fratre eius Eadbaldo, qui tunc regno Cantuariorum præerat, peteret: respōsum est, non esse licitum, Christianam virginem pagano in coniugium dari, nē fides & sa- cramenta cælestis Regis, consortio prophanarentur Regis, qui veri Dei cultus esset prorsus ignarus. Quæ dum Eduino verba nunciij referrent, promisit se nihil omnimo- dis contrarium Christianæ fidei, quam virgo colebat, esse facturū: quin potius permis- surum, vt fidem cultumq; suæ religionis cum omnibus, qui secum venissent, uiris, siue foeminis, sacerdotibus seu ministris, more Christiano seruaret. Neq; abnegauit, se eti- am eandem subiturum esse religionem, si tamen examinata à prudentibus, sanctior ac Deo dignior posset inueniri. Itaq; promittitur virgo, atq; Eduino mittitur, & iuxta quod dispositum fuerat, ordinatur Episcopus vir Deo dilectus Paulinus, qui cum illa veniret, eam quæ & comites eius, nē paganorum possent societate polui, quotidiana exhortatione, & sacramentorum cælestium celebratione confirmaret.

Ordinatus est autē Paulinus Episcopus à Iusto Archiepiscopo sub die duodecimo Calendarum Augusti, anno ab incarnatione Domini sexcentesimo, vigesimo quinto. Et sic cum præfata virgine ad Regem Eduinum, quasi comes copulæ carnalis adue- nit. Sed ipse potius toto animo intendens, vt gentem, quam adibat, ad agnitionē ve- ritatis aduocans, iuxta vocem Apostoli, vni viro virginem castam exhiberet Christo: cum in prouinciam venisset, laborauit multū, vt & eos, qui secum venerant, nē à fi- de deficerent, Domino adiuuante, contineret, & aliquos, si fortè posset, de paganis ad fidei gratiam prædicando conuerteret. Sed sicut Apostolus ait, quauis multo tem- pore illo laborante in verbo, deus seculi huius excæcauit mentes infidelium, ne eis fulgeret illuminatio Euangelij gloriæ Christi.

Anno autem sequenti venit in prouinciam quidam sicarius, vocabulo Eumer, mis- sus à Rege Occidentalium Saxonum, nomine Cuichelmo, sperans se Regem Eduinum regno simul & vita priuaturū, qui habebat sicam bicipitem toxicatam, vt si ferri vul- nus minus ad mortem Regis sufficeret, peste iuaretur veneni. Peruenit autē ad Re- gem primo die paschæ iuxta amnem Dorouentionem, vbi tunc erat villa regalis. In- trauitq; quasi nunciū domini sui referens: & cum simulatam legationem ore astu- to volueret, exurrexit repente, & euaginata sub veste sica, impetum fecit in Regem. Quod cum videret Lilla, minister Regis amicissimus, nō habens scutum ad manū, quo Regem à nece defenderet, mox interposuit corpus suū ante ictum pungentis. Sed tāta vi hostis ferrum infixit, vt per corpus militis occisi etiam Regem vulneraret. Qui cum mox gladijs impeteretur, in ipso tumultu etiam alium de militibus, cui no- men erat Fordheri, sica nefanda peremit.

Eadem autem nocte sacrosancta Dominicæ paschæ pepererat Regina filiam Regis, cui nomen Eanfled. Cumq; idem Rex, præfente Paulino Episcopo, gratias ageret dijs suis

suīs pro nata sibi filia, ecōtrā Episcopus gratias cœpit agere Domino Christo, Regiq; adstruere, quòd ipse precibus suis apud illum obtinuerit, vt Regina sospes & absque dolore graui sobolem procrearet. Cuius verbis delectatus Rex, promisit se abrenun- ciatis idolis, Christo seruiturum, si vitam sibi & victoriam donaret pugnati aduersus Regem, à quo homicida ille, qui cum vulnerauerat, missus fuerat: & in pignus promif- sionis implendæ, eandem filiam suam Christo consecrandam Paulino Episcopo assi- gnauit. Quæ baptizata est in die sancto Pētecostes, prima de gente Nordan Humbro- rum cum duodecim alijs de familia eius. Quo tempore curatus à vulnere sibi pridem inflato Rex, collecto exercitu, venit aduersus Regem Occidentalium Saxonum, ac bello iniro, vniuersos, quos in necem suam cōspirasse didicerat, aut occidit, aut in de- ditionem recepit. Sicq; victor in patriam reuersus, non statim & incōsultè sacramen- ta fidei Christianæ percipere voluit: quauis nec idolis ultra seruiuit, ex quo se Chri- sto seruiturum esse promiserat. Verum primò diligentius ex eo tempore & ab ipso venerabili viro Paulino rationem fidei edicere, & cum suis primatibus, quos sapien- tiores nouerat, curauit conferre, quid de his agendum arbitrarentur. Sed & ipse, cum esset vir natura sagacissimus, sæpè diū solus residens, ore quidem tacito, sed in intimis cordis multa secum colloquens, quid sibi esset faciendum, quæ religio seruanda, tra- ctabat.

Quo tempore exhortatorias ad fidem literas à Pontifice Sedis Apostolicæ Bonifa- cio accepit, quarum ista est forma: Exemplar Epistolæ beatissimi & Apostolici Papæ vrbis Romanæ Ecclesiæ Bonifacij, directæ viro glorioso Eduino Regi Anglorum.

Viro glorioso Eduino Regi Anglorū, Bonifacius Episcopus seruus seruorum Dei. Licet summæ diuinitatis potentia, humanæ locutionis officijs explanari non valeat, quippè quæ sui magnitudine ita inuisibili atq; inuestigabili ceteritate consistit, vt eam nulla ingenij sagacitas, quanta sit, compræhendere discereq; sufficiat: quia tamen eius humanitas ad insinuationem sui, reuerentis cordis ianuis, quæ de semetipsa profe- rentur, secreta humanis mentibus inspiratione clementer infudit, ad annunciamdam vobis plenitudinem fidei Christianæ, sacerdotalem curauimus sollicitudinem præro- gare: vt perindè Christi Euangelium, quod Saluator noster omnibus præcepit gen- tibus: prædicari, vestris quoquæ sensibus inferentes, salutis vestræ remedia & propin- quaremus.

Supernæ igitur maiestatis clementia, quæ cuncta solo verbo præceptionis suæ con- didit & creauit, cælum videlicet & terram, mare & omnia quæ in eis sunt, dispositis ordinibus, quibus subsisterent, cœterni verbi sui consilio, & sancti spiritus vnitate dispensans, hominem ad imaginem & similitudinem suam, ex limo terræ plasma- tum, constituit: ei quæ tantam præmij prærogatiuam indulgit, vt eum cunctis præpo- neret, atque seruato termino præceptionis suæ, æternitatis subsistentia præmuniret. Hunc ergò Deum patrem, filium & spiritum sanctum, qui est indiuidua Trinitas, ab ortu solis vsque ad occasum, humanum genus, quippè vt creatorem omnium atque factorem suum, salutifera confessione fidei veneratur & colit. Cui etiam summitates imperij, rerum quæ potestates submissæ sunt: quia eius dispositione omnium præla- tio regnorum conceditur. Eius ergò bonitatis misericordia, totius creaturæ suæ sal- uandæ causa, etiam in extremitate terræ positarum gentium corda frigida, sancti spi- ritus seruore, in sui quoquæ agnitionem mirabiliter est dignata succedere. Quæ enim in gloriosi filij nostri Audubaldi Regis, gentiumq; ei suppositarum illustratione, cle- mentia redemptoris fuerit operata, plenius ex vicinitate locorum vestram gloriam conijcimus cognouisse. Eius ergò mirabile donum & in vobis certa spe cælesti lon- ganimitate conferri confidimus: cum profectò gloriosam coniugem vestram, quæ vestri corporis pars esse dignoscitur, æternitatis præmio per sacri baptismatis regene- rationem illuminatam agnouimus. Vnde præfenti stylo gloriosius vos adhortandos cum omni affectu intimæ charitatis curauimus: quatenus abominatis idolis, eorum- quæ cultu, spretisq; sanorum fatuitatibus, & auguriorum deceptilibus blandimen- tis, credatis in Deum patrem omnipotentem, eiusque filium Iesum Christum, & spi- ritum sanctum: vt credentes, à diabolicæ captiuitatis nexibus, sanctæ & indiuiduæ Trinitatis cooperante potentia, absoluti, æternæ vitæ possitis esse participes. Quanta autem reatitudinis culpa teneatur adstricti hi, qui idolatriarum perniciosissimam su- perstitionem colentes, amplectuntur, eorum, quos colunt, exempla perdicionis infi- auant. Vnde de eis per Psalmistam dicitur: Omnes dij gentium, dæmonia: Dominus autem

Filia regis prima baptizatur.

Ex cap. 10.

Bonifacij Pontificis. sicut ad Eduinum regem.

Marth. 8. Matc. 16. for. propinquaremus.

Psal. 135.

Gen. 2.

Audubaldi Regis conuerfio.

Psal. 95.

autem cælos fecit. Et iterum: Oculos habent, & non vident: aures habent, & non audiunt: nares habent, & non odorabunt: manus habent, & non palpabunt: pedes habent, & non ambulabunt. Similes ergo efficiuntur his, qui spem suæ confidentiæ ponunt in eis. Quomodo enim iuandi quilibet possunt habere virtutē hi, qui ex corruptibili materia, inferiorum etiam, suppositorumque; tibi manibus cōstruuntur: quibus videlicet artificium humanum accommodans, eis inanimatam membrorum similitudinē contulisti: qui nisi à te moti fuerint, ambulare non poterunt: sed tanquam lapis in vno loco positus, ita cōstructi, nihilque, intelligentiæ habentes, ipsaque, insensibilitate obruti, nullam neque, lædendi, neque, iuandi facultatem adepti sunt: Quæ ergo mentis deceptione eos deos, quibus vos ipsi imaginem corporis tradidistis, colentes sequamini, iudicio discreto reperire non possumus. Vnde oportet vos suscepto signo sanctæ Crucis, per quam humanum genus redemptum est, execrando diabolicæ veritatis supplantationem, qui diuinæ bonitatis operibus inuidus amulusque consistit, à cordibus vestris abijcere, iniectisque; manibus hos, quos eatenus materiæ compage vobis deos fabricastis, cōstringendos diminuendosque; summopere procurare. Ipsa enim eorum dissolutio, corruptioque, quæ nunquam viuente spiritum habuit, nec sensibilitatem à suis factoribus potuit quolibet modo suscipere, vobis patenter insinuat, quod nihil erat, quod eatenus colebatis, dum profectō meliores vos, qui spiritum viuente à Domino percepistis, eorum constructione nihilominus existatis: quippe quos Deus omnipotens ex primi hominis, quem plasmauit, cognatione deductos per secula, innumerabilibus propaginibus pullulare cōstituit. Accedite ergo ad agnitionem eius, qui vos creauit, qui in vobis vitæ insufflauit spiritum, qui pro vestra redemptione filium suum vnigenitum misit, vt vos ab originali peccato eriperet, & ereptos de potestate diabolicæ nequitiae, cælestibus præmijs muneraret. Suscipite verba prædicatorum, & Euangelium Christi, quod vobis annunciant, quatenus credentes, sicut sapius dictum est, in Deum patrem omnipotentem, & in Iesum Christum eius filium, & spiritum sanctum, inseparabilem Trinitatem, fugatis demoniorum sensibus, expulsaque à vobis solitudine venenosæ & deceptibilis hostis, per aquam & spiritum sanctum renati, ei, cui credideritis, in splendore gloriæ sempiternæ cohabitare eius opitulatione & munificentia valeatis. Præterea benedictionē protectoris vestri, beati Petri Apostolorum principis vobis direximus, id est, camisiam cum ornata in auro vna, & Iena Ancyriana vna. Quod petimus, vt eo benignitatis animo gloria vestra suscipiat, quo à nobis noscitur destinatum.

Ad coniugem quoque eius Edelburgam, huiusmodi literas idem Pōtifex misit. Exemplar Epistolæ beatissimi & Apostolici Bonifacij Papæ vrbs Romæ, directæ Edelburgæ Reginae Eduini Regis. Dominæ gloriosæ, filia Edelburgæ Reginae Bonifacius Episcopus, seruus seruatorum Dei. Redemptoris nostri benignitas humano generi, quod preciosi sanguinis sui effusione à vinculis diabolicæ captiuitatis eripuit, multa prouidentia, quibus saluaretur, propinavit remedia: quatenus sui nominis agnitione diuerso modo gentibus innotescere, creatorem suum suscepto Christianæ fidei agnoscerent sacramento: quod quidē in vestra gloriæ sensibus cælesti collatum munere, mystica purgationis vestræ regeneratio patenter innuit. Magno ergo largitatis Dominicæ beneficio mēs nostra gaudio exultauit, quod scintillā orti hodoxæ religionis in vestri dignatus est conuersione succendere. Ex qua re non solum gloriosi cōiugis vestri, immo totius gentis suppositæ vobis intelligentiam in amorē sui facilius infusamaret. Didicimus namque, referētibus his, qui ad nos, gloriosi filij nostri Audubaldi Regis laudabilem conuersionē nunciantes, peruenerunt, quod etiam vestra gloria, Christianæ fidei suscepto mirabili sacramento, pijs & Deo placitis iugiter operibus enitescat: ab idolorū etiam cultu, seu sanorū, auguriorumque; illecebris se diligenter ablineat, & ita in amore Redemptoris sui immutata deuotione persistens inuigilet, vt ad dilatandam Christianam fidem incessabiliter non desistat operā cōmodare. Cumque de glorioso coniuge vestro paterna charitas sollicitē perquisisset, cognouimus, quod eatenus abominandis idolis seruiens, ad suscipiendā vocem prædicatorum, suā distulit obedientiā exhibere. Quæ ex re nō modica vobis amaritudo cōgesta est ab eo, quod pars corporis vestri, ab agnitione summæ & indiuiduæ Trinitatis remansit extranea. Vnde paternis officijs vestra gloriosa Christianitati nostram communionem non distulimus conferendam, adhortantes, quatenus diuinæ inspirationis imbuta subsidijs, importunē & opportunē agendū nō differas, vt & ipse, Saluatoris nostri Domini Iesu

Edelburga Regina conuersa, bonis studet operibus.

Mittit ei Pōtifex camisiam S. Petri Apostoli.

Iohan 3.

Per sanctā Crucē mundus redemptus est.

Pfal. 113.

Iesu Christi cooperante potentia, Christianorum numero copulatur, vt perindē intemeratæ societatis fœdere iura teneas maritalis consortij. Scriptum nanque est: Erunt duo in carne vna. Quomodo ergo vnitas vobis coniunctionis inesse dici poterit, si à vestra fidei splendore, interpositis detestabilis erroris tenebris, remanserit ille alienus? Vnde orationi continuè insistens, à longanimitate cælestis clementiæ, illuminationis illius beneficia impetrare non desinas: vt videlicet, quos copulatio carnalis affectus vnum quodammodo corpus exhibuisse monstratur, hos quoque vnitas fidei etiam post huius vitæ transitum, in perpetua societate conseruet. Inisse ergo gloriosa filia, & summis conatibus duritiam cordis ipsius, religiosa diuinorum præceptorum insinuatione mollire summopere dematura, infundens sensibus eius, quantum sit præclarum, quod credendo suscepisti mysterium, quantum ve sit admirabile, quod renata præmium consequi meruisti. Frigiditatem cordis ipsius, sancti spiritus annunciatione succende: quatenus amore torpore perniciosissimi, cultus, diuinæ fidei calor eius intelligentiam tuarum adhortationum frequentatione succendat: vt profectō sacræ scripturæ testimonium per te expletum indubitanter perclareat: Saluabitur vir infidelis per mulierem fidelem. Ad hoc enim misericordiam Dominicæ pietatis consecuta es, vt fructum fidei creditorumque tibi beneficiorum, redemptori tuo multiplicem resignares. Quod equidem, suffragante præsidio benignitatis ipsius, vt explere valeas, assiduis non desistimus precibus postulare. His ergo præmissis, paternæ vobis dilectionis exhibentes officia, hortamur, vt nos (reperta portitoris occasione) de his quæ per vos superna potentia in conuersione coniugis vestri, summissæque vobis gentis dignata fuerit operari, properè reuelatis: quatenus sollicitudo nostra, quæ de vestra vestrorūque omnium anime salute optabilia desideranter expectat, vobis annunciantibus releuetur: illustrationemque diuinæ propiciationis in vobis diffusam opulentiis cognoscentes, hilari confessione largitori omnium bonorum Deo, & beato Petro Apostolorū principi vberes merito gratias exoluamus. Præterea benedictionē protectoris vestri beati Petri Apostolorū principis vobis direximus, id est, speculum argenteum, & pectinem eburneū inauratū. Quod petimus, vt eo benignitatis animo gloria vestra suscipiat, quo à nobis noscitur destinatum.

Hæc quidem memoratus Papa Bonifacius de Regis Eduini, ac gentis ipsius salute sollicitus, literis agebat. Sed & oraculum cæleste, quod illi quondam exulanti apud Redualdum Regem Anglorum, pietas diuina reuelare dignata est, non minimum ad suscipiendā vel intelligendā doctrinā monita salutaris, sensum inuit illius.

Cum ergo videret Paulinus difficulter posse sublimitatem animi regalis ad humilitatem vitæ salutaris, & suscipiendum mysterium viuificæ Crucis inclinari, ac pro salute illius simul & gentis, cui præerat, & verbo exhortationis apud homines, & apud diuinam pietatem verbo deprecationis ageret: tandem, vt verisimile videtur, didicit in spiritu, quod vel quale esset oraculum Regi quondam cælitus ostensum. Nec exinde distulit, quin continuè Regem admoneret, explere votum, quod in oraculo sibi exhibito se facturum promiserat, si temporis illius arumnis exemptus, ad regni fastigia perueniret. Erat autem oraculum huiusmodi:

Cum persequente illum Edelfrido, qui ante eum regnauit, per diuersa occultus loca vel regna, multo annorum tempore profugus vagaretur, tandem venit ad Regem Redualdum, obsecrans vt vitam suam à tanti persecutoris insidijs tutando seruet. Qui libenter eum suscipiens, promisit se, quæ petebat, esse facturum. At postquam Edelfridus in hac eum prouincia apparuisse, & apud Regem illius familiariter cum socijs habitare cognouit, misit nuncios, qui Redualdo pecuniam multam pro nece eius offerrent: neque aliquid profecit. Misit secundo, misit tertio, & copiosiora argenti dona offerens, & bellum illi, si contemneretur, indicens. Qui vel minis fractus, vel corruptus muneribus, cessit deprecanti, & siue occidere se Eduinum, seu legatarijs tradere promisit. Quod vbi fidelissimus quidā amicus illius animaduertit, intrauit cubiculum, quo dormire disponebat, (Erat autem prima hora noctis) & euocatum foras, quid erga eum agere Rex promississet, edocuit, & insuper adiecit: Si ergo vis, hac ipsa hora educam te de hac prouincia, & in ea loca te introducam, vbi nunquam te vel Redualdus, vel Edelfridus inuenire valeant. Qui ait: Gratias quidem ago beneuolentiæ tuæ: non tamen hoc facere possum, quod suggeris, vt pactum, quod cum tanto Rege iniij, ipse primus irritum faciam, cum ille mihi nihil mali fecerit, nihil adhuc inimicitiarum intulerit: quin potius, si moriturus sum, ille me magis, quam

Gen. 2. Ephe 5.

1 Cor. 7.

Mittit & Regi Pōtifex speculum argenteum & pectinem eburneum S. Petri.

Ex cap. 12.

Rex Eduin⁹ difficulter potest conueniri ad Christum.

Edelfridus persequitur Eduinum.

ignobilior quisquam morti tradat: Quò enim nunc fugiam, qui per omnes Britanniæ prouincias tot annorum temporumque curricula vagabundus, hostium vitabam infidias?

Eduini Regis magnæ angustia.

Abeunte igitur amico, remansit Eduinus solus foris, residensque mœstus ante palatium, multis cœpit cogitationum æstibus affici, quid ageret, quo ve pedem verteret, nescius. Cumque diu tacitis mentis angoribus, & cæco carperetur igni, vidit subito in tempesta noctis silentio, appropinquantem sibi hominem vultusque incogniti: quem videns vt ignotum & inopinatum, non parum expauit. At ille accedens, salutauit eum, & interrogauit, quare illa hora cæteris quiescentibus, & alto sopore pressis, solus ipse mœstus in lapide peruigil sederet. At ille vicissim sciscitabatur, quid ad eum pertineret, vtrum ipse intus, an foris noctem transigeret. Qui respondens, ait: Ne me æstimes tuæ mœstia, & infomniorum, & forinsecæ ac solitaria sessionis causam nescire. Scio enim certissimè, qui es, & quare mœres, & quæ ventura tibi in proximo mala formidas. Sed dicito mihi, quid mercedis dare velles ei, qui his te mœroribus absoluat, & Redualdo suadeat, vt nec ipse tibi aliquid mali faciat, nec

Votum Eduini.

tuis te hostibus perimendum tradat? Qui cum se omnia, quæ posset, huic tali pro mercede beneficij daturum esse responderet, adiecit: Quòd si etiam te Regem futurum, extinctis hostibus, in veritate promittat, ita vt non solum omnes progenitores tuos, sed & omnes, qui ante te Reges in gente Anglorum fuerat, potestate transcendas? At Eduinus constantior interrogando factus, non dubitabat promittere, quin ei, qui tanta sibi beneficia donaret, dignis ipse gratiarum actionibus responderet. Tum ille tertio: Si autem, inquit, is qui tibi tanta taliaque dona veraciter aduentura prædixerit, etiam consilium tibi tuæ salutis ac vitæ melius atque vtilius, quam aliquis de tuis parentibus aut cognatis vnquam audiuit, ostendere poterit: num ei obtemperare, & monita eius salutaria suscipere consentis? Nec distulit Eduinus, quin continuo polliceretur, se in omnibus securum doctrinam illius, qui se tot ac tantis calamitatibus ereptum, ad regni apicem prouheret. Quo accepto responso, confestim is, qui loquebatur cum eo, imposuit dexteram suam capiti eius, dicens: Cum ergo tibi signum hoc aduenerit, memento huius temporis ac loquelæ nostræ, & ea, quæ promittis, tunc adimplere nò differas. Et his dictis, vt fertur, repente disparuit, vt intelligeret non hominem esse, qui sibi apparuisset, sed spiritum. Et cum regius iuuenis solus adhuc ibidem sederet, gauisus quidem de collata sibi pia ac benigna consolatione, sed multum sollicitus, ac mente sedula cogitans, quis esset ille, vel vnde veniret, qui hæc sibi loqueretur.

Dexteram nūc imposuit datur Eduino pro signo emulsi voti.

Venit autem præfatus amicus illius, lætoque vultu salutans eum: Surge, inquit, intra: & sopitis ac relictis curarum anxietatibus, quieti membra simul & animum compone: quia mutatum est cor Regis, nec tibi aliquid mali facere, sed fidem potius pollicitam seruare disponit. Postquam enim cogitationem suam, de qua tibi antè dixi, Regina in secreto reuelauit, reuocauit eum ab illa intentione, admonens quia nulla ratione conueniat tanto Regi, amicum suum optimum in necessitate positum, auro vendere, neque fidem suam, quæ omnibus ornamentis preciosior est, amore pecuniæ perdere. Quid plura? Fecit Rex, vt dictum est, nec solum exulem nuncijs hostilibus non tradidit, sed etiam eum, vt in regnum perueniret, adiuit. Nam mox redeuntibus domum nuncijs, exercitum ad debellandum Edelfridum collegit copiosum: eumque sibi occurrentem cum exercitu multum impari, (non enim dederat illi spatium, quo totum suum congregaret atque adunaret exercitum) occidit in finibus gentis Merciorum, ad orientalem plagam amnis, qui vocatur Idle. In quo certamine & filius Redualdi, vocabulo Regnheri, occisus est. Ac sic Eduinus, iuxta oraculum, quod acceperat, non tantum Regis sibi infesti infidias vitauit, verum etiam eidem perempto in regni gloriam successit.

Regina reuocat matrem à magno scelere.

Rex Edelfridus interficitur cum filio.

Eduinus creatur Rex.

Cum ergo prædicante verbum Dei Paulino, Rex credere differret, & per aliquod tempus, vt diximus, horis comperentibus solitarius sederet, & quid agendum sibi esset, quæ ve religio sequenda, sedulus secum ipse scrutari consueisset, ingrediens ad eum quadam die vir Dei, imposuit dexteram capiti eius, & an hoc signum agnosceret, requisit. Qui cum tremens ad pedes eius procidere vellet, leuauit eum, & quasi familiari voce affatus: Ecce, inquit, hostium manus, quos timuisti, Domino donante, euasisti. Ecce regnum, quod desiderasti, ipso largiente, percepisti. Memento vt tertium, quod promissisti, facere non differas, suscipiendo fidem eius, & præcepta seruando,

Dexteram imposuit monetur reddere votum.

seruando, qui te & à temporalibus aduersis eripuit, & temporalis regni honore sublimauit. Et si deinceps voluntati eius, quam per me tibi prædicat, obsecundare volueris, etiam à perpetuis malorum tormentis te liberans, æterni secum regni in cælis faciet esse participem.

Quibus auditis, Rex, suscipere quidem se fidem, quam docebat, & velle & debere respondebat: verum adhuc cum amicis, principibus & consiliarijs suis sese de hoc collaturum esse dicebat, vt si & illi eadem cum eo sentire vellent, omnes pariter in fonte vitæ Christo cõsecrarentur. Et annuente Paulino, fecit, vt dixerat. Habito enim cum sapientibus consilio, sciscitabatur singulatim ab omnibus, qualis sibi doctrina hæc eatenus inaudita, & nouus diuinitatis, qui prædicabatur, cultus videretur. Cui primus pontificum ipsius Coifi, continuo respondit: Tu vide, Rex, quale sit hoc, quod nobis prædicatur: ego tibi verissimè, quod certum didici, profiteor, quia nihil omnino virtutis habet, nihil utilitatis religio illa, quam hucusque tenuimus. Nullus enim uorum studiosius quam ego, culturæ deorum nostrorum se subdidit, & nihilominus multi sunt, qui ampliora te beneficia, quam ego, & maiores accipiunt dignitates, magisque prosperant in omnibus, quæ agenda vel acquirenda disponunt. Si autem dii aliquid valerent, me potius iuuare vellent, qui illis impensius seruire curauit. Vnde restat, vt si ea, quæ nunc nobis noua prædicantur, meliora esse & fortiora, habita examinatione, perspexeris, absque vilo cunctamine suscipere illa festinemus. Cuius suasioni verbisque prudentibus alius optimatum tribuens assensum, continuo subdidit:

Ex cap. 13.

Rex Eduinus deliberat cum suis de complectendo Christianismo.

Talis, inquit, mihi videtur, Rex, vita hominum præsens in terris, ad comparationem eius, quod nobis incertum est, temporis, quale cum, te residente ad cœnam cum ducibus ac ministris tuis tempore brumali, accenso quidem foco in medio, & calido effecto cœnaculo, furentibus autem foris per omnia turbinibus hyemalium pluuiarum vel niuium, adueniens vnus passerum, domum citissimè peruolauerit: qui cum per vnum ostium ingrediens, mox per aliud exierit, ipso quidem tempore, quo intus est, hyemis tempestate non tangitur: sed tamen paruissimo serenitatis momento excurso, mox de hyeme in hyemem regrediens, tuis oculis elabatur. Ità hæc vita hominum ad modicum apparet: quid autem sequatur, quid ve præcesserit, prorsus ignoramus. Vnde si hæc noua doctrina certius aliquid attulit, meritò sequenda esse videtur. His similia & cæteri maiores natu, ac Regis consiliarij diuinitus admoniti, prosequabantur.

Elegans similitudo.

Adiecit autem Coifi, quia vellent ipsum Paulinum diligentius audire de Deo, quem prædicabat, verbum facientem. Quod cum iubente Rege faceret, exclamauit auditis eius sermonibus, dicens: iam olim intellexeram nihil esse, quod colebamus: quia videlicet quanto studiosius in eo cultu veritatē quærebam, tanto minus inueniebam. Nunc autem aperte profiteor, quia in hac prædicatione veritas datur illa, quæ nobis vitæ salutis ac beatitudinis æterna dona valet tribuere. Vnde suggero, Rex, vt templum & altaria, quæ sine fructu utilitatis sacrauimus, ocyus anathemati & igni tradamus. Quid plura? Præbuit palam assensum Euangelizanti beato Paulino Rex, & abrenuntia idolatria, fidem se Christi suscipere confessus est.

In ethnico nullo cognicio veritatis.

Tandem Rex Eduinus credit.

Cumque à præfato pontifice sacrorum suorum quæreret, quis aras & fana idolorum cum septis, quibus erant circumdata, primus prophanare deberet: ille respondit: Ego: Quis enim ea, quæ per stultitiam colui, ad exemplum omnium aptius, quam ipse per sapientiam mihi à Deo vero donatam destruam? statimque abiecta superstitione vanitatis, rogauit sibi Regem arma dare, & equum emissarium, quem ascendens, ad idola destruenda veniret. Non enim licuerat pontificem sacrorum vel arma ferre, vel in equo sedere. Accinctus ergo gladio, accepit lanceam in manu, & ascendens emissarium Regis, pergebat ad idola. Quod adspiciens vulgus, existimabat eum infanitem. Nec distulit ille mox, vt appropriabat ad fanum, profanare illud, iniecta in eo lancea, quam tenebat: multumque gauisus de agnitione veri Dei cultus, inssit socijs destruere, ac succedere fanum cum omnibus septis suis. Ostenditur autem locus ille quondam idolorum, non longè ab Eboraco, ad Orientem ultra amnem Doruentionem, & vocatur hodiè Gormundin Gahan: vbi pontifex ille, inspirante Deo vero, polluit ac destruxit eas, quas ipse sacrauerat, aras.

Equa equitare.

Coifi pontifex idolorum conuersus destruit ea.

Igitur accepit Rex Eduinus, cum cunctis gentis suæ nobilibus ac plebe per plurima, fidem & lauacrum sanctæ regenerationis, anno regni sui vndecimo, qui est annus Domi-

Ex cap. 14.

Domini.

Dominicæ incarnationis sexcentismus vigesimus septimus: ab aduentu verò Anglorum in Britanniam, anno circiter centesimo octuogesimo. Baptizatus est autē Eboraci die sancto Paschæ, pridie Iduum Aprilis, in ecclesia sancti Petri Apostoli, quem idem ipse de ligno, cum catechizaretur, atque ad percipiendum Baptisma imbucere, citato opere construxit. In qua etiam ciuitate ipsi doctori atque Antistiti Paulinus sedem Episcopatus donauit.

Mox autem ut baptisma consequutus est, curauit, docente eodem Paulino, maiorem ipso in loco & augustiorem de lapide fabricare basilicam, in cuius medio ipsum, quod prius fecerat, oratorium includeretur. Præparatis ergo fundamentis in gyro prioris oratorij, per quadrum cœpit ædificare basilicam. Sed priusquam altitudo parietis esset consummata, Rex ipse impia nece occisus, opus idem successori suo Oualdo perficiendum reliquit.

Paulinus autem ex eo tempore sex annis continuus, id est, usque ad finem imperij Regis illius, verbum Dei, annuente ac fauente ipso, in ea prouincia prædicabat: credebantque & baptizabantur, quotquot erant præordinati ad vitam æternam. In quibus erant Osfridus & Eadfridus filij Regis Eduini, qui ambo ei exuli nati sunt de Quæburga filia Cearli Regis Merciorum. Baptizati sunt tempore sequenti & alij liberi eius, de Edelburga Regina progeniti, Edilhim & Edilridis filia, & alter filius Busefrea: quorum primi albatu adhuc, rapti sunt de hac vita, & Eboraci in ecclesia sepulti. Baptizatus est & Iffi filius Osfridi, sed & alij nobiles & egregij viri non pauci.

Tantus autem fertur tunc fuisse feruor fidei ac desiderium lauacri salutaris genti Nord Humbrorem, ut quodam tempore Paulinus veniens cum Rege & Regina in regiam villam, quæ vocatur Adregin, triginta sex diebus ibidem cum eis catechizandi & baptizandi officio deditus, moraretur: quibus diebus cunctis à mane usque ad vesperam nil aliud ageret, quam confluentem eò de cunctis viculis ac locis plebem, Christi verbo salutis instrueret, atque instructam in fluuio Gleni, qui proximus erat, lauacro remissionis ablueret. Hæc villa tempore sequentium Regum deserta, & alia pro illa est facta in loco, qui vocatur Melmin. Hæc quidem in prouincia Berniorum: sed & in prouincia Deiorum, vbi sæpius manere cum Rege solebat, baptizabat in fluuio Sualua, qui vicum iuxta Cataractam præterfluit. Nondum enim oratoria vel baptisteria in ipso exordio nascentis ibi Ecclesiæ poterant ædificari. Attamen in campo Dono, vbi tunc etiã villa regia erat, fecit basilicam, quam postmodum pagani, à quibus Eduinus Rex occisus est, cum tota eadem villa succenderunt. Pro qua Reges posteriores fecere sibi villam in regione, quæ vocatur Loidis. Euasit autē ignem altare, quia lapideum erat, & seruatur adhuc in monasterio reuerendissimi Abbatis & presbyteri Trunuuulsi, quod est in sylua Elmete.

Tantam autem deuotionem Eduinus erga cultum veritatis habuit, ut etiam Regi Orientalium Anglorum Carpualdo filio Redualdi persuaderet, relicti idolorum superstitionibus, fidem & sacramenta Christi cum sua prouincia suscipere. Et quidem pater eius Reduald iam dudum in Cantio. sacramentis Christianæ fidei imbutus est, sed frustra. Nam rediens domum, ab vxore sua & quibusdam peruersis doctoribus seductus est, atque à sinceritate fidei deprauatus, habuit posteriora peiora prioribus: ita ut in morem antiquorum Samaritanorum, & Christo seruire videretur, & eius quibus antea seruebat, atque in eodem fano & altare haberet ad sacrificium Christi, & arulam ad victimas dæmoniorum. Quod videlicet fanum Rex eiusdem prouinciæ Alduulsi, qui nostra ætate fuit, usque ad suum tempus perdurasse, & se in puericia vidisse testatur.

Erat autem præfatus Rex Reduald natus nobilis, quanlibet actu ignobilis, filius Tytilli cuius pater fuit Vulf, à quo Reges Anglorum Orientalium Vulfingas appellati. Verum Carpuald non multo post, quam fidem accepit, tempore occisus est à viro genero suo Siberto, nomine Richberto, & exinde tribus annis prouincia in errore versata est, donec accepit regnū eiusdem frater Carpualdi Sibertus, vir per omnia doctissimus atque Christianissimus. Qui viuente adhuc fratre, cum exularet in Gallia, fidei sacramentis imbutus est. Quorum participem mox vbi regnare cœpit, totam suam prouinciam facere curauit. Cuius studijs gloriosissime fuit Felix Episcopus, qui de Burgundiorum partibus, vbi ortus & ordinatus erat, cum venisset ad Honorium Archiepiscopum, ei quæ indicasset desiderium suum, misit eum ad prædicandum verbum vite præfate nationi Anglorum. Nec vota ipsius in cassum cecidere: quin potius fructum in

Rex ecclesiam in honore S. Petri Apostoli construxit.

Eduin⁹ Rex occiditur.

Multos conuertit S. Paulinus.

Per multum ab eo in flumine baptizatus.

Ex cap. 15.

Eduald⁹ rex & Christiū & demones colit.

Carpualdus Rex occiditur.

Sibert⁹ Rex doctissimus & Christianissimus. Felix Episcopus multos Anglos conuertit.

ea multiplicem credentium populorum pius agri spiritalis cultor inuenit. Siquidem totam illam prouinciam iuxta sui nominis sacramentum, à longa iniquitate atque infelicitate liberatam, ad fidem & opera iustitiæ, ac perpetuæ felicitatis dona perduxit. Accepitque sedem Episcopatus in ciuitate Dummock, & cum decem & septem annis eidem prouinciæ pontificali regimine præfuisset, ibidem in pace vitam finiuit.

Prædicabat autem Paulinus verbum etiam prouinciæ Lindisi, quæ est prima ad meridiam Humbri fluminis ripam, pertingens usque ad mare: Præfectumque Lindocolinæ ciuitatis, cui nomen erat Blecca, primum cum domo sua conuertit ad Dominum. In qua videlicet ciuitate, & ecclesiā operis egregij de lapide fecit, cuius tectum vel longa incuria, vel hostili manu deiecto, parietes hæcenus stare videntur: & omnibus annis aliqua miracula sanitarum in eodem loco solent ad vtilitatem eorum, qui fideliter quærunt, ostendi. In qua ecclesia Paulinus, transiente ad Christum Iusto, Honorium pro eo consecrauit Episcopum, ut in sequentibus suo loco dicemus.

De huius fide prouinciæ narrauit mihi presbyter & Abbas quidam, vir veracissimus de monasterio Peartan, vocabulo Deda, retulisse sibi quendam seniorum, baptizatum se fuisse die media à Paulino Episcopo, præfente Rege Eduino, & multam populi turbam in fluuio Trehenta iuxta ciuitatem, quæ lingua Anglorum Trouulsingacestr vocatur. Qui etiam effigiem eiusdem Paulini referre est solitus, quod esset longæ stature, paululum incuruus, nigro capillo, facie macilenta, naso adunco, pertentui, venerabilis simul & terribilis adpectu. Habuit autem secum in ministerio & Iacobum Diaconum, virum utique industrium ac nobilem in Christo & in Ecclesia, qui ad nostra usque tempora permansit.

Tanta autem eo tempore pax in Britania, quaquaersum imperium Regis Eduini peruenerat, fuisse perhibetur, ut (sicut usque hodie in proverbio dicitur) etiamsi mulier vna cum recens nato paruulo vellet totam perambulare insulam à mari ad mare, nullo se lædente, valeret. Tantum quoque Rex idem vtilitati suæ gentis consuluit, ut plerisque in locis, vbi fontes lucidos iuxta publicos viarum transitus contempit, ibi ob refrigerium viantium, erectis stipitibus arcus caucos suspendi iuberet: neque hos quiquam, nisi ad vsum necessarium, contingere præ magnitudine vel timoris eius auderet, vel amoris vellet. Tantum verò excellentiæ in regno habuit, ut non solum in pugna ante illum vexilla gestarentur, sed & tempore pacis equitatem inter ciuitates, suæ villas, aut prouincias suas cum ministris, semper antecedere signifer cõsueuisset: necnon & incedente illo vbilibet per plateas, illud genus vexilli, quod Romani Tusam, Angli verò appellant Thuuf, ante eum ferri solebat.

Quo tempore præfatum sedis Apostolicæ Honorij Bonifacij successor habebat: qui vbi gentem Nord Humbrorem cum suo Rege ad fidem confessionemque Christi, Paulino euangelizante, conuersam esse didicit, misit eidem Paulino pallium, misit & Regi Eduino literas exhortatorias, paterna illum charitate accendens, ut in fide veritatis, quam accepit, persistere semper ac proficere curaret. Quarum videlicet literarum iste est ordo.

Domino excellentissimo, atque præcellētissimo filio Eduino Regi Anglorum, Honorij Episcopus seruus seruorum Dei, salutem. Itā Christianitatis vestrae integritas circa conditoris sui cultum, fidei est ardore succensa, ut longè lateque resplendeat, & in omni mundo annunciata, vestri operis multipliciter referat fructum. Sic enim vos Reges esse cognoscitis, dum Regem & creatorem vestrum orthodoxa prædicatione edocti, Deum venerando colitis, ei quæ, quod humana valet conditio, mentis vestrae synceram deuotionem exoluitis. Quid Deo nostro aliud offerre valebimus, nisi ut in bonis actibus persistentes, ipsum quæ autorem humani generis cõsistentes, cum colere, ei quæ vota nostra reddere festinemus? Et ideò excellentissime fili, paterna vos charitate, qua conuenit, exhortamur, ut hoc, quod vos diuina misericordia ad suam gratiam vocare dignata est, sollicita intentione, & assiduis orationibus seruare omnimodò festinetis: ut qui vos in præfenti seculo ex omni errore absolutos, ad agnitionem sui nominis est dignatus perducere, & celestis patriæ vobis præparat mansionem. Prædicatoris igitur vestri, domini mei Apostolicæ memoriæ Gregorij lectione frequenter occupati, præ oculis affectum doctrinæ ipsius, quem pro vestris animabus libenter exercuit, habetote: quatenus eius oratio, & regnum vestrum, populumque augeat, & vos omnipotenti Deo irreprensibiles representet. Ea verò, quæ à nobis pro vestris sacerdotibus ordinanda sperastis, hæc pro fidei vestrae sinceritate, quæ nobis

Ex cap. 16. S. Paulinus conuertit Bleccā præfectū Lindocolinensem.

Forma corporis S. Paulini.

Sub Eduino rege iunna Britanniæ pax.

Ex cap. 17. Honorius papa mittit palliū Paulino.

Honorij Papæ literæ ad Eduinū Regem.

S. Gregorij Papæ erga Anglos affectus.

Mittit duo pallia duo bus Metro- politanis.

multimoda relatione per praesentium portitores laudabiliter insinuata est, gratuito animo attribuere illis sine vlla dilatione prouidimus, & duo pallia vtrisque Metro- politanis, id est, Honorio & Paulino, direximus: vt dum quis eorum de hoc seculo ad authorem suum fuerit accersitus, in loco ipsius alterum Episcopum ex hac nostra auctoritate debeat subrogare. Quod quidem tam pro vestrae charitatis affectu, quam pro tantarum prouinciarum spatijs, quae inter nos & vos esse noscuntur, sumus inuitati concedere, vt in omnibus deuotioni vestrae nostrum concursum, & iusta vestra desideria praeremus. Incolumem excellentiam vestram gratia superna custodiat.

Ex Cap. 20.

Cum autem Eduinus decem & septem annis genti Anglorum simul & Britonum gloriosissime praesert, e quibus etiam sex ipse, vt diximus, Christi regno militauit, rebellauit aduersus eum Carduella Rex Britonum, auxilium praebente illi Penda, viro strenuissimo, de regio genere Merciorum, qui & ipse ex eo tempore gentis eiusdem regno annis vigintiduos varia sorte praesuit. Et conseruo grati praesidio in campo, qui vocatur Hethfelth, occisus est Eduinus die quarto Iduum Octobris, anno Domini in carnationis sexcentesimo trigesimo tertio, cum esset annorum quadraginta octo, eiusque totus vel interemptus, vel dispersus est exercitus. In quo etiam bello ante illum vnus filius eius Osfrid, iuuenis bellicosus cecidit: alter Edfrid, necessitate cogente, ad Pendam Regem transfugit: & ab eo postmodum, regnante Osuualdo, contra fidem iurifurandi peremptus est.

Eccē Carduella & Penda tyrannidem.

Quo tempore maxima est facta strages in Ecclesia, vel gente NordHumborum, maxime quod vnus ex ducibus, a quibus acta est, paganus: alter, quia barbarus, erat pagano sauior. Siquidem Penda cum omni Merciorum gente idolis deditus, & Christiani erat nominis ignarus. At verò Carduella, quanuis nomen & professionem haberet Christiani, adeo tamen erat animo ac moribus barbarus, vt nec sexui quidem muliebri, vel innocuae paruulorum parceret aetati, quin vniuersos atrocitate ferina morti per tormenta contraderet, multo tempore totas eorum prouincias debacchando peruagatus, ac totum genus Anglorum Britanniae finibus erasurum se esse deliberans. Sed nec religioni Christianae, quae apud eos exorta erat, aliquid impendebat honoris: quippe cum vsque hodie moris sit Britonum, fidem religionemque Anglorum pro nihilo habere, neque in aliquo eis magis communicare, quam paganis. Allatum est autē caput Eduini Regis Eboracum, & illatum postea ecclesiae beati Petri Apostoli, quam ipse coepit, sed successor eius Osuuald perfecit, vt supra docuimus. Positum est autem in porticu sancti Papae Gregorij, a cuius ipse discipulis verbum vitae susceperat.

Britones infensū sunt Anglis.

S. Paulinus cum regina fugit Cantium.

Turbatis itaque rebus NordHumborum huius articulo cladis, cum nihil alicubi praesidij, nisi in fuga esse videretur, Paulinus assumpta secum Edelburga Regina, quam pridem adduxerat, redijt Cantium nauigio, atque ab Honorio Archiepiscopo & Rege Edulbaldo multum honorifice susceptus est. Venit autem illuc duce Baasso, milite Regis Eduini fortissimo, habēs secum Heanfredam filiam, & Vulcfram filij Eduini, necnon & Isfi filium Osfridi filij eius: quos postea mater metu Edboldi & Osuualdi Regum, misit in Galliam nutriendos Regi Decberto: ibique ambo in infantia defuncti, & iuxta honorem vel regijs pueris, vel innocentibus Christi congruum, in ecclesia sepulti sunt. Attulit quoque secum vasa preciosa Eduini Regis perplura, in quibus & Crucem magnam auream, & calicem aureum, consecratum ad ministerium altaris: quae hactenus in ecclesia Cantij conseruata monstrantur.

Crux magna aurea.

Obitus S. Paulini.

Quo in tempore Rhofensis ecclesia pastorem minime habebat, eò quod Romanus praesul illius ad Honorium Papam a Iusto Archiepiscopo legatarius missus, absorptus fuerat fluctibus Italicis maris: ac per hoc curam illius praefatus Paulinus inuitatione Honorij Antistitis, & Eadbaldi Regis suscepit ac tenuit, vsq; dum & ipse suo tempore ad caelestia regna cum glorioso fructu laboris ascendit. In qua ecclesia moriens, pallium quoque, quod a Romano Papa acceperat, reliquit. Reliquerat autem in ecclesia sua Eboraci Iacobum Diaconum, virum vtrique Ecclesiasticum & sanctum, qui multo ex hinc tempore in ecclesia manens, magnas antiquo hosti praedas docendo & baptizando eripuit. Cuius nomine vicus, in quo maxime solebat habitare, iuxta * Cataraetam, vsque hodie cognominatur. Qui quoniam cantandi in ecclesia erat peritissimus, recuperata postmodum pace in prouincia, & crescente numero fidelium, etiam magister ecclesiasticae cantionis iuxta morem Romanorum seu Cantuariorum, multis coepit existere. Et ipse senex, & plenus dierū, iuxta scripturas, parrum Anno

Ex lib. 3. Histor. eiusdem cap. 11.

Anno autem ab incarnatione Domini sexcentesimo quadagesimo quarto, reuerendissimus pater Paulinus, quondam quidem Eboracensis, sed tunc Episcopus Rhofensis ciuitatis, transijt ad Dominum, sexto Iduum Octobris die: qui decem & novem annos, & menses duos, & vigintiunum dies Episcopatum tenuit: sepultusque est in secretario beati Apostoli Andreae, quod Rex Edilbertus a fundamentis in eadem Rhofi ciuitate construxit. In cuius locum Honorius Archiepiscopus ordinauit Ithamar, oriundum quidem de gente Cantuariorum, sed vita & eruditione antecessoribus suis aequandum.

VITA S. IOHANNIS PRIORIS MONASTERII BRIDLINGTONIAE CANONICORVM REGVLARIVM in Anglia, ex quodam M.S. codice per F. Laur. Surium mutato stylo praesens & contractius descripta. Auctoris nomen codex non habuit, sed est historia grauis, scripta ab eius aequali.

ACRATISSIMAE recordationis Iohannes Prior Bridlingtoniensis, cuius grata solennitas mirifici splendoris radijs vniuersam illustrat & ornat Ecclesiam militantem, instar immotae cuiusdam columnae, in base fidei firmiter collocatae, mortalium omnium nutabundam confirmat instabilitatem, & benignae intercessionis consolatione sustentat. Is enim prima florentis aetatis exordia virtutibus consecrans, profligatis vitiorum tenebris, diuini timoris amplexus est itinera, & in Tobiae vestigijs insistentens, atque spei & charitatis multos proferens fructus, sancti spiritus singulare quoddam sacrarium effectus est. A pijs verò parentibus enutritus, & studijs liberalium disciplinarum admotus, breui longo interuallo omnes post se reliquit suos condiscipulos. Neque tamen soli acquirendae scientiae deditus erat, sed caelestibus animo inhians, cum esset in schola Oxoniensi, crebro interruptis scholasticis disputationibus, interiori homini excolendo vacabat, templum animi sui supremo principi dedicans, & in Dei ac proximi amore feruenti spiritu sese exercens, vt quidem ad nos perlati est ab eius condiscipulis fide dignis: atque in ipsa iuuenili aetate Deo toto animo addictus, aduersus illatas iniurias & contumelias placidum & tranquillū sese exhibebat. Leuitatem & petulantiam omnem perpetuo vitabat, suo potius & omnium cupiens militare creatori, quam vanis & frivolis occupationibus tempus terere, & bonas horas male collocare.

Obit. 10. Cap. 11.

Multis virtutibus ornatur adhuc puer. Tob. 1.

Multum proficit in studijs literarum.

Hic Author indicat se eius fuisse aequalem.

Cap. 2.

Hunc verò in modum in virtutibus enutritus & educatus feliciter in Comitatu Eboracensi in locis maritimis, nec multum a monasterio Bridlingtoniensi remotis, cum biennium exegisset Oxoniae, oculis domum reuersus est, atque illic non tam humana institutione partam, quam caelesti vnctione infusam perquisiuit scientiam. Atque in ipsa iuuentute maturos annos induens, quod aetati decrat, virtutum studiosa conuersatione suppleuit. Cum sic autem & scientia & honestis moribus ornatus esset, vir quidam celebris ac opulentus illum suorum filiorum voluit habere paedagogum, qui eos non solum literas doceret, sed etiam a vitijs coerceret. At ille perpendens teneram esse lilij substantiam, quae spinarum a culcis facile perforatur, timens etiam insanientis libidinis aetate, vicefimo aetatis suae anno, magno religiose vitae ardore correptus, virtutibus praeclare instructus, Christi sempiterno seruitio se constituit mancipare. Mouebatur enim etiam ijs rebus, quas partim quotidiana discebat experientia, tot inter homines existentibus contentionibus & discordijs diuturnis: partim memoria repetebat de scripturis diuinis, Abel & Cain vno parente editos, colymbam & coruum pariter in arca commorantes, Isaac & Ismaelem inter se colludentes, ab ipsis primis creati orbis initijs improbos bonis admixtos: denique multos vndique male blandientis mundi propositos esse laqueos. Horum igitur accurata consideratione incitatus, Bridlingtoniense coenobium petijt, atque illic haud secus atque Anglus e celo veniens, hilariter acceptus, monasticum habitum induit, multaque morum integritate conspicuus, & sancti spiritus flamma incensus, regularis obseruantiae admodum studiosus fuit. Amabat Deum toto corde & tota anima,

Senilis maturitas in iuuenili corpore.

Gen. 4. 8. 27.

Fit monachus apud Regulares Canonicos.

T t t mente

Catalogus virtutum eius

mente caelestia suspirabat, mundi huius res caducas omnes contemnebat, mirè pèr-
fusul gratia caelesti. Erat humilis, obediens, abstinentia rigidus, iustitia tenax, conti-
nentia insignis, in vigilijs frequens, strenuus in precibus, spiritu feruens, in sermone cir-
cumspectus & maturus, spe firmus, perpetuò in Dei seruitutem intentus. Cum alijs
more suo vanis oblectamentis sese dederent, ipse vel orationi, vel lectioni incumbere
bat. Disciplinae monasticae tam fuit exactus cultor, vt nec minimas constitutiones ne-
glexeret: quod idem etiam suis fratribus insupremo spiritu attentius commendauit.
Tanta verò humilitate fuit, vt cum diuina officia attentissimo corde persolueret, li-
benter totis viribus aliorum vices impleret: in incessu autem omnè mundanorum
hominum pompam prorsus fastidiret & neglexeret.

Cap. 3.

Propter eius eximias virtutes demandata ei fuere Praeceptoris, Eleemosynarij, &
Supprioris ministeria, in quibus rectè atque ordine sese gessit. Ab alijs functionibus,
quae mundi huius tumultibus & tempestatibus expositè sunt, ad tempus illum diuina
prouidentia praeseruauit, ne animus recens, virtutum ornamentis pulchrè compo-
situs, mundi huius occupationibus implicatus, fallaci rerum labentium amore obta-
sceretur & excacaretur. Ità ille protector noster Deus, vt quondam Noè à diluuiò,
Lot ab caelesti incendio, Isaac ab impendète gladio, Ioseph à foeminae calumnia & car-
ceris angustijs, Moysen ab ira Pharaonis, Rahab à ciuitatis excidio, Ionam à mortis
periculo, Susannam à falsis testibus, Danielem à leonibus, tres pueros ab ignibus, sic
monastica disciplinae specimen à saeuientis seculi potestate seruauit.

Gen. 8. 19.
22. 41.
1. xod. 2.
Ictm. 6.
1. n. 2.
Dan. 13. 6.
& 3.
Cap. 4.

Sed cum crederet fama virtutum eius, accidit, vt monasterij Praeposito in fratrum
manus suum munus resignante, vota omnium, sancto id agente spiritu, in eum con-
ferrentur, quòd ea functione dignum eum existimarent. Sed ille, vt erat humilimus,
ità ait ad eos: Itànc vos pygmei imbecillias vires in Ecclesiae structura columnam
vultis constituere? hominem caecum hostiles dolos & machinas posse peruidere pra-
tatis? aut canem mortuum, latratu suo lupos gregi Dominico insidiantes abigere?
An verò ignoratis, dum abest maceria aut idoneum munimentum, vineam Domini
fraudentas vulpeculas demoliri? Itaque ego multa inuolurus ignorantiae caeci-
tate, etiamsi ad columnam alliger, & multis conficiar plagis, non tamen ausus ero
isthuc in me onus recipere. Ità illo sese excusante, alius electus est. At illo intrà annos
non multos peste sublato, diuinæ sapientiae prouidentia volens lucernam, tanta luce
conspiciam, suis radijs etiam alijs praelucere, id effecit, vt denuò liberis fratrum sus-
fragijs electus sit. Er quauis ille oneris eius immane pondus attendens, egrè ad tem-
pus animi sui aëstus tolerarit, tandè tamen diuina consolatione persufus, atque ma-
iòri ex arate maturiori accedente iudicio, animaduertens quanto laboriosior est vi-
tae huius peregrinatio, tanto ex Dei gratia illustriorem quoque fore triumphum
ex hoste tartareo, supposuit humeros sarcinae, confidens in clementia & adiutorio
Saluatoris.

Recusat mo-
nasterij pre-
fecturam.

Inuitus tan-
dem sic Pri-
or iur ces-
nobilij,
Cap. 5.
Eius eximia
charitas et-
ga omnes.

Eo autem honore sublimatus, quemadmodum sese gesserit, ingenij nostri tenuitas
pro dignitate explicare non potest. Esuriètes pauit, nudos vestiuit, frigus temperauit,
dolori consolationis fomètra adhibuit, lachrymas absterxit, oppressos subleuauit, car-
ceres aperuit, pacem conciliauit, foederatos confirmauit, consopiuit lites, remoratus
est bella, produxit in ducias, aegris salutem, seruis libertatem restituit, dilatauit moenia,
clementia profligauit crudelitatem, detexit fraudes quodam veritatis fuceo illitas,
destrueta instaurauit, noua construxit aedificia, agris foecunditatem, horreis vberta-
tatem, attulit. Porro verò quieti contemplationis feruentius operam dedit, cum fra-
tribus nocturnis pariter & diurnis horis preces Canonicas tam accuratè persoluens,
vt audito campanae signo, negocijs secularibus occupatus si fuisset, voce lamentabili
sapius fratribus diceret: Nunc quidem animus cupit cum caeteris ire ad ecclesiam,
sed heu aliundè impeditur: Ità nimirum Rachelis castos amplexus experens, vt ta-
men Liae diligentiam sibi minimè putare omittendam.

Cap. 6.
Magnus fer-
uor sacrifi-
cantis.

Solebat etiam frigidissimis anni temporibus in aurora Missae sacrificium face-
re. Itaque omnipotentis Dei amore accensus inexplicabili, ob nimiam animi ar-
dorem quaedam deponebat vestimenta, frigori arcendo opportuna, nihil interim
sentiens asperrimum gelu: immò verò ab eius vertice visebantur densi prodire vapo-
res, perinde vt solet ex multum bulliente aqua. Interim nonnunquam rapiebatur spi-
ritus eius in Deum, corpus verò quasi exanime cernebatur, suoque pondere depre-
sum, subsistere vix potuisset, nisi ab alijs esset sustentatum. Quodam die eiusmodi iu-
cunda

cunda deuotione affectus, in sacello suo Missam celebrare voluit, ministro illius ei
assistente cum homine quodam seculari. Praemissis igitur priuatis orationibus & me-
ditationibus, mox sacerdotales induit vestes: cumque anhelo pectore caelestis patrie
gaudia contemplaretur, vsque ad Epistolam omnia ritè peregit. Tum verò clam dixit
ministro, vt seculari hominem è sacello iuberet abscedere. Quod cum factum
esset, vsque adeò diuino est amore inflammatus, vt praemulto lachrymarum imbre
verba pronunciare non posset. Quod tamen ille non virtuti, sed infirmitati attribuit,
nolens vt minister eius ad aliorum notitiam id gloriabundus perferret. Sed erat cer-
te ille egregiè humilis, vt etiam eos diligeret, qui ipsum contumelia afficerent, ingra-
tos beneficijs obrueret, vanas adulantium laudes odiret, honores fugeret, cum infe-
rioribus ministraret, prouentibus sociabilem se exhiberet.

Magna eius
humilitas.

Porro gregi sibi commisso vigilanter intendens, aduersum maligni demonis tenta-
tiohes subditos suos & exhorrationibus, & exèplis bonis egregiè animauit. Desides
& pigros in praestando officio, castigabat: piè & religiosè se gerentes, fauore & amore
prosequabatur. Diligèter aduonebat fratres, vt à domibus officialibus mulieres ex-
cluderent, ne mente vacantes libidini, à beatorum consortio fierent alieni. Cum fra-
tribus in refectorio cibum capere solebat, nisi hospites eiusmodi superuenirent, quibus
eum adesse oporteret. Noctibus cubabat in dormitorio, nocturnisq; precibus, quas
Mauritias vocant, peruigil intererat, multum reformidans, si secus tempus expende-
ret, cum lampade vacua non se peruenturum ad epulas caelestium nuptiarum. Aegro-
tos sollicitè visitabat, eis opportuno tempore res necessarias subministrans. Apud
hospites iucundus erat, & sapièter alijs escas appositas distribuens, ipse inter delicata
fercula solo pane sapissimè vesceretur. Quod tamen ne alijs admirationem, ipsi glo-
riam inanem pareret, cibos conscindebat ac partiebatur, sed cautè in quodam vascu-
lo eos reponens, cum edere putaretur, Dei amore carnem abstinentia macerabat.

Cap. 7.

Non est me-
te vacandū
libidini.

Mira absti-
nentia inter
epulas.

Sermo eius haudquaquam infructuosus fuit, nec delectabatur verbis friuolis & su-
peruacaneis, sed vtilibus, ab ipsa scriptura diuina depromptis, cuius erat admodum
studiosus. Mosilli fuit, nocturnis precibus persolutis, reliquam noctis partem studio
deuotionis impendere, solo Deo conscio, quid ab eo fieret: accuratèq; in suos actus
quotidianos inquirere, idque non sine lachrymis & eiulatu. Ità meditatio & con-
templatio vsque in auroram, qua sacrificium Missae offerebat, praclarè occupatus
erat: communitusque aduersum vitia, omnium conditori multas gratias agebat.
Tanto igitur deuotionis igne inflamatus, tot virtutibus instructus, precibus diligen-
ter intentus, rara benignitate conspicuus, caelesti consolatione abundè fruebatur.
Quam verò insigni fuerit patientia, sequens historia declarabit.

Cap. 8.

Sermo eius
qualis fue-
rit.

Noctis exer-
citia.

Quidam è fratribus eius monasterij, magno furore commotus, procaciter ingres-
sus in aulam, vbi vir mansuetus cum quibusdam familiariter conferebat, multa in
eum conuicia contumeliosè & impotenter iactabat, minis & clamoribus id se effe-
durum sperans, vt ira peroueretur. At ille fellis expertus, columbinè simplicitatis
amans, ne verbum quidem ei respondit. Id cernens quidam, praeteris viro Dei fa-
miliarior, Cur tam, inquit, atrociam huius hominis dicta persers, cum verbo vno edice-
re possis, vt redeat ad cubiculum suum? Vides, quas suis verbis rationes praetextat, vt-
que ex latentis nequitiae fouea tumens superbia, innocentiae proculcatix, caput ex-
tat suum? Quid ità negligis existimationem tuam, honorisque tui iniuriam? Cur
tantae nequitiae administrum non reprimis? Ei beatus vir sic respondit: Si flamma vo-
lax aedificij testa lambens, in sublime feratur, num tu consulte facturū putabis eum,
qui plus etiam materiae in flammam injicere velit? Frater iste ad praesens magno ar-
det furoris aestu, cui si ego comminationum faculas ad mouere velim, furor eius ma-
gis magisque inflammabitur, atque ita fiet, vt in rectam viam placidè & amanter re-
uocari non possit. Sed vbi haec flamma deserbuerit, tum demum ad opportuna re-
media animo deliberato accedemus. His dictis, nihil commotus abscellit, cum Da-
uide sacrae scripturae pulsans citharam, atque ita Saulis insaniam temperans. Ea enim
suauissima harmonia didicerat inuidiae vesaniam profligare. Quis, obsecro, tantam
in eo non admiretur tolerantiam & aequabilitatem, cum alioquin natura & habitudi-
ne esset cholericus, cuiusmodi homines solent facile ira commoueri, & tamen natu-
re propensiones comprimens, diuinæ gratiae beneficio Christi se fidelissimum secta-
torem comprobabit?

Cap. 9.

Modestissi-
mè fert con-
tumelias.

Elegans si-
mile.

1. Reg. 16.

Porro etiam probatissimorum Ecclesiae Doctorum libros, scripturarum amator
ardent-

Cap. 10.

772

Legit fan-
ctos Patres.

ardentissimus, studiosè perlegit, lectosq; in memoria cõmendauit. Rerum externarum
ca moderatione curã gessit, vt tamen animæ cum Deo coniugendæ studia non omit-
teret. Ocium, vitiorum omnium fomentum, strenuè à se repellens, aut in Martha la-
bores actiuos, aut in Mariæ quietas & incundas contemplationes, incumbebat.

Cap. 11.

Frater quidam à mercatore non paruo are sibi cucullum comparauerat. Sed
postea cõquestus est venerabili viro, mercatorem illum contra fidem datam intole-
randa ipsam iniuria affecisse. Tum verò pijsimus pastor, eius factum & superbiam fa-
nare volens, cum non esset nescius, quemadmodum rubigo ferrum, & tineæ vestem
corruptit, ita superbia religiosam vastari humilitatem: manum suo pectori admo-
nit, sicque locutus est: Nimij precij est cucullus sex solidorum, vt illo tam putre ca-
daver obregatur: his verbis fratrem cupiens prouocare, vt spreto superbo habitu,
ipsius humilitatem imitaretur. Nam quidam multa instantia apud eum egerant, vt
propter functionis suæ dignitatem preciosis vteretur pellibus: sed ille modestissimè
respondit: Agnorum pelliculæ abundè sufficiunt arcendo à nostris corporibus fri-
gori: videlicet nolens eorum ineptis persuasionibus obsequi, qui iam in sui contem-
ptu perseuerans, secularis pompæ factum omnem protriuerat, & adulterantem su-
perbiam eneruandi acceperat vires.

Superbia p-
niciosa mo-
nacho.

Respuit pò-
pam veltit

Cap. 12.

Cum Vitas sanctorum Patrum legeret, diligenter obseruauit locum quendam, vbi
impurus demon scribitur visibilis apparuisse cuidam eremita. Quod etiam venera-
bilis memoria Vuilhelmum * Slegthholmensem, tum quidem Capellanum, vt vo-
cant, nunc verò miraculis celebrem, quibus illud monasterium egregiè condecorat
& illustrat, cum permouisset, sciscitatus est à beato viro, quid causæ sit, quòd non ita
iam conspicuum se præberet fatan, vt olim consueuisset sanctis illis patribus. Ille ve-
rò respondit: Antiquorum Patrum animos non fallax splendor & inanis gloria, sed
diuina gratia illustrat. Itaque faciliè illi fraudulentas inimici machinationes perui-
dentes, ceu pugiles inuidi illum fortiter expugnauerunt. Quod ille superbus non fe-
rens, difficilima tentationum certamina illis obiecit, monitrosas formas & tere-
rimos impetus eis ingerens, vt vi illos protruderet in peccata. Nos verò qui faciliè
obedimus, occultis tentationum iaculis citò prostermit, etiamsi nullam nobis te-
tram speciem repræsentet.

Cur demo-
nes autiq;
patribus vi-
sibiles appa-
ruerint, no-
bis no item.

Cap. 13.
2. Par 9.

Fama sanctitatis beati viri procùl euagante, perfectissimi quiq; Britannia viri, affi-
nibus terræ properauerunt ad eum, audituri sapientiã Salomonis, planè persuasum ha-
bentes, se felices redituros in sua, si eius essent perfructi colloquio. E quibus nonnul-
lis sciscitantibus, cur perfectius institutum monasticum non completeretur, ille sa-
pienter respondit: In quolibet monastica vitæ genere possumus continenter animo
cælestis patriæ gaudia contemplari, & in virtutibus progredi. Interim tamen fateor
me huius instituti ea, quæ substantialia vocant, necdum impleuisse. Itaque temerita-
ris in eò arguendus sum, si laxioris vitæ etiam minima non obseruans, arctiori discipli-
næ me tradam, sublimia profecturus. Quibusdam verò percontantibus, quis canon
monasticus potissimum consecrandus sit, ille mox respondit, Euangelium secundum
Iohannem, Canones omnes excellere. Et certè ipse beatus vir inter huius procellosæ
vitæ tam varios casus & innumera discrimina, diuini amoris pennis vitra sidera subla-
tus, atque inde contemplans quicquid hic orbis habet, id omne instar aquæ præterla-
bens euanescente, præclaram sancti Iohannis doctrinam, sibi ipsi vitæ normam dele-
git. Et sicut inter quatuor Euangelistas beatus Iohannes sublimiter ad cælestia instat
aquilæ euolans, summæ Diuinitatis mysteria euidentius pronunciauit: sic nostris
temporibus alius Iohannes, cælestium mysteriorum probè conscius, eximio contem-
plationis volatu, calcatis terrenis, se cælestibus inseruit. Cui rei confirmandæ non pa-
rum confert id, quod iam dicturi sumus.

Euangelii
S. Iohannis
perfectissi-
mas habet
Christi insti-
tutiones, q-
bus oēs Ca-
none mo-
nastici imi-
tantur.

Cap. 14.

Cum aliquandò ex officio inuiseret loca diuersa, quæ monasterij ipsius ditione te-
nebantur, ad quandam inclusam diuertit in Comitatu Richemundia, vt inter tot ex-
ternas occupationes spiritualibus colloquijs animum accenderet & inflammaret.
Oblata autem fuerat illi inclusæ superiori nocte visio, illam consolans atque confir-
mans, quam ea beato viro exponens: Vidi, inquit, obscura nocte, nulla apparente lu-
na, aquilam mirè formosam, expansis alis domum hanc circunuolare, in cuius ro-
stri acie chartula breuis hærebat, cui hæc verba erant inscripta: Iesus est amor meus.
addiditque inclusa illa: Tu verò pater, es aquila illa pro tuorum excellentia merito-
rum, qui magna animi constantia, mundi contempto amore, diuino fortiter inheres.
Ille

Visio inclu-
sæ cuiusdã.

Ille verò ad hæc ita respondit: Nos quidem eo animo huc accessimus, vt mutuis col-
loquijs omnipotentis Dei gratiã & benevolentiam nobis conciliaremus: at nunc,
vt video, malus demon, vitiorum nostrorum sagax explorator, per tot inanes sermo-
nes sibi in animos nostros aditum parat. Atque his dictis, ocyus abscessit. Eum autem
sibitum recessum inclusa molestè ferens, sæpius conquesta est, se vix vllum vnquam
conspexisse, qui tam celeriter ab incauta laudatione sese subduceret.

Multum ab
hoier à va-
na gloria.

Idem autem ipse beatus pater, animarū intrepidus & inuictus moderator, aduer-
sus monasterij quantunuis terribiles oppressores clypeo fortitudinis sese armabat.
Administer quidam Lancastræ illustrissimi ducis, exactor sauiissimus, illum suū domi-
nant, tanquam Assuerum alter crudelis Aman, in augmentum facinoris sui, in inno-
xium Mardocheum sceleratè incitabat: fretusque eiusdem principis autoritate, tu-
menti animo viro mansuetissimo multas intentauit minas in monasterij irreparabile
detrimentum. Contrà verò sanctus vir, constantia armatus, nihilque eius furore fra-
ctus, studeuit lenire eius commotum animum, copiosè ei satisfaciens de ijs omnibus,
que obiecit: atque tandem in hæc verba prorumpit: Vide, nè pro vitioso erga do-
minum tuum studio & amore, qui te eò impellit, vt bona nostra quotidie affligas &
dicipias, in tartarum detrudaris, pœnas illic daturus æternas, moxq; recedens, à Do-
mino opem & consolationem petijt. Et ecce manè sole illucescente, qui paulò antè
inflatus superbia, Luciferum quendam repræsentabat, magna cordis contritione
immutatus, grauius pollicetur, se perpetuum deinceps ei monasterio amicum fore:
quod etiam reuerà præstitit, in rebus agendis fidelem monasterio nauans operam.
Iam nimirum gratia sancti spiritus mutat mentes improborum, efficitque vt bonos
amant, quos antè stimulantè inuidia persequebantur.

Cap. 15.

Hest. 3. &c.

Quidã mo-
nasterij ho-
stis, subitò
mutatur in
amicum.

Multa verò etiam miracula perpetrauit vir beatus, è quibus nonnulla his infere-
mus. Quinque viri maris tempestate iactati, in summo discrimine versabantur, ita vt
seuatiros desperarent. Tandem sua lugentes peccata, atque ad animum reuocan-
tes præclarè gesta à beato Iohanne, etiamnum in corpore de corpore egregiè trium-
phante, illum, continenter inuocauerunt. Interim vident quendam viro sanctissimo
corporis lineamentis similitum, in habitu regulari ipsis apparentem, & nauis na-
lem sua manu firmantem, ipsamque nauim ad opratum litus appellentem. Illi tanto
beneficio affecti, lætabundi properant ad monasterium, beatum virum inuisere eu-
pientes. Vbi ad ecclesiam ventum est, ille eis venit obuiam: & cum nunquam antea
vilius eis fuisset, ex imagine, quam in mari viderant, eum agnoscunt: aduoluuntur ad
eius vestigia, gratias agunt pro liberatione suã à tam presenti periculo. Sed vir Dei do-
cet eos diuinæ benignitati id tribuere, nihil sibi: hæc ratione inanis gloriæ fumos dif-
fuit. Potest in hoc miraculo beatissimo Nicolao Episcopo comparari, cum quo
tanquam illustris lucerna lucens in hoc mundo, bestialis corporis motus edomuit.

Cap. 16.

Innocentius,
liberat in
maris peri-
culo vefti-
ces.

Simile mi-
raculum le-
gitur de S.
Nicolao.

Famulo quodam cum illo familiariter colloquente, vir pijsimus de vxoris & filia-
rum eius valetudine percontabatur. Respondit ille: Vxor quidè rectè habet: sed iam
grandæua, & filiarū solatio destituta, spem omnem fecunditatis mihi abstulit. Tum
vir Dei: Abi, inquit, domum. Dominus autem prosequatur te ineficiente gratia sua.
Vbi proximè ad me redieris, indicare nè omittas, quo in statu sint res vxoris tuæ. Et
ecce concipit mulier, & duas in lucem edit filias: quarum alteram gibbus mirè detur-
pans, ipsam quoque eius faciem horrendum in modum occupauit. Reuersus postea
ille ad monasterium, & cum sanctissimo viro colloquens, rogatur ab eo, quinam
vxor valeat & filia. Tum ille: Vtinam, inquit, sanctissime pater, alteram filiam mors
ab hominum oculis auferret, quam gibbus adeò deformat, vt sine horrore adspici
non possit. At vir Dei: Ab originis, ait, macula salutari lauacro repurgatam, non de-
bet horridam dicere: sed tamen ocyus domum te conferens, digitum ponas in gibbi
summo vertice, quemadmodum ego nunc digitum impono fronti tuæ: ego verò ro-
gabo incessanter Dominum, vt sanetur. Redit ille domum, ter apponit digitum gib-
bo, atque intrà breuis horæ spatium puella curatur. Venit vterque parens ad virum
Dei, pariter multis eum laudibus velaunt. Sed increpantur ab illo, perpetuumque eis
indicitur eius rei silentium, donè ipse superstes erit: monenturque laudare Deum,
& ei sine intermissione gratias agere. En alterum nobis Eliseum, Giezi puerum cum
baculo mittentem ad excitandum mortuum: vbi tamen id interest, quòd Eliseo ab-
sente, nihil profecit Giezi: at nostro Iohanne etiam absente, ad famuli contactum
restituta est puellæ sanitas.

Cap. 17.

Eius precii-
bus annis pa-
rit duas fi-
lias.

Curatur gib-
bosus puella.

4. Reg. 4.

Cap. 18. Alio tempore foeminam e febris valde laborantem curavit precibus suis. Accessit quandoque ad granarium, & cum vidisset perparum illic haberi frumenti, quod fratribus sufficere non posset, ait ad ministros: Frumentum isthuc diligenter asseruate, cui Deus larga manu addat benedictionem suam, illudque augeat & multiplicet. Non fuit inanis tanti viri deprecatio, frumento illo intantum aucto, vt decem partibus priorem mensuram excederet. Eundem in modum postea etiam hordeum auctum est.

Cap. 19. Adueniente autem tempore, quo sancta eius anima post reportatam ab hoste victoria, sedes aethereas penetratura erat, peste correptus est in latere. Venientes igitur ad se fratres, morbo ingrauescente, paucis hortabatur, vt humilitatis, concordiae & obedientiae iura semper illaesa seruarent, atque per charitatem vnanimis, statuta monastica etiam minima religiosè custodirent, ipso defuncto, concorditer eligerent pastorem, qui charitatis eloquijs gregem illum confirmaret, dirigeret ac tueretur.

Iohan. 4. Luc. 16. Et cum in mentem ei venisset, noluisse Christum in domum reguli intrare, ne diuitias suscipere videretur: & diuitem epulonem cruciari apud inferos, Lazarum in sinu Abrahæ quiescere, acriter in diuitiarum amorem inuectus, eas suo exemplo docebat contemnendas, ita subiungens: Auri copiam nostra crumena non habet, nec tamen Christo nos adiuuante, quicquam vili hominum debemus. Anima duerto quidem, nos non placuisse omnibus: sed tamen qua ratione functi simus manere nostro, certis in dijs, me defuncto, cognoscetis: resque ipsa quorum cunq;ue, in sensu animis facta nostra carpentium, ora occludet.

Cap. 20. His absolutis, cum magis magisque pestiferum virus increfceret, ille cilicio ad nudam carnem indutus, celeriter dissolui cupiebat, & esse cum Christo. Superuenit autem medicus quidam, qui hortabatur eum remedium accipere aduersus morbum illum, non quod speraret pelli eum posse, sed vt ad tempus miteresceret. Cui sanctus vir: Si omnino, inquit, sumenda est medicina, parati sumus humiliter obedire: memor enim erat regulæ, sic iubentis: Fiat sine murmure de consilio medicinae. & sequitur: Faciat, quod faciendum est pro salute. Postquam enim vsus est pharmaco illo, perspicue animaduertit omnes spiritus interiores paulatim reuiuiscere. Sed paulopost cum alij egressi essent, dixit ad Capellanum: Sentio iam, vt medicina

Vetur medicina. vim morbi a corde depulerit, at tamen adest praeforibus mors. Sic igitur tribus continuis diebus decumbens, saepe beatorum spirituum visitatione & caelestibus visionibus confortatus est, idque aded, vt pro illorum supernorum ciuium reuerentia, quos sibi assistere cernebat, sursum adspiciens, crebro deponeret pileum, eosque hilariter salutarer. Tanta autem virtutum gloria cumulata, decem & septem annis Prioris officio strenue functus est, & anno aetatis suae sexagesimo, sexto Idus Octobris, ea hora, quam Capellano praedixerat, a corpore migravit in caelos, & in diuinae lucis abyssum.

Cap. 21. Multis ille virtutum exemplis, tanquam luculentis radijs, militantis Ecclesiae firmamentum, dum adhuc viueret, illustrauit. Innocentia Abel fuit, Enoch munditia, quando proculcatis vitijs, per virtutum itinera cum Deo ambulauit. Spei certitudine Noe, ex virtutum materia arcam cordis fabricans, qua ab inferorum diluuii & fluctibus astantis gehennae liberatus est. Abraham fide, duos enutrients filios, qui eius vestigijs inhaerentes, illud monasterium miraculorum signis illustrarunt. Iacob labore, propter Rachelis obtinenda consortia, Liae actiuas occupationes non recusans. Iob & Tobias patientia, inimicorum vexatus iniurijs, nec tamen peccans labijs suis. Humilitate Dauid, Salomon sapientia. dedit enim ei Dominus cor sapientis ultra omnes eius decessores. Ezechias poenitentia, etiam ob minima peccata multis se lachrymis afficiens, & non mediocriter dolens. * Iohannes Euangelista castitate, corporis luxum castigans, & omnia contemplanti Deo semper placere desiderans. Iohannes Baptista abstinentia, inter delicata fercula, contempto gulae appetitu,

* Susannam habet Autho. paucis, ijsque minime delicatis, contentus escis. Post obitum suum multis claris miraculis, ab obsessis expellit daemones, paralyticos sanat, claudis restituit gressum, caecis visum, permultos vita functos excitat, leprosos curat: omnia morborum genera, si cum deuotione inuocetur, profigare nouit. Quod si nos singularim annuntiare velimus, quae virtus diuina & in vita, & post obitum per illum operata est, lecto-ri nimia rerum copia fastidium afferemus. Et tamen si quis nosse ea velit, extant in eius monasterio codices, in quibus innumera beneficiorum eius genera conscripta habentur.

Frumentum diuinitus augetur, illo deprecatore.

Peste correptur.

Iohan. 4. Luc. 16.

Contemnit diuitias.

Cap. 20.

Vetur medicina.

Sapere de cubentibus inuolunt An geli.

Obitus eius

Cap. 21. Innocentia & munditia eius qualis fuerit &c.

* Susannam habet Autho.

Multa post eius decessum miracula.

habentur. Obijt vir sanctissimus anno a partu Virginis millesimo trecentesimo septuagesimo nono: regnante Domino nostro Iesu Christo, cui cum patre & spiritu sancto est honor & gloria in secula seculorum, Amen.

MARTYRIVM SANCTORVM ET GLORIOSORVM CHRISTI MARTYRVM, TARACHI, PROBI, & Andronici, vt habetur in Simeone Metaphrasste.

DIOCLETIANVS tenens Romanorum imperium, vir, qui errori cultus daemorum erat mirum in modum addictus, volebat quenlibet Christianum abiurare pietatem, veramque religionem, literis & edictis per vniuersum orbem terrae spargens hanc impiam vanitatem. Ea de causa multis quidem ex fidelibus labefactabatur animus: alij autem metu tormentorum, quorum minae fuerant intentatae, in solitudinibus latebant & montibus. Pijis enim vbique erant tensa retia & laquei. Tunc vero fortissimi Christi milites, qui tres quidem erant numero, & genere solo & differentia patriae diuidebantur: (Taracho enim primo martyrum, patria erat vrbs Claudij Caesaris. Probo vero, quae ad Orientem sita est, Pamphylia: Andronico autem aetate tertio, insignis metropolis Ephesiorum) in Deum autem charitate & fide, vnum esse aperte cognoscebatur: cum vel solum versari cum impijs, reputassent esse abnegare pietatem, seipsos separantes a communi multitudine, tacite, & per se alebant suum in Christum desiderium. Caeterum vel ipsam vitam non putabant vitalem, nisi essent Christi passionum propter Christum participes. Scopus autem erat eis suae ad Deum orationis, a martyrio minime excidere, & non facere Christi iacturam, quem pro omnibus habere delegerat.

Cum versaretur in his beati athletae, mittitur in partes illas quidam Praeses ab Imperatore, nomine Maximus, vir, qui ad extremam processerat in daemonebus colendis superstitionem, & cuius crudelitas iactabatur vulgi testimonio. Is cum ad Tarsensium venisset ciuitatem, protinus ad examinationem sedir in excelso tribunali iudicans, aut certamen potius parans longe difficilimum. Illi autem assistebat magna multitudo licetorum, qui illius nutibus & gestibus se prompte parituros esse significabant. Cum ergo ijs, qui tunc erant cultores daemorum, martyres propter veram religionem euasissent manifesti, & iam comprahensi fuissent, ijs, quibus hoc incumbere officium, iudici de illis significarunt. Ipse autem vetuit quidem eos sibi communiter, sed singularim potius introducens, eos examinabat, maligno hoc agens consilio, & cogitans fore, vt inuictos sic facilius expugnaret. Et primus quidem, videlicet aetate, Tarachus in medium accedens, cum rogatus esset, quisnam vocaretur, seipsum confessus est esse Christianum, intrepidè dicens iniusto iudici: Quod tu, tanquam crimen, persequeris, hoc est mihi ornamentum, & nomen proprium. Quoniam vero id quod, quod a parentibus mihi fuit impositum, vis scire, vocor Tarachus. Cum autem essem miles, infernè abnegauit militare, quoniam arma nostra, qui sumus Christiani, non sunt carnalia, sed Deo potentia (vt dicit Paulus) ad destructionem aduersarij. Fac ergo, quod velis: ero enim tibi per Deum, qui est in me, stimulus & perturbatio. Et nec me senectutis & canorum admoncas, qui sum iuuenis animi alacritate: neque quod inconsiderate, & prater rationem sit a tuis Imperatoribus, id voces legem patriam. Vnus est enim noster & verus pater, Deus, qui nos etiam produxit ad essentiam. Tui vero dii cum sint ligna & lapides, sunt abominationes. Talia sunt, quae a tuo Imperatore coluntur simulacra.

His accedens iram iudicis, vt qui dijs insultaret, & Imperatoribus, in maxillis protinus subiit iniuriam: deinde etiam in collo multis horis fuit verberatus. Quod spem staculum ne poterant quidem ferre ijs, qui aderant: quocirca aggrediebantur etiam admonere, vt stulte loqui, sicut eis videbatur, desisteret. Quibus martyr scite admodum & appositè: Cum sexaginta, inquit, totos sex annos diligenter hanc stultam exercuerim locutionem, hora vna, quod tam longo tempore est acquisitum, expellam? Nequaquam per hoc, quod pro pietate suscipio certamen, & per meam in Christum verum Deum fiduriam, neque si nobis alius minetur Maximus, hoc longe grauior

12. Octobris Cap. 16.

Multis deficiit in persecutione Diocletiani

Horu martyrum patria. Pictas.

Scopus eorum quis fuerit.

Cap. 2.

Coprahenduntur sancti martyres

Tarachi constantia.

2. Cor. 10.

Iuuenem se dicit animi alacritate.

Cap. 3. Ceditur in maxillis & collo.

nior & importunior. Harum martyris vocum libertatem non ferens iniquus Iudex, iubet ipsum virgis caedi crudeliter. Cùm autem post plagas maneret animo immobilis, grauioribus quàm prius ferreis adstrictus vinculis, abductus est in carcerem.

Deinde is quoque, qui erat secundus ætate, productus est ad tribunal. Ille autem citra moram, & paucis dixit omnia, nè differret pati. Diuina quidem, inquit, & præcipua appellatione vocor Christianus, humana autem Probus. Sum Thrax genere, homo priuatus, Imperatorum & tuas aduersus veram religionem voces, ô Iudex, execrans, & vestram maximè amicitiam, vt quæ à Deo disiungit: magno enim precio emi esse Christianum, vt qui omnes, quas habebam, facultates, quæ erant nõ pauca, contempserim, propter mandatum spiritus. Quæ cùm dixisset, alligatus & extensus accepit bouillorum neruorum ictus, vel niue cadente crebriores. Et cùm terra irrigaretur sanguine, & stupeant, qui circumstant, & ad eum clamarent: Vide hunc fluxum maximè terribilem, & tibi parce: martyr ad eos intus, Quo qui certant, inquit, vnguntur, oleum aut vnguentum, hunc sanguinem reputo: & idè ad certamina euado alacrior. Deinde etiam in ventre rursus similiter verberatus, cùm terram abundantiori sanguine fecisset purpuream: Christe, fer mihi opem, solum est elocutus. Et cùm dixisset præses: Si tibi opem ferret, te liberaret ab omnibus his tormentis: sapienter admodum respondit vir iustus: Non quero non pati, sed fortiter ac constanter ferre perpassiones. Nemo enim exijs, qui decerant, si fuerit sanæ mētis, perierit auferrià certaminibus, quibus assequitur coronam & præmia. Verùm telatet, ô Iudex, me & valde fuisse exauditi, & mihi datum fuisse auxilium. Tua nanque cõtemno tormenta, nõ victus ab ijs, per quæ putasti te me esse victurum, & ex acerbissimis corporis doloribus animum nactus robustiorem. Cùm his simul cessisset, & eum dimississet Iudex, eum quidem ferro vinciri, & in carcerem abduci iubet, & extendi in quatuor foraminibus ligni, ad torquendum constructi.

Post quem tertius fuit introductus Andronicus, corpore quidem iuuenis, ijs autem, qui prius decertarunt, ingenio æqualis, & perfectus. Quamobrem & constantiã, & dicendi libertatē, & eandem ostendit orationem, se Christianum vocans, & Christi seruum. Cùm autē post interrogationem iussus esset se non stultè gerere, sed sacrificare, alieniore simul & veriore modo respondit iudici: Rectè, ô Maxime, dicens, certamina nostra nominatiles stultitiã, si spe frustrarentur. Si quis autem adspexerit ad spem & remunerationem, quam Verbum promisit salutare, ipse quoque omninò dicet cum Paulo: Non sunt condignæ passionibus huius temporis ad gloriam reuelandam in nobis. Ille autē morsus hac philosophia martyris, cùm veller ostendere verba nihil aliud esse, quàm verba, inuenit res ipsas eis ferre testimonium, & ea confirmare. Nam cùm iussisset eum suspendi in ligno, imperat vt ferro eius imprimerentur tibiæ: deinde, vt eius latera pungerentur stimulis acutissimis, & sale affricarentur, & testis lacerarentur: hoc molens, vt deficeret athleta dolorum acerbitate. Sed ille dicebat saltem reddere corpus firmum ac solidum, vt posset sufficere reliquis certaminibus. Quamobrem rursus defessus is, qui puniebat, iussit eum quoque similiter custodiri in carcere.

Cùm igitur horum trium fortissimorum virorum hanc pulcherrimam sumpsisset experientiam, rursus eos singularim, priori quoque tunc vtens ordine, produxit ad tribunal. Rursusque assistens Tarachus cum maxima dicendi libertate, Præsidem, Imperatores, ipsorumque deos esse maximè imbecillos arguit fortissimè. Vnde etiam corpus cõstringitur lapidibus, & ignem manibus accipit nõ pusillo & abiecto animo. Deinde sublimis præcepsque suspensus, ex fumo nares acerbissimè permeante excipit tormentum. Quinetiam huic rei tam graui adiungentes accessiõnem, cùm aceti, & salis, & acerrimorum feminum mixtionibus facta esset acrior temperatio, quod hinc fuerat contemperatum, per illius nares crudelissimè percõlant. Ille autem hoc intolerandum tormentum fortiter ferens, & ignem quidem frigidum, si cum igne æterno conferatur, reputans, dulcem autem illam acerbam qualitatē, sic rursus ferro victus conijcitur in carcerem.

Secundus post eum Probus sistitur ante iudicem, ridiculos quidem illius deos ludificans ex ijs, quæ Græci de ipsis fabulantur: Imperatores autem, vt qui ex æquo natiaria simul facerent, & iuberent. Verberatus verò ipse quoque in os, & hoc tormento veluti exultans & exiliens, condemnatur stare super ferrum candens. Cùm autem hoc tormentum videretur potius lætitiã, quàm molestia afficere martyrem, iubet iudex ferrum magis candesceri, & super id quamprimum imponi athletam, & ex negli-

Virgis caeditur. Cap. 4. Probi eximia virtus.

Verberatur neruis bou.

Fius præclara vox, & constantia.

Cap. 5. Andronici iuuenis egregia fortitudo.

Rom. 8.

Atrocissimè cruciatur.

Cap. 6.

Tarachi summa dicendi libertas. Dicitur puniatur.

Cap. 7. Probi virtus & supplicia noua.

gentia ministrorum, nõ ex diuino auxilio, existimans esse martyris fortitudinem. Iud autem frigidum vocabat athleta, & iudicis inuenta, tanquàm stulti, irridebat. At in dorso plagas is, qui irridebatur, contra furiosè imponit: iubetque ei tonderi comã, & carbones ignis immitti in tempora, & linguã extrahi, vt amputaretur. Martyr autem, cùm prius iudici dixisset: Est mihi lingua, quæ non potest excindi, & alioqui immortalis, quam audit Deus, qui etiam se vocem sanguinis dixit audire clamantem: quam protinus porrexit. Quam cùm ille secari fecisset, eum transmisit in carcerem.

Cùm verò ad diuinum transisset Andronicum, & experientia persuasum habuisset, quòd omne genus tormenti esset apud eum inefficax, conuersus est ad deprecationem, & ei dixit: Gere te hac in re sapienter, & sacrificia, priusquàm grauissimum, & cui nullum erit remedium, quippiam patiaris. Quid enim commodi acceperunt amici tui ex vana sua constantia, qui tandè post multa tormenta conuersi didicerunt, quòd sibi expediebat, & deos coluerunt? Ad hæc autem Christi martyr: Si mihi quidem, inquit, persuasisti, illos quoque credo fuisse persuasos. Sin autem ego non sum persuasus, (absit enim, vt ego vnquam ita à me discadam, & ad eò insaniam) habeo mententiam pignus illorum constantiæ. Vna est enim in omnibus pia cogitatio, quoniam omnes quoque vnum sumus in Christo Iesu. His Tyrannus rursus ira percitus, minatus est se eum in intolerabilia coniecturum tormenta. Et statim duris simul neruis vehementer est flagellatus, & perpetua plaga factus per totum corpus. Tunc ridens, dixit athleta: Falsa fuerunt, ô Iudex, ea quæ es minatus, cùm non potueris aliquid noui excogitare ad superandum potens, sed rursus circa paria verberis supplicia. Existimans itaque Iudex se sanctum maiori dolore affecturum, iubet plurimum murtiæ effundi in plagas illius. Ei autem dicit martyr: Etiam si acrem salem iubes me in plagis inspergi malo animo, scias tamen te non idè acriorem mihi inferre dolorem, sed reddere meum corpus alienum à putredine. Nam ipse quoque vides, quòd eum sim totus vulneratus à prioribus plagis, alius nunc appareo, ne minimam quidem notam in me ferens, Christi mei virtute mutatus admirabiliter.

His verbis, veluti quodam stimulo, punctus Iudex, sauebat in ministros, nec poterat contineri. Existimabat enim medicos latenter ingressos, curam gessisse martyrum. Ipsis autem sua capita amputanda porrigentibus, si quid tale factum fuerit deprehensum, illorum defensionem arbitratus sui accusationem, Iudex grauius angebatur, non ferens videre vim veritatis, cui ipsi inimici ferebant testimonium. Quamobrem in minas desinens, (quod solum, quid agant nescientibus, relinquatur confugiū) iubet eum conijci in carcerem, reliquum certamen reseruans in diem sequentem. Quenam ergo sunt deinceps consecuta? Congregatur rursus aliud theatrum hominibus frequentissimum: & tertio sedens Iudex in excelso tribunali, duxit martyres ad tormenta, veluti in orbem choream circumagentes. Et cùm nullam prius pratermississet aut illiberalem assentationem, aut obscuram calliditatem, neque proficeret, egressus est ad modum belluinum, & eius planè, qui eadem spirat: & singulis tormentis, tanquàm quædam fera agrestis, sanctorum carnes mandidit: vt qui Tarachi quidè capitis pellem excorauerit, & id ardentibus carbonibus consperferit, & aures nouacula excuerit, & labra mutilauerit: Probo autem oculos effoderit, & vinum arę crude permixtum, ori eius infuderit, & inuoluntaria hac participatione hoc maximè tyrannicum inuenit supplicium. Cùm autem carnes excrãdis pollutas sacrificijs in os tercij iniecisset, & vinum inquinatorum libaminum admittere cõgisset, postremò oculos ei iubet effodi. Cùm omnium autem similiter mamillas, latera, tibias & digitorum intermedia candentibus veribus transfixisset, & ad ossa vsque combullisset: vidisset autem omnia conuicta, & perijssè machinas suppliciorum, Probo & Andronico carminum in ara sacrificatarum, & profanorum libaminum gustum miser irridens exprobrabat.

Tunc Andronicus valde ridens illius amentiam, respondit pro se, Proboque: Post multa tua inuenta, & illos omne genus cruciatus, abiectis armis, te fateris esse victum. Si hoc enim pluris faciebas, non decertare, vt expugnares nostrum liberum animi arbitrium, & conuerteres ad id, quod tibi videbatur: sed solum nobis inuitis ori admorete sacrificium, & videri vincere, oportebat te hoc facere ab initio, vt citò liberareris à negocijs. Quoniam autem cupiebas nostram vincere cõgitationem per traditionem à vera religione ad impietatem, propterea à te vniversus fuit in nos condactus labor. Est verò animæ certamè martyrii, per labores corporis intermedios, certamen. Ceterum didicimus à nostro Deo non timere eos, qui corpus occidunt, animam autem

Rursus notua supplicia

Gen. 4.

Cap. 8. Andronico blanditur Iudex.

Sapienter in primis respondet Andronicus.

Irridet pœnas.

Muria infunditur ei vulucribus.

Cap. 9.

Conijcitur in carcerem S. Tarachus.

Horrendum in modum cruciatur martyres.

Cap. 10.

Liberum animi arbitrium.

Martyrium est animæ certamen.

tem

tem non possunt occidere: Sed si quid tibi videtur peccauisse, quòd in os nostrum, nobis inuitis, iniectum sit aliquid carnis in ara immolatae, & cultus idolorum nos criminis infimulas, labra quoquè adime, vt quæ tua libamina, licet inuira, tetigerint. Sumus enim parari ad omnia, si exceperis, sacrificare daemonibus, aut aliquid aliud facere ex ijs, quæ sunt prohibita. Bestias verò minans, nequaquam nos terret. Nihil enim habebis tua anima agrestius, aduersus quam ab initio decertauimus. Audiuit hæc Iudex: & tunc quidem athletas transmittit in carcerem, eorum corpora bestijs excedenda recondens. Crastino autem die in theatrum, quod erat extra ciuitatem, iubet præclaros fortesque portari sanctos, qui amplius non poterant ingredi. Positi autem in medio semimortui, mutilati, priuati membris, quæ se videnda offerunt, & per quæ homo cognoscitur, consumptique sectionibus & exustionibus, ostenderunt se esse integros & perfectos, vt qui participem rationis & internum hominem, qui factus fuit ad sui creatoris imaginem, quique iussus fuit præesse bestijs, & reptilibus vniuersæ terræ, absolutum haberent, & nulla re defectum. Emissæ enim bestia, sancta corpora nequaquam tetigerunt.

Maximus autem valde indignabatur: qui minatus mortem ei, qui curam gerebat bestiarum, fecit emitti vrsam crudelissimam, qui cæteris præteritis, iuit ad sanctum Andronicum, & assidens, vulnerum saniem lambebat lingua. Sanctus autem suum caput subiiciens eius dentibus, contendeat ad iram prouocare, studens à fera deuorari, & desiderans ad Christum resolutionem. Ille autem simul cum eo, qui vim afferbat, huc & illuc circumagebatur, & cum eo videbatur ludere, & agrestis natura erat quodammodo oblitus. Quem qui erat à ratione verè alienus Iudex, ratione magis, quam rationis egestate, vsum non sine Dei numine, condemnat vt interficiatur, illius opus esse credens id, quod factum fuerat, non autè Dei, qui facit mirabilia. Post hæc agrestis quædam & immanis læna emissæ est in sanctos. Quæ cum totum theatrum maximo rugitu terrefecisset, & pernicii cursu ad martyres accessisset, suum quidem refrenat impetum, præcidit autem ad pedes sanctorum. Tarachus autem eum sanctam manum extendisset, & partim quidè pilis, partim verò aure apprehendisset, ad se trahebat. Illa autem cum placidæ ouis instar, contrectari non renuisset, ad portam postea accurrat, & infixit dentes tabulis, & per vim conabatur egredi: nec prius dimisit, quam clamasset populus, iubens eam foras exire. Hæc autem & his similia nemo putat non credenda, legens epistolam, quam scripsit ad Romanos diuinus Ignatius. Sic enim habet: Me iuuerint bestia mihi paratae, quas etiam opto in me inueniri promptas. Quibus etiam blandiar, vt me breuiter deuorent. Quod si etiam nolint, ego eis vim afferam.

Hinc Maximus animi dubius, planeque nesciens quid ageret, cum videret sanctos martyres per omnia resplendere, & haberi in admiratione, eos morte condemnat. Qui cum tanquam rem desideratam, hanc extremam accepissent sententiam, truncatis capitibus, coronati migrant ad veram vitam, fruituri præmijs immortalitatis, & ea, quæ est illis, beatitudine. Sed inuidus quidem, & sceleratus Iudex, nobis inuides sanctorum reliquias, iubet corpora martyrum profanis admisceri corporibus, quæ fuerant interfecta à gladiatoribus, decem militibus mandans, vt ea seruarent. Deus autem rerum admirabilium, coniuuantibus custodibus, cum iam rogum accendissent, magna vi repente cadentium imbrum, & ingenti terramotu, rogum quidem extinxit, custodes autem vertit in fugam. Cumque cum alijs permixta essent sanctorum corpora, & ignorarentur propter tenebras, stella lucidissima è caelo terram illustrans, & stans super vnumquodque corpus, præbuit lucem ad ea agnoscenda, illam forè stellam imitans, quæ in Christi ortu secundum carnem, Magos ex Perside euocauit, & deduxit. Hæc autem facta sunt, cum quidam fideles in monte genibus flexis Dominum supplices rogarent, ne priuarentur dono sanctorum membrorum, quæ propter eius gloriam supra modum decertarunt. Ea verò descendentes sustulerunt: & summo studio propter metum Præsidis, in monte in petra concaua condiderunt, glorificantes sanctissimum nomen Christi Dei nostri: Quoniam eum decet omnis gloria cum patre principij ex parte, & sancto spiritu, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

VITA sanctissimi Patris Theophanis, Episcopi Niceæ, (cuius festiuitas V. Idus Octobris celebratur) describitur in Vita fratris eius S. Theodori, 26. Decembris Tomo sexto, ad quem Lectorem remittimus. Item in præfatione Historiæ Ecclesiasticæ Anastasij bibliothecarij.

Exponuntur sancti martyres à bestijs deuorandi.

Gen. 1. Bestia non attingitur eos.

Cap. 11. Vide rem miram in fera bellua.

Item in altera.

Epistola Ignacij ad Romanos.

Cap. 12. Martyres decollantur.

Nota de factis religijs.

Matth. 2.

DE S. GUMMARO CONFESSORE. 779
VITA S. GUMMARI PRÆCLARI CONFESSORIS, AVTHORE, NI FALLOR, THEOBALDO.
Nam Codex nomen authoris non habet, cum tamen constet Gummarum vitam scripsisse Theobaldum ad Sigerum Lerensem Præpositum. Est grauis historia. Author copiosus est: aliquot locis stylum modicè correximus, quibusdam superfluis omisis.

CAP. I.
ANCTVS Gummarus præclara stirpe ortus, apud Emblehem * Rieusis prouinciæ vicum, natus est & nutritus. Qui sanctis pollens exordijs, sanctioribusque postmodum insistens studijs, sanctissimo sine cursum vitæ consummauit. Nam à cunabulis mancipatus Deo, tantum crescebat fide & virtutibus, quantum corpore & ætate. Auertens enim se à vanitate & ludis, ad calum suspirabat, illic patriam suam esse affirmans. Et quid me multa de principio sanctitatis eius dicere attinet? Lenis erat sermone, cõstans in bono opere, humilitate submissus, pietate siue benignitate profusus, vigilijs & ieiunijs castigans corpus suum, in præstandis elemosynis largus ac liberalis. O virum sanctum, qui ad tantum perfectionis culmen absque scientia literarum pertigerit. Non enim habuerat magistros, nec legere scripturas didicerat: legem verò Dei, scriptam in tabulis carnalibus circumferrebat: magistrumque habebat, quem & metuebat, Deum. Ità enim Dominus in Euangelio dicit: Nec vocemini magistri. vnus est enim magister vester, qui in caelis est. Comparatur, si placet, quorundam hominum scientia cum huius virtutis scientia. Multi literati, multi sapientes num ei poterunt equiparari? Legunt antiquorum & recentium patrum scripta, & ex notitia scripturarum quasi semina concipiunt, vt fructum inde referant, & discant operari bonum: sed tamen ad bonum opus faciendum non exurgunt. Nonne igitur huius viri ignorantia, illorum videtur scientia antiferenda, qui Deum diligebat & proximum, declinans à malo semper, & facies bonum?

CAP. II.
 Girur cum honorum operum flores sanctus Gummarus emitteret, ad aulam Regis perductus est à parentibus suis: dignus quidem, vt regni principibus interesset, & negotia regni procuraret. Pipinus eo tempore regni habenas moderabatur: & ab illo quidem Gummarus susceptus est, sed mallet vtique Deo seruire, quam Regi: mallet priuatus viuere, quam in aula versari. Cogitabat enim sese quasi procul à litore abductum in procellas & turbines seculi, in quo tumultantur vitiorum cuncti, vbi superbia regnat, auaritia sollicitat, inuidia mordet, luxuria feruescit & ardet, careaque vitiorum acies hominem oppugnat. Sed voluntati Dei resistere quis potest? Ille eum in sublime voluit eleuare, cuius in Euangelio vox ista est: Nemo accendit lucernam, & ponit eam sub modio, sed super candelabrum, vt luceat omnibus, qui in domo sunt. Pro sua verò industria non solum Regi gratus & acceptus, sed etiam cunctis optimatibus eius charissimus fuit. Sermo eius sapientia conditus erat: omnia opera eius Deo & hominibus placebant.

CAP. III.
 Nemultum temporis defluxit, & magna præfectura honoratus est. Ità Deus, quos vult, viuificat: qui arbitrio suo & occulto iudicio alios humiliat, & alios sublimat. Sicut Ioseph quondam de vinculis & carcere ad gratiam Pharaonis, & principatum Aegypti prouexit: ità nunc ab Rieusis prouincia sanctum Gummarum educit, & in palatio magnificè exaltatum, regia familiaritate honorauit. Prouidit ille, ne Aegyptus famè interiret: prouidebat iste, quantum poterat, ne iustitiæ penuria pupillos, viduas & orphanos grauaret. Per omnia benedictus Deus, qui superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.

CAP. IIII.
 Ibet nunc breuiter recitare de sancto Gummaro rem quidem exiguam, sed magnæ pietatis plenam. Non vlla incitante libidine, sed cogente Rege, uxorem duxerat Guinmariam, longè à suis moribus discrepantem. Nam quantum ille humanitate

Octobris n. Rieusis S. Gummarus patria.

Virtutes eius.

Nescit literas.

Matth. 23.

Literati de fides ad bene agendum capiuntur.

Depit in aula Pipini Regis, sed inuicis.

Matth. 5.

Præfectura ei demandatur. Gen. 41.

1. Pet. 5.

Ducit uxorem.

Vxor eius in familia magna in- humanitas.

rate & misericordia, tantum illa crudelitate redudabat. Cum ergo iussu Regis ad ex- peditioem se pararet, domus sua totiusque familiae curam potestatemque ei reli- quit, admonens, ut erga subiectos multa vteretur mansuetudine: & sic profectus est. Sed illa quadam belluina feritate post eius abcessum coepit saevire in suos, falso illis quasdam affingens culpas, & eos negligentiae insimulans, quod debita non per- soluerent: contemnebat eorum seruitia, tanquam qui nulli essent vsui, nec vilius pre- cij eos reprobabat. Atque sub hoc praetextu auferbat eis boues eorum & omnem pos- sessiunculam, nihil eis relinquens praeter paupertatem & laborē, vitamque cum sum- ma miseria coniunctam. Cumque nihilo minus absque vlla clementia exigeret tan- tundem ab illis, quantum antea confueuerat, illi bobus spoliati, instar iumentorum colla iugo supponentes, trahebant plaustra onusta vsque ad domum illius gementes atque dolentes. At vide nunc animum non foeminae, sed immanis belluae. Rebus omni- bus spoliatos, etiam duris affligit verberibus, & capillos illorum tonderi iubet.

CAP. V.

Septem

Annis vero nouem exactis, cum dimissus a militia rediret exercitus, sanctus quo- que Gummarus remeauit ad sua. Et ecce apud riuulū, qui dicitur Dieppennorch, quendam de seruis suis videt trahentem plaustrum, eundemque dirē casum, toto ra- tum capite, & miserē lachrymantem. Ad quem cum propius accessisset, motus pie- tate, Quis te, inquit, frater, intantum afflixit? Quis tibi caput rasit? Quenam est la- chrymarum & tanti causa moeroris? Sed cum ille nihil responderet, dominae suae cru- delitatem reformidans, multis minis ab eo tandem extorsit, ut rei veritatem explica- ret. Tum ille vir pius, audiens tantam vxoris suae saeuitiam, ab imo pectore suspirans, iussit illum secum reuerti. Nolentē reuerti praetimore, vi coegit, dixitque ad omnes, qui illic aderant: Ingressus domum, iubebo mihi potum adferri. Quod si illa potum vituperauerit, nos contra eum laudemus, ut pudore afficiatur. Inde domum intran- ti occurrit tota familia, eiulant & clamitant omnes, se grauiter caesos, iniuste spoli- atos, modis omnibus miserabiliter vexatos. Ille hoc videns, animo conturbatus est, & versus ad vxorem: Conturbet te Deus, inquit, sicut alios perturbasti. Oportebat cerē bonum operari ad omnes, maximē ad domesticos fidei. Siue enim seruus, siue li- ber, omnes in Christo vnum sumus. Parce ergo seruis tuis, pone modum saeuitiae tuae. Eademque hora iussit pecus omne de pastu reduci, & singulis quod suum erat restitui. Deinde cum sedisset quasi sitibundus, potum afferri praecipit. Et cum ceruisia allata ab omnibus ex ordine biberetur, foemina illa more suo nequiter illam vituperabat, Sed sanctus Gummarus, & omnes, qui cum illo venerant, egregie eam efferebant, atque ita mulierem pudore affectam tacere compulerunt. Post haec contiuuū lau- rum & copiosum apparari iussit, tam seruos quam liberos ad illud innitans: & cum omnium animos paterna consolatione recreasset, exhilaratos a se dimisit in domos suas. Atque hoc humanitatis exemplum ille sanctus vir posteris suis reliquit. Vos igitur, qui diuites estis in hoc mundo, qui domos habetis & familiam, nolite eos ni- mium dura premere seruitute. Misericordes estote, sicut & pater vester caelestis mi- sericors est. Pensate vnam esse omnium conditionem, & vnum in caelis regnare Deū, qui est Dominus vniuersorum. Ipsius omnes nos creaturae sumus & serui: homines verò non sunt serui hominum, sed conserui. Ad sanctum ergo Gummarum oculos aduertite, factum eius memoria retinete, & erga subditos vestros, misericordes & hu- mani estote.

CAP. VI.

Pfal. 83.

Porro sanctus Gummarus magis magisque Deo intendere, sanctioribusque in dies studijs vacare conabatur, sicut etiam omnium bonorum interest, ut de virtute in virtutem proficiscantur. Animum itaque vltra terrena & caduca erigens, toto desi- derio caelestibus inhiabat, ut videret Deum deorum in Sion. Igitur in sancto eius pe- ctore an non tibi videtur versari consilium Dei? Haetenus, inquit, militauimus Regi terreno: deinceps militandum est Regi Regum Christo. Parum est, pro labore praesentis militiae capere praemia peritura: optimum verò, sanctitate vitae dona prome- reri sempiterna. Despicendus est mundus iste, qui tamen alioqui fugit a nobis, & omnis gloria eius instar foeni marcescit. In castra ergo summi Imperatoris deuotus miles venio: hunc sequor, hunc diligo, hunc constanti perseverantia per fidem obseruo. Itaque commendans se Deo, cum nonnullis de vicinis suis Romam profe- ctus est.

Esa. 40.

Romā pro- ficiscitur.

CAP.

Aduertē hinc, Lector, iucundum nouumque miraculum. Primo suscepti itineris die, non longē à domo sua progressus, fixit tentorium iuxta fluuium Neram, arboremque pulcherrimam illic stantem, quod ad fulciendum tentorium esset ne- cessaria, iussit succidi. Mox adest loci illius possessor rusticus, planeque iracundus in omnes inuehitur, nullique parcens, cunctos inculcat: versusque ad sanctum Gumma- rum, multa verborum asperitate eum vexans, Cur, inquit, agrum meum peruasisti? Ea hic iumenta & tentoria vestra: ita vobis aliena vendicatis, tanquam propria. Omnia depascitis, omnia concalcatis, omnia prosternitis. Quid mihi & tibi, Gummarus? Quid mali tibi feci? Neque te offendi, neque quenquam tuorum laesi. Quod si nulla in me culpa haeret, quid ita innocentem conteris? Et ut caetera damna praeteream, hoc vnū precipue doleo, quod arborem hanc, quam ipse plantavi, quam tot annis seruaui, succidi voluisti. Respondit placido vultu sanctus Gummarus: Agnosco peccatum meum: sed si iniuriam irrogauit, ita ut par est, satisfaciam tibi. Aut praecisam arborem restituum, aut iustum eius precium persoluum. Saltem hac nocte, obsecro, quiesce. Vix multis precibus adduci potuit rusticus, ut vsque mane sileret. Illo autem abeun- te, cum impesta nocte omnes sopor & silentium obtineret, S. Gummarus ad con- fuetum praesidium & solita orationis arma confugit. Domine, inquit, tu refugium fa- ctus es nobis, adiutor optimus in tribulatione. Ne auertas faciem tuam a clamore meo, ne claudas aures tuas ad preces nostras. Quod si ego, Domine, exaudiri non mereor, saltem eos, qui mecum sunt, attēde. Si verò ad eò peccatis nostris praegravamur omnes, ut non ascendam ad te preces nostrae, fac propter te metipsum Domine, cuius nec benignitas habet finem, nec dona mensuram. Renectur hominibus gloria tua, pre- dicetur ab incredulis nomen tuum: ut sciant quanam sit vna fides nostra, & ut non desinat sperantes in te maiestas tua. Tu ergo Domine, qui de nihilo omnia condidi- sti, qui die tertio herbas, arbores & virgulta de terra produxisti: restitue arborem ut prius integram, & aufer a seruis tuis, quam ignoranter incurrimus contumeliam. Ita cum orasset iuxta arborem prostratus, surgens collegit arborem, eamque zona sua colligauit. Res mira, & venturae generationis memoria digna. Adeo consolidata est arbor illa, ac si nihil prorsus antea caesa fuisset: arque etiamnum in eodem loco illam sanam videmus, sola vestigia circumligatae zonae retinentem in gloriam Dei, & laudē serui eius. Mane rediit rusticus, ut conuentum erat, hesternam adhuc ira tumidus, & pro damno accepto iurgia repetens. At S. Gummarus blandis verbis & iucundo vul- tu eum compefcens, manu eius apprehensa, perduxit ad arborem, eamque inuiola- tam ostendens: Ecce, ait, fili, arborem, quam tantoperē dolebas praecisam. Adhibuit Deus solatium dolori tuo, abstulit angorem cordis tui. Gratias age omnium largi- tori Deo, cuius beniguitate munus memorabile percepisti. Cernens rusticus tantū miraculum, qui prius impatienter tumultuans erat, diuina inspiratione compun- ctus, ait: Virtus Dei haec est. Non est humani operis, ut arbor succisa, exiguae noctis spatio in pristinum consurgat statum. Arbor haec, quam hoc miraculo tibi dedicasti, deinceps mea non erit. Hanc ego tibi do, & quicquid hoc in loco mihi hereditarium est, eius ego te volo perpetuum & stabilem esse possessorem. Ab illa die firma inter illos inita est amicitia, & post mutua oscula & amplexus pacifice discesserunt.

CAP. VIII.

Eadem nocte, quae prima fuit itineris sui, beatus vir in tētorio suo quiescebat. Ap- paruit autem ei in visione Angelus Domini supra tentorium in columbae specie, atque ad eum: O Gummarus, esto vigil. Ego enim nuncius à Deo missus sum, ut tibi aperiam mandata eius. Disposuisti quidem Romam ire, & orationes Apostolorum Petri & Pauli visitare. Sed Deus vbiq̄ praesens est, & bonos & malos in omni loco contemplantur oculi eius, nouitque Dominus qui sunt eius. Tu autem hoc itinere omisso, audi attentius, quid ille mandet tibi. Haud procul abest locus, circumfluente amne conclusus, arboribusque consitus. Ex eo arbores extirpabis, & oratorium ibi condēs. Hic tibi viuenti sedes, hic defuncto erit requies. Nam cum ex hac vita in coetus sanctorum fueris assumptus, hic tui artus pausabūt. Interim constanti animo esto, & bonis operibus vigilanter insiste, certissimē sciens, quia ad confortium An- gelorum peruenies, & sempiternae vitae praemia pro labore temporali percipies. Post haec egressus, vidit vir sanctus in apice tentorii Angelum in specie columbae, mirabili splendore rutilantis, & gratias egit Deo: transiensque flumen, & in locum illum in-

Rustic⁹ qui- dam multa verborum asperitate eum obiur- gat.

Pfal. 45. Psal. 9.

Gen.

Arbor praecisa, ei⁹ precibus restituitur suo loco illa.

Idē rusticus agri & ar- borem, ser- uo Dei car- est, eius ego te volo perpetuum & stabilem esse possessorem.

Non hie- re- prehēditur peregrina- tiones re- ligionis er- go, sed san- ctus vir ad sublimiora inuitatur.

V v v

gressus,

gressus, cepit cadere & extirpare arbores & frutices, nec cessauit, donec planities amenissima effecta est. Excisas autem arbores in flumen coniecit, quarum tanta congeries est, ut etiamnum videatur ædificiorum culmina æquare: & vbi hæc enu fuerant ouium ferarumque domicilia, iam hominum commodissima habitatio est.

C A P. IX.

Describit insula S. Gummarum. Renssem habet co. dex.

Ed agè locum illū paucis describamus. Nomen huic villæ antiquum, Nivesdunt, quod mutatum, vulgus Ledonem appellauit. Hæc vno à latere respicit Taxandriam, ab altero Rensem prouinciam. Sed inter hanc & villam amnis Neta medius interfuit, qui eam suo ambitu complectens, ab vtraque separat. Quæ in fluxu eius flexuoso tanquam insula consistens, vtrinque pontem habet, altero venientes admittens, altero exeuntes emittens. Amnis iste Neta, maris accessu crescendo, implet alueum suum: recessu maris imminuit. Dulces ad potandum aquas semper habet, sub quibus alit immensam piscium copiam. Progressus autem, præterfuit casas in ripis eius extructas, prae irrigat, foecundat atque, per umbrosas labitur sylvas. Si quis in medio stans eius insula, oculos circumferat, iucundo spectaculo eius animus oblectatur. Adspicit enim ultra amnem planities lata & ampla, floribus & pascuis vberibus ornata. In circuitu ingens sylua cernitur, in longum & latum diffusè sese porrigens. Illic glandiferae arbores, illic pascua, ibi ferarum cubilia, vsuque hominum multum necessaria. Quid de agrorum adiacentium fertilitate dicam? Illos præ cæteris laudo, quia coluntur illi quidem cum labore, sed maximè redundant vbertate. In ea igitur regione locus hic situs, habet in medio sui ecclesiam lapidibus extructam, & decenter perornatam: in qua S. Gummarum reliquiae asseruantur, quæ sunt totius patriæ munimentum, liberatio hominum, spes benigna, laus iucunda, salus certissima.

C A P. X.

S. Gummarum teog. p. nante Deo patriæ factus.

S. Gummarum condit ecclesiam S. Petri honorem. Luc. 9.

Rom. 2.

Actiua & contemplatiua vitæ vtriusque viciam.

Phil. 54.

Ed nunc ad institutum reuertamur opus. Sanctus Gummarus postquam arbores, spineta & frutices extirpauit, ecclesiam illic in honorè S. Petri cõdidit, atque in ea iugiter orationibus inuigilans, ad supernam beatorum spirituum ciuitatē ardentè suspirabat, oculos interiores nequaquam ad vanitatem retorquens, sciens scriptum esse: Nemo mittens manū suam ad aratrum, & respiciens retrò, aptus est regno Dei. Sanctorum verò gesta scrutabatur, & ad eorum exempla vitam conformabat suam. Præcepta Dei auribus audiebat, opere exequabatur. dicit enim scriptura: Non audientes legis iusti sunt apud Deum, sed factores legis iustificabuntur. Quoties autem visum illi fuit ad villam suam Emblehem reuerti, eundo vel redeundo nullum sentiebat laborem, paruo enim interuallo inde aberat. Considerate hinc, fratres, temporalem huius viri militiam. Apud Emblehem actiuam exercebat vitam, nudis portans indumenta, esurientibus escam, ægrotorum gerens curam, peregrinos excipiens hospitio, pupillos defendens, viduas protegens, & id genus bonis operibus infusus. Quoties autem à terrenis animo ad cælestia sublato, soli cõditori per contemplationem intendere voluit, ad locum oratorij sui recurrebat. Hæc sunt enim duæ vitæ, actiua & contemplatiua, sine quibus ad Deum perueniri non potest. His quasi pennis quibusdam fretus, ad sublimia ferebatur, de quibus Psalmista ait: Quis militabit pennas sicut columbæ, & volabo, & requiescam?

C A P. XI.

Vxor eius inuitis & fera bellua.

Fodit baculo terram, & fons euipit.

Illendum verò non est, quàm præclara virtute S. Gummarus emicuerit. Nam messis tempore, cum exirent homines vndique in agros, ait illi vxor sua: En alij ad messem properant: quid nos desidia torpemus? Exiuit ergò cum familia in agros: cumque instarent operi, nimius iam media die solis æstus erat. Petierunt iraque paulisper dimitti, ut ardorem sitis extinguerent. Sed mulier truculenta nullã cœpti operis intermissionem fieri sinebat: immò delassatos vrgebat minis & acerbis sermonibus. Cumque iam præ labore & siti deficerent, sanctus Gummarus venit in agrum: Cui occurrerunt omnes, & ad pedes eius procidentes, lachrymabundi dixerunt: Ecce, pater, defecimus. Labor iste in tanto solis feruore intolerabilis est, & nos sitiperimus. Rogauimus dominam nostram, ut concederet nobis paulisper respirare, & haustu aquæ nos refocillare, sed prorsus renuit. Miserere ergò saltem tu pater, & setuana nos. Ijs verbis commotus, ait vxori: O peccus ferreum & peruersa mens, cur non steteris misericordia? Nihil tibi nobiscum rei sit, quæ talem geris animum. Recede pendens. At vir sanctus fodit baculo terram, & eruperunt aquæ largissimæ: quas omnes illi

illi alacriter hauserunt, magis præsentem miraculo, quàm potu, refecit. Hodieque manat fons ibidem, ut sit præclaræ virtutis testimonium. Elias quondam potestate verbi celos aperuit, cum fuisset clausum annis tribus & mensibus sex. Ille, inquam, iussu è supernis pluuiam deposuit, qua arentem terram irrigauit: Gummarus ictu baculi è profundo abyssi aquam eduxit, qua sitientes recreauit. Vtriusque miraculi idem Deus author est, qui mirabilis est in sanctis suis, quos adeo gloriosos efficit, ut ipsi elementis possint imperare. Compleri quidem cernimus, quod Dominus ait: Amen dico vobis, qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipse faciet. Fiunt igitur signa per manus sanctorum in gloriã Domini nostri Iesu Christi, qui erat, & qui est, & qui vterus est.

C A P. XII.

Porro vxor beati viri, domum, ut diximus, regressa, nimio ardore periclitari cœpit. Vltrix enim impietatis eius sitis eam vexabat, quæ paulo ante familiam sitiens refocillari non permiserat: & iusto Dei iudicio, quæ per commiserationem sentire noluit, quantum sitis alios affligeret, cruciatum illum intolerandæ sitis in se translatum malè experta est. Dicit enim Dominus in Euangelio: Eadè mensura, qua mensi fueritis, remetietur vobis. Nec potuit ardorem illum aqua extinguere: immò aqua, vi & natura sua amissa, in eius pectore sitim nutrebat. Sentiens igitur illa sibi mortem imminere, per nūcium deprecata est Gummarum clementiam. Ille autem animaduertens diuinam vltione eam cruciari, & incidisse in laqueum, quem alijs tetenderat, noluit malum pro malo reddere: sed domum veniens, eamque propemodum animam efflare cernens, signo sanctæ Crucis consignauit eam, & potum sua manu porrexit. Et statim quidem corpore reualuit, sed animum tamen non mutauit.

C A P. XIII.

Alio tempore cum apud Lenchem familia eius meteret in agro secunda feria, a femina quædam infantulum suum pannis obuolutum, in manipulo collocauit, ut dormiret, atque inde ad laborem recessit. Vbi obdormiuit puer, coluber per os in ventrem eius irrepsit. Interim superueniens S. Gummarus, videt infantem dormientem, & ab ore eius caudam colubri extantem. Mox igitur caudam perfodiens, retrahit serpentem: conuocansque familiam, Quæ est, inquit, mater huius pueri? Illa præ timore tacente, ait ad eam: Cur huc infantem atrulisti? cur nõ potius domi eum reliquisti? Sed gratias age Deo: en quanto ab hoste eripui eum. Quòd adhuc viuuit, donum Dei est. Caput & totum ferè corpus suum coluber intulerat in ventrem eius, vix cauda ab ore prominente. Cunctis verò stupentibus, ad virgam suspendit serpentem. Dicente autem matre infantis, sine matre non esse tutos infantes, vir pius misericordiã motus, omnibus suis eam præfixit legem, ut quæcunque mulier lactentem paruulum haberet, secundis ferijs ab omni seruitio esset immunis. Ità ille imitabatur Christum, dicentem: Dimitte, & dimittetur vobis.

C A P. XIII.

Eodem tempore fuit Rumoldus vir sanctus, diuina gratia plenus, qui vitia penitus mortificans, ad virtutum culmina in dies contendeat. Non die, nõ nocte à bono vacabat opere: sed carnem suam ieiunijs & vigilijs attenuas, orationibus assiduis incumbens, Apostolicum nitebatur implere mandatum, Mortificate membra vestra, quæ sunt super terram: & illud, Sine intermissione orate. Ità virtutibus cunctis munitus, vbicunque aliquem bonæ conuersationis esse nouerat, cum illo cupiebat de vitæ æterna conferre, & sanctæ scripturæ ferculis pinguescere. Audiens igitur de S. Gummaro, videre illum summoperè desiderabat. Gummarus quoque eius fama comperta, non minori eius videndi desiderio tenebatur. Cumque tandem conuenissent duo illa clarissima eius prouinciæ luminaria, non de vanis & caducis habuere sermonem, sed mutua exhortatione se instruentes, iam cælestis vitæ dulcedinem degustabant. Loquebantur inter se, quàm multæ sint insidiæ demonum, quæ arma aduersus eas Deus nobis contulerit: quæ supplicia reprobis, quæ premia iustis parata sint: quàm sit hæc vita breuis, quàm ærumnis plena: quæ certamina sancti pertulerint, quas in cælis coronas acceperint. Hæc & id genus alia multa de scripturis diuinis in medium proferentes, etiam auditorum animos rigabant. Quando autem à se recessuri erant, diem & locum constituebant, ad quem rursus pariter conuenirent: quo quidem die in loco, qui dicitur Stadeki, sibi occurrerunt, vtrique manu gestantes virgam atidam. Vbi cum more suo spiritalibus se vicissim epulis refecissent, eum locum, ut qui medio esset itinere, & æquali spatio ab vtriusque habitatione distaret,

elegerit: placuitque illis ex instinctu diuino, vt singulis annis cum totius populi frequentia illic conuenirent cum Crucibus, & thecis, & sanctorum reliquijs, Missasque pro communi salute celebrarent. Quod cum ita constituissent, vterque proiecit virgam suam: quæ in vicinæ quercus trunco consistentes, in momento viruerunt, floresque & folia protulerant, quemadmodum testantur multi. Hoc verò tam euidenti signo Deus declarare voluit, illud sibi placere consilium, talemque conuentum sibi gratissimum fore. ait enim: Vbi duo vel tres congregati fuerint in nomine meo, in medio eorum sum.

Virga aride repente virefcunt.

Math. 18.

CAP. XV.

Tandem adueniente tempore, quo emeritum militem suum Gummarum Christus ad coronam euocare constituerat, morbo fatigari coepit, sensitque diem suæ resolutionis adesse. Nec verò quicquam timuit mori, quod plerique omnes timebant: sed erat de premio securus, sciens cui à primis ætatis initijs sese deuouisset, cui hucusque militasset, ad quem etiam se sperabat cum victoria abiturum ex hoc mundo, confirmatus illa sententia Saluatoris: Si quis mihi ministraverit, honorificabit eum pater meus: & vbi sum ego, illic & minister meus erit. Quod est contra homines huic mundo addictos, qui cum leui pulsantur molestia, timeant & trepidant, vota que & supplicationes pro vitæ prorogatione multiplicant, extremumque diem cum multa trepidatione præstolantur. Dolent isti de carne exituri: dolent iusti diutius in carne victuri: quippè sanctis omnibus hoc vnum votum atque desiderium est, vt posita carnis sarcina, ad requiem, æternam victuri, proficiscantur.

Iohan. 12.

Dolent reprobis mori: iusti vitam suam prolongari.

CAP. XVI.

Postquam ergò morbo correptus vir Dei, in villa sua decubuit, cursum mortalitatis vite absoluit quinto Idus Octobris, sanctæque animæ per manus Angelorum in supernas transiit sedes: vbi nunc fruitor perenni vita gloriosus Domini confessor, lætaturque in cælestium ciuium contubernia se introductum. Sed & sacer ille chorus gaudet numerum suum tanti ciuis accessione adauctum. Nos ergò, fratres, qui peccatorum mole premimur, diuinum imploremus auxilium, vt inter seculi turbines adhuc constitutos non deserat, sed sua nos benignitate tueatur, nobisque remittat peccata nostra. Rogemus etiam, vt apud Dominum nobis patronus sit beatus Gummarus, præsterque nobis eius intercessione pietas diuina, vt aboleantur peccata nostra, Amen.

S Gummarus abijt in celos.

Translatio S. Gummarum, per F. Laur. Surium in compendium redacta.

Visio Vrachildis sanctimonialis.

Onuenerant ad exequias S. Gummarum frequentes amici & cognati eius, visumque est illis, sanctas reliquias in supradicta villa condendas, vt in nativo solo etiam monumentum haberent. Sed alia fuit Dei voluntas. Dormienti enim quadam nocte Vrachildis sanctimonialis in oratorio sancti Petri, quod sanctus Gummarus edificarat, ita dictum est: Transferantur reliquie beati viri in eius ecclesiam. Tu verò hanc diuinam iussionem omnibus reuelas, vt cum omni deuotione eam exequi maturent. Quod semel illa, iterumque neglexit, verita neminem ipsi fidem commodaturum. Tertia nocte visus est ei sanctus Gummarus adesse, atque ita compellere dormientem: Cur ita negligenter agis? Tandem indicata omnibus, quod audisti? Vt verò non dubitent te à nobis missam, signum hoc, quod tibi imprimò, contemplantur in facie tua. Et hæc dicens, posuit dexteram manum suam super faciem eius. Cuius attractu caro in candorem mutata est, & digitorum impressa vestigia retinuit. Manè indicat illam rem totam presbytero, & alijs qui aderant, nec quisquam ausus fuit in dubium reuocare, quod signi euidentia comprobabat. Venerunt itaque ad monumentum, sed eo aperto, nulla vi aut arte sacras reliquias mouere poterunt. Stupentibus cunctis, superuenit custos pecorum S. Gummarum, qui suam quoque operam eius extruenda ecclesie nauarat. Is facile è sepulcro sanctissimum corpus eleuans, vsque ad amnem, vbi parata erat nauicula, illud deportauit. Quod vbi positum fuit nauiculæ, illa sine vilo remige vel nauclero cursu velocissimo, non sine ingentis miraculo, ad villam contendit, ibique substitit. Tum verò indè ablatum beati viri corpus, cum multa reuerentia in eius ecclesia humatum est, atque, illic annis quadraginta quiescit. Postquam autem constructum est monasterium, quod ibi adhuc cernitur, in illo honorifice repositum est, & eleuatum: vbi etiam vsque, in præsentem diem multa sunt miracula, & quicunq; fideliter S. Gummarum inuocat, in omni necessitate eum propitiū experitur.

Sacrum eius corpus moueri non potest.

tur: nec immeritò eius loci plebs, tãquam cælitus sibi oblato tãto thesauro lætatur. Sed iam paucis quædam ex ijs miraculis referamus, quæ ad eius tumulum facta sunt. Accidit quandoque, vt propter multas hominum iniquitates, Nortmannorum gens ferocissima in eam regionem adueniret, omnia circunquaque depopularetur, Antuerpiam inflammaret, & vbi que luctu compleret omnia.

Nortmanni Belgiam populauerunt.

Porrò per fluvium Schindam ad villam Turninum peruenere barbari illi, vbi erat monasterium S. Fredegandi confessoris. Sed Deus propter iniquitatem habitantium exosus locum, reliquias eius iussit aliò transferri, vt nullum esset obstaculum aduersus imminens desolationem. Ijs sublatis, tanquam muro & propugnaculis vrbis euersis, irruit barbara gens, & ædificia omnia atque ipsum monasterium incendit, homines partim trucidauit, partim captiuos abduxit, nihil præter humum relinquens. Indè progressi illi, apud Mechliniam S. Rumoldi ecclesiam exusserunt, villam & incolas gladio & igni perdidere. Vbi verò ad S. Gummarum ecclesiam ventum est, vires suas eius meritibus eneruari senserunt. Cum enim in monasterij tectum ignem iniecissent, repulsus & extinctus est diuinitus. Sed ea re magis inflammatus est furor hostilis. Itaque in templum irruunt, Fredegerum presbyterum sacrificium offerentem, & mortem expetentem potius, quam reformidantem, ad sacram aram crudeliter perimunt. Sed non dormitat vltio præpotentis Dei. Cum enim prædam omnem ad nauim apportarent, duo Reges eorum Reolfus & Reginarius diuinitus percussi sunt: Reolfus ventrem purgans, viscera omnia effudit: Reginarius & oculis captus, & diuina morte extinctus est. Dilcant hinc homines impij manus abstinere à rebus Deo sacratis, nec manus iniicere in sanctos eius.

Vide quid conferant sanctorum patrocinia.

Vitio diuina in Reges sacrilegos.

Aliud quiddam nostris diebus factum est, cuius multi sunt testes fide digni. Iuuenis quidam Gerolphus, ab ipso ortu suo mutus & surdus, cum alioqui parentes haberet ingenuos, tandem aliquando ad villam S. Gummarum peruenit. Vbi cum oratorum frequentaret, & in monasterio sedulus esset atque officiosus, laquam apportans & paumentum verrens, S. Gummarus eius labori vicem rependens, aures eius aperuit, & diuina tacentia ora laxauit, vt & facile audiret, & sapienter loqueretur, non solum Teutonice, sed etiam Latine. Vbi hoc insigne miraculum auditum est, accurrunt ad templum incolæ omnes loci illius, accedunt propius, adspiciunt, colloquuntur, gratias Deo agunt. Prima omnium vox eius fuit, semel atque iterum & tertio repetitum S. Gummarum vocabulum. Ad eò autem locum illum dilexit, vt nec patriam, nec parentes reuicere vellent. Multa alia per S. Gummarum effecit miracula Christus Dominus ad laudem & gloriam nominis sui, qui viuunt & regnat in infinita secula, Amen.

Surdus & mutus mirè sanatur.

VITA BEATI BRVNONIS ARCHIEPISCOPI COLONIENSIS, AVTHORE ROGERO VEL ROTHGERO Benedictino, qui claruit Anno Christi 1040.

PROLOGVS AVTHORIS AD FOLCMARVM Archiepiscopum.

Domino in Christi gratia beatissimo, atque in omni splendore sapientie perfectissimo Folcmaro Archiepiscopo, Rothgerus seruorum suorum vltimus, veræ claritatis gloriam sempiternam. Imposuit sanctitatis vestre reuerentia super caput meum grauem quidem sarcinam, sed pro captu paruitatis meæ dulcem admodum & incundam: videlicet vt vitam mirabilis & magnifici Archiepiscopi Brunonis, qua potuerim sermonis facultate describerem, cui virtus laudem contulit, quam, vt ipse meruit, Ityli mei officium implere non potuit. De ipso tamen quomodocumque loqui, quia vos iussistis, delectabile fuit: qui ab initio sic fuit animatus, vt non magis sua causa se putaret natum, quam nostra rei que publicæ procreari. Fecit omnino plurima, & propè infinita, quæ digna fuerunt sempiterna memoria: sed non expectet auditor à me, aut à quolibet hæc omnia explicanda. Quod si quis fideliter & verè agendum promitteret, singulos, quos pueritiam prætergressus vixit, annos proprijs & ijs vti que spatiosis codicibus insigniret. Acctimo igitur multos longè lateque hæc occupatos industria, vt gesta eius ijs etiam, qui post futuri sunt, partim scribendo, partim commemorando transmittant. Non enim in vna prouincia, aut in vno negociabatur regno: omnium, quos adire poterat, salutem beneuolentia

Rogerus Rogertius

Brunonis innumeræ res præclaræ gestæ.

Discipuli eius insignes.

atque laboris studijque sui querebat, commercio. Nec desunt plurimi, qui hoc la- re & prudenter exequi possint, cum etsi nulli alij tales valeant reperiri, in solis eius di- scipulis omne studiorum & eloquentiae genus, adhuc recenti eius memoria, ita per multa terrarum loca floreat, ut maxima rerum gestarum insignia non enarrare mo- do, verum & exornare sufficiat. Quot quantosque de alumnis tanti viri Episcopos, quantos in quacunque Ecclesiasticae professionis disciplina, probatissimos nouimus, qui cum & familiariter nouerant, & perfectius illustribus monumentis vitam eius de- clarare potuerunt? Sed qui sum ego, qui votis vestris, dominorum excellentissime, ausus fuerim contraire? Feci ergo, quod potui, quomodo potui, non praesumens de scientia, sed fiduciam qualemcunque retinens in obedientia. In quo etsi minus pos- sibile mihi visum est id explere, quod aggressus sum: praeccepti tamen vestri dignitate ita venerari semper & amplecti animum induxi, ut impossibilitatis meae oblitus, in manibus vestris sim oculis & animo totus. Hinc ergo largifluae pietati vestrae suppli- co, ut quod huic operi meo deest in pompa ornataque sermonis, suppleat in auribus vestris eius commendatio, quem pro merito virtutis tam suauiter amatis. Beatitu- dinem vestram Deus omnipotens ad salutem nostram, diutissimè incolumem & be- nè valentem conseruare dignetur.

VITAE HISTORIA.

CAP. I.

Octobris 11. Sap. 8.

SAPIENTIAE nimirum est, scire vnde sit donum, quod quis accipit, nè à se sibi hoc esse: aut à Deo quidem, sed sibi debitum, putet. Si enim quaerimus, quid nobis debeat, nihil inuenimus, nisi supplicium. Misericordia autem Dei praerogauit nobis gratiam, ut haberet, quibus redderet gratiam pro gratia, & hoc iam esset debitum, quia Deus voluit, non quia homo meruit. Quid enim habes, ut Apostolus, quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis? Ineffabili igitur providentia bonitatis Dei collatum est electis eius, ut & gratis copiosis gratiae muneribus ditentur, & tamen hoc ipsum, quo munerantur, quodammodo per gratiam mereantur: alius sic, alius verò sic: vnusquisque secundum quod in eo operatur vnus atque idem spiritus, diuidens singulis, prout vult. Soli vnigenito non ad mensuram dat Deus spiritum. In ipso nanque, ut ait Apostolus, habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter: membris eius pro sua cuiusque voluntate partitur: quibus abundanter omnia dat ad fruendum, videlicet seipsum, ut sit Deus omnia in omnibus. Dispar haec claritas, & diuersa donorum largitas, nunc est admirabilis quaestio: quandoquæ erit honorabilis pulchritudo, & ornatus domus Domini, de qua dicitur Deo: Sanctum est templum tuum, mirabile in aequitate.

1. Cor. 4.

1. Cor. 12. Iohann. 1.

Coloss. 2.

1. Cor. 13.

Psal. 64.

CAP. II.

1. Cor. 8. Magna eius sublimitas, & summa humilitas. Cant. 3.

Nobilitas generis eius.

Quo tempore natus sit Bruno.

Compertum est nuper à plurimis in venerabili Coloniensis Ecclesiae Archiepiscopo Brunone pia memoriae, & satis à prudentioribus intellectum, homo homini quid praestet. Cuius plerique dicta & opera, qui familiariter eum nouerant, satis admirari nequibant. Erant enim in illo vno homine res valde dissimiles: natalium nobilitas, honorum dignitas, atque scientiae, quae inflare solet, tanta sublimitas, ut nihil supra: animi verò & habitus humilitas, quatum à sagacioribus discerni potuit, ut nihil infra putares: media, charitate constrata sunt. Arridebant ei omnia, quae ad fastum suppetere, quae à se semper studiosissimè vigilanti manu discretionis abegerat. ita aliud ad oculos hominum, aliud ad testem cordium exhibebat. Cuius conuersationis exemplo plurimos salubriter institui posse credimus, si eandem stricte à pueritia repetamus. Habent enim in illa mediocres & humiles, vnde conualescant: elati contra & diuites, vnde obstupescant. Atauorum eius atavi, vsq; ad hominum memoriam, omnes nobilissimi: nullus in eorum stirpe ignotus, nullus degener facile reperitur. Hic tamen omnes, salua Augustorum & Regum excellentia, omnino perspicacissimè lineamentorum gratia, artium gloria, & omnigena animi superabat industria: natus eo tempore, quo pater eius Henricus Rex gloriosus, perdomita barbarorum sauitia, represso etiam intestinae cladis periculo, diruta magno studio reaedificabat, & volentem populum iustitiae frenis in tutissima & optatissima demum pace regebat. Ita natiuitatis eius tempus iam quasi

quasi futura bonae voluntatis eius insignia praeferebat. Nam cum omne, quod bonum esset, viuacissimè semper appeteret, pacis donum, quasi nutrimentum & ornamentum quoddam ceterarum virtutum, sollicitius expetiuit, quod bonis omnibus profuturum praeciuit. Tranquillitatis enim tempore nutrir debent & solidari virtutes, ut perturbatione qualibet ingruente, à statibus sui vigore hominem emolli non sinant.

Pacis est ista diuissimua.

CAP. III.

Nimis longum est persequi, quomodo memoratus Rex, pater huius magni viri, de quo agimus, ad illam tam gratam pacis serenitatem perueniret, cum ipse omnia regni sui spatia, & continuis finitimorum incursionibus, & grauissimis inter ciues etiam & cognatos dissensionibus concussa, & atrociter vexata repererit. Hinc etenim Danorum gens, terra marique potens, inde centifida Sclauorum rabies barbara, & Hungarorum nihilominus infecuta crudelitas, transfretum frendens inhorruit: Marahensium, quos sibi longè ante impia usurpauit licentia, pleraque provincias regni eius ferro & igne longè lateque vastauit. Dies autem, quam huic mali materies, narranti deficeret. Trans Rhenum Occidentem versus, nobis iam omnia rebellabant. Ipsi certe regni adhuc augusti principes, in sua viscera penè irremediabiliter sauebant. Quae omnia vel refecare, vel sanare nemo, nisi praecipua virtute & singulari praeditus industria, posset. Sed post aliquantum temporis tantus ritans amor colligauit domesticos, ut nihil vnquam eis esset formidabilius: mox per gratiam diuinam inuasit extraneos, ut nihil vnquam in quolibet potentissimo regno coniunctius videretur.

Barbari in- fecerunt reg. e Henricum.

Marahenses, videatur Mo- tatus dice- re.

Formidabi- liss, pro- uidentius.

CAP. IIII.

Tempore generosa Regum proles, annos circiter quatuor habens, liberalibus literarum studijs imbuenda, Baldrico venerabili Episcopo, qui adhuc superest, Traiectum missa est. Vbi cum ipse disciplinabiliter, utpotè bonae indolis puer, ingenio sagaci proficeret, inuisa Nortmannorum tyrannis, quasi per huiusmodi obsidem, non nihil refriguit, & ecclesiae demum ceteraque aedificia, quorum ruinae vix exire- rant, hac occasione restauratae sunt. Ita nulla aetatis suae spatia absque utilitate sanctae Dei Ecclesiae transigebat. Per ipsum enim, licet adhuc infans, iam Christianus popu- lus ab hostibus liber, in Dei laudibus exultabat. Deinde ubi prima Grammaticae artis rudimenta perceperit, sicut ab ipso in Dei omnipotentis gloriam hoc saepius ruminan- te didicimus. Prudentium poetam, tradente magistro, legere coepit. Qui sicut est & fide intentioneque catholicus, & eloquentia veritateque praecipuus, & metrorum li- placuit, ut iam non tantum exteriorum verborum scientiam, verum intimi medul- lam sensus, & uectar, ut ita dicam, liquidissimum maiorj, quam possit dici, auiditate hauriret. Postea nullum penitus erat studiorum liberalium genus in omni Graeca vel Latina eloquentia, quod ingenij sui viuacitatem aufugeret.

Bruno pue- rulus int- curat à Bal- drico Epi- scopo.

Delectatur Prudentis poeta.

CAP. V.

Et verò, ut solet, aut diuitiarum affluentia, aut turbarum circumstrepentium assiduitas, aut vllum aliud subrepens fastidium ab hoc nobili ocio animum eius vnquam auertit, ita ut munditiam cordis eius attestaretur iugis meditatio, & indefessum continuæ exercitationis studium, cum iam penitus omnis huiusmodi affectio transiret in habitum sicut scriptum est: Ex studijs suis intelligitur puer, si munda & recta sint opera eius. Huc accedit, quod sicut feruorem animi sui non passus est aliorum desidia & leuitate extingui, aut superfluis vanisque corrumpi colloquijs: ita liberos, in quibus studuit, aut quoscuque praeculis habuit, incaute refringi, aut corrupti, vel quomodo libet minus diligenter tractari, omnino ægerimè tulit, nihil sanè in his, quae ad se pertinebant, negligendum. ducens: quoniam quidem, ut Salomon ait, qui inuota negligit, paulatim decedit.

Prout. 26. Ecce sancti principis studij erga co- lices conseruandos.

Eccl. 19.

CAP. VI.

igitur postquam pater eius, fundato & ad vnguem pacato Imperio, rebus huma- nis concessit, Ortho filius eius maior natu, benedictione Domini auctus, & oleo legitime vnctus, magna voluntate & consensu principum regnare cepit anno ab in- cernatione Domini noningentesimo tricentesimo primo, vir, in quem spiritus Dei donum contulit singulare veritatis & fidei. Cuius virtutes si me narraturum promi- serim, aimium mihi sumperim, & ferendus minimè fuerim. Excedit enim laus eius & gloria,

Ortho Ma- gnus Imp- rator.

Bruno in eius aula euocatur.

Mirè ferret studio sapientiae.

Israël Scotus Episcopus, eius præceptor, quid de eo dixerit.

Act. 17.

Studia optimi principis erga calamitosos.

Comœdias & tragœdias ut legitur.

Math. 13.

In diuino officio ut se gesserit.

gloria, quicquid vel ipse Cicero sibi promitteret in facundia. Hic germanum suum Brunonem, Deo dicatum, adhuc adolescentulum, honorabiliter, ut par fuit, è scholis in palatium euocauit, locum videlicet tam lucidissimo aptum speculo, ubi quicquid deforme per totum penè mundū esset in studijs, liquidius appareret. Huc enim ex omnibus eius finibus confluxerat, quod sibi aliquid esse videbatur. Nihilominus ab omnibus, calumnia qualibet oppressis, hoc asyllum vnicum petebatur. Exemplar ibi sapientiae, pietatis & iustitiae, supra hominum memoriam eminebat. Inde reuersi, qui sibi paulo ante domi videbantur doctissimi, rubore notati, rudimenta acrimoniae, quasi, Nunc coepi, dicentes, aggressi sunt. Cui in laua parte mamillae nil salis, se se ab hoc quasi celso tribunali exinde verecundus abstinuit. Vas illud suum impleuit Dominus spiritu sapientiae & intellectus. Nec sufficit ei in gazophylacium cordis sui colligere, quod in promptu habebat: peregrina insuper conduxit enigmata, & quicquid philosophicum terrenisque sensibus remotissimum sensit, hoc vndecunquē contraxit. Obliteratas diu septem liberales artes, ipse retexit. Quicquid Historiarum, Oratorum, Poëtarum & Philosophorum nouum & grande perstreperunt, diligentissimè eum doctoribus cuiuscunque linguae perscrutatus est, & ubi magister excelluit ingenij velocitate, ibi se discipulum præbuit humilitate. Sæpè inter Græcorum & Latinorum doctissimos, de philosophiae sublimitate, aut de cuiuslibet in illa florentis disciplina subtilitate disputantes, doctus interpres medius ipse conseruit, & disputantibus ad plausum omnium, quo nihil minus amaauerat, satisfecit. Non enim examen improbum in illa castigauit trutina, nec se quaesuit extrà: gloriam sibi aestimabat esse testimonium conscientiae suae. Spectauit hoc frequentius iudex, in talibus falli nefcius, Rex orbis terrarum maximus: & qui regnum suum exterius fortitudinis & consilij vigore firmavit, interius illud tali splendore vestiuit. Horum spectator & ipse Deus creditur, cuius misericordia donum, quodcunque tribuit, custoditur. Quis enim tanta & tam incomparabili altitudine prohiberet arrogantiam, nisi pius ipse suam adhiberet custodiam? Israël Episcopus Scotigena, sub cuius magisterio illustrissimus hic, de quo loquimur, plurimum se profecisse testatus est, de moribus eius requisitus à quibusdam, quos ipsi audiuiimus, hoc ipsum sollicitius ruminantes, & quasi pro oraculo habentes, sanctum eum apprimè virum esse respondit. Satis laudabile certumque doctoris de discipulo testimonium. Graeci, quibus aequè magistris vsus est, ad tantam gratiam stupebant, digna nimirum de illo problemata domum suis civibus reportabant, quorum studium quondam fuisse dicitur, aut audire semper aliquid noui, aut inuenire.

CAP. VII.

Milliès interea per dies cogebatur calamitosi patrocinari, consulere afflicti, opem ferre miseris. Quae omnia sic administrabat, ut refugium factus egenis omnibus videretur. Ita cum esset in ocio, nemo ferè magis videbatur in negotio: nec cum esset in negotio, vnquam cessabat ab ocio. Lucubrationibus intentissimus inueniendis, in dictatu, quaecunque sunt honestissima, acutissimus fuit. Latiale eloquentiam non in se solum, ubi excelluit, sed & in multis alijs politam reddidit, & illustrem. Nullo autè hoc egit supercilio, sed tum domestico lepore, tum urbana grauitate. Post epulas, cum alij & maiores etiam, ut accepimus, paulò agunt remissius, ipse lectioni & meditationi vacabat attentius. Matutinum crepusculum nullo precio vendidit, nec tunc se somno sollicitanti vilo modo credidit. Scurrilia & mimica, quae in comœdijs & tragœdijs à personis varijs edita, quidam concrepantes risu se infinito concutunt, ipse semper seriò lectabat: materiam pro minimo, auctoritatem in verborum compositionibus pro maximo reputabat. Translatitijs vsus est scholis, non corpore quidem, sed mente quietus. Quocunque enim circumagebantur tabernacula aut castra regalia, bibliorhecam suam, sicut arcam Dominicam, circumduxit, ferens secum & causam studij sui, & instrumentum: causam in diuinis, instrumentum in gentilibus libris: utputa doctus paterfamilias, qui nouit de thesauro suo proferre noua & vetera. Nec in ipso itinere desidia locus erat. In turba, quod paucorum est, quasi solus erat. Confabulabatur nanque vtilimum aliquid cum quouis, aut meditabatur id ipsum in quouis. Cum ad diuinum ventum esset officium, animum gerebat intentum, breui quidem, sed pura se oratione Domino commendans. Ijs, quibus conuixerat, habitu & gestu aliquandò, mente aliud actitans, satisfecit. Non enim aliter tam verè popularis esset, neque tam multis meliora persuasisset.

CAP.

CAP. VIII.

Quicquid sacerdotum Domini, aut perfectorum virorum quispiam illo in tempore magnum in religione moliebatur, hoc quasi solo quodam comite nitentur: nec rebatur auctoritatem suam satis per se vehementem, nisi hunc quasi succenturiatum, nōset se in diuina acie sustentantem. Seruus autem Dei non mendaciter in incepto profecit. Rumores vulgi pro nihilo duxit, nec quod ante pedes fuit solum, sed multa quoque in posterum præuidit. Hinc est, quod de fratre suo, conuocato patris sui, & Cunone in affinitatem regiam assumpto, dum nimiam inter eos colloquij familiaritatem, & hoc maximè Missarum tempore cerneret, præfago spiritu fertur dixisse: O, in quantum inimicitiarum amaritudinem ista in hoc tempore tremendo malè parta contubernia resoluuntur. Euentus rei, non multò post dictis fidem fecit.

Tremendum tempus dicitur, cum sit Missae sacrificium, sicut & Chrysostomus, & alij patres.

CAP. IX.

Prima dispensatio credita est illi adhuc adolescenti in quibusdam monasterijs, in quibus degentes cum idoneo ecclesiae testimonio, partim voluntate, partim vi ad regularem vitam constrinxit, sciens, quod & inuitis bona præstantur. Ipsaque post paululum Deo sacrata loca, annuente regia liberalitate, priuilegijs & immunitatibus pristinis reformauit, nihil sibi suis ve exinde beneficij iure referuans, nisi quantum cœnobiorum patres spontè causa charitatis obtulerant. In his extat Loresham, locus Regum munificencia nobilis, adhuc in memoriam tanti viri retinens & prærogatiuam libertatis, & monumenta religionis.

Monasterium Loresham.

CAP. X.

Indè cum de virtute in virtutem gigantibus, ut ita dicam, passibus iret, & quocunque pedem intendit, semper in voluntate Domini proficeret: orta est subita tempestas dissensionis in Ecclesia, dormiente, credo, Iesu in pectoribus vigilum, ante fores domus Domini excubantium, ita ut quidam fatanae socij, inuidia spiritu diffusi, Imperatorem ipsum, per quem salus erat in populo, videlicet lumen orbis terrarum, conarentur extinguere. Quare hoc, nisi ut non arguerentur eorum mala opera? Nam teste Euangelica veritate, omnis qui malè agit, odit lucem. Cassato igitur per Dei miserationem hoc per serpentinum sibilum concepto consilio, nequitiae suae viri per totius eius regni viscera diffuderunt. Quod licet ubique & legum minaretur in Occidentis partibus astuabat. Ibi principes vi & rapto affueri, populi rerum novarum cupidij, ciuilibus omnes cladibus intenti, aliorum ditescere miserijs præoptabant. Tunc sanctae Colonienensis ecclesiae pastor Vuicfridus, diu admodum imbecillis, regiae tamen maiestati & patriae satis fidus, fessis tandem relictis terrae artibus, supernis spiritibus sociatus est.

Magna Impetui peruenit batio.

CAP. XI.

Plebs autem destituta pastore, in ipsa confusione nil anceps, nil varium molita, vnicum vnicè optatum in domino Brunone, magifico viro & probatissimo sibi delegit solatium, secuta magnatum & totius Cleri consilium. Qui in iuuenili corpore moribus maturus, in maximo nobilitatis fastu humilis & mansuetus erat: in sublimitate sapientiae, quam percepit, non plus sapere, quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem, animum induxit: in regali affluentia, parcus sibi, diues amicis fuit. In ea primùm electione præter ceteros Godefridus floruit Episcopus: sed quis alium voto præiret, difficile quispiam expediret. Hoc vno inter spem metumque dubij ferebantur, quòd honoris dignitatem & viri gloriam metientes, indignum fore tantae sublimitati metuebant, quod ei cum tanto ambitu præparabant. Et reuerà si quis in toto hoc regno locus esset augustior, aut certè Clero, populo, ecclesijs, omni que apparatu elegantior, hic tanti pastoris receptui ab omnibus, qui eum nouerant, dignior putaretur. Conspirantibus itaque omnibus, & idem in Christo sentientibus, cum adhuc inhumatum, & ad oculos positum, secundum consuetudinem loci, corpus bonae memoriae decessoris eius aspicerent, electi sunt à senatu sanctissimo quatuor summi viri, & eodem numero laici, omnes apprimè eruditi, qui omnia hæc perferrent ad palatium, & patefacta post desictam destitutionem, electionis vnanimitate, memoratum desolatis flagitarent solatium. Quid multa? Complacuit (Deo gratias) Imperatoriae auctoritati sic & tempori & loco consulere, ut petiitum tanta constantia visitatorem, festinanter ad destituti gregis custodiam mitteret.

Nota cōstat etiam plebis Colonienae.

Rom. 12.

Eligitur Bruno in Colonien, Archiepiscopus.

CAP.

Ephes. 6.

Optimū exemplum, ne quis sibi pōdat.

Excipitur à Clero & populo Colonia nēsi honorificē, & in tronzatur.

Psal. 27.

2. Cor. 2.

Esa. 6. Iohan. 8.

Partitur multas calūnias à pacis inimicis vir pacificus.

Moguntia obsideatur ab Othone Imperatore

Missus tandem è castris terreni Imperij, in caelestis Regis tabernacula cum spiritalibus nequitijs pugnaturus intrauit, artes secum exercitationesq; virtutum, arma fidei præ se ferēs. In illo mox noui eius comites viderant & quod blandiebatur, & quod terrebat. Affabilem nanq; se valdè & mitem præbuit, & cum eius industriam in agendis nihil effugeret, requisitum tamen vndeconquē sollicitiūs, quid agendum sibi esset, quibus consuetudinibus inniti debuisset. Erat ei comitate condita grauitas, ita confluenti turbæ modicum hilaris, & per omnia mirabilis apparebat. Ventum est ad sacratissimam sedem, huic pio prouisorio ab omnipotente Domino ante tempora preparatam, in ipso tempore præsentatam. Factus est concursus ingens populi, in tanta trepidatio vulgi: nouis gaudijs exultauit ciuitas. Clerus ex monasterijs conuenit, sanctimonialiū multitudo concurrat: conditio quælibet & sexus vterq; plus solito ad gaudia conuenerunt. Ecclesia læta prolem suam, maternis eatenus lactatam vberibus, iam in Christi gratia adultam, in die tantæ solennitatis ablaçtauit, & spiritualiter matrem esse constituit, quæ sibi postmodum filios, in quibus Christus formaretur, affectu dulcissimo parturiret. Episcopi autem, qui frequentes aderant, & huius sancti Cleri Senatus, acclamantibus cunctis in voce exultationis & salutis, electum à Deo & hominibus virum, super cathedram pontificalem sedere fecerunt, & laudem simul Deo vniuersi clamore, quo quisque poterat, in organis, nihilominus & cymbalis, & quocunq; signo lætitiæ personerunt. Exinde omnis eius intentio, omne studium sanctæ matri Ecclesiæ aut munimento fuit, aut ornamento. Munienda scilicet erat exterius, ornanda interius: Munienda in secularibus, ornanda in spiritualibus. Dilaxit ante omnia decorem domus Domini, & locum habitationis gloriæ eius. Hoc se ardere desiderio multis modis perspicaciter ostendit, quod hinc scripto perstringere necessè non est, quoniam quidem illustrium eius factorum memoria recens est, nec in eius populo de eo loqui cessabit omnis, qui veritatem & fidem amabit. Quædam tamen de his, vt proposuius, propter exemplum & instructionem plurimorū, scriptorum silentio regenda non sunt. Impossibile nanque est, tanti viri gesta, per quotidianos virtutum profectus euoluere, dignisque factorum laudibus magna eius merita congruenter attollere, quæ longè lateq; more prudentissimæ apis, vt Christi bonus odor esse posset, benefaciendo & oppressorum inopiam sustentando, collegerat. Hoc nimirum alijs ad vitam, alijs ad mortē erat. Nam qui amaritudinis zelo succensū, bonarum artium ignari, dissimilima suis factis studia, quæ nec immutare poterat, nec venerari nouerant, detrahendo & maledicendo peruertere conabantur, mortem sibi & væperpetuum comparabant, secundum prophetæ comminationem, dicentis: Væ, qui dicunt malum bonum, & bonum malum: ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras. Qui verò sequitur me, dicit Dominus, non ambulat in tenebris. Hic profectū ante tempus non iudicat, nec quenlibet facile ex sua sententia damnat. Bonis igitur propositum est, pessimis displicere: vnde vitam suam non popularium vanitate sermonum, sed conscientiæ veritate meriuntur.

CAP. XIII.

Antequam in suggestū pontificalem vir iste in lege Domini eruditus ascendere, seditiosis nostræ reipublice ciuibus, quos inflāmauit spiritus satanæ insurgere in Christum Domini, erat spes quædā Colonia potiundi. Itā magnanimū regni Lotharici populū aut pacis sibi fœdere deuinciri, aut crebro belli impetu, propter opportunitatē loci, terreri posse arbitrabantur. Sed postquam illā hic filius pacis, custos ecclesiasticū Dei peruigil, introiuit, dici non potest, quanto mœrore sint afflicti, quāta desperatione incepti sui perficiendi, obducti sint, quicunq; in hoc regno erāt pacis inimici. Hinc blasphemie, maledicta, probra & multimoda impietatis cōmenta. Sanè mentita est iniquitas sibi, vt quia pastore nec corrumpi, nec vilo modo seduci posse sciebāt, gregem saltem ab eius amore, si quis daretur huiusmodi fraudis processus, his mendaciorum ostentis auerterent. Docti nanque & magni viri, inuidiam promereri nō runt, habere nolunt. Ea tempestate ab Imperatore & exercitu eius obfessa est Moguntia, vrbs nobilis & opulenta. Erat enim referta hostibus & insidiatoribus regni: & vbi vigere solebat synceritas religionis, illuc maxima confluxit sentina dissensionis. De Archiepiscopo loci, varius principum, æquē & vulgi, sermo fuit. Alij innocentiam eius in calum ferre, virtutes prædicare, ea quæ passim, & in illis præsertim partibus, per ciuile malum perperam agebantur, ipsi præ omnibus odiosa dicere: quippe

quippe partes eum execrari testabantur. Idcirco è medio secēdere, minimum curare, cui vrbs pateret, cui milites obedirent. Hæc ferè illorum erat sententia, qui coniuratione impia fœderati, eius iugi auxilio & consilio in omnibus se fretos esse iactabant: hoc solo causam suam defendentes, quod nequaquam reproba esse posset, cui talis vir communicare vellet. Alij verò, & penè omnes, quorum cordibus diuina gratia inspirauit, potestatem ordinatam à Deo venerari, Imperatorem omni deuotione sequi, tutorem opum, vindicem scelerum, largitorem honorum: ipsi etiam, quibus domi sua res familiaris, coniuges & liberi curæ erant, aut pax & salus sua quomodo-cunq; dulcis extiterat, longè aliter huius viri merita aestimabant. Nos interim hæc Dei iudicio relinquamus, & à diuerticulo ad propositum redeamus.

CAP. XIII.

Nouum itaque Agrippinæ ciuitatis custodem, & designatum antistitem Imperator ad nouum inuitauit consilium, expertus quid ante hæc iniunctam ei curam mente linguaque posset. Ibi varius altrinsecus assentantium fauor, & propè cui meriti crederetur, incertum. Audire hoc erat frequentius etiam ab ijs, qui in castris regibus militabant, laudare aduersæ partis fortitudinem, præferre in eisdem innocentiam causæ, quod coacti & nimis inuiti, hunc sibi laborem assumerent: & quandoquidem nec inter hostes quisquam tam demens inuentus est, qui maiestatem regiam blasphemaret, in Henricum fratrem eius Bauariorum Ducem & marchionem in clypeum, barbaris & omnibus id locorum gentibus, ipsis etiam Græcis formidabilem, crudelitatis inchoatæ culpam omnem & malitiam retorquebant. Reuerà autem quo quis melior, & ad conseruandam Imperatori & regno eius fidem promptior erat, hunc magis exorsum habebant. In hoc impiè latrocinantis & periuræ partis odium, Bruno gloriosus & populo Dei optatus præsul, semetipsum spontè libensque comiecit, nec duplici corde, nec labijs dolosis cuiquam occasionem præbens, aut dissimulare quod vellet, aut simulare quod nollet. Itā neque alium fallere animum inuenit, neque ab alio se falli ipse consensit. Prius tamen dura tentauit corda rebellium, si quo modo vllis salutiferæ suasionis eius & doctrinæ posset curari fomentis, vitium cauterij differens medicinam, donec pia sollicitudine diligentius experiretur, quid sibi hæc infrenis audacia polliceretur.

CAP. XV.

Rat in ea coniuratione princeps, Imperatoris filius Ludolphus, vnicè clarus & spectabilis adolescens, qui non solum ad conseruanda, verum etiam ad exornanda patriæ monumenta victoriæ sufficeret, si seductoribus minimè credidisset, & hæres esse, non proditor, voluisset. Sed quia festinans ditari, paterno non meruit obediens consilio, contigit illi secundum veridicam Salomonis sententiam, vt hæreditas, ad quam festinauit in principio, in nouissimo benedictione careret. Egregius ergo & plenus consilij, futurus & iam designatus, vt diximus, sacerdos Domini, dolens de contempta fratris, de interitu nepotis, eundem, accepta fide per obsides, in castra belluino animo venientem, eductum, vt fertur, de turbâ seorsum, ita allocutus est: Nescis inuenim omnium, quos terra tulit, clarissime, quantum tibi tuisque profuerit, si admonitionis meæ verba in pectoris tui secreta demiseris. Tu nanque maxima gloriosissimi patris tui cura, & nostra gloria, quid nobis sperandum relinquis, si te ipsum nostris votis ademeris? Non respicis honorandam pij genitoris tui canitiem, quem te contristare, cui te iniuriam inferre non expedit? Non recordaris eius pietatem erga te semper à puero pietatem? Deum, mihi crede, offendis, cum patrem contemnis. Non est quod te excuses. Ad iniuriam eius respicit, quicquid notum contra hoc regnum absque eius voluntate moliris. Causam tuam tractas cum inimicis tuis, quod contra decuit cum amicis. Illi enim non te, sed quæ sua sunt, querunt in te: salutem tuam paruipendunt: verbis omnia, non rerum veritate, metuantur. Vide, quæso, quod te ducant, nè forte seducant. Qui eras gaudium & corona patris, spes & oblectatio rotius regni, quomodo conuersus es in amaritudinem? Desine tandem esse Absalon, vt possis esse Salomon. Cogita quis te tantum exalterit, quis omnes regni huius principes tibi sacramentorum fide firmauerit. Quare hoc fecit? Nunquid vt ingratus existas? Nunquid vt proditor esse discas? Verè ingemitus, horresce lachrymas patris tui. Minus agrè ferret totum hoc sibi ab hostibus præripi regnū, quam te, cui feruat regnum. Innocens cor tuum venenosus heu blanditijs

Hæricus frater Othonis Imperatoris, Dux Bauariæ & Marchio.

Ludolphus cōspirat cū alijs contra Othonē Imperatorem patrem suum. Prou. 20.

Eū Bruno conatur in viam reuocare.

Non est eranda causa cum inimicis.

blanditrijs seductum est: paternæ pietatis patet sinus, in quo nullus est dolus. Dolet pius pater filium sibi corruptorum impietate præreptum: gaudebit ad reditum. Si paulo iratior est seductoribus suis, citò miretset, cum te suas delicias receperit: nec scelerere, sed errore hoc actum esse iudicabit, cum te sibi restitutum senserit, quem etiam plus quam seipsum amavit.

CAP. XVI.

Sed furdo canit.

En quatum nocent mali sodales.

Hostiū Imperatoris in alieno dōg machinationes.

Ratissponā dicit.

En quō im pelle homine ambulo & mūdēta

Imperato- ris Othonis & Brunonis semp vnas amnus.

* Exemplar habet, nuni- ria: sed mē- dose, opi- not.

HAEC & his similia dominus Bruno vir bonus, dicēdi peritus, de salute pulcher- rimi iuuenis valdē sollicitus, perorabat. Ille verò, quasi cuius mētem Erynnis ad- ceptum nefas instigasset, aurem cordis sui neutiquam passus est huiusmodi monitis admoueri: vix auditu exteriori, nē videretur nimis insolens, propinquauit. Innocens enim ab huius dissensionis miseria videri quān- est, honestius duxit. Mouit eius iu- uenilem animum anxietas & metus elegantissimorum cōmitum: qui illius impie- coniurationis tabe essent infecti vel adpersi, ornatu & iucunditas esse possent etiam Imperatoriæ dignitati. Et tunc utique tam desiderabilem, tam manufortem, tam egregiam eius prolem decreet hoc agmine stipari, de hac electa iuuenum excellentia gloriari. Erat præ omnibus in eius animo quasi quidam stimulus, dux paulò antè for- tissimus, tunc aurem prædo audacissimus Cuno, etiam parta, vt ipsi iactabant, diuitia- rum & regni gloria: sed reuerà labor sterilis pro tranquillitate, sollicitudo semper anxia pro securitate. Nam is, cui, vt ita dicam, omnia erant in manibus, agendo vt plus haberet, vt nihil haberet, omnimodis effecerunt. Intercā tamen modis omnibus, nec dolis minùs, quān viribus certare, neque dies neque noctes requiescere, aduersa- rios inter se suspectos facere, nihil intentatum relinquere, neque quicquam pensi ha- bere, dum modò id efficerent, vt maximis intrā regnum vrbibus & his opulentissi- mis, quocunq; ingenio potirentur, indē cunctis regni sinibus faciliè se imperatores arbitantes. Ac nē quid penitus sine fraude fieret, cum Arnaldo, strenuo in primis viro, cui lūmma rerum per idem tempus in Baunorum terra commissa fuit, secretiùs pollicitationibus infinitis, commemorandò insuper odium vetus, egerunt vt se pri- mūm, deindē vrbem præclaram, postremò totum illud regnum Henrico Duci periur- rus abdicaret: rantum sibi roboris, inter eos inuidia & odium vendicauit. Simul Hungaros, antiquam pestem patriæ, sollicitabant, vt regnum in seipsum diuisum inua- derent: arbitantes hoc modo sibi solitudinem, qua premebantur, aut penitus admi- ni, aut aliquatenùs minui possē.

CAP. XVII.

HAc dere, vtputā tam subita & improuisa, cōmōtus Imperator, & magis illorum miseria, quān suo damno dolens, obliuionē Moguntie, accepto tandē, quod petebatur, pacto, dimisit, è castris Orientem versus cum his, quos fidos habuit con- sultum partibus illis festinē proficisci disposuit, fratrem suum Brunonem Occidenti- utorem & prouisorum, & vt ita dicam, Archiducem in tam periculoso tempore mi- sit, cui talia mandata dedit: Vnum nos semper idemque sensissē, nec vnquam vora nostra in quocunq; negotio discrepasse, dici non potest, frater dilectissime, quan- tum delector. Et hoc est, quod in acerbis meis rebus me maximē consolatur, cum video per omnipotentis Dei gratiam nostro Imperio regale sacerdotium accessisse. In te nanque & sacerdotalis religio, & regia pollet fortitudo, vt & scias sua cuique tribuere, quod est iustitiæ: & possis aduersariorum siue terrori, siue fraudi resistere, quod est fortitudinis & prudentiæ. Nec abesse tibi iam dudūm perpendi ipsam inge- nuarum artium matrem, & verā virtutem philosophiæ, quæ te ad hanc modestiam magnitudinemque animi crudiuit. Scio itaque, frater mi, scio, quod nemo prudentiæ tuæ persuadebit, id tua non interesse, quantum peruersi de bonorum pernicie gloriantur, quacunque id, quod intenderint, honestate verborum velent. Dicent for- talsē, bellis hæc sedanda esse, quæ ad te non pertineant, quæ tui ministerij dignitatem non deceant. Huiusmodi fraudulētra verborum iactantia istius metropolis præsul- vides quantos seduxit quantos ad ciuili cladis rabiem illexit: qui si subducere se vel- ler à dissensione, quemadmodūm fingit, & bellorum periculo, vt religioso degere posset in ocio, nobis profectò & nostræ reipublicæ meliùs id, quod ei regali munifi- centia contulimus, reddidisset, quān hostibus. Hostes dico, vt ferè omnes sentiunt, nefarios ciuium prædones, patriæ proditores, regni vastatores, militiæ desertores: qui meipsum utique sacrilega audacia suis (credo) manibus necatum, aut quouis quam- acerbissimo mortis genere perisse velent, cui filium sustulerunt, fratrem regno, libe- ris,

ris, ipsaque dulci coninge, vita denique ipsa priuare cōtendunt. Tu solus mihi demūm es solidum, fidum, firmumque solatium, qui tantum ab incunte arate in bonis ad- bus profecisti, vt benè facere, summaq; beneuolentia omnia circūspicere, tibi iam ex consuetudine in naturam venerit. Te planè sospite si iucundè & ex integro fruius fuero, vt mens mea semper flagitat, desiderium postulat, animus implorat: tum di- gnitas, tum gloria, tum decus aderit. Præsidij satis abundeque nobis est. nē nobis nos desimus, hoc verò summo perē nobis curandū est. Tu mihi, tu, inquam, testis, quanta cura, quantaque beneuolentia fouerem, tuerer, amplecterer hos, quos modò tam crudelēs patior: quibus tamen adhuc quamlibentissimè mederi vellem, si sibi ipsi parcere vellent. Ah quanta importunitate præcipites perire festināt, secumque pro- lem meam innocenter educatam, in omnia scelera versant. Itā in potestatibus tem- perare sibi adēdō illis difficile est, qui per ambitionem probos se non esse, sed videri, præoptant. Nōsti dilectissime, quod quidem cum dolore recolo, eos mihi frequenter duriores & magis infidos fuisse, quos amplius foui, quos in multis necessitudinibus fueratissimos amari, quos denique mihi coniunctissimos aestimaui. Graue hoc per- pectu fuit: duplex miseria. Quod autem me vrget, mala superiora præponderat, cum ille, quem genui, præreptus mihi, paternæ pietati didicit insidiari. Enitere igitur vir Deo dedite, non quomodò primūm, sed modò potissimūm enitere, quæso, consilio illo tuo, quo calles plurimūm, vt pro loco & tempore aut arma dissiuadeas, aut quo- quo pacto compefcas. Absens tibi corpore, vbi cunq; ero, gaudeam tibi, gratuler prouidētiæ & moderationi tuæ. Id mihi reputare libet, quod feceris: id etiam libeat tibi, quod fecero. Opto & cumulatè desidero, vt ea nobis sit votorum & oblecta- menti summa, non tantum coram Deo, sed etiam coram hominibus prouideri bona alterutrum ea quæ sunt, & si fieri potest, cum omnibus habere pacem. Deindē post- quam ruerunt in oscula, non sine lachrymis abinuicem digredientes, Imperator Orientem, frater eius Occidentem perituit.

CAP. XVIII.

MOxque ad Aquas grani palatij properauit: ibi principes regni, quorum id in- tererat, conuenit, eos varijs multisque modis instruxit: atque hoc cum eis po- tissimūm egit, nē seductoribus aut vanis eorum promissis crederent, nē minas time- rent: regie maiestati & suæ ipsorum fidei pollicitationes nullas præponerent, spon- dens se ante tempus & in tempore semper paratum fore, vt pacem Ecclesiæ violatam, si sic necesse esset, vitæ etiam suæ periculo reformaret. Hoc factò, Coloniam latus adijt: expectabatur ordinationis tempus, & vnctiois lætitiæ salutaris. Hoc factò, in- nouatum est gaudium plebis, & resulit in conspectu omnium, qui conuenerant, or- natu stola iucunditatis sacerdos Domini Saluatoris. Postea nardus preciosa dedit odorem suum, in medio ecclesiæ aperuit os suum. Audiebatur, secundum legale in- stritum, sonitus intrantis in domum Domini Dei: exemplum & documentū factus est omnibus obtemperantibus sibi in salutem. Quid autem fecerit, quomodò docu- erit, qualiter pro pace ecclesiarum Dei seipsum impenderit, actu est mirabile, dictu difficile. Tantum enim superiorum insignia, huius quotidiana opera præcedebant, vt totum quod in ecclesijs siue ampliandis, siue restaurandis, quod in reliquijs & cor- poribus sanctorum, in suam parochiam transferendis, quod in priuatis vel publicis ædificijs componendis, quod in ordinandis domibus, familiæque sancte Dei Ecclesiæ rebus fecerat, ad aliorum operam penè incomparabile videretur. Nam sicut super omnes docentes se intellexit: ita cordis sui aciem, ingenij acumen, animi vigorem, ad maiora sapientiæ & virtutis opera direxit.

CAP. XIX.

De religione primò & cultu Dei, quod Graeci Θεοφιλευν dicunt, secundum datam sibi sapientiam, Canonicam & Apostolicam authoritatem secutus, instituit, vt multitudinis, quæ in diuersis congregationibus, ad eius honorabilem sedem parti- nentibus erat, vnum cor esset & anima vna: vt vestium superfluitas, morum iniqua- litas, & quicquid hoc modo effeminarum & indecens in eius ecclesia videretur, vera & spiritali circuncisione, quod est initium sapientiæ, diligentissimè abscinderetur: vt diuini ministerijs omnes, quorum id intererat, intentissimè secundum præfixam sibi regulam viuerent, nec aliam sibi suæ salutis causam vllatenus aestimarent. Hæc & his similia cum venerandis patribus & Cleri sui senioribus frequens egit, eosque in custodia Domini gregis secum pariter inuigilare sollicitus admonuit. Er quia cul-

Optimus Imperator eos patitur infestissi- mos, quib; maxima fi- liciat. bene- ficia.

Nota qd fue- rit pacis stu- diolus tam potens prin- ceps.

Exemplum boni pasto- ris.

Exod 28.

Summo perē studet paci omnū ec- clesiarum.

Act. 4. Optimè in- stituit mo- res Cleri & monachiorū

2. Cor. 7.

2. Cor. 11. Gen. 3.

Eph. 4.

pa temporum vrgebat, vt rariùs hæc cum illis ageret, quàm volebat, sollicitiùs ab- sens non minùs, quàm præsens, spiritu feruens, Domino seruiens, æstua- bat. Erant ei foris pugna, intùs timores. Pugnat contra luporum, Ecclesiam Dei deuastare cupientium, rabiem: timebat Domini ouium simplicitati, sicut Apostolus: Timeo, inquit, nè sicut serpens Euam seduxit astutia sua, ita corrumpantur sensus vestri, & excidant à simplicitate, quæ est in Christo. Ità exercitator pectore contra aduersa omnia robustissimus erat: in prosperis quoque talis animus minimè vacillabat, re- bus æquè & crebris exercitationibus docens omnes sibi subditos, sollicitos seruare vnitatem spiritûs in vinculo pacis. Visus est singulari illa mentis suæ agilitate penè ex- cessisse generale illud, quod dicitur, mentem, cum diuiditur ad multa, fieri minorem ad singula.

CAP. XX.

Cogente igitur Imperiali autoritate, suscepit, vt iam dictum est, tractare negocia regni apud Lotharicos: & cum vniciuque de principibus & magistratibus suum partiretur onus, vniciuque sibi congruum imperaret opus: nihil tamen erat, quod non ipse obiret, hoc maxima consilij viuacitate prouidens, quod omnibus expediret. Causantur fortè aliqui, diuinæ dispensationis ignari, quare Episcopus rem populi & pericula belli tractauerit, cum animarum tantummodò curam suscepit. Quibus res ipsa facit, si quid sanum sapiunt, satisfacit, cum tantum & tam infuetum, illis præ- fertim partibus, pacis bonum per hunc tutorem & doctorem fidelis populi, longè lateque propagatum adspiciunt: nè pro hac re, quasi in tenebras amplius, vbi non est præsentia lucis, offendant. Necverò noua fuit huiusmodi gubernatio, aut sanctæ Dei Ecclesiæ rectoribus antea inusitata: cuius exempla si quis requisierit, in promptu sunt. Nemo igitur super hac re culpabilem cum dicat, cum Samuelem sanctum, & alios plures, sacerdotes pariter legamus & iudices, & Daniele prophetâ duos pre- sbyteros ad mortem damnâsse legamus. Nos verò ad alia festinantes, quid quique de pio hoc viro loquatur, suo ipsius iudicio relinquimus, scientes sani capitis esse ne- minem, qui bonum euidentissimum villo maledicti opprobrio fuscare nitatur. Hone- stum enim & vtile nostræ reipublicæ fuit omne quod fecit. Factis verò suis huc finem nequaquam constituit, vt non nisi per hominum ora fauorem captando volarent: sed ità vixit, ità opera sua coram hominibus temperauit, vt pestibus horrore, bonis esset honori. His apertè cunctis innotuit, quòd in Episcopatu bonum opus desiderauit, in quo nec ab inuidis & amulis suis facillè potuit reprehendi, nisi hoc ipsum in lau- de eius magis proficeret, quòd talibus displiceret. Hac igitur mirifica occupatione detentus per uigil summi patrisfamilias operator & summus præsul, lucernam arden- tem, boni videlicet operis exemplar, in manibus ferens, ad ea, quæ Dei sunt, alios volentes duxit, alios nolentes traxit.

CAP. XXI.

Sed inter hæc, humani generis antiqua pestis non cessauit inuidiæ suæ virus per opera pij doctoris, iam in bona spe germinantia, longè lateque dispergere. Nam cum primum Lotharici regni populus, multimoda magni huius viri exhortatione vix tandem inductus, blandimenta pacis valdè sibi infueta tentaret, & ijs, qui sola ci- uili diffensione tutum sibi aliquid pollicebantur, assensum in sui perniciem ex parte plurima præbere respueret, sæua Hungarorum gens, & qualem nunquam terra no- stra sensit barbariem, à peruersis illecta ciuibus, transitis Germaniæ plerisque provin- cijs, Gallie, cui iam olim nobilis Francorum populus insedit, omnia ferro & ignibus vastatura se rotam infudit. In hac acie Cuno, qui prius Dux erat egregius, cum suis sequacibus militauit: vtrum ad hoc, vt odio suo, quod in virum Dei Brunonem, bo- nis certè mansuetissimum, conceperat, hac fera crudelitate satisfaceret, an vt quibus posset, in tanto periculo subueniret, incertum: sed illud prius, latius opinione disse- minatum est. Nam & antè contra eum dura quæque fraudulenter, quia vires defecerant, tentauit, ità vt Metim urbem opulentissimam dolo inuaderet, ipsi Colonia & cæteris regni munitionibus suspectum se faceret, probra iactaret, minas effunderet. Et postea aliquantū temporis in hac eadem, qua dudum erat, immanitate permansit: nihil reliquit intentatum, quo foedus in populo nostro per sapiētiam ductoris sui pa- ctum dissoluere se posse putaret. Homo nanque erat pauloantè summa potentia, summaque fortuna, sed ignarus, quomodo secundis rebus vti conueniret. Has quo- niam, postquam abusus est, perdidit, in bonos ultra modum impatiens sauij: sed à

Pax per eum conciliata.

Dan. 13.

Summum præsulè di- cit, quia Archiepiscopus fuit.

Hungari va- stâr Gallias.

nefarijs suis conatibus semper ita, Deo dispensante, repulsus est, vt hoc cum non vultu pœniteret, quòd magnum facinus tanta leuitate aggressus est.

CAP. XXII.

Depercit autem in omnibus sacerdoti suo & pio prouisorio populi sui misericors & miserator Dominus, & ita omnia ordinauit, vt absque bello & humana pernicie, maxima sæpè pericula fedarentur. Inter quæ frequentè ipse interritus, aut secum in- uentus legit, aut de maximis quibusque rebus, quasi curarum instantium nescius, disparauit. Hoc apud Treuerim, hoc in Alisatio gentibus & populis innotuit, quanta constantia & securitate animi sui, inconstantes & temerarios aduersariorum motus redarguit: cum eos qui in alienis se fortissimos iactabant, in proprijs tam imbecilles esse monstrabat. Et reuera quos nulla vnquam acies, nulla inflexit asperitas, hos huius vni pietas imbelles & timidus faciebat. Consilio nanque & bonorum hominum multitudine, non sauitia, timendus fuit, & quòd nemo hostium tam acriter vigilabat ad perniciem, quàm ipse ad salutem. Fama autem & multitudinis iudicio minimum motus est: suo sibi iudicio vsus est, & in quo recta probauit, non vt sibi, sed Deo pla- ceret, oprauit. Itaque vt paucis multa compræhendam, plura omittam: intùs & foris, domi militiæque indefessus Domini prælator, animi plus quàm corporis viribus tan- ti contra pestilentis & inquietos, tantumque vitæ etiam suæ plerumque periculo decertauit, vt nominis quoque eius fama quousque peruenit, bella sedaret, pacem formaret, studium in omnibus bonis artibus firmaret, sanctæ religionis & salutiferæ quietis gratiam ampliaret.

CAP. XXIII.

Quoniam igitur humilis iste philochristus, & meliorum ardens æmulator chari- smatum, seruus Domini Bruno, secundum dignitatem sedis suæ, Romanæ quo- que sedis & Apostolicæ benedictionis priuilegio debuit insigniri, & cum eis pariter, qui traditam à beato Petro Apostolo sanam seruauere doctrinam, catholicæ fidei in- tegritate in vera confessione & inuiolabili veritate prædicationis vniri: synodicam suam Epistolam per Hadamarum, venerabilem monasterij Fuldenis Abbatem, Ro- mani ad Agapetum miræ sanctitatis Papam direxit: in qua, cuius spiritus esset, & quia pastor ab ouibus electus, à Domino missus esset, innotuit. Appellatusque est ibi con- ciliis & concilijs Apostolorum, princeps & propagator Domini præceptorum. Le- gatus inde cum magna mentis alacritate reuersus, pio pastori, cui antehac gratia Dei collatum est, secundum prophetam, oleum gaudij pro lectu, tunc attulit pallium laudis pro spiritu mœroris. Spiritus nanque Dei cordato homini, & sacramenti hu- numagnificæ virtuti magis quàm his quæ visibiliter gerebantur, intento diuinitis in- spirauit, vt erigeret cor suum in spem per gaudiū spirituale, nè tristaretur in eo, quem scilicet imminere, labore. Cor enim, quod nouit amaritudinem animæ suæ, in gaudio eius non miscebitur extraneus. Sapientiæ hæc verba sunt. Legatus ergò, vt loqui co- piam, Roma rediens, bonum nuncium Coloniae ferre accelerauit, portans sacrum habitum, ab vniuersali Pontifice missum, prætententè iugum Domini suaue, & onus eius leue, & ipsum, quod sub eo dispensatur, humile ministerium, quod verba Domi- ni testantur, dicentis: Qui maior est vestrum, erit minister vester. ferens simul reliqui- as de proprio corpore S. Pantaleonis martyris, & priuilegiū, Apostolicæ sublimitatis auctoritate traditum, quo & eodem pallio præter cõsuetudinem sacerdos Domini, quoties vellet, indui permissus, & concessis omnibus quæ petebantur, ipse præ ma- gitudine virtutis & sapientiæ in participatum eius operis, & propè in cõfessum tantæ dignitatis admissus est. Properauit in occursum eius læta ciuitas, vndique iubilans occurrit multitudo, conuenerunt in suburbio prope antiquum locum, vbi ecclesia eiusdem preciosi martyris erat incultra adhuc, & ruina proxima. Ibi deposita sunt gratæ orera, deinde suo quæque loco reposita.

CAP. XXIII.

Monet me hæc aliquantulum immorari festiuus ille, qui postea in breui prohdò- mor factus est funerosus, eiusdem loci occursum. Ibi venerabilis iste amicus pri- mo, ibi postremò, semel læto, semel lugubri carmine susceptus est. Corpus enim re- ligiosum & Deo digni sacerdotis ibidem sepeliendum, officij sui insignia non amisit, que tamen spiritualiter, & idèò feliciter, vt credimus, anima secum vexit. Arcano itaque omnipotentis Dei consilio prouisum est, vt idem locus ad declaranda sancti sui mar- tyris merita, prima hac occasione illustraretur, & talis fieret, vbi vir iste Domini paci-

Contemnit sæpè etiam maxima pi- cula B. Bru- no.

Sola nomi- nis sui fama quæsum ef- fecerit.

Innotuit actiud.

Esa. 61. Agapetus Põtifex mit- tit ei palliũ.

Prou. 14.

Palliũ Ep- scoporũ qd significet.

Nota anti- quã Germa- norũ religi- onem.

ficus & mirabiliter humilis, potissimū eligeret sub eiusdem pij martyris patrocinio tremendi iudicij diem, & futuræ resurrectionis gloriam exanimis prætolari. Non multò post ibidem, vtputà in loco secretori, & ab vrbane inquietudinis molestia remotiori, fratres in laude diuina peruigiles & sollicitos, sub monasticæ regula disciplinæ, Domino seruire instituit: quibus Abbatem præposuit, nomine Christianum, suæ videlicet professionis phorononum, & in lege Domini, sicut hunc decuit ordinem, apprimè eruditum. Cui ordinato, hoc breue commonitorium de Occidentis partibus scripsit: Vt sis, quod vocaris, cura gentilitati nè degeneres. Id feriò triumphas, non sicut priùs antiqnetur, sed de virtute in virtutem vt eatur. naua.

CAP. XXV.

NVnquam ita ciuiliū negociorum occupatione detentus est (ad quam eum non sua libido, sed populi necessitudo attraxit) vt animo illo ad omnia vna ciffimo non vigeret, intentus religioni præcipuè & lectio, in cuius studio mori videbatur. Ad id agendum exemplo suo & crebro monitu accendit omnes penè, quos præ oculis habuit. His verò, qui hoc ita non amabant, vehementer indoluit, eosque, licèt aliàs familiares essent, à secreto tamen & amico mœoris loco, vbi se sibi libentiùs, & idèò diligentius, solebat explicare, remouit. Peccus cordati viri pertrafuit regifici luxùs, & consuetæ, hoc præsertim tempore, potentibus iocorum & voluptatum illecebræ. Vndè si quando suis coactus quodammodò reddidit, quod non debuit, excessum hunc modicum fletu plerunquè largiore deterfit. Vitam præsentem & dulcem metuit, & amaram expertus est: de vita verò, omnis sollicitudinis & languoris ignara, haud dubium, quin ante omnia plurimum cogitauerit, qui de ea tam luculenter multotiès & cum familiaribus, & coram plebe sibi commissa disseruit. Iuuenis, vt erat, omniq̃ pompa circumfluus, audeo dicere, dissolui velle, tantum vt cum Christo esset. Hinc lachrymæ assiduæ, suspiria ferè continua, furtiæ orationes & singultus in ipso etiam lecto clariùs perstreperentes, vt testantur, quos id minus celare poterat, etiam dum latere volebat. Quotiès diem mortis poluit ante conspectum cordis? quotiès ad hoc vocis quoquè prorupit officio, quod corde molitus est? quotiès audiuimus cum vehementi gemitu præoptasse id, quod futurum, non tamen sine graui trepidatione, sperauit, vt ætuosum mundi huius naufragium, in Dei sola misericordia tutus, euafisset, & in litore randem securitatis intimæ conlisteret? Elapsurus quodammodò putabatur, vt quasi mortè aufugeret totum, quod ei in huius mundi delicijs blandiebarur. Testes supersunt conuersationis eius quamplurimi: quotiès eum in secretis corde contrito & spiritu humiliato persenserant, mirari plus poterant, quàm imitari. Nam ille popularis, plerunquè quasi solitarius vixit. Mirum dictu: inter conuiuas lætissimos lætior ipse frequenter abstinuit. Molles & delicatas vestes, in quibus nutritus, & ad hominem vsque perductus est, etiam in domibus regum multotiès declinavit. Inter purpuratos ministros & milites suos, auroque nitidos, vilem ipse tunicam & rusticanas ouium pelles induit. Lectuli delicias vehementer aspernatus est. In balneis cum lauantibus, cutisque nitorem quærentibus, vix aliquando lotus est. Quod eo magis mirum est, quia ab ipsis cunabulis eiusmodi munditijs & pompa regia educatus est. Hæc autem pro tempore & loco, modò palam, modò secretius egit, vt & laudem humanam subterfugeret, & tamen subditis exemplum hoc agendo præberet. Multi enim verbis, plus exemplis proficiunt plerique. Apud mites & humiles nemo humilior: contra improbos & elatos nemo vehementior fuit. Hunc terrorem, qui beneficio obligari non potuit, indigena æquè & alienigena formidauit, & recto conuenientissimoque ordine omnis, ad quem magnitudinis eius fama peruénit, primò eum timere, postea consuevit amare.

CAP. XXVI.

Sanctorum corpora atque reliquias, & qualibet monumenta, vt suis patrocinia cumularer, & per multos populos vltra citraque hac celebritate gloriam Domini propagaret, vndecunquè collegit: ijs loca & ministeria omni sumptu & apparatu copiosius præparauit. De quibus singulis plura essent dicenda, si paterentur promissa compedia. Indicia sunt hæc inuictæ fidei, qua non ea, quæ sua, sed quæ sunt Iesu Christi, quæsiuit. Baculum & catenam sancti Petri qua diligètia, quo feruore, quo gaudio Coloniæ, alteram Meti, alteram Roma adduxerit, omnes nouerunt. In cuius honore domum eius honoratissimam mirabiliter ampliavit, quam de pulchra pulcherrimam fecit. Inclytos & præcellentis famæ martyres, Patroclum, Eliphium, Prinatam & Gre-

Christianus primus Abbas S. Pantaleonis.

Mirè additus est lectioni.

Odit luxū & voluptates.

Vide pium peccatū viri.

Inter epulas abstinet.

Milites pro nobilibus accipit, die boni adel.

Studiū eius erga cōquendas Sanctorum reliquias.

Baculus & catena S. Petri, quibus locis feruentur.

& Gregorium, quorum gesta sunt permagnifica, merita gloriosa, patrocinia tuta: Christophori, sanctique Pantaleonis, vt iam dictum est, preciosas reliquias, quibus se patronis specialius delegauit, vtputà gemmas gratissimas & dulcissima pignora, ad sanctissimam suæ Ecclesiæ sedem miro ambitu varijs de locis attraxit. De translatione beati Euerigilli, tertij eiusdem sedis * Archiepiscopi quid factum sit huius pij prouisoris dispensatione, silentio non duximus supprimendum.

CAP. XXVII.

Centesimo octogesimo Dominicæ incarnationis octauo lustro, (id est, nongentesimo tricesimo septimo anno) sexagesimotertio Indictionū circulo, regnare cepit Ottho, vnctus lætitiæ oleo: qui Coloniensis gregis custodem, se natu minorem constituit fratrem suum Brunonem, atque Occidenti præfecit tutorem & Archiducem: ipse verò pacare regnum versus est in Orientem. Sanctus Bruno pijssimus vicefimussecundus sancti Euerigilli successor, omnium factus est morum speculum bonorum: nardus preciosa dedit odorem suum. Verè dux populi, & sollicitus pastor gregis Domini. Cum causa colloquij habèdi de statu regni apud principes regionis illius, iter haberet in Occidentem, fortè in reuerfione, pacato regno, ad oppidum Tungrensium deuenit, quod venerados reliquiarum cineres sancti Euerigilli conseruauit. Nam peccatis exigentibus, ciuitatem totam longa vetustas & bellorum tempestas cum nomine penitus deleuit, ac nouitas aliò sedem Episcopalem trāsmutauit. Cumque ibi summus præsul pernoctaret, illudque animum eius multum moueret, quòd tam sacer locus ad nihilū iam quasi deueniret, in ipsa nocte apparuit ei sanctus Euerigillus, quasi palliatus casula conscissa, qui ei dabat talia verba: Vides ne, vt vestimenta mea sunt neglecta, & tinea consumpta? Quoniam tu illuminabis lucernam meam: illumina tenebras meas. Nam hinc eripiar, & in Deo murum transgrediar. Nec mora, Episcopus somno solutus, rem voluebat tacitus. Facto autem manè, bonæ memoriæ ad se iussit venire Folcmarum œconomum, quem in omni negotio cōsuevit habere coniunctissimum, remque illi ex ordine nunciauit, & vt ille in medium consuleret, postulauit. Qui mox dicebat ad primam responsionem, sanctum Euerigillum propriā debere reuifere sedem. Lætatus Episcopus, tam sacri corporis reliquias sua Imperiali potentia propriæ sedi se velle restituere suis nunciauit omnibus. Hoc verò illi audientes, illud eis optabile fore prædicabant, & penè omnes præ gaudio flebant. Nec mora, cum omni deuotione perrexit cum suis Episcopus ad locum, vbi iacebat sanctum corpus, & post quoddam altare de quadam fabrica, iam senio cōsumpta, cum omni veneratione eleuauit, ac multum flētibus incolis, cum suis * Coloniæ reportauit. Vbi ad sanctissimam sedem ventū est, ingens concursus populi factus est, clerus cum sanctimonialibus conuenit, vterque sexus concurrir, tota ciuitas nouis gaudijs exultauit, sicq̃, cum omni celebratione diuinæ laudis quinto Calendas Aprilis honorabiliter repositum est in ecclesia sanctæ Cæciliæ virginis. Ibi verò tot Dominus quotidiana dignatus est per sanctum suum conferre dona salutis, suæ sacre ecclesiæ filijs, vt præsentem credat vnulquisque adesse largioribus beneficijs.

CAP. XXVIII.

Sanctus etiam Patroclus quomodo ad nos venerit, reticendum non est. Nam sicut per Salomonem dicitur, fama bona impinguat ossa. Huiusmodi adipe & pinguedine repleatur anima nostra. Anno ab exordio salutis nostræ, id est, ab incarnatione Domini nostri Iesu Christi ducentesimo septuagesimo quinto, Aurelianus principatum Romani Imperij adeptus est, quinque tantum annis & sex mensibus regnatus. Sub quo gloriosus & sanctus Domini martyr Patroclus, victoriosi certaminis sui cursum feliciter consummauit, & in curru Dei, decem millibus multiplici, hoc est, in milibus lætantium euectus in vrbem celestis reipublice triumphauit, statuens in Trecafina vrbe trophæum gloriæ suæ, corpus posteris honorandum, exteris etiam gentibus prædicandum. Exinde circiter sexcentos octogintaquinque annos, sanctus Bruno, reuerendissimus Coloniensis ecclesiæ Archiepiscopus, ab Otthone Imperatore Augusto, fratre suo, in Lugdunensem Galliam missus est, nobis in tēpore ipso, populo illius provincie penè serò: vbi diuersæ voluntates ciuium, distractæque fuerunt sententiæ, velle suum cuique: nec consilij solūm & studijs, sed armis etiam dissidebāt & castris. Illic ergò duarum sororum eius filij summa rerum poriebantur. Hi propinqui inter se fœdere sanguinis, discordes animis, ludibrium auaris suis militibus erant: qui lucris tantum diuitiarum iacenti, neque in hac, neque in illa parte fidem habebant. Vbi

for. * Episcopi

S. Bruno Episcopus speculū bonū morū. Cant. 1.

Sumus præsul, id est, Archiepiscopus

Psal. 17.

S. Euerigilli corpus trāsfert Coloniā.

Prou. 15.

Psal. 67.

Legatione fungitur apud Lugdunenses.

Pacē cōcili-
at in Gallia
Lugdunen.

enim regionis principes auaritiæ æstibus anhelāt, pacis gaudia miseri quique frustra expectant. Sed gloriosus Archiepiscopus, pacis nuncius, citius quàm credi posset, ca- lidæ fecit silentia turbæ maiestate manūs: deindē, quid vtile omnibus esset, quid sin- gulis expediret, edocuit: & reconciliatis inuicē ciuibus, bonitate in suos vius, iu- stitia in omnes, pacem integerrimam reformauit.

CAP. XXXIX.

Ansgifus
Trecassinus
Episcopus.

His ita gestis, cum iam redire disponderet, multis precibus obtinuit ab Ansgifo Tre- cassino Ecclesie venerabili Episcopo, quem & paulo ante expulsus, inter alia in- signia legationis suæ, cum ingenti plausu populi restituit propria sedi: vt donaret sibi secum pariter absportadum corpus beati Patrocli martyris, cuius passionem legere, meritum que perpendere qui quærit, in promptu habet. Episcopus autē, qui plurima debuit, hac, vt ita dicam, occasione oppressus, coactus insuper infinitis precibus, po- stulanti tandem paruit, ne videretur ingratus: maxime quia exigētis animus huic mu- neri tantum intentus, alia penitus recusabat. Religionis enim amore captus, sicut ex- terius habuit per virtutem, quod superbiorum insolentiam nequiriamque, retunderet: sic per pietatem interiūs decorem domūs Domini diligenter administrare curabat. Cumque se hoc gratum munus ab Episcopo consensu cleri totiusque populi promeru- isse gauderet, ipse ne quid infectū relinqueret, adhuc in plurimis occupatus, misit ac- ceptum reliquias virum omni laude dignum, Euercharum Leodiensem Episcopum, & cum eo clericos ac monachos religiosos. Inter quos fidelis populi multitudo non minima, causa laudabilis spectaculi confluebat. Cumque ad locum destinatum venis- sent, vidētes ibi pavementum marmoreū perstratum, nullum verò certum recogno- scentes reconditi signum thesauri, alij quidem adorauerunt, quidam autem dubita- uerunt. Tunc admonente Episcopo & exhortante eos, qui conuenerant, præmissa tandem solenniter oratione, opus propter quod venerant, aggressi sunt cum fiducia.

Euercharus
Leodiensis
Episcopus.

Suauius
odor è tu-
mulo S. Pa-
trocli.

Confestim autem vt aperuerunt sarculis terram, mirabile dictu, repleti sunt omnes odore vehementissimo, quo nihil vnquam suauius sentiebant: & quo quis magis pro- ximus fuit sepulcro, eo magis se odoris dulcedine affectum esse restatus est. Vnde fa- ctum est, vt omnes tunc religiosi, fossōres esse cuperent, quatenus diuinæ fragrantie vim mirificam abundantius caperent. Nullus tamen, qui intrā parietes eiusdē ecclesie fuisset, expers huius suauitatis inuentus est: nec erat quisquam qui vel tam dulce, vel huic simile aliquid se vnquam olfecisse fateretur. Augebatur itaque magis & magis aura delectabilis, donec veniret ad corpus sancti martyris. Tunc verò mirū in mo- dum ita afflati sunt omnes, vt sibi ipsi eo, quod senserant, pleni omnimodis videren- tur, & tamen adhuc velut sitibūdi, haurire amplius niterentur. Verē mirabilis vir iste fuit, qui Christi bonus odor Deo in omni loco, secundum Apostolum, mortuus æque vt viuus, apparuit. Eleuata sunt igitur à sarcophago lapideo sancti martyris reliquias, indeque prospero cursu cum frequentia exultantis populi Colonia translatae sunt. Vrbs ista metropolis & mater Ecclesiarū fidelis populi, principarum autoritatis suæ hinc longē in Gallias, inde vsque ad Oceanum extendebat. Dignus profectō locus, qui custodiret in gremio suo perlatū ad se sancti martyris corpus: in quo non modo magnus sanctorum corporum & reliquiarum numerus, verum etiam numerosa mil- lia martyrum expectant venturum in die iudicij Dominum suum.

CAP. XXX.

Hic summū
pontificem
vocat, id est
Archiepisco-
pum.

S. Patrocli
corpus tras-
fertur Sufa-
tum.

Sed sollicitudo summi pontificis nihil negligendum ducens, vt perfecta quæque de magnis maxima faceret, imperfecta suppleret, neglecta magnificē illustraret, mo- dis omnibus inuigilabat. Quocircā ratum duxit, vt locum quendā Saxonie, Sufatium nomine, rebus seculi opulentum, populo plenum, longē lateque circumpositis Sa- xonum gentibus, nihilominus prouinciarū populis notissimum, sed religionis adhuc penē ignarum, his sancti Patrocli pignoribus decorare, & quodammodo ad sacramen- ta futuræ salutis initiari debuisset: fiducialiter agens in illo, & credens quod aroma- tizans sumus ille, qui in manifestatione sancti eius corporis, sicut supra diximus, inui- sibiliter adpersus, & sensibiliter cognitus est, per famam meritorum eius, multis foret profuturus. Vnde factum est, vt corpus beati martyris à venerabili Brunone Archie- piscopo Colonia deductum, cum honore magno & gaudio, occurrētibus cum clero populis, Sufato inferretur: vbi repositum est in ecclesia cum diuinis laudibus, quam idem pius Antistes fundauerat, & donis competētibus ditauerat: vbi etiam à ciuibus & incolis terræ in magna veneratione habetur & colitur vsque in præsentem diem.

Nam

Nam & domus, in qua vncti sunt à Maria pedes Domini, repleta est ex odore vnguen- ti. Cuius rei mysterium quasi explanari videtur, cum sponsa ad sponsum loquitur: Vnguentum effusum nomen tuum. Nam quod tunc vni domui contigit, nunc totus mundus in se completum nouit.

CAP. XXXI.

Cætera, quæ tam breui tempore suæ Ecclesie filijs oblectamenta contulit, & do- na salutis, pensari nequeunt, æstimari non possunt, quæ ex omnibus penē mundi plagis & terminis religioso affectu & animo congregauit, quasi coniciens quod fu- turum erat, vt pro breuitate dierum suorum, gregi sibi commissio dona perēnia con- firmaret. Quo tamen studio id curauit porissimum, vt & illis, vnde abducta sunt, desi- derium, & ijs, quò adducta sunt, amplificaretur gaudium: quatenus vtrique bono odo- re Christi, qui est in martyribus, immò quod ipsi sunt, licet diuersis affectibus prouo- cati, & illi viuacius appetere, quod negligebant: & isti perpetuò venerarentur, quod ad se translatum esse gaudebant. Nam qui nescit bonum amare, quod habet, si abla- tum ab illo fuerit, discet fortasse bonum amare, quo caret: & habebit illud, dum abe- rit, fruētiosius in memoria, quod sibi inutiliter habuit in præsentia. Impletum est hoc modo Euangelicum illud, quo dicitur, Omni habenti dabitur, & abundabit: ei autem, qui non habet, & quod habet, auferetur ab eo.

CAP. XXXII.

Interea certatim multis in locis per parochias Episcopij sui, fidelis hic Domini Ieruus & prudens, ecclesias, monasteria, & cætera ædificia seruitio Domini Dei sui, & honori sanctorum eius apta, quædam à fundamentis crexit, quædam prius funda- ta, nobiliter auxit, alia olim diruta reparauit. In his singulis qui Deo omnipotenti sub regula vitæ canonicæ deseruirent, prouida ingenij sui arte disposuit: ac ne quid eis pro modo conuersationis suæ deesset, liberaliter disponendo prouidit. Cuius operis & saluberrimi studij monumenta perennius in ijs, vbi acta sunt, locis firmata perdurant, ita vt in laudem & gloriam Iesu Christi, memoriam tanti viri nulla ætate obscuratum initio perpetuum patiantur. Idem ad exterarum nationes transfudit, & in regno suæ prouidentie delegato, partim exemplo, partim opere proprio, partim varia personarum qualitate & crebra admonitione diffudit. Non enim passus est suorum quolibet aut incassum occupari, aut ocio torpere inerti: distinniens, vt solebat loqui, ignaum pe- cius arcendum à præsepibus, vt secundum Apostolum, qui non laborat, nec mandu- cat. Non possunt singulatim conscribi bona omnia, quæ fecit, quæ docuit, quæ ama- uit. Tantum semper materiei supererit id curantibus, vt ipsi profectō antè lassū cessa- uerint, quàm id, quod moliuntur, expleuerint. Iam verò in prædicatione verbi Dei, & in subtilitate disputationum de synceritate scripturarum, qualis quantusque fuerit, admirari possumus, distinnire non possumus: quæ tam copiosè sanis sermonibus Do- mini nostri Iesu Christi, & ea, quæ secundum pietatē est doctrina, profudit, vt plenum eum esse sapientia Dei, per quam omnia facta sunt, nemo hoc audiens & rectè intelli- gens dubitauerit. Et vt nihil, quod diuini cultus vsui competere, sagax eorum, quæ sunt Iesu Christi, scrutator intentatum relinqueret, si quos aut in suorum ouilium se- pitis, aut extrā reperit, qui singulari acie cōtra diabolū dimicaturi, solitariam vitam appeterent, hos cum omni veneratione susceptos, suæ quoque exhortationis chari- tatiua consolatione munitos, per diuersas monasteriorum & ecclesiarum cellulas, cum idoneo Ecclesie testimonio, & religioso, vt decebat, officio, alibi singulos, alibi binos inclusit: quibus tamen adinuicē, nisi sermone tantum & adpectu nullus pa- teret accessus. His sumptus, & quæcunque humanæ fragilitati necessaria videbantur, per fidelissimos suæ administrationis vicarios sollicitè ministravit, & præcipuè per Apostolorum festa, quotquot in anno occurrerent, singulatim eos donis congruen- tibus visitauit. Ità secundum perspicuam Apostolicam normam doctrinæ, bona prouide- dere curauit, non tantum coram Deo, sed etiam coram hominibus: vt cuiuscumque af- fectus siue conditionis homines, si Deum quærerent, inter eius discipulos aut proba- ti possent, aut erudiri.

CAP. XXXIII.

Sanctis Dei, quæ in monasterio sancte Mariæ, diuinæ religioni fuerant deditæ, & si qua erant huiusmodi, scrupulum quidem reliquit non modicum: sed ijs, quibus mētis acies ita non vigeat, vt synceram eius intentionem in diuersis operibus valeant perspicaciter intueri.

Iohan. 12.

Can. 1.

Martyres
Christi bo-
nus odor.

Templa &
monasteria
B. Bruno
condit.

Georgic. 4.
Theil. 3.

Prædicat
verbu Dei.

Psal. 103.

Solitaria vi-
tam exper-
tes præclatè
fouet.

Rom. 12.

Canonicos
transfert ad
S. Andree
ecclesiam.

2 Macha. 5.
1. Reg. 15.

Iacob. 5.

Matth. 5.

Valde cauet
oibus suis
ne à malis
seducatur.
Rom 12.
1. Cor. 5.

*Vngroꝝ,
habet MS.
codex.
Prou. 16.

1. Cor. 14.

1. Reg. 14.
Mira muta-
tio Cunonis
principis.

Nota vt o-
lim nostri
Imperato-
res se ad bel-
la pararent.

Hungari
egregie do-
mantur.

intueri. Qui vtique si aduerterent non homines propter locum, sed locum à Deo eligi propter homines, & quia obedientia Deo placet super sacrificium: scirent fortasse oues vocem pastoris audire debere, & magis id ratum acceptumque; Deo fore, quod per obedientiam, quam quod per propriam voluntatem, sequuntur. Vbi autem zelus & contentio, ait Iacobus Apostolus, ibi inconstantia & omne opus prauum. Similiter in eo, quod nefarios quosdam patriæ ciuiumque; prædones de regno, vbi quieti & pacifici esse noluerunt, quasi pestem bonorum expulit, & exulare coegit, ipsis licet nescientibus profecto consuluit. Quo enim diuturnior nequitia, eo grauiorem & prolixior sibi comparabat poenam. Quando autem boni quiescerent, si malorum furori nemo resisteret? Nimirum pepercit illis Deus, quibus hoc magna sua patientia & bonitate permisit, vt de pace & statu patriæ suæ absentes audirent, quod præsentibus nunquam videre vellent. Felices, si bona sua saltem in peregrinatione cognouerint, & patriam cupierint, de qua expelli non possint: vbi beati omnes pacifici, quoniam filij Dei sunt vocati. Talis itaque, per Dei omnipotentis gratiam vir iste fuit, vt nec odio, nec inuidia ad persequendum eos, qui tales erant, villo modo excitaretur; nec à miserando aut parcendo miseris duritia aut crudelitate aliqua restringeretur: sed vt pastor sollicitus, & verè dux populi Dei, salutem omnium & vtilitatem in omni quaesuit negotio, & quos ipse in via Dei duxit & docuit, nè à peruersis seducerentur, & in errorem mitterentur, strenuè decertauit. Tantum autem aberat à sauitia, vt pro ijs etiam, quibus amarum aliquid pro qualitate factorum necessariorum infererat, ipse frequenter amarè fletet: ita gaudere cum gaudentibus, cum flentibus flere consuevit. Nam & qui hoc dixit, quendam satanæ in interitum carnis tradere iussit, vt spiritus in die Domini saluus esse possit.

CAP. XXXIII.

Itur cum iam propè esset summa dies & ineluctabile tempus, quo Deus omnipotens, propitius terræ populi sui, vltus sanguinem seruorum suorum, vindictam retribueret in hostes eorum: aggrauata est vltra modum & omninò intolerabiliter superbia ferocissimæ gentis * Hungarorum, seducta (credo) superioris anni successu. Siquidem, vt veracissimè dictum est, ante ruinam exaltatur cor: ibi ceciderunt omnes, qui operantur iniquitatem. Præuenit hanc pressuram imminentem Ecclesie, pax in palatio regali, quod in Arnstat habitum fuit, ex integro condita, & ex magna iam parte per Imperatoris nostri fratrumque; eius sapientiam confirmata. Et reuerà tribus & linguis innotuit, quia Deus dissensionis non est, sed pacis: tantam huius initio operatus est salutem populo suo. Imperatoris quidem spiritus agitabatur in ipso, quia non erat ei tempus exercitum congregandi: sed fiduciam habuit per Christum ad Deum, qui potens est saluare in paucis, sicut in multis. Aderat ibi Cuno, non iam Dux, sed miles, toto, vt putabatur, animo conuersus ad pacem, quam paulò antè atrociter impugnabat, cilicio membra domans, Deum gemitibus, vt fertur, exorans, vt si sic eius sancta voluntas existeret, permissa Regi nostro & exercitui eius victoria, cum ab impijs, quibus se prius coniunxerat, permetteret trucidari, vt possit in perpetuum ab eorum consortio liberari. Imperator indici sanxit ieiunium ipsa, quæ tunc erat, in vigilia sancti Laurentij martyris, per cuius interuentum sibi populoque suo ipsum Deum poposcit esse refugium. Propositum suscepti operis negat expedire bellum, primo sanctæ festiuitatis diluculo susceptum, vixdum vespertino crepusculo, Deo misericorditer dispensante & pro suis pugnantè, satis feliciter peractum, miserandum post victoriam Cunonis interitum, gloriosissimum Imperatoris triumphum, regem ipsum barbarorum, duces & principes captiuos, trophæa per totam regni ipsius latitudinem, vsque ad eiusdem gentis fines frequentissima: quæ omnia proprii industriam operis, ad laudem & gloriam nominis Dei omnipotentis, expectant.

CAP. XXXV.

Nos, vt à quo paululum defleximus, ad propositum redeamus, quid interea pius Archiepiscopus Bruno, totius semper perosus malitiæ, & indefatigatus iustitiæ executor fecerit, disseramus. Cum videret se ad præstitutum diem seniori & fratri suo magno Imperatori, cum auxiliariis copijs non posse occurrere, simulque; esset sollicitus, nè forte barbari bellum vitantes, in Galliam suo iuri commissam prouinciam, declinarent: arbitratus sic se regno consulere, votisque Imperatoris sic amplius deservire, Ludolphum prolem regiam, nepotem suum conuenit, agrum eius animum

blanditijs melle dulcioribus deliniuit, statum pristinum, si, quæ sua erant, accuratius veller attendere, repromisit. A quo postquam medicinalia sermonum & exhortationum suarum antidota, non vt prius, obliquis ambagibus declinari, sed solito auidius pręgustari, & ad interiora peioris recipi sensit, eum mox in Episcopij sui locum venerabilem, Bonnam videlicet, iucundè satis inuitauit, iucundius suscepit, omni voluntate vtrisque digna & commoda, cunctisque, qui ad erant, gratissima, non immerite morregiæ dignitatis, affectit. Qui dum adhuc simul essent, de his, quæ in expeditione bellica, immò diuina virtute facta sunt, nuncios acceperunt. Institer nepotem patrius amplius consolari. Factum est in breui, instinctu huius consiliarij, vt filio suo, qui perierat & inuentus est, Imperator totam Italiam delegaret, & quod maius fuit, paternam firmissimè pietatem impenderet. Vbi dum maximè placuit populo, viamque affectauit olympo, repente flos ille integerrimus, & robur regni tutissimum, è medio excessit.

CAP. XXXVI.

Pater autem eius Imperator, ac semper magnificus triumphator, post luctu consolatione accepta, cum fratre suo veterem necessitudinem noua consuetudine iunxit, Coloniam venit: ibi se non tam fraternis delicijs, quam mutuis cum illo adspicijs, affatibus & cunctis omninò iucundissimis vsibus oblectauit. Nec defuit ibidem seuera in improbos & importunos ciues regni censura iudicij, blanda itè in bonos & mites piæ dominationis liberalitas. De statu regni, rebusque eius tutandis & dilandis, sedulo & strenuè in commune consultum: vt de faciendis quibuslibet, alijs resecandis cautissimè ageretur, summo consilio prouisum est. Quæsivit interea summa diligentia pius pastor Bruno, veritatis assertor, Euangelij propagator, nauos & industrios viros, qui rempublicam, suo quisque; loco, fide & viribus tuerentur. ijs vt neque consilium, neque copiarum deessent, sedulo curauit. Quotquot etiam de principibus & regionarijs prioribus, cæterisque, quorum dispositio regni intererat, saluberrimis suis admonitionibus ad communis bonorum omnium vtilitatis fœdus fide plena consenserant, hos ipse inter summos & familiares habebat, eisdem Imperatorem germanum suum apprimè conciliabat, pensans non temerè à quodam sapiente dictum: Bonus, vbi negligas, segnior: at malus sit improbius. Archiepiscopum Treuirensis Henricum, magni meriti & summæ probitatis virum, qui Rupterto magnifico præfuit, Coloniam in graui pestilentia, cum & Imperator ibidem esset, defuncto successit, Vuilhelmum quoque; præclaræ & gratissimæ excellentiæ Archimandritam, nepotem suum, Friderici Moguntini antistitis successorem, ambos egregios, ambos in lege Domini perfectè instructos, Imperatori alterum consanguinitate, alterum probitate, vtrunque; familiaritate coniunctissimos, ipse quoque; in primis summa veneratione colebat. Hos igitur tales, tam illustres, tam certè sapientes, & religiofos, & in omnibus bonis artibus eruditos viros: ad consilium, nè forte ipse per se, vt sunt humana, à tramitis veritatis vsquam exorbitaret, frequenter adhibuit: hos cum ipso simul, non solum in lectione, consilio & disputatione, sed etiam in acie vidimus, prouidentes bona, non tantum coram Deo, sed etiam coram hominibus.

CAP. XXXVII.

Rat nanque in Occidentalibus Lotharici regni finibus velut indomita barbaries, ea quæ videbatur Ecclesie proles, felicitati inuidens alienæ, nec minùs salutis suæ: despiciens paternæ blandimenta exhortationis, terrorem vix sentiens potestatis. Qui si iuri suo permitterentur, suis peruersi, sibimetipsis pessimi, viderentur. Ille vero ante omnia prouido vsus est moderamine discretionis, vt pro qualitate locorum & temporum, in prælatione pastorum, ad sapientissimi Imperatoris nostri imperium, Dominici gregis paci & tranquillitati consuleret: illos nimirum cæteris præferens, quibus nequaquam esset incognitum, quid pastoris esset officium, quid mercenarij esset vitium, quid in ministerio suscepto, quid in angaria aut agendum esset, aut sperandum: alios, vt quasi cortinæ hyacinthinæ interiora domus Domini ornarent: alios, vt quasi saga cilicina de foris violentiam tempestatum arcerent. Liber meminisse quoddam huius pij patris pium & laudabile factum, quod in ipsis sacerdotij sui primordijs, vt pro luctu spirituque; moeroris, in oppressorum cordibus excitaret spem salutis, effecisse cognoscitur: quantum hoc ipsum ob inopiam rectè diuidentium, lingue calumnianti fuit obnoxium. Quid enim non peruertit inuidencia, qua nulla maior videtur esse amentia?

CAP.

P. Bruno Ludolphus Imperatoris filium inuitat Bonnam.

Ortho Imperator venit Coloniam.

Summa sancti viri cui ad tuendam rempublicam.

Henricus Archiepiscopus Treuirensis Vuilhelmus Moguntinus

Quales ecclesie pastores præfecti sunt Bruno.

Exod. 36. & 37.

Rather^o Veronensis Episcopus a sua sede eicitur, & fit Episcopus Leodien.

Jacob, 3.

Inde quoque expellitur.

Restituitur sedi Veronensi.

B. Bruno Lotaringie praesit.

Lotarii Regem Franciae restituit.

Nortmanni ad piraticam latrocinia exercitatis.

Harold^o Danorum rex cum multis Danis credit in Christum.

for. voluntatis

Ortho l. v. notatur Rex.

Siquidem Ratherus Veronae, quae ciuitas est Italiae, ordinatus praesul, cum ex quadam leui suspitione, ut mos est gentis illius, ab honore propriae sedis esset expulsus, Leodienfi cathedra vacante magna eius industria secundum statuta Canonum in cardinatus est. Quod quidem propter abundantem doctrinam & eloquentiam copiosam, qua inter sapientissimos florere visus est, non eidem solum Ecclesiae, cui praesuit, sed & multis alijs circumquaque valde proficuum fore putatum est. Simul quia in illis partibus per zelum & contentione, vnde fieri solet inconstantia & omne opus prauum, quidam etiam sacerdotes Domini plerumque, quod dictum nefas est, terrenae plus iusto confisi potentiae, populum imperitum scandalizabant: saepe dictus saepeque dicendus dominus Bruno, cui iam totius regni dispensandi cura imminabat, ratus id, quod verum fuit, hunc eiectionem antehac & neglectum, hoc tanto beneficio ad illud fidei & veritatis foedus adduci, ut a nemine posset seduci, ita demum os loquentium inimica obstruere posse credidit, si nulla occasio scandali posset in eorum Episcopo reperiri. Sed ad sui perniciem pars sinistra praualuit: quicquid pro salute eorum gestum est, hoc sibi pestiferum aestimabant. Quid multa? Erratum est, factum est, nec cessatum est, donec expulsionem eius, crudelitati suae & nequitiae satisfacerent. Ablata est omnis spes restitutionis eius. conspiratio enim grauissima facta est, quae, nisi & hic penitus amoueretur, & eundem locum Baldricus, qui erat de magnatum terrae illius prosapia oriundus, subrogaretur, sedari non posse visa est. Ad hanc sentinam tempestates vndique innumerae confluerunt: nauis Ecclesiae, laborante remige, fluctuauit: gubernator ipse procellosae tempestatis impetum ferre non potuit. Cessit igitur, cessit, ne vinceretur a malo, sed vinceret in bono malum. Cessit aduertantium voluntati, ut suo eos gladio iugularet sibi. Obstricti sunt sacramentorum fide spontanei, ut si accipere mererentur Episcopum, quem petebant, iniuncta exinde firmitate auctoritatem Ecclesiae & ius Imperatorium tuerentur. At ne quid in eiusmodi negotio imperfectum restaret, quod curiosi alienarum rerum inuestigationibus scrupulum commoueret, cum Imperatore germano suo id effecit, ut Rathero Episcopo, bis iam destituto, antiqua sedes Veronensis Ecclesiae redderetur.

CAP. XXXIX.

Multa sunt alia, & propere infinita, quae in breui, non in Lotharicorum tantummodo populo, quem ipse ex integro susceperat gubernandum, quem etiam, sicut in praesentiarum cernitur, ex inculto & sero pacatum reddidit & mansuetum: sed etiam per totum regnum gloriosissimi Imperatoris, in Dei rebus & salute totius populi strenuissime operatus est. Erat enim eidem omnino communis cura cum seniore & germano suo, quorum vterque, de altero merito gloriabatur in Domino. Praeterea Lotarium, sororis suae filium, de antiqua Regum prosapia ortum, cum a sobrinis suis vehementer esset oppressus, misericorditer eruit & exaltauit, nec cessauit, donec in locum patris sui Regem constituit, ac maiores ipso potentioresque Hugonis filios, omnesque illius regni principes sub iugum eius strauit: ita prospiciens vniuersis, ut sub vnius moderamine imperij, omnes pariter & ab hostibus tuti, & inter se iniuicem possent esse pacati. Imminet regno illi, quod reticendum non est, saeva clades, Nortmannorum gens, quibus in piratico latrocinio non sunt alij exercitatiores. His ex magna iam parte praeda erat populus, & diffensione & ciuili pernicie assuetus. Quod illis superfluerat, inter se domestica seditione consumpserant. Egit autem prouida dispensatio rectoris nostri, (qui quoniam hominem se esse intellexit, humani nihil alienum a se putauit) egit, inquam, ut ad se, quasi ad tutissimum portum confugerent omnes, qui quietem & pacem amarent: ipsorum etiam barbarorum immanitatem & intolerandam dudum ferociam mitigauit. Siquidem eodem tempore & Rex eorum Haroldus, cum magna suae multitudinis gentis, Regi regum Christo colla submittens, vanitatem respuit idolorum.

CAP. XL.

Erat Imperatori filius adhuc tenellus, delicatissime indolis & integerrimae voluntatis, obsecus pacis & gloria plebis. Hunc Archiepiscopus, patruo, fratrique commendatum, ad custodiam regni Cisalpini reliquerat Imperator, profecturus Romam, & res totius Italiae ordinaturus, Caesar ipse futurus, electum summo consensu ab omni populo, Regem esse constituit: vnixeruntque Orthonem equiuocum patris Bruno Archiepiscopus, Vuilhelmus & Henricus, caeterique sacerdotes Domini, Regem in Aquisgranii palatii:

palatii: & exultauit maxima gratulatione populus, dicens: Viuat Rex in aeternum. Dicitur deinde ab alterutrum germani, par semper iniuictum: & Imperatore Alpes Poeninas transeunte, remansit citra spectatus, atque incredibili pietate utrobique detineratus, pius pastore & Archiepiscopus Bruno. Non longe post domino & fratri suo, quia ipsum per se ire non licuit, auxiliares copias non leuem armaturam de Lotariorum populo misit. Ijs praesuit Godefridus Dux, quem ipse nutriuit, vir sapiens & religiosus, amantissimus pacis, obseruantissimus aequitatis, Imperatori per id tempus ad votum seruiens, omnibus placens. Hic eodem tempore febre correptus, in magnam spem futurae quietis exspirauit. De cuius innocentia quodammodo securus, quasi testis & conscius vitae eius pius pater Bruno, cum de pecunia dispensanda ageretur pro remedio animae illius, non valde illum talibus indigere asseruit. Imperatoris praeterea reditum frater eius nocte dieque sollicitus expectauit, redeunti in omni gloria letus occurrit. Eius enim eximia virtus, dignitas, & in eo negotio, quod gessit, fides & continentia: simulque cum ipso spem oculi & tranquillitatem animorum, iudicia, leges, cum concordia populi, Regis & principum auctoritatem reductam aestimauit. Cuius consilij omnibus, cum ipse nihil aliud dies ac noctes, nisi de salute populi cogitaret, interfuit, & inter primos excelluit. Hic eidem grauissimus author ad constituendam, fidelissimus socius ad comparandam, fortissimus adiutor ad rempublicam perficiendam fuit.

Godefridi Ducis Lotaringie laus.

CAP. XLI.

Igitur cum in hoc sanctissimo studio Imperator tricesimum regni sui, germanus eius Ludovicus pontificatus sui ageret annum, non dum nisi vix praelapsus aetatis quadagesimum, sanctam Pentecosten simul Coloniae celebrantes, qua maior mortalibus gloria concessa non est, sese iniuicem inter sancta solennium dierum officia, vna cum diua matre, sorore Regina, nepotibus, filiisque, Regibus, totaque illa Deo dilecta familia, & cunctis regni senatoribus adfuerunt. Constat enim, nullum aliquando locum tanta celebritate, tanto splendore omnis generis hominum, aratum, ordinum floruisse. Hanc itaque gloriosissimi Caesaris Augusti, & germani eius, summi & incomparabilis viri Brunonis Archiepiscopi, fidam Deoque placitam in omni voluntate & opere coniunctionem, hanc conspirationem in omni utilitate & honestate administranda & bene gerenda, hanc iucundissimam vitae officiorumque omnium societatem, mors saeva, mors horrenda, mors, inquam, sola diremit. Et reuera quantum nihil atrocius videretur, nihil tamen esse potuit, quod eam innocentius diremisset. Ergo cum summus antistes Bruno senioris & fratris sui, Orientem versus euntis contubernia, ruens prius in oscula, & flens largiter reliquisset, pacataque omnia & quieta in traiecit regni sibi creditas, agens Deo gratias, adspexisset, iterum iterumque, suos omnes Cleri populumque, quae agenda fuissent, admonuit, & mox in Occidente Compendium adijt, ut ibidem nepotes suos ab iniuicem dissidentes ad concordiam reuocaret, in fide & gratia stabiliret Ecclesiae religionem, Regi honorem, & quae sua essent, distantae aequitatis ratione, annuente Domino, singulis confirmaret.

Ortho Imperator Pentecoste agit Coloniae cum summa gloria.

Summ^o Antistes, id est, Archiepiscopus.

CAP. XLII.

Eo intentus negotio, infirmari coepit, & sic in Rhemensium ciuitate graui corporis molestia detentum, quinto demum die, postquam inuasit, egritudo eum preuenit. Quibus diebus in itinere non minus, quam in hospicio, lectione assidua, nullo penes alio cibo refocillatus est. Interrogatus autem familiariter ab ipso Episcopo Vuigfrido, ut ipse testis est, cuius morbi grauedine vrgeretur, non morbum, sed dissolutionem sui corporis esse respondit. Episcopus itaque supradictae metropolis dignissime eum recepit, humanissime tractauit. Et in festiuitate quidem, quae tunc incertis sancti Remigij, leuius aliquantulum habuit, ita ut clientulis eius & socijs spes esset recuperandae salutis eius. Ipse autem vocatis Episcopis, qui simul cum eo venerant, Theodorico & Vuigfrido, postulauit ut testamenti sui faciendi copiam ei facerent, & adiutorium ei adhiberent. Quod cum per dolenter & lachrymabiliter valde excusarent, valetudinem optatam in breui pollicentes futuram, ille animi industria, qua semper vixit, e contra renisus: Dum tempus est, inquit, hoc fiat: multa nobis alia post haec restant agenda. Ingrauiata est deinde infirmitas & inualuit: iamque anheliatus, intercluso faucium meatu, vitalium lassitudinem praemonstrauit. Tunc vocato notario, coram memoratis testibus testamentum suum ipse dictauit: res omnes, quas habuit, a sese, dum adhuc in bona viueret spe, abalienauit, dispersit, dedit pauperibus:

Rhemis laborat aduersa valetudine B. Bruno.

Condit testamentum.

ribus: quodque ordinandis exterioribus ecclesiarum Dei aedificijs congefist, in breui secundum collatam sibi sapientiam, facta & corroborata cautione sua, congrue & professione sua digne diuisit. Hoc qui legere ipse querit, inferius scriptum in promptu habebit. Ingenium, quod mundo corde & iugi exercitatione politum dono Dei reddidit & illustre, illum, ut liquidd apparet in eius verbis, non defecerat in extremis.

CAP. XLIII.

Post hac pauper Christi, collecta animi virtute, iterum semotim Episcopos aduocauit. Quibus assidentibus, & interioribus factis, hac verba, gemitu exuberante & fletu inundante, profudit: Tria mihi videntur genera esse confessionis, quibus se cor hominis Domino Deo suo, renum testi, & scrutatori cordium patefacit: non ut ipsi, qui nihil non nouit, lucidius innotescat: sed ut ille, qui se parum nouit, veracius semetipsum agnoscat, & aut Deum in beneficiis laudet, aut se in malefactis acuset. Hoc cum semper fieri debeat, (sic enim vigilare precipimur, ne sur veniat, ne quando nobis incautis [damnum illaturus irrepit] tum pulsante Domino domus per infirmitatis molestiam, necesse est, ut mens se, quibus possit viribus, erigat: qua valeat intentione, iudici suo appropinquanti assurgat, sopitis terrenis desiderijs, spe ad superna flagret, bona perennia & si non meruit, minimè tamen desperet: sibi diffidat, in Domino confidat. Ecce fratres dilecti, sicut cernitis, pulsatur ianua pectoris mei: vocor ad reddendam rationem operis mei: si quid potestis, rogo, ferte praedidum, orationis vestrae porrigite manum. Incertus inter spem metumque feror: ut neutram partem pronior inflectar, id verò enitendum est. Sed quæ sunt vires meae? Misericordiae remedium praestolor: in manu creatoris mei sum: de me quod ipsi placeat ut fiat, exspecto. Bonum est confiteri Domino: Confessio & magnificentia opus eius. Non enim aliquid boni, nisi ipso operante, fieri potest. Est autem quædam confessio, non peccata deplorans, misericordiam tamen implorans. De qua per Psalmistam ex persona Domini dicitur: Sacrificiū laudis honorificabit me, & illic iter, quo ostendam illi salutare meum. Hoc salutare, id est, Dominum Iesum, ore confiteor, & corde credo, quod Deus illum suscitauit à mortuis. Hic omnes thesauros sapientiae & scientiae absconditos agnosco. Hunc Dominum Iesum nemo potest dicere, nisi in spiritu sancto. Ante illum est omne desiderium meum, & gemitus meus ab eo non est absconditus. Dixi, confitebor aduersum me iniustitias meas Domino. quod est secundum genus confessionis, lamentabile in peccatis. Tertium, quod commendat beatus Iacobus Apostolus: Confitemini, inquiens, alterutrum peccata vestra, & orate pro inuicem, ut saluemini. Hoc vobiscum domini & fratres mei, agere volo, hoc anxie quero. Spero autem, quod aduocatum habemus apud patrem Iesum Christum iustum, & ipse est propitiatio pro peccatis nostris.

CAP. XLIIII.

Deinde postquam his se coram Domino totum effudit, corporis & sanguinis Dominici sacramentum, virtutis eiusdem sacramenti non inscius, expetiuit. Quod cum fuisset allatum, vir ille Domini quid animo senserit, toto corpore prostratus ostendit. Refectus autem hac vitali alimonia, spe validior, lectulo restitutus est, dies postquam non minus, quam quinque, in eodem corporis languore & spiritus feruore permansit. Solenni verò die beatorum martyrum Gereonis & sociorum eius iam vergente, subito mentis excessu raptus, Episcopis, Ducibus, Comitibus, & cunctis, qui aderant, luctum mouit ingentem, quia dissolutionem optatissimi corporis instare putabant praesentem. Ille, ut solebat, paululum conualescens, tumultum manu sedabat, fletus & rugitus adstantium mitigabat, maiores & hoc assatu vltimo digniores ex nomine vocabat, Nolite, inquit, nolite fratres hac mea sorte tristari. Diuinae animaduersionis iudicio cunctis mortalibus imposita est ista conditio. Non licet nolle, quod omnipotens sanxit inuitabile. tristibus istis in breui lara succedunt. Illic non absumpta vita, sed mutata in melius, pergo, ubi viros longè plures & clariores, quam hinc unquam viderim, citò videbo. Nec plura his locutus, lectulo fessam membra reposuit. Consuetum paulopost, luce adhuc integra, vespertinae laudis officium, nocte iam profunda Completorium ipse cum fratribus consummavit, Domino Deo suo sanctorumque eius precibus sese quasi mox iturum attentius commendauit, iter suum magno illo viatico, sancto videlicet & vnico redemptionis nostrae pignore, munivit, Episcopos, seipsumque, & eos, qui praesto erant, benedictione consignauit.

Tria genera confessionis.

Math. 24. Luc. 12.

Beatus homo, qui semper est pauidus. Psal. 91. Psal. 110.

Psal. 49.

Coloss. 2. 1. Cor. 12.

Psal. 31.

Iacob. 5.

1. Iohan. 2.

Facta confessione percipit Eucharistiam.

Oratio eius sub mortem ad subditos.

signauit. Ita tremendam dissolutionis suae horam animo intento ad creatoris sui imperium expectauit. Ex in media nocte transacta, conuersus nisus, quo poterat, ad Episcopum Theodoricum, nepotem suum, Domine, inquit, ora. & mox inter psallentes Domino & orantes, nimiumque flentes, spiritum exhalauit. Quod in illo non potuit mori, redditum est creatori. Corpus autem eius exanimè, sicut ipse viuus praecerat, eodem die, id est, quinto Idus Octobris, indefessi eius comites leuatum in feretro transferentes, octauo postea die ad augustam sedis eius metropolim Coloniam peruenerunt. Quorum adhuc nonnulli iureiurando & mirum in modum asseruando testantur, in illo longo itinere nullam penè lassitudinem aut laboris molestiam se sub tanto onere pertulisse. Vnde autem ibant, quocumque ibant, quascunque gentes, quascunque terras attigerant, omnes mirabiliter huius, ut eorum verbis utar, digni Deo vii merita in rempublicam, in Imperatorem, in Reges, in principes, in omnem populum eximia, qua quisque facultate poterat, asseruabant.

CAP. XLV.

Tam verò cum eiusmodi exequie Coloniam aduentarent, & hoc per omnem regni Lotarici populum fama nimis odiosa dispergeret, ita dissoluti sunt omnes, praesertim sanctissimae sedis illius & Ecclesiae alumni, quasi discessus tanti pastoris & obitus, eiusdem esset Ecclesiae funus. Nam secundum amplitudinem prioris consolationis, tunc inualuit vis & magnitudo doloris. Flebant igitur omnes, plerique dolent in eis exiccarentur lachrymae: multi congelatis membris attoniti, in tanta oribitatis huius miseria semetipsis viuere obliti sunt. Ante omnes luctu se lachrymisque magis autem interno dolore cordis affecit, qui hunc patrem patriae praeter ceteris amauit, Polemarus memorabilis probitatis & industriae Diaconus, ac prudens fidelisque huius sanctae Ecclesiae protus & oconomus, quo nomine eum ipse pater, utputa vicarium suum, & sibi in omni negotio coniunctissimum, honorare consuevit. In quo solo tunc omnium desolatorum ora, oculi, & animi versabantur: quorum certe omnium voluntate atque desiderio iam electus, licet nondum designatus, fuerat praesul. Huic pater pius absenti, quod eum nosset ex nomine, res suas omnes egenis & ecclesijs Episcopij sui distribuendas, praescius (credo) futurae successione, summo studio delegauit.

CAP. XLVI.

Est prope muros ciuitatis ecclesia, structura quidem & opere humilis, sed Apostolorum nomine, in quorum veneratione consecrata perhibetur, insignis. In ea depositum pastoris sui corpus exanimè, sacerdotij velabant insignibus: quò paucis, nisi Episcopis & quibusdam secundi ordinis sacerdotibus, patebat accessus. Inde mox eleuatum, Clerus & populus eorum planctumque permixtum ingeminantes, in ecclesiam beatissimi Petri Apostolorum principis, ubi sedes erat venerabilis, detulerunt. Noctem illam celeberrimè in vigilijs & psalmodijs, vix resocillatis corporibus, in somnem duxerunt. Mane autem facto, conuenit vniuersa ciuitas, & eorum, qui de diuersis prouincijs & regnis subita fama exterriti aduenerunt, innumerabilis multitudo. Adfuit Treuirensis Archiepiscopus, & Leodiensis antistes. Procefferunt in medium Episcopi Theodoricus & Vuigfridus, testes vltimae sanctionis eius & legationis, quam filijs suis ibidem Deo militantibus misit. Lectum est testamentum eius in presbyterio venerabili, ante altare sanctissimi Petri: recensita sunt & ea, quae pio quidem & sollicito in Dei rebus animo rogauit & insit, sed scribenda non censuit: videlicet ut anno illo toto per singulos dies nunquam minus, quam libra denariorum in pauperum, in usus pauperum erogari deberet. Deinde secundum postulationem & desiderium cordis eius, quo flagrabat in extremis suis, suatum est Clero sanctissimo, ut volenti animo corpus eius transferri permitterent ad monasterium monachorum, quod in honore sanctorum Pantaleonis, Cosmae & Damiani atque Quirini, extra vrbis muros non solum tunc construxit, sed adhuc usque consilio & prouidentia sua construxit, & ordinare non cessat, gubernante Deo insignia bona voluntatis eius per sanctorum merita: quorum illuc & reliquias aduexit, & patrocinia sibi religiosa & sedula supplicatione prouidit. Assenserunt promptissima voluntate omnes ad omnia, quae imperauit: solum illud difficilimè persuasum est, ut de summo sacratissima sedis eius loco corpus abduceretur exanimè. Lugebant quasi iterum destituti, non audentes post longam deliberationem, vel in hoc resistere eius gloriosissima voluntati.

Migrat à corpore.

Nota re ad miratione dignam.

Mors eius summo oes dolore afflicta.

Ecclesia sanctorum Apostolorum Coloniae.

Benignitas eius in pauperes.

Construxit monasterium s. Pantaleonis &c.

Corpus eius humatur in ecclesia S. Páscalonis.

DEductus est ergò pastor ab ouibus : dici non potest, quibus lamentis & questibus sepultus est in ecclesia beatorum martyrum, quartodecimo Calendas Nouembris. Vbi vsque hodiè perspicuè monstratur, quantus fuerit in oculis bonorum omnium. Quem posteaquam amiserunt, qualis fuerit, & boni & mali lucidiùs agnouerunt. Frequentant locum sepulturæ eius, certatim memorant quid fecerit, quid docuerit: qualis vixerit, qualis obièrit. Modò pro illo orant, modò vt ipse pro se orare dignetur, rogant : signa nõ quærunt, vitam attendunt, doctrinam recolunt, futurum in eo aut sibi, aut posteris suis magnum aliquid pollicentur. Deniquè omnes eius monumentis sicut olim per viuum, ita nunc per mortuum ad Dei laudem & gloriam excitantur.

Epitaphiù eius.

Fundite corda preces, lachrymosas mittite voces :
Ecce pater patriæ conditus in silice.
Regia progenies, terras memoranda per omnes,
Bruno pacificus, vir bonus atque pius.
Archos antistes, cui clara Colonia sedes,
Visus erat cunctis charus vbiquè bonis.
Offendit tenebras lux viuacissima tetras,
Inuida lingua tacet, laus modò vera placet.
Non fuit hic mundus tam raro munere dignus :
Raptus ab hoc nauo, iam fruitur Domino.
Idus Octobris quinto præful duodenus,
Vitæ concessit, spes comes alma fuit.

VITA B. IACOBI ALEMANNI DOMINICANI,
AVTHORE IOHANNE ANTONIO FLAMINIO.

Octobris II. Cap. 1. B. Iacobi patria.

Patris eius encomion.

Optima liberorù educatio.

Cap. 2.

Roma sanguine Apostolorù Petri & Pauli consecrata.

B. Iacobus Româ proficiscitur.

VLM A Germaniæ ciuitas est. Hanc beati Iacobi patriam perhibent, cui Alemanno cognomentum est inditù, viro hac nostra ætate, religione ac vitæ sanctitate memorabili. Ortum ex honesta familia duxit, patre Theodorico: qui quidem vitæ integritate ac moribus sanctissimis, magnum filio adiumentum attulit, vt in talè euaderet, qui non suæ tantùm familiæ, verùm etiam patriæ ac religioni, in qua enituit, & præsentì seculo splendori atque ornamento esse posset. Patrè ipsum accepimus cibi ac potùs fuisse partissimè, ac magno in rebus omnibus per totum vitæ cursum fuisse vsum temperamento: quod maximè restatur vitæ longitudo. nam centesimum ac tertium implèsse annum memorant, corporeità recto ac firmo, vt iuuenù esse solent, vt nec baculo vti opus esset, nec exarmatas dentibus, quæ prima senescentium iactura esse consuevit, fauces haberet: Liberos suos vtriusq; sexùs ad religionem præcipuè instituebat. Quare frequèter ipse ad officia diuina & conciones sacras adducebat, atq; ita assuefaciebat, vt nihil faciliùs aut libentiùs agerent. Quæ quidem tam diligens institutio quantam vim habuerit, vel ex beato Iacobo, cuius vitam scribimus, licet conijcere.

Agebat is annum ætatis quintum atque vigesimum, cum coepit illum ingens visenda vrbis Romæ desiderium, quòd eam sciret esse Christianæ religionis caput ac sedem, quam principes Apostolorum Petrus & Paulus suo martyrio consecrassent, & tot Christi athletarum cerramina illustrem fecissent. Patrem igitur, quem mira pietate colebat, summis precibus orauit, vt se sineret eò proficisci. Aegrè pater, nec sine multis lachrymis tandèm permisit, vt iret. Dolebat enim obsequentiùsimum filium à se diuelli, ad tam longinqua loca redètem. Tamen quòd pia causa iuuenis animum mouerat, nec iustis assensum votis denegandum arbitrabatur, exorabilem sese præbuit. Prouoluit igitur ad genua patris, inter fratrum, sororum, ac propinquorù fletus, quibus ob eximias dotes erat charissimus, supplex petijt, vt sibi benediceret: & sic abiit. Initio Quadragesimæ Romam peruénit, & priusquam aliò diuerteret, celeberrimum toto orbe diui Petri templum inuist. Ibi autem ad Dominicam resurrectionem commemoratus est. quo quidem tempore nullà neque intra, neque extra vrbis muros

muros eodem reliquit, quam non adierit, tanto fruens gaudio, quantum verbis confite qui nemo posset. Post Dominicam resurrectionem cepit illum desiderium in regnum Sicilia proficisci. Venit igitur Neapolim. Tunc fortè Rex Alphonfus bellum gerebat, sub quo militare decreuit. Credo diuinitus factum, vt iuuenis optimus militari commercio grauitè flagitijs offensus, quæ militiæ maximè vigent, consilium salubre demum caperet, vt tutiorem viuendi rationem iniret.

Ad eam igitur militiam admissus, merere coepit, nihil de sanctis moribus, aut de pœnitina consuetudine sua remittens. Multa ibi videbat, quibus valdè offendebar. Quare occasione demum indè abeundi ex re leui ac penè ridicula inuenit: quam ipse iam senior factus, & monasticam degens vitam, narrare solebat. Mos est militibus, præcipuè bellitempore, de rapto viuere, & frequenter prædas abigere, nec etià amicis parere: de quorum prædijs solent equis pabula rapere, gallinas & alia esculenta aut vi, aut furto surripere. Ijs grauitè modestissimus iuuenis & alieni abstinentes offendebar, & commilitones suos liberiùs increpabat. Illi autem deridere iuuenem, & accusare tanquam superstitiosum. Et quia raptis nullo pacto velle vt animaduertebant, dolo eum circumuenere. Ingressi sunt in quodam oppido Iudæorù synagogam quidam eius amici cõmilitiones, & ex lampade, quæ ibi ante Mosis libros die noctuq; ardebat, oleum vel surripuere, vel se surripuisse finxerunt: ex horto quodam brassicam (vulgò caules nuncupant) quam optimè conditam, illi horum omnium inscio apposuerunt. Cum autem irà simul vesceretur, & eo cibo valdè delectari videretur, ridere conuicia coeperunt. Quarens ille, quæ tanti risus causa foret, audit brassica se vesci ex horto quodam surrepta, quæ oleo Iudæicæ lampadis condita esset. Non posset dici, quantum operè sit ea re offensus. Tum demum decreuit prorsus militiam relinquere. Quare compositis rebus suis, & impetrata abeundi facultate, Capuam venit.

Ibi nactus est Campanum ciuem, præclarum virum, iuriconsultum & equitem. Qui ubi iuuenem conspexit forma præstanti, atque, vt ex clara indole & lineamentis oris colligebat, probum, miro illius desiderio tactus, & apud se retinere maximè cupiens, percontatus est, num in suo vellet cõtubernio residere. Annuit ille, & apud eum moratus est quinquennium tanta fide ac morum integritate, vt eum patronus æquè ac filium diligeret atque tractaret. Verùm exacto iam quinquennio, immisit illi Deus ingens desiderium in patriam redeundi, & genitoris senioris memoria multo vehementius, quam antea, illum stimulare coepit ad reditum. Sciebat enim patrem iam esse admodum senem, putabatque ingenti videndi filij desiderio, cuius discessum ægerimè tulisset, seque iam tot annos procùl à patria tanto terrarum spatio diuissimè abfuisse: rationem sibi patriæ pietatis habendam. Cum igitur abire decreuisset, consilium patrono aperuit. Ille autem, qui eum amaret vt filium, & cuius diù fidem certissimam expertus esset ac integritatem, non dici posset, quantum ea re turbatus fuisset, nec villo pacto volens eum dimittere, ea coepit omnia dicere ac polliceri, quæ possent abire volentem retinere, nisi certa illi fuisset abeundi sententia. Iuuenis autem contra orare obtestariq; vt sibi iustissimis de causis, quas afferebat, abire salua eius gratia liceret. Sed nihil proficiebat. ille enim pertinaciter in proposito perstabat, & rogabat nè se desereret. Fluctuabat animus iuuenis, & præter modum angebatur, quòd intelligebat oportere se tandèm clam discedere. neque enim impetrare poterat, vt liberè discederet.

Cum igitur hoc sapitùs, sed nequicquam, tentasset, demum vel inuito patrono, sed sumtum, abire decreuit. Obseruauit igitur opportunum ad id tempus, & relictis melioribus indumentis, quæ à patrono acceperat cum pecunijs, quas idem illi persoluerat, & resumpris vestibus atque pecunijs, quas secum ipse attulerat, habita prius ante Christi effigiem, quam in cubiculo habebat, diligenti oratione, vt propitio numine discederet, abiit. Tandèm Bononiam peruénit, & ingressus diui Petronij celeberrimum templum, quod in ipso ciuitatis foro est amplissimum, orauit, ac Deo gratias egit, quòd sospes eò peruénisset. Erat illi in animo, in Germaniam reuerti ad genitorum, sed rem Deus aliter instituerat. Nanq; in ea vrbe quidam ex comitibus, qui cum eo venerant, hortati sunt, vt stipendia ibi faceret, & sub quodam Thoma Tartario militaret. Conditionem igitur accepit, atque in ea vrbe remansit. Incredibili autem voluptate afficiebatur, cum tot ibi fratrum collegia cerneret: quorum loca quotidie frequentabat, præcipueque diui Dominici templum, vbi maximè versabatur, tanquam quod erat futurum, præfagiret. Ità paulatim & patris & patriæ oblitus est,

Yyy 2 nec

It Neapolim.

Cap. 3. Militar Al. phòso Regi.

Vide singularem inccogitatem in militie.

Cap. 4.

Capua seruit euidam iurifconsulto.

Cap. 5. Mira hominis probitas & innocentia.

Iti? Petronij Vita habetur supra Oct. 4.

Bononiæ dat operam militiæ.

Cap. 6.

Amplectitur S. Dominici institutum.

Cap. 7. Precepta eius humilitas.

Egregia pudicitia.

Ierem. 9.

Cap. 8. Insignis obedientia. Philip. 2.

Illustre eius obedientiae exemplum.

Aliud.

nec iam aliud cupiebat quicquam, quàm in eo monasterio vitam agere. Tali igitur incensus desiderio die quadam, ubi illuxit, ad eadem diui Dominici venit, suum consilium cum eo communicaturus, qui primus factus esset obuius, & facturus quicquid ille consuluisset. Fortè fortuna opportunè admodum incidit in ipsum monasterij præfectum Nicolaum Carbonellum Catalanum, concionatorem eximium. Ad cuius genua prouolutus, rogauit vt sibi, cupienti maximè Deo famulari, consilium & opem afferret. Atrulit ille continuò salutare cõsilium, & facunda oratione, quæ ex illius ore diuinitus manabat, accensum iam per se iuuenis animum sic inflam-
mauit, vt sublata omni mora, petierit in cõfortium Prædicatorum admitti: quod postero die consecutus est. Erat beatus Iacobus literis mediocriter eruditus, & annum agebat quartum atque trigessimum, quando monasticã vitam ingressus est. Qui cum inter alias animi plurimas dotes præcipuè mitis ac mansuetus esset, consistere in humilimo gradu voluit, & ex eorum esse grege, qui Conuersi vulgò nuncupantur. Sed exceptus est mira omnium lætitia, quasi prælagientium, qualis quantusq; iuuenis ille euasurus esset. nec quicquam fefellit opinio. Siquidem continuò totum se Deo tradidit, nec quicquam omisit, quod ad verum illius cultorem pertineret. Magistro tyronum, quos nouitios appellant, præcipuè vacabat: quem frequenter supplex orabat, vt se instrueret, ac ea doceret, quæ sibi præcepta religionis ac instituta patrũ panderent. Quo studio atque solertia breuè mirè profecit, charusque omnibus & admirabilis esse cœpit.

Adeò autem mitis, adeò mansuetus erat, vt cum omnibus sanctior esset, omnibus se deteriore putaret: quæ res tum maximè patuit, cum decursò iam anno, de patrium iudicio ac voluntate dubitauit: Nam ad genua singulorum prouolutus, rogabat ne suis offensi criminibus, à suo contubernio & societate se repellerent. Verba autem illa, quibus vti profitentes in vitam solent, adeò tenaciter menti illius adhaeserant, vt nulla diei elaberetur hora, in qua eorum non reminisceretur. Quæ autè profitendo promiserat, tam exactè, tamq; constanter seruabat, vt mirabile omnibus obedientiæ, paupertatis ac patientiæ exemplum foret. Pudicitiam vsque ad exitum vitæ seruauit, vt nihil illo purius ac mundius conspiceretur. Nam præterquam quòd suum corpusculum asperrimè domitabat, vigilijs quoque, orationibus, ieiunijs & alijs multis macerabat modis: oculos suos diligentissimè custodiebat, ne quid intueretur, quod ad libidinem prouocaret. atq; ob eam rem nunquam ociosus erat. Nunquam illum sine negotio dies, nunquam nox inueniebat. Quòd si quòd egredi in publicum cogebatur, impensè Deum rogabat, vt se custodiret, & suos auerteret oculos, ne vanitatem cernerent, quòd sciebat solere per fenestras mortem ingredi. Quòd si quando vestigium aliquod fortè libidinum excitabatur, continuò Christi cruciatus inenarrabiles ad memoriam reuocabat: quo quidem tanquam subito imbre, illud quicquid erat incendij restinguebatur.

Sed inter plurimas virtutes, quibus excellebat, præcipua erat obedientia. Recordabatur enim semper Christum vsque ad mortem factum esse obedientem. Quæ res quidem adeò promptum reddebat illum ad parendum, vt sapissimè iussa præueniret, & nondum benè auditis, quæ sibi mandabantur, tanquam audiuisset, illa continuò exequi festinaret. Afferam huiusce virtutis memorabile exemplum. Præfectus monasterij Michaël Holandinus, per monasterium ducebat magnum quendam antiquitatem. Incidit fortè in beatum Iacobum, & conuersus ad præfulem: Vides ne huc inquit. Mira vitæ integritate inter nos effulget, in quo præcipua virtutum enitet obedientia. Huius rei mox, si velis, periculum faciam. Annuit præsul. Præfectus igitur accessit ad se beato Iacobo Fili, inquit, opus est, vt sublata omni mora, vsq; in Galliam te ad Parisinam urbem conferas. magni enim momenti literæ tibi eò sunt perferenda. Lætus ille, repente, Præstò adsum pater, inquit. Sed licet ne statim me in cubiculum meum tendere, vt baculum ac pileum sumam? Stupuit antistes ille, nec satis mirari poterat incredibilem in re tanti momenti promptitudinem. Cuius quidam Bononiensis aliquor ex cœnobitis diui Dominici ad villam vrbi propinquam inuitauerat, præcipueq; rogauerat, vt beatum Iacobum secum adducerent. Profecti igitur, cum iam pransi essent, vnus ex patribus, qui primum ibi locum tenebat, vt summæ illius obedientiæ periculum faceret, iussit vt accepta funda (est autè id rete) ad propinquum Rhenum irer piscatum. Paruit ille continuò, & vnò iactu mirandam pisciculorum vim cepit, ita vt omnes obstupescerent. sed id cuncti illius obedientiæ adseripserunt.

Quemad-

Quemadmodum cum præfectus monasterij quadã die illi iussisset, vt ad quarendum panem festinaret. Nam tum fortè quandam in vitro effigiem pulcherrimam pinxerat, (vitreas enim fenestras optimè concinnabat) & vt colores vitro tenaciùs inhærent, in paruo furno ex more posuerat: quæ res eius præsentia maximè indigebat. At tamen potiùs esse parendum suo præfecto ratus, sacculum arripuit, & ad mendicandum panem sese contulit. Reuersus post multas horas, tam benè decoctos in pictura colores offendit, vt nunquam aliàs meliùs illi ars successerit.

Erat admirabilis quoque in eo charitas. Nihil putabat antiquius, quàm præcipuè ægrotantibus in monasterio inferuire: qui quidem illius præsentia & ministerio ita recreabantur, vt non dubitarent se mox omni ægritudine leuandos. & certè pleriq; leuabantur. Quòd si qui fortè obibant, & ipse eos ex more lauabat, & proprijs humoris efferebat. Quare ea resedit in animis hominum opinio, vt minimè dubitent nunc vita sanctum facillè ægrotantibus, si inuocetur, adfuturum, quòd tam promptè operam quolibet morbo laborantibus viuens exhibebat. Id ita esse, multis quidem exemplis postmodum comprobabimus. Ad hanc verò eximiam virtutem amplexandam lenissimis verbis & efficacissimis assidue alios hortabatur, eratque ipse præclarum omnibus specimen & exemplar. Solus deinde orationi & contemplationi totus erat intentus, Deumq; assidue pro viujs omnibus atq; defunctis precabatur. Frequenter primus omnium ad nocturnum officium surgebat: quod ubi celebratum erat, angulum quempiam remotiorem ac secretiorem deligebat. Ibi totus mente & corpore Deo vacabat. Nullus autem elabebatur dies, in quo præcipuè Christi gesta non recenseret, & multis cum lachrymis diros eius cruciatus acerbissimamq; mortem re-
peteret. Cum verò iam multum orasset, & finem faceret, illud deniq; dicere solebat: Gloria tibi Domine, qui natus es de Virgine: succurre mihi hodiè, cum patre & sancto spiritu in sempiterna secula, Amen. Et ad gloriosam Virginem, quam præcipuo cultu venerabatur, conuersus, aiebat: Aue Regina cælorum, pro salute mea & omnium fidelium. Deinde ad sanctos omnes sese cõuertens, dicere solebat: Sancti Dei omnes &c. Postea verò ad omnes ecclesiæ aras accedebat, ibique à beata Virgine incipiens, orabat. Cum verò iam illucesceret, totum officium suum horarium vsq; ad vespertinum celebrabat: & ubi sacris altaris, quam Missam dicimus, semel aut sapiùs, prout ocium dabatur, interfuera, ad opera manuum, quorum penè in omni genere monasterio erat vtilissimus, reuertebatur, vt sic diuinis sanctus, paratior esset ac expeditior, si quid sibi agendum maderetur. Sed nullã orationem suauiore sibi ac iucundiore promebat, quàm Dominicã. Tunc enim putabat sibi os melle ac omni nectare compleri.

Semper autem sancti aliquid, ubi finem orandi fecerat, meditabatur, nec vllum sinebat tempus elabi vacuum: habebatq; illud frequens in ore, Qui non laborat, non manducet. & insuper illud addebat: Multa mala docuit ociositas. Taciturnitatis vero tantus erat cultor, vt nunquam, nisi vnus exigeret, loqueretur. Sed & patientiæ atque constantiæ memorabile erat exemplum. Tres grauissimas ægritudines passus est, quas intensi dolores exacerbabant. Eas tamen ita dissimulauit, adcoq; patienter tulit, vt nunquam à consuetis actionibus fuerit retractus, nec alicui, quæ pateretur, prodiderit. Erat præterea mirè affabilis, placidus omnibus, salua grauitate, charus atque amabilis, ac plurimarum virtutum splendore monstrabilis. Quæ fama impulsus illustris princeps Calabriæ Dux, qui postea Alphonsus secundus Siciliæ Rex fuit, cum Bononiam profectus, diui Dominici sepulcrum viseret, beatum etiam Iacobum videre voluit: quem nunquam antea sibi visum, ubi cum multis alijs cœnobitis ad se venientem conspexit, statim cognouit, & honorificè salutauit, & amplexus est ac rogauit, vt pro se Deum precaretur, vt posset incolumis in patriam & ad genitorem suum reuer-
ti & factus est voti compos. Ad tantum autem sanctitatis gradum euaserat, vt cælesti circumfusum luce orantem noctu multi viderint. In festum quidem per omne tempus demonem habuit: sed eius dolos, hucusquè latentes expertus est: deinceps verò aperto Marte multa cum eo certamina habuit. Nam sustibus sæpè orantem cecidit, & alijs mille vexauit modis: semper tamen athleta fortissimus victor euasit. Mirifice autem post discessum dæmonis cælesti luce, quam diximus, recreabatur, & voce Angelica. Adhortans enim de cælo missus Angelus, sic cum alloquebatur: Serue Dei, esto fidelis vsque ad mortem, Expecta Dominum: viriliter age, & confortetur cor tuum. Ingentia sunt enim, quæ tibi pro paruo labore atque certamine præmia proponuntur. Ità melior in dies & sanctior fiebat.

Xyy 3 Die

Aliud.

Cap. 9. Eximia charitas.

Studij præcædi & contemplandi.

Meditatio v. r. & passionis Christi.

Mariam virginem & laudat. Desiderat. quenter inuocat.

Cap. 10. 2. Thess. 3. 1. celi. 33. Silentium. Patientia pata.

En quæti eui facit tantus princeps.

Dæmon ei valde intellus est.

Angelus eui confirmat. Mal. 26.

Cap. 11. Die quodam conatus est dæmon illum ab oratione retrahere. Orabat autem ad aram diui Vincentij post Completorium. Venit igitur hostis antiquus in veste cõscifsa, & ad pudenda vsq; subducta, vnicum habens in fronte vt Cyclops oculum. Vbi vero illum beatus Iacobus adspexit, signo se salutiferę Crucis armauit, & statim demon euauit. Nocte autem quadam post celebratum nocturnum officium, cum ad aram beati Antonij, quod remotior erat & obscurior, orãdi causa se recepisset, dæmonum caterua specie lætantium cum tripudio ingenti ad eum venit. Miratus ipse tantam in eis lætitiã causã promerent. putabat enim, quod erat, eos vel patrãsse ingens aliquod malum, vel quod mox patrandum foret, tantoperẽ lætari: nec eum fefellit opinio. Responderunt igitur, se idcirco adeo lætos esse, quod postero die ciuium seditione ingens strages edenda esset. Quod vbi beatus Iacobus accepit, continuo ad Deum cõuersus, multis cum lachrymis ciuium pacẽ ab eo impetrauit & vrbis tranquillitatem. Cumq; ab oratione surrexisset, & cubiculum suum esset ingressus, quieturus aliquantulum, ingentem ibi offendit terribiorum cornorum multitudinem, crocitantium, & vnguibus ac rostris sese impetentium. Ille verò signo se Crucis repente muniuit, & dixit: Deus in adiutorium meum intende. quibus verbis fœdissimã alites continuo euauerunt. Sed quo magis illum dæmones infestabant, & oppugnare conabantur, tanto illum ad certamina fortiorem & alacriorem Deus reddebat.

Cap. 12. Raptum illum aliquandò in cælum Pauli more, accepimus. Nam cum se die quadam orationi dedisset, sensit continuo sese auferri, & tanquam cadauer corpus suum relinqui. Putauit autem sese in quendam amœnissimum locum esse perductum, vbi ex variorum florum adspẽu & odore incredibilem voluptatem caperet. Ibi se mirificos audisse concentus, & omnia, quæ ad explendam voluptatem pertinerent, vberimẽ fuisse. Ingressus est eo fortẽ momento temporis, illius cubiculum ex cõnobitis quidam, qui vbi iacentem ac veluti mortuum vidit, exclamauit continuo, & rem Præfecto monasterij trepidus nunciauit. Accurrit ille cum caterua fratrum: qui cum statim, vt mos est, conficere cœperunt, & aquam in faciem iacere, & omnia experiri, quæ circa exanimatos fieri solent. Resipuit ille tandem, velut ex graui quodam sopore excitatus, & conquestus est grauius, quod se incredibili suauitate ac voluptate priuassent.

Cap. 13. Prodigijs multis claruit adhuc viuus, è quorum numero quædam referam. Quidam Bononiensis sacerdos optimus, cui Hieronymo Aniolo nomen fuit, beato Iacobo familiaris & charus admodum erat. Is fortẽ in grauem incidit valetudinẽ, vt minima de eius salute spes esset. Misit ille, qui beatum Iacobum ad se produceret. Venit continuo, vt erat benignus omnibus & expositus. Cumq; se mutuo salutassent, & dulci colloquio paulum se recreassent, rogauit beatus Iacobus, vt omnes cubiculum egredierentur. Quod vbi factum est, continuo cœpit orare, ac pro salute sui familiaris precari. Mox assurgens, à capite agrotãtis ad pedes dexteram suam leniter duxit. Miram rem afferam. Prout manum per corpus ducebat, ita repente se illis partibus fugabatur morbus, vt subsecuta sit sanitas. Eiusdem sacerdotis soror grauius agrotauit: sperauit eandem opem, quam in fratre fuerat experta. Igitur ad se accitum rogauit, vt suis apud Deum precibus sibi adiumento esset. Ille verò, habita breui oratione, frontem agrotantis Cruce signauit, & sospitem extemplo reddidit.

Cap. 14. Venio nunc ad eius felicem obitum. Annos erat natus quatuor & octoginta beatus Iacobus, cum in valetudinẽ incidit, quæ illi suprema fuit. Intelligens ipse finem aduenisse suæ vitæ, vocauit ad sese illum, cui agrotantium cura commissã erat, & ait: Ego, frater, iam delibor, & tempus meæ resolutionis instat. Proin rogo te, huc voces insignem doctrina & religione virum magistrum Vincentium Castronouensem, monasterij huius Præfectum, cui delicta mea generaliter confiteri volo. Quod vbi fecit, & plenam remissionẽ ex more assecutus est, accessit ad eum ex cõnobitis vnus, cui Dionysio fuit nomen, cui intestina fluebant, spei ac fidutiæ plenus, & ait: Dilecte frater, tu quidem ad patriam properas, ego autem atroci morbo hinc crucior: nec cantare possum, nec concionari. Sed te per Deum rogo, ad quem tendis, vt cum illi iunctus fueris, memineris mei, ac tuis precibus hanc à me molestiam depellas. qui se quidem id facturum spondit. Cum autem ad vltimum deuenisset, priuquam expiraret, ipse sibi manus decẽter & pedes cõposuit, & ita felicem efflauit animã. Continuo autem color, qui morienti, vt solet, abierat, & vultus quædam hilaritas, & per totum

Signo Crucis fugat dæmonem.

Precibus suis auertit ciuium seditionem.

Psal. 69.

Cap. 12. 2. Cor. 12. Raptus ex tra se.

Illustrum miraculum.

Aliud.

Cap. 14.

Sub mortẽ facit suo Præfidenti omnium peccatorum generalẽ confessionem.

Feliciter de corpore decedit.

totum corpus candor eximius redijt, & claritas admirabilis, vt nulli dubium esset, quin rectã in cælum migrasset. Is autem, cui intestina, sicut modò dixi, fluebant, quique illius opem paulò antè petierat, accedens ad eius cadauer, & multo cum fletu amplexatus, cœpit promissa reposcere, & rogare vt sui memor esset. Nec promissam illi opem distulit. nam priuquam inde abscederet, sese diro prorsus liberatũ morbo sensit. Obijt autem beatus Iacobus anno ab aduentu Christi millesimo quadringentesimo nonagesimo primo, quinto Idus Octobris.

Statim autem per totam urbem visa est vox diuinitus diffundi, quæ cunctos mone-ret, vt si sanctum virum, qui obisset, cernere vellent, continuo ad ædem diui Dominici concurrerent. Repente autem tota confluit ciuitas, seque felicem purabat, qui cunque sacrum cadauer posset contingere. Puellus ibi annorum trium, qui nec firmis adhuc gressibus consistere, nec loqui poterat, per confertam multitudinem, & per medios psallentes patres ad sanctũ cadauer diuinitus euasit: cumque illud tetigisset, stupentibus omnibus, & firmiter gradi, & rectẽ loqui cœpit: domumque profectus stupentem nouitate rei matrem admonuit, vt ad ædem diui Dominici properaret, & sancti viri corpus viseret mox sepeliendum. Præfectus verò monasterij cum cæteris patribus, cum eum sepulturi essent, communi sententia diuerso in loco sepelire decreuerunt, nè cæteris commiseretur cadaveribus: cum sic multorum, qui cum sanctitatis opinione decessissent, permixtione & confusione cadauerum, memoria periret. Separatim igitur eum in loco tumularunt, quod paruus Capitulum appellat. nec ibi diu perstitit. Nam cum incredibilis quotidie magis fieret ad eius sepulcrũ populi concursus vtriusque sexus, & insolitũ esset ac indecens, foeminas ad eam parrem monasterij ingredi, vbi sepultus erat: necesse fuit post diem octauum, permittente id Bononiensi Antistite, in ecclesiam transferre, & ad aram diui Thomæ sepelire, sic integrum & incorruptum, ac si tunc primum expirasset. Vbi verò sepultus fuit, penẽ infinita secuta sunt prodigia, quorum parrem aliquam commemorabimus.

Quidam Bononiensis mercator filium habebat infantem, vtpotẽ anniculum: qui cum grauissimẽ agrotasset, expirasse putabatur. nullum enim in eo vitæ signum apparebat. Parentes igitur mœstissimi, confugientes ad opem beati Iacobi, cuius modò extincti fama sanctitatis erat celebris, vouerunt, si puer reuixisset, beati se Iacobi, hoc est, Prædicatorum vestitu illum induturos. Continuo igitur oculos infans aperuit, atque conualuit: tabellaque ad sepulcrum beati Iacobi appensa est, cum inscriptione tali. Hic puer extinctus erat, sed meritis beati Iacobi reuixit. Mulier quædam desperata iam salute, & sacro inuncta oleo Christiano more, mox animam exhalatura videbatur. Propinqui eius, beati Iacobi opem implorãrunt, & mira res cõtinuò secuta est. Nam quæ loqui paulo antè non poterat, caput extulit: &, Deo, inquit, gratias ago, qui beati Iacobi meritis me à morte reuocauit. Vir clarus vita, literis & religione Hieronymus Bononiensis, ex diui Dominici Prædicatoribus, fortẽ concionabatur, & beati Iacobi sanctitatem & prodigia multa, quæ ad merita illius testanda quotidie Deus edebat, quibus æquum erat laudibus efferebat. Aderat concionanti Bononiensis quidam ciuis, qui filium domi reliquerat grauissimẽ agrotantem. Is accensus talibus, atque in magnam spem arrectus, Deum rogare cœpit, vt beati Iacobi meritis præfenti ægritudine puerum suum liberaret. Factus est continuo voti compos, & postero die sospes cum patre epulatus est.

Bononiensis matrona legerat ad idem sepulcrum in tabella, quædam monachum vehementissima febre beati Iacobi meritis esse liberatum. Hæc sororem habebat, iam tres menses tertiana & ingenti dolore capitis laborantem. Inuocauit illa beati Iacobi pro sorore auxilium, & statim conualuit. Alia quoque matrona, centesimum transgressa annum, diro & pudendo morbo laborabat: tacto illius sepulcro, liberata est. In eadem ciuitate puella dolore graui, qui totum corpus inuaserat, iam quatuor menses laborauerat. Magna fiducia impetrandi eius opem implorauit, & consecuta est. Nam statim absque vllius adminiculo surrexit è lectulo, & die postero eius sepulcrum inuisit. Bartholomæus Genuens, Ordinis Prædicatorum, monasterij Saonen- sis Præfectus, in grauem Bononiæ febrem inciderat. Qui admonitus à comite suo, vt ad beati Iacobi auxiliũ confugeret, confugit, & confessum conualuit. Paulus etiam Boëmus, eiusdem Ordinis, Bononiæ studens, & ipse grauissima febre laborabat, futura iudicio mediocrum diurna. Dolorem præterea capitis iam nouem annis patiebatur. Is ad beati Iacobi opem confugit, & extemplo vtraque molestia liberatus est.

Sanatus morbidus.

Cap. 15.

Miraculum ad cõtractũ corporis eius.

Mutatur eius sepultura post octauũ diũ ob populi & miraculorum frequentiam.

Cap. 16.

Infans, nuncupato à patribus voce, reuul- sit.

Idem femina.

Præclarum miraculũ.

Cap. 17. Aliquot miracula.

Vincentius Soncinenſis in eodem monaſterio ex eorū numero, qui Conuerſi dicuntur, familiaris admodū beato Iacobo fuerat, & morientem in ſuo gremio fouerat. Is fortè in grauiffimam febrem inciderat, ad eò vt ſe non poſſe diutiùs viuere putaret. Beatum Iacobum precatus eſt, vt ſibi adiumento eſſet, & extemplo affuit. Quidam ex agro Bononiènſi, cui Magacaro fuit nomen, & ipſe grauiter febricitans, beati Iacobi auxilium inuocans, ait: Si vera ſunt, quæ de tua ſanctitate prædicantur, & ad opem ferendam implorantibus tam facilem te, ſicut audio, exhibes, mihi quoque precor, ſubueni. Non fuere ſpes ac preces illius irritæ. nam continuo febris eum reliquit. Nobilis matrona Bononiènſis, graui terrore percuſa, ita exhorruerat, vt membra omnia contracta eſſent. Venit illi in mentem beatus Iacobus, & eius opem rogauit, & mox priſtinæ valetudini reſtituta eſt.

Nota tam repentinæ omnes hæc curationes.

Cap. 18. Contracta ſanatur.

Verū non Bononiæ ſolum, ſed etiam in remotis Italiæ ciuitatibus claruit miraculis. Nam & Mediolani vxor eius, quem iuſtitie ducem vocant, cum iam tres annos contracta habuiſſet crura, audita beati Iacobi fama, quæ iam celebris in plerisque Italiæ locis erat, illius opem implorauit, & mox ſanata eſt. Et in Venetis Murani quidam præſbyter in æde diui Petri martyris depictam nupèr effigiem attentius intuebatur: cumque perquiſiſſet, cuiuſnam eſſet, audiuit eſſe beati Iacobi, Bononiæ nupèr extincti, admirabili ſanctitate viri, cuius meritis multa prodigia Deus ederet. Is iam multis annis ingenti dolore capitis laborauerat, tanto quidem, vt ſæpè ſuſpicaretur, nè mentem amitteret. Igitur ſpei plenus & fidei, beatum Iacobum precatus eſt, vt ſibi adiumento eſſet. Adfuit ille, ac diuturna valetudine ſupplicem ſuum liberauit. Cuius quidam Bononiènſis filium habebat diu calculi morbo laborantem. Acceſſit ad beati Iacobi ſepulcrum, & rogauit vt filio opem afferret, & impetrauit. nam puer continuo liberatus eſt. Dionyſius quidam Lucenſis filium habebat Bononiæ graui ter ægro tantem, vt de eius ſalute medici deſperarent. Ad ſepulcrum beati Iacobi acceſſit, & filium illi ſuum commendauit. Quem, domum reuerſus, incolumem reperit: & cum ingenti gaudio ad ædem diui Dominici rediens, & magna voce Deum laudans, multis audientibus impetratam opem teſtatus eſt.

Perculoſus capitis dolor abigitur.

Item cuiuſdam pueri calculus.

Cap. 19. Alia miracula.

Puella Antonij tonſoris in eadem ciuitate vitam monaſticam in monaſterio diuæ Agnetis agens, iam tribus annis graue capitis dolore paſſa fuerat. Beati Iacobi opem implorauit, & ſanata eſt. Nobilis in eadem ciuitate matrona, iam duos dies partus doloribus cum magno vitæ discrimine vexata fuerat. Horrantibus obſtricticibus, vt beatum Iacobum inuocaret, quanta potuit voce implorauit, & exaudita eſt. Eandem opem in ſimili discrimine plebeie mulieri attulit, & Calcareſio cui Bononiènſis, qui captus oculis, nihil cernebat, viſum reſtituit: & Mutinèſi cuidam, qui tanti beneficij memor, argenteos oculos ipſemet ad eius ſepulcrum Bononiam pertulit: & cuidam calcis artiſtici, qui oculum ita calce oppleuerat, vt per multos dies nihil inde proxiſtis cerneret. Is enim ad beati Iacobi ſepulcrum proſectus, priuſquam templum ingrederetur, depulſis tenebris, viſum recepit. Ancilla cuiuſdam matrone Bononiènſis, brachium diu inualidū ac inutile habuerat. Acceſſit ad eius tumulum, & brachio tetigit: momento temporis priſtinū robur recuperauit. Quidam Bononiènſis aromatarius, diuturnum in lingua morbum paſſus fuerat, ſic vt difficilimè & cum magno cruciatu cibum caperet. Vouit is argenteam beato Iacobo linguam, ſi diuus eius ſuffragio morbus à ſe depelleretur. Mox liberatus eſt, & eodem die, quod vouerat, perſoluit.

Voti beato viro nunquam efficiantia.

Cap. 20.

Stephanus è numero Conuerſorum diui Dominici, Placentia Bononiam veniens, vt clarum quendam concionatorem ſecum Placentiam adduceret, nobili muliere inſederat. Hæc neſcio quo caſu in lethalem morbum incidit, ita vt humili iacens, pabulo proxiſtis abſtineret: nec periti morborum talium medici, opem ullam ſpondebant. Ingenti curarū æſtu fluctuabat Stephanus nobilitate mulieris ac precio, & eius, qui commodauerat, claritate. Relicta igitur illa in ſtabulo, tanquam mox nullis proficientibus remedijs moritura, ad tumulum ſe beati Iacobi receperat, & eius opem implorauerat: reuerſusque ad ſtabulum, ſic affectam, vt antè, inuenerat & morienti ſimilem. Feſſus ingenti ægritudine animi, & curarum plenus, cubitum ſe contulerat. Dormienti illi viſus eſt beatus Iacobus, qui monuit, vt continuo ſurgeret, & pabulum mulieris apponeret. Credidit ille diuinitus ſe moneri, & paruit: mulam inuenit perquirentem pabulum, & priſtinæ valetudini reſtitutam.

B. Iacobus apparet Stephano Conuerſo.

Anno milleſimo quingēteſimo, menſe Februario, vir quidam hydropticus ad idem ſepulcrum cum vxore venit, vt ibi vota perſolueret: qui affirmabat ſe implorata beati Iacob

Iacobi ope, quadridui ſpatio diro & exitiali morbo ſanatum. Finem proſectò non inueniam, ſi cuncta perſequi velim. Sed hæc, ni fallor, ſatis eſſe videri poſſunt, quæ viri tanti apud Deum merita & ſanctitatem eximiam abundè teſtari queant.

Hydropticus curatur.

HISTORIA BREVIS S. VVILFRIDI EPISCOPI EBORACENSIS, EX HISTORIA ECCLESIASTICA

gentis Anglorum Bedæ præſbyteri.

INTEREA Rex Alchfrid miſit Vuilfridum præſbyterum ad Regem Galliarum, qui eum ſibi ſuisque conſecrari faceret Episcopum. At ille miſit illum ordinandum ad Agilbertum, de quo ſuprà diximus, qui relicta Britannia, Pariſiacæ ciuitatis factus erat Episcopus, & conſecratus eſt magno cum honore ab ipſo, conuenientibus plurimis Episcopis in vico regio, qui vocatur, in Compendio. Veniens quoque in Britanniam Vuilfridus, iam Episcopus factus, & ipſe per plura catholicæ obſeruationis moderamina Eccleſiæ Anglorum ſua doctrina contulit. Vnde factum eſt, vt creſcente per dies inſtitutione catholica, Scoti omnes, qui inter Anglos morabantur, aut his manus darent, aut ſuam redirent ad patriam.

17. Octobris Ex lib. 3. cap. 28.

S. Vuilfridus conſecratur Episcopus.

Anno Dominicæ incarnationis ſexcentēſimo ſeptuagēſimo octauo, qui eſt annus imperij Regis Ecgfridi octauus, apparuit menſe Auguſto ſtella, quæ dicitur Cometa, & tribus menſibus permanens, matutinis horis oriebatur, excelsam radiantis flammæ curſu columnam præferens. Quo etiam anno orta inter ipſum Regem Ecgfridum & reuerendiſſimum Antitiſtem Vuilfridum diſſenſione, pulſus eſt idem Antitiſtes à ſede ſui Episcopatus.

Ex lib. 4. cap. 12.

Pellitur à ſede ſua.

Pulſus eſt autè ab Episcopatu ſuo Vuilfridus, & multa diu loca peruagatus, Romam adijt, dein Britanniam redijt. Eſt propter inimicitias memorati Regis, in patriam ſue parochiam ſuam recipi non potuit, non tamen ab euangelizandi potuit miniſterio cohiberi. Siquidem diuertens ad prouinciam Auſtraliū Saxonum, quæ poſt Cantuarios ad Auſtrum & ad Occidentem vſque ad Occidentales Saxones pertingit, habens terram familiarum ſeptem millium, & eo adhuc tempore paganis cultibus ſeruebat, huic verbum fidei & lauacrum ſalutis miniſtrabat. Erat autem Rex gentis illius Ediluaach, non multò antè baptizatus in prouincia Merciorum, præſente ac ſuggerente Rege Vuilhere: à quo etiam, egreſſus de fonte, filij loco ſuſceptus eſt, in cuius ſignum adoptionis, duas illi prouincias donauit, Veſtam videlicet inſulam, & Meaurorum prouinciam in gente Occidentalium Saxonum. Itaque Episcopus, concedente, in modo multum gaudente Rege, primos prouinciæ Duces ac milites ſacroſancto fonte abluerat. Verum præſbyteri Eappa & Padda, & Bruchelin & Oidda cæteram plebem vel tunc, vel tempore ſequente baptizabant. Porro Regina, nomine Ebba, in ſua inſula, id eſt, Vicciorem prouincia, fuerat baptizata. Erat autem filia Eanfridi, fratris Eanheri, qui ambo cum ſuo populo Chriſtiani frère. Cæterum tota prouincia Auſtraliū Saxonum, diuini nominis & fidei erat ignara.

Cap. 13.

Conuertit Saxones in Anglia.

Erat autem ibi monachus quidam de natione Scotorum, vocabulo Dicul, habens monaſteriolum permodicum in loco, qui vocatur Boſanham, ſyluis & mari circumdatum, & in eo fratres quinque ſue ſex, in humili & paupere vita Domino famulantes. Sed prouincialium nullus, eorum vel vitam æmulari, vel prædicationem curabat audire. Euangelizans autem genti Episcopus Vuilfridus, non ſolum eam ab ærumna perpetuæ damnationis, verum & à clade temporalis interitus eripuit. Siquidem tribus annis ante aduentū eius in prouinciam, nulla illis in locis pluuia ceciderat, vnde & famæ acerbiffima plebem inuadens, impia nece proſtrauit. Denique fertur, quia ſæpè qua draginta ſimul aut quinquaginta homines inedia macerati, procederent ad præcipitium aliquod ſue ripam maris, & iunctis miſerè manibus, pariter omnes aut ruina perituri, aut ſtutibus abſorbendi, deciderent. Verum ipſo die, quo baptiſma fidei gens ſuſcepit illa, deſcendit pluuia ſerena & copioſa, reſloruit terra, redijtque viridantibus aruis annus ſærus & frugifer. Sicque abiecta priſca ſuperſtitione, exuſſata idololatria, cor omnium & caro omnium exultauerunt in Deum viuum: intelligentes cum, qui verus eſt Deus, & interioribus ſe bonis, & exterioribus cæleſti gratia ditatiſſe.

Dicul monachus Scotorum.

Præ fame multi ſeipſos miſerè perdunt.

Merito ſuſcepit fidei datur pluuia.

Nam

S. Vuilfrid⁹ docet eos piscandi artem.

Multos convertit ad Christum.

Condit monasterium.

Ex lib. 5. cap. 20.

Coenredus Rex fit monachus.

Item Offa Rex, iuuenis florentissimus.

Math. 19. Mat. 10.

S. Vuilfrid⁹ 47. anno pontificatus sui obit. * Inthypum

S. Vuilfrid⁹ puer dat se vitæ monasticæ.

Nam & Antistes cum venisset in provinciam, ratamque ibi famis poenam videret, docuit eos piscando victum querere. Nanque mare & flumina eorum piscibus abundabant, sed piscandi peritia genti nulla, nisi ad anguillas tantum, inerat. Collectis ergo vndeunque retibus anguillaribus, homines Antistitis miserunt in mare, & diuina se iuuante gratia, mox cepere pisces diuersi generis trecentos: quibus trifariam diuisis, centum pauperibus dederunt, ceterum a quibus retia acceperunt, centum in suos vsus habebant. Quo beneficio multum Antistes cor omnium in suum diuertit amorem, & libentius eo predicante caelestia sperare coeperunt, cuius ministerio temporalia bona sumpserunt. Quo tempore Rex Ediluuach donauit reuerendissimo Antistiti Vuilfrido terram octogintasetem familiarum, vbi suos homines, qui exules vagabantur, recipere posset, vocabulo Seoleseu, quod dicitur Latinè, Insula vituli marini. Est autem locus ille vndiq; mari circumdatus, preter ab Occidente, vnde habet ingressum amplitudinis quasi iactus fundæ: qualis locus à Latinis peninsula, à Græcis solet chersonesus vocari. Hunc ergo locum cum accepisset Episcopus Vuilfridus, fundauit ibi monasterium, ac regulari vita instituit, maxime ex his quos secum adduxerat fratribus, quod vsque hodie successores eius tenere noscuntur. Nam ipse illis in partibus annos quinque, id est, vsque ad mortem Ecgridi Regis, merito omnis honorabilis officium Episcopatus & verbo exercebat, & opere. Et quonia illi Rex cum præfata loci possessione omnes, qui ibidem erant, facultates cum agris & hominibus donauit, omnes fide Christi institutos vnda baptismatis abluit. Inter quos, seruos & ancillas ducentos quinquaginta, quos omnes non solum baptizando à seruitute dæmoniacæ saluauit, sed etiam libertatem donando, humanæ iugo seruitutis absoluit.

Anno autem imperij Hofredi quarto, Coenredus, qui regno Merciorum nobilissimè tempore aliquanto præfuerat, nobilitas multo scepra regni reliquit. Nam venit Romam, ibique attonsus, Pontificatum habente Constantino, ac monachus factus, ad limina Apostolorum, in precibus, ieiunijs & elemosynis vsque ad diem permansit vltimum: succedente in regnum Coenredo filio Edilredi, qui ante ipsum Coenredum idem regnum tenebat. Venit autem cum illo & filius Sigheri, Regis Orientalium Saxonum, cuius supra meminimus, vocabulo Offa, iuuenis amantissimæ ætatis & venustatis, torique suæ genti ad tenenda seruandaq; regni scepra exoptatissimus. Qui pari ductus deuotione mentis, reliquit vxorem, agros, cognatos & patriam propter Christum & propter Euangelium, vt in hac vita ceterum acciperet, & in seculo venturo vitam æternam. Et ipse ergo, vbi ad loca sancta Romam peruenerat, attonsus, & in monachico vitam habitu complens, ac visionem beatorum Apostolorum in caelis diu desideratam peruenit. Eodem sanè anno, quo hi Britanniam reliquere, Antistes eximius Vuilfridus post quadraginta & quinque annos accepti Episcopatus, diem clausit extremum in provincia, quæ vocatur Fundalum, corpusque eius loculo inditum, perlatum est in monasterium ipsius, quod dicitur * in Hripum, & iuxta honorem tanto pontifici congruum, in ecclesia beati Apostoli Petri sepultum. De cuius statu vique, (vt ad priora repedates, paucis quæ gesta sunt, memoremus) cum esset puer bonæ idolis, atque ætatem moribus transiens, ita se modeste & circumspectè in omnibus gerebat, vt merito à maioribus quasi vnus ex ipsis amaretur & veneretur. Vbi verò quartumdecimum ætatis contigit annum, monasticam seculari vitam prætulit. Quod vbi patri suo narrauit, (tam enim mater obiërat) libenter eius votis ac desiderijs caelestibus annuit, eumque coeptis insistere salutaribus iussit. Venit ergo ad insulam Lindisfarnensem, ibique monachorum famulatu se contradens, diligenter ea, quæ monasticæ castitatis ac pietatis erant, & discere curabat & agere. Et quia acris erat ingenij, didicit citissime psalmos & aliquot codices, necdum quidem attonsus, verum his, quæ ronsura maiora sunt, virtutibus humilitatis & obedientiæ non mediocriter insignitus. Propter quod & à senioribus, & coætaneis suis iusto colebatur affectu. In quo videlicet monasterio cum aliquot annos Deo seruiret, animaduertit paulatim adolescens, animi sagacis, minime perfectam esse virtutis viam, quæ tradebatur à Scotis: proposuitque animo venire Romam, & qui apud sedem Apostolicam ritus Ecclesiastici, siue monasteriales seruarentur, videre. Quod cum fratribus referret, laudauerunt eius propositum, eumque id, quod mente disposuerat, perficere suadebant. At ille confestim veniens ad Reginam Eanfledam, cui notus erat, cuiusque consilio & suffragijs præfata fuerat monasterio sociatus, indicauit ei, desiderium sibi inesse beatorum Apostolorum limina visirandi.

Quæ

Quæ delectata bono adolescentis proposito, misit eum in Cantiam ad Regem Eboracensem, qui erat filius auunculi sui, postulans vt eum honorificè Romam transmitteret. Quo tempore ibi gradum Archiepiscopatus Honorius, vnus ex discipulis beati Papæ Gregorij, vir in rebus ecclesiasticis sublimiter instructus, tenebat. Vbi cum aliquandiu demoratus adolescens animi viuacis, diligenter his, quæ inspiciet, discendis operâ daret, superuenit illi alius adolescens, nomine Biscop, cognomento Benedictus, de nobilibus Anglorum, cupiens & ipse Romam venire, cuius supra meminimus. Huius ergo comitatu Rex sociauit Vuilfridum, vtque illum secum Romam perduceret, iussit. Qui cum Lugdunum peruenissent, Vuilfridus à Dalfino civitatis Episcopo ibi retentus est: Benedictus coepit iter gnauiter Romam vsque comitari. Delectabatur enim Antistes prudentia verborum iuuenis, gratia venusti vultus, & alacritate actionis, & constantia ac maturitate cogitationis. Vndè & omnia, quæ necesse habebat, abundanter ipsi cum socijs suis, quandiu secum erant, donabat: & insuper offerebat, vt, si vellet, partem Galliarum non minimam, illi regendam committeret, ac filiam fratris sui virginem, illi coniugem daret, eumque ipse loco adoptiu haberet. At ille gratias agens pietati, quam erga eum, cum esset peregrinus, habere dignaretur, respondit, propositum se magis alterius conuersionis habere, atque sedè, patria relicta, Romam iter agere coepisse. Quibus auditis, Antistes misit eum Romam, dato duce itineris, & cunctis simul, quæ necessitas poscebat itineris, largiter subministratis, obsecrans sedulo, vt cum in patriam reuertetur, per se iter facere meminisset.

Veniens verò Vuilfridus Romam, & orationibus ac meditationi rerum Ecclesiasticarum, vt animo proposuerat, quotidiana mancipatus instantia, peruenit ad amicitiam viri sanctissimi ac doctissimi, Bonifacij videlicet Archidiaconi, qui etiam consiliarius erat Apostolici Papæ. Cuius magisterio quatuor Euangeliorum libros ex ordine didicit, computum Paschæ rationabilem, & alia multa, quæ in patria nequiebat, Ecclesiasticis disciplinis accommodata, eodem magistro tradente percepit. Et cum menses aliquot ibi studijs occupatus felicibus exegisset, redijt ad Dalfinū in Galliam, & tres annos apud ipsum commoratus, attonsus est ab eo, & in tanto habitus amore, vt hæredem sibi illum facere cogitaret. Sed nè hoc fieri posset, Antistes crudeli morte præceprus est: & Vuilfridus ad suæ patriæ, hoc est, Anglorum, gentis Episcopatum referuatus. Nanque Brunehilda Regina, missis militibus, Episcopum inllit interfici: quem ad locū quidem, quo decollandus erat, sequutus est Vuilfridus clericus illius, desiderans cum eo, tametsi ipso multum prohibente, pariter occumbere. Sed hunc vbi peregrinum atque oriundum de natione Anglorum cognouere carnifices, pepercere illi, neque eum trucidare cum suo voluere pontifice. At ille in Britanniam veniens, cõiunctus est amicitijs Aldfridi Regis, qui catholicas Ecclesiæ regulas sequi semper & amare didicerat. Vndè & illi, quia catholicum eum esse comperit, mox donauit terram decem familiarum in loco, qui dicitur Stafford, & non multo post monasterium triginta familiarum, in loco, qui vocatur * in Hripum, quem videlicet locum dederat pridem ad construendum inibi monasterium his, qui Scotos sequebantur. Verum quia illi postmodum, optione data, maluerunt loco cedere, quam Pascha catholicè, ceterosque ritus canonicos, iuxta Romanæ ac Apostolicæ Ecclesiæ consuetudinè recipere, dedit hoc illi, quem melioribus imbutum disciplinis ac moribus vidit. Quo in tempore ad iussionem præfati Regis, presbyter ordinatus est in eorum eruditionis ac religionis, sibi specialiter in diuiduo comitatu sacerdos esset ac doctor. Quem non multo post, detecta & eliminata (vt supra docuimus) Scotorum secta, in Galliam mittens cum consilio atque consensu patris sui Osui, Episcopum sibi rogauit ordinari, cum esset annorū circiter triginta, eodem Agilberto tunc Episcopatum agente Parisiæ ciuitatis. Cum quo & alij vndecim Episcopi ad dedicationem Antistitis conuenientes, multum honorificè ministerium impluerunt.

Quo adhuc in transmarinis partibus demorante, consecratus est in Episcopatum Eboracæ, iubente Rege Osui, Ceadda vir sanctus: qui tribus annis Ecclesiam sublimiter regens, dehinc ad curam monasterij sui, quod est in Lestinga, secessit: accipiente Vuilfrido Episcopatum totius Nordan Humbrorum provincie. Qui deinde regnate Ecgrido pulsus est Episcopatu, & alij sunt pro illo consecrati Antistites, quorū supra meminimus. Romam itaque iturus, & coram Apostolico Papa causam dicturus, vbi nauem

nauem

Dalfinus Episcopus Lugduni tondetur.

Vuilfridus Romæ multa dicit.

Lugduni tondetur.

Dalfinus Episcopus interficiatur.

Inthypum

Ordinatur presbyter.

Item Episcopus.

Multos in Frisia conuerit ad Christum.

Romana Synodus.

In synodo Romana declaratur innocens, & facti sue restituitur.

Rursus e sua sede eicitur.

Rursus Romae declaratur innocens & falso accusatus.

Nota auctoritate Romani Pontificis.

S. Vuilfridus in Gallijs grauissimè decumbit.

nauem conscendit, flante Fauonio, pulsus est in Frisiam, & honorificè susceptus à Barbaris, ac Rege illorum Aldgiso, prædicabat eis Christum, & multa eorum millia verbo veritatis instituens, à peccatorum suorum sordibus fonte Saluatoris abluit: Et quod postmodum Vuilbrordus, reuerendissimus Christi pontifex, in magna deuotione compleuit, ipse primus ibi opus Euangelicum coepit. Ibi ergò hyemem cum noua Dei plebe feliciter exigens, sic deniquè Romam veniendi iter repetijt. Vbi postquam causa eius ventilata est, præfente Agathone Papa, & pluribus Episcopis, vniuersorum iudicio absque crimine accusatus fuisse, & Episcopatu esse dignus, inuentus est. Quo in tempore idem Papa Agatho cum synodum congregaret Romæ centum viginti quinque Episcoporum aduersus eos, qui vnam in Domino Saluatore voluntatem atque operationem dogmatizabant, vocari iussit & Vuilfridum, atque inter Episcopos confedentem, dicere fidem suam, simul & prouinciam suam insulam, de qua venerat. Cumque catholicus fide cum suis esset inuentus, placuit hoc inter cetera eiusdem synodi gestis inseri: scriptumque est hoc modo: Vuilfridus Deo amabilis Episcopus Eboracensis ciuitatis, Apostolicam Sedem de sua causa appellans, & ab hac potestate de certis incertisque rebus absolutus, & cum alijs centum viginti quinque coepiscopis in synodo in iudicij sede constitutus, pro omni Aquilonari parte Britannia & Hibernia insulis, quæ ab Anglorum & Britonum, necnon & Scotorum & Pictorum gentibus incoluntur, veram & catholicam fidem confessus est, & cum subscriptione sua corroborauit.

Post hæc reuersus in Britanniam, prouinciam Australium Saxonum ab idololatriæ ritibus ad fidem Christi conuertit. Vectæ quoque insulae verbi ministros destinauit, & secundo anno Aldfridi, qui post Ecgfridum regnauit, sedem suam & Episcopatum, ipso Rege intuitante, recepit. Sed post quinque annos denuò accusatus, ab eodem ipso Rege, & plurimis Episcopis, præfultu pulsus est. Veniensque Romam, cum præsentibus acculatoribus acciperet locum se defendendi, confedentibus Episcopis pluribus cum Apostolico Papa Iohanne, omnium iudicio probatum est, accusatores eius nonnulla in parte falsas contra eum esse machinatos calumnias: scriptumque est à præfato Papa Regibus Anglorum Edelredo & Alfrido, vt eum in Episcopatum suum, eò quòd iniuste fuerit condemnatus, facerent recipi. Inuit autem causam absolutionis eius, lectio synodi beatæ memoriæ Papæ Agathonis, quæ quondam ipso præfente in Vrbe, atque in eodem concilio inter Episcopos residente, vt prædiximus, acta est. Cum ergò causa exigente, synodus eadem coram nobilibus & frequentia populi, iubente Apostolico Papa, diebus aliquot legeretur, ventum est ad locum, vbi scriptum erat: Vuilfridus Deo amabilis Episcopus Eboracensis ciuitatis, Apostolicam Sedem de sua causa appellans, & ab hac potestate de certis incertisque rebus absolutus, & cætera, quæ supra posuimus. Quod vbi lectum est, stupor apprehendit audientes, & silente lectore, coeperunt alterutrum requirere, quis esset ille Vuilfridus Episcopus. Tum Bonifacius consiliarius Apostolici Papæ, & alij per plures, qui cum temporibus Agathonis Papæ ibi viderunt, dicebant ipsum esse Episcopum, qui nuper Romam accusatus à suis, atque ab Apostolica Sede iudicandus aduenerat. Qui iam dudum, inquit, æquè accusatus, huc adueniens, mox audita ac dijudicata causa & controuersia vtriusque partis, à beatæ memoriæ Papa Agathone probatus est contra fas à suo Episcopatu repulsus, & tanti apud eum habitus est, vt ipsum in concilio, quod congregauerat, Episcoporum, quasi virum incorruptæ fidei & animi probi, residere præciperet. Quibus auditis, dicebant omnes vnà cum ipso Pontifice, virum tantæ auctoritatis, qui per quadraginta propè annos Episcopatu fungebatur, nequaquam damnari debere, sed ad integrum culpis accusationum absolutum, in patriam cum honore reuerti.

Qui cum in Britanniam remeans, in Galliarum partes deuenisset, tactus est infirmitate repentina, & ea crescente adeò pressus, vt equo vehi non posset, sed manibus ministrorum portaretur in grabato. Sic delatus in ciuitatem Meldum Gallia, quatuor diebus ac noctibus quasi mortuus iacebat, halitu tantum pertenui, quia vneret, demonstrans. Cumque ita sine cibo & potu, sine voce & auditu quadriduo perseueraret, quinta demum illucescente die, quasi de graui expergefactus somno, exurgens resedit, apertisque oculis, vidit circa se choros pfallentium simul & flentium fratrum: ac modicum suspirans, interrogauit, vbi esset Acca presbyter: qui statim vocatus, intravit: & videns eum melius habentem, ac loqui iam valentem, flexis genibus gratias egit

egit Deo cum omnibus, qui aderant, fratribus. Et cum parum confedissent, ac de supernis iudicijs trepidi aliquantum fabulari coepissent, iussit pontifex cæteros ad horam egredi, & ad Accam presbyterum ita loqui exorsus est: Visio mihi modò tremenda apparuit, quam te audire ac silentio tegere volo, donèc sciam quid de me fieri velit Deus. Adstitit enim mihi quidam candido præclarus habitu, dicens se Michaellem esse Archangelum, & ob hoc, inquit, missus sum, vt te à morte reuocem. Donauit enim tibi Dominus vitam per orationes ac lachrymas discipulorum & fratrum tuorum, & per intercessionem suæ beatæ genitricis, semperque virginis Mariæ. Quapropter dico tibi, quia modò quidem ab infirmitate hac sanaberis: sed paratus esto, quia post quadriennium reuertens, visitabo te. In patriam verò perueniens, maximam possessionum tuarum, quæ tibi ablatae sunt, portionem recipies, atque in pace tranquilla vitam terminabis.

Conualuit igitur Episcopus, cunctis gaudentibus, & Deo gratias agentibus, coepit iterare, in Britanniam venit. Lectis autem Epistolis, quas ab Apostolico Papa adduxerat Bèrtualdus Archiepiscopus, & Edilredus quondam Rex, tunc autem Abbas, libentissimè fauerunt. Qui videlicet Edilredus accitum ad se Coenredum, quem pro se Regem fecerat, amicum Episcopo fieri petijt, & impetrauit: sed Aldfridus Nordan Humbrorum Rex eum suscipere contempfit, nec longo post tempore superfuit. Vndè factum est, vt regnante Ofredo filio eius, mox synodo facta iuxta fluvium Nidd, post aliquantum vtriusque partis conflictum, tandem cunctis fauentibus, in præfultum sit suæ receptus Ecclesiæ. Sicque quatuor annis vique ad diem obitus sui vitam duxit in pace. Defunctus est autem quarto Idus Octobris in monasterio suo, quod habebat in prouincia Vndalum, sub regimine Cudbaldi Abbatis, & Vuilfridi ministerio fratrum perlatus in suum monasterium primum, quod dicitur * in Frippum, positus est in ecclesia beati Apostoli Petri, iuxta altare ad Austrum, vt supra docuimus, & hoc de illo Epitaphium est scriptum:

Vuilfrid hic magnus requiescit corpore præful,
Hanc Domino qui aulam, ductus pietatis amore,
Fecit, & eximio sacrauit nomine Petri,
Cui clauis cæli Christus dedit arbiter orbis,
Atque auro ac Tyrio deuotus vestijt ostro.
Quinetiam sublimè Crucis radiante metallo
Hic posuit tropheum: necnon & quatuor auro
Scribi Euangelij præcepit in ordine libros,
Ac theccam è rutilo his condignam condidit auro.
Paschalis qui etiam solennia tempora cursus,
Catholici ad iustum correxit dogma Canonis,
Quem statuere patres: dubioque errore remoto,
Cerra suæ genti ostendit moderamina ritus.
Inque locis istis monachorum examina crebra
Colligit, ac monitis, cauuit quæ regula patrum,
Sedulul instituit, multisque domique forisque,
Iactatus nimium per tempora longa periclis,
Quindecies ternos postquam egit Episcopus annos,
Transijt, & gaudens cælestia regna petiuit.
Dona Iesu, vt grex pastoris calle sequatur.

Corrigit veterè Anglorum errorè circa celebrationem festi Paschalis.

VITA S. VENANTII ABBATIS, AVTHORE

B. GREGORIO TVRONENSI EPISCOPO,

De vita Patrum Cap. 16.

SOLITARIUM atque multiplex donum ecclesijs populisque terrigenis cælestis potentia præstat, cum largitur iugiter seculo, non modò peccatorum suffragatores, verum etiam vitæ doctores æternæ. quod vnicum cernitur, dum à maiestate diuina tribuitur: multiplex, quia cunctis, qui expetere voluerint, affluenter indulgetur, iuxta illud: Petite, & accipietis, & reliqua. Vndè vigilanter incesantèrque debet inuestigare mens humana Sanctorum vitam, & hoc

Zzz

hoc

Sanctorum
vite accurata
inuesti-
ganda.

hoc profusa studio, accensa exemplo, ad ea semper extendi, quæ Deo nouit esse acceptabilia, vt ab ipso vel mereatur à malis erui, vel possit exaudiri. Hæc enim ab eius maiestate quærebant Sancti percipere, poscentes iugiter, vt ipse insinuaret cordi, ipse perficeret in opere, ipse loqueretur in ore: quo facilius purgata mens, cogitatione, eloquio, actione, cogitaret sancta, loqueretur iusta, operaretur honesta. Vnde factum est, vt dum in his, quæ diuinitati sunt placita, famulabantur: obtinerent sibi remitti peccati debitum, eruerentur à coeni sordentis contagio, calesce pro meritis inuitarentur ad regnum. Ponebant etiam & præcessorum exempla ante oculos suos, atque omnipotentem Dominum pro eorum affectibus collaudabant, quorum, vt diximus, exempla sequi meditabantur. Vnde & nos in præconio deuoti Deo famuli Venantij Abbatis effari nitentes, diuinitati potius dona sua referimus: quia dexteram eius manifestum est effecisse, quod sanctos constitit operatos esse: deprecantes, vt aperiat os muti ad publicanda opera antistitis sui: quia sicut esse nos recognoscimus scientia tenues ita nouimus conscientia peccatores.

Deus opa-
tur in san-
ctis.

S. Venantij
parentes &
patria.

Igitur beatus Venantius Biturigi territorij incolam fuit, parentibus secundum seculi dignitatem ingenuis, atque catholicis. Qui dum esset iuuenili ætate florens, à parentibus sponsali vinculo obligatur. Cumque, vt atati huic conuenit, amori se puellari præstaret affabilem, & præter pocula frequentia etiam luxuriosè indueretur, contigit vt ad urbem Turonicam, Domino inspirante, veniret. Erat autem tunc temporis monasterium basilicæ sancti Martini propinquum, in quo Syluinus Abbas gregem Deo deuotum regulari sceptro regebat. Ad hoc vir iste deuotus accedens, virtutesque cernens beati Martini, ait intra se, vt conijcio: Melius est, seruire impollutum Christo, quam per copulam nuptialem contagio inuolui mundano. Relinquit sponsam territorij Biturigi, & annectar catholicæ per fidem Ecclesiæ, vt quæ credo corde, etiam opere merear effectui condonare.

S. Venantius
tandem, &
sic mona-
chus.

Deinde Ab-
bas.

Viso eius
sub Misa.

Hæc intra se volens, aduenit ad antedictum Abbatem: pronolatusque ad pedes eius, quid intimo corde gereret, cum lachrymis patefecit. At ille gratias agens Deo pro fide pueri, addita etiam prædicatione sacerdotali, iuuenem totondit, & gregi monasteriali afficiuit. Exin se in humilitate fratribus exhibens, & charitatem cum omnibus diligens, in tantum sanctitatis apicem euectus asseritur, vt ab omnibus tanquam parens summo studio coleretur. Vnde factum est, vt decedente Abbate iam dicti monasterij, ipse in loco Abbatis, eligentibus fratribus, substitueretur. Denique quadam Dominica ad Missarum celebranda sollempnia inuitatur, dixitque fratribus: Iam oculi mei caligine obreguntur, nec possum libellum adspicere. Presbytero igitur hæc alteri agenda mandate. Dicente autem presbytero, ipse proximus adstitit, ventumque est, vt sanctum munus iuxta morem catholicum, signo Crucis superposito, benediceretur. At ille intuitus, vidit quasi ad fenestram absidæ scalam positam, & quasi descendentem per eam virum senem, clericatus honore venerabilem, atque oblatum in altario sacrificium dextera extensa benedicientem. Hæc autem agebantur in basilica sancti Martini. Quod nullus videre meruit, nisi ipse tantum. Reliqui verò cur non viderint, ignoramus. Ipse tamen deinceps fratribus retulit. Nec autem est dubium, hæc fidei famulo Dominum demonstrasse, cui etiam dignatus est arcæ-
norum secreta caelestium reuelare.

Secreta ce-
lestia ei pa-
duntur.

Nam idem dum de basilicis sanctorum die Dominica, expleta oratione, reuertere-
tur, super bacillum sustentatus in medio confessoris atrio, erectis auribus, oculisque ad caelum diuinitate attentis, stetit immobilis: deinde motus à loco, coepit dare gemitus, ac suspiria longa producere. Interrogatusque à suis, quid hoc esset, aut si aliquid diuinum fuisset intuitus, respondit: Vt nobis inertibus & pigris: ecce iam in celo Missarum sollempnia expediuntur, & nos segnes nec inchoare coepimus huius mysterij sacramentum. Verè, inquit, dico vobis, quod ego audiui voces Angelorum in caelis, Sanctus, in laudem Domini proclamantes. Et dicto citius, in monasterio Missarum sollempnia iussit expleri.

Si mortui
rogent libe-
rari à malo,
ergo mala
purgatorij
patiuntur.

Sed nec illud præteribo, quod quadam vice, dum iuxta consuetudinem, vt supra diximus, de basilicis, quas orationis gratia adierat, repedaret, & in basilica ad Missas Dominicæ orationis verba decantarentur, cum illi dicerent, Libera nos à malo: audiuit è tumultu cuiusdam vocem dicentem similiter, Libera nos à malo. Quod non sine perfectionis merito censetur, vt hæc meruerit audire. Sed & ad Bassini presbyteri tumultum veniens, & qualitatem eius meriti, & quantitatem refrigerij, ipso docente, cognouit.

cognouit. Et licet hæc magna sint, ad illam tamen sanitarum gratiam, quam per eum Dominus infirmis protulit, liber accedere. Non enim ambigitur, quod per eum, sicut supra diximus, operata sit dextera Dei, cui ista, quæ memorauimus, tanta voluit reuelare.

Paerulus quidam Paulus nomine, crurum poplitumque graui dolore vexatus, san-
ctum adiit, prostratusque genibus eius, exorare coepit, vt ei medicinam oratione sua à Domini misericordia obtineat impertiri. Qui protinus, oratione facta, oleo benedicto palpans membra infirmi, eum super lectulum suum requiescere fecit. Et cum paululum quiescisset, post vnus horæ curriculum surgere iubet. Qui confurgens, sanus matri suæ sancti est manibus restitutus. Pharetri cuiusdam seruus, cui dominus erat matri suæ sancti est manibus restitutus. Pharetri cuiusdam seruus, cui dominus erat infensus, huius sacerdotis oratorium experit. Quem ille elatus superbia, absente beato viro, abstraxit, ceciditque. Sed mox à febre correptus, spiritu exhalauit. Quarta-
narum tertianarum ve, vel reliquarum ardores febrium, oratione facta sepius miti-
gavit. Venenum malæ pustulæ, imposito salutari signo, restinxit. Obfessos à demoni-
bus, inuocato Trinitatis nomine, emundauit. Surgente autem eo quadam nocte de stratu suo ad reddendum officium, vidit duos arictes magnos suis foribus allidentes, quasi præstolantes aduentum eius. Quo viso, furibundi ad eum cum imperu valido diriguntur. At ille signum Crucis opponens, illis euanciscentibus absque metu oratorium est ingressus. Alia nocte regressus ab oratorio, inuenit cellulam suam ple-
nam demonijs, dixitque eis: Vnde venitis? Roma, aiunt, hesternam die egressi, ad hunc locum accessimus. Quibus ille: Abscedite, inquit, detestabiles, & nolite accedere ad locum, in quo nomen Domini inuocatur. Hæc eo dicente, sicut fumus euauerunt.

Sanat pueri
debilem.

Multa edit
miracula.

His, & talibus virtutum magnarum gratijs pollens, impleto vitæ præsentis curriculo, vitam percepturus æternam, migravit à seculo. Cuius beatum sepulcrum miracu-
lorum illustrium effectu plerunquè redditur gloriosum. Mascarpionis serui ipsius monasterij mentem iniquus daemon obsecerat: qui per trium annorum curricula
emergens factus, ad sepulcrum beati viri debacchans, tandem eius est (vt credi-
mus) oratione, eiecto demone, expurgatus, multos deinceps mente integra viuens annos. Iuliani coniunx, quartana febris ardore laborans, vt sepulcrum beati viri at-
tigit, compresso ardore ac tremore corporali, sanata discessit. Simili sorte & Bandi-
mundi vxor ab hac febre laborabat, sed vbi ad lectulum sancti viri prostrata fudit orationem, mox incolumitate restituta conualuit. Multa quidem & alia de eo audi-
uimus, sed sufficere ad credulitatē Catholicorum hæc, quæ scripta sunt, arbitramur.

Felix obitus
eius.

Miracula ad
sepulcrum
eius.

MARTYRIUM S. COLMANNI SCOTI, MAR-
TYRIS AVSTRIACI, SAPPHICO CARMINE CON-
scriptum à Iohanne Stabio, Maximiliani I. Imperato-
ris historico.

Austria sanctus canitur patronus,
Fulgidum sidus radians ab Arcto,
Scoticæ gentis Colomannus acer,
Regia proles.
Ille dum sanctam Solymorum ad urbem
Transijt, dulcem patriam relinquens,
Regios fastus, trabecam, coronam,
Sceptraque tempfit.

Octobris 13.

S. Colman-
nus Scotus,
est in pere-
grina.

In Hieroso-
lymam.

Propter & Christum peregrinus exul,
Factus in terris alienus vltro,
Cælicam pura meditatus aulam
Mente, fideque.
Dumque diuerfos populos pererrat,
Rheticas tandem veniens ad oras,
Naue sanctum Danubius recepit
Gurgite vastus:
Perque formosas segetes, per agros
Deuchit lætos, & amœna prata,
Perque colles vitiferos secando

OCTOBER.

Norica rura.

Mirus in sanctis Deus es deorum.
Ille terrenam Solymam requirit,
Tu sed aeternam tribuis supremo

Martyri Olympo.

Austriæ terras agitabat amens
Tunc furor, fortes Morauos, Bohemos,
Pannonos bello simul implicabat
Inferus hostis.

Ergo dum sanctum hospitio recepit
Oppidum nostro Stokherau vocatum
Patrio ritu, malè tentat illum

Dæmonis astus.

Spargit in turbas odiosa dicta,
Prodet hic vestram speculator urbem:
Credidit vulgus, trahitur nocentis

More, modoque.

Iustus, & vincus manibus catenis,
Et pedes pressus grauibus cataclis,
Intrat horrendum tenebris situque

Carceris antrum.

Cæditur virgis sine fine martyr,
Vritur corpus crepitante flamma:
Septies Christus probat hoc talentum

Igne manuque.

Nec quies vlla est: sathanæ minister
Forpice ignita faber infidelis
Vellicat carnes, vorat ossa duræ

Lamina ferræ.

Sæuus vt nullam necis indè causam
Tortor inuenit, malè iudicatus
Innocens, inter medios pependit

Eccè latrones.

Mox sui Christus famuli reuelat
Gloriam signis, memoranda quæ sunt
Seculis cunctis, vencretur omne vt

Martyr in æuum.

Hucusquè tantum habuit Codex, vndè hæc descripsimus. Desunt autem adhuc nonnulla.

MARTYRIVM SEPTEM FRANCISCANORVM

DANIELIS, SAMVELIS, ANGELI, DONNI, LEONIS,

Nicolai & Hugolini, à Saracenis occisorum anno Christi 1221. Habetur in Vinea S. Francisci Teutonice scripta, vndè

id Latine conuertit F. Laur. Surus.

Octobris 13 vt habet Martyrologium.

Proficiscuntur ad Satacenos.

HATER Daniel Minister prouinciæ Calabriae, vir fuit admiranda sanctitate, & martyrio illustris. Is cum sex fratribus Ordinis sancti Francisci, Samuele, Angelo, Donno, Leone, Nicolao & Hugolino, impetrata facultate ab Elia generali Ministro, beatissimi patris Francisci Vicario, e Tullia in regionem Saracenorum profectus, ad urbem Satacenam peruénit. Vbi cum triduo mansissent apud mercatores Pisanos, Genuenses & Massilienses, verbu Dei prædicantes in vico quodam, extra urbem Christianis mercatoribus assignato: sabbato indè sequenti peccata sua inter se confessi sunt, & sacrosanctam Eucharistiam admodum

DE SEPTEM MARTYRIBVS FRANCISCANIS.

dum reuenter perceperunt. Vesperè autem inuicem sibi lauerunt pedes, commemorantes eam Christi charitatem, qua ille, cum esset rerum omnium præpotens Deus, ante passionem suam lauit pedes discipulorum suorum, seque mutuo pijs sermonibus confirmabant & animabant. Manè die Dominico cinerem capitibus imponentes, fidenter in ciuitatè ingressi sunt, confitentes Dominum nostrum Iesum Christum, & docentes palàm, in eo solo nostram constare salutem. Atque ita in mediam progressi urbem, arguebant gentilium cæcitatem, eisque viam veritatis indicabant. Illi verò injectis in eos manibus, compræhenderunt illos, & ad Regem suum adduxerunt, interrim cædentes, flagellantes, irridentes, & conuicijs eos proscindentes. Rex vt est conspiciatus rufos pilos capitum eorum, illosque fidenter & feruenter eloqui, insanire eos putabat: at iussit tamen illos vinciri, & octiduo hac ratione affligi.

Palàm illis prædicant Christum.

Malè tractantur ab eis.

Octauo indè die, cum essent in eius conspectum producti, sciscitatus est, num dicta sua reuocare velint: & abnegato Christo, Saracenorum complecti fidem. Illis id planè recusantibus, suaque dicta magis etiam confirmantibus, disertisque verbis asserentibus, nullam eis salutis spem reliquam esse posse, nisi in Christum credant, & baptizentur: singulos iussit separatim examinari, multasque eis amplas promissiones offerri, si Saracenis morem gerere velint: quod si nolint, acerbissimæ necis minas eis intentari. Sed illi præclari amici Dei, nulla fraude se passi sunt à sancto proposito reuocari, sed per gratiam spiritus sancti in sua fide constantes permansere. Id animaduertens iudex Arbaldus, ait ad Daniele Ministerum: Quid ita mori appetis, homo stultissime, & tum præsentem, tum futuram vitam perdere? Beatus Daniel, sublaris in celum oculis, ita ei respondit: O inueterate dierum malorum, tu potius reuertere ad viuum & verum Deum, Dominum nostrum Iesum Christum, qui hucusquè malè deceptus & euersus fuisti erroribus sathanæ & maledicti prophætæ tui Mahometis. Tum iudex ille iussit districtos in eos enses vibrari, vt terrore frangerentur. Cernens autem nihil eos commoueri, sed in sua sententia animo obfirmato perstare, capite eos puniri præcepit.

Promissis & minis tentantur.

Subentur plecti capite.

Mox fratres sex ad pedes Danielis Ministri prolapsi, cum lachrymis dixerunt: Gratias agimus Deo & tibi pater, quod ad martyrij percipiendam coronam perducti sumus. Nunc ergo benedic & bene precare filijs tuis. At ille vir sanctus complexas singulos, & piè admodum exosculans, eis bene precatus est, omnesque confortans, ita ait: Gaudemus omnes in Domino, diem festu celebrantes. Adsum enim nobis Angeli, cæli ianua patet nobis, & hoc ipso die pariter accipiemus martyrij coronam in gloria cælestis paradisi. Duæ indè sunt in aulam Regis, & prorsus nudi educi sunt, vt gladio ferirentur. Ibant autem illi gaudentes summo opere, Dominumque cum ingenti animi alacritate laudantes, perindè ac si ad opiparū essent inuitati conuiuium, Vbi autem ad supplicij locū ventum est, submiserunt ceruices suas, & Domino animas suas commendantes, capitis amputatione martyrij coronas adepti sunt. Sacra autem illa capita comminuta sunt, & corpora miserè discerpta à pueris & Saracenis. Postea verò collecta sunt à Christianis, & honorificè tumulata Alsondegæ. Porro regis Lusitaniæ filius magnopere ea sibi donari postulauit, magni beneficij loco ea habiturus. Impetrauitque ea, & in Hispaniam transtulit, vbi Deus per merita illorum multa efficit miracula in honorem & gloriam suam, vti in dies magis magisque comperitur. Vulgus hos sanctos reuenter inprimis habet, eorumque imagines in templis reponens, quorannis solennitatem illorum celebrat die octauo mensis Octobris.

Eunt iucundis animis ad mortem.

Caduntur capite.

for. * decl. mortuo

Id verò animaduertentes patres Franciscani, sanctos ipsorum tanto in honore apud plebem haberi, cum ipsi nullam eorum commemorationem facerent, quod tamen minime eos deceret, adeo illorum fidei & honoris ipsos esse immemores & incutiosos, anno salutis millesimo quingentesimo decimo sexto, à Pontifice Leone X. id impetrarunt, vt liceat ipsis quorannis nono die Octobris, intrà octauas beati Francisci, solennes ferias de his martyribus agere, quemadmodum de alijs quinque martyribus Franciscanis in Ianuario fit. Libenter enim assensit Pontifex, hosque septem sanctos fratres in martyrum numerum retulit, eorumque festum celebrandum instituit ipsi ferijs sancti Dionysij, quod tum lectiones supersint, quæ ex beati Francisci vita recitantur. Publicatum isthuc est eodem anno Rothomagi in Capitulo generalium de Obseruantia. Passi sunt autem sancti martyres anno ab orbe redempto millesimo ducentesimo vicesimo primo, die octauo Octobris, quinquennio antè, quam è vita decederet beatus Franciscus.

Leo X. eos refert in san. ctos.

MARTYRIUM SANCTI CALIXTI PAPÆ ET SOCIORVM EIVS, VT IN ANTIQVISSIMIS

MS. codicibus habetur, quibus suffragantur perue- tusta Martyrologia.

Octobris 14 Cap. 1.

TEMPORIBVS Macrini & Alexandri Imperatorum, incendio diuinitus misso concremata est pars Capitolij à meridiano, ac intrà templum Iouis cecidit manus sinistra aureæ statuæ ipsius Iouis & liquefacta est. Venerunt autem aruspices & sacerdotes ad Alexandrum suadentes, vt sacrificijs & odoribus dij ipsorum placarentur. Quibus auditis, eorum petitioni annuit, ac iussit offerri sacrificia. Qui dum die Iouis manè aère omninò sereno sacrificarent, mox fulmine cælitus eieccto, quatuor idolorum sacerdotes extincti sunt, ara Iouis incendio concremata, factusque est aër nubilus ac tenebrosus, ità vt omnis Romanus populus fugeret extra muros vrbsis.

Regio trans Tyberina Ra uennatum vrbs vocata. Vide Barth. Marlianum in topographia vrbs Romæ lib. 3, cap. 19.

Accusantur Christiani apud Imperatorem à Palmatio. Cap. 2.

Diuinitus exaccantur milites ad comprehēdos Christianos missi.

Edictū Imperatoris.

Cap. 3.

Dæmoniacā confite- tur Christū.

Qui cum huc illucque vagabundus dispergeretur, venerunt quidam trans Tyberim in urbem Rauennatium, & intrantes templum, audiērunt in quodam coenaculo multitudinem Christianorum psallentium, inter quos erat Calixtus Episcopus Vrbsis cum Clero suo. Audiens autem vnus ex Consulibus, nomine Palmatus, multitudinem Christianorum psallentem, indicauit id Alexandro, dicens: Magne princeps, hæc templi & sacerdotum ruina nobis gloria culminis vestri augebitur, & Respublica nostra fulgebis. Alexander dicit: Qui sunt prophani? Respondit Palmatus: Christiani. Alexander ait: Ego præcepi semel aciterum, vt vbi cunquē inuenti fuerint puniantur, aut certè offerant dijs immortalibus thura. Respondens Palmatus dixit: Per claritatem vestram, ô Imperator, dum contristarer propter hæc infortunia & signa quæ facta sunt, & transfugerem in regionem trans Tyberim, audiui ibidem multitudinem Christianorum psallentium, & suis vacantium incantationibus, in quodam loco. Qua de causa, credendum certè est, id nobis nupèr accidisse infortunii. Dicit ei Alexander: Accipe potestatem, vt vbi cunquē eos inueneris, aut cogas ad sacrificandum dijs, aut certè exquisitis eos tormentis affligas.

Tunc Palmatus accepta potestate, collectaque multitudine militum, venit trans Tyberim vbi congregatus fuerat Christianorum grex vnà cum suo pastore Calixto Episcopo, inter quos erat Calepodius presbyter. Et intrantes coenaculum, irruerunt in eos decem milites, qui cæcitate subito percussi sunt. Quibus Calepodius presbyter, Quem queritis, inquit, filioli mei? Illi autem vociferabantur, dicentes: Accendite nobis luminaria & lucernas, quia obscuratus est nobis locus iste, & caligo occupauit nos. Ait Calepodius presbyter: Deus qui intuetur omnia, ipse obcæcauit oculos vestros. Illi autem palpantes descenderunt de coenaculo. Hæc cum vidisset Palmatus, timore perterritus fugiens, indicauit Alexandro. Eodem die iussit Alexander, vt cæci illi satellites in eius conspectum adducerentur, quos dum agnouisset, ait: O ciues optimi, videtis magicam artem? Respondit Palmatus: Si magica arte id factum est, vbi sunt virtutes deorum nostrorum? Lubeat itaque claritas vestra dijs omnipotentibus offerri sacrificia, nè pereat populus tuus per incantationem eorum. Præcepit ergò Imperator vt immolaretur Mercurio, & responsa cognoscerent. Exiit ergò edictum, vt omnes Romani ad Capitolium conuolarent, sacrificia oblaturi, & qui Mercurij die inuenti essent in suis manere ædibus, interficerentur. Statuto igitur die, adest omnis populus. Palmatus quoque cum omni domo sua intrat Capitolium cum porcis & vitulis.

Et factum est dum occisione pecudum effunderetur sanguis, & carminibus decantandis vacarent sacerdotes, virgo templi Iuliana nomine, arrepta à dæmone clamauit, dicens: Deus Calixti, viuus & verus est Deus, qui indignatur pollutionibus Reipublicæ vestræ, & conteret Regem vestrum mortalem, quia non adoratis veritatem. Ad hanc vocem salubriter motus Palmatus, profectus est in regionem trans

trans Tyberim ad urbem Rauennatum, ac intrans domum vbi congregata erat Christianorum multitudo, procubuit ad pedes S. Calixti, dicens: Profiteor Dominum Iesum Christum verum esse Deum quem dæmones confessi sunt hodiè. Per ipsum te coniuro ac deprecor, vt liberer me à cultura dæmonum, & baptizes in nomine Dei quem prædicas. Respondit ei Calixtus Episcopus: Noli errando deridere veritatem. At ille cum lachrymis dixit: Non derideo, domine mi, quia verè cognoui ex cæcitate militum, & responsis Iulianæ virginis templi, à dæmonio obsessæ, quòd Dominus Iesum Christum, verus sit Deus. Respondit Calepodius presbyter, & ait Episcopo: Noli beatissime pater petenti baptismum denegare. Tunc indixit ei Calixtus ieiunium vnus diei, ac catechizauit eum, allatamque aquam ex puteo eiusdem domus benedixit, repositoque in peluim Palmatio dixit: Credis ex toto corde in Deum patrem omnipotentem, factorem omnium visibilibus & inuisibilibus? Respondit Palmatus: Credo. Deinde Episcopus: Et in Iesum Christum filium eius? Et ait: Credo. Iterum ait Episcopus: Qui natus est de Spiritu sancto, ex Maria Virgine? Palmatus respondit: Credo. Ait Episcopus: Et in Spiritum sanctum, sanctam Ecclesiam catholicam, remissionem peccatorum, & carnis resurrectionem? Et exclamauit cum lachrymis Palmatus dicens: Credo domine. Qui baptizatus, Verè, inquit, vidi Dominum Iesum Christum lumen verum, à quo illuminatus sum. Baptizata est & omnis domus eius, vxor scilicet & filij ac alij promiscui sexus numero quadragintaduo. Ab eo enim tempore, omnem suam facultatem Palmatus pauperibus distribuit, perquirens per omnem regionem vbi latitarent Christiani, ijsque de facultatibus suis victum & vestitum, aliaque vitæ necessaria subministrando.

Palmatus credit.

Eccè antiquissimū Ecclēsiæ: morè in benedicendo fonte baptismatis & exigēda lide.

Cap. 4.

Post dies verò trigintaduos requiritur Palmatus ab Alexandro, intellexerat enim quòd Christianus esset, ac alijs Christo credere persuaderet. Qui cum à Torquato tribuno tentus esset ac missus in custodiam Mamertini, iussit eum sibi præsentari, qui vinctus catenis adductus est. Hunc cum vidisset Alexander catenatum, iussit solui, & ait: Sic amens factus es Palmati, vt deseras deos, & quæras ac colas hominem mortuum? Palmatus verò tacuit. Ait illi rursum Alexander: Loquere fiducialiter, nè timeas. Respondit Palmatus, dicens: Si datis licentiam, loquimur veritatem. Dicit ei Alexander: Excepta deorum iniuria, loquere. Respondens Palmatus, Si benè adueras, inquit, non dii dicendi sunt, sed factura hominum mortalium: Siquidem discernat mansuetudo vestra vtrum debeant coli, qui fabricantur ab hominibus? Quales enim dii sunt, vos iudicate. Sed precor ego claritatem tuam, vt dicas deo tuo, vt loquatur, & cum eum in interrogauero, respondeat mihi: quod dum factum fuerit, non desero deos quos dicis. Dicit ei Alexander: Tu qui à cunabulis eos adorasti, quomodo nunc eos relinquis? Respondit Palmatus: Hoc feci infelix quasi ignarus, nunc verè cognoui veritatem: Hinc deprecor Dominum Iesum Christum, vt mihi ignoscat, quia ignorans peccaui. His auditis subridens Alexander, tradidit eum cuidam senatori Simplicio nomine, eius ei curam demandans, ac monens, vt dulci sermone eum reuocaret ad culturam deorum: talem enim virum, inquit, Respublica nostra necessarium habet.

Palmatus vinctus ducitur ad tribunal Alexandri.

Tim. 17 Traditur Simplicio Senatori custodiendus. Cap. 5.

Simplicius igitur Palmatum humaniter recepit, ac vestibus preciosis nobiliter indutum duxit in domum suam, præcipiens vxori & maioribus familie suæ, vt omnē domum Palmatus in sua potestate haberet. Tunc ille ieiunijs, orationibus ac vigilijs insistens, non cessabat cum lachrymis Deum patrem omnipotentem & Dominum Iesum Christum filium eius profiteri, poenitentiam agendo de errore suo. His temporibus quidam Felix nomine venit ad eum, cuius vxor clinica, iam annis quatuor ea tenebatur infirmitate, qui procidens ad pedes eius, ait: Confessor Domini nostri Iesu Christi, deprecare quæso pro ancilla tua Blanda, vxore mea, vt cleuetur de lecto doloris, ac respirati restituatur pristinæ. diu enim est ex quo, paralyti resoluta membra fatigentur, & nostra iam facultas defecit. Ego enim & eadem sacrum baptismum suscipiemus. Huius precibus permotus Palmatus, præsentē vxore Simplicij ac omni familia multisque alijs, cecidit in terram, fuisque lachrymis orare cœpit cum Felice, dicens: Domine Deus, qui illuminasti seruum tuum, & donasti mihi lumen æternū, salua ancillam tuam Blandam, ac erige eam à lecto doloris, vt cognoscant omnes quia tu es Deus creator omnium rerum. Eadem autem hora, venit Blanda pedibus suis currens, ac domum Simplicij Senatoris intrans, baptismum humiliter exorat, dicens: Baptiza me pater in nomine Domini nostri Iesu Christi, qui tenuit manum me-

Precibus curat paralyticam.

am & leuauit me. Tunc Felix coepit vrgere Palmatium vt baptizaretur.

Cap. 6. Ad eius ergo instantiam acciuit Calixtum Episcopum Palmatius, qui veniens baptizauit Felicem cum vxore sua Blanda. Hoc viso miraculo, Simplicius Senator prouoluitur ad pedes Calixti Episcopi, eidem humiliter supplicans, vt & ipsum baptizet cum omni domo sua. Tunc Episcopus fiducialiter dixit: Congreget Dominus triticum in horreum suum, & catechismo instructam baptizauit domum eius, anianas scilicet promiscui sexus circiter sexaginta octo. Tunc beatus Calepodius presbyter, in medium sanctorum conuolans, cum gaudio exclamauit, dicens: Gloria tibi Domine Iesu Christe, qui dignatus es de tenebris ad lucem perducere facturam tuam ac de errore eripere: fac cum seruis tuis secundum magnam misericordiam tuam. Audiens vero Alexander quia multitudo hominum baptismum percepisset a beato Calixto Episcopo, misit exercitum militum, ac tenuit omnes qui baptizati fuerant, precepitque eos capitalem subire sententiam, & per diuersas portas vrbs Romae, capita eorum suspendi ad exemplum Christianorum. Tenuit autem & beatum Calepodium, quem fecit occidi gladio, & corpus eius per ciuitatem trahi, sub diem Calendarum Maij, & tandem in Tyberim projici ante insulam Lycaoniam. Sub hac persecutione fugit beatus Calixtus cum decem clericis suis, latitans in domo cuiusdam Pontiani. Qui noctu conueniens piscatores, rogauit eos, vt querebant corpus beati Calepodij. Quo inuento, tradiderunt illud Calixto Episcopo. Acceptum vero cum gaudio Episcopus, linteaminibus inuoluit, aromatibus condijt, ac honorifice cum hymnis & laudibus sepeliuit in coemeterio eiusdem, septimo Idus Maij.

Cap. 7. Ab eodem die coepit Alexander studiosè inquirere vbi lateret Calixtus Episcopus, quem cum intellexisset manere trans Tyberim in aedibus Pontiani, iuxta urbem Rauennatum, misso occultè milite, vixit eum, precipiens vt in eodem loco fame cruciaretur. Qui ibidem detentus per quinque dies nihil alimoniae accepit, sed ieiunijs & orationibus vacans, pane depascebatur verbi Dei, ac indiès magis confortabatur. Quod audiens Alexander, iussit eum quotidie fustibus caedi, demadans vt si quis ad eum, vbi custodiae mancipatus erat, accederet, interficeretur. Qui cum longo diuino spatio ex squalore carceris esset maceratus, apparuit ei noctu per visionem beatus Calepodius, dicens: Firmus ac constans esto pater, quia corona tua iam perfecta est, vt accipias mercedem pro me. Beatus autem Calixtus insistens orationi, non cessabat Dominum deprecari. Erat ibidem quidam miles nomine Priuatus, qui viceribus ac doloribus plenus, die noctuque grauissimè cruciabatur, hic ad pedes Episcopi prouolutus, rogabat auxilium sibi impendi, dicens: Salua me pater ab vlcerebus meis, quia credo Dominum Iesum Christum, Deum verum & verum esse, qui Blandam ab infirmitate liberauit, & me saluare potest, quia iam diu consumor in afflictione ardoris mei. Respondit beatus Calixtus Episcopus: Si credideris ex toto corde, & baptizatus fueris in nomine sanctae Trinitatis, mundaberis. Respondit Priuatus: Ego credo quia me saluabit in baptismo Dominus Iesus Christus, per manum tuam, & omnia vulnera morbosque quibus tenor mundabit. Qui virtute Dei per baptismum mundatus, alta voce magnificabat Dominum, dicens: Deus verus est & sanctus, Dominus Iesus Christus, quem praedicat Calixtus Episcopus. Omnia vero idola vana ac muta consumeantur. Deus autem aeternus Dominus Iesus Christus est.

Cap. 8. His auditis Alexander, iracundia plenus, misit apparitores, qui Priuatum militentium plumbatis caederent, donec deficeret. Calixtum vero Episcopum iussit per fenestram domus precipitari, & ligato ad collum eius saxo in puteum demergi, & super eum rudera cumulari. Effluxit vero septendecim diebus, quidam ex presbyteris eius nomine Asterius, cum clero noctu veniens, leuauit corpus beati Episcopi, ac sepeliuit in coemeterio Calepodij via Aurelia pridie Idus Octobris. Post dies vero sex tenuit Alexander Asterium presbyterum, quem praecipit per potem precipitari. Cuius corpus inuentum est in Hostia, & a quibusdam Christianis sepultum in eadem ciuitate Hostiensis quartodecimo Calendas Nouembris, in pace regnante Domino nostro Iesu Christo, qui viuuit & regnat Deus per omnia secula seculorum, Amen.

S. Calixtus baptizauit domum Felicitis & Simplicij. Matth. 13.

Nonnulli Christiani omnes capite plecutur.

Cruciatum fuit Calixtus Episcopus, & fustibus caeditur.

Citatur agri per baptismum Episcopus.

Cap. 8. Precipitatur, & submergitur S. Calixtus.

Item Asterius presbyter.

DE S. FORTVNATO TVDERTINO EPISCOPO. 825
 VITA S. FORTVNATI TVDERTINI EPISCOPI, PER D. GREGORIVM PAMAM SCRIPTA.
 Lib. 1. Dialog. Cap. 10.

VENERABILIS quidam vir in Tusciae partibus fuit, Fortunatus nomine, Tudertinae antistes ecclesiae: qui in effugandis spiritibus immensa virtutis gratia pollebat, ita vt nonnunquam ab obsessis corporibus legiones demonum pelleret, & continuo orationis studio intetus, obiectas contra se eorum multitudines superaret. Huius viri familiarissimus fuit Iulianus, nostrae ecclesiae defensor, qui ante longum tempus in hac vrbe defunctus est. Cuius ego quoque hoc didici relatione, quod narro: quia saepe gestis illius vsu familiaritatis intererat, eiusque post memoriam ad instructionem nostram, quasi faui dulcedinem in ore retinebat.

Octobris 14. Mna S. Fortunati virtutis aduersus demones.

Matrona quaedam nobilis in vicinis partibus Tusciae nurum habebat: quae intra breue tempus, quo filium eius acceperat, cum eadem focu sua ad dedicationem oratorij beati Sebastiani martyris fuerat inuitata. Nocte vero eadem, qua subsequente die ad dedicationem praedicti oratorij fuerat processura, voluptate carnis deuicta, a viro suo sese abstinere non potuit. Cumque mane factio conscientiam deterreret perpetrata carnis delectatio, processionem vero imperaret verecundia: plus erubescens vultum hominum, quam Dei iudicium metuens, cum focu sua ad dedicationem oratorij processit. Mox vero, vt reliqui beati Sebastiani martyris oratorij ingressi sunt, eandem praedictam matronam malignus spiritus arripuit, & coram omni populo vexare coepit. Eiusdem vero oratorij presbyter, dum eam vehementissimè vexari conspiceret, ex altari protinus sindonem tulit, eamque operuit: sed & hunc similiter repente diabolus inuasit. Et quia ultra vires voluit quicquam praesumere, compulsus est & ipse cognoscere in sua vexatione, quid esset. Hi vero, qui aderant, puellam in manibus ex oratorio sublatam, ad domum propriam reportauerunt. Cumque hanc antiquus hostis vexatione continua vehementer attereret, propinqui sui eam carnaliter amantes, & amando persequentes, ad obtinendum salutis remedium maleficis tradiderunt, vt eius animam funditus extinguerent, cuius carni magicis artibus ad tempus prodesse conarentur. Ducta est itaque ad fluum, atque in aquam mersa: ibique diutius incantationibus agere malefici moliebantur, vt is, qui eam inuaserat, diabolus exiret. Sed miro omnipotentis Dei iudicio, dum arte peruersa vnus ab ea repellitur, in eam subito legio intravit. Coepit ex hoc illa tot motibus agitari, tot vocibus clamoribusque perstreperere, quot spiritibus tenebatur. Tunc inito consilio, parentes eius suae perfidiae culpam fatentes, hanc ad venerabilem virum Fortunatum Episcopum deduxerunt, eique reliquerunt. Qua ille suscepta, multis se diebus ac noctibus in orationem dedit, tantoque annisu precibus incubuit, quanto & in vno corpore contra se assistere legionis aciem inuenit. Quam post non multos dies ita sanaeque incolumem reddidit, ac si in ea ius proprium diabolus nunquam habuisset.

En vt punit Deus irreuerentiam loco sacro exhibitam.

Legionem demonum a termina expellit S. Fortunatus.

Alio quoque tempore idem vir, omnipotentis Dei famulus, ex obsessio quodam homine immundum spiritum excussit. Qui malignus spiritus cum vespascente iam die secretam ab omnibus horam cerneret, peregrinum quempiam esse simulans, circuire coepit ciuitatis plateas, & clamare, O virum sanctum Fortunatum Episcopum: ecce quid fecit: peregrinum hominem de hospitio suo expulit. Quare vbi requiescere debeam, & in ciuitate eius non inuenio. Tunc quidam in hospitio cum vxore sua & paruulo filio ad prunas sedebat: qui vocem eius audiens, & quid Episcopus ei fecerit, requirens, hunc inuitauit hospitio: sedere secum iuxta prunas fecit. Cumque vicissim aliqua confabularentur, paruulum eius filium idem malignus spiritus intravit, atque in eadem prunas proiecit, ibique mox eius animam excussit. Qui orbatus miser, vel quem ipse suscepit, vel quem Episcopus expulit, agnouit.

Vide demonis matrem.

Petrus: Quidnam hoc esse dicimus, vt occidendi ausum in eius hospitio antiquus hostis acciperet, qui hunc peregrinum aestimans, ad se hospitalitatis gratia vocasset? Gregorius: Multa, Petre, videntur bona, sed non sunt: quia bono animo non sunt. Vnde & in Euangelio veritas dicit: Si oculus tuus nequam fuerit, totum corpus tuum

Matth. 6.

VITA

Nota quam malum fit d. rogare Episcopis.

um tenebrosum erit. Quia cum peruersa est interior, quae praecedat, prauum est omne opus, quod sequitur, quantum esse rectum videatur. Ego nanque hunc virum, qui dum quasi hospitalitatem exhiberet, orbatum est: non pietatis opere delectatum aestimo, sed Episcopi derogatione: nam poena subsequens innotuit, quia praecedens illa susceptio, sine culpa non fuit. Sunt nanque nonnulli, qui idcirco bona facere student, ut gratiam alienae operationis obnubilent. Nec pascuntur bono, quod faciunt: sed laude boni, qua ceteros premunt. Qua de re existimo hunc virum, qui malignum spiritum in hospitalitatem suscepit, ostentationem boni potius interdixisse, quam operam, ut meliora, quam Episcopus, fecisse videretur, quatenus ipse suscipere eum, quem vir Domini Fortunatus expulisset.

Perrus: Ita est, ut dicis: nam finis operis probat, quod munda intentio operationis non fuerit.

Caecum viri sanctus illuminat.

Gregorius: Alio quoque tempore, dum oculorum quidam lumen amisisset, ad hunc deductus, intercessionis eius opem petijt, & impetrauit. Nam cum vir Deioratione facta, oculis eius signum Crucis imprimeret, ab eo protinus, luce reddita, nox caecitatis abscellit. Prater ea equus cuiusdam militis in rabiem fuerat versus, ita ut a multis teneri vix potuisset: sed quoscunque potuit, inuaderet, & eorum membra morsibus dilaniaret. Tunc utcumque a multis ligatus, ad virum Dei deductus est. Qui mox eius capiti extensa manu signum Crucis edidit, cunctam eius rabiem in mansuetudinem mutauit: ita ut postea mitior existeret, quam ante illam insaniam fuisset. Tunc idem miles equum suum, quem celerrime ex miraculi imperio a sua vesania vidit immutatam, eidem sancto viro decreuit offerendum. Quem cum suscipere ille renueret, ipse vero in precibus, ne despiceretur eius oblatio, perseveraret: sanctus vir mediam duarum partium viam tenens, & petitionem militis audiuit, & munus recipere pro hac exhibita virtute recusauit. prius nanque dignum precium praebuit, & postea equum, quem sibi offerebat, accepit. Quia enim si non suscipere, eum contristari conspexerat: charitate cogente emit, quod necessarium non habebat.

Signo Crucis sanat equum.

Neque hoc filere de huius viri virtutibus debeo, quod ante dies ferè duodecim audiui. Quidam nanque ad me deductus est senex pauper, atque ut mihi senum colloquutio esse semper amabilis solet, studiosè hunc, vnde esset, inquisiui. Qui se esse de

Nota hic miram Pontificis Gregorij humilitatem.

Tudertina ciuitate respondit: cui inquam, Quæso te pater, num Fortunatum Episcopum nosti? Qui ait: Noui, & benè noui. Tunc ipse subiunxit: Dic ergo, si qua illius miracula nosti, & desideranti mihi, qualis vir fuerit, innotesce. Qui ait: Homo ille ab istis hominibus longè fuit, quos videmus modò. Nam quicquid ab omnipotenti Deo petijt, ita dum peteret, impetrauit. Cuius hoc vnum narro miraculum, quod ad praesens animo occurrit. Quadam nanque die Gotthi iuxta Tudertinam ciuitatem venerunt, qui ad partes Rauennæ properabant, & duos paruulos puerulos de possessione abstulerant, quæ possessio praefatae Tudertinae ciuitati subiacebat. Hoc cum viro sanctissimo Fortunato nunciatum fuisset, protinus misit, atque eisdem Gotthos ad se vocari fecit. Quos blando sermone alloquens, eorum prius studuit asperitatem placare: ac post intulit, dicens: Quale vultis, precium dabo, & puerulos, quos abstulistis, reddite, mihi quæ hoc gratiae vestrae munus praebete. Tunc is, qui prior eorum esse videbatur, respondit, dicens: Quicquid aliud praecipis, facere parati sumus: nam istos paruulos nullatenus reddemus. Cui venerandus vir blandè minatus, dixit: Contristas me, & non audis patrem tuum: noli me contristare: nam non expedit tibi. Sed idè Gotthus in cordis sui feritate permanens, negando discessit. Die verò altera digressurus, rursum ad Episcopum venit: quem iisdem verbis pro praedictis puerulis iterum Episcopus rogauit. Cumque ad reddendum nullo modo consentire voluisset, contristatus Episcopus, dixit: Scio quia tibi non expedit, quod me contristato discedis. Quæ Gotthus verba despiciens, ad hospitium reuersus, eosdem pueros, de quibus agebatur, equis superimpositos cum suis hominibus praemisit. Ipse verò statim ascendens equum, subsecutus est. Cumque in eadem ciuitate ante beati Petri Apostoli ecclesiam venisset, equi eius pes lapsus est: qui cum eo corruit, & eius coxa mox fracta est, ita ut in duabus partibus os esset diuisum: leuatusque in manibus, reductus est ad hospitium. Qui festinus misit, & pueros quos praemiserat, reduxit, & viro venerabili Fortunato mandauit, dicens: Rogo te, pater, mitte ad me diaconum tuum. Cuius diaconus dum adiacentem venisset, pueros, quos redditurum se Episcopo omnino negauerat, ad medium deduxit, eosque diacono illius reddidit, dicens: Vade, & dic domino meo Episcopo: Quia maledixisti mi-

Eccè poenā sancti Episcopi preces cōrememneris.

hi mihi, ecce percussus sum: sed pueros, quos quaesisti, recipe, & pro me, rogo, intercede. Susceptis itaque puerulis, diaconus ad Episcopum reduxit: cui benedictam aquam venerabilis Fortunatus dedit, dicens: Vade citius, & eam super iacentis corpus proijce. Perrexit itaque diaconus, atque ad Gotthum introgressus, benedictam aquam super membra illius adspersit. Res mira, & vehementer stupenda: mox ut aqua benedicta Gotthi coxam contigit, ita omnis fractura solidata est, & saluti pristina coxa restituta, ut hora eadem de lecto surgeret: & ascenso equo, ita coepit iter agere, ac si nullam vnquam lationem corporis pertulisset. Factumque est, ut qui sancto viro Fortunato pueros cum precio reddere obedientiae subiectus noluit, eos sine precio, poena subactus, donauerit. His igitur expletis, studebat adhuc senex de eo & alia narrare. Sed quia nonnulli aderam, ad quos exhortandos occupabar, iamque diei tradior hora incubuerat, venerabilis Fortunati facta mihi audire non licuit: quæ audire, si liceat, semper volo.

Nota hic admirandam vim aquae benedictae.

Sed die alia idem senex rem de illo magis mirabilem narrauit, dicens: In eadem Tudertina vrbe Marcellinus quidam bonae actionis vir, cum duabus sororibus suis habitabat: qui euidentè molestia corporis, ipso sacratissimo vespere iam sabato Paschali defunctus est. Cuius corpus cum longius esset efferendum, die eodem sepeliri non potuit. Cumque mora esset temporis ad explendum debitum sepulturae, iociores eius morte eius afflictae, occurrerunt flentes ad venerabilem virum Fortunatum, eique magnis vocibus clamare coeperunt: Scimus quia Apostolorum vitam tenes, leprosos mundas, caecos illuminas. Veni, & resuscita mortuum nostrum. Quimox recognouit earum fratrem defunctum, flere & ipse etiam de morte eius coepit, eisque respondit, dicens: Recedite, & haec dicere nolite: quia iussio omnipotentis Dei est, cui contraire, nullus hominum potest. Illis itaque discedentibus, tristis ex morte eius mansit Episcopus. Subsequente autem die Dominico, ante exurgentis lucis crepusculum, vocatis duobus diaconibus suis, perrexit ad domum defuncti, accedensque ad locum, ubi corpus iacebat exanime, ibi se in orationem dedit. Expleta autem prece, surrexit, & iuxta corpus defuncti sedit: non autem grandi voce defunctum vocauit, dicens: Frater Marcelline. Ille autem acsi leniter dormiens, ad vicinam vocem quantum modicam fuisset excitatus, statim oculos aperuit, atque ad Episcopum respiciens, dixit: O quid fecisti? Cui Episcopus respondit, dicens: Quid feci? At ille ait: Duo hesternò die venerunt, qui me eicientes ex corpore, in bonum locum duxerunt. Hodie autem vnus missus est, qui dixit: Reducite eum, quia Fortunatus Episcopus in domum eius venit. Quibus verbis expletis, mox ex infirmitate conualuit, & in hac vita diutius mansit. Nec tamen credendum est, quia locum, quem acceperat, perdidit: quia dubium non est, quod intercessoris sui precibus potuit post mortem melius viuere, qui & antemortem studuit omnipotenti Deo placere.

Deserit mortem Marcellini.

Excitat defunctum Marcellinum.

VITA S. BURCHARDI EPISCOPI HERBIPOLENSIS, UT IN ANTIQVO MS. EXEMPLARI HABETUR, quod prae vetustate aliquot locis legi vix potuit. Auctor est, tametsi Co-dex nomen non habet, Egiluardus monachus canonicus S. Burchardi prope Herbipolim, teste Tritheimio Abbate Spanhemensi, libro de viris illustribus sui Ordinis.

PROLOGVS IN LIBRVM PRIMVM.

Saluatoris mundi gratia, qui quos praedestinat, vocat, & quos vocat, Rom. 8. iustificat, verbo sui Euangelij, quod in toto orbe praedicandum promiserat, tandem in insularum numero, quæ per incredulitatis errorum diu fuerant longè à salute, per in dultiam sui fidelis dispensatoris Gregorij, etiam Angliam fructiferam terram, feminis Domini-nici capacem factam, per vniuersam Christianam religionis augmentata, suis doctoribus cooperare spiritu sancto, sibi fecere se propinquam. Nullum in dè sepurare non indigemus, ut potè quod in gestis Anglorum abundantissime digestum non ignoramus. Non tamen ociosè praterendum, munde pro Christi amore toto cordis acumine speculandum, qualiter à solis ortu usque ad occasum fulgur Euangelici iubaris parens, in insulas occidentales illustrauerit, ut radiorum suorum splendoribus etiam

Matth. 24. S. Gregorius Papa Anglos conuertit.

etiam nostrarū partium caligines, solem iustitiæ notificando, fugaverit, dum Scotia quondam bruta, nunc in Christo prudentissima, nobis lumen nostrum primitivum destinavit Kilianum, Burgundis Columbanum, Alamannis Gallum: Anglia verò vniuersa Germaniæ magnum Bonifacium, & orientali Franciæ primum, satisque idoneum pastorem, & quod verissimè creditur, adhuc incultæ nimis Ecclesiæ valde necessarium * speculum Burchardum. Quibus spiritualis militiæ ducibus eximij, cuique sui magisterij sequax adhebat in Deo fortis exercitus: quorum singula quia nō vacat inuenire vocabula, libeat eorum exemplis potiùs studere poenitiæ, quam nominibus. His itaque pro stamine telæ propositæ prætextis, Christo iuuante, iam tempus exigit vt cunquē sub tegmen consequenter innectendum innodare, ad renouandam scilicet æternam memoriam primi nostri Mandritæ prænominati, sæpiusque nominandi Burchardi præsulis.

for. *speculatore

LIBER PRIMVS.

De religiosi parentibus S. Burchardi, & eius germano fratre S. Suithuno. Cap. 1.

Octobris 14 iuxta Martyrologiū: tametsi historia habet 2. Februarij eum decessisse.

Præclarum S. Burchardi genus.

Psal. III.

Burchardus & Suithunus nati sunt.

Historia breuis S. Suithuni.

*Hoc loco nomen Ecclesiæ erasum fuit.

ICVT diuersa diuersorum patrum testatur scripta, dum Gregorianæ signum plātationis, Anglorum nouella germinasset, pullulasset, cresceret atque floresceret Ecclesia, semper, vt de eodem dicitur doctore, venerabile meritū eius ibidem accepit incrementum: fructificāte nimirū eiusdem gentis fide per multas temporum successiones omni religionis deuotione, & fertilitate bonorum operū. Florebat interea eadem in insula vel patria sub rege Christianissimo aromatica quædam Christi boni odoris areola, nobilis vtique nobilissimi Burchardi parentela: quæ ram rebus, quam genere clara, diuini timoris insignibus notabatur ab omnibus præclara: seseque præcipuè per id, non tantum conuicaneis & contribulibus, sed & vniuerso regno præbuit famosissimam, quod in bonis actibus nulli generationi terræ illius, se patiebatur esse secundam. Qua de re non incongruè Dauidicū illud elogium diuinitus ibi implebatur: Potens in terra erit semen eius: generatio rectorum benedicetur. Ditaui quippè eos benedictio diuina prole gemina nimis eximia, quæ patris simul ac matris, immò totius generationis illius vtique præclara excelleret merita, Burchardo videlicet atque Suithuno, vtroque cælitus sibi destinata vel prouisa cathedræ postea, pontifice futuro. O quam benedictus fructus ventris matris illius, qui medicinam æternæ salutis sufficienter ministravit duabus seorsum nationibus, Angliæ per indigenam suum Suithunum, Orientali nihilominus Franciæ per aduenam Burchardum. Porro antequam de eiusdem patroni nostri conuersatione narrationi, cuius iam fundamenta iecimus, structuram præmeditaram superponamus, pauca quæ de germano eius comperimus, æque sanctissimo Episcopo, silentiō penitus non prætermittamus. Ex Anglia nati fratres Gutruin & Ademar, alijque quamplures inde huc aduenientes, aiunt, B. Suithuni vitam miraculis plenam, in ecclesijs illius terræ circunquaque scriptam reperiri, quæ tot tantisque virtutum doctrinaque splenderit miraculis, vt etiam ipsa non impotens sit testimonium commendare germanæ sanctitatis. Legitur, inquiunt, apud nos idem Dei famulus à primæua ætate cunctis Dei charismatibus, vnâ cum literarum disciplinis apprimè imbutus, vniuersis: insuper cælibis vitæ munditijs præcipuè candidatus. Et quanuis nullius se pareret expertem videri virtutis, misericordiæ tamen visceribus maximè notabatur insignis. Omnibus quidem necessitatem patientibus statim posse factus est omnibus proximus. Sed ne multis immoremur, vnde pauca promissimus, qui que ad alia, iuxta propositum, potiùs festinamus, qualiter idem Dei electus, tam in practica, quam in theoretica cōuersatione perfectus, per gradus Ecclesiasticos ad Episcopatus honorem canonicè sit prouectus in ciuitate, quæ dicitur * & qualiter eandem Ecclesiā doctrinis & exemplis illustrauerit, vtque de huius mundi translatus angustijs, villicationis suæ mercedem fidelis dispensator & prudens cōsecutus, in gaudium Domini sui intrauerit: hæc, inquam, omnia qui plenius nō esse cupit, apud Ecclesiā illam, quam rexit, indagare valebit. Tradunt etiam nonnulli, hoc germanos

nos fratres Burchardum & Suithunum, magni Bonifacij Episcopi non solum conterraneos, sed etiam carne consanguineos fuisse.

Vt à primis ætatis inijs se gesserit S. Burchardus, & postea peregrinationem suscepit. Cap. 2.

Venerabilis autem Burchardus tam præclaram, tamque præcellam suæ prosperæ genealogiam haudquaquam passus est morum suorum nebulis obfusari: sed potiùs ab ipsis primæuæ ætatis annis, probitatis luce iam splendescere incipiēs, quid, illum præueniens misericordia Dei, in posterum in eo operatura esset, omnigenis conatibus representare videbatur. Traditus enim cū fuisset à religiosis parentibus, vt facile creditur, literis imbuendus, vix eum quisquam vel nunquam reperit puerilibus addictū leuitatibus: sed aut studijs liberalibus intendentem, aut ecclesiarum limina terentem, seu quibuslibet alijs bonæ indolis indicijs immorantem. Creuit etiam in eo cum corporis incremento misericordia, vt de seipso B. Iob testatur: & vt ita dicam, in eleganti carnis materia, paulatim virtutum composito formabatur. Quid multa? Sic ieiunijs & eleemolynis, vigilijs & orationibus non minus spirituales nequitias, quam carnis illecebras compressit, donèc dudum per spiritum sanctū plantata, tanta in illo morū adoleuit honestas, vt iam illud vndique perfectū & ornatum Dei templum nil intrā se caducum haberi sustineret. Hinc deliberationem, quam Christo inspirante cōceperat, spiritualium virorum consilio roborabat, & contra malè blandientis mundi lenocinia obfirmata animi sententia, rum diuitijs & voluptatibus, tum sibipsum propriæque voluntati renunciauit, nudusque nudam complexus crucem, eam post Christum quotidie baiulauit. Considerans autem in hac ipsa vitæ perfectione nonnulla tentamentorū scādala sibi opponi, putā opes & delicias patriæ, generis claritatem, affectus amicorum, spectorum obiecta prædiorum, aliasque mundi fumantis nebulas, aciem veræ theoriæ obnubilantes: quid de ipso fieri vellet omnipotens Deus, sibi reuelari aut inspirari continuis precibus ambiebat. Tandemque spiritu consilij & fortitudinis roboratus, perpetuæ peregrinationis studium modis omnibus amplecti deliberauit. Denique natali solo pro terra videntium relicto, nē quandoque illum pericula inferni inuenirēt, periculosos allicientis salis fluctus transfretauit, & Galliæ Comata limitem attingens, in quodam satis humili loco, verè non habens hic manentem ciuitatem, sed futurā inquirens, aliquandiu sub habitu peregrini delituit.

Adhibetur literis puer Burchardus

Iob 31.

Omnia relinquit propter Christum.

Dat se voluntariæ peregrinationi.

De magno Bonifacio Moguntino Archiepiscopo. Cap. 3.

Utilabat his temporibus stella verè caelesti fulgore, à multis, quæ tunc temporis videbantur, stellis differens. Vuinfridus indigena nihilo minus Angliæ, qui dudum patria & parentibus, immò cunctis transitorijs pro Christo derelictis, ac per hoc sancti spiritus præ participibus suis vnctus oleo, semina verbi Dei, ab Apostolica sede sibi tradita, iam Euangelicæ summoperè insudans agriculturæ, per vastissima regnorum Germaniæ deserta spargebat. Hic Dominus electus, & inter suos primò per omnia laudatissimus, quemadmodum literis Anglorum apud Ecclesiam Romanam commendatus, eiusdemque cunctarum matris Ecclesiarum contubernio sit iunctus, ad eò vt bonis ex factis suis, mutato nomine, per Gregorium Papam Bonifacius appellatus, & pontifex sit consecratus, atque Legatus Apostolicus in partes Germanicas destinatus, plurimum Christo populum acquiescit, Regum ac principū adeptus beneuolentiam, nobilis Moguntia metropolitana suscepit cathedram, ipsamque postea Archiepiscopatus pallio sublimauerit, generaliaque concilia cisalpinis in Ecclesijs congregauerit, ibique multa corrigenda correxerit, sed & multiplicem prorsus quæstum Domino suo de accepto talento longo tempore villicationis suæ lucratus sit: Hæc, inquam, multa que alia Deo digna, scituque necessaria, in plurimis, quæ eleganter de eo scripta reperuntur, diligenter inuestigare quisque potest. Cooperabatur vtique in his omnibus huic fidei seruo suo, satisque prudenti dispensatori clemens ille paterfamilias & Dominus, in cuius manu cunctarum gentium stat salus, in cuius prædestinatione miserendi cælitum singulis suum disponitur tempus. De quo verissimam legimus prophetiam: immodò iam non prophetiam, sed euidenter cernimus historiam: Descendet sicut pluuia in vellus, & sicut stillicidia stillantia super terram, & cætera vsque ad eum locum, adorabunt eum omnes reges terræ, omnes gentes seruient ei. Quonam modo

S. Bonifacius prædicat Germanis Christum.

In manu Dei cunctarum stat gentium salus. Psal. 71.

Enim verbi feminatores, licet infatigabiliter diu sterilibus gentium cordibus nunc seminando, nunc plantando, nunc rigando insistentes, per semetipsos incrementum aliquod extorqueret, nisi pluuia illius in virginali quondam vellus descendens silicidia, terras huiusmodi caelitus irrigando, fructificarent? Nam, teste Gregorio, nisi intus sit, qui doceat, sermo doctoris in vanum exterius laborat: & e contrario nulla in discendo mora est, ubi spiritus sanctus doctor adest. Ad haec promissa ortus iustitiae, pacisque nunquam posset abundantia stabiliri, nisi per ipsum, ipso mediante, qui solus est iustitia & pax omni credenti. Hac etiam arte suos semper nuncios Christi misericordia praeuenit, sic a mari usque ad mare, & a flumine usque ad terminos orbis terrarum, filio suo eidem verè pacifico dominatum pater aeternus instituit ac dilatauit, & ab aeterno usque in aeternum confirmauit. His per excessum, quantum necessarium, inseris, denudè ad beati Burchardi, a quo digressi paululum sumus, conuersationem describendam stylum retrahamus.

Vt ad S. Bonifacium beatus Burchardus peruenerit. Cap. 4.

Igitur athleta Christi Burchardus, pubertatis florida tyrociniò iam fortiter contra potestates aereas, & aduersus mundi rectores tenebrarum harum, contraque spirituales nequitias per mortificationem membrorum, quae sunt super terram, transcurso, in huiusmodi profectibus nequaquam more quorundam sibimet placentium, in se, sed in Domino gloriabatur, dicens cum Apostolo, Gratia Dei sum id, quod sum. itemque: Non ego, sed gratia Dei mecum. Ecclesiasticis insuper gradibus canonicè promotus, etiam ascensiones alias in corde suo disposuit, id est, ut de virtute in virtutem, de bonis ad meliora semper prouehi posset, continua mentis reuolutione meditari coepit. Ad haec liberalium scientiam artium, compositionem morum, sermonum facundiam, corporis elegantiam, caeteraque sancti spiritus charismata perpendens non sine causa percepisse, quoniam modo potissimè talentum sibi creditum duplicaret, horis omnibus non cessauit sollicitè tractare, sciens dictum à Domino: Cui plus committitur, plus exigitur ab eo. Interea peruenit ad eum, cunctas Europae partes iam peruagata, fama illius, cuius nuper mentionem fecimus, Archimandrita Bonifacij, moxque Christi bono repletus odore, & quia cum sancto sanctus, & cum electo electus esse possit, confusus, tanti viri praesentiam, tanti doctoris audientiam sitire, & ad tantae sanctitatis atque dignitatis conuersationem non desistit ardentè anhelare. Accidit autem diuina, quae disponit omnia suauiter, prouidente sapientia, dum in agro Dominico vir idem Bonifacius, per omnia Apostolicus, totis desudaret viribus, seges etiam verbi Dei multam iam in messem cresceret, praecauens venerandus heros, ne paucitas operariorum seruens opus impediret, ut quamplures cooperatores a sua patria, quos idoneos nouerat, legatis atque literis ad excolendum nouale Dominicum, quod nouare iam coeperat, accerseret. Inter quos inclitytus, & omni religionis rethimonia nominatissimus presbyter Burchardus, ad nuptias agni vocatus, geminae charitatis bis tincto cocco praecipue rutilabat indutus. Hoc modo semper corda probans arbiter internus, desiderium pauperum suorum exaudiuit, sic voluntatem timentium se perfecit, dum corporalem praesentiam, quam spiritualiter in alterutrum uterque sacerdos ob suum perpetuum seruitium, multorumque populorum salutem, nuncijs vicarijs moliebarur, ipse mediante charitate colligabat.

Vt acceperit eum S. Bonifacius, praedixitque fore eum Herbipolensem Episcopum. Cap. 5.

Nec mora, dum talia foris operabatur sancti spiritus gratia, in primo tantorum virorum conuentu praesentiam suam propalare non dedignabatur per solita charismata. Nam mox post salutationem humilimam & oscula sancta, summus Christi pontifex Bonifacius, prophetiae spiritu repletus, huiusmodi prorupit in oracula: Gaudeamus inquit, fratres in Domino, qui benignitatis suae manum porrigere dignatur labori nostro, fraterna nos consolatione frequentas, & rudibus Ecclesiae filiis nouos semper eruditores ab insulis & a finibus terrae procurans. Gratias agamus ingenti eius prouisioni, qui societatem nostram amplauit iam contubernio tanti viri. Isti proculdubio custodiendum debetur ouile Dominicum, beati Kiliani sociorumque eius instatia collectum, doctrinis & exemplis instructum, ac martyrio consecrarum. Seruus autem Christi Burchardus, humilitatis oculum in seipsum

Summ? pō-
tifex, id est,
Archiepi-
scopus.

Prophetia
S. Bonifacij
de S. Bur-
chardo.

seipsum retorquens, licet nil minus se suspicaretur auditorum, ut potè qui modis omnibus subesse venerat, non praesse: tamen humilitatem sine obedientia sterilem vel nullam esse perpendens, tandem post silentium stupore conceptum, in huiusmodi fetur responsum prorupisse: Credo, pater venerande, credo, quae tua proposuit auctoritas, ociose te nequaquam protulisse: me quoque si intus nosceres, scio nullatenus profecturum fuisse. Ego verò si ad id, quod loqueris, etiam me idoneum non esse veraciter profiteor, tamen quodcumque per tuam sanctitatem mihi imponitur, oneri non obliuor. Deus enim si per te mihi misericorditer onus imponit, confido quia clementer leuabit. Adsum quippe per omnia tuo parere promptus imperio: & quia hoc pro nomine Saluatoris ago, per id me saluari cum eius gratia non ambigo.

Modestia
& obedien-
tia S. Bur-
chardi.

Vt communicato cum sanctis viris consilio, Bonifacius Burchardum Romanum adduxerit. Cap. 6.

E hoc tempore nobilissimo sanctorum virorum collegio sub magisterio summi praesulis Bonifacij consociatus Deo dignus presbyter Burchardus, coepit ab exemplis singulorum solitam suae conuersationis sanctitatem veluti quibusdam pigmentis accuratissime condire, & illorum comparatione seipsum totamque transactam vitam despiciere. Indeque factum est, ut pro morum honestate, vitaeque in omnibus vel maxime laudabili, in breui omnibus esset amor & honor. Contra verò ille beatus non seipsum commendans, sed in Domino cum humilitate sibi inoluta pro bono conscientiae testimonio mediocriter glorians, illam semper psalmographi ruminare solebat sententiam: Non nobis Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam. Iam tunc nouum, immò primum se Christi tyrociniū profectebatur ingressum, in frequentia scilicet tot tamque robustorum militum Christi, quorum etiam vestigijs proponebat adherere, quorum exemplis in monte Domini confidebat altius proculdubio se posse reperere, si tamen ea, quae retrò erant, oblitus, ad anteriora perseueranter extenderetur, donec sic tandem apparens conspectui Domini cum iustitia, de manifestata solis electis eius gloria fatietur. Fuerunt tandem sub magisterio praefati doctoris Apostolici Bonifacij quamplures iam ad vnguem sancti viri, Lullus scilicet, ipsius postea in praesulatu successor, Vuillibaldus & Vuinnebaldus germani, Vuighbertus, Sola, Eobanus & Adelharius atque Vualtherus, caeterique cooperatores illius in verbo Dei, quorum vocabula, gestorum eius liber continet, monachica sub professione degentes, tamen Ecclesiasticis ministerijs atque praedicatione pariter inseruientes. Quorum, ut potè spiritualium per omnia virorum, crebro tractare curabat consilio, qualiter eandem lucernam diuini spiritus tam sufficienter accensam igne, Ecclesiae superponeret candelabro, & quemadmodum ad competentè perduceret effectum, quod de sancti Kiliani martyris populo acquisitionis, superna sibi gratia fuerat reuelatum. Tandem tot templorum spiritus sancti concordatum roboratus oraculis, Pipinum, qui Maior domus dictus, tunc Francorum regnum sub Childerico, solo nomine Rege, dispensabat, supplex adiit, eique super capitulo praesenti, sui cordis secreta reuelauit. Qui clementer more suo pijs votis annuebat: neque haec solum, sed etiam suam ac regiae dignitatis legationem siue literas, ad Sedis Apostolicae Pontificem per eundem praesulè destinabat. Assumpto itaque praedicto Burchardo presbytero, ninosi praesul almus Alpium iuga non sine multis transcendit periculis. Demum quoque, diuina cum gubernante prouidentia, salvo comitum & suppellectilis suae numero, moenibus praesentatur Romuleis.

Psal. 119.

Philipp. 3.

Psal. 146.

Nota ut
olim Ger-
mani mo-
nachi con-
uerterint,
nostra era-
te apostatae
euerterint.

Matth. 5.

Pipinus iste
post Child-
dericum fa-
ctus est Rex

Vt Pontifex Zacharias eos exceperit, & piis eorum precibus assensum praebuerit. Cap. 7.

Praerat his temporibus Romanae Ecclesiae Zacharias Pontifex, summus ouilis Dominici pastor, tam verbis quam exemplis aptissimus, ab Apostolo Petro huic Apostolico Pontificatui nullo modo incongruus. Hic amplo sinu charitatis viros ex Germaniae partibus Romanam aduentantes colligere solitus erat, satagens modis omnibus nouellae plantationis in fide Christi gentes elicere ad expeditionem loci, qui sicut antiquitus per secularem portum mundi caput extiterat, ita sub Euangelicae gratiae tempore per susceptum Christi imperium, & principis Apostolorum, gentiumque doctoris martyrium ac sepulturam, in primatum vniuersalis Ecclesiae profecerat. Cum aurem eidem Apostolico patri Moguntini Archiepraesulis aduentus innotuisset, praemeditari coepit, si quid cum tanto viro dignum Deo

Zacharias
Rom. Pont.

Romanae
Ecclesiae pri-
marus.

cooperari valeret. Audiērat enim iam dudum sanctitatis eius famam longē lateque vulgatam. Veruntamen cum ad hoc peruentū esset, vt post sibi datos amplexus mutuis fruerentur colloquijs, cœpit Romanus Pontifex percontari, quo rudis adhuc Germanorum fides manumine fulciret religionis, vtrum ne gentibus sub discipularu proficientibus nouæ eruditionis, diuini respectus lucerna semper resplendeat in augmentatione populi fidelis. Hinc beatus antistes Bonifacius, cum de his & de omnibus, quæ interrogatus fuerat, veram ac distinctam reddidisset rationem, in extremis factus est hanc sibi maximè fuisse veniendi causam, vti Vuirzburgense oppidū, diocesi suæ contiguum, Apostolicæ autoritatis munimento cathedram Episcopalem sortiat. Retulit etiam venerandus heros causam eiusdem religionis intentionis in audientia tam domini Apostolici, quam vniuersalis, quæ tunc fortē congregata fuit, synodi, scilicet quod quidam sanctissimæ conuersationis vir Scotigena Kilianus, olim ab Apostolica sede Francis Orientalibus prædicator directus, & apud ciuitatem prædictam martyrio cum socijs consummatus, modò multis miraculis ad tumbam suam clarescat, & propter ipsum diuini fauoris indicium, Regi Francorum cunctisq; suis optimatibus placere, vt ad incrementum Ecclesiæ, salutemque tam nobilibus prouinciar, sedes Episcopalis ibidem fiat. Laudabant omnes Christiani Regis desiderium, magnificabant ad hoc beneuolentiam principum, industriam præfatis, profectū Ecclesiæ crescentis. Tunc Bonifaciū diligenter cœpit percontari primò, quoniam huic officio persona posset legari, dicens rudibus in fide plebibus minime congruere neophytum, secundum præcepta Doctoris gentium. Dehinc si adhuc de fidelium colationibus vel oblationibus Episcopio sufficerent prædia, quibus pauperum necessitas, Clericorūque sustentaretur inopia: asserens Episcopum familie Christi dispensatorem, sibi subiectis non solum spiritualem, sed etiam victum prouisurum esse caritatem. Beatus igitur Bonifacius, munificentiæ charitatis præditus, prædiorū Episcopij sui partem, Romano Pontifici complacitam, Vuirceburgi Episcopio delegauit: vt futurus ibidem Episcopus, sicut consors existeret laboris Dominici, ita etiam fieret temporalis particeps sustentationis, iuxta illud Apostoli: Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legē Christi. His ritè peractis, à Romano Pontifice iterum persona disquiritur, quæ huic officio idonea destineret. Tum verò admirandæ prudentiæ vir Moguntinus antistes, omni honore dignum præbyterum Burchardū in medium deducens, cœpit illum laudibus prosequi; suūque probabile testimonium illius superaddere probitati: asserens hunc ab occiduis partibus ante annos aliquot in suorum sociorum contubernium aduenisse, & ex hoc nihil vnquam in eo, quod pontificali dignitate videretur indignum, reperisse. Ad hæc Papa gloriosus, cordè vultuque iam hilarior effectus; Agamus, inquit, fratres gratias prouidentia Saluatoris nostri: quia, vt verè dicitur, à solis ortu vsque ad occasum laudatur nomen Domini. Ab occasu venisse testatur, per quem diuina pietas veri solis ortu rudibus ministrabit populis. Prosequamur ergò alacriter per nostrū officium, quod diuina credimus ordinatione dispositum: sed antea communi deuotione Christi pulsemus clementiam, quatenus suam nostro ministerio porrigere dignetur dexteram.

Vt Pontifex Zacharias S. Burchardum primum Ecclesiæ Herbipolensis Episcopum consecravit. Cap. 8.

Post hæc inito consilio cœpiscoporum, Cardinalium, totiusque Romani Concilij, cunctorum corda simul & ora fauorabiliter concordantia sibi inuenit, quatenus Vuirzburgensis ciuitas orientalis Franciæ, cathedra pontificatus insigniretur: necnon & Burchardus, tam excellentis testimonij præbyter, ibidem primus ab ipso summo sacerdote præful ordinetur & consecretur. Quod mox ipse cum omni deuotione & gaudio spirituali, tota Romana cooperante Ecclesia, festinauit adimplere, riteque peractū Apostolica autoritate, raris quoque tam secularibus, quam Ecclesiasticis ad stipulationibus, canonicè ac iure gentium modis omnibus curauit cōfirmare. Nam vbi S. Zacharias electum Burchardum, Christi chrismate proprijs manibus perfusum, Christo christū Domini satis superq; mylticis imprecationibus Ecclesiastico more commendauit atque sacravit, privilegij eum Romanæ autoritatis sufficienter contra improbitates reproborū armauit: monitis paternis, quomodò paternè nouellam Christi vineam excoleret, instruxit: qualiter etiam paruam adhuc & inexercitatum nauiculam inrer immentos fluctus seculi guberneret, diligenter consolatione sancti spiritus animauit. Ad extremum li-

Synod. Romana sub Zacharia Pontifice.

1. Tim. 3.

S. Bonifacius quid largitus sit Ecclesiæ Herbipolensi.

Galat. 6.

S. Burchardus dignus Episcopatu declaratur.

Psal. 112.

S. Burchardus primus consecratur Herbipolensis Episcopus.

teris commendatijs, suo nimirum sigillo more Maiorum impressis, ad Principis Pipini parrocina, cunctorumque fidelium Christi remisit: & quod omnibus his excelsis, sanctorum reliquijs ad ædificationem & tutelam nouæ Ecclesiæ copiosè ditauit. Deindè vterque præful facultatem recedēdi rogant à magistro, eiusque pedibus aduoluti, benedictionis Apostolicæ contra omnia tam instantis itineris discrimina, quam vniuersa vtriusque hominis in huius seculi pelago pericula, benigno mununtur solatio. Sic vtiq; de cunctis, pro quibus venerant, responsis apprimè certificati, proprias ad sedes redituri, cum maximo gaudio sunt iter aggressi. Quos Romanus Pontifex, non sine lachrymis paternæ pietatis, huiusmodi prosecutus est vocibus & votis: Ite, inquit, iam in pace Christi, fratres charissimi, cooperatores agri Domini, seminatores verbi diuini. Crescat & multiplicetur fructus laboris vestri, rore vel imbre nutritus spiritus sancti. Cauete, quæso, nè vobis, quod absit, torpentibus vel dormientibus, in agro summi patris familiæ zizania superseminet inimicus. Continèdò intendite tempus messis, quando manipuli laborum vestrorum Dominicis condantur in horreis potius, quam fasciculi zizaniorum tradantur incendijs. Comitetur vos semper Angelicæ protectionis auxilium, quò perficere possitis omni tempore susceptum sacerdotale ministerium. Suffragetur instanter & in dies vestra sollicitudini ianitor cælestis aulae, à cuius sacratissima cathedra officium suscepistis pastoralis curæ. Ipsi & preces vitam vestram tueantur, qui tempore tentationis, Saluatoris tela defensus est, nè à satana velut triticum cribraretur.

Vt beatus Bonifacius, legatione fretus Apostolica, sanctum Burchardum in sede Episcopi collocarit. Cap. 9.

Transmissa dehinc, gratia Christi eos protegente, absque vllius læsionis impedimento, Alpium difficultate, Dei quoque cum laudibus & cancticis spiritualibus, post longa Bauariæ prouinciæ siue Alemanniæ spatia emensa, gratos orientalis Franciæ fines attingunt, in cuius penè medio positum ad oppidum Vuirzburgense perueniunt. Quibus tam inibi inhabitantium, quam ex vicinis locis multitudo hominum ingens occurrebat. nam fama præueniens, huc illos congregauerat. Qui omnes ad fontem vitæ corda sitientia Christi sacerdotibus offerebant, ac supplicibus admodum clamoribus ipsum aërem vsque ad sidera, vt ita dictum sit, implebant: Benè, inquit, venite patres benedicti à Domino, venite ferui Dei excelsi, venite laboratores animarum nostrarum: augmentate diuina semina verbi, à beato Kiliano olim nobis ministrata, quò vomere sermonum vestrorū exulta tellus nostrarum mentium, dignos queat ferre fructus fidei bonorum operum. Quibus auditis, vterque præful præ gaudio lachrymas fuderunt: suisque benedictionibus Christi gregem consignantes, eidem pastori pastorum tam deuotas oues intimis precibus cōmendarunt. Inter hæc egregius Archipræful Bonifacius, in exultatione spiritus sancti iam hilarior factus, in auribus omnium huiusmodi benedictionis & vaticinij sermonem protulit: Felix eris amodò Vuirceburgum, & inter Germaniæ non ignobilis vrbes: & quantum temporibus quarundam ciuitatum postrema habearis, tamèn exornata corporibus martyrum, inferior vltra non habebis. In numero Trinitatis martyribus tribus fulciris, ad suppletionem te tradis: ecce probitas iam accessit Burchardi pontificis. Interea peruentum est ad locum orationis: vbi fassis precibus; arreptum manu nouum pontificem, Romanus Legatus, id est, magnus Bonifacius, conspectibus præsentauit totius populi circumstantis. En, inquit, nostra sollicitudine vobis fratres acquisitum, à Romana & Apostolica sede consecratum atq; directum represento pontificem, necessarium nouellæ fidei vestrae, à magistro meo Zacharia mihi commendatum exhibeo patrem. Huic non adulatorium vel fictū, sed verum & experimentis probatum, in conspectu & in auribus omnium vestrum exhibeo testimonium, id ipsum nimirum, quod tam coram principe Pipino, quam coram vniuersali sacerdotum magistro me constat perhibuisse nupèr in Romano concilio, in medio fratrum nostrorum, videlicet quòd meritis, scientia, conditione & arate, omnimodaque conuersatione, pontificali est officio dignus & idoneus, sicuti iustum est ita me sentire de huiusmodi collaboratore, cui securus mei laboris impertiar onus. Neminem autem vestrum volo ignorare, filioli, causam istius, quòd hodiè in nomine Christi eiusque sponsæ coniunctione iniriatur, officij. Primus itaque fundator vestrae fidei Kilianus, ab Apostolica vobis pastoralitate transmissus, fidem, quam verbis docuit, hoc ipso in loco martyrij testimonio cōprobauit. Ecce id ipsum præsen-

Pontifex ab- euntib' Episcopis bene precatur.

Matth. 19.

Luc. 22.

Vide quam cupide Christi fidem recipiant Germani.

Prophetia S. Bonifacij de Herbipoli.

Rom. Pontifex vniuersalis Episcoporum magister.

Miracula ad tumuli S. Kiliani.

ris tumuli loquitur confessio, ubi ad eius sociorumque illius corpora, per sanitates & miracula, credulitatis vestrae diuinitas exercetur die noctuque confirmatio. Hac mihi primum gratia Christi per quendam fratrem nostrum innotescere voluit, Adelhelmum scilicet presbyterum, qui lumen oculorum, Dei iudicio sibi ablatum, hic iuxta glebas martyrij meritis eorundem recepit. Deinde numerosis tanta sanctitudo signis in nostra dioecesi manifestata, visa est tam mihi, quam cunctis circūquaque fratribus nostris, non esse negligenda. Nunc verò virum hunc, omni honore dignum, consensu principum electum, Apostolica confirmatione consecratum, vice nostra & legatione Romana, qua fungimur, vobis hodiè proprium constitutum, & presentamus Episcopum: quatenus ab hodierna die & deinceps vniuersa sacramenta Ecclesiastica, id est, christina, & consecrationes, & ordinationes, pœnitentiæ ac indulgentiæ, per hunc patrem vestrum, suosque subiectos ac successores canonicè administrantur, neque hæc vltra, vt prius, Moguntia vel vsquam alibi, à nobis seu posteris nostris expectantur. Hunc vice Christi, cui credidistis, honorate. Huic Christi vobis præcepta tradenti, ac de calis missis diligenter auscultate: ipsi etiam, vt porè pro vobis in die iudicij rationem reddituro, per omnia & in omnibus obedite. Decimas & oblationes, synodales conuentus, festiuitates & ieiunia, ac quasilibet alias Christianitatis obseruationes, vt verè Christiani Christi que cohæredes, per ipsum vobis imposita, iuxta in illa æterna decreta persoluite: sed & de his omnibus in illa æterna vita mercedem æternam à iusto iudice, eodemque pio remuneratore, certissimè sperate.

Decimas & oblationes vt sint persolueda.

Quo tempore institutus sit Vuirceburgicus Episcopatus. Cap. 10.

HÆc multa que his similia postquam perorauit, ilicò vox omnium quasi vox vna in electionem & susceptionem tanti pontificis vnanimè concordauit. Tunc senior almus literas Apostolicas, Vuirceburgensis Episcopatus institutionem confirmantes, plebique præsentem, necnon in futurum vsque ad mundi finem ibidem Christo credituræ, consolationem abundanter exhibentes, publicè recitari præcepit: sicque tam à Deo, quam ab hominibus electum antistitem Ecclesiastico more cum infinita cunctorum, qui aderat, alacritate atque tripudio inthronizauit. Deinde plebem ad propria remittens, ipse cum magnatibus cuncta, quæ ius Episcopij iuxta patriæ morem exigebat, per aliquot ibidem dies commorans, venerabiliter disponebat: id est, terminum vndique nouæ dioecesi, prout competens videbatur, distinguebat, parochias presbyteris per singulas plebes gubernandas diuidebat: & si qua præter hæc res exposulauit, vnà cum nouitio præfule constituebat. Tandem vniuersis, quæ ad præsens negocium pertinebant, domi forisque, prout poterat, non segniter compositis, vnanimi valefecit amico & coepiscopo Burchardo: quem in propria sede relinquens, ipse Moguntia metropolim se præsentaturus, post mutuas vtriusque lachrymas, ad propria repedauit. Acta est hæc noua institutio noui pontificatus apud urbem Vuirceburg, anno Dominicæ incarnationis septingentesimo quinquagesimo primo: anno verò sexagesimo secundo post passionem sanctorum martyrum Kiliani ac sociorum eius, quæ incidit in annum incarnationis Germanicæ, maximeque ad salutem totius Orientalis Franciæ, autoritate nimirum Zachariæ Papæ, consensu quoque Pipini iunioris, Principis Franciæ, mediante Bonifacio Præfule Moguntino, beato verò Burchardo primo pontifice ad eandem cathedram consecrato, ad honorem ingeniti Dei patris altissimi, eiusque vnigeniti filij Iesu Christi Domini nostri, & sancti spiritus paraleti: Cui semper est laus & gloria in vna Trinitate, trinaque Vnitate, ante omnia & in omnia seculorum secula, Amen.

Dioecesis Vuirceburgica limitres statuuntur à S. Bonifacio.

Episcopatus Vuirceburgensis quando institutus.

LIBER SECVNDVS.

P R A E F A T I O.

Quia succurrentibus primùm Deo placitis eximij præfulis Burchardi meritis, deinde vrgentibus charitatis fraternæ stimulis, prout sancti spiritus gratia concessit, stylo corrente digestimus, qualiter idem pastor huius Ecclesiæ primus, à primæua victitans ætate, postea pro vitæ meritis ac sapiëntiæ doctrina, perfecto iam hominis vtriusque robore, ad curam pastoratitatis, siue culmen regiminis peruenit: superest, & quod negare nõ possumus, cõsequens videtur, per ordinè vt cunq; prosequi, quæ admodum ad hoc ritè perueniēs, vixerit: & benè viuens,

uens, vt docuerit: & item docens, qualiter infirmitatē propriam semper cõsiderans, & in Dei sacrificio caudam perseuerantiæ, boni iunij capiti non subtrahens, se suaque cuncta in eo, qui verè dicitur Alpha & O, sicut cœperat, finiërit.

Vt sanctus Burchardus Romam missus sit pro regni negocijs. Cap. 1.

Igitur venerabilis Antistes Burchardus, qui toto incuntes ætatis suæ tempore scuto fidei protectus, galea salutis & lorica iustitiæ indutus, ac spiritus gladio, quod est verbum Dei, armatus, contra spirituales nequitias inexpugnabilis steterat: ubi se speculatorem domus Israël in quadam Ecclesiæ turri positum conspexit, sic super custodiam suam totis noctibus stare satagebat, sic vocem suam quasi tuba super montem excelsum contra gladium venientem exaltare curabat, vt nè ciuitates animarum sibi subiectarum, se dormitante, parcere nescius hostis irrumperet, nec caulas ouium Dominicarum lupi rapaces, siue leo circumiens inuaderent, & ob hoc sanguinem percuntem de manu eius summus pater familiàs postea requireret. Sed ut laquoque cordis anxietate cœpit meditari, qualiter sibi commissas Dominicas oues verbo Dei pasceret, & in omni fidelis prudentis que dispensatoris cura tam le. quam Christi familiã regeret, ita vt in extremo superni iudicij examine, Eugè Dominicum posset promereri. Erat autem Dei famulus eloquio valdè mitis, vultu venerandus & affabilis, in vigilijs sedulus, in lectiõne assiduus, in elemosynis, quantum facultas superpetebat, satis benignus & beneuolus, sollicitus de commissis, prouidus in consilijs, in vniuersis moribus compositus, in bonis actibus indefessus, in contemplatione præcunctis suspensus. De tanti viri humilitate scribere quippiam omninò superfluum fuerit, cum necdum nomen & officium Episcopale valuisset pompaticum, nisi quod ipsa qua in loco sepulturæ eius seruatur, virga sambucca, semper nobis ad memoriam reducit humilitatis eius exempla. Vnde constat, quanto preciosior sit coram illo, qui humilia respicit, & alta à longè cognoscit, pastor Burchardus cum sua pastorali virga modèrnis pastoribus, qui pascentes semetipsos, vix in ipsis baculis suis aliquam carent pompa. Fertur etiam, quod non minis exterioris hominis compositio diuinitis sibi collato congrueret officio, videlicet cum iam ætate matura vergere cœpit in senium, corpus gereret etiam ipsa statura decorum. Quid plura? Dum per omnia & in omnibus officio pontificali dignus & idoneus videretur, non incongruè dicitur, quod non sine causa, sed merito à omnibus amaretur. Quomodò enim posset non amari, quem tot charismata decorabant celestis beneficij? Ad eò denique habitus est ab omnibus honorabilis, vt etiam totiùs regni consilio vnà cum Folrado Abbate, eodemque Archicapellano ad prædictum Zachariam Romanum Pontificem mitteretur. Hinc vt aliud non nihil reperamus, solebant Franci ex antiqua Regum stirpe Reges habere, qui è Meroueo, Clodij secundi Regis eorum filio, Merouingi dicebantur: quorum genealogia vsque ad Childericum tunc temporis Regem permanebat, in quo etiam deficiebat. Sed licet in illo finita posset videri, iam dudum tamen nullius vigoris erat, nec quicquam clarum in se, præter inane Regis vocabulum præferebat. Nam & opes & potentia regni penès palatij præfectos, qui Maiores domus dicebantur, & ad quos summa imperij pertinebat, tenebant, nec aliud quicquam permittebatur Regi, quam vt regio tantum nomine contentus, crine profuso, barba submissa in solio resideret, ac speciem dominantis effingeret, legatos vnde cunquè venientes audiret, eis que abeuntibus responsa, quæ doctus erat aut iussus, ex sua velut potestate redderet: cum præter inutile Regis nomen & precarium vitæ stipendium, quod ei præfectus aula, prout videbatur, exhibebat: nihil aliud possideret, quam vnã & eam parui redditus villam, in qua domum, & ex qua familiam, necessaria sibi ministrantes, atque obsequium exhibentes, paucæ numerositatis haberet. Quocunquè eundem erat, carpento ibat, quod iunctis bubus, & bubulco, more rustico, agente trahebatur. Sic ad palatium, sic ad publicum conuentum, qui Calendis Maij ob regni vtilitatem annuatim celebrabatur, ire solebat, & coram tota gente præsidens, omnes que salutans, & ab eis salutatus, debitis que obsequijs honoratus, sic domum redibat, sic que secum vsque ad alium Maium domi residebat, ac regni administrationem, & omnia, quæ vel domi, vel foris agenda erant ac disponenda, præfectus aula procurabat. Quo officio tunc, cum prædicti legati mitterentur, Pipinus Caroli filius, id est, Caroli Magni pater, iam velut hereditario iure fungebatur. Zacharias Papa super huiusmodi negotio consultus, remandauit

Eph. 6.

Officium in pastoris.

Ezech. 2.

Matth. 11. Vnde & dicit S. Burchardus.

Virga pastoralis qua les oues ouunt. P. 137. Ezech. 34.

Mittitur Romanum.

Breuis historia Gaucæ.

Maior domus, id est, palatio præfecti.

Pipinus Caroli filius, & Caroli Magni pater.

Creatur Rex Francorum.

Ensis hæc habet Aemylius lib. 2. de rebus Francorum.

Nota antiquam Germanorum pietatem & religionem.

Odor suavis est corporibus martyrum.

Res mira.

Eleuantur sancti martyres de terra puluere.

Luc. 2.

Nota miracula.

S. Burchardus quæ largitus sit Ecclesie suæ.

per Burchardum pontificem & Folradum Abbatem, melius esse vocari illum Regem, apud quem summa potestatis consisteret. Dataque autoritate sua, Pipinum Regem constitui iussit. Quia legatione peracta, Pipinus per autoritatem Apostolicam, quam probabiles viri in audientia Primatum scriptis ac dictis deferebant, more Francorum electus ad regnum, per manus sancti Bonifacii Archiepiscopi Moguntiacensis eleuatus est in regni solum in Sueffionum ciuitate. Qui post per Stephanum Papam vnctus in Regem & confirmatus, atque a iuramento, quod Childerico Regi cum cæteris primatibus fecerat, absolutus, postea regnavit annis quindecim. Childericus verò, qui falsò Regis nomine fungebatur, tonso capite, in monasterium missus est. Sed de his iam dixisse sufficiat, quorum nunc mentionem prorsus attingimus propter Burchardum nostrum, qui tantis negocijs strenuus omninò legatus & cooperator intererat.

Ut sanctorum martyrum corpora B. Burchardus eleuaret. Cap. 2.

Beatus igitur Burchardus, cum de die in diem, de virtute in virtutem, de bonis ad meliora proficere non cessaret, indeque fama ac memoria eius cunctorum longè lateque quasi mel ora indulcoraret, anno secundo ordinationis suæ tractare cepit cum comprouincialibus Episcopis, multisque viris religiosis, sed maximè cum glorioso magistro suo, metropolitano Episcopo Bonifacio: vti eorum consilio & adminiculo corpora beatorum martyrum Kiliani sociorumque eius, è loco, in quo ab infidelibus temerè posita fuerant, leuaret. Collecto denique clero ac populo, indixit ieiunium, vt digni possent reperiri, à quibus sancti martyres permitterent sua corpora moueri. Constituta autem die eleuationis martyrum, confluit vndique multitudo maxima populorum: alij religionis studio, alij recuperandæ sanitatis desiderio, nonnulli etiam curiositate miraculorum, vniuersi tamen conuenerunt amore & veneratione martyrum. Tunc venerabilis pontifex Burchardus cum crucibus & thuribus, omni que apparatu Ecclesiasticæ religionis ad locum sepulture martyrum processit, acceptoque sarcophago primò fodere cepit, subuenientibus sibi ministris, ad hoc opus antea destinatis. Sed postquam tellus egesta est, non alta scrobe inuenta sunt martyrum corpora ita fragrantia, vt omnium circumstantium nares suauitate tantis odoris replerentur. Carnibus quippe martyrum iuxta carnis naturam in cinerem redactis, cætera, quæ cum illis fuerat defossa, penitus incorrupta inuenta sunt, adeò vt nec folium de libris, nec fimbria corrupta videretur de vestimentis. Licet veneratione sanctorum reliquiarum, cum maximo Cleri plebisque tripudio de terra puluere leuantur, ac feraciter reuoluntate inuolutæ pallijs, manibus sancti præsulis feretro, nuper ad hoc ipsum opus ornatis præparato, membratim componuntur: fitque denudò populi ingens concursus, & inde constipata multitudinis tumultu, tam Episcopi quam Cleri quodammodo præpeditur processus. Ambiebat nempe multimodis conatibus popularis ille conuentus, si quis posset manu feretrum tangere, vel transirenti succumbere, siue manibus in altum eleuatis Deo gratias referre, aut econtra flexis poplitibus seu cœrucibus, quicquam deuotionis Christi martyribus suppliciter impendere. Vox vna resonabat omnium, Gloria in excelsis Deo, Laus Domino, nostro Iesu Christo: necnon Kyrie eleison, Christe eleison, & multa id genus. Tanta verò interim miraculorum insignia meritis Christi martyrum coruscare videbantur, vt si qui fortè aderant, qui exemplo nimirum Thomæ Apostoli in fide titubarent, visis miraculis, solido robore credulitatis firmarentur.

Ut Ecclesia Vuirceburgica prædijs & limitibus aucta sit. Cap. 3.

Gloriosus autem antistes Burchardus Christi martyribus dono dedit, immò sponse sue Ecclesie Vuirceburgensi prædia in dotem contulit, quæ dudum, cum S. Bonifacio comorans, & cum ipso palatium regale frequentans, vel parochias circueis, conquieserat, seu præcijs in sue proprietatis ius ab ingenuis viris comparauerat. Illustres quippe Francorum & optimates, eundem virum in patria sua ex omnibus progenitoribus suis satis nobilitatum audientes, insuper mores illius omni religione & sapientia præcipuos considerantes, nonnulli de remedio animarum suarum cum tali seruo Dei tractare coeperunt, indeque res suas, si quas Domino vouebant, per manus illius tutissimè consecrari vel dispensari credebant. Itaque villam, quæ dicitur Michelnstat, quam ei Carlomannus princeps quondam in proprium ius tradidit, ipse legitima inuestitura sanctis martyribus confirmavit. Similiter

etiam Hohenburg, multaque alia allodia, quæ diuersis in locis à nobilibus viris quocumque pacto susceperat, coram multis fidelibus testibus, & omnium orientalium Francorum principibus, ad eorundem martyrum reliquias inuestiebat. Insuper ad supplementum noui pontificatus, & amplificationem Ecclesiastici cultus, alimoniam quoque Cleri tam futuri, quam præsentis, regia munificentia collatum est sancto Kiliano castellum, quod Karelburg vocatur, cum fisco regali, cunctisque illò pertinentibus redditibus: ac eandem traditionem testamento regali, necnon privilegio Apostolici præsulis metropolitani pontifex Bonifacius, vnà cum principibus & comitibus, Regis Pipini legatione fungentibus, sancto Kiliano ritè confirmavit, ac beato Burchardo præfenti Episcopo dotes ac decimas, suæque Sedi contiguas ecclesias, in nouam eius parochiam conterminauit.

Donata Rex & Archiepiscopus confirmant.

De Immuna virgine, & permutatione, quæ ea fecit cum S. Burchardo. Cap. 4.

Tempore quadam virgo Deo deuota, natu simul & moribus nobilissima, super montem, qui nunc S. Mariæ mons, siue Vuirceburg antiqua, dicitur, continentissimam cum plerisque voti eiusdem scemini debebat vitam, nomine Immuna. Hæc habuit patrem filium Gosberti Ducis, Hertanum nomine: quæ tam sapientissimo nihilominus consiliario cuncta cordis sui reuelauit arcana. Inter que etiam huiusmodi subintulit labijs tremebundis elogia: Credo, inquit, & gaudeo, pater post Christum & in Christo dilectissime, quod per tuæ sanctitatis præsentiam, Dominus noster Iesus Christus neophytam hanc ecclesiam sublimare modis omnibus, ante mundi constitutionem in sue maiestatis & æternitatis præscientia proposuit, & id ipsum nunc in oculis nostris manifestare cepit. Quapropter de me, propripie humilitatem ancillæ suæ respicere dignatus fuerit, pro hoc ipso precum mearum instantia, quandiu his artibus vrer, nullatenus decrit. Nec clam te, pater, esse patiar, quod iam quadraginta & vno amplius anno, eundem animæ meæ sponsum, cum ancillis meis, quæ se mecum in eius præparant occursum, sub ancipite carnis ac spiritus luctamine, nimis anxie præstolor: modò verò tuæ paternitatis cõsolatione, quam tandem ardentè desiderabam, abundè consolata, vellèm, si fieri posset, propter vitæ dum tumultum, quem amodò forsitan populi venientis ad fidem hoc in loco frequentia parabit, potiora querere secreta. Opto etenim, cum beatus & iustus ille Simeon, quia viderunt oculi mei salutare Dei, lumen videlicet gentis Israël, iam fatisceribus membris, in pace dimitti. Est autem castellum, quod Karelburg dicitur, Ecclesie vestræ nuper augmento per diuinam gratiam collatum, sanctæ nimirum Gertrudis quondam, dum pro Christi amore procul carnalem illecebram fugeret, latibulum, & eiusdem Dei famulæ, & cæterarum secum conuersantium antiqua in habitatione sanctimonialibus non inconueniens habitaculum. Quod si tuo, pater alme, consensui placuerit & industria, monasteriolum in beneficium à te suscipiam: istam verò paternam hereditatem in eam iure gentium sanctæ Vuirceburgensi Ecclesie perpetua proprietate stabilem atque firmam perficiam. Quid plura? Beatus Burchardus nactus eam optionem, id quod rogabatur, voluntariè concessit, multaque diligentia rataque ad stipulationem coram regni principibus, & maximè Francis orientalibus, confirmavit eadem, vt venerabilis Immuna Karelburg cum omnibus illò pertinentibus prædijs, in beneficium vique ad vitæ suæ terminum possideret: mons verò Vuirceburg cum suis appendicijs, id est, prædijs, redditibus & terminis, omnimodisque vtilitatibus, perpetua proprietate Vuirceburgensi Episcopo subiaceret.

Immuna sacra virgo, nepotis Gosberti Ducis.

Luc. 2.

S. Gertrudis latitat in Karelburg.

De felici obitu Immune virginis, & eius in Karelburg sepultura. Cap. 5.

Qua non tantum precaria, verum etiam traditione potestatiua, legitime testibus & scriptis delegata atque roborata, virgo Christi cum suis omnibus Karelburg contulit se, ibique deinceps cum multis consodalibus sponsi celestis occursum vigilijs, ieiunijs & orationibus, cunctisque bonis actibus se, quandiu superfuit halitus in ea, continè preparare non desijt. Ad extremum verò post bonum certamen certatum, cursum consummatum, & fidem seruata, iustitiæ coronam à iusto sibi iudice repositam receptura, carnis suæ, quam toties pro Christo crucifixerat, tangitur molestijs, nec multò post ad celestem thalamum se vocantis vocem dilecti sui, cuius amore languerat, auribus audiuit interioris hominis: Veni de Libano proxima mea, veni, coronaberis. Cui cum lætissimo respondisset affectu,

S. Immuna in monasterio viuuit. 2. Tim. 4.

Cant. 4.

Pfal. 41.

Imminet obitus.

affectu, Sicut ceruus desiderat ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te, Deus: sum pro viuifici sacramenti viatico, socias ad bella spiritualia, quantum valuit, viriliter ut ipsa eatenus virago fortis animauit, quibus & inter huiusmodi alloquia vale vltimum fecit: moxque sarcinulam letabunda deposuit, & ciuibus iuncta supernis, ad agni Dei comitatum, palma virginitatis & voluntarie paupertatis martyrio pulchre decorata, migravit. Cuius venerandam corporis glebam vir Domini Burchardus in eodem Dei genitricis templo, quoddam a beata Gertrude constructo, officiose curatam, iuxta altare versus Aquilonem, condignis cum exequijs, animam Christo commendans, rite recondidit. Extunc vsque in hodiernum diem, vtrunque de pronominate castellis exintegrò sancti Kiliani proprietati, sancto pontifice Burchardo providente, cessit, hocque tam auspiciato procurationis illius & conquisitionis initio, nouella plantatio Vuirceburgensis Episcopi modis omnibus, ut est dies hæc, ditari atque dilatarì cœpit.

Vt sanctorum Kiliani & sociorum eius martyrum corpora S. Burchardus triennio in monte seruauit. Cap. 6.

Sancti Kiliani & sociorum reliquie in monte transeruntur.

Veruntamen ut ad superiora parumpèr reflectamur, statim post eiusdem cambij, quod præful Burchardus cum generosa Christi sponsa Immina fecerat, euentum, conuocatis certo die tam Clero quam populo, martyrum corpora nupèr de terræ puluere leuata, cum veneratione maxima super montem sæpè dictum, comitantibus populorum turbis, transportari fecit: sicque ut verum cæli animal, antè & retrò oculatum, tam futura prospiciens, quam præterita custodiens, seu præsentia communiens, inuestituram eiusdem possessionis patrono suo martyri Kiliano, perpetuò stabiluit. Nam per continuum triennium ibi in basilica sanctæ Dei genitricis easdem sacratissimas reliquias indeficienti totius religionis officio, tam per seipsum, quam vniuersam sibi adherentem Clerum, reuerenter excubans custodiuit. Et quia locus idem sub antiquis olim Ducibus arx & caput fuerat totius orientalis Franciæ, nupèr autem ibidem prima fundamenta sunt iacta nascentis Ecclesiæ, cunctis eum studijs amplificare, prout valebat, fategit: proposuitque principale illic suæ sedis instituere monasterium, vbi gentis illius & prouinciæ primus initiabatur salutis exordium. Cum die noctuque talia meditando, solitudinis anxia saxum ingens volueret, præsertim cum asperitas montis, & arduus ascensus, atque penuria aquæ ijs, quos illic Deo militaturos congregare disponebat, importunitatem omnimodam generarent, tandem ad solita precum solatia, atque diuini consilij refugium, totam sui cordis intentionem transtulit: quatenus ipse, qui Dauid in area Areuna locum suo tabernaculo designauerat prædestinatum, etiam nunc nascenti suæ Ecclesiæ ad generandum semper nouam sibi sobolem, cæterisque suis cæremonijs aptum demonstrare dignetur locum.

Nota de monasterio.

1. Reg. 24.

Vt per reuelationem ea corpora in vrbe reportarit. Cap. 7.

Gen. 29.

Esa. 21. Ibidem.

Visto S. Burchardi.

Porrò idem dux populi Dei, solebat cum Moyse vel Aaron pro omnibus, quibus affligebatur, solitudinibus, à tabernaculo diuinæ clementiæ responsa requirere: nec hoc solum, sed etiam cum Iacob post Liæ, id est, actiue vitæ regimen, ad Rachelis, id est theoriæ amplexus recurrere: huiusmodi studijs dum aliquandò vigilantibus insisteret, atque verè membrum illius, de quo dicitur, Custos, quid de nocte? vigilas noctis super gregem sibi commissum custodiret, dicens in corde suo, non verbis, sed actibus, Super custodiam meam sum stans totis noctibus: dum, inquam, sic staret oculis ac manibus in cælum nimis intentus, subito corporalibus oculis conspexit quasi tres candelas ardentes ab eadem basilica, qua martyrum reliquæ seruabantur, per aërem quadam diuina virtute deferri: quæ trans flumen in loco sepulturæ martyrij demissæ, post horæ vnius spatium super montem, vnde venerant, visæ sunt reuerti. Intellexit per spiritum sanctum vir Dei, visionem ipsam sanctarum fuisse præsentiam animarum, locum suæ passionis visitantium. Quod cum fratribus & plebibus rerulisset, visum est omnibus, ut monasterium, quod in monte, constituere disponebat, circa sepulturam martyrum, vbi lumen calitatis descendisse conspexerat, potissimum fabricaret: quod & primum de lignea materia initiatum, post hæc accuratiori lapidum structura per sanctum Dei pontificem ad vnguem est perductum. Vbi & denuò sanctorum corpora relata, & in operoso sarcophago gloriosè sunt recondita. In quo loco

Extruit monasterium.

co tam illorum, quam beati Burchardi meritis, noui nouæ sedis Episcopi, nunquam beneficia Saluatoris nostri desunt ijs, quicumque credulo corde ea perquirere non desistunt. Denique Veritas, quæ dilectoribus suis pollicetur, Ecce vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem seculi, quod alibi tam factis quam verbis impleuit, hæc idem ad tumbas vel confessiones martyrum tam corporaliter quam spiritaliter operari non desinit. Cæci vident, surdi audiunt, claudi ambulant, leprosi mundantur, &c. Nam ut vbiq; scriptis patrû edocemur, dum increduli scientia veritatis & fidei illuminantur, quid nisi cæcis visus panditur? Dum diuini verbi occulta nescientibus per expositorum dicta reserantur, quid nisi surdis auditus aperitur? Claudi ambulant, dum bonorum operum, vsque rectitudinis expertes, iuxta præceptum, semitas iustitiæ rectosque gressus sub pedibus suis facere non dubitant. Mortui resurgunt, quoties obruti culpis mortalibus, ad vitam æternam capessendam afflati spiritu sancto, per poenitentiam expergescunt. Hos & huiusmodi diuini seminis fructus, in nouali Vuirceburgensis Ecclesiæ succrescentes, tam beati Burchardi, per uigilans nimirum coloni, solitudine non pigri, quam beati Kiliani, primi plantatoris industria non inconuenienter adscribimus. Ideoque luce clariùs constat operæ precium esse, quandoquidem vtriusque meritis, si veraciter & dignè membris utpotè membrella congloriamur, nè terminos, quos ipsi bonis exemplis suis posuerant, & nos laude dignos approbamus, quod ablit, ut filij nequam transgrediamur, sed potius exemplis eorum innitendo, confidendoque precibus, fidem dictis nostris per opera faciamus.

March. 25.

Miracula ad corpora sanctorum.

Heb. 12.

Prou. 22.

Vt beatus Burchardus monasterium sub monte condiderit. Cap. 8.

Interea sanctus Dei, quauis, ut sæpè diximus, actiue vitæ solitudinibus plerumque cum Martha nonnunquam ob incultæ adhuc Dominicæ vineæ curam turbaretur: tamen crebrò ad pedes Iesu refugium querere, ibique cum Maria sub alarum Christi velamento protectus, in lectionibus assiduus verbum Dei, cuius se debitorem cæteris nouerat, intentius audire delectabatur, dicens intrà se: Audiam quid loquatur in me Dominus Deus. Vnde cum Paulum sibi dicentem intenderet, Labora sicut bonus miles Christi Iesu, & cætera talia, nullam villicationi suæ concessit: oculos moram, quin, ut iam diximus, aut Marthæ ministerijs, aut Mariæ contemplationibus inuigilaret. Quapropter eiusdem exercitij sibi prouidere curauit officinam, exemplo scilicet beati Martini, qui separatam ab Episcopij tumultibus eadem prouinciam construxerat cellam, in arcto procliu montis sæpè dicti, & allapsu Mœni fluminis, cœpit instituere cœnobium: quod in honore Dei genitricis sanctique Apostoli Andree constructum, tanta dotauit quantitate prædiorum, quæ duodecim fratribus Canonici, ibidem Deo militantibus, sufficerent ad victum & vestitum. Inter quæ dotalia eidem concessit monasterio prædictum montem Vuirceburg cum prædijs & redditibus, sicut acquisierat à præfati Ducis Hettani filia: stabiluitque donationem illam iure gentium coram cunctis prouinciæ primatibus, ordinatis ibidem in seruitutem Domini duodecim sub Canonica vita fratribus. Ipse quoque Dei famulus, quoad vixit, locum eundem per seipsum, utpotè à secularium turbine curarum ad huiusmodi portus tranquillitatem confugiens, incoluit, & pro facultatum suarum quantitate, necessarijs impensis summaque diligentia excolere non cessauit: forsitan ob hoc maxime, quia spiritu sancto præmonstrante, corporis sui reliquias præstituit ibidem quandoque condendas fore, donèc altera stola, scilicet immortalitatis, indutum mortale hoc, incorruptione potiatum æternæ vitæ. Recondidit etiam in eadem basilica digna cum veneratione corpus cuiusdam martyris, Magni nominè.

Psal. 34.

1. Tim. 2.

Vacat S. Burchardus tamquam Marthæ exercitij.

Condit monasterium S. Mariæ.

Hunc quidam volunt esse Confessorium.

Hoc loco sequebatur Cap. 9. & in eo quædam de Magno martyre, Authori incomperata, ut ipse testatur, quæ nos omisimus.

De viro religioso Gumberto Conuerso. Cap. 10.

Lucebat inter hæc & post hæc sine intermissione lux tantæ lucernæ, ardētis fide & dilectione, lucentis verbo & actione, nec poterat abscondi supra candela- latri pontificalis honoris posita lampas, Saluatoris igne flammata. Vnde quamplures vndique confluebant ad tanti Doctoris audientiam, diuersi sexus, ætatis, atque conditionis, fontem vitæ quæque sitiens anima. E quibus vir illustrissimus, nomine

Matt. 5.

Summa philosophia mundi contemptus. Prou. 13.

Gumbertus vir illustri relicto seculo, nudum segetur Christum.

Psal. 76.

Vuirceburgensis ecclesiam augetur opibus.

1. Cor. 3.

Luc. 6.

Matth. 20.

Philip. 1.

S. Burchardus per legatos perit & impetrat, ut possit alium sibi subrogare.

nomine Gumbertus, vniuersa morum ac generis nobilitate præclarus, eius est con-
 tubernio coniunctus: vt illius conuictus atque colloquio, ceu quibusdam medicami-
 nibus à secularis fastus tumore mollitus, quandoquè summæ philosophiæ, quæ est
 mundi contemptus, compræhendere posset ascensus. Verùm quia qui cum sapien-
 tibus graditur, sapiens erit: sic e contrariò amicus stulti, efficietur similis ei: non mul-
 tò post prædia sua, quibus præ cunctis hac in regione degentibus abundabat, in sancti
 Kiliani proprietatem delegauit, moxque depositis armis, seculo renunciauit: sicque
 nudus nudam Crucem suam baiulans post Christum, cœpit beatum Burchardum
 nullatenus deserere. Hæ sunt autem possessiones, quibus Episcopium Vuirceburgen-
 se largè ditauit: * Eltmain, Ouelspach, vtrunque cum suis redditibus & appendicijs,
 quorum prius cum olim castellū fuisset munitissimum, modò magnificentiam suam
 ipsis tantum ruinis declarat: sequens verò, quæ nunc Præpositura Canonicorum est,
 olim Abbatiam non ignobilem fuisse, hucusquè à maioribus per multas iam genera-
 tiones hæreditatum, testimonium illius prouinciae non celat. Porrò prædictus senior
 Gumbertus, extunc perfectissimè semper adhærens vestigijs magistri bonis inijtjs suæ
 conuersationis adeò laudabiles adiunxit successus, vt semper eius conuersionem
 cunctorum vbiquè sonarent ora: Hæc mutatio dexteræ excelsi. Nempe multorum
 ad ipsius prouocabantur imitationem corda, intantum, vt ex illo tempore plurimis
 donarijs & oblationibus fidelium, Herbipolitana ditari non cessaret Ecclesia: donèc
 iam ex minima & pauperula, facta est per Dei gratiam ampla & magna republica:
 nondumque crescere desistit copia rerum, crescente nimirum numero fidelium. Cu-
 ius profectui videtur illud Apostolicum non inconuenienter aptari: Kilianus planta-
 uit, Burchardus rigauit: Christus autem incrementum dedit. Sed enim vir idem egre-
 gius Gumbertus, vt olim in secularium dignitatum fascibus se probauerat strenuum,
 ita post conuersionem in spirituali conuersatione nulli se passus est inter beati Bur-
 chardi sectatores haberi secundum, eius formam semper in declinabiliter intendens,
 illud Euangelicum ruminabat frequenter: Perfectus erit omnis, si sit sicut magister
 eius. Hic etiam post præsentis vitæ cursum, benè in Christi famularum consummatum,
 iuxta beati Burchardi promissionem, in eodem monasterio, quod condonauerat ec-
 clesiae Vuirceburgensi, possidet sepulcrum. Ibi nonnunquam ipso interpellante con-
 cessa manifestant beneficia, quantum sibi profuerit, beati Burchardi secutum fuisse
 monita.

Vt B. Burchardus senio affectus, Megingaudum sibi substituerit. Cap. II.

HAEC itaque licet pauca de multis beati Burchardi virtutibus, doctrinis &
 exemplis, iuxta facultatem pauperis ingenio nostri digesta sufficiant, quæ
 decerpta quidem à nonnullis antiquorum relationibus, satis simpliciter ex-
 aratis, nostras in manus deuenerant. Cæterum si quis cuncta meritorum il-
 lius insignia scriptis condignis annotare tentauerit, proculdubio temporis aut inge-
 nij defectum, materiei superabundans copia parabit. Quapropter vt post prolongati
 incolatus sui peregrinationem iam emeritus miles velut ceruus umbram desiderans,
 de morte corporis huius liberatus, in gaudium Domini sui, pro benè aucto talento
 sit introductus, lassabundum nihilominus stylum ad id iam conuertamus. Igitur glo-
 riosus Antistes Domini Burchardus, postquam in vinea Domini pondus diei & ætus
 longanimi patientia, fide firma, spe certa, charitate feruentissima, iam à manè puerilis
 ætatis vsque ad vesperam penè decrepitæ senectutis portauit, vt de beato Martino di-
 citur, carnis fatiscens artubus, nec minus vigore valens, quo proginquius dissolutio-
 nem sui coporis imminere præuidebat, eo magis sibi commissis ouibus luporum in-
 cursiones formidabat, frequenter illud Apostoli proloquens ad discipulos suos: Cupio
 dissolui, & esse cum Christo. multo enim melius est: in carne autem manere, neces-
 sarium propter vos. Tandem cum senioribus atque magnatibus Ecclesie suæ inijt
 consilium, quatenus per se, dum adhuc viueret, si fieri posset, successorem sibi prou-
 deret, Christi plebi satis idoneum. Mox mœror & luctus, de vicina, quasi iam præ-
 senti patris orbitate, corda simul & ora cunctorum, vt faciliè creditur, impleuit. Ipse
 verò licet illos à fletu compefeceret, nihilominus tamen compassio mutæ dilectio-
 nis hoc habet proprium, vt in huiusmodi negotio faciat vtrunque suum: consilio ta-
 men & consultu illorum, misit quendam Lintfridum Comitem ad Imperatorem
 Carolum, rursusque alios de clero suo ad Lullum Metropolitanum, tam verbis
 quam literis id agentes, quò Megingaudus per omnia vir laudabilis, agrotanti iam
 iam.

iamque deficiente præfati Burchardo, in cathedra Vuirceburgensi subrogaretur: nè
 forte decedente pastore, nouellus Christi grex eximprovisò rugientis leonis incurfi-
 one acris disturbaretur. Legatione peracta, missi redeunt, vtrique consensum refe-
 rentes tam Regum & principum, quam Archiepiscopi ceterorumque Episcoporum.
 In quorum præsentia, conuocato ad urbem Vuirceburg vniuerso Clero & populo,
 beatus Burchardus in medio positus, prout corporis imbecillitas permisit, huiusmo-
 di circumstantes affatur alloquio: Charissimi fratres & filij, audite nunc & intelligite
 nouissimum patris vestri sermonem, intellectumque tenaci cordium vestrorum com-
 mendate decrepiti patris vestri clamorem. Scriptum est: Omnia quæcunque voluit,
 Dominus fecit. & rursùm: A progenie in progenies fecit misericordiam Dominus.
 Voluit Dominus per gratiam, & fecit per potentiam, vt ab idolorum cultura, qua pa-
 tres vestri fuerat irretiti, liberaremini, & in libertatem filiorum Dei per fidem Christi,
 sicut in præsentiarum cernere est, connumeremini. Fecit verò hoc à progenie in pro-
 genes, primò per beatū Kilianum, à Scoria huc in Franciam, dehinc per magistrum
 nostrum Bonifacium ab Anglia nihilominus ad vos, & ad omnem Germaniam.
 Postremum tanquam abortiuum ad vestram me destinauit audientiam, nequaquam
 designatus per tantillum seruum suum vobis intumescere voluntatem suam. Extunc
 vsque nunc, vt nōstis, non subterfugi, quò minus annunciar em vobis omnem volun-
 tatem Dei. Nunc ergò, filij mei, quos cum Apostolo Paulo iterum parturio, donèc
 formetur Christus in vobis, tales vos fide & opere semper exhibete, nè sine causa la-
 borauerim in vobis. Ad hæc si quis vestrum aliquam contra me habuerit querelam,
 hanc in medium ista hora proferre non differat, omnem sine cōtraditione receptu-
 rus iustitiam. En ego in hac peregrinatione, quam pro Christo susceperam, longo
 confectus senio, vobis, mea viscera, præesse vterius non valeo: verùm post modicum
 ingrediar viam vniuersæ carnis, mercedem sperans à bono patrefamilias qualiscun-
 que meæ seruitutis. Quapropter vt pater fidus fidelibus filijs fidelissimum & vtile
 consilium do, id ipsum quoque vt recipiatis, admonendo rogo, rogansque fideliter
 admono, vt vnum è fratribus & commilitonibus nostris per spiritum sanctum con-
 cordi charitatis affectu vobis electum, meæ prælationis & magistrerij faciatis obtinere
 locum: nè forte me repente subtracto, ipsa sedis huius ad læsionem proteletur vaca-
 tio, siue, quod periculosius est, per extraneum & minus idoneum fiat eius occupatio.
 Ad hæc dicta cunctorum vnanimiter acclamat vox populorum, nunquam ab illo
 fuisse lacessitum, vel iniuria affectum: quinpotius omnem animam tristem, ipsius
 consolatione semper ab angore fuisse releuatam, sicut & errantem ad viam veritatis
 reductam. De subrogatione tamen alterius Episcopi, quam premonuerat, sola ma-
 gnatum & qui sanioris erant consilij, responsio talis erat: Quandoquidem, inquit,
 pater amantissime, lex iam carnis exigit nos tuo iucundissimo destitui regimine, ne-
 quaquam nostræ electionis, quinpotius tuæ promotionis esse perpendimus, immò per-
 inhabitantè in te spiritum Dei, disponi summopere flagitamus, quem admodum po-
 pulo Dei, quem tot annis ad promissæ æternæ hæreditatis patriam deduxisti, ductor
 nunc alius substituat idoneus. Mox pastor egregius pijs ouium Christi desiderijs
 delectatus, nec minus in fletum cunctis prorupentibus ipse collachrymans, tandem
 verum per omnia probabilem Megingaudum produxit in medium, suoque, totius
 etiam Cleri circumstantis testimonio comprobant cum Episcopatu dignissimum:
 (Aderant legati supradicti cum literis Regis & principum, necnon & Moguntini Me-
 tropolitani Lulli, confirmantes in omnibus electionem Megingaudi.) atque sub te-
 stificatione Christi & Ecclesie ritè commendauit, chartasque regalium traditionum
 sine priuilegijs sedis Apostolicæ, cum cuncta Episcopij rerum inuestitura coram
 omnibus ipsi præsentantibus, sicque illum Ecclesiastico more cum maxima detotione,
 necnon vniuersi, qui conuenerant, Cleri populique fauore venerabiliter in throniza-
 uit. Et nè quis hoc factum quasi minus Canonicum forte repræhendat, meminerit
 Apostolorum principem suæ Cathedræ proprijs manibus Clementem imposuisse:
 Lullum quoque, qui tunc temporis Moguntinam tenuit sedem, viuenti adhuc Ar-
 chiepiscopo & magistro suo Bonifacio subrogatum fuisse.

Vt beatus Burchardus se ad Hohenburgum contulerit, ibique obierit, corpus verò eius Vuirceburgum reportatum sit. Cap. 12.

Oratio eius ad populū.

Psal. 134.

Luc. 1.

Franciam dicit, quam vulgò Præconiam.

Gal. 4.

In beati viri arbitrio ponitur designatio successoris eius.

Megingaudus Episcopus in eius locum subrogatur.

His itaque transactis, beatus Burchardus omnem cateruam monachorum, per quos illo in tempore penè cuncta ecclesiastica administrabantur irreprehensibiliter officia, Clericorum quoque ac laicorum diuersa conditionis, sexus & ætatis turbam paterna corroborauit admonitione, diuinaque consignauit benedictione. Post hæc assumptis sex tantum ex omni multitudine discipulorum suorum monachis, nauim conscendit: codices etiam, quos vel ipse conscripserat, vel vndeconquæ conquiserat, secum deportari fecit: atque inde per decursum fluminis ad castellum, quod Hohenburg dicitur, nauigio proficiscitur, ibique quandiu superuixit, in contemplatione diuina, vigilijs scilicet, ieiunijs & orationibus insistens, vnà cum prædictis fratribus cõtinuè morabatur. Est autem viculus quidam Michelnstat nominatus, quem eidem Dei sacerdoti quondam in proprietatem tradiderat pro remedio animæ suæ frater Pipini Carlomanus. Illuc se transferre, atque monachicam illic congregationem instituire, ibique præsentis vitæ terminum præstolari pater sanctissimus proposuerat: sed disponente prædestinatione diuina, præuenit humanæ deliberationis vota communis hæreditariæ mortalitatis occasus. Nam non multo post, quàm in prædicto castello vnà cum ijs, qui secum erant, iam post multos a diuina vitæ sudores optimam partem elegerat, solito grauius illum corporis incommodum inuadebat: sicq; de die in diem exteriori deficiente homine, coepit interior ad id, quod diu suspirabat, brauium percipiendum renouari, donèc, vt sibi longè antè spiritus sanctus reuelauerat, deinceps cum Christo mansurus, mereretur feliciter dissolui. Qua vtique postus in agonia, per totum tempus ipsius ægritudinis tardantem, & vt sibi videbatur, migrare recusantem animam, Psalmographi consolabatur & hortabatur canticis: *Quare tristis es, inquit, anima mea, & quare conturbas me? Spera in Deo: quoniam adhuc consistebor illi salutare vultus mei & Deus meus. rursumque conuersus ad Christum: Sicut ceruus, inquit, desiderat ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad re Deum. Sitiuit anima mea ad Deum fontem viuum: quando veniam & apparebo ante faciem Dei? & illud: Quàm dilecta tabernacula tua, Domine virtutum? concupiscit & deficit anima mea in atria Domini. Cor meum & caro mea exultauerunt in Deum viuum. Cumque sic oranti, psallenti, gratiasque in infirmitatibus agenti, sæpè etiam fratres & comperegrinos discipulos suos confortanti languibr per singulas horas ingrauescere non cessaret, vicinum suæ transmigrationis iter tam viatico Dominicorum sacramentorum, quàm vniuersis, quæ religio deposcit vel præstat Christiana, fidei, sp̄ci & charitatis solertia prouida præmunuit. Atque per hæc, & inter hæc, ac post hæc omnia cõmendatum in manus Domini spiritum, maxima alacritate, vtpotè celestibus vltra fruiturus conuiujs, exhalauit. Quadraginta quippe per annos in vinea Domini Sabaoth p̄odus diei & æstus fidelis seruus & laborator indefessus portauerat: ideo sempiternæ remunerationis semper intendens brauium, non immeritò è carnis gratulabundus educitur exgastulo: & quia semper super pauca fuerat fidelis, iam supra multa constitutus, in gaudium Domini sui comitibus educitur Angelicis: quartò enim Nonas Februarij recipiens nimirum à bono patrefamilias mercedem laboris sui, eo videlicet die lucidissimam ingressus mansionem, quo beata Dei genitrix in templo Domini cum nostræ carnis substantia lucis presentauit atherem. Obijt autem anno incarnationis Domini septingentesimo nonagesimo primo: post acceptum verò Episcopatum anno, vt diximus, quadagesimo. Igitur Megingaudus Episcopus preciosum dilectissimi magistri corpus omni, qua valuit, veneratione curauit, atque confluentibus vndique fidelium turmis, qui prorsus integro filiorum affectu lamentabantur sanctissimi & vnicè dilecti decessum patris, maximo cum comitatu & veneratione digna in ciuitatem sedis suæ Vuirceburg deportauit. Hic penè totius prouinciæ populus occurrit, hic tota nobilitas cum plebe pastoris suum non, vt olim, lætitiæ cantu, sed amaro nimis eiulatu suscipiunt, sicque venerabilibus veneranter exequijs interfuit, donèc honore competenti sanctum corpus iuxta martyrum Kiliani sociorumque eius reliquias sepultum conspiciunt. Hoc denique loco Dominus sæpenumerò plena fide se quærentibus per sanitatum declarat miracula, quantū eorundem electorum suorum apud se valeant merita, dum illos nec hic quidem glorificare desinit, quos in æterna iam secum gloria collocauit. Glorificemus & nos atque laudemus Deum gloriosum in sanctis suis: illos autem in ipsius donis & beneficijs, qui reddit eis gratiam pro gratia: pro meritis, quæ concesserat, promissa præmia. Insupèr ingentes Saluatori nostro gratias agamus, sine intermissione semper*

Proficiscitur Hohenburg cum sex monachis.

Aduersa conuipitur valetudine.

Psal. 41. & 42.

Psal. 41.

Psal. 83.

Ecclesiæ sacramentis se unuit.

Abijt è vita. Martii 20.

Annus obijt eius 791.

Eius celebrimæ exequiæ.

Miracula ad sepulcrum eius.

semper recolentes, quantum illi pro gratuita redemptione nostra debeamus: qui præter innumera miserationum suarum beneficia, etiam de terra longinqua illum, de quo textum præsentem contexuimus, virum voluntatis suæ, ob dispensandum nostræ salutis effectum, vocauit, ac per eius ministerium nos, qui aliquandò nec populus, nec gens eius eramus, in filios sibi adoptauit: postremò tam fidelem, tam prudentem eundem suum seruum ad superiores, id est, in gaudium Domini sui trãslatum, deinceps sibi præsentem, nobis constituit patronum: quatenus huius Ecclesiæ filij, tam præsentibus quàm posteris, meritis ipsius & precibus in perpetua Christi fide rorentur, & actione probabili, cuius doctrinis & exemplis ad eandem sumus fidem informati Iesu Christi Domini nostri: cuius diuinitatis æternitas cum coæterno Deo patre, sanctoque amborum coæterno spiritu, manet ineffabilis & vnica, ante omnia & per omnia tempora: regit etiam & gubernat in infinita seculorū secula, Amen.

Sancti, sunt patroni nostri.

LIBER TERTIVS.

De Megingaudo discipulo & successore S. Burchardi. Cap. I.

Aspirando præueniente, cooperando concomitante, perficiendoque nos subsequente gratia Dei, à quo omne datum optimū, & omne donum perfectum est, iam beati protohierarche nostri Burchardi præconia pro possibilitate nostra digessimus, ea tantum, quæ cunctis hæc legere non dedignantibus, tam ad instrumētum credulitatis, perfectæque renūciationis, quàm ad exemplū bonæ actionis, summæque cõtemplationis ac veræ prædicationis, cum integritate geminæ dilectionis, generaliter sufficere non ambigimus. Nunc verò, quandoquidem id tuæ, pater, placet almitati, duobus his libellis, qui iam dicta cõtinentes negocia præcedunt, addamus & tertium: cuius nimirum sit intentio simul & vtilitas tam illius translationem, quàm nostri monasterij, quod ab ipso primò fundatum, postea verò per sacri corporis eius præsentiam sufficenter est nobilitatum, præteritum simul ac præsentè posteris nostris notificare statum. Igitur post sepulturam eiusdem sanctissimi patris, quæ, sicut scriptum est, sanctorum martyrum reliquijs cõtigua fuit, multis miraculis Dominus tam beati Burchardi, quàm eorundem martyrum merita magnificè declarauit. & ideo sit ibidem populū confluentia, nunc sanitatis obtentu, nunc pro diuersis necessitatibus quærentiū suffragia: quæ tum, quauis ob incuriam vel negligentiam maiorum, descripta non reperiamus, veracibus tamen tradita relationibus nequaquam difficile credimus. Quapropter his intactis, nè fortè, sicut eiusmodi in re fieri solet, spontè detractoribus nostris ora recludamus, ad ea potissime, quæ nostris gesta sunt vel gerenda temporibus, ad reliquias sanctissimi patroni nostri Burchardi, styllum competenti narrationis ordine conuertamus. Itaque post beati Burchardi decessum, Megingaudus, vir, vt præmissum est, per omnia laudabilis, Episcopatum Vuirceburgensem, catholicis & orthodoxis semper intendens institutis, rexit quindecim annis. Hic igitur beatorum Bonifacij, Burchardi, Lulli, ceterorumque, quos huc de Anglia diuinus amor adduxit, comperegrinus & compatriota, necnon professione monachus, sicut & illi, nullatenus mutans vel inficiens rigorem propositi, semper irreprehensibilis verbis & exemplis mirificè pollens, gubernacula tenebat pontificalis officij, vndè tam secularibus quàm Ecclesiasticis, cunctisque, qui ipsum nouerant, personis amori simul fuit & honori. Tandem senio iam imbecillior effectus, insupèr etiam fortasse ad incrementum meritorum ægrotare se vehementius sensit: moxque reminiscens exemplum prædecessoris & magistri sui, missis legatis tam ad principes regni, quàm ad sacerdotes ecclesiarum, consensu atque consilio cunctorum, quædam de suis Clericis, nomine Bernuuelphum, sibi in præsulatu subrogauit, cooperantibus sibi in eadem ordinatione Lullo Metropolitano, & Vuillibaldo Eistetensi Episcopo, coram vniuerso ipsius Ecclesiæ Clero populoque. Sicque rebus & possessionibus, mobilibus scilicet & immobilibus, quæ ad Episcopium pertinebant, eidem successorī suo relictis, ipse cum paucis ad locum, à quodam Hattohe sibi donatum, commigrauit. Remanserunt autem apud monasterium sancti Kiliani * plus quàm quinquaginta, vt alibi diximus, fratres, quos tamen non multo post Bernuuelphus cum iniurijs expulso, ad magistrum suum Megingaudum nauigare eoegit. Ad hæc beatum virum idem Bernuuelphus multis inclamationibus vexauit.

jacobi.

Apparet hinc, authoritatis huius historia antiquum esse.

Megingaudus Episcopus, professione monachus.

Bernuuelphus successore Megingaudo.

Valde est molestus Megingaudo.

uit pro diuersis suppellectilibus, quæ Christi confessor Burchardus in vestitu sacerdotali, siue codicibus, nonnullisque rebus familiaribus reliquerat. cuius tamen disceptationis modum & finem si quis scire voluerit, à quodam monacho, qui tum intererat, conscriptam reperire poterit. Tantam denique, tamque diutinam inquietudinem patri quondam & magistro suo subrogatus Episcopus infixit, ut rædio affectus, sese suosque discipulos, ipsum quoque locum, qui tunc Rorinlatha, postea verò Neuuuestat dictus est, Caroli Regis patrocinio committeret, & eius adiutorio monasterium ibidem à se suisque monachis inhabitandum institueret. Vbi dum aliquandiu laudabiliter ac religiosè sub sacratissimi Imperatoris alis ob omni seculari molestia conuersarentur illasi, utpotè tam Deo placentes quam hominibus, ingressus est viam vniuersæ carnis Megingaudus Episcopus, bonis operibus plenus, æternæ remunerationis brauium recepturus. Cuius discipuli Vualtricum de suis mox Abbatem elegerunt, ipsiusque iussu pijsissimi Caroli ad palatium deferentes, eius autoritate, iuxta quod Megingaudus promiserat, confirmarunt.

Obitus Megingaudi Episcopi.

Contra eos, qui monachos aiunt Ecclesiasticis ministerijs fungi non debere. Cap. 2.

Inter hæc redit ad memoriam, quod silentio præterire nullatenus possumus, ob virandum tamen proximorum scandalum, tuæ dilectioni, quod dico, sit in aurem dictum. Ex tota præsentis opusculi serie colligi valet, immò ipsa, quam literis vtrunque tradidimus, historia luce clariori veritate subnixâ, constanter edocet, sanctorum prædicatorum Kiliani, Burchardi, sociorumque eorum instantia, Franciam orientalem Christo conquistam, Germaniam penè vniuersam magni Bonifacii doctrina in viam veritatis & salutis directam, Alemanniam Galli, Burgundiam Columbiani, Bauariam Corbiniani, necnon Ruperti vel Emmeramni fructificas seminarijs : quos vniuersos, paucissimis exceptis, vniuersali Ecclesiæ monasticæ professionis atque schematis commendauit sanctitas, & quo per mundi contemptum in cælesti theoria facti sunt sublimiores, eo sacerdotali officio digniores, & in prædicationis ministerio apud homines habebantur aptiores. Cum hæc irâ sint, immò quæ ita esse nemo ambigat, miror, qua fronte quidam monachis sacerdotibus qualibet Ecclesiastica officia interdicerè præsumant, si tamen eo ordine, quo prædiximus, per officia regenerationis, ab ipsidem prædicatoribus initiata, semerptos Ecclesiæ filios esse non abnegat. Hi tamen, nè nos partis nostræ quasi temerarios defensores acris impugnent, magni Gregorij decretum, contra idem schisma promulgatum, necnon Bonifacii, qui quartus ab illo sedem Apostolicam gubernauit, ad idipsum contententem sententiam relegant. Ait enim beatus Gregorius inter cætera. Videtur nobis, qui sua pro Deo relinquunt, & à passione & à morte eius sumunt exordia mutæ conuersationis, dignius liceat baptizare, communionem dare, pœnitentiam imponere, peccata soluere. & post pauca : Censemus ergò monachos prædicare baptizare, communicare, pœnitentes soluere, iuxta constituta trecentorum decem & octo Patrum. Itè prædictus Bonifacius de eadem re : Sunt, inquit, nonnulli stulti, dogmatizantes, magis zelo amaritudinis, quam dilectionis inflammati, asserentes monachos, quia mûdo mortui sunt, & Deo viuunt, sacerdotali officio indignos, neque pœnitentiam, aut Christianitatem, seu absolutionem largiri posse per sacerdotals officij iniunctam gratiam. sed omninò falluntur, & c. vsque ad id : Decertantes igitur contra, monachos in hac re sacerdotali officio penitus non carere præcipimus, vt ab huiusmodi nefandis ausibus reprimantur in posterum : quia quanto quis celsior, tanto pœnitentior. Nobis igitur, pauculis insertis contra eos duntaxat, qui coram oculis nostris vestigia Patrum delere, vel laqueos pedibus nostris abscondere moliantur : licet multo plures Patrum abundant sententiæ, quæ huiusmodi repugnent inuidiæ : libet istum ad omnia reflectere.

Nota, per quos ad Christum adducta sit Germania.

Decretum S. Gregorij de Monachis.

Itè Bonifacii Papæ.

Catalogus Episcoporum Herbipolensium. Cap. 3.

Post successorem beati Burchardi Megingaudum, Bernuuelphus cathedram Vuirceburgensem tenuit annos septem, homo, vt aiunt, præ cæteris, monachis religiosus infestus multum : quod & colligi potest è superioribus. Post hunc Luitrigus annis tribus, mensibus quinque. Post hunc Egiluardus annis sex, mensibus vno, diebus vigintribus. Post hunc Vuolgerus annis vigintriduos, mensibus sex. Post hunc Humbertus annis decem, mensibus tribus, diebus octo. Post hunc Gotebaldus Abbas inferioris Altachij, peruetusti cœnobij apud Bauaros, annis vndecim.

Bernuuelphus.

Luitrigus. Egiluardus. Vuolgerus. Humbertus. Gotebaldus.

vndecim. (Hunc Gotebaldum manuscriptus codex noster non habet, haud scio an librarij oscitantia, aut ipsius authoris voluntate.) Post hunc Arno annis triginta sex, mensibus sex, diebus duodecim. Post hunc Rudolphus annis decem & septem, diebus tribus. Post hunc Diedo, vel Thiedo, annis vigintriquatuor, mensibus duobus, diebus quatuordecim. Post hunc Burchardus annis nouem, mensibus tribus, diebus vigintriquatuor. Post hunc Boppo, annis viginti, mensibus decem, diebus quatuordecim. Post hunc Boppo alius annis vigintribus, mensibus quatuor, diebus viginti & vno. Post hunc Hugo annis sex, mensibus septem, diebus viginti & vno. Hic cum esset acceptus, & ad pontificalem insulam per omnia dignissimus, de reddenda villicationis suæ ratione momentis omnibus erat sollicitus. Vndè inter cætera perspicuus monasteriolum, quod in honore beati Andreæ Apostoli, sanctique Magni martyris, abbeato Burchardo consecratum in superiori libello descripsimus, ab omni religionis profectu defecisse scilicet tam prælatorum negligentia, quam subditorum insolentia, indeque (quod iusto Dei iudicio consequens videatur) victus atque vestitus necessaria ipsi paucis, qui remanserant, deesse : diuina instinctus providentia, monachicæ institutionis illic fratres congregauit, atque locum eundem, & cuncta illuc pertinentia, honori non solum, vt prius, Andreæ Apostoli, sed & eximij confessoris Christi Burchardi, primi sui fundatoris, delegare proposuit. Electo denique ad huiusmodi negotium competenti tempore anni, conuocatis vndique tam principibus vicinis, quam ipsi Ecclesiæ suæ capitaneis, cuncto quoque Clero atque populo, præmeditationis suæ coram omnibus intentionem exposuit, & quia hoc ipsum, quod proposuerat, per summum sedis Apostolicæ Pontificem, qui tunc temporis Benedictus vocabatur, sibi consentium, neque Romani Imperatoris ad hoc consensus deesset, enarrauit. Contententibus cunctis, & intentionem eius deuotam laude digna prosequentibus, triquantum statim ieiunium indixit : ipsoque peracto, cum ingenti fidelium multitudine, ad tumulum beati confessoris Christi Burchardi, denotis laudibus personante, processit. Deinde leuatum digna reuerentia corpus sanctissimum, ad supra memoratum reuerenter transtulit monasterium. Reconditis ibidem, vt deceuit, venerabiliter reuerendis reliquijs, præfatus pontifex Hugo locum eundem decimis ac terminis, quantumcunque valuit, dilatauit, prædijs, redditibus, libris atque vtenilibus copiose ditauit. Monasterium autem ipsum ex illa die tam beati Burchardi Christi confessoris, quam beati Andreæ Apostoli patrocinij regendum, tuendum, atque cognominandum instituit. Deinde cum consilio & consensu Cleri sui decreuit, atque banno pontificalis autoritatis confirmauit, vt deinceps quinta feria celebretur solennitas eiusdem translationis : præcedentibus verò tribus diebus, secunda, tertia & quarta feria, per totum Episcopium ab esu carniū abstineatur : synodus etiam ab Episcopo cum omni Clero habeatur : sicque finito concilio, à singulis parochianis cera duonum nummorum precij ad easdem reliquias offeratur. Corpus verò sancti martyris Andreæ, siue Magni, cuius mentionem supra fecimus, venerabilis Episcopus Hugo ab eodem monasterio, quo illud sanctus Burchardus olim condiderat, in ciuitatem transtulit, & consocians sanctorum martyrum Kiliani sociorumque eius reliquijs, festiuum illi famulatum annuatim exhibere constituit. Ex hoc tempore monasterium, sancti Burchardi corporis præsentia beatificatum, ipsiusque vocabulo specialius agnomatum, prædijs, ædificijs atque donarijs cœpit amplificari, & tam ab vrbanis, quam à comprouincialibus amari simul & honorari : adeo vt nonnulli seculo renunciâtes, ipsos cum rebus suis ibidem Deo offerret, nonnulli etiam filios suos cum oblatione Domino offerentes, sub regulari disciplina Christo deseruimus illic manciparent. Hæc sunt, quæ de vita & conuersatione ac obitu, siue translatione sancti patroni nostri Burchardi, per veridicam præcedentium patrum relationem, siue per exemplaria diuersa, inuestigare atque colligere pro modulo ingenioli nostri satagemus.

Arno. Rudolphus. Diedo. Burchardus.

Boppo. Itè Boppo.

Hugo.

Hugo Episcopus monasterii S. Burchardi reparat & reformat.

Transfertur reliquie S. Burchardi.

Ecced præfatum Germanorum feruorem.

DE S. ANGADRISINA virgine, sponsa S. Ansberti Episcopi Rothomagensis, cuius festum in quartumdecimum diem Octobris incidit, legat Lector Vitam eiusdem Ansberti Episcopi in primo Tomo, 9. Februarij.

DE S. COSMA Episcopo verò, cuius festiuitas eodem 14. huius mensis die occurrit, habetur in Vita S. Iohannis Damasceni tertio Tomo, Maij 6.

DE TRANSLATIONE SACRI CORPORIS S.
DONATIANI RHEMENSIS ARCHIEPISCOPI AD BRUGAS
Flandriae: quam idcirco hic posuimus, quod in diem 14. mensis Octobris
incidat natalis beatissimi Episcopi huius, ne tantum virum
preterisse videretur.

Octobr. 14.
quod ad de-
cessum san-
ctissimi viri
attinet.

Balduinus
Ferreus ap-
pellatur Co-
mes & Mar-
chio Flan-
driae.

Littere Ebo-
nis Archie-
piscopi.

Basilica S.
Donatiani
Brugis con-
ditur.

S. Donatia-
nus apparet
caeca femi-
na.

ANNO Domini octingentesimo sexagesimo tertio, cum iam tertio Flandriam Nortmanni & Dani ferro & igni vastarent, Balduinus Ferreus (qui cum aliquot decessoribus suis iam inde à Carolo Magno Flandriae forestarius, siue litoris Flandrici, tum Saxonicus, custos appellatus est) à Rege Francorum Carolo Caluo, cuius filiam Iuditham rapuerat, atque uxorem duxerat, dotis nomine totam regionem, Scalde, Somona, atque Oceano terminatam, accepit, pace inter Regem & ipsum composita intercessione Pontificis Maximi Nicolai I. & Rhemorum Archiepiscopi: appellatusque est Comes regni Francorum, & Marchio Flandriae, idque potentissimum nomine, ut aduersum Danos, omnemque Aquilonis barbariem perpetuus foret regni Francorum propugnator. Ebo quoque Rhemensis Antistes, pacis Flandricae confirmandae causa, & vt ferocis gentis animi cultu religionis mitescerent, sancti Donatiani corpus Balduino Comiti, quem diximus, in Flandriam misit: cuius Ebonis de ea translatione litterae, quas mox subiungemus, inuenta sunt in priori theca cum sanctis reliquijs, cum secunda fieret translatio ex veteri theca in aliam longè preciosiorem, anno Domini millesimo nonagesimo sexto, octauo Idus Ianuarij, sub Marchione Flandriae Roberto, ac Praeposito Bertulpho. Ebonis litterae eiusmodi sunt:

Ego Ebo, indignus Rhemorum Archiepiscopus, hunc thesaurum, super gemmas & aurum preciosum, tibi gloriose Marchio Balduino, nostrorum consilio Clericorum transmitto: Donatianum scilicet, septimum nostrae sedis Episcopum, nostrae sanctitatis virum, pium exauditorem, & promptissimum apud Deum intercessorem, raris secularibus angustijs occupatis, quam peccatorum sceleribus detentis, quod nostris & antecessorum nostrorum temporibus satis probatum est. Eius, sanctique Remigij, ac innumerabilium Sanctorum vitae scripta, Vandalorum vastatione scias esse delata. Hunc attestatione diuina tuae fidei committo, quatenus eum diuino seruitio, in quantum vales, honorifices, & secularibus dites. Vale dilectissime in Domino.

Translatæ sunt autem hæ sacrae reliquiae primò ad Turholtum monasterium: deinde cum magna celebritate Brugas, iussu eius, quem diximus, Balduini Ferrei: qui sacellum antiquum, in honorem sanctissimae Virginis dedicatum in Burgo Brugenfi, in basilicam beatissimi Donatiani inuolauit. Litterae Ebonis Archiepiscopi, quas paulò antè annotauimus, etiamnum extant in loculo, quo S. Donatiani corpus integrum continetur: inspectæ & attentatæ à multis eius ecclesiae Canonicis, cum tertio transferretur sacrum illud corpus à primo Brugarum Episcopo D. Petro Curcio, anno 1365. 13. Octobris. Porro primæ translationis, quæ sub Balduino Ferro facta est, festum celebratur Brugis 30. Augusti. Basilicæ verò, olim collegiata, modò ecclesia Cathedralis est. Hoc loco quædam libet miracula subiungere, quæ facta sunt à translatione prima, habenturque in vetustis manuscriptis codicibus: sed nos ea non nihil contraximus ob vitandam prolixitatem.

In quodam Frisicæ oppido Ermengardis foemina fuit. Ea quandoque haustura aquam, cum hydria ad puteum abiit. Ecce autem à monte vicino melodia mirifica ad eius perlata aures, eam illexit, vt relicta hydria, properaret ad montem. Vbi cum sese prostrauisset, animum oblectatura concentu illo musico, blando sopore correpta est. Cernens id quidam malignus homo, malo demone instigante, bullienti aqua eam perfudit. Vnde non solum pili capitis omnes, carne & sanguine permixti, cum ingenti dolore defluxerunt, sed etiam oculorum lumen extinctum est. Ità misera illa octo annis ea cæcitate laborans, alieno ductu, scipioni innixa, suos regebat gressus. Anno nono ipsa nocte sacratissimæ natiuitatis Christi apparuit ei senex quidam, canonicus venerabilis, albis amictus vestibus, pedum pontificium manu tenens, atque hunc in modum eam appellans: An ne molesta tibi est, filia, tam diurni temporis cæcitas?

At

Atilla: Ità ferè natura comparatum est, inquit, vt quæ molesta sunt, non sine molesta ferantur. Tum senex: Accingere, ait, filia, & Brugas ocyds proficiscere. Illic, me patrono, caelestis tibi aderit medicina. Respondit mulier: Quanam ratione, nisi domine, Brugas ego petam, quæ & via, & loci, & ipsius etiam nominis ignara sum? Tum senex apprehensa illius dextera, publicam ei viam humanissime indicauit. Cumque abiret, illa sublata voce sciscitabatur, quisnam esset, & quo vocaretur nomine. Illo respondente Episcopum se esse, & Donatianum appellari, mulier expergescens, tali visione letatur. Sed cum de veritate hæsitaret, iterum ac tertio apparuit ei sanctus Episcopus. Arque ità omni ambiguitate reiecta, fidelium sulca praesidio, peruenit ad locum. Erat tum annus instauratæ salutis millesimus & vndecimus. Fratribus autem Missarum solennia celebrantibus, alieno ductu in ecclesiam ingressa, ad locum, vbi sanctissimi Donatiani corpus conditum est, cum ingenti deuotione & perfecta fide accessit. Post prolixas preces, nerui contracti momento temporis, non sine dolore laxati sunt, & cum ab oratione surrexisset, oculi stillabant sanguinem: illa verò magna voce Deum laudans, lumen amissum sibi sensit restitutum. In argumentum fidei accurrens sacrae adis Praepositus, & rem diligenter inuestigans, fidele testimonium ijs, quæ diximus, perhibuit: & omnis plebs, vt vidit, dedit laudem Deo & sancto Donatiano.

Cum inclytus Flandriae Marchio Balduinus, cultor iustitiæ, pacis amans, inter cetera bonorum operum studia, monasterium in castro Hasnon:ensi fundatum extruxisset, eius dedicandi causa mirificos ex immensis opibus suis adhibuit apparatus, tantæque solennitati omnes Flandriae optimates cum suis iussit interesse. Cunctorum quoque sanctorum suæ ditionis corpora cum Episcopis, Praepositis, Abbatibus & subditis suis adesse voluit. Vnde factum est, vt etiam preciosus patris nostri Donatiani thesaurus, cum alijs reliquijs, magna procerum stipatus caterua, ad eum locum honorificè apportaretur. Et quia tot hominum millia is locus capere non poterat, fixis tectorijs, sanctorum corpora custodientes, diuino cultui vacabant. Populus verò certatim ad ea cum oblationibus accedebat. Inter alios etiam nobilis quidam ad sancti Donatiani corpus venit, per tantum patronum peccatorum suorum remedia expetens. Ecce autem post affixa loculo eius oscula surgente illo, quidam, cuius magno ardebat odio, cuique iam pridem necem moliebatur, ad genua eius prociuit, propter Deum & sanctum Donatianum sibi ab illo veniam dari petit: In te, inquit, peccaui: miserere mei, vt etiam Deus misereatur tui. At ille stomachabundus minatur, nisi quamprimum se dimittat, in sancti corporis praesentia se illum trucidaturum: quantoque alter in petenda venia erat constantior, tanto ille pertinacius eum repellebat. Mouit ea res Clerum & populum, qui aderat: simulque cum homine supplice abijciunt se ad pedes illius, orant multis modis, eum flectere cupientes. Sed ille nec precibus, nec lachrymis mouetur: immò maioris furoris aestro percitus, obstinato animo à sancti corpore recedit. Non dormitat autem vltio praepotentis Dei: repente utroque lumine orbatur. Crescente dolore & timore, animi sui angores horrendo eiulatu prodere compellitur: Heu me miserum, inquit, qui Deum & sanctum Donatianum grauiter offendidi, parensque aliorum consilijs, humiliter petit ad sancti corpus se adduci. Coram illo se prosternens, diu cum lachrymis & gemitibus deprecatur. Inde surgit à precibus, osculatur hominem, cui erat infensus, & redit amissum lumen. Clamor populi in sublimem tollitur, Deus in sancto suo ab omnibus collaudatur: Marchio Balduinus hæc audiens, mirificè exhilaratur, maiori diuini cultus inflammatur desiderio, pijsimum patronum sanctum Donatianum maiori veneratione complectitur.

In eiusdem beatissimi viri castro, (vt habet codex) id est, Brugis, mulier paupercula & senex adeò contracta fuit, vt multis annis miserandū in modum reprobaret. Ea nocte quadam leuiter obdormiens, videt quendam ninea indutum stola, blanda voce sibi dicentem: Tempus est, filia, vt tantis malis finis imponatur. Itaque ad ecclesiam illam accedas, (eam autem digito demonstrabat:) illic à Domino consecutura veniam peccatorum, ob qua ista pateris, & per eius ecclesiae patronum sanctum Donatianum, perfectam corporis sanitatem recuperatura. Illa euigilans, laudat Deum, manè domesticis & alijs fidelibus indicat visionem, reptat ad ecclesiam plena fide, orat ibi cum lachrymis, surgit tam sana & incolumis, vt nulla morbi vestigia in corpore cernerentur. Agit qua potest virum facultate, gratias sancto Donatiano: omnis ciuitas hæc audiens, magnis vocibus laudat Deum.

Ea tempestate, qua innumerus Christianorum exercitus Hierosolymam petijt, infideles è terra sancta profligatus, Marchio Flandriæ Robertus, vir forma corporis eximia, cum nobilioribus & optimatibus Comitatus sui eò quoq; profectus est. Eius verò gubernatione Flandria destituta, malus dæmon inter eos, qui remanserant, presertim verò Brugenses, tantam excitavit animorum dissensionem, vt frater aduersus fratrem tumultuari non vereretur. Indè verò bella extitère intestina, quæ sine multo sanguine sedari non potuerunt. Illis malis in crescentibus, iubente monasterij S. Donatiani oppidi Brugensis Præposito, & fratribus id consulentibus, corpus eiusdem S. Donatiani extra basilicam in plateam illi propinquã, cum multa deuotione exportatum est. Ibi tum sacerdote ad populum concionante, mirum in modum per sancti spiritus gratiã adeò discordia omnis sopita est, vt cuncti inter se pacis foedera inirent. Atque vt dubium non esset, eam pacem diuinitus conciliatam, puer quidam, toto vitæ suæ tempore claudus, apud sancti corporis loculum depositus, quanta potuit animi cõtentione opem postulauit: (Viderat enim in somnis, vt ipse aiebat, à sancto Donatiano se curatum iri) atque ibi sanatus est. Eodem die, sacro eius corpore in monasterium reportato, quædam paralytica ad loculum eius eo morbo liberata est. Id verò miraculum idcirco factum creditur, vt populi incredulitas confutaretur, antecedens miraculum, quod in puero contigerat, non sancto Donatiano, sed sancto Ihero tribuentis, vt cuius loculo puer ille propinquior fuisse videretur. Itaque laudatur Deus ab omnibus, & sanctus Donatianus honoratur.

Tumultus sedatur.

Puer claudus curatur.

Item paralytica.

Istius Iheri meminit Molanus in suo indiculo

Visio fratris paralytici.

Istius Guduali Episcopi fit menculo D. Molani.

In monasterio Guatimensi, à viro religioso Odfrido constructo, in quo Clerici degunt, Apostolicæ vitæ canonem sectantes, quidam Hermartus, vir fidelis, eidem sacerdoti Odfrido duos paruulos filios obtulit, Domino illic seruituros. Dedit ergo operam Odfridus, vt in virtutum studio illi suos haberent progressus. In altero verò illorum, cui Themardi erat nomen, memorabile Deus per sanctum Donatianum miraculum declarauit. Cum enim nono ætatis anno oblatuisset in monasterio, & religiosè viuens, de bono in melius semper proficeret: vbi adolescentiam attigit, occulto Dei iudicio adeò est paralyti dissolutus, vt à planta pedis vsq; ad verticem, dimidia sui parte membrorum officio esset destitutus. Eo incommodo cum iam triennio laboraret, & natalitio beati Nicolai die populus frequentior ad locum illum conflueret, quadam mentis alacritate petijt, vt cum cæteris fratribus communi celebrati & lætitiæ, ipsi interesse liceret. Nocte igitur adductus in ecclesiam, pro deuotione lectionem legit: sed vim morbi non ferens, absolutis laudibus, aliorum opera ad loculum reductus est. Vbi cum vix tenuiter obdormisset, repentina luce cubiculum totum perfunditur, atque in ea duos quosdam præclaros viros ad se aduentantes conspicit. Antecedebat autem illos senex quidam, honoris, vt videbatur, & officij causa, propter illorum eximiam dignitatem: illis cum quadam singulari grauitate eum subsequētibus. Fratre autem ex ea visione timore correpto, is, qui præcedebat, familiariter ad eum decumbentem accessit. Eum verò diligenter intuitus frater, animaduertit dominum Odfridum esse, qui ante biennium è vita migrarat. Eo igitur agnito, mirum in modum exhilaratur, & quibus potest modis, tres illos veneratur. Tum senex ad illum: Dormis ne, inquit, fili? At ille: Itane, mi pater, ait, dormire me posse credis, quæ vsque adeò debilem conspicis? Tam abs est ab oculis somnus, quam à membris sanitas. Et senior: Respice, inquit, fili, in hos: quorum alter est sanctus Donatianus Brugensis, qui te visitatum aduenit: alter verò Blandiniensis cœnobij habitator sanctus Gudualus. In illorum igitur vltra humanum modum luculentos vultus & pontificias infulas frater suos intendens obrutus, eorum formas animo suo impressit, & fratribus postea exposuit. Porrò Odfridus ad Donatianum conuersus, En, inquit, vir sancte, iubet Deus, vt hunc canonicum sanes, qui ad proximum Christi natalem Brugas veniet, & suæ staturæ filum argenteum, duos Anglicos valentem, pro munere tibi apportabit: atque eiusdem precij dono, quotannis eò se conferens, tuum cumulabit altare. Respondit sanctus: Placet, quod dicis. Appræhensam ergo dexteram fratris senex beati Donatiani dexteræ admouit, atque huiusmodi verbis eum illi commendauit: Accipe, vir sancte, hunc canonicum pro illo vno è tuis, quem tibi nomino, qui nisi ad meliorem frugem se receperit, damnationis sententia feriatur. Huius nomen frater nulli vnquam indicare voluit, at tamen ante obitum eum conuersum ait. Interea duo illi dispèrent, relicto apud fratrem Odfrido senex, qui cum, quid deinceps ageret, diligenter instituit, & multa ei arcana tanquam fideliter

fideliter enunciauit. Deindè etiam ille recedit, fratremq; præ angustia multo sudore madentem relinquit. At ille fratribus visionem refert, seque sanatum iri constanter affirmat. Circa festum natalis Christi non sine ingenti labore Brugas venit, beati Donatiani corpus inuist, magnisque pressus doloribus, imminente Christi natiuitate perfectè renalescit, munusque à se indicium offert. Accidit hoc anno salutis millesimo octogesimo octauo, eodemque tempore apud sacrum beatissimi Donatiani corpus curamagna Cleri populiq; exultatione fideliter recitatum est.

Paralyticus apud corp' S. Donatiani perfectè restituitus.

VITA VENERABILIS DOMINICI LORICATI, PER PETRVM DAMIANI AD ALEXANDRVM

Papam scripta. Habetur Tomo 8. Aboysij.

DCC sanctissime pater, dum Epistola, in qua vitam Rodulphi descripsimus, gerulus, qui ad vos veniat, quaritur, & non suppetit: repente aliud, quod vberius ad edificationem proficere valeat, si scribatur, occurrit. Et forsatis ob hoc nuncius mihi superna dispositione subtrahitur, vt interim vacantem me stylus ad aliud trãserat. Vir itaq; Dei Dominicus, pater & dominus meus, ante annum defunctus est: cuius vita si scribatur, vereor ne forsatis à quibusdam fratribus incredibilis iudicetur. Sed absit à me mendacium scribere. Nam qui veritatem pro viribus veraciter colo, commentum fallaciæ nõ admitto. Neque enim illud nos latet Apostoli, qui cum præmississet: Si Christus non resurrexerit, inanis est ergò prædicatio nostra, inanis est & fides vestra: statim subiunxit: Inuenimur autem & falsi testes Dei, quonia testimoniũ diximus aduersus Deum, qui suscitauerit Christum, quem non suscitauit, si mortui non resurgunt. In quibus Apostolica sententiã verbis, vt diutius non immoremur, in promptu lector intelligit, quoniam qui vel Deum, vel Dei seruum mirabile quid fecisse coningit, non modò fabricati mendacij præmium non meretur, verum etiam aduersus eum quem laudauerat, falsum testimonium protulisse conuincitur.

Octobris 14 Cap. 1.

Dominici sanctissima vita.

1. Cor. 15.

Cap. 2.

Rom. 8.

Fit monachus eremiticus.

Manet virus.

Nota, arduum vitæ institutum.

Abstinencia eius.

Silentii diuturnum.

for. horas

Dominicus itaq; cum esset in seculo clericus, quia tunc Simoniaca vigeat hæresis, que & nunc vtinam prorsus esset extincta, vt presbyter fieret, à parentibus eius data est Episcopo hircinæ pellis aluta. Sed quia, sicut ait Apostolus, diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum: hæc vna beati viri culpa, multorum post honorum probatur extinctis materia. Nam hoc pauore perterritus, cõtempnit seculum, induit monachum, arduumque mox eremiticæ vitæ, tanquam bellator intrepidus, arripuit institutum. Sed quia malè promotus est, donèc vixit, sacrosancti altaris vlturpare ministerium non præsumpsit. Virgo vsque ad obitum fuit, vitam eremiticam non omisit: vbi nimirum sub magisterio sancti viri Iohannis, qui dicebatur de Monte Fererti, plurimos vixit annos. In illa igitur eremo, quæ scilicet erat in regione, quæ dicitur Lucoili, constituta, decem & octo videbantur cellulae ad habitandum fratribus deputatæ, vbi nimirum sub hac regula vivebatur, vt nunquam vinum biberent, nunquam adipe alimenta condirent, vnum in Dominica die, sed & quinta feria pulmentum sument, quinque per hebdomadam diebus in pane & aqua ieiunium celebrarent, solis autem orationibus vacantes, vel manuum operibus insistentes, non agriculturam exercebant, non prædia, vel aliquam substantiam, præter vnum sagmarium, possidebant. Cum quo scilicet a fello, vel equo, vnus erat minister, qui vel ad acquirendas, vel ad terendas, fruges in deficientes discurreret, solusque eos cunctis necessitatibus sustentabat, Iohannes scilicet: qui postmodum loci Abbas factus, sub honesta rexit administratione conuentum. Tenebat autem per totam hebdomadam districta censura silentium, quod vtique Dominica die post vesperam, cibumque soluentes, habebant loquendi inuicem vsque ad completionis officium libertatem. Nudis præterea pedibus & cruribus iugiter in cellulis morabatur. Dixit autem mihi, quia cum cohabitaret Ansoni, religioso videlicet viro, quem & ipse vidi, quotidiè per omnes canonicas disciplinã sibi met inuicem scoparum ictibus ingerebant. Qui videlicet Anso sibi aliquando conquestus est, quòd nouem diarias panis pensas in ventre simul haberet.

Tanta

Mira inedia.

Tanta quippe macerabantur inedia, ut aridus panis constiparetur in ilibus, ac digerere difficile posset.

Cap. 3.

Illic etiam quidam frater erat, qui sepe vagabundus egredi de cella tentauerat, quem Iohannes Prior eremi, prout dignum erat, prius austerè corripuit, deinde in sua presentia vapulare præcepit. Cumque iubente magistro, se coepisset induere, superbe locutus est: quem rursus magister exui, rursus præcepit verberari. Sed adhuc etiã se vestire incipiens, superbum quid effluere non cessauit: sic tertio, sic quarto, & si ritè te- neo, usque; sexies verberatus est, nec emendatus. Exutus enim, & reindutus, humilia re- spondere non potuit. Septima vero vice flagellatus, cum se coepisset induere, clara fla- rim voce clamauit, dicens: Ecce diabolus abiit, ecce nequissimus cordis mei habita- tor aufugit, meque nexibus, quibus adstringebat, effraçtis liberum reliquit. Iam iam domino ac magistro meo libenter obtempero, eiusque me subdendum legibus per om- nia repromitto. Hoc modo frater ille ad humilitatis custodiam redijt, & in cellula iugiter perseuerans, decetero irreprehensibiliter vixit.

Cap. 4.

Longè verò post, magistro prebente consensum, dignatus est vir sanctus prædictus mihi misero, & quem ipse suscipere dignaretur, indigno, mira se prorsus humilitate committere, & sicut Abbati monachum subiugare. Cui nimirum præstitit, non acce- pit. Et quem susceperam velut in subiectione clientem, gaudeo me in schola Christi veræ philosophiæ percepisse * datorè. Itã quippe vita eius, prædicatio & ædificatio, doctrina erat, & disciplina. Sed quia nos nonnulla huius sancti viri dicta, vel facta per diuersa dictatis nostri iam opuscula sparsimus, non videtur absurdum, si eadem hic, quæ tamen præ manibus habentur, eo ipso stylo, quo scripta sunt, apponamus. Sanè facilius est exitus, ex dolatis lignis domum construere, quam dolanò simul & con- struendo laboris exercitium geminare. Nam & de templo Salomonis scriptum est: Domus autem cum ædificaretur, de lapidibus dolatis atque perfectis ædificata est: & malleus, & securis, & omne ferramentum non sunt audita in domo, cum ædificaretur. Habemus & nos, iuxta nostræ manus impolitiam, politos lapides, quos utique; suffi- cit nobis, ut in structura duntaxat, itã inuenti sunt, simpliciter ordinemus.

Cap. 5.

In Epistola itaque, ad dominum Teozenem inclusum missa, hoc me scripsisse re- perio: Sed cur ego sanctos commemorando, viros diuersa passim loca perlustrò, quando- quidem intrã limen, & præ manibus tenep, ad cuius dignè efferenda præconia impar viribus non assurgo? Certè cellulis altrinsecus constitutis, solo basilicæ mediantis in- terstitio, ego illeque; diuidimur. Cuius si virtutibus enumerãdis inuigilo, antè dies elabi- bitur, quàm scribendi materia deficere posse videatur. Dominicum dico, doctorem videlicet, & dominum meum: cuius quidè lingua rustica est, sed vita artificiosa satis, & lepida. Quæ sanè vita satis vtilis ad ædificationem viuus operibus prædicat, quàm sterilis quorundam lingua, quæ accurata phaleratæ vrbauitatis verba inaniter truti- nat. Longo iam annorum elabente curriculo, ferrea ad carnem lorica præcinctus, infœderabilem pugnam cum iniquis spiritibus conferit, semperque; paratus ad prælium, non solum corde, sed & corpore præmunito aduersus hostiles acies feruidus bella- tor incedit. Hanc autem continuæ vitæ consuetudinem indifferenter habet, ut vix dies vlla prætereat, quin duo psalteria modulando, vtraque manu scopis armata nudam corpus allidat. Et hoc remissiori quidem tempore. Nam Quadragesimalibus circuli- lis, siue cum poenitentiam peragendam habet, crebrò enim centum annorum poe- nitentiam suscipit) tunc per dies singulos, dum se scoparum tunctionibus afficit, ut mi- nus, tria psalteria meditando perfoluit. Centum autem annorum poenitentia, sicut ipso authore didicimus, sic expletur: Cum tria scoparum millia vnum poenitentiæ an- num apud nos regulariter expleant, decem autem psalmodiarum modulatio, ut sæpè probatum est, mille scopas admittat, dum centum quinquaginta psalmis constare psalterium non ambigitur, quinque; annorum poenitentia in vniuerso psalterij disciplina rectè supputantibus inuenitur. Porro siue quinque vicies, siue viginti quinque, cen- tum faciunt. Consequitur igitur, ut qui viginti psalteria cum disciplina decantat, cen- tum annorum poenitentiam se peregrisse confidat. Quanquam & in hoc omnè modum Dominicus superet: quia cum nonnulli vnam manum in disciplinis agendis exercent, iste, ut reuerà Benjamin filius, contra rebelles carnis illecebras vtraque; manu infatiga- biliter pugnat. Hanc autem centum annorum poenitentiam, ut mihi ipse professus est, facile sex diebus ex more consummat. Memini quoque, quia cuiusdam Quadragesi- mæ imminētis initio, mille annos imponi sibi per nos ad poenitentiam petijt, quos cer- tè

for. docto- rem

3. Reg. 6.

Dominicus ferrea lori- ca ad carnem indutus.

Nota vitæ austeritatè.

S. Domini- cus Benia- min, id est, doloris filli- us nuncupa- tus.

te omnes fermè, antequàm ieiunij tempus transigeretur, expleuit. Et paulopost hoc persecutus sum.

Nunc ad Dominicum, de quo coeperat, sermo recurat. Enimverò cum hunc iam & incurua senectus deprimat, & crebris in super sepe laboribus contabescat, mirum vn- de illi tantus feruor incandeat, ut in spiritualibus exercitijs se semper inuictum, sem- per infatigabilem reddat. Nam, ut ipso referente cognoui, sæpè duo psalteria cum di- sciplinis stando continuat, itã ut neque; interim sedeat, neque; vel ad momentum à * per- secutionibus incredibili mentis feruore quiescat. Inquirenti mihi aliquandò, vtrum posset cum ferreæ vestis pondere aliquantisper genuum flexibus insudare, sub hac mihi dedit obsecrante responsum: Cum incolumitas, inquit, mihi votiuua respondet, quandoque; per omnes totius psalterij quindenos psalmos centies genuflectere con- suctui. Quod quidem tunc non diligenter attendi, postmodum verò quod dictum fu- erat, mente reuoluens, à depresso homine mille in vno psalterio fieri admiratus ex- paui. Quadam die post vesperam, cellulam meam ingressus, Magister, inquit, (hoc enim indigno vocabulo me ex humilitate compellat) hodiè feci, quod hætenus me fecisse non memini. Octo nempe psalteria inter diem ac noctem modulatus expleui. Vide- batur autem tunc totus vultus eius, ut scopis attritus, ac sulcantibus quibusdam vibi- cibus liuefactus, tanquàm si pila fuerit, pisanarum videlicet more, contusus. Psalm- o dia sanè illi idcirco tam faciliè prouenit, quia non tam verba, ut ipse afferit, lingua per- strepente reuoluit, quàm sensum mentis viuacitate percurrit.

Aliquandò à me remotus habitabat, cumque; ad me ingressum, quibus tunc se vitæ legibus regeret, inquisissem, respondit, se carnaliter viuere, & quintis sæpè ferijs cum Dominicis diebus, à solito se abstinentiæ rigore laxare. Requisitus, vtrum quolibet pul- mento, ouis, vel caseo vesceretur, negauit. Rursus, si piscibus, aut pomis: Pisces, ait, & poma, si qua sunt, ægrotantibus præbeo, quorum non minimam multitudinem iacè- re in nostris partibus ingemisco. Cumque; illum durus exactor in angusto conclude- rem, dicens: Vnde ergo illis diebus remissius viuis, si nihil eorum comedis, quæ neces- sè sit vel ignibus decoqui, vel arboribus inueniri? Respondit: Fœniculo, inquit, cum pane libenter vescor. Mox nimirum peritè cognoui, quàm carnaliter homo viueret, qui suas delicias fœniculum constituisset. Habet planè vberem lachrymarum gratiam, sed æternam. Cum enim reclusus sub districto se silentio reprimat, mox ut voluerit, affluenter plangit. At si colloquio frequentetur, fletum se amisisse conqueritur. Sed & ego illi sæpè penuriam meæ ariditatis impropero, dicens: Heu, inquam, mi pater, istæ tuæ lachrymæ infœcundæ sunt, quæ alias orando lachrymas parere nequeunt. Optarem nanque; quod consequens est, nimirum ut sicut tu mihi pater es, itã nihilomi- nus & tuæ lachrymæ mearum quoque; lachrymarum fierent genitrices.

In Regula quoque; eremitica inseruisse me recolo. Dicam: Sed quis scit, vtrum fi- des assertioni fidelissimæ præbeatur? At paruipendendum est, si humana temeritas arguat, quem summa veritas falsitatis excusat. Est inter nos, qui nonnunquam vno die continuato cum nocte, nouem psalteria meditando decurrat, & interim penè semper vtraque manu, scopis armata, nudum corpus afficiat. Notandum autem, quia dum hæc peragere satagit, nocte, vel die dormire non vacat: sed aliquandò genua flectens, dum caput terræ deponit, sic nudo repente somnus obrepit, eoque solo contentus est. Hic mihi aliquandò fraterna familiaritate conquestus est, quia cum nouem sic psalteria sæpè modulando perficeret, ad decimum nunquam potue- rit peruenire.

In Epistola quoque, quæ Blanca Comitissæ direxintus, hæc nos indidisse videmur. Vtinam daretur tibi nunc dominum meum videre Dominicum, qui quod imperita lingua conamur officio, ipse te efficaciori luculentissimæ vitæ doceret & informaret exemplo. Hic denique; à tribus circiter annorum lustris lorica ferrea vestitur ad car- nem, duobus autè ferreis circulis in corpore cingitur, duobus itè per brachiorum amos arctatur.

Sed quia de illo in alijs nostris opusculis iam plura digessimus, nunc quod vix ante sex dies ad nos veniēs retulit, proferamus. Ait itaque: Cõtigit me nôsse, quod scripse- ris, nouem me vno die psalteria decantasse cum corporalibus disciplinis. Quod certè cum audiu, tremefactus expaui, & conscientia remordente congemu. Vè, inquam, mihi: ecce hoc de me, nesciente me, scriptum est, & tamen vtrum à me hoc fieri po- tuisset, ignoro. Ego rursus experiar, & an hoc implere potuerim, indubitanter agno- scam.

Cap. 6. Magnus fer- uor in sine.

* percussio- bus legen- dum puto.

† genuflexi- ones, hic de- esse videtur.

Cap. 7.

Lautior ci- bus eius, pa- nis cum fœ- niculo.

Cap. 8.

Nouè Psal- teria dieis intra 24. ho- ras medi- rando.

Cap. 9.

Duobus cir- culis ferreis circuncin- gitur.

Cap. 10.

XII. Plalte-
ria cōtinu-
ter absoluit
virgis inte-
rim se car-
dens.

S. Michaelis festiui-
tas.

Multi eius
exēplo fla-
gellationis
purgatorij
arripunt.

Cap. 11.

Nota diffi-
cilitatem la-
borem quo-
tidianum.

Cap. 12.

Diutissimè
orat extēsis
brachijs.

scam. Quarta igitur feria me vestibus exui, & armata scopis vtraque manu, totam noctem ducendo peruigilem, psallere, ac me verberare non destiti, donec die altero decursis duodecim ex more psalterijs partem decimitertij, vsq; ad psalmum, Beati quorum, absolui. Porro quod nobis durum sēpē videtur & asperum, quā ille puerile deputet ac despectum, vno doceamus exemplo. Frater quidam cum a scoparum idibus nimis abhorreret, atque perferre grauiusimum iudicaret, tandem tamen domini Dominici crebrius insistentis adhortationibus acquieuit, ac per modulationem totius psalterij, & insuper quinquaginta psalmorum, sibi met disciplinam inferre proprijs manibus non cessauit. Erat autem nox illa præcedens Dominicam diem, & beati Michaëlis festiuitatem. Cumq; factio manè ad prædictū senem frater ille venisset, timens ne de indiscretionem redargueretur, cum quod egerat, per ordinem retulisset, hac ille voce respondit: Noli frater, pusillanimitas esse, vel pro hac tua, quæ nunc est, infirmitate diffidere: potest enim Deus ex imis te ad altiora prouehere, & huius lacteolæ tuæ conuersationis infantiam, ad iuuenilis roboris incrementa firmare. Et adijcens ait: Nos etiam primò pedetentim cœpimus, sensimq; ad quod nos diuina pietas perducere voluit, licet imbecilles ac fragiles, educti sumus. Sicque factum est, vt non eū de immoderato feruore, sicut ille timebat, argueret, sed ne desperationi succumberet, tanquam qui minimum quid egisset, animum refoueret. Huius itaq; sancti senis exemplo faciendæ disciplinæ mos ad eū in nostris partibus inoleuit, vt non modò viri, sed & nobiles mulieres hoc Purgatorij genus inhiāter arriperent. Nam & relicta Techbaldi sublimis vtiq; generis, & non infimæ dignitatis, mihi aliquandò retulit, præfixam huius disciplinæ centum annorum se pœnitentiam peregisse.

In Epistola etiam ad Iohannem Priorem eremi, quæ iuxta Susa vicinum montem est constituta, cum eum, eiusq; subiectos ad extensionem in orationibus exhortatorie prouocarem, dixi prius de quodam feruentissimo in amore Christi fratre nostro, Adam nomine, deindè Dominicum in exemplo subieci, ita inquit: Habemus autem quendam iuueniculum fratrem, qui confessus est, à capite vsq; ad finem psalterij eleuata se brachia tenere dum psallit, ita vt laquear tabulatum cellulæ manibus sēpē contingat, hac tamen discretionem seruata, vt per quinquagenos psalmos ad momentum brachia extenta deponat, & protinus erigat. Habemus & alterum prouehitoris ætatis, incuruū videlicet senem, & vt secretè tibi confitear, hic Dominicus est. Is itaq; quandam scripturam reperit, vbi dicebatur, quòd si quis duodecim illic notatos psalmos vicies quater, credis in modum Crucis manibus, caneret, pro vno posset anno pœnitentiam regulariter compensare. Protinus ille in exercitium id quod dicebatur, arripuit, & duodecim illos psalmos extēsis brachijs, sicut dictum est, vicies quater sub nullo prorsus intervallo, sed vno ductu quotidie decantabat. Scripsi super hoc & in alijs fortasè opusculis, quæ vel ad præsens desunt, vel facile memoriæ non occurrunt. Itaque ab eorum replicatione, quæ scripta sunt, ad noua quælibet articulus transferatur.

Enimuerò quasi quidam diuinus ignis in eius pectore iugiter æstuabat, qui nunquam permittebat eum à spiritualis exercitij labore quiescere. Aliquandò nanq; cum ego perquirerem sacrosancto die Paschali, cæteris fratribus, iuxta morem, meridie quiescentibus, vtrum & ipse dormisset, ait: Certè, pater, dixi in corde meo: Quid mihi, tam longis adhuc noctibus, in die dormire? Extēsis itaque in Crucis effigiem brachijs, psalteriū cœpi: Quo me sic stante decurso, signum protinus horæ Nonæ perlonuit. Hoc itaque modo iunxit victoriam Crucis cum gloria resurrectionis. Aliquandò cum de quotidianis, vt mos est, inuicem confabularem operibus, ait: Hac etiam nocte, quid mihi cōtigerit, manifesto. Nam dum solutus sopore surrexi, mox brachijs in modum Crucis extēsis psalterium cœpi: cumque psalmis omnibus, & canticis, quæ sequuntur, hymnisq; decursis, eò loci iam essem, vt solo catholice fidei psalmo, & litanijs deberem cuncta concludere, incidit in mētem, vt interim ista dimitterem, ac pro defunctis psalterium decantarem. Igitur brachia non deponens, ad defunctorum psalterium transij, quod iuxta morem per quinquagenos psalmos trifaria lectio-num interpolatione distinxit. Quo sic expleto, ad id protinus, quod omiseram, redij, atque hoc, quod de primo psalterio reliquum erat, expleui. Cumque de tertio consequenter aggrediendo psalterio cogitarem, benefactum, vt ita dixerim, signū repente nocturnæ synaxis insonuit, quod me depositis vlnis officij cum fratribus celebrare cœgit. & certè nescio quo anni tempore noctes breuiores crant.

Aliquan-

Aliquantis porrò ante obitum annis, quasi nouum supplicij genus inueniens, virgarum scopas in corrigiarū scuticas vertit, semelq; gustato, quia duriores sunt, in his verberandi cōsuetudinem posuit. Hoc flagellum, si quandò egrederetur ad sēculum, portabat in sinu, vt vbicunq; eum iacere contingeret, à verberibus non vacaret. Aliquandò verò cum loci occasio non præberet totum se posse exuere, per crura saltē & femora, per caput atq; cernicem, sese non cessabat affligere. Circulis quoq; ferreis quatuor, quia sibi præ longa cōsuetudine iam viluerant, quatuor itē superaddidit, vt duobus in coxis, duobus consequenter in cruribus stringeretur. Enimuerò loriam, & quibus utebatur, tanquam cilicij, vellanea quælibet indumenta, post menses, siue post spatium prolixius abluebat, vt rubiginem deponeret, & aridis ingerendam membris vredinem non haberent. Porro autem cum omnes, qui in cellulis habitamus, hoc laboremus, vt pro munendis à frigore pedibus vestimēta vsq; ad imum desuuant pauimentū, hoc etiam nobis in eo intolerabile videbatur, quia cum in eremo & ocreas nesciret & calceos, vestes tamen eius ad tibias vix medias descendebāt. Nudatus autem ad suscipiendam in capitulo disciplinam, quod scilicet nunquam omittere volebat, excessis ieiunio membris, & amara lorice mole detritis, Aethiopicā contraxisse nigredinem videbatur. Vestimenta verò lurida, & cariosa, vt ita dixerim, videbantur vetustate consumpta. Hoc mihi sēpē dicebat: In hoc psalmodia prouenit citò psallenti, si corde verba teneat, si quæ lingua loquitur, mēs veraciter compræhendat. Alioquin si cor vagatur, psalmorum cursus ad finem, lingua nunc fallente, nunc tepescente, tardè perducitur. Aiebat etiam, quia somnum somnus adescat, & vigilias vigiliæ pariunt. Nam corpus humanum, in quo paulatim prius cœnuitur, in hoc per incrementa postmodum roboratur.

Sed hinc me quispiam fortasè redarguat, qui videlicet non tam, quem viuēdi ordinem vitæ sanctus habuerit, sed quibus miraculis in hac vita claruerit, audire festinat. Cui me breuiter hoc respondere sufficiat: Quoniam & Maria, & Iohannes Baptista miraculum fecisse non legitur, cum tamē eorum vita non qualibet scriptura, sed Evangelio testate narretur. Quamquam Maria in solo partu, quem edidit, omnium proculdubio sanctorum virtutes ac signa præcellit. Hoc etiam inferam, quia vberiore fructum præbet audientibus sanctorum virorum mirabilis vita, quàm ostensa miracula. Illa siquidem exigit imitationem, ista solant ingerunt admirationem. Miracula docent, quomodò illi, sancti fuere: vita verò insinuat, qualiter & nunc homines fieri valeant sancti. Propter eā qui miraculum quæris, non ne tibi videtur esse mirabile, hominem fragili adhuc carne circumdatum, Angelitū (vt ita loquar) viuere, adeò vt inter quamplurima hominum millia, vix vnum ei similem valeas reperire? Er certè quamplures hodiè sunt inferioris vitæ, per quos Deus omnipotens dignatur virtutem ostendere.

Iesu teste, non mentior, quia necdum tres menses elapsi sunt, ex quo ad me in Salmagnini videlicet eremo diuersantem, duo adolescentes monachi venerunt, quorū alter de Spoletina monarchia, alter verò de Venetiæ dominio, Polēsi videlicet vrbe, oriundos se esse dixerunt. Sed Venetus, vocabulo Michaël, sicut nobis in confessione perhibuit, in ipso suæ conuersionis initio, circulo ferreo sub hac desiderij sui passionis se constrinxit, rogans Dei omnipotentis obnixè clementiam, vt cum locum salutis suæ congruum reperiret, confectum ille circulus frangeretur. Porro autem ipso die, quo eremum nouus hospes ingressus est, vix post trium horarum spatium, dum beati Benedicti regulam, sicut est idiota, vtrunque syllabatim legeret, repente compunctionis cum spiritus in lachrymas soluit, eodemque momento circulus ille fractus apparuit. Quod miraculum quoniam alibi iam nos descripsisse meminimus, celeriter transcurrentes, sequens aliud, quod necdum literis insertum est, enucleatius digeramus.

Paulopost nanq; Rauennam vrbe, me iubentē, perrexit, vt sarcinulas suas, quas ibi de nati prodiens reliquerat, exportaret. Illic itaque apud fabriles officinas noua ferreorum nexuum argumenta confinxit, multisque se vinculis per diuersa membra ipse sibi met iudex & reus, violenter arctauit. Nam duo pendebant vincula cervice: tenus per humeros altrinsecus, hinc ad sexum, illinc ad femem: duos verò in coxalibus circulos, duos suscepit in vlnis. Vndique igitur tam multiplici constrictione valatus, ad nos redijt: secretè, quod circa se factum fuerat, ostendit: ne ve, quæ fecerat, immutare, vix tandem voti compos obtinuit. Sed cum hæc illum ultra vires tormen-

Cccc

ta gra-

Cap. 13.
Scutica se-
mū flagel-
lat.

Eccē quātis
afflictioni-
bus carnis
cōcupiscen-
tiam calcā-
rit.

Nota vini
cōsuetudi-
dis.

Cap. 14.

Part? S. Ma-
riae miracu-
la omnia
antecellit.

Angelitū,
pro Angeli-
cè.

Cap. 15.

Miraculū.

Cap. 16.

En ve studēt
sancti homi-
nes doman-
dæ carni.

ta grauerent, & ex attritis carnibus iam iam fector erumperet, insuper accessit, quod cor fratris gloriam respicientis acrius perturbauit. Cœpit enim huius mysterij fama prorumpere, & prius per fratrum, deinde per ora superuenientium quorumlibet volitare. Rogauit itaque omnipotentis Dei misericordiam, vt quid sibi super hoc cepto placeret, per suæ misericordiæ indicium euidenter ostenderet. Interim verò dum huiusmodi precibus frequenter insisteret, bis per somnium cōfortatus, audiuit, quia ferramēta illa iam essent diuinitus resoluenda. Porro autem in festiuitate beatorum Apostolorum Simonis & Iudæ, quam nuperrimè celebrauimus, dum nocturno cum fratribus interesset officio, repente duo illa ferramenta, quæ super humeros posita, vtrinque inferius dependebant, ventremq; cum renibus coarctabant, prorsus effracta sunt, & vnum in duas, alterum in tres diuisum est partes. Cæteri verò circuli, non quidem per partes abrupti, sed ita laxati sunt, & quidam facti sunt tam mollita lenitate flexibiles, vt quodammodò non tam ferri, quàm plumbei viderentur, ad eò vt etiam si vellet, defluentibus eis ac prolabantibus, adstringere se vltra non posset. Sic frater, qui sanctæ deuotionis estuanti fuerat ardore constrictus, pio Dei iudicio est mirabiliter absolutus. Quid ergò magnum, si per Dominicum, mirabilem videlicet virum, signum aliquod voluisset ostendere, cum in ipso tyronatus exordio per hunc iuuentulum duo miracula dignatus est exhibere, ac laudabilius sit fortia peregisse, quàm noua? Vndè Dauid cum præmississet, Mirabilis Deus in sanctis suis: protinus addidit, Ipse dabit virtutem & fortitudinem plebi suæ. Non ait, Signa, siue prodigia: sed, Ipse dabit virtutem & fortitudinem.

Omnes circuli & ferramenta eius diuinitus resoluuntur.

Psal. 67.

Cap. 17.

Cum Romanus quidam, Stephanus nomine, iudex sacri palatii, summam præfidentatus administraret Auximi, exigente causa, Dominicus ad eum venit, eumque super quadam eremi possessione, quam exiure Sedis Apostolicæ detinebat, obnixè rogauit. Quem ille, vtpotè nulla vestium compositione festiuum, despiciens spreuit, eique nil eorum, quæ poscebat, indulxit. Cumq; sibi à circumstantibus diceretur, Noli eum tam durè suscipere, sanctus enim vir est: ille tanquam euomens, ait: Sic sanctus, vt vultis: sed beatus Petrus certè sanctior est, cuius ego causam in hac administratione defendo. Igitur impos cepti Dominicus, redit ad cellulam. Ille quoque post paululum reuersus est Romam. Porro puer quidam despicibilis, qui ad exequendum quodcumque negocium in administratione remansit, quequid Dominicus petierat à iudice, cuncta reuerenter impleuit. Iudex autem non diu post, quam ad propria repedaui, hostilibus gladijs perfossus interijt, multasque diuitias, quia sobolem non habebat, extraneis hæredibus dereliquit. Erat præterea Dominicus valdè cautus in verbis, vt aptè sibi congrueret illa sententia, qua Iacobus Apostolus ait: Si quis in verbo non offendit, hic perfectus est vir. Nam si quando quæreretur, quæ hora esset, nunquam absolutè dicebat, quæ hora esset, sed cum hoc additamento semper: Propè tertia hora est, propè sexta hora. Inquisitus à me, cur semper ita diceret: In hoc, inquit, mendacium caueo: nam siue sit hora transacta, siue adhuc fortassis imminet, propinqua tamen est, quæ videlicet à momento, in quo loquimur, non elongatur.

Diuina virtus in iudicio.

Jacob. 3. Cautela magna videtur Dominicus in verbis suis.

Cap. 18.

Habebar aliquandò cellulam iuxta monasterium, quod dicitur Coniunctuli. In vigilia itaque Dominicæ natiuitatis, cum tota præcedenti Quadragesima mansisset inclusus, tantisque ieiunijs atque laboribus esset vehementer afflictus, inuitante gloria solennitatis egressus, Abbati loci humiliter præcedit, veniam petijt, actus suos & cogitationes lachrymabiliter accusauit. Ille autem, vt erat inexpertus, leuis moribus, & consilij spiritualibus insuetus, cum sibi sufficeret vnum psalmum, vel perexiguum quid imponere, præcepit vt pro his, quæ confessus fuerat, triginta psalteria decantaret. Qua nimirum ille sententia, velut sagitta percussus, ad cor redijt, atque hoc prouenisse ex diuini dispositione iudicij deputauit. Itaque regressus in cellulam, nunquam prodijt, donè præfixum indicium poenitentia canonem instantissima sedulitate persoluit.

Magna humilitas eius.

Cap. 19.

Solebat autem per interualla licet parcissimè, vinum bibere: sed longè antè, quam defunctus est, decreuit ab eo penitus abstinere. Vt itaque iam, omissis cæteris, ad obitum veniamus, patiebatur grauedinem stomachi, crebris insuper capitis doloribus cruciabatur. Et quoniam alterum sæpè procedit ex altero, proposuit ad purgandum stomachum, antidoti sumere poculum. Sexta igitur feria per continuum diem vix desijt vel modulandis psalmis insistere, vel corrigiarum se ictibus flagellare. Nocte verò, sopore deposito, suscepit antidoti: deinde cœpit angustiari, & de stomachi dolore

Laborat dolore stomachi.

lore grauiter conqueri. Post decursum itaq; nocturnæ synaxis officium, post matutinos hymnos, cum prima iam hora sibi à fratribus, qui aderant, cantaretur, sanctum Deo spiritum reddidit. Inuenerunt autem & alteram lorica, præter eam, qua indutus erat, lateribus eius sintonis more substratam. Vndè suspicati sunt fratres, hoc sibi præter consuetudinem nullatenus accidisse, sed sub se eam sanum quoq; tenere conuincuisse, super quam videlicet & in infirmitate iacebat. Somniauit autem tunc quidam frater de me, quod oculorum lumen amiseram. Quod dum ego Hildeprando, venerabili Romanæ Ecclesiæ Archidiacono in Lateranensi palatio retulisset: Nequaquam, inquit, vt times, hoc tibi propinqua est mortis indicium: sed familiaris tibi aliquis extinguetur, qui tibi & charus sit sicut oculus, & lumen tuum ac splendor in bonis operibus videatur. O verum, sed amarius omni felle præfagium. Tertio die, postquam Romanis mœnibus sum egressus, eccè mihi relatio crudelis occurrit, quæ mihi nil minus opinanti, cæcatum me remansisse perhibuit, dominum scilicet & illuminatorem meum Dominicum, ex hoc seculo nupèr egressum. Illicò mihi liquidò patuit, dum ille petijt lucis authorem, in tenebrarum me remansisse caligine. Fratres autem corpus eius, nè à vicinis monachis eorum raperetur è manibus, in eadem, in qua defunctus est cellula, desossa humo celeriter obruerunt. Nos autem ipso die Dominico, quo cremum ingressi sumus, sanctum corpus inde sublatum reuerenter, vt dignum erat, in capitulo sepelimus. Et cum nonus esset depositionis eius dies, prædictum corpus sanum illibatamque reperimus.

Felix eius excessus è vita.

Hildeprandus fuit postea Gregorius VII. Pontifex Romanus.

Post noni die manet corpus eius incorruptum.

Cap. 20.

Eant nunc, qui carnis suæ delectantur illecebris, medullas absorbeant voluptatum, & occisionis victimæ ad æternum nutriantur incendium. In superbiæ se cornibus efferauerunt, ventilent innocentes, ad votum molliter viuant, vt eorum postmodum penitus semper vlcera amarescant. Nunc velut infrenes equi per voluptatum suarum prata discurrant, vt post eorum manus & brachia districtiōnis extremæ lorica cohibeant. Dominicus autem noster stigmata Iesu portauit in corpore, & vexillum Crucis non tantum in fronte depinxit, sed cunctis etiam vndiq; membris impressit. Extinctus & aridus ab humore calami & iunci vberibus, cælestis gratiæ meruit imbribus irrigari. Hic ferrea lorica præcingitur, illic niueis Angelicæ gloriæ vestibus decoratur. Hic duritia cubilis atteritur, illic molli Patriarcharum gremio confouetur. Tota hæc vita facta sibi parasæue Crucis, illic autem festiuus & splendidus æternam celebrat gloriam resurrectionis. Nunc inter ignitos supernæ Hierusalem lapides emicat: nunc ornatus victoriarum suarum titulis, æterna laude triumphat, atq; in illa beatorum ciuium iuuenta societate coniubilat. Obijt autem beatus Dominicus prædiè Idus Octobris, regnante Domino nostro Iesu Christo, qui cum patre & spiritu sancto viuunt & regnant in secula seculorum, Amen.

Galat. 6.

Tota vita parasæue Crucis sibi fuit.

VITA S. OSVVALDI VVIGORNIENSIS EPISCOPI, QUAM QUIDAM AIVNT SCRIPSISSE SENATUM BRAUONIUM, VVIGORNIÆ MONACHUM, CIRCA ANNUM DOMINI 1170. SED EIVS NOMEN CODEX NOSTER NON HABET. EST AUTEM FIDELITER CONSCRIPTA. STYLUM NOMIBIL CORREXIMUS PASTOR.

ANCTVS Osualdus Episcopus, nobilissima stirpe ortus, forma corporis eleganti fuit. Cum adhuc puer esset, iuxta Macpuciles vitare ineptias, & ad sanctitatis opera atq; studia sese applicare cœpit. Patrum habuit sanctum Odonem Cantuariensem Archiepiscopum, prudentia & discretione sublimem, moribus grauem, iustitia insignem, & in omni actione sua circumspectum: cui etiam à parentibus suis Osualdus commendatus est literis imbuendus, & bonis exemplis optimisque moribus conformandus. Cumque tum prophanis, tum Diuinis literis apprime eruditus esset, Vintoniensis Canonicus effectus est. Vbi cum alij, posthabito vitæ & ordinis sui instituto, prauis animi cupiditatibus laxarentur, ille constanter ad præscriptum vitæ Canonicorum sese gerebat. Non multo post

Octobris 15.

tytologia. Obijt autè 28. Februarij, vel 29.

Cap. 1. Odo Cantuariensis Episcopus, patris Osualdi.

Cap. 1. Obijt autè 28. Februarij, vel 29.

post factus Decanus, licet etiamnum iuuenis esset, tamen senum deprauatos mores corrigere, & pueriles eorum sensus studio disciplinae caelestis reformare nitebatur. At illi mala consuetudine implicati, nullo pacto ei se obtemperaturos affirmabant. Itaque spreta ille pompa seculari & mundi huius opibus, Floriacense monasterium, in quo S. Benedicti corpus quiescit, petere deliberauit. Dedit vero ei sanctus Odo literas commendatitias & dona, quae ferret ad monasterium, commendans eum patribus illius. Namque etiam ipse in iuuetute illic monasticum habitum induerat. Postquam ergo apud eos Osualdus vestem monachi accepit, qui eodem institutus aduenerat, ira se comparauit, ut satis in eo haberent alij, quo erudirentur, quodque imitandum susciperent. Erat enim parci somni, modici victus, verbis prudens & moderatus, in prece assiduus. Quam uero patiens, humilis, benignus, humanus & mansuetus fuerit, ex sincera charitate, qua, supra quam dici queat, ornatus erat, facile aestimari potest.

Cap. 2. Secretum quendam in ecclesia locum ei Abbas attribuit, in quo Deo liberius & familiarius vacaret & inhæret. Ibi ergo orationi, meditationi, contemplatione rerum caelestium & diuinarum, ab aliorum strepitu & inquietudine remotus, operam dans, magnam humani generis atrocissimo hosti liuoris & odij materiam suppeditabat. Cum enim nocte quadam precibus & contemplationi incumberet, malignus spiritus sonos excitauit horribillos, scilicet efficere uolens, ut uir Dei aut incepto destiteret, aut certe segnibus id ageret, vel nulla deinceps ratione quippiam eiusmodi tentaret. Sed ille scuto fidei protectus, non magis ad leonis rugitum, vel serpentis sibilum, quam ad ouis balatum exterritus est, diuersarumque bestiarum voces, quas improbus ille effingebat, cum earum auctore irrisit. Sentiens id daemon, disparuit: sed mox in Angelum lucis se transfigurans, illi apparet. Ille uero signo Crucis se munuit, sciens Angelum lucis id non molestè ferre, angelum uero tenebrarum, illo in fugam compulsam iri, quod etiam factum est. Nam simulatque signum illud malignus tentator uidit, instar fumi ab oculis eius euanuit. Sanctam eius conuersationem ubi cognouit beatus Odo Episcopus, immensas Deo gratias egit, & missis ad monasterium diuersis muneribus, Abbati & monachis nepotis sui nomine gratum se declarauit: simul significans, perquam cupere se eius frui praesentia, tum quod iam senio felix, mortem sibi propinquam sciret: tum quod regulari seu monastica disciplina & conuersatione gentis suae homines per eum instituere decreuisset. Hoc uero nuncio non mediocriter consternati fratres, non tamen ausi Episcopi uoluntati reluctari, parent, ei, debitoque cum honore Osualdum remittunt. Sed priusquam venire posset Cantuariam, sanctus Odo excessit è uita.

Cap. 3. Praesidebat illis diebus Dorcestrensi Ecclesiae Osketilus, auditorque; aduentu Osualdi, qui eius quoque nepos erat, benignè accepit eum, in primisque charum habens, à secretis sibi esse uoluit. Postea uero coipso Osketillo Eboracensis Ecclesiae creato Archiepiscopo, S. Dunstanus Osualdum Regi Edgardo commendans, ei familiarem effecit, iussuque illius Ecclesiae Vuigorniensis praefecit. Collegit autem Osualdus in pago Vuestbyrienli duodecim monachos, quos crebrò solebat inuisere, optimas eis adhortationes proponere, illosque consolari, atque cum eis ieiunijs, uigilijs & orationi operam dare.

Cap. 4. Per id tempus Ailtuinus Comes multis annis diros padagra tolerabat cruciatus. Eius quidam piscator, Vulget nomine, cum nauicula sua ingressus aquam Raniesmere, (sic enim uocabatur) in usum domini sui pisces capere conabatur: sed diu frustra laborans, tandem nimio affectu taedio & lassitudine, obdormiuit. Apparuit autem ei sanctus Benedictus, aitque ad eum: Surgente aurora, mitte tragum siue rete tuum in aquas, & pro uoto multos capies pisces: è quibus maximum, quem lupum uocant, Aluino domino tuo meo nomine offeres, dicesque ei, ut munus meum comiter accipiens, sanctissimae matri Dei, mihique, & omnibus sanctis uirginibus, in hac insula monachorum cenobium ocyus exaedificet: obseruet autem, ubi pecora eius & inuenta nocte incumbant, & quo loco uiderit taurum surgentem dextro pede terram percutere, illic aram construat. Ut uero certiozem hisce mandatis meis fidem commo-

det, digitum tuum incuruabo, quem ille podagra liberatus, mox reuocabit in locum suum. Euigilans homo, magnam vim piscium capit, praecipuum apporiat ad Comitum, indicans quid uiderit & iussus sit dicere: simul orans, ut digitum curuum restituat. Comes mox eius erigit digitum: properat, quantum potest, ad insulam: in eam ingressus,

Vide quam noceat mala consuetudo.

S. Osualdus sit monachus.

Daemon inuidet eius sanctis studijs.

2. Cor. II.

Signo Crucis fugat demonem.

Cap. 3.

Osketilus Episcopus Eboracensis Osualdus sit Vuigorniensis Episcopus.

Cap. 4.

Viffo piscatoris.

Digitus piscatoris restituitur.

lus, torus sit sanus, taurum è medio grege exurgentem, humum pede tundere conspiciatur: laudat Deum, & quam primum illic facellum condit. Non diu post eo ipso amplas possessiones largiente, S. Osualdus Episcopus intra quinquennium insigne illic edificauit monasterium, & anno Christi noningentesimo septuagesimo quarto solenniter dedicauit, monachumque suum Ednorum illi Abbatem praefecit.

Per idem tempus auctoritate Iohannis Papae Dunstanus Archiepiscopus, coacto generali concilio, statuit, & decreto firmavit, ut canonici omnes, presbyteri, diaconi, subdiaconi, aut castè uiuerent, aut ecclesias quas tenebant, dimitterent. Habebat autem Regem Edgarum hac in re fidelem adiutorem & egregium defensorem. Porro huius decreti executio demandata est Osualdo Vuigorniensis & Etheluuoldo Vuigorniensis Episcopis. Itaque beatus Osualdus in sua dioecesi septem monasteria, ceteris Clericis insolenter uiuentibus, construxit, Abbatesque eis praefecit. In ijs Abbas Perforus Fulbertus, bene moratus & religionis monasticae feruens zelator, sed tamen in subditos seuerus nimium, quod in eo ualde reprehendebatur, cum esset ad extrema perductus, & post obitum in feretro repositus, redeunte spiritu, exiit se, cunctis trepidantibus, aitque, se à beato Benedicto ad Dei conspectum perductum fuisse, Deumque ipsi peccata sua ob merita dilecti sui Osualdi remisisse, eiusque sanctitatis declarandae causa se reuixisse. Ijs diebus, cõticuit, & percepto Dominici corporis viatico, dimidium superuixit diem, rursumque defunctus est. In alijs etiam Angliae locis insignes ecclesias beatus Osualdus ob eandem causam, ceteris Clericis, monasticae institutionis uiris tradidit: puta, ecclesiam sancti Albani, sanctae Etheldrae uirginis in Eli, & ea, quae apud Beamstedam honorabilis habebatur. In ecclesia sancti Albani Elfricum Abbatem instituit, qui postea factus est Cantuariensis Archiepiscopus: In ecclesia Eliensi Abbatem Britnotum, in Beamstedensi Gotmannum. Quae uero monasteria constituit, ea inuisere solebat, & tum sermone, tum opere quae ad animarum salutem pertinerent, illis paterno affectu ministrare. Porro in monasterio Ramesiae Abbo Floriacensem monachum degere uoluit, morum sanctitate preclarum, & literis egregiè eruditum, ut monachos doceret, scholis praeset, & tum regularem siue monasticam disciplinam, tum literarum scientiam promoueret. Is Abbo Dunstani hortatu beati Edmundi Regis & martyris passionem accuratè conscripsit. Tandem Floriacum reuersus, & illic Abbas effectus, à suis monachis occisus est.

Cum monasterium condere uellet Osualdus Vuigorniae in ipsa sede Episcopali, ut in eo cum monachis uersaretur, non longè ab illo opere lapis quidam iacebat quadratus, illi structurae, quam moliebatur, cum primis necessarius. Sed cum artifices tollerent eum conarentur, perinde ac si radicatus terrae inhæret, nihil eum mouere potuerunt. Stupor ingens occupat omnes, res ad beatum Osualdum referrunt. Venit ille, cernensque magnam hominum multitudinem casto labore fatigari, admiratur: moxque, tacitas Deo preces offerens, uidet lapidi Aethiopeni quendam insidere, & obsecans motibus laborantes irridere. Illic Crucis signum in eum uibrans, territum fuga sibi consulere compellit. Tum uero lapis, quem prius octoginta uiri mouere non poterant, à paucis facillimè sublatus, & in structura locatus est. Absoluta tandem ecclesia in honorem sanctissimae matris Dei, congregatisque illic quibusdam monachis, nonnulli Clerici cathedralis ecclesiae, contempto seculo, monasticum accepere habitum, & ab ecclesia beati Petri ad beatam Mariam ecclesiam, à Clericis ad monachos, sedes Episcopi translata est.

Indè mortuo Eboracensi Archiepiscopo, beatus Osualdus, cogente Edgardo Rege, & sancto Dunstano Cantuariensi Archiepiscopo, omni que Clero assentiente, Eboracensem Ecclesiam regendam suscepit. Nè uero monachi, quos instituerat, immo diuinatione pulsarentur, si pastoralis cura destituti, non haberent quo niterentur, auctoritate sancti Dunstani Episcopatum Vuigorniensis cum Eboracensi sollicitè gubernauit.

Monachi Ramesiae, beato Osualdo ad ripam stante, aquam nauigio transmittere uolebant. Sed cum nimium onusta esset nauis, mergi coepit. Consternati monachi ad praesens mortis discrimen, sancti praesulis opem implorant. Ille mox signum Crucis edit, & nauis è profundo emergens, ac si nihil ferret oneris, prospero lapsu ad litus perfertur.

Nunciatum quandoque ei fuit, monachum Eliensem, in ecclesiae opere occupatum, nullo praecipitem, & subito expirasse. Quare non mediocriter perturbatus, quod sciret

Comestiberatus podagra.

Cap. 5. Concilium generale Angliae contra incontinentes Clericos.

Dicant huiusmodi Praelati mitius agere cum subditis.

Etheldredae legendum uideatur.

Abbo Floriacensis egregius monachus.

Abbas Tritheonius dicitur esse gentilibus occisum.

Cap. 6.

Attende uim S. Crucis.

Cap. 7. S. Osualdus creatur Eboracensis Archiepiscopus.

Cap. 8.

Magna uis signi S. Crucis.

Cap. 9.

ret monachum illum non planè inculpam duxisse vitam, accitis Ramefcia fratribus, exponit quid acciderit, hortatur, vt pro anima defuncti Dominù obnixè deprecetur. Itaq; vacant vigilijs monachi illi, pſalmis & lachrymis dant operam, pulſant fores diuinæ miſericordiæ. Et ecce nocte quadam Epifcopo orationi inſiſtenti, defunctus frater ille viſibiliter apparet: rogatus quis fit, dicit eum ſe eſſe, pro quo Dominum ipſe deprecetur. Tum verò ſuſpirans Epifcopus, Vt, inquit, frater, hæc tunc habuiſti, & etiam nunc habes? Reſpondit ille: Hæc tunc quidem valde malè, at nunc valde benè. Tuis enim meritis & precibus è pœnis, quibus cruciabar, per Angelum ſuum me Dominus heſterno Die liberauit. Quod tibi nunciatum veni, ſimul & gratias tibi agens, teq; admonere cupiens, quàm propter hoc & alia Deo gratus eſſe debeas. His dictis, euauit.

Cap. 10.

Dicceſim ſuam ſanctus Epifcopus opportunis temporibus peragrans, quicquid comperire potuit in moribus ſubditorum ſuorum, quod oculis ſummi Dei offenderet, paterna caſtigacione corrigere ſatagebat. Interea contigit eum quandoq; venire Ripum, vbi quondam beatus Vuilfridus, nobili conſtructo monaſterio, humatus fuit: ſed poſtea locus ille à barbaris magna ex parte dirutus, in luſtra & ſpecus ſerari mutatus erat. Ibi tum peruigil ille in precibus nocturnis perſiſtens, diuina reuelacione didicit ſanctorum corpora condita illic eſſe, quæ ſi inueſtigare velit, cum ſingulorum nominibus ea ſe proculdubio reperit. Manè ſeſequitur ſanctus Vuilfridus antiſtes Eboraceniſis, & reuerſi Abbates Tilbertus, Boruinus, Albertus, Sigredus atq; Vuilfridus. Eas reliquias interim apto repoſuit loco: poſtmodum verò corpus ſancti Vuilfridi in loculo, ita vt par erat, præparato, reuerſerit condidit, utpote quem magno Vuilfrido, loci eius fundatori, conſanguinitate iunctum non ignoraret. Cuius quidem magni Vuilfridi corpus, à S. Odone Cantuarienſi Archiepiſcopo iam pridem Cantuariam tranſlatum fuerat. Porro reliquias inuentas beatus Oſuualdus feretro impoſitas, admodum honorificè Vuigorniam miſit.

Cap. 11.

Benedictio
panis ſancti
febricitan-
tem.

Vir quidam potens acri correptus febre, per nuncium viro Dei malam valetudinem ſuam indicauit. Ille ergò benedictum panem ei miſit, iuſſitq; cum illo veſci cum bona ſpe & fiducia recuperandæ ſalutis. Fecit ille, vt iuſſus erat, ſequè perfectè curatum ſenſit.

Cap. 12.

Nota vim
benedictio-
nis.

Sedente ad menſam beato viro, panemq; benedicente, & aſſidentibus diſtribuente, forex caſu ſuperueniens, micæ decedentes à pane illo auide comedit, moxq; præſo catus perijt, nec vilo pacto euomere potuit, quod ore vorauerat. Nè quis autè eius laudi id tribueret, ſanctus Epifcopus exanimem ſoricem iuſſit à conſpectu intuentium remoueri, & proijci.

Cap. 13.

Nota pœnã
ireuerſi.

Monachus quidam à balneis veniens, in loco, vbi Epifcopus crebrò ſedere conſueerat, ſomnum capere cœpit. Et ecce adſunt multi terribiliſſimi ſpiritus, ſeueriffimè ab illo exigunt, cur auſus ſit in tanti pontificis dormire loco: mox illi inuadunt, torquent, lamiant, hæc illac diſtrahunt, ſurſum deorſum eum iactant. Tandem ille ſic vexatus, horridis clamoribus, quid ipſi acciderit, omnibus palam enarrat.

Cap. 14.

Inſignis er-
ga pauperes
humanitas.

Singulis diebus, præter alios innumeratos, quos quotidie alebat, duodecim pauperum abluebat pedes, lotos osculabatur, capillis & linteo extergebat, manibus infundebar aquam, nummos largiebatur, cibum & potum ad menſam ſedentibus apponebat, in Paſchate veſtibus nouis indutos, ad aliquot dies ſecum in aula ſua retinebat. Nulla corporis infirmitas ab his officijs eum retardabat: immò verò quo ſe corpore ſenſit debiliorem, eo ad ſeruiendum illis maiorem ſibi ipſi vim adhibebat.

Cap. 15.

Præuidet
obitum ſuum.

Die quodam egreſſus cum ſuis ex oratorio, ſub diuo ſtans, in cælum intentiſſimè oculorum aciem deſixit, Chriſtum, quem ſuſpirabat, pio corde & ore attentius orans. Nec verò oculos, vt fit, citò retraxit, ſed perinde ac ſi noui quippiam cum ſumma animi voluptate contempleretur, diutiſſimè in eo, quod intuebatur, deſixus fuit. Rogatus equidnam videret, ita reſpondit: Contemplor id, quò tendo, idque craſtino die, etiam me tacente, res ipſa vobis declarabit. Aeterna nanque beatitudo, cuius cauſa hucusquè in terris laboraui, nunc inſtat: nec antè craſtina occumbet lux, quàm me in eam Dominus meus, ſicuti eſt pollicitus, introducat. reuerſusq; in oratorium, conuocatis fratribus, hortatur eos, vt impendant ipſi miniſterium ſacræ vocationis cum viatico Dominici corporis. Nocte ſequenti, oblitus aduerſæ valitudinis ſuæ, in templum ſe contulit, officium diuinum expleuit, & reliqua noctis ſpatia in

in Dei laudibus expendit. Manè ſolito more linteo præcinctus, pedes pauperum lauit, & osculans eos atque extergens, quindecim pſalmis, quos in illo miniſterio dicere ſolebat, perſolutis, ſubiunxit, Gloria patri & filio, & ſpiritu ſancto. Cumque pauperes pro more gratias agentes ſurgerent, ille dicens, ſpiritu ſancto, ante illorum pedes in manus Chriſti ſpiritum reddidit. Cum autem corpus eius ad eccleſiam quam conſtruxerat, deferretur, niuea columba è cælo deſcendens, expanſis alis, lento volatu illud protegere viſa eſt. Ignea quoque ſphæra cælitus lapſa ſuper feretrum apparuit. Depoſito indè ante altare ſacro corpore, viſio illa, tanquam locum ſepulturæ eius deſignatura, in Auſtralem eccleſiæ plagam iuxta altare diuertit, ſicque ab oculis inuentium ſubducta eſt. Aluinus quoque Comes poſt obitum ſancti viri ingenti cordis angore & dolore preſſus, è vita abiit, & in Ramefcia monaſterio ſepultus eſt.

Cum beatus Oſuualdus adhuc iuuenis in Floriacenſi, vt diximus, monaſterio monaſticam vitam ſanctiſſimè coleret, iuxta locum, in quo orare ſolebat, crypra quadam erat, ad cuius fores duodecim pauperes quotidianum victum à monaſterio percipiebant, atque ex ijs vnus ſanctus Oſuualdo ſacras hoſtias offerenti miniſtrabat. Quadam ergò die, cum vir ſanctus poſt Euangelium recitatum oculis in cælum erectis oraret, miniſter eius vidit reuerſi vultus perſonam, candidiſſimum panem, ſed exiguum, inter manus, quas vſque ad caput ſuum porrectas habebat, digno cum honore tenentem. Ea viſione licet mirè perterreretur, ſuſtinuit tamen, nec ſubitam arripere fugam voluit. Sed cum eundem panem cum ſacerdotis in Miſſa proceſſu paulatim creſcere, atque ad inſolitam molem prouehi cerneret, vltra illic hærerè non auſus, extra oſtium auſugit. Itaque ſolus remanſit Oſuualdus præbyter, & qui videbatur, à dextris ei aſſiſtens Angelus eius. Interim miniſter identidem caput oſtio templi inferens, quid circa altare gereretur, trepidus explorabat: cumq; ſeruus Dei, Per omnia ſecula ſeculorum, & quadam alia pro conſuetudine diceret, nec ille reſpondere auderet, audiuit Angelum ad ſingula reſpondentem, eique officioſè miniſtrantem. Peracto ſacrificio, miniſter introſpiciens, & Angelum iam non videns, trepidus ad virum Dei acceſſit, cauſam fugæ ſuæ expoſuit, ſciſcirans ab eo, num ipſe quoque Angelum vidiffet. Tum ille: Equidem vidi, inquit, & audiui ea, quæ dicis. ſit benedictum nomen omnipotentis Dei, qui me tua opera deſtitutum, in ſacro miniſterio ſuo non deſeruit. Interdixit autem ei, nè, dum eſſet ipſe in viujs, cuiquam eam viſionem aperiret. Obijt vir ſanctus anno gratiæ noningenteſimo nonageſimo ſecundo, Epifcopatus ſui triceſimo, pridè Calendas Martij.

Ab eius obitu anno duodecimo Adolphus Eboraceniſis Archiepiſcopus, reuelacione diuina admonitus, Vuigorniam, vbi vir ſanctus ſepulturæ elegerat, profeſtus, eius ſacra oſſa è terra extulit, & in theca ſummo cum honore collocauit. Aqua verò, qua oſſa illa abluta erant, cæcis viſum, ſurdis auditum, claudis greſſum, & quibuſcunq; morbidis ſanitatem reſtituit. Veſtimenta omnia, integra & incorrupta in ſepulcro reperta ſunt, ſuauiſſimum ſpirantia odorem. Monachus quidam Ramefcia cancri vlcere in maxilla ita percuſſus erat, vt conſumpta cute & carne, nuda mandibula appareret. Is ergò in feſto S. Oſuualdi è ſcypho, vnde vir ille ſanctus bibere ſolebat, magna animi pietate & fide potans, poſtquam bibit, ſcyphum fortiter admouit maxilla ta- beſcenti. Deindè paulopòſt eum amouens, vulneris eius omnem ſaniem & putredinem adeò vidit poculo adherere, vt redintegrata maxilla, nullum morbi eius veſtigium poſſet in ea deprehendi: ſed tamen vt aliquod extaret tanti miraculi & virtutis diuinæ teſtimonium, paulo ſemper rubicundior viſa eſt, quàm altera.

Quidam ab infantia mutus, in beati Oſuualdi ſolennitate vidit quendam ſibi ignotum reuerſi vultus hominem, decora canicie conſpicuum, ſacerdotali amictum veſte, pedum manu tenentem, à loco ſepulcri ſancti Epifcopi ad ſe properantem: cumque ei iuxta ſe tranſeunti caput humiliter inclinaret, ille eum pedo ad collum percuffit, & euauit. Ad eum icturnus terroris homo, mox ex ore eius magna concreti ſanguinis maſſa in terram decedente, ita exclamauit: Succurrite, quaſo, ſuccurrite, & nè ſanguine meo templum Domini violetur, ocyus hinc me exportate. Eductus itaque extra ædem, multum à ſe dimiſit ſanguinem, modumque curationis ſuæ illis, quibus tum aderant, indicauit.

Voraci flamma quãdoque Vuigorniam depaſcente, ſimulatque ad loculum beati viri incendium peruénit, conſeſſim ignis tepuit, nec quicquã deinceps nocere potuit. Videre tum licebat pauperis cuiusdam tugurium, arundine contextum, media ſui

Precib⁹ ſuis
vir ſanctus
frater è pœ-
nis purgato
rijs eripit.Sacra corpo-
ra ei diuini-
tatis reuelan-
tur.In ſancto
miniſterio
felicitè ani-
mã expiat.Aluinus
Comes eius
familiaris
obit ſimili-
ter.
Cap. 16.Viſio cuiuſ-
dam ei ad ſa-
craſtina mi-
niſtrantis.Dies & an-
nus mortis
eius.

Cap. 17.

En vt Deus
illuſtrat lau-
dorum re-
liquias.Canceri mor-
bus curatur

Cap. 18.

Mutus lo-
quitur.

Cap. 19.

Inſigne mi-
raculum.

parte integrum & sanum, reliqua portione à culmine vsque ad humi amulsim crematum.

Cap. 20. Alio tempore flammis eam urbem vastantibus, cum monachi loculum sancti Episcopi ad pagum deportarent, occurrit quidam, qui nuper elegantes extruxerat aedes, exclamansque ait: O sancta pater & pastor Osualde, ecce domum meam voracibus flammis obnoxiam, tibi dono iure perpetuo possidendam. Tu eam, si placet, ab hoc periculo tuere. Introducitur inde loculus in aedes illas, & domo vicina prorsus exusta, illa beato Osualdo commendata, nec ab igne potuerit contingi, nec vllum in eis ignis vestigium extitit.

Cap. 21. Sæua pestis Vuigornensem provinciam populabatur, & indiscriminatim omni ætati & sexui repentinum exitium afferbat. Plerumque ambulantes vel stantes, subito corruerant, & sine penitentiâ & confessione expirabant. Tum vero monachi sancti antistitis loculum gestantes, & per urbis circuitum litanias cantantes, pro salute populi Dominum deprecabatur. Et ecce confestim omnis illa pestis non modo à Vuigornia, sed etiam à propinquis pagis, vnde ruiticola, opem sancti Episcopi implorantes, aduenerant, penitus profligata est: præstante Domino nostro Iesu Christo, cui est honor & gloria in secula seculorum, Amen.

Pestis immanis pellicur.

VITA S. HEDVVIGIS DVCIS VEL DVCISSÆ
POLONIAE, BEATAE ELIZABETH, QVAE NVPSIT
Lantgrauio Turingiae, materteræ: Cuius Author testatur se eam ex gestis eius diligentissimè conscriptis, & summo Pontifici bona fide oblatis, atque in Trebniciensi cœnobio asseruatis contexuisse, quædam etiam notatu digna ex Engelberto Cisterciensi monacho, qui de ea scripsit, ijs adiunxisse. Stylum
F. Laur. Surius, ubi visum fuit, nonnihil eliminavit.

PRAEFATIO AVTHORIS, INCERTI QUIDEM,
sed grauis & fide digni.

Math. 5.

SPLENDORIS æterni genitor, lumenque indeficiens, Dominus Deus omnipotens, qui nouissimis diebus in eodem filio suo illuxit mundo, vitiorum tenebris obnubilatum iam seculum nouo quodam lucis suæ radio clariùs illustrauit, cum beatam Heduuigem ceu ardentem faculam illi exhibuit, & vt præclaram lucernam super candelabrum posuit, vt luceret pulcherrimis virtutum meritis, & sanctæ conuersationis exemplis, omnibus qui in sanctæ matris Ecclesiæ magna domo sunt. Et ipse pater misericordiarum, sicut eam in vita mirabiliter sanctitatis priuilegio extulit, ita etiã vitam sanctam in inestimabili decore & miraculorum gloria ornauit, quæadmodum ex ijs, quæ dicturi sumus, perspicuè innotescet. Ad Dei enim gloriam, ad ædificationem eorum, qui hæc audient & lecturi sunt, ad laudem quoque ipsius sanctæ, de qua agimus, diligenter commemorabimus opera eius & merita, virtutum exercitia, atque etiam miracula, quæ ob eius merita efficere dignatus est altissimus, quemadmodum ea post accuratam examinationem diligentissimè conscripserunt, & scripta fideliter summo Pontifici obtulerunt, quibus id negotij ab Apostolica Sede datum erat. Quæ quidem scripta in Trebniciensi cœnobio asseruata, cum studiosè perlegissem, cum illis sæpè contuli, qui huius rei dicta factaq; nouerant. Atque ita benè comperta veritate, historiam simplici stylo contexens, quanta potui diligentia, coniunctim annotare studui, quæ eiusdem essent generis virtutes & miracula, quæ illic sparsim & diffusè habentur. Ex ijs etiam, quæ frater Engelbertus Ordinis Cisterciensis de hac sancta scripsit, quædam notatu digna illis adiunxi: totamque historiam in capita distinxì, quibus præfixi summaria, quæ paucis indicent, quid in ijs tractetur.

VITAE

VITAE HISTORIA.

De conuersatione eius in pueritia & matrimonio, amoreque castitatis & continentiae. Cap. I.

Heduuigis iam in caelis beata, in terris è stirpe illustri orta, nobilis quidè fuit genere & corpora propagine, sed ob morum elegantiam & honestatem atq; integritatem, longè animo nobilior atq; præstantior. Pulchritudo verò charismatum & donorum diuinitus illi collata, ornabat in ea sublimitatem generis, & naturalium splendor gratiorem efficiebat mentis decorem & præstantiam virtutibus conciliatam. Fuit autem filia magnifici principis Bertholdi, Marchionis Morauiae, Comitis Tyrolensis. Matrem habuit Agnetem, non minoris generis dignitate illustrem, vt potè filiam cuiusdam Marchionis & Comitis de Rotlechis. Illa verò tanquam nobilissimæ arboris fructus egregius, de bonitate & suauitate saporis sui, temporis diuturnitate nihil amisit, sed diuinis potiùs ausu benedictionibus, posteris in Christo degustandum conseruauit. Ab ipsa enim pueritia consergens senile, vitabat leuitates omnes, & bonis sese assuefaciebat moribus, insolentesque eius ætatis respuebat ineptias. Studebat innocentis vitæ puritati, semperque honestati & grauitati diligentem nauabat operam. In his verò omnibus, & alijs operibus suis, præter homines, quos eius parentes illi adhibuerant, vt bonis moribus ab eis institueretur, doctorem habuit spiritum sanctum, qui ab infantia docuit eam timere Deum, & abstinere ab omni peccato, ita vt mundam seruârit animam suam ab omni concupiscentia, nec vnquam cum ludentibus culpabiliter se miscuerit, neque cum ijs, qui in leuitate ambulabant, participem se præbuerit. In puerili enim ætate in monasterio Lutzingensi sacras literas didicit, quarum studio & tempus suæ iuuentutis expendit vtiliter, atque ex earum intelligentia, postmodum internarum consolationum & deuotionis gratiam hausit excellenter. Quatuor habuit fratres, sorores tres, quarum vna Philippo Regi Franciæ nupsit, altera Andrea Regi Hungariæ, cui peperit laudatissimam illam & nunc in caelis gloriosam Elizabeth Turingiæ Lantgrauiam, cuius sanctissimi num corpus Marpurgi quiescit. Tertia soror fuit Abbatissa sanctimonialium Ordinis sancti Benedicti in Lutzingensi Franconiæ monasterio, de quo supra diximus. Vnus fratrum eius Bertoldus, fuit Aquilienfis Patriarcha: alter Elebertus Babenbergensis Episcopus: reliqui duo Otho & Henricus militie dediti, patri in principatu successerunt.

Heduuigis verò, cum esset annos nata duodecim, præclaro principi Henrico Duci Silesiæ & Poloniæ collocata est: quem illa instar Saræ cum timore Domini, non cum libidine sua, consensit suscipere. In eo enim contrahendo matrimonio non tam suam, quam parentum, voluntatem creditur secuta: id quod abundè constare potest vel ex eo solo, quod postea mira quadam continentia sese constrinxit. Coniugali alligata vinculo, studebat secundum Apostoli doctrinam, honorabile connubium & torum immaculatum in omnibus custodire, leges ac iura matrimonij inuiolata conseruare, sperans per filiorum generationem se saluam fore. At nihilominus studio castitatis Deo placere desiderans, quantum licuit ex mariti consensu, continentie legem sibi indicebat. Nam simulatque se concepisse sentiret, à viri toro vsque ad puerperij completionem sese reuerenter abstinuit. Atque huius sanctæ legis & honestæ consuetudinis vsum & cultum obseruandum suscepit à primæ proles suæ conceptu, anno ætatis suæ decimotertio, nec eum vnquam intermisit, donèc parere desineret. Tres verò peperit filios, Boleslaum, Conradum & Henricum: totidemque filias, Agnetem, Sophiam & Gertrudem: quibus in lucem editis, deinceps perpetuè se dedit continentiae. Atque hunc modum, in ipso quoque matrimonio continenter viuendi, à sancta Ecclesia approbatum, quasunque potuit edocebat: præcipuè dominam Annam nurum suam, quam haud vulgariter amabat, seipsam ei huius continentiae exemplum proponens. Felices sanè matronas illas, quæ matrimonij legibus obligatæ, huius beatæ foeminae conantur imitari exemplum: quæ quidem non solum concepta, vt diximus, sobole, deinceps continenter vixit: sed etiam salutaribus consilijs & exhortationibus suis generosum maritum suum eò adduxit, vt cum ipsa sponseter studeret continentiae, singulis annis toto Aduentu & Quadragesima, diebus quatuor temporum, & sextis ferijs, in vigilijs Sanctorum & ferijs eorum, atque diebus

17. Octobris

Alij dicunt Bertholdum hunc fuisse Ducem Carinthiæ & Marchionem Morauiae. Vide Croniconum de Gestis Polonorum. Vt se gestit in iuuentute sua.

S. Heduuigis fratres & sorores.

Nubit Duci Poloniæ. Tob. 4.

Heb. 13.

1. Tim. 2.

Proles S. Heduuigis.

Continentia mariti eius Ducis Henrici.

Domi-

Dominicis. Non enim putabat gratam eam esse sanctis venerationem, nec Deo acceptum ieiunium, quod cum carnis oblectamentis susciperetur. Itaque crebro illa cum marito suo toto mēse, nonnunquam sex aut octo septimanis, tametsi vno lecto vterentur, à carnali copula penitus abstinuit. Ex ea igitur tam sancta radice, sancti quoque rami prodire: & bona arbor bonos fructus protulit.

Ducis Henrici filij eius encomium.

Qui enim ex eis nati sunt, diuino cultui dediti fuere, eumque pro viribus augmentarunt. Filius eorum Dux Henricus, patri in principatu succedens, vir Deo deuotus, & bonorum operum studiosus fuit: idemque vt fidelis & strenuus Christi miles, Tartaris pro Dei populo constanter se opposuit, fusoque sanguine mortem oppetit anno salutis millesimo ducentesimo quadragesimo primo, quinto Idus Aprilis. [Filia eorum domina Gertrudis, piorum parentū sectata vestigia, in virginea puritate perseverans, in Ordine Cisterciensi Christo seruiuit. Et quia felices hi coniuges pia mente huiusmodi castimonie laudabili exercitio, Deo benedicere, iugiter vacabant, & vitæ munditia confectanda sanctificabant corpora sua, ad maiora peruenire meruerunt diuinæ gratiæ incrementa: ita vt vno animo parique consensu, cum Episcopi benedictione solenni, perpetuam continentiam sese seruatuos promitterent. Dei enim spiritu corroborati, triginta circiter annos solo toro separati, vitam duxere castitatis pulchritudine mirifice decoratam. Toto verò hoc tempore Christi ancilla summoperè in eam curam incumbebat, ne ea continentia, quæ iam non paucis innotuerat, & sæpè declarabatur multis haud obscuris indicijs, vlla ratione in infirmorum animis sinistra aliqua suspitione obfuscareretur. (quippe qui facile arripiant scandali materiam, & tanquam spinarum aculei tetra obtrectatione pungant & lacerent bonorū operum rosas, quæ apud illos crescunt) Atque ea causa adeò vitabat mariti sui colloquia, vt sola cum non adiret, nec ei loqueretur, nisi cum promouere cuperet apud eum opera pietatis, aut negocia religiosorum, vel miserabilium hominum expedire. Neque id tamen faciebat, nisi in loco publico, vel in ecclesia, & vel pluribus, vel vltimimum duabus honestis personis presentibus, & plerumque etiam verba ipsius audientibus. Immò ne in ipsa quidem eius mala valetudine accessit cum, nisi adiunxisset sibi dominam Annam nurum suam, & alias quasdam dominas. Cumque esset in Trebniciensi monasterio, non rarè in dormitorio fororum cubabat, tum pro sedulo deuotionis studio, tum ob honestatis exemplum alijs præbendum.

Maritus eius & ipsa videntur perpetuam continentiam.

Non vult loqui marito nisi in multorum presentia ad vitandū scandalum.

Porro famam bonam, quam in seipsa accuratè excoluit, etiam in alijs diligenter conseruauit. Religiosis enim hominibus ad eam venientibus, quietum & honestum hospitium procurabat, vbi extra secularium hominum tumultum & strepitus degentes, ora loquentium iniqua facilius possent declinare: totaque vita sua operam dedit, vt sicut coram Deo sanctissime, ita etiam apud homines honestissime versaretur. Itaque semper honestam quoque voluit habere familiam in tota aula sua, maxime qui specialiter eius ministerijs essent deputati: foeminasque cubicularias, & alios officiales habuit bonis moribus & disciplina ornatos. Detractores, Deo odibiles, familiares habere noluit, eorumque obtrectationes, duas pariter animas, loquentis & audientis, interficientes, haud secus ac virus quoddam & serpentinos morsus, atque instrumenta maligni demonis abominabatur. Et quia nouerat in carne præter carnem viuere, magni esse meriti & vitam Angelicam: ad complectendam conseruandamque carnis integritatē & castitatem, quam ipsa à teneris annis semper amauerat, atque etiam nūm impensè amabat, quocumque poterat inuitabat. Ea causa constructo Trebniciensi monasterio, multas illic collegit foeminas & virgines, quæ Domino seruirent in cordis & corporis puritate & castitate, ineffabilis gloriæ coronas recepturæ. Inter quas suam quoque obrulit filiam Gertrudem, quæ illic postea Abbatisa creata est. Multas quoque puellas virgines nobiles, quasdam etiam humili loco natas, parentibus orbatas & destitutas opibus, curandas ac tuendas suscepit: è quibus alias tradidit monasterio, vt virginitatem perpetuò seruaarent: alias iunxit matrimonio, vt conjugalem sectarentur pudicitiam: vt sic Christo fideliter seruientes, illæ centesimum, istæ tricessimum ab illo fructum expectarent. Quasdam præterea apud se viduas habuit, ieiunijs & orationibus cum illa Anna Euangelica nocte ac die vacantes, vt fructum sibi sexagesimum compararent. Ità illa Christi ancilla non solum seipsam, sed etiam coniugem suum diuino mancipauit cultui. Ità pia mater prolem suam in Dei laudem religiosè educavit. Sic humanissima domina familiæ suæ ministerium, Deo deuotum & gratum efficere studuit. Ità denique famula Dei, morum elegantia & ho-

In carne præter carnem viuere, Angelicum est non humanū

Monasteriū Trebniciensē constructur. Vide Crōnicarū lib. 7. de rebus Polonorum.

Luc. 2.

& honestè ac inculpatè vitæ exemplis mortales omnes, quantum quidem consequi potuit, ad melioris vitæ studium prouocauit. Christi nanque charitate incensa, ad eius amorem & famularum optabat omnes perducere. Et quia intus conscientie puritate, & foris charitatis splendore egregiè enituit, fama nominis eius in dies crescebat, & odore bono sanctitatis & existimationis eius omnes vicinæ afficiebantur. Ità non solum pro seculi dignitate, qua pollebat, sed magis etiam pro virtutum ornamentis, quibus fulgebat, habebatur venerabilis, non apud religiosos duntaxat, sed etiam seculares homines: qui eius cognoscentes opera bona, glorificabant patrem qui in cælis est, qui tam præclaram sanctitate sibi elegisset famulam, in qua mundo & solatium & auxilium paratum esse voluisset.

De eius humilitate. Cap. 2.

At illa sciens filium Dei, Dominum Iesum venisse in hunc mundum, vt homines non modò verbis, sed etiam exemplis humilitatem doceret, quoad poterat, in omnibus sese submisit & humiliter gerebat, ad illarumque se foeminarum mores conformabat, quarum est, secundum Apostolum, in timore sancta conuersatio, & extrinsecus non capillatura, aut circumdatio auri, aut indumenti vestimentorum cultus: sed qui absconditus est cordis homo, in incorruptibilitate quierit & modesti spiritus. Atque ea causa à iuuentute sua vestes coccineas aut pannos magni precij vel elegantie habere noluit: tametsi cum adhuc iuuenula esset, satis bonis vteretur indumentis: sed neque in ijs tamen mundi experebat pompam aut fastum, neque cultum corporis, neque mollitiem vllam, sed tantum statum sui decorum obseruabat. Quòd si verò cultiori quoque vestitu, aut exteriori ornatu, eoque modesto & ipsi congruenti, quòd tempus sic posceret, ipsam inter homines apparere contigisset, nec sic quidem cordis pietatem & humilitatem deseruit. In eius capite non crocea vel crispata cernebantur velamina, non in pectore monilia aurea, gemmis radiantia, neque in digitis annuli preciosi. Omne enim superbiæ aut vanæ gloriæ signum cum Esther abominabatur, nec ferre voluit etiam in iuuentute. Postquam autem non nihil in annis progressa fuit, & continentia: propositum iam ad effectum perduxit, omnem seculi ornatum contemnens, vestes seculares & coloribus tinctas prorsus reiecit, & panno cineritij coloris se induit: interim tamen in solennitatibus vndulata veste, eaque simplici vtens.

Matth. 5.

Vestiu pom-pam respuit

Ether 14. Velte cineritij coloris vtitur.

Heb. 13.

Ingredditur monasteriū

Dux Henricus, cuius Barbatius dictus,

Eccli 26.

Non fecit votum pauperatis, vt liberius eleemosynis vacet.

Cupiens autem in pietatis & humilitatis studio proficere ac progredi, in seruore spiritus post Christum exiit extra castra, & cum parua familia se contulit Trebniciam, atque illic prope monasterium virginum Cisterciensis Ordinis Domino seruiuit, marito adhuc viuente, eique tum in hoc, tum in alijs rectè factis annuente & assentiente: qui sanè eò feliciter tum Poloniae principatū administrabat, quòd tam sancta foemina non solum sanctitatem amaret, sed etiam virtutes sectaretur, atque in castitatis & humilitatis eius, quas ipsa à Christo didicerat, vestigijs, quoad eius fieri posset, insisteret. Nam Deo aspirante, & beata Heduuige continenter adhortante, iam prope monasterium effectus erat, non quidem professione aut habitu, sed religiosa animi pietate & humilitate, quæ in eius operibus relucebat. Tondebatur enim in rotundū, & barbam ferebat, non promissam quidem, sed moderata pilorum præcisione deceter compositam. Atque ea causa in hunc vsque diem, cum eius mentio incidit, Dux Henricus Barbatius appellatur. Et quauis princeps esset magnificus, adeò tamen ex humilitate sese ad pauperes & tenuis fortunæ homines accommodabat, vt nonnunquam oblata ab eis parui precij munera comiter acciperet, & eis caput inclinaret, gratius illud munus existimans, si rusticus aut pauper quispiam scutellam cum ouis obtulisset, quam si diues longè maiora: Cogitabatque intra se vir pius: En hic pauper, vt nostram sibi gratiam & benevolentiam concilier, victum suum nobis offert: cui nos aliquod solatium referimus, si eius munus grato animo accipiamus. Non dubium, quin bonæ mulieris huius sit hic vir beatus: cui licet ea pro sexus & matrimonij conditione iure esset subdita, attamen in virtutum & religionis disciplina facta est magistra.

Cum sic autem beata Heduuigis in Trebniciensi monasterio degeret, illarum quidem monacharum induit habitum, sed institutum illud monasticum professà non est, vt misericordiæ operibus & cõsolandis pauperibus liberius vacare posset. Atque istud quidem filia eius, quæ in eo monasterio professionem fecerat, quoad Dux Henricus superuixit, in ea dissimulauit. Illo verò defuncto, summoperè institit apud eam, vt obedientiæ votum nuncuparet. At illa respondit: Num ignoras, filia, quanti sit meritū

Studiū vilis habitūs.

Non debet monachus in propria sententia permanere pertinax.

Viliter de se sentit Duciſſa.

Reuerentia ei⁹ erga homines religioſos.

Pſal. 101.

Nora de imagine Crucifixi.

Quam fanctē ſenſerit de ſorum conuerſatione & vita.

meriti præſtare eleemoſynas? atque ita filia inſtātiā non nihil auerſeſcit, non quòd paruum exiſtimaret obedientia meriti: ſed quia monaſterium illud ipſa condiderat, cupiebat illud magis magisque promouere, & propter Chriſtum pauperes conſolari. Interim tamen in monaſterio manens, in ſeruando ſilentio alijsque monaſterij inſtitutis & legibus, & vitæ aſperitate monachos omnes antecibat. Non eſt autem ſilentio prætereundum, quādoquidem de veſtibus eius humilitate iam quædam diximus, veſtimentum nouum haudquaquam illam induere voluiſſe, niſi prius alia eſt ſociabus, eo viſeſſet, atque nonnihil illud detriuiſſet. Interdum viſeſſe humilitatis cauſa veſtem aliquam ferebat, vt iam ſtamina in ea perſpicue apparerent. Cū aliquandò ſoror quædam ei familiaris vididiſſet attrito admodum pallio eam vtentem, ait ad eam: Viſeſſe deſeſſe te, domina, huius pallij viſus? Sine me, obſecro, auferre illud, & dare pauperi. Reſpondit illa blandē & ſuauiter, vt erat mitis & humilis: Si te offendiſſe hec res, ocyus me corrigam. moxque aliud pallium ſibi comparans, detritum illud amouit, hoc vno factō geminum præſtans humilitatis officium, quādo Chriſti cauſa non erubuit vili veſtimento indui, & ad commoniſionem ſimplicis ſororis illud ipſum celeriter depoſuit: ſimul etiam eo ipſo præclare docens, debere hominem libenter admittere ſana conſilia, & in ſuo ſenſu & ſententia haudquaquam eſſe pertinacem.

Solebat etiam hæc Chriſti ſamula de ſe ſemper viliter, de alijs ſublimiter, ſentire. Nam ſuo iudicio non erat ipſa aliud quā, peccatrix, licet reuera cōſcientia puritate coram Deo & Angelis eius vas eſſet omni ſanctitate plenum, & coram hominibus optimis vitæ exemplis illuſtre ſeſe ſpeculum exhiberet. Sanctitatem igitur, qua ſe deſtitutam putabat, in alijs, quos bonos credebat, miro quodam ſtudio & affectu amplecti, & ſeruentiſſima animi deuotione imitari non deſtitit. In ſpiritu enim humilitatis & animo contrito ea loca, in quibus ſtantes aut præcantes viderat homines religioſos, vel pro ſuo iudicio bonos, cū eſſet data oportunitas, in genua humiliter ſe ſubmittens, labijs impreſſis exoſculabatur: ſororibus quoque comedentibus, in choro adibat loca, in quibus illæ ſtare ſolebant, & ſingulis oſcula affigebat. Itemque ad dormitorium earum aſcendens, omnes gradus, per quos illæ aſcendebant, ſcabella quoque ante lectos earum poſita, atque ipſas etiam virgas, quibus dabantur eis diſciplinæ, vt vocant, mira humilitate & animi deuotione exoſculabatur: quippe que ſanctum putaret, quicquid tetigiſſent illæ ſanctimoniales, & omnes Domino ſeruitentes. Itaque quod illi pro ſuo vſu tractabant, id illa reuerenter deoſculabatur: vt bonorum & iuſtorum hominum, quos in rebus inanimatis venerabatur, meritis & peccatorum veniam, & gratia incrementa impetraret. Neque poterat hæc quotidiana humilitatis exercitatio abſque admiranda interioris hominis ſuauitate fieri. Vt verò Dominus, qui in orationem humilium reſpicit, eam præuenerit in benedictionibus dulcedinis, ex ſequenti exemplo æſtimare licebit.

Quadam die ſanctimoniales quædam in monaſterio Trebniſienſi ſcire cupiens, quemadmodum Chriſti ancilla ſola remanens in eccleſia, ſe in diuino exerceret ſamulatu, cæteris ſororibus ad menſam diſcumbentibus, clam intrauit in chorum: ibique deſiteſcens, vidit illam poſt ſingula loca, in quibus monachæ ſtare ſolebant, exoſculata, coram altari ſanctiſſimæ matris Dei humili proſtratam, gratias agere more ſuo omnium creatori. Ei verò altari imminet Crux non exigua, expreſſam habens Crucifixi imaginem. Ibi ergo ſic proſtrata, cū prolixius oraret, vñ conſueuerat, imago illa Crucifixi, à Cruce retracta manu & brachio dextro, illi benedixit, dicens clara voce: Exaudita eſt oratio tua: impetrabis ea, quæ petiſti. Veriſſimile eſt eam tunc orāſſe, vt & monachæ, quarum veſtigia crebrò exoſculabatur, in bonis perfeuerarēt, & meritorum illarum ipſa eſſet particeps. Ad cuiusmodi humilitatis exercitia, quibus illa ſe ſciebat delectari, quocunque poterat, & exhortationibus & exemplis ſedulò inuitabat. Sæpè veniens ad mantilia, quibus ſorores à lotionem manus tergebant ſuas, vbi maiores vidit impreſſas ſordes, ibi præ amore & humilitate oſcula fortius affigebat, & cum illis mantilibus Crucis ſignū exprimens, oculos & pectus ſuum tanquā cum precioſis quibusdam reliquijs conſignabat. Illa etiam aqua, qua ſorores illæ pedes ſuos abluerant, crebrò contingebat oculos ſuos, & plerumque faciem totam vel etiam caput totum & collum, nepotulorumque ſuorum, quos ex filio habuit, facies & capita non rarò lauit, planè ſibi perſuadens & firmiter ſperans, ſorum ſanctitatem, quam illa aqua attigiſſet, & ipſi, & pueris illis ſalutem allaturam. Nunc ſuam, dominam

dominam Annam, ad ſimilia faciendā accuratè adhortari ſolebat: exemploque piſſiſſimi Saluatoris noſtri, abluentis pedes pauperum diſcipulorum ſuorum, non medio- Iohan. 13. critè incitata, flexis genibus ſæpiſſimè lauabat pauperum pedes aqua calida, quam à miniſtris acceptam, ſamula illi offerebant. Nec hoc contenta, lotos eorum pedes Lauat & oſculatur pedes pauperum. & exteſos linteo, exoſculabatur, itemque manus: dataque illis elemoſyna, ſemper benè conſolatos à ſe dimittere ſtudebat. In cœna Domini, amore eius qui propter nos voluit vt leproſus haberi, aliquot leproſorum pedes lauabat, & eodem nouis indu- Eſa. 53. bat veſtibus.

Porro paupertatem Domini Ieſu, qui propter nos, cū diues eſſet, egenus factus 2. Cor. 8. eſt, tanto compleſtebatur affectu, & ſtudio venerabatur, vt ſemper apud ſe pauperes habere vellet, præſertim cū diſcumberet, quibus etiam magna animi humilitate, priuſquam ad menſam federet, ſua manu, flexis genibus, cibos miniſtrabat. Deindè ad menſam reſidens, nolebat potum ſumere, niſi prius ex eius ſcypho bibiſſet pauper ille, qui inter alios deformior videretur. Loca etiam, in quibus pauperes federant, quādo id ſecreto fieri potuit, impreſſis labijs ſuis oſculabatur: atque ita Chriſtum in pauperibus, tanquā ſpecialibus eius amicis, honorabat. Perebat quādoque per ſororem vel monacham pro pauperum leuamento à menſa monialium afferri ſibi fragmenta panis, pro quibus illa reddebat ſorori ea apportanti integros panes ſimilagineos. Monaſteria religioſorum, poſſeſſiones habentium, ſæpè liberali quadā pietate viſitare ſolebat, & extra ſepta eorum degens, cauebat, nè quid moleſtiæ aut grauiamini caperent, nec quenquam è ſuis ſinebat quicquam ex illorum rebus per vim contingere. Et quia cibos religioſorum hominum, ſanctorū Angelorum eſcam putabat, fragmina panum à monaſterio & monacharum menſis collecta, à mendicis, quibus ea dabatur, precio redimebat, & priusquam indè ederet, multa oſcula eis imprimēbat. Cūque nollet diu carere eiſmodi pauperum epulis, que ei dulces erant, duas pauperes fœminas precio conduxerat, vt alternis hebdomadibus ad portam Lubenſis monaſterij accederēt, & quicquid illic caſei & panis à menſa monaſterij pro eleemoſyna accepiſſent, ipſi apportarēt, pro delicijs illud habituræ. A menſa etiam, ad quam monachi, ipſa interdum eos inuitante, cibos ſumpſerant, præciſas panis cruſtas vel particulas ab illis relictas colligebat, & tanquā ſanctorum reliquias, admodum reuerenter pro cibo ſuo conſeruabat. Malebat enim cum paupere Lazaro Luc. 16. buccellis mendicorū reſici, quā, delicatis panibus & cibis ſaturari, animo retinens verbum illius Chananzæ mulieris magnæ fidei, etiam catellos edere de micis, que cadant de menſis dominorum ſuorum. Perſuaſerat enim ſibi, pauperes omnes, & præſertim religioſos, eſſe ſuos dominos, non quidem diuitijs, ſed ſauſtitate. itaque delectabat eam veſci reliquijs ciborum, quibus illi vſi eſſent. Chriſti quoque catulis, id eſt, verè humilibus & pauperculis, mundo deſpectis, quoad poſſet, ſeſe conformare cupiens, crebrò ab illis, quos accuratius alebat, ciborum reliquias emendicare non erubuit. Eam verò humilitatem, quam in vita ſua ſtudioſè coluit, ſub mortem quoque ſeſata eſt. Cū enim mortem ageretur de loco ſepulture eius, illa petebat humiliter in communi monacharum cœmeterio, aut certè in humilimo eccleſiæ loco, ſepeliri, qua de re dicitur infra capite de ſpiritu propheticè. Itā illa & viuēs & moriens conſtanter in hæſit in veſtigijs Chriſti, dicitis: Dicitè à me, quia mitis ſum & humilis corde. Matth. 23.

De eius patientia. Cap. 3.

Patientiam quoque humilitatis comitè & amicam, omnibus neceſſariam volentibus poſſidere animas ſuas, vt Chriſtus ait, diligentiffimè conſeruauit, nulli vnquam irafcens, aut duriter reſpondens: ſed omnes comiter appellans & alloquens, verbis conſolatorijs cunctis ſe præbebat affabilem ſemper, quantum quidem ſas eſſet, religioſa maturitate ſeruata. Quisquis ille eſſet, qui aliquid ei moleſtiæ aut quod perturbationem afferre poſſet, quauis ratione intuliſſet, nihil ab ea audiuit, niſi hoc duntaxat, aut quippiam cuiusmodi, placidè & leniter ab ea prolatum: Cur hoc feciſti? Ignoscat tibi Deus. Ea illius ſuere erga eos, qui moleſtiam ei exhiberent, conuicia & impropria, atque hunc in modum illos viciſcebatur. Accidit quādoque, vt vnus ex miniſtris eius, (dicebatur iſ Chnaliflaus, poſtea ſancti Dominici inſtitutum complexus) tres eius elegantes ſcyphos argenteos perderet. At illa nunquam id ei impropria, nulla commoti animi ſigna oſtendit, nec aliud dixit, niſi, Abi, & quare diligentius, ſi fortè poſſis inuenire, quod negligenter cuſtodiſti: idque tanta modeſtia pronunciauit, vt agrè ferre non poſſet homo eius culpæ D d d reus,

Iohan. 13.

Lauat & oſculatur pedes pauperum. Eſa. 53.

2. Cor. 8.

Vide ſtudiū erga pauperes.

Cibos religioſorum hominum tanquā panem Angelorum reputat.

Luc. 16.

Matth. 23.

Libet reſeruitur eorū fragmentis.

Matth. 23.

Luc. 27.

Quantè fuerit patientia.

Mira eius patientia in rebus duris.

reus, quem admodum ipse postea testatus est. In ijs rebus, quæ magnam possent afferre perturbationem, virilem semper atque constantem animum, & iucundam faciem exhibebat, hoc ipso docens, patientia molestiam omnem superandam. Cum nuncium accepisset capti & graviter vulnerati mariti sui Ducis Henrici, quem Conradus liberatum iri à Domino, & vulneribus eius integram adfuturam sanitatem, quod & factum est. Cum enim Ducem illum Conradum nullis quantuis æquis conditionibus post multos tractatus quisquam permouere posset, vt captiuum principem dimitteret, tandem visum est, armis subditorum suorum vi illum extorquere, & in libertatem vindicare. Sed Christi ancilla Hedwigis, exhorrescens ad futuram Christianorum stragem, frudendum quæ sanguinem, pro omnium salute sese exponens, ad Ducem Conradum profecta est. Qui vt eam conspexit, perinde ac si Angelum Dei vidisset, subito pauore corripitur, ferocem animum, hæc tunc inflexibilem, deponit, in concordiam, & Ducem Henricum dimittit. Sic illa omnipotentis Dei amica, dum in se ipsa præclaro conatu impatientiæ & indignationis motus prorsus edomat, in alijs etiam virtute mirifica eos comprimit. Sunt etiam alia patientiæ eius exempla, tum nostræ adificationis, tum eius encomij causa, haudquaquam omittenda.

Liberat captiuum mariti suum.

Mortuo Duce Henrico eius marito, anno Christi milleesimo ducesimo tricesimo octauo, cum sorores seu monachæ omnes Trebniciensis cœnobij, tanto patrono amisso, acerbissime lugerent, vt præ lachrymis propemodum deficere, & multe ex eis velut exanimæ viderentur, illa siccis oculis muliebris animi in eis mollitiæ repræhendebat. Quid ita, inquit, turbamini? Ad eone diuine vos vultis resistere voluntati? Non fanè id expedit nobis, charissimæ: quando creator & potest & debet facere de sua creatura absque vlllo tædio nostro, quod eius clementiæ visum sit: & quicquid ille de nobis & circa nos agit, id nobis præcipuo debet esse solatio, quippe quæ ab illo condita sumus. Hæc & ijs consilia dicens, nitēbatur fororum compefcere lachrymas, & earum immodicos dolores mitigare. Et cum ipsi vel maxime adesset causa dolendi, illas consolabatur: non quod mariti morte gauderet, quem in Domino impesē amabat, vt potē virum virtutibus ornatū, & populo ac reipublice vtilem: sed quod diuinæ voluntati per omnia se vellet subdere, atque ita constantiæ & patientiæ exempla in illa sua afflictione sororibus præbere. Eundem in modum vbi comperit filium suū Henricum Ducem à Tartaris in prælio occisum, sine vllis lachrymis, atque sine vlllo doloris signo, filiam suam Abbatissam Trebniciensem, & nurum suam, eius Henrici coniugem, præ nimio dolore propē exanimatas, his verbis consolabatur: Voluntas Dei est, & nobis gratum esse debet, quicquid vult Deus, & illi placet. Eadē hora, exultante spiritu eius in Domino, in cælum sublatis oculis & manibus: Gratias, inquit, tibi ago Domine, quod talem mihi dedisti filiū, qui me, dum vixit, semper amauit, & magnam mihi præstitit reuerentiā, nec vnquam mihi vlla in re molestus fuit. Et quantum libenter admodum vellem eum habere superstitem, at tamen multum gratulor ei, quod profuso sanguine, tibi creatori suo iam est coniunctus in cælis. Ego eius animam tibi Domine Deus accuratè commendo. Huiusmodi patientiæ & humilitatis donis, quibus ipsa Dei benignitate excelluit, optima de se proximis exhibebat exempla, illosque non modò in secundis rebus, sed etiam in aduersis confirmabat: humilitate sua docens, nè quem prospera efferrent: patientia verò, nè aduersa opprimerent.

Mariti obiitum fert admodum moderatè.

Itemque filij à Tartaris occisi.

De asperitate vitæ eius. Cap. 4.

1. Cor. 5.

VT Christo, qui pro omnibus mortuus est, viuere posset, beata Hedwigis membra sui corporis pœnarum flagellis iugiter mortificabat, quotidianæ castigationis Crucē tollens in humeros suos, & post Christum virili pectore incedens: pro cuius amore non formidabat occisionis ouicula fieri, cum ille immensa charitate permotus, pro salute omnium voluerit crucifigi. In carne enim sua afflictionum mucrone trucidabat vitia, bestiales frenabat motus, sensuum exteriorum petulantiam domabat, & ad gratiæ capefcenda incrementa, virtutumque profectum, hominem interiorem coaptabat. Quotidiano sese afficiebat ieiunio, exceptis tamen Dominicis diebus & præcipuis quibusdam solennitatibus, quibus nunquam bis cibum capiebat. Ab esu carniū, & earum rerum, quæ essent carnis adipe saginate, abstinuit omnino, idque annis plus minus quadraginta, nec vllius vniquam vel præcibus, vel obiurgationibus adduci potuit, vt tam bonam consuetudinem

Quotidiana eius ieiunia.

Perpetuo abstinet carnibus.

nem intermitteret. Eius enim frater germanus, dominus Elebertus Babenbergenfis Episcopus, quem & reuerentia & amore prosequēbatur, vt par erat fratrem, quandoque stomachabundus eam repræhendit, quod eiusmodi cibis minimè vesceretur. Sed illa tamen eum morem & institutum suum relinquere noluit propter hominem quantumcunque charum, cum illud pro Christi amore iam olim suscepisset, & eius freta ope, vsque ad extremum vitæ diem prosequi statuisset. Viuente adhuc marito eius, & necdum satis cognita eius abstinentia & veneranda religione, parcius edebat illis diebus, quibus alij carnibus vescēbantur, quàm quibus esset indictum ieiunium, vt ea sancta simulatione falleret ministros suos. Scindendo enim proposito cibo, atque hinc inde in scutella voluendo, & perinde ac si ederet, carnes contingendo, mira cautione effecit, vt aduertere non possent eam abstinere ab illis. Vnde fiebat, vt cibos ei non apponerent ieiunio congruentes, & illa à mensa crebrò surgeret ventre quidem vacuo, sed mente spiritali gaudio abundante, & in Deo benè iucunda. Cum sic igitur in illa carniū abstinentia perseueraret, dominus Vuilhelmus Mutinensis Episcopus, Apostolicæ sedis legatus, in Poloniam veniens, ei tunc ægrotanti præcepit, vt carnes ederet. At illa fecit quidem, quod erat iussa, sed tamen asserēbat se plus animo grauari ob comestas carnes, quàm corpore affligeretur ex morbo illo, quo tum non parum molesto laborabat.

Miro modo celat suam abstinentiā.

Obedit simpliciter præcepti Episcopo.

Porrò autem intelligens eadem ipsa à Deo docta, & superno illustrata lumine, discretionem siue moderationem, virtutum esse aurigam, nec bona opera Deo oblata, illi grata esse, si discretionis sale careant: in castigando corpore opportunam adhibebat moderationem, & quoad fieri potuit, diligenter operam dabat, vt asinum animæ, id est, corpus suū & durè satis flagellaret, & tamen cibo necessario sustētaret: nè si forte præter modum illud oneraret, prius sub fasce corrueret, quàm pondus dici & æstum ferendo, vsque ad tempus remunerationis diuinitus constitutum posset perdurare. Hanc proculdubio ob causam sic abstinentiæ modum victusque rationem per singulos dies sibi præscripsit, vt die Dominico, tertia & quinta feria piscibus & lactarijs, sabbato & secunda feria aridis leguminibus, quarto & sexto die panem & aquam tantaxat vesceretur. Quam abstinendi rationem cum aliquandiu in seruitio Dei obseruasset, postea spiritu magis corroborata, quotidie aridis tantum leguminibus & panerudi similagineo victitabat, decoctam semper aquam bibens, demptis diebus Dominicis & quibusdam magnis solennitatibus: quibus, cogente eam Episcopo & confessorijs eius, bis utebatur piscibus & lactarijs, bibebatque crenisiam, interdum tamen vix ad id induta precibus cum ipsa commorantium dominarum.

In castigando corpore quauis moderatione vsa.

Nota rationem victus eius.

Multis diebus in Aduentu Domini & magna Quadragesima, multorum quoque sanctorum & sanctarum, præcipue verò Apostolorum pridianis diebus siue vigilijs, sextaque feria, panem & aqua contenta fuit: neque tamen de eiusmodi tenui victu, debili corpuscule suo, quod satis esset, suppeditauit, tres tantum buccellas accipiens, panemque cinere permixtum non raro ijs diebus manducans. Atque eiusmodi ieiunium nullo pacto intermittere voluit, donec notabiliter deficere se sentiret viribus: tum verò utebatur leguminibus, & pulte crenisiam excocta. Cum aliquandò ei diceretur, cur tot diebus, & in sanctorum peruigilijs tam durum sibi indiceret ieiunium, illa respondit: Sancti nobis sunt necessarii, meritoque eos venerari debemus, vt nobis subueniant, & in morte assistant. Tum quoque corporali ieiunio constat vitia comprimere, mentem ad cælestia eleuari, virtutesque & æterna præmia à Deo impetrari. Vnde etiam satis & vtile & necessarium duco, carnem macerare abstinentia. Iuuenes quidam nobilium filij, in eius aula degentes, interdum dicere solebāt: Deus nos seruet à tali dominio, quale præ se fert domina nostra, quæ solo panem & aqua victitat. Dicebant autem hoc illi, non quod quicquam eis deesset, sed quod tam duram dominæ suæ Hedwigis abstinentiam mirarentur.

Magnam quadragesimam vocat, quæ est nobiscum connumis.

Præclara vox tam illustri matronæ.

Accusata aliquandò fuit apud maritum suum, quod perpetuò aquam biberet. Id verò ille indignè ferens, & plus satis immoderatum, atque earum, quas crebrò patiebat, ægritudinum causam esse existimans, indè eam reuocare voluit. Accessit igitur præter expectationem ad locum, vbi illa ad mensam, cibum sumptura, sedebat: tollensque scyphum coram illa positum, in quo aqua erat, bibit ex eo. Et ecce non nisi boni vini gustum percipit, cum tamen reuera aqua infusa esset. Ait igitur illi, qui eam detulerat: Dignus profectò esses, cui ob hoc mendacium oculi effoderentur. Nesciebat enim factum illud à Domino, quod ea causa mirabile erat in oculis illic ei

A qua mutatur in vinum.

Mirantur delatores eius aquam quam hauserant mutaram in vinum.

ministrantium, qui sciebant quid ei bibendum obtulissent, nempe aquam puram: quae tamen mox in vinum mutata fuit. Quod cum certius cognoscere vellent, qui illi aquam apposuerant, posteaquam Dux bibit, etiam inde biberunt: cognoscentesque diuinum miraculum, propter sanctae Heduuigis merita paratum, Deum collaudabant. In his, qui ex aqua illa in vinum mutata biberunt, fuit etiam Adelheidis, vxor quondam Theodorici de lanouis, equestris ordinis viri, foemina in bonis operibus feruens, & quae bis sanctorum Apostolorum Petri & Pauli limina Romae visitauit. Cuius testimonium tanto plus debet habere ponderis, quanto eius vita fuit bonorum operum studio ornatiore. Tali ergo miraculo Deus & delatores famulae suae compescuit, & eius deuotionem ac pietatem magis etiam confirmauit.

In abstinentia prope intolerabili mente conseruatur a Domino. Augustini haec sententia est.

Prater ea vero, quae iam dicta sunt de illius perpetuo & admodum rigido ieiunio, illud quoque eam admirabilem, etsi non omnibus imitabilem, reddit, quod licet parum ederet, & magna cibi parsimonia vteretur, adeo ut etiam permulti admirarentur eam in tanta abstinentia & inedia viuere posse: illi tamen sufficere videbatur hoc ipsum quod edebat, & poterat merito sufficere, quando eam virtus altissimi confortabat. Quamobrem etiam magistro Aegidio, Vratislauenfi Archidiacono, magne fane seueritatis viro, obiurganti eam, quod tam parum cibi acciperet, ita respondit: Ego comedo, quantum satis est mihi. nouerat enim alimenta sic accipienda esse, quemadmodum medicamenta, Tantum igitur edens, quantum sufficeret ad naturae necessariam sustentationem, summoperè sibi à superfluo cibo cauebat.

Tenuitas vestiti eius.

Etsi autem Christo, propter nos in Cruce nudato, omnimoda sui denudatione conformatum se non posset, at tamen constantissimè eum imitari nitetur in vestitis tenuitate & penuria: ita ut vix ea sibi corporis indumenta retineret, quibus ad se conregendum carere non potest natura per peccatum deformata. Abiectis igitur multarijs, quibus abundabat, vestimentis, itemque pelliceis & pellibus delicatis, vna sola tunica & pallio simplici, hyeme & aestate, in frigore & calore, macie confectum tenebat corpusculum, adeo ieiunij attenuatum, ut sub cute squalida & pallida, atque ob flagellorum ictus & algores liuida & hispida, non nisi ossa marcida relicta viderentur. Sed quia intus ferebat charitatis ardore, non magnipendebat frigora, quae corpus extrinsecus pateretur. Non raro visa est à foeminis quibusdam, asperiori praesertim hyeme, prorsus gelida: quibus tamen rogantibus, ut non nihil sibi indulgeret indaris calceis, illa respondebat se calceos induituram, cum esset opportunum: atque ita nihilominus in oratione perseuerabat. Nec mirum, quod seminuda & discalceata etiam in ipsis hybernis frigoribus, cum alij etiam bene vestiti viderentur deficere, tandè potuit in prece durare: quandoquidem intrà illam cor eius a deo in calcuèrat, atque in eius meditatione intantum diuinus ignis exarsit, ut inde ignea quaedam vis foras erumpens, non solum illi, sed etiam alteri frigoris corpori impressum temperaret. Accidit enim quodam hyberno tempore, ut cum prolixius deuotionis suae exercitijs inhaereret, famula illam exspectans, nimio constricta algore, indicare ei cogeretur, se frigoris acerbiter diutius ferre non posse. Illa hoc audiens, iussit eam loco illo, quo ipsa nudis steterat pedibus, consistere. Fecit sic ancilla, & mox pulso intolerabili frigore, suauiter se calore affici persensit. Erat quidem illa tenero corpore, sed ambulabat vias duras, Christumque etiam corpore sequendo, nudis pedibus per niues & glaciem ingrediebatur. Interim nihilo minus semper apud se calceos simplices, in quibus nihil panni, nulli socci inessent, sub axillis ferebat, eosque tum induebat tantum, cum eundem ei esset obuiam personis venerabilibus, quibus abeuntibus, confectum eos exuebat. Sed quia in factis suis soli Deo, qui videt in abscondito, placere cupiebat, humanasque laudes fugere, ne quis aduerteret crebro nudis eam ambulare pedibus, cum iret ad templum, nonnumquam calceis vsa fuit: quod cum peruenisset, mox detractis calceis, in nudo residens pavimento, in preces incumbebat. Atque hoc pacto intuentium oculos prudenter fefellit, maximè viuente adhuc marito, quem initio, cum primum ita se gerere coepit, non immerito cum quadam erga illum reuerentia reformidabat, ne forte huiusmodi bona studia ei interdiceret, praesertim si quid humanum principio pateretur, postea ubi accessisset consuetudo ita faciendi, facile illa dissimularurus, eique permitturus, crescente in illo erga Deum pietate & deuotione.

Etiam hyeme non vitur calceis.

Accidit aliquando, ut illa more suo sine calceis incedente, praeter opinionem maritus eius Dux Henricus ei veniret obuiam, nec posset praeter temporis angustia calceos induere. Sed quod humanitatis ipsa facere non potuit, ille, pro cuius amore nudis incedebat

Nota rem miram.

Accidit aliquando, ut illa more suo sine calceis incedente, praeter opinionem maritus eius Dux Henricus ei veniret obuiam, nec posset praeter temporis angustia calceos induere. Sed quod humanitatis ipsa facere non potuit, ille, pro cuius amore nudis incedebat

Mirè celae sanctitatem suam.)

Accidit aliquando, ut illa more suo sine calceis incedente, praeter opinionem maritus eius Dux Henricus ei veniret obuiam, nec posset praeter temporis angustia calceos induere. Sed quod humanitatis ipsa facere non potuit, ille, pro cuius amore nudis incedebat

cedebat pedibus, non sine miraculo effecit. Mox enim coram marito calceata apparuit, atque ita eius & indignationem, & impropria vitauit. Quandoque vel obliuione, vel negligentia ambulanti illi calcei ab axillis decidebant, eosque famulae aut aliae eius familiares inuenientes, ei reddebant. Confessarij eius crebro eam hortabantur, ut calceis vteretur, & dominus Guntherus Abbas, tunc eius confessarius, nouos ei calceos obtulit, praecipitque grauius, ut eos ferret. Illa grato animo accipiens, tulit eos, non in pedibus, sed suo more sub axillis. Euoluto anni circulo, Abbas eam inobedientiae arguit, quod non tulisset calceos. Tum illa eos, ita ut acceperat, nihil attritos, sed recentes atque integros proferens, submissa voce ait: Immo, pater, obediens fui, sed hi sunt calcei, quos dedisti mihi, quos ego saepe tuli.

En v. Deus approbat virtutem eius aspectum.

Cum iam post longam corporis macerationem admodum fractis esset viribus, domina Anna nurus eius, rogauit fratrem Herbordum Franciscanum, tunc eius confessarij, ut eam praecipit adigeret ad calceos induendos. Illa hoc accepto mandato, pannos laneos imposuit pedibus suis: calceos vero, ut erat solita, sub vlnis portauit, donec ad illum suum confessarium venit, & precum instantia ab eo impetravit, ut liceret ipsi vsque in finem vitae, ita ut conuenisset, nudis pedibus ingredi. Saepè lumentos habuit pedes, & tamen raro sinebat eos abluere. Calcanei eius, quibus nudis terram terebat, crassi erant & duri, multis locis fissi, ita ut magna ijs scissuris posset fessuca imponi, immò etiam digitus, quemadmodum Iuliana monacha Trebniciensis comperit, quae eas se in spexisse testata est apud examinatores. Cum enim aliquando in caena Domini Gertrudis Abbatis, filia sanctae Heduuigis, pedes sororum ablueret, ut haberet mandatum Domini, atque tandem ordine veniret ad matrem, quae ibi tum

Calcanei eius duri & hiantes.

Iohann. 19.

aderat, eam, ut sorores alias, flexis genibus lauare voluit. Sed ea humiliter recusante, Abbatisa surgere noluit, donec maternos pedes reuerenter ablueret. Perseuerante igitur Abbatisa, & pia quadam pertinacia in proposito permanente, tandem eius precibus victa mater humilima, pedes lauandos exhibuit. Tumque Iuliana soror, quae peluim, in qua erat aqua, tenebat, vidit tam magnas in eius pedibus scissuras, unde saepenumero cruor manabat frigidus tempore: quem quidem, ipsa nesciente, in luto

Cruor manabat e pedibus eius.

& niue familia eam subsequens, adhuc recentem, non raro conspexit. Viderunt etiam foeminae, ei familiariter ministrantes, quemadmodum sanguis è plantis eius erumpens, illis inhaereret. Cum post orationem quandoque fatigata, quietem captura, sese ad hypocaustum contulisset, somno pressa obdormiuit. Soror vero Iutta, monacha Trebniciensis, quae ei tum seruebat, superueniens, vidit concretum sanguinem, qui de pedum hiantibus rimis effluerat, ipsis pedibus nonnihil extra vestimentum prominentibus. Itaque admirans seneritatem poenitentiae, quam in sancta illa Dei famula cernebat, caute alijs eam indicauit. Quantaunque esset frigoris asperitas, nudis semper manibus tenebat Psalterium, cum illud legeret, & candelam. Orans etiam, nudis manuum articulis terrae saepius incumbebat: quae res in causa fuit, ut & manus eius multis locis essent ruptae, è quibus saepe sanguis guttatim effluebat. Quae quidem sanctitatis signa licet ipsa accuratè absconderet, at saepe tamen visa sunt à famulis ei ministrantibus, cum aquam lauandis manibus eius infunderent: nec potuit diu latere omnes, quod ad gloriam suam Deus quandoque voluit fieri manifestum.

Manus fissae & ruptae.

Asperum cilicium, è fetis equorum confectum, ad nudum corpus ferebat, cui manicas albas è panno assuerat, ut pie eluderet oculos intuentium, ne ab eis latens intrinsecus vestis aspera cereretur. Zonam quoque nodosam, ex equorum fetis contortam, ad lumbos suos ferebat, eis adeo adstrictam, ut è carnibus eius miserè laceratis, oportere per familiares ei foeminas ab eius corpore eam extrahi & auelli, & saniem ab ipsis putrefactis carnibus pannis mollioribus abstergi. Vir quidam religiosus ex Ordine Templariorum, zonam eius generis, diligenter sacculo inclusam, ei obtulit coram simplici & religioso, praesente domina Anna nuru eius, quae specialis familiaritatis causa fiducia, oblatum ei sacculum aperuit: cernensque in eo tam durum lacerandae fragilis corpusculi instrumentum, multum animo commota, virum illum, qui zonam obtulerat, asperis obiurgauit verbis, quod tale munus tali dominae exhibere ausus esset. Quod Dei famula audiens, ut erat semper mitis & placida, blanda voce comperit. Desine, inquit, filia stomachari, & hominem diuinum reprehendere. Determinata voluntas est, quod ille fecit. Si enim Domino non placeret, ut zona haec ego salutariter vtar, non fecisset ut pro munere mihi ab hoc homine offerretur. Illa

Cilicio vtitur. Item zona nodosa ad lumbos.

enim zona, qua prius lumbos strinxerat, quæque corpus eius diu corroserat, iam erat consumpta. Itaque nouam hanc, tanquam à Domino missam, hilariter accepit. Verum domina Anna secum perpendens, in illa, diuturnis afflictionibus iam tunc penè confecta & viribus destituta, id quod supererat virium, eiusmodi zonæ cruciatu penitus enervatum iri: fratrem Herbordum eius confessarium rogauit, vt ei ob immoderatum rigorem, conscientia scrupulum & religionem iniiceret, atque hoc cruciamenti genus seuerissimè interdiceret, compelleretque eam, reiecto cilicio & zona illa, corpusculo suo molliorem tunicam adhibere. Vbi verò confessarius in eam rem incubuit, consilijsque eam flectere instituit, illa tristis dixit: Deus ignoscat filia meæ, quòd meum voluit secretum prodere. nec tamen cilicinam deposuit vestem, sed vsque in supremum vitæ diem se illa castigans, in ea defuncta est. Vt enim salutis fructibus opulenta foret, glebam corporis sui continuè conterebat, & agrum suum coluit diligenter, nullius neque precibus, neque consilijs acquiescens, cum ex ijs se sentiret pati impedimenta. Quamobrè filius eius Dux Henricus ei, vt par erat, condolens, sapius queribundus dicebat: Matrem meam nullis possum precibus eò adducere, vt velit aliquid remittere de corporis sui afflictionibus & cruciamentis. Sed poterat illa ex sententia dicere cum Apostolo: Omnia possum in eo, qui me confortat. vires enim, quas negabat muliebris infirmitas, virtus diuina mirandum in modum illi supeditabat.

Phillip 4.

Vide tantæ principis mollestratum.

Lectus ei ita, vt decebat principem fœminam & ducissam, preparabatur: sed illa in eo non cubabat, in tabulis ligneis, aut pauimento corio instrato, somno eam post diuturnas vespertinas preces & vigilias opprimente, sese reponens. Si verò debili & infirmo nimiumque defatigato corpori interdum plusculum indulgere vellet, in straminibus panno crasso operis, aut in sacco ad tempus aliquod cubauit. In culcitra verò nunquam, quantumlibet ægrota, dormire voluit. Fuit aliquandò ægotanti substrata culcitra: sed simulatque sensit, eam iussit amoueri.

Prolixæ eius vigilie.

Psal. 76.

Porrò supra humanas vires sacris vigilijs insistebat. Ad nocturnas enim preces sæpè ante signum surgebat, nec postea redibat ad lectum, vt somni beneficio se recrearet: sed pernegil in orationibus permanens, meditabatur nocte cum corde suo, & scopebat non solum fuis lachrymis spiritum suum, sed etiam scoparum verberibus corpus suum, acerrimè illud flagellans. Sub illis enim nocturnis precibus, quas Matutinas vocant, in locum illum, qui Capitulum dicitur, ingrediens, vsque adeò se exdebat virgis, vt gutta sanguinis de eius corpore in corium manâtes, ab alijs postea viderentur. Nec contenta plagis, quas suis ipsa manibus sibi inferebat, etiam quasdam familiares fœminas permouit, vt ipsam crebrò vsq; ad sanguinis effusionem flagellarent, quemadmodum postea illæ cum lachrymis retulerunt. Rogata enim aliquandò domina Demundis, cur fletet, respondit: Et quæ tandem possum non flere, quandò cogor hominem flagellare, donèc erumpat sanguis, in qua non nisi ossa sunt, arida cute contacta? Dicebat hoc utique de beata Hedunige domina sua, cui semper familiarissima fuit, eamque, illa iubente, flagellis cecidit, idque precipuè in Quadragesima, in sanctorum Vigilijs, diebus quatuor temporũ, & sextis ferijs ob memoriam Dominicæ passionis. Soror quoque Victoria, monialis Trebniciensis, tum iussis, tum precibus eius compulsâ, illam eundem in modum sepius flagellauit, vti post examinatores ab eius ore didicerunt. Ità nimirum cœlestis hæc colona, mente in cœlis habitans, cultura spiritali carnis humi quotidie virgis proscindebat, solennibus duntaxat diebus exceptis. Sed neque morbi eam reuocârunt, quò minus etiam malè valens se virgis cædi iuberet. Et mirebatur illa quidè huiusmodi duras corporis castigationes, quas ab alijs clam sibi volebat adhiberi, reliquos penitus celare, sed tamè id obtinere non potuit, præsertim quòd acres virgarum vel flagellorum ictus, pedisequarum eius, foris præstolantium, aures ferirent. Itaque nec fores diligenter obseratæ, nec custodes quæ sufficerent, illis appositæ, id efficere potuerunt, vt ad hominum notitiam non peruenirent. Sed quia paucis explicari non potest, quemadmodum hæc Christi famula carnem suam continenter crucifixerit cum vitijs & concupiscentijs, verba dominae Annæ nuris eius, caput hoc de asperitate vitæ eius absoluent. ea enim dicere solebat: Viras multorum sanctorum cognitas habeo: sed nunquam quicquam in illis tam durum & asperum didici, quod non in Hedunige aut maius, aut consimile perspexerim.

Nota hoc testimonij.

De

De eius precibus & deuotione erga Deum. Cap. 5.

Sciebat illa amica Dei, hominem, donèc in corpore est, peregrinari à Domino. Nè igitur in hoc exilio esset sine consolatione diuina, spiritu & animo semper conabatur se Domino exhibere præsentem, & dilecti, miris modis consolantis, & consolati scientis, præsentiam toto pectore suspirabat, vt arcanis eius fruere colloquijs, amoris experiretur dulcedinem, salutaris gratiæ potiretur effectum, & cordis palato admiranda suauitatis eius gustum hauriret. Id verò vt & secretis & quietius fieret, certiusque ipsi contingeret, temporũ & locorũ captabat opportunitatem, dilectũque suũ inquirendi diuersos sibi modos instituebat. Et quia iam certa experientia didicerat, omne tempus aptũ esse & accommodũ ad eum perquirẽdum, crebroque illũ apparere vigilantibus, & ipsum quarentibus priorẽ se cupidè ostendere, prolixè, vt diximus, vigilare solebat, meditandoque & orãdo perpetim circuibat, quærens quẽ diligebat anima eius. Ardebat pectus eius, nec quiescere poterat præ amore Dei, quẽ amabat & cupiebat habere præsentẽ, quemadmodũ desiderat ceruus ad fontes aquarũ. Dies ergò noctibus, & noctes iungendo & continuando diebus, in fatis perseverabat excubijs, præstolando consolatoris aduentũ, vt venienti & pulsanti ad cordis ianuam, celeriter aperiret. Nanque à Cõpletorio vsque ad profundã noctis silentia in preces prolixè incubebat, vt quandò homines desides solet occupare sopor, ipsa vocẽ audiret dilecti pulsantis & dulciter alloquentis. Audiret, inquã, verbum illud à seculis absconditũ, & à mundi tumultibus longè alienũ: verbũ vitæ, dulcissimũ, delicijs affluens, & salutaribus redundans sacramentis. Cuius verbi suauitate illa perfuui valdè appetens, sollicitè vigilabat cæteris dormiẽtibus, vt quasi furtiuè suscipere auri illius venas susurrj eius. Dilectus verò hanc ei reddebat vicẽ, vt tam vigilanter ad vitam excubias agentem non transiret, nec declinaret ab ea. Subsistebat igitur, & amanter eam appellabat, corque illius incendebat, vt ex flammis amoris eius illum præsentem cognosceret, & ex ea, quam in se sentiebat, mutatione eum adesse intelligeret, quẽ amabat. Ecquis hodiè in nobis est adeò vigilans & obseruans tempus visitationis diuinæ, sponsumque aduentantẽ momentis omnibus eo studio sustinẽs, vt cum venerit & pulsauerit, confessum aperiat ei, sicut hæc beata? quæ rum demum paululum dormitabat, paululum dormiebat, cum post longas vigilias somnus irruens eam opprimeret. O quoties quædam ei familiares dominae, apud eam manẽtes, somno benè refectæ surrexerunt, cum eam adhuc vigilantem cernerent, & orantem in cubiculo ante lectũ suum, & dulcia cum eo colloquia miscentem, qui est totus desiderabilis? Postquam autem exiguo releuata erat somno, rursus surgebat, vel medicaturina Dominũ, & iubilarent omnes filij Dei, ipsa quoque deuotas Deo laudes persolueret. Sciebat enim docta diuinitus, præueniendum esse solem ad benedictionem Domini capiendam, & ad manna cœlestis gratiæ colligendũ: atque eam ob rem perseverauit in laudibus Dei, etiam per diem nõ cessans à diuinis colloquijs & precibus, nisi cum esset sumendus cibus, aut quippiam de Deo audiendum, aut misericordiarum operibus vacandum. Sed neque tunc reuera cessauit à precibus, quippè quæ à bono opere non cessaret. Neque cibum percipiens, diuina colloquia intermittebat. nam cum benè literata esset, & scripturas intelligeret, sapius ei ad mensam legebatur: Cui sacrælectioni non rarò tam auide intendebat, vt morsellũ manu apprehensum ori non admoueret, vel mandendi eius oblita, ore retineret, lachrymasque funderet, vt posset iure dicere cum Propheta: Quam dulcia faucibus meis eloquia tua, super mel ori meo. Viuacior enim ei fuit gustus mentis, quam ventris. Ità verò benedicebat illa Dominum in omni tempore, & semper laus eius in ore illius. Attendebat etiam locũ omnem opportunum esse ad benedicendum Deo, sicque in omni etiam loco dominationis eius laudẽ Domini promebat anima eius. At tamen loca secretiora, & Deo dicata, plus compunctionis & mœroris afferre non ignorans, ad adorandum Deum libentius ea adibat & frequentabat, vt aliorum vitato ad spectu, facilius & familiarius scala deuotionis parietem carnis transcenderet, mente ad dilectum pertingeret, eique spiritu & animi fernore commodius coniungi posset. Hanc enim dilectus ei vitam rependit, vt cum vlnis deuotionis & amoris ardentius eum stringeret, etiam ab externa, si qua interdum incidisset, interpolatione vel interruptione eam virtute admiranda præseruaret.

Accidit quandoque, vt illa sic separatim orante in quodã domicilio, minister eius

Dddd 4

Bogusla.

Boguslaus Sanonius, cui illa culinam pauperum commendatam peculiarius curandam, ollam, in qua aqua pro ipsa coqueretur, quam pro consuetudine biberet, ex eadem domo vellet auferre. Cumque appropinquaret ad locum, vidit eam orantem, tantaque luce circumfusam, ut territus, multoque pauore compulsum, inde se ocyus proriperet, neque rursus ausus esset eam accedere, immo vero subducere potius se festinaret. Sed ab illa reuocatus, accepto vase, tremebundus abiit, ut ex illa luce visibili, & timore, quo vir ille correptus fuit, perspicue liceret animaduerti, eam mente tunc proximam fuisse illi, qui lucem habitat inaccessibilem, eiusque lumine, qui illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, specialiter fuisse illustratam. Quamobrem diuina prohibente virtute, nihil tunc extrinsecus occurrere potuit, quod eam distraheret aut turbaret, quando Domino visum esset, ut somno contemplationis & requie frueretur, & in cordis lectulo dilecti consolationibus inhaereret.

Cant. 2. & 3. Quis vero non videat completum tunc in ea fuisse verbum illud sponsi suauissimi: Nescit quis, neque euigilare facietis dilectam, donec ipsa velit?

Cum in templis interesset rebus diuinis, ab alijs se abscondere sub quibusdam pannorum velaminibus, orans & flens tam largiter, ut domina Anna nurus eius, pacis osculum sub sacrificio ab ea acceptura, oculos eius praelachrymis quasi cruentos, & faciem praefletu madidam viderit. Sapius etiam, dum esset in precibus, vidit eam modo niueo, modo roseo vultu coruscantem, & propemodum Angelicam faciem representantem praefletu, in quo versabatur. Eius enim Annae conspectum non semper illa declinare, nec penitus subterfugere potuit, quod inter omnes feminas ei esset praecipue familiaris, & in templo ei proximè adstaret: quae res in causa fuit, ut spirituales delicias & mentis letitiam, quibus illa potiebatur, non raro animaduerneret. Vidit enim & illa, & exaduerso frater Herbordus, saepe pro deuotione usque adeo raptam spiritu, ut esset insensibilis. Cosmas quoque strenuus miles, in eius ministerio sedulus, dicere solebat: Saepe enim cum domina mea Hedwigis esset in precibus, negocia quaedam me illa adire cogebant, reperi que eam adeo à sensibus abstractam, ut me coram ipsa stantem non cerneret, donec post longum temporis spatium ad se rediret. Surgebat animus eius à cognitis ad incognita, scilicet de terrenis ad caelestia transferebat, atque à visibilibus ad inuisibilia se conferens, in pulchris cognoscebat pulcherrimum, nec satis poterat in creaturis magnificentiam creatoris admirari. Saepe oculis in caelum intentis, studebat ex visa stellarum claritate & caeli specie, viuacius caelestis patriae amore & desiderio inflammari. Er plerumque sanè ex siderum & corporum caelestium contemplatione, animi obtutus in summam maiestatis thronum defigebat, diuinaque splendoris radios tantam intus copia percipiebat, ut etiam extrinsecus posset animaduerti: siquidem corpus eius clara luce circumfusum, e terra in aera sublatum cernebatur, ut fuit obseruatum à quibusdam. Ita nimirum lux illa exterior & visibilis praesentiam lucis aeternae, in anima radiantis, & corporis subleuatio, mentis in Deum porrectae eleuationem declarabat. Sub diuinis officijs nulli faciebat copiam secum loquendi, nisi forte casus aliquis inopinatus, aut inuitabilis necessitas incidisset: indecorum planè & indignum existimans diuinis eloquijs humanos intermiscere sermones, nulla rationabili vel urgente causa diuersum opportunè exigente: cum non debeat quisquam permittere, ut per alium frustretur ea consolatione, quam potest ex Deo capere.

Etsi vero beata haec se diligenter celaret, nesciret, quod inter Deum & ipsam agebatur, villo pacto cuiquam innotesceret, at per rugitus tamè & suspiria, quae comprimere non poterat, praemoris vi & deuotionis dulcedine, sapius prodebarur. Et quauis ad orandum, loca secreta, quantum fas esset, deligeret & optaret, ut suauitate, quam diuinitus percipiebat, citra impedimentum audire haurire posset: at nihilo minus diuina officia, quae publicè peraguntur, nolebat priuatim domi aut in conclaui suo audire, ut solent nonnunquam principes & magnates: sed semper in ecclesia praesens nocturnas, quas Matutinas vocant, itemque Vespertinas, & Missam, atque alias Dei laudes coram se volebat cum cantu solenniter celebrari. Itaque ad signum praecum nocturnarum mox cum iuncta sibi familia ad ecclesiam properabat, non luto, non niuibus, non frigore, non pluuia, non asperitate vlla, vel aeris intemperie, nulla denique occasione eam retardante, nisi forte aduersa laboraret valetudine, quò mirum ad templum se conferret, diuinum illic officium auditura, quantumuis etiam ab eius hospitio procul abesset. Quotquot habere poterat sacerdotes, qui Missas dice-

Orans, certatur multa luce circumfusam.

1. Tim. 6. Iohan 1.

Eius orans facies.

Mentis exstasim saepe patitur.

Corpus in aera sustolitur.

Nota, qui garris libenter in templis.

Nocturnis interest praesens in templis.

Auidè Missas audit, quas impij execrantur.

rent, eorum omnium sacrificijs singulari quadam animi deuotione interfuit, orans interim vel toto prostrata corpore, vel procumbens in genua, vel vlnis incubens humo: vbi tum praedeuotione & animi humilitate terrae puluerem crebro exosculabatur. Quicumque ad eius aulam venissent sacerdotes, siue seculares illi essent, siue religiosi, vix vnquam subterfugere poterant, quin coram ipsa sacrificium offerret. Quòd si in aula eius deesset copia sacerdotum, quantam ipsa vellet, vnde què haberi poterat, accerserentur, ut Missarum paucitas suppleretur, quam illa aequo animo ferre non poterat. Ut enim capellani & qui in eius ministerio erant, Missarum multitudinem grauantur: sic illa grauatè ferebat, si multas habere non posset. Vnde quidam à Clero hos de illa versus composuit:

In sola Missa non est contenta Ducissa:

Quot sunt presbyteri, tot Missas optat haberi.

Cum vellet die quodam multis Missarum sacrificijs animi suum oblectare, Martinum capellanum tunc suum, postea Vratislaviensem canonicum, misit ad accersendum quemcunque sacerdotem, ut coram illa sacrificaret. Ille mandato eius, cui reniri non posset, compulsum, abiit, casuque occurrentem ipsi caluum quendam monachum ex eorum numero, quos Conuersos vocant, qui tum expediendi cuiusdam negocij causa ad Ducis aulam venerat, ad eam adduxit. Tum illa pro suo candore & simplicitate non Conuersum ex habitu, sed tantum caluum cognoscens, putansque eum esse sacerdotem, rogauit obnixè, ut Missam ipsi diceret. Illo obstupescente & dicente, quòd nec presbyter, nec literatus esset, beata Hedwigis se sentiens deceptam, humiliter ab eo veniam petijt, ostenditque se non illudendi animo, sed ignorantia id fecisse. porro capellano comiter dixit: Parcat tibi Deus, qui mihi sic imposuisti. Humilissimi enim verbis solebat reprehendere eos, qui illi molestiam aut verecundiam attulissent, ut iam supra dictum est capite de eius patientia. Cum quanta autem animi deuotione diuinis officijs, praesertim Missarum celebrationi interfuerit, satis declarant non solum lachrymae & corporis prostrationes, de quibus diximus, sed per multa etiam religiosa opera & pia exercitia. Ad omnes enim Missas, quas audiret, vel per seipsum aliquid obtulit, vel per alium: atque à sacerdote, qui sacrificium fecerat, petebat, ut manus suas capiti ipsius imponeret, & aqua benedicta conspergeret, sine vlla hesitatione credens, per hoc specialem aliquam gratiam à Domino se percepturam, & mala valetudine leuatum iri: id quod etiam saepius ita euenit, ut ipsa postea familiaribus suis reuelauit.

Frater Herbordus confessarius eius de illa solebat dicere: Qua deuotione & fide fuerit beata Hedwigis erga officium Missae & praestantissimum Dominici corporis sacramentum, nemo mortalium explicare posset. Sciens autem illa presbyteros siue sacerdotes tantae esse dignitatis, ut Dominum caeli & terrae tractent in sacramento altaris, atque ea conferant quotidie sacramenta, quibus, diuina assistente virtute, fidelis sanctificatur & expiatur anima: sacerdotes & omnes, qui in Clero sunt, tum seculares, tum religiosos multa reuerentia prosequeretur, nec paruo honore afficiebat, idque adeo, ut illos etiam, qui emolumentum alicuius causa se sacerdotes fingere, tanquam veros presbyteros honoraret. Itaque ad mensam assidere nolebat, nisi prius sacerdos, qui sacrificium fecerat, discumberet.

Coruscationes & tonitrua multum formidabat, quòd his elementorum commotionibus extremi dici iudicij, & diuinæ ultionis gladium ad memoriã reuocaret, eaque commemorans, tota contremisceret, & cum beato Iob quasi tumentes super se fluitans semper Dominum timeret. Nec cessauit is tremor, donec accitus aliquis sacerdos, sacratas manus pro diuinæ protectionis scuto eius capiti imponeret, sub quarum umbraculo tanquam iam secura de periculo euadendo, genuflexionibus & orationibus durante tempestate insistebat. Tranquillitate post intemperiem reddita, pro gratiarum actione illas manus osculabatur: quas idcirco putabat posse resistere noxia potestati, ut iram Dei auertant, vel Deum iratum concilient, quòd sacratae sint. Peculiari vero afficiebatur amore erga illos, quos sciret studiosè interesse Missarum sacrificijs: nec dubium, quin plus etiam dilexerit eos, qui parati essent ad Missas crebro deuotè celebrandas. Ad sacramentum Dominici corporis percipiendum accessura, tanto lachrymarum imbre faciem perfundebat suam, tanto precandi, genua flectendi, corpus prosternendi studio tum specialiter occupabatur, ut feruor deuotionis eius non immeritò intuetes ad deuotionem efficaciter permoueret. Per multas habebat san-

Mandat inquiri sacerdotes qui coram se Missas celebrant.

A sacrificijs sacerdotum vult sibi manum imponi.

Nota effectum.

Reuerentia eius erga sacerdotes.

Iob 31. Tempestates & tonitrua extremi iudicij signa.

Eucharistia sumptura ut se comparati.

Nota de sanctorum imagines & reliquias, quibus congruam præstabat reuerentiam, easque sibi ad ecclesiam eunti voluit præferri, & in loco orationis suæ reponi: ut eam contemplatione rediret in viuaciorē memoriā meritorū eorū, quos amabat, & per illorū suffragia, ad deuotionis feruorem magis sese præpararet. Porro sanctissimam Christi matrē inter alios sanctos, ita ut par erat, ardentius amabat, atque ea causa illius apud se paruam semper ferebat imaginem, eamque sæpius gestabat manibus, ut ex amore crebro eam posset intueri, & inspiciendo ad eius amorem se posset amplius excitare. Ea imagine cum interdum benediceret languidis, ilicō curabantur, ut etiam miraculorum virtute cunctis innotesceret, ad quantam meritorū celsitudinem illa iam peruēnisset, quæ feruētī amore incitata, hanc matris Dei imaginē sedulo circūferret.

Meditatur frequenter in passione Domini. Passionem quoque Domini Saluatoris quāta animi deuotione in suo pectore versārit, vel indē utcumque colligi potest, quod etiam res minimas, quæ mysterium Dominicæ crucifixionis repræsentarent, ueneratione affectit. Nam ubicumque humili conspexit iacentes stipulas, Crucis imaginem referentes, genibus flexis adorabat: tollensque eas & exosculans, tali eas loco reposuit, ubi non possent pedibus conculcari.

Ornat templum, & sæpius ea uisitauit. Diligebat etiam decorem domus Dei: atque idcirco ornamenta preciosa ecclesiarum & altaribus donauit. Vestes quoque sacerdotales & Leuiticas atque ministrorum altaris, suis impensis comparauit, immo & parauit tum per seipsam, tum per alias cum ipsa manentes sceminas, quæ ex auro & serico nouerant egregie operari. Itā ergo illa, ut diximus, & ad sacramentum altaris accedebat, & sacra mysteria promouebat. Itā cum fidelibus terebat limina domus Dei: atque eiusmodi cum moderatione coram hominibus deuotionis suæ studia exercebat. Peractis autem diuinis officijs, cunctisque qui adfuerant, tempore opportuno domum abeuntibus, ut corporis alimenta perciperent, & res suas externas curarent, illa cum paucis pedisequis in ecclesia remanens, ad internas mentis epulas & spirituales delicias in domo Domini captandas se diligenter accommodabat, cupiens illa diuinarum consolationum suauitate uberius perfrui, cuius gustum suauissimum iam aliquoties experta esset. Et quia tunc alijs absentibus se solitariam sentiebat & præparatam, liberius vacare potuit diuersis modis querendi dilectum. Itaque orando circūibat aras omnes, pectusque tundens, gemitus dabat & suspiria: leuatisque in cælum oculis & manibus, atque etiam mente ipsa, stans preces Domino supplices offerebat: tum quoque humili se prosternens, ad pedes Domini Iesu cum Magdalena humiliter sese abiciebat. Etsi autē Saluatoris nostri pedes corporaliter iam osculari non posset, at illorum tamen loco humum osculabatur sæpius, nec raro pauimentū & terram lachrymis irrigabat: utque & amoris, quo ardebat, nec celare poterat, feruorem dilecto ostenderet, & peccatorū veniam copiosioreque gratiam impetraret, pulcrem & cinerem se agnoscens, os suum humiliter ponebat in puluere, idque ea spe & fiducia, quod æternæ pacis osculum quandoque à dilecto acceptura esset. Quamobrem etiam non mediocriter humilissimi prostrationibus delectata, tandiū sæpe iacuit corā Domino in longū porrecta, ut tam debile corpusculū nulla ratione id laturū fuerit, nisi deuotionis feruore & spiritus Domini fortitudine corroboratū esset. Soror Gaudentia aliquandō curiosius explorare uolens deuotionē illius & orandi modum, à prandio se subduxit, intransque in templū, uidit illam toto corpore prostratā, tandiū manere in precibus, ut ipsa inter dimidiū absoluerit psalteriū. Porro ut maiorem corpori fatigationē afferret, præ admirandō feruore diuini amoris, qui eam semper ad ardua impellebat, cum sic orando humili prostrata iaceret, pectus & caput sustollebat ad codicē coram ipsa expāsum, atque in eo scriptas preces lectitabat. Surgens tandē, crebro repetitis genuflexionibus honorabat eum, qui pro nobis flexis genibus irridiculē adoratus est. Nunquam inter orandū uisa est sedere: sed cum aliquantisper stetisset, subito in nuda genua procubebat, in quibus calli excreuerūt magnitudine duorū ouorū, aut, ut alij asserūt, qui eos uiderunt, duorū pugnorū, ijque hyberno tempore magis intumescēbant. sed hūc thesaurū illa pro uiribus occultabat, nec cuiquā cognitus fuit, illa uiuente, nisi paucissimis faminis illi famulātibus. Nimirum his illa Dei amica charitatis ornata insignibus, corā dilecto apparebat, his illa enitebat margaritis. Hæc amoris symbola, putā callos in genibus, fissuras in manibus & pedibus, plagarum liuores in reliquis membris apud se semper circumferens, dilecti se obrutibus præsentabat. Eiusmodi lætitiæ canticis & iucundis carminibus, nepe suspirijs & gemitibus, Regē demulcebat sempiternū. Hoc decachordo Psalterio, hac dulcisona cithara, uidelicet deuota psalmodia & attentis pre-

precibus, amantissimo sponso iugiter canebat. Id genus cordis tripudij, his corporis gestibus, putā genuflexionibus & prostrationibus ludebat coram throno Dei & agno, atque ita ex omni corde suo laudabat Dominum. Eum in modum etiā adhuc uiuente marito, quotidie diuinas celebrauit laudes, ut ab hora matutina in templo perseueraret in precibus, doncē à meridie, pedisequarum eam expectantium, uolens vitare tedium potiūs, quā suo fatifaciens desiderio, uenit ad hospitium suum, exiguum illud, quod supra diximus, corporis sumptura alimentum. Superni enim illius contuij, cui tota mente inhærebat, dukcedo ad eō cordis illius gustum affecerat, ut eam sapores alimenti corporei minimē delectarent. Vndē penē quotidie cōtemplationis suæ ferculis intenta, & internæ consolationis uino refecta, uix sub horam uespertinam cibum corporis admittebat.

Tam uerō ardenti desiderio & flagranti amore ferebatur in Deum, ut non modō seipsam ei offerret per deuotionis incendium, uerum etiam quoscumque alios posset, hortaretur, ut ei piē & fideliter seruirent. Ea causa tam per se, quā per administrum suum, cui id negocij dederat, homines simplices, ipsius aulam frequentantes, docebat confiteri peccata sua, & orare, & cætera, quæ ad animarum salutem pertinent. Inter alias ipsi ministrantes sceminas habebat Lauandriam, mulierem grandæuam, Dominicæ orationis prorsus ignaram. Eam tanto studio ipsa docuit orationem illam, ut ad decem hebdomadas etiam noctibus eam sibi adesse uoluerit, & in cubiculo, quo ipsa cubabat, ante lectum suum permanere & somnum capere: idque forsatis, ut uerba sacra orationis, quæ interdū ipsi inculcauerat, noctibus quoque eam ruminare cogeret, atque ita tenaciū memoriæ commendare. Maritum quoque suum, ut continuis pietatis exercitijs salutis fructum optimum ei cumulare, præcipuē uerō ad deuotionis studium excitare eum posset, cōplures docuit preces. Hoc enim semper in uotis illi erat, ut is, quem inter homines uel maximē diligebat in Domino, etiam Deo suo deuoto corde seruiret.

De operibus misericordie, & benignitate eius erga proximos. Cap. 6.

Onum pietatis & misericordie usque ad eō sibi uēdicauit cor beatæ huius Christi ancillæ, ut ad gloriam Dei & sanctorum eius, atque ad subueniendum proximis & animo & opere semper promptissima fuerit. Verbum illud Saluatoris nostri, Estote misericordes, habebat inscriptū altissimē cordi suo, & factis accuratē compleuit. Erat illi innata clementia, quam augebat pietas Iesu Christi: cuius gratia eam instigante, studebat quicquid boni poterat manus eius, instanter operari: quæ uerō per seipsam efficere non potuit, aliorum opera effecit. Inter alia misericordie opera, summæ pietatis existimabat animarum promouere salutem. Eam ob rem maritū suum consilijs & exhortationibus suis permouit, ut proprijs impensis construeret Trebniciensē monasterium sanctimonialium Cisterciensis Ordinis: quarum impensarum summa, ut à procuratoribus compertum est, triginta marcarum millia plus minis collegit. Nam soli parietes præter tectū, quod per totum claustrum hodieque plumbeum est, uicēs mille marcis constitit. Fundatum est autem hoc templum & monasterium ad honorem omnipotentis Dei, & gloriosissimæ Virginis Mariæ atque Bartholomæi Apostoli, Anno Domini millesimo ducentesimo tertio, & dedicatum anno millesimo ducentesimo decimonono. Interim autem, dum eius monasterij structura fieret, nullum sinebat cuiuscunque facinoris causa sententia principis uel curiæ eius morti adiudicatum interfici, sed uita illi condonata, ad eam structuram uolebat eum suam cōferre operam, doncē ad præscriptum tempus pro facinore suo ea ratione satisfecisset. Itā prout quisque plus minus uel peccauerat, huic mancipatus operi inseriebat. Constructum iam monasterium Dux Henricus ex cōsilio beatæ Hedwigis dotauit & auxit largissimis redditibus, qui ad omnes sumptus necessarios sufficerent mille personis, & perpetuā exercēda hospitalitati: sua eleemosyna promereri cupiens, ut dignus esset audire Dominum in extremo iudicij die dicturum: Hospes fui, & collegistis me: Ipsa quoque beatā Hedwigis contulit eidem monasterio bona sua dotalia, * Sanons cum pagis adiacentibus, mansos, ut uocant, circiter quadringentos optima terre. Porro à Babenbergensi ciuitate & diocesi monachas Cisterciensis instituti acciuit, easque in hoc monasterio degere uoluit, in quo temporis successu sanctimoniales centum incluse, uixerunt in seruitio Christi: atque hodie illic uiginti supra centum degere seruiunt. Prima eius Abbatisa fuit Petrisa, quam beata Hedwigis habuit magistrā pue-

Prolixæ admodū preces eius.

Eccē quod mireris in tanta principis.

Docet maritum ritum suum orare.

Luc. 6.

Eccles. 9.

Dux Henricus, horante S. Hedwigis, condidit Trebniciensē monasterium.

Largissimis redditibus eius monasterij.

Matth. 25.

pueritiæ suæ, & à Babenberga cum alijs monialibus accersuit. Quâvis autem monasterij eius fororibus abundè prouisum esset de ijs, quæ ad victum & vestitum, cultumque diuinum, eis necessaria erant, nec sic tamen benignitati eius fuit satisfactum, quin multa illis adderet, quibus ad eiusmodi res necessarias eis prospectum esset, idque vel maximè, cum eas putaret earum rerum pati defectum, quibus pro suo usu indigerent.

Templari-
os fouet ma-
gnis bene-
ficijs.
villæ

Monachos
reuerenter
habet.

Largas præ-
stat eleemo-
synas mona-
sterejs &
pauperib.

Matth. 25.

Leprosos
humanissi-
mè fouet.
Esa. 53.

Itemque af-
flictos oēs.

Visitat fre-
quenter egro-
tantes, eos
consolans.

Matth. 25.

Ibidem.

Diligit ini-
micos, eis.

Alijs quibusdam religiosi, quos Templarios vocant, à marito suo impetrauit magna quædam prædia, optimo terræ loco sita, vbi postea multi magni * pagi sunt conditi. Non pauca sanè religiosi, id est, monasticen professi, præstabat beneficia, magnoque eos propter Christum honore afficiebat, vt etiam ab alijs eis honor haberetur. Cùm enim venirent ad eam, assurgere eis, comiterque eos accipiens, sibi ad mentem voluit assidere: vtque ab obrectatorum venenatis linguis famam illorū tueretur, non modò coram se illos honorificè tractandos curauit, sed etiam honesta, donèc illic morarentur, hospitia, inculpatosque ministros & socios eis adhibuit, misitque necessaria omnia, & apud Ducem illorū negocia accuratè promouit, & ocyus expediuit. Cùm autem abituri essent, in faccis eorum clam iussit reponi panes, pisces, & alios religiosorum cibos, vt haberent quibus in itinere vescerentur. Porro quibus in locis eos stantes viderat, ibi post discessum illorum tanquam ad Christi vestigia genua flectebat, Deum, quem in illis exceperat, adorans. Diuersis quoque monasterijs largas præstabat elemosynas, putà Lubensi, Henrichouensi, Vratislauia ad sanctam Mariam, sanctumque Vincentium Franciscanis & Dominicis fratribus: itemque multis alijs, qui in religioso habitu Iesu Christi signum ferrent, cōpluribus quoque miseris & calamitosi hominibus non cessabat benefacere & gratificari, perinde ac si illam Euangelij sententiam, Quod vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis: semper ob oculos versaret, exequendamque susciperet. Eremitas & inclusas, vbiunque adire potuit, per seipsam inuisere, & beneficijs afficere studebat: longè positos per nuncios vestes, esculenta, atque alia necessaria suppeditabat. Leprosorum singularis ei cura inerat pro amore illius, qui propter nos quasi leprosus reputari voluit. Leprosas quasdam fœminas simul habitantes prope oppidum, quod Nouum Forū vocant, adeò sibi curandas suscepit, vt hebdomadam aliquoties eis mitteret pecunias, carnes, etiam ferinas: vestes quoque & alia necessaria res largiter præberet, atque vt peculiare filias foueret, de omnibus eis prospiciens. Mira quoque commiserationis teneritudine mouebatur erga afflictos omnes qualicumque corporali molestia, colliquecebatque animus eius erga pauperes & ægrotos, quibus & beneuolentiam & auxiliū impendebat. Si quo defectu aut penuria laborare quempiam cerneret, pij cordis benignitate ei opitulabatur. Dormientibus pedisequis eius & ancillis, accuratè inspiciebat calceos eorum, & si quid in eis fractū reperisset, obiurgabat illas, quòd id dissimulassent, ocyusque resciri iubebat. Si qua in monasterio desolatorijs eam confortabat, simul aliqua opportuna subsidia ei porrigens. neq; enim vnquam recessit ab infirmo, nisi prius collato munere eum consolata esset. Ægrotos quoque, è familia sua adibat, medicamenta eis præparabat, & medicos ad illos mittebat, instar matris curam illorum gerens. Dominicæ illius sententiæ suauitate illecta, infirmus fui, & visitastis me, quosunque comperire potuit infirmos, maximè pauperes, modò id fieri posset, visitauit. Si aliquid itura esset longiori itinere, vbi infirmū quempiam cognouit, ad eum, posthabito itinere, accedebat. Quos verò propter nimiam locorum distantiam visitare non poterat, ijs nummos transmittibat. Quanto quis inter ægrotos esset miserabilior, tanto ab ea potiora cōsolationis beneficia percipiebat. Fœminas in puerperio decumbentes, in primis pauperes, inuisibat, si qua ratione id fieri posset, eisque præbebat necessaria. In carcerem coniectos etsi per seipsam adire non posset, nō tamen omisit magnis eos beneficijs inuisere. Ardētī enim desiderio cupiens quandoque audire vocem Domini in iudicio, In carcere fui, & visitastis me: quandoquidem ipsa in carceres ingredi non potuit, per nūcios suos mittebat eis esculenta & poculenta, satisque vestitum, nè frigore affligerentur: & nè pediculos nimium infestos sentirent, vestes lineas, aliasque mutatorias, quæ sufficerent, eis suppeditauit, addens etiam candelas, vt beneficio luminis, carceris horrores & tenebras sibi minuerent, omni studio præcauens, nè alicuius rei defectu periculū eis crearetur, Sed & altiores charitatis gradus ascendens, etiam hostes & aduersarios mariti

mariti sui, qui interdum in carceres mittebantur, eiusmodi beneficiorum non sinebat expertes esse: sed necessaria liberaliter eis porrigebat, conuenienter illi sententiæ: Si esurierit inimicus tuus, ciba illum: si sitit, potum da illi. Præter omnia autem, quæ captiuis & in carceres detruis beneficia præstitit, sua intercessione sæpissimè eos à vinculis liberauit, & in libertatem vindicauit. Illis etiā, qui in mala gratia erant apud maritum eius, non cessabat illius conciliare animum, flexis genibus & cum lachrymis tandem pro illis orans principem, donèc se sentiret exauditam.

Afflictis, modò vlla suppeteret facultas, efficaciter subueniebat. Nunquam plorantibus suam voluit deesse consolationem, neque indigentibus auxilium oppertuntum. Aere alieno oppressos, & qui propter res alienum vexarentur, aut in custodia detinerentur, sua pecunia redimebat atque subleuabat. Morti adiudicatos, aut aliosob sua maleficia afficiendos pœnis, non rarò suis precibus eripuit. Quidam è Clero, Gallus genere, ob crimen sacrilegij ex iudicis sententia extremo supplicio afficiendus erat. Vbi illa pia matrona comperit, Clericum in sortem Domini electū, tam miserabili destinatum neci, magis etiam misericordia permota sunt viscera eius, ratione Cleri, quem censebat omni veneratione dignissimum. Itaque apud eum, qui erat in potestate, precibus institit, nec prius orare destitit, quàm Clericum illum à tam presenti periculo ereptum, incolumem conseruaret.

Mater erat omnium pauperum, & præcipuè viduarū atque orphanorum eximia consolatrix: quorum causas & negocia, cum id res posceret, apud Ducem promouebat, exhibebatque se illis fidelissimam aduocatam. Non paucas quoque puellas, parentibus & amicis orbatas, apud se humaniter fouebat, singulis prouidens, prout ei vsum fuit salutem illarum præcipuè expedire, alias matrimonio, alias monasterijs tradens. Cùm sic autem perpetuis foueret beneficijs pauperes, quocunque ibat, sequebantur eam vt matrem. Semper enim in ecclesia coram ea positus erat aceruus nummorum, qui distribuerentur egenis, è quibus multos ipsa sua manu elargiebatur. Nec ausus erat quisquam ex eius familia, eam subsequentes repellere pauperes, tametsi nimia illorum multitudo, non mediocrem sapenmerò molestiam afferret plerisque ministris eius. Cùm die quodam coram altari, quod erat in conclauis eius, prolixius oraret, mendici more suo expectantes stipem, exclamare cœperunt: Hodie domina nostris est subducta conspectibus: hodie pauperum consolatrix nobis vultum non ostendit suum, quòd quidem nullum adhuc eius percepimus beneficium. Id eum ei mox indicasset vna ex familiaribus eius, iussit eam abire properè, tollere pyxidem, in qua erant pro pauperibus nummi reconditi, dare indè singulis, quod diuinitus ei esset inspiratum. Ità enim per alios distribuebat elemosynas: interdum per seipsam erogabat. Illis qui in Clero erant, inopiam patientibus, tanquam diuino cultui amplius addictis, & qui per vitæ munditiam præ populo ad Christum propius accedere debeant, multa beneficia peculiariter tribuebat. Quamobrè ex locis remioribus quandoque venientes ad eam, à Vratislauia vsq; in Rochetins, quod est tredécim milliarium iter, receperunt ab ea argentū, vestes, & alia vitæ degēdæ necessaria. Dominus Rastaus presbyter, & homo maturus, Vladislauientis canonicus, testis operum pietatis & benignitatis sanctæ Hedvige, de seipso loquens: Pauper tyrunculus, inquit, Vratislauia dabam literis operam. Audiens illic beneficia, quæ pro Christi amore daret egenis beata Hedvige, cum socijs ter me contuli ad eam, semperque argento ab ea accepto, læti ab ea reuertebamur. Quoties autem ad eius aulam accederem, multam illic pauperum turbam conspexi.

Ad loca vel limina sanctorum profecturis, itemque Cruce signatis, & alijs peregrinis larga præbebat subsidia, vt promouendo illos in via salutis æternæ, eorum meritum particeps fieret. Vix quisquam vnquam stipem petens, ab ea vacuus recessit. Vt enim magister Hermannus Canonicus Glogouientis & pastor Suuidnicensis asseruit, ex copiosis prouentibus suis vix centesimam partem sibi suæque familiæ in usus necessarios seruauit: quicquid reliquum erat, Ecclesijs & pauperibus elargiebatur. Deficientibus autem ipsi proprijs pecunijs, ad principem Henricum maritum suum recurrebat, orans, vt ministrando egenis res necessarias, ipsius expleret vices, Chorrem quandam benè magnam quatuor aratorum habuit. Ea Zeuma dicebatur, vnde magnam annonæ & esculentorum copiam colligebat. Accidit autem quòdque ingens annonæ caritas. Iussit tum illa locis publicis proclamari, vt egentes omnes ad eam chorrem venirent, elemosynam propter Deum reportaturi. Accurrerunt

que gratifi-
carur.
Prou. 25.
Rom. 12.

Pecunia re-
dimat ca-
ptiuos.

Supplicio
afficiendum
exorat.

Pauperum,
viduarū &
orphanorū
est consolatrix.

Ea semper
comitantur
pauperes.

Liberalitas
eius in Cle-
rum.

Item in eos,
qui sancta
loca inuisi-
rent &c.

Proclamat
pauperes fa-
mis tēpor.

Mira largitas in annona caritate.

Nota.

Exemplum rare humanitatis in pauperes.

Optimos cibos porrigit pauperibus.

Nota.

Excellentissimas humanitatis & charitatis.

Provi. 31.

Luc. 6.

Remittit subditis debita.

Iudicij sapienter interest, ut pauperes humanius acciperentur.

inopes grandi numero, iussit singulis distribui, quod corpori sustentando sufficeret. Frumento absumpso, carnes omnes, quae illic essent: deinde & caseos, ad extremum aruinas & salem ad condienda olera, & quicquid demum esculentum eo in loco reperiri potuit, erogavit fidelis dispensatrix & prudens, familiae Domini escam praebens tempore opportuno. Hunc vero modum & ipsa seruavit, & maritum suum seruare docuit, ut si multis pariter essent praestanda beneficia, aequales singulis portiones cederent, ne impares elemosynae apud accipientes inuidiae materiam exciterent.

Habebat vero in aula sua speciales quosdam afflictam valetudine pauperes tredecim, quos in honorem Christi & duodecim Apostolorum eius, cum aliquo proficisceretur, curribus impositos secum uehebat, & ubi ad hospitium verum esset, primum illorum suscipiebat curam: iubensque illos coram se discumbere, priusquam ipsa mensam assideret, illis ad mensam ministrabat, singulis apponens escas genibus flexis. Deinde etiam ipsa accubens, edebat more suo cibos aridos, optima fercula carni-um aliorumque lautorum eduliorum ipsi proposita, tum illis, tum alijs pauperibus iussit offerri. Ea re animaduersa, nobilium & principum filij, qui in eius aula versabantur, dicebant se male mendicos esse, ferculis dominae suae Heduuigis alendos, quam cum illa cibum sumere. Potum quoque optimum sibi oblatum, illis pauperibus volebat apponi. Eam rem moleste ferentibus Capellanis alijsque familiaribus, & interdum dicentibus, ut potum appositum permetteret coram se stare: ipsos daturos operam, ut pauperes habeant satis: illa respondit, Immo vero hac de causa meum ego illis volo porrigi poculum, quod sciam eos alioqui tam bonum potum minime habituros. Quicquid illi propositum esset, etiamsi non nisi pomum vnum esset, cum pauperibus partiebatur: erga quos sane tanta animi pietate & benevolentia afficiebatur, ut si ita decussisset, & absque aliorum murmure fieri potuisset, libentissime cum singulis ex illorum scutellis cibum sumptura fuerit. Pro illa autem pauperum turba, quae coram mensa eius non versabatur, singularem habebat culinam, & quosdam ministros, illis specialiter deputatos: quibus in prandio & coena pro ratione temporis victui necessaria praebantur. Videat hic lector, quam pauper spiritu fuerit haec ancilla Christi, quae in rerum mundanarum affluentia, & in medijs epularum delicijs intantum egere voluit propter Christum, ut famem, sitim, & in frigoribus nuditatem perpessa sit. Magnum enim illa sibi videbatur instruxisse conuiuium, si laute aleret viscera pauperum: maiori que charitatis inflammabatur ardore, cum egentium corpora vestibus confoueret. Est ergo non immerito dicenda fortis illa mulier, quae manum suam aperuit inopi, & palmas suas extendit ad pauperes, risura proculdubio ob tanta humanitatis & charitatis officia in die nouissimo.

Porro etiam Dominum in Euangelio dicentem audiens, Date, & dabitur vobis: dimittite, & dimittentur vobis: cupiensque per omnia obedientem se illi praebere, non solum res suas in pios usus expendit, sed etiam liberaliter remittit, non solum subditis ei debebantur. Pensionum enim illis, qui eas persoluerent, bonam partem remittebat, adeo ut Ortho capellanus eius, exclamaret quandoque: Tam multa condonas rusticis tuis domina, ut nos qui tibi seruimus, vix habituri simus, vnde sustentemur. Cui tum illa suaviter respondit: Ne timeas: potest Deus providere nobis. Et quia vel parum, vel nihil a suis pensionarijs exigebat, scriptores eius dicebant ironice: Nihil ex bonis dominae nostrae annotandum habebimus, nisi hoc, quod illa remittit. Nam quandoque vno die pensionarijs suis in Sanon & Janoz ad triginta marcas remisit. Cum autem eiusmodi pensionarios atque alios pauperes non posset alia via a iudicibus & aliorum officialium manu liberare, sua pecunia illorum vexationes redimebat. Scriptorem habuit dominum Ludolphum, virum prudentem & honestum. Eum saepe rogavit cum lachrymis, ut erga homines suos humanitate & clementia vereretur, nec importune exigendis pensionibus eos grauaret: & ne iudices fortassis severi nimium essent erga tales, ipsa iudicij saepe voluit coram interesse: neque tum per iudicem, sed per aliquem ex Capellanis fiebat iudicium, ut pauperes humanius acciperentur. Quid plura? Fons iste benignitatis adeo communis erat, & omnes suae dulcedinis intantum volebat esse participes, ut quotquot ei propinquarent, hausta eius suavitate, bono animo recederent. Cunctis enim ad illam refugientibus, si interdum non posset pro cordis affectu operis effectum impendere, ad omnipotentis Dei gratiam se conferens, diuino miraculo impetrabat, quod homines ab ea expectabant.

De mi-

De miraculis, in vita ab illa factis. Cap. 7. quod multis locis contraximus ob nimiam prolixitatem.

Nimiam huius dilectae & electae suae Christus Saluator tanta impleuerat gratia, ut & continua animi deuotione fersum ageretur in Deum, & benigna misericordia indefinenter afficeretur erga proximos. Familiaritatem autem illam & amicitiam, qua erat coniuncta cum Deo, ea adhuc viuentem, quaedam signa haud obscure declarabant. Ob eius enim amorem & merita, Deus miracula quaedam effecit: multa quoque ei futura reuelauit: ut sic per miracula ostenderetur non ei deesse virtutem Apostolicam, & per rerum futurarum, occultorumque actuum reuelationem, spiritu prophetico plenam esse.

Claret miraculis & spiritu prophetiae.

Raslana sanctimonialis Trebniciensis admodum familiaris erat beatae Heduuigi, quae eam a teneris annis educatam, in monasterium introduxerat, ubi postea custodis functa est officio, & deinde in Onensconensi cenobio Abbatis. Sedens illa quandoque ad mensam S. Heduuigis, & os piscis incaute admittens, nec glutire potuit, nec reijcere. Sentiens sibi impendere periculum, surgit a mensa, conatur provocare vomitum, ut vel sic extrudatur os gutturi affixum. Nihil se efficere videns, redit sidenter ad Heduuigem adhuc mensam affidentem, indicat quid patriatur. Comitatitur illa, bene precatur ei in nomine Domini, moxque signo Crucis edito, Raslana expuit os cruentatum, & mortis se discrimen euasisse latatur.

Signo Crucis sanat periculosè laborantem.

Eadem dum nimium flet defunctum fratrem suum, albuginem permolestam contrahit in oculo. Vbi id conquesta est beata Heduuigi, iubetur ab ea tollere psalterium eius, & illo signum Crucis exprimere ad oculum male affectum. Tollit codicem, conueniat se, & miratur repente suum sibi restitutum oculum.

Item caecitatem.

Alia Trebniciensis monacha lachrymis oculos perdidit. Multa adhibita cura est, sed frustra. Venit tandem ad beatam Heduuigem, rogat flexis genibus, ut Cruce confignet oculos ipsius. At illa praehumilitate obstupescens, planeque id facere recusans: Deus, inquit, parcat tibi, quod rem tantam a me petere ausa es. Non cessat tamen soror, instat precibus, donec illa pietate victa, Crucis signum ederet, dicens: Dominus tibi benedicat, soror mea. Confestim ad Crucis signum decem hebdomadarum caeca nox, ab oculis eius depellitur, & redit serena lux. Sanata est etiam Germana quaedam mulier, diu caeca: quae cum miraculis eius sanctitatem predicaret, non paruum molestiam ei attulit, quippe quae laudibus haudquaquam delectaretur. Duos homines iam suspensos, & diuina virtute propter eius merita a morte seruatos, iussit a patibulis deponi, multis stupentibus, qui alterius supplicio interfuerant, eum manere incolumem & viuum. Iussit tum Henricus princeps, maritus eius, ut ubicunque illa deinceps praeteriret publicas custodias, mox carceres & ergastula aperirentur, vinculaque pro eius reuerentia a captiuitate & vinculis absoluti, suae libertati redderentur.

Item pland caecam.

Duos suspensos seruat.

Mulier quaedam die Dominico molens, diuina ultione percussa est, ligno, quo molam agebat, adeo manui eius adherente, ut nec mariti auxilio amouere illud posset. Amputato igitur supra & infra manum eius ligno, ducta est a marito ad beatam Heduuigem. Orat sancta Heduuigis Dominum pro ea: aperit manum eius, contrahit lignum, mandat ut rem apud se tacitam habeat, sed latere non potuit, quod Dominus ad suam gloriam voluit innotescere.

Feminam liberat diuisis punitam.

Quadam nocte beata Heduuigis vigilijs & precibus defatigata, somno oppressa est, & lumen accensum, quod vigilans manu tenuerat, in librum, vnde legebat, decidit. & ecce rem admiratione dignissimam. Adhaeret libro candela, & tota comburitur, nec quicquam tamen laeditur codex.

Insigne miraculum.

De eius spiritu Prophetico. Cap. 8.

At vero non solum admirandis operibus, sed etiam praecleara cognitione admodum conspicua fuit beata Heduuigis. Supernae enim lucis illustrata radijs, mente perspicue cernebat, quae corporis oculis non videbat, multa quoque diu post futura praevidebat. Atque hoc dono ab ipsa iuuentute vique in vitae finem praedita fuit. Cum adhuc iuuenis esset, quodam Saluatoris natalicio die venit quidam ad eam mensam assidentem, qui diceret cerasum in horto florere. Mittit illa hominem, qui videat, qua parte arbor flores ferat. Renunciat is, in ramis inferioribus flores conspici. Tum illa: Signum est, inquit, multos pauperes hoc anno morituros. quod res ipsa confirmavit.

Praedicit mortem pauperum.

Eccc 2 Mari-

Prædicit mortē mariti sui.

Maritum suum Ducem Henricum præmonuit, nē de castro Legnicienſi exiret, sed diū intrā illud se contineret, breuī alioquī moriturus, si ab illo aliō se transferret. Credit ille, & trienniō mansit in castro illo. Tandē indē recedens, & vsque in Sefincz perueniens, ibi decubuit, & intrā dies octo migravit ē vita anno Christi millesimo ducentesimo tricesimo octauo, sepultusque est in monasterio Trebniciensī.

Occultas cogitationes cuiusdā foeminae exponit.

Fœmina quædā Catharina, natione Prutena, à beata Heduuige è sacro baptisimatē fonte suscepta, nutrita & matrimonio collocata fuit: eiq̄ ob multam familiaritatem non pauca futura prædixit, sæpē etiam occultas eius cogitationes illi exponēs. Cū enim aliquandō de vita præſenti animo verſaret, Heduuigis ait ad eam: Quid tu frustra præſentibus occuparis, Catharina, cū tibi iam præ foribus mors imminet? Id illa audiens, expauit, sciens non nisi vera dicere Heduuigem. At beata Heduuigis immo dicē consternatam consolans, Noli, inquit, Catharina, mœrere affici. morieris quidem, sed reuiuifces. & hoc tibi signum: Concipies & paries filiam, quæ morietur, & tu post eam decedes. Nondūm grauida tum erat mulier: sed postea nata filia, defuncta est, & ipsa grauiſſimo correpta morbo, triduō viſa est animam expirāſſe: non tamen mandata est sepultura, quōd perexiguū quiddam vitalis spiritus in ea superesse videretur, tametsi nec ignem corpori admotum sentiret. Reddita tandē saluti est, vt piē creditur, per beatā Heduuigis merita: vt & spiritus eius propheticus declararetur, & virtus diuina innotesceret, quæ ob eius merita vitæ restituiſſet foeminam illi valdē addictam atque familiarem.

Reuiuifcit ferē mortua.

Procuratricis suæ odiam mortē prænuñciat.

Procuratricem beatā Heduuigis habuit, in primis sibi gratam & familiari consuetudine coniunctam. Demundis ea dicebatur. Huius absentis mortem S. Heduuigis non sine multa animi commiseratione prædicens, Demundis, inquit, ex ea vita morte odiosa discedet. Interim Heduuigis sanctē migrat à corpore, Demundis aliquot annis superuiuens, tandē subitanea morte extinguitur.

Prædicit eadem filij sui.

Trienniō antē, quā casus est Dux Henricus, sanctæ Heduuigis filius, ipsa Adelheidi sanctimoniali dixit: Sis memor filij mei. non enim lecto decumbens morietur. Territa illa ac stupens, Absit, domina, inquit. Vnicus tibi est. idcirco metuis, nē sic illi accidat. sed rejice hanc formidinem. Respondit Heduuigis: Non timeo, sed certissimē scio illum interfecitum iri. Post annos tres, Tartari in Siliciam irrumpentes, intātum grassati sunt, vt ipsa beata Heduuigis cum filia & nuru Anna in Croſnam castrum se transtulerit. Vbi cū esset, quadam nocte ait ad Demundim: Noueris me orbatam filio meo. Vnicus ille meus instar auiculæ repentē auolauit à me. Princeps enim ille Hēricus, qui patri successerat, collecto exercitu, occurrit Tartaris, à quibus occisus est anno Christi millesimo ducesimo quadragesimo primo: sed cedis eius nunciū nondūm allatus erat. Demundis autem consolari eam volens, tanquā quæ humana opinione id dixisset, Domina, inquit, missam fac hanc persuasionem. necdūm quicquam huius compertum est. At illa: Sic est, ait, vt dixi: tu tamen vide, nē filia aut nurui meæ isthuc innotescat. Post triduum eius sententiam confirmauit certus nunciū cæsi Principis.

Indicat De thundi ante nunciū, iam eum esse occisum.

Prædicit suo Capellano futuram infortunia eius.

Domino Lutholdo Capellano & procuratori suo quādoquē dicebat: Miseret me tuū, domine Lutholde. nepos enim meus Dux Boleslaus multa mala tibi faciet: te tuosque omnes rebus omnibus spoliabit. Sed quōd in magna Boleslai gratia tunc esset Lutholdus, propē indignē ferens beatā Heduuigis dictum, ita respondit: Vitam tibi, domina, liceat semper pace frui: mihi & meis nihil metuendum est à Boleslao. Tum illa cum intuens: Ego quidē, inquit, pace fruor: sed tu senties me tibi vera prædixisse.

Item alia multa de alijs personis.

Cū ad eundem Boleslaum Ducem adduceretur filia Comitissæ Anhaltani, eius futura vxor, excepta est à beata Heduuige: quæ simulatquē intuita est eam, dixit per multa eam à Boleslao toleraturam. De eodem Boleslao prædixit, eum è monasterio Trebniciensī duas sorores suas, quæ illic Domino traditæ erant, vi extrastru. Omnia hæc de Boleslao prædicta, rei probauit euentus: attamen altera harum sororum, domina Agnes, redijt ad monasterium, & in monastica professione defuncta est.

Prædicit cuiusdam monachi apostasiam. 1. Cor. 10. Ephes. 5.

Quidam Fridericus beati Francisci institutum professus fuit. De eo sic dixit beata Heduuigis ad Annam nurum suam: Multum doleo vidē dominæ Sophiæ. Video enim, pròh dolor, filium eius Fridericum à suo instituto per apostasiam defecturum. Post annos decem Fridericus vilis apostata effectus est, suoque exemplo admonuit alios, vt qui stat, videat nē cadat, videat quomodō cautē ambulet.

Soror Raſlana in manica ferens hericum, ad beatam Heduuigem venit. Mox verò

verò ab ea reprehenditur, quōd immundum animal apud se ferat. Illa oblita hericij, pudibunda recedit, perquirat intrā se, quid rei sit isthuc, cuius mentionem fecisset Heduuigis. Incidit ergo illi, fortassis hericum significare voluisse. Mox eo abiecto, redit ad eam. Tum illa, Sic, inquit, filia ad me accedere debebas. decetero vide, nē tam deforme animal circumferas.

Nouit quid in secreto habeatur.

Iuliana monacha Trebniciensī, dato signo, properabat ad ecclesiā, præteriensq; locum, vbi nunc est altare beati Stanislai Episcopi & martyris, nullam præstitit reuerentiam, quippè cui nec causa appareret, cur id faceret, nullo illic altari extructo. Sic ergo properantem reuocat beata Heduuigis, locūque demonstrans: Filia Iuliana, inquit, hic locus magno cuidam sancto destinatus est, in cuius honorem altare hic condecitur. Quoties igitur hæc transibis, non omittas exhibere reuerentiam. Defuncta beata Heduuige, cū anni quatuordecim lapsi essent, in eipso loco ara posita est in gloriam Dei & honorem S. Stanislai.

S. Stanislai altare condecendū prædicat.

Catharinam pedisequā suam hortabatur S. Heduuigis, vt disceret aureis filis operari, prædicens eam artem ipsi quandoquē magno vsui fore. Paruit Catharina, & eccab obitu beatæ Heduuigis * tertio rebus suis omnibus amissis, hoc artificio multas sibi parauit opes, ita vt & diuitijs & virtutibus esset locuples.

anno

Venit quandoquē ad beatā Heduuigem Mileiza, nobilis & honesta foemina, non mediocriter illi chara: cumque aliquandū apud eam mansisset, & iam domū cogitaret, vocauit eam ad se beata Heduuigis, aitque illi: Mileiza mea, accede me, vt te exoculer. nō enim posthac visura es Heduuigem in hac vita. Oscularur illa sanctā, haud dubiè nō sine lachrymis, abit domū, Heduuigis non diū post obdormit in Domino.

Præstit oblitum suum.

Sciens illa imminere dissolutionem corporis sui, adhuc incolumi corpore acciuit ad se Catharinam, cuius paulō antē meminimus, mandans illi, nē moras nectat, sed ocyus aduolat, seruitura ipsi in ægritudine imminenti. Non cunctatur fidelis famula, venit properē, videt sanam, nec recedit tamen, sed in omnibus officiosè ei suam natar operam. Cū autem beata Heduuigis in quoddam esset cubiculū ingressa, Catharina videt tres demones humana effigie cum ingenti strepitu in eam irruere, eamque atrociter flagellare, & dicere cum furore: Quid tu adeo sancta es? Cur tot sanctitatis opera efficis? Illa verò eam demonum vim & impetum sustinens, & cum tremore Crucis signo se communiens, illa sua euasit. Cumque ab eo loco egredere-tur, Catharina eam sequens, eiq̄ condolens, crebrò à tergo illius signum Crucis exprimebat. Quod quidem Heduuigis videre corporeis obtutibus non potuit: virtutem autem Crucis Christi sentiens, conuerso ad eam vultu, Catharina, inquit, sentper hoc me signo munias. mirandā enim vim habet & efficaciam ex Domini passione.

Flagellatur à tribus demonibus.

Hanc vim nō ignorat demones, & idcirco reformidat Crucis signū, & cupit vbi que extremum.

Priusquam in eum morbum incideret, qui ei vitæ finem attulit, accito ad se fratre Matthæo Cisterciensī instituti, qui tunc ei à sacris confessionibus erat, extremæ vñtionis sacramentum ab eo sibi petijt ministrari. Id vbi sanctimoniales compererunt, non mediocriter consternatæ sunt, haud obscure indē colligentes propinquare iam tempus migrationis eius à corpore: præsertim cū non ignorarent illam non temere id petere, quæ spiritu prophético polleret. Dolebant igitur & perturbabantur, quippè quæ matrem, ipsas in Christo fouentem ac diligentem, perdere formidarent.

At soror Adelheidis pro singulari familiaritate ad eam accedēs: Domina, inquit, cur sacram vñtionem expectando nostros affligis animos, cū sis incolumis, nec vlla in temortis signa visantur? neque enim hoc sacramentum ministrari solet, nisi vbi de egroti periculo metus est. Cui illa respondit: Scio Adelheidis, scio ita esse, vt dicis, & morem Ecclesiæ benè tu explicas: sed est tamen, quod hic aduertere te oporteat. Cū enim extremæ vñtionis sacramento homo moriturus tanquā armis spiritalibus contra spirituales nequitas muniatur, eiusmodi præsidium cum summa deuotione accipiendum est. Ego autem etsi incolumis adhuc sum, tamen mox secus habitura sum, vereorquē nē, in crescente morbi dolore, tam salutare auxilium cum tanto possum deuotionis feruore percipere, quanto par est animam ad Dominum properantem. Itā ergo satisfactum est eius desiderio, & oleo sancto vñta est: nec diū post in morbum incidit, nec sacramentum hoc denuò percipere voluit. Sed hoc tamen, quod hic diximus, admirandum potius est, quā imitandum: cui spiritus Domini per reuelationem tribuit efficaciam, & in quo, vt piē creditur, sancta deuotio dispesauit.

Rogat sibi sacramentū extremæ vñtionis administrari adhuc sana.

Postquam autem iam decumbere cepit, filia eius Abbatissa Trebniciensī seuerè prohibuit cunctis sororibus, vt alijs ei ministrantibus, nulla accederet, & nē grauarēt

eam, aut granari permitterent. Interim tamen multa ei pandebantur diuinitus, quæ ab homine vllò nec audierat, nec didicerat: cognoscebatque ad se intrantes, cum tamen auersa facie iacens, eos non videret: præsentēsque illos esse expressis eorū nominibus indicabat. Vnde etiam post Tartarorū recessum, ad monasterium monialibus reuersis, Vuenceflanā sororem ad se accersuit, quæ postea eius monasterij Priorissa fuit, cum tamen nihil de eius reditu audiuisset. Sorores quoque ei decumbenti ministrantes, dominæ Annæ nurui eius, quæ tum apud Regem Boëmiæ fratrem suū erat, celeriter indicare studuerūt, quo loco res eius essent. Sed id illa prohibuit: Nolite, inquiens, timere, nec laboretis mittendo aliquem ad filiam meam Annam, neque enim illa absente ego moriar, quod etiam reueratā ita euenit.

Eo tempore cum sic admodum ægrotā decumberet, duæ monachæ Trebnicienses, Pinnosā & Benedictā, eam visitarunt. Illa igitur Pinnosā propius assistentē intuens, instrumento quodam, quod tum manu tenebat, attingit eam, & ait: Te quidem absque permisso Abbatisse huc venisse, negare non potes. Abi ergo, & pere huius delicti veniam: copiaque impetrata, ubi voles, ad me reuertere. Obstupuit soror, & quanuis multum timeret Abbatisam, tamen parere volens beatā Heduuigis, celeriter ad eam se contulit, quid fecisset indicauit: agnoscensque culpam suam, cum eius bona venia redijt ad Heduuigem: quæ tum auersō vultu iacebat, nec eam corporeis oculis intrantem vidit, sed tamen spiritu cognoscens præsentem adesse, ei impropere dicit: Egredere præuaricatrix instituti tui, egredere. At illa pròcidens, petiuit veniam. Libenter autem ignoscens beatā Heduuigis, Post hæc, inquit, filia nihil absque permisso superioris facias, magni enim meriti est obedientia.

Eugenia monialis Trebniciensis hortabatur Gaudentiam germanā sororem suā, eiusdem loci sanctimonialē, vt cum ipsa iret ad beatā Heduuigem decumbentem. Gaudentia verò respondit: Equidem id lubens facerem, sed vereor ne mea mihi peccata impropere, quemadmodum Pinnosā fecit & Raslanā. Sed Eugenia eam exulationem non admittens, instantia sua tandem vicit Gaudentiam. Abeunt ergo simul ad locum, in quo Heduuigis decumberet: sed ingrediente Eugenia, ad fores substitit Gaudentia, præ timore non ausa ingredi. Nihil quicquam huius vel visu vel auditu perceperat Heduuigis, cum ecce spiritu reuelante dicit ad Eugeniā: Abi ad Gaudentiam, qua stat præ foribus, & dic ei verbis Dei & meis: Tu hæc atque illa peccata admisti. (singularem autem ea exprimebat Heduuigis) Cirò ergo conuertit se ad pœnitentiæ lamenta, & peccatorum maculas deterge. Fecit Eugenia, vt erat iussa: Gaudentia verò agnoscens vera, quæ Heduuigis dixisset, valde territa, confessione aboleuit culpās suas. Atque ita repurgata, quotiēs postea visum est illi, secunda ad beatā Heduuigem accessit.

Morbo autem ingrauescente, Gertrudis Abbatisa, filia eius, sciscitabatur ex ea, ubi vellet humari. Illa, quæ iam olim omnē reiicisset fastū, synœra animi humilitate respondit: In communi cœmeterio cupio sepeliri: sed cernens filiam non assentiri, in domo capitulari, vt vocant, elegit sepulturam. At neque hoc probante filia, sed dicente, in ecclesia te, mater, in patris mei sepulcro reponemus, respondit: Si me omnino necesse est humari in ecclesia, contestor per Deum & obsecro te filia, ne in tumulo patris tui, à cuius toro multis annis separata fui, deponas corpus meū. Nolo enim vel mortua mortuo coniungi, à quo castitatis amore, quòd ad cubilis consortium attinget, diu seiuncta fui. Dicente rursus filia, Condam igitur te in monumento fratris mei, filij tui, illa dixit: Cum nullo volo habere sepulcri consortium: sed si tamen planè decreuisti me tumulare in templo, fiat id, oro, ante aram beati Iohannis Euangelistæ. In ecclesia enim illa coram hoc altari quidam nepotuli eius sepulti erant: quorum amans innocentiam, illic humari voluit. Iterum dicente filia, Coram altari beati Petri te sepeliemus, vt monumentum tuum semper nobis ob oculos versetur: illa respondit, spiritu prophetico illustrata: Id quidem si feceritis, breuē vos pœnitebit ob crebras molestias, quas meum vobis pariet sepulcrum. & planè sic accidit. Magnam enim quietis suæ iacturam fecere sorores ex nimia hominum frequentia, eius monumentum visitantiū. Sic illa beata multas res futuras, quas humana industria scire nō potuisset, certò prædixit, docente illam intus luce vera, cui familiaris erat: quāquam non omnia alijs indicauit, quæ intus didicerat. Abbatisa quoque, quantum salua moderatione potuit, interdixit ei, ne reuelata alijs explicaret, verita nē quid inde incommodi acciperet in tanta virium imbecillitate.

At

At tandem aduentante tempore, quò laborum suorum à Domino fructum perciperet, Dominus eam cælestibus consolationibus affecit, aeternæ illius iucunditatis & beatitudinis præludia quædam ei exhibens. In ipsa enim natiuitatis beatissimæ Virginis solennitate, cum alijs sororibus ad Vespertinas preces abeuntibus, sola Catharina apud eam esset, ipsa Catharina vidente, venerunt ad eam personæ quædam multa luce conspicuæ: eademque Catharina audiente, Heduuigis ait ad illas: Gratus mihi est aduentus vester, dominæ meæ, sancta Magdalena, sancta Catharina, Tecla, Vrsula, & cæteræ, quas nominauit illa quidem, sed memoria non retinuit Catharina: quæ etiam audiuit eam Latine cum illis loquentem. Finitis Vespertinis precibus, visio illa cum luce disparuit. In ipsis quoque ferijs beati Matthæi Apostoli venerunt ad illam inuisendam sorores duæ Pinnosā & Benedictā, quas illa genua flectere & orare iussit. Sciscitantibus cur id facerent: An non, inquit, videtis sanctas Magdalenam & Catharinam? Quendam etiam sanctum martyrem nominauit, cuius vocabulum, quòd inuisitatum esset, eis excidit. Tandem vt esset finis laboris, quem tamen illa vix senserat præ amore, animam sanctissimam Christus transtulit in abyssum suæ claritatis, Anno salutis millesimo ducentesimo quadagesimo tertio, Idibus Octobris sub horam vespertinam, vt quo tempore illa consueuisset cibo arido reficere corpusculum suum, transferretur ad immensas delicias paradisi, & ad interminatam quietis sabbatum, cum sanctis omnibus celebrandum.

Corpus exanime cum abluere vellet Vuenceflana Priorissa cum aliquot sororibus, inuenit asperissimo indutum cilicio, & zona ex equorum fetis confecta cinctum. Quibus cum illud exuissent, quædam futuræ gloriæ signa in eo extitere. Nam color eius, quæ crebris ieiunijs & perpetuis castigationibus pallidus siue croceus fuerat, atque obstus & algores ad nigredinem declinauerat: cutis quoque corrugata, sub omnium adspetu instar niuis splendescere cepit, lucisque repræsentare candorem. Facies ex morbo crocea, in defuncta visa est candida, genæ rubore perfuse, labia rutilantia: ita vt quædam pulcherrima conspiceretur effigies, signa mortui hominis nulla præ se ferens. Pedes eius sapius antea squalidi, instar lactis nitidi visebantur. Calli genuum eius, quos viuens diligentissimè absconderat, tum à foeminis circumstantibus pertractabantur, qui sanè adspicientes admiratione afficiebant & iubilo, cum in tam illustri foemina cernerent vestigia eximij feruoris in seruitio summi Regis. Erant enim ij calli, vt testatur soror Iutta, quæ eos suis oculis conspexit, duorum pugnorum magnitudine: quædamque eis rupturæ inerant, & congeries pulueris arenosi. Orans enim sæpè nudis genibus, ex nudo pauimento, quibus ea affixerat, arenulas attraxerat, quæ fuscis illis adhuc inharere videbantur.

Loto corpore, & in feretro ita, vt par erat, honestè composito, monachæ Trebnicienses cupidissimè accurrentes, singulæ quod poterant, de sacro corpore eius sibi vendicabant. Aliæ vngues è manibus & pedibus, pleræque capillos præcidebant. Ad extremum cum congrua celebritate thesaurus ille inestimabilis in ecclesiam deportatus, triduo illic inhumatus permansit, multis ad sacrū corpus vigilantibus & orantibus, cunctisque laudantibus Deum pro omnibus, quæ viderant & audierant. Soror Iutta ex incisa vena manum habuit periculosè intumescens & liuidam. Accessit ad corpus, in feretro iacens & cilicio obuolutum, admouit illi manum, sentiensque odoris miram fragrantiam, manum retraxit incolumem. Soror Martha, innaturali quadam & inextinguibili siti biennium & eo amplius vexata, crebroque repræhensa quòd noctibus biberet nimia eam siti cogente, cum ablutum esset corpus exanime sanctæ Heduuigis, eius meritis non immeritò fidens, sic orauit eo in loco, ubi illa lotio facta fuerat: Domina mea beata Heduuigis, libera me ab hac molestia, & improperijs, quæ eius causa patior. moxque accedens ad peluim, cunctis absentibus, aqua loti eius corporis, quæ illic relicta erat, os, collum & guttur suum abluit, & confestim curata est.

Tertio ab obitu eius die, priusquam sepulturæ mandaretur sanctum corpus, Abbatisa dixit Vuenceflanæ sorori, vt auferret ab eius capite velamen, & aliud reponeret. Hoc enim velamen fuerat beatæ Elizabeth, cuius matertera sancta Heduuigis, quoad vixit, illud multa reuerentia profecuta erat, & pro eius amore diligenter conseruabat. Volebat ea causa Abbatisa illud sibi retinere. Accedens igitur Vuenceflana ad feretrum, detecta facie sanctæ Heduuigis, videt eam aperto ore iacentem, & ab ore sentit proficisci odorem suauissimum: corpus quoque maiori candore infusum,

Ecce 4 vt

Multa ei sub morte diuinitus reuelantur.

Spiritu prophetico corripitur obediens monacham.

Magni meriti est obedientia.

Indicat per Eugeniā Gaudentiam, peccata eius occulta.

Ecce humilem principem.

Prædicat moniales passuras molestiam ob suam sepulturam.

Sanctæ quædam apparetur.

Alia apparitio.

Felicissimè reddit spiritum.

Color corporis eius exanimis.

Effigies in callis eius conspicuntur ex nimia genuflexione.

Miraculum ad corpus exanime.

Aqua abluti corporis eius sanat morbidam.

Odor suauissimus ex ore defunctorum.

vt dos claritatis & stola gloriæ in ea iam tunc quodammodo relucere viderentur. Hoc loco sequuntur in MS. aliquot termiones pleni miraculis, post eius obitum patris, quæ nos studio breuitatis coacti sumus omittere. In sanctos autem relata est illustrissima matrona & admodum venerabilis Heduuigis à Clemente Pontifice, eius nominis quarto, Anno Domini 1267. Idibus Octobris: qui cum ante Pontificatum filiam ex legitimo matrimonio suscepisset, eaque luminibus orbara esset, cupiens ipse etiam aliquod beatæ Heduuigis miraculum experiri, rogauit pro ea intrâ Missarum solennia, vt si sancta esset Heduuigis, ipsius filiam sanaret. quod etiam facile consecutus est. Translatum est autem sacrum corpus Anno 1268. 16. Calendas Septembris: quo die aperto sepulcro eius, odor mirificus omnium nares compleuit, animosque stupore & gaudio affectit. Ossa autem sacri corporis cum eleuantur, consumptis carnibus & membrorum compage soluta, tres digiti sinistrae manus eius inuenti sunt prorsus integri & incorrupti, & intrâ illos exigua imago beatissimæ matris Dei, quam illa viuens crebro apud se ferre solebat, & cum ea tumulata fuerat, quod moriens ad eam digitis istis strinxerat, vt commodè indè auelli non posset. Cerebrum quoque capitis eius, quod ferè viginti quinque annis humatum fuerat, inuentum est recentissimum, & diuina virtute mirabiliter conseruatum. Liquor etiam purus & clarus, instar olei oliuarum, suauissimi mirandique odoris, è capite erumperebat, sindones & pannos, quibus illud inuoluebatur, madefaciens, perindè ac si è flumine extracti essent. In fine historie Author orationem subiungit, quam nos ad verbum descripsimus: Ora pro nobis supplicibus tuis, ô beata Heduuigis, vt Dominus Deus noster, qui te ad æternam transtulit gloriam, nos post præsentis vitæ miseriam, ad societatem transferat Angelorum: qui viuunt & regnat per omnia secula seculorum, Amen.

Referuntur in Sanctos.

Erubescat hæreticus iconoclasta ad tam illustre miraculum.

Mita sunt hæc.

HISTORIA SANCTI ELIPHII MARTYRIS, AVTHORE RVPERTO ABBATE Tutiensi.

PRAEFATIO AVTHORIS, AD ALBANVM
Abbatem S. Martini intrâ Coloniam Agrippinensem.

1. Cor. 3.

Corpus S. Eliphij vbi asseruerunt.

Marc. 9. Psal. 80.

1. Cor. 3.

QVI primus, nostrisque temporibus longè anterior, martyrium scripsit preciosi martyris Eliphij, fundamentum posuit: vos autem, fratres charissimi, tu pater Alban, tecumque tui spiritalis filij, paruitatem meam superædificare compellitis. Diutina excusatione charitati vestrae renisus sum, & excusationis meæ causa hæc summa fuit, quia fundamentum aliud, præter id, quod positum erat, ponere non potui. Neque enim aliud inueniebam, pertinens ad memoriam eiusdem martyris & patroni vestri, cuius corporis thesaurum preciosum penes vos reconditum esse gaudetis, præter scriptum illud, quod vobis pariter ac nobis vstratum, non satis iucundum, neque satis idoneum æstimatis propter nimiam simplicitatem: qui rem gestam non solum suo splendore non exornat, verum etiam quasi quodam fumo aliquantisper obscurat. Recusabam ergò hæc tenens, nimis difficile ac penè impossibile existimans id, quod vestra charitas efflagitabat: velut si architecto dicatur, Super hoc angustum ac tenue fundamentum, amplum & spatiosum, firmum ac splendidum superædifica nobis ædificium. Sed tamen occurrit, renitenti quæ animo sese dictum illud ingessit: Omnia possibilis credenti. Item quæ illud: Aperi os tuum, ait in psalmo spiritus sanctus: Aperi, siue dilata os tuum, & ego implebo illud. Igitur charitate victus, qua nimirum vinci, pium & honorificum est, aperio os meum nunc, ab illo, qui iussit aperire, per orationes vestras implendum. vt religiosius loquendo, aurum & argentum & lapides preciosos superædificiem super fundamentum hoc: quatenus pulchritudinem materiam non pauperet penuria faciendæ: immò dignitatem rerum quasi coronando ambiat compositio, siue conueniens appositio sententiarum.

NAR-

NARRATIO.

CAP. I.

EA tempestate, qua Romani imperij mare turbauit impius apostata Iulianus, florebat secundum seculi dignitatem gloriosus, & secundum Christianam fidem clarissimus vir Eliphus in vrbe Tullensi, quæ ciuitas est Galliarum: cuius loci indigenæ prisco nomine Leuci dicti sunt. Habuit autem idem vir sanctus fratrem sanctissimum, tresque sorores virgines, omnes memorabiles supernæ ciuitatis Hierusalem municipes, quorum nomina, in libro vitæ scripta, hæc sunt: Frater eius Eucharis, episcopus gratiæ fundus honore, palmam quoque martyrij feliciter adeptus est, corpusque eius in castro, quod dicitur ad Liberum, conditum est. Prima sororum eius Menna, secunda Libaria, tertia dicta est Susanna: fueruntque sicut vnus fidei, ita & vnus eiusdemque professionis. Et prima quidem, videlicet Menna, sacra virgo vtrumque in virginitate permanens defuncta, & in loco, qui Porces dicitur, condita est. Secunda Libaria, & tertia Susanna sanctæ vitæ propositum sanctiore martyrij gloria consummauerunt. Et Libaria quidem apud ciuitatem, nomine Grandem: Susanna verò in Campania tumulata est. His dictis, de huius sancti viri fratribus secundum carnem, & coheredibus secundum fidem, dicendum est de illa tempestate iam dicta, quod tam magna fuerit, vt non mirari debeat quis, quod illa quoque Galliarum loca turbare potuit.

Octobris 18

S. Eucharis Episcopus, frater eius.

Sorores S. Eliphij.

Libaria & Susanna sorores eius martyres.

CAP. II.

Iulianus iam dictus in initio quidem imperij sui parcens Christianis, clementior visus est. Sciebat namque, quod priores persecutiones nihil profuissent ad augmentum paganitatis: immò magis indè creuissent Christiani, & pro vero dogmate moriendo facti fuissent gloriosi. Fuerat namque domesticus hostis, vt potè Christianus fideus: quippè qui metuens Constantium, quia genere proximos tyrannidis formidine premebat, tonus quoque monachicam simulauerat vitam, & Lectorum sociatus choro, diuinos codices in ecclesia populo audiente legerat. Sciens ergò & inuidens Christianorum gloriæ, à tormentis abstinuit, iudicans esse necessarium, vt sermone potius & admonitione paganitatem colendam populo suaderet: credens etiam hinc se monstrare clementem. Sic enim putabat potius roborari paganitatem, si se patientem ac mitem Christiano populo demonstrasset. Verum sub hac simulatione philosophicæ mansuetudinis, cuius laudem nimis ambiebat, non diu se crudelitas impij porrit continere. Auferebat enim subindè pecunias & ornamenta sacra, templaque sub Constantino & Constantio fundata, destruebantur: dataque ad ædificia pecuniæ, rursus exigebantur. Hac occasione sacerdotes & clerici & populus Christianus crudeliter vexabantur. Omnes namque possessiones atque pecunias ecclesiarum cum verbis exquirens, ad medium iubeat afferri. Deindè scribens quoque ad templorum pontifices & prouinciarum præsides, manifestabat & erga Paganitatem quantum studium, & erga Christianitatem quantum haberet odium. Vnde & libertatem suæ vesaniæ gentiles nacti, vindictam de Christianis exigebant, querelam habentes aduersus eos propter idolorum & templorum iniurias, quæ destructa erant temporibus Constantij & Constantini. Itaque innumera in omni terra & mariab impijs contra pios illo tempore commissa mala, cum apertè Deo odibilis Imperator contra pietatem leges poneret, fauore sustulit pontificum atque præsidum, maximeque Iuliani auunculi sui, in paganitate deuoti, & Christianos nimis odientis.

Iulianus apostata cui inuicem inuicem lauerit.

Iulianus simulator.

Iulianus admodum infestus Christianis.

CAP. III.

TAli vento tam valido tamque contrario tempestas exorta, nimirum sicut in omni terra, vt iam dictum est, ita & in Gallijs contra Christianos detinabat, & sanctæ Ecclesiæ nauicula quasi in medio mari iactata fluctibus, auxilio diuinitatis destituta esse videbatur: quemadmodum Iulianus iam dictus, huius apostatæ Iuliani auunculus atque præfectus, insultans, & impudenter contra sacrum altare mingens dixisse fertur, quia religio Christiana esset diuina sollicitudine desolata. Sed reuera inuisa-

Iuliani, apostatæ Iuliani auunculi impietas.

Matth. 14. Inuisibiliter ambulans super aquas, aderat Dominus Iesus, & Petrus more suo ipse quoque, vt veniret ad Iesum, super aquas gradiabatur, dum sanctæ Ecclesiæ fides victorioris martyrum coronaretur, inter quos iste cum germanis iam dictis victor claruit sanctus Eliphius. Profecto nisi Dominus Iesus breuiasset dies tyranni huius, optaret implere, quod comminatus fuerat, quia neque capita sua Galilæos habere permitteret. Sic enim ob derisionem, Saluatoris nostri cultores denominare solebat. Sed iam tunc propter electos Dominus breuiavit dies, & sicut dixit beatus Athanasius, dum ab illo cogere ad fugam, videns circa se populum Christianorum lachrymantem: Habete filij fiduciam: nubes est, & cito pertransiet. ita factum est.

CAP. IIII.

IN tanto spiritu procellæ, tantisque fluctibus compræhenditur verus Christi cultor sanctus Eliphius. Compræhenderunt eum primò perfidi Iudæi coniuncti paganis, & recluserunt cum multis, scilicet cum triginta tribus Christianis, propter nomen Saluatoris nostri Iesu Christi eodem carcere conclusis. Diuina autem agente prouidentia, nocte paresto carcere, sanctus Eliphius vnà cum illis iam dictis triginta tribus Christianis carcere egressus, Leucorum, id est, Tullensem, ingressus est urbem: ibi defunctam suam secundum carnem genitricem sepeliuit, quo debuit affectu, extremum hunc ei impendens honorem. Ibi quoque, sicut & in cæteris, non surdus fuit auditor legis, dicentis: Honora patrem tuum & matrem, vt sis longæuus super terram, quam Dominus Deus tuus daturus est tibi. Expleto itaque hoc debita pietatis obsequio, rursus athleta Christi non solum à Iudæis atque militibus paganis, verum etiam ab ipsis summis ac principalibus viris querebatur, vt aut impietati consentiret, aut non consentiens, mortem subiret.

CAP. V.

Non ab re quaritur, qualem per occasionem Iudæi tunc temporis vehementius atque procacius sese impenderint, aut impendere potuerint eiusmodi actionibus, ita vt & in istum Christi martyrem, & in multos alios penè ipsis crudelibus paganis promptiores atque erectiores fuisse legantur. Ad quod respondendum, quia Iulianus impius impios illos exeret, illo rum flatu extumescere fecit, illis arma porrexit, illos esse fortes & confidentes fieri voluit, cò quòd sciret illos potissimum acerrimos esse inimicos nominis Christi.

CAP. VI.

Hinc Ecclesiastica narrat historia, dicens: Iulianus etiam Iudæos contra Christianos armauit, primumque conuocans, requisit cur eis præcipiente lege sacrificare, nequaquam immolationibus vterentur. Cumque respondissent vno tantummodo loco sibi offerre sacrificium fuisse permissum: repente iussit Deo odibilis destructum resuscitari templum, credens infelix Dominicum verbum se posse destruire, cuius per hoc veritatem ostendit magis. Hæc itaque verba Iudæi libenter accipientes, cunctis per diuersum orbem mandauere Iudæis. Qui vndique concurrentes, pecunias ad ædificium alacriter offerebant. Ministrauitque plurimum etiam Imperator, non largitatis gratia, sed veritati repugnans: missique pariter præsidem, impiorum executorem dignissimum præceptorum. Aiunt enim, quòd ad repurgatorium faciendum, argenteas * amas & cophinos & scaphas habuerint. Cumque iam fodere cœpissent, statuto quidem die hoc multitudo plurima faciebat: nocte verò spontanea terra de valle crescebat. Solutis itaque prioris etiam fundamenti reliquijs, noua omnia præparabant. Cumque gypsi & calcis multa modiorum millia congregassent, vis magna ventorum repente respirans, tempestates atque procellæ subito factæ, quicquid congregatum fuerat, disperserunt. Adhuc autem insipientibus eis, & nequaquam diuina longanimitate correptis, maximus primò terræ motus factus est, & quisquis mysterijs diuinis nõ fuerat imbutus, vehementer attritus est. Cum verò neque hoc terrerentur iudicio, ignis ex fundamentis, quæ fodiebantur, egrediens, plurimos fodientium concremauit, aliorum membra dissoluit. Nocte quoque plurimis in vicina porticu dormientibus, cadens subito cum tecto ipsa porticus, dormientes oppressit. Alia verò die signum in celo splendens Crucis apparuit: sed & Iudeorum vestes signaculo sunt impletæ, non tamen splendenti, sed nigro colore signatæ. Hæc itaque Deo rebelles considerantes, & diuina flagella contremiscentes, ad propria sunt reuersi, confitentes esse Deum, qui ab eorum progenitoribus

S. Eliphius compræheditur.

Sepelit matrem suam S. Eliphus. Exod. 20.

Iudæos fouer Iulianus Apostata odio Christi.

Hist. Trip. lib. 6. cap. 43. Socrates Hist. Eccl. lib. 3. cap. 17.

Eccle impiū facinus Iuliani apostate. * hamos

Dissipat Deus conatus Iudæorum, templū suū in terram rare volentium.

Signū Crucis apparet in celo. Iudæi coacti confitentur

bus ligno probatur appensus. Cum hæc ita se habuerint, & Imperatori impijssimo adeò placerent impij, quantum putas spiritum malignitatis sibi mer adspirauerunt, & quibus modis quibuscunque in locis erant, suum in Christianos quasi naturale odium, coniuncti paganis per sequentibus, adulantibus principibus edicta proponentibus, tanquam benè facientibus, declarauerunt?

CAP. VII.

Igitur sanctus Eliphius diuina, vt iam dictum est, virtute carcerem egressus, dum Isteris materni exequias de more compleuisset, rursus tam à Paganis militibus, quam à Iudæis querebatur: & quia non latere volebat, quia martyrium non fugiebat, cito repertus est. Reuersus nanque, ciuitatem Grandem intrauit, vbi tunc temporis Iulianus fuisse memoratur. Duobus ibidem moratus diebus, multa non paucis beneficia præstitit infirmis. Transiensque fluiuium, nomine Veram, offendit impios executores dæmonum thecas in litore colentes. Iudæos ibidem in eodem sacrilegio non defuisse, est narratum. Hoc autem friuolum, nimisque simpliciter dictum nonnulli existimant, pro eo quòd nostris temporibus tale quid inter sacrilegia Iudæorum non reperitur. Neque enim nunc Iudæi idolis immolant, sed vnum & solum creatorem Deum se adorare inaniter iactant. Optarent ergò studiosi lectores, aliter scriptorem dixisse, quam dixit aut scripsit. Præmissò nanque, Offendit in Iudæos, dæmonum thecas in litore colentes: erat autem sabbatum, dies festus Iudæorum: Ecce, ait, quid nefarii Iudæi in suis sabbatis agunt. Christum Dei virtutem, & Dei sapieniam contemnunt, & ad suam perditionem dæmonia colunt. Exigentibus enim suæ perfidiæ meritis, oracula prophetarum & præconia Apostolorum recusant: suas verò libenter aures dæmonijs accommodauerunt. Ego verò non omninò friuolum, immò solida veritate subnixum esse potuisse arbitror istud, ab eo taliter dictum. Non enim tunc temporis res ita erat, vt nunc est. Quarè hodie Iudæi simulacra gentium non colunt? Nimirum quia non sunt. Quandiu erant, quandiu fiebant hæc opera manuum hominum, semper prouisi fuerunt ad cultum eorum, sicut testantur libri ipsorum. Nunc autem, vbi secundum prophetiam Esaiæ, Dominus ascendens super nubem leuem, ingressus est Aegyptum huius seculi, & nota sunt simulacra Aegypti à facie eius, & disperierunt, frustra volentibus ea retinere Aegyptijs, qualium iste Iulianus notissimus, & verè Aegyptius fuit: nunc, inquam, quia non sunt, idcirco non colunt Iudæi simulacra gentium: & illud, quod solum superest, & quod illa subuertit, omninò non pertinens ad simulacra gentium, idcirco non adorant, quia veritatem oderunt, secundum mysticam similitudinē ænei serpentis, quem exaltauit Moyses in deserto, ante nostros & ipsorum oculos exaltatam. Pròinde nullius laudis est Iudææ siue Synagoge, quod per Osee prophetam dictum est ei: Dies multos expectabis me, & non fornicaberis, & non eris viro: quia quòd non fornicabatur cum idolis, non ex suæ est continentie virtute, sed ex defectu idolatriæ, quam post aduentum Christi, neque Pagani principes, neque iste apostata potuit resuscitare.

CAP. VIII.

Igitur beatus vir Eliphius, cum vtrosque, scilicet & gentiles & Iudæos, in eodē sacrilegio offendisset, verbū veritatis illis annunciabat, scilicet nihil esse, nisi perditionem in dæmonū phantasmate: potius viuum & verum Deum, creatorem visibilium & inuisibilium, eiusque filium Iesum Christum cum spiritu sancto Deum vnum crederent, & colerent, quòd peccatorum indulgentiam & sempiternam animabus suis inuenirent requiem. Ferè sexcenti & viginti viri, exceptis mulieribus, per illā eius admonitionem, gratia Domini cooperante, credidisse & baptismum salutis suscepisse feruntur. Nunciatur autē hæc impijssimo Iuliano, qui tunc temporis, vt iam dictum est, in eadem Gallia ciuitate Grandi morabatur. Incertum autem, virum Cæsar tantum, an etiam Imperator esset illis diebus. Nam cum anno tertio imperij sui, septimo verò, ex quo Cæsar à Constantio fuerat ordinatus, vitæ autem anno tricessimoprimum defunctus fuerit, vtrum tempore imperij sui aliquandò ad Gallias transierit, competum ex historijs non habemus: sed cum Cæsar esset, tunc eum in Gallias venisse non dubium est. Imperator quippè Constantius, vt Ecclesiastica narrat historia, conueniens cum Cæsarem, contra Barbaros destinauit ad Gallias. Hi nanque Barbari, quorum idem Constantius contra Magnentium tyrannū solatia perierat, cum nihil profuissent contra tyrannum, Romanorum vastabant vrbes. Quocunque ergo tempore,

crucifixum esse Deum.

Isterum ed. præheditur S. Eliphus.

1. Cor. 15.

Defenditur primus huius historiae author.

Esa. 19.

Cur Iudæi simulacra nunc non adorent.

Num. 25.

Osee 9.

Multi credunt in Christum, prædicante Eliphio.

Hist. Trip. lib. 5. cap. 12.

pore, siue quot per vices in Gallias venerit, quomodo aliquando venisse dubium non est, in medio relinquentes, cætera prosequamur.

CAP. IX.

A ccepta hac relatione, tyrannus oblitus est suam hypocrisim, id est, philosophicæ patientiæ simulationem, qua sese intendebat demonstrare clementem. Iratus est enim is, qui mansuetus & ab iracundia remotus, ab impijs vocari studebat, & hac opinione sui nimium delectabatur. Credo tantam gloriosi viri fuisse libertatem, & zeli boni tam vehementem in eo feruorem, ut supra vires simulationis siue simulatoris esset pondus veræ virtutis, digna pro veritate verba facientis per os huius, in quo sine dubio Christus ipse loquebatur. Nec verò in isto solo, verum & in alijs nonnullis patientiæ laudem perdidit, ita ut in furorem actus, eorum capita iuberet auferri: & licet nonnullorum sanguinem fundi aliquando prohibuerit, ductus inuidia, ne moriendo fierent gloriosi, non eos in ciuitate habitare permisit, quos fortiores, & in faciem sibi resistentes inuenit. Mirum, quòd circa tempus idem beatum Martinum nouum tyronem, & Christo militare cupientem, & dicentem sibi: Hactenus, Cæsar, militauit tibi: patere, ut nunc militè Deo: viuere permisit, & infremuit quidè, sed non eum occidit. Hunc autè, quin Christi martyrè faceret, qui martyribus inuidebat, nullo patientiæ figmento sustinere vel differre potuit. Credo igitur, ut dixi, quòd magno zelo vir laudabilis tale quid fecisset aut dixisset, propter qualia Christianos ille vanus interficere solebat, tanquam reos maiestatis, non tanquam propter causam siue professionem, Christianitatis scilicet, aut propter destructionem templorum, aut propter aliquod verbum, quod imperiali honori videri posset iniuriosum. Exempli gratia: Cum apud Daphnem duo iuuenes, quorum alter Iuuentinus, alter dictus est Maximus, militia clari, ingemiscentes videntes abominationes Iuliani, (nam fontes verbis sacrificijs violauerat, & cuncta venalia in publico, scelerata adspersione contaminauerat, ut comedentes & bibentes polluerentur hoc modo) trium puerorum in Babylone splendentium sermonibus vsi sunt, dicentes: Tradidisti enim nos Regi in quo, qui recessit à te vltra omnes gentes, quæ sunt in terra. Hæc audiens ille, mitis atque philosophus à sui similibus nominatus, impietatis faciem protinus enudauit, præcipiens eis amarissimas plagas inferri: quos etiam luce priuauit: magis autem, quod verius est, illius temporis infelicitate liberans, eos ad coronas sempiternas transmisit. Sed & plurimi nobilium, & dignitate fulgentium, vtentes tali fiducia, coronis æqualibus sunt coronati. Fingebat enim, se in eis quasi causam vlcisci imperialis iniuriæ, & hoc diuulgari iubebat, inuidens decertatoribus veritatis in appellatione martyrij pariter & honoris. Artemium quoque, qui temporibus Constantij Dux fuit Aegypti, quopiam illius tempore idola multa confregerat, non solum facultatibus nudum reddidit, sed etiam capitis sectione multauit. Hæc pro exemplo dicta sint, quales ob causas ille sanctos interficere non fuisset insolitus, qui, ut iam dictum est, mansuetus & ab iracundia remotus, ab impijs vocabatur.

CAP. X.

Tranque causam, ut istum quoque virum sanctissimum interficeret, illum habuisse, simplex quoque sermo testatur passionis eius. Nam illum, qui accusabat, inter cætera dixisse narrat: Considera Cæsar, quia tibi & semini tuo non prospera, sed aduersa prophetat, & sine vilo tuo timore contra tuam potentiam audacter rebellat. Ipsum quoque Iulianum taliter contra eundem Christi martyrè loquentem inducit: Eliphi, quare deos dissipasti, & incantationibus nefarijs ad nihilum deduxisti? Nisi meo obtemperes præcepto, & renoues deos, atque colas, quos minutarim confregisti, gladius meus caput tuum diuidet particulatim. Hinc manifestum est & illam, propter quam supradicti iuuenes Iuuentinus & Maximus similesque illorum puniti sunt, & illam sanctum habuisse causam, propter quam Dux ille Artemius, alijque complures à tyranno interempti sunt: scilicet quia & impietati eius palam ore libero vir egregius in populo refragari non timuit, & templa siue idola, quæ ille colabat & coli iubebat, subuertit siue confregit.

CAP. XI.

Utm igitur ad restitutionem simulacrorum, quæ confregerat, compellenti Iuliano non cederet, iustissimum esse dicens, propter fidem Domini nostri Iesu Christi gloriosè mori, & ita cum illo in æterna felicitate lætari: tyrannus iam non valens continere bellinum animum in illa cauea simulationis, quanuis inuideret tantæ

Inuidencia Apostatae erga Christianos.

De hoc legē vitam S. Martini, 11. Nouembris cap. 3.

Hist. Trip. lib. 6. cap. 34

Dan. 3.

Iuuentinus & Maximus martyres.

Artemius martyr. Hist. Trip. lib. 6. cap. 36

S. Eliphis falsos deos dissipauit & minutarim confregit.

Christianorum spei, scilicet gloriæ martyrij, capitalem eum sententiam subire precepit: Flexis, ait, in terram genibus, extende ceruicem, & fulminantis gladij mortiferam, sicut tibi prædixi, suscipe plagam. Tunc martyr Christi paululum induciarum, ad offerendam Deo orationem sibi dari flagitauit. Quo impetrato, prostrauit se in terram, & cleuans vocem, orauit, dicens: Domine Deus omnipotens, qui cælum terramque & omnia, quæ in eis sunt, creasti, & hominem ad imaginem & similitudinem tuam factum, in paradiso posuisti, eundemque suadente diabolo lapsum, per vnigeniti tui in carnationem & passionem reformasti, & sanctos & electos tuos non ad huius mundi gaudia, sed ad labores & tribulationes misisti: supplicem serui tui exaudi orationem, & quia te solum timeo, & tota cordis alacritate diligo, nunc pro tuo nomine non solum omnia corporis tormeta, sed & ipsam subire mortem desidero: animam meam iube suscipi per manus Angelorum in paradiso tuo cælesti cum corona martyrij: istis autem, à quibus interficiendus sum, quicumque ignorant & errant, cunctorum da indulgentiam peccatorum, & cum sanctis tuis in regno tuo portionem: qui viuus & regnas cum vnigenito tuo & spiritu sancto vnus & verus Deus in secula seculorum. Cumque fideles, qui aderant, respondissent, Amen: surgens ab oratione, & stans in medio multitudinis: Rogo, inquit, ad Cæsarem, ut dum me interfeceris, corpori meo concedas locum sepulcri. Ille respondens: Concedo, ait, quemcumque lo cum elegeris. Attollens ergo Christi martyr oculos, & circumspiciens, vidit à longè montem excelsum: & ad Iulianum respiciens: En, inquit, Cæsar, montem cernis ipsum, in quo, volente Christo, sepulturam habiturus sum. Cum interim ad multitudinem conuersus fidelium, qui aderant, pro re & tempore loqueretur, adhuc quasi patiens expectabat tyrannus, nimirum ad deuorandam animam potius, quam iam ille testis Christi fidelissimus cum Apostolo diceret, aut reuera dicere posset: Cuius pio dissolui, & esse cum Christo. multo enim melius. itemque illud: Bonum certamen certavi, cursum consummaui, fidem seruauit: reposita est mihi corona iustitiæ: Iulianus ad blanditias sese callidè inclinans: Accipe, inquit, dignitates, accipe honores, accipe aurum & argentum, & omnia bona posside, quæ nobis preciosa sunt, & esto amicus noster in eadem scientia, in eodem sensu. Vir sanctus autem memor illius ostensionis, qua tenator diabolus Domino nostro Iesu Christo regna mundi & gloriam eorum ostendens, dixit: Hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraueris me: dixit ad eum: Cæsar, à diabolo seductus es, & veritatis inquisitores Christianos seducere festinans. Pecunia tua & quæcumque promittis, tecum sint in perditionem. Ideo enim terrena promittis, ut cælestia tollas: & vitam transitoriam promittis, ut æternam subtrahas: & ad extremum sine dubio idcirco suades caduca gaudia, ut amoueas ea, quæ sunt æterna. Tunc in vocem exultationis & confessionis erumpens aduersus impietatem paganicam, Iudaicam, atque hæreticam, quæ videlicet impietas, velut Cerberus canis infernalis trium capitum, catholicam tunc vexabat Ecclesiam, clamauit & dixit: Ego in Deum verum credo, & ipsum adoro in substantia vnum, in personis trium, creatorem totius mundi atque gubernatorem, initium & finem non habentem: cuius regnum incorruptum permanet in sempiternum. Credo vnigenitum Dei patris omnipotentis filium, patri consubstantialem, coæternum atque coæqualem, spiritu sancto operante in Maria virgine conceptum, verum hominem sine virginitatis corruptione ex ea natum, sub Pontio Pilato crucifixum, à mortuis tertia die resuscitatum, in cælos receptum, in die iudicij viuos ac mortuos iudicaturum, & vnicumque secundum opera sua redditurum.

CAP. XII.

Gitur lachrymæ interea manabant ex oculis ab initio orationis, quam impetratis, ut iam dictum est, sudit inducijs. Et hoc infirmitatis esse videbatur illis, qui nesciebant, quid sit illud, quod in Psalmo dictum est: Sacrificium Deo spiritus contritum: cor contritum & humiliatum, Deus, non despiciet. Et alibi: Tribulationem & dolorem inuēni, & nomen Domini inuocaui: & quod de ipso capite beatorum lugentium, qui propter hoc ipsum, quòd lugent, beati sunt, Apostolus dicit: Qui in diebus carnis suæ preces supplicationesque ad eum, qui saluum facere posset illum, cum clamore valido & multis lachrymis offerens, exauditus est pro sua reuerentia. Nesciebant hæc multi, qui aderant, maximèque tyrannus ille, cuius cor induratum, sicut cor Pharaonis: & idcirco infirmus atque pendulus martyr Christi esse.

Precatio S. Eliphij sub mortem.

Orat. p suis interfecto-ribus.

Philip. 1. 2. Tim. 4.

Blanditur martyri im- plus Apo- itata.

Matth. 4.

Egregia vox marty- ris.

Confessio martyris.

Cerberus infernalis in Ecclesia Dei trino ipsationis iuratu de- sanit.

Rom. 2.

Psal. 50.

Psal. 114.

Matth. 5.

Heb. 5.

Exod. 7. 8. 9. &c.

Ffff

esse

esse videbatur. Vndè & promissis suis confringere tentauit illum idem inefficax malitiæ artifex, sicut iam dictum est. Vbi autem inter ipsas lachrymas hic Domini testis, tantæ exultationis & confessionis extulit vocem, tunc ille odibilis Iulianus, immò habitator cordis eius spiritus nequam, diutius ferre non potuit, iubensque caput eius absque dilatione amputari, deridendo dixit: Videbo, si Christus tuus liberet te, & surgere, atque tuis pedibus ambulare faciat te. Deridebat enim eum pro eo, quòd, sicut iam supra dictum est, postulata & concessa sibi electione sepulcri, dixerat illi: En Cæsar, montem cernis ipsum, in quo, demonstrante Christo, sepulcrum habiturus sum. Itaque propositum habens in corde eius spiritus nequam, quòd aliter sepulcrum illi non fieret, nisi ad montem longè remotum, quem sibi elegerat, pedibus suis ambularet, derisionem huiusmodi locutus est. Dominus autè Iesus gloriam suam e contra manifestare dignatus est, vt videret, & confunderetur hostis eius Imperator impiorum, falsus & verus diaboli faelles, & ignis inuidiæ magis ac magis eum deuoraret. Martyris quippè corpus erexit se per virtutem Christi, & ambabus amplexum manibus caput suum, per vnum milliare, comitantibus utique Angelis, & Christum collaudantibus, deportauit, & ità vsque ad montem illum sine vlla offensione peruenit. Deindè subijt in montem ipsum, & ibi lapidem colore album, situ planum, inueniens, sedit super eum. Protinus duritia lapidis officiosè cessit pio martyri. etenim quasi cera benè mollis insidenti gremium aperiens, concium subsellium præbuit, secuturis memorabile seculis. Vndè hætenus mons ille, mons dicitur sancti Eliphij. Est autem inter Frumentosam & Grandem medius, ab vtraque millibus distans senis, ab Aquilone Tullensem urbem, ab Austro verò Grandem habens. Interea cõplures infirmi, diuersis languoribus afflicti, passionem gloriosi martyris venerantes, & Christi nomen, in ea collaudantes, meritis ipsius sanitati redditi sunt. Hæc videntes pij, lætati sunt: impij zelo maligno zelati sunt, & orta inter vtrosque pugna, fideles martyris magnifici meritis adiuti, & Christo donante victis infidelibus, gloriosam victoriam adepti, extinctorum corpora paganorum in proximum fluuium proiecerunt. Martyrizatus nempe est beatus martyr in prato amœno, quod situm est in ripa fluuioli supra memorati, cui nomen Vera, decimo septimo Calendas Nouembris. Super sacratissimum corpus eius ædificatum est à fidelibus oratorium, vbi fideliter petentibus multarum præstantur beneficia virtutum.

Impia vox Apostata.

Capite caeditur martyr.

Insigne miraculum.

Item aliud.

Morbidi curantur.

VITA DEOGRATIAS EPISCOPI CARTHAGINENSIS, AGONESQUE ET MARTYRIA MARTINIANI, SATURIANI, MAXIMÆ, VALERIANI EPISCOPI, ARMOGASTIS, MAXIMÆ, SATURI CONFESSORUM, PER D. VICTOREM EPISCOPI VITICENSIS SCRIPTA.

17. Octobr. quòd ad quosdam attinet.

Roma à Vandalis capta.

Deo gratias Episcopus redimit captiuos.

Summa eius humanitas.

ACTVM est, supplicante Valentiniano Augusto, Carthaginensi Ecclesiæ post longum silentium desolationis Episcopum ordinari, nomine Deo gratias. Cuius si natus quisquam, quæ per illum Dominus fecerit, paulatim excurrere, antè incipiet verba desicere, quàm ille aliquid valeat explicare. Illo igitur Episcopo constituto, factum est peccatis yrgentibus, vt urbem illam quondam nobilissimam atque famosam, decimo quinto regni sui anno Geisericus caperet Romam. Et simul exindè regnum multorum diuitias cum populis captiuauit. Quæ dum multitudo captiuitatis Africanum attingeret litus, diuidentibus Vandalis & Mauris ingentem populi quantitatem, vt moris est Barbaris, mariti ab vxoribus, liberi à parentibus separabantur. Statim sategit vir Deo plenus & charus, vniuersa vasa ministerij aurea vel argentea distrahere, & libertatem de seruitute Barbarica liberare, & vt coniugia fœderata manerent, & pignora genitoribus redderent. Et quia loca nulla sufficiebant ad capeffendam multitudinem tantam, basilicas duas nominatas & amplas, Fausti & Nouarum, eorum lectulis atque straminibus deputauit, decernens per singulos dies, quantum quis pro merito acciperet. Et quia plerosque insuetudo nauigij & crudelitas captiuitatis afflixerat, non paruum inter

inter eos fuerat numerus ægrotorum, quos ille beatus Antistes vt nutrix pia, per momenta singula cum medicis circuibat, sequentibus cibis, vt inspecta vena, quid cui opus esset, illo præfente daretur. Sed nec nocturnis horis ab hoc opere misericordiæ recedebatur, sed pergebat excurrere per singulos lectos, sciscitans qualiter quisque haberet: ità se tradiderat omnino labori, vt nec defessis membris, nec cariosa iam senectuti parceret. Quo liuore Arriani succensi, dolis eum quam plurimis voluere senectuti enecare. Quod (credo) præuidens Dominus, citò passerem suum de manibus accipitrum voluit liberare. Cuius exitum ità vbici captiuum planxerunt, vt tunc se putarent magis trahi manibus Barbarorum, quàm illi perrexit ad cælum. Functus est autem sacerdotio annis tribus. Cuius amore & desiderio populus attentus, potuerat membra digni corporis rapere, nisi consilio prudenti dum auocatur, nesciente multitudine, sepeliretur.

Inuidia Arrianorum.

Functus est sacerdotio annis tribus.

Et quia tacendum semper non est de impietatibus hæreticorum, nec verecundum poterit esse, quod ad laudem proficit patientis: ordinator quondam memorati sacerdotis nomine Thoma, dum varijs ab eis insidijs sæpius arctaretur, quodam tempore venerabilem senem in publica facie catomis ceciderunt. Quod ille non ad opprobrium, sed ad mercedem computans gloriæ suæ, in Domino lætabatur. Vndè factum est, vt post obitum Episcopi Carthaginis, Zeugitanæ & præconulari prouincie Episcopos interdicere ordinandos, quorum erat numerus centum sexaginta quatuor. Qui paulatim deficientes, nunc qui simul ipsi supersunt, tres tantum esse videntur: Vincentius Gigitanus, Paulus Sinnaritanus, verè merito & nomine Paulus, & alius Quintianus. Qui nunc persecutionem fugiens, apud Edessam Macedoniarum ciuitatem commanet peregrinus. Sed etiam martyria quam plurima esse probantur, confessorum autem ingens & plurima multitudo, ex quibus aliqua narrare non habeo.

Hoc tempore multi in ecclesia martyres & confessores.

Erant tunc serui cuiusdam Vandali (fuit hic Vandalus de illis, quos Millenarios vocant) Martinianus, Saturianus, & eorum duo germani: erat & consuetudo eorum, quædam egregia Christi ancilla, nomine Maxima, corpore simul & corde decora. Et quia Martinianus armifactor erat, & domino suo satis videbatur acceptus, & Maxima vniuersæ domui dominabatur: credidit Vandalus, vt fideles sibi magis memoratos faceret famulos, Martinianum Maximamque coniugali consortio sociare. Martinianus adolescentulorum secularium more cõiugium affectabat: Maxima nanque iam Deo sacrata, humanas nuptias resutabat. At vbi ventum est, vt cubiculi adirentur secreta silentia, & Martinianus nesciens, quid de illo decreuerat Deus, maritali fiducia quasi cum coniuge cuperet cubitare, viua ei voce memorata famula Christi respondit: Christo ego, o Martiniane frater, membra mei corporis dedicaui, nec possum humanum sortiri coniugium, habens iam castem & verum sponsum. Sed dabo consilium: si velis, poteris & ipse tibi iustare cum licet, vt cui ego concupiuui nubere, delecteris & ipse seruire. Ità factum est, Domino procurante, vt obediens virgini, etiam adolescens suam animam lucraretur. Nesciente igitur Vandalo, compunctus atque spiritalis secreti commercium mutuatus Martinianus, etiam suis fratribus persuasit, vt thesaurum quem inuenerat haberent, vt potè germani communem. conuersus est itaque cum tribus fratribus suis. Dei puella comitante, nocte clam egredientes, Tabraceno monasterio, cui præerat tunc nobilis pastor Andreas, sociantur. Illa verò haud procul monasterium incoluit puellarum.

Sequitur liberia pronominationum martyrum.

Christo dedicata non potest homini nubere.

Sciscitante igitur barbaro inquisitionibus & muneribus crebris, quod gestum erat, celari non potuit. Inueniens itaque iam non sua, sed Christi mancipia, conijcit in vinculis, & varijs tormētis Dei famulos insectatur, agens cum eis non tantum vt pariter miscerentur, sed quod grauius est, per rebaptizationis cœnum fidei suæ ornamenta turparent. Peruenit hoc ipsum vsque ad notitiam Geisericus. Decernit Rex, vt tandiū implicabilis serus seruos affligeret, quandiū illius succumberent voluntati. Iubet in modum ferrarū fustes robustos veluti palmatos cum stirpibus fieri, qui quatentibus tergis non solum ossa confringerent, sed etiam terebrantes aculei intrinsecus remanerent. Qui dum sanguis efflueret, & dissipatis carnibus viscera nudarentur, sequenti die, Christo medente, incolumes reddebantur. Hoc sæpius ac multo factum est tempore, & nulla plagarum vestigia videbantur, sancto spiritu subindè curante. Post hoc arctatur Maxima duræ custodie, cupidique crudeli extenditur. Cui cum Dei seruum non deesset frequentia visitantium, videntibus cunctis, ingentium lignorum pul-

for. implacabilis vide immanis supplicij genus.

Maxima dure affligitur.

Liberatur. **trescens soluta est fortitudo.** Miraculum hoc voce omnium celebratur, & nobis, ad quem custodia pertinebat, cum sacramento testatus est ita fuisse.

Ast ubi Vandalus virtutem neglexit cognoscere diuinam, coepit in domo eius vindicatrix ira grassari. Moritur ipse simul & filij, familiae atque animalium quaecunque optima erant, pariter intereunt. Remanetque domina vidua, marito, filijs & substantia destituta: seruos Christi cognato Regis Sesaoni gratia muneris offert. Qui cum eos, utpote oblatos, cum gratulatione nimia suscepisset, filios & domesticos sanctorum merito male coepit daemone varijs motibus agitare. Ex ordine ille cognatus, ut gestum erat, suggerit Regi. Decernit statim Rex, cuidam gentili Regi Maurorum, cui nomen erat Capsur, relegandos debere transmitti: Maximam vero Christi famulam, confusus & victus, propriae voluntati dimisit, quae nunc superest virgo, mater multarum virginum Dei, nobis etiam nequaquam ignota. Peruenientes autem traduntur memorato Regi Maurorum, commanenti in parte eremi, quae dicitur Caprapidi.

Maxima dimittitur, & fit Abbatis fa.

Sancti praedicant Barbaris fidem Christianam.

Videntes igitur Christi discipuli multa apud gentiles & illicita sacrificiorum sacrilegia, coeperunt praedicatione & conuersatione sua ad cognitionem Domini Dei nostri Barbaros inuitare: & tali modo ingentem multitudinem gentilium Barbarorum Christo Domino lucraverunt, ubi antea nulla fama Christiani nominis fuerat divulgata. Tunc deinde cogitatur quid fieret, ut ager iam cultus & egraminatus vomere praedicationis, Euangelicum susciperet semen, & imbre sacri baptismatis rigaretur. Mirtunt legatos per itinera distenta deserti: peruenitur tandem ad ciuitatem Romanam. Rogatur Episcopus, ut presbyterum & ministros credenti populo destinaret.

Multis creditur in Christum.

Sancti martyres crudeliter vexantur.

Explet cum gaudio, quod petebatur, pontifex. Dei constituitur Ecclesia, baptizatur multitudo maxima Barbarorum, & de lupis grex foecundus multiplicatur agnorum. Hoc Geiserico relatione sua nunciat Capsur. De qua re surgens inuidia, iubet famulos Dei ligatis pedibus post terga currentium quadrigarum, inter spinosa loca sylvarum pariter interire, ut ducta atque reducta dumosis lignorum aculeis innocentium corpora carperentur, ita deligans, ut exitum suum inuicem periderent. Qui cum e vicino currentibus Mauris, sese mutuo conspicerent, vale sibi in angusto fugae vnusquisque ita dicebant: Frater, ora pro me: impleuit Deus desiderium nostrum, taliter peruenitur ad regnum caelorum. Itaque orando atque psallendo, gaudentibus Angelis pijs animas emisere. Vbi vsque in hodiernum diem non desinit ingentia miracula Iesus Christus Dominus noster operari. Nam nobis beatus quondam Eaufus Buronitanus Episcopus attestatus est, caecam quandam mulierem illuminatam fuisse, ubi ipse aderat praesens.

Animas caelo reddunt.

Vide impiu conatu Arriani.

Accenditur propter haec aduersus Dei Ecclesiam Geisericus. Mittit Proculum quendam in prouinciam Zeugitanam, qui coarctaret ad tradendum ministeria diuina vel libros cunctos Domini sacerdotes, ut primo armis nudaret, & ita facilius inermes hostis callidus captiuasset. Quibus se non posse tradere clamantibus, ipse rapaci manu cuncta depopulabatur, atque de pallijs altaris, pro nefas, camisas sibi & femoralia faciebat. Qui tamen Proculus huius rei executor, frustratum sibi comedens linguam, in breui turpissima consumptus est morte. Tunc enim S. Valerianus, Abentis ciuitatis Episcopus, dum viriliter, sacramenta diuina ne traderet, dimicasset, foras ciuitate singularis iussus est pelli, & ita praecipitum est, ut nullus eum neque in domo, neque in agro dimitteret habitare. Qui in strata publica multo tempore nudo iacuit sub aere: annorum erat plus octoginta: quem nos tunc indigni, in tali exilio meruimus salutare.

Nota lector Valerianus Episcopus.

Quodam tempore paschalis solennitas agebatur, & dum in quodam loco, qui Regia vocatur, ob diem paschalis honoris nostri sibi met clausam ecclesiam reseraret, compererunt Arriani. Statim quidam presbyter eorum Andiot nomine, congregata secum armorum manu, ad expugnandam turbam accenditur innocentum. Introeunt euaginatae spathis, arma corripunt, alij quoque recta conscendunt, & per fenestras ecclesiae sagittas spargunt. Et tunc forte & canente populo Dei, lector vnus pulpito sistens, alligati cum melos canebat. Quo tempore sagitta in gutture iaculatus, cadente de manibus codice, mortuus post cecidit ipse. Nam & alij quamplurimi sagittis & iaculis in medio crepidinis altaris probantur occisi. Nam qui gladijs tunc interempti non sunt, postea poenis attriti, regio iussu omnes penè necati sunt, praesertim maturioris aetatis. Alibi nanque, sicut Thunazudae contigit, Galibus, vico Ammoniae, vel alijs in locis, tempore, quo sacramenta Dei populo porrigebantur, introeuntes maximo

Christiani caduntur.

maximo furore, corpus Christi & sanguinem pavimentis sparserunt, & illud pollutis pedibus calcauerunt. Ipse enim Geisericus praeeperat, ita persuadentibus Episcopis suis, ut intra aulam suam filiorumque suorum non nisi Arriani per diuersa ministeria ponerentur. Inter alios ventum est tunc ad Armogastem nostrum. Cuius cum diu ac sapientius torquendo tumentibus confringerent chordis, & frontem, in qua Christus vexillum suae fixerat Crucis, rugatam magisque aratam descendentes atque mugientes ostenderent nerui, ut sila araneorum, sancto caelum respiciente, crepabat. At ubi tortores neruicas chordas disrupsas esse viderunt, allatis crebrius fortioribus chordis atque canabinis, illo nihil aliud, nisi Christi nomen inuocante, illa omnia vanescebant. Sed & capite deorsum dum ad vnū pendere pedem, dormire quasi super lectum plumis stratum, omnibus videbatur. Quem cum Theodoricus Regis filius, qui eius dominus erat, poenis non valentibus, capite truncari iussisset, a suo prohibetur Iucundo presbytero, dicente sibi: Poteris eum diuersis afflictionibus interficere. Nam si gladio peremeris, incipient Romani martyrem praedicare. Tunc Theodoricus in Byzacenam prouinciam ad fodendas eum condemnat scrobs. Postea quasi ad maius opprobrium haud procul Carthagine, ubi ab omnibus videretur, pastorem cum praecipit esse vaccarum.

Nota facinorosi Arriani & similibus impijs dignum. Historia confessorum. Armogastis insignis confessor.

Inter haec Domino reuelante, cum dormitionis suae proximum cerneret diem, aduocat quendam Felicem venerabilem Christianum, procuratorem domus filij Regis, qui Armogastem ut Apostolum venerabatur, dicitque illi: Tempus meae resolutionis aduenit: obscuro te per fidem, quam vtrique tenemus, ut sub hac filiquae arbore me sepelire digneris, redditurus Domino nostro, nisi feceris, rationem: non quod ille curaret, ubi aut qualiter suum sepeliretur corpus, sed ut illud demonstraretur, quod seruo suo reuelauerat Deus. Respondet Felix & dicit: Absit a nobis, confessor venerabilis: sed sepeliam te in vna basilicarum cum triumpho & gratia, quam mereris. Cui beatus Armogas: Non, sed quod dixi, facturus es. Ille timens Dei hominem contristare, veraciter, quod ingesserat, promisit esse facturum. Statim intra paucissimos dies comes bonae confessionis de hac vita migravit. Festinauit Felix sibi delegatum sub arbore fodere sepulcrum. Cui cum intextae radices & soliditas aridae telluris moram facerent, & labore angeretur, quod tardius sancti membra corporis humarentur, tandem abscessis radicibus, multo altius terram cauans, conspicit sarcophagum splendidissimi marmoris praeparatum, qualem forte nullus omnino habuit Regum. Sed nec quandam Archiminum, nomine Masculinum, de eo praeterire. Qui cum multis insidijs premeretur, ut catholicam omitteret fidem, ipse eum Rex postea blandiendo affatibus secularibus * mutabat, promittens multis eum diuitijs cumulandum, si voluntati eius auditum facilem commodasset. Qui cum fortis atque inuidus maneret, iubet eum subire sententiam capitalem, ita tamen callidus occulte praecipiens, ut si in illa hora vibrantis gladij pertimesceret idem, magis eum occideret, ne martyrem gloriosum fecisset. Si autem fortem in confessione conspiceret, a gladio temperaret. Sed ille ut columna immobilis, Christo solidante, fortis effectus, confessor reuertitur gloriosus. Et si martyrem inuidus hostis noluit facere, confessorem tamen nostrum non potuit violare.

Damnatur exilio.

Obitus suus ei reuelatur.

Nota ream mirandam.

Archimini Masculini constantia, si inuitabat, legendum puco.

Eccle tyrannu qui animas cupiebat impulari non corpora.

Nonimus & alium ea tempestate nomine Saturnum. Qui cum lucidum esset membrum Ecclesiae Christi, & prauitatem Arrianorum libertate catholica frequenter argueret, (fuit hic procurator domus Hunerici) conuenitur, accusante Mariuado quodam diacono, quem Hunericus infamiter singulariter honorabat, ut fieret Saturnus Arrianus. Promittuntur honores & diuitiae multae, si faceret: praeparantur supplicia dira, si nollet. Hac optione proposita, ut si regalibus iussis non obediret, primo facta discussione, & ante amissa domo vel substantia, distractis omnibus mancipijs ac filijs, vxor eius, ipso praesente, camelario in coniugium traderetur. Quod ille plenus Deo, magis ut velociter prouenisset, impios prouocabat. Ob quam causam vxor eius inducias visa est ab his, qui exquebantur, nesciente marito, perisse. Accedit ad maritum alia Eua, consilio magistrata serpentis. Sed ille, Adam non fuit, qui illecebrosa vetitae arboris poma contingeret: quia non indigens, sed Saturnus, vocabatur, saturatus ab ubertate domus Dei, & torrente deliciarum eius potatus. Aduenit mulier ad locum, ubi maritus singularis orabat, conscissis vestibus crineque soluto, secum comitibus filijs, vnamque infantulam, quae tunc lactabatur, manibus gestans, quae nescietis proijcitur ad pedes mariti. Etiam ipsa suis genua coplectitur vlnis, sibilans vociferatione

Vxor cũ ni-
titur euer-
tere.

Iob 2.

Luc. 14.

Constantia
S. Saturi.

draconis : Miserere mei dulcissime simul & tuus : miserere communibus liberis, quos
conspicis ipse. Non subiaceant conditioni seruili, quos claros prosapia reddidit ge-
neris nostri. Non subiciar ego indigno & turpi coniugio, viuento marito, quæ mihi
semper inter coæuas plaudebam de Saturo meo. Cognoscit Deus, quia inuitus factu-
rus es hoc, quod fortè voluntariè aliquanti fecerunt. Cui ille Iob sancti voce respon-
dit : Tanquàm vna ex insipientibus mulieribus loqueris. Formidarem, mulier, si sola
esset huius vitæ amara dulcedo : artificio, coniunx, diaboli ministraris. Si diligeres
maritum, nunquàm ad secundam mortem attraheres proprium virum. Distrahant
filios, separent vxorem, auferant substantiam : mei Domini ego securus de promissis
verba tenebo : Si quis non dimiserit vxorem, filios, agros aut domum, meus non po-
terit esse discipulus. Quid vltra ? discendente muliere cum filiis refutata, confor-
tatur Saturus ad coronam : discutitur, expoliatur, pœnis conteritur, mendicus dimittitur.
Interdicitur ei prodeundi accessus : torum ei tulerunt, stolam tamen baptismatis au-
ferre non potuerunt.

Post hæc Geisericus ecclesiam Carthaginis claudi præcepit, dissipatis atque disper-
sis per diuersa exiliorum loca, quia Episcopus non fuerat, presbyteris & ministris. Que
vix referata est, Zenone principe supplicante per patricium Senerum, & sic vniuersi
ab exilio redierunt. Quæ verò in Hispania, Italia, Dalmatia, Calabria, Apulia, Sicilia,
Sardina, Brutijs, Lucania, Epiro vel Hellada gesserit, melius ibi ipsi, qui passi sunt, mi-
serabiliter lugenda narrabunt. Sed etiam persecutionis nostræ à Geiserico, quanto
sublimiter, tanto crudeliter gesta, iste sit finis. Durauit autem in regno annis xxxvij.
mensibus tribus.

VITA S. GALLI ABBATIS ET CONFESSORIS,
EDITA A VVALAFRIDO STRABO ABBATE
Augiensi, non autem Abbate S. Galli, vt quidam non rectè aiunt.

PRAEFATIO AVTHORIS.

I. Reg. 17.

Ierem. 1.

Ibidem.

Isi me sanctarum autoritas scripturarum, & præcipuè illa veridici
prophetæ sententia, qua sacrificio obedientia præferunt, ad neces-
sitate obediendi constringeret, præceptis vestris, ô sanctissimi
patres, apologiæ huiusmodi genus opponerem : Si propheta, qui
antè, quàm formaretur in vtero, à Domino electus est, & prius-
quàm exiret de ventre, sanctificatus est : dum eum Dominus spiri-
tu suo illustrans, verbi officio manciparet, de ætatis infirmitate &
ignorantia conquectus est : quid ego peccator acturus sum, qui in iniquitate conce-
ptus, & in delicto profusus, propter sordes vitæ, in circumcisus sum corde & auribus :
quia videlicet nec scientiam dignè percipio, nec audita deuotè conseruo? Quomodò
iustitias Domini enarrabo, & assumam testamētum eius per os meum, cuius ætatem
nec tempus adhuc impleuit, nec scientia commendauit ? cuius dicta nec doctrina
corroborat, nec vita confirmat ? præsertim cum ea scribere iubeatis & ordinare, quo-
rum dignitatem vix animo torpente conijcio. Tres tamen ob causas audendi talia
viam inuenio, scilicet quòd credo me à Domino subleuandum, ob cuius iussu pariter
ac promissa, quod virium consideratione exhorruui, obediendi cupiditate suscepi.
Deindè quòd me confido beati Galli intercessione, vestrisque precibus adiuuari, pro
quorum veneratione ac amore grande onus humeris aptaui debilibus. Postremò,
quòd alienis insisto vestigijs, veritatisque tenendæ lineam nouis tantummodò cogor
passibus demetiri. Viram igitur sancti confessoris Christi Galli, patroni nostri, cuius
corporis thesaurum fidelibus seruatis excubijs, sensu nobilem, scripto degenerem,
vultis à me lumine rectæ locutionis ornari, & seriem cõfusam capitulorum distingui
limitibus.

Tribus de
causis hanc
author de-
scribit histo-
riam.

Altimania.

Ego cum me nõ possim ab hoc excusare negotio, eligo potiùs pro ignauia lacera-
ri, quàm pro inobedientia condemnari. Porro dum pridem ipsum opus perlege-
rem, inueni ab authore eiusdè conscriptionis terram, quam nos Alemanni vel Sueti
incolumus, Altimanniam sapiùs nominari : sed ipsius nominis originem quærens,
apud nullum Scriptorum, quorum adhuc notitia nos resperit, eius reperi men-
tionem. Nisi fallor enim, ab alto situ prouinciæ idem vocabulum à modernis con-
fictum

factum est. Nam iuxta Scriptores authenticos, pars Alemanniæ vel Sueuiæ, inter al-
pes Pœninas & meridianum litus Danubij sita, Rhetia dicitur. Porro quod est ad
Septentrionalè plagam Istri, Germania deputatur. Et vt non nostra dicere exillime-
mur, aliquos ipsius rei testes asserimus. Paulus Orosius, in cuius dictis fides omnium
concordat, de situ terræ scribens, hæc inter cætera ponit: Pannonia, Noricus & Rhe-
tia habent ab oriente Mœsiam, à meridie Histriam, ab Africo Alpes Pœninas, ab oc-
casu Galliam Belgicam, à circio Danubij fontem, à Septentrione Danubium & Ger-
maniam. Cum Noricus regio sit Baioariorum, & eius Septentrionalis terminus Da-
nubius & Germania, necesse est Rhetiam, quæ simul ponitur, eisdem finibus Aquilo-
nem versus terminari. Solinus quoq; in Polyhistore, vbi Gallia facit mentionem, has
provincias vno terrarum tractu positas, his verbis designat : Ex isto sinu, videlicet Gal-
lia, quaqua parte orbis velis, exeat. Si Thracia sit petenda, excipit ager Rheticus, bo-
nus frugibus, Brigantino lacu nobilis: Indè Noricus frigidus, parcius fructuosus: qua
subducitur à iugis Alpium, admodum lætus. Dehinc Pannoniæ viro fortes, solo plano
vbertoque, Drauo Sauoq; inclytis amnibus circumflua. Si Rhetia solummodò infra
Alpes est, vt multi volunt, quæ conuentia est, vt Noricum à Gallia pergentes, aspe-
ritatem Alpium transcendamus, & non potiùs per maiorem Rhetiam recto itinere
Noricum vsq; tendamus? In qua etiam Rhetia, secundum supra dictam sententiam,
Brigantium oppidum, iam vetustate collapsum, lacui, qui Rheno interfluente efficitur,
nomen dedit: qui alio nomine, iuxta Græcam etymologiam, Potamicus appella-
tur. Igitur quia mixti Alemanni Sueti, partem Germaniæ vltra Danubium, partem
Rhetiæ inter Alpes & Istrum, partemq; Gallia circa Ararim obsederunt, antiquorum
vocabulary veritate seruata, ab incolis nomen patriæ deriuemus, & Alemanniam
vel Sueuiam nominemus. Nam cum duo sint vocabula, vnã gentem significantia,
priori nomine nos appellant circumpositæ gentes, quæ Latinum habent sermonem:
sequenti, vsus nos nuncupat barbarorū. Similiter scimus Francos partes Germaniæ:
vel Gallia, non solum potestati, sed etiam suo nomini subiugasse. Et quia prouincia-
rum descriptiones attingimus, liceat paucis Hiberniæ insula, de qua nobis tantum de-
cus emicuit, iuxta eosdem authores, situm commemorare. Hibernia insula, vt scribit
Orosius, inter Britannia & Hispaniam sita, longiore ab Africo in boream spatio por-
rigitur. Hæc propior Britannia, spatio terrarum angustior, sed cæli solisque temperie
magis utilis: & vt supra dictus Solinus testatur, ita pabulosa, vt pecua ibi, nisi interdum
æritate à pastibus arceantur, in periculū agat faties. Illic nullus anguis, auis rara. Quàm
horrenda verò ipse vel alij de moribus incolarum eius testentur, fide Christi iam lu-
cente, supersedendum est: quia vbi superabundauit peccatum, superabundauit gra-
tia: & à solis ortu Indis vel Aethiopijs, vsque ad occasum Britannis vel Scotis, iam
laudabile est nomen Domini. Excelsus enim est super omnes gentes Dominus, & su-
per cælos gloria eius.

Paulus Oro-
sius.

Lacus Bri-
gantium, vel
Potamicus.

Præter Galli-
as subiugat.

Hiberniæ
descriptio.

Pecua, anti-
quæ dictum,
pro pecora.

Rom. 5.
Psal. 112.

Ibidem.

Obsecro itaq; te, Gosberte charissime, Abba monasterij S. Galli, cunctosq; fratres,
qui sub te militia deseruiunt spiritali, vt me orationibus adiuuetis, quatenus & hoc
opus, & alia deinceps dignè Deo merear explicare. Nam si gratanter rectè à nobis
posita susceperitis, clemèter verò titubantia correxeritis, si Dominus permiserit hu-
ius operis agreste pulmentum, postmodum aliquibus metrorum condimentis infun-
dam. Dignum quippè est, vt nostris laudibus per orbem celebretur, quem de extre-
mis orbis finibus ad nostram salutem Dominus destinauit. Benè valentem & nostris
memorem paternitatem vestram in æternum sancta Trinitas conseruare dignetur,
Amen.

O pater, ô patris proles, ô spiritus alme,
Vne & trine Deus, nos miserate rege.
Me tua iussa ligant, tua me promissa gubernent:
Luceat in dictis lux tua, quæso, meis.
In te Galle Deum, in Domino te Galle farebor:
Tu pro me sacras funde preces Domino:
Vt veniam noxis, dictis moderamina præstet:
Quod nocet, euellat: quod iuuat, amplificet.

Quibus incrementis beatus Gallus à puero vsque ad sacerdotium sub beato Columbano profecerit. Cap. 1.

Octobris 16

Parentes S. Galli comēdant eum S. Colūbano.

Mirè proficit literis. Matth. 13.

Sacerdotio initiatur, p grad⁹ ascēdens, quos nostri heretici reproband,

VM præclara sanctissimi viri Colūbani, qui & Columba, conuersatio per omnem Hiberniam celebris haberetur, & veluti splendidum ignei solis iubar singulari decore omnium in se prouocaret amorē, sicuti de eo, priusquam nasceretur, prouisum esse liber gestorum ipsius pleniter indicat: inter cæteros, quos fama virtutū eius attraxerat, parentes beati Galli, secundum Deū religiosi, secundum seculum nobiles, filium suum, primo ætatis flore nitentem, cum oblatione Domino offerētes, illius magisterio commēdauerunt, vt in regularis vitæ proficeret disciplina, & inter plurimos spiritualis militiæ sectatores, obedientiæ & arctioris propositi imitaretur exempla. Dumq; bonę indolis vir charo nutretur affectu, magno virtutum creuit augmento. Superna quoq; gratia se præueniente, tanto studio diuinas epotauit scripturas, vt de thesuro suo noua proferre posset & vetera: Grammaticæ etiã regulas, metrorumq; subtilitates capaci cōsequeretur ingenio. Obscura autem scripturarū tam sapienter scire volentibus reserant, vt cuncti, qui eius prudentiã & sermones audierāt, admiratione eum & laude dignissimum iudicarent. Qua sapientiæ maturitate factum est, vt vniuersorum communi consilio, & iussione Columbani Abbatis, per singulos sacræ promotionis gradus ascendens, inuitus sacerdotij susciperet dignitatem. Ergò dum sacris instaret officijs, die noctuq; precibus Dominum placauit & lachrymis: & superni inspectoris oculis placere desiderans, pro virtutum & vitæ meritis amabatur ab omnibus, placuit vniuersis.

Vt sancti viri, suscepta peregrinatione, ad Sigebertum Regem peruenirent, & Luxouium incolere cœperint. Cap. 2.

DM hæc agerentur quotidie, beatus Columbanus Euangelicam cupiēs assequi perfectionem, vt videlicet omnibus, quæ habebat, relictis, cruce suam tolleret, & nudus Dominum sequeretur: consilio suo egit cum fratribus, quorum animos idem feruor accenderat, vt spreto propinquorum & prædiorum dulcedine, mentis ardorem opere comprobarent. Ascendentes igitur nauim, venerunt Britanniam, & inde ad Galliam transfretarunt. Cumque vir Dei ad Sigebertum Regem cum suis peruenisset, rogauit eum Rex, vt intrā Gallias resideret, nec eis relictis, ad gentes alias commigraret: se verò spondit omnia, quæ sanctus peteret, præbiturum. Ad hæc vir Dei respondit: Qui nostra reliquimus, vt secundum Euangelicam iussione Dominum sequeremur, non debemus alienas amplecti diuitias, nè forte præuaricatores simus diuini mandati. Cuius obiectioni Rex ita occurrens, ait: Si crucem tollere, & Christum sequi desideras, vastæ eremi sectare quietem: tantum nè solo nostræ ditionis relicto, ad vicinas transeas nationes. Poteris enim hoc consilio & tua præmia cumulare, & nostræ salutis prospicere. Itaq; Regis persuasioni consentit, & accepta optione, eremum, quæ Vosagus dicitur, cum suis intrauit. Inueniunt autem locum, muris antiquitus septum, calidis aquis irriguum, sed iam vetustate collapsum, qui vulgò Luxouium vocabatur. Ibi oratorium in honore beati Petri Apostoli construentes, mansuunculas, in quibus commanerent, fecerunt. Illisq; ibi conuersantibus, & ipsum locum excolentibus, multi non solum de genere Burgundionum, sed etiam Francorum, amore vitæ laudabilis ad ipsos confluxerunt: & monitis spiritualibus instituti, tantam compunctionis gratiam ex verbis eorū adepti sunt, vt omnia sua ad ipsum locum nonnulli contraderent, & coma capitis depõsa, monastica vitæ habitum voluntaria paupertate susciperent.

Vt S. Columbanus Theodoricum Regem repræbenderit, & à Brunehilde è regno eietus, ad Clotarium Regem, inde ad Theodebertum cum suis venerit. Cap. 3.

VMq; hæc tam felix commanentiū semper in melius proficeret disciplina, singularis beati Columbani sanctitas, miraculis frequentibus comprobata, per totas cœpit Gallias vel Germaniæ diffamari prouincias. Laudabarur ab

S. Colūbanus cum socijs venit in Gallias, & excipitur à Rege. Matth. 19. Luc. 9.

* Vosagus

Luxouieſis cœnobij inſtitia.

ab omnibus, colebatur à cunctis, adeò vt Theodoricus Rex, filius Childeberti, nepos Sigeberti, qui eo tempore Burgundionibus regnabat, ad eum sæpè veniret, & precum eius suffragia summa cum deuotione deposceret. Quem cum pater sanctus increparet, cur concubinarum pollueretur amplexibus, & non potius legitime coniugis connubio frueretur, monitis eius obtemperans, cuncta huiusmodi illicita se vitaturum promisit. Sed Brunehildis auia Regis, videns eum viri Dei consilij obedire, stimulo malitiæ concitata, mentem serpentino furoris armauit veneno. Verebatur enim, nè si abiectis concubinis, Regina in consortium regni assumeretur, dignitas sua honore substracto vilesceret. Quo timore laborans, inuidiam contra virum Dei cœpit habere: & post multas iniurias, quas illi machinata est, vt scriptura sanctæ conuersationis eius testatur, consilio cum Rege inuito, vt eum regno suo deturbaret, misit legatarios suos cum epistola ad sanctum virum, denunciãns ei, nè deinceps in regno illo consisteret. Ille lezabelis insidias vitans, iter cum suis aggressus, ad Clotarium Regem peruenit. Apud quem cum aliquanto tempore moraretur, rogauit, vt illius solatio ad Theodebertum Austrasiorum Regem peruenire potuisset. Ad quem cum secundum petitionem voluntatis suæ venerabiliter missus esset, susceptus est ab eo cum omni honore & gaudio magno. Mansit itaque apud illum aliquot diebus, sacras scripturas aperiens, & insinuans ei veritatem. Cumq; & ipsum rogaret, vt ad Agilulphum Regem Longobardorum eius iussu per Alemanniam duceretur, molestè ferens Rex ratorum discessum virorum, pollicitus est eis intrā terminos regni sui se reperiturum loca venusta, quæ famulis Dei & ad incolendum essent commoda, & ad instruendas verbo veritatis circumpositas nationes opportuna. Vir Dei semen verbi in cordibus gentium plantare desiderans, aliquantisper moraturum se promisit, si regia auctoritas factis dicta firmaret.

Vt data optione alicuius loci eligendi, Tuconiam venerint, & quid illic egerint. Cap. 4.

ACCEPTA igitur à Rege licentia eligendi locum, vbicumq; voluissent, dum loca plurima perlustrassent, venerunt intrā partes Alemannię ad fluuium, qui Limagus vocatur. Iuxta quem ad superiora tendentes, peruenierunt ad lacum Turicinum. Cumq; per litus ambulantes, venissent ad caput lacus ipsius in locum, qui Tuconia dicitur, placuit illis loci qualitas ad inhabitandum. Porro homines ibidem conmanentes, crudeles erant & impij, simulacra colentes, idola sacrificijs venerantes, obseruantes auguria & diuinationes, & multa, quæ contraria sunt cultui diuino, superstitiosa sectantes. Sancti igitur homines cum cœpissent inter illos habitare, docebant eos adorare patrem & filium & spiritum sanctum, & custodire fidei veritatem. Beatus quoq; Gallus, sancti viri discipulus, zelo pietatis armatus, fana, in quibus demonijs sacrificabant, igni succendit, & quæcunque inuenit oblata, demerfit in lacum. Qua causa permoti, ira & inuidia sanctos insectabantur, & communi consilio Gallum perimere voluerunt: Columbanum verò flagellis cæsum & contumelijs affectum, de suis finibus proturbare. Beatus pater cognito consilio eorum, zelo iustitiæ imprecatus est eis talia, dicens: Deus, cuius prouidentia mundus subsistit, & cuncta reguntur: fac super caput generationis huius reuerti contumelias, quas famulis tuis parauerunt. Nati eorum facile pereant, & antequam senescant, præ subitaneo stupore delirare cogantur: ipsiq; cum terra, quam incolunt, dura potentium dominatione premantur, vt cunctis ignominia eorum pateat inaternum. & sicut scriptum est, conuertatur dolor eorum in caput ipsorum, & in verticem illorum iniquitas, ab ipsis patrata, descendat.

Vt ad Vuillimarum presbyterum venientes, humaniter accepti sint. Cap. 5.

POST hæc non timore persecutionis perterritus, sed amore spiritualis lucri periuasus, contumacium sterilem turbam reliquit, nè inaniter arida corda diuitiis irrigaret, qui beneuolis mentibus quamplurimum prodesse interim potuisset. Pergens ergò inde cum suis, peruenit in castrum, quod Arbona vocatur: & inuenit ibi presbyterum bonitate conspicuum, nomine Vuillimarum. Qui cum intuitus eum fuisset, dixit: Benedictus qui venit in nomine Domini, & reliqua. Cui vir Dei ita respondit: De regionibus congregauit nos Dominus. Presbyter ergò apprehensa dextera eius, duxit eum in oratorium. & postquam pariter orauerunt, introduxit eos in hospitium. Qui pacem domui imprecantes, deposuerunt sarcin-

S. Colūbanus Theodoricum Regem obiurgat.

Brunehildis eum expellit è regno.

Egregius B. Galli zelus.

Hęc non dicuntur impediti animi, sed zelo iustitiæ.

Psal. 7.

Psal. 117.

S. Galli doctrina quam ta fuerit. **S**arcinulas suas. Postquam verò recubuerunt, iussione Abbatis Gallus diuina recitauit eloquia, profunda referans veritatis. Inter sancta doctrinae salutaris conuiuia, prudentiam viri sacerdos miratus, à steru se continere non potuit. Toto autè septem dierum circulo cum summo honore & diligentia illis ministravit, & quos carnalibus fouit delicijs, ab ipsis quotidie passus est dapibus scripturarum. Inter sacrae igitur aedificationis colloquia, Columbanus Abba presbyterum interrogauit, si sciret aliquem in solitudine locum, in quo cellula fieri potuisset, custodijs aliquatulum regularibus opportuna. Hospes sanctorum huic inquisitioni respondit: In hac solitudine locus quidam est, antiquae structurae seruans inter ruinas vestigia: vbi terra pinguis & fructuarijs prouentibus apta, montes per gyrum excelsi, eremus vasta & imminens oppido: planities copiosa, victu quarentibus fructum laboris non negat. & cum loci ipsius situm per multa laudasset, indicauit nomen eius Brigantium.

Vt Brigantium profecti, oratorium illic instaurarint: quid in conuentu populi beatus Gallus fecerit. Cap. 6.

Illis igitur illuc ire cupientibus, parauit presbyter nauiculam, & imposuit remiges. Venerabilis autem Abba cum comitibus Gallo & quodam diacono nauem conscendens, inuocato nomine Domini, ad locum desideratum via recta peruenit. Egredi de nauicula, oratorium in honore sanctae Aureliae constructum adierunt, quod postmodum beatus Columbanus in priscum renouauit honorem. Post orationem cum per gyrum oculis cuncta lustrassent, placuit illis qualitas & situs locorum. Deinde oratione praemissa, circa oratorium mansiuiculas sibi fecerunt. Repererunt autem in templo tres imagines creas deauratas, parieti affixas, quas populus, dimisso altaris sacri cultu, adorabat, & oblati sacrificijs, dicere consuevit: Isti sunt dii veteres, & antiqui huius loci tutores, quorum solatio & nos & nostra perdurant vsque in praesens. Columbanus itaq; beato Gallo id iniunxit officij, vt populum ab errore idolatriae ad cultum Dei exhortatione salutari reuocaret: quia ipse hanc à Domino gratiam meruit, vt non solum Latinae, sed etiam barbaricae locutionis cognitionem non paruum haberet. Cumque eiusdem templi solennitas ageretur, venit multitudo non minima promiscui sexus & aetatis, non tantum propter festiuitatis honorem, verum etiam ad videndos peregrinos, quos agnouerant aduenisse. Ergo dum ad horam orationis concurrerent, iussu venerandi Abbatis Gallus coepit viam veritatis ostendere populo, & vt ad Deum conuerterentur, admonere: vtque vanis abiectis, adoraret Deum patrem, creatorem omnium rerum: & vnigenitum eius filium, in quo est salus, vita & resurrectio mortuorum. Et in conspectu omnium, arripiens simulacra, & lapidibus in frustra comminuens, proiecit in lacum. His visis, nonnulli conuersi sunt ad Dominum, & confitentes peccata sua, laudes Domino pro sua illuminatione dederunt. Alij propter imaginum comminationem ira & furore commoti, graui indignationis rabie turbidi recesserunt. Beatus autem Columbanus iussit aquam afferri, & benedicens illam, adpersit ea templum: & dum circuirent psallentes, dedicauit ecclesiam. Deinde inuocato nomine Domini, vnxit altare, & beatae Aureliae reliquias in eo collocavit, vestitoq; altari, Missas legitime compleuerunt. Omnibus itaq; rite peractis, reuersus est populus in sua cum gaudio magno. Post haec permansit ibi beatus Columbanus cum commilitonibus suis tribus annis: & aedificata inibi cellula, alij hortum laborauerunt, alij arbores pomiferas excoluerunt: beatus verò Gallus texebat retia, & misericordia Dei cooperante, tantam piscium copiam cepit, vt nunquam fratribus defuissent. Quinetiam aduentantes peregrinos huiusmodi iuuat solatio, & de eodem labore assiduas populo benedictiones exhibuit.

Quas demonum voces Gallus auerit, & de malignitate incolarum aduersus sanctos viros. Cap. 7.

Et dum quodam tempore retia sua mitteret in pelagus in silerio noctis, audiuit demonem magno vocis strepitu de vertice montis proximi vocante quendam alterum nominatum quasi in pelago commorantem: cumq; & is, qui vocabatur, praestò se esse quasi de lacu responderet: Consurge, inquit ille, in adiutorium mihi, vt peregrinos istos eijciamus de his sedibus: quia ipsi delongè venientes, me de templo meo expulerunt, simulacra mea contriuerunt, & populam, qui me sequebatur, post se auerterunt. Commoueat te iniuria, quam patior, & hostes communes vnitis viribus à nostris terminis arceamus. & ipse respondit: Heu quod de tuis calu-

Oratoriū S. Aureliae reparatur, & construuntur aliquot monachiorum cellae.

S. Gallus Christum praedicat.

S. Gallus comminuit demonum simulacra.

Nota antiquos Ecclesiae ritus.

Pelagus pro lacu.

Terricula mentis demonum.

calumnijs narras, ex meo contemptu percipio. Nam vnus ex illis me in pelago premit, & mea deastat: cuius nec retia vnquam corrumpere possum, nec ipsum decipere: quia inuocatio diuini nominis de ore eius nunquam recedit. Qua munitus, continua vigilantia insidias nostras contemnit. Quapropter tam cautos bellatores fidei nostrae non superabunt versutiae. His auditis, vir Dei muniuit se vndique signo S. Crucis, & dixit illis: In nomine Domini nostri Iesu Christi adiuro vos, vt recedatis de loco isto, & neminem hic laedere praesumatis. Deinde cum ad litus festinanter redisset, Abbatu suo, quae audierat, nunciavit. Ille haec auditu percipiens, ecclesiam petijt, & signo pulsato, fratres conuenire fecit. Prius autem, quam initium psallendi fecissent, audire sunt dirae voces demoniorum per montium summitates, & quasi discedentium ciuilis cum terrore confusus. Haec audientes serui Dei, prostrauerunt se in orationem, Domini postulantem protectionem, illique laudes & gratias persoluentes, quia eos liberare dignatus est de terroribus malignorum. Interea nonnulli ciuium propter idolorum suorum abolitionem, praedicationis eorum monita contemnentes, coeperunt contra eos odia concitare, insidias machinari. Qua etiam intentione locorum ipsorum Ducem, nomine Gunzonem, adierunt, & apud eum accusauerunt sanctos, dicentes venationem publicam in eisdem locis, propter illorum infestationem peregrinorum, esse turbatam. Quo audito, Dux furore succensus, missis nuncijs, famulos Dei de loco eodem discedere iussit. Sed neq; hoc sufficit satellitibus demonum: quin etiam vaccam eorum furto abstrahentes, in inuia ducunt syluarum. Quos cum duo de fratribus euestigio insequuntur, confurgentes latrunculi, interficiunt eos, & auferentes spolia eorum, discedunt. Mirati autem fratres, cur tandiu differant redire, mittunt alios, qui eos requirant. Illi vestigia eorum secuti, occisos eos inueniunt, & cadauera ipsorum suis humeris imponentes, ad Cellam reportant. Inter hos angustiarum & tristitiae fluctus, nuncius Ducis adueniens, de illo eos loco commeare praecipit. nec immerito: quia non est societas luci ad tenebras. Egit autem hoc arte sua diabolus, vt populum, quem in praesentia lucis amittere coepit, discedente sanctitatis fulgore, tenebris occuparet antiquis. Sancti igitur viri molestè serentes, quod sede pelleretur amabili, consilio communi Italiam petere decreuerunt: & dum nimio tenerentur dolore, sanctus pater Columbanus his verbis coepit eos consolari: Inuenimus quidem, fratres, his in partibus auream concham, sed venenatis serpentibus plenam. Cedat tamen tristitiae languor ex malis, quia certa est fiducia de auxilio protectoris. Deus enim, cui seruimus, Angelum suum mittet nobiscum, qui nos perducatur ad Agilulphum Longobardorum Regem, vbi eius clementia praeparante, humanos affectus & pacem plenam habitationis locum inueniemus.

Vt alijs recedentibus, Gallus aegrotans remanserit, & à Vuillimaro presbytero peramanter habitus sit. Cap. 8.

Post haec igitur cum proficiscendi tempus instaret, beatum Gallum repentina febris inuasit. Vnde Abbatis sui pedibus aduolutus, indicauit se infirmitate vehementi laborare, & ideo iter propositum non posse perficere. Ille verò existimans eum pro laboribus ibidem consummatis amore loci detentum, viae longioris detrectare laborem, dicit ei: Scio frater, iam tibi onerosum esse tantis pro me laboribus fatigari. tamen hoc discessurus denuncio, nè me viuente in corpore, Missam celebrare praesumas. & cum ei licentiam per se conuersandi dedisset, viam ingressus est abeundi. Post discessum magistri & sociorum, Gallus retia sua & famam nauis imponens, ad Vuillimarum presbyterum venit: & cum obtulisset ei retia, inter lachrymas & suspiria retexuit omnia, quae gesta fuerant circa fratres suos. Deinde infirmitatis suae causas aperiens, rogauit eum, vt sui curam dignaretur habere. Qui suscipiens eum cum omni charitatis obsequio, domum vicinam ecclesiae eius necessitati concessit, & duobus clericis suis Magnaldo & Theodoro hanc sollicitudinem commendauit, vt cum omni diligentia eius recuperationi seruiret. Exactis aliquot diebus, Domino, qui medicus est verus, medelam impertiente, coepit sumere cibos, & per incrementa temporum confortatus, perfectam indeptus est sanitatem. O infirmitatem, omni humano robore fortiorem. O febrem, omni laude colendam. O languorem, sanitati & gaudijs ascribendum. Exemplo enim Domini pro nobis Gallus doluit, vt animarum morbos praedicatione sacra depelleret. Ire cum magistro non potuit, vt nobis viam veritatis ostenderet. Verè patiens & misericors Dominus,

Munit se vndique signo S. Crucis.

Guzo Dux iubet abire viros sanctos.

Duo ex illis occiduntur.

2. Cor. 6.

Consolatur suos filios Columbanus Abbas.

Interdicit S. Gallo altaris officium.

Vuillimarus presbyter humaniter accipit S. Gallum.

Esa. 53.

in

in praeicatoribus suis iam pridem cōtemptus, dum conuersionem peccatorum sustinet, doctorem, nē errantes deserat, retinet.

Vt beatus Gallus ab Hiltiboldo diacono didicerit locum solitarium, quem expetebat. Cap. 8.

S. Gall' ap-
petit solitu-
dinem.
Psal. 54.

Rom. 8.

Dan. 6.

Tob. 5.

Diaconus itaq; sapedicti presbyteri, nomine Hiltiboldus, omnes eremi semitas notas habebat & secessus. solebat enim piscium & accipitrum causa capiendorum sēpius solitudinem peruagari, & secreta locorum vsu quotidiano perdiscere. Huic cum vir sanctus familiaritatis suae gratiam praestitisset, quaesuit ab eo, an inuenisset vnquam in solitudine locum, aquis abundantem puris & salubribus, planitie strati, & humanis cultibus opportunum: Desiderio, inquit, animi feruentis exaestu, cupiens in solitudine ducere dies huius vitae concessos, iuxta quod Psalmista pronunciat, dicens: Ecce elongaui fugiens, & mansi in solitudine. Expectabam eum, qui saluum me faceret, & reliqua. Diaconus respondit: Haec, o pater, solitudo aquis est infusa frequentibus, asperitate terribilis, montibus plena praecelsis, angustis vallibus flexuosa, bestiis possessa sauisissimis. Nam praeter ceruos & innocuorum greges animalium, vrsos gignit plurimos, apros innumerabiles, lupos numerum excedentes, rabie singulares. Timeo igitur, nē si te illuc induxero, ab huiusmodi hostibus deuoreris. Ad haec vir sanctus: Apostoli, inquit, sententia est: Si Deus pro nobis, quis contra nos? Et scimus, quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum. Qui Daniele liberavit de lacu leonum, potest & me eripere de manu bestiarum. Cui diaconus haec respondit: Mitte in peram tuam cibaria, & rete paruisimum. crās enim introducam te in eremum: & si inueneris locum tibi acceptabile, age gratias Deo, & praeccepti Domini comple rigorem. Deus autem, qui eduxit te de regione longinqua, ipse sicut Tobiae famulo suo comitē caelitū dedit, ita Angelum suum mittet nobiscum, & ostendet nobis locum desiderij salutaribus aptum. Igitur vir beatus die eodem ieiunus permansit, & vsq; ad alterius diei diluculum in orationibus pernoctauit. Dignū quippe erat, vt quod diuino inchoabat amore, instantissima prece Domino commendaret.

Vt locum in eremo optatum repererit, sibi que delegerit: & de vrsi obedientia. Cap. 10.

Hiltiboldus
Diaconus
eum in ere-
mum ducit,
ad locum di-
uinitus pre-
uinitum.

Psal. 131.
Crucē defi-
git in terrā,
& ad ipsam
sacras relig-
as appēdit.

Cum autem Lucifer suo processu nostris latibula detexisset, & sol inferiora dimittens, cursu consueto superiores orbis plagas inuiseret, igneumq; iubar ab orientis axe mortalibus demonstraret: athleta Dei ea, quae ductor suus dixerat, secum sumens, cum orationis benedictione, illo praeeunte, viam aggressus est. Cumq; per totum diem iter agerent, circa horam nonam dixit diaconus: Pater, hora refectiois iam instat: sumamus paululum panis & aquae: quia ita confortati, viae quod restat, melius cōsumere poterimus. Homo Dei respondit: Tu iuxta necessitatem corporis refectioem percipe fili: ego non gustabo quicquam, antequam Dominus mihi locum desideratae mansionis ostēdat. Et ille: Sicut, inquit, socij sumus passionis, sic erimus & consolationis. His dictis, coeperunt iter agere festinatō, quia dies iam declinabat, & solaris feruor appropinquabat occasui. Venerunt autem ad quendam fluuiolum, qui Steinaha nominatur: ambulantesque per decursum ipsius, dum venissent ad rupem, de qua idem cum impetu descendens, gurgitem facit speciosum: ibi viderunt plurimos pisces, & imponentes retia sua, ceperunt eos. Igne deinde succenso, diaconus pisces assauit, & panem posuit super petram. Beatus autē Gallus dum orandi gratia modicum ab illo diuulsus esset, inter condensā veprium fruteta ambulans, & pede hārens, ad terram corruit. Quod diaconus videns, accurrit, vt subleuaret prostratum. Sed vir Dei praecius futurorum: Sine me, ait. haec requies mea in seculum seculi: hīc habitabo, quoniam elegi eam. Et cum post orationem surrexisset, sumens virgam colurnam, fecit Crucem, & fixit in terram. Habebat autem pendentem collo capsellam, in qua continebantur reliquiae beatae Dei genitricis Mariae, & sanctorum martyrum Mauricij & Desiderij. Quam cum in ipsa Cruce suspēdisset, vocauit diaconum, & prostrauerunt se pariter in orationem. Tum vir venerabilis huiusmodi preces emisit: Domine Iesu Christe, qui pro salute humani generis de Virgine nasci, & mortem subire dignatus es, nē despicias desiderium meum pro peccatis meis: sed in honore sanctae genitricis tuae, & martyrum confessorumq; tuorum praepara

para in hoc loco habitationem, tuis aptam seruitijs. Finita oratione, sole occumbente, finitus est dies, & ipsi tandem cum gratiarum actione cibum sumpserunt: rursusque Deo gratias exhibentes, strauerunt sibi in terra, vt aliquantulum requiescerent. Sed vir sanctus cum comitem suum alto teneri somno putaret, surgens prostravit se in figurā Crucis ante capsellam, & preces Domino deuotas effudit. Interea descendens vrsus de monte, micās & fragmenta, quae conuiuantibus deciderūt, cautē legebat. Hoc factum vt vidit homo Dei, dixit ad serā: Praecipio tibi bestia in nomine Domini, tolle lignum & mitte in ignem. Ad cuius praecceptum bellua conuersa, validissimum lignum attulit, & igni iniecit. At vir benignissimus ad peram accedens, de paruo cellario panem integrum famulanti porrexit, & accipienti ita praecipit: In nomine Domini mei Iesu Christi ab hac valle discede, & hoc pacto montes & colles circumpositos habeto communes, vt nullum hīc hominē, nil de pecoribus laedas. Dum haec agerēt, diaconus dormire se simulans, quod vir Deo charus gessit cum bestia, considerabat, & surgens prostravit se ad pedes eius, & dixit: Nunc scio verē Dominum esse tecum, quoniam & bestiae eremi obediunt tibi. Ille autem dixit ei: Cauē nē omnino hoc alicui dixeris, donēc videas gloriam Dei.

Eccē sancto
viro imma-
nis bellua
paret.

Vt daemones muliebri specie apparentes vir sanctus depulerit. Cap. 11.

Nocte igitur exacta, cum lux aurea sylvarum illustraret opaca, diaconus ait: Pater mi, quid facturi sumus hodie? At ille respondit: Obsecro te fili, nē moleste feras quod dico: Quia Dominus nos fecit, quod quaesiuimus, inuenire, hunc etiam diem in hoc loco ducamus. Tolle rete, & ad gurgitem vade: ego quoque post te quanto cyus ibo. Forfan Dominus solitam nobis largitatem ostēdet, vt regredientes ad castrum, offeramus patri nostro presbytero de hoc loco benedictionem, quam Dominus nos inuenire donauit. Diaconus respondit: Gratum habeo, quod praecipis pater. Et surgens citō cum inuocatione nominis Domini, assumpto retiaculo, perrexit ad fluuium. Cumque illud in gurgitem mittere voluisset, duo daemones in effigie mulierum steterunt in litore, ita nudati, quasi balneum intrare voluissent. Et cum turpitudinem sui corporis illi obijcerent, tollentes lapides, iactauerunt contra eum, & dixerunt: Tu induxisti virum istum in hanc eremū, virum iniquum & inuidia plenum, qui suis maleficijs semper nos vincere consuevit. Ille autem reuersus ad virū Dei, indicauit illi quae viderat & audierat. Electus Dei bellator pariter cum diacono prostravit se, & huiusmodi verbis Dominum deprecatus est: Deus omnipotens, ineffabilis bonitas, inestimabilis maiestas, secundum misericordiam tuam, non secundum merita mea, auditu placido has suscipe preces. Iube hos daemones hunc locum deserere, vt sit sanctificatus in honore nominis tui. Surgentes ab oratione, venerunt ad gurgitem, & continuo daemones in fugam conuersi, ierunt per decursum fluuioli contra proximum montem. Sanctus verō Gallus dixit illis: Praecipio vobis, phantasmata, per immentē potentiam Trinitatis, vt hunc locum deserentes, in montes desertos eatis, & huc reuertendi ulterius non habeatis fiduciam: Deinde mittentes in gurgitem rete, ceperunt pisces quantos volebant: & dum pisces de maculis lini absoluunt, audiunt in summitate montis voces quasi duarum mulierum defunctorum plangentium, & dicebant adinuicem: Heu quid faciemus, aut quod pergemus? Pergemus hic inter homines nos habitare non sinit, in eremo quoque manere non patitur. Non solum autem tunc haec voces audita sunt, verum etiam postmodum tribus vicibus, dum ipse diaconus saltum accipitres ad capiēdos intrauisset, audiuit daemonia de quodam monte, qui Himilberg dicitur, clamantia, & vtrum adhuc Gallus esset in eremo, sciscitantia, vel si iam discessisset.

Impudētis
viro dēmo-
nes nudas
feminas re-
praesentant.

S. Gallus p-
phatasmata,
per immentē
potentiam
Trinitatis, vt
hunc locum
deserentes,
in montes
desertos eatis,
& huc reuertendi
ulterius non
habeatis
fiduciam.

Daemones
inter se con-
queruntur a
viro Dei se-
repullos.

Vt locum eremi elegerit, & serpentes inde aufugerint. Cap. 12.

Igitur post discessum daemorum, dum fideles illi eremi dilectores vallem illustrarent, videntes inter duos fluuiolos multa desiderabilia, syluam speciosam, montes per gyrum, planitiem in medio, probauerunt locum ad edificandū Cellam optimam esse. Et recordatus vir sanctus sententiae, quam Iacob post visionem scalae & Angelorum ascendentiū & descendentiū per eam protulit, dixit: Verē Dominus est in loco isto. Erat autem vsq; ad illud tempus in eadem valle plurima serpentium multitudo. Porrō ex illa die tam pleniter abscesserunt, vt postea ibi non comparerēt. Congruit hoc miraculum cum prioribus. Nam diabolo in dē expulso, dignum erat, vt animal, per quod hominem deceperat, habitationi cederet sanctitatis.

Gen. 28.

Serpentes
fugunt S.
Gallum.

Vt locum eundem ieiunio dedicauerit, & mortem Gaudentij Episcopi cognoscens, pro anima eius orauerit. Cap. 13.

Cumque reuersi fuissent ad locum primae stationis, ubi pridem vir Dei Cruculam defixerat, diaconus dixit ad eum: Sumentes peram & rete, regrediamur ad castrum. & ille: Tu, inquit, fili, ut placet, ad propria reuertere: ego vero his in locis aliquantisper moratus, post triduum, Domino duce, te subsequar. Diaconus dixit: Nequaquam te absente remeabo ad patrem nostrum, ne forte dicat te propter spolia a me interemptum: vel si homicidium negare voluero, haec mihi obijciat: Cur illum dimisisti in solitudine? citò reuersus, educ eum ad me. Et erunt mihi duo pariter, labor duplicatus, & manifesta confusio. Ad haec vir sanctus respondit: Vade fili: ego post vestigia tua quãto cyùs properabo. Quo abeunte, athleta Deo toto triduo ab omni victùs adiumento corporei, ieiunus permansit: ut videlicet locum, quem spiritali militia prouidebat, parsimonia consecraret initijs. Quarto itaque die eremo digrediens, domum reuisit presbyteri, & inter amica salutaris officia, gratias Deo pro omnibus bonis, quae ei ostendit, cum debita laude persoluit. Presbyter autem suscipiens illum cum gaudio, iussit mensam apponi: & cum confedissent, benedicens Deum, cum gratiarum actione cibum sumpserunt, & interprandendum diaconus dicit presbytero: Si versus adesset, fortassis Gallus porrexisset illi benedictionem. Interrogantiq; vnde huiusmodi verba profert, narravit omnia, quae gesta erant in eremo. Ex illo die & deinceps habuerunt eum sicut prophetam & virum sanctum, quotidie meritorum eius magnitudinem per vitae illius asperitatem & virtutum studia merientes. Interea illis commanentibus, nuncius venit ad presbyterum, indicans Constantiensem Episcopum, Gaudentium nomine, de hac vita migrasse. Hoc audito, vnanimo seruore pro requie defuncti pastoris precibus & lachrymis institerunt.

S. Gallus tridua inedia se afficit.

Gaudentij Episcopi Constantien. obitus.

A Duce accitus, non vult venire: sed abiens in Rhetiam, a Iohanne diacono officiosè excipitur. Cap. 14.

Septima post haec die Gunzonis Ducis epistola venit ad presbyterum, praecipiens illi, ut die duodecimo ad Iburningas villam veniret, & virum Dei secum adduceret. Nam filiam eius, nomine Fridiburgam, quae illi erat vnica, singulari pulchritudine fulgens, spiritus inuasit malignus, a quo dum diuersis torqueretur molestijs, penè continuam tolerauit inediam: & saepius terrae prostrata, inter spumas horribiles miserabili volutabatur infania, adeo ut vix quatuor virosum teneri posset instantia. Post triginta autem dierum circulum, ex quo ei hoc accidit, cepit ille habitator malignus per eam diras emittere voces. Hanc ob causam pater eius nuncios misit ad Regem Sigebertum, Theodorici filium, qui eam habuit desponsatam, ut ei nunciarent, quicquid circa puellam agebatur. Rex vero cum omni festinatione misit duos pontifices, de quorum meritis potissimum praesumebat, cum donis regijs ad puellam, ut eam medicamine orationum a furoris vesani languore sanarent. Igitur Vuillimarus presbyter, volens tempore per epistolam definito ad Ducem venire, dixit beatissimo Gallo: Scis Ducis mandatum? eamus ad illum. Et ille: Tuum est, inquit, hoc iter, non meum. Tu ergo proficiscere. Quid mihi cum principibus seculi? nam in eremum, vnde exiui, reuertar. Noli, ait, ita agere, sed perge mecum, ne forte Dux, qui in vexatione filiae nimium contristatur, ira commotus mittat satellites, teq; vinculum illuc faciat perducere. Vir Deo plenus, respondit: Vadam prius ad Cellulam meam, ut prouideam vtilitatem & necessaria fratrum, qui ibi sunt Domino seruituri. Hoc idcirco dixit, ne ad principem iret. Et confurgens, ad electae pridem habitationis locum miles Domini tendebat egregius. Sequenti die fratribus, qui secum erant, inter dixit, ne quis eorum cuiquam quò pergeret, indicaret. Sed etsi curiosus interrogati fuissent a quoquam, iussit ut eum per epistolam magistri sui Italiam dicerent inuitatum. His dictis, sumens secum duos de discipulis suis, per solitudinē Rhetiam Curientem comueiuit. Cumq; proximum montem transcenderent, venerunt in eremum, quae Sennia nominatur. Indeq; ad proximum vicum, qui dicitur Quaradanes, digressi, repererunt ibi Iohannem diaconum, virum iustum & Deum timentem. Isq; recepit eos hospitio, & omni fouit humanitatis obsequio. Finxerunt enim se delongè tunc venisse, & apud eum manserunt septem diebus.

S. Gallus nō vult ire ad Ducē Gunzonem.

Iohannes diaconus eū accipit hospitio.

Vt

Vt Dux miserit presbyterum, qui sanctum Gallum adduceret, & ut duo Episcopi non potuerint eius curare filiam. Cap. 15.

Porro cum saepedictus presbyter, hospes sanctorum, audisset virum Dei de Cellula discessisse, nauem conscendens, ad Ducem transfretauit, & quae circa hominem Dei facta fuerant, indicauit. Dux vero ut citò reuerteretur, illi imperauit, & missis post virum Dei legatis, cum aduenire deuotè rogarent. & adiciens: Si enim, inquit, per eius orationes filiam meam Dominus a daemone liberauerit, dabo illi pontificatum Constantiensis ecclesiae, & insuper eum copiosis praemiorum muneribus honorabo. Ille promittens se ut iubebatur acturum, sicubi eum, qui desiderabatur, inuenire potuisset, ratem petens, ad propria remeavit. Interea pontifices a Rege transmissi, venerunt, & inuenerunt ipsam quidem puellam nimio laborantem furore, parentes autem eius, omnemque familiam & propinquos sientis super eam, & miserabili moerore depressos. Tota enim domus vna clade contabuit. Puella vexabatur infania, caeteri torquebantur tristitia. Postquam ergo ingressi pontifices, munera a Rege directa praesentarunt, preces in conspectu puellae fuderunt ad Dominum. Illa vero tenentium manibus se excutens, vni eorum gladium abstulit, volens Episcopos interficere: & cum id non posset efficere, spiritus immundus vni eorum dixit: Si volueras me, sicut Regi promisisti, de hoc vasculo propulsare, cur filiam tuam, quam nonna illa de te concepit & genuit, non fecisti tecum venire? Deinde ad alterum: Et tu, inquit, cum tribus foeminis fornicationem commisisti. Vestro quidem imperio, quod nullo sanctitatis merito roboratur, nunquam egrediar. Est vero quidam vir magnae apud omnipotentem Deum virtutis, nomine Gallus, qui me de Tuconia, ubi diu optata quiete potitus sum, potenter eiecit, domosq; meas audenter destruxit. Postmodum inueniens me apud Brigantium commorantem, eodem virtute exharedauit. Porro quia Dux iste eum de eodem explit loco, inuisionem eius iniuria puellam istam arripui: de qua possessione, nisi ipse aduenerit, nullatenus amouebor. Vnus deinde pontificum dedit furenti alapam, dicens: Obmutesce satana, desertor veritatis, falsitatis amator & auctor. Putauit enim eum de gallinacio dicere gallo. Et dum spiritus nequam pluribus eos verborum iniurijs affecisset, manserunt ibi tribus tantum diebus: ac deinde ad sua reuersi, nunciauerunt omnia, quae gesta fuerant, Regi.

Dux audita s. Galli sanctitate, iterum eum ad se vocat.

Procax daem. ex obfusa insultat Episcopos duobus.

En vt Deus vlciscitur iniurias feruorū suorū.

Vt vir Dei per presbyterum suū adductus ad Gunzonem Ducem. Cap. 16.

Presbyter vero cum secundum iussionem Ducis, virum Dei fuisset eucligido profectus, reperit eum in spelunca, animum suum lectionis consolatione pascentem: & accedens, salutauit humiliter, & dixit ad eum: Nè timeas serue Dei ad Ducem venire. Sub testificatione enim iuristuradi promisit, se nullam tibi irrogaturum iniuriam: Sed & cum posueris manum tuam super caput puellae, si ab ea per orationes tuas spiritus immundus abscesserit, in sede Constantiensis pontificatus te sublimabit honore. Dum de huiusmodi colloquium rebus haberent, superueniens Iohannes diaconus, secundum consuetudinem obtulit ei panes azymos & lagunculam vini, oleum & butyrum, & mel in vasculis cum piscibus assis. Vir Dei cum eum venire cognouisset, gratias egit Deo, gaudio plenus. Discubueruntque tres conuiuā fidissimè, & cum gratiarum actione dona Domini perceperunt. Inter haec vir sanctus presbytero, Duc, ait, nobiscum noctem instantem, & crastina die tecum, Domino volente, proficiscar. Cumque huic consensum persuasioni prebuisset, ad virum Dei diaconus dixit: Manè primo diluculo huc veniam, & adducam mulum meum stratum, ut simul ire possitis. Ego vero cultor ero speluncae, & eam cura diligenti custodiam. Sanctus Gallus respondit: Benè dixisti fili: & ego quidem via, qua veneram, per eremum regrediar ad cellulam meam, & visitabo fratres: postmodum vero, quam citissimè potuero, ad castrum properabo. Presbyter ergo aduratione valida constrinxit eum, ut nequaquam faceret contraria dictis. Et abscesserunt pariter. Iohannes quoque, accepta benedictione, rediit in domum suam. Cumque vir beatus recto itinere peruenisset ad cellulam, requieuit ibi nocte illa cum fratribus. Manè autem sequenti, sumptis secum duobus fratribus, perrexit ad castrum, reperitq; inibi cum presbytero Ducis missum, qui eos cum omni festinatione ire depolceret: qui etiam indicauit puellam continuato iam triduo sine alimonia perdurare. At illi nauicula conscensa, rotis nisibus ire festinantes, ligno natatili profundi

Semper eū gratiarum actione sumendus est, quod nostri Episcopi eum parū curant.

Gggg 2 tērga

5 Gallus venit ad Ducem. terga sulcante, nocte proxima perueniunt ad Ducem.

Vt filiam Ducis à demone liberaret. Cap. 17.

Quamque deuidis profundæ noctis tenebris sol terris cum iucunditate serenum restitueret diem, iussit eos Dux venire in cubiculum, in quo arreptitia seruabatur. Iacebat autem tunc in sinu matris suæ, oculis clausis, ore hianti. Membra quoque eius ita erant disiecta, vt quasi mortua videretur. Fœtor verò tam grauis oris prorupit ex adyto, vt sulphure locus ipse adpersus putaretur. Pater itaque cum domesticis suis intrauit, vt videret, quid vir Dei esset acturus. Ille de Domini largitate certissimus, humiliter se prosternens, has preces Domino cum lachrymis fudit: Domine Iesu Christe, qui pro salute humani generis carnem sumere, & per Virginem nasci dignatus es: qui ventis & mari imperasti, diabolus etiam, calliditatis suæ fraudibus insistentem, retrò ire iussisti, qui que passione tua mundum redimere, & libertati restituere dignatus es, iube hunc immundissimum spiritum de puella hac pro tui gloria nominis exire: vt plasma tuum superbus inuasor deserat, & tibi creatori tuo creatura tua gaudens deseruiat. Et cum surrexisset ab oratione, apprehensa dextera eius, alleuauit eam: spiritus enim malignus conturbauerat eam: & imposita manu super caput eius, dixit: Impero tibi in nomine Domini nostri Iesu Christi spiritus immunde, vt ex eas & recedas ab hoc plasmate Dei. Et cum hæc dixisset, aperiens illa oculos, respexit in eum, & spiritus malignus his verbis eum allocutus est: Tu ne es, ait, Gallus, qui de habitationibus me expulisti prioribus? Ego planè ob vltionem iniuriæ, quam Dux iste tibi & socijs tuis irrogauit, filiam ipsius inuasi, & sic eijcicis me? Si hinc exierò, quò vadam? Illuc, ait, vbi tibi paratur in abyssis supplicium sempiternum à Domino. Et statim videntibus, qui aderant, exiuit de ore puellæ quasi anis nigerrima, & horrore terribilis. Hora eadem sana surrexit, & à viro Dei gaudens gaudenti reddita est matri.

Oratio eius ad Dominum pro liberatione obsessæ. Matth. 8. Marc. 4.

Liberat à demone filiam Ducis.

Vt Episcopatum recusaret, pauperibus dona Ducis elargitus sit, & discipulum ad eleemosynam hortatus. Cap. 18.

His ita patris, Dux iussit ei offerri dona, quæ Rex puellæ transmiserat, & insuper vt apicem pontificatus gradus dignaretur assumere, postulauit. Ad quod vir beatus ita respondit: Viuente domino & patre meo Columbano, interdictum altaris officium non usurpabo, nisi ab illo permissus. Quare huius regiminis pondus, quod offers, subire non possum. Quod si hoc indubitanter fieri cupis, sustine interim, donec mittam epistolam ad Abbatem meum, ad insinuandam illi voluntatem tuam: & si eius permissum cognouerò, tunc demum oblatum curæ pastoralis onus suscipiam. Et Dux ad illum: Bene, inquit, dixisti: fiat secundum verbum tuum: & dimisit eum cum pace. Ille sumptis, quæ donata fuerant, remigando pelagus superauit: Dux autem sanctitatis eius tam manifesto compunctus indicio, iussit Arbonensi præfecto, vt cum omni plebis officio iret ad locum Cellæ, & quacunque necessitas poposcisset ædificia, iuxta virtutem Dei dispositionem construeret. Venerabilis ergo pater post celeuma celebratum, cum Arbonense castrum intraret, fecit conuenire omnes pauperes & egenos, & dona, quæ detulerat, illis distribuit. Hæc videns quidam discipulus eius, nomine Magnoaldus, dixit ad eum: Pater, habeo vas argenteum preciosum, celaturis inigne. Si vis, reseruabo illud, vt sacri vasa ministerij ex eo faciamus. Ille respondit: Fili, memor sententiæ beati Petri Apostoli, quam paralytico speranti pecuniam protulit, Argentum, inquit, & aurum non est mihi: nè contrarius exemplo inueniaris salubri, vas, quod possides, pauperibus cõferre curato. Nam præceptor meus beatissimus Columbanus in vasis æneis Domino solet sacrificium offerre salutis: quia fertur & Saluator noster clausis æreis Cruci confixus. His omnibus expletis, reuersus est ad dilectæ solitudinis aulam.

Recusat Cõstanciensem Episcopatum.

Munera Ducis elargitur pauperibus.

Aet. 3.

Iohannem diaconum ad se vocat.

Vt Iohannem diaconum ad se accitum, sacris literis erudierit. Cap. 19.

Quandò misit epistolam ad Iohannem diaconum, rogans eum ad se venire. Qui cum dilecti magistri literas accepisset, tulit quod pro benedictione offerre poterat, & venit ad eum: & oblatis eulogijs, salutauit patrem, & salutatione paterna est honoratus. Cui interroganti virum sanctum de prosperitate itineris eius, ille respondit: Diuina nos præueniente misericordia & subsequente,

quente, cuncta prosperè prouenerunt. Nam cum summa gratulatione suscepit nos princeps, & cripti Deus filiam eius à damonio, & ipse dedit nobis dona non modica, & insuper obilit mihi Episcopatus honorem. Ego verò non consensu suscipere ante præceptum libbati mei. Ergò fili acquiesce consilij mei: esto mecum, & lege diuinæ libros scienciæ, & docebo te, cooperante gratia Dei, intelligentiam scripturarum. Cecidit autem diaconus ad pedes eius, gratias agens, fecitque redire in sua pueros, qui secum vicerant: ipse verò remansit apud virum venerabilem, & ille coepit eum introducere in cõdaria scripturarum, ostendens ei noui & veteris occulta thesauri. Superna itaque, illustis clementia, tanti magisterij profecit instantia, adeò vt in omni scripturæ diuinæ titudine nobiliter eruditus, laboris paterni fructus ostenderit.

Iohannem diaconum docet R. l. pta diuina.

Vt Ducis filia eius virtutes Regi Sigeberto exponens, illius beneuolentiam ei conciliaret. Cap. 20.

Sigebertus igitur Rex cum audisset puellæ redditam sanitatem, mandauit patri eius, vt ea suis conspectibus exhiberet. Qui sumens dona ingentia, & puerorum multitudinem ac puellarum, cum magno suorum comitatu duxit eam usque ad Rhenum: indeque per comites ad Regem transmisit. A quo dum gratanter susceptus fuisset, interrogata quomodo suæ remedium consecuta esset infirmitatis, cum per pontifices ad hoc missos sanitati non posset restitui, hanc reddidit rationem: Domine mi, inquit, est vir quidam in prouincia, quam huc ducta reliqui, cuiusdam in cõla solitudinis de gente Scotorum, nomine Gallus, tantæ apud Deum virtutis & mæriti, vt aduersus dæmones singulari quadam vtatur potentia. Nam cum ego ancilla tua graui vexatoris instantia periculosum vitam nutantis finem penè subirem, rogantem patre meo, idem vir Dei superuenit, & signo vexilli salutaris me muniens, imperiosa voce iussit exire tyrannum. Et videntibus cunctis, qui aderant, exiuit de meo ore quasi coruus colore piceus, horrore tartareus. Cumque sacrificij celestis me paulo consumaret, pristina restituta sum sanitati. His ita relatis, puella præcedens ad sedes Regis, Obscuro, ait, domine, vt virum ipsum tuæ gratiæ foueas lenitate, & pro ne dignas illi gratiarum actiones rependere non graueris. Interrogauit autem eam in qua cremo vir mansitaret eximius, & illa respondit: In saltu, qui Arbonensi territorio adiacet, & est publici possessio iuris: situs autem inter Alpes Rhetiarum & Bigantini marginem lacus. Rex igitur vt audiuit in publicis cum commorari possessionibus, iussit fieri conscriptionem firmitatis, vt vir sanctus locum, quem incolebat, per auctoritatem regiam obtineret. Auri quoque libras duas, & argenti pondo totidem cum epistola concessionis iam dictæ, per suos nuncios viro Dei destinauit, se sacris eius orationibus commendans attentius: Gunzoni autem Duci præcipiens, vt si solitudinis incola vellet, solationum ei copiam ad ædificandam Cellam subministraret.

Nota quæ magna sit vis signi sanctæ Crucis.

Sigebertus rex quod dedit R. S. Gallo.

Vt consilio beati Galli eadem Ducis filia, repudiatis nuptijs Regis, sacrum velamen, Rege assentiente, acceperit. Cap. 21.

Non multis in medio reuolutis diebus, volens Rex idem puellam suis thalamis sociare, celebri edicto sacerdotum & principum suorum senatum, nuptiarum præcepit adesse solennijs. Cumque stipatus agmine procerum, introisset vbi ipsa manebat, dixit illi: Ascendamus in palatium. nam nuptiæ paratæ sunt: sacerdotes & capita populorum cum benedictionibus congruis adueniunt. Quibus illa auditis, cecidit ad pedes eius, dicens: Mi domine, quia præterita passio suo me pondere tabefecit, vires absorbit valetudo contraria, membrorum officia agritudine sunt resoluta: da mihi vel septem dierum inducias, vt aliquatenus vitium detrimenta recuperem, & sic tuis possim applicari conspectibus. Quam petitionem dum Rex pie susciperet, ad palatium remeavit, illa in priuato commorante cubiculo. Fiebat autem utroque in loco ingens apparatus lætitiæ, admirantibus multis, cur tandiù diuisi, conuiuio distulissent connubia. Transactis interea septem diebus, circa matutinum officium puella cum duobus viris totidemque puellis ecclesiæ beati Stephani protomartyris introiuit, & secedens post ianuas templi, exiit se vestimentis regalibus, & habitu propofiti sanctioris assumpsit, nescientibus hoc viris, qui pariter cum illa aduenerunt. Deposito ergò terrenæ dignitatis amictu, sanctimoniam nitorem cum quodam sui secuta contemptu, accessit ad altare, & in faciem prouens,

Spõsa Regis Sigeberti petiit sibi dari nuptiarum inducias.

Insigne eremiti & contemptioris huius m. ut.

Dominum studiosius adoravit: ac deinde cum se erigeret, cornu comprehendit altaris, & huiusmodi voces emisit: Beate Stephane, qui sanguine tuo testimonium Christo perhibuisti, deprecationem meam tuis meritis Domino commendo, ut tua intercessione hodie cor domini mei Regis conuertat secundum voluntatem meam, ne velamen, quod amore Dei suscepi, auferat de capite meo. Viri ergo qui erant cum illa, hæc videntes, venerunt ad Regem, & nunciauerunt ei, quæ facta serant. Et ille aduocans sacerdotes & quosdam principes suos, coepit inquirere ab eis, quid super hac re faciendum censerent. Cyprianus Arelatenensis Regi respondit: Quia, ut liquidò claret, puella hæc cum à damonio erueretur, hoc se voto, quod per se videtur, constringit, cauendum tibi est, ne fortè si irritum feceris votum eius, rediuo demonum comprimatur in cursu, & sint illi nouissima peiora prioribus, tu verò tati criminis reatum incurras. Rex ergo iustitiæ tenax, & timore Domini plenus, hui consilio deuotæ mentis pandit assensum: & ingressus ecclesiam, fecit afferri vestes nuptijs præparatas, & coronam sponsæ nitoribus imponendam. His allatis, dum pellam ad se iussisset accedere, sponsa Dei iam Agni comitibus hærens, auelli non pruit ab altari: quia se timebat de ecclesia protrahebam. Cumq; instantius aræ cornus inhareret, Rex eam, ne timeret, admonuit: Hodie, inquit, per omnia tuæ voluntatis videbis effectum. Porro illa inter spem & metum posita, caput super altare relinans, Ecce, ait, ancilla Domini: fiat mihi secundum voluntatem eius. Rex verò iustitiæ sacerdotibus, ut elearent eam, & ad se perducerent. Quo facto, induta est, illo iubeat, veste regali, & sacro velamine coronata. Intuitus autem eam Rex religiosus, dixit ei: Ecce meis te nuptijs præparatas, sponsi cælestis, Domini nostri videlicet Iesu Christi cetero complexibus. & dexteram eius comprehendens, posuit in altari, deinde ecclesiæ limen excedens, lachrymis absconditum patefecit amorem. Post hæc vocauit eam, & iuxta se fecit in palatio residere, & donis ingentibus honoratam, prætulit nuptio ancillarum Dei, quod in honore beati Petri principis Apostolorum constructum est in Metensium ciuitate, vbi gesta sunt vniuersa, quæ proxima narratione retulimus. In his autem omnibus perficiendis secuta est puella consilium beatissimi Gall. qui eam, Domino auxiliante, à damonio liberauit.

Religiosi regis præclarum exemplum.

Aduertant hæc, q. Christo la cratas virgines hortatur ad nuptias.

Quantum ex beati Galli doctrina & exemplis Iohannes diaconus triennio profecerit. Cap. 22.

Iohannes diaconus quantum profecerit apud S. Gallum.

PEr idem tempus Iohannes diaconus perseuerans apud venerandum patrem, prudentiam, quæ in eo calitè abundabat, studio sitienti potauit, in absolute duntaxat difficili scripturæ diuinæ quæstionum, & in temerata fidei ratione. Operis quoq; quotidiani, quod idem egregius Apostolicæ distributionis imitator sedula accelerat instantia, non solum dilexit scientiam, verum etiam comprehendit. Gratia enim illustratus diuina, quicquid vel visu vel auditu percipit, altæ memoriæ, & ut ita dixerim, armario cordis celer inseruit: & sub huius magisterij disciplina, cum omni mansuetudinis & humilitatis custodia, triennium duxit.

Ut beatus Gallus Episcopatum Constantiensem recusarit. Cap. 23.

for. Nemetum

Post hæc Dux sepè iam dictus, per epistolâ suam virum Dei rogauit, ut ad Constantiam oppidum perueniret, ad eligendum qui eidem sedi præficeretur, antistitem. Aduocauit autem Augustudunensem & Viridunensem Episcopos cum multitudine clericorum. * Nemetone etiam, quæ à modernis Spira vocatur, venire fecit Episcopum: necnò per nuncios & epistolas suas totius Alemanniæ presbyteros, diaconos, vniuersasque clericorum copias, generaliter die denominata, id est, proxima Palchæ Dominica, apud Constantiam conuenire præcepit. Ipse quoque cum principibus & comitibus suis huic intererat conuentui. Cumque hæc synodus tantæ multitudinis celebraretur accessu, & trium spatio denunciaretur futura dierum, beatissimus Gallus, diuino plenus consilio, assumpris Iohanne & Magnoaldo, diaconatûs officio sublimatis, perrexit ad oppidum: ingressoque eo locum concilij, Dux huiusmodi verba profudit: Deus omnipotens, cuius providentia totum corpus Ecclesiæ augmentatur & regitur per interuentionem & meritum beatæ Mariæ semper virginis, in cuius honore locus iste consecratus est, effundat hodie super nos spiritum sanctum ad eligendum pontificem, qui ad regendam plebem fidelium sit idoneus, & ad gubernandam Ecclesiâ Dei pastoralis sit diligentia plenus. Admonuit deinde pontifices & omnem clerum, ut iuxta saluberrima canonum decreta, rector Ecclesiæ prouiderent.

Dux hortatur Episcopos & Clerum, ut iuxta

Cœpit

Cœperunt autem omnes Clerici adinuicem dicere: Gallus iste testimonium habet bonum ab omnibus, qui eius vitam nouerunt. In scripturis diuinis scientiæ culmen obtinuit, & in omni vitæ honestate sapientiæ luce refulget: iustitiæ autem vitæ, castitatem corporis sociavit, mansuetudinem cum humilitate possedit: continentia verò salutari patientiam iunxit. Largitor est elemosynarum, orphanorum pater, in viduarum solatijs alacer. Hunc omnium sectatorem virtutum decet esse pastorem populorum. His auditis, Dux dixit ad illum: Audis, quid isti loquuntur & affirmant? Sanctus pater respondit: Benè quidem dicunt: vnam verum esset, quod fatentur. Cum autem inuicem talia tractant, nesciunt in canonibus esse prohibitum, ne aliqui de locis suis commigrantes, alij facile ordinentur in locis. Est verò mecum diaconus quidam nomine Iohannes, vicinorum indigena locorum, cui meritò testimonium, quod isti mihi dederunt, potest aptari. Hunc diuino credens electum iudicio, vobis offero, promouendum.

Canonum decreta eligant antistitem.

S. Gallus electionem sui transfert in alium.

Ut Iohannes diaconus creatus sit Episcopus Constantiensis. Cap. 24.

Cumque hac attestatione vir sanctissimus in Iohannem cunctorum concitaret amorem, (neq; enim aliud de illo credere poterant, quam quod vir Deo charus asseruit) Dux diaconum venire fecit in medium: Tu es, inquit, Iohannes diaconus? Et respondit: Ego planè. Vnde, ait, ducis propaginem generis? & dixit: In Rhetia Curienti mediocri natalium dignitate sum procreatus. Dux verò ad illum: Potèrne, inquit, pontificalis insulæ pondus subire? Tunc venerabilis Gallus se pro filio responsurum promisit. Et dum hæc mutuo sermonum commercio pertractarent, subtraxit se diaconus, & fugiens, latibulum quasi in ecclesia sancti Stephani martyris, quæ est extra oppidum. Secuti sunt autem sacerdotes cum plebe, & apprehensum lachrymis perfusum felicibus, licet renitentem, in præsentiam pontificum pertraxerunt & Ducis: & leuauerunt omnes pariter vocem, dicentes: Iohannem elegit sibi Dominus pontificem hodie. & respondit omnis populus, Amen. Episcopi itaq; duxerunt eum ad altare, & solenni benedictionis officio ordinauerunt antistitem. Consummatoque sacra promotionis ministerio, rogauerunt eum sacrificij salutaris celebrare mysteria. Præmissis ergo ex more diuinæ libationis inijs, post lectionem Euangelij rogauerunt venerabilem Gallum, ut multitudini, quæ aderat, verbi officio sacre instructionis pabulum ministraret. Qui assumpto Iohanne Episcopo, gradum ascendit, eo videlicet pacto, ut ipse quidem edificationis instrumenta colligeret, Episcopus verò ad vtilitatē barbarorum benè prolata interpretando transiiret. Cœpit ergo verbum facere de initio creaturarum, & Adæ peccatum, pro quo depulsus est de paradiso, commemorare. Transiens inde ad diluuium, patriarcharum consequenter tempora perstrinxit & actus. Egressum quoque filiorum Israel de Aegypto, & transitum per mare rubrum, legisque lationem per Moysen, & cælestis alimenti miracula replicauit. Regum deinde successiones & tempora prophetarum breuiter attingens, aduentus Dominici tempus retexuit. Baptisimum etiam Saluatoris, & mirabilem eius gloriam commemorans, Crucis ignominiam cum impijs infestationum generibus veraci relatione subiunxit. Hæc audientes Ecclesiæ pastores, cum populi multitudine lachrymas fuderunt vberimas, & adinuicem dixerunt: Verè spiritus sanctus locutus est hodie per os viri istius. Ille verò prædicationem perduxit vsq; ad resurrectionem Christi, & in commemoratione generalis iudicij terminauit. Omnes ergo, qui aderant, alacri mentis exultatione repleti, benedicebant Dominum, & ad sua cum gaudio remeabant. Doctor itaque venerabilis manens apud Iohannem Episcopum septè diebus, inter multa salutiferæ consolationis verba, hæc sepius inculcauit: Quem Deus elegit, homo non despiciet: sed erit omnium veneratione sublimis, quem diuinitum commendat iudicium. Deinde accepta ab eo benedictione, reuersus est ad Cellulam suam. Episcopus autem iussit his, qui rebus Episcopij præerant, ut ad virum Dei cum sibi subiectis venirent, & eius obtemperarēt iussioni. Post hæc tanto studio charitas mutua seruabatur vtrinque, ut spiritalis glutino clientela sibi semper cohæretes, solo corpore viderentur diuisi. Magister paterna sollicitudine, precibus & consilio salutaris matheten refouebat: ille verò paterno honore & omni necessitatum subsidio didascalum subleuabat. Sicque sacra piorum societas aucto crescebat honore, & multiplicato commendabatur amore.

Iohannes diaconus aliquid se, ne uat Episcopus.

Creatur tamen.

S. Gallus emendat populum salutariibus doctrinis, interpretatur Iohanne Episcopo.

S. Gallus redit ad Cellam suam.

Mathetes, discipulus Didascalus, præceptor.

Ut mortè S. Colubani S. Gallus & reuelatione, & ex nuncijs cognouerit. Cap. 25.

Gggg 4

Tempo

S. Gallus
condi mo-
nasterium.

Tempore subsequenti cœpit virtutum cultor eximius oratorium construere, mansuiculis per gyrum dispositis ad commanendum fratribus, quorum iam duodecim monastici sanctitate propositi roboratos, doctrina & exemplis ad æternorum desideria concitauit. Quadam itaque die, dum post laborem matutinalis officij quiescendi gratia lectos suos reuiserent, primo diluculo vir Dei vocauit Magnoaldum diaconum suum, dicens illi: Instrue sacrae oblationis ministerium, ut possim diuina sine dilatione celebrare mysteria. Et ille: Num, inquit, tu pater Missam celebrabis? Dixit ergo ad illum: Post huius vigiliis noctis cognoui per visionem dominum & patrem meum Columbanum de huius vitæ angustijs hodiè ad paradisi gaudia commigrasse. Pro cuius itaque requie sacrificium salutis debeo immolare. Et signo pulsato, oratorium ingressi, prostrauerunt se in orationem, & coeperunt Missas agere, & precibus insistere pro commemoratione beati Columbani. Finito sacrae deuotionis officio, venerabilis Gallus dixit ad Magnoaldum diaconum: Fili, non tibi graue videatur petitionis meæ pondus: sed arripe viam, & Italiam petito, pertransiensque vsque ad monasterium, quod Bobium nominatur, diligenter perquirito, quid actum sit circa Abbatem meum. Nota ergo diem & horam, ut si eum comperis esse defunctum, possis agnoscere, vtrum visio mea veritatis fulciatur effectu. Hæc ergo omnia sollicita inuestigatione perdiscens, regressus nunciabis mihi. Diaconus ad pedes magistri prouolutus, ignotum sibi iter esse conquestus est: sed vir beatus voce blanda eum, ne timeret, admonuit: Perge, inquit, & Dominus diriget gressus tuos. Hac consolatione roboratus pij doctoris alumnus, præcepto paruit, & accepto benedictionis viatico, viam festinanter aggressus est. Cumque peruenisset ad monasterium, ut volebat, inuenit omnia ita contigisse, sicut patri suo per visionem fuerant reuelata. Mansit autem ibi vna nocte, & accepit à fratribus epistolam ad beatum Gallum, continentem venerandi transitum Columbani. Qui & baculum ipsius, quem vulgò cambotam vocant, per manum diaconi transmissit, dicentes sanctum Abbatem ante transitum suum iussisse, ut per hoc notissimum pignus Gallus absolueretur. Dimissus autem ab illis, iter accelerauit, & prosperè in omnibus agens, die octaua peruenit ad dominum suum & patrem, ferens epistolam relationis, & absolutionis indicium. Lecta epistola, S. Gallus charissimi patris amorem pleno retinens corde, lachrymas profudit vberimas, & collectis fratribus, causas mœroris aperuit. Deindè tanti patris memoriam precibus sacris & sacrificijs salutaribus frequentarunt.

Deceffus S.
Columbani
reuelatur S.
Gallo.

Bobium, mo-
nasterij S.
Columbani.

Baculus S.
Columbani
Gallo Ab-
bati mit-
tur, in signu
absolutiois.

Miraculum, tabule cuiusdam incremento declaratum. Cap. 26.

Contigit autem quadam die, dum in construendo oratorio cum fratribus laboraret, ut tabula quædam parieti imponenda, breuior cæteris mensura palmorum quatuor appareret. Quam dum eiusdem operis artifices vellēt abijcere, beatus Gallus virtutis, quam in Domino habebat, sibi conscius, iussit eos ab opere disungere, & domum ad percipiendam secum refectionem, quam Dominus præparauit, intrare. Quibus secundum iussionem eius facientibus, benedictum panem manu sua porrexerat. Post prandium autem, cum omnes opus repetere voluerunt, cæteris omnibus longiorem mensura dimidij pedis: & admiratione de eo, quod euenerat, habita, lignum quod mirabili creuerat modo, in loco suo parieti aptauerunt. Quod ipsum longo deinceps tempore à fidelibus expetitur, Domino faciente, dentium doloribus efficaciter medebatur, præter antiqui commemorationem miraculi, nouis semper effectibus honorandum. In quo facto meritum eius magnitudinem, & orationis possumus pensare virtutem: quia & lignum aridum contra naturam incrementis auctum est, & ne vetus aboleretur miraculum, rediuiua signorum attestatio semper est repetitum.

Affer S. Gal-
li precibus
diuinitus sit
longior.

Nota hæc
miracula.

Sanctus Gallus non vult esse Abbas Luxoniensis, & de piscibus alijs que rebus, quibus fratres refecit. Cap. 27.

POST hæc Abba monasterij, quod Luxonium dicitur, nomine Eustachius, quem bonæ memoriæ Columbanus eidem loco præfecit, ab huius exilio vitæ ad supernam patriam commigravit. Fratres ergo in eodem cœnobio constituti, consilium iniêrunt, ut venerabilem Gallum reuocarent, & eius regimini se subdendo contradarent. Miserunt itaque sex fratres ex his, qui ab Hibernia vene-

Abbatis Eus-
tachij obi-
tus.

venerunt, qui epistolam ferrent continentem causas eiusdem legationis. Igitur illi recto itinere cum ad viri Dei Cellam peruenissent, nunciati aduenisse, ducti sunt ad orationem. Qua expleta, domum ingressi, porrexerunt epistolam. Quam ut vir Dei sanctus perlégit, dixit illis: Ego quidem, ô fratres, verba prophætæ cupiens imitari dicentis, Extraneus factus sum fratribus meis, & peregrinus filijs matris meæ: deserui notos meos & propinquos, & ut liberius Domino possem vacare, solitudinis elegi secreta: utque parentum & prædiorum dimissionem præteream, Episcopatus honorem & diuitias mundi suscipere non consensi. Et quo pacto post hanc renunciationem & voluntariam paupertatem, seculi implicabor negocijs, exaltabor honoribus penderibus aggrauabor? Absit, inquam, ut qui manum in aratrum misi, oculos ad relicta rectorqueam, & sicut canis reuertar ad vomitum. Scitis ipsi, me inter vos positum humilitati semper dedisse operam & subiectioni: & quomodo creditis ad tanti culminis me prouocari posse fastigium? Innouate consilia, aliorum vos vertite: mihi quod animo semel infixum est, Dominus immutari non sinet. His & similibus verbis animos eorum ab spe impetrationis huius amouit. Vocauit deindè vnum è fratribus, & eum interrogauit, quid essent tempore refectionis sumpturi. Cumque responsum esset, tantummodo sextarium farinae ad usum haberi cunctorum, iussit fieri panes, dicens: Potens est Deus parere mensam in deserto. Et cum fecisset olera colligi, ipse sumens rete & vnum ex discipulis suis cum fratribus, qui superuenerant, iuit ad gurgitem, dicens: Videamus, vtrum misericors Dominus aliquos nostris velit necessitatibus largiri pisciculos. Cumque peruenissent ad gurgitem, viderunt piscem magnum in aqtæ collectione natantem, duosque illum insequi lutras, quasi capere fugientem volentes. Immissis reti, captum cum traxerunt ad litus. Habebat autem in longitudine palmos duodecim, in latitudine quatuor. Quo facto, lutræ se profundis immergunt: imposito rursùm reti, cum piscatores sancti piscium latebras pulsando inquietarent, iterato lutræ apparuerunt, piscium tantam multitudinem propellentes in rete, ut id sua pluralitate per loca disfrumperent. Præda itaque ad litus perducta, vir discretione plenissimus, quosdam pisces, adiuuantibus qui aderam, rursùm in aquam proiecit, & fratribus dixit: Hodie propter aduentum vestrum, mirabilem suæ largitatis euidenciam Dominus manifestare dignatus est. Illi econtrâ meritis eius, quod factum fuerat impurates, coalacriter præeunte, domum redierunt. Et ecce iuxta introitum Cellulæ vir vnus apparuit, ferens duos vres vino plenos, & ternos farinae modios, ob suæ deuotionis indicium. Quibus cum gratiarum actione susceptis, cibum sumpserunt: & post corporis refectionem, spiritalis colloquij dapibus animas suas pascere studuerunt. Derinuit autem eos beatus Gallus aliquantisper secum diebus, & charitatis intuitu omni humanitatis fouit obsequio. Narrauit quoque de communi patre, beato videlicet Columbano, quod certa relatione didicerat. Deindè osculo pacis oblato, dimisit eos: & illi benedictione tanti patris armati, ad sua remeârunt.

Psal. 68.

Exemplum
boni mo-
nachi.

Nô vult ef-
se Abbas
Luxoniensis.

Capit inge-
tem piscem.

Vide diuinâ
euidenciâ.

Ut vir sanctus apud Arbonam migrârit ad Dominum. Cap. 28.

NEC multò post, cum iam bonorum omnium author & propagator athletam suum, de mundi agone sublaturum, præmiorum laureis velle perennibus adornare, Vuillimarus presbyter veniens ad Cellam viri sancti, rogauit eum, ut secum egrederetur ad castrum. Et ut obtineret quod voluit, huiusmodi voce flebili querimoniam submissus explicuit: Cur, inquit, ô pater, me, qui uorum monitis dictorum innitor, quasi despectum dereliquisti, & doctrinæ tuæ salutaribus institutis auditorem fraudasti beneuolum? Cui hanc obiectionem adscribere possum, nisi peccatorum meorum scetoribus? Nisi enim vita mea tuo displiceret iudicio, amabili me ædificationis tuæ non priuares solatio. Nunc ergo noli nos pro peccatis nostris abijcere: sed Domini prouocatus mādatis, viam veritatis desiderantibus aperi, & solitæ nobis benignitatis munus impende. Morus igitur hoc supplicantis alloquio pietatis amator, descendit cum illo, & venerunt in castrum. Vocata autem multitudine in die solenni, vir sanctus prædicationis dulcedine * auditorum corda refecit, & tanta, quæ dixerat, sapientiæ luce vestiuit, ut summa omnium gratulatione auditis, & plena cunctorum veneratione sit honoratus. Biduo itaque ibidem ducto, tertia die febre correptus, tantum in breui eius violentia depressus est, ut nec ad Cellam redire, nec cibi sustentaculum potuisset percipere. Cumque hac infirmitate per dies quatuordecim laborasset, die sextodecimo mensis Octobris, id est, 17. Calen-

Vocatur vir
Dei prædi-
cationis ex-
gō ad castrū
Arbonensē.

Cum Vuilli-
maro præ-
bytero, ipsi
ciscitur Ar-
bonam,

* auditorū

Admodum grandævus na, huius vitæ liberatus ergastulo, animam meritis plenam felicibus reddidit, bonis inhæsuram perennibus.

Ut funeri eius Iohannes Episcopus interfuerit, didiceritque eum illic condi non debere. Cap. 29.

Um igitur audisset Iohannes Constantiensis Ecclesiæ præsul, beatū Gallum apud Arbonam infirmari, affcendēs nauiculam, potuum & ciborū ea secum genera tulit, quæ infirmitate laboranti nouerāt congruere: vt videlicet sua visitatione fidiſſimū refoueret amicū. Cumque portui propinquaret, audiuit in domo presbyteri planctum magnum circa funus viri Dei celebrari, & interrogauit, quæ tanti esset causa ploratis. Audiens autem Gallum venerabilem, firmissimum suæ familiaritatis custodem, de huius seculi emigrasse periculis, misit se in aquam: (Neque enim poterat propter nimium dolorem sustinere, donec nauicula litus attingeret) descendensque cum his, qui secum venerant, intrauit domū presbyteri, lugubri voce & corporis gestu mœrorem cordis insinuans. Inuenit autem corpus viri sancti inublutum, & in loculo repositum: aperiensque sarcophagum, & exanime amici cadauer inspiciens, amariores cum hac voce lachrymas dedit: Heu heu pater amate, heu doctor egregie, cur me de domo patris eductum, in his periculis quasi orphanum dimisisti, & confidentiam meam, qua de tuis consilijs plurimum præsumebam, immatura morte rupisti? Tibi quidem in perceptionem præmij, quod tam ardentem desiderabas, hæc tua mors est fructuosa: nobis autem in tot mūdialium perturbationum procellis laborantibus, multipliciter est luctuosa. Sed qui de vitæ corporalis interruptione dolentus, de animæ immortalis libertate gaudere debemus, certi quia orationibus non desinas adiuuare, quos cōsilio & exemplis roborare consueueras. Inter hæc verba presbyter eum, vt surgeret, monuit, & pro requie defuncti ambitosius Dominum precaretur. Intrauerunt itaque ecclesiam, & Episcopus pro charissimo salutare hostias immolauit amico. Finito autem fraternæ cōmemorationis obsequio, respiciens post tergum, vidit fossam, in qua sanctū corpus humare volebant. Acceptaque Cruce, & his quæ exequijs exhibentur, intrauerunt domum, volentes thesaurum preciosi corporis ad locum sepulcri deducere. Cumque arcam, qua claudebatur cadauer feretro impositum, ad fossam sepulture conaretur deferre, nullis viribus vsquam potuit commoueri. Quod noui genus miraculi dum mutuis mirando colloquijs retractarent, Iohannes Episcopus dixit: In veritate cognosco hanc sepulcri sedem patri meo Gallo non placere. Et iussit presbytero, vt duos equos inueniret indomitos, & faceret introduci. Quod cum factū esset, strauerunt eos cum magno labore, & ad locum, vbi corpus iacebat, duxerunt: & Episcopus cum Clero huiusmodi orationem dedit: Deus, qui per potentiam maiestatis tuæ vbiquæ totus es, pro cuius amore vir iste reliquit patriam suam, vt præcepta tua conseruaret: fac corpus eius ab his equis indomitis ferri in locum, quem tuā voluntas meritis ipsius præuidit. Cumque finita esset oratio, cuncti qui aderant, Amen responderunt.

Contractus quidam cum induisset caligas sancti viri, mox curatus est. Cap. 30.

Congruum videtur, in hoc loco retexere miraculū, quod Dominus inter sui confessoris exequias exhibere dignatus est: quod liquidò cunctis ostenderet, seruum suum secum veraciter tunc viuere, dum carnis huius carcere liberatur. Erat ibi quidam mendicus, tanta per omnes membrorum iuncturas debilitate contractus, vt penitus inter alias suæ infirmitatis molestias, incessu pedum careret. Huic, dum presbyter indumēta viri Dei distribuēret pauperibus, caligas eius cum calceamentis dedit. Statimque debilis pro accepto munere, summo repletus gaudio, vt sacras cruribus & plantis aptauit exuias, per omnes artuum compages repente solutus est: & exiliens, voce clamauit ingenti, & gratias egit Domino & beato Gallo, per cuius merita redditam sibi videbat sanitatem. Videns autem Episcopus & cuncti, qui aderant, sanitatis huius miraculum, vnanimiter glorificauerunt Deum, atque dixerunt: Manifesta virtute dignatus est Dominus hōdiē gloriā serui sui nobis ostendere. Dederunt itaque ei, qui sanatus fuerat, cercum, & profectus est sanus cum cetero populo. Hoc primum signum post transitum eius Dominus ad memoriam illius declarauit.

De cilicio & catena ærea, post eius obitum repertis. Cap. 31.

Inter

Doler eius obitus plurimum Episcopo Constantiensi.

Episcopus Constantiensis pro eo salutare offert hostias.

Non potest moueri exanime corpus eius.

Nota miraculum.

Eccē vsunt cercorū in Ecclesia Dei.

Inter easdem quoque beati patris exequias, aliud non mediocre sanctitatis eius indicium apparuit: Habuit vir Dei capsellam de corio factam, diligēter seratam: cuius clauem sub tam vigili custodia ipse retinuit, vt nullus discipulorum eius, quandiū vixerat, quid intus seruaretur, cognoscere potuisset. Hanc autem ex suis humeris pendentem ferre solebat, quocumquē ambulauit. At vbi de vita migravit, supra clauē aperuerunt capsellam, & inuenerunt in ea cilicium modicum, & catenam æream sanguine adspersam. Deinde corpus inspicientes magistri, inueniunt locum catenæ, vbi sæpius præcingi solebat, carnemque ipsam in locis quatuor profundius catena sulcatam, a deo vt de eisdem vulneribus cruor decurrens, cilicium per loca perferderit. Posuerunt autē capsellam cum cilicio ad caput eius in feretrum, & deportauerunt cum corpore ad locum monumenti, & suspenderunt hæc tria mortificationis eius indicia iuxta tumulum ad caput eius: per quæ deinceps ad ostensionem meritorum ipsius, plurimas Dominus virtutes piè quærentibus exhibuit. Quæ ex re intelligere possumus, quia idem vir etsi à persecutore sanguinis effusione non est immolatus, semetipsum tamen offerens Domino hostiam viam in odorem suauitatis, & crucem suam tollens, quotidieque Saluatorem secutus, martyrij laborem & palmam confessor adeptus est.

Vt ab equis indomitis sacrum corpus eius ad sepulturæ locum magno miraculo perductum sit. Cap. 32.

Postquam sanctitas venerandi patris & miraculi magnitudine, & horum manifestatione signorum cunctis, qui funeris eius intererant negocijs, patenter ostensa est, Episcopus ad feretrum accessit, & ex vna parte illud subleuans, presbytero altrinsecus sustollente, equis superposuit, & adstantibus dixit: Auferte frenos de capitibus eorum, vt libertate concessa, quod Dominus voluerit, pergant. Accepta ergo Cruce & candelis, psalmos & melodias cōcinentes, iter agere ceperunt. Equi autem in neutram partem declinantes, recto itinere perrexerunt ad Cellam viri Dei. Quod cum peruenissent, depositum est feretrum ante oratorium. Discipuli autem eius, eleuantes pij doctoris reliquias, intulerunt & ante altare posuerunt. Deinde pariter cum Episcopo orationem pro illo facientes, fecerunt fossam sepulcri inter parietem & altare, ibique precibus huic rei congruentibus præmissis, sepelirunt eum: omnibusque ritè consummatis, multitudo quæ ad tanti viri concurrat exequias, Episcopi benedictione communita, ad propria remeauit.

Miraculum in cereis ostensum. Cap. 33.

Um beati corporis thesaurum felix locus in pace suscepisset, volens Dominus de morte famuli sui mœrentibus consolationis præbere medelam, no-nuitate miraculi patefecit, quæ apud se claritate spiritus fulgeret amici. Nam duo cerei in castro, dum corpus eius eleuaretur, accensi, ita ardentibus delati sunt vsque ad locum sepulture. Positi autē vnus ad caput, alter ad pedes, per triginta deinceps dies, mirabile dictu, non deficiente ardebant, & ardendo non deficiebant. Erunt monstraretur has durandi vires ceræ liquenti calitūs attributas, de huius miraculi materia plurimæ in posterum virtutes emanarunt. Nam quicumque dentium fatigati doloribus, vel oculorum lippitudine, vel aurium præclusionē laborantes, de eisdem cereis quippiam ceræ tulerunt, & locis, quæ huiusmodi tenebantur incommodis, aptauerunt, optatæ celeriter dona percipere salutis. Post hæc tanta virtus ad sanandos varijs infirmitatibus depressos, apud sepulcrum beati viri cunctis illuc venientibus, & orationum eius suffragia fideliter postulatis apparuit, vt & fama tanti meriti cunctis, quæ circunpositæ erant, regionibus innotesceret, & locus ipse non mediocriter frequentaretur à populis.

Quia igitur, o beatissimi patres, vita & virtutes sancti Galli, si in vnum compingantur librum, possunt ob sui prolixitatem aliquod legenti ingerere fastidium: statui duobus hoc opus libellis distinguere: vt prior illorum, vitam eius & actus vsque ad sepulturam illius veridica relatione perducatur: sequens, mirabilia, quæ postmodum pro meritis eius Dominus ostendit: Primum videlicet ea, quæ priorum ad nos scripto perlata sunt, retexat: Deinde, quæ à probatissimis testibus indicata, nostra ætate à Gōsberto charissimo fratre literis mādata, subnectat: nè quod particulatim scriptum est, laciniosa diuisione disiungatur: sed potius quod iunctum est parilitate factorum, sit etiam copulatum comprehensione dictorum. Atque hic prioris libelli finis, quæ

Dura catena castigauit vir sanctus corpus suum.

S. Gallus spiritualis martyr.

Præclarum sanè miraculum.

Miraculosa sepultura eius.

Itē aliud valdē illustre miraculum.

Multa miracula ad sepulcrum sancti viri.

quæ præmissa sunt, terminet: & sequenti, quæ restant, sine præiudicio comprehen-
denda referuet.

LIBER SECVNDVS:

QVI EST DE MIRACVLIS, QVÆ POST OBITVM
sancti Galli Dominus ob ipsius merita dignatus est declarare.

Vt hostes sepulcrum beati Galli violarint, & quæ illos pœna consecuta sit.

Cap. 1.

Orthuini
seua crude-
litas,
for. * Tur-
goia

Erchonaldus
cella S. Gal-
li spoliatus,
& sepulcrum ei
violat.

Vltio diui-
na in sacri-
legos.

* Boso

* Alij Boso-
nem dicunt
cognomi-
natum, vel
Bosonem.

Meritis beatissimi Galli quotidie per miraculorum signa radianti-
bus, & longè lateque circumpositorum aures famæ suæ dulcedine
mulcentibus, cum iam post transitum eius anni quadraginta fuisset
sent euoluti, venit Orthuinus, partium earundem potestate præ-
ditus, cum exercitu magno, & ira intolerabili concitatus, deua-
stauit non minimam partem pagi, qui ab interfluentè flumio * Dur-
geuue nominatur: Constantiense quoque territorium, & Arbo-
nensis pagi confinia depopulari cœpit, & igni succendere. Viros, quicumque inue-
niri poterunt, gladio peremit: vxores & paruulos eorum in captiuitatem egit. Pe-
culijs quoque & omni suppellectili sublata, fructus omnes penitus demoliri fecit.
Arbonenses itaque, huius terroris immanitate compulsi, cum omnibus quæ habe-
bant, fugerunt in solitudinem, & ad Cellam viri Dei se cotulerunt. De inde facta in
agro fouca, absconderunt ibi, quicquid habebant, & fossam terra cooperientes, nè
secretum eorum deprehenderetur, lini semen desuper insperferunt. Cumque etiam
Arbonensem pagum hostes desolauissent, vestigia fugientium secuti, venerunt ad
Cellam sancti patris, & fugitios, quos reppererunt, vinclos abduxerunt, & iuuenes
eorum in captiuitatem miserunt. Erchonaldus autem præfecti vicarius, cum vicina
solitudini inhabitaret loca, habuit res eiusdem Cellulæ notissimas. Is oratorium in-
gressus, inuenit mendicum quendam intus sedentem, quem benè nouerat, & dixit
illi: Indica mihi, ubi isti, quos tam nudos & miseros inuenimus, vestes habeant repo-
sitas & utensilia, aurumque & argentum, quorum copia hactenus fruebantur. Ille
respondit: Nonne mihi melius est illorum denudare secreta, quam vestra seueritatis
iram incurrere? Si ita, inquit, egeris, eris in consortio nostro, & participio societatis
nostræ gaudebis. Qua promissione persuasus, surrexit, & cum ad subterraneum duxit
armarium. Quod cum idem vicarius aperiri fecisset, species quas inibi reperit, his qui
secum erant, facta diuisione, distribuit. His ita patris, putantes passim tale quid oc-
cultari, discurrerunt, loca singula signis quibusdam sollicitè explorantes. Eiusdem rei
gratia Erchonaldus, assumptis secum septem pueris, introiuit oratorium. Camque
clausis ostijs pauimenti planitiem pulsarent, ob spem videlicet inueniendæ pecuniæ,
vnus illorum post altare veniens, pauimentum percussit: & audiens à cavitare tumuli
sonitum reddi, Hic est, inquit, quod oppidò desideratis. Accurrentes igitur pollin-
ctores infesti, cœperunt fodere: & cum ad loculum peruenissent, extulerunt illum,
dicentes: Quia isti Rhetiani calliditate naturali abundant, videamus, nè quippiam
sub hac arcâ occulti remaneat. Huic sacrilegio inseruientes, inuasit eos horror im-
mensus. Qui in fugam conuersi, dum ostium oratorij singuli præoccupare niteren-
tur, insania agitati, euaginati gladijs inuicem se conciderunt. Erchonaldus verò,
huius author sceleris, timore cogente, volens exilire per ostium, caput superliminari
illisit, & ad terram concidens, alienatus mente iacebat. Cumque à suis perduceretur
ad propria, nimia infirmitate & nouis doloribus cœpit vrgeri. Toto itaque ipsius
anni curriculo fortissimis maceratus molestijs, capillorum honore & cutis superficie
spoliatus, etiam digitorum unguis amisit. Et vt omnibus longo tempore vltionis in
eum diuinitus collatæ signa paterent, cunctis vitæ suæ diebus hac deformitate nota-
bilis fuit.

*Vt * Boso Constantiensis Episcopus, sacrum B. Galli corpus reposuerit. Cap. 2.*

Audiens Constantiensis Ecclesiæ præsul, nomine * Boso, sepulcrum beatif-
simi Galli violatum esse ab hostibus, nullumque remansisse in Cellula, præ-
ter duos fratres Magnoaldum & Theodorum, qui sacri corporis reliquias
tumulo restituere potuissent, venit illuc cum clericis suis, & inuenit Cellu-
lam

lam desolatam, sancti patris corpus de sepulcro eiectum, altaria nudata, duosque fra-
tres, qui remanserant, spoliatos iacentes in oratorio, & magnitudinem calamitatis ge-
mitibus & lacrymis protestantes. Et misericordia motus, cœpit eos consolari multi-
plicibus verbis, illam replicans Psalmistæ sententiam, qua dicit: In tribulatione inuo-
caui Dominum, & exaudiuit me in latitudine. Dominus mihi adiutor, non timebo
quid faciat mihi homo. His dictis, sumens loculum, in quo sanctum corpus erat, po-
suit super terram inter parietem & altare, & desuper, vt moris est, arcam altiore con-
struxit: fossam verò terra repleuit. De suo quoque fratribus vestimenta largitus est, &
vnde alerentur disponens, ad Episcopium remeauit.

Psal. 117.
Episcopus
reposito san-
cto corpore
fratribus ne-
cessaria vitæ
subministra-
uit.

Qua pœna mulctati sunt oratorij sancti Galli violatores. Cap. 3.

Post multum verò temporis misit Pipinus Maior domus, exercitum copio-
sum ad deuastrandam Alemannorum prouinciam, & iteratò Francorum di-
tioni subiugandam. Cumque tota terra hostili contereretur incursum, auidi
prædones Arbonensem pagum percurrentes, ad Cellam viri Dei venerunt,
& quoscunque ibidem inuenerunt, (nam multi illuc confugerant, sperantes in Dei
misericordia, & patrocinijs sancti illius) duxere captiuos. Quinque autem supra me-
morati principis satellites ingressi oratorium, reppererunt ibi quasdam ancillas eius-
dem loci cum paruulis earum, & quæ essent, percontati sunt. Quæ dum se de familia
ipsius sancti esse proclamarent, hoc à prædonibus audiuerunt: Exite, egredimini. san-
ctum, quem dicitis, ignoramus. Et abduxerunt eas captiuas in Franciam. Eodem verò
anno à malignis spiritibus arrepti, & amentes effecti, nudi circumquaque discurre-
bant: & vbicumque vrbes vel vicos ingressi sunt, cruciatûs sui causas retexebant, di-
centes: Gallus Abba nos habet ligatos. & cum hac criminum misera commemora-
tione suorum, vitam infeliciter ducentes, flebiliter finiuerunt.

Diuinitus
punientur
sacri loci
violatores.

Vt palla partim exusta, redintegrata sit. Cap. 4.

Alio tempore diaconus quidam, nomine Stephanus, dum in eiusdem patris
sancti ecclesia custodis fungeretur officio, quadam vespera incensam orato-
rio inferens candelam, posuit supra candelabrum iuxta beati viri sepulcrum.
Quæ à rectitudine statûs vergens in partem, ardens cecidit super arcam se-
puleri. Cuius ardoris violentia vnâ comprehensens pallam, vique ad medietatem
exussit, & ita restincta est, nihil lecto, nihil baculo, qui in eo pendeat, vel alijs lin-
teaminibus super sepulcrum expansis inferens læsionis. Qua ex re colligitur, ad declara-
tionem virtutum beati viri potius, quam ad damnum rebus eius inferendum, idem
euenisse incendium. Quia vt in sequentibus apparet, pallam quam lenis flamma dimi-
nuit, virtus manifesta restituit. Manè itaque factò, fratres oratorium ingressi, quid fa-
ctum fuerat peruiderunt, & admiratione non minima sunt perculsi. Tertia verò die
cum ad matutinale conuenirent officium, inuenerunt in oratorio ceros ardentis, &
duos iuuenes stantes, vnus ad caput, & alterum ad pedes, distendentes inter se pal-
lam, quæ pridem fuerat ignis attracta vaporibus. Hoc viso, timore nimio conterriti,
cum celeritate egressi, ad lectulos redierunt. Cumque se collocarēt, ecclesiæ campa-
num insonuit, & auditi sunt duo chori, incredibili alternantium personarum dulce-
dine perstreperentes. Igitur die illa nequaquam ausi sunt oratorium introire. Die autem
sequenti ante ostium eius vnanimiter conglobati, prostrauerunt se in orationem: &
cum surrexissent, cum magno timore intrantes, inuenerunt pallam, quam partim ignis
absumpserat, super lectum expansam, sicut prius expandi solebat, nulla imminutionis
habentē indicia: sed potius latitudinem vel longitudinem eius trium aut quatuor esse ma-
gnitudine cubitorum. Huius perspicuitate miraculi hilares facti, benedixerunt Domi-
no, qui tam manifestis gratiæ suæ virtutibus, serui sui merita declarare dignatus est.

Magnū mi-
raculum.

Duo Angeli
ad sepulcrum
viri Dei cō-
spiciuntur.

Campani,
neuro ge-
nere.

Miraculum misæ auis. & de multiuarijs beati viri signis. Cap. 5.

Idem Stephanus dum quodam tempore cum his, qui simul aderant, carnem ad
percipiendum in cuiusdam accessu ieiunij non haberet, resedit in Cellula, de ea-
dem penuria cum cæteris locuturus. Dumque sermone vario paupertatis solatia
mutuò ministrarent, auis quadam ignotæ formæ confedit in limine. Vnus alliden-
tium torrem de igne rapiens, alitem percussit. Cuius carnes dum suis vibus præpa-
rassent, incredibilem saporis dulcedinem in gustu earum deprehenderunt: facienti-
bus hoc, vt credimus, beati viri meritis, vt sicut famuli eius in similitudinem antiqui
miraculi, quo populus Dei conturriculum carnibus in solitudine est refectus, auis in-
cognita

Miraculum
de aue.

Exod. 16.

H h h h

cognita

Innumera miracula ad tumulum S. Galli.

cognita missa est: ita sapor procurata calitatis esca, noua dulcedinis delectamentum haberet. Tanta autem est miraculorum copia, quae Dominus apud tumulum eius diuersis temporibus ostendit, ut non facile scribendi studio comprehendere possit, ex quibus propter abundantiam multa omittuntur: pauca vero & eminentiora propter memoriam posteris commendandam huic inseruntur opusculo. Praeter mortuorum enim resuscitationem corpoream, ceterarum infirmitatum remedia, creberrima inibi largitate a Domino praestita sunt & praestantur. Siquidem & daemones ibidem curati, & languentes sunt recreati: aurium claustra referata, oculorum detrita caligines, mutorum exclusa silentia, paralyticorum eliminata defectio. Sed & quicumque animae vel corporis necessitate coactus, fide integra apud sepulcrum beati Galli instantiam orationis exequitur, Domino confessoris sui merita comprobante, precum suarum nullatenus fructu priuatur, verum sine tarditate diuinae largitatis sentiens dona, laetatur.

Ut donum sancto Gallo deferendum, ab incendio seruatum sit. Cap. 6.

Hand vulgate miraculum.

Temporibus igitur Carlomanni Maioris domus, miraculum memoria dignum per merita sancti patris effectum, huic operi inserere vtile iudicamus. Vir quidam pauperculus in pago quodam, ex summa deuotione cum vxore sua ad Cellam beati Galli causa orationis properare disposuit. Cuius intentione deuotionis dum mulier pallulam, quam in loco sancto oblarura erat, contextam parauisset, inuoluit eam formella cera, quam simul oblatum ire cogitabat, & in arca sua inter alia vestimenta reposuit. Contigit autem dum ire pararent, domum illorum cum omnibus, quae intra illam erant, rebus igne cremari. Cumque consumptis omnibus, flamma cessante, sopitum fuisset incendium, coeperunt inter fauillarum cumulos ferramentorum reliquias quaeritare. Et ecce inueniunt, mirum dictu, ceram pallula inuolutam inter cineres & carbones, nihilque in eis laesionis apparuit: cum ipsam arcam, & quicquid aliud in illa repositum erat, penitus consumpsisset incendium. Viso igitur tantae virtutis miraculo, benedixerunt Deo, & iter quod disposuerunt, peregerunt. Et narrantes fratribus, quae gesta fuerant, obtulerunt donarium, quod huic voto consecratum, in supremis non poterat perire periculis. Seruatae sunt autem ibi eadem res in testimonium potest futuris, usque ad tempora Othmari Abbatibus.

Ut correctus sit, qui caballum, quem vouerat, fraude retinuit. Cap. 7.

Aegrotus nuncupat votum, & reualefcit.

Neque illud silentio praeterendum videtur, quod in supradicto pago temporibus Pipini Regis contigisse refertur. Quidam vir, nomine Vuillimarus, graui infirmitate depressus, sub voto promissit, se equum unum, duosque boues, si pristinae restitueretur sanitati, ad ecclesiam beati Galli donaturum. Cumque ex illa die confortaretur, & plenam recepisset sospitatem, contigit ut cum Birthlone domino suo causa orationis ad cellulam sancti viri, eodem veditus equo, veniret. Igitur cum post orationem omnes illi, qui simul aduenerant, digressi, non longe essent ab ecclesia, equus quem sponsor infidelis, postquam vouerat, fraude retinuit, repente substituit: & licet eum seffor calcaribus vrgeret, ac verberibus fatigaret, nusquam potuit commoueri. Videntes hoc qui aderant, coeperunt inquirere huius miraculi causas. At ille confusione digna correptus, prodidit reatum, & fraudem, quam in voto fecerat, confessus aperuit. Reuersi autem omnes pariter, equum obtulerunt ad limen ecclesiae: & benedictione percepta, ad sua sine obstaculo redierunt. In quo facto & diuina pietas, & sancti viri virtus apparuit, dum is, qui per se resciscere noluit, per correptionem ad correctionem peruenit.

Votis eius castigatur.

Ut cera ex furto oblata, in lapidem versa sit. Cap. 8.

Eccē admiratio- ne dignam,

Illud quoque miraculum, quod quarto anno Carlomanni Regis in pago, cuius supra mentionem fecimus, contigit, liber memoriae commendare. Pauperculus quidam iuxta regiam possessionem, quae Rotunnuila dicitur, commanens, dum ad Cellam sancti viri Galli pergere voluisset, nec haberet aliquid, quod ob deuotionis indicium illuc deferre potuisset, diabolo suadenti consentiens, atrium cuiusdam diuitis irrupit, & aluear cum melle & apibus furtim auferens, intulit domui suae. Apibus deinde extinctis, ceram confecit, & non multo post inter vicinos & amicos cum hoc furtiuo munere ad ecclesiam venerabilis Galli perrexit. Cumque singuli quod attulerant, obtulissent, is, qui contra fas offerre voluit de rapina donarium, ceram reperit.

reperit in lapidis durissimi rigorem mutatam. Ingenti itaque timore perculsus, vnicorum, qui secum venerant, reatum suum confessus est. Qui deinde cum custodibus ecclesiae quae facta fuerant indicaret, fama huius miraculi mira celeritate cunctis innotuit.

Quae deinceps scripturus sit Author in hoc libello. Cap. 9.

Descriptis his, quae praeursorum solertia de vita, sine & virtutibus beati Galli ad nos usque scripto transmisit: hinc ea stylo comprehendere tentabimus, quae a fidelissimis testibus indicata, a charissimo fratre Gosberto literis sunt mandata. In quibus primo, quomodo vel quando in cenobio beati Galli regularis vitae instituta seruari coepissent, liquidò declaratur. Deinde, quibus miraculis eiusdem patris virtus cunctis effulserit, probabiliter exponitur: commemoratis pariter singulorum, quae introducantur, assertoribus. Quae idcirco nouis dictionum positionibus ordinare voluimus, ut cum prioribus aliquam similitudinem locutionis habeant, & breuitatis compendio succincta, fastidiosis lectoribus onerosa non fiant. Siquidem nomina eorum, qui scribendorum testes sunt vel fuerunt, propter sui barbariem, ne Latini sermonis inficiant honorem, praetermittimus: scientes, de veritate dictorum a fidelibus non esse dubitandum: quippe qui norunt, nihil horum quae referimus, Deo impossibile esse, in quo fit, quicquid per sanctos mirabiliter & laudabiliter fit. Sed & si quis earundem rerum testes nosse desiderat, in conscriptione quam sequimur, poterit inuenire. Inserimus quoque huic operi nonnulla, quae non scripturae testimonio, sed veracium virorum relatione didicimus. In quibus omnibus, quantum ad nos attinet, veritatis lineam seruare studebimus, neque per amorem falsi aliquid de nostro inferentes, neque per inuidiam, veri quippiam ex voto ce-lantes. Et quia nos scripta vel dicta sequimur aliorum, ad illos veritas rerum, ad nos pertinet abbreviatio dictionum, & adunatio rationum.

In Deo fit, quicquid sancti eius operantur.

Ut Cellam beati Galli Pipinus Othmario cum privilegio & donis commendaret. Cap. 10.

Post venerandi patris, beati videlicet Galli confessoris Christi, gloriosam depositionem, quotidianas excubias apud sacri corporis eius reliquias quidam religiosi clerici, vel discipulatus eius memoria, vel diuino amore succensi, per multa annorum curricula, scilicet quasi a temporibus Dagoberti Regis usque ad Carolum patrem Carlomanni & Pipini, ad laudem Christi administrabant. Igitur cum fama virtutum, quas Dominus per confessoris sui merita pie quaerentibus exhibere dignatus est, longè lateque circumpositorum mulceret aures populorum, coeperunt vndique alacri deuotione ad tanti patris suffragia postulanda concurrere, eundemque locum ob suae diuturnitatem memoriae multiplicibus substantiae & possessionum amplificare donarijs. Cumque res hac largitate fidelium collatae, aliquantulae monachorum congregationi viderentur suppetere potuisse, Vualdrannus quidam, ad cuius paternam possessionem termini vastae solitudinis, in quibus vir Dei Cellam construxerat, pertinere videbantur, videns res collatas a quibusdam presumptoribus inordinatè tractari, religiosum quendam presbyterum, Othmarum nomine, cui summam earundem committeret rerum, a Victore tunc Curienfium Comite impertrauit, & ei Cellulam cum omnibus ad eam pertinentibus commendauit. Postmodum consilio cuiusdam Ducis, nomine Nebi, persuasus, ad praefatum principem Carolum cum eodem Duce properauit, ipsique eandem Cellam proprietatis iure contradidit, & ut Othmarum presbyterum eidem loco praeficeret, exorauit. Annuens petitio-ni eius princeps, Othmario ad praesentiam suam vocato locum commendauit, & ut regularem inibi vitam instituire studeret, praecipit. Qui regressus, arripuit statim boni pastoris initia, & vndique versum habitacula, monachorum vsibus congrua, dispositè construens, eiusdem sancti statum loci utilitatibus diuersis aprauit. Sed cum iam dictus princeps temporaliter regnandi & viuendi finem fecisset, duobus filijs Carlomanno & Pipino administratione regni reliquit. Carlomannus itaque paucorum decursibus euolutis annorum, ob amorem regni caelestis secularis gloriae pompam deposuit: & cum causa quietioris vitae Romam tenderet, in viciniam supradicti loci deueniens, ad eundem monasterium causa orationis accessit: audiensque assiduis signorum virtutibus eundem locum pro beati viri meritis a Domino illustrari, dixisse fertur: Tenuis quidem hic locus est facultate, sed pro meritis beati Galli, celebri diffamatus rumore.

Quotidianae excubiae ad sepulcrum S. Galli.

Homines pii multa lauguntur S. Galli monasterio. Suppetere, pro, Sufficere, Victor, Curienfium Comes.

S. Galli cenobium monastico instituto accommodatur.

Carlomannus Pipini frater seculari valedicere sit monach.

Regulam S. Benedicti dicit.

Campanum neuro gene re, vti etiam superius.

Victor Comes nicitur thesaurum sancti copiaris etiam auferre.

Nota studium piscoe erga conseruandas sacras reliquias.

Celesti luce locus sepulture eius p funditur.

Cumque vellet ibidem degentibus aliquod suae largitatis conferre solatium, sed tractaret, a negocijs se regni disunctum explere non potuisse, quod voluit, fratri descripsit, vt sui amoris intuitu eidem monasterio aliquod regiae largitatis solatium dignaretur impendere. Cum igitur ab Othmaro Abbate praesentatam Pipinus princeps accepisset epistolam, annuens petitioni fraternae, libellum quem Benedictus pater de coenobitarum conuersatione composuerat, eidem Abbati tradidit, & alia regiae dignitatis impertiens dona, id ei sub omni diligentia iniunxit, vt in loco sibi commendato ad supplendas beati Galli excubias, regularis ordinem institueret vite. Atque vt melius posset quod iubebatur efficere, concessit illi quosdam tributarios de eodem pago, vt & illis collaborantibus officinas fratrum vsibus necessarias construeret, & vestigalia, quae annuatim regijs redditibus inferre debebant, ad sustentationem fratrum sub commemoratione largitatis eius haberet. Inter caetera quoque suae munificentiae donaria, rogante Abbate, vnum campanum ad sancti loci dedit ornamentum: quod ad vsque nostrae aetatis tempora, in coenobio eodem pro memoria beneficiorum eius permansit. Et ne cuiusquam avaritiae tanti incrementis obsisteret boni, diuturnae firmitatis epistolam fecit conscribi, & vt moris est, circumsperta roborari cautela, quod deinceps tam ipse, qui aderat, quam successores eius idem monasterium per regiam obtinerent autoritatem, & nullius violentia pressi, solis rerum principibus subiacerent. His regiae pietatis Othmarus Abba donatus solatijs, & sublimatus honoribus, monasterium laus regreditur: & ex illo tempore monasticae vitae in coenobio sancti Galli exordium quidem cepit: augmentum autem & profectus, hodieque laudabiliter dilari non desinit.

De luce caelitus radiante apud ecclesiam sancti Galli. Cap. 11.

Præmissa narratione, qua comprehensum satis verè credimus, quomodo sacer locus immunitatis priuilegium meruerit, & quo in tempore coenobiali dignitate sit adornatus, liberius iam ad miraculorum beati Galli commemorationem stylum conuertimus. Victor Curienfis Rhetiae Comes, cuius superius fecimus mentionem, cum innumerabiles apud, tumulum sancti Galli per merita ipsius virtutes ostendi creberrimè didicisset, inuidia perurgente, tanta nouarum generositate virtutum nostram gentem insigniri perdoluit: & vt tunc fama vulgauerat, latenter voluit per abdita eremi superuenire, & preciosi thesaurum corporis, si quo pacto potuisset, auferre. Qua maliuoli raptoris intentione comperta, hi qui in circuitu Cellae viri Dei commanebant, custodibus vicissim per turmas deputatis, eundem locum ab hostili incurfione, ne videlicet tam chari fulgore margariti carerent, omni sagacitate defendere studebant. Igitur cum quadam nocte custodes in summitate montis, qui monasterio superimminet, ad suspectos incurfus armati residerent praecauendos, casu lucem caelo venire, ac totius ecclesiae perfundere moenia conspexerunt. Immensitatem itaque luminis admirati, ad ecclesiam citius concurrerunt, & dum trepidi stupentesque ibidem constituti, eundem intuerentur splendorem, paulatim se lux submissa recolligens, astris inseritur. At illi viso miraculo agentes Domino gratias, securi ad propria remeârunt, credentes corpus viri Dei per vim ab eo loco minimè auferri posse, quem illi Dominus ante secula prauidit, & suae illustrationis honore temporibus istis decorauit. Vnde datur intelligi, quanti apud Deum meriti vir iste fuerit, cuius sepulturae locum caelitus contigit illustrari: vt videlicet lumen, quo eius anima perfecte fruebatur in caelis, etiam mortuo corpori non deesset in terris.

Qua animaduersione Victor Comes a sua temeritate sit repressus. Cap. 12.

Victor Comes diuinitas punitur.

Vdiens itaque Comes praedictus a Cella sancti viri discessisse custodes, cupiens suos explere conatus, virorum turbam insumpfit: vt quod malè cogitauerat, repentino & latenti perpetraret accessu. Verum quia non suae deuotionis vtilitati prospiciens, sed alienae felicitatis profectibus inuidens id moliebatur, Dei nutu citò repressus fuisse cognoscitur. Nam eodem momento, quo iter illud aggressus est, de equo, cui insidebat, corruit, coxaque illius eo casu contracta est, Domino beati viri merita in hoc quoque remunerante, ne à loco, quem ipse elegerat, auferretur, quem de vltimis Hiberniae finibus ad salutem multorum, Rhetiae vel Germaniae destinauit. Et vicini quidem exhibuerunt excubando suae deuotionis obsequia:

quia: Deus verò cunctorum custos bonorum, ibi etiam ad coercendum raptorem vigilauit, vbi sollicitudo alternantium non adfuit populorum. Et hoc quidem egit, vt credimus, ne fideles populi thesauro, quem feruentibus studijs ambiebant, fraudarentur, & ne is, qui per malitiam hoc decus attingere voluit, suae peruersitatis potiretur effectus: praecipueque praecauens, ne ablatis sancti viri reliquijs, monachorum caeteruas, quae inibi laudibus Dei seruiturae erant, deesse contingeret. Itaque Comes correptus, & domum à famulis reportatus, per multa tempora nimijs doloribus est agitatus: vt intelligeret saltè ex poena, quam superbè id cogitauerit, quod suis viribus effici potuisse credebat.

Paralyticus quidam surdus & caecus curatur. Cap. 13.

Via igitur Domino custodiente, pij pastoris corpus à deuotarum septis ouium auferri non potuit, dignum fuit, vt miraculis fidem facientibus, virtus meritorum eius ibidem cunctis manifestè claresceret. Quidam namque de vicino territorio, cum diuturna aegrotatione vexatus, lecto decumberet, subrepente humore nociuo, oculorum lumen auriumque sensum amisit. Deinde plantis pedum retortis ad nates, tanta depressus est infirmitate, vt de solo pedestalulo vitae manarent fugacis indicia. Qui à suis ad monasterium vehiculo delatus, dum petentibus amicis in ecclesia beati Galli vnus spatium noctis ducere permissus à custode fuisset, solusque ibidem pernoctaret, circa gallorum cantum in subito mentis excessu, quatuor viros candidissimis indutos vestibus, oratorium introire conspexit. Qui dum altari appropiantes, diuissimè dulci modulaminum alternatione concinerent, vnus eorum laudibus finitis ad lecticam, in qua clinicus decumbat, accedens, Quid, inquit, causae est, o homo, quòd hinc pernox, tenebrarum transigis solus horrorem? Crede tantum, & ab hac infirmitate deinceps eris securus. Ergo sanus exurge, liber egredere. Qui protinus surgens, & omni debilitate submotus egressus, ad suos sanus abscessit.

Visto hominis miserè aspectu.

Celesti visone sanatus.

Vt Abbas Othmarus à quibusdam vexatus sit. Cap. 14.

Igitur Othmarus Abba cum multis annis ibidem coenobium strenuè rexisset, possessiones ipsius loci, religiosis quibusque circumquaque degentibus, ob amorem mercedis aeternae plurimam suae largitatis dona conferentibus, intantum amplificauit, vt intrà paucos annos, suppetente exteriorum copia rerum, & vitae eius clarescente munditia, multorum pater existeret monachorum. Comites verò quidam Vuarinus & Ruadhardus, qui totius ferè Alemanniae curam administrabant, cum intrà ditionis suae terminos ecclesiasticarum non minimam partem rerum suae proprietatis dominio per potentiam subijcere niterentur, maximam de eiusdem monasterij possessionibus partem sibi vendicârunt. Nam tributa, quae bona memoriae Pipinus eidem fratribus concesserat, abstulerunt, aliaque quamplurima, quae ex donatione quorundam religiosorum eidem coenobio fuerant contracta, suae rapacitatis abstraxere proterua. Insupèr ipsum etiam Abbatem, cum pro hac re apud principem illos accusasset, vinculis iniecerunt, & in quandam Rheni fluminis insulam iuxta locum, qui Stein dicitur, in custodiam religârunt. Vbi cum aliquantum temporis sub arctissima districtione mansisset, de carcere huius vitae ad laetitiam commigravit caelestem, expletis non minùs quadraginta annis regiminis sui, quo sancti illius loci statum & gloriam nobiliter amplificauit & auxit.

Nota vnde creuerint opes monasteriorum.

Othmarus Abbas in carcere dedit.

Vt Comitum quorundam instinctu Sidonius Episcopus monasterium S. Galli inuasit. Cap. 15.

Hoc itaque ita rebus humanis substracto, praedicti Comites sublatas sancti loci possessiones retinentes, Iohannem quendam monachum de proximo monasterio in eius locum subrogauerunt. Ac deinde, vt suae tyrannidis crimen augmentarent, Sidonium Constantiensis Ecclesiae praesulem instigârunt, vt idem monasterium Episcopij partibus subijcere studeret. Et hoc idcirco fecerunt, vt eo licentius, ipso machinationibus eorum fauente, ea quae iniuste abstulerant, retinere potuissent. Pontifex igitur cum suasionibus eorum libenter praerberet assensum, monasterium ingressus, fratres opprimere, & eundem locum Episcopij rebus subijcere molitus est. Porro fratres dum potentiae illius resistere non auderent, maluerunt eius ditioni parere, quam tot aduersitatibus implicari. Sed sequentia

Sidonius Episcopus Constantiensis fratres grauitè opprimuit.

probant,quam peruersè egerit, qui per auaritiæ morbum sacri loci præuilegium ausus est violare.

Qua poena Episcopus Sidonius mulctatus sit. Cap. 16.

Fertur siquidem, eundem Episcopum aliquandò ad iter hostile sibi de ipsius monasterij sumptibus viaticum præparare iussisse. Quod dum fratres præmittere non auderent, ea quæ iussa fuerant, nauî imposita, per quorundam manus fratrum ad Episcopum transmiserunt. Cumque qui missi fuerant, nauigare cœpissent, auis quadam, vt sæpè ipsi testati sunt, ante eos apparuit, & quasi ducatis officium esset præbitura, facili præibat volatu. Et dum per totius lacus vastitatem ipsius incognito vterentur ducatu, prospero tandem successu ad portum venientes, quid hæc nouæ ducis obsequia portenderent, mirabantur: illisque, quam partem peteret, diligenter notantibus, domum quandam litori contiguam, in qua res præfato itineri aptæ seruabantur, intrauit. Mirum dictu, mox eandem cellam flamma corripens, in altum prorupit, & omnia, quæ ibidem congesta fuerant, penitus consumpsit, vt nihil eorum omninò huic incendio superesset. fiebatque iusto Dei iudicio, vt qui aliena per potentiam rapuerat, suis per supernam iustitiam fraudaretur.

Episcopus res monasterij sibi vendicans, puniatur.

Quam seuerum idem Episcopus fratribus S. Galli se præbuerit, quamque miserè perierit. Cap. 17.

Tempore quoquè alio idem Episcopus ad monasterium veniens, dum quadam violentia eundem locum Episcopo subijcere, suæque tyrannidi non consentientes monachos, quasi iusto rebelles, iniurijs multiformibus afficere tentauisset, Tello quidam Curiensis ecclesiæ præsul misit ad eum, humiliter deprecans, vt sui amoris causa, quoniam eorundem fratrum aliqui consanguinitatis vinculo illi erant coniuncti, ab eorum cessare iniurijs, nihilque incommodi Dei famulis irrogaret. Quam petitionem, furore distante, superbè contemnens, remandauit se illius precibus nullo pacto consensurum, verum resistens sibi celem pro contemptu illatarum vindictam. Et mox oratorium beati Galli confessoris quasi oraturus ingreditur, & ante aram ipsius nomini consecratam consistit: qui que ad salutem non merebatur audiri, afflictiones quas alijs se irrogaturum iurauerat, conuenienti satis ratione recepit. Nam intestina eius more sarraginis igni superpositæ feruere cœperunt, & tam diræ viscerum torsiones illum inuasent extemplo, vt sine aliorum adminiculo nequaquam egredi potuisset, sed quod dicere pudet, egestio naturæ turpi impetu prorumpens, cum adstantes nimio fœtore grauaret, sine mora ab ecclesia eiecitus, vehiculo quo decedere monasterio posset, sicut rogauerat, est impositus. Sicque immoderato fluore, naturæ consuetudinè carens, vasi, in quòd egesta defluerent, supercédens, egressus est, & ad vicinum monasterium, quod Auua nominatur, cui & tunc præerat, perductus est. Vbi etiam ingrauescente langtore, tantum sibi met famulantibus ob nimium fœtorem intolerabilis factus est, vt etiam penè nullis obsequia impendere solitò potuisset. Tali itaque poena mulctatus, cum hoc factioinum suarum præmio post aliquot dies de cloaca corporis spiritum exhalauit.

Tello Curiensis Episcopus.

Vide terribile Dei iudicium in Episcopo Sidoniam.

Miraculum in sagina porcorum exhibitum. Cap. 18.

Præfata superioribus sententijs relatione, qua nos satis verè comprehendisse credimus, quomodo sacer locus per merita beati Galli sit diffamatus, & possessionibus dilatus, necnon quibus sit maleuolorum quorundam molitionibus impetitus, & quæ quosdam humiliauerit vltio: nunc replicandum esse censemus, quanta beatus vir præsidia sibi famulantibus, ad res suas custodiendas vel defendendas accommodet, quaque authoritate se postulantis, & de se præsumptibus multiformi genere virtutum succurrat, Domino meritorum eius magnitudinem signorum alliduitate mortalibus declarante. Quodam tempore dum sterilitas terræ fructus arborum non solum porcis, sed etiam syluestribus feris vel animalibus denegaret, ita vt in proximis eremi partibus nusquam sagina posset inueniri, qua sues, qui in vsus monasterij nutriebantur, pasci potuissent: quodam impulsu grex suillus per sylvarum auia celeri cursu cœpit abscedere: transuadatoque Rhenifluminis alueo, remotioris eremi secreta penetrauit. Subulcus autem subitam

Magna animalium sterilitate infolita pascua adeunt non sine miraculo.

subitam sui pecoris fugam miratus, euestigio insequitur, & gregem quem pessum ire putabat, reperit copiosissimis pascuis immorantem. Cumque viam redeundi nesciret, mansit ibi, fructibus arborum & carnibus victitans, donè grex totus affatum carnibus grauaretur obes. Itaque domum redire cupiens, cœpit anxie cogitare, quo ingenio ignotum iter aggredi potuisset. Nocte igitur quadam vidit in somnio senem quandam reuerendi habitus & vultus, canitie venerabilem, dicentem sibi: Quia, vt video, porci quos sequeris, vberim sunt saginati, iam redire parato. Qui dum responderet se viam nescire, dixit illi: Scrofam, quam totus grex quasi ducicem sequi solet, cædito, & quocunquè illa præcesserit, tendito gressum. Quod dum ille faceret, & præeuntem diligenter sequeretur, sine errore ad monasterium, cunctis aliud suspirantibus, exopinatò peruénit. Qua in re quid aliud, quam beati Galli merita clamerunt, dum ad vsus sibi famulantium, ignotum animantibus pastum ostendit, & ea rursus mirabili ordine ad propria reuocauit?

Viso subulci.

Eccè quomodo sancti erum & domorū suarum curā habeant.

Vt depræbenti sint, qui stabula incendunt. Cap. 19.

Fater quidam eiusdem monasterij possessiones quasdam sub sua cura habes, in quodam remotiori loco ob nutrimenta pecorum stabula construxit, & illic quamplurimum fœni recondidit. Duo itaque homines diabolica instigatione persuasione, eadem repositoria cum omnibus, quæ inibi congesta erant, motu igni apposito succenderunt. Sed dum iam penè toto anno huius authores facti laterent, vnus eorū arreptus à dæmonio, cœpit per vicina discurrere loca, publicè proclamans: Stabula pecorū beati Galli succendi, & idè verà vice ab ipso inuisibiliter incendor. Cùm itaque diuinū in eo continuatim iudiciū pateceret, pluresque importunis eius clamoribus concitati, per loca singula ad hoc miserabile spectaculum conuenient, rogauit omnes, vt eius incendia restinguerent. Illis autè certatim in eum aquam mittentibus, poena diuinitus illata, humanis viribus extingui non potuit. Nò paucis deinde diebus exactis, in hoc miserabili genere tormentorum insanus vitam finiuit. Alter verò cùm sui sceleris socium, tali cruciatu vidisset damnatum, ad Præpositum supra dictum venit, vltroque, diuinum horrescens iudiciū, delictum confessus est, duosque boues pro debito obtulit, ac se voto cōstrinxit, quòd deinceps nunquam rebus sancti Galli damnum inferret. Frater autem idem poenitudinem eius agnoscens, boues non suscepit, sed abire eum cum suis ad sua permisit.

Maligni homines incendunt stabula.

Punitur diuinitus aliter eorum.

Alter restituit.

Quas poenas dedit, qui syluam monasterij sancti Galli læsit. Cap. 20.

In possessione quadam eiusdem monasterij quadam syluula ob porcorum pastu custodiebatur, nè passim à multis consumeretur incisa. Hanc pauper quidam occultè solebat adire, & furtim inibi multa præcidendo, grande damnum inferre. Itaque die quadam cùm iuxta morem suum latenter intraret, & pauca succideret arbusta, gladius, quem tenebat, tam validè manui eius adhæsit, vt illum deponere nullatenus potuisset. Agnoscens igitur, cuius rei causa mulctatus sit, ad basilicam in honore beati Galli constructam festinauit, diuque orationibus incumbens, manu resoluta, gladium ante altare dimisit. Egressus verò, cogitare cœpit nihil obesse, si ligna quæ præciderat, domum deferret: non autem prodesse, si putrefacta perissent. Subiunctis ergò bobus carpento, ad syluam remeant, & præcisa in vnum comportat. Quæ cùm vehiculo vellet imponere, dolore quodam praualido, ceu stimulis vrgeretur, in posterioribus attactus est. Quò cùm sine mora manum protenderet, gladium quem coram altari dimiserat, fortuitò recepit. Digitis autem manubrium constringens, detestabile munus tam validè retinuit, vt articulorum iuncturæ inuicem laxari putarentur. Tum miser dolore compulsus, ad ecclesiam recurrit, ibique prostratus, veniam pro commissis & absolutionem manūs deposcit. Cumque diu in oratione persisteret, & gladium nequaquam dimittere potuisset, iuramento tandem ac voto promisit, nunquam deinceps se damnum beati Galli rebus illaturum. Mox manus aperta gladium deposuit. Qui ob testimonium miraculi in eodem loco suspensus, multo tempore ibi permansit, inuasoribus ecclesiasticarum rerum grande timoris pondus incutiens.

Pœna furis.

Sanatur ebfugiens ad S. Galli ecclesiam.

Rursus puniatur.

Post votum iterum liberatur.

Periurus quid perpessus sit. Cap. 21.

Frumoldus quidam nomine, de possessione quadam eiusdem monasterij ancillas duas vi abstulit, & suæ seruituti subiecit. Is ab aduocato pro eiusdem fœminis sæpius interpellatus, tandem censura iudicum coactus est, vt eas vel

Hhhh 4 mona-

monasterio redderet, vel suo iuri cum sacramento in altari sancti Galli peracto firmaret. Itaque auaritia impellente, iuramentum paruipendens, monasterium cum suis adiit, & vt diiudicatum fuerat, audacter peregit. Sed pro contemptu sancti, vltio Dei cum festina praeuenit. Nam iuramento expleto, ad propria iturus, basilicam egressus est, iumentoque adducto, cum super illud saliendo veller ascendere, mente captus, faciem suam ad posteriora equi insidendo conuertit. Aestimans itaque id per famulorum contigisse neglectum, iratus valde resiliit, & caballum regyrari citius iussit. Cumque secunda ac tertia vice ascendere cupiens, pari luderetur errore, tandem clientum adminiculo equo superpositus, monasterio cum rubore discessit. Non longè autem inde positum, subito cum dirus oculorum dolor inuasit, ac deinde per momenta singula decresciente visu, caecitatis horrore damnatum, materialifunditus luce priuauit.

Inuocatus beatus Gallus, quendam à nece seruat. Cap. 22.

Inuocatus etiam venerabilis Gallus, quam promptum impendat auxilium, sequenti liquebit exemplo. Quidam vir dum per syluam quandam iter faceret, ac circumspectè incursum latronum, qui in ea solebant commorari, multisque nocere, festinando deuotare conaretur, tantus cum subito sopor inuasit, vt vixincedere potuisset. Cumque periculi metu suspectos haberet itineris custodiendi causa paulisper diuertere vellet, rusticum quendam obuiam habuit, eumque rogare coepit, vt interim custos sui existeret, donec importunitatem somni parumper quiescendo depelleret. At ille pacem simulans, fidem sponndit. Itaque modicum diuertens, pallium capiti supponit, & se prosternens, beati viri suffragia his verbis implorat: Sancte Galle, tua me protectione custodi. Signaculo Crucis deinde munitus, cum obdormisset, infidus custos sponsonis immemor, sumptis armis saporatum quasi perempturus aggreditur: de collo vestem subtrahit, quo facilius vno ictu perinat dormientem. Sed cum gladium in ictum vellet deponere, artubus rigore stupefactis, inflecti brachia nequuerunt. Interea dormienti quidam adhsit, & in somnio dixit: Quid somno deprimeris, quem ab imminente interfectione modo rutatus sum? At ille euigilans, & fidelem socium nudato gladio cernens capiti innere, exilit, & compræhensum, qua pro causa hoc scelus vellet admittere, percontatur. Qui cum pro spolijs illius accipiendis se id facere voluisse fateretur, continuo brachia, quæ diuina obriguerant iussione, deposuit. Perpendens itaque alter se diuina misericordia per merita beati Galli à nece seruatam, pacem cum illo fecit, & illæsum abire permisit.

Puella quaedam à dæmonio liberatur. Cap. 23.

Prætereà tam multi à furore dæmonum per eiusdem sancti patris merita sunt liberati, vt si omnium curationem commemorare velimus, fastidiosus lectoribus occasionem murmurandi tribuamus. Vnum ergò ex pluribus replicamus, nè hoc virtutum genus viro sancto defuisse putetur. Puella quaedam, seuisima hostis antiqui vexatione detenta, & non ignobilium labore parentum ad monasterium perducta, cum oratorum beati Galli confessoris intrasset, statim horribili dæmonis infestatione agitata, ad terram concidit, & miserabiliter se discerpens, horrendo clamore spurcissima verba coepit effundere. Qua causa vnus è fratribus, Stephanus nomine, miseræ illius compassus, tandiù super eam exorcismum recitauit, quoadusque eadem vexatio finiretur. Resipiscenti autem puellæ modos poenitentiae indicit, seseque pro illa in orationibus ac ieiunijs exercere coepit. At miseræ foemina vt de prohibitis escis quilibet vsurpauit, tam acriter eam continuo dæmon inuasit, vt vix à multis teneri potuisset. Cumque identidem ad eundem locum perducta esset, & Stephanus supradictus iteratò super eam exorcismum recitasset, animal paruulum in modum bruchi, nigerrimum ab eius ore prolapsum est. Hoc visò, cum idem frater attentius adiurationi insisteret, tribus vicibus singulorum similitudo bruchorum ore excidit foeminae. Quæ animalia dum adstantes manu capere niterentur, subito disparuerunt. Puella autem eadem hora surrexit incolumis, & reliquum vitæ suæ tempus absque vlla dæmonis infestatione peregit.

Miraculum in lampade declaratum. Cap. 24.

Illud quoque libet ostendere euidenti miraculo, quomodo vir sanctus quosdam in suo seruitio de penuria rerum trepidantes corripuerit, & modicæ fidei pusillanimitatem confortarit. Ecclesiæ eius custos dum quodam tempore olci copiam ad lu-

Periturus iuit poenas.

Fit plaudæ cæcus.

S. Crucis signaculum quantum valeat.

Obserua qd in somnio dicitur: Quid somno deprimeris, quem ab imminente interfectione modo rutatus sum? At ille euigilans, & fidelem socium nudato gladio cernens capiti innere, exilit, & compræhensum, qua pro causa hoc scelus vellet admittere, percontatur.

Per mulier curati à S. Gallo dæmoniaci.

Puellam nõ abstinente à cibis vitiis dæmon rursus inuadit.

ad laminaria instruenda non haberet, lumen quod in crypta omnibus ardere noctibus solebat, quadam nocte extinxit: quia lumen, quod ante superius altare & tumbam ardebat, per quandam fenestram radios suos ad altare, intrâ cryptam positum, dirigebat, & sufficere vtrique loco credebatur. In eadem autem lampade vitrea, quæ extinctam à custode retulimus, aqua inferius, & olei pinguedo desuper erat. Mirabilem rem dicturus sum: ita totum oleum per rimam in fundo repertam, guttatim ad terram defluxit, vt nil aquæ deesse videretur. Idemque liquor per terram vsque ad altare decurrens, pallam eius lineam ascendendo occupauit, & ita vsque ad medietatem infecit, vt nunquam deinceps abluipotuisset. In quo quid potissimum mirer, inuenire non potero: Vtrum ne, quod oleum subitè aquam depressum est, an quod aqua per eandem fracturam non defluxit, vel certè quod oleum de pavimento in pallam sursum ascendit. In quibus tamen omnibus, & virtutem sancti viri ostensam, & stultam parcitatem ministri in crepatam, non ambigo.

Vt monachus apostata sit inuitus reuocatus. Cap. 25.

Sileri non debet, qua virtute seruitium suum dimittentes, & fraudulèter abscedentes beatus pater reprimat, & vel lapsos reuocet, vel pertinaces in malo feriat. Frater quidam de eodem monasterio fugam molitus, equum furto rapuit, & per noctem abscessit. Cumque ad Rheni fluuenta fugax venisset, transvadare in equo tentauit: & à medio aluei nescius ad locum, vbi intrauit, caballo deferente reuersus, cum magna festinatione ad monasterium redijt, putans se in alias longè partes abscedere. Manè factò, cum se recognouisset frustra laborasse, confusus interdum delituit. Noctè verò fugam arripiens, in flumio, sicut prius, salubriter errorem passus est, & itropha facta, per eandem viam nesciens remcauit. Confusioni igitur obstinationem iungens, ipsa etiam se die occultuit, & nocte insecuta tertio nocte iter carpens, modo quo diximus, itidem reuocatur. Cumque iam tædio victus, die tertio se sopori in campo dedisset, à quibusdam equum cognoscentibus captus est, & in loco suo restitutus. Et quia effectum voluntatis suæ non inuenit, etiam nolens sancti viri virtute victus, ad viam peruénit. Solent autem plures testari, cunctos qui de sancti ipsius familia aufugerint, aut emendationem quanto cyus subire, aut misericorditer vltioni debere succumbere: neque cuiquam impunè cedere, qui fidem illi plenam seruare contempserit.

Fulmine deformatus, vt partim Romæ, partim apud S. Gallum curatus sit. Cap. 26.

Quod Dominus flagello suo quosdam à peccatis coërceat, & pro commissis affligat, testis est paralyticus, cui ante sanationem Saluator peccata dimittit. Sic autem aliquandò percutit, vt eos, sanctorum suorum meritis suffragantibus, sanitati restituat, vt & diuinæ operationis sit indicium, cum interitus homo per flagellum à peccato compefcitur: & virtus sanctorum liquidò comprobetur, cum pro illorum meritis exterius sanitas exhibetur. Fit etiam interdum, vt qui Dei occulto iudicio non vni, sed pluribus infirmitatibus subiacet, non pariter omnia, sed diuersis temporibus & intercessoribus, debilitatis amittat incommoda: vt dum alicuius remedium mali, per vnus merita sancti conceditur: redintegratio sanitatis, alterius precibus & honori seruetur. Quarum omnium rerum euident indicium dabit subiecta narratio. Quidam violentia fulminis ictus, post ægrotationem diuturnam irâ totius formam corporis & membrorum officia perdidit, vt monstruosum quiddam potius, quam hominem videretur exprimere. Siquidem & statura flexibili contractione deposita, & gradiendi facultas ablata est: facies verò, tanta combustionis est fœditate corrupta, & oculorum sedes ita sunt carne & cute superductis complanatae, vt inspicitibus horribile ingereretur miraculū. Adminiculo igitur paratum Romæ perductus, corporis quidem reliqui resolutis nexibus pristinum vigorem recepit & statum, in cæcitate autem squalore permauit. Is à suis reductus, cum ad cœnobium B. Galli venisset, & quadam Dominica nocturnis laudibus interesset, soppore depressus, quasi duas ardentes sagittas ab altari vidit emissas, & sibi in oculorū loca defixas. Statimque tanta visione perterritus exclamauit, & tremens ad terram concidit. Cumque diù in pavimento voluaretur, cute quæ oculis supercreuit, velut gladii sectione recisa, continuo de luminis amissi restitutione gauisus est. Tempore deinde procedente oculorum eius acies tam pura inspectatibus apparuit, vt pueri perspicaces vincere videretur obtutus. Potuit quidem, vt indubitanter credimus, ille

Nota rem admirandâ

Apostata monachus ex p. s. r. a. aufugere co. natur.

Notatq. di. de sancti ipsius familia aufugerint, aut emendationem quanto cyus subire, aut misericorditer vltioni debere succumbere: neque cuiquam impunè cedere, qui fidem illi plenam seruare contempserit.

Luc. 5. Propter peccata sapienter homo in corpore flagellatur.

Fulmine grauitate ictus, partim Romæ curatur.

Partim apud S. Gallum.

Apo-

Marth. 16. Apostolorum eximius, cui à Domino ligandi atque soluendi potestas collata est, meritis & precibus suis omni eum debilitatis genere liberare: sed diuinæ providentia virtutis constat astitatum, vt in eiusdem nouitate miraculi venerabilis Gallus Apostolicis actibus æquaretur, quatenus hoc quoque modo meritorum eius magnitudo claresceret vniuersis.

Surdus & mutus sanitati redditur. Cap. 27.

Miraculum de surdo & mutuo. **I**nsequenti quoque Dominica surdus quidam & mutus, multorum ibi fratrum cognitioni notissimus, vtpote qui idem monasterium solitus fuerat frequentare, cum nocturnis interesset excubijs, repente impulsu valido in paumentum deiectus est: statimque cum ab eius ore & auribus plurimus sanguis prorumperet, sine mora vtriusque membri munia recepit, & sanus abcessit.

Furtum per visionem indicatum. Cap. 28.

Videtur huic operi inferendum, quantum Dei famulus inuigilet ad eorum res defendendas, qui eius suffragia deuotè postulare contendunt. Puer quidam, qui postmodum corpori eiusdem congregationis insertus, hæc eadem attestari solebat, cum adhuc primæuæ ætatis flore gaudens, inter scholasticos monasterij cuiusdam Dominicæ noctis solennijs interesset, quidam è vicino territorio mansionem eius irrupit, ipsiusque codicem & quæcunque inibi reperire poterat, furatus abcessit. Puer de basilica regressus, damnum quod illatum est, longo fletu perdoluit: Porro fratri ipsius foras monasteriū posito senex quidam eadem nocte vultu placido in somnijs assistens, cuncta quæ erga puerulum acta erant, indicauit. Nomen etiam furis, locumque vbi commoraretur edixit, tempus pariter eiusdem furti depromens. Ille fidem visioni accommodans, ad monasterium regressus, quod in somnijs audierat, factum inuenit: moxque indicia, quæ perceperat, secutus, absque difficultate furē apprehendit, & omnia quæ ablata fuerant, recepit.

Furtum diuinitus indicatur.

Sanctimonialis brachia restituntur. Cap. 29.

Miraculum. **A**lio quoque tempore sanctimonialis quædam fœmina de Episcopo Constantiensi, cuius brachia ad mamillas cum rigore contorta, ad nullius operis vsū defecti poterant, cum aduenisset, & ante sepulcrum sancti Galli aliquantisper orasset, sanitatem indepta, gaudens abcessit.

Furtum diuinitus proditur. Cap. 30.

Quidam non simplici, vt postmodum claruit, animo adueniens, dum quoddam monasterij operarios à diurno agricolandi labore disjungentes, feramenta in aratris per noctem dimisisse perspiceret, tempus tenebrosum fraudibus suis opportunum ratus, tot feramenta sustulit, quot oneri sufficere proprio credidit. Cumque fugam celerans, tota nocte vacuo laboraret conatu, in ipso lucis exortu ad portam monasterij eximprovisò peruenit. Et quia factum latere non potuisse cognouit, confessione spontanea patefecit, quod præsumptione pestifera in rebus S. Galli, diabolo suadente, commisit. Sicque reddēs, quod auferre molitus est, petita venia, vacuus repedauit.

Fur celesti vindicta plecitur.

Debilis quidam sanatur. Cap. 31.

Debilis quidam ita membris omnibus contractus, vt nullo pacto per se ququam progredi potuisset, ad memoriam beati Galli à suis perlatus, & quotidie iuxta sepulcrum in crypta collocatus, dum vsque ad vesperam ibidem orationibus insisteret, ab eisdem ad hospitium reportabatur. Quod dum aliquot ageretur diebus, presbyter quidam eiusdem congregationis die quadam in ipsa ecclesia non longè sacris oblationibus operam dedit: subitoque præter illos cum nullus adesset, æger calitūs per merita, vt credimus, S. Galli, cuius suffragia sedulo flagitabat, visitatus, confusa horribiliter cepit voce perstreperere, ita vt idē sacerdos intrā sacra Misarum solennia, sicut sæpius testari solitus erat, non minimo quateretur terrore & metu. Cumque circumspliciens, oculis cuncta lustrasset, & per alicuius præsentiam magnitudinem timoris desideraret euincere, membris miseri ad statum suum redeuntibus, crepitum quasi virgarum in ariditate fractarum audiuit: & huc illicque se præ angustia vertens, post paululum eum, qui debilis fuerat, sanum de crypta prodire conspexit. Cuietiam tanta mox sanitatis accessit perfectio, vt sine infirmitatis obstaculo, optato deinceps potiretur incesso.

Contractus sanatur.

Nan-

Nauseabundus quidam curatur. Cap. 32.

In eadem Alemannorum prouincia quidam diues tantum valetudine contraria tabefactus est, vt penè per annum integrum fastidio laborans deficeret, & solatia alimentorum, vt sanitatis recuperatio poscere videbatur, percipere vel continere non potuisset. Is ad cœnobium beati Galli pro hac eadem causâ perductus est. Post diurnas igitur preces & suspiria, cum sacra oblationis consummaretur officium, benedictionis panem de manu sacerdotis accepit. Quo comesto, caruit fastidio, & desiderio victualium congruè percepto, benedicens Domino, & merita sancti Galli miratus, sanus cum gaudio ad propria remeavit.

Nausea pellicur.

A ferreis vinculis quidam absoluitur. Cap. 33.

Puperculus quidam propter homicidij reatum circulis ferreis tam in collo, quam in vtroque constrictus brachio, quam grauibus quotidie supplicijs afficeretur, per sulcos, quos ferrum carnibus eius inflixerat, videntibus fidem fecit. Qui cum multa sanctorum loca pro eiusdem cruciatūs remedio, & admitti sceleris abolitione lustrasset, diuina tandem miseratione respectus, nexus quibus in collo vel vno brachio stringebatur, amittere meruit: & cum fortè in viciniam cœnobij sancti Galli venisset, per visionem ei, sicut referre solitus erat, præceptū est, vt sancti viri patrocinia quærens, monasterium adiret: pariterque indicatum, quod ibidem circulum, quem vno adhuc ferebat in brachio, amissurus, & operata gratiam sanitatis esset adepturus. At ille desiderio promissæ sanitatis ardescēs, vtpote qui tanto tenebatur cruciatu, vt totū iam brachiū ferro immerso in tumorē esset cōuersum, iter ad monasteriū maturauit. Cumque nocturnis ibidem vigilijs interesset, alto sopore depressus, senem assistere videri canitie venerandū, casula indutū, sibiq; dicentem: Quid tu homo, cæteris laudē Domini celebratibus, somni torpore deprimeris? Cuius præsentia perterritus, cum responsum reddere non auderet, baculo senex, quem manu gestabat, locū ei vulneris tetigit. Dissiliente itaque longius ferro, præ dolore, quæ ex actu pensit, horrendis vocibus adstantes perterrituit. Quibus percontatibus, qua pro causâ pfallentes inquietaret, cuncta per ordinem, quæ viderat, retexit: & licet recenti adhuc vulnere non careret, pro amissione tamen ferri, cuius nexibus creuentabatur, quia sanitas in promptu erat, gaudio replebatur ingenti.

Circulis ferreis constrictus, gignitur homicida.

S. Gallus in visione sanatur miser.

De miraculo in instrumento, cui lampades imponuntur, declarato. Cap. 34.

Alio quoque tempore frater quidam, qui in eadem ecclesia custodis fungebatur officio, cum farum, quæ ante altare sancti Galli pēdebat, pro incendendis luminaribus ad inferiora deponere debuisset, incautè funem, quo ipsa farus dependebat, retraxit. Qui statim è manu dilapsus, paxillum, cui inferus erat, de pariete extraxit. Cumque eadē farus sub nimia celeritate solo appropiasset, repente substuit, & absque vllò humanæ retinaculo artis, in aère suspensa remansit. Custos igitur miraculi stupore perculsus, allato igni lampades omnes accendit, & plurimis hoc factum cernentibus, absque pinguedinis effusione seu diminutione lucernarum, altius ipsam farum, quam pendere solebat, retraxit. Deo itaque laudes à cunctis, gratiæ referuntur ab omnibus, qui ad declaranda patris eximij merita, stupendi nouitate miraculi, lumen sanctis aptatum vsibus, vel ad horatū loco venerabili deesse passus non est.

Farum dicitur instrumentum pētile, in quo lampades reponuntur in templis.

Vide mīci quiddam.

Lampades miro modo conseruatae. Cap. 35.

Idem frater dum alio tempore lucernas vitreas in eadem lauaret ecclesia, alius quidam ibi incautè deambulans, cum se aliò repente vertisset, quasdam iuxta positas veste attactas paumentis deiecit, ita vt violento eiusdem deiectionis impulsu vsque in ecclesiæ cancellos ferrentur: sed miro diuinæ operationis modo, absque læsione repertæ, suis continuo non sine admiratione restitutæ sunt locis.

Non franguntur lampades vitree repentino casu.

Vt curatus sit medicus periculosè laborans. Cap. 36.

Frater quidam eiusdem congregationis, medicinali scientia non ignobiliter instructus, dum quodam tempore incidi sibi cum phlebotomo venam fecisset, & præpropere festinatione post modicum quippiam operis incautè faceret, statim nō solum brachium, cuius venam incisio vulnerauerat, veruetiam corpus eius tumore distensum est. Qua ex causa accidit, vt mortem suspectam habere cœpisset, quippe quia viderat suæ sibi artis industriam studiosius adhibitam, nihil prodesse. Sequenti itaque nocte vidit in somnio placidæ grauitatis senem sibi assistere, causas infirmitatis blandis inquirentem sermonibus. Cumque inter-

Medicus non valet curare seipsum.

terro-

Oleo lapidis restituitur periculosè laborans.

terroganti totius ex ordine rei replicaret euentum, senex dixit ad eum: Memento fili, vt luce terris reddita, oleo quod in crypta ante altare consuevit ardere, vulneris locum perungas. nam continuò sanitatem recipies. Itaque facto manè, quod in somnio audièrat, custodi ecclesiæ restitit: pariterque cum illo basilicam ingressus, vt edoctus fuerat, certus de promissione peregit. Nec mora: sacro perunctus liquore, toto corpore derumuit, & integerrimam assecutus est sanitatem.

Puella à natiuitate cæca illuminatur. Cap. 37.

Videt, quam nunquam viderat.

Mulier quædam vnicam filiam, ab ipsa, vt referebat, cæcam natiuitate, proprijs humeris monasterio aduexit, eamque ante altare sancti Galli deponens, solo prostata, precibus pro illa diutius incubuit. Illaque orante deuotius, subito puella huc illucque in pavemento volutata, miserabiliter exclamat: & inter angustias ac gemitus orato visu donata, gratissimum omnibus, qui aderant, præbet signi perspicuitate spectaculum.

Aegrotus quidam puluere tumuli & oleo curatur. Cap. 38.

En quanta vis sit pulueris & olei apud sepulcrum S. Galli.

In eodem monasterio inter scholasticos tunc temporis erat quidam puerulus, pauperculus licet parentibus oriundus, studio tamen discendi satis intentus. Cumque immatura morte vtriusque parentis solatio nudaretur, quantum quotidianum victum suis laboribus assidue quariraret, nequaquam tamen boni studij, etiam necessitate compellente, instantiam dereliquit. Is lateris quodam dolore percussus, vsque ad eò grani per longa temporum spatia infirmitate contabuit, vt in vno latere, ab humero videlicet vsque ad extremam corporis partem, vlcera saniam emittentia patèrent quamplurima. Qua infirmitate intantum grauatus est, vt vix iam sine aliorum adminiculo quoquam gressum mouere potuisset. Sed cum corporale medicamentum, quantum sapissimè adhibitum, nihil illi prodesset, & iam iamque desperaretur à cunctis, custos ecclesiæ in festiuitate beati Galli cineres de sarcophago illius collegit, & oleum, quod ante ipsum altare ardebat, admiscuit, adductique corpus pueri ea parte perunxit, quam dolor possederat. Qui die altera, vlceribus iam superductis, sanus inuentus, ob memoriam redditæ sibi sanitatis, reliquum vitæ tempus in eiusdem sancti loci excubijs fideli deuotione transegit.

Puella cuiusdam manus arida restituta. Cap. 39.

Manus arida restituitur.

Post aliquantum temporis puella quædam iam multos per annos manûs aridæ & curuata pondus ferens inutile, ad monasterium cum matre peruénit. Cumque pio voto manui torpenti globulum lini superponens, ad altare sancti Confessoris accederet, impositura quod attulit, continuò manus ipsa restituta est sanitati.

Cera à rustico è templo sublata, vertitur in lapidem. Cap. 40.

Cera furtiua mutatur in lapidem.

Tempore verò alio rusticus quidam in eadem beati patris basilica cera particulam, suis aptandam vsibus, ab altari occultè diripuit. Indè regressus ad hospitium, dum de sinu ceram ad quodlibet opus ex ea faciendum protraheret, in duritiam lapidis conuersam inuenit. Continuoque recurrens ad ecclesiã, loco suo quod abstulerat restituit, & adstantibus suam salubriter confessus proteruiam, quod factum fuerat, indicauit. Qui rei nouitate stupefacti, dum inter admirationem eandem particulam, certius rem cognituri, tollerent de altari, mirum dictu, in pristinam suæ naturæ molliem reperere mutata.

Lapis, in ceram.

Muto vox reformatur. Cap. 41.

Mutus loquitur.

Iuuenis quidam pauperculus, orationis causa monasterium adiens, fratrem suum iam dudum amissæ vocis dispendia deplorantem, secum adduxit. Cumque altari sancti Galli appropinquasset, presbyterum quendam inibi sacrosancta tractantem mysteria conspexit: & consummationem sacræ actionis oppericens, eiusdem sacerdotis ab officio redeuntis genibus aduoluitur, & vt pro mutuo dignaretur aliquas fundere preces ad Dominum, instanter exorat. Et ille huiusmodi desiderio satisfaciens, primò orationem pro misero fecit: deindè Crucis eum muniuit signaculo, ac sic Dominici corporis & sanguinis sacramento firmavit. Quo factò, resolutis linguæ vinculis, qui mutus aduenerat, pristinæ locutionis recepit officia.

Puer contractus reualefcit. Cap. 42.

Puerum

P Verum quendam membris omnibus ita contractum, vt per se nullatenus quoquam progredi potuisset, non longè in itinere, quod ad monasteriũ ducit, hi qui eum ferre solebant, solum dimiserunt. Armentarius autem quidam per eandem viam de sylua ad monasterium tendens, dum iacentem miserũ conspexisset, ait ad eum: Quomodo & vnde, o flebilis, aduenisti? quòve securitatis genere in hoc solitudinis horrore non timuisti remanere? Quò itaque venire desiderasti? Et ille: Pro his, inquit, calamitatibus, quarum me numerositate septem vides, ad beati Galli patrocinia multo iam ex tempore peruenire cupieram. Sed ecce hi, quorum me labore illuc deferri sperabam, modò via longitudine fatigati, me miserũ in hac solitudine reliquerunt fame cruciandũ, & bestijs lacerandũ. Hisque ille questibus per cõpationem ad misericordiam flexus, puerum humeris impositũ, per vnum milliariũ ad monasterium portat. Quem deindè frater, cui suscipiendorum pauperum cura commissã est, assumens, congrua mansione refouit. Nocte itaque quadã circa nocturnas vigilijs ceteris, qui similiter suscepti fuerant, ad ecclesiã festinantibus, cõpitem puer omnes attentius exorare, vt ad basilicam deferretur: cunctisque id quod petebat, denegantibus, coepit crebris beati Galli nomen inuocare clamoribus: deindè etiam horribilius perstreperè, ita vt non paruum audientibus terrorem ingereret. Itaque quibusdam vt causas angustiarum eius agnoscerent intrò euntibus, sanus inuentus est, & cum gratiarum actione ad ecclesiã properauit.

Attende exemplum Euangelicum armentarij illius.

Miserè contractus S. Gallum implorans sanatur.

Puella paralytica curatur. Cap. 43.

Puellam paralyti multo tempore laborantem, sui ad monasterium detulerunt. Quæ in ecclesiã deportata, ad lectionem Euangelij, quæ in nocturnis secundum consuetudinem regularis officij recitatur excubijs, circumstantes, vt se à terra sustollerent, & inter manus sustentarent, coepit rogare. Cumque subleuata fuisset, dimitti se postulauit. Illis autem id facere metuentibus, nè forte casu subito laderetur, valere se confidentius affirmavit. Igitur dimissa, per se stetit, ac deinceps totius corporis resumpto vigore, sana recessit.

Paralytica reualefcit.

Femina cæca lumen recipit. Cap. 44.

Cuiusdam patris familiã non longè à monasterio commanentis ancilla, dum forruit domũs ianuas aperiret, turbo venti puluerem & paleas in faciem eius & oculos proiecit. Statimque crescente molestia, paulatim ei visus decreuit, donè horrendis penitus tenebris cingeretur. Hæc ad ecclesiã beati Galli perducta, cum eius suffragia primo ingressũ deuotissimè precaretur, recepto quod amiserat lumine, gaudens abscessit.

Redditur cæcæ lumè.

Candela cælitus ardet. Cap. 45.

Non multo interiecto tempore, dum festiuitas octauarũ Epiphaniæ annuo celebraretur officio, cunctis tempore sacrificij ad ecclesiã conuenientibus, luminaria & candelæ incendebantur ex more. Vna autem candela sine lumine inter ceteras ardentes dimissa, inter sacra Missæ solennia principalis primò coepit paulatim fumo tenui vaporare: deindè videntibus non paucis flammam concipiens, & ceteris clarius rutilans, signi effectum splendoris singularitate commendauit.

Illustre miraculum.

Scoti cuiusdam multiplex sanatur morbus. Cap. 46.

NVpèr quoque de natione Scotorum, quibus consuetudo peregrinandi iam penè in naturam conuersa est, quidam aduenientes, vnum è suis conuatiotibus multiplice peste possessum, in eodem monasterio dimiserunt. Qui cum aliquantis ibidem moraretur diebus, & quotidie infirmitatis suæ remedium plena fide deposceret, nocte quadam senem sibi per somnium vidit assistere, gestu & habitu venerandum. Quem, quis esset, interrogans, beatissimum Gallũ fuisse perdidit, & protinus ad illum: Cernis, inquit, o domine, toto me corpore dissolutum, meritorum tuorum quotidie euidentiam præstolari. Noli ergò, quod te aliquando credo facturum, differre diutius. Ad hoc enim vsque me reseruatum esse cognosco, vt sicut his barbaris virtus tua latissimè claret, ita etiam gentis tuæ hominibus meritorum tuorum fulgor innotescat & claritas. Scis ipsè, scis, inquam, à natali solo quam longè sim distans, & quantaque inter peregrinationis angustias corporis debilitate compressus. Succurre citius, opitulare quantocyus. Qua ille motus querimonia, vultu placido paucis ita respondit: Die mortalibus reddita, ecclesiã petito,

Scoti peregrinationi admodum dediti.

visio Scoti infirmantis.

rito, & videbis diuino te melius subleuari consilio, quam patriæ vel parentum solatio. Manè factò, summo animi gestientis ardore ad basilicam properat, & iuxta tumulum beati Galli promissionis memor precibus insistit. Post orationem & lachrymas angulo sarcophagi adnixus, cœpit se sensim erigere: nec prius lecti angulum, cui innitebatur, deseruit, quam statura erecta & accepto robore, per se ire & redire potuisset. Qui tempore procedenti plena sanitate donatus, in eodem monasterio precibus & sanctæ vitæ deseruiens, hætenus conuersatur.

Morbidus restituitur.

Operis conclusio. Cap. 47.

Miraculorū cōmemoratio quid cōferat.

HAEC de copiosissima segete beati Galli virtutū memoria: horreis grana libuit commendare, & nostris & aliorum partibus profutura. Poterunt hæc enim plurimum diligentibus iustitiam ædificationis conferre: quia & morum honestatem insinuant, & ad laudem Domini, quia ita sanctos suos glorificat, deuoti lectoris animum vel auditoris inflamman. Cæterum tot & tanta sunt eiusdem sancti patris miracula, vt nec à studiosis scriptoribus propter copiam suam sint comprehendendi, nec à fastidiosis lectoribus sine tædio & rugata fronte percurri. Ea verò huic operi tantum inserta sunt, quæ & veracium relatione testium veritatem custodiant, & moderata breuitate nullius, quantum etiam vitia nauſeantis, mentem offendant.

PRECATIO.

Obscramus itaque te, beate Galle, Christi Confessor, vt sicut sanitatem corporum meritis tuis multis te contulisse retulimus, ita nostris mentibus diuinæ misericordie medelam implorare digneris, Amen.

VITA BREVIS S. LVLLI ARCHIEPISCOPI MOGUNTINI, VT HABETVR IN BREVIARIO MOGUNTINO, INTRÀ PAUCOS ANOS IN SV DANIELIS REVERENDISSIMI ARCHIEPISCOPI MOGUNTINI RESTITUTO & EDITO, CONSENTIUNT MS. CODICES.

16. Octobris

Patria S. Lulli Episcopi.

LVLLVS apud Angloſaxones in Britannia natus, à primis annis Christum cum literis imbibit. Nam adhuc septennis cuiusdam monasterij patribus commedatus, nihil omisit, quod ad promerendam Dei gratiam pertinere posset. Corpus, cum adoleuisset, assidua edomans abstinentia, spiritui subijciebat: in sanctarum verò scripturarum meditatione tanta diligentia versabatur, vt omnes in admirationem sui conijceret. Fama autem eo tempore per Britanniam crebrescente, de feliciter gestis rebus Bonifacij Moguntinæ vrbs Archiepiscopi, cui Lullus sanguine iunctus erat, ijsque in locis messim quidem vberimam, at operariorum maximam esse penuriam: cepit animo voluere, quomodo rami sancta & necessaria functione occupato opem ferre posset. Ità iam Diaconatus gradum adeptus, ex superiorum suorum voluntate iter ad Bonifacium suscepit.

S. Lullus è Britannia veoit ad S. Bonifacium.

Sit Moguntinus Archiepiscopus.

Sic longo terra marique emenso itinere, Germaniam adiit: cuius aduentu Bonifacius mirifice est recreatus. Qui cum sanctissimæ ipsius conuersationis affluentis doctrinæ, flagrantisque in Deum animi certiora experimenta cepisset, inuitum ad Sacerdotij dignitatem prouexit, & lateri suo semper adherere voluit. Postquam autem diu prædicationi sedulo incubuisset, multisque alijs gratibus negocijs obeundis fidem & industriam suam probasset: Bonifacius iam in Frisiam iturus, ipsum præsentem Pipino Rege, successorem sibi in Moguntina sede constituit. Quam ille prouinciam in decrepitam vsque ætatem docendo, monendo, arguendo sanctè & prudenter, tanquam boni patris haud degener filius, administrauit.

Heresfeldense cœnobium à quo extructum.

Tandem per spiritum cognoscens dormitionis suæ instare diem, vocato cœpiscopo suo Alboino, viro valde religioso, iniunxit, vt sacris prius celebratis mysterijs, se ad Heresfeldense monasterium præcederet. Ille sine mora sacri perficiens, etsi toto corpore incolumis videretur & sanus, cum sacramentis Dominicis participasset, vnà cum Missa finiuit & vitam. Nihil hoc casu motus Lullus, obitus sui prænunciu nau secum impositum, per Moganum in Heresfeldense cœnobium, prius à se extructum, aduehens, honorifice sepeliuit. Vbi etiam morbo protinus correptus, Archiepiscopus sui

sui anno trigesimosecundo, placida morte in Domino defunctus est. Corpus ibidem repositum, cum post sexagesimum annum è terra leuaretur, eo membrorum omnium decore ac vestium quoque nitore inuentum est, vt illo ipso die exspirasse, ac sopore potius, quam morte sepultus videretur. Hucusque Breuiarium. Manuscripti codices addunt, eum decessisse decimoſeptimo Calendas Nouembris: vbi etiam hæc leguntur: Quantis emerit meritis apud altissimum, innumerabilia & quasi infinita, quæ ad eius memoriam sunt facta miracula, declararunt. Viuens enim multorum, propter virtutes & merita: mortuus verò, penè cunctorum, propter miracula, aures & mentes feliciter occupauit. Præclarum quoque est, quod ibidem legitur, eum vt bonum pastorem, cum esset institutus Moguntinus præsul, omnes intrà suam dioccesim sitas ecclesias & monasteria cœpisse visitare, & omnium mores in melius reformare: & cum pridem cæteros fide & pietate superasset, atrox cum animo suo gessisse certamen, ità vt in dies seipso religiosior, atque in studio morum prouectior haberetur. Denique miraculum illic habetur, quod tum perpetratum est, cum post sexagesimum annum corpus eius è terra leuaretur. Saxum immane, tumulo eius impositum, cum amoueretur, fortè manus fugit volutantium illud, & fratris cuiusdam propè adstantis ità pedem contriuit, vt ossibus cum carne pariter comminutis, forma etiam pedis amissa, foedum ac miserabile spectaculum præberet circumstantibus. Sed citò beatus Lullus moerentia fratrum pectora expediuit. Nocte enim proxima cum languidum sopor oppressisset, ità repente suis membris omnibus vigor redijt, vt hymnis quoque matutinalibus interesset, nulla tantæ calamitatis ne cicatrice quidem superſite. De eodem beato præfule hi quoque versus extant:

S. Lulli obitus, & corporis incorruptio.

Visitat Ecclesias & monasteria sine diocesis.

Miraculum ingens.

Antistes Lullus, quo non est sanctior vllus,
Pollens diuina, tribuente Deo, medicina,
Occurrit morbis, vt totus prædicat orbis.

VITA BREVIS SANCTI BERCHARII ABBATIS ET MARTYRIS, EX VINCENTII SPECVLO HISTORICALI LIB. 24. CAP. 114. & 115.

SANCTVS Bercharius sub sancto Niuardo Rhemorum pontifice, moribus & sapientia imbutus, Luxouicense monasterium expetijt, vbi sub Abbate sancto Eustachio monasticam vitam duxit. Cum autem in cura promptuarij, rectoris nutu aliquando esset implicitus, quadam die subito iussu eius est vocatus. Fortè ille tunc promptuarium ingressus, ante vas steterat, & epistomium manu tenens, cerealem amphoræ potum infundebat. Mirum dictu: ad vnus iussionis nutum relictis, quæ habebat in manibus, cucurrit concitus, ardore obedientiæ amphoræ custodiendæ oblitus. Illoque ante Abbatem stante, interim potus in vasculum suppositu deuoluere non cessans, postquam ad superficiem vasis peruénit, in modum columnæ superne constipatum, in gyrum coronari cœpit. Vtrò cerneret illud liquamen, quod vix clausum valet contineri, vt quondam Dei populo tranſeunte absque lintribus Iordanis fluenta, in sublime tolli: vt liquidò pateſceret, quanta esset virtus obedientiæ, cuius fructus nullo modo possit in terra deperire. At ille, quod acciderat, non suo, sed Abbatis, merito deputauit.

16. Octobr.

Egregia Bercharij obedientia, magno miraculo illustratur.

Iofue 3.

S. Niuardus Rhemenſis Archiepiscopus 26.

Vitio Bercharij vigilantis.

Iam verò regularibus disciplinis institutus & eruditus, ad sanctum Niuardum reuertitur. Qui cum in quodam prædio suo cœnobium ædificare vellet, cum Berchario vicum quendam Spernacum, quem beatus Remigius Ecclesiæ Rhemenſis præcio acquisierat, expetens, in ipso processu itineris graui sopore deprimitur, ità vt eundi facultate remota, omnem illum equestrem, qui se fortè comitabatur, ordinem stare præciperet. Itaque fagus frondosa eligitur, sub cuius tegmine recubans, Bercharij decumbentis gremio vertice composito recipitur. Interim eo quiescente, sanctus Bercharius in caelum defixis luminibus, adſpicit subito niueam columbam è sublimibus descendere, & arbori, cui substrati erant, insidere. Quæ repente ab arbore proſiliens, & rumpens aëra vacuum, futuræ fabricæ spatium circunvolans, locum, quo cœnobium conſtrui debeat, gyro designat, præſentia sanctificat. Cumq; eisdem sui ambibus

Eadem Ni- uardi Epi- scopi dor- mientis.

tus circulos tertio repetisset, aperto caelo reconditur. Et quod idem Bercharius cor- poralibus deprehenderat oculis, hoc quidem quiescens potifex senserat (sopore ca- lectis visionis. Itaque a somno excitatus, O, inquit, Berchari, votorum meorum com- par fidissime, quam gratum mihi est huc paululum soporis gratia diuertisse. Quod enim diu differens corde gestaueram, visionis arcano maturius aggredi compellor. Illoque visum referente, ait Bercharius: O pater sanctissime, quicquid in visione spi- ritus diuinitus tibi testaris indicatum, noueris etiam me conspexisse corporaliter. Tum vero praesul hoc sanctum opus eius industria statuit committere: qui in loco ipso, qui Altiuillare dicitur, caenobij fundamenta iecit, nec prius ab opere desistit, quam opus coepum ad laudem Dei completeret. Congregauitque illic monastica conuer- sationis viros religiosos, & cuncta, quae huic ordini commoda iudicantur, diligenter impleuit. Obijt autem sanctus Niuardus Calendis Septembris.

Altiuillare- se caenobij reconditur.

Ex cap. 17.

Sanctus autem Bercharius, dum multa ordinat & disponit, forte accidit, ut filio- rum suum Dagouinum, quem de sacro fonte susceperat, & monachum esse uoluerat, ob culpas eius verberis increpationis feriendum decerneret. Sed ille ob demerita sua cum Iuda satanae traditus, patris obiurgationem indignè tulit. Itaque cum ille defec- tus in lectulo membra sopori dedisset, satanae filius irruens in eum, lethale vulnus ei inuulsi: arreptumque ferrum, quo eum percussisset, in piscinam, quae intra monaste- rium erat, celerrimè demersit. Videres tum laticem, velut tanti sceleris conscium, ferrum illud in se recipere detrectantem. Nam mox ut aquam artigit, ceu pluma le- uissima super aquas ferebatur. At nefarius homicida amens factus, ecclesiam petijt, cruentisque manibus signum pulsare coepit. Fratres non consueta hora cum admi- ratione surgentes, & sanctum virum interfectum audientes, ad lectum eius concur- rerunt, & eum adhuc spirantem repperunt. Comprahensum igitur Dagouinum ei offerunt, scire cupientes, quid de tanto scelere pronunciaturus sit. At ille Domini non immemor: Deum, inquit, tibi frater poenitentia placatum reddas. Nam quan- tum ad me attinet, omni te liberum impietate dimitto. Ex eius sepulcro longè post oleum visum est emanare, cunctis morbo correptis salubre.

Iohan. 13. S. Berchari- us a suo mo- nacho occi- ditur.

Oleum ma- narè sepul- cro eius.

MARTYRIVM SANCTI MARTYRIS ANDREAE, QUI EST IN CRISI:

Authore Simeone Metaphraste.

17 Octobr. Cap. 1.

ST magna diaboli malitia aduersus Christi martyres, & maxime quando eos videt pietatem constanter ingredi, & citra ullam offensionem: & cum sit etiam varia, magno contra illam opus est animo, & rectè armato in Christi charitate, ut non ab eo opprimatur, neque in execrandas illius manus incidat, qui hostibus quibuslibet insultat impudentius, & partim quidem per se, partim autem per eos, qui ipsi adherent, multifariam, multisque modis Christi seruos afficit iniuria. Nam alios quidem deturbat per praecipitia, alios autem obijcit ferarum dentibus: alijs accedit fornacè, alijs aperit barathrum: his machinatur roram, illis acuit gladium: & alijs alias plagas parat, & mortès. Sed nihilominus fuit irrisus, cum martyres haec omnia parua duxissent, & alia magis noua tormenta requirerent, ut per haec ostenderent magnum, quod in Christi habebat, desiderium. Nam etsi multos ex Christi seruis de medio sustulit inimicus, & ipsorum superauit naturam: at non etiam institutum, ac voluntatem, & mentem, quae vincit omnia. Et ideo magis fuit superatus, & demisit supercilium, quod & carne, & natura humana laborante, esset illorum animus inuisus & immutabilis.

Varia da- monu ma- lignitas ad- uersus mar- tyres.

Cap. 2.

S. Andreas ut demonè superauit.

His, quae dicuntur, ferunt testimonium generosi & beati martyris Andrae certamina. Is enim cum talia, & his multo grauiora sustinisset, non solum communem omnium inimicum abundè superauit: sed ijs etiam, qui ipsum consecuti sunt, maxi- mum fuit argumentum, ut essent bono animo. Cuius non solum sunt insignia admi- randa certamina, sed sunt etiam eius rectè facta imitanda: nec solum esse oportet au- ditores eorum, quae de ipso dicuntur, sed etiam eius virtutis imitatores. Ipsum quidè tulit, quae omnium optimis regebatur legibus, Creta. Itaque autem ab incunte aeta- te patriam imitatus pietatem, beatos quoque in ipsa ostendit labores. Non enim lau- dauit

dauit gloriam, non diuitias est admiratus, non amauit delicias, non mollem & re- molliam vitam est consecutus, sed duram, rigidam & asperam, & quae per omnia erat parata adire certamina. Cum ergo esset ardentissime virtutis amore captus, & man- sisset liber à voluptate, praecleara erexit trophaea aduersus inimicos, qui mente perci- piuntur, & fuit omnibus optima via salutis: & multis persuasit, ut vitam praesentem despicerent, & in caelum currerent: quo in loco ab ijs, qui sapiunt, dicitur & credi- tur esse nostra conuersatio.

A puero ut vixerit S. Andreas.

Philip. 3.

Cap. 3.

Atque illius quidem vita erat huiusmodi: dogmata autem Apostolica & patria ac- curatè tenebat. Quinetiam vniuersus orbis terrae tunc pura & sincera fruebatur re- ligione, neque quicquam inimici zizaniorum tunc in eo nascebatur. Cum autem iam longo tempore magnus haec videret florere, & pura tranquillitate impleri Ecclesi- am, perinde atque magna affectus esset iniuria, nequaquam sustinuit: sed ut per do- lum piam inuaderet religionem, magnum studium adhibuit. Nam cum videret esse longè difficilimum persuadere Christianis, ut negarent diuinam Christi carnis susce- ptionem, quae iam longo tempore apud eos erat firma ac stabilis, & ut dicit diuinus Dauid, extenderat quidem suos palmites vsque ad mare, & vsque ad flumina propa- gines: vmbra autem sua tegebat montes, & arbutis suis cedros Dei: tanquam fe- rus aper è sylua, eam alio modo conatur perdere, qui propemodum ferebat ad idem damnū: & per negationem venerandarum imaginum, molitur inducere negatione carnis susceptae oeconomia. Siquidem quae sunt imaginis, scimus transire ad exem- plar primarium. Itaque sensim eum subiens, cui obtigerat imperium, improbum, inquam, & insauitum Constantinū, in religionem secus affectum, quam Constantinus ille qui fuit eiusdem nominis, & primus plantator pietatis, ei persuadet, nefas esse Christianis, & ijs, qui sunt sub eius imperio, verè sacras honorare imagines. Quod quidem ille fieri prohibuit, existimando & dicendo hoc gentilis esse superstitionis, malè profectò intelligens, & periculosè admodum & insipienter (id, quod dicitur à veteribus) miscens ea, quae misceri non possunt. Nam quorum primum quidem ex- emplar est impium, eorum quoque figura est aequè prophana ijs, qui volunt esse pij. Quorum autem illud est adorandum & venerandum, eorum quoque imago conse- quenter digna est omni honore.

Diabolus non fert si- dei sinceritatem.

Psal. 79.

Seit heresi- sim Icono- machotum.

Nora quae imagines venerandae sicut, & quae non.

Cap. 4. Edictū Cō- stantini Co- proonymi.

Sic ergo ipse doctus à maligno spiritu, iussit per omnem terram, quae est sub cae- lo, procedere, & ad extremos fines transire alienum hoc edictum, omne genus sup- plicij omni generi & aetati asperè minitans, si quis suo decreto non pareret, prompto- que & alacri animo illud non exciperet: immò si diuinam aliquam figuram vel ver- borem videretur honorare. Grauius verò & immaniter puniunt, & nullam dant veniam ijs, quibus obtigit imperium, quando ijs, quae ab ipsis sunt constituta, non obe- dientem aliquem acceperint, cum praesertim videatur iustus pertinere ad multorum utilitatem. Irascuntur autem, non id curantes quod publicè conducit, sed suam ex- plentes arrogantiam. Propter has ergo asperas & saevas minas, licebat tunc videre ci- uitates effectas in solitudinibus: esse autem planè desertas ciuitates propter multitu- dinem eorum, qui ad eas veniebant solitudines. Nimis arctae reddebantur custodiae: replebantur carceres, non latronibus, pro dolor, non expilatoribus, aut alijs eius- modi maleficis hominibus: sed viris pijs ac religiosis, & Dominum timentibus, quo- rum erant pernoctes stationes, & qui sunt ex Deo sudores, & nocturnae lachrymae: & quos Hierusalem vocabat libera ciuitas, honorificè apud eam diuertaturos.

Squit in Ca- tholico in- pius tyran- nus.

Cap. 5.

Cum ergo tam magnum & tam graue bellum esset excitatum, & multi statim rem- poni cessissent, seruiliterque & illiberaliter omnino loquerentur, beatus hic Andrae, non ferens hunc nouum modum captiuitatis, neque pijs animas, quae superna ci- uitate miserè priuabantur, despiciens: sed tempus aptum esse arbitratus ad zelum magno & excelso animo ostendendum, quem pro pietate iam diu parturiebat, reli- da terra patria & solo, quod eum aluerat, venit statim Byzantium, tanquam quispi- am fortis & generosus athleta, qui in exercitatione satis studij posuerat, & in stadium sepius descenderat. Itaque nec metum magistratum, neque aliquid aliud graue re- putans, in medium progressus, Imperatoris, & eorum, qui erant ab eius parte, malam sectam liberè arguebat: & honorem, qui diuinis debebatur figuris, docebat & statu- ebat: Sic, dicens, debet coli Deus, sic venerari imagines. Porro autem dicebat se eò venisse, ut tolleret, quae à diabolo parabantur, insidias: & eos quidem, qui suam salutem prodiderant, adduceret ad poenitentiam, & animam eis adderet, ut rursus pugnarent: rur-

S. Andrae insignis cō- stantia & zo- lus.

Cap. 6.

Imaginum veneratores dicitur cruciantur.

S. Andreas liberé re. prænendit tyrannum.

Malè accipitur.

Cap. 7.

Parui facit Imperatorem, & quæ sunt huius mundi.

Cap. 8. S. Andreas animus inuictus.

sus verò eos, qui stabant, precibus, adhortationibus & consilio muniret, tutosque redderet. Cum is hæc publicè prædicaret, & ne tantillum quidè de dicendi libertate remitteret, ea significantur Imperatori. Qui cum ante ciuitatè in martyris Mamantis, quæ dicitur, basilica, cum suo consueto præfedisset supercilio: & magnum quidem ex scenica illa specie factum, magnam autem ex assentante illo satellitio gloriam sibi induisset: & nec eos quidem, qui aderant, solum intueri sustineret: orthodoxos verò toruè & ferociter adspiceret, & nihilo miriùs, quàm fera agrestis, in eos ferretur: & alios quidem bouum neruis crudelissimè cæderet: alios autem igni & alijs supplicijs traderet: multorum verò etiam ipsos oculos & linguam erueret, vt illis quidem aliorum athletarum non adspicerent animi magnitudinem, ne hinc tolerantia magnam acciperent solatium: hac autem adempta non possent alios excitare ad certamen, neque eis veluti manum præbere per consilium & suasionem: alijs autem simul manus & pedes auferret, propter iræ vehementiam & acerbiteriam: hic beatus Andreas animo fauciatus, & pro Domino spiras virtutem & animi magnitudinem, cum è medio corde sibi esset precatus, & subindè dicitur: Domine serua, Domine dirige: se ipsum in media iniicit pericula, & eorum, qui circumstabant, diuisa multitudine, latens eos, qui abigebant, cum venisset in conspectum Imperatoris: Cur, inquit, o Imperator, si es Christianus, hæc mala machinans aduersus Christi imaginem, & eius seruorum? Ille autem non ferens hanc loquendi libertatem, sed apertam contumeliam rem esse existimans, loquentem sanctum statim interrumpit, & iubet ijs, qui adstabant, eum comprehendere. Ij autem eadem spirantibus manibus in eum irrumpentes, & alij quidem eius caput, alij autem manus apprehendentes, alij verò superhumeralè, & alij tunicam, per summam contumeliã, & vt ei, qui iusserat, magis gratificarentur, eum humili deiciunt, qui erat animo excelso: neque prius cessarunt eum trahere, donèc ipse Imperator, postquam satis vltus esset dicendi libertatem athletarum, volens utique videri clemens, iussit eum relaxari.

Cum autem proximè adducendum & sistendum curasset, cum eum prius tenuisset seruitia, deindè etiam alliceret mansuetudine: Vndenam, inquit, est tanta tibi audacia & inscitia, vt iussis repugnes Imperatoris, & coram eo intempestiuè, & citra vllam rationem liberè, quæ vis, loquaris? Sed, vt videtur, volens aliquo modo nobis notus euadere, hanc viam ingressus es. Voluntas itaque tua deducta est ad effectum, & tuus tibi rectè succedet scopus, dummodò sententiã nostram assentiaris: & quæ valdè rectè se habet, confitearis religionem, tunc nanque tibi omnia euentient ex sententia. Ad hæc Andreas ille admirabilis: Non, inquit, audacia, nec inscitia motus, o Imperator, nec vt tibi notus & tuæ euaderem potentia, huc veni. Quid enim mihi rei est eum tuis? similiter autem possum omnino etiam dicere cum ijs, quæ sunt huius mundi, à quo quidè iam olim despecta sunt, tanquam somnium: sola autè grata est quies, & seorsum versari cum Deo? Sed postquam accepi te sentire aliena à fide Orthodoxa, & priuare Christianos honore, qui debetur diuinis imaginibus: & sic quidè perturbare eos, qui tuo parent imperio, conturbare autem etiam Ecclesiã: non potui hanc ferre iniustitiã: sed patria relicta & meis, tantum maris spatium emensus, venio magno cordis zelo incensus, vel vos ab hoc errore liberaturus, vel pro meo Christo meam animam positurus, qui suam, etsi esset Dominus, pro me posuit & sua imagine. Imperator autem, Venisti quidem certè, inquit, magna visione apprehendens, & animo agitans, nempe vt ipsum Imperatorem, & omnes magistratus, & Pontificalis dignitatis venerandam, quantacunque ea sit, canitiem traducas ad id, quod tibi videtur. Sed vt prolixis vti verbis mittamus, audi me ea, quæ oportet, consulentem, & ab hac profunda emergens caligine, pare ijs, quæ nostra decernit potètia, & ipse quocumque sis contentus sequi communem sententiam. Sin minus, te omnino docebit experientia, quantum malum sit consilij inopia, & vana de se persuasio, & suam tantum sequendo sententiam, se arroganter gerere aduersus Imperatores.

Audiuit martyr: & cælos adspiciens, Non te nego, inquit, Christe Saluator: nõ te pulchra frustrabor confessione: non tuam contemptum habebò imaginem: Non despiciam, quòd ad me quidem attinet, malè patientem. Cædatur meum corpus, o Imperator, lingua secetur, pedes excindantur. Nam ego quidè paratus sum omnia pati potius, quàm meum Christum vel ymbratenus vilipèdere, quem habeo pro omnibus, & quem olim solum sequi constitui. Ad hæc Tyrannus: Quenã est, inquit, tanta amentia, & quàm est crassi & hebetis ingenij, crassa, & in quam cadit interitus, materia,

materia, Dei ab interitu remoti, & materia expertis gloriam tribuere: & nec audire quidem, quod à Mose prohibetur legislatore, qui dicit: Non facies similitudines? Vndenam ergò grauius hic morbus, qui menti vestra infedit, effecit, vt non solum scienter resistatis: sed vos etiam conijciatis in periculum? Sed enim, intellige: Non pro veritate, neque pro Christo, sed pro ipsa sola, quæ est à ratione aliena, audacia, extrema patieris.

Hoc in loco cum ferre non potuisset vir generosus blasphemæ linguæ contumeliam, sed perindè atque honesti prodicionem arbitratus, sacræ imaginis pati contumeliam: Execrandum, inquit, caput, Non tibi videtur pati pro Christo, qui pro illius forma patitur: neque ad primum exemplar credis transire ignominiam, qua imago afficitur? Et quomodò vos eos sepe, qui Imperatorias contumelia affecerunt statuas, perindè ac eos, qui vos probris sunt insectati, vltimis affecistis supplicijs? quos quidem ego noui in statu æneis vel etiam aureis extrinsecus, piec intus esse repletos, & stuppis, & lignis, & alia vili & abiecta materia. Quòd si vos, qui nunc estis puluis, & cras non estis futuri, sic honoramini statu & imaginibus, & propemodum tanquam dii vultis adorari, & eos, qui in imperatorias peccauerunt statuas, acerbissimè punitis: aduersus Christi sacram aliquid audere imaginem, non reputatis esse archetypum ipsius exemplaris ignominiam? neque eos, qui sunt parati pro eo pati omnia, existimatis periculum adire pro veritate? Deindè cum hæc iam dixisset martyr, & de Mose vellet explicare, cuiusnam iussisset non facere similitudinem: & quomodò ille effinxisset * Seraphin, cum ipsum etiam exemplar sit incorporeum: Imperator abruptens orationem: iam tempus est, dixit circumstantibus, docere eum esse moderatum ac temperantem, & temerariæ illius linguæ referre ei gratiam. Si enim ij qui regias statuas, vt ipse dicit, iniuria afficiunt, acerbum & inexorabile supplicium subeunt, qui ad eò impudenter & audacter sceleratam in nos linguam immittit, quam luens poenas, punietur pro meritis?

Sic dixit, & irato vultu martyrem statim intuens, & manum de more mouens, & valdè exclamans, eum iubet nudari, deindè etiam extensum funibus vehementer flagellari. Ille autem ne sic quidem pusillo & abiecto animo se gessit aduersus sententiam: neque eius promptum animi studium retardarunt, quæ iam expectabantur plagæ & flagella: sed id maius reddebant & ardentius, vt quod spiritu à ratione alienis appetitionibus, & Imperatoris minis accèderetur. Cum ergò Imperator vidisset sic se habentem virum fortem, & nihil omnino formidantem: sed esse omnino paratiorem sustinere flagella, quàm dimittere illam rationem sententiæ: timens, ne si ipse sanctus tormenti faceret periculum, fieret indè in confessione constantior, & minimè traduci posset, quomodò fortia animalia post plagam: induens personam benignitatis, Priusquam, inquit, facias periculum tormentorum, ad martyrem adspiciens, nostro parens decreto, liberare ab ijs, quæ te expectant, malis. Martyr autem Christi, ad suum agnotheram sublati oculis tam corporis, quàm animæ, cum sibi esset precatus firmam & immutabilem diuinarum imaginum venerationem, & deindè etiam deorsum adspexisset, & in Tyrannum parum oculos coniecisset: O Imperator, inquit, missis bellis, quæ gereres contra barbaros, & ciuiliu rerum administratione, totum, vt video, apertè tuum posuisti studium contra Christum & eius seruos: Et hæc agens, existimas te posse in pace tenere sceptrum Romani Imperij? Nunquid ne Dei quidem times iudicium, neque illum tuorum factoru expectas examinatore?

Hoc in loco conuicta fuit ficta mansuetudo Imperatoris: & aperta fuit simulatio: nam solita detecta feritate, martyr vehementissimè cædebat bouum neruis. Qui autem circumstebant, volentes iræ Regis morem gerere, partim quidè iussi verberare, plagas crudeliter intentabant, & ad eò crudeliter, vt fluere riuus sanguinis ex precioso illo corpore, & subiectum solum altè fieret purpureum: partim autem gladios accipientes, irruerunt ad interficiendum athletam: multi etiam lapides in ipsum iaciebant, & omnibus modis iniuria afficiebant non illu, sed seiplos, sic quidem Regi, qui est ad tempus, studentes coniungi: omnino autem ignorantes miseri, quantum hæc agentes se procùl à Deo remouerent, & qualem in tempus iudicij illi quidem laticitiam, sibi autem lachrymas & dolores miserabiliter reconderent. Sed Imperator mouebat omnem lapidem, vt posset sanctum in sua habere potestate. Nescio enim quomodò, etsi esset insipies, non ignorabat tamen, hac in re quidem cerrè se sapienter gerens, fore vt illo potiretur, multos alios ex Orthodoxis statim caperet, eum, blandatur,

Eccè tibi imperia iconomachorum amentia.

Cap. 9. Egregie et S. Andreas confutat.

Exod. 25. & 37. for. Chelubim

Cap. 10. Tyrannus non ferretur, et docentis, sed iubet flagellari.

Sancti martyris iuncta libertas.

Cap. 11. Cæditur dicitur, et boi neruis.

Cui toriens ei tyrannus blandatur.

ranquam caput corpus & membra consequentes. Hac cum ille sciret, iubet ipsum rursus relaxari a plagis, & rursus persuasione & prætenu beneuolentia eum aggredierentur.

Cap. 12. Tyrannus ei blanditur.

Redit ad supplicia.

Act. 7.

Rom. 7. Coloss. 1.

Sanctus vir ardet mori endi desiderio.

Cap. 13.

Rursus atrociter flagellatur.

Trahitur per terram ad locum supplicij.

Cedit è vita.

Psal. 17.

Cap. 14.

Psal. 78.

Cadaver ei exponitur feris deuorandum.

Cum eum ergo curasset propè sistendum, & suum sermonem molliisset plusquam oleum, acutum tamen iaculum aduersus pios, & acutum gladium, postquam vidit virum ne tantillum quidem illi blanditijs, sed cum maiore dicendi libertate eius arguere amentiam, deponita pelle, erat lupus manifestus. Iussitque lapidibus confringi maxillas martyris, hæc reddens pro verbis, quibus cor eius fuerat consauciatum. Ille autem erat planè alius Stephanus, ijs, qui illi iniuriam faciebant, preces reddens. Deindè martyrem quidem Imperator, tanquam reum condemnatum, misit rursus in custodiam: sed ignorabat se ijs, qui in ea habitabant, Christianis valdè promptum mittere doctorem. Gaudebat autem ipse quoque, sicut Paulus, propter Christum passionibus & afflictionibus, benignoque & clementi Deo magnas agebat gratias, quòd dignus esset habitus plagis & carcere propter illius nomen. Quamobrèm & ijs, quæ dicebat, eos, qui aderant, valdè instruebat, & confirmabat, & eo, quòd quæ erant molesta & aspera, ferret cum gratiarum actione. Et corpus quidem erat vincum in custodia, anima autem, etiam antequàm illinc resoluere, iam celestia visione intelligenter apprehendebat, ad eò vt tyrannum propemodùm repræhenderet, quòd non ipsum citius liberaret à pondere carnis, & à vinculis naturalibus. Corpus enim erat illi carcer, qui eius arcebat animam, & suo tegumento eam seiungebat à tabernaculis, quæ eam exceptura erant, & inenarrabili, quæ illic est, beatitudine.

Dies interim non multi præterierunt, & rursus accersit Imperator martyrem è carcere, metu eorum, quæ expectabantur, & dolore malorum, quæ aduenerant, fractum ad futura eius animum, & futurum multo molliorem & ignauiozem existimans. Postquam autem productum sanctum vidit audaciorè, & magis spirantem acrem propter Christum amorem, eum veste exuit, & propter eum lictores rursus

iubet assistere, & flagellis vehemèter cedere, adhuc priorum plagarum aperta per vniuersa membra ferentem vestigia. Illi autem laniabant quidem carnes, & fodiebant eius latera, & plurimam eius carnis partem auferabant: Sed ne sic quidem poterant suffurari thesaurum illius fidei. Postquam ergò vidit Tyrannus omnia à se sic temerè & frustra fieri, iam que esset planè animi dubius & perplexus, eò descendit, vt se fateretur superatum, nempe vt eum morte deinceps damnaret. Er iubet, vt funibus alligatis beatis illius pedibus, in solo trahatur per totam viam publicam: deindè vt cum deductus fuisset ad locum maleficorum, ibi iaceretur, qui Eden, qui supernis tabernaculis, qui erat dignus ipsis calis. Cum autem curreret martyr hunc cursum decertationis, & in terra per plenum vrbis forum traheretur, vir quidam, qui è mari fuerat piscatus pisciculos, & eos in foro proponebat venales, sedebat autem super cathedram pestilentia, cum vidisset eum tam turpiter trahi, & quænam esset causa accepisset, exiit statim, tanquam à malo aliquo motus dæmone, & cum è propinquo cultum macelli arripuisset, eò & pedem sacri corporis amputat, & sicut martyri cursum decertationis, eique finem imponit certaminis. Nam simul cum pedis amputatione è vita quoque excedit vir generosus, vel potius ad cælum currit, & ad eum ascendit, qui posuit eius viam nulli reprehensioni affinem, & perfecit pedes eius tanquam cerui, & collocauit super excelsa.

Hic est cursus viri fortissimi, hoc est stadium eorum, quæ in terra fuerunt, certaminum. Talis fuit virtus illius animæ, talis decertatio. Preciosum autem thesaurum, corpus, inquam, martyris, qui ipsum trahebant per medium forum, ij iam mortuum ferentes abiecerunt in loco maleficorum: Et sic diu mansit iacens in loco vili & probroso, quòd erat diligentissimè custodiendum, dimissum vt comederetur à feris & volucribus: vt in eo impleretur rursus, quòd dicit David: Posuerunt morticina feruorum tuorum escas volatilibus cæli, carnes sanctorum tuorum bestijs terræ. Effuderunt sanguinem ipsorum tanquam aquam. (Nam hoc quoque est illis consequens) & non erat qui sepeliret: donèc is, qui dedit illi auxilium in carnis imbecillitate, vt pulchrè decertaret, & non excideret à coronis gloria, is pijs quoque præbuit animis, nè tali thesauro priuarentur: pulchro, inquam, illo & sacrosancto corpore. Non fuit ergò id latere perpetuò, sed id aperte efficit manifestum. Id autem facit hoc modo:

Duo-

Duodecim viri, cum mali olim demones in eos insillissent, alius aliundè venientes, vt eius, qui in habitabat, spiritus vnumquenque agebat inclinatio, simul semelque inter se conuenerunt: & cum propter communem calamitatem communiter quòque versari & errare statuisset, magnum terræ spatium transmittentes, repente, tanquam tracti ab vna anima, veniunt in locum maleficorum, vbi proiectum fuerat corpus martyris, & sanctum confusis & non significantibus inuocabant vocibus. Quin etiam terram fodientes manibus, & eum in apertum proferre contendentes, in corporum congeriem incidunt: sed alijs præteritis, (O miraculum) eum statim agnouerunt, qui ipsos vocabat, & sustulerunt corpus, quòd ad ipsum aduolante gratia, fortè autem etiam mira fragrantia, obscure ad se viros attraxerat. Sed id quidem ornatum conuenientem statim est assecutum: & desiderantibus manibus in sacro loco fuit sacrosanctè depositum. Loco autem nomen est Crisis. Qui autem vexabantur à demonibus, consequenter adipiscerantur curationem, & domum redibant cum magna lætitia, accipientes sanitatem, tanquam mercedem inuentionis. Et nunc est nobis ex illo tempore perpetuus thesaurus, & malorum, quæ nos semper comprehendunt, certum solatium. Nam seu morbo opprimitur aliquis, seu aliqua afficitur iniuria, seu aliquo alio casu vexatur, omnia deponet, si illuc cum fide accesserit, & gratiam consequetur vberiore. Quæ detur nobis omnibus assequi gratia & clementia Domini nostri Iesu Christi: Quæm decet omnis gloria, honor, & adoratio cum patre principij experte, & sancto ac viuifico spiritu, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Cadaver eius inuentur à deffigniacis.

Duodecim demoniaci curantur.

Vide quid præstet sancti, si præ inuocentur.

VITA SANCTI LVCAE EVANGELISTAE PER D. HIERONYMUM SCRIPTA

Libr. De viris illustribus.

VCAS medicus Antiochenis, vt eius scripta indicant, Græci sermonis non ignarus fuit, sectator Apostoli Pauli, & omnis peregrinationis eius comes. Scripsit Euangelium, de quo idem Paulus: Misimus, inquit, cum illo fratrem, cuius laus est in Euangelio per omnes ecclesias. Et ad Colossenses: Salutat vos Lucas medicus charissimus. Et ad Timotheum: Lucas est mecum solus. Aliud quòque edidit volumen egregium, quòd titulo προφήτων καινοτων prænotatur: cuius historia vsque ad biennium Romæ commorantis Pauli peruénit, id est, vsque ad quartum Neronis annum. Ex quò intelligimus, in eadem vrbe librum esse compositum.

Ostobitis Nouit linguam Græcam.

Colos. 4.

2. Tim. 4.

Igitur περίοδοσ Pauli & Teclæ, & totam baptizati Leonis fabulam, inter apocryphas scripturas computamus. Quale enim est, vt indiuiduus cõmes Apostoli, inter ceteras eius res, hoc solum ignorauerit? Sed & Tertullianus vicinus eorum temporum, refert presbyterum quendam in Asia προοδαστην Apostoli Pauli, conuictum à Iohanne, quòd author esset libri, & confessum se hoc Pauli amore fecisse, & ob id loco excidisse. Quidam suspicantur, quotiescunquè in epistolis suis Paulus dicit, Iuxta Euangelium meum, de Lucæ significare volumine: & Lucam non solum ab Apostolo Paulo didicisse Euangelium, qui cum Domino in carne non fuerat, sed & à cæteris Apostolis, quòd ipse quòque in principio sui voluminis declarat, dicens: Sicut tradiderunt nobis, qui à principio ipsi viderunt, & ministri fuerunt sermonis. Igitur Euangelium sicut audierat, scripsit: Acta verò Apostolorum, sicut viderat, ipse composuit.

1. Tim. 1. 2. Tim. 2.

Luc. 1.

Vixit octoginta & quatuor annos, vxorem non habens. Sepultus est Constanti-nopoli, ad quam urbem vicesimo Constantij anno, ossa eius cum reliquijs Andreæ apostoli translata sunt de Achaia.

Lucas vxorem non habuit.

ITEM

ITEM VITA BEATI LVCAE EVANGELISTAE, PER SIMEONEM METAPHRASTEN scripta. Extat 1. Tomo Aloysij, & in Oecumenio post Apocalypsin & vitam beati Iohannis Apostoli.

Prou. 10. Cap. 1.

Iustitia fecit eum Apostolatu dignum.

Act. 17. Patria S. Lucae.

Multas callet linguas.

Cap. 2. Eius eruditio varia.

Est medicus insignis.

Cap. 3.

Marth. 3. Christi fama celebrissima.

Cap. 4. S. Lucas credit, & omnia relinquit.

Iusti memoriam cum encomijs celebrare diuinus quidam vir ac sapiens diuina lege statuit, quantam sanè conuenit Apostolo Christi nos simul afferre laudem? Siquidem hunc iustitia mirum in modum fecit & Apostolatu dignum, & vt Paulo dilectus videretur. Verùm enim uerò quoniam hic in Euangelio laudem adeptus est, relictis omninò encomiorum legibus, quacunque de eo narrare necesse est, per modum historiae referemus.

Quis Antiochenam ignorat ciuitatem, quem situm ac magnitudinem, quos ue terminos habeat? & quamnam hæc sit, & quantam occupet terram, quò ue irrigetur flumine? Orontes hic est, ubi primum homo Christiani appellatione diratus est, ex qua diuus Lucas ortus est: & naturam quidem ac in dolem habens, vt que generosa esset ac preciosa, veluti ex hoc manifestum est, quòd & vita apparuit studiosissimus, & sermonem tradidit vitæ maximè conformem. Cùm autem omni disciplinae generi vacasset à puero, & Syriacam ac Hebraicam linguam exactissimè edoctus est, & velut arbor iuxta fontes floridus iam & augmentatus, diuinarum scripturarum studio mirum in modum profecit.

Adolescentiam itaq; attingens, gymnasia frequentabat, quæ tum in Græcia erant, tum in Aegypto, ac pulcherrimam apud Græcos eruditionem collegit, Grammaticen quidem ac Poëticen perfectè assequutus: ad Rhetorices verò, artisque benè dicendi cacumen perringens, neque in Philosophiæ dignitatibus alicui cedens, sed Logica quidem ad Ethnicen, Ethice verò ad practicen tanquam gradu utens, ita omnibus bonis incumbens, tandem pulcherrimam simul ac humanissimam Medicinam assequitur, idque intantum, vt ab hac vt plurimum designaretur ac appellaretur. Postquam autè ingenij dexteritate ac magnitudine omnem artem citius percurrit, quam volueris aëra, satisque humana doctrinæ adeptus est, ad sublimiorem ac meliorem transit habitum. Quis autem fuit modus transitus?

Habebat quidem interim de mundi salute disputationes ac congressus is, qui liber à peccato venerat, vt peccatores vocaret ad pœnitentiam, idque post lucam contra aduersarium & trophæa de illo relata, post auditum supernè patris testimonium, ac spiritus descensum. Percurrebat autem fama vniuersam Iudæam ac Galilæam, & alicubi etiam extra terminos ea, quæ Euangelicæ prædicationis erant, sequebantur. Tunc multi sanè ad veram hanc doctrinam cordis aures obturabant, ac mentis oculi erant. Hi autem, in quibus veritatis vestigium impressum erat, qui que terræ bonæ rationem ac proportionem habebant, totis (quod aiunt) oculis intuebantur, & arrectas adhibebant animæ aures ad auscultationem, ac velocissimè ad veritatem transferebantur, nihilque, quod facere decens erat, prætermittebant, vt ad id, quod honestum erat, accederent, & ad ipsam nudam animam transmitterent certam veritatem.

Horum vnus erat admirandus hic præco veritatis ac præceptor, qui ad piam prædicationem mentis oculo illustratus, despicit cognationem omnem, despicit & naturæ viscera, abijcit pecunias, possessiones, omnemque substantiam, ita vt nemo adeò facile pedum puluerem, ac manuum sordes abijceret: vt ne vel hoc ipso præ festinantia occupari certè potuerit, quò facultates indigentibus distribueret. Vtque breuiter dicam, despectis cunctis inferioribus, superna velociter amplectitur, & ad Iudæam accedit, vaditque ad eum, quem concupiscebatur, ac statim ad conspectum ac sermones Iesu, efficitur splendidum receptaculum ad preciosum gratiæ vnguentum. Neque tamen illi frequentibus fuit opus sermonibus ac miraculis ad illius cognitionem, sed quantò doctrina ac prudentia, animique dexteritate in alijs præpollebat, tantò velocius & ipsam purè veritatem, & prædicatum sermonem cognoscit.

Ab

Ab hoc tempore efficitur legitimus ac verus Christi discipulus. Cùmque frequenter præceptor adfuisset, & eius signa ac prodigia assectatus esset, ne in salutaribus quidem ipsius afflictionibus deesset. Et quemadmodum omnibus adfuerat, ita sanè & resurrectionis conspector fuit. Cum Cleopa enim ad agrum Emaus proficiscenti adstans post resurrectionem Dominus, (ò horrore plenum illum accessum) tarditatem ac cordis eorum incredulitatem impropere, & scripturarum interpretationibus suam passionem, ac magnum resurrectionis mysterium confirmat. Veruntamen quæ fuit huius diuinæ colloctionis agricolatio? Ignis diuinus iam in horum animis relict, iamque die declinante, manere secum Dominum quodam modo coegerunt. Porro ipse maiori Dei cognitione illos afflare volens, non solum vulgari modo congressus est, verum etiam ad mensam vnà recumbit, panisque fractione exactius agnitus hic idem, qui triduo mortuus fuerat, tandem disparuit, nullo eorum sensu id percipiente, effecta hoc modo in eis firmiori resurrectione mortuorum.

Præterea à Saluatoris in caelum assumptione, ac sanctissimi spiritus indè descensione, hic duodecim Apostolis associatus, & eadem gratia ac potestate repletus, Gentium præceptor designatur, diuino modo docens dispensationis mysterium, & multos ad creatoris cognitionem ex errore manu ducens, ac baptismate consecrans. Siquidem currebat diuinus hic Lucas, prædicationem vbi que disseminans, & sermonum sagena plures ex profunda ignorantia ad Deum adducebat, afflicus pro Euangelio, cum ad pessimos Græcos ad disseminandos sermones accederet. Multa aspera sustinebat in terra, in mari, in singulis ciuitatibus. Desertum dicebatur ei amicum solum, dummodo aliquos in eo inueniret, quos Deo adduceret, ac transferret ad pietatem.

Vbi autem & Paulus caelestia conscendisset, vt intueretur veritatem, & apertè eam prædicaret, ac abiectis erroris tenebris, veritati adhaesisset, & choro discipulorum annumeratus esset, Lucas ipsi socius itineris vbi que constituitur, ac peregrinationis comes, certamina pro pietate exoptans, & ob id se huiusmodi coniungens militi, & vnà cum eo vsque ad vincula afflicus quasi maleficus, simulque cognitionis radios ad fines terræ emittens, adeò ipsi conformis ac domesticus, & per omnia gratus effectus, vt Paulus scribens fidelibus, Lucam frequenter nominaret dilectum: qui à Hierosolymis, & circumadiacentibus locis Illyricum vsque, vnà cum ipso impleuit Euangelium, & à Iudæa Romam vsque vnà cum eo vnctus, eisdem laboribus, eisdem afflictionibus, eisdem communicauit naufragijs, volens omninò particeps declarari etiam coronarum, propter hos labores recipiendarum.

Ita ergò vbi varijs modis in talento prædicationis simul cum Paulo negociatus esset, atque tot gentes adduxisset ac irretisset ad pietatem, totius dispensationis præceptoris & verè amator, & amatus discipulus, sacra scriptor historie, simul & Euangelista ostenditur, vt qui & prius assequutus esset, & ab his, qui ab initio ministri fuerant, hæc cognouisset, aut etiam supernè in sacris edoctus esset. Siquidem hic Euangelista mysterium retexit Gabrielis paranymphii delatum ad Virginem, qui communi mundo gratiam annunciauerat. Hic etiam Christi natiuitatem apertè exarauit, tanquam recens in præsepi iacentem manifestans, & fascias, ac pastores, gaudique præcones Angelos describens. Hic sententias ac doctrinas, omnem mentem excedentes, veri simul ac honesti amore manifestauit, rerum veritati sermonum ingenuitatem commiscens, vt & mentis simul ac linguæ virtutem ob oculos poneret. In parabolis quoque doctrinas salutes retexit, in hoc etiam copiosior cæteris. Vtque breuiter dicam, quemadmodum verbi descensum in terram dilucidè cognoscendum dedit, ita & ascensum in caelos, & reditum ad thronum paternum, sicut quispiam è caelo veniens, manifestauit.

Hoc autem inter cætera gratissimum est, quòd ipsum quoque typum assumptæ humanitatis Christi mei, ac signum eius, quæ illum pepererat, & assumptam humanitatem dederat, primus hic cera ac lineamētis tingens, vt ad hæc vsque tempora in imagine honorarentur, tradidit, tanquam non satis esse existimans, nisi etiam per imaginem ac typum versaretur cum his, quos desiderabat, quod feruentissimi amoris signum est. Neque id solum, sed & fidelibus omnibus, Christi que amatoribus hæc, quæ maxima erant, gratiosè donauit.

At non in his solis Lucas gratiam spiritus, quæ in se erat, coarctauit, neque ad solum Euangelium hic ministrantem habuit linguam, sed post finem miraculorum Christi,

Cap. 5. Sic Christi discipulus.

Luc. 24.

Sic testis resurrectionis.

Cap. 6. Sic gentium præceptor & Apostolus.

Luc. 10.

Multa patitur S. Lucas, dum prædicat Christum.

Cap. 7.

Comes S. Paulo adiungitur.

Cap. 8.

Luc. 1.

Luc. 2.

S. Lucas in præfatione parabolis cæteris copiosior.

Luc. 4. Act. 1.

Cap. 9. Vixit imaginem Christi.

Luc. 10. & S. Mattheus.

Cap. 10.

Act. 1. Christi, etiam Apostolorum exponit actiones: Et primum Saluatoris diuinam in celum assumptionem, deinde super ipsos in igneis linguis spiritus descensum, dehinc Stephani lapidationem, Pauli conuersionem, nempe per Christum factam de caelis uocationem, & transitum a litera ad spiritum, huius in singulis locis uincula, carceres, plagas, flagellationes, varias gentium insidias, quomodo a Hierosolymis Romanam perueniret, labores in mari, afflictiones, pericula, calamitates, naufragia: quorum non spectator tantum, sed & particeps fuerat. Atque ob id diligens est horum enarrator.

Cap. 11. Sed Paulo quidem Romae relicto, rursum hic ad Orientem discedit, totamque Libyam percurrans, in Aegyptum peruenit. Et cum superiorem Thebaida intra suam doctrinam recepisset, ac ad magistrum per Euangelium adduxisset, inferiorem Thebaida septem portarum ciuitatem accedit, in qua etiam pontifex ac pastor a spiritu praepositus. Statuis, impurisque daemonum delubris in terram deiectis, (Id enim studio sibi erat, ut errorem totis, quod aiunt, pedibus fugientem demonstraret) sacra templa contra soli Deo erigit, eisque qui in profundis ignorantiae tenebris tenebantur, per Euangelium ad Dei cognitionem regeneratis, mites filios effici curat.

Cap. 12. Huiusmodi igitur fructibus magistro oblati, impietate de medio sublata, erectis templis, altaribus stabilitis ac consecratis, & sub credentibus, presbyteris ac diaconis inter hos creatis, rectaeque fidei praefinitione ipsis tradita: & nunc quidem a veteris instrumenti scriptura adducens testimonia, nunc uero ab eo, quod ipse contulerat, Euangelio interpretans ipsis ea, quae de Christo erant, & ostendens uetus instrumentum omnino consonum esse nouo, unumque & eundem esse Deum, qui & hoc & illud statuerat, plenus iam dierum effectus, redit in pace ad Deum pacis, puluere quidem pulueri relicto, anima uero in manibus eius, qui dederat, commendata, illuc transiens, ubi regio est uiuentium, ubi sonus festa celebrantium, ubi inhabitatio est omnium laetantium. Huiusmodi sunt certaminum Apostoli pro pietate narrationes: hic fuit ipsi finis laborum pro Christo perceptorum, quorum etiam manipulos nunc metit in laetitia, ita ut possit & ipse cum Paulo dicere: Bonum certamen certauit, cursum consummaui, fidem seruauit: propter quae reposita est mihi corona iustitiae.

Cap. 13. Veruntamen his nunc consequens esse opinor mentionem facere, unde & quomodo, quibusue sane temporibus sacre huius reliquiae ex Achaia, ueluti diuinus quidam thesaurus reportatae sint, & clara ac regiae ciuitati reddita. Transibat quondam a Sirmio ad Istrum Constantius Constantini Magni filius, sed fratrum tertius: atque ad hanc Istri ripam non longo tempore castrametatus, audiuit Barbaros, qui ultra Istrum erant, conflicturos cum Romanorum principatu: & ipse formidans, ne quid mali in suo principatu facerent, confestim ad Thraciam ac Byzantium equitauit. Cumque ad regionem Odtisiorum peruenisset, ubi Adrianus Romanorum Imperator extructa ciuitate, sui appellationem loco dedit, accedit ad eum quidam Episcopus, ueluti donum quoddam ipsi gratissimum deferens, Andreae ac Lucae Christi discipulorum corpora indicans in Achaia esse sepulta. Porro ille & nuncio gauisus est, & Artemium, quo maxime utebatur, & quem sciebat feruidum amatorem charitatis erga Christum. (Attestatur uero diuinum huius amorem certamen ac periculum, temporibus Iuliani propter Christum susceptum) Hunc ergo tanto seruire pro pietate spirantem amicum Artemium, ad preciosorum corporum reductionem confestim emittit. Etenim erat hic Constantius & in caeteris moderatus, & moribus mitis ac modestus, ac magno admodum circa ecclesiarum aedificationem amore occupatus. Unde etiam ad patris sui ciuitatem circa illius sepulcrum, ueluti reddens patri honorem, templum ab ipsis fundamentis maximum aedificat: in quo etiam, ubi Artemius sacrorum Apostolorum reliquias ex Achaia retulisset, in ipso diuino altari sacra mensa reposita: Andreae quidem e ciuitate Patraeorum, Lucae autem ex Thebis Boeotiae translatis corporibus. Ac breui tempore intermedio etiam Timotheum, qui in choro discipulorum Christi uelut perspicua quaedam stella splenderat, ex Epheso refert Ioniam, ministro quoque rursus ad hoc usum Artemio. Sed habuit & ipsum sacrae mensae ambitus ueluti reddentem debitum quoddam pietatis suis auxiliatoribus. Verum Timotheus quidem huiusmodi habuit corporis reductionem: Porro in diuini Lucae reductione tale editur miraculum, sermone ac memoria dignum.

Cap. 14. Anatolius quidam Eunuchus unus eorum, qui tunc e regio erant cubiculo, misero

Cap. 11. Annunciat Christum Aegyptijs.

Fit Episcopus.

Cap. 12.

Feliciter migrat ad Deum.

Psal. 136. 4. 86.

2. Tim. 4.

Cap. 13.

Corpora S. Andreae & Lucae prius in Achaia sepulta sunt.

Constantij laus.

Amplissimum exiuit templum, & in eo codic. reliquias SS. Andree, Lucae, & Timothei.

Cap. 14.

sero corporis morbo detentus erat. Vbi ergo maiorem nouit esse morbum, quam qui medicorum posset arte curari, probè sciens ille, quod d quae impossibilia sunt apud homines, Deo possibilia sunt, omnibus alijs relictis, ad Lucam Christi discipulum confugit, & hoc auxiliatore utitur aduersus morbum. Vbi enim uina, quae preciosum continebat ipsius corpus, ad sacrum templum iam esset delata, quod a fundamentis Constantius exererat, accedens hic dictus Anatolius, simulque baiulans cum his, qui illam portabant, confestim deprimente morbo absoluitur: & uiuens ex mortuo tale adeptus beneficiu, tota sua uita non intermisit gratias agere Apostolo ac Deo, qui per ipsum huiusmodi edebat miracula. Ita igitur primum ex Thebis relatum diuinissimi Lucae corpus, honorifice admodum ac magnifice una cum Andrea ac Timotheo in templo reponitur, quod a Constantio aedificatum erat: cum circa sacrarum reliquiarum repositionem fidei opera ac feruidum Constantij desiderium plurimum demonstrata sunt. Quanquam hic postea maligni laqueis aliquantulum captus, (o castum miserum, heu turbulentam subuersionem) Arrianorum dogma ebibit.

Multis autem postmodum temporibus, Iustinianus, assumptis Imperij sceptris, multo adhuc amplificentius circa haec sacra Apostolorum corpora afficitur, & theca argentea haec concludens, circa ipsum altare uehementi Dei amore reponit, nempe preciosa in precioso conditorio. Et quidem sacri altaris mensam theca constituit: porro communi Apostolorum nomine templum appellatur. Ad quod sane omnes qui conueniunt fideles, laudant hunc tanquam discipulum, celebrant ut Euangelistam, beatificant tanquam eum, qui in sacris sudoribus ac laboribus diuino Paulo semper fuit socius. Et inde sanctificationem participantes, spirituali implentur gaudio: idque gratia ac benignitate Domini nostri Iesu Christi, cui est gloria in secula seculorum, Amen.

Matth. 19.

Miraculum ad S. Lucae reliquias.

Constantius Arrianizat.

Cap. 15. Iustiniani studiu erga sacras reliquias.

BEATI PETRI DAMIANI SERMO DE SANCTO LVCA EVANGELISTA. QVEM IN undecim capitula distinximus.

VIA per Euangelium, dilectissimi, de tenebris ad lucem reductus est mundus, merito Euangelistarum gloriam celebrat populus Christianus. Sed inter ceteros beatus Lucas, cui praesens famulaturus est sermo, dum gemina styli specie & Euangelicam, & Apostolicam contexit historiam, tanquam diuersis agrum Ecclesiae frugibus dicat, unde uidelicet populus esuriens uiuat. Haec planè sunt fruges, quas Ioseph fratribus contulit: haec pecunia, quam in ore sacci praecipit imponi. Haec pecunia nunc in Ecclesiae mensa proponitur, ut * usum postmodum a negociatoribus requiratur. Sed & Benjamin hoc etiam praeceteris addit, ut in sacco eius etiam scyphus cum pecunia reponatur. Quem enim Ioseph per mysterium indicat, nisi redemptorem nostrum, quem suo iam tunc ille mysterio praefigurabat? Ait enim scriptura: Quia uertit nomen illius Pharaon, & uocauit eum lingua Aegyptiaca Saluatorem mundi. Quid per fratres, nisi sancti designatur Apostoli? Quid per Benjamin, nisi Paulus, qui de tribu Benjamin originem duxit? Omnes ergo fratres fruges praedicationis accipiant, quas serere per mundum debeant: & pecuniam, quam ad usum lucrum in mensa proponant. Soli uero Benjamin etiam scyphus adijcitur, ut per Paulum, quem ille signabat, non tabernaculi cyathus gentibus, sed amplum & patulum uerbi poculum propinetur. Hinc est enim, quod ait: Os nostrum patet ad uos, o Corinthij, cor nostrum dilatatum est, non angustamini in nobis. Ac si dicat: Quia me uobis uerbi potum per uerem scyphum largè uidetis afferre, & uos sitibundi cordis ad hauriendum ora laxate, ut decurrens uida non inaniter fluat, sed capacia uasa, in quae transfundatur, inueniat. De quo uidelicet potu per Esaiam Dominus dicit: Glorificabit me bestia agri, dracones, & struthiones: quia dedi in deserto aquas, flumina in inuio, ut darem potum populo meo, electo meo. Quid enim bestia designat agri, nisi gentilitatem utique rationis expertem? Quid per dracones, nisi malitiosum? Quid uero per struthiones, qui pennati sunt, sed uolare nequeunt, nisi hypocritarum figurantur? Haec ergo bestiae Deum glorificant, dum Christus gentili populo

Cap. 1.

Gen. 42. & 44.

for. v. usura Gen. 44.

Gen. 41. S. Paulus de tribu Benjamin originem duxit.

2. Cor. 6.

Esa. 43.

Kkkk

populo, qui desertus erat & inuius, exuberantis Euangelij verba propinat.
 Cap. 2. Scyphus itaque Euangelicæ prædicationis, in Benjamin datus est Paulo, vt ipse
 P. sal. 146. desertum gentilitatis specialiter excolat, & ariditates eius largo sanctæ prædicationis
 2. Tim. 1. imbre perfundat. De quo scilicet imbre scriptum est: Qui operit caelum nubibus, &
 Gal. 2. parat terræ pluuiam. Vndè & ipse Paulus, qui se Apostolum, & magistrum gentium
 esse testatur, ait ad Galatas: Cùm vidissent, quòd creditum est mihi Euangelium
 præputij, sicut & Petro circumcissionis. Qui enim operatus est Petro in Apostolorum
 circumcissionis, operatus est & mihi inter Gentes. Vbi notandum, quanta beati Pau-
 li dignitas, quanta sit gloria. Nimirum qui beatum Petrum & ceteros Apostolos
 adhuc passibilis ac mortalis edocuit, ipse Paulum, iam glorificatus & super Angelos
 S. Paulus à Christo iam exaltatus, instruxit. Magister Apostolorum extitit Christus, cùm hominum subiace-
 in calis re- ret iniurijs: Paulum docere non dedignatus est, cùm iam virtutum caelestium valla-
 gnate edo- retur obsequijs. Cum alijs degebat Apostolis, dum nostræ mortalitatis adhuc infr-
 ctus est. ma perferret: Paulum sibi familiarem fecit, cùm calcato ac potenter everso mortis
 Gal. 7. imperio, paternæ maiestatis folio præsideret. Hinc est, quod ait: Notum vobis facio,
 fratres, euangelium, quod euangelizatum est à me, quia non est secundum hominem:
 neque enim ego ab homine accepi illud, neque didici, sed per reuelationem Iesu
 Christi. Ideoque licet sancti Apostoli per corporales obtutus cuncta Saluatoris no-
 stri gesta perspexerint, in nullo tamē beati Pauli præcessere notitiam, dum idem hunc
 de caelo Magister instruxit, qui antè cum illis in terra corporaliter habitauit. Vndè
 1. Cor. 8. est, quod ad Corinthios per interrogationem dicit: Non sum Apostolus? Nonne
 Iesum Dominum nostrum vidi? Nonne opus meum vos estis in Domino? Deo ita-
 que reuelante, ad tantam peruēnit scientiæ plenitudinem, atque ita perductus est in
 omnem Euangelicæ regulæ veritatem, vt cùm omnes superessent, Apostolorum ma-
 Gal. 1. gisterio non egeret. Hinc est, quod ad Galatas dicit: Cùm autem placuit ei, qui me
 segregauit ex vtero matris meæ, & vocauit per gratiam suam, vt reuelaret filiū suum
 in me, vt euangelizarem illum gentibus, continuo non acquieui carni & sanguini,
 neque uēni Hierosolymam ad antecessores meos Apostolos. Quandò autem ierit,
 aperuit cùm subiungit: Deindè post annos tres uēni Hierosolymam videre Petrum:
 videre, non discere.
 Cap. 3. Sed dicat aliquis: Hic sermo non Lucam Euangelistam, sicut promissetat, loqui-
 tur, sed in Pauli Apostoli disputatione versatur. Verum planè, nec possumus dissiteri.
 S. Lucas à Paulo Apo- Sed cùm beatus Lucas eiusdem Apostoli indiuiduus comes extiterit, atque ab eo di-
 stolo quid didicerit. dicerit omne, quod scripsit, vbi dignitatem præceptoris exprimimus, alumnus quoque
 præconium non tacemus. Et doctoris laus redundat in discipulum, dum Euangelicæ
 veritatis historiam, quam ille diuinitus didicit, hic ex eius ore percipiens, fideliter ap-
 tibus exarauit. Quantæ ergò dignitatis, quantæque sit excellentiæ beatus Lucas, in
 hoc liquido deprehenditur, quia cùm Marcus à beato Petro eductus, & Matthæus
 atque Iohannes, qui Euangelium descriperunt, Redemptoris nostri gesta in terra
 didicerint, iste solus (vt ita loquar) hoc Euangelium scribere meruit, quod de caelo
 descendit, dum scilicet hoc Spiritus sanctus Paulo caelitibus reuelauit, & postmodum
 per eundem Paulum, quasi per organum suum, beato Lucæ Christus innotuit. Hinc
 2. Cor. 13. est, quod ipse Paulus ait: An experimentum quæritis eius, qui in me loquitur Chri-
 stus? De caelo ergò Christus in Paulum gestorum suorum sacramenta profudit, ea-
 demque per Paulum in Lucam, velut aurea fistula mediante, transfudit, vt huic beato
 Efa. 41. viro non immeritò congruere videatur, quod per Esaiam dicitur: Primus ad Sion
 dicet, Ecce adsum: & Hierusalem Euangelistam dabo. Ideoque non casu, sed spiri-
 tus sancti magisterio factum est, vt beatus Matthæus, qui à conuersante in terra Do-
 mino Euangelium didicit, quadraginta generationes enumerando descendat. Per
 Matth. 1. quadragenarium quippè numerum labor exprimitur, quo videlicet Christus in cor-
 pore suo, quod est Ecclesia, per diuersa vitæ huius tempora fatigatur. Hinc est, quòd
 Exod. 24. & 34. Moyses & Elias per quadraginta dies continuauere ieiunium. Sed & ipse Dominus
 3. Reg. 19. sub eodem numero abstinuit à perceptione ciborum. Per Moysen itaque lex, per
 Eliam prophetia, per Christum verò, noui testamenti patenter intelligitur gratia.
 Per afflictionem ergò legis, prophetiæ simul & gratiæ, labor innuitur vniuersalis Ec-
 clesiæ, per vniuersam mortalis huius vitæ secula fatigata. Hinc est, quòd filij Israël æru-
 Ios. 3. minis atque laboribus diuinæ peregrinationis attriti, post quadraginta annos terram
 sunt promissionis ingressi: quia videlicet omnes electi post emensum huius peregrin-
 nationis

nationis excursum, mox hæreditario iure terram viuentium possidebunt.

Per numerum ergò, quem Matthæus ordinat, susceptio laboriosa mortalitatis no-
 stræ: per illum verò, quem Lucas posuit, indubitanter exprimitur mysterium nostræ
 redemptionis. Per illum similiter numerum edocemur, quia Christus iuxta prophe-
 Etia. 53. tiam peccata nostra ipse portauit: per istum verò consequenter addiscimus, quia se-
 cundum Apostolum omnia nobis delicta donauit. Ipse quippè est Agnus, qui obla-
 Col. 2. tus est, quia ipse voluit: ipse est, qui & abstulit peccata mundi. Septuagenarius quippè
 Efa. 53. septimus numerus, quem Lucas posuit, remissionem significat peccatorum, sicut
 Luc. 3. ipse Dominus innuit, cùm Petro quarenti, quoridies essent dimittenda fratri peccata,
 Matth. 18. respondit: Dico tibi, non tantum septiès, sed vsque septuagies septiès. Nec mirum,
 si per hunc numerum, qui ab vdenario & denario nascitur, humanæ prauitatis abo-
 litione designatur. Vndenarius quippè numerus, si septiès multiplicatur, profectò se-
 ptuaginta septem summa completur. Sed denarius, qui perfectus est numerus, de-
 calogum signat. Per vdenarium verò, qui hunc transgreditur, quid nisi legalis trans-
 gressio figuratur?

Cùm ergò in tota illa summa legis simul & transgressionis, vterque numerus com-
 Cap. 5. prehendatur, quid mirum, si per eam scelerum remissio designetur? Septenarius pla-
 nè numerus, qui supra Dominum in columba descendit, nostræ prauitatis vdena-
 rium aboleuit. De quo scilicet charismatum numero per Esaiam dicitur: Requiescit
 Efa. 11. super eum spiritus sapientiæ & intellectus, spiritus consilij & fortitudinis, spiritus sci-
 entia & pietatis, & implebit eum spiritus timoris Domini. Vndè beatus Lucas, vt ex-
 piari nos à nostris sceleribus per aduentum nostri Saluatoris ostēdat, non ab Euange-
 licæ narrationis exordio, sed à baptismo duntaxat, Christi cognationis ordinem in-
 choat. Quod etiam in libro Geneseos euidenter ostenditur, vbi Lamech vxoribus
 suis dixisse narratur: Septuplum vltio dabitur de Cain, de Lamech verò septuagies se-
 Gen. 4. ptiès. Vltio quippè de Lamech septuagies septiès danda dicitur, quia septuaginta se-
 ptem homines de femoribus eius perhibētur egressi, ac postmodum diluuiο vorante
 referuntur absorpti. Sed quia Lamech percussus, siue percussus exprimitur, quid per
 hunc, nisi primus parens humani generis figuratur, qui nimirum peccati telum, quo
 primus ipse percussus interiit, vniuerso quoque generi successuræ posteritatis infixit?
 De hoc ergò Lamech septuagies septiès vltio data est, quia peccatum, quod primus
 homo contraxit, per septuaginta septē generationes in humano genere viguit. Vtque
 ad Christum siquidem peccatū originale permansit, quod ipse per baptismi sui (vndè
 Lucas incipit) sacramenta deleuit. Vbi videlicet de illo dicitur: Ecce agnus Dei: ecce
 Iohan. 1. qui tollit peccata mundi.

Redemptionis ergò nostræ materiam vterque sanctus Euangelista sic inuicem di-
 Cap. 6. uidunt, & narrationis partem sibi quisque congruam sumunt, vt Matthæus per ge-
 nerationum lineam descendendo, Christum ad nos peccatores de caelis aduenisse
 perhibeat: Lucas autem à sacramento baptismatis ad patrem vsque conscendens,
 traxisse nos secum ad caelestem gloriam, peccatorum sordibus ablutos, ostendat. Ille
 siquidem adstruit Christum ad terram misericorditer descēdentem: iste faterur eum
 Matth. 18. nos ad caelestia subleuantem. Ostendit ille pastorem nonagintanouē oues in deserti
 Luc. 15. pascuis relinquentem: docet iste, quam perdiderat ouem, scapulis impositam, ad
 ouile proprium reuocantem. Ille perhibet descendisse medicum ad ægrotos: faterur
 iste ad incolumitatis æternæ gaudia secum nos reduxisse sanatos. Ostendit ille solum
 vngentium à patre ad nos missum: docet iste, quoniam ad caelestem patriam multi-
 tudinem transtulit electorum. Porrò vtriusque Euangelistæ intentionem vnā beatus
 Rom. 8. Paulus compræhendit, dicens: Misit Deus filium suum in similitudine carnis peccati,
 vt de peccato damnaret peccatum in carne. Nam cùm dicit, Misit Deus filium suum
 in similitudine carnis peccati: ostendit susceptionem mortalitatis nostræ, quam Mat-
 thæus apertè declarat, cùm ab Abraham descendendo, quadraginta generationes
 enumerat. Cùm verò subiungit, Er de peccato damnauit peccatum in carne: aboli-
 tionem perhibet peccatorum, quam Lucas indubitanter exprimit, cùm septuaginta-
 septem cognationum lineam texit. Quam videlicet vtranque sententiam idem Pau-
 Rom. 4. lus vno alibi versiculo complexus est, dicens: Iesus Christus traditus est propter de-
 licta nostra, & resurrexit propter iustificationem nostram. Descendit enim Christus,
 vt nos à peccatis eriperet: surrexit autem, vt candore iustitiæ nitidos exhiberet.

Cap. 7. Cur Mattheus descendendo, Lucas vero ascendendo, genealogiam Christi conserunt.

Ephes. 2.

Cap. 8.

Lucas multus est in commemoratione sacerdotio.

Luc. 1.

Luc. 1. & 2.

Luc. 24.

Cap. 9.

Ezech. 1.

Apoc. 4.

Cur S. Lucas vituli speciem tenet.

Esa. 29.

Liber signatus quis sit.

Apoc. 5.

Quæ nimirum vtriusque beati Evangelistæ diuersitas etiam in hoc euidenter ostenditur, quia Mattheus per Salomonem, in cuius matre Dauid per adulterium corruit, Dominicæ generationis lineam descendendo producit: Lucas autem per Nathan ascendit, per cuius videlicet æquiuocum prophetam, hoc ipsum eiusdem Dauid peccatum Dominus expiauit, & sic quasi lapsum miseratus erexit. Ille itaque docet, Dei filium ad nos humiliter inclinatum: iste pronunciat nobiscum simul cum triumphali gloria cælitus exaltatum. Descendit enim Christus ad iacentes, vt eos secum prouehat in astra victores. Vndè non sine diuino factum præfatio creditur, quod beatus hic Evangelistæ tali vocabulo nuncupatur. Lucas enim Hebraicè, Ipse confurgens, siue eleuans, vertitur in Latinum. Hoc igitur in proprio nomine prætulit, quod ipse postmodum de Salvatore conscripsit. Redemptor enim noster & ipse de morte surrexit, & nos ad cælestia viuentes de mortuis eleuauit. Vndè & per Apostolum dicitur: Qui nos conresuscitauit, & confedere fecit secum in cælestibus. Ipse itaque principaliter confurgens, siue eleuans dicitur: quoniam ad hoc de morte surrexit, vt nos in morte prostratos erigeret: ad hoc ascendit in cælum, vt secum nos ad cælestia subleuaret. Quod igitur beatus Lucas de Christo scribendo perhibuit, hoc quasi propheticè proprio nomine designauit. Et hoc magnum certè mysterium, quod beatus Lucas à baptismo Saluatoris incipit, & vsque ad Deum Patrem generationum lineam ascendendo producit. Per lauacrum quippè sancti baptismatis à peccatis abluiatur, & sic Deo Patri per Mediatorem Dei & hominum reconciliamur. In baptismo itaque est nostræ ascensionis initium, & sic ad Deum à viuentibus peruenitur per boni operis incrementum.

Nec prætereundum, quia cum redemptor noster verus utique sit Rex & sacerdos, sicut beatus Mattheus regiam eius texuit describendo progeniem, sic ediuersò Lucas sacerdotalem indicat per omnem textum sui voluminis dignitatem. In sacerdotali quippè plerumque versatur officio, & dum diuersa Domini operis gesta percurrit, ab his tamen, quæ ad sacerdotium pertinent, non recedit. Modò enim sacerdoti delegatum narrat officium, modò progeniem, modò vicem, modò sacrificium, modò nominat templum: & cum plurima intrà sacræ historię seriem comprehendat, intentione tamen, qua coeperat, proseguendi sacerdotij, perseuerat. Nam in ipso suæ narrationis initio sic exorsus est, dicens: Fuit in diebus Herodis Regis Iudæe sacerdos quidam, nomine Zacharias, de vice Abia, & vxor illius de filiabus Aaron. Deinde ipsum sacerdotem ad adolendum ante altare sacrificium statuit. Postmodum quoque ad eiusdem sacerdotis domum Mariam Virginem dirigit. Tria quoque cantica in Ecclesia cantanda describit, (quod nullum Evangelistarum præter eum fecisse reperitur) vnum scilicet Zachariæ, secundum Mariæ, tertium Simeonis. Quadragesimo vero die, postquam natus est, Dominum cum muneribus in templo oblatum. Deinde duodennem in eodem templo inter doctores constituit residentem. Parentes quoque Domini narrat per singulos annos in solennitate paschali orationis gratia Hierusalem ascendere solitos. Postremò Euangelium suum hoc fine concludit, vt dicat: Ipsi adorantes, regressi sunt in Hierusalem cum gaudio magno, & erant semper in templo laudantes & benedicentes Deum.

Vndè sit, vt beatus Lucas vituli speciem teneat, sicut & Ezechiel Propheta, & Iohannes Evangelista se vidisse pronunciant. Vitulus siquidè in templo solebat offerri. Et benè vitulus, quia sacræ linguæ vomere cordis nostri aruam profulcat, eaque Evangelici seminis iactu vitali fruge foecundat. Vel certè idcirco beatus Lucas vituli prærendit imaginem, quia dum Evangelicam atque Apostolicam describit historiam, hostes Christi atque aduersarios verę fidei, tanquam duobus cornibus ventilat, eosque, nè aream catholicæ Ecclesiæ depopulentur, expugnat. His autem cornibus præmunitur, quibus & Iudæos feriat non credentes, & hæreticos hinc inde concludat, à regula verę fidei declinantes. Scripsit itaque beatus Lucas Apostolorum labores & actus, quibus & ipse collaborator interfuit. Scripsit & Euangelium, quod quasi signatum magni thesauri pondus, de cælo percepit. Cui videlicet illud Esaię vaticiniũ congruenter aptatur, quo dicitur: Et erit vobis visio omnium, sicut verba libri signati: quem cum dederint scienti literas, dicent: Lege istum: & respondebit: Non possum signatus est enim. Quis est enim liber ille signatus, nisi sanctum Euangelium, mysticis figurarum sententijs obuolutum, & ab humanæ mentis intelligentia procul arcana quadam profunditate remotum? Hic profectò liber ille est, de quo Iohannes ait: Vidi in dextera

dextera sedentis supra thronum, librum scriptum intus & foris, signatum sigillis septem. Quæ sunt autè sigilla, quibus liber Euangelicus obfignatus dicitur, nisi septem illa sacramenta, quibus utique totus ordo Dominicæ dispensationis impletur, videlicet incarnatio Domini, natiuitas, passio, resurrectio, ad cælos ascensio, deinde iudicium, postremò regnum? His itaque sigillis liber Euangelicus ita signatus est, vt nisi eum Christus aperuisset, cuilibet omninò patere non posset. Vndè subiungitur: Ecce vicit Leo de tribu Iuda, radix Dauid, aperire librum, & soluere septem signacula eius. In actibus verò Apostolorum, dum quasi nudam narrat historiam, quodammodo nascentis Ecclesiæ teneram lactat infantiam.

Sed, si diligenter attendimus, quia medicus est ille, qui scribit, nil aliud in illa reperiuntur historia, nisi duntaxat animarum languentium medicinam. Humanæ quippe conuersationi quasi quandam reëctitudinis lineam tendit, & per eam nos quasi semitam dirigit: vt sicut primitiuam Ecclesiam vixisse perpendimus, in quantum facultas suppetit, & ipsi viuere studemus, quatenus eadè puritas, quæ de origine fontis emanat, etiã per decliua nihilominus postrema decurrat: & qualis oriendo progreditur, talis in fine seruetur. Vnus est enim ipse de quatuor fluminibus paradisi, qui videlicet vberibus doctrinæ suæ fluentis vniuersam mundi latitudinem irrigauit. De quibus videlicet aquis per Esaiam dicitur: Scissæ sunt in deserto aquæ, & torrentes in solitudine: & quæ erat arida, in stagnum: & sitiens, in fontes aquarum.

Recurramus itaque, dilectissimi, ad innocentiam primitiuæ Ecclesiæ, vt discamus & possessa relinquere, & in regni paupertatis simplicitate gaudere. Non ad ima nos terrenæ substantiæ pòdus deprimat, quos ad supernæ Hierusalem gloriæ Rex cælestis iuuat. Non nos ab hoc itinere carnalis illecebræ retrahat lenociniũ, quibus utique per præcedentis nostri redemptoris introitum pater aula cælorum. Nam dum generationis eius ordo ab humilitate baptismatis ad Patrem vsque producitur, liquet proculdubio, quia patri cælestis ingressum sequentibus pollicetur: & quò prior introiit, sibi ministrantibus viam strauit. Volo, inquit, Pater, vt vbi ego sum, illic sit & minister meus: vt nimirum ad caput se membra colligant, & (sicut eodem spondente promittitur) vbi fuerit corpus, & aquilæ congregentur. Adeamus ergò cum fiducia thronum gratiæ, vt misericordiam consequamur, & gratiam inueniamus in auxilio opportuno. Nam (sicut idem dicit Apostolus) talem habemus Pontificem, qui consedit in dextera sedis magnitudinis in cælis, sanctorum minister, & veri tabernaculi, quod fixit Deus, & non homo. Illuc itaque se iam noster spiritus dirigat, illuc disruptis terrenæ concupiscentiæ vinculis æstuanter euolare contendat, & vbi caput eminere considerat, se quoque secuturum esse confidat. De quo videlicet dicitur: Non in manus facta sancta Iesus introiuit exemplaria verorum, sed in ipsum cælum, vt appareat nunc vultui Dei pro nobis. Illic ergò habemus Pontificem, qui iustificet peccatores: Illic habemus Regem, qui coronet post victoriam triumphates: qui nimirum ad hoc dignatus est de summis ad ima nostra descendere, vt nos secum ab infimis ad propria subleuaret, Iesus Christus Dominus noster, qui cum Deo Patre & Spiritu sancto viuunt & regnat in secula seculorum, Amen.

MARTYRIUM S. IVSTI SIVE IVSTINI, VT EVM HISTORIA VOCAT, NOVM ANNORVM PVERI, ex venerabilis Bedæ Tomo 3. per F. Laur. Surium comprehensius descripta, cum illic habeatur non prosa oratione, sed quæ carminis potius formam quandam referat.

CHRISTO Domino ac Saluatore nascituro, editum exijt ab Augusto Cæsare, vt describeretur vniuersus orbis. Ille enim, vt ait Gregorius Pápa, apparebat in carne, qui electos suos adscriberet in æternitate, quos sacrę fidei professio cõmendaret: quam qui dignè colunt cum operibus bonis, quæ sunt ceu census quidam Domino gratissimus, cælestis ciuitatis municipes fiunt. Quem censum vterque sexus & ætas omnis soluit, vt restantur martyres innumeri, non viri duntaxat, sed & foemina: nec solum maturi aui, sed etiam permulti ætate tenera. In quibus sanctus Iustinus nouem annorum puer, quo pacto per passio-

Septem sigilla que sunt.

Apoc. 5.

Cap. 10.

Quatuor Euangelistis 4. fluminibus paradisi cõparatur. Esa. 37.

Cap. 11. Regia paupertas.

Iohan. 12.

Matth. 24.

Hebr. 4.

Hebr. 8.

Hebr. 9.

Octobr. 18.

Luc. 2.

Cap. 1.

Homil. 8.

in Euang.

S. Iustinus

puer annorum nouem,

fit martyr.

passionem migrarit ad Dominum, sequens oratio explicabit. Diocletiano & Maximiano saevissimis tyrannis Romani Imperij dignitatem obtinentibus, tam crudelis extitit persecutio Christianorum, vt omni suppliciorum genere affici iuberentur, qui Christum profitebantur. Et ne quis latitandi superesset locus, vbiq̄e struebantur insidiae, vt nulli fas esset emere quippiam, aut vendere, vel etiam haurire aquam, nisi prius infandis demonum idolis thura cremaret. Ea tempestate fuit praefectus quidam missus in Gallias, perfidiosus, ferox, immanis Christi & Christianorum hostis, Rictiouarus nomine. Is sitiens innoxiorum hominum sanguinem, cum venisset Basileam, multos illic Christianos in aquas demergi iussit: edicto quoque locis omnibus proposito, praecipit ne quisquam Christianus sineretur viuere.

Rictiouarus
saevissimus
praefectus.

Cap. 2.

Sap. 4.

Claret propheta
spiritu puer
sanctus.

Magna animi
virtus in
tenero puero.

Cap. 3.

Liberalitas
eius erga
pauperem.

Psal. 40.

Psal. 111.

Math. 27.

Ibidem.

Cap. 4.

Per id tempus Antistiodori fuit Mattheus quidam, vir bonus & iustus, filios habens Iustinianum & Iustinum: quorum ille aetate, hic morum maturitate anteibat, per vitam immaculatam senectutem induens, & breui consummatus, longa exiens tempora, meritorum eius laude durante in secula, quando quidem placuit Deo anima illius. Antè autem, quam hic Iustinus in lucem ederetur, frater eius Iustinianus ab hostibus captus, & procul abductus est. At beatus puer Iustinus à teneris annis rebus diuinis animum appulit, Domino illi quotidianæ gratiæ suæ incrementa largiente. Cumque esset virtutibus ornatus, etiam futurorum praenotionem & scientiam diuinitus accepit. Itaque ex Domini reuelatione didicit fratrem suum agere in seruitute, atque eius herum Lupum Ambianis habitare. Idque mox refert ad patrem, adhortans eum, vt iter suscipiat ad filium redimendum. Respondente patre, se necesse iter illud, sanctus puer animo accensus, urbem omnem Antistiodorensis peragrat, ducem aliquem eius itineris queritans. Sed cum nullus esset, redit ad patrem, indicat se neminem quidem inuenisse, qui eò velit proficisci: at nec sic tamē cessandum esse. Pergamus, inquit, pater Christo comite, qui non sine nobis votis frustrari nostris: nec quicquam illo praeeunte nobis aduersi occurret: sed ibimus illasi, incolumesque redibimus. Rursus pater: Equidem fortassis, mi fili, tantum iter perferre poterò, viribus fretus corporis: tu verò cum sis tenellus puer, vereor sanè vt possis. Iustinus respondit: Christi ego seruus sum, cui ego benè confido, cuique me semper commendare soleo. Eamus, pater, in eius nomine, illi totius itineris effectum committentes, gratumque habentes, quicquid ei facere visum erit. Acquisiuit pater, & rebus ad iter necessarijs comparatis, iter ingressi sunt.

Ea nocte Meloduni manserunt, ad cuius portas pauper quidam eis venit obuiam, & pedum officio, & oculorum lumine orbatus, ad ea incommoda accedente etiam dira fame & corporis nuditate. Petiit miser stipem à Iustino. Iustinus indicat patri, & ab eo acceptas escas dat inopi. Porro sua se tunica spolians, ea vestit nudum, gemino beneficio afflictum refouens. Ea re non nihil commotus pater, coepit obiurgare eum, illud benignitatis & humanitatis officium, dispendium vocans. Contra verò sanctus puer Iustinus, Noli, inquit, pater factum hoc dispendij loco habere, cum nobis pro illo aeterna in caelis beatitudo promittatur, dicente spiritu sancto per prophetam: Beatus, qui intelligit super egenum & pauperem: in die mala liberabit eum Dominus, & ab auditu malo non timebit. Mala dies erit impijs, cum in extremo iudicio damnabuntur à Deo, arsiuri cum diabolo igne sempiterno. A malo autem timebunt auditu, qui tunc audient vocem illam terribilem: Ire maledicti in ignem aeternum. In hac die mala, qua damnabuntur impij, illi liberabuntur, qui praestant eleemosynam: nec eos auditus malus terreat, sed potius audient à Christo: Venite benedicti patris mei, possidete regnum, quod vobis paratum est ab origine mundi. Esurini enim, & dedistis mihi manducare: Nudus eram, & cooperuistis me &c. Quod enim vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Vides mi pater, quæ bona reposita sint nobis, si ex ijs, quæ suppetunt nobis, gratificemus inopi?

Cum ergò noctem illam Meloduni exegissent, manè coepto pergunt itinere: Christoque duce, Lutetiam Parisiorum perueniunt. Vbi Hippolytus quidam eos hospitio accepit, & humaniter traclauit, cum ei causam aduentus sui exposuissent. Ab illo autem dimissi, Isaram fluium vt attigerunt, non inuenere nauim, qua eum possent transmittere. Molestè id ferente patre beati pueri, ille perturbatum consolatur, indicans ei quod diuina reuelatione didicerat, quendam adfuturum propediem cum nau, qui eos traducat. Adhuc puero hæc loquente, quidam nauta venit cum sua cymba. Ad quem accedentes, rogant vt ipsos euehat in aliud litus, iusta mercede accepta.

accepta. Ille promptus annuit, nec tamen nulum recipere vult, grasis suam eis operam offerens. Traiecto flumine, Ambianis properant, urbemque ingressi, sciscitantur quæ sit domus Lupi, apud quem Iustinianus seruiat. Reperta domo, accedunt Lupum, offerunt preces supplices, priorque Iustinus ita eum appellat: Verimus, Lupus, ad humanitatem tuam, orantes vt captiuum fratrem nobis restituas, quem scimus apud te seruire. Afferimus nostram substantiolam, vt accepro precio, pro tua clementia cum nobis reddas. Lupus vero rogat, quinam sint. Respondent se Christianos esse, ciuesque Antistiodorenses, fratrem suum Iustinianum dici, & apud ipsum commorari. Tum Lupus: Ego, inquit, vobis præbebo hospitium, & pueros meos omnes ostendam: in quibus si fratrem vestrum videritis, precio redimatis.

Iustinus puer
cui (no patre
Deo duce
venit Am-
bianum.

Vesperè igitur in Lupi domum intrat, & ille duodecim pueros suos in eorum conspectum adducit: sed in ijs non erat Iustinianus, quem querebant. Itaque beatus Iustinus oculos circumferens, videt quendam extra illos assistentem puerum, manu sua lampadem accensam tenentem. Is verò erat beati Iustini frater, ante eum diem nunquam illi visus. Sed ille plenus spiritu sancto, nullo homine docere, eundem germanum fratrem suum hæc tenens incognitum, ocyus cognouit. Sanctorum enim animi Deo inherentes, interna & arcana perferunt, & prophetico spiritu res ignotas edocentur. Videmus hoc in Actibus Apostolicis, vt spiritus loquatur Petro, Paulo, & alijs. Cognito igitur fratre, Iustinus dicit ad Lupum: Meus iste frater est, qui manu fert lampadem. Huius redimendi causa pater meus ad te accessit. Tu, vt es pollicitus, benignum te nobis exhibe, vt illo comite possimus abire domum. Hæc vt audiuit Iustinianus, obstupuit, quod nunquam illi visus, tam facile cognosceretur. Admirabantur etiam alij, qui aderant, ob rei iniquitatem nouitatem. Gratulabantur fideles, in Domino latantes, & pro tanta virtute Deo gratias agentes.

Cap. 5.
Iustinus cognoscit fratrem suum, quem nunquam viderat.

Act. 10. 16. &c.

Aderant tum fortassis quidam Rictiouari praefecti retiarij: qui vt eos Christianos esse sensere, properè ad dominum suum referunt. Is confestim mittit, qui eos adducant: aut si nolint sequi, in custodiam abducant, donec possint opportunè coram ipso sibi. Lupus verò, qui eos hospitio exceperat, noctu eos excitat, hortatur vt ante diluculum maturè proficiscantur. Adfuerunt enim, inquit, hic Rictiouari ad ministri, qui vt Christianos vos esse animaduertunt, mox illi significarunt. Fratrem ergò vestrum vobiscum abducite: nullum ego redemptionis precium expeto. Tantum ocyus hinc abcedite, ne vos persecutores comprehendant. Illis itaque profectis, repente aduolant missi à iudice: sed non inuenientes eos, redeunt ad illum, aiunt iam abiisse homines. Mox ille iubet quatuor equites summo studio eos insequi, & ad suum tribunal comprehensos pertrahere: si verò reluctentur, confestim eos trucidare. Properant equites, abeuntium persequuntur vestigia: qui cum iam ferè venissent ad locum, quem Luperam vocant, non longè aberant illi, qui eos insequerantur, crudeles carnifices. Ait autem Iustinianus ad Iustinum: Locum hunc opportunum cernis & hauriendæ aquæ, & cibo sumendo. Si lubet igitur, paulisper hæc assideamus, vt cibo & potu refocillati, expeditiores simus ad prosequendum iter. Iustinus iam futurorum praescius, respondet: Si quippiam gustare hæc vultis, faciendum id est celeriter. Appropinquant enim missi à iudice, qui nos, modò id possint, ad illum adducant poenas luituros. Ocyus ergò cibum capite: ego verò interim contemplanor, num quis huc veniat, ex iudicis mandato nobis insidiaturus. Quod si quem perfero eo animo ad nos accedere, ego cum illo colloquar, vos autem in hanc specum vos subducite.

Cap. 6.
Ac ut neur
focet apud
Rictiouari
praefectum.

Humanitas
Lupi hospitis.

Insequuntur
sanctos Rictiouari ministri.

Cap. 7.

Hæc cum prophetico spiritu sanctus dixisset puer, mox adfuit carnifices, quos ille adfuturos praedixerat. Ijs conspectis, cæteri in speluncam sese abdunt: beatus verò Iustinus stat intrepidus, ad martyrij gloriam à Christo praedestinatus. Ad eum igitur accedunt quatuor illi equites, sciscitantur quis sit, quæ eius sit professio, quinam illi aut vbi sint, quos habuisset socios. Ille per ordinem omnia explicans: Ego, inquit, Iustinus dico, Christianum me liberè profiteor. Et quia Christiani nominis persecutores vos estis, non licet mihi vobis prodero comites meos, ne hac ratione poenis illi subijciantur. At illi: Nisi, aiunt, illos citò prodideris, nos te quamprimum gladio feriemus, tum quod indicare eos non vis, tum quod Christianum te profiteris. Respondet Iustinus: Sanctum Euangelium promittit nobis, si quis propter Christum perdat animam suam, in vitam aeternam custoditurum eam. Atque ea causa propter eum poenas perpeti

Iustinus puer impetriturus, se h. o. tibus offerit.

Iohan. 12.

Iohan. 18. non recuso, eo dilecto malens emori, quam offenso viuere. Quod autem vultis a me prodi comites meos, id sacrosanctum verat Euangelium, quado ipse Christus Dominus noster in passione sua noluit prodere discipulos suos, sed captus, iussit vt eos sinerent abire. Notum ergo sit vobis, me nec sanctissimum Christi nomen metu mortis abnegaturum, nec socios indicaturum.

Cap. 8. S. Iustinus capite truncatur. His auditis, ira perciti carnifices, sine vlla mora in eius necem conspirant, vnusque ex eis, caeteris hortantibus, caput illi amputat. Ita martyr Christi cum laude & gloria in caelum proficiscitur, geminum percepturus brauium, quod & in Christi confessione perduraret, & vsque ad mortem proximos suos dilexerit. Vt vero qua eius esset gloria testatum fieret, insigne mox miraculu declaratur. Praecisum enim caput manibus apprehendit corpus truncum, & coram lictoribus illis immobile constitit. At illi ea re perterriti, fugam capeffunt. Pater vero eius & frater e specu egressi, vident sanctum corpus eius stare immotum, miranturque suis manibus proprium ferre caput. Variè interim animis afficiuntur, hortante martyrij gloria, vt exultent, natura inuitante, vt plorent. Maximè vero anxios eos habet, quod nesciant, quomodo sepultura mandandus sit. Cumq; ea de re inter se conferrent, caput beati martyris eos distertis appellans. verbis: Abire, inquit, ad locum, quem Luperam dicunt, atque illic meum humate corpusculum. Porro matri hoc meum apporrate caput, vt amoris erga se mei hoc apud se pignus habeat. Quod si mei teneret desiderio, studeat sequi me in paradiso iam degentem, vbi animae sanctorum feliciter quiescunt.

Præclarum miraculu. Tum illi faciunt, vt erant iussi, corpusque sepeliunt loco eis indicato. Caput vero adferunt matri, qua illud cum gaudio excepit, Deo agens gratias, quod innocentem eius animam ad se euocasset. Tibi, inquit, Christe honor, laus & iubilatio, qui dignatus es hunc assumere puerum, & adiungere beatis martyribus tuis. At tu beate Iustine, fili mi dulcissime, qui in Christi regnum ingressus es cum palma victoriae, ibi memor esto mei in tuis suffragijs. Hac illa cum lachrymis orante, lux ingens effusa est super illud domicilium, in quo sanctum Iustini caput repositum erat. Cumque ea luce omnia circumquaquè irradiarentur, idque in ipsis noctis tenebris, mirabantur quotquot in ea vrbe erant. Tandem Episcopo eius ciuitatis caput illud sancti martyris honorifice condente, caeca quadam puella superueniens, Adiuna me, inquit, beate Christi martyr, vt lumen diu negatum, Domino Christo praestante, tuo patrocinio adipisci merear, vt laudetur nomen eius in martyrio tuo. Sic illa orauit, & mox votopota suo, laude & praedicatione effert inclytum martyrem, plebsque omnis exultans, gratias agit benignissimo Saluatori, cui est honor & potestas per aeterna secula, Amen.

Loquitur praecisum caput patri & fratri suo. Cap. 9.

Lux caelitus effunditur super caput eius.

Caeca illuminatur.

VITA ET MARTYRIUM S. MONONIS MARTYRIS IN NASSONIA, LEODIENSIS DIOECESIS, QUI ESCENTIS, vt habetur in antiquo MS. libro ecclesiae collegiatæ eiusdem S. Mononis Nassonien. quam vitam fideliter exscriptam nobis transmisit Dominus Iohannes Charlier eiusdem ecclesiae Praepositus. Dictionem tamen subinde mutauimus, quam in alio MS. codice inuenimus latiniorem.

PROLOGVS AVTHORIS.

Votiescunque, fratres charissimi vnicè percolendi, ortum, vitam, & obitum dignè recolimus sanctorum, quorum memoria redolet preciosa, toties fructu salutis nostris miserijs credimus affuturum. Quapropter sanctissimi patroni nostri Mononis, martyris scilicet egregij, nostrae fragilitati specialiter a Domino bonorum largitore praedestinati, ortum, vitam, ac martyrij palmam, secundum sermonis nostri ariditatem aliquantulum recitantes, eodem Christo Domino propitiantem, aggredimur describere.

VITA

VITA.

VIT igitur sanctus Monon de occiduis mundi partibus Octobr. 18. oriundus, videlicet ex Scotia, qua multos sanctoru velut S. Mononis stellas lucifluas ad diuersas mundi transmisit partes, vt S. Mononis parria. fuit preciosus confessor Furseus, quem Parrona retinet S. Fursei vitam quare 16. Ianuarij. laeta, cum fratre suo Vltano: & Foillanus eoru frater magni meriti vir, cuius praesentia castrum congaudet Fossense: Sanctus quoque Bertuinus, sanctus Fredegandus, necnon sanctus Eloquius confessor magnificus, quem Vualciodorum veneratur coenobium: alijq; complures sancti, quorum numerum & nomina sanctae praedestinationis continet liber. Huic ergo memorato Mononi post Angelus ei in somnis apparet. vigilias nocturnales, quibus Deo velut miles inuictus seruiabat, cum se sopori dedisset, nuncius caelestis affuit in haec verba: Monon serue Dei fidelis, mandat tibi altissimus caelorum possessor, vt Gallias impiger adeas, locumq; in sylua Arduenna, cui nomen Fridier, perquiras, quem fons Nasania leniter irrigat, ibiq; locum tuae habitacionis vendicabis, donec generalis dies examinis, peccatoribus reatus sui tormentum, iustis vero ac tibi aeternae vitae brauium pro labore redditurus est. Qua visione vir Dei sollicitus petijt, vt si a Deo haec esset visio, secundò ac tertio sibi appareret. quod & ita factum est. Nec mora, iam de Angelica visitacione certior factus, sumptis necessarijs quibus indigebat, iter suum vir iustus arripuit, hunc psalmi versum decantans: Vias tuas Domine demonstra mihi, & semitas tuas edoce me. Dirige me in veritate tua & doce me, quia tu es Deus saluator meus, & te sustinui tota die. Huic tamen sedit in voto prius limina Apostolorum Petri & Pauli inuisere, quatenus eoru fretus auxilio, It Romam. postmodum in locum sibi destinatum felici perueniret omine.

Ea vero tempestate digna memoriae Iohannes, dictus ob morum simplicitatem Iohannes Agnus, Turgrensis Episcopi partes repetebat, viro sancto factus est obuius, Mononi scilicet iam Leuitico ordine sublimato: a quo auditis sui itineris causis, & quid inde esset acturus, benedictionem ei elargitur, demans tanquam fidissimo ex mutua colloquutione facto amico, vt in redeundo pallium Episcopale, quod ex maturandi itineris anxietate intermiserat, sibi fidelis deferat baiulus. Locum autem a Deo sibi designatum ad se reuertenti promissit certius se ostensurum, suumque illi consilium & auxilium, prout tempus & ratio exposceret, in omnibus prebiturum: quod ita factum constat. nam reuersus, a praedicto Iohanne Episcopo venerabiliter susceptus est. Quantus vero qualisve postmodum fuerit in famulatu praelibati pontificis, breuiter enarrabimus. Fuit namq; dapilis & largus in pauperes, pernox in orationibus, ieiunioru executor laudabilis, pacis amator praecipuus, proximorum defensor promptissimus, ac Dei amator feruentissimus. Quid plura? Quicquid in seruis Dei attenditur laudabile, hoc in isto eius famulo vbertim crescebat quotidie, intantum, vt consodales eius videntes talia in Dei homine dona, inde pessundati sunt ad peius, vnde sublimari debuerant in melius.

Hic vero Dei iustus, inter ista non immemor visionis nocturnae diuinitus sibi factae, cum licentia praescripti Episcopi expetit locum ab Angelo praesignatum, quem truncis ac vepribus pro posse mundatum in oratorium commutauit & consecrauit, Constructi cella in eremo. vbi congrue Deo redderet solennia precum vota. Huic operi sic incumbenti obtulit Christi miseratio largiflua leuamen amabile, videlicet nolam ferream, in viri Dei praesentia a porco de terra effossam, qua adhuc in sua dependet ecclesia. Quo dono non parum laetificatus, agnouit intrepidus, pius Iesum inchoato operi benignè fauere. Mox fama quietis nescia circumqua; volitans, pagenses excitaui non mediocriter, vt huic Dei homini adhererent, quoru ope & labore nimium sustentatus erexit adiculam, diuitijs quidem seculi vacuam, sed virtute supera plenam. Nam promerentibus eius meritis viuacibus, multorum languentium corpora inibi sua offerentiu munera, ex integro sospitati restituta sunt. Verum hostis humani generis supra modum indigne ferens, etiam locum istius eremi titulo Christianitatis a iusto viro sic nobilitari, anxius quid ageret, qualiterve coeptum opus interrumpere, secum tractabat. Tan-

Tandem face accensus inuidiæ, qua protoplastum patrem nostrum Adamum pròh dolor expulit ab horto deliciarum, appulit sibi suæ voluntatis compotes, scilicet latrones sicarios, quos iadiu sibi obsecundantes sciebat agrè ferre, quod vir totius sanctitatis exemplar, iustria suarum inhabitaret sylvarum. Sine mora iugiter irruentes, pestiferoq; cunco perstreperentes, crudeli morti mancipant sanctum Dei. Sic martyr effectus gloriosus Monon calcato mundo cum suis concupiscentijs, indefectinis fruatur gaudijs, conspiciens cum Angelis desiderabilem vultum Dei, associatus haud dubiò Prophetarum choris, Apostolorum collegijs, Martyrum dignitati, Confessorum soliditati, Virginum dulcisonis choreis.

Occiditur à latronibus vir sanctus.

Locus martyrij eius celesti illustratur lumine.

Multa ad eius sepulcrum miracula.

Iohannes Episcopus in honore S. Mononis & Virginis Mariæ basilicam construit.

Pipinus Francorum Rex S. Mononem visitat, multa que donat ei ecclesie confert.

Quæ res postquam vicinorum grauissimo perculit aures nuncio, accurrentes, ac sanctum Dei letali affectum vulnere conspicientes, lachrymarum riuulos præ dolore abundè effuderunt, gaudebant tamen spiritu, quod in suis confinjs talem merebatur habere patronum ac tutorè apud Dominum, vigilantissimum. Inde quamplurimi martyris preciosi locum adeunt, què vndiq; sentientes diuino lumine illustrari, gloriosas exequias celebrant, ac corporis thesaurum in comparabilem inuictissimi testis Christi sepulturæ tradunt, candidis vndiq; (vt decebat) honorificatum ornamentis. Quo loco quot postea deriuarint beneficia Dei in ægrotantium membra, claudorum scilicet, cæcorum, aridorum, febricitantium, alijsq; plurimis detentorù doloribus, nullus sermo noster ad dicendum sufficit.

Beatus verò Iohannes memoratus Episcopus, ad exemplum sequentium adhuc superstes, indoluit seruum Dei sibi in familiaritate deuinctum, à cõuersatione hominum, quos sanctis monitis informabat, exemploq; dignos Deo reddebat, sic vitæ transitoria in sperato percurrissè stadium: quanuis sciret, potius ei congaudendum iam in celestibus immortalitatis gloria coronato. Hic autem, cooperantibus fidelibus vicinis, basilicam concedentem sibi ædificauit, quam in honorem beatæ Mariæ semper virginis ac matris Dei consecratam, ab omni exactione liberam, Episcopali autoritate, in sua prouinciali synodo, perpetuò esse decreuit. Et nè extunc deesset officium sacerdotale in ecclesia Hoyensi & villa Amania, ad persoluendum diuinum officium sacerdotes instituit, qui per vices sibi mutuò succedentes Missarum solennia ad honorem prædicti martyris, Deo persoluerent, quousque per temporis interualla eadem ecclesia ex fidelium donatione proficiens, proprijs stipendijs cultui diuino sufficeret. Hæc autem sacerdotalis successio eodem in loco durauit à tempore D. Iohannis prædicti Episcopi vsq; ad tempus Pipini tertij, qui regnum Francorum adeptus, deficiente regia stirpe Clodouei, à Papa Zacharia vnctus est in Regem ob defensionem Romanæ Ecclesiæ. Hic itaq; Pipinus Rex dum inter venandù Arduennensem perlustraret syluam, Deo disponente ad ecclesiam sancti Mononis deuenit, eamq; (vt erat vir magni affectus erga Deum & sanctos eius) deuotionis causa oraturus intravit. Qui,

visis miraculorum monumentis ex infirmorum curatione ibidem relictis, summo opere admiratus est sancti martyris virtutes: ac prostrato corpore, denotè exorabat eius apud Deum suffragia. Atq; vt ibidem relinqueret memoriam sui regalis beneficij, per pileum quod capite gestabat, auro gemmisq; ornatù, omnes decimas quas habebat in ter fluuium Vrtam & Letiam, perpetuo iure tradidit beato Mononi possidendas. Ipsumq; pileum, in testimonium huius largitionis suæ, in eodem loco seruandum reliquit. Atq; exinde facta est ecclesia collegiata, constitutis ibidem Canonicis, qui tempore diurno ac nocturno persoluerent odas Domino, eiusq; glorioso martyri Mononi, orantes pro felici statu regni Francorum, maximeq; pro salute Regis Pipini, cuius munificentia dotata est & exaltata eadem ecclesia: præstante & adiuuante Domino nostro Iesu Christo, qui cum patre & Spiritu sancto regnat Deus in omnia secula, Amen.

Præscripta omnia cantantur in lectionibus matutinalibus prænominatæ ecclesiæ sancti Mononis, in festo eiusdem & per octauas: habenturque in libro lectionum ex pergameno laudabiliter conscripta, qui conseruatur in eadem ecclesia Nassoniensi.

MARTY.

DE SS. PTOLEMAEO ET LVCIO MARTYRIBVS. 947
MARTYRIVM SS. PTOLEMÆI ET LVCII,
AVTHORE BEATO IUSTINO PHILOSOPHO ET
martyre, Apologia prima pro Christianis, interprete Ioachimo Perionio Benedictino.

Teorum omnium, quæ Urbicio præfecto gesta sunt, causam perspiciatis, rem, vt gesta est, narrabo. Mulier quædam viro, qui libidini deditus erat, nupserat. Ea cum antea libidinosè vixisset, posteaquam Christi præcepta & disciplinam cognita habuit, se ad meliorem frugem mentemq; conuertit, viroq; vt idem faceret, suadere conabatur præceptis proferendis, proponendaq; pœna, quæ in æterno igne maneret eos, qui non pudicè, nec ex ratione recta degenerent. Ille autem, qui in eadem libidine perflaret, factis suis vxorem à se abalienabat. Nefas enim & impium rata mulier, deinceps cum viro habitare, qui contra legem naturæ & contra ius, viam libidini ac voluptati omni ex parte patefacere studeret, à coniugio distinguere separariq; constituit. Cumq; ab eo proposito abduceretur à suis, qui eam manendù suaderent, quod spes esset, fore vt aliquandò vir eius vitam moresq; mutaret, vim sibi inferens, inuita mansit.

19. Octobr. En quid Evangelicū efficiat in ijs, quæ verè credūt.

Postea verò, quàm vir Alexandriam profectus, grauiora & indigniora scelera admittente renunciatus esset, nè focia & particeps eius scelerum flagitiorumq; fieret, si in coniugio maneret, viuq; communi vteretur, & in eodem lecto cubaret, dato eo, quod apud nos repudium dicitur, separata est. Præclarus autem eius vir, qui letari debuisse mulierem, quæ libenter iam pridem cum seruis ac conductis operis, ebrietate omniq; scelere se oblectans fecisset, ea quidem facere destitisse, seque ab eis abstinere voluisse, cum ipse nollet, eam se à coniugij nuptiarumque iure ac fœdere distraxisse: eam in crimen vocauit, & accusauit, quod esset Christiana. Ac illa quidem libellum tibi Imperator attulit, petens vt sibi rebus suis consulere liceret: deinde obiecto crimini se responsuram, cum rebus suis consulisset, promisit, idque concessisti. Tum vero ille, qui aliquandò vir eius fuerat, cum iam nihil in præfens in eam dicere posset, in Ptolemæum quendam, in quem Urbicius animaduertit, quemque præceptorem in Christiana disciplina illa audiuerat, impetum fecit hoc modo: Centurioni, qui Ptolemæum in vincula coniecerat, & quem amicū habebat, persuasit vt ex Ptolemæo hoc vnun quereret, num esset Christianus. Ptolemæum veritatis studiosum, non fraudulentum, neque mendacem, cum Christianum se esse professus esset, in vinculis Centurio esse voluit, eumq; in carcere diurna pœna afflixit. Ad vltimum cum in Urbicij conspectum productus, simili modo hoc vnun rogaretur, num Christianus esset, rursum sibi rectè virtutisque ex Christi doctrina conscius, diuinæ virtutis disciplinam confessus est. Qui enim se esse negat, is autem rem, quam improbauit, negat: aut certè re indignum se & ab ea alienum sciens, vitat confessionem: quorum neutrum in verum Christianum cadit. Cumq; cum ad supplicium Urbicius rapi iussisset, Lucius quidam, qui etiam Christianus erat, cum ita contra ius & æquitatem iudicium fieri videret, his verbis cum Urbicio egit: Quæ (malum) ratio te eò insanix adegit, vt hunc, quem nec adulterij, nec stupri, nec cædis, nec furti, nec rapinæ, nec deniq; vllius sceleris crimine conuictum haberes, sed Christiani tantum nominis appellationem profitentem, pœna capitis afficeret? Non iudicas, Urbici, ex Pij Imperatoris, nec filij Cæsaris, qui est Philosophus, nec Senatùs dignitate. Ille Lucio qui nihil aliud responderat, Mihi, inquit, tu quoque vidèris esse huiusmodi. Qui cum, Maximè, respondisset, eum etiam rapi ad mortem iussit, gratiam ei se habere profitentem, quod se ab improbis talibus dominis liberatum esse sciret, & ad parentem Regemque cælorum proficisci. Tertius etiam alius cum accessisset, morte mulctatus est.

Pudica coniunx ab adultero accusatur.

S. Ptolemæus in carcere degit.

Rapitur ad supplicium.

Lucij libertas.

Item martyrum.

MARTY.

MARTYRIUM SANCTI MARTYRIS VARII
ET SOCIORVM EIVS, AVTHORE SIMEONE
Metaphrasfe. Ex tomis Aloysij.

19. Octobr.
Cap. 1.

Persecutio
Christiano-
rum in Aegy-
pto.

Varus miles
egregius, cui
erat capti-
uus.

Cap. 2.

Nota in-
diam.

Psal. 125.

2. Tim. 2.
SS. martyres
B. Varus con-
forat & ad
martyrium
animant.

Cap. 3.

VM Maximianus Tyrannus per vniuersum ferè orbem terrarum impium edidisset dictum : misissetque etiam ad Praefides, qui erant in Aegypto, vt vel omnes in ea existentes Christiani, execranda gustarent sacrificia, & suam abiurarent fidem : vel varijs tormentis & supplicijs vita eis adimeretur : & hac de causa multi fideles fuissent comprahensi : & alij quidem pro Christo mortem gloriosè sustinuisent, alij autem in carceres & vincula coniecti essent, fameque & siti premerentur: vir quidam ex numero militum Aegyptiorum, qui in magno quidem erat precio apud Maximianum, & apud ipsum exercitum, erat autem terribilis hostibus, nomine Varus, genere insignis, gloria conspicuus, ac virtute clarus. Is clam singulis noctibus carcerem ingrediens, partim quidem eos curabat, qui erant in vinculis: partim autem eos rogabat, vt pro ipso orarent, quò aequè, atque ipsi, certamen perageret. Timebat enim adhuc suam aperire religionem, quòd satellites impietatis, eadem & furorẽ spirarent aduersus pios, & quos deprahendissent Christianos, alios quidem igni, alios autem alijs tormentis & mortu tradent.

Cùm autem Praefidi fuisset renunciatum, quòd quidam ex fidelibus, qui habitabant in solitudine, comprahensi fuerant à ministris impietatis, nuncio lætatus, eos quidem iubet in praesentia includi in tuta custodia: die autem sequenti parari tormenta, & ipsos introduci ad habendam de eis quaestionem. Cùm res ergò venisset ad aures beati Varii, pecunia data ijs, qui praerant custodia, noctu ad eos ingreditur, & eos quidem soluit à vinculis, pedes autem è cippo auolat. Cumque eos curasset, & vt cibum sumerent effecisset, qui totos octo dies iam ieiuni manerant, pròcidens humi, obsecrabat: Rogo vos, dicens, germani ac sinceri Christi famuli, Deo pro me supplicate, vt me quoque eadem, qua vos, parte dignetur, & aduersus mala & aspera det mihi fortitudinem. Nam ego quoque sum seruus Christi, & eius sanctorum: sed varia & acerba supplicia & ludicum sauitia me volentem prodire in medium, abducunt, & timorem incutiunt. Orate ergò pro me sancti martyres, orate. Vos enim cràs in Domino consummabimini. Ad hæc sancti: Nemo, aiunt, o frater Vare, potest metere in exultatione, nisi prius in lachrymis semina deiecerit, & qui in eis spargendis suscipiuntur, labores sustinerit. Similiter autem athleta quoque non coronatur, nisi prius legitime certauerit. Agedum ergò, o frater, sis nobis comes itineris, & perfectus miles Christi. Habemus enim illum ipsum, pro quo supplicia suscipimus, nos benignè è superis defendentem, & latenter nobis magnum praebentem auxilium. Sanctis hæc dicentibus, veniunt quidam milites, quibus iussum fuerat, vt eos deducerent ad Praesidem. Qui cum adspexissent beatum Varum iacentem ad pedes martyrum, & nouo spectaculo essent veluti obstupefacti, ideò benignis, vt sibi videbantur, verbis cum eo agentès: Insanis, ei dicunt, o homo? Non times omninò, nè si hæc res nota fuerit Praefidi, cum militari dignitate vitam quoque simul amittas? Ad quos beatus Varus: Vtinàm, inquit, inueniar perfectus Christianus, & liceat mihi esse horum sanctorum socium certaminis, & in eisdem habitare tabernaculis. Persuadet autem amicitia, vt ego vobis fidam, & eorum, quæ hæc dicuntur aut fiunt, nihil habeam suspectum.

His sic dictis, milites sanctos, qui erant sex numero, (erant enim omnes quidem septem, sed vnus iam mortuus fuerat in solitudine) catena victos adduxerunt ad Praesidem. Ille autem sedebat in excelso tribunali, & cum circumstitebat multitudo militum, qui omninò pendebant à verbis illius & nutu. Cùm ergò iussisset eos exutos introduci, statim quidem rogauit: Quodnam est vobis genus & quamnam conditio, quamnam autem vestra nomina? Et responsum mox ab eis exigebat. Prepotentem enim vobis iuro, aiebat, deorum virtutè ac iustitiam, quòd vos adhuc superstites apponam feris edendos & canibus. Sancti autem neque factum tantæ autoritatis, neque verborum

borum sauitiam extimescentes: Nobis, dicebant, o Iudex, nulla patria est in terra. Sumus enim re vera hospites & aduenæ. Nam Christianis vera patria & ciuitas in caelis est edificata. Crede nobis hæc ita se habere: minas autem tuas parum curamus: immò verò optamus, vt minæ tuæ nõ se vsque ad verba solum sistant, sed ad effectum etiam deducantur. Sic enim erit manifestum nostrum in Christum desiderium: & ipse scies omninò, quale auxilium ab ipso assequamur. Cùm sancti hæc dixissent, Tyrannus conuersus ad assessores: Video, inquit, hos infelices vnum & idem tanquam ex consensu meditari. Parentur ergò flagella, & eos plagæ abundè excipiant. Cùm autem valde quidem verberarentur, nihil autem responderent, Iudex intulit interrogationem, dicens: Qui maximè quaeritur septimus ex vobis, vbi est? Hoc dicto, cursim statim è turba egregius praclarissimus Varus, stans in medio dicit Praefidi: Ille quidem iam diu ab hinc ex hac vita excessit, me autem suum heredem instituit. Si quid ergò ab illo debatur, adsum ipse reddidurus.

Audiuit Praefes, & totus ad iram est conuersus: Quis hic sit, inquit, dicat, & è quam sit legione. Ille autem: Ex legione quidem Tyanensi, miles verò clarus, respondit. Praefes autem ea de causa obstupefactus: Quis malus daemon, inquit, effecit, vt te in manifestum impelleres periculum, vt & gloriosam tuam militiam, & quam ex ea habes tesseram frumentariam, nihil facias, & tuam animam in tanta mala iniicias? Beatus autem Varus: Panem, inquit, qui de caelo descendit, & diuinum calicem preciosi sanguinis Christi Domini mei praetuli tuis honoribus & stipendijs: gloriam, quæ semper manet, ei quæ fluit: & vitam, quæ nunquam desinit, ei in quam cadit interitus, & est ad breue tempus. Tunc Iudex aperte ostendens se esse animo perturbatum, adspiciens ad sanctos, concitate & acerbe dixit: Testis sit mihi virtus maximorũ deorum, vobis prius adimam in malis vitam, qui me tali milite priuaueritis. Hoc enim fuerit vestrum, & non alterius. Martyres autem verba eius nihil facientes, Expecta parumper, dixerunt, o Iudex: & videbis qualia sint arma huius militiae. Ad ordinem enim Angelorum hominem adduximus. Hoc dicto, ille quidem conabatur persuadere sanctis, vt assentirentur impietati, & rebus vanis offerrent sacrificium, ipse planè vanus & stolidus. Illi autem ne aures quidem eius verbis praebentes, contrà referebant: Dij, qui caelum & terram non fecerunt, perent. Post quos beatus Varus iram magis accendens Iudici: Quid, dixit, sanctis exhibes molestiam, stulta dicens, & ad nihil vtilia? Stultus autem stulta loquetur: (Magnus Esajas hoc tibi dicit, & non ego) idque cum nec eos quidem contrà intueri, nec cum eis omninò conferre sermonem velis, vel potius non possis.

Hæc cum ille audisset, non poterat ampliùs cohiberi, sed maiore ira plenus, iussit quidem Varum in ligno sublimem extolli. Sanctis autem dixit: Si fuero à vestra superatus constantia, cultum quoque deorum omninò abnegabo. Ad eò res valida & acris est veritas, & quæ sæpè arguit animi imbecillitatem, qui non potest eius ferre libertatem. Christi autem martyres: Experire, dixerunt, in hoc nostro fratre quid possis: & si eo fueris superior, fortassis, vt speras, in nobis res quoque rectè succedet. Ad hæc Iudex cum sanctis quidem esset minatus grauissima, iubet in cippum duci martyrem: & perinde acsi existimaret non sufficere hoc supplicium aduersus tam generosum, & tam benè instructum animum, iussit, vt extensus loris in terra caderetur crudeliter: & deinde per quatuor viros tractum, validis clauis conteri & confringi. Forti ergò generoso animo hæc mala ferens athleta, ad sanctos omnibus audientibus conuersus: Benedicite famulo vestro, sancti patres, inquit, benedicite. Rogate, vt mihi vires confirmentur à Domino, & me eius dextera suscipiat. Nouit enim humanam imbecillitatem, qui eam ipse quoque gestare voluit, & dixit: Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma. Sancti igitur, cum oculos in celum sustulissent: Deus, dixerunt, Deus virtutum, ipse emittet tibi virtutem ex alto, & capiti tuo imponet galeam salutis, & te induet vestimentis vltionis: Manus illius defendet te, & brachium te corroborabit, & praclaras praebit victorias contra aduersarium. Exurge ergò, exurge, induere fortitudine brachij tui, hoc discens à diuina scriptura, & sciens qualis ab alto addit nobis adiutor, & qualium bonorum perceptio eos manet, qui propter illum hæc pati lubentèr voluerunt. Martyr autem Christi cum interea verberaretur, & quodammodò sentiret manum opem è caelo ferentem, in exultatione animæ dixit sanctis: Nulla propter me tristitia subeat corda vestra. Ecce enim vestrae preces, quæ Deo persuaserunt, aspera tormenta plana effecerunt & leuia, & molestiam

- mutarunt in recreationem, ad eò vt nec plagas quidem sentiam.
- Cap. 6. Post hæc rursus aggressus est Tyrannus persuadere, & athletam attrahere ad negandum, bona ei pollicens, & horum ipsorum, quæ sustinuit, tormentorum, non in illum, sed in alios Christi martyres culpam cõferens. Postquam autem vidit sanctum callida illius inuenta amplius irridentem, ira magis accensus, iubet Varum rursus suspendi in ligno comparato ad torquendum, & eum ferreis discerpi vngulis. Cùm autem martyri dum caderetur corpus, plurimæ carnes in terram caderent, & illius sanguine solum cruentaretur, bonus quidem Varus, tanquam nihil pariens, erat quietus: sanctis autem grauit affectus erat animus, & eorum viscera laniabantur propter animi consensionem. Non ferentes itaq; iudicis crudelitatem: Quid verò non intelligis, inquit, o tu, vel feris ipsis agreffior, quòd & lapides & ferrum passa essent, percussa totiùs? Ipse autem ne sic quidem potuit molliri: & eam rem quodammodo habuit ludibrio: Christus, inquit, vester accedat, ipsumq; à meis liberet manibus: nesciens stultus, quòd hæc ferre posse magno & forti animo, significabant illum affuisse & liberasse, & suum rorem dedisse dolorum medicinam. Beatus autem ille, etiam dum discerperebatur. Nolim, inquit, liberari ab his, quæ ad tempus durant, tormentis: sed ab ijs, quæ manent, meus me Christus liberauerit: te autem, & tuam crudelitatem talibus merito condemnabit.
- Cap. 7. Hanc iudex ipso facto vlciscens orationem, in viscera martyris intulit nouacula: Videat, dicens, execrandus ante oculos, tanquam aquam, sua effundi intestina. Sed ne huius quidem tormenti acerbitas effecit, vt Christi martyr aliquid remitteret de sua in pariendo pro Christo constantia, nec vt molle aut ignauum, aliquod verbum loqueretur, vel aliquid paruum, aut magnum ostenderet, quo significaret se cedere: immò maiorem amorem ei in Christum accendit, & aduersus graues cruciatus fecit eum ferire iudicem responsis grauioribus. Nam tu quidem, inquit, o maligne malorum dæmonum administer, & hostis hominum, & qui bonis valde aduersaris, mea fortassis intestina educere poteris: mei autem cordis in Christum fides mihi eripi non poterit. Sancti autè cùm vidissent intestina martyris dirumpi, & per terram dispergi, tenerè & miserabiliter flentes, Christi inuocabant auxilium, pro quo hæc patiebatur. In quos cùm iudex coniecisset oculos, & humanitatis, aut potius amoris in fratrem, signum vidisset lachrymas, quæ erant in oculis, veluti quadam repleta lætitia: Superati estis omnino, superati estis, inquit vociferans. Huius autem indicium est hæc magna tristitia & lachrymæ. Si enim posset, inquit, vester Deus hanc, quam vos fingitis, immortalem vitam vobis præbere, quanam de causa lugeretur amicum, qui vobis malè perit: Illi autem ei dixerunt: Hæc gutta lachrymarum naturalem significat commiserationem. Nam nos nostra sententia nunquam defleuerimus fratrem, qui tali morte decedit: immò verò propter talem decessum eum beatum dicimus, & felicem vocamus, quòd hoc, quod est ad tempus tormento, illud, quod semper manet, regnum conciliauit. Non hunc ergò, vt diximus, sed tuum potius deflemus interitum, & graua mala, quæ tibi sunt euentura. Christi enim lex nos iubet flere etiam pro nostris inimicis, charitatis lege & benignitatis.
- Cap. 8. Interim autem dum hæc dicebantur, sanctos quidem rursus excepit carcer, donec consideraret iudex, quibusnam eos traderet supplicijs. Beatus autem Varus sublimis adhuc pendebat in ligno: sic enim iussum fuerat vt maneret, donec emitteret animam. Postquam autem vidit sanctos victos, & cum custodibus duci in carcerem, magna voce: Bono animo, inquit, patres mei, bono animo estote: ego enim nihil facio, quæ mihi inferuntur supplicia: Sed me meo Christo commendate, & Saluatori, & confidenter ad ipsum vadam vestrarum orationum munitus presidio. Cùm ergò quinque horis se fortiter gessisset in hoc tormento, in pace spiritum Deo committit. Eum autem adhuc viuere putantes qui præerant tormentis, ne deceterò quidem cessarunt: sed instar coruorum torquebant etiam post mortem. Postquam verò ab ipsis cognitum fuit, & à tyranno, mortuum esse Varum, corpus deposuerunt: & cùm per mediam traxissent ciuitatem, canibus canes exedendum tradiderunt. Atque Varus quidem talem, & tam felicem inuenit exitum. Postridie autem cùm sistendos martyres curasset parricida, neq; posset persuadere, (volebat enim, & omni ope contendeat conspici victor in periuadendo ijs, qui erant tam constantes) post multa & varia supplicia eos condemnat, vt gladio mortem subeant. Martyribus autem lato & alacri animo consummatis, cùm sacras eorum reliquias nocturni quidam Christiani

Vngulis discerpi.

Stultus iudex stulta verba profert.

Cap. 7. Præfata nouacula fecit eius viscera.

Sancti præ commiseratione lachrymantur.

Egregie respondet iudici.

Cap. 8.

Inuictus Vari animus.

Abit in celos.

Martyres varijs affectibus penis, decollantur.

Christiani sustulissent, in insigni loco sanctè deposuerunt.

Quædam autem mulier ex ijs, quæ in solo Deo spem posuerant, orta in Palæstina, nomine Cleopatra, quæ propè aderat, cùm decerret martyr Varus, & videbat acerbam illa tormenta, quæ subièrat propter Christum, & in corde grauem plagam accipiebat, & magna afficiebatur molestia, Deumque obsecrabat, ieiunio vacans & orationi, vt suam visitaret hæreditatem ad malorum reuocationem: Ipsa, inquam, cùm suum filium, qui primam agebat ætatem, nocturnum cum alijs assumpsisset, & venisset in locum, in quo iacebat corpus martyris, id tollit, ac preciosis vnxit aromatibus, & splendidis induit vestibus. Et quoniam vehemens erat fluctus impietatis aduersus Christianos, & graua tunc capiti imminabant, timens in aperto ostendere pietatem, cùm sub suum lectum tulisset quantum terre sufficiebat, eum deponit reuerenter, accendens lucem, & suffitibus, vt potuit, ei honorem tribuens. Procedente autè tempore cùm idolorum marcesceret impietas, venit ei in mentem alienam dimittere regionem, & redire in patriam. Cùm autem non posset corpus transferre martyris, nisi id prius significaret Præsidi, rebus omnibus suis benè compositis, per quendam ex ijs, qui ascripti erant in numerum oratorum, accedit ad loci Præsidem, & cum pecunijs aggreffiens rogabat, vt sibi corpus mortuum efferre concederet. Quodnam autem esset corpus, & quisnam modus mortis explicans, dicebat suum maritum, qui primas obtinuerat partes in exercitu, multaque præclara & insignia trophæa aduersus hostes crexerat, cùm in eos multa strenuè & fortiter gessisset, ex hac vita excessisse, ne sepulturam quidem, quam par erat, consecutum. Huius, inquit, ego corpus valdè studeo in suam transferre regionem. Cedit itaque prouinciæ Præsides petitioni, & permittit ei facere, quod postulabat. Illa autem sui quidem mariti corpus, qui in aliena regione diu ante è viuis excesserat, monumento mandauerat, in id iniecto paluere.

Cùm igitur martyris corpus sustulisset, & id rursus vnxisset, & splendidius composuisset, & nè hoc Christianus quispiam scire posset, in arca oleagina imposuisset, & abscondisset, (nam primùm quidem timebat gentium insaniam: deinde autem, & multò magis piorum feruorem, omnibus, vt par erat, maximo studio contendentibus, nè tollerentur reliquæ eorum, qui passi erant pro Christo) venit in Palæstinam. Cùm illic fuisset in quodam vico, qui situs erat iuxta Thaborium, cui nomen erat Edra, deponit diuinum corpus martyris, lampadesque accendens, & vrens multa odorifera, id habebat in omni honore. Postea videns magnam hominum multitudinem venientem ad loculum, (Erat enim isiam omnium sermone celebratus, & odor eius gratiarum omnes citò vocabat, tam qui graui aliquo morbo laborabant, quam quos maligni spiritus vexabat operatio: omnes enim per accessum ad loculum, mox liberabantur ab ijs, quæ eis molestiam afferebant) existimauit oportere martyri templum excitare venerandum, mulier amans martyrum. Cùm autem magno sumptu, & magna contentione vrgeret ædificationem, (quibusnam quidem gratijs, quanam autem cum voluptate, elegantia & specie illic non arridente?) ipsa referta lætitia (Lætatur enim anima, rei pulchræ curam gerens, partim quidem, quòd bono natura sit insitum, vt ijs, qui id operantur, conciliet lætiti- am: partim autem etiam propter eam, quæ speratur, remunerationem) pecuniam mittit ad eos, qui rerum potiebantur, petens vt honore suum dignarentur filium. Statim autem ad eam sunt missæ literæ Imperatoriæ, dignitatem filio tribuentes.

Illavero rem quidem differt interim, vt quæ in ædificando laboraret diligentissimè. Cùm autem finitum esset templum, idq; stare extructum in honorem martyris, conuocat quidem prouinciæ Episcopos & presbyteros ad templi consecrationem. Conuocat autem monachos etiam, qui virtute resplendebant. Et cùm è loculo sacrum corpus martyris extulisset, id in magnifico lecto præclare deposuit. Imposuit etiam clamydem, & zonam dignitatis, quam filius suus erat induturus, volens vt primùm benedicerentur ab ijs, qui illuc conuenerant, deinde vtrunque indueret. Itaq; cùm pernoctem simul cum toto populo fecisset glorificationem, ipsa & filius simul subeuntes primi corpus martyris, & id ferentes, sacrosanctè deponunt in sacra ara templi. Post hæc autem amans martyrum Cleopatra, ardèter instans & lachrymans, filio suo & sibi bona fideliter petebat à martyre. Interim autem diuino ministerio sacrosanctè peracto, varia quidem & splendida mensa accepit eos, qui illuc conue-

Filius eius infirmatur vsque ad mortem.

Gravis tēra tio religioſe matronæ. Cap. 12.

Lugēt de- fundū filiū matris Cleo- patra.

Cap. 13.

Rogat ſibi reſtitiū fili- um. 4. Reg. 4.

Viſio eius matronæ.

Cap. 14. Sancti non ignorāt res hominum.

Videt glori- am filij ſui mater.

Quæ autem pertinebant ad hoc ministerium, filio & sibi imponebat. Filio verò mater iusserat, ut nec cibum, nec potum sumeret, priusquam finitum esset conuiuium. Deinde finito conuiuium, & die iam inclinante. (Sed id, quod nunc dicendum est, turbabit quidem aures, & animos eorum, qui sunt pusilli & abiecti animi: corū autem, qui, quoad eius fieri potest, Dei modum norunt, & magnæ illius sapientiæ providentiam admirabilem, magis mouebit linguam ad benedicendum, & factum admittendum propter eam, quæ ex eo euēnit, utilitatem.) Puer defessus in suo lecto recumbebat: Mater autem filij osculata oculos: Surge, fili, dicebat, & cum matre cibum sume. Quomodo enim defesso & ieiuno fuerit somnus iucundus? Ille autem cum à vehēmenti & acuta febre detineretur, ne matri quidem poterat respondere. Tum mater: Certè, inquit, nec ego quidem cibum, aut aliquid aliud gustabo, nisi prius intellexero, quomodo hæc res euenerit filio. Ei igitur assidens infomnis, & morbi ardorē, ut poterat, refrigerans, aut potius sibi ignem accendens è visceribus, circa mediam noctem, (qualia sunt Dei iudicia?) vidit filium morbo confectum, & iacentem mortuum.

Cum ergo acerbum hunc vidisset euentum, primum quidem caligans humi decedit, eamque statim vox defecit, cum repentinus dolor fuisset linguæ instar vinculi. Sed cum parum ad se redisset, & non nihil respiciisset, humeris tollens mortuum corpus filij, & ad facram id aram ferens, ibi deponit: & capillos vellens, luget filium: Perdidisti, dicens, o fili, meam, quæ in te collocata erat, spem. Hei mihi, o fili, hei mihi, o chare filios, qui sic ante tempus marcuisti miserabiliter. Hei mihi, tuum ego finem video, quæ sperabam esse à te alendam in senectute. Talem nunc, o charissime, alimentorum mihi vicem reddis? Tales ego misera spei meæ colligo fructus? Quo ore, quanam lingua, quibus deslebo oculos? Vtinam meam pro tua mortem adspexissem, & filij mihi charis manibus mandata essem monumento. Vtinam ipsa tibi iacerem potius mortua, & honorarer tuo processu ad sepulcrum. Sic enim ego essem felix. Sic in me utique, conseruata esset lex matrum.

Sic dicebat, & pròcidens rursus lugebat: & tanquam adhuc animatum alloquebatur corpus martyris: Quodnam tantum, dicens, o Christi martyr, sceleris admiffimus, ut in hanc tam acerbam incideremus calamitatem? Non, marito in externa regione relicto, plures quæ reliqua omnia feci tuum exportare corpus? Non ab ipsis fundamentis tibi templum extruxi? Non, si nihil aliud, tibi obtuli meum animi propositum? Quid autem hæc sibi volunt? Non, quod pro ijs petebatur, bonum erat, salus filij? Non, ut vsque ad senectutem simul maneret cum parente? Hei mihi, à quanta spe decidi? pro qualibus qualia vidi? Sed o martyr Christi, vel mihi filium redde superstitem, sicut Eliſeus Sunamitidi: vel nè mihi mortem inuideas vilem: sed quæ tam infeliciter pepeti & alij, fac me etiam interire cum filio. Interim autem dum Cleopatra filium acerbè defleret, & eos, qui aderant, moueret ut & eius casus miserentur, & profundam Dei iudiciorum abyssum admirarentur, somnus illi parum obrepens, eam fecit quiescere: & filius ei omnino apparuit cum martyre. Nam & adstantem videbatur intueri athletam, eius filium suo sinu, tanquam proprium, complectentem. Amicus autem erat utriusque pulcherrimus, & splendidissimus: & coronæ eorum capita ornabāt suauissimè. Coronarum autem dixisses esse diuinam quandam, & quæ lingua non potest exprimi, pulchritudinem.

Videbatur autem martyr dicere: Cur non lætaris, o mulier, sed tuus gravis luctus cor tuum afflixit? Num sum adeo ingratus, ut qui nihil senserim eorum, quæ à te facta sunt? Num pro ijs non sum te præclare remuneratus? Non vides qualem gloriam sit tuus filius consecutus? qualis eum circumfulget gratia? Cur non ergo, hæc relicta tristitia, transis ad animi tranquillitatem? Sed si videtur, tuis oculis magis appropinquet filius, & eum diligenter contemplare, ut ipsa quoque rectè intelligas, quomodo is se habeat. Sic dixit, & visus est vocare puerum: Accede, o puer, ad matrem, ut cum ea viderit, quomodo te habeas, tu eius multas conspuleris lachrymas. Puer autem magis adhærebat martyri, nolens eum omnino relinquere, nec volens omnino venire ad matrem: Sed, Abi, mater mea, abi, dicebat resistens: apud te mane, & minimè te dedas his luctibus. Malle enim vitam vestram, quam hanc mortem, æquè absurdum existimo, atquè dolorem præferre voluptati, quæ non desinit, & vitam breuem, & quæ est ad tempus, auro sempiterno. Hæc cum mater audiuisset à filio, & esset veluti oblita lamentationum, ut ipsa quoque assumeretur ad filium, & ex ijs, quæ

cerne-

cernebantur, acciperet consolationem, vehementer rogabat martyrem. Ille autem suadebat, ut magis eam viam sequeretur, quæ ducit ad salutem. Tandem autem, data pace, abiit ille cum puero ad suam habitationem: & uterque discessit ab illius oculis.

Ille autem statim experrecta, & ad se reuerſa, quantam ob martyris & filij aduentum afflicta esset animi tranquillitatem ac lætitiā, narrauit ijs, qui aderant. Omnium autem animos inuasit admiratio ob admirabile, & quæ opinionem superabat, narrationem. Deinde cum filij sui desiderabile illud corpusculum beata illa splendide vnxisset, & composuisset, id commendat martyri, tota nocte cum confanguineis, & ijs, qui ad eam attinebant, faciens gratiarum actionem. Deinde etiam cum mysticum curasset peragendum sacrificium, in quo eam oportebat initiari, ad lautam inuitat cœnam eos, qui sacrorum hymnorum fuerant cum ea participes. Deinde cum sic mundum valere iussisset, & in thesauros, qui non possunt eripi, in pauperum, inquam, ventres, omnes suas contulisset diuitias, & se tenui induisset tunica, sepulcro ministrabat martyris: & sic ieiunijs vacas & orationibus, internum tantum purgabat hominem, ut singulis Dominicis ei martyr appareret cum filio in eodem, in quo prius, amictu, eius dolorem consolantes. Septimo autem anno suæ in melius vitæ mutationis, cum plena esset diebus spiritus, in pace pacis quidem Deo spiritum, corpus autem commendat filio, ut quos vna habebat domus, eos etiam vnus cõderet locus, & ne ipse quidem amborum puluis disungeretur. Cum quibus det quoque nobis Deus esse partis eorum, qui seruantur, & videre regionem viuentium: Quoniam ipsum decet omnis gloria, & adoratio in seculum seculorum, Amen.

Cap. 14. Dolor matronæ utitur in gaudio.

Mica eius conuersio & pietas.

Felix obitus eius.

VITA SANCTI AQVILINI EPISCOPI EBROICENSIS, SCRIPTA AD AVDOENVM. EST HISTORIA GRAVIS, SED CODICES MS. NOMEN AVTHORIS NON HABENT. STYLUM F. LAUR. SIRIUS PÆSSIM NOMIBIL CORREXIT.

PRAEFATIO AVTHORIS.

IN corpore nostræ congregationis honesto valde & utili membro domino Audoëno, inter ceteros penè vltimus frater. N. quicquid cælo dignum mens sana in Domino arbitratur. Si quis in ouium grege positus, lanam à capris petat, is sanè aut ignorat quid habeat, aut alteri eius inopiā nescienti illam prode conatur. Ità tua dilectio, dum me ad opus inuitat, quod virium mearum excedit facultatem, aut nescit ipsa, in quanta doctissimorum hominum frequentia verſetur, aut imperitiā meam mihi ob oculos statuere vult. Porro autem non ignoras, non esse speciosam laudem Dei in ore peccatoris, & eum qui soluit & docet vnum ex mandatis, in præſenti cælorum regno minimum vocari, in futuro autem nullum prorsus locum habiturum. Cuius enim vitā despicitur, quid restat, nisi ut & prædicatio hinc contemnatur, & præuaricatrix conuersatio illic puniatur, vbi non arbor ex folijs, sed è fructu æstimabitur? Indè igitur mihi animus quippiam scriptitandi desit & deficit, etiamsi videatur non abesse facultas, quod dum bona aliorum prædicare volo, me ipsum accuso, ut potè in quo nihil prædicandæ virtutis reperiam. Indè etiam ignauia quædam subrepat, quæ libet silere potius, quam aliquid dicere, vnde ego prior pudore afficiar, qui alijs viam ostendere nitor: ego ipse in foueam cadam, qui alijs lucernam præfero: ego maneam in tenebris, nihilque eius claritatis in me habens, ferar per præcipitia, dum alijs ducem exhibere me volo. Benè enim dicere, & viuere non benè, quid aliud est, quam suo se ense iugulare? Longè ergo præstabilius mihi est intrā silentium me tenere, & in meo tuguriolo priuatam celare paupertatem, quam oris aperto ostio alienas prædicare diuitias, & propriam inopiā detegere, dum ingenij tennitas ipso sermone proditur, & vitæ ratio qualicunque linguæ prædicatione discussa, à sua sententia discrepare sentitur. Sed fortasè dices omnino obtemperandum mihi esse, nec quicquam prodesse hanc verecundiam, ex qua taciturnitatis inertia proficiatur: cum præſter à seipso quempiam iudicari, & sua ipsius voce oburgatum, torporis somnum discutere, quam sub silentij

Ecc. 15. Matth. 5.

Docere & fecit vni. 16. est suo se en se iugulare.

Matth. 25.

S. Benedi-
ctum dicit.

umbra stertendo, nec de virtutibus alienis dicere, nec de proprijs obtinendis meditari. Fit enim plerunquē, ut cum ille, qui laude dignus non est, laude & prædicatione effert, quod ipse non habet, sese contra se erigat, pudeatque diutius supinum iacere in illis, in quibus hæcenus iacuerit, incipiatque dare operam, vt idoneus laudator & encomiastes fiat, suisque dictis & adhortationibus primus ipse obtemperet. Forsitan etiam illud addes, feruum, qui talentum Domini sui in terram abscondat, non immeritò eum censendum esse, qui ingenium literarum studijs & cognitioni semel applicatum, qua, si vellet, posset ad cælestia sustolli, discussisque paleis, grana amplecti, & eadem piæ operationis studio molere, terrenis occupationibus, curis & commodis immergat. Vndè etiam me excusare non possum, qui cum scripturis diuinis vacare deberem, crebrò alijs operibus occupo tempus mihi commodatum, potius quàm lectionibus sanctis. Quod quidem tum ex ea, quam diximus, ignauia proficiscitur, vt qualibet potius non alta inquirendo progredi libeat, quàm amplius onerari scientia veritatis: tum ex infirmitate carnis, qua me perpetuò assilgens, cogit eius modi amplecti opera, vt vtrunquē ægritudinis molestiam ferendo viuam, & ocium animæ inimicum euitem. Quin & illud forsitan adiungere voles, ineptam verecundiæ spèciem videri, si homo inops aliena domo vti erubescat, donèc possit habere propriam: atque ita non posse absurdum censeri à sapientibus, si tantisper ego immorem alienis prædicandis virtutibus, donèc proprias adipiscar: quemadmodum pueri solent tandiù maternis pedibus prouehi, quousquē suis possint cõsistere. Ad extremum, si sic necesse sit, obedientiæ fraternæ titulum oppones, eaque omnes excusationum mearum sepies vias, nec vllum relinques, per quod elabi liceat, foramen. Quod quidem si facturus es, quid mihi conferre possit ad obiecta respondere? Tuis igitur precibus obsecundans, opus aggrediar, faciamque quod beatus Legislator noster etiam de grauibus & impossibilibus imperijs siue iussis præscribit, ingrediarque pelagus conscribendæ vitæ sancti Aquilini. Tu interim id impetra precibus tuis, vt possim attingere litus, ad quod tendo, adiutus meritorum eius suffragijs, de quo acturi sumus.

V I T A.

19. Octobr.
Cap. 1.Sanctorum
exempla quid
conferant.

Exod. 13.

Nota de fe-
rijs martyri
& confesso-
rum.

ETIAM NVM omnipotens Deus antiqua declarans miracula, non cessat multis tum corporalibus, tum spiritalibus signis & documentis testatum efficere, quam immensa erga nos sit bonitas sua. Vt enim animorum nostrorum pellat fastidium, varia nobis proposuit virtutum pharmaca, vt ex tam multiuarijs speciebus aliquam tollat, qui malè habet, & suæ infirmitati accommodum inde remedium adhibeat: vti vel hoc, vel illo virtutis exemplo inflammetur, quisquis ab Aquilonis frigida regione ad sancti spiritus Austrum se transferre cõcupiscit. Hinc ad eò in huius vitæ nocte tot nobis spiritalia oriuntur sidera, quor præclara sanctorum gesta nobis proponuntur diuersis illorum solennibus ferijs, toto anno opportunè distinctis, vt alia recedente, ita alia succedat, quemadmodum stellæ fixæ & inerrantes, diuinitus instituta oriendi & occidendi vicissitudine, alia alias consequuntur. Legimus columnam ignis & nubis antecessisse, cum populus Israëliticus mare transiturus, ab Aegypto proficisceretur, & primum phasæ felici initio dedicaret. quod quidem si recta nobiscum via reputemus, etiam nunc fieri videmus. Quid enim aliud est, modò sanctorum martyrum, modò beatorum confessorum pia celebrare natalitia, nisi sequi columnam ignis & nubis, ad transiendum huius sæculi pelagus, tanquam alterum quoddam rubrum mare: vt & ab illis accendamus, quorum sanguine iter nostrum rutilare videmus: & ab istis irrigemur, quorum doctrinis huius mundi æstum nobis temperare debemus? Et nè nos consecuturos desperemus, quod illos iam adeptos legimus, non solum triumphos virginum audimus, sed etiam promuntur nobis viduarum & coniugatorum palma: neq; id ex antiquis duntaxat, sed etiam modernis temporibus, vti nè villo torpore deprimi nos sinamus, qui tot remedijs erigimur.

En

En beatissimus confessor Domini, & Ebroicensis vrbis Episcopus Aquilinus, nobis imitandus exhibetur, qui de coniugij extremitate sublatus, & ad pontificiæ celsitudinis gradum sublimatus, primùm ex Aegypto carnalis copulæ in desertum vidualis pudicitia, ac deindè per Iordanem Episcopalis gratiæ, in æternæ promissionis terram ingressus est. Cui ipsum suum vocabulum quoddam videtur perhibere testimonium, quòd solem iustitiæ immota animi acie contemplatus, eius amore pennas mutârit, & instar aquilæ instauratus, nouitatem vitæ in sanctitate & iustitia & veritate suscepit. Nam quasi carnis quadam vetustate incuruus incidere videbatur, cum adhuc carnali coniugio deditus esset. Sed pennas in superiora se transferendo mutauit, quando amorem coniugis, æternitatis permutauit amore: & filijs carnis filios spirituales anteponeus, ex se defecit, vt in Deo proficeret.

Fuit ille Baiocensi ciuitate ortus, parentum nobilitate clarus, sed morum dignitate illustrior, antiqua insignia nouis virtutum ornamentis obscurans. Cumque sacris literis institutus, & summo studio enutritus esset, pluuiamque suo tempore effundendam ceu nubes matutina collegisset, transmissis adolescentiæ spatijs, ad iuuentutem pertigit: in qua pueritiæ marcescentibus floribus, humanæ probitatis & virtutum solent prodire fructus, & ad maturitatem segetes propinquare. Queritur ei vxor, nobilitati eius congrua: inuenitur, ducitur, nuptiali celebritate coniungitur: proles terrena primùm gignitur, vt postmodum cælestis procreetur. Sentitur carnalis amor, vt eo propudiat, spiritalis feruentius sentiat: quemadmodum pueri cibo solido gustato, vbera respuunt. Enimvero & proximi dilectio, quæ præcedit, diuini amoris, qui præcellit dignitate, licet ordine sequatur, nutrix esse solet. si tamen dilectio est dicenda, quæ carnaliter exhibetur. Altriori enim intellectu, nec seipsum, nec proximum tanquam seipsum diligit, qui Deum diligere, seque in Deo amare nescit. At tamen iuxta quendam modum, discit vnusquisque in proximo, quid debeat Deo: & sicut seruus maior natu, domini adhuc paruuli pædagogus efficitur: ita fraternus amor, creatoris nutrit amorem. Aquilinus igitur post vnus sponsæ copulam, multarum animarum strenuâ curam quandoque suscepturus, & Christi vices impleturus, discit in coniuge, quam fidem, præful olim effectus, Ecclesiæ sibi coniungendæ præstare debeat.

Interea accitus à Clodoueo Rege, qui ea tempestate rerum potiebatur, cum cæteris vrbium præcædis aduersum barbaros, qui in extremis regni Francorum finibus cœperant efferatis animis insolescere, proficiscitur, & antequàm spiritale contra spiritalis nequitias bellum suscipiat, hostium visibilibus pugnis & victorijs exercetur. Exacto indè triennio & mensibus sex, omnibus facta est domum redeundi potestas. Eius autem pia coniunx dum abesset ille, non cessauit à precibus, instantium sollicita pro reditu eius, vt etiam votum Domino nuncupârit pro illo, quod tamen quodammodo videretur esse contra illum: putâ si Dominus saluum & incolumem illum reduceret, se toto anno cum illo continenter victuram, de eius consensu vsque ad eò nihil hæsitans, (quippè quæ eius pudicitiam satis compertam haberet) vt etiam sine illo promittere non dubitârit, quod non nisi illo consentiente exequi posset. Vbi ergo optatum eius reditum cognouit, non potuit continere sese, quin ei obuiam procederet, & animi sui gaudium anteuertret. Assumpta igitur familia & cõmeatu, qui tantæ rei congrueret, vsque ad eò accelerauit iter, vt Carnorum veniens, marito prior adfuerit, eumque in alienæ ciuitatis hospicio, perindè atque in sua domo exceperit. Ibi tum se mutuis stringentes amplexibus, pariter admirabantur, Aquilinus coniugis pudicitiam & amoris integritatem, coniunx Aquilini sinceritatem. Amor enim castus & pudicitia compulerant coniugem; vt reditum eius præueniens, prius eum videre festinaret, quàm domum reuersus esset: cum solcant infideles & impudicæ foemina redeuntium maritorum reformidare potius & horrere, quàm appetere, conspectum. Denique solenni illo congratulandi peracto officio, & colloquendi expleto vel temperato desiderio, corpora resiciuntur. Deindè familia, noctis intuitante silentio, abit cubitum, felices coniuges remanent in secreto cubiculo, vbi erant arcana explicanda consilia, quæ absente Aquilino pudica vxor eius non sine sancti spiritus gratia conceperat.

Cernens autem illa oblatam sibi familiaris colloquij opportunitatem: Amantissime coniunx, inquit, quæso te, nè me arguas temeritatis, nè grauius feras quod feci, si cognoueris me id fecisse zelo amoris tui. Timens enim, nè te semper carerem,

Cap. 2.
S. Aquilinus
ex marito
fit Epi. co-
pus.Cap. 3.
Patria eius.Ducit vxor-
em, nobi-
lis nobile.Cap. 4.
A Clodoueo Rege
cõsilijs mit-
titur ad bar-
baros pro-
figandos.Voti con-
iugis eius.Ecce quàm
fuerit castus
amor in co-
iugibus istis.Cap. 5.
Vxor ei in-
dicat, quid
promiserit.

si accideret tibi quod nollem, malui Deo promittere, quod anno vno à te presente abstinerem, tuque interim coniugij oblectamenta suspenderes, quam te è medio sublato, perpetua viduitate afflicta discerem vel inuita, quod sponte non didicissem. Quia in re si quid videor egisse inconsulte, tua me charitas compulit, vt de te mihi pollicerer id, quod pollicita sum: nec eò me impulit propria temeritas, sed de tuo consensu nihil ambigens, tametsi eum ignorabam, illud voui, quod de mea mihi voluntate constabat. His auditis, Aquilinus quidnā ageret, aut quo pacto vicem redderet mulieri de sui mariti salute tam bene merenti? Non ille arguendam existimabat, quam se ipso fidelioem sibi experiebatur, idque pro sua incolumitate promississe sentiebat, quod ipse oprârat, tametsi non promiserat. Gratias igitur agit omnipotenti Deo, qui talem ipsi dedisset coniugem, quæ castitatem, quam ipse animi studio iam complexus esset, licet id verbis nondum exposuisset, voluntaria deuotione offerret, cum sibi vix promittere ausus esset, eam etiam rogatâ id facturam fuisse. Miratur ergo Dei famulus suū in fœmina pectus: miratur se ab vxore præuentum, non potuisse primas sibi vendicare in ipsa virtute, qui prior esset conditione virili, & prior etiam esse putaretur desiderio castitatis, nisi posterior inuentus esset conceptæ voluntatis significatione & enunciatione. Tu, inquit, charissima, me dicendo anteuertisti, quem desiderando anteuertere non potuisti. Hoc enim est, quod equidē iam pridem peroptauī, sed celauī interim, tempus opportunum sustinens, quo tuum mihi assensum conciliarem. Itā nimirum terram pectoris tui, quam ego colere volebam, diuinitus cultam & complutam video, multumq; lætor, & summo cultori gratias ago. Vnum tantum adijcere volo, quod à te sentio prætermisum, & tamē puto necessarium, Tu annuam promisisti continentiam, ego opto & polliceor perpetuam, vt pariter non annuam, sed sempiternam possimus coronam adipisci. Confido autē eum, qui omni habenti, nempe bonam voluntatem, etiam facultatem dandam pollicetur, nobis affectum pudicitie perseuerantem præbiturum: vt addatur gratia gratiæ, sicut additur promissio promissioni. Hæc cum ille dixit, coniunx gratissimo animo assensit. O beatam copulam, in qua carnalis affectio abiit in spiritalem æmulationem, & terrena cõiunctio in cæleste commercium: vt qui hætenus fuissent in carne vna, deinceps vna essent anima, & socij corruptionis, fierent æternitatis consortes. Diuiduntur ergo corpora, corda sociantur: iugum contagionis excutitur, suscipitur iugum sanctitatis. Nox illa in diem conuersa, spiritalibus consultationibus transacta est, carnique renuntiatum, & spiritui facta professio atque mancipatio: felixque copula dissoluta, & felicior inita est.

Vide proficua continentia in matrimonio.

Perpetuam S. Aquilini promittit continentiam.

Idem facit ei cõiunx.

Cap. 6.

Elargitur sua pauperibus.

Luc. 12.

Ieiunijs & vigilijs se macerant. Magna eorum hospitalitas.

Insequenti die suscepto itinere domum reuertitur, ingens omnium lætitia existit, & tanto viro, postliminio redeunti, debita præstatur gratulatio. Manent Aquilinus & coniunx sub vno tecto, animis coniuncti, carnali consortio separati. Impendunt sua post se, & vt perfectum sit castitatis sacrificium, elargiuntur res suas pauperibus, vt transeat in holocaustum. Magna fuit prior charitas, sed maior posterior, quæ priorem superauit, & vt mors corpus occidit, ita carnalia desideria in animis eorum extinxit & interemit. siquidem consentaneum id erat, vt plius se spiritu diligerent, quam carne dilexissent, qui illo flagrabant igne, quem Dominus misit in terram, & voluit vehementer accendi. Inde ad eò factum est, vt nemo hanc in eis perciperet dexteræ excelsi mutationem, cunctis videtibus formam pristinae conuersationis, & argumenta consuetæ societatis ex vnius tecti habitatione colligentibus. Sicque thesaurus ille soli Deo notus, furibus manebat occultus. Videres tamen sub habitu vetusto opus nouum, & sub seculari tegumento signa euidentissima gratiæ specialis. Enimvero par illud innoxie consuetudinis & conuictus certatim feruebat studio pietatis, ita vt non immeritò admirari posses, quomodo sic illi repente mutati essent, vt qui vultus eorum contempleretur, ipsos agnosceret: qui facta inspiceret, alios existimaret. Denique ad eò illi corpora sua ieiunijs & vigilijs exarabant, animas eleemosynis recreabant, vt ipsis quoque monachis & crucis habitum gerentibus nihil eos cedere putares. Itā enim hospitibus ministrare, & in eis Christo cum omni humilitate seruire conspiceres, vt domum illam potius xenodochium diceres, quam aliud quippiam: atque interim tamen in laico habitu degere eos pariter, ac si etiamnum carnali inter se consuetudine vterentur. Ecquis verò vel meliores cœnobitas quæret, si castitatis eum secretum non lateret? Sed hic erat modius, sub quo ardentes lucernæ delirescebant, putæ vestes seculares, quibus utebantur, & humanas à se laudes

laudes repellebant. Verumenimvero qui eos diutius latere noluit, occasionem obtulit, qua amator latibuli Aquilinus super candelabrum poneretur, sicque videretur ab omnibus, cunctisque spectandus & imitandus proponeretur.

Beato nanque Aeterno, Ebroicensis vrbs Episcopo, ex hac luce ad æternā translato, vt re ipsa esset, quod verbo hætenus dicebatur: totius Cleri & populi animi diuinitus inflāmantur, vt Aquilinus ille occultus Dei seruus, qui se abscondens, proximis negabat exemplar pietatis, ei substituatur. Non ibi vna vox, aut vnus partis personæ ita acclamatio, sed diuersarum vocum generalis electio ad eò inter se pulchre consensus & conspirauit, vt nulli esset ambiguum, quod vulgus peteret, id & inspirari & imperari diuinitus. Nec quæsitum est ab electo, quid ipsi videretur: quandoquidem qui latere didicerat, Christoque cõtentus esse decreuerat, apparere vtiq; nollet, si quis eius consensum requireret. Sed rapitur ab omnibus & trahitur, quasi non suus deinceps futurus, sed communiter omnium. Primoque fit clericus: inde gradatim promotus, ad Episcopale cacumen euehitur, vt totius Ebroicensis Ecclesiæ domum gubernet, & curam pastorem ei impendat, qui suæ domui tam præclare præferat, vt manens in seculo, etiam in ipso matrimonio iam mortuus esset mundo, & viueret Christo: qui vxori coniunctus spiritu, carne dissociatus, assueuisset spiritales procreare filios, & è vetustis vtribus nouum vinum depromere: id est, sub vetustatis velamine nouum pietatis exhibere gustum.

Cap. 7. Aeterno Episcopo Ebroicensi succedit Aquilinus.

Eccē ordinis gradus semper in ecclesia seruatos fuisse.

Cap. 8.

quod ei difficile non erat, vxorem mutauit, eamque quam iussus erat, sibi despondit, qui cum illa sine illa viuere didicerat, quam etiam retinendo reliquerat. Exiit verò in plebe mira exultatio, tamque iucunda eius aduentantis exceptio, cunctis ei obuiam procedentibus, & eius laudes consonis vocibus celebrantibus: vt nulli dubium foret ignem illum è celo missum, qui in tot cordibus isthoc excitat incensum, vt tam generalis & concors, nullo discrepante, omnium concentus fieret, vbi Aquilinus in sua sede collocandus adueniret. Suscepto autem non coruino hiato, sed columbina simplicitate, sacerdotio, iam aperte vxor vertitur in sororem: in quam etiam antè transierat, sed occultè. Nec amoris casti ardor exinguitur, immò verò geminatur: tum quia pudicitia immobilis in promoto permanet, tum quia fecunditas spiritalis multiplicata, ad vtriusque coronam referenda est, sicut & huius fecunditatis causa promissa castimonia. Communis quippe vtriusque est vtilitas, vti etiam sacri conceptio propositi communis fuit: quæ cum centuplicem protulerit fructum, ab vno patre tot filijs adoptatis, diligit soror tantæ benedictionis fratrem, per quem tantæ augmentationis consors efficitur, cuiusque manibus gratia sacerdotali perunctis, tam ipsa, quam tota, cuius est membrum, Ecclesia Ebroicensis benedicitur & expiatur. Videt enim factum eum sequestrum & aduocatum populi totius, atque ad Deum quandam internumcium, qui fuerat quondam ipsius vnus maritus. Videt in tam multos ramos diffusam arborem, qua succisa videbatur, quando ab eius conuubio auulsus, atque ea re quasi truncus ille cernebatur. Neque verò illa sic diligens, minus amatur: quando flamma charitatis, licet tam multas in partes distracta esset, non tamen illic imminuta est, vbi nata & vndè propagata fuit: immò potius tanto feruet magis, quanto fit auctior.

A populo perimantur accipitur.

Vxorē mutat palam in sororem, quod clam autē fecerat.

Cap. 9.

Iam verò qui etiam antè, quam pastor esset, vigilare consueuerat, gregis cura suscepta speculator effectus, prolixius vigilabat, atque in preces incumbens, contemplationi dabat operam: vt tantum sanctitate cresceret, quantum creuerat dignitate: talemq; se opere præberet, qualis & quam nouus & perspicax ex suo nomine designabatur. Atque vt liberius posset contemplationi vacare, & pro peccatoribus, mundi huius tumultibus deditis, Dominum deprecari, non longè à muro ciuitatis, ab ecclesia verò cœtum passuum spatio distantem elegit cellam, in portæ Rhotomagensis regione sitam: ibique secretum, quod propter pastoralis curæ inquietudines amiserat, repetens, animarum causas & negocia tanto curabat melius, quanto plius corporum declinabat: magis proficiens in ijs, quæ ad populi causas attinerent, orando, quam posset concionando. Est enim hoc peculiare electis, semper optare secretum, quem admodum reprobos est appetere turbas & tumultus. Illi enim mundum, quem non diligunt, nec videre volentes, vsque ad eò Christi vultum sitiunt, vt mortalitatis vincula, quibus se sentiunt obligatos, perrumpere cupiant: & quia non possunt semper animi obtutus in superna defigere propter corporis imbecillitatem, ad seipos non sine animi

Cellam solitarii inhabitat.

Discrimen inter bonos & malos.

animi dolore redeant, atque mundum hunc, quem propemodum euasissent, si in illa claritate persistere potuissent, adspiciant inuiti. Ibi verò semper videre cupiunt, quod nolunt deserere: atque ea causa si sint extra hominum frequentiam, eam inquirunt, vt semper adsint res vanæ, quibus suos oculos oblectent: qui cum intus tenebrosi & obscuro sint, nullam aliam norunt lucem præter eam, quam foris spectant. Sed Aquilinus verus Israëlita, potius anachoreta effici cupiens, quam instar vilis margaritæ iacere in sterquilinio, secretum petijt oratorium, ibique latitans, Episcopalis frequentia strepitus vitauit: eo verius Episcopus, quo minus frequentatus ab hominibus, & caelestibus magis adiunctus. Ibi lectio & oratio vicissim sibi succedentes, sine intermissione continuabantur: ibi psalmorum & canticorum spiritalium resonabat melodia, sancti spiritus gratiam adducens. Ibi non abrupto ab Ecclesiæ suæ corpore, sed retorto ad pennulas capite, columbina illa anima immolans, pro sanguine lachrymarum imbres fundebat, non sine gemitu exprimens desiderium, quo cupiebat, nè incolatus eius prolongaretur: sed breuiato exilio, aperiretur ei aditus in patriam caelestem.

Vacat orationibus, factis lectio nibus, ac aliorum piorum operum exercitijs.

Cap. 10.

Lectus eius nudum pauimentum.

Diferimen bonorum & malorum pastorum.

Putas ne autem lecti illum mollitiem illic confectatum, aut aliud sibi voluisse, in quo cubaret, substernere, præter nudum pauimentum? Carnales pastores, vt sese vberius pascant, ipsa sua refectioe pascendis ouibus Christi se prouidere simulant, & perinde ac si in domibus Regum sint, mollibus se vestiunt, nè alij nudi remaneant, qui melius in spiritu regerentur. Si sunt pastores, minus preciosis, magisque religiosi vestibus operiantur. Sed aiunt laborem se ferre non posse, nisi sic reficiantur & induantur. Verùm dum necessitati consulere se fingunt, consulunt voluptati, & indulgent superfluitati: non vtique imitantes vestigia magni illius Martini Turonensis, aut Germani Antistiodorensis: qui non pro diurna, sed pro æterna mercede militant, pauperunt gregem Christi ieiunijs, vigilijs & laboribus suis, vt eorum exemplo disceret eò redire ieiunando, vnde in primo parente excidit manducando. Nemo enim sic inuitat concionando, quantum faciendo: nec bene ieiunia suggerit, qui sub quocunque prætextu epulis vacat. Quod sanè cauens Aquilinus, abstinendo & vigilando melius pascebat subditos, quam si abstinentiæ illis prædicans, ipse epularetur: alijsque mortificandæ carnis asperitatem commendans, ipse molliter & delicate viueret.

Cap. 11.

Signo Crucis morbos pellit.

Iohan. 14. Orbatur oculorum lumine, vt perierat.

Legitimum ergò ille Christo testimonium perhibuit, & Christus illi quoque reddidit testimonium. Sicut enim ille quos poterat, intus illuminabat, curabat, erigebat: ita Christus ei præstitit gratiam & facultatem etiam extrinsecus illuminandi, sanandi & erigendi: ad eò vt Crucis signo liberaret, quos per eam liberandos prædicabat: nec vlla corporalis infirmitas eius precibus resisteret, qui suis exemplis & doctrina spirituales ægritudines depellebat. Cur enim Christus ei argentum negaret, cui largiebatur aurum? Cui animorum curandorum gratiam contulerat, cur corporum non conferret, quorum & facilius est medicina, & iactura minor? Immo per euidencia, quæ præstabat, munera, latentia in eo charismata & confirmabat, & declarabat. Sed vir Domini in cunctis, quæ per eum Christus efficiebat, sui custodiam non omittens, intantum timebat, vbi meritò timor adhibendus erat, vt illicetiam plerunque trepidaret, vbi non erat timor. Eam ob rem semper Dominum precabatur, vt fenestras corporis sui aut obstrueret, aut custodiret, nè per eas noxia irreperet concupiscentia, cum qua mors solet ingredi. Malle enim se testabatur orbatum luminibus intrare in regnum Dei, quam illis integris mitti in gehennam. Eius verò precibus annuens is, qui omnes in suo nomine, hoc est, veram salutem suam petentes exaudit, exteriores capitis eius fenestras, lucis ministras, qua pietate rogatus est, clausit: sed cumulatius cordis oculos aperiens, multiplici fœnore lucis externæ orbitatem compensauit. Ità enim sine oculorum adminiculo ad ecclesiam veniebat, ac si illis planè integris viam cerneret, quam calcabat. Immo etiam hoc ipso, quòd lumen nocturnis horis non requirebat, sicut faceret, si videret, expeditius pergebat: & mirandum in modum se gerebat, vt nulli dubium relinqueret, quin Angelo lucis ductore vteretur. Securè itaque & misericorditer ei, vt erat rogatus, immisit oculorum cæcitatem, qui & videbat promptæ mentis eius sinceritatem, & præuidebat duplicandam illi eam, quam amissurus erat, claritatem. Ità ergò qui cæcis reddebat lumen, ipse cæcitatem patiebatur, non minus de se exauditus nè videret, quam de alijs, vt viderent. Quid enim caligo exterior sensui peruigili & in diuinis perspicaci officie-

officiebat? quæ etsi mundi speciem ei subduceret, certè Christi vultum non subducebat: quin potius tanto plùs conferebat, quanto magis visibilibus rerum formas excluderebat.

Porro autè vir beatus, sedulus erat custos innocentia, amator continentia, cultor sobrietatis, cupiditatis hostis, obrectationis inimicus, persecutor improbitatis: quas ad res multum ei cæcitas corporis conferebat: sicut ad populum paterna pietate admonendum & exhortandum, pastoralique diligentia custodiendum, nihil impedimenti afferebat. Non enim segnius vel orabat, vel vigilabat, vel minus ad populum concionabatur: immò tanto feruentius in Christo caelestia meditabatur & tractabat, quanto à terrenis sensibus minus ponderis percipiens, ea ex parte liberior erat, qua homo terrenus procliuus & propensius peccat: atque ibi acutius cernere ceperat, vbi pars hominis excellentior habetur, atque vbi ad superna obtutus dirigitur, vt diuina claritas conspiciatur. Itaque quanto expeditius eò tendens, de ipso luminis potabat fonte, tanto splendidiores pro concione radios ad inferiora vibrabat, eoque suauiores suis in exhortationibus promebat sermones, quòd eos potius ab ipsa veritate, quam à veritatis testibus, putà libris, quos legere non poterat, hauriret. nec verba eius cadebant in terram: quippè quem perspicua attollebat virtus, quam in moribus omnibus curandis exhibebat.

Cap. 12. Catalogus virtutum eius.

Docet populum etiam lumine orbari.

Tandem bonorum operum, sanctorumque institutionum pijs exercitijs comprobatus, recoilandorum pauperum studijs elimatus, optatæ cæcitas medicinali cautio ab omni mundana vanitatis sorde purgatus, cum duos & quadraginta annos, tanquam mansiones totidem vsque ad Iordanem suæ euocationis exegisset, vbi iam transiturus erat ad patriam semper optatam, Christo reddidit illibatam & incontaminatum spiritum, illi semper inhaerens, illamque sine dubio vocem exultationis & benedictionis auditorum, quam meruerat seruus bonus & fidelis, qui talentum à Domino acceptum, tam multiplici auctum lucro redderet ita, vt integram Ecclesiæ vnus custodiam Domino suo consignaret, totque parocciæ suæ populos, tam verbo conceptos, quam exemplis suis editos, quot carnis suæ filios habere non potuisset, summo pastori præsentaret. Lætatus est certè ille beatus caelestium spirituum exercitus, olim quorundam ruina mutilatus, paulatim multorum accessione instaurandus: lætatus est, inquam, eius aduentu, cuius opera non vnus, sed permulti peccatores poenitentiam agentes, caelestis patriæ ciuibus sunt adiuncti. Si enim gaudent illi super vno peccatore poenitentiam agente, multo magis illo lætantur & exultant, per quem non vnus, sed multi è numero impiorum, ad electorum cõubernia translati sunt.

Cap. 13.

Est in Episcopatu annis 42.

Mortuus.

Matth. 23.

Luc. 15.

Verumenimuerò quàm lætati sunt illi, ad quos beata illa commigrauit anima: tam afflicti & mœrore affecti sunt ij, à quibus tam bonus, pius, egregiusque pastor recessit. Nollit enim præmittere patrem filij, sed potius subditi à suo præmitti pastore: malletque in calis carere nouo isto patrocinio, quam in terris afflicta consolatione destitui. Porro cum omni reuerentia sacerdotum & populi frequentia celebratis exequijs, peractisque tanto funeri debitis vigilijs, sepelitur caelestis illa margarita in basilica, quam apud ciuitatis suburbium condiderat: atque illic reponitur depositum, cui debetur corona iustitiæ, donè reddatur ei à iusto iudice in illo regenerationis die. Imploramus ergò pietatem tuam, confessor beatissime & præsul eximie, sancte Aquiline, vt qui de paucis acceptis multa & magna reddidisti, illamque sedem illustrasti, quam rexisti, id nobis diuinitus obrinere digneris, vt quod profitemur ordine & instituto, id opere exequamur, atque in nouitate vitæ ambulantes, & sicut aquilæ pennas vitiorum in virtutum mutant, quemadmodum habitum mutauimus, illi placere valeamus, qui viuut & regnat per omnia secula seculorum, Amen.

Cap. 14.

Mors eius dolet subditis.

2. Tim. 4.

Precatio ad S. Aquilinum.

VITA

VITA S. AMABILIS PRESBYTERI ET CONFESSORIS, INCERTO QUIDEM AVTHORE

Scripta, sed tamen fide digna. Nos plerisque locis nonnihil eam contaximus, styllumque mutauimus absque historie detrimento.

PROLOGVS AVTHORIS.

Patriarche. Propheta.

Apostoli.

Martyres. Cōfessores.

Philip. 6. Martyres rosis, cōfessores lilij cōparantur.

* compara, habet co dex MS. sed mēdosē, vt appāret.

Octobr. 19. quo die propria dicec- sis natalem ei* celebrat Cap. 1.

S. Amabilis patia.

Philip. 3. Psa. 118.

Cant. 1.

Cap. 2. Psa. 110. Prou. 1. 9. 1. Cor. 1. 2. Cor. 10.

BEATA sanctorum vitæ opinio idcirco non absurdè à Catholicis prædicatur, quòd, vt nouere sapientes, disciplinæ Dei doctrinæ æterni patris sapientia hanc vult ad posterorum transmitti notitiam, vt & eorum inflammemur exemplis, & Christi benignitate sociemur gaudijs. Hinc Patriarcharum spes nomen obtinuit immortale, Prophetarumq; chorus sui memoriam habet sempiternam, præmio suæ fidei gaudens in curia cælesti: quandoquidem animi obtutus cælo affixere, vbi nouerāt sanctos Angelos cum Deo, apud quem vita est inconcussa, ineffabili iucunditate perfui. Porro etiam apicis Apostolici fama illustri permanet, & latitudo charitatis nobis declaratur: quorum vitam mirificam nobis Christus exemplo esse voluit, vt contemplatione rerum ab illis gestarum ad ipsum amandum incitemur. Eorum prædicatione redemptorem suum cognoscens Ecclesia, sanctos habet martyres, qui pro eius honore fortiter certarunt, & in confessione nominis eius sanguinem suum fuderunt. Est deinde etiam sanctorum confessorum splendor mirabilis, qui pleni spiritu sancto, multis coruscant miraculis, quibus mundus crucifixus fuit, & illi mundo, pari gloria amoris Christi sequentes, crucemque post eum portantes. Vt enim martyres, ita & confessores pro Christo pati voluerunt: & ij quidem Ecclesiæ lilia, illi rosæ sunt. E quibus confessoribus sanctum Amabilem, quem vita innocens & miracula crebra commendant, summa veneratione prosequi debemus, quippe quem sacrosanctæ Trinitati placuisse fideliter credimus: quem sicut viuere nō ambigitis, qui hæc legitis: ita ijs, quæ per illum redemptor noster operatus est, fidem adhibete. Alioquin fatuus esset hæc audire nolle, quàm * comperta non credere: & scriptorem reticere, quàm narrare friuola.

VITAE HISTORIA.

SANCTVS Christi confessor Amabilis magnus in conspectu omnipotentis Dei futurus, quodam præfatio cœptæ vel augendæ in ipso sanctitatis, à totius boni fonte hoc videtur accepisse vocabulum: vt animi nobilitate cælitus hausta, etiam nomine clarus esset, qui generis ingenuitate pollebat. Gemina enim dote auctor vitæ illum ornauit, vt & parentum religiosorum ortu esset nobilis, & præclaræ vitæ integritate nobilior. Natus est in vico Ricomagensi, atque illic etiam literis eruditus. Nè qua enim labe sancti eius mores adspargeretur, si militiæ traditus esset, religiosi parentes literarum studijs eum applicarunt. Coeperunt tum in illo crescere Dei amor & gratia, aded vt in terris corpore degens, iam cum Apostolo animo in cælis versaretur. Despiciebat enim in parua ætate ineptos puerorum iocos, & cum Psalmista ad Dominum clamabat: Da mihi intellectum, & scrutabor legem tuam, & custodiam illam in toto corde meo. Explorabat, vt miles strenuus, quibus armis resisteret diabolo, nè vllis nequitie eius telis à Christo separaretur, si inuidio animo nocte ac die in mandatis eius exequendis non vigilaret. Sic enim amabat Christum, vt nollet separari à Christo, clamās cum sponsa: Trahe me post te: curremus in odorem vnguentorum tuorum. Implebat Dominus & Rex sanctorum in seruo suo nominis eius significationem, vt esset ipsi amabilis, & ab ipso dignus amari.

Porro timorem Domini, qui est initium sapientiæ, constanti animo retinebat, nequaquam respiciens post tergum: sed instar sapientis aratoris, sulcū vomere dirigētis, iter suum ad æternam vitam semper intrēdens. Gloriaratur in Domino, vt Apostolus monet, de nomine suo, & in precibus suis toto corde illi dicebat: Domine, qui appellari

lari me voluisti Amabilem, fac me tui perfectissimum amatorem: vñ nè decipiat humani generis hostis, quem tuus spiritus sanctificauit. Prudenter verò latam & spatiofam viam respuens, cum iam adolescentiæ metas attigisset, carnis lasciuia sobrietate domabat. Magna in illo erga Deum & proximum charitas inerat: qua fiebat, vt nulla ex parte legem Domini præteriret, atque ita & Christo, & sanctis eius charus esset. Ecquis autem dubitare queat fuisse eum fide catholicum, spe firmum, charitate diffusum, præsertim si attendat eum Christum accuratè prædicantem, castitate integrum, humilitatis studiosum, & nè peccaret Domino, eius eloquia abscondentem in corde suo? Videbatur ambulare cum Deo, quemadmodum de Enoch legitur, & multiplicabantur eius merita, cum cordis desiderio suspiraret cælestia, & amore æstuarerit gaudiorum æternorum.

Cumque id genus polleterit virtutibus, per gradus singulos canonici ordinis ascendit vsque ad sacerdotium, virginitatis thesauro non amisso, quæ in eius pectore Christi efficiebat hospitium. Factus autem sacerdos, dignè seruiuit Domino die ac nocte in vico Ricomagensi, permultas sæpè noctes in precibus attentissimis manens peruigil, erga pauperes munificum se exhibens, cunctisque ipsum rogantibus quibus poterat modis, piè opitulans. Suauissimis adhortationibus omnes ad Christum trahere nitēbatur, persuadens eis illum ante omnia quærendū & amandum. Aiebat etiam, sanctorum charitatem non tepescere, sed in Christo crescere debere. Porro eo tempore, quo vir sanctus ecclesiam beatorum martyrum Geruasij & Protasij fidei familiaru frequentabat, (quæ quidem ecclesia primū, vt fertur, apud Aruernos constructa, Ricomagensi illustrauit pagum) in vrbe Claromontensi cantor institutus, eandem sepius decenter petebat. At verò Episcopus & martyr Christi Preiectus, qui tunc Claromontensem regebat ecclesiā, iam dicti territorij Abbatiam contulit ei. Itaque ille diuino accensus amore, construendis templis animū appulit, vt in loco, ad quem multi confluxerant, multorum sanctorum reliquiæ reuerenter asseruarentur, & illorum patrocinio locus ille cum proprijs cultoribus mundior haberetur. Diuina ergò bonitate fretus, basilicam in sancti Iohannis Baptistæ honorem non mediocri opere extruxit: itemque alteram in beati martyris Benigni memoriam, in qua nunc ipse corpore quiescit, grandi fabrica extulit. Ac deinde diuersis peragratis regionibus, probatæ sanctitatis pignora siue reliquias eò aduexit, & eo, quo par est, honore illic reponendas destinauit. Aderat illi in omnibus diuina misericordia, exhilarans eum in eiusmodi studijs.

Inter alia autem, quæ Deus per illum operatus est, nec adhuc operari desinit, hoc sanè memorabile est, quòd eo in loco serpens nullus morari potest, neque si repertus sit, viuere aut nocere potest. O admirandam serui Dei sanctitatem, ad cuius imperium venenati serpentes fugiunt, nec ulterius hæere possunt. Id verò meretur fides, non qualem habent dæmones, qui credunt & contremiscunt: sed quæ per dilectionem operatur, & non nisi fidelium est. Hęc ergò tua sunt, Deus, qui serpentem, à quo primus homo victus est, per secundum hominem viciisti, tuisque militibus subdidisti, qui non in vetustate literæ, sed in nouitate spiritus ambulant.

Profectus est aliquandò Romam vir Dei, sanctorū Apostolorum sepulcra visitaturus, & suffragia expetiturus. Et ecce Deus, qui glorificantes se glorificat, Solis radium iussit illi suam nauare operam, & contra naturæ vsum ceu fidelis minister, eius sustentare pallium atque chirothecas. Si cui hoc incredibile videatur, meminerit Deū mirabile esse in sanctis suis. Certè de Iosue habemus in scripturis diuinis, cum persequeretur ille hostes suos, dixisse eum corā filijs Israël: Sol contra Gabaon nè mouearis, & Luna contra vallem Aialon. atque ita factum esse. Si igitur Sol obediuit tunc homini, iubente Deo, quid mirum, si etiam obsecutus est, Deo annuente, huic beato patrono nostro? O verbum patris altissimi, factorque carnis & caro, qui sanctis tuis semper præstò es, & tua per eos, qui tibi placent, mirabilia innouas, vt fides nostra non deficiat, sed in timore tuo recta operando, te, cum talia recitantur, magnificet. Nos enim etsi multo minores sumus illis, quos talibus fecisti coruscare miraculis, at tamen illorū, te donante, exemplis incitatur ad fidem, & suffragijs communitur.

Aliud quoque in eadem vrbe magnum illi Deus præstitit beneficium. Nam solatus pro sua bonitate labores itineris eius, misit ad eum Angelū suū, in pyxide sacras reliquias afferentem, iucundoque vultu in eum ceu notum intuentem, illique dicentem: Accipe dilecte Deo munus, quod tibi per me mittit Christus Rex & Dominus noster,

M m m noster,

Carnē abstinentia domat.

Psal. 118. Gen. 5.

Cap. 3. Imitatur sacerdotio.

Huius Vitæ est Tomo 1. 25. Januarij.

Dias cōdit basilicas.

Cap. 4.

Jacob. 4. Galat. 3.

Rom. 7.

Cap. 5. 1. Reg. 2.

Psal. 67. Ios. 10.

Cap. 6.

noſter, qui te ſcit harum rerum cupidum: nouerisque te in calis Angelorum conſortem fore. Vt enim Angeli laudant Deum in Hieruſalem caeleſti, cuius ciuibus tu adiungi cupis, ſic tu eum laudas in terris. His dictis, diſparuit Angelus, & Chriſti militem impenſè lætantem reliquit. Admirans enim ille bonitatem Dei, munus oblatum pio amore complexus & veneratus eſt: & quia tanto iam certior erat de caeleſtibus capſendis præmijs, quanto veracior nuncijs ea de reipſi indicârat, lætabundus egit gratias Deo, exclamans cum Propheta: Anima mea exultabit in Domino, & delectabitur ſuper ſalutari ſuo. Indè Aruernos repetens, dona illa ſecum abſportauit, & in eccleſia beati Benigni martyris, quam ipſe condiderat, reponenda curauit, vbi hodieque aſſeruantur. Atque vt ea reliquiæ uenerationi eſſent, ingentia Deus ſigna exhibuit. Crebrò enim flammis oppoſitæ ab incolis loci illius, aut alijs vicinis, incendi-um omne quod iam vaſtabat domos, extinxerunt.

Cap. 7. Solebat vir Dei myſteria corporis & ſanguinis Chriſti cum magna cordis contritione, multoquæ lachrymarum imbre totus igneus & ardens diuino amore, in proprijs eccleſijs ſæpius celebrare. Porrò radicem malorum omnium cupiditatem proculcabat, neque ex affluentia diuitiarum, quibus multi malè gloriantur, nummos condebat in arca: ſed quicquid habere poterat, in ſuos & pauperum uſus quotidie expendebat. Macerabat ſe ieiunijs, in precibus erat peruigil, prudens vt ſerpens, ſimplex vt columba: agnorum manſuetudinem, paruulorum humilitatem imitabatur. Laus Dei ſemper in ore eius. Populum ad templum confluentem, optimis ſermonibus ad caeleſtia inuitabat, & conuenienter doctrinæ Apoſtolice, arguebat, obſecrabat, increpabat in omni patientia. Spargebat in pectora auditorum vitale ſemen: omnesque eum, tanquam præſentem Dominum, ob gratiam ex illo relucentem, pio amore colebant, cuiusque ſe precibus commendabant. Contemptu corporis ſui & perpetua mortificatione, martyribus comparatur, longos pro Chriſti amore in ſeipſo perferens cruciatus, & diurnas cum diabolo conferens pugnas: vt non ſit illorum fruſtratus gloria, quos Chriſtus martyrij corona ornauit.

Cap. 8. Atque eiſmodi ille vitam in populo ducens, incedebat in omnibus mandatis & iuſtificationibus Domini ſine querela, præſentibus de ſe virtutis exempla præbens, poſteris relinquens. Veſtem cilicinam ferebat ad nudum corpus, cuiusque aſperitate carnis perulantiam ſapièter reprimebat, ſed celabat id alios, mediocribus indumentis illud obtegens, ſeque induens extrinſecus. Iam verò conſenuerat, & aderat tempus, quo Chriſtus pro tot laboribus fidelium ſeruo ſuo regnum celorum redderet. Sentiensque ille vocari ſe à Domino, lætus expeçtat diem migrationis ſuæ: conuocatisque diſcipulis, admonet eos de ſeruanda diſciplina & charitate, de pace arque ſanctimonia ſeclanda. Eſtote, inquit, vigilantes in lege Dei, & adſpice vitam patrum: qui oculos ad cælum tollentes, illam ſempiternam gloriam pompis huius mundi antepoſuerunt. Sciebant enim ſe hîc non habere manentem ciuitatem, ſed futuram toto pectore inquirebant, cuius artifex & conditor Deus. Dehinc iubet omnem acciri populum ad eccleſiam, vt ipſum concionantem audiant, quos ille pia cura regebat. Ad quos ſanè præclara eius ſemper fuerat oratio, ad contemptum mundi & caeleſtis patriæ amorem extimulans. Nec alius eius ad quenquam ſermo fuit, quam vt ſperneret et fallacia mundi blandimenta, & ad beatam vitam incompræhenſa gaudia properaret. Poſtquam plebs omnis aduenit in templum, indicat eis ſui corporis iam imminere diſſolutionem, idque ſe diuina reuelatione edoçtum. Exiſtit itaque inceror & luctus omnium, quippè qui ægerrimè ab illo ſe paterentur ſeparari: aiuntque ad eum: Ecquis nos pater dilectiſſime deinceps conſolabitur? Quis illam regni caeleſtis dulcedinem nobis perindè explicabit, & noſtrarum præſentium mentium ſanctis adhortationibus & inſtitutionibus irrigabit? Sermo tuus nobis ſemper optatiſſimus fuit, & cloquia tua melle & fauo dulciora.

Cap. 9. Cernens autem vir ſanctus adedò lamentari populum, non potuit lachrymas cohibere: at tamen toto animo in Deum defixus, ſpemque ſuam illius poteſtati cõmendans, rogauit eos vt domum redirent: oſculatusque eos, & illis benè precatus, dimiſit à ſe. Poſteà febre correptus, cõcepit acri dolore fatigari: cumque corporis vires deficerent, ille Domino pſalmos promebat & hymnos. & iam finem ad eſſe ſentiens, Dominici epuli ſacramentis ſe cõmuniuit: ac deindè in cilicium & cinerem artus fatigentes proſternens, caeleſtis patriæ ad ſe venientes conſpexit ciues. Quorum præſentia exhilaratus ſpiritus eius, mortis acerbitate contempta, lætus emigravit è corpore

Calendis

Pſal. 34.

Miracula ad ſacras reliquias.

Cap. 7.

1. Tim. 6.

Catalogus virtutum eius.

2. Tim. 4.

Cap. 8.

Veſtitur cilicio.

Hebr. 13.

Sermo eius qualis ſemper fuerit.

Prædicat vitium ſuū.

Cap. 9.

Euchariftia ſub mortem ſemunit.

Abit ad caelos.

Calendis Nouembris. Continet autem Clerus & populus Claromontenſis, monachi quoque & promiſcui ſexis multitudo, qui ſanctitatem eius nouerant, & exequias eius honorificè celebrârunt, atque cum cereorum & lampadarum apparatu ſepeliârunt eum in media baſilica ſancti Benigni: vbi multa diuinitis eduntur miracula, Domino ob merita & preces ſancti confessoris ſui largiète, quicquid eò aduentantes fideliter perunt. Multi illic varijs preſſi morbis, curati ſunt, itemque plerique demoniaci, multi quoque febre quartana diuexati: vti nôrunt fideles, qui id ſæpius ſuis conſpexere oculis.

Reus quidam cum ob admiſſum facinus à quodam potente affligeretur, eſſetque non minima diſceptatio, iure iurando ille purgare ſe volens, petijt ſibi dari facultatem ad eundem ſepulcrum beatiſſimi Amabilis confessoris. Permiſſum eſt illi, vt ibi iuraret ad ſepulcrum eius. Sed cum id ille miſer feciſſet, obriguerunt manus & pedes eius, ita vt omnes intelligerent, ſancti Amabilis virtute eum ligatū teneri, ad cuius tumulum peierare auſus eſſet. Stabatigitur & torquebatur poena periurij, nec abire poterat, quòd nollet facinus conſiteri ſuum. Quod vbi tandem Deo miſerante agnouit, & ſancti confessoris interuentu conſeſſus eſt, ilicò abſolutus eſt non ſine multorum admiratione & gaudio, qui ſatis aduertebant non poſſe innocentem videri, quem magnus ille Deicola Amabilis oſtenderet ſcelere obſtrictum.

Notum autem eſt etiam illud, ſi ſerpens in os hominis dormientis ingreſſus ſit, & ille beati viri ſuffragium ad monumentum eius ocyùs imploret, ſerpentem velle quidem exire: ſed quòd ſanctus confessor non ferat id in ſua eccleſia vel terra cum vomitu fieri, extra eius territorium abduçtum hominem, euomere anguem in humum.

Cernens itaque beatus Gallus, Aruernorum tum Archidiaconus, poſteà Epico- pus, ad tumulum ſancti confessoris multa fieri miracula, omnesque eius beneficijs gratulari, ingentes Domino gratias egit, qui ciues Aruernenſes tanto patrono munifiſſet: æquiſſimumque ſentiens, vt ſacrum corpus eius loco honoratori tumularetur, rem totam quibusdam amicis & religioſis hominibus communicauit. Ij lætantur omnes, horrantur vt id faciat. Aedificauit ergò in prima templi fronte in eius honorem egregij operis teſtudinem, & ſub ea altare: eoque tranſtulit ſolemniter ſacrum corpus illius, pfallente clero, populoque cereos & lampades geſtante. Porrò ob donorum amplitudinem, qua ſancto confessori oblata ſunt in vineis, agris & nonnullis territorijs, vnde illi, qui eo in loco canonicè Deo ſeruient, ſuſtentarentur: vel etiam ob miraculorum magnitudinem, illa ſancti Benigni eccleſia, more recepto, ſancti Amabilis ædes appellatur. Strauit autem idem venerabilis Gallus pauimentum, quod eſt ante ſancti Amabilis maſoleum, diuerſi generis elegantiffimis lapidibus, auri argenti que colorem repræſentantibus: qui quidem illic manſere, quandiù ea ſtructura integra fuit. In eo pauimento ordinata lapillorum ſerie hæc inſcribi voluit ob ſui memoriam: Gallus Archidiaconus hoc fieri iuſſit. Eam autem rem gratam fuiſſe beato Confessori (quippè qua honoris cauſa, & vt maior ei adhiberetur veneratio, facta fuerat) miracula crebra teſtantur, quæ ab eo tempore vſque in præſens copioſius illic operatur.

DE EODEM S. AMABILI EX GREGORIO TVRONEN. DE GLORIA CONFESSORUM

rum Cap. 33.

VIT etiam in ſupradicta Aruerna vrbe admirabilis ſanctitatis Amabilis quidam, vici Ricomagenſis preſbyter, qui virtutibus magnis præcellens, ſæpè ſerpentibus dicitur imperaſſe. Nam ad huius tumulum cum Dux Victorius deſpexiſſet orare, affixo è regione equo, æquaquã poterat amouere. Quem cum flagris ſtimulisque vrgeret, & ille quaſi æneus ſtaret immobilis, tandè aliquandò Dux ſuis commonitus, qui, vt irà dicam, ipſi pecudi ſimilis erat factus, ad orationem deſcendit. Cumque fideliter oraſſet, quò voluit iuit. Ad huius ſepulcrum ènèrgumenum vidi mundarum, periurantem dirigiſſe vt ferrum: crimen conſeſſum, ilicò abſolutum.

VITA SANCTI ETHBINI ABBATIS, INCERTO QUIDEM AVTHORE, SED FIDE digna. Stylumpassum elimaui F. Laur. Surius.

19. Octobris

Patria S. Ethbini.

Parentes.

Mater sit sanctimonialis.

Linc. 14.

Vuinuualocus presbyter sanctissimus.

Christus, apparet sicut etis his, in specie leprosi. Act. 3.

Tat Chritus licet seruos suos

Viso Ethbini.

BEATI Ethbini confessoris scripturus vitam, eum mihi oro adesse suffragatorem, quem ille sui pectoris habuit habitatorem. Fuit ille in Britannia minori natus patre nobilissimo, itemque matre, eruditus liberalibus studijs in paterna domo vsque ad decimum quintum annum etatis suae. Mortuo autem patre eius Eutychio, mater Eula ad beati Samsonis Dolensis Episcopi praedicta confugit, rogans eum, vt sacro velamine ipsam consecraret. Assensit ille precibus & voluntati eius, eamque Domino dedicauit: filium vero eius Ethbinum, tonsa capite, in Clerum assciuit. Mansit autem Ethbinus cum beato Samone Episcopo diebus aliquot, nocte ac die feruens illi. Cumque die quodam beatus Episcopus sacerdotali fungeretur officio, & Baumerus Diaconus lectionem Euangelij recitaret, audiens Ethbinus dicentem Dominum, Qui non renunciat omnibus, quae possidet, non potest meus esse discipulus: hac voce compulsus, omnia reliquit, & ad sanctum Similianum Abbatem se conferens, monasticum ab eo habitum accepit, colamque suam diuinæ seruitutis suauis iugo supposuit in monasterio, quod Tauracum dicunt.

In eo monasterio tum degebat Vuinuualocus presbyter & monachus, vir magnæ sanctitatis, qui beatum Ethbinum sibi adiungens, vt propius cognouit eum superna gratia illustratum, perinde vt pater filium, eum dilexit. Consueuerat autem beatus Vuinuualocus adire ecclesiam quãdam, quæ a monasterio milliari vno aberat, atque illic iussu Abbatis pro viuus & defunctis offerre sacrificium. Eius itineris comitem sibi Ethbinum adhibuit iuuenem præclarum, egregiumque diaconum, vt dignus presbyter sancto diacono vteretur. Accidit autem quandoquæ, vt, peracto sacrificio, iter per campos facerent ipso messis tempore. Ecce autem offendunt illic leprosum quendam humi iacentem, & miserè eiulantem, atque cum lachrymis opem ab eis poscentem. Erat verò corpus eius omne vulneribus obstrum. Permotus eius calamitate & angore beatus Vuinuualocus, ait ad Ethbinum: Ecquidnam, mi frater, daturi sumus, huic inopi, nostrum auxiliũ imploranti? Aurum & argentum non est nobis, nudi huic mundi pecunijs, quid acturi sumus? Sanctus Ethbinus plenus spiritu sancto, respondit: Legimus, pater, in Apostolorum Actibus, beatis Apostolis Petro & Iohanne in templum ingredientibus, claudum quendam ab eis eleemosynam petijisse, & salutis beneficium impetrasse. Tu igitur propius accede ad pauperem, & superne gratie munus ei impertire. Ait ergò beatus Vuinuualocus ad leprosum: Quis est, frater, morbus tuus, qui tam alta suspiria, tam debiles voces à te exprimit? Ille ab imo pectore ingemiscens, cum multa humilitate ait: Magnæ angustiae, multi, ijque acerbi, dolores miserum corpus meum obtinent & premunt: sed in ijs dolor quidam præcipuus est, adeò infirmitati meæ perniciosus, vt nisi ille hoc ipso die curatus sit, mors mihi potius, quàm vita, expectanda sit. Et beatus Vuinuualocus: Dic, inquit, frater, qua nostra opera leuari possis. testis est enim Deus, etiã carnis nostræ partem, si sic poscat necessitas, libenter nos tibi adiuuãdo impensuros. Tum ille: Nares, ait, meæ vulneribus, corrosæ, à tanti morbi ardore sordes purulētas contrahunt. Hæc vt ille dixit, beatus Ethbinus libram deponit è manibus, miserũ hominem arripit per latera, pronòque vultu iacentem erigit. Porro Christi sacerdos Vuinuualocus manũ ad eius nares admoturus, audit pauperẽ lugubri voce dicentem: Noli senior, noli manibus apprehendere nares: id enim dolor non permittit: sed si in peccatorũ tuorum remissionẽ dolorem meum lenire vis, os tuũ admoueas naribus meis, atque ita leniter exugas extrahasque, putorem, qui me cruciat. Id audiens pius sacerdos, inclinat sese, & dum vult facere, quod pauper petijt, ore suo apprehendit carnẽ filij Dei, licet ille se putaret leprosi horridas apprehendisse nares: dumque exugere incipit illam sanie, lapillus mirabilis incidit in os eius. Beatus autem Ethbinus Dominum per latera tenens, fursũ adspicit, celsũ apertum videt, atque in capite Christi, quem tenebat, Crux apparet, Angeli que è caelis obuiam

obuiam ei veniunt. His conspectis, ait Ethbinus ad Vuinuualocum: Pater sancte, quem ego manibus teneo, & tu ore, non dubites esse Dominum nostrum Iesum Christum. Cumque magno afficerentur gaudio, cuperentque illud apud se detinere, ille subuolauit in nubes, atque ad eos: Non vos puduit me in angustijs meis, nec me vestri pudebit in regno meo. Hæreditas vestra apud me est, & ijs, pro quibus petieritis, salus in regno meo. Sic dixit, & mox euauit ab oculis eorum, in caelum cum magna voce receptus. Et vocem illi quidem audierunt, sed neminem viderunt. Stupefacti autem, & immenso repleti gaudio, laudauerunt eum, qui ipsos intantum dilexisset, vt in pauperis forma eis apparere non sit dedignatus. Dixit autem beatus Vuinuualocus ad sanctum Ethbinum: Tuis meritis, frater Ethbine, isthuc contigit nobis, qui tam singulari es humilitate & obedientia, vt quicquid homo possit præcipere, tu deuotissimo pectore exequaris. At contra Ethbinus: Non ita est, pater, inquit: sed tu, qui quotidie carnem & sanguinem Christi immolas, illum in suo corpore videre meruisti, quem semper animo circumsers. Vide autem, ne alijs innotescat, quandoquidem nemo huius rei præter nos conscius est. Deinde ad monasterium reuersi, nemini quicquam indicauerunt, sed in cœpta orandi consuetudine, vsque ad eius ecclesie vastationem perseuerarunt.

Porro autem superuenientes Franci, vastarunt non modò ecclesiam illam, sed etiam totam Britanniam minorem. Quæ res id effecit, vt beatus Ethbinus in Hiberniam fugiens, in sylua, quæ Nectensis dicitur, paruum sibi tugurium ceu pauper peregrinus condiderit, atque in honorem sancti Syluani martyris ecclesiam fabricarit, in eaque perpetim vt bonus seruus Domino suo militarit. Cùm autem quodam die præforibus monasterij sederet, claudus quidam ad eum venit, petens eleemosynam. Cui beatus Ethbinus ait: In nomine Domini Iesu Christi surge sanus, & pedibus confiste tuis, benedicens Domino, qui saluos facit sperantes in se. Confessum ille adeò surrexit sanus, ac si nunquam laborasset è pedibus.

Quãdam mulier filium habens paralyticum, cùm ad virum Dei peruenisset, rogauit eum, vt ad ipsius veniret ædes, & sanitatem filio à Domino impetraret. Ait autem ad eam beatus Ethbinus: Nos peccatores sumus: non sunt apud nos visitata id genus miracula. Sed si cupis filium tuum habere incolumem, ad beatæ Brigidæ sepulcrum perduc eum. Credo per Dei misericordiam, sanctæ virginis meritis illic eum curatum iri. Respondit mulier: Ego verò, mi pater, iam eò illum adduxi, & cùm nocte quadam vigilarem, somno obrepente obdormiui paululum, atque in somnis audiui vocem dicentem mihi: In sylua, quæ Nectensis dicitur, moratur seruus Dei Ethbinus. ad quem si filium duxeris, sanum eius meritis illum, Domino largiente, recipies. Et ecce viuus Dominus, non recedam à te, donèc filium meum saluum mihi restituas. Itaque beatus Ethbinus in oratorium ingressus, tandiũ mansit in oratione prostratus coram altari, donèc puer à matre veniret, eique diceret: Gratias tibi ago, pater, qui me decubentem visitasti, & tuis manibus erexisti, tantumque morbum à me depulisti. Tum verò beatus Ethbinus surgens, benedixit Domino, qui in sanctis suis efficit mirabilia. Ad puerum autem sic locutus est: Vide fili, nemini dixeris, non enim meis meritis, sed gratia Dei salus tibi instaurata est.

Vixit verò beatus Ethbinus illo in loco annis viginti, fideliter exercens opus Dei, morbosque curans. Tantæ autem abstinentiæ fuit, vt per hebdomadam non nisi semel, idque quinta feria, cibum caperet, solo pane & aqua contentus. Vinum eo in loco non bibit, nisi cùm ad sacra mysteria accederet. Denique cùm iam ferè octoginta & tres ætatis annos exegisset, acri cœpit dolore fatigari: conuocatisque fratribus, qui in ea sylua degebant, obitum suum illis prædixit, ita dicens: Ego vos, fratres mei, omnipotenti Deo commendo, qui præstò est seruis suis in cunctis necessitatibus eorum. Me iam corpore moriturum noueritis. Defunctum ad dexteram altaris huius partem condite, sacras hostias in ipso altari pro peccatorum meorum remissione offerte. Ità pace omnibus data, ante altare spiritum reddidit decimo quarto Calendas Nouembris, sepultusque est honorificè eo loco, quo iusserat: Vbi, præstante Domino, fiunt miracula in laudem & honorem nominis eius, cuius virtus & potestas regnat per infinita seculorum, Amen.

Eccè quam recipiant mercedem, qui in nomine Christi subueniunt pauperibus.

Fraci vastat Britannia.

S. Ethbinus sanar claudum.

Itẽm puerũ paralyticũ.

Psal. 67.

Eius abstinentia singularis.

Obitus eius.

MARTYRIUM SS. CAPRASII ET FIDEI, VT EXTAT IN PERVETVSTIS MS. CODICIBVS, quibus consentiunt antiqua Martyrologia hoc loco & VI. Octobris, vbi S. Fidei meminerunt.

Octobris 20 Parentes & parcia S. Fidis.

Eccia. 24.

Senilis matritas in virgine.

Sistitur ad tribunal Daciani.

Index nitor blanditijs & muerib' eam subuertere.

Psal. 114.

Constans eius responsum.

Affatur in craticula, & grauitertorquetur.

ANCTA Fides Agennensium ciuitate oriunda fuit, & ex parentibus clarissimis splendidissima proles procreata, alumna loci illius in ortu, facta est patrona in passionis obitu. Nobilis quoque veterum & generosa stirpe parentum, facta est Christi munere nobilior: quia candida stola virginitatis induta, fulgens fide, in Domino Iesu Christo odorem bonae suauitatis protulit. Haec prima in ciuitate Agenna decus & exemplum martyrij cunctis Christianis fidelibus fuit. Vitam namque temporalem perdere voluit, vt possideret aeternam: quia ab infantia cunabulis Dominum Iesum Christum dilexit, & suum duxit esse autorem. Iuuenis quidem illatae passionis fuisse dicitur tempore, sed sensu & opere senex manebat. Pulchra erat facie, sed pulchrior mente: virginitatis quoque candore formosissima, vultusque hilaritate serena.

Eodem igitur tempore praeses sceleratissimus, nomine Dacianus, directus a profanis Imperatoribus Diocletiano & Maximiano, qui tunc Romanae arcis primatum regere videbantur, cum Agennensem urbem ingrederetur dolo instigatus diaboli, querens sacrilegos beneficijs remuneraret, atque Christianis ibidem metu ipsius latentibus atrocissimas poenas inferret, continuo beatissimam virginem Fidem iussit accersiri & suis conspectibus representari. At illa se sponte ministris offerens, corpusque suum vndique signo sanctae Crucis muniens, orabat ad Dominum, dicens: Domine Iesu Christe, qui tuos semper in omnibus adiuuas, adesto nunc mihi famule tuae, & prebe ori meo sermonem acceptabilem, quem in conspectu tyranni huius respondeam. Et armata vexillo sanctae Crucis in fronte, ore & pectore, sanctoque roborata spiritu, hilari animo perrexit. Cum autem adstaret coram praeside, ait ad eam blando sermone: Quod est nomen tuum? Cui sancta Fides, nullo perterrita metu, respondit: Fides nomine & opere vocor. Praeses dixit: Quis cultus religionis ac fidei tuae? Sancta Fides respondit: Ab exordio iuuentutis meae Christiana sum, & Domino meo Iesu Christo tota mentis deuotione deseruio, illiusque nomen confiteor, illi me tota intentione committo. Praeses vero callida simulataque tranquillitate paulo indulgentius respondit: Accipe, inquit, o iuuenula consilium pulchritudini atque iuuentuti tuae necessarium, & cessa ab hac confessione, & sacrae Dianae sacrificia, quia ipsa est sexui vestro consimilis: & multis muneribus te amplificabo. Quam promissionem Christi virgo velut nihilum reputans, ita respondit: A patrum traditionibus cognoui, quia omnes dii gentium daemonia sunt, & tu mihi blanditijs persuadere vis, vt ego eis sacrificare debeam?

Praeses vero ira motus, ait ad eam: Vt quid praesumpstisti deos nostros dicere daemonia esse? Aut prostrato corpore quantocyus dijs sacrificia, aut diuersis te faciam interire tormentis: Tunc sancta Fides secura de praemio, exemplo magnorum martyrum roborata, has audiens minas, & desiderans a terrena vita ad supernam gloriam migrare, in hanc vocem prorupit, dicens: Ego pro amore Domini mei Iesu Christi non solum pati diuersa sum parata tormenta, sed etiam mortem pro eius confessione subire desidero. Tunc praeses magis succensus, iussit satellitibus vt sanctam virginem inferrent in lectum aereum, & superpositam per quatuor partes extenderent, ignemque supponerent, vt eius tenera membra tam crudeli disrumperentur supplicio. Itaque candentem craticulam sancta virgo vltro conscendens, diuicatis membris per quatuor partes extenditur, lorisque ferreis coarctata, per flammeam cratem prouoluitur. Cui impij ministri ferreis batillis prunas ardentis subijciunt: adipeque flammis inesto, ad latera vsque torrida incendia subuolare cogunt. Quod videntes qui aderant, vna voce clamauerunt, dicentes: O impietas & iniusta iudicia, innocens & Dei cultrix, & primae dignitatis honore praefulgens, cur absque vilo facinore grauissimis supplicijs mancipatur? Multi enim qui videbant sanctae Fidis constantiam, credi-

crediderunt in Dominum Iesum Christum, & gloriosam sunt martyrij coronam consecuti.

Dum haec ita ageretur, a Deo electus, martyrque futurus, sanctus Caprasius cum ceteris Christianis persecutionem sacrilegi tyranni declinans, ad septentrionalem vrbis plagam sub foramine cuiusdam rupis positus latebat, & omnia, quae intra muri ambitum gerebantur, clara oculorum acie exinde prospiciebat. Qui sub eiusdem diei articulo, ab ipso speluncae foramine ad vrbis propugnacula ad spectum dirigens, vidit sanctam martyrem super carbonum incendia impiorum immanitate torqueri. Eleuatis igitur oculis, & caelum intuens, orationem Domino profusus precibus effundebat, vt famulam suam in praesenti certamine faceret esse victricem. Rursusque athleta Christi eleuatis oculis in caelum tota mentis auditate prospexit, & iterum humo prostratus petebat a Domino, vt ei caelestem ostenderet virtutem. statimque petitionis suae desideratum consecutus est effectum. Vidit namque de nubibus columbam, vniuem candidam descendere, & coronam interlucentibus gemis supra solis splendorem rutilantem, caelestibusque margaritis resurgente, super caput gloriosae martyris ponere. Ipsam quoque Dei famulam niueo splendoreque habitu indutam prospiciens, agnouit perpetuae salutis brauium esse assecutam, quam tanto munere videbat ditatam. Columba igitur a caelo veniens, vt diuina potentia in reliquum tempus circa martyrem sacram mirabilior fuisse praedicaretur, blando alarum volatu dulcique pennatum applausu cum imbrifero rore, totam vim flammaram extinxit, pyramque incendij torridi quasi irriguis fontibus tali volatu repressit. Vir etiam sanctus vidit beatissimam Fidem veluti pugilem egregiam, non tortorum ictibus laesam, non igni exustam, neque corpore sauciaram, sed caelestibus ornamentis stare redimitam. Quam virtutem tam praecelaram tamque mirabilem mox vt praedictus Dei famulus Caprasius oculis spiritualibus conspexit, supernis gaudijs dignam eam futuram intellexit.

Tunc securus non imparibus meritis eandem gloriam subiturus, rupem, sub qua habitabar, dextera sua percussit, & continuo inde fons iugis aquae emanauit. Quae usque in hodiernum diem currens in deficienter salutis remedium cunctis aduenientibus in virtute Dei praestare non desinit. Quocumque enim radio languorum quilibet derentus fuerit, mox vt de ipsius rupis fluente haustum gustauerit, optatam salutem recipiet meritis ipsius sancti martyris. Hic ergo vultu hilaris, spiritu alacer, corde intrepidus, ceteris igno rantibus ad locum, vbi gloriosa virgo & martyr Fides flammaram incendia sustinebat, improuisus aduenit, Christum publica voce praedicans. Quem statim ad audiendum impius tyrannus suis ad spectibus statui iussit. Ille vero intrepidus coram eo stetit, & praeses eius nomen, patriam, genusque requirit. Ad quem sanctus Caprasius dixit: In primis quod praecelaram est Christianum me confiteor, & in regenerationis lauacro Caprasius a sacerdotum nuncupor. Hoc audito, praeses proclamans, quem statim ad audiendum impius tyrannus suis ad spectibus statui iussit. Ille vero intrepidus coram eo stetit, & praeses eius nomen, patriam, genusque requirit. Ad quem sanctus Caprasius dixit: In primis quod praecelaram est Christianum me confiteor, & in regenerationis lauacro Caprasius a sacerdotum nuncupor. Hoc audito, praeses proclamans, blandis eum coepit lenire sermonibus: Video, inquit, te decorum iuuenem, qui si forte sermonibus meis acquieueris, poteris in palatio summorum principum amicitia perfrui, & multa praedia consequi. Tunc S. Caprasius caelestibus admonitus mirabilibus, sanctae Fidis martyris exemplo ad supernam gloriam spem totam figens, ita respondit: In illius desidero habitare palatio, quae a baptismo dilexi & redemptorem omnium in se credentium agnoui. Praeses dixit: Vellem te, o iuuenis, ab hac malefana pertinacia reuocare, & praediorum amplis possessionibus ditare. Ad haec S. Caprasius respondit: Ab illo credo consequi indeficientia praedia, qui est fidelis in verbis suis, & sanctus in omnibus operibus suis. Praeses ergo vt vidit immutabile eius mentem & inuincibilem sermonem, ait suis: Vereor cum homine isto diutius verbis concertare, ne ab co iurgijs, fatigatus vincar. Tunc iubet ministris suis eum assumi, & sine pietate carnes eius laniari. Cumque hoc factum fuisset, fortiter poenas tolerauit, atque alacri vultu constanter Christi nomen populis praesentibus praedicauit. Qui pietatis affectu super eum lachrymantes, magnoque ciularu frementes, vna voce clamabant, dicentes: O impietas & inaudita iudicia, cur sanctum Dei & omni pietate ornatum tanta crudelitate vis perditum iri?

Erat enim sanctus martyr amabilis omnibus; & inter tormentorum examinationem speciali decore vir Angelicus. Cuius constantiam nulla iniuriarum vi superandam, nulloque excogitatorum argumento cruciatuum reprimendam, duo fratres, nomine & meritis Primus & Felicianus admirantes, amore Dei anhelos pectore flammam

Multi credunt.

S. Caprasius ex latebra videt virgine in craticula torqueri.

Visio eius.

Ignis per columbam diuinitus extinguitur.

Virgo manet ab igne illaesa.

Fons miraculose exortitur ad tantum manus vni Dei.

S. Caprasius exemplo S. Fidei animat, Christianam se

proclamat.

Egregiam eius ad praedictum respondeo.

Psal. 144.

Grauitertorquetur, nec vincitur.

Constantia eius.

Primus & Felicianus martyribus sese associat

Plectuntur capite sancti martyres

Apoc. 7.

Clam a fidelibus eorum corpora collecta sepeliuntur.

S. Dulcitus Episcopus, sanctorum corpora eleuat, & in ecclesia S. Mariae recondit.

Miracula ad sepulcrum eorum,

grantes, tam fide quam opere continuò huic se agoni sociauerunt, mortisque periculis alacriter iniecerunt. Quos omnes ad iugulum mortis vna conspiratione collectos mox vt vidit saeuus ille carnifex, blandimentis eos demulcere minisque terre coepit: sed nec sic villo modo flectere potuit. Sicque ira graui commotus, vbi se aduersus eos nullatenus posse praeualere sensit, ad vltimum data sententia, omnes simul cum beata virgine & gloriosa martyre Fide duci ad delubrum praecipit, vbi aut dijs immolare, aut capitibus flexis, omnibus certum esset debere vitam finire. Ducti sunt ergo Christi milites vna cum beata Fide ad praedictum locum. Ibi verò cum nulla vi possent compelli ad sacrificandum, capitibus caesis vnus diei hora cum triumpho martyrij ad coronam gloriae feliciter simul peruenire meruerunt: vt quibus pulchra & venerabilis extitit in fidei constantia societas, esset pulchrior atque excellentior in martyrij societate felicitas. Dignum nanque & felicem Agenensis vrbs depuramus locum, qui origine martyrum floruit, atque per eorum gloriosa certamina fidem Christi promeruit, & post agones tumulanda eorum corpora recepit: Quos Christus cum summa veneratione caelestium virtutum, inter beatorum spirituum consortia ouantes afficiuit: cum quibus stola immortalitatis decorari, & corona immarcescibilis gloriae laureati, inenarrabili claritate perfruuntur, atque cum Deo & Agno sine fine regnaturi, diuinæ visionis iucunditate potiuntur.

Horum autem corpora tormentis miserabilibus lacerata, caesisque capitibus obtruncata, infidelis gentilitas in platea tanquam neglecta reliquit: quæ deuota Christi plebecula cum summa veneratione latenter colligens, & sacri effusionem sanguinis mundissimis pannis extergens, in loco tantæ sanctitati digno sepulturæ commendauerunt, vbi non tam sepelisse eos, quam metu tyrannorum abscondisse viderentur. Graui enim percussi pauore, verebantur ne sanctorum corpora malignorum inuidia aliò transferrentur, vel quod nefarium est tectis vicini fluminis gurgitibus submergerentur. Sed Dei prouidentia à fidelibus actum est, vt vrbs quæ eos habuerat inquilinos tripertito honore, videlicet ortus, passionis ac sepulturæ ditata, eisdem ad promerendam Dei omnipotentis gratiam habere mereretur & patronos. Quo in loco multis annorum recursibus iacuerunt sancta corpora, donec ablata omni gentilitatis prophanitate sanctus Dulcitus Episcopatum susceperet, & pastorem curam gerens, pro omnium salute vigilaret. Cui ante omnia placuit, vt sanctorum martyrum reliquias ab indecenti loco eleuans, in eorum veneratione constructa noua basilica, in lucem efferret, ecclesiam ipsam sanctæ Virginis titulo dedicans. Qui cum tantum thesaurum aperire non incredulus, sed metu & reuerentia territus, dubitaret diutius: ad vltimum per quietem noctis admonitus, ne negligenter dimitteret quod fideliter crederet, conuocatis monachorum turbis, ac reliqui ordinis praelatis, secretum suum omnibus detegit, quorum consilio adiutus, ad effectum vsque perduxit. Eorum autem & voris cætera plebs concordans, sanctorum reliquias de ignobili loco erigunt, & in locum sacrum recondunt, quorum meritis ad salutem omnium innumera caelitus ostenduntur miraculorum insignia: Præstante Domino & Salvatore nostro Iesu Christo, qui in Trinitate perfecta viuuit & regnat vnus Deus per omnia secula seculorum, Amen.

MAR

MARTYRIUM SANCTI ET MAGNI MARTYRIS ARTEMII, AVTHORE SIMEONE

Metaphraste, ex Tomis Aloysij.

OST Domini & Saluatoris nostri in caelos ascensum, cum eius discipuli & Apostoli vniuersum orbem terræ Euangelio compræhendissent, & in omnes quidem partes iam distributa esset prædicatio pietatis: is autem, qui ab initio generi hominum aduersatur, intolerandis tormentis per eos, qui tunc rerum potiebantur, subijceret fideles: oportebat aliquando Christianos solui à malis & molestis, & cum acerba nube impietatis, solui etiam tempestatem tormentorum, quibus afficiebantur, & sibi virgam peccatorum, quæ immittebatur aduersus hæreditatem iustorum. Cum autem ad hoc esset opus viro, qui haberet insignem animi nobilitatem: talis autem erat Constantij & Helenæ filius, Constantinus Magnus, cognominatus: is à patrio quidem recedit errore, arcano quodam & diuino consilio, & accedit ad veritatem. Vincit enim, vt omnes sciunt, inimicos per Crucis in caelo apparitione: & Magnus statim appellatur, & propter pietatis magnitudinem, & in hostes victoriam. Deinde etiam magno Regi, & communi omnium Domino victoriae reddens gratias, mittit per omnes partes orbis terræ decreta, quæ contraria decretis priorum Imperatorum: nempe, vt diruerentur templa idololorum, & funditus euerterentur: in Christi autem nomine rursus ædificarentur, & eius discipulorum & martyrum aedes insignes: & quas prius impij euerterant ecclesiæ, eæ rursus priorem decorem recipere.

Quid ergo, qui bonis invidet, diabolus? Non ferens tantam mutationem, & aliqui sciens fieri non posse, vt qui tunc tenebat imperium, rediret ad vanum cultum simulacrorum, aliunde in nos bellum excitat: & cum in Ecclesiam Alexandrinam impium Arrium induxisset, & tanquam instrumento, aliquo eius lingua esset vsus, audebat prædicare, Dei filium esse creatum, & dogmate statuere, cum esse alienum à Dei & patris essentia. Hac autem mala Arrij opinione citò extincta, vt potè quod pius Imperator Niceæ diuinorum Patrum congregasset synodum: & ipsum quidem Arrium mouisset è cœtu Sacerdotum: verum autem Deum & Dominum nostrum Iesum Christum, eiusdem esse cum patre essentia, & coæternum, sicut prius, prædicasset: inimicus rursus rabie agitabatur, & priorem suam religionem rursus conabatur mouere: & qui pro dignitate ei rei inseruiret, diligenter inquirebat. Cum magnus ergo & primus Christianorum Imperator, piè simul & pulchrè tricesimo secundo anno sui imperij, in prouincia Bithynorum, quando expeditionem incepit facere cõtra Persas, deposuisset imperium, & Constantius filius patris successisset imperio, postquam is quoquè exoluit debitum, ipsius patruelis Iulianus, qui etiam transgressor, propter eam quod veram fidem esset aspernatus, & se ad gentilem traduxisset religionem, iure fuit appellatus, sceptrum tyrannicè apprehendit. Constantij autem patruelem eum diximus, quoniam natus fuit ex Constantio Constantini fratre, diuersi tamen generis. Etenim ex verè beata Helena ipse Constantinus solus natus est patri. Ex Theodora autem filia Maximiani, qui etiam dictus est Hercules, hi tres nati sunt, Dalmatius, Anaballianus & Constantius. Porro ex Constantio Gallus, & is, de quo in præsentia agitur, turpissimus Iulianus. Qui quidem cum, vt diximus, ex tyrannide accepisset imperium, grauissimum rursus bellum excitatur, & grauissima earum, quarum ynquam fiat mentio, oritur persecutio.

Quo quidè tempore magnus & pietate insignis, diuinus, inquam, Artemius fuit martyrij corona redimitus. Id verò apertius docebit procedens oratio. Cum Magnus Constantinus iam è vita excessisset, vt est præmissum, in tres partes fuit diuisum Romanum imperium, cum eius filij Constantinus, Constantius, & Constans id diuisissent. Et primo quidem, nempe Constantino, superiores Gallia, & quæ sunt vltra Alpes, & insulæ Britannicæ vsque ad Occidentis Oceanum obtigerunt. Constanti autè, vt postremo, inferior Gallia, seu Italia, & ipsa Roma. Constantius autem secundus ex filijs Constantini, qui tunc rebus præerat Orientis, decertans aduersus Persas, partem Orientis accipit, & Byzantium, nomine mutato in Constantinopolim, & nom

10. Octobr. Cap. 1.

Constantinus Magnus.

Cur ita sit cognominatus. Iulius decretus.

Cap. 2.

Arrij impietas hæresis.

Constantinus succedit patri in Imperium.

Iulianus transgressor vel Apostasus.

Constantij Chlori uxores & libelli.

Cap. 3.

Romani imperij in tres partes diuisio.

hant

uam Romā, facit regiam: & ab Illyrico vsque ad Propōtidem omnem tractū, Asiam deinde, Syriamque, & Palæstinā, & Mesopotamiam, & Aegyptum omnesque insulas, & quæcūque Romanis parebant, veltigalia suo reddidit imperio. Magnus autē Artemius, cum esset valde notus Imperatori Constantio, in omni tempore, & omni negotio perpetuo cum eo versabatur, vt qui esset amicus optimus, & ex ijs, qui erāt virtute & doctrina insignes, & ardens amator fidei Christianorum, quo nomine eius amicitia & familiaritatis agnoscebatur longē studiosissimus. Eius autem patriam & genus nemo scriptis mandauit, nisi quod erat magno & illustri loco natus vir bea- tissimus, & ex hominibus genere nobilibus genus ducebat, virtuteque & magni- tudine animi erat insignis. Vnde etiam hæc de eo scripta sunt, quod sanctarum reliqui- arum Christi Apostolorum, Andrea, inquam, & Lucæ, & Timothei, ipse est, qui à Constantio missus fuit facere exportationem: vt suo tempore significabit oratio.

Cap. 4.

Cum ergo essent tres Imperatores, vt dictum est, & vnusquisque eorum sua par- tis teneret imperium, primus Constantinus à sua parte discedens, & vltimi fratris, que ei obtigerat, partem inuadens, cum ille Romam esset profectus, aggressus est quid- dam iniustum facere contra fratrem, ipsumque absentem est criminatus, quod res non fuissent rectè diuisæ, & quod imperij, quod ad ipsum pertinebat, magnam par- tem frater vsurpasset. Regionis autem Duces & custodes, quos Constans constitue- rat, dixerunt se citra illius sententiam & voluntatem nihil posse omnino mouere: ef- fet enim impium. Ille autem se statim parat ad bellū, & arma mouet aduersus eum, qui nullam fecerat iniuriam. Cadit itaque Constantinus in bello pugnans, & partem alienam cupiens, eam etiam amisit, quā iuste videbatur tenere. Vnde etiam eius po- pulus deficit ad Constantem: & in illius redigitur potestatem imperium Occidentis, cum ad id nullum studium posuisset: Deus verò in iusta statera vniuersum iudicasset: qui etiam non mouere terminos patrum, neque de sulco propinqui aliquid detra- here, lata lege semel constituit, ne, dum improbe se gerit quis in propinquum, im- prudens iusta Dei ira condemnetur. Obrinet ergo Constans imperium totius Occi- dentis, duas partes in vnā coniungens, & ex ambobus vnū faciens imperium.

Constanti- nus iunior cecidit.

Constantis Imperio ce- dit Occidēs

Cap. 5.

Non multum intercessit tēporis, & Constans ad comessationes declinans & ebrī- etates, & alienos amores, segniter vniuersum geſebat imperium, per ludum & saltā- tionem tantā molem sustinens. Ergo ei parantur insidiæ à quodam Duce exercitūs, nomine Magnentio: & cum imperio simul quoque vitam amittit. Cum is cecidisset, imperium occupat Magnentius, cum quo simul inuaserunt tyrannidem Nepotianus & Brettanion. Hæc cum accepisset Constantius ex literis sororis, & ab Oriente ve- nisset ad Occidentem, bello manus conferit cum illis, & vi vicit, cum Brettanion ad eum defecisset. Quo quidem tempore signum Crucis maximum, & mirificè appā-rens, ad eò vt admirabili splendore superaret lucem diei, visum est Hierosolymis circa tertiam horam diei, cum esset dies festus, qui dicitur Pentecoste, pertingens à loco, qui dicitur Caluarix, vsque ad montem Oliucri, vnde fuit assumptus noster Saluator. Imperium ergo tenet Constantius, relictus solus ex Magni Constantini filijs. Cum ergo ad imperij magnitudinem defixisset oculos, & caligasset, vt qui esset homo, & non haberet ex suo genere, qui eum defenderet, (neque enim ei natus fuerat filius, neque remanserat aliquis ex fratribus) & timeret, ne in eum rursus aliquis insurgeret Tyrannus, statuit ex cognatis aliquem accipere cohæredem, & imperij defensore: quod etiam fecit. Nam cum Gallum Iuliani fratrem Sirmij Cæsarem creasset, (Erat autem ei Gallus patruelis: Constantius enim Galli & Iuliani pater, frater fuerat Magni Con- stantini) ei dat vxorem, suam sororem Constantiam, vt res esset firmitior & cautior: & præbet ei magistratus, quos ipse constituerat, (non enim Gallo licebat id sibi assume- re, cum esset Cæsar) Domitianum quidem & Thalassium emittens Præfectos Præto- rios: Montium autem Imperatorijs præficiens rationibus, quem etiam solemus vo- care quæstorem, & simul eum etiam ornans honore Patricij.

Gallus fit Cæsar.

Cap. 6.

Gallus autem, vt qui tunc à Constantio missus esset ad Orientem, erat intentus rebus gerendis. Quem cum primū accepissent Persæ venisse Antiochiam, timore sunt affecti, cum audiissent eum esse iuuenem, & ad res gerendas acrē & vehemen- tem, nec fecerunt amplius excursions in agros Romanorum. Et ille quidem erat Antiochiæ Syriæ, vt ostensum est: Constantius autem res constituēbat in Occidente: & tunc erat maximè quietum Romanorum imperium, vt quod ab vtriusque custodi- retur. Et hæc quidem hoc modo se habebant. Gallus autem cum Cæsaris induisset pur-

Gallus info- lescit.

purpuram, & iam coepisset ascendere primos gradus imperij, non mansit in eadem sententia & fide, quam dederat Constantio, nimis pro imperio res gerere aggrediēs, & cum magna audacia & arrogantia constituens. Quos enim cum ipso magistratus emiserat Constantius, qui imperialium & ciuiliū rerum erant iudices, Prætorij Præ- fectum Domitianum (mortuus enim erat Thalassium) & Quæstorem Montium, quod non parerent, & inseruirent à ratione alienis, & quæ cohiberi non poterant, eius ap- petitionibus, cum iussisset militibus alligare funes eorum pedibus, iussit trahi per fo- rum, & vtrunque occidit, cum viri fuissent in gerendis magistratibus egregij, & quo- uis lucro & emolumento inuenti essent superiores. Quos cum composuisset ciuita- tis Episcopus, sepelijt, insignem eorum virtutem reueritus.

Occidit in- nocentes iudices.

Cap. 7.

Constantius autem cum audisset id, quod acciderat, Gallum ad se accersit. Ille autem cum sciret quidem, se non vocari ad bonum aliquod, rursus autem cogitaret, quod si nollet parere, oporteret bellum facere, armis protinus correptis, eligit poti- us pacem. Et præmissa vxore ad mitigandum Constantium, ipse quoque sua sponte adibat periculum. Atque Constantia quidem statim profecta est, vt fratrem prior con- ueniret, & in animo habens rogare pro marito, vt nihil graue in eum statueret. Cum autem prompto & alacri animi studio iter inisset, inter eundem incidit in morbum. Et cum ascendisset in Bithyniam, in quadam eius statione, quæ Gallicana dicitur, est mortua. Gallus autem etsi hoc, quod præter opinionem acciderat, magnam reputasset calamitatem, ibat tamen ulterius, non desistens ab ijs, quæ statuerat. Postquam verò venit ad Noricorū ciuitatem, quæ vocatur Pytauiora, huc Mediolano, cum illic tunc esset Constantius, mittitur Dux exercitūs Barbation, qui Gallo aufert purpurā. Et cum eum fecisset priuatum, relégit in quadam insulam Dalmatiæ. Cum Gallus autem venisset in insulam, Eusebius Eunuchus, qui Præpositi tunc habebat honorem, & qui cum eo erant, persuadent Constantio, vt quamprimū Gallum tolleret de medio. Ille verò persuasus, mittit qui ipsum interficerent. Cum ij autem iam irent, Constantius rursus motus est misericordia: & misit ocyssimè literas, quæ Gallum à morte liberabant. Eusebius autem, & qui cum eo erant, persuadent Magistrano, qui mittebatur, ne prius veniret ad ostendendas literas, quam audiisset Gallum fuisse de medio sublatum. Hæc facta sunt, & Gallus fuit interfectus.

Pytauiora vrbis Nori- corum.

Gallus in- terfectus.

Cap. 8.

Constantius autem veritus, quod non posset solus totum regere imperium, maxi- mē cum Galli, quando vellent, promptissimè incitarentur aduersus imperium, tam propter vires corporis, quam propter leuitatem animorū, iam ducebatur pœnitentia, quod Gallum de medio sustulisset. Et cum reputasset eos, qui sunt genere coniu- cti, esse externis & alienis longè rutiore ad regni societatem, Iulianum fratrem Gal- li ex Ionia accersitum Mediolanum, creat Cæsarem: & cum suam sororem Helenam ei dedisset in matrimonium, fideque ab eo accepta sibi caussset, eum quidem misit in Galliam, illic futurum custodem imperij. Ipse autem in Illyricum veniens, degebat Sirmij. Cum autem audiisset, quod Barbari, qui agebant trans Danubiū, essent du- cturi exercitum contra imperium Romanorū, Sirmio profectus transijt Danubium. Cum autē longo tempore ibi fuisset ad ipsam ripam, & rursus intellexisset Barbaros non esse se loco moturos, profectus est in Thraciam. Postquam verò fuit apud Odry- sos, vbi Adrianus constructa ciuitate, ei loco suam reliquit appellationem, audiuit à quodam Episcopo, quod corpora Christi Apostolorum Andrea & Lucæ sepultra erant in Achaia, Andrea quidē Patrīs, Lucæ autem Thebis Bœotix. Postquam autē Imperator hæc audiuit Constantius, propter id est lætatus, & magna voce clamauit, & ijs, qui aderant, dixit: Vocate mihi charum Artemiū. Cum is autem quamprimū venisset: Gratulor tibi, inquit, vitorum omnium religiosissime, & vnā tecum lætor. Ille verò illi dixit: Mihi perpetuo læteris, o Imperator, nec te vnquam aliquid mole- stum cōprehēdat. Imperator autem: Quæris ne aliquid, o amicorū optime, gratius ac iucundius inuentione corporū Christi Apostolorū? Magnus verò Artemius: Quis- nam aut vndenā, inquit, o domine, est is, qui hunc hodiē thesaurum aperuit? Con- stantius autem: Achaia, inquit, Episcopus, qui nunc præsidet Patrīs. Sed abi, o viro- rum amicorū optime, & ea quamprimū exporta Constantinopolim. Hæc cum ab Imperatore magnus audisset Artemius, rectā iuit ad Apostolos, eorum sanctas al- laturus reliquias. Quas quidē cum valde admirabiliter exportasset, in templo, quod ab ipso Constantio extructum est à fundamētis in nomine Apostolorū, prope sepul- crum patris eas deposuit. Ei autem in præmiū ministerij dedit Imperator, rogantibus Episcopis,

Ecce q̄ cha- ra olim fu- erint san- ctorum re- liquiæ.

Artemius Dux Aegypti fit. Cap. 9.

Episcopis, munus refectionis Aegypti. Talis fuit Artemius etiam ante certamina martyrij, & adeo erat apud omnes venerandus.

Atque proficiscébatur quidem Magnus Artemius in Aegyptum, Ducis modò suscepta dignitate. Constantius autem profectus Constantinopoli tendebat in Syriam; & cum in magnam peruenisset Antiochiam, ibidem figit tabernaculum, bellum parans aduersus Persas. Cum ibi autem maneret in ciuitate, uenerunt ad eum literæ, insurrectionem Iuliani significantes. Iulianus enim, ut à me iam antè fuit declaratum, ad custodiam Occidentis in Gallia Cæsar creatus à Constantio, non ferens amplius esse in habitu Cæsaris, induit diadema, & se appellat nomine Imperatoris. Postquam autem sibi imperium usurpauit, nihil iam paruū cogitabat, neque statuebat sibi amplius esse cunctandum: sed uolens in suam redigere potestatem totam Europam, quæ obedit Romanis, instructo exercitu, per Germanos perrexit ad Danubium. Et cum ulteriores ripas apprehendisset, per loca illius ducebat exercitum. Latens uero præfectos, & Italiam Taurum, qui uocabatur, & Illyrici Florentium, postquam uenit ad Pæonas, transiens ad alteram partem fluuij, statim & uniuersam Illyricam regionem in suam redegit potestatem, & Italiam, & usque ad Oceanum Occidentalem uniuersas gentes, quæ erant imperij Romanorum.

Cap. 10.

Constantius autem cum hæc audiuisset, fuit conturbatus, ut est consentaneum, & de Constantinopoli admodum timens, ne quod ille animo cogitabat, eam prior in suam redigeret potestatem, eam totis uiribus festinabat præoccupare. Interim autem dum ab eo colligebatur exercitus, dispersus per ciuitates Orientis, & se parabat ad tantam uiam, significat Episcopis, ut eum præcedentes ueniant quamprimum Nicæam. Erat enim in ea secundam Synodum congregaturus, ab impijs Arrianis incitatus aduersus Homouision. Cum uero, transmissa Cilicia, uenisset ad Mopsi, qui uocantur, fontes, quædam imbecillitas ei repente accidit, nec poterat ulterius progredi. Postquam autem sensit se iam malè habere, & non uicturum esse amplius, Antiochiæ Episcopo celesterrimè accessit Euzoio, petit ut baptizetur. Et cum baptizatus, parum fuisset superstes, illic è uita excedit, cum imperasset integros quadraginta annos, viginti quidem cum patre, solus autem reliquos.

Cap. 11.

Cum eum autem desuisset exercitus, & iusta ei fecisset, in arca posuerunt, cum corpus instruxissent ijs, quæ solent fieri ad hoc, ut daret, & cum in currum impouissent, tulerunt Constantinopolim, cum proprijs armis unusquisque eum sequentes in eodem ornatu, quem dum uiueret, habebat inter principes. Atque ij quidem uenerunt Constantinopolim, ducentes corpus. Venit autem & Iulianus, proficiscens ex Illyrico, & iam firmiter tenens uniuersum imperium, nullo post mortem Constantij auso ei repugnare. Cum autem ferretur corpus in templum Apostolorum, ubi prope patrem eum erant posituri, Iulianus ipse præcedebat lectum, capiti ablato diademate. Postquam autem eum sepelièrunt, iam ueniens in regiam, tunc rursus impouit diadema, & rerum potiebatur, solus iam Romanorum uniuersum adeptus imperium. Cum ergo excessisset Constantius, in eos, qui restabant, & maximè qui propter inuidiam præbuerant causam Galli occisionis, iræ suæ feruorem ostendit Iulianus. Et statim Eusebio quidem Præposito caput adimit, quod omninò uideretur suis calumnijs Gallo cædem adornasse: Paulum autem Hispanum, qui erat unus ex scribis Imperatoris, tradit igni, ut qui in Gallum fuerat acerbè inuictus. Ambos nanque Chalcedonem misit, & illic utrunque suo affecit supplicio. Interfecit etiam Gaudentium Ducem exercitus Africæ, & quosdam alios, qui ei insultauerant. Sed eos quidem punijt per literas: Christi autem martyrem, & fortem athletam Artemiū, ipse per se Antiochiæ præfens præsentem propter Christi confessionem inhumanè punijt, & ea, quæ habebat, prinauit potestate, non ferens eius dicendi libertatem & constantiam. Iulianus enim, cum, ut ostensum est, Romanorum usurpasset imperiū, maximè studebat gentium errorem in suum locum restituere. In omnes itaque partes mittens literas, iubebat deorum templa & altaria prompto & alacri animi studio extrui, & quoscūque redditus ecclesijs attribuit à Constantino & Constantio, redditus Magnus Constantinus attribuit ecclesijs, & eius filius Constantius, eos ademit, & templis consecrauit idolorum, pro Episcopis, Presbyteris & Diaconis, constituens ædituos, aspersores, sacrificos & canephoros, & quæcūque nomina nugæ imponunt gentiliū. Hæc quidem & alia fiebant Constantinopoli.

Cap. 12.

Post hæc autem cum matris suæ haberet fratrem, nomine Iulianū, qui ut illi gratificaretur, Christianismi fidem abiurauerat, & pro errore gentiū ostendebat promptum

Iulianus arripit Imperatoris nomen.

Constantius conuocat Episcopos Nicæam ad secundam Synodum.

Constantius baptizatur & moritur.

Iulianus solus imperat.

Iulianus occidit Galli fratris sui amulos & interfectores.

redditus ecclesijs attribuit à Constantino & Constantio.

ptum & alacre animi studium, emisit Orientis rectorem, quem uocant Comitem, iubens ut res quidem Ecclesiarum uexaret & perderet, ubique autem & omni ratione errorem gentium auerget & extolleret. Ille igitur cum uenisset Antiochiam, conuocatur re ipsa plura præfata, quam ei fuerat imperatum. Et ecclesijs quidem aufert quæcūque habebant preciosa, tam in argento & auro, quam in sericis uelamentis. Quinetiam claudit ecclesias, ne quis in eas ingrederetur precandi causa, claustris & uellibus ianuis impositis. Et hæc quidem Antiochiæ faciebat Comes Orientis. Imperator autem Iulianus Constantinopoli aliquod adhuc morabatur tempus, res confirmans & corroborans, prout ei maximè expedire uidebatur imperio: & ut error gentium magnificè extolleretur, considerans & procurans. Postea uero discedens Constantinopoli cum uniuerso exercitu, iter faciebat in Syriam.

Nona ornata ecclesiarum.

Cap. 13.

Cum itaque uniuersam peruasisset Phrygiam, & ad eius ultimam uenisset ciuitatem, quæ uocatur Iconium, declinauit relicta Isauria. Et cum Taurum, qui dicitur, superasset, uenit ad ciuitates Ciliciæ. Cum uero accessisset ad stationem, quæ est in Iffo, illic castrametatur, Macedonem Alexandrum imitatus. Nam ille quoque in Iffo cum Dario Rege Persarum commisit prælium. Quo uicto, locum reddidit insignem. Illinc sinum transmisit Ifficum, & uenit Antiochiam, iram spirans aduersus Christianos, & se eos esse omninò euersurum minitans. Cum Antiochiam ergo uenisset tyrannus, & in domum diuertisset imperatoriam, & nec unum quidem diem quiescisset, ad eum adducti sunt, uelut signo dato accusati, Eugenius & Macarius, qui ipsi quoque erant pars presbyteratus ecclesiæ Antiochenæ. Quos cum protinus curasset sistendos: Quinam estis, inquit, & quodnam est uobis uitæ studium? Dixit Eugenius: Christiani sumus, & Christi gregis pastores. Hæc est nobis uita, hæc conditio, hoc studium. Dicit autem Imperator: Vbi est is, quem dicitis Christi gregem? Eugenius autem: Uniuersus, inquit, orbis terræ, quem sol adspicit, & qui in eo sunt homines. Iulianus autem: Nos, inquit, quibusnam præsumus, & in quosnam hodie obtinemus imperium, o tu infelix & miser homuncule, si quancūque terram sol adspicit, Christus gregem possidet? Martyr uero: Eidem, inquit, gregi præes, o Imperator, cuius nos sumus pastores. Per Christum enim Reges regnant, & tyranni in terra dominantur. Ipse quoque Christus hodie quidem tibi dedit imperium, etiam si apparatus ingratus in benefactorem: cras autem dabit alij. Es enim unius diei, & ipse imperas ijs, qui sunt unius diei. Illi autem est regnum æternum, & quod nunquam finem accipit.

Eugenius & Macarius ducuntur ad tyrannum Iulianum.

Prou. 8.

Cap. 14.

Qui autem defecerat Iulianus: Impie, & a deorum, inquit, aliene beneuolentia, cum hesternus, inquit, sit Christus tuus, & unius diei, & ab Augusti tempore coeperit, à quonam hodie fuit creatus Rex æternus? Martyr autem: Quod ad humanitatem quidem attinet, ineffabilisque & inenarrabilis dispensationis, seu carnis susceptæ mysterium, ita habet, o Imperator. Nam quod attinet quidem ad eius diuinam, & quæ est ante secula generationem, nullum inuenitur tempus ea superius. Imperator autem existimans martyrem esse agrestem quempiam, & nulla præditum eruditione, irridens inquit: Tuus ergo Christus, o infelix, bis fuit generatus? Si uero propterea gloriaris, sunt etiam apud Græcos uiri sapientissimi, non solum bis, sed etiam ter geniti. Nam & Mercurius, cognomine Trismegistus, ter uenit se in mundo ostendens, quomodo narrant eius sacri & admirandi libri: & ideo nominatur Trismegistus, id est, ter maximus. Similiter autem Pythagoras, qui hoc fuit posterior, ipse quoque ter uenit in uitam, ut qui primò quidem fuerit nauclerus Aegyptius: deinde Euphorbus, de quo Homerus meminit: postremò autem Pythagoras, Mnesarchi filius, Samius.

Iulianus nugatur.

Cap. 15.

Martyr autem suauiter irridens elegantias, uel potius nugas sapientis Imperatoris, & impiorum gentiliū, quam uerbis ostendunt, stultitiam, coniectans autem Tyrannum per hæc uerba conari irridere Christi generationem, acerbè ei dixit & fortiter: Oportebat nec tibi quidè omninò respondere, o iniquissime, nec te ulla digni allocutione: sed propter eam, quæ adest, multitudinem, quoniam complures ex ijs sunt de grege Christi, dixi quæcūque dixi, & nunc etiam dicam parumper, curam gerens eorum salutis: Christum ab alto repetentes, multis antè seculis Prophete prius annunciarunt, multa que sunt eius aduentus testimonia, tam ex ijs, quæ sunt apud nos oraculis, quam ex ipsis scriptis Sibyllinis. Eius autem susceptæ carnis causa fuit propter salutem & reparationem lapsus hominum. Nam cum uenisset in terram, omnem morbū expulit, & omnem infirmitatem: & admirabiliter uo uerbo excita-

Eugenius presbyter magna libertate respondet illi.

Matth. 23.

N n n u i t

Iohan. 11. uit mortuos, qui scetebant. Quod autem est omnium maximè admirabile, pro salute mundi passus mortem per Crucem, tertio die surrexit à mortuis, testibus ijs militibus, qui seruabant eius sepulcrum, & plusquam quingentis hominibus, nè locum habeat, qui vult calumniari eius resurrectionem. Et cum surrexisset à mortuis, visus est suis discipulis, totos quadraginta dies cum eis versans, eisque videntibus & adspicientibus, fuit assumptus in cælos. Denique eis sancti spiritus donum demisit & virtutem, ad eum ut loquerentur linguis alienigenarum, & non opus haberent interprete. Loquebatur enim in eis sanctus spiritus, & dabat eis, ut viderent quæ erant procul remota, & futura prædicarent. Qui quidem egressi, ipsam ubique prædicarunt, & nihil inferentes, præter solam eius virtutem, quæ non cadebat sub adspicuum, neque clypeum, lanceam aut enses tenentes: sed nudi, inermes, & pauperes, mundum cooperant vniuersum, mortuos excitantes, leprosos mundantes, demonia eicientes. Quinam autem hæc fecerunt? Piscatores, & ignari literarum, & qui mundi sapientiæ non erant participes.

Cap. 16. Quos autem ipse induxisti, iudificans Christi generationem, viros sapientes & maximos, ut nunc dixisti, etiam si concesserimus verè fuisse has nugas, quid bis, & ter, & quater geniti mundo profecerunt, vel mundi parua, atque ad eum minimæ parti? Quis ex Mercurij & Pythagoræ libris mortuos suscitauit, aut leprosos mundauit, aut demones expulit, quos vos colitis? Sed Mercurius quidem, qui à vobis dicitur Trismegistus, fuit homo Aegyptius, & in legibus educatus Aegyptijs: & cum duxisset uxorem, peperit filios, quorum natu maiorem Tar nominant, cum quo ipse loquitur, ei suas dedicans orationes, & cum Asclepio ex Epidauris, qui, ut vos vultis, fuit author & princeps scientiæ medicinæ: cui etiam suam explicat, quæ sic habet, Theologiam: Deum intelligere quidem est difficile, sed ut eum verbis exprimas, minimè potest fieri. Est enim in terna consistens hypostasi, essentia & natura, quæ non potest explicari, non habens apud homines assimilationem. Quos autem deos nominat homines, ij multas & periculosas ad se attraxerunt fabulas. Quinetiam de Christi aduentu ipse quoque obscuram quandam refert prophetiam, ut qui non ex se, sed ex Hebræorum eam hauserit Theologia. Sed quid mihi cum purridis & male olentibus Mercurij verbis, quæ à vobis quidem in honore habentur, iam autem diu antè putrauerunt & effluerunt? Neque enim de viuis fas est rogare mortuos ijs, qui ex diuinis eloquijs habent veros martyres, qui aduentum Christi & diuinitatem prænunciarunt.

Cap. 17. Fabula de Pythagora. Pythagoras autem, qui sectæ Italicæ fuit author & princeps, quid magnum & admirandum fecit, ter in vitam productus? An quod cum fuisset Olympiæ, ut vos dicitis, aureum suum femur ostendit Hellanodicis? Vel quod mugientem bouem sacrificaturus: Habet, inquit, animam viri mihi amicissimi, & per mugitum me salutem infelix? Seu quod aquilam, quæ sublimè volabat, per incantationem fecit cadere in terram? Hæc miracula fecit, cum esset Olympiæ ter genitus Pythagoras, in sano gloriæ amore captus, & visione hæc apprehendens ter infelix, qui quaternionem iustitiarum constituebat, & eum dicebat fontem æternæ naturæ, qui fabas colebat, propter quas perijt, cum suis familiaribus simul expulsus à Tarentinis. Nam cum nollet calcare locum, in quo fabæ erant dispersæ, ibidem interficitur cum familiaribus & discipulis, & consumitur ab inimicis. Theano autem eius vxor & discipula, cum nollet dicere causam, propter quã faba non vescitur, ipsa quoque, ei lingua amputata, perimitur.

Cap. 18. Hæc sunt sapientum Philosophorum priuilegia, qui bis & ter sunt geniti, ut ipse dixisti oratoriè. Illa autem sunt mei Christi miracula, propter generis humani salutem & restitutionem. Et Pythagoras quidem & Mercurius hominum animas deducunt ad profundum inferorum, quasdam earum transmigrations & translationes introducentes, aliquando quidem in animalia rationis expertia, & bestias eas traducetes: aliquando autem in pisces & plantas: & alias quasdam reuocationes, & ambitus fingentes. Christus autem, ut Deus verus & æternus, cum animam fecisset immortalis, & senij expertem diuino, qui fuit ab initio, spiritu & insufflatione, quando fabricatus fuit primum hominem (ut diuini, & quos nemo potest calumniari, referunt libri Moysi) eam rursus per inobedientiam lapsam, & deceptionem serpētis, qui affert animis exitium, ipse veniens in terram, & in ea degens, & viam salutis nobis ostendens, per baptismum & resurrectionem à mortuis, ab inferis reduxit ad cælos. Et rursus veniens ad iudicandum viuos & mortuos, faciet surgere corpora, & coniūget suis animabus, & reddet unicuique secundum sua opera.

1. Cor. 5. Cap. 19. Hæc cum martyr fuisset philosophatus, iniquus Iulianus: Videte, inquit, viri Romani

mani & Græci hunc sceleratum & execrandum hominem, quantas ex Græcis disciplinis effudit nugas in nostram religionem. Per solem mihi charissimum, non amplius feram Græcis disciplinis institui maximè impium genus Christianorum. Ecce enim sacræ doctrinæ aliqua ex parte effectus particeps hic canis, licet non rectè, multas tamen & iniucundas ineptias effudit circa historiam. Hæc cum dixisset, iubet martyrem tradi licitoribus, & flagris cædi ad quingentas vsque plagas. Illi autem eum acceptum flagris cædebant inhumanè. Et præco clamabat: Fac quod vult Imperator: desine stultam loqui, & liberaberis ab ijs, qui te puniunt. Martyr autem fortiter tolerabat, dum verberaretur, tacens, & nihil omnino loquens. In beatum verò Macarium oculos defigens Imperator, ei dicit: Tu autem quid dicis de teipso, infelix homuncule? Beatus autem dixit martyr: Tu es re vera infelix, & omnium hominum miserimus: ego autem verè beatus, habens appellationem rei conuenientem, quoniã Christum confitens adoro: ipse autem eum negasti, demonibus adhærens, & diabolo, qui te vel inuitum transmittit ad ignem æternum. Transgressor autem Iulianus: Scio, inquit, te mortem cupere, & studere me ad iram mouere, ut te citò consumam. Verum nõ irã erit, ut sperasti.

Sed hoc mihi primum responde, quidnam vobis visum sit, ò execrãdi, quod cum nulla vobis iusserit potestas, omnes partes obeuntes, magnorum deorum studentis euertere libamina atque sacrificia, docentes homines, eos non esse deos, neque seruatores orbis terræ, nec humani generis curam gerere, quos ab eoque & multis retrò seculis, à patribus data hominũ consuetudo, colendos tradidit & adorandos: Christum autem, qui heri coepit esse, & non multum ante nostram ætatem, Deum ante seculum, & Regem vniuersorum predicatis. Macarius autem: Non tibi suffecerunt, ò vir iniquissime, sapientes Eugenij demonstrationes, quod eadem & de iisdem semper interrogas? Ceterum ego quoque tibi eodem modo, quo ipse, reddã responsã: Quod Christus, quem tu irrides ac iudificaris, ipse suis dixit discipulis: Euntes in mundum vniuersum, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris, & filij, & spiritus sancti, docentes eos seruare omnia quæcunque mandauimus vobis. Qui etiam profecti hæc docuerunt, fugere vana simulacra, & conuerti ad Deum viuum, qui creauit cælum & terram. Dij autem tui, quos ipse adoras, sunt figmenta demonum, & inuenta fabularum, diabolicæque fetus operationis. De ijs enim dicit nostra scriptura: Dij, qui cælum & terram non fecerunt, pereant. Nec hoc solum, sed alia quoque lex Imperatoria à Constantino tuo cognato lata, eos expellit ab adoratione, & dissoluit eorum cultus: qui cum in Christum credidisset, idolorum tēpla euerit omnia, & quæ eis offeruntur, sacrificia apertè fecit cessare. Quid ergo mali facimus, ò Imperator, si quæ Deus iussit, & magnus statuit Imperator, seruamus, & homines ad ea hortamur: quæ autem veterum, ut dixisti, virorum ignorantia ex demonum inuenit machinatione, interdicens, & modis omnibus prohibemus?

Transgressor autem Iulianus: Sed Constantinus, inquit, cum miserimè quædam inuouisset propter ei grata scelera, defecit à dijs, deceptus à vobis Galilæis, ut qui esset nulla doctrina præditus, & nec Romanis, nec Græcis legibus ac moribus confirmatus. Ego autem, ò impie, qui perueni ad summum Græcæ & Romanæ eruditionis, & in veterum virorum theologia, Mercurij, inquam, Orphei, & Platonis sum exercitatus, & in Iudaicis quoque scripturis non parum versatus, vestras nihili faciens præstigijs, iubeo homines redire ad morem & cultum à patribus traditum, & antiquissimum, & pium, multum valere iubens inanes indoctorum opiniones. Sed hic quoque veste exuatur, & flagellorum faciat periculum, ut ex hoc effectus modestior, vel inuitus nostris se submittat legibus.

Cum hi ergo inhumanè cruciarentur, & grauissimis afficerentur verberibus, beatus & pius Artemius, qui, ut prius est ostensum, Dux & Augustalis Aegypti fuit à Constantio constitutus: & propterea quod se rectè & integrè gereret in administratione, rerum quoque Syriæ acceperat procurationem, postquam audiuit imperium tenere Iulianum, & ad bellum Persicum properare, & accepit literas, quæ iubebant, ut cum toto exercitu ad Imperatorem accederet, ipse quoque Antiochiam venit, ut iussus fuerat, & cum eo, cum quo par erat, honore & satellitibus adstitit Imperatori, quando de martyribus habebat quæstionem. Hæc autem videns, & corde lauciatus, & se erroris esse defensorum, si tacitus ea, quæ fiebant, præteriret, arbitratus, liberè de pietate loquitur ac vera religione, & dicit ei: O Imperator, cur ad eum inhumanè

Quingentæ
plagæ san-
cto martyri
Eugenio in-
figuntur.

Macarij li-
bera vox.

Cap. 20.

Egregiũ s.
Macarij ad
imperatorem
responsum.

Match. 28.

Ierc. 10.

Cap. 21.

Atrrogantia
impij apo-
stataz.

Cap. 22.

Macarius
quoque di-
re flagella-
turi

S. Artemius
reprehendit
tyrannum.

torques viros sanctos, & Deo consecratos, & cogis fidem suam abnegare? Scias te quoque ipsum esse hominem, obnoxium ipsi affectionibus, & participem eiusdem naturæ, & earundem perpeſſionum, etiamsi te Deus creauit Imperatorem, si modò a Deo accepisti imperium, & non potius malus dæmon te aduersus nos petiitum accepit, vt cribret Christi triticum, & superfeminet zizania. Sed est vanus eius conatus. Non sunt enim ei vires, vt antea. Ex quo enim venit Christus, & fixa est Crux, & in ea fuit Christus in altum sublatus, cecidit dæmon supercilium, & sunt contemptui habitæ eorum artes. Nè fallaris ergò, ô Imperator, neque dæmonibus gratificans, aggrediaris persequi genus Christianorum: sed discce Christi virtutem esse omni ex parte inuisam & insuperabilem. Ea autem, quæ dico, tibi sunt satis cognita & persuasa, si te non vis decipere, ex responsis, quæ ad te nupèr attulit Orbasius tuus medicus & quæstor à Delphico Apolline. Ego autem, etsi nolis, ipsum tibi legam responsum. Sic enim habet:

Dicite vos Regi: Pulcherrima corrui aula.

Non tectum pulcher, nec laurum vatibus aptam,

Phœbus habet: fontisque extincta est lymphæ loquentis.

Cap. 23.

Hæc cum audiisset Imperator, repletus fuit stupore & admiratione, iraque excitatus, ingenti voce exclamauit: Quinam & vnde est iste sceleratus, qui tantam & tam sonoram pro tribunali edidit concionem? Nondum enim eum viderat, eò quòd eum quidem præfesset Constantius, cum ipse interea versaretur in Gallia. Dux est Alexandria, ait cohors militum, ô domine Imperator autem eum agnoscens ex signis magistratus: Artemius est, inquit, qui fratri meo mortem acerbam procurauit? Certè, ô optime Imperator, is est, respondit cohors. Iulianus autem: Gratias, inquit, ago dijs immortalibus, & Apollini Daphnæo, quòd hunc sceleratum virum & perniciosum, se suaque indicantem & profitemem reddidit manifestum. Et dicit: Auferatur ergò ei cingulum dignitatis, quo is est indignè cinctus, & det poenas huius nunc audaciæ. Pro cæde autem mei fratris & sanguine, cràs, si dii velint, mihi dabit supplicium. Non enim vna eum morte consumam, sed innumerabilibus, & eum puniam tanquam parricidam: immò verò grauius, quam parricidam, quoniã non viri communis, sed Imperatoris, fudit sanguinem, idque cum nihil graue ab eo esset passus.

Inuidia impij apostatae

Artemius iubente tyranno male malèctatur.

Incredibilis eius patientia.

Cap. 24. Psal. 67.

Hæc cum Imperator Iulianus oratoriè dixisset in martyrem, atripitur statim à satellitibus: & zona priuatus, stat pro tribunali, & traditur licetorum manibus. Illi autem cum manibus & pedibus eius funes annexissent, à quatuor partibus extendit, ventremque & tergum martyris boum neruis adedò crudeliter verberabant, vt ter mutati sunt ij, qui percutiebant: licebatque videre eius nouam quandã & non humanã tolerantiam. Neque enim gemitus, nec vox, nec aliquid aliud ex ijs, quæ accidunt hominibus, qui torquentur, ab ipso emittebatur: sed vultu penitus immutato cernebatur. Terra autem, implera erat sanguine, adedò vt omnes qui aderant, quinetiã ille ipse Imperator miraretur. Iubet itaque sanctum relaxatum cum alijs martyribus abduci in custodiã.

S. Artemij ad Dominum oratio.

Cum ergò abducerentur martyres Christi, psallebant: Probasti nos, Deus, igne nos examinasti, sicut examinatur argentum. Posuisti afflictiones super dorsa nostra. Imposuisti homines super capita nostra. Restat ergò, vt trãseamus per ignem & aquam, vt nos educas in refrigerium. Precibus autem finitis, veluti secum loquens, magnus dixit Artemius: Artemi, ecce Christi stigmata in tuo corpore sunt insculpta. Oportet itaque te pro illo ipsam quoque profundere animã. Et adiciens: Ago tibi gratias, Domine, dicebat, quòd tibi placuerit, vt ego glorificarer, susceptis pro te perpeſſionibus, & me connumerari in chorum tuorum sanctorum. Sed, ô benigne Domine, consumma cursum meum in tua confessione, & nè me iudices hoc cœpto indignum. Ego enim me totum contuli ad tuas miserationes. Hæc cum apud se esset precatus, venit in custodiã cum sanctis martyribus Eugenio & Macario, & traduntur custodi carceris: & sic erant communiter Deum glorificantes. Manè autem cum Christi martyres curasset sistēdos foedifragus Iulianus, & eos nulla dignatus esset interrogatione, nisi quòd solum iussit magnum separari Artemium, fert in illos sententiã exilij. Emittit eos Oasim, qui est pestilens locus in Arabia, vt in quo venti spirant exitiosi. Vnde etiam nullus ex ijs, qui illuc mittuntur, durauit vsque ad annũ: sed grauibis morbis correpti, omnes pereunt celerrimè. Cum illuc ergò relegasset sanctos Eugenium & Macarium tyrannus, ibi etiam iussit eorum amputari capita. Itaque post aliquot dies vigesimo Decembris acceperant beatum finem. Quo in loco factum est miraculum, dignum quòd mandetur memoriæ. Nam cum inopia aquæ laboraret locus, fons

Eugenius & Macarius merentur in exilium.

Capite cæduntur.

Miraculum

scatu-

scaturijt, curans omnem morbum & ægritudinem. Qui etiam manet vsque in hodiernum diem.

Imperator autem diuino accersito martyre: Tua, inquit, temeritas me cœgit vel inuitum probro afficere tuum genus, & tuo splendori inurere ignominiam, & ipsas tuas carnes attingere. Sed si mihi morem geras, ô Artemi, & accedens sacrificaris dijs immortalibus, & maxime Daphnæo Apollini, non solum expiaberis à cæde fratris mei, sed maiorem rursus accipies dignitatem, & magis honorificam: & te constituum Præfectum pratorio, teque magnorum deorum creabo Pontificem, & appellabo patrem, & tenebis secundum locum in meo imperio, & eris nobiscum toto vitæ tuæ tempore, fruens felici & prospero rerum statu. Nam tu quoque scis fratrem meum non rectè nec iuste fuisse occisum à Constantio: sed ipsum confecit inuidia, & omnium hominum maxime impius Eusebius, etiamsi non satis poenarum pro impio facinore luit vir sceleratissimus. Porro autem hoc quoque scis, quòd ad nostrum genus magis pertinet imperium. Meus enim pater Constantius, natus fuit auo meo ex Maximiani filia Theodora: Constantinus autem ex Helena vili & abiecta foemina, & obscuro loco nata, idque cum nondum creatus esset Cæsar, sed vitam adhuc ageret priuatã. Constantinus autem cum audaci animo rapuisset imperium, patrem meum & fratres eius iniuste interfecit. Eius quoque filius Constantius se, sicut pater, gerens, fratrem meum Gallum occidit: idque cum horribili iureiurando ei cauisset. Porro autem nos quoque ipsos ita affecisset, nisi seruati essemus deorum prouidentia. Sed ipsi prohibuerunt, nobis ante oculos ostendentes salutem, quæ ab ipsis proficiscitur. Quibus ego fratris abiurato Christianismo, declinaui ad Græcorum religionem: vt qui benè sciam, quòd Græcorum & Romanorum vita antiquissima, bonis vtens moribus & legibus, deos appellat, qui ex rerum ipsarum veritate sibi fidem faciunt.

Cap. 25.

Blauditur S. Artemio filius diaboli Iulianus.

Inpius apostata falsos deos prædicat.

Cap. 26.

Quis enim animi fuerit dubius, qui viderit Solem in celo equitantem: similiter autem & Lunam, quæ vehitur curru aurato? Nam ille quidem diem efficit lucidum, & homines excitat ad opera: hæc autem nocti præfert faces, vigilantibusque & iter facientibus ex se magnam præbet utilitatem. Ea Græci & Romani in deos referunt, & colunt, & spem in ipsis collocarunt, Solem quidem appellantes Apollinem, Lunam verò Dianam. Sed & ex stellis maximas, Planetas videlicet appellatas, pro dijs habent, quæ reliquas quinque zonas cælestes tenent: & aliam quidem Saturnum, aliam Iouem, aliam Mercurium, aliam Martem, aliam autem Venerem nominant. Eæ enim mundum vniuersum administrant, & earum virtutibus regitur vniuersa terra, quæ est sub cælo. Horum ergò statuentes imagines, homines eas colunt & honorant, simul etiam quasdam fabulas fingentes ad voluptatem. Non tanquam deos autem colunt eorum imagines, (absit) hoc enim ita accipiunt agrestiores homines & simpliciores: Sed qui cupiditate tenentur sapientiæ, & res deorum accuratè inquirunt, sciunt cuiusmodi honorem tribuant, & ad quem transeat adoratio diuinarum imaginum.

Apollo, Sol: Diana, Luna, vocatur.

Cap. 27.

Tuam ergò horror præstantiam, vt stet à nobis, & viuat, vt nobis placet, & rectè Græcam sequatur religionem, & retineat mores & res veteres. Constantinus enim, sicut ipse non ignoras, erat omnium hominum deceptu facilimus: & cum esset indotus & amens, innouauit religionem, & dijs Græcorum abolitis, declinauit ad Christianismum, cum impiorum suorum factorum eum puderet, & quòd dii eum, tanquam impurum & sceleratum, à sacrosancta sua religione expulerant longissime, vt qui cognatum sanguinem fuderat. Nam & fratres occidit, qui nihil mali fecerant, & uxorem Faustam, & suum filium Priscum, qui erat vir frugi & bonus. Propterea, ô vir in primis admirande, cum videam tuæ mentis grauitatem & constantiam, volo te esse nostrarum partium. Agedum ergò, ô Artemi, ad patriam & antiquissimam & maxime diurnam Romanorum & Græcorum transtulisti religionem, & nobiscum fructuere bonis, quæ à dijs data sunt.

Derogat Constantino sapientissimo Imperatori villis Apostata.

Cap. 28.

S. Artemius ei respondet.

Ad hæc Christi martyr, cum se parum sustinisset, respondit: Ego quidem, ô Imperator, de mea religione & fide nullam in præsentia afferam defensionem, etsi factis promptas habeam demonstrationes: De fratris autem tui morte illud tibi respondebo, me illius animam nulla vnquam affecisse iniuria, nec factis, nec dictis, sed nec vlla quidem cogitatione. Quantunus in eo inquirendo labores, veritas est immutabilis. Sciebam enim eum esse verum Christianum, & nulli affinem reprehensionis, piusque ac iustus, & Christi leges accuratè seruantem. Sciat ergò cælum & terra, & vniuersus chorus sanctorum Angelorum, & Christus Dei filius cui ego seruo in meo

Docet se innoxium,

Spiritu, me ab illius cæde & morte esse purum: neque viris impijs, qui cædem illius fecerunt, quicquam dedisse auxilij, aut ad eam aliquid contulisse. Neque enim tunc aderam cum Constantio. Et de fratre quidem tuo hæc est mea defensio. Quod autem ad Christi attinet abiurationem, & ad vitam gentium amplectendam, hoc tibi respondebo, à tribus pueris, qui erant sub Nabuchodonosor, mutuo accipiens: Notum tibi sit, ó Rex, quod deos tuos non cõlo, & tibi charissimi Apollinis auream nõ adorabo imaginem.

Dan. 3.

Cap. 29.

Constantinus Magnus eur occiderit fratres suos &c.

Signu Crucis apparet Constantino.

Apollinis de Christo filio Dei diuinitio.

Cap. 30. Iulianus scedifragus.

Psal. 140.

Gen. 3.

Apostata Iuliano familiare iurare per Solem.

Cap. 37.

Quod autem beatum Constantinum, summum omnium Imperatorum, & illius genus maledictis es insectatus, vocans inimicum, & dijs tuis execrandum, præterea autem furiosum, & promptum ad cædem faciendam, hæc tibi pro illo respondebo. Pater tuus Constantius, & eius fratres ei priores fecerunt iniuriam, vt qui ei malum venenum miscuerint, nulla omninõ ab eo affecti iniuria. Ille autem vxorem Faustam iuste admodum interfecit, vt quæ priscam Phædræ esset imitata, & eius filium Priscum esset calumniata, quod eius amore captus esset, & vim ei conatus esset asferre, sicut etiam illa Hippolytum Thefei filium. Atque primum quidem, qui sic in matrem insanierat, vt volebant eius verba, ille, cum esset maritus, punijt. Postea autem cum sciuisset esse mentitam, ipsam quoque occidit, in eam ferens sententiam omnium iustissimam. Ad Christum autem declinauit ab illo vocatus, quando difficilimum commisit prælium aduersus Maxentium. Tunc enim eim meridie apparuit signum Crucis, radijs Solis splendidus, & literis aureis belli significans victoriam. Nam nos quoque ipsi signum adspeximus, cum bello intercessimus, & literas legimus. Quinetiam totus quoque id est contemplatus exercitus: & multi huius rei testes sunt in tuo exercitu. Quid autem hæc dico? Christum enim Prophetæ multis antè seculis prænunciãrunt, vt tu quoque scis optime, nisi tua sponte velis esse surdus. Sunt autem eius aduentus multa testimonia: & vt alia omittam, eorum, qui à vobis coluntur, deorum responsa, & prædictiones, & scripta Sibyllina, & Virgilij Romani poësis, quam vos vocatis Bucolicam, hæc satis de eo significant. Caterum ipse quoque Apollo, qui apud vos habetur in magna admiratione, cuius est propria diuinitio, de Christo talem effatus est sermonem:

O vtinam non extremo miserande minister,
Quasisses, quisnam ille Deus, quis spiritus ille,
Intâr qui botri complectitur omnia circum,
Lucem, astra, & fluuios, & tartara, & aëra, & ignem.
Inuitum qui me propellit ab ædibus istis.
Sola mihi tripodum nunc en aurora remansit.
Hei hei me, tripodes, deserte. Exinctus Apollo est,
Exinctus. Vir me cælestis lumine perdit.
Et passus Deus est: deitas non passa sed ipsa est.

Respondens autem scedifragus Iulianus: Existimo, inquit, ó Artemi, te non uisisse in Aegyptum Ducem exercitus, sed vatem potius quendam, aut Menagyrtem, ac circumforaneum nebulonem, & anuum temulentarum veteres atque adeo antiquatas narratiunculas & fabulas colligentem. Martyr autem: Non rectè existimasti, ó Imperator, nec vt tuam decet sapientiam & virtutem. Ex tuis enim dijs, & ijs, quæ tibi sunt gratæ, disciplinis, facio demonstrationes, vt ex ijs, quæ tibi sunt cognita, dicas mysterium veritatis. Neque putes me mihi placere ornatis Græcorum verbis, (Oleu enim peccatoris nõ impinguet caput meum) sed tuæ animæ curam gerens, moueo omnem lapidem, vt tu persuadearis. Existimo nanque, quod sicut veterè Adam, & primum parentem excæcauit fatan per inobedientiam, & esum fructus vitæ arboris: ita etiam, ó Imperator, inuidens tibi salutem, te priuãrit Christi fide. Quod autem Solem & Lunam, & stellas, deos vocas, pudet me tuæ ignorantia, nè dicam improbitatis, quod & eas honorare constitueris, & magis quàm alias stellas Solem amplecteris, & per eum iusiurandum cõcipis Imperatorium, susque deque, & in epistolis, & in sermone, & colloquutione sæpè vsurpas illud, Per Solem. Sed quid opus est vti pluribus verbis? Non abiuro Christum meum. Absit. Gentium execrandam nõ admitto impietatem, sed manebo in ijs, quæ didici, & paternas retinebo traditiones.

His Iulianus in summam adductus dubitationem, planè obmutuit, nesciens quid ageret, ac valde admirans martyris variam ac multiplicem doctrinam, & ad respondendum facilitatè. Cui rursus dicit Christimartyr: Dimitte, ó Imperator, iam mortuam

nam & scetidam gentium religionem, (ea enim iam diu putruit) & accede ad Christum. est enim benignus, & clemens, & te non repellat, si ducaris poenitentia. Sed fieri non poterat, vt martyr resisteret impetui animæ, quæ mala lubens ac volens sequebatur, nec vt reuocaret animam, quæ sua sponte tendebat ad interitum. Iulianus enim iam diu quidem animo parturiens falsam gentium religionem, quam conceperat in lonia ex sua congressione cum Maximo Tyrio Philosopho, quandiu quidem superstes fuit eius frater, & post ipsum Constantius, nihil ausus est aperire propter illorum metum. Postquam autem ij è viujs excefferunt, ipse verò iam rerum potiretur: tunc ipse se aperte exuens, repente toto animi studio erupit ad gentium vanitatem. Respondit itaque martyri: Quoniam mea verba contempsisti, ó sceleratum caput, ausus es autem vel facere periculum, vt conuerterer ad eundem, ad quem tu, Christi cultum, ego quoque te dignis rebus vicissim remunerabor. Iubet itaque exui martyrem, & subulis ferreis candentibus eius latera configi, & acutis tribulis dorsum eius pungi, & distrumpi, dum supinus trahitur. His autem quamprimum illatis, erat ei eadem, sicut prius, constantia. Multis itaque horis se martyre fortiter gerente in tormentis, & nullam emittente vocem aut gemitum, mœstus ille & tristis, tanquam victus, surrexit è tribunali, & iubet martyrem rursus abduci in carcerem, & neque panem, neque aquam ei præberi, nec quæcunque ad victum sumunt homines. Ipse autem profectus est ad Daphnem, qui est Antiochiæ locus incundissimus.

Iulianus à quo seductus.

Atrocissimis cruciatibus mens sibi licetur S. Artemius.

Cap. 32. Christus ei apparet, eum confirmat.

Daphne dei scribitur.

Eius etiam meminit Ouidius lib. 1. Metamora.

Cap. 33. Imago Apollinis Daphnæi qualis fuerit.

Circa mediam autem noctem apparet Christus martyri oranti in custodia, animum ei addens, & se cum eo omninõ futurum pollicens, & dicens: Quomodo ipse me confessus fuisti coram hominibus super terram, ego quoque te confitebor coram patre meo, qui est in cælis. Hæc cum martyr audisset à Domino, confidit, & tota nocte Deum glorificauit, & ei egit gratias. A plagis enim suis & vulneribus repente fuit relaxatus, a deo vt ne vibicis quidem vestigium appareret in sancto eius corpore. Spatio autem quindecim dierum mansit omninõ ieiunus in carcere, nutritus pane Angelorũ, seu gratia boni spiritus. Iulianus verò cum, sicut diximus, venisset Daphnem, sacrificia parabat Apollini, sperans fore, vt ab eo citò acciperet responsa. Daphne est suburbanum Antiochiæ, situm in eius locis altioribus, & tectum omne genus arboribus: quo in loco & aliarum arborum, & præsertim cupressorum, maxima fuit plantata multitudo, pulchritudine, altitudine & magnitudine nequaquam imitabilis. Labuntur verò in omnem partem fluentia aquarum poculentarum, scaturientibus inde maximis fontibus: quo fit, vt ciuitas inter ceteras aqua abundet maximè. Præclaris quoque extructionibus habitaculorum, & lauacrorum, & aliorum ædificiorum locus est magnificè instructus & ornatus. Hic & aliorum quidem demonum templum erant & imagines, præcipuè autem templum Apollinis colebatur ab initio. Hic enim id, quod de Daphne virgine narratur, accidisse Græcæ finxerunt fabulæ: cuius etiam cognomen maximè videtur ferre locus.

Imago autè Apollinis erat hoc modo constructa: Ei ex vite erat corpus compositum, admirabili quadam arte ita compactum, vt præ se ferret speciem vnus coalescenti. Auro autem illius rotus, qui induebatur amictus, nudatis, & non auratis corporis partibus, ostendebat quandam, quæ dici non potest, pulchritudinem. Stanti verò erat in manibus cithara, & eam videbatur pulsare. Comæ autem & lauri corona, auro florebant permixta, vt magna effulgeret gratia spectatoribus. Duoque magni hyacinthi implebant ei figuram oculorum, in memoriam Hyacinthi pueri Amyclæi. Et gemmarum pulchritudo, & magnitudo, imagini maximum afferebat ornatum, adeo vt quamplurimis in eo decipi contingeret, vt qui propter apparentis formæ pulchritudinem, inescarentur ad eum adorandum. Quod quidem ipsi quoque Iuliano euenerat. Maiorem certè ei cultum exhibebat, quàm omnibus alijs imaginibus, ex singulis generibus ei millia sacrificans, & ab eo expectans responsa.

Cum autè omnes imagines profundu teneret silentium, existimans opus esse præstigijs, quas Græci vocant Hierurgiam, accersito quodam Eusebio, quem in gentibus fama erat hac in re multum posse, ei iussit vt quammaximè spirantem & efficacem redderet imaginem, nulli rei parcendo, qua ad hoc opus esse censeret. Cum autem nihil non esset machinatus, & nihil prætermisisset, quod sibi in mentem venisset: ille tamen eodè modo tacuisset, neque magis quàm antea loqueretur, hic iam rogatus à Iuliano, cur maximè taceret, idque cum facta essent omnia, quæ de more sunt, dixit,

Nunn 4 Baby.

Eccē vt dāmones p̄muncur ā martyribus.

Cap. 35. S. Babylas cōstantia & martyrium.

Non vult sacrificare dijs S. Babylas

Psal. 114.

Esa. 9.

Cap. 36.

Transfertur S. Babylas corpus ā Daphne.

Cap. 37. Ignis cæli rūs lapis perdit Apollinem.

Babylam esse præcipuam causam silentij tam huius, quàm reliquarum imaginum, cum is situs esset in Daphne, utpote quod dii eius cadauer abhorrent, & ideo more suo venire non sustinerent. Nolebat enim ei causam dicere verissimam, quod scilicet erat apertè maior virtus, quæ alligauerat dæmonum operationes: maxime cum dæmon, qui agebat Apollinem, ei apertè respondisset, ut dicitur, se non posse loqui propter Babylam.

Hic enim Babylas dicitur quidem fuisse Episcopus Antiochiæ: Numerianum autem Imperatorem, volentem ingredi in Ecclesiam Christianorum, in quodam festo stans pro foribus, prohibuisse ingredi, dicens se pro viribus non despecturum esse lupum gregem inuadentem. Ille autem ab ingressu tunc quidē fuit deiectus, siue quod suspicaretur futuram populi seditionem, siue ipse quoque aliud consilium cepisset. Aegerimè autem tulit constantiam Episcopi. Postquam verò ipse discessit in regiam, iussit eum causam suam defenditurum, coram se sisti pro tribunali. Cum ipse autem esset productus, primum quidem accusauit audaciam, quod eum ausus esset prohibere: deinde iussit eum sacrificare dæmonibus, si effugere vellet pœnas criminationis. Ipse autem respondit quidem ad criminationem, reiecit autem exhortationem: illam quidem, dicens, se, cum esset pastor, oportere velle omnia lubenter pati pro grege: hanc autem, se non admissurum, ut à vero Deo deficiens, sacrificaret ijs, qui falsò dii dicuntur, & sunt perniciosi dæmones. Deinde ille quidem cum videret eum non parere, iussit, ut cum eum ligassent catenis & compedibus, ad mortem ducerent, caput amputaturi. At is cum duceretur moriturus, assumens cecinit hæc dicta Psalmi: Conuertere anima mea in requiem tuam, quoniam Dominus benefecit tibi. Porrò autem dicunt etiam tres pueros genere fratres, qui ab infantia ab eo nutriti fuerant, ab Imperatore fuisse arreptos, & cum nec illi quidem voluissent sacrificare, etsi eis afferretur omnis necessitas, ipsum quoque iussisse Imperatorem, eis adini capita. Quos, postquam venerunt in locum propositum, Babylas ante se statuens, priores duxit ad gladium, nè quis eorum timore affectus, mortem recusaret. Cumque eorum capita fuissent amputata, postquam hanc dixisset vocem: Eccè ego & pueri, quos mihi dedit Deus: ipse quoque deinde suum porrexit collum, ut ense consummaretur, cum prius iussisset ijs, qui corpus eius erant collecturi, catenas & compedes cum eo sepelire: Ut sint, inquit, hæc quoque mihi iacenti ornamento. Atque cum eis quidem cerrè adhuc iacer, ut aiunt.

Hunc autem Babylam cum ab Eusebio audisset Iulianus esse impedimento statuis, quò minùs respondeant, iussit statim eius capsam (est autem è lapide maximo) à Daphne transferre. Statim ergò ciuitatis profusa multitudo, ut quæ magna de causa accederet, trahebat capsam. Illa autem, tanquam non magis traheretur ab hominibus, quàm à potentiore, quæ eam mouebat, virtute, celeriter mouebatur sequens eorum, qui ducebant, animi alacritatem. Cum eam autem ipso die tulissent plusquam quinquaginta stadia, posuerunt in cœmeterio, quod dicitur. Est autem ante ciuitatem domus, quæ suscepit corpora antiquorum virorum, & quorum fuerunt nonnulli martyres propter pietatem. Atque tunc quidem capsam portârunt in eum locum: Iulianus autem parabat multitudinem victimarum & donariorum, ut qui esset postridiè cum eis Daphnem ascensurus, tunc quidem certè sperans omninò, si non alios, at ipsam Apollinem responsurum. Eò enim spectabat spes prompti & alacris illius animi, quòd locus ei magis, quàm alij, videbatur præstare scientia diuinandi: & quòd ei soli consecrata erat Daphne. Eusebius autem, & qui prius dicti sunt sacerdotes, & multitudo ædituorum, valdè laborabant & vigilabant circa imaginem, expectantes Imperatorem: & omnia agentes, ut, cum venerit, eum habeat loquentem, cum nulla excusatio esset eis relicta ad dilationem.

Cum verò nox iam multum processisset, ignis repente è cælo demissus, in templum cecidit: & cum ipsum omni ex parte apprehendisset, ipsam exussit imaginem cum ipsis donarijs. Cumque omnia simul conflagrarent, & ignis valdè extolleretur, protinus quidem fuit in templo magna vociferatio, & nulli similis tumultus. Tunc multi quidem parati erant opem ferre, nullus autem erat, qui posset igni resistere. Sed alij quidem currebant ad ciuitatem, id significaturi Iuliano: reliqua verò multitudo stabat obstupescita, contemplan calamitatem, quæ ipsos inuaserat. Ignis autem nihil aliud tangebatur, cum tanta & tam copiosa illic esset materia, nisi quòd solum cum ijs, quæ inerant, templum comburebat: adeò ut imago quidem, & quæcunque illic erant

erant donaria, fuerint omninò deleta: pauca autem ædificia Daphne remanserint, signa eius, quod acciderat: quæ etiam nunc quoque apertius indicant ignem, qui missus fuerat diuinitus. Iulianus autem cum audiisset ea, quæ acciderant, ira repletur: & graue arbitratus, si propter ea, quæ acciderant, Christiani essent eum ludificaturi, iubet statim eos è magna expelli Ecclesia, & prouideri, nè illis ad ipsam omninò pateat aditus, ac demùm quæ ibi erant preciosa, publicari. Dat autem gentibus potestatem, ut ingrediantur in Ecclesias Christianorum, & faciant quæ velint.

Cum ergò impius hæc iussisset Tyrannus, quod non maximum malum factum est: Quid non autem absurdissimum & turpissimum dictum est, omnibus lingua effrenata nefanda loquentibus aduersus fidem Christianorum, nefanda loquentibus & blasphemantibus Dominum & Deum nostrum Iesum Christum in omnibus ciuitatibus? Nam in ciuitate quidem, quæ olim vocabatur Samaria, postea verò & condita fuerat ab Herode, & appellata erat Sebaste, ossa propheta Elisei, & Baptista Iohannis (ut putabant) è loculis educentes, & cum immundis brutorum ossibus commiscentes, exusserunt: & cinerem in aërem cribrârunt ac ventilârunt: Saluatoris autem statuam, quæ in Paneade ciuitate à muliere, quæ profluuiio sanguinis laborabat, & à Christo curata fuerat, magnificè constructa, & in insigni ciuitatis loco posita fuerat: quam post tempus cognitam ex miraculo herbae, quæ illic nascebatur, Christiani acceperunt, & posuerunt in Diaconico: cam gentes detraxerunt, & funibus alligatis pedibus traxerunt per forum, donè paulatim interijt, relicto solo capite, & rapto à quodam, dum gentes tumultuarentur, dicentibus ijs verba blasphema & abominanda in Dominum nostrum Iesum Christum, quæ nemo vnquam homo audiuit.

Sceleratissimo autè Tyranno audienti erant hæc deliciae, & ei magnam afferebant voluptatem. Vnde etiam post hæc iussit excitari templum Iudæorum, quod erat Hierosolymis: & è ciuitate expulsis Christianis, Iudæis reliquit habitandâ. Quamobrè quendam quoque Alypium, falsæ religioni virum deditissimum, & Comitum dignitate honestatum, eò mittit, iubens ut magno studio templum rursus ædificaret, quod Veripasianus, & eius filius Titus simul cum ciuitate destruxerunt & exusserunt. Oportebat enim ad effectum deduci verbum Christi, qui est ipsa veritas, nempe: Non manebit lapis super lapidem, qui non destruat. Quod quidem studens falsum ostendere stolidus iste, contendebat templum rursus ædificare, etiamsi frustra laborabat, ea aggrediens, quæ fieri non poterant. Nam cum magno studio concurrissent, qui Deum occiderant, Iudæi, & magna manu & summa animi alacritate opus aggredierentur, & iacendis fundamentis fossam foderet argenteis (ut dicunt nonnulli) ligonibus & hamis, essentque iacturi, fundamenta vehemētissima irruēs nocte procella, quod exinanitum quidem fuerat, rursus aggressit. Cum fulgura autem & tonitrua continenter demitteretur, & dies iam appropinquaret, fuit terremotus adeò ingens, ut multi perierint: & ignis emissus ex ijs, quæ iaciebantur, fundamentis, combussit omnes, qui sunt illic inuenti. Atque hæc quidem sic gerebantur.

Iulianus autem cum sedisset pro tribunali in loco, quæ vocant Basilicam, & curasset sistendum martyrem: Audiisti omninò, inquit, o tu quoque vir maxime impie, ab ijs, qui ea, quæ tu, audent aggredi, quænam ausi sint infelices aduersus Apollinem, qui est in Daphne, & quem admodum eum exusserunt cum ipsis sacris & donarijs, adeò ut opus admirandum, & maxime venerandum, fuerit ab igne consumptum? Sed non gaudebunt his nostra irridentes. Ego enim pro eo exigam pœnas septuagies septies, quomodo dicunt vestra eloquia. Martyr autè: Audiui, inquit, quòd ira diuinitus immissa, & ignis è cælo missus, deum tuum occiderit, & torum eius templum consumpserit. Si ergò erat deus, cur non se seruauit ex igne? Fœdistragus autem Iulianus: Vidèris, o maxime impie tu quoque fortè his insultare, & lubenter irridere, tanquam qui vindictam aliquã sis à Deo tuo consecutus. Martyr autem: Mihi omninò, inquit, venit in mentem ridere, & exultare propter lapsum tuorum deorum, o stultissime: gloriar autem & lætari propter miracula, quæ Deus meus facit quotidie. Vltionem verò eorum, quæ à te mihi intentantur, illic accipiam, quando te ignis ille comprehenderit, & æternum supplicium. Porrò autem hic quoque, non multo interiecto tempore, memoria tua peribit cum sonitu. Fœdistragus verò Iulianus: Cum videam te supplicijs delectari, ego tibi accessionem afferam voluptatis. Sed tibi parco propter meam benignitatem, & volo te, dimissa ignorantia, sapienti uti rationatione,

Impius, Apollinam nihilò sit melior.

Cap. 38.

Nora quòd duces sequebantur, qui hodie sunt coram exuerunt.

Statua Saluatoris antiquissima.

Cap. 39.

In vituperium Christi iuber restitutum Iudæorum templum impius apostata.

Marc. 14.

Nora Iudæorum infamiam.

Cap. 40.

Gene. 4.

S. Artemio egregie irridet Apollinam.

Psal. 9.

tionē, & accedentem sacrificare dijs immortalibus. Nam & maxima dignitate es ornatus, & satis magna diuitiā à tuis maioribus tibi sunt congregata, & multis virtutis dotibus te dii honorarunt, etiam si conspectus sis ingratus in eos, qui te affecerunt beneficio. Martyr autem: Quid in sanis, inquit, ò iniquissime, & immoraris in his, quæ nihil proficiunt? mittens autem aggredi barbaros, & bellum differens Perficum, propter quod vniuersum orbem terræ commouisti, in me Dei seruum totum consumis ocium? Quancunque ergò vis mortem in nos pronuncia. Ego enim neque deos tuos colam, neque tuis iussis parebo.

Cap. 41. Hæc cum audisset Iulianus, & esset animus eius ira repletus, accersit lapidas, & Videtis, inquit, hanc petram? (ostendens quandā præruptam ex aduerso theatri) Eam in duas partes diuidite: & cum alteram partem supinam in terram deiceritis, & eam desuper hunc maleficum extendēritis, altera parte cum impetu ipsum cooperite, ut vis medius interceptus, simul habeat carnes & ossa corrupta: & factis ipsis discat, cuiam resistat, & an Dei sui fruatur auxilio. Eo autē facto dicto citius, & sancto in medijs petris intercepto, tanta erat vis, quæ eum præmebat, ut cum eius ossa confringerentur, quidā sonus & fragor à multis exaudiretur. Disrupta enim sunt omnia, quæ erant intra ipsum, & contrita sunt omnes compages eius ossium, & oculi excesserunt è sede propria. Sed quāuis esset ad hanc adductus necessitate, non neglexit tamen ad Deum canere. Psallebat enim, In petra, dicens, exaltasti me, & deduxisti me, quoniam factus es spes mea, turris virtutis à facie inimici. Statuisti supra petram pedes meos, & direxisti gressus meos. Accipe ergò, fili Dei vnigenite, spiritū meum, & nē concludas me in manus inimicorum. Sic ergò cum in medio petrarum totum diem & noctem mansisset martyr, iussit sceleratus Iulianus disungi petras, eum penitus interijisse, & nullam spiritus partem esse ei relictam præ illo nimio onere arbitrans. Ille autem amotus à perris, egressus est, incedens, & suis utens pedibus, re vera miraculum maxime admirandum. Homo nudus, cui egressi quidem erant oculi, ossa contrita, membra & carnes petrarum complicatione compressa, eius autem intestina omnia misere effluxerant: is (ò nouum & alienum spectaculum) ambulabat, & diserebat, & loquebatur aduersus Tyrannum. Vndè is quoque stupore afficiebatur, ut qui martyrem tanquam monstrum aliquod cerneret: & dicebat ijs, qui aderant: Videre rem planè nouam, & plenam prodigij. Non est iste veneficus & præstigiator? Per immortales & inuictos deos, non putabam, ò viri, hunc execrandū adhuc viuere. Is autem, & intestinis, & vniuersa compage ei dissoluta, & incedit, & loquitur. Sed dii eum reseruauerunt ad multorum insipientium correctionem, ut esset terriculum ijs, qui eorum supermundanam non adorant potentiam.

Cap. 42. Sic dixit, & martyri: Ecce miser, inquit, & oculis es priuatus, & sunt tibi membra omnia inutilia & perditā. Quanam ergò spes est adhuc tibi reliqua? In quem sperasti inaniter? Sed deorum inuocata benignitate, ad eos accede. Fient tibi fortasse propitij, & non tradent te ijs, quæ sunt apud inferos, supplicij. Martyr autem Christi cum audisset supplicium, subrisit, & dixit Tyranno: Dij tui me tradent supplicij? Et quanam modo illi, cum suas poenas non effugerint, sicut aliorum punitores? Illis paratus est ignis æternus: illis tartarus, & stridor dentium. Cum quibus ipse quoque tradēris igni immateriali, in æternum puniendus: quoniam filium Dei conculcasti, preciosum eius sanguinem, quem pro nobis effudit, communem existimans: & spiritum gratiæ affecisti contumelia, in quo fuisti sanctificatus. Mihi autem pro paruo hoc labore & breui cruciatu, dabuntur multa dona & splendida, & coronæ victoriæ. Sed quid hæc ad te, qui te omnino tradidisti dæmonibus? Discede ergò à me, discede operatò iniquitatis: quoniam nulla est luci societas cum tenebris: & quamcunque velis, fer in nos sententiam. Iam enim & verbis, & factis es certior factus, me tuæ voluntati minimè esse cessurum.

Cap. 43. Hæc cum audisset scedifragus Iulianus, & esset omnino in summam adductus dubitationem: Artemius, dixit, qui deorum abnegauit religionem, Romanis autem & nostris relictis rationibus, pro Romano & Græco maluit dici Christianus, & pro Duce & Augustali Galilæus magis studeat nominari, gladio execrandum habeat caput amputatum. Hanc cum sententiam accepisset martyr Christi, exijt lætus è tribunali, & alacriter sequens eos, qui abducebant. Postquam autem peruēnit ad locum, ab ijs, qui eum volebant interimere, petit breue tempus ad orandum. Cum ergò accepisset, & ad cælum adspexisset: Deus, inquit, ago tibi gratias, quòd me corroborasti indi-

Indignum tuum famulum, ut conculcarem stimulos diaboli, & contererem eius laqueos, quos parauit pedibus meis: pudoreque & ignominia affeceris eius vultum, qui te reliquit, mundi lucem, & eum secutus est, qui ipsum seduxit, diabolus. Ago tibi gratias, vnigenite fili parris, quòd me dignatus sis brauiò supernæ vocationis, & choro sanctorum tuorum, & me consummaueris in tua confessione. Et nunc inuoco te, Domine: adspice super me, & super humilitatem meam, & da refrigerium hereditati tuæ, quoniam est imbecilla, & non perfecisti eam. Ecce enim inimici tui resonauerunt, & qui te odio habent, sustulerunt caput, & consilium ceperunt contra sanctos tuos, dicentes: Venite, exterminemus eos, & non fiat mentio nominis Christi amplius. Hæc iactat Iulianus: hæc blasphema lingua effutit: hæc minatur populo tuo Domine, pro quo tuum sanguinem effudisti. Ecce enim altaria tua sunt effossa: sanctuarium tuum est in censum: & ablatum est decor domus tuæ: & sanguis testamenti tui pro nihilo est habitus propter peccata nostra. Sed tu patiens, Domine, siste tuam in nos indignationem, & in ira memento misericordiæ, & extingue furorem tuum, quem nos accendimus, dum te benignum & clementem ad iram prouocaremus. Confringe superbum caput idololatriæ, quod nunc rursus mouetur, & extollitur aduersus seruos tuos. Da, ut humi allidantur mali eius infantes ab infracta petra tuæ confessionis & fidei: ut in omni loco tui dominatus, purum & nulli reprehensioni obnoxium offeratur sacrificium: & glorificetur tuum sanctissimum nomen, patris, & filij, & spiritus sancti, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Et cum ter genua flexisset, & adorasset ad Orientem: Deus ex Deo, rursus dixit, solus ex solo, Rex ex Rege, qui es in cælis, & sedes ad dexteram patris, qui te genuit, qui que in terra es versatus propter omnium nostrum salutem, corona eorum, qui pro te pie decertant, audi me hodie humilem & indignum tuum famulum, & in pace suscipe animam meam: & fac eam quiescere cum sanctis tuis, qui tibi placuerunt à seculo. Vox autem è cælo extitit, dicens: Audiuit Dominus tuas preces, ò Artemi, & tibi donauit gratiam curationum. Festina ergò consummare cursum tuum, & accipere brauium paratum sanctis omnibus, qui dilexerunt aduentum Christi. Hanc vocem cum audisset beatus Artemius, & quodammodo certior esset factus, aperte ostendebat se esse repletum gaudio, & iam visione apprehendere delicias & gloriam, qua erat fruiturus. Vndè etiam cum collum lubenter porrexisset, ictum accipit vigesimo mensis Octobris. Et ipse quidem ascendit in cælos, appariturus ante Christi faciem, pro quo etiam mortem suscepit alacriter: Corpus autem & caput in terra reliquit, magnum Christianis solatium, animi medicamentum, infidiarum omnium & damnorum remedium.

Quod quidem cum sustulisset mulier, nomine Arista, quæ erat Diaconissa Ecclesiæ Antiochenæ, idque curasset, & in capam imposuisset, ad felicissimam transmittit Constantinopolim, studium quidem ponens, ut eo dignum templum edificaret, feruentioris in eum charitatis indicium. Cum autem non potuisset, quod volebat, ad effectum deducere, eo factum est, ut in hodiernum vsque diem in templo præcursoris eius sacræ manerent reliquiæ, quæ conseruantur sicut thesaurus, qui non consumitur, ad gloriam Christi veri Dei nostri. Quem decet honor, potentia, maiestas & magnificentia, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Cap. 44. Et cum ter genua flexisset, & adorasset ad Orientem: Deus ex Deo, rursus dixit, solus ex solo, Rex ex Rege, qui es in cælis, & sedes ad dexteram patris, qui te genuit, qui que in terra es versatus propter omnium nostrum salutem, corona eorum, qui pro te pie decertant, audi me hodie humilem & indignum tuum famulum, & in pace suscipe animam meam: & fac eam quiescere cum sanctis tuis, qui tibi placuerunt à seculo. Vox autem è cælo extitit, dicens: Audiuit Dominus tuas preces, ò Artemi, & tibi donauit gratiam curationum. Festina ergò consummare cursum tuum, & accipere brauium paratum sanctis omnibus, qui dilexerunt aduentum Christi. Hanc vocem cum audisset beatus Artemius, & quodammodo certior esset factus, aperte ostendebat se esse repletum gaudio, & iam visione apprehendere delicias & gloriam, qua erat fruiturus. Vndè etiam cum collum lubenter porrexisset, ictum accipit vigesimo mensis Octobris. Et ipse quidem ascendit in cælos, appariturus ante Christi faciem, pro quo etiam mortem suscepit alacriter: Corpus autem & caput in terra reliquit, magnum Christianis solatium, animi medicamentum, infidiarum omnium & damnorum remedium.

Cap. 45. Quod quidem cum sustulisset mulier, nomine Arista, quæ erat Diaconissa Ecclesiæ Antiochenæ, idque curasset, & in capam imposuisset, ad felicissimam transmittit Constantinopolim, studium quidem ponens, ut eo dignum templum edificaret, feruentioris in eum charitatis indicium. Cum autem non potuisset, quod volebat, ad effectum deducere, eo factum est, ut in hodiernum vsque diem in templo præcursoris eius sacræ manerent reliquiæ, quæ conseruantur sicut thesaurus, qui non consumitur, ad gloriam Christi veri Dei nostri. Quem decet honor, potentia, maiestas & magnificentia, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

S. MAXIMI martyrium, ab Vsuarido vigesimo die Octobris descriptum, habet Surius ad diem 30. Aprilis, Tomo secundo: Itaque Lectorem eò remittimus.

VITA

VITA SANCTI HILARIONIS ABBA, TIS, PER D. HIERONYMVM SCRIPTA, Extat inter Epistolas. Nos capita margi- ni adiecimus.

21. Octobris Cap. 1.

Dan. 7. 8.

S. Epiphanius Salaminæ Episcopus S. Hilarionis contem- peraneus.

Matt. 11.

Cap. 2. S. Hilarionis patria. Adhibetur scholæ.

Manet duobus mensibus apud S. Antonium.

Substantia suis fratribus & pauperibus diuidit. Act. 5. Luc. 14.

Degit in solitudine.

Cap. 3. Vestes eius.

SCRIPTVRVS vitam beati Hilarionis, habitorem eius inuoco spiritum sanctum, vt qui illi virtutes largitus est, mihi ad narrandas eas sermonem tribuat, vt facta dictis exaquentur. Eorum enim, qui fecere virtutes, (vt ait Crispus) tanta habentur merita, quantum ea verbis potuerit attollere præclara ingenia. Alexander Magnus Macedo, quem vel arietem, vel pardum, vel hircum caprarum Daniel vocat, cum ad Achillis tumulum peruenisset: Felicem te, ait, iuuenis, qui magno fruaris præcone meritum, Homerum videlicet significans. Porro mihi tanti ac talis viri conuersatio vitaque dicenda est, vt Homerus quoque, si adesset, vel inuideret materiam, vel succumberet. Quamquam enim sanctus Epiphanius, Salaminæ Cypri Episcopus, qui cum Hilarione plurimum versatus est, laudem eius breui epistola scripserit, quæ vulgò legitur: tamen aliud est, locis communibus laudare defunctum: aliud, defuncti proprias narrare virtutes. Vnde & nos fauore magis illius, quam iniuria, coeptum ab eo opus aggredientes, maledicorum voces contemnimus: qui olim detrahentes Paulo meo, nunc fortè detrahent & Hilarioni, illum solitudinis calumniati, huic obijcientes frequentiam: vt qui semper lauit, non fuisse: qui à multis visus est, vilis existimeretur. Fecerunt hoc & maiores eorum quondam Pharisæi, quibus nec Iohannis eremus ac ieiunium, nec Domini Saluatoris turbæ, cibi, potusque placere. Verum destinato operi imponam manum, & Scylleos canes obrurata aurè transibo.

Hilarion ortus vico Thabatha, qui circiter quinque millia à Gaza vrbe Palestinæ ad Austrum situs est, cum haberet parentes idolis deditos, rosâ, vt dicitur, de spinis floruit. A quibus missus Alexandriam, grammatico traditus est, ibique quantum illa patiebatur ætas, magna ingenij & morum documenta præbuit in breui, charus omnibus, & loquendi arte gnarus. Quodque his maius est omnibus, credens in Dominum Iesum, non Circi furoribus, non arenæ sanguine, non theatri luxuria delectabatur: sed tota illi voluntas in Ecclesiæ erat congregatione. Audiens autem tunc celebre nomen Antonij, quod per omnes Aegypti populos ferebatur, incensus visendi eius studio, perrexit ad eremum. Et statim vt eum vidit, mutato pristino habitu, duobus ferè mensibus iuxta eum mansit, contemplatus ordinem vitæ eius, morumque grauitatem: quam creber in oratione, quam humilis in suscipiendis fratribus, seuerus in corripiendis, alacer in exhortandis esset, & vt continentiam, cibi que asperitatem nulla vnquam infirmitas frangeret. Porro frequentiam eorum, qui ad eum ob varias passiones, aut impetus demonum concurrebant, vltra non ferens, nec congruum esse ducens, pati in eremo populos ciuitatum, sicque sibi magis incipiendum esse, vt coepisset Antonius: illum quasi virum fortem victoriæ præmia accipere, se necdum militare coepisse, reuersus est cum quibusdam monachis ad patriam. Et parentibus iam defunctis, partem substantiæ fratribus, partem pauperibus largitus est, nihil sibi omnino reseruans, & timens illud de Actibus Apostolorum Ananiæ & Saphiræ vel exemplum, vel supplicium: maximeque Domini memor, dicentis: Qui non renunciauerit omnibus, quæ habet, non potest meus esse discipulus. Erat autem tunc annorum quindecim. Sic nudus & armatus in Christo, solitudinem, quæ in septimo milliario à Maioma Gazæ emporio per litus euntibus Aegyptum ad læuam flechitur, ingressus est. Cumque essent cruenta latrocinij loca, & propinquæ amici que eius imminens periculum denunciarent, contempsit mortem, vt mortem euaderet. Mirabantur omnes animum, mirabantur ætatem, nisi quod flamma quædam pectoris, & scintillæ fidei in oculis relucebant. Lenes erant genæ, delicatum corpus & tenue, & ad omnem iniuriam impatiens, quod leui vel frigore, vel æstu possent affligi.

Igitur sacco tantum membra cooperrus, & pellicem habens ependyren, quem illi beatus Antonius proficiscenti dederat, sagumque, rusticum, inter mare & paludem vasta

vasta & terribili solitudine fruebatur, quindecim tantum carycas post solis occasum comedens: & quia regio latrocinij infamis erat, nunquam in eodẽ loco mansitans. Quid faceret diabolus? quò se verteret? Qui gloriabatur antè, dicens: In cælum ascendam, super sidera cæli ponam thronum meum, & ero similis altissimo: cernebat se vinci à puero, & prius ab eo calcatum fuisse, quam per ætatem calcare potuisset. Titillabat itaque sensus eius, & pubescenti corpori solita voluptatum incendia suggestebat. Cogebatur tirunculus Christi cogitare, quod nesciebat: & eius rei animo pompam voluere, cuius experimenta non nouerat. Iratus iraque sibi, & pectus pugnīs verberans, quasi cogitationes eade manūs possent excludere: Ego, inquit, aselle faciam, vt non calcitres, nec te hordeo alam, sed paleis: fame te conficiam & siti, graui onerabo pondere, per æstus indagabo & frigora: vt cibum potius, quam lasciuiam cogites. Herbarum ergo succo, & paucis carycis post triduum, vel quadriduum deficientem animam sustentabat, orans frequenter, & psallens, & raistro humum fodiens, vt ieiuniorum laborem labor operis duplicaret. Simulque fuscillas iunco texens, æmulabatur Aegyptiorum monachorum disciplinam, & Apostoli sententiam, dicentis: Qui autem non operatur, non manducet. Sic attenuatus, & intantum ex se corpore, vt ossibus vix hæretet, quadam nocte coepit infantum audire vagitus, balatus pecorum, mugitus bouum, planctum quasi mulierum, leonum rugitus, murmur exercitus, & rursus variarum portenta vocum, vt antè sonitu, quam adpectu, terribus cederet. Intellexit demonum ludibria: & prouolutus genibus, Christi Crucem signauit in fronte: tali que armatus casside, & lorica fidei circumdatus, iacens fortius præliabatur, amodò videre desiderans, quos horrebat audire, & sollicitis oculis huc illucque circumspectans: cum interim ex improuiso, splendente luna, cernit rhedam feruentibus equis super se irruere: cumque in clamasset Iesum, ante oculos eius repentino terræ hiatu pompa omnis absorpta est. Tunc ille ait: Equum & ascensorem proiecit in mare. Et hi in curribus, & hi in equis: nos autem in nomine Dei nostri magnificabimur. Multæ sunt tentationes eius, & die nocteque variæ demonum insidiæ: quas si omnes narrare velim, modum excedam voluminis. Quotiès illi nudæ mulieres cubanti, quotiès esurienti largissimæ apparere dapes? Interdum orantem lupus ululans, & vulpecula ganniens transiliuit, psallenti que gladiatorum pugna spectaculum præbuit, & vnus quasi interfectus, & ante pedes eius corruens, sepulcrum rogauit. Oravit semel fixo in terram capite, & vt natura fert hominum, abducta ab oratione mens, nescio quid aliud cogitabat: Insilit dorso eius festinus gladiator, & latera calcibus, ceruicem flagello verberas: Eia, inquit, cur dormitas? cachinansque desuper, cum defecisset, an hordeum veller accipere, sciscitabatur.

Igitur à sextodecimo vsque ad vicesimum suæ ætatis annum, æstus & pluuia breui tuguriunculo declinauit, quod iunco & carice texerat. Extructa deinceps breui cellula, quæ vsque hodiè permanet, latitudine pedum quatuor, altitudine pedum quinque, hoc est, statura sua humiliore, porro longitudine paulò ampliore, quam eius corpusculum patiebatur, vt sepulcrum potius, quam domum crederes, Capillum semel in anno die Paschæ torondit: super nudam humum, stratumque iunccum vsque ad mortem cubitauit: sacco, quo semel fuerat indutus, nunquam lauans, & superfluum esse dicens, munditias in cilicio quærere: Nec mutauit alteram tunicam, nisi eum prior penitus scissa esset. Scripturas quoque sanctas memoriter tenens, post orationes & psalmos, quasi Deo præsentem recitabat. Et quia longum est per diuersa tempora carptim ascensum eius edicere, comprehendam breuiter, antè lectoris oculos vitam eius pariter exponens, & deinceps ad narrandi ordinem regrediar.

A vicesimo primo anno vsque ad vicesimum septimum, tribus annis dimidium lentis sextarium madefactum aqua frigida comedit, & alijs tribus panem aridum cum sale & aqua. Porro à vigesimo septimo vsque ad tricesimum herbis agrestibus, & virgultorum quorundam radicibus crudis sustentatus est. A tricésimo autem primo vsque ad tricesimum quintum sex vncias hordeacei panis, & coctum modicè olus absque oleo in cibo habuit. Sentiens autem caligare oculos suos, & totum corpus impetigine, & pumicea quadam scabredine contrahi, ad superiorem victum adiecit oleum, & vsque ad sexagesimum tertium vitæ suæ annum hoc continentia cucurrit gradu, nihil extrinsecus aut pomorum, aut leguminis, aut cuiuslibet rei gustans. Inde cum se videret corpore defatigatum, & propinquam putaret imminere mortem, à sexagesimo quarto anno vsque ad octogesimum pane abstinuit in credibili feruore

0000 mentis

Esa. 14.

Tentatur à saraua.

En quibus modis sanctus puer domat libidinem.

2. Thess. 2.

Cruce Christi sic signatur.

Exod. 15. Psal. 19.

Dæmonum ludibria.

Cap. 4. Tuguriolæ eius. Cellula.

Cubile.

Vestes & cilicium.

Cap. 5. Epitome vitæ eius.

Mira abstinentia eius.

mentis, vt eo tempore quasi nouus accederet ad seruitutem Domini, quo ceteri solent remissius viuere. Fiebant autem ei de farina & comminuto olere forbitiuncula: cibo & potu vix quinque vncias appendentibus. Sicque complens ordinem vite, nunquam ante solis occasum, nec diebus festis, nec in grauissima valitudine soluit ieiunium. Sed iam tempus est, vt ad ordinem reuertamur.

Cap. 6.

Error latro-
num tota
nocte.

Cum habitaret adhuc in tuguriolo annos natus decem & octo, latrones ad eum nocte venerunt, vel existimantes habere aliquid, quod tollerent, vel in contempnum sui reputantes fieri, si puer solitarius eorum impetus non pertimesceret. Ita que inter mare & paludem a vespere vsque ad solis ortum discurrentes, nunquam locum eius cubiculi inuenire potuerunt. Porro clara luce reperto puero, quasi per iocum: Quid, inquiunt, faceres, si latrones ad te venirent? Quibus ille respondit: Nudus latrones non timeo. Et illi: Certè, aiunt, occidi potes. Possum, inquit, possim: Et ideò latrones non timeo, quia mori paratus sum. Tunc admirati constantiam eius & fidem, confessi sunt noctis errorem, cæcatosque oculos, correctiorem deinceps vitam pollicentes.

Cap. 7.

Viginti & duos iam in solitudine habebat annos, fama tantum notus omnibus, & per totas Palæstinæ vulgatus vrbes, cum interim mulier quædam Elcutheropolitana, cernens despectui se haberi à viro ob sterilitatem, (iam enim per annos quindecim nullos coniugij fructus dederat) prima irrumperè ausa est ad beatum Hilarionem, & nihil tale suspicanti repente genibus eius aduoluta: Ignosce, inquit, audacia, ignosce necessitati meæ. Quid auertis oculos? Quid rogantem fugis? Noli mulierem adspicere, sed miseram. Hic sexus genuit Saluatorem. Non habent sani opus medicò, sed qui malè habent. Tandem substitit, & post tantum temporis visà muliere, interrogauit causam aduentus eius ac fletuum. Et postquam didicit, leuatis ad celum oculis, fidere iussit: euntemque lachrymis profecutus, exaëto anno, vidit eum filio.

Marc. 2.

Imperat
partum ste-
rili.

Hoc signorum eius principium, maius aliud signum nobilitauit. Aristænetæ Heli-
dij, qui postea Præfæctus prætorio fuit, vxor, valde nobilis inter suos, & inter Christia-
nos nobilior, reuertens cum marito & tribus liberis à beato Antonio, Gazæ propter
eorum infirmitatem remorata est. Ibi enim, siue ob corruptum aërem, siue, vt postea
claruit, propter gloriam Hilarionis serui Dei, hemitritæ pariter arrepti, omnes à
medicis desperati sunt. Iacebat vlulans mater, & quasi inter tria filiorum discurrens
cadauera, quem prius plangeret, nesciebat. Cognito autem, quòd esset quidam mo-
nachus in vicina solitudine, oblita matronalis pompæ, tantum se matrem nouerat:
vadit comitata ancillis & eunuchis, vixque à viro persuasum est, vt a seculo sedes per-
geret. Ad quem cum peruenisset: Per ego te, ait, Iesum clementissimum Deum no-
strum obtestor, per Crucem eius & sanguinem, vt reddas mihi tres filios, & glorifice-
tur in vrbe gentilium nomen Domini Saluatoris, & ingrediatur seruus eius Gazam,
& Marnas corruat. Renuente illo, & dicente, nunquam se egressurum de cella, nec
habere consuetudinem, vt non modò ciuitatem, sed ne villulam quidem ingrederetur,
prostrauit se illa humi, crebrò clamitans: Hilarion serue Christi, redde mihi libe-
ros meos: Quos Antonius tenuit in Aegypto, à te seruentur in Syria. Elebant eundem,
qui adierant: sed & ipse negans fleuit. Quid multa? Non prius mulier recessit, quam
ille pollicitus est, se post solis occasum Gazam introiturum. Quò postquam venit,
singulorum lectulos & arentia membra considerans, inuocauit Iesum. Et o mira vir-
tus, quasi de tribus fontibus sudor erupit: eadem hora acceperunt cibos, lugentem-
que matrem cognoscentes, & benedicentes Deum, sancti manus deosculari sunt.
Quò postquam auditum est, & longè lateque percrebuit, certatim ad eum de Syria
& Aegypto confluebant, ita vt multi crederent in Christum, & se monachos profi-
terentur. Necdùm enim tunc monasteria erant in Palæstina, nec quisquam monachum
ante sanctum Hilarionem in Syria nouerat. Ille fundator & eruditor huius conuersa-
tionis & studij in hac prouincia fuit. Habebat Dominus Iesus in Aegypto senem An-
tonium, habebat in Palæstina Hilarionem iuniorem.

Cap. 8.

Hemitrita-
us, sequi-
terriana fe-
bris.

Facidia vicus est Rhinocoruræ vrbs Aegypti. De hoc (sunt decem iam anni) cæca
mulier adducta est ad beatum Hilarionem: oblataque ei à fratribus (iam enim multi
cum eo monachi erant) omnem se substantiã expendisse ait in medicos. Cui respon-
dit: Si que in medicis perdidisti, dedisses pauperibus, curasset te verus medicus Iesus.
Clamante autem illa, & misericordiam deprecante, expuit in oculos eius: statimque
Saluatoris exemplum virtus eadem profecuta est. Auriga quoque Gazensis in curru
per-

Tres pne-
ros à medi-
cis despera-
tos sanat.Hilarion
primus in
Syria mo-
nasteriorum
fundator.

Cap. 9.

Cæca videt
Marc. 8.

per-

percussus à dæmone, totus obriguit: ita vt nec manus agitare, nec ceruicem posset
reflectere. Delatus ergò in lecto, cum solam linguam moueret ad preces, audit non
prius posse sanari, quam crederet in Iesum, & se sponderet arti pristinæ renunciaturum.
Credidit, spondit, sanatus est: magisque de animæ, quam de corporis, salute
exultauit.

Irem æger
percussus à
dæmone.

Præterea fortissimus iuuenis, nomine Marstas, de territorio Hierosolymæ, tantum
sibi applaudebat in viribus, vt quindecim frumenti modios diu longè portaret:
& hanc haberet palmam fortitudinis suæ, si asinos vinceret. Hic afflictus pessimo
dæmone, non catenas, non compedes, non claustra ostiorum integra patiebatur:
multorum nasum & aures morsibus amputauerat: horum pedes, illorum gulam
fregerat: tantumque sui terrorem omnibus incusserat, vt oneratus catenis & funibus,
in diuersa nitentium, quasi ferocissimus taurus, ad monasteriũ pertraheretur. Quem
postquam fratres videre, perterriti (erat enim miræ magnitudinis) nunciauerunt Pa-
tri. Ille sicut sedebat, iussit eum ad se pertrahi, & dimitti. Solutoque, Inclina, ait, ca-
put, & veni. Tremere ille, & ceruicè flectere, nec adspicere contra ausus: omni que
ferocitate deposita, pedes coepit sedentis lambere. Adiuratus itaque dæmon, & tor-
tus, qui iuuenem possederat, septima die egressus est. Sed nec illud tacendum est,
quòd Orionus vir primarius & ditissimus vrbs Ailæ, quæ mari rubro imminet, à le-
gione possessus dæmonum, ad eum adductus est. Manus, cernix, latera, pedes ferro
onerati erant, furorisque sæuitiam torui oculi minabantur. Cumque deambulare
sanctus cum fratribus, & de scripturis nescio quid interpretaretur, erupit ille de ma-
nibus se tenentium, & amplexus eum post tergum, in sublime leuauit. Clamor ortus
ab omnibus: timebant enim, ne confecta ieiunijs membra collideret. Et sanctus arri-
dens: Sinite, inquit, & mihi meum palæstritã dimitte. Ac sic reflexa super humeros
manu, caput eius tetigit, apprehensoque crine ante pedes adduxit, stringens è regio-
ne ambas manus eius, & plantas utroque calcans pede, simulque ingeminans, Tor-
quere dæmonum turba, torquere. Cumque ille ciularer, & reflexa ceruice, terram
vertice rangeret: Domine, inquit, Iesu, solue miserum, solue captiuum. Vt vnum, ita
& plures vincere, tuum est. Rem loquor inauditam. Ex vno hominis ore diuersa vo-
ces, & quasi cõfusus populi clamor audiebatur. Curatus itaque & hic, non post mul-
tum temporis, cum vxore & liberis venit ad monasterium, plurima, quasi gratiam
redditurus, dona afferens. Cui sanctus, Non legisti, inquit, quid Giezi, quid Simon
passi sint: quorum alter accepit precium, alter obtulit: vt ille venderet gratiam spi-
ritus sancti, hic mercaretur? Cumque Orionus flens diceret: Accipe, & da pauperi-
bus: respondit, Tu melius potes tua distribuere, qui per vrbes ambulas, & nosti pau-
peres. Ego, qui mea reliqui, cur aliena appetam? Multis nomen pauperum, occasio
auaritiæ est: misericordia verò artem non habet. Nemo melius erogat, quam qui sibi
nihil reseruat. Tristi autem, & in terra iacenti: Noli, inquit, contristari fili: Quod fa-
cio, pro me & pro te facio. Si enim hæc accepero, & ego offendam Deum, & ad te
legio reuertetur.

Cap. 10.

Dæmonia-
cus sanatur.

Quis verò possit silentio præterire, quòd Gazanus Maiometes haud longè à mo-
nasterio eius, lapides ad ædificandum de ora maris cydens, totus paralyti dissolutus,
& ab operis socijs delatus ad sanctum, statim ad opus reuersus est? Etenim litus, quod
Palæstinæ Aegyptoque prætenditur, per naturam molle, arenis in saxa durefcētibz,
asperatur: paulatimque coharefcens sibi glarea, perdit tactum, cum non perdat ad-
spectum. Sed & Italicus eiusdem oppidi municeps Christianus, aduersum Gazensem
dumuirum, Marnæ idolo deditum, Circenses equos nutrebat. Hoc siquidem in
Romanis vrbbz iam indè seruatur à Romulo, vt propter felicem Sabinarũ raptum,
Conso, quasi consiliorum deo, quadrigæ septenò currant circumitu, & equos partis
aduersæ fregisse, victoria sit. Hic itaque æmulo suo habente maleficum, qui dæmo-
niacis quibusdam imprecationibus huius impediret equos, & illius incitaret ad cur-
sum; venit ad beatum Hilarionem, & non tam aduersarium lædi, quam se defendi,
obsecrauit. Ineptum visum est venerando seni, in huiuscemodi nugis orationem per-
dere. Cumque subrideret, & diceret: Cur enim non magis equorum precium pro
salute animæ tuæ pauperibus erogas? Ille respondit, functionem esse publicam: &
hoc non tam se velle, quam cogi: nec posse hominem Christianum vti magicis arti-
bus, sed à seruo Christi potius auxilium petere, maximè contra Gazenses aduersarios
Dei, & non tam sibi, quam Ecclesiæ Christi insultantes. Rogatus ergò à fratribus, qui
O o o o 2 ade-

Legio dæ-
monum ab
homine pel-
litur.Reg. 5.
Act. 8.Cap. 11.
Paralyticus
curatur.Gazense
idololatæ.

aderant, scyphum fictilem, quo bibere consueuerat, aqua iussit impleri, eique tradidit. Quem cum accepisset Italicus, & stabulum, & equos, & aurigas suos, rhedam, carcerumque repagula adpersit. Mira vulgi expectatio: nam & aduersarij hoc ipsum iridens diffamauerat: & fautores Italici sibi certam victoriam pollicentes, exultabant. Igitur dato signo hi aduolant, isti præpediuntur. Sub horum curru rotæ feruent, illi præteruolantium terga vix cernunt. Clamor fit vulgi nimius, ita vt ethnici ipsi quoque concreparent: Marnas victus est à Christo. Porrò surdus aduersarij, Hilarionem maleficum Christianum ad supplicium poscere. Indubitata ergò victoria, & illis, & multis retrò Circensibus plurimis, fidei occasio fuit.

Insigne miraculum.

Cap. 12.

De eiusdem Gazensis emporij oppido virginem Dei vicinus iuuenis deperibat. Qui cum frequenter tactu, iocis, nutibus, sibilis, & cæteris huiusmodi, quæ solent morturæ virginitatis esse principia, nihil profecisset, perrexit Memphim, vt confesso vulnere suo, magicis artibus rediret armatus ad virginem. Igitur post annum doctus ab Aesculapij vatibus, non remediatis animas, sed perdentis, venit præsumptum animo stuprum gestiens: & subter limen domus puellæ, tormenta quædam verborum, & portentosas figuras sculptas in æris Cyprij lamina defodit. Illic insanire virgo, & amictu capitis abiecto, rotare crinem, stridere dentibus, inclamare nomen adolescentis. Magnitudo quippè amoris se in furorem verterat. Perducta ergò à parentibus ad monasterium, seni traditur, vlulante statim, & confitente dæmone. Vim sustinui, innitus abductus sum. Quam benè Memphi somnijs homines deludebam. O cruce, o tormenta, quæ patior. Exire me cogis, & ligatus subter limen teneor. Non exeo, nisi me adolescens, qui tenet, dimiserit. Tunc senex: Grandis, ait, fortitudo tua, qui licio & lamina strictus tenèris. Dic, Cur ausus es ingredi puellam Dei? Vt seruarem, inquit, eam virginem. Tu seruares proditor castitatis? Cur non potius in eum, qui te mittebat, es ingressus? Vt quid, respondit, intrarem in eum, qui habebat collegam meum amoris dæmonem? Noluit autem sanctus, antequam purgaret virginem, vel adolescentem, signa iubere perquiri, nè aut solitis incantationibus recessisse dæmon videretur, aut ipse sermone eius accommodasse fidem, asserens fallaces esse dæmones, & ad simulandum esse callidos: & magis, reddita sanitate, increpuit virginem, cur fecisset talia, per quæ dæmon intrare potuisset.

Dæmonis imbecillitas iridescit.

Liberat virginem à dæmonis vexatione.

Cap. 13.

Non solum in Palæstina, & in vicinis vrbibus Aegypti, vel Syriæ, sed etiam in longinquis prouincijs fama eius percrebuerat. Nanque candidatus Constantij Imperatoris, rutilus coma, & candore corporis indicans prouinciam, (inter Saxones quippè & Alemannos gens eius, non tam lata, quam valida, apud historicos Germania, nunc verò Francia vocatur) antiquo, hoc est, ab infanzia, possessus à dæmone, qui noctibus eum vlulare, ingemiscere, fremere dentibus compellebat, secretò ab Imperatore euectionem petijt, causam ei simpliciter indicans: & acceptis ad cõsularem quoque Palæstinæ literis, cum ingenti honore & comitatu Gazam deductus est. Qui cum à decurionibus illius loci quæsiisset, vbi habitaret Hilarion monachus, territi Gazenses, & putantes eum ab Imperatore missum, ad monasterium adduxerunt, vt & honorem commendato exhiberent, & si quid ex præteritis iniurijs in Hilarionem esset offensæ, nono officio deleteretur. Deambulabat tunc senex in arenis mollibus, & secum de psalmis nescio quid submurmurabat. Vidensque tantam turbam venientem, substitit. Et resalutatis omnibus, manuque eis benedicens, post horam cæteros abire præcepit, illum verò cum seruis suis & apparitoribus remanere. Ex oculis enim eius & vultu, cur venisset, agnouit. Statim ergò ad interrogationem suspensus homo, vix terram pedibus tangens, & immanè rugiens, Syro, quo interrogatus fuerat, sermone respondit. Videres de ore barbaro, & qui Francam tantum & Latinam linguam nouerat, Syra ad purum verba resonare: vt non stridor, non aspiratio, non idioma aliquod Palæstini deesset eloquij. Confessus est itaque, quo in eum intrasset ordine. Et vt interpretes eius intelligerent, qui Græcam tantum & Latinam linguam nouerant, Græcè quoque eum interrogauit. Quo similiter, & in verba eadè respondente, multasque incantationum occasiones, & necessitates magicarum artium obtendente: Non curo, ait, quomodo intraueris: sed vt ex eas in nomine Domini nostri Iesu Christi impero. Cumque curatus esset, simplicitate rustica decem auri libras offerens, hordeacum ab eo panem accepit, audiens quòd qui tali cibo alerentur, aurum pro luto ducerent.

Cap. 14.

Parum est de hominibus loqui: bruta quoque animalia quotidie ad eum furentia per-

pertrahebantur: in quibus Bastrum camelum enormis magnitudinis, qui iam multos obtruerat, triginta & eo amplius viri distentum solidissimis funibus cum clamore adduxerunt. Sanguinei erant oculi, spumabat os, volubilis lingua turgebat, & super omnem terrorem rugitus personabat immanis. Iussit igitur eum dimitti senex. Statim verò & qui adduxerant, & qui cum sene erant, vsque ad vnum omnes diffugere. Porrò ille solus perrexit obuiam, & sermone Syro: Non me, inquit, terrores diabole tanta mole corporis: Et in vulpecula, & in camelo vnus atque idem es. Et interim porrecta stabat manu. Ad quem dum furens, & quasi eum deuoratura bellua peru-

Camelus à demone exagitatur, curatur.

Iob 1. Luc. 8.

Tempus me deficiet, si voluero vniuersa signa, quæ ab eo perpetrata sunt, dicere. In tantam enim à Domino fuerat eleuatus gloriam, vt beatus quoque Antonius audiens conuersationem eius, scriberet ei, libenterque eius epistolas sumeret: & si quando de Syriæ partibus ad se languentes perrexissent, diceret eis: Quare vos tam longè vexare voluistis, cum habeatis ibi filium meum Hilarionem? Exemplo itaque eius per totam Palæstinam innumerabilia monasteria esse cœperunt, & omnes ad eum monachi certatim currere. Quod ille cernens, laudabat Domini gratiam, & ad profectum animæ singulos cohortabatur, dicens præterire figuram huius mundi, & illam esse veram vitam, quæ vitæ præsentis emeretur incommodo. Volens autem exemplum eis dare & humilitatis, & officij, statis diebus ante vindemiam lustrabat cellulas monachorum. Quod postquam cognitum est à fratribus, omnes ad eum confluebant: & comitati tali duce, circumibant monasteria, habentes viaticum suum: quia interdum vsque ad duo millia hominum congregabantur. Sed & procedente tempore vnaquæque villula vicinis monachis, ad susceptionem sanctorum gaudens, cibos offerebat.

Innumera monasteria in Palæstina.

Quantum autem fuerit in eo studij, vt nullum fratrem quantumvis humilem, quantumvis pauperem præteriret, vel illud indicio est, quòd vadens in desertum Cades, ad vnum de discipulis suis visendum, cum infinito agmine monachorum peruenit Elusam, eo fortè die, quo anniuersaria solennitas omnem oppidi populum in templum Veneris congregauerat. Colunt autem illam ob Luciferum, cuius cultui Saracenorum natio dedita est. Sed & ipsum oppidum ex magna parte semibarbarum est propter loci situm. Igitur audito, quòd sanctus Hilarion præteriret, (multos enim Saracenorum arreptos à dæmone frequenter curauerat) gregatim ei cum vxoribus & liberis obuiam processere, submittentem colla, & voce Syra, Barach, id est, benedic, inclamantes. Quos ille blandè humiliterque suscipiens, obsecrabat vt Deum magis, quam lapides colerent: simulque vbertim flebat, cælum spectans, & pollicens, si Christo crederent, ad eos se crebrò esse venturum. Mira Domini gratia: non prius abire passi sunt, quam futuræ ecclesiæ lineam mitteret: & sacerdos eorum, vt erat coronatus, Christi signo denotaretur.

Veneris collegium Saraceni.

Elusam Saraceni conueruntur.

Cap. 17.

Alio quoque anno, cum exiturus esset ad visenda monasteria, & digereret in scheda, apud quos manere, quos in transitu visitare deberet, scientes monachi quendam de fratribus parciosem, simulque cupientes vitio eius mederi, rogabant, vt apud eum maneret. Et ille: Quid, inquit, vultis & vobis iniuriam, & fratri vexationem facere? Quod postquam frater ille parcus audiuit, erubuit, & annitentibus cunctis, vix ab inuito impetrauit, vt suum quoque monasterium in mansionum ordinem poneret. Post diem ergò decimum venerunt ad eum, custodibus iam in vinea, qua venissent illi, dispositis: qui cum lapidibus & glebarum iactu, fundæque vertigine accedentes deterrerent, sine esu vna manè omnes profecti sunt, ridente sene, & dissimulante scire, quod euenerat. Porrò suscepti ab alio monacho, cui Sabas vocabulum est: (debemus quippè parci tacere vocabulum, largi dicere) quia Dominicus erat dies, inuitabantur ab eo vniuersi in vineam, vt ante horam cibi, vuarum pastu labo-

Nota sancti viri pii animam.

rem via subleuarent. Et sanctus, Maledictus, ait, qui prius refectioem corporis, quam animam, quaesierit. Oremus, psallamus, reddamus Domino officium, & sic ad vineam properabitis. Completo itaque ministerio, in sublimi stans, benedixit vineae, & suas ad pascendum dimisit oues. Erant autem, qui vescebantur, non minus tribus millibus. Cumque centum lagenis aestimata fuisset integra adhuc vinea, post dies viginti trecentas fecit. Porro ille parcus frater multo minus solito colligens, etiam id quod habuerat, versum in acetum sero doluit. Hoc multis fratribus senex ante futurum praedixerat.

Cap. 18.

Detestabatur autem praecipue monachos, qui infidelitate quadam in futurum reseruent sua, & diligentiam haberent vel sumptuum, vel vestitus, aut alicuius earum rerum, quae cum seculo traseunt. Denique vnum de fratribus in quinto ferè milliario a se manentem, quia comperiebat hortuli sui nimis cautum timidumque custodem, & pauxillum habere nummorum, ab oculis abegerat. Qui volens sibi reconciliari senem, frequenter veniebat ad fratres, & maxime ad Hefychium, quo ille vehementissime detestabatur. Quadam igitur die ciceris fascem virentis, sicut in herbis erat, detulit. Quem cum Hefychius posuisset in mensa ad vesperum, exclamauit senex, se putorem eius ferre non posse, simulque vnde esset rogauit. Respondente autem Hefychio, quod frater quidam primitias agelli sui fratribus detulisset: Non sentis, inquit, putorem teterrimum, & in cicere foetere auaritia? Mitte bubus, mitte brutis animalibus, & vide, an comedant. Quod cum ille iuxta praecipuum in praesepe posuisset, exterriti boues, & plius solito mugientes, ruptis vinculis, in diuersa fugerunt. Habebat enim senex hanc gratiam, vt ex odore corporum, vestiumque & earum rerum, quas quis tetigerat, sciret cui daemone, vel cui vitio subiaceret.

Hefychius Hilarionis charissimus

Nota singulari gratia.

Cap. 19.

Igitur sexagesimo tertio vitae suae anno cernens grande monasterium, & multitudinem fratrum secum habitantium, turbasque eorum, qui diuersis languoribus, & immundis spiritibus occupatos ad se deducebant, ita vt omni genere hominum solitudo per circuitum repletur, flebat quotidie, & incredibili desiderio conuersationis antiquae recordabatur. Interrogatus a fratribus, quid haberet, cur se cõficeret, ait: Rursum ad seculum redij, & recepi mercedem meam in vita mea. En homines Palestinae, & vicinarum prouinciarum existimant me alicuius esse momenti: & ego sub praetextu monasterij ad dispensationem fratrum, vilem supellestilẽ habeo. Seruabatur autem a fratribus, maxime ab Hefychio, qui miro amore venerationi senis deditus erat. Cumque ita vixisset lugens biennium, Aristaneta illa, cuius supra fecimus mentionem, praefecti tunc vxor, sed nihil de praefecti ambitu habens, venit ad eum, volens etiam ad Antonium pergere. Cui ille flens: Vellem, ait, ipse quoque ire, si non carcere huius monasterij clausus tenerer, & si eundi fructus esset. biduum enim hodie est, quod totus mundus tali parente orbatus est. Credidit illa, & substitit. Et post paucos dies, veniente nuncio, Antonij dormitionem audiuit.

Non fert concursum hominum solitudinis amator Hilarion

S. Antonij obitu diuinitus discit. Cap. 20.

Mitentur alij signa, quae fecit, mirentur incredibilem abstinentiam, scientiam, humilitatem: Ego nihil ita stupeo, quam gloriam illum & honorem calcare potuisse. Concurrerant Episcopi, presbyteri, clericorum & monachorum greges, matronae quoque Christianorum, grandis tentatio, & hinc inde ex vrbibus & agris vulgus ignobile: sed & potentes viri & iudices, vt benedictum ab eo panem vel oleum acciperent. At ille nihil aliud, nisi solitudinem meditabatur, intantum vt quadam die proficisci statuerit: & adducto a se (nimis quippe exesus ieiunijs, vix ingredi poterat) iter arripere conaretur. Quod cum percrebuisset, & quasi vastitas & iustitiam Palaestinae indiceretur, plusquam decem millia hominum diuersae aetatis & sexus, ad retinendum eum congregata sunt. Immobiles ille ad preces, & baculo arenas discutiens, loquebatur: Fallacem Dominum meum non faciam: non possum videre subuersas ecclesias, calcata Christi altaria, filiorum meorum sanguinem. Vniuersi autem, qui aderant, intelligebant reuelatum ei quiddam esse secreti, quod nollet confiteri: & nihilominus custodiebant eum, ne proficisceretur. Decreuit ergo, publica omnes voce contestans, non cibi se, non potus quiequam sumere, nisi dimitteretur. Et post septem dies inediae, tandem relaxatus, ac valedicens plurimis, cum infinito agmine profrequentium venit Betlium: Vbi persuasis turbis vt reuenterentur, elegit quadraginta monachos, qui haberent viaticum, & possent ieiunantes ingredi, id est, post solis occasum cibum sumere. Quinto igitur die venit Pelusium, vistratisque fratribus, qui in vicina eremo erant, & in loco, qui dicitur Lychnos, morabantur, perrexit post

nota lector de benedictio pane & oleo.

* bacillo

Migrat alio

post triduum ad castrum Theubatam, vt videret Dracontium Episcopum & confessorem, qui ibi exulabat. Quo incredibiliter consolato tanti viri praesentia, post aliud triduum multo Babylonem labore peruenit, vt videret Philonem Episcopum, & ipsum confessorem. Constantius enim rex, Arrianorum fauens heresi, vtrunq; in ea loca deportauerat. Inde egrediens, post triduum venit ad oppidum Aphroditon, vbi conueno Diacono Basilane, qui locatis camelis & dromedis, ob aqua in eremo penuriam, consueuerat cunctas ad Antonium ducere, confessus est fratribus instare diem dormitionis beati Antonij, & peruigilem noctem in ipso, quo defunctus fuerat, loco a se illi debere celebrari. Tribus igitur diebus per vastam & horribilem solitudinem, tandem ad montem altissimum peruenerunt, repertis ibi duobus monachis, Isaac ac Pelusiano, quorum Isaac interpretes Antonij fuerat.

Dracontius Episcopus confessor. Item Phileo Episcopus.

Isaac monachus, interpretes Antonij. Cap. 21. Domiciliu S. Antonij.

Et quia se praebet occasio, & ad id loci venimus, dignum videtur breui sermone habitaculum tanti viri describere. Saxeus & sublimis mons, per mille circiter passus ad radices suas aquas exprimit: quarum alias arenae ebibunt, aliae ad inferiora delapsae, paulatim riuum efficiunt: super quem ex vtraque ripa palmae innumerabiles, multum loco & amoenitatis, & commodi tribuunt. Videres senem huc atque illuc cum discipulis beati Antonij discurrere. Hic, aiebant, psallere, hic orare, hic operari, hic festius residere solitus erat. Has vites, has arbusculas ipse plantauit: illam arcolam manibus suis ipse composuit. Hanc piscinam ad irrigandum hortulum multo sudore fabricatus est. Istum sarculum ad fodiendum terram pluribus annis habuit. Iacebat in stratu eius, & quasi calens adhuc cubile deosculabatur. Erat autem cellula non plus mensurae per quadrum tenens, quam homo dormiens extendi poterat. Praeterea in sublimi montis vertice, quasi per cochleam ascendentibus arduo valde nisu, duae eiusdem mensurae cellulae visentur: in quibus venientium frequentiam, & discipulorum suorum cõubernium fugiens, commoratus est. Verum haec in viuo excisa saxo, ostia tantum addita habebant. Postquam autem ad hortulum venerant: Videris, inquit Isaac, hoc pomarium arbusculis constitum, & oleribus virens? Ante hoc ferme triennium cum onagrorum grex vastaret, vnum est ductoribus eorum flare iussit, baculoque tundens latera: Quare, inquit, comeditis, quod non seminastis? Er exinde, exceptis aquis, ad quas potandas ventitabant, nunquam eos nec arbusculam, nec olera contigisse. Praeterea rogabat senex, vt sibi locum tumuli eius ostenderent. Qui cum seorsum eum abduxissent, vtrum monstrauerint, necne, ignoratur: causam occultandi, iuxta praecipuum Antonij, fuisse referentes, ne Pergamius, qui in illis locis dirissimus erat, sublato ad villam suam sancti corpore, martyrium fabricaretur.

Osculatur stratu eius & in co-re cubat vit Dei Hilarion, deuotio ue plenus.

Onagri obedunt sancto Antonio.

Cap. 22.

Igitur reuerfus ad Aphroditon, duobus secum tantum retentis fratribus, in vicina eremo moratus est, tanta abstinentia & silentio, vt tunc primum se coepisse Christo seruire diceret. Porro iam triennium erat, quod clausum caelum terras illas arefecerat, vt vulgo dicerent, Antonij mortem etiam elementa lugere. Non laruit fama Hilarionis accolae quoque, illius loci, & certatim virilis ac muliebris sexus, ora luridi, & attenuati fame, pluuia a seruo Christi, id est, a beati Antonij successore, deprecabantur. Quos ille cernens, mire doluit: eleuatisque, in caelum oculis, & vtrasque in sublime erigens palmas, statim impetrauit, quod rogauerat. Ecce autem sitiens, arenaeque regio, postquam pluuijs irrigata est, tantam serpentum & venenatorum animalium ex improviso ebulliuit multitudinem, vt percussis innumerabiles, nisi ad Hilarionem concurrissent, statim interirent. Benedicto itaque oleo vniuersi agricolae atque pastores tangentes vulnera, certam salutem resumebant.

Precebus impetrat pluuiam S. Hilarion.

Vide miram vim olei benedicti. Cap. 23.

Videns etiam ibi se miris honoribus affici, perrexit Alexandriam, inde ad vltiorem Oasim eremum transiturus. Et quia nunquam, ex quo coeperat esse monachus, in vrbibus manserat, diuertit ad quosdam fratres sibi notos in Brutio, haud procul ab Alexandria: qui cum miro gaudio suscepissent senem, & iam vicina nox esset, repente audiunt discipulos eius asinum sternere, illumque parare proficisci. Itaque aduoluti pedibus rogabant, ne hoc faceret: & ante limen prostrati, citius se mori, quam tanto carere hospite, testabantur. Quibus ille respondit: Idcirco abire festino, ne vobis molestiam generem. Certè ex posterioribus cognoscetis, non sine causa me subito ambulasse. Igitur altera die Gazenses cum licitoribus profecti, (nam pridie eum venisse cognouerant) intrantes monasterium, cum illum minime inuenissent, intuitum loquebantur: Nonne vera sunt, quae audiuimus? Magus est, & futura cognoscit. Vrbs enim Gaza, postquam profecto de Palaestina Hilarione, Iulianus in

Gazenses dicitur propheta eius magice arti ascribunt.

Gazentis à Iuliano apo-
stata impe-
rator copiam
eū perdēdi.

Imperium successerat, destructo monasterio eius, precibus ad Imperatorem datis, & Hilariōnis, & Hefychij mortem impetrauerat: amboq; vt quærerētur, toto orbe scriptum erat. Egressus ergo de Bruto, per inuiam solitudinem intrauit Oasim: ibiq; anno plūs minus exaeto, quia illuc quoquē sua fama peruenerat, quasi iam in Oriente latere non posset, vbi multum illum & opinione, & vultu nouerant, ad solas nauigare insulas cogitabat: vt quem terra vulgauerat, saltem maria celarent.

Cap. 24.

Eodem fermē tempore Hadrianus discipulus eius de Palæstina superuenit, dicens Iulianum occisum: Christianum Imperatorem regnare cepisse: reuerti eum debere ad monasterij sui reliquias. Quod ille audiens, detestatus est: & cōducto camelo, per vastam solitudinem peruēnit ad maritimam urbem Libyæ Paratonium: vbi Hadrianus infelix, volens Palæstinam reuerti, & pristinam sub nomine magistri quærens gloriam, multas ei fecit iniurias. Ad extremum, conuafatis, quæ à fratribus ei missa derulerat, nesciente illo, profectus est. Super hoc, quia alter locus referendi non est, hoc tantum dixerim in terrorem eorum, qui magistros despiciunt, quod post aliquantum temporis computruerit morbo regio.

Cap. 25.

Habens igitur senex Gazanum secum, ascendit classem, quæ Siciliam nauigabat. Cumq; venundato Euangeliorum codice, quem manu sua adolescens scripserat, dare nauulum disponeret, in medio fermē Adriæ, naucleri filius arreptus à dæmone, clamare cœpit, & dicere: Hilarion serue Dei, cur nobis per te & in pelago tutos esse non licet? Da mihi spatium, donēc ad terram veniam, nē hīc eiecūs, præcipiter in abyssum. Cui ille: Si Deus meus, ait, tibi concedit vt maneat, mane. Sin autem dicebat, nē nauatæ & negociatores, qui in naui erant, se, cum ad terrā peruēnissent, proderent. Nec multo post purgatus est puer, patre fidem dante, & cæteris, qui aderant, nulli se super eius nomine locuturos. Ingressus autem Pachynum, promontorium Siciliae, obtulit nauclero Euangelium pro subuectione sua & Gazani. Qui nolens accipere, maximē cum videret illos, excepto illo codice, & his, quibus vestiti erant, amplius nihil habere, ad extremum iurat se non accepturum. Sed & senex accensus fiducia pauperis conscientia, in eo magis lætabatur, & quod nihil haberet seculi, & ab accolis illius loci mendicus putaretur. Porro recogitans, nē negociatores de Oriente venientes, se notum facerent, ad mediterranea fugit loca, id est, vicesimo à mari milliario, ibiq; in quodam deserto agello lignorum quotidie facem alligans, imponebat dorso discipuli. Quo in proxima villa venundato, & sibi alimoniam, & his, qui fortē ad eos veniebant, pauxillum panis emebant.

Curatur à dæmone arreptus:

Latitabat in Sicilia.

Cap. 26. March. 5.

Dæmon expellitur ab obsesso.

Matth. 10. Cap. 27.

Sed verē, iuxta quod scriptum est, non potest ciuitas latere super montē posita: scitarius quidā, cum in basilica beati Petri Romæ torqueretur, clamauit in eo immundus spiritus: Ante paucos dies Siciliam ingressus est Hilarion seruus Christi, & nemo eum nouit, & putat se esse secretum: ego vadam, & prodam illum. Statimq; cum feruulis suis ascensa in portu naue, appulsus est Pachynum, & deducente se dæmone, vbi ante tugurium senis se prostravit, ilicō curatus est. Hoc initium signorū eius in Sicilia, innumerabilem ad eum deinceps ægrotantium, sed & religiosorum hominum adduxit multitudinem, intantum vt de primoribus quidam tumens morbo intercutis, eodem die, quo ad eum venerat, curatus sit. Qui postea offerens ei infinita munera, audiuit dictum Saluatoris ad discipulos: Gratis accepistis, gratis date.

Dum hæc ita geruntur in Sicilla, Hefychius discipulus eius toto senem orbe quærebat, iustrans litora, deserta penetrans, & hanc tantum habens fiduciam, quia vbiunque esset, diū latere nō posset. Transacto igitur iam triennio, audiuit Methonæ à quodam Iudæo, vilia populis scruta vendente, prophetam Christianorum apparuisse in Sicilia, tanta miracula & signa facientem, vt de veteribus sanctis putaretur. Interrogatus itaq; habitum eius, incessum & linguam, maximeq; ætatem: nihil dicere potuit. Ille enim, qui referebat, famam ad se venisse tantum hominis testabatur. Ingressus igitur Adriam, prospero cursu venit Pachynum, & in quadam curui litōris villula, famam senis sciscitatus, consona voce omnium cognouit, vbi esset, quid ageret: nihil in eo ita cunctis admiratibus, quam quod post tanta signa atq; miracula, ne fragmen quidem panis à quoquam in illis locis accepisset.

Vide mirā animi puritatem, munita omnia fāstidientem.

Cap. 28.

Et nē longum faciam, sanctus vir Hefychius ad magistri genua pronolutus, plantasque eius lachrymis rigans, tandem ab eo subleuatus, post bidui, triduique sermonem audit à Gazano, non posse senē iam in illis habitare regionibus, sed velle ad barbaras

barbaras quasdam pergere nationes, vbi & nomen, & sermo suus incognitus foret. Duxit itaque illum ad Epidaurum Dalmatiæ oppidum, vbi paucis diebus in vicino agello mansitans, non potuit abscondi. Siquidem draco miræ magnitudinis, quos gentili sermone boas vocant, ab eo, quod tam grandes sint, vt boues glutire soleant, omnem latē vastabat prouinciam, & non solum armenta & pecudes, sed agricolas quoquē & pastores, tractos ad se vi spiritus, absorbebat. Cui cum pyram iussisset præparari, & oratione ad Christum missa, euocato præcepisset struem lignorum scandere, ignem supposuit. Tum itaque cuncta spectante plebe, immanem bestiam concremavit. Vnde æstuans quid faceret, quod se verteret, aliam parabat fugam, & solitarias terras mente perlustrans, mœrebat, quod tacentē de se lingua, miracula loquerentur.

Ea tempestate terræ motu totius orbis, qui post Iuliani mortē accidit, maria egressa sunt terminos suos: & quasi rursum Deus diluuium minaretur, vel in antiquum chaos redirent omnia, naues ad prærupta delatæ montium pependerūt. Quod cum viderent Epidauritani, frementes fluctus, & vndarum moles, & montes gurgitum litoribus inferri, verentes quod iam euenisse cernebant, nē oppidum funditus subuerteretur, ingressi sunt ad senem, & quasi ad prælium proficiscentes, posuerunt eum in litore. Qui cum tria Crucis signa pinxisset in sabulo, manusque contrā tenderet, incredibile dictū est, in quantam altitudinem intumescens mare ante eum steterit, ac diū fremens, & quasi ad obicem indignans, paulatim in semetipsum relapsū est. Hoc Epidaurus, & omnis illa regio vsq; hodiē prædicat, matresq; docent liberos suos, ad memoriam in posterum transmittendam. Verē illud, quod ad Apostolos dictum est: Si credideritis, dicetis huic monti, Transi in mare, & fiet: etiam iuxta literam impleri potest, si tamen quis habuerit Apostolorum fidem, & talem, qualem illis habendam Dominus imperauit. Quid enim interest, vtrum mons descendat in mare, an immentis vndarum montes repente obriguerint, & ante senis tantum pedes faxei, ex alia parte molliter fluxerint? Mirabatur omnis ciuitas, & magnitudo signi Salonis quoq; percrebuerat. Quod intelligens senex, in breui lembo clam nocte fugit, inuenta post biduum oneraria naui, perrexit Cyprum. Cumque inter Maleam & Cytheram piratæ, derelicta classe in litore, quæ non antemna, sed conto regitur, duobus haud paruis myoparonibus occurrissent, & denuò hinc inde fluctus occurrerēt, remiges omnes, qui in naui erant, trepidare, flere, discurrere, præparare contos, & quasi non sufficeret vnus nunciū, certatim seni piratas adesse dicebant. Quos ille præcūl intuens, subrisit, & conuersus ad discipulos, dixit: Modicæ, inquit, fidei, quare trepidatis? Nunquid plures sunt hi, quàm Pharaonis exercitus? ramen omnes, Deo volente, submersi sunt. Loquebatur hic, & nihilominus spumantibus rostris, hostiles turmæ imminabant, iactu tantum lapidis medio. Stetit ergo in proa naui, & porrecta cōtra venientes manu: Hucusque, ait, venisse sufficiat. O mira rerum fides: statim resiliere nauiculæ, & impellentibus contrā remis, ad puppim impetus redit. Mirabantur piratæ, post tergam se redire nolentes, totoq; corporis nixu, vt ad nauigiū peruēnissent, laborantes, velocius multo, quàm venerant, ad litus ferebantur.

Prætermitto cætera, nē videar in narratione signorum volumen extendere. Hoc solum dicam, quod prospero cursu inter Cycladas nauigans, hinc inde clamantium de vrbibus & vicis, & ad litora concurrentium immundorum spirituum voces audiebat. Ingressus ergo Paphum, urbem Cypri, nobilem carminibus poetarum, quæ frequenter terræ motu lapsa, nunc ruinarum tantum vestigijs, quid olim fuerit, ostendit: in secundo ab vrbe milliario habitabat ignobilis, gaudensque quod paucis diebus quietē viueret. Verum non ad plenum viginti transire dies, cum per illam omnem insulam quicumque immundos habebant spiritus, clamare cœperunt venisse Hilarionem seruum Christi, & ad eum se debere properare. Hoc Salamina, hoc Curium, hoc Lapetha, & vrbes reliquæ conclamabant: plerisque asserentibus, scire se quidem Hilarionem, & verē illum esse famulum Dei, sed vbi esset, ignorare. Intrā triginta igitur, nec multo amplius dies, ducenti fermē, tam viri, quàm mulieres, ad eum congregati sunt: Quos cum vidisset, dolens quod se non paterentur quiescere, & quodam modo in vltionem suā læuiens, tanta eos orationum instantia flagellauit, vt quidam statim, alij post biduum, triduum ve, omnes verò intrā vnam hebdomadam curarentur.

Manens itaque ibi biennio, & semper de fuga cogitans, Hefychium ad se vrbis tempore

Nota genus draconum.

Cap. 29. Terræ motus generalis.

Vide qd efficiat Crucis signa.

Marth. 17.

Venit in Cyprum S. Hilarion.

Exod. 15.

Insigne miraculo repel- luntur piratæ.

Cap. 30.

In Cypro cōmoratur.

200. obsessi sanantur.

Cap. 31. pore

pore reuerſurum, Palaſtinam ad ſalutationem fratrum, & monaſterij ſui cineres viſendos miſit. Qui cūm reuertiffet, cupienti ruſſum ad Aegyptum nauigare, hoc eſt, ad ea loca, quæ uocantur Bucolia, eò quòd nullus ibi Chriſtianorum eſſet, ſed barbara tantum & ferox natio, ſuaſit, ut in ipſa magis inſula ad ſecretiorem locum conſcenderet. Quem cūm diu luſtrans omnia, reperiffet, perduxit eum duodecim millibus à mari præcūl, inter ſecretos aſperosq; montes, & quòd uix reptando manibus genibusq; poſſet aſcendi. Qui introgreſſus, contemplatus quidem eſt terribilem ualde & remorum locum, arboribusq; hinc inde circumdatum, habentem etiam aquas de ſupercilio collis irriguas, & hortulum peramicenum, & pomaria plurima, quorū fructum nunquàm in cibo ſumpſit, ſed & antiquiſſimi iuxta templi ruinā, ex quo (ut ipſe referebat, & eius diſcipuli teſtantur) tam innumerabilium per noctes & dies dæmonum uoces reſonabant, ut exercitum crederes. Quo ille ualde delectatus, quòd ſcilicet antagoniſtas haberet in proximo: habitauit ibi per annos quinque, & ſæpè inuiſente ſe Heſychio, in hoc extremo iam uitæ ſuæ tēpore reſocillatus eſt, quòd propter aſperitatē difficultatemq; loci, & umbrarum (ut ferebatur uulgò) multitudinē, aut nullus, aut rarus ad ſe uel poſſet, uel auderet aſcendere. Quod autē die egreſſus hortulum, uidit hominem toto corpore paralyticum, iacentem ante fores. Interrogauitq; Heſychium, quiſnam eſſet, & quomodò fuiſſet adductus. Qui reſpondens, ait, procuratorem ſe fuiſſe uillulæ, ad cuius conſinia hortulus quoquē, in quo ipſi erant, pertineret. Et ille collachrymans, tendensq; ad iacentem manum: Tibi, inquit, dico: In nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti ſurge, & ambula. Mira uelocitas. Adhuc uerba in ore loquentis uolebantur, & iam membra ſolidata ad ſtandum, hominem ſurrigebant. Quod poſtquàm auditum eſt, etiam difficultatem loci & iter intuium plurimorum uicis neceſſitas: nihil eque per circuitum cunctis uillis obſeruātibus, quàm nē quo modo elaberetur. Diſſeminauerat enim hoc de eo rumor, diu eum in eodem loco manere non poſſe. Quod ille non leuitate quadam, aut puerili ſenſu uictus faciebat, ſed honorem fugiens & importunitatem. Semper enim ſilentium, & uitam ignobilem deſiderabat.

In loco pene inaccessibili ultimam degit etatē.

Sanat paralyticum.

Honores fugit.

Cap. 32. Nota hic uices monachorum.

Feliciffimè expirat animam.

Post decem mēſes integri corpus eius &c.

Cap. 33.

Miracula poſt obitū.

Igitur octogefimo ætatis ſuæ anno, cūm abſens eſſet Heſychius, quaſi teſtamenti uice breuem manu propria ſcripſit epiſtolam, omnes diuitias ſuas ei derelinquēs: Euangelium ſcilicet, & tunicam ſacceam, cucullam & palliolum. Nam miniſter eius ante paucos dies obiērat. Venērunt itaque ad agrōtāntē de Papho multi religioſi uiri: & maximè, quòd eum dixiſſe audierant, iam ſe ad Dominum migraturum, & de corporis uinculis liberandum. Sed & Conſtantia quædam ſancta femina, cuius generum & filiā de morte liberauerat uñſione olei. Quos omnes adiurauit, ut ne puncto quidem horæ poſt mortem reſeruarietur: ſed ſtatim eum in eodem hortulo terra operirent, ſicut uelitus erat in tunica cilicina, & cuculla, & ſago ruſtico. Iamq; modicus calor tepebat in pectore, nec præter ſenſum quicquam uiui hominis ſupererat, & tamen apertis oculis loquebatur: Egreſſere, quid times? Egreſſere anima mea, quid dubitas? Septuaginta propè annis ſeruiſti Chriſto, & mortem times? In hæc uerba exhalauit ſpiritus. Statimq; humo obrutum, antè urbi ſepultum, quàm mortuū, nunciauerunt. Quod poſtquàm Palaſtinæ ſanctus uir audiuit Heſychius, perrexit ad Cyprum, & ſimulans ſe uelle habitare in eodem hortulo, ut diligentiſſimè cuſtodia ſuſpicionem accolis tolleret, cum ingenti uitæ ſuæ periculo poſt decem ſerè meſes corpus eius ſuratus eſt. Quod Maiomam deferens, totis monachorum & oppidorum turbis proſequentibus, in antiquo monaſterio condidit, illæſa tunica, cuculla & pallio, & toto corpore, quaſi adhuc uiueret, integro, tantisq; fragrante odoribus, ut delibutum unguentis putares.

Non mihi uidetur in calce libri tacenda Conſtantia illius ſanctiſſimæ mulieris deuotio, quæ perlato ad ſe nuncio, quòd corpusculum Hilarionis Palaſtinæ eſſet, ſtatim exanimata eſt, ueram in ſeruum Dei dilectionem etiā morte comprobans. Erat enim ſolita peruigiles in ſepulcro eius noctes ducere, & quaſi cum præſente ad adiuan-das orationes ſuas ſermocinari. Cernas uſque hodie miram inter Palaſtinos & Cyprios contentionem, his corpus Hilarionis, illis ſpiritus ſe habere certantibus. Et tamen in uſiſque locis magna quòtidie ſigna fiunt, ſed magis in hortulo Cyprici, forſitan quia plūs illum locum dilexerit.

VITA MALCHI MONACHI CAPTIVI, PER D.

HIERONYMUM PRESBYTERUM SCRIPTA: QUAM D.

Hilarioni ſubiunximus, non quòd Malchi obitus in hunc diem incidat, ſed propter authorem, cuius Hilarioni Malchum libuit adiungere, quòd certus obitus eius dies ignoretur.

VI nauali prælio dimicaturi ſunt, antè in portu & in tranquillo mari ſectunt gubernacula, remos trahunt, ferreas manus & uncas præparant, diſpoſitumq; per tabulata militem, pendente gradu, & labente veſtigio, ſtare firmiter cōſueſcunt, ut quod in ſimulacro pugnae didicerint, in uero certamine non perhorreſcant. Ità & ego, qui diu tacui, (ſilere quippè me fecit, cui meus ſermo ſupplicium eſt) prius exerceſſi cupio in paruo opere, & uelut quandā rubiginem linguæ abſtergere, ut uenire poſſim ad latiorē hitoriam. Scribere enim diſpoſui (ſi tamen uitam Dominus dederit, & ſi uituperatores mei ſaltem fugientem me & incluſum perſequi deſierint) ab aduentu Saluatoris uſq; ad noſtram ætatem, id eſt, ab Apoſtoliſ uſque ad noſtri temporis ſæcem, quomodò & per quos Chriſti Eccleſia nata ſit, & a uulſa, perſequentionibus creuerit, martyrijs coronata ſit: Et poſtquàm ad Chriſtianos principes uenit, potentia quidem & diuitijs maior, ſed uirtutibus minor facta ſit. Verum hæc aliàs: nunc, quod imminet, explicemus.

Cap. 1.

Egregia cōparatio à ſimili.

Eccleſiaſtica hitoria ſc. ſcripturū præmittit S. Hieronymus.

Maronia triginta ſerè millibus ab Antiochia urbe Syria, haud grandis ad Orientem diſtat uiculus. Hic poſt multos uel dominos, uel patronos, dum ego adoleſcentulus morarer in Syria, ad papæ Euagrii, neceſſarij mei, poſſeſſionē deuolutus eſt, quem idcirco nunc nominaui, ut oſtenderem, uñdè noſſem, quòd ſcripturus ſum. Erat igitur illic quidam ſenex, nomine Malchus, quem nos Latine Regem poſſumus dicere, Syrus natione & lingua, & reuerā *ἀλοχὸς βασιλεύς*. Anus quoq; in eius contubernio ualde decrepita, & iam morti proxima uidebatur: tam ſtudioſè ambo religioſi, & ſic eccleſiaſtice limen terentes, ut Zachariam & Helizabeth de Euangelio crederes, niſi quòd Iohannes in medio non erat. De his cūm curioſè ab accolis quærerē, quanam eſſet eorum copula matrimonij, ſanguinis, an ſpiritus, omnes uoce conſona, ſanctos & Deo placitos, & mira neſcio quæ reſpōdebant. Qua cupiditate ille cūſus, adoruſus ſum hominem, & curioſiſſus ſciſcitans rerum fidem, hæc ab eo accepi:

Cap. 2.

de *ἀλοχὸς βασιλεύς* in uulgua. Luc. 1.

Ego, inquit, mi nate, Maroniaci agelli colonus, ſed ſolus parentibus fui. Qui cūm me quaſi ſtirpem generis ſui, & heredem familiae ad nuptias cogere, monachū poſtius me uelle eſſe reſpondi. Quantis pater minis, quantis mater blanditijs perſequuti ſint, ut pudicitiam proderem, hæc reſ ſola indicio eſt, quòd & domum & parentes fugi. Et qui ad Orientem ire non poteram, propter uicinam Perſidem, & Romanorum militum cuſtodiam, ad Occidentem uerti pedes, pauillulū neſcio quid portans uaticij, quòd me ab inopia tantum deſenſaret. Quid multa? Perueni tandem ad cremum Chalcidos, quæ inter Immam & Eſſam magis ad Auſtrum ſita eſt. Ibi repertis monachis, eorum me magiſterio tradidi, manuum labore uictum quærans, laſciuiamq; carnis reſſrenans ieiunijs.

Cap. 3.

Malchus ſitit pariter, nē cogatur uicem ducere.

Fit monachus.

Poſt multos annos, incidit mihi deſideriū, ut ad patriam pergerem, & dum adhuc uiueret mater, (iam enim patrem mortuum audierā) ſolarer uiduitatem eius, & exinde uenundata poſſeſſiuncula, partem erogare pauperibus, partem monaſterio conſtituerem, quid erubeſco conſiteri inſidelitatem meā? partem in ſumptuū meorum ſolatia reſeruariem. Clamare cœpit Abbas meus, diaboli eſſe tentationē, & ſub honeſte rei occasione, lateſcere antiqui hoſtis inſidias. Hoc eſſe, reuerti canem ad uomitū ſuum. Sic multos monachorū eſſe deceptos: nunquàm diabolus aperta frōte ſe prodere. Proponebat mihi exempla de ſcripturis plurima: inter quæ illud, quod in initio Adā quoq; & Euam ſpe diuinitatis ſupplata uerit. Et cūm perſuadere non poſſet, prouolutus genibus, obſecrabat nē ſe deſererē, nē me perderem, nec aratrum tenens, poſt tergū reſpicerem. Væ miſero mihi: uici monitorē peſſima uictoria, putans illū nō meam ſalutem, ſed ſuū ſolatiū quærere. Proſequutus ergò me de monaſterio, quaſi funus efferret, & ad extremū ualedicens: Video, ait, te fili ſatanæ cauterio notatum: non quæro cauſas,

Cap. 4.

Tēratuſ à ſatana ſub pietatis ſpecie.

2. Pet. 2.

Gen. 3.

Luc. 9.

Nota q. etiā olim neſas putā int. monachum ſuū deſerere monaſteriu

VITA

causas, excusationes non recipio. Quis quæ de ouilibus egreditur, lupi statim moribus patet.

Cap. 3.

De Berrhœa ad Essam pergētibus, vicina est publico itineri solitudo, per quam Saraceni incertis sedibus huc atque illuc semper vagantur. Quæ suspicio frequentiam in illis locis viatorum congregat, ut imminens periculum auxilio mutuo declinetur. Erant in comitatu meo viri, foeminae, senes, iuvenes, paruuli, numero circiter septuaginta. Et ecce subito equorum camelorumque sessorum Ismaelitarum irruunt, crinitis vitatisque capitibus, ac seminudo corpore, pallia & latas caligas trahentes: pendebant ex humero phatetræ: laxos arcus vibrantes, hastilia longa portabant. Non enim ad pugandum, sed ad prædā venerant. Rapimur, dispergimur, in diuersa trahimur.

Malchus ea
p:ur ab
inaelicitis.

Ego interim longo postliminio hæreditarius possessor, & sero mei consilij poenitēs, cum altera muliercula in viuis heri seruitutem sortitus venio. Ducimur, immo portamur sublimes in camelis, & per vastam eremum semper ruinam timentes, pendemus potius, quam sedemus. Carnes semicrudæ, cibus: & lac camelorum, potus erat. Tandem grandi anne transiisse, peruenimus ad interiorem solitudinem, vbi dominam liberosque ex more gentis adorare iussi, ceruices flectimus. Hic quasi clausus carcere, mutato habitu, id est, nudus ambulare disco. Nam aeris quoque intemperies, nihil aliud præter pudenda velari patiebatur. Traduntur mihi pascendæ oues, & in malorum comparatione hoc fruor solatio, quod dominos meos & conseruos rariüs video. Videbar mihi aliquid habere sancti Iacob. Recordabar Moysi, qui & ipse in eremo quondam fuere pastores. Vescabar recenti caseo & lacte. Orabam iugiter, canebam psalmos, quos in monasterio didiceram. Delectabat me captiuitas mea. Agebamque Dei iudicio gratias, quod monachum, quem in partia fueram perditurus, in eremo inueneram.

Cogitur
oues pascere.
Gen. 29.
Exod. 3.

Cap. 6.

O nihil vnquam tutum apud diabolū. O multiplices & ineffabiles eius insidiae. Sic quoque latentem me inuenit inuidia. Dominus videns gregem suum crescere, nihilque in me depræhendens fraudulentie (sciebam enim Apostolum præcepisse, dominis sic quasi Deo fideliter seruiendum) & volens me remunerare, quod fidem sibi magis faceret, tradidit mihi illam conseruam meam, aliquando captiuam. Et cum ego refutarem, diceremque me Christianum, nec licere mihi uxorem viuientis mariti accipere, (siquidem caprus nobiscum vir eius, ab alio domino fuerat abductus) rursus ferus ille & implacabilis in furorē versus, euaginato me cepit petere gladio. Er nisi confestim brachia tendens, mulierem præoccupassem, illico sudisset sanguinem.

Hæres eius
compellit eum
uxorē ducere.

Cap. 7.

Iam igitur venerat tenebrosior solitudo, & mihi nimium matura nox: Duco in speluncam semirutam, nouam coniugem: & pronubante nobis moestitia, uterque detestatur alterum, nec fatemur. Tunc verè sensi captiuitatem meam, prostratusque humi, monachum coepi plangere, quem perdebam, dicens: Hucine miser seruat sum? Ad hoc me mea scelera perduxerunt, ut incanescere iam capite virgo, maritus fierem? Quid prodest, parentes, patriam, rem familiarem contempsisse pro Domino, si hoc facio, quod ne facerem, illa contempsi: nisi quod fortè propterea hæc sustineo, quia patriam desideravi? Quid agimus anima? perimus, an vincimus? Expectamus manum Domini, an proprio mucrone confodimur? Verte in te gladium: tua magis mors timenda est, quam corporis. Habet & seruata pudicitia suum martyrium: iaceat insepultus Christi testis in eremo: ipse mihi ero persecutor & martyr. Sic factus, eduxi in tenebris quoque micantem gladium, & acumine contra me verso: Vale, inquam, infelix mulier: habeto me martyrem potius, quam maritum.

Vult se in
terficere, ne
prodat pudicitiam.
Cap. 8.

Tunc illa pedibus meis prouoluta: Precor te, inquit, per Iesum Christum, & per huius horæ necessitatem adiuro, ne effundas sanguinem tuum in crimen meum. Vel si mori placet, in me primum verte mucronem: Sic nobis potius coniungamur. Eriamsi vir meus ad me rediret, seruarem castitatem, quam me captiuitas docuit: vel interirem potius, quam perderem. Cur moreris, ne mihi iungaris? Ego morerer, si mihi iungi velles. Habeto me ergo coniugem pudicitiae, & magis animam copulam amato, quam corpus. Sperent domini maritum, Christus nouerit fratrem. Facile suadebimus nuptias, cum nos viderint sic amare. Fatcor, inquit, obstupui, & admiratus virtutem foeminae, coniugem plus amavi. Nunquam tamen illius nudum corpus intuius sum: nunquam eius carnem attigi, timens in pace perdere, quod in prælio seruaueram.

Cap. 9.

Transiunt in tali matrimonio dies plurimi: amabiliores nos dominis fecerant nuptiae.

nuptiae. Nulla fugæ suspicio: interdum & mense toto aberam fidus gregis pastor per solitudinem. Post grande interuallum, dum solus in eremo sedeo, & præter caelum terramque nihil video, coepi mecum tacitus voluere, & inter multa, cõtubernij quoque monachorum recordari, maximeque vultum patris mei, qui me erudierat, tenuerat, perdideratque. Sicque cogitans, adspicio formicarum gregem angusto calle feruere, ferre onera maiora, quam corpora. Aliae herbarum quaedam semina forcipe oris trahant, aliae egerebant humi de foueis, & aquarum meatus aggeribus excludebant. Illæ, venturæ hyemis memores, ne madefacta humus in herbam horrea verteret, illata semina præcidebant. Hæ luctu celebri corpora defuncta deportabant. Quodque magis mirum est, in tanto agmine egrediens non obstabat intranti: quin potius si quam vidissent sub fasce & onere concidisse, suppositis humeris adiuuabant. Quid multa? Pulchrum mihi spectaculum dies illa præbuit. Vnde recordatus Salomonis, ad formicarum solertiam nos mittentis, & pigras mentes tali exemplo suscitantis, coepi redere captiuitatis, & monasterij cellulas quaerere, ac formicarum illarum similitudinem desiderare, vbi laboratur in medium: cumque nihil cuiusquam proprium sit, omnium omnia sunt.

Regresso ad cubile occurrit mulier: tristitiam animi vultu dissimulare non potui. Rogat, cur ita exanimatus sim. Audit causas, hortatur fugam. Peto silentij fidem, non aspernatur: & iugi susurro inter spem & metum medij fluctuamus. Erant mihi in grege duo hirci miræ magnitudinis. Quibus occisis, vires facio, eorumque carnes viatico præparo. Et primo vespere, putantibus dominis nos secretò cubitare, inuadimus iter, vires & partes carniū portantes. Cumque peruenissemus ad fluuium, (nam decem millibus aberat) inflatis conscensisque vtribus, aquis nos credimus, paulatim pedibus subremigantes, ut deorsum nos flumine deferente, & multo longius, quam conscenderamus, in alteram nos exponente ripam, vestigium sequentes perderent. Sed inter hæc madefactæ carnes, & ex parte lapsæ, vix tridui cibum pollicebatur. Bibimus usque, ad satietatem, futuræ nos siti præparantes. Currimus, post tergum semper adspicimus, & magis noctibus promouemus, quam diebus: vel propter insidias latè vagantium Saracenorum, vel propter ardorem solis nihilum.

Pauesco miser etiam referens, etsi tota mente securus, toto tamen corpore perhorresco. Post diem verò tertium, dubio prospectu procul adspicimus duos camelis insidentes venire concitos. Statimque mens mali præfaga, putare coepit dominum meditari mortem, solem cernere nigrescentem. Dumque timemus, & vestigijs per arenas nos proditos intelligimus, offertur ad dexteram specus, longè sub terram penetrans. Igitur timentes venenata animalia, (nam solent viperæ, reguli & scorpiones, cæteraque huiusmodi, feruore solis declinantia, umbras petere) intrauimus quidem speluncam, sed statim in ipso introitu sinistra nos foueæ credimus, nequaquam ultra progredientes, ne, dum mortem fugimus, incurramus in mortem: Illudque nobiscum reputantes, Si iuuat Dominus miseris, habemus salutem: si despicit peccatores, habemus sepulcrum. Quid putas fuisse nobis animi, quid terroris, cum ante specum haud procul starent dominus & conseruus, & vestigio indice iam ad latebras peruenissent? O multo grauior expectata, quam illata, mors. Rursus cum timore & labore lingua balbutit, & quasi clamante domino, mutire non audeo. Mittit seruum, ut nos de specu trahat: ipse camelos tenet, & euaginato gladio, nostrum expectat aduentum.

Interea tribus ferme vel quatuor cubitis introgresso famulo, nobis ex occulto tergum eius vidētibus, (nam oculorū istiusmodi natura est, ut post solem umbras intrantibus, cæca sint omnia) vox per antrum sonat: Exite fur ciferi, exite morituri. Quid statis? Quid moramini? Exite. Dominus vocat, patienter expectat. Adhuc loquebatur, & ecce per tenebras adspicimus leonem inuasisse hominē, & gutture suffocato, cruentum in trō trahere. Iesu bone, quid tunc terroris nobis, quid gaudij fuit? Spectabamus domino nesciente, hostem nostrum perire. Qui cum videret illum moras facere, suspicatus est duos vni resistere. Sed & iram differre non valens, sicut tenebat gladium, ad speluncam venit, & furore rabido serui increpans vecordiam, prius à fera tenetur, quam ad nostras latebras perueniret. Quis hoc vnquam crederet, ut ante os nostrum, bestia pro nobis dimicaret? Sublato autē illo metu, similis ante oculos nostros verlabatur interitus, nisi quod tutius erat rabiem leonis, quam iram hominis sustinere. Pauescimus intrinsecus, & ne mouere quidem nos ausi, prætolabamur euentum rei, inter

P p p p tanta

Malchus cui
coiuge me-
rico pudici-
tie feruatur
illatus.

tanta pericula, pudicitiae tantum conscientia pro muro septi. Leana insidias catens,
& visam esse se sentiens, apprehensos mordicus catulos effert, nobisque cedit hospiti-
um. Neque tamen satis creduli, statim eripimus: sed expectantes diu, & egredi cogi-
tantes, illius nobis figurabamus occursum.

Ascensis ca-
melis reuer-
titur ad suu
monasteriu

Sublato ergo horrore, & illa transacta die, egredimur ad vesperam, vidimusque ca-
melos, quos ob nimiam velocitatem dromedarios vocant, prae teritos cibos in ore
voluerit, & in alium missos, iterum retrahere. Quibus ascensis, & noua sitarcia, id est,
annona refocillati, decima tandem die ad Romana per desertum castra venimus. Ob-
latique tribuno, rem ordine pandimus: inde transmissi ad Sabinum Mesopotamiae du-
cem, camelorum precium accepimus. Et quia iam abbas ille meus dormierat in Do-
mino, ad haec delatus loca, me monachis reddo, hanc trado virginibus, diligens eam
ut forem, non tamen ei me credens ut forori.

Pudicitia
nunquam
captiua.

Haec mihi senex Malchus adolescentulo retulit. Haec ego vobis narraui senex, & ca-
stis historiam castitatis expono. Virgines castitatem custodire exhortor. Vos narrare
posteris, ut sciant inter gladios & inter deserta & bestias, pudicitiam nunquam esse
captiuam: & hominem Christo deditum, posse mori, non posse superari.

**ILLVSTRE MARTYRIVM SANCTISSIMAE VIR-
GINIS VRSVLAE, ET VNDECIM MILLIVM VIRGI-
NUM, quemadmodum in peruetustis MS. codicibus extat: incerto quidem,
sed docto Authore, eoq. non sane recenti, sed antiquo.**

Octobr. 21.
Cap. 1.
Psal. 118.
Psal. 101.
Deonotus
Rex.

REGNANTE Domino nostro Iesu Christo, cum post pas-
sionem, ascensionem & resurrectionem eius, conuersis ad
Deum cunctis finibus terrae, nec Oceani angulus aliquis
se à calore fidei eius absconderet, in conueniendo popu-
los in unum & Reges, ut seruirent Domino: fuit in Britan-
niae partibus Rex quidam Deonotus, tam vita, quam nomi-
ne, qui religiosus in omnibus caeremonijs catholicae
professionis, sic principari nouit supra homines, ut non ob-
liuisceretur, qualem creatori suo subiectionem deberet:
sic à subditis tributum exigeret, ut semper se meminerit
Regi suo caelestii id, quod ab eo factus est, debere. Is ergo

Ducit vxo-
rem,

cum sub iugo Christi, sub quo ipse irreprensibiliter militauerat, alijs irreprensibi-
liter & iustissime imperaret, in benedictione seminis Abrahæ tam generositate, quam
virtutum specie competentem sibi accepit uxorem. Sed sicut in vasis iræ duplici con-
tritione ferièdis, ira iustitiae Dei hic inchoat, ut ea in iudicio irreparabiliter disperdat:
ita misericordia eius diligentibus se plerunque etiam in hoc seculo diuitias bonitatis
suae concedit prae gustare: ut inenarrabile illam gloriam, quam nec oculus vidit, nec
auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, cum patientia discant expectare.

1. Cor. 2.

Itaque cum summa spe vtriusque parentis sexus virilis expectaretur, qui terreni re-
gni sui successor existeret, prouida Dei misericordia, quae etiam vota nouit excedere,
dedit eis prolem foemineam, quae plusquam virili animo ad regni caelestis haeredita-
tem eos praecederet, eisque succedentibus bona sine fine mansura praepararet. Haec

1. Reg. 17.
Rom. 8.

itaque quia exemplo Dauid immanem vrsulum, scilicet diabolum, quandoque suffoca-
tura erat, Deo disponente, (qui, quos praedestinat, vocat) à parentibus illi in baptisma-
te praesagum nomen Vrsula, inditum est. Quae cum, ut regiam prole decuit, regali am-
bitione educata, naturalibus incrementis proficeret, teneros aetatis annos morum
cepit maturitate praecedere, & cui iam tum mundus viluerat, Euangelicis imbuta
praecipis, in lege Domini die ac nocte meditabatur: & quia ad spiritualem sponsi sui

Psal. 44.

thalammum corde & animo suspirauit, omnis compositio eius & gloria, non deforis,
sed deintus fuit: ut iam tum liquidò cunctis daretur aduertere, quod ad magnum ali-
quem Ecclesiae ornatum, summus ille artifex margaritum hoc vellet expolire, ac si ei
iam tum patenter dixisset: Audi filia & vide, & inclina aurem tuam, quia concupiuit
Rex speciem tuam.

Ibidem.

Cap. 3.

Præter has aliasque spiritualis gratiae dotes, erat etiam incomparabilis formae & mi-
rae pulchritudinis, & omnium oculis gratiosa. Sed virgo sola, quae Domini erant,
cogi-

Cogitans, minus hoc amabat in se, quod sponsi sui oculis sciebat non multum place-
re. Cumque de tanta nobilissima virginis indole longè lateque fama percrebuisset, ad
aures gentilis tyranni cuiusdam permanuit: qui praepotens viribus, in robore mili-
tari gloriabatur, & barbarica feritate latius regnabat. Erat ei magnae indolis filius,
quem paterno affectu arctius, ut regni successorem, diligebat. Cui cum summoperè
ad regalem magnificentiam prospectum vellet, reputare secum cepit, regnum suum
propagari, nomen suum & posteritatis gloriam nobilitari, si filio suo tam celebris
puellae matrimonio contigisset copulari. Itaque, filius non minus pernicax, ut potè qui
iam pubertatis annos intrabat, patre annuente, prosequentibusque, qui capita populi
erant, legatos ad patrem virginis destinavit, multaque preciosa transmittens, sed plu-
ra promittens, vrbes egregias, situs terrarum & tractus maris, totum denique patris
regnum, & quicquid mundus deliciarum habere potest vel potuit, in dotis compu-
tationem distulit. Minus etiam pro magnitudine nominis sui, quasi summam man-
num imposuit: ut saltem terroribus, quod volebat, exigeret, si blanditijs muneribus-
que minus profecisset.

Mittitur le-
gati ad S. Vr-
sulam patrem,
qui eam pe-
tunt spon-
sam alteri?
Regis filio.

At illi, acceptis à Rege mādatis, profecti sunt, emensoque grandi itinere, ad patrem
virginis perueniunt: dataque sandi copia, quae à domino suo iussi sunt, diligentissime
peregrerunt: & post blanditias, quod efficacissimum arbitrati sunt, quasi scorpiones,
minas & terrores bellicos subintulerunt. At senior pronidus, & torus charitatis visce-
ribus diffusus, fluctuare cepit intra se, indignissimum reputans, filiam suam caelesti
sponso arctius inharentem, ab aeterni Regis amplexibus renitentem auellere, & bar-
barae libidini polluentiam iugare. At ex altera parte, etsi proprii sanguinis prodigus
esset pro catholica religione & zelo iustitiae, quippe cui viuere Christus erat, & mori
lucrum: tamen quia sub illo cura regni erat, & tam effera barbari illius violentiam
suis viribus desperabat posse sustinere: iam sibi videre visus est, sub oculis suis caedes
hominum promiscuae atatis fieri, vrbes dirui, matronas & virgines constuprari, eccle-
sias cremari, sancta prophanari, & quicquid miseriarum aliquando accidit victis, pre-
ferri Christianos vincensibus paganis.

Cap. 4.
Timet Deo-
notus Rex
filiam suam
date gentili
in coniugē.

In hoc ergo rerum cardine deprehensus Rex pius, quod vnicum tunc per fugium
patebat, ad diuinam misericordiam, quasi ad turrem fortitudinis à facie inimici cu-
currit, torusque in lachrymas effusus, auxilium de caelo in defessis precibus postulauit.
Inter haec cum virgo Domini vultum patris, quanquam dissimulantis, turbulentum
deprehendisset, latere eam non potuit, quod ipsa, perturbationis huius causa fuerit.
Itaque pro se nimis sollicita, paternae sollicitudini condoluit: moxque ad sua arma conuo-
lans, sicut sancta Iudith & Esther, pro liberatione patriae, ieiunijs & orationibus per-
nox incubuit, in auribus sponsi sui celerius obtentura, quod petijt, cum quo iam verè
vnus spiritus fuit. Cumque noctem diei, immò noctes diebus in vigilijs & ieiunijs con-
tinuaret, ex infirmitate humani corporis fatisceribus membris, cum in Deo cor eius
vigilaret, ad modicum obdormiuit, & per visionem diuina reuelatione de toto viuae
suae ordine, de coagonistarum suarum numero, de gloriosa martyrij palma perdoce-
ri meruit, quod postea rerum exitus comprobauit.

Cap. 5.
Iudith 9.
Esther 14.
Vrsula 5. Vr-
sula.

Igitur sub primo surgentis aurorae diluculo, patris moestitiam reletuata, (eo quip-
pe die legatis tyranni responsurus erat) hilaris ad eum venit, blandisque arridens: Noli,
inquit, mi pater super hac re aliquò vltius moerore contabescere: sed iacta cogita-
tum tuum in Domino, qui non dabit in aeternum fluctuationem iusto. Ne tamen ex
puellaribus annis, quae dico, estimes, scito quia praeterita nocte per visum diuinæ con-
solationis vox ad me, licet indignam famulam suam, facta est, iubens, ut iuuenem, qui
me in matrimonium affectat, à spe nuptiarum non repellerem, ipsa tamen, conserva-
to virginitatis signaculo, ad innuptas transirem. Conditio autem coniugij, & con-
scriptio nuptialis haec erit, ut tu pater & iuuenis, qui me in suum amorem allicit, de-
cem primae aetatis virgines, & forma & genere lectissimas perquiratis, & tam mihi
quam singulis harum, mille virgines honestissimas subscribatis, comparatisque ad
numerum nostrum trieribus vndenis, triennij nobis ad dedicationem virginitatis
nostrae dentur induciae. quibus expletis, quod Domino placuerit, fiet. At tamen in-
commutabile diuinæ pietatis consilium, quod disposuit super me, nemo est qui pos-
sit infirmare.

Cap. 6.
Psal. 74.
Cōditiones
nuptiarū à
S. Vrsula
propositae.

His filiae vocibus exhilaratus pater, accitis coram legatis, quod petebant annuit,
praescriptamque quasi coniugij conditionem, quam virgo poposcerat, exposuit, id
cauti-
Ppp 2

cautissimè quasi pro summa dotis conscriptione statuens, vt iuuenis saluari renatus lauacro, his tribus annis per fidem catholicam instrueretur in Domino. His auditis, legati iam quasi compotes voti sui, per viam, qua venerant, præpeti itinere alacres reuersi sunt ad dominum suum, vtpotè pro bona legatione honorem accepturi, gloriam & præmium: expositisq; per ordinem mādatis, patre iam lætissimo, iuuenis præ amoris magnitudine modum excessit lætitiæ. Audita itaque, vt fit, tanta exultatione principum, factum est totius regni generale tripudium. Cōditione igitur nuptiarum libenter accepta, iuuenis cœpit patri ardentius insistere, vt ad satisfaciendum puellæ desiderijs, per Baptismi consecrationem legibus statim initiaretur Christianis. Inducto etiam ad nouam militiam nouo delectu, vbiq; per duo regna quæstræ sunt ingenue & speciosè virgines: adducteq; ad palatium, pro magnificentia regali muliebrem acceperunt ornatum. Nec minori sumptu, & vtriusque Regis pari diligentia, nauium stetit fabricatura. Alij enim ligna in syluis cædunt, alij ad litus cōuehunt: alij carinas, alij transtra fabricant, alij tabulata gracili iunctura coaptant: alij hunc, alij illum ornatum, auro, argento, cre, coloribus sculpturisq; præparant: singulisque pro sua arte & officio satagentibus, certatim vbiq; feruebat opus.

Cap. 8.

Pinnosa, virgo eximia.

Innotuit, actiue. 1. Iohan. 4.

Virgines oēs credunt in Christu.

Cap. 9. Mira sancta rû virginû exercitia.

Cap. 10.

Studiū pudicitia ingēs.

Cap. 11. Psal. 144.

Concordi igitur duorum Regum studio, iuxta regalem magnificentiam mirificè perfectâ classe, completoq; electissimarum virginum disposito diuinitus numero, inter innumeras nobilissimæ prospiciæ puellas, Pinnosa, maximi cuiusdam Ducis filia, tam genere quàm virtutum indole emicuit: quæ secunda post Vrsulam quasi magistra militiæ virginalis fuit, quam pater eius, vt nobile par, filia speciali dilectionis federe sociavit. Omnibus igitur magnificè perfectis, condicta die virgineq; cohortes ad Reginam conuenerunt, & quasi ad naualem palæstram succinctæ, iubentis imperium præstolata sunt. Tunc beata virgo Vrsula, quod diu desiderabat, virgineo vallata exercitu, hilari vultu & animo primùm debitas Deo gratiarum actiones exoluit: deinde quasi fidissimis commilitonibus suis, consilij sui arcanum innotuit, easque in diuini timoris, immò quia perfectâ charitas foras mittit timorem, in diuini amoris obseruantiam pijs exhortationibus erudiuit & corroborauit. Puellares autem cunei saluberrima Reginæ suæ monita arrectis auribus audissimè audientes, cordaque cum manibus ad cælum leuantes, quasi iam militari sacramento coniurata in Christum, ad omnia diuinæ religionis munia deuotionem suam sponderunt, mutuaque alacritate seipsas in hoc studium cohortata sunt: vtpotè quibus iam tunc cor vnum & anima vna erat, supernaque dulcedine prægnata, in mētibus earum mundus & gloria eius viluerat.

Post hæc datò signo, quia mare cōtiguum erat, raptim ad naues conuolant, arma explant, altumq; petentes, modò concursibus, modò discursibus, interdum fugam, interdum bellum simulant, omniq; ludorū genere exercitata, nihil quod animo occurrisset, inrentatum relinquunt. Sicque per dies singulos puellariter palæstrizantes, aliquandò circa meridiem, aliquandò ad Nonam, aliquandò die toto in ludis absumpto, ad vesperā reuersæ sunt. Ad huiusmodi ergò spectaculū pijs Rex cum grandæuis patribus, cunctisq; regni primatibus frequenter aderat: vulgus etiam promiscuum (vt semper nouarum rerum cupidum est) postpositis ferijs suis, virgineis lusijs applaudebat. Sed postquam quotidianis exercitationibus assiduitas aluit audaciam, longius à litore remigantes, cum spectaculi gratiam populò subtraherent, quedam etiam naues flabris ventorum dissectæ, ante noctem minimè redirent, diutina expectatio & fatietas ludorum spectatoribus fastidium genuit: singulisq; ad sua opera discedentibus, paulatim turba defluxit.

Sic ergò cum multa iucunditate celebrato per triennium hoc martyrij præludio, cum adornatis sponsalibus, condicta nuptiarum die, iuuenis in amorem virginis animam perurgeret, beata Vrsula, quantum diuinæ promissionis oraculo non incredula, pro humana tamen infirmitate sollicita, conuergentes suas, quas iam in Domino tam verbis, quàm exemplis erudierat, vt in tali rerum articulo diuinæ misericordiæ ianuam instantius pulsarent, admonuit, ne castitatis procinctum perderent, sub quo Regi suo cælesti irreprehensibiliter militassent. His dictis, cum quasi iam currentibus stimulum addidisset, deuotæ Deo virgines ex toto corde in lachrymas effusæ, tam pro sua singula, quàm pro Reginæ virginitate conferuanda, supernum coeperunt auxiliū ardentissima spiritus contritione inuocare.

Pius autem Dominus, qui semper propè est omnibus inuocantibus se in veritate, tam

re, tam pia vota non distulit: sed ventum de thesauris suis produxit, impulsamq; classem, sub vnus diei noctisq; spatio, secūdo cursu in portum, qui * Tile dicitur, integro tam nauium quàm puellarum numero pertulit. Itaq; arrepto litore, quod concupierant, tanti dux scemina facti, quasi Maria prophetes Pharaonis exercitum per mare Exod. 15. rubrum euassisset, sponso cælesti debite laudis epirhalamium præcinit. Quod cum puellaris exercitus non clamoso strepitu, sed pari cordis concentu resonaret, canticum hoc lætitiæ vsq; ad aures Domini Sabaoth cum odore suauitatis peruénit. Ibidem ergò cum nocte illa pausassent, sequenti die comparatis vtensilibus, (nam mercatus ibi erat) ad naues reuersæ sunt: adductisque ancoris, aduerso flumine subremigantes, ad insignem illam Germaniæ metropolim Coloniam, vbi nunc corpora earum in pace requiescunt, tandem peruenerunt.

Veniunt Coloniam.

Egressis itaq; cum post vespertinam refectionem somnus diurno labore fessis obreperet, beata virgo Vrsula, quæ iam Deo in Angelicæ castitatis professione complacuit, vidit in somnis Angelicæ claritatis & autoritatis virum: qui assistens, primò an vigilaret inquisiuit. Quem cum illa, vt virgo, subito visu puellariter exhorresceret, ille timorem eius blandè compescens: Scito, inquit, filia, quia quod multum concupieras, in protectione Dei cæli cum dulcissimo hoc sororum tuarum contubernio Romanam peruenies: peractisq; votis, integro comitum tuarum numero, iterum huc reuertéris in pace. Hic ergò vobis à Deo requies in seculum seculi prædestinata est, hic in pace pausabitis: & quia bonum certamen certastis, cursum consummastis, fidem seruastis, decætero superest vobis corona iustitiæ: quam vt à iusto iudice plenam accipiat, pro bona nominis eius confessione ceruices vestras persecutori dabit, depositisq; hic corruptibilibus corporum sarcinis, ad cælestem thalamū cum gloria martyrij peruenietis. His dictis, vir qui loquebatur, disparuit.

Cap. 12. Visio alia S. Vrsulæ.

2. Tim. 4.

Cap. 13.

Desiderant mori pro Christo.

Veniunt Basileam. Item Romanam.

At illa nihil de tantæ autoritatis oraculo ambigens, mox vt dies terris reddita est, conuocata virginum concione, quæ audierit & viderit, in auribus omnium expoluit. His auditis, communis exultatio facta est, quia dignæ habitæ essent pro nomine leuissimè pati: immolatisque laudum hostijs, vnanimi deliberatione statuerunt iter hoc festinantius peragere, cupientes videlicet iam dissolui, & cum Christo esse. Et nè quam diuinæ prædestinationi moram facerent, secundo vento velificantes, Basileam applicuerunt: religatisque ibi trieribus, pedestri itinere Romam peruenerunt. Vbi cum per dies aliquot, perlustratis vbiq; diuersis sanctorum liminibus, peruigiles in oratione Deo animas suas commendarent, lachrymisque interiorem habitum, quasi iam ad æterni Regis triclinium processuræ, studiosius componerent, peractis tandem votis, itinere quo venerant, Basileam reuersæ sunt, ascensisque nauibus, per decursum Rheni prono alueo defluentes, & armis spiritalibus tam contra spirituales nequitias, quàm contra omnes persecutionum pressuras se pramunientes, tandem Coloniam applicuerunt.

Cap. 14. Hunni vastat Gallias.

Huni sacris virginis trucidant.

Cap. 15.

Aderat tum ibi barbara Hunnorum gens, quæ peccatis hominum exigentibus, tam Galliarum, quàm Germaniæ & Italiæ terras cædibus iam vastauerat & incendijs: ita vt euersis vrbibus, ecclesijs crematis, religionis diuinæ vix aliqua tenues remaneret reliquæ. Eadem itaque barbaries, cum per idem tempus ingenua feritate etiam urbem Coloniam arctâ obsidione vallaret, nondum hoc aduenientibus prodente fama, virgines iam pridem cognita humanitate incolarum, sine omni huiusmodi suspicione in terram egressæ sunt: & ecce barbari more suo per velocissimos ditursores explorata re, subito cum clamore super eas irruerunt, & quasi lupi in ouilia agnorum irruptione facta, infinitam illam multitudinem inhumana crudelitate peremerunt.

Cumque belluina illa rabies ad beatam Vrsulam iugulando peruenisset, satellites mortis admirabili pulchritudine eius cōspecta, manū animumq; represserunt: ipseq; princeps scelerum, libidinis feruore quasi fulmine percussus, deposito paululum rigore, cœpit ad blanditias & amatoria verba descendere: Verè, inquiens, forma tua magnum dat speciem, quòd de ingenuis magnisque puella natalibus orta es. iuravitque in dijs suis, dicens, quia si pridem ad intercedendū ascendisses, nullam in comitatu tuo iacturam pertulisses. Sed consolare dilecta, & gaude forte tua, & noli dolere de morte tuarum virginum: quia digna habita es, quæ me totius Europæ victorem, quem etiam Romanum trahit Imperium, merearis habere maritum. Virgo autem cogitans quæ Domini sunt, cum huiusmodi sponsum liberrima vocis & habitus

S. Virgula cō-
remittit tyrā-
ni blāditiā
indignatione quasi principem tenebrarum exufflāset, barbara mens & effera, bile tumens, belluæ instar infremuit, & repulsam suam non sufferēs, in beatam virginem, quæ iam dissolui cupiebat & esse cum Christo, sententiam mortis dictauit: sicq; candidissimi exercitus regina, ictu sagittæ transuerberata, super nobilem comitum suarum aceruum velut cæleste margaritum corruit, purpureoque sanguine quasi secundo baptifmate dealbata, cum hoc victricibus turmis ad cæleste palatium laureata migravit, suppletis fideliter, quæ deerant, in corpore suo, passionibus Christi. Perfectus est igitur admirabilis ille calathus Domini: qui nē lilijs tantum virginitatis albesceret, totidem martyrij rosas distinctus est, quibus ante superni inspectoris oculos decentius ruberet.

Cap. 16. Fallant nunc & fallantur, qui seculari gloria stupidi, triumphos Regum suorum infinitis laudibus quasi ad cælum extollunt, scribentes illa & illa bellorum insignia, vtpotē victos Reges currum præcedere, infinitos captiuorum greges minari: victores autem milites discoloribus armis fulgentes, sua singulos militaria signa ostentare: duces autē ipsos in aureis quadrigis altē residentes, auratis vestibus radiare. Addant præterea, si placet, diem vrbi festum, lætitiā patrum, vulgi clamorem, & commune tripudium. Sed hæc si cum hoc triumpho sapienter fuerint collata, miseria potius dicenda sunt, quàm gloria, cum illi purpurati & aurati descēderint ad tenebras & æterna supplicia: illæ autem stola immortalitatis indutæ, visione Domini perficiantur & societate Angelica. Ecce iuxta vocem Domini, bona terra fructum sexagesimum pariter & centesimum in patientia attulit, & quæ ad horam euntes ibant & flebāt, mitentes semina sua, modò venientes, & manipulos suos portantes, in exultatione venerunt: immò depositis corporum paleis, mundum & benè cribratum triticum in horrea Domini abundanter intulerunt.

Cap. 17. O quale hac die in cælo factum est tripudium? qualis occurfus superiorū ciuium? quæ exultatio Apostolorum? quàm communis gloria martyrum & sanctarum virginum, de augmento ordinis sui gloriantium? quàm deuota congratulatio patriarcharum & confessorum? Vt etiam Colonia illa beata, & incomparabili hoc thesauro beatior, sciret, quantum sacratissimis virginum cineribus honoris & reuerentiæ semper deberet, in sua liberatione experta est, quàm preciosa in conspectu Domini mors earum fuisset, & quàm magnificè in concilio sanctorum viuerent, quarum nuda forsitan corpora tantum potuissent. Nam peracta tam belluina rabie, quasi rorioribus illis manifestè Deus calicem iræ, vertiginis & insanie miscuisset, dati sunt in reprobum sensum, videruntque armatorum acies, quotas virginum trucidauerant, persequentes se, ad quarum impetum effera illa barbaries, & post tot triumphos iam fugere nescia, non auderet subsistere. Fugatis ergò pacis hostibus, conclusis ciuibus in sperata pax reddita est, longoque luctu soluti Colonienfes, portis eruperunt, & ecce passim super nudam humum inhumata virginum cadauera inuenerunt: nec multum eos res fefellit, quippè qui iam pridem transeuntium ibidem sanctarum puellarum vestes, habitus & naues nouerunt. Sed quia facilè animaduertent deuotas Deo virgines, pro conseruandæ pudicitie signaculo, in agone martyrij occubuisse, seque earum patrocinantibus meritis, non modò mortem, sed etiam cruciatu barbarorum omni morte grauiōres euasisse: vnanimi consensu, non quasi homines, sed quasi Deum in humanis corporibus venerantes, non priuatis, non publicis sumptibus pepercerant, dum non modò humanitatis officio, verum etiam humilimè uenerationis studio pro se quisque satagentes, alij dilaniata dissectaq; martyrum membra congerunt, alij vestibus cooperiunt, alij terram effodiunt, alij sarcophagis imponunt. breuiq; tempore, sicut hodiè illic est cernere, sanctissimæ virginum reliquiæ, ad æternam Colonienfium gloriam paufauerunt in pace.

Cap. 18. Ex eo autem iam crescente diuina religione, non modò consuetudo, sed pro consuetudine sacramentum ciuibus inoleuit, vt intra ambitum virginalis sepulturæ nemo vsque hodiè cuiusquam mortui corpus audeat sepelire. Aliquanto autem tempore euoluto, diuinitus frequenter per visionem admonitus, & quasi legatione sanctarum virginum accitus vir religiosus, nomine Clematius, ex Orientis partibus aduenit: qui pro voto suo ecclesiam, super sanctissimos cineres à fundamentis constructam, in honorem sanctarum virginum compleuit. Lauda ergò Colonia Dominum, quoniam confortauit seras portarum tuarum, & posuit fines tuos pacem, & tanto præmissio pignore, benedixit filijs tuis in re.

Erat

Erat autem de eodem sanctissimo virginum contubernio quædam, nomine Cordula: quæ cæteris virginibus in agone Christi occubentibus, sola in vnus natus alueo sub eadem nocte delituit, & in crastinum vltro se morti, quam fugerat, virili animo offerens, triumphales cateruas cum pari gloria martyrij subsecuta est. Sed nemo in hoc scandalizetur, quasi beata illa virgo coronæ suæ parua hac formidine aliquid derogauerit: cum nec Petrus negans, nec Thomas dubitans, ab Apostolatûs honore eiectus sit. Diuino enim nutu ad magnum Ecclesiæ fructum Petrus de se, quasi de homine præsumens, & magistro cōmoriturum se asserens, ancillæ ostiariæ vocē vtiliter pertimuit: qui tamen postea vsque ad crucē perueniens, nec Romæ vrbs principem expauit. Forsitan & beata illa virgo de antea actæ vitæ puritate & fidei constantia præsumens, ad tolerandam passionem aliquid in se fidutiæ habuit: ideoque humilianda erat, vt non in se, sed in Deo gloriari disceret, & sic humiliata, ad cælestem thalamum gloriosius transiret. Sic & fidelis Dauid cum Domino diceret, Iuravi, & statui custo-
Cap. 19.
S. Cordula.
Matth. 26.
Iohan. 20.
Casus S. Petri Ecclesiæ fructu quæ attulit.
Psal. 118.
Ibidem.
Matth. 26.
Iohan. 10.
Iohan. 15.
Rom. 11.
dire iudicia iustitiæ tuæ: mox quasi in se reuolutus, subiecit, dicens: Humiliatus sum vsquequaque. Nè autē infirma membra de salute desperarent, si quando in passionis articulo pro humana infirmitate paululum hebescerent, ipse mediator Dei & hominum, personam infirmantium assumens, dixit: Tristis est anima mea vsq; ad mortem. Pater, si fieri potest, trāseat à me calix iste. Ecce qui potestatem ponendi animā suam & sumendi eam habuit, transire à se calicem passionis petiuit, nec filius à patre non exaudiri aliquandò potuit: sed caput pro infirmantibus membris loquebatur, quorum sibi tunc personā assumpsit. Forsitan etiam supernus ille agricola fructificantem palmitem, vt fructū plus ferret, adhuc purgare voluit: quemadmodum cum sigillum aliquod, sculptoris studio subtilissimè expressum, omnis iam populus videt & laudat, artifex tamē adhuc imperfectum videt & limat: vt quod oculis aliorum iam placuit, etiam suis in aliquo displicere non possit. Sed quis cognouit sensum Domini? Ideoque superuacuum est occulta Dei iudicia discutere, quæ, salua fide, sine periculo licet nescire: cum liquidò hoc constet, semperque constiterit, quòd athleta Dei, ad probationem, non ad reprobationem, dilata sit.

Longa igitur temporum serie euoluta, sancta, quam prædiximus, Cordula inclufa cuidam, incomparabilis tunc vitæ & specialis meriti Helendrudæ per visum apparuit, eamque quasi contubernalem suam, an se agnosceret, requisit. Illa autem quantum sancta, & mente Deo iam proxima, tamen adhuc corruptibilis, & quasi corruptio in corruptelam non sufferens, diuinæ venustatis & grauitatis personam exhorruit. Erat enim virgo Dei vltra omne artificium hominis vestita mirificè, coronamque lilijs rosisque alternantibus intertextam gestans in capite. Famula ergò Dei ex pauore respirans, indignam se tantæ maiestatis agnitione esse respondit, cum ego, inquires, carnalis, peccati sim legibus obnoxia: tu autem iam in ordinem calicolarum assumpta, totius sis corruptionis aliena. Tum illa: Noueris, inquit, me vnam ex sacro Colonienfium virginum numero fuisse, quæ illis in agone Christi triumphantibus, vna nocte superuixi, sequentiq; die mortis cupida, vltro me carnificibus obtuli: sicque in Christo moriens, nec torores meas deserui, nec sociale martyrij coronam amisi. Itaque cum illarum gloriosissimi transitûs diem debita iam deuotione tota Colonia veneretur, mei nominis nec breuis aliqua adhuc recordatio agitur. Proinde nunc veniens id tibi iniungo obedientiæ, quòd sanctimonialibus, ad corpora nostra deuotè excubantibus, denuncies ex me, vt cum sororum mearum triumphalem gloriam celebrant, proxima sequenti die & mihi aliquid uenerationis impendant: quia minimè eis expedit, vt inter omnes, quæ illic paufant, mei tantum nominis reuerentia nulla sit. Cumque illa de nomine eius requireret, iussa est à virgine frontem eius intueri, vt hoc sibi nomen fuisse indubitanter sciret, quòd illic exaratum inueniret. Paruit illa, vidit & légit, discretisque syllabis, Cordula, distinctè scriptum inuenit.

Famula igitur Dei ad sanctimoniales diuinum oraculum retulit, creditumque est, ac deinceps statutum, vt cum pridem beatarum virginum celebritas agitur, sequens dies sanctæ Cordulæ laudibus impendatur. Sed nè cui visio hæc quasi minus auctoritatis, iudificatæ somnio dubia, habere videatur, reuocet ad memoriam, quia & Petrus A&. 10. dormitens, in disco uocationē gentium vidit, & Paulus virum Macedonem in Illyriam A&. 16. se vocantem non dubius audiuit, & patriarchæ nostri, Abraham scilicet, Isaac & Iacob, Ioseph quoque, Gedeon atque Daniel, multa magna cælestium mysteriorum sacra-

menta viderunt, Magi etiam de mutando reditu dormientes edocti sunt. Ipse quoque nutritus Domini Ioseph ab Angelo admonitus est in somnis in Aegyptum fugere: extinctisque persecutoribus Christi, propter metum Archelai Nazareth scedere, ibique habitare. Sed quid his assertionibus opus est, cum famula Dei, cui reuelatio hanc ostensa est, tam celebris vitæ, tamque sanctæ conuersionis fuerit, ut ipsa pro certissimo veritatis testimonio habenda sit? Est enim locus in Saxonia Herse, ibique usque hodiè gloriosa sanctimonialium congregatio, vbi sancta illa nata & nutrita, peracto sanctissimæ vitæ cursu, nunc corporaliter in pace quiescit: quanuis vltimi temporis sui aliquantum in monte, quo ciuitas Iburg sita est, in eadem sanctitate exegerit. Huius vitæ & sanctitatis testes sunt, quot vel hodiè Herse sanctimoniales sunt, vel abinde fuerunt: & verissimæ, utpotè Deo verbis hominum adstipulante. Usque hodiè enim ad tumultum eius frequenter redditur lumen cæcis, gressus claudis, infirmi ad usum vitæ reparantur, & obsessi ab immundis spiritibus emundantur. Ideoque comperens eius testimonium fuit, & nefas est dubitare, quod de sancta sanctæ, de sponsa sponsæ, de dilecta dilectæ suæ Dominus dignatus est reuelare.

Cap. 22. Glorietur ergo superna Hierusalem, & celestis illa curia, totingenuis ciuibus ampliat: vbi non est seruus, aut liber, masculus aut foemina. Glorietur Britannia, quantum in Adam generans, virginæ tamen indolis foecunda. Glorietur Germania, tot lectissimos Oceani flores excipiens. Glorietur Roma, numerum virginum, quem acceperat, reddens. Glorietur Colonia, talem apud se thesaurum retinens. Glorietur beata illa sanctimonialium congregatio, tot sanctarum virginum, quibus deuotè famulatur, patrocinijs de perpetua salute præsumens. Benedicta igitur gloria Domini de loco sancto. Vos autem sanctimoniales, tot celestium gemmarum seruatrices, fideli obsequio specialiter satagite, ut si ad ceterisimum vel sexagesimum fructum non pertingitis, saltem post vestigia earum diuinæ misericordiæ spicas legatis. Omnes etiam in commune sanctissima earum patrocinia humilimè flagitemus, ut quia ad socialem cum ipsis gloriam aspirare nec audemus, nec possumus: tamen quia in domo patris mansiones multæ sunt, earum meritis patrocinantibus, in celesti Hierusalem vel nouissima fortis municipatum capiamus: præstante Domino nostro Iesu Christo, qui cum patre & spiritu sancto viuit & gloriatur Deus in secula seculorum, Amen.

Hucusque historia sanctarum virginum in vetustis manuscriptis codicibus legitur. Visum est autem huic subiungere nonnulla, quæ in antiquo sanè codice manuscripto habentur, quibus possunt consulari illi, qui fabulosa esse putant, quæ de beatissimis his virginibus narrantur.

Nota virgini sanctarum res gestas fida relatione ad poteros transmissas.

Non autem, inquit, prætereundum, nec silentio suppressendum esse videtur, quod in ore nostratum (Colonensium) tenaci memoria semper omnino diligentissimè seruatum, religiosi frequenter colloquijs voluitur, credibile etiam, & aut verum, aut veri similitudinem non negatur. Denique plurima per opinionis coniecturam probantur esse conscripta, quibus tamen nulla vnquam authoritas refragata est. Mendacij nanque notam rectè nequaquam incurrit, qui veritatis indagari ex maiorum, horumque admodum religiosorum traditione, conuenientissimoque rationis iudicio sedulus cautusque, quantum ad se, librator insistit. Nam cur celestis huius exercitus à principio gesta simul & prælia non scriberentur, ut sic demùm purius & lucidius ad aures posteritatis transmitterentur, quotus in omni gente mirari debeat, cum causam huius negligentiae communis penè omnium populorum afflictio per barbaros, his maximè regionibus debacchantes, inflata perdoceat? Per quam etiam hoc factum est, ut earundem sanctarum virginum memoria, post incensam sanctorum corporum custodem ecclesiam, paulatim ab ore primùm, dein de ab ipso pectore religiosi dudum populi laberetur. Hæc nihilominus negligentia de honorandis thesauri preciosissimi loculis in nostratibus adeò vehementer induruit, ut ex remotis valde orientalium regionum partibus Clematius quidam, vir, ut rerum exitus docuit, clarus simul & religiosus, atque ad honorandas illustrandasque fama pariter & munere sanctarum virginum sepulturas idoneus, crebris visionum prodigijs, terroribus & documentis Coloniam inuitatus accederet, & quæcunque coactus in suo loco primùm timore spondere, hinc in reintegranda beatarum virginum

ginum basilica religionis deuotione perficeret. Cuius monumenta lapidibus isthic seruantur incisa, quæ & huic operi verbis eisdem putauimus inferenda:

DIVINIS FLAMMIS VISIONIBVS FREQUENTER ADMONITVS, (VT VIRTUTIS MAGNÆ MAIESTATIS MARTYRII CAELESTIVM VIRGINVM IMMINENTIVM) EX PARTIBVS ORIENTIS EXHIBITVS, PRO VOTO CLEMATIVS VIRCONSULARIS, DE PROPRIO IN LOCO SVO HANC BASILICAM VOTO, QVO DEBEBAT, A FVNDAMENTIS RESTITVIT.

Quod quia breuiter designari, paginæ veritas ipsa poscebat, quosdam minùs diligenter intendentes, sensus eius verus, & ad sententiæ totius solutionem omnimò disaptus, hucusque latebat. Vndè propter id, quòd Clematius de proprio à fundamētis sanctarum virginum ecclesiam scribitur erexisse, putant eum proprium hinc prædium habuisse, in quo eandem reedificauerit. quam priùs ædificatam fuisse, quanuis multo iam tempore destructam, nemo fuit, qui vel hæc dubitauerit. Sed ex proprio pecuniæ suæ precio melius eam aliundè veniens religiosus idem Clematius creditur recuperasse: qui non solum in loco proprio preciosorum corporum venerationem debitam redintegravit & auxit, verum etiam in exteras prouincias, vndè venerat, & per quas iter fecerat, famam tantam eundo & redeundo perduxit. Hæc tamen ex codice prædicto, vbi etiam consulantur, qui putant eas ab Oriente venisse, asseritur quæ ex Britannia Coloniam eas accessisse.

Clematius consularis crebris visionibus admonetur inflaurare ecclesiam sanctarum virginum.

S. Virgines ex Britannia venerunt primo Coloniam.

Vandalberti Prumiensis præclarum & antiquum de istdem virginibus testimonium. Claruit is Anno Christi 850.

Tunc numerosa simul Rheni per littora fulgent Christo virginis erecta trophæa manipulis Agrippinæ vrbi, quarum furor impius olim Millia macrauit ductricibus incluta sanctis.

Sigebertus monachus Gemblacensis, qui claruit anno salutis 1110. ita scripsit in suo Chronico circa annum Domini 453. admodum consentiens historie, quam nos supra posuimus: immò ad verbum in quibusdam eam secutus.

Omnibus bellis famosus fuit bellum, quòd candidatus sanctarum vndecim millium virginum exercitus bellavit, duce sancta virgine Vrsula: quæ filia vnica * Noti nobilissimi Britannorum principis, cum nondum nubilis à filio cuiusdam ferissimi tyranni ad nuptias expeteretur, & patrè suum super hoc anxiam videret, (qui Deum metuebat, si filiam Deo iam deuotam nubere cogeret, & tyrannum timebat, si ei filiam denegaret) diuinitus inspirata nutanti patri suavit, ut & tyranno assentiretur, ea tamen illi proposita conditione, ut ipse & tyrannus decem virginis genere, forma & ætate electas, sibi traderent, & tam sibi, quam singulis illarum mille virginis subscriberent: & comparatis ad numerum ipsarum vndecim tribus, inducias triennij sibi darent ad exercitium virginitatis suæ: nouo vsa consilio, ut aut difficultate propositæ conditionis animum eius à se auerteret, aut hac opportunitate omnes coeuias suas secum Deo dicaret. Et ex hoc condito, virginibus tribus & sumptibus comparatis, per triennium belli præludia, cunctis mirantibus, & celebrantibus. Tandem sub vno die, agente vento, ad portum Galliarum, qui Tila dicitur, & inde Coloniam appulsæ sunt. Ibi quæ ex Angeli monitu Romam tendentes, ad urbem Basileam nauibus, à Basilea Romam usque pedibus profectæ, eodem eundem tenore Coloniam sunt reuertæ, ab Hunnis vndique obsessam. A quibus cunctæ martyrizatæ, nouo & mirabili modo triumpharunt, & Coloniam sanguine & sepultura sua clariorem reddiderunt.

Ex his Sigeberti verbis haud obscure colligi potest, Historiam, quam nos hinc edimus, ante eius ætatem iam scriptam fuisse. Possent multi alij citari graues scriptores, qui harum sanctissimarum virginum partim etiam prolixè meminerunt, & nostræ historie adstipulantur, sed hæc sufficiunt. Haberemus autem proculdubio plura de tam præclaro & admirando virginum exercitu, nisi barbarorum crebris irruptionibus multa deperissent.

VITA

*Vulsi VITA S. *VVOLFI LAICI, SICVT HANC
EX IPSIVS VVOLFI RELATIONE DESCRIPSIT
Cap. 15. lib. 8. historiae gentis Francorum S. Gregorius Turonensis. Festum eius hoc die 21. Octobris tabulae
Benedictinorum habent.

21. Octobr.
* Epofum

Eccē quomodo sanctorum reliquias basilicas illustrant.

Vifitat cum
Aredio Ab-
bate suo S.
Martini re-
liquias.

Construit
ecclesiam.

Eccē quāta
fuerit eius
abftinētia.

Euerit Di-
anae simula-
crum.

DROFECTI in itinere ad * Exofium castrum accessimus, ibique Vulfi laici Diaconum nacli, & ad monasterium eius deducti, benignissime suscepti sumus. Est enim hoc monasterium quasi milibus octo ab antedicto castris in montis cacumine locatum, in quo monte magnam basilicam aedificauit, quam beati Martini, & reliquorum sanctorum reliquijs illustrauit. Commorantes autem ibi, petere ab eo coepimus, vt nobis aliqua de conuersionis suae bono narraret, vel qualiter ad clericatus officium aduenisset, quia erat genere Longobardus. Sed nolebat exponere, vanam tota intentione cupiens gloriam curare. Quem ego terribilibus sacramentis coniurans, pollicitus primò vt nulli quae referebat expanderem, rogare coepi, vt nihil mihi de his quae interrogabam occultaret. Cumque diutissime reluctatus fuisset, victus tandem tam precibus, quam obsecrationibus meis, haec effatus est:

Dum essem, inquit, puer, & paruulus, audito beati Martini nomine, nesciens adhuc vtrum martyr, an confessor esset, vel quid boni in mundo gessisset, vel quae regio beatos artus tumulo meruisset accipere, iam in eius honorem vigiliis celebrabam, ac si aliquid numismatis inter manus aduenisset, elemosynam faciebam. Iamque in maiori aetate proficiens, literas discere studui. Ex quibus prius scribere potui, quam ordinem scriptarum literarum scirem. Deinde Aredio Abbati coniunctus, ab eoque edoctus, beati Martini basilicam adij. Reuertensque ille mecum, parumpulueris beati sepulcri pro benedictione sustulit. Quem in capsula positum ad column meum appendit. Deuētis autem nobis ad monasterium eius Lemouicino in termino, acceptam capsulam in oratorio suo locauit. Factum est autem, vt non solum totam capsam repletet puluis, verumetiam foris inter iuncturas, vbi aditum reperire potuit, scateret. Ex hoc mihi miraculi lumine animus magis accensus est, totam spem meam in eius virtute desigere. Deinde territorium Treuiricae vrbis expetij, & in quo nunc estis monte habitaculum, quod cernitis, proprio labore costruxi. Reperi autem hinc Dianae simulacrum, quod populus hic incredulus quasi Deum adorabat. Columnam etiam statui, in qua cum grandi cruciatu sine villo pedum stabam tegmine. Itaque cum hyemis tempus solito aduenisset, ita rigore glaciali vrebam, vt vngues pedum meorum saepius vis frigoris excuteret, & in barbis meis aqua gelu connexa, candelarum more dependeret. Magnam enim hyemem regio illa per sepe noscitur sustinere.

Sed cum nos sollicitè interrogarem, quis ei cibus, aut potus esset, & qualiter simulacra montis illius subuertisset, ait: Potus, cibusque meus erat parum panis & oleris, ac modicum aquae. Porro vbi ad me multitudo vicinarum villarum confluere coepit, praedicabam iugiter nihil esse: Dianam, nihil simulacra, nihilque, quae eis videbatur exerceri: culturam, indigna etiam esse ipsa, quae inter pocula, luxuriasque profluas cantica proferebant: sed potius Deo omnipotenti, qui caelum fecit ac terram, dignum esse sacrificium laudis impendere. Orabam etiam saepius, vt simulacris Dominus dirutis dignaretur populum ab hoc errore discutere. Flexit Domini misericordia mentem rusticam, vt inclinaret aurem suam in verba oris mei, vt scilicet relictis idolis Dominum sequeretur. Tunc conuocatis quibusdam ex eis, vt simulacrum hoc immensum, quod elidere propria virtute non poteram, cum eorum adiutorio possem eruere. Iam enim reliqua sigillorum, quae faciliora fuerant, ipse confregeram. Conuenientibus igitur multis ad hanc Dianae statuam, missis funibus trahere coeperunt, sed nihil labor eorum proficere poterat. Tunc ego ad basilicam propero, prostratusque solo diuinam misericordiam cum lachrymis flagitabam, vt quia id humana industria euertere non valebat, virtus illud diuina destrueret. Egressusque post oratio-

orationem, ad operarios veni, apprehensoque fune, vt primo nixu trahere coepimus, protinus simulacrum ruit in terram: quod contractum cum malleis ferreis in puluerem redegit. Ipsa quoque hora cum ad cibum capiendum venissem, ita omne corpus meum a vertice vsque ad plantam pedis pustulis malis repletum est, vt locus, quem vnus digitus tegetet, vacuus inueniri non posset. Ingressus autem basilicam solus, deuotus me coram sancto altario. Habebam enim ampullam oleo plenam, quam de sancti Martini basilica detuleram. Ex qua proprijs manibus omnes artus perunxi, moxque sopori locatus sum. Expergefactus vero circa medium noctis, cum ad cursum reddendum surgerem, ita corpus totum incolumne reperi, ac si nullum super me vlcus apparuisset. Quae vulnera non aliter, nisi per inuidiam inimici emissa cognoui. Et quia semper ipse inuidet, Deum quaerentibus nocere conatur. Aduenientibus autem Episcopis, qui me magis ad hoc cohortari debuerant, vt coeptum opus sagaciter explicare deberem, dixerunt mihi: Non est aqua haec via, quam sequeris, nec tu ignobilis Symeoni Antiocheno, qui in columna insedit, poteris comparari. Sed nec cruciatum hunc te sustinere patitur loci positio. Descende potius, & cum fratribus, quos congregasti tecum, inhabita. Ad quorum verba, quia Sacerdotibus non obedire ascribitur crimini, descendebam, fateor, & ambulabam cum eisdem, ac cibum pariter capiebam. Quadam vero die, prouocans me Episcopus longius ad villam, emisit operarios cum scalpulis, & malleis, ac securibus, & eliserunt columnam, in qua stare solitus eram. Postridie autem veniens, inueni omnia dissipata, flensque vehementer, sed erigere nequini, quae destruxerant, ne dicerer contrarius iussionibus Sacerdotum. Et ex eo tempore cum fratribus, sicut nunc habito, habitare contentus sum.

Quae sequuntur, ex MS. codice monasterij Rubae vallis descripsimus, in quo isdem penè verbis vita haec etiam erat.

Hic sanctus Vuolfus bonorum semper operum incrementis proficiens, multisque clarus virtutibus, in pace tandem quieuit, sepultusque est in eodem loco in ecclesia quam ipse aedificauit, in qua multa apud eius memoriam referuntur fieri crebro miracula. Contigit autem cum idem locus ex antiquitate esset neglectus, vt quadam die ob incuriam incendium pateretur. Cumque ecclesiam & omnia circuitu ignis absumeret, multi ciues de beati viri reliquijs turbati coeperunt, quia eas velut fracto loculo detectas antiquitas reliquerat. Et ecce sedato igne diligenter intuentes, ossa viri sancti ab hac vitione intacta reperiunt, ac si nullum locus ille incendium esset perpeffus. Ob hanc causam, & maxime quia solitarius erat locus, visum est venerabili Egeberto Treuerorum Episcopo, vt ossa sancti viri in memoratum superius castrum transferrentur, quatenus ibi cum maiori reuerentia & custodia haberentur. Inito itaque consilio, cum ex eodem loco praesente Episcopo & clericis vel monachis aliaque populi frequentia deportaretur: euntibus illis, cum iam fluuium praeterissent, larga super eos repente pluuia descendit, sed vt tanti viri Dominus meritum ostenderet, per omne quod a praedicto loco ad castrum tendebatur spatium, cum nequaquam imber cessaret, super sancti viri feretrum, nec vna pluuia gutta cecidit. Itaque ab illa inundatione fuit protectus, sicut a supradicta fuerat ignis laesione defensus. Amen.

VITA

VITA SANCTI PATRIS NOSTRI ABERCII EPISCOPI HIERAPOLITANI, AVTHORE

Simeone Metaphraſte, vt habetur in Tomis Aloyſij.

22. Octobr. Cap. 1.

ARCŌ Antoninō & Lucio Vero Romanum obtinentibus imperium, peruaſit decretum in vniuerſam terram, quę parebat Romanis, iubens offerri publica ſacrificia & libamina dijs, qui dicuntur. Cũ hoc ergo decretum tunc miſſum eſſet ad Publum paruę Phrygię Præſidem, licebat videre omnes, qui erāt ſub ditione Romanorum, celebrare feſta & ſacrificia, & diligenter inferuire iuſſui Romanorum: Senatusque Hierapolitanus & populus nequaquam aberant à ſacro illo publico. Hic autē ipſe, cuius eſt præſens argumentum, Abercius, cui erat commiſſus Episcopatus Hierapolitanorum, cũ vidisset eius

Abercij Episcopi zelus.

Habac. 2.

Preces Abercij cum lachrymis.

Cap. 2. Vito.

Deſtruit de monum ſimulacra.

Cap. 3.

Deridet ſtultitiam idololatrarum.

Deferunt ad Senatum.

candidatos in feſta illa peragerē ad ſuę animę interitum: & verum quidē Deum contemptui haberi, ſurda autem adorari ſimulacra: falſam phantaſiam (vt dicam cum diuino Habacuc) & erroris caliginem ſuper multos infundi, rem arbitratuſ grauem & valdē abſurdam, & tanquã animo ſauciatuſ pro fratribus, cum lachrymis Deum ſcorſum precabatur, dicens: Deus ſeculorum, & Domine miſericordię, qui hoc vniuerſum fabricatuſ, id continet: qui voluiſti, vt vnigenituſ tuuſ filiſ propter nos homo fieret, nunc quoquē adſpice mundum, quem tu condidiſti: neque hanc tuam ciuitatem, in qua me poſuiſti paſtorem tuarum ouium, & cuiuſ mihi indigno commiſiſti Episcopatum, deſpicias ſic manifeſtiſ deditam abominationibus: ſed eos liberatoſ à nube erroris, quę eis offundit tenebraſ, adiunge tuo lumini.

Hęc cũ magna diei parte eſſet precatuſ, & ſe ſomno dediſſet, videt adoleſcētem elegantē ac ſpecioſum, virgã ei in manũ tradentem, & dicentem: In nomine meo, Aberci, nunc ambula, & hoc baculo contere authoreſ erroris. E ſomno ergo excitatuſ, cũ rectē intellexiſſet, Dominum ſibi apparuiſſe, ſtatim ſurgit, & impletur fiducia, & maximo ligno arrepto, abiit ille, zelum ſpirans & iram, ad templũ Apolliniſ, vbi peragebantur plura ſacrificia & libamina. Erat autem circa nonam horã noctiſ. Itaque diuina fretuſ apparitione, primũ quidē ipſiſ manibus pulſat templi portaſ: & cũ claueſ & veſteſ ab eo eſſent contriti, & aperteſ eſſent portaſ, in medium accurrens templum, Apolliniſ, quod illic ſtabat, ſimulacrum conſregit ac comminuit. Deinde alia quoquē aliorum deorum ſimulacra obiens, affectit ſimiliter. Dij autem non ſe defenderunt, & quę ſunt ſurda & inania, ſic erant planē ſurda & muta, vocem tamen maximam rebus ipſiſ emittentia, inſanoſ eſſe homineſ, qui eoſ colunt, & deoſ nominant: & quę nunc patiuntur, illa quidem iuſtē pati, & valdē laudabiliter.

Deorum autem cultoreſ, & templi miniſtri, cũ hęc magna audacia facta eſſe vidiſſent, erant pleni ſtupore & dubitatione. Iſ verò ad eoſ conuerſuſ, & iuſta cum ira, inſtuſ intuentuſ: Abite, inquit, ad ſenatum, & toti populo renunciate, quòd dij veſtri h eſterno inebriati cõuiuio & comeſtatione, ſe inuicē contriuerunt, & ſic in terram deiecerunt. Sed voſ, ſi quid ſit in voſiſ ſenſuſ, conſtracta hęc ſimulacra camino mandate & igni. Sic enim dij veſtri voſiſ fortē fuerint vtileſ, per calcem, inquam, quę eſt ex illiſ faciendã. Hęc cũ feciſſet & dixiſſet Aberciuſ, domũ rediit, tanquã vir fortiſſimuſ, ſuiſ peremptiſ hoſtibuſ, qui erāt reueraſ authoreſ exitij multarũ animarum. Reuerſuſ autem docebat multitudinem, quã ad ipſum conſuebat, veram ſequi religionē, & moderatę vitę curam gerere. Sub ipſam autem noctem, ſacrifici & æditiu accedunt ad ſenatum, & deferunt quidē Aberciuſ: docent autē ea, quę facta fuerant. Itaque cũ primũ illuxit, fama per omneſ peruaſit, quòd magnuſ quidē Aberciuſ in magnũ errorem inciſiſſet, in deoſ autē inſurrexiſſet, & quòd ea de cauſa non ſolum dijſ & Imperatoribuſ, ſed etiã populo & vniuerſe ciuitati deberet dare poenã. Properē ergo omneſ in templũ congregati, inter ſe diſcepraſ, & de eo cõmunicabant. Et qui erant quidē primi ex ciuibuſ, & longē alijs antecellebant, conſulebant mittere miniſtroſ publicoſ, & Aberciuſ adducere, redditurum rationem, quanã de cauſa hęc ſiſ auſuſ, & quofnã habeat, qui ei opem ferant. Neque eſt enim, aiebant, veriſimile, eum, qui talia aggreditur, non plureſ habere adiutoſ. Cũ ergo illoſ quoquē

quoquē comprehendimus, vinctoſ ſimul cum Abercio mittemuſ ad Præſidem, vt meritaſ luant poenã ſuã in deoſ ipſoſ iniurię, & in Imperatoſ.

Atque iſ quidem, qui ceteriſ præſtabant prudentia, ſicut diximuſ, videbatur hoc expedire: & ſic, aiebant, erit nobiſ faciendũ. Populuſ autem cũ vidiſſet manuſ & pedeſ, & deorum facieſ humi proiectoſ, & valdē commotuſ eſſet, amenuſ, dixerit quipiã, pro amentibuſ, ligniſ & lapidibuſ correptiſ (taliſ enim eſt vniuerſa turba, ad iram commota, & irã impetu vtenuſ inconfiderato) Eamuſ, inter ſe inuicē clamabant, eamuſ, iniiciamuſ ignem in eiſ domum, & eam quamprimũ accendamuſ, vt non ille ſolum, ſed etiam quicunquē cum eo habitat, & cum eo ſentit, malē pereat. Senatuſ autem timenuſ, nē, ſi exuſte eſſent ædeſ Abercij, ædeſ quoquē vicinorum & multorum nulli culpę affiniuſ, mali quoquē ſimul eſſent participeſ: & deinde de iſ poenã ſumeret Publiuſ, quòd ſe adiunxiſſent multitudini, efferatoſ demulcebat, & aſtuãteſ eorum animoſ conabatur comprimere. Interim autē facta mora non modica, cũ hoc quidã audiuiſſent ex iſ, qui iam pietatem didicerāt, celerrimē veniunt ad ædeſ Abercij: cumquē illuſ inueniſſent, eoſ, qui aderant, placido & læto vultu accipientem doctrina pietatiſ, perindē ac ſi nihil noui accidiſſet, ei dicunt paratoſ inſidiã, & rogant, vt parũ loci det inſolenti populi tumultui, & ſtatim excedat è ciuitate, nē reſ duaſ præcipuaſ amiſſerent, patrem ſcilicet, & fratreſ, ipſum ſcilicet diuinũ Aberciuſ, quem eiſ in locum patriſ dedit ſpirituſ ſanctuſ, & fratreſ illoſ, quoſ, ſi iſ eſſet ſuperſteſ, adduceret ad pietatem.

Cap. 4. Populuſ in eum commouetur.

Chriſtiani ſuader Abercio, vt det locum irę & excedat è ciuitate.

Cap. 5.

Matth. 10.

Ibidem.

Magna Iras & fiducia S. Abercij.

Cap. 6.

Treſ demoniaci populi inſanientiuſ cohibent impetum.

Ille autē, Fugitiui, inquit, o fratreſ, omninò exiſtimaremur à ſuſcipiendiſ pro Chriſto perſeſſionibuſ, ſi propter ipſum pati tam turpiter declinaremuſ, idque cũ ille ſacriſ iuſſerit Apoſtoſiſ liberē prædicare gentibuſ verbum pietatiſ, neq; timere aliquid graue, & quod nolent pro nomine eiſ non pati in tempore, quò intentantur ea, quę vexant & cruciant. Nam & propter ipſum mala perpeti eſt iucundum, & pro illo mori, eſt quauis vita verē iucundiuſ. Verumenimveroſ parendum eſt voſiſ ſic volentibuſ: & fugiendi ſunt ij, qui noſ inuadunt. Nam hoc quoquē planē iubet lex Chriſti, fugere videlicet eoſ, qui perſequuntur. Hęc dixit, & ſimul cum eiſ egreſſuſ, per mediam ciuitatem vadit in forum. Vbi etiam cũ ſediſſet in loco, qui apud eoſ vocabatur Fragellium, docebat eoſ, qui aderant, præconium veritatiſ, & eoſ dignabatur Dei cognitione, prout illi poterant eſſe digni: & dicebat, oportere eum, qui erat diuino baptiſmo initiatuſ, & dignuſ habituſ, qui iã Chriſtianuſ & eſſet, & nominaretur, quę aderant quidē, iucunda deſpicere: eſſe enim breuiã & caduca: expetere autem vitam ſolam immortalē. Nam ea ſola eſt verē vita, quam Deus parauit iſ, qui ipſum diligunt. Interim autē dum hęc diſſerebat, cũ quę in eum ferebatur, id reſciuiſſet, multitudo: & quòd non ſatiſ habuit domi verba facere de ſua fide, ſed etiam publicē prædicat, & liberē annunciat ſuam religionem, maiori inſania péciti, & feruenteſ acriori ſpiritu, non ampliùſ contineri poterant, nec volebant optimatiſ cedere ciuitatiſ: ſed cum tumultu & clamore in eum impetum faciebant, ipſum, & eoſ, qui cum ipſo erant, dentibuſ propemodũ volenteſ diſcerpere.

Cũ autē iam ad ipſum veniſſent, & mox eſſent manuſ in eum iniecturi, ecce treſ adoleſcenteſ, cũ maligni dæmoneſ eoſ longo antē tempore inuaſiſſent, repente ruptuſ veſtibuſ è populo excurrunt, ſuaſ manuſ mordenteſ & torquenteſ, oculoſ inuertenteſ, ſpumaſ in ore agenteſ, & conſuſam quandã alienamque vocem emittenteſ. Qui cũ accuriſſent ad Aberciuſ: Adiuramuſ te per verum & ſolum Deum, quem tu prædicã, vehementeſ clamabant, nē noſ torqueã ante tempuſ. Hoc multitudiniſ quidē illuſ à ratione alienum cohibuit impetum: adoleſcentibuſ autem ſedauit malum: aut potiùſ, ſi veriùſ ſit dicendũ, vtriſque reſpreſſit inſaniam, adoleſcentibuſ quidē inſanã, quę proficiſcebat à dæmonibuſ: multitudiniſ autem eam, quę ex inerudita & rudi natura commota erat aduerſuſ ſanctum. Stabant ergo omneſ eum fixiſ intuentē oculoſ, maxima eiſ moderatiõ & morum tranquillitate eorum impetu reſrenato, atque expectabant, quiſnam futuruſ eſſet exituſ. Diuinuſ autem Aberciuſ nihil cunctatuſ, cũ ſe conuertiffet ad orationem: Sancti tui filij Ieſu pater, dixit, qui etiam ſi milliēſ peccauerimuſ, ipſe ea diſpenſã, quę pertinent ad ſalutem, rogo te & obſecro, vt dæmonium inſultum ſoluã adoleſcentibuſ, vt ipſi quoquē deceterò ambulent, tuam ſequentē voluntatem, & efficiant eo, quod in ipſiſ fiet, miraculo, vt multi alij tibi adiungantur, atque omneſ cognofcant, te ſolum eſſe Deum, & non eſſe alium præter te. Hęc cũ Deum eſſet precatuſ, & adſpe-

Qqqq xiffet

xisset adolescentes, percutit eorum capita virga, quam habebat in manibus: In nomine mei Christi, dicens, exite ex his adolescentibus mala dæmonia, eos nihil offendentia. Et illa quidem visa vocem edere maximam, protinus abiērunt: Ij verò, depulsa ea, quæ tunc propter dæmones eos obsidebat, caligine, cum parum adspexissent, & veluti respirassent, illius sanctos pedes osculantur, & nullam edentes vocem, eos diu tenent, ad eò vt omnes existimarent eos esse mortuos. Ipse autem cum apprehendisset illorum dexteram, facit eos fargere sanæ mentis. Et illi quidem, que sitis vestibus, cum eas induissent, cernebantur deinceps vestiti, & sanæ mentis, & ab Abercio minime recedentes.

Cap. 7. Populus eò uertitur ad Dominum. Cum hæc autem vidisset turba, omnes veluti vna mente & vno ore: Tu es solus verus Deus, qui per tuum prædicaris Abercium, magna voce dixerunt. E rei fert testimonium repentina illa mutatio multitudinis, quæ vsque adeo fuit capta miraculo, vt nullus defuerit, qui non haberet agnitionem: immo omnes ad diuinum baptismum accurrerint, ex paratis Abercio insidijs hoc præclarum interm consecuti, nempe suam salutem. Cæterum dicebant esse aliquid, quod eos maxime conturbabat: se enim pertimescere, nè propter magnum dedecus, quo multitudo eorum perfudit animam, sic permanerent nequaquam Deo accepti. Accedentes itaque dicebant: Doce nos, homo Dei, an sit nos Deus patienter ad specturus: an nobis mala redditurus propter ea peccata, quæ fecimus in ignorantia, quod etiam horremus, propter quod dolemus, quod timemus ac formidamus. Ille autem propius accedens, quam

Docet populum viam salutis. potuit maxima & clarissima voce: Viri, inquit, qui nunc credidistis, si non perseueretis in veteribus vestris operibus, & paternis traditionibus, sed recedatis ab omni vitio, inuidia, inquam, odio, immunditia, & alijs, quæ prius fecistis, cum effectis in ignorantia, ipse erit vobis propitius, in quem nunc sincere credidistis: qui etiam eos vocans, qui sunt aggrauati peccatis: Venite, inquit, ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis: & ego reficiam vos. Habemus exempla innumerabilia eius benignitatis.

Matt. II. Quamobrem in ipsum credentes, vos omnes ei vestras dedicate animas, & spe non frustrabimini. Sed graues, dicebant, plagas accepimus, totos nos ipsos antea dedentes obscenis corporis voluptatibus, & maxima ex parte seruietes corporis desiderijs, & adhuc malam habemus consuetudinem, tyrannidem in nobis exercentem. Ille autem: Accurrite, inquit, quamprimum ad medicum, & ieiunium, labores, preces, lacrymas, peccatorum confessionem, & illarum ipsarum, quæ vos vexant, cogitationum, & ad malum faciendum impellunt: quod etiam per diuinum Osee longo antè tempore Deus, vt potè non ab eis factum, exprobrat Iudæis: Cur, dicens, siluistis impietatem, & eius fructum vindemiastis? Hæc vtilissima medicamenta ipsi vobis imponite: & nec vulnerum quidem vobis remanebit vestigium.

Cap. 8. Morbidi sanantur. Cum eos sic diuinus alloqueretur Abercius, nona hora diei finita ei quoque affert finem dicendi: & in his soluit sermonem, consuetis precibus eum trahentibus ad alium sermonem habendum cum eo, quem desiderabat. Ille ergo surrexit: & cum sacras manus imposuisset ijs, qui malè se habebant, & eorum extinxit dolores, & ad perfectam reduxit sanitatem. Deinde cum benè precatus esset omnibus, & benedixisset, quinetiam osculo in Domino impertisset, & veluti quoddam signaculum eis imposuisset, vt quæ dicta sunt, rectè ab eis custodirentur, domum ibat cum fratribus: multitudo autem eum sequebatur, & rogabat, vt ab illo baptizaretur. Ille autem accipit quidem, vt par erat, promptum eorum animi studium, ipse quoque in eo habens longè maiorem, quam ij habebant, animi alacritatem: Sed quoniam non erat tempus conueniens, baptismum differt in diem sequentem. Atque multi quidem ex ijs propter magnum baptismi desiderium, cum ne domum quidem redire sustinuisent, dormierunt illic prope domunculam. Cum autem esset mediū noctis, gratia resplendens Abercius, cum Deum precatus fuisset, è domo egreditur: & cum circumstantem vidisset turbam, & sustinentem, sublati in celos oculis: Ago tibi gratias, Domine Deus, inquit, quod miserus sis mei, qui sum pastor tuarum ouium rationis compositum: & qui in nos vigilabat lupum, frustra hiantem reddideris: & à veritate diuisam hanc gregis partem reuocaris, & iam filiorum adoptione digneris per baptismum. Hæc cum dixisset Deo vniuersorum, iubet multitudinem eum sequi ad ecclesiam. Cum autem iam venissent, consuetis dictis precibus, baptismum inquit viros numero quingentos. Ex hinc autem multi ad illum confluerebant, non solum ex magna Phrygia, & vniuersa finitima regione, sed etiam qui Asiam habitabant, & qui debebant in

300. baptizantur.

provincijs Lydia & Caria. Etenim per vniuersam ciuitatē de ipso manabat sermo, qui non erat vanus & inanis, & idè citò poterat extingui: sed qui ex veritate magnas habebat vires. Ad eum ergo confluebant, alij quidem vt discerent, quæ erant salutaria: alij autè, vt liberarentur ab ijs, quæ eis afferebant molestiam: quos scilicet premebat morbus, aut etià aliquod aliud renebat malum. Erat enim aptissimus ad docendum verbum veritatis, & paratissimus familiares Christo reddere eos, qui accedebant.

Pauci dies præterierunt, cum assumptis presbyteris & diaconis, & reliqua præterea fraternitate, procedit: & sedens in eo loco, in quo consueuerat, tanquam ex aliquo fonte suauiissimo, ex ore profundit doctrinæ fluentia suauiissima. Interea autè accessit adducta illustris quædam femina, oculis orbata, nomine Phrygella, mater Euxeniani Poplionis. Is verò Poplion apud Imperatorē & vniuersam ciuitatem primum locum in honore obtinebat. Adducta ergo, sicut diximus, mater illius, postquam audiuit magnum Abercium hinc iam sedere & docere, magno studio ad eum accurrens, & illius pedes præhensans, vehemèter eum precabatur, & Misere, dicebat, mihi hominum maxime venerande, solique vero Deo chare, misere mei supplicis: redde mihi rursus oculos magnum Dei opus: effice, vt iucundum Solem rursus intuear: neque me despicias affectam tam miserabiliter: consolare meam calamitatem: moueat te maximus meus splendor. Est mihi filius Poplion, qui multum potest apud Imperatorem, & ciuitatem: ego autem ipsum non video. Sunt mihi diuitiæ ingentes, & variæ, famuli, pecuniæ, prædia: ego autem ad ea me peius habeo, quam egentes. Nam illi quidem possunt frui adpectu illorum paucorum, quæ habent, & ea, quæ habent, vt volunt, administrare: ego verò nec ea possum videre, quorum credor esse domina. Et vtinam priuata his omnibus, solos habere oculos. Propterea rogo tuam clementem animam, valdè, inquam, rogo & supplico misera, vt meos aperias oculos, & tuam apud verum Deum fiducia eis vim videndi immittas.

Ille autè: At ego, inquit, o mulier, sum peccator, & qui magis ego misericordia, & pendeo totus à Dei clementia. Si autè tu etiam credis in Deum, in quo ego confido, potest omnino sicut ei, qui erat cæcus ab ortu, tibi quoque visum donare. Illa verò: Credo, inquit, in verum Dominum Christum: tu igitur meos credentis tangens oculos, iucundam & desiderabilem eis lucem largire. Hæc non nudis solum dicebat verbis, sed & moribus confirmabat, & fontibus lacrymarum. Misertus ergo sanctus, & ad caelos adspiciens, qui erat celis verè dignus: Veni, inquit, vera lux, Iesu Christe, & aperi huius oculos. Deinde conuersus, cum eius tetigisset oculos: Si verè, dixit, in Christum credidit Phrygella, statim visum recipiat. Cum sic ergo dixisset, & soluta est ipsa orbitas, & paruit veram fuisse eius fidem in Christum. Visus enim oculorum corporis, significat illuminatos esse animæ oculos. Porro autem cognita est etiam in dono gratia, dicens: Domine, ago tibi gratias, quod mihi dupliciter lucem sis largitus.

His enim, qui videntur oculis corporis, cordis oculos longè mihi magis aperuisti. Vnde etiam mihi conuenit dicere, quæ tuus Dauid: Liberasti oculos meos à lacrymis, & pedes meos à lapsu. Verè enim sum liberata ab offensione, neque gressus animæ sunt minores gressibus corporis. Hinc vehemèter capta amore Christi, cum totam se contulisset ad seruanda eius mandata: Ecce, inquit, pater, ad sanctum adspiciens, præsentibus his multis testibus, dimidium mearum facultatum tibi committo, vt distribuas indigentibus. Quæ ergo circumstitebat multitudo, admirata nouum hoc miraculum, ipsa quoque exclamauit: Magnus es, Deus Christianorum. nam ij quoque magnis verè fruuntur gratijs, qui tuum nomen inuocant. Tunc autem diuinus Abercius: Ecce, inquit, mulier cognouisti, quam liberaliter ac munificè Dominus meus eos remuneratur, qui sperant in ipsum. Va de ergo in pace, tibi animum adhibens, & illi agens eas, quas par est, gratias. Hæc ille cum dixisset, Phrygella recessit quidem in præsentia: rursus autem redijt, & eum valdè colere perseuerauit. Atque rursus quidem aggressus est Abercius consuetam doctrinam.

Cap. II. Cum autem quod in Phrygella factum fuit miraculum, in multas terræ partes peruasisset, accedunt ad eum tres vetulæ, quæ ipsæ quoque erant orbatæ oculis, dicentes: Nos etiam credimus in Iesum, qui à te prædicatur. Appareat ergo in nos quoque eius clementia, & nobis lucem, o vir admirande, ostende, sicut Phrygellæ. Ille autem, Si fides vestra, inquit, vera est in verum Deum, sicut dicitis, eum videbitis cordis oculis, qui cadunt sub intelligentiam. Hæc dixit, & cum sustulisset oculos: Domine Iesu Christe, inquit, rogo te, videant ipsæ quoque lucem tuæ agnitionis: & ab ea

Multi ad eum confluere salutis obtinendæ causa.

Cap. 9.

Phrygella mater Poplionis exca ad Sanctum adducitur.

Cap. 10.

Iohan. 9.

Phrygella, illustris matrona recipit lumen.

Psal. 114.

Dimidiam partem facultatum suarum dat pauperibus Phrygella.

Cap. 11.

aruspiciibus, per ipsos adiurabat dæmonem, & nihil non excogitabat ad mali curationem. Illa autem & inania esse conuincebantur, & malignum dæmonem magis efferabant in puellam. Cæterum is talem quoque vocem emittebat per puellam, quod nisi veniret Abercius Hierapolitanorum, qui sunt in parua Phrygia, Episcopus, ex eo non exiret tabernaculo. Cum hæc ergo multos dies vociferaretur, apud se dubitabat Antoninus, quidnam hoc esset, considerans: & aliquando accersito Corneliano præfecto prætorij, rogauit an in parua Phrygia esset vrbs nomine Hierapolis. Is autem: Maximè, inquit, domine: & ex ea ortus est Euxenianus, ad quem sæpè scripsisti de rebus publicis. Hoc cum audiisset Antoninus, lætatus est quasi à cura liberatus, nempe quod Euxenianus, qui illic degebat, hanc rem pulchrè ei procuraret. Et Valerio & Basiano Magistrianis mox præstò esse iussis, hæc sic scribit: Antoninus Imperator Augustus, Euxeniano Poplioni salutem: Ego tui ingenij solertiam re ipsa expertus, & maximè ijs, quæ iussu nostræ potentie nupè fecisti Smyrnæ, leuata Smyrnenisibus calamitate, quæ eis ex terramoto euenerat, vt par erat sum lætatus, & tuam in rebus gerendis laudari diligentiam. Omnia enim accuratè didici, perindè ac si affuisssem. Nam & à te missa relatio, & qui eam reddidit Cæcilius procurator noster, omnia mihi apertè narrauit. In præsentia autem cum sit potentie nostræ significatum, Abercium quendam Episcopum Hierapolitanum apud te versari, virum ad eò pium in Christiana religione, vt medeatur dæmoniâcis, & alios morbos curet facilimè, eo cum nos necessariò opus habeamus, Valerium & Basianum Magistrianos diuinorum nostrorum officiorum misimus, vt eum cum omni honore & reuerentia ad nos adducant. Tuæ ergo iubemus præstantiæ, vt ei persuadeas ad nos venire cum summa animi alacritate, sciens non paruam hoc nomine tibi futuram esse apud nos laudem. Vale.

Cap. 18. Hanc cum Magistrianis dedisset epistolam, Roma misit, dicens: Rem mihi longè gratissimam feceritis, si Abercium ad me quammaxima celeritate adduxeritis. Illi autem eis acceptis literis, nihil omiserunt celeritatis & diligentie. Sed cum peruenissent Brundisium, & nauem paratam ascendissent, vento vsi secundo, septem diebus transiisso Ionio, appellunt in Peloponnesum. Illinc autem equis vsi velocibus, citò veniunt Byzantium. Deinde cum ipso die traiecissent in Nicomediam, & vsi essent rursus cursu publico, veniunt Synadem Phrygie metropolim: & acceptis viæ ducibus à Præside, qui illic erat, Spinthere dicto, vt fuerat ei imperatum à Corneliano, circa horam nonā veniunt in ciuitatem Hierapolitanorum. Ingressos ergo ciuitatem, occurrit Abercio, veluti optima data occasione. Solebat enim hora Nona domum redire à docendo, solitas preces Deo redditurus. Atque illi quidem ei facti obuiam, rogauerunt, vbinam esset Euxenianus, & quonam ire deberent, vt eum conuenirent. Postquam verò ille rogauit, quid quererent, & cur venirent, eius interrogationem agrè ferens Valerius, & quod non citò ad quæsitam respondisset, audacius aliquid audet, fortè motus à maligno: & extendit dexteram aduersus sanctum, volens cum flagello percutere. Manus autem, quæ cum desuper seruabat, non fuit negligens: sed audax puniebatur dextera, & erat immobilis, tanquam victa aliquo comapede. Inquadit alterum quoque metus propter nouam hoc spectaculum: & ambo ab equis descendentes, præcidunt ad sancti pedes, & fiunt ei supplices, vt manus, quæ emarcuerat, & erat quasi mortua, effloresceret rursus & reuiuisceret, neque sic remaneret mortua.

Cap. 19. Ille autè in hoc quoque consueta vsus est misericordia: & tangit quidem manum malè affectam, sanam verò eam reddit protinus. Deinde rursus sciscitatus, quamnam de causa esset eis opus eum conuenire, & intellexisset quod ad ipsum ferrent literas Imperatoris, fit eis dux itineris, & deducit quamprimùm ad ædes Euxeniani. Ille autem, acceptis literis, cum quæ continebantur in eis, perlegisset, sancto statim tradit epistolam, & rogat, vt nihil differat, sed sicut Imperator volebat, iter quamprimùm ineat. Quam cum ipse quoque legisset: Veniam, inquit, promptoque & alaci animo iter consciam. Fit enim hoc Dei voluntate, vt mihi quoque iam à Domino meo fuit significatum. Et Magistriani quidem præclare deducti ad Euxenianum, & ab eo honorificè accepti hospitio, cum duos dies apud ipsum mansissent, & ei totum iter, & nauigationem renunciassent, abierunt tertio die, acceptis ab eo literis: cum eis esset pollicitus admirandus Abercius, post quadraginta dies, in Portu, qui dicitur, qui quidem est prope Romam, se esse inuicem conuenturos, & sic simul cum illis

Sacerdotes idolorum & aruspices non valent elidere dæmonem.

Litteræ Imperatoris ad Euxenianum.

Cap. 18.

Vide, vt vir sanctus semper obseruet horam precandi Nonam.

Vltio diuina in temerarium.

Cap. 19.

Pollicetur se futurum Romam vir sanctus.

illis Romam esse ingressurum. Illi autem cum non possent non credere, (rectè enim iudicabant ex ijs, quæ senserant, & viderant, quod fieri non posset, vt vir, qui talibus & tantis erat dignatus, conscientiam & linguam haberet non sanam) publicos rursus equos ascendentes, redierunt.

Diuinus autem Abercius cum vinum, & acetum, & oleum in vnum & eundem vtrem inieciisset, & paucos panes præterea sumpsiisset, & deinde esset locutus cum fratribus, quæ par erat, & illius recessum miserabiliter descentes, pulcherrimè esset consolatus, ascendit vehiculum publicum, & egreditur è ciuitate. Cum autem parum processisset in via, videt quendam vinitorem fodientem, & vites diligenter colentem, (ei nomen erat Trophimion) Quo nominatum vocato: Agedum inquit, iter mecum Romam confice. Audiuit ille, & ligone, & rastris relicis, & sua veste arrepta, quam propter laborem operationis humi deposuerat, sanctum est secutus. Iamque simul viam inibant. Sed nunc volo vos quammaximè attendere: audieris enim miraculum voluptate commixtum. Etenim quando Trophimion ad comunem vsuam, sancto iubente, vtis operculum amouisset, id ipsum solum, quod opus erat in præsentia, egressum est haud mixtum: vinum, verbi causa, aut acetum, aut oleum, alijs in loco manentibus. Quando autem ille rursus aliqua re indigens, non è sententia sancti vtrem soluisset, admirabiliter egrediebantur contraria ijs, quæ volebat: acetum quidem, & oleum, si siti fortè laborans veller bibere: sin verò his contra opus haberet, vinum purum effluxit ex vtre. Sic qui sua sponte fuit fraudulentus, inuitus fuit fidelis, cum nihil tangeret ex ijs, quæ volebat ad vsuam, re ipsa eum apertè docente, vt rectè se gereret & syncerè, & nihil faceret præter sententiam eius, qui commodasset. Talia à Deo dona fuit consecutus Abercius. Cum ergo totum iter facilè confecissent, veniunt in Ataliam Pampphyliæ ciuitatem. In qua cum nauem conscendissent, quæ Romam proficisciebatur, in locum appellunt constitutum, cum modò finem accepisset dierum conuentio.

Magistriani verò tribus postea diebus ipsi quoque appulerunt: fuit enim longa mora nauigationis propter tempestatem. Quocirca tarditatem suam valdè accutabant: quinetiam itatuebant, nisi sanctum, vt conuenerat, inuenirent, vel sibipsis mortem crudeliter consciscere. Nam si Imperatori vacuis, vt dicitur, manibus se sisterent, metuebant, nè ab illo interficerentur. Hæc apud se animo agitantes, cum iam è naui descendissent, & scrutarentur diuersoria, & litus obirent, sanctum inueniunt. Ille autem cum manum porrexisset, & eos salutasset, amice eos adspexit, & placidè pacem conuentum reuocauit in memoriam. Cum verò ipsi lubenter eum præter spem vidissent, protinus adorabant, amplectebantur, & omnia alia faciebant, quæ sunt signa animi moti lætitia. Deinde cum eum secum assumpsissent, ingrediuntur Romam, ad Prætorij Præfectum ducunt Cornelianum. Ille autem, cum Imperator Antoninus expeditionem suscepisset contra barbaros, qui Rhenum transierant, & Romanorum agros populabantur, eum ducit ad Augustam Faustinam. Quem postquam illa adspexit ad eò honestum, & venerandum, & qui summam moderationem præ se ferebat & tranquillitatem, impletur pudore, & eum salutat honorificè, & quod sis boni quidem Dei, & qui omnia potest, seruus, inquit, est euident, tam ex ijs, quæ alij multi prius, & nunc reuersi renunciarunt Magistriani, (etenim iam quoque ex eis Faustina de illo acceperat) rogo igitur, vt nihil differas, sed beneficio afficias Imperatores, & humilem nostram serues & cures filiolum. Sic enim à nobis magni honores, & dona tibi collata referent gratiam.

Hæc illa cum magna dicebat affectione. Eam enim flebat naturæ necessitas, & faciebat, vt illius postularet auxilium, quem (vt cum diuino dicam Dauide) odio habebant gratis, & non sustinebant adorare tanquam verum Deum. Ille autem: Accepta quidem est, inquit, nobis tua voluntas: Sed nos nullo ex ijs, quæ sunt apud vos, delectamur, vt qui vanam hanc speciem iam pridem expuerimus: & alioqui nec mercedè præbemus gratias, quæ nobis à Deo datæ sunt, gratis accepta, gratis quoque dari iussi. Sed vbi est, inquit, filia? Faustina autem quam potuit celerrimè currit in thalamum, & acceptam filiam attrahit ad sanctum quammaximò ardore & studio dici potest. Puellam verò inhabitans sceleratissimus dæmon, cum cognouisset se ad eum abduci, à quo sciebat se prius fuisse superatū, discerpebat puellam, & deiciebat: timere, conturbari, tremere, caligare faciebat. Deinde etiam vocè ex ea emittebat, dicens: Ecce, Aberci, ego te Romam duxi, sicut sum pollicitus. Ille autè, Certe, inquit, sed

Cap. 20.

Vocat Trophimionem post se motu Chisti.

Insignia miracula, quibus Deus declarauit beati viri sanctitatem.

Cap. 21.

Abercius venit Romam.

Cap. 22. Psal. 3. 41 & 63.

Matth. 10.

Procedit dæmonis.

sed nequaquam propterea gaudebis. Sic dixit, & iubet puellam duci sub dio. Ducta est ergo puella per Hippodromum, cum Imperatoris satellites & custodes locum prius occupassent. Interim autem cum ille impudens & sceleratus demon discerperet & deiceret puellam, & nihil aliud clamaret, nisi quod solum significabat se gloriam, & iactare, quod per se duxisset sanctum per tantum terræ & maris spatium: sublatis in cælum oculis Abercius, cum Deum esset precatus, puellam acriter intuetur, & Ab ea, inquit, egredere, maligne demon, ipsam nihil offendens. Tibi hoc iubet Christus meus. Is vero, leonina illa audacia statim mutata in vulpis timiditatem, Adiuro te ego quoque, inquit, per ipsum Christum, ne me mittas in solitudinem, neque vllum alium locum, nisi in eum, in quo habitabam. Sanctus autem: Abibis quidem, inquit, non in solitudinem, sed in locum paternum. Propterea autem, quod me fecisti videre Romam, ipse quoque tibi iubeo in nomine Iesu, ut hanc aram tollas, (ei manu ostendens aram lapideam) & feras usque ad meam Hierapolim, & statuas propter portam Australem. Audiuit demon, & statim tanquam serpens, qui terribili domino didicit cedere in omnibus, recedit quidem a puella, nihil ei omnino mali faciens. Deinde innumerabilibus oculis videntibus (O quis tua omnia non admirabitur, Rex Christe) aram subit, & tollit grauer gemens, & transit per medium Hippodromum, (quod quidem visum est nouum Romanis spectaculum) & deponit Hierapoli in loco praestituto.

Vide quid possint sancti viri in daemones.

Cap. 23. Imperatoris filia facta natur.

Nota in sancto viro pecuniae contentum & victus parsimoniam. Cap. 24.

Nota Iuliani Apostatae inuidia erga Christianos.

Cap. 25.

Mittitur Abercius a Deo euangelizatum in Syriam.

Puella autem liberata a daemone, qui eam vexabat, mura longo tempore tenuit sancti pedes: quod matrem, & eos, qui aderant, maxime conturbabat, timentes ne puellae animam abstulisset daemone. Faustina autem non potuit hoc ferre silentio: sed habens cor plenum tristitia & angore animi, dixit sancto: Certè cum daemone vitam quoque ademisti filiae. Ille autem cum eam vidisset sic affectam, & eius esset misertus, puellae manum praebens, tanquam profundo somno oppressam, eam facit surgere sanæ mentis compotem. Er conuersus ad Faustina: Ecce, inquit, adest tibi puella neque vita priuata, & libera ab insultu daemone. Postquam ergo mater sic vidit filiam, eam complexa, & praegaudia fundens lachrymas, genam genam imposuit, & os ori, & manibus manus conseruit, & veluti cupiens eam intrinsecus apprehendere, & cum nuda ipsa congregi anima, nesciebat quid ageret. Cum autem puella quidem iam rectè se haberet, diuinum Abercium vehementissimè rogauit Imperatrix, ne recusaret ab ea accipere remunerationem, cui ipse fuit causa magna & necessariae gratiae. Ille autem pecuniae ne sustinuit quidem vllam fieri mentionem, dicens: Quid ei opus fuerit pecunijs, cui panis & aqua est lautum & magnificum praedium? Petit autem, ut prope Hierapolim extruatur balneum in agro, qui est propter fluuium, vbi ipse orauit flexis genibus, & terra emisit fontes aquarum calidarum: & ut mendicis, qui erant in ea ciuitate, darentur ter mille modij frumenti.

Hæc simul atque audiuit Imperatrix, lubenter concedit, quod fuerat petiitum: & Cornelianum praetorio Praefectum quamprimum accersit, & iubet ad ea praestanda, quæ sunt petita, omne adhibere studium, ne citò promissorum gratiam heberet & obscureret tarditas ministerij. Tale est hominum ingenium, & ita sunt affecti. Ijs lubentius gratificamur, qui dona dubitant accipere, quam ijs, qui sunt prompti ad accipiendum: hos quidem despicientes, quod videantur victi à muneribus: illorum autem amplectentes animi magnitudinem. Praefectus autem praetorio nihil cunctatus, emit tit architectum ad Praesidem Phrygiae, qui erat illo tempore, ut pecunias ab eo acciperet, quantis opus erat ad balneum extruendum: & ter mille modios frumenti distribueret pauperibus, qui erant Hierapoli. Postquam autem fuit impositus finis balneo, quod aedificabatur, ab illo tempore non vocabatur amplius locus ille Ager, qui est propter fluuium, sed Ager calidarum. Durauit autem illius frumenti distributio usque ad tempora impij Iuliani. Ille nanque, quomodò alia bona, ita hoc quoque inuidens Christianis, statim cessare facit suppeditationem.

Diuinus ergo Abercius, ut ad eum reuertamur, cum longo tempore fuisset versatus cum Romanis, & sanam fidei rationem tradidisset Ecclesijs Christianorum, videt aliquandò in somnis adeste Dominum, & dicere: Oportet, ô Aberci, te curam quoque gerere partium, quæ sunt in Syria. A somno ergo excitatus, petit ab Imperatrice, ut eum dimittat. Illa enim eum detinebat vehementissimè, timens ne postquam ille abscessisset, libertatem assecutum daemone, filia rursus inuaderet. Verum is, cum, quod ad id attinebat, iussisset eam esse bono animo, rursus rogauit, ut nauis sibi pararetur,

retur, per quam ad partes Syriae nauigaret. Tandem ergo persuasa ab illius assiduitate, iubet Cornelianum ei parare nauigium, & quæ erant necessaria, quamprimum imponere. Cum ergo ei in Portu deducta esset nauis, illam conscendens, septimo die nauigationis peruénit in Syriam. Et primum quidem versatur Antiochia: deinde eum excipit Apamea: & illinc transit ad reliquas ciuitates, & reconciliat Ecclesias inter se dissidentes. Tunc enim per eas valde serpebat malum hæresis Marcionis. Transmisso autem Euphrate, venit ad Ecclesias, quæ erant in Nisibi, & in tota Mesopotamia, easque eodem modo afficit. Hinc ad eum ab omnibus deferuntur pecuniae, mediocris remuneratio magnæ eius circa Ecclesias malorum perpeffionis. Ignorabant autem se perinde facere, acsi alicui ex ijs, qui possunt velocissimè currere, præberent compedes, præmium quoddam agilitatis, aut si manus, non secus ac ij, qui eum qui nudus luctari pulchrè didicit, conantur docere, ut eum arripiendi ansam habeat aduersarius.

Cum ergo ille quidem recusaret accipere, dicens fuisse plura, quæ dabat Imperatrix, & quæ iustiore de causa poterant accipi: illi autem instantes non possent persuadere: stans in medio eorum vir, quidam, nomine Barchanes, genere clarissimus, diuitijs copiosissimus: Vim quidè, inquit, ei afferre propter pecunias, ô fratres, neque est ei decorum, neque nobis omnino vtile. Quod autem datum non licet deponere, & quod ei magis dant suæ actiones, illud est à nobis praestandum. Decernemus eum nominare æqualem Apostolis. Neque enim vllum alium scimus tantum terræ & maris obijisse, ut curam gereret fratrum, nisi summos Christi discipulos, quos quidem ipse est secutus. Hæc ille quidem: omnibus autem visum est ita esse faciendum. Sicque ab illo tempore accepit hanc denominationem, qui etiam ante illorum sententiam hanc erat ipsis factis sortitus. Cum illinc ergo recessisset, & in vtraque fuisset Cilicia, & Lycæonia obijisset, & Pisidiam, venit Synadem Phrygiae metropolim. Hospitio autem acceptus à quibusdam ex ijs, qui illic erant Christianis, cum se parumper recreasset, ad suam contendit ciuitatem.

Cum itaque ætate venisset ad locum, qui dicitur Aulon, sedit in petra propinqua. Cum autè & ventus spiraret ei aduersus, & à rusticis frumentum in area ventilaretur, & aura tenues paleas excitans, in sancti vultum proieceret, rogat agricolas, ut laborem aliquantum remitterent. Illi autem non exaudierunt. Deinde sanctus quidem solis precibus sopit spiritum, illis autem vel inuitis cessauit studium. Cum ergo nescirent quid agerent, ij se conuertunt ad coenam: Ipse autem aquam (siti enim laborabat) ab eis petijt. Sed agricolæ cum essent valde inhospitales, & planè agrestes, despectui habebant petitionem, & rem ludificabantur: scilicet, propter vnum senem, dicentes, à mensa abstinebimus. Acgrè tulit hanc inhumanitatem humanissimus virorum Abercius: & eis est imprecatus, ut nunquam satiarentur. Quod etiam eis hucusque permansit: humana planè poena inhumanitatis. Deinde à petra recedens, venit ad suam ciuitatem. Cum ergo sensisset populus eius aduentum, omni ex parte confluxerunt, cupientes videre dulcem vultum, & audire vocem desideratam. Ille ergo cum lubenter eis benedixisset, & eos salutasset, rursus obibat ciuitatem, liberè docens verbum veritatis, & eos, qui accedebant, per diuinum baptismum initiatis, & daemoneis praebens mali solutionem: morbos curans, & quauis affectione fortiores spiritus, quæ in ipso erat, virtutem proferens. Cum autem valde quoque vtilem doctrinam librum composuisset, eum dat ijs, qui sub ipso erant, Presbyteris simul & Diaconis, ut eis vel post mortem loqueretur, & aliquo modo nunquam eis cessaret prodesse.

Aliquandò in montem excelsum, vsu ita postulante, ascendit: ipseque & qui cum eo erant, siti laborabant. Confugit autem ad eum, qui potest omnia. Itaque conuersus ad orationem, humilè inclinat genua: Poculèram autem aquam terra statim emisit. Ab illo autem tempore locus ille deinceps fuit appellatus Locus genuflexionis. Cæterum tunc quidem redijt in domum suam: non multò post autem videt rursus Dominum, qui eum in somnis apparuit, & ei dixit: Aberci, iam propè est tempus, ut cesses à longis tuis laboribus. Cum autem à somno esset excitatus, & cognouisset decessum sibi praesignificari, narrat fratribus id, quod apparuerat: & quendam quadratum lapidem, longitudine & latitudine æqualem, sibi sepulcrum construit: & aram, quæ, illo iubente, Roma illuc translata fuerat, lapidi imponit, ei talem inculpens inscriptionem: Electæ vrbis ciuis hoc viuens feci, ut hæc tempore habeat posituram corporis,

S. Abercius venit in Syriam.

Cap. 26.

Vocatur æqualis Apostolis.

Cap. 27.

Redit Hierapolim.

Componit librum quendam.

Cap. 28.

Nota, Loc' genuflexionis.

Epitaphij scribit sibi.

poris,

poris, nomine Abercius. Qui sum discipulus pastoris casti, pascentis ouium greges in montibus & agris, ac magnos habentis oculos, omnia intuentes. Is enim me docuit literas fideles, Romam qui me misit ad videndum imperium, & Imperatricem induram aureis vestibus & calceis. Illic autem vidi populum præclarum, insignes annulos in manibus gestantem. Et Syriæ regionis campū vidi, & omnia oppida Nisibin & Mesopotamiæ, transmissis Euphrate. Habui autem omnes ad eandem venientes concionem, & Paulum intrinsecus. Fides autem omnino produxit & apposuit nutrimentum, piscem ex fonte ingentem, quem purum apprehendit virgo casta: & eum perpetuo edendum tradidit amicis, vinum habens bonum, quod dat cum pane temperatum. Hæc adstans Abercius iussit, vt scriberentur, septuagesimumsecundum annum verè agens. Hæc cogitans orauerit pro Abercio, quicumque nobiscum sentit. Non tamen alterum tumulum mihi, neque hunc in superiori loco imponet aliquis. Quod si fecerit, Romano ærario soluet bis mille aureos, & bonæ patriæ Hierapoli mille aureos. Inscriptio quidem sic se habebat ad verbum, sed tempus ex ea aliquid detraxit, & effecit, vt non nihil postea desideraretur.

Cap. 29.

Ipse tandem cum Presbyteros simul & Diaconos, & quosdam vocasset ex populo: Filioli, inquit, mihi quidem iam ad est vitæ finis, & ab eo, o grex mihi dilecte: ab eo ad id, quod vel ab ineunte ætate desiderabam, vitæ genus: & ad eum, cuius ego solius teneor desiderio, & cuius diuino amore vehementer incendor: ab eo eū visurus. Vobis autem considerandum est, quemnam sitis vobis electuri Episcopum, qui & vos post me pascet, & cuius vocem pulchrè audient meæ oues, quæ, vt Deo placet, ab eo pascentur. Hæc cum sanctus eis dixisset, illi cum pauca inter se communiter locuti essent, Archipresbyterum Ecclesiæ, cui etiam nomen erat Abercius, communiter elegerunt. Quinetiã cum ipse quoque ei sua sententia confirmasset Episcopatum, ei imponit manus: & cum benedixisset, Tu, inquit, o Aberci, nunc Episcopus constitueris, Deo dante, & me quoque, quantum est in mea potestate. Deinde cum simul cum oculis manus in cælos sustulisset, & Deum orasset, spiritu hinc recedit, & transit ad Christum, ad choros Angelorum transmissus, qui re vera vixerat vt Angelus. Populus autem, qui habitabat ciuitatem, congregatus ad sacrum illud viri corpus, cum illi sacra cecinisset cantica, & tanquam communem aliquem thesaurum sustulisset, deposuit in lapide, vigesimo secundo mensis Octobris. Deinde cum eum, qui ab ipso acceperat Episcopatum, in eius thronum deduxissent, communiter magnificauerunt Deum, qui est super thronum gloriæ regni: Quem decet omnis honor, gloria & adoratio, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Abercius ei succedit in Episcopatu

Obitus sancti viri.

SERMO HISTORICVS ET ERVDITVS DE BEATISSIMO SEVERINO COLONIENSI EPISCOPO, EX antiquis sanè MS. codicibus descriptus. Testatur S. Gregorius Turonensis Episcopus Fortunatum presbyterum huius beati Severini scripsisse vitam: sed vtrum ea extet, incertum habemus. Quæ autem idem Gregorius de hoc sanctissimo viro annotauit, ea nos Sermoni huic subijciemus. Nos capita margini adiecimus.

Octobr. 23. Cap. 1.

for. * consultus,

Matth. 28.

Sancti quid nos doceat.

DOMINVS ac redemptor noster, caput totius vniuersalis Ecclesiæ, corpus suum toto orbe dispersum sicut diuina potestate condidit, ita piissima gubernatione custodit. Vnde & firmiora membra, * consultum imbecillioribus, infirmitatis humanæ præsciis, in toto mundo præuidere dignatus est. Quibus etiam peregrinantibus, & capiti suo suspirantibus, nunquam se defuturum esse promisit, dicens discipulis suis: Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, vsque ad consummationem seculi. Consolatur ergo infirmos, vt diximus, maiorum adiutorio, vt eorum admonitionibus exercitati, discant peregrinationem suam cognoscere, & patriam cælestem desiderare. Hoc sanctos patres nostros, suo quenque loco, laudabiliter studio deseruisse non dubitamus: quorum vt memoriam solenniter celebremus, partim ex literarum commendatione,

ne, partim ex maiorum traditione in consuetudine habemus. Quos quia Dominus cælesti gloria sublimauit, nostræ quoque in perpetuum honorandos memoriæ commendauit. Tales denique in ædificatione sui sancti corporis ministros esse constituit, quorum solitudine custodiuntur electi, & ab aperta grassatione coercentur peruersi. Qui videlicet gregem Dominicum à luporum insidijs prædicando, rectè operando & orando protegentes, suo Domino talenta credita cum lucro reportantes, non solum pro suis meritis, sed & pro commissorum profectibus, sui Domini gaudium intrare merentur. Qui etiam sublimiora loca in sancta Ecclesia fortifit, vt ab omnibus vel exēpli, vel doctrinæ gratia videantur. Nemo enim, vt ait Dominus in Euangelio, lucernam accendit, & in abscondito ponit, neque sub modio: sed super candelabrum, vt qui ingrediuntur, lumen videant.

Matth. 25.

Matth. 5. Luc. 8.

De quorum probatissima societate beatum Seuerinum, virum honestæ vitæ, & per cuncta laudabilem, cuius hodierna die festa percolimus, Agrippinensi prædestinatum Ecclesiæ, electione & consensu Cleri totius ac populi præesse misericorditer voluit. Qui tempore Arrianæ hæreses lorica fidei Dominicæ indutus, in Dei opere spectabilis fuit, adeo vt conuenientibus ad synodale concilium ex tota penè Gallia, aliarumque prouinciarum partibus, catholicis & orthodoxis fidei Christianæ doctoribus, Euphrata, memoratæ Agrippinæ Colonie non pastore, sed mercenario, pro prælibatæ pestis perfidia destituto, idem sanctissimus Dei famulus Seuerinus, vt insulam malitiam eliminare debuisset, à cunctis aptissimus acclamaretur. Quod quia periclitanti populo necessarium erat, Deo propitio, sancti concilij autoritate firmatum est. Actumque est mira omnipotentis Dei dispensatione, vt non sceleratissimæ peruersitatis doctori, Seuerinus æterni iudicis præco succederet: sed pestiferi seminis auctore expulso & exterminato, Materni fortissimi Christianæ fidei propugnatoris, & vigilantissimi propagatoris, nec fidei nec doctrinæ perfectione diluibilis, successor existeret: quatenus peripicacibus discretionis obrutibus, quod male pullulauerat refecando, decessoris sui monimenta redintegraret, & impostoris mendacia, fide verissima reuiuifcente, repelleret.

Cap. 2.

S. Seuerinus sit Episcopus Colonien.

Euphrata pseudopiscopus deponitur.

S. Materni primus Episcopus Agrippinens.

Cap. 3.

Quali autem vigilantia sibi & doctrinæ suæ, post susceptum Episcopatum attendisset, vel qualiter in custodia oculis sibi crediti desudasset, corona iustitiæ, quam eum iam in Angelorum consortio suscepisse luce clarius est, manifestissime pandit. Quod si quis à nobis miraculorum eius virtutes exigit, sciat tunc temporis plus fuisse necessariam sermonum interpretationem, quam virtutum operationem: quia contra eos extitit pugna, qui non negabant Dei potestatem in miraculis, sed æqualitatem sanctæ & inseparabilis Trinitatis in personis. Arriana ergo tunc contentio grassabatur: quæ eo crudelior, quo interior, ita totius penè Ecclesiæ viscera serpentinis irrepsit insidijs, vt vix esset credibile, mundum vnquam tantæ pestis illecebris posse carere. & nisi suadente Domino, Christianæ militiæ robustissimi bellatores, quorum Seuerinus non vltimus, labenti in tantis scandalorum turbinibus, sanctæ Ecclesiæ succurrerent, peiora prioribus tempora proculdubio citius aduenirent. Tales etenim tunc eam caninis moribus lacerabant, quales ipsa veritas cauendos esse præmonebat, dicens: Attendite à falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ouium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces: à fructibus eorum cognoscetis eos: Faciliusque fortasse foret, aut aperte contra veritatem debacchantes per rationem vincere, aut pro eadem veritate corpus in mortem tradere, quam simulantes iustitiam gladio rectitudinis expugnare, & insusum virus, quod iam per membra serpsit, interius medicinalibus sanctarum scripturarum poculis resolueri, & ad integrum exiccare. Quo virtutis studio sagacissimum athletam Christi Seuerinum decertasse cognouimus. Cuius solennitati quanto deuotius insistimus, tanto nos eum, quem dilexit, & cuius munere ad tantam gloriam peruénit, & ardentius & syncerius diligere comprobamus.

Arriana hæresis grassatur.

Matth. 7.

Sanctorum festa celebranda.

Cap. 4.

Miracula spiritualia.

Signa autem non à fidelibus, sed ab infidelibus exigenda sunt: quanuis tot mortuorum resuscitator esse veracissime prædicetur, quot animarum hæretica prauitate corruptarum, doctrina fidei catholice & operationis rectæ recuperator esse cognoscitur. Plus est enim, animam inaternum victuram, à vitiorum sordibus ad immortalitatis desiderium per dulcedinē piæ exhortationis accedere, quam corpus iterum moriturum, de tumulo resuscitare. Quoties ergo aliquem ad cognitionem veritatis à tenebris reuocauit erroris, toties cæcis oculis fulgorem reddidit lucis. Quem dum ea, quæ agenda propo-

Proposuit, ad effectum operis assiduis admonitionibus perducere fecit, etiam ma-
 nuum damna resoluit. Cui si de virtute in virtutem eundi, & cordis affectibus ad supe-
 riora ascendendi voluntatem & facultatem doctrina simul & precibus impetrauit,
 gressus pedum a debilitatis nexibus liberos dedit. Verum omnipotens spiritus, qui
 operatur omnia in omnibus, diuidens singulis prout vult, tam forti sanctos & ele-
 ctos suos compage charitatis vniuit, vt nihil eorum, quæ alter merito sanctitatis as-
 sequitur, alteri desit. Cum enim quæcunque bona sic alter in altero diligit, sicut in
 semetipso, nimirum per charitatem agitur, vt eisdem etiam cum ipso participetur.
 Quo fit, vt beatissimum Seuerinum antistitem, nullius omnino virtutis expertem
 merito credamus, quem perfecta charitate bonorum omnium profectibus coniun-
 ctum esse non dubitamus.

Cap. 5. Cuius vitæ descriptione nostræ nequaquam inertia cõmendamus, quia vel quan-
 ta ipse pro Domino egerit & pertulerit, vel quanta per eum Dominus operatus sit,
 nec historiarum narratione, nec testium veracium assertione perfecte didicimus: quan-
 tis ea literarum commendatione, & congrua fidelium relatione dignissima credi-
 mus. Quomodo enim posset fieri, vt tam idoneus fidei catholice prædicator & do-
 ctor, memorabilibus non fulgeret operibus? cui tamen laudabilis fuit labefactum
 sanctæ Ecclesiæ statum suo loco corrigere, & ad pristinam incolumitatem maximo
 sudore reducere, quam recto stantem ordine & non nutantem seruare. Sed post de-
 cessum doctoris religiosissimi, quando grauissima inundatio gentis incredulæ totam
 penè Galliam & eius finitima cæde atque incendijs deuastabat, succedentibus & in-
 grauescentibus aduersis, sancti viri gloriosa facta vel miracula, partim conscripta, partim
 auidis scriptoribus casu inopinatæ perturbationis erepta, gratulationi nostræ
 cognitionis ablata sunt. Tantam nanque dominationis vim tunc temporis crudeli-
 tati tyrannicæ propter peccatum inobediencie vltio diuina concessit, vt in cunctis
 Galliarum prouincijs nec vna quidem ciuitas, nisi Metensis, iniusta remaneret: quan-
 tis in ea nõ nisi solum oratorium, S. Stephani nomine dedicatum, propter eiusdem
 protomartyris sanguinem ibidem pullulantem, saluarum esse S. Seruatij gesta cõme-
 morent: vt videlicet populi, qui corde obdurato prædicatorum suorum blandis ad-
 monitionibus non obtemperabant, in se compleri sentirent, quod sancta scriptura
 de quibusdam peruersis dicit, quia tantummodo sola vexatio intellectum dabit au-
 ditui.

Cap. 6. Quam insanientis gentilitatis feritatem, omnipotentis Dei patientia non prius
 Coloniensem populum permittebat inuadere, quam eius defensoris animam in ele-
 ctorum suorum consortium dignaretur accipere: vt aperte daretur intelligi, quan-
 ti priuaretur munitione patroni, qui & ipsam, quam inuitabiliter merebatur, pla-
 gam præsentem corporaliter S. Seuerini patrocinio, videret esse dilataam. Sed fama mi-
 rabiliam sancti viri operum, certis vtiq; de causis ad nos vsque non perducta, laudæ
 sanctitatis eius non minuit: quia veræ beatitudinis perfectioni non detrahit: in qua
 illum iam æterna securitate felicem, poscamus esse nostræ fragilitatis misericordissi-
 mum adiutorem.

Cap. 7. In laude igitur huius Deo digni pontificis Seuerini non minimum sanctitatis in-
 dicium, quod contemporalis eius probatissimi Christi confessoris Martini miraculis
 inditum reperimus, nequaquam transeundum putamus: in quo lucidissime demon-
 stratur, vnum agone iam benè consummato coronam iustitiæ debitam percepisse, al-
 terum adhuc in certamine positum, eandem fidei bonorumque operum constanti-
 am meruisse. Et vt aperte dicam, vnius ostendit præmium, alterius describit miracu-
 lum. Quodam itaque tempore, dum solertissimus pastor Ecclesiæ Seuerinus, gregis
 sibi commissi custodijs inuigilans, die Dominico expletis matutinalibus officijs, ex
 consuetudine loca sancta orandi gratia circuiret, audire meruit dulcisonam celestis
 militiæ melodiam: quæ illum afflatu sancti spiritus docuit, quia Martinus Episcopus
 de seculo migravit. Quam dum intentus ipse diligenti aure perciperet, secreti cele-
 stis testem secum habere desiderans, vocato Archidiacono, requisit, si aures eius
 cantilena cælitus immissa percuteret, Quo tale aliquid se audire negare, rursus Epi-
 scopus, vt diligenter auscultaret, admonuit. Cumque ille toto corporis & mentis
 nisu cælestis concentus fieri particeps appeteret, & non impetraret, intellexit vir
 Dei à Deo implorandum fore, vt huiusmodi laudes Diaconus audiret. Tunc prostrati
 simul in terram Episcopus & Diaconus, vt harmonia, quam magister intentus au-
 dierat,

1. Cor. 11.

* bonitatis

Charitas quid efficiat.

Cap. 5.

Barbarorū vastatione perire scripta de vita S. Seuerini.

S. Stephani sanguis in templo eius pullulat apud Meten.

Esa. 28.

Cap. 6.

Sancti in vita quid profuerint patriæ.

Cap. 7.

S. Seuerini loca sancta inuifens, disceit diuinitus obitum S. Martini.

dierat, etiam discipulum non lateret, orabant. Quibus erectis, cum beatus antistes
 Diaconum iterum interrogaret, si desideratam vocem auribus adhuc quodam modo
 sentiret, Voces, inquit, psallentium tanquam in celo audio, sed quid sit, prorsus igno-
 ro. Cui secretorum conscius celestium, quid audita iubilatio designaret, aperuit, di-
 cens: Dominus meus Martinus migravit à seculo, & nunc eum hymnidici ciuium cæ-
 lestium chori in suum consortium lætantes suscipiunt. Cuius sanctissimam animam
 carne solutam, diabolus cum suis angelis retinere curauit, sed nihil in eo suum repe-
 riens, confusus abscessit. Propter quod & paululum moræ fuit, quod exequiarum eius
 digna celebratio à nobis audiri non potuit. Requisitum est ergo diligentissime, & in-
 uentum, eadem die & hora sanctum Martinum æternum sui Domini gaudium in-
 trasse, quo hoc beatum Seuerinum contigit prophetiæ spiritu tactum sensisse. Prophe-
 tiæ enim esse creditur, quod diuinæ virtutis mysterium per manifestationem spiritus
 sancti cuilibet reuelatur. Quid ergo nobis de huius sanctissimi pontificis Seuerini
 meritis dicendum est, nisi quod omnipotens Deus dum Martinum ad caelestem glo-
 riam extulit, huic eius confessus & confortij securitatem dedit: vt qui non dissimilis
 studij erant in contemptu seculi, æquali gloria fulgerent in æterna lætitia contem-
 plationis Dei?

Fertur etiam eiusdem gloriosi pontificis temporibus eremitam quendam præci-
 puis virtutum operibus floruisse: qui cuiusdam magni principis fuisse filius, & in de-
 licijs copiosissimis esse enutritus perhibetur. In quibus eoque perductus est, vt pa-
 rentes eius magnificas illi nuptias prepararent, & sponsam delicatissimam cum ap-
 paratu multo conducerent. Cuius dum coniugio potiturus cubiculum post cœnam
 opulentissimam intraret, subito pauore nescio quo raptus, vidit quasi iuuenem spe-
 ciosissimum, qui ei maiorem gloriam commodaturum sanctè promitteret, si sibi pa-
 rare sequendo maluisset. Quod cum tota ambitione iuuenis se velle dixisset, surrexit,
 & de omni suppellectili, quam possederat, vasculum ligneum, quo vinum de situlis in
 vasa aurea & argentea mixtum bibentibus fundi solebat, solum secum sumens, viri
 qui apparuit, secutus, abscessit. A quo in remotiora eremiloca ductus, vitam lauda-
 bilem & paucis imitabilem duxit. Cumque ibidem multos dies ad promerendum
 Deum continuis orationibus vacaret, supplicare magnopere cœpit, vt cum quo æqua-
 litatem præmij habiturus esset, iudex æquissimus aperiret. Cui dum Colonien-
 sis Ecclesiæ præful famosissimus Seuerinus in huiusmodi cõsortio proponeretur, sibi eum,
 quis esset, ostendi precabatur. Nec mora, idem qui illuc eum adduxerat, adfuit, & ei
 locum, in quo sanctus Episcopus illis diebus morabatur, ostendit. Fortè tunc instan-
 te quadam solennitate, multitudo populi confluebat, cui post diuinum officium à
 tanto pontifice conuiuium exhiberi honor impositus exigebat. Vbi dum prædi-
 ctus solitarius deliciarum affluentiam cernens, se ei in præmio sociandū esse pertime-
 sceret, qui talia, qualia ipse quondam dimississet, haberet, seueritate correptionis à
 magistro imposta didicit, quod minùs Episcopus omnem illam secularem gloriam,
 quam ipse ligneum vasculum, quod sibi de cunctis suis opibus seruauerat, dilexisset.
 Vnde Deo gratias agens, ad locum, vnde venerat, gratulabundus recessit, & vt
 promissum præmium cum Seuerino Dei famulo mereretur, quoad vixit, instantissi-
 mè flagitauit. Hæc ergo duo beati Seuerini virtutum insignia, quæ proposuimus ad
 exprimendum bonitatis eius meritum, vt puto, sufficerent, etiamsi plura non fuisset.
 In altero enim Dei, in altero intelligimus dilectionem proximi. Nam quod
 humanam possibilitatem transcendens, supernorum spirituum laudes in beati Mar-
 tini transitu audiuit, qualiter in dilectione Dei profecisset, ostendit. Soli enim syn-
 cerissimæ charitati præstatur, vt Dei, qui charitas est, arcanis admisceatur. Quod au-
 tem contemplatiuæ vitæ dulcedinem ad tempus deserens, proximorum infirmitati
 etiam in conuiuiorum apparatu condescendit, quam forti fraternæ charitatis vin-
 culo constringeretur, insinuat. Magnum est enim hæc habendo dispensare, & non
 diligere: & manifestum est, quia hæc qui non diligit, etiam non habere velit. Sed
 hæc discretissimus sanctæ Ecclesiæ prouisor Seuerinus, & sibi metipso plus caelestia
 considerans, non appetijt, & commissorum necessitati, quando tempus fuit, sollicitè mi-
 nistravit, quasi suis subditis dicens cum Apostolo: Siue mente excedimus Deo, siue
 sobrij sumus vobis. Quia in re de sanctitatis eius merito certi, Coloniensem populū,
 Deo auxiliante, felicem fore credimus, si cuius studio reparatus est ad fidem, illius
 cum bonorum operum executione poscat sedulus intercessionem.

Audit & ei^s Diaconus voces Angelorum in celo.

Cap. 8. Filius cuiusdam magni principis eremitam agit.

Vasculum ligneum carnis relicti secum assumit.

Perfectus mundi contemptus in S. Seuerino.

1. Iohan. 4.

1. Cor. 13.

Cap. 9.
Proficisci-
tur ad oppi-
dum Burde-
galense.

Corroborata igitur & bene stabilita Dei gratia Coloniensi Ecclesia, sanctus vir Seuerinus, in Dei opere indefessus, per visionem monetur, ut Burdegalense oppidum & partes Aquitaniae, vnde etiam clarum traxisset originem, caelestis lucri causa visitare non dubitaret. Quod statim cognita Dei voluntate, licet iam senili graueretur aetate, perficere aggressus est. Interea dum iter ageret, reuelatum est a Domino beato Amando eiusdem ciuitatis praesuli, Seuerinum magnifice sanctitatis Episcopum, visitatum Aquitanicos ciues aduenire, & se ei cum cleri populi que coetibus obuiare debere. Vnde repletus gaudio vir Dei, congregationem fratrum plebemque subditam conuocauit, & in occursum beati pontificis cum veneratione debita properauit. Quem mox ut appropiauit, prior proprio nomine, velut per reuelationem doctus fuerat, salutare curauit, prosequente Clero, & dicente: Benedictus, qui venit in nomine Domini. Tum laeto constipatus vtriusque sexus agmine, ad ecclesiam honorifice cum canticis & hymnis deducitur, & consueca conuenientium fratrum vota soluuntur. Ibi sane constantissimus Christi confessor veluti repuerascens, fidei virtutisque exempla simul & documenta cunctis proposuit, quibus incredulos salubri credulitati restituit, errantes ad viam veritatis reduxit, bene agentes in bonorum operum profectu firmavit. Non pauca quoque miracula in eadem provincia Dominus per seruum suum operatus est. Et quia ibi dissoluenda corporis eius vincula diuina praedestinavit scientia, subito vir Dei grauatus infirmitate, conuocatis fratribus, praedixit se in eodem loco mortis debitum soluturum, & locum sedis propriae corporaliter amplius non visurum. Sicque sanctissimus pontifex, post datam exhortationem & benedictionem, cunctis onustus virtutibus, quibus promeretur Deus, consummato feliciter vitae praesentis cursu, intentum supernis desiderijs creatori reddidit spiritum, coronandus cum confessoribus sanctis immarcescibili braui perpetuae retributionis.

Errantes re-
uocat in vi-
am.

Miraculis
claret.

Felicem spi-
ritum redi-
dit creato-
ri.

Cap. 10.
S. Amandus
Episcopus
honorifice
cum sepelitur.

Tunc venerabilis Amandus Episcopus, conueniente vtriusque sexus innumerable multitudinem, susceptum sacratissimum corpus cum clericis in crypta sua ecclesiae fecit honorabiliter sepeliri. Vbi ex illo tempore tantas Dominus virtutes per beati Seuerini merita operari dignatus est, ut videretur incolis fidem mortuus custodire, quam viuis dicitur recuperasse. Ex quibus vnum insigne miraculum explicabo, quod ideò famosius praedicatur a cunctis, quia communis erat causa salutis. Nam dum quodam tempore ad annuale festiuitatis eius gaudium plebs totius provinciae religionis amore conflueret, inopinata Gothorum rabies cum exercitu copioso superuenit. Cumque se multitudo, quae conuenerat, inermem & resistendi impotem cerneret, ad eius consilium confugit, cuius eam gloriosa solennitas inuitauit. Nec mora, isdem, qui praedaturus, quantum caedi superesset, hostis aduenerat, meritis sancti Seuerini immenso ex virtute Dei pauore perterritus, fuga se tantummodo vel latibulis, quibus quisque potuit, saluare quaesivit: hisque quos praedari venerat, cum omnibus quae attulerat, praeda fuit. Vnde factum est, ut omnipotenti Deo eiusque militi Seuerino laudes Aquitania tota rependeret, & singulis exinde annis hanc solennitatem cum donis & muneribus copiosius frequentaret.

Præclarum
post obitum
eius mira-
culum.

S. Seuerini
festum.

Cap. 11.

Tob. 12.

Iohan. 15.
1. Cor. 1.

Cetera, quae tamen nec modica, nec pauca esse comperimus, breuiandi gratia dimittimus: quia eos, inter quos facta sunt, nullo modo de his silere putamus. Nam sicut sacramentum regis abscondere bonum est, iræ opera Dei reuelare & confiteri honorificum est. Ipse enim in sanctis & per sanctos virtutes quilibet operatur, qui electis suis discipulis dicit: Sine me nihil potestis facere. de quo Paulus dicit, Christum Dei virtutem & Dei sapientiam. Qui nos quoque, fratres charissimi, pro modulo nostro laudes & gratiarum actiones in his gloriosissimi sui confessoris Seuerini solennijs deferamus: ut qui illum in sanctis suis mirabilem praedicamus, eisdem opitulantes, nobis eum fore propitium sentiamus: Qui cum patre & spiritu sancto viuunt & gloriatur Deus in secula seculorum,
Amen.

DE

DE S. SEVERINO COLONIEN. EPISCOPO.
DE EODEM S. SEVERINO EPISCOPO, EX GREGORIO
Turonensi, De gloria Confessorum Cap. XLV.

Abet & Burdegalensis vrbs patronos venerabiles, qui saepius se virtutibus manifestant, sanctum imprimis Seuerinum Episcopum in suburbano murorum summa excolens fide. Et licet iam dixerimus in prologo libri huius, quod ea tantum scriberemus, quae Deus post obitum sanctorum suorum, eis obtinentibus, est operari dignatus: tamen non puto absurdum duci, si de illorum vita memoremus aliqua, de quibus nulla cognouimus esse conscripta. Sanctus igitur Seuerinus, ut ipsorum Burdegalensium Clericorum fidelis relatio profert, de partibus Orientis ad eandem destinatur urbem. Dum autem iter ageret, & Ecclesiam Burdegalensem Amandus Episcopus regeret, apparuit ei Dominus in visu noctis, dicens: Surge, & egredere in occursum famulo meo Seuerino, & honorare eum, sicut honorari scriptura sancta docet Dei amicos. melior est enim te, meritisque sublimior. Exurgens autem Amandus Episcopus, accepto bacillo in manu sua, perrexit in occursum eius, nihil de viro sancto sciens, nisi quae Dominus reuelarat. Er ecce S. Seuerinus veniebat quasi obuiam ei. Tunc appropinquantes ac proprijs se nominibus saluantes, ruunt pariter in amplexus, deosculati que ac fusa oratione, ecclesiam cum magno psallentio sunt ingressi. Quem deinceps intantum dilexit ac veneratus est Amandus Episcopus, ut eum in locum suum substitueret, ac ipse quasi iunior haberetur. Denique post paucos annos obiit beatissimus Seuerinus. Quo sepulto, Amandus Episcopus recepit locum suum: quem ei non dubium est per obedientiam redditum, quam in Dei sanctum exercuit. Illum igitur incolae, cognita eius sanctitate, patronum sibi affiscunt. Quod si quandoque urbem aut morbus obrepit, aut hostilitas obsideat, aut aliqua percellat calamitas, protinus concurrentes populi ad basilicam sancti, indictis ieiunijs vigilijs celebrant, deuotissime orationem fundentes: & mox ab imminente calamitate saluantur. Vitam tamen huius, postquam haec scripsimus, a Fortunato presbytero conscriptam cognouimus.

Sancti sunt
patroni no-
liti.

Amandus
Burdegalens.
Episcopus.
Plal. 138.

S. Seuerini
quanti faci-
ant Burde-
galen. & quod
praestet eis.

DE TRANSLATIONE EIVSDEM BEATISSIMI
PRAESVLIS SEVERINI, QVAE ETSI IN ALIVD TEM-
pus incidit, tamen hoc loco cum superioribus eam coniungere volumus, ut
lector totam eius historiam coniunctam habeat. Extat in anti-
quis manuscriptis codicibus.

Prologus Authoris, a quo etiam superiora scripta sunt.

Via beatissimi pontificis & confessoris Christi Seuerini vitam vel gesta, prout nobis quasi per densissimam antiquitatis nebulam prospicientibus elucere potuit, ex parte contigimus, & licet propter maiorum negligentiam, sine quod licentius dici potest, propter barbarorum, quorum supra mentionem fecimus, hostilem potestatem quaedam minus vltata, tamen propter indubitam fidei constantiam, simplicemque verae religionis affectum, facile credibilia dilucidare curauimus: superest, ut quomodo diuina pietas plebem, quam subtracto pastore pro meritis castigauerat, reducto eius sacratissimo corpore laetificauerit, prout possumus explicemus. Nec mirum cuiquam videatur, quod post tantum temporis spatium nonnulla, quae prius sollicitudo styli non tetigit, posteritatis memoriae per descriptionis certitudinem commendare satagimus: quia eorum affertionibus roboramur, qui sanctissimi custodes cineris, a religiosis audita paratibus, de memorabilibus beati viri factis vel miraculis, ad sui solatium diligentissime seruaerunt, & quorum non admittent scribendorum fiduciam, saepius repetendorum in suis conuenticulis dulcem non amittebant memoriam, Euangelicum illud implendum expectantes oraculum, quod veritas ipsa promittit, quia quod auditis in cu- biculis, praedicabitur in testis.

Huius histo-
riae fides.

cu-Luc. 12.

Hanni va-
stant & po-
pulantur
Gallias.

Ingens sic-
citas.

Esa. 60.

Angelica vi-
sione disci-
tur sicca-
tis eius cau-
sa.

Vide prisco-
rum studiū
erga sancto-
rum reliquias

Colonienses
in Gallias
proficiscun-
tur pro cor-
pore sui Pa-
troni Seue-
rini.

POST QUAM vir Domini sanctus, & pontifex gloriosus Seuerinus, seculi huius laborioso transcurso certamine, coronam iustitiæ, quam viuens promeruit, in æternum iam victurus accepit, & orbatis vtrinque tanti patroni præsentia corporali Coloniensium & Burdegalensium populis, luctus diebus plurimis continuatus, pro humanæ leuitatis consuetudine paululum refrigerare coepit, infanda Hannorum gens totam, vt prædiximus, Galliam hostili gladio deuastandam inuasit, & quanta præsidij firmitate carerent, obliuiosis in memoriam reuocauit. Quibus gestis, cum Ecclesijs Dei pacis iterum tranquillitas redderetur, Agrippinenses quasi post flagella securi, iterum sui pastoris studio, quo decuit, non exquiescerent. Vnde factum est, vt per totam illius Episcopij latitudinem pluuia gratia penè per triennium negaretur, congruo nimirum castigationis exemplo, vt qui nubis obumbratione carerent, pluuiam non haberent. De illorum quippe vir iste sanctus numero proculdubio fuit, quos propheta per spiritum intuens, aiebat: Qui sunt isti, qui vt nubes volant? non solum enim verbis pluerat, sed & miraculis coruscabat. Cumque magna penuria loci illius Ecclesia grauaretur, conuenerunt quique consilij sanioris, vt quid sibi tanti mali cuandi causa agendum esset, tractarent. Quo facto, omnes vnanimiter triduanum ieiunij remedium quaesierunt. Quod cum magna sollicitudine à Clero simul & populo celebraretur, meruerunt Angelicæ visitationis certitudine, cur talia paterentur, agnoscere.

Tertia nanque transacta solennis parsimonie die, quendam eiusdem Ecclesiæ clericum Angelus per visionem arguit, dicens: Pastorem & Episcopum vestrum non habetis, & causas tantæ iracundie quaeritis? Qua territus allocutione clericus, euigilauit, & quorsum ista pertenderent, admodum miratus, de incolumitate pontificis, qui tunc temporis ibi præfuit, sollicitè requisit. Sed cum illum integra resciret sanitate vigerè, primum metuens narrare quod viderat, reticendum esse putabat, deinde quibusdam sibi familiaribus adherentibus visionem quasi pro somnij phantasia pandebat. Sicque paulatim illa omnino laudabilis fama per singulorum officia, cunctorum penè peruagabatur ora: fit conuentus Cleri totius ac poduli, clericus velut huius oraculi vates, productus in medium, vt visa cunctis per ordinem exponat, rogatur. Qui cum imperijs & votis sacerdotis suspensæque plebis satisfaceret, clamor mox omnium vnanimus attollitur, Seuerinum sanctissimum & solis vix perfectioribus imitabilem antistitem, hoc præfatio sedi propria restituendum esse conclamatum est. Ibi nemo, qui non annueret, nemo qui non hoc sibi optabile prædicaret, nemo penè, qui non præ gaudio fletet. Nec mora, diem constituerunt, quo ad hoc agendum necessarijs sumptibus præparatis, idoneique sollicitè conuenirent. Mox mirum in modum diu negatâ pluuiâ terris arescentibus reddita, se gratulantibus velut eiusdem consilij participem sociavit, & quia omnipotens Deus probauit quod præmonuit, cunctis absque vllius caligine dubietatis innotuit.

Tunc beata Coloniensium & vicinorum quoque societas, prospero cursu per Gallias properans, Aquitanie partibus propinquabat, vbi Burdegalense oppidum, iam à precioso hospitis nomine S. Seuerini castellum vocitatum, venerandos reliquiarum cineres conseruabat. Principes autem prouinciæ, auditis causis itineris, magna primum animositate resistere conati sunt. Vnde & multitudinem conuocantes, se non solum optata & longè quaesita munera venientibus non duros, sed ipsis, si non citò recederent, bellum illaturos esse minati sunt. Postea verò cum suggerentibus quibusdam, eorum æquam & rationabilem, & non sine Dei prouidentia dispositam veniendi causam agnoscerent, & depositum eos exposcere, non rapinam, nutu Dei, quantum inuiti, tacendo plurimi consenserunt. Burdegalenses verò nimio infausti nuncijs mœrore percussis, nulloque prouidentie Dei vel visitationis Angelicæ signo sibi delato, ad dandum suum solatium sollicitati, conuenerunt omnes in vnum, & vitam sibi sine defensoris sui corporali præsentia, nullo modo prodesse conclamauerunt: adijcentes illam se magnoperè mortem optare, quam pro tuendis & retinendis secum beati viri reliquijs subire mererentur. Similiter illi, qui venerant, in

cepta

cepta debiti sibi muneris quaerendi vel exigendi constantia permanebant. Cumque pari studio diutius audientes & reddentes vtrinque certarent, & Colonienses iam implendi desiderij sui causa totas vires expendere deliberassent, tandem Aquitanici spiritu consilij tacti, nè propter salutis suæ ministrum hi vel illi mortis sentirent dispendium, pia & non contemnenda esse vota venientium asserentes, pacis insignia præteruenerunt: ea tamen conditione, vt si pissimo amorum defensori propriam placeret reuifere sedem, ipsi ob eius perpetuam memoriam & solitam sui tutelam, sanctissimi mererentur habere corporis partem. Quod dictum cum placuisset omnibus, inuisos prius hospites cum gaudio susceperunt, ipsique quod petierant consecuti, cum honore eos maximo remiserunt. Quantus sanè tunc ibi dolor & gemitus, quantus præ gaudio stentium luctus, cum membra sancta à loco pristinae quietis ablata sunt, non est opus verbis, vt credimus, explicare, cum per se valeat hoc vnusquisque pensare. Illi enim, quod vita charius habebant, amittere se flebant: isti, vnde salutem sperabant, se gaudentes acquirere, lachrymabantur.

Burdegalē-
ses partem
sacri corpo-
ris referuāt
sibi.

Præcedentes igitur thesauri sacratissimi portitores, secuti sunt omnes cum hymnis & laudibus, quos aut ætas, aut infirmitas non retrahebat: & nunc quidem alij fessidiscendentes, alij pijs exequijs succedentes, hymnum canebant & laudabant Dominum in excelsis, donec recto itinere, ducente pacis Angelo, Coloniâ peruenirent. Ibi verò exercitus innumerabilis ciuium & exterorum, quos tanta felicitis fama gloria inuitauerat, confluebat. Suscipientes ergò diu desideratum sui pontificis corpus, in ecclesia beatorum martyrum Cornelij & Cypriani solemniter condiderunt: orantes, vt sicut eos quondam doctorum solertissimus exemplis & prædicationibus gubernasset, sic intercessor & patronus in perpetuum custodiret. Ipso autem anno tanta ibi fertilitas facta fuisse narratur, vt ipsa ex omnium ore patronum suum veraciter rediisse, sedique propria restitutum esse testaretur. Vnde contigit, vt hoc verbum ab incolis vtitatum, etiam longinquos & externos non lateret: factumque est quasi prouerbiū, domi esse sanctum Seuerinum Episcopum.

Colonienses
ex Aquita-
nia repositi
cât reliqui-
as beatissi-
mi Seuerini

Prouerbiū
vulgare Co-
loniense.

Quod, vt aiunt, etiam beatae memoriæ venerandus Papa Leo, quasi consuetudinis eiusdem oblitus suo impressit exemplo. Nam cum Roma profectus propter pœnas iniuste sibi illatas, ad Imperatorem Carolum migraret in Franciam, deuenit in locum, quo viri Dei Seuerini corpus venerabile requiescit, ibique præter morè, quem in via seruauerat, oratum ecclesiam introiit. Comites autem eius mirantes, causam huiusmodi sciscitabantur. Quibus ille: Loci, inquit, huius defensor domi est: idè non ausus sum illum præterire insalutatum. Hinc ergò consuetudo ciuibus inoleuit, vt vno die per singulas hebdomadas ad S. Seuerini sepulcrum veniant, & vt per totam hebdomadam eius patrocinio fulciantur, supplici deuotione deposcant.

Nota morè
Coloniensium.

Meritis itaque sancti huius & Deo dilecti pontificis, apud venerabilem ipsius sepulcri locum, plurima dignè petentibus præstantur beneficia: nullum nanque salutis est signum, cuius ibi fides non inueniat emolumentum. Siquidem post reconditum ibi beati corporis thesaurum, Nortmanni ruptis habenis crudeliter sequentes, & maximam regni illius partem incendijs ac cæde vastantes, nullo penitus conatu valèbant eius oratorium inflammare, cum tamen nulla tunc in circuitu ecclesia flammis quierit superesse. Ibi totum malevolentie suæ spiritum proferendo nihil proficientes, immò non modicum sui detrimentum in quorundam grauibus pœnis, quorundam mortibus sentientes, illius ædis custodem & dominum iratum esse, rusticè clamauerunt, & ab eius se vicinia quanto cyus rapuerunt. Quod, inquantum audemus diuini iudicij secreta rimari, nostræ salutis causa credimus fieri: vt his admortiti crebrò miraculis, opem quæramus eius intercessionis apud misericordiam redemptoris: Qui cum patre & spiritu sancto viuut & regnat Deus in secula seculorum, Amen.

Nortmanni
eius nō pos-
sunt orato-
rium inflā-
mare.

MARTYRIUM S. FELICIS EPISCOPI AFRICANI, EX PERUVSTO MS. CODICE DESCRIPTVM, IN quo tamen mihi quidam perperam mutasse videtur tempus passionis. Desunt autem hic sancti, qui cum eo passi feruntur in Martyrologijs.

Octobr. 24. Is fuit annus Christi 304.

Edictum Imperatoris impij simum.

* aduri, habet codex.

Felix Episcopus non vult tradere sacros codices.

Act. 5.

S. Felix constantia.

Multa patitur sanctus Episcopus.

Felix loc. videtur esse mendosus, legendumque 9. Calend. Noubris.

IOCLETIANO nouis, & Maximiano octies consulis, exiit edictum Imperatorum & Caesarum super omnem faciem terre, & propositum est per colonias & ciuitates principibus & magistratibus, suo cuique loco, ut libros Deificos legis peteret de manu Episcoporum & presbyterorum. Tunc programma posuit in ciuitate Tibiurense die Nonarum Iuliarum. Tunc Magnilianus curator iussit perducere ad se seniores plebis. Eadem die Felix Episcopus Carthaginem fuerat profectus: Aprum vero presbyterum ad se iussit perducere, & Gyrum & Vitalem lectores. Quibus Magnilianus curator dixit: Libros Deificos habetis? Aper dicit: Habemus. Magnilianus curator dicit: Date illos igni adureros. Tunc Aper: Gyrulus Episcopus noster apud se illos habet. Magnilianus curator dicit: Vbi est? Aper dicit, Nescio. Magnilianus curator dicit: Eritis ergo sub officio, donec Anulino proconsuli rationem reddatis. Postera autem die Felix Episcopus venit Carthaginem Tibiuram. Tunc Magnilianus curator iussit Felicem Episcopum ad se perducere per officialem, cui Magnilianus curator dicit: Felix Episcope, da libros vel membranas, quaeunque habes, Felix Episcopus dicit: Habeo, sed non do. Magnilianus curator dicit: Prius est, quod Imperatores iusserunt, quam quod tu loqueris: Da libros, ut possint igni aduri. Felix Episcopus dicit: Melius est me igne aduri, quam scripturas Deificas: quia bonum est obedire Deo magis, quam hominibus. Magnilianus curator dicit: Prius est, quod Imperatores iusserunt, quam id, quod tu loqueris. Felix Episcopus respondit: Prius est praecipuum Domini, quam hominum. Magnilianus curator dicit: Recogita tecum.

Post tertium autem diem iussit curator Felicem Episcopum ad se perducere, & dixit ei: Recogitasti tecum? Felix Episcopus dicit: Quae prius locutus sum, ea & modo loquor, & ante proconsulem ea sum dicturus. Magnilianus curator dicit: Ibis ergo ad proconsulem, & ibi rationem reddes. Tunc assignatus est illi deductor Vincentius Cellini, decurio ciuitatis Tibiurense. Tunc est profectus, Felix Episcopus ad Tibiuram octavo Calendas Iulias: ligatus vero iussit in carcerem trahi. Alia autem die productus est Felix Episcopus ante lucem, cui dixit: Quare scripturas superuacuas non das? Felix Episcopus dicit: Habeo, sed non dabo. Tunc iussit eum ligatum in ima carceris mitti. Post dies autem sedecim Felix Episcopus productus est de carcere in vinculis hora noctis quarta ad Anulinum proconsulem, cui dixit Anulinus: Quare scripturas superuacuas non reddis? Felix Episcopus respondit: Non sum eas daturus. Tunc iussit eum Anulinus proconsul ad praefectum praetorio mitti Idibus Iulij. Tunc praefectus iussit eum in suo carcere recipi, & maioribus vinculis ligari. Post dies autem novem iussit eum praefectus post Imperatores nauigare. Tunc Felix Episcopus ascendit nauim cum vinculis magnis, & fuit in capsula nauis diebus quatuor, volutans sub pedibus equorum, panem & aquam non gustauit, ieiunus ad portum peruénit, & in ciuitate Agrigento exceptus est a fratribus cum summo honore. Inde uenerunt in ciuitatem nomine Catanam. ibi similiter sunt excepti. Inde Messanam uenerunt, inde Taurominum. ibi similiter sunt excepti. Postea fretum nauigauerunt in partes Lucaniae, in ciuitatem nomine Rulo. Inde sunt profecti Venusium, quae ciuitas est regionis Apuliae.

Tunc praefectus iussit Felicem Episcopum de vinculis eripi, & dixit: Felix, quare scripturas Deificas non das? aut forsitan non habes? Cui respondit: Habeo quidem, sed non do. Praefectus dicit: Felicem gladio interficite. Felix Episcopus dixit uoce clara: Gratias tibi Domine, qui me dignatus es liberare. & ductus est ad passionis locum (etiam ipsa hora luna in sanguinem est conuersa) die tertio Calendas Septembris, Felix Episcopus eleuans oculos ad caelum, clara uoce dicit: Deus, gratias ago tibi, quinquaginta & sex annos habeo in hoc seculo: uirginitatem custodij, Euangelia seruaui, fidem & ueritatem praedicaui. Domine Deus caeli & terrae Iesu Christe, tibi uicem meam ad uictimam flecto, qui permanes in aeternum: Cui est claritas & magnificentia in secula seculorum, Amen.

HISTO-

DE S. EVERGISLO COLONIENSI EPISCOPO. HISTORIA S. EVERGISLI COLONIENSIS EPISCOPI, EX MS. CODICIBVS, MUTATO STYLO aliquanto contractius descripta per F. Lawr. Surium.

RAE CLARA sanctorum patrum merita pio affectu & studio par est Ecclesiam catholicam iugiter uenerari, ut fidelibus in memoriam reuocet, quemadmodum illi saluari praedicatione & doctrina sua, uere religionis & fidei semina per orbem sparserint ac propagarint, antiquosque ethnicae superstitionis errores passim extirparint. Erant enim Christi summi patris familias indefessi operarij, ad excolendum amplissimum mundi huius agrum ab illo destinati, ut uerbum, quod primus ille seminarat, per uigiliam cura conseruarent, ne diurno situ neglectum, sentes & uesperes suffocarēt. Atque ad eiusmodi opus pastorum Ecclesiae animus egregie fuit intentus, & in hoc eorum seruebant studia. In eorum numero fuit etiam beatissimus Evergisus, ex nobili parentum stemmate secundum carnem ortus apud Tungros, tum quidem Belgicae Galliae ingens oppidum, at nunc longe mutatum ab illa amplitudine. Ab ipsa autem pueritia quaedam in eo gratiae & uirtutis insignia relucebant, nec deerat elegans corporis forma. Parentes eius leti tam optata prole, Christi perpetuo seruitio eam addixerunt, ut in Clerum puer assitus, illi more Ecclesiastico inseruaret. Magna in eo adhuc puero discendi sedulitas, praecleara morum ornamenta cernebantur: praeterque tenerae aetatis modum, semper autem pij laboris occupatum exercitio, aut in preces incumbentem, uel sacris lectionibus intentum, lectaque fidei memoriae commendantem uidere licebat. Aetate quidem pusillus, coartans eos pueros pia uiuendi ratione & morum probitate longe anteibat, ita ut quoddam scientiae & magisterij priuilegium in eo elucere uideretur, & teneros annos quadam senilis aetatis maturitate ornaret, hominemque perfectum bene moratae uiae exemplis referret. Lectioni magna animi contentione incumbens, non sine parentum offensione prandiolum differerebat in horam uespertinam, cum sancto Daniele abstinentes a cibis lautioribus, paruoque contentus, sustentando potius, quam alendo, corpori seruiebat: interim tamen id, quod sibi subtrahebat, impertiens inopis. Sic ille aetate tenellus, religione grandaeuus, mundi gloriam calcauit.

Interea uir Dei Seuerinus, Coloniensis ciuitatis Episcopus, nominis & meritorum splendore illustris, & per cuncta laudabilis, pro sacerdotalis ministerij debito officio, suae parociae ecclesiam uisitabat, & ex sacrorum canonum praescriptione, salutaris doctrinae & exhortationis uerba singulis proponebat. Grassabatur enim tum etiam in Gallijs Arianorum haeresis, quam beatissimus Seuerinus passim profligare nitentur, & conficere gladio oris sui. Cumque ea animi intentione etiam Tungros inuiseret, apud quos proli dolor perfidiosus Euphratae impij dogmatis zizaniae sanae doctrinae tritico superseminauerat, primum e fratribus, qui illi ecclesiae cura & dignitate praerant, ad se acciuit, ex illo diligenter inquirens de fide eorum & studio cultus diuini. Respondit ille ad singula, quod res poscere uidebatur, & inter caetera etiam Evergisli religiosi ueri miras uirtutum primitias accuratè exposuit. Mox Episcopus Seuerinus exhilaratus, iubet puerum ad se adduci, & cum eo colloquutus, spe & expectatione sua maiora in illo sanctitatis indicia deprehendit. Itaque tenerrime illum diligens, inter paternos complexus & oscula hortatur eum, ut secum proficiscatur. Non recusat sacer Christi tyrunculus, ut possit fieri pars Domini & funiculus hereditatis eius, mundanas gloriolas fallacesque diuitias omnino contemnens, diuinorumque obedientiae mandatorum sese accommodans, simplici uelut & uelut contentus, nihil extra Deum possidere curat. Immo iam sapienter discernens, quid placeat Deo, quid uel displiceret, iuxta Apostolum, rationale Domino impendebat obsequium, totumque uiae cursum ad eius instituebat & exigebat uoluntatem. Atque interim bona conuersationis successibus uergetatus, & diuinae consuetudinis beneficio confirmatus, amore insatiabili caelestis sapientiae fontibus inhiabat, & instar apud sedulae, diuinorum eloquiorum floribus insidens, intra pectoris sui aluicium, fidei uirtutumque mella condebat.

Octobr. 24.

Patris sancti Evergisli.

Pueritia eius uirtutum ualidè studiosa.

Uide abnt. nentia pueri. Dan. r.

Euphratae pseudoepiscopi, dogmatis Arianiani defensor.

S. Evergisli adheret S. Seuerino Episcopo.

Rom. 14.

Rrrr 4

Cer.

Cernens autem beatus Seuerinus Episcopus, & ætate & moribus benè idoneum cum esse maioris gratiæ capeffendis honoribus, nè sub modio tantâ lucerna diutius lateret, prudenti sanè consilio sacri altaris ministerio eum admouere decreuit, sicque per singulos gradus ad Diaconatum vsque eum prouexit. Quo in ministerio qualem ille se præbuerit, dici vix queat. verebatur enim, nè tantam gratiam inaniter accepisse videretur. In Dei templo nocte ac die vigilare, & mensæ Dominicæ citra reprehensionem inferuire nouerat, virtutum exercitatione præclarus, percepto munere dignus, atque omni ex parte perfectus. Quodam Dominico die nocturnis horis pro consuetudine cum sancto Episcopo Seuerino loca sancta inuisens, cum illo humi prostratus, cælestem meruit audire melodiam: sed eum nesciret, quid ea sibi vellet, à sancto Episcopo diuinitus docto beatissimum Martinum didicit migrasse à vita, & deducantibus Angelis abire in cælum.

Tandem defuncto beato Seuerino, Clerus & populus Agrippinæ Coloniae eum sibi elegit Episcopum, quanuis renitentem. Postquam ergo eam adeptus est sedem, statum Ecclesiæ Coloniensis quotidie in melius prouehabat, eius familiæ cibum dabat opporuno tempore, oues sibi creditas eleganter instituebat, modis omnibus à peccandi consuetudine retrahebat, calamitosis & afflictis omnibus humaniter subueniebat, urbem ipsam in tantum ornare studens, vt ab incolis aurea Colonia appellaretur. Porro mentis oculos semper referebat ad Dominum, quotidianisque actus gratiæ incrementis, ibat de virtute in virtutem. Postquam autem consenuit, immodico capitis dolore vexatus, more suo sacrata circūiuit loca orandi studio. Cumque ad beati Gereonis sociorumque eius templum, malè valentium refrigerium, peruenisset, flexis genibus in sanctorum memoriam, vt consueuerat, versum illum dicere coepit, Exultabunt sancti in gloria: moxque cælitus responsum est, Latrabunt in cubilibus suis. Vnde ille intellexit, spiritu Dei id ei reuelante, illo ipso die sanctos martyres animas suas cælo reddidisse. Ab eo ergo tempore vsque in præsens eodem die quotannis, ipso agente, illorum celebratur solennitas. Accepit autem puluerem à sanctorum templo, & sanctæ Crucis exprimens signum, eum malè affecto capiti suo imposuit, sanusque recessit.

Deinde pastoralis eum perurgente cura & sollicitudine, fidei feruore inflammatum, ad Tungros profectus est, idololatriæ sordes eliminaturus. Vbi eò peruénit, cum multa authoritate sacras habebat conciones, errâtes reducebat in viam: malos hortabatur, vt citò resipiscerent: bonos, vt studebant effici meliores. Cùm autem Dominus veller eum ad laborum capiendam præmia euocare, vt cursum vitæ feliciter absolueret, quadam nocte mædia surrexit, & ex more solus ad sanctæ Dei genitricis monasterium orandi causâ se contulit, faciès quod propheta dicit, Media nocte surgebâ ad confitendum tibi super iudicia iustificationis tuæ. In ipso autè itinere psallente eo, Tu autem Domine susceptor meus es, gloria mea, & exaltans caput meum, latrones accurrunt, ad iugulandos homines intenti, magnam sibi ex illo prædam pollicentur, vsusque ex illis teli ictu eum interficit. Sed cùm nihil apud eum præter simplicem vestem inuenirent, ad locum secretiorem corpus exanime absportant, virgultis operiunt, nè prædatur illorum crimen, dolentesque se spe frustratos sua, aufugiunt, nihil præter cruentam conscientiam secum auferentes.

Manè oriente die infaustus cædis eius nuncius perfertur ad urbem, luctus & metus omnes occupat, Clerus populusque prope aduolant ad locum, vbi sacrum corpus iacebat vili operum tegmine, reuerendo funeri debita persoluunt officia, orant loci eius Episcopum, alioqui voluntarium, vt eo, quo par est, honore corpus exanime condatur. Incredibili omnium dolore humantur sacri artus: sed interim tanti ciuis aduentu lætantur Angeli in cælis, quò etiam nos eius intercessione venturos speramus, si fide & opere in eius vestigijs insistamus. Ferebatur autem sacrum corpus, comitante Clero & innumera populi frequentia, cum hymnis congruis ad beatissimæ Dei genitricis Mariæ oratorium, quod ea tempestate celeberrimum fuit. Celebratis inde, vt moris est, exequijs cum Psalmodiâ & Missis, in occulto quodam loco eius ecclesiæ conditum est corpus sacrum perquam honorifice & reuerenter: tametsi eximia eius sanctitas humana officia facile superaret. Quòd autem Tungrenses loco abditò illum humârunt, ea causâ fuit, quòd vererentur, nè Colonienses eum vi quandoque auferrent. Ex eo verò tempore tantas virtutes per merita beati viri dignatus est Dominus illo in loco operari, vt dicerent incolæ eam fidem illum ipsi seruare

Matt. 5. Ordinatur ab eo Diaconus.

Audit cælestem beatorum spirituum melodiam.

Creatur Episcopus Coloniensis.

Aurea Colonia.

Nota de templo S. Gereonis.

Psal. 149.

Sanatur à febribus castu sacri pulueris.

Iniuste Tungros, prædicationis ergo.

Psal. 118.

Psal. 3.

Cruentat interficatur.

Is fertur fuisse Candidus, vice & loco Episcopi.

Cõditur in oratorio beatissimæ matris Dei.

Multa ad eius tumulû miracula.

seruare iam in cælis coronatum, quam erga ipsos adhuc in terris degens declarasset. Quicquid ab eius patrocinio pio sperabatur affectu, fidei effectu complebatur. Illuminabantur cæci, claudi rectè ingrediebantur, paralytici curabantur, leprosi mundabantur, dæmoniaci liberabantur. Quæ omnia si quis velit literis consignare, lectori fastidium pariet. Ecquis verò dubitet, per eius merita, ingentia tum facta miracula, cum tanta hodieque fiant, vt nemo possit pro dignitate diuinæ benignitati gratias agere?

Hoc loco sequitur in MS. codicibus de sacri eius corporis translatione: sed eam supra inueniet lector in Vita S. Brunonis Archiepiscopi Coloniensis, Cap. 27. die III. Octobris.

VITA SANCTI MAGLORII, SECUNDI EPISCOPI DOLENSIS IN BRITANNIA MINORI. HABETVR

in MS. codicibus, sed sine nomine Authoris. Videtur scripta bona fide.

Stylum F. Laur. Surius mutauit, omittens quibusdam parum ad historiam facientibus.

EXIMIAE sanctitatis vir Maglorius in Britannia maiori traxit originem ex parentibus generis nobilitate claris, patre Umbraselo, matre Affella, ita vt etiam sanguinis coniunctione beatum Samsonem Episcopum attingeret. Fuit verò monastici sectator instituti, sicut & beatus Samson, & vterque ab Heltuto, sanctissimi Germani Antistiodorensis Ecclesiæ Episcopi discipulo, & liberalibus disciplinis, & sacris literis egregiè est institutus. Germanus enim in Anglia, siue Britannia maiori Pelagianorum confutauit hæresim, eaque compressa, redijt ad sedem suam. Postea verò beatus Samson, cum semper esset

24. Octobr. Cap. 1. & parentes S. Maglorij.

S. Samson hic Episcopus.

diuinis rebus intentus, & religioni præcipuè addictus, à Clero & populo electus est Episcopus, & à quibusdam eius gentis præsulibus, licet inuitus, iuxta sanctorum patrum decreta est ordinatus. Factus verò Episcopus, beatum Maglorium, bonis ornatum moribus, ieiunijs, vigilijs, precibusque studiosè vacantem, corporis quoque castitate conspicuum, ad inferendam mensuram Domini, & ad dispensandam viuifici corporis eius consecrationem (Sic enim loquitur Author, quem admodum etiam beatus Ambrosius, ex gestis sancti Laurentij martyris quedam citans in Officijs) Diaconum ordinauit, eumque ob meritum sanctitatis eius reuerenter habuit. Voluit etiam, vt in tempore plebi eius dispensaret tritici, id est, verbi diuini, mensuram.

Consecratio, pro, Eucharistia. Lib. 1. Offic. Cap. 41. Cap. 2.

Cùm autè diu in ea gente versatus esset beatissimus Samson, & optimis exemplis, salutaribus institutionibus, nec paucis miraculis ei præluxisset, tandem diuinitus per motus, memor illorum Domini verborum, Eunt in mundum vniuersum, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris & filij & spiritus sancti: valescit plebi suæ, & cum beato Maglorio nonnullisque clericis & laicis in Britanniam minorem prædicandi causa traiecit. Vbi cùm agente Childeberto Francorum Rege, Episcopi ministerium accepisset, per omnem regionem illam longè lateque diffusa est fama nominis eius, ita vt plura maioraque, vt in eius gestis habetur, illic miracula ediderit, quàm antè. Multis autem vitæ annis ibidem exactis, quibus ei semper Christus viuere fuit, febrî tandem correptus decubuit, sentiensque vicinam imminere mortem, beatum Maglorium & Ecclesiæ suæ fratres ad se vocat, dicit illis venisse tempus migrationis suæ, aitque ad beatum Maglorium: Noui, frater charissime, te post decessum meum huius Ecclesiæ pastorem fore. Hortor igitur, vt in diuini amoris cultu propositoque, vt coepisti, magis magisque inardescas, & lumen diuinitus haustum non ponas sub modio, sed super candelabrum, vt videant, qui in domo Dei sunt. Equidem hæcenus, prout Dominus dedit, pro viribus laboravi: tu porrò Dominici gregis tibi commissi curæ innigilato, & sollicitus esto, vt merearis quandoque à bonorum omnium recompenatore audire vocem illam iucundissimam, Eugè serue bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam,

Matt. 28.

S. Samson venit in Britanniam minorem.

Prædicat Maglorium futurum Episcopum.

Matth. 25. intrâ

intra in gaudium Domini tui. Hæc cum audisset beatus Maglorius & alij, qui illic aderant, breui scilicet illum moriturum, cum multo eiulatu dixerunt ad eum: Cur nos pater sancte deseris, aut quid ita nos derelinquis? Quibus ille ait: Nolite, fratres mei, contristari: facebant ista lachrymæ. Elias bonum post se reliquit discipulum Eliseum: ego vobis Maglorium relinquo, à Deo vobis datum, qui à primis atatis inijt summa religionis & sanctæ operationis exemplis illustris fuit. His dictis, in præsentia omnium sancta sanctorum, id est, sacrosanctam Eucharistiam sumens, coronam iustitiæ, quæ ei reposita erat, percepturus, abiit ad sidereas beatæ patriæ mansiones.

4. Reg. 2. **Obitus S. Samsonis.**
 Cap. 3. **Et succedit S. Maglorius.**
 Mart. 5. **Apparet ei Angelus in somnis.**
 Budocum pro se consecrat Episcopum, & perit solitudinem.
 Cap. 4. **Multi ad eum confluunt salutis expetendæ causâ.**
 Cap. 7. **Episcopus eum dehoratur ne deserat ad ipsum salutis causâ confugientes.**
 Eo sic defuncto, beatissimus Maglorius, iuxta sermonem eius, Dolensis Ecclesie regimen adeptus est, Christo quoque adiuuante, magnarum virtutum de se exempla dedit, non segnis auditor factus illius Dominicæ sententiæ: Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum, qui in cælis est. Cumque præclaris exemplis, sanæ doctrinæ pijs institutionibus, & virtutibus in ea Ecclesia luceret, nocte quadam Angelus Domini adstitit ei dormienti, & ait: Hactenus quidem Maglori ad pascendum Domini gregem in huius Episcopatus publicâ luce versatus es: at nunc ut possis liberius vni vacare Deo, & eius laudibus totum te impendere, remotioris loci pete secessum, vitamque viuas solitariam. Hunc enim locum scias diuinitus sancti Samsonis decessoris tui gloriæ deputatum: tibi verò Dominus Deus tuus alium præparabit, in quo pastor bonus multas habebis oues, vitæ monasticæ deditas, & innumeris clarebis virtutibus. Eam visionem vir sanctus valde admirans, expergiscitur, aitque ad Dominum: Gratias tibi ago, bone Iesu, quod per Angelum tuum admonere me dignatus es, ut quod iam pridem ardenti desiderio concupieram, re ipsâ perficiam. Interim cogitare coepit, quemnam potissimum locum sibi deligeret, illis studijs opportunum, quorum esset admonitus ab Angelo. Commodum illi tum in mentem venit locus, quem Rex eius sedi amplificandæ largitus erat. Non diu post Budocum, qui à puero sancte & religiose cum ipso vixerat, pro se Dolensis Ecclesie Episcopum consecrauit, Cleroque & populo valedicens, abiit ad locum memoratum, cunctis incredibili quodam animi dolore tabescentibus ob discessum pastoris tam boni. Vbi autem peruénit ad amicæ solitudinis locum, ieiunijs, vigilijs, precibus feruentissimè incubuit, sed tamen latere non potuit.

Sanctitatis eius fama intra solitudinis latebras coerceri non sustinens, passim increbuit, atque ita ex diuersis regionibus varijs affecti incōmōdis ad eum aduolabant, cæci, claudi, leprosi, dæmoniaci, salutem expetentes. Multi quoque animarum suarum remediâ percipere cupientes, eius sapientiam audituri, ad eum accedebant: plerique, etiam multa ei offerebant munera auri, argenti, rerumque aliarum, gratos se illi declarare volentes. Sed ea ille ceu stercorea quædã contemnens, mox in pauperes, viduas, pupillos, captiuos, fame affectos liberaliter erogauit. Cernens autem tam multa sibi offerri, tantamque hominum multitudinem ad se confluere, magno animi dolore correptus: Heu me, inquit, quid mihi prodest reliquisse propria, & aliena appetere? Maior mihi iam imminet populorū turba & frequentia, & immensæ accedunt opes. Ego verò iam pridem mundi huius cupiditatibus me volebam absolutum, & ecce magis etiam ijs nunc videor implicari: cumque terrenarum rerum onera abiecerim, iam proh dolor diues effectus sum. Sub his animi angoribus incidit illi, ut eum, quem Episcopum suo loco ordinarat, ad se accersiret. Fecit igitur sic, & ille beyus aduenit. Narrat ei cum lachrymis, quantam hominum multitudinem patiatur, ait sibi planè deliberatum esse ad desertum aliquem proficisci locum, vbi nulla hominis vestigia existant.

Cernens Episcopus multum eius animi dolorem, præ commiseratione aliquandiu siluit: deinde blandè & familiariter cum eo colloquens: Scio, inquit, mi domine, propter turbas ad te salutis obtinendæ causâ confluentes, magno te mœrore affici: sentioque ea causâ relictis illis, ad loca auia te velle commigrare. Sed id si facias, valde tibi formidandum est, pater, ne, dum Christi pauperibus subtrahis spiritalis doctrinæ triticum, quod illis vitam præstat, in discrimen te conijcias. Præstabilius enim est oues Domini colligere, quam dispergere: contritosque corde sanare, quam infirmos deserere. Olim in tuam eras intentus messem: iam ut pastor bonus, debes etiam curare alienam, ut ad Christi honorem vtranque efficias cumulatiorē, atque ex ijs duplicia possideas: futurus hoc ipso Christi imitator, qui populo Iudaico primum per seipsum, inde gentibus per Apostolos saluarem doctrinam proposuit.

Quas

Quas autem nunc molestias capis ex his populis, quibus iugum Christi suauis est, & onus leue, cæ tibi magnam parant apud Dominum retributionem. Nosti tu ipse Christum Dominum, cum in sinu patris quiesceret, venisse in huius mundi labores, ut infirmorum languores curaret. vnde ipse ait: Non egent, qui sani sunt, medico, sed qui malè habent: quos etiam non refugit, sed pro eis animam suam libenter posuit. Scis quid ex Esaia quandoque turbis audientibus legerit: Spiritus Domini super me, propter quod vnxit me: euangelizare pauperibus misit me, sanare contritos corde, & cætera. Hæc illum dicentem beatus Maglorius grato animo audiuit, sciens à Domino dictum ad Apostolos: Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit.

Non multo autem interiecto tempore Comes Loiescon, valde quidè opulentus, sed septennio iam lepra infectus, frustra in medicos magnis erogatis pecunijs, qui curare eum non poterant: vbi in insula, in qua morabatur, celeberrimam comperit beati Maglorij famam, cum quibusdam è suis venit ad eum, rogans ut suis ad Dominum precibus, faciat medicinam morbo tam infesto. Ad quem vir Dei: Quinam, inquit, fieri potest, ut immundus curet immundum? Ego quoque immundus sum corpore. Indixit verò triduanum ei ieiunium, & ipse quoque cum quibusdam sacerdotibus & Leuitis, religiosisque, viris triuò ieiunauit. Eo exacto ieiunio, adhibitis litanijs, iubet eum in cupam balneatoriam inferri, manusque ei imponens, sublatis in cælum oculis, dicit: Domine Iesu Christe, per quem omnia facta sunt, qui Naaman per prophetam tuum in Iordane flumine à lepra mundasti, qui propter peccatores saluandos è cælis in terras descendisti, non pro iustificationibus nostris, sed pro miserationibus tuis multis hominem istum, qui ad me venit tuam cupiens experiri clementiam, ad laudem & gloriam nominis tui purges à lepra, ut omnes, qui id viderint, te collaudent: qui viuus & regnas cum Deo patre & sancto spiritu per infinita secula seculorum, Amen. Hæc cum dixisset, manu sua rotum eius corpus attingens, ad eum ab eo lepram omnem profligauit, ut nec cicatrix quidè vlla permaneret, & caro eius instar pueri restitueretur. Ea tam repentina & admiranda curatio quibus verbis celebrata & prædicata sit ab illis, qui viderunt & audiuerunt, nos satis explicare non possumus.

Tum verò Comes Loiescon ad eius pedes aduolutus, non sine lachrymis pro tanto munere Deo & illi gratias egit. Multæ, ut diximus, opes & possessiones ei erant: è quibus terram quandam beato Maglorio dedit, sed partem illius dimidiam sibi reseruans. In ea terra multæ erant aues pulchræ, & magnitudine admiranda: ingens quoque prouentus piscium ex sinu maris. Cum autem beatus Maglorius perlustraret eam partem, quam Comes ei largitus erat, aues & pisces omnes alterius partis ad ipsius portionem se transtulerunt. Tulit id indignè vxor Comitis, hortaturque eum, ut beati viri portionem sibi vendicet, alteram ei relinquat. Facit ille, quod mulier improba suaserit: sed ecce repente aues & pisces omnes redeunt ad beati viri possessionem. Id conspicatus Comes, ductus poenitentia, vtranque partem perpetuò retinendam illi assignat, moxque aues & pisces pristina sua domicilia in vtraque repetunt, vti antea sub ipso Comite consueuerant. Eius rei fama procul diffusa, omnibus non immeritò magnæ admirationi fuit. Porro ea in terra vir sanctus ecclesiam condidit & collegium monachorum, quos illic habuit sexaginta duos, eosque vita & doctrina sua eruditos, Deo & sanctis eius debitæ seruitutis officia præstare docuit. Qualem autem ipse eo in loco se præbuerit, quibusque virtutibus enituerit, nullus facile dicendo possit consequi: nos de eius sanctissima conuersatione pauca tantum commemorabimus.

Ab ipso matris vtero vixit castissimus, virginitatis seruandæ studiosissimus. Panem vescēbatur hordeaceo & viliori legumine, eoque parè. Quarta & sexta feria prorsus nihil sumebat cibi: quarta quidem feria, quod tum impij Iudei in necem Domini Iesu conspirauerunt: sexta autem, quod eum Cruci affixerunt. Carnem suam perpetuo cilicij vlu macerabat. Vestes exteriores habuit nec admodum viles, nec sanè preciosas, sed mediocres, ut humanos applausus & gloriolâ declinaret, quæ est æternæ mortis mufcipula. Toto eo tempore, quo relicta Dolensi Ecclesia, solitudinem expetijt, nec vinum, nec siceram bibit. Per paucis autem pisciculis diebus solennibus duntaxat, idque à monachis religiosi & diuinæ contemplationi deditis coactus, pro magnis delicijs vescēbatur. Cum cæteri fratres nocturnis horis membra quieti darent, ille clam se recipiebat ad maris oram, illicque vsque ad noctis preces, quas Maturinas vocant,

Eccl. 35. vocant, per uigil Dominum orabat. Multam ad ipsum aduentibus hospitalitatem
2. Cor. 9. prompto animo exhibebat, sciens scriptum esse: Hilarem datorem diligit Deus. De-
nique ut multa paucis expediamus, nulla non virtute ornatus fuit.

Cap. 9. Accidit quandoque, ut quidam ex famulis eius, pisces in usus fratrum in mari ca-
pientibus, in aquas lapsus suffocaretur. Non lauit ea res beatum virum. Itaque mul-
tum flens & eiulans, dicit se reum mortis illius: moxque adiunctis sibi fratribus, tota
die coram altari prostratus, obsecrat Dominum, ne propter hominis illius interitum
in se effundat furorem suum. Deinde postquam sol occubuit, cum monachis
litanias & psalmos concinentibus ad litus maris accedit, prosternensque se, cum la-
chrymis rogat Dominum, ut vel mortuum sibi reddant vnde, quem viuum absor-
buerant. Finitis precibus, mare tumescens euomit hominem, prius quidem extin-
ctum, at nunc plane rediuuum. Sentiens vir Dei se tam liberaliter exauditum a Do-
mino, sacrificium ei offert, polliceturque se propter illam hominis mortem, cuius, ut
diximus, reum se arbitrabatur, nullum nunquam piscem in cibum sumpturum.

Cap. 10. Cum sic autem innumeris clareret virtutibus & miraculorum signis, obitum su-
um longe ante praesciuit. Nam pridie eius diei, quo sacrosancta Paschatis solennitas
celebrabatur, illi in templo more suo nocte vigilanti, Angelus Domini candidissimus
apparuit, aitque illi familiariter: Sancte Maglori, age quod agis, operare quod ope-
raris: nec dubites nomen tuum scriptum in libro caelestis militiae. Visum est altissi-
mo, cuius voluntati ab ineunte aetate haud segniter obtemperasti, dignam tuo cer-
tamine mercedem tibi in caelis restituere. Audiens haec Maglorius, laetius quidem ex
promissione, sed incertus de visione, veritus ne angelus satanae in Angelum lucis se
transfiguraret, admodum prolixè in precibus perseuerauit. Ijs absolutis, Angelus
Domini volens eum de visione certiore efficere, bis terque sua verba repetijt, ita di-
cens: Nihil haesites de hac visione Maglori. Sicut enim ego sum perpetuus minister
summae veritatis, ita legatio mea omnis plane falsitatis expertus est. Certissime igitur
annuncio tibi, propediem te cum insigni ex hoste reportata victoria & triumpho, e
corpore migraturum in caelos, & praesentem Dei vultum inter illos beatae patriae ci-
ues sine fine iucundissime conspecturum. Tum vero beatus Maglorius rogauit san-
ctum Angelum, ut antequam discederet, largam ipsi impertiret benedictionem. Sed
Angelus respondit: Quoniam modo ego tibi benedicam, cui benedixit is, a quo san-
cti omnes benedicti & sanctificati sunt? Atque ita post mutuum salutationem, Ange-
lus cum multo lumine recessit ad superos: porro Maglorius, uti coeperat, noctem du-
xit peruigilem.

Cap. 11. Post dies paucos rursus ei apparens Angelus, iussit eum de suo obitu esse securum,
dixitque ei, quod ob seruatum carnis integritatem centesimum in caelis fructum esset
percepturus. Tradidit etiam ei tanquam breui morituro viaticum. Atque ab illo die
de suo obitu sollicitus, nisi causa inuitabilis & multis profutura adesset, usque ad di-
em vocationis suae semper versum hunc ore repetebat: Vnam petij a Domino, hanc
requiram, ut inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitae meae: nec vn-
quam visus est e templo recedere. Tandem expleto labentis vitae cursu, fra-
tribus valedicens, & inter verba sanctae exhortationis animam expi-
rans, felici migratione peruénit ad Christum. Eius pia inter-
cessio nobis obtineat veniam peccatorum, cuius
est preciosa mors in conspectu Domini,
qui viuít & regnat per infinita
secula seculorum,
Amen.

2. Cor. 11. Angelus fe-
cundo & ter-
tio ei appa-
ret.

Psal. 26. Feliciter
abit ad Do-
minum.
Psal. 115.

MAR

DE S. ARETHA MARTYRE ET SOCIIS EIVS. 1033
MARTYRIUM SANCTI MARTYRIS ARE-
THAE, ET EORVM, QUI CVM EO DECERTAVNT,
sanctorum Martyrum: & historia eorum, quae tunc facta sunt
in regione Homeritide, vel Sabæa: Authore
Simeone Metaphrasste.

INSTABAT iam quintus annus, ex quo Iustinus acce-
perat sceptrum Romani imperij: quo quidem tempore
imperabat etiam Aethiopiae Elefbaan, vir, qui propter
pietatem & iustitiam, apud omnes maximè nomen fuit
consecutus: in ciuitate autem Auxume regiam constru-
xerat. Ditione tenebat Arabiam felicem, quae olim qui-
dem Saba, nunc autem vocatur Homeritis, Dunaan
Hebraeus, vir impius, & Christianorum generi inimicissi-
mus: qui etiam omnes, qui erant in sua potestate, habe-
bat circuncisos, partim quidem Iudaicam sequentes su-
perstitionem, partim autem plane gentiles, Soli & Lunae
sacrificantes, & demonibus, quos etiam more gentis honorabant statuis & columnis.
Porro autem ab Elefbaan odio habebatur Hebraeus, quod omnibus ferè, qui sunt sub
caelo. Christum Deum praedicantibus, & verum Dei filium, & nobis factum carne si-
milem, ipse eum vilipendens, inficiabatur haec omnia, velans & adumbrans suorum
maiorum scelus, quod in Cruce admiserat: adeo ut Rex pius saepe cum eo bello con-
gressus, vi fuderit ac fugarit, & tributum pendere coegerit. Verum ille quidem non
stans pactis conuentis, insurrexit contra Regem Elefbaan. Elefbaan autem cum rur-
sus valido adortus exercitu, fortiter expugnauit, & in fugam conuertit. Denique ad
illum cauendum relicto exercitu, in suam redijt ditionem.

Interim non poterat Hebraeus quiescere, sed ut acceptae cladis deleteret ignomini-
am, cum suos collegisset, & eos, qui erant in praesidio, inuasisset, omnes bello perdidit,
& iussit omnes, qui inueniebantur Christum esse Deum consententes, citra ullam interire
misericordiam. Nullus autem fuit ex ijs, qui erant sub ipso, Christianis, qui se non
huic impio edicto submisisset, illius animi formidans sauitiam. Quaedam tamen ciui-
tas frequens populo, sita in Homeritide, quae vocatur Nagran, cum iam longo ab hinc
tempore venisset ad agnitionem veritatis, & pietatem suscepisset, nempe ex quo
Constantius magni Constantini filius, ad Sabæos, qui nunc vocantur Homeritae, orti
verò sunt ex Cetura Abrahæ, misit legatos: & Rege illius gentis muneribus sibi con-
ciliato, aedificauit hac in ciuitate ecclesias: & quendam virum pium, qui ad vitam
declinaret in monasticam, & moralibus & actiuis virtutibus erat magnus, atque adeo
omnibus sui temporis superior, misit, ut praesertim ijs, qui ad veram accesserant religi-
onem. Quo quidem tempore Iudæis resistentibus, & barbaro suadentibus, ne tam
facile hospitem admitteret in ciuitatem, neque circa res diuinas aliquid innouaret,
nisi prius vir religiosus aliquod signum ostenderet, (quomodo solent isti petere, ut qui
sint increduli) quod quidem si praestiterit, tunc ei concederet ingressum in ciuitatem:
ille diuinis fretus promissis, quod signa sequentur eos, qui crediderint, annuit citra vl-
lam dubitationem: & eorum quae petebantur, miraculorum magnam ostendit ope-
rationem. Ab illo iam tempore ciuitas Dominum pure colens, & Orthodoxa diui-
norum patrum sequens dogmata, perseuerabat, si quid erat mali, repellere, & alienam
effugere religionem, adeo ut ne fineret quidem eam ad aures peruenire.

Inuidens ergo malignus, totum, quantus erat, subiens Hebraum, cum armat ad-
uersus ciuitatem, partim quidem opinans fore, ut id esset molestum pio Regi Aethio-
pium: partim autem eò spectans, ut in Christum suam expleret insaniam, & genus Chri-
stianorum omnino euerteret. Itaque venit validum adducens exercitum: & cum
circum circa esset castrametatus, valloque & fossa moenia circumdedit, obsedit Na-
gran, minitans se illam expugnaturum, & omnes, qui in ipsa erant, interempturum,
nisi Cruce Domini, a ciuibus in excelso posita, quam execrationis signum (propheta-
lor) stultus vocabat, ad nihilum redacta, deinde Christum quoque negassent, qui fu-
erat in ea suspensus. Quod eo quidem consilio faciebat, ut cum eos illo, quod inde
veniebat, praesidio nudasset, hoc tam valido defectos auxilio deinde inuaderet. Qui-
dam ergo execrandi huius Regis satellites, in orbem obeuntes ciuitatem, eadem
voci-

SIII

voci-

vociferabantur: & si parerent quidem, dicebant fore, vt dona & honores à Rege consequerentur: sin autem non parerent, & Galilæo animum adhiberent, pro monarchia inducentes multorum principatum, igni & gladio traderentur. Porro autem ipse quoque Dunaan execranda & audaci lingua his falsa quædã addebat, & iactanter dicebat: Nullam potuit Iesus opem ferre Christianis in mea potestate cõstitutis, quos omnes, & ipsos illorum sacerdotes & monachos gladio & igne prius consumpsi, ne parcens quidem sacris illorum templis: & nunc maximo coactio exercitu, nempe centum & viginti millibus hominum, ad vos veni, aut omnino persuasurus, aut perditurus.

Cap. 4.
4. Reg. 19.

Ciues autem: Videmus, dixerunt, ô Rex, te linguæ multum indulgere, & attribuere imbecillitatem ei, qui est solus Deus. Sed Rapaces dux exercitus Sennacherib non paruum tibi dedit exemplum: qui cum ipse quoque aliquando in Deum, magna loquentem & iactantem vibrasset linguam, quot hominum millia perdidit, & cum quanto dedecore recesserit, pauci sunt qui nesciant. Quod autem nos accusas, quod multorum principatum, & multos deos inducamus, nos, qui multis ab hinc seculis, tanquam hereditatem, à maioribus veram accepimus religionem, nec monarchia in arctum adducimus diuinitatem, nec abundantia personarum inducimus multorum principatum: sed vnam naturam citra diuisionem in tres personas diuidentes, patrem, & filium, & spiritum sanctum consistemus: filium verò ipsum, quem vos contumeliosè inuestitis, hominem esse factum, vt diuina prædixerunt responsa, & à vestris maioribus actum fuisse in Crucem propter salutem omnium, cum illi malè ignorasset dispensationis diuinæ mysterium, & tertio die resurrexisset à mortuis, & rursus ad cælum ascendisset, & in altum sublatum fuisse ad suum patrem & credimus, & prædicamus.

Cap. 5.

Non sustinentes autem hos sacros audire sermones aures profanæ, ad facta se contulerunt. Itaque ad oblidendum Rex conuersus ciuitatem, aduersus eam mouebat omnes machinas, omnes exitus diligenter custodiens & muniens, & putans fore, vt multorum dierum fame eos in suam redigeret potestatem. Et cum collegisset omnes Christianos, qui erant in agris & suburbij, alios quidem interemit, alios verò ijs, qui erant in eius ditone, vendidit in seruitutem. Cum autem pij ciues se aduersus omnia fortiter defenderent, & tempus quod terebatur, Tyranno spem reddidisset valde exilem, statuit dolo capere ciuitatem. Itaque petit, vt eliceret ingredi ciuitatem, vt videret scilicet ea, quæ ibi erant, prius terribili prolato iureiurando, & ijs, quæ dicebantur, interposito ipso legis Deo, se nihil eis esse facturum præter ea, quæ consueuerant: neque coacturum, vt patriam abiurarent religionem: neque aliquod aliud malum magnum, aut paruum eis esse facturum: sed solum ea visurum, quæ sunt in ciuitate, & annum tributum accepturum, quod prius dabatur: deinde autem se illic statim excessurum.

Cap. 6.

Hæc cum dixisset, & pacta conuenta iniisset, & postremum iurasset iusiurandum, persuadet ijs, qui sunt in ciuitate, cum Deo vniuersum permisissent, qui est testis sacramenti, & hoc solum dixissent, Regibus nos cedere didicimus. Quod si tu secus statueris facere, quam nobis dixisti, Deus, qui est spectator iurisiurandi, id omnino vlciscetur, neque diu differet vindictam. Nobis enim, dicebant, ô Christe Saluator, & fili Dei, & Deus, pro te vel omnibus priuari facultatibus, atque ad eam ipsa vita, non leue est iuramentum. Absit autem, vt tuum nomen negemus, vt est impiorum institutum: nec si tale quid fecerimus, nos, ô Sol, adspicias. Quæ simul atque dixissent, totas portas aperiant, & intrâ ipsam ciuitatem, tanquam lupum in stabulum, malum Regem admittunt. Ille autem cum & figuram, & situm, & illam ciuitatis laudasset frequentiam, & ciuium quoque splendorem, egressus est, in eos, qui habitabant ciuitatem, grauius versans, vt indicauit exitus, iusiurandum, & pacta conuenta, & quæcunque alia eis præbuit ad fidem faciendam, ea esse existimans puerilem deceptionem.

Cap. 7.

Cum autem iam se pararet ad eos euertendos, vocat extra ciuitatem. Aderant verò quicumque erant insignes opibus & gloria. Præ cæteris autem is, qui & canitie, & sapientia, & morum modestia erat præstantissimus, diuinus, inquam, Arethas, cui ipsi quoque fuerat commissa rectio ciuitatis. Omnes igitur commendabant, extollebant, laudibusque celebrabant, & omnem honorem tribuebant ei, qui videbatur esse seruator & Rex. Ille autem sibi culpæ dandum esse tribuens, quod differret cerni malus,

Perfidia impij tyranni,

non amplius expectans aperit, qui intus latebat, Dunaan. Et iussit protinus omnes custodiri in vinculis. Deinde etiâ priuauit facultatibus, & rogauit, vbiuam esset Paulus eorum

eorum Episcopus. Cum autem iam duobus ante annis eum intellexisset esse mortuum, non habens in quem iram immitteret, contendit ad puluerem, & iussit sepulcrum effodere, & illius corpus comburentes in aërem ventilare. Aliud quoque excogitat furiosa anima, nec eam capit fatietas aliquid molendi aduersus Christianos: sed iubet accendi rogam, qui multa aleretur materia, & statim ciuitatis, & eius, quæ est circumcirca, regionis sacerdotes, & monachos, & Deo consecratos virgines, quinetiam foeminas, quæ vitam elegerat monasticam, omnes simul in eum iniici. Ij enim, inquit, sunt planè causa aliorum interitus, persuadentes Crucifixum colere, tanquam Deum. Ad hæc perinde ac si non sufficeret, quod factum fuerat, ad eius incomparabile ostendendam improbitatem, vt alios quoque sibi subiungeret, vehementer contendit, & iussit præcones obire ciuitatem & regionem, proclamantes vt Christum negarent, & viuerent Iudaicè, eadem quæ Rex sentientes.

Porro autem ipse quoque Rex Arethæ similia consulebat, adiciens, quod ipsi quoque narrant Romani, illius maiores in Crucem egisse hominem. Quomodo enim, dicebat, fuisse flagris casus Deus, qui est natura incorporeus? Quomodo autem mortem adeo turpem & ignominiosam natura gustaret immortalis? Alioqui autem multi quoque ex Romanis, qui sunt apud vos, iactantes se Nestorium habere magistrum, ipsi quoque rursus dicunt, se non vt Deum, sed vt hominem & Prophetam quendam oportere Christum honorare. Quæ nisi vera essent, nec ego ad tantam processissem insaniam, vt ipse negarem in Christum fidem, & vos ad similem vocarem negationem. Quomodo enim, qui legem quidem teneo ac tueor, & patrios mores ac ritus valde amplector, repello autem quicquid fuerit noui: & ideo Iesum quoque odio habeo, hominem, qui diuinitatem sibi impudenter attribuit? Neque enim Soli & Lunæ, neque alijs rebus creatis, neque dijs gentium rogo vos cultum tribuere, (absit, vt sim adeo emotæ mentis) sed Deo soli, qui omnia producit, & est pater rerum generatarum: qui cum sit impatibilis, & expers materia, generare nescit patibiliter.

Cui generosus Arethæ cum socijs: Cur hæc dixisti, ô Rex? Neque nos dicimus Deum, vt gignere patibiliter, sed impatibiliter, vt mens sermonem gignit. Illum autem asserimus nostræ naturæ motum misericordia, misisse filium, ad hominum, inquam, beneficium, adeo vt & carnem acceperit ex puella virgine, & per omnia nobis similis factus sit absque peccato, & omnia impleuerit, quæ de ipso à Prophetis multis ante annis dicta sunt: quæ quidem tu quoque scis, qui legisti illorum libros. Qui etiam sapè per miracula quæ sunt supra hominem, ipsam ostendit diuinitatem: & se suscepisse carnem, non est inficiatus. Quid opus est pluribus? Nos enim & Deum, & Dei filium confitemur, & pro vniuersa respondemus ciuitate, & alijs Christianis, qui sunt nobis subiecti: neque est vllum genus tormenti, quod non propter ipsum parati simus pati. Quid enim nos separauerit à charitate Christi? Nihil autem rei est nobis cum Nestorio, aut cum alijs, qui eodem morbo, quo ipse, laborant, qui hominem, qui citra diuisionem, & per hypostasim vnus est Deo Verbo, summa impudentia diuidentes à verbi diuina hypostasi, per se consistentem, & solum hominem ausi sunt dicere verbum, quod in carne apparuit: qui etiam, vt merebantur, à diuinis patribus eiectioni sunt à catalogo orthodoxorum, & sunt in æternum traditi anathemati. Sed non prætermittet (hoc certe scias) qui maledictis à te appetitur Dominus, quin è vestigio poenas sumat tuorum audacium ceptorum, cum alterius, inquam, tuæ blasphemix, tum iurisiurandi, quod à te fuit conculcatum & euersum, ô in primis impie & scelerate.

Ille autem cum eorum loquedi libertatem parum sustinuisset, maximè autem Arethæ sapientiam, & alium omnem splendorem esset reueritus, benignis verbis eos coepit lenire, eisque & dona, & honores proposuit, ac rem ipsorum zelum in pietatem sic refrigerare machinans. Postquam autem vidit martyres omnino aures non præbere promissis: contra autem quam poterant clarissima voce clamare: Non te negamus, qui es vnus Trinitatis, ô verbum Dei, & Christe: neque tuam irridemus susceptæ carnis dispensationem: neque tuis, quas propter nos passus es, perpassionibus & Crucis Iudaicè insultamus: eos quidem victos adhuc detinuit: in aliam autem multitudinem, quæ collecta fuit ex omni genere & ætate, mortis tulit sententiam: Vxoribus verò & liberis eorum, qui detinebantur, martyrum, ante oculos eorum adductis, prouocabat ad Christi negationem, partim quidem minis, partim autem blandis verbis eas aggrediens, nonnunquam omne supplicij genus in eas intentans, liberorumque, & parentum, & facultatum, & ipsius quoque patriæ eas terrens amissione. Illæ

Quid gloriaris in malitia?

Summa fidei Christi: ana.

Christiani affliguntur ab eo.

Dolo studet occupare ciuitatē Dunaan Rex.

Nagrani nimis creduli intrmittunt tyrannum.

Vide immanem barbarum.

Nota quos duces sequatur, qui hodie Clerum & monachos persequuntur.

Cap. 8.

Nestorij heresi.

Cap. 9.

Arethæ & sociorum eius constantia.

Nestorij impietas condemnata.

Cap. 10. Nescitur tyrannus sanctorum martyres muneribus subuehere.

Nota egre-
giam etiam
foeminarū
virtutem.

autem dicebant: Omnibus, o Rex, quæ a te offeruntur, siue ea sint bona, siue aliter se habeant, lubenter hodiè renunciantes, quæ a te maledictis incessitur, Christi Crucem extollimus: & qui in ipsa nostram procurauit salutem, Christum sequimur. Eset enim à ratione alienum, & nimis effoeminatum, ex nobis quidem alias, quæ cum talibus viris cohabitauerunt, qui mortem propter Christum elegerunt: alias autem, quæ virginitatem exercent, vt quæ Christo sint desponsæ, non esse animo masculo, & vestram iram planè inconsideratam non nostro sustinere corpore.

Cap. 11.
* plani, id
est, imposito
ris.

Rex autem: O foemina, inquit, possum vos meritò magnæ accusare stultitiæ, quòd hominis * plani, & præstigiatoris, & qui violenta morte perijt, gratiam eligitis, & voluptatibus præsentibus spem, cuius incertus est exitus, præferre statuistis. Quædam autem ex acrioribus matribus, & monachis, non ferentes Christi contumeliam, vsæ sunt in Regem verbis asperioribus, cum ipsum, qui maledictis incessebatur, Christum vocantes ad vltionem. Quòd quidem ægrè ferens Hebræus, in eas communiter pronunciat sententiam, vt gladio feriantur. Licebat ergò videre mulieres sanctas trahi crinibus, & sic duci ad supplicium, vel potiùs ferri promptis & alacris pedibus, & scire mortem propter Christum. Magna verò erat & præclara inter eas contentio.

Vide q̄ an-
tiquitas de-
tulit mo-
nialibus.

Monachæ enim virgines nequaquam cōcedebant primas partes ijs, quæ erant iunctæ matrimonio. Recordemini, dicētes, quòd priùs vobis fuimus propositæ, & in templi ingressu, & in sacramentorum participatione, & in statione, & in sessione: & idè oportet nunc quoquè nos ante vos & vestros maritos consequi martyrium. Martyrum autem vxores, quæ iam etiam vocabantur matres, nequaquam ferebant in præsentia habere secundas partes. Infantantes quoquè balburientes matres prætercurrebant, & ipsi quoquè carnificem prouocabant ad mortem. Sciebant enim aliàs quoquè pueros fuisse Christo propter ipsum sacras oblatas victimas. Sic beatæ illæ mortem præripientes, ijs, qui videbant, magnam afferebant lamentationem: adè vt Rex crudelissimus cum admiratione talem vocem emisserit: Qualem omnibus perferit, & pro illo prodere suas animas & corpora?

Cap. 12.

Interim autem quædam quoquè foemina, quæ duas filias habebat, & primas partes inter eas, quæ erant in ciuitate, obtinebat, longèque præstabat alijs genere, diuitijs, gloria & pulchritudine, atque in iuuenili adhuc ætate vidua relicta fuerat, insectatur Tyrannum. Ille autem statim iubet suis ministris, vt eam ad se adducant cum honore & reuerentia, & ei efficiant commodum aditum. Illa verò etsi hoc modo adduceretur, ægrè ferebat tamen se ab aliarum mulierum abesse martyrio. Tertio autem die post iussione, cum honore ad Regem adducitur cum filiabus. Ille verò placidè eam intuens, & eam ab initio incipiēs allicere: Fama, inquit, annunciat te esse modestam, ornatam & prudentem: quin etiam ipse vultus & adspèctus fert ijs, quæ dicuntur, testimonium. Præterea autem vulgò fertur te quoquè esse genere claram, & abundare diuitijs, & tibi non deesse splendorem. Nè ergò quomodò stultæ, quas ego perdididi, sustineas ipsa quoquè Deum dicere eum, qui fuit crucifixus: fuit autem homo vorax, & vini potator, amicusque publicanorum & peccatorum, & nec patrijs fuit contentus legibus: sed tuæ nobilitati faciens conuenientia, renuncia quidem Nazareno: & velis nobiscum sentire, & simul cum Regina versari in regia. Sic enim viues deinceps liberiùs, & liberata à malis, quæ oriuntur ex viduitate, magis poteris alijs opem ferre.

Matth. 11.

Venit enim ad nos fama, ipsæ autem res quoquè testantur, quòd cum & magnas habes diuitias, & plurimas facultates acceperis à maioribus, & sint multi, qui tibi seruiant, pudori tamen & virtuti omnibus postpositis, in nullius alterius viri ne in conspèctum quidem venisti, nisi eius, qui fuit tibi legitimo coniunctus matrimonio. Nè nunc ergò, nè nunc (hoc ego tibi consulo) pulchritudinem tuam, & iuuentutem, & filiarum virginitatem licitorum manibus tradideris, quæ magis contumelia afficiunt, quàm puniunt: sed desistens Crucifixo gloriam tribuere, & nostris cedens legibus, & tibi & liberis prospice, quæ sunt vtilia.

Cap. 13.
Christiane
matronæ p̄
clarum re-
sponsum.

Beata autem illa appositè & eruditè respondens: Cum eum, inquit, o Rex, quem oporteret honorare, vt qui tibi dederit potētiam, & hanc purpuram, & hoc diadema, immò verò ipsam quoquè essentiam, & vitam, tanquam Dei filius & Deus, ingrato animo contemptū audaci lingua iniuria afficias, non timens nè fulmen deiectum te comburat, & me honorare velis, vestrum ego honorem summam duco ignominiam. Cessa gladium in te ipsum impellere. Absit autem, vt ego à tali lauder lingua, quæ se armavit

armavit contra Deum. Neque eò procedam amentia, vt verser cum ijs, qui Deo sunt adè inimici, & in peccatorum habitem tabernaculis. Cum Rex hæc audisset, ira corde accensus, adspexit ad eos, qui aderant, & cum dixisset: Quam impudenter in nos se gerit hæc execranda muliercula: iubet eius capiti auferri tegumentum, & eius filiarum: & sic eas nudo capite, & promissa coma, in castra duci per ignominiam.

Egrediens ergò generosa mulier, cum vidisset magnā foeminarum multitudinem flentem & euulantem, quòd talis nobilitas afficeretur contumelia, illa eas seuerè & magnificè intuens: Scio, inquit, o amica, quòd propter nos dolorem accipitis, partim quidem fortassè propter naturæ cognationem, partim autem quòd indigna ac pudenda videar pati cum filiabus. Sed nè doleatis. Nos enim non idè negauerimus effectorem celi & terræ, neque quæ sunt ad tempus, æternis prætulerimus. Nam mihi quidem à maioribus per successionem pietas & vera religio: & à Christo denominari, & cum nōsse Deum, tradita mihi fuerunt in hæreditatem. Non mihi autem soli, sed vniuersæ quoquè meæ cognationi. Propter quem ego amplexa continentiam, viduitatem prætulim matrimonio: & ex facultatibus, quas habebam, plurimum distribui pauperibus. Sunt verò adhuc mihi magnæ diuitiæ in auro & argento, & magna multitudo seruorum: multæ autè possessiones & greges. Verùm licèt tot bona mihi suppetant, nolui tamen, vt multæ aliæ mulieres solent, ad alium maritum iactucri, etiamsi cum multis casibus & calamitatibus, quæ viduis euenire consueverunt, sæpè sim colluctata: quod quidem vel solum sufficit ad mollè adhuc & tenerum animum incitandum ad secundas nuptias. Et fortassè nullus meam damnasset iuuentutem, quæ ipsum ad hoc habebat patrōnum diuinum Apostolum. Sed hæc omnia paruifaciens, in hoc solum animum intendo, vt cum Christo sim vnā cum sanctis, quæ præcesserunt, mulieribus & martyribus. Ego autem vobis iam secundò appareo. Nam priùs in matrimonio sponsi, qui erat ad tempus: nunc verò in nuptijs immortalis & alieni ab interitu, ad quem festino, & cui immaculatam conseruauim continentiam, me videtis. Filias quoquè ipsi studeo despondere, vt quæ earum hucusquè integram ad hoc virginitatem conseruauim. Hinc mihi plenus est animus voluptate, & bona spe. Rogo vos igitur, vt mihi potiùs congratulemini, neque tam abiecto animo lamentemini, & mihi tranmutetis festum in tristitiam. Porrò autem vobis quoquè consuluerim, vt vos vndique muniatis, & magnam adhibeatis cautionem, nè vobis non aduertentibus, auferat fidei thesaurum, qui est callidus suffurandi artifex, & maximum vobis hoc damnum afferat, quòd pertingit vsque ad ipsam animam. Iam verò quæcunquè hinc estis mulieres gentiles, & Hebrææ, (multæ enim, vt video, hinc adestis ad spectaculum) vos quoquè depositis, Gentiles quidem, longis fabulis & nugis, & dijs, qui sunt solo nomine: Hebrææ autem, vmbra tandem & figuris & æigmatibus, discite veritatem, & accedentes ad Verbum & Deum, qui est vnus Trinitatis, per eius cultum illum in emini, & diuini baptismatis regenerationem, neque sic simul percatas in vestris impietatibus.

Cum martyr hæc & alia plura diceret mulieribus, quidam ex ijs, qui cum Rege sentiebant, illi hæc renunciauerunt, & quòd peruerteret multitudinem. Rex itaque, ea rursus accersita, simulans mansuetudinem: Magna, inquit, vsus sum in te patientia, hoc consultò & non inconsideratè faciens propter benignitatem, vt fracta lachrymis, quæ propter te funduntur, & propter filias, nobis pareas. Illa autem: Quis me, inquit, o Rex, si tibi paruierim, liberarit ab igne, qui non potest extingui? Sic dixit, & cælum statim intuens: Absit, inquit, o Rex immortalis, vt te hegem, qui es solus vngentus Dei filius, & credam viro, qui te habuit contemptui, & nos decepit perituro. Non ferens itaque Hebræus libertatem loquendi generosæ foemina, sed deposita scena, & ablata fictione, torueque eam & furiosè intuens: Audacissimā, inquit, mulier, ego tibi iam carnes discerpam ac dilacerabo, & intestina contrectabo: & si quid ex ijs fuerit reliquum, id apponam deuorandum canibus. Videbo autem, quisnam te sit è meis manibus erepturus, etiamsi maximè expectas fore, vt det tibi auxiliū Nazarenus. Tunc execrandi Tyranni verba non ferens prima filiarum martyris, annuntiam agens duodecimū Tyranni oculos consputauit: Qui autem circumsistebant, non zelum, & id, quod iure fuerat factum, laudantes, sed tempori seruietes, ipsam & sororem ense mox conficiunt: & cum ex defluente sanguine manibus planè sciri homines accepissent, eum matri offerunt. Rex enim ita iusserat. Illa verò (o fortem & generosum animum) & lubenter eum gustat, & cum ad cælum sustulisset oculos:

Ssss 3

Tibi,

Tibi, inquit, Domine Christe, hoc meum offero sacrificium, & tibi martyres exhibeo castas virgines, quæ egressæ sunt ex utero meo: cum quibus me quoque connumeratam introduc in tuum thalamum, & vt dicit diuinus David, ostende matrem propter filios latantem.

Rex autem grauissimo ægritudinis animi stimulo sauciatus, vt qui omnem spem planè abieciisset, in eam fert sententiam, cum hæc dixisset ijs, qui simul erant: Eius quidem & filiarum mirati sumus pulchritudinem, (verum enim fatebor) multo autem magis victus sum ab earum temperantia & moderatione. Et idèd mihi venit in mentem admirari, ad quantam amentiam procefferunt Christiani, vt colant hominem, qui morte perijt violenta, & suam ei permittat salutem, qui fuit planus & præstigiator, & se Deum temerè appellauit.

Sequenti autem die cum in loco excelso confedisset, vocauit Aretham cum socijs, qui erant numero trecenti & quadraginta. Qui cum adfuisset, magnū intuens Aretham, qui erat affabilis, & moderatus, & moribus maximam ostendebat virtutem: Cur tanta es, inquit, audacia, o caput execrandum, vt in nostram quidem insurgas potentiam, toti autè ciuitati, & tantæ persuadeas regioni, vt te solum colant tanquam tyrannum, & verbis tuis vtantur tanquam legibus: nostrarum verò legum & verborum nullam ducant rationem, & execrandum hominem Deum appellent; qui cum sibi auxilium ferre non potuerit, vos cum vobis adhibuistis adiutorem: & nec tuum patrem es imitatus, qui ante te imperauit Nagra: ijs autem, qui nos præcesserunt, Regibus fuit obedientissimus? Sed nisi mutatus, & ad te rediens, hanc vanā repuleris opinionem, non te profunda senectus, nec simulatus hic habitus iuuabunt: sed tu & omnes tui, eadem patiemini, quæ viri & foeminae prius interfecti: quos quantum inuenerit Mariæ & fabri filius, omnes sciunt. Senex autem stans cogitabundus, & apertè ostendens se ægrè ferre superbiam verborum Regis, cum se sustinuisset, & collegisset spiritum, & ex imo suspirasset: Non es, inquit, o Rex, causa eorum, quæ dicuntur aut fiunt: sed nostri ciues, qui meā contempserunt sententiam, quæ tibi non permittebat ingredi ciuitatem: contra autem, aduersus te depugnare incitabat, & cum tuis tam multis millibus manus conferere, vt cum Madianitis olim Gedeon cum paucis, & Christo, qui nunc à te contemnitur, vires addente & confirmante, te expugnare, & demerere, & omninò delere, virum impium & foedifragum, & inmemorè pactorum conuentorum, quibus te ciuitatem & nos seruaturum pollicebaris.

Quidam autem ex ijs, qui cum Rege considebant, volens ingeniosè sancti verba reprehendere, & tempori valdè seruiens: Sed non, inquit, sic vos docet lex Moyfi, contumelia afficere Christum Domini. Dicit enim: Principi populi tui non maledices. Porro autè ipsa quoque scripta vestra vobis iubent Regem honorare, seu sit bonus, seu secus. Cui sanctus: Tu autem, inquit, fortasè non audisti, quod ab Achab dictum est Eliæ, cum dixit eum euertere Israël. Cui ille sic respondit: Non ego euerto, sed tu, & domus patris tui: non vsque ad Achab solum sistens contumeliam, sed eos etiam comprehendens, qui erant in ea domo. Quomodo ergò se quispiam in Deum piè gerens, & Regem arguens, quod se iniquè gerat, vnquam offenderit ac violauerit legem, qui non est veritus os in cælum ponere, & creatorem appetere maledictis? Sed, vt video, eius patientiam & tolerantiam contemnit, & nos facere similia procuratis. Tu autem Rex, cum sis natura tam iniustus, & malè facere paratissimus, & nec sanctus in ijs, quæ ad Deum pertinent, nec in homines benignus, putas fore, vt illum lateas oculum, quem nihil latet? Atqui Regem esse oportet veracè & benignum, vt verbis attrahat beneuolentiam eorum, qui sunt in sua ditione: rerum autè sine & euentu fidem facere veritatis, & quod se diuinè gerat, gloriam habere: quales ego vidi in India & Aethiopia, & ante te in Homeritide: quos vera dicentes, & se benignè gerentes in subiectos, non, vt tu Rex, peierantes, sed alijs promissâ implètes, quasi vt Deum honorabat populus. Et Deus quidem eorum, quæ à te fiunt, odio habens improbitatem, te, qui in eum fuisti impius & infidelis, mox deponet ab imperio, idque tradet viro fideli & bono: roborabit autem & extollet genus Christianorum, magnamque suam efficiet Ecclesiam, quam tu igne consumpsisti, & humi deiecisti. Ego autè sum beatus, non ob id præfertim, quod in hac vita in bona fui existimatione: sed quia in profunda senectute (iam enim ago nonagesimum quintum annum, videns filios filiorum, & filias filiarum) subeo martyrium, & tam magnam & populo tam frequentem ciuitatem, & totam regionis ipsius gentem Deo offero: qui etiam mei perpetuam conseruabunt memoriam, summam illi agentes gratias.

Ad

Ad

Ad

Ad populum autem conuersus, & ad commartyres, (erat enim non solum visu iucundissimus, sed etiam in concionibus ad populum facundissimus) sic dixit: Viri ciues, & amici, & cognati, & quicumque propter consuetudinem & rerum communione ad nos attinetis, quæ patriæ quidem & nobis ciuibus euenerunt, cum non prius considerauerimus, neque scrutati fuerimus id, quod erat futurum, sed fallaci homini, & qui nos fraude studebat capere, crediderimus, ipsa nouimus experientia, vt qui cum ijs, qui foris erant, molestiarum fuerimus participes. Quæ verò in Deum linguam mouens locutus est hic superbus, ipsis auribus audiuitis. Quod autem ad Christi Dei prouocet negationem, testantur quidem eorum, qui præcesserunt, plurimæ & omne genus cædes: testantur autem hæc quoque vincula, quæ pro pietate nobis sunt imposta. Et fuisset quidem sapientium, non esse timidos, & vitæ nimis cupidos, neque huic callido & improbo veteratori credere, fidè adhibentes iusiurando, quod est promptissimum malorum artificium: sed bellum aduersus ipsum suscipere, & Deo pugnam nobiscum capeffente, vlscisci hunc impium. Cum autem res nostræ ad eam adductæ sunt necessitatem, vt vel Tyranno parentes, & nos impiè gerentes, vitam agamus miseram: vel non parentes, & pietatem exercentes, beatum finem adipiscamur, studeamus immortalem gloriam consequi per martyrium. Nec me existimet aliquis, tanquam iam senem, & plenum dierum, finem cupere, & idèd alios ad mortem incitare: sed consideret vnusquisque vestrum, mortem esse commune debitum & iuueni, & seni, & esse inenitabilem corporis dissolutionem. Itaque non expectetur finis communis, & qui sua sponte venit: sed studeat quilibet, vt sit quam fieri poterit gloriosus & beatus. Quidnam autem dixerit quispiam martyrio gloriosus, aut questuosus, aut pijs hominibus beatus? Ego enim, si fieri posset, propter Christum mori sapè & ipse eligerem, & alijs consulerem: sicque esset & maior gloria, & lucrum longè copiosius. Sed cum hoc haberi non possit à natura, quod, vel iniuris nobis, illa ex se facit, præripiamus cum gloria: & id tanquam proprium constituentes, astutè fallamus necessitatem. Nullus nostrum, o fratres, sit adèd vitæ cupidus, & adèd pusilli & abiecti animi, vt pro breui & misera vita perdat æternitatem, & quæ nunquam soluitur, beatitudinem. Communi omnium inimico à nobis haud detur pars aliqua, nè cum vnus fuerit suffuratus, gloriatur peruersus, tanquam qui omnes ceperit. Sed qui est quidem talis, procul sit à choro martyrum, neque sit falsò nominis particeps. Si quis enim te, Christe & verbum Dei, negauerit huius vitæ desiderio, ab ipsa excidat, & dehiscens eum terra deuoret. Si quis autem ex mea cognitione, aut familiaritate, desiderio bonorum præsentium, te relicto creatore, sequatur hunc Regem interitui obnoxium & impium: nè ei detur, o Rex Christe, hic frui ijs, quæ videntur iucunda & delectabilia, & tradatur ijs, quæ sunt illic, tormentis.

Hæc dixit, & statim vniuersa multitudo calidas effundens lachrymas: Esto bono animo, exclamauit. Nemo enim te desoret. Nam tu, vt vides, desiderio omnes vel ante te mori properamus, & præripere hunc beatum finem & desiderabilem. Ille autem ad hæc: Ego, ait omnibus, ego vos omnes præcedam, & ero vobis in Deo certus viadux. Vt vos mihi primas conceditis in omnibus, ita vos mihi concedite, vt primus ad Christum accedam. Verumenimurò hoc quoque vobis vltimum do mandatum: Si quis meorum filiorum, aut eorum, qui genere ad me attinent, relictus fuerit, permansens in hoc puro cultu Christianorum, sit hæres mearum facultatum. Porro autem tres illas ex ijs, quæ mihi restant, possessiones pulcherrimas volo attribui Catholicæ Ecclesiæ, quæ est ædificanda: quas etiam iam consecro. Hæc cum dixisset, & populo benedixisset, &, Sit tibi gloria, o Domine, propter omnia, subiunxisset, conuersus dicit Regi: Laudo te, o Rex, quod vsus sis patientia, & non confuderis, aut interruperis meam orationem, vt mos fuit olim Regibus. Quoniam ergò nostri nostrum scopum & institutum, nempe quod fieri non potest, vt, Christi cultu relicto, nos tibi assentiamur, fac quod superest, tempus non terens diutiùs.

Cum sciret ergò Rex eorū mentem esse immutabilem, nec fieri posse, vt eos ad suam traducat sententiam, iussit eos duci ad quendam torrentem, qui vocatur Odias, & ipsis illic amputari capita. Ad quæ cum venissent, & se prompto & alacri animo ad preces conuertissent: Domine Domine, dixerunt, virtus nostræ salutis, obumbrasti super caput nostrum in die belli. Nunc quoque deduc nos in vitam æternam: quoniam nihil ex omnibus nobis plurius fuit, quam tuū dilectio, non patria, non genus, non

diuitia: sed omnia propter te prodidimus, etiam ipsam vitam, & tanquam occisionis oues sumus reputati. Et nunc te supplices rogamus: fiat ultio sanguinis seruorum tuorum, qui fuit effusus. Extolle manus tuas super istorum superbiam. Suscipe ac defende eorum filios, qui pro te moriuntur. Corroborata ciuitatem, quae gloriatur tuo precioso sanguine & Cruce, & perpeffionibus. Vides, quae admodum eam tui affecerunt inimici: attonderunt eius ornamentum: profanauerunt sanctuarium tuum: templum sanctum tuum exusserunt: quod tibi placeat, vt rursus extollatur & roboretur, dando sceptrum Regibus Christianis, eosque magnos & amplos reddendo in tuo nomine. Qui autem in honore nostrum habebunt martyrium, da eis vitam citra ullam offensionem, bonorum copiam, & veniam peccatorum. Nos vero qui tui aduentum dileximus, in aeterna suscipe tabernacula, & annuera inter eos, qui tibi ab aeterno placuerunt. Haec cum dixissent, se inuicem sunt amplexi. Primus autem diuinus Arethas certice inclinata, ictum gladii laetanter excipit, & ita ei caput amputatur. Porro autem reliquus quoque chorus, iucunda & quae solui non poterat, sodalitas, cum quammaxima potuerunt celeritate, se venerando vnixerunt illius sanguine, tanquam vnguento aliquo precioso, consequenter ad mortem contenderunt, quam gladio propere acceperunt, sibi inuicem tempus propemodum inuidentes, vt potest quod quid maius ad honorem tribueretur ei, qui prius erat mortuus, praeter illo, qui deinde sequebatur.

Quaedam autem mulier habens puerum praetercurrentem, non plus quam quinque annos natum, cum videret ea, quae fiebant, & ad similem accensa esset emulacionem, citissime accurrens, cum ipsa quoque accepisset sanguinem, se illo vnxit & filium. Deinde ipsum Regem ludificabatur, eum vocans Tyrannum, & quammaxima poterat voce dicens: Erit Hebraeorum Regi, sicut Pharaoni. Illius vero satellites, ijs, quae dicebantur, auditis, comprehensam statim mulierem ducunt ad ipsum Regem, & maledicta, quibus illum acerbe appetebat, renunciant cum magna accessione. Ille autem, cum nec ei fecisset dicendi potestatem, & nec eam quidem interrogasset, eam condemnat, vt igne moreretur. Statim ergo fuit congesta materia, & ignis ei subiectus: & flamma se in altum sustulit, sulfure & pice & sarmentis nutrita. Deinde fuit etiam alligata mulier: & eam licitorum manus complectebantur, vt cum fuisset eis onus portatu facile, sic in mediam flammam recta conijceretur. Puer autem, qui solus remanserat, dolebat, indignabatur, aegre ferebat, non secus ac recens nati pulli, non ferens matris absentiam. Porro autem in gyrum vertens oculos, & amicissima lingua matrem requirens, videt Regem sedentem in excelsis, & ad ipsum accurrat, oculos habens plenos lachrymis. Deinde se prouoluit ad illius pedes, pro matre rogans vt poterat. Ille autem eo accepto, & genibus imposito, (erat enim puer scitus & elegans, & qui, vt puer, suauiter balbutiebat) rogabat cum quo mallet versari, & quem magis diligeret. Ille autem matrem, dicebat, matrem: & eam desebat assidue. Propter eam enim, inquit, veni, & rogo, o Rex, eam solui, vt me quoque simul assumat ad martyrium. Illa enim me sepe ad hoc hortata est.

Attendens autem Rex verba pueri: Quid est autem hoc, inquit, quod dicis martyrium? O, que etiam infantes sapientes reddit, tuam Domine gratiam. Pro Christo, inquit, mori, & rursus viuere. Sed quis est hic Christus, rursus dicit Rex. Puer autem: Veni huc, inquit, ad Ecclesiam, & eum tibi ostendam. Interim autem cum matrem adspexisset, flens dixit: Sine, sine me venire ad matrem. Video enim eam trahi, & male affici a licitoribus. Rex autem: Cur huc, dixit, venisti, matre relicta? Sed sis hic nobiscum, & dabo tibi quoslibet fructus pulcherrimos. Hoc ille quidem dixit, tanquam cum simplici puero, atque adeo puero se loqui existimans. Ille vero longè supra artem prudentia praeditus, planè renuebat, dicens: Non hic manebo: matrem desidero. Nam arbitratus te esse Christianum, veni pro ea rogaturus. Cum Iudaeum autem inuenerim, tecum nec volo quidem versari, neque sustineo à te omnino aliquid accipere: hoc autem solum mihi concede, o Rex, vt ad matrem reuertar. Regem stupore affecit pueri sapientia. Quidam autem ex ijs, qui circumstabant, excogitantes aliquid sapientius, censebant, vt infans abduceretur ad Reginam, sic teneram gratem conantes allicere. Nam cum Rege quidem consuetudinem existimabant esse puero insolitam, vt virilem & asperiorum: quod si audierit Reginam & mulierem, prompto & alacri animo eam secuturum, vt qui adhuc apud matrem blandè educaretur, & molliori delectaretur consuetudine. Verum pueri rursus intelligentia superauit illorum calliditatem. Et nec eis quidem omnino ad haec dabat responsum: sed vehementer

solum

solum vocabat matrem, & in eam cum animo totos defigebat oculos.

Cum eam autem vidisset iniici in ignem, vehementius inflammatus visceribus, atdet statim puer aliquid fortius: & cum sterisset ad genua tyranni Dunaan, se inclinans, acriter ipsum Regem morder in femore. Ille autem simulatque sensisset morsum, & fuisset conturbatus, eum repente abiicit; & eum tradit cuidam ex Senatu, vt ab illo aleretur maxime Iudaicè, & abiuraret Christianismum. Et ille quidem abibat, accepto puero, admirans ea, quae facta fuerant, & simul etiam narrans alijs. Interim autem puer, eo insciente, cursu contendit ad matrem, & insilit in mediam fornacem, matremque, vt ei videbatur, complexus, & pulcherrimum bustum seipsum ei tradens, sit cum ipsa haeres coronae martyrij. Cum haec sic fierent, patientium Christianorum moti misericordia ijs, qui erant circa Regem & ipse Senatus, rogabant vt ceteros relaxaret, & non penitus perderet tam magnam ciuitatem, & populo tam frequentem, & quae quorannis magna pendebat vectigalia. Postquam autem hac in re annuit dura illa anima, & Pharaonitica, crudelitateque, vicit auaritia, quid facit? Cum huius ciuitatis, & totius regionis iuuenes tam masculos, quam foeminas rede gisset in seruitutem, quorum erant multa millia, & alios quidem ipse retinisset, alios autem tradidisset quibus voluit, reuersus est in regiam, libera ciuitate effecta serua, quae dedicata erat soli Trinitati, quam ipse Christus redemit proprio sanguine, & quae ei obtulit tantam martyrum multitudinem, eorum victorias & certamina praclare praedicans orbi terrae.

Et haec quidem ita se habebant. Reuertente autem Hebraeo, apparuit ignis aliquot diebus, tota nocte implens aetrem, qui ipsum Dunaan, & eius terreat exercitum, & conijciendam praebat Dei iram aduersus impios. Deinde ignis quoque, desuper, qui erat perfecta plaga, pluit in terram. Sed ne sic quidem potuit corrigi sceleratus, neque flecti sub potestati manu Dei. Tanto autem furore erat accensus aduersus Christianos, vt etiam ad Regem Persarum miserit legationem, & rogauerit, vt ipse quoque faceret similia, & omnes, qui in sua ditione inueniebantur, Christianos perderet funditus: si veller, iniquens, solem habere propitiu, & eius patrem: sicut ille nugabatur esse Deum Hebraeorum. Scripsit etiam ad Alamundarum Ducem Sarracenorum, qui erant sub Persis, promittens se ei etiam daturum pecunias, si moueat persecutionem aduersus Christianos, qui sunt ei subiecti. Sed ille quidem erat adeo infestus Christianis, & sic faciebat: Iustitia autem nequaquam cessauit implere suas partes in ijs, quae sic fiebant. Iustinus enim cum sic ei visum esset, hortatus est Alamundarum, vt foedera pacis iniret cum Sarracenis Romanorum vectigalibus: & missus est Abraamius vir pius & presbyter, qui hac fungeretur legatione. Aderant autem illic quoque, à Rege Persarum, cum alij quidam, tum Isaacius quoque, presbyter, qui praerat Christianis Orthodoxis, qui in Perside erant. Aderat autem Silas quoque, Episcopus Nestorianorum, cum quibusdam alijs, partim quidem pro Hebraeo fungens legatione, partim vero volens conuenire Orthodoxos, & disputare aduersus recta dogmata.

Cum autem coram dictis Legatis legerentur literae Regis Homeritarum, & Silas assentiretur scopo eius qui scripserat, & diceret Christum solum esse hominem, & non Deum. Quomodo enim, inquiens, qui nascitur ex muliere, & conponitur ex eo, qui est in ipsa, sanguine, & inuoluitur fascijs, & paulatim accipit incrementum, deinde etiam laborat, & sinit, & tandem in crucem agitur, & moritur, Deus esse dicitur, vt citra rationem Abraamio videtur & Isaacio? Haec cum sic dicerentur, ij viri pij non ferentes diutius Deum affici contumelia, scissis suis vestibus, eos vocabant haereticos, & magno animo eos expellebant ab Ecclesia catholica, Nestorium eorum magistrum damnantes, vt qui tales seminasset zizanas. Deinde etiam fufius persequebatur ea, quae pertinebant ad diuinam carnis susceptam dispensationem: ipsique, orthodoxa diuinorum Apostolorum & patrum sequentes dogmata, Deum perfectum, & hominem perfectum confitebantur Christum, in vna hypostasi duas naturas coniungentes citra confusionem. Atque cum sic quidem Silas à scopo excidisset, inanibus (vt dicitur) manibus est reuersus, & sic vana spe est delusus: Abraamius autem ipse quoque foedere inito cum Alamundaro, salutatoque Isaacio in Persidem reuertente, redijt & ipse, atque omnia exposuit Iustino Imperatori, & praesertim quae à Rege Homeritarum facta & scripta sunt contra Christianos.

Ille autem sine mora scripsit ad Asterium Alexandriae Episcopum, vt incitaret Regem Aethiopum ad mouendum arma aduersus Homeritas. Eadem quoque ipsi Regi Aethiopum per literas nunciauit, eumque docuit, quemadmodum delenuisset Hebraeus

Psal. 43.
Psal. 78.
Oratio eius
sub mortis.

S. Arethas
decolatur
cum socijs
340.

Cap. 22.

Christiana
mulier flam
mis exuri
tur.

Cap. 23.

Nota verba
pueri quin
quennis.

Regē stupo
re afficit pu
eri sapientia,
martyrium
desideratis.

Cap. 24.

Puer quin
quennis cum
matre spōtē
moritur.

Cap. 25.

Vltio caele
stis sese inci
pit declara
re in tyrannū

Mouet affi
os principes
aduersus
Christianos
Dunaan Rex.

Cap. 26.

Nestoriani
eijciuntur ab
Ecclesia.

Cap. 27.

Nagrā vibē
frequētissi-
mā miserē
pdiē impius
tyrannus.

Elefbaan
Rex colligit
exercitum
contra infi-
deles.

Cap. 28.
Exercitus
regis Aethi-
opum perit.

Rex Aethi-
opū cōsulit
de bellū en-
tu sanctum
quendam mo-
nachum.

Cap. 29.

Rex Dunaan
sele præpa-
rat ad resi-
stendum ad-
uersario.

Cap. 30.

Deus nō si-
ne miracu-
lo adiuuat
Regem Ae-
thiopum.

bræus omnes Christianos, qui erant in sua potestate: & quemadmodum Nagran ciuitatem populo frequētissimam, fecisset inhabitabilem, omnibus puberibus partim quidem interfectis, partim autem redactis in seruitutem: quodque Regem etiā Persarum, & Alamūdarum idem ille incitasset, vt facerent similia. Postremū adiecit, fore, nisi ipse exurgeret ad vltionem, vt Deus ē vestigio ei irasceretur. Et hæc quidem Imperator Iustinus. Ipse quoque Patriarcha Alexandrinus posteaquā cum monachis orthodoxis, qui erant in Nitria, & in Scere, multas Deo fudit supplicationes, Regi illi ea significauit, quæ pio videbantur Iustino. Non latebant autem nec prius quidem Aethiopum Regem ea, quæ facta fuerant, sed tempore anni prohibentē, (erat enim hyems) vel inuitus quietuit. Itaque cum validum collegisset exercitū tam ex suis, quā ex auxilijs vsque ad centum & viginti millia, naues autem Indicas septuaginta in ipsa hyeme cōstruxisset, quin etiam ex negociatoribus Persis & Aethiopijs, qui illuc venerant mercaturæ gratia, naues alias collegisset ad sexaginta: cumque eas, quæ ex ipsis collapsæ fuerant, instaurasset ac refecisset, & omnia parasset, vērīs initio mouit exercitum, armisque & equis, & alio apparatu properabat, vt prælio confingeret cum inimicis. Et per continentē quidem ab inferiori parte Aethiopiæ, misit quindecim millia Aethiopum ad Homeritidis partes magis Occidentales, vt ipse quidem per mare cum nauibus, illi autem per terram irruentes, hostes in medium cōercerent.

Cæterū illi quidem cum multos dies iter fecissent per loca arida & transitu difficilia, omnes interiēerunt, vt qui nec peruenire ad Homeritam, nec ad regionem suam potuerint redire. Rex autem cum iam esset nauigaturus, venit ad templum, ad cuius fores regia veste, alijsque insignijs imperij depositis, ingressus quidem est in priuato habitu: stans autem ex aduerso ara, cum Deum multum orasset, & facta ab ipso in Aegypto miracula atque in ipsa solitudine pro Hebræis, in memoriam reuocasset: Illi, dicebat, fuerunt ingrati in te benefactorem, neque illi solum, sed etiam, qui ex eis nati sunt. Tu enim scis, Domine, quā se malè gesserint in tua ciuitate, vt qui populum illum per dolum circumuenerint, & consilium inierint aduersus sanctos tuos, & in eos, qui restant, adhuc mala machinentur. Quod si nostra peccata id merentur, sed ne tu nos tradas illorum manibus: quod autem ipse volueris, hoc excepto, nobis impone supplicium, ne forte dicant, Vbinam est ipsorum Christus, propter quem gloriantur, & Crux eius? Hæc cum precatus fuisset cum lachrymis, egreditur è templo, & è ciuitate, & ad quandam monachum, qui propter virtutis operationem dignus erat habitus, vt præiuderet futura, & in angusta turricula iam quadragintaquinque annos fuerat inclusus, pedes venit in eodē habitu, de prælio sciscitaturus. Attulit autem composita quoque thymiamata, in quibus etiā aurum latenter immiscuerat. Quæ cum tradidisset seni, quærebat preces, & significationē eorum, quæ erant euentura. Ille autem, dolo depræhēso, cum quisnam esset, optimè nōset: Sit tecum, inquit, Deus, qui etiā tecum regnat. Verū enim verò abi, munitus martyrum sacrificio, quod Deus est odoratus, & precibus Pontificis Alexandria, & lachrymis Iustini.

Hæc cum audisset Elefbaan, & eum non tentasset amplius, benedictione accepta, abiit lætus. Et cum iussisset exercitui, ne ferrent viaticum plusquam viginti dierum, nauiganit. Sed neque negligens fuit Rex Homeritarum, nam ipse quoque & suis, & auxiliaribus collectis copijs, præsidium tenebat in terra & in mari. Verū cum ille exercitum, qui erat in terra, ab afflictione & malorum perpeffione audijt perijssē, non amplius timens hostem à continenti, in sola maris versabatur custodia. Itaque considerans angustissimum esse fretum, quod est inter Aethiopes & Homeritas, neque superare latitudinem duorum stadiorum, & alioqui habere etiam saxa, multis in locis latentia, cum grauem ferream construxisset catenam, & quæ posset ferre vim ventorum & vndarum, & eam vtrinque in terra alligasset ipse Dunaan, vt existimabat, Elefbaan prohibebat aditum, vbi quidem erant latentes petrae, plumbum circulis catenæ appendens, & ferrum faciens requiescere, vbi autem erat profundum, colligans cum lignis leuissimis, & subleuans catenam. Deinde etiam validum inducens exercitum, venit in eum locum, in quem expectabatur venturus esse Rex Aethiopum.

Ille autem cum vento vsus esset secundo, accessit ad locum speculadum, & præmisit decem naues: quæ cum dolum nescirent, ex improviso ingressæ sunt in angustissimum fretum. Quo in loco etiam Deus facit miracula, parua esse ostendens potentia humanam inuentionem, vbi ipse adiuuare & opem ferre voluerit. Magnus enim quidam

quidam fluctus incuruatus, cum veluti refluxum quēdam fecisset aquæ, portans vnum ex nauigijs, posuit super catenam, ad eō vt videretur nauis esse cuidam rupi innixa. Deinde exorta quædam procella cum mare repente conturbasset, extollit fluctus montibus pares magnitudine: & vndarum alię quidem amouebant ligna catenę alligata, alię autem tollentes naues in altum, transmiserunt omnes supra catenam. Illa autem & à venti vehementia & à fluctibus, qui in eam irrumpebant, disrupta, præbuit cæteris nauibus inoffensum aditum aduersus Homeritam. Decem igitur prædictæ appulerunt littori, quod aberat ducēta stadia, vbi Rex erat cum exercitu. Reliquæ autem naues vento retroactæ, nihil poterant efficere. Emissis itaque triginta millibus cataphractorum equitum, Dunaan impediēbat eorum, qui erant in decem nauibus, exitum in terram. Viginti autē ex dispersis nauibus, vbi erat ipse Elefbaan, haud multo post illuc ipsæ etiam appulerunt. Tertio verò die reliquæ quoque apparentes naues, appulerunt & ipsæ longè inferius. Opinatus autem Dunaan inter plures esse Regem, maiore accepto exercitu illuc venit, parua relicta custodia, vbi erat re vera Elefbaan. Cum autem tereretur tempus, nec è nauibus educeretur acies, defecerat quidem aqua & cibus ijs, qui erant in nauibus: equitibus autem Hebræis Sol erat molestus, totoque die eos vehementer impetebat.

Cæterū equitibus suis Dunaan magna machinatus est tabernacula, eorumque vmbra depulit æstum, qui afferebat molestiam. Porrò autem misit etiam quandam ex suis cognatis cum viginti millibus equitum ad speculandam partem illam, in qua erat Elefbaan. Quidam autem ex Eunuchis Regis arbitratus eum exire ad se exercendum, acceptis quinque aureis lanceolis, cum eo est egressus. Cum is autem Elefbaan copias inuenisset vigilantes, quarum pars iam è nauibus egressa, locum in litore occuparat, accepto Eunucho, & tribus ex suis, abiit procul ad venationem. Quidam autem ex Elefbaan exercitu oppressi fame, equos noctū conscenderant, vt hostes effugerent. Qui cum in eos incidissent, alios quidem occiderunt, Regis autem cognatum capientes, & aureas lanceas portantes, ad naues redierunt. Eas autem cum accepisset Rex pius, statim Deo dedicauit. Ipse autem reliquo armato exercitu inmissis in breuiore naues, egressus est ad hostes, qui erant in litore, & pugna terra marique commissa, Hebræos, qui terga dederant, iure belli omnes occidit, ad eō vt ne vnus quidem sit relictus rei gestę nuncius. Cum autem haberet cognatum Regis, qui ei ostendebat viam, quæ ducit ad ciuitatem Phare, in qua erat regia Dunaan, ad illam ascendit. Quæ potitus, vt qui incustoditam offendisset ciuitatem, capit omnes diuitias, quæ erant in regia, & ipsam etiam Reginam.

Verū cum captam urbem, & regiam occupatam, atque suos bello captos audisset Dunaan, timens ne aliqui ex cognatis deficerent ad Elefbaan, mente ei à Deo ablata, cum aurea catena se & illos alligasset, sedebat nullam rerum curam gerens. Qui autem in pluribus nauibus erant Aethiopes, cum nihil audiuissent de suo Rege Elefbaan, aut de ijs, quæ gesserat, & laborarent inopia rerum necessariorum, essentque animo dubij & perplexi, conuersi sunt ad Deo supplicandum. Et cum magnas quidem naues inter se alligasset, & super oblonga ligna vela deinde vinxissent, & veluti quandam ciuitatem in mari essent fabricati: extrinsecus autē breuiore naues, quæ quoddam murorum imitabantur propugnaculum, ordinasset, omnes simul congregati, cum lachrymis Deo longam obtulerunt supplicationē. Deinde cum sacra gustasset mysteria, & se armasset, descenderunt in naues breuiore: & stantes ex obliquo, ne acciperent aliquod damnum à telis hostium, eas ipsi maiores post se trahentes impulerunt ad terram, donec appulsa eorum latera fixa fuerunt in litore; ad eō vt naues essent ipsis pro muro. Hostes verò irruentes cum lanceis, confringebant latera breuiorum nauium, & magna molestia afficiebant Aethiopes. Qui cum lachrymis rursus Domini innocabant auxilium. Ipse autem eos exaudijt: & statim vox quēdam fuit de cælo exaudita, quæ dicebat: Gabriel, Gabriel, Gabriel: & quidam ex illis, qui naues impellebant, virgam ferens ferream, quæ supernè quidem habebat Crucem, infernè autem lanceam, cum enatasset, & vnus equi caudam apprehendisset, in eius Iarus figit lanceam ad eō, vt mox turbatus equus deiecerit hostem, & alij equites timore affecti, ceciderint in terram.

Confidentes itaque Aethiopes cum descendissent è nauibus, & manus cōseruissent cum hostibus, eos fuderunt, & omnes interfecerunt, & regis ingressi tabernaculum, inueniunt aurea catena vincitum cum ijs, qui genere ad ipsam attinebant, Dunaan Regem

Regem Hebraum. Cum autem intellexissent suum quoque Regem praestantissimum, & omni ex parte optimum Elebaan illic occupasse regiam, prope ad eum accesserunt, & omnia, quae gesta fuerant, exposuerunt. Ille autem praesidio relicto in ciuitate, maxima abiit celeritate. Et cum inuenisset Dunaan aurea illa vincitū catena, ipsum interfecit & cognatos, Deum laudans, & insultans Christi hostibus, poenam dantibus audacium suorum facinorum, quae admiserant in Christum, & Christi Crucem. Latibatur enim iustus (inquit magnus Dauid) cum viderit vindictam. Et ideo qui ex eis fuerunt vulnerati, non fuerunt vulnerati gladio, (vt dicit diuinus Esaias) neque mortuorum, mortui bello. Est enim res fortis & dura, ira Dei, (ipse me rursus docet) vt grandando, quae deorsum fertur, non habens tegumentum: vt aquae magna multitudo, quae trahit regionem.

Reuersus ergo Elebaan ad ciuitatem Phare, omnes interemit, qui erant in regia, & cum vellet ecclesiam in ea aedificare, fuit ipse primus opifex aedificij. Significauit autem omnia, quae gesta fuerant, Pontifici Alexandriae, & per illum Iustino Imperatori. Patriarcha autem Alexandriae, ordinatum Episcopum misit ad Homeritis. Qui cum illis consecrasset templum, quod fuerat aedificatum, baptizat quidem omnes, qui erant in ciuitatibus & pagis Homeritarum, in nomine sanctae Trinitatis. Ex eis autem ordinat Diaconos & Presbyteros, & ecclesijs, quae erant in regione, reddit statum suum solitum.

Diuinitissimus autem Rex ipse Elebaan simul cum eo venit Nagram martyrum ciuitatem: & cum illic extruxisset ecclesiam, & quinque possessiones regias ei attribuisset, & deinde etiam ex martyris Arethae possessionibus tres addidisset, vt ille mandauerat in fine martyrij, & collegisset omnes, qui fuerant redacti in seruitutem, & alias dispersi in tempore persecutionis, & Arethae martyris filium Ducem gentis constituisset, & curam gessisset loci, in quo iacebant ibi consummatae martyrum reliquiae, & ius asyli illic constituisset, vadit iterum in regiam. Vbi cum Homeritis Abramii quendam virum pium, & Christi nomine gloriantem elegisset Regem, & sanctissimo Episcopo ad decem millia Christianorum Aethiopum tradidisset, laetus redit in suam regiam cum praeda & spolijs innumerabilibus, dans etiam exercitui non partem pecuniae portionem.

Deo autem agens gratias pro tanta victoria & gratia, volensque seipsum dignum reddere maioribus, cum diadema quidem regium misisset Hierosolymam, ipse induit cilicio, & noctu egressus e regia & ipsa ciuitate, ascendit in vnum montem ad monasterium virorum, qui exercebantur. Et cum se in exigua clausisset domuncula, & vouisset illinc non egredi toto tempore vitae, regulam suscepit monasticam, exijs, quae sunt mundi, nihil possidens praeter solam stromam, & poculum ad aquam bibendam, & paucis pane & aqua viuens, & oleribus viridibus, si quis afferret, cum nullum ex mundanis vidisset tora vita, non ad aliquid aliud mentem habens erectam, nisi ad soli Deo vacandum. Denique cum diu sic se ditine exercuisset, sic etiam e vita excedit: In Christo Iesu Domino nostro: Quem deest omnis gloria, honos & veneratio, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

VITA SANCTI ENOCH ABBATIS, AVTHORIS
RE SANCTO GREGORIO TURONEN. EPISCO-
PO, Lib. De vitis Patrum, Cap. 15.

24. Octobr. Eccl. 1.

Valde caue- da superbia- pijs.

VANITAS vanitatum, dicit Ecclesiastes, & omnia vanitas. Verum est ergo, quod omnia, quae geruntur in mundo, sunt vanitas. Vnde fit, vt sancti Dei, quos nullus libidinum aeternus exussit, nullus concupiscentiae exagitatit stimulus, quos nullum luxuriae coenum nec in ipsa, vt ita dicam, cogitatione tentauit, astu tentatoris elati, visi sint sibi esse iustissimi, & ab hoc iactantiae cothurnosae perflati supercilio, saepius corruerint. Factumque est ita, vt quos non valuit maiorum criminum gladius trucidare, leuis vanitatis fumus addictos facile pessundaret: sicut & ipse ille, de quo nunc nobis sermo futurus est, cum multis virtutibus

tutibus floruisse, penè in illo arrogantiae barathro obrutus occubuisset, si eum non exhortatio fratrum fidelium attentata recuperasset.

Igitur beatus Senoch Pictaui pagi, quem Theiphalam vocant, oriundus fuit, & conuersus ad Dominum, clericusque factus, monasterium sibi instituit. Reperit enim intra territorij Turonici terminum parietes antiquos, quos eruderans a ruinis, habitationes dignas aptauit, reperitque ibi oratorium, in quo ferebatur celebrem nostrum orasse Martinum: quod diligenti cura compositum, erecto altari, loculoque in eo ad recipiendas sanctorum reliquias preparato, ad benedicendum inuitat Episcopum. Affuit tunc Euphronius beatus Episcopus, qui consecrato altari, eum Diaconatus honore donauit. Celebratis igitur Missis, cum capsulam reliquiarum in loculo cuperent collocare, extitit capsula prolixior, nec recipi in loculum poterat. Tunc prostratus Diaconus cum ipso Sacerdote pronus ad orationem, lachrymas precibus mixtas effudit, obtinuitque petita. Mirum dictum: ita locus diuinitus amplificatus, capsulaque constricta est, vt in eum spatiosissimè non sine admiratione reciperetur.

In hoc loco collectis tribus monachis, Domino assidue seruebat, & in primis arcto vitae tramite incedebat, exiguos cibos, & tenues potiones sumens. Diebus autem Quadragesimae sanctae addebatur augmentum abstinentiae, ciborum diminutione. Nam eius illi panis tantum hordeaceus erat, & aqua, de vtriusque elementis libras singulas per dies singulos sumens. Rigorem vero hyemis sine villo pedum tegmine pati contentus erat, manibus ac pedibus, simul & collo ferrea catena reuinctus. Dehinc a fratrum contemplatione semotus, solitaria se reclusit in cellula, orans assidue, atque in vigilijs & orationibus die, noctuque sine ambiguitate perdurans. Conferebat autem deuotio fidelium plerumque pecuniam, quam non in abditis loculis, sed in pauperum marsupijs condebat, illud Dominici eloquij oraculum saepe commemorans: Nolite thesaurizare vobis thesaurum super terram: quia vbi fuerit thesaurus tuus, illic erit & cor tuum. Dabat enim hic, quae accipiebat, pro Dei intuitu in diuersis necessitatibus indigentium. Vnde factum est, vt in vita sua de his amplius, quam ducentos, a nexu seruitutis, debitorum onere subleuaret.

Cum autem nos in Turonicum venissemus, egressus est de cellula, venitque ad inquirendos nos: salutatisque ac deoscularis, regressus est iterum. Erat enim (vt diximus) valde abstinens, sanans infirmorum languores. Sed vt de abstinentia sanctitas, ita de sanctitate vanitas coepit obrepere. Nam egressus de cellula, iactantia cothurnosa ad requirendos visitandosque parentes, in pagum Pictauiensem, cuius supra meminimus, abiit. Regressusque, tumidus arrogantia, sibi soli placere nitebatur. Sed obiurgatus a nobis, & accepta ratione, quod superbi longè fiant a regno Dei, ita se purgatum iactantia, humilem reddidit, vt nulla in eo penitus radix superbiae remaneret, adeo vt profiteretur, dicens: Vera nunc esse cognoui, quae beatus Apostolus sacri oris contestatur eloquio, dicens: Qui gloriatur, in Domino gloriatur.

Sed cum per eum Dominus super infirmos multas faceret virtutes, & ille ita se dixisset includere velle, vt nunquam humanis aspectibus appareret, consilium suauissimum, vt non se perpetuo in hac conclusionè constringeret, nisi in illis duntaxat diebus, qui inter depositionem sancti Martini, ac Domini natalis solennitatem habentur: vel in illis similiter quadraginta, quos ante Paschalia festa in summa duci abstinentia patrum sanxit auctoritas: reliquis vero diebus, infirmorum gratia, populis se praebere. Audito autem consilio nostro, libenter quae dicta sunt accepit, impleuitque sine ambiguitate. Denique quia de conuersatione eius pauca prolocuti sumus, ad virtutes, quas per illum medicabilis diuinae potentiae dextera operari dignata est, accedamus.

Caecus quidam, Popusius nomine, ad eum venit, (erat autem tunc beatus Senoch iam Presbyter ordinatus) qui dum aliquid alimenti postulat, tactis a sancti Sacerdotis manu oculis, vt signum salutare meruit, protinus visum recepit. Alius quoque Pictauiensis puer, huiusmodi morbo laborans, audita confessoris huius opera, pro luminis perditae receptione precatur. Non moratur ille, sed inuocato Christi nomine, Crucem oculis caeci imponit, statimque defluente riuo sanguinis, lux intrauit, ac post viginti annorum curricula, orbatae fronti geminorum siderum iubar inclaruit. Duo pueri membris omnibus debiles, & in modum sphaerae in rotunditate contracti, eius conspectibus sunt delati, quibus impositis manibus, redintegratis artibus,

T t t t vnius

vnius horæ momento vtrunque reddidit absolutum. Geminavitque deinde gemine virtutis beneficium. Puer cum puella coram eo contractis manibus adstiterunt, (erat autem tunc medium Paschalis festum solennitatis) cumque pro suæ directionis medela Dei famulo supplicarent, & ille pro ea, quæ ad ecclesiam contenerat, populi frequentia hæc agenda differret, indignum se clamitans, per quem Deus infirmis præbere beneficia dignaretur, supplicantibus cunctis, manus eorum suis suscepit in manibus: quibus atrectatis, directisque digitis, sanos abscedere iubet. Benaia quoque (hoc enim erat nomen mulieris) oculos deferens clausos, tactu salutaris dexteræ benedicta, illuminata discessit.

Sed nec illud oculi equum puto, quod sapius eius oratio virus serpentium exanare obtinuit. Duo enim tumidi morfu hydri, eius pedibus prosternuntur, deprecantes vt virus, quod mala bestia artubus moribundis iniecit, sua virtute discuteret. At ille orationem fudit ad Dominum, dicēs: Domine Iesu Christe, qui in principio cuncta mundi elementa creasti, & serpentem illum humanis dignitatibus æmulum, sub maledicto esse sanxisti, tu depelle ab his famulis tuis veneni huius malum, vt non angues de his, sed hi de angue valeant triumphare. Hæc autem cum dixisset, palpauit omnem compagem corporis eorum, statimque compresso tumore, virus mortiferum nocendi perdidit vires.

Dies Dominicæ resurrectionis aduenerat, & homo quidam dum ad ecclesiã pergeret, vidit pecorum multitudinem, suam segetem depascentem: ingenuitque, & ait: Væ mihi, quia annualis mei laboris opera ita deperit, vt nihil prorsus ex ea remaneat. Et accepta secure, amputatis ramis, aditum sepiis claudere cœpit, confestimque contracta manus inuita retinuit, quod voluntariè comprehendit. Dolore verò infligante, ad sanctum confessorum accessit, trahens post se ramum, quem manu constrinxerat, narrauitque omnia, sicut gesta erant. Tunc ille oleo benedictione sanctificato, manum manu stringens, abstracto ramo, sanitati restituit. Sed & deinceps multos à serpentium morfu, & pustulæ malignæ veneno, signo Crucis locato desuper, reddidit sospirati. Nonnullis autem obsessis dæmonis familiaritate vt manus imposuit, exemplo fugatis dæmonibus, mentem eorum energia turbatam, ad integritatem intelligentiæ reparauit. Omnibus verò, quoscunque per eum à diuersis infirmitatibus dextera diuina saluauit, si inopes fuissent, ipse cibum vestitumque dispensatione hilari porrigebat. Tantaque ei cura de egentibus fuit, vt etiam pontes super alueos amnium diligenter instrueret, nè quis inundantibus aquis naufragia, sua lugeret.

His ergo virtutibus clarus in populis declaratus, cum esset annorum circiter quadraginta, modica pulsatus febre, per triduum lectulo decubauit. Nunciatumque est mihi, cum transitus esset propinquus. At ego velocius illuc properans, ad lectulū eius accessi, sed nihil ab eo colloquutionis elicere potui: erat enim valde fessus. Dehinc interposito quasi vnius horæ spatio, spiritum exhalauit. Congregata est autem ad eius exequias multitudo illa redemptorum, quos supra diximus ab eo vel à iugo seruitutis, vel à diuersis debitis absolutos, quosque vel alebat cibo, vel vestitu tegebat. Plangebant enim, dicentes: Cui nos, Pater sancte, relinquis? Post hæc sepulturæ locatus, sapius se manifestis virtutibus declarauit. Nam trigesimo ab eius obitu die, cum ad eius tumulum Missa celebraretur, Chaidulphus quidam contractus, dum stipem postulat, ad eius sepulturam accedit: qui dum palam superpositam osculis veneratur, dissolutis membrorum ligaturis, directus est. Multa autem ibi gesta comperi, de quibus hæc tantum memoriæ habendam notauit.

Virus serpē tum pellit.

Gen. 3.

Oleo benedicto manū isam sanat.

Obitus ei.

Miracula post mortē.

SANCTO.

SANCTORVM CHRYSANTHI ET DARIÆ HISTORIA, SCRIPTA A VARINO ET ARMENIO. Habetur in Metaphraste: consentiuntque antiqui MS. codices Latini.

Dædificationem, vtilitatemque nostram Deo placuit, vt ^{25. Octobr.} ^{iuxta breui-} ^{ariū Roma-} ^{num.} ^{Cap. 1.} ^{Dolores tē-} ^{porarij for-} ^{titer perfe-} ^{rendi.} ^{Martyribus} ^{quid addide-} ^{rit animū.} ^{Cap. 2.} ^{Polemius pa-} ^{ter S. Chry-} ^{santhi.} ^{Chrysantho} ^{cognoscit} ^{verū Deum.} ^{Luc. 11.} ^{Cap. 5.} ^{t. Cor. 1.} ^{Cur Deus} ^{stultā fece-} ^{rit sapientiā} ^{huius mūdi.} ^{per}

Adificationem, vtilitatemque nostram Deo placuit, vt ^{25. Octobr.} ^{iuxta breui-} ^{ariū Roma-} ^{num.} ^{Cap. 1.} ^{Dolores tē-} ^{porarij for-} ^{titer perfe-} ^{rendi.} ^{Martyribus} ^{quid addide-} ^{rit animū.} ^{Cap. 2.} ^{Polemius pa-} ^{ter S. Chry-} ^{santhi.} ^{Chrysantho} ^{cognoscit} ^{verū Deum.} ^{Luc. 11.} ^{Cap. 5.} ^{t. Cor. 1.} ^{Cur Deus} ^{stultā fece-} ^{rit sapientiā} ^{huius mūdi.} ^{per} martyrum, qui superioribus temporibus extiterunt, certamina literarum monumentis consignarentur, non vt mortalium laudibus eos fatiaret, quos conuiuio dignos fecit sempiterno: sed vt eorum exemplo nos commoneret, vt huiusce vitæ voluptates asperramur, & gloriæ perpetuæ gratia breues miserias æquo animo perferremus. Omnis enim corporis dolor, si leuis est, facile perferri potest: sin grauis, celerem finem habet. Quamobrem negligendus est & alacriter subeundus, vt mors æterna vitetur. Quod si dolores isti, qui cum hodiè sint, cràs non erunt: cum hodiè nascantur, cràs extinguentur: ita molesti sunt, quanto illi acerbiores putandi, quibus nullus proponitur finis? Quid, quod exempla non desunt eorum, qui conualescendi causa se, suaque medicis dedunt, seque & secari & vri permittunt, & pocula sumunt amarissima, mortisque metu nec amaritudinem sentiunt, nec ignem reformidant, nec ferrum recusant? Quod si fallacis & incertæ istius vitæ studiosi, quò mortem differant, & ferri & ignis molestias sustinent, & amara hauriunt medicamenta: quanto alacrius acerbitates illæ sunt perferendæ, quæ nos exiguum ad tempus cruciant & premunt, vt in perpetuum extollamur? quæ amara nobis tormenta adhibent, vt sempiterna dulcedine perfruamur? quæ breue præbent incendium, vt perpetuum refrigerium assequamur? Hæc Dei martyres considerantes, vt de hostibus victoriam reportarent, omnia acerbissimum tormentorumque genera pertulerunt. Sperabant enim, se, breui vitæ gloriaque contempta, æternam illam assecuturos: & vitaturos perpetuum ignem, si temporarium hunc pertulissent. Huius nos item veræ gloriæ cupidi, mundum mundi que cupiditates contemnamus: & quæ à sanctis gesta sunt, minimè obscura fide celebremus: inprimisque sanctorum martyrum Chrysanthi & Dariæ historiam non minùs illis, qui credituri sunt, quam nobis, qui credimus, profuturam, purâ mente conscribamus.

Vir quidam Alexandrinus, in ciuitate sua illustris ac princeps, ordinisque Senatorij, nomine Polemius, Romam cum filio suo Chrysantho cœcessit. Qui à Senatu Romano amicè susceptus, maximisque honoribus ab Imperatore Numeriano auctus, fellam in Senatu Romanorum obtinuit. Hic filium vnicum Chrysanthum, quem disciplinis omnibus imbuendum curauerat, Philosophorum studio tradidit. Erat autem adolefcens ingeniosus, & ad discendum aptissimus. Quanta autem prudentiæ fuerit, res ipsa indicabit. Cum enim omne scriptorum genus diligenter conquireret, incidit in libros Euangeliorum. Quibus accuratè perlectis, sic ipse secum: Tandem te decuit, Chrysanthe, tenebrarum libros euoluere, quoad veritatis lumē intueres. Non est autem sapientis, nec prudentis, vt à lumine rursùm ad tenebras reuertaris. Perdes enim labores, quos suscepisti, si laborum fructum abijceres. Est autem laborum fructus, qui à Deo quærentibus datur. Sic enim præcipit Deus, quemadmodum legisti: Quærite, & inuenietis. Quamobrem si quod quæstisti, atque inuenisti, reliqueris, amentibus ac stultis eris hominibus similis. Studiosè igitur complectere, quod toto est animo complectendū. Omnia, quæ grauiam molesta que sunt, desere. Magnam iacturam facies, nisi id, quod tot laboribus peruestigasti, inuentum generosè retinueris. Aurum inuenisti, inuenisti argentum, inuenisti lapides preciosos. Idcirco quæstisti, vt reperires: & idè reperisti, vt possideres. Caue sinas à te ipso diripi, quod inuenisti. Vrere, fruere primitiis laborum tuorum, & vide, nè, si eas reieceris, frustra conquisiuisse, atque expetisse videare.

Hæc cum secum ipse locutus esset, queritabat, ecquis esset diuinarum scripturarum magister: & quemadmodum eloquentes ac literatos homines audierat, sic optabat magistros indoctos & piscatores inuenire. Legerat enim Apostolum dicentem: Vbi sapiens? Vbi scriba? Vbi inquisitor huius seculi? Nonne stultam fecit Deus sapientiam huius mundi? Nam quia non cognouit mundus per sapientiam Deum, placuit Deo

per stultitiam prædicationis saluos facere credentes. Hæc ille cùm quotidiè cogita-
ret, & Christi seruos conquereret, cuidam occurrit, qui dicebat, se nôsse virum quen-
dam Christianum, nomine Carpophorum, diuinarum scripturarũ peritissimum: qui
propter impiam persecutionem, in montibus in spelunca quadam habitaret, qui sa-
nè locus perquam paucis notus esset. His auditis, Chrysanthus valdè gauisus est: &
narrantis genua complexus, cum lachrymis supplicabat, vt locum sibi, in quo vir ille
Dei moraretur, indicaret. Dei autem providentia factum est, vt qui cum fide quære-
bat, ad eius notitiam mereretur peruenire. Cùm igitur sanctum Carpophorum præ-
sbyterum conuenisset, paucis mensibus omnes diuinas scripturas didicit, & in fide
confirmatus, perfectus euasit in Christo, ad eò vt septimo post susceptum bap-
tismum die, Iesum Christum filium Dei publicè prædicaret. Quem cùm propinqui eius, qui-
dam homines clari & potentes audiissent, patrem ipsius conuenerunt, & reprehē-
derunt, dicentes: Tibi crimini dabitur, & recidet in caput tuum, quòd filius tuus au-
der contra deos loqui. Dicit enim quèdam Iesum Christum esse verum Deum. Quod
quidem si peruenit ad aures Imperatoris, nec tibi parceretur, nec nobis. Quis enim
ausit hæc dicere, nisi qui legibus Imperatorum impudenter aduersetur?

A Carpo-
phoro præ-
sbytero di-
scite sacras
litteras, &
baptizatur.

Cap. 4.
Truditur in
carcerem.

Iraus igitur Polemius pater, cum in obscuro fœdòq; carcere includendum cura-
uit, & paucissimo cibo vespè tantum nutriendum. At Dei vir Chrysanthus eam rem
pro exercitatione, non pro supplicio, accepit. Idq; vulgatum & omnibus notum fuit.
Quidam igitur patri eius hoc consilium dedit: Si filium, inquit, cupis ab hoc pro-
posito dimouere, cura potius, vt in delicijs & voluptatibus versetur: ei que pulcherri-
mam aliquam ac prudentem puellam uxorem adiunge: vt dum se maritum esse in-
tellexerit, Christianum esse obliuiscatur. Nam istas tenebras atq; cruciatus, quibus tu
illum affligis, Christiani laudi potius sibi, quam supplicio, ducit esse. Hæc audito, Po-
lemius triclinium veste serica ornari, & eò filium è tenebroso carcere preciosis vesti-
mentis indutum duci iubet, è numeroque suarum ancillarum formosissimas deligit,
ornatasq; atq; eleganter comptas, cum filio concludit, procurans vt in omnibus ci-
borũ versetur delicijs, minitansq; virginibus, nisi Chrysanthum à Christiana religio-
nis studio ad voluptates pellexerint. Degebat igitur inter puellarum lusum vir Dei: sed
in proposito ita persistabat, vt & ciborum delicias cõtemneret, & virginum, tanquam
aspidum, contactus euitaret. Humi cubabat, assidue precationibus incumbere, pu-
ellarum blanditias, tanquam sagittas, fidei clypeo repellebat, & ad Deum clamabat:
Surge, inquit, Domine in auxilium meum: Dic animæ meæ, salus tua ego sum. Quis
enim bellum hoc, quod diabolus excitauit, sustinere queat, nisi præstò ad sit vitrix
dextera tua? Errat, qui se putat posse virtute propria libidinem superare, & castitatem
seruare, nisi misericordiæ tuæ imbre, carnis extinguantur incendia. Non poterit ani-
mus ad aulas tuas appropinquare, nisi te ducem præbueris. Voluptas enim est im-
proba quædam fera, in vitæ nemore latitans, vt animas deuoret. Cuius si quis mortuus
effugerit, is tibi Deo saluatori debet ex animo gratias agere. Tuum est enim, nos ab
cuiusmodi periculis liberare.

Magna fãta
nã fãus.

Ingenis Chry-
santhi for-
titudò.

Psal. 34.

Nemo cõti-
nens nisi
Dei dono.

Cap. 5.
Gen. 39.

Gen. 36.

Ibidem.

Gravis ten-
tatio S. Io-
seph.

Gen. 45.

Gen. 39.

Sic & beatus seruus tuus Ioseph, meretricis, tanquam immanis feræ, manus effugit
auxilio tuo. Quem cùm pater Iacob deploraret: Improba, dicebat, fera deuorauit fi-
lium meum: neq; vllam volebat admittere consolationem. Verè enim nihil eum ce-
labas. Sed tamen cùm dicerent filij eius: Vide, vtrum sit hæc tunica filij tui: non indi-
cãsti ei: sed rem abscondisti, vt paternis lachrymis subuenires. Vxor enim Phutiphar,
tanquam fera crudelis, eum inuaserat, & vnguibus eum, quasi læna quædam dilani-
abat: & quod grauissimum est, insidias tendebat, vt solus cum sola dormiret. Sed so-
lus non erat, quoniã tua ope eum protegebas. Idcirco enim permisisti, vt eum ex pro-
fundo corde lugeret pater, vt iusti precibus adolescentulus adiuuaretur. Quid enim
aliud erat fera, nisi libido, per quam ipse diabolus & fœmina eum oppugnabant? Caro
& sanguis adolescentiæ feruebat. Oculorum obtutus inuitabant. Accedebat herè
potètia, & ad turpitudinem adhortatio. Ornatus muliebris, auro margaritisq; distin-
ctus, atq; omni lapide precioso, oculorum aciem perfringebat. Aderat odorum suauitas,
& blanditiæ, quæ lapsus, mortisque occasionem suggerebant. His omnibus Ioseph,
veluti innocentem agnum, inuaserat, & tanquam læna detinebat. Sed eum ex
ore ipsius manus tua, Domine, eripuit. Etenim cùm esset nunciatũ Iacob, filium eius
vivere, respondit, magnum sibi esse, quòd filius viueret: mirum enim esse, quòd crude-
lem illam ferã effugisset. Tu enim, Domine, eras cùm illo, & omnia quæ faciebat,
ope

ope tua in manibus eius prosperè succedebant. Nunc itè ego te, Domine, supplex
oro, vt mihi aduersus istas feras opituleris, vt quemadmodum serpentes dormiunt
ad vocem incantantium, sic ipsæ, me precante, dormiant, nè mihi libidinis bellum in-
ferre queant. Quoniam agnosco te verum Deum, qui homines in te credètes defen-
dis, & inuictam illis virtutem elargiris. Hæc ille cùm dixisset, tam ingenti virgines so-
mmo sunt oppressæ, vt nisi ex triclinio exportarètur, excitari non possent. Foris igitur
ceperunt cibum. Verum, cùm in locum, vbi erat Chrysanthus, reuertissent, grauis eas
rursùm somnus complexus est.

Nunciatur hoc patri ab ijs, quibus id erat curæ: qui filium cœpit, vt mortuũ, deplora-
re. Quidam autem ex amicis eius: Magicam, inquit, artem didicit à Christianis, &
aduersus simplices puellas facillè illi procedunt incantationes. Quamobrè erudi-
tam aliquam & prudentem introducito, & eum in sententiã suam adducet, & alli-
ciet ad voluptatem. Vbinam, inquit Polemius, puellam eiusmodi reperiemus, quæ id
perficere valeat? Est inter virgines Mineruæ vna, respondit amicus eius, ornatissima,
quæ vultu est admodum venusto, ingenij acumine, & prudentia atq; eloquentia sin-
gulari, & iam inuicibilis ætate. Anteuertamus igitur, & petamus eam, indicemusque illi,
quomodo sese habeat adolefcens, vt eum ab instituto remoueat, atq; ipsi coniunga-
tur. Perficiuntur hæc, atq; ipsa Mineruæ virgo, Daria nomine, componitur: quæ veste
splendida, atq; ornatu precioso fulgens, ad Chrysanthum audacter ingreditur, blan-
disq; sermonibus, & dulci atq; ornata oratione conatur adolefcentem à proposito
remouere. Verum Chrysanthus Dei præsidio munitus, diaboli iacula fidei scuto re-
iecit, & spiritum sanctum inuocans, sic eam est allocutus:

Si temporariæ coniunctionis causa, ô virgo præclara, tam elegantem ornatum &
tam dulcem orationis copiam adhibuisti, vt me hominem mortalem, alterius amore
inflammatum, ab animi proposito abduceres, & mentem meam immutares: quãto
magis debes operam dare, vt immortalis Regis filij Dei tibi amorem concilies? quod
quidem si volueris, non erit difficile. Nam si animam simul cum corpore, mundam,
& ab omni macula puram integramq; seruaueris: & cor tuum equè, ac corpus, exorna-
ris: & quemadmodum extrinsecus splendes, sic mores tuos intrinsecus composue-
ris: Angeli fauebunt tibi: Apostoli & martyres erunt amici: & operam dabunt, vt ipse
Christus sit sponsus tuus: qui thalamum tibi incorruptis lapidibus & margaritis con-
struat in cælo, dabitque delicias in paradiso perpetuas, & iuuentutis florem largietur
immortalem, inscribetq; dorem in libro vitæ sempiternæ. His Daria verbis commo-
ta: Nulla me, inquit, amoris causa hoc modo ornata huc adduxit, sed patris tui la-
chrymis impulsa veni, vt te parenti restituerem, & ad deorum cultum reuocarem. Si
aliqua, respondit Chrysanthus, tenes argumenta, quibus id mihi verè persuadeas, &
consilium mutabo, & te diligenter audiam. Itaq; pro communi vtilitate de his disse-
ramus. Nihil, inquit Daria, magis vile aut necessarium est hominibus, quam religio-
nem colere, & cauere, nè, ea neglecta, maximum deorum numen ad iram concite-
mus. Quem, inquit Chrysanthus, ô virgo sapientissima, cultum dijs exhibendum pu-
tas? Eum, inquit illa, per quem ipsi quoq; nostri custodes fiant. Quoniam patro, Chry-
santhus ait, nostri custodes esse poterunt, qui canum ipsi egent custodia, nè à noctur-
nis furibus diripiantur, quique & ferreis figuntur clauis, & plumbo confirmantur, nè
ab aliquo deiecti præcipientes ruant? Si imperita, inquit Daria, hominũ multitudo sine
simulacris posset numina colere, non esset necessarium illa conflare, & constituere.
Nunc autem ex marmore, & auro, & argento, atq; ære conficiuntur, vt cultores pro-
prijs oculis discant, quos cogitatione complecti, venerari, timereq; debeant. Disqui-
ramus igitur, inquit Chrysanthus, quid referant ista simulacra, vt intelligamus, vtrum
ijs adorationis cultus debeat.

Deus nec censendus, nec existimandus est is, qui non omni sanctitate gloriaq; præ-
stet. Quid igitur habet falcifer Saturnus probitatis, qui proprios filios vix dũ in lu-
cem editos sustulit, immò verò deuorauit, vt ipsius cultores conscripsere? Aut quid
in ipso Ioue laudandum putas, qui quor dies vixit, tot flagitia, tot adulteria, tot ho-
micidia perpetravit? Insidiator patris, filiorum occisor, stuprator matronarum, so-
roris maritus, occupator regni, magicæ artis inuentor, multiplicium formarum opi-
fex, satelles dæmonũ, mortis conciliator, ijs denique criminibus obstrictus, & eorum
architectus facinorum, quæ ne audire quidem fas est. Qui igitur talis extiterit, eum
tu nè credideris esse deum? Quod autem talis fuerit, scriptores ipsi testantur: qui,
quos

Dij gētiū
homines fu-
ere scelerati-
ssimi.

quos stulti ac dementes homines deos appellant, eos & Reges fuisse, & in bellis gerendis fortes ac strenuos, & suo tempore interijisse memorant. Ostende igitur, quid in ipso Ioue virtutis fuerit, qui ad mortem vsq; tam inimicus extitit omnis honestatis, vt & ipsum aëra raptu Ganymedis coinquinaret, & terram, dum sorores proprias, vt dixi, constupraret. Iam in ipso Mercurio quid depræhendis diuinitatis? Cuius forma capitis, porcum & monstrum imitatur, in vertice autem solum capillos habet & alas? Hic magicis artibus absconditas in terra pecunias indagabat: & incantationibus ac virga, serpentum virus exinguebat: idq; dæmonū auxilio, quibus quotidie vel suem, vel gallum mactabat. Quæ porro in ipso Hercule sanctitas fuit? Qui vicinis è medio tollendis fatigatus, seipsum diuino nutu viuum in ignem coniecit, & combustus est miser cum claua & pelle, quas ipse gestabat. Quid? In ipso Apolline quæ virtus extitit? Vel in arcanis sacrificijs Dionysiacis, vel in ebrietatibus & incontinentia? Reliquum est, vt ad reginam Iunonem, & stultam Palladem, Veneremq; impudicam veniamus. Reperiemus autem ipsas inter se contendentes ac decertantes, quænam ipsarum pulchritudine cæteris antecelleret. Omnium poetarum, & oratorum, atque historicorum libris iudicium illud decantatur, quod ob sprete formæ contumeliam vindictatum est. Cur enim indignatæ sunt illæ? Cur hæc lætitia gestij, nisi foedæ voluptatis gratia? Probauit hanc pastoris sententia, illas improbauit. Cùm igitur omnes isti ab honore diuinitatis exciderint, cuiam omnium populorum consensus diuinos honores adiudicabit? Nihil autè est, quamobrè minuios deos recenseamus. Vnum enim est caput, cui reliqua membra aptè consentiunt. Nam quis eorum tam stultus est, vt se deum, aut deam esse gloriatur, cùm Saturnus, & Iupiter, & Venus, quibus maiorem impij arbitrantur esse neminè, dei non sint? Quòd si isti, qui primas obtinent, miseri sceleratique sunt, vt demonstrauius, quanto sunt infeliciores, qui illos, vt deos venerantur & colunt?

Cap. 9.

Quando, inquit Daria, poetarum signèta nullius sunt precij, ad Philosophos confugiamus, quorum prudentia, vitijs omnibus amputatis, virtuti ceruicis subiicit. Hi varijs interpretationibus mundi gubernationem significant. Nam deorum nomina allegoricè interpretantes, Saturnum dicunt esse tempus, Iouem caloris intensionem, Iunonem aërem appellant, Venerem ignem, Neptunum mare, Cererem terram: idemque faciunt in reliquis dijs. Sed eorum, inquit Chrysanthus, imagines fieri solent, quæ semper adesse non possunt: terra autem nunquam non adest: ignis itè semper est præsto: & aër omnibus patet. Itaque cur hæc ex simulacris opera humana confectis adoranda censueritis, ignoro, & nullo pacto intelligo. Cur enim imagines & simulacra potius, quàm ipsas res, adoratis? Est ne Rex vllus, aut princeps, qui seipsum despici cõtemniq; iubeat, & effigiem suam adorari? Quòd si nemo est, qui ita præcipiat, nec vllus principatus id patiarur: consistendum est necessarid, statuis istis & imaginibus non elementa, non deos exprimi, sed homines mortales. Argumèta tua, inquit Daria, rationem meam confirmant. Docui enim rerum imagines ab hominibus imperitissimis coli: nos autem res ipsas adorare. Scitè, inquit Chrysanthus, sententiam tuam conaris argumentis nostris confirmare. Omnes igitur elementorum cultores in medium adducamus. Ij si terram venerationis gratia tantum colunt, dignum ac debitum illi honorem exhibeant: neq; illam arent, aut alio pacto scindant & exerceant: sed ab aratro, ligoneq; temperent. Alius autem neget esse deam, aratrumq; & ligonem diligenter adhibeat, atq; agricolæ munus impigrè obeat, nec vllum ei honorem, vt cultor aut adorator ipsius habeat. Cuiam, quæso, fructus vberes reddet? Nonne illi, qui eam citra vllam adorationem exercet? Atqui, si dea est, vt asseritis, cultoribus & adoratoribus suis deberet omnia bona largiri. Neptunum itidem, si quidem est deus, sic adores, vt hyberno tempore nauiges: & cultu atque adoratione, non autem piscatione, confidens, pisces expectato. Alius autem elementum inanimatum, atque omni diuino honore putet indignum: sed opportuno tempore fluctibus sese committat, & obsonium, non mare adorando, sed piscando conquirat. Vtri prosperè cessuram nauigationem, aut piscationem putas? Nonne illi, qui rectè & opportunè munus illud aggredietur? Idem de reliquis elementis dicendum est. Nihil enim suis tribuent adoratoribus, quippè quæ non motu proprio, sed nutu diuino hominum necessitatibus seruiunt. Nam Dei iussu terra solis calore concipit, & cæli pinguedine gramina & plantæ nutriuntur, & temporibus opportunis augentur, & fruges fructusque ferunt. Quamobrè ille solus meritò colendus & adorandus

Docet Chry-
santhus ele-
menta deos
non esse, sed
creaturas.

us est, qui largitur hæc omnia: non autem res ipsæ, quæ nobis ab eo donantur, adorandæ sunt. Neque enim literarum elementa discipuli, nec tabulas aut libros, sed præceptores ipsos venerantur. Nec homines ægri, cùm à morbo fuerint liberati, medicamentis aut ferro, sed ipsi medico honorem habent.

Chrysantho ita differente, credit Daria. Et de communi sententia constituerit, vt coniugium inter se esse dicerent: sed tamen in timore Dei virginitatem seruent. Cùm igitur sub matrimonij nomine Chrysanthus iam libète patre liber esset, Dariam domi suæ baptizandam curauit. Quæ, suscepto virginitatis velo, virgo sanctissima fuit: & exiguo tēporis spatio scripturas diuinas omnes didicit. Beneuolè igitur inter se non corporea coniunctione, sed spiritus sancti societate, versabantur. Et quemadmodum per Chrysanthum innumerabilis virorū multitudo, sic per Dariam incredibilis foeminarum numerus ad Christi gratiā concurrebat, & multæ virgines, dimissis sponsis, se dicabant Christo. Multi itè adolecentes, spretis mundi delicijs, ac voluptatibus superatis, castitatemq; complexi, eidè Christo se consecrabant. Cæterum in ciuitate seditio repente orta est, publiceq; populus Celerinum Prætorem adit. Clamant adulescentes, se desponsas sibi mulieres propter Dariam amisisse. Vociferantur foemine, sibi Chrysanthum maritos eripuisse, atque ita suscipiendæ proles spem adimi. Odiola igitur crimina obijciebantur: & magnus erat tumultus ac perturbatio. Itaque statim eos Prætor corripit iubet, & nisi dijs immolent, varijs tormentis affici. Tum Chrysanthus Claudio Tribuno traditur. Claudius autè eum militibus tradit: Abducite eum, inquiens, ex vrbe ad templū Iouis: vbi si inuicō Herculi sacrificare recusauerit, varijs eum, donèc obtemperet, cruciatibus torquete. Tunc eum milites neruis mactatis vinciunt, vt illis arentibus, & ad ossa vsque penetrantibus, angeretur. Confestim igitur vincus ita premebatur, vt neruorū tormentum oculus videre non posset. Milites enim neruos miro artificio, nouisq; rationibus connectebant. Verùm cum vincientium manus quieuisset, dicto citius vincula sunt dissoluta. Quapropter milites indignati, eum in carcerem coniecerunt, & triplici compede strinxere: quæ quidè cùm ipsi adstarent, & illuderent, in puluere redacta est. Tunc milites sublatum lorio conspergebant, dicentes: Maleficia tua nunc tibi non prosunt. Sed foetoris loco, odoris suauitatis est confecta, non aliter, quàm si roseus liquor diffusus esset.

Vitulo igitur ex coriato, ipsum in eius pelle nudum in cluserunt, & in sole collocarunt. Verùm cutis eius nihil est læsa, nec vllum vir Dei sensit incommodum, quantum diem in vehemēti calore, ardentiq; sole permansisset. Catenis igitur vinculum obscuro in loco concluderunt. Sed ilicò fractæ sunt catenæ: & tanquàm lampades accensæ forent, ibi splendor illuxit. Quamobrè Claudio Tribuno cuncta nunciarunt. Qui cùm ad carcerem accessisset, & splendorè aspiceret, iussit, vt Chrysanthus foras ad se veniret. Et, Quænam, inquit, est vis ista præstigarum, quibus hæc efficitis? Omnes ego magos, incantatoresque domui: nec vllam tantam magiæ potentiam inueni. Omnes à me victi sunt: omnis eorum malitia meæ cessit voluntati. Cæterum cùm te videam virum præclarum & sapiètem, non aliud abs te requiro, nisi vt audax deseras Christianorum institutum, quo tumultus atque seditio in populo Romano excitatur, teque genere tuo dignum præbeas, & omnipotentibus dijs debita facias sacrificia. Si in te, inquit Chrysanthus, inesset scintilla prudentiæ, facilè intelligeres, me non magica arte, sed Dei virtute, adiuuari. Verùm tu me ita adspicis, quemadmodum & deos tuos, quos iniquè colis. Nam si oculi tui rectè cernerent, cognosceres deos tuos videndi vim non habere. Et si veritatè aures audirent tuæ, planè animaduerteres, eos vocem clamantium non audire. Si in animo tuo sensus aliquis esset intelligentiæ, perspiceres eos nihil intus habere, præter puluerem & plumbum. Tunc Claudius Tribunus eum palis alligatum, virgis cædi iussit. Allatæ igitur sunt virgæ, quæ quidem in manibus militum erant admodum duræ, sed viri sancti corpori admodum instar papyri, molles factæ sunt. Quod quidem animaduertens Tribunus, eum solui atque erigi, vestimentisque indui imperauit. Et ad milites conuersus: Ego, inquit, vt scitis, omnes magorum & incantatorum fraudes depræhendi: hinc autem nullum esse humanum maleficium comperio, sed diuinæ virtutis potentiam. Nam & neruorum vincula spontè dissoluta sunt, & compedes confractæ, & corij humiditas in solis ardore per totum diem non exaruit: & locus carceris obscurissimus, luce illustratus est: & virgæ, quæ in militum manibus erant asperrimæ, inter verberandum, veluti papyrus, effectæ sunt molles. Quamobrè cùm sinceritas in re, & iustitia, & veritas

Cap. 10.
Chrysanth.
Daria con-
uerit ad
Christum.

Simulant
matrimo-
nium.
Multos Do-
minio lucrā-
tur.

Chrysanth.
& Daria ac-
cusantur
apud Præ-
torem.

Chrysan-
thus dicit
melligatur.

Cap. 11.
Vide genus
supplicij.

Claudius
Tribunus
Dei virtutē
magiæ ac-
tribu arri.

Virgæ, qui-
bus cædi iu-
beur, emol-
lescunt.

appareat, quid reliquum est, nisi vt nos omnes ad huius viri genua prostrati, veniam petamus eorum, quæ iniquè in illum patrauimus, precemurque, vt nos huic Deo conciliet, qui eos, à quibus colitur, in omni bello victores facit? Etenim quemadmodum nos vicit, sic omnes principes nostros & Imperatores superabit.

Cap. 12. Claudius tribunus est militibus. Si credit in Christum.

His dictis, Claudius cum omnibus militibus ad sancti Chrysanthi genua pròcidit: Verè, inquit, cognouimus, Deum tuum esse verum Deum. Quamobrem oramus te, vt nos in eius cognitione instituas, eiq; quouis modo concilies. Si ad Dei cognitionem, inquit Chrysanthus, vultis peruenire, opus est, vt rectè, non pedibus, sed animo, progrediamini. Sic enim vniciq; nostrum propinquus est Deus, vt eum corde, fideque conquirimus. Cumq; multis verbis eos instituisset, credidit Claudius tribunus, & Hilaria vxor ipsius, & duo filij Iason & Maurus, & omnes amici cum tota familia. Crediderunt & milites cum omnibus domesticis suis: & vno omnes animo eodè die baptizati sunt, & in doctrina Chrysanthi permanebant, eius de fide in Dominum nostrum Iesum Christum sermones libenter audientes: & omni cum timore & reuerentia cupiebant pro Christi nomine pati. Cum igitur omnes in Dominum credidissent, res peruénit ad aures Numeriani Imperatoris, qui iussit Claudium tribunum, lapide collo eius alligato, in medium mare proijci, & de omnibus militibus haberi quæstionem, vt qui abnegare Christum recusarent, capite plecterentur. Cæterum tantam Deus gratiam credentibus largitus est, vt ambo Claudij filij, sine vlla quæstione Christum confiterentur, & pro nomine eius libentissimè mortem appeterent. Quorum exemplum imitati reliqui, vno omnes animo eadem hora martyrij gloriam adepti sunt.

Baptizatur omnes.

Occiditur cum filijs & multis alijs Claudius tribunus.

Cap. 13.

Erat autem in eo loco, vbi interfecti sunt, verus monumentum: in quo homines Christiani, cum illud expurgassent, nocte omnia sanctorum martyrum corpora posuerunt, haud procul ab vrbe, iuxta viam, quæ Mauri nuncupatur. Cum autè frequentius eum in locum ingrederetur Hilaria Claudij vxor, à quibusdam compræhensa est. Quæ cum abstraheretur: Sinite me, inquit, precationem meam absoluerè, & veniam quocunquè volueritis. Cum igitur genibus flexis, expansisque manibus, oculos in cælum sustulisset: Domine, inquit, Iesu Christe, quem ex toto corde confiteor, nunc me filijs meis adiunge, quos ex ventre meo ad tuam religionem aduocasti. Hæc cum dixisset, tacitè precationi se dedit, atque inter precandum spiritum reddidit. Qui autè illam compræhenderant, repentimam ipsius mortem commiserati, duabus cum ipsa ancillis eius relictis, discesserunt. Illæ verò diligenter sepelièrunt: & super ipsam paruum monumentum ædificârunt. Erat enim locus ipsius: & quia prope ipsum Sancti positi fuerant, ex eo tempore illic sibi domicilium constituerat.

Hilaria vxorei redidit spiritum.

Cap. 14.

At Numerianus Imperator iussit Chrysanthum in carcere profundissimo custodiri, vt simul cum Daria varijs cruciatibus afficeretur. Coniectus igitur est in carcerem Tullianum, profundissimum ac teterrimum, atque scedissimum, nudus, & ferreis vinculis compedibus: Daria verò in lupanar detrusa. Quibus vario tormentorum genere affectis, varia Dominus gratia opitulatus est. Chrysantho enim odoris suauitatem & lumen attulit: Daria verò leo, qui è stadio fugerat, auxilio fuit. Domum enim, vbi illa erat & supplex precabatur, ingressus, sese in medio extendit. Quod ciues cum ignorarent, salacissimum quandam iuuenem ac flagitiosissimum miserunt. Sed cum esset ingressus, insilijt in eum leo, prostrauitque, & pedibus conculcans, Christi virginem intentis oculis respiciebat, vt quid fieri vellet, imperaret. At, re cognita: Adiurote, inquit sancta Daria, per filium Dei, vt permittas illi audire sermonem meum. Leo autem, ipso relicto, fores obseruabat, nè quispiam alius introiret.

S. Daria in lupanar detrusa, à leone confertur.

Cap. 15.

Tunc Daria ad iuuenem: Ecce, inquit, leonis feritas, Christi nomine audito, Deum colit: tu autem homo ratione præditus, tot in flagitijs sceleribusque versaris infelix. Quorum enim pudere te oportebat, in ijs te iactitas & gloriaris. At ille prostratus ad pedes eius, clamare cœpit: Iube, inquit, me incolumem egredi, & ego omnibus prædicabo Christum, quem tu adoras, esse verum Deum, nec alium esse Deum præter ipsum. Iussit igitur Daria leoni, vt eum exire sineret. Cumque leo ab ostio recessisset, egressus est: & per totam vrhem cursitabat magna voce: Cognoscite, inquit, omnes Romani, Dariam esse deam. Cum autem audaces è stadio homines accessissent, vt leonem corripere, diuina virtute leo singulos humi deiecit, detinebatque eos ad pedes sanctæ Dariae, nihil eis mali faciens. Dixit autem illis sancta Daria: Si in Christum credideritis, poteritis incolumes abire: sin minùs, dei vestri liberent vos. At illi vna omnes voce clamârunt, dicentes: Qui non credit Christum esse Deum viuum

Petulantissimus iuuenis mire conuertitur.

Irèr alij multi.

Viuum & verum, hinc nè discedat viuus. Et cum hæc dixissent, discesserunt clamantes: Credite populi Romanorum, non esse alium Deum, nisi Christum, quem Daria prædicat. Tum Celerinus Prætor iussit ignem ad fores domus, vbi Daria cum leone erat, accendi. Igne autem viso, timuit leo, rugitque, cœpit signa doloris dare. At Daria: Ne timeas, inquit, neque enim comburèris, neque capieris vnquam, aut occidèris, sed naturali morte interibis. Metu igitur deposito, egredere, & abi in pace: quoniam is, quem in me honorasti, liberabit te. Ceruice igitur inclinata, discessit leo, & per mediã vrbe incedens, neminem læsit. Qui autem ex ore eius erepti fuerat, baptismum omnes susceperunt.

Baptizatur per leonem conuersi.

Cap. 16. for. Ponto

Hæc omnia Imperatori Numeriano nunciata sunt, qui * Ponto prætori iussit, vt Chrysanthum & Dariam, nisi dijs immolarent, varijs tormentis excruciatos morte acerbissima afficeret. Cum igitur eos Prætor hortatus esset, vt immolarent, & multa vitroque dicta essent, iussit Chrysanthum in armentario suspendi. Sed fractum est lignum, & vincula dissoluta sunt, & faces extinctæ. Quicunque autem sanctam Dariam contingebant, manuum ipsorum nerui obstupebant, & magnis doloribus cruciabantur. Quod quidem Prætor intuitus timuit, & celeriter ad Imperatorem accurrens, quod factum erat, nunciauit. Qui hæc non virtuti diuinæ, sed magicis artibus attribuens, iussit eos extra Vrbe abduci, & in via, quæ appellatur Salaria, effossa terra, viuos obrui. Illuc igitur sancti Chrysanthus & Daria perducti, cum in foveam canentes & precantes descendissent, congesta terra atque lapidibus obruti sunt, & martyrio coronati, mortem simul ac sepulturam inuenèrunt: & quemadmodum in hac vita spiritu coniuges extiterant, sic vnanimè ex ea discesserunt, & à Deo suscepti sunt sacrificium viuens, & meritis affecti præmijs immortalitatis.

Chrysanth & Daria terra & lapidibus obrutum.

Cap. 17. Solennis dies martyrij eorum.

Porrò cum Dei gratia multæ virtutes & curationes eo in loco fierent, & solennis martyrij ipsorum dies ab incredibili virorum & foeminarum, & puerorum multitudine celebraretur in specu quodam propinquo, Numerianus, audita re, speluncam os atque aditum obstrui iussit. Quod quidem celeriter factum est. Cumque vndique terra demitteretur, omnes diuinorum mysteriorum cõmunionem fuscipientes, martyrij coronam summo cum gaudio perceperunt: inter quos erat presbyter Diodorus, Marianus diaconus, & clerici, atque alij quamplurimi fideles, quorum nomina conquerere superuacaneum ducimus, cum reperiri nequeant. Hæc autè omnia, vt gesta sunt, nos Varinus & Armenius fratres conscripsimus, iussu sanctissimi Papæ Stephani, & in omnes ciuitates misimus, vt cuncti intelligerent, sanctos martyres Chrysanthum & Dariam, à Domino martyrij præmium in cælesti regno percepisse: Cui gloria, & imperium, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Multi martyres.

MARTYRIUM SANCTORVM MARTYRVM

MARCIANI ET MARTYRII, NOTARIORVM,

Authore Simeone Metaphraste. Habetur in

tomis Aloysij.

VERSA B A T V R quidem iam quoque prius dogma Arrianum in ditone Romanorum, & vastabat eius partes, nec sinebat vulgus orthodoxos purè tueri homouisionem. Sed nondum id malum tanta vtebatur libertate, nec habebat tam multos, qui ei adhererent. Cum autem iam venisset imperium ad Constantium, filium Magni Constantini, quem etiam ex rebus gestis Magnum vocârunt, inuidia pater, & bonis ab initio inuidens inimicus, non valens persuadere Christianis, vt ea repellerent, quæ erant Christianorum, per quosdam, qui fuerant indignè adepti dignitatem Sacerdotij, se Constantio insinuans, eum totum quantum inducit ad Arrianismum. Hinc illud impium dogma Arrianorum, tantquam arma aliqua, impositum potentia Imperatoris, dilatabatur & augebatur, & quantamcunque regionem Romanorum tenebat imperium, per vim contendeat ad suam adducere opinionem. * Id igitur, qui homouisij tenebant opinionem, & quæ sunt Christianorum, exercebant, vt Christianos decet, affliciebatur malis innumerabilibus, maxime cum, Eusebius & Philippus (quorum alter quidem ornatus fuerat honore Præpositi, Philippus autem erat Præfectus prætorio) fuissent Constantio fomes amoris

25. Octobr. Arriana heresis.

Constantius Imperator Arrianizan.

Legendum videtur. Obid.

Arria-

S. Paulus
Constanti-
nopolitanus
Episcopus
Sede expel-
litur.
Catholico-
rum persecu-
tio sub Co-
stantio.

Arrianorum. Isti & beatū Paulum expelli ab Ecclesia, & impium eius loco introduci Macedonium volebant, & omnia faciēbant, à quibus quidē verbis, à quibus autem factis, à quonam denique damnō abstinentes aduersus eos, qui tuentur homouisionē. Nam alios quidem effecerunt relinquere ciuitatem: alios autem damnarunt perpetuo, eoque iniusto, exilio: Alijs verò procurarunt etiam à vita decessum. Hinc frontibus inscriptæ turpes notæ, tacitæ fidem significantes Orthodoxam, & alia mala innumerabilia excogitata fuerunt aduersus Christianos: etiam si parua videbantur pijs omnia propter Christum, & cum spe futurorum non conferenda. Hinc secundus quidem hic Paulus, qui cognomen habuit à confessione, expellitur à Sede Pontificatus: Illotis autem, vt dicitur, pedibus sacra profanantur.

Marciani
& Martyrij
patria Con-
stantinopo-
lis.

Horum ergò Constantij temporum opus est & Marcianus, & Martyrius: quibus patria quidem est vrbs magna regia: educatio autē & eruditio, qualem vir pius habere optauerit. Mores, benignitas & moderatio, est accuratum, quo illi cognoscuntur, indicium. Si autē oportet breuiter & verè dicere, id erant inter ceteros virtute, quod esse imperio cognoscebatur eorum patria inter vrbes. Nam quomodo ipsa omnibus alijs præsidet ciuitatibus, & eò quod regia & sit, & nominetur, primum habet honorem: eodem modo hi quoque in omnibus bonis obtinebant dominatum: nec erat præclarum aliquid omnino, in quo non isti haberent primas. Apud diuinum ergò Paulum commorantes, cum scribæ essent eorum, quæ ab illo fiebant, & populo diuinos libros legerent, tam vehementem in Christum amorem alebant, vt nihili ducentes insaniam Imperatoris, vehementi impetu contenderent aduersus Christi hostes, nec omnino tolerandum putarent Dei verbum eò deducere, vt censetur res creata: sed esse quidem cum patre expertem principij, & eiusdem essentia ostenderent, Arrianorum autem profanas nouitates ad nihilum redigerent.

Virtus exi-
mia.

Zelus fidei.

Illorum ergò verbis, non secus ac telis, sauciati infelices, cum nec possent eis resistere, nec eos sustinere in disputatione, nõ secus ac cignem cinere, animo suo fraudem celantes, primum quidem blandis verborum illecebris eos aggrediuntur: deinde se etiā esse pecunias duros stulti sunt polliciti illis, qui ægrè ferebant, quod non animæ statim auferrentur propter Christum. Ij ergò non illecti blanditijs, non victi pecunijs, sed pietatis & recti dogmatis volentes esse accurati custodes, contendebant ad brauium supernæ vocationis, quod etiam solum ab eis desiderabatur, & quod omnino cupiebant assequi. Cum ergò & minæ Arrianorum, & adulationes, & honorū omnium promissiones nihil haberent virium, & esse viderent inexpugnabilem martyrum constantiam, eos condemnant morte, quam propter Christum desiderabant.

Impij Arri-
ani, nuntur
eos mun-
ribus cor-
rumpere.

Damnatur
capite ab
Arrianis.

Cum autem iam peruenissent ad locum consummationis, tempus petunt ad orationem. Quod cum accepissent, oculos & manus simul tollunt in cælum, & dicunt: Domine Deus, qui singulatim finxisti corda nostra, qui intelligis in omnia opera nostra, suscipe in pace animas tuorum famulorum. Quoniam propter te mortificamur & reputamur, tanquam oues occisionis: & gaudemus sic à vita præsentis discedere propter nomen tuum, & ad eam, quæ est apud te, pede alacri properamus. Has cum preces sudissent ad Deum vniuersorum, & Amen, subiunxissent, gladio plagam accipiunt: & Marcianus ac Martyrius sinem accipiunt martyricum vigesimo quinto mensis Octobris. Preciosas autem eorum reliquias cum sustulissent quidam Orthodoxi & fideles, & præclare composuissent, in psalmis & hymnis ad mœnia ciuitatis honorifice deposuerunt in insigni tumulto: vbi etiam subiērunť illam martyricam & beatam consummationem: Ad gloriam patris, & filij, sanctique spiritus, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Psal. 32.

Psal. 43.

Cæduntur
gladio.

DE IISDEM MARTYRIBVS, EX SOZOMENI ECCLESIASTICAE HISTORIAE. LIB. 4. CAP. 2.

O tempore quo Macedonius Episcopus ecclesiæ Constantinopolitanæ abdicatus esset, malum in cædem prorupit. Nam cum alij nonnulli, tum Martyrius & Marcianus obruncati sunt, quos, vtpote Pauli conuictores, à Macedonio fertur Præfecto traditos esse: Et cum accusarentur tanquam authores necis Hermogenis, & seditionis contra eum conflata, fortiter mortem oppetiuisse. Quorum alter subdiaconus erat: alter, videlicet Marcianus, Can-

Cantor, & sanctarum scripturarum Lector. Horum quidem insigne sepulcrum est, Templū in honore eorum constructum, pro mœnibus Constantinopolis extructum, & velut monumentum martyrum, templo circumdatum: quod templum ædificare cepit quidem Iohannes, Sisinius autem absoluit, perfecitque: qui duo postea Ecclesiæ Constantinopolitanæ fuere Antifistres. Nam indignum censuerunt, eos honore martyrij carere, quos Deus ipse honore affecerat: quandoquidem locus, ad quem abducti, securi percussi sunt, cum antè inaccessus esset, à spectris purgatus est, inque eo homines demonijs agitati morbo liberati, atque multa alia præterea miracula ad eorum sepulcrum edita. Sed de Martyrio & Marciano hæc hæc hactenus. Quod si eadem cuiquam minimè credibilia videantur, nullius penè negocij erit, ab illis qui ea ipsa exploratè cognita habent, accuratiùs perdiscere, etenim istis multò sunt fortasse admirabiliora narraturi.

Templū in
honore eo-
rum costru-
itur.

Multa sūt
ad eorum
sepulcrum
miracula.

MARTYRIVM SANCTI MINIATIS MILITIS ET MARTYRIS FLORENTINI, AB INCERTO QVI- dem authore, sed eruditè, mutato prioris historie, que in vetustis MS. libris extat, stylo conscriptum.

O tempore, quo Romanum Imperium Decius tenebat, sæua persecutionis tempestas passim Ecclesias Dei populata est: nec tamen coniuratorum in Christi armatum militum charitatem aquæ multæ potuerunt extinguere, aut flumina obruere. Siquidem spera tormentorum immanitate, fortia credentium pectora felici vbique cruore rubuerunt. Et Roma quidem, quæ cunctis vrbibus caput altiùs extulerat, generosiùs quoque ad martyrium plurimo cum milite processit. Illis sanè diebus beatus Sixtus Pontifex gloriosa ob confessionem Domini passione occubuit: Laurentius verò Archidiaconus eius, igne crematus, summum inuidissimæ fidei præbuit exemplum. Hoc sanguineo diræ mensæ epulo tyrannus non exaturatur: sed sicut tigris hausto semel sanguine, pollutas non patitur mansuescere fauces, ardentius in neqem Christicolarum, si quos ibi inueniret, ingreditur Florentiam. Quæ ciuitas odoranti quadam tunc vernabat rosa: quo flore ob rubeum purpurantis martyrum sanguinis colorem, in bello redimitur mater Ecclesia, sicut ob quietum confessionis candorem in pace habet lilia.

25. Octobr.

Cant. 8.

Passim sceleratur apud diuersos, sed verus est, passus sub Valeriano.

Ecclesia in bello habet rosas, in pace lilia.

Habitabat enim ibi miles electus, thoracem fide textum robusto gestans in pectore: qui in suburbio à ministris Decij compræhensus, conditionemque ac nomen interrogatus, Christianæ, inquit, professionis sum: Minias autem mihi nomen est inditum. Itaque tam intrepida veri Dei cultus assertio, magnū sciscitantibus furorem accendit, gaudentque scelerati satellites se inuenisse, quem Imperatoris crudelitas oblectetur punire. Retractum igitur ex itinere, ac statutum pro tribunali, Decius vultu & voce minaci compellans: Tu ne es, inquit, Minias, qui mente sinistra mortalium maiestati deorum obtreclans, totam conturbas prouinciam, Christianam nescio quam ineptam persuadens religionem? Tum ille: Minias, inquit, ego sum, seruus ac vinctus Iesu Christi, viui ac veri omnipotentis Dei, qui te suæ contemptorem disciplinæ perpetuo destinabit incendio, nisi ab istorum discefferis cultura, quibus spiritu vitæ vacuis, tu profana cæcus dementia, preces fundis ac curuas genua. Etenim ea demum extrema est insania, adorare metalla & ligna, in quibus etsi artifex humanam expressit imaginem, rationis tamen sensum & diuinitatis inspirare non potuit potentiam: quibus si honorem ac sacrificia voues, conuenientius multo maximè est, vt eorum adores fabros, nè his videlicet neglectis, non libeat numina formare, quæ, vt tu credis, te regnumque tuum sub continua pace & incolumitate possint tueri.

S. Minias ducitur ad tribunal Decij.

Libera vox S. Miniatas.

Tum tyrannus cõfusus se autumans, si fixam adolescentiæ & immobilē constantiam inexpugnatam relinquat, primò blandimentorum armis succinctus, superare eam aggreditur, sicq; exorsus est: Annos viuidè iuuentutis tuæ abrumpere horremus, Tyrannus et florem speciositatis tuæ pœnis afficere indignū iudicamus: sed deorū iniuriæ, quibus blanditur, perti-

pertinaciter ac blasphemo ore obloqueris, sacrilegum est non contrarire. Consule ergo in medium, ut & in deorum videlicet, quibus uniuersus subiectus est orbis, inclinatis culturam, & nobis inuisa de te sumendi exempla non inducas necessitudinem. Perpende patrum nostrorum te plus vidisse prudentiam, nec friuolum esse potuisse, quod tam religiosè ipsi celebrauerunt. Si respicere volueris, diuitiarum tibi affluentiam ac gloriæ apponemus splendorem, omniq; quam desiderat cor tuum, te perfrui donabimus lætitia. Et quale, respondit Minias, tu gaudium præstabis, qui in siti impietatis durans, terramque sanguine sanctorum inebrians, æterni miseriam luctus euadere non potes? Tunc Decius effera corripitur ira, præcipitque horribilem, cui deuorandus obijciatur, adduci feram. Paretur ergo, immanisque adducitur pardus. Non cessit feruus Christi terroribus, sed apprehendit securum orationis, dicens: Domine Deus, esto adiutor meus, & ne derelinquas me Domine Deus salutis meæ. Vix verba finierat, & fera diuino telo tacta expirat. Arguitur vir sanctus maleficijs hæc effecisse: dicitur immudorum spirituum præsidio cõsensus, contra deos præsumpsisse. Sicque fidei & virtutis meritum fœdæ fit existimationis ac sæuitiæ argumentum, & quod incredulos ad fidem vocare, animosque à ferocitate debuit mitigare, errorem adauxit, rabiemque exacuit.

Egregiè illi martyr respondet. Tyrannus sæuit.

Pardus in sanctum missus expirat.

Minias blandimenta permissit tyranni.

Exod. 14. Dan. 13. 14. 6. & 3.

A flamma ignis non læditur.

Dan. 3.

Nota vimi signi S. Crucis.

Leo cruce occiditur.

Psal. 67.

Miracula & beneficia Christi, quæ sparsim in Euangelijs habentur.

Immanis cruciatus.

Rom. 8.

Itaque fornax succendi iubetur, ut nisi dijs credat & sacrificet, vir sanctus in eam protrudatur. Veruntamen Decius etiam tunc pollicetur, quod si sibi cõsenserit, nihil ab eo de his, quæ prima mortales putant, frustra petierit. Tunc sanctus Minias proclamat, opes perituras se nolle habere, adiciens, eius qui fecit cælum & terram, & omnia quæ cæli ambitu continentur, fidem se tenere, & mercedem per omne genus tormentorum expectare: asseritque se in tribulationibus non deferendum ab eo, qui filios Israël de terra egressos Aegypti, sicco per mare rubrū pede duxit, & Susannam de falso crimine absoluit, Danielemque de lacu leonum, ac tres pueros de medio eripuit ignium. Iam maiori caminus, quam solebat, lignorum frue exarsit, fientesque Regis ministri sanctum nudant, oleoque perunctum in ignem præcipitant. Angelus autem Domini cum eo ingreditur, & flammæ tam fixa fide victæ cedunt: nec eum humanum potuit attingere incendium, qui diuini feruoris gerebat signaculum. & dixit ei Angelus: Visitauit te Dominus, mittens me ad te, ut possis in tormentis non deficere: & ipse te hodie induet corona iustitiæ. Procubuit ilicò martyr Christi, huiusmodi dans preces: Gratias tibi ago Domine Iesu, qui per Angelum confortare voluisti me seruum tuum. Per te Domine Ananias, Azarias, Misael vaporem camini, septiès quàm solebat ardentis, non senserunt: tu medius inter eos ambulabas, faciens refrigerium. Et nunc Domine potes & me ab omni pressura liberare. His dictis, signo sanctæ Crucis se consignauit, omnisque ignis sic excussus est, ut nec tepor quidem incendij remaneret: liberatusque miles Domini, tripudians egreditur.

Dolet impius Imperator se vinci, iubetque multo horribiliorem adduci belluam, quæ sanctū deglutens, finem imponat alterationi. Statim adducitur leo sæuissimus, & paratur ad beati viri interitū: qui & ipse signo Crucis contra posito, extinctus est in icu oculi. Igitur victor Minias libera proloquitur voce, se confisum in nomine Domini, feras & tormenta non timere. Augetur itaque sæuientis Regis ira & furor, multiplicatur aduersus sanctum fremitus & terror: sed ille cælestia contemplans, immobilis columna perstat. Placet ergo crudeli tyranno suspendi eum & torqueri in eculeo, dicitque se experiri velle, num Deus, in quem credidit ille, se fortior sit, aut tandem de suis manibus ac pœnis eum liberet, in quo confidit. Non veritus est hæc Minias athleta fortis: quia recordatio priorum, & virtus Dei, qui mirabilis est in sanctis suis, pectus eius roborauit. Adstrictus ergo patibulo, & quæ fuerit eius, quem prædicat, potentia, sic interrogatus disseruit: Iesus, cuius seruum me confiteor, cæcos illuminauit, paralyticos curauit, claudos fecit ambulare, leprosos mundauit, dæmonia eiecit, mortuos suscitauit, de fluxu sanguinis mulierem sanauit, dæmonia eiecit, super mare siccis pedibus ambulauit, de duobus piscibus & quinque panibus quinque hominum millia saturauit, & ut ad summam redeam, beneficia eius nullus sensus sufficit explicare.

Nō tulit vltra crudelis spectator gloriosum militem testimonium Christi tam libero ore præconari: sed deposito de eculeo, ligneisque veribus præacutis, sub vngues eius infixis, omnes digitos eius præcepit pertundi. Gaudet præliator Domini in tanto cruciату, sciens quod passiones huius temporis condignæ non sunt ad futurā gloriam.

Facta

Facta est autem vox Angeli, dicentis ad eum: Constans Minias esto: quia Dominus non derelinquet te in tentatione sine adiutorio. Apposuit iterum noui minis supplicij constantem virum tyrannus territare: sed ille fidentissimè protestatur, nunquam se minus timere, quia sciret maximè in tribulatione adesse Domini misericordiam. Inuaniūm furibundus Imperator proclamat: Nostra abeunt studia: nisi altiori iuueur ingenio, nos turpiter victos operiet confusio. In magica arte, qua Deus suus tormentorum hora eum instruit, hæc operatur ludibria. Feruens autem plumbum aurius eius infundite, ne vocem Dei sui maleficia docentis admittere possit. Obediunt ministri, condolere se dicunt & compati eius adolescentiæ: monent & obtestantur, ut dijs credens offerat sacrificia. Respondit sanctus, detestabilem eam esse sectam, cuius obseruatoribus id tantum debeatur mercedis, ut sine fine pereant. & expansis manibus orabat: Domine Deus, ne longè facias auxilium tuum à me. Quid huic, ait Decius, adstrui potest pertinaciæ? Suspendite eum, & pedibus illius grauis molis lapidem alligate, ut vel sic diruptus, laceßere nos desinat. Et ille leuatis ad cælum oculis: Domine, ait, exaudi preces meas. Visus est autem sibi adstare Angelus, vultum habens iuuenis, & habitum tanquam ad bellum processurus: hortatur ad fiduciam: quæ deinde ferenda sint, leuia promittens tentamenta.

Ferues plumbum in aures eius infunditur.

Angelus martyr in pœnis conuincitur.

Nunciatur Regi, visum fuisse iuuenem iuxta eum in veste fulgenti, & micanti facie. Agunt ergo eum in diuersa pudor & ira: anxio pectore noua quærit consilia. Præcipit itaq; ferro acuto aures eius perforari: tentat adhuc eum blandimentis fletere. Sed vir Domini nescius cedere, fidenti Iesu extorqueri sibi posse negat: Angelum Domini, qui id suaferit, adstitisse affirmat. Videt Decius, quod tormenta beatus martyr non expauescat, rursusque coram positis thesauris, gemmis & preciosis vestibus, emollire parat. Tum beatus martyr Minias deos suos, utporè cæcos, mutos, surdos se aspernari, diuitias pro stercore deputare respondet: subleuatisque ad cælum oculis, dixit: Sitiuit in te Domine anima mea, quàm multipliciter tibi caro mea. Iam corona martyrij dignum, iam dissolui & esse cum Christo cupientem Christus exadiiuit. Nam tandem capitale iussus subire sententiam, de huius vitæ ærumnoso carcere feliciter octauo Calendas Nouembris exiuit, regnaturus perpetuum cum eo, cui est honor, virtus & summa potestas in secula seculorum, Amen.

Psal. 62.

Capite putritus martyr, abiecit ad Christum.

MARTYRIVM SS. CRISPINI ET CRISPINIANI MARTYRVM. EXTAT IN ANTIQVIS MS. CODICIBUS, F. Laur. Surius & stylum mutauit, & nonnihil historiam contraxit, salua rerum fide & integritate.

VB Diocletiano & Maximiano Imperatoribus, qui vna 25. Octobr. animi impietate Christi Ecclesiam oppugnandam susceperunt, beati viri Quintinus, Lucianus, Ruffinus, Valerius & Eugenius, Romæ claris orti natalibus, in Gallias, Christum annunciaturi, sese contulerunt: felicique martyrio sancti laboris cursum consummantes, ad Christum commigrarunt. Eos secuti pari fidei deuotione & generis splendore Crispinus & Crispinianus, Sueßiones venerunt. Sed cum essent Christiani, ob persecutionis immanitatem, hospitij & humanitatis officia eis erant interdicta. Volentes autem ex Apostoli præscriptione labore manuum victum sibi parare, artem sutrinam, quod quærieta sit, didicere, facileque Dei beneficio in ea sic cæteros antecellere, ut multis & chari, & admirationi essent, maximè quod laboris sui nullum exigerent à quoquam præcium, licet artis elegantia penè omnes vincerent. Illexit ea res nonnullos, ut non tam artificij eorum necessitate vel opera, quàm verbi Dei audiendi studio inuitati, ad eos crebrò conuenirent. Itaque factum est, ut Christi gratia per eos id efficerent, multi relicto errore & cultu simulacrorum, Deum viuum & verum toto pectore colere & amare concupiscerent.

SS. Crispinus & Crispinianus veniunt in Gallias.

Præcium nõ exegerunt, sed spontè oblatum receperunt.

Multos conuertunt.

Id ubi percepit impius Maximianus, confestim Richiouarum suæ crudelitatis ad ministrum, ad eos perquirendos misit. Is verò apud Sueßiones reperit eos pauperum calceos consuentes, sciscitatusque est ex eis, quos deos colerent. Respondent illi,

V v v v

fe

Sistuntur
vincti co-
ram Maxi-
miano.

Philip. 1.
Diuitias &
honores co-
temnunt.

Sancti mar-
tyres cædū-
tur fustibus

Pœna atro-
cissima.

Merguntur
in flumen.

Insigne mi-
raculum.

Dan. 3.

Psal. 78.

Merguntur
in liquefa-
ctum plum-
bum, nec le-
duntur.

Aliud diui-
num mira-
culum.

Impius in-
dex se mer-
git in igne.

se vnum eundemque verum Deum colere: Iouem, Apollinem, Mercurium, aliave id genus portenta se nec colere, nec adorare. Itaque Rictiouarus catenis vincos adducit ad Maximianum, qui eos vt edictorum imperialium contempores ad se iubet introduci, aitque ad eos: Genus vestrum religionemque edicite. Respondent sancti: Romæ non obscura familia orti, in Gallias pro Christi amore venimus, qui cum patre & spiritu sancto vnus est Deus, creator omnium, regnans in secula seculorum. Cui seruimus in fide, prompta animi deuotione, cupimusque dum spiritus hos reget artus, in eius cultu & famularu permanere. His auditis, ira permotus Maximianus, Per deorum virtutem, inquit, si in hac stultitia permanseritis, multis vos tormentis excruciatos malè perdā, & exempla in vos edam. Si verò dijs sacrificaueritis, multis vos opibus auctos, magnis curabo honoribus affici. Sancti martyres respondent: Minis tuis non terrebis nos, quibus viuere Christus est, & mori lucrū. Opes verò tuas & honores, quos polliceris, præbeto tuis: nos eiusmodi iam olim Christi causa contempsimus, & contempsisse lætamur. Tu quoque si nôsses Christū & amares, non modò diuitias & ipsum quoque imperium, sed vanos etiam dæmonum cultus faciliè respueres, atque ab eius benignitate vitā reciperes sempiternam. Quòd si verò in hac vanitate perliteris, cum malis dæmonibus, quorum colis simulacra, in tartarum demergèris. Maximianus dicit: Sufficiat vobis hæc tunc multos vestris perijssè maleficijs & malis artibus. Respondent martyres: Ignoras miser benignum Deum, qui te indignum permisit euehi ad imperium: cum tu illius immortalè regnum in terris frustra conèris euertere.

Tum Maximianus furore accèsus, tradit eos Rictiouaro, obtestaturque, vt dirè eos excruciantos, terribilissimamque morte perdendos curet. Mox crudelis immanis tyranni tyres cædū- ad minister, iubet sanctos viros ad trochleā extensos fustibus cædi. Illi verò animis cælestia contemplantès, Christi opem & auxilium implorant. Audiens Rictiouarus eos preces Christo offerentes, quos putabat præ doloris acerbitate eiulatuos, fert indignissimè, mandatque sudès inter digitorum vngues & carnem desigi, & ex pelle dorssi corrigias excindi. Pàrent satellites, acriter in digitos adigunt acutas sudès: martyres inter horrendos cruciatus spe gaudentes, in tribulatione patientes, orant Dòminum, vt ab homine iniquo & doloso ipsos liberet. Non cunctatur bonus Dòminus: exiliunt è digitis sudès tanta vi, vt quosdam è ministris interfecisse, alios vulnerasse ferantur. At Rictiouarus præ furore insanens, molares lapides præcipit ad martyrum colla alligari, & in flumen eos Axonam demergi, vt glacie cruciarentur. Martyres læti & alacres, diuinæ virtutis scuto protecti, creatura seruiente suo creatori, nec aquis merguntur, nec saxis premuntur, nec frigore constringuntur: immò potiùs ceu cæliuis quibusdam lauacris recreati, abiecto molari pondere, ad vltiorem fluminis ripam incolumes énantant.

Eo conspecto miraculo Rictiouarus à malo dæmone ira inflammatus, iubet eis vincula inijsi, vincosque custodiri; donèc plumbum colliquefaciat. Eo liquefacto, martyres iubet in illud deponi. Sed nihil lædit ignis, quos Christi inuicta seruabat dextera. Orant in medio plumbo sancti martyres, & tres pueros in camino Chaldaico Dòminum laudantes, imitantur, cantantesque dicunt: Adiuna nos Deus fatalaris nôster, & propter honorem nominis tui Domine libera nos, & propitius esto peccatis nôstris propter nomen tuum: nè forte dicant gentes, Vbi est Deus eorum? Sub his precibus exilit gutta feruentis plumbi in oculus Rictiouari, & magno dolore excruciatum occæcat. At miser ille furore percitus, cum deberet corporis & animi experere medicinam, picem, adipem & oleum commixtum iubet feruefieri, & martyres in ea præcipitari. Ocyùs fit quod iùbetur, sed beati viri immota animi spe alacres, fidenter aiunt ad Dòminum: Potes Domine liberare nos ab his impij Rictiouari cruciamentis. Itaque sicut voluisti nos pati pro confessione sancti nominis tui, ita ad ignominiam diaboli & satellitum eius, ab his pœnis illatos nos educere digneris. His dictis, mox adest sanctus Angelus, & sine dolore extrahit eos ab igne.

Cernens impius Rictiouarus se nihil suis efficere supplicijs, furibūdus in ignem se se præcipitat, & rali morte abit è vita, iusto quidem Dei iudicio: vt qui multos Christi martyres, ad cælestia regna properantes, ignibus excruciatos interemerat, ipse ad æterni ignis flammam inextinguibiles, igne extinctus, proficisceretur. Id conspicati vidtores martyres, pijs animis Deū orant, vt ipsos de certaminis consistatione ereptos, iubeat

iubeat propitius ad se peruenire. Eadem autem nocte reuelatur eis diuinitus, illucescente die percepturos eos laborum & confessionis suæ pramium. Visionem veram fuisse, rei mox declarauit euentus. Maximianus enim vbi didicit, quid Rictiouaro suo accidisset, sanctos martyres præcepit capite puniri. Illi sub ipso mortis articulo gratias agunt Deo, quòd à seculo ereptos, ad se ipsos iubeat peruenire: sicque capite cæsi, octauo calendas Nouembris decedunt è vita.

Corpora eorum relicta sunt canibus & auibus deuoranda, sed Christo ea custodiente, nihil mali passa sunt. Eadem autem nocte, vt ferunt, senex quidam pauper, cui erat soror grandæua, ab Angelo admonetur, vt sanctorum martyrum corpora colligat, diligenti cura sepulturæ mandanda. Surgit senex nihil hæsitans, abit cum vetula sorore sua ad locum martyrij: & quia apud Axonam fluiuium martyres perempti erant, faciliè poterant eorum corpora nauigio perducì ad eorum domicilium. Sed quid facerent rebus inopes, viribus imbecilli, quibus nec cymba aderat, nec nauigandi industria, nec facultas virium, qua possent contra tradum fluminis ea ad se adducere? Vbi tandem nõdū ad sacra peruenire corpora, prorsus intacta, ecce nauicula lam conspicunt in litore, moxque multa concepta fiducia, singuli singula tollunt, & tam inoffenso gradiuntur pede, vt videri possint non ferre onera, sed ferri ab oneribus: imponunt nauiculæ corpora, eunt sursum contra impetum fluminis, & quidam celeriter, nullo neque gubernatore, neque remige freti: postquam ad suum venere tugurium, clam illic ea cum multo gaudio sepeliunt. Nemo ambigit hanc virtutem senibus à Christo suppeditatam in gloriam martyrum suorum, qui eius causa libenter mortem pertulere in hoc mundo, quosque ille seruandos futuris fidelibus populis in patrocinium, senum illorum ministerio paululum occultare voluit: mox cessante ipsius iussu persecutionis tempestate, eos reuelaturus, sicut & fecit.

Senes enim illi thesaurum hunc, quem impijs absconderant, fidelibus cum ingenti deuotione prodiderunt, dicentes Crispini & Crispiniani martyrum corpora se habere recondita in tugurio suo. Mox verò ea re cognita, fidelis populus piæ deuotionis affectu confluere cœpit ad senum domicilium, quod ex ea frequentia in oratorium versum videbatur, ipsa quoque Regis aula vel palatio honoratius. Porro autem communicato inter se consilio, Clerus & populus sacra corpora indè transferre statuunt. Magno igitur populi cœtu collecto, honorificè feretro imposita, cum ingenti exultatione psallentes, ad sepulcra iam dudum præparata nauigio perducunt. Vt autem deuora plebis firmaretur fides, & aueretur exultatio, vbi litus attingit nauis, quæ sancta ferebat corpora, oblatu est puer cæcus, surdus, mutus & claudus: qui cum tactus esset fideliter opertorio feretri, ilicò rotus sanatus est, iunctusque collegio fidelium, laudabat Deum, sanus ingrediens pedibus suis. Deindè condita sunt martyrum corpora in duobus tumulis: quo in loco postea Christiani magnam ædificauerunt ecclesiam: in qua Christus Dominus, & Deus Dei filius suorum martyrum precibus vota suscipit supplicum, salutemque largitur infirmis: Cui est honor, imperium, gloria indeficiens cum summo patre ac sancto spiritu in secula seculorum, Amen.

DE SS. ROGATIANO ET FELICISSIMO, ALIISQUE MARTYRIBVS EPISTOLA LXXXI. BEATI Cypriani Episcopi & martyris: secundum alios, Lib. 4. Epist. 1.

ALVTO vos, fratres charissimi, optans ipse quoque conspectu vestro frui, si me ad vos peruenire loci conditio permitteret. Quid enim mihi optatius & lætius posset accidere, quàm nunc vobis inherere, vt complecterer manus illas, quæ puræ & innocentes, & Dominicam fidem seruantes, sacrilega obsequia respuerunt? Quid iucundius & sublimius, quàm osculari nunc ora vestra, quæ gloriosa voce Dòminum confessa sunt: conspici etiam præsentem ab oculis vestris, qui despecto seculo, conspiciendo Deo digni extiterunt? Sed quoniam huic lætitiæ interesse facultas non datur, has pro me ad aures & ad oculos vestros vicarias

rias literas mitto, quibus gratulor, pariter & exhortor, vt in cōfessione cęlestis gloria fortes & stabiles perseueretis: & ingressi viam Dominicę dignationis, ad accipiendam coronam spiritali virtute pergatis, habentes Dominum protectorem & ducem, qui dixit: Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consumationem mundi.

Matt. 28.

O beatum carcerem, quem illustrauit vestra presentia. O beatum carcerem, qui homines Dei mittit ad cęlum. O tenebras lucidiores sole ipso, & luce hac mundi clariiores, vbi modò constituta sunt Dei templa, & sanctificata diuinis confessionibus membra vestra. Nec quicquam nunc versetur in cordibus & mentibus vestris, quàm diuina pręcepta & mandata cęlestia, quibus vos ad tolerantiam passionis spiritus sanctus semper animauit. Nemo mortem cogitet, sed immortalitatem: nec temporariam pœnam, sed gloriam sempiternam, cum scriptum sit: Preciosa est in conspectu Domini mors iustorum eius. & iterum: Sacrificium Deo spiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum Deus non despicit. & iterum vbi loquitur scriptura diuina de tormentis, quę martyres Dei consecrant, & ipsa passionis probatione sanctificant: Etsi coram hominibus tormenta passi sunt, spes eorum immortalitate plena est. Et in paucis vexati, in multis benè disponentur: quoniam Deus tentauit illos, & inuenit illos dignos se. Tanquàm aurum in fornace probauit illos, & quasi holocausti hostiam accepit illos, & in tempore erit respectus illorum. Fulgebunt iusti, & tanquàm scintillę in arundinetis discurrent. Iudicabunt nationes, & dominabuntur populis, & regnabit illorum Dominus in perpetuum.

Nota, vt instruat sanctos martyres. Psal. 115. 70.

Sap. 3.

Quandò ergò iudicatos vos & regnatos cum Christo Domino cogitatis, exultetis necesse est, & futurorum gaudio presentia supplicia calcetis: scientes ab initio mundi sic institutum, vt laborer isthic in seculari conflictatione iustitia, quãdò in origine statim prima Abel iustus occiditur, & exinde iusti quique, & prophęta, & Apostoli missi. Quibus omnibus Dominus quoquẽ in seipso constituit exemplum, docens ad suum regnum non nisi eos, qui se per viam suam secuti sint, peruenire, dicens: Qui amat animam suam in isto seculo, perdet illam: & qui odit animam suam in isto seculo, in vitam æternam conseruabit illam. & iterum: Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam verò non possunt occidere. Magis autem metuite eum, qui potest & animam & corpus occidere in gehennam. Paulus etiam nos adhortatur, vt qui ad Domini promissa venire cupimus, imitari Dominum in omnibus debeamus. Sumus, inquit, filij Dei: si autem filij, & heredes: heredes quidem Dei, coheredes autem Christi: si quidem compatiamur, vt commagnificemur. Addit etiam comparisonem presentis temporis & futurę claritatis, dicens: Non sunt condignę passionis huius temporis ad superuenturam claritatem, quę reuelabitur in nobis. Cuius claritatis gloriam cogitantes, pressuras omnes & persecuciones tolerare nos conuenit: quia etsi sunt multę pressurę iustorum, ex omnibus tamen liberantur, qui in Deum fidunt.

Gen. 4.

Iohan. 12.

Matth. 10.

Rom. 8.

Ibidem.

Fœminarũ constantia.

Iremque puerorũ.

Dan. 3.

Ibidem.

Cauenda semper in cęntia & vana pręsumptio.

Beatas etiam fœminas, quę vobiscum sunt in eadem confessionis gloria constitutę, quę Dominicam fidem tenentes, & sexu suo fortiores, non solùm ipsę ad coronam proximã sunt, sed & cęteris quoquẽ fœminis exemplum de sua constantia prębuerunt. Ac nẽ quid deesset ad gloriam numeri vestri, vt omnis vobiscum & sexus, & ætas esset in honore, pueros etiam vobis gloriosa confessione sociavit diuina dignatio: repręsentans nobis tale aliquid, quäle Ananias, Azarias & Misael illustres pueri aliquandò fecerunt: quibus inclusis in caminum resserunt ignes, & refrigerij locum flammę dederunt, presente cum illis Domino & probante, quòd in confessores & martyres eius nihil posset gehennę ardor operari: sed quòd qui in Deum crederent, incolumes semper & tuti in omnibus perseuerarent. Et consideretis diligentius, petro, pro vestra religione, quę apud illos pueros fides fuerit, quę promereri Dominum plenius potuit, ad omnia enim parati, sicut omnes esse debemus, aiunt Regi: Nabuchodonosor Rex, non opus est nobis, de hoc verbo respondere tibi, est enim Deus, cui nos seruimus, potens eripere nos de camino ignis & manibus tuis, Rex, liberabit nos. & si non, notum tibi sit, quoniam dijs tuis nos seruimus, & imaginem auream, quam statuisti, non adoramus.

Cum se crederent, & pro fide sua scirẽt posse etiam de presentis supplicio liberari, iactare hoc tamen & vendicare sibi noluerunt, dicẽtes, Et si non: nẽ minor esset confessionis virtus sine testimonio passionis: Addiderunt, posse omnia Deum facere, sed tamen non in hoc fidere, vt liberari in presentia vellent, sed illam libertatis & securitatis

tatis æternę gloriam cogitarent. Quam fidem nos quoquẽ retinentes, & dic ac nocte meditantes, toto corde ad Deum prompti, contemptu presentium futura tantum modò cogitemus, fructum regni æterni, complexum & osculum Domini, conspectum Dei: vt sequamini in omnibus Rogatianum presbyterum, gloriosum senem, viam vobis ad gloriam temporis nostri religiosa virtute & diuina dignatione facientem, qui cum Felicissimo fratre nostro, quieto semper & sobrio, excipiens ferocientis populi impetum, primum hospitium vobis in carcere preparauit, & merator quodam modo vester, nunc quoquẽ vos antecedit. Quod vt consummetur in vobis, assiduis orationibus Dominum deprecamur, vt inijs ad summa pergentibus, quos confiteri fecit, faciat & coronari. Optò vos, fratres charissimi ac beatissimi, in Domino semper benè valere, & ad coronam cęlestis gloria peruenire.

Commemdantur Rogatianus presbyter & Felicissimus.

VITA ET MARTYRIVM SANCTÆ MARTYRIS ANASTASIAE ROMANAE, AVTHORE SIMEONE Metaphraste, vt habetur in Tomis Aloysij. Est autem hæc Anastasia diuersa ab illa, quę celebratur 25. Decembris.

ITERIS mandatum est, duas fuisse Anastasias, ambas quidem genere, claras longè autem clariiores confessione fidei: & eis patriam fuisse Romam veterem. Quartum altera quidẽ viro pietate non bono breui tempore coniuncta matrimonio, cum nullam cum eotri habuisset consuetudinem, sed adhuc conseruaret pulchrum florem virginitatis, marito intercã morte amisso, vixit deinceps in casta viduitate, & virtutum exercitatione, totis manibus paternas opes effundens in egenos, & lubenter ventitans ad eos, qui propter Christum patiebantur, & carceres propter eos diligenter perscrutans, & omnibus modis corum curam gerens, & saniem abstergens, & faciliẽ faciens ferre dolores, & adhuc quidem viuentes, doctrinis, consilijs, monitis confirmans, mortuorum autem corpora splendide componens, & mandans sepulturę, doncẽ seipsam quoquẽ pulcherrimum & funebrem ornatum illis prębuit, vt quę per ignem fuerit oblatã in holocaustum, & sursum ad Deum lata sit in odorem suauitatis.

25. Octobr. Cap. 1. Dicit Anastasia martyres.

Istius Anastasie vita habetur 6. Tomo, 25. Decembris.

Altera autem vitam elegit monasticam & quietam, omninò expers nuptiarum, & quę ex eis oriuntur, tumultuum: sed cum pulchrum iugum Domini subisset, & leue eius onus portasset, deinde etiam forti & excelso animo suscepit certamina pro pietate: & duplici ornata fuit corona, virginitatis, inquam, & decertationis. Cuius ab inuente ætate educationem & exercitationem, & maxima illa propter Christum certamina vult ab initio persequi oratio. Ipsa ergò, relictis parentibus, & necessarijs, & ijs omnibus, quę pertinent ad hæreditatem, in quodam monasterio vicelimo anno ætatis seipsam collocat: in quo docta & instituta à sacrosancta Sophia, (sic enim vocabatur magistra) dignos etiam fructus, talibusque seminibus ac tali doctrinæ conuenientes, & producebat, & erat productura. Inuidus autem & malignus, hæc sine inuidia ferre non poterat: sed primum quidem ipsius domesticis eam aggreditur copijs, & ex carne eius in eam hostem excitat, contendens vehementem illam & intensam solutionem exercitationem. Cum autem illa inimici machinas faciliẽ repulisset, nec ea ratione ab eo capi & expugnari posset, is se rursus ad alias contulit insidias: & ipsam quidẽ deserit ad suos & impietatis ministros, quibus valdè erat curę perscrutari eos, qui Christi sectabantur religionem. Illi verò statim currentes ad Præsidentem, (Is autem erat Probus, Diocletiano tunc administrante imperiũ) ipsi indicant eam neque deos, neque Imperatorem colere: sed quendã Christum prædicare Deum verum, vitamque solitariã, & coniugij experrem, ei, quę versatur in societate & coniunctione, præferre, insolitam quandã viuendi formam ostendentem virginibus. Cum ergò statim Probus theatrum cõgisset frequentissimum, iuber beatam adduci Anastasiam. Cumque venissent ministri ad sacrum illud monasterium, cum ipsis vestibus & clauibus fractis ianuis, maximo impetu ingressi, nominatim querebant Anastasiam.

Cap. 2. Anastasia sanctimonialis.

Tentatur à satana.

Accusatur apud Præsidentem.

Cap. 3.

Eius autem magistra Sophia cum repentinam illam adspexisset irruptionem, & causam non ignorasset, sed rem statim, ut erat, coniecisset, à militibus postulauit hanc gratiam, ut parum expectarent. Quæ cum lachrymans accepisset Anastasiam, & eam statuisset ex aduerso aræ, secretò, & Deum testem adhibens eorum, quæ dicebat: Ego quidem, inquit, ò iucundissima filia, cum te puellam accepissem, nihil à primo die ad hoc usque tempus prætermisi pro viribus, quod pertineret ad te instituentem in ijs, quæ ad Deum pertinent. Tu autem cum iam perueneris ad ætatem plenitudinis Christi, vade ad ipsum exultans. Te enim ei hodiè despondeo, & offero, & trado. Ecce iam est paratus thalamus, & qui te vocat, est verax: & adsunt nuncij gaudij, ut te accipiant Christi sponsam, & deducant ad Regem in superna tabernacula. Vade ergò per hanc arctam & angustam viam, donec per martyrium pro ipso susceptum, in latitudine statuatur pedes tuos. Nam iustum est, ò filia, non solum pro Christo pati, sed etiam sæpè, si hoc fieri posset, mori propter illum. Si enim cum esset Dominus, mortuus est propter nos: quomodo non oportet nos, cum simus serui, prompto & alacri animo imitari illius mortem? Verùm nec mors quidem est, ò filia, propter Christum decessus, sed lætitia gaudium, volupras, splendor, pulchritudo, lux longè hac luce dulcior & pulchrior. Omnia illic ab interitu libera: omnia firma ac stabilia: omnia perpetua, & nunquam desinentia. Nè adspexeris, ò filia mea, ad acerbiter Tyrannorum, & grauitatem suppliciorum. Ipse enim Christus sponsus tuus tibi aderit, dolores alleuans, & eripiens à necessitatibus. Quod si etiam concesso, ut tu malorum aliquid perpetiaris, quò tuam tolerantiam efficiat tuæ fidei probationem: at non in finem deferet & despiciet: sed te adhuc laborante, extinguetur quidem dolorum acerbitas: exorietur autem tibi consolatio & lux: & vita te amicit, & gloria circumdabit. Ad hæc virgo: Optandum quidem est, inquit, ò mater, & orandum, ut quòd à diuino proficiscatur auxilio, nè ad tantam Tyrannorum crudelitatem & insaniam deficiam. Nam spiritus quidem est promptus, caro autem infirma: sed roga communem Dominum, & ei supplica, ut mittat ad me virtutem ex alto, per quam potero resistere tam grauibus, quæ insignuntur, malis: & studebo, mater mea, illius confirmata virtute, tua monita perpetuò conseruare, neque vllum eorum negligam, aut eius obliuiscar.

Matt. 26.

Cap. 4.
S. Anastasia
fittitur ad
tribunal.

Cum hæc virgo diceret, & magistræ tam dulcia & iucunda faceret promissa, irruerunt repente milites, & eam, tanquam agnam, à matre auellentem, imponunt ei ferreum collare, & lætam adducunt ad Præsidentem. Illa autem ei stans ex aduerso, mente multo magis Christo adstabat suo sponso: & toto animi intuitu ad eum adspiciebat, & in eius speciem & pulchritudinem desigebat oculos intelligentiæ. Atque stupebant quidem quotquot aderant, & corporis eius pulchritudinem, eiusque moderationem & vultus dignitatem: Probus autem eam primùm rogauit, quod esset ei nomen. Martyr autem: Vocor, inquit, Anastasia. Deus enim me fecit surgere, ut te, & patrem tuum hodiè pudore afficiam. Probus verò videns virginem in principio tam asperè respondisse, statuit eam aggredi blanditijs, & sic mollire asperitatem illius & eluritiem, nesciens qualem frangere animum, & qualem circa fidem adamantem putaret se posse conterere. Dicebat itaque: Tibi consulo, ò filia, ut ea eligas, quæ sunt tibi vtilia, & magnis dijs te adiungas, & eis vnà nobiscum sacrifices. Sic enim viro quidem iungèris matrimonio, cuius erit in ciuitate maxima authoritas: addentur autem tibi quoque pecuniæ, aurum, argentum, vestes, multitudo mancipiorum, erisque splendida & insignis. Apud te ergò considera, id consilij capiens, quod & tuæ conueniat pulchritudini, & animi nobilitati: neq; velis iræ nostræ facere periculum, nec discere quantum sit malū impietas. Ego enim tuæ pulchritudinis, tanquam eodem ortus sanguine, & tuus pater secundum carnem, (deos testor) curam gerens, suggero quæ sunt profutura. Quod si tu his non parueris, neque meis cefferis suasionibus, necesse erit, ut meam deinceps tantam experiaris seuitiam, quanta nunc benignitate frueris & mansuetudine: quo tempore & si ducaris poenitentia, nihil fortasse tibi proderit.

Cap. 5.
Constantia
virginis exi-
mia.

His verbis auditis, martyr statim est recordata maternas sapientis suæ magistræ admonitionum, & statim respondens: Mihi quidem, inquit, ò iudex, & sponsus, & diuitia, & vita est Christus: Mors autem propter ipsum subeunda, est mihi vita longè preciosior, propter quem non aurum, non argentum, non aliquid aliud ex ijs, quæ sunt in terra iucunda, mihi iucundum fuit existimatum. illum enim solum, illiusque consuetudinem magnificatio, qua sum fruitura. Ignis autem & ensis, & ferrum, & membrorum

rum abscissiones, & plagæ, & flagella, & si quid aliud à vobis excogitatum fuit ad cruciatum, ea sunt mihi voluptates potius, quam tormenta, in illum solum desigenti oculos, & non ea solum pati pro illo cupienti, sed etiam, si fieri posset, mori illis. Nè similes ergò te misereri speciei mei corporis, quæ flaccescit non minus, quam flores agri: sed fac potius id, quod est in tua potestate, aut situm est in morum tuorum crudelitate. Nam ego quidem ligneos aut lapideos deos nunquam coluerim. His ad iram martyr incitat Præsidentem. Et primùm quidem plagas eius genis infligit. Deinde etiam dirumpit tunicam, illam pulchritudinem, quæ vel ipsis erat Angelis reuerenda, totam nudam ostensurus, absque villo velo, aut operculo, ut vel maiori pudore afficeret virginem, quæ turbæ & hominum oculis non erat assueta, ut quæ præter thalamum & quietem nihil nouerat. Sic, inquit, oportet te tanta affici turpitudine & dedecore ante omnium oculos. Sed respiciens ab ea, quæ te tenet, amentia, ad deorum accede benignitatem: nec velis videre tantam pulchritudinem miserè ante tempus efflorescentem, & marcescentem. Nemo enim te, si non pareas, potuerit à meis manibus eripere: sed te minutatim dissectam, feris agrestibus apponam exedendam. Hoc velim sit tibi persuasum.

Martyr autem: Mihi, inquit, ò Præses, non est turpitudine aut dedecus, esse nudatam vestibus: sed maximus potius ornatus, & elegantissimus. Nam veteri homine exuta, nouum induam in iustitia & veritate. Non me ergò, sed te potius oportet propter hæc crubescere, quòd, tanquam vestem, indueris impietatem, & ingressa sit tanquam aqua tua viscera, & sit tanquam oleum in tuis ossibus. Interea autem capta vehementiori amore decertationis, & timens, nè Præses emollitus, iam in medio certamine eam excluderet à stadio, hæc quoque adiecit: Crudelissime iudicum, minaris te mortem mihi esse allaturum: ad hoc sum tibi præsidio: hoc enim est mihi planè optandum. Quod si etiam me in membra dissecueris, & linguam amputaueris, & dentes, manus & ungues, tunc me afficies maiori beneficio. Me enim totam, quantacunque sum, deo creatori: & hoc mihi semper est in votis, ut ipse glorificetur in omnibus meis membris, & stam ante eius tribunal omnia mea membra nitentia ornatu confessionis. His Anastasia obstupescit toto cum theatro iudicum. Qui missis adhortationibus, processit ad supplicia. Et primùm quidem eam pronam à quatuor viris extendam, & quibusdam palis humi fixis alligatam, iubet tolli sublimem: & infernè quidem ignem oleo, & pice, & sulfure, & sarmentis vehementer accensum, eius subterni visceribus: à tribus autem rursus desuper hominibus simul vno impetu eius dorsum virgis cædi. Hæc quidem sic se habebant: & executioni mandatum fuit, quod iussit Præses.

Cum ea ergò diu sic pateretur, & dorsum quidem flagellis desuper laceraretur, viscera autem infernè conflagrarent, & venæ minuerentur in cinerem, & concreveret ac consumeretur sanguis supplicio, vel ipsis auribus grauem afferente dolorem, martyr (ò verè generosum propter Christum animum, & superiorem naturam necessitatibus) solis precibus & Deo erat intenta: & quæ sunt à seculo admirabilia, in memoriam & os redigens (erat enim valde exercitata etiam in intelligentia diuinarum scripturarum) oratione, veluti quodam rore, extinguebat illum ignem dolorum. Quamobrè defessa illa bellua in hoc genere supplicij, eam iubet extendi super rotam. Et fuit quidem iussus statim mādatus executioni, & rota accepit virginem, insignis cruciatus, & malorum successio, quæ secundis contendeat obscurare priora. Deinde cum illa per quandam verteretur machinam, ossa quidem confringebantur, nerui autem & musculi extendebantur: & tota (pròh dolor) forma corporis excedebat à compage naturali. Illa autem eum rursus inuocabat, qui eius exaudiebat orationem, & poterat eam defendere in tempore afflictionis, & eripere à manu inimicorum, dicens: Deus deorum, Deus virtutum, Deus salutis meæ, à quo est patientia mea, in quo confidit anima mea, turris fortitudinis meæ, & refugium meum, ipse da nunc quoque auxilium ex afflictione. Deus, qui accingis me virtute: Deus, Deus meus, nè elongeris à me, quoniam defecit in dolore vita mea: Quoniam terræ adhæsit venter meus, & ossa mea tanquam cremium aruerunt.

Hæc præcata, (ò celerem visitationem, ò velocissimum euentum) statim quidem relaxatur à graui illa machina, ne plagæ quidem, nec ignis vestigium ostendens in corpore. Quod quidem cum deberet obstupescere iudicem, & discutere nubem impietatis, quæ eum detinebat, ille ne minimum quidem potuit intueri ad eam, quæ illa se-

Sophia cō-
firmat S.
Anastasia.Sæpè, si id
fieri posset,
pro Christo
moriendū.Cæsa in fa-
ciem, nuda-
tur ab im-
puro præsi-
de.Prouocat
infaustum
præsidentem.Horrenda
ei supplicia
adhibentur.

Cap. 7.

Ea vincit
precibus.Alia suppli-
cia.Alijs vin-
centur præ-
cibus, sup-
plicia isthæ.

Psal. 30.

Laniatur
ferreis vn-
gulis.

cērat miracula, virtutē, neque cor ad eam conuertere: sed erat adhuc crassus & stultus, & adhuc implicatus illa ebrietate incredulitatis, & insania ac caligine. Cū eā igitur rursus in lignum sustulisset, ferreis ipsam vngulis laniat crudelissimē. Illa autē rursus ad Deum tollit oculos: & statim fuit tantum adepta auxilium, vt cū defefi essent satellites à continuo labore, ea affecta fuerit perindē, ac quæ nullum dolorem sentiret penitus. Propter quæ Præsēs in summam adductus dubitationem, cū nesciret quid ageret, & gestum, & habitum subindē mutabat, è sede frequenter exiiebat, nec ipse se poterat ampliùs continere, nec manere in eo, quo par est, ordine & moderatione.

Cap. 9.

Vbera eius
nouacula
excinduntur.

Cū autem propter dubitationem à se ad eō discessisset, & fureret, ei etiam tale quid suggerit, qui cū eo seorsum loquebatur, diabolus: & iubet martyri vbera amputari nouacula. Res est autem grauiissima manillarum amputatio, & quæ potest afferre acerbissimos dolores, maximē cū cor sit situm in ea parte. Sed martyr, quæ vehementiori affectione amoris in Christū tenebatur, id quod est minus, contemnebat. Tyrannus autem rursus insignem fortitudinem contendens superare immodicis supplicijs, ei euellit ipsos vngues. Sed illa, tanquā nullum doloris habens sensum, adhuc vehementius Deo agebat gratias, quod digna esset habita, quæ fieret ei conformis, & focia perpeffionum. Porro autem deos quoquē Tyranni afficiebat contumelia, eos tenebras, errorem & demones, & si quid aliud fert ad animæ interitum, nominans. Quæ quidem ille audire non sustinens, (quæ enim est omnibus iucunda lux, est inimica oculo ægrotanti) iubet mediam ei linguam excindi extraxit à gutture: cum ea autem vnā quoquē dentes excuti: & pro ore libero tales stultus reddit remunerationes. Ipsa verò nihil de sua remittens constantia, neque se molli- ter aut delicatē gerens, tandiū distulit amputationem, quandiū cum vocis instru- mento posset vltimas Deo preces fundere.

Cap. 10.

Lingua scif-
sa extrahi-
tur.
Dentes ex-
curiuntur.

Cū ei ergo, vt par erat, egisset gratias, & deindē rogasset, vt bono fine termi- naret martyrium, deinceps autem pro ijs quoquē, qui ægrotant, ad eam accessuris intercessisset, & vocem è cælo audinisset, quæ confirmabat data fuisse, quæ petebat: Agedum, inquit carnifici, fac quæ sunt imperata: & linguam porrigit martyr, quæ diuina semper meditabatur, & loquebatur: & ferrum eam (pro d holor) mediam excindit protinùs. Deindē autem dentes quoquē excutit: fitque ei os fons sanguinis, qui sponsa Christi totā vestē effecit purpur eā, atque ad eō quauis regia purpura preci- osiorem. Quo tempore dicitur, cū parum defecisset, aquam petiisse, & accepisse. Qui autē præbuit, fuit vir quidam, Cyrillus nomine, cuius ad eō non erat pietas ma- nifesta, vt talis quidem putaretur ab impijs: alioqui autē, quod ad animæ attinet af- fectionem, fidelissimus, & in primis pius. Atque ille quidē magnā accipit mercedem pro poculo aquæ frigida, & re ad eō vili emit coronam martyrij. Nam cū accepisset Probus, quod is non solum fractus naturæ misericordia, & quod miseretur mēbro- rum illorum amputationis: sed potiùs propter fidei societatem, & quod nō sustine- ret videre sic aqua indigentem communis Domini ancillā maximē germanam, mar- tyri potum præbuisse, Dominicum in hoc implens mandatum, mortis ei affert sup- plicium. Deindē verò fert etiam vltimam in martyrem sententiā, & eam condemnat, vt vitam gladio finiat. Quod quidem cū factum esset, & ante ciuitatem sacrum il- lius caput fuisset amputatum, corpus quidem aliquandiū iacuit humi neglectum, in- tactum tamen, atque ad eō à cæli & terræ auibis ac bestijs custoditum, vt quæ quo- dammodò reuerentur, quæ pro illorum creatore acceperat stigmata & iniurias. Deindē Sophiæ, quæ eam erudierat & educarat, Dei nutu admirabiliter redditur eius planē effectus orationis, & requies maternorum viscerum.

Cap. 11.

Sophia pro
martyre
orat nē in
pœnis à
Deo desfi-
ciat.

Cū enim virgo compræhensa duceretur ad martyrium, pro ea quidem animo angebatur eius magistra Sophia, timebatque & contremiscebat, tanquā non illa deinceps, sed ipsa in suis membris esset subitura martyrium: nē fortē emollita, acci- peret miserabile illud damnum coronarū. Ideoque prona humi iacens, in igne ora- tionis & calidis lachrymarum fluxionibus, Deum rogabat, supplicabat, obsecrabat, nē superaretur martyr à supplicijs. Postquā autem Anastasia iam pulcherrimum fi- nem imposuit martyrio, & transijt ad supernos thalamos, & ad firma illa ac stabilia, quæ desiderantur, bona, tunc accedens Angelus Domini, magistrā Sophiam à me- tu liberat & à curis, & quod maximē optabat, & erat ei auditu longē iucundissi- mum, eius auribus instillans renunciat, nempe virginis consummationem. Præterea autem

autem eam quoquē deducit ad reliquias: & quod desiderabat consequi, & quem ad- modum optabat videre, ei tradit reliquias tali ornamento confessionis, & tali amictu ornatas martyrij. Atque illa quidem statim circumfusa reliquijs, easque totas com- plectens, & vnumquodque membrum valdē exosculans, & præ gaudio ac desiderio calidas in eas effundens lachrymas, dicebat: Filia iucundissima, filia mihi charissima, filia, quam ego in exercitatione, in silentio, & in laboribus pulchrè educaui, ago ti- bi gratias, quod materna præcepta non contempsisti, quod quæ pollicita fueras, obseruasti, & stetisti promissis, nec es oblita monitorum: sed adstitisti Christo spon- so tuo, vestimento virginitalis induta, variata stigmatibus martyrij, circumdata co- rona ex lapidibus preciosis: & nunc habitas in loco tabernaculi admirabilis, in do- mo gloriæ Domini, vbi est habitatio lætantium. Propterea rogo te, chara filia, & mater spiritalis, (Sic enim te inuocare est mihi conuenientius) esto mihi in hac bre- ui & caduca vita bona nutrix senectutis, & pro me ad æternam vitam transmigran- te intercedas, communem mihi placans Dominum.

Sophia mi-
ro studio
complecti-
tur eius re-
liquias.

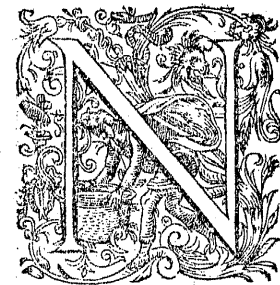
Hæc illa filiorum amans, piaque ac religiosa anus, quæ sciebat, ita vt oportet fi- lias parere & educare, cū dixisset martyri, & eam senilibus amplexa esset & com- posuisset manibus: egeret autem manu, quæ ei inseruiret in transferendis reliquijs, vt quæ esset, sicut diximus, vetula, & ipsi potiùs esset opus manu & baculo: nullaque ipsi earum transportandarum suppeteret ratio, & ideo staret apud se agrè ferens, & animo anxia, repente duo quidam viri aduenientes, & forma & moribus reueren- di, sanctis manibus subiectis reliquijs, eisque cum ipsa sublatis, prope urbem Ro- mam splendide & honorificè deposuerunt: Ad gloriā Dei patris, & Domini no- stri Iesu Christi: Cum quo, & cum sancto spiritu illi sit honor & potentia in secula seculorum, Amen.

Cap. 12.

Nota mira-
culū in eius
reliquijs
transferen-
dis.

BEATI PETRI DAMIANI SERMO HI-
STORICVS IN FESTIVITATE SANCTI

Fidelis martyris.

OSTIS, fratres charissimi, quia idcirco ad audiendas martyrum Christi victorias frequenter ex institutione Ec- clesiastica conuenimus, vt dum eorum gestis instrumur, ad amorem cælestis patriæ, quam viriliter decertantes ad- cepti sunt, feruentius accendamus: dumque illos audimus edicta Regum, minas principum, tribunalia iudicum con- temnentes, tot suppliciorum genera percurrisse, pudeat ingenuos fidelium animos saltem carnis suæ vitijs nō ob- sistere. Pudentum nanque est, sic bellatorum Christi spe- ctare victorias, vt dum alios triumphalibus titulis insigni- tos, spolia ex hostibus reportare conspiciamus, ipsi in pace domestica surrepentibus vitijs, velut insidiantibus aduersarijs eneruiter succumba- mus. Porro autem beati martyres, & antequā in certamine sanguinem funderent, diuersis florere virtutibus. Nobis autem, quia pro defensione fidei mori non pos- sumus, consummata victoria est, si in sanctarum conuersatione virtutum viuere stu- deamus, vt indē nos protinùs transferamur ad regnum, vnde illi meruere martyriū. Ex vitæ quippè meritis, quibus illi obtinere meruerunt sui certaminis palmam, indē nos absque vilo persecutionis obstaculo perducimur ad coronam. Aliud igitur in sanctis martyribus solummodò venerari & admirari debemus, aliud etiam imitari. Admiremur scilicet constanter & ingenuè morientes: imitemur honesta morum conuersatione viuentes. Veneremur in illis, quod corpus suum pro fide diuersis tra- didere supplicijs: imitemur autem, quod carnem suam antè crucifixerunt cum vi- rijs & concupiscentijs. Admiremur illos viriliter morientes, nē vitā ipsi negarent: sed & imitemur per charitatis zelum sanctis exhortationibus insistentes, vt ad vitam & alios traherent. Et vt breuiori quod gestio sermone concludam, tunc memoria mar- tyrum dignè recolitur, si dum mors eorum ingerit audita miraculum, præcedens cri- am vita ducitur in exemplum.

28. Octobr.
Cap. 1.

Ecclesia an-
tiquitatis, san-
ctorū Viras
in festis eo-
rū populis
confluenti-
bus enarra-
uit.

Sanctos in
quibus imi-
tari debe-
mus.

Eccē beatus martyr iste Fidelis, cuius hodiè festiuitatem colimus, sicut gestorum eius restatur historia, & antequā martyrij præberetur occasio, vitam martyrio dignam

Festū S. Fi-
delis mar-
tyris.

dignam duxisse cognoscitur. Nam cum claris natalium titulis fulgeret, & arridente rerum copia, viam mundi posset non ingloriosus arripere, spreto magnarum quorumlibet patrocinio, religioso deuotus Episcopo maluit adherere, vt se patenter ostenderet non ad gratiam vel diuitias anhelare potentis, sed benedictionem potius eligere sacerdotis. Cum quo videlicet non ad litigiorum forensium iurgia, non ad praestigiosa signa scenarum, non ad theatralia dignum dedit commeari spectacula, sed martyrum potius carceres visitabat. Et quia deuotus martyribus fuit, quandoque martyr fieri & ipse promeruit. Sic & olim dispensator ille domus regiae Abdias, quia Prophetas centum in specubus absconditos pavit, prophetalem gratiam & ipse postmodum dignè remuneratus accepit. Et qui tunc pane simul & aqua Prophetarum aluit pie sedulitatis ministerio turbam, nunc Prophetiae suae oraculis, caelestibus videlicet alimentis, vniuersam recreat & pascit Ecclesiam. Sic Iosue, qui Moyse, ductori videlicet Israeliticae plebis, obsequium famularis impendit, eidem postmodum plebi & laudabiliter praefuit, & de eius aduersarijs cum magna gloria triumphauit. Quid Elisaeum referam, qui dum ab Elia separari nec ad momentum patitur, eius subinde spiritum duplicem promeretur? ac si iam tunc Dominus illud Euangelicum intonaret: Qui recipit Prophetam in nomine Prophetae, mercedem Prophetae accipiet.

Enimvero nec solum sanctis martyribus beatus iste Fidelis officium pie humilitatis exhibuit, sed diligentiam suam ad lucrandos etiam eos, qui idolorum erroribus tenebantur, extendit. Et sicut ipse proprijs videtur verbis asserere, dum in seculari militia versaretur, magis diuino parebat imperio, quam terreno, adeo vt nonnullos a profana idololatria cultura compesceret, & ad veri Dei notitiam salutiferis admonitionibus aduocaret. Militaribus quidem castris intererat, sed caelestis militiae signa gerebat. Armatus denique videbatur cum eis admisceri, sed pro caelestibus castris sociare sibi alienae professionis milites satagebat. Quibus nimirum non terrenae militiae balteum, non temporalis stipendij donatiuum, sed caelestis promittebat curiae municipium. Sub terrenae itaque militiae chlamyde pro castris caelestibus stabat, vt de terrena transfugas faceret, quibus numerum militiae caelestis auferret. Huic & Dauid simile quid fecisse cognouimus, videlicet cum apud Achis Regem Geth, Saullem fugiens moraretur. Opulenta nimirum spolia de his saepe regionibus auferrebat, quibus praedictus Achis imperabat: & vt ait scriptura, percutiebat Dauid omnem terram, nec relinquebat viuentem virum & mulierem, tollensque oves, & boues, & asinos, & camelos, & vestes, reuertebatur, & veniebat ad Achis. Quem cum interrogaret Achis: In quem irruisti hodie? fatebatur ille se contra meridiem Iuda, vel contra regiones Israel insiluisse. Dauid itaque alienigenae Regi quasi deuotum se, urgente necessitate, praebuerat, sed ex profano eius populo strages plurimas coaceruabat: Beatus vero Fidelis sub seculari professione militiae in prociectu castrorum caelestium desudabat. Propterea mundo, immo principi huius mundi, cui specietenus seruire videbatur, illudens, sequaces quosque satagebat abstrahere, potiorisque militiae coetibus aggregare.

Ille igitur ferro nationes barbaricas obtruncabat: iste gladio spiritus, quod est verbum Dei, a carnali vita, inconditi & reuera barbarici ritus homines occidebat. Ille diuersorum turmas animalium rapuit: hic brutos homines ad Ecclesiae stabulum, & capessendae rationis pabulum vitale perduxit. Ille quaesitus Dei se populo testabatur extitisse contrarium: iste etiam parti fidelium quodam modo se perhibebat obistere, dum secularem militiam videretur cum infidelibus baiulare. Militari namque professione hoc superficiei videbatur asserere, quod haereditatem Dei, cuius ipse pars erat, diuersis moribus, velut quibusdam gladijs, oppugnet. Sic nimirum, sic sancta fraus liberius procedebat, dum is, cui suspicio deerat, acquirendis Christo fidelibus insistebat. Videmus igitur quia beatus Fidelis ad coronam martyrij, merito praecedente, peruenit, qui lucrands animabus verae charitatis studio & ante martyrium desudauit. Quasi enim bona terra & ferax prius germen sancti operis protulit, & sic deinde triumphalis gloriae lumen excepit. Hinc est enim quod in huius mundi primordio prius terra germinare praecipitur, sequenti vero die luminaria in caelo sunt: quia necesse est nos primo sanctae operationis vitales fructus asserere, vt ad contemplandum summam veritatis lumen valeamus postmodum peruenire. Domum nempe suam supra firmam petram in pace fundauerat, vnde postmodum, dum

Mundo mo-
ritur.

3. Reg. 18.

Iosue 1. & c.

4. Reg. 2.

Matth. 10.

Multos co-
uertit ad
Christum.

1. Reg. 27.

Sub secula-
ribus armis
militiae spi-
rituali vacat.

Eph. 6.

Praecedente
vita merito
venit ad pal-
mam mar-
tyrij.

Gen. 1.

Matth. 7.

dum venti minarum fureret, dum diuersi suppliciorum fluctus impingerent, immobilis permanebat: & tanquam radix egregij truci robur prius in occulto conceperat, quo sulca postmodum adulta seges auris impellentibus non cadebat. In pace igitur ex bona operatione promeruit, quod inuictus in persecutionis stadio & imperterritus stetit. Elaborauit in ocio, quod superauit in bello. Intra pacis incenia conquisiuit, quod in campo victor obtinuit.

Inter caetera autem meritorum eius insignia, illud quanta gloriae est, quod beatus hic & inuictissimus martyr, mox vt capite caesus est, turbida tempestas & nimia coruscatio dicitur emeruisse? Hoc siquidem diuinae fuit aequitatis indicium, vt per hoc manifeste claresceret, quod qui martyrem suum recipiebat in gloria, tortores eius dignè terrebant in ira. Ad terrificam itaque reprobos coruscatio & tempestas erupit, quibus videlicet comitantibus supernus arbiter ad iudicium venit, sicut per Prophetam dicitur: Ignis ante eum praebit, & in circuitu eius tempestas valida. Porro in morte Domini elementa turbata leguntur. Quanta ergo dignitatis est, quamque nobilis insigne triumphi, adinstar Dominicae mortis, etiam in decollatione martyris elementa fuisse commota? vt ex aliqua parte mortis eius moriendo teneret formam, cuius imitatus est viuendo doctrinam.

Illud etiam paruipendendum non est, quod quidam ex persecutoribus a demonio perhibetur atreptus, qui nimirum cum promitteret sepulturae se corpus martyris cum magna reuerentia traditurum, si eo interueniente mereretur a demonio liberari, mox vt cadauer martyris tetigit, demon abscessit. In hoc etiam eiusdem nostri Redemptoris perspicue videtur exemplum. Siquidem ex ipsis persecutoribus Domini quicumque mysterium sacrosancti corporis eius attingere meruerunt, a demonum iugo soluti sunt, ipso redempti sanguine, quem suderant. Atque vt in martyrio suo seruus passionem Domini sui videatur quasi pedisequus imitari, dum carnifices principi suo miracula, quae per beatum martyrem ostensa fuerant, nunciarent, cuiquam talia referre omnino prohibuit, perpetuoque celari terribus imperauit. Quis enim hoc audiens, non illud protinus ad memoriam reuocet, quod principes sacerdotum dixere custodibus: Dicite, inquit, quia discipuli eius nocte venerunt, & furati sunt eum vobis dormientibus: & si auditum fuerit a Praeside, nos suadebimus ei, & securos vos faciemus. Isti quidem docuere custodes, vt mendacium fingerent: ille praecipit officialibus, vt veritatem silentio supprimerent. Vtrique nimirum veritatis sunt inimici, dum aut commenta fallaciae nequiter fabricant, aut veritatem silentio malignitatis occultant.

Nos autem, fratres charissimi, qui tam egregij constantiam praetioris audiimus, qui tanta virtutis insignia tanquam posita sub oculis intuemur, & ipsi virtutes habere cum Dei omnipotentis auxilio studeamus. Pudeat sub ignavia torpore languescere, qui alios certamus cum tanta ad caelum gloria peruenire. Incalcescat mens nostra ad agonem certaminis: & si non timet audacter cum hoste configere, non dubiter duce Christo facilem sibi victoriam prouenire. Et quidem nobis minor est labor, cum tamen commune sit praemium. Quis enim nesciat incomparabiliter esse difficilius, gladio ceruicem subdere, quam gulae illecebras cohibere? Quis non malit aestuare laboribus, vel nuditate frigescere, quam flammaram furentium incendia sustinere? Quis non leuius censeat esurire & sitire, quam radi vngulis, vel bestiarum moribus tradi? An non periculosius est, in publico minantia frementium Regum mandata contemnere, quam latenter in mente prauis cogitationibus contraire? semetipsum morti vtroncum tradere, quam voluntates proprias, & carnis desideria refrenare? Cum itaque minus laborando ad eandem beatitudinem tendimus, cur decertantes in stadio imitari negligimus, vt consortes in patria victoribus existere valeamus? Pugnemus igitur, fratres mei, & infestantium nos vitiorum illecebras amputare curemus: non enim possumus hic gaudere de seculo, & illic regnare cum Christo. Et quidem beatos martyres cum membris diaboli dimicasse cognoscimus: nos autem cum ipso iniquorum capite infederabilis pugnae luctamen habemus. Illi vicerunt eum per membra sua immaniter saeuientem: nos superare praecipimus sub insidiarum fraudibus latitantem. Vtroque modo triumphum de illo gloriosus martyr Fidelis obtinuit, qui in pace per aedificationis gratiam ab eius vinculo nonnullos eripuit, & oblato persecutionis articulo, blandientem nihilominus, & terrentem per sua membra contempsit. Victus vicit, deiectus ascendit, proprium caput gladio sub-

Cur sancto
Dei decol-
lato, repe-
tas orta sit.

Psal. 49.

Matth. 27.

Damoniacus ad eius
corpus cu-
ratur.

Matth. 22.

Per Christum
datur in
agone vic-
toria.

subdidit, & ceruicem diaboli perpetuæ victoriæ pede calcavit. Nunc proculdubio inter ignitos supernæ Hierusalem lapides emicat, & cum purpuratis commilitonibus Imperatori suo cælestis harmoniæ carmen alternat. Felici nimirum cōmercio fragilem corporis exuit tunicam, & candidam immortalitatis adeptus est stolam. Caput decollatus amisit, & precioso nunc lapide coronatus incedit. Ille quippè cum remunerat in æterna iam quiete victorem, qui & inter bella dudum protexerat decerantem, Iesus Christus Dominus noster, qui cum Patre & Spiritu sancto vivit & regnat in secula seculorum, Amen.

Vides sanctorum animas statim post separationem à corporibus recipi in celo?

EIVSDEM HYMNVS DE S. FIDELE MARTYRE.

Magna Fidelis merita sancta promit Ecclesia,
 Qui morte morrem perdidit, & victor astra petijt.
 Abiecto carnis onere, stola vestitur gloriæ:
 Tersis ab ore lachrymis, veris potitur gaudijs.
 Ut ense cæsus moritur, sæua tempestas oritur,
 Sic intentatur impijs vindicta iusti Iudicis.
 Quendam sed ex tortoribus malus inuadit spiritus,
 Mox sanctæ glebæ iungitur, dira pestis excluditur.
 Cordis orisque precibus te, martyr alme, petimus,
 Nos tua per vestigia ad vitæ ducas præmia.
 Sit Patri laus ingenito, sit decus Vnigenito,
 Sit vtriusque parili maiestas summa Flamini.
 Amen.

SERMO EGREGIVS MEGINHARDI MONACHI DE S. FERRVTIO MARTYRE. HABETVR IN ANTIQVIS MANVSRIPTIS CODICIBVS. NOS ENIM IN CAPITA AD MARGINEM DISTINXIMVS.

Prologus Authoris ad Adelgerum Abbatem.

Iacobus Ecclij. 41.

Lib. 1. Tusc. Quæst.

Charitas operando se exercit.

Moguntia: opes & copia.

Domino Adelgero cum grege sibi credito, Meginhardus exiguus, omne datum optimum, descendens à patre luminum. Iuxta laudem sapientiæ veridicam, qui propriam nouit occultare stultitiam, suam præstat abscondenti scientiam. Vndè sæpè rogati in laudem sancti Ferrutij scriptis aliquid edere, maluimus silèdo latere, quam palam subsannationis nugas promendo patere. Neque enim minimum nos illa Tulliana declamatio terruit, quæ tepidos sic carpens scriptores intonuit: Mandare quenquam literis cogitationes suas, qui eas nec disponere, nec illustrare possit, nec delectatione aliqua allicere lectorè, hominis est intemperanter abutentis & ocio & literis. Diutina siquidem deliberatione fluctuantes, vacaremus ne, an scriberemus, effectiua tandem illa charitas vicit, quæ non nisi operando ardoris sui flammam exercere nouit. Qui verò nos tantilli per subarscentis stillam riuuli, quicquam nos præstare putemus fluctibus Rheni, qui quicquid natura preciosum, quicquid moralitate decorum, quicquid ratione splendendum mundus quadrangulariter teres vsquam mortalibus effert, diuæ tumidus totum Moguntia: confert? Ambrosios enim gremio confouet, qui diuinum vertice mellisui nectaris odorem adspirent: Augustinos, qui diuinitatè inter Cherubim speculando, miris armaria tractatibus adaugeant: Gregorios, qui verbi diuini pabula vigilantissimè ruminantes, in præoptuarijs ex hoc in illud eructuantibus, opportunè promendo recondant. Ibi fons philosophicus prata virentia riuus septenis inundat, gratisque potantes dulcedine terni saporis inebriat. Vndè suppliciter imploramus culminis celsitudinem vestri, quatenus inter aurea gemmeaque, quibus abundatis, poculorum genera, crateræ vilis vel gustum non dedignemini, fraternaque meptis munusculum, humilitatis saltem gratia non aspernemini. Sed ecce dum supra vires conamur, sub onere labimur, & ad gressum liberum non valentes erigi, per terram trahimur depressi: vt in nobis impleatur, quod beatus Gregorius humiliter de se profitetur, quia vires quas imperitia denegat, charitas ministrat. Ipsius ergò meritis interue-

teruenientibus, cuius in laudem ex informi materia sermo cudetur, oculus noster interior spiritus sancto mundante purgetur, aridumque cordis nostri desertum fonte in vitam æternam salientè rigetur: quatenus quicquid dicetur, Deo gratum, egregio Ferrutio dignum, prudentiæque vestræ placabile reperiat.

VM per organum spiritus sancti familiare, mirabilem & gloriosum Dominum in sanctis suis admoneamur laudare, non solum quotidianis obsequijs, sed & excellentiori quadam deuotione par est eos honorare. Summis enim studijs deuotionis obsequiū videtur exequendum, quod sanctis delatum, recurrit in Christum. Verum non homo solus diuinæ debitor prouocatur laudis, sed creatura potius omnis, rationalis videlicet, irrationalis & insensibilis. Per se quippè Deum laudat creatura rationalis & intelligibilis: per hominem verò irrationalis & insensibilis, dum eam homo consideras, vota conditori soluit iubilationis. Laudant autem Dominum & ipsa, quoniam laudationem Domini eorum parturit causa. Quæ autem dicuntur insensibiles creaturæ, si vel ipsum conditorè valeant sentire, paucis libet considerare. Si sensus à sentiendo dicitur, omnis creatura Deum sentire probatur. Secundum se nanque creatorem sentit creatura, vbi etiam se non sentit vita. Est autem sensus à sentiendo, quo creatura Deum sentiens, eius obtemperanter obedit imperio. Nam imperante fide si transferantur montes, insensibiles vtique Deum sentiunt rupes. Omnis ergò creatura sensum habet in Deum.

Octobr. 28. Cap. 1. Psal. 150.

Honor sanctis habitus redundat in Christum.

1. Cor. 13.

Martyrum autem Christi memoriam, omnium fidelium deuotione recolendam, festiuis gaudijs laudibus ve debitis venerari, quid ferat emolumentum, iuxta vires ingenio nostri, in initio dicendi operæ precium duximus perscrutari. Nam si desit emolumentum, ex superuacuo causæ tractatur negociū. Omnis itaque profectus, de causa parturiente progreditur. Sed omnis causa efficiens esse probatur. Omne autem efficiens, maius est eo, quod efficitur. Vndè rectè quærenda videtur causa gaudiorum, quò lucidius pateat emolumentum. Neque enim paruulorum more nos decet effluere: qui genuino mox ab vtero in incolatus huius ærumnam profusi, sicut gratis vagitibus, nescijsque ploratibus ora rigantur, sic & in varios gratulationum gestus sine causa laxantur. Nos verò, qui iam quæ paruulorum sunt, euacuauimus, qui robur virile, solido cibo spiritualium pasti deliciarum, induimus, qui per speculum & in ænigmatè videmus, quod facie reuelata fumus visuri, gaudia nostra gaudiorumque prouentus ratione conducit contemplari. Quid autem rectius causam dixerim gaudiorum vel profectus nostri, quam bonitatem Dei? Ipse nanque bonitatis origo, profectusque totius perfectissima consummatio, iustus rerum dispensator atque moderato, humanæque salutis amator, electis suis agonizantibus gratiam largitur pro gratia, dum pro laboribus momentaneis præmia tribuit sempiterna, peccatores atque sceleratos, largus in misericordia, bonitate saluat gratuita.

Cap. 2. Martyrum memoriam celebrare quid conferat.

1. Cor. 13.

Iohan. 1.

Cap. 3. Patrocinium Angelorum & hominum beatorum.

Prospiciens enim fragilitati delinquentium, spirituum cælestium & hominum, vitæ puritate actionisque sinceritate sibi placentium, nobis prouidit patrocinium: quatenus erratis nostris innumerabilibus offensus, ipsis placaretur interuenientibus. Et hoc merito gaudijs religiosis, officiosaque recolimus veneratione, sanctos videlicet gratia laboreque meruisse, vt apud iudicem districtum nobis valeant prodesse. Quod autem gratius emolumentum, quam ipsorum interuentu nexibus exui delictorum, diuersis mundi casibus eripi, post mortemque cum ipsis, si tamen fideliter eos imitemur, gaudijs sempiternis perfrui? Quid autè prodest eos magnoperè venerari, quos in quantum carnalis cōuersationis fragilitas admittit, non satagamus imitari? Ipsi quippè sumpta cruce Christum sunt imitando secuti: nos verò tardi atque desidiosius, si Christum non possumus sequi, forma sint nobis vel homines puri. Habet etenim moderna pax Ecclesiæ martyrium suum, certamen habet proprium, quo contra multiformes versutissimi hostis insidias legitimè consurgentes, sanctorum quoquomodo per gratiam Christi mereamur esse confortes. Si enim, vt ait Apostolus, passionum socij fuerimus, simul & consolationis erimus: & si mortis Christi similitudini complantati facti fuerimus, simul & resurrectionis erimus.

Martyrium Ecclesiæ in pace.

1. Cor. 1. Rom. 6.

Est ergò facile, solenni celebratione martyres venerari: sed arduum atque difficile.

Cap. 4.

le, martyres imitari. Abijciat autem Christianus, quod libet: vincat animo, quod terret, & imitationem plenariam exerceat. Arcum enim iter duæ res nobis faciunt & angustum, contemptus voluptatum atque tolerantia passionum. In his ergo si vicerimus, veri erimus Christi martyrumque laudatores, veri erimus & imitatores. Iam verò certaminis athletarum Christi materiam subtilius intueamur, quatenus insignium contemplatione meritum, laudibus eos venerabilibus proficquamur. Vniuersitatis ergò conditor Deus, inter omnia quæ bona creauit, & hominem bonum plasauit, sed non summè: illius autem essentialis summique boni participatione. cuius immutabilis boni omne quod est mutabile, in quantum est, bonum est participatione. Neque enim summum poterit esse, quod est mutabile. Hunc denique, quem ad imaginem & similitudinem diuinam manus sacra confinxit, immortalitate decorauit, prudentia, ratione, consilio præmuniuit, arbitrij libertate donauit: vt pro dignitate conditionis imperaret mundo, soli seruiret Deo, pro famulatu spontaneo dignè remunerandus, vel pro contemptu voluntario merito puniendus. Hunc igitur angelus apostata beatitudinis locum, quem superbiendo perdidit ipse, inuidiosè dolens subiturum, dolis circumuentum deiecit incautum: sicque cum omni prole posthuma possedit eum, quasi iure sibi subiectum. Iure quippè quodammodo possedit, quem sibi consensisse vi nulla coëgit, sed suggestione sola consentaneum subegit.

Cap. 5. Cumque generalem totius humanæ propaginis massam, præuaricationis huius complecteretur reatus, Deoque contempto, mundus hosti maligno seruiret vniuersus, creator omnium Deus, natura bonus, voluntate potens, opere misericors, propter nimiam charitatem suam hominis lapsi miserus, per ætates sæculi cunctas, electionis quædam sibi vasa seruauit, per quæ pietate paternæ cæteros ad originale beatitudinè quandoque respirare monuit & instruxit. Verùm hoc seductor ille fraudulentus non æquanimiter tulit: sed vasa misericordiæ, per vasa perditionis & iræ impugnare non desistit. Nam in Genesi qui vocantur filij Dei, nisi iusti & timorati? nec immeritò, dum pro diuini cultus obsequio filiationis illis proueniret adoptio. Et horum memoria benedicta, sic ex thymiamatis Dauidici emanat fragrantia: Hæc est generatio quærentium Dominum, quærentium faciem Dei Iacob. & Generatio rectorum benedicetur. & id genus plurima, quibus passim redudat diuina pagina. Qui verò per filios hominum, nisi peccatores exprimuntur, qui carnis pro fragilitate in omnem lasciuiam dissoluti, detestandorum operum executione reprobantur? De his in thymiamate supra dicto sic exhalatur, vbi iuxta proprietates aromatum, cum dulcibus amara miscentur: Corrupti sunt, & abominabiles facti sunt in studijs suis. & infra: Contritio & infelicitas in vijs eorum. Sapientiæ quoque sacrarium, licet in fine pertusum, Christi que vas electionis eximium, iisdem penè verbis, sed eodem sensu, erroris eorum inter cætera sic describunt deuia. Qui commutauerunt incorruptibilis Dei gloriam in imaginis corruptibilis hominis figuram, & volucrum, & quadrupedum, & serpentium. Et quia non in notitia Deum probauerunt habere, tradidit illos in passionem ignominie.

Cap. 6. Sic ab initio duæ ciuitates, per multas constructæ sunt diuersitates: vna Dei, altera diaboli: hac de virtute in virtutem proficiente, illa sacrilegijs omni que vitiorum immanitate semper decedente. Ciuitas quippè Dei, Hierusalem est illa cælestis, veræ visio pacis, quæ partim adhuc in membris Christi peregrinatur in terris, partim cum Domino regnat in cælis. Ciuitas verò diaboli, Babylon est illa cõfusions plena, quæ seducendo fornicari facit omnes gentes in prostitutione sua. Studiorum ergò varietate, dum suo quæque cresceret molimine, princeps huius mundi persequebatur in membris suis ciuitatem Dei. Aemulationis enim diuersitas virtutibus perpetem cum vitijs parit conflictum: quoniam in vniuersali furore vitiorum, generalis non capit constantia virtutum. Hæc igitur æmulatio, hæc innocentie conditio sancti sanguinem à rerum manet initio. Denique protomartyr iustus Abel per Cain malignum necatur: Hebræi Deicolæ in tribulationis camino per Chaldæos examinantur, filij Israël per Aegyptios affliguntur: per apostatantem populum Domini prophete sancti mortificantur: cruentissimo genere mortis per Antiochum Machabæi trucidantur. Et hi quidem vocabulo tali meritò videntur insigniri, qui certamine forti cum antiquo serpente congressi, gloriosissimi reportauerunt insignia triumphi. In his, vt ita dixerim, primum animus enituit militia triumphalis: quia licet ante eos omnibus penè

Via ad vitam vadit arcta.

Homo vt a Deo conditus.

A diabolo cuersus.

Cap. 5.

Mali semper infesta bonos.

Gen. 6.

Psal. 23. Psal. 111. Gen. 6.

Psal. 13.

Salomonè dicit. Act. 9. Sap. 33. Rom. 1.

Cap. 6.

Duæ ciuitates.

Apo. 17. & 19.

Gen. 4.

Exo. 12. & c.

2. Mach. 7.

penè iustis, pro rectitudinis zelo persecutionem passis, Deum tamen negare, & idolis manufactis inferuire cogebatur nullus, exceptis pueris tribus, fornacis per Nabuchodonosor probatis ignibus. His ergò tunc nouum, & retrò sæculis inauditum, dignè concessum est hoc victoriæ genus, quasi iam instaret tempus, quo restium Christi victoriosissimus horum trita vestigia sequeretur exercitus. Hinc inter cunctos veteris testamenti martyres, horum tantum cum Euangelicæ fidei triumphatoribus infra sacrosanctæ actionis mysteria veneratur memoria: vt quorum par extitit agonis materia, par que victoria, pari triumpho decorentur & gloria.

Inter hæc, dilectissimi, dominator ille truculentissimus in omne mortalium genus adhuc potestatis suæ vires exercuit, nec villo modo iugum captiuitatis excutere valuit, qui libero pollens arbitrio, hosti se spontè per cõsensum subdidit. Hoc, inquam, iugum ratione nulla poterat solui, donèc a facie computresceret olei. Ineffabilis igitur dispensatione pietatis, & inenarrabilis gratia dilectionis, ad humani redemptionem generis Deus pater ex cælestis militia virtutibus nullum, sed filium suum misit vnigenitum, vt ex carne virginea carnem indueret, & eadem forma eademque materia, quam vicerat, hostem debellaret, hominemque libertati pristina restitueret. Hic æquitas magno iure & incomprehensibilis opus erat arte sapientiæ: quia quod malignus ille sub iuris sui iam diu possederat ditone, nō potuit perdere, nisi eadem, quam vicerat, natura reuincente. Hominis itaque factor homo factus, in terris virginea luxit vbera, regens sidera, panis viuus esuriit, fons vitæ sitiuit, lux dormiuit: ab itinere via fatigata, falsò veritas est accusata: iudex viuorum & mortuorum a mortali iudicatur, ab iniustis iustitia damnatur, spinis botrus coronatur, fundamentum suspenditur, virtus infirmatur, salus vulneratur, vita moritur. Propter hoc quippè qui erat sine initio, ex materno ortum habere dignatus est vtero: vt illius humilitas nostram fieret sublimitas, Crux eius nostra victoria, mors illius nostra salus & vita. In hoc denique apparuit filius Dei, vt solueret opera diaboli. Congressus ergò cum leuitathan carne, quam induerat, hamum diuinitatis latentem inciscuit, sicque moriens, hostem, dum se visisse crederet, prostravit, tartaroque spoliato, victor resurrexit: cælosque conscendens, aditum nobis vitæ, quæ ignea claudit atque versatilis rhomphaea, referauit. Hinc prædicationis Apostolicæ sub Christo vero sole per orbem rutilante fulgore, zelo ductus princeps sæculi huius, vasa doluit suæ captiuitatis auferri, spoliæque distribui.

Efferatus itaque persecutiones commouit, prælia concitauit. Vnde potestas terrena conspirans, contra Christi nomen armatur, persecutionis turbo grassatur, fidelis quisque pro fidei veræ confessione mactatur. Imperiale per totum orbem nimis vrgebat edictum, nomen funditis extirpari Christianum. Lege promulgatur publica, sanciri delatoribus præmia: Christianos verò sacrificantes, muneribus & honoribus amplissimis cumulari: vel in Christo perseuerantes, pro maiestatis regie contemptu varijs & exquisitis cruciatibus mortificati. Tum verò corpora sancta passim rapiuntur, cæduntur, igne cremantur, mēbratim discerpuntur, modis omnibus crudeliter afficiuntur. Neque verò artibus exanimatis parcebatur: laniabantur, incendebantur, spargebantur, nec saltem sepeliri sinebantur, & quibus per Christum cæli aperiebantur, ab infidelibus communis omnium viuentium mater terra negabatur. Inter hæc millena discrimina tyrones Christi malunt occidi, quam vinci: quorum virilis constantia infatigata semper triumphat perseuerantia. Hoc est sanctorum martyrum commune consilium, commune commercium, contemnere fugientia, comparare permanentia: viuere moriendo, nē moriantur viuendo: & semel moriendo semper viuere, quam paululum viuendo perpetualiter interire. Hoc est, inquam, sanctorum commune prudensque consiliū, hoc commune felixque commercium. Horum sufferentiā mirā cum principibus suis mundus inhorruit, in quorum cordibus iam vilescens aruit: qui nec blādimentis mollicbatur, nec tormētis acerrimis frangebantur.

Neque verò in hoc procinctu Dominico soli coronabantur viri: foemina quoque licet sexu fragili, animo tamen agonizabant virili: sed & virgines tenellæ, dum lasciuum gestiunt corporis sexum domare, cruento corpore seculum, Christo auxiliante, domuere. Est itaque corona gloriosior, vbi sexus infirmior: quia virilis animus in foemine maius aliquid facit, quando sub pondere passionis fragilitas foeminea non deficit. Gemit autem nunc cum suis satellitibus horum pedibus prostratus inimicus, quos, vt videbatur, ignominiosè morientes, est se vicissè gaudius: dolet eorum interuentu

Dan. 3.

Cap. 7.

Esa. 10.

Christi charitas erga humanum genus.

Crux Christi, nostra victoria: mors, vita & salus nostra.

Gen. 3.

Cap. 8. Diabolus incitat tyranos in Christianos.

Martyrum omnium studium.

Cap. 9.

Corona gloriosior, vbi sexus infirmior, vbi flexus est infirmior.

Intercessio
sanctorum
quid præ-
stet.

Cap. 10.

S. Ferrutij
virtus.

Eius crebra
miracula.

1. Cor. 14.

Gen. 14.
3. Reg. 18.

Cap. 11.

1. Mach. 4.

Moguntia
encomium.

Galliarum
vallationes

1. Cor. 8.

1. Cor. 15.

Cap. 12.

Historia
beatus S.
Ferrutij.

Diu tene-
tur in eu-
stodia, lon-

uentu molimina cuncta malignitatis suæ cassari: dolet eorum suffragijs corporis & animæ impedimenta subleuari. Hæc ergo, fratres, agonis materia Sanctorum, hæc est nostrorum causa gaudiorum, hoc nostri profectus emolumentum, hoc in sanctos non minimum pietatis deuotionisque documentum.

In hoc exercitu candidato triumphantium militum Christi, qui cum patientia proni cucurrerunt in huius stadio seculi, velut preciosissimum Dominici ferti margaritum, specialis noster patronus, gloriosissimus videlicet Ferrutius, virtutum gloria clarus, meritorum prerogatiua præfulget venerandus. Hic itaque dum in his moribundis degeret membris, contempsit mortem quandoque venturam, vt vitam acquireret sine sine mansurâ, fidei prudentique consideratione perdens, quod & reterentum periret, vt quod perire non posset, mori inueniret. Huic quippè præfatio quodam Ferrutij nomen est inditum: quia sicut ferro non solum lapides & ligna, sed & cætera vincuntur metalla: ipsam verò non nisi solo vincitur igne: sic ille solo diuini amoris victus ardore, machinamenta cuncta mundanæ spiritualisque deuicit malitiæ. Verum quia vitæ vel passionis eius tempora seu gesta non reperiuntur, laudis ipsius præconia non silebuntur, dum meritorum insignia frequenti miraculorum attestatioue panduntur. Licet enim signa secundum Apostolum, non fidelibus, sed infidelibus data sint, necessario tamen aliquando conferuntur & fidelibus: quatenus quorundam sanctorum actus cum occulto Dei iudicio lateant, signorum experimento merita pateant. Non autem in laudibus diuinis Ferrutius solus absque gestorum rememoratione celebratur, cum in vtriusque testamenti serie viri præcipui sine genealogijs commemorentur. Sic quippè Melchisedech ille, qui in veri sacerdotij typo panem & vinum obtulit: sic Elias, qui populum Israël in gladio & igne iudicauit: sic prophetarum plurimi repente videntur induci: sic in nouo Thomas, Bartholomæus & Matthias Apostoli: sic per plures martyrum Christi, quorum merita placeat non eò minus venerari, quò constat ortus eorum vel actus sine periculo nesciri.

Quòd autem sancti Ferrutij latent actus, siue Scriptorum penuria contigisse conijcimus, quos præcis temporibus in Germanorum partibus non adeò notuisse cognouimus: seu certè si quibuscuque studijs exarati fuerant, bellorum deperisse turbibus. Sic quippè Hierosolymis lex diuina flammis legitur Chaldaicis incensa: sic vrbium plurimarum & nobilissimarum credibile indicatur perisse monimeta. Neque enim facile persuaderi potest Moguntiam, excellentissimis Galliarum ciuitatibus conferendam, literalis immunem studij tunc temporis torpuisse, gentiumque cunctarum mercibus vberimè refertam, liberalibus disciplinis, quibus præstantissimus omnium diuitiarum honor debetur, caruisse. Sed ex innumerabilibus fortè bellorum claudibus, quæ Galliam Germaniamque vastauerunt, cum Moguntia, tum plurimarum vrbium, quæ non extant, monumenta perierunt. In Chronicis itaque curiosius requisitis inuenimus Archadij, Honorij Theodosijque iunioris temporibus, sub Pharamundo, Clodio, Meroueoque Francorum Regibus, Romanis adhuc imperantibus, Gallias à diuersis attritis gentibus, vrbes solentis dirutas incolis captiuatis, villas exustas: vbi cum supellectili reliqua, liberalis etiam, si qua fuerat, poterat aboleri disciplina. Vnde nè pro certis incerta probasse videamur, quod habemus in promptu, sequamur, magnaliumque Dei latudatores potius, quam iudiciorum eius incomprehensibilium scrutatores, inueniamur. Proposimus autem hoc sermone ad gaudium spirituale mentes audientium prouocare, quò plus per charitatem edificantem, ad sanctorum societatem proficiamus, quam per scientiam instantem, ab interni gaudij, delectatione deficiamus. Sed humani tarditas ingenij quia vix ad intellectuallium perceptionem potest adduci, nisi cordis interna prius cognitione pascantur exteriori, iuxta quod Apostolus ait, Non prius quod spirituale, sed quod animale, deinde quod spirituale: dicemus secundum quod percepiimus, non quidè narratione plena martyris huius sanctissimi certamina, sed summarim perstringentes nouissima.

Ex literis itaque mausolei, quo sacratissima medelæque scia reconduntur ossa, vir iste beatus cognoscitur Moguntia demoratus, amoreque diuino cingulum militare soluisse, altaribusque sacris, Christo deinceps victurus, arma deuouisse. Hinc vrbs præfectus ira commotus, incertum Christianus an ethnicus, vltra Rhenum castello sanctum transmigravit exilio, ferroque vincum carceri mancipauit tenebroso. Diutina verò maceratus inedia, per sex menses beneficia non experiebatur humana: sed carnali destitutus iuuamine, spiritali diuinitus solamine fulciebatur. Hinc itaque poculum

culum passionis amarum non exhorruit: securus autem calicem mortis exhaust, quem prius pro exemplo summus bibit medicus, nè lethalem eum, sed medicinalem, crederet ægrotus. Securus, inquam, mortis exhauserat calicem, quia per hanc amaritudinem ad inestimabilem sepeuenturum sperauit dulcedinem. Pœnas igitur fortiter & curans, calicem Domini latus bibit, sicque mense septimo felix in Domino quieuit. Pulchrè verò qui posthabitis actualis vitæ laboribus, Deo vacare disponebat in contemplationibus, impedimentis absoluitur popularibus, loco munitiori atque secretiori destinatur, vinculis amoris Christi constringitur, tenebris mundanæ noctis addicitur, vt lumine veri solis indeficienti potiarur: materialis fame panis afficitur, vt verbi diuini pabulo satietur. Et hic quidem senis mensibus, quasi sex seculi huius ætatibus, varijs tribulationum pressuris examinatus, mense septimo, velut ætate septima cum electis omnibus requietionis sabbatum celebrat festiuus, expectans feliciter octauam, solennitatem scilicet resurrectionis celeberrimam, cum corruptio mutabitur in corruptione, mortaleque vestietur immortalitate: cum Hierusalem cælestis cuius effectus, agnum quocunque ierit, comitabitur: cum spiritibus Angelicis sociatus, contemplatione diuina satiabitur.

Sed forte queritur ab aliquo, cur sanctus hic inter martyres solenni glorificetur officio, cum sanguinem non fuderit pro Domino? Huic autem facilis obijcitur à sano sapiente responsio, quia martyrium sola sanguinis non facit effusio, non etiam sola carnis afflictio, sed & mundi cordis contritio, salutarisque spiritus humiliatio. Neque enim minoris apud Deum meriti, squaloris carcerarij, tenebrarum, vinculorum, solitudinis, longæque famis morosa credenda est excruciatio, quam momentanea capitis obtruncatio. Nec dubitandum reor athletam Christi constantissimum, qui in his tormentis spiritum gessit inuictissimum, cernices spontè carnifici præbiturum, si sic iniquitatis dictaretur iudicium. Iniquissimus autem iudex maluit hunc in pœnis differri, sperans eius vel fame constantiam flecti: qui non expauesceret, fortassis autem optaret, pro Christo gladio plecti. Martyr ergo dignè prædicatur, inter martyres merito colitur, quem etsi sanguinis purpura non venustat, virtutum tamen tormentorumque venustissime ornat varietas. Huius ergo viri beatissimi corpus presbyter Eugenius, adnitente Berengario, summa cum diligentia collectum, castello tinnulauit, titulique causam summam perstringentem composuit, sperans in resurrectione se cum eo partem habiturum, quæ humanitatis obsequijs profectus est vel defunctum.

Ibi denique membra sacratissima, beneficijs diuinitus comitata, à ciuibus frequentata, vsque ad Lullii venerabilis pacificè quieuerunt pontificatus tempora, qui post sanctissimum martyrem atque pontificem Bonifacium, sedis Moguntiacensis strenuè rexit populū. Hic itaque prædecessor atque magistri sui sequax egregius, cum per se dis suæ diocesis cõstrueret, monasteria fundaret, regnumque Francorum Christianæ religionis cultu longè lateque nobilitaret, reliquias sancti Ferrutij in Laurentantium locum transtulit, Deoque sub coenobialis normæ disciplina militantes adunare curauit, spiritu feruentes, spe gaudentes, idipsum inuicem sentientes, animas suas castificantes in obedientia charitatis, in amore fraternitatis. Boni verò pastoris vsus prouidentia, fratribus ipsis, nè deficerent in mandatorum Domini via, victus atque vestitus sufficientes redditus contradidit, ipsumque locum, donec in corpore vixit, summa deuotione pro sancti reuerentia coluit. Postquam autem domus eius terrestris habitationis huius luteæ soluta est, vt non manufactam, sed æternam in cælis inhabitaret, pontificatus illius pariter & religionis successores Richolfus, Hailolphus & Rabanus, eadem deuotione locum sanctum coluerunt, ecclesiam amplificauerunt, tumbam sanctarum exuuiarum decenter composuerunt, pauperes Christi sacris ossibus excubantes humanitatis summæ consolatione fouerunt.

Et nos, fratres charissimi, Deum, ex quo, per quem, & in quo sunt cuncta, quæ sunt bona, laudemus, & pro modulo nostro secundum multitudinem miserationum eius glorificemus, qui nobis talem dignatus est conferre patronum, cuius excellètia meritum, solamen laborum, & fructum nobis æternorum obtineat præmiorum. Præsentem verò nostrum specialemque patronum imploremus omnes, imploremus singuli sedulitate votorum, quatenus fragilitatis nostræ percipiat gemitus, humanos nostros excessus apud supernos excuset auditus, piè patrocinando nos foueat, pastorem nostrum protegat, familiam defendat, locum custodiat, à spirituum malignorum nos tueatur insidijs, ab innumeris huius mundi eruat periculis: vt ipsius & omnium

ga crucia-
tus inedia,
for. * ferens
Decedit in
carcere.

1. Cor. 15:
Apo. 14.

Cap. 13.

Martyrium
non sola fa-
cit sangui-
nis fusio,

Eugenius &
Berengarius
sacrum eius
corpus sepe-
liunt.

Cap. 14.
S. Lullus 2.
Episcopus
Moguntia-
nensis.

Transfere-
tur reliquie
S. Ferrutij
in monaste-
riū Bliiden-
stat.

2. Cor. 5.

Cap. 15.
Rom. 11.

S. Ferrutius
patronus
ciuitatis
Moguntia-
nensis.

sanctorum intervenientibus meritis, ad illa pertingere mereamur gaudia beatitudinis, quæ non vidit oculus, nec audiuit auditus, nec humanus capere valuit intellectus, quæ Deus ante tempora secularia suis præparavit dilectoribus: Cuius honor, laus & imperium sine fine permanet in secula seculorum, Amen.

VITA S. FARONIS EPISCOPI MELDENSIS, EX M.S. CODICIBVS, PER F. LAURENTIVM Surium paraphrasticòs descriptum.

Octobr. 13. Cap. 1. Pater S. Faronis.

Item mater.

Vualbertus Episcopus Meldensis.

Vinit in aula Faro iuuenis.

Cap. 2.

Clotarium Regis operis admonect.

Faro sua prudentia servat mortis destinatoros.

Saxonum dira cædes.

Cap. 3.

BEATVS Faro patrem habuit Hagnericum Burgundionem, adeò charum Theodeberto Austrasianorù Regi, vt ab eo in aulam accitus, inter proceres nõ mediocriter clarus extiterit. Celebrem eum reddebat, quòd Rex eius consilijs vteretur, quòd præclara esset sapientia ornatus, hospitalitatis studiosus, sanctorum virorum susceptor & hospes deditissimus atque humanissimus. Animo enim perspicaci facillè intelligebat in eorum mentibus habitare Christum, quem in eis venerabatur. Duxit verò coniugem, generis præstantia haudquaquam ipsi imparem. Leodegunda ea dicebatur, tresque ei peperit filios, Faronem, de quo nobis est sermo, Vualbertum & Chalnoaldum: itemque Faram filiam, multa probitate conspicuam. Chalnoaldum pater voluit à beato Columbano, illustri sanctitate Abbate, erudiri, cum is in vasta habitaret solitudine, cui etiam ad iussum beati Columbani fera bellua parere didicit, vt in eius gestis habetur. Vualbertus à sancto Columbano cum fratre Chalnoaldo & beato Agilo filio Agnoaldi, qui fuit Hagnerici frater, traditus est Eustachio magnæ doctrinæ & sanctitatis viro, ipsiusque Columbani discipulo, instituendus: quibus & plerique alij adiuncti fuere, qui postea Ecclesiarum præsules eximij extiterunt. Vualbertus quidem decimus nonus à beato Dionysio pro vitæ suæ meritis creatus est Meldensium antistes. Denique Faro à patre Hagnerico in aulam Theodeberti Regis adductus est, sperans se eum suæ dignitatis successorem habiturum, quemadmodum etiã postea euenit. Nam quoad Theodebertus regno potitus est. Faro sanctus iuuenis militari habitu apud eum degens, inter palatij primarios viros haud vulgari eius familiaritate vsus est.

Porro cum Theodeberti & Theodorici Regum ditiones Clotario cessissent, apud eum quoque Faro præcipuum gratiæ & amicitia locum obtinuit: atque ea fiducia fretus, admonebat Regem mundi huius blandimenta & illecebras, cælestis beatitudinis contemplatione calcare, omnibus se comem & amabilem exhibere, actus & mores suos ad virtutis præscriptum componere. Dabat etiam operam humanitatis & misericordiæ officijs & operibus, ita vt reos capitis liberare studeret. Nec desunt, qui scribant missos tum ad Clotarium Regem à Saxonum gente legatos, eosque verbis iniuriosis vsos, vsque adeò Clotarij animum exacerbasse, vt iusserit eos confestim interfici, ira præcipite eum extimulante. Et quanuis proceres cum à tali facinore dehortarentur, dicerentque si legatis quanuis inimicæ gentis eam vim afferat, eum ius gentium violaturum, & contra ipsas quoque Francorum leges venturum, nihil tamen apud iratum Regem efficere potuisse, quòd rapis moderationis habentis, sanum consilium non admitteret. Tum verò magna vsu prudentia Faronem, dixisse vt fieret quod Rex mandasset, sed ita tamen, vt in posterum diem legatorum cædes differretur. Eam sententiam omnium sedisse animis, legatos ea nocte à milite custoditos: ad eos autem accessisse Faronem, & tantum suis apud eos sermonibus effecisse, vt Christiana religione voluerint initiari: atque id eum ille Regi & aulicis indicasset, non solum vita donatos, sed etiam muneribus affectos, ad suos cum gaudio reuertisse. At postea tamen Saxonum gentem à Clotario, filio suo Dagoberto, qui ab eis vulneratus erat in capite, opem ferente vsque adeò debellatam esse, vt neminem permiserit ex eis manere superstitem, qui gladij eius mensuram excederet.

Interea autem, cum apud Clotarium Regem multa præclare gereret, sororem Faram virginem sanctissimam cognouit magno ipsius videndi desiderio teneri. Accessit igitur ad eam, & intantum familiari eius colloquio sapientique oratione permotus est, vt amplissimos palatij honores, Regisque singularem amicitiam sibi negligendâ putarit,

putarit, ipsiusque coniugij oblectamenta, adhuc vigente iuuentutis flore, respicerit, & consentiente vxore Blidechilde, Ecclesiastico ordini se adiunxerit, Ecclesiam beati Stephani Meldensis, quæ tum magna premebatur paupertate, multis villarum opibus ditaret, sanctæ quoque Faræ cœnobium magnificè sublimaret, & non ciues modo, sed etiam peregrinos & exules suis facultatibus sustentaret. Crescente autem fama sanctitatis eius, gens Anglorum magno eius amore incensa, puellas virgines mittebat, quæ eius opera in monasterijs Faræ & alio quodam, Christo militarent. Porro *Chillenum Scotum, virum sanctum, ad Atrebatenses ipse misit, quos ille sana doctrina & illustribus miraculis ad Christum traduxit.

Sedente quandoque eodem Chilleno ad mensam cum Farone, poculum vitreum è manibus pincernæ excidens, cõfractum est. Cernens ea re ministri animum perturbatum Chillenus, vultumque eius pallore perfusum, clam ei innuit, vt fragmenta poculi ipsi præberet. Quæ cum accepisset, fufis ad Dominum precibus, pro fragmentis redintegratum poculum homini mœrenti restituit.

Cum è vita deceisset Vualbertus Meldensis Episcopus, beati Faronis frater, in eius locum, annuente Clotario Rege, Faro subrogatus est. Ad eam autem dignitatem euectus, quanta vitæ sanctitate virtutumque splendore claruerit, satis declarant miracula, quæ per eum Christus efficere dignatus est. Beatus Audoenus in fundo suo monasterium condidit ad torrentem Resbacensem: cumque beati Petri Apostolorum principis oratorium cuperet dedicari, ei rei operam suam nauauit Faro sanctissimus, quippe in cuius diocesi extructum esset, atque Audoenus eius loci ordinationem omnem ex eius consilio facere decreuerat. Ipso autem dedicationis die paruum quiddam, sed egregie politum, marmor pontifices benedicentes, cum deinde altari imponere vellent, humi collapsum, ita duas in partes scissum est, vt ferro sectum videri posset. Id conspicati antistites Faro & Amandus, proceresque Audoenus & Eligius, in terram sese prosternunt, Deoque preces offerunt. Inde ab oratione surgentes, marmor Crucis signo consignant, moxque adeò inter se partes coalescunt, vt nullum fracturæ vestigium cerneretur.

Quodam Paschali tempore cum sacro chrismate populum beatus Faro confirmaret, quidam puer cæcus inter alios accessit: qui vbi chrismate vnctus est, lumen cepit, quod nunquam antea viderat, iucundissimus adspexit, simulque sancti spiritus gratiam ex confirmatione secum reportauit.

Cum beatus vir domesticatum visitaret ouiculas vrbs suæ, paternam illis adhibens curam & sollicitudinem, casu carcerem, in quo vincti homines detinebantur, præterijt. Id sentientes miseri illi, petunt veniam facinorum, & vinculorum solutionem. Mox ille pietate commotus, Abite, inquit, liberi, quandoquidem factorum vos poenitet. Ad eam vocem vincula confestim soluta sunt, non ausa detrectare imperium sancti antistitis, in quo Christi virtutem sentierunt.

Neque illud silentio premendum puramus, qua virtute animi & prudentia, cum iam sacrum Christo seruitura accepisset velamen coniunx eius Blidechildis, beatissimi viri tentatione, ab inuido & maligno dæmone illi iniectam, extinxerit. Cum enim illa sanctimonialis in propria quadam villa sua Deo famularetur, beatus Faro in memoriam redijt amoris & pulchritudinis eius. Itaque misit ad eam, iubens vt ad se venire voluit. Vbi autem tertius venit nuncius, sentiens illa sancti viri animum perturbationem, vt & suæ & illius pudicitia consuleret, deposuit vestes, quæ cultiores videri possent: capitis toro nondit pilos, induensque se cilicio, ea deformitate se ei visendam obtulit. Ille verò tali eam habitu & specie contemplans, vehementer exhorruit, dolens se tentationi eatenus cessisse, multumque admirans, sceminę singulari prudentia ab illicito opere sese reuocatum.

Egressus est quandoque vir Dei ab vrbe Meldensi ad beati Remigij oratorium precandici causa. Cumque ab oratione surgeret, repente ad eius aures perfertur clamor miserabilis, lucusque ingens hominum, in quadam naui medijs in fluctibus permultos perijisse dolentium. Tum ille conscenso ponte, prono vultu se prosternit, orat Dominum Iesum pro salute miserorum: post mediam ferè horam flumen baculo, quem tenebat manu, tangit: fit res admiratione dignissima: sine vllius rudentis aut remigis adminiculo, nauis ab vndis emergit, submersi omnes in litus exeunt, quorum iam erat vita planè deplorata.

Consentiente coniuge, S. Faro clero se iungit.

Quidam hunc aiunt fratrem Faronis fuisse. Chillenus fractum vitru præcibus redintegrat.

Cap. 5. S. Faro sic Episcopus Meldensis.

Marmor fractum instauratur diuinitus.

Cap. 6. Nota de chrismate miraculum.

Cap. 7. Soluti verbo captiuos.

Cap. 8. Mita ante tentario beati viri extinguitur.

Mita ante tentario beati viri extinguitur.

Cap. 9.

Multi submersi redeunt ad vitam.

Cap. 10. Fuit Episcopus 66. annis,

Multa sunt alia sancti Episcopi praeclara opera, quae tamen, ne tedium lectori fastidioso afferamus, praetermittimus. Fuit in Episcopatu a Clotario Rege usque ad Childericum annis sexaginta sex. Migravit autem post multos labores ad beatam requiem, Ecclesia Meldensi lugente, latantibus Angelis. Cæcus quidam ab ipso ortu, cum in Rothomagensium finibus degeret procul à Meldensi ciuitate, nocturna visione admonitus est ad eum beati Faronis petere, vultum eius meritis impetraturus. Credit homo visioni, seque accingit itineri. Postquam ad locum indicatum peruenit, omnibus tum diurnis, tum nocturnis horis monachis psallentibus se adiungit, audivissimè expectans promissum oculorum lumen. Et ecce cum sub aurorâ quandoque staret ad sepulcrum beati viri, monachis cantantibus versum illum, Deus misereatur nostri, & benedicat nobis, illuminet vultum suum super nos: palpebræ hætenus semper clausæ, stillantes sanguinem, aperiuntur: perspicueque cernit, qui ad illum usque tempus lumen ignorauerat: præstante Domino nostro Iesu Christo, cui est honor & gloria in secula seculorum, Amen.

Psal. 66.

Cæcus videt.

Cap. 11. Lege vitam S. Eustachij cap. 1. & 4.

Hætenus beati Faronis historia in MS. codicibus habetur, quam satis confirmant ea, quæ in vita sancti Eustachij siue Eustasij Abbatis Luxouiensis 29. Martij Tomo 2. leguntur. Fit enim ibi quoque mentio Chagnerici, quæ hæc historia Hagnericum vocat, qui fuit beati Faronis pater: itemque Landegundæ, siue, ut hic appellatur, Leodegundæ matris eius: Burgundoforæ quoque sororis eius, quam ego sentio eandem esse, quam nostræ historiæ author Faram nominat. Tum etiam Chagnoaldi, siue, ut noster habet, Chalnoaldi, qui beati Faronis & Faræ frater fuit. Facile autem ab alijs atque alijs aliter atque aliter propria nomina scribuntur & pronunciantur, quæ tamen res nihil mutat personas ipsas. Malè autem in Historia beati Eustachij cap. 3. non longè ab initio, pro Chagnoaldum, scriptum est, Magnoaldum: quo in loco puto mihi imposuisse manuscriptum codicem, minimè tunc obseruatis ijs, quæ postea de Chagnoaldo eodem capite sequuntur: qui tamen error leuiculus est.

VITA DIVI LVDOVICI MORBIOLI BONONIENSIS, EX CARMINIBVS FRATRIS IOHANNIS BAPTISTÆ Mantuani Carmelitæ ad Innocentium octauum Pontificem: compendioso conscripta per Carolum Sigonium virum doctissimum, quam ad nos misit Illustrissimus Cardinalis Gabriel Paleotus Episcopus Bononiensis.

Octobr. 28. S. Ludouici patria.

Fit Monachus.

Vitæ eius asperitas.

Abstinencia.

Prædicat Dei verbū.

LVDVICVS Morbiolus Bononiæ natus est ex gente obscura, vir fuit mediæ staturæ, formæ decoræ, barba & capillo nigro, cæsarie crispa. Ab ineunte ætate avaritiæ & libidini fuit deditus, verum mox graui & periculoso morbo oppressus, ad Deum se conuertit, ac patientiam inprimis & vitæ asperitatem amauit. Religionem autem professus, primum colore Carmelitarum est usus, deinde albo. Pellibus ouium sepe corpus velauit, inhorrescente hyeme vestem tenuissimam induit, & calceos respuit, ita ut etiam nudis pedibus glaciem premeret. Pro cingulo funem adhibuit. Crines aluit, sed promissos & incomptos. Primum in sedem propriam nullam habuit, sed huc atque illuc errauit: post in domo Pauli Lupari ciuis Bononiensis habitauit. Cæterum aut humi, aut in duris stramentis cubare assuevit, lapidem sibi pro cernicali sternens. Cibo delectatus est non solum tenui, sed etiam vili, eumque, si delicatior videretur, cinere sæpè conspersit. Omnino carnibus abstinuit: ficus, poma, nuces atque olera frequenter, quæ aut cruda sumpsit, aut certè sine oleo coxit. Ita ex summa inedia maciem summam contraxit. Per noctem lachrymas lapide pectus percutiebat, totus in meditatione passionis Christi defixus. Interdiu, ne ocio langueret, sacras ex ossibus imagines sculpere didicit, aut prædicationi se tradidit, homines ad cælestem gloriam consecrandam & humanam contemnendam adhortans. Cum iter faciebat, a fello vehi consueuerat: & cum manus vinculis, collum capistro implicitum gereret, ridente hominis insaniam populo, de mundo & de semetipso triumphare dicebat. Huius prædicationis Bononia, Mutina, Regium, Ferraria & Mantua testes fuerunt. Cultus diuinus auctus est, ab eo luminaribus ad altaria institutis. Cum

DE S. NARCISSO EPISCOPO HIERSOLYMITANO.

Cum vitam ad annum usque quinquagesimum secundum produxisset, quinto Calend. Nouembris migravit ad caelum, sepultusque est in cœmeterio ecclesiæ cathedralis sancti Petri: & post sex menses, cum miraculis clarere cœpisset, in ecclesiam translatus est. Huius vitam frater Baptista Mantuanus Carmelita versibus scripsit ad Innocentium Pontificem octauum, vnde hæc sumpsimus.

Lege obitus eius.

Translatio.

HISTORIA BREVIS S. NARCISSI EPISCOPI HIERSOLYMITANI, EX ECCLESIAST. HISTORIAE Eusebij Casareensis Lib. 6. Cap. 8. & 9. Interprete

Iohanne Christophersono Anglo.

VERUS imperium ad annos decem & octo administrauerat, Antoninus eius filius, ad eum honorem euehitur. Eodem tempore vnus ex eorum numero, qui in ea turbulenta persecutionis tempestate se fortes & inuictos præstitissent, & post certamina, pro fidei confessione suscepta, essent integri & incolumes diuina prouidentia seruati, nomine Alexæder, quem modò Episcopum Ecclesiæ Hierosolymitanæ fuisse monstrauimus, propterea quòd confessione fidei Christianæ temporibus persecutionis nobilitatus erat, Episcopatu, quem dixi, cum adhuc Narcissus, qui eum in eo officio anteibat, superstes esset, dignatus fuit. Præter multas alias admirabiles res gestas, quas qui ex ea Ecclesia sunt, ex sermone ac traditione fratrum, gradatim & ordine succedentium, de Narcisso narrant, hoc præterea miraculum ab eo editum referunt:

Octobr. 29.

In magna & solenni Paschatis vigilia, oleum diaconis & ministris Ecclesiæ desuisse perhibent. Vnde cum vnuerfam multitudinem grauis quædam ægrotudo & demissio animi occuparet, Narcissum ferunt his, qui luminaria apparabant, præcepisse, ut aquam ex puteo quodam, qui erat in proximo, haurirent, & ad ipsum afferrent. Quo absque mora peracto, cum super aqua orauisset, mandasseque ut cum vera & constanti in Dominum fide, eam in luminarium vasa infunderent. Quod ubi fecerant, contra omnem rationem, incredibili quadam & diuina virtute, naturam aquæ in olei naturam commutatam: & pro certo illius miraculi indicio, fratres complures, qui illic erant, eo quidem tempore permultum ex illo oleo reseruauerunt, ex quo etiam aliquantulum ad nostram usque ætatem custoditum est. Pleraque item alia, memoria quidem digna, de vita istius viri commemorant, in quibus eiusmodi quiddam traditum est:

Nota de festiuitate Paschæ & demissionis vigilia.

Luminaria in templis vsus antiquissimus.

Cum quidam nequam perditum homuncionem grauem & seueram eam rationem, qua per vnuerfam vitam tum in hominibus acriter admonendis, tum in eorum vitijs corrigendis uti consuevit neququam ferre possent, præ metu, ne ipsi propter infinita scelera, quorum sibipsis conscij erant, iudicati ab eo pœnas luerent: cœperunt contra illum confutis dolis conspirare, & turpem quandam criminationis calumniam in eum conijcere: deinde quo magis auditoribus criminationis falsò obiectæ fiderem facerent, eam iureiurando confirmare, atque vnus sic deierare: Si non verè dixerim, opto ut ignis incendio miserè dispeream. Alter verò sic: Si non verè dixerim, opto ut foedo ac sæuo morbo corpus absumatur. Tertius autem hoc modo: Opto, si non verè dixerim, ut luminibus penitus orbatus sim. Verum quauis nemo ex fidelibus, propter nobilitatam ac testatam inter omnes omnino Narcissi castimoniam, atque adeò ob vitæ rationem ex virtutis regula tractatam, illis vel grauissimo iureiurando se obstringentibus, animum aut fidem adhibuerit: ille ipse tamen partim præ indignitate obiectæ criminationis, partim præ cupiditate vitæ in sapientiæ ac virtutis studio degenda, quam iam diu optauerat, ab oculis vnuerse multitudinis se penitus remouit, & in solitudine locisque desertis ad multorum annorum spatium vitam transegit. Verum sublimis ille diuinæ iustitiæ ultionisque obtutus, his sceleribus patris, minimè acquieuit: sed quam celerimè impios & nequam homines, qui inter iurandum tam diris execrationibus se contra seipos obligassent, grauibus calamitatibus oppressit.

Très viri nequam criminati in Narcisso, cum conijciunt.

Pri-

Diuitiis puniuntur criminatorum falsi.

Cap. 9. Petit locum desertum vir sanctus.

Peregrinatio religionis ergo, videri de quam antiqua apud Catholicos.

Admodum gravis aetas S. Narcissi.

Octobr. 29. S. Ermelendis parces.

Qualis fuerit in pueritia sua. Psal. 47.

Primus igitur illorum, scintilla perexigua noctu in aedes, quibus inhabitabat, ex nulla causa antegressa subito ruente, miserè cum tota familia & stirpe sua rapido flamma- rum ardore omninò conflagrauit. Alterius corpus eodem morbo, quam sibi tan- quam multam fore imprecatus esset, ab extremis pedum digitis ad caput vsque infe- ctum, contabuit. Tertius arumnosos priorum euentus adspiciens, & Dei, qui oculis omnia intuetur, inuitabilem vltionem admodum reformidans, palam inter omnes maleficia, communiter à se suisque socijs per fraudè contra Narcissum admissa, con- fessus est: sed tamen dum pro delicto grauissimè condolesebat, tantis & tam acer- bis lamentis se afflictauit, & vsque eò lachrymas effundere non destitit, quoad vt run- que oculum sibi penitus extinxisset. Atque hi pro ea criminatione, falso contra Nar- cissum conficta, tales poenas persoluerunt.

Vbi Narcissus se in locum desertum subduxisset, & à nemine esset pro certo cogni- tum, quò se recepisset, his qui finitimis Ecclesijs præerant, visum fuit, vt alterum Epi- scopum suffragijs crearent. Dius igitur (hoc enim nomine erat) delectus est: cui non longo tempore Ecclesiam gubernanti successit Germanion: quo mortuo, Gordius Episcopatum obtinet. Cuius temporibus Narcissus, tanquam ex mortuis ad vitam denuò reuocatus, à fratribus (quippe omnes illos deinceps, tum quòd tam placido ac quieto animo falso accusatus decesserat, tum quòd singulari diuinæ sapientia & virtutis amore flagrabat, tum præterea omnium maximè, quòd Deus de eius accusa- toribus debita supplicia sumere dignatus est, in maiorem sui admirationem rapie- bat) vt Ecclesiæ gubernacula denuò susciperet, vehementer rogatus est. Et cum Nar- cissus non amplius propter ingrauescentem ætatem ministerio præesse posset, Alex- ander, de quo supra locuti sumus, alterius Ecclesiæ Episcopus, diuina prouidentia per reuelationem, quæ noctu ipsi secundum quietem apparuisset, vt cum Narcisso in ministerio Ecclesiæ fungendo coniungeretur, accersitus est. Vnde Alexandrum, cum tanquam diuino quodam oraculo ex Cappadocum regione, vbi primùm in Episco- patu gradu fuisset locatus, Hierosolymam tum voti, tum locorum visendorum causa contenderet, illius Ecclesiæ fratres eum excipiunt benignissimè, & non amplius do- mum reuerti permittunt: idque propter aliam reuelationem, ipsis itidem noctu vi- sam: quæ quidem voce euidentissima profusa, eis qui erant inter illos ob virtutem spectatissimi, perspicuè significauit, vt extra portas ciuitatis egressi, eum Episcopum admitterent, qui ipsis à Deo antè designatus erat. Quo ad hunc modum gesto, Hierosolymitani communi Episcoporum consensu, qui finitimas Ecclesias procurabant, necessariò illum apud se manere coegerunt.

Idem ipse Alexander in suis epistolis, quas ad Antinoitas scripsit, quæq; adhuc apud nos extant, Narcissi collegæ sui in præfectura Ecclesiæ Hierosolymitanæ gerenda men- tionem facit, ista in extrema illa epistola ad verbum scribens: Salutat vos Narcissus, qui hinc ante me Episcopatus locum occupauit, & centum iam & sedecim annos præ- tergressus, mecum in eodem ministerio quorundam precibus coniunctus fuit: qui obsecrat vos, vt idem mecum sentiat, eademque sitis voluntate.

VITA SANCTÆ ERMELENDE VIRGINIS, IN VILLA MELDARIENSI QUIESCENTIS IN FINIBVS Brabantia. Habetur in antiquissimo MS. codice Ecclesiæ Traiectensis.

BEATA virgo Ermelēdis, ex Ermenoldo patre & Ermen- sende matre tam genere quam diuitijs spectabilibus exor- ta, ab incunte ætate studuit de virtute in virtutem ascen- dere, vt Deum deorum in Sion mereretur videre. Quæ cum adhuc parentum in domo, puerilis ætatis vinculo teneretur adstricta, nihil tamen puerile gerebat in opere, sed quandam maturitatem morū in gestu intuentibus se præ- ferebat. Declinabat siquidem lasciuiam atque consortia coætaneorum, in thalamo genitricis suæ residens, psalmos- que Dauidicos discens. Si quandò verbum Dei audisset, memoria sagaci recondebat, sapiusque ad os redu- cens, quasi mundum animal nouo semper pietatis affectu ruminabat. Iam tunc suauitatem sponsi sui caelestis prægustabat magno & incompræhensibili modo, desi- derioque illius exæstans, cum sancto Dauid dicebat: Sitiuit anima mea ad Deum fon-

fontem viuum, quandò veniam & apparebo ante faciem Dei mei? Et iterum: Sicut ceruus desiderat ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus.

Cumque pueritia transisset in adolescentiam, parentibus eam nubere filiosque procreare volentibus, nullatenus consensit: dicens se Christo virginitatem suam deuouisse. Arrepto denique ferro, capillos per lacteam ceruicem dependentes præ- scidit, relictoque seculo & omnibus pompis eius, Christum, quem sibi sponsum ele- gerat, per arctam & angustam viam secuta est. Nec retraxit pedem, donèc ad braui- um perueniret: in memoria semper habens, quid pro nobis fecerit, quidque fuerit passus. Parentes autem illius nec minis, nec blanditijs propositum eius immutare va- lentes, redditus cuiusdam villulæ Odenca nomine, ad famulatus sui vsum vnanimiter tradiderunt.

At beata virgo Ermelendis, relicta domo, rebusque parentum postpositis, solita- ria incedebat, sollicitè exquirens locum vbi soli Deo vacare posset. Venit ergò ad quandam villam, cui præerant duo germani fratres, primo iuuentutis flore vernan- tes. Isti necdum legitima contraxerant matrimonia, sed vanitatibus seculi atque ille- cebris inseruebant. Ibi ergò venerabilis virgo aliquandiu commorata, hunc locum æstimabat à Deo sibi præparatum. Diebus verò ac noctibus frequentabat ecclesi- am, nudis pedibus incedens, Domino in holocaustum, proprium corpus offerens: humiliabat se seruituti subijciens, nihil sibi de generis nobilitate blandiens. De nobi- li enim eius profapia descendisse dicitur Pipinus pater sanctæ Gertrudis, cuius meri- tis beata Ermelendis studuit esse coequalis. Necdum in tempore illo sanctus Aman- dus gubernacula Traiectensis Ecclesiæ susceperat, cuius doctrina & institutione multi postea de errore suo ad vias iustitiæ redire coacti sunt.

Fuit igitur hæc virgo suæ generationis singularis lucerna, inter quos enituit candore virtutum, sicut lilium inter spinas. Nec defuit ei tentatio inimici. Antiquus enim hostis calcaneo illius insidians, moliebatur effundere oleum quod adhuc in vase ficti- li conseruabat. Siquidem prædicti fratres introitum illius & egressum sepius confide- rantes, exarserunt in concupiscentiam eius, ignoras alter cogitatione alterius. Vter- que tamen obseruabat tempus & horam qua eam solâ deprehendere potuisset, qua- tenus decore illius suam libidinem fatiaret. Sed cum tempus congruum malitiæ suæ implenda minimè reperirent, interius cæco cruciabantur amore. Quid tamen age- rent? Non enim sine graui scandalo totius oppidi, vim inferre poterant tantæ opini- onis virgini. Vnus autem ex eis, quem flamma libidinis amplius exurebat, expetijt cu- stodem ecclesiæ, dona maxima repromittens, si per eum consensum virginis habere potuisset. Illi enim sepius atque familiaris loquebatur, per eum singulis noctibus ad ecclesiam habebat accessum, quantum sub ouina pelle sanctitatem tamen virginis diu- late non potuisset. Ille verò de consensu virginis omninò desperans, (sciebat enim mentem illius solidatam esse, & in Christo fundatam) rapiendâ potius fore sub conti- cinio noctis iuueni suadebat. Hac enim hora gustato paulisper somno, solita erat ve- nire ad ecclesiam, offerens seipsam hostiam viuam, sanctam, Deo placentem. Et quid agis o humana malitia? Non est sapientia, non est prudentia, non est consilium con- tra Dominum.

Igitur nocte qua rapienda erat, meruit Angelicam vocem audire se monentem ex nomine: Recede, inquit, virgo recede, & virginitatem quam Deo consecrasti, inui- olatam custodi. Quæ valde perterrita, obediens iussioni iter cepit. Cumque spiritus san- cto duceretur, Angelus Domini ei secundò apparuit, & viam quam ceperat nè dese- reret, imperauit. Venies (inquit Angelus) in villam, quam Meldricem nuncupabis, ibi nanque præparauit tibi Dominus locum ad perficiendū desiderij tui votum. Per- uenit igitur venerabilis virgo in locum quem prædixerat ei Angelus: ibique parsimo- nia miræ abstinentiæ diu viuens, gemine dilectionis in se continebat mandatum. Ale- batur autem beata Ermelendis solummodò herbis agrestibus, non inferior summis eremi cultoribus: puellares quoque artus teneros, diris cruciabat iniurijs. Frequen- tabant quoque eam quique religiosi, sed quato Dominus famam eius dilatabat, tan- to humilius se agebat. Tandem verò post multa certamina euocata à Domino ad caelestem peruenit gloriam, quam in terris posita, tota deuotione quæsiuit. Ad cuius exequias non hominum resonabat turba, sed hymnidici Angelorum chori Christo cecinerunt gloria. Et quia Christo fuit dilecta, ab ipsis est officiosissimè sepul- ta. Hæc interea virgo beata, quadraginta octo annis latuit aliena à cultu seculi, solis

Vouet Deo virginitatē.

Odenca vulgo ter dicitur prope Lo- uanium.

Villa illa Beuecum vocitatur.

Istius S. Pipini Vita habetur Es- buarij 21. Tom. 1.

Cant. 2.

Duo iuue- nes ardent in concupi- scentiâ eius.

Rom. 12. Prouer. 21.

Angelicis monetur lo- co cedere, & in Meldri- cem, vulgò Meldact, comigrare.

Abstinentia eius.

Obit' eius.

Angelico ministerio sepelitur, vene-

venerata civibus celi. Sic denique Christus manifestavit eam seculo huic, ut quae erat iam apud eum glorificata in caelis, etiam apud homines honoraretur in terris. Erat igitur homo quidam, qui praefaram solitudinem ab Angelo simul & beata Ermelende Meldricem vocatam cum transiret, contigit Deo disponente, ut longius ire nequireret. Media autem noctis hora apparuit tumulus virginis solis claritate lucidior, auditque Angelos psallentes. Apparente autem luce dei, disparuit visio caelestis: sed odor nimiae suavitatis in eodem loco permanfit. Post haec praedictus vir devotus, peracto negotio, ad praedictum redijt locum, atque ad tumulum sui signi secundò devotissime excubavit: nec frustratus est spe sua. Nam pius Dominus iterum dignatus est illi reuelare glorificationem sponsae suae. Quam enim apud se glorificauerat in caelis, disponebat & magnificare in terris. At ille Domini voluntate certior effectus, surgens manè laetus, agensque Deo gratias, inquit: Verè Dominus est in loco isto, & ego nesciebam. Et statim reuersus ad propria, omnibus quae sui iuris erant assumptis, super tumulum virginis capellam fabricauit, ibique cum sobrietate viuens, finem dierum in pace sortitus est.

Sepultura eius cuidam deuoto viro reuelatur.

Gen. 28.

Audientes igitur populi quod gestum erat, conuenerunt ad locum, corde & animo concinentes hanc antiphonam: Tua sunt haec Christo opera, qui sanctos tuos ita glorificas &c. Statimque aperientes terram, apparuit sarcophagus, in quo iacebat inuoluta virginis corpus. Et subito tanta sanitatum emanauit copia, vt ei congruenter aptari posset, quod Dominus in Euangelio dicit: Qui credit in me, opera quae ego facio, & ipse faciet, & maiora horum faciet. Nam caecis visus, surdis auditus, claudis gressus, omnibus quoque pie pulsantibus salus & incolumitas reddebatur. Daemones etiam ex obsessis corporibus egredientes, expulsioue sua virginis meritum inuiti prodebant. Denique quicumque sepulcrum eius fideliter tetigisset, sanus fiebat à quacunque detinebatur infirmitate. Odone virtutum eius commoti, ex longinquis regionibus superueniebant viri cum mulieribus, & virgines delicatae, nudis pedibus misericordiam Domini implorantes. Per meritum autem beatae virginis Ermelendis gratiam Dei sibi affuisse sentiebant: laeti & alacres remeantes ad propria, Amen.

Elevatio sine inuentio corporis eius.

Iohan. 14.

Multa ad eius sepulcrum miracula.

MARTYRIVM S. MARCELLI CENTVRIONIS ET MARTYRIS, VT HABETVR IN ANTIQVIS MS. libris, quibus antiquissima Martyrologia consentiunt.

Octobr. 30.

S. Marcellus palam confitetur Christum.

Vitis, gestamen est centurionis.

Ducitur ad tribunal Agricolani praefecti.

In ciuitate Tingitana, procurante Fortunato praeside, aduenit natalis Imperatoris. Denique cum omnes in conuiujs epularentur, Marcellus quidam ex centurionibus profana refutans conuiuia, reiecto etiam cingulo militari, coram signis legionis, quae tunc aderant, clara voce testatus est: Iesu Christo Regi aeterno milito: amodo militare Imperatoribus vestris desisto: sed & deos vestros ligneos & lapideos adorare contemno, quia sunt idola surda & muta. Stupentes autem milites ista audientes, apprehensum eum in custodiam coniecerunt, & euntes nunciauerunt Praesidi. At ille haec audiens, iussit eum recludi in carcerem: finitisque epulis residens in consistorio, introduci eum ad se praecipit: introductoque Marcello ex centurionibus Astasianus Fortunatus Praeses ei dixit: Quid tibi visum est, vt contra disciplinam militarem te discingeres, & balteum ac vitem projceres? Marcellus respondit: Iam die duodecimo Calendarum Augustarum apud signa legionis istius, quando diem festum Imperatoris vestri celebrastis, publice clara voce respondi me Christianum esse, & sacramento hinc militare non posse, nisi Iesu Christo filio Dei patris omnipotentis. Fortunato Praeses ei dixit: Temeritatem tuam dissimulare non possum, & ideo perferam Imperatoribus & Caesari ipsi. Sanus transmitteris ad dominum meum Aurelianium Agricolanum, agentem vices praefectorum praetorio.

Dic tertia Calendarum Nouembrium Tingitanam introducto Marcello ex centurionibus, ex officio dictum est: Marcellum ex centurionibus Praeses ad tuam potestatem transmisiit. Praesto est epistola super nomen eius, quam, si praecipis, recito.

Agricolanus dixit: Reciterur. Ex officio dictum est: Miles hic, reiecto cingulo militari, Christianum se esse testatus, coram omni populo in deos & in Caesarem multa blasphema locutus est. Ideò cum ad te direximus, vt quod ex eodem claritas tua sanxerit iubeas obseruari. Recensitis itaque epistolis, Agricolanus dixit: Locutus es haec apud acta praesidis? Marcellus dixit: Locutus sum. Agricolanus dixit: Centurio ordinarius militabas? Marcellus dixit: Militabam. Agricolanus dixit: Quo furore ausus es, vt projceres sacramenta, & talia loquereris? Marcellus respondit: Furor nullus est in eis, qui timent Dominum. Agricolanus dixit: Singula haec locutus es, quae actis praesidialibus continentur? Marcellus respondit: Locutus sum. Agricolanus dixit: Proiecasti arma? Marcellus respondit: Proieci. non enim oportet Christianum hominem molestijs secularibus militare, qui Christo militat. Agricolanus dixit: Ita se habent facta Marcelli, vt haec disciplina debeat vindicari. Atque ita in Marcellum, qui centurio ordinarius militabat, qui abiecto publice sacramento, polluisse se dixit, & infuper apud acta praesidis alia verba furore plena deposuit, animaduerti placet. Qui cum ad supplicium duceretur, dixit Agricolanus: Ne tibi Deus beneficiat. sic enim decebat martyrem de hoc mundo discedere. Et his dictis, capite caesus occubuit pro nomine Domini nostri Iesu Christi, qui est benedictus in secula, Amen.

Sic haec accipi, vt illud Apostoli 2. Tim. 2. Nemo militans Deo, implicat se negotijs secularibus. Capite caeditur.

MARTYRIVM SANCTI MARTYRIS ZENOBII, ET ZENOBIAE EIVS SORORIS,

Authore Simeone Metaphrasste. Est in tomis Aloysij.

AEGAE est ciuitas, quae sita quidem est in sinu Ionico, habitatur autem à Cilicibus: cuius ea pars quidem, quae vergit ad continentem, non est magna: latam autem & porrectam in satis magnam latitudinem propinqui maris portus excipit. Ea tulit beatorum Zenobium, natum ex pijs parentibus, radicis bonae re vera bonum germen. Qui cum decessissent, is relictus fuit apud patrum. Patruus verò, cum esset re vera vir diuinus, & virtutis studiosus, videns puerum ritè sequentem paternam pietatem, & quomodo vnuerse eius haereditatis, ita etiam virtutis factum esse haeredem, affini suae Teclae eum despondit, par Deo gratum propter pietatem, & insigne bonis omnibus operibus. Ex eis ergo natus est Zenobius: deinde etiam soror eius Zenobia. (hoc enim eis nomen impositum fuit à parentibus) sanctum par, rami fertiles spiritalibus operibus.

Cum autem egregius Zenobius iam ad ephebi peruenisset aetatem, eis quidem moriantur parentes: consumuntur verò facultates, partim quidem in ventres pauperum, partim autem ad curam infirmorum. Tam pulchre enim medicinam didicerat Zenobius, & in agros ostendebat tantam miraculorum effectiorem, vt nec solum quidem eius manus contactum possent morbi sustinere, sed eius sola fugarentur praesentia. Hoc autem non erat opus artis, sed donum gratiae, & praemium virtutis. Non solum autem sanitatis, sed etiam victus erat suppeditor Zenobius: & omnibus, qui ad ipsum accedebant, suppedibat tam quae ad morbi pertinebant curationem, quam quae ad alimentum corporis, quocumque morbo detinerentur, & quibuscunque cibus opus haberent. Quinetiam non solum dabat gratis, sed etiam ipsum praecipuum longo interuallo superabat. Nam praecipuum quidem dicit: Gratis accepistis, gratis date: Ille autem praeter medicinam adiungebat etiam alimentum agrotorum, non solum gratis curans, sed etiam cum curatione praebens mercedem. Talis quidem sacrosanctus Zenobius obtigit Cilicum regioni, quo tempore Imperator Romanorum, deditus simulacris & impiae ac falsae religioni, mortuus est in impijs dogmatibus. Sed illius quidem tam imperij, quam furoris in Christianos, relictus est haeres Diocletianus. Statim autem Lyfiam praeficit Ciliciae, qui & ad cruciandum erat violentissimus, & ad allicendum blanditijs maxima vi praeditus. Ille autem cum venisset ad Mopsi urbem, excitat persecutionem aduersus Christianos, eamque grauissimam, & maximè horribilem. Tres autem numero adolescentes, Claudius, Asterius & Neon, fuerunt etiam exerciti in illa persecutione: quos tulit quidam Isauria,

Octobr. 30. Cap. 1.

Pareres beatorum Zenobij & Zenobiae.

Cap. 2.

Zenobij virtus in depellendis morbis.

Matth. 10.

Duplex beneficium conferunt agris.

Claudius, Asterius & Neon, martyres.

Yyyy

Laran

Larandus autem exercuit. Ij enim à Lyfia vehemētibus & multis subiecti cruciatibus, in crucem aēi extra muros, subiērent mortem maleficorum: eorum autem corpora proiecta sunt deuoranda à feris & volucris. Et Lyfias quidem talem ostendebat infaniam aduersus Christianos.

Cap. 3.
Zenobius
fit Episcopus
Aegarum.

Egregius igitur Zenobius cum in tanta virtute vitam egisset, & diuina reuelatione Christi gregem pascendum suscepisset, & Ciliciae fuisset creatus Episcopus, in posterum etiam duplicem ostendit curationem: vt qui non solum corporibus, sed etiam animis mederetur, & illa quidem à morbis, has verò liberaret ab impietate. Hinc dicitur Indi cuiusdam Praefecti coniugem incidisse in morbum immedicabilem. Is autem erat cancer, qui in interiorem partem thoracis incubnerat. Propter quem congregatae omnes manus medicorum, artesque & medicamenta, ostensa sunt illi morbo cedere. Vxor is ergo vicem dolens Indus, & videntem tanti mali inueniret solutionem, diligenter perscrutans, à quodam mercatore accepit de Zenobio, eum multos curare aegrotos solo verbo, & manuum impositione. Ille autem statim nihil cunctatus, sed statim cum coniuge & liberis iter ingressus, venit Aegas. Talis enim est, qui affligitur, animus, & ad id, quod audiērit exequendum acerrimus propter spem meliorem libertatis. Cum illuc ergo venisset, rogabat de Zenobio, vbinam esset, & apud quem degeret: & omne ponebat studium, vt eum videret. Cum hoc autem modo se haberet Indus, & tam magni faceret illi videre, ei apparet visio, quae ei verè, & non in somnis, iubeat accedere ad ecclesiam Christianorum. In ea enim, inquit, inuenies eum, quem quaeris. Cum is ergo surrexisset, cum vxore statim venit ad templum. Et cum in eo inuenissent sanctum, stantem in medio multitudinis, & ex ore suo emittentem doctrinae fontes suauissimos, dimotis ijs, qui circumstantebant, speciosos illius pedes, & bona reuera euangelizantis ardentissime apprehensant supplices, misericordemque & clementem illam animam orant & obsecrant, vt à malo liberentur. Nam etsi in vxoris thorace inesset morbus, mariti tamen multo magis tangebatur animum. Ille autem curationis mercedem ab eis postulat pietatem, & vt à patrio errore discedentes, ad agnitionis veritatem transfugerent. Quod quidem prompto & alacri animi studio se facturos eis profitentibus, excipiens sanctus: In nomine Iesu Christi, inquit, qui sanauit mulierem profluuiio sanguinis laborantem, sana esto, mulier, & liberare à morbo. statimque grauis ille morbus verbo, tanquam flagello aliquo fuit expulsus: & diuinum baptismum & ipse, & vxor, & liberi fuerunt affecti. Deinde etiam cum fuissent participes sacramentorum, domum laeti redierunt, vt qui cum morbo mulieris, qui erat in thorace, vnà quoque perdidissent morbum deceptionis, & sanitate animae fuissent locupletati.

Matth. 9.
Sanat femi-
nam cācere
laborantem.

Cap. 4.

Alia quoque mulier, quae in virtute viuēbat Antiochae, & opem ferebat multis indigentibus, in morbum incidit grauissimum. Eum medici nominant phagedenam. Exortus autem inter mamillas, vastabat omnia circuncirca. Omnem ergo aliam desperans ipsa quoque curationem, egreditur noctū à ciuitate: cumque venisset per Seleuciam, & ad litus accessisset, & nauem quandam ascendisset, appellit Aegas. Et ardenti studio ad sanctum accedens, ei ostendit grauem illam affectionem, eumque rogat & supplicat, vt vel ante illius oculos moriatur, & citò exoluat debitum, vel liberetur à malo, quod eam affligit. Morbus enim ei tantam afferebat necessitatem, & tantum dolorem, vt etiam mortem peteret loco beneficij, & ea videretur esse liberatio à malis. Cum his motus fuisset sanctus, & manu Crucis signum fecisset, & deinde diuinum Christi nomen inuocasset (ò Dei iudicia, ò benignitatem, quae nullis potest verbis exprimi) rumpitur quidem statim morbus, qui solum impleuit sanie: soluitur autem mulier à doloribus, & reuertitur sana Antiochiam.

Signo Crucis & precibus curat phagedenam.

Cap. 5.

Quae autem post haec sequuntur, sunt Diocletiani persecutio aduersus pietatem, & Deo inimicum ab eo profectum edictum, & Lyfias illius sanctitatis & inhumanitatis minister acerrimus. Qui cum accepisset diuinum Zenobium predicare vnum solum Deum, eiusque praecpta & voluntatem studiosè & diligenter amplecti, & eius inuocatione morbos omnes facile soluere, & manum abundè suppeditantem porrigere egentibus, eum statim comprehendit, & cum in media praesidisset ciuitate, & eum coram ipso curasset sistendum: Sape, inquit, ò Zenobi, à me de te est auditum: sed cum non facile possem soli fame credere, propterea te in meum adduxi conspectum, vt etiam oculos haberem testes eorum, quae audiui: & vt paucis absoluaui, haec duo tibi propono, vt vel parcas pio edicto Imperatorum, & dijs nobiscum sacrifices: quod quidem

Sistitur ad tribunal.

quidem efficiet, vt tu maximum honorem assequaris, & magnas opes, & vitae splendorem, & aliorum bonorum remunerationes tibi conciliabit: (hoc tibi potes certò persuadere) vel vt damneris ad plagas, vincula, cruciatus, & caetera tormenta. Quorum quisnam est alius finis, nisi mors omninò saeuissima, & plena maximo dolore? Ad haec egregius Zenobius: Mihi, inquit, vnus est verus Deus Iesus Christus, in quo ego confido, à quo est ipsa essentia & vita, & propter quem est mihi mori lacrum: neque enim quicquam ex ijs, quae hinc sunt iucunda & delectabilia, est conferendum cum ea, quae est illic, remuneratione. Quamobrè saeuus indignatus Lyfias, sublimè in ligno tollit athletam, & tormenta infert eius corpori: Videamus, dicens, an Christus sit venturus, vt ei opem ferat.

Constans oratio eius.

Sustollitur in lignum.

Interea verò, currens alicundè, venit ad eum Zenobia soror eius. Quae cum eum adspexisset in ligno, & vel ex ipso spectaculo repleta fuisset audacia, &, si quid est mole, aut imbecillum, aut muliebre, id totum abiiecisset, & se verè esse eius sororem ostendisset: Superbe, inquit, Tyranne, quidnam sceleris admisit frater, quod tu eum sic torques? Ille autem, (ò sinistram, & dolosam, & illiberalem animam) ad mulieris dicendi libertatem placidissime respondit & lenissime, vt & in eam, vtpote foeminam, se blandis verbis insinuaret, & induceret, vt imbecilliozem. Sacrifica enim, inquit, Zenobia tu quoque dijs, nec sustineas videre speciem ac vigorem & florem tui corporis, miserabiliter multis ac varijs tradi supplicijs: quorum, ò mulier, dedecus est longè ipso dolore grauius. Illa autem simul cum fratre loqui incipiens, veluti vno quodam motu animi & consensu: Non nobis, dixerunt, persuadebis ò Tyranne, Deum verum & vium permutare cum simulacris mortalium hominum, nec si fieri quidem posset, vt tu innumerabiles nobis mortes afferres, & non hanc vnā, quae nobis vel ab ipsa natura debetur necessariò. Haec ergo cum dixissent, martyres statim lecti excipiunt ferrei, & ignis sub lectis accenditur. Aderat autem Lyfias quoque acclamans: Veniat Christus, & opem ferat ijs, qui pro ipso patiuntur. Zenobius autem ei honestè dixit: En adest, siuam rorem praebens nobis medicinam, etiamsi tu hoc non possis videre, cum sis circumdatus tanta caligine impietatis.

Item foris eius Zenobiae constantia. Simul torrentur igni.

Tyrannus ergo cum videret eos tam magno & tam forti animo praeditos, in praesentia quidem cessare facit eorum cruciatum, simul quidè & ad sensum doloris eum nequaquam sufficere existimans, & spe quadam sibi blandiens fore, vt ij persuadeantur, & conuertantur, nec perpetuò ita sibi nihil parcant. Cum itaque è lectis ferreis eos fecisset surgere: Vestri, inquit, modò miseremini, neque sit alter alteri inuicem adspectus miserabilis, frater ante oculos sororis atrociter interfectus. Illi autem moribus & animis magis fratres, quam corporibus: Tibi, dixerunt, ò iudex, potius consulimus, vt tuae animae aliquam curam geras: & timeas quidè gehennam, cuius minae tibi intentantur, & supplicia illa immortalia: discedas autem ab hoc errore manifesto, & ad Deum verum accedas, & ad pietatem. Nos autem tibi erimus apud Deum intercessores, sponsoresque & fidei iutores, quod acceptam tuam habebit conuersionem, & te placidè excipiet, & dignabitur bonis ineffabilibus. Propter quae Lyfias rabie quadam & furore factus acrior, iubeat illud par verè bonum injici in lebetes. Lebetes autem subitis habebant ignem valde accensum. Illi verò stantes ante lebetes, cum oculos simul cum anima in caelum sustulissent, dicebant: Domine Iesu Christe Deus pacis, suscipe in pace animas nostras. Finitis precibus, eos statim exceperunt lebetes: & quae erat in eis quidem aqua, vel ipso igne feruebat vehementius. Par autem martyrum, cum diuinum quendam rorem ab alto sensisset, canens sensim est egressus. Canticum autem erat: Seruasti nos Domine ab ijs, qui nos affligunt: & eos, qui nos odio habent, affecisti pudore.

Cap. 7.

Coniunctur in lebetes bullientes, nec laeduntur.

Psal. 43.

Caeterum Lyfias cum eorum mutationis omnem spem abiiecisset, vltimam fert in eos sententiam, vt gladio vitam finiant. Cum itaque extra muros ciuitatis Aegarum fuissent sancti, vt iusserat Lyfias, & se rursus dedissent precibus: Agimus tibi gratias, Christe Deus, dicebant, quod dignatus sis efficere, vt bonum certamen decertaremus, cursum consummaremus, fidem seruaremus. Tibi ergo placeat, O Domine, vt simus participes praemij supernae vocationis: & nos refer in numerum eorum, qui placuerunt sancto tuo & admirando nomini: quoniam es benedictus in secula. Statim autem preces effectus est consecutus: & vox quadam resonans è caelo, eis pollicita est coronas, & ad illa euocabat athletas, quae illi consequi obtabant per martyrium. Cum autè audissent vocem ij, qui aderant, humi cadunt proni & lachrymantes

Audistis carolitus vocem.

Capite ca-
duntur. propter admirabilem illam auditionem. Atque tricesimo quidem mensis Octobris amputata fuerunt capita martyribus.

Cap. 9. Sacra autem illorum corpora ante urbem proiecta, cum Hermogenes & Cains presbyteri profunda nocte cum suis sustulissent, pieque admodum & sanctè loculis imposuissent, condunt in ea, quæ illic erat, spelunca. Timebant enim insultum impiorum, nè illis etiam ipsas inuiderent reliquias. Ità fuit sanctis his fratribus in omnibus conservata fraternitas: & communem confessionem, cõmunem etiam fecerunt decertationem: & quomodo ex vno vtero prodierunt, ità etiam vnus locus suscepit vtriusque corpora: Ad gloriam Domini nostri Iesu Christi: Cui gloria & potentia nunc & in secula seculorum, Amen.

Vno sepeli-
untur loco.

VITA ET MARTYRIVM SANCTI
MARTYRIS EPIMACHI, AVTHORE

Simeone Metaphraste. Habetur in
tomis Aloysij.

31. Octobr.
Cap. 1.
Christiani
olim ad ido-
lorum sacri-
ficia copulsi

LIM profecto impietatis caligo per totum orbem terrarum diffusa erat, hominesque vniuersi ad sacrificium dijs offerendum compellebantur, imperantium minas, & iudicum seuitiam atque impetum formidantes. Quamobrem natura seipsam denegabat: tunc enim cognationis iura conculcata omnino euertebantur. Quinetiam veteris benevolentia coniuinctio in dissidium conuertebatur.

Cap. 2.

Epimachus
in Aegypto
natus & edu-
catus,

Degit in
monte Pe-
lusio.

Cap. 3.
Vita eius
asperitas.

Cap. 4.

Eximia S.
Epimachi
virtus.

Interea verò tanquam stella quaedam inter Christi milites magnus effulgebat Epimachus: qui vnius quidem Aegypto tantum cognitus fuit: post martyrium autem toti mundo euasit manifestus. Eum enim tunc Aegyptus, velut lucernam quandam sub modio latentem, occultabat. Nam regio illa, eius viri educationis atque optime institutionis particeps facta fuit: quippe quæ virtutis & ætatis ipsius progressum atque incrementa perspexit. Is non solum cum ætate virtute quoque crescebat, sed etiam virtus ipsa in eo perspiciebatur longè maior, quam eius ætas postulabat: idque cum nullo vitæ magistro atque duce vsus fuisset, sed ipse sibi tanquam regula quaedam & forma extitisset, animum simul atque mores componens, illum videlicet mitem & tranquillū efficiens, hos prudentes semper, attentos & sobrios. Hinc Pelusius mons incolam eum virum suscepit, quemadmodum eremus olim Iohannem Baptistam, & Carmelus Eliam habuit.

Cum igitur Epimachus ipse in monte Pelusio versaretur, & in omni philosophia se exerceret, omnemque victus duritiem amplexaretur, vitam denique propter Christum asperam ac laboriosam viueret, Iudex quidam seuitia & ferocitate insignis, Alexandriam venit. Iudex autem ille cætera quidē omnia pro nihilo faciebat: sed omne tantum studium, industriam & artes adhibebat, quibus totam urbem illam suis retribus caperet, & acerbam impietatis prædam colligeret: idque vt assequi posset, nullis machinis abstinebat. Quamobrem Christiani omnes illius iudicis minas extimescentes, alij in solitudinem aufugiebant, alij se Christianos esse dissimulantes, impietatem simulabant. Quicunque verò pietatem profiteri volebant, acerbissimis cruciatibus tradebantur.

Tunc igitur Epimacho solitudo ipsa non amplius fuit optabilis, neque illa vitæ ratio grata erar, qua consuetudinem & hominū impietatem vitabat: sed amoris ardore in Dei pietatem vehementissimè accensus, & zelo quodam magno excitatus, vitam simul, solitudinem & quietem illam contempsit, & ab eremo in mediam urbem descendit: quinimmo adijt ad tribunal Tyranni, nihil eorum metuens, quæ corporeis oculis cernuntur, neque his rebus, quæ terrorem iniiciunt, perterrefactus. Quare admirabilem animi fortitudinem indicauit. Deinceps idolorum aram evertit, eamque solo adæquauit, partim generosa & forti manu, partim potentia quadam, non humana, sed diuina vsus. Ad hæc & aduersus iudicem imperum fecit, iusto quodam furore illum viciscens, qui Deum & eius sacras leges violabat. Ac nisi ab ipsius satellitibus martyris impetus detentus fuisset, Tyrannus ille miserabili casu iacuisset.

Quæ

Quæ omnia cum iudex non ferret, sed ira excandesceret, quod homo tam vilis & abiectus, coma squalidus, toga miser, tanto impetu in eum irruere ausus esset, in carcere & vincula virum illum sanctissimum iussit conijci, propterea quod audaciam & temeritatem magnam præ se tulerat: quamobrem & iustas pœnas ei perfoluendas esse decreuit. Multi quidem alij, & ipsi pietatis causa conclusi, carcere illo detinebantur. Sed illis omnibus multum adiuuenti, magnaque ad martyrium libenter perferendum adhortatio, erat Epimachi oratio atque alacritas, quippè quod omnes cruciatus, quos sibi paratos ac propositos videbat, negligens, de illorum salute tantum erat sollicitus. Ad hæc admonitionibus & doctrina multa eos instruebat atque confirmabat, vndique ipsos muniens, eisque persuadens, vt vigilantes ac tales esse studerent, qui omnino ab hostis diaboli machinis expugnari non possent.

Cap. 5.
Coniicitur
in carcerem
& vincula.

Confirmat
captiuos
Christia-
nos.

Cap. 6.

Multi mar-
tyrium ob-
cunt.

Cum verò iudex illos ad se duci iussisset, eosque multo constantius, quam antea, Christi confessionem profiteri vidisset, eiusque rei causam Epimachi consilia & adhortationes fuisse cognouisset, illorum omnium, post multos & intolerabiles cruciatus, linguas excindi iussit, (his enim utebantur martyres ad veritatem defendendam, quæ res iudicis animum maximè cruciabat) deinde eorundem capita gladio amputari. Post hæc vincum ad se duci iussit generosum Epimachum, quem intuens: Quare, inquit, tu vir ita grauis, & forma spectabili, ad eam impietatem prolapsus es, vt non solum nos, sed deos etiam ipsos & Imperatores contemneres? Homines quidem sæpè ab officio aberrare necesse est: at non decet tamen in erratis permanere, sed consilium mutare, & corrigere, quæ non rectè à nobis facta fuerint. Quamobrem & tu, cum humano more peccaueris, tandem respicias, & nostris iussis obedias, nobiscum vnà dijs sacrificans, & in illos benevolentiam ostendens: nè, si deos ipsos omnium dominos colere nolueris, tu quoque sceleratorum hominum mortem patiaris.

Cap. 7.

Constans
vox S. Epi-
machi.

Martyres
cur hæc de-
spiciant vi-
tam.

Ad hæc ardentissimus ille veritatis propugnator Epimachus, apertam illius temeritatem redarguens, quod admonitionibus & doctrina sua eum ad impietatem impellere conatus esset, ab exordio orationis suæ fecit, vt Tyrannus ipse statim eius animum perspiceret, & ab omni spe decideret. Me, inquit, o iudex, nunquam ab ea pietate, cuius ego alumnus & amicus sum, tu auertere poteris. Nè igitur ad negandam Christi confessionem dehinc prouoces, neque aliud quippiam me facturum, aut disturum speres, quod animi aut mentis imbecillitatem significet. Christum enim confiteor, Christum prædico, per quem creata sunt omnia: per quem homo formatus, & lex data est: qui mentem nobis dedit omniū ducem ac magistram: qui pro nostra omnium salute, quæ iam periërat, humana carne se induit, & crucifixus ac sepultus fuit, resurrexit, & in cælos assumptus est, atque iterum venturus cum gloria creditur. Vtinam & tu istam idolorum cæcitatem ab oculis animæ abijceres, & suauem ac salutare Christi lucem adspiceres. Nolim enim puter aliquis, temerè ac frustra nos corpora nostra cruciatibus libenter tradere. Non ita sumus nobis ipsi inimici & insidiatores. Verum quoniam altera quaedam vita est multo præstatio hac, quæ videtur: alter quidam mundus, & sempiterna rerum bonarum delectatio, nullo tempore circumscripita, sed perennem iucunditatem afferens: propterea mundum hunc spectabilem, & carnem hanc fragilem atque caducā despiciamus. Talis est nostra confessio. In hac firmi & stabiles consistimus. Pro hac & ego quenuis cruciatum sustinere paratus sum. Tu verò si celerem mortem attuleris, pergratum mihi facies, & te ipsum dedecore liberabis. Quo enim diuturniore cruciatu me affliges, eo promptior ad iussa tua contemnenda inueniar. Nam si nihil aliud esset, certè & martyres illos reueor, qui ante nos certamen subiërun, & reliquos istos, qui nobiscum vnà carcerem rursus habitant: ob idque & ipse illud studeo, nè sine corona discedam: sed vt postquam in illorum choro enumeratus fuero, istis optabilem certaminis mei cursum ostendam.

Cap. 8.

S. Epima-
chus ferreis
vngulis la-
niatur.

Iohan. 19.

En vt cupit
Christo cõ-
formari.

Hæc martyris verba dubitationem magnam Tyranno attulerunt: qui cum Epimacho persuadere non posset, eum in ligno suspendi iussit, ac ferreis vnguibus lacerari. Ille verò eo magis eiusmodi tormento lætabatur, quo se ob eam rem beatior existimabat: quippè quod imitator esset eorum, quæ Dominus Iesus passus fuerat. Itaque aiebat: Si Dominus noster Iesus Christus propter nos crucifixus est, & fellis atque aceti potionem accepit: si eius latus lancea percussus fuit, si palmæ clauis perforatæ sunt: quare nõ debeo & ego illius seruus, magna cum voluptate in hispiis cum Christo Domino meo communicare? Certè martyr ille etiam lancea percuti cupiebat: quin-

quinimodè fel ipsum appetebat : & Veniant in me alapa, dicebat : inijciantur sputa : circundetur caput meum corona spinea : detur in manus & arundo. Vbinam sunt dedecora & irrisiones ? vbi alapa ? Omnia enim praesentia haec mihi ad futura illa bona spectanti, eaque appetenti, videntur parua quaedam esse, ac pro nihilo facienda.

Cap. 9. Acutis lapidibus caeditur.

Hac cum diceret martyr, prioribus tormentis noua quaedam adijciebantur : & acutis lapidibus generosus ille athleta, Tyranni, hoc est, crudelis & inhumanæ pro-sus animæ iussu, feriebatur. Instabat enim ac vrgebat : Ita, inquit, hominem percutite, vt eius corpore crebris ictibus perfracto, celerrimè animam ipsam abrupat. Sed non videbat Tyrannus ille, martyrem ea re illustriorem effici, maioremq; apud Deum fidutiam ipsi conciliari. Ceterum eorum, quæ dicenda sunt, narrationem sequamur. Deinceps enim planum fiet, quemadmodum Epimachus manifestiorem Dei gratiam & miracula consecutus est.

Efficitur ex pennis illustrior & fortior.

Cap. 10.

Lacerabatur ille quidem in ligno, & lapidibus ita feriebatur, vt eius ossa etiam ipsa frangerentur. Puella verò quaedam illic adstabat, & ipsa vna ex eorum numero, qui spectaculo aderant. Erat autem oculo altero excæcata. Illa cum ad martyrem intentata esset, & grauissimos eius cruciatus lamentaretur, pars quaedam è martyris carnibus abstracta, & per aërem perlata, in illius puellæ oculum sanguinis guttam instillauit, quæ quidem (ò miraculum singulare, ò Dei benignitatem omni oratione maiorem) in lumen statim conuersa est, & puellæ oculum sanum effecit. Hoc Epimachi martyris miraculum quasi pertransientes diximus, vt ostenderemus vnam eius viri sanguinis guttam subito tantam curationem afferre potuisse.

Cæca videt, tacta eius sanguinis gutta.

Cap. 11.

Cum verò martyr in diuersam sententiam flecti non posset, & Dei religionem nequaquam negare vellet, vltima in eum sententia lata est, & sacrū illud martyris caput securi percussum fuit : & eius quidem venerandum corpus, fidelium hominum manibus religiosè curatum, illic conditū est, vbi & martyrij sustinuit consummationem. Eius viri certamen non Alexandrinus tantum populus, quiq; finitimas ac feracissimas Aegypti regiones colunt, valde admirati ac reueriti sunt : sed illud mundus nunc celebrat vniuersus. Eundem quoque certaminum author & iudex Deus è cælo illustri corona donauit, propter quem Epimachus cruciatus omnes perpassus est : eiusque imitator esse in tormentis perferendis maxime concupiuit ac studuit. Ipsi Creatori & Saluatori, Domino ac Deo nostro sit gloria, honor & adoratio cum Patre principij finisq; experte, & sanctissimo atque viuificante spiritu, quæ est vna diuinitas in æquali & indiuidua Trinitate, vitam præbens omni spiritui, & regnans nunc & semper, & in sæcula seculorum, Amen.

Caput ei anputatur.

HISTORIA SANCTI QUINTINI MARTYRIS, DOCTE SANÈ ET GRAVITER CONSCRIPTA, TAMETSÌ AUTHORIS NOMEN VETUSTI MS. CODICES NON HABENT.

PRAEFATIO AVTHORIS.

Sanctorum martyrum beata certamina, & triumphos gloriosorum testium Christi prædicare, Christo est præconia dicere : quia cuius illi membra extiterunt, ipse in eis vicerat, ac per hoc ad illum totius victoriæ laus palmaque redundant. Christus enim martyrum Rex, martyrum est forma, martyrum virtus, martyrum victoria. Ipse pati permittit, & ipse patitur. Ipse vincit, & ipse coronat. Totum ergò sanctorum martyrum, totum est Christi, à quo martyrij beata manuit cõditio, qua nunc sanctorum multitudo redimita coruscatur : quorum pia certamina, quanuis nostra longè præcesserint tempora, sacris tamen scriptis indita accepimus, & gestorum ordinem, Christo fauente, cognoscimus. E quibus beati Quintini gloriosa facta recensentes, sanctam passionem eius scribere operæ precium ducimus, secundum quod eiusdem passionis ordinem fideliter, vt credimus, ad nos vsque delatum accepimus : quem cum Christo & in Christo inæstimabili dignitate regnare & gloriari perpetuo confidimus.

codex habet scribendam negotiosum.

NAR-

CAP. I.

ANCTVS igitur Quintinus Christi famulus, & martyr gloriosissimus, quanuis Romana gente oriundus, & senatoria stirpe progenitus nobilitaretur, fidei tamen nitore insignior, Regem suum Christum deuotione, vt miles fidissimus, secutus est. Pro cuius amore primò patriam, gentem, parentesq; relinquens, relicto etiam mundialis monarchiæ loco, Gallijs se intulit, & cū beato Luciano Ambianos vsq; peruénit : sed sancto Luciano Belouacensium urbem adeunte, beatus Quintinus agonis sui tempus expectans, Ambianis resedit. Quod factum diuinitatis providentia credimus, quatenus verbi diuini femina latius spargerentur fidelibus, & plura terrarum loca consecrarentur eorum sacris Christo immolatis cruoribus.

In hac ciuitate Ambianen. S. Martini nudè chlamyde vestiuit.

CAP. II.

Interea cœpit per eosdem viros sanctos Christi manifestari nomen, & virtutum eius insignia propalari, non solum eorum prædicationū documentis, verum etiam virtutum & miraculorum testimonijs. Oriebatur enim noua lux cæcis, Crucis data signaculo : vigorem pristinum membra morbis fessa resumunt, lingua * balbutiens in verba prorumpit, & claudi cursus arripiunt, qui antè nec gressus nouerunt. Sed hæc miracula Christi, per seruos suos exhibita, sicut fidelibus ad emolumentum extitère salutis, sic infidelibus ad augmentum suscitandi furoris. Beatus verò Quintinus & Lucianus, ieiunijs & orationibus instâtes, agonum suorum certamina Domino commendabant, & laborum suorum studia vt à Domino dirigerentur, cunctis nisi bus implorabant.

* blaterans, habet codex.

CAP. III.

Itaque tempore illo imperatoria sceptrâ gerentibus Diocletiano & Maximiano, tanta in Christiani nominis religionem exarsit inuidia, vt circumspectè Christiani persequerentur, & mortibus variarum pœnarum publicè priuatimq; traderentur. Non enim paganorum vesaniam coercere potuit populi multitudinis damnum, non æratum compassio, neque sexuum discretio. Sed quanto acrius iugulabantur, tanto copiosius, Christi fauente gratia, ad eius fidei confessionem vndiq; confugiebatur, vt veraciter dicere possit Ecclesia : Cum inuocarem, exaudisti me Deus : in tribulatione dilatasti me. Principibus verò supra memoratis, primatūs sui insignia gerentibus, Ricthouarus quidam constituitur præfecturæ in Gallijs agere iura. Qui tantæ mox crudelitaris insania aduersus Christianos exarsit, vt eorum sanguine rabiem suam nunquam satiari posse putaret. quod mox factis manifestè sategit, in eorum videlicet beatorum martyrum nece, quos, * Basileam urbem veniēs, inquiri fecit : & pro sancti nominis Christi confessione, eo in loco, vbi * Arar flumen in * Rheni alueum se infundit, mergere & crudeliter necari præcepit. Sed profundis gurgitibus quanuis corpora sæuus satelles immergeret, animæ tamen Deo dignissimæ, sunt sorte felici ad æthera transuectæ : & hoc magna miseratione Dei, vt milites sui aquis tumulati, celsitudinem cælestis susciperent regni, vbi iam Ricthouarus eos funestè persequi non posset, posset autem pro delictis suis exorare, si vellet.

Persequerentur, passiuè.

Ecclesia pfectionibus non minuitur, sed augetur.

* Basileam

* Arola

* Rhodani

CAP. IIII.

Facta verò Christianorum circumspecta, inquisitione ab impio supra memorato præfecto, ipse ad castrum, quod * Somanobrium antiquitùs, modò Ambiani, vocatur, peruénit : vbi iam sancti Quintini beata studia in prædicationibus, signis & virtutibus gloriosè parebant. Quæ ille cum comperisset, aliis indignatus, mox beatum Quintinum compræhendi, & catenatum in carcerem duci, ac illic retrudi præcepit : quatenus eius sancta libertas coercita, Christo lucrandi populos locum ampliùs non inueniret. Beatus autem Quintinus cum à militibus duceretur in carcerem, lætabundus & exultans, Dominum, nè se derelinqueret, deprecabatur. Dauidicum illud dicens : Domine Deus, eripe me de manu peccatoris, & de manu contra legem agentis & iniqui : quoniam tu es patientia mea Domine, spes mea à iuventute mea.

for. * Sama, robri ga

psal. 70.

Yyyy 4

CAP.

Sequenti autem die Rictiouarus sedens pro tribunali in cōsistorio, beatum Quintinum suis presentari iussit obtutibus. Qui cum ab apparitoribus fuisset adductus, ait ad eum Præfectus: Quod nomen est tibi? Beatus Quintinus respondit: Christiano nomine censeor, quia Christianus sum, & Christum credo corde, & ore profiteor. Propriè tamen Quintinus à parentibus sum vocatus. Cui Præfectus: Ex qua es progenie? Beatus Quintinus ait: Cuius Romanus sum: filius autem Zenonis senatoris. Tunc Præses dixit: Quidnam est, quòd persona tam nobilis, & tanti viri filius, tam superstitiosis religionibus te tradideris, vt illum pro Deo te colere dicas, quem quondam à Iudæis crucifixum audiuiimus? Sanctus Quintinus respondit: Nobilitas summa est Deum cognoscere, eiusque deuotissimè obsequi mandatis. Nam religio Christiana, quam tu superstitionem nominasti, non tam ignobili subijci potest nomini, quæ ad summum beatitudinis gradum suos veraciter sectatores euectat. Hac enim Deus omnipotens cognoscitur, cæli terræque creator, & filius eius Iesus Christus Dominus noster, per quem omnia facta sunt, siue in cælo, siue in terra, visibilia & inuisibilia. Qui in omnibus est patri cœqualis, quia ab eo ante omnia secula genitus, sibi est consubstantialis, sibi que cœternus. Præses verò dixit: Quintine, recede ab hac stultitia tua, qua tenèris, & nostris sacrificia dijs. Beatus Quintinus respondit: Dijs tuis non sacrificabo: quia religio nostra deos tuos nobis dæmonia esse demonstrat. Stultitia verò, qua me tenèri asseris, non stultitia est, sed sapientia, à filio Dei nobis ostensa, qui est virtus & sapientia patris. Sed illi profecto stulti sunt, qui dijs tuis sacrificando tibi obediunt. Tunc præses dixit: Nisi nunc accesseris, & dijs nostris sacrificaueris, per deos deasque nostras iuro, quia diuersis te cruciatibus ad mortem vsque torquebo. Ad hæc beatus Quintinus respondit: Et ego tibi per Dominum meum promitto, quia quod iubes, non facio: quod minaris, non timeo. Celerius fac quod vis: quicquid Deus permiserit, sustinere paratus sum. Corpori enim inferre pœnas potes: animæ verò Christus miserebitur.

Zeno sancti Quintini pater.

Præclarū sanè responsū & Christi martyre dignum.

Psal. 97. 1. Cor. 1.

CAP. VI.

His præfectus auditis, immani furore commotus, durissimis cum flagellis cedere præcepit. Sed beatus Christi martyr dum acriter cederetur, paululum oculis ad cælum leuatis, gratias Deo agens, dixit: Domine Deus meus, gratias ago tibi, quia propter nomen sancti filij tui, Domini mei Iesu Christi hæc me pati voluisti. Et nunc præsta fortitudinem Domine, concede virtutem, porrigens auxiliatricem dexteram tuam, quatenus pœnas cum tyranno superare valeam ad laudem & gloriam nominis tui, quod est benedictum in secula. Et cum huiuscemodi verba inter flagella orans compleret, vox fertur audita: Quintine, constans esto, viriliter age: ego adsum tibi. Confessum verò apparitores, qui nece crudeli eum cadebant, in terram ruentes, standi facultatem amiserunt, & spiritali se virtute acerrimè torqueri sentientes, auxiliari sibi præsidè magnis vocibus exorabant, plagis se profecto immensis torqueri, & cremari ignibus consentientes, adeò vt consistendi ac penè loquendi amiserint officia.

Inter flagella durissima gratias agit Deo.

Diuinitus cõfirmatur.

CAP. VII.

His præses auditis, cum beatum Quintinū fidentiùs semper agere, ac constantius in fidei suæ confessione persistere contueretur, truculentiori ira permotus, coram cunctis magno clamore dixit: Per sacros deos deasque iuro, quia Quintinus iste magus est, & præcantaminibus vitur, quibus eum manifestum est adiuuari. Nunc igitur magna eum seueritate extrahite, & eijcite à facie mea, recludentes in nimia carceris obscuritate: nec vlli Christianorum præbeat soladi eum accessus, vt etiam sic stultitiarum suarum pœnas exoluat. Sanctus verò Quintinus ad ergastuli caliginosissima loca dū contumeliosè duceretur, diuinæ semper miserationi gratias agens, Dominumque intentissimis vocibus exorans, subueniri sibi, seq; adiuuari totis exorabat præcordijs: quatenus ab homine illo malo & à viro iniquo citius, quibuscumque Deo placuisset modis, liberaretur. In hoc itaq; loco sanctus martyr Quintinus catenæ & tenebris immaniter damnatus, dum sibi solatia humana conspiceret esse negata, respectus diuini promeruit maiora solamina.

In obscurissimū carcerem abducitur.

CAP. VIII.

Nam sequenti nocte, cum beata membra magnis doloribus afflicta, quieti dedisset, adstitit ei Angelus Domini per visum, & blandis eum sermonibus compellans, dixit: Quintine famule Dei, surge & confortare, & perge fiducialiter, & sta in media

Angelus eū consolatur.

media ciuitate, consolans & in fide Christi corroborans populum vniuersum, vt credant in Dominum Iesum Christum: & sanctifica eos baptisate sacro, quia appropinquat liberatio eorum, vt confundantur inimici Christiani nominis cum impio eorum Rictiouaro præfecto. Hæc sancto Angelo ita perorante, beatus Quintinus euigilans surrexit, & Angelico ductu vniuersas carceris transiuit custodias.

CAP. IX.

Cumq; peruenisset ad locum, quem Angelico insinuatū cognouerat iussu, confluentibus ad eum vndique turbis, dixit: Viri fratres, audite me. vobis enim loqui me Dominus misit, vt veritatis fidei vobis vias ostendam, & Domino meo Iesu Christo Saluatori æterno vos lucrificam. Conuertimini igitur à vijs vestris malignis, & pœnitentiã agite, & baptizabimini baptisate salutis in nomine patris & filij & spiritus sancti: in quo est ablutio & remissio omnium peccatorum, credentibus in Deum patrem omnipotentem, qui fecit cælum & terram, mare & omnia quæ in eis sunt, visibilia & inuisibilia. Et in Iesum Christum cœternum & consubstantialem & cœternum filium eius Dominum nostrum: qui magno pietatis suæ consilio de cælis descendit, & per virginem vterum nascendo, formam serui suscepit, Deitate in eo manente & natura, in similitudinem hominum factus est, & habitu inuentus vt homo, humana in se diuinitati vnita natura, vt vna sit persona Dei & hominis, Iesus Christus. Quem sicut humana natiuitas, esuries, lassitudo, passio pro salute nostra, & mors, & sepultura verum hominè ostendunt: ita diuinæ virtutis insignia, immutatione naturæ vinum de aqua factum, cæcorum visus, surdorum auditus, claudorum gressus, mutorum loquela, mortuorum resurrectio Deum plenissimè manifestant. Et in spiritum sanctum Deum ac Dominum colendum & adorandum, per quem sanctificatur omnis creatura, & per quem nobis remissio & emundatio delictorum tribuitur, indiuidua cooperatione patris & filij & eiusdè spiritus sancti, qui est vnus æternus, & verus, & benedictus Deus in omnia secula seculorū. His & similibus à beato Quintino longa prædicatione peroratis, magna pars populi, fide Domini nostri Iesu Christi agnita, feruè vsque ad sexcentos crediderunt: vt ope Domini manifestaretur modicam semen verbi diuini, per beati Quintini ministerium seminatum, in quantam populi segetem fructificando exurgeret, & quatenus militis Christi per gloriosam passionem agone finito, fructus operum suorum, paradisi moenia ingrediens, ad augmentum gloriæ suæ conspectibus offerret diuinis.

CAP. X.

Expergefacti verò custodes carceris, cum clauso carcere beatum Quintinum deesse cognoscerent, ad inquirendum eum progressi, in medio eum populi stantem & prædicantem reperiunt. Quo medullitus permoti miraculo, & ipsi conuersi ad fidem Christi sunt, adeò vt magnum Deum Christianorū publicè profiterentur, quem beatus Quintinus prædicaret. Nunciantes autem præfecto, quæ de beato Quintino facta fuerant, dijs suis conuicia irrogare coeperunt, & vniuersis eorum cultoribus: sibi etiam sufficere profitentes, vnum solum & verum Deum, quem per beatū Quintinum gloriosè cognouerant. Quibus Rictiouarus præfectus, immani furore turbatus, dixit: Ergò, vt video, & vos magi effecti estis. Ad quem illi: Nos magi, inquiunt, non sumus, sed cõfessores vnus & veri Dei, qui fecit cælum & terram, mare & vniuersa, quæ sunt in eis. Quibus Rictiouarus: Insanitis, inquit. Nihil est enim vestræ credulitatis vana assertio. Abite à facie mea, & à conspectibus meis quàm citius abscedite. Illis ergò recedentibus & abeuntibus, Rictiouarus nimia indignatione stomachatus, anxiani & cunctis sensibus aduersus beatum Quintinum seuire cœpit, & eiusmodi rruulentis minari sermonibus: Nisi, inquiens, Quintinum hunc magum & maleficum interfecero, & nomen eius extinxero, populum hunc vniuersum seducet, & deorū nostrorum culturam penitus annullabit. Præcepitque mox beatum sibi exhiberi Quintinum: & conuersus ad callida versuta fraudis commenta, blandis eum sermonibus compellare cœpit, dixitq; ad eum: Quintine, fateor, quia erubescò & admodum confundor pro tua nobilitate, quòd de tantis opibus diuitiarum, quæ tibi dignissimè congruunt parentalibus nobilitatis sorte, ad tantam paupertatem causâ vanissimè sectæ tuæ peruenisti, vniuersa relinquens & omnia dimittens atque despiciens intantum, vt egens & pauperrimus mendicus videaris. Audi ergò, & meis te accomoda consilijs. Vnum enim est tantum vt facias, & largissimè nostris augeberis beneficijs: dijs videlicet nostris tantum vt sacrifices, & tibi inuoces propiciatores: & ego mox mittam festinatò

S. Quintin⁹ cocionatur ad populū.

Psal. 145.

Philip. 2.

Iohan. 2.

Per multi credunt in Dominum.

Thæc dicto, aut cõsistis, dicit in exemplari.

Rictiouar⁹ ex lupō sic vulpecula.

Sanctus martyr fraudes ei fortiter contrudit.

Phil. 1.

1. Cor. 2.

natò relationē ad sacratissimos Imperatores, vt opes tuas vniuersas, quas inconsultè reliquisti, restituant, & amplissimas, vt amico deorum & Cæsarium, insuper conferant dignitates, videlicet vt purpura & bysso vestiaris, & aurea torques induaris, atq; zona aurea circunderis. Tunc beatus Quintinus in saeuissimo præfecto commenta fraudis intelligens, respondit: Lupe rapax, & tanquam canis vesania plenus, quam stultè & insipienter sensus meos intelligis, quos putas te posse euertere multitudine promissorum munerum, & infelici opum congerie. Sed opes tuæ tecum sint in perditionem. Ego verò constantiam fidei meæ mutare non possum, quæ est in Christo Iesu Domino nostro. Nunquid cognoscis infelix, quia pauper non est, qui in Deo diues est? Nam mihi sufficit Christus, qui mihi viuere est, & mori lucrum. Illius ego diuitias concupisco, illius opes amplector, pro eius diuitijs paratus sum non solum acriter affligi, verum etiam, si ipse iusserit, mori. Diuitiæ enim eius æternæ sunt, & qui eas adipisci meruerit, nullis deinceps bonis indigebit, nec illis vnquam carebit. Porro honor & potestas & opes vestræ temporales & fugitiuæ sunt, & tanquam fumus euanescent, nec vnquam permanere nouerunt. Ea verò, quæ ipsum diligentibus Deus tribuit, æterna sunt, atque eiusmodi, qualia nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt.

CAP. XI.

Vox, Christi martyre digna.

Psal. 117.

Durissimè S. Quintin' torqueretur.

Inuicta animi eius virtus.

Tunc Rictiouarus insuperabilem in hac constantia sanctum Dei martyrem intelligens, dixit: Ergò Quintine hoc consilium elegisti, vt mori magis, quam viuere velis. Beatus Quintinus respondit: Mortem, quam tu mihi inferre potes, omninò non vercor: vitam autem, quæ tuæ non est potestatis, sed à Deo fidelibus tribuitur, hinc pro eius amore morietibus, totis exopto votis. Nam si à te morti traditus fuero, in Christo me victurum fidenter credo. Post quæ Rictiouarus dixit: Iterum iterumque tibi Quintine iuro, quia celerius te puniri inbeo. Cui beatus Quintinus illud beati David intulit, dicens: Dominus mihi adiutor est: non timebo, quid faciat mihi homo. Tunc præfectus tyrannico furore commotus, sanctum Quintinum intantum trochleis torqueri præcepit, vt membra eius à suis iuncturis vi durissima solui cogerentur: resticulis insuper ferreis eum cædi, & oleum candens, & picem, & adipem feruentissimum dorso infundi iussit, nè quid poenæ aut cruciatûs corporeis deesset doloribus. Sed cum hæc necdum satisfacerent insanissimo Rictiouaro præfecto ad fatiandam eius sitis immanissimam rabiem, applicari etiam faces ardentes iussit, vt vel flammis cremaretur, aliquandò assensum præberet. Sed Christi martyr, qui nec blandimentis, nec terroribus cessit, cunctis ignibus insuperabilis constitit. Ardens enim interius flamma diuini spiritûs, corporeos exterioris contempnit cruciatûs, dixitque ad Rictiouarum præfectum: Saeuissime iudex, & fraudis diabolicæ fili, nunquid scis, quia hæc omnia, quæ te iubente patior pro nomine Domini mei Iesu Christi, tanquam refrigeria æstimo, ac per hoc minas tuas & supplicia contemno, quia sentio mihi rorem consolationis misericordie diuinae adesse de cælis?

CAP. XII.

Alia supplicia ei adhibentur.

Modò minatur, modò blanditijs vitur Rictiouarus.

Catenis horrendis illigatur.

Tunc Rictiouarus furentissimo animo iram & sauitiam augens, Afferte, inquit, calcem, acetum & sinapim, vt infundatur in os eius: vt vel sic tacendo resipiscat à nostra deorumque nostrorum iniuria, cessetque illudere falsis persuasionibus nostrorum fidelium multitudini. Beatus denique Quintinus poenas suas augendas intelligens, ad Dominum verba conuertit, dicens: Dulcia sunt mihi Domine omnia, quæcunque pro sancto nomine tuo ore & precor dijs suscipio: & quantum amarissima & exitialia sint, ori tamen meo pro mellis dulcedine & faui reputo suauitate. Sed Rictiouarus præfectus post hæc iurando protestatus est, dicens: Per potētissimos deos Iouem & Mercurium, Solem, Lunam & Asclepium iuro, quia vincitum te & ponderatis catenis adstrictum Romæ Augustis faciã præsentari: coram quibus immanibus supplicijs ardeberis, idque dignè pro meritis, quibus fugā inire præsumpsisti. Ad hæc præfecto sanctus Quintinus respondit: Romam, præfecte, ire non formido, quia Deum & hic & illic esse non dubito, qui tuas & Cæsarium, quibus aduersum Christianos sauitis, superabit insanias. Ego tamen confido, & spe certissima teneo, quòd mei cursum laboris hac in prouincia terminabo.

CAP. XIII.

Tunc Rictiouarus præfectus truci iussione præcepit, collum sancti martyris catenarumque membra ponderosis catenis & grauissimis nexibus circumdari, militesque iussit

iussit eum diligenti cura seruare, ducereque eum, quousque eos idem tyrannus consequeretur. Sed beatus Quintinus tanquam animal simplicissimum ad victimam ductus, spe altius in Domino fixa, vias suas ab eo dirigi, & semitas eius se doceri precibus deuotissimis exorabat. Cumque apparitores, qui beatissimum Dei militem, sicut eis fuerat imperatum, ducebant, in locum quendam, cuius vocabulum est Augusta Veromanduorum, peruenissent, præsidem iussi sunt expectare. Respexerat enim iam tunc Christus deuotissimi militis sui arctos durissimosque labores, & remunerandi eum tempus elegit, locumque nomini suo consecrandum instituit: quo longius eum progredi non passus, mox vt voluit, consistere fecit. Quò Rictiouarus præfectus sequenti veniens die, sanctum Quintinum sibi præsentari præcepit. Conuersusque iterum, vt supra meminimus, blandis eum commentis & fraudulētis sermonibus compellat, dicens: Frater Quintine, quia es bonæ spei iuuenis, adhuc patiens sum in te. Consenti ergò mihi, & sacrificia tantum magnis dijs Ioui & Apollini, & Romam si nolueris reuerti, magnis te honoribus in hac prouincia ornabo, mittamque legationem ad sacratissimos Imperatores, nuncios eis, vt constituent te principem & magnificum iudicem in loco isto. Sanctus verò ad hæc Quintinus respondit: Sapius tibi Rictiouare talia prosequenti respondi, & modò iterum respondeo: Tuis omninò dijs non sacrificabo, quia deos tuos dæmonia esse scio, ad quorum tu honorem imagines & sculptilia fabricas: quæ cum tu deos appellas, sine sensu sunt omnique ratione carentia: quia manufacta, nec sibi, nec alijs opitulari queunt: quibus similes fiunt, qui faciunt ea, & omnes qui confidunt in eis: quia mortui sensibus, mortua venerantur fragmenta.

Rursus ei blanditur tyrannus.

Psal. 113, & 134.

CAP. XIII.

Tunc Rictiouarus præfectus, cernens eum constantia validius semper roborari, ad gloriam eius augendam cruciatus adhuc augere constituit. Iussit igitur vocari fabrum ferrarium, vt faceret duas sudēs ferreas, quibus beatus Quintinus à ceruice usque ad crura transfigeretur: aliosque simili modo decem clauos, qui inter ungues & carnem digitis omnibus crudeliter infingerentur: vt vel sic corpore confosso, membrisque vndique terebratis, aut deficeret, aut cederet superatus. Quibus omnibus completis, beatus Christi martyr, mira Dei virtute tatis irrogatis supplicijs adhuc durans & subsistens, nihil recusat: sed magni boni conscius, patientissimè tolerat: neque his crudelitatibus cessit, qui ceteras superius commemoratas æquanimitè pro amoris Christi magnitudine tolerauit. Rictiouarus verò cum beatum Quintinum verubus ferreis confossum & rigidum factum conspiceret, insultans dixit: En videant hunc Christianum ceteri Christiani supplicijs meis taliter addictum, & ab huius poenis exemplum capiant. Quibus verbis videtur præfectus nescisse quid diceret, cum ad martyrij exemplum, sancto Quintino in medio posito, Christianis spectaculum palam monstraret. Ostendebatur enim imitabilis eius & veneranda passionis constantia, ad omnium Christianorum non parua emolumenta.

Vide quid sitans per nos ad iustos ministratum.

S. Quintini constantia.

CAP. XV.

Post hæc præfectus, accepto consilio à quodam Seuero honorato, capitalem eum iussit subire sententiam. Cum autem beatus Quintinus à carnificibus duceretur, ad locum suæ immolationis veniens, petijt ab eis, vt paululum sibi orandi spatium concederent. Quo impetrato, cum se in orationem prostrauisset, his precibus & vocibus, quibus poterat, Dominum orabat, dicens: Domine Iesu Christe, Deus deo, lumen de lumine, qui es, & qui eras ante mundi constitutionem: te deprecor in veritate tua: quem confiteor, quem corde retineo, quem videre desidero, pro cuius amore hoc corpus totum supplicijs tradidi, & nunc animam offero. Suscipe ergò spiritum meum & animam meam, tibi toto desiderio oblatam, & nè derelinquas me, Rex pie & Deus clementissime, qui viuus & regnas in secula seculorum. Et his dictis, sanctam ceruicem spiculatoribus offerens, Paratus sum, ait: facite, quod vobis præceptum est. At illi gladio euaginato, sanctum martyris caput crudelissima percussione amputauerunt, & mox visa est felix anima eius, carnea mole soluta, velut columba candida sicut nix, de collo eius exire, & liberrimo volatu cælum penetrare: voxque de cælo fertur audita: Quintine famule meus, veni & coronam accipe, quam tibi pro tuis meritis præparauim. Sic igitur beatus Quintinus, acceptabile sacrificium & holocaustum Dei, cælos ingreditur, & pro cruciatibus hinc patientissimè toleratis, inæstimabiliter coronatus, in sanctorum martyrum sedibus collocatur.

Sub morte preces martyris.

Caput ei amputatur.

Cælitus à Domino vocatur.

CAP.

Corpus verò eius proprii sanguinis roseis vndis perfusum, à præfecto seruari, & diligenter iussum est custodiri: non ad debiti honoris reuerentiam, sed quousque tempus id clanculum perendi locum tribueret. Nocte verò redeunte, corpus beatissimi martyris * Sommae fluentis immergere iussit: vt tam ingens bonum, Deoque dilectissimus thesaurus, Christianorum negaretur conspectibus. Compleuit autem beatissimus martyr Christi Quintinus, Deo tota deuotione militans, tempus suum & longas martyrij sui poenas pridie Calendas Nouembris. Et licet in fundo aquæ per quinquagintaquinque annos fuerit tumulatus, in regnum tamen Christi sacra inter beatorum martyrum consortia est gloriosè susceptus: vbi eum nunc pro nobis tanto plus apud Deum interuenire cõfidimus, quanto hic plus pio amore, vt sanctissimum martyrem decet, eius merita veneranda complectimur.

Postquam verò Ecclesiam suam, tot persecutionum turbinibus fluctuantem, Christus miserando respexit, extinctis iam Imperatoribus impijs, Christianos principes vniuersi monarchiam orbis regere constituit: quatenus iam fidelium numerositas respirandi quiete adeptæ, multorum cruciatuum sine gauderet. Regnantibus ergo Constantio Constantini filio, eiusque cum eo fratribus Constantino & Constante, matrona quædam nobilis Romæ erat, Eusebia vocabulo, dignitate & opibus ditissima, sed ab annis nouem oculorum luminibus orbata: cui mos erat studiosè orationibus incumbere, & pro se Domini clementiam deuotissimè exorare. Quadam verò nocte cum pro sua causa infirmitatis Dominum promptius oraret, per visum ei Angelus Domini apparuit, eamque, consolans, dixit: Eusebia, Preces tuæ exauditæ sunt, & coram Deo acceptæ: Surge itaque, & perge in Gallias, & perquire locum, qui Augusta Veromanduorum dicitur, cuius situs est iuxta fluuenta * Sommae, vbi via publica transit ab Ambianensium ciuitate, veniens contra Laudunum clauatum. Eo igitur loco diligenter perquire, & inuenies corpus beati Quintini martyris Christi, diu iam paludibus & aquis tumulatum. Quod vbi fuerit euectum, & per te populis manifestatum, oculorum tuorum recipies visum, & salutis corporeæ pristinum statum. His illa auditis, cum ei iteratò visio eandem rem probabilem adstrueret, nihil nutabunda insinuatum arripit iter, & in partes Gallia pergit, congruo suæ imbecillitati præparato curriculo, cæterisque tanto itineri necessarijs, atque etiam lintheaminibus mundissimis & congruentibus præparatis, quibus reuelatum Domini thesaurum susciperet, & susceptum pio studio decenter inuolueret. Cumque Angelico ductu ad locum sibi insinuatum peruenire cœpisset, senex quidam Heraclius nomine, in via ei obuius venit, Quem illa ad se vocatum interrogauit, vbinam locus esset, qui Augusta Veromanduorum dicebatur. Cui ille respondit: In proximo est. Ad quem Eusebia: Dic, oro te, mihi, ait, si cognouisti aliquando illo in loco virum quendam, nomine Quintinum, à paganis interfectum? Ad hæc senex respondit: Audiui certè, sed multum esse tempus eius facti pro certo nõueris. Tunc Eusebia: Corpus, inquit, illius vbi repositum fuerit, dic, si nõsti. Senex respondit: Nescio. Eusebia verò plenius iam ab Angelo edocta, Per Deum, inquit, te rogo, vt hoc tantum mihi ostendas, vbi via publica Ambianis veniens, & Laudunum pergens, Sommam flumen transeat. Quod cum pariter pergerent, senex dixit ad eam: Ecce iste est locus. Tunc Eusebia ad locum se peruenisse, quem Angelus dixerat, cognoscens, de spe vltiori lætabunda, exultans de vehiculo descendit, ac se eò duci iussit. Cumque peruenisset, prostrata mox in oratione, Deum intentissimè exorabat, vt ei sancti martyris sui corpus ostenderet, & vbi tantus esset thesaurus, ipsi quamuis peccatrici manifestaret: dixitque, orans: Domine Deus pater omnipotens, te deprecor, vt exaudias humilem peccatricem, & ostendas mihi sancti martyris tui corpus: & sicut tu Domine compleuisti Helenæ famulæ tuæ desiderium, & ostendisti ei vexillum sanctæ Crucis absconditum: ita mihi nunc ostendere digneris venerabilem thesaurum in martyris tui glorioso corpore, qui propter nomen sanctum tuum, totum se obtulit immanissimis cruciatibus. Et nunc, Deus omnipotens, nõ me patiaris ab hoc loco discedere, quousque desiderij mei indicia tribuas ad laudem & gloriam nominis tui, quod est benedictum in secula seculorum. Completa itaque oratione, moueri cœpit locus ille, vbi sanctum corpus sub aqua iacebat, & crispantibus vndis indicia dare: tandemque magna virtute Dei eleuatum est sancti viri corpus, & tergum vnda præbente euectum, ac securo natatione vsque ad manus homi-

Eius corpus 55. annis in flumine immeritum.

Eusebia matrona Romana.

Monetur ab Angelo, in Gallijs S. Quintini corpus que rere.

Heraclius senex, Eusebia loci fluminis vbi facti eius corpus fuit submersum, ostendit.

Vide insignia miracula in reuelatione corporis sancti Quintini.

hominum deportatum. Caput verò, quod cum eodem corpore non iacuerat, per alium meatum exiliens, ad corpus vsque suum, vnda portante & Christo fauente, mirabili modo perducitur. Quæ pariter suscipiens venerabilis matrona, cum gaudio de aquis eleuat, & tam sanctum pondus pannis inuoluendum libenter deportat: corpus verò ipsum, nulla macula corruptum, sed integerrimum & incorruptum, Deo seruante, fuerat inuentum. Infolito etiam candore idem corpus fulgebat, & inastimabili odore fragrabat, adeo vt circumstantes (quemadmodum testatur is, qui huic rei coram interfuit, qui etiam scripsit beatissimi martyris huius historiam priorum) ea odoris suauitate repleti, aliorum mundi oblectamentorum obliti viderentur. Porro venerabilis matrona Eusebia, acceptum beatissimum corpus lintheaminibus inuoluit, & ad Veromandensium castrum, quod ab eo loco quinque, ferè millibus distat, reuerenter tumulandum aduehere disposuit. Sed beatissimus martyr locum sanguine suo consecratum relinquere nolens, mox vt ab aqua montis summum ascendit, sui ponderis grauitate longius se proficisci nolle manifestissimè docuit. Portantium enim iam defecerant gressus, & vires lassitudine pressæ, martyris veneranda cesserunt voluntati. Beata verò Eusebia talibus gestis voluntatem sancti intelligens martyris, ibi eum deponi fecit, & reuerenter secundum loci & temporis concessum sepeliuit, cellulamque, quibus tunc poterat nisibus grananter edificauit, atque mox pro sepultura beneficium amicum lumen olim amissum, virtute diuina densissimis fugatis tenebris, lætabunda recepit. Simili etiam modo, quotquot illuc se eadem hora contigit venisse infirmos, ad commendandam Christi militis preciosam mortem, recipere & ipsi promerere pristinam sanitatem. Venerabilis autem femina fudes ferreas, quibus supra beatum Christi martyrem confixum fuisse diximus, manentes adhuc in eius corpore cernens, extrahi eas curauit, & pro veneratione reliquiarum secum Romam detulit. Quo facto, quod perfidia inflixit, fides congaudendo extraxit: & quod tunc augmentum extitit poenæ, nunc testimonium extat gloriæ. Reuerfa itaque est Eusebia mulier nobilis & veneranda, inuento Christi preciosissimo thesauro, cum suis omnibus, vnde venerat, ostendens in se magnalia virtutis Dei, & prædicans merita & gloriam testis & militis Christi, qui nunc & in æternum beata glorificatione muneratus, perpetuò victurus felicitate regnat in Christo. Huius inuentionis veneranda solennitas octauo Calendas Iulias colitur ob reuerentiam & laudem eius, qui taliter suum in terris etiam glorificat martyrem.

Item alia inuentio eiusdem beatissimi martyris, quæ etsi celebratur 3. Nonas Ianuarij, tamen hoc loco adscripsimus, vt habeat Lector totam martyris historiam coniunctim.

Habetur ferè ad verbum in Vita S. Eligij lib. 2. cap. 6. 1. Decembris, Tomo 6.

Sanctissimo atque religionis cultu deuotissimo Eligio, Noniomenfis Ecclesie Episcopo, inter cætera virtutum suarum miracula hoc à Domino concessum erat, vt sanctorum martyrum corpora, quæ per tot secula abdita populis habebantur, eo inuestigante, ac nimio ardore fidei inquirente, patefacta proderentur. Siquidem nonnulla venerabantur prius à populo in locis, quibus non erant, & tamen quo in loco certius humata tegerentur, prorsus ignorabantur. Ex eo ergo tempore, quo Eligius fuerat consecratus Ecclesie pastor, ab eo nonnulla inuenta ac populis sunt declarata. ex quibus primum ac summum sanctum martyrem Quintinum in principio Episcopatus sui grandi instantia, quasi thesaurum celatum, promouit palam in publicum. Denique priusquam Eligius eiusdem loci datus esset Episcopus, extitit quidam vir improbus, vocabulo Maurinus, vt videbatur populis, habitu religiosus, cantor etiam in Regis palatio laudatus, atque ex hoc, vt eius docuit exitus, mente tumidus, corde proteruus, atque a cione dissipatus. Qui audacia sue præsumptionis deceptus, cœpit verbis extollere, à se corpus martyris Quintini & inquire posse, & inueniri. Sed vt eius proteruiam aliquando & Eligij merita demum Dominus declararet, mox vt terram sarculo cauare cœpit, manubrii fossorij manibus eius in hæsit: sicque miser opus præsumptum relinquens, sequenti die in manibus suis vermibus bullientibus, miserabiliter expirauit. Ex quo facto tantus timor adoleuit in populo, vt nullus deinceps, quauis probabilis vitæ, præter Eligium, huiusmodi negocium auderet appetere.

Zzzz

Eligius

Pudeat hæreticos non honorare sanctorum reliquias, quas Deus ipse honorat.

Eusebia eadem laude recipit.

Fudes ferreas adhuc in corpore reperiebantur mixtæ.

Nota S. Eligij studium ex qua sanctorum inquirenda corpora.

Hominis temerarij mors horrenda.

Hæc cõfir-
mãt inperi-
orem histo-
riam.
for. cogita-
tio

Eligius verò cura pastoralis suscepta, statim in exordio suæ ordinationis cepit assiduus esse in loco illo. est enim haud procul ab vrbe Veromãdensi, in eo scilicet loco, vbi quondam martyr è fluuio cleuatus, ab Eusebia in morte fuerat tumultus. Eligius itaq; diuino nutu instigatus, voluebat in animo, sed & liberè proclamabat in populo, non illic haberi corpus, quo loco venerabatur, sed esse potius in parte altera. Cumq; diu huiusmodi conditio mentem eius stimularer, cepit tandem sagaci inquisitione per basilicã paupum huc illucq; tentare, sicubi sacrum tumulum posset deprehendere. Sed cum nullatenus indicium tumuli reperiret, cepit à fratribus desistui, prosequentibus cum tremore interitum illius, qui dudum huiusmodi inuestigatione, superba mente tumens, lugubri morte vitam sinisset. Necnon & antiquitatem corporis, longinquitate iam, temporis consumpti, atq; ad nihilum & in puluerem redacti obijcientes, conabantur eum à cepto mētis proposito reuocare. Cumq; ei eiusmodi impedimenta à fratribus obijcerentur, altiùs ille ingemiscens, aiebat: Nolite fratres, quaeso, nolite impedire deuotionem meam. Nam ego credo in creatorem meum, quòd tanto thesauro, tantumq; mihi desiderato, haudquaquam me fraudabit.

s. Eligij deuotio erga sacras reliquias.

Eccẽ mirabile votum, præ immẽso sacrarũ reliquiarũ desiderio nuncupatum.

Tum ergò attentius persistens, suscepit triduanum ieiunium, atque enixus Christi Domini diuinitatem cum lachrymis exorans, vouit non se priùs quicquam alimonie accepturum, quàm mereretur desideratum percipere votum. Tanta namq; inerat ei fides, tantaq; constantia, vt plerunq; sic facienda preueniret, tanquam facta crederet, & nonnunquam ita cum Deo, quemadmodum cum terreno suo loqueretur domino, propositumq; quod suscepisset, in Deo completurum se indubitanter crederet. Vndè etiam tunc, cum multi eum dehortaretur, Tu, inquit, Domine Iesu, qui omnia nostri priusquam fiant, tu scis, quòd nisi manifestatum ostenderit mihi corpus huius testis tui, qui propter nomen sanctum tuum passus est, quanquam sim indignus, nunquam plebis huius Episcopatum geram, sed exul potius ab hac pronincia procul secedam, vbi (vt dignum est) inter bestias moriar. Quid multa? Cepto operi insistens, cum adiutores eius per diuersa ecclesie loca tentando discurrerent, nullaq; inueniendi indicia caperent, leniter ille omnes compescens, vnum eis locum, de quo nulla esse suspicio poterat, in posteriori ecclesie parte effodiendum designat. Tunc omnium labore eò conuerso, libenter iussis obtemperant, defossa que iam in altum pedes decem seu amplius terra, ab spe iterum inueniendi corporis desistuntur. Sed cum tertia iam nox media fluxisset, arrepto Eligius sarculo, reiectoq; amphibalo, cepit totis viribus cum cereis, cum lampadibus, terram sanctis manibus effodere. Cumq; paululum ima fossa declinans, in latus cauernæ humum cepisset fodere, mox reperit tumbam sanè veteranam, regentem corpus sacrum.

Rursus Deus mirè honestat facras beati Quintini reliquias.

Insigne miraculum.

Obserua lector, vir sanctissimus & reuerẽter & honorificè habeat corpus s. Quintini.

Tunc gaudio magno repletus, cum sarculo, quod manu gestabat, audacissimè latus ferisset sepulcri, confestim forato tumulo, tanta odoris fragrantia cum immenso lumine ex eo manauit, vt etiam ipse sanctus Eligius fulgore luminis, odoreq; inenarrabili percussus, vix subsistere potuisset. Nam & globus splendoris, qui è tumulo icu ferentis processit, tantam vim suæ claritatis sparsit, vt cunctorum adstantium obtutibus oculorum retusus, partem maximam regionis illius in diei claritatem mutaret. Vndè omnes, quos eadem hora vigilare contigerat, quiq; rei causam ignorabãt, magnum quiddam datum cælitus signum æstimabant. Erat autem transacta media nox, & nox quidem obscura valde & caliginosa: sed procedente fulgore, quasi lux diei ad tempus resplenduit, & in tempore claritas recessit. Tunc ergò sacro inuento corpore, Eligius cum gaudio lachrymabili exosculatur, ac de profunda tellure eleuatum, reliquias sibi, vnde concupiuit, segregauit. Dentes etiam pro languentium medela, ex maxilla abstulit, atq; ex radice dentis gutta sanguinis exiuit. Clauos quoque miræ magnitudinis, quos tempore passionis eius persecutores corpori eius infixerant, ex cerebro cæterisq; artibus abstractos, sibi pro reliquijs sequestrauit. Capillos etiam pulcherrimos in reliquias separatos delegauit. Deinde holoserico preciosissimo obuolutum, compositumque honestissimè corpus, summa cum diligentia retrò altare trãposuit. Tumbam denique ex auro, argentoq; & gemmis miro opere desuper fabricauit: ecclesiam quoque, quæ exigua conuenientibus populis videbatur, eximio opificio ampliatam decorauit. Ipse demum ex reliquijs, quas à sancto corpore sequestrauerat, multa loca condidit, multumodamq; medelam diuersis egritudinum morbis eandem impertiendo præbuit.

VITA

VITA S. VVOLFANGI RATISPONEN. EPI SCOPI, BONA FIDE ET GRAVITER CONSCRIPTA, sed simplici stylo, quem in gratiam lectoris mutauit Frater Laurentius Surius. Habetur in vetustis MS. exemplaribus, sed prefatio deest in quatuor codicibus, quos nos habuimus.

CAP. I.

BEATVS Vuolfgangus natione Sucus, parentes habuit ingenuos, & qui nec opibus nimium affluerent, nec inopia premerentur: (id quod Salomon sibi precatur dari diuinitus) sed mediocritate substantiæ & facultatum præditi essent, recteq; vitam suam instituerent. Porrò ab ipsis primæ etatis initijs & ipsius infantie rudimētis Deum fontem vitæ sitiens, & labentia quæque pro nihilo ducens, magna meritorum prærogatiua cepit eminere, quippè qui egregiam cumulandis virtutibus operam nauaret. Ferunt nonnulli, matri eius, cum illo grauida esset, per visum apparuisse, quòd stellam in vtero gestaret: aptè sanè & cõuenienter præclaræ virtuti & sanctitati eius, vt qui in eorum numerum adscribendus esset, de quibus scriptura dicit: Qui docti fuerint, fulgebunt quasi splendor firmamenti: & qui ad iustitiam erudiunt multos, quasi stellæ in perpetuas æternitates.

CAP. II.

Natus verò puer, non multò post baptismi salutaribus vndis expiatus est, & Vuolfgangus appellatus. Confirmat hoc ipse carmine quodam, quod in armario, inter reliqua ab eo constructo, (vt erat componendorum versuum non mediocriter peritus) ita scriptum reliquit:

Struxerat ædiculam mandrita Lupambulus istam.

Quod tamen nomen non ab aliqua ignominia accepit, sed quòd esset in eius familia vñtatum: quanquam possunt etiam malarum belluarum vocabula & bonam & malam præ se ferre significatione. Videmus enim etiam in scripturis diuinis leonem quandoquè in malam accipi partem, vt cum dicitur: Sobrij estote, & vigilate: quia aduersarius vester diabolus tanquam leo rugiens circuit, quærens quem deuoret: quandoquè etiam in bonam, ita vt Christum ipsum significet, vt in Apocalypsi: Eccẽ vicit leo de tribu Iuda. Onium quoque & bona est significatio, dicente scriptura, Nos autem populus tuus & oues pascuæ tuæ: & mala, cum alibi dicit: Sicut oues in inferno positi sunt. Patriarcha quoque Iacob de filio suo, Benjamin, inquit, lupus rapax: & poëta de beato Paulo Apostolo:

O lupe Paule rapax, quid iam remanebit in orbe, Quod non ore trahas?

Hæc & id genus alia permulta satis ostendunt, ex nomine suo neminem vel laudari, vel vituperari, probari, aut reprobari oportere.

CAP. III.

Rescente autem puero, cum ætatis accessione, sancti quoque spiritus gratia in ceo augebatur. Itaque cum septem plus minus annos natus esset, parentes eius cuidam è Clero eum tradiderunt, vt ab eo literis institueretur. Quia in re id illi spectabant, vtpotè homines religiosi, quod postea re ipsa feliciter experti sunt, vt filij assidua eruditione instructi, vinculis & nexibus peccatorum, quibus se implicatos sentiebant, absoluerentur. Tanta autem animi auiditate puer præclaræ indolis literas didicit, eaque memoriæ tenacitate complexus est, vt intrà paucos annos non solum earum externam superficiem caperet, sed ipsas etiam reconditorum sensuum & mysteriorum medullas inuestigaret. Quamobrèm non contentus in scholis triuialibus aut priuatis erudiri, patre deducente, eò sibi properandum statuit, vbi tum intrà Germaniæ fines maximè florerent studia literarum. Itaque ad Augiense monasterium se contulit, vbi libenter & comiter exceptus est, quòd fama ingenij eius iam pridem eò peruenisset: breuique tempore tantos fecit in doctrina progressus, vt ipsis præcepto ribus, qui acumen illius iam persentirent, admirationi esset. Nec ille tamen ab eruditionis excellentia animo intumescibat, nec præ se alios contemnebat: sed cum

Zzzz 2

omni-

omnibus in domo Domini sectabatur pacem & concordiam.

CAP. IIII.

Per idem tempus eo in loco degebat studij causa Henricus quidam, illustri Fraco- rum & Sueuorum stemmate clarus. Is Vuolfgangum præcipuo sibi amore deuinciens, obnixè eum precabatur, vt secum Herbipolim, vulgò Vuirceburgum, proficisceretur. Eius enim Henrici frater Boppo, Ecclesiæ Vuirceburgensis Episcopus erat, & Stephanum quendam doctum virum, ex Italia doctrinæ causa accitum, scholæ præfecerat, qui omnes illic literis operam dare volentes accuratè erudiret. Cumque in Precibus suis Henricus persisteret, omnemq; humanitatem, quæ homini studioso &

It Herbipolim studij causa. Hic loc. in MS. exëplariis obfcurus admodum est: nos sensum expressimus.

peregrino præstanda esset, Vuolfgango liberaliter polliceretur, tandem illi assensit. Venientes igitur pariter Vuirceburgum, Stephanum ludimagistrum adeunt, atq; in eius se tradunt disciplinam, fruunturq; aliquandiu eius beneuolentia & fauore. Sed cum locum quendam in prælectione quadam non satùs explicaret, adolecentes ità vt soliti erant, ad Vuolfgangum tanquam eruditiorè perspicacioremq; se conferunt, vnoq; omnes animo ab eo perunt locum illum sibi exponi. At ille, vt erat humanus & benè peritus, non solum id præstitit, quod rogatus erat, sed quicquid illi loco inerat difficultatis, luculenter edisseruit & explanauit. Id vbi Stephanus ludimagister rescituit, ira commotus, grauiter illi, nè prælectionibus suis adesset, interdixit. Atque ità malignus hostis, hac arrepta occasione, tam per se, quam per complices suos, seruum Dei premere & obscurare conatus est. Sed sicut flamma multo ventorum flatu non solum non extinguitur, sed magis magisq; augetur: ità diuini sensùs ardor, qui ab ineunte ætate in pectore Vuolfgangi incaluerat, nullo tètationum imbre extingui potuit. Atq; ex eo tempore (vt ipse fateri solebat, testis sanè fide dignissimus) non homine docente didicit arcana scripturarum, sed tanto sibi sensit maiorem ingenij vim & perspicaciam accessisse, quanto hybernos soles æstiu superant.

CAP. V.

Utm ergò in modum vir Dei quotidianis virtutum auctus profectibus & incrementis, seipso in dies euadebat robustior, & iam in corde suo quasdam meditabatur & disponebat ascensiones in valle lachrymarum: & nisi amici Henrici precibus retentus esset, cum quo illi magna erat consuetudo & familiaritas, mundum planè contempnisset vniuersum. Sed illud animo versans, charitatem non querere quæ sua sunt, sed quæ alterius, ad tēpus distulit, quod postea prompta animi deuotione compleuit. Non multò post Henricus ab Othone Magnò Imperatore Treuirensis accepit Episcopatum, vtq; eò se cum iret, Vuolfgangum magna animi contentione rogauit. At ille aliquandiu difficilem se præbuit, sed cum tandem videret se benè non posse negare, noluit esse peruicax. Adiunxit igitur se illi huius quoque itinervis comitem. Tum verò præful ille venerabilis magnum animi studium, amorem & beneuolentiam, qua illum complectebatur, re ipsa declarare cupiens, eiusmodi sacerdotijs siue beneficijs ecclesiasticis & dignitatibus eum afficere voluit, vt per omnem diocesim ipsius secundum ab eo locum obtineret, aliosq; omnes autoritate anteeret. Verùm ille bonus Christi seruus, mundi huius inanem gloriam fugiens, semperq; ob oculos versans illud Apostolicum, Nihil intulimus in hunc mundum, haud dubium, quia nec auferre quid possumus. & Qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem & in laqueum diaboli: tanto honore se affirmabat indignum. Tandem verò in hoc cessit, vt pateret scholasticos pueros & adolecentes suæ curæ commendari: nimirum prudenti vsus cõsilio, vt præclarum doctrinæ talentum, ipsi à Domino traditum, alijs impertiens, sicut bonus & fidelis dispensator, vberes ad Dominum suum referret fructus. Pro ijs autem docendi laboribus nihil lucri, nullamq; mercedem recipere voluit: sed operam dedit, vt alios posset lucrifacere: nec, vt pleriq; solent didascali, Satyricum illud decantantes, Nõsse volunt omnes, mercedem soluere nemo: à quouis quicquam exegit, tametsi à permultis cogere tur.

CAP. VI.

Porro autem antequàm esset sacerdotio initiatus, à carnibus abstinuit, nec vestes magni precij expetijt, vigilijs, ieiunijs & precibus libenter incubuit, secularia negotia ità tractauit, vt corpore, non animo, illis esset implicatus. Adolecentes, quos erudiendos suscepit, non solum liberalibus disciplinis, sed etiã bonis moribus instruxit. Ad eò autē se ad discipulorum captum accommodauit, vt cum capacioribus difficiliora quæque, quæ in autoribus & disciplinis sese offerrent, explicuisset, mox ad rudiores

Psal. 35.

1. Cor. 13.

Henricus fit Treuirensis Archiepiscopus.

S. Vuolfganguus honoris respuit.

1. Tim. 6. Ibidem.

Docet discipulos suos gratis.

Mores & vita eius ante sacerdotiũ.

rudiores se verteret, & instar nutricis lacteo cibo eos reficeret, qui solidiora capere necdum possent. Si qui autem in eius discipulis essent tenui fortuna, & humanis auxilijs destituti, eos non solum literis instituebat, sed etiam corporeis fouebat alimentis. Hac verò eius viuendi ratione partim oculis, partim auditione comperita, Henricus Archiepiscopus tum per seipsum, tum per alios suos familiares hortabatur eum, vt aliquod vel Clericorum, vel monachorum cœnobium regendum susciperet. Ille verò more suo eam prætexens excusationem, quòd omni honore indignus esset, tandem tamen Episcopi autoritate & præcepto compulsus, consensit clericorum esse Decanus.

CAP. VII.

Hoc verò honore suscepto ità se comparauit vir sanctus, vt improbis & irreligioclericos suis esset terrori & formidini, bonis & pijs amori. Effecit autē apud illos tum minorum reformatis, tum suasionibus, vt, quod prius non fecerant, communi mensa & dormitorio vterentur, in cœnobio, siue, vt author loquitur, in claustro sederent, & lectioni incumbere: peramanterq; eos hortabatur, nè interioris hominis cultum & spiritalia exercitia negligere, cum haberent carnalia, & quæ corpori sustentando sufficerent. In ijs verò omnibus seipsum eis præbebat exemplum, adeò vt iam ab omnibus non clericus, sed monachus diceretur. Interea Henricus Archiepiscopus, iubente Othone Imperatore, Romam proficiscitur, & cum aliquandiu illic moratus esset, admodum incommoda cœpit laborare valetudine. Cumq; spem recuperandæ sanitatis abiecisset, Imperatorem ad se accersuit, resque beati Vuolfgangi ei exponens, rogauit eum, vt Treuiros literas mitteret, quibus omnibus interdiceret, nè quam iniuriam seruo Dei irrogarent. Atque ità ille Romæ decessit.

CAP. VIII.

Cum autem obitus eius nuncios Treuiros allatus esset, beatus Vuolfganguus primò quidem summo animi dolore affectus est: sed deindè seipsum consolari & confirmare cœpit, quòd quæ iam pridem de mundi contemptu apud se statuisset, hac oblata opportunitate, in rem cõferre posset. Postquam igitur apud se deliberauit redire in patriam, Bruno Archiepiscopus Colonienfis, qui tum etiam ducatum Lotharingiæ administrabat, eum ad se accitum apud se retinere conatus est, liberaliter ei promittens omnem humanitatem, atque etiam Episcopi dignitatem. Sed vir sanctus maiora & ardua animo consectans, ea recusauit: aliquanto interim tempore nihilo minus hærens apud illũ, de quo postea crebrò ipse referre solebat, rarò se quenquam omni probitate Episcopo Brunoni parem conspexisse. Obiter autem hinc obseruandum venit, qua perfectione iam tum præditus fuerit beatus Vuolfganguus, cui tam ampla promissa & mundi huius prosperitas, multaque alia, quæ longum sit commemorare, vltro oblata cum fuissent, planè recusata sunt ab illo. Magnæ enim virtutis & meriti est isthæc omnia relinquere, & in hoc sæculo voluntariam complecti paupertatem. Sentiens igitur gloriosus Archiepiscopus Bruno virum Dei arctioris vitæ teneri desiderio, peramicè & gratulabundus eum pro suo arbitratu à se permissit abire.

CAP. IX.

Veniens ergò ille domum, à cognatis & amicis peramanter acceptus est, sed ità tamen, vt velut alter Vlysses in Syrenes incidisse videretur. Hortabantur enim & obscocabant eum parentes & propinqui omnes, potiorem ei substantiæ hæreditariæ portionem pollicentes, nè ipsos desereret, dicebantque:

Cum sis cunctorum spes solamenque tuorum,
Atque domus nostræ vis omnis adhæreat in te,
Nè procùl hinc abeas, nè nos, dilecte, relinquis:
Nam tibi cuncta damus, quibus in vita est opus ista.

Aurhoris versus.

Nec deerant, qui his adiungerent, scripta diuina iubere, vt parentibus mos generatur. Sed egregius Christi miles furdis hæc accipiebat auribus, & ipsius Christi terminos ijs opponebat, ità dicentis: Qui amat patrem aut matrem plus quam me, non est me dignus. Legerat quoq; fortassis, quod beatus Hieronymus scribit cuidam amico: Licet paruulus ex collo pendeat nepos, licet sparso crine & scissis vestibus vbera, qui bus te nutrierat, mater ostendat: licet in limine pater iaceat, per calcatum perge patrem, siccis oculis ad vexillum Crucis euola. Solum pietatis genus est, in hac re esse crudelem. Inspiciebat etiam beatissimum Christi baptistam Iohannem: qui licet do-

Luc.1. mi sanctam haberet matrem & patrem sacerdotem, tamen vtroque derelicto, ne inter homines deges aliqua labe adpergeretur, in eremum secessit. Id genus exemplis incitatus, parentes seorsum ira fertur allocutus:

CAP. X.

Facultatum vestrarum meliorem partem, quam mihi dare vultis, inter vos diuidite. Est vero praepotes quidam ac praediues Dominus, qui amplissimum mihi promissit patrimonium, si me ei seruum fidelem exhibere velim. Ille ergo est pars hereditatis meae, ille plane restituet hereditatem meam mihi. Illi ego bene confido, fore ut tali me afficiat beneficio, vnde & vobis possim aliquid impertiri. Oro igitur vos, ne tantas mihi oblatas opes lacrymis & querimonijs vestris retardetis, sed mihi potius res illis obtinendis necessarias suggeratis. Non enim desidem atque negligentem, sed alacrem ac studiosum vult habere ministrum herus ille, de quo loquor. Ijs beati viri sermonibus exhilarati parentes, nomen heri & locum, quod sit iuratus, ex eo percontantur. At ille respondet, in praesentiarum quidem scire id illos non posse, scituros tamen postea. Porro autem sciscitantibus illis, num quem e suis velit habere comitem itineris, prorsus abnuit: atque inde paucis interiectis diebus, adiunxit sibi duos adolescentes, & spiritalem filium suum Isaac, puta votum suum. Quod ut Deo praestare posset, propter arctiorem monasticam disciplinam obseruantiam, ad monasterium solitariorum, in Hercynia sylua habitantium, profectus est. Ei monasterio tum praeter religiosus & spiritalis pater ex Anglorum stirpe procreatus Gregorius: qui in iuuentute patriam, parentes & foeminam ipsi defonsam reliquerat, & monasticum vitam genus complexus fuerat. Cuius vitam virtutibus ornatissimam, ne ab instituto deslectamus, hic pertexere nolumus. Huius Abbatis magisterio seruus Christi Vuolfgangus se commendans, veterem cum suis actibus hominem deposuit, nouumque monasticam vitam & professionis habitum induit. In quo sane qui eius vite rigor, quam accurata monastici instituti obseruantia & cultus fuerit, eius praeclearae virtutes, & multarum salus animarum, abunde declarant. Exacto autem tyrocinijs sui tempore, multi e vicinis monasterijs, probitatis eius fama illechi, ad eum venerunt, quos omnes ille, permissu Abbatis, bonis literis & honestis moribus instituebat.

CAP. XI.

Per id tempus beatus antistes Vdalricus, cuius sanctitatis fama Europa omnis adspersa est, causa visitandi fratres pro more ad illud peruenit monasterium. Vbi cum ad aliquot haesisset dies, & de Vuolfgangi vita & moribus cognouisset, magno eum amoris studio complecti ac venerari coepit, ita ut non diu post etiam renitentem sacerdotio initiaret. Quo ille honore auctus, muneri suo volens satisfacere, cum multa humilitate scopebat, ut propheta dicit, spiritum suum, & per vota, quae eius distinxerant labia, Domino fideliter offerebat holocausta medullata. Qua spiritus contritione cum seipsum Domino quotidie mactaret, diuina est visione affectus. Cum enim pro sua aliorumque salute iugiter Dominum deprecaretur, precesque suas sanctorum suffragijs magno studio commendaret, beatum Christi confessorem Othmarum, cui se suaque creberrime committebat, sibi in somnis adstare vidit: iussusque ab eo in ipsum respicere, ita sibi dicentem audiuit: Quandoquidem rogasti me, ut pro te intercederem, quaedam tibi indicabo, post euentura tibi ob preces meas. Pauper quidem & inops ex hoc migrabis loco, sed alibi, vbi pro Christi amore deges peregrinus, Episcopatum mundi huius opibus satis affluentem, diuina praedestinatione consequeris. In quo administrando si fidelem te praebuieris, post annos vigintiduos ab hac vita temporaria feliciter proficisceris ad illam sempiternam. Certus autem sis, te eo in loco animam Christo redditurum, vbi in Christi nomine a Christianis mei memoria celebratur. Ego vero in illa hora exitus tui spero me venturum ad locum illum cum alijs beatam patriam ciuibus, quos tunc habebis consolatores.

CAP. XII.

Ab hac visione vir Dei, diuinam contemplationi accuratius vacabat, quippe talibus promissis egregie confirmatus: multusque in ea erat cogitatione, quemadmodum diuinitus percepta talenta, in aliorum salutem duplicaret. Eaque causa cum bona venia Abbatis sui, monasterium, non monachum, deserens, immo secundum Apostolum, maiora charismata aemulari cupiens, per Alemaniam venit peregrinus in Noricum, atque ad eius partem orientalem cum aliquot comitibus pergens, praedicandi causa Pannoniae fines petijt. Vbi cum veterum errorum fructices extirpare, steriles

S. Vdalricus Episcopus eius inuitu ordinat presbyterum. Psal. 76.

S. Othmar ei apparet, ei indicans sibi euentura.

Cum licentia Abbatis fuisset ad conuertendos infidelis.

steriles squalentium pectorum agros Euangelico aratro profcindere, & in eos fidei semina deijcere frustra conaretur, a Piligrino Pataviensi Episcopo a coepto est opere reuocatus. Dolebat enim Episcopo, tam egregium cultorem in sulcos steriles tantum conferre laborem. Mansit ergo apud illum Episcopum, omni humanitatis officio ipsum prosequentem, dies aliquot, eius precibus obsecundans. Interim Episcopus mirè sagax, eius sententiae Apostolicae non immemor, qua monet probare spiritum, verum ex Deo sint, tum clam, tum palam obseruauit, quam ille esset sedulus in cultu & seruitio diuino, quam assiduus in sacra lectione & scripturae diuinae persequatione, atque inde pro sua singulari prudentia facile animaduertit eum, quem ut peregrinum exceperat, non esse hominem leuem & vagabundum, sed verae fidei domesticum firmum ac stabilem. Quamobrem etiam quibusdam e suis dicebat familiariter: O felicem illam Ecclesiam, quae ex Domini prouidentia hunc virum merebitur habere sacerdotem. Mihi quidem hoc cumpromis & vile & necessarium videtur, ut precibus meis efficiam, quo illi Ratispontensis Ecclesiae regimen demadetur. Acquisitum est enim, ut vbi abundat bona voluntas, congrua etiam illi exequenda praestetur facultas. Bonum nanque semen, quod hic bonus vir iacere voluit in obdurata corda paganorum, & salutis ministerium, quod illorum caecitas fastidiuit, coipso agrum Dominicum excolente, fortassis quandoque fructum feret apud Christianos. Aderant autem tum quidam, qui dicerent: Quonam pacto homo iste inops & ignotus tanti Episcopatus dignitati par & idoneus esse poterit, praesertim cum plerique alij celebres viri magisque noti, iustius eam videantur apud Imperatorem impetraturi? Quibus Episcopus respondit: Permultum interest inter diuina humanaque iudicia. Scrutator nanque cordium & renum Deus, a mundi initio elegit contemptibilia & ignobilia, ut confunderet fortia: contra autem mundus, quod suum est, ad horam extollit, sed tandem cum ignominia deijcit. Mihi igitur plane opere precium facturus videor, si fretus auxilio Marchionis, cuius consilij libenter vitur & paret Imperator, precibus ab illo contendam, ne patiat per ambitionem quenquam obtinere sedem Ecclesiae Ratispontensis: sed ob aeternam remunerationem, si quem compererit humilem, modestum, eruditum & ecclesiasticis ministerijs aptum, eum, cuiuscunque sit conditionis, ad eam curet prouehendum.

CAP. XIII.

Itaque per legatos Episcopi & Marchionis suggestionem, Imperator Otho secundus, & suae & Ecclesiae utilitati consulens, vel potius diuino permotus instinctu, quandoquidem cor Regis in manu Dei est, eos omnes, qui Episcopatum illum ambiebant, reiecit, totumque se ad promouendum virum Dei Vuolfgangum contulit: missisque celeres nuncios, qui curarent quamprimum illum eligi, ac deinde vel inuitum Francofurtum, vbi Imperator Christi natalem celebraturus erat, perducere. Abeunt legati Imperatoris, inueniunt beatum virum apud Episcopum supradictum, sed iam cogitantem in patriam, quippe qui nihil horum sciret, aliudque animum suum intenderet. Legatis vero indicantibus ei causam aduentus sui, primum ille recurrit ad penetralia cordis sui, atque illic se & sua Deo commendat: deinde Episcopo Piligrino, cuius charitate illic detinebatur, ita dicit: Nouum hoc mandatum, quod ab Imperatore ad me affertur, tua, ni fallor, opera impetratum est. Etsi autem exiguitati meae timorem iniicit, sed tamen bonae voluntati tuae, qua tantam rem molitus es, Deus praemium reddet.

CAP. XIII.

Post haec cum legatis Imperatoris profecti sunt Ratispontam, vbi Clerus & populus, ut Imperator petebat, more ecclesiastico sanctum Vuolfgangum vnanimiter elegerunt, electumque cum Imperatoris nuncijs ad eius aulam dimiserunt. Cumque in eius venisset conspectum, ad pedes eius aduolutus, fatebatur se indignum, modestum, ignobilem, & monasticam professionem consecrantem, nihil absque sui Abbatis permisso debere suscipere: simulque orabat, ne sanctum locum ipsius foeditate contaminaret. Imperator autem cernens illum adeo renitentem, certius inde colligit integritatem eius, & quam plane illo honore dignus sit. Itaque speciale quiddam in eo agnoscens, quanuis reluctanti multumque ingemiscenti, Episcopatum commendat. Multis inde adiunctis ei fidis itineris comitibus, Ratispontam eum remittit. Quo postquam peruenit, cum canticis laetitia & voce exultationis excipitur, & more antistitem inauguratus, summo pastori commendatur, atque post dies aliquot a

Piligrinus Pataviensis Episcopus cum apud se detineret. Iohan. 4.

Episcopatu dignus iudicatur a patre Pataviensi.

1. Cor. 1.

Prou. 1. Otho 2. Imperator curat eum eligendum Episcopum.

Creatur Episcopus Ratispontensis.

Fridericus Friderico Archiepiscopo illiusque suffraganeis consecratur.

CAP. XV.

Adeptus igitur tantum ministerium, noluit inane Episcopi habere nomen, sed die noctuque illud diligentissime excoluit, munus suum accuratè obeundo. Nec propter Episcopatus fastigium, habitum monasticum mutare voluit: sed qua erat intrinsecus animi humilitate, eam etiam foris præ se ferebat bonorum operum studio atque cultu. Memor quoque sententiæ illius, Principem te constituerunt, noli extolli: sed esto in illis, quasi vnus ex illis: non cupiebat dominari in clero, sed conabatur forma esse gregi Dominico, illud assidue mente versans, quod per Ezechielem prophetâ aduersus malos pastores dicit Dominus: Vt pastores, qui pascebant semetipfos, gregem autem meum non pascebant. Perspectis autem & cognitis rebus Episcopatus sui, cum animaduertisset in vrbe Ratisponensi monasticæ vitæ religioni multum decedere, crebrò suspirans, dixisse fertur: O si monachos haberemus, cætera satis suppeterent. Quibusdam verò è familiaribus eius dicentibus, multis locis magnam esse monachorum copiam, dolens & lachrymans dicebat: O quam defecit sanctus? ô quam diminutæ sunt veritates à filiis hominum? Quid prodest sanctitatis gestare habitum, operibus destitutum? Monachi, qui ad regulæ suæ præscriptum viuunt, beatis comparantur Angelis: qui verò seculares & mundo dediti sunt, apostatæ censentur. Dicebat autem hæc sanctus vir, quod cerneret monachos in beati Emmerammi cœnobio Abbate carere, & ita velut oues sine pastore errare. Id verò indè acciderat, quod Episcopi ab Imperatoribus vel Regibus illud monasteriũ impetrantes, in suam ditionem redegerant, rebusque eius & facultatibus pro suo arbitratu vsi erant. Illo igitur defuncto Abbate quem inuenerant, nullum deinceps curarunt substituere, veriti scilicet, nè, si monasterio, vt habet vitæ monasticæ vsus & consuetudo, Abbas præficeretur, ipsorum vsurpata potestas vel obsequia imminerentur. Cum sic autem Episcopi monasterij res & bona sibi vendicarent atque distraherent, nec monachis res necessarias suppeditarent: permittebant eis vnde cunquè possent, victum vestesque sibi comparare.

CAP. XVI.

Sed hæc omnia dolebant cordi beati viri. Itaque eis volens remedia adhibere, miser ad Treuerense monasterium, vbi corpus beati Maximini quiescit, atque indè acciuit Ramuoldum, virum in regulari disciplina strenuum, qui quondam cum ipso Henrici Archiepiscopi capellanus fuerat. Eum primò instituit Præpositum, deindè Abbatem præfecit monasterio sancti Emmerammi. Sed id ex eius cõsiliarijs quidam indignè ferentes, dicebant ei: Quid ita & te ipsum, & successores tuos fraudas sancti Emmerammi facultatibus? Multi quidem te laudant, sed in hoc certè non laudant: immò verò vituperant. Fungaris ergò & Episcopi & Abbatis münere, vt tui fecere decessores, nè quarundam rerum carerent emolumentis. Isthec tua insipientia, quodam sapientiæ sale condienda est. Ijs vir sanctus respondit: Non me pudet stultum & insipientem dici propter Deum: sed interim vos hoc scire debetis, Vuolfgangum nunquam in humeros suos accepturum sarcinam, quam ferre non possit, nempe vt Episcopus pariter & Abbas dici velit. Sicut enim, teste beato Gregorio, indecorum est, vt in corpore humano alterum membrum alterius fungatur officio: ita nimirum noxium, simulque turpissimum est, si singula rerum ministeria personis toridem non fuerint distributa. Sufficit Episcopo, vt summa vigilantia incumbat pastoralis officio: satisque negocij habet Abbas, si fratrum curet salutem, resque monasterij sui per omnia benè procuret. Quam ob causam debet etiam ille inter fratres officia distribuere, vt hac ratione de suis oneribus aliquid detrahat. Quod autem me dicitis & successores meos fraudare facultatibus beati Emmerammi martyris: equidem ea illi, cui donata sunt, & seruorũ Dei vsibus modis omnibus conseruare volo. Ita enim mihi vel maximè vsui erunt & emolumento, si illis, quibus deputata sunt, quibusque constat indè prospici & prouideri oportere, abundè impendantur. Hæc & id genus alia multa dicente beato Vuolfgango, adeò obstructum est os loquentium iniqua, vt quod prius carpendum sumperant, iam egregiè commendarent, ita dicentes: Humanis diuina præfert vir iustissimus.

Humanis diuina præfert vir iustissimus.

Ramuoldus sic Abbas apud S. Emmerammi.

Non vult Vuolfgagus Episcopus simul & Abbas esse.

Humanis diuina præfert vir iustissimus.

constituisset Abbatem, non passus est vel illum, vel monachos, eius curæ commissos, vllam vicũs pati penuriam: sed tum animarum, tum corporum curam gerens, prædia omnia sancto Emmerammo siue à Regibus, siue ab alijs principibus collata, & ab eius antecessoribus vi monasterio ablata, monachorum & hospitem, pauperum quoque & familiæ vsibus deinceps seruitura restituit.

CAP. XVII.

Post hæc quoque alia duo virginum monasteria, quorum alterum superius, alterum inferius dicitur, intra vrbem Ratisponensem ad regularis vitæ & disciplinæ normam conatus est reuocare. Canonicum enim institutum sequentes virgines illæ, nihil se illicitum admittere arbitrabantur, si se passim negocijs secularibus immiscerent. Vnde siebat tamen, vt hac occasione magnam vitæ religiosæ iacturam facerent. Id verò indefinenter considerans beatus antistes, cum longo tempore frustra illis corrigendis operam nauasset, apud se constituit in aliquo suæ ditionis loco monasticæ professionis virgines collocare, quarum religiosa conuersatione bonisque exemplis aliæ illæ ad eas imitandas inuitarentur. quod quidem etiam sic euénit. Nam cum ad sanctum Paulum Deo sacratarum virginum siue sanctimonialium monasterium instituisset, earum cõtemplatione aliæ mutari cœperunt. Cumque pro ijs sanctus Episcopus multas Deo preces offerret, tam diuina reuelatione, quam humana autoritate meruit confirmari. De inferiori quidem monasterio eiusmodi ci visio oblata est: Solebat vir beatus tam nocturnis, quam diurnis horis cuncta vrbis monasteria crebrò adire, ibique tum orandi causa, tum etiam explorandi, quemadmodum diuina illic ministeria cultusque diuinus perageretur, aliquandiu hære. Cumque hoc pacto nocte quadam esset in monasterio inferiori, vbi corpus sancti Erardi quiescit, repentino quodam sopore oppresso sanctus Erardus ei apparet, madida veste indutus, aitque ad eum: Precibus illis, quas Deo pro communi salute iugiter offers, scias me fauere. Itaque sicut ego tuis, ita tu, quæso, meis obsecundes votis. Quod me cernis madido tectum indumento, id ea noueris causa accidere, quod sanctimoniales hic degentes, assiduis quidem me infundunt lachrymis suis, sed ijs infrugiferis, quando quidem iam multo tempore nihil se corrigunt, nihil ab ijs vitijs, propter quæ lachrymas & preces mihi fundunt, abstinere conantur. Tu igitur canonicæ vitæ institutum, quod eis tanta incuriæ & negligentia occasionem præbuit, in monasticum commuta. Hac visione sanctus præsul instructus, ad introducendam illic monasticam religionem summo animi studio & deuotione se accinxit.

CAP. XVIII.

De superiori verò monasterio itidem reformando tali est miraculo diuinitus confirmatus. Cum aliquandò more suo eò accessisset, Missamque celebrare vellet, quasdam sanctorum reliquias, quæ illic celeberrimæ habentur, in eius altaris, in quo sacrificaturus erat, cornu sinistro deposuit. Deindè in orationem se prosternens, ardentissimis precibus à Domino postulauit, quandoquidem secularem vel mundo deditam vitam sinistra, spiritalem dextra significat, si illi placeret Canonicam illic vitam, quæ negligentes homines sinistrorsum trahit, in monasticam, quæ ad dextram tendit, commutari, vt id ea ratione significet, testatumque efficiat, vt ante peractum sacrificium, eas reliquias à sinistro cornu transferat in dextrum. Ijs precibus absolutis, Missam celebrare incipit, atque sub ipso sacrificio absque vlllo humano contactu reliquias illæ à sinistra in dextram altaris partem diuinitus transferuntur. Eo viso miraculo, gratias agit Deo, & sine vlla hæsitacione illic quoque vitam monasticam instituit.

CAP. XIX.

Ad has autem reuelaciones accessit etiam humanum auxilium. Eo enim tempore, quo hæc gerebantur, Henricus, Cæsaris Henrici pater, Bauariæ obtinebat principatum. Is cum sedulus & sollicitus esset cultor diuinæ religionis, id officij beato Vuolfgango tum petendo, tum imperando demandauit, vt in supradicta puellarum monasteria monasticæ vitæ disciplinam inueheret. Hac ergò illi accedente auctoritate & volũtate principis, vir Dei tanto studiosius, quãto maiori fretus facultate in id incumberebat, vt in omnibus virginum monasterijs, quæ in ea vrbe vel sub ipsius, vel aliena ditione essent, (Duo enim illa iam crebrò memorata, Duci: tertium verò, quod est sancti Pauli, Episcopo suberat) vnã eandemque sanctitatis regulam ac disciplinam institueret. Intantum autem, gratia diuina largiente, & beato Vuolfgango

Restituit monasterio omnia, quæ ab Episcopi ei abstulerant.

Nota exemolum reformationi monasteria, vel collegia.

Adit crebrò monasteria S. Vuolfgangus.

Visio eius.

Monastica vita præstior quam Canonica.

De Canonica vita prolapsa à statu suo, hæc accipe.

Insigne miraculum.

Laus Henrici Ducis Bauiariæ.

Reformat virginũ monasteria sanctus Episcopus.

corrigentē, in ijs sanctimonialibus religio & studium castitatis, viteque regularis profectio increuit, vt Dux memoratus, diuino compunctus amore, filiam suam Brigidam earum collegio adiungere non dubitauit. Atque etiam in hunc vsque diem, beati viri meritis suffragantibus, talia apud eas vigent virtutum incrementa, vt inter ceteras sanctimoniales tanquam specula quaedam sint. Idem potest etiam de sancti Emmemrammi monachis dici, quandiu quidem Ramuoldum habuere Abbatem, quem sanctus Episcopus illis praefecerat. Sed illo decedente, alijsque quos ille instituerat, idem eis euēnit, quod filijs Israel, quos post obitum Ioseph dura seruitute Aegyptij oppresferunt. Ita enim & hos monachos multi mali praepositi cum omnimoda religioe vitæ profligatione contriuerunt. Sed his omiſſis, ad rem redeamus.

C A P. XX.

Cum eo, quo diximus, modo sanctus Vuolfgangus in monastica vita instituenda defudasset, non minori studio se accinxit ad Canonicae vitæ iura & instituta reformanda. Ea antecessoris sui Michaelis mala valetudine destituta & labefacta vidit, multa sagacitate & industria instaurauit: primum quidem in id intentus, vt haberent Canonici quæ ad victum vestitumque sufficerent: deinde, vt post se custodes idoneos illis prouideret: tum quoque, vt simul in refectorio ederent, & extra claustrum horis incongruis ne exirent, neque silentij disciplinam negligerent. Iuniores voluit scholæ studijs interesse, seniores psalmodiæ, lectioni, orationi vacare. Atque vt adolescentes magis feruerent ad capeſſenda studia liberalium disciplinarum, crebro illorum tabulas vel ceras inspexit. Plerosque ex illis, ad discendum incitabat beneficijs, desides & negligentes obiurgabat.

C A P. XXI.

Ita autem monasticis & interioribus siue vrbis rebus recte atque ordine constitutis, prudēs & circumspectus Dei cultor nequaquam exteriorum curam neglexit, sed sicut oppidanis & cœnobitis optimas proposuit institutiones, ita etiam totam perlustrans diœcesim suam, omnes salutiferis concionibus erudiebat. Adeoque cum Missarum erat solennia celebraturus, plebem assuefecit confluere ad ecclesiam, vt solennibus diebus vix ædium custodes domi relictæ viderentur. Ad mellitas enim conciones & exhortationes eius sexus vterque certatim aduolabat, cœlestium aromatum suauitate illectus, perinde vt apes mellis allicit odor. Quibus pius ille pater & pastor modis omnibus prodesse, seseque ad eorum caprum & vtilitatem accommodare desiderans, in proponendis regni cœlestis sermonibus hauquaquam vti voluit perplexis & sophisticis sententijs: sed ita melliti oris dulcedinem ineffabili quadam seueritate & grauitate temperabat, vt simplici & optimo dicendi genere cuiusque intimas cogitationes attingere videretur, atque ea ratione ex auditorum oculis lachrymarum imbres eliceret. Eam enim spiritus sanctus ei contulerat gratiam, vt qui concionantem eum attentè audirent, aut raro, aut nunquam siccis oculis ex eius concione abscederent.

C A P. XXII.

Quo insigni Dei beneficio pro sua malitia afflictus humana salutis inimicus, malignitatem & inuidiam suam, quæ eum perpetuè cruciat, quibus poterat vrbis in illum beatum antistitem declarabat. Cum enim aliquandò in vrbe Ratisponensi suo more ad populum concionaretur, malignus dæmon derepentè concitauit aëra, excitauit turbinem & miram perturbationem, vnde sequebatur cõfusus populi clamor & murmur: in ipso quoque ecclesiae tecto ingentem effecit fragorem, atque intrâ ipsius templi parietes sparsit puluerem, & quorundam oculis tetram offudit caliginē. Quibus rebus abimprovisò accidentibus plebs perterrita, immò penè mentis inops effecta, coepit vtrò citroque cursitare, incerta quam in partem tutius posset deflectere. Interim verò audiebantur hinc inde id genus voces: In vrbe grassatur dirum incendium, Populo in seditionem concitato multi iugulantur. Cumque in eiusmodi sedandis vocibus multum esset operè positum, nec tamen quicquam effectum, tandem illi, quos suis praestigijs ludificabat improbus satan, adeò è templo certatim aufugerunt, vt vix pauci relictæ viderentur. Tum verò Episcopus, quæ eius tempestatis commotio non latebat, in has erupit voces: Domine Iesu Christe, ad sis nunc ea, qua soles, benignitate & gratia fidelibus tuis, vt videant gloriam tuam, & terribili dæmonis ignominiam. Ea verba mox secuta est serenitas aëris, & serenitatem populi in templum recursus. Cui tum venerabilis antistes sacrae doctrinæ sermonem imperties, sancto

Vide malitiā maligni dæmonis.

Magna efficaciam precū S. Vuolfgangi.

sancto spiritu illi orationis singularem quandam suauitatem suppeditante, tantum dicendo profecit, vt manifestè inimicus ille victus, & in fugam compulsus sit, qui in illa immodica perturbatione ad horam excitata, penè omnibus aliquid attulerat detrimenti. Vnde etiam postea apud fidelem populum ea consuetudo inoleuit, & pro lege coepit haberi, vt in stationibus Episcopum turmatim & antecedant, & sequantur, eiusque concionem cupidissimè complectantur.

C A P. XXIII.

Alio tempore beatissimo Episcopo in basilica sancti Pauli Apostoli celebrante Missarum solennia, multa, vt solebat, populi illic frequentia cernebatur. Cum autem miles quidam ineptus humili veste eum indutum, postea verò sacerdotibus indumentis ornatum cerneret, rustica stoliditate eum despiciens, & apud se murmurans, dixit: O quantum despuit tum Imperator, cum pannosum hunc & abiectum hominem multis potentibus, quibus Imperium abundat, in Episcopatus promotione voluit anteferre. Eam verò murmurationem is, qui nouit cogitationes hominum, eodem momento & clementer castigauit, & palam prodidit: vt & ille corrigeretur, & murmuris vitium ab alijs caucretur. Nam confestim immodico correptus terrore, alijs eum sustentantibus, vix residere potuit. Cumque eum dominus eius tremebundum & pallentem conspiceret, ilicò accurrens, sciscitabatur quid ipsi accidisset mali. Tum ille adhibitis sacerdotibus confessus est, se sinistras de viro Dei cogitationes in se admisisse, & ea causa in tam praesens incidisse periculum. Vbi id audiuit herus eius, existimabat facili remedio posse illum curari. Itaque eum secum abducit in aedes suas, & aliquot diebus curam illi adhibet. Sed cum nihil omnino proficeret, reducit eum Ratisponam: veniensque ad Episcopum, ei & ægroti hominis calamitatem, & suam querimoniam vult exponere. Sed vir Dei eum anteuertens: Tace, inquit: scio quid velis. conuersusque ad Vicedominum Tagminum, ait: Accipe frater aquam benedictam, quæ est apud lectulū meum, & adsperge ea hominem, qui stat ad cubiculi fores. Facit ille, quod iussit vir Dei, adspergitque miserum. Interim sancto Episcopo contra ostium Crucis signum exprimente, & quaedam salutaria verba proferente, homo ilicò sanatur.

C A P. XXIII.

Tam porò dicendum videtur, quæ eius fuerit quotidiana vitæ ratio & consuetudo. Nimirum tanta ei fuit cura rectè viuendi, vt vita eius iure possit omnibus exemplo esse. Etsi verò omnes eius res gestas minimè compertas habemus, & causa, quæ nouimus, pro dignitate explicare nequimus: attamen damus operam, vt è pluribus vel pauca referamus. Postquam igitur Episcopi dignitatem adeptus est, nec melioribus vti vestimentis, nec cibis lautioribus vesci, neque cubile mollius sibi adhiberi voluit, quam antè consueuisset. Ipsè vigilijs & precibus, quibus ante Episcopatum, deditus fuit. Non raro enim sub mediam noctē ita clam surrexit è lecto, vt qui apud eum erant, id vix vnquam perciperent: atque in templum ingressus, adeò fores obsecrauit, vt quid intus ageret, nullus mortalium scire posset. Mansit autem illic vsque ad preces matutinas: quibus perfolutis, si nondum illuceſceret, vt fessos non nihil foueret artus, vestitus parum capiebat somni: idque cum ea silentij grauitate, acsi esset in monasterio. Si necessitas cogeret loqui post primam horam canonicam, (nam ante illam lectioni vacabat) in familiari colloquio fuit gratissimus, & in tractandis disponendisque rebus admodum acutus, prouidus & circumspectus. Qua verò attentione corporis & sanguinis Domini sacramenta tractauit & celebravit, quibus suspirijs & lachrymis, & quam spiritu contribulato summo sacerdoti sese maſtauerit, id omnem nostram excedit dicendi facultatem. Cum esset ad mensam, non se duntaxat, sed etiam alios à potu immoderato retraherat, ceterisque auidè comedentibus, ipse gaudebat cibi parsimonia, magis intentus ad lectionem, quam semper voluit ad suam mensam adhiberi, quam ad epulas. Mendici & inopes, quos ille vocabat dominos & fratres, coram illo sedebant in subsellijs, vt posset suis conspicerè oculis, quemadmodum illis ministraretur. In quibus sanè Christū se excipere non dubitās, modis omnibus venerabatur & respiciebat eos. Quod si plures essent, omnium pauperrimi ad illum introducebantur: nec tamen quisquam eorum, qui foris manebant, absque elemosyna dimittebatur. Ex ijs enim omnibus, quæ mensæ eius inferebantur, tanta copia seruabatur, vt non solum pauperes foris manentes, sed etiam circunquaque habitantes indè recrearentur. Surgens autem à prandio, reliquum tempus lectioni impendebat.

Vicio diuina psequitur eū, qui sanctū virū desepxit.

Vir sanctus sanat eum.

Vitæ eius quotidiana institutio.

Vigilie & preces eius.

Vt tractauit diuina mysteria.

In mensa quæ se gesserit. Vt pauperes & mendicos tractauit.

A prandio quid egerit. Post

Post laudes vespertinas, nisi legitimum prohiberet ieiunium, propter eos, qui apud ipsum debebant, cum multa grauitate, omni prorsus vanitate exclusa, etiam coenabat. A Completorio nihil prorsus nisi precando loquebatur. Ea scilicet vitæ eius fuit inusitatio quotidiana.

CAP. XXV.

Inter hæc egregius præsul accuratè perquirebat, quo studio, quæve cautione sacerdotibus, qui in pagis morabantur, subditos baptizarent atque docerent: qua etiam cura & diligentia vasa ad vsum sacramentorum destinata, itemque Missarum vestes atque libros & chrisma tractarent: ante omnia diligenter eis inculcās, vt castitati studerent: vbi etiam hæc subiungere solebat: Sunt quidam ad eò mali dæmonis fraude occæcati, vt licet flagitiosè viuant, illius sacrosancti cibi & potūs perceptione se purgari existiment: sed audiant illi prophetam dicentem: Quid est, quod dilectus meus in domo mea facit scelera multa? Nunquid carnes sanctæ auferent à te malitias tuas? itemque alium: Operiebatis lachrymis altare Domini, fletu & mugitu, ita vt non respiciam vltra ad sacrificium, nec accipiam placabile quid de manu vestra. Quisquis ergo in fœdibus est, honorem habeat Deo, nec ausus sit ad eius sacramentum impudenter accedere, donèc pœnitentia expiet immunditiam suam. Accidit tum, vt ob vini penuriam quidam ex aqua vel alio potūs genere sacrificium offerrent. Quod vbi ille vir Dei comperit, tantam profudit lachrymarum vim, vt corporis malam valetudinem contracturus videretur. Deindè multa obiurgationis seueritate eos castigans, qui id fecerant, friuolam eorum excusationem, quòd vinum non haberent, prorsus reiecit, & nè id porro prætexerent, iussit ad se singulis mensibus duodenos venire presbyteros, atque ex ipsius cella vinaria vinum accipere, & alijs distribuere.

CAP. XXVI.

Cum sic autem pastor egregius gregi suo inuigilaret, nec illos quidè benignitatis & misericordiæ suæ voluit expertes esse, qui aliorum præsulum cura cõrinebantur. Si enim quisquã ex ijs indicasset ei, aliquam se velle in diuinis, vel humanis rebus pati inopiam, magno dolore animi affectus, & verbis & beneficijs eũ subleuabat. Quod cum familiares eius sæpè molestè ferrent, dicerentque vnumquenque à suo Episcopo adiuuari debere: ille respondebat: Eleemosyna Græca dictio est, significatque misericordiam, vel opus misericordiæ, possuntque eo nomine quæuis benignitatis opera comprehendì. Rectè enim ille opus exercet misericordiæ, qui primò seipsum sibi que subiectos in Deo placita conuersatione non sinit egere: deindè cõuenienter illi sententiæ Apostolicæ, Dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes: suos quoque proximos non cessat adiuuare. Cum aliquandò dira fames multos premeret, atque ea causa infinita hominum turba ad beatum Vuolfgangum conflueret, ille accitis præpositis suis, iussit vt è longinquis regionibus venientibus tantum frumenti darent, quantum vellent: ea tamen conditione, vt domum reuersi, dimidiam eius partem in pauperes erogarent. Nè autem dispensatores eo nomine munera acciperent, terribilibus eos adegit sacramentis. Contigit tum, mercat ores quosdam causa frumenti coemendi illac cum alijs transire, vbi sanctus præsul debebat. Mox igitur quædam magni precij vascula pro munere ei mittunt: quæ ille, vt erat iucundo vultu, accipi quidem iubet, sed cibo potuque referta cum gratiarum actione remitti. Addito etiam frumento ea, qua diximus, ratione, hilares illos à se dimittit.

CAP. XXVII.

VT verò sancti Episcopi humanitas & benignitas testatior fiat, quoddam eius factum memorabile annotabimus. Intrà vrbem Ratisponam semper apud eum pauperes morabantur. Ex ijs ergo vnus in eius cubiculum ingressus, de cortina ad lectum eius appensa partem non exiguam præcidit, & ocyus aufugit. Vidit id vnus è familia, eumque, inscetus comprehendit: sed quia flagellare eum ausus non erat, ad beatum virũ adduxit. Hortabantur, qui aderant, omnes, vt furcifer ille durissimè verberaretur. Sed vir pius, cui derelictus erat pauper, & qui pupillo semper esset adiutor, quasi rhetorem quendam illis representans, hominis suscepit patrocinium, ostenditque illos potius in culpa esse, quibus cubiculi custodiendi cura esset demandata. Indè conuersus ad pauperẽ: Quid ita, inquit, facere voluisti? Ille tremebundus, diras plagas metuens, respondit se penuria vestis adactũ id fecisse. nec tẽste opus erat, nudita te hominis sermonem confirmante. Tum vir Dei multa misericordia permotus, omni nõ purgavit eũ: Si benè, inquit, vestitus fuisset, hauquaquam hoc se furto obstrinxisset. A nostra

Rurales presbyteros explorat.

Jerem. II.

Malac. II.

Quorundam temeritate crassumque errorem castigat.

Liberalitas eius in exteros.

Gal. 6. In annonæ caritate mira eius humanitas.

Tuetur pauperẽ, qui ei furatus erat.

A nostra igitur liberalitate, licet serò, accipiat vestimenta: quòd si verò etiam vestitus tale quid posthac perpetraverit, pœnas dabit. Ijs verbis non solum commotos familiæ animos sedauit, sed etiam ad præstandas eleemosynas eos incitauit.

CAP. XXVIII.

Diximus iam non nihil de misericordia, humanitate & con dolentia beati viri. His subiungimus quædam, vnde possit animaduerti ingenij eius acumen in hæreticis confutandis. Sicut enim ab exordio nascentis Ecclesiæ non defuerunt, quorum linguis malignus dæmon aduersus catholicam fidem oblatrando, loqueretur vanitatem: sic diuina agente prouidentia nec illi desiderati sunt, qui sanctæ fidei defendendam susciperent veritatem. Itaque hæreticus quidam hac ratione conabatur euincere, verbum carnem factum non esse: Si verbum est, inquit, factum non est: si factum, non est verbum: pergebatque multa loquacitate id adstruere. Contigit tum eò accedere beatum Vuolfgangum. Eum rogat Otho Imperator, vt respondeat homini. Ille, vt erat humilis & modestus: Monasticum, inquit, habitum ferimus: contendere nobis non licet. Mox hæreticus maiori pernicacia repetit verba, quæ diximus. Tum vir Dei non ferens Christi iniuriam, compulsus ait: Quandoquidem non spiritali, sed carnali curandus es pharmaco, dic mihi, Quid est Accidens? Ille arrogantiſsimè respondet: Accidens est, quod adest vel abest præter subiecti corruptionem. Rursumque præsul, *Ecquid est, inquit, formarum accidens? Ibi ille, diuino, vt creditur, multum recusaret, quòd impeditiori esset lingua, succinctè ex pediuit: Accidens, inquit, est quadriforme. Vnum, quod nec accidit, nec recedit, vt incuruum aquilæ rostrum. Alterum, quod accidit & recedit, vt somnus & saturitas. Tertium, non accidit quidè, sed tamen recedit, vt infantia & pueritia. Quartum, quod accidit, nec recedit, vt senectus & canities. Ità ergo filius Dei, qui est virtus & sapientia Dei patris, cui nihil est impossibile, quasi per accidens inseparabilè induit humanitatè, non amittens diuinitatem. Sed eiusmodi, oculis fidei contuenda sunt. Vt enim beatus Gregorius ait, Fides non habet meritũ, cui humana ratio præbet experimentum. His atque alijs salutaribus verbis vir sanctus ad eò conuiuio corda audientium, vt ille filius Belial pro errore satisfaciens, ab egregio doctore veniam petierit. At ille promptior ad ignoscendum quam vlciscendum, multam ei irrogauit, & nè prophanum illum sermone vnquam iteraret, sub Christi testificatione & sub anathemate ei interdixit.

CAP. XXIX.

Hoc loco etiam dicendum nobis videtur, erga Boemorum gentem vt se gesserant illi quidem, sed tepidè: vt verò colenda esset Christiana religio, quandoquidem pastor destituti erant, prorsus ignorabant. Rogabant tum Othonem Imperatorem, qui diuinæ religionis erat cultor præcipuus, clarissimus Dux Henricus & alij fideles, vt quod apud illam gentem inchoatum esset, pro Dei amore regia auctoritate absoluendum curaret. Ille tam sanctis precibus libenter annuit, sed quòd Boemia ad Ratisponens Ecclesiæ parœciam pertineret, nihil absque eius Episcopi consensu efficere potuit. Misit igitur Imperator legatos ad Episcopum, orans vt pro parœcia acceptis prædijs, ipsi liceret in Boemia Episcopum curare instituendum. Eo nuncio accepto exhilaratus vir Dei, cum suis proceribus deliberauit, quid esset Imperatori respondendum. Illis dicentibus, nè precibus eius consentiret, respondit vir beatus: Videmus preciosam margaritam in huius prouinciæ humo reconditam, quam nos non comparabimus, nisi distractis rebus quibusdam. Itaque audite, quæ dicturus sum: Equidem & me & mea omnia libens impendo, vt illic domus Dei, corroborata Ecclesia, stabiliatur. His dictis, renunciauit Imperatori, se assensurum precibus eius. Cumque tempus permutationis aduenisset, tam promptum se exhibuit, vt priuilegium ipse composuerit.

CAP. XXX.

Prophetiæ spiritum ei non defuisse, vel ex ijs solis satis constat, quæ de præstantissimi Ducis Henrici liberis prædixit. Cum enim ad eum ob impertiendam benedictionem, vt crebò solebat, adductus esset, speciosissimam eius prolem Henricum, qui postea Dei nutu factus est Imperator, Regem appellauit, fratrem eius Brunonem vocauit antistitem: sororem eorum natu maiorem, Reginam: minorem, quam ipse baptizauit, & de sacro fonte suscepit, Abbatissam nominauit. Hæc verò, & multa alia,

A a a a

quæ

Hæretici inepta ratio. cinatio.

Legendum videtur, Sed quotuplex est accidens.

Corr.

Corrigit vitæ sanctus loquacem hæreticum.

Boemi in te ligione rudes adhuc.

Boemis essentis viro Dei datur Episcop.

Prophetica S. Vuolfg. prædixit.

Hinc apparet Auctorem huius hystorie vixisse B. Vuolfgangi gratate.

quæ ab ore eius accepimus, sic euenisse videmus, vt ab illo prædicta sunt. Alio tempore cum vir sanctus sub vesperam in pagu Eglolfeshaim venisset, per legatu suum iussit indicari, si qui in vicinis locis confirmari vellent, vt quamprimu ad ipsum accederent. Legatus mox exequi iussa volens, festinat ad sternendu equum suum. Eum vero ablatum cernens, incredibili coepit moerore affici, nesciens quid ageret. Cupiebat enim ocyus efficere, quod iussus erat: sed aberat facultas, cum nec spes affulgeret alterius obtinendi equi, nec vires suppetere, vt pedes tam breui temporis spatio id, quod Episcopus mandata, conficeret, maxime quod humus imbribus immodicis irrigata, difficile præberet euntibus iter. His ille angustijs aliquandiu agitatus, tandem concepta in Deu fiducia, statuit pedes exequi, quod Episcopus præceperat. Cum igitur in obscura nocte huc illucque graderetur, & in via luctulenta sæpius laboretur, ita exclamauit: Miserere mei Domine, miserere mei, & tu mi domine Vuolfgange, attendens quantum laboris perperior, dum tua iussa capeffo. Cumque identidem hæc repeteret gemebundus, vidit cominus caballum quandam, freno & ephippio instructum, adstare. Existimans autem illu non sine aliquo seffore illic subsistere, diligenter circumspexit num quis illic adesset: simul etiam exclamans, vt si quis adsit, sese declaret. Sed cum diu clamanti nemo responderet, conscendit equu, & sui Episcopi iussa executus est. Altera luce multis ad percipiendâ ab Episcopo cõfirmationem contuentibus, inuentum equum legatus omnibus ostendit, diligenter inquirens, quis eius herus esset. Sed neque tunc, neque postea repertus est vllus, qui eum suum esse diceret. Indè vero colligebant tum legatus, tum alij, quanta diuinitus esset collata gratia beato Vuolfgango, qui ipsum inuocantes etiam absens adiuuare posset.

CAP. XXXI.

CVM Otho secundus Imperator ob illatam ipsi iniuriam, Franciam hostili animo & manu ingressus, Lutetiam vsque peruenisset, in reditu ad fluiu quendam peruenere, cuius aqua intumuerant, ita vt multi illic submergerentur. Vbi vero beatus anistes cum suis eò peruénit, tam præfenti periculo commotus, suspexit in celum, & tum sibi, tum suis benè præcatus atque benedicens, iussit suos incunctanter transire flumen. Sed illis adhuc cunctantibus, & Francis interim à tergo acriter instantibus, ille primus in nomine Domini, quod semper in eius versabatur ore, fluum ingressus, suos animauit, nec quifquam eorum vllum expertus est periculum. Tum vero omnes id admirantes, præ gaudio in Dei laudes eruperunt. Sed vir humilimus, nè id in publicum efferrent, obnixè eos rogauit.

CAP. XXXII.

Aliud hæc eius subijcimus factum memorabile, vnde subditi discant parère præpositis suis. Cum aliquandò de diuina religione suo more necessaria quædam conferret cum clericis suis, vnus ex illis (Bussis dicebatur) parum cautè respondit. Cui vir sanctus ex naturali habitudine subirascens, ei dolorem oculorum imprecarus est. Mox ille grauiter doluit oculos: sed cum postea eum sanctus vir in choro sedentem videret operto capite, vt solent qui ex oculis laborant, misericordia motus, accedit ad eum, rogat quid molestiæ patiatur. Ille dicit se malè habere in oculis, & humiliter eius benedictionem expetit. Misertus ergò eius vir pius, oculos eius consignat, & dolor omnis abscedit. Sed nè ea res diulgaretur, tanquam remedij causa iussit eum faciem abluere.

CAP. XXXIII.

SEDENTE quandoque beato Episcopo apud cemeterios in sancti Pauli monasterio, mulier quædâ demoniaca ad eum adducebatur. Ea simulatque in eius conspectu venit, humi collapsa, coepit miserandum in modum diuexari. Tum vir sanctus suspirans, ait ad eos, qui illi aderant: Si quidè dignus ego effem quippiam ab omnipotente Deo impetrare, nihil propensius ab eo peterem, quam vt hoc plasma suum velit à mali demonis infestatione liberare. At nos hoc illis relinquentes, qui digni sunt, vel psalmos aliquot præ commiseratione interim depromamus. Mox coepit dicere psalmos quosdam, & pro illa misera supplex orare. Illa vero tanquam dormiens iacebat, sed ita tamen, vt membris omnibus contremisceret. Absolutis precibus, dicit ad circumstantes: Domum illâ hinc abducite, & si possit capere, cibû illi offerre. Parent illi, comedit illa, & mox restituitur sibi. Alia quoque demoniaca ei oblata est: sed ille humanam gloriam fugiens, ait ad eos, qui illam adducebant: Cur ægrotos vestros ad me apportatis? Ducite eam in templum, & orate pro ea: fortassis Dominus exaudiet vos.

Vide illustrem miraculum, dum imploratur ad huc viuens & absens Episcopus.

Per flumen eum suis illisus crasit.

Sanat diuinitus multatum.

Eccè modestiam sancti viri, in curata demoniaca.

Aliam curat demoniacam.

vos. Ducunt illi eam in ecclesiam, sed quòd hora opportuna esset offerendi sacrificij, ipse illos secutus, Missam celebrauit. Peracto sacrificio, omnes, dempta illa demoniaca, exierunt è templo: at tamen vnus è capellanis, clam se abscondit, scire volens, quid vir sanctus acturus esset. Ille vero post breuem orationem coepit egredi. Tum illa demoniaca, suo more debacchans, ei se opposuit. At ille Domino confidens, tanquam percussurus eam, brachium extendit, clam interim dicens, Exi, nequissime. Mox, vt passus est ille, qui vidit, intolerabilis extitit factor, & mulier confestim liberata cecidit, & Deo gratias egit. Porro sanctus Episcopus egressus foras, dixit ministris: Femnam hanc quamprimu è templo educite, & si velit, cibum ei præbete, pariterque dicite, nè sit ausa posthac ad nos tali ex causa accedere. Qua re satis ille declarabat, quantoperè omnem inanem gloriam declinaret, malens interdum quandam præ se ferre asperitatem, quam se hominibus venditare.

CAP. XXXIII.

NEC hoc prætereundum putamus, quod eius accidit Vicedomino, cuius supra quoque meminimus. Præcipua ille beati viri familiaritate fruebatur, neque id immeritò, quippè qui cum multo fidei profectu ei se obsequiosum præberet. Cum ergò ille esset in vrbe quadam æstiuo tempore, tonitrua & fulgura extiterunt intantum, vt etiam ipse beatus Episcopus & qui cum illo erant, terrore affecti, multo precandi studio sese communirent. Interea sauiente ea tempestate, tam immanis quidam fulguris ictus insonuit, vt eius, in quo erant, domicilij murus magna ex parte scinderetur. Ea re adè exanimatus est Vicedominus, vt, qui illic aderant, eum aut mortuum putarent, aut illicò moriturum. Præful autem apprehensa manu eius, erexit eum, admonens vt viriliter ageret, & confortaretur in Domino. atque ita semiuuum restituit sanum. Is ipse Vicedominus postea serenissimi Regis Henrici opera, factus est Magdeburgensis Archiepiscopus.

CAP. XXXV.

IN Rubilocensis Ecclesiæ territorio quidam diurno vexatus morbo, integro ferè anno cibum omnem fastidiuit, ita vt alimenta saluti reparandæ accommoda percipere non posset. Misit igitur nuncium ad beatum Vuolfgangum, petens obnixè ab eo remedium aliquod sibi adhiberi. Sed vir Dei omninò recusauit, dicens se longè meritis inferiorum, quam vt tale aliquid possit efficere. Interim dum & popularem vult vitare auram, & hominem adiuuare cupit, tanquam pro alijs causis offert Missæ sacrificium, & per fidelem presbyterum agroro illi Dominicum corpus transmittit. Quo ille percepto, paulisper obdormit: deindè cibum potumque cum accepisset, rursus somno corripitur: sicque & mentis & corporis recuperata sanitate, gratias agit Deo, ac deinceps incolumis permanet. Hæc si ego commemorare velim, quam multi, quibus ille manum imposuit, quique benedictum ab eo panem gustarunt, à morbis curati sint, rædium fortassis lectori allaturus sim. Ijs igitur omisiss, ad eius è vita excessum transeamus.

CAP. XXXVI.

IGITUR post multa pietatis & iustitiæ opera, quibus Deo placere contèdebat, & suam gubernare Ecclesiâ, venerabilis præful Ratisponæ manens, rerum necessitate poscente, ad Orientalem Bauariæ regionem decreuerat proficisci: sed febrî correptus, eam corporis malam valetudinem vigilijs, precibus & ieiunijs, tanquam futurorum præscijs, studuit anteuertere, ita vt, quicquid habere posset, per manus pauperum in Christi gazophylacium transmittirer, precibusque sedulis Domino vitæ suæ exitum commendaret. Indè per Danubium proficiscens, vbi ad eum peruénit locum, quem Poppingam vocant, vterius progredi non potuit, quòd iam tempus resolutionis eius instaret. Cumque diuinitus intelligeret citò euentura, quæ olim in visione ei prædicta fuerant, iussit se deferri in beati Othmari oratorium, quod illic erat, & ante eius aram deponi. Id cum factum esset, nonnihil conualescens resedit, primumque per confessionem sese expiauit: deindè omnes, qui aderant, de fide, spe & charitate sectanda, luculenta oratione admonens, eos, omnesque ipsi commissos, cum suspirijs ab imo pectore adductis, Deo & sanctis eius commendauit. Post accepto viatico, humi se prostrauit. Cumque aditui & cubicularij eius, omnes è templo, præter eius familiares, vellent eijcere, vir Dei illos prohibuit, atque ad eos: Aperite ostia, nec quenquam ingredi volentem excludite. nos enim mortales homines, non nisi nalefactis erubescere debemus. Mortis autem debitum necessario soluendum nobis.

Item aliam. Eccè quam declinavit inanè gloriam & hominū laudem.

Author vocat Vuolfgangum, si non est mendum in scriptura.

Penè exanimis, restituitur ab Episcopo.

Mira cantione sanat morbidum.

Multa eius miracula.

Sub mortis oia sua conferunt in pauperes.

for. Bopfin

Recipit viaticum corporis Christi.

bis est. Itaque cum etiam Christus ipse, qui nihil morti debuit, penè nudus in Cruce mori non erubuerit pro humani generis salute, adspiciat quisque in morte nostra, quid reformidare & cauere debeat in sua. Deus verò pius & bonus miserere dignetur & mei miseri peccatoris, nunc mortem obeuntis, & omnium id cum timore & humilitate adspiciantium. His dictis, reuerenter oculos clausit, & tanquam sopori se datus, in pace quieuit, animamque felicissimè in cælum transmisit, pridie Calendæ Nouembris. Manè alterius diei exequias funeri apparantes, angustis coepere, videntem possent obtinere Episcopum aliquem, qui funus celebraret: Et ecce commodum superuenit Hartuicus Salisburgensis Episcopus, & Aribio Comes, vir Dei inter laicos clarissimus. Eos aduenturos nocte superiori beatus Vuolfgangus significarat, post longa silentia & quandam morbi remissionem, ad adstantes subito dicens: Repurgate domum, preparate hospitium. venient enim hodie ad nos hospites boni. Vera autem me dicere hoc signo cognoscetis: Nautis, qua uehebantur bona Hartuici Archiepiscopi & Aribonis praefecti, in Danubio naufragium perpeffa est: sed Dei benignitate homines seruati sunt, iidemque domini mox post obitum meum huc accedent. Hoc quidem ita factum est, & ab illis ipsi & multa populi fidelis turba sacrum corpus septimo ab obitu eius die Ratisponam honorificè est translatum. Vbi cum ad sanctum Petrum esset exceptum, & vigiliarum Missarumque celebrationibus anima Deo commendata, admodum reuerenter corpus per cuncta vrbis monasteria circumtulere, ad extremum illud inferentes in cœnobium beati Emmerammi, quem, dum in humanis esset, præcipuo honore habuerat. Ibi Missarum solennijs & exequiarum officijs ritè peractis, præclare atque honorificè tumulatum est. Fuit vir sanctus ordine, * duodecimus Ratisponensis Ecclesie Episcopus. Post eius obitum multis Dominus miraculis declarauit, eum se collocasse cum principibus populi sui.

CAP. XXXVII.

eorum autem miraculorum quædam non sunt in scripta relata. Quæ autem fidelium relatione comperta sunt, ex ijs nonnulla referemus. Hoc verò in primis dicendum venit, cum prouinciales vnâ cum ciuibus Ratisponensibus meliorem atque augustiorem vellent basilicam construere, (prior enim ex lignis condita erat) & iam muri extruerentur, quendam tum adductum esse demoniacum, eumque artifices misericordia permotos, in eo loco, vbi sanctus præsul spiritum, exhalarat, prostrauisse, moxque eius meritis curatum esse. Deinde verò locum illum à diuersis malè habentibus frequentatum, multosque sanatos esse.

CAP. XXXVIII.

Homo quidam pauperculus, ob multa admissa flagitia in vtroque brachio circulis ferreis confectus, quæ res acerrimos quotidianè dolores ei afferebat, cum multa sanctorum loca ob eos tollendos dolores & crimina expianda adijisset, tandem sancti Adelberti meritis vnus brachij ferreo ligamine est absolutus: alterum verò ablatum est ei, Ratisponæ ad beati Vuolfgangi monumentum oranti.

CAP. XXXIX.

Henrico Regi, antequàm esset Imperator, sanctus Vuolfgangus apparuit dormienti. Videbatur ille sibi in sancti Emmerammi ecclesia esse, atque orandi causâ beati Vuolfgangi adire sepulcrum. Ibi verò Deum & sanctum Vuolfgangum orans, visus est sibi videre eum ad stare, & hunc in modum ipsum appellare: Adspice diligenter characteres in muro, qui est apud tumulum meum, exaratos. Vidit ille, nec aliud legit, quàm, Post sex. Expergefactus verò, summoperè incumbere in earum dictionum apprehendendam significationem. Primum igitur suspicatus se post sex dies moriturum, multa largitus est pauperibus. At sex euolutis diebus, cum nihil in corpore sentiret molestie, ad sex menses pertinere arbitrabatur, tumque se obiturum credebat. Sed neque tum malè se valere sentiens, ad sex annos earum dictionum significationem retulit. Porro autè etiam sex annis iam exactis, septimo anno à Pontifice Maximo Imperator vnctus est. Atque tum demùm animaduertens, quid sibi ea verba vellent, gratias egit Deo & beato Vuolfgango, qui ipsi reuelare dignatus esset ea se dignitate potiturum.

CAP. XL.

Cæcus quidam apud beati Vuolfgangi sepulcrum diutissimè orans, repente lumen recepit. Alio tempore mulier agrora spe salutis obrinèdæ à suis deportata est in beati Emmerammi martyris ecclesiam. Vbi cum illa ad sanctorum aras reptando potius

Suauius & tranquille reddidit Domino spiritum.

Hartuicus Episcopus Salisburgensis.

Transfertur sancti corporis eius Ratisponam.

In hoc numero mentem esse sentio.

Dæmoniacus liberatur.

Ferrea ligamina dissoluuntur.

Viso S. Henrici Imperatoris.

Is Imperator Romæ inauguratur.

Cæcus recipit lumen.

potius quàm incedendo, sedulis precibus eorum expeteret suffragia, tandem vel labore, vel morbo defatigata, apud beati Vuolfgangi tumulum humi resedit. Cumque & animo & corpore depressa, eius meritis & precibus sibi peteret opem ferri, subito contracta membra soluta sunt, tantaque vi separata, vt sanguis inde in humum dimanaret. Primum igitur territa mulier, exclamare cepit præ timore: deinde exiliens sana, gratias egit Deo & beato Vuolfgango. Alius quidam grauissimè laborans, orandi causa venit ad beati Emmerammi ædem. Cumque diu pro sui liberatione rogaret, sanctorum merita implorans, tandem iuxta beati Vuolfgangi tumbam felici oppressus somno, virum quandam statura procerum & canitie venerabilem, adstantem videret, eumque sibi audire dicentem: Quid tu hinc agis, aut qua causa huc venisti? Responderet ille: Miser ego, mi domine, huc adueni salutis impetrandæ causâ, qua multos iam annos careo. Tum heros venerabilis virga pastoritia, quam tenere videbatur, eum attingens: Surge, inquit, ocyus. sanus enim effectus es. Confestim ille, qui iam exanimis ferè iacebat, per merita beati viri morbo liberatus exiit, & præ gaudio clamitans, qua potest virum facultate, Deum & sanctum Vuolfgangum laude & prædicatione effert.

Contracta sanatur.

Alius æger curatur.

SERMO DE TRANSLATIONE EIVSDEM SANCTI EPISCOPI, AB ALIO QVODAM EDITUS: cuius solum non mutauimus. Est in antiquis MS. codicibus.

Rasentis diei festiuitas ad virtutum nos accendit gaudia. Hodie nanque beatus pater Vuolfgangus de terra leuatus, & inter sanctorum numerum adscriptus, pietati radicare & fructificare virtutinos admonet: vt de terra, cui dictum est, Terra es, & in terram reuertèris, liberati, vtilitate suadente, amore cogente, humilitate leuante, labore comitante, virtute ducente, ad spirituales beatitudinis æternæ mansiones peruenire mereamur. Nos enim non impedit possibilitas, si plena tantum charitatis nos excitauerit voluntas. Hodie de mortuis ad viuos redijt, qui mortuis nunquàm, sed viuis, studuit operibus. Redijt ex mortuis viuus. Viui, gaudete. reddidistis enim ex vestro numero, qui viuentium iurè magnificatur obsequio. Sed qui mortui? Preciosa, inquit Dauid, in conspectu Domini mors sanctorum eius. Hodie in columna nubis & in flamma ignis de terra Aegypti beatus pater Vuolfgangus transijt, cum de sepulcri tenebris & de corruptionis angustijs exiens, inter cælestes nubes, & igne fornacis comprobatos, corpore ac spiritu confors inuentus est. Hodie terram repromissionis intrauit, quandò de sepulcri angustia terram repetebat viuentium, iure possidens hæreditario plagâ, quam prostratis vitijs, per virtutis obtinuit victoriam. Hodie Iericho destructa, locum habitacionis verus intrauit Israëlita, cum defectu totius discisso corporis, corpus possideret locum lucis. Si reuerenter attenditis, totius sanctitatis lætabunda solennia beatus pater Vuolfgangus presenti die nobis representat.

Gen. 3.

Psal. 139.

Iosue 6.

Natiuitas est, cum terra visceribus refusus, ad lumen de tenebris renasci meruit. Circuncisio est, cum in consolatione multorum, vnum corpus reliquiarum incisum est. Apparitio est, quia post multa temporis interualla sanctum hodie mûdo corpus apparuit. Purificatio est, quia manibus pontificalibus membra lora, nitore æterni purificationem consecuta sunt. Cœna est, quoniam ad se suspirantium translatus hodie refecit desiderium. Pascha est, eò quòd de mortuis transiit ad viuos. Ascensio est, quia de inferioribus terræ visceribus, sancti altaris summitatem ascendit. Paradisus est, cum tam dilectæ solennitatis gaudio diuina nos hodie cõsolata sit pietas. Tanta quippè solennitatis accendatur læticia, vt deuota Domino præparemus seruitia.

Redit ad memoriam beati Ionæ prophetæ mirandum venerandumque exemplum, quemadmodum in mare proiectum piscis ille deuorator absorbuerit, Deoque postea iubente, ventris infernalis sepulcrum mortuum reddiderit. Quid hoc, quæso, docet exemplum? Vuolfgangus, est iste deuoratus, quem communis naturæ cetus, mors scilicet naturalis, absorbuir ad tempus: sed hodiernâ die, Christi volente gratia, mundo vir sanctus ex ventre terræ redditus est. Ad tempus enim inter mortuos virtute viuum retinens, multis hodie sarculorum icibus iustas iniustæ præsumptionis pœnas dedit.

Ionæ 1.

Gen. 49. S. Leo Papa eleuar facti corpus S. Vuolfgägi. **Hodiè patriarchæ Jacob benedictio dedit effectum, eum leonis de tribu Juda castulus Leo Papa ad prædam ascendit, & Leoninis effossum manibus beatum Vuolfgangum, deprædato tumulo, lætus victor transtulit. Transtulit confessor confessorum, sacerdos sacerdotem, Papa pontificem, pius piium, dilectus Deo comparem. Victor victorem terrenorum transtulit: iacentem in tenebris luci reddidit: quia veræ lucis eum amatorem nouit. Dat alter alteri testimonium: ille diligens leuandū, ille leuatorem.**

for. * veneretur **Memoriam igitur tanti talisque patris * venerantes, agenda exemplorum eius lumine, luceatque cordibus nostris virtutum eius radius: vt non tantum corpore interisimus tantæ solennitati, sed & mentis intentione. Hortetur etiam hodiernæ festiuitatis nos amor & timor. Amor pro patre, quia de eius gloria gaudemus: timor pro pastore, quia pietatis præcedentem gressibus, nullis meritorum assequimur vestigijs. Laudemus eum, qui fecit illum laudabilem: quodque ipse dignis consecutus est meritis, & nos eius precibus assequamur, præcedentis insistentes vestigijs. Attendamus excitantem, qui dicit: Exurge qui dormis, exurge à mortuis, & illuminabit te Christus. Quam vocem quia beatus pater Vuolfgangus non surdus auditor audierat, sed cordis oculos à somno acedia manu sollicitudinis castigabat, à mortuis exurgēs operibus, vitæ immortalis particeps effectus est.**

Nullū tempus ocio tranimitendum. **Et nos quoque tanti patris accenti exemplo, torporem negligentiae spernentes, sanctarum vigiliarum studijs insistentes, illuminationem caelestem crebro cordis impetremus clamore. Peccator es? clama, vt salueris. Iustus es? clama, quò salueris. Tribulatus es? posce leuamen. Securus es? gratias age. Non sit tempus, quod vacet negligentiae: sed insumatur labor continuus pijs operibus, & in omnibus, quæ agimus, laudet Dominus. Sit nobis ante oculos labor pij patris: sit ante oculos merces laboris. Suo nanque corpori non pepercit, vt animam saluam faceret: & delicias paruipendens corporeas, societates promeruit Angelicas. Iste labor, merces ista: felix labor, & merces felicior. Aestimare ergò, quanti sit apud Deum meriti, qui vt patrefaceret dignitatem, quam in caelo habet eius anima, terram de terra leuari voluit laudis gratia.**

HISTORIA SANCTÆ NOITBURGIS VIRGINIS, EX QVODAM EGREGIO MS. CODICE

per F. Laur. Surium alio stylo succinctè descripta.

31. Octobr. Iste Pipinus fuit Caroli Martelli pater.

Plestrudis exruit Colonie virginum monasterium.

Grimoaldus interficitur.

Iohan. 14.

PVIT apud Francorum gentem Pipinus, Ansigisi Ducis filius, equitum magister, siue, vt tum dicebatur, Maior domus. Is in matrimonio habuit foeminam nobilissimam Plestrudem, ex qua suscepit duos filios, Drogonē, quem Campanis Ducem dedit, & Grimoaldum, quem regiae aulae præfecit, vt is quoque ea causa Maior domus sit appellatus. Cùm autem animū ad Alpaidem pellicem adiecisset Pipinus, Plestrudis eius legitima coniūx cum multis opibus Coloniam Agrippinam se contulit, atque illic in honorem sanctissimæ matris Dei insigne virginum monasterium condidit, idēque amplissimis muneribus auxit & dotauit, cum nepte sua Noitburge virgine religiosè & piè viuens. Quam quidem virginem Noitburgem cùm illa sanctè institueret & educaret, filij eius Drogo & Grimoaldus volebant puellam cuidam nobili despondere, nisi morte impediti essent: alter quidem febre abreptus, alter à Rangario quodā, apud aram S. Lamberti orans, crudeliter interfectus.

Sed quod illi facere non poterant, cognati virginis exequi constituerunt. Id verò vbi illa apud materteram suam Plestrudem degens percepit, prorsus abnuuit: mortalesque sponfos omnes fastidians, totam se ad deprecandum Dominum contulit: confidensque sermone eius, quo ait, Quodcunque petieritis patrem in nomine meo, hoc faciam: obnixè illum rogauit, vt prius ipsam à vitâ tolleret, quàm sineret vim à cognatis perpeti, Magna sanè & eximia virtus in tam delicata & nobili puella, vt florente ætate, Christo immortalis sponso, cuius ardebat amore, regnū mundi & omnē eius ornatum atque oblectamenta longè posthaberet, Christusque ei vita esset, & mori

mori lucrum. Nec defuit Christus deprecanti, qui nunquam deserit sperantes in se: sed incontaminatam atque sanctissimam animā eius ex huius vitæ laboribus & angustijs ad se in suum regnum celeriter euocauit. Porro ipsum etiam exanime corpus cohonestauit insigni miraculo, duobus luminaribus, altero ad caput, altero ad pedes eius diuinitus ardentibus: fortassis significare volens, quàm illa fuisset intellectu excellenter illuminato, & affectu repurgato. Solet enim in diuinis literis per caput intellectus, per pedes affectus accipi. Ad tam diuinum autem & inusitatum spectaculum populus frequens vndique accurrit, & plerique eius materteræ illud indicârunt.

Ea verò cum suis aduolat, videre cupiens tantum miraculum. & lætatur quidem singulari Dei beneficio, sed non minùs dolet tam repentino sanctæ ac Deo dilectæ virginis decessu. Manant ab oculis lachrymæ, rebus planè contrarijs, gaudio & mœrore eas exprimentibus. Accedebat certè nouus hic dolor ad superiores eius calamitates multiuariasque afflictiones, orbitatem mariti Pipini & duorum filiorū Drogonis & Grimoldi. Vnicum solarium in Noitburge relictum videbatur, quod cum illa extincta pariter ablatum est. Sed probabat eam Dominus, vt solet electos suos. Porro autem Colonenses ciues, diuulgato eo, quod diximus, luminarium miraculo, ita vt par erat, sacrum virginis corpus honorabant vigilijs, precibus, & accendendis luminibus. Cumque ad templum deportaretur, magna accessit populi frequentia, congruis & debitis officijs illud prosequens, vt opportuna eius suffragia intraret.

Accidit tum res admiratione dignissima. Cùm enim inter sacri funeris exequias, alterius defuncti cadauer in templum inferretur, & iuxta eius feretrum deponeretur, vt præclara virginis merita elucerent, ad vitam defunctus ille redijt, palam affirmanis, se sanctæ Noitburgis meritis & precibus à mortuis excitatum. Quæ res omnibus non immeritò summæ admirationi fuit, coëgitque eos laudare præpotentem Deum, qui est mirabilis in sanctis suis. Celebratis funeri eius exequijs, in beati Petri Apostoli ecclesia coram summo altari corpus humatum est. Crebrescentibus inde ad tumulum eius miraculis, tam celebre nomen eius effectum est, vt illa ecclesia sanctæ Noitburgis à Colonensibus diceretur. Floruit sacra virgo anno Christi plus minus septingentesimo. Postea autem virgineum corpus eius translatum est in Carthusiam Confluentinam, vbi hodieque reuerenter asseruatur, in laudem & gloriam Christi sponfi virginum & Virginis filij: Qui cum patre & spiritu sancto viuunt & regnant in secula seculorum, Amen.

SS. GENESII Diaconi & Lucillæ filia eius, martyrium describitur in gestis S. Stephani Papæ, 2. Augusti, Tomo quarto, quorum memoria 31. Octobris ab Ecclesia celebratur. Itaque Lectorem eò remittimus.

DEO LAUDES ET GRATES.

S. Noitburgis imperat à Christo corpore sui dissolutionem.

Colonienfium studiū erga sacrum eius corpus.

Mortuus eius meritis redit ad vitam.

Transfereus corpus eius in Carthusiam Confluentinā,